تفسير تبيان

KUR'ÂN-I KERÎM
MEÂLİ ve TEFSÎRİ

TİBYÂN TEFSÎRİ

AHMED DAVUDOĞLU

AKPINAR
YAYINEVİ

KUR'ÂN-I KERÎM
MEÂLİ ve TEFSÎRİ

TİBYÂN TEFSÎRİ

Müellifi :

AYINTABÎ MEHMED EFENDİ

Sâdeleştiren :

SÜLEYMAN FÂHİR

CİLT I.

Yeniden Hazırlayan :

AHMED DAVUDOĞLU

Dizgi - Baskı :
DOYURAN MATBAASI
Telefon : 28 22 91
İSTANBUL — 1980

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

TAKDÎM

«TİBYÂN TEFSÎRİ», Ayıntabî MEHMED EFENDİ tarafından 1110 H./1698 M. tarihinde yazılmış Türkçe bir eserdir.

Günümüzde anlaşılması son derece güçleştiği için, **SÜLEYMAN FÂHİR** Bey tarafından 1956 yılında sâdeleştirilmiş; bugünkü dile çevrilmiştir. Ancak; merhûm Süleyman Fâhir Bey, eser üzerinde bir hayli tasarrufâtta bulunmuş, âdetâ muhtasar, müfît bir eser meydana getirmiştir.

Son yıllarda Türkçemizin geçirmekte olduğu sür'atli tahavvüller neticesinde, okuyucuya eserin sâdeleşmiş şekli dahî zor gelmeye başladığından, SAĞLAM KİTABEVİ sâhibi **Alaaddin Sağlam** Bey'in isteği üzerine, mezkûr eseri bir def'a da ben gözden geçirdim. Eseri, kelime kelime tetkîk ettim; ba'zı cümleleri mümkün mertebe sâdeleştirdim, ba'zı yerlerine münâsib ilâveler yaptım. Böylece, eserin anlaşılması bir derece daha kolaylaştı, ümidindeyim.

Eserin, bu baskısını hazırlarken; önceki baskılarda yer alan; Türk harfleriyle yazılmış bütün âyetleri çıkardım ve yerlerine Mushaf yazısını koydum. **Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'in kendi yazısından başka harflerle yazılamayacağında İslâm Ulemâsının icmâı vardır. Benim, bu hareketimle okuyucuya zorluk çıkardığım, iddiâ edilemez.** Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'i, Türk harfleriyle yazmakta bir fayda olduğu da iddiâ edilemez. Zîrâ, her Müslümanın Kur'ân-ı Kerîm'i okumayı öğrenmesi mutlaka lâzımdır. Bu da, güç bir iş değildir. Nihâyet, bir kaç gün içinde olup biter.

Âyet-i Kerîmelerin, Türk harfleriyle yazılmasına gelince: Bunun, kolay okunması şöyle dursun, güç okunması bile mümkün değildir. Tecrübe edenler bilirler. Binâenaleyh, bu yazı ile Kur'ân-ı Kerîm âyetlerini yazmak, kaş yapayım derken göz çıkarmak olur. Çünkü, harâmdır. Bu cihete dikkat buyurulmasını bütün okur-yazar Din Kardeşlerimden ricâ eder; «TİBYÂN TEFSÎRİ»nin yeni tab'ından feyz-yâb olmalarını dilerim.

Gayret bizlerden; tevfîk, inâyet ve muvaffakiyyet Cenâb-ı Allah (C.C.)'dandır.

AHMED DAVUDOĞLU
Câmiül-Ezher Şerîat Fakültesi Me'zûnu,
İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Eski Müdürü,
Arap Dili ve Edebiyatı Muallimi

Bu TEFSÎR;
Osmanlı Ulemâsının son halkası,
Câmiül - Ezher Şerîat Fakültesi Me'zûnu,
İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Eski Müdürü,
Arap Dili ve Edebiyatı Muallimi

AHMED DAVUDOĞLU

tarafından; kelime kelime kontrol ve tashih edilmiş,
lüzûmlu ilâveler yapılarak,
yeniden hazırlanmıştır.

Muhterem Hocamıza,
bu değerli eseri; **Mü'min Kardeşlerimize**
yeniden kazandırdığı için
teşekkürü bir borç biliriz.

SAĞLAM KİTABEVİ

ÖNSÖZ

Sağlam Kitabevi; «TİBYÂN TEFSÎRİ»ni yeniden neşretmek imkânını veren CENÂB-I HAKK (C.C.)'a hamd ve senâlarımızın kabûlünü niyâz eder.

Merhûm Süleyman Fâhir Bey tarafından sâdeleştirilen «TİBYÂN TEFSÎRİ» 1956 ve 1963 yıllarında Bütün Kitabevi tarafından iki def'a neşredilmiştir. Şimdi de, üçüncü baskıyı yapmayı, Allah Teâlâ Hazretleri bize nasîb etti.

Önceki baskılarda gözden kaçmış hatâların olabileceğini düşünerek, «TİBYÂN TEFSÎRİ»ni tetkîk etmesi ve lüzûmlu gördüğü ilâveleri yapması için Osmanlı Ulemâsının son halkası, **pek değerli üstâd, muhterem Hocamız AHMED DAVUDOĞLU Beyefendi'ye** mürâcaat ettik. Lûtfettiler, ricâmızı kabûl ettiler.

Hocamızın, sıhhat ve çalışmalarının devâmını Cenâb-ı Hakk (C.C.)'dan niyâz ederiz.

«TİBYÂN TEFSÎRİ»; hem **«KUR'ÂN-I KERÎM»'in «MEÂLİ»** hem de **«TEFSÎRİ»**dir. Yânî, bir kitap içinde hem **MEÂL** hem de **TEFSÎR** vardır. **ÂYETLERİN MEÂLLERİ**, köşeli parantezlerin /[ ]/ içinde, **siyah harflerle ifâde edilmiştir. Köşeli parantezlerin dışında kalan kısımlar ise, TEFSÎR'dir.**

Bu baskıda; önceki baskılardan farklı olarak, sayfaları; önce âyet, sonra meâli ve arkasından da tefsîri gelecek şekilde tertîb ettik.

Bu Tefsîr'in hazırlanmasında emeği geçen, **AYHAN YALÇIN**'a ve **DOYURAN MATBAASI**'nın bütün çalışanlarına teşekkür ederim.

Bütün Müslüman kardeşlerimizin, Kütübhanesinin en üst köşesinde bulunduracağına inandığımız bu eseri neşretmemize imkân veren; bütün işleri tedbîri ile tasarruf etme kudretine sâhib, tevfik ve kudreti ile âlemleri yaratan **ALLAH TEÂLÂ**'ya hamd olsun.

Salât ve selâm, insanların en güzîdesi, Allah'ın Habîbi, Nebîsi, Resûl-i Ekrem MUHAMMED MUSTAFA (S.A.V.) ve Ashâbına olsun.

Nâşir

ALAADDİN SAĞLAM

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

1 — FÂTİHA SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 7 âyettir.

Fâtiha: Arapça'da, kitab ve elbise gibi açılabilecek şeylerin başı, ilk açılan yeri, yâhûd söz ve okuma gibi husûlünde tedriç bulunan her şeyin başı ma'nâsına gelir. Kitâb'ımızın ilk sûresi olması, Kur'ân-ı Kerîm'in bu sûreyle başlamış bulunması i'tibâriyle **«Fâtihatülkitâb»** olarak adlandırılmıştır. **«El-fâtiha»** da denilir. Bundan başka daha birçok isimleri vardır. **«Ümmül-kur'ân»**, **«Ümm'mül-kitâb»** da denilir. Zîrâ diğer Kur'ân sûrelerinin aslı, kökü gibidir. Bir şeyin aslına, köküne Arapça'da **«ümm»** denir. Filhakîka Fâtiha, Kur'ân'ın zübdesidir. Yine bu sebeble **«Kenz»**, **«el-Esâs»**, **«El-Vâfiye»**, **«Elkâfiye»** isimleri de verilmiştir. Şükür sûresi, Şifâ' veyâ Şâfiye sûresi, namazda okunması vâcib olduğu için Salât (Namaz) sûresi, Duâ sûresi ve yedi âyetten ibâret olması hasebiyle **«Seb'i mesânî»** de denilir.

NÜZÛLÜ :

Kur'ân-ı Kerîm, parça parça, sûre sûre, âyet âyet nâzil olmuştur. Hicret'ten önce nâzil olanlara **«Mekkî»**, yânî Mekke'de inen, Hicret'ten sonra nâzil olanlara da **«Medenî»** yânî Medîne'de inen denir. **Fâtiha sûresi, Mekkî olan sûreler arasındadır.** İbn-i Abbâs, Katâde, Ebül'âliye ve sâir birçok müfessirler bu şekilde tesbit etmişlerdir. Maamâfîh, Ebû Hüreyre, Atâ bin Yesâr, Zührî gibi Medenî olduğuna kaail olanlar da mevcûddur. Hattâ; **«Biri Mekke'de namaz farz kılındığı vakit ve diğeri Kıble tahvîl edildiği zaman olmak üzere iki def'a nâzil olmuştur ve bu i'tibârla hem Mekkî ve hem Medenî'dir»** diyenler de vardır.

Fakat icmaa yakın bir ekseriyet Mekkî olduğu kanaatindedir. Fâtiha'nın Mekkî olduğunu isbât eden iki istidlâl mevcûddur. Mekkî olduğunda ittifâk edilen **Hicr sûresinde,**

وَلَقَدْ اٰتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانٖي وَالْقُرْاٰنَ الْعَظٖيمَ

âyeti vardır ki, kasdedilen Fâtiha sûresidir. Esâsen Fâtiha'nın adı da **«Seb'ulmesânî»**dir.

Bundan başka, beş vakit namazın Mekke'de farz kılındığı ve ondan evvel de İslâm'da namaz kılınmakta olduğu bilinen bir keyfiyettir. Nitekim Alak sûresinde; اَرَاَيْتَ الَّذٖي يَنْهٰى عَبْدًا اِذَا صَلّٰى âyetleri ve Müzzemmil sûresinde قُمِ الَّيْلَ emri vardır. Cenâze namazı müstesnâ, Fâtihasız namaz kılındığı aslâ rivâyet edilmemiştir. Bil'akis bir hadîs-i şerifte: **«Fâtihasız namaz yoktur»** buyurulmuştur.

Sa'lebî de tefsîrinde Hazret-i Ali'ye isnâd edilen şu rivâyeti kaydeder: **«Fâtihatülkitâb, Arşın altında bir kenzden Mekke'de nâzil oldu.»**

Kaldı ki, ekser müfessirler, Fâtiha'nın yalnız Mekke'de nâzil olduğunu değil, belki ilk nâzil olan bütün sûrenin de Fâtiha olduğunu ve bunu «Kalem» sûresinin takip ettiğini tesbit ve kabul etmişlerdir.

Filhakika, ilk def'a nâzil olan Alak sûresinin

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذٖي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾
اِقْرَاْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذٖي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ
مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

âyetleri ise de, bu sûre bilâhare tamamlanmıştır.

İlk nâzil olan âyetle, ilk nâzil olan sûreyi birbirine karıştırmamak lâzımdır.

BESMELE

Mushaflarda iki türlü Besmele vardır.

Birincisi, sûre başlarında yazılan Besmeleler, diğeri de Neml sûresinde إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ **âyetindeki Besmele'dir.** Bu Besmele'nin, bu âyetin bir cüz'ü olduğu açık ve binâenaleyh, Kur'ân olduğunda hiç şübhe yoktur.

Fakat sûre başlarında yazılan ve her sûreyi birbirinden **ayıran** Besmelelerin, başında bulunduğu sûrenin bir âyeti olup olmadığı ulemâ arasında îmân, salât, kıraat mes'eleleriyle ilgili **bulunduğu** için bir tetkik ve ihtilâf mevzuu olmuştur.

Saîd bin Cübeyr, Zührî, Atâ bin Mübârek'e göre Besmele; Fâtiha'ya da, diğer sûrelere de bağlı bir âyettir, ki Kur'ân'da **yüz** on üç âyet eder. İmâm Şâfiî ve ashâbı da buna kaildirler. **Bu kavle göre, yedi âyet olduğunda ittifak edilen Fâtiha'nın ilk âyeti Besmele'dir.** صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ayrı bir âyet değildir. **Binâenaleyh namazda Fâtiha ile birlikte Besmelenin de âşikâre okunması icâbeder.**

Bu husûsta Kur'ân'ın başkalarından ayrılmasını tavsiye eden, hattâ bu sebeble, Fâtiha'nın sonundaki «Âmîn»i bile yazmıyan eskilerin, bu Besmeleleri mushaflarda tesbit ettikleri ileri sürülmekte ve ba'zı haberlere istinâd edilmektedir. Filhakîka, İbn-i Abbâs' ın: **«Besmeleyi terkeden kimse** Allah'ın **Kitabından yüz on dört âyeti terketmiş olur.»** dediği rivâyet edilmiştir. **Ebû Hüreyre'den de rivâyet edildiğine** göre Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Fâtihatül-kitâb yedi âyettir ve başı بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ **dir»** buyurmuşlardır.

Yine **Ebû Hüreyre** (R.A.) der ki: «Mescitte **Resûlüllah ile birlikte idim. Bir kimse gelip namaza durdu. Teavvüzden sonra** اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dedi. Peygamber Efendimiz (S.A.V.) ona hitâbederek: **«Bilmez misin ki; Bismillâh - ir - Rahmân - ir - Rahîm, Hamd sûresinden bir âyettir, onu terkeden Fâtiha'dan bir âyet terketmiş olur. Halbuki Fâtihasız namaz olmaz ve Fâtiha'dan bir âyet terkedenin namazı bâtıl olur.»** buyurdular.

Ümm-ü Seleme (R.A.) Hazretleri de:

«Resûl-ü Ekrem Efendimiz (S.V.A.), **Fâtiha'yı okudu ve** بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ **i bir âyet saydı»** der.

Bu rivâyete göre Besmele, Fâtiha'dan bir âyet değilse, yarım âyettir. Bu hâlde de kırâati farzdır ve âşikâre okunması icâbeder.

İmâm Ahmed bin Hanbel de, İmâm Şâfiî gibi, Besmelenin Fâtihadan bir âyet olduğuna ve fakat her rek'atte gizlice okunması iktizâ ettiğine kaaildir. Fakat buna karşılık İmâm Malik ve Evzaî, Kur'ân'ın her yerinde Kur'ân olduğu açık olarak tevâtürle bilineceği ve binâenaleyh ihtilâf şâibesiyle Kur'âniyyetine hükmedilemiyeceği için, Besmelenin Neml sûresinden gayri yerde, Kur'ândan olmadığına ve bu sebeble namazda ne açık ve ne gizli okunamıyacağına kaaildirler.

İmâm Ebû Hanîfe'ye göre ise, sûre başlarındaki Besmeleler Kur'ân'dan ve fakat ayrı bir âyettirler. Ne Fâtiha'nın ve ne diğer sûrelerin bir âyeti değildir. Sırf sûreler arasını ayırdetmek ve teberrüken onunla başlanılması için nâzil olmuştur.

Bu içtihad, mevcûd ihtilâfı te'lif eylemiş bulunmaktadır. Mushaflara Kur'ân'dan başka bir şey yazılmadığında ittifak edildiğine göre, sûre başlarındaki Besmelenin de Kur'ân'dan ve fakat başında bulunduğu sûrelerden cüz bildiren mütevâtir açık bir delîl olmadığından, bu itibârla, sûrelerden ayrı bir âyet olduğuna hükmedilmiştir. **Binâenaleyh, Fâtiha gibi her namazda okunması vâcib değildir. Ve fakat, gerek namazlarda ve gerek hâricinde her kırâatin ve her mühim işin başında okunması sünnettir.** Bunun için namazın her rek'atinde, kırâatin evvelinde okuruz, ortasında okumayız. Ancak cüz olduğu sanılmasın diye cehren kılınan namazlarda dahî gizlice okuruz. Bütün Hanefîyye bu husûsta müttefiktir.

Şu kısa îzâha göre, mezhebimizde Besmele ayrı bir âyet addedildiğinden yedi âyetten ibâret olan Fâtiha'nın başı اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ dir. Üzerinde ihtilâf edilen صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ de müstakil bir âyettir.

Besmelenin feyizleri:

Besmele'nin ma'nâsı, «Allah'ın adı ile başlıyorum» demektir. Allah Teâlâ'nın 99 ismi vardır ki, bunlara **«Esmâ'-i hüsnâ»** derler. İçlerinde Allah isminin öyle hâssaları vardır ki, diğerlerinde bunlar yoktur. Meselâ: Kelime-i Şehâdetle kâfir, Müslüman olur. Bunda Allah yerine Cenâb-ı Hakk'ın diğer isimlerinden biri söylense olmaz. Kâfir; **«Eşhedü en lâ ilâhe illâllah»** yerine, **«Eşhedü en lâ ilâhe illerrahîm»** yâhud **«ilelmelik»** dese küfürden kurtulmuş olmaz.

Zikir kitablarının ba'zısında şöyle denilmiştir:

Bütün ilimler Tevrât, Zebûr ve İncil'de toplanmıştır. Bu üç kitabın ilimleri de Kur'ân-ı Kerîm'de, Kur'ân'ın ilimleri Fâtiha'da, Fâtiha'nın ilimleri Besmele'de, Besmele'nin ilimleri Besmele'nin

başında toplanmıştır. Zirâ bütün ilimlerden maksâd, kulun Allah'a vâsıl olmasıdır. Bâ harfi ise, ilsâk (yânî yapıştırmak) ma'nâsına gelir. Kulu Allah'a ulaştırır ki, maksâdın kemâli budur.

Levâkıhu'l - Envâr'da şöyle denmiştir:

«Keşf için yâhûd insanların kalblerinde mevki' kazanmak maksâdı ile Allah'ın isimlerini zikre devâm etmek, helâke götüren ilimlerdendir. Bu sûretle sadâkat arz etmek, yalancı bir zandır. Zîrâ, ba'zan bir şey sâhibine hâssaten verilir. O da, O'nu Hakk'a tekarrub (Allah'a yaklaşmak) sanır. Halbuki bu, müshil ilâcı gibidir. Müshil kullanıldığı müddetçe, ishâl verir. Terk edilince, ishâl kesilir; faydasız kalır.»

Bir Hadîs-i şerîfte:

«Besmele, her kitabın anahtarıdır.» buyurulmuştur. Kitabımızda Fâtiha da dâhil olduğu hâlde, her sûre, Besmele ile başlar. **Yalnız Tevbe sûresi, savaş emrini müştemil bulunduğu için evveline Besmele yazılmamıştır.** Bu sebebledir ki, hayvan keserken **«Bismillâh allâhü ekber»** denilmesi, **«Bismillâhirrahmânirrahîm»** denilmemesi sünnet-i seniyyedir. Zîrâ gerek savaş ve gerek katil vaktinde **«Errahmânirrahiym»**in zikri lâyık değildir.

Mâdemki her gün her farz namazda, Cenâb-ı Hak, bu iki mübârek kelimenin zikrine bizi muvaffak kılmıştır, bu delâlet eder ki, Allah Teâlâ bizi katil için, azâb için yaratmamıştır. Belki, ancak rahmet için, fazl için, ihsân için yaratmıştır.

Her Müslüman, her meşru' işe Besmele-i şerîfe ile başlar. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Besmele ile başlanmıyan her mühim iş aksaktır» buyurmuşlardır. Elbette, Allah Teâlâ'nın ismiyle başlanmıyan herhangi bir iş O'nun huzur-u izzetine arz olunamaz, olunmayınca da aksak kalır.

Başka bir hadîs-i şerîfte de:

«Dara düştüğün vakit (Bismillâhirrahmânirrahiym ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil'aliyyil'aziym) de. Hak Teâlâ belâ ve musîbetlerin her çeşidini def'eder» buyurulmuştur.

Diğer bir Hadîs-i şerîfde:

«Sizden bir kimse, evine girmek istediği vakit, Şeytân da birlikte girmek için kendisini tâkibeder. Fakat girerken Besmele okursa, Şeytân (Benim için bu eve giriş yoktur) **diyerek döner,»** meâlindedir.

Besmele'nin fazîleti pek yüksektir. Kitaplarımız, buna dâir sayısız misâllerle doludur:

Ârifin biri, bir kâğıda **«Bismillâhirrahmânirrahiym»** yazıp bunu kefenine koymalarını vasiyyet etmiş. **«Bunun sana ne faydası**

vardır?» diye sormuşlar. O da: **«Kıyâmet Günü, İlâhi! Sen, bize bir Kitap gönderdin, ünvânını da Bismillâhirrahmânirrahiym kıldın. Şimdi sen de bana Kitâb-ı Kerîminin ünvânına göre muâmele et derim»** cevâbını vermiştir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ on dokuz harftir. Bunda iki fayda vardır.

Birincisi: Zebânilerin sayısı da on dokuzdur. Cenâb-ı Hak, Zebânilerin zararını bu on dokuz harfle giderir.

İkinci faydası da: Allah Teâlâ, bir günü yirmi dört saat takdîr buyurmuştur. Sonra beş saatinde beş vakit namazı farz kılmıştır. Besmele-i şerîfenin hâvi olduğu bu on dokuz harf, namaz saatleri dışında kalan on dokuz saat zarfında vâki' olan günâblara keffâret olur.

İsâ Aleyhisselâm, bir gün bir kabir üzerinden geçiyordu. Nübüvvet nûriyle kendilerine münkeşif oldu ki, Azâb Melekleri bir ölüyü orada azâblandırıp duruyorlar. Yürüyüp gitti. Dönüşünde yine o kabrin yanından geçerken, bu def'a, ellerinde nûrdan tabaklarla Rahmet Meleklerini görünce, bu değişikliğe hayretler içinde kaldı ve Cenâb-ı Haktan sebebini niyâz etti. Buyuruldu ki:

«Yâ İsâ! Bu kabrin sâhibi âsî bir kuldu ve ölümündenberi azâbtaydı. Fakat adam öldüğü vakit, gebe olan karısı bir çocuk doğurdu. Kadın, çocuğunu terbiye etti, büyüttü mektebe verdi. Demincek de muallimi ona (Bismillâhirrahmânirrahiym)**i telkîne başladı. Çocuğu, yeryüzünde benim ism-i pâkimi zikredip dururken, babasını yeraltında azâbta bırakmayı revâ görmedim.»**

Rûm Kayseri, Hazret-i Ömer (R.A.)'e bir mektup göndererek:

«Bir türlü dinmiyen bir baş ağrısına mübtelâyım, bana şif'a verecek bir devâ gönderiniz» diye ricâ etti. Hazret-i Ömer (R.A.) de, ona bir kalensüve (takke) gönderdi. Kayser, kalensüveyi başına giydiği vakit ağrısı diner ve çıkardığı vakit yine ağrımaya başlardı. Bu hâle hayret eden Kayser, bir gün kalensüvenin ötesini berisini karıştırdı. Nihâyet üzerinde **«Bismillâhirrahmânirrahiym»** yazılı bir kâğıttan başka bir şey bulamadı.

Birkaç Mecûsî, Hazret-i Halîd bin Velîd (R.A.)'e dediler ki: **«Sen bizi İslâm'a dâvet ediyorsun. Öyle ise, bize kaani olabileceğimiz bir âyet, bir alâmet göster ki, biz de kanalım da Müslüman olalım.»**

Hazret-i Halîd (R.A.), bir mikdar öldürücü zehir istedi. **Der-**

hâl bir tas zehir getirdiler. Halîd (R.A.), tası alıp **«Bismillâhirrahmânirrahiym»** dedi ve zehiri içti. Allah'ın izniyle zehirin te'sîr etmediğini gören Mecûsîler, bunun üzerine **«Bu, hak dîndir»** diyerek İslâm Dînini kabûl ettiler.

Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Bir kimse, üzerinde (Bismillâhirrahmânirrahiym) **yazılı bir kâğıdı, Hak Teâlâ'nın ismine iclâl ve ta'zîm için, yerden kaldırırsa, Cenâb-ı Hak, onu sıddîklar zümresine yazar ve müşrik bile olsa, anasının babasının azâbını hafifletir.»** buyurmuşlardır.

Devlet malını, tamah edip de, düşman el uzatmasın diye ekseriyâ damgalarlar. Allah Teâlâ da sanki kullarına der ki:

«Senin de tâatinin, Şeytân denilen bir düşmanı vardır. Binâenaleyh bir işe başlıyacağın vakit, o işi benim damgamla damgala. Yânî «Bismillâhirrahmânirrahiym» **de ki, o işe düşmanın olan Şeytân göz dikmesin.»**

Bir gün Mûsâ Aleyhisselâm karın ağrısına tutulmuştu. Cenâb-ı Hakk'a duâ edip şif'a diledi. Filhakîka, Hakikî şif'a sâhibinin gösterdiği bir ottan yiyince karnının ağrısı geçti. Fakat, bir müddet sonra yine karnı ağrımaya başladı. Tekrar o otu bulup yediyse de, bu sefer, ağrı dineceğine, bil'akis büsbütün şiddetlendi.

Münâcaâtında:

«Yâ Rab! Bu yediğim ot yine evvelki ottu. Birincisinde faydalandım. İkincisinde, bil'akis, zarar gördüm, sebebi nedir?» diye sordu.

Buyuruldu ki:

«Birinci def'asında benim iznimle o ota gitmiştin. Onun için şif'a buldun. Ama, ikinci def'a kendiliğinden gittiğin için hastalığın arttı. Bilmiyor musun ki, dünya öldürücü bir zehir ve ilâcı benim ism-i pâkimdir.»

Sahâbe-i Güzîn'den Zeyd bin Hârise (R.A.); münâfıkın biriyle arkadaş olup Taif'e gitmek üzere Mekke'den yola çıkmışlardı. Yolda bir harabeye rastladılar. Münâfık: **«Şuraya girsek de biraz istirahat etsek.»** dedi. İkisi de harabeye girdiler. Cenâb-ı Zeyd, yorgunluk hâliyle uyuyakaldı. Münâfık, meğer Zeyd'i öldürmeye fırsat gözetirmiş. Bundan istifâde ederek derhâl kendisini sımsıkı bağladı ve öldürmeye davrandı.

Zeyd (R.A.), uyanıp münâfık'a: **«Niçin beni öldürmek istiyorsun?»** diye sordu. Münâfık: **«Zîrâ sen Muhammed'i seviyorsun, bense O'nu sevmiyorum»** dedi. Zeyd (R.A.), adamın münâfık olduğunu, O'na yalvarmanın faydası olamıyacağını anladı ve **«İmdat, yâ Rahmân!»** diye istimdâda başladı. Hemen gâibten: **«Sakın**

O'nu öldürme!» diye korkunç bir ses işitildi. Sesi duyan münâfık, harâbeden dışarı çıkarak etrâfına göz gezdirdi. Bir şey göremeyince tekrar gelip Zeyd (R.A.)'e saldırdı. Bu sefer daha yakından: **«Öldürme!»** diye bir ses daha işitildi. Yine dışarı çıktı ve yine bir şey göremiyerek döndü. Fakat üçüncü def'a işittiği ses üzerine tekrar harâbeden dışarı çıkınca bir süvâri ile karşılaştı. Süvâri, elindeki mızrağı derhâl göğsüne saplıyarak habîsi cansız yere serdi. Sonra harâbeye girerek Zeyd (R.A.)'in iplerini çözdü. Zeyd (R. A.): **«Sen kimsin? Hamdolsun, beni bu münâfıkın elinden kurtardın»** dedi.

Süvâri: **«Ben Cibrîl'im! Hak Teâlâya duâ ettiğin vakit, semânın yedinci katındaydım.** (Kulum Zeyd'e eriş!) **emrini aldım ve haykırdım. İkinci sesi işittiğiniz vakit dünya semâsında idim. Nihâyet üçüncüde münâfık'a erişip işini bitirdim»** dedi.

Allah Teâlâ, zât-i pâkini **«Rahmân ve Rahiym»** tesmiye buyurmuşlardır. O hâlde nasıl olur ki kullarından rahmetini esirgesin.

Bir dilenci, büyük bir kapıya yanaşıp (sâhibinin de elbette evinin kapısı gibi şânı yüksek ve ihsânı boldur) diye bir şeyler ister. Pek az bir şey verirler. Dilenci ertesi günü, eline bir balta alarak kapıyı tahribe başlar. Sebebini sorarlar. Der ki: **«Ya kapı verilene lâyık bir hâle konulmalı, yâhûd verilen kapıya göre olmalı.»**

İlâhi! Kitab-ı kerîminin başında rahmet sıfatını kullarına nasıl ilkâ buyurdunsa, bizi de rahmetinden, fazlından mahrûm etme!

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

(Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

1 [**Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsûstur. Bütün hamdü senâ, o Allah'a ki, rabbil'âlemiyndir. Âlemlerin mürebbisi ve mâlikidir.**]

Bununla; Cenâb-ı Hak, kullarına hamdi öğretmiş; sanki: «**Siz de, elhamdü lillâh deyin**», demiştir.

Beş vakit namazın her rek'atinde okuduğumuz Kur'ân-ı Kerîmin Fâtihası, hamd'le başlar. Hamd, Allah Teâlâyı, lûtf-ü ihsân buyurduğu sonsuz ni'metlerine karşı ta'zîm ile anmak, övmektir. Filhakîka, O, ancak, Hak Teâlâ'ya, bütün âlemlerin mürebbisi, mâliki, yaratanı, rabbil'âlemîne yaraşır. Ve yalnız O'nun hakkıdır. Başka hiçbir varlığın değil. O Allah'a ki, bütün varlıklar, kendiliğinden değil, O'nun halk ve îcâdiyle vücûda gelir. O'nun terbiyesiyle olgunlaşır. Ve yine O'nun tasarrufiyle yok olur, gider. Hiçbir şey, O'nun mülkünden hariç kalamaz. İlmi, her şeyi kaplar. İrâdesi, kudreti ve kuvveti, âlemlerin her zerresine nüfûz eder. Kemâl sıfatlariyle muttasıf, noksan sıfatlardan münezzehtir.

Ve kullarına hiç bir karşılık beklemeksizin ni'metlerini bol bol ihsân eder. Ni'metleri sayılamıyacak kadar çoktur. Her faydalandığımız nimet O'nundur, O'nun eseridir. Mâdemki öyledir, hamd ve şükür, ibâdet ve kulluk da O'na; bizi yaratan, besleyen ve koruyan Rabbimize olur; başkasına olmaz.

Hamdetmek, ta'zîm ile Cenâb-ı Hakk'ı anmak tâatin en üstünüdür. Bir ni'mete karşılık, «**Elhamdülillâh**» diyen bir kul, kazanacağı bol sevâbla, ebedî hayra nâil olur.

Ezkâr-ı Nevevîde rivâyet edildiğine göre: Âdem Aleyhisselâm demiş ki:

«Yâ Rabbi! in'am ettiğin ni'metlerine karşılık bana öyle bir şey öğret ki, bütün hamd ve tesbihleri kendisinde toplamış olsun.» Bunun üzerine, sabah, akşam üçer kere: **«Elhamdülillâhi rabbil'âlemiyn, hamden yüvâfî ni'amehû ve yükâfî meziydeh»** (Allah'a, ni'metlerine yetecek, fazlasını hak edecek şekilde hamd **ederim**). de, buyurulmuştur.

Şu kadar var ki, yerinde hamdetmesini de bilmek lâzımdır. Ve sonra yalnız dünya ni'metleri, maddî ni'metler için değil, asıl dîn ni'metleri, mânevî ni'metler için hamdetmelidir.

Evliyâdan Sırrî Sakatî bir gün:

«Ben, bir kere hamdettiğim, elhamdülillâh dediğim için otuz yıldanberi istiğfâr ediyorum» demiş.

«Niçin?» diye sormuşlar. Anlatmış:

«Bağdad'ta yangın olmuş ve birçok dükkân yanmıştı. Bu sırada yalnız benim dükkânımın yanmadığını haber verdiler. Ben de hamdettim. Hamdetmenin ma'nâsı sevinmekti. Âlemin dükkânları yandığı hâlde benimkinin yanmaması yüzünden hoşnud olmaktı. Halbuki dindaşlığın ve mürüvvetmentliğin hakkı sevinmemekti. Bu yüzden otuz yıldır, o günün hamdinden dolayı, tevbe ve istiğfâr ile meşgûlüm.»

Âlemlerin Rabbi: Bütün yaratılanların yaratıcısı ve mürebbisi demektir. İnsanlar bir âlem, hayvanlar, Cinler, Melekler, Yıldızlar vesâire birer âlemdir. Âlem kelimesi, alâmetten alınmıştır. Çünkü bütün varlıklar, onları îcâd eden Allah'ın varlığına alâmetdir.

اَلرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِۙ

2 [**Rahmân ve Rahîm'dir.**]

Rahmân: Dünyâda mü'min ve kâfir bütün kullarına acıyan, **Rahîm ise:** Âhiret'te yalnız mü'min kullarına acıyan ma'nâsına gelir. Bu iki isim Besmelede geçmişken burada tekrar zikredilmesi rahmetinin gazâbından çok olduğunu beyân içindir.

O bütün halka rızık ve fayda erdirerek rahmet edicidir. Kıyâmet günü hassaten mü'minlerin ıkâba müstehak olanlarını afv ve Cennet'e îsalle rahmet edicidir.

Bütün varlıkları vâr eden Rabbil'âlemiynin fazl-u inâyeti hudûdsuzdur. Çünkü Rahmândır. Mahlûklarının hiçbirini ayırdet-

meksizin in'am ve ihsân eder. Hiç bir emek ve hiçbir istihkak neticesi olmıyarak, mevcûdiyetimizin devâmı, inkişâfımızın te'mîni için her şeyi yaratmıştır. İhtiyaçlarımızın tatmîni için gerekli bütün vâsıtaları halk ve ihzâr buyurmuştur. **Rahîymdir; İnsanın bir sâlih ameline bin bir sevâb ile mukâbele eder, onu mükâfatlandırır.**

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

3 [**Hesâb ve Cezâ Gününün hâkimidir.**]

Her insanın yaptığı iyiliklerin mükâfatını ve kötülüklerinin mücazâtını göreceği, iyi ile kötünün ayırdedileceği günün yegâne hâkimi, sâhibi, mâliki O'dur.

Cenâb-ı Hak, her sâlih ameli mutlaka mükâfatlandırır. Fakat, günâhkârları ister cezâlandırır, ister cezâlandırmaz. Çünkü Zât-i Ecell-ü Âlâ, hâşâ memlûk değil, mâliktir. (Yânî Allah milk değil, milkin sâhibidir.) Kendisine karşı işlenilen bir günâhı afvetmek husûsunda adâlet kaydiyle mukayyed değildir.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

4 [**Ancak, Sana ibâdet ederiz.**]

İbâdet: Kulun Hâlikına, lûtf-u ihsân buyurduğu ni'metlere karşı, şükrân hislerini arzetmesi, Allah Teâlâyı anarak (kudretini, kuvvetini, azâbını, ikâbını, rahmetini, fazlını ve ihsânını düşünerek) rûhunu temizlemesidir.

Filhakîka, ibâdet sâyesindedir ki, bizi her türlü fenâlığa sürükliyen, şehvet ve ihtirâslarımıza gem vurma imkânını bulur, iyiliğe, fazilete yöneliriz. Zîrâ kalbimizi Allah'a bağlamışızdır. Dâimâ O'nu hatırlar; her hareketimizin O'na açık ve mürâkabesi altında bulunduğunu düşünürüz.

Fakat ibâdetle hedef tuttuğumuz asıl maksâd, Allah Teâlâ'ya, hiçbir eş tutmıyarak, ancak O'na kulluk etmek, O'nu takdis etmektir, O'nun şânını yüceltmek, hoşnûdluğunu ve binnetice ecrini kazanmaktır.

Evliyâullahtan Ma'rûf Kerhî'ye arkadaşlarından biri: **«Ey Ma'rûf, seni bu derece ibâdete sevkeden nedir?»** demiş.

Ma'rûf, sükût etmiş, arkadaşı ısrâr ederek sormuş:

«Ölümü anmak mı?»

Cevâb vermiş: **«Ölüm dediğin ne ki?»**
Arkadaşı yine ısrâr etmiş:
«Kabir ve Berzah'ı anmak mı?»
Ma'rûf cevâb vermiş:
«Kabir dediğin ne ki?»
Arkadaşı yine ısrâr etmiş:
«Cehennem korkusu veya Cennet ümidi mi?»
Ma'rûf cevâb vermiş:
«Bunlar da ne ki?.. Bu saydığın şeylerin hepsini elinde tutan Zât-i Kibriyâ, öyle yücelerden yüce varlıktır ki, eğer O'nu seversen, bu dediklerinin hepsini sana unutturur. Kendisi ile aranda bir ma'rîfet, bir bilgi, bir tanışma olur, bunların hepsinden seni kurtarır.»

İslâm âriflerinden Süfyan Sevrî, İslâm azîzesi Hazret-i Râbiatü'l Adeviye'ye:

«Îmânının hakîkati nedir?» diye sormuş. O da şu cevâbı vermiş:

«Allah'ın ne Cehennemi'nden korktuğum ne de Cennet'ini sevdiğim için O'na ibâdet etmiş değilim. Yoksa kötü hizmetkârdan ne farkım kalırdı? Ben, O'na muhâbbetimden, iştiyâkımdan dolayı ibâdet ederim.»

Bu iki misâlle açıkça anlaşılan şudur ki, ibâdet: **Ne Allah Teâlânın sevâbı için, ne de ikâbından emîn olmak için edilir. Bu, makbul olan ibâdet değildir.** İbâdetimizi sırf Allah için, O Hâlik ve biz mahlûku olduğumuz için, ancak ve ancak O'nun rızâsını, hoşnûdluğunu kazanmak için ederiz. Rahîym olan Yaradanın rızâsı tahsil edildi mi, kulunun ibâdetini, huzûr ve tezellülünü elbette ki mükâfatlandırır.

Kaldı ki, «Ancak, sana kulluk ve ibadet ederiz,» diyoruz. «Ancak sana kulluk ve ibâdet eylerim» demiyoruz. Kul, ibâdet ederken, kendisininki ile birlikte, Allah Teâlâya bütün âbidlerin ibâdetlerini arzetmektedir. Cenâb-ı Hakk'ın keremine lâyık değildir, ki bunlardan bir kısmını ayırdetsin de kabûl etmesin. Hepsini reddetmesi de câiz olmaz. Zîrâ, **«İyyâke nâğbüdü»** kavlinde Melekler, Enbiya ve Evliyânın da ibâdeti dâhildir. Umulur ki onun ibâdeti de kabûl olunsun. Sanki kul: **«Yâ Rabbi! Eğer ibâdetim makbûl değilse, beni reddetme. Zîrâ bu ibâdette ben yalnız değilim. Eğer ben icâbet ve kabûle müstehâk değilsem, sâir âbidlerin ibâdetlerini sana şefî' edinirim. Onların ibâdetleri hürmetine benim ibâdetimi de kabûl et»** der.

[Ve ancak senden yardım dileriz.]

Ancak Allah Teâlâya kulluk ve ibâdet ettiğimiz gibi, **bütün** işlerimizde yardımı da ancak Cenâb-ı Hak'tan isteriz. Bir takım lûtuflara nâil olmak emeliyle başka kimseye boyun eğmeyiz. Zîrâ Allah'ın ni'metleri onlara olduğu gibi bize de açıktır. Başkalarına ne ihsân olunmuşsa bize de ihsân olunmuştur. Başka insanlar, seviye ve vaziyet i'tibâriyle bizden üstün bulunuyorlarsa, onlar bizde de mevcûd olan, bize de ihsân olunan bir takım kuvvetlerini işletmiş ve inkişâf ettirmişlerdir. Aynı yoldan gittiğimiz takdîrde, onlar neye nâil oldularsa biz de nâil olabiliriz. Ve Allah Teâlâ dâimâ yardımcımızdır.

Yalnız dikkat edilmelidir ki, **Cenâb-ı Hakk'ın yardımına nâil olmak, Hak Teâlâdan yardım niyâz edebilmek, evvelâ ve bihakkın O'na kulluk ve ibâdet etmeye bağlıdır.**

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَۙ

5 **[Bizi doğru yola hidâyet et.]**

Bizi doğru yolda sâbit kıl ki bu yol, Hakk'ın yolu, hayır ve selâmet yoludur. Hedefe bu yoldan ulaşılır.

Maksâd İslâmdır. Kur'ân-ı Kerîm ve içindeki hükümlerdir.

Tefsîr-i Razî'de denir ki:

Âyet-i kerîmede «**İhdinâ**» denilmesinin hikmeti şudur ki, duâ umûmî olursa icâbete yakın olur. Bu i'tibarladır ki duâyı tahsîs etmemek, bütün Müslümanlara teşmil etmek lâzımdır. Tahsîs edilen duânın kabûl olunmaması ihtimâli vardır. Fakat duâ, umûmî olur ve bütün Müslümanlara teşmil edilirse, içlerinde elbette icâbete müstehak bir kimse bulunur. Bunlardan biri hakkında duâyı kabûl buyuran Allah Teâlâ, Ekremül'ekremiyndir, diğerlerininkini de kabûl eder, reddetmez.

Bu sebeble, duâya salâvatla başlamak ve salâvatla bitirmek sünnet-i seniyyedir. Cenâb-ı Hak, Peygamber Efendimize (S.A.V.) olan salâvatı kabûl buyurur. **Duânın başı ve sonu kabûl olunduktan sonra ise, ortasındaki şeyin reddedilmesi mümkün değildir.**

Bir de, Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«**Allah Teâlâ'ya isyân etmediğiniz bir dille duâ edin**» buyurmuşlar.

Ashâb sormuş:

«**Yâ Resûlallah! Böyle bir dili nasıl bulalım?**»

«**Birbirinize duâ edin. Zîrâ ne sen onun, ve ne de o senin dilinle isyân etmiştir**» buyurmuşlardır.

Duâ edelim: Allah Teâlâ bizi i'tikâdımızda, hareketlerimizde,

sözlerimizde, ahlâkımızda, ifrat ve tefrit arasında orta olan doğru yola hidâyet buyursun: Dîn-i İslâm ve sünnet-i seyyidül'enam aleyhisselâtü vesselâm olan sırât-ı müstekiyminde sâbit kılsın.

İslâm âriflerinden Hoca Ubeydullah der ki:

«Yâ Rabbi! Bize doğru yolu göster. Kalbimizde muhabbetini dâim kıl. Tâ ki kendimizin ve gayrin iltifâtından âzâd olalım. Sâde Senin olup Senden gayriyi bilmiyelim, görmiyelim ve düşünmiyelim.»

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ٧

6 **[O kendilerine ni'met verdiklerinin yoluna.]**

Ki bu yol, Enbiya ve sıddîklardan, şehîd ve sâlihlerden **in'am** ettiğin dostlarının yoludur.

Ni'met: Haz ve seâdet demektir. Haz ve lezzet veren şeylere de ni'met denir.

Kaadî Tefsîrinde der ki:

Allah Teâlâ'nın ni'metleri sayılamaz.

وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا (Nahl sûresi; âyet: 18). **Fakat, başlıca dünyevî ve uhrevî olmak üzere iki bölüme ayrılabilir.**

Dünyâ ni'metleri de iki kısımdır: Vehbî, Kisbî. **Vehbî olanlar da ya rûhanî, yânî mânevî olur:** Akıl, zekâ, idrâk, **konuşma, vicdan** huzûru gibi. **Yâhûd cismânî, yânî maddî olur:** Vücûd sağlığı, kuvvet, körlük, topallık gibi ârızalardan sâlim olmak gibi. **Kisbî olanlar da:** Ahlâk güzelliği, ilim, irfân, servet ve mevki gibi şeylerdir.

Uhrevî olanlara gelince: Bunlar da Cenâb-ı Hakk'ın **kulunun** taksiratını afvetmesi, ondan râzı olması ve Alâ-yi ılliyyînde melâike-i mukarrebîn ile ebediyen temkin buyurmasıdır.

Bu âyet-i kerîmede ni'metten murâd, bu son kısımdır. Zîrâ maadasında îmân edenlerle etmiyenler müşterektirler.

Filhakîka bu saydıklarımızın hepsi görünüşe göre mülâhaza edildikleri vakit başlı başına bir ni'mettir. Fakat **her birini** geleceğe göre mülâhaza etmelidir. İlkin ni'met zannedilen **bir çok** şeyler hakîkatte bir musîbet olabileceği gibi, bil'akis ilkin musîbet gibi görünen birçok şeyler de, bilâhare büyük bir ni'met ve saâdet olabilir. Maamafih safâdan sonra cefâ, **ne kadar** acı ise, cefâdan sonra safâ da o kadar tatlıdır. Bu i'tibârla, **ciddî ve hakîki** olan ni'met ve saâdet, âkıbeti her hâlde sâlim olanlardır. Asıl istenilen de budur. **İnsanı** selâmete **eriştiren ni'metlerdir. Bütün ni'metler Allah Teâlâ'nındır.**

Ni'metler, Tefsîr-i Razî'de yapılan başka bir tasnîfe göre üç bölüme ayrılırlar.

Birincisi: Doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ın îcâdiyle olan ni'metler; halk ve rızık gibi.

İkincisi: Cenâb-ı Hakk'ın yardım ve inâyetiyle elde ettiğimiz tâatimizin ni'metleri.

Üçüncüsü de: İnsanlar vâsıtasiyle edindiğimiz ni'metler. Filhakîka, bu, zâhiren Allah'tan değil gibi görünür. Fakat hakîkatte yine Allah'tandır. Zîrâ o ni'meti, in'am edeni ve onun kalbine in'am etmek arzusunu halkeden Cenâb-ı Hak'tır.

Âyet-i kerîmede ni'metten murâd, îmân ni'metidir.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

7 **[Gazâbına uğrayıp İslâmı terkedenlerin yoluna değil, hava ve hevesine uyup doğru yoldan azmışların yoluna da değil.]**

Allah'ın gazâbına uğrayanlar **Yahûdîler**; azmışlardan murâd da **Hıristiyanlardır.**

Tefsîr-i Razî'ye göre أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ i **müteakib** غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ **denilmesinin hikmeti şudur:**

Îmânın kemâli ricâ ve havfladır. Nasıl ki Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Mü'minin havf ve ricâsı tartılsa, ikisi berâber gelirdi» buyurmuşlardır. Buna göre; صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ kavliyle mü'minin ricâsı kâmil olur, غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ kavliyle de havfi kâmil olur ve bu sûretle îmân, iki rüknü ve iki tarafiyle kuvvetlenip **kemâlde** nihâyet bulur.

Âmîyn (Yâ Rab, kabûl et!)»

Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Cebrâil Aleyhisselâm bana Fâtiha'dan sonra âmîyn dememi telkîn etti.» buyurmuşlardır.

Âmîyn, ne Fâtiha'dan ve ne Kur'ân'dan bir kelime değildir. Ve mushaflarda yazılmaz. Bu i'tibârla Fâtiha'dan ayrı okunur.

Vâil bin Hucr, Resûl-ü Ekrem Efendimizin (S.A.V.) وَلَا الضَّالِّينَ den sonra yüksek sesle «Âmîyn» dediklerini rivâyet etmiştir. Bu haber delâletiyle, İmâm Şâfiî'ye göre, namazda **Fâtiha'nın** kırâatinden sonra, gerek imam ve gerek cemâat tarafından açık okunur. Hanefîler gizli okurlar.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

(Rahmân ve Rahîym olan Allah'ın adiyle)

2 — BAKARA SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 286 âyettir (1)

الٓمٓ ﴿١﴾

1 [Elif lâm mîm]

Bu çeşit harflere Kur'ân-ı Kerîm'de yirmi bir sûrenin başında tesâdüf edilir. Bunlara **«Müteşâbih»** denir. **Müteşâbih:** Ümmet için bu dünyada ma'nâsını bilmeye imkân olmayan âyettir. Zâhirine inanır, ilmini Allah Teâlâ'ya havâle ederiz. Ebû Bekirissıddık (Radiyallàhü **anh**):

«Her kitapta Allah'ın **bir sırrı vardır. Kur'ân'daki sırrı da sûre başlarındaki harflerdir»** der.

Ba'zılarına göre de, **bunun her bir harfi, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden bir ismin** anahtarıdır.

Elif, Allah; **Lâm,** Lâtif; **Mîm,** Mecîd ismine anahtardır.

Bir kısım müfessire göre ise, sûrelerin isimleridir.

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ف۪يهِ هُدًى لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٢﴾

2 [Bu, o **kâmil kitaptır ki, Allah tarafından gönderildiğine** hiç **şüphe yoktur. Takvâ sâhiblerine** (şirk, günâh ve **kötülüklerden** korunanlara) **yol** göstericidir.]

---

(1) Yalnız şu iki âyet: فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا ve لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰيهُمْ âyetleri Mekke'de **nâzil olmuştur. Ba'zılarına göre 285 veya 287 âyettir.**

Bir hâdis-i şerîfde:

«Takvâ, إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ (Nahl sûresi: 90) **âyet-i kerîmesinde zikrolunmuştur.»** buyurulmaktadır.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝

3 [**Onlar, ki gaybı** (Peygamber Efendimizin haber verdiği Ba's, Cennet, Cehennem ve gayri) **tasdîk ederler.**]

Şerîatte îmân: Kalble inanmak, dil ile söyleyip ikrâr etmek ve a'zâ ile ameldir. Amele, îmân denilmesi şerîattan olması münâsebeti iledir.

İslâm ise: Teslîm ve inkıyaddır. İmdi her îmânda, İslâm vardır, fakat her İslâm'da îmân yoktur.

Gerçek îmân, kalble tasdîk edilen îmândır. İnanmak bir kalb işidir.

Îmân, bir şeye içten ve yürekten bağlanmak ve onu kat'î olarak kabûl etmek demektir.

Îmân edene, inanana da «**mü'min**» denir. **Mü'minin kalbi ile dili birdir. İnandığını söyler ve inanarak söyler. Kalbinde îmân olmadığı, içinden inanmadığı** hâlde, sözle «İnandım!» diyenlere «**Münâfık**» denir ki içi başka; dışı başka kapalı kâfir demektir.

Îmân, Arabça, **«Emân» kelimesinden gelmektedir.** Emân vermek, emîn kılmak demektir, ki Cenâb-ı Hakk'ın mübârek isimlerinden biri olan **Mü'min** bu ma'nâyadır. Allah Teâlâ kullarını azâbdan emîn kılar. Bir de emîn olmak, tek kelime ile, inanmak ve mutlaka tasdîk etmek, tasdîk ve i'tirâf etmek ma'nâlarına da **gelir.** Tasdîk eden, tasdik ettiğini tekzibden, yalanlamaktan emîn kılmış veya kendisi yalandan emîn olmuş olur.

Bu âyet-i kerîmede, الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ **gaybı tasdîk ve i'tirâf ederler meâlindedir.**

Gaybdan murâd: Hissen anlaşılamayan ve aklın açık olarak iktizâ etmediği gizli şeylerdir. **Gayb iki kısımdır.**

Bir kısmına delîl yoktur. Buna: **«Gaybın anahtarları Allah Teâlâdadır. Onları; ancak, O bilir.»** âyet-i kerîmesi ile işâret buyurulmuştur.

Bir kısmına delîl vardır. Hak Teâlânın **zâtına, sıfatlarına, âhi-**

ret gününe ve o günün hâllerine îmân gibi ki, bu âyetten murâd budur. Yâhûd, ma'nâ şudur: «Onlar, sizden gâib oldukları hâlde îmân ederler. Yoksa münâfıklar gibi mü'minlerin karşısında îmân etmiş görünüp şeytanları ile başbaşa kalınca «biz sizinleyiz» demezler.

Ba'zıları: «Gaybdan murâd kalbdir. Yânî kalbleri ile îmân getirirler. Kalblerinde îmân olmadığı hâlde dilleri ile onu söyleyenler, gibi yapmazlar.» demişlerdir.

Levâkıh-ül-Envâr, îmânı: Taklidî îmân, ilmî îmân, aynî imân, kalbî îmân, hakîkî îmân olmak üzere beş bölüme ayırır:

Birincisi avamın, ikincisi delîl sâhiblerinin, üçüncüsü müşâhede ehlinin, dördüncüsü âriflerin ve beşincisi vâkıfların îmânlarıdır. Bir de hakîkat-ül hakîka (gerçeğin gerçeği) îmân vardır, ki Peygamberlerindir, ârifler onu keşiften menedilmişlerdir» der.

Şübhesiz bu tasnif, îmânın kemâli (olgunluğu) bakımındandır. Nasıl ki bir hadîs-i şerîfde:

«Îmân yetmişten ziyâde şu'bedir. Efdali lâ ilâhe illallâh demek ve en aşağısı yoldan ezâyı gidermektir. Hayâ da îmândan bir şu'bedir» buyurulmuştur.

[Ve namazı dosdoğru kılarlar. Namazın rükünlerini yerli yerince edâ ederler, fiillerine halel getirmekten sakınırlar veyâ ona devâm ederler, yâhûd fütûr getirmeksizin edâ ederler.]

Salâtın lûgat ma'nâsı duâdır. Şerîatta mahsûs fiillerin ismidir ki, kiyâm, kırâat, rükû', sücûd, ku'ûd, duâ ve senâdır.

«İnnallâhe ve melâiketehü yusallûne alennebiyyi yâ eyyühelleziyne âmenû sallû aleyhi ve sellimû tesliymâ» (Ahzâb sûresi, âyet 56) âyet-i kerîmesinde salât, Allah Teâlâ'dan rahmet, Melâikeden istiğfar ve mü'minlerden duâdır.

İmâm Râzî, «Bu salât emri tazammun eder. Kasdolunan beş vakit namazdır,» der.

[Ve onlara verdiğimiz ni'metlerden (rızıklardan) Allah yolunda sarfederler.]

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ
وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝

4 [Hem onlar, sana indirilen Kur'ân'ı ve senden önce indirilen (Tevrât, Zebûr, İncîl ve sâir) Kitabları tasdîk ederler.]

Rivâyet edildiğine göre, Cenâb-ı Hak, yüz on sahife dört kitap inzâl etmiştir. Şit Aleyhisselâm'a elli, İdris Aleyhisselâm'a otuz, İbrâhim Aleyhisselâm'a yirmi ve Âdem Aleyhisselâm'a on sayfa indirilmiştir. Dâvûd Aleyhisselâm'a Zebûr, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrât, Îsâ Aleyhisselâm'a İncîl ve Âhir Zamân Peygamberi Muhammed sallâllahü aleyhi ve sellem Efendimize de Kur'ân-ı Kerîm inzâl buyurulmuştur.

[Ve Âhiret'i şeksiz bilirler.]

أُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٥

5 [**İşte bu vasıfta olanlar, Rablerinden doğru yol üzeredirler. Ve Kıyâmet Günü ateşten kurtulup, Cennet'e erenler de bunlardır.**]

İbn-i Cerîr'in Mücâhid'den rivâyetine göre Bakara sûresinin başından dört âyet mü'minler hakkında inmiştir. Bu âyet dördüncüsüdür. İki âyet kâfirler hakkında inmiştir. Onlar bundan önceki iki âyettir. Onlardan sonra gelen 13 âyet de münâfıklar hakkında inmiştir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ٦ خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ وَعَلٰٓى
أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ٧ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ٨

6 [**Onlar ki Hakk'ı inkâr ve setrederek kâfir oldular.**]

Dört türlü küfür vardır:

İnkârî küfür, Allah Teâlâ'yı külliyen inkâr edenler.

Cuhûdî küfür: Allah'ı kalble bilip ve fakat dille ikrâr etmiyenler: İblîsin küfrü gibi.

İnâdî küfür: Allah'ı kalbleriyle bilip dilleriyle ikrâr ettikleri hâlde onunla tedeyyün etmiyenler. Ebû Tâlib'in küfrü gibi; ki «Mu-

hammed'in dîni bütün dînlerin hayırlısıdır, biliyorum, eğer halkın beni kınayacaklarından çekinmesem kabûl ederdim,» demiştir.

Dördüncüsü de iki yüzlülerin, münâfıkların küfrüdür. Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve birliğini dilleriyle ikrâr ettikleri hâlde kalben tasdîk etmezler. Bu dört nev'î kimseler mağfiret olunmaz.

[Onları ister korkut, ister korkutma, birdir; onlar, seni ve sana verilen Kur'ân'ı tasdîk etmezler.]

7 **[Allah Teâlâ onların kalbleri üstüne de, kulakları üstüne de küfrü mühürledi ve gözlerinin üzerine de bir perde çekti** (ki Hakk'ı kabûl etmezler, Hakk'ı işitmezler ve doğru yolu görmezler.) **Onlara dünyâda ve ukbâda pek büyük** (ve dâimî) **azâb vardır.]**

8 **[İnsanların bir kısmı, Allah Teâlâ'ya ve Kıyâmet Gününe îmân ettik derler. Halbuki îmân etmiş değillerdir.]**

Bu âyet-i kerîme ve bunu tâkibeden on üç âyet Yahûdîlerden münâfıklar için nâzil olmuştur ki, mü'minlerden emîn olmak için küfürlerini gizler, îmân etmiş görünürlerdi.

İhyâ-i Ulûm'e göre, îmânla İslâm'ın iki hükmü vardır. Biri dünyevî, diğeri uhrevîdir. Uhrevîsinin hükmü odur, ki zerre kadar îmân bile, sâhibini Cehennem'de dâimî olarak bırakmaz, çıkarır.

Îmân, ba'zı âlimlere göre, yalnız kalble i'tikâdtır. Ba'zılarına göre ise, kalble i'tikad ve dille ikrârdır. Ba'zılarına göre de kalble i'tikad dille ikrâr ve erkânla ameldir. **Buna nazaran îmân sâhibleri altı dereceye ayrılır:**

1) Bir kimsede; i'tikâd, ikrâr ve amel, üçünün bir arada bulunması hâlinde yeri hilâfsız Cennet'tir.

2) İ'tikâd, ikrâr ve ba'zı amelleri edâ eder ve fakat aynı zamanda büyük günâhların ba'zısını veyâ tümünü işleyip de tevbe etmiş olmazsa, Kitap ve Sünnet gereğince, Kıyâmet Günü Cenâb-ı Hakk'ın O'nu afvetmemesi hâlinde, eğer iyilikleri ile kötülükleri müsâvi ise, Allah'ın irâdesi kadar Âraf'ta hapsolunduktan sonra Cennet'e girer. Kötülükleri iyiliklerinden ziyâde ise, yine Allah'ın irâdesi kadar Cehennem'de yattıktan sonra, kezâ Cennet'e girer.

3) İ'tikâd ve ikrârı bulunup da, ameli bulunmayan kimseler.

4) İ'tikâd edip de, bunu ikrâr etmeksizin veyâ amellerle meşgûl olmaksızın vefât edenler.

Îmân: İ'tikad, ikrâr ve ameldir, diyenlere göre, bu ve üçüncü

derecede bulunanlar mü'min olmamak lâzım gelir. Zîrâ bunlara göre, üçü birden îmânın rüknüdür. Bunlardan velev birisi bulunmayan kimseye mü'min denemez. Fakat şu hadîs-i şerîfte: **«El-iymân en tü'mine billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusûlihî vel-yevmil'âhıri ve tü'mine bilkaderi hayrihî ve şerrihî»** diye ta'rîf buyurulan îmânda lisanla ikrâr ve erkânla amel bulunmadığı gibi, **«Yahrucu minennâri men kâne fiy kalbihî zerretün minel'iymân** (Kalbinde zerrece îmânı olan Cehennem'den çıkar.)» diye buyurulan hadîste de kalbin tasdikinden gayri şey zikrolunmamıştır. Binâenaleyh, bu iki Hadîs gereğince yalnız tasdîki olan dahî mü'mindir. Ateşte dâimî olarak kalmaz.

5) **İ'tikâdı bulunup da;** «Lâ ilâhe illâllâh Muhammedün **resûlullâh» diyecek kadar zaman müsâid ve bunun söylenilmesinin kendisine vâcib olduğunu da bildiği hâlde söylemiyen kimseler.** Bu imtinâ, namaz kılmaktan imtinâ etmek gibi olduğu için bunlar da mü'mindir ve ateşte kezâlik dâimî olarak kalmazlar.

6) **Dilleriyle** «Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlullâh» **dedikleri hâlde, kalben bunu tasdîk etmiyenler.** Bu münâfıklar hiç şübhesiz kâfirdirler ve ateşte dâimî olarak kalırlar. Fakat kalblerindekini bilmek mümkün olmadığı için zâhiren, dünyâda yaşadıkları müddetçe Müslümandırlar.

Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz, Hazret-i Huzeyfe (R.A.)'ye münâfıkları bildirmişti. Bunlardan biri öldüğü vakit cenâzesine gitmezdi. Ömer İbnü'l Hattab (R.A.) Huzeyfe'yi gözetler, O'nun gitmediği cenazeye, O da gitmezdi.

يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّا
اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝٩ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ
مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ۝١٠

9 **[Gûya Allah Teâlâ veyâ Resûlünü aldatırlar. Kalblerindeki küfrü örterek, dilleriyle îmân etmiş gibi görünüp, mü'minleri de aldatırlar. Mü'min değillerken onları gördüklerinde mü'minleriz, derler.]**

[Halbuki, ancak kendilerini aldatırlar; ama vebâlinin kendilerine avdet edecek olduğunu bilmezler.]

10 **[Kalblerinde şübhe ve nifâk hastalığı vardır.]**

Hastalığın aslı za'fdır. Dînde şübhe, hastalıkla vasıflandırılmıştır. Hastalık vücûdu zayıflattığı gibi, şübhe de dîni zayıflatır.

[Hak Teâlâ da, onların marazlarını artırdı.]

Zîrâ, Âyet-i kerîmeler birbiri ardınca nüzûl etmekte idi. Her Âyet nâzil olduğu vakit onlar, küfür ve nifâklarını arttırmaktaydılar.

[Onlara, bir azâb vardır (ki, elem ve vecâ'ı kalblerine erişir.) **Şu sebeble ki, Allah Teâlâ'yı ve Resûlünü tekzîb ederlerdi.]**

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ قَالُٓوا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾

11 **[Onlara yeryüzünde, küfür, mâsiyet ve halkı Resûlullâh'a ve Kur'ân'a îmândan alıkoyarak fesâdta bulunmayın denilse; Derler ki: Biz müfsid değiliz, biz ancak ıslâh edicileriz.]**

اَلَٓا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾

12 **[Bilin ki onlar** (küfürle ve halkı îmândan alıkoymakla) **ifsâdedicilerin tâ kendileridir. Lâkin kendilerinin fesâdcı olduğunu bilmezler.]**

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَٓا اٰمَنَ النَّاسُ قَالُٓوا اَنُؤْمِنُ كَمَٓا اٰمَنَ السُّفَهَٓاءُ
اَلَٓا اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَٓاءُ وَلٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

13 **[Ne zaman o münâfıklara veyâ Yahûdîlere denilse ki: Siz de Kitab Ehlinden îmâna gelenler gibi, yâhûd muhâcirler ve ensâr gibi îmâna gelin.]**

[Derler ki: Şu hafîf akıllı câhiller gibi biz de îmân mı edelim!]

Burada açıksözlülükle ikiyüzlülük (münâfıklık) nasıl te'lîf edilebilir? diye sorulabilir. Cevâbı şu ki: Bunu aralarında konuşurlardı; yoksa mü'minler arasında değil. Fakat Cenâb-ı Hak onu Resûlüne ve îmân edenlere bildirirdi.

[Bilin ki asıl câhiller kendileridir; lâkin câhilliklerini bilmezler.]

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا
آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا
نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ
فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ
بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

14 [Ne zaman o münâfıklar mü'minlerle buluşsalar, biz de sizin gibi îmân ettik, derler.]

[Ama reisleriyle kâhinlerine döndükleri vakit de biz, sizin dininizde sâbitleriz. Biz ancak, Muhammed ve ashâbiyle, Müslümanız diye, istihzâ ediyoruz, derler.]

15 [Allah da onları istihzâlariyle cezâlandırır. Ve onları dalâletlerinde şaşkınlık ve tereddüt içinde bırakır (mühlet verir.)]

16 [Onlar küfrü, îmâna değiştiler. Ama ticâretlerinde kâr etmediler, faydalanmadılar ve dalâlette kalıp hidâyete ermediler.]

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّ
بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ
وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ
الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

17 [Onların hâli o kimsenin hâli gibidir, ki ateş yakarlar da,

o ateş onu yakanın çevresindeki eşyâyı aydınlatınca, Allah nûrlarını giderip, onları karanlıklar içinde bir şey görmez bir hâlde bırakır.]

Yânî, nifâkta münâfıkların hâli, karanlık bir gecede çölde ateş yakarak ısınan ve ışığı ile çevresini görüp yırtıcı hayvan ve sâir tehlikelerden korunduğu bir sırada, ateşin sönüvermesi üzerine karanlıkta korku ve şaşkınlık içinde kalan bir adamın hâline benzer.

Îmân etmiş gibi görünüp mal ve evlâtlarının emniyetini sağlarlar. Mü'min kadınlarla evlenip mîrâslarını alırlar. Kezâ ganîmetleri de birlikte üleşirler, fakat bu fayda, bu nûr öldükleri vakit kaybolur, tekrar karanlığa ve korkuya dönerler.

18 **[Onlar Hakkı duymazlar, Hakkı söylemezler, Hakkı görmezler, dalâletten hidâyete dönmezler.]**

19 **[Yâhûd münâfıkların hâli, göğün her tarafından yağan, ufukları tutan zulmetler, gök gürültüsü ve şimşekler yağdıran yağmura tutulmuşlar gibidir ki, yıldırımlardan ölüm korkusiyle, parmaklariyle kulaklarını tıkarlar.]**

Ekseri müfessirlere göre, gök gürültüsü, bulutu sevk eden Melektir. Şimşek de nûrdan kamçısının parıltısıdır. Melek, bulutu bu kamçı ile sevk eder.

[Ama Allah, ilim ve kudretiyle kâfirleri kuşatıcıdır. Azâb vaktinde onların hiçbiri azâbtan kurtulmaz.]

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْ كُلَّمَٓا اَضَٓاءَ لَهُمْ مَشَوْا ف۪يهِ وَاِذَٓا
اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ
اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٢٠﴾

20 **[Neredeyse şimşek, gözlerinin nûrunu kapıverecek olur. Karanlık gecede şimşek yollarına ışık verince yürürler. Şimşeğin ışığı gidip yol karardığı vakit de hayrette kalarak dururlar.]**

Cenâb-ı Hak, bu meseli, münâfıklar ve kâfirler için irâdetmiştir.

Denildi ki, yağmur Kur'ân'dır. Kalbe hayât verir. Vücûda hayât verdiği gibi.

Karanlık: Kur'ân'da zikredilen küfür ve şirktir.

Gök gürültüsü de, doğru yola, va'de tehdîde ve Cennet'e işârettir.

Kâfirler Kur'ân okunduğu vakit, kalben ona meyletmemek için kulaklarını tıkarlar; zîrâ onlara göre îmân küfürdür. Küfürse, ölümdür. Şimşeğin gözlerinin nûrunu neredeyse kapıverecek olması da, Kur'ân'ın kalblerine te'sîr etmeye yakın olmasıdır.

Başka bir îzâha göre de bu, İslâm'a meseldir. Yağmur: İslâma, **karanlık:** Azâba, gök gürültüsü: Tehdîd ve âhiretteki korkunç yerlere, **ve şimşek;** va'de delâlet eder. Münâfıkların, parmaklariyle kulaklarını tıkamaları da İslâm'da musîbet ve şiddet gördükleri vakit ölümden sakınıp kaçmalarıdır.

Halbuki bu kaçış faydasızdır. Allah, onları kuşatmıştır. Ve dilediği zaman toplayıp azâbeder. Şimşek, ışık verince yürümeleri de, îmânlarını ızhârettikleri vakit emîn olmaları ve fakat öldüklerinde yine karanlığa avdet etmeleridir.

Bir de şu şekilde îzâh ediliyor: İslâm'da ganîmet ve rahata erdikleri vakit «Biz de sizin gibi mü'minleriz,» derler. Musîbet ve şiddet görüldüğü vakitte de, hareketsiz, yerlerinde kalırlar.

[Allah dilese, işitmelerini de, görmelerini de giderirdi. Çünkü Allah Teâlâ, her şeye kaadirdir.]

Kaadir, dilerse işleyen, dilerse işlemeyen ve **Kadîr,** dilediği şeyi dilediği gibi işleyen demektir ki, bu vasıf yalnız Allah Teâlâ'ya mahsûsdur.

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ وَالَّذ۪ينَ

مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ ﴿٢١﴾

21 **[Ey İnsanlar! Rabbinizin varlığına ve birliğine inanın ve O'na kulluk ve ibâdet edin.]**

Bu hitâb bütün insanlara âmm ve şâmildir. Bundan yalnız küçüklerle deliler müstesnâdır. Çünkü onlar mükellef değillerdir. İbn-i Abbas (R.A.): **«Bu yerden mâadâ Kur'ân'ın neresinde** «Ey İnsanlar!» **diye hitâb edildi ise** Medîneliler **murâd edilmiştir.»** diyor.

[Ki O, sizi ve sizden öncekileri yarattı. Tâ ki azâbından kurtulasınız. Müttekîlerden, takvâ sâhiblerinden olasınız.]

O şekilde takvâ sâhiblerinin (şirk, günâh ve fenâlıklardan korunanların) yolunda, onlar gibi, ibâdet edin ki, ancak bu sûretle Cenâb-ı Hakk'ın yakınlığına lâyık olursunuz. **Takvâ, derecelerin sonudur. Allah Teâlâ'dan gayri her şeyden yüz çevirmek, O'na yönelmektir.**

İbâdet eden, **ibâdetiyle gururlanmamalıdır.** Belki Cenâb-ı Hakk'ın rahmetini dileyip, azâbından korkmalıdır. Sırf ibâdet etmiş olduğu için sevâb ummamalıdır. **Kulun, ibâdeti, Cenâb-ı Hakk'ın ihsân buyurduğu ni'metlerin şükrüdür.** Bu ni'metlere şükredilmesi vâcib olduğu için ibâdet eder. O, bir ücretli gibidir ki, ücretini işlemeden önce almıştır.

الَّذ۪ي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ فِرَاشًا

وَالسَّمَٓاءَ بِنَٓاءً وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجَ بِه۪ مِنَ الثَّمَرَاتِ

رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

وَاِنْ كُنْتُمْ ف۪ي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِه۪

وَادْعُوا شُهَدَٓاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٢٣﴾

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّت۪ي وَقُودُهَا

النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْكَافِر۪ينَ ﴿٢٤﴾

22 **[Cenâb-ı Hak, yeryüzünü sizin için bir döşek ve göğü yüksek tavan ve kubbe gibi bir binâ yaptı. Ve gökten yağmur indirdi. Onunla size çeşit çeşit ve renk renk meyva ve nebâtlar meydana getirdi. Tâ ki bu meyvalar kendinize yiyecek ve nebâtı hayvanlarınıza yem olsun ve onunla Allah Teâlâ'nın Hâlik ve Rezzâk olduğunu bilip, yalnız O'na ibâdet edesiniz.]**

[Siz de artık, Cenâb-ı Hakk'ın bir olduğunu ve ortağı olmadığını bilirken, O'na hiçbir şeyi eş tutmayın.]

23 **[Eğer kulumuz Muhammed Aleyhisselâm'a parça parça indirdiğimiz Kur'ân'ın Allah Teâlâ tarafından gönderildiğine şüb-**

hedeyseniz; siz de (o belâgatte) **onun benzeri bir sûre meydana getirin.]**

[**Ve Allah'tan gayri, bütün güvendiklerinizi** (ibâdet ettiğiniz ilâhları, ins ve cinden muâvenetini ricâ ettiğiniz kimseleri yardıma) **çağırın, ki size Peygamber Aleyhisselâm'ın getirdiği gibi bir Sûre meydana getirsinler.**]

[**Eğer Muhammed Aleyhisselâm, onu kendiliğinden söylemiştir sözünde sâdıklarsanız** (bunu yapın.)]

24 [**Fakat bunu yapamazsanız, ki hiçbir zaman yapamıyacaksınız.**]

Zîrâ o, Muhammed Aleyhisselâm'a mu'cîzedir.

[**O hâlde** (îmâna gelin, onunla) **o ateşten sakının, ki ekser çırası insanlarla taşlardır.**]

Bu taşlardan murâd; putlardır, denilmiştir.

[**O ateş, kâfirler için hazırlanmıştır.**]

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ
رِزْقًا قَالُوا هٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ
مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

25 [**Yâ Muhammed! Müjdele, sevindir o mü'minleri, ki sâlih ameller** (yararlı işler) **işlemişlerdir.**]

Hazret-i Muaz'a göre: İlim, iyi niyet, sabır ve ihlâs; sâlih ameller içindedir.

[**Onlar için birçok bahçeler** (Cennetler) **vardır ki, ağaçlarının ve evlerinin altından ırmaklar akar.**]

[**Her def'asında, bu Cennet meyvalarından bir şeyle rızıklandıkları vakit, biz bunu dünyâda da yemiştik, diyecekler.**]

Zîrâ Cennet meyvalarının renkleri birbirine benzer, fakat lezzetleri çeşitlidir.

[**Onlara, isimleri birbirine benziyen ve fakat lezzetleri ayrı rızık verilecek.**]

[**Ve onlar için orada tertemiz eşler de vardır.** (Hayz gibi, kir gibi, kötü huy gibi şeylerden tamâmen temiz.)]

[Ve orada (bir daha çıkmamak üzere) **dâimî olarak kalacaklardır.**]

Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet edilmiştir; der ki:

«Cennet'e ilk gireceklerin yüzleri, ayın on dördü gibi ve ondan sonra girecek olanların yüzleri ise bir parlak yıldız gibi münevver olacaktır.»

Hazret-i Enes (R.A.) de rivâyet eder ki:

«Cennet kızlarından biri dünyâda görünseydi, ziyâsı ve güzel kokusu Doğu ile Batı arasını doldururdu.»

Yine Enes (R.A.)'den rivâyet edilmiştir:

«Cennet'te bir çarşı vardır, ki Cennet sâkinleri her Cum'a, bu sokağa giderler. Burada yüzlerini yalıyan bir şimal rüzgârı güzelliklerini artırır. Eşler birbirleriyle karşılaştıkları vakit, her ikisi de artan güzelliklerini hayrânlıkla seyrederler.»

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَسْتَحْيٖٓ اَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً
فَمَا فَوْقَهَا فَاَمَّا الَّذٖينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ
وَاَمَّا الَّذٖينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَٓا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا
مَثَلًا يُضِلُّ بِهٖ كَثٖيرًا وَيَهْدٖي بِهٖ كَثٖيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ
اِلَّا الْفَاسِقٖينَ ﴿٢٦﴾

26 **[Allah, sivrisinek ve onun üstünü şeyle hakkı vasıflandırmak ve bildirmek için mesel getirmekten sıkılmaz.]**

Bu âyetin inmesine sebeb Yahûdîlerdir. Allah Teâlâ sinek ve örümcek gibi şeyleri misâl verince Yahûdîler:

«Allah bu gibi kıymetsiz şeyleri misâl vermekle ne demek istemiştir? Böyle bir şeyi misâl vermekten utanılır.» demişlerdi. Âyet-i **Kerîme bu sözü red için inmiştir.**

[Kur'ân'a ve Muhammed Aleyhisselâm'a îmân edenler, onun Hak ve Allah Teâlâ'dan olduğunu bilirler.]

[Amma kâfir olanlar: Allah, bu hasîs şeyi mesel getirmekle ne demek istedi? derler.]

Hak Teâlâ onlara cevâben dedi ki:

[Allah, o meselle, O'nu tekzîbettikleri için, nice kâfirleri zelîl ve perîşân eder.]

[Ve yine o meselle, O'nu tasdîk ettikleri için, nice mü'minlerin de hidâyetlerini artırır.]

Bu delâlet eder, ki hidâyet de, dalâlet de Allah Teâlâ'dandır.

[Onunla yalnız fâsıkları yoldan çıkarır.]

Fâsık: Büyük günâhları irtikâb ederek Allah'ın emirlerini terkeyleyen, Allah'a itâat çevresinden çıkan kimsedir.

Üç derecesi vardır:

Birincisi, işlediği işi günâh ve bunu çirkin gördüğü hâlde vakit vakit işliyen; **ikincisi,** hareketini sevimli görmediği hâlde bunu sırf i'tiyâd edinmiş olduğundan yapan; **üçüncüsü de,** günâh olan şeyi, doğru ve günâh addetmiyerek işliyendir, ki bu sonuncusu, boynundan îmân bağını çıkarmış olur; fakat ilk ikisi îmân ve tasdik etmekte oldukları için mü'minlik sıfatını kaybetmış olmazlar.

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَٓا اَمَرَ اللّٰهُ بِهِ اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ
فِي الْاَرْضِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ
بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتاً فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ
ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ
لَكُمْ مَا فِي الْاَرْضِ جَم۪يعاً ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَٓاءِ
فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٢٩﴾

27 **[Onlar, Allah'ın ahdini misâkla bağlandıktan (yeminle te'kîdettikten) sonra bozarlar.]**

Cenâb-ı Hakk'ın Peygamberlere, âlimlere ve bütün Âdemoğul-

larına karşı ahdi vardır. Peygamberlerden aldığı ahid, risâleti tebliğ edip, dinî ikâme etmek. Âlimlerden aldığı ahid, Kitâb-ı mübîni halka bildirip gizlememek, Âdemoğullarından aldığı ahid de, Cenâb-ı Hakk'ın birliğine inanmak, ondan başkasına tapmamak, Peygamberlerine uymak, onun yolunda yürümek, elest-ü bezminde verilen andı dâimâ gerçekleştirmektir.

[**Ve Allah Teâlâ'nın vaslını emrettiği şeyi keserler.**]

Cenâb-ı Hakk'ın vaşlını, bitişmesini, ayrılmamasını emrettiği şey: Mü'minlerden ayrılmamak, kavli fiiline uygun düşmek, bütün Peygamberleri tasdîk etmek, rahîm hakkı, akrabalık hakkı gibi şeylerdir.

[(Îmândan men, Hakk'ı istihzâ, düzenliği te'mîn eden vaslı keserek) **yeryüzünde fesâd ederler.**]

[**İşte onlar,** (vefâ, salâh ve sevâba karşılık, bozgunculuk ve azâbı satın aldıkları için) **ziyân edicilerdir.**]

28 [**Allah Teâlâ'ya, nasıl olup da kâfir olursunuz ki. Ölü iken** (henüz babalarınızın sulbünde bir nutfe iken annelerinizin rahminde, sonra da dünyâda) **sizi O diriltti. Sonra sizi yine O öldürecek. Tekrar sizi** (kabirde ve neşirde) **O, diriltecek. Nihâyet âhirette O'na döneceksiniz.** (Allah da, hayır ve şer, amellerinize göre size cezâ verecektir).]

Bu âyet-i kerîme'de şuna işâret edilmektedir ki, ilkin hayât vermeye kaadir olan Allah, sonra da hayât vermeye kaadirdir. Zîrâ ilk yaratiş, tekrar yaratıştan kolay değildir.

Bu hitâb, mü'min ve kâfirlere müşterek bir hitâbdır. Çünkü Cenâb-ı Hak, vahdâniyet ve nübüvvetin bütün delîllerini bildirmiş, îmân edenlere va'd ve küfür edenlere vaiydde bulunduktan sonra bütün ni'metlerini tam bir müsâvîlikle ihsân buyurduğunu te'yîd etmiştir. Bütün bu ni'metlere karşılık, onların küfre sapacaklarını uzak ve çirkin görmüştür.

Yâhûd yalnız mü'minlere hitâbtır. Bununla minnet ve şükrânda bulunmaları ve küfürden uzaklaşmaları irâde buyurulmuştur. O ma'nâ ile ki: «**Küfür edeceğiniz nasıl tasavvur edilebilir? Ölüler gibiydiniz, cehil içindeydiniz, ilim ve irfânla sizi diriltti. Sonra bilinen ölümle sizi öldürecek ve hakîkî hayâta tekrar diriltecektir. Müteâkiben Allah'a rücû' edecek, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insanoğlunun tahayyül ve tasavvur edemiyeceği şeylerle sizi sevâblandıracaktır.**» denilmiştir.

29 [**Allah Teâlâ, yerde ne varsa hepsini sizin için** (sizin fay-

dalanmanız için Rabbinizin kudretini, varlığını ve birliğini istidlâl etmeniz için) yarattı.]

Bu Âyet-i kerîme'ye göre, insanlar için men ve harâm kılındığına dâir hakkında nass bulunmıyan her şey mubâhdır.

[Sonra semâya inâyet buyurdu da onları yedi gök hâlinde nizâmına koydu. O, her şeyi hakkiyle bilir.]

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَل۪يفَةً قَالُٓوا
اَتَجْعَلُ ف۪يهَا مَنْ يُفْسِدُ ف۪يهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَٓاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ اٰدَمَ
الْاَسْمَٓاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْبِؤُ۫ن۪ي بِاَسْمَٓاءِ
هٰٓؤُلَٓاءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٣١﴾

30 **[Yâ Muhammed! Hani Rabbin, Meleklere: Ben muhakkak yeryüzünde bir** halîfe (bir insan, âdem) **yaratacağım, demişti.]**

Vakta ki Cenâb-ı Hak, gökleri ve yeri, Melekleri ve Cinni halk etmişti. Melekleri gökte ve Cinni yerde iskân etti. Bir müddet ibâdet ettikten sonra Cinlerin aralarına hased girdi. Serkeşlik etmeye, birbirlerini öldürmeye başladılar. Bunun üzerine Allah Teâlâ, üzerlerine Meleklerden bir müfreze asker gönderdi. İçlerinde en çok bileni, reis ve mürşidleri İblîs idi.

Müfreze, Cinleri dağlara, vâdilere, adalara sürdükten sonra, yeryüzünde ibâdet etmeye başladı. Cenâb-ı Hak ibâdetlerini hafîfletti. İblîs'e de arzı, dünyâ semâsını ve Cennet hazînelerini verdi. İblîs, kâh yerde, kâh dünyâ semâsında, kâh Cennet'te ibâdet ederdi. Bu durumu, nefsine gurur getirdi. Kendisini bütün Meleklerin üstünde görür oldu.

Cenâb-ı Hak, O'na ve müfrezesine, yeryüzünde bir halîfe yaratacağı haberini verdiği vakit, memnunluk duymadılar. Zîrâ, hafîf bir ibâdetle iktifâ etmekteydiler.

[Yâ Rabbenâ! Yeryüzünde bozgunculuk edecek, kanlar dö-

kecek bir kimse mi yaratacaksın? dediler. Allah Teâlâ: Sizin bilmediğiniz şeyi ben bilirim, dedi.]

31 **[Âdem'i yarattıktan sonra bütün eşyânın isimlerini O'na öğretti.]**

Âyeti te'vîl edip, yorumlayanlara göre; Allah Teâlâ Hz. Âdem'e bütün dilleri öğretti. O da evlâdının her birine ayrı bir dil ile konuştu. Sonra çocukları muhtelif memleketlere dağıldılar. Muhtelif diller doğdu böylece.

[Sonra o eşyâyı Meleklere gösterdi (ki Âdem'in fazlı ve onların aczi meydana çıksın). **Bu eşyânın isimlerini bana bildirin, eğer sâdıklar iseniz, dedi.]**

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا
مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ
بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

32 **[Melekler acz ve kusûrlarını i'tirâf ettiler. Dediler ki: Yâ Rabbenâ! Seni her şeyden tenzîh ederiz. Senin, bize öğrettiklerinden gayri, bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen, o Alîmsin ki, sana hiçbir şey gizli kalmaz, Hakîmsin ki, her fiilin hikmete uygundur.]**

33 **[Allah: Yâ Âdem! Meleklere eşyânın isimlerini bildir, dedi. O da onlara, emredildiği üzere bildirince: Hak Teâlâ, Meleklere: Ben, size demedim mi ki, göklerin ve yerin gaybını, olmuş ve olacağını, ve sizin âşikâr söylediklerinizi de, gizli tuttuğunuz şeyleri de bilirim; buyurdu.]**

Bu âyette; insanın şerefine, ilmin meziyetine ve ibâdete olan üstünlüğüne delâlet vardır. Cenâb-ı Hak, Âdem Aleyhisselâm'ın fazlını ilimle açıkladı. Eğer ilimden şerefli bir şey olaydı, fazlını onunla açıklardı. İlmen üstünlüğü sebebiyledir ki, Meleklere secde etmeleri emrolundu.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبٰى
وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَآ اٰدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ
وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

34 [**Ve hatırla ki, o vakit Meleklere: Âdem'e secde edin, diye emrettik.**]

Bu secde, bir tahiyyât, bir selâm secdesiydi, yoksa bir ibâdet secdesi değildi. Yûsuf Aleyhisselâm'a kardeşlerinin selâmı gibi... Ba'zılarına göre de, Âdem Aleyhisselâm, Kıble edinilmişti. Asıl secde Cenâb-ı Hakk'a idi. Nasıl ki namaz için Kâ'be, Kıble'dir, ve secde Allah Teâlâ'ya yapılır.

[Melekler, hemen secde ettiler. Yalnız İblîs dayattı, secde etmeyi kibirine yediremedi. Zâten kâfirlerdendi (Yâhûd kâfirlerden oldu.)]

İlm-i İlâhîde kâfirlerdendi, yâhûd, Allah'ın emrini çirkin görmekle kâfirlerden oldu, demektir.

Bu Âyet-i kerîmenin faydalarından biri şudur ki, kibir ve gururdan sakınmak gerekir. Kibir, ba'zı hâlde, insanı küfre götürür.

Sonra Hak Teâlâ, Meleklere emretti. Âdem'i altından bir taht üzerine yatırarak Cennet'e koydular. Bir arkadaşı, eşi yoktu. Uykuya daldı. Uykudayken, Cenâb-ı Hak, sol eğe kemiğinden Havvâ'yı halk etti. Âdem, Havvâ'nın yaratılışını hissetmedi, hiçbir acı duymadı. Ancak uyandığı vakit O'nu yanıbaşında oturuyor gördü.

«**Sen kimsin?**» diye sordu.

Havvâ: «**Eşinim ve Hak Teâlâ beni, senin için halk etti.**» dedi.

35 [**Dedik ki: Yâ Âdem! Sen ve eşin Cennet'i mesken edin. İkiniz de Cennet'te dilediğiniz vakit, dilediğiniz yerde, dilediğiniz gibi bol bol yeyin. Fakat bu ağaca yaklaşmayın. Yaklaşırsanız, ikiniz de zâlimlerden, ma'siyetle nefislerinize zarar edicilerden olursunuz.**]

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ
عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ
عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَّى آدَمُ
مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

36 **[İkisini de Şeytan, Cennet'ten ayırmaya sebeboldu. Ve onları bulundukları ni'metten çıkardı.]**

Rivâyet edilir ki: İblîs, Âdem ve Havvâ'nın nâil oldukları ni'mete hased etti. Bir yolunu bulup Cennet'e girdi. Ve onlara vesvese verdi. **«Rabbiniz, sizi o ağaçtan niçin menetti, biliyor musunuz? Eğer siz, ondan yerseniz artık sizin için ölüm olmaz, ebediyen Cennet'te kalırsınız.»** dedi.

İlkin Havvâ'yı ve O'nun vâsıtasiyle Âdem'i aldattı. İkisine de o ağacın meyvasından yedirdi.

[Biz de: Birbirinizin düşmanı olduğunuz hâlde inin, yeryüzünde sizin için bir vakte kadar kalmak ve geçinmek vardır; dedik.]

37 **[Âdem Aleyhisselâm, Rabbinden bir takım kelimeler telâkki etti** (ve alıp hıfzetti. Bu kelimelerle de yalvardı.) **]**

Bu kelimeler, bir rivâyete göre:

«Rabbenâ zalemnâ enfüsenâ ve in lem tagfirlenâ ve terhamnâ lenekûnenne minelhâsiriyn».

Diğer bir rivâyete göre de:

«Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke ve bihamdike rabbiy amelte sevâün ve zalemte nefsiy fagfirliy inneke ve entelgâfûrurrahîym» idi.

İbn-i Abbas (R.A.)'ın rivâyet ettiğine göre: «Âdem ve Havvâ ikiyüz yıl ağladılar. Kırk gün yemeyip içmediler. Yüzyıl Âdem, Havvâ ile temâsta bulunmadı.»

[Bu sebeble Allah tevbesini kabûl ve rahmetle ona rücû' etti. Çünkü Allah Teâlâ, kullarına mağfiretle rücû' edicidir. Rahmeti geniştir. Tevvâb ve Rahîm'dir.]

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

38 **[Dedik ki: Hepiniz yeryüzüne inin. Ne zaman benden size bir hidâyet: Kitâb, Peygamber ve Şerîat gelir de, kim bu hidâyetime tâbi' olursa, onlara korku yoktur, mahzûn da olmazlar.]**

39 **[Kâfir olup Âyetlerimizi tekzîb edenler ise Cehennemlik-tir. Ateşten çıkmazlar ve dâim orada kalırlar.]**

Âdem Aleyhisselâm'ın **kıssasında bizim için dikkat edilmesi gereken husûslar vardır.** Bir def'a mahlûk bir Cennet vardır. Tevbe makbûldür. Doğru yolu tutan, îmân eden, kötülüklerden korunanlar, aslâ tehlikede değillerdir ve âkıbetlerinden emîn kılınmışlardır. Sonra dâimî bir ateş ve azâb vardır. Kâfirler o ateşte, çıkmamak üzere **kalacaklardır.** Fakat kâfirlerin gayri değil.

Cenâb-ı Hak, tevhîd, nübüvvet ve meâd'a (dönülecek yere) âhirete âid bütün delîlleri beyân etmiş ve bunu nihâyetsiz ni'metlerini sayarak te'kîd buyurmuşlardır. **Halk etmek, emretmek yalnız O'-nundur. Yaratmaya kaadir olan** Allah, **onu iâdeye de kaadirdir.**

Bu i'tibârla, ilim ve Kitâb sâhiblerine (Semâvî Kitâblara i'tikâdedenlere) hitâbedilmiş ve: Dâimâ Allah'ın ni'metlerini zikrediniz, Hakk'a uyunuz, doğru yoldan şaşmayınız, ahdlerinize vefâ ediniz, sözünüzde durunuz tâ ki Hazret-i Muhammed (S.A.V.)'e ve O'na indirilen Kitâb'a îmân ediniz, buyurulmuştur.

40 **[Ey Benî İsrâîl! Size in'âm ettiğim ni'metleri hatırlayın.]**

Düşünün ve şükredin. Burada kasdedilen, cedlerine verilen **ni'-metlerdir ki,** bunlar da: Denizin yarılması, oradan geçip kurtulmaları, müteakıben aynı denizde Firavun ve kavminin boğulması, **Tih** Sahrâsında bulutla gölgelendirilmeleri, kudret helvası ve bıldırcın

kuşu indirilmesi, kendilerine doğru yolu bulmaları için kitap (Tevrât) inzâl buyurulması ve sâir ihsân buyurulan ni'metlerdir.

[**Ahdime vefâ** (Bana îmân ve tâat) **edin ki, Ben de ahdinize vefâ edeyim** (Ahdi bozmayın). **Benden korkun.**]

Bu Âyet-i kerîme'de va'd, vaiyd, şükür ve ahde vefâ etmenin vücubuna delâlet vardır. Bir mü'min için Cenâb-ı Hak'tan gayri kimseden korkmamak îcâbettiğine işâret vardır.

وَاٰمِنُوا بِمَٓا اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ
وَلَا تَكُونُٓوا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهٖ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتٖي ثَمَنًا قَلٖيلًا وَاِيَّايَ
فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ
الرَّاكِعٖينَ ﴿٤٣﴾ اَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ
تَتْلُونَ الْكِتَابَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

41 [**Elinizdeki kitâbı tasdîk eder olduğu hâlde inzâl ettiğim Kur'ân'a îmân edin.**]

Zaman farkı sebebiyle ba'zı hükümlerde ona aykırı olana dahî îmân edin ki, her biri zamanına göre haktır. Onunla insanların salâhı hedef tutulmuştur. Bu i'tibârla:

[**Kur'ân'ı inkâr edenlerin ilki olmayınız. Hem kendinizin ve hem size uyanların vebâliyle muâheze edilirsiniz. Âyetlerime îmân ve hükümlerine riâyeti az olan dünyâ hazlariyle değişmeyiniz.** (Bu, ne derece yüksek olursa olsun, âhiret hazlarından kaybedilene nişbetle az ve değersizdir.)]

Yahûdilerin reisleri ve âlimleri, halkın her yıl, bağ, bahçe ve paralarından muayyen bir vergi alırdı. Resûl-ü Ekrem (S.A.V.)'in

Tevrât'ta yazılı vasıflarını bildirirler de, halk da Müslüman oluverirse, bu vergiyi kaybedeceklerinden korkmuşlardı. Bu bakımdan bildirilen vasıfları değiştirmişler ve Efendimizin mübârek isimlerini gizliyerek dünyâyı, âhirete tercih etmişlerdi.

[Benden sakının, korkun.]

42 **[Hakkı bâtıla bulayıp da bile bile Hakkı gizlemeyin.]**

43 **[Beş vakit namazı kılın. Malınızın zekâtını verin. Namazda rükû' edenlerle** (cemâati müslîminle) **birlikte siz de rükû' edin.]**

Zîrâ, cemâatle kılınan namazın, yalnız kılınanı üzerine yirmiyedi derece sevâbı vardır. Rükû' ile birlikte denilmesine sebeb de, Yahûdîlerin namazında rükûun bulunmayışıdır.

İmâm Râzî; «**Namazda rükûun farziyyeti, bu âyet-i kerîme ile sabittir.**» der.

44 **[Siz insanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz? Halbuki Tevrât'ı okuyorsunuz.]**

Tevrât'ta inad, iyiliği terk, sözün işe uymazlığı menedilmiştir.

[Yoksa, aklınız mı yok?]

Ki bu fenâ hareketinizden el çekmiyorsunuz.

Enes bin Mâlik (R.A.) rivâyet eder:

Peygamberimiz Efendimiz buyurdu ki:

«**Miraç gecesi bir kavme rasgeldim ki, dudaklarını ateşten makaslarla kesiyorlardı. Cebrâil Aleyhisselâm'a: Bunlar kimdir? diye sordum. Ümmetin âlimleriydi, halka iyilik emreder, fakat Kitâbullah'ı okudukları hâlde, kendileri iyilikte bulunmazlardı.**» dedi.

Üsame bin Zeyd'den de rivâyet edildiğine göre: Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz buyurmuşlar ki:

«**Kıyâmet Günü, Cehennem'e bir kimse getirilip bırakılacak ve bağırsakları sürünmekte olduğu hâlde, bir hayvan gibi değirmen çevirecek. Çekeceği şiddetli azâbı seyretmek için Cehennemlikler etrafını alacak. Sen, bize iyiliği emir ve münkeri nehyetmez miydin? diyecekler. Evet, gerçi ben iyiliği emrederdim fakat onu işlemezdim. Sizi münkerden nehyederdim, fakat münkeri kendim işlerdim,**» diyecek.

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ
وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾ اَلَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ
مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾ يَا بَنِي اِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا
نِعْمَتِيَ الَّتِي اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ
﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا
شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٨﴾

45 **[İhtiyaçlarınızın husûlü için Allah Teâlâ'dan sabır ve namazla yardım dileyin.]**

Mütevekkillerden olun. Ferah ve necâtı bekleyin. Oruç da müftırattan sabırdır. Namaza gelince: Burada namaz, bütün ibâdet nev'ilerine şâmildir. Tahâret, setr-i avret, Kâ'be'ye yönelmek, i'tikâf, huşû', ihlâs, Şeytânla mücâhede, Hakk'a münâcat, Kur'ân-ı Kerîm okumak, kelime-i şahâdet getirmek ve sâire gibi...

[Gerçi namaz ve sabırla yardım istemek çetin, ağır ve meşakkatli bir iştir, ama huşû' sâhibleri için değil..]

46 **[Ki onlar, Allah Teâlâ'yı göreceklerine, hesâb ve cezâ için haşrolunacaklarına intizâr ederler.]**

47 **[Ey İsrâîl oğulları! Size in'âm ettiğim ni'meti ve vaktiyle sizi âlemlerin üstüne geçirdiğimi hatırlayın.]**

48 **[O günün hesâb ve azâbından korkun, ki kimse bir başkasının yerine bir şey ödeyemez.]**

Bu Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi şudur ki: Yahûdîler, o vakit, biz İbrâhim ve İshâk Peygamberlerin evlâdıyız diye övünmüşlerdi. Fakat bilmiyorlardı, ki o gün kimsenin kimseye faydası olmaz.

[Kimseden, kimse için şefâat kabûl edilmez, fidye de alınmaz. Azâbdan da menolunmazlar.]

Mûtezîle, günâhkârlar için şefâatin fayda vermiyeceğine bu

Âyet-i kerîmeyi gösterirler. Onlara deriz ki; bu Âyet-i kerîme, kâfirlere mahsûsdur. Mü'minlerin günâhkârları için, bu husûstaki âyetler ve hadîsler delâletiyle, şefâatin cevâzı sâbittir.

وَاِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ
اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْ وَفٖي ذٰلِكُمْ بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ
عَظٖيمٌ ﴿٤٩﴾ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنَاكُمْ وَاَغْرَقْنَٓا اٰلَ
فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾

49 **[Ey İsrâiloğulları! Hatırlayın o vakti ki: Ecdâdınızı Fir'avn ve ona tâbi olanların elinden kurtarmıştık.]**

Fir'avn, bir lâkabdır. Amalika'ya hükümdar olanlara verilen bir ünvândı. Fürs ve Rûm hükümdârlarına Kisrâ ve Kayser denildiği gibi...

Mûsâ Aleyhisselâm zamanındaki Firavunun ismi: Velid bin Mus'ab bin Reyyân'dı.

[Size işkencelerin en kötüsünü yüklerlerdi.]

Nakledildiğine göre, Firavun, İsrâiloğullarını çeşitli hizmetlerde; inşâatta, zirâat işlerinde ve bir kısmını da hizmetçilikte kullanırdı. Birtakımı dağlarda taş çıkarır, ve sonra arkalarında şehre getirirlerdi. Demircilik, marangozluk ve sâir bütün ağır hizmetler Benî İsrâile yükletilmişti. Kadınları da keza ücretsiz ip eğirir ve bez dokurlardı. Zayıf olup da çalışamıyanlar cizye vermeye mecbûrdular. Her gün Güneş batmadan cizyelerini verirlerdi. Günlük cizyesini vaktinde ödemiyenlerin sağ elleri demirlenir, bir ay bu hâlde bırakılırdı.

[Ve doğan çocuklarınızın erkeklerini öldürür, kızlarını alıkorlardı.]

Bunun sebebi şu idi: Bir gün Firavun, rüyâsında, Beyt'il-makdis'den bir ateş çıktığını ve Mısır'ı kapladığını görmüştü. Ateş, Firavun oğullarını yakmış ve fakat Benî İsrâile bir zararı dokunmamıştı. Firavun, rüyâsını kâhinlere tâbir ettirdi. Dediler ki:

«Benî İsrâîl'den bir oğlan doğacak, senin helâkine ve mülkünün zevâline sebebolacak.»

Bunun üzerine Firavun, Benî İsrâil'den doğacak her erkek çocuğun öldürülmesini ve kızlarına dokunulmamasını emretmişti. Oniki bin çocuk öldürülmüştü.

Bundan sonra, İsrâiloğullarının ihtiyarları öldü. Kavminin reisleri Firavun'a:

«İsrâiloğullarının küçüklerini sen öldürdün. Büyükleri de kırıldılar. Böyle giderse onlardan erkek kalmayacak! İşleri kim yapacak?» dediler.

Bunun üzerine Fir'avn, bir yıl doğan çocuklar öldürülüp bir yıl öldürülmemesini emretti. Öldürülmeyen yılda Hârûn (A.S.), öldürülen yılda ise Mûsâ (A.S.) doğdular.

[**Firavun'un üzerinize saldırışında** (Mûsâ Aleyhisselâm'ın gönderilip Firavun'dan kurtuluşunuzda, mihnete sabır ve ni'mete şükürde) **Rabbinizin size büyük bir imtihanı vardır.**]

Bu Âyette, şuna işâret edilmektedir ki, hayır da, şer de kullarına Allah Teâlâ'nın bir imtihanıdır. Kula lâyık olan odur ki, sevindiğinde şükür ve zarara uğradığı vakit sabretsin. Tâ ki imtihan edilenlerin hayırlısı olsun.

50 [**Hatırlayın o zamanı ki, denizi ikiye ayırıp sizi boğulmaktan kurtarmıştık ve gözlerinizin önünde Firavun ve kavmini boğmuştuk.**]

Rivâyet edilir ki, Firavun ve kavminin helâki yaklaşınca, bir gece, Allah'ın emriyle Mûsâ Aleyhisselâm, Benî İsrâil'e emretmişti. Her biri evlerinde kandiller yakmışlardı.

O gece, Firavun oğulları bir ölünün defni ile meşgûldü. Bundan faydalanarak bütün Benî İsrâil yola düştüler. Hârûn Aleyhisselâm önlerinde ve Mûsâ Aleyhisselâm arkalarında idi.

Nihâyet deniz kıyısına varmışlardı. Güneş de doğmuştu. Bir de baktılar ki Firavun, askeriyle tozu dumana katarak geliyor. Derhâl Mûsâ, âsâsiyle denize vurdu. Ve denizde on iki yol açıldı. Benî İsrâil'in on iki sıbtından her biri, bir yola girdi. Yolların iki tarafında su, dik bir duvar gibi oluvermişti. Buna rağmen birbirlerini göremedikleri için içlerine boğulma korkusu düşmüştü. Fakat bu sırada sudan pencereler açıldı ve bu açılan pencerelerden bitişik yolda yürüyenler birbirlerini görebildi ve sözlerini işitebildi. Bu şekilde sür'atle geçip selâmete kavuştular. Firavun'un ve kavminin şerrinden kurtuldular.

Bu arada Firavun da deniz kenarına gelmişti. Gördü ki, deniz, yol yol olmuş. **«Bakın!»** dedi. «**Kaçanları yakalıyayım diye deniz,**

heybetimden oniki yol oldu, haydi girin!» Fakat kavmi girmeye cesâret edemedi. «**Evvelâ sen gir ki görelim»** dediler. Maamafih, Firavun da tereddüd etmekteydi. Bir aygıra binmişti. O anda Cebrâil Aleyhisselâm, bir kısrağa binmiş olduğu hâlde denize girdi. Arkasından, hayvanını zaptedemiyen Firavun da denize girmek zorunda kaldı. Askeri çâresiz kendisini tâkîb etti. Hepsi denize girdikten sonra da sular üzerlerine yıkıldı. Bir kişi bile kurtulmamasına boğuldular.

وَاِذْ وَاعَدْنَا مُوسٰٓى اَرْبَعٖينَ
لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ
عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَاِذْ اٰتَيْنَا
مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

51 [**Ve yine hatırlayın o vakti ki,** (Firavun ve kavmini helâk ettikten sonra) **Mûsâ Aleyhisselâm'a va'dettik** (ki O'na Tevrât'ı verelim, zîrâ şerîatleri yoktu) **kırk gece** (Zilkâde'nin birinden Zilhicce'nin onuna kadar) **mîkât ta'yîn ettik.**]

Rivâyet edilir ki: Cenâb-ı Hak tarafından Hazret-i Mûsâ'ya bir kitap verilmesi va'dedildiği için Sîna Dağı'na dâvet edilmişti. Kardeşi Hârûn'u yerine vekîl bıraktı. Kendisi Tûr'a gitti.

Benî İsrâil Mısır'da iken bir gün düğün sebebiyle Kıptîlerden ödünç, altından yapılmış zînet eşyâsı almışlardı. Apansızın Mısır'dan çıktıkları için bunu sâhiblerine verememişlerdi. Tîh sahrâsında, ne köy ve ne kasaba bulunmadığından, altın ve gümüşün kıymeti yoktu. Benî İsrâil bu eğreti zînet eşyâsını, boyunlarındaki vebâlleri gibi beyhûde kendilerine yük edip taşıyorlardı.

İçlerinde Samirî adlı bir münâfık, onları aldattı. O eşyâyı toplattı. Ve hepsini ateşe koyup eritti. Samirî kuyumcuydu. Bununla altından bir buzağı heykeli yaptı, ki buzağı gibi ses verirdi. **«İşte, sizin ilâhınız, Mûsâ'nın da ilâhı budur. Mûsâ, onu arayıp bulmak için Tûr'a gitti, geliniz, buna tapınız!»** dedi.

Hârûn Aleyhisselâm ile O'na tâbi' olan oniki bin kişiden gay-

risi, buzağıyı ilâh edinip tapmaya başladılar. Hârun Aleyhisselâm, her ne kadar nasîhat ettiyse de kulak asmadılar: **«Mûsâ gelinceye kadar biz buzağıdan vaz geçmeyiz,»** dediler.

Kur'ân-ı Kerîm'de bu vak'a hatırlatılarak buyuruluyor ki:

[Siz (Mûsâ Tûr'a gittikten sonra) **nefislerinize zulmederek o buzağıyı ilâh edindiniz.]**

Mûsâ Aleyhisselâm, Tevrât-ı şerîfle Tûr'dan geldi. Ne görsün ki, Benî İsrâîl buzağıya tapıyorlar. Pek ziyâde gazâblandı. Samirî'yi lâ'netleme etti. Ve buzağıyı denize attı. Ve niçin kendilerini gözetmedi de Samirî'ye aldandılar diye, Hârûn Aleyhisselâm'ın sakalından tuttu. Hârûn:

«Ne yapayım? Bu kadar nasihat ettim, dinlemediler, az kaldı ki beni öldüreceklerdi,» diye özür diledi.

Buzağıya tapmış olanlar da ettiklerine pişmân oldular, yalvardılar, günâhlarından tevbe ve istiğfâr ettiler. **Allah Teâlâ buyurdu:**

52 [**Bilâhare** (tevbe ettiniz), **şükredersiniz diye, günâhlarınızı afvettik.]**

53 **[Zikret o vakti ki, hidâyet bulasınız diye, Mûsâ'ya Tevrât'ı ve Fürkân'ı verdik.]**

Fürkân odur ki: Hakla, bâtılı veyâ küfürle, imânı yâhûd **helâl**le harâmı ayırır.

وَاِذْ قَالَ
مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يَا قَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ
فَتُوبُوا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ
بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿٥٤﴾ وَاِذْ قُلْتُمْ
يَا مُوسٰى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾

54 **[Zikret o vakti ki, Mûsâ, buzağıya tapanlara. Ey kavmim! Siz buzağıyı ilâh edinmekle nefislerinize zulmettiniz, dedi.]**

Dediler ki: Çâresi nedir? Emret ki yapalım. Dedi ki:
[Rabbinize rücû' edin ve tevbeye azmedin.]

Dediler ki: O'na nasıl rücû' ve tevbe ederiz? Dedi ki:

[Birbirinizi öldürün! (Buzağıya ibâdet etmiyenleriniz, ona ibâdet edenleri öldürsün.) **]**

[(Katille Allah Teâlâ'ya rücû' ediniz.) **Bu Rabbiniz indinde sizin için daha hayırlıdır,** (ki şirkten temizliğe ve ebedî hayâta vesîledir.)]

Mûsâ Aleyhisselâm bunu kendilerine haber verdiği vakit dediler ki: **«Allah Teâlâ'nın emrine tahammül ederiz.»**

Hak Teâlâ üzerlerine siyah bir bulut gönderdi. Ve duman çökertti. Kişi babasını, oğlunu, kardeşini veya karısını görüp de Allah'ın emrini yerine getirmekten çekinmesin diye... Sabahtan akşama kadar kılıç ve hançerle birbirlerini öldürdüler. Bu hâli gören Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâmlar nihâyet dayanamadılar, ağlaşıp duâ ettiler, geri kalanların afvolunmalarını dilediler. Duâları müstecab oldu. Üzerlerinden bulut kalktı ve kalanlar ölümden kurtuldular. Yetmişbin kişi öldürülmüştü. **Allah Teâlâ buyurdu:**

[Allah Teâlâ da (emrini yerine getirdiğiniz için) **tevbelerinizi kabûl edip, günâhlarınızdan geçti. Allah, günâhları tevbeye tevfîk ve rahmet eder.]**

55 **[Yine hatırlayın o zamanı ki: Mûsâ'ya: «Biz, Allah Teâlâ'yı apâşikâr görmedikçe sana inanmayız» dediniz. Bu sebeble gökten yıldırım inip sizi yaktı. Erişen musîbeti gözlerinizle gördünüz.]**

ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا
عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ
وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

56 **[Ve ölümünüzden sonra sizi,** (dirilik ni'metine) **şükredersiniz diye dirilttik.]**

Rivâyet edilir ki: Allah Teâlâ, Mûsâ'ya; İsrâîl oğullarından bir bölüğü ile birlikte, buzağıya ibâdetten pişmanlık ve özür dilemek için, Tûr'a gelmesini emretti. Mûsâ da kavminin ileri gelenlerinden

yetmiş kişi seçti. Tûr-i Sîna'ya mik'ata yöneldiler. Yolda Mûsâ'ya: «**Rabbinden dile, bize sesini işittirsin**» dediler. Mûsâ da «**Peki!**» **dedi.**

Tûr'a yaklaştıkları vakit, üzerlerine bir bulut indi ve bütün dağı kapladı. Mûsâ, buluta girdi, yanındakilere de, «**Girin!**» dedi.

Mûsâ Aleyhisselâm, ne zaman, Allah Teâlâ hitâb etse, yüzünü bir nûr kaplardı ki hiçbir kimse yüzüne bakmaya muktedir olamazdı. Bu sebeble, Mûsâ Aleyhisselâm, kendisiyle kavmi arasına bir perde koymuştu.

Cenâb-ı Hak, Mûsâ ile birlikte onlara da sözlerini işittirdi. Vaktâ ki Mûsâ, münâcattan ayrıldı, ve bulut kalktıktan sonra onlara yöneldi. Dediler ki: «**Allah'ı âşikâr görmeyince seni tasdîk etmeyiz.**» Bu sebebten, onları ölüm veyâ yıldırım kapıvermişti. Birbirlerinin ölüşlerini görmüşlerdi. Nihâyet cümlesi helâk oldu.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, ağlayıp Cenâb-ı Hakk'a yalvardı:

«**Yâ Rabbi! Bunlar Benî İsrâîl'in ileri gelenleridir. Benim yüzümden onları helâk ettin. Şimdi ben kavmime ne cevâb vereyim?**» dedi.

Cenâb-ı Hak, duâsını kabûl buyurdu. Hepsini birer birer diriltti. İlk dirilenler, diğerlerinin dirildiğini gördü. Maamafih, onların dirilmeleri, ömürlerini ve rızıklarını tamamlamak içindi. Yoksa, ecelleriyle ölmüş olsalardı Kıyâmet Gününe kadar dirilmezlerdi.

57 **[Ve Tîh'te size bulutları gölgelik ettik ve men ve selva kuşu indirdik.]**

Men, kudret helvası idi. Her gece kar gibi, ağaçların üzerine yağardı. Herkes ondan birer ölçek alırdı.

Dediler ki: «**Yâ Mûsâ! Kudret helvası bizi usandırdı. Allah Teâlâ'dan dile de bize et indirsin.**»

Hak Teâlâ da onlara selva kuşu indirdi. Selva, bıldırcına benzer bir kuştu, yâhûd baldırcın idi. Her gün Güneş doğduktan batıncaya kadar bir bulut, yere Selva kuşu yağdırırdı. Herkes kendisine bir gün yetecek kadarını alırdı. Yalnız Cum'a günü iki günlük alırlardı. Zîrâ Cumartesi günü yağmazdı.

[Ve dedik ki: Size verdiğimiz helâl rızıkdan yeyiniz.]

Lâkin istif etmeyiniz. Fakat onlar itâatsizlik edip istif edince, sakladıkları kurtlandı. Sonra da inmez oldu. **Hak Teâlâ buyurdu ki:**

[Onlar (bu ni'metlere küfürle ve rızkı istif etmekle) **bize zarar etmiş olmadılar. Belki kendileri mutazarrır oldular.]**

Şu sebeble ki: Dünyâda meşakkatsiz ve Âhirette hesâbı sorulmayacak bir rızkı, kötü hareketleriyle, kestirdiler.

وَاِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ
خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا
قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَاَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا
مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

58 [Ve bir vakit: Şu şehre girin de ni'metlerinden dilediğiniz gibi bol bol yeyin. Ve şehrin kapısından secdeler ederek girin ve deyin ki: «Senden isteğimiz günâhlarımızın afvıdır». Tâ ki biz de (sücûdunuz ve duânız sebebiyle) günâhlarınızı mağfiret edelim. İyilik edenlerin ise sevâblarını artıracağız, demiştik.]

59 [Mâ'siyet ile nefislerine zulmedenler, emrolundukları sözü değiştirdiler. Biz de tâatten çıktıkları için, üzerlerine gökten tâun indirdik.]

Rivâyet edildiğine göre, bir saat içinde yetmişbin kişi helâk olmuştu.

وَاِذِ اسْتَسْقٰى مُوسٰى
لِقَوْمِهٖ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا
عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا
مِنْ رِزْقِ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

60 [Ve yâdet o vakti ki: (Tîh'te) Mûsâ (Aleyhisselâm) kavmi için Hak Teâlâ'dan (tatlı) su istemişti. Biz de asân ile taşa vur diye vahyetmiştik. Taştan (İsrâiloğullarının oniki sıbtı adedince), oniki

çeşme fışkırdı. Ve her sıbt çeşmelerini bildi. Dedik ki: Allah'ın rızkından (kudret helvası ve Selva kuşundan) **yeyin ve için de müfsidlik ederek yeryüzünü fesâda vermeyin.]**

Rivâyet edilir ki: Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâsı kendi boynundaydı. Ve iki bölümdü. Karanlıkta nûr gibi parlar, bir kandil gibi aydınlık verirdi. Âdem Aleyhisselâm onu Cennet'ten birlikte çıkarmıştı. Peygamberlerin birinden, diğerine intikâl ederek, nihâyet Şuayb Aleyhisselâm'ın eline geçmiş, O da Mûsâ Aleyhisselâm'a vermişti. Taş da aynı yoldan Mûsâ Aleyhisselâm'a intikâl etmişti.

وَإِذْ قُلْتُمْ
يَا مُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ مِن بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ
بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ
مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ
النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

61 **[Hani siz: «Yâ Mûsâ! Biz, her gün yediğimiz tek çeşit yemeğe tahammül edemeyiz. Bizim için Rabbine duâ et de yerin bitirdiklerinden; sebzelerinden, hıyarından, buğdayından, mercimeğinden, soğanından çıkarsın» demiştiniz.]**

[**Mûsâ da; «Şu** (size yorulmadan, meşakkat çekmeden verilen) **hayırlı şeyleri âdi şeylerle değişmek mi istiyorsunuz? Mısır'a gidin, istedikleriniz orada vardır» demişti.** (Ni'mete küfrân ettik-

leri için mücâzat olmak üzere) üzerlerine zillet ve meskenet vuruldu. Allah'ın gazâbına da uğradılar. Sebebi de Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve Peygamberleri haksız yere öldürmeleri, Allah'ın emirlerine isyân etmeleri, hudûdu tecâvüz etmeleri yüzündendi.]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

62 [Îmân edenlerle, Yahûdîler, Nasrânîler ve Sabiîlerden Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân eden ve sâlih amel, yararlı işler işliyen kimselerin Allah indinde vâdolunan ecirleri vardır. Onlar için korku yoktur, mahzûn da olmazlar.]

Sabiîler: Yahûdîlik ve Nasrâniyyetten çıkıp Melâikeye ibâdet eden din sâlikleriydi.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا
فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا
مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

63 [Hani sizden (Tevrât ile âmil olacağınıza dâir) mîsâk almış, Tûr'u da üzerinize kaldırmıştık.]

Rivâyet edilir ki: Vaktâ ki Cenâb-ı Hak, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrât'ı indirmiş, o da kavmine onu kabûl ve hükümlerine riâyet etmelerini emretmişti. Fakat kavmi, Tevrât'taki hükümleri ağır bulmuş, kabûl etmemişlerdi. Allah Teâlâ, Cebrâil Aleyhisselâm'a emretti. Filistin dağlarından bir dağı yerinden koparıp, Benî İsrâil'

in tepesinde ve muallakta tuttu. Önlerine ateş ve arkalarına da deniz gelip durdu.

[Size verdiğimiz kitabı azimle alın. İçindekinden gaafil olmayın, ona göre hareket edin, tâ ki dünyâda helâkten ve âhirette azâbdan kurtulasınız.]

Kabûl ederseniz febiha, yoksa, şimdi bu dağ üzerinize yıkılır, ateşle yakılır, denizde boğulursunuz.

Benî İsrâîl korkmuştu. Nihâyet Tevrât'ı kabûl ederek secdeye vardılar. Fakat dağı düşündükleri için yüzlerinin bir yanına secde etmişlerdi. Bundan sonra Yahûd'a bu şekilde secde etmek sünnet oldu «Bu türlü secde etmek, üzerimizden azâbı def'e sebebolmuştur,» derler.

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ
فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ
﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ
فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾

64 **[Siz ise bundan sonra da emrimizden yüz çevirdiniz. Eğer Allah Teâlâ'nın fazlı, rahmeti, size imhâl ve azâbı te'hîri olmasaydı, elbette ziyânkârlardan olurdunuz.]**

65 **[Ey Benî İsrâîl! Ecdâdınızdan Cumartesi günü haddi aşanların hâlini bilirsiniz.]**

Yahûdîler, o gün çalışmazlardı; sâdece ibâdet etmeye me'mûrdular.

Dâvûd Aleyhisselâm zamanında Yahûd'dan deniz kıyısında oturan bir kabîle vardı. Cumartesi günü balık avlamayı Hak Teâlâ onlara yasak etmişti. Cumartesi oldu mu, balıklar deniz kenarına gelir, başlarını suyun dışına çıkarırlardı. Fakat ertesi günü hiçbir balık kalmaz, dağılırdı. Bunlardan bir grup, hîle yoluna saptı. Deniz kıyısına havuzlar kazıp, kanallar yaptılar. Cum'a günü kanalları açar ve Pazar günü de ağlarını kurup biriken balıkları avlarlardı.

[**Biz de onlara: Koğulmuş maymunlar olun! dedik.** (Onları Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdık, tardettik, maymun şekline soktuk.) **Derhâl, hepsi maymun oldular.**]

Bundan sonra üç gün yaşayıp helâk oldukları ve nesilleri kalmadığı rivâyet olunur. Bu kıssa A'râf sûresinde daha tafsîlâtlı anlatılacaktır.

فَجَعَلْنَاهَا

نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ

﴿٦٦﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا

بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ

مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾

66 [**Biz bu cezâyı orada bulunanlara** (hâzır olanlara) **ve onlardan sonra gelenlere bir ibret ve mü'minlerden müttekîlere** (korunacaklara) **öğüt kıldık.**]

67 [**Hani Mûsâ Aleyhisselâm, kavmine: «Hak Teâlâ size bir inek boğazlamanızı emrediyor.» demişti.**]

Rivâyet edilir ki: Benî İsrâîl'de zengin bir adam vardı. Ve bunun fakîr bir yeğeninden başka mîrâsçısı yoktu. Bir gün, amcasının mîrâsına tamah ederek yeğeni, O'nu öldürdü ve ölüsünü gizlice başka bir köye bıraktı. Ertesi günü, o köyden birçok kimseleri Mûsâ Aleyhisselâm'a getirdiler. Ve, «Arkadaşımızı **bunlar öldürdü.»** diyerek ithâm ettiler. Fakat getirilenler inkâr etti. **«Biz kaatil değiliz, bu adamı biz öldürmedik.»** dediler.

Cenâb-ı Hak, bir inek boğazlamalarını emretti. Bunun bir parçasiyle ölüye vurulduğu takdîrde kaatili haber vereceğini vahyetti.

[**Kavmi: «Bizimle istihzâ mı ediyorsun?» dediler. Mûsâ:** (Mü'minlerle istihzâ ederek) **câhillere katılmaktan Allah'a sığınırım.» dedi.**]

Kavmi, ineğin boğazlanmasını Cenâb-ı Hakk'ın vahyetmiş olduğunu öğrenince:

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا
مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ
وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾

68 [Dediler ki: «Rabbinden dile. Bize o ineğin yaşını ve vasfını bildirsin». Mûsâ da: «Cenâb-ı Hak buyurdu: Ne büyük ve ne küçüktür, belki ikisi ortasıdır. Emrolunduğunuz şeyi işleyin» dedi.]

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا
بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ
لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِنْ شَاءَ
اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

69 [Kavmi yine Mûsâ Aleyhisselâm'a dediler ki: «Rabbinden dile, ki bize o ineğin rengini bildirsin. Mûsâ da: «Allah Teâlâ, o, sapsarı, güzelliği ve rengi bakanlara sürûr veren bir inektir buyuruyor» dedi.]

70 [Yine Mûsâ Aleyhisselâm'a: «Rabbinden dile ki o, salma mı, yoksa çalıştırılan bir inek mi, bize bildirsin. Zîrâ o vasıfta inek çok. Bize, inekler birbirine benzer görünüyor, inşâallah buluruz» dediler.]

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ
تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا
قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

71 [**Mûsâ Aleyhisselâm: Rabbim şöyle buyuruyor» dedi. «O. zirâat için yer süren, ekin sulamak için su çeken bir inek değildir. Salma, aybı ve renginde alacası olmayan bir inektir». «İşte şimdi doğru bildirdin» dediler.**]

Ve söylenen vasıftaki ineği aradılar. Bu, bir delikanlının malıydı. Derisi dolusunca altın vererek satın aldılar.

[**Ve onu boğazladılar.** (Fakat bahâsının çokluğundan, kaatilin kabîlelerine mensûb bir kimse olması korkusundan, ızdırâblarının şiddetinden) **az kaldı ki bunu yapamıyacaklardı.**]

Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Eğer onlar, ilk defa, inek boğazlanması kendilerine emredildiği vakit, diledikleri ineği boğazlamış olsalardı, kifâyet ederdi» buyurmuşlardır.

Rivâyet edilir ki: İsrâil oğullarından iyi bir adam vardı. Bir gün dişi bir buzağıyı ormana salıvermişti. Ve: **«İlâhi!»** demişti. **«Bu buzağı sana emânet olsun, oğlum büyüdüğü vakit O'na verirsin.»**

Bir müddet sonra adam vefât etti. Zamanla buzağı da ormanda büyüdü. Kendi başına gezer, kimseye tutulmaz, gördüğünden kaçardı. Çocuk da iyi bir insandı. O da herkes tarafından sevilen bir delikanlı olmuştu. Gecenin üçte birini annesinin yanında geçirir, diğer üçte birinde ibâdet eder, gündüz de arkasiyle odun getirip satardı ve kazancının üçte biriyle geçinir, üçte birini fukâraya dağıtır ve diğer üçte birini de annesine verirdi.

Bir gün annesi: **«Baban, bir buzağısını, filân ormanda senin için Allah'a emânet etmişti, artık zamanı geldi, onu getirip sat.»** dedi.

Delikanlı, ineği bulup annesinin yanına getirdi. Kadın: **«Pazara götür, bunu altı altına sat, fakat bana danışmadan isteyene verme» dedi.**

Delikanlı, ineği pazara götürdü. Filhakîka bir adam altı altına ineğe tâlib oldu.

Delikanlı: **«Gidip anneme danışayım, sonra getirip ineği size teslîm ederim»** diyerek eve döndü. Olanı haber verdi.

Annesi: **«Oğlum, o, insan değil, bir Melektir, şimdi git, O'na, bu ineği satayım mı, satmıyayım mı, ne emredersin? diye sor»** dedi.

Melek: **«Bunu derisi dolusunca altından eksiğe satma»**, diye cevâb verdi.

Halbuki ineğin değeri ancak üç altındı. Benî İsrâîl, işte bu ineği satın almışlardı. Çünkü aradıkları bütün vasıfları bu inekte bulmuşlardı.

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ
تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي
اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ
قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ
مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ
فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ
وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

72 **[Hani siz birisini öldürmüştünüz de, kaatil hakkında birbirinizle atışmış, üstünüzden atmıştınız. Halbuki Allah Teâlâ, sizin gizlediklerinizi ızhâr edicidir.]**

İnek kıssasının başı budur. Velev ki, tilâvet yönünden olsun. Öldürülen adamın ismi, **«Âmîl»** imiş.

73 **[Onlara: Boğazladığınız ineğin bir parçasını o ölüye vurun dedik.]**

Allah'ın izniyle, ölü dirilmişti. **«Beni öldüren yeğenimdir»** diye

söyledikten sonra düşüp tekrar öldü. Akabinde de kaatili yakalayıp katlettiler. İki köy arasındaki çekişme de bu sûretle sona erdi.

[İşte Allah, ölüleri böyle diriltir. Ve size kudretinin kemâline delâlet eden Âyetlerini gösterir, tâ ki akıl erdiresiniz diye.]

Tek kişiyi diriltmeye kaadir olan Allah, çoğunu da diriltmeye kaadirdir. Kıyâmet Günü de böyle diriltecektir. Nefsinizin havasına uymayın da, Allah Teâlâ'ya itâat edin.

74 [(Bütün Âyetlerimize rağmen) **Sonra kalbleriniz katılaştı. Taş gibi, belki ondan daha katı oldu.]**

[Zîrâ öyle taşlar vardır ki onlardan nehirler akar, ba'zısı yarılıp içinden su fışkırır, birtakımı da Allah'tan korkup dağ başından yuvarlanır.]

[Allah, işlediğinizden gaafil değildir. (Allah, kötü amellerinizi cezâsız bırakacak değildir. Her hâlde cezâlandıracaktır.) **]**

Ehl-i Sünnet Mezhebi onun üzerinedir ki, canlı cansız her şey, Cenâb-ı Hakk'ı tesbîh eder.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِه۪ وَلٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْب۪يحَهُمْ

«Hiçbir şey yoktur ki, O'na hamd ile tesbîh etmesin. Fakat siz onların tesbîhlerini anlamazsınız.» (İsrâ sûresi; Âyet, 44) Ve diğer Âyet-i kerîme'de: وَالطَّيْرُ صَٓافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْب۪يحَهُ

«Kanadlarını açıp uçuşan kuşlar O'na tesbîh ediyorlar. Her biri duâ ve tesbîhlerini biliyor» (Nûr sûresi; Âyet, 41) buyurulmuştur. Yine bir Âyet-i kerîmede de: اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ

وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَٓابُّ وَكَث۪يرٌ مِنَ النَّاسِ

«Görmüyor musun ki göklerde bulunanlar, yerde bulunanlar, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, yürür hayvanlar ve birçok insanlar Allah'a secde ederler» (Hacc Sûresi; Âyet, 18) buyurulmuştur.

Rivâyet edilir ki: Peygamber (S.A.V.) Efendimiz Beşir dağı üzerindeydi. Kâfirler kendisini arıyordu. Dağ: **«Yâ Resûlallah, üzerimden git. Kâfirlerin seni üzerimde bulmalarından korkarım. Sonra Cenâb-ı Hakk bana ikab eder»** dedi. Fakat Hırâ' dağı:

«Yâ Resûlallah, bana gel, bana gel!» diye O'nu çağırdı.

Enes (R.A.) rivâyet eder:

«Resûl-ü Ekrem Uhud Dağını göstererek dedi ki: Bu dağ bizi sever, biz de onu severiz.»

Hazret-i Ali (R.A.) rivâyet ediyor:

«Resûl-ü Ekrem'le Mekke dışında dağlar arasından gidiyorduk. Efendimizin her uğradığı dağ ve ağaç, O'na Esselâmü aleyke Yâ Resûlallah! diye hitâbetmişti.»

Câbir bin Abdullah (R.A.) rivâyet ediyor:

Peygamber Efendimiz, hutbe okuduğu vakit, mescidin direklerinden bir hurma kütüğüne dayanırdı. Minber yapılıp da hutbelerini minberde okumaya başlayınca, kütüğün bir dişi deve gibi inlediği işitildi. Hemen Resûl-ü Ekrem minberden inip onu kucakladı ve ancak bu sûretle iniltisi kesilmişti.

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا
لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ
اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

75 **[Yâ Muhammed! Yahûdîlerin size îmân edeceklerini mi ümîd ediyorsunuz? Halbuki onlardan bir fırka vardı ki, Hak Teâlâ'nın kelâmını (Tevrât'ı) işitirlerdi de, hükümlerini anladıktan sonra, bile bile onu tahrîf ederlerdi.]**

İbn-i Abbas ve Mukaatil der ki: Bu Âyet-i kerîme Mûsâ Aleyhisselâm'ın seçip de Tûr'a götürdüğü yetmiş kişi hakkında nâzil olmuştur. Cenâb-ı Hakk'ın kelâmını işitip kavimlerinin yanına döndükleri vakit ikiye ayrılmışlardı. Bir kısmı, işittiklerini aynen kavimlerine tebliğ etmişlerdi. Bir kısmı da: **«Kelâmullahı işittik. Allah sözlerinin sonunda buyurdu ki: Söylediklerimi eğer işlemeye gücünüz yeterse işleyiniz. Dilerseniz işlemeyiniz,»** demişlerdi. Kelâmullahı bu şekilde tahrîf etmişlerdi.

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا
أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

76 [**Onlar** (Yahûdîlerin münâfıkları) **ne zaman îmân edenlerle buluşsalar, «Hâlis mü'minleriz,» derler. Ve birbirleriyle tenhâ kalınca:** (münâfık olmıyanları, münâfıklara): **Muhammed** ve **ashâbına, sizi Rabbiniz indinde,** dünyâda ve Âhirette **onunla ilzâm etsinler diye mi, Allah'ın Tevrât'ta** Muhammed'in **nübüvvetini ve dîninin hakîkatini bildirdiğini haber veriyorsunuz, daha buna aklınız ermiyor mu?» derler.**]

Bu, Kurayza Yahûdîlerinin birbirlerine hitâb ve itâbıydı. Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) onları muhâsara edip de:

«Ey maymunların dostları! Kalenizden inin» demişti. Yahûdîler:

«Bunu Muhammed'e kim haber verdi? Muhakkak ki siz haber verdiniz» diye münâfıklara itâb etmişlerdi.

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ
﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا
يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ
هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ
أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

77 [**Onlar bilmezler mi ki, Allah, kalblerinde gizledikleri küfrü ve dilleriyle izhâr ettikleri îmânı bilir.**]

78 [**Bunların ba'zıları da ümmîlerdir ki Kitâbı bilmezler; bildikleri, ancak** (âlimlerinin, Allah Teâlâ'ya izâfetle iftirâlarıdır) **uydurmalardır. Onlar yalnız kuru bir zan içindedirler.**]

79 [**Yazık onlara ki** (tahrîf ettikleri) **Kitâbı elleriyle yazarlar da sonra az bir bahâ ile satmak** (dünyâ malı edinmek) **için bu «Allah tarafındandır» derler.**]

Halbuki dünyâ malı, dünyâda edinecekleri menfaat, Âhirette müstehak olacakları dâimî azâba nisbetle pek az, pek değersizdir. Bilselerdi...

Bu Âyet-i kerîmede, Mushafları ücretle yazmanın kerâhetine de delâlet vardır. Hediye olarak yazmalıdır.

[Yazık, elleriyle yazdıklarından dolayı onların hâline! Ve yazık böyle kazançları yüzünden onların hâline!]

Veyl; **teellüm edatıdır.** Vay, yazık ma'nâsına gelir. Yâhûd helâk ma'nâsınadır. Veyâ en büyük azâbdır. Cehennem'de bir vâdinin adı da Veyl'dir.

Ebû Saîd Hudrî (R.A.) **rivâyet eder:** Peygamber Efendimiz buyurmuş ki:

«Veyl, Cehennem'de bir vâdidir ki, kâfirler üzerinden bırakıldığı vakit, kırk yılda dibine inemez.»

Rivâyet edilir ki: Peygamber Efendimiz. Medîne'ye hicret buyurdukları zaman, Yahûdî âlimleri, gelirlerinin ve mevkilerinin sona ereceğinden korkmuşlardı. Bu sebeble Yahûdîlerin îmân etmelerine mâni' olmak, îmândan yüz çevirmelerini te'mîn etmek için, Efendimizin Tevrât'ta yazılı vasıflarını tahrîf etmişlerdi. Tevrât'ta Efendimiz: Güzel yüzlü, güzel saçlı, sürmeli gözlü, orta boylu diye ta'rîf edilmişti. Fakat bunun yerine onlar, uzun boylu, mavi gözlü, kıvırcık saçlı diye yazmışlardı. Ve sorulduğu zaman bu şekilde okurlardı. Yahûdîler bu uydurmaya inanır, Efendimizi ta'rîf edilen vasıflara uygun bulmadıkları için, tekzîb ederlerdi.

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّٓا
اَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ عَهْدَهُٓ
اَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَاَحَاطَتْ
بِهٖ خَطٖيٓئَتُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾

80 **[Bize ateş dokunmaz, meğer ki sayılı günlerde ola, dediler.]**

Ya kırk gün, ki bu müddet zarfında dedeleri buzağıya tapmışlardı; yâhûd dünyânın yaşı kadar ki, yedibin yıldır, her bin yıla karşılık bir gün azâbta kalırız, sonra da azâb kesilir, demişlerdi.

[Onlara de ki yâ Muhammed! Yoksa Allah indinde bir ahid

mi edindiniz (ki sayılı günlerden ziyâde size azâbetmesin. Yâhûd «Lâ ilâhe illâllah» mı dediniz ki sizi azâbından emîn kılsın. Eğer ahdiniz varsa) **Allah, elbette ahdinden dönmez, yoksa hakîkatini bilmediğiniz şeyi Allah'a isnâd mı ediyorsunuz?]**

81 [**Hayır!** (Hakîkat dediğiniz gibi değil) **kim kötülük işler ve suçu dört yanını kuşatırsa, işte onlar Cehennemliktir, dâim orada kalırlar.]**

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ
إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

82 [**Allah'a ve Resûlüne îmân edip sâlih amel işliyenler** (farzları edâ ederek kötülüklerden sakınanlar) **de Cennetliktir. Ve dâim orada kalırlar.]**

83 [**Hani Benî İsrâîl'den söz almıştık: Allah'tan başkasına ibâdet etmeyiniz, ana babanıza, akrabâya, yetîmlere, yoksullara iyilik ediniz, insanlara güzellikle söz söyleyiniz** (onlara mârûfu emir ve münkerden nehyediniz), **namaz kılınız ve zekât veriniz diye...** (Bunları kabûl ettiğiniz hâlde) **sonra bu ahidden,** (ve Muhammed Aleyhisselâm'a îmândan) **yüz çevirdiniz. Yalnız** (Abdullah bin Selâm gibi) **pek azınız ahdinde durdu, dönmedi. Siz o kavimsiniz ki, âdetiniz döneklıktir,** (ecdâdmızın dönekliği gibi...) **]**

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

84 [Hani ey Benî İsrâil! Birbirinizin kanını dökmeyiniz, birbirinizi yurdundan çıkarmayınız, diye sizden söz almıştık. Sonra, siz bu mîsâkı ikrâr ve lüzûmunu i'tirâf etmiştiniz. Buna bugün de şahâdet edersiniz.]

ثُمَّ أَنْتُمْ هٰؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ
مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ
يَأْتُوكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ
أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ
مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلٰى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

85 [Sonra da, işte siz öyle kimselersiniz ki, birbirinizi öldürüyorsunuz, içinizden bir kısmını yurtlarından çıkarıyorsunuz, üzerlerine ma'siyet ve zulümle yardımlaşıyorsunuz, esir olarak size gelirlerse malla değişiyorsunuz, (fidyeleşiyorsunuz) halbuki onları yurtlarından çıkarmanız size harâm kılınmıştı.]

Cenâb-ı Hak, Benî İsrâil'den dört şeye söz almıştı:

1 — Adam öldürmemek,
2 — Kimseyi yurdundan çıkarmamak,
3 — Kimseyi himâye etmemek,
4 — Esirleri fedâ etmemek, kurtarmak...

Benî İsrâil bu dört ahdin ilk üçünden yüz çevirmiş ve fakat dördüncüsüne sâdık kalmıştı.

[Yoksa siz Tevrât'ta üzerinize farz kılınanların ba'zısına îmân edip bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Ahd ve mîsâkı nakzedenlerinizin cezâsı dünyâda horluk, zillet, Âhirette de azâbın en şiddetlisine uğratılmaktır. Allah, yaptıklarınızdan gaafil değildir. (O'na hiçbir şey gizli kalmaz ve Kıyâmet Günü cezâlarını verir.)]

Rivâyet edildiğine göre, Benî Kurayza ile Benî Nadîr kabîleleri dövüşmekte ve Evs kabîlesi Kurayza'ya, Hazreç de Benî Nadîr'e yardım etmekteydi. Taraflardan esir olanları kurtarmak için de mal biriktirirlerdi. Âyet-i kerîmede, Tevrât hükümlerinin ba'zısına îmândan kasd esir kurtarmak; inkârdan murâd edilen de diğer hükümler, katil ve sürgündür denilmiştir.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ
فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ
آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا
عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا
جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا
كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

86 **[Onlar Âhirete bedel, dünyâ hayâtını satın almışlardır. Bu sebeble onların Âhirette azâbı hafîfletilmez, kendilerine yardım da edilmez.]**

87 **[And olsun ki, Biz Mûsâ'ya Tevrât'ı bir def'ada verdik. Sonra da birbiri ardınca Peygamberler gönderdik. Ve Meryem oğlu Îsâ Aleyhisselâm'a açık mu'cizeler verdik.]**

Ölüyü diriltmek, hastaları iyi etmek, gâibden haber vermek ve sâire gibi. Yâhûd O'na İncîl'i verdik.

[Ve O'nu rûh-ül kudüsle kuvvetlendirdik.]

Rûh-ül kudüsten maksâd: Cebrâil Aleyhisselâm'dır. **Yâhûd** Îsâ'nın rûhudur. Veyâ Cenâb-ı Hakk'ın ism-i A'zamıdır. Onunla ölüleri diriltirdi. Yâhûd Kudüs'ten maksâd; Allah Teâlâ ve rûh'la kasdedilen de Cebrâil Aleyhisselâm'dır. Îsâ Aleyhisselâm'ın Cebrâil'le takviye edilmesi evvelce emredilmişti. Nereye giderse, O da O'nunla birlikte giderdi. Hattâ semâya da O'nunla yükseldi.

Bir rivâyete göre de, rûh-ül kudüs'ten maksâd İncîl'dir. Onun

Îsâ'ya rûh olması, Kur'ân'ın Peygamber Efendimize rûh olması gibidir. Zîrâ, ki kalbin hayâtiyetine sebebdir.

[Ey Benî İsrâîl! Ne zaman ki size nefsinizin sevmediği şeyleri emreden bir Peygamber geldiyse, O'na îmân ve ittibâ kibirinize dokundu. Kimisini (Mûsâ ve Îsâ gibi) **tekzîb ettiniz; kimisini de** (Yahyâ, Zekeriyâ, Eş'iyâ vesâir katledilen Peygamberler gibi) **öldürdünüz.]**

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ
لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

88 **[Yahûdîler, kalblerimiz kılıfdır, dediler.]**

Yânî: «Yâ Muhammed! Kalblerimiz her ilme mahfazadır. **Her** işittiğimiz ilmi alırız. Fakat senden işittiklerimizi almayız. **Ve esâsen** anlamamaktayız. Eğer bunda bir hayır olmuş olsaydı, **kalblerimiz,** diğer ilimleri alıp fehmettiği gibi onu da alır ve **fehmederdi»**, derlerdi.

[Belki Allah Teâlâ, onları küfürleri yüzünden, her hayırdan kovup uzaklaştırdı. Onlar pek az şeye îmân ederler.]

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ
وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ
مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

89 **[Vaktâ ki Allah tarafından, onlara Kur'ân geldi, ki kendilerinde olan Tevrât'a uygundur.]**

[Halbuki daha evvel kâfir olanlara karşı yardım istiyorlardı.]

Rivâyet edilir ki; bi'setten önce Arap müşrikleri, Yahûdîlere tecâvüz edince, **«Yâ Rabbi! Bize Tevrât'ta na't-i mübârekini bildirdiğin Âhir Zamân Peygamberi ile düşmanlarımıza karşı yardım ihsân et!»** derlerdi. Ve filhakîka galip de gelirlerdi.

[Vaktâ ki, **mübârek na'tini bildikleri Peygamber** (ki Muhammed Aleyhisselâm'dır) **geldi** (yânî, Benî İsrâîl'den gayri geldi) **Mahzâ hasedlerinden ona kâfir oldular. Allah Teâlâ'nın lâ'neti kâfirler üzerinedir.**]

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ
بَغْيًا أَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
فَبَاؤُ بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾

90 [**Ne çirkin şey, o nefislerini sattıkları ki** (hakkı bâtılla değiştiler) **Allah Teâlâ'nın inzâl ettiğine kâfir oldular. Kullarından dilediği kimseye fazlından nübüvvet verdiğine ve kitap indirdiğine hased ettiler de gazâb üstüne gazâba uğradılar.**]

İlk gazâb, Tevrât'ı tahrîf ettikleri ve ikinci gazâb, Muhammed Aleyhisselâm'a ve Kur'ân'a küfürleri içindi. Yâhûd, ilki, Îsâ ve İncîl'e ve ikincisi Muhammed ve Kur'ân'a küfür ettikleri içindi.

[**Muhammed** Aleyhisselâm'ın **nübüvvetini inkâr edenler için hor ve hakîr edici bir azâb** vardır (zelîl olurlar).]

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أُنْزِلَ
عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا
لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

91 [**Ne zaman** (Medîne Yahûdîlerine) **Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği Kur'ân'a îmân edin, denilse, derler ki: Biz, bize inzâl olunan Tevrât'a îmân ederiz,** (o bize kifâyet eder.) **Ve diğer kitaplara kâfir olurlar. Halbuki o Kur'ân, haktır ve yanlarında bulunan Tevrât'ı tasdîk edicidir.**]

[Yâ Muhammed! **Onlara de ki:** Mâdemki Tevrât'a îmân ediyordunuz, niçin Peygamberleri öldürdünüz? (Halbuki Tevrât'ta Peygamberleri öldürmekten menedilmiştiniz.)]

Bu Âyet-i kerîmeden şu anlaşılır ki: Bir fenâlığa rızâ gösteren, onu işliyen gibidir. Binâenaleyh, Allah Teâlâ'ya ve Kitâbı'na inanan kimseye lâyık olan fiillerinin kavillerine uygun olmasıdır.

وَلَقَدْ جَٓاءَكُمْ مُوسٰى

بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِه۪ وَاَنْتُمْ ظَالِمُونَ

﴿٩٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ

خُذُوا مَٓا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا

وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا ف۪ي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ

قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِه۪ٓ اِيمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿٩٣﴾

92 **[Gerçekten, Mûsâ Aleyhisselâm, size açık deliller ve mu'cizelerle gelmişti. Arkasından** (Mûsâ, Tûr'a münâcat için gittikten sonra) **buzağıyı, ibâdet için, ilâh edindiniz. Siz, o zâlimlersiniz.]**

93 **[Hani sizden mîsâk almış ve Tûr'u üstünüze kaldırmıştık. Verdiğimiz Kitâb'ı ciddiyetle alın, emirlerini dinleyin ve yerine getirin demiştik. Onlar:** (Kulağımızla) **dinledik,** (kalbimizle) **isyân ettik demişlerdi. Küfürleri sebebi ile kalblerine buzağı sevgisi yerleşmişti.]**

[Yâ Muhammed! Onlara de ki: Sizler **mü'minlerseniz, îmânınız size ne çirkin şeyler emrediyor?]**

Ki bu inanç, size buzağıya ibâdeti emrediyor. Yâhûd Tevrât'a îmân ediyorsanız, o, bu çirkinlikleri emretmez veyâ îmânınız ona ruhsad vermez. O hâlde siz, îmân edenlerden değilsiniz, demek olur.

قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ
النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ
اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾

94 [Yâ Muhammed! De ki: Eğer Cennet, Allah indinde hassaten sizinse, başkalarına âid değilse, ölümü isteyiniz. Eğer sözünüzde sâdıklarsanız.]

95 [Fakat onlar, (Muhammed Aleyhisselâm'a ve Kur'ân'a küfürleri ve Tevrât'ı tahrîfleri gibi) işledikleri fenâhkları yüzünden, hiçbir vakit, ölümü temennî etmezler. Allah, zâlimleri bilir (ve Kıyâmet Günü cezâlarını verir.)]

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ وَمِنَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا
يَوَدُّ اَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ اَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ
مِنَ الْعَذَابِ اَنْ يُعَمَّرَ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَنْ
كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَاِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلٰى قَلْبِكَ بِاِذْنِ اللّٰهِ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

96 [Yâ Muhammed! Sen Yahûdîleri uzun hayâta insanların en harisi, hattâ müşrîklerden de harisi bulursun. Ba'zıları bin yıl yaşamak ister. Halbuki çok yaşamak, onları azâbdan uzaklaştıracak değildir. Allah, işlediklerini görür.]

Ve Kıyâmet Günü ona göre cezâlarını verir.

97 [Yâ Muhammed! Cibrîl'e düşman olan o kimse (gayzından helâk olsun). Onlara de ki: (O'na düşman olmaya sebeb yoktur.) Zîrâ Cibrîl, Kur'ân'ı Allah Teâlâ'nın emri (ve kolaylık gös-

termesi) **ile senin kalbine indirdi. Ondan** önce **inen Kitabları tasdîk** ve **mü'minleri** (Hak dîne hidâyet ve Cennet'e duhûl ile) **müjdeler.**]

Rivâyet edilir ki: Yahûdî âlimlerinden Abdullah ibn-i Suryâ, Peygamber (S.A.V.) Efendimize:

«Sana, gökten hangi Melek geliyor?» diye sordu.

Resûl-ü Ekrem: **«Cebrâil»** dedi.

İbn-i Suryâ:

«O, bizim düşmanımızdır, eğer gelen Mikâil olsaydı, sana îmân ederdik» dedi.

«Cebrâil azâb, kıtal ve şiddetle gelir, bize kaç def'a düşmanlık etmiştir. Mûsâ'ya, Buhtunnasr tarafından Beyt'il-Makdîs'in tahrîb edileceğini haber vermişti. Bunun üzerine Benî İsrâîl'den kuvvetli bir adamı, onu bulup öldürmesi için Bâbil'e göndermiştik. O zaman Buhtunnasr zayıf bir çocuktu. Adam, hançerini çekip tam öldüreceği sırada, Cebrâil erişmiş, Buhtunnasr'ı ölümden kurtarmıştı. Bilâhare büyüyüp kuvvetlenen Buhtunnasr, filhakîka Beyt'il-Makdîs'i harâb etmişti. İşte bu yüzdendir ki Cebrâil'i düşman edinmişizdir.»

Katâde **der ki:** Hazret-i Ömer'in Medîne'nin yukarısında **bir** tarlası vardı. Tarlaya giden yolun üzerinde de Yahûdîlerin bir medresesi vardı. Ömer, tarlasına giderken arasıra bu medreseye uğrar, onları dinlerdi.

Dediler ki: «Muhammed'in ashâbından bize senden sevgili kimse yoktur, onlar uğrarlarsa bize ezâ ederler, sen, ezâ etmedikten başka, dersimizi de dinliyorsun.»

Ömer, cevâb verdi:

«Vallâhi benim size gelişim, ne sevdiğim için, ne de dinimde bir şübhem olup da onu sormak için değildir. Şunun için geliyorum ki, Resûl-ü Ekrem'in emirlerinin serpintilerini Kitâbınızda da görüyor, basîretimi artırıyorum.»

Sordular: «Muhammed'e Meleklerden hangisi geliyor?»

«Cebrâil» dedi.

«Cebrâil mi?» diye cevâb verdiler. **«O, bizim düşmanımızdır. Sırlarımızı Muhammed'e haber verir. O, azâbın, karanlığın, kıtlık ve şiddetin sâhibidir. Ama Mikâil, dâimâ bolluk ve selâmet getirir.»**

Ömer (R.A.) dedi ki, **«Cebrâil'i biliyor ve Muhammed Aleyhisselâm'ı inkâr mı ediyorsunuz?»**

«Evet» dediler.

Ömer: **«Peki!»** dedi. **«Bana Cebrâil ve Mikâil'in Allah indindeki mevki ve derecesini söyler misiniz?»**

Dediler ki: «Cebrâil, Allah'ın sağında ve Mikâil solunda durur. Ve Mikâil, Cebrâil'e düşmandır.»

Hazret-i Ömer, şu cevâbı verdi:

«Kim ki Cebrâil'e düşmandır, Mikâil'e de düşmandır. Ve Mikâil'e düşman olan Cebrâil'e de düşman olmuş olur. Bu ikisine düşman olan da Allah Teâlâ'ya düşmandır.»

Hazret-i Ömer, oradan ayrılıp Resûl-ü Ekrem'in yanına geldi. Cebrâil Aleyhisselâm'ı huzûrunda, ve bu Âyet-i kerîmeyi getirmiş buldu. Fahr-i Kâinat, Âyet-i kerîmeyi okuyup dedi ki:

«Yâ Ömer! Rabbin celle şânüh sana muvâfakat etti.»

Hazret-i Ömer der ki:

«Bundan sonra kendimi Allah'ın dîninde taştan kaskatı bulur oldum.»

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَرُسُلِهٖ وَجِبْرِيلَ
وَمِيكَالَ فَاِنَّ اللّٰهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا
اِلَيْكَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَٓا اِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾

98 [Kim ki Allaha, meleklerine, peygamberlerine, Cebrâil ve Mikâil'e düşman olursa, bilsin ki Allah, kâfirlerin düşmanıdır.]

99 [Biz sana apaçık (Helâlı ve harâmı, hak ile bâtılı beyân eden) **âyetler indirdik. Onları fâsıklardan başkası inkâr etmez.]**

اَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ اَكْثَرُهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ
كِتَابَ اللّٰهِ وَرَٓاءَ ظُهُورِهِمْ كَاَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

100 [Her ne zaman Yahûdiler bir ahdde bulunsalar, içlerinden bir takımı onu nakzedip duracaklar mı? Belki onların çoğu Tevrât'a inanmazlar, (ve ahdi bozmayı bir günâh saymazlar.) **]**

Yahûdîler, Muhammed Aleyhisselâm nübüvvetle geldiği vakit O'na îmân etmeye ahdetmişlerdi. Fakat gelince kâfir oldular.

101 **[Vaktâ ki Yahûdîlere; Allah indinden, Kitablarına uygun Kitabla îmâna da'vet eder (Hazret-i Îsâ ve Muhammed Aleyhisselâm gibi) Peygamber geldi; Kitab verilenlerden bir takımı, sanki Allah'ın Kitabı olduğunu bilmezlermiş gibi, arkalarına attılar.]**

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ
سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ
السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ
وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ
فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ
وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ
مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ
مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ
أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

102 **[Yahûdîler, Süleymân Aleyhisselâm zamanında, Şeytanların okudukları şeylere uydular.]**

Rivâyet edilir ki: Şeytanlar, sihire âid duydukları ve uydurdukları ne kadar şey varsa bunları kâhinlere öğretirler, bunlar da öğrendiklerini halka öğretir ve Kitablarına yazarlardı. Şeytanların gaybı bildiğini zannederler, **«Bu, Süleymân'ın ilmidir, bu ilim sâyesinde Süleymân, insanları, Cinleri, rüzgârları teshîr ediyor,»** derlerdi.

Süleymân Aleyhisselâm bunu öğrenince, bu yolda yazılmış ne kadar şey varsa hepsini toplayıp kürsüsünün altına gömmüştü. Vaktâ ki Süleymân Aleyhisselâm vefât etti, o zaman, Şeytanlar, durumu bilmiyen halka:

«Eğer Süleymân ilmini öğrenmek isterseniz, işte hepsi buradadır.» diye kürsünün altını göstermişlerdi.

Halk, gösterilen yeri kazmış ve filhakîka, sihire âid **birçok** Kitablar bulunmuştu. Benî İsrâîl, aldıkları bu Kitabları göstererek Süleymân Aleyhisselâm'a sihirbaz diye iftirâ etmişlerdi. **Âyet-i** kerîme bu iftirâyı reddetmektedir.

[**Süleymân küfür etmedi** (sihir yapmadı, zîrâ sihir yapan kâfirdir), **belki sihir yaptıkları ve halka sihir yapmayı öğrettikleri için Şeytanlar kâfir oldular.**]

Ehl-i Sünnete göre, sihirin varlığı gerçektir, fakat onunla amel etmek küfürdür. Cündeb bin Abdullah (R.A.)'tan rivâyet edildiğine göre, Peygamber Efendimiz:

«Sâhirin haddi, kılıçla O'nun boynunu vurmaktır.» buyurmuşlardır.

[**Ve onlar Hârût ve Mârût adlı iki Meleğe ilhâm edilen şeyi halka öğretiyorlardı. Yâhûd o iki Meleğe ilhâm olunan şeye uyuyorlardı.**]

Burada bir suâl vârid olur:

«Acaba Melâikeden sihir öğrenmek mümkün mü?» diye, bu, şu şekilde te'vîl edilmektedir.

Ba'zılarına göre, onlar öğretmeyi kasdetmiş değillerdi. Belki sihirin vasıflarını bildirerek bâtıl olduğunu bildirmişler ve ondan sakınmayı emretmişlerdi. Fakat kötü huylular, bu öğüde kulak asmamışlar, sihirin öğrendikleri vasıflarını halka öğretmişlerdi.

Ba'zılarına göre de: Allah, o zaman, bu iki Melekle halkı imtihan etmişti. Sapıklar sihir öğreterek kâfir olmuşlar, mü'minler de, sihir öğrenmek ve öğretmekten kaçınarak îmânlarını korumuşlardı.

İbn-i Abbas (R.A.) **rivâyet eder ki:**

İdris Aleyhisselâm zamanında Âdemoğullarının fenâlıklarını gören Melâike, Cenâb-ı Hakk'a dediler ki:

«Neden **Âdemoğullarını yeryüzünde kendine halîfe seçtin, halbuki bak sana isyân ediyorlar.»**

Cenâb-ı Hak:

«Eğer sizi de yere indirsem, ve onları **terkibeden şeyleri size** de **versem, siz onların yaptıklarını yapardınız»** buyurdu.

Melekler: «**Ey Rabbimiz!**» dediler. «**Biz, sana isyân edebilir miyiz? Bu, yaraşır mı?**»

Cenâb-ı Hak:

«**O hâlde, içinizden iki Melek seçin, Onları yere indireyim, görürsünüz**» buyurdu.

Hârut ve Mârût, içlerinde, iyilik ve ibâdette en üstünleriydi. Melekler Onları seçti ve ikisi de yeryüzüne indirildi. Hak ve adille yeryüzünde hükmetmeye me'mûr edilmişlerdi. Gündüz yerde vazîfelerini görüyor ve gece gökte ibâdet ediyorlardı. Şirk, katil, zinâ ve içki içmeden men edilmişlerdi.

Günlerden bir gün, Zühre adlı, fevkalâde güzel bir kadın yanlarına gelmişti. Kocasiyle geçinemediğinden şikâyet etmekteydi. Kadın, Meleklerin pek hoşuna gitmişti. Ondan faydalanmak hevesine kapılmışlardı.

Kadın:

— **Size teslîm olurum**, dedi. **Fakat bir şartla: Her ne kadar haklıysa da, kocam aleyhine hükmederseniz...**

Melekler:

— **Peki!** dediler. Ve kocasının aleyhine hükmettiler.

Fakat kadın, bununla iktifâ etmemişti. Birlikte içki içmeyi teklif etmişti. Onu da kabûl ettiler. Böyle iken yine teslîm olmamıştı. Bu sefer kocasının öldürülmesini istedi. Hârût ve Mârût bu teklîfi de yerine getirmişlerdi. Tek kadını elde etsinler diye...

Kadın, bu isteğini de yerine getirttikten sonra:

— **Son bir teklîfim daha var, eğer bunu da yaparsanız, artık sizin olurum**, dedi.

— **Söyle**, dediler.

— **Benimle birlikte putlara secde etmelisiniz**, dedi.

Hârût ve Mârût, kadının güzelliği karşısında o kadar kendilerinden geçmişlerdi ki, bunu da kabûl etmekten çekinmediler.

Bu esnâda Cenâb-ı Hak, onlarla Melekler arasındaki perdeyi açtı, Melâike, vaziyeti görünce, yeryüzündekilerin özürlerini takdîr ederek, bundan sonra onlar için istiğfâr eder oldular.

Vaktâ ki gece olmuş, Melekler semâya yükselmek istemişlerdi. Fakat kanadlarının kendilerini çekmediğini görmüşlerdi. Ancak o zaman yaptıkları hatâyı anlamışlar, İdris Aleyhisselâm'a gidip onu Hak Teâlâ'ya şefi' edinmişlerdi. Allah, onları dünyâ azâbiyle âhiret azâbı arasında muhayyer bıraktı. Dünyâ azâbını tercîh etmişlerdi. Dünyâ azâbı, bir müddet sonra kesilir, fakat âhiret azâbı kesilmez kalır, diye düşünmüşlerdi.

Ne şekilde azâb edildikleri hakkında anlaşmazlık vardır.

Ba'zılarına göre, saçlarından asılmışlar ve Kıyâmet'e kadar bu hâlde kalacaklardır.

Ba'zılarına göre, başları altında bükülmüş durmaktadırlar.

Ba'zılarına göre; başaşağı asılmış, demirden kamçılarla dövülmektedirler.

Rivâyet edilir ki: Bir adam, sihir öğrenmek için Hârût ve Mârût'a gitmiş. Onları, başaşağı ayaklarından asılı, gözleri yerinden fırlamış, derileri kararmış, dilleri, altlarındaki sudan dört parmak yukarıda susuzlukla azâbedildiklerini görmüş. Kalbine korku düşmüş ve **«Lâ ilâhe illâllah»** demiş.

Melekler:

— Sen hangi ümmettensin? diye sormuşlar.

Adam:

— **Muhammed Aleyhisselâm'ın ümmetindenim,** diye cevâb verince sevinmişler ve:

«Elhamdülillâh, âhir zamân Peygamberi gelmiş, azâbımızın sona ermesi yakınlaştı» demişler.

Yine rivâyet edilmektedir ki: Zühre, Hârût ve Mârût'a yaptırdığı bütün münâsebetsizliklere rağmen, yine kendini teslîm etmemiş:

— Göğe ne şekilde yükseliyorsunuz? **Bunu da öğrenmek isterim,** demişti.

Melekler:

— **Cenâb-ı Hakk'ın İsm-i A'zamı** ile, demişler ve onu da öğretmişlerdi.

Zühre, bunu öğrenir öğrenmez, İsm-i A'zam'ı söyleyerek göğe yükselmiş, Cenâb-ı Hak da kendisini mesh buyurup yıldıza tahvîl etmişti. Zühre Yıldızı, yıldıza tahvîl edilen bu kadındır, derler.

[O iki Melek: «Biz, ancak bir imtihan için gönderildik, sakın sihir yapmayı tecvîz edip de kâfir olma» demedikçe kimseye sihir öğretmezlerdi.]

Burada şuna işâret edilmektedir ki, sihir ve benzerleri gibi yapılmaması ve uyulmaması gereken şeyleri öğrenmekte beis yoktur. Menedilen, bu öğrenilen şeyleri yapmak ve buna göre hareket etmektir.

[Halk, onlardan karı koca arasını ayıran şeyleri öğreniyorlardı. Fakat Allah'ın izni olmadıkça bununla kimseye zarar vere-

mezlerdi. Kendilerine zarar verecek ve hiçbir menfaati olmıyacak bir şey öğreniyorlardı.]

[Onlar; gerçekten bilirler ki, sihri satın alanların Âhirette hiçbir nasîbleri yoktur.]

[Onlar nefislerini ne kötü bir şeye bedel değişmişlerdir, eğer bilseler.]

Yânî, ilimleriyle amel etseler. Zîrâ ilmi ile amel etmeyen, ilmi olmıyan gibidir.

وَلَوْ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا
لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾
يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا
وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

103 [Eğer onlar Muhammed'e ve Kur'ân'a îmân etseler ve (sihirden) sakınsalardı, Allah Teâlâ'nın sevâbı haklarında hayırlı olurdu. Eğer bilselerdi.]

104 [Ey îmân edenler! Râınâ demeyin, Unzurnâ deyin ve dinleyin, ki kâfirler için elîm bir azâb vardır.]

Peygamber Efendimiz, ashâbiyle konuşurken, içlerinden ba'zıları: Arapça:

«Bizi de gözet, iyi anlıyalım yâ Resûlallah» ma'nâsına **«Râınâ yâ Resûlallah»** derlerdi.

Halbuki **«Râınâ»** İbrânîce'de **«Ey çoban, ey ahmak, dinle, ey dinlenmeyesi; dinle, a sözü dinlenmez adam»** ma'nâsına gelmekteydi. Yahûdîler birbirlerini «Râınâ» diye tezyîf ve tahkîr ederlerdi.

Müslümanların «Râınâ yâ Resûlallah» demelerini fırsat bilen Yahûdîler, «Râınâ» kelimesini andıracak şekilde ağızlarını eğerek, tezyîf kasdiyle «Râınâ, râınâ», yâhûd «Râınâ yâ Muhammed!» demeye başlamışlardı.

Saîd ibn-i Muaz Hazretleri bunu işitti. İbrânîce bilirdi.

«Ey Allah'ın düşmanları, size lâ'net olsun, vallâhi hangi birinizin, Resûlüllah'a karşı bunu söylediğini bir daha işitirsem boynunu vururum» dedi.

Onlar da buna karşı:

«Siz, böyle söylemiyor musunuz?» diye kaçamak bir cevâb vermişlerdi. Bunun üzerine işbu Âyetin nâzil olduğu rivâyet edilmiştir.

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ
أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ
بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

105 [Ne kitap ehlinden kâfir olanlar ve ne müşrîkler Rabbinizden size hayır indirildiğini sevmezler ve istemezler. Allah Teâlâ, nübüvvet ve vahyi rahmetiyle dilediği kimseye tahsîs eder. (Düşmanlarına gaalib kılar, yardım buyurur). **Allah, en büyük fazl sâhibidir.]**

مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنْسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلِهَا أَلَمْ تَعْلَمْ
أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ
مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

106 [Biz her hangi bir Âyeti nesheder veya unutturursak, ondan daha hayırlısını veyâ mislini getiririz. Bilmez misiniz ki Allah her şeye kaadirdir.]

Nesh: Sonra gelen Şer'î delîlin, onun hilâfına delâlet eden öncekinin hükmünü kaldırmasıdır.

Âyet, âyetle; hadîs, hadîsle neshedildiği gibi, âyet, hadîsle ve hadîs, âyetle dahî nesh edilir.

Nesh, emir ve yasaklama olur. Emir ma'nâsında olan haberde de nesh câizdir.

Kur'ân-ı Kerîm'de üç nev'î nesh câizdir.

Ya **hem hükmü hem tilâveti kaldırılmıştır.** Geçmiş Peygamberlerin sahîfeleri bu kabîldendir.

Ya sâdece **hükmü nesh edilmiştir.** Tilâveti (yânî, okunması) bâkîdir.

Yâhûd sâdece tilâveti nesh edilmiştir. Hükmü bâkîdir.

Tilâveti bâkî'ye misâl: Kâfirûn sûresinin sonundaki; **«Sizin dîniniz sizin, benim dînim benimdir.»** âyeti.

Hükmü bâkî olana misâl de; zinâ eden ihtiyar erkek ve ihtiyar kadının recmedilmelerini emreden âyettir.

107 **[Yâ Muhammed! Bilmez misin ki göklerin ve yerin** (ve mâ fîhima'nın) **mülkü Allah Teâlâ'nındır. Allah'ın azâbı indiğinde** (Ey kâfirler) **sizi ondan kurtarır ne dost ve ne de yardımcınız olmaz.]**

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْـَٔلُوا رَسُولَكُمْ
كَمَا سُئِلَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾

108 **[Yoksa siz de** (Ey Yahûdîler) **evvelce Benî İsrâîl'in Mûsâ Aleyhisselâm'dan sorduğu gibi** Muhammed **Aleyhisselâm'ı sorguya mı çekmek istiyorsunuz?]**

Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi şudur ki, Yahûdîler, Resûl-ü Ekrem Efendimize:

«Eğer Peygambersen bizden perdeyi kaldır. Cenâb-ı Hakk'ı aşikâr görelim. Yâhûd Mûsâ'nın Tevrât'ı getirdiği gibi, sen de bize gökten bir kitap getir,» demişlerdi.

[Halbuki; her kim îmânı, küfre değişirse; muhakkak doğru yoldan çıkmış olur.]

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ
أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى
يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُوا
الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ
تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

109 **[Kitâb ehlinden birçok kimseler isterler ki** (Ey mü'minler) **sizi, îmân ettikten sonra** (kendilerince Muhammed'in sözünü doğru ve dininin hak olduğu belli olduğu hâlde) **sırf hasedlerinden, çevirip kâfir etsinler. Allah'ın** (bu bâbtaki) **emri gelinceye kadar, onları bırakın, afvedin. Allah, her şeye kaadirdir.]**

Âyet-i kerîmede işâret edilen emir;

(Tevbe Sûresi; 29) Âyetiyle buyurulmuştur, ki kıtal emri ve üzerlerine cizye vaz'ına dâirdir.

110 **[Beş vakit namazı vaktinde edâ edin, malınızın zekâtını verin. Nefisleriniz için, hayırdan her ne ki takdîm ederseniz, Allah indinde sevâbını bulursunuz. Allah Teâlâ, işlediklerinizi görür.]**

Hayırdan maksâd: Mal veyâ sadakadır. Ondan bir hurma veyâ bir lokmayı Uhud Dağı kadar büyük bulursunuz. Allah katında hiçbir amel kaybolmaz.

وَقَالُوا

لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰى

تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

﴿١١١﴾ بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ اَجْرُهُ

عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

111 [**Yahûdîler dediler ki: Yahûdî olmayanlar Cennet'e giremez.** (Yahûdîyetten gayri din yoktur.) **Nasrânîler de: Nasrânî olmayanlar Cennet'e giremez** (Nasrânîyetten gayri din yoktur.), **dediler. Bu, onların sâdece kuruntularıdır. Yâ Muhammed, de ki: Eğer da'vânızda gerçekseniz, delîlinizi getirin.**]

112 [**Hayır!** (Hüküm onların dedikleri gibi değildir. Belki hüküm, İslâm'ındır.) **Bir kimse, ki kendini veyâ niyetini Allah Teâlâ için hâlis kılarsa, O'nun için, Allah indinde, ameli üzere va'dolunan, ecri vardır. Onlara azâb korkusu yoktur, mahzûn da olmazlar.**]

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارٰى لَيْسَتِ

الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ

لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا

كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

113 [**Yahûdîler: Dîn husûsunda Nasrânîler bir şey üzere değil, dediler** (Îsâ'ya ve İncîl'e kâfir oldular). **Nasrânîler de: Yahûdîler, dîn husûsunda bir şey üzere değil, dediler** (Mûsâ'ya ve Tevrât'a kâfir oldular). **Halbuki iki tarafın her biri kendilerine indi-**

rilen Kitâb'ı okuyorlardı. (Birine mü'min olanın, diğerine kâfir olmaması gerekirdi. Münzel Kitâbların her biri diğerini tasdîk eder). **Onlar gibi** (Arap müşrikleri ve sâire) **Kitâb bilmiyenler de: Muhammed ve ashâbı dînden birşey üzere değildir, dediler. Allah Teâlâ, onları Kıyâmet Günü, ihtilâf ettikleri şeyde, hükm ile kazâ edip, Cehennem'e gönderir ve Cennet'e girenleri gösterip bildirir.]**

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ
اَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعٰى فِي خَرَابِهَا اُو۬لٰٓئِكَ مَا كَانَ
لَهُمْ اَنْ يَدْخُلُوهَٓا اِلَّا خَٓائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ
فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

114 **[Allah'ın mescidlerinde ism-i pâkinin anılmasını meneden ve harâb olmasına çalışanlardan daha zâlim kim olur? Bunların o mescidlere korka korka girmekten başka hakları yoktur]**

Rivâyete göre Tatyos Rûmî ve arkadaşları Benî İsrâîl'in üzerine yürüyerek bir çoklarını öldürmüş, bir kısmını da esir almışlar. Tevrât'ı yakıp Beyt'il-Makdîs'i harâb etmişler. İçine pislik atmış; domuz kesmişler. Bu hâl Hz. Ömer (R.A.) zamanına kadar devâm etmiş. O'nun zamanında Müslümanlar onu ta'mîr etmişlerdir.

[Bunlara dünyâda zillet ve Âhiret'te büyük bir azâb vardır.]

Bu Âyet-i kerîme, Mekke müşrikleri hakkında nâzil olmuştu. Mescidden maksâd, Mescid-i Harâm'dır. Hudeybiye'de Resûl-ü Ekrem ve ashâbının haccetmelerine mâni' olmuşlardı. Mescid-i Harâm'ın zikrullahla ta'mîrini menetmişler, harâb olmasına çalışmışlardı. Korka korka girmenin ma'nâsı da: Resûl-ü Ekrem, Mekke'yi fetih buyurduktan sonra, müşriklerin haccetmelerini menetmişti. Memnû' olan bir yere ancak korka korka girebilirlerdi. **Âyetin nüzûlü sebebi Atâ'ya göre budur, fakat hükmü umûmîdir.** Her mescidi tahrîb edene veyâ namaz için hazırlanmış bir yerin muattal kalmasına çalışana şâmildir.

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ
فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَقَالُوا
اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِذَا قَضٰى
اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

115 [**Doğu, Batı** (Arzın her yanı) **Allah Teâlâ'nındır.** (Hakîkî mâlik O'dur. Mülkü bir mekâna mûhtas değildir.) **Ne tarafa dönerseniz,** (namazda onu kıble edinmenize) **şübhesiz rızâ gösterir. Cenâb-ı Hakk'ın mağfireti geniştir. Hâlis niyyetlerinizi bilicidir.**]

İbn-i Abbas (R.A.):

«Kıble tahvîl edilmeden evvel, bir seferde iken, sahâbeden bir cemâatin üzerine sis inmişti. Bu esnâda namaz vakti erişti. Kıble'yi araştırarak namazlarını kıldılar. Fakat sis kalkınca Kıble'ye isâbet etmedikleri belli oldu. Medîne'ye gelip de namazlarının sahîh olup olmadığını Resûl-ü Ekrem'den sordukları vakit bu Âyet-i kerîme nâzil oldu.» demiştir.

İbn-i Ömer (R.A.) de:

«Bu Âyet, müsâfir hakkında nâzil olmuştur. Nâfile namazı, yolcunun hayvanı ne tarafa dönmüşse o tarafa doğru kılınır. Resûl-ü Ekrem Efendimiz, yolculukta nâfileyi, hayvanın üzerinde ve onun döndüğü tarafa dönerek kılardı.» der.

İkrime de:

«Bu Âyet, Kıble'nin tahvîli hakkında nâzil olmuştur. Vaktâ ki Kıble, Beyt'ül-Makdîs'den Kâ'be'ye çevrilmişti. Yahûdîler, muayyen bir Kıbleniz yok, kâh bir tarafa, kâh öbür tarafa dönüyorsunuz, demişlerdi. Bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil oldu.» diyor.

Mücâhid'e göre ise, ne zaman ki;

«**Rabbiniz buyuruyor ki: Bana duâ edin de duânızı kabûl edeyim**» (Mü'min Sûresi; Âyet: 60) buyuruldu.

«Hangi cihete dönelim de duâ edelim?» dediler. Bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil olmuştur.

116 [Kâfirler, «Allah Teâlâ, oğul edindi» dediler (Hâşâ) Allah, bundan münezzehtir. Belki göklerde ve yerde her şeyin Hâlikı ve Mâliki O'dur. Ve hepsi O'na münkaddırlar.]

117 [O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Ne zaman bir şeyin var olmasını dilerse ona «Ol» der, o da oluverir.]

وَقَالَ الَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَأْتِينَا اٰيَةٌ كَذٰلِكَ قَالَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا
الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ اِنَّا اَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ اَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

118 [Câhiller, «N'olaydı, Allah, bizimle konuşaydı, (Bize, senin Resûlü olduğunu haber vereydi) yâhûd bize bir delil getireydin» dediler. Bunlardan evvelkiler de tıpkı böyle, bunların dedikleri gibi, (Mûsâ'ya: Bize, Allah Teâlâ'yı âşikâre göster, ve Îsâ'ya, Rabbinin gücü yeter mi ki gökten bize bir sofra indirsin), demişlerdi. Bunların ve onların kalbleri (küfür, kasvet ve muhal olan isteklerinde) ne kadar birbirine benziyor. Biz, yakîn taleb edenlere âyetlerimizi apaçık gösterdik.]

119 [Yâ Muhammed! Biz, seni Kur'ân ve İslâmla tâat ehlini sevâbla müjdelemek ve günâhkârları azâbla korkutmak için gönderdik. Sen, Cehennemliklerin küfür ve günâh işlemekteki ısrârlarından mes'ûl değilsin (mâdemki risâletini tebliğ ediyorsun).]

وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ اِنَّ هُدَى
اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذ۪ي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ
مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿١٢٠﴾

120 [**Yâ Muhammed! Yahûdîler ve Nasrânîler senden ebediyen hoşnut olmazlar. Meğer ki dînlerine giresin** (ve Kıblelerine namaz kılasın.) **De ki: Yol** (ki Hak Dîn ve İslâm yoludur,) **Allah'ın yoludur.**]

[**Sana gelen bu ilimden** (Dînullâh'ın İslâm ve Kâ'be'nin Kıble olduğunu bildikten) **sonra onların havâ ve heveslerine uyacak olursan seni Allah'ın azâbından kurtaracak ne bir yârin ve ne hakkiyle bir yardımcın bulunabilir.**]

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْخَاسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي
فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾

121 [**O kimseler ki, biz onlara Kitab verdik. Onu hakkiyle** (ona tam ma'nâsiyle tâbi olarak) **okurlar. İşte** (tahrîf etmeksizin) **Kitablarına îmân edenler bunlardır. Kim ki inkâr eder** (hükümlerini tahrîf ederse) **onlar da dînlerinde** (îmân yerine küfrü seçmekle) **ziyân edenlerin tâ kendileridir.**]

Bu Âyet-i kerîme, Yahûdî âlimlerinden Abdullah bin Selâm gibi mukaddes Kitabları hakkiyle okuyup anlıyan ve gerçeği gören kimseler hakkında nâzil olmuştur.

İbn-i Abbas' (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; Câfer bin Ebû Tâlib ile birlikte otuzikisi Habeşli, sekizi de Şam râhiplerinden olmak üzere Habeşistan'dan gelen (Birisi de râhip Bahiyrâ idi) kırk kişi hakkında inmiştir. Bunlara Ehl-i Sefîne denilirdi.

122 [**Ey Benî İsrâil! Hatırlayın o ni'meti ki,** (siz Tîh'de iken ben, Selvâ ve sâireyi) **size in'âm etmiştim. Ve o ni'meti hassaten ecdâdınıza verip onunla, onları zamanlarındaki insanlar üzerine üstün kılmıştım.**]

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذِ ابْتَلٰى إِبْرٰهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾

123 [O günden korkun ki, o gün, hiçbir kimse, hiçbir kimse için, hiçbir şey ödemez. Fidye kabûl olunmaz. Ve onun için (eğer kâfirse) şefâat da fayda etmez. Onlara yardım da olunmaz (yardım da olunmazlar).]

124 [Ve hatırlayın bir zaman, Rabb Teâlâ, İbrâhim Aleyhisselâm'ı bir takım kelimelerle imtihan etmişti.]

Cenâb-ı Hakk'ın kullarını imtihan etmesi hâllerini bilmek için değildir. Zîrâ hâllerini bilir. Belki kulların birbirlerinin hâllerini bilmeleri içindir.

[İbrâhim Aleyhisselâm da onları tamâmen edâ etti.]

Bu kelimelerin ne olduğu hakkında ihtilâf edilmiştir.

İbn-i Abbas (R.A.):

«Bu, otuz kelimedir. Onu اَلتَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ âyetinde, onu اِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ âyetinde ve onu قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ âyetinin başında ve Me'âric Sûresinde اِلَّا الْمُصَلِّينَ de zikredilen iyi hasletlerdir» der.

Başka bir rivâyete göre de, Cenâb-ı Hak, Hazret-i İbrâhim'i on şeyle imtihan etmiştir. Beşi baştadır. Saçı varsa saçını iki tarafa ayırmak, bıyığını kesmek, ağzına ve burnuna su vermek ve misvâk tutunmaktır. Beşi de bedendedir. Bunlar: Tırnak kesmek ve koltuk altı ve ön tarafını tıraş etmek, sünnet olmak ve istincâ etmektir.

Bir rivâyete nazaran da, imtihan edilen kelimeler menâsik-i Hacdır.

[Allah Teâlâ: Yâ İbrâhim, seni insanlara imam ettim (ki hayırda uyulasın) buyurdu. İbrâhim: Yâ Rab, evlâdımdan da imam et, dedi. Hak Teâlâ: Yâ İbrâhim! Sana ahdettiğim nübüvvet ve imâmet, evlâdından zâlimlere erişmez, buyurdu.]

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْنًا وَاتَّخِذُوا
مِنْ مَقَامِ اِبْرٰهٖيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَٓا اِلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ وَاِسْمٰعٖيلَ اَنْ طَهِّرَا
بَيْتِيَ لِلطَّٓائِفٖينَ وَالْعَاكِفٖينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَاِذْ قَالَ
اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَارْزُقْ اَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ اٰمَنَ
مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَاُمَتِّعُهُ قَلٖيلًا
ثُمَّ اَضْطَرُّهُٓ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصٖيرُ ﴿١٢٦﴾

125 **[Hatırlayın o vakti ki: biz Kâ'be'yi insanlar için merci ve emîn bir yer kıldık.]**

Ki her taraftan ona gelirler. Orada olana kimse taarruz etmez. Hac ve ziyâret ederek sevâblanırlar. Hacceden Âhiret azâbından emîn olur. Hac, önceki günâhları mahveder.

[Siz de İbrâhim'in makamını namazgâh edinin.]

O Mescid-i Harâm'da bir taştır ki, Hazret-i İbrâhim, Kâ'be-i Mükerreme'yi binâ ederken onun üzerinde dururdu. Üzerinde ayak parmaklarının izi görülürdü. Zamanla çok meshedildiği için, o iz kayboldu. Veyâ bu, Hazret-i İbrâhim'in üzerine çıkıp insanları Hacc'a da'vet ettiği yerdir.

Rivâyet edilir ki; Resûl-ü Ekrem, Hazret-i Ömer'i elinden tutup, **«İşte burası İbrâhim'in makâmıdır»** diye göstermişti. Hazret-i Ömer: **«Yâ Resûlallah, onu musalla edinelim mi?»** diye sordu. Efendimiz (S.A.V.): **«Onunla emrolunmadım,»** buyurdu. Sonra, Güneş batmadan, bu Âyet-i kerîme nâzil oldu.

Bir rivâyete göre de: Bundan maksâd, Tavâf Namazıdır. Hazret-i Câbir, Peygamber Efendimizin, tavâfı müteâkib Makam-ı İbrâhim'e giderek arkasında iki rek'at namaz kıldığını, وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ اِبْرٰه۪يمَ مُصَلًّى nazm-ı celîlini okuduğunu rivâyet eder.

Maamafîh, Harem-i Şerîfin her tarafı Makam-ı İbrâhim'dir: Ba'zılarına göre de, Hacc duraklarıdır. Musalla, ittihâz edilmesi, orada duâ ve Cenâb-ı Hakk'a yakınlaşmak içindir.

İbn-i Abbas rivâyet eder ki: İbrâhim Aleyhisselâm, İsmâil Aleyhisselâm'la Hâcer'i Mekke'ye getirip bıraktıktan bir müddet sonra, Cürhemîler Mekke'ye gelerek yerleşmişlerdi. İsmâil, Cürhemîlerden bir kızla evlenmişti. O sırada anası Hâcer vefât etti.

İbrâhim Aleyhisselâm, Şam'da oturmaktaydı. Hâcer'in vefâtından haberdâr değildi. Hâcer'i görmek üzere, karısı Sârâ'dan izin istedi. O da izin verdi. Fakat, Mekke'de atından inmemeyi şart koştu.

İbrâhim, Mekke'ye gelince, İsmâil'in evini buldu. Kendisi **ava** gittiği için evde yalnız karısı vardı. O'na: **«Bize, ne ikrâm edeceksin?»** diye sordu. Fakat kadın, geçim darlığından şikâyet ederek hiçbir şey ikrâm etmedi. İbrâhim de: **«Kocan geldiği vakit, O'na benden selâm söyle, kapısının eşiğini değiştirsin,»** diyerek ayrılıp gitti

İsmâil avdan dönünce, kadın, evimize bugün bir ihtiyar geldi, diye vak'ayı anlattı.

İsmâil Aleyhisselâm: **«O, benim babamdır, senden ayrılmamı emretmiş.»** dedi. Ve karısını boşadı. Yine Cürhemîlerden başka bir kadınla evlendi.

Aradan zaman geçti. İbrâhim Aleyhisselâm, yine Sârâ'nın izniyle ve atından inmemek şartiyle, Mekke'ye İsmâil Aleyhisselâm'ı ziyârete geldi. Tesâdüfen, yine İsmâil Aleyhisselâm'ı ava gitmiş buldu. Karısı kendisine et ve yoğurt ikrâm etti. Geçim durumlarını sorduğu vakit de: Refâh içinde olduklarını söyledi.

Sonra kadın: **«Atından in de başını yıkayayım.»** diye teklif etti. Fakat İbrâhim, atından inmedi. Giderken: **«Kocana, benden selâm söyle, kapısının eşiğini doğru tutmuş,»** diye tenbîh etti.

İsmâil Aleyhisselâm avdan dönünce, karısı, gelen müsâfiri ta'rîf ederek hâdiseyi anlattı. İsmâil de: **«O, benim babamdır, seninle oturmaklığımı, seni bırakmamamı emretmiş,»** dedi.

Aradan zaman geçti. İbrâhim Aleyhisselâm, tekrar geldi:

— **Oğlum İsmâil,** dedi. **«Allah, bana, burada bir bina yapmaklığımı emretti. Bana yardım eder misin?»**

İsmâil: — **Hay, hay, yardım ederim,** dedi.

İkisi birlikte binânın inşâsına başladılar. İsmâil taş getirip İbrâhim'e sunuyor, O da örüyordu. Binâ yükselince, İsmâil Aleyhisselâm, (Makam) denilen taşı, kolaylıkla örebilsin diye, İbrâhim Aleyhisselâm'ın ayağının altına koydu. İşte bu sebebden ona Makam-ı İbrâhim denildi.

[İbrâhim ve İsmâil'e: Evim Kâ'be'yi tavâf edenler, ibâdete kapananlar, rükû' ve sücûda varanlar için tertemiz bulundurun, diye emrettik.]

Yabancılar için efdal olan tavâf ve Mekke sâkinleri için de efdal olan salâttır, denilmiştir.

126 **[Yine hatırlayın o vakti ki, İbrâhim Aleyhisselâm: Yâ Rab! Burasını emîn bir belde kıl, ahâlisinden Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân edenleri meyvalardan rızıklandır, diye duâ etti.]**

Allah Teâlâ, Hz. İbrâhim (A.S.)'in duâsını kabûl etti. Ve Mekke'yi Harem yaptı. Orada kan dökülmez; zulmedilmez; av avlanmaz; yaş otu biçilmez.

Rivâyete göre Tâif, Şam şehirlerinden biri imiş. İbrâhim Aleyhisselâm'ın duâsı ile şimdiki yerine nakledilmiş. Bundan önce Tâif'in şimdiki yeri çorak ve susuzmuş.

[Allah Teâlâ dedi ki: Kâfir olanı da rızıklandırırım.]

İbrâhim Aleyhisselâm, rızkı imâmete kıyâs ederek, duâsında onu ancak mü'minler için dilemişti. Fakat Hak Teâlâ, O'na tenbîh etti ki: Rızık dünyevî bir rahmettir Mü'mine de, kâfire de şâmildir.

[Ben onu az bir müddet için (eceline kadar) **rızıklandırırım.]**

Onun kalîl (azlıkla) zikredilmesi şunun içindir ki, dünyâ metâı ne kadar çok olursa olsun, Âhiretin müebbet ni'metlerine nisbetle şübhesiz azdır.

[Sonra Âhirette onu ateşle azâbederim. Orası (varacağı yer) **ne kötü uğraktır.]**

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰه۪يمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰع۪يلُۜ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّاۜ
اِنَّكَ اَنْتَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ
وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَٓا اُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَۖ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَاۚ
اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿١٢٨﴾

127 [**Hani İbrâhim ve İsmâil Beytullah'ın temellerini yükseltmişler, ve birlikte şöyle duâ etmişlerdi: Yâ Rab! Bizden** (yaptığımız binâyı) **kabûl buyur, ki duâmızı işiten ve niyâzımızı bilen ancak Sensin.**]

128 [**Yâ Rab! Bizi sana huzû, ihlâs, tâat ve tevhîd edici kıl. Zürriyetimizden de Müslüman, muhlis, mutî bir ümmet halk et. Bize ibâdetimizin yollarını** (ibâdet edeceğimiz yerleri, Hacc amellerini) **göster. Tevbelerimizi kabûl** (küçük günâhlarımızı ve zürriyetimizin büyük günâhlarını afv) **buyur. Şübhesiz ki tevbeleri kabûl eden Rahîm sensin.**]

Cenâb-ı Hak, İbrâhim ve İsmâil'in duâsını **kabûl ederek,** Onlara Cebrâil Aleyhisselâm'ı gönderdi. Cebrâil, Arefe günü ibâdet edecekleri, kurban kesecekleri yerleri kendilerine gösterdi. Sonra, **«Arefte** (yânî, Bildin mi?) yâ **İbrâhim?»** dedi. O da **«Evet!»** dedi. Bu sebeble, o güne **«Arefe»** ve ibâdet yerlerine **«Arafat»** denildi.

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ
إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا
وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾

129 [**Yâ Rab! Onlara** (sana mutî olan zürriyetimize) **içlerinden bir Peygamber gönder ki âyetlerini okusun,** (Tevhîd ve Nübüvvet delillerini bildirsin), **Kitab ve hikmeti öğretsin, onları şirk ve günâhlardan temizlesin. Muhakkak ki Azîz ve Hakîm sensin.**]

Niyâz edilen Peygamber, Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimizdir. İbn-i Abbas (R.A.)'a göre: Bütün Peygamberler Benî İsrâil'dendir. Yalnız on'u müstesnâdır ki bunlar da: Nûh, Hûd, Sâlih, Şuâyb, Lût, İbrâhim, İsmâil, İshâk, Yâkub ve Muhammed'dir. Salâvatullâhü ve selâmühü aleyhim ecma'iyn.

130 **[İbrâhim Aleyhisselâm'ın dîn ve şerîatinden kim yüz çevirir? Meğer ki nefsini bilmiyen biri olsun. Biz, O'nu dünyâda** (Nübüvvet ve hak dîn için) **seçtik. Şübhesiz Cennette de sâlihlerdendir.]**

Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet etmek nefsini bilmemektir. Nefsini bilmiyen, Rabbini de bilmez. Cenâb-ı Hak, Dâvûd Aleyhisselâm'a vahyetti:

«Yâ Dâvûd! Nefsini bil ki, Beni bilesin.» Dâvûd dedi ki:

«**Yâ Rabbi! Nefsimi ve Seni nasıl bileyim?**» Buyuruldu ki:

«Onu za'f, acz ve fenâ ile bil, ki Beni kuvvet, kudret ve bekâ ile bilesin.»

Abdullah bin Selâm Hazretleri, yeğenleri Seleme ve Muhâcir'i İslâm'a da'vet ederek:

«Cenâb-ı Hakk'ın, Tevrât'ta, Ahmed isminde, İsmâiloğullarından bir Peygamber göndereceğim, dediğini bilmiyor musunuz? O'na îmân eden hidâyet bulur ve inkâr eden mel'ûn olur.» demişti. Bunun üzerine Seleme İslâm'ı kabûl etmiş, fakat **Muhâcir, yüz** çevirmişti. Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştu.

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ
أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّى بِهَا إِبْرٰهِيمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

131 **[Rabbi, O'na: İslâm ol! emrini verince, Rabbil'âlemîn'e teslîm oldum, demişti.]**

132 **[Bunu İbrâhim Aleyhisselâm oğullarına, Yâkûb Aleyhisselâm da oğullarına vasiyyet etti: «Oğullarım! Allah sizin için bu dîni seçti ki dînlerin en safı, en güzîdesidir. Siz de ancak İslâm olarak can verin, başka dinlerden sakının.» dedi.]**

Yâhûd Allah Teâlâ'ya iyi zanda bulunun, ki ölümünüz **o** hâlde iken vâki' olsun.

Câbir bin Abdullah (R.A.) **rivâyet eder:** Peygamber (S.A.V.) Efendimiz ölümünden üç gün evvel buyurmuş ki:

«Sizden biriniz ecel geldiği vakit, Allah Teâlâ'ya iyi zan etsin.»

İbrâhim Aleyhisselâm'ın dört oğlu vardı: İsmâil, İshâk, Medyen, Medayn. Bir rivâyete göre de sekiz veyâ on dört oğlu olmuştu.

Yâkûb Aleyhisselâm'ın oğulları da oniki idi: Rubin, Şem'un, Lâvi, Yahuzâ, Yeşşuhuz, Zebulun, Zevana, Teftuna, Kevza, Uşir, Bünyamin, Yûsuf.

Yahûdîlerin Peygamberimize: «Bilmiyor musun Yâkûb (A.S.) ölürken oğullarına Yahûdîliği vasiyyet etmişti.» demeleri üzerine şu âyet indi:

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ
إِلٰهَكَ وَإِلٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلٰهًا وَاحِدًا
وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

133 [Yoksa, Yâkûb'a ölüm yaklaştığı vakit siz hazır mı idiniz. Oğullarına demişti ki: Ölümüm yaklaştı, benden sonra neye ibâdet edeceksiniz? Dediler ki: Senin ve babaların İbrâhim, İsmâil ve İshâk'ın Allah'ı olan tek Allah'a ibâdet ederiz. Biz, O'nu tevhîdde muhlîsleriz.]

134 [Onlar bir ümmetti ki geçtiler. İşlediklerinden onların ve sizin kazancınız sizindir. Onların amellerinden sorulacak değilsiniz.]

Yânî, onların işledikleri seyyielerden muâheze edilmezsiniz. İşledikleri hasenelerden sevâblanmıyacağınız gibi... Nebîlere ve Allah'ın velî kullarına intisâbınız onların amellerinden faydalanmayı icâbetmez. Belki faydalanmanız onlara ittibâ etmekle olur. Bu sebebledir ki: Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Ey Hâşim oğulları! Kıyâmet Günü, insanlar bana sâlih amellerle geldiği vakit, siz bana mücerred intisâbla gelmemelisiniz. Zirâ, bana ittibâ etmediğiniz takdîrde, bunun size faydası olmaz.» buyurmuşlardır.

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ
إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ
مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

135 **[Yahûdîler ve Nasrânîler, ayrı ayrı, İslâmlara dediler ki: Bizim dînimize girin ki hidâyete eresiniz.]**

İslâmiyetin ilk senelerinde din husûsunda Yahûdîler de, Hıristiyanlar da Müslümanlara şiddetli bir düşmanlık göstermişlerdi. Yahûdîler:

«Bizim Peygamberimiz Mûsâ Aleyhisselâm, Peygamberlerin üstünüdür. Kitâbımız Tevrât da öyle. Dînimiz, dînlerin efdalidir.» demişlerdi. Bu sûretle Îsâ'ya ve İncîl'e, Muhammed Aleyhisselâm'a ve Kur'ân'a kâfir oldular.

Kezâ Nasrânîler de:

«Bizim Peygamberimiz Îsâ Aleyhisselâm, Peygamberlerin üstünüdür. Kitâbımız İncîl de öyle. Dînimiz, dînlerin efdalidir.» demişlerdi. Onlar da, Muhammed Aleyhisselâm ve Kur'ân'a kâfir oldular. Ve her iki ümmet, Müslümanlara:

«Bizim dînimize girin, zîrâ dîn, bizim dînimizdir.» derlerdi.

[Yâ Muhammed! de ki: Hayır, biz, muvahhid, pâk olan İbrâhim dînine tâbiiz. O, müşriklerden değildi.]

Bu Âyet-i kerîmede Kitâb Ehlinin kâfirlerine târiz vardır. Onlar, İbrâhim Dîninden oldukları iddiâsındaydılar. Halbuki şirkte ısrâr ediyorlardı. Cenâb-ı Hak, onlara îmân yolunu öğretmek için buyurdu ki:

136 **[Deyiniz ki: Biz, Allah Teâlâ'ya, bize inen Kitâb'a (Kur'ân'a), İbrâhim, İsmâil, İshâk, Yâkûb ve oğullarına indirilene, Mûsâ'ya verilen Tevrât'a ve Îsâ'ya verilen İncîl'e ve bütün Peygamberlere verilen mu'cize ve Kitâbların hepsine îmân ettik. Onlardan**

hiç birinin arasını îmânda tefrîk etmeyiz. Allah Teâlâ'yı tevhîdde muhlisleriz.]

Zîrâ Yahûdîler ve Nasrânîler, ba'zısına îmân ve ba'zısına küfürle Peygamberleri birbirinden ayırdediyorlardı. Hepsini tasdîk, mü'minlere vâcibdir.

فَاِنْ اٰمَنُوا بِمِثْلِ مَٓا اٰمَنْتُمْ بِه۪ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ
ف۪ي شِقَاقٍ فَسَيَكْف۪يكَهُمُ اللّٰهُ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ
﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ اللّٰهِ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ
عَابِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ اَتُحَٓاجُّونَنَا فِي اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ
وَلَنَٓا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾

137 **[Eğer Yahûdîler ve Nasrânîler, sizin îmân ettiğiniz şeye îmân ederlerse, dalâletten hidâyete ererler. Ve eğer Muhammed Aleyhisselâm'a, Kur'ân'a ve bütün Peygamberlere îmândan yüz çevirirlerse, bil ki, ayrılık ve düşmanlık içindedirler.]**

Yâ Muhammed! Allah, Senin nâmına onlara yeter. Allah, onların kavillerini işitir ve hâllerini bilir.

Gerçekten O'nun nâmına Cenâb-ı Hak kâfirlere yetmişti; Yahûdî'lerden Kurayza'yı tepelemiş; Nadîr'i de vatanından sürgün etmiş; ve her iki tarafı cizye denilen vergiye bağlamıştı.

138 **[Allah'ın boyasiyle boyandık, ki maksâd dînidir. Kim Allah'ın boyasından daha güzel şeyle boyanabilir? Biz, ancak O'na ibâdet edenleriz.]**

Ba'zılarına göre, boya'dan kasdedilen hıtan'dır. Sâhibini kana boyar. Fakat İbn-i Abbas (R.A.)'a nazaran, kandan kasdolunan, eskilerin **«Ma'mûdî»** dedikleri Hıristiyanların vaftiz suyudur. Hıristiyanlar, doğumundan yedi gün sonra çocuğu bir sarı suya batırırlar ve güyâ bu sûretle O'nu temizlerler. Âyet-i kerîme, bu hareketin ma'nâsızlığını belirtmektedir. Eğer onlar, vücûdlarını boyuyorlar ve bunu bir temizlik addediyorlarsa, siz de nefislerinizi îmân boyası ile boyayın, onu şirk ve küfürden temizleyin. Asıl ve gerçek olan tahâret budur.

139 **[Yâ Muhammed! De ki: Allah Teâlâ'nın şânında (ve**

Araptan Peygamber seçilmesi husûsunda) **bizimle mücâdele mi ediyorsunuz? Halbuki O, bize ve size Rab olmakta müsâvîdir.** (Kullarından dilediğini rahmete muhtas kılar. Kimsenin ona hükmü ve saltânâtı yoktur.) **Biz kendi amellerimizle cezâlanırız, siz de kendi amellerinizle cezâlanırsınız. Biz, onu tevhîdde muhlisleriz.**]

Yahûdî ve Nasrânîler: «Peygamberler bizden ve bizim dînimizdendiler; dînde biz, sizden eskiyiz ve Cenâb-ı Hak indinde değerimiz vardır; yâ Muhammed, eğer sen Peygamber olsaydın bizden olurdun.» dediler. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştu.

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارٰى قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ
وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ وَمَا اللّٰهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

140 [**Yoksa siz, İbrâhim, İsmâil, İshâk, Yâkûb ve oğulları Yahûdî veyâ Nasrânî miydi diyorsunuz? De ki: Onların dînini siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah Teâlâ mı?**]

Cenâb-ı Hak:

«**İbrâhim** Aleyhisselâm **Yahûdî** ve **Nasrânî değildi, belki muvahhid, pâk bir Müslümandı»** (Âl-i İmrân Sûresi; Âyet; 67) **diye** bu Peygamberlerin kıssalarını hikâye ederek Müslüman olduklarını haber vermiştir.

[**Allah'ın şahâdet ettiği bir hakîkati bilerek gizliyenden daha zâlim kim olabilir?**]

Yânî, Allah Teâlâ'nın; İbrâhim ve oğullarının Nasrânî ve Yahûdî olmadığına, belki muvahhid ve pâk bir Müslüman olduğuna ve Muhammed Aleyhisselâm'ın, Kitablarında zikredilen risâletine dâir şahâdetini gizliyen Kitab Ehlinden daha zâlim kim vardır?

[**Allah, onların yaptıklarından gaafil değildir** (Kıyâmet Günü cezâlarını verir).]

Bu âyet-i kerîme'de zâlime va'd ve mazlûma tesellî vardır.

141 [Onlar, bir ümmetti ki geçtiler. İşlediklerinden onların kazancı onların ve sizin kazancınız sizindir. Amellerinden siz sorulacak değilsiniz.]

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي
كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا
لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا
وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ
الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا
عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ
بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

142 [İnsanların bilmiyenleri, Muhammed ve ashâbını Kıblelerinden çeviren sebeb ne diyecekler. De ki: Doğu da, Batı da Allah'ındır (O'nun mülküdür). Kullarından dilediğini seçtiği Dîne hidâyet eder.]

O'na i'tirâz edilemez. Dilerse Beyt'ül-Makdîs'e, dilerse Kâ'be'ye yöneltir.

Kıble, Beyt'ül-Makdîs'den Kâ'be'ye çevrildiği vakit, Mekke müşrikleri, Muhammed, emirlerinde tereddüd eder oldu. Doğduğu yerin hasretinden ona döndü. Yakında dîninize de döner, demişlerdi.

Yahûdîler de Muâz ibn-i Cebel (R.A.)'e:

«Muhammed bizim Kıblemizi hasedinden terketti. O da biliyor ki, bizim Kıblemiz, Peygamberlerin Kıblesidir. Biz hak ve adli gözetenlerdeniz» demişlerdi.

Muâz, «**Hayır!**» demişti, «**Belki hak ve adl üzere olan biziz.**»

Bunun üzerine Allah Teâlâ buyurdu ki:

143 [**İbrâhim ve zürriyetini seçtiğimiz gibi, sizi de vasat** (yâni hayırlı, âdil, güzîde) **bir ümmet kıldık.**]

Bununla istidlâl edilir ki, bu ümmet, İslâm ümmeti, sâir ümmetlerin hayırlısıdır. İttifâk ettikleri şey, hüccet olur. Zîrâ ittifâk ettikleri şey bâtıl olmuş olsaydı, o zaman adâletle vasıflandırılmaları sahîh olmazdı.

[**Tâ ki** (Kıyâmet Günü, Peygamberlerin kendilerine indirilen vahyi ümmetlerine tebliğ ettiklerini kâfirler inkâr ettikleri vakit) **şâhid olasınız. Muhammed** Aleyhisselâm **da üzerinize şâhid olsun.**]

Rivâyet edildiğine göre: Hak celle ve alâ, önce gelenleri de, sonra gelenleri de bir yere toplayacak. Ümmetlerin kâfirlerine diyecek ki:

«**Size azâbımdan korkutan kimse gelmedi mi?**»

Kâfirler: «**Bize ne rahmetinle müjdeci ve ne azâbınla korkutucu gelmedi!**» diye cevâb verecekler.

Hak Teâlâ, sonra Peygamberlere dönecek. Peygamberler:

«**Yâ Rabbi! Biz onlara âyetlerini tebliğ ettik**» diyecekler.

Delîl istendiği zaman da ümmet-i Muhammedi şâhid gösterecekler. Onlar da:

«**Yâ Rab! Peygamberlerinin her biri vahyini tebliğ etmişlerdi**» diye şahâdet edecekler.

Bunun üzerine eski ümmetler:

«**Bu ümmet, bizden sonra gelmişken, nasıl olur da hâlimizi bilir?**» diye i'tirâz edince, ümmet-i Muhammed:

«**Bize Peygamber gönderdin, Kur'ân'ını indirdin. Ve bize Peygamberlerinin vahiylerini ümmetlerine tebliğ ettiğini haber verdin. Sen, verdiğin haberlerde doğrucusun**» diyecek.

Müteâkıben Muhammed Aleyhisselâm getirilecek. Ve O'na ümmetinden sorulacak. O da, o zaman onların doğruluğuna şahâdet edecek.

[**Biz Kâ'be'yi ancak Resûl'e ittibâ edeni, O'na ittibâ etmeyip irtidâd eden** (İslâm'dan dönen) **den ayırdetmek için Kıble kıldık.**]

Yâhûd, o iki sınıf hakkındaki ezelî ilmimizi belli etmek istedik ki, bir kavim dalâlet ve diğeri hidâyette kalacaktı. Filhakîka, Kıble Beyt'il-Makdîs'den Kâ'be'ye tahvîl edilince, İslâm'dan bir kısım, Yahûdîliğe dönmüşlerdi. Zîrâ, «**Muhammed, babalarının Dînine döndü**» demişlerdi.

[**Gerçi, Kıble'nin tahvîli, çok ağır ve çetindir. Ancak Allah'ın**

hidâyet ettiği, doğru yola ilettiği kimseler hakkında değil. Allah sizin (Kıble'nin tahvîlinden önce, Beyt'il-Makdîs'e yönelerek) **kıldığınız namazı kabûl** eder, **zâyi' etmez. Zîrâ, Allah'ın insanlara merhâmeti boldur,** (ecîrlerini verir,) **ziyâde esirgeyicidir** (günâhlarını yarlıgar, rızıklarını gönderir.)]

Rivâyet edilir ki: Kıble, Beyt'il-Makdîs'den Kâ'be'ye tahvîl edildiği vakit, Yahûdîler Müslümanlara: **«Beyt'il-Makdîs'e dönerek kıldığınız namazları söyleyin. Eğer o hidâyet** idiyse, **hidâyetten dönmüş oldunuz. Eğer dalâlet** idiyse, **dalâleti** dîn **edinmiştiniz, ki o zaman ölenleriniz, dalâletteyken ölmüş** oldular.» demişlerdi.

Filhakîka, nice kimseler, Kâ'be'nin tahvîlinden önce vefât etmişti. Her ne kadar Müslümanlar:

«Hidâyet, Allah'ın emirlerine uymak, **dalâlet de uymamaktır.»** diye cevâb vermişlerse de yine Cenâb-ı Peygambere:

«Beyt'il-Makdîs'e yönelerek ibâdet edip de **vefât edenlerin namazları gerçekten sahîh değil midir?»** diye sormuşlardı. İşte bunun üzerine nâzil olan bu Âyet-i kerîme, bu tereddüdü izâle ve o **iddiâyı** reddetmektedir.

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَٓاءِۚ
فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَاۖ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِۜ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۜ وَاِنَّ الَّذ۪ينَ
اُو۫تُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْۜ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾ وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْكِتَابَ
بِكُلِّ اٰيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَۚ وَمَٓا اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْۚ
وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍۜ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَٓاءَهُمْ
مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَكَ مِنَ الْعِلْمِۙ اِنَّكَ اِذًا لَمِنَ الظَّالِم۪ينَۢ ﴿١٤٥﴾

144 **[Yâ Muhammed! Biz, senin semâya doğru tereddütle baktığını biliyor ve görüyoruz. Bu sebeble seni mutlakâ sevdiğin ve dilediğin Kıble'ye döndüreceğiz. Öyle ise, yüzünü Mescid-i Harâm'a doğru çevir.]**

Efendimiz (S.A.V.), Medîne'ye hicret buyurduktan sonra on altı ay kadar namazda Beyt'il Makdîs'i Kıble edinmişti. Bir gün ashâbı ile birlikte Benî Seleme mescidinde öğlenin iki rek'atini kıldıktan sonra, namazda iken bu Âyet-i kerîme nâzil olmuş ve Kâ'be'ye yönelmişlerdi. Bu sebeble, Benî Seleme mescidine **Mescîd-i Kıbleteyn** denilmiştir.

[(Karada, denizde) **Her nerede olursanız olun, namaz kılarken yüzlerinizi o tarafa çevirin. Kendilerine Kitâb verilenler, Kıble'nin Kâ'be'ye tahvîlinin Allah Teâlâ'dan olduğunu bilirler. Allah, onların yaptıklarından gaafil değildir.]**

Ey mü'minler, size onun sevâbını verir. Sizin de ey Yahûdîler, kötü hâllerinizden gaafil değildir. Dünyâda ve Âhirette size cezânızı verecektir.

Bu sefer, Yahûdîler ve Nasrânîler:

«Bâri bize bunun doğruluğuna dâir bir delîl getirseydin» dediler.

Buyuruldu ki:

145 [**Yâ Muhammed! Vallâhi, sen Ehl-i Kitâb'a bütün hüccetleri getirsen** (Yahûdî ve Nasrânîlere, Kıble'nin Kâ'be olduğuna dâir bir bürhanla gelsen) **onlar, senin Kıblen'e tâbi' olmazlar. Sen de onların Kıblesine tâbi' olmazsın. Onların bir kısmı, diğer kısmın Kıblesine de uymaz.** (Zîrâ her biri kendi Dîninin hak olduğuna inanır, böyle iken, sana ittibâ edip Kıble'ne yönelerek namaz kılmalarını nasıl ümid edebilirsin?) **Eğer, Dînin hak ve Kâ'be'nin Kıble olduğu belli olduktan sonra** (bilfarz) **onların heveslerine uyacak olursan, bu takdîrde zâlimlerden olursun.]**

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ
فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ الْحَقُّ
مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

146 **[Kendilerine Kitâb verdiklerimizin âlimleri, oğullarını tanıdıkları gibi Muhammed Aleyhisselâm'ı tanırlar. Böyle iken içlerinden bir kısmı, mahzâ inadlarından, bile bile hakkı gizlerler.]**

Bu Âyet-i kerîme nâzil olduğu vakit, Ömer ibn-i Hattâb, Abdullah bin Selâm'a dedi ki:

«Resûl-ü Ekrem hakkında bana bildiğini anlat.»

Abdullah:

«Yâ Ömer!» dedi. **«Ben O'nu gördüğüm vakit, oğlumu tanıdığım gibi tanıdım, belki ondan da ziyâde... Zîrâ Cenâb-ı Hak, O'nun Tevrât'ta vasıflarını zikretmişti. Fakat oğlum, ihtimâl ki annesi hıyânet etmiştir.»**

147 **[O hak, Rabbindendir. Sakın şübhe edicilerden olma.]**

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ
هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ
اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

148 **[Her ümmetin bir Kıblesi vardır. Allah Teâlâ onu, ona döndürür. Artık sür'at ve gayretle tâate başlayın. Siz ve düşmanlarınız nerede olursanız olunuz, Allah, Kıyâmet Günü sizi Mahşer yerinde toplar. Allah, her şeye kaadirdir.]**

Sizi öldürmeye, diriltmeye ve toplamaya da kaadirdir.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ
فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ
وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ
وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ
شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ
فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

149 [Nereden yola çıksan, namaz kıldığın vakit, yüzünü Mescid-i Harâm'a doğru çevir. Namazında Kâ'be'ye yönelme emri Rabbinden haktır. Allah, yaptıklarınızdan gaafil değildir.]

150 [(Evet) Nereden yola çıksan, namaz kıldığın vakit, yüzünü Mescid-i Harâm'a doğru çevir. Her nerede olsanız, yüzlerinizi o tarafa yöneltin. Tâ ki Yahûdîlerin aleyhinize delîlleri olmasın (İbrâhim'in Dîninden olduğunuz hâlde niçin onun Kıblesi olan Kâ'be'yi terkettiniz demesinler. Mekke müşriklerinin de aleyhinize delîlleri olmasın. Muhammed Aleyhisselâm, niçin ceddi İbrâhim'in Kıblesini bırakıp da Yahûdîlerin Kıblesine değişti demesinler.) Ancak onların zâlimleri müstesnâ! Onlar inadlarından; «Muhammed, o Kıble'ye sâdece babalarının dînine meyl ettiği için döndü» derler. Yânî bunlardan başka sizin aleyhinize söz eden olmaz. Artık onlardan korkmayın. Belki benden korkun (da emrime muhâlefet etmeyin) tâ ki size ni'metimi tamamlıyayım ve tâ ki dalâletten, hidâyete erişesiniz.]

Hadîs-i Şerîf'de:

«Ni'metin tamâmı Cennet'e dâhil olmaktır.» buyurulmuştur.

Hazret-i Ali (R.A.) de:

«Ni'metin tamâmı İslâm olarak can vermektir.» der.

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا
عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ
وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا
بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

151 [Nasıl ki içinizden, size âyetlerimizi okur (Kur'ân'ı tilâvet eder), sizi küfür ve günâhlardan temizler, size Kitâbı, hikmeti öğretir, size bilmediğiniz şerâyi' ve ahkâmı ta'lîm eder bir Peygamber gönderdik.]

152 [**Siz, Beni** (tâatle) **anın ki, Ben de sizi anayım.** (Siz, Beni ni'met ve bolluk içinde anın, ki Ben de sizi şiddet ve belâda anayım.) **Ve Bana tâatle şükredin, ma'siyetle küfrân etmeyin.**]

Zîrâ, O'na itâat eden şükür üzere, ve isyân eden küfür üzeredir.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz diyor ki:

«Hak celle ve alâ (Ben, Beni zikreden, dudakları, Beni zikirle kımıldanan kulumla berâberim) buyurdu.»

Bir gün bir A'râbî, Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimize:

«Yâ Resûlullah: Amellerin hangisi efdaldir?» diye sormuş. Efendimiz (S.A.V.):

«Dünyâdan ayrılışın, Zikrullahtan dilin yaşlı olduğu hâlde olmaktır» buyurmuşlardır.

153 [**Ey mü'minler! Allah Teâlâ'dan** (günâhlardan ve nefsin haz duyduğu şeylerden) **sabırla ve** (ibâdetlerin temeli olan) **namazla yardım isteyin. Şübhe yok ki, Allah sabredenlerle berâberdir.**]

Sabır ve namaz zikredilerek tahsîs edilmiştir. Zîrâ sabır, bâtınî amellerin en çetinidir. Namaz da zâhirî amellerin en çetinidir, ki kendisinde tâatlerin çoğunu toplar.

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِنْ
لَا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ
مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ
إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

154 [**Allah yolunda katlolunanlar için «Ölüler» demeyiniz. Belki onlar diridirler, ama siz onların hayâtlarının keyfiyetini bilmezsiniz.**]

Hasan Basrî'den rivâyet edildiğine göre: Şehîdler, Allah indinde, diridirler. Rızıkları rûhlarına verilir; ve bundan onlara ferâhlık erişir. Firavun oğullarının rûhlarına sabah akşam ateş verilmesi gibi ki, onlara bundan acılık ve hüzün gelir.

Bu Âyet-i kerîme, Bedir şehîdleri için nâzil olmuştur, ki on dört kişiydiler. Altısı Muhâcirînden ve sekizi Ensâr'dandı. «Falan öldü, dünyânın ni'met ve lezzeti de ondan kaybolup gitti.» dediler. Fakat Hak Teâlâ, onlara «Ölü» denilmesini menetti. Zîrâ onlar, hükmen diri gibidir, ki sevâbları Kıyâmet Gününe kadar cârî olur.

155 [**Sizleri biraz korku, açlık, mal, can ve mahsûl eksikliği ile mutlakâ imtihan edeceğiz.** (Tâ ki itâat edeni, isyân edenden ayırdedelim. Yoksa bilmediğimizi bilmek için değil).]

Yâhûd düşman korkusu veyâ Allah korkusu ile. Kıtlık veyâ Ramazan orucu ile. Malını yok etmek veyâ ziyâna uğratmakla, Zekât veyâ sadaka ile. Ölüm, hastalık veyâ ihtiyarlıkla. **Mahsûle, hastalık** vermekle veyâ evlâd ölümiyle deneyeceğiz.

Evlâd, **kalbin semeresidir.** Peygamber (S.A.V.) Efendimiz buyuruyor ki: Ne **zaman bir kimsenin evlâdı vefât ederse, Cenâb-ı Hak, Melâikeye der ki:**

«Kulumun evlâdını, kalbinin semeresini kabzettiniz mi?» Melâike:

«Evet yâ Rabbi!» derler. Hak Teâlâ sorar:

«Kulum, buna karşılık ne dedi?» Melâike der ki:

«Yâ Rab! Sana hamdetti ve inna lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn, dedi.» O zaman Cenâb-ı Hak:

«Bu kulum için Cennet'te bir köşk yapın ve adını Hamd Köşkü koyun.» buyurur.

[**Yâ Muhammed! Belâya ve ezâya sabredenleri müjdele!**]

156 [**Onlar ki bir musîbete uğradıkları vakit: «İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn = Biz Allah'ın kullarıyız, ancak O'na döneriz,** (musîbetlerine râzıyız) **derler.**]

Musîbet umûmîdir. Herkese gelebilir. Hadîs-i şerîfte buyurulduğuna göre; «Ne **ki mü'mine ezâ verirse, o musîbettir.»**

Fakat sabır, yalnız dille istircâ, yânî bir musîbete uğradığında **«İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn»** demek değildir. Belki, kalben de gelen musîbete rızâ gösterilmelidir. Yaradılışını ve nihâyet Cenâb-ı Hakk'a döneceğini, elinden alınanla bırakılan ni'metleri mukâyese ederek düşünmelidir ki, uğradığı musîbetin şiddetini kolaylıkla gidermiş olsun.

Saîd bin Cübeyr (R.A.) der ki:

«Musîbete karşı bu ümmete verilen güzel haslet, hiçbir ümmete verilmemiştir, ki o istircâdır. Eğer evvelce verilmiş olsaydı,

Ya'kûb Aleyhisselâm'a verilirdi. İşitmedin mi ki, Yûsuf'u kaybettiği vakit «Yâ esefâ alâ Yûsuf» (Ah Yûsuf'um!)» demişti.

157 [**İşte onlara** (bu vasıfta bulunan kimselere) **Rablerinden tezkîye, gufrân, lûtuf ve ihsân vardır. Hidâyete erdirilenler de bunlardır.** (Dünyâ ve Âhiret saâdetine ihtidâ olunmuşlardır.)]

Şu sebeble, ki musîbete istircâ ederler; Allah Teâlâ'nın kazâsına rızâ gösterirler.

Ebû Hüreyre (R.A.) **rivâyet ediyor.** Efendimiz (S.A.V.) **buyur**muş ki:

«**Kim bir musîbete uğrarsa, velev bir diken batsa bile, Cenâb-ı Hak onun günâhlarını örter, mahveder.**»

Yine Ebû Hüreyre (R.A.) rivâyet ediyor:

Bir kadın Peygamber Efendimize geldi. Gözlerinden rahatsızdı. Dedi ki: «**Yâ Resûlallah! Bana duâ et ki, Cenâb-ı Hak âfiyet versin.**» Efendimiz buyurdu:

«**İstersen Cenâb-ı Hakk'a duâ edeyim, âfiyet bul, dilersen sabret, Kıyâmet Günü hesâbtan kurtul.**»

Kadın: «**Sabredeyim, tâ ki hesâbtan kurtulayım**» dedi.

Peygamber Efendimiz:

«**Mü'min, kendisine bir hayır erdiği vakit Cenâb-ı Hakk'a hamd-ü şükür eder; bir musîbete uğradığı vakit de yine Cenâb-ı Hakk'a hamdedip belâya sabreder.**» buyurmuşlardır.

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ
حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ
تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ
مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ
فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا
الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا
التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾

158 **[Safa ile Merve Allah'ın nişânelerindendir.]**

Safa ile Merve, Mekke'de iki ma'rûf tepedir. Hac menâsikindendir. **Rivâyet edilir ki:** Câhiliyyet devrinde Safa'da İsâf adlı bir put, Merve'de de Nâile adlı diğer bir put vardı. Müşrikler bunların arasında tavâf eder, ve bunları meshederlerdi. İslâm gelip de putları kırdıktan sonra Müslümanlar Safa ile Merve arasında tavâftan çekindiler. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil oldu. **«Korkmayın, bunda günâh yoktur.»** denilerek izin verildi.

[Her kim Hac veyâ Umre niyyetiyle Beyt-i Şerîf'i ziyâret ederse, bunları tavâf etmesinde günâh yoktur.]

Ulemâ Safa ile Merve arasındaki sa'yin (gidip gelmenin) **hükmünde ihtilâf etmişlerdir.** İmâm Ahmed'e göre sünnettir. İbn-i Abbas (R.A.) ile Enes (R.A.) nın kavilleri de budur. İmâm A'zam vâcib olduğunu söylemiştir. İmâm Mâlik ile Şâfiî'ye göre ise rükündür.

[Kim, bir hayır işlerse şübhe yok ki Allah, tâatinin sevâbını verir, O'na bir şey gizli kalmaz, hepsini bilir.]

159 **[Tevrât'ta insanlara beyân ettikten sonra indirdiğimiz** (recm âyeti gibi) **beyyîneleri ve hidâyeti gizliyenler yok mu? İşte onlara, Allah lâ'net eder, Melâike, ins ve cin de lâ'net eder.]**

160 **[Ancak tevbe edenler, amellerini ıslâh edenler ve gizlediklerini açıklıyanlar başka. Ben, onların tevbelerini kabûl eder ve günâhlarından geçerim. Ben, tevbeyi çok kabûl eden, bağışlayanım.]**

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ
أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
﴿١٦١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿١٦٢﴾
وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

161 **[Amma âyetlerimizi inkâr etmiş ve kâfir olarak can vermiş olan yok mu, işte Allah'ın lâ'neti, Meleklerin lâ'neti, insanların lâ'neti hep onların üstünedir.]**

162 [**Onlar, o lâ'net ve ateşte dâimî olarak kalırlar. Azâbları hafifletilmez. Onlara mühlet verilmez** (veyâ i'tizâr etmeleri beklenilmez, yâhûd rahmetle onlara bakılmaz.)]

163 [**Hepinizin ilâhı, ma'bûd-ü bilhak, birdir. O'ndan başka ilâh yoktur. Bütün ni'metleri veren Rahmân O'dur.** (Âhiret'te hassaten mü'minlere rahmet edici) **Rahîm de O'dur.**]

Kureyş müşrikleri:

«**Yâ Muhammed! Bize Rabbini vasfet.**» demişlerdi. Bu sebeble bu Âyet-i kerîme ve İhlâs Sûresi nâzil oldu.

Sonra da:

«**Muhammed, bize ilâhınız tek ilâhtır, diyor, bize bir âyet getirsin ki, doğruluğunu bilelim**» dediler. Bunun üzerine de aşağıdaki Âyet-i kerîme nâzil oldu.

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ
اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ
فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

164 [**Göklerin ve yerin yaradılışında, gece ve gündüzün birbirini tâkib etmesinde, insanlara yararlı şeylerle deniz üstünde akıp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de onunla kurumuş toprakları diriltip, üzerinde her çeşit mahlûkâtı yaydığı suda, rüzgârları her taraftan estirmesinde, gökle yer arasında müsehhar bulutta, şübhesiz hep bunlarda, akıllı olan bir ümmet için elbette Allah'ın birliğine âyetler vardır.**]

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«**Yazık o kimseye ki, bu âyeti okuyup da üzerinde durmasın, ma'nâsını düşünmesin!**» buyurmuşlardır.

وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِ وَالَّذِينَ
اٰمَنُوا اَشَدُّ حُبًّا لِلّٰهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا اِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا وَاَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ اِذْ
تَبَرَّاَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَاَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ
بِهِمُ الْاَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

165 **[Ba'zı insanlar, Allah Teâlâ'dan gayriyi ibâdet husûsunda O'na eş ittihâz ederler. Onlar, onları Allah gibi severler.** (Allah Teâlâ'ya tâzîm ve itâatleri gibi, ki bu sevgi ve itâatte bir fark gözetmezler).]

[Îmân edenler ise, Allah'a sevgilerinde **onlardan daha titiz ve sâbittirler.]**

O'ndan gayrisini seçmezler. Fakat müşrikler, bir puta tutunup da ne zaman daha iyisini görürlerse, birincisini bırakıverirler.

Katâde der ki:

«Kâfir, bir musîbete uğradığı vakit mâbûdundan yüz çevirip Allah'a döner. Ama mü'min, sevinçli zamanında da, sıkıntılı anlarında da, varlıkta da , yoklukta da Allah Teâlâ'dan yüz çevirmez. Mü'minlerin, Allah'a olan sevgileri kuvvetlidir.

[Yâ Muhammed! O zulmedenler, azâb görecekleri vakit, bütün kuvvetin ancak Allah'ta olduğunu, Allah'ın da azâbının şiddetli bulunduğunu görseydiler...]

Allah'a eş tutmanın faydası olmadığını düşünüp, son derece pişman olurlardı. Allah'tan gayri kimseden fayda ve zarar gelmiyeceğini anlarlardı.

166 **[O vakit Allah'ın azâbını görerek, metbû olanlar tâbi' olanlardan teberrî ederler. Ve aralarındaki bağlar kesilir.]**

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً
فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّؤُا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللّٰهُ أَعْمَالَهُمْ
حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾ يَا أَيُّهَا
النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ
بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

167 **[Tâbîler de: Eğer tekrar dünyâya dönseydik, şimdi onlar bizden teberrî ettiği gibi, biz de onlardan teberrî ederdik, diyecekler. Böylece Allah, onlara** (azâb gösterdiği gibi) **amellerini ardı arası kesilmiyecek pişmânlıklar sûretinde gösterecek.** (İşledikleri seyyieleri görüp biz niçin bunları işlemişiz veyâ hasenelerden terkettiklerini görüp neden işlememişiz, diye nedâmet duyacaklar. Veyâ onlara Cennet ve Cennetteki yerleri gösterilecek, eğer Allah Teâlâ'ya itâat etmiş olsaydınız, siz de buraya girecektiniz, denildikten sonra, ateşe bırakılınca, sapkınlıklarından duyacakları pişmânlık nihâyetsiz olacak.) **Halbuki o ateşten çıkacak değillerdir.]**

168 **[Ey insanlar! Yeryüzünde olan şeylerin ba'zısını** (ki şer'in harâm kılmadıklarıdır) **helâl, pâk olarak yeyin.]**

Sâhibi olmayan ma'denler, ihyâ edilen sâhibsiz arâzîde yetiştirilen mahsûl, muhârebe meydanında düşmandan elde edilen ganîmet, zekât, başkasından bir mukâveleye istinâden edinilen faydalanma, hîbe olunan mal, mîrâs ilh... helâl olan şeylerdir.

Yenilmesi helâl ve fakat pis, temizliği şübheli şeylerden de sakınmak gerekir. Hele harâm olması ihtimâli bulunan şeylere el sürülmemelidir. Bir hak iddiâsı bahis mevzûu olabilecek yiyecekler bu cümledendir.

[Fakat Şeytan'ın adımlarına uymayın (izinden gitmeyin). **Çünkü O, size apaçık bir düşmandır.]**

Şeytan'ın adımlarından murâd, ma'siyet işlemeye edilen nezirdir. Bir yiyecek veyâ giyeceği nefsine harâm edene, o harâm olmuş, olmaz.

Bir adam İbn-i Mes'ûd (R.A.)'a; nefsine sığır eti yemeyi harâm ettiğini söylemiş, O da: «Bu hareketinle Şeytan'ın izinde gitmiş oluyorsun, git ondan ye ve keffâret ver!» demiştir.

İbn-i Abbas (R.A.) da: «Öfke hâlinde edilen yemîn veyâ nezir Şeytan'ın adımlarına uymaktır; keffâreti, keffâret-i yemîndir.» der.

169 **[O Şeytan, sizi ancak kötülüğe, hayâsızlığa teşvîk ve Allah Teâlâ hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemeyi telkîn eder.]**

Kötülük demek, aklın hoş görmediği ve şerîatin fenâ gördüğü şeylerdir.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَٓا اَلْفَيْنَا
عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَا اَوَلَوْ كَانَ اٰبَٓاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـٔاً وَلَا
يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ
بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَٓاءً وَنِدَٓاءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

170 **[Ne zaman onlara, «Allah Teâlâ'nın indirdiği Kur'ân'a uyun» denilse, derler ki: «Hayır, biz harâm ve helâlda babalarımızı neyin üzerinde bulduksa ona uyarız.» Babaları bir şeye akıl erdiremez ve doğru yola gitmese de** (yine onlara ittibâ ederler miydi?) **]**

Bu Âyet-i kerîme taklîtten men'e delîldir.

171 **[O kâfirlerin hâli, bağırıp çağırmadan başka bir şey işitmeyen hayvanlara durmayıp haykıran bir çobanın hâline benzer. Onlar, sanki sağırdırlar** (Hakk'ı işitmezler); **dilsizdirler,** (Hakk'ı söylemezler); **kördürler, doğru yolu görmezler.** (Kur'ân'ın öğütlerinden bir şey anlamazlar). **]**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ
مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ
﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا
أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللّٰهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا
إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

172 **[Ey mü'minler! Size verdiğimizin helâlından yeyin ve eğer Allah'a ibâdet ederseniz ona şükredin!]**

Zîrâ ibâdetin tamâmı şükürledir.

173 **[Size ancak eti yenen hayvanların boğazlanmadan ölmüşünü, kanı, hınzır etini ve Allah'dan başkası adına boğazlananı harâm kıldı. Fakat kim bunlardan** (aynı çâresizlik içinde bulunana tecâvüz ederek zâlim olmamak ve yiyeceği açlığını giderecek kadarını geçmemek şartiyle) **yemek ıztırârında kalırsa günâhı yoktur. Allah, mağfiret edici ve esirgeyicidir.]**

Boğazlanmadan yalnız balık ve icâbı hâlde çekirge yenilebilir. Hınzırın ise her uzvu harâmdır. Diğer a'zâsı da eti gibidir.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ
مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
أُولٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

174 **[Onlar ki, Tevrât'ta Allah Teâlâ'nın inzâl ettiğini, karşılığında az bedel satın almak için, gizlerler; yedikleri, karınlarında ateşten başka bir şey değildir. Allah, Kıyâmet Günü onlarla**

konuşmaz (onlara merhâmetle bakmaz, sevinecekleri şeyler söylemez, belki sözleri tevbîh olunur) **ve onları günâhlarından temizlemez. Onlara elîm bir azâb vardır.]**

Bu Âyet-i kerîme, Yahûdî âlimleri hakkında nâzil olmuştur. Menfaatlerinin kaybolması ihtimâlini düşünerek Yahûdî âlimleri, Resûl-ü Ekrem'in Tevrât'ta yazılı vasıflarını tahrîf etmişler, bilmiyenler, Efendimizi, yapılan ta'rîfe uygun bulmadıkları için îmân etmekten kaçınmışlardır.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ۚ
فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ۗ
وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

175 **[Onlar hidâyeti, dalâletle; mağfireti, azâbla değiştiler. Onlar ne de ateşe sabırlı şeylermiş!..]**

176 **[Onlara bu azâb, Allah Teâlâ'nın indirdiği Kitâb'ı inkâr ve ketmederek hak yolundan ayrılmaları yüzündendir. Onlar ki Kitâb üzerinde,** (bir kısmına inanıp, bir kısmına inanmamak sûretiyle) **ihtilâf etmişlerdir, haktan uzak bir ayrılık içindedirler.]**

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
وَالنَّبِيِّينَ ۚ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ
وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ

الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

177 [**İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmek değildir.**]

Bu Âyetin kime hitâb ettiği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre; kasdedilen Yahûdîler ve Nasrânîlerdir. İbâdetlerini Yahûdîler batıya, Beyt'ül-Makdîs'e doğru, Nasrânîler de doğuya doğru yönelerek ediyorlardı. Her ikisi de, bu husûsta yaptıklarının doğruluğuna kaaildi. Bu Âyetle, iyilik ve hayrın, onların din ve ilminin gayri olduğu haber verilmiştir.

Ba'zılarına göre de: Hitâb edilen mü'minlerdir. İslâmiyetin ilk senelerinde, îmân edenler, namazı ne tarafa kılarlarsa kılsınlar, vefât ettiklerinde Cennet onlara vâcib olurdu. Vaktâ ki Resûl-ü Ekrem, Medîne'ye hicret etmiş, farzlar ve hükümler nâzil olmuş, bu arada Kıble de Kâ'be'ye çevrilmişti. Bu Âyet-i kerîmenin nüzûliyle buyuruldu ki, hayır ve iyilik, namazı doğu ve batıya doğru kılıp da onun dışındaki amelleri işlememek demek değildir.

[**O kimsenin hayır ve iyiliği, îmân ve takvâsıdır ki: Allah'ın birliğine** (ortağı ve benzeri olmadığına), **Âhiret Gününe,** (hayır ve şer, her işlenilen şeyin mükâfat ve mücâzat edileceğine), **Meleklere, Kur'ân ve diğer inzâl buyurulan Kitâbların hak ve Allah tarafından helâl ve harâmı bildirmek için geldiğine ve bütün Peygamberlerin halkı, hakka da'vet etmek üzere gönderildiğine inanır.**]

[**Mala olan sevgisine rağmen malından; akrabâsına, yetîmlere, biçârelere, yolda kalmışlara, dilenenlere ve** (âzâdları için) **esîrlere** (sadaka) **verir.**]

Resûl-ü Ekrem Efendimize bir kimse, hangi sadakanın ecri büyüktür? diye sormuş. Efendimiz:

«Sadakanın efdali, vücûdun sıhhatte iken, mala kıymet verdiğin, yaşıyacağını umduğun ve bu i'tibârla ilerisi için fakr-u zarûretten korktuğun bir zamanda, geciktirilmeksizin, tasadduk edilen maldır. Can, boğaza gelinceye kadar geciktirip de, o vakit, malının şu kadarı falana ve şu kadarı falana deme ki, o anda ister istemez, mal senin değil, gösterdiğin kimselerindir» buyurmuşlardır.

Diğer bir Hadîs-i şerîfte de:

«Biçârelere verilen sadaka, bir sadakadır. Fakat akrâbaya verilen iki sadakadır,» meâlindedir.

Başka bir Hadîs-i şerîfte de:

«Allah Teâlâ'ya ve Kıyâmet Gününe îmân eden müsâfirine ikrâm etsin,» buyurulmuştur. Yolda kalıp da, size sığınan müsâfirdir.

[Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, bir de andlaştıkları vakit ahdlerini yerine getirirler. Hele sıkıntı ve hastalık hâllerinde ve harbin şiddetli zamanında sabrederler. İşte bunlar, o sâdıklar ve o korunan müttekîlerdir.]

Bu Âyet-i kerîme, insanı olgunlaştıran esâsları apaçık göstermektedir. Bunlar da sağlam îmân, iyilik ve yardım ve nefsin tehzîbidir. Âyet-i kerîmede: **«Men âmene»** den **«vennebiyyiyn»** e kadar îmânın esâsları, **«âtelmâlle»** den **«fiyrrikaâb»** a kadar iyilik ve yardım yolu, **«ekaâmessalâte»** den **«hıynelbe's»** e kadar nefsin ne şekilde tehzîbedileceği bildirilmiştir. Bu hasletleri kendisinde toplayan bir kimse, îmân ve i'tikâdına nazaran, sıdkla vasıflandırılmıştır. Ve halkla muâşeret, hakla muâmelesine nazaran da takvâ ile medhedilmiştir.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Kim bu âyetle amel ederse, gerçekten îmânını olgunlaştırır.» buyurmuşlardır.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا
كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلٰى اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ
وَالْاُنْثٰى بِالْاُنْثٰى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ اَخٖيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ
وَاَدَٓاءٌ اِلَيْهِ بِاِحْسَانٍ ذٰلِكَ تَخْفٖيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدٰى
بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يَٓا اُولِي
الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

178 **[Ey îmân edenler! Öldürülenler hakkında size kısâs farz kılındı. Hür, hür ile; köle, köle ile; kadın, kadınla kısâs olunur. Fakat kim, (öldürülenin) kardeşinden (vârislerinden) cüz'î bir afv görürse (kısâs düşer). O vakit vâcib olan, birinin ma'rûfu (diyeti) ta'kîb etmesi, birinin de ona borcunu ödemesidir. Bu, Rabbinizden**

(afv ve diyette zikrolunan hüküm) **bir hafifletme ve rahmettir. Her kim, bunun arkasından yine** (kaatile ve vârislerine) **tecâvüz ederse, artık ona elîm azâb vardır.]**

Câhiliyyet devrinde Arab kabîlelerinden ikisi arasında kan dökülmüş fakat, herkes hakkını almamış. Kabîlenin biri, ötekinden şerefli imiş. Bunlar, yemîn etmişler: «Bizden köle yerine onlardan hür, öldürülecek; kadın yerine onlardan erkek vurulacak. Bir erkek yerine onlardan iki erkek öldürülecek! Yaralarda da iki misli cezâ verilecek!» demişler.

Mes'eleyi Peygamber (S.A.V.)'e arz ettikleri vakit, bu âyet-i kerîme inmiş. Ve müsâvat emretmiş. Onlar da râzı olmuşlar.

Kısâs mes'elesinde kâfir için mü'min öldürülmediği gibi köle için hür, ve oğul için baba da öldürülmez. Ama Müslüman için kâfir, hür için köle, baba için oğul öldürülür. Sahâbe ve Tâbiînden ekseri ulemânın kavli budur. Şa'bî ile Nehâî'ye göre zimmî bir kâfir için Müslüman, köle için hür ve bir kişi için bir cemâat öldürülür.

Saîd b. Müseyyeb'den rivâyet olunduğuna göre; Hz. Ömer (R. A.), bir erkek için beş veyâ yedi kişi öldürmüş ve;

«Bunun katline bütün San'a halkı iştirâk etse hepsini öldürürdüm.» demiştir.

179 **[Ey kâmil akıl sâhibleri! Kısâsta sizin için hayât vardır, tâ ki katilden sakınasınız.]**

Çünkü birini öldürmek isteyen kimse, kendinin de öldürüleceğini düşününce öldürmekten vazgeçer. Şu hâlde vaz geçmesinde hem kendisinin, hem de öldürmek istediğinin hayâtı vardır. Onun için; **«Katil, katli azaltır.»** denilmiştir. Yânî kısâs, katli azaltır; denilmek istenmiştir. Yâhûd kısâsla, Âhiret kısâsından kurtulunur. Zirâ dünyâda kısâs olunan, Âhirette serbest kalır. Dünyâda kısâs olunmazsa, Âhirette kısâs olunur.

كُتِبَ عَلَيْكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ
الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرًاۚ اَلْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ
بِالْمَعْرُوفِۚ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ
فَاِنَّمَا اِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

180 [**Birinize ölüm geldiği vakit, eğer bir hayır (mal) bırakırsa, ana babaya, hısımlara ma'rûfla vasiyyet etmek size farz kılındı. Bu, müttekîlere bir haktır.**]

Hayır'dan maksâd, çok maldır. Rivâyet edildiğine göre: Hazret-i Ali (R.A.)'nin bir kölesi vasiyyet etmek istemişti. Yediyüz dirhemi vardı. Hazret-i Ali (R.A.), onu, bu vasiyyetten menetmiş; Hak celle ve alâ: «**Hayır terkederse.**» buyurdu. Hayır ise, çok maldır, demişti.

Yine rivâyet edilir ki: Bir kimse, Hazret-i Âişe (R. Anhâ.)'ye vasiyyette bulunacağını söylemiş, O da; «Malın ne kadardır?» diye sormuştu. Adam, üç bin dirhemi olduğunu ve dört kişilik bir âilesi bulunduğunu söylemişti. Âişe (R. Anhâ.):

«Hak celle ve alâ vasiyyeti hayır, yânî çok malla terketmeyi şart etti; bu kadar servet çok sayılmaz. Bunu âilene terket.» demişti.

Kolaylıkla anlaşılmıştır ki, vasiyyet sâhibi, ancak fazla serveti olduğu takdîrde vasiyyet eder.

İslâmiyetin ilk senelerinde, ana baba ve akrabâ için vasiyyette bulunmak farzdı. Onlara mal bırakılırdı. Sonra Mîrâs âyeti ile neshedildi. Bir Hadîs-i şerîfte:

«**Hak celle ve alâ her hak sâhibine hakkını verdi. Bilin ki, vâris olanlara vasiyyet etmek yoktur.**» buyurulmuştur.

Ba'zılarına göre; vasiyyetin vücûbu, vasiyyet edene, vâris olmayanlar için vücûb bâkîdir. İbn-i Abbas, Tâvus, Katâde, Hasan buna kaaildirler.

Tâvus: «Bir kimse, başkasına vasiyyette bulunup da hısımlarını muhtâc bıraksa, mal, vasiyyet edilenden alınarak hısımlarına reddedilir,» der.

Vâris olmayan hısımların fakîrlerine vasiyyet müstehabdır. Ancak, meşrû' şekilde vasiyyet edilmelidir. Vasiyyet edilen şey, servetinin üçte birini tecâvüz etmemelidir. Bunun gibi, fakîri bırakıp da zengine vasiyyet edilmemelidir.

Sa'd ibn-i Mâlik (R.A.) **rivâyet eder:** Resûl-ü Ekrem Efendimiz, Benî Iyâdet'e gelmişti. Dedim ki: «Bütün malımı vasiyyet etmek istiyorum.» Buyurdular ki:

«**Etme.**» «Yarısını», dedim. Yine, «**Etme,**» dediler. «O halde üçte birini vasiyyet edeyim,» dediğim vakit, buyurdular ki:

«**Üçte birini et. Bu, vasiyyet derecelerinin üstünüdür.**» Sonra

ilâve ettiler. **«Vârislerini zengin etmek sana hayırlıdır, fakîr bırakma ki, el açarlar.»**

Hazret-i Ali (R.A.)'den de vasiyyet derecelerinin son haddinin mevcûd servetinin ancak üçte biri olduğu rivâyet edilmiştir.

181 [**O kimse ki; vasiyyet edenin sözlerini işittikten sonra, onu tağyir ve tebdîl ederse, her hâlde vebâli onu değiştirenlerin üzerinedir.** (Ölüye değildir.) **Allah** (vasiyyet edenin vasiyyetini) **işitir,** (değiştirenin de değiştirdiğini) **bilir.**]

فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا اَوْ اِثْمًا فَاَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَٓا اِثْمَ
عَلَيْهِؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٨٢﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُتِبَ
عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَۙ ﴿١٨٣﴾

182 [**Bir kimse, vasiyyet edenin hatâya meylinden, veyâ günâha gireceğinden, endişe ederek tarafların aralarını bulursa, O'na vebâl yoktur.** (Bâtılı hakka değişmiştir. Zulümden korunanı) **Allah mağfiret edicidir.** (Emîrlerine itâat edene) **rahmet edicidir.**]

183 [**Ey îmân edenler! Sizden evvelkilere farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de Ramazan orucu farz kılındı. Tâ ki günâhlardan sakınasınız.**]

Ramazan orucu, evvelce Hıristiyanlara da vâcibdi. Fakat çok sıcak veyâ çok soğuk günlere tesâdüf ettiği vakit, yolculukta meşakkat ve geçimlerine zarar verir oldu.

Nihâyet âlimleri toplanarak Yazla Kış arasında mu'tedil, sâbit bir mevsimin ta'yînine karar vermişler ve bunu Bahar'a tahsîs etmişlerdi. Bu değişikliğe keffâret olmak üzere de on gün zammederek, oruç müddetini kırk güne iblâğ etmişlerdi. Aradan zaman geçmiş, bir gün, Melikleri hastalanmış, iyi olursa kavminin orucuna yedi gün ilâve etmeye nezretmişti. Ve filhakîka iyi olmuş, bu sebeple oruc müddeti de kırkyedi güne yükselmişti. Zamanla bu Melik ölmüş, yerine geçen, daha üç gün ilâvesiyle bu müddeti elli gün olarak tesbit etmişti.

Şa'bî der ki: «Bütün yıl oruclu olsam, Şabân veyâ Ramâzan

olduğunda şübhe edilen günde iftâr ederdim. Şu sebeble ki, Nasrânîlere Ramazan orucu farzdı. Bir gün evveline ve bir gün sonuna ilâve ettiler. Sonra gelenleri de önce gelenler gibi yaparak oruc müddetini nihâyet elli güne yükselttiler.»

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ
مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ
يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ
خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

184 [(O) **Sayılı günler** (de oruc tutun).]

İslâmiyetin ilk yıllarında her ay üç gün ve Aşûra orucu vâcibdi. Sonra Ramazan oruciyle neshedildi. Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) der ki:

«Câhiliyyet devrinde, Kureyşliler, Aşûra günü oruc tutarlardı. Medîne'ye hicret edince de ashâbla birlikte yine bu orucu tuttu. Ramazan farz kılınınca, Aşûra orucu bırakıldı. O gün oruc tutmak herkesin arzusuna kaldı.»

[**Sizden kim** (oructan zarar görecek derecede) **hasta olur, yâhûd seferde bulunursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar.** (İhtiyarlığından veyâ tedâvisi mümkün olmayan bir hastalıktan) **oruc tutmaya gücü yetmeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye vermek lâzımdır. Fakat, kim hayrına fidyeyi artırırsa hakkında hayırlı olur. Maamafih, oruc tutmanız sizin için daha hayırlıdır. Eğer orucun fazîletini bilirseniz...**]

Mükellef olan mü'minin Ramazan'da oruc tutmamasına ruhsat yoktur. Ancak, gebe ve süt emziren kadınlar, çocuğuna zarar geleceğinden korktukları takdîrde, oruc tutmaz, bilâhare kazâ ederler. İbn-i Ömer, İbn-i Abbas ve İmâm Şâfiî'ye göre, fidye de verirler. Fakat, Hasan, Atâ, Nafî, Zührî, İmâm Ebû Hanîfe, Evzaî ve Sevrî'ye göre, fidye lâzım değildir. Müsâfir, hasta, hayz ve nifâslı olanlar da kezâ bilâhare gününe gün kazâ ederler. Yalnız ihtiyarlar ve hastalığının iyi olması ihtimâli bulunmayan hastalar sadece fidye verirler.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى
لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ
مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى
سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا
يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى
مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

185 [(Size orucu farz kılınan sayılı günler) **o Ramazan ayıdır ki, Kur'ân o ayda indirildi.**]

Tekmil Kur'ân, Kadir gecesinde Levh-i Mahfûz'dan dünyâ semâsına, Beyt-i Ma'mûr'a inzâl edilmiştir. Sonra, Cibrîl Aleyhisselâm tarafından, yirmi üç senede tedrîcen, parça parça Resûl-ü Ekrem Efendimize indirilmiştir.

Buna göre, Kur'ân-ı Kerîm, bir Ramazan gecesi, arza en yakın olan semâda tecellî etmiş, ve yeryüzüne indirilmesi onu ta'kîb etmiştir.

Ebû Zerr (R.A.)'den rivâyet edildiğine göre, Ramazan'ın ilk veyâ üçüncü gecesi İbrâhim Aleyhisselâm'a indirilen sayfalar, altıncı gecesi Tevrât, on üçüncü gecesi İncîl, on sekizinci gecesi Zebûr, yirmi dördüncü gecesi de Kur'ân nâzil olmuştur.

[O Kur'ân ki, insanları dalâletten hakka hidâyet eder. Doğru yolun ve hak ile bâtıl arasını ayırdeden hükümlerin açık delîlleridir.]

[**İçinizden kim** (hazarda sıhhatli ve mu'kîm olup da) **o aya erişirse, orucunu tutsun.**]

Âlimler, Ramazana eriştiği vakit mu'kîm olup da sonradan müsâfir olanlar hakkında ihtilâf etmişlerdir. Hazret-i Ali (R.A.)'ye göre, bu kimseler için oruclarını tutmamak câiz değildir. Bu Âyet-i kerîme delâletiyle bütün Ramazan orucunu tutar. Ubeydet'üs-Selmânî de buna kaaildir. Fakat diğer sahâbe ve fukahâya göre, Ra-

mazan ayında sefere çıkan bir kimsenin orucunu tutmaması câiz olur.

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Resûl-ü Ekrem Efendimiz, Mekke'nin fethi sırasında «Kediyde» mevkiine geldikleri vakit orucunu bozmuş, bütün ashâb da Efendimize uyarak oruclarını bozmuşlardır.

[Hasta veyâ seferde olan kimse de, oruc tutamadığı günler sayısınca, başka günlerde orucunu kazâ etsin.]

Oruc tutmamayı mubâh kılan hastalık ve sefer hakkında ulemâ ihtilâf etmişlerdir.

Hasan ve İbrâhim Nahaî'ye göre; bu hastalık, otururken namaz kılması câiz olacak derecede olan hastalıktır. Fakat ekser âlimlere göre; orucla artmasından korkulan bir hastalık hâlinde oruc tutmamak câiz olur.

Sefere gelince: Eğer oruc kendisine eziyet ve meşakkat verirse; oruc tutmaz, meşakkat vermediği takdîrde tutması câiz olur. Ancak, İbn-i Abbas, Ebû Hüreyre, Urvetübnüz-Zübeyr ve Ali bin el Huseyn hiçbir vechile seferde oruc tutmaya cevâz vermezler. Bunlara göre, hattâ oruc tutarsa kazâsı vâcib olur. Şu delîl ile ki:

Resûl-ü Ekrem, bir sefer esnâsında, bir kısım ashâbın, bir kimsenin etrâfına toplanarak gölge ettiklerini görmüş ve sebebini sormuş. Oruclu olduğunu öğrenince:

«**Seferde iken oruclu olmak, salâhtan değildir,**» buyurmuşlardır.

Seferde oruc tutulmasını tecvîz edenlerin delîli de:

Ebû Saîdül-Hudrî (R.A.)'nin şu rivâyetidir. Ebû Saîd diyor ki: «Resûl-ü Ekrem'le bir Ramazanda seferde idik. İçimizde oruclu olanlar da, olmayanlar da vardı. Ne oruclu orucsuzu, ne orucsuz orucluyu tâyibetmemişti.»

Seferde oruc tutmakla tutmamak arasında hangisinin efdal olduğu da ihtilâflıdır. İbn-i Ömer'e göre; seferde oruc tutmamak, oruc tutmaktan efdaldir. Saîd ve Şa'bî de buna zâhibdirler. Muâz bin Cebel ve Enes'e göre ise, oruc tutmak efdaldir. İbrâhim Nahfî de buna kaanidir.

Mücâhid, Katâde, Ömer bin Abdülâziz de, hangisi kendisine kolay gelirse o efdaldir, demişlerdir.

Mukîm olarak sabahlayıp da oruca niyet eden bir kimse, o günün gündüzü sefere çıksa, ekser ulemâya göre, bu orucu, bozması câiz değilse de, Şa'bî ve İmâm Ahmed aksine kaaildirler. Fakat müsâfir olarak sabahlayan kimsenin, bilittifâk, orucunu bozması gerekir. Şu delille ki: Câbir (R.A.)'den rivâyet edildiğine göre: Resûl-ü Ekrem Efendimiz, Mekke'nin fethi sırasında, (Kirâm) deni-

len mevkie geldikleri vakit oruc tutmuşlar, ashâb da birlikte oruc tutmuşlardı. İkindiden sonra idi. Ashâb:

«Yâ Resûlallah! Oruc halka meşakkat verdi» dediler. Bunun üzerine Efendimiz, bir kadeh su isteyip herkesin gözleri önünde suyu içtiler. Onu görenler de iftâr etti. Fakat ba'zı kimseler oruclarını bozmadı. Keyfiyet Resûl-ü Ekrem'e bildirilince:

«Onlar âsîlerdir» buyurdular.

Kezâ, oruc bozmayı mubâh kılan seferin mesâfesi de ihtilâflıdır. İmâm Şâfiî'ye göre bu, iki günlük mesâfedir. Sevrî'ye ve Eimme-i Hanefîyye'ye göre ise, üç günlük mesâfedir.

[Allah size kolaylık diler, güçlük istemez.]

Bu sebepledir ki seferde ve hastalık hâlinde size oruc tutmamak mubah kılınmıştır. Şa'bî der ki: Bir kimse ikisi arasında muhayyer bırakılsa kolay geleni seçmelidir. Seçtiği Allah indinde makbûl olur.

Bu Âyet-i kerîme, büyük bir kâidenin temelidir: Meşakkat teysiri celbeder (yânî güçlük kolaylığa sebeb olur; darlık vaktinde genişlik gösterilmek lâzım gelir). Zarûretler memnû' olan şeyleri mubah kılar. Bir iş zıyk oldukta müttesî olur (yânî bir işte meşakkat görülünce, ruhsat ve vüs'at gösterilir).

[Tâ ki (tutamadığınız günlerin) **sayısını ikmâl edesiniz de, hidâyetine karşılık Hak Teâlâ'yı tekbîr ile büyükleyesiniz.]**

Bu, Ramazan Bayramı tekbîrinin meşrûiyetine delîldir. Vakti, Ramazan'ın son günü Güneş battığı zamandır. İbn-i Abbas (R.A.):

«Müslümanlar üzerine, Şevvâl hilâlini gördüklerinden, Bayramlarından çıkıncaya kadar Cenâb-ı Hakk'ı tekbîr etmeleri haktır.» der.

[Ve tâ ki O'nun ni'metlerine şükredesiniz.]

Ebû Hüreyre (R.A.) rivâyet eder: Resûl-ü Ekrem:

«Ramazan Ay'ı girdiği vakit Şeytan demirlenir, Cennet kapıları açılır ve Cehennem kapıları kapatılır» buyurmuşlardır.

Yine Ebû Hüreyre (R.A.) rivâyet ediyor:

«Ramazan ayının ilk gecesinde, Şeytanlar demirlenir, Cin demirlenir, Cehennem kapıları kapatılır. Hiçbir kapısı açık kalmaz ve bir münâdi nidâ eder ki: Ey hayır isteklisi, yüzünü hayra çevir! Ve ey şer isteklisi; şerden uzaklaş! Ramazan'ın her gecesinde Hak Teâlâ'nın ateşten azâdlıları vardır.» buyurulmuştur.

Kezâ Ebû Hüreyre'den rivâyet edilmiştir: Peygamber Efendimiz:

«Bir kimse Ramazân-ı şerîf'te mü'min ve muhlis olarak ve Hak Teâlâ'dan ecrini umarak oruc tutarsa geçen günâhları mağfiret olunur. Nitekim, Kadir Gecesi'nde, bu gecenin ulûvvü kadrine

inanarak, ve ecrini umarak bu geceyi ihyâ ederse, kezâ geçmiş günâhları mağfiret olunur» buyurmuşlardır.

Selman (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre de: Bir Şabân ayının sonunda Resûl-ü Ekrem Efendimiz şu hutbeyi irâd buyurmuşlardır:

«Ey nâs! Büyük ve mübârek bir ay yaklaştı. Gölgesi başımıza değdi. Bir ay ki, içinde bin aydan hayırlı bir gece vardır. Bir ay ki, onu oruclu geçirmek Allah'ın farzıdır ve gecelerini namazla geçirmek gönül isteğine bağlıdır.

Her kim bu ayın içinde bir iyilikle Cenâb-ı Hakk'a yaklaşırsa, başka bir ayda bir farzı edâ etmiş gibi olur. Ve bir farîzayı edâ etse, başka bir ayda yetmiş farîza yapmışa benzer.

Bu ay sabır ayıdır; sabrın ise sevâbı Cennettir.

Bu ay yardım ayıdır. Mü'minin rızkını genişletme ayıdır. Her kim bir orucluya iftâr edecek bir şey verirse, bu yaptığı iş, günâhlarına mağfiret vesîlesi, ve ateşten âzâd olmasına sebeb olduğu gibi, o oruclunun ecrinden hiçbir şey eksilmeksizin, onun ecri kadar ecre nâil, olur.»

Ashâbdan ba'zıları:

«Yâ Resûlallah,» dediler. «Hepimiz orucluya iftâr edecek şey verebilecek durumda değiliz.»

Resûl-ü Ekrem buyurdular ki:

«Allah Teâlâ, bu sevâbı, tek hurma dânesi, bir içim su veyâ bir yudum sütle bir oruclu iftâr ettirene verir.»

«Bu öyle bir aydır ki, başı rahmet, ortası mağfiret, sonu ateşten âzadlıktır.

Bu ayda her kim, memlûkünün yükünü hafifletirse Cenâb-ı Hak da onu mağfûr ve ateşten azâd eder.

Bu ay içinde en fazla dört haslete kendinizi alıştırınız. Bunlardan ikisi ile Rabbinizi hoşnûd edersiniz. Diğer ikisinden ise kendiniz müstağnî kalamazsınız. Rabbinizi hoşnûd edecek iki haslet: «Eşhedü enlâ ilâhe illâllâh» demek, ve Allah'dan mağfiret dilemektir. Müstağnî kalamıyacağınız iki haslet ise, Allah'dan Cennet'i dilemek ve ateşten Cenâb-ı Hakk'a sığınmaktır.

Her kim bir orucluya bir içim su verirse, Allah, ona havuzundan öyle bir su içirecektir ki, Cennet'e girinceye kadar bir daha susuzluk nedir bilmeyecektir.»

Keza Hazret-i Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet olunan bir hadîs-i kudsîde şöyle buyurulmaktadır:

«Hak celle ve alâ der ki: Âdemoğlunun her ameli kendine âiddir. Yalnız oruc böyle değildir. O benimdir ve onun mükâfatını ben veririm.»

Diğer bir hadîs-i şerîfte de:

«Muhammed'in nefsini kudret elinde tutan Allah'a yemîn ederim ki, oruclunun nefes kokusu, Kıyâmet Günü Allah indinde, misk kokusundan daha hoştur.»

«Oruçlunun duyacağı iki sevinç vardır. İftâr ettiği zaman iftârına sevinir, Rabbine kavuştuğu vakit de oruç tutmuş olduğuna sevinecektir.»

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

186 [Yâ Muhammed! Kullarım sana, Beni sordukları zaman de ki: Ben, onlara yakınım. Bana duâ ettiği zaman, duâ edenin, duâsına icâbet ederim.]

Ashâbdan ba'zıları dediler ki: Allah Teâlâ yakında mıdır, ki O'na münâcât edelim; uzakta mıdır ki O'na nidâ edelim? Bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil oldu.

Ebû Mûsâ El-Eş'arî (R.A.) diyor ki:

Resûl-ü Ekrem Efendimiz Hayber'e giderken, ashâb, bir vâdiye indikleri zaman, yüksek sesle tekbîr almışlardı. **Efendimiz buyurdu ki:**

«Ağır olun. Zîrâ siz duâyı ne kulağı işitmeyene ve ne yanınızda bulunmayana etmiyorsunuz ,işitene ve yakınınızda bulunana ediyorsunuz.»

Bu Âyet-i Kerîme'de Cenâb-ı Hakk'ın mekândan münezzeh olduğuna, duâ edenin duâsına icâbet edeceğine ve duâya tergîbe delâlet vardır.

[O hâlde, onlar da, Benim tâate da'vetime icâbet ve Bana îmânlarında sebât etsinler. Tâ ki doğru yolu ve hakkı bulsunlar.]

Cenâb-ı Hakk, Ramazan orucunu emir ve tekbîr ve şükre kullarını tergîb ettikten sonra da, bu Âyet-i kerîme ile hâllerini bilir ve işitir olduğunu, duâlarını kabûl ve amellerini mükâfatlandıracağını tenbîh buyurmuşlardır.

Hak celle ve alâ, **«Duâ edene icâbet edeyim»** ve **«Bana duâ edin ki kabûl edeyim»** buyurmuşken, denilebilir ki, o hâlde birçok kimselerin duâlarının kabûl edilmemesinin sebebi nedir?

Bu husûsta ihtilâf vardır. Ba'zılarına göre, buradaki duânın ma'nâsı itâat ve icâbetin ma'nâsı sevâbdır.

Ba'zılarına göre, bu iki âyetin (lâfzan umumî ise de) tamâmiyle husûsî bir ma'nâsı vardır. Eğer onu dilersem, duâ edenin duâsına icâbet ederim, ma'nâsınadır. Yâhûd, duâ edenin duâsına, eğer kazâya uygun olursa, veyâ icâbet ona hayırlı olursa veyâhûd muhâl olan bir şeyi istemediyse icâbet ederim, ma'nâsına gelir.

Resûl-ü Ekrem Efendimiz:

«Hak celle ve alâ, günâh bir şey istenilmez ve duânın kabûlü için acele edilmezse her birinizin duâsına icâbet eder,» buyurmuşlardır.

Cenâb-ı Hakk'a duâ ettim de kabûl edilmedi, diyerek duâdan kesilmemelidir. Cenâb-ı Hak, kulun duâsına icâbet eder. Eğer onun mes'ûlü mukadderse verir, eğer mukadder değilse onun için Âhirette sevâb biriktirir veyâ ondan bir fenâlığı giderir.

Denildi ki, Allah Teâlâ, sevdiği kulunun duâsına hemen icâbet eder, fakat onu vermekte gecikir, tâ ki tekrar sesini işitsin. Sevmediği kulunun da duâsını kabûl ve isteğini vermekde gecikmez, tâ ki sesini işitmesin.

Maamafîh, duânın âdâb ve şartları da vardır ki, icâbet sebebleridir. Ancak bu şartlara riâyet ederek duâ eden, icâbete hak kazanmış olur.

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ اِلٰى نِسَٓائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَاَنْتُمْ لِبَاسٌ
لَهُنَّ عَلِمَ اللّٰهُ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ اَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ
فَالْـٰٔنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتّٰى
يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْاَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْاَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ اَتِمُّوا
الصِّيَامَ اِلَى الَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَاَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ
تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِ لِلنَّاسِ
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

187 [**Size, oruc gecesi, zevcelerinizle cinsî temâsınız helâl edildi.**]

Rivâyet edildiğine göre; İslâmiyetin ilk senelerinde, oruclu, ancak Güneş battıktan Yatsı Namazını kılıncaya veyâ Yatsıdan evvele kadar yer, içer ve cimâ' edebilirdi. Bir oruc gecesi, Ömer İbn-i Hattab (R.A.), Yatsıyı kıldıktan sonra zevcesiyle temâsta bulundu. Bilâhare guslederek, hâlini arzetmek için, ağlaya ağlaya Cenâb-ı Peygamber'e gitti. Aynı mâzeret ve nedâmetle ashâbdan ba'zıları da Resûl-ü Ekrem Efendimiz'e gelmişlerdi. Bunun üzerine işbu Âyet-i Kerîme ile ilk hüküm neshedildi. Ve bütün oruc gecesi, imsâk edilinceye kadar, cimâ mubâh kılındı.

[**Onlar size bir giysi, siz de onlara bir giysisiniz.**]

Bir örtü altında birleştiğiniz için, elbisenin ayıpları örtmesi, soğuk ve sıcaktan koruması gibi birbirinizin ayıplarını örttüğünüz, iffetini koruduğunuz için, giysi gibisiniz.

Bir hadîs-i şerîfte:

«Evlenen bir kimse, Dînin üçte birini âfâttan korur,» buyurulmuştur.

[**Allah, nefislerinize hıyânet ve zulmettiğinizi bildi.**]

Ramazan orucu farz olunca ashâbdan birçokları zevceleriyle temâsta bulunmazlardı. Buna karşılık, ba'zıları da nefislerine hıyânet ederlerdi.

[**Tevbenizi kabûl ve sizi afvetti. Bundan böyle** (oruc gecelerinde, dilediğiniz vakit) **zevcelerinizle temâsta bulunun. Ve Allah'ın sizin için takdîr ettiğini** (mubâh kıldığı şeyleri) **isteyin. Ve fecrin beyaz ipliği, siyah iplikten seçilinceye kadar yeyin, için. Sonra da Güneş batıncaya kadar orucu tamamlayın.**]

Sahâbeden Ebû Kays bin Surmetel-Ensârî (R.A.) anlatıyor:

Bir adam, oruclu olduğu hâlde bütün gün tarlasında çalışmaktaydı. Gece eve döndüğü vakit, zevcesi yemeğini ısıtıp getirmek üzere iken yorgunluktan uyuyakaldı. Uyandığında, Yatsıdan sonra yemek, içmek ve cimâ' memnû' olduğu için, Allah'a ve Resûlüne isyândan korkarak bir şey yemeden ertesi günün orucuna niyetlenip yattı. Fakat ertesi günü daha öğle olmadan açlıktan bayıldı. Bilâhare gelip hâdiseyi Resûl-ü Ekrem Efendimize anlattı. Onun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil oldu. Oruc gecesi cimâa izin verildiği gibi yemeye, içmeye de müsaade edildi.

[**Mescidlerde i'tikâfta bulunduğunuz zaman zevcelerinizle cinsî temâsta bulunmayın!**]

Ancak mescidlere mahsûs olan i'tikâf sünnettir.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.)'den rivâyet edildiğine göre: Resûl-ü Ekrem Efendimiz, vefâtlarına kadar, her Ramazanın son on gününde i'tikâfa girerlerdi. Ondan sonra da ümmehât-ı mü'minîn i'tikâfa girerdi.

Ashâbdan bir kısmı i'tikâfta iken, ihtiyâc hissettikleri vakit, çıkıp zevceleriyle temâsta bulunurlardı. Sonradan gusledip tekrar mescide avdet ederlerdi. Bu Âyet-i kerîme ile gece ve gündüz, i'tikâftan çıkıncaya kadar, cimâ menedilmiştir. Aksi hâlde, i'tikâf fâsid olur. Öpmek ve şehvetle sarmaşmak da mekrûhdur. Fakat İmâm Mâlik'e göre, bu dahi fesâda sebeb olur. Ancak, şehevi olmayan temâsta beis yoktur. Hazret-i Âişe (R. Anhâ.)'den:

«Resûl-ü Ekrem i'tikâfta iken başını bana eğer, ben de mübârek saçını tarardım.» diye rivâyet edilmiştir.

[Bu hükümler, Allah Teâlâ'nın hudûdlarıdır. (Hak ile bâtıl arasını ayıran bendler, mânîlerdir.) **Sakın onlara yaklaşmayın. Allah, insanlara emirlerini ve nehiylerini, korkup sakınsınlar diye böyle bildirir.]**

وَلَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَٓا
اِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَر۪يقًا مِنْ اَمْوَالِ النَّاسِ بِالْاِثْمِ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿١٨٨﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاق۪يتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ
الْبِرُّ بِاَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقٰى وَأْتُوا الْبُيُوتَ
مِنْ اَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

188 **[Birbirinizin mallarını aranızda** (kumar, sirkat, gasb, yağma, rüşvet gibi Allah indinde mubâh olmayan) **bâtıl sebeblerle yemeyin.]**

Rivâyet edilir ki, Rebiâ bin Abdân Hadremî, İmri'ilkays bin Âbis Elkindî'den bir parça arâzî da'vâ etmiş, bunu benden gasbetti, demişti. İmri'ilkays inkâr edince, Resûl-ü Ekrem, Abdân'dan beyyîne istedi. Fakat Abdân'ın beyyînesi yoktu. Bunun üzerine

İmri'ilkays'e; «O hâlde yemîn edersin.» dedi. O da yemîn etmek istediyse de, Peygamber Efendimiz, derhâl:

«Allah'a verdikleri söz ve yemînleri az bir fiyatla satanlar...» (Âl-i İmrân Sûresi; âyet, 77) âyetini okuyunca, yemîn etmekten çekindi. Efendimiz de, arâzîyi Abdân'a iâde etti.

Bu Âyet-i kerîme, bu hâdise üzerine nâzil oldu.

[**İnsanların bir kısım mallarını bile bile** (yalan şahâdet, yalan yere yemîn gibi) **günâh olan şeylerle yemek için** (mal da'vâsiyle hükûmete) **hâkimlere koşmayın.**]

Katâde der ki: Kardeşinin malını, nâhak yere yediğini bilirken bunu hâkime atma. Hâkimin hükmü, harâmı helâl etmez.

Kâdî Şüreyh de: «Zannıma göre bu da'vânda haksızsın. Fakat vazîfem, zanna göre değil, eldeki beyyînelere göre hüküm vermektir. Hükmümle sana harâm olan şey, helâl olmaz.» derdi.

İki hasım, Resûl-ü Ekrem'in huzûrlarına, muhâkeme olmaya gelmişlerdi. Efendimiz:

«Ben de sizin gibi bir insanım. Bana muhâkeme için geliyorsunuz. Olabilir ki, biriniz delîlini, diğerinden eksik ifâde eder. Ben de dinlediğime göre hükmederim. Binâenaleyh, her kimin lehine kardeşinin hakkından bir şey hükmedersem, ona bir ateş parçasını hükmetmiş olurum» buyurmuştu.

Bunun üzerine taraflar ağlıyarak:

«Benim hakkım, arkadaşımın olsun» dedi. Resûlüllah (S.A.V.) da:

«Haydi bakınız, araştırınız, sonra kur'a atınız, sonra da birbirinizle helâllaşınız.» buyurdu.

Bu Âyet-i kerîme'ye göre: Haksız, bâtıl sebeblerle mal yemek harâmdır. Rüşvet harâmdır. Nâhak yere başkasının malını yemek için hükûmete, hâkime başvurmak harâmdır. Ve aslında harâm olan bir şey, hâkimin hükmiyle helâl olmaz.

189 [**Yâ Muhammed! Sana, yeni doğan ayları sorarlar.**]

Rivâyet edilir ki: Ensâr'dan Muâz bin Cebel ile Sa'lebetebni Gunm:

«Yâ Resûlallah! Bu ne hâldir? Ay iplik gibi incecik beliriyor, sonra kalınlaşıyor, daha sonra tamamlanıyor, müteâkiben eksile eksile yine önceki hâlini alıyor?» diye sormuşlardı.

Bu Âyet-i Kerîme bu sebeble nâzil oldu.

[**De ki: Onlar insanların faydası için, Hacc için vakit ölçüleridir. Birr-ü takvâ, evlere arkalarından girmek değildir.**]

Ensâr, ihrâma girdikleri vakit, Arapların eski âdetlerine uya-

rak, eve girmek isterlerse, kapıdan girmezler, belki arkadaki duvar üstünden girerdi. Çadırda bulunanlar da kezâ arkadaki aralıktan girerlerdi.

Yine Arapların Câhiliyyet devrinde; bir kimse, bir şey yapmak ister de bunda muvaffak olamazsa, evine kapıdan girmez, arkadan girerdi. Bu hâl tam bir sene devâm ederdi. Âyet-i kerîme **bu** âdetleri ibtâl etmektedir.

Ba'zı müfessirlere göre de, Âyet-i kerîme bir meseldir. Doğru yola gidin, doğru yoldan ayrılmayın ma'nâsınadır.

[**Lâkin birr-ü takvâ:** (Harâm ve şübheli şeylerden) **sakınmaktır. Evlerinize kapılarından girin. Allah Teâlâ'ya karşı gelmekten korunun ki, felâh bulasınız.**]

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ
الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾
وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ
أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتّٰى يُقَاتِلُوكُمْ
فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾

190 [**Allah Teâlâ'nın kelimesini i'lâ ve dînini i'zâz için, sizinle vuruşan kâfirlerle** (Şehr-i harâmda ve gerek Harem'de, Allah'ın tâatinde) **cihâd edin. Fakat haksız taarruz etmeyin** (kadınları, çocukları, pîr-i fânîleri, rühbânları ve sizden aman dileyeni öldürmeyin). **Allah, haddi aşanları sevmez.**]

191 [**Onları nerede bulursanız** (hattâ Harem'de bulsanız da) **öldürün ve sizi diyârınızdan çıkardıkları gibi, siz de onları diyarlarından çıkarın.**]

Müşrikler, Müslümanları Mekke'den çıkarmışlardı. Onlar da Fetih Günü, İslâmiyeti kabûl etmiyenleri çıkardılar. Bunun üzerine müşrikler, Harem'de dövüşmeyi i'zâm ederek Müslümanları utandırmak istemişlerdi. Bu Âyet-i kerîme nâzil oldu ki:

[**Fitne** (Allah'a şirk, Müslümanların Harem ve ihrâmda sizi katillerinden) **daha şiddetli ve daha büyüktür. Mescid-i Harâm ya-**

nında, müşrikler sizinle dövüşünceye kadar onlarla vuruşmayın. Fakat sizi öldürürlerse sizler de onları öldürün. Kâfirlerin cezâsı böyledir. (İşlediklerinin misli işlenir).]

فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتّٰى
لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدّ۪ينُ لِلّٰهِ فَاِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ
اِلَّا عَلَى الظَّالِم۪ينَ ﴿١٩٣﴾

192 [**Eğer kıtâl ve şirkten vazgeçerlerse Allah** (tevbe edeni) **mağfiret,** (O'na itâat edene) **rahmet edicidir.**]

193 [**Fitne** (şirk) **kalmayıncaya, dîn** (ibâdet ve tâat), **yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla kıtâl edin. Eğer vazgeçerlerse artık husûmet yalnız zâlimlere karşıdır.**]

اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ
وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ
بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ
الْمُتَّق۪ينَ ﴿١٩٤﴾ وَاَنْفِقُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوا بِاَيْد۪يكُمْ
اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوا اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿١٩٥﴾

194 [**Harâm ay, harâm aya bedeldir. Hürmetler, hürmetlere kısâstır.**]

Kıtâlin harâm olduğu ay, Zilka'de ayıdır.

Resûl-ü Ekrem Efendimiz, ashâbiyle birlikte, Hicretin **altıncı** yılının Zilkade'sinde Umre etmek üzere Mekke'ye gelmişlerdi. Fakat Mekke müşrikleri buna mâni' olmuşlar, Hudeybiye andlaşma-

şiyle Umre, müteâkib seneye bırakılmıştı. Efendimiz (S.A.V.), ancak Hicretin yedinci senesinde Umrelerini kazâ edebilmişlerdi.

Halbuki, bu ayda Arap an'anesine göre kıtâl harâmdı. Buna rağmen, Kureyşliler, Resûl-ü Ekrem'in Medîne'den çıktığını haber alınca toplanmış, onu Mekke'ye sokmamak için, cenge hazırlanmışlardı. Bu sûretle harâm aya gereken saygıyı göstermemişlerdir.

Buna göre, Âyet-i kerîmenin ma'nâsı şu olur ki:

Müşrikler, eğer bu yıl da geçen seneki gibi, gereken hürmeti göstermez, katle teşebbüs ederek sa'y ve tavâfa mâni' olmak isterlerse, siz de misliyle mukâbele edin. Zilka'de'dir diye, kıtâlden kaçınmayın. Zorla şehre girin. Zîrâ o harâm ay, bu harâm ayla takas edilir.

[Kim ki harâm ayda kıtâlle size tecâvüz ederse, siz de ona, ettiği tecâvüzün misliyle, tecâvüz edin.]

İmâm Şâfiî, bu Âyet-i kerîmeye dayanarak der ki:

Kaatil, aynen katlettiği gibi katledilir. Boğarak, yakarak, aç bırakarak, suya atarak hangisiyle katletmişse, o da onunla katlolunur. Hattâ tatlı suya atarak öldürmüşse, tatlı suya, acı suya atarak öldürmüşse acı suya atılmak sûretiyle öldürülür.

[(İleri gitmeye) **Allah'tan korkun! Bilin ki Allah, müttekîlerle beraberdir.**]

195 [**Allah yolunda infâk edin! Kendinizi tehlikeye atmayın.**]

İsrâf ederek, kazancınızı boşa sarfederek, vatan müdâfaasında mâlî fedâkârlıktan kaçınarak, ki bu düşmanı kuvvetlendirir ve bütün cemiyetin mukadderâtını tehlikeye düşürür. Veyâhûd cimrilikle kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayın.

[Ahlâk ve amellerinizi güzelleştirin. İhsân edin. Allah, ihsân edenleri sever.]

وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ فَاِنْ اُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ
مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُسَكُمْ حَتّٰى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ
فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا اَوْ بِه۪ٓ اَذًى مِنْ رَاْسِه۪ فَفِدْيَةٌ

مِنْ صِيَامٍ اَوْ صَدَقَةٍ اَوْ نُسُكٍ فَاِذَا اَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ
بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ اِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَةٌ
كَامِلَةٌ ذٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ اَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

196 [**Hacc ve Umreyi Allah için tamamlayın.**]

Bunların tamamlanmasından murâd ne olduğu ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre menâsik, hudûd, ferâiz, sünen ve âdâbının tamamlanmasıdır.

Hacc, büyük bir işi kasdetmek ma'nâsına gelir. Şerîatte; Zamân-ı mahsûs'da, mekân-ı mahsûsu, fiil-i mahsûs ile ziyâreti kasddir.

Zamân-ı mahsûs: Hacc niyyetiyle Arâfât'ta vukûf ve Kâ'be-i Muazzamayı tavâf-ı ziyâret vakti.

Mekân-ı mahsûs: Kâ'be-i Muazzama ile Arafât.

Fiil-i mahsûs: Hacc niyyetiyle mîkâtların birinden ihrâma girerek vukûf ve tavâf-ı ziyâreti icrâdır.

Rükünleri: Vakfe, tavâf, ihrâm, Safa ile Merve arasında sa'y ve tıraşdır.

Şartları: Vücûbunun şartları, edâsının şartları ve sıhhatinin şartları olmak üzere üç bölüme ayrılır.

Edâsının şartları: Göz ve vücûd sıhhati, Hacc'a mâni' olan sebeblerin giderilmiş olması, yol emniyeti, kadın hakkında iddet beklemiş olmaması, kadının yanında mahreminin bulunması.

Sıhhatinin şartları: İhrâm, zaman (yâni vukûf-u Arefe), mekân (yânî tavâf-ı ziyâret), İslâm, (İslâm vücûbunun şartlarına da dâhildir).

Haccın vâcibleri:

1) İhrâm'a mîkâtta girmek (İhrâmsız mîkât'ı geçmemek).

2) Arâfat'ta vukûfu Güneş batıncaya kadar uzatmak.

3) Kurban Bayramı olduğu gün, fecrin doğması ile Güneşin doğması arasında Müzdelife'de vukûf etmek.

4) Minâ'da remy-i cimâr etmek (yâni Şeytan'ı taşlamak).

5) Kaarin veyâ mütemettî olan hacılar, Hac ve Umreyi cemedebildiklerinin şükrânesi olarak kurban kesmek.

6) Tavâf-ı ziyâretten sonra halk (tıraş olmak) ve taksîr (saç kesmek) ile ihrâmdan çıkmak.

7) Bunları Harem'de veyâ Bayram günlerinde yapmak.

8) Remy-i cimâr'ı bunlardan evvel yapmak.

9) Kurban kesmeyi remy-i cimâr ile halk veyâ taksîr arasına getirmek.

10) Tavâf-ı ziyâreti eyyâm-ı nahrda yapmak.

11) Sa'yetmek ve bunu Hac ayları olan Şevvâl, Zilka'de ve Zilhicce'nin ilk on gününde yapmak.

12) Sa'yi, tavâftan sonra yapmak.

13) Özrü olmayanlar sa'yı yürüyerek yapmak.

14) Sa'ye, Safâ mevkiinden başlamak.

15) Âfâkîler, tavâf-ı vedâı icrâ etmek.

16) Tavâfa Hacer-i Esved'den başlamak.

17) Kâ'be'yi sola alarak tavâf etmek.

18) Özrü olmayanlar tavâfı yürüyerek yapmak.

19) Tavâfta tahâret üzere olmak.

20) Tavâfta avret yerleri örtülü olmak.

21) Tavâfı hatîmin hâricinden yapmak.

22) Tavâftan sonra iki rek'at namaz kılmak.

23) Tavâf-ı ziyâretin son üç şavtını yapmak. (İlk dört şavt Hacc'ın farzlarındandır).

24) İhrâmda bulundukça dikişli elbise giymek, av avlamak gibi mahzûrât-ı ihrâmı terketmek.

Bunların yapılması ile Hacc bâtıl olmazsa da edâ edilmediği hâlde kurban kesmek lâzım gelir.

Hacc'ın sünnetleri:

1) İhrâm ederken gusletmek veyâ abdest almak.

2) İki rek'at namaz kılmak.

3) Beyaz bir izâr ile ridâ tutunmak.

4) İhrâmdan evvel güzel koku sürünmek.

5) İhrâmlandıktan sonra yüksek sesle çokça telbiye etmek.

6) Telbiyeyi üçer kere yapmak.

7) Salâvat-ı şerîfe okumak.

8) Duâ etmek.

9) Mekke-i Mükerreme'ye girmek için gusletmek.

10) Mekke-i Mükerreme'ye gündüzün musallâ cihetinden girmek. (Mekke-i Mükerreme'nin kabristanı cihetidir).

11) Beyt-i Şerîf görüldükte duâ etmek.

12) Beytullah karşısında tekbîr ve tehlîl etmek.

13) Âfâkî olanlar tavâf-ı kudûmu icrâ etmek.

14) Tavâfta erkekler ıztıbâ etmek (ridânın ucunu sağ koltuk altından alarak sol omuz üzerine koymak, sağ kol ve omuz ihrâmdan açıkta kalmak).

15) Sa'yden evvel edilen tavâfın evvelki üç şavtında remel yapmak.

16) Sa'y esnâsında erkekler mîleyn-i ahdareyn arasında hervele yapmak.

17) Hervele'den evvel ve sonra yavaşça yürümek.

18) Tavâfı çokça yapmak.

19) Zilhicce'nin yedisinde öğleden sonra Mekke'de hutbe okunmak.

20) Sekizinci günü Güneş tulû ettikten sonra Mekke'den Minâ'ya çıkmak, o gece orada kalmak, dokuzuncu gün tulûdan sonra Minâ'dan Arafât'a çıkmak.

21) Gurubdan sonra Arafât'tan ağır ağır inip Meş'arülharâm yanına konmak ve Bayram gecesi orada kalmak.

22) Bayram sabahı Minâ'ya inip Eyyâm-ı Nahr'i orada geçirmek.

23) Cemre-i Akabeyi remyederken, cemreleri aşağıdan yukarıya atmak.

24) Minâ'dan Mekke'ye inmeyi acele eden kimse, on ikinci günü gurubdan evvel çıkmak, Yolda tahsîb etmek.

25) Mekke'de tavâf-ı sadr ve tavâf-ı salâttan sonra Zemzem suyundan Beyt-i Muazzama'ya dönerek ayakta içmek ve yüzüne başına sürmek ve âsitâr-ı Ka'be'ye yapışıp duâ etmek.

26) Hacer-i Esved'le Kâ'be kapısı arası olan yere göğsünü ve yüzünü sürmek.

27) Kimseyi incitmeksizin Beyt-i Şerîf'e girmek mümkün olursa, iki rek'at namaz kılmak.

Hacc'ın âdâbı:

Hacca niyyet eden kimse eğer borcu varsa ödemeli, herkesle helâllaşmalı, günâhlarına tevbe ve istiğfar etmeli, kalan namazlarını kazâya çalışmalı. Helâl mal ile yola çıkmalıdır. Harâm mal ile edilen Hacc makbûl değildir.

Haccın mahzûrâtı:

İhrâmdan sonra icrâsı harâm olup Haccı ifsâd veyâ cinâyet

sayılarak kurban boğazlanmasını îcâbeden şeylere (Haccın mahzûrâtı) denir. **Bunlar iki kısımdır.** Biri nefse, diğeri başkalarına taallûk eder. Tırnak kesmek, tıraş olmak, koku sürünmek, dikişli elbise giymek, başına serpuş koymak, zevcesiyle muâmele-i zevciyede bulunmak, Harem-i Mekke'nin avını avlamak, ağaç ve nebâtlarını kesmek.

Umre:

Beytullah'ı tavâf ile sa'yden ibârettir. Bunda Arafât'a çıkmak, Müzdelife'ye inmek, Minâ'ya gelip remy-i cimâr etmek yoktur.

Umre'nin sıhhatinin şartı:

İhrâm, rüknü de tavâfın dört şavtıdır. İhrâmdan tıraş ve saç kesmek ile çıkılır. İhrâmsız Umre olamadığı gibi rüknün bedeli de olamaz.

Eimme-i Hanefîyyeye göre Umre, müekked sünnettir.

Arefe ile Eyyâm-ı nahr ve teşrîkten mâadâ, senenin her vaktinde Umre câizdir. Zikrolunan beş günde Umre mekrûhdur. **Ra**mazan-ı şerîfde efdâldir.

Haccın nev'îleri:

Hacc Umre'yi de hâvî olup olmamak i'tibâriyle üç nev'îdir: Hacc-ı ifrâd, Hacc-ı kırrân, Hacc-ı Temettû'.

Hacc-ı ifrâd: Umresiz olan Hacdır.

Hacc-ı kırrân: Bir seferde Hacc ile Umre-i ihrâmı cemetmektir.

Hacc-ı temettû: Hacc-ı ifrâddan; Hacc-ı Kırrân da Hacc-ı Temettûdan efdâldir.

Hacc-ı temettû', Hacc ile Umre ef'âlini ayrı ayrı iki ihrâm ile cemetmektir.

[Eğer bundan menolunursanız size kolay gelen bir kurban üzerinize vâcib olur.]

Buna şerîatte ihsâr denir ki, muhrîm olan kimsenin meşrû' bir özür sebebiyle tavâf ve vukûftan menolunmasıdır. Hac ve Umre niyyetiyle ihrâma girdikten sonra parasız kalmak, hastalanmak, kadınsa mahremi vefât etmek ve sâire gibi Haccın ef'âlini edâya mâni' bir sebeb zuhûr etse, ihrâmdan çıkmak câiz olur. Ancak o kimsenin, eğer müfred-i bilhac ise; Harem-i Şerîfe bir, kaârin-i bilhac ise iki koyun göndermesi ve orada kurban kesileceği gün ihrâmdan çıkması lâzımdır.

Umre'den menolunan da dilediği vakit Harem-i Şerîfe (boğazlanmak üzere) bir koyun gönderip ihrâmdan çıkar.

[Kurban boğazlanacak yere varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin.]

Kurbanın boğazlanacağı yer, ekser âlimlere göre, muhrîmin menolunduğu yerdir. Zîrâ Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, menolunduğu yerde, Hudeybiye'de kurbanını boğazlamışlardır.

Ba'zılarına göre de, Harem'e gönderdiği kurbanı, boğazlayacak kimse ile sözleştiği güne kadar, muhsır ihrâmı üzere mu'temirdir. Kurbanı boğazlandığı vakit ihrâmdan çıkar. Şayet muhsır, boğazlanacak kurban bulamazsa, bir kavle göre, bulduğunda boğazlar. Kurban olmayınca, olmaz.

Diğer kavle göre; kurbana karşılık savm-ı temettû' vâcib olur. Yâhûd, kurbanın kıymeti kadar yemek satın alınarak fakîrlere tasadduk edilir.

[Kim ki ihrâmda iken hasta olur veyâ başından rahatsızlığı bulunurda tıraş olursa, O'na üç gün oruc tutmak, yâhûd altı fakîre yarımşar ölçek buğday sadaka etmek veya bir kurban boğazlıyarak vermek vâcib olur.]

[Emîn olduğunuz vakit ise, kim Hacc'a kadar Umre ile faydalanmak (Cenâb-ı Hakk'a yakınlaşmak, sevâba girmek) **isterse kolayına geleni kurban etmek vâcib olur. Fakat bulamazsa, Hacc günlerinde, ihrâmlı olarak, üç gün, memleketine döndüğü vakit de yedi gün, ki mecmûu tam on gün eder, oruc tutmak vâcib olur.]**

Kurban, nahr günü boğazlanır. Bunu nahr gününden evvel, Hacc için ihrâmdan sonra boğazlarsa, ba'zılarına göre, câiz değildir. Dem-i Udhiye gibi. Ba'zılarına göre ise, câizdir. Dem-i cinâyat gibi.

[Bu hüküm, Mescid'ül-Harâm'da mukîm olmayanlar içindir. (Emir ve nehylerin muhâfazasında) **Allah Teâlâ'dan korkun. Bilin ki Allah Teâlâ'nın ikaâbı şiddetlidir.]**

اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ
وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ
يَعْلَمْهُ اللّٰهُ وَتَزَوَّدُوا فَاِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى
وَاتَّقُونِ يَا اُولِي الْاَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

197 **[Hacc ayları, bilinen aylardır.]**

Ki Şevvâl ve Zilka'de ayları ile Zilhicce'den on gündür. İmâm Şâfiî'ye göre nahr gecesiyle berâber Zilhicce'den dokuz gündür. İmâm Mâlik'e göre de, bütün Zilhicce ayıdır.

[Kim o aylarda (ihrâm ve telbiye ile) **Haccı üzerine farz ederse...]**

İbn-i Abbas ve İmâm Şâfiî, bu Âyet-i kerîmeye istinâden der ki: «Bir kimse Hacc aylarından gayri aylarda Hacc için ihrâma girerse, Hacc için ihrâma girmiş olmaz, belki Umre için ihrâma girmiş olur. Zirâ farz olan Hacc, bu aylara tahsis edilmiştir. Namazların muayyen vakitlere tahsîs edildiği gibi.»

Bilindiği üzere, farz olan namazlardan biri, vakti girmeden kılındığı takdîrde edâ edilmiş olmaz. Fakat Ebû Hanîfe, Mâlik ve Sevrî'ye göre, Hacc aylarından gayri aylarda, Hacc için olan ihrâm mün'akiddir.

Umre'nin vakti muayyen değildir. Senenin her vaktinde Umre edilebilir.

[Hacc günlerinde cimâ', kötü söz söylemek, (harâm olan şeyleri ve mahzûrâtı işlemek, şer'in hudûdunun dışına çıkmak, hizmetçileri ve arkadaşlariyle) **mücâdele etmek yoktur.]**

Resûl-ü Ekrem Efendimiz:

«Kim ki Hac'da kadınlara takılmaz, kötü söz söylemez, harâm ve menedilen şeylerden uzaklaşırsa, âilesine anasından doğduğu gün gibi günâhsız döner,» buyurmuşlardır.

[Hayır ve tâatten her ne ki işlerseniz, Hak Teâlâ onu bilir.]

Ve Kıyâmet Günü mükâfatını verir.

[Âhiret için azık edinin. Azığın en hayırlısı takvâdır. Ve Benden korkunuz, ey kâmil akıl sâhibleri!]

Yâhûd Hacc için yetecek kadar azık edinin.

Rivâyet edilir ki, bu Âyet-i kerîme Yemenli bir kâfile hakkında nâzil olmuştur. Onlar:

«Biz Hacca azık edinmeksizin gideriz, biz Allah'a mütevekkilleriz, O bizi doyurur.» demişler.

Fakat Mekke'ye gelince, dilenmeye başlamışlar. Hattâ içlerinden ba'zıları gasba bile yeltenmiş. Bunun üzerine buyurulmuştur ki, Hacc yolculuğu için azık edinsinler. Halka yük olmaktan sakınsınlar.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ
اَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَاِذَٓا اَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ
فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدٰيكُمْ
وَاِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ الضَّٓالّ۪ينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ اَف۪يضُوا
مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١٩٩﴾

(198) [(Hacc mevsiminde ticâretle) **Rabbinizden rızık istemenizde size günâh yoktur. Arafât'tan, Güneş battıktan sonra, döndüğünüzde...**]

Arafât, Arefe günü hacıların vakfeye durdukları dağın adıdır. Mekke'ye on mil uzaklıkta ve oradaki dağların en yükseğidir.

Bu dağın ne şekilde isimlendirildiği hakkında muhtelif rivâyetler vardır:

Ba'zılarına göre; tanımak ma'nâsına mârifetten veya i'tirâftan, yâhûd güzel koku ma'nâsına arfden müştaktır.

Bir rivâyete göre de: Cebrâil Aleyhisselâm, İbrâhim Aleyhisselâm'a burada menâsiki göstermiş, sonra, «Arefte/Tanıdın mı?» demiş, O da «Areftü/Tanıdım,» diye cevâb vermiş. Ve bu i'tibârla, buraya Arâfat ve gününe Arefe denilmiştir.

Bir rivâyete göre de: Biri Serendib'e ve diğeri Cidde'ye indirilen Âdem ve Havvâ burada buluşmuşlar ve burada birbirlerini tanımışlardır.

Ve diğer bir rivâyete nazaran: Hazret-i İsmâil anasından bir müddet ayrılmış, sonra burada buluşarak tanışmışlardır. Dağa, Arafât adı bu sebeple verilmiştir.

[**Meş'ar-i Harâm yanında Allah Teâlâ'yı** (duâ ve telbîye ile) **zikredin. Nasıl ki O, sizi** (İslâm Dînine ve Hacc menâsikine) **hidâyet ettiyse, siz de O'nu öylece tevhîd ve tâzimle zikredin. Gerçi O'nun hidâyetinden evvel, îmân ve tâate câhillerdendiniz.**]

199 **[Sonra insanların akın ettiği yerden** (Arafât'tan) **akın edin!]**

Âyetin nüzûl sebebi şudur ki:

Kureyş, halk arasında kendisini mümtaz tanır ve vukufu Müzdelife'de ederlerdi. «Biz, Harem sâkinleriyiz, herkesle müsâvî değiliz,» diyerek Harem'den çıkmazlar, Arafât'a gitmezlerdi. Cenâb-ı Hak, Kureyş'in de diğer kullarına müsâvî ve ondan farklı bulunmadıklarını ve binâenaleyh, halkın vukuf ettiği yerde vukuf ve akın ettikleri yerden ifâza etmelerini emir buyurmuştur.

[(Vukuf, ifâza, ve sâir menâsiki tağyîrdeki câhiliyetinizden) **Allah Teâlâ'ya i'tizâr ve istiğfâr edin. Allah Teâlâ** (günâhtan tevbe edene) **mağfiret eder ve** (Cennetle sevâblandırır.) **acır.]**

فَاِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ
فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَٓاءَكُمْ
اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًاۜ فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَٓا اٰتِنَا
فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُمْ
مَنْ يَقُولُ رَبَّنَٓا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ
حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ
نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُواۜ وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

200 **[Hacc ibâdetlerinizi bitirdiğiniz zaman, babalarınızı zikrettiğiniz gibi, belki ondan kuvvetli ve ondan çok, Allah Teâlâ'yı** (tekbîr, temcîd ve senâ ile vasıf ve) **zikredin.]**

Haclarını tamamladıktan sonra, Arapların, Beyt-i şerîf yanında durarak, babalarının mefâhirini yâdetmeleri âdetti. Cenâb-ı Hak buyurdu ki:

«Şimdi, Beni zikredin. Zîrâ, size ve babalarınıza, o mefâhiri Ben verdim, Ben ihsân ettim.»

İbn-i Abbas ve Atâ der ki:

«Allah Teâlâ'yı, çocukların babalarını zikretmesi gibi zikredin. Zîrâ çocuk söz söylemeye başladığı vakit, yalnız babasını zikreder, başkasını zikretmez. Siz de onun gibi, Allah Teâlâ'yı, yalnız ve yalnız Allah Teâlâ'yı zikredin!»

İmâm Râzî «Bu Âyet-i kerîme, Zikrullah'ı ilânın vâcib olduğuna delâlet eder» diyor. Çünkü bilindiği gibi, insan babasiyle iftihâr ve mübâlağa ile O'nu zikir ve ilân eder ve bundan çekinmez.

Hazret-i Ali (R.A.):

«Yâ Rabbi! Zikrin, zikredene şeref verir» diye duâ ederdi. Ve her salâvatta Besmele-i şerîfeyi yüksek sesle okurdu.

[Kimi insanlar: «Ya Rabbi! Bize nasibimizi dünyâda ver» der. Onun Âhirette haz ve nasîbi yoktur.]

Çünkü dünyâda istedikleri mal ve servetle her şeylerini dünyâya vakf ve hasretmişlerdir. Katâde'nin dediği gibi, niyyeti dünyâ olan bir kulun infak, amel ve nasîbi de yalnız dünyâ içindir. Âhirette nasîb almazlar.

201 **[Kimi insanlar da: «Yâ Rabbenâ! Bize dünyâda bir güzellik** (sıhhat, rızık, tevfîk, hayır) **ve Âhirette bir güzellik** (sevâb ve rahmet) **ver; afv ve mağfiretinle bizi ateş azâbından koru» der.]**

Hazret-i Ali (R.A.) der ki:

«Dünyâdaki güzellik, sâlih olan zevcedir. Âhiretteki güzellik de hûrîlerdir. Ateş azâbı da fenâ huylu zevcedir.»

Hazret-i Hasan (R.A.) da:

«Dünyâdaki güzellik, ilim ve ibâdet ve Âhiretteki güzellik Cennet'tir. Ateş azâbı şehevât ve günâhlardır» der.

Enes bin Mâlik (R.A.)**'den rivâyet edildiğine göre:**

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz bir kimseye:

«Cenâb-ı Hakk'a duâ eder veyâ ondan bir şey diler misin?» diye sormuş. O da:

«İlâhi! Bana Âhirette edeceğin ıkabı, dünyâda tâcil et derim,» diye cevâb vermiş.

Resûl-ü Ekrem Efendimiz:

«Sübhânallah, senin ona gücün yetmez, tâkat getiremezsin, sana lâyık olan: «Rabbenâ âtinâ fiyddünyâ haseneten ve fiyl'âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr) demektir.» buyurmuşlar.

202 [**Onlar için kazandıkları hayır ve duâdan** (sevâbı) **nâsibleri vardır. Allah Teâlâ, çabuk hesâb görür.**]

Allah Teâlâ, kulların adetlerinin ve amellerinin çokluğuna rağmen, hepsini bir bakışta hesâbeder. O hâlde, haydi tâate, iyilik ve sevâb kazanmak için koşuşun.

وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ
عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا
أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

203 [**Sayılı günlerde Allah'ı zikredin** (tekbîr alın).]

Yânî Minâ günlerinde, yâhûd Arefe sabahından Zilhicce'nin 13 üncü gününün ikindi vaktine kadar olan günlerde «**Allahü ekber, Allah-ü ekber lâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekber Allâh-ü ekber ve lillâhilhamd**» deyin.

[**Kim iki günde** (Minâ günlerinde, Zilhicce'nin onbir ve onikinci günlerinde, Minâ'dan Mekke'ye gelmekte) **acele ederse ona günâh yoktur. Bunun gibi, kim geriye** (Zilhicce'nin onüçüncü gününe) **kalırsa ona da günâh yoktur.**]

Gerçi te'hîr efdalse de hacılar, Minâ'dan Mekke'ye gelmeyi te'hîr veyâ tâcîl etmekte muhayyerdirler.

[**Fakat bu** (Hacdan döndükten sonra) **günâhlardan sakınanlar içindir. Allah Teâlâ'dan korkun. Bilin ki hepiniz O'na toplanacaksınız** (ve amellerinizin cezâsını göreceksiniz.)]

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ
فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ
﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ
وَالنَّسْلَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

204 **[Ba'zı kimseler var ki, dünyâ hayâtına âid sözleri seni hayrete düşürür, hoşuna gider** (beğenecek olursun). **]**

Bu Âyet-i kerîme, Benî Sakîften Ahnes **ibn-i Şurayk hakkında nâzil olmuştur.** Tatlı sözlü, güzel yüzlü bir kimseydi. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz'e gelmiş, Müslümanlık ızhâr ve diller dökerek sevgisinden bahsetmişti, hattâ bu sözlerini yemînlerle de te'yîd eylemişti. Halbuki bir münâfıktı. Huzûr-u Peygamberîden çıkar çıkmaz, Müslümanlar'a âid ekili bir tarlanın mahsûllerini yakmış, hayvanlarını öldürmüştü. Maamafîh, nüzûlü sebebi bu olmakla berâber, hükmü, bu vasıftaki bütün münâfıklara şâmildir.

[Ve (yemîn eder.) **Sözünün, kalbinde olana uygun olduğuna Allah Teâlâ'yı şâhid tutar. Halbuki, İslâm'a husûmet ve cidâli şiddetlidir.]**

205 **[Senden ayrıldı mı, yeryüzünde fesâd etmeye, ekinleri yakıp, hayvanları telef etmeye çalışır. Allah, fesâdı sevmez.]**

وَاِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ
وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرٖي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ رَؤُ۫فٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

206 **[** Ne **zaman ona** Allah **Teâlâ'dan kork, denilse, kibiri, hamiyyet-i câhiliyesi onu günâha sevk eder. Böylesine Cehennem azâbı kifâyet eder, o ne kötü yataktır!]**

İbn-i Mes'ûd (R.A.) der ki:

«Allah'tan korkun denildiği hâlde, kötü bir fiili işlemekte ısrâr etmek günahların büyüklerindendir.»

Ömer ibn-i Hattâb (R.A.), kendisine Allah Teâlâ'dan kork denilse, Allah'a olan tevâzuundan yüzünü yere koyardı.

207 **[İnsanların öylesi de vardır ki: Allah Teâlâ'nın rızâsı uğruna öz nefsini satar.** (Allah Teâlâ'nın rızâsı için cihâd eder, mârûfu emir, münkeri nehyeyler.) **Allah'ın kullarına rahmeti ziyâdedir.]**

Bu Âyet-i kerîme, ekser müfessirlere göre, Suhayb bin Sinân-i Rûmî (R.A.) **hakkında nâzil olmuştur.**

Mekke müşrikleri bu zâtı tutmuşlar, dîninden döndürmek için işkence etmeye başlamışlardı.

Suhayb:

«Ben ihtiyâr bir adamım. Malım, metâım da var. Benim sizden veyâ düşmanlarınızdan olmamın size hiçbir zarârı olmaz. Ben, bir söz söyledim. Ondan dönmeyi iyi görmem. Gelin, bütün malımı size vereyim, Dînimi sizden satın alayım.» demişti. Müşrikler de buna râzı olmuşlar, salıvermişlerdi.

Oradan kalkıp Medîne'ye gelirken bu Âyet-i kerîme nâzil olmuştu. Medîne'ye girince Hazret-i Ebû Bekr (R.A.)'e rasgelmiş. Ebû Bekrüssıddîk (R.A):

«Yâ Suhayb! Satışın kârlı olsun,» demişti. Suhaby da cevâben:

«Senin satışın da zarar etmesin, fakat ne var?» diye sormuştu. Bunun üzerine Efendimizin yâr-ı gaârı:

«Allah Teâlâ, hakkında bir âyet inzâl buyurdu.» demiş ve bu Âyet-i kerîmeyi okumuştu.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا
تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٠٨﴾ فَإِنْ
زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾

208 [**Ey îmân edenler!** Cümleniz (zâhirde ve bâtında Allah Teâlâ'ya) **inkıyâd edin. Şeytan'ın izince gitmeyin. Zirâ O, size apaçık düşmandır.**]

209 [**Eğer** size **bunca açık hüccetler** (delîller) **geldikten sonra, yine kayarsanız, bilinki Allah Teâlâ Azîz**'dir, (intikâmdan O'nu bir şey âciz edemez) **Hakîm'dir,** (intikâmında isâbet eder.)]

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ
وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾ سَلْ بَنِي
إِسْرَائِيلَ كَمْ آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ
اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

210 [Onlar, yalnız Allah'ın Meleklerle birlikte bulut gölgeleri içinde kendilerine gelmesini, işin olup bitmesini bekliyorlar. (Bil ki) bütün işler Allah'a döner.]

211 [Yâ Muhammed! İsrâîl oğullarına sor ki; Biz, onların baba ve dedelerine ne kadar açık âyetler verdik. Kim ki, bu âyetler bilindikten sonra, Allah Teâlâ'nın hidâyet ni'metini tebdîl ve tağyîr ederse, şübhe yok ki, Allah'ın ikâbı şiddetlidir.]

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ
اٰمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ
مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

212 [Dünyâ hayâtı kâfirlerin gözlerine çok güzel göründü ve sevgisi kalblerine yerleşti. Ba'zı îmân edenlerle (dünyâyı terkedip ukbâya yüz çevirdikleri için) istihzâ ediyorlar. Halbuki korunan mü'minler, Kıyamet Günü onların üstünde (A'lâ-yı İlliyyînde, onlarsa esfel-i sâfilînde) dir.]

Yâhûd mü'minler izzette, onlarsa zillettedir.

[Allah Teâlâ, dilediğine hesâbsız rızık verir.]

Dünyâda vermesi kâh istidrâc ve kâh imtihan etmek içindir. Kimisine az, kimisine çok verir, her birine ihtiyâcı kadar vermez. Belki ihtiyâcı olmayana çok verir, ihtiyâcı olana azını bile vermez. Bunun için ona i'tirâz edilmez ve hesâb sorulmaz. Niçin buna verdin, buna vermedin veyâ niçin buna az, buna çok verdin, denilmez. Hesâba da ihtiyacı yoktur. Zîrâ ne kadar verse, hazînesinin tükenmesine imkân yoktur.

كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ
اللّٰهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ

فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ
بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ
مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

213 [**İnsanlar,** (Âdem ile İdris Aleyhisselâm arasında **hak bir** dînde) **tek bir ümmetti.** (Vaktâ ki ihtilâf ettiler) **Hak Teâlâ onlara** (îmân ve itâat edenlere) **sevâbla müjdeleyici,** (küfür ve isyân edenlere) **ikabla korkutucu Peygamberler gönderdi.**]

Kâ'b der ki:

«Peygamberlerin adedi, benim bildiğim, yüzyirmidört **bindir.** Ve bunlardan üçyüzonüçü mürseldir. Kur'ân'da isimleri geçenler yirmisekizdir.»

[Ve onlarla birlikte, insanların ihtilâf ettikleri şeylerde aralarında hükmetmek üzere hak Kitablar da inzâl etti.]

[**Halbuki hakta** (veyâ indirilen Kitâb'da) **kendilerine Kitâb verilenler gelinceye kadar ihtilâf eden olmadı. Bu da Tevrât ve İncîl hükümleri geldikten sonra dünyâda hased ve hırsları sebebiyleydi. Hak Teâlâ, irâde ve lûtfu ile mü'minleri ihtilâf ettikleri hakka hidâyet etti.**]

İbn-i Zeyd der ki:

Kıble husûsunda ihtilâf etmişlerdi. Namazı kimi Doğuya kimi Batıya, kimi Beyt'ül-Makdîs'e yönelerek kılıyorlardı. Hak Teâlâ, mü'minlere Kâ'be-i Mükerreme'yi hidâyet etti.

Oructa da ihtilâf etmişlerdi. Cenâb-ı Hak mü'minlere **Ramâzanı** hidâyet etti.

Günlerde ihtilâf hâlindeydiler. Yahûdîler Cumartesiyi, Nasrânîler Pazarı almışlardı. Allah Teâlâ, Cum'a'yı hidâyet etti.

İbrâhim Aleyhisselâm hakkında ihtilâftaydılar. Kimi Yahûdî, kimi Nasrânî diyorlardı. Cenâb-ı Hak mü'minlere O'nun hanîf ve müslim olduğunu hidâyet etti.

[Hak Teâlâ dilediği kimseyi Dîn-i İslâm'a hidâyet eder.]

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا
يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ
وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا
مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾
يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ
وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ
وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

214 **[Ey mü'minler! Yoksa siz, sizden önce geçen Enbiyâ ve mü'minlerin mesel olmuş hâlleri başınıza gelmeksizin Cennet'e gireceğinizi mi zannedersiniz? Onlara öyle şiddet, fakr, belâ ve hastalık isâbet etti ve o kadar sarsıldılar ki hattâ** (bu bitmeyen şiddet ve uzayan müddetten sabırlarının bağı çözülerek) **Peygamberleri ile birlikte dediler ki: «Allah Teâlâ'nın yardımı bize ne vakit erer ve üzerimizden belâ gider?»]**

Denildi ki:

[Bilin ki Allah Teâlâ'nın yardımı yakındır.]

Bu Âyet-i kerîme Hendek Gazvesinde nâzil olmuştu, ki o vakit Müslümanların başına şiddet, korku, maîşet darlığı ve çeşitli musîbetler çökmüştü.

215 **[Yâ Muhammed! Sana ne infak edeceklerini** (fî sebilillah kimlere sarf ve tasadduk edeceklerini) **soruyorlar.]**

Bu Âyet-i kerîme Amr ibn-i Cemûh hakkında nâzil olmuştur. Zengin bir ihtiyardı. Resûl-ü Ekrem Efendimize:

«Yâ Resûlüllah! Kimlere, neyi tasadduk edelim?» diye sormuştu.

[De ki: Malınızdan Allah yolunda ne infâk ederseniz anaya, babaya, hısımlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalmışlara infâk edin. Hayırdan ne işlerseniz, Hak Teâlâ, onun künhünü bilir. (ve sevâbını verir.)]

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا
شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

216 **[Her ne kadar size hoş gelmez ise de cihâd üzerinize farz kılındı.]**

Bu Âyet-i kerîmenin hükmünde ihtilâf vardır.

Atâ: «Cihâd tetavvûdur. (Gönüllü işidir.) Bu âyetle murâd, Peygamber Efendimizin ashâbıdır, gayri değildir.» der.

İmâm Sevrî de buna zâhibdir. Şu delîl ile ki Kur'ân'da: (Nisâ Sûresi; âyet: 95) «Mal ve canları ile cihâd edenleri, **Allah** oturanlar üzerine üstün kıldı..» buyurulmuştur.

Ba'zı âlimler ise, âyetin zâhirine bakarak, «Kıyâmete kadar bütün Müslümanlar üzerine cihâd farzdır» demişlerdir.

Bir hadîs-i şerîfte:

«Bir kimse ki gazâ etmeden, veya nefsini gazâ etmeye tahrik etmeden vefât ederse, nifâktan bir şu'be ile muttasıf olduğu hâlde vefât eder» buyurulmuştur.

Ba'zılarına göre de: **Cihâd, Cenâze** Namazı **ve selâm almak gibi farz-ı kifâyedir.** Bir kısım Müslümanların cihâd etmesiyle **diğerlerinden** sâkıt olur.

[Fakat, olur ki hoşlanmadığınız bir şey hakkınızda daha hayırlı olur. Sevdiğiniz şey de olur, ki şer olur. Hak Teâlâ (hayır olanı) bilir, siz bilmezsiniz.]

Rivâyet edilir ki:

Resûl-ü Ekrem, Bedir Gazâsından iki ay önce, Cemâziyelâhir ayı idi, halazadesi Abdullah bin Cahşül-Esedi, on kadar Muhâcirîn ile Kureyş'in ahvâlini tarassud etmek için, Mekke tarafına göndermişti. Giderken, Abdullah'a bir kâğıt vermiş ve:

«Bunu iki gün gittikten sonra, konaklıyacağınız yerde açın ve ona göre hareket edin..» buyurmuştu. Tenbîh edildiği gibi, **iki gün**

gittikten sonra, Abdullah, kâğıdı açmış ve mâiyetindekilere okumuştu. Kâğıtta Mekke ile Tâif arasında Batn-ı Nahle'ye gitmeleri emredilmekteydi. Burada Tâif'ten Mekke'ye gelmekte olan Kureyş'in bir kervanına rastladılar. Reis, Amr İbn-i Hadremî idi. Osman bin Abdullah ile Hakem bin Kisân da beraberinde idi. Müslümanlar Amr ibn-i Hadremî'yi öldürdüler. Osman ile Hakem'i de tuttular. Diğerleri kaçtı. Abdullah bin Cahş bu iki esiri ve kervandaki eşyayı aldı, Medîne'ye getirdi.

Hâdise Receb ibtidâsında vâki' olmuştu. Fakat ashâb, Cemâziyelâhir'in son günlerinde olduğunu zannetmişlerdi. Haber, Mekke'de duyulunca, Muhammed (S.A.V.); Şehr-i Harâm'da kıtâli helâl kıldı, demeye başladılar. Bu sözler ashâbı müteessir etti. Resûl-ü Ekrem de eşyâya dokunmadı. Fakat iki esîri de salıvermedi. Nihâyet, bu Âyet-i kerîme nâzil oldu. Bunun üzerine ganîmetin beşte birini ayırarak, geri kalanını ashâba üleştirdi. Esîrler de mübâdele edildi.

İslâm'da ilk alınan ganîmet budur.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ
الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ
اللّٰهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاِخْرَاجُ اَهْلِهِ مِنْهُ
اَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ
يُقَاتِلُونَكُمْ حَتّٰى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ اِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ
يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ
اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾

217 [Yâ Muhammed! Sana harâm olan ayda yapılan kıtâlin hükmü nedir? diye sorarlar. De ki: O ayda kıtâl büyük bir gü-

nâhtır. İnsanları İslâm'dan, Hak Teâlâ'ya yapılan tâatten men etmek, O'na küfretmek, Mescid-i Harâm'a gitmelerine mâni' olmak, ahâlîsini oradan çıkarmak ise, Allah indinde, daha büyük günâhtır. Fitne, (onların şirkleri de mü'minlerin harâm ayda yaptıkları) **katilden daha büyüktür.]**

Harâm olan aylar: Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Receb'dir.

[(Ey mü'minler! Bilin ki müşriklerin size olan düşmanlığı dâimîdir.) **Güçleri yetse, sizi dîninizden döndürünceye kadar sizinle kıtâlden geri kalmazlar.** (Fakat muktedir olacak değillerdir). **İçinizden kim ki** (gizli veyâ âşikâr) **İslâm Dîninden döner de, kâfir olarak ölürse, böylelerin iyi amelleri dünyâda ve Âhirette beyhûde olur. Onlar, sâir ateşlikler gibi dâim orada kalırlar.]**

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ
قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ
نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَٰلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

218 [**Îmân edenler, yurtlarından hicret ederek mallarından ayrılanlar, Hak Teâlâ'nın tâatine çalışıp müşriklerle O'nun yolunda cihâd edenler, şimdi işte onlar, Allah'ın rahmetini umarlar. Allah Teâlâ** (hatâ ile, ihtiyâtsızlıkla işlenen günâhları) **mağfiret eder, rahmetiyle kullarını Cennet'e kor.]**

Abdullah bin Cahş ve ashâbı:

«Yâ Resûlüllah! Ettiğimiz seferin gazâ olmasına tamâh ediyoruz.» demişlerdi. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu. Bilindiği gibi Abdullah bin Cahş, İslâm'da, ilk ganîmeti alan on kişilik kâfilenin reisiydi.

219 [Yâ Muhammed! Sana şarabı ve kumarı sorarlar.]

Nahl Sûresindeki «**Hurma bahçeleri ile bağların meyvalarından içki yaparsınız**» âyeti nâzil olduğu vakit şarab içmek harâm değildi.

Günlerden bir gün, Hazret-i Ömer (R.A.) ve Muâz (R.A.), sahâbeden bir kaafile ile;

«Yâ Resûlallah! Bu insanın aklını başından alan şarab hakkındaki hükmü bildir.» dediler. Bu Âyet-i kerîme nâzil oldu. Bunun üzerine, halkın kimi içer, kimi içmez oldu.

Bir gün, Abdurrahman bin Avf (R.A.) bir ziyâfet verdi. Ve şarab ikrâm etti. İçlerinden biri namaza durdu. Sarhoşlukla Kâfirûn sûresini «ağbüdü mâ tağbüdün» diye okumaya başladı. O vakit, Nisâ Sûresinde (âyet, 43)

«**Ey îmân edenler! Sarhoş iken namaza yaklaşmayın!**» âyeti nâzil olunca, içenler azaldı.

Bir gün Itbân bin Mâlik, Sa'd bin Vakkas (R.A.) ile arkadaşlarına içkili bir ziyâfet verdi. Yedirip içirdi. Sarhoş oldukları zaman, övünmeye ve şiirler inşâdına başladılar. Bu sırada Sa'd, bir şiir okuyup Ensârı hicvetti. Bir Ensârî, bunu işitince hiddetlendi ve Sa'd'ın başını yardı. Sa'd, Efendimize şikâyette bulundu. Hazret-i Ömer orada idi. «**İlâhî! Şarab hakkında bize hükmünü beyân buyur.**» diye duâ etti.

Mâide Sûresindeki (âyet: 90, 91) «**Şarab, kumar, tapmak için dikilmiş taşlar ve fal okları Şeytan işi, murdar şeylerdir. Ondan kaçının, ki kurtulasınız.**» ve:

«**Şeytan, şarab ve kumarla sırf aranıza düşmanlık ve kin salmak; sizi Allah'ın zikri ile namazdan alıkoymak ister. Vazgeçmiyor musunuz, siz?**» âyetleri nâzil oldu.

Hazret-i Ömer (R.A.) bunu dinleyince:

«İnteheynâ yâ Rabbi! — **Tamâmen vazgeçtik yâ Rabbi!**» dedi.

Âyet-i kerîmenin aslında «hamr» denilmektedir ki çiğ üzüm şırasından yapılan şarab demektir. Maahâzâ, alelumûm sarhoş eden içkilere de «hamr» denilir. **Hamr, necistir. Ve helâl addeden tekfîr olunur.** Yalnız Ebû Hanîfe, Süfyan Sevrî ve daha birçok âlimlere göre, hamr kelimesinin açık ma'nâsı, üzüm şarâbı olduğundan mutlak olarak katresi dahî necis ve harâm ve inkârı küfür olabilecek olan budur. Diğer meşrûbâtın kendisinin değil, fakat sarhoşluğunun harâm olduğuna kaail olmuşlar ve «Küllü müskirin harâm — **Bütün sarhoş edici şeyler harâmdır**» hadîs-i şerîfine istinâd etmişlerdir.

Hamr'dan gayri içkilerin fâsıklara ve kefereye benzemek kas-

dı olmaksızın kuvvet için az bir miktarda içilmesi câiz olabileceğine Hazret-i Ebû Hanîfe kaail olmuşsa da muhtar olan; **«Mâ eskere kesiruhu fekalilluhu harâm»** Hadîs-i şerîfine göre; **çoğu sarhoş eden şeyin, azının da harâm olmasıdır.**

Şer'an içme bakımından bütün içkiler harâmdır. Fetvâ buna göredir.

Diğer bir Hadîs-i şerîf de:

«Her sarhoş eden içki hamr'dir ve her sarhoş eden harâmdır. Dünyâda içki içmeye devâm ederken tevbe etmeksizin vefât eden, Âhirette Cennet şarâbını içemez.» meâlindedir.

Diğer bir Hadîs-i şerîfde de:

«Üzümden bir hamr; hurmadan bir hamr, baldan bir hamr, buğdaydan bir hamr, arpadan bir hamr vardır.» buyurulmuştur.

İmdi, yâ Muhammed! Sana şarâbı ve kumarı sorarlarsa:

[De ki: İkisinde de hem büyük günâh ve hem insanlara ba'zı menfaatler vardır. Fakat günâhı, menfaatlerinden daha büyüktür. Yine sana neyi infâk edeceklerini sorarlar. De ki: İhtiyâcdan artanı (ehil ve ıyâle âid nafakadan fazla kalanı) **verin!]**

Bu sebebledir ki, ashâb, kazandıkları malın, ihtiyâclarından fazlasını tasadduk ederlerdi. Sonra zekât âyeti ile nesh edildi.

Filhakîka, başkalarına yardım etmek, ihtiyaclarını gidermek kadar sevâblı bir şey yoktur. Fakat nefsine ve ehil ve ıyâline lâzım olan, ancak zarûrî ihtiyâclarını karşılayan bir maldan tasadduk etmek yanlış bir harekettir. Bu, hayır olmaz, **ilk plânda yardım edilecek olanlar, bir kimsenin küçük çocukları, zevcesi, muhtâc olan anası babası ve yakın akrâbasıdır.** Bunların nafakası da, kendi nafakası gibidir.

Peygamber Efendimize bir kimse gelip dedi ki:

«Yâ Resûlallah! Bir dînârım var.» Efendimiz:

«Nefsine infâk et.» dedi. Dedi ki:

«Bir dînârım daha var.»

«Anana, babana infâk et.» dedi. Dedi ki:

«Bir dînârım daha var.»

«Zevcene ve çocuklarına infâk et.» dedi. Dedi ki:

«Hizmetcine infâk et.» dedi. Dedi ki:

«Bir dînârım daha var.»

Bu sefer Resûl-ü Ekrem:

«Sen bilirsin.» buyurdu.

[İşte, Allah, size âyetlerini, böyle bildiriyor. Tâ ki düşünesiniz.]

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِۜ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْيَتَامٰىۜ قُلْ اِصْلَاحٌ
لَهُمْ خَيْرٌۜ وَاِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَاِخْوَانُكُمْۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ
مِنَ الْمُصْلِحِۜ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

220 [**Dünyâ hakkında da, Âhiret hakkında da** (düşünesiniz diye).]

Evet, düşününüz de dâimâ işlerinizde iyi ve faydalı olanı arayınız. Zararı olup, faydası olmayandan, veyâ zararı, faydasından ziyâde olandan sakınınız. Mallarınızdan ihtiyâcınıza yetecek kadarını alıkoyup mütebâkisini Âhiretinize faydalı olacak bir şeye sarfediniz. Dünyânın geçici olduğunu düşününüz de ibâdet ve tâat ediniz. Günâh ve fenâlıklardan kendinizi koruyunuz ve Âhiretin dâimî olduğunu düşünerek onun için hazırlanınız.

[**Bir de, sana yetîmleri sorarlar.**]

Âyet-i kerîmenin nüzûlü sebebi şudur:

«Yetîmin malına yaklaşmayın.» (İsrâ Sûresi; âyet: 34) ve **«Yetîmlerin mallarını haksız yere yiyenler, karınlarına ancak ateş doldururlar.»** (Nisâ Sûresi; âyet: 10) âyetleri nâzil olunca, Müslümanlar, yetîm mallarından pek kaçınır oldular. Mallarını, mallarından ayırdılar. Hattâ yetîm için başka yemek pişirmeye başladılar. Artanını da bittabî yemiyorlardı. Bozulup telef oluyordu. Nihayet Efendimize sordular:

[(Sana ondan sorarlarsa) **de ki: Islâh için mallarına müdâhaleniz onlara hayırlıdır.**]

Mallarını ücret ve ivâzsız iyi bir hâle getirmeniz hayırlıdır. Zîrâ, onların mallarını artırmış, siz de büyük sevâb kazanmış olursunuz.

Yetîmin malını kullanarak, velînin kendi servetini artırması câiz değildir. Gâye, yetîmin malının artırılmasıdır.

[**Eğer onlarla bir arada yaşarsanız; mallarını, malınıza karıştırırsanız, onlar sizin kardeşlerinizdir.** (Kardeşler birbirine yardım eder, ancak iyi bir hâle getirmek maksâdiyle birbirinin malına dokunur). **Allah yetîmlerin salâhına, iyiliğine çalışanlarla, maksâdı, fesâd, fenâlık ve hıyânet olanları bilir.** Allah dilese (Ye-

tîmlerle düşüp kalkmayı harâm kılarak) **başınızı sıkardı. Şübhesiz ki Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ
مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكٖينَ حَتّٰى يُؤْمِنُوا
وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ اَعْجَبَكُمْ اُو۬لٰٓئِكَ
يَدْعُونَ اِلَى النَّارِ وَاللّٰهُ يَدْعُٓوا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ
بِاِذْنِهٖ وَيُبَيِّنُ اٰيَاتِهٖ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

221 **[Müşrik kadınları îmân etmedikçe nikâhlamayın.]**

Rivâyet olunur ki; Resûl-ü Ekrem Efendimiz, Müslümanlardan bir kaafileyi gizlice Mekke'den kaçırmak için Ebû Mersedel-Ganevî (R.A.)'yi Mekke'ye göndermişti. Mersed, gürbüz bir delikanlıydı. Müslüman olmadan önce Anak isminde gâyet güzel bir kadınla münâsebeti vardı. Kadın, Mersed'in gelişini fırsat bilerek kendisini da'vet etti. Fakat Mersed; **«Müslümanlık, buna mânidir gelemem»** dedi. Bunun üzerine Anak, evlenme teklîf etti. Mersed, **«Bu olur, fakat daha önce Resûl-ü Ekreme danışmalıyım»** diye cevâb verdi. Filhakîka, Medine'ye dönünce, Efendimiz'e: **«Ne emredersiniz?»** diye sordu. **Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.**

Müşrikden murâd, putlara ibâdet edenlerdir. Zîrâ, Kitab ehli olanların Mâide Sûresindeki (âyet, 5)

«Ehl-i Kitâb'ın nâmûslu kadınları ile evlenmeniz helâldir.» âyeti delâletiyle nikâhı mü'minlere helâl edilmiştir.

Hazret-i Osman (R.A.); Nâile bint-i Kurâfıza'yı nikâhlamıştı. Halbuki Nasrânî idi. Onun nikâhı altında iken İslâm'a gelmişti. Talhâ bin Ubeydullah (R.A.) kezâ bir Nasrânî ile evlenmişti.

Huzeyfe (R.A.), bir Yahûdi ile evlenince, Ömer bin Hattâb, o'nu boşamasını istedi. Huzeyfe:

«Yoksa harâm mı sanıyorsunuz?» dedi. Ömer (R.A.):

«Hayır, fakat Müslüman kadınlarla kaynaşmasından korkarım.» diye cevâb verdi.

[Güzelliği sizi imrendirse bile, şerik koşan bir kadından, imân eden bir câriye her hâlde daha hayırlıdır. Müşrik erkeklere de

(size hoş görünse bile), kadınlarınızı, îmân edinceye kadar, nikâh ettirmeyin. Îmân eden bir köle elbette müşrikten daha hayırlıdır. Onlar (sizi) ateşe dâvet ederler. Allah Teâlâ ise, izniyle insanları Cennet'e ve mağfirete da'vet eder. Âyetlerini insanlara bildirir; tâ ki nasîhat dinleyip, günâhlara son versinler.]

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ اَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ
وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتّٰى يَطْهُرْنَ فَاِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ
اَمَرَكُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

222 [Yâ Muhammed! Sana hayz hâlinden de soruyorlar. Onlara de ki: O, bir ezâdır. (İnsanın istikrâh duyacağı murdar bir şeydir). Hâiz oldukları müddetçe zevcelerinizden çekilin. Hayzları kesilip temizleninceye kadar (cinsî temâs için) onlara yaklaşmayın.]

Fakat bu memnûiyet, yalnız cinsî temâs içindir. Bundan gayri her husûsta hayzlı bir kadınla temâs câizdir. Hayz buna mâni' olmaz. Hazret-i Âişe (R. Anhâ.):

«Ben ve Resûl-ü Ekrem, ikimiz cünubken bir kabdan guslederdik. Efendimiz i'tikâfta iken mübârek başlarını çıkarır, hayzlı olduğum hâlde, başını yıkardım. Yine hayzlı iken ben su içip, su kabını O'na verirdim. O da ağzını, ağzımı koyduğum yere koyup içerdi.» demiştir.

Hayzlı bir kadınla cinsî temâs hâlinde keffâret îcâb edip etmiyeceği ihtilâf mevzûu olmuştur.

Ba'zılarına göre, keffâreti yoktur. Tevbe ve istiğfâr etmek lâzımdır.

Ba'zılarına göre ise, keffâret vâcib olur. Hayzın başlangıcında bir altın, sonlarına doğru yarım altın vermek gerekir.

Hayz, namazların cevâzını ve vücûbunu meneder. Fakat orucun yalnız cevâzını meneder, vücûbunu değil. Temizlendiği vakit orucunu kazâ eder. Fakat hayz yüzünden fevt ettiği namâzları kazâ etmez. Nifâslı kadınlar da aynı hükme tâbidir.

Hayzlı bir kadının, bundan başka, Kâ'be'yi tavâf etmesi, mescidde i'tikâfa girmesi, mushafa el sürmesi ve Kur'ân okuması câiz değildir.

[İyice temizlendiler mi, o zaman, Allah'ın emir ve helâl ettiği yerden onlara yaklaşın. Allah Teâlâ günâhlardan tevbe eden-

leri sever (fenalık ve kirlilikten) **temizlenenleri de sever.]**

نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنّٰى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

223 **[Kadınlarınız sizin için** (evlâd yetiştiren) **bir tarladır. O hâlde, tarlanıza dilediğiniz gibi gelin. Kendiniz için önceden sâlih ameller gönderin** (hayırlı evlâd yetiştirin.) **]**

Ba'zı âlimler, tarlanıza dilediğiniz gibi gelin, kavl-i kerîminden, arzu edilen şekil ve (gece veyâ gündüz) istenilen vakitte ma'nâsını anlamışlardır.

Ba'zı âlimler de: «Maksâd azl'dir» demişler ve dilerseniz azledin, dilerseniz azletmeyin, ma'nâsını vermişlerdir.

Azl, çocuk yapmaktan kaçınmak maksâdiyle inzâl hâlinde, kadibi çekerek, dışarıda inzâl etmek demektir. Fakat ba'zı fukahâ, azli çirkin görmüşlerdir. Hele Cenâb-ı Hakk'ın emir ve helâl kıldığı yola aykırı hareket etmeye kat'iyen yeltenmemelidir.

Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet edilen bir Hâdîs-i şerîfte:

«Zevcesine livâta eden mel'ûndur» buyurulmuştur.

Cinsî temâsı, sâdece, bir telezzüz vâsıtası addetmemeli, belki Cenâb-ı Hak'tan hayırlı evlâd istenilmelidir. Bir Hadîs-i şerîfte:

«Ölen bir kimsenin ameli kesilir. Ancak faydalanılan bilgi, ahlâkı güzel, hayırlı evlâd, sadaka-i câriye, yâni yaptırdığı mescid, mekteb, hastahâne, hayatında malından ayırarak hayırlı bir işe yatırdığı para veya mal kişinin ölümünden sonra da sevâbına ilâve edilir.» buyurulmuştur.

Fakat unutulmamalıdır ki, hayırlı evlâd, afîf, temiz bir zevceden doğan çocuktur. Başka bir Hadîs-i şerîfte:

«Bir kadınla dört hasleti için evlenilir. Bunlar da: Mal, asâlet, güzellik ve dindir. Her şeyden önce, dindâr bir zevce iste, ki iki elin hayırla dolsun.» buyurulmuştur.

[Her hâlde Allah Teâlâ'ya isyân etmekten sakının. Ve bilin ki O'na kavuşacaksınız. Yâ Muhammed! (Bu hükümleri tebliğ et, ve bunları kabûl ve tatbîk edecek olan) **mü'minleri de müjdele.]**

وَلَا تَجْعَلُوا اللّٰهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا
وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾

224 **[Allah Teâlâ'ya yemîninizi; birr-ü takvâya, insanların arasını bulmaya mâni' kılmayın. Allah Teâlâ, her şeyi hakkiyle işitici ve kemâliyle bilicidir.]**

O hâlde içinizden biri, bir iyiliğe, bir hayra çağırıldığı vakit, ben bunu yapmamaya yemîn etmiştim, diyerek ondan yüz çevirmesin.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Bir şeyi yapmak veyâ yapmamak için yemîn eden bir kimse, yemîn ettiği şeyi hayırlı gördüğü takdirde, yemînine keffâret edip o hayırlı şeyi işlesin. Allah Teâlâ'nın mübârek isimlerini çok yemînle ibtizâle uğratmasın.» buyurmuşlardır.

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ
قُلُوبُكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ
أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاؤُ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

225 **[Allah Teâlâ sizi, yemînlerinizden, ettiğiniz lâğıvla muâhaza etmez.]**

Lâğıv, i'tibârı olmayan söz demektir. Binâenaleyh bu çeşit yemînler, bir kasd gözetilmeksizin edilen, istemiyerek ağızdan kaçıveren yemînlerdir. Şa'bî, İkrîme ve İmâm Şâfiî buna kaaildirler.

Yâhûd doğru olduğu zanniyle edilip de, bilâhare, doğru olmadığı anlaşılan, edilirken yalan söylemek kasdi bulunmayan yemînlerdir. Zührî, Hasan, Nahaî, Katâde ve İmâm Ebû Hanîfe de buna zâhibdirler. Bu türlü yemînlerde keffâret yoktur.

Hazret-i Ali (R.A.)'ye göre; öfke hâlinde edilen yemînler de lâğıvdır. Tâvus da aynı kanaattedir.

Bir günâh, bir fenâlık işlenilmesi için edilen yemînler de aynı mâhiyettedir. Zîrâ, yemînin yapılmaması hâlinde, Cenâb-ı Hak tarafından bir muâhazaya mâ'rûz kalınacak değildir. Bil'akis yapılması suçtur. Bu türlü edilen yemînlerin keffâreti, Şa'bî'ye göre, tevbe ve istiğfârdır. Bir kimsenin nefsi üzerine ettiği yemînler de kezâ bu kabîldendir. «Bu işi yapmazsam, Allah bana şöyle bir belâ versin» gibi. Esâsında, edilen böyle bir yemîn için Cenâb-ı Hak, kulunu muâhaza etmez. Eğer muâhaza etse ikabını ta'cîl etmiş olurdu. Kur'ân-ı Kerîm'de:

«Allah insanlara hayrı çabuk istedikleri (hayır duâlarının ça-

buk kabûl olunmasını istedikleri) **gibi şerri de** (bedduâlarını da) **tâ'cîl etseydi** (ve meselâ kendisine, âilesine kızınca, Allah belâmı versin, belânızı versin, sizi elimden alsın gibi duâları çabuk kabûl etseydi) **ecelleri tükenirdi, ölüp giderlerdi.»** (Yûnus Sûresi; âyet: 11) buyurulmuştur.

Gâlib zanna istinâden edilen yemîn de lâğıvdır. Günâhı ve keffâreti yoktur. Gerek kasdî olsun ve gerekse olmasın.

[**Fakat kalbinizin dilinize uyduğu yemînler yüzünden sizi** (ukubet veyâ keffâretle, yâhûd ikisinden biriyle) **muâhaza eder. Allah Gafûr'dur,** (lâğıvla muâhaza etmez.) **Halîm'dir** (gerçekten yemîn edeni muâhazaya acele etmez, tevbesini bekler.)]

226 [**Zevcelerine cimâ' etmemeye yemîn edenler için dört ay beklemek vardır. Şayet dönerlerse Hak Teâlâ mağfiret ve** (keffârete ruhsat vermesiyle) **rahmet eder.**]

Ekser âlimlere göre, bu vaziyette (keffâret-i yemin) vâcib olur. Fakat Hasan, İbrâhim ve Katâde'ye göre, Allah Teâlâ, mağfiret va'd buyurdukları için, (keffâret-i yemîn)e ihtiyâç yoktur.

وَاِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ
فَاِنَّ اللّٰهَ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ ﴿٢٢٧﴾ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ
قُرُوٓءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ اَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ فٖٓي اَرْحَامِهِنَّ اِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ اَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فٖي ذٰلِكَ اِنْ اَرَادُٓوا
اِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذٖي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ
دَرَجَةٌ وَاللّٰهُ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ ﴿٢٢٨﴾

227 [**Eğer bu müddet içinde boşanmaya azmederlerse Allah** (sözlerini) **işitici ve** (niyetlerini) **bilicidir.**]

228 [**Boşanan kadınlar, kendi kendilerine, üç âdet müddeti** (evlenmeyip) **beklesinler. Eğer Allah Teâlâ'yı ve son günü tasdîk ediyorlarsa, bu kadınlar için** (iddette acele etmek ve dönme hakkını ibtâl etmek maksâdiyle) **rahimlerinde Allah Teâlâ'nın**

hâlk ettiği çocuk (ve hayzı) gizlemeleri helâl olmaz. Kocaları bu iddet müddeti içinde, barışmak isterlerse, onları geri almaya ehaktırlar. Onların, mâruf veçhile, kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Yalnız kocaların, zevceleri üzerinde üstün bir mertebesi vardır.]

Zîrâ kendilerini ve mallarını korurlar, nafakalarını te'mîn ederler. Âilenin mes'ûliyeti erkeklerin üzerindedir. Binâenaleyh bu vecîbe ve mes'ûliyetleri sebebiyle, meziyyet ve dereceleri de yüksektir.

«Erkekler, kadınlar üzerine hâkîmdirler.» (Nisâ Sûresi; âyet: 34)» Âyet-i kerîmesi delâletiyle Resûl-ü Ekrem Efendimiz:

«Şayet bir kimsenin, bir kimseye secdesini irâde ve emreder olsam, kadının zevcine secde etmesini emrederdim.» buyurmuşlardır.

[Allah Azîz ve Hakîm'dir.]

Hükümlerine muhâlefet edenlerden intikâmını alır, O'nun hükümleri hıkem ve mesâlih ile doludur.

اَلطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَاِمْسَاكٌ

بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٌ بِاِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا اٰتَيْتُمُوهُنَّ

شَيْـًٔا اِلَّا اَنْ يَخَافَا اَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا يُقِيمَا

حُدُودَ اللّٰهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهٖ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ

فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

(٢٢٩) فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتّٰى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ

فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا اَنْ يَتَرَاجَعَا اِنْ ظَنَّا اَنْ يُقِيمَا

حُدُودَ اللّٰهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ (٢٣٠)

229 **[Boşama iki keredir. Bundan sonra vâcib olan, onları ya**

dönüp (hüsn-ü muâşeret) iyi muâmele ile tutmak, yâhûd (ihsânla) güzellikle bırakmaktır. Zevcelerinize verdiğiniz bir şeyi geri almanız helâl olmaz. Meğer ki zevc ve zevceden her biri evliliğe müteallik olan haklara riâyet etmemekten korkmuş olsunlar. İmdi (ey hâkimler) şayet zevc ve zevcenin evliliğe âid ilâhi hükümleri îfâ edemiyeceklerinden korkarsanız, kadının ayrılmak için hakkından vaz geçmesinde, ikisine de günâh yoktur. Bunlar, (bu emir ve nehiyler) Allah Teâlâ'nın hudûdudur. Onu tecâvüz etmeyin. Kim tecâvüz ederse, bu gibiler nefislerine zulmedicilerdir.]

Kat'î bir mecbûriyet olmadıkça boşanma yoluna gitmemelidir. Boşama, mubâh olmakla berâber, Cenâb-ı Hak, boşanmadan hoşnûd olmaz. Resûl-ü Ekrem Efendimizin en sevimsiz buldukları şey boşamaydı.

«Helâl olduğu hâlde, Allah indinde, en menfur şey boşamadır» buyurmuşlardır.

Yine bir Hâdis-i Şerîflerinde Efendimiz (S.A.V.):

«Bir boşama oldu mu arş-ı âlâ titrer» buyurmuşlardır.

Boşanma, en son, ve en çâresiz kalındığı zaman başvurulacak bir yoldur.

230 [Erkek karısını üçüncü def'a olarak boşarsa, artık bu kadın, başkasiyle nikâhlanıp ikinci zevc tarafından cimâ' edilmedikçe, o erkeğe helâl olmaz. Eğer ikinci kocası da O'nu boşarsa, (ilk karı-koca) Hak Teâlâ'nın tahdîd ettiği şeyleri ayakta tutacaklarını zannettikleri takdîrde yeni bir nikâhla tekrâr evlenmelerinde günâh yoktur. Bunlar, bilen ve tatbîk eden bir kavm için, Allah Teâlâ'nın beyân buyurduğu hükümlerdir.]

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ
أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا
اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

231 [Kadınları boşadığınızda iddetlerini bitirdiler mi, artık

ya onları iyilikle tutun, yâhûd iyilikle bırakın. Bir zarâra eriştirmek için onları alıkoymayın, ki zulmetmiş olursunuz. Kim ki bunu yaparsa nefsine zulmetmiş olur. Allah Teâlâ'nın âyetlerini, (ona aykırı hareket etmekle) eğlence edinmeyin. Hak Teâlâ'nın size in'âm ettiği îmân ni'metini şükürle zikredin ve size öğüt vermek için inzâl ettiği Kur'ân ve ondaki hikmeti düşünün, Allah Teâlâ'ya muhâlefetten korkun. Bilin ki, Hak Teâlâ, gizli, âşikâr her şeyi bilir.]

وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ

فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ اَنْ يَنْكِحْنَ اَزْوَاجَهُنَّ اِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ
بِالْمَعْرُوفِ ذٰلِكَ يُوعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ
الْاٰخِرِ ذٰلِكُمْ اَزْكٰى لَكُمْ وَاَطْهَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

232 [Kadınları boşayıp da iddetleri sona erince, aralarında, meşrû' sûrette, rızâlaştıkları takdîrde, nikâhlanmalarını menetmeyin. Bu, Allah Teâlâ'ya ve son güne îmân edenlere verilir bir öğüttür. Bu hükümlerle amel etmek hakkınızda daha faydalı ve daha temizdir. Allah (size fayda ve salâhı olan şeyi) bilir, siz bilmezsiniz.]

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يُتِمَّ
الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ اِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا
مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهٖ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ فَاِنْ اَرَادَا فِصَالًا
عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَاِنْ اَرَدْتُمْ

أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ
بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

233 [(Boşanan) anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler. Bu, emzirmenin tamamlanmasını isteyenler içindir. Emziklilerin yiyecek ve giyecekleri, gücü yettiği kadar, çocuğun babasına âiddir. Kimseye gücünden fazlası teklîf olunmaz. (Emzirmeye râzı iken elinden alınmak sûretiyle) ne çocuğu ile bir ana, (gücünden fazla masraflar yüklemek veyâ sebeb yokken sütana tutmaya mecbûr etmek gibi hâllerle) ne de çocuğu ile bir baba ızrâr edilmesin. Çocuğun vârisi de baba gibidir. Eğer ana baba, iki yıl tamamlanmadan, birbirleriyle anlaşarak, çocuğu sütten kesmek isterlerse günâhı yoktur. Şâyet evlâdınızı başkalarına emzirtmek isterseniz, ma'rûf vechile ücretini ödediğiniz takdîrde yine size günâh yoktur. (Çocuklar ve emzirenler hakkında) Allah'ın emirlerine muhâlefetten sakının. Bilin ki Allah, bütün yaptıklarınızı görür.]

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ
أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾

234 [İçinizden ölenlerin bıraktıkları zevceler kendi kendilerine dört ay on gün beklesinler. İddetleri sona erdiği zaman, şer'a, örfe uygun olarak kendileri hakkında (zînetlenmek, yeniden evlenmek gibi) yaptıkları şeylerden size vebâl yoktur. (Bundan, onları men etmeyin). Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ
النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ
وَلَٰكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا
وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ
أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى
الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾

235 [**Zevci vefât edip iddet bekleyen kadınları kinâye ve remz ile istemenizde veyâ bu arzuyu kalblerinizde saklamanızda size bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ, onları anacağınızı** (ve sabredemiyeceğinizi) **bilir. Fakat onlarla nikâh veyâ cimâ' için sözleşmeyin.** (Yâhûd bu sözleşmeyi gizli etmeyin) **meğer ki meşrû' bir söz söylemiş olasınız. Farz olan iddet müddeti erinceye kadar, nikâh akdine azmetmeyin. Allah Teâlâ, kalblerinizde câiz olamayan bir şeye azmettiğinizi bilir. Hak Teâlâ'dan korkup emirlerine karşı gelmekten sakının. Bilin ki Allah Teâlâ Gafûr'dur.** (Allah korkusiyle niyet ettiği münkeri işlemeyen kimseyi mağfiret eder.) **Halîm'dir** (ikabında acele etmez.)]

236 [**Dokunmamış veya mehrini takdîr etmemiş olduğunuz kadınları boşamakta size vebâl yoktur. Şu kadar ki, zengin olanlarınız kudretince, fakîr olanlarınız da imkân ve tâkati kadarınca, şerîat ve mürüvvetin güzel göreceği bir şeyle, onları faydalandırın. Bu hüküm, ihsân edenler için hak oldu.**]

وَاِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ اِلَّٓا اَنْ يَعْفُونَ اَوْ يَعْفُوَا الَّذ۪ي بِيَدِه۪ عُقْدَةُ النِّكَاحِۜ وَاَنْ تَعْفُٓوا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰىۜ وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٢٣٧﴾

237 [**Dokunmamış, fakat mehrini takdîr etmiş olduğunuz bir kadını da boşarsanız, zevc üzerine bu takdîr olunan mehrin yarısını vermek vâcib olur. Meğer ki kadın, yâhûd kadının nikâh düğümü elinde olan kimse, onu terketmiş olsun. Sizin bağışlamanız takvâya daha yakındır. Birbirinize fazletmeyi unutmayın. Allah, amellerinizi görür,** (fazl ve ihsânınızı zâyi' etmez mükâfatını verir.)]

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِت۪ينَ ﴿٢٣٨﴾ فَاِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا اَوْ رُكْبَانًاۚ فَاِذَٓا اَمِنْتُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

238 [**Farz namazların** (vaktinde, şartlarına, rükünlerine riâyet ederek) **edâsına devâm ve muhâfaza edin. Hele Orta Namaza dikkat edin. Huşû' ve tâatle namaza durun.**]

Orta Namaz, ashâb ve ulemâ' arasında ihtilâf mevzuu olmuştur. Ba'zılarına göre bu, **Sabah** Namazı'dır. Zîrâ Cenâb-ı Hak وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِت۪ينَ buyurmuşlardır ki, Kunut (Tûl-i kıyâm), uzun müddet Allah'ın divânında durmaktır. Tûl-i kıyâm ise, Sabah Namazına hasdır, ki başka bir Âyet-i kerîme ile,

وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِۜ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا

(İsrâ Sûresi; âyet: 78) Âyet-i kerîmesiyle diğer namazlar arasında tahsîs edilmiştir. Bu divânda, Gece Melekleri de, Gündüz Me-

lekleri de hâzır bulunur. Ve bu divân, hem gece ve hem gündüz divânlarından her birine yazılır. Ömer, İbn-i Abbas, Muâz, Câbir (R. Anhüm.) bu kanaattedirler. Atâ, Mücâhid, İmâm Mâlik ve Şâfiî de bu kavle uymuşlardır.

Zeyd bin Sâbit, Ebû Saîd'ül-Hudr', Üsâmet'übnü Zeyd (R. Anhüm) ise, bunun **Öğle Namazı** olduğuna kaanidirler. Zîrâ günün ortasında edâ edilir. Zeyd bin Sâbit'ten rivâyet edildiğine göre; Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz, namazlarını öğle sıcağında kılardı. Ashâb'a bundan zor namaz yoktu. Çoğu sıcaktan evlerinden çıkamaz, cemâate gelemezlerdi. Efendimiz (S.A.V.); bu husûsta söylenmiş ve bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil olmuştur.

Hazret-i Ali, İbn-i Mes'ûd, Ebû Eyyûb, Ebû Hüreyre ile Hazret-i Âişe'ye göre, ki İbrâhim Nahâî, Katâde ve Hasan da buna zâhibtirler. Orta Namaz, **İkindi Namazıdır.** Hazret-i Âişe'nin âzâdlı kölesi Ebû Yûnus der ki:

Hazret-i Âişe, bana bir Mushaf yazmaklığımı emretmişti. Bu âyete geldiğimde, buraya kadar yazdığımı haber verdim.

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى صَلٰوةِ الْعَصْرِ
وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ

diye yaz. Ben Resûlü Ekrem'den böyle işittim» dedi. Bunu Hafsa (R. Anhâ.) da te'yîd etti.

Hazret-i Ali (R.A.)'den rivâyet edilen bir Hadîs-i şerîfde de: Ahzâb Muharebesi günü: «**Bizi Orta Namazı olan İkindi Namazından alıkoydular. Allah, kalblerine ve evlerine ateş doldursun.**» buyurulmuştur.

Kubeysatübnü Züveyb'e göre ise, bu, **Akşam Namazıdır.** Zîrâ çok namazlar, az namazlar arasındadır. Rek'ât adedi iki ile dört arasındadır.

Orta Namaza, **Yatsı Namazı** diyenler de olmuştur. Fakat eskilerden hiçbirinden bu husûsta bir rivâyet mevcûd değildir.

Ba'zılarına göre de; beş vakit namaz arasında her hangi biridir. Cenâb-ı Hak onu, beş vakit namazın hepsine devâm edilmesi için mübhem kılmıştır. Ramazan'da Kadir Gecesini, Cum'a günü icâbet saatini, Esmaûllahda İsm-i A'zamı mübhem bıraktığı gibi.

Kunut, ayakda uzun zaman durmak demek olduğu gibi —ki Efendimize namazın hangisi efdâldir? diye sorulmuş, «**Kıyâmı uzun olanıdır,**» buyurmuşlardır. — aynı zamanda, bu kıyâmda, tâat, huşû; sükût ma'nâlarını da tazammun eder.

239 **[Eğer düşman veya yırtıcı hayvan korkusiyle namazın hakkını koruma imkânınız olmazsa, yaya, yâhûd hayvanınız üstünde olduğunuz hâlde namazınızı edâ edin.]**

Gerek Kıble'ye dönmüş veyâ dönmemiş olun, rükû' ve sücûdu îmâ edin. Şu kadar ki rükû' secdeden alçak olmasın!.

Ekser âlimlere göre; korku hâlinde, namaz rek'atleri kısaltılmaz. Fakat Mücâhid'in İbn-i Abbas'dan rivâyet ettiğine göre; İbn-i Abbas:

«Hak celle ve alâ, Resûl-ü Ekrem'in diliyle namazı, hazârda dört, seferde iki, korku hâlinde bir rek'at farz kıldı» demiştir. Atâ, Tâvus, Hasan ve Katâde de bu kanaattedirler.

Saîd ibn-i Cübeyr (R.A.):

«Muhârebe meydanında senin namazın (Sübhânallahi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekber) demek ve Allah Teâlâ'yı zikretmektir.» der.

[Düşmandan emîn olup, korkunuz zâil olduğu zaman da Allah, size bilmediklerinizi nasıl öğrettiyse, siz de beş vakit namazı, hakkını vererek edâ edin, Allah'ı anın!]

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً
لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ
وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾

240 **[İçinizden vefât edip zevceler bırakanlar, vârislerine, onlara, yılına kadar terekesinden nafakalarını vermesini ve evinden çıkarılmamasını vasiyyet etsinler!]**

Rivâyet edildiğine göre; Tâifli Hükeym bin el-Hâris, âilesiyle Medîne'ye hicret ve orada vefât etmişti. Hakkında bu âyet nâzil olunca, Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) mîrâsını, ana baba ve çocuklarına vermiş, fakat karısına bir şey vermemişti. Yalnız, yılına kadar, terekesinden zevcinin infâk edilmesini emîr buyurmuştu.

İslâmiyetin ilk yıllarında vefât iddeti bir yıldı. Bir yıl tamam-

lanmadan vereseye zevceyi evinden çıkarmak harâmdı. Nafakası da zevcinin terekesinden verilirdi. Fakat mîrâs hakkı yoktu. Kocasının evinden çıkarsa oturma ve nafaka hakkı sâbit olurdu. Fakat mîrâs âyeti ile bu nesholundu. İddet müddeti dört ay on güne indirildi.

[Şâyet, kendi istekleriyle, bir yıl tamamlanmadan, kocalarının evinden çıkarlarsa, meşrû' sûrette işledikleri (zînetlenme gibi) işler yüzünden size bir vebâl yoktur. Allah, Azîz ve Hakîm'dir.]

وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ
حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ
أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

241 [Her boşanan kadını, şerîat ve mürüvvetin güzel göreceği bir şeyle faydalandırmak, her müttekîye vâcib oldu.]

242 [İşte akıl erdirip, tatbîk edesiniz diye, Allah âyetlerini size böyle beyân buyuruyor.]

243 [Binlerle kişi iken, ölüm korkusiyle, memleketlerinden çıkanları görmedin mi? Hak Teâlâ, onlara (ölüm) buyurdu. Sonra da diriltti.]

Rivâyet edildiğine göre: Vaktiyle Irakta (Vâsıt) tarafında (Dâverdan) adlı bir kasaba vardı. Bir yıl tâun oldu. Ahâlisinden bir kısmı, memleketlerinden kaçtı. Ve hastalık zâil olunca, sağ sâlim memleketlerine döndüler. Fakat kasabada kalanların çoğunu, hastalık öldürmüştü. Dediler ki:

«Siz bizden, akıllı imişsiniz, eğer hepimiz, sizin gibi kaçmış

olsaydık içimizden bu kadar kişi ölmemiş olacaktı. Bir daha tâun olursa tâunsuz yere gidelim.»

Filhâkîka, ertesi yıl yine tâun olunca, bu sefer bütün ahâli, kasabalarını terketti. Kurtulacaklarını umdukları bir vâdiye indiler. Fakat iki Melek, hepiniz (Ölün) dediği gibi, Allah'ın izniyle, hepsi öldü. Sonra yine Cenâb-ı Hak hepsine hayât verdi.

Ölmiyelim diye kaçtıkları zaman, korktukları başlarına geldi, öldüler. Öldük dedikleri bir anda da, hiç ummadıkları hâlde, tekrâr hayât buldular. Demek ki, **Allah'ın hükmünden kaçılmaz ve hiçbir vakit Allah'dan ümit kesilmez.**

Yine rivâyet edildiğine göre: Benî İsrâîl'den gazâya me'mûr edilen bir kavim de, muhârebeden korkmuşlar, memleketlerinden kaçmışlardı. Cenâb-ı Hak onlara ölümü gönderdi. Bir anda kendilerinin ve hayvanlarının rûhlarını kabzetti. Bir hafta bu hâlde kaldılar. Hâllerini Hazkil Aleyhisselâm gördü. Taaccüb etti ve düşündü. Sonra Hak Teâlâ'ya yeniden hayâta kavuşmaları için yalvardı. Cenâb-ı Hak da nebîsinin duâsını kabûl ederek cümlesini diriltti. Sonra da fiysebilillâh gazâ etmelerini emretti. Böylelikle Cenâb-ı Hak onlara ölümden kaçmakla kurtulmanın mümkün olmadığını, mukadder ne ise önüne geçilemiyeceğini bildirdi.

[Allah, insanlara fazledicidir. Fakat insanların çoğu, gerektiği gibi O'na, şükretmezler.]

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاعْلَمُوا
أَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ
اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً
وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

244 [Allah Teâlâ'ya itâat için düşmanlarına cihâd edin. Muhakkak bilin ki, Hak Teâlâ, sözlerinizi işitir ve gizlediklerinizi bilir.]

245 [Kimdir o ki Allah tâatinde gönül hoşluğu ve ihlâsla helâl maldan iyilik ve minnet ve ezâ etmeksizin Allah'ın kullarına

infâk eder. Hak Teâlâ da ona mükâfatını kat kat artırır. Allah kimini daraltır, kimini genişletir. Hepiniz ancak O'na döndürülüp götürüleceksiniz.]

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى
إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا
تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ
أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ
الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

246 [Benî İsrâîl'in, Mûsâ'nın ölümünden sonra, toplanan ileri gelenlerine ilmin erişemedi mi? Hani onlar, nebîleri (Yûşâ veyâ Şem'un, yâhûd Eşmoil) ne dediler ki: Bize bir melik gönder de (onun emrinde) Allah yolunda düşmanlarımızla savaşalım. Nebî: «Korkarım ki üzerinize savaş farz kılınır da, sözünüzde durmaz, savaştan kaçınırsınız» dedi. «Allah yolunda savaştan bizi kim meneder, ki savaşmıyalım. Memleketlerimizden çıkarıldık, evlâdlarımızdan ayrıldık.» dediler.]

Rivâyet edilir ki Mûsâ Aleyhisselâm vefât edince, yerine Yûşâ Aleyhisselâm geçti. Benî İsrâîl arasında Tevrât'ın hükümlerini ayakta tuttu. Sonra sırasiyle Hazkil, İlyâs, Elyesâ Aleyhisselâmlar gelip kezâ Tevrât'ın ahkâmını ayakta tuttular. Fakat Elyesâ Aleyhisselâm'ın ölümünden sonra, Benî İsrâîl'de sapıklık başgösterdi. Allah'ın ahdini unuttular ve isyânı büyülttüler.

Bu sırada, Amâlika'dan Belsâsân adlı bir kavim zuhûr etti. Câlût isminde bir emîrin idâresi altında Mısır ile Filistin arasına yerleşmişlerdi. Benî İsrâîl'e harb açarak memleketlerinin çoğunu aldılar. Çocuklarına varıncaya kadar esîr ettiler. Bu arada Benî İsrâîl meliklerinin oğullarından dörtyüzkırk kişi de esîr edildi. Ge-

ri kalanları üzerine de cizye koydular ve Tevrât'ı ellerinden alıp gittiler.

Benî İsrâil büyük bir musîbete uğramıştı. Fakat aralarında bir Nebî bulunmadığı gibi, kendilerini çekip çevirecek bir kimse de yoktu. Yalnız Nebî âilesinden gebe bir kadın kalmıştı. Kadını, kız doğurursa bir erkekle değiştirmesin, hîle yoluna gitmesin, diye bir râhibin yanında habsettiler. Nihâyet, kadın, vakti erdi, bir erkek çocuk meydana getirdi. İsmini Eşmoil koydular. Biraz büyüyünce Beyt'ül Makdis'te, Tevrât'ı öğrenmesi için, Benî İsrâil âlimlerinden bir ihtiyârın yanına gönderdiler. Zaman geçti, Eşmoil büyüdü, bir gün, hücresinde otururken, Cebrâil Aleyhisselâm geldi. İhtiyârın sesine benzer bir sesle:

«Yâ Eşmoil!» diye seslendi. Eşmoil, ihtiyarın yanına gitti ve:

«Beni neye çağırdın?» diye sordu. İhtiyâr:

«Ben, seni çağırmadım» demeye üşenip geriye yatmaya gönderdi.

Cebrâil Aleyhisselâm ikinci def'a yine evvelki gibi seslendi. Bu sefer de ihtiyâr kendisini yine yerine gönderdi. Fakat üçüncüsünde, Cebrâil kendisine göründü.

«Var kavmine git, Allah Teâlâ'nın risâletini teblîğ et. Cenâb-ı Hak, seni nebî gönderdi.» dedi.

Eşmoil, kalkıp kavminin yanına gitti. Ve emrolunanı kendilerine teblîğ etti. Fakat kavmi:

«Senin henüz Nebî olacak vaktin değil, eğer da'vânda gerçek isen, bize bir melîk gönder, biz de nübüvvetine i'timâd edelim» dediler. Zîrâ Benî İsrâil'in nizâmı, bir Melîke tâbi' olmaktı. Melîkler de, Nebîlere itâat ve îmân ederlerdi.

[Vaktâ ki üzerlerine savaş farz kılındı. Savaştan yüz çevirdiler. Pek az kişiler sözünde durdu. Allah, o nefislerine zulmedenleri çok iyi bilir.]

Eşmoil Aleyhisselâm, Benî İsrâil'in isteğiyle Cenâb-ı Hak'dan bir melîk diledi. Bunun üzerine kendisine bir asâ, bir de içi yağ dolu bir boynuz verildi. Benî İsrâil'e ta'yîn edilecek melîkin bu asâ boyunda olacağı ve kendisine geldiği vakit, boynuz içindeki yağın kaynayıp taşacağı bildirildi.

Nil kenarında debbağlık (tabaklık) eder (Tâlût) adlı bir kimse vardı. Bir gün babası hayvanını kaybetti. Aramaya adamla-

rından biriyle Tâlût'u gönderdi. Sora soruştura nihâyet, Eşmoil Aleyhisselâm'ın evinin yanına geldiler. Hizmetkâr Tâlût'a;

«Hazır evinin yanına geldik, gel, Nebî'ye girelim, olur ki kaybolan hayvanımız için bize delâlet eder, hakkımızda Hak Teâlâ'dan hayır diler.» dedi.

İkisi de Eşmoil Aleyhisselâm'ın evine girdiler. İsteklerini anlattıkları sırada, boynuzdaki yağ, kaynayıp taşmaya başladı. Bunun üzerine Eşmoil Aleyhisselâm asâ ile Tâlût'un boyunu ölçtü. Tıpatıp geldi. Kaynayan yağla başını yağlayıp:

«Sen, Benî İsrâîl'in üzerine melîk oldun, bunu bana Hak Teâlâ bildirdi», dedi. Sonra:

«Sözümün doğruluğuna şâhid istersen, babanın evine git, hayvanını bulmuş göreceksin.» diye ilâve etti.

Filhakîka Tâlût, babasının hayvanını bulduğunu gördü. Ve Eşmoil Aleyhisselâm'ın sözünün doğruluğuna i'timâd etti.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ
مَلِكًا قَالُوا أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ
بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ
اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ
وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾

247 [**Eşmoil: «İşte, Hak Teâlâ, Tâlût'u size melîk gönderdi» dedi. Dediler ki: «O, bize nasıl melîk olur? Biz, melîkliğe ondan daha lâyıkız. Malca da bolluk içinde değil.»**]

Bu i'tirâzlarına sebeb şu idi: Benî İsrâîl'de nübüvvet, Lâvi bin Yâkub sıbtında idi. Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâmlar bu sıbtan gelmişlerdi. Saltanat da Yahuda sıbtında idi. Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâmlar bu sıbttan gelmişlerdi. Tâlût ise, Bünyâmin sıbtındandı. Ne nübüvvet ve ne saltanat âilesinden değildi. Kaldı ki

makbûl bir sıbt da değildi. Bu sıbt mensûbları büyük günâh işlemekten kaçınmazlardı. Hak Teâlâ, onlara gazâb etmiş, mülk ve nübüvveti kendilerinden kaldırmıştı. Bu yüzden bu sıbta (günâhkâr sıbt) denilirdi.

[Eşmoil dedi ki: «Onu sizin üzerinize Allah Teâlâ melîk seçti. İlimce, vücûd, güc ve kuvvetçe size üstün kıldı. (Mülkün mâliki odur.) Mülkünü dilediğine verir. Allah'ın fazlı boldur. Fakîre genişlik ve zenginlik ihsân eder ve mülke ehil ve lâyık olanı bilir.]

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ
التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا
تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

248 [Vaktâ ki Benî İsrâîl, Eşmoil Aleyhisselâm'dan Allah Teâlâ'nın Tâlût'u seçip üzerlerine melîk ettiğine hüccet istedi) **Nebîleri dedi ki: Tâlût'un melîkliğine alâmet, tâbûtun gelmesi olacaktır ki, içinde Rabbiniz celle şânühden bir sekîne; Mûsâ ve Hârûn âilelerinin terekesinden bir bâkıye vardır.]**

Tâbût, bir sandıktı, Cenâb-ı Hak onu Âdem Aleyhisselâm'a indirmişti. Şimşir ağacından, uzunluğu üç ve genişliği iki zirâ' idi. Altın suyu ile yaldızlıydı. Âdem Aleyhisselâm'ın ölümünden sonra Şît Aleyhisselâm'a ve ondan birçok el değiştirerek İbrâhim Aleyhisselâm'a, intikâl etmişti. İçinde sekîne vardı. Sekîne, zeberced veyâ yâkuttan iki kanadlı ve kedi gibi başı, kuyruğu bulunan bir sûretti. Ses çıkardığı vakit, Benî İsrâîl, yardım göreceklerine hükmederlerdi. Muhârebede tâbût yürürse yürürler, durursa dururlardı.

Bir rivâyete göre de, sekîne Cennet'ten çıkarılmış altın bir leğendi. Peygamberlerin kalbleri bunun içinde yıkanırdı.

Yâhûd o, Allah Teâlâ'dan bir rûh'tu ki bir şeyde ihtilâf ettikleri vakit, onu, onlara bildirirdi.

Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâmların terekesinden kalan bakıyeye gelince: Bunlar da levha kırıkları, Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâ ve elbisesi, Hârûn Aleyhisselâm'ın sarığı ve Benî İsrâîl'e inen bir mikdâr kudret helvasıydı. Benî İsrâîl bu tâbûtla emniyet ve sekînet bulurdu. Tâbût, Benî İsrâîl'in fesâd ve isyânlarını artırdıkları, Amâlika'nın memleketlerini istilâ ettikleri zamana kadar yanlarında kaldı. Nihâyet Amâlika, tâbûtu ellerinden alarak en büyük telâkkî ettikleri bir putun altına koydular. Fakat ertesi günü, tâbûtun, putun üzerine çıktığı görüldü. Tekrar putun altına indirerek iki ayağını tâbûta perçinlediler. Bu tedbîre rağmen, daha ertesi günü, putun ellerinin ve ayaklarının kesildiğini, gövdesinin tâbûtun altına bırakıldığını ve sâir bütün putların yüzü koyun yere yıkıldığını görünce, tâbûtu mâbedlerinden çıkararak başka bir yere naklettiler. Bu sefer de civârında bulunan halk boyun ağrısına tutuldu. Ve bu yüzden birçokları öldü. Nihâyet tâbûtu başka bir kasabaya götürdüler. Cenâb-ı Hak bu kasabaya da fare gönderdi. Kasaba ahâlisinden birçoklarının uyurken karnınm fareler tarafından yenildiği ve bu sûretle öldüğü görüldü. Mecbûren tâbûtu sahrâya çıkarıp bir harâbeye gömdüler. Fakat bu def'a kim sahrâya çıkarsa kulunc'a tutulmakta idi.

İçlerinde Enbiyâ âilesinden esîr bir kadın vardı:

«Bu tâbût sizde oldukça musîbetten kurtulamazsınız.» dedi.

Nihâyet O'nun tavsiyesiyle tâbûtu iki öküzün çektiği bir arabaya yükleyerek İsrâîl'e doğru bırakıverdiler. Cenâb-ı Hak, dört Meleğini bu işe me'mûr etti. Melekler, arabayı sevk ve idâre ederek, Benî İsrâîl'in bulunduğu şehre getirdiler ve burada arabanın iplerini kestiler. Öküzler kurtulup gitti, Tâbût da Benî İsrâîl diyârında kaldı.

[Melekler onu yüklenip getireceklerdir.]

İbn-i Abbas:

«Melâike tâbûtu gökle yer arasından getirip Tâlût'un yanına koydular»; Hasan:

«Tâbût gökte Melâikenin yanında idi, Tâlût melik olunca ona getirdiler.»; Katâde:

«Tâbût Tîh'de idi, Mûsâ Aleyhisselâm onu Yûşâ Aleyhisselâm'a bırakmıştı, Melekler onu melîk olunca Tâlût'a getirdiler.» der.

[Eğer mü'minlerseniz, elbette bunda size bir alâmet vardır.]

Nihâyet inandılar ve seksen bin asker Tâlût'un emrine itâat ettiler.

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ مُبْتَلِيكُمْ
بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ
فَاِنَّهُ مِنِّي اِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا
مِنْهُ اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ
اٰمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ
وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللّٰهِ
كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً
بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾

249 **[Vaktâ ki Tâlût, ordusiyle, Beyt'ül Makdis'den çıktı.]**

İhtiyâr, hasta veyâ mâzereti olanlar hâriç, bütün Benî İsrâil sözünde durmuş, Tâlût'un etrâfında toplanmıştı. Tâbûtun gelmesiyle muzafferiyet kazanacaklarından emîndiler. Tâlût:

«Bana, tâcir olanlar, borçlu olup da alacaklısını bırakmak mecbûriyetinde kalacaklar, binâ inşâsına başlıyanlar, yâhûd evli olanlar lâzım değil, istediğim şen delikanlılar.» dedi.

Şiddetli bir sıcağın hüküm sürmekte olduğu bir gün, ordu hareket etti. Bir zaman yol aldıktan sonra susadılar. Tâlût'a; «Allah'tan dile de bize bir nehir akıtsın.» dediler.

[Dedi ki: Hak Teâlâ, sizi bir nehirle imtihan edecek. Kim bu nehirden içerse benden değildir. Kim tatmazsa işte bendendir. Meğer ki eliyle bir avuç içmiş olsun (fakat nehre varır varmaz bol bol) **içtiler. İçlerinden pek az kimseler içmedi.]**

İçmeyenler dört bin kişiydiler. Daha doğru olan bir rivâyete göre, üçyüz on üç kişi idi. Bir avuç su hem kendilerine ve hem hayvanlarına kifâyet etmişti. Îmân bütünlüğü ile nehri geçtiler.

Fakat içenlerin dudakları kuruyup susuzlukları arttı. Nehrin kenarında kaldılar. Düşmanla karşılaşmaya da korkarak nehri geçmediler.

[Vaktâ ki Tâlût ve mâiyetindeki mü'minler nehri geçtiler, birbirlerine: «Bugün Câlût ve askerine karşı duracak tâkatimiz yok.» dediler.]

Zîrâ onlar çok ve bizse azız.

[Fakat Allah Teâlâ'ya kavuşacaklarını iyiden iyi bilen ve sevâbını umanlar dediler ki «Hak Teâlâ'nın irâde ve kazâsiyle nice az asker çok askere gaalib olmuştur. Allah Teâlâ'nın yardım ve sevâbı sabredenlerle berâberdir.]

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ

وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ

أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

250 **[Vaktâ ki Tâlût ve askerleri, Câlût ve askerlerine karşı durdular, Allah Teâlâ'ya duâ ile sığınıp dediler ki: «Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır dök, kalblerimize kuvvet ver, kâfirlere karşı bize yardım et, muzaffer kıl!»]**

فَهَزَمُوهُمْ

بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ

الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ

اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ

وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ

نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

251 [(Hak Teâlâ, duâlarını kabûl buyurdu.) **Allah'ın izni ve yardımiyle kâfirleri dağıttılar. Dâvûd, Câlût'u öldürdü.**]

Dâvûd Aleyhisselâm'ın babası İyşa on üç oğlu ile Tâlût'un nehri geçen askerleri arasındaydılar. Dâvûd, İyşa'nın küçük oğluydu. Sapan atmakta pek mahâreti vardı. Hangi hayvana atsa onu düşürür veyâ öldürürdü.

Tâlût ve askerleri, Câlût ve askerlerinin karşısına saff olup durdukları vakit; Câlût, meydana çıkıp Tâlût'a dedi ki:

«Cengi ikimiz edelim, hangimiz gaalib gelirse, mağlûbun mülkü onun olsun. Ayrılıp gidelim. Yâhûd askerlerinden birini seç. Aynı şartla onunla cenkleşeyim.»

Bu teklîf, Tâlût'u üzdü ve düşündürdü. Askerlerine:

«Kim Câlût'u öldürürse kızımı onunla evlendirir ve mülkümün yarısını ona veririm» dedi.

Fakat Câlût'un cür'eti karşısında kimse buna cesâret edemedi. Bu esnâda Nebîlerine;

«Câlût'u öldürecek İyşa'nın çocuklarından biridir» diye vahiy geldi. İyşa'nın Dâvûd'dan gayri, bütün çocuklarını Nebîye getirdiler. Fakat Nebî:

«Rabbim celle şânühün bildirdiği vasıflar bunlarda yok.» dedi. Bunun üzerine İyşa:

«Bir oğlum daha var, koyun güder, kısa boylu ve pek zayıf olduğu için halktan utanıp getirmedim.» dedi.

Tâlût, hemen Dâvûd'un bulunduğu vâdiye gitti. Yağmur yağmış, etrafı su almıştı. Dâvûd'u, iki koyunu selden geçirirken gördü. İçinden:

«İşte, Câlût'u öldürecek olan budur, başkası değildir.» dedi.

Tâlût'la birlikte orduların bulunduğu yere gelirlerken, yolda, Dâvûd Aleyhisselâm üç taş gördü. Taşlardan biri:

«Ben Hârûn Aleyhisselâm'ın taşıydım, benimle filân meliki öldürdü» dedi.

Diğeri:

«Ben Mûsâ Aleyhisselâm'ın taşıydım, benimle filân meliki öldürdü.» dedi.

Üçüncüsü de:

«Ben o taşım ki, benimle Câlût'u öldüreceksin.» dedi.

Dâvûd üç taşı da alıp heybesine attı.

Sür'atle orduların bulunduğu yere geldiler. Câlût, tekrar meydan okudu: «Tâlût!» diye haykırdı. **«Benimle sen mi cenk edeceksin, yoksa bir pehlivan mı göndereceksin?.»**

Tâlût, Dâvûd Aleyhisselâm'a, atını, zırhını ve silâhını vermek istedi. Fakat O:

«Bana bunların hiçbiri hâcet değil, Rabbim bana yardım ederse, silâhı ne yapayım? Rabbimin yardımı olmazsa ne kadar mükemmel silâh olursa olsun, kırılır.» dedi.

Sapanını aldı ve Câlût'a doğru yürüdü. Câlût, güçlü kuvvetli bir adamdı. Askerlerini yararak meydana çıktı. Hemen Dâvûd heybesinden çıkardığı üç taşı sapanına koydu. **«Bismillâh»** deyip Câlût'a attı. Akabinde, Hak Teâlâ'nın izniyle, onu cansız yere serdi. Bunun üzerine askeri şaşırdı ve dağıldı. Bu hâl Müslümanları pek sevindirdi. Yıllardır mağlûb oldukları düşmana gaalib gelmişlerdi.

Dâvûd Aleyhisselâm, bu başarıyı müteakib Tâlût'a geldi. Ve:

«Va'dettiğini yerine getir.» dedi. Kızını istedi. Fakat Tâlût:

«Kızımı nikâh akçesiz mi almak istiyorsun?» dedi. Dâvûd:

«Sen benimle nikâh akçesi şart etmedin, benim bir şeyim yok. Dilersen bir şey takdîr et, yavaş yavaş onu sana ödeyeyim» diye cevâb verdi. Tâlût:

«Mülkten nasibini nikâh akçesi olarak ver.» dedi. Bu teklîf Benî İsrâil'i kızdırdı. Tâlût'a hücûm ettiler:

«Niçin Dâvûd'a zulmediyor, va'dini yerine getirmiyorsun?» dediler.

Tâlût, Benî İsrâil'in Dâvûd'a olan sevgisini görünce sözünü değiştirdi:

«Ben ondan kızım için mal istemiyorum ve tâkati olmayan bir şeyi teklîf etmiyorum. Dâvûd, cenkçi bir er. Etrâfımızda çok düşmanımız var. Onlardan iki yüzünü öldürsün. Kızımı ona vereyim.» dedi.

Dâvûd, bu teklîfi kabûl etti. Filhakîka, ikiyüz kişi öldürdü. Tâlût da kızını ona vermek zorunda kaldı. Bu sûretle mülkün yarısına da sâhib oldu. Benî İsrâil buna pek sevindi. Her yerde onun meziyetlerini metheder oldu.

Bu hâl Tâlût'u kıskandırdı. O'nu hîle ile öldürmeyi kurdu. O zamanlar Enbiyâ ve Melîkler asâ ile yürürlerdi. Tâlût'un başı altın toplu ve ucu demirli bir asâsı vardı. Bir gün, Dâvûd, yerine otururken ansızın asâsını üzerine attı. Dâvûd, atik davrandı, başını çekti, asâ duvara saplandı, bu sûretle muhakkak bir ölümden kurtuldu.

Dâvûd;

«Ne o, beni öldürmeyi mi kurdun?» dedi. Tâlût:

«Hayır, maksâdım, cesâretini sınamaktı, yoksa korktun mu?» dedi. Dâvûd:

«El'ıyâzübillâh, ben, Hak Teâlâ'dan gayri kimseden korkmam.»

diye cevâb verdi. Sonra, duvardan asâyı çekti. Tâlût'u korkutmak için:

«**Haydi öyleyse, şimdi sen de benim asâmın karşısında dur, cesâretini bana göster, göreyim, Tevrât'ta, fenâlığın karşılığı fenâlıktır, diye yazıyor.**» dedi. Fakat Tâlût çok yalvardı. Özür diledi. O da, O'nu afvetti.

Buna rağmen, aradan bir müddet geçince Tâlût, bir gece, yine Dâvûd Aleyhisselâm'ı öldürmeye niyet etti. Dâvûd bunu haber aldı. Zevcesine bir tulum şarab getirtti. Onu yattığı yatağın içine koydu. Üzerini yorganla örttü. Tâlût, Dâvûd zanniyle, geceleyin yatağa şiddetli bir kılıç salladı. Şarab saçılıp kokusu etrâfa yayıldı. Tâlût, nihâyet rakîbini öldürdüğünü sanarak, sevinerek çıkıp gitti. «**Allah, Dâvûd'a rahmet etsin, çok şarab içmiş.**» dedi. Fakat sonra hakîkati öğrenince, kalbine korku düştü. Yattığı vakit, evinin her yanını kilitlemeye, ve etrâfında muhâfızlar bekletmeye başladı.

Bir gece, herkes uyuduktan sonra, Dâvûd Aleyhisselâm, Tâlût'un evine geldi. Muhafızların uykuya dalmış, kapıların açılmış olduğunu gördü. Tâlût da derin bir uykuya dalmıştı. Başına, ayağına, sağına ve soluna birer ok dikerek bırakıp gitti.

Tâlût uyandığı vakit, okları gördü:

«**Cenâb-ı Hak Dâvûd'a rahmet etsin, ben fırsat bulunca O'nu öldürmek istiyorum. Fakat O, bu fırsattan faydalanmamış.**» dedi.

Ertesi gece, Dâvûd Aleyhisselâm, yine O'na uyurken gitti. Bu sefer, abdest ibriğini ve bardağını aldı. Sakalından birkaç kıl yoldu, elbisesinden de bir parça keserek ayrıldı.

Bir gün Tâlût, atla kıra çıkmıştı. Dâvûd Aleyhisselâm'ın kendisinden uzakta, yaya gitmekte olduğunu gördü. Hemen üzerine atını sürdü. Fakat Dâvûd, atik davrandı. Koşarak gözden kayboldu. Bir mağaraya girip saklandı. O anda bir örümcek, mağaranın ağzına yuva yaptı.

Tâlût, bu mağaraya geldiği vakit;

«**Eğer Dâvûd buraya girseydi, bu örümcek yuvasını bozardı.**» dedi. Ve ayrılıp gitti. Dâvûd Aleyhisselâm da orada âbidlere katılıp ibâdete yüz tuttu.

Âlimler, bu vak'ayı da işitince, Dâvûd Aleyhisselâm'a suikasd etmek istediği için, Tâlût'a ta'netmeye başladılar. O da kendisine ta'nedenleri birer birer öldürdü. O kadar âlimlerden bir kadından başka kimse kalmadı. Bir gün onun da öldürülmesini emredince, Hak Teâlâ, cellâdın kalbine merhâmet verdi:

«**Âlime ihtiyaç var, bâri bu kadın kalsın.**» diyerek O'nu sakladı. Tâlût'u da «**Kadını öldürdüm**» diye kandırdı.

Aradan zaman geçti. Tâlût'un kalbine pişmanlık geldi. Ve geceyi gündüze katıp ağlamaya yöneldi. Her gece makbere makbere dolaşır, **«Bana, tevbe vâr olduğunu bilen Allah için bana haber versin.»** diye ölülere yalvarırdı.

Bir gece bir kabirden:

«Yâ Tâlût! Bize dünyâda diriliğimizi çok gördün, şimdi de kabirlerimizde ezâ etmeye başladın» diye bir ses işitti. Üzüntüsü daha ziyâde arttı. Yanında dâimâ birlikte dolaştırdığı cellâdının bile merhâmet damarları kabardı.

Cellât dedi ki:

«Ey melîk! Senin hâlin o melîkin hâline benziyor ki, bir gece bir kasabaya girmişti. Bu sırada bir horoz ötmüş, horozun bu vakitsiz ötüşünden vehme kapılarak kasabanın bütün horozlarını boğazlatmıştı. Sonra yaptığını bir an için unutmuş, yatarken adamlarına: «Horoz öterken beni uyandırın da yolumuza devâm edelim» **demişti.** «Kasabada tek horoz bırakmadın ki, öttüğünü işitelim.» **diye cevâb vermişlerdi. Sen de ey melîk, dîne âid müşkillerimizi soracak tek âlim bırakmadın...»**

Tâlût'un üzüntüsü büsbütün arttı. Cellâd:

«Sana bir âlim haber verirdim, fakat korkarım ki O'nu öldürürsün.» dedi.

Tâlût:

«El'ıyâzübillah, artık kimseyi nâhak yere öldürmem» diye cevâb verdi. Cellâd da sakladığı âlim kadının bulunduğu yeri haber verdi. İkisi birlikte kadının evine gittiler. Tâlût, dışarıda kaldı. Cellâd, içeri girdi. Kadına dedi ki:

«Seni ölümden kurtarıp gizlediğim için bir hakka sâhib miyim?» Kadın: **«Evet!»** dedi. Bunun üzerine cellâd,

«Senden bir hâcetim var, Tâlût kapıda bekliyor, günâhlarına tevbe için bir çâre var mı diye soruyor» dedi.

Âlim kadın:

«Ben bir çâre bilmiyorum. Fakat Eşmoil Aleyhisselâm'ın kabrini biliyorsunuz. O'na gidelim. Olur ki maksâdımıza ereriz.» diye cevâb verdi.

Üçü birlikte Eşmoil Aleyhisselâm'ın kabrine gittiler. Kadın duâ etti. Tâlût ve cellâd «Âmîn» dediler. Akabinde Eşmoil Aleyhisselâm'ın başından toprağı silkip kabrinden çıktığını gördüler.

Âlim kadın:

«Tâlût, kendisi için tevbeye bir çâre var mıdır diye soruyor.» dedi.

Eşmoil Aleyhisselâm, Tâlût'a:

«Benden sonra neler yaptın?» diye sordu.

Tâlût:

«Fenâlık nâmına bir şey kalmadı ki ben onu işlememiş olayım. Şimdi sana, tevbeye çâre istemeye geldim.» diye cevâb verdi.

Eşmoil Aleyhisselâm, şu tavsiyede bulundu:

«Tevben şudur ki, oğullarınla muhârebeye gidersin. Onları ileriye cenge gönderirsin. Cümlesi önünde katledilir. En sonunda kendin cenge girersin. Ve ölünceye kadar cenk edersin.»

Eşmoil Aleyhisselâm bu sözleri söyledikten sonra tekrar kabrine girdi ve ölü oldu. Tâlût, büsbütün kederlendi. Oğullarının kendisine itâat etmemesi korkusu yara üzerine yara oldu.

Ertesi gün, çocukları Tâlût'un yanına geldikleri vakit, babalarının pek kederli olduğunu görüp merâk ettiler. Tâlût dedi ki:

«Çocuklarım, ben ateşe atılsam, beni kurtarmak için canınızı fedâ eder miydiniz?»

Çocukları: «Hay hay!» dediler. «Sen mihnette ölürken bize rahat gerekmez. Ne yapmamızı istiyorsun?»

Tâlût, hâdiseyi olduğu gibi çocuklarına anlattı. Çocukları:

«Mâdemki sen ölümü seçtin, senden sonra biz hayâtı ne edelim? Nereye gidersen, senden ayrılmayız, birlikte gideriz.» dediler.

Bilâhare Tâlût, on oğlu ile cenge gitti. Çocukları, birer birer cenkte can verdi. En sonra da kendisi katledildi. Kırk yıl melîklik etmişti.

Tâlût'un ölümünden sonra bütün Benî İsrâîl, Dâvûd Aleyhisselâm'a yöneldi. Nübüvvet ve mülk onda toplandı. Halbuki o zamana kadar nübüvvet ve mülkten her biri ayrı ayrı kimselerde olurdu. Yine o zamana kadar Benî İsrâîl müttehid bir hâlde değildi. Dâvûd Aleyhisselâm, toprak bütünlüğünü de te'mîn etti. Bu sebeble buyuruldu ki:

[Allah Teâlâ, Dâvûd Aleyhisselâm'a mülk ve nübüvvet verdi. Ve dilediğini O'na öğretti.]

Zırh san'ati, Zebûr, güzel ses. Zebûr'u okuduğu vakit, en vahşî hayvanlar yanına gelir, boyunlarını uzatırlardı. Kuşlar başının üzerinde havada kanad açıp dururlar, ona gölge olurlardı. Su akarken akmaz, rüzgâr eserken dururdu. Ve bir hasta ona dokunsa, şifa' bulurdu.

[Eğer Allah Teâlâ'nın insanları birbiriyle def'etmesi olmasaydı, arz, muhakkak fesâda uğrardı. Fakat Hak Teâlâ âlemlere fazl sâhibidir.]

252 **[İşte bu kıssalar, Hak Teâlâ'nın âyetleridir ki, onları sana tilâvet ediyoruz. Sen, gönderilen Peygamberlerdensin.]**

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللّٰهُ وَرَفَعَ
بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ
بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ
مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ
مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾

253 **[Bu sûrede kıssaları zikredilen Peygamberlerin bâ'zılarını bâ'zılarına üstün kıldık. Allah Teâlâ bunlardan ba'zısı ile söyleşti. Ba'zısının da derecesini yükseltti.]**

Hak Teâlâ, Mûsâ Aleyhisselâm'la Sinâ Dağı'nda ve Resûl-ü Ekrem Efendimiz'le de Mirâc gecesi söyleşti.

Dereceleri üstün olan Peygamberlerin en üstünü şübhesiz Efendimiz (S.A.V.)'dir. Her Nebîye bir Âyet verildiyse, o Âyetin misli Peygamber (S.A.V.) Efendimize de verilmiştir. Resûl-ü Ekrem, işâretiyle ayın şakkolması gibi, ayrılışına hurma kütüğünün inleyişi, taş ve ağaçların ona selâm vermesi gibi, hayvanların risâletine şehâdeti ve parmakları arasından su kaynaması gibi ve nihâyet, ins ve cinnin benzerini meydana getirmekten âciz kaldıkları Kur'ân-ı Azîmüşşân gibi nice âyât ve mu'cizâtla diğerlerine üstün kılınmıştır.

[Meryem'in oğlu Îsâ'ya açık delîller ve mu'cizeler verdik. Ve O'nu Rûh-ı Kudüsle (Cebrâil Aleyhisselâmla) **te'yîd ettik. Eğer Hak Teâlâ dileseydi, Peygamberlerin, arkasındaki ümmetler, kendilerine o açık delîller geldikten sonra, birbirlerini öldürmezlerdi. Lâkin ihtilâfa düştüler. Ba'zısı,** (Allah Teâlâ'nın tevfîkiyle) **îmân etti. Ba'zısı da** (yüz çevirip) **kâfir oldu. Eğer, yine Allah Teâlâ dileseydi, birbirlerini öldürmezler** (hepsi hidâyet üzere) **birleşirlerdi. Fakat Hak Teâlâ dilediğini işler,** (fazliyle kimine îmânı tevfîk eder ve adliyle kimini dalâlette bırakır.) **]**

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ
يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ
الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

254 [Ey îmân edenler! Size verdiğimiz maldan üzerinize infâkı îcâbettiğimiz şeyi edâ edin. O gün erişmeden ki, onda alım satım yok (ki infâk edecek bir şey alasınız veyâ bir şeyinizi fedâ edib azâbından kurtulasınız.) Dostluk da yok, (dostlarınız sizi muâhaza ettirmesin. Hak Teâlâ'dan izinsiz) şefaat de yok. Zekâtı terkeden kâfirler nefislerine zulmedicilerdir.]

Zekâtı terk edenlere kâfirler denilmesi, terk etmek kâfirlerin sıfatlarından olduğu içindir.

اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ
سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ
مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ اِلَّا بِاِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا
خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ اِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ
كُرْسِيُّهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَلَا يَؤُدُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ
الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ لَا اِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ
فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ
الْوُثْقٰى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

255 **[Allah, yegâne ma'bûd-ı haktır. Ondan başka ma'bûd yoktur. Hayât sıfatiyle muttasıf bâki', dâim, ebedîdir. Halkın umûruna kaaîmdir. O'nu ne gaflet basar, ne uyku. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun mülküdür. O'nun izni olmaksızın kim yanında şefaat edebilir? O, yarattıklarının, önlerinde ve arkalarında ne varsa, hepsini bilir. Onlarsa, O'nun mâ'lûmatından hiçbirini kavrıyamazlar, ancak dilediği kadarını kavrıyabilirler.]**

[O'nun kürsüsü gökleri ve yeri ihâta etmiştir]

Tefsîr yazanlar Kürsî hakkında ihtilâf etmişlerdir. Hasan Basrî'ye göre Kürsî, Arş'ın kendisidir. Ebû Hüreyre'ye göre Kürsî, Arş'ın önüne konmuştur. Ba'zı hadîslerin ifâdesine göre, yerle gökler Kürsî'nin yanında sahrâda bir halka gibi kalırlar. Kürsî de Arş'ın yanında sahrâda bir halka gibi kalır. İbn-i Abbas (R.A.):

«Yedi kat gökler, Kürsî'nin içinde bir kalkan üzerine bırakılmış yedi dirhem gibidir.» demiştir.

[Ve bunların (göklerin ve yerin) **muhâfazası O'na ağırlık ve meşakkat vermez. O, pek ulu, pek büyüktür.]**

Resûl-ü Ekrem Efendimiz;

«Kur'ân'da en büyük Âyet, Âyet'ül-kürsî'dir. Hak Teâlâ, Âyet'ül-kürsîyi okuyan kimse için, bir Melek **gönderir ki, onu okuduğu saatten ertesi günü o saate kadar onun hasenelerini yazar, seyyielerini mahveder.»** buyurmuşlardır.

256 **[Dînde zorlama yoktur. Hak, dalâletten cidden ayrılmıştır.]**

Açık Âyetlerle îmân küfürden ayrılmıştır, ki îmân, insanı, ebedî saâdete, küfür de sermedî şekâvete götürür. Aklı başında bir adam, bu apaçık delîller karşısında îmân eder, saâdet ve necâta erer. Zora ihtiyâc yoktur.

[Kim ki Şeytan'a (putlara, Allah Teâlâ'dan gayri ibâdet olunan veyâ ibâdetten meneden şeylere) **küfreder, Allah Teâlâ'nın ulûhiyet ve vahdâniyetine îmân eylerse; O,** (dînde) **sağlam, kuvvetli bir kulpa tutunmuştur, ki kopmak ihtimâli yoktur. Allah, işitir ve bilir.]**

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِۜ
وَالَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَوْلِيَٓاؤُ۬هُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ
مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِۜ اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِۚ هُمْ
ف۪يهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذ۪ي حَٓاجَّ اِبْرٰه۪يمَ ف۪ي رَبِّه۪ٓ
اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ الْمُلْكَۢ اِذْ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ رَبِّيَ الَّذ۪ي يُحْـي۪
وَيُم۪يتُۙ قَالَ اَنَا۬ اُحْـي۪ وَاُم۪يتُۜ قَالَ اِبْرٰه۪يمُ فَاِنَّ اللّٰهَ
يَأْت۪ي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ
الَّذ۪ي كَفَرَۜ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِم۪ينَۚ ﴿٢٥٨﴾

257 **[Allah Teâlâ, îmân edenlerin velîsidir** (dostu ve yardımcısıdır). **Onları zulmetten nûra çıkarır.]**

Karanlıktan, hidâyet ve tevfîkiyle cehilden, hava ve hevesine uymaktan, vesveselere kapılmaktan, küfre götüren şübhelerden çıkarır, hidâyet nûruna idhâl eder, ki kâmil îmân onunla husûl bulur.

[Kâfir olanların velîleri de Şeytanlardır, ki onları aydınlıkdan karanlıklara çıkarırlar. İşte bunlar ateşliktirler ve dâim orada kalacaklardır.]

258 **[Allah Teâlâ, kendisine mülk** (saltanat) **verdiği için** (gururlanarak) **İbrâhim Aleyhisselâmla Rabbî hakkında çekişen,** (hüccet yarışına kalkışan) **kâfiri görmedin mi?]**

Bu kâfir Nemrûd'du. Gurûrundan Allahlık iddiâsına kalkmıştı. Müfessirler, münâzaranın zamânı üzerinde ihtilâf etmişlerdir. Mukaatil'e göre, bu, İbrâhim Aleyhisselâm'ın putları kırdığı için, atıldığı zindândan, yakılmak üzere çıkarıldığı zamandı. Ba'zılarına göre de; münâzara, ateşe atıldıktan sonra, bir kıtlık senesi esnâsında yapılmıştı. Nemrûd o yıl, yalnız kendisinden başka kimsede bulunmayan buğday ve sâir hubûbâtı halka dağıtırken, her gelene: **«Rabbin kimdir?»** diye soruyor, ve ancak **«Sensin!»** diye müsbet cevâb verenin erzâkını veriyordu. Bu arada İbrâhim Aleyhisselâm da buğday almak üzere kendisine mürâcaat etmiş, aynı suâl O'na da sorulmuştu. O da:

«Benim Rabbim öldürür ve diriltir.» diye cevâb vermişti. Bu sebeble istediği buğday kendisine verilmemiş, geri döndürülmüştü.

İbrâhim Aleyhisselâm, evine dönerken, yolda âilesini birdenbire ye'se düşürmemek için, çuvallarını kumla doldurmuştu. Fakat, bir müddet sonra refikası çuvalları açtığı zaman, en iyi cinsten unla dolu olduğunu gördü. Bununla pişirdiği yemeği önüne getirdiği vakit İbrâhim Aleyhisselâm refikasına sordu:

«Bunu ne ile yaptınız?» Refikası:

«Getirdiğin undan» diye cevâb verdi. O vakit İbrâhim Aleyhisselâm, bunun Allah'ın rahmetinden olduğunu bildi ve O'na hamd ve şükretti.

[(Hani Nemrûd, İbrâhim Aleyhisselâm'a: «Rabbin kimdir?» diye sormuştu) **İbrâhim Aleyhisselâm «Benim Rabbim hem diriltir, hem öldürür» dedi. Nemrûd: «Onu ben yaparım» dedi.** (Ölümden afivle diriltir, ve katille öldürürüm.)]

Filhakîka iki kişi getirip birini öldürdü ve diğerini salıverdi.

[**İbrâhim** (Aleyhisselâm cevâb verdi:) **«Benim Rabbim** (Allah Teâlâ), **Güneş'i doğudan getiriyor, haydi sen de onu Batı'dan getir» deyiverince, kâfir donakaldı.**]

İbrâhim Aleyhisselâm münâzarada gaalib geldi.

[**Allah Teâlâ** (hidâyeti kabûl etmiyerek) **nefislerine zulmeden kavmi muvaffak etmez.**]

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى
يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ
بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ
قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ
لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ
وَانْظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا
تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

259 [Yâhûd o kimse gibi ki, binâlarının çatıları çökmüş, duvarları çatılarının üzerine yıkılmış bir şehre uğramıştı.]

Bu şehir ve şehre uğrayan kimse hakkında ihtilâf vardır. Şehre uğrayan Uzeyr bin Şerhiya veyâ Hızır Aleyhisselâm'dı, yâhûd bir kâfirdi. Şehir için de Beyt'ül Makdîs, veyâ tâundan kaçanların şehri, yâhûd Beyt'ül Makdis'den iki fersah uzaklıkta (Karyetül'ıneb) di, denilmiştir.

[Allah Teâlâ, bu ölüyü nasıl diriltir, dedi. Bunun üzerine Hak Teâlâ, onu yüz yıl öldürdükten sonra diriltti. Ve ne kadar kaldın? diye sordu. O da: «Bir gün veyâ bir günden az» diye cevâb verdi. Allah Teâlâ buyurdu: Hayır, belki yüz yıl kaldın. Öyle iken yiyeceğine, içeceğine bak, bu uzun zaman zarfında nasıl bozulmamış. Ve merkebine bak!]

Kemikleri nasıl dağılmamış.

[Seni insanlara bir ibret nişânesi kılacağız.]

Rivâyet edilir ki, merkebine binerek kavminin yanına geldi. Ve ben Uzeyr'im diye kendini tanıttı. Fakat kimse inanmadı. Bunun üzerine Tevrât'ı ezber okudu. İçlerinden kimse Tevrât'ı ezber-

lemiş değildi. Buna inandılar ve fakat, hâşâ O'na Allah'ın oğlu, dediler.

Yine rivâyet edilir ki, Uzeyr, yerine döndüğü vakit gençti, fakat çocukları ihtiyarlamıştı. Kavmi, sözlerini dinledikleri zaman, bu yüz yıllık sözdür, demişlerdi.

[(Ve merkebine, yâhûd dirileceklerine taaccüb ettiğin) **ölülerin kemiklerine bak ki, onu nasıl diriltiriz.** (Yâhûd, onları nasıl birleştirip yerli yerine koyuyoruz, sonra da onlara et giydiriyoruz.)]

[**Vaktâ ki O'na hak zâhir oldu; şimdi bildim ki, dedi, Hak celle ve alâ** (diriltmeye ve öldürmeye ve bundan gayri) **herşeye kudrette beliğdir.**]

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اَرِنٖي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ
قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبٖي قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ
فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ
ادْعُهُنَّ يَأْتٖينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزٖيزٌ حَكٖيمٌ ﴿٢٦٠﴾ مَثَلُ
الَّذٖينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ
سَبْعَ سَنَابِلَ فٖي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ
يَشَاءُ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلٖيمٌ ﴿٢٦١﴾ اَلَّذٖينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ
فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا اَنْفَقُوا مَنًّا وَلَا اَذًى لَهُمْ
اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾

260 [**Hani İbrâhim Aleyhisselâm, Allah Teâlâ'ya: «Yâ Rabbi! Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster.» demişti.**]

Rivâyet edildiğine göre, İbrâhim Aleyhisselâm'ın bu sorusuna şu sebeb olmuştu: Bir gün, bir deniz kıyısında bir cesed görmüştü. Cesedi, kara ve deniz hayvanları âdetâ aralarında taksîm etmişlerdi. Deniz içine aldığı vakit, denizdekilere, karaya bıraktığı vakit de karadakilere yem olmaktaydı. Kalanını da rüzgâr savurup dağıtmaktaydı. İbrâhim Aleyhisselâm:

«Yâ Rabbi! **Bu param parça cesedi, biliyorum ki, diriltirsin, fakat nasıl dirilttiğini bana göstermeni istiyorum, tâ ki bunu gözlerimle görüp kalbim mutmaîn olsun.»** demişti.

[Hak Teâlâ O'na hitâbetti: Yoksa benim diriltmeye kaadir olduğuma îmân etmedin mi? dedi. İbrâhim Aleyhisselâm: «Evet, inandım, fakat görerek kalbimin mutmaîn olmasını istiyorum.» dedi. Allah Teâlâ buyurdu: Öyle ise dört kuş al. Şekillerini bellemek için kendine yönelt. İyice tanı. Sonra onları parça parça ayır ve her parçasını bir dağ üzerine bırak.]

Derler ki: Bu kuşlar tavus, horoz, güvercin ve kargaydı.

Müfessirlerin beyânına göre: Hak Teâlâ İbrâhim (A.S.)'e, o kuşları boğazlayıp tüylerini yolmasını, etlerini doğramasını, etlerini, tüylerini ve kanlarını birbirine katmasını ve her kuşu dörder parçaya ayırarak birer dağın üzerine koymasını emretmiş. Ba'zıları; «Her kuşu yedi parçaya bölmesini ve her birinden birer parça alarak yedi dağın üzerine koymasını, başlarını elinde tutmasını ve bundan sonra: Allah'ın izni ile gelin! diye çağırmasını emretmiştir.» demişlerdir. İbrâhim (A.S.) kuşları çağırmış. Ne görsün. Kuşların karışan cüzleri bir birinden ayrılarak havada dört tâne başsız kuş cüssesi meydana gelmiş! Sonra her kuş gelerek başına kavuşmuş.

Bunda şuna işâret edilmiştir ki: Tavus mecmâ-ı zînettir. Onun başını kopar ve gözlerini dünyâ zînetlerine kapa. Horoz, şehvete düşkündür, onu boğazla, şehvet bedeninden kurtul. Güvercin heveslerinin peşindedir, onu kes, heveslerine uymaktan sakın. Karga ihtiras kaynağıdır, onu katlet, ihtiraslarına gem vur. Kim nefsinde bu dört sıfatı öldürürse ebedî hayâta ulaşmış olur.

[Sonra onları (Allah'ın izniyle, yanıma gel diye) **çağır, sana koşa koşa gelsinler. Bil ki Allah Teâlâ Azîz'dir.** (İrâde ettiği şeyden âciz kalmaz. Her işlediğinde veyâ terk ettiğinde) **hikmet-i bâliğa sâhibidir.]**

261 **[Mallarını Allah yolunda infâk edenlerin hâli, yedi başak bitiren ve her başağında yüz tâne bulunan bir tâneye benzer.**

Hak Teâlâ dilediğine kat kat verir. Allah Teâlâ Vâsi'dir (fazladan verdiği ziyâde, O'na darlık vermez.) **Alîmdir,** (infâk edenin niyyeti ve infâk kudretini bilir.)]

262 [**Onlar ki mallarını Allah Teâlâ'nın tâatine infâk ederler.**]

Tebûk Gazvesi için hazırlanan ve (Ceyş-i usret) denilen ordunun techîzi için Hazret-i Osman bin deve, Abdurrahman bin Avf da dört bin dirhem harcetmişlerdi. Âyet-i Kerîmenin bunları taltîfen nâzil olduğu rivâyet edilir. Maamafih hükmü, nüzûl sebebine mahsûs değildir.

[**Sonra verdiklerinin arkasından başa kakmazlar, gönül incitmeyi revâ görmezler. Onların Rableri indinde ecirleri vardır. Onlara bir korku yoktur, mahzûn da olacak değillerdir.**]

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَٓا اَذًى
وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَل۪يمٌ ﴿٢٦٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ
بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى كَالَّذ۪ي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا
يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ
تُرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلٰى شَيْءٍ
مِمَّا كَسَبُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٢٦٤﴾

263 [**Güzel bir söz, bir mağfiret** (sâile gönül okşayıcı söz söylemek, isteğini tatlı sözlerle reddetmek, sâilin fakîr hâlini örtmek, hoşa gider bir va'd, bir din kardeşi için gıyâbında edilen güzel bir duâ, ara bulmak için sarf edilen söz) **arkasına ezâ takılan sadakadan hayırlıdır. Allah Teâlâ başa kakılan, eziyet edilen infâktan Ganîdir, Halîm'dir.** (Sadakasiyle başa kakan ve eziyet edene de ukûbetini tâcîl etmez.)]

264 [**Ey îmân edenler! Sadakalarınızın ecrini, başa kakarak, ezâ ederek ibtâl etmeyiniz.**]

[O münâfığın ibtâli gibi ki, sırf gösteriş için, kerîm ve sahî desinler diye, malını infâk eder de, ne Allah Teâlâ'ya ve ne son güne inanmaz.]

[Onun hâli, üzerinde toprak bulunan kaypak bir kayaya benzer ki, şiddetli bir yağmur isâbet ederek onu dümdüz bırakır. Bu riyâkârlar, kazandıkları (bu vasftaki amelleri) **ndan sevâba nâil olamazlar.** (Taştaki toprağın yağmurla akıp gitmesi gibi bu amellerinden faydalanamazlar, kaybolur, gider). **Allah Teâlâ kâfirleri hayır ve irşâda hidâyet etmez.]**

Bu kavl-i kerîmden kolaylıkla anlaşılmıştır ki, ne gösteriş, ne sonradan başa kakarak, ezâ ederek yapılan infâk câiz değildir. Mü'minin behemehâl bundan kaçınması gerekir.

Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz:

«Ma'siyetler içinde sizin için en ziyâde korktuğum ma'siyet, küçük şirktir» buyurdular. Ashâb sordu:

«Yâ Resûlallah! Küçük şirk nedir?» Buyurdu ki:

«Riyâdır. Hak celle ve alâ Kıyâmet Günü kullarına amellerinin mükâfatını verdiği vakit, mürâilere diyecek ki: Dünyâda riyâkârlık ettiğiniz kimselerin yanına gidin, mükâfat bulur musunuz, görün!»

Yine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz buyurdular ki:

«Hak celle ve alâ, Kıyâmet Günü, üç sınıf halktan hesâb soracak. Biri dünyâda Kur'ân lâfız ve ma'nâsını toplayan kimse ki, Hak Teâlâ, ona: (Sana verdiğim ilimle ne yaptın?) diyecek. O, cevâb verecek: (Yâ Rabbi! Geceleyin Sana ibâdet için kıyâm ettim). Fakat Allah ve Melâike onu tekzîb edecek. Hak Teâlâ O'na diyecek ki: (Belki bununla maksâdın, halkın sana kaarib ve âlim demeleriydi. Bu murâdına ise erdin.) Diğeri mal sâhibi kimse ki, Hak Teâlâ, O'na: (Sana verdiğim malla ne yaptın?) diyecek, O, cevâb verecek: (Yâ Rabbi! Onunla sıla-i rahmettim, malımı, hayra sarfettim). Fakat Allah ve Melâike O'nu tekzîb edecek. Hak Teâlâ, O'na diyecek ki: Belki bununla maksâdın, halkın seni kerîm ve sahî olarak anmalarıydı. Bu murâdına ise dünyâda erdin). Biri de o kimsedir ki, gazâda öldürülmüştür. Hak Teâlâ O'na da: (Benim için ne işledin?) diyecek. O, cevâb verecek: (Yâ Rabbi! Senin yolunda gazâ edip öldürüldüm). Fakat Hak Teâlâ ve Melâike O'nu tekzîb edecek. Hak celle ve alâ ona diyecek ki: (Belki bununla, maksâdın, halkın sana cesûr ve şeci demeleriydi. Dünyâda bu murâdına ise erdin). İşte Cehennem bu üç sınıf halkla kızdırılacak.»

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ وَتَثْبِيتًا
مِنْ اَنْفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ اَصَابَهَا وَابِلٌ فَاٰتَتْ اُكُلَهَا
ضِعْفَيْنِ فَاِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

265 [Allah Teâlâ'nın rızâsını arayan ve nefislerinde sadakalarının sevâbını bulacaklarını bilen ve tesbît ederek mallarını tasadduk ve infâk edenlerin hâli. Yüksek bir yerdeki güzel bir bahçenin hâline benzer ki, bol bir yağmur düşer de meyvalarını iki misli verir. Bol yağmur düşmese de ona çisenti yeter, Allah Teâlâ işlediklerinizi görüyor.]

اَيَوَدُّ اَحَدُكُمْ اَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَاَصَابَهُ
الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَاَصَابَهَا اِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ
فَاحْتَرَقَتْ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ
تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾

266 [Sizden biriniz ister mi ki, bir hurmalığı, üzüm bahçesi olsun, altından nehirler aksın ve içinde meyvaların her çeşidi bulunsun. Kendisine de ihtiyarlık çöksün ve küçük, âciz çocukları bulunsun. Bu hâlde iken, o bahçeye yakıcı bir rüzgâr isâbet etsin de, yanıversin.]

Bu, münâfık ve mürâilerin hâllerine misâldir. Îmân ile hasenâtın ecri, sevâbı böyle bahçelere yapılan iyiliklerin Allah için olmasına mâni' olan samimiyetsizlik, riyâ, minnet ve ezâ da o yakıcı rüzgâra benzer. Nasıl bir bora, o bahçeyi bir anda mahvedivermiş ve yeniden meydana getirilmesi imkânı da kalmamışsa, amel-

lerini, riyâkârlık, minnet ve ezâ ile hükümsüz bırakanlar da Kıyâmet Günü, tam muhtâc oldukları bir zamanda, amellerinden faydalanamıyacaklardır. Filhakîka pişmanlık duyacaklar, fakat bu da bir şeye yaramıyacaktır.

[İşte Hak Teâlâ, âyetlerini tefekkür edesiniz diye, böyle bildirir.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ
مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا
الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا
فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾ الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ
الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ
مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾

267 **[Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın tâatine infâkı, kazandıklarınızın ve yerden sizin için çıkardıklarınızın helâl ve temizlerinden yapın!.]**

Bu kavl-i kerîmde ticâret ve san'atla kazancın mubâh olduğuna ve kazancın iyi ve kötü olmak üzere ikiye ayrıldığına delâlet vardır.

Bir Hadîs-i Şerîfte:

«Kişinin en temiz yiyeceği helâl kazancından olanıdır, evlâdı da kazancındandır.» buyurulmuştur.

Diğer bir Hadîs-i Şerîfte de:

«Bir kimse, harâm kazancından tasadduk etse kabûl olunmaz, infâk etse bereket bulmaz ve saklarsa ateşte onun için azık olur. Kötülük, kötülüğü mahvetmez, belki kötülük iyilikle mahvolur.» buyurulmuştur.

Ekser âlimlere göre bu emir, zekât hakkındadır. Maamafîh, tatavvû hâlinde de aynı şekilde hareket etmek lâzımdır.

Başka bir Hadîs-i şerîfte de:

«Bir kimse bir ağaç veyâ ekin eker de, insan, kuş ve hayvanlardan herhangi bir mahlûk ondan yerse, yenilen, onun için sadaka olur.» buyurulmuştur.

[**Âdi malı kasdetmeyin, ki onu infâk ediyorsunuz. Halbuki bir hak karşılığı o âdi şey size verilse almazdınız. Meğer ki, bütün haklarınızın kaybolacağı korkusu ile, göz yummuş olasınız. Bilin ki Allah Teâlâ** (sizin infâkınızdan) **ganîdir.** (Size onu emretmesi sırf faydalanmanız içindir. Ve onu kabûl ve sevâbıyle) **Hamîd'-dir.**]

268 [**Şeytan, sizi yoksullukla korkutur.** (Der ki; malını tut, tasadduk edersen fakîr olursun). **Size cimriliği ve zekât vermemeyi emreder. Hak Teâlâ ise** (sadaka ve zekât vermekle) **size mağfiret** (ve fazl-u kerem) **va'dediyor. Allah Teâlâ'nın infâk eden kimseye fazlı vâsidir. İnfâkını bilir ve Âhirette sevâbını verir.**]

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ
خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

269 [**Hak Teâlâ dilediğine hikmet verir. Kime hikmet verilirse ona bir çok hayırlar da verilir.** (Ve o hayır Âhirette artar, eksilmez). **Bunu ancak kâmil akıl sâhibleri düşünür.**]

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ إِنْ تُبْدُوا
الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا
الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾

270 [**Nafakadan ne infâk ederseniz ve ne nezreylerseniz,**

Hak Teâlâ, onu bilir. Nefislerine zulmedenlerin yardımcıları yoktur.]

271 **[Sadakalarınızı âşikâre verirseniz ne gökçek olur. Eğer gizlice fakîrlere verirseniz bu hakkınızda daha hayırlıdır. Günâhlarınızdan bir kısmını mahveder.]**

Sadaka gerek açık ve gerek gizli verilmiş olsun, makbûldür. Fakat gizli vermek efdaldir. Bir Hadîs-i şerîfte:

«Gizli verilen sadaka, Rabbil'âlemîn'in gazâbını söndürür.» buyurulmuştur.

Âyet-i kerîme nâfile hakkındadır. Farz olan sadakalarda halkı teşvik etmek gâyesiyle, âşikâre vermek daha iyidir.

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Nâfile sadakanın gizlenmesi açıklanmasından yetmiş kat, ve farz sadakanın açıklanması gizlenmesinden yirmi beş kat efdaldir.

[Allah Teâlâ yaptıklarınızdan haberdârdır. (Sadakalarınızı açıklayın veyâ gizleyin, sevâbını verir.) **]**

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰيهُمْ
وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يَشَٓاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ
فَلِاَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ اِلَّا ابْتِغَٓاءَ وَجْهِ اللّٰهِ
وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ
لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

272 **[Onların hidâyeti sana vâcib değildir. Fakat Allah, dilediği kimseye hidâyet eder.]**

Belki sana vâcib olan onları güzellikle teşvîk ve irşâddır. Kötülüklerden nehyetmek ve azâbla korkutmaktır.

Saîd bin Cübeyr'den rivâyet edildiğine göre, Müslümanlar, zimmet ehline (İslâmların himâye ve tabiiyetinde bulunan gayri müslim kavimlerin) fakîrlerine tasadduk ederlerdi. Müslüman fakîrler çoğalınca, Resûl-ü Ekrem Efendimiz, Müslümanları onlara

ihtiyâç hissedip de İslâmiyeti kabûl etsinler, diye sadaka vermekten menetti. Bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil oldu.

Müslümanlar eskisi gibi Yahûdîlere ve zimmet ehline sadaka verir oldular.

Bu Âyet-i kerîmede, kâfirlere tasaddukun cevâzına delâlet vardır.

[Maldan ne infâk ederseniz faydası kendinizedir. İnfâkınız ancak, Hak Teâlâ'nın rızâsı için olsun. Maldan her ne ki infâk ederseniz sevâbı size tamâmen ödenir. Aslâ sevâbının noksaniyle zulmolunmazsınız.]

لِلْفُقَرَٓاءِ الَّذ۪ينَ اُحْصِرُوا ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ
لَا يَسْتَط۪يعُونَ ضَرْباً فِي الْاَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ
اَغْنِيَٓاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِس۪يمٰيهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ
النَّاسَ اِلْحَافاً وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِه۪
عَل۪يمٌ ﴿٢٧٣﴾ اَلَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ
وَالنَّهَارِ سِراًّ وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

273 **[Sadakalarınızı, nefislerini Allah yolunda cihâda vakfeden fakîrlere verin.]**

Bundan maksâd «Suffe ehli»dir denilmiştir. Bunlar Muhâcirînin fakîrlerinden dört yüz kişi kadardı. Mescîd-i şerîfin sofasında otururlardı. Bütün vakitlerini ilme ve ibâdete sarfederlerdi.

Diğer bir kavle göre de, bundan maksâd alelıtlak nefislerini Allah Teâlâ'nın tâatine vakfeden fakîrlerdir.

[**Ki bu sebebten yeryüzünde dolaşmaya (kazanca ve ticârete) muktedir değillerdir. Hâllerini bilmeyen, (istemekten çekindikleri için) zengin zanneder. Sen onları sîmâlarından; (zâfiyet ve yüzlerinin sarılığından, giyinişlerindeki perîşânlıktan) tanırsın. Halktan bir şey istemezler. (Pek muztar kaldıkları takdîrde de ısrâr etmezler.) Maldan ne ki infâk ederseniz Allah Teâlâ onu bilir (ve ecrini verir.)**]

Bir Hadîs-i şerîfte:

«**İçinizden birinizin ipini alarak arkasında bir yük odun getirip bunu bir mikdâr hurmaya satması dilencilik etmekten çok hayırlıdır. Halk ona ister versin, ister vermesin.**» buyurulmuştur. İslâmiyet dilenciliği tecvîz etmez.

Başka bir Hadîs-i şerîfde:

«**Kim bir dilencilik kapısı açarsa; her hâlde Allah, ona bir fakr kapısı açar. Kim müstağnî bulunursa Allah onu muhtâc bırakmaz. Kim iffetli olmaya çalışır, istemekten sakınırsa Allah ona iffet verir.**» buyurulmuştur.

Bir Hadîs-i şerîfde de:

«**Hukuk-u ilâhiye âid günâhlar içinde öyleleri vardır ki, oruc, namaz, Hacc, Umre gibi ibâdetler gufrâna sebeb olmaz da, geçim yolunda çekilen gam ve meşakkatler o yoldaki günâha keffâret olabilir**» meâlindedir.

Bir Hadîs-i şerîfde de:

«**Ashâb sâlihlerden bir zâtı, gündüz oruc tutar, gece ibâdet eder ve çok zikreder diye medhetmişlerdi.** Resûl-ü Ekrem Efendimiz:

«**Yiyeceğini, içeceğini kim te'mîn ediyor?**» dedi. «**Biz bakıyoruz**» dediler. Bunun üzerine Efendimiz:

«**Cümleniz ondan hayırlısınız.**» buyurdular.

Resûlüllah (S.A.V.) Efendimiz, Tebûk Gazvesinden döndükleri vakit, Hazret-i Muâz, kendilerini istikbâl edip musâfaha etmişti. Efendimiz (S.A.V.):

«**Yâ Muâz! Ellerin nasırlanmış.**» buyurdular. Muâz:

«**Evet, kazma elimde toprakla meşgûl oluyorum ve bu sâyede âilemi geçindiriyorum**» deyince, Fahr-i Kâinat, Muâz'ı öptü ve:

«**Bu eli Cehennem yakmaz.**» buyurdu.

274 [**Gece, gündüz, gizli, âşikâr Allah yolunda mallarını infâk edenlerin Rableri indinde ecirleri hazırdır. Onlar için korku yoktur, mahzûn da olacak değillerdir.**]

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, bu Âyet-i kerîme, Hazret-i Ali İbn-i Ebû Tâlib kerremallahü vecheh hakkında nâzil olmuştur. Yanında dört dirhemi vardı. Başka parası yoktu. Birini gece, birini gündüz, birini âşikâre, birini gizli infâk etmişti.

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ
الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا
وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَوٰا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ
فَانْتَهَىٰ فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَٰئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَوٰا وَيُرْبِي
الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾

275 **[O kimseler ki ribâ yerler, Kıyâmet Günü kabirlerinden, Şeytan çarpmış da deliye dönmüş bir kimse gibi kalkarlar. Bu onların, alım satım ribâ gibidir, demeleri yüzündendir. Halbuki Allah Teâlâ, alım satımı helâl, ribâyı harâm kıldı.» buyurmuştur.]**

Ribâ, fâiz demektir. Fâizcilik, câhiliyet devrinden kalmadır. Birine muayyen bir müddet için ödünç para verirlerse, ondan muayyen bir ziyâde alırlardı. Müddet dolar da ödeyemezse borçlu: «Sen, müddeti uzat; ben de fâizi arttırayım.» derdi. Kendilerine: «Bu yaptığınız fâizciliktir.» denilirse: «Ribâ alış veriş gibidir.» diyerek fâizi alış-verişe kıyâs ederlerdi. Halbuki aralarındaki fark meydandadır. Bir dirhem yerine iki dirhem veren kimse bir dirhemini zâyi' eder. Fakat bir dirhem değerindeki malı iki dirheme satın alan birşey kaybetmez. O, ya buna muhtac olmuştur, yâhûd aldığı malın revâcı budur.

Bilmelidir ki, ticâret için malda fazla fiyat istemek harâm değildir. Harâm olan Peygamber (S.A.V.)'in beyân ettiği husûsî ziyâdedir. Bu ziyâde husûsî malda olur. Hadîs-i şerîfde:

«Altını altına, gümüşü gümüşe, buğdayı buğdaya, arpayı arpaya, hurmayı hurmaya ve tuzu tuza ancak bir birine müsâvi, ma-

lı malına ve peşin olarak satın! Ama altını gümüşe, gümüşü altına, buğdayı arpaya, arpayı buğdaya, hurmayı tuza ve tuzu hurmaya peşin olmak şartı ile dilediğiniz gibi satabilirsiniz. İki mal bir cinsden ise ziyâdeyi veren de alan da fâizcilik yapmış olur. Bunda alanla veren müsâvidir.» buyurulmuştur.

Peygamber (S.A.V.), bu hadîsde altı şey hakkında ribâyı nassan bildirmiştir. Sâir ribâ hükümleri bu altı şeye kıyâsla sâbit olur. Bu husûsda ulemâ ihtilâf etmişlerdir. Tafsilâtı Fıkıh ve Usûl-i Fıkıh kitablarındadır.

Peygamber (S.A.V.):

«Ribâyı alana, verene, yazana, şâhid olana Allah lâ'net etti. Bu la'nette hepsi müsâvîdir.» buyurmuştur.

Diğer bir hadîsde:

«Ribâ yetmiş çeşiddir. Allah indinde bunların en hafîfi anasile zinâ eden gibidir.» buyurulmuştur.

[Kim ki Rabbinden bir öğüt erişir de ribâ yemeye son verirse nehiyden önce geçen günâhı mağfiret olunur. Ve aldığı ribâ geri alınmaz. Hakkındaki hüküm Hak Teâlâ'ya âiddir. Kim ki, ribâ harâm kılındıktan sonra helâl diyerek ona dönerse, onlar ateşliktirler ve dâim orada kalacaklardır.]

276 [Allah Teâlâ ribânın bereketini giderir, ribâ giren malı mahveder. Sadakaların sevâbını katlar, (içinden sadaka çıkan mala bereket verir.) Allah Teâlâ harâmı, helâl tanımakta ısrâr ve irtikâb eden günâhkârlardan râzı olmaz ve onları sevmez.]

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ
وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا
مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

277 [Îmân edip sâlih ameller işleyenler, beş vakit namazı âdâb ve rükünlerine riâyet ederek edâ edenler ve zekât verenlerin Rableri indinde ecirleri vardır. Onlara korku yoktur, mahzûn da olacak değillerdir.]

278 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan korkun, ribâdan henüz alınmamış bâkıyeyi terkedin. Eğer ribânın harâm olduğuna îmân edenlerdenseniz.]

Rivâyete göre; Abbas b. Abdilmuttalib ile Osman b. Affân (R. A.), hurma için ba'zı kimselere selem yapmışlardı. Hurma kemâle gelince sâhibleri:

«Eğer siz hurmadan bütün hakkınızı alırsanız kendimize yetecek hurma kalmaz. Râzı olursanız hakkınızın yarısını verelim, yarısını da ziyâdesi ile gelecek seneye veririz.» dediler.

Onlar da râzı oldular. Zamanı gelince, haklarını aldıklarında ziyâdeyi de istediler. O zaman bu âyet-i kerîme indi. Ve Peygamber (S.A.V.) kendilerini ziyâde istemekten nehy buyurdu. Onlar da vazgeçtiler.

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا
فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُسُ
اَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَاِنْ كَانَ
ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍ وَاَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ اِلَى اللّٰهِ
ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

279 [Eğer ribânın bâkıyesini terketmezseniz, Allah Teâlâ, ve Resûlüne karşı harbe girmiş olduğunuzu bilin.]

Allah Teâlâ'nın harbi; ateş ve Resûlünün kılıcıdır, denilmiştir.

[Şâyet (ribâyı helâl tanımaktan) tevbe ederseniz sermâyeniz yine sizindir. Bu sûretle ne zulmetmiş ve ne zûlmedilmiş olursunuz.]

280 [Eğer borçlu sıkıntıda ise, hüküm, genişlik vaktine kadar beklemek, ona mühlet vermektir. Bu gibi borçlarda alacağınızı

tasadduk etmek, nâil olacağınız ecri bilirseniz, sizin için mühlet vermekten daha hayırlıdır.]

Bir hadîs-i şerîfde:

«Kim vâdesi gelen alacağına mühlet verir, te'hîr ederse, geçen her gün için o alacağını tasadduk etmiş gibi sevâba nâil olur.» buyurulmuştur.

Başka bir Hadîs-i şerîfde de:

«Sıkıntı içinde bulunan borçluya mühlet veren veyâ alacağının bir kısmını veyâ hepsini bağışlayan bir kimseyi, Hak Teâlâ, Kıyâmet Gününün sıkıntılarından kurtarır.» buyurulmuştur.

Diğer bir Hadîs-i şerîf de:

«Sıkıntıda bulunan borçluya mühlet veren veyâ alacağının bir kısmından veyâ hepsinden vazgeçen bir kimseyi Hak Teâlâ, Kıyâmet Günü Arş'ının gölgesinde gölgelendirir. Halbuki o gün, onun gölgesinden başka gölge yoktur.» meâlindedir.

Yine bir Hadîs-i şerîfde:

«Zenginin borcunu ödemeyi geciktirmesi zulümdür. İçinizden bir kimsenin, zengin borçlusundan hakkını almak için onu tazyîk etmesinde beis yoktur.» buyurulmuştur.

Diğer bir Hadîs-i şerîf de:

«Mü'minin rûhu muallâktadır, borcunu ödeyinceye kadar yerine vâsıl olmaz.» meâlindedir.

281 **[O günden korkun ki, o gün, Allah'a döneceksiniz. Kişinin, hayır ve şer ne kazanmışsa, cezâsı o gün tamâmen verilir. Hiç bir kimse az mükâfat almak veyâ çok cezâ görmekle mağdur edilmez.]**

İbn-i Abbas (R.A.)'ın beyânına göre Cebrâil (A.S.)'in Peygamberimiz (S.A.V.)'e indirdiği son âyet budur, onu getirdiğinde:

«Bu âyeti Bakara sûresinden 280. âyetin başına koy!» demiştir.

Bundan sonra Peygamber (S.A.V.) Efendimiz 21 veyâ 9, yâhûd 7 gün, yâhûd 3 saat yaşamış; Hicretin 11. senesi Rebiulevvel ayının altıncı Pazartesi günü zevâl vakti vefât etmiştir.

İbn-i Abbas: **«En son inen âyet ribâ âyetidir.»** demiştir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُۜ

وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِۖ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ اَنْ يَكْتُبَ

كَمَا عَلَّمَهُ اللّٰهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذ۪ي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ
اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـًٔا فَاِنْ كَانَ الَّذ۪ي عَلَيْهِ الْحَقُّ
سَف۪يهًا اَوْ ضَع۪يفًا اَوْ لَا يَسْتَط۪يعُ اَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ
وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَه۪يدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَاِنْ
لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَاَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ
مِنَ الشُّهَدَٓاءِ اَنْ تَضِلَّ اِحْدٰيهُمَا فَتُذَكِّرَ اِحْدٰيهُمَا الْاُخْرٰى
وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَٓاءُ اِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْـَٔمُٓوا اَنْ تَكْتُبُوهُ
صَغ۪يرًا اَوْ كَب۪يرًا اِلٰٓى اَجَلِه۪ ذٰلِكُمْ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاَقْوَمُ
لِلشَّهَادَةِ وَاَدْنٰٓى اَلَّا تَرْتَابُٓوا اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً
تُد۪يرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَلَّا تَكْتُبُوهَا
وَاَشْهِدُٓوا اِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا يُضَٓارَّ كَاتِبٌ وَلَا
شَه۪يدٌ وَاِنْ تَفْعَلُوا فَاِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا
اللّٰهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللّٰهُ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿٢٨٢﴾

282 **[Ey îmân edenler! Birbirinizden muayyen va'de ile borç alıp verdiğiniz zaman onu yazın!]**

Bu borç, ister alım-satımdan mütevellid olsun, ister alınacak

bir mala karşılık peşin verilen bir para olsun, ister ödünç verilmiş bulunsun, müsâvîdir. Hak sâhibinin va'desi gelmeden önce, hakkını istemesi câiz değildir. Eğer va'de karz içinse, ekseri ulemâya göre ona riâyet gerekmez. Borcun yazılması ba'zı ulemâya göre vâcib ve ba'zılarına göre de müstehâbdır. Fakat bir kısım ulemâ indinde borç ve rehinin yazılması bu Âyet-i kerîmeye istinâden farzdır.

[**Ve bunu aranızda** (taraflardan hiçbirine meyletmiyecek, iki tarafın haklarını gözetecek tarafsız) **bir kâtib-i âdil yazsın. Ve Allah Teâlâ'nın kendisine öğrettiği veçhile yazmaktan çekinmesin de yazsın! Borçlu olan kimse de borcunu imlâ ve ikrâr etsin. Ve** (kâtib ve üzerinde hak olan kişi), **Rabbi Teâlâ'dan korksun da, o haktan zerre kadar bir şey eksik bırakmasın.**]

[**Eğer üzerinde hak bulunan borçlu** (malını isrâf ve telef eden bir) **sefîh, veya zayıf** (küçük, veyâ çok ihtiyâr) ve **bunak, yâhûd** (dilsizlik, tutukluk, dil bilmezlik gibi her hangi bir sebeble) **bizzat başkasından hakkını** (istemeye ve söyleyip) **yazdırmaya gücü yetmezse o talep ve ikrârı onun yerine, velîsi** (veyâ vasî, vekîl veyâ tercümanı) **yazdırsın. Ve bunu hak ve sıdk ile yapsın.**]

[**Erkeklerden iki şâhid de getirin, ki îcâbında borca şahâdet etsinler. Eğer iki erkek bulunmazsa, o zaman doğruluğuna emîn olduğunuz kimselerden bir erkekle iki kadın şâhid olsunlar, kadınlardan biri unutursa, diğeri hatırlatır.**]

Bu âyet-i kerîme'de kadınların akılları noksan ve zabıtları eksik olduğuna, unutkanlıklarına işâret vardır.

Bilinmelidir ki, şâhidliğin kabûlü için yedi şart vardır. Bunlar: İslâm, hürriyet, akıl, bülûğ, adâlet, mürüvvet ve bir de töhmet bulunmamaktır. İmdi:

1) Kâfirlerin şâhidliği kabûl edilmez. Zîrâ yalancıların şâhidliği kabûl olunmazsa, kâfirinki evleviyetle kabûl olunmaz. Çünkü o, Allah'a karşı yalan söyler. Hanefîlere göre, Zimmîlerin (İslâm memleketi teb'asından olan gayr-ı müslimlerin) birbirlerine şâhidlikleri câizdir.

2) Kölelerin şâhidliği câiz değildir. Bunu yalnız İbn-i Mes'ud,

Enes b. Mâlik (R.A.) ile Kâdî Şüreyh câiz görmüşlerdir.

3) Delinin sözü makbûl değildir. Şâhidliği nasıl makbûl olur?

4) Çocukların şâhidliği makbûl değildir. Zîrâ Teâlâ Hazretleri: «Doğruluğuna emîn olduğunuz kimselerden..» buyurmuştur.

5) Adâlet şarttır. Adâlet; büyük günâhlardan sakınmak, küçük günâhları ısrâr ve devamla yapmamaktır.

6) Mürüvvet de şarttır. Mürüvvet; insanlık demektir. Bundan murâd, edeb ve terbiyeli, heybetli olmakdır.

7) Töhmet bulunmamak dahî şarttır. Bu sebebden düşmanın, düşmana şâhidliği makbûl değildir. Ve eğer menfaat varsa, kişinin oğluna ve babasına şâhidliği makbûl değildir. Menfaat yoksa makbûldür.

Kendi menfaati için şâhidlik yapanın şâhidliği dahî kabûl edilmez. Bu husûsda Fıkıh Kitablarında tafsîlât vardır.

[Şâhidler, şahâdetin edâsına dâvet edildikleri vakit imtinâ etmesinler. Az olsun, çok olsun onu va'desine kadar yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah Teâlâ indinde adâlete daha muvâfık, şahâdet için daha sağlam, şübheye düşmemenize daha yakındır. Meğer ki elden ele alıp verdiğiniz hazır bir ticâret (yâni peşin para ile yapılan bir ticâret) **olsun. Bu takdîrde,** (nizâ ve unutkanlık bahis konusu olmayacağı için) **bunu yazmamanızda beis yoktur. Alım-satım yaptığınız vakit de şâhid tutun. Kâtibe de, şâhidlik edene de zarar verilmesin.]**

Yâhûd kâtib ve şâhid da'vete icâbet etmemekle, hak sâhibini zarara sokmasınlar. Kâtib yazmaktan, şâhid şahâdetten imtinâ etmesin. Veyâ yerine başkalarını bulmak mümkünken, işleriyle meşgûl olanlar, işlerinden alıkonulmasın. Veya kâtibe ücreti ve şâhide hakkı verilmemekle ızrâr edilmesin. Bu âyetteki emirlerin ekseri ulemâya göre nedib ifâde ettiği söylenir.

[Eğer ızrâr eder, nehyolunduğunuz şeyi işlerseniz bu tâatten çıkmaktır, ki kendinize dokunacak bir fısk olur. Hak Teâlâ'nın emrine ve nehyine aykırı hareketten sakının, azâbından korkun: Allah Teâlâ, işlerinize âid hükümlerini size öğretiyor. Hak Teâlâ, her şeyi hakkiyle bilir.]

وَاِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَاِنْ
اَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِى اؤْتُمِنَ اَمَانَتَهُ
وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَاِنَّهُ
اٰثِمٌ قَلْبُهُ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوَاتِ
وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاِنْ تُبْدُوا مَا فِى اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوهُ
يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ
وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

283 **[Eğer seferde iseniz, bir kâtib de bulamadınızsa, bu takdîrde rehin kâfi.]**

Bu rehinde sefer şart değildir. Sefere çıkmayan kimse dahî rehin alabilir. Zîrâ Hz. Âişe (R. Anhâ.)'den rivâyet olunduğuna göre, Peygamber (S.A.V.) Medîne'de âilesi için bir Yahûdîden 20 ölçek arpa alıp, o'na zırhını rehin vermiştir. Ortada sefer yoktur.

[Birbirinize emniyetiniz varsa, kendisine emniyet edilen kişi, Rabbi Teâlâ'dan korksun, hıyânet ve hakkı inkârdan sakınsın da emânetini tamâmen ödesin.]

[Şahâdete çağırıldığınız zaman onu gizlemeyin. Kim gizlerse mutlak kalbi günâhkârdır. Allah Teâlâ, yaptıklarınızı hakkiyle bilir.]

284 **[Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. Kalblerinizdekini açığa vursanız da, gizleseniz de Hak celle ve alâ onun hesâbını sizden alır. Dilediğini mağfiret ve dilediğine azâb eder. Allah Teâlâ, her şeye hakkiyle kaadirdir.]**

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا اُنْزِلَ اِلَيْهِ
مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ
وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا
وَاَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

285 [**Muhammed Aleyhisselâm ve mü'minler, Rab Teâlâ'dan ona indirileni** (Kur'ân-ı Kerîm'i) **tasdîk ettiler. Muhammed Aleyhisselâm ve mü'minlerden her biri, Allah Teâlâ'nın vahdâniyetini, Meleklerinin mükerrem kulları olduğunu, Kitablarının O'nun kelâm-ı kadîmi** (olup ondaki helâlın helâl, harâmın harâm) **ve Peygamberlerinin** (emir, nehiy, va'dü va'dini kullarına teblîğ edici ve itâati vâcib) **kulları bulunduğunu tasdîk ettiler. Allah Teâlâ'nın Peygamberlerinden hiçbirini** (Yahûdî ve Nasrânîlerin yaptığı gibi kimini tasdîk ve kimini tekzîb ederek) **ayırdetmeyiz. «Ey Rabbimiz! İşittik, emrine itâat ettik. Senden gufrânını dileriz ve âkıbet** (ölümümüzden sonra) **varılacak merci ancak sensin» dediler.**]

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ
نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَسِينَا اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا
اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا
مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا
اَنْتَ مَوْلٰينَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

286 [**Allah Teâlâ, hiç kimseye tâkati olmayan şeyi teklîf et-**

mez. Herkesin kazandığı hayrın ecir ve sevâbı kendinedir. Ve kazandığı şerrin de günâhı ve ıkaabı kendinedir. (Hayrın faydası kendisinedir. Şerr'i de kimseye zarar vermez.) **Ey Rabbimiz! Şayet unutur veyâ hatâ edersek bizi muâhaza buyurma!..]**

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Hatâ, unutkanlık veyâ ikrâhla işlenen günâhların muâhazası ümmetimden kaldırıldı.» buyurulmuştur.

[Ey Rabbimiz! Bizden evvelki ümmetlere yüklediğin ağır yükü bize yükleme.]

Rivâyet edilir ki: Hak celle ve alâ, onlara elli namaz ve mallarının dörtte birini zekât farz kılmıştı. Elbiselerine necâset bulaşsa, keserlerdi. İçlerinden biri bir günâh işlese, o günâhı sabahleyin kapısının önünde yazılmış bulurdu.

[Ey Rabbimiz! Tâkat getiremeyeceğimiz yükü bize yükleme! Günâhlarımızı afvınla izâle et! Bize mağfiret eyle! Bize rahmet et! Bizim nâsır, hâfız ve velîyy-i umûrumuz Sensin. Kâfirlere karşı bize yardım et!]

Rivâyet edilir ki: Fahr-i Kâinat (S.A.V.) Efendimiz, Mirâc gecesi bu duâyı okumuş, Melekler; **«Âmîn»** demişler ve Cenâb-ı Hak, icâbet buyurmuştur.

Sahih-i Müslim'de İbn-i Mes'ud (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, Resûl-ü Ekrem Efendimize Mirâc gecesi üç şey verilmiştir: Beş vakit namaz, Bakara sûresinin sonu, Muhammed ümmetinden şirk koşmayan kimsenin büyük günâhlarının afvı.

Beyzâvî'de de kaydedildiğine nazaran, Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz:

«Hak celle ve alâ halkı, halketmezden iki bin yıl evvel, kudret eliyle yazdığı Bakara sûresinin sonundaki iki âyeti Cennet hazînesinden inzâl etti. Kim o âyetleri Yatsıdan sonra okursa, bütün gece ibâdet etmişcesine sevâba nâil olur.» buyurmuşlardır.

3 — ÂL-İ İMRÂN SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 200 Âyettir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

(Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle)

الٓمٓ ﴿١﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ ﴿٣﴾ مِنْ قَبْلُ هُدًى
لِلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٤﴾

1 **[Elif, lâm, mîm!]**

2 **[Allah Teâlâ, Mâ'bûd-ü bilhak ilâh O'dur. O'ndan başka mâ'bûd yoktur. Bâkî, dâim ve halkın umûruna kaaimdir.]**

Mukaatil İbn-i Süleymân, bu sûrenin ilk âyetlerinin nüzûl sebebinin yine Yahûdîler olduğuna kaaildir. Buna karşılık, Muhammed ibn-i İshak, Mübâhele Âyetinin, yânî:

اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾

(Âyet: 62) âyetinin başına kadar olan âyetlerin Nasrânîler hakkında indirildiğine kaail bulunmaktadır ki, hemen bütün müfessirler de bu kanaattedirler. Bu husûsda Necrân Nasrânîlerinin Resûlüllah (S.A.V.) ile bir münâzarası rivâyet edilmektedir.

Mu'cem'ül-Büldân'da, Necrân, biri Yemen, diğeri Havrân ve üçüncüsü Kûfe civârında olmak üzere üç kasabanın müşterek ismidir. Burada mevzuubahs olan Yemen Necrânı'dır. O tarihte Nasrânîlerin dînî merkezlerinden biriydi. İşte buradan Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimize murahhas olarak bir hey'et gelmişti. Tarihte buna «Vefd-i Necrân» denir. Altmış kişiydiler. İçlerinden on dördü büyükleri, on dördün içinde üçü de en büyükleri idi.

Emîrleri El-Âkıb, vezîrleri El-Eyhem, dîni reisleri de Ebû Hârise ibn-i Alkame idi. Bu zâtın ilmî şöhreti vardı. Tedrîsâtta bulunuyor ve emrine verilmiş olan birçok kiliseleri idâre ediyordu. Çok zengindi.

Hey'et, bir gün, İkindi Namazından sonra Mescid-i Şerîf'de Efendimizin huzûrlarına girdi. Bu sırada, ibâdet vakitleri gelmiş olduğu için, Mescid-i Şerîf'de doğuya yönelerek ibâdet etmeye başlamışlar, Resûlüllah Efendimiz de: **«Bırakınız, ibâdet etsinler»** buyurmuştu. İbâdeti müteakib, Âkıb, El-Eyhem, Ebû Hârise, Resûl-ü Ekrem Efendimizle konuşmuşlardı. Konuşma esnâsında: «Hazret-i Îsâ, hâşâ, kâh Allah'tır, kâh Allah'ın oğludur, kâh sâlisü selâsedir» diyorlardı.

Îsâ'nın Allahlığına, ölüleri diriltmesini, hastaları iyi etmesini, gaybı haber vermesini delîl olarak gösteriyorlar; Allah'ın oğlu olmasına da: «Zîrâ belli bir babası yoktur.» diyorlardı. Sâlisü selâse (üçün, üçüncüsü) sözü için de «Allah, yaptık, kıldık diyor. Eğer bir olsaydı yaptım derdi.» diye istidlâl ediyorlardı.

Fahr-i Kâinat Efendimiz, bunlara İslâm'ı teklîf etti:

«Biz, senden evvel İslâma girmişiz.» dediler. Resûl-ü Ekrem:

«Yalan söylediniz. Allah Teâlâ'ya oğul isnâd edişiniz, îmânınızı tekzîb eder.» buyurdu.

«Allah'ın oğlu değilse, o halde bunun babası kim?» dediler.

Bunu müteakib Resûlullah (S.A.V.) ile aralarında şöyle bir konuşma cereyân etti:

Resûlüllah (S.A.V.):

«Bilmiyor musunuz ki, Allah, hayy-ü lâ yemûddur. Îsâ'ya ise fânîlik ârız olur.»

«Evet!»

«Bilmiyor musunuz ki, babasına benzemiyen hiçbir evlâd yoktur.»

«Evet!»

«Bilmiyor musunuz ki, Rabbimiz her şeyin üzerine Kayyûm'-dur. Onu hıfzeder, rızıklandırır. Halbuki Îsâ, böyle bir şeye mâlik midir?»

«Hayır!»

«Bilmiyor musunuz ki, Allah Teâlâ'ya yerde ve gökte hiçbir şey gizli değildir. Îsâ ise Allah'ın bildirdiğinden gayri bir şey bilir mi?»

«Hayır!»

«Rabbimiz, Îsâ'yı rahimde dilediği gibi tasvîr etti, bunu biliyor musunuz?»

«Evet!»

«Rabbimiz yemez, içmez, hadesten münezzehtir, bunu da biliyor musunuz?»

«Evet!»

«Îsâ'ya anası bir kadının hâmil olduğu gibi hâmil olmuş ve kadının vaz-ı hamli gibi onu vaz'etmiş, o da bir çocuğun gıdâ aldığı gibi gıdâ almıştı. Sonra da yer içerdi, hades yapardı. Bunu da biliyorsunuz değil mi?»

«Evet!»

«O hâlde Îsâ, zannettiğiniz gibi nasıl olur?» buyurdu.

Onlar da sükût ettiler. Maamafîh, sonra yine inâd ettiler de:

«Yâ Muhammed! Sen onun kelimetullah ve rûh-un minh (Allah'ın kelimesi ve ondan bir rûh) olduğu zannında değil misin?» dediler.

«Evet!» buyuruldu.

«Eh... İşte bu bize yeter!» diye, yine bilerek inkâr yoluna saptılar.

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, sûrenin başından seksen küsûr âyet inzâl buyurdu. Nihâyet Âl-i İmrân Sûresinin 61. âyeti inzâl buyurulunca:

«Yâ Ebel-Kaasım! Bizi bırak, işimizi görelim de sonra gelir, dediğini yaparız» dediler ve ayrıldılar. Aralarında konuştukları zaman o üçten birisi:

«Anladınız ya, Muhammed hakîkaten Peygamber. Sâhibiniz hakkındaki nizâı ne güzel hâl ve fasletti. Bilirsiniz ki, her hangi bir kavim, bir Peygamber ile mülâ'aneye kalkışırsa, büyüğü küçüğü mahvolur. Eğer bunu yaparsanız kökünüz kurur. Mademki dîninizde kalmak istiyorsunuz, o hâlde bu zâtla düşmanlığı terk ve bir anlaşma yaparak memleketinize gidiniz» dedi.

Tekrar huzûr-u risâlete geldiler. Ve:

«Yâ Ebel-Kaasım, biz seninle mülâ'ane etmemeye ve fakat seni dîninde bırakıp kendi dînimizde kalmaya karar verdik. Yalnız,

biz senden râzıyız, ashâbından bize bir zât gönder de ihtilâflı işlerimizi hâlletsin, bize hakem olsun.» dediler.

Cenâb-ı Peygamber:

«Öğle sonu bana gelin de size bir hakem tâyin edeyim.» dedi.

Hazret-i Ömer (R.A.): «Ben hiçbir zaman imâreti sevmedim, fakat o gün benim ta'yîn edileceğimi ümit etmiştim. Öğle namazını kıldık. Resûl-ü Ekrem sağına ve soluna bakıyor, göz gezdiriyordu. Ben de, beni görsün diye uzanıyordum. Nihâyet Ubeydetübnülcerrâh'ı gördü, çağırdı: «Onlarla git, aralarında çıkacak ihtilâfları hâllet, hakem ol!» buyurdu. Tek arzu ettiğim me'mûriyeti de Ebû Ubeyde alıp gitti.» dermiş.

Hâsılı, Necrâniler, İslâmiyeti kabûl etmemişlerse de, bir anlaşma yapmak sûretiyle, İslâm tabiiyetini kabûl etmişler ve berâberlerinde bir hakem alıp götürmüşlerdi.

Hey'et içinde, yalnız Ebû Hârise ibn-i Alkame'nin kardeşi Kürz ibn-i Alkame İslâmiyeti kabûl etmişti ve bunu açıklamıştı da. Necrân'dan hareket ettikleri vakit, Kürz, ağabeysi Hârise'nin yanındaymış. Söz arasında Hârise:

«Vallahi, o, bizim beklemekte olduğumuz Peygamber.» demiş:

Kürz:

«Peki, bunu bildiğin hâlde, ondan seni meneden ne?» diye sormuş.

O da:

«Kırallar bize çok servet verdiler. Şimdi ona îmân etsek hepsini elimizden alırlar» diye cevâb vermiş.

Bu cevâb Kürz'ün kalbinde bir ukde olmuş, nihâyet konuşmanın cereyânını ta'kîb ettikten sonra, İslâmiyeti kabûl ettiğini hikâye etmiştir.

Dünya sevgisi, birçoklarını işte böyle Hakkı kabûlden menetmiştir. Âl-i İmrân Sûresi, Âyet: 14 bu rûhî hâleti ne güzel anlatır.

3 - 4 [**Yâ Muhammed! Hak celle ve alâ sana Kur'ân'ı adlile** (veyâ haberlerinde sıdkile veyâhûd Allah Teâlâ tarafından gönderildiğine dâir delillerle) **kendinden evvelki Kitabları** (tevhîd, sevâblar, haberler ve ba'zı şeriatlarda) **tasdîk eder olduğu hâlde, inzâl etti.**]

[**Ve Kur'ân'ı indirmeden önce de, nâsa hidâyet olarak Mûsâ'ya Tevrât'ı ve Îsâ'ya İncîl'i indirmişti. Hak ile bâtılı ayırdeden diğer Kitabları da indirdi.**]

[**Onlar ki Hak Teâlâ'nın âyetlerine kâfir oldular. Şübhesiz onlara** (Dünyâda ve Âhirette, küfürleri yüzünden) **şiddetli bir azâb vardır.**]

[Allah Teâlâ Gaalibtir. Ta'zibten menedilmez. Kendisine isyân edene intikâm eder.]

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا
فِي السَّمَاءِ (٥) هُوَ الَّذ۪ي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ
لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ (٦) هُوَ الَّذ۪ي اَنْزَلَ عَلَيْكَ
الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ
فَاَمَّا الَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ
الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْو۪يلِه۪ وَمَا يَعْلَمُ تَأْو۪يلَهُ اِلَّا اللّٰهُ وَالرَّاسِخُونَ
فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِه۪ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ
اِلَّا اُولُوا الْاَلْبَابِ (٧)

5 **[Allah Teâlâ'ya yerde ve gökte bir şey gizli kalmaz.** (Her şeyi bilir. Kâfirlerin küfrüne, mü'minin îmânına muttalidir. Kıyâmet Günü herkese amellerinin cezâsını verir.) **]**

6 **[Döl yataklarında size** (erkek, dişi, beyaz, siyah, çirkin, güzel) **dilediği şekil ve keyfiyette sûret veren O'dur. O'ndan gayri ilâh yoktur. Azîz ve Hakîm O'dur.]**

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Sizden biriniz bedeni annesinin karnında kırk gün meni olarak toplanır. Sonra 40 gün kan pıhtısı, 40 gün et parçası olur. Ondan sonra Allah Teâlâ ona dört emirle bir Melek gönderir. Bu Melek onun rızkını, amelini, ecelini ve şâkî mi yoksa mes'ûd mu

olacağını yazar. Sizden biriniz Cennetlik işler yapar. Hattâ Cennet'e girmesine bir arşın kalır. Ama kader yetişip Cehennemlik bir iş yapar; ve Cehennem'e girer. Biriniz Cehennemlik iş yapar; Cehennem'e girmesine bir arşın kalır. Ona da kader yetişip Cennetlik iş yapar ve Cennet'e girer.»

7 **[Sana Kur'ân'ı Allah Teâlâ inzâl etti. Onun bir kısmı muhkem âyetlerdir ki, bunlar Kitabın aslıdır. Bir kısmı da müteşâbihdirler.]**

Muhkem âyetler: Ma'nâsı açık, hakkında işkâl ve tereddüd husûle gelmiyen âyetlerdir.

Müteşâbih ise; muhkemin zıddıdır. Onun ma'nâsını **anlamaya** imkân yoktur.

[Fakat kalblerinde eğrilik bulunanlar (muhkem âyetleri bırakırlar da) **fitne aramak** (Hakkı karıştırmak, halkı şübheye düşürüp doğru yoldan saptırmak kasdiyle) **ve isteklerine göre te'vîl etmek için müteşâbih olan âyetlere tâbi' olurlar.]**

[Halbuki onun te'vilini Allah Teâlâ'dan başka kimse bilmez. İlimde rüsûh sâhibi olanlar da: «Biz, ona inandık, muhkemi, müteşâbihi, her biri, Rabbimiz Allah Teâlâ tarafındandır, hepsi haktır» derler. Bunları kâmil akıl sâhiblerinden başkası düşünemez.]

Yâhûd bunlardan yalnız kâmil akıl sâhibleri öğüt kabûl eder.

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا

وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾

8 **[Ey Rabbimiz! Bizleri hidâyete erdirdikten sonra, kalblerimizi yanıltma. Bize kendi katından rahmet ihsân eyle.** (Günâhlarımızı mağfiret et!) **Cümlenin murâdını veren Sen'sin.]**

Bu Âyet-i kerîmede, hidâyet ve dalâletin Allah Teâlâ'dan olduğuna delâlet vardır. Bir Hadîs-i şerîfde:

«Kalb, meşî'et-i ilâhiyye indinde rüzgârın her yana döndürdüğü bir çöl nebâtının rişesi gibidir.» buyurulmuştur.

Efendimiz:

«Ey kalbleri hâlden hâle tahvîl eden Allah'ım! Kalblerimizi Dîn-i İslâm üzere tesbit et.» diye duâ ederlerdi.

رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ
الْمِيعَادَ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ
مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا وَأُولٰئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ﴿١٠﴾

9 [Ey Rabbimiz! Geleceğinde hiç şübhe olmayan bir günde, muhakkak ki Sen insanları toplayacaksın. Şübhesiz Allah Teâlâ va'dinden dönmez, derler.]

10 [Onlar ki kâfir oldular, ne malları, ne oğulları (dünyâda ve Âhirette) Allah Teâlâ'nın azâbından kendilerini kurtaramaz. Onlar Cehennem'in tutuşturacak odunudur.]

كَدَأْبِ اٰلِ فِرْعَوْنَ

وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ
وَاللّٰهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ
وَتُحْشَرُونَ إِلٰى جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٢﴾

11 [(O kâfirlerin Resûlüllah'ı tekzîbde ve hakkı inkârda âdetleri) Fir'avun oğullarının âdetleri gibidir.]

[Ve onlardan önce geçen ümmetlerin kâfirleri de bizim Kitablarımızı ve Resûllere verdiğimiz delîllerimizi tekzîb etmişlerdi. (Senin kavminin tekzîb etmesi gibi.)]

[Hak Teâlâ onlara günâhları yüzünden ikaab etti. Allah Teâlâ'nın (âyetlerini ve Resûllerini tekzîb edenlere) ikaabı şiddetlidir.]

12 [Yâ Muhammed! Kâfirlere de ki: Siz mutlak mağlûb olacaksınız ve Cehennem'de bir yere götürüleceksiniz ki, o ne fenâ bir döşek (bir makar) dır.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; Peygamber

Efendimiz (S.A.V.) Bedir Gazâsında Kureyş'e gaalib gelerek Medîne'ye döndüğü vakit, Yahûdîlere:

«Allah Teâlâ'nın azâbından korkun, İslâm'a gelin, ki Kureyşe erişen musîbet size de ermesin, kaldı ki Peygamberliğimi Kitabınızdan bilmektesiniz.» buyurmuştu. Dediler ki:

«Yâ Muhammed! Sen, buna aldanma, harb ilmini bilmiyen bir kavme olan muzafferiyetini öne sürerek bizi onlara kıyâs etme ve bize gaalib geleceğini sanma.»

Âyet-i celîle bunun üzerine nâzil olmuştur. Ve filhakîka bilâhare hepsi mağlûb ve perîşân olmuşlardır.

قَدْ كَانَ لَكُمْ اٰيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ
الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَاُخْرٰى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ
مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَٓاءُ اِنَّ فِي ذٰلِكَ
لَعِبْرَةً لِاُو۬لِي الْاَبْصَارِ ﴿١٣﴾

13 **[Bedir Gazvesinde çarpışan iki cemiyette sizin için bir ibret vardı. Onlardan biri Hak Teâlâ'nın tâatinde vuruşuyordu, diğeri de kâfirdi.]**

Allah yolunda vuruşanlar, Resûlullah ve ashâbı idi. Üçyüzonüç kişiydiler. Yetmiş yedisi muhâcir, ikiyüz otuzaltısı da Ensârdandı. İçlerinde üç atlı ve yetmiş develeri vardı. Nöbetleşe binerlerdi. Hattâ Resûl-ü Ekrem ile Hazret-i Ali ibn-i Ebû Tâlib ve Zeyd bin Hârise radiyallahü anhümâ için bir deve olup, üçü nöbetle binerdi. Kâfirler ise; dokuzyüzelli kişi idi. Ve hepsi zırhlı idi. İçlerinden yüzü atlı ve yediyüzü develi idi. Gerek adet ve gerek silâh bakımından İslâmlara kat kat üstün idiler.

Bedir Gazâsı, Peygamber (S.A.V.) Efendimizin ilk gazâları idi.

[Onlar, Müslümanları gözleriyle kendilerinin iki misli görüyorlardı.]

Müslümanlar üçyüz bu kadar, müşrikler de dokuzyüz bu kadar kişi olduğuna göre, kâfirler, mü'minleri iki misli, yâhûd kendilerinin iki misli kadar, ya altıyüz bu kadar, veyâ iki bine yakın görüyorlardı. Ve nihâyet kalblerine korku düşmüş ve bozulmuşlardı.

[Allah Teâlâ, dilediğini yardımiyle te'yîd eder. Bunda basîret sâhibleri için bir ibret vardır.]

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ
مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ
وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذٰلِكَ
مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاٰبِ ﴿١٤﴾ قُلْ
أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ
مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾

14 **[İnsanlara: Kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüş, salma ve güzel atlar, deve, sığır, koyun, keçi gibi hayvanlar, ekinler kabîlinden şehevat sevgisi bezendi.]**

[Fakat bunlar dünyâ hayâtının geçici metâıdır. Nihâyet varılacak yerin bütün güzelliği Allah yanındadır.]

15 **[Yâ Muhammed! De ki: İstediklerinizden daha hayırlısını size haber vereyim mi?]**

[Şirk ve günâhlardan ve dünyâ zînetleriyle süslenmekten sakınanlar için, Allah Teâlâ indinde, altından ırmaklar akan Cennetler vardır.]

[Ki orada dâimî olarak kalacaklardır. Bir de, zâhirî ve bâtınî bütün ayıplardan temizlenmiş zevceler ve Allah Teâlâ'nın rızâsı vardır (ki bu, ni'metlerin en büyüğüdür.) **]**

[Allah Teâlâ kullarının amellerini görür, (ihsân ehline sevâb verir, isâet ehline de ikaab...) **]**

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

«Hak celle ve alâ Cennet ehline, Benden râzı oldunuz mu? diyecek. Diyecekler ki: Ey Rabbimiz! Niçin râzı olmayalım ki bize amellerimizle lâyık olmadığız hâlde, mahzâ fazlından ni'metlerinin en üstününü veriyorsun. Cenâb-ı Hak buyuracak: Şimdi, sizi

ihsânlarımın efdali rızâma mahal kıldım. Bundan böyle artık ebediyen size gazâbetmem.»

Bu Âyet-i kerîmeden anlaşıldığına göre: Allah Teâlâ'nın **ni'**metlerinin ednâsı dünyâ metâıdır, üstünü, Allah **rızâsı,** ortası da Cennet ve naîmdir.

اَلَّذ۪ينَ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اِنَّنَٓا اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا
عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾ اَلصَّابِر۪ينَ وَالصَّادِق۪ينَ وَالْقَانِت۪ينَ
وَالْمُنْفِق۪ينَ وَالْمُسْتَغْفِر۪ينَ بِالْاَسْحَارِ ﴿١٧﴾ شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُو۬لُوا الْعِلْمِ قَٓائِمًا بِالْقِسْطِ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿١٨﴾

16 **[Onlar, Hak Teâlâ'ya tazarrû edip derler ki: Ey Rabbimiz! Sana ve Resûlüne îmân ettik. Artık günâhlarımızı mağfiret et, ve bizi ateş azâbından koru.]**

17 [Ki tâate, musîbetlere, isyân ve aykırı hareketten sakınmaya] **sabredicilerdir. Îmânlarında, sâlih amellerinde, kendileri ile Allah Teâlâ veyâ halk arasındaki sözlerinde gerçek olanlardır. Ve Allah Teâlâ'ya itâat ediciler, Allah Teâlâ'nın tâatinde mallarını infâk edicilerdir. Ve seherlerde namaz kılıcılardır.]**

Veyâ Sabah Namazını cemâatle kılıcılardır. Gecenin sonuna, Seher denilmesi, sabaha yakın olduğu içindir. Veyâ onlar ki teheccüdlerini sehere kadar uzatarak sonra istiğfâr edicilerdir.

Nâfi der ki: İbn-i Ömer (R.A.) geceyi ihyâ ederdi. Seher olunca, tâ sabah oluncaya kadar istiğfâr ve duâ ile meşgûl olurdu.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz buyurmuşlar:

«Her gecenin üçte biri kaldığı vakit, Hak Teâlâ der ki: Ben, bu mülkün ve her şeyin hâlik ve mâlikiyim, kim Bana duâ ederse O'na icâbet ederim, kim Benden bir şey isterse O'na veririm. Kim günâhının mağfiretini dilerse O'nu bağışlarım.

Lokman Hekim de oğluna: «Horozdan daha âciz olma, seher vakti horoz öterken seni uykuda bulmasın» demiş.

18 **[Allah Teâlâ, kendisinden gayri ilâh olmadığını, vahdâniyyetine delâlet eden delîllerle, âyetleriyle açıkladı.]**

Rivâyet edildiğine göre: Şam'dan iki seyyah Yahûdî âlimi, Medîne'yi gördükleri vakit, biri diğerine:

— Bu şehir, âhir zaman peygamberinin şehrine pek benziyor, demişti. Nihâyet huzûr-u risâletpenâhiye girdiler. Kitablarında ta'rîf edilen vasıflarından O'nu tanıdılar. Dediler ki:

— Senden bir şey soracağız. Eğer bunu bize haber verirsen, doğruluğuna inanırız, sana îmân ederiz. Kitâbullahta en büyük şahâdet nedir?

Resûl-ü Ekrem, bu Âyet-i kerîmeyi okudu. İkisi de İslâm'a geldiler.

[Ve Melekler Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetini ikrâr ettiler. İlim sâhibleri de vahdâniyyetini tasdîk eylediler.]

[O, emir ve nehyinde adli ikaamet eder olduğu hâlde. (Yâhûd, ilim sâhibleri vahdâniyyet-i bârîye hüccet ikaamet ettikleri hâlde.) **]**

[O'ndan gayri ilâh yoktur.]

[O Allah-ü azîmüşşân ki tevhîd etmiyene intikam eder ki, benzerine hiçbir müntekim kaadir olmaz. Dilediğine hükmeder, hiç kimse O'nu tahvîle kaadir değildir.]

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْإِسْلَامُ قف

وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ

الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ط وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللّٰهِ فَإِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ

الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلّٰهِ وَمَنِ

اتَّبَعَنِ ط وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ ءَأَسْلَمْتُمْ

فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا ج وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ

الْبَلَاغُ ط وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ع ﴿٢٠﴾

19 **[Şübhesiz, Allah Teâlâ indinde hak dîn, İslâm Dînidir, ki tevhîddir. İslâm Dîninde, kendilerine Kitab verilenler ancak, ha-**

kîkati bildikten sonra, hased ve ihtirasları yüzünden ihtilâfa düştüler.]

Yâhûd riyâset hırsı yüzünden. Yoksa şübhe ettikleri için değil, içlerinden bir kısmı; **«İslâm Dîni, haktır»** dediler. Bir kısmı, **«Bu, bizim için değil,»** dediler. Bir kısmı da külliyen inkâr ettiler.

Rebî bin Enes (R.A.) der ki:

«Mûsâ Aleyhisselâm, ölüm döşeğinde, Benî İsrâil âlimlerinden yetmiş kişiyi çağırıp Tevrât'ı onlara emânet etmiş. Yûşâ Aleyhisselâm'ı da kendisine halife ta'yîn etmişti. Fakat bilâhare bunların ileri gelenleri tefrikaya düştüler, birbirlerini öldürdüler. O kadar ki, Uzeyr, Allah'ın oğludur, dediler.»

Bir rivâyete göre de: «Bu Âyet-i kerîme, Vefd-i Necrân hakkında nâzil olmuştur. Bunlar da Îsâ Aleyhisselâm hakkında ihtilâfa düşmüşler, hâşâ, O'na, Allah'ın oğludur,» demişlerdi.

[Kim Allah'ın âyetlerine küfrederse, şübhe yok ki Allah Teâlâ tez hesâb görücüdür.]

Halkın bütün işlediklerini bilir, hatırlamaya, düşünmeye muhtâc değildir.

20 **[Yâ Muhammed! Dîn husûsunda, Yahûdîler ve Nasâra, seninle mücâdele ederlerse de ki: «Ben, bana tâbi' olanlarla birlikte, kendimi Allah Teâlâ'ya teslîm etmişimdir.»]**

[Yâ Muhammed! Kitab verilenlere ve Arabın müşriklerine de de ki: «Siz, İslâmı kabûl ettiniz mi?» Eğer tevhîdde ve Muhammed Aleyhisselâm'ı tasdîkte ihlâs ederlerse, dalâletten çıkmış, hidâyete ermişlerdir. Eğer İslâm'dan yüz çevirirlerse, sana vâcib olan ancak risâletini tebliğdir (yoksa hidâyet değil.) **Allah Teâlâ, kullarının tasdîk ve tekzîbini görücüdür.]**

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ
الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٢﴾

21 **[Onlar ki, Hak Teâlâ'nın âyetlerine ve Peygamberlerine verdiği mu'cizelere kâfir oldular ve babalarının nâhak yere Peygamberlerini katillerine râzı oldular ve halktan adille emredenleri de öldürdüler; onları azâb-ı elîm ile müjdele.]**

22 **[Onların dünyâda ve Âhirette amelleri heder olmuştur. Ve onları Allah'ın azâbından kurtaracak da yoktur.]**

İsrâîl oğullarının Nebîlerine Kitab gelmez, belki vahiy gelirdi. Gelen vahyi kavimlerine söyledikleri vakit onları öldürürlerdi. Bunu tasdîk eden kimselerden mârufu emir ve münkeri nehyedenleri de öldürürlerdi.

Ebû Ubeydetibnilcerrâh (R.A.) anlatıyor: Peygamberimiz Aleyhisselâm'a dedim ki:

— **Yâ Resûlallah! Kıyâmet Gününde azâbı şiddetli olan kimseler kimlerdir?**

Resûl-ü Ekrem buyurdu:

— **Peygamberlerini öldüren, münkerle emreden, mâruftan meneden kimseler.**

Sonra bu Âyet-i kerîmeyi okudu ve dedi ki:

— **Yâ Ebâ Ubeyde! İsrâîl oğulları bir saat içinde kırk üç Nebî öldürdüler. Kezâ âbidlerinden yüz on kişiyi de mârufu emir ve münkeri nehyettikleri için öldürmüşlerdi.**

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى
كِتَابِ اللّٰهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ
﴿٢٣﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ
وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

23 **[Tevrât'tan** (veyâ semâvî Kitablardan) **kendilerine nasib verilenlere ilmin ermedi mi? Aralarında hakem olması için Kitâbullah'a da'vet olunurlar.]**

Rivâyet edilir ki: Bir gün Resûl-ü Ekrem (S.A.V.); Yahûdîlerin dershânesine gitmiş, kendilerini îmâna da'vet etmişti. Nuaym ibn-i Amr ve Hâris bin Zeyd dediler ki:

«Yâ Muhammed! Sen de Dîn üzeresin?» Dedi ki: «İbrâhim Aleyhisselâm'ın dînindeyim.»

«Fakat İbrâhim Yahûdî idi» dediler. Resûl-ü Ekrem dedi ki: **«Gelin, Tevrât'a mürâcaat edelim, o aramızda hakem olsun.»** Fakat imtinâ etmişlerdi.

[Sonra içlerinden bir kısmı yüz çevirerek dönüp gider.]

İbn-i Abbas (R.A.), rivâyet eder: Hayber ahâlîsinden bir erkekle kadın zinâ etmişlerdi. Kitablarında recmedilmeleri yazılı olduğu hâlde, ikisi de tanınmış bir âileden oldukları için, recmetmek istemediler. Fakat mes'eleyi büsbütün örtbas etmek de mümkün olmadı. Nihâyet haklarındaki hükmü Peygamber Efendimize havâle ettiler. Efendimiz, recmlerine hükmetti. Kıyâmeti kopardılar. «Recmedilmelerine hükmedilemez.» dediler. Resûl-ü Ekrem: **«Benimle aranızda Tevrât** hakem olsun» dedi. Bu teklifi kabûl ederek âlimlerden İbn-i Sûrya'yı huzûr-u risâlete getirdiler. **İbn-i** Sûrya, recmin zikredildiği yeri açtı. Fakat elini recm âyetinin üzerine koyarak mâbadini okudu. Abdullah bin Selâm (R.A.) da Efendimizin huzûrlarında idi. **«Yâ Resûlallah! Recm âyetini okumayıp geçti.»** dedi. Sonra Kitabtan İbn-i Sûrya'nın elini kaldırarak âyeti okudu. Peygamber Efendimiz de kadını ve erkeği recmettirdi. Fakat Yahûdîler bundan hoşlanmamışlardı. Âyet-i kerîme bu **hâdise** üzerine nâzil olmuştur.

24 **[Onların haktan yüz çevirmeleri, bize sayılı günlerin mâadâsında ateş dokunmaz demeleri yüzündendir. Onları dînlerinde, babaları şefaat eder iftirâları mağrûr etti.]**

فَكَيْفَ اِذَا جَمَعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

25 **[Onları, vukuunda şübhe olmayan bir gün için topladığımız zaman hâlleri nice olur?]**

[O gün, her nefsin hayır ve şer kazandığının karşılığı tamâmen verilir. Zulüm de görmezler.]

İyilikleri eksilmez, kötülüklerinden fazla azâb görmezler.

Bu Âyet-i kerîmede ibâdetin ibtâl edilmeyeceğine ve îmân edenlerin ateşte ebediyen kalmıyacaklarına delâlet vardır. İmân ve amelin karşılığı ne ateşte ve ne ona girmeden evvel olur. Belki kurtulduktan sonra olur.

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَٓاءُ
وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَٓاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَٓاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَٓاءُ
بِيَدِكَ الْخَيْرُ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ الَّيْلَ
فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ
مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَٓاءُ بِغَيْرِ
حِسَابٍ ﴿٢٧﴾

26 **[Yâ Muhammed! De ki: Ey mülkün sâhibi Allahım!]**

Rivâyet edilir ki: Mekke'nin fethi üzerine Resûlüllah (S.A.V.) ümmetine Fars ve Rûm mülklerini va'detmişti. Münâfıklar ve Yahûdiler: «Muhammed nerede. Fars ve Rûm nerede? İkisi de kuvvetli. Muhammed'e Mekke ve Medîne yetmedi mi ki, Fars ve Rûm devletlerine tamah ediyor. Bu nasıl olur? Olacak şey değil,» dediler. Bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil oldu.

[Mülkü dilediğine verir ve dilediğinden alırsın.]

Mülkü Arab'a verip Fars ve Rûm'dan giderirsin. Yâhûd mülkü enbiyâya verir, zorbalardan giderirsin. Veyâ mülkü Âdemoğluna verir, İblîs ve askerlerinden giderirsin.

[Dilediğini azîz ve dilediğini zelîl edersin.]

Muhammed Aleyhisselâm ve ashâbını azîz ettin; gaalib ve muzaffer olarak on bin kişi Mekke'ye girdiler. Ebû Cehil ve ashâbını zelîl ettin, hepsinin başı kesildi. Veyâ îmân hidâyetiyle azîz, küfür ve dalâletle zelîl edersin. Yâhûd tâatle azîz, ma'siyetle zelîl edersin. Veyâ nusratla azîz, kahırla zelîl edersin. Veyâhûd zenginlikle azîz, fakrile zelîl edersin. Veyâ kanâat ve rızâ ile azîz, hırs ve tamahla zelîl edersin.

[Hayır ve şer, Senin elindedir. Muhakkak ki Sen, her şeye kaadirsin.]

Hendek Gazâsında Medîne'nin etrafına hendek kazılması kararlaştırılmıştı. Herkes kendisine isâbet eden yeri kazmakta idi. Her on kişiye kırk zirâ' ayrılmıştı. Amr ibn-i Avf, Selmân-ı Fârisî, Huzeyfe, Numân ibn-i Mukrin ve Ensârdan altı kişiye isâbet eden yerde gâyet büyük bir kaya zuhûr etti. Külünkler işlemez oldu. Çok çalıştılar. Kayayı kıramadılar. Nihâyet Selmân-ı Fârisî'yi Resûl-ü Ekrem'e göndererek vaziyeti haber verdiler.

Resûlüllah, Selmân'la birlikte hendeğe indi. Mübârek eline külüngü aldı. Ve «**Bismillâh**» deyip vurdu. Kayanın üçte birini yerinden kopardı. Hemen: «**Allâhü ekber, bana Şam'ın anahtarları verildi, vallâhi ben, şu saatte Şam'ın kırmızı köşklerini görüyorum**», buyurdu.

Sonra yine, «**Bismillâh**» diyerek külüngü vurdu. Kayanın üçte birini daha kopardı. Ve hemen: «**Allâhü ekber, Fars ikliminin anahtarları verildi, vallâhi ben, şu anda medâin-i kisrâ'nın beyaz köşklerini görüyorum**» buyurdu.

Müteakiben, üçüncü def'a olarak, kezâ «**Bismillâh**» deyip külünkle kayaya vurdu. Geri kalan parçayı da yerinden kopardı. Bu sefer de: «**Allâhü ekber, Yemen'in anahtarları verildi, vallâhi ben, şimdi San'a'nın kapılarını görüyorum**», buyurdu.

Müslümanlar pek sevindiler. «**Elhamdülillâh, bu gerçek bir va'ddir. Bize büyük bir muzafferiyet müjdelemektedir.**» dediler. Fakat münâfıklar: «**Ne acâyib insanlarsınız, sizi boş ümitlere düşürüyor, asılsız va'dlerle aldatıyor. Yesrîb'den Hıyre ve medâin-i kisrâ kasırlarını gördüğünü söylüyor. Halbuki muhârebeye çıkmaya bile gücünüz yetmiyor da korkunuzdan hendek kazıyorsunuz.**» dediler. Hattâ muhasara uzayıp da İslâmın geçim sıkıntısı başgösterince, bunu fırsat bilerek: «**Muhammed, bize Kayser ve kisrâ'nın hazînelerini vâ'detti ama, bugün, hendek içinde mahpus, bir adım bile atamıyoruz.**» demeğe başladılar. Fakat muzafferiyet **mev'ûd** idi. Nitekim şiddetli rüzgâr ve göze görünmez askerle düşman ordusu bozuldu. Ve Müslümanlar muzaffer oldu.

Diğer bir rivâyete göre Âyet-i kerîme, bu münâsebetle nâzil olmuştur.

27 [**Geceyi gündüze, gündüzü de geceye idhâl edersin ve ölüden diri, diriden de ölü çıkarırsın.**]

Nutfeden hayvan ve hayvandan nutfe çıkarırsın. Veyâ yumurtadan kuş, kuştan yumurta çıkarırsın. Yâhûd kâfirden mü'min ve mü'minden kâfir çıkarırsın. Zîrâ, mü'minin kalbi diri ve kâfirin kalbi ölüdür.

[**Dilediğine de hesâbsız rızık verirsin.**]

Bu âyetlerin faz'leti hakkında bir hayli haber mevcûddur. Ezcümle Ebû Eyyûb-i Ensârî ve Hazret-i Ali kerremallahü veche'den rivâyet edildiğine göre, Peygamber Efendimiz buyurmuştur ki:

«Hak celle ve alâ Fâtiha Sûresini, Âyete'lkürsî'yi, ve Âl-i İmrân Sûresinde (Şehidâllâhü) **dan** (İnneddîne) **ye kadar ve** (Küllillâhümme) **den** (Bigayrı hısâb) **a kadar iki âyetin inzâlini dilediği zaman, Allah Teâlâ ile aralarında hiçbir hicâb yoktu. Arş-ı ilâhiye yapışarak dediler ki: «Ey Rabbimiz! Bizi arzına, günâh yuvasına, isyân ehline indiriyorsun.»** Hak celle ve alâ buyurdu: **«İzzim ve celâlim hakkı için, bir kimse ki her farz namazı müteakib sizi okursa kusûrlarının afv ve mükâfatını Cennet kılacağım. Ve onu hazîre-i kudüste iskân edeceğim. Her gün kendisine yetmiş kere nazar edeceğim. Ve yetmiş hâcetini kazâ edeceğim ki, ednâsı mağfirettir. Ve O'nu her düşman ve hasedciden koruyacağım. .O'na yardım edeceğim.»**

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ
الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا
أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقٰيةً وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَإِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ
(٢٨) قُلْ إِنْ تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ وَيَعْلَمُ
مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللّٰهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (٢٩)

28 **[Mü'minler, mü'minlerin gayri, kâfirleri dost edinmesinler!]**

Hazret-i Abbas'tan rivâyet edildiğine göre: Münâfıkların reisi, Abdullah ibn-i Ubeyy ve arkadaşları Yahûdîler ve müşriklerle dostluk ve onları Müslümanların ahvâlinden haberdâr ediyorlardı. Resûl-ü Ekrem aleyhine muzafferiyet ümid ediyorlardı. Nâzil olan bu Âyet-i kerîme ile mü'minler bundan nehyedildi.

[Kim kâfirleri dost edinirse Allah Teâlâ'nın dostluğundan bir şeyde değildir.]

Kâfirleri dost edinenlerin Allah Teâlâ'dan ilişiği kesilmiş olur. Allah'ın dostluğu kalmaz.

[Meğer ki onlardan korkmuş olasınız.]

Hâkim oldukları yerde bulunmak, şerlerini def'etmek gibi bir sebeble. Bu takdîrde, kalbindeki îmâna halel gelmemek şartiyle dille müdârat câizdir.

[Hak Teâlâ, sizi küffârla dostluktan ve menâhiyi irtikâbdan kendi azâbiyle korkutur. Nihâyet merciiniz Allah Teâlâ'dır.]

29 [**De ki Yâ Muhammed! Kalblerinizde kâfirlere karşı olan dostluğu gerek gizleyin, gerek açıklayın. Hak Teâlâ, onu bilir. Göklerde ve yerde ne varsa onları da bilir.** (Böyle iken kâfirlerle olan dostluğunuz O'na nasıl gizli kalır?) **Hak Teâlâ, her şeye kaadirdir.** (İkaabından sakının.)]

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوٓءٍ تَوَدُّ
لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُٓ اَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ وَاللّٰهُ رَؤُفٌ
بِالْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ
وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣١﴾ قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ
وَالرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ اِنَّ اللّٰهَ
اصْطَفٰٓى اٰدَمَ وَنُوحًا وَاٰلَ اِبْرٰهِيمَ وَاٰلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾

30 [**Kıyâmet Günü, her nefis, hayır ve şer, dünyâda işlediğini hazır bulur. Hayrına sevinir ve şerrine yerinip temenni eder ki n'olaydı, o şerle kendisi arasındaki mesâfe uzak olsaydı. Allah Teâlâ, sizi azâbından sakındırır. Allah Teâlâ, kullarını pek esirgeyicidir.**]

31 [**Yâ Muhammed!** (Yahûdî ve Nasârâ'ya) **de ki: Eğer siz Allah Teâlâ'yı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah Teâlâ da sizi sevsin. Günâhlarınızı mağfiret etsin. Allah Teâlâ, mağfiret ve rahmet edicidir.**]

32 [**De ki: Allah Teâlâ ve resûlüne itâat edin. Eğer Allah Teâlâ ve resûlüne itâatten yüz çevirirseniz** (kâfirlersiniz.) **Hak Te-**

âlâ ise, kâfirleri sevmez. (Yaptıklarına râzı olmaz. Ve onları mağfiret etmez.)]

Rivâyet edildiğine göre, Yahûdîler ve Nasârâ, «Biz, Allah Teâlâ'nın dostlarıyız», yâhûd Vefd-i Necrân, «Bizim, Îsâ Aleyhisselâm'a ibâdetimiz, Allah Teâlâ'ya sevgimizdendir.» demekteydiler. 31 inci Âyet-i kerîme ile emrolundular. Fakat münâfık Abdullah ibn-i Übeyy: «Muhammed kendisine tâati, Allah Teâlâ'ya tâat gibi tutuyor. Ve bize Nasârânın, Îsâ'ya sevgisine benzer bir sevgi ile kendisini sevmemizi emrediyor.» demeye başladı. Bunun üzerine bu Âyet-i kerîme nâzil oldu. Ve böyle bir şübhenin vârid olamıyacağını gösterdi.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Bütün ümmetim Cennet'e girer, yalnız istinkâf edenler girmez.» buyurdu. Dediler ki:

«Ondan kim istinkâf eder?»

«Bana, itâat eden Cennet'e girer, isyân eden istinkâf eder.» buyurdular.

Bu Hadîs-i şerîfde şer'a itâatten yüz çevirmenin küfür ve Allah Teâlâ'nın muhabbetine münâfi olduğuna delâlet vardır.

33 [**Gerçek Allah Teâlâ, Âdem, Nûh Aleyhisselâmları, Âl-i İbrâhim ve Âl-i İmrân'ı âlemler üzerine mümtaz kıldı.**]

Bu Âyet-i kerîme ile bunların, Meleklere üstünlükleri istidlâl edilmiştir.

Âl-i İbrâhim'den murâd; İsmâil, İshâk ve ikisinin evlâdıdır, ki Peygamber Efendimiz de bu meyandadır. Fakat Âl-i İmrân'da anlaşmazlık vardır.

Bir kavle göre; Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâmların babaları İmrân bin Yasher bin Kaahes bin Lâvi bin Ya'kûb'dur.

Diğer kavle göre ise; Hazret-i Meryem'in babası İmrân bin Mâsan'dır. Mâsan, Süleymân Aleyhisselâm'ın oğullarındandır. Her iki İmrân arasında binsekizyüz senelik bir zaman farkı vardır.

ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ
عِمْرٰنَ رَبِّ اِنّ۪ي نَذَرْتُ لَكَ مَا ف۪ي بَطْن۪ي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنّ۪ي
اِنَّكَ اَنْتَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٣٥﴾

34 [**Onlar hepsi birbirinden gelmiş bir zürriyettir.** (Yâhûd hepsi tevhîd dîninden). **Allah Teâlâ, işitici ve bilicidir.**]

35 [**İmrân bin Mâsan'ın zevcesi** (Îsâ Aleyhisselâm'ın anneannesi) **Hanne bint-i Fâkuuza dedi ki: «Yâ Rabbi! Karnımdakini âzâdlı kul olarak hizmetine nezrettim. Bu nezrimi kabûl et. Sen niyâzımı işitici ve niyyetimi bilicisin.**]

Rivâyet edildiğine göre, Fâkuuza'nın iki kızı vardı. Biri Hanne ve diğeri İyşâ. Hanne, İmrân'ın ve İyşâ Zekeriyyâ Aleyhisselâmın zevcesi idi.

Hanne, bir gün bir ağacın altında gölgeleniyordu. Bir tavusun yavrusunu yedirdiğini gördü. İhtiyarlamış, artık çocuktan kesilmiş bir kadındı. Böyle iken çocuk doğurma arzusunu hissetti. Ve: **«İlâhî! Eğer bana bir çocuk ihsân edersen, onu Beyt'il Makdis hizmetine nezrettim.»** dedi. O vakit erkek çocukları, Beyt'il Makdis hizmetine nezretmek pek sevâblı idi. Çocuk bâliğ oluncaya kadar mescidde kalırdı.

Cenâb-ı Hak, Hanne'nin niyâzını kabûl buyurdu. Gebe kaldı. Zevci: **«Çocuk doğmadan nezretmekliğin hiç iyi olmadı»** dedi. **«Ya çocuk kız olursa ne yapacaksın?»** Kız çocukların nezri câiz değildi. Bu sırada İmrân vefât etti.

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنّ۪ي
وَضَعْتُهَٓا اُنْثٰىۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْۜ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰىۚ
وَاِنّ۪ي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنّ۪ٓي اُع۪يذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ
الرَّج۪يمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَاَنْبَتَهَا نَبَاتاً
حَسَناًۙ وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّاۜ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَۙ
وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقاًۚ قَالَ يَا مَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَاۜ قَالَتْ هُوَ
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

36 **[Vaktâ ki Hanne doğurdu, «Yâ Rabbi, gerçekten kız doğurdum.» dedi.]**

Mahzûn oldu. Erkek doğuracağını ümit etmekteydi.

[Halbuki, Allah Teâlâ, O'nun ne doğurduğunu bilirdi. Beyt'il Makdis hizmeti için erkek, kız gibi değildir. Adını Meryem koydum. Yâ Rab, O'nu ve zürriyetini rahmetinden, kovulmuş Şeytan'ın Şerrinden Sana sığındırırım, dedi.]

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:
«Yeni doğan hiç bir çocuk yoktur ki,doğarken Şeytan O'na dokunmasın. O'nun dokunmasından çocuk ağlar. Bundan yalnız Meryem ile oğlu müstesnâ kalmıştır.» Yânî Hanne'nin Allah'a sığınması sebebi ile ikisini Şeytan'dan korumuştur.

37 **[Rabbi Teâlâ, Hanne'den, Meryem'i güzel bir kabûl ile** (erkek yerine) **kabûl buyurdu. Ve güzel bir sûrette yetiştirdi.]**

Rivâyet edildiğine göre, Hanne doğurunca, O'nu bir hırkaya sardı. Ve mescide götürüp Yahûdî âlimlerinin yanına bıraktı. «Bu, Allah Teâlâ'ya nezirdir, hakkında bildiğiniz gibi hareket edin,» dedi. Mâsan sülâlesinden olması i'tibâriyle âlimler, nezre hüsn-ü kabûl gösterdiler ve terbiyesine itinâ etmeyi kararlaştırdılar. Zekeriyya Aleyhisselâm **«O'nu terbiyeye en lâyik olan Ben'im,» dedi. «Çünkü teyzesi nikâhım altındadır.»** Fakat bu teklifi âlimler kabûl etmedi. Nihâyet kur'aya başvurdular. Yirmi yedi kişiydiler. Tevrât yazdıkları kalemleri nehre bıraktılar. Hepsinin kalemi battı. Yalnız Zekeriyya Aleyhisselâm'ın kalemi su üstünde kaldı ve kur'ayı kazandı.

[Zekeriyya Aleyhisselâm, O'nu kefâletine aldı.]

Zevcesinin yanına götürdü. Bu sûretle Hazret-i Meryem, teyzesi İyşâ'nın yanında büyüdü. Sonra Hazret-i Zekeriyya, O'na Beyt'il Makdis'de husûsî bir oda yaptırdı. Hazret-i Meryem, odasına çekildi. İbâdetle meşgûl oluyordu. Yanına Hazret-i Zekeriyya'dan başka kimse giremezdi. Yiyeceğini ve içeceğini yalnız o vermekteydi. Fakat:

[Zekeriyya Aleyhisselâm, ne zaman mihrâba (Meryem'in çardak gibi olan odasına) **girse, Kışın, Yaz ve Yazın, Kış meyvaları bulurdu. Yâ Meryem! Bu rızık, sana nereden geliyor? Halbuki**

bu mevsimde, bu çeşit meyva bulunmaz. Kaldı ki, odanın kapısı da kilitli, der. Meryem de: «Bu, Allah Teâlâ'dan. Hak Teâlâ, dilediğine hesâbsız rızık verir» derdi.]

Rivâyet edilir ki: Bir kıtlık senesiydi. Zekeriyya Aleyhisselâm, Meryem'e bakamaz hâle gelmişti. Bir gün, Benî İsrâîl'e: «Görüyorsunuz ki ihtiyarladım. Meryem'i bakmaya tâkatim kalmadı. İçinizden biriniz O'nu himâyesine alsın,» dedi. Kıtlık yüzünden hepsi sıkıntıda idi. İtizâr ettiler. Nihâyet kur'a atmayı uygun buldular. Kur'a, amcasının oğlu Yûsuf bin Ya'kûb'a isâbet etti. Yûsuf, gereği gibi kazanamamaktaydı. Marangozdu! Geçim zorluğu içindeydi. Bunu hisseden Meryem: «Yûsuf! Hak Teâlâ'ya iyi zanda bulun. O, seni rızıklandırır.» dedi. Filhakîka, kazancı umduğundan ziyâde arttı.

Zekeriyya Aleyhisselâm, ne zaman kendilerini ziyâret etse, evlerini yiyecekle dolu bulmaktaydı. **«Yâ Meryem! Bu rızık nereden geliyor?»** diye sorar, O da: **«Allah Teâlâ'dan»** diye cevâb verirdi.

Zekeriyya Aleyhisselâm, **«Meryem'e bu rızık ve bu vakitsiz meyvaları veren Rab Teâlâ, elbette ki bize de bir çocuk ihsân etmeye kaadirdir,»** diye düşündü. Hiç çocuğu olmamıştı. Mihrâba girip kapısını kilitledi. Ve:

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً
طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٣٨﴾ فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ
قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ
مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ
رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ
قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٠﴾

38 **[Orada Rabbine niyâz etti. Dedi ki: «Yâ Rabbi! Nezdinden bana temiz ve mübârek bir evlâd bağışla, ki Sen duâya icâbet edicisin.]**

Bunun üzerine:

39 . [**Mihrâbda namaz kılmaktayken Cebrâil** Aleyhisselâm, **O'na nidâ etti: «Allah Teâlâ, sana kendisinden gelen kelimeyi** (yânî İsâ Aleyhisselâm'ı) **tasdîk edici, kavminin seyyidi, nefsini şehevattan habsedici ve sâlihlerden bir Nebî olmak üzere Yahya adlı bir çocuk** müjdeler.» **dedi.**]

40 [**Zekeriyya** Aleyhisselâm **dedi ki: Yâ Rab! Benim nasıl çocuğum olur? Ki ihtiyarlık çattı.** (Doksan dokuz yaşındaydı). **Karım** da **kısır.** (O da doksan sekiz yaşında.) **Hak Teâlâ buyurdu: Böyle de olsa, Allah, dilediğini yapar.**]

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً قَالَ
آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا وَاذْكُرْ رَبَّكَ
كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٤١﴾ وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ
يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ
نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي
مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾

41 [**Zekeriyyâ dedi ki: «Yâ Rabbi! Bana bir alâmet göster** (ki zevcemin gebe olduğunu bileyim ve sana şükür için ibâdetimi artırayım.)]

[**Hak Teâlâ buyurdu: Sana alâmet, üç gün işâretleşme müstesnâ,** (halkla **konuşmamandır. Rabbin** celle şânühüye **çok zikir ve sabah,** akşam **dâimâ tesbîh et!**]

42 [**Hani Cebrâil Aleyhisselâm: «Ey Meryem! Hak Teâlâ, seni ibâdet ve ismetle güzîde kıldı. Günâhtan, hayz ve nifâstan, erkeklerle temâstan pâk ve bütün kadınlara üstün kıldı.» demişti.**]

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz;

«Erkekler arasında çok kâmil insanlar vardır. Fakat kadın-

lardan kâmil olan ancak, Meryem bint-i İmrân ve Firavun'un zevcesi Asiye'dir. Asiye'nin kadınlar üzerine üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir» buyurmuşlardır.

Başka bir Hadîs-i şerîfde de:

«Kadınlar içinde olgunları Meryem bint-i İmrân, Hatice bint-i Huveyld, Fâtıma bint-i Muhammed ve Firavun'un karısı Asiye'dir» buyurulmuştur.

43 **[Yâ Meryem! Rabbin celle şânuhû'ya tâate devâm et. Secde eyle! Rükû' edenlerle birlikte rükû' et.]**

Meryem, bununla emredildiği zaman, namaza durmaktan ayakları şişmiş ve her birinden kanlar akmıştı.

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ
وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يُلْقُونَ اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَۖ وَمَا
كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يَا مَرْيَمُ
اِنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُۙ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ
مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَۙ ﴿٤٥﴾

44 **[Yâ Muhammed! Bu Meryem, Zekeriyya, Yahyâ ve Îsâ kıssası; gayb haberlerdendir ki, Biz onu sana vahyediyoruz. Onlar, Meryem'in terbiyesini hangisi tekeffül edecek diye, Tevrât yazdıkları kalemlerini kur'a için nehire bıraktıkları zaman sen yanlarında değildin. Bu husûsta çekiştikleri vakitte de yine yanlarında değildin.]**

45 **[Hani Melekler demişlerdi: «Ey Meryem! Allah Teâlâ kendisinden gelen bir kelimeyle sana müjdeliyor. Adı Mesîh, Meryem oğlu Îsâ'dır. Dünyâda ve Âhirette şânı yücedir. Ve Allah nezdinde mukarreb olanlardandır.]**

Hz. Îsâ Aleyhisselâm'a niçin Mesîh denildiğinde müfessirler ihtilâf etmişlerdir.

Mesîh: Meshedilmiş yâhûd mesheden demektir. Ba'zılarına göre; pisliklerden, günâhlardan silinip pâklandığı için O'na bu isim

verilmiştir. Yâhûd doğduğunda içyağı veya bereketle mesh edildiği için Mesîh, denilmiştir.

Şeytan musallat olmasın diye Cebrâil (A.S.), kanadı ile O'na dokunduğu için; hangi hastaya dokunsa iyileştiği için; yeryüzünde çok seyahat ettiği için Mesîh denildiğini söyleyenler de vardır. Deccal'a, Mesîh denilmesi ise, bir gözü silik olduğundandır.

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ
رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكِ اللَّهُ
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ
﴿٤٧﴾ وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴿٤٨﴾

46 [O, beşikte iken de, yetişkin iken de insanlarla konuşacaktır, sâlihlerdendir.]

47 [Meryem dedi ki: «Ey Rabbim! Benim nasıl çocuğum olabilir ki, bana hiçbir insan dokunmamıştır?» Allah Teâlâ buyurdu: «Gerçi öyledir, fakat Hak Teâlâ, dilediğini halkeder. Bir şeyi isteyince, ona ol der, o da oluverir.]

48 [Hak Teâlâ, ona Kitab ve hikmeti, Tevrât ve İncîl'i öğretecek.]

وَرَسُولًا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ أَنِّي
أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ
طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَى
بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾

49 **[Ve onu İsrâîl oğullarına Peygamber edecek, onlara diyecek ki:]**

[Ben, size Rabbinizden (sözümü tasdîk eder) **bir âyetle** (bir mu'cizeyle) **geldim.]**

[Size çamurdan kuş gibi bir şey yapar ve üflerim. Allah'ın izniyle derhâl (uçar) **bir kuş olur.]**

[Yine Allah'ın izniyle anadan doğma kör ve abraşı iyi ederim, ölüleri diriltirim. Evlerinizde (görmediğim) **yediğiniz ve biriktirdiğiniz şeyleri size haber veririm. Bunda sizin için, eğer îmân edicilerdenseniz,** (Peygamberliğime dâir) **kat'î bir âyet vardır.]**

Bu Âyet-i kerîmede zikredilen kuş, rivâyet edildiğine göre, yarasadır, denilmiştir. Yarasa, şeklen kuş gibidir. Fakat insana benzer. Memeleri ve dişleri vardır. Hayz görür ve doğurur.

Diriltilen ölüler de dört kişidir. Ve bunlardan biri Nûh Aleyhisselâm'ın oğlu Sâm'dır, Sâm, diriltildikten ve Hazret-i Îsâ ile konuştuktan sonra, yine ölmüş ve fakat diğerleri yaşamışlar. Hattâ çocukları olmuş.

Hastalıkları iyi edilen kimselerin adedinin de ellibin olduğu rivâyet edilir.

وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَلِاُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ
الَّذ۪ي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا
اللّٰهَ وَاَط۪يعُونِ ﴿٥٠﴾ اِنَّ اللّٰهَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
هٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ ﴿٥١﴾ فَلَمَّٓا اَحَسَّ ع۪يسٰى مِنْهُمُ
الْكُفْرَ قَالَ مَنْ اَنْصَار۪ٓي اِلَى اللّٰهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ
اَنْصَارُ اللّٰهِ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾

50 **[Ve benden evvel nâzil olan Tevrât'ı tasdîk eder olduğum hâlde haram kılınan ba'zı şeyleri helâl kılmak için size geldim.**

Rabbiniz celle Şânüh'den size başka bir mu'cize de getirdim. Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve bana itâat edin.]

51 **[Şübhe yok ki Allah Teâlâ, benim ve sizin, hepimizin Rabbidir. O'na ibâdet edin, ki en doğru yol budur.]**

52 **[Vaktâ ki Îsâ Aleyhisselâm, onlardan küfrü hissetti, «Allah yolunda bana yardım edenler kimlerdir?» dedi. Havârîler: «Biz Allah'ın dîninin yardımcılarıyız, Allah Teâlâ'ya îmân ettik. Sen şâhid ol ki, yâ Îsâ, biz hiç şübhesiz müslümanlarız» dediler.]**

رَبَّنَا اٰمَنَّا بِمَا اَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ
الشَّاهِدِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ
﴿٥٤﴾ اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسٰى اِنّ۪ي مُتَوَفّ۪يكَ وَرَافِعُكَ اِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ
مِنَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذ۪ينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ف۪يمَا
كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾

53 **[Yâ Rabbi! İnzâl ettiğin İncîl'e îmân ettik ve Resûl'ün Îsâ'ya tâbi' olduk. Artık bizi vahdâniyyet ve Enbiyânı ikrâr ve tasdîk edenlerle yaz.]**

Rivâyet edildiğine göre, Allah Teâlâ, Îsâ Aleyhisselâm'ı nübüvvetle kendilerine gönderdiği zaman, İsrâîloğulları O'nu ve Hazret-i Meryem'i aralarından kovmuşlardı. Bir hayli yolculuk ettikten sonra nihâyet bir kasabada bir adamın evine müsafir oldular. Ev sâhibleri kendilerine bol bol ikrâmda bulundu.

O kasabanın zâlim bir emîri vardı. Bir gün, evin erkeği, eve pek kederli olarak döndü. Karısının yanında bulunan Meryem, bunun sebebini sordu. Dediler ki: «Kasabamızın zâlim bir emîri vardır. Kendisinin ve askerlerinin yiyecek ve içkisini te'mîne her gün bir kişiyi mecbûr eder. Bugün nöbet, bize geldi. Fakat elimiz dar. Ne yapalım diye düşünmekteyiz. Merhâmet bilmeyen bir adamdır. Bize zûlmetmesinden endişe etmekte ve üzülmekteyiz.»

Meryem, hâllerini Îsâ Aleyhisselâm'a anlattı. Îsâ: «**Duâ edersem, gerçi bu zarûretten kurtulurlar, fakat bu yüzden kargaşalık olur.**» dedi. Meryem: «**Bize çok iyilik ettiler. Bizim de kendilerine mukâbele etmemiz yerinde olacaktır.**» diye israr etti:

Hazret-i Îsâ; «**Tencerelerinizi ve küplerinizi su ile doldurun.**» dedi. Sonra duâ etti. Tencerelerdeki sular aş, küplerdeki sular şarab oldu. Bu sırada Emîr de geldi. Yeyip içti. Fakat şarab pek nefisti. «**Bunu nereden getirdiniz?**» diye sordu. Bir yerin ismini verdiler, inanmadı. «**Ben de oranın şarabını içerim, ama bu şarab ona benzemiyor.**» dedi. Ve doğruyu söylemeleri için ev sâhibini tehdîd etti. Nihâyet hâdiseyi anlatmaya mecbûr oldular.

Emîrin, hâdiseden iki, üç ay evvel vefât eden bir oğlu vardı. «**Bunu yapan kimsenin Allah indinde duâsı kabûl olunur. Her hâlde, duâsiyle oğlumu da diriltmeye muktedirdir.**» diye düşündü. Ve Îsâ'ya, oğlunu diriltmesi için ısrâr etti.

Hazret-i Îsâ: «**Olur. Fakat halk, oğlunu dirilmiş görürlerse isyân çıkarırlar.**» dedi. Emîr, bundan korkmadığını söyledi ve duâ etmesini ricâ etti. O da, kendisini ve annesini dilediği yere gitmekten menetmemek şartıyle duâ etmeye râzı oldu. Ve duâ ettiği gibi, Emîr'in oğlu dirildi.

Fakat akabinde, Hazret-i Îsâ'nın dediği çıktı. Halk, çocuğun dirildiğini görünce, silâha sarıldı. Büyük bir isyân çıktı. Kendisi kâfi gelmiyormuş gibi bir de «Oğlunun zulmüne tahammül edemeyiz» dediler.

Îsâ, bu sırada yola çıkmıştı. Yolda bir takım Havârîlere rasgeldi. Balık avlamaktaydılar. Îsâ, bunlara: «Gelin, birlikte gidelim» diye teklîf etti. «**Bundan daha hayırlı bir işe, insan avına çıkalım**» dedi.

«**Sen kimsin?**» diye sordular.

Cevâb verdi: «**Meryem'in oğlu Îsâ'yım, Allah'ın kulu ve Resûlüyüm.**» Hepsi îmân ederek, Îsâ'ya arkadaş oldu. Birlikte yola düştüler.

Havârîlerin avcı oldukları rivâyet edilir. Elbiseleri beyaz olduğu için bu sûretle isimlendirilmişlerdir. Diğer bir rivâyete göre de bunlar, elbise temizleyicileriydiler. Bir rivâyete nazaran da, samimî ve temiz kalbli insanlar oldukları için bu şekilde isimlendirilmişlerdir.

54 [**O küfürlerini hissettiği Yahûdîler, Îsâ Aleyhisselâm'a mekrettiler** (gizlice katle teşebbüs ettiler). **Allah Teâlâ da onlara mekretti.**]

O şekilde ki, Îsâ Aleyhisselâm'ı göğe çıkardı. Ve onu öldürme-

ye teşebbüs edeni, O'nun kılığına koydu. Îsâ Aleyhisselâm zanniyle O'nu katlettiler.

İbn-i Abbas (R.A.) demiştir ki: «Îsâ (A.S.) Yahûdîlerden bir cemâate rastlamış. Bunlar, O'nu görünce kendisine ve annesine dil uzatmışlar. O da, onlara bedduâ etmiş. Yahûdîler, domuz sûretine girmişler. Reislerine, Yahûzâ derlermiş. Bu hâlden korkup Hz. Îsâ'yı öldürmek için adamlarını toplamış. Cenâb-ı Hak, Cebrâil (A.S.)'i göndermiş. O Îsâ (A.S.)'yı bir pencere deliğine koymuş. Tavanda, bir pencere varmış. Hak Teâlâ, Îsâ (A.S.)'yı buradan gökyüzüne kaldırmış. Yahûzâ, Tatyanos isminde birini Hz. Îsâ'yı öldürmeye me'mûr etmiş. Fakat o pencerede Hz. Îsâ'yı bulamamış. Biraz durunca Yahûdîler Hz. Îsâ'yı öldürdü sanmışlar. Halbuki Allah Teâlâ, O'nu Hz. Îsâ şekline çevirmiş. Dışarı çıkınca, O'nu Îsâ zannederek öldürmüş ve asmışlar. Hz. Meryem, Îsâ (A.S.)'ya hâmile kaldığında 13 yaşında imiş. O'nu, Beyt-i Lahîm'de doğurmuş. Îsâ (A.S.), 30 yaşında Peygamber gönderilmiş. 33 yaşında iken Ramazan'ın Kadir Gecesinde Kudüs'deki Beyt'il Makdis'deki göklere kaldırılmış. Ondan sonra, annesi altı yıl daha yaşamış.

[Allah Teâlâ, hîlekârlığa karşı cezâ verenlerin en hayırlısıdır.]

55 **[O zaman Allah Teâlâ buyurdu: «Ey Îsâ, şübhesiz Ben, seni alacağım. Seni mahall-i kerâmetime** (Allah'tan başka hâkim olmayacak bir yere) **Meleklerimin mekarrına kaldıracağım. Seni kâfirlerin arasından çıkaracak, şerlerinden kurtaracağım.]**

Yâhûd sana kasdeden kâfirlerden seni tathîr ve halâs edeceğim.

Müslümanlara göre Hz. Îsâ, diri olarak gökyüzüne kaldırılmıştır. Hıristiyanlara göre, öldükten yedi saat sonra kaldırılmıştır. Fakat bu inanç yanlıştır.

Buhârî ile Müslim'in rivâyet ettikleri bir hadîsde Hz. Îsâ'nın Kıyâmet'e yakın yeryüzüne ineceği, bizim Peygamberimizin şerîatı ile hükmedeceği, Deccal'ı, domuzu öldüreceği, haçı kıracağı ve cizyeyi vaz' edeceği bildirilmiştir.

Bir rivâyete göre; yeryüzünde 7 sene, başka bir rivâyete göre, 40 sene kalacağı ve vefât ederek Cenâze Namazının kılınacağı beyân edilmiştir.

Bu iki rivâyetten, O'nun yeryüzünde bulunduğu müddetin bütünü kasdedilmiş de olabilir. Gökyüzüne kaldırılmazdan önce 33, indikten sonra 7 sene kalacaktır.

[Ve sana tâbi' olanları, Kıyâmet Gününe kadar, sana ve dînine kâfir olanlara üstün kılacağım.]

Yâni seni tasdîk edenleri kılıç ve hüccetle, seni inkâr edenlerin üstünde tutacağım. Galebe, onların olacak.

[Sonra gerek tâbi' olanların, gerek kâfirlerin hepinizin dönüşü Banadır. İşte o zaman, aranızda ihtilâf ettiğiniz şeyler hakkında hükmü Ben vereceğim.]

فَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَاُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَد۪يدًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِر۪ينَ
﴿٥٦﴾ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفّ۪يهِمْ اُجُورَهُمْ
وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِم۪ينَ ﴿٥٧﴾ ذٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰيَاتِ
وَالذِّكْرِ الْحَك۪يمِ ﴿٥٨﴾ اِنَّ مَثَلَ ع۪يسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ
اٰدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ اَلْحَقُّ
مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْمُمْتَر۪ينَ ﴿٦٠﴾

56 **[(Fakat) o kâfir olanları dünyâda** (katil, esâret, cizye, ve zilletle) **ve Âhirette en şiddetli bir azâbla azâblandıracağım. Onların bir yardımcısı da yoktur.]**

57 **[Îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin ise ecirlerini tamâmen edâ ederiz. Allah Teâlâ, zâlimleri sevmez** (kâfirlere rahmet etmez.) **]**

58 **[Sana tilâvet ettiğimiz bu kıssalar, nübüvvet alâmetlerindendir. Muhkem olan Kur'ân'dandır.]**

Yâhûd hikmetleri müştemil olan Kur'ân'dandır. — Levh-i Mahfûz'dan —

59 **[Allah Teâlâ indinde Îsâ Aleyhisselâmın hâli** (babasız dünyâya gelişi, babasız ve anasız halkolunan) **Âdem'in hâli gibidir.]**

[Hak Teâlâ, Âdem'i topraktan halketti. Sonra da O'na, insan ol dedi. Derekab insan oldu.]

60 [(Îsâ Aleyhisselâm hakkındaki) **bu doğru** (haber) **Rabbin tarafından** (bildirilmiştir). **Binâenaleyh, şübhe edenlerden olma!]**

Gerçi bu hitâb Peygamber Aleyhisselâm'adır. Fakat maksâd, ümmetidir.

فَمَنْ حَاجَّكَ

فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا
وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ
ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ ﴿٦١﴾

61 **[Allah Teâlâ'nın kulu ve Resûlü olduğu sana ilim ve hüccetle geldikten sonra, bu husûsta kim, seninle mücâdele ederse onlara de ki: Gelin!]**

[Oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım. Siz de gelin. Biz de gelelim. Sonra Allah Teâlâ'ya duâ edip yalvaralım. Allah'ın lâ'netini (Îsâ Aleyhisselâm hakkında) yalan söyleyenlerin üzerine kılalım.]

Bu Âyet-i kerîmeye, Mübâhele âyeti denir. Hangi taraf yalancı ise, ona Allah lâ'net etsin, diye karşılıklı lâ'netleşmek demektir.

Âyet, Necrân Hıristiyanları hakkında nâzil olmuştur. Resûl-ü Ekrem, onları mübâheleye da'vet etmişti. Fakat Necrânlılar, bu da'vete karşı bir gün mühlet istemişlerdi. Reisleri Âkıb:

«Dostlarım, bu mübâheleden sakınalım. Muhammed'in bir Peygamber olduğuna hiç şübhe yoktur. Ben, öyle düşünüyorum ki bunlar, Allah Teâlâ'dan niyâz ettiler mi, dağı yerinden koparırlar. Küçük büyük hepimiz helâk oluruz. İyisi mi, bir anlaşma yapıp memleketimize gidelim.» demişti.

Filhakîka, ertesi gün, mübâheleye girişmiyeceklerini söylemişler, Resûlüllah (S.A.V.) da, onları dînlerinde serbest bırakmış, memleketlerine dönmüşlerdi.

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾

62 [(Îsâ Aleyhisselâm ve Meryem R. anhâ'ya dâir) **bu haberler hiç şübhesiz doğru haberlerdir.** (Îsâ, Allah Teâlâ'nın kulu ve Resûlü'dür.) **Ve Allah Teâlâ'dan gayri ilâh yoktur. Ve şübhesiz Allah Teâlâ, Azîz ve Hakîmdir.**]

Yegâne gaalibdir. Hüküm ve hikmet sâhibidir.

63 [**Eğer Hak'tan yüz çevirirlerse, Allah Teâlâ, ifsâd edenleri hakkiyle bilir.** (Ve cezâlarını verir.)]

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ
أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا
بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا
مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا
أُنْزِلَتِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾

64 [**De ki: «Ey Kitab ehli!** (Yahûdîler ve Hıristiyanlar, semâvî Kitablar ve Peygamberler hakkında bir ihtilâfımız yok) **aramızda müsâvî olan bir kelimeye gelin.**]

[**Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet etmeyelim. Hiçbir şeyi Allah Teâlâ'ya eş tutmayalım. Allah'ı bırakıp içimizden bir kısmını Rab edinmiyelim. Şâyet yine** (tevhîdden) **yüz çevirirlerse şâhid olun, ki biz tevhîdde muhlisleriz, deyin.**]

65 [**Ey Kitab ehli** (ey Yahûdî ve Hıristiyanlar) **İbrâhim Aleyhisselâm hakkında** (her biriniz kendi dîninizde zanniyle) **niçin mücâdele ediyorsunuz! Halbuki Tevrât da, İncîl de İbrâhim Aleyhisselâm'dan sonra indirilmiştir. Bunu da mı akıl etmiyorsunuz?**]

İbrâhim Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'dan bin ve İsâ Aleyhisselâm'dan iki bin yıl evvel yaşamıştır. Onların dîninde olmalarına elbette imkân yoktu.

هَٓا اَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ حَاجَجْتُمْ ف۪يمَا لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَٓاجُّونَ ف۪يمَا لَيْسَ
لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ اِبْرٰه۪يمُ
يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَن۪يفًا مُسْلِمًا وَمَا
كَانَ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿٦٧﴾

66 [**Sizler o kimselersiniz ki** (pek az) **bildiğiniz şeyler hakkında** (Mûsâ ve İsâ Aleyhisselâmlar hakkında inâd yüzünden) **mücâdele ettiniz. Fakat** (Kitâbınızda olmayıp) **hiç bilmediğiniz bir şey için** (İbrâhim Aleyhisselâm hakkında) **hâlâ ne diye münâkaşa ediyorsunuz?** (Sizin mücâdele ettiğiniz şeyi) **Allah Teâlâ bilir, siz bilmezsiniz.**]

67 [**İbrâhim Aleyhisselâm ne Yahûdi ve ne Nasrânî idi. Belki pâk ve muvahhîd bir Müslümandı, o müşriklerden de değildi.**]

اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰه۪يمَ لَلَّذ۪ينَ
اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِن۪ينَ
﴿٦٨﴾ وَدَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا
يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ
لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾

68 [**Gerçek, insanların İbrâhim Aleyhisselâm'a en yakıyni** (zamanında) **ona tâbi olan ümmetidir. Ve bu Peygamber** (Muhammed Aleyhisselâm) **ile O'na îmân edenlerdir. Allah Teâlâ, mü'minlerin velîsi ve yardımcısıdır.**]

69 [**Kitab ehlinden bir zümre, sizi dîninizden döndürmeyi temenni etti.**]

Bu Âyet-i kerîme, Muâz bin Cebel, Huzeyfetübnül Yemâni, Ammâr bin Yâsir hakkında nâzil olmuştur. Bu mübârek zâtları Yahûdîliğe da'vet etmeye cesâret etmişlerdi.

[**Halbuki onlar sâde nefislerini idlâl ederler** (idlâllerinin vebâli yine kendilerine döner) **fakat bilmezler.**]

70 [**Ey ehl-i Kitab! Tevrât ve İncîl'de gördüğünüz hâlde niçin Kur'ân'a ve Muhammed Aleyhisselâtü vesselâmın na'tine kâfir oluyorsunuz?**]

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ
وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَتْ طَٓائِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا
بِالَّذ۪ٓي اُنْزِلَ عَلَى الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُٓوا اٰخِرَهُ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤْمِنُٓوا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ د۪ينَكُمْ قُلْ اِنَّ
الْهُدٰى هُدَى اللّٰهِ اَنْ يُؤْتٰٓى اَحَدٌ مِثْلَ مَٓا اُو۫ت۪يتُمْ اَوْ يُحَٓاجُّوكُمْ
عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ اِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ
وَاسِعٌ عَل۪يمٌ ﴿٧٣﴾

71 [**Ey Kitab ehli! Bilip dururken niçin hakkı, bâtılla karıştırıyorsunuz, hakkı gizliyorsunuz?**]

72 [**Kitab ehlinden bir zümre, diğerlerine dediler ki: Şu mü'minler, üzerine indirilen Kur'ân'a sabahleyin îmân edin** (Kâ'be'ye dönerek namaz kılın) **ve îmân ettiğiniz şeyi akşam üzeri inkâr edin.** (Namazınızı Sahreye — Beyt'il Makdis'de takdîs edilen meşhûr bir taş — yönelerek kılın). **Tâ ki mü'minler dinlerinden şübhe edip, dîninize dönsünler.**]

Rivâyet edildiğine göre, bunlar on iki kişi idiler. «Sabahleyin

İslâm dînine girelim, akşam üzeri de çıkıp dînimize dönelim. Bize sorulduğu vakit de, İslâm dînine girdikten sonra kitabımıza baktık. Âlimlerimizle konuştuk. Nihâyet kanaat getirdik ki, bizim dînimiz haktır. Muhammedin dîni bâtıldır. Tevrât'ta yazılı olan âhir zaman Peygamberi bu değildir.» diyelim diye aralarında anlaşmışlardı. Bu sûretle zihinleri karıştırmış olacaklar, herkesi tereddüde düşürecekler, ortada bir sürü mürted peydâ olacaktı.

Hak Teâlâ, bu Âyet-i kerîme ile onların hîlelerini mü'minlere bildirdi.

73 **[Ve kendi dîninize tâbi' olan kimseden başkasına inanmayın. De ki: Her hâlde hidâyet, Allah Teâlâ'nın hidâyetidir.]**

Dilediğini îmâna hidâyet eder. Hîleniz O'na zarar vermez.

Bu nazm-ı celîl, bir cümlei mûtarızadır. Bundan sonra yine o zümrenin sözü devâm etmektedir.

[Size verilen şeylerin benzerinin (kudret helvası, bıldırcın kuşu, gibi ni'metlerin ve mu'cizelerin) **başkasına da verildiğine, yâhûd onların** (Müslümanların) **Rabbiniz indinde size karşı delîller, hüccetler getireceklerine inanmayın.]**

[De ki: İlim ve hikmet, fazîlet, tevfîk ve hidâyet Allah Teâlâ'nın kudret elindedir. Onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân Vasî'dir (ihsânı boldur) **Alîm'dir** (her şeyi hakkıyle bilendir). **]**

يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ
الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ يُؤَدِّهِ
إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ إِلَّا مَا
دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ
سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

74 **[Allah Teâlâ, nübüvvet ve İslâm'ı dilediğine tahsîs eder. Hak Teâlâ, en büyük fazl sâhibidir.]**

75 **[Kitab ehlinden öyle kimse vardır ki Sen, O'na emâneten bir kantar versen** (inkâr etmeksizin) **onu sana eksiksiz öder.]**

Peygamberimize îmân eden Yahûdî âlimlerinden Abdullah bin Selâm'a Kureyş'ten biri emâneten bin okka altın bırakmış, bilâhare o, bunu eksiksiz iâde etmişti.

[Yine onlardan öyle kimse vardır ki, ona emâneten tek bir altın versen — ayak diremedikçe — onu sana iâde etmez. (Hıyânet eder) **]**

Öbürlerine çok para versen, kolayca alırsın. Bunlara az para versen. israrla isteyip durmadıkça, veyâ da'vâya kalkışmadıkça alamazsın.

Yine Yahûdîlerden Fenhas ibn-i Âzura'ya diğer bir Kureyşli bir altın emânet etmiş, fakat o inkâr etmişti. Bu hıyânetin sebebi de adam sen de, ümmîlerin, okuyup yazması olmayanların hakkı mı olurmuş, senedi, müeyyidesi bulunmayan ve hele dîni ayrı olan kimselerin hakkını yemek helâldır, i'tikadında bulunmaları yüzündendir.

[Hiyânetlerinin sebebi şudur: Bize bu câhil Arapların malını almakta günâh yoktur derler. Bu iddiâ ile Allah Teâlâ'ya karşı yalan söylerler. Halbuki hiyânetin harâm olduğunu bilirler.]

بَلٰى مَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِه۪ وَاتَّقٰى فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقٖينَ ﴿٧٦﴾ اِنَّ
الَّذٖينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَاَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلٖيلًا اُو۬لٰٓئِكَ
لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ وَلَا يَنْظُرُ اِلَيْهِمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُزَكّٖيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلٖيمٌ ﴿٧٧﴾

76 **[Hayır, onların üzerlerine, nâhak yere aldıkları malda, vebâl vardır. Kim, Allah Teâlâ'nın ahdine vefâ eder,** (Kur'ân ve Muhammed Aleyhisselâm'a inanır, emânetini edâ eder) **küfür, hıyânet ve ahdi bozmaktan sakınırsa, Allah Teâlâ da o sakınanları sever.]**

77 **[Onlar ki Allah Teâlâ ile olan ahidlerini, ve O'nun ismine yemînlerini dünyânın az malı ile değiştirirler, işte onların Âhirette nasîbleri yoktur. Allah Teâlâ Kıyâmet günü onlara ferah verir şey söylemez. Ne onlara rahmetle bakar, ve ne onları senâ eder,** (Günâhtan temizlemez). **Onlar için elîm bir azâb vardır.]**

Bu Âyet-i kerîme, Yahûdî âlimleri hakkında nâzil olmuştur.

Sırf menfaatlerini korumak için, Tevrât'ta olan na't ve ahdi gizlemişler, değiştirmişler, aksini yazıp sonra da, «Bu, Allah tarafından», diye yemîn etmişlerdi.

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Üç sınıf insan vardır ki, Allah Teâlâ, Kıyâmet gününde onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacaktır. Bunlara acıklı bir azâb vardır. Birincisi yalan yere yemînle bir müslümanın malını ibtâl edendir. İkincisi: İkindi namazından sonra yemîn ederek malına başkasının daha çok verdiğini iddiâ eden yalancıdır. Üçüncüsü: Suyunun fazlasını başkasına vermeyendir. Hak Teâlâ, ona: Sen dünyâda suyunun fazlasını vermediğin gibi Ben de, bugün sana fazl-u keremimi vermem! diyecektir.»

وَاِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُنَ اَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ
مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ
وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي
مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ
الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾

78 **[Kitab ehlinden bir zümre vardır ki, o tahrîf olunanı Kitabtan sanasınız diye Kitabı, ağızlarını eğerek, bükerek okurlar. Halbuki o Kitabtan değildir.]**

Bunlar Kâ'b b. Eşref, Mâlik b. Dayf, Hayy b. Ahtab, Ebû Sa'lebe b. Amr ve başkaları idi.

Allah'ın Kitabını değiştirip, bozar ve ağızlarını yamultur; dillerini bükerlerdi. Maksâdları, okuduklarını Allah'ın Kitabı diye kabûl ettirmekti.

[Ve bu, Allah Teâlâ tarafındandır derler. Halbuki Allah tarafından değildir.]

[Allah Teâlâ'ya karşı bile bile yalan söylerler.]

79 [Hiç bir insana yaraşmaz, ki Allah Teâlâ ona Kitab, fehim, ilim ve nübüvvet verdikten sonra insanlara Allah'ı bırakın da bana kul olun desin. Fakat o, öğrettiğiniz, okuduğunuz ve okuttuğunuz Kitab sâyesinde dînde, ilim ve amelde kâmil ve sâbit olun, der.]

وَلَا يَأْمُرَكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيّٖنَ اَرْبَابًا اَيَأْمُرُكُمْ بِا
لْكُفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

80 [Ve sizin Melâike ve Peygamberleri Rabler edinmenizi de emretmez.]

Sâbii'lerin ve Kureyş'in Meleklere, hâşâ, Allah'ın kızları demeleri gibi. Ve Yahûdîlerin Üzeyr, hâşâ, Allah'ın oğlu ve Nasârâ'nın Mesîh, hâşâ, Allah'ın oğludur demeleri gibi.

[Hiç size Müslüman olduktan sonra küfrü emreder mi?]

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مٖيثَاقَ النَّبِيّٖنَ لَمَٓا اٰتَيْتُكُمْ
مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ
لَتُؤْمِنُنَّ بِهٖ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ
اِصْرٖي قَالُٓوا اَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَاَنَا۬ مَعَكُمْ مِنَ
الشَّاهِدٖينَ ﴿٨١﴾ فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٨٢﴾ اَفَغَيْرَ دٖينِ اللّٰهِ يَبْغُونَ وَلَهُٓ اَسْلَمَ مَنْ فِي
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَاِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

81 [Hani Allah Teâlâ, (geçmiş) peygamberler ve ümmetlerin-

den: Celâlim hakkı için size Kitab ve hikmetten her ne verdimse, sonra size berâberinizdeki Kitabı tasdîk edici bir Peygamber gelince her hâlde ona îmân ve yardım edeceksiniz, diye ahid ve misâk almıştı.]

[Hak Teâlâ (Enbiyâya): İkrâr ettiniz mi, ve bunun üzerine ahdimi kabûl ettiniz mi? buyurdu. İkrâr ettik, dediler. Hak Teâlâ: Öyleyse, birbirinize ve ümmetlerinize şâhid olun, Ben de sizinle berâber şahâdet edenlerdenim, buyurdu.]

82 [Kim ki bu ikrârdan sonra yüz çevirirse, onlar âsîler ve îmândan çıkanlardır.]

83 [Onlar, Allah'ın dîninden gayri bir din mi arıyorlar? Halbuki göklerde ve yerde ne varsa, ister istemez O'na teslîm oldular. Hepsi de O'na dönecekler.]

قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهٖيمَ
وَاِسْمٰعٖيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَٓا اُوتِيَ مُوسٰى
وَعٖيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ
وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دٖينًا
فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرٖينَ ﴿٨٥﴾ كَيْفَ
يَهْدِي اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ اٖيمَانِهِمْ وَشَهِدُٓوا اَنَّ الرَّسُولَ
حَقٌّ وَجَٓاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ
﴿٨٦﴾ اُو۬لٰٓئِكَ جَزَٓاؤُ۬هُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ
وَالنَّاسِ اَجْمَعٖينَ ﴿٨٧﴾

84 [De ki: Biz Allah Teâlâ'ya inandık. Bize inzâl olunan Kur'ân'a ve İbrâhim, İsmâil, İshâk, ve Ya'kûb Aleyhisselâmlara ve Ya'kûb oğullarına inzâl olunanlara ve Mûsâ, Îsâ Aleyhisselâmlara

ve Peygamberlere Rableri tarafından verilenlere îmân ettik. O Peygamberlerin birini, diğerinden ayırdetmeyiz. Allah Teâlâ'ya ibâdette' münkaad ve muhlisleriz.]

85 **[Kim İslâm'dan gayri bir dîn ararsa, ondan bu din aslâ kabûl olunmaz. Ve o, Âhirette ziyân edicilerdendir.]**

86 **[Allah Teâlâ, îmân ettikten, Peygamberin hak olduğuna şahâdet eyledikten ve kendilerine de açık delîller geldikten sonra kâfir olanlara nasıl hidâyet eder? Allah Teâlâ, irtidâd ile nefislerine zulmeden kavme hidâyet etmez.]**

Burada şöyle bir suâl hatıra gelebilir: «Bu âyetin zâhiri müslüman olduktan sonra dîninden dönen bir kimsenin aslâ tevbesi kabûl edilmiyeceğini gösteriyor. Halbuki, Cenâb-ı Hak, nice mürtedlerin tevbesini kabûl etmiştir. Biz tevbekâr olan nice zâlimler gördük?.»

Cevâb şudur: Âyetden murâd; kâfir olarak devâm eden mürtedler zâlim olarak giden zâlimlerdir. Yoksa tevbeleri kabûl edilmez demek değildir. Tevbe ederlerse onların tevbeleri de kabûl edilir.

87 **[O irtidâd edenlerin cezâları, Allah Teâlâ'dan, Meleklerden ve bütün insanlardan üzerlerine lâ'net ve rahmetten tarddır.]**

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٨﴾ اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ
وَاَصْلَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٨٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
بَعْدَ اِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَاُولٰئِكَ
هُمُ الضَّالُّونَ ﴿٩٠﴾

88 **[Onlar ebediyen O'nun** (bu lâ'netin ve Cehennem'in) **içindedirler. Azâbları hafifletilmez ve kendilerine mühlet ve aman verilmez.]**

89 **[Meğer ki ihlâsla o hâlden dönüp tevbe etsinler.** (Amellerini fesâddan, salâha; zulümden, adle; küfürden, îmâna; şerden, hayra tahvîl etsinler.) **Allah Teâlâ Gafûr'dur. O, küfür içinde olmayanı yargılayıcıdır. Tevbe edenleri esirger.]**

Rivâyet edildiğine göre; bu Âyet-i kerîme nâzil olduğu vakit, irtidâdda bulunan Hâris bin Süveyde'nin kardeşi, Mekke'ye emîn bir adam gönderdi. Hâris, âyeti okuyup düşündükten sonra o emîn adama: «Ben, senden hiç yalan söz işitmedim. Kardeşim de Resûlüllah'a iftirâ etmez. Resûlüllah da yalan söylemez ve Allah Teâlâ, bütün va'dlerine sâdık ve kullarına Rahîmdir. Böyle iken, ben niçin ümidimi keseyim?» dedi. Sonra tevbe ederek Medîne'ye geldi ve tevbesı kabûl edildi.

Hâris, Mekke'den Medîne'ye dönerken, ahbâblarından daha on bir kişiye tevbe teklîf etmişti. Fakat kabûl etmediler. «Biz hâlâ Muhammed'in mağlûbiyetini beklemekteyiz.» dediler. Onun üzerine, bu Âyet-i kerîme nâzil oldu:

90 [**İmânlarından sonra kâfir olanların ve küfürlerinde sebâtla onu artıranların tevbeleri kabûl olunmaz. Bunlar hep dalâl içinde kalmış sapıklardır.**]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ
فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ
أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٩١﴾

91 [**Şübhe yok ki, kâfir olup da küfür hâlindeyken ölenler, velev dünyâ dolusu altını olup da kendisini kurtarmak için fedâ etseler, hiçbiri aslâ kabûl olunmıyacaktır. Onlar için elîm bir azâb vardır. Onların, yardım edip azâbtan kurtaracak kimseleri de yoktur.**]

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ
فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾ كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا
مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَاةُ قُلْ فَأْتُوا
بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ
الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩٤﴾

92 [**Sevdiğiniz şeylerden infâk etmedikçe aslâ iyilik ve hayra (yâhûd Cennet'e) nâil olamazsınız. Ne ki infâk ederseniz, Allah Teâlâ, onu hakkiyle bilir ve mükâfatını verir.**]

Ba'zı âlimler; bu âyetin hükmünün mensûh olduğuna kaail olmuşlardır. Fakat esah olan mensûh olmadığıdır. **İnfâktan maksâd, zekâttır.** Sevdiğiniz maldan zekât vermedikçe saâdete eremez, Cennet'e giremezsiniz. Nefsinizi cimrilikten ve mal sevgisinden temizlemiş olmazsınız, demek olur. Yâhûd, zekât verildikten sonra bu, bir nâfile sadakasıdır. Allah Teâlâ'ya gizli kalan hiçbir şey yoktur. O'nun yolunda infâk edilen her şeyi Allah Teâlâ bilir, dünyâda hakkını verir, Âhirette de sevâbını ve derecelerini artırır.

Ömer bin Abdül-Azîz, yüklerle şeker alıp sadaka ederdi. Dediler ki: «Niçin parasını değil de, şeker alıp sadaka ediyorsun?» Dedi ki: «Bu şeker, bana paradan daha sevgilidir, şekeri çok severim.»

Âyet-i kerîme nâzil olunca, Hazret-i Ömer (R.A.), çok sevdiği bir câriyesini azâd etmişti.

Abdullah bin Ömer de güzel bir câriye satın almıştı. O'nu pek severdi. Birkaç gün yanında kaldıktan sonra âzâd etti ve birisiyle evlendirdi. Zaman geçti. Câriye bir erkek çocuk doğurdu. Abdullah, çocuğu kucaklar, «Sende, annenin kokusunu buluyorum.» derdi. Dediler ki: «Allah Teâlâ, anasını sana rızık etmişti. Mâdemki çok seviyordun, niçin bıraktın?» «Bu âyeti işitmediniz mi, kişi sevdiğini vermeyince sevdiğini elde edemez.» dedi.

Harûn Reşîd'in zevcesi Zübeyde, otuzbin altın harcetmiş, bir mushaf yazdırmıştı. Tamamlanıp da kendisine getirdikleri vakit bu Âyet-i kerîmeyi okuyunca, hemen mushafı kapayıp: «Alın bunu, hediye edin. Şu anda bu mushaftan daha çok sevdiğim bir şey yoktur.» dedi.

Âyet-i kerîme nâzil olunca, Ebû Talhâ (R.A.) Huzûru Risâlete gelmişti. En sevdiği malı olan Bîrhâ bahçesini Allah yolunda tasadduk edeceğini söyledi. Resûl-ü Ekrem de onu, sadaka olarak, yakın akrâbasına, amcasının oğullarına vermesini tavsiye buyurdu.

Zeyd bin Hârise (R.A.), Seyl adındaki atını huzûr-u saâdete getirdi. Cenâb-ı Peygamberden tasadduk buyurmasını ricâ etti. O da, atı Üsâme bin Zeyd (R.A.)'e verdi.

Hasan Basri Hazretleri der ki: Bir kimse sevdiği bir tek hurmayı bile Allah rızâsı için tasadduk ederse bu âyetteki iyilik ve hayra mazhâr olmuş olur.

93 [**Tevrât indirilmeden evvel İsrâîl'in nefsine harâm kıldığı**

şeylerden başka bütün yiyecekler İsrâîloğulları için helâldi. Onlara de ki: Eğer sadıklarsanız Tevrât'ı getirip okuyun.]

Şaşırmışlar, Tevrât'ı getirip okumaya cesâret edememişlerdi.

Yahûdîler, Efendimize: «Sen, İbrâhim dîninde bulunduğunu iddiâ ediyorsun. Halbuki O, senin gibi deve eti yemez ve südünü içmezdi.» demişlerdi. Yâhûd «O, harâm olanlar Tevrât'la harâm kılınmıştır.» diye iddiâ etmişlerdi. **Âyet-i kerîme bu iddiâyı red için nâzil olmuştur.**

İşin hakîkati şu idi: Ya'kûb Aleyhisselâm, sancılı bir hastalığa yakalanmıştı. Geceleyin sancının şiddetinden uyuyamaz hâle gelmişti. «Allah şifa' verirse, en sevdiğim yemeği yemiyeyim.» diye nezretti. Zaman geçti. Cenâb-ı Hak şifa' ihsân buyurdu. O da çok sevdiği şeyi; deve eti ile südünü yememeye başladı. Nezrini tuttu. Yahûdîler gûya O'na uyarak ba'zı yemekleri yemiyorlardı ve bu tahrîm Tevrât'ta yazılıdır, diye iddiâ etmekteydiler.

94 **[Kim ki bu hüccetten sonra** (helâl ve harâm hakkında) **Allah Teâlâ'ya karşı yalan söyler** (ve iftirâ eder) **se işte onlar nefislerine zulmedicilerdir.]**

قُلْ صَدَقَ اللّٰهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ حَنٖيفًاۜ وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكٖينَ ﴿٩٥﴾ اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذٖي بِبَكَّةَ
مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمٖينَۚ ﴿٩٦﴾ فٖيهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ اِبْرٰهٖيمَۚ
وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًاۜ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ
اِلَيْهِ سَبٖيلًاۜ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمٖينَ ﴿٩٧﴾

95 **[De ki:** (Her haberinde olduğu gibi; helâl ve harâm haberinde de) **Hak Teâlâ gerçekçidir.** (Yahûdîler yalancıdırlar.) **O hâlde muvahhid ve pâk olan İbrâhim Aleyhisselâm'ın dînine tâbi' olun. O, müşriklerden değildi.]**

96 **[Gerçek insanların ibâdet ve ziyâreti için ilk kurulan mâbed, Mekke'deki Beyt'tir ki** (faydası ve hayrı çok) **aynı bereket ve âlemler için mahz-ı hidâyettir.]**

97 **[Orada açık alâmetler, İbrâhim Aleyhisselâm'ın maka-**

amı vardır. Kim oraya girerse (taarruz, katil ve yağmadan) **emîn olur.]**

Oraya tâzim ve Hak Teâlâ'ya yakınlaşmak kasdiyle dâhil olan Kıyâmet günü azâbtan emîn olur, denilmiştir.

Bir kimsenin üzerine kısâs veyâ şer'î bir cezâ vâcib olduğunda Harem'e ilticâ etse, orada bulunduğu müddetçe kendisine dokunulmaz. Yalnız İmâm A'zam'a göre oradan çıkmaya mecbûr bırakılır. Ama suçu Harem'de işlerse bil'ittifâk cezâsı orada verilir.

İbn-i Abbas (R.A.)'a göre, şerîatın îcâb ettiği ölüm cezâsı orada tatbîk edilir.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Mekke'nin harâretine gündüzün bir saat sabreden kimseye iki yüz yıllık mesâfe Cehennem ırak olur.» buyurulmuştur.

Başka bir Hadîs-i şerîfde de; Peygamber Efendimiz; **«Harem-i Mekke veyâ Harem-i Medîne'de vefât eden bir kimse, Kıyâmet gününün şiddetlerinden emîn olduğu hâlde diriltilir.»** buyurmuşlardır.

[Yoluna (gidip gelmeye) **gücü yetenlere Allah için Beyt-i Şerîfi Hacc ve ziyâret etmeleri, insanlar üzerine farz kılındı.]**

Bakara sûresinde, Hacc hakkında gerekli ma'lûmat verilmişti. Burada Haccın farziyeti te'kîden tesbît edilmiş bulunmaktadır.

[Kim küfrederse (Yânî, kim haccın vücûbuna inanmaz veyâ Hacc üzerine vâcib olduktan sonra amden haccetmezse,) **şübhesiz Hak Teâlâ bütün âlemlerden** (Haccı edenden ve etmiyenden) **Ganîdir.]**

Âlemlerden müstağnîdir. Onların ibâdetlerine aslâ muhtâc değildir.

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ
مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ
عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ﴿١٠٠﴾

98 **[De ki: Ey Kitab ehli! Allah, bütün yaptıklarınıza muttalî iken niçin O'nun âyetlerini inkâr ediyorsunuz.]**

99 **[De ki: Ey Kitab ehli! Hak dîn, İslâm olduğunu bilirken, niçin îmân edenleri Allah yolundan döndürmek, istikâmetten meyletmek istiyorsunuz? Allah Teâlâ, yaptıklarınızdan** (mü'minleri İslâm'dan döndürmek için ettiğiniz hîleden) **gaafil değildir.]**

100 **[Ey mü'minler! Eğer siz o Kitab verilenlerin içlerinden herhangi bir fırkaya itâat ederseniz, sizi îmân etmişken döndürür, kâfir ederler.]**

Bu Âyet-i kerîme Evs ve Hazrec kabîlelerinden bir topluluk arasında zuhûra gelen bir hâdise üzerine nâzil olmuştur.

Şemmas ibn-i Kays adında ihtiyar bir Yahûdî vardı. Müslümanlara karşı müthiş bir kin ve hased beslemekteydi. Bir gün Evs ve Hazrec kabîlelerinden bir kısım ashâb, bir yere oturup tatlı tatlı konuşurlarken bir Yahûdî yanlarından geçti. Câhiliyyet devrinde aralarında şiddetli bir düşmanlık hüküm süren bu kimseler arasında teessüs eden bu sevgi ve samimîyeti çekemedi. «Vallâhi,» dedi, «Bunlar böyle toplandıkça bizim buralarda bir yerimiz kalmaz.» Sonra berâberindeki bir Yahûdî delikanlısına emretti: «Haydi, git, şunların arasına otur. Duğas vak'asını ve daha evvelkileri hatırlarına getir. Ve o zaman söyledikleri şiirlerden parçalar oku.» dedi.

Duğas, câhiliyet devrinde yüz yirmi yıl birbirlerine düşman olarak yaşamış olan Evs ve Hazrec arasında yapılan son muhârebe idi. Muzafferiyet Evs'te kalmıştı. Evs ile Hazrec aslen iki kardeş imişler.

Delikanlı kendisine emredileni yaptı. Ve Şemmas ibn-i Kays'ın beklediği de oldu. Derhâl bir münâkaşa kapısı açıldı. Taraflar övünmeye başladı. Ve nihâyet münâkaşa münâzaaya döndü. Evs'ten Evs bin Kayz, Hazrec'den Hübar ibn-i Sahr sıçramışlar, birbirlerine girmişlerdi. «Bugün, yine öyle bir gün yaparız» demişlerdi. İki taraf silâha sarılmışlardı.

İçlerinden biri, hâdiseyi hemen Resûl-ü Ekrem'e haber verdi. Efendimiz, mâiyetlerinde Muhacirînden bir kâfile ile birlikte derhâl vak'a mahalline geldi: «Ey Müslümanlar! Ben henüz aranızda bulunurken câhiliyyet dâ'vasını mı yapıyorsunuz? Cenâb-ı Hak, sizi İslâm'a hidâyet etti. Küfürden kurtardı. Kerem ve inâyetiyle câhiliyyenin kökünü kesti. Aranızı te'lif etti. Böyle iken yine küfre mi dönüyorsunuz?» diye nasihât etti. Bu Âyet-i kerîmeyi okudu.

Bu sözler üzerine derhâl taraflar, bir Şeytan tuzağına düş-

tüklerini anladılar. Ellerinden silâhlarını attılar. Göz yaşları dökerek birbirleriyle sarmaştılar.

Câbir (R.A.) der ki: «O gün gibi başlangıcı çok çirkin, sonu fevkalâde güzel bir gün görmedim.»

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيَاتُ اللّٰهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ
وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِيَ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾

101 [**Halbuki siz nasıl kâfir olursunuz ki, size Allah Teâlâ'nın âyetleri okunuyor ve Resûlüllah içinizdedir. Kim Allah'a sımsıkı sarılırsa muhakkak doğru yola hidâyet olunmuştur.**]

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا
وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا
تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَاَلَّفَ
بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ اِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ
مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهِ
لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾

102 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan nasıl korunmak gerekse, öyle korunun.** (Hakkiyle müttekî olun). **Ve ancak Müslüman olduğunuz hâlde ölümü bulun.**]

İbn-i Mes'ûd (R.A.) der ki: «**Takvâ Allah Teâlâ'ya tam ma'nâsiyle itâat etmek, isyân etmemek, şükredip küfrâna düşmemek, dâimâ zikir üzere bulunup unutmamaktır.**»

103 [**Hepiniz Hablüllâh'a** (Allah ipine) **sımsıkı tutunun.**]

Hablüllâh'dan maksâd; Kur'ân'dır; İslâm Dînidir; Allah Teâlâ'nın emirlerine itâattir veyâ ihlâstır.» denilmiştir. Bir Hadîs-i şerîfde:

«Kur'ân-ı Azîmüşşân, Allah Teâlâ'nın habl-i metînidir.» buyurulmuştur.

[Ve haktan (yâhûd birbirinizden) **ayrılmayın. Hak Teâlâ'nın size olan ni'metini yâdedin. Hani sizler birbirinize düşmandınız. Hak Teâlâ, kalblerinizi İslâmla birleştirdi. O'nun ni'metiyle kardeş oldunuz.]**

[Ve yine siz ateşten bir çukurun kenarındaydınız. Oradan da sizi, O kurtardı. İşte Allah, âyetlerini böyle bildiriyor, tâ ki hidâyet bulasınız.]

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى
الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاُولٰٓئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا
مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾

104 **[İçinizden halkı hayra da'vet eder bir cemâat olsun, ki ma'rûfu emir ve münkeri nehyetsin. İşte felâh bulanlar onlardır.]**

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Nefsim yed-i kudretinde olan Allah Teâlâ'ya yemin ederim ki; ma'rûfu emir ve münkeri nehyedin. Etmezseniz korkarım ki Hak Teâlâ, size azâb eder. Onun def'i için ettiğiniz duâyı da geri gönderir.» buyurulmuştur.

Diğer bir Hadîs-i şerîfde de:

«İnsanlar, ne zaman bir münkeri görüp değiştirmezlerse, korkulur ki Hak Teâlâ onlara azâbını umûmî gönderir.» buyurulmuştur.

Hazret-i Ebû Zer Gıfârî'den rivâyet edilmiştir: Ebû Bekr (R. A.) dedi ki:

«Yâ Resûlâllah! Müşriklerle kıtalden gayri cihâd var mıdır?» Resûl-ü Ekrem buyurdu:

«Evet, yâ Ebû Bekr! Hak Teâlâ'nın yeryüzünde şehidlerden efdal mücâhid kulları vardır. Yeryüzünde yürür, yerde rızıklanırlar. Hak celle ve alâ semâda Melâikeye onlarla iftihâr eder. Ve onlar için Cennet'i süsler. Ümm-ü Seleme'nin Resûlüllah için süslendiği gibi.»

Hazret-i Ebû Bekr sordu:

«Yâ Resûlallah! Bunlar ne vasıfta kimselerdir?» Resûl-ü Ekrem:

«İyiliği emir ve kötülüğü nehyedenler, sâlihlere muhâbbet ve fâcirlere buğzedenlerdir. Nefsim yed-i kudretinde olan Allah Teâlâ'ya yemîn ederim ki, Cennet'te onların şehidlerin köşklerinden güzel köşkleri vardır. Her birine üç yüz hûri verilir. Ne zaman bunlardan birine baksa der ki: Hatırlar mısın ki, falan gün falan yerde iyiliği emir ve kötülüğü nehyetmiştin.» buyurdular.

Ma'rûf; aklın ve şer'in beğendiği, Kitab'a ve sünnete uygun olan şeylerdir. Münker de bunun zıddıdır.

105 **[Kendilerine apaçık delîller geldikten sonra, birbirlerinden ayrılıp (dînlerinde) ihtilâfa düşenler gibi olmayın. Onlar için büyük bir azâb vardır.]**

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا
الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ
ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾

106 **[Kıyâmet günü, yüzlerin kimi bembeyaz, kimi simsiyah olur. Yüzleri siyah olanlara denir ki: Siz îmânınızdan sonra kâfir mi oldunuz? O hâlde, küfrünüzden ötürü Cehennem azâbını tadın.]**

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki: «Kıyâmet gününde her kavime ibâdet ettikleri şeyin yanına gitmeleri emrolunacak. Gidecekler, fakat mahzûn olacaklar. Üzüntülerinden yüzleri kararacak. Ortada yalnız ehl-i kıble müslümanlarla yahûdîler ve hıristiyanlar kalacak, ve nereye gönderileceklerini bilemiyecekler. Derken onlara da Allah'ın irâdesi tecelli edecek. Dünyada ona itaatla secde edenler derhal secdeye varacaklar. Ehl-i Kitab ile münâfıklar

secde edemiyecekler. Sonra Allah'ın iznile başlarını kaldırınca mü'minlerin yüzleri kar gibi beyaz olacak. Münâfıklarla Ehl-i Kitab onları görünce kederlerinden yüzleri simsiyah olacak ve;

«Ey Rabbimiz, bize ne oldu ki, müşrik olmadığımız hâlde yüzlerimiz karardı,» diyecekler. Cenâb-ı Hak, meleklere:

«Şunlara bakın, kendileri için nasıl yalan söylediler.» diyecek.

Ma'nâ ehline göre, yüzlerin beyazlığından murâd: Sâlih amellere ve sevâblara sevinmekden yüzlerin parlaklığı; kararmasından murâd da; kötü amellere ve Allah'ın azâbına mahzûn olduklarından yüzlerinin solmasıdır.

107 **[Yüzleri beyaz olanlar ise Allah Teâlâ'nın rahmetinde (Yânî Cennette) dir. Orada ebediyen kalırlar.]**

تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَمَا اللّٰهُ يُرِيدُ ظُلْمًا
لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاِلَى اللّٰهِ
تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿١٠٩﴾

108 **[Bunlar, Allah Teâlâ'nın** (hükümlerini açıklayan) **âyetleridir, ki sana doğru olarak tilâvet ediyoruz. Allah Teâlâ, âlemlere zulmetmeyi murâd etmez.]**

Hiçbir haksızlıkta bulunmaz.

109 **[Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Ve bütün işler Allah'a rücû' eder.]**

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ
الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ
﴿١١٠﴾ لَنْ يَضُرُّوكُمْ اِلَّا اَذًى وَاِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْاَدْبَارَ
ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١١١﴾

110 **[Siz, insanlar için meydana çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz.]**

Maksâd; Mekke'den Medîne'ye hicret eden Muhâcirîyn, yâhûd ashâbdır, denilmiştir.

Hazret-i Ömer (R.A.):
«Bu haslet, bizden evvelimiz içindir, Âhirimiz için değil,» demiştir.

Fakat ekser ulemânın kanaatine göre bu Âyet-i kerîme ile murâd; bütün mü'minlerdir. Bir hadîs-i şerifde:

«Enbiyâya, benden evvel ve ümmetlerine benim ümmetimden evvel Cennet'e girmeleri harâm kılındı.» buyurulmuştur.

[Ma'rûfla emir ve münkerden nehyedersiniz. Allah Teâlâ'nın birliğine inanırsınız. Eğer Kitab ehli de (Yahûdîler ve Nasrânîler) **îmân etselerdi, elbette haklarında hayırlı olurdu. İçlerinden bir kısmı îmân etmişlerdir. Ama ekserisi dînden çıkmış fâsıklardır.]**

Îmân edenler Abdullah bin Selâm ve ashâbı gibi olanlardı. Dînden çıkmış olanlar da Kâ'b bin Eşref ve ashâbı gibi olanlardı. Yahûdîlerin ileri gelenleri, îmân edenlere, Abdullah bin Selâm ve ashâbına ezâ ederlerdi.

111 **[Onlar size aslâ zarâr veremezler, belki incitirler. Şâyet, sizinle çarpışırlarsa münhezim olur, geri dönüp kaçarlar. Sonra da kimseden yardım görmezler.]**

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا ثُقِفُوا
اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَٓاؤُ۫ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ الْاَنْبِيَٓاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا
وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾

112 [Nerede bulunsalar, (öldürülmek, esîr edilmek, malları ellerinden alınmak, cizye vermek, her yerde Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında hakîr olmak gibi) üzerlerine zillet vuruldu. Meğer ki Allah Teâlâ'nın ve mü'minlerin ahd-ü emânına sarılmış olsunlar. Döne dolaşa Allah'ın gazâbına müstahak oldular. Üzerlerine fakr-u zillet de vuruldu. Zîrâ, Allah Teâlâ'nın âyetlerine kâfir olmuşlar ve nâhak yere Peygamberleri öldürmüşlerdi. Zîrâ isyân etmişler, aşırı gitmişlerdi.]

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ
يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا
يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾

113 [Kitab ehli, Allah indinde, aynı derecede değillerdir. Kitab ehlinden bir zümre vardır, ki Allah'ın dîninde îmânla müstakîm, Allah'ın Kitabiyle âmil, salât ve tâate kaaimdir. Gecenin saatlerinde namaz kılar oldukları hâlde Allah'ın âyetlerini okurlar.]

114 [Allah Teâlâ'nın birliğine, Âhiret gününe inanırlar. Ma'rûfla emir ve münkerden nehyederler. Hayır işlerinde çabukluk gösterirler. (Hayırlara koşarlar.) İşte onlar, sâlihlerdendirler.]

115 [Onlar ne ki, hayır işlerlerse Âhirette mükâfatsız kalmazlar. Allah Teâlâ, o müttekîleri bilir.]

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Hayırlı amel eskimez, fenâ amel unutulmaz. Allah celle şânühüya fenâ ermez, her amelin cezâsını verir.» buyurulmuştur.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللّٰهِ
شَيْـًٔا وَأُولٰٓئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾ مَثَلُ
مَا يُنْفِقُونَ فِي هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ
أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ
وَلٰكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾

116 [Kâfir olanların ne malları ve ne oğulları onları Allah'ın azâbından kurtaramaz. Onlar ateşliktir ve orada dâim kalacaklardır.]

117 [Onların bu dünyâ hayâtında (gösteriş veyâ övünmek için, münâfıkların riyâ ve korku ile) harcettikleri şey, nefislerine zulmeden bir kavmin ekinlerine dokunarak onu mahveden kavurucu ve soğuk bir rüzgâra benzer. Allah Teâlâ, onlara (ekinlerini itlâfla veyâ sarfettiklerini ziyaa uğratarak) zulmetmedi. Fakat onlar (isyânla, mallarını yerine sarfetmemekle) nefislerine zulmettiler.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا
بِطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ
قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ
قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾

118 [Ey îmân edenler! Müslümanlardan gayriyi dost ve sırdaş edinmeyin (tâ ki esrârınızı öğrenmesinler). Onlar, sizi ifsâd ve fenâlık etmekte kusûr etmezler. Zahmet ve meşakkate düşmenizi isterler. Sözlerinden size olan nefret ve düşmanlıkları belli ol-

maktadır. Fakat göğüslerinde sakladıkları düşmanlık, açıkladıklarından daha büyüktür. İşte size âyetlerimizi açıkça bildirdik. Akıl ederseniz...]

هَٓا اَنْتُمْ

اُولَٓاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ
كُلِّهٖ وَاِذَا لَقُوكُمْ قَالُٓوا اٰمَنَّا وَاِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْاَنَامِلَ
مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلٖيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾

119 [(Ey îmân edenler!) **Siz o kimselersiniz ki, onları seversiniz, onlarsa sizi sevmezler. Siz Kitabların hepsine îmân edersiniz** (onlarsa, sizin Kitabınıza inanmazlar.) **Ne zaman sizinle buluşsalar: «Biz de sizin gibi îmân ettik» derler. Birbirleriyle başbaşa kaldıkları vakit de öfkelerinden parmaklarının uçlarını ısırırlar. De ki: Öfkenizle ölün. Şübhesiz Allah Teâlâ, onların kalblerindeki** (düşmanlıklarını, kin ve hasedlerini) **bilir.]**

اِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِبْكُمْ
سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَاِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ
شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحٖيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَاِذْ غَدَوْتَ مِنْ اَهْلِكَ
تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنٖينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللّٰهُ سَمٖيعٌ عَلٖيمٌ ﴿١٢١﴾

120 [**Eğer siz** (Düşmana karşı muzafferiyet, ganîmet, maîşet bolluğu gibi) **bir iyilik erişirse onları yerindirir,** (hezimet, zarâr ve darlık gibi) **bir musîbet geldiği vakit de sevinirler.]**

[**Şâyet onların** ezâsına **sabreder,** (Allah Teâlâ'dan) **korunursanız onların hîleleri size aslâ zarar vermez. Hak Teâlâ, onların amellerini bilir.** (Ve mücâzâtını verir.)]

121 [**Hani, sen, bir sabah erkenden, mü'minleri muhârebe için elverişli yerlere yerleştirmek üzere, âilenden ayrılmıştın. Allah Teâlâ, sözlerinizi işitir, niyyetlerinizi bilir.**]

إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللَّهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ
فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾

122 [**O zaman içinizden iki tâife korkup ric'at etmek istemişlerdi. Halbuki Allah Teâlâ, onların yardımcısı idi. Mü'minler Allah Teâlâ'ya tevekkül etmelidirler.**]

Bu iki Âyet-i kerîmede Uhud Gazâsı anılmaktadır.

Bedir muharebesinde perîşân olan Kureyş'liler, Müslümanlardan bu mağlûbiyetin intikâmını almak hevesine kapılmışlardı. Ebû Süfyan'ın kumandasında üç bin kişilik bir ordu ile Mekke'den çıktılar. Yediyüzü zırhlı ve ikiyüzü atlıydı. Üçbin de develeri vardı. Cenge onbeş kadın da iştirâk etmişti. Def çalıyorlar, ve askeri gayrete getirecek şiirler okuyorlardı.

Hicretin üçüncü yılı Şevvâl'in on ikinci Çarşamba günü Medîne-i Münevvere hizâsına geldiler ve Uhud Dağı yanındaki «Ayneyn» denilen dağın eteğinde karargâh kurdular. Bundan haberdâr olan Resûl-ü Ekrem (S.A.V.), âdetleri üzere, durumu ashâbiyle istişâre etti. Bu arada münâfıkların reisi Abdullah ibn-i Übeyy ibn-i Selûl'ü de çağırmışlardı. Abdullah, bir istişâre için, Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) tarafından ilk def'a çağırılmış bulunmaktaydı.

Efendimiz; Cum'a gecesi, rüyâlarında birtakım sığırların boğazlandığını görmüş, Zülfikaar adlı kılıcın ucu kırılıp bir gedik peydâ olmuş.

Arkalarına sağlam bir zırh giyip mübârek elini zırhın yakasına sokmuşlar.

Resûl-ü Ekrem (S.A.V.), bu rüyâyı ashâb-ı kirâmına söyledi:

«Boğazlanan sığırlar **ashâbımdan katlolunacak kimselere ve kılıcımın** ucundaki **gedik, ehl-i** beytimden **birinin katlolunacağına işârettir. Muhkem zırh da** Medîne **şehridir.»** diye **tâbir etti.**

«Şu hâle nazaran, Medîne içinde durunuz. Düşman içeri hücûm ederse tedafüî ve tahaffüzî cenk ediniz.» diye buyurdu. Ashâb-ı kirâmdan ba'zıları da bu re'yi münâsib gördü.

Münâfıkların reisi Abdullah ibn-i Übeyy ibn-i Selûl de aynı re'yde bulundu:

«Yâ Resûlallah, câhiliyyet devrinde, ne zaman Medîne'den çıktıksa, mağlûb olduk. Müdafaa harbi yaptığımız takdîrde ise, dâimâ gâlîb geldik.» dedi.

Hakîkaten savunma harbi, duruma göre en uygunu idi. Medîne'nin etrafı binâlar ve duvarlarla çevrilmiş ve geçitleri istihkâmlarla kapatılmış olduğu için bir kale gibiydi. Resûl-ü Ekrem'in rüyâsında gördüğü gibi sağlam bir zırha benziyordu. Binâenaleyh, bir müddetcik Medîne-i Münevvere'de kalınsa, Kureyş, ordugâhlarında durup Müslümanların çıkmalarını bekledikleri takdîrde, Urban'a usanç gelecek ve bir haylisi savuşup gitmiş olacaktı. Medîne üzerine hücûm ettikleri takdîrde ise, okla birçoğu telef edilebilirdi. Her iki şekilde de Kureyş za'fa uğrayacak, sonra, hâlin îcâbına göre, dışarı çıkılarak muhârebeyi kazanmak kolay olacaktı.

Fakat Bedir Gazâsında bulunmayan yiğitler, orada bulunan gâzilerin nâil oldukları ecir ve mesûbatı, şehidlerin vâsıl oldukları dereceleri Resûl-ü Ekrem'den işittikleri için pek üzülmekteydiler:

«Yâ Resûlallah, biz Allah'dan bugünü isterdik. Bizleri dışarı çıkar, düşmanlarımızla göğüs göğüse cenk edelim.» dediler.

Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem, çâresiz, dışarı çıkıp meydan muhârebesi yapmaya karar verdi:

«Sebât ederseniz, bu def'a da Cenâb-ı Hak size yardımlarını ihsân eder.» buyurdu.

Cum'a hutbesinde cihâdın fazîletlerini anlattı. İkindi Namazını cemâatle edâ ettikten sonra Hazret-i Ebû Bekr ve Ömer'le berâber hücre-i mutahharasına gitti. İkisi birlikte Resûl-ü Ekrem'in imâmesini düzelttiler ve sefer elbisesini giydirdiler.

Resûl-ü Ekrem birbiri üzerine iki zırh giydi. Kılıcını kuşanıp yine onlarla birlikte hücre-i mutahharasından dışarı çıktı.

Askerlikte en mühim kâide, kumandanın emirlerine harfiyen riâyet etmek, O'nun re'y ve tedbîrine aslâ karışmamaktır. Şu hâle nazaran Resûl-ü Ekrem Hazretleri tahaffüzî cengi tensîb etmişken, onu meydan muhârebesine mecbûr etmek büyük bir hatâ idi.

Bu sebeble Evs kabîlesinin reisi ve Ensâr'ın en büyüklerinden Sa'd ibn-i Muâz, meydan cengi yapılmasında ısrâr edenleri tevbîh etti:

«Siz Resûlüllah'ı istemeyerek çıkmaya mecbûr ettiniz. İşi O'na bırakmalıydınız. O'na vahiy gelir. İşin gereğini O sizden daha âlâ bilir.» dedi.

Filhakîka onlar da nâdîm olmuşlardı. Resûl-ü Ekrem hücre-i mutahharadan çıktığı vakit:

«Yâ Resûlallah! Biz, senin emrine muhâlefet etmeyi. Hatâ ettik. Nasıl düşünmekte isen öyle yap.» dediler.

Resûl-ü Ekrem ise, onların ısrârı üzerine silâhlanıp atına binmek üzere idi:

«Bir Peygamber için silâhlandıktan sonra harbetmeden geri dönmek yaraşmaz.» buyurdular. Ve hemen atlarına binip ordu-yu saâdet ile Medîne dışına çıktılar. İbn-i Ümmü Mektûm'u Medîne'de kaymakam bıraktılar.

Medîne ile Uhud arasındaki mesâfe bir saatten azdır. Ancak o gün, oraya kadar varmayıp yarı yolda Şeyhâyn denilen mevkide gecelediler. Üsâme ibn-i Zeyd, Abdullah ibn-i Ömer, Zeyd ibn-i Sâbit ve Ebû Saîdülhudrî gibi çocukları Resûl-ü Ekrem buradan geri çevirdi.

Seher vakti bin kişiden ibâret olan ordu-yu saâdet, Uhud Dağına doğru hareket etti.

Fakat münâfıkların reisi Abdullah ibn-i Übeyy ibn-i Selûl, kendisine tâbi' olan üç yüz kişi ile birlikte bu sırada buradan geri döndü.

«Niçin kendimizi ve evlâdlarımızı katlettirelim?» dedi. Amr ibn-i Hazrec-el Ensârî, arkalarından koştu:

«Peygamberinizi bırakıp nereye gidiyorsunuz? Allah Teâlâ'dan korkmuyor musunuz?» dedi. Bu fenâ hareketlerine mâni' olmak istedi. Fakat muvaffak olamadı. Abdullah ibn-i Übeyy, re'yine muhâlefet edildiğine kızmıştı:

«Çocukların sözlerini dinledi de benimkini dinlemedi, eğer kıtâlin hak olduğunu bilseydik size uyardık. Fakat re'y, hatâ ile olmuştur. Kıtâl, hak değildir. Niçin kendimizi tehlikeye atalım?» diye cevâb verdi.

Bu hâdise Hazreç kabîlesinden Hârise kolunu ve Evs kabîlesinden Benî Seleme kolunu tereddüde düşürmüş ise de bu mücerred bir Şeytânî vesvese idi. Cenâb-ı Hakk'ın hidâyeti erişti. Münâfıklara uymayıp ordu-yu saâdetten ayrılmadılar. İşte **«Hani sizden iki taife, az kaldı bozuluyordu!»** nazm-ı celîli ile bu hâdiseye işâret buyurulmaktadır. Hak Teâlâ, onları korudu.

Ordu-yu hümâyun ikisi atlı, yüzü zırhlı olmak üzere yediyüz kişiden ibaret kalmıştı. Halbuki bilindiği gibi müşrikler, üçbin kişi idi.

Fahr-i Âlem, Uhud'da Şi'b denilen mevkide, muhârebe için ashâbını, Medîne'ye karşı saff yaptı. Arkalarını Uhud'a verdi. Müşrikler de İslâm ordusunun karşısındaki çorak yerde saff olmuşlardı.

İslâm ordusunun sol tarafındaki Ayneyn Dağındaki vâdiden düşman süvârisinin hücûm etmesi, melhûz bulunduğundan Resûl-ü Ekrem, Abdullah ibn-i Cübeyr Hazretlerini elli kemankeşle, süvâri hücûmunu menetmek için, o vâdinin ağzına me'mûr buyurdu. Ve:

«Düşman gerek gaalib gelsin, gerek mağlûb olsun, benden bir haber gelmedikçe buradan ayrılmayınız.» diye kat'î emir verdi. İşte **«Mü'minlere harb yerleri hazırlıyordun»** âyeti bunları ihtârdır. Âilesinden murâd da Hazret-i Âişe'dir. O gün, Resûlüllah, O'nun yanından hareket buyurmuşlardı.

Muhârebe başlar başlamaz ashâb-ı kirâm arslanlar gibi döğüştü. Bir aralık, muhârebe pek ziyâde şiddet buldu. Ve Kureyş ordusu fenâ hâlde bozuldu. Hattâ İslâm askerleri düşman ordugâhını gaaret ve yağma etmeye koyuldular. Resûlüllah'ın buyurduğu olmuştu. Cenâb-ı Hak, mü'minlere yardım buyurmuştu.

Fakat Ayneyn Dağındaki kemankeşler bu hâli görünce arkadaşları gibi ganîmet almak için emr-i Nebevîyi unuttular. Kumandanları Abdullah ibn-i Cübeyr'in sözlerini dinlemiyerek: **«Düşman bozuldu, ganîmet, ey cemâat ganîmet!»** diye etrâfa dağıldılar. Kureyş ordusunun sağ kol kumandanı Hâlid ibn-i Velid, bu fırsatı ganîmet bildi. Ordu-yu saâdetin sol cenâhına bir kaç kere hücûm etmeyi tasavvur etmiş, fakat kemankeşlerden sakınıp bu niyyetini icrâ edememişti. Hemen ganîmet için dağılan kemankeşler üzerine şiddetle hücûm etti. Yerinde sebât ederek kımıldamıyan Abdullah ve yanında yedi, sekiz kişiden ibâret kalan arkadaşlarını da şehîd ettikten sonra İslâm ordusunun sol cenâhından dolaşıp arka taraftan hücûm ile Müslümanları şaşırttı ve içlerine büyük bir tefrika düşürdü. Gâlibiyet, birdenbire mağlûbiyete dönüvermişti.

Bu karışıklık arasında Hazret-i Hamza; «Vahşi» nâmında Habeşli bir köle tarafından şehîd edildi. Ensâr-ı kirâmdan daha birçok zevât şehîd oldu.

Müşrikler, Hazret-i Fahr-i Âlem üzerine şiddetle hücûma başladılar. İbn-i Kami, attığı taşla Resûl-ü Ekrem'i yanağından yaraladı. Kibâr ashâb-ı kirâmdan birkaçı Hazret-i Peygamber'i muhâ-

fazaya çalışıyorlardı. Ebû Dûcâne, Resûl-ü Ekrem'in üzerine kapanıp gelen oklara vücûdunu siper etti. Birçok yerinden yaralandı.

Talhâ ibn-i Ubeydullah, havâle olunan bir kılıcı koliyle karşıladı. Bir eli kesildi. Hazret-i Abdurrahman bin Avf, yirmi kadar yara aldı. Ayağı topal oldu. Hazret-i Sa'd ibn-i Ebi Vakkas, o gün binden ziyâde ok attı. Hazret-i Ebû Ubeyde ibn-i Cerrah, Resûl-ü Ekrem'in yanağına batan zırh halkalarını dişleriyle çıkardığından iki ön dişi düştü.

Yine bu sırada Müslümanlar arasında Hazret-i Fahr-i Âlem'in şehâdeti haberi yayıldı. Bu rivâyet herkesi dehşet ve perîşanlık içinde bıraktı. Hattâ ba'zıları dağıldılar, Medîne yolunu tuttular. O vakit, Hazret-i Enes bin Nadr; **«Ey Müslümanlar! Muhammed katlolunduysa, Tanrısı bâkîdir. Dîn-i mübîn uğruna cenk edip de şehîd olarak O'na kavuşmak istemez misiniz?»** diye ashâba cesâret verdi. Ve şehîd oluncaya kadar dövüştü (Radıyallâhü anh).

Ashâb-ı kirâmdan Kâ'b ibn-i Mâlik-el-Hazrecî Hazretleri de karşıdan Resûl-ü Ekrem'i görmüş ve bunu etraftaki Müslümanlara haber vermişti. Nihâyet şaşkınlık zâil oldu. Tekrar ashâb, birer ikişer Resûlüllah'ın yanına toplandı. Ve yeniden hücûma başladılar. Beklenilmiyen bu hâl, müşrikleri ürküttü. Kalblerine korku düştü Gaalib geldikleri hâlde muhârebeden ferâgat ettiler. Müslümanları istedikleri gibi bütün bütün mahvedemiyeceklerini anladılar. Muzafferiyetlerinden istifâde edemediler. Mekke yolunu tutup geri döndüler.

Eğer Resûl-ü Ekrem'in re'y ve tedbirlerine müdâhale edilmemiş ve emirlerine harfiyen riâyet edilmiş olsaydı, Müslümanlar gaalib geldikten sonra bu musîbete uğramamış olacaklardı. Yetmiş kişi şehîd olmuştu. Bir o kadar da yaralı vardı. Şehîdlerin altısı Muhâcirînden, geri kalanı da Ensârdandı.

Resûl-ü Ekrem de şühedâyı defnettikten sonra yüzü mecrûh ve kalbi mahzûn olarak ashâb-ı kirâmiyle berâber Uhud'dan kalkıp Medîne'ye döndü.

Fakat bu hâl, ashâba min tarafillâh bir terbiye-i mâneviye olduğu gibi İslâm Dîninin dost ve düşmanı da ayrıldı. Ve sahîh olan Müslümanlar seçildi.

Kureyş ordusu dönüp giderken, yolda İkrime ibn-i Ebû Cehil, Kureyş ileri gelenlerine: **«Ne iş gördünüz? Bu derece muzaffer olmuşken Muhammedîleri bütün bütün yok etmeden geri döndünüz. Çok geçmeden onlar yine toplanırlar. Ve intikam almak üzere üzerimize gelirler. Akıllıca hareket şudur ki, dönüp Medîne'ye gidelim, Müslümanları kökünden mahvedelim.»** dedi.

Fakat: «Şâyet Evs ve Hazrec kabîleleri bu kadar maktûl verdiklerine kızıp, cenge çıkmamış olanları da katılarak, intikam almaya kalkışırlarsa o zaman iş aksine döner, iyisi mi hazır muzaffer olmuşken ağzımızın tadiyle Mekke'ye dönelim.» dediler.

Ebû Süfyan ise bu iki re'y arasında mütereddid, fakat İkrime'nin fikrine mütemâyil görünmekte idi. Kureyş içinde İslâmların dostları vardı. Yolda yapılan bu münâkaşa akabinde Resûl-ü Ekrem Efendimiz'e haber verildi. Kısa bir istişâreden sonra, dünkü muhârebeden dolayı Müslümanların zayıf düşmediğini göstermek ve düşmana göz dağı vermek üzere çıkıp arkalarına düşmek sûretini münâsib gördüler. Sabah namazını müteakib bütün ashâb-ı kirâm hazırlandı. Hattâ yaralı olanlar bile yara ve berelerini sarıp geldiler. Resûl-ü Ekrem, Livâ-i şerîfi Ali ibn-i Ebû Tâlib Hazretlerine vererek atlarına bindi. Altıyüzotuz kadar Uhud gâzileriyle Medîne'den çıkarak Hamra-i Esed denilen mevkide konakladı.

Kureyş de biraz ileride konaklamış bulunmaktaydı. Resûl-ü Ekrem'in arkalarına düştüğünü haber alınca kalblerine büsbütün korku düştü. Hemen ordularını kaldırıp göç ettiler. Ve Mekke'ye doğru yol aldılar.

Bu sûretle Uhud Gazâsı sona ermiş oldu.

123 [**Bedir'de siz** (az ve maddeten düşmandan son derece) **zayıfken Allah Teâlâ, size yardım etti.** (Muzaffer oldunuz.) **Artık Allah Teâlâ'dan korunun, tâ ki ni'metine şükür etmiş olasınız.**]

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ
أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ
مُنْزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلٰٓى إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هٰذَا
يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾

124 [**O vakit mü'minlere: «Rabbinizin, indirilen üçbin Melekle size imdâd etmesi kifâyet etmez mi?» diyordun.**]

125 [**Evet, siz sabreder ve Peygamberinize muhâlefetten sa-**

kınırsanız, düşmanlarınız gazâbla gelecek olurlarsa, Rabbiniz celle şânuh, size beş bin nişanlı Melekle imdâd eder.]

Bedir Gazâsında, evvelce Medîne ahâlîsinin hayvanlarını sürüp götürmüş olan Kürz ibn-i Câbir'in çöl Araplariyle Kureyş'e yardım için geleceği işitilmişti. Kureyş ordusunun kuvveti zâten Müslümanlara nisbetle kat kat ziyâde olduğu için bu haber, Müslümanlar arasında telâş ve endişeyi mûcib olmuştu. Bunun üzerine tarâf-ı Bâri'den Melekler ile ehl-i İslâma imdâd olunacağı tebşîr buyuruldu. Ve sonra da bu yardım sâyesinde müşrikler bozğuna uğradı.

İlkin bin Melekle imdâd buyurulmuştu. Sonra Kürz'ün yardım edeceği haberi üzerine indirilen üçbin Melekle müşriklerin hezîmeti çabuklaştırıldı. Eğer bu sırada Kürz, imdâd edecek olursa — mü'minlerin sabır ve ittikâ etmeleri şartıyle — (müsevvimiyn) yânî nişanlı, sırmaları belli beş bin Melâike daha gönderileceği va'd buyuruldu.

Düşmana imdâd gelmemiş ve muzafferiyet de te'mîn edilmiş bulunduğu için bu beşbin Melâike-i müsevvimîne hâcet kalmamış olacağı istidlâl olunabilirse de indirilmiş ve fakat harbe iştirâk etmemiş olduklarına dâir rivâyetler vardır.

Rivâyete göre Melekler nişan olmak üzere sarı veyâ beyaz sarık sarmış; uçlarını omuzlarına sarkıtmış ve alaca atlara binmişlerdi. Hasan Basrî, bu beşbin Melâikenin Kıyâmete kadar harblerde mü'minlere yardım edeceğini söylemiştir.

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ
وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ
طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ ﴿١٢٧﴾

126 **[Allah Teâlâ, size bu imdâdı, ancak fethi tebşîr ve yardım va'diyle kalbiniz mutmaîn olsun diye yaptı. Yoksa yardım ancak o yegâne gaalib ve hakîm olan Allah-ü azîmüşşân tarafındandır.]**

127 **[Allah Teâlâ — kâfirlerden bir kısmını kessin, veya perîşan etsin de (geri kalanlar da) hâib ve hâsir, münhezimen dönüp gitsinler diye — size yardım etti.]**

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اَوْ يُعَذِّبَهُمْ
فَاِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢٨﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ يَغْفِرُ
لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢٩﴾

128 [**Onların emrinden senin için bir şey yoktur.** (Belki cümle umûrun mâliki Allah Teâlâ'dır). **Dilerse, onları helâk eder veyâ** (İslâm'a gelirlerse) **tevbelerini kabûl eder, yâhûd** (küfürlerinde isrâr ederlerse) **azâb eder. Çünkü onlar, zâlimlerdir.**]

Bu Âyet-i Kerîmenin nüzûl sebebinde müfessirler ihtilâf etmişlerdir.

1 — Resûl-ü Ekrem, Necidlilere, ashâbından onları İslâma da'vet ve Kur'ân-ı Kerîm ta'lîm etmek üzere yetmiş kişi göndermişti. Fakat haklarında evvelce teminat verilmiş olmasına rağmen, Necidliler Bi'r-i Ma'ûne'de altmışsekiz sahâbeyi nâhak yere şehîd etmişlerdi. Resûl-ü Ekrem, vak'ayı haber aldıkları vakit fevkalâde mahzûn olmuşlar, bir ay her sabah, onlara beddûa etmişlerdi. Âyet-i kerîme bu Bi'r-i Ma'ûn'e vak'ası üzerine nâzil olmuştu.

2 — Resûl-ü Ekrem, Uhud Gazâsında yaralandıkları vakit, bir kavim nasıl felâh bulur ki Peygamberlerini yaralıyorlar diye bedduâ etmiş, ve Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştu.

3 — Uhud Gazâsında, Müslümanlardan bir çoklarını müşriklerin muhtelif yerlerinden kestikleri görülmüştü. Ashâb, «Eğer Allah, bize fırsat verirse biz de misliyle mukâbele ederiz.» demişlerdi. Âyet, bunu menetmek maksâdiyle nâzil olmuştu.

4 — Resûl-ü Ekrem, kâfirlerin köklerinin kırılması, yok olmaları için bedduâ edince bu Âyet-i Kerîme ile menolunmuşlardı. Zîrâ sonradan içlerinden birçoğu İslâm'ı kabûl edecekti.

129 [**Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. Kullarından dilediğini mağfiret ve dilediğine azâb eder. Allah-ü azîmüşşân kullarına mağfiret ve rahmet etmekte beliğdir.**]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً
وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ
﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾

130 [**Ey îmân edenler! Ribâyı, kat kat yemeyin. Allah Teâlâ'dan korkun, ki felâh bulasınız.**]

131 [**Ve kâfirler için hazırlanan o ateşten sakının.**]

132 [**Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin, ki rahmet olunasınız.**]

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ
وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾

133 [**Rabbiniz celle şânuhün mağfiretine, gökler ve yer kadar geniş olan Cennet'e koşun, ki müttekîler için hazırlanmıştır.**]

Bu gösterir ki, Cennet hâlen mevcûddur.

Rivâyet edildiğine göre, Hazret-i Ömer ibn-i Hattâb (R.A.), ashâbiyle bir mecliste oturmakta idi. Yâhûdîlerden bir grup gelip dedi ki:

«Siz, Cennet'in genişliği gökler ve yer kadardır, diyorsunuz. Peki, o hâlde Cehennem nerede?»

Hazret-i Ömer cevâb verdi:

«Gece geldiği zaman gündüz, gündüz geldiği zaman gece nerede olur?» Yânî Allah'ın dilediği yerdedir.

134 [**O müttekîler, varlıkta da, yoklukta da infâk ederler; öfkelerini yenerler;** (zarar gördükleri kimselere karşı, muktedir

olduklari hâlde intikâma kalkışmazlar) **ve insanların suçlarını bağışlarlar. Allah Teâlâ, ihsân edenleri sever.]**

Rivâyet edildiğine göre, İmâm Hüseyin bin Ali (R.A.) bir gün müsâfirleriyle sofra başında otururlarken, kölesi getirdiği bir kâse sıcak yemeği, ayağı sürçerek, Hazret-i Hüseyin'in mübârek başına dökmüştü. Hazret-i Hüseyin, hiddetle kölesinin yüzüne baktı.

Köle: — «**Öfkelerini yenerler,**» dedi.

Hazret-i İmâm: — **Gazâbı yendim,** buyurdu.

Köle tekrar: — «**İnsanların suçlarını bağışlarlar,**» dedi.

O da: — «**Affeyledim,**» buyurdu.

Müteakiben köle: — «**Allah ihsân edenleri sever,**» dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Hüseyin (R.A.): — «**Seni âzâdettim,**» buyurdular.

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا
أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ
إِلَّا اللّٰهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُولٰٓئِكَ
جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿١٣٦﴾

135 **[Onlar ki hayâsızlık ettikleri** (pek çirkin bir harekette bulundukları) **veyâ nefislerine zulmettikleri zaman, Allah Teâlâ'yı** (ve va'ıyd ve ikaabını) **hatırlayıp günâhlarından tevbe ve istiğfâr ederler. Allah Teâlâ'dan gayri günâhları mağfiret eden kim var? Bir de işledikleri günâh üzerinde ısrâr etmezler. İsrârın zarar verdiğini, Allah Teâlâ'nın yarlıgadığını bilirler.]**

Rivâyet edildiğine göre, Ensâr'dan bir hurma satıcısı vardı. Bir gün hurma almak üzere dükkânına fevkalâde güzel bir kadın gelmişti. Gönlü kadına meyleden satıcı: «Dükkândaki hurmalar tâze değildir, fakat evimde tâzesi var, geliniz, size ondan vereyim.» diyerek kadını evine götürdü ve evde müşterisine sarkıntılık etmeye kalkıştı. Fakat kadın: «Allah'dan kork, ırzıma tasallut etmeye ne hakkın var?» diye haykırınca o anda nedâmet duydu. Ko-

şarak Hazret-i Peygamber'e gitti ve keyfiyeti anlattı. Fahr-i Âlem, satıcıyı tevbîhe hazırlandığı sırada bu Âyet-i kerîme nâzil oldu!

136 **[İşte onların sevâbı Rableri celle şânühden mağfiret, ve altından ırmaklar akan Cennetlerdir, ki orada ebediyen kalırlar. (Bu mağfiret ve Cennetler) tâat ehline ne güzel ecir olur.]**

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾

137 **[Sizden evvel birçok vak'alar, şerîatlar gelip geçti. Yeryüzünde gezin, dolaşın da, Peygamberleri tekzîb edenlerin âkıbetleri nasıl olmuş, görün!]**

هٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُوا
وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

138 **[Kur'ân'da bu kıssalar, halka hakkı beyândır. Müttekîler için bir hidâyet ve nasîhattır.]**

139 **[** (Uhud vak'asında size isâbet eden şeyden) **fütûr getirmeyin, mahzûn olmayın. Şâyet siz** (Allah Teâlâ'nın va'd ve yardımına) **inanıyorsanız, onlardan üstünsünüz.]**

Hak üzeresiniz. Savaşınız, Allah içindir. Ölenleriniz Cennet'tedir. Onlarsa bâtıl üzeredirler. Şeytân için vuruşuyorlar. Ölenleri Cehennem'dedir. Muzafferiyet, âkıbet sizindir.

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ
وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ الَّذِينَ
اٰمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ
﴿١٤٠﴾ وَلِيُمَحِّصَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾

140 [**Eğer size** (Uhud'da) **yara ve elem isâbet ettiyse, onlara da** (Bedir'de) **isâbet etmişti. Biz günleri** (günlerin şâhid olduğu sevinç ve kederi, galebe ve mağlûbiyeti) **insanlar arasında nakil ve devrettiririz.** (Bir gün birini sevindirir, diğerini yerindiririz) **tâ ki Allah Teâlâ, îmân üzere sebât edenleri, etmiyenden ayırdetsin. Tâ ki** (muhârebe meydanında sabredenler, göğüs gerenler için) **şehîdler alsın, şâhidler edinsin. Allah Teâlâ, zâlimleri sevmez.**]

141 [**Bir de, mü'minleri günâhlardan temizlemek, kâfirleri tedrîcen mahv-ü helâk etmek için.**]

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ
جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ
كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ
وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿١٤٣﴾

142 [**Yoksa siz, Allah Teâlâ içinizden cihâd edenlerle** (muhârebe meydanında) **sabır ve metânet gösterenleri belli etmeden Cennet'e giriveceğinizi mi sandınız?**]

143 [**Yemîn ederim ki, siz ölümle karşılaşmadan önce şehîd olarak ölmeyi temennî ediyordunuz. İşte, onu gördünüz. Fakat bir seyirci gibi bakıyordunuz.**]

Bu hitâb, Bedir Gazâsında bulunmayan ashâbadır. Medîne'den çıkmak, Uhud'da meydan muhârebesi yapmak için Efendimize ısrâr etmişlerdi. Bedir şehîdlerinin nâil oldukları derecâta nâil olmak emelindeydiler. Fakat Hazret-i Fahr-i Âlem'in şehâdeti haberi duyulduğu vakit, ba'zıları dağılıvermiştiler. Ve bir kısmı Medîne yolunu tutmuştu. Dehşet ve perîşânlık içinde kalmıştılar. Hattâ içlerinden Abdullah ibn-i Übeyy'e gidelim de bize Ebû Süfyan'dan aman alıversin, diyenler oldu. Muhammed, Peygamber olsaydı ölmezdi diyen münâfıklara raslandı. Bu Âyet-i Kerîme ile kendilerini bu şâyiâ' karşısında korkuya kaptıran ashâb, zemm edilmektedir.

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌۚ قَدْ خَلَتْ
مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُۜ اَفَا۟ئِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى
اَعْقَابِكُمْۜ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللّٰهَ شَيْـٔاًۜ
وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾

144 **[Muhammed** (Aleyhisselâm), **Peygamberden başka bir şey değildir. O'ndan evvel daha nice Peygamberler gelip geçmiştir.** (O da, Onlar gibi göçecektir.) **O, şayet ölür veya öldürülürse** (dininizden veya cihaddan) **ökçelerinizin üstünde** (gerisin geriye) **dönecek misiniz? Kim** (gerisin geriye) **dönerse, Allah Teâlâ'ya zararı dokunmaz.** (Belki kendisine zarar etmiş olur.) **Allah Teâlâ** (ni'met-i İslâm'a ve onun üzere sebâtla) **şükredenlere mükâfatını verecektir.]**

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوتَ
اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًاۜ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ
الدُّنْيَا نُؤْتِه۪ مِنْهَاۚ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِه۪
مِنْهَاۜ وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾

145 **[Allah Teâlâ'nın izni** (emri ve kazâsı) **olmadıkça kimseye ölüm yoktur. Zîrâ her nefis için Allah Teâlâ'nın ilm-i ezelîsinde ecel-i müsemmâ vardır.]**

Vakti Levh-i Mahfûz'da yazılmıştır. Ne ileri gider ve ne geri kalır.

[Kim dünyâ için çalışırsa Biz, O'na dünyâda takdîr ettiğimizden dilediğimizi veririz. Kim tâatle Âhiret sevâbını isterse, O'na da, ondan ihsân ederiz. Şükredenleri mükâfatlandıracağız.]

Peygamber (S.A.V.), bir Hadîs-i şerîflerinde:

«Ameller, ancak ve ancak niyyetlere göredir. Herkese yaptığı işden neyi kasd etti ise, o verilir. İmdi bir kimse Allah ve Resûlü için hicret etti ise, ecri Allah'a düşer. Hicreti ile dünyâlık veyâ bir kadınla evlenmeyi kasd ederse, nasîbi o kasdettiği şeydir.» buyurmuştur.

Başka bir Hadîsde:

«Ümmetimin şehîdlerinin ekserisi döşeklerinde ölenlerdir. İki harb saffının arasında öldürülen çok adam vardır ki, niyyetini Allah bilir,» buyurmuş; diğer bir hadîsde de:

«Bir kimse, bir kadınla ma'lûm bir mehr üzerine evlenir de, onu ödemeye niyyet etmezse, o kimse Allah indinde zânîdir. Ve bir kimse birinden borç alır da ödemeye niyyet etmezse, o kimse hırsızdır.» buyurulmuştur.

Benî İsrâîle âid bir haberde bildirildiğine göre: Kıtlık bir senede, bir adam Kum tepelerinin yanından geçerken: «Şu kumlar yiyecek olsa da, Allah için onları halka dağıtsam!» diye gönlünden geçirmiş. Arkacığından Allah Teâlâ, zamanın Peygamberine vahy sûreti ile bildirmiş ki:

«O kulumun sadakası makbûldür.» Yânî kum tepeleri yiyecek olmuş da tasadduk etmiş kadar sevâb vermiş.

Ba'zı ulemâya göre: İyi niyyet küçük, hayrı büyüktür. Kötü niyyet ise büyük, hayrı küçüktür. İş, niyyettedir. Resûlüllah (S.A.V.):

«Mü'minin niyyeti, amelinden hayırlıdır.» buyurmuştur.

وَكَاَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ
قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا اَصَابَهُمْ
فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللّٰهُ
يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّا اَنْ قَالُوا
رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِي اَمْرِنَا وَثَبِّتْ
اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾

146 [**Nice Peygamberler, berâberlerindeki birçok cemâatle birlikte vuruştular.** (Öldürdüler, öldürüldüler). **Fakat Allah Teâlâ'nın yolunda uğradıkları musîbetler yüzünden fütûr getirmediler.** (Dînlerinde veyâ düşman karşısında) **za'f göstermediler.** (Düşmana) **boyun da eğmediler.** (Belki Allah Teâlâ'nın emrine, Nebîlerinin tâatine ve düşmanla cihâda sabrettiler.) **Allah Teâlâ** (şiddet ve belâya) **sabredenleri sever.**]

147 [**Onların** (düşmanla karşılaştıkları vakit) **sözleri ancak şu idi: «Yâ Rab! Günâhlarımızı ve işimizde taşkınlıklarımızı mağfiret et, muhârebe meydanında ayaklarımızı diret, kâfirlere karşı bize yardım et!»**]

فَاٰتٰيهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِنْ تُطِيعُوا
الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا
خَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

148 [**Allah Teâlâ, onlara** (bu duâları ve cenkte sabırları sebebiyle) **dünya sevâbından nusrat, ganîmet, şeref ve Âhirette de ni'metin en güzeli olan Cennet'i verdi. Allah-ü azîmüşşân sâbır ve tâat eden muhsinleri sever.**]

149 [**Ey îmân edenler! Şayet kâfirlere itâat edecek olursanız, sizi geriye** (küfre, şirke) **döndürürler. Dünyâda da, Âhirette de husrân içinde kalırsınız.**]

بَلِ اللّٰهُ مَوْلٰيكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ
﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَٓا اَشْرَكُوا
بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ وَبِئْسَ
مَثْوَى الظَّالِمِينَ ﴿١٥١﴾

150 [Hayır, Allah Teâlâ sizin mevlânız, yardımcınızdır. O, yardımcıların en hayırlısıdır.]

151 [Allah Teâlâ'nın hakkında hiçbir hüccet ve bürhân indirmediği şeyleri O'na şerik koştukları için, o kâfirlerin kalblerine korku salacağız. Onların karargâhı ateştir. Zâlimlerin barınacakları yer ne kadar fenâdır.]

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهُٓ
اِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِاِذْنِه۪ۚ حَتّٰٓى اِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ
فِي الْاَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَرٰيكُمْ مَا تُحِبُّونَۜ
مِنْكُمْ مَنْ يُر۪يدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُر۪يدُ الْاٰخِرَةَۚ ثُمَّ
صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْۚ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْۜ وَاللّٰهُ
ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٥٢﴾

152 [Yemîn ederim, ki Allah Teâlâ size olan (nusrât ve zafer) va'dine sâdık kaldı. İzniyle onları kolayca (perîşân edip) öldürdünüz. Fakat sevdiğiniz zaferi (ganîmeti) size gösterdikten sonra za'f gösterdiniz, verilen emir hakkında çekiştiniz. (Peygamberinize ve Emîrinize) ısyân ettiniz (de ikiye bölündünüz.) Kiminiz dünyâyı istiyordu (ganîmete gitti). Ve kiminiz Âhireti diliyordu (şehîd oluncaya kadar yerlerinde kaldı). Sonra Allah Teâlâ, sizi (hezîmet mesâibine, sabrınızı) denemek için onlardan geri çevirdi. Maamafîh, (Resûlüllah'ın emrine muhâlefetten pişmânlık duyduğunuz için) sizi afvetti. Allah-ü azîmüşşân afvle mü'minlere fazledicidir.]

Uhud'dan Medîne'ye dönerlerken ashâbtan ba'zıları:

«Allah Teâlâ, bize yardım ve zafer va'detmişken bu musîbet, nereden geldi?» demişlerdi. Bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu. Hak Te-

âlâ'nın va'di, takvâ ve sabırla meşrûttu. Bu şarta muhalefet etmişlerdi. Okçular, Hazret-i Peygamberin tâbiye ettiği ve her ne olursa olsun ayrılmayınız, dediği mevkiden ayrılmışlar, kumandanları Abdullah bin Cübeyr'in emrini dinlememişlerdi. Düşmanın sınmış ve kaçmaya başlamış olduğu bir sırada itâatsizlik etmişler, ganîmet peşine düşmüşlerdi. Bu yüzden de muhakkak olan bir zaferi kaybetmişlerdi.

إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ
عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ
فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ
وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

153 [Hani kaçıp dağa çıkıyordunuz. Kimseye dönüp bakmıyordunuz. Resûlüllah ise arkanızdan (Ey Allah'ın kulları, Ben Allah'ın Peygamberiyim, Bana gelin diye) çağırıyordu. (Gelmediniz). Allah da sizi gam üstüne gamla cezâlandırdı, tâ ki ne kaybettiğiniz fetih ve ganîmete ve ne isâbet eden katil ve hezîmete mahzûn olmayasınız. Allah-ü azîmüşşân bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنۢ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَىٰ طَآئِفَةً مِّنكُمْ
وَطَآئِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ
الْجَٰهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِن شَىْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ
كُلَّهُۥ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِىٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ
لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَىْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا قُل لَّوْ كُنتُمْ فِى بُيُوتِكُمْ

لِبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ اِلٰى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ
اللّٰهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾

154 **[Allah Teâlâ, bu gamdan sonra size bir emniyet indirdi. Hafîf bir uyku ki, içinizden bir tâifeyi sarıp kaplamıştı. Bir tâife de** (ki münâfıklardır), **nefisleri kaygısına düşmüşlerdi. Allah Teâlâ'ya hak olmayan bir zan, câhiliyyet ehlinin zannı gibi bir zan besliyorlardı. «Bize va'dolunan zafer ve nusrattan bir nasîb var mı?» diyorlardı. De ki: «Bütün iş, Allah Teâlâ'nındır.»]**

Nusrat, zafer, kazâ ve kader yalnız Allah Teâlâ'nın elindedir.

[Onlar, sana ızhâr etmedikleri şeyi içlerinde gizliyorlar. (Kendi kendilerine ve baş başa kaldıkları vakit birbirlerine) **diyorlar ki: «Bizim, bu işten** (zafer ve nusretten) **bir payımız olsaydı, burada öldürülmezdik.»]**

Biz de hezîmete uğramazdık.

[De ki: (Gazâya çıkmayıp da) **«Eğer evlerinizde** (Medîne'de) **de olsaydınız, üzerlerine** (Levh-i Mahfûz'da) **öldürülmeleri yazılmış olanlar, öldürülecekleri yerlere çıkacaklar, yine öldürüleceklerdi.]**

Medîne'de kalmak onlara fayda vermiş olmıyacaktı. Allah Teâlâ'nın takdîrini kimse bozamaz.

[Allah Teâlâ kalblerinizdeki ihlâs ve nifâkı meydana koymak, kalblerinizdeki vesveseyi pâk kılmak için böyle irâde etti. Allah Teâlâ, kalblerinizde olan hayır ve şerri hakkıyle bilir.]

اِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ اِنَّمَا
اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللّٰهُ عَنْهُمْ
اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾

155 [(Uhud'da) İki ordunun karşılaştığı gün içinizde yüz çevirenler yok mu? Onları (merkezden ayrılmak, ganîmete haris olmak, Resûlüllah'a muhâlefet etmek gibi) ba'zı amelleri yüzünden Şeytan ayaklarını kaydırmak istedi. Allah Teâlâ, onların (tevbe ve i'tizârları sebebiyle) günâhlarını afvetti. Allah-ü azîmüşşân, günâhları mağfiret eder. Günahkârın ukubetine acele etmez. Tâ ki tevbe ede.]

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَكُونُوا
كَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِاِخْوَانِهِمْ اِذَا ضَرَبُوا فِي الْاَرْضِ
اَوْ كَانُوا غُزًّى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ
اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً ف۪ي قُلُوبِهِمْ وَاللّٰهُ يُحْي۪ وَيُم۪يتُ وَاللّٰهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ
اَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾

156 [Ey îmân edenler! Siz o kâfirler (münâfıklar) gibi olmayın. Onlar seyahate çıkıp da ölen veya gazâya gidip de öldürülen kardeş ve ahbabları için; «Şâyet bizim yanımızda olaydılar, ölmez ve öldürülmezlerdi» derler.]

[Allah Teâlâ, bunu onların kalblerinde gam ve hasret kıldı. Dirilten de, öldüren de Allah Teâlâ'dır. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızı hakkıyle bilir.]

157 [Yemîn ederim, ki Allah yolunda ölseniz de, öldürülseniz de Allah Teâlâ'nın rahmet ve mağfireti, onların (kâfirlerin) hayâtta kalıp da toplayacakları dünyâ menfaatlerinden daha hayırlıdır.]

وَلَئِنْ مُتُّمْ اَوْ قُتِلْتُمْ لَاِلَى اللّٰهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ
لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْاَمْرِ فَاِذَا عَزَمْتَ
فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ اِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ
فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَاِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ
وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾

158 [Yemîn ederim. Ölseniz de, öldürülseniz de elbette âkıbet, Allah Teâlâ'ya haşrolunacaksınız.]

159 [Allah Teâlâ'nın rahmetiyledir ki onlara (Uhud'dan kaçanlara) mülâyemet gösterdin. Şâyet kaba, katı yürekli olsaydın elbette etrafından dağılırlardı. Onların kusûrlarını afvet, yarlığanmalarını dile. İş husûsunda onlarla müşâvere et. Sonra da azmettin mi, artık Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol. Allah-ü azîmüşşân tevekkül edenleri sever.]

160 [Allah Teâlâ, size yardım ederse sizi yenecek yoktur. Şâyet yardımsız bırakırsa, O'ndan gayri kim size yardım edebilir? O hâlde mü'minler, Allah Teâlâ'ya tevekkül etsinler.]

Onların, O'ndan gayri yardımcıları yoktur.

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَغُلَّ
وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ
نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللّٰهِ كَمَنْ
بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوٰيهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾

161 [Bir Peygamber için ganîmetlere hıyânet etmek? Olur şey değil! Kim ki hıyânet ederse Kıyâmet günü, hıyânet ettiği o şeyin vebâlini yüklenerek gelir. Sonra herkes (hayır ve şerden) kazandığı ile cezâlanır. Onlar zulmolunmazlar. (Ne itâat edenin sevâbı eksilir ve ne âsînin ikaabı artabilir).]

Bedir Gazâsında, ganîmetler arasında bulunan bir kırmızı kadife kaybolmuştu. Ba'zı münafıklar «Onu her hâlde Resûlüllah almıştır,» diye isnâdda bulunmak istemişlerdi. Âyet-i Kerîme bu hâdise üzerine nâzil oldu.

162 [Tâatle, Allah Teâlâ'nın rızâsına tâbî' olan, Hak Teâlâ'nın gazâbına uğrayan ve makamı Cehennem olan kimse gibi midir? O ne fenâ dönülecek yerdir.]

هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ
مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ اَنْفُسِهِمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾ اَوَلَمَّا
اَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَا
قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

163 [Allah Teâlâ'nın rızâsına ittibâ edenler ise, Allah indinde, derece sâhibleridir. Allah-ü azîmüşşân, onların yaptıklarını görür.]

164 [Gerçekten Allah Teâlâ mü'minlere büyük bir lûtufta bulundu. Onlara içlerinden ve kendilerinden âyetlerini okur, onları tezkiye eder, Kitab ve hikmeti öğretir bir Peygamber gönderdi. Halbuki daha evvel apaçık bir dalâlet içindeydiler.]

165 [Size (Bedir'de) hasımlarınızın başına iki mislini getir-

diğiniz bir musîbet (Uhud'da) **geliverince** (Allah Teâlâ, bize yardım va'dettiği hâlde) **bu nereden geldi mi? dediniz. De ki:** (Allah'ın Peygamberine muhâlefet ettiğiniz için) **bu kendinizden oldu. Allah Teâlâ, her şeye kaadirdir.]**

Filhakîka Uhud'da Müslümanlardan yetmiş kişi şehîd olmuştu. Fakat Bedir'de müşriklerden yetmiş kişi katledilmiş, yetmiş kişi de esîr olmuştu.

وَمَٓا اَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ
﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ
اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَاتَّبَعْنَاكُمْ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ
اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْاِيمَانِ يَقُولُونَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي
قُلُوبِهِمْ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾

166 **[** (Uhud'da) **İki ordu karşılaştığı gün size gelen musîbet Allah Teâlâ'nın kazâsiyle idi ve mü'minlerin sebâtını göstermek ve temyîz içindi.]**

167 **[Münâfıkların nifâk ve husûmetlerini de meydana çıkarmak ve temyîz içindi. Onlara: Gelin, Allah yolunda muhârebe edin, yâhûd düşmanı** (mücâhidlerin adedini çoğaltmak sûretiyle kendiniz, mal ve evlâdınız üzerinden) **def'edin denildiği vakit: Onlar, biz harb usûlünü bilseydik, elbette size tâbi' olurduk, dediler.]**

Yâhûd:

«Eğer harb denilmeye değer bir şey bilseydik, size ittibâ ederdik. Yaptığınız harb değildir, belki kendinizi tehlikeye koymaktır. Bu, yanlış bir görüşle başlanmış bir harbdir,» dediler.

[Onlar, o gün îmândan ziyâde küfre yakındılar. Dilleriyle. kalblerinde olmayan şeyi söylüyorlardı. Allah-ü azîmüşşân, onların gizledikleri şeyi bilir.]

الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ
وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٦٨﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ
مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ
أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾

168 **[Onlar** (Uhud günü Medîne'de oturan münâfıklar), **muhârebeye giden akrâbaları için: «Bizi dinleyip gitmemiş olsalardı, öldürülmezlerdi» dediler. Onlara: «Eğer gerçekseniz, nefislerinizden ölümü def'edin» de.]**

Yânî, o hâlde gücünüz yetiyorsa kendinizden ölümü ve sebeblerini def'edin.

Keşşâf: Uhud muhârebesinden sonra, bu sözü söyledikleri gün münâfıklardan, Müslümanlardan şehîd olanların sayısınca, yetmiş kişinin öldüğünü kaydeder.

169 **[Allah yolunda ölenleri, ölüler zannetmeyin. Bil'akis, Onlar, Rableri indinde diridirler. Cennet ni'metleriyle rızıklanırlar.]**

170 **[Allah Teâlâ'nın mahzâ fazl-u kereminden onlara verdiği şeref ve ni'metten sevinç içindedirler. Ve** (henüz şehîd olmamış) **kendilerinden sonraya kalan arkadaşlarına** (nâil oldukları saâdette) **kat'iyen korku ve hüzün olmadığını müjdelemek ve ta'rîf etmek isterler.]**

İmâm Ahmed ibn-i Hanbel'in, İbn-i Abbas Hazretlerinden tahric ettikleri bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Uhud'da şehîd olan arkadaşlarınızın rûhlarını Allah Teâlâ yeşil kuşların kursaklarına koydu. Onlar, Cennet'in ırmaklarından içer ve meyvalarından yerler. Ve Arş'ın gölgesinde muallak altın kandillere girip istirâhat ederler. Vaktâ ki, yerlerinden ve

yaşayışlarından hoşlandılar, «N'olaydı, Allah Teâlâ'nın bize neler lûtfettiğini arkadaşlarımız bilselerdi de, cihâddan çekinmeseler, harbden gocunmasalardı.» dediler. Allah Teâlâ: **«Tarafımızdan Ben, onlara bunu teblîğ ederim,»** buyurdu. Ve bu âyetleri inzâl etti.

Tirmizî'nin Câbir ibn-i Abdullah Hazretlerinden tahric ettiği diğer bir hadîs-i şerîfde de şöyle rivâyet edilmiştir:

Câbir (R.A.) dedi ki:

«Bir gün Resûl-ü Ekrem, bana rastgeldi. «Yâ Câbir, seni mahzûn görüyorum, neye?» dedi.

«Yâ Resûlallah!» dedim. «Babam şehîd oldu, çoluk çocuk ve borç bıraktı.»

Buyurdu ki: «Allah Teâlâ'nın, babanı nasıl kabûl buyurduğunu sana müjdeliyeyim mi?»

«Evet!» dedim.

Buyurdu ki: «Allah Teâlâ, hiç kimseye perde arkasından başka bir veçhile söz söylemedi. Babanı ise ihyâ etti de onunla yüz yüze konuştu. — Ey kulum! dile benden, sana vereyim, dedi. O da: — Yâ Rab! Bana hayat ver de yolunda ikinci def'a öleyim, dedi. Allah Teâlâ: — Benden onlar bir daha dönmezler, buyurdu. O da: — Yâ Rab! Arkamdan tebliğ et, dedi. Allah Teâlâ da, bu Âyeti inzâl buyurdu. (Âyet: 169).

İki hadîsin de vukuu mümkün olduğu gibi; bu, bir âyet, diğeri birkaç âyet hakkında olduğuna göre iki rivâyet arasında bir muhâlefet de yoktur.

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ
مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾ اَلَّذِينَ
اسْتَجَابُوا لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ
اَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾ اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ
النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ
اِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾

171 **[Onlar, Allah Teâlâ'dan ihsân olunan Cennet, ni'met ve fazlile ferâhlanır ve mü'minlerin ecrini zâyi' etmediğini görürler.]**

172 **[O mü'minler ki** (Uhud'da) **yaralandıktan sonra Allah Teâlâ'nın ve Resûlünün emrine icâbet ettiler. Onlardan iyilik ve ittikâ edenler için pek büyük bir ecir vardır.]**

Daha önce de kısaca anlatıldığı veçhile, Ebû Süfyan ve arkadaşları Uhud'dan çekilip Revha denilen yere geldikleri vakit pişmânlık duymuşlardı: «**Çoğunu öldürdük, azı kalmıştı, köklerini kesmeliyiz.**» diyerek dönüp tekrar hücûm etmek istemişlerdi.

Bunu haber alan Resûl-ü Ekrem, Kureyşi yıldırmak ve kendisinin ve ashâbının kuvvetini göstermek için Ebû Süfyan'ı tâkibe karar vermişler, ashâbını buna teşvîk ederek hemen ertesi gün Medîne'nin sekiz mil uzağında bulunan Hamra-i Esed denilen yere kadar ilerlemişlerdi.

Yalnız ashâb yaralı ve pek yorgundu. Yolda çok zahmet çekiyorlardı. Fakat ecirlerini kaybetmemek için katlanıyorlardı. İçlerinde öyle yaralılar vardı ki, münâvebe ile birbirlerini sırtlarında taşıyorlardı. Biraz birisi yükleniyor, biraz sonra binen inip altındakini yükleniyordu. Yine içlerinde birbirlerine dayanarak yürüyenler çoktu.

Bu Âyet-i Kerîme, işte bu durumda iken Resûlüllah'ın emir ve da'vetine icâbet eden bu mü'minler hakkında nâzil olmuştur.

173 **[Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine: Düşmanlarınız size karşı** (harbetmek için sayısız) **asker topladılar.** (Muhârebe kudretiniz yok) **onlardan korkun» dediler de bu söz, onların îmânlarını, cesâretlerini artırdı. «Allah-ü azîmüşşân bize yeter, O, ne güzel vekîl** (hasbünallâhü ve nimelvekîyl)» **dediler.]**

Düşmanla cenge çıktılar.

فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ وَاتَّبَعُوا
رِضْوَانَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ
يُخَوِّفُ اَوْلِيَٓاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١٧٥﴾

174 **[Sonra da** (oradan) **kendilerine bir zarar dokunmaksızın Allah Teâlâ'dan selâmet ni'meti ve ticâret kâriyle döndüler.** (İtâat, sebat, şecâat ve cesâretle) **Allah Teâlâ'nın rızâsına tâbi' oldular. Allah-ü azîmüşşân en büyük fazıl sâhibidir.]**

175 **[Size o haberi getiren Şeytan, ancak dostlarını korkutur. Siz ondan korkmayın. Eğer îmân edenlerdenseniz benden korkun!]**

Bu Âyetler Bedr-i Suğra (Küçük Bedir) seferi hakkında nâzil oldu.

Ebû Süfyan Uhud'dan Mekke'ye dönerken, Hazret-i Muhammed'e:

— **Gelecek sene sizinle Bedir'de buluşalım,** demişti. Ömer'ül Fârûk (R.A.) Hazretleri de Resûl-ü Ekrem (S.A.V.)'in emriyle:

«İnşâallah» diye cevâb vermişti.

O gün gelince Ebû Süfyan, filhakîka müşriklerle berâber Mekke'den ayrıldı. Fakat Allah kalbine korku düşürmüştü. Harbetmeye güvenemiyordu. O sırada Nuaym bin Mes'ûd-el-Eşcaî'ye rastladı. Nuaym umre yapmış geliyordu.

— Yâ Nuaym! dedi, Muhammed'le Bedir mevsiminde çarpışmayı kararlaştırmıştık. Fakat bak, bu sene kurak, bize her hâlde hayvan yayacağımız ve süt içeceğimiz bir sene yaraşır. Bunun için dönmek istiyorum. Fakat Muhammed çıkar da, ben çıkmamış olursam cür'eti artar. Medîne'ye git. Kuvvetimizin büyüklüğünden bahsederek onları korkut. Medîne'den çıkmamalarını te'mîn et. Sana on deve vereyim!

Ebû Süfyan'ın teklîfini kabûl eden Nuaym, Medîne'ye geldi. Müslümanların sefer için hazırlanmakta olduklarını gördü.

— Bence bu yaptığınız hareket doğru değil, dedi. Onlar, memleketinize geldiler, birçoğunuzu öldürdüler. Şimdi üzerlerine gidiyorsunuz. Büyük bir ordu hazırlamışlar. Vallâhi hiç biriniz sağ kalmazsınız. İyisi mi bu işten vazgeçiniz lehinize olur.

Fakat, Müslümanlar üzerinde bu sözler müessir olmadı. Sâdece **«Hasbünallâhü ve nimelvekîyl»** demekle iktifâ ettiler.

Nihâyet Zilkade ayında Resûl-ü Ekrem, Livâ-i şerîfi Hazret-i Ali'ye verdi. Bin beş yüz mücâhidle Medîne'den çıkarak Bedir'e geldi.

Ebû Süfyan, Resûl-ü Ekrem'in kuvvetli bir ordu ile hareket ettiğini işitince büsbütün ürktü. Ordusunu alarak Mekke'ye döndü. Bedir'de Peygamber Efendimiz ve ashâbı kimseye tesâdüf etmediler. Fakat Kureyş'in bu yüzden i'tibârı kırıldı. Müslümanlar şan ve şeref buldu.

Bedir'de her yıl Zilkade ayında panayır kurulurdu. Her taraftan buraya ticâret için birçok halk gelirdi. Bu fırsattan istifâde ederek Müslümanlar — ticâret mallarını da birlikte getirdikleri için — panayırda güzel alışveriş ettiler. İyi bir kazanç sağladılar.

Bire iki kazandılar. Sekiz gün sonra da memnunlukla Medîne'ye döndüler. İşte, yukarıda da söylediğimiz gibi bu âyetler, bu hâdise üzerine nâzil oldu.

وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوا
اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا
اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾

176 [O küfre koşanlar seni mahzûn etmesin. Onlar Allah Teâlâ'nın dostlarına hiçbir şeyle zarar veremezler. (Belki kendileri zarar ederler). Allah Teâlâ, onların Âhirette hiçbir nasîbi olmamasını ister. Onlar için pek büyük bir azâb vardır.]

177 [Onlar ki îmâna bedel küfrü ihtiyâr ettiler, Allah Teâlâ'ya (kulları için ihtiyâr ettiği İslâm Dînine) hiçbir veçhîle zarar veremezler. Onlar için elîm bir azâb vardır.]

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ
عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ
عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ
عَلَى الْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِنْ رُسُلِهِ مَنْ يَشَاءُ فَآمِنُوا
بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾

178 [Sakın o kâfirler, kendilerine verdiğimiz mühlet (ve ömürlerini uzatışımızı) haklarında hayırlıdır zannetmesinler. Biz, onlara sırf günâhları artsın diye mühlet veriyoruz. Onlar için rüsvay edici bir azâb vardır.]

179 [Allah Teâlâ, mü'minleri aslâ bulunduğunuz hâlde bırakacak değildir. Nihâyet murdarı, temizden (münâfığı, muhlisten) ayıracaktır.]

[Allah Teâlâ, sizi gaybe de muttalî kılmayacaktır (ki onunla kalblerde olan küfrü veyâ îmânı bilesiniz.) Fakat Allah Teâlâ, Peygamberlerinden dilediğini seçer (ba'zı mugayyebâtı onlara bildirir). İmdi Allah Teâlâ'ya ve Peygamberlerine îmân edin. Eğer îmân eder (şirk ve nifâktan) korunursanız, sizin için çok büyük bir ecir vardır.]

Münâfıklar birbirlerine:

«Muhammed büyük da'vâda. Fakat kalbimizden gaafil. Kim muhlis, kim münâfık ne bilir?» demişlerdi. Bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ
بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ
مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

180 [Allah Teâlâ'nın fazl-u kereminden verdiği şeyi, Allah yolunda infak etmeyip, cimrilik edenler, zannetmesinler ki, bu haklarında hayırlıdır. Belki bu, onlar için şerdir. O cimrilik ettikleri şey, Kıyâmet Gününde boyunlarına ateşten halka olur. Göklerin ve yerin mîrâsı Allah Teâlâ'nındır. Allah-ü azîmüşşân, her ne yaparsanız haberdârdır.]

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Kim ki Allah Teâlâ'nın ihsân buyurduğu malın zekâtını vermezse, Kıyâmet Günü o mal, O'na bir yılan kılığında gelir. Zehirli iki dili vardır. Boynuna dolanır ve avurtlarını uzun zaman sokar durur. Ben, senin malın ve hazînendim diye ona bildirir.» buyurulmuştur.

لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا اِنَّ اللّٰهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ
اَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْاَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ
حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ
اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾

181 [Elbette Hak celle ve alâ: «Allah Teâlâ, fakîrdir, biz zenginiz» diyenlerin sözlerini işitti. Onların o sözlerini ve nâhak yere Peygamberleri öldürmelerini yazacağız ve «Tadın o yangın azâbını» diyeceğiz.]

Rivâyet edilir ki: Hazret-i Ebû Bekr (R.A.), bir gün Yahûdîlerin dershanelerine gitmişti. Bir takım Yahûdîler, Fenhas bin Azûra'nın başına toplanmışlardı. Fenhas, Yahûdî bilginlerinin ileri gelenlerinden bir adamdı.

Ebû Bekr:

— Yazık Fenhas, dedi. Allah'tan kork ve Müslüman ol! Sen çok iyi bilirsin ki, Muhammed Allah'ın Peygamberidir. Onu yanındaki Tevrât'ta yazılmış bulursun.

Fenhas cevâb verdi:

— Vallâhi Ebû Bekr! Bizim Allah'a ihtiyâcımız yok, O, bize muhtâc. Ve biz O'na, O'nun bize yalvardığı kadar yalvarmıyoruz. Herhâlde biz O'ndan müstağnîyiz, zenginiz. Efendinizin zannettiği gibi, O zengin olsaydı, bizden istikrâza tenezzül etmezdi. O, bizi fâizden menediyor. Fakat bize fâiz va'dediyor. Zengin olsaydı, bize fâiz vermezdi.»

Bu sözler, Ebû Bekr'i öfkelendirdi. Fenhas'ın yüzüne şiddetli bir tokat attı ve dedi ki:

— Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemîn ederim ki, eğer aramızda bir ahid olmasaydı şimdi boynunu vururdum, ey Allah'ın düşmanı!

Fenhas, Hazret-i Peygambere şikâyet etti:

— Yâ Muhammed! Bak Ebû Bekr bana ne yaptı? dedi.

Resûl-ü Ekrem, Ebû Bekr'e:

— Bu yaptığına sebeb neydi? diye sordu.
O da hâdiseyi olduğu gibi anlattı.
Fenhas:
— Ben böyle bir şey söylemedim! diye inkâr etti.

İşte Âyet-i Kerîme, bu hâdise üzerine ve Hazret-i Ebû Bekr'i tasdîken nâzil olmuştur.

182 **[Bu azâb ellerinizin takdîm ettiği vebâller yüzündendir. Allah Teâlâ, kullarına zulmedici değildir.]**

اَلَّذِينَ قَالُوٓا
اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ اِلَيْنَٓا اَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتّٰى يَأْتِيَنَا
بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُۜ قُلْ قَدْ جَٓاءَكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِى
بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِى قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿١٨٣﴾ فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ
جَٓاؤُ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾

183 **[Onlar: «Allah Teâlâ, bize Tevrât'ta ateşin yiyeceği bir kurban getirinceye kadar hiçbir Peygambere îmân etmemekliğimizi emir ve vasiyyet etti.» dediler.]**

Kurban, Allah Teâlâ'ya ibâdete yarayan şeydir. Hayvan kesmek, sadaka vermek ve sâir hayırlı işler gibi. Rivâyete göre: Benî İsrâîl'e kurban ve ganîmetler helâl değildi. Kurban keser veyâ ganîmet alırlarsa gökyüzünden dumansız beyaz bir ateş inerek onu yakardı. Bu, onun kabûl olunduğuna alâmet idi. Kabûl edilmeyen kurban olduğu gibi kalırdı.

Süddî diyor ki: «Allah Teâlâ, Benî İsrâîl'e: Size Peygamber olduğunu söyleyen kim gelirse, kurban getirip o kurbanı gökten inen bir ateş yemedikçe tasdîk etmeyin! Yalnız Îsâ ile Muhammed (S.

A.V.) geldiğinde onları bir şey istemeden tasdîk edin! buyurmuştur.»

[De ki: Benden önce gelen (Zekeriyya, Yahyâ, Şa'yâ ve sâir katlolunan) Peygamberler apaçık delîller ve mu'cizelerle ve dediğiniz kurbanla size gelmişlerdi. Sözünüzde gerçekseniz onları niçin katlettiniz?.]

184 [Onlar, seni tekzîb ederlerse melûl olma. Senden önce gelen Peygamberler de hüccetler, mu'cizeler, sahifeler, şerâyi ve ahkâmı bildiren Kitapla gelmişlerken tekzîb olunmuşlardı.]

كُلُّ نَفْسٍ
ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا
الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ لَتُبْلَوُنَّ
فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا وَإِنْ
تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾

185 [Her nefis ölümü tadıcıdır. Kıyâmet Günü hayır ve şer amellerinin cezâsı tamâmen verilecektir. Kim ateşten uzaklaştırılır da Cennet'e konulursa murâdına ermiş olur. Dünyâ hayâtı aldatıcı bir metâdır.]

186 [Yemîn ederim. Siz mallarınızda ve canlarınızda imtihan olunacaksınız. Gerek sizden önce Kitâb verilenlerden ve gerek müşriklerden çok incitici sözler işiteceksiniz. Şâyet sabreder, (Allah'ın emirlerine aykırı hareketten) sakınırsanız işte bu, azmolunacak işlerdendir.]

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ
لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ
ثَمَنًا قَلِيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ
بِمَا اَتَوْا وَيُحِبُّونَ اَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ
بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ اِنَّ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيَاتٍ لِاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾

187 [Hani Allah Teâlâ, kendilerine Kitab verilenlerden: «(Celâlim hakkı için) hiçbir şey saklamaksızın Kitabı beyân ve ilân edeceksiniz» diye mîsâk almıştı. Onlarsa mîsâkı arkalarına bıraktılar ve onu az bir bahâ ile sattılar. Ne kötü alış-verişte bulundular.]

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Dîn ilmini gizleyenin, Kıyâmet Günü ağzına ateşten gem vurulur.» buyurulmuştur.

188 [Yaptıkları ile mağrûr ve yapmadıklariyle medhedilmekten hoşlanan kimselerin sakın azâbtan kurtulacak bir mevkide bulunacaklarını zannetme. Aslâ zannetme. Onlar için elîm bir azâb vardır.]

Bu âyetin inmesine muhtelif sebebler rivâyet edilmiştir. Şöyle ki:

1 — Peygamber (S.A.V.), Yahûdîlere Tevrât'da olan bir şeyi sormuş. Onlarsa, aksini söylemiş ve kendilerini samîmi göstererek sevinmişlerdi. Âyet, bu sebeble indirildi.

2 — Bir cemâat, Peygamber (S.A.V.) ile harbe gitmediler. Sonra; «Gitmemekte yarar gördük.» diyerek özür dilediler; ve bununla övülmek istediler. Âyet bunun üzerine indi.

3 — Münâfıklar hakkında inmiştir. Bunlar yaptıkları münâfıklığa sevinirler; aslı olmayan fiil ve îmânları ile övülmek isterlerdi.

189 **[Göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır. O, her şeye kaadirdir.]**

190 **[Göklerin ve yerin yaradılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde kâmil akıl sâhibleri için Âyetler (ibret verici deliller) vardır.]**

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Bu âyeti okuyup da tefekkür etmiyen kimseye yazıklar olsun.» buyurulmuştur.

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا
بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ
النَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَبَّنَا
إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ
فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا
وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ
وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾

191 **[Onlar** (o kâmil akıl sâhibleri) **ayakta iken, otururken, yanları üstüne yatarken hep Allah Teâlâ'yı zikrederler.]**

İbn-i Abbâs (R.A.)'ın beyânına göre bu, namaz hakkındadır. Musalli, namazını iktidârına göre: ayakta iken, otururken, veyâ yan üstü yatarken edâ eder.

Peygamber Efendimiz'den hastanın namazını nasıl kılacağı sorulmuş, «Ayakta iken, muktedir değil ise otururken, ona da muktedir değilse yanı üstüne yatarken.» buyurmuşlardır.

[Göklerin ve yerin yaradılışını tefekkür ederler. Ve derler ki: Ey Rabbimiz! Sen, bunları boşuna yaratmadın. Münezzehsin. Bizi ateş azâbından koru!]

İbn-i Avn der ki: «Fikirler, gafleti giderir. Kalbe haşyet getirir.»

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Tefekkür gibi ibâdet yoktur.» buyurmuşlardır.

Yine Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Bir kimse yatarken başını kaldırıp semâya ve yıldızlara baktı. Yâ Rabbi! Varlığına şahâdet ederim. Beni mağfiret et, diye niyâz etti. Allah Teâlâ da, O'na rahmetiyle nazar ve mağfiret etti.» buyurmuşlardır.

192 [Ey Rabbimiz! Şübhe yok ki sen kimi ateşe sokarsan, O'nu rüsvây edersin. Nefislerine zulmedenlerin yardımcıları yoktur.]

193 [Ey Rabbimiz! Biz, Rabbiniz celle şânühuya îmân edin diye insanları îmâna da'vet eden bir münâdi işittik. O'na icâbetle îmâna geldik. İmdi Yâ Rabbi! Bize mağfiret et (büyük, küçük) günâhlarımızı ört! Rûhumuzu iyilik edenlerle (sulehâ ile) birlikte kabzet.]

Münâdiden maksâd: Peygamberimiz sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem veyâ Kur'ân'dır.

194 [Ey Rabbimiz! Peygamberlerine karşı bize va'dettiklerini ihsân buyur. Kıyâmet Günü bizi rüsvây etme. Şübhe yok ki, Sen va'dine hulfetmezsin.]

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنّ۪ي لَٓا اُض۪يعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ
اَوْ اُنْثٰى بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَالَّذ۪ينَ هَاجَرُوا وَاُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَاُو۫ذُوا ف۪ي سَب۪يل۪ي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ
وَلَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾

195 [Rableri celle şânüh, onların duâlarına icâbet edip buyurdu ki: Ben sizden, erkek olsun, kadın olsun, (ki dinde, yardım-

da erkek kadın birdir) bana tâat edenin ecrini elbette zâyi' etmem. Onlar ki (dînlerini sıyânet için) vatanlarından hicret ettiler. Ve yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda ezâ gördüler. Cihâda gittiler ve bu uğurda katlolundular. Andolsun, onların günâhlarını mahvedeceğim. Onları altından ırmaklar akan Cennetlere koyacağım. Bu lûtuflar onlara, Allah indinde, ecir ve mükâfattır. Sevâbın en güzeli ise, Allah Teâlâ yanındadır.]

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾

مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

196 [**Kâfir olanların refâh içinde diyâr diyâr dolaşmaları, Yâ Muhammed, mü'minleri aldatmasın.]**

Ba'zı mü'minler, müşrikleri refâh içinde görüp, «Allah'ın düşmanları hayırda, bizler ise zarûret içindeyiz» demişlerdi. Tesliye için bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

197 [(Kâfirlerin ni'meti çabuk zâil olacak) az (ve değersiz) **bir metâdır. Sonra varacakları yer Cehennemdir. O, ne kötü yataktır.]**

لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا

الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ

لِلْأَبْرَارِ ﴿١٩٨﴾ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ

إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ

بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ

إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا

وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

198 **[Onlar ki şirkten ve Rablerinin ikaabından sakınarak dünyâ metâına mağrur olmadılar. Onlar için altından ırmaklar akan Cennetler, Allah Teâlâ tarafından hazırlanmış sofralar vardır. Orada ebediyen kalırlar. Allah nezdindeki ni'metler müttekîler için** (dünyâ metâından) **daha hayırlıdır.]**

199 **[Sübhesiz, Kitab ehlinden öyleleri vardır ki, Allah Teâlâ'ya, size inzâl olunan Kur'ân'a ve onlara inzal olunan Tevrât ve İncîl'e, Allah Teâlâ'nın azâbından korkarak ve sevâbını umarak, mütevâzi oldukları hâlde îmân ederler. Allah Teâlâ'nın Âyetlerini az bir bahâ ile satmazlar.** (Tahrîf ve ketmetmezler). **İşte onların Rableri indinde ecirleri vardır. Allah Teâlâ, tez hesâb görücüdür.]**

Bu Âyet-i Kerîmenin, Mûsevî iken Müslüman olan Abdullah bin Selâm ve arkadaşlarının veyâ Hıristiyan iken, Müslüman olan Necranlılardan kırk, Habeşlilerden otuz ve Rûmlardan sekiz ki cem'an seksen zâtın İslâmları dolayısiyle nâzil olduğu rivâyet edilir.

İbn-i Abbas, Câbir ve Katâde'ye göre ise, Âyet, Habeş Meliki Edhime hakkında nâzil olmuştur.

Necâşî'nin vefâtı üzerine Resûlüllah (S.A.V.) Bakî'e giderek, gıyâben Cenâze Namazını kılmışlar, bunun üzerine münâfıklar: «Hiç görmediği bir Nasrânî üzerine namaz kılıyor.» demişlerdi. En şâyi' olan rivâyet budur. Necâşî Hicretin dokuzuncu senesinde vefât etmişti.

Bir rivâyete göre de, Âyet-i Kerîme Kitab ehlinden bütün îmân edenler hakkında nâzil olmuştur ki, Mücâhid buna kaaildir.

200 **[Ey îmân edenler:** (Tâatin meşâkkatlerine, ve başınıza gelen musîbetlere) **sabredin. Ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. Serhadlerde cenk etmeye âmâde olun. Allah Teâlâ'dan korunun ki felâh bulasınız.]**

Bir Hadîs-i Şerîfde:

«Bir kimse Cum'a günü Âl-i İmrân sûresini okusa, tâ Güneş batıncaya kadar Allah Teâlâ ve Melâikesi O'na salât eder.» buyurulmuştur.

———O———

4 — NİSÂ SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 176 Âyettir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَث۪يرًا وَنِسَٓاءًۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ي تَسَٓاءَلُونَ بِه۪ وَالْاَرْحَامَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَق۪يبًا ﴿١﴾

1 **[Ey İnsanlar! Rabbiniz celle şânüh'den korkun,** (şirk ve ma'siyetten) **sakının. O, sizi tek bir nefisten** (Âdem Aleyhisselâm) **halk etti. Ve ondan da zevcesini** (Havvâ'yı) **yarattı. Ve ikisinden** (Âdem ve Havvâ'dan) **birçok erkekler ve kadınlar üretti. Allah Teâlâ'dan korkun ki, birbirinizden bir şey isterseniz onu vesile edinip istersiniz.]**

Allah için, Allah'ı seversen gibi O'nun adını ileri sürersiniz.

[Ve hısımlık bağlarını kırmaktan sakının.]

Hısımlarınıza saygı ve sevgi gösterin. Ebeveyn ve akrabanızı ziyâret ve iyilik edin, gözetin.

Erhâm, rahm'in cem'idir. Rahim ise, üreme uzvudur ki, akrabâlık bağlantısının kaynağıdır. Ve rahim kelimesiyle rahmet ve merhâmet aynı köktendir. Bu i'tibârla akrabâya karşı sevgi ve hürmet göstermeye, onları gözetip iyilik etmeye «sıla-i rahm» denir. Kitâb-ı Mübîn, rahim hakkına hürmet göstermeyi, ve kat'ı rahimden, yâni rahim haklarını kesmekten çekinmeyi emreder.

Bir Hadis-i Şerîfde:

«Kararlı işlerden, sıla-i rahm gibi sevâbı pek süratli ve kötü

işlerden kat-ı rahm gibi ikaabı pek seri bir amel yoktur.» buyurulmuştur.

[Şübhesiz Allah-ü Azîmüşşân üzerinizde gözeticidir.]

وَاٰتُوا الْيَتَامٰٓى اَمْوَالَهُمْ وَلَا
تَتَبَدَّلُوا الْخَبٖيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُٓوا اَمْوَالَهُمْ اِلٰٓى اَمْوَالِكُمْ اِنَّهُ كَانَ حُوبًا
كَبٖيرًا ﴿٢﴾ وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامٰى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ
مِنَ النِّسَٓاءِ مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً اَوْ مَا
مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ وَاٰتُوا النِّسَٓاءَ صَدُقَاتِهِنَّ
نِحْلَةً فَاِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنٖيٓئًا مَرٖيٓئًا ﴿٤﴾

2 **[Yetîmlere** (bâliğ oldukları vakit) **mallarını verin.]**

Yetîm, babası olmayan küçüktür. Bülûğdan sonra yetîmlik kalmaz.

Rivâyet edilir ki: Benî Gatafan'dan bir adamın yanında, yetîm bir kardeş çocuğunun çokça bir malı vardı. Çocuk bâliğ olunca malını istedi. Fakat amcası vermedi. İkisi Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimize mürâcaat ettiler. Bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu.

Adam:

«Biz Allah Teâlâ'ya ve Resûl'üne itâat eder, büyük günâhlardan Allah'a sığınırız.» dedi.

Ve malını çocuğa teslîm etti.

Resûl-ü Ekrem:

«Rabbine itâat eden, Cennet'e girer.» buyurdu.

Fakat çocuk, malını alınca, o anda hepsini fiy sebiylillâh dağıttı.

Resûlüllah:

— **Ecir sâbit oldu, fakat günâh bâki' kaldı,** buyurdu.

— Yâ Resûlüllah! Ecrin sâbit olduğunu anladık. Günâh nasıl bâki kaldı? Fiy sebiylillâh infâk ediyor, dediler.

Efendimiz (S.A.V.):

— **Çocuğun ecri sâbit, fakat babasının günâhı bâki!** buyurdu.

Nüzûl sebebinin husûsiyeti, hükmün umûmiyetine mâni' değildir. Ve birkaç Âyet sonra yetîm malının ne zaman verileceği bildirilecektir. Binâenaleyh burada «Veriniz» demek, «Onlara göz dikmeyiniz, sırası gelince hiç müşkilât çıkarmadan tamâmen veriniz ve vermek için iyi muhâfaza ediniz.» demek olur.

[Temizi, murdara (helâlı, harâma) değişmeyin.]

Kendinizin kötü malını, yetîmin iyi maliyle değiştirmeye kalkmayın. Yetîmin malını olduğu gibi muhâfaza edin. Kendi malınıza güzel güzel bakıp da yetîmin malını kötü bir hâlde bırakmayın.

[Onların mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin. Zîrâ o, büyük bir günâhtır. (Ondan sakının.)]

3 **[Eğer yetîm kızlarla evlendiğiniz takdîrde, haklarını gözetemiyeceğinizden korkarsanız, onların gayri kadınlardan size helâl olanları ikişer, üçer, dörder nikâhlayın.]**

[Şayet (mütemâdiyen kadınlar arasında da) **adâlet edememekten korkarsanız, biriyle veyâ memlûkünüz olan câriye ile iktifâ edin.** (Bu tek zevce, yâhûd câriye) **adâletten meyletmemenize daha yakındır.]**

4 **[Nikâhladığınız kadınların mehrlerini seve seve, Allah Teâlâ'nın bir atiyyesi olarak verin. Şâyet mehrlerinden birazını size gönül hoşluğu ile bağışlarlarsa onu da safâ-yı hâtırla yeyin.]**

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَٓاءَ اَمْوَالَكُمُ الَّت۪ي جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ
ف۪يهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ۝٥ وَابْتَلُوا الْيَتَامٰى حَتّٰٓى اِذَا
بَلَغُوا النِّكَاحَۚ فَاِنْ اٰنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُٓوا اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْۚ
وَلَا تَأْكُلُوهَٓا اِسْرَافًا وَبِدَارًا اَنْ يَكْبَرُواۜ وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا
فَلْيَسْتَعْفِفْۚ وَمَنْ كَانَ فَق۪يرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِۜ فَاِذَا دَفَعْتُمْ
اِلَيْهِمْ اَمْوَالَهُمْ فَاَشْهِدُوا عَلَيْهِمْۜ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَس۪يبًا ۝٦

5 **[Allah Teâlâ'nın, sizi başına diktiği tasarrufunuzda olan yetîm mallarını** (velâyetiniz altındaki) **sefîhlere vermeyin. Onları**

mallariyle rızıklandırın, mallarına göre giydirin, tatlı ve güzel sözlerle gönüllerini okşayın.]

6 **[Yetîmleri nikâh çağına gelinceye** (bâliğ oluncaya kadar) **tecrübe edin. Eğer** (bülûğdan sonra) **bir akıl ve rüşd görürseniz, mallarını kendilerine verin. İsrâf ederek, yâhûd büyür** (bâliğ olur da) **onu benden alır düşüncesiyle mallarını yemeyin.]**

Bu Âyet-i Kerîme, yetîmlerde bir rüşd, olgunluk görülmezse malları kendilerine teslîm edilmiyeceğine delîldir. İmâm A'zam'a göre; bülûğa erdikten yedi sene geçinceye kadar yetîmde rüşd görülmezse, malı kendisine verilir. Zîrâ hâllerin değişmesinde yedi senelik müddet mu'teberdir. Yedi yaşına giren çocuğa namaz emredilir.

Bülûğ dört şeyden biri ile bilinir. Bunların ikisinde, erkek kadın müşterekdir. İkisi, kadınlara mahsûsdur. **Müşterek olanlar yaşla, ihtilâmdır.** Erkek veyâ kız 15 yaşına vardı mı bülûğa erdiğine hükmolunur. Ekseri ulemânın kavli budur. İhtilâmdan murâd menî gelmesidir. Bunun uyku hâlinde veyâ cinsî münâsebette bulunmakla inmesi fark etmez. **Kadınlara mahsûs bülûğ alâmetleri hayzla, gebeliktir.**

[(Velîsi) ganî ise yetîmin malına dokunmasın, kaçınsın. Fakîr ise, emeğinin karşılığı ve ihtiyâcı kadar yesin. Yetîmlere mallarını verdiğiniz zaman (sonradan aranızda bir nizâ çıkmaması için) **şâhid tutun. Allah Teâlâ, size kâfi' ve muhâsibdir.]**

O'nun emrine muhâlefetten ve hudûdunu tecâvüzden sakının.

لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ
مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْاَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ اَوْ كَثُرَ نَصِيبًا
مَفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَاِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ اُولُوا الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينُ
فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِينَ
لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللّٰهَ
وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾

7 [**Ana, baba ve akrâbanın terekesinden erkek için de, kadın için de bir nasîb vardır. Bırakılan mal, az veyâ çok olsun, farz ve takdîr olunduğu veçhîle, vârislerine taksîm olunur.**]

Rivâyet edilir ki: Câhiliyyet devrinde Araplar: «Mızraklariyle çarpışmayan ve yurdunu müdâfaa etmiyen vâris olamaz.» derler ve bu i'tibârla kadınları ve çocukları mîrâsçı olarak tanımazlardı.

Ensârdan Evs ibn-i Sâbit (R.A.). vefât etmiş ve zevcesi Ümm-ü Kâhle ile üç kızı kalmıştı. Vârisleri olan amcazâdeleri Süveyd ve Arfece, bu câhiliyyet âdeti üzere, Evs'in mîrâsını aralarında taksîm etmişler, karısına ve kızlarına hiçbir şey vermemişlerdi.

Ümm-ü Kâhle, Resûlüllah'a şikâyet etti. Resûl-ü Ekrem (S.A.V.): **«Şimdi evine git, sabret, Hak Teâlâ, bakalım ne emreder?»** buyurdu.

Âyet-i Kerîme bu hâdise üzerine nâzil oldu. Âyet, mîrâsın erkeklere mahsûs olmadığını, ana, babanın ve yakınlıklarına göre bütün akrabânın terekeden bir hakkı olduğunu bildiriyor, fakat mikdârı hakkında bir kaydı ihtivâ etmiyordu.

Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem, Süveyd'e ve Arfece'ye haber gönderdi. **«Evs'in malından hiçbir şeye dokunmayın.»** buyurdu. Müteâkiben: **«Allah, size çocuklarınız hakkında şöyle emreder.»** (Nisâ Sûresi, Âyet 11) Âyet-i Celîlesi nâzil oldu. Resûlüllah, zevcenin sekizde bir hissesini vermelerini ve kızların hisselerini tutmalarını emretti. Sonra da kızların nasîblerini de vermeleri için haber gönderdi. Onlar da verdiler.

Bu hâdise, mîrâs hükümlerinin ilk nüzûl sebebi olmuştur.

8 [(Ölünün vâris olmayan) **uzak akrabâsı, yetîmler ve fakîrler, tereke taksîm edilirken hazır bulunurlarsa, ondan kendilerine bir şey verin. Ve** (gönül alacak) **güzel sözler söyleyin.**]

Bu âyetin hükmünde ulemâ ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre, mîrâs âyeti ile nesh edilmiştir. Bir takımları; nesh edilmediğini söylemiş; «Mîrâscılar arasında küçük varsa, velîsi diğer mîrâscılardan özür dileyerek: Bu mal, benim değildir. Küçüklerindir. Büyüdüklerinde, sizin hakkınızı verirler.» demesi lâzım gelir, demişlerdir.

Ba'zıları: «Bu emir vücûb için değil, nedb içindir. Bu işin müstehab olduğunu bildirir.» demişlerdir. En güzel kavl, budur.

9 [**O kimseler ki, arkalarında zayıf ve âciz bir zürriyet bırakırlarsa hâllerinin ne olacağından endîşe ederler. O hâlde, Allah Teâlâ'dan korksunlar da** (evlâdları mesâbesinde olan yetîmler için) **sözün doğrusunu, dürüstünü söylesinler.**]

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامٰى
ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾

10 [O kimseler ki, zulümle yetîm mallarını yerler, ancak karınları dolusu ateş yemiş olurlar. Onlar alevli ateşe sokulacaklardır.]

يُوصِيكُمُ اللّٰهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنْثَيَيْنِ
فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ
كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ
مِنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ
لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ
فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ
آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا
فَرِيضَةً مِنَ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

11 [Hak celle ve alâ, mîrâs taksîmini şöyle emir buyuruyor: Çocuklarınız hakkında: Erkeğin hissesi, iki kız hissesi kadardır. Eğer erkek evlâdı olmayıp, kızları iki veyâ daha ziyâde ise, onlara malın üçte ikisi verilir. Şâyet yalnız bir kızı varsa, malın yarısı verilir. (Ebeveyn için): Ölünün bir çocuğu varsa, ana-babadan her birine terekenin altıda biri verilir.]

[Ölünün çocuğu olmayıp da ana ve babası mîrâsçısı ise, malın üçte biri anasınındır. (Gerisi de babasının). Şâyet ölünün (kız veyâ erkek) kardeşleri de varsa, bu takdîrde, altıda biri anasınındır. (Gerisi de babasının). İşbu hisselerin vereseye taksîmi, ölünün borçlarının ödenmesi ve vasiyyetinin tenfîzinden sonra olur.]

Terekeden, ilk önce borç alınır. Sonra kalırsa, üçte birinden vasiyyeti yapılır. Müteâkiben, mütebâkisi mîrâs olarak tevzî olunur.

[Babalarınız ve oğullarınız gerçi size vâris olur. Fakat, hangisinin faydalı olduğunu bilmezsiniz.]

[Bu hükümler, Allah Teâlâ'dan birer farîzadır. Allah-ü azîmüşşân kullarının işlerine Alîm ve kazâ ve takdîrinde Hakîm'dir.]

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ
لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ
مِمَّا تَرَكْنَ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ
وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ
وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا
تَرَكْتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ
وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ
أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا
أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ
وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً
مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ١٢

12 **[(Vefât eden) zevcelerinizin çocuğu yoksa, terekenin yarısı sizindir. Şâyet çocuğu varsa, bu takdîrde dörtte biri sizindir. Fakat bu, ölünün borçlarının ödenmesinden ve vasiyyetinin tenfîzinden sonradır.]**

[Sizin vefâtınızda eğer çocuğunuz yoksa, terekenin dörtte biri zevcelerinizindir. Ve şâyet evlâdınız varsa, sekizde biri.]

[Yine bu hükümler, ölünün borçlarının ödenmesinden ve vasiyyetinin tenfîzinden sonradır.]

[Eğer mîrâsı aranan, erkek veyâ kadın, çocuğu veyâ babası olmaz da ana bir erkek veyâ kız kardeşi bulunursa, altıda bir hissesi vardır. Şâyet bunlar, birden ziyâde iseler, cümlesi üçte bir hisseye ortak olurlar.]

[Kezâ bu hükümler de, ölünün borçlarının ödenmesinden ve vasiyyetinin tenfîzinden sonradır.]

[Şu kadar ki, ölenin (ölümünden evvel malının üçte birden ziyâdesini vasiyyet etmek, borcu yokken borç ikrâr etmek, yâhûd borcu çok göstermek gibi) **bir ızrâr kasdı olmamalıdır. Bütün bu hükümler ve emirler size Allah Teâlâ tarafından bir vasiyyettir.]**

Allah-ü azîmüşşân zarar ve nef'i bilici ve Halîm'dir (cezâ vermekde acele etmez.

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ
وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ
﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ
يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٤﴾

13 **[Yetîmler ve mîrâs hakkında geçen bu hükümler, Allah Teâlâ'nın takdîr ettiği hadlerdir. Kim Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat ederse, Allah-ü azîmüşşân onu, altından ırmaklar akan Cennetlere koyar, ki onlar orada ebediyen kalacaklardır. Büyük fevz ve necât budur.]**

14 [Kim de Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne isyân ve hudûdul-lâhı tecâvüz ederse, Hak celle ve alâ onu orada ebediyen kalmak üzere ateşe koyar. Onun için zelîl ve rüsvây edici bir azâb vardır.]

وَالّٰتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا
عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ
فِي الْبُيُوتِ حَتّٰى يَتَوَفّٰيهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ
سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِهَا مِنْكُمْ فَاٰذُوهُمَا
فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا فَاَعْرِضُوا عَنْهُمَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا
رَحِيمًا ﴿١٦﴾ اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ
ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَاُولٰئِكَ يَتُوبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾

15 [Kadınlarınızdan fuhuş irtikâb edenlere karşı sizden (Mü'minlerden) dört şâhid isteyin. Şâyet (o dört kimse) şahâdet ederlerse onları, ölünceye; yâhûd Allah Teâlâ, hapisten kurtulmaları için, bir had ve vakit ta'yîn edinceye kadar evlerde tutun!]

Bu Âyet-i Kerîme, Hasan Basri'ye göre mensûh, fakat Mücâhid'e göre mensûh değildir. Ebû Müslim İsfahânî'ye nazaran, Âyet-i Kerîmede bahsolunan fuhuş zinâ değil, (sevicilik) denilen ahlâksızlıktır. Bu çeşit sapıklığa dadanan kadınların cezâsı evlerinde habsolunmaktır. Hâllerini ıslâh etmedikleri takdîrde, ölünceye kadar evlerinden çıkmazlar.

16 [Sizlerden fuhuş irtikâb edenlerin her ikisini de azar ve dayakla incidin. Eğer tevbe edip hâllerini ıslâh ederlerse, bu takdîrde, tâzîbden vazgeçin. Çünkü Allah-ü azîmüşşân tevbeyi kabûl ve emrine itâat edene rahmet edicidir.]

İmâm Mücâhid rahmetullahi aleyh'e göre bu Âyet-i Kerîme, livâta hakkındadır. Livâtada had yok, ta'zîr vardır.

17 [**Allah Teâlâ'nın kabûlünü va'd buyurduğu tevbeler o kimselèr içindir ki, câhillikle bir kötülük yaparlar da sonra çok geçmeden (pişmânlık duyarak) tevbe ederler. Allah Teâlâ, onların tevbesini kabûl eder. Allah-ü azîmüşşân ihlâsla tevbe edenleri bilici ve onlara azâb etmekte hükmedicidir.**]

Katâde'ye göre: Allah Teâlâ'ya edilen her isyân, cehâlettir. Gerek bilerek ve gerek hatâ ile onu işleyen de câhildir.

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ
يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتّٰى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي
تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولٰئِكَ
أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ
لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا
بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ
وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسٰى
أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللّٰهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾

18 [**Hak celle ve alâ indinde, ısrârla kötülük edip de ölüm çattığı vakit, «Günâhlarıma tevbe ettim» diyenlerin ve küfür üzere ölenlerin tevbeleri makbûl değildir. Biz onlar için elîm bir azâb hazırlamışızdır.**]

19 [**Ey îmân edenler: Kadınlara zorla vâris olmanız size helâl olmaz.**]

Rivâyet edilir ki: Câhiliyyet devrinde bir adam, yakınlarından biri öldüğü vakit, kalan zevcesinin veyâ çadırının üzerine abasını atarak: «Sana da vâris oldum.» derdi. Ve böyle yapmakla veyâ söylemekle karısma da vâris olurdu. Dilerse onunla, yeniden bir mehr vermeksizin evlenir, dilerse kadının mehrini, alır, kendisine bir şey vermeksizin başkasiyle evlendirirdi. Şâyet isterse, kadını

ölen kocasından alacaklı olduğu mehrden vazgeçirmek için, adîl yapar; yâni hem kendisini almaz, hem de başkasiyle evlenmesine mâni' olurdu.

Kadın ancak, kimse kendisine veyâ çadırına abayı atmadan akrabâsının yanına gidebilirse, hürriyetine sâhib olabilirdi.

Âyet-i Kerîme bu çirkin âdeti kaldırmakta ve kadının bir mal gibi mîrâs olamıyacağını beyân buyurmaktadır.

[Apâşikâr bir fuhuş irtikâb etmedikçe verdiğiniz mehrin bir kısmını ele geçirmek için onları tazyîk ve evlenmelerine mâni' olmanız da helâl olmaz. Zevcelerinizle iyi geçinin. Şâyet onlardan hoşlanmıyacak olursanız sabredin. Olur ki sizin hoşlanmadığınız şeyde Allah Teâlâ, birçok hayır takdîr etmiş bulunur.]

Hayırlı bir evlâd verir, yâhûd ülfet ve muhabbet ihsân eder.

وَاِنْ اَرَدْتُمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَاٰتَيْتُمْ
اِحْدٰيهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْـًٔا اَتَأْخُذُونَهُ
بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُبِينًا ﴿٢٠﴾

20 **[Zevcenizi boşayıp, yerine diğer bir zevce almak isterseniz, bıraktığınızdan, yüklerle mehr vermiş olsanız bile, bir şey almayın. İftirâ ederek ve apaçık günâha girerek onu alır mısınız?]**

İslâmiyetten evvel diğer bir kadını almak için zevcesini boşamak isteyenler, verdikleri mehri almak maksâdiyle kadına fuhuş isnâd ederlerdi. Kabahati olmayan mutallakadan mehri geri almak pek ayıptı. Bu Âyet-i Celîle ile, bu çirkin âdet menedilmiştir.

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى
بَعْضٍ وَاَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾

21 **[Verdiğiniz mehri nasıl alırsınız ki, birbirinize karıştınız ve onlar sizden kuvvetli bir mîsâk aldılar.]**

Bu mîsâk, Allah Teâlâ'nın emri ve Peygamberinin sünneti üzere yapılan nikâh akdidir. Yâhûd, ya güzel geçinmek veyâ güzellikle ayrılmak husûsundaki emr-i ilâhî.

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ اٰبَٓاؤُ۬كُمْ مِنَ النِّسَٓاءِ اِلَّا مَا قَدْ
سَلَفَۜ اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًاۜ وَسَٓاءَ سَب۪يلًا ﴿٢٢﴾

22 [**Babalarınızın nikâhladığı kadınları nikâhlamayın. (Câhiliyyet devrinde) geçen, geçmiştir. Muhakkak ki, o hayâsızlıktı. Pek iğrençti, kötü bir yoldu.**]

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ
وَاَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْاَخِ
وَبَنَاتُ الْاُخْتِ وَاُمَّهَاتُكُمُ الّٰت۪ٓي اَرْضَعْنَكُمْ
وَاَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهَاتُ نِسَٓائِكُمْ
وَرَبَٓائِبُكُمُ الّٰت۪ي ف۪ي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَٓائِكُمُ الّٰت۪ي
دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَاِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا
جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَٓائِلُ اَبْنَٓائِكُمُ الَّذ۪ينَ
مِنْ اَصْلَابِكُمْۙ وَاَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ
سَلَفَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَح۪يمًاۙ ﴿٢٣﴾

23 [**Analarınız** (bütün nineler), **kızlarınız** (kızların kızları, oğulların kızları, onların evlâd ve torunları ilh...), **kız kardeşleriniz** (ana baba bir, veyâ ana bir, baba bir hemşireler), **halalarınız** (babanın kız kardeşleri, onun babalarının hemşireleri, ananın babasının kız kardeşi ilh...), **teyzeleriniz** (ananın hemşireleri ve ananın ana ve ninelerinin hemşireleri, babanın anasının ve ninelerinin kız kardeşi), **birader kızları** (ve torunları), **hemşire kızları**

(hemşirenin kız torunları, neseb bakımından) **sizi emziren süt analarınız** (ve süt nineler), **süt hemşireleriniz, zevcelerinizin anaları ve kendileriyle zifâfa girdiğiniz zevcelerinizin himâyenizde bulunan üvey kızlarınızla evlenmeniz size harâm kılındı. Şâyet üvey kızlarınızın analariyle zifâfa girmemişseniz, onlarla nikâhlanmanızda beis yoktur.** Kendi sulbünüzden **gelmiş oğullarınızın karıları** (ve bütün torunların zevceleri) **ile evlenmeniz ve iki kız kardeşi birlikte almanız da kezâ harâm kılındı.** (Câhiliyyet devrinde) **geçen geçmiştir. Allah-ü azîmüşşân Gafûr ve Rahîm'dir.**]

Süt ana ve kardeşler hakkında da neseb hükümleri câridir. Buna göre süt analar, süt hemşireler, süt babalar, süt kızlar, süt halalar, süt teyzeler, süt birâder ve kızları da neseb hükümlerinde dâhildir. Bir Hadîs-i Şerîfde:

«Neseb cihetinden harâm olan, süt cihetinden de harâm olur.» buyurulmuştur.

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ كِتَابَ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذٰلِكُمْ اَنْ تَبْتَغُوا
بِاَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ
فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا
تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾

24 [**Kocalı kadınlarla evlenmek de size harâm kılındı. Ancak harb esîri olarak elinize geçen memlûkleriniz müstesnâ. Bu mahremât üzerinize Allah'ın farzı olarak yazılmıştır.**]

[**Bunlardan mâadâsı, iffetinizi muhâfaza ve zinâdan ictinâbla mallarınızı** (mehre ve câriye satın almaya) **sarfederek evlenmeniz** (veyâ câriye almanız) **helâl kılındı.**]

[**O hâlde, nikâhla istifâde ettiğiniz kadınların takdîr olunan mehrlerini kendilerine verin!**]

[**Mehrin takdîrinden sonra, gönül hoşluğu ile zevcin zevceye mehr-i müsemmâdan fazla vermesinde veyâ zevcenin zevcine mehrin bir kısmını veyâ tamâmını bağışlamasında bir vebâl yoktur. Allah-ü azîmüşşân Alîm ve Hakîm'dir.**]

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ
الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ
وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانْكِحُوهُنَّ
بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ اَخْدَانٍ فَاِذَٓا
اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى
الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ
وَاَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ٢٥

25 **[İçinizden hür ve Müslüman bir kadınla evlenmeye mâlî gücü müsâid olmayanlar, memlûkunuz olan mü'min câriyelerinizden alsın.]**

Bu âyet delâlet eder ki; hür bir adam iki şartla câriye ile evlenebilir. Bunların biri hür kadının mehrini vermeye gücü yetmemek, diğeri zinâ edeceğinden korkmaktır. Câbir, Tavûs ve Amr b. Dînâr'ın kavlleri budur. İmâm Mâlik ile Şâfiî'nin mezhebleri de budur. Hanefîler'e göre, hür erkek, câriye ile evlenebilir. Meğer ki nikâhı altında hür kadın olsun. Bu takdîrde onun üzerine câriye ile evlenemez. Köle, câriye ile evlenebilir. Ebû Hanîfe'ye göre; köle, hür kadınla evli ise, onun da câriye ile evlenmesi câiz olmaz. Bundan anlaşılır ki, Müslüman, Kitâbî câriye ile evlenemez.

[Allah Teâlâ, îmânınızı çok iyi bilendir. Hep birbirinizden sayılırsınız (Hepiniz aynı dînden ve Âdem'in çocuklarısınız, câriyeler de sizin gibi insandırlar.) **O hâlde afîf, zinâ etmiyen ve gizli dost da edinmiyen câriyeleri, sâhiblerinin izniyle nikâhlayın, mehrlerini de noksansız ve geciktirmeksizin verin.]**

[Şâyet evlendikten sonra bir fuhuş irtikâb ederler (zinâ ederler) se cezâları, hür kadınlara verilen cezânın yarısıdır.]

İmdi, köle ve câriye zinâ ederlerse, kendilerine ellişer dayak vurulur. Onlara, recm yoktur. Ekseri ulemâya göre; bu husûsda evli olup, olmaması müsâvîdir.

[Bu ruhsat, şehvetine karşı koyamıyarak zinâ etmekten korkanlar içindir. Fakat, sabretmeniz hakkınızda daha hayırlıdır ki, çocuğunuz köle olmaz. Allah-ü azîmüşşân ona sabretmiyeni mağfiret ve ona ruhsat vermekle merhâmet edicidir.]

يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ
وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾

26 **[Allah Teâlâ, size helâl ve harâm hakkındaki hükümlerini bildirmek, sizden evvelkilerin** (İbrâhim ve İsmâil Aleyhisselâmların) **yoluna hidâyet etmek ve** (kötülüklerden menedici şeye irşâd ederek) **günâhlarınızı bağışlamak istiyor. Allah Teâlâ, tevbe edeni bilici ve hikmetini ızhâr edicidir.]**

وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
الشَّهَوَاتِ اَنْ تَمِيلُوا مَيْلاً عَظِيماً ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ اللّٰهُ
اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيفاً ﴿٢٨﴾

27 **[Allah Teâlâ, tevbelerinizi kabûl etmek istiyor. Şehvetlerine uyanlar ise** (Yahûdîler, Nasrânîler ve Mecûsîler) **sizin doğru yoldan tamâmen meyletmenizi, sapmanızı istiyorlar.]**

28 **[Allah Teâlâ, sizi hafîfletmek istiyor, ki insan** (şehvetlerine sabır ve tâate tahammülde) **zayıf yaratılmıştır.]**

İnsanlar, zannettikleri gibi, kuvvetli bir mahlûk değildirler. Şiddete tahammül edemezler. Tahfîfe ihtiyâçları vardır. İslâm Dîni, onlara bu tahfîfi bahşetmek için gelmiştir. Nikâh husûsunda şiddet gösterilmemiş, zinâ ve sâir ahlâksızlıklara meydan vermemek için nikâh hükümleri kolaylaştırılmıştır.

İbn-i Abbâs (R.A.) **der ki:** Nisâ sûresinde sekiz Âyet vardır **ki,**

bu ümmet için Güneşin üzerine doğduğu ve battığı şeylerin hepsinden hayırlıdır.

Bu Âyetler şunlardır:

(Âyet 26.) ... يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ

(Âyet 27.) ... وَاللّٰهُ يُرِيدُ اَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ

(Âyet 28.) ... يُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ

(Âyet 31.) ... اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَٓائِرَ مَا تُنْهَوْنَ

(Âyet 40.) ... اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

(Âyet 48.) ... اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ

(Âyet 110.) ... وَمَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ

(Âyet 147.) ... مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّٓا اَ
نْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوٓا اَنْفُ
سَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ۝

29 [**Ey îmân edenler! Mallarınızı aranızda bâtılla (Şer'in helâl etmediği fâiz, kumar, sirkat, gasb, hıyânet, akde fesâd karıştırmak ilh... gibi sebeblerle) yemeyin. Meğer ki o, karşılıklı anlaşmadan doğan bir ticâret malı olsun. Kendinizi de öldürmeyin.**]

Yâhûd katlinize sebebiyet vermeyin veyâ kendinizi tehlikeye koyarak katletmeyin. Veyâhûd birbirinizi öldürmeyin.

Bir Hadîs-i Şerîfde:

«**Kim kendisini dünyâda bir şeyle katlederse; Kıyâmet Günü o şeyle, ona azâb edilir.**» buyurulmuştur.

[**Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân sizi çok esirgeyicidir.**]

وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا
فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا
﴿٣٠﴾ إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

30 **[Kim zulüm ve teaddî ederek bu nehyedilen şeyleri işlerse Biz, O'nu ateşe koyacağız. O'nu ateşe koymak, Allah Teâlâ'ya pek kolaydır.]**

31 **[Eğer siz nehy olunduğunuz günâhların büyüklerinden kaçınırsanız, küçüklerini mağfiret eder, örteriz ve sizi şerefli bir mevkie koyarız.]**

Kebâir (Büyük günâhlar): Üzerine vaîd terettüb eden veyâ haddi icâb eden, yâhûd sarâhaten nehyedilmiş olan günâhlardır. Resûl-ü Ekrem (S.A.V.) Efendimiz:

«**Yedi büyük günâhtan sakınınız.**» buyurmuşlar.

Ashâb sormuş:
— **Bunlar hangileridir?**
Resûlüllah (S.A.V.):

«**1) Allah Teâlâ'ya şirk,**
2) Sihir,
3) İnsan öldürmek,
4) Ribâ,
5) Yetîmin malını haksız yere yemek,
6) Muhârebe meydanında bir Müslümanın, iki kâfirden bir hîle kasdi olmaksızın kaçması,
7) Zinâ etmemiş olan Müslüman kadınlara zinâ isnadıdır.» buyurmuşlardır.

Âlimler, büyük günâhların sayısında ihtilâf etmişlerdir. İbn-i Ömer, «Yedi»; İbn Amr «Dokuzdur»; demişlerdir. İbn-i Abbas, İbn-i Ömer'in kebâir yedidir, dediğini işittiği vakit: «Kebâirin yediden ziyâde yetmişe yakınlığı vardır» demiştir. Bilâhare İbn-i Abbas, büyük günâhı:

«Allah Teâlâ'nın, kullarını nehy ettiği her şey büyük günâhtır.» diye târif etmişlerdir.

Ba'zılarına göre de: Kur'ân'da vaîdi ateş, gazâb veyâ lâ'net olan her günâh kebâirdendir.

İbn-i Mes'ûd Hazretlerine de sormuşlar: «Nisâ Sûresinin başından ... اِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَٓائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ âyetine kadar, Hak celle ve alâ, ne ki nehiy buyurmuşsa kebâirdendir.» cevâbını vermişlerdir.

Velhâsıl, büyük günâhlar mübhem bırakılmıştır. Tâ ki insan, her kötülükten, her günâhtan korkup sakınsın.

Maamafîh küçük bir günâh, bir kabahat ne kadar ehemmiyetsiz olursa olsun, üzerinde ısrâr edildiği takdîrde büyük günâh olur. İstiğfâr edilen günâh da büyük olmaz. Bir taşın üzerine durmaksızın damlayan bir su, taş üzerinde iz bırakır. Fakat bir def'ada döküldüğü takdîrde hiç bir eser bırakmaz, akar gider.

Bunun gibi günâhı, kabahati mühimsememek, küçük görmek veyâ kabahatiyle övünmek de onu küçük olmaktan çıkarır. Falanı filân yerde bütün yaptıklarını yüzüne vurarak rezîl ettim, haysiyetini kırdım, artık insan içine çıkamaz; yâhûd öyle bir hîle yaptım ki elindeki malı yok bahâsına aldım; veyâ malın aybını şu şekilde gizliyerek yüksek fiyatla sattım gibi.

Bir kabahatin ne kadar küçük olursa olsun, ızhârı, kezâ günâhı büyük yapar. Zîrâ o kabahatin başkaları tarafından yapılmasını teşvîk etmiş, ona âmil olmuş olur. Kimseye günâh sebeblerini hazırlamamak lâzımdır.

Hele âlim veyâ mevkileri i'tibâriyle halka rehber ve örnek olmak mevkiinde bulunan kimselerin yaptıkları her kabahat büyük sayılır, büyük günâhlardandır. Sebebi de gâyet açıktır. İyi ile kötüyü tefrîk edemiyen birçok kimselerin o ma'siyeti işlemelerine sebeb olur.

Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Bir ma'siyet işleyen kimsenin üzerine, kendisininki ile birlikte ona uyarak, o ma'siyeti işleyenlerin vebâli de yazılır. Maahâzâ, onu işleyenlerin günâhlarından bir şey eksilmez.» buyurmuşlardır.

İsrâiloğullarının tarihlerinde kaydettiklerine göre, vaktiyle bir âlim, halkı dalâlete sevkeder, onlara kötü misâl olurmuş. Sonra tevbe etmiş, bu sefer de etrâfındakileri nice yıllar, iyiliğe, doğruluğa, hidâyete da'vet etmeye çalışmış. Hak celle ve alâ, âlime söylenilmek üzere, o kavmin Peygamberine şöyle vahyedilmiş:

«Eğer günâhların Benimle senin aranda olsaydı afvederdim.

Fakat ne çâre ki kullarımdan birçoklarını senin sapıklığa sevketmen yüzünden Cehennem'e koydum.»

Bu mevkide olan kimseler için iki vazîfe vardır. Birincisi: Günâhı terketmek. İkincisi: Bir günâh işlediği takdîrde de onu halktan gizlemek. Zîrâ kendilerine uyulduğu takdîrde seyyielerinin cezâsı artırıldığı gibi, hasenelerinin sevâbı da artar.

وَلَا تَتَمَنَّوْا

مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍؕ لِلرِّجَالِ نَصٖيبٌ مِمَّا
اكْتَسَبُواؕ وَلِلنِّسَٓاءِ نَصٖيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَؕ وَسْـَٔلُوا اللّٰهَ
مِنْ فَضْلِهٖؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمًا
(32) وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ
وَالْاَقْرَبُونَؕ وَالَّذٖينَ عَقَدَتْ اَيْمَانُكُمْ فَاٰتُوهُمْ نَصٖيبَهُمْؕ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدًا (33)

32 [**Allah Teâlâ'nın** (mal ve mevki bakımından) **ba'zınızı, ba'zınız üzerine üstün kıldığı şeyleri temennî etmeyin. Erkekler için** (cihâd ve sâir hayırlı işler gibi) **kazançlardan nasîb vardır. Ve kadınlar için de** (iffet ve zevclerine itâat gibi) **kazançlarından nasîb vardır.**]

[**Murâdınızı Allah Teâlâ'nın fazl-u kereminden taleb ve temennî edin. Allah-ü azîmüşşân her şeyi Alîm'dir.**]

Ümm-ü Seleme Hazretleri: «Yâ Resûlallah! **Erkekler gazâ ediyorlar, biz etmiyoruz ve bizim mîrâstan hakkımız yarı oluyor. Ne olurdu, biz de erkek olsaydık!»** diye bir temennîde bulunmuş; bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

33 [**Ana, babanın ve yakın hısımların terkettikleri maldan** (erkek, kadın) **her biri için vârisler kıldık. Akid ile yemînlerinizin bağlandığı kimselere de nasîblerini verin. Allah Teâlâ her şeye şâhiddir.**]

İslâmiyetten evvel, Araplar arasında birbirlerine yardım etmek ve vâris olmak üzere bir anlaşma yapılır, neticesinde hangisi evvel vefât ederse, geri kalan ona vâris olurdu. Biri, diğerinin cinâyetine bedel diyet verirdi. Bunlara, Halîfler, denirdi. İslâmiyetin ilk senelerinde de verâset hakkındaki bu hüküm sâbitti. Bilâhare:
وَأُولُوا الْأَرْحَامِ ... Âyet-i Celîlesiyle neshedilmiştir.

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ
عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ
قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي
تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

34 [**Erkekler, kadınlar üzerine hâkimdirler** (Âilenin reisidirler). **Buna sebeb, Allah Teâlâ'nın erkekleri, kadınlara üstün kılmasıdır. Onları mallarından da infâk etmektedirler.**]

Allah Teâlâ, erkeklere umûmîyetle kadınlardan fazla akıl, idârecilik ve kuvvet vermiştir. Onun için Peygamberlik, imamlık, âmirlik, Cum'a kıldırmak gibi şeyler hâssaten erkeklere verilmiş; mîrâsda erkekler fazla hisse ve asabe olmakla temâyüz etmişlerdir. Erkeklerin üstünlüğüne bir sebeb de, kadınlara mehr ve nafaka vermeleridir.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«**Bir kimsenin, bir kimseye secde etmesini emretmiş olsaydım; kadının, kocasına** secdede **bulunmasını emrederdim.**» buyurulmuştur.

[**İyi kadınlar Allah Teâlâ'ya itâat ve âile haklarına riâyet edenlerdir. Hak celle ve alâ, onların haklarını nasıl koruduysa, onlar da gayb** (zevcelerinin haklarını, mallarını, nâmûs ve iffetini ve âile sırlarını) **muhâfaza ederler.**]

[Serkeşliklerinden endîşe ettiğiniz kadınlara evvelâ nasihât edin. (Sonra) **yataklarında yalnız bırakın.** (Yine dinlemezlerse yaralamamak şarti ile) **dövün!]**

[Size itâat ederlerse, incitmeye yol aramayın. Allah-ü azîmüşşân (zulme rızâ göstermekten) **münezzeh ve büyüktür.]**

Rivâyet edilir ki: Ensârın ileri gelenlerinden Sa'd ibn-i Rebia' karısı Habiybe bint-i Zeyd ibn-i Züheyr'e serkeşlik etmiş; o da, ona bir tokat atmıştı. Babası Zeyd, kızını berâberine alarak Resûlüllah'a şikâyet etti. Resûlüllah (S.A.V.):

«Her hâlde ondan kısas'ını alırız.» buyurdu.

Bunun üzerine, bu Âyet-i kerîme nâzil oldu. Aleyhissalâtü vesselâm da:

«Biz, bir emir irâde ettik. Allah da diğer bir emir irâde buyurdu. Şübhe yok ki hayır, Allah'ın irâde ettiğidir.» dedi.

وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا
فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ اَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ اَهْلِهَا اِنْ يُرِيدَا
اِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾
وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ
اِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ
وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ
وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ
مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ
النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَاَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٣٧﴾

35 **[Zevç ile zevce arasında ayrılık vukuundan endîşeye dü-**

şerseniz taraflardan (ehil ve âdil) birer hakem gönderin. Bunlar gerçekten aralarının düzelmesini isterlerse Allah Teâlâ, onları uyuşmaya muvaffak kılar. Allah-ü azîmüşşân her şeyi hakkiyle bilir. Ve her maksâddan haberdârdır.]

36 [Allah Teâlâ'ya ibâdet edin ve O'na hiçbir şeyi eş tutmayın. Anaya, babaya, akrabânıza, yetîmlere, fakîrlere, yakın ve uzak komşularınıza, arkadaşlarınıza, yolcu ve müsâfirinize, memlûklerinize iyilik ve ihsân edin. Allah-ü azîmüşşân, kendini beğenenleri ve övünenleri sevmez.]

37 [Onlar ki (Allah'ın hakkını edâda ve fukarâya tasaddukta) cimrilik ederler, halka da cimrilik etmeyi emrederler. Allah Teâlâ'nın fazl-u kereminden kendilerine verdiğini (gınâ ve ni'meti) gizlerler. Biz Allah'ın atiyyelerini gizleyen kâfirler için rüsvây edici bir azâb hazırladık.]

وَالَّذ۪ينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ رِئَٓاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ
وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِۜ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَر۪ينًا فَسَٓاءَ قَر۪ينًا
(٣٨) وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوا
مِمَّا رَزَقَهُمُ اللّٰهُۜ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ عَل۪يمًا (٣٩)

38 [Onlar ki mallarını halka gösteriş için infâk ederler. Halbuki Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân etmezler. (Şeytan'a tâbidirler. Hak Teâlâ, onları da sevmez). Kime Şeytan arkadaş olursa, o ne fenâ arkadaştır.]

39 [Eğer Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân eyleseler ve Allah Teâlâ'nın kendilerine verdiği mal ve ni'metten Allah yolunda infâk etselerdi, zarar mı ederlerdi? Allah-ü azîmüşşân onların esrârını bilendir.]

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا
وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ اَجْرًا عَظ۪يمًا (٤٠) فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا
مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَه۪يدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَٓاءِ شَه۪يدًا (٤١)

40 [**Şübhesiz Allah Teâlâ, hiç kimseye zerre kadar** (ne sevâbından eksik, ne ikabından fazla) **zulmetmez. Zerre mikdârı bir iyilik olursa** (sevâbını) **kat kat artırır. Nezdinden de pek büyük ecir verir.**]

Bir Hadîs-i şerîfde:

«**Hak celle ve alâ, kimseye haksızlık etmez. Mü'min hasenesine karşılık dünyâda rızıkla sevâblanır Âhirette de mükâfat görür. Fakat kâfir, hasenesi sebebiyle dünyâda rızıklanır, Âhirete vardığında hasenesi bulunmaz ki ona hayır verilsin.**» buyurulmuştur.

41 [**Her ümmetten Peygamberlerini şâhid getirdiğimiz, onlara da seni şâhid tuttuğumuz zaman kâfirlerin hâli nice olur?**]

يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ
الْاَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللّٰهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾

42 [**O gün küfür edenlerle o Peygambere asî gelenler temennî edecekler ki:** N'olaydı, (ölü gibi defnolunup) **üzerlerine toprak örtüleydi** (veyâ ba's, yâhûd halk edilmeselerdi.) **Allah Teâlâ'dan, hiçbir sözü gizliyemezler.**]

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سُكَارٰى
حَتّٰى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتّٰى
تَغْتَسِلُوا وَاِنْ كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ
مِنَ الْغَٓائِطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا
صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْدِيكُمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ
عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ
يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ اَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾

43 [**Ey îmân edenler! Sarhoşken, ne dediğinizi bilinceye kadar, namaza yaklaşmayın!.**]

Bu Âyet-i Kerîme, evvelce zikredildiği veçhile (Bak: Bakara Sûresi, Âyet: 219) Abdurrahman bin Avf Hazretlerinin verdikleri bir ziyâfeti müteâkib nâzil olmuştur. Namazda ne dediğini bilmiyen sarhoşun namazı sahîh değildir.

İhyâ-i Ulûm, bu sarhoşluğu teşmîl eder. Dünyâ sevgisi ile sarhoş olanları da bu çevre içine alır. «Âyet-i Kerîme, ne dediğini bilmiyenleri Hakk'ın divânına durmaktan menediyor. Vesveseler ve dünyevî düşüncelerle meşbû olan nice musalli vardır ki, şarab içmemişken, namazda ne dediğini bilmez.» diyor.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Namaza kalbini, bedeniyle birlikte hazırlamıyan kişiye Hak Teâlâ iltifât etmez.» buyurulmuştur.

[**Cünüb hâlinde iken de** (yolcu olmanız müstesnâ) **gusledinceye kadar namaza durmayın. Şâyet hasta olur veyâ seferde bulunursanız, yâhûd biriniz ayakyolundan gelirse veyâ kadınlara dokunup da su bulamazsanız, o zaman, temiz bir toprağa teyemmüm edin!** (Niyyet ederek) **yüzünüze ve ellerinize meshedin. Allah-ü azîmüşşân, çok afîv ve merhâmet edicidir.**]

44 [**Kendilerine Kitâbtan nasîb verilen Yahûdî âlimlerini görmüyor musun?** (Rüşvetle Tevrât'ı tahrîf edip hidâyet yerine) **dalâleti satın alıyorlar. Sizi doğru yoldan çıkarmak istiyorlar.**]

وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاَعْدَٓائِكُمْ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّا وَكَفٰى بِاللّٰهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾
مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا
وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِاَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا
فِي الدِّينِ وَلَوْ اَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ
خَيْرًا لَهُمْ وَاَقْوَمَ وَلٰكِنْ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ
اِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾

45 [**Allah Teâlâ, düşmanlarınızı çok iyi bilir. Allah-ü azîmüşşân size gerçek dost ve yardımcı olarak kâfidir.**]

46 **[O Yahûdî olanlardan bir kısmı, kelimeleri yerlerinden değiştirirler. Dillerini eğip bükerek, ve dînle istihzâ ederek: «Sözünü işittik, emrine isyân ettik, işit işitmez olası, râ'ınâ» derler. Şâyet onlar: İşittik, itâat ettik. İşit, bize bak deselerdi, kendileri için daha hayırlı ve doğru olurdu. Fakat küfürleri yüzünden Hak Teâlâ, onları rahmetinden tardetti. Bu hâlle, onlardan îmâna gelenler az olur.]**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا
لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا
أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾

47 **[Ey kendilerine Kitab verilenler! Yüzleri mahvedip arkalarına çevirmezden, yâhûd Cumartesiye hürmet etmiyen Yahûdîleri lâ'netlediğimiz gibi lâ'netlemezden evvel, inzâl ettiğimiz Kur'ân'a îmân edin, ki berâberinizdekini (Tevrât'ı) tasdîk edicidir. Allah Teâlâ'nın emri yerine gelecektir.]**

Rivâyet edilir ki, Abdullah bin Selâm (R.A.); bu Âyeti işitince Müslüman olmuştur. Hazret-i Ömer zamanında Kâ'bül-Ahbâr da keza bu Âyeti öğrendikten sonra İslâm'a gelmiş, ve: **«Yâ Rabbi! Bu Âyetin vaidinden korkup, Sana îmân ettim.»** demiştir.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِ
كْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّو
نَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾

48 **[Hiç şübhesiz Allah Teâlâ kendisine eş tutulmasını mağfiret etmez. Şirkten mâadâ, günâhları dilediği kimse için fazl-u ihsânından mağfiret eder. Kim ki Allah Teâlâ'ya eş tutarsa, muhakkak büyük bir günâh işlemiş olur.]**

İbn-i Ömer (R.A.)'in: «Resûl-ü Ekrem zamanında bir kimse ne zaman büyük bir günâh üzerinde israr etmekte iken vefât etse,

biz ona Cehennemliktir diye şehâdet ederdik. Bu âyet-i kerîme nâzil olunca, o şehâdetten vazgeçtik.» dediği rivâyet edilmiştir.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«**Allah Teâlâ'ya şirk koşmayan kimse Cennetliktir. Başka bir günâh işler de afvolunmazsa, Cenâb-ı Hakk'ın dilediği kadar cezâ olunduktan sonra ateşten çıkar ve Allah Teâlâ'nın fazl-u rahmetiyle Cennet'e girer. Allah Teâlâ'ya şirk koştuğu hâlde vefât eden kimse ise, Cehennemliktir ve ebediyen orada kalacaktır.**» buyurulmuştur.

49 [**O kendilerini tezkîye edenleri görmedin mi?** (Yehûd ve Nasârâ: Biz, Allah'ın oğulları ve dostlarıyız, Cennet'e ancak biz gireriz derler) **hayır. Allah Teâlâ, dilediğini tezkiye eder** (günâhlarından temizler) **onlar hurma çekirdeğinin ince ipliği kadar bile zulm olunmazlar.**]

Rivâyet edilir ki: Yahûdîlerden bir cemâat çocuklariyle birlikte Cenâb-ı Peygambere gelerek: «**Bu çocukların üzerine günâh var mıdır?**» diye sormuşlardı. Resûl-ü Ekrem «**Yoktur!**» buyurdu.

«Vallâhi biz, işte bu çocuklar gibiyiz, gündüzün işlediğimiz günâhlar gece yarlığanır, gece işlediğimiz günâhlar da gündüzün yarlığanır.» demişler, nefislerini tezkiye etmişlerdi.

انْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَكَفٰى
بِهِ إِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ
يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا هٰٓؤُلَٓاءِ أَهْدٰى مِنَ الَّذِينَ اٰمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾

50 [**Bak, Allah Teâlâ'ya karşı nasıl** (yalan söylüyor) **iftirâ ediyorlar. Bu apaçık günâhları onlara yeter.**]

51 [**Bakmaz mısın şu Tevrât'tan nasîb verilen Yahûdîlere ki Cibt ve Tâgut adlı putlara inanıyorlar da müşrikler için mü'minlerden daha doğru yoldadır, diyorlar.**]

Rivâyet edilir ki: Yahûdîlerin ileri gelenlerinden Hayeyy ibn-i Ahtab ve Kâ'b ibn-i Eşref mâiyetlerine yetmiş süvâri alarak Mek-

ke'ye gelmişler, Kureyş ile bir anlaşma yapmak, ve onların yardımiyle Resûl-ü Ekrem'le olan ahidlerini nakzetmek istemişlerdi.

Kureyşliler: «Siz, Kitab ehlisiniz. Muhammed'e bizden daha yakınsınız. Bu sebeble biz, size emîn olamayız. Mâ'bûdlarımıza secde etmelisiniz ki, mutmaîn olalım.» demişlerdi. Onlar da tereddütsüz secde etmişlerdi.

Bunun üzerine Ebû Süfyan, Kâ'b'dan sormuştu: «Sen, kitab okur, âlim bir adamsın. Bizse ümmiyiz, bilmeyiz. Bizim mi, yoksa Muhammed'in mi, hangimizin tuttuğumuz yol doğru?»

Kâ'b: «Muhammed ne diyor?» demişti.

Ebû Süfyan: «Yalnız Allah'a ibâdeti emrediyor, bizi şirkten menediyor.» cevâbını vermişti.

«Ya sizin Dîniniz nedir?» suâlini de:

«Biz Beyt'in valisiyiz. Hacılara su veririz, müsâfirlere yemek yedirir ve esirleri kurtarırız ilh...» diye karşılamıştı.

Kâ'b: «Sizin yolunuz daha doğrudur» demiş, putperestleri, mü'minlere tercîh etmişti.

Âyet-i Kerîme bu hâdise üzerine nâzil olmuştur.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾
أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾

52 [**Onlar, o kimselerdir ki, Hak Teâlâ onları rahmetinden tard etmiştir. Allah Teâlâ'nın rahmetinden tardettiği kimseye yardımcı bulamazsın.**].

53 [**O Yahûdiler için mülk ve saltanâttan nasîb mi var? (Bu muhaldir.) Öyle olsa, hiç kimseye hurma çekirdeğinin arkasındaki tomurcuk kadar bile bir şey vermezlerdi.**]

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا
آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُمْ
مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾

54 [**Onlar, Allah Teâlâ'nın fazlından insanlara verdiğine ha-**

sed mi ediyorlar? Biz İbrâhim oğullarına da Kitab, hikmet ve büyük bir mülk verdik.]

Onlara hayret ve hased etmezler de, neye Resûlüllah ve ashâbının hâline hayret ve hased ederler?

Âl-i İbrâhim'den murâd; Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâmlardır.

55 [Onlardan ba'zısı Muhammed Aleyhisselâm'a îmân etti, ba'zısı da yüz çevirdi. Onlara Cehennem'in alevli ateşi elverir.]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ
جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَا
بَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ٥٦

56 [Şübhesiz, âyetlerimizi inkâr ile kâfir olanları ateşe koyacağız. Ve derileri yanıp piştikçe dâimî azâb tatmaları için onları başka derilerle değiştireceğiz. Allah-ü azîmüşşân Azîz ve Hakîm'dir.]

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ
وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ٥٧

57 [Îmân edip, sâlih ameller işliyenleri ise yakında altından nehir akan Cennetlere sokacağız. Ve orada ebediyen kalacaklar. Onlar için o Cennetlerde tertemiz zevceler vardır. Ve onları bir koyu gölgeliğe koyacağız (huzûra, rahata kavuşturacağız.)]

إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ
إِلٰى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللّٰهَ
نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ
فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

58 [**Allah Teâlâ, emânetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında adâletle hükmetmenizi emreder. Allah Teâlâ, bununla size ne güzel nasihât ediyor. Allah-ü azîmüşşân** (sözlerinizi ve hükümlerinizi) **işitici ve** (bütün yaptıklarınızı) **görücüdür.**]

Mekke'nin fethi günü, Resûlüllah (S.A.V.), Mekke'ye girdiği zaman, Kâ'be'yi kilitli bulmuştu. Öteden beri Kâ'be'nin anahtarları Ebû Talhâ ibn-i Abdüddâr oğullarında dururdu. O tarihte Osman ibn-i Talhâ ibn-i Ebû Talhâ elindeydi. Resûl-ü Ekrem, anahtarların kendisine teslîm edilmesini istedi. Fakat Osman, vermekten imtinâ etti: **«Resûlüllah olduğunu bilseydim verirdim.»** dedi.

Bunun üzerine Hazret-i Ali, Osman'ın elini bükerek anahtarları zorla Osman'dan aldı ve Resûlüllah'a verdi. Peygamber Efendimiz, bizzat Kâ'be'yi açarak içeri girdiler ve iki rek'ât namaz kıldılar. Halbuki Ebû Talhâ oğulları, kendilerinden başka kimsenin Kâ'be'yi açamıyacağını zannederlerdi.

Bu sırada sikaayet-i zemzem hizmeti kendisinde bulunan Hazret-i Abbas, bu hizmetin de Abdülmuttalib oğullarına tahsîs edilmesini ricâ etti. Hazret-i Ali de aynı fikri ileri sürdü. **Âyet-i Kerîme bunun üzerine nâzil olmuştur.** Cibrîl-i Emîn, yine hâcibliğin Ebû Talhâ oğullarında bırakılması emrini getirdi. Resûlüllah, hemen anahtarları Hazret-i Ali'ye verdi ve Osman'a teslîm etmesini ve kendisinden özür dilemesini emretti.

Hazret-i Ali, verilen emri harfiyyen yerine getirdi.

Osman: «Anahtarları zorla elimden aldın, eziyet ettin. Şimdi de geldin, tâmire çalışıyorsun.» dedi.

Hazret-i Ali: «Hakkında Allah Teâlâ Kur'ân inzâl buyurdu.» diye cevâb verdi ve Âyet-i Kerîmeyi okudu. Bunun üzerine Osman, şehâdet getirerek Müslüman oldu.

Resûl-ü Ekrem: «Ey Ebû Talhâ! Allah'ın emânetini ebediyen uhdenizde kalmak üzere alınız.» buyurdu.

Osman'ın vefâtında miftâh-ı saâdet, yeğeni Şeybe ibn-i Osman ibn-i Ebû Talhâ'ya geçti. Ondan da evlâdına ve ahfâdına kaldı.

Âyet-i Kerîme, bu hâdise üzerine nâzil olmakla berâber, hükmü umûmî ve bütün mü'minlere şâmildir.

59 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ve içinizden emir sahiblerine itâat edin.**]

Bir Hadîs-i Şerîfde:

«**Bana itâat eden, Allah Teâlâ'ya itâat etmiş ve Bana isyân eden, Allah Teâlâ'ya isyân ve O'na isyân eden de, Bana isyân etmiş olur.**» buyurulmuştur.

[**Bir şey hakkında nizaa düşerseniz** (eğer Allah Teâlâ'ya ve Son Güne îmân ediyorsanız) **onu Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne arzedin.** (Kitab'a ve Peygamberin sünnetine mürâcaat edin.) **Bu, sizin için daha hayırlı ve hüküm ve te'vîlinizden daha güzeldir.**]

Saîd ibn-i Cübeyr'den rivâyet edildiğine göre, bu Âyet-i Kerîme, Resûl-ü Ekrem'in, Abdullah ibn-i Huzâfete-ibn-i Kays'ı bir müfrezeye kumandan tâ'yin buyurdukları sırada nâzil olmuştur.

Süddi'nin rivâyetine göre ise, Resûlüllah, Hâlid bin Velid kumandasında bir müfreze göndermişti. İçlerinde Ammâr ibn-i Yâsir de vardı. Gitmişler, hareketlerine hedef olan kavme yakın bir yere konmuşlardı. Fakat düşman, câsûsları vâsıtasiyle keyfiyeti haber alınca hepsi kaçmış. Yalnız içlerinden biri kaçmıyarak geceleyin, karanlıktan faydalanmak sûretiyle müfrezenin bulunduğu yere gelmiş ve Ammâr ibn-i Yâsir'i arayarak sormuştu:

«Yâ Ebâ Yâsir! Ben Müslüman oldum. «**Eşhedü en lâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve resûlüh**» diye şehâdet ettim. Kavmim sizi işitince kaçtılar. Yalnız ben kaldım. Müslüman olmaklığım yarın bana bir menfâat verir mi? Yoksa ben de kaçayım mı?»

Ammâr: «Hayır, kaçma, menfaat verir» demiş, o da kaçmamıştı.

Sabahleyin Hâlid akın etmiş, ve hakîkaten o adamdan başka kimseyi bulamamış ve adamı maliyle birlikte esîr eylemişti.

Ammâr, bunu haber alınca derhâl Hâlid'e gitmiş: «Onu bırak, çünkü O, Müslüman oldu ve ben, O'na aman verdim.» demişti.

Hâlid de: «Sen kim oluyorsun da adam kurtarıyorsun?» diye Ammâr'a çıkışmıştı. Nihâyet hâdise Hazret-i Peygambere aksetmiş, ikisi Efendimizin huzûrlarında mürâfaa olmuşlardı. Resûl-ü Ekrem, Ammâr'ın emânına icâzet vermişler, fakat bir daha, böyle kendi kendine Emîre karşı söz vermemesini ihtâr eylemişlerdi. Âyet-i Kerîme, bu hâdise üzerine nâzil olmuştur.

Bu iki rivâyete göre, Âyetin askerî kumandanlar hakkında nâzil olduğu anlaşılmakta ise de itâat mes'elesi, umûmî olarak bir düstûra rabtedilmiştir.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ
وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ
ضَلَالًا بَعِيدًا ٦٠

60 **[Sana inzâl olunan Kur'ân'a ve senden önce inzâl olunan semâvî Kitablara îmân ettiklerini zu'medenlere bakmaz mısın? Onlar Tâgut'u inkârla emrolunmuşken yine onun huzûrunda muhâkeme olunmayı istiyorlar. Şeytan da onları bir daha dönemiyecekleri kadar uzak bir dalâlete düşürmek istiyor.]**

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Bir Yahûdî ile münâfık arasında bir husûmet tehaddüs eder. Yahûdî muhâkeme için Hazret-i Peygamber'e, münâfık da Yahûdîlerin reisi Kâ'b ibn-i Eşref'e mürâcaat etmek isterler. Yahûdî da'vâsında haklı olduğu için, Hazret-i Peygamberin haktan ayrılmıyacağını, buna mukâbil, rüşvete düşkün olan Kâ'b ibn-i Eşref'in adâletten ayrılabileceğini hesâblar, mutlaka Hazret-i Peygamberin huzûrunda muhâkeme

olunmaları husûsunda ayak direr. Nihâyet münâfık çâresiz kalır, birlikte Hazret-i Peygamber'e giderler. Resûl-ü Ekrem da'vâyı dinler, Yahûdînin lehinde ve münâfığın aleyhinde hükmünü verir.

Fakat münâfık, buna rızâ göstermez. Bir def'a da Hazret-i Ömer'e gitmelerini ve aralarında O'nun hakem olmasını ister ve zorla Yahûdî'yi, Hazret-i Ömer'in yanına götürür.

Yahûdî daha önce Resûl-ü Ekrem'in kendi lehinde hüküm verdiğini ve fakat hasmının bu hükme rızâ göstermediğini anlatır. Hazret-i Ömer'in sorusu üzerine münâfık da bu ifâdeyi te'yîd eder. Bunun üzerine, Ömer'ülhattâb: «Biraz bekleyin, şimdi gelir, hakkınızda hüküm veririm.» diyerek evine girer, kılıcını alır ve derhâl münâfığın boynunu vurur. «Mâdem ki beni hakem yaptınız, Allah'ın ve Resûlünün hükmüne rızâ göstermiyene, benim hükmüm böyledir.» der.

Yahûdî kaçar. Fakat münâfığın âilesi Resûl-ü Ekrem'e şikâyet ederler. Resûl-ü Ekrem, Hazret-i Ömer'i çağırtır ve hâdiseyi sorar.

Hazret-i Ömer: «**Hükmünü reddetti, Yâ Resûlallah**» cevâbını verir.

O anda Cebrâil Aleyhisselâm gelir. «**Ömer fâruktur, hakla bâtılı tefrîk etti.**» der. Aleyhissalâtü vesselâm da Hazret-i Ömer'e: «**Entel fâruk** (Sen, Fâruksun)» buyururlar.

Âyet-i Kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur. Tâgut, Kâ'b ibn-i Eşref'e işârettir.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ رَاَ
يْتَ الْمُنَافِق۪ينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾

61 **[Onlara Allah Teâlâ'nın Kitabına ve Resûlünün hükmüne gelin, denildiği vakit, münâfıklar, görüyorsun ki senden tamâmiyle yüz çeviriyorlar.]**

فَكَيْفَ اِذَٓا اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
اَيْدٖيهِمْ ثُمَّ جَٓاؤُكَ يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَٓا اِلَّٓا اِحْسَانًا
وَتَوْفٖيقًا ﴿٦٢﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فٖي قُلُوبِهِمْ
فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فٖٓي اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا
بَلٖيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ
اللّٰهِ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُٓوا اَنْفُسَهُمْ جَٓاؤُكَ فَاسْتَغْفَرُوا
اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ
تَوَّابًا رَحٖيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتّٰى
يُحَكِّمُوكَ فٖيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فٖٓي اَنْفُسِهِمْ
حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلٖيمًا ﴿٦٥﴾

62 [**Onlara** (yüz çevirmeleri ve Tâğut'un mürâfaasını istemeleri gibi) **fenâ amelleri yüzünden** (Hazret-i Ömer'in münâfığı katli gibi) **başlarına bir musîbet geldiği zaman hâlleri nice olur? Sonra** (özür dilemek için veyâ katlolunan münâfığın diyetini istemek maksâdiyle) **sana gelip yemîn-i billâh ederler: Murâdımız sırf iyilik etmek ve iki hasım arasını bulmaktan ibâretti» derler.**]

63 [**Allah Teâlâ, onların kalblerindekini** (nifâklarını ve yalandan ettikleri yemîni) **bilir. Onların özürlerini kabûl etme, yüz çevir, onlara öğüt ver, kendileri hakkında müessir sözler söyle. Allah Teâlâ'nın azâbiyle korkut.**]

64 [**Biz gönderdiğimiz Resûlleri, Allah Teâlâ'nın emriyle, kavmi O'na itâat etsinler diye gönderdik.**]

O'na itâat, Allah Teâlâ'ya itâat ve O'na muhâlefet, Allah Teâlâ'ya muhâlefettir.

[Şâyet onlar (senin hükmünü inkâr ve nifâkla) **nefislerine zulmettikleri zaman sana gelip de Allah Teâlâ'dan mağfiret dileseler ve seni Şefi' edinselerdi, Allah Teâlâ'nın tevbelerini kabûl ve rahmetiyle fazleder olduğunu görürlerdi.]**

65 **[Hayır, öyle değil, Rabbin celle ve şanüh hakkı için, aralarında ihtilâf ettikleri şeyde seni hakem yapıp, sonra o hükümden nefislerinde güçlük ve şekk duymaksızın** (zâhir ve bâtınlariyle) **sana inkıyâd etmedikçe îmân etmiş olmazlar.]**

وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ
مَا فَعَلُوهُ اِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ
خَيْرًا لَهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾

66 **[Eğer onlara** (İsrâiloğullarına farz ettiğimiz gibi) **nefislerini öldürmeyi, yâhûd diyârlarından çıkmayı farz etseydik onu içlerinden pek azı yapardı.** Şâyet (nifâkı bırakarak) **va'zolunanı yapsalardı, elbette haklarında hayırlı ve Dînlerinde sebâta bâis olurdu.]**

Rivâyet edilir ki: Zübeyr ibn-i Avam (R.A.) ile ensârdan Hâtıb bin Belte'a arasında bir su mes'elesinden ihtilâf çıkmıştı. İkisi de tarlalarını aynı su ile suluyorlardı. Mahkeme-i Nebevîye gittiler. Resûl-ü Ekrem, sudan evvel Zübeyr'in ve sonra Hâtıb'ın faydalanmasına hükmetti.

Mahkemeden çıkınca ikisi birlikte Mıkdâd (R.A.)'a uğradılar. Mıkdâd: «Hanginizin daha önce suyu kullanmasına hükmetti?» dedi.

Hâtıb: «Amcasının oğluna!» diye cevâb verdi ve dudağını büktü, Mikdâd'ın yanında bulunan bir Yahûdî söze karıştı: «Allah, bunları katletsin, ki bir adamın Peygamberliğine şehâdet ettikten sonra hükmüne ithâm ederler, vallâhi biz, Mûsâ Aleyhisselâm zamanında bir günâh işlemiştik. Bundan tevbemiz için Mûsâ bize kendinizi katledin demişti. Derhâl Rabbimiz celle şânühün emrine itâat ettik. Yetmiş bin kişi maktûl oldu.» dedi.

Amr bin Yesâr, Ammâr bin Yâsir, Sâbit bin Kays, Abdullah

bin Mes'ûd (R. Anhüm) bunu işittikleri vakit: **«Resûlullah, bize kendinizi öldürün dese, derhâl emrine itâat ederdik.»** dediler.

Resûl-ü Ekrem:

«Ümmetim içinde öyle kimseler vardır ki kalblerindeki îmân, en büyük dağlardan daha sâbittir» buyurdu.

وَاِذاً لَاٰتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّٓا اَجْراً
عَظِيماً ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطاً مُسْتَقِيماً ﴿٦٨﴾ وَمَنْ يُطِعِ
اللّٰهَ وَالرَّسُولَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِينَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ
النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ
رَفِيقاً ﴿٦٩﴾ ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيماً ﴿٧٠﴾

67 **[O zaman biz de kendilerine indimizden elbette pek büyük bir ecir verirdik** (ki bu, Cennettir). **]**

68 **[Onları doğru yola** (ki Cennet yoludur) **hidâyet ederdik.]**

Onlara gayb kapıları açılırdı.

Peygamber Efendimiz:

«Bildiği ile amel eden bir kimseye, Hak Teâlâ, bilmediğini bildirir.» buyurmuşlardır.

69 **[Kim Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat ederse, onlar, Allah-ü azîmüşşân'ın kendilerine in'am ettiği enbiyâ, sıddîklar, şehîdler, sâlihlerle berâberdirler. Bunların her biri ne gökçek arkadaş olur.]**

70 **[Bu fazl-u kerem** (ecir, hidâyet ve ni'mete erenlerle arkadaşlık) **Allah Teâlâ'nındır. Ona müstehak olanların kadrini Allah Teâlâ'nın bilmesi kâfidir.]**

Rivâyet edilir ki, Peygamber Efendimizin azâdlı kölelerinden Sevbân (R.A.), Cenâb-ı Peygamber'i çok sever, O'ndan bir an bile ayrı kalmaya tahammül edemezdi. Bir gün, yüzü kül gibi olduğu hâlde Resûl-ü Ekrem'e geldi.

Fahr-i Kâinat: «Hasta mısın?» diye sordu.

Sevbân: «Hayır, Yâ Resûlallah» dedi. «Hiçbir şeyim yok. Fakat

mübârek yüzünü göremediğim zamanlar derin bir ızdırâb duyuyorum, bir de ölümün mecbûren beni Senden ayıracağından korkuyorum. Cennet'e girmem mukadderse, senin yerin; derecelerin en yükseği, Firdevs-i âlâ. Benim yerimse ma'lûm. Mübârek yüzünü görememekliğim ihtimâli var. Ya maazallah Cennet'e giremezsem, o zaman Senden ebediyen ayrılmış olacağım.»

Âyet-i Kerîme, bu münâsebetle nâzil oldu.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوا
جَم۪يعًا ﴿٧١﴾ وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ
مُص۪يبَةٌ قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَعَهُمْ شَه۪يدًا ﴿٧٢﴾

71 **[Ey îmân edenler! Silâhınızı alın, harbe hazır olun. Düşmanla savaşa bölük bölük veyâ toptan çıkın.]**

72 **[İçinizde öylesi var ki(** kendisini gazâya gidecek gibi gösterir ve fakat) **muhakkak ağır davranır. Şâyet** (hezîmet gibi) **başınıza bir musîbet gelirse der ki: «Allah Teâlâ, bana lûtuf buyurdu.** (Muhârebede) **onlarla birlikte bulunmadım.]**

Yoksa o musîbete ben de uğramış olacaktım.

Âyet-i Kerîme, münâfıklara hitâb etmektedir.

وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللّٰهِ لَيَقُولَنَّ كَاَنْ لَمْ تَكُنْ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَن۪ي كُنْتُ مَعَهُمْ فَاَفُوزَ فَوْزًا
عَظ۪يمًا ﴿٧٣﴾ فَلْيُقَاتِلْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ الَّذ۪ينَ يَشْرُونَ
الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ ف۪ي سَب۪يلِ اللّٰهِ
فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْت۪يهِ اَجْرًا عَظ۪يمًا ﴿٧٤﴾

73 **[Eğer size Allah Teâlâ'dan** (muzafferiyet ve ganîmet gibi) **bir fazıl erişirse** (bu sefer de) **sanki kendisiyle aranızda bir ülfet olmamış gibi mutlak şöyle der: «Ne olurdu, ben de onlarla birlikte olaydım da büyük bir murâda** (ganîmete) **ereydim.»]**

74 **[İmdi dünyâ hayâtını satıp, Âhireti seçen muhlisler Allah yolunda vuruşsunlar.]**

Yâhûd dünyâyı, Âhirete tercîh eden münâfıklar. Zîrâ:

[Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veyâ muzaffer olursa (her iki hâlde de) Biz, ona pek büyük bir ecir vereceğiz.]

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ
وَالنِّسَٓاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ
الظَّالِمِ اَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُٓوا اَوْلِيَٓاءَ الشَّيْطَانِ اِنَّ
كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾

75 **[Size ne oluyor, ki Allah yolunda ve o zayıf, âciz erkeklerle kadınlar ve çocuklar uğruna düşmanla savaşmıyorsunuz?]**

[Onlar ki: «Yâ Rabbi! Bizi bu ahâlisi zâlim olan beldeden çıkar (kurtar). **İndinden bize bir velî ve yardımcı gönder!» diye duâ ediyorlar.]**

Âyet-i kerîmede zâlimler beldesi diye bahsolunan belde, Mekke'dir.

Müslümanlar içinde, fırsat bulanlar Mekke'den hicret etmiş, fakat zayıf ve âcizleri Medîne'ye hicret etmek imkânını bulamamışlardı. Bunlar Mekke müşrikleri tarafından her türlü ezâ ve tazyike mârûz kalmaktaydılar. Zulme, yalnız erkekler değil, kadınlar ve çocuklar da uğruyorlardı. Bunları zulümden ve işkenceden kurtarmak için harbetmek, Allah yolunda harbetmek gerekti. Allah Teâlâ, bu bîçâre Müslümanların duâlarını kabûl buyurmuş, Peygamberinin eliyle Mekke'nin fethini nasîb ederek mazlûmları, zâlimlerin şerrinden kurtarmıştı.

76 **[Müminler Allah Teâlâ'nın yolunda, kâfir olanlar da Şeytan yolunda savaşırlar.]**

[İmdi (Ey mü'minler) Şeytân'ın dostları ve askerleri olan kâfirlerle savaşın, Şeytan'ın hîlesi cidden zayıftır.]

Onlardan korkmayın, İsnâd ettikleri şey çok çürüktür.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ
مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا
لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا
قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا (77) أَيْنَمَا تَكُونُوا
يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ
يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ
قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا (78)

77 **[(Cenkten) Ellerinizi çekin; namaz kılın, zekât verin denilen o kimselere bakmaz mısın?]**

Hicretten önce ashâb, kendilerine ezâ eden müşriklerle savaşmak için Peygamber Efendimizden izin istemişlerdi. Efendimiz (S.A.V.), **«Henüz savaşla emrolunmadım.»** diye onları savaştan men buyurmuştu.

[Şimdi üzerlerine savaş farz kılınınca, içlerinden bir tâife müşriklerden korkuyorlar. Allah Teâlâ'dan korkar gibi, belki daha ziyâde korkuyorlar.]

[«Ey Rabbimiz! Niçin üzerimize savaşı farz kıldın? Ne olurdu bizi mev'ûd ecelimize değin te'hîr etseydin» dediler.]

[De ki: «Dünyâ menfaati azdır (ve çabuk sona erer). Âhiret ise, şirk ve mâ'siyetten sakınanlar için daha hayırlıdır. Ve (ecrinizden) hurma çekirdeğinin ince ipliği kadar bile zulmolunmazsınız.]

78 [**Nerede olursanız olun, yüksek ve metîn burçlarda, kale ve köşklerde olsanız bile, ölüm mutlaka size erişir.**]

[**Onlara** (Yahûdîler ve münâfıklara bolluk ve ucuzluk gibi) **bir iyilik ve güzellik erdi mi, bu Allah'dandır, derler.** (Kıtlık gibi) **bir musîbet ve fenâlık geldiği vakit de: «Bu, senin yüzündendir»** (uğursuzluğundandır) **derler.**]

Rivâyet edilir ki: «Resûl-ü Ekrem Medîne'yi şereflendirdikleri vakit, şehirde bolluk ve ucuzluk olmuştu. Fakat da'vet-i nebevîyye üzerine, Yahûdîlerin inâdı ve münâfıkların nifâkı zuhûr ettiği sıralarda da kıtlık hüküm sürmeye başladı. Buna şehir nüfusunun artması bir sebeb olarak gösterilebilirse de, mahsûlât eksikliğine yağmurların azlığının âmil olmuş bulunması daha vâriddir. Her Peygamberin gönderildiği memlekette bidâyeten böyle bir şiddet ve zarûretin yüz göstermiş bulunmasının âdet-i ilâhiyye olduğu beyân buyurulmuştur.

O zaman Yahûdîler ve münâfıklar: «Biz, böyle uğursuz adam görmedik. Mahsûllerimizde bereket kalmadı. Her şey kıtaldı ve pahalılaştı» demeye başlamışlar, bolluğu ve ucuzluğu Allah Teâlâ'ya, darlığı da Hazret-i Peygambere isnâd etmişlerdi.

Nasıl ki, vaktiyle Hazret-i Mûsâ'yı da yine böyle uğursuzlukla ithâm etmişlerdi.

Bu Âyet-i Celîlenin nüzûl sebebi, bu olmuşsa da, şiyâkı bakımından harb hâlleriyle de ilgilidir. İyilik ve kötülük, bolluk ve darlık, sıhhat ve hastalık, hayât ve memâttan başka zafer ve mağlûbiyet gibi harb neticelerine dahî şâmil bir sûrette irâd olunmuştur.

[**De ki:** (İyilik ve güzellik de, musîbet ve fenâlık da) **hepsi Allah Teâlâ tarafındandır. Böyle iken, o kavme ne oldu ki Kur'ân-ı Kerîmi anlamaya yanaşmıyorlar.**]

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ
وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

79 [(Ey insan!) **Sana eren her ni'met ve iyilik Allah Teâlâ'nın fazl-u keremindendir. Ne ki fenâlık** (beliyye ve musîbet) **erişirse o da kendinden** (amelinden, işlediğin günâh yüzünden)**-dir.**]

Bir Hadîs-i Şerîfde:

«Bir kimsenin Cennete girmesi mahzâ Allah Teâlâ'nın rahmetiyledir» buyurdu. Denildi ki:

«Yâ Resûlallah, sen de öyle misin?». «Ben de O'nun rahmetiyle girerim.» buyurulmuştur.

Bu Âyet-i Kerîme «Hepsi Allah'dandır.» kavline aykırı değildir. İyilik de, fenâlık da Allah Teâlâ'nın yarattığı şeylerdendir. Fakat birincisi Allah Teâlâ'nın lûtuf ve ihsânı; ikincisi kulun amelinin bir mukâbelesi ve intikâmıdır.

[Seni bütün insanlara Peygamber gönderdik. Risâlet ve doğruluğuna Allah-ü azîmüşşân'ın şehâdeti kâfidir.]

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ حَفِيظاً ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَاِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ
بَيَّتَ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذ۪ي تَقُولُ وَاللّٰهُ يَكْتُبُ
مَا يُبَيِّتُونَ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلاً ﴿٨١﴾
اَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْاٰنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُوا
ف۪يهِ اخْتِلَافاً كَث۪يراً ﴿٨٢﴾ وَاِذَا جَٓاءَهُمْ اَمْرٌ مِنَ الْاَمْنِ اَوِ الْخَوْفِ
اَذَاعُوا بِه۪ وَلَوْ رَدُّوهُ اِلَى الرَّسُولِ وَاِلٰٓى اُو۬لِي الْاَمْرِ مِنْهُمْ
لَعَلِمَهُ الَّذ۪ينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ
وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ اِلَّا قَل۪يلاً ﴿٨٣﴾

80 **[Kim Allah Teâlâ'nın Peygamberine itâat ederse, Allah Teâlâ'ya itâat etmiş olur. Kim ki yüz çevirirse; bilsin ki Biz, seni onlar üzerine muhâfız göndermedik.]**

Senin vazîfen, yalnız tebliğdir; hesâb ve ikaablarını Biz görürüz.

81 [(Ne zaman bir şey emretsen, huzûrunda münâfıklar)

«Başüstüne derler. Fakat yanından ayrıldıkları vakit, içlerinden bir gürûh, geceleyin, dediğinin başka türlüsünü düşünür ve kurarlar.]

[Allah Teâlâ da yaptıkları tezvirâtı kaydeder. İmdi, sen onlardan yüz çevir. Allah Teâlâ'ya tevekkül et. Allah Teâlâ kâfi' bir Vekîl'dir.]

82 **[Hâlâ onlar Kur'ân'ı gereği gibi düşünmiyecekler mi? Şâyed o, Allah Teâlâ'dan başkası tarafından olsaydı, içinde çok ihtilâf bulurlardı.]**

Lâfızları birbirine mugayyir olurdu, ma'nâları birbirini tutmazdı. Ba'zısı fasîh, ba'zısında rekâket bulunurdu. Ba'zısına muâraza güç ve ba'zısına kolay olurdu.

83 **[(Münâfıklar) Ne zaman emniyet veyâ korku haberi gelse, hemen ifşâ ederler. Halbuki o haberi, Peygamber Aleyhisselâm'a veyâ içlerinden emir sâhiblerine verselerdi, bunu arayıp, duyarak yayanlar, elbette onlardan gerçeğini öğrenirlerdi.]**

[Eğer üzerinizde Allah Teâlâ'nın fazıl ve rahmeti olmasaydı (mahz-ı kereminden Peygamber ve Kitab göndermeseydi) **pek azınız müstesnâ,** (küfür ve dalâlle) **muhakkak Şeytan'a uyardınız.]**

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ
اللّٰهِ لَا تُكَلَّفُ اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللّٰهُ
اَنْ يَكُفَّ بَاْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَاْسًا وَاَشَدُّ
تَنْكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا
وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللّٰهُ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَاِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِاَحْسَنَ
مِنْهَا اَوْ رُدُّوهَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾

84 **[Artık Allah yolunda cihâd et. Sen nefsinden başkasiyle mükellef değilsin. Mü'minleri de cihâda teşvik et. Olur ki, Allah**

Teâlâ, kâfirlerin savletini def'eder. Allah-ü azîmüşşân, satvet ve saltanâtta, tâzîb ve ukubette onlardan çok şiddetlidir.]

Bu Âyet-i Kerîme, Bedr-i Suğra seferi hakkında nâzil olmuştur. Bu sefer için cenge dâ'vet edilenlerden ba'zı kimseler çekinmişlerdi. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.):

«**Ben yalnız da kalsam yine giderim.**» buyurmuşlardı.

85 **[Kim güzel bir şefaatle şefaat eder** (hayra tavassut ve delâlette bulunursa) **o şefaat için ona bir sevâb payı vardır. Ve her kim kötü bir şefaatle şefaatte bulunursa, O'nun da ondan, aynı nisbette bir günâh payı vardır. Allah-ü azîmüşşân her şeye kaadirdir, ve her şeyi lâyıkiyle gözetir.]**

İyiyi, iyiliğinden; kötüyü, kötülüğünden kadrine göre hisselendirir.

Bir hayra sebeb olan, o hayrı işleyen gibidir. Bir kimseye hayır duâda bulunmak da güzel şefaatler arasındadır. Bir Hadîs-i Şerîfde:

«**Bir Müslümana gıyâbında edilen hayır duâ müstecâb olur.**» buyurulmuştur.

86 **[Size selâm verildiği vakit; O'na, O'nun selâmından daha güzeli ile veyâ misliyle mukâbele edin. Allah Teâlâ, her şeyi muhâsebe eder.]**

İslâmiyetten evvel Araplar, birbirleriyle «**Hayyâkellâh**» diye selâmlaşırlardı. «**Allah, ömürler versin**» ma'nâsına gelen bu duâ, bizde hâlâ şâyi' olan selâm şekillerinden biridir. Fakat tam bir duâ sayılmaz. Zirâ, hayâtta maksûd olan, alelıtlak ömür uzunluğu değil, belki selâmet ve saâdettir. Bu bakımdan, İslâmiyeti müteakib, «**Hayyâkellâh**» terkedilmiş, yerine, «**Dünyâda ve Âhirette her türlü selâmet üzerinize olsun**» ma'nâsına gelen «**Esselâmü aleyküm**» kullanılmaya başlanmıştır. «**Ve aleykümüsselâm**» denilerek mukâbele edilir. Daha güzeliyle. mukâbele: «**Ve aleykümüsselâm ve rahmetullah**» veyâ «**Ve aleykümüsselâm ve rahmetullahi ve berekâtüh**» cümleleriyle olur.

Selâm, sünnet-i kifâye; selâmı reddetmek ise farz-ı kifâyedir.

Süfyân bin Uyeyne (R.A.): «Bu âyet yalnız selâmı değil, her iyilik edene iyilikle mukâbele edilmesini de emreder. Sana iyilik edene sen de iyilik et. Yapamazsan, bâri onun senâsında bulun.» der.

اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ
وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ
وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا اَتُرِيدُونَ اَنْ تَهْدُوا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ
وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾

87 [O Allah Teâlâ, ki O'ndan gayri ilâh yoktur. O, şekk ve şübheden ârî olan Kıyâmet Gününde sizi kabirlerinizden Mahşer'e toplayacaktır. Allah-ü azîmüşşân'dan gayri sözünde ve va'dinde daha doğru olan kimdir?]

88 [Sizlere ne oldu ki münâfıklar hakkında iki fırkaya ayrıldınız? (İslâm ve küfürleri üzerinde ittifâk edemediniz?) **]**

Bu Âyet-i Kerîmenin nüzûlüne sebeb olan münâfıklar hakkında müfessirler ihtilâf etmişlerdir. Ba'zılarına göre, bunlar Uhud Gazâsında geri dönenlerdir.

Ba'zılarına göre ise; İslâmiyeti kabûl ederek bir müddet Medîne'de kaldıktan sonra irtidâd edenler hakkındadır ki, şehrin havâsiyle imtizâc edemedikleri bahânesiyle Medîne'den ayrılmışlar ve bilâhare müşriklere iltihâk etmişlerdi. Fakat irtidâdlarını gizlemekteydiler. Hattâ, Cenâb-ı Peygamber'e îmânlarını muhâfaza ettiklerine dâir bir de mektub göndermişlerdi. Bu sebeble, ashâb bunların İslâm ve küfürleri üzerinde tereddüd ve ihtilâfa düşmüşlerdi. Âyet-i Celîle, bu tereddüdü izâle etmektedir.

[Allah Teâlâ, onları kötü amelleri yüzünden küfre döndürdü. Allah Teâlâ'nın dalâlette bıraktığını siz mi irşâd etmek istiyorsunuz? Hak celle ve âlâ, kimi dalâlette bırakırsa onun için hidâyete yol bulamazsın.]

وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَٓاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ اَوْ
لِيَٓاءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾

89 [Onlar, kendileri gibi sizlerin de kâfir olup berâber olmanızı isterler. O hâlde, Allah yolunda hicret edinceye kadar onlardan dost edinmeyin. Şayet tevhîd ve hicretten yüz çevirirlerse onları bulduğunuz yerde tutun, öldürün ve (onlardan sakının) dostluklarını ve yardımlarını kabûl etmeyin.]

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ
قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاؤُكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ
أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ
فَلَقَاتَلُوكُمْ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ
السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ
آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى
الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ
وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ
وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿٩١﴾

90 [Ancak sizinle (Eslem ve Huzâaoğulları gibi) aralarında (kendilerine ilticâ edenlere taarruz edilmiyeceğine dâir) **misâk** bulunan bir kavme ilticâ edenler. Yâhûd (Müdlicoğulları gibi) ne sizinle birlikte kendi kavimleri aleyhine ve ne kendi kavimleriyle birlikte sizin aleyhinize, savaşmayı çirkin görerek, size (anlaşmaya) gelenler (tarafsız kalmak isteyenler) müstesnâ, (onlara dokunmayın).]

[Allah Teâlâ, dileseydi onları üzerinize musallat kılar, sizinle savaşırlardı. Şâyet sizden uzak durur, savaşmazlar; inkıyâd ederler veyâ müsâlemet teklifinde bulunurlarsa Allah Teâlâ, onlara karşı size bir tecâvüz yolu bırakmamıştır.]

91 **[Diğer bir kavim de bulacaksınız ki hem sizden emîn olmak, hem de kavimlerinden emîn kalmak isterler.]**

Rivâyet edilir ki: Esed ve Gatafan oğullarından ba'zıları Medîne'ye gelirler. Müslümanların emniyetini kazanmak, bir harb vukuunda canlarını, mallarını te'mîn etmek için îmân ettiklerini söylerler; yerlerine gidince de küfür ederlerdi. Bu sûretle, her iki tarafın husûmetinden uzak kalmak siyâsetini ta'kîb ederlerdi.

Bir de Nuaym ibn-i Mes'udûl-Eşcaî, nefsinden emîn kalmak için Resûl-ü Ekrem'le müşrikler arasında söz götürüp getirirdi.

Âyet-i Kerîme'nin nüzûl sebebi bunlardan biri olmuştur.

[Ne zaman fitne ve şirke dâ'vet olunsalar derhâl ona dönerler. Şâyet, sizinle savaşmaktan çekinmez, size müsâlemet teklif etmez, taarruzdan ellerini çekmezlerse; onları nerede bulursanız tutun, öldürün. Onlar hakkında işte size apaçık bir hüccet verdik.]

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ
مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ
إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ
لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ
كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ
إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ
فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ
اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾

92 **[Bir mü'minin, bir mü'mini nâhak yere öldürmesi aslâ câiz değildir. Meğer ki yanlışlıkla öldürmüş olsun.]**

Ebû Cehil'in ana bir kardeşi Ayyaş ibn-i Rebi'atelmahzûmi (R.A.) Hicretten önce İslâmiyeti kabûl eden ashâbtandı. Akrabâ-

sının şerrinden korkarak, yine hicretten evvel, Medîne'ye göç etmişti. Anası ayrılığına dayanamıyarak Ebû Cehil'e:

«— **Ayyaş'ı bana getirmedikçe ne yer, ne içer, ve ne gölgeye girerim.**» diye yemîn etmişti. Bunun üzerine Ebû Cehil, Hâris ibn-i Zeyd ibn-i Ebî Üneyse'yi yanına alarak Medîne'ye gitti.

Ayyaş'ı Utum denilen kale gibi sağlam yapılı bir köşkte buldu. Bir hayli dil döktü. «Muhammed, seni sıla-i rahme teşvik etmiyor mu? Gel, anana iyilik et. Ona acımaz mısın? Zarar yok, yine Dîninde kal, yalnız Mekke'ye gel, vallâhi sana hiçbir zararımız dokunmaz.» dedi. Ve Ayyaş'ı kandırdı.

Fakat Medîne'den açıldıkları zaman iki arkadaş, Ayyaş'ı sımsıkı bağladılar. Ve her biri yüzer sopa vurdu. Sonra eli kolu bağlı olduğu hâlde anasına getirdiler. Bu şefer de anası, kendisini Güneş'e bıraktı ve: «Vallâhi, senin îmân ettiğin Dînden dönmedikçe bağını çözdürtmem!» diye yemîn etti.

Çâresiz kalan Ayyaş nihâyet anasının isteğine muvafakat etmiş göründü. Serbest bıraktılar.

Bir gün Hâris:

«— Yâ Ayyaş! Îmân ettiğin Muhammed'in Dîni hak idiyse, niçin bu Hak Dîni terkettin? Şâyet bâtıl idiyse, neden bu bâtıl Dîne girdin?» dedi.

Ayyaş hiddetlendi:

«— Hâris, eğer tenhâ bir yerde bulursam, seni Allah için öldürmek boynuma borç olsun!» dedi.

Sonra yine fırsatını bularak Medîne'ye hicret etti.

Aradan zaman geçti. Hâris de Medîne'ye gelerek Müslümanlığı kabûl etti. Fakat Ayyaş, o sırada Medîne'de değildi. Hâris'in Müslüman olduğunu henüz öğrenmemişti. Kubâ'da kendisine rasgeliverince — tek söz bile söylemeye fırsat vermeden — hemen öldürdü.

Ashâb: «Sen ne yaptın Ayyaş? Bir Müslümanı nâhak yere katlettin!» dediler.

Bunun üzerine Ayyaş pişmanlık duydu. Huzûr-u Nebevî'de yemînini ve Hâris'in Müslüman olduğundan habersiz bulunduğunu anlattı. Ve afvını ricâ etti.

Âyet-i Kerîmenin, bu hâdise üzerine nâzil olduğu rivâyet edilir.

[Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, mü'min bir köle veyâ câriye azâd etmesi ve maktûlün mîrâsçılarına teslîm edilecek bir diyet vermesi lâzımdır. Meğer ki onlar, o diyeti bağışlamış olsunlar.]

[Eğer maktûl mü'min olmakla berâber, size düşman olan bir

kavimdense, o zaman kaatilin keffâreti ancak bir kul âzâdıdır. (Diyet lâzım gelmez.)]

[Şâyet, yanlışlıkla öldürülen kendileriyle aranızda bir anlaşma olan bir kavimdense, yine İslâm arasında olduğu gibi, kul azâdı ve diyet lâzım gelir.]

[Bunlara gücü yetmiyenin, birbiri ardınca iki ay oruc tutması îcâb eder. İşbu hüküm, Allah Teâlâ tarafından tevbenin kabûlü içindir. Allah-ü azîmüşşân her şeyi bilir, hüküm ve hikmet sâhibidir.]

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَا
لِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ
وَاَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ٩٣

93 **[Kim bir mü'mini kasden öldürürse cezâsı, orada ebediyen kalmak üzere, Cehennem'dir. Allah-ü azîmüşşân O'na gazâb ve lâ'net eder ve onun için pek büyük bir azâb hazırlar.]**

Bu Âyet-i Kerîmenin nüzûlüne sebeb: Mıkyes ibn-i Dabâbe adlı bir mürted olmuştur.

Mıkyes ibn-i Dabâbetelkinâî ve kardeşi Hişam Müslüman olmuşlardı. Mıkyes, bir gün Hişam'ı Benî Neccâr kabîlesinin arasında ölü olarak buldu. Hâdiseyi gelip Resûl-ü Ekrem'e anlattı. Peygamber Efendimiz, ashâb-ı Bedir'den ibn-i Fihrî ile birlikte ikisini Benî Neccâr'a gönderdi. Kaatili biliyorlarsa kısâs için Mıkyes'e teslîm etmelerini, bilmiyorlarsa diyetini vermelerini emretti.

Benî Neccâr: «Allah'ın Resûlüne sem'an ve tâaten, kaatili bilmiyoruz, fakat diyeti verelim.» dediler. Ve topladıkları yüz deveyi Mıkyes'e teslîm ettiler.

İki arkadaş Medîne'ye dönerlerken şeytan yolda Mıkyes'e vesvese verdi: «Kardeşinin diyetini kabûl edeceksin de kendine baş kakınacağı yapacaksın öyle mi? Yanındakini öldür. Cana can olsun. Diyet de kâr kalsın.» dedi.

Ve İbn-i Fihrî'nin gaafil bir zamanını yakaladı. Bir kaya parçasiyle başını parçalıyarak öldürdü. Sonra develerden birine bindi. Ve diğerlerini sürerek Mekke'ye yollandı. Yolda şöyle söyleniyordu:

«Onun yerine Fihrî'yi katlettim. Ve diyetini Neccâr oğullarına yüklettim. Gel keyfim gel. İlk evvel putlara dönen de ben oldum.»

Âyet-i Kerîme bu vak'a üzerine nâzil oldu.

Mıkyes, Mekke'nin fethine kadar yaşadı. Mekke fethedildiği gün Resûlüllah, Hazret-i Hamza'nın kaatili Vahşi'ye kadar hemen bütün Kureyşlileri afv buyurduğu hâlde Mıkyes'i afvetmedi. Mürted kaatil o gün, Kâ'be'nin örtüsüne yapışmış olduğu hâlde aman verilmeyerek katledildi.

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ
اٰمَنُوٓا اِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا
لِمَنْ اَلْقٰٓى اِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًاۚ تَبْتَغُونَ
عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۘ فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ
كَذٰلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ
فَتَبَيَّنُواۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

94 **[Ey îmân edenler! Allah yolunda** (cihâd için) **sefer ettiğiniz zaman** (mü'mini, kâfirden ayırdetmek husûsunda) **vuzûh arayın** (çok dikkatli davranın, acele etmeyin.) **]**

[Size İslâmca selâm verene: «Sen mü'min değilsin.» demeyin. Bununla dünyâ hayâtının menfaatini (mal ve ganîmetini) **arıyorsunuz. Halbuki Allah Teâlâ'nın katında nice nice ganîmetler var.]**

Ki sizi mal için bir mü'mini öldürmekten müstağnî kılmalıdır. Bu ganîmetleri dikkat ve ihtiyâtla hareket ederek vuzûh arıyanlar, ve bu kabîl katillere tenezzül etmiyenler alır.

[Siz de evvelce onlar gibiydiniz. (Kelime-i şehâdet izhâr ve ilân ederek malınızı ve hayâtınızı muhafaza etmiştiniz.) **Allah Teâlâ, Dînde istikâmet ve sebat verdi** (de necât buldunuz.) **O hâlde, işin vuzûh peydâ etmesini bekleyin** (acele etmeyin). **Şübhesiz Allah Teâlâ, sizin bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]**

Fedek ahâlîsinden Mirdas bin Nehiyk tek başına Müslüman

olmuştu. Fedek'te ondan başka Müslüman yoktu. Bir gün, Gaalib ibn-i Fadâle kumandasında bir seriyye buraya gitmişti. Bunu haber alan bütün Fedek'liler kaçtı. Yalnız Mirdas, Müslümanlığına i'timâd ederek kaldı. Vaktâ ki seriyyenin atları göründü. Mirdas, koyunlarını dağın bir kenarına çekti. Ve seriyyeyi «**Lâ ilâhe illâllah Muhammedün resûlüllah.. Esselâmü aleyküm**» diyerek karşıladı. Fakat Üsâme ibn-i Zeyd, şehâdetine i'timâd etmiyerek Mirdas'ı öldürdü. Ve koyunlarını alarak Medîne'ye getirdi. Resûlüllah'a haber verdiler. Üsâme'yi şiddetle azarladı: «Siz, O'nu malına göz dikerek öldürdünüz.» buyurdu. Sonra bu Âyet-i Kerîmeyi okudu:

Üsâme: «**Yâ Resûlallah! Onun şehâdet getirmesi ölüm korkusundandı.**» diyerek kendisini müdâfaa etmek istedi.

Resûl-ü Ekrem: «**Sen, O'nun kalbini mi yardın ki, sözlerini ölüm korkusiyle söyleyip söylemediğini biliyorsun?**» buyurdu.

Bunun üzerine Üsâme: «**Yâ Resûlallah! Benim için istiğfar et!**» diye ricâ etti.

Resûl-ü Ekrem: «**Lâ ilâhe illâllah, demişken nasıl olur?**» diye Üsâme'ye de'faatle itâbetti.

Üsâme demiştir ki: «**Bunu mütemadiyen tekrar etti, o dereceye geldi ki, keşke evvelce Müslüman olmamış olsaydım da, bugün olsaydım, diye temennî ettim. Sonra hakkımda istiğfar eyledi. Ve bir kul azâd et diye emir buyurdu.**»

Âyet-i Kerîmenin bu münâsebetle nâzil olduğu rivâyet edilir.

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ
فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ
وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى وَفَضَّلَ
اللّٰهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَاتٍ مِنْهُ
وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٩٦﴾

95 [Mü'minlerden bir özrü olmaksızın oturanlar, Allah Teâlâ yolunda mal ve canlariyle cihadedenlerle berâber olamazlar.]

[Mal ve canlariyle cihâd edenleri, Hak celle ve alâ özürleri yüzünden oturanlar üzerine bir derece üstün kıldı. Gerçi Hak celle ve alâ, ikisine de Cennet'i va'detmiştir. Fakat, cihâd edenlere oturanların üstünde pek büyük bir ecir ihsân buyurmuştur.]

96 [Kendi katından yüksek dereceler, mağfiret ve rahmet (vermiştir.) Allah-ü azîmüşşân Gafûr ve Rahîm'dir.]

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا
مُسْتَضْعَفِينَ فِى الْأَرْضِ قَالُوٓا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا
فِيهَا فَأُولٰٓئِكَ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ
مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ
سَبِيلًا ﴿٩٨﴾

97 [(Mekke ahâlisinden) o kimselere ki (hicret vâcib iken hicret etmeyip Mekke'de müşriklere muvâfakat etmek sûretiyle) nefislerine zulmetmektelerken, rûhlarını kabzettikleri zaman, Melekler: «Ne hâldeydiniz,» (mü'minlerden mi, yoksa müşriklerden miydiniz?) diyecekler. Onlar cevâb verecek: «Biz yeryüzünde (Mekke'de) zayıf ve zebûn insanlardık.» Tekrâr, Melekler: «Allah Teâlâ'nın arzı geniş değil miydi? (Muhâcirîn Medîne ve Habeşistan'a hicret ettikleri gibi) siz de bir yere hicret edeydiniz.» diyecekler. İşte bunlar, yurtları Cehennem olanlardır. Cehennem ise ne kötü uğraktır.]

98 [Ancak erkekler, kadınlar ve çocuklardan gerçekten za'f ve acz içinde olanların yerleri Cehennem değildir. Ki onlar hicret için hiçbir çâreye muktedir değillerdir. Gidecek yolları da bilmezler.]

فَاُولٰٓئِكَ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا
غَفُورًا ﴿٩٩﴾ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا
وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ
الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٠﴾ وَاِذَا ضَرَبْتُمْ
فِي الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلٰوةِ اِنْ خِفْتُمْ
اَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿١٠١﴾

99 **[Allah Teâlâ'nın onları, lûtuf ve keremiyle afv buyurması me'mûldür. Allah-ü azîmüşşân çok afvedici ve yarlıgayıcıdır.]**

100 **[Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer ve genişlik bulur.]**

[Ve her kim Allah Teâlâ ve Resûlüne hicret kasdiyle evinden çıkar da, sonra kendisine (yerine varmadan) ölüm erişirse, ecri indallah sâbit olur. Allah-ü azîmüşşân Gafûr ve Rahîm'dir.]

Rivâyet edilir ki: Bundan önceki üç Âyet-i Kerîme nâzil olunca, Resûl-ü Ekrem bunları Mekke Müslümanlarına göndermişti. Cenda (yâhûd Cündüb) bin Damre (R.A.), Âyet-i Kerîmeyi işittiği vakit oğullarına:

«Vallâhi, ben istisnâ edilen sınıftan değilim. Ne hicret için çâre bulamıyan, ne de yolları bilmiyen bir adamım. Bu gece Mekke'de yatmam.» demişti. Halbuki hasta ve pek ihtiyar bir zâttı.

Oğulları kendisini ve yatağını bir deveye yükliyerek yola çıkardılar. Ten'ıym denilen mevkie geldiği vakit, vefât edeceğini hissederek sağ elini, sol elinin üzerine koymuş:

«Allah'ım! Bu senin, bu da Resûlünün. Resûlün sana ne ile beyat ettiyse, ben de öyle beyat ediyorum.» demiş ve rûhunu teslîm etmişti.

Haberi ashâb duydukları zaman:

«Medîne'de vefât etseydi, ecri çok olurdu.» demişlerdi. Âyet-i Kerîme, bunun üzerine nâzil olmuştur.

101 **[Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size bir fenâlık yapacağından korkarsanız, namazı kısaltmanızda** (öğle, ikindi ve yatsı namazlarını ikişer rek'at kılmanızda) **üzerinize bir vebâl yoktur. Kâfirler sizin apaçık düşmanlarınızdır.]**

Yolculukda namazı kısaltarak, dört rek'atlı farzları ikişer kılmak bilittifâk câizdir. Ancak, kısaltmayıp, tamam kılmanın câiz olup olmaması ihtilâflıdır.

Ekseri ulemâya göre; kısaltmak vâcibdir. İmâm Mâlik ile Hanefîlerin mezhebi budur. Şâfiîlere göre; yolda namazları tam rek'atlı kılmak câizdir. Yalnız, kısaltmak efdaldir.

Sefer mesâfesi dahî ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre; gidilecek yer uzak olsun, yakın olsun, namazı kısa kılmak câizdir. Bu kavl Hz. Enes (R.A.)'den rivâyet olunmuştur. Fukahâ'nın umûmu yakın mesâfede kısa kılmanın câiz olmadığını söylemişlerdir. Kısa kılmak câiz olan mesâfe Evzaî'ye göre; bir günlük yoldur. İbn-i Ömer'le ibn-i Abbas (R.A.)'a göre onaltı fersahdır, ki İmâm Mâlik'le İmâm Ahmed'in mezhebleri budur. Şâfiî'ye göre, iki günlük; Hanefîlerle Sevrî'ye göre üç günlük mesâfedir.

وَاِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلٰوةَ فَلْتَقُمْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ
مَعَكَ وَلْيَأْخُذُٓوا اَسْلِحَتَهُمْ فَاِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ
وَرَٓائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَٓائِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ
وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ اَسْلِحَتِكُمْ وَاَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً
وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ كَانَ بِكُمْ اَذًى مِنْ مَطَرٍ اَوْ كُنْتُمْ
مَرْضٰٓى اَنْ تَضَعُوٓا اَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ اِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ
لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٠٢﴾

102 **[Onların içlerinde olup da namaz kıldırdığın zaman** (onları ikiye ayır) **bir kısmı seninle berâber namaza dursun** (bir kıs-

mı da düşman karşısında bulunsun) **silâhlarını da yanlarına alsınlar. Bir rek'at namaz kıldıktan sonra düşman karşısına gitsinler** (namazda durur gibi dursunlar, sizi gözetsinler) **müteâkiben namaz kılmamış olan kısmı gelsin** (ikinci rek'ati) **seninle kılsın. Âletlerini ve silâhlarını da alsınlar.** (Silâhlı olarak bir rek'at kılsınlar. Sonra yine bu sûretle münâvebe ederek namazı tamamlasınlar). **Kâfirler, sizin silâh ve eşyânızdan gaflet etmenizi isterler, ki birdenbire üzerinize baskın yapsınlar.**]

Korku Namazının nasıl kılınacağı hakkında muhtelif rivâyetler vardır:

Hanefîlere göre; asker iki fırkaya ayrılıp, biri İmâmla birlikte namaza durur, silâhlarını da yanlarına alırlar. Ötekiler, düşmanın karşısında nöbet beklerler. Namazda olanlar, İmâmla bir rek'at kılınca, namazlarını bozmadan düşman karşısına giderler. Bu sefer ötekiler gelip, İmâmla bir rek'at kılarlar. Teşehhüd'ü okuduklarında İmâm selâm verir. Onlar, selâm vermeden düşman karşısına giderler. Ötekiler gelip, ikinci rek'atı Teşehhüdle kılar ve selâm verirler. Aynı şekilde, ötekiler de gelip bir rek'at kılar ve selâm verirler.

[**Şâyet yağmurdan müteezzi, yâhûd hasta olursanız, silâhlarınızı bırakmanızda beis yoktur. Fakat son derece ihtiyâtlı bulunun.** (Düşmandan korunun.)]

[**Muhakkak ki Allah Teâlâ, kâfirlere rüsvây edici bir azâb hazırlamıştır.**]

Kelbî'nin Ebû Sâlih'ten rivâyetine göre: Resûl-ü Ekrem, Benî Enmâr'a harb için gazâya çıkmıştı. Bir yerde konakladılar. Düşmandan hiçbir kimse göremedikleri için ashâb silâhlarını bıraktılar. Resûl-ü Ekrem de silâhlarını çıkarmıştı. Bir ara def'i hâcet için kâfileden uzaklaştı ve dereyi geçti. Hava bulutlu idi. Yağmur serpeliyordu. Derken, dere, birdenbire taştı. Resûlüllah ile ashâb arasında bir hâil oldu. Resûl-ü Ekrem de bir ağacın altına oturdu.

Gavres bin El-Hâris-il-Muhâribî, Resûl-ü Ekrem'i yalnız görünce yalınkılıç üzerine yürüdü: «**Seni, katletmezsem Allah beni katletsin.**» dedi. Baş ucuna dikildi. Ve: «**Şimdi seni, benden kim kurtarır, yâ Muhammed!**» diye haykırdı.

Resûl-ü Ekrem:

«**Allah azze ve celle**» buyurdu. Sonra: «**Yâ Rabbî, beni bu kâfirden halâs buyur.**» diye duâ etti.

Bu sırada Gavres, kılıcını kaldırıp Resûlüllah'ı vurmak istedi. Fakat iki küreğinin arasına şiddetli bir sancı saplanarak yüzükoyun yere yuvarlandı ve kılıcı elinden düştü.

Efendimiz, yerden hemen Gavres'in kılıcını aldı ve: «Ey Gav-

res! **Beni, şerrinden Allah Teâlâ kurtardı ama, benim elimden şimdi seni kim kurtarır?»** buyurdu.

Gavres: «**Hiç kimse!**» diye cevâb verdi.

Sallallahü aleyhi ve sellem: «**Allah Teâlâ'nın birliğine ve benim Peygamberliğime şehâdet edersen kılıcını sana veririm.**» buyurdu.

Gavres: «**Hayır! Fakat ilelebet seninle dövüşmiyeceğime, ve aleyhinde hiçbir düşmana yardım etmiyeceğime söz veririm.**» diye cevâb verdi.

Efendimiz de kılıcını ona iâde etti. Gavres:

«**Vallâhi sen benden çok hayırlısın!**» dedi.

Resûl-ü Ekrem: «**Ben, ona senden çok lâyıkım!**» buyurdu.

Sonra Gavres dönüp arkadaşlarının yanına gitti.

«**Sana ne oldu ki Muhammedi öldürmedin?**» dediler.

Macerâsını anlattı. Bunun üzerine ba'zıları îmân ettiler. Resûl-ü Ekrem de daha bir müddet suyun çekilmesini bekledikten sonra ashâbının yanına döndü. Hâdiseyi hikâye etti. Ve: «**Ve lâ cünâha aleyküm.**» Âyet-i Celîlesini tilâvet buyurdu.

İşte «**İhtiyâtlı bulunun**» emri, böyle ansızın bir baskına uğramaktan korunmak içindir.

فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ

فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِكُمْ فَاِذَا اطْمَاْنَنْتُمْ

فَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ كِتَابًا

مَوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ اِنْ تَكُونُوا تَاْلَمُونَ

فَاِنَّهُمْ يَاْلَمُونَ كَمَا تَاْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا

يَرْجُونَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٖيمًا حَكٖيمًا ﴿١٠٤﴾ اِنَّا اَنْزَلْنَا

اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا

اَرٰيكَ اللّٰهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنٖينَ خَصٖيمًا ﴿١٠٥﴾

103 [**Artık, namazı kıldığınız** (bitirdiğiniz) **zaman ayakta iken, otururken ve yanlarınız üzereyken hep Allah Teâlâ'yı anın.**]

Yani ayakta düşmana kılıç sallarken, oturduğunuz yerde ok atarken ve yanınız üzere yaralı yatarken; Allah Teâlâ'yı tesbîh, tahmîd, ve temcîdle zikredin.

[**Sükûn ve emniyet bulduğunuz zaman ise namazı erkânını tâdil ve rek'atını tamamlıyarak edâ edin. Zîrâ namaz, mü'minler üzerine muayyen vakitlerde yazılı bir farzdır.**]

104 [**Düşmanınız olan kavmi tâkîb etmekte zaâf göstermeyiniz.**]

Âyet-i Kerîme, Ebû Süfyan Uhud'da ric'at ettiği vakit, tâkîbine gönderilen ba'zı ashâbın yaralarından şikâyet etmesi üzerine nâzil olmuştur.

[**Siz** (yaralarınızdan) **acı duyuyorsanız, onlar da şübhesiz sizin duyduğunuz gibi** (yaralarından) **acı duyuyorlar. Halbuki siz Allah Teâlâ'dan onların umamıyacakları şeyleri umuyorsunuz. Allah-ü azîmüşşân, yaptıklarınıza Alîm, emir ve nehyinde Hakîm'dir.**]

105 [**Biz, sana Kur'ân'ı** (Hak Teâlâ'nın sana vahyettiği veçhile insanlar arasında hükmetmekliğin için) **hak olarak inzâl ettik. Hâinler lehine hasîm olma.** (Müdâfaada bulunma).]

Benî Zafer'den Tu'me bin Übeyrik, komşusu Katâde bin Nu'man'ın bir zırhını çalmıştı. Onu bir un dağarcığının içine koymuş, Zeyd bin Semîn adında bir Yahûdînin evine saklamıştı. Dağarcık delikti. Yolda un izleri görünüyor ve bu izler, Tu'me'nin evinden O'na yataklık edenin evine kadar gidiyordu. Tu'me, zırhı çalmadığına yemîn etti. Halbuki iz, mes'eleyi açıkladığı gibi, Yahûdî de Tu'me'nin aleyhine şehâdet etmekteydi. Bu, Benî Zafer'in ağrına gitti. Tu'me'nin lehine şâhidlik ettikleri gibi, Resûl-ü Ekrem'den de beraetini istediler. Efendimiz, bu ısrâr karşısında biraz temâyül eder gibi oldu. Bunun üzerine, bu Âyet-i Celîle nâzil oldu.

وَاسْتَغْفِرِ اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوراً رَح۪يماًۚ ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَادِلْ
عَنِ الَّذ۪ينَ يَخْتَانُونَ اَنْفُسَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ
خَوَّاناً اَث۪يماًۙ ﴿١٠٧﴾

106 [**Hak Teâlâ'dan mağfiret iste. Allah Teâlâ** (O'ndan mağfiret dileyene) **Gafûr ve Rahîm'dir.**]

107 [**Nefislerine hıyânet edenlerden taraf mücâdele etme.**

Allah-ü azîmüşşân, hıyânette ısrâr edip günâh yüklenenleri sevmez.]

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ
مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ
اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَا أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ
يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾

108 **[Halktan (hayâ edip) gizlerler de Allah Teâlâ'dan gizlemezler. Halbuki Allah Teâlâ'nın hoşlanmıyacağı tezvirleri geceleyin tertîb ederlerken (O) berâberlerindedir. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarını ilmi ile kuşatır.]**

Tu'me Müslümandı. Hırsızlık etmemiş olduğuna nasılsa yemîn etmişti? Benî Zafer, aralarında konuşmuş, Resûl-ü Ekrem, Tu'me'nin yemînine inanır, fakat, Yahûdînin (küfrü yüzünden) sözüne ve yemînine iltifât etmez, demişlerdi.

109 **[(Ey Zafer oğulları!) Siz öyle kimselersiniz ki dünyâ hayâtı uğruna hâinler için mücâdele ettiniz. Ama Kıyâmet Günü (azâb olunurken) kim onlar lehine Allah Teâlâ ile mücâdele edebilecek? Veyâ kim onları, Allah Teâlâ'nın azâbından himâye edecek?]**

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ
ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا
فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾
وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ
بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿١١٢﴾ ع

110 [Kim ki bir kötülük yapar veyâ nefsine zulmeder de Allah Teâlâ'dan mağfiret dilerse, Allah-ü azîmüşşân'ı Gafûr ve Rahîm bulur.]

111 [Kim bir günâh kazanırsa, onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur. Allah-ü azîmüşşân Alîm ve Hakîm'dir.]

112 [Kim bir kabahat (küçük günâh) veyâ bir günâh kazanır da sonra onu bir günâhsıza isnâd ederse muhakkak ki, bir bühtan ve apaçık bir günâh daha yüklenmiş olur.]

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ
وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَٓائِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا
يُضِلُّونَ اِلَّٓا اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ
وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ
تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

113 [Allah Teâlâ'nın senin üzerinde fadl-ü rahmeti olmasaydı, onlardan bir tâife, seni bile doğru bir hükümde şaşırtmayı kurmuştu. Halbuki onlar, ancak nefislerini şaşırtırlar. Sana bir zarar da yapamazlar. (Nasıl yapabilirler ki) Allah Teâlâ, Kitab'ı ve hikmeti inzâl etti. Ve sana bilmediklerini öğretti. Allah-ü azîmüşşân'ın, senin üzerindeki fazlı pek büyüktür.]

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوٰيهُمْ اِلَّا مَنْ اَمَرَ بِصَدَقَةٍ اَوْ مَعْرُوفٍ
اَوْ اِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ ابْتِغَٓاءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ
فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ
مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدٰى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ
نُوَلِّهِ مَا تَوَلّٰى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَٓاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

114 [Onların fısıldaşmalarının çoğunda hayır yoktur. Meğer ki sadaka vermeyi, bir iyilik etmeyi veyâ insanlar arasını düzeltmeyi emredenlerinki olsun.]

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz buyurdular:

«Size oruç, sadaka ve nâfile namazdan efdal olan bir ameli haber vereyim mi?

Ashâb: «Evet, yâ Resûlallah!» dediler.

Efendimiz (S.A.V.): «İki kişi arasındaki husûmeti gidermek, aralarını düzeltmektir.» buyurdular.

[Kim Hak Teâlâ'nın rızâsını istiyerek bunu yaparsa (Âhirette) Biz, O'na pek büyük bir ecir vereceğiz.]

115 [Bir kimse ki, O'na doğru yol zâhir olduktan sonra Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve selleme muhâlefet eder, (i'tikâd ve amelde) mü'minlerin yolundan geriye tâbi' olursa; Biz, O'nu döndüğü tarafa çeviririz. Cehennem'e atarız. Cehennem ise, ne fenâ karargâhtır.]

Bu Âyet-i Kerîme, Talhâ bin Übeyrık hakkında nâzil olmuştur. Hırsızlığı sâbit olduktan sonra elinin kesileceğinden korkarak Mekke'ye kaçmış, irtidâd etmişti.

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ
ذٰلِكَ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ اِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖٓ اِلَّٓا اِنَاثًا وَاِنْ يَدْعُونَ
اِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَقَالَ لَاَتَّخِذَنَّ
مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ﴿١١٨﴾

116 [Allah Teâlâ, kendisine eş tutulmasını mağfiret etmez. Ondan gayrisini, dilediği kimse için mağfiret buyurur.]

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Efendimize ihtiyar bir A'râbî gelip dedi ki:

«Yâ Resûlallah! Ben günâha boğulmuş bir ihtiyarım. Fakat Allah Teâlâ'yı bilip îmân getirdiğimden beri O'na hiçbir şeyi eş

tutmadım. Ondan gayri kimseyi dost edinmedim ve bir mâ'siyet işlemedim. Bir an bile Allah Teâlâ'dan kaçmayı ve kurtulmayı düşünmedim. Şimdi günâhlarıma nâdim ve tevbekâr olarak huzûruna gelmiş bulunuyorum. Allah indinde benim hâlim nice olur?»

Âyet-i Kerîme, bu soru üzerine nâzil olmuştur.

[Kim Allah Teâlâ'ya şirk koşarsa, muhakkak doğru yoldan uzak bir dalâle sapmıştır.]

117 **[** (Mekkelilerin) **Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdetleri ancak dişi putlardır.** (Lât, Menât, Uzzâ gibi). **Böylece onlar, ancak çok inâdçı bir Şeytan'a tapmış olurlar.]**

Müşrikler, putlarını dişi sayarlardı. Bu sebeble, onlara hep dişi adlar koymuşlardı. Meleklerin de dişi olduğuna inanırlardı.

118 **[Ki Allah Teâlâ, onu rahmetinden tardetti. O da şöyle dedi: Celâlin hakkı için kullarından muayyen bir nasîb edineceğim.]**

وَلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ
وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ
اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُب۪ينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ
وَيُمَنّ۪يهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ اِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ اُو۬لٰٓئِكَ
مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَح۪يصًا ﴿١٢١﴾

119 **[Ve onları idlâl edeceğim.** (Muhâkkak doğru yoldan saptıracağım ve hayât uzundur, Kıyâmet yoktur gibi) **mutlaka olmıyacak kuruntulara boğacağım. Ve onlara** emredeceğim: **Hayvanlarının kulaklarını yaracaklar.]**

Putlara adanacak hayvanların kulaklarını kesmek müşriklerin pek revâçta olan âdetlerindendi.

[Ve yine onlara emredeceğim: Allah Teâlâ'nın yarattığını bozacaklar.]

Çocukların başında putlar nâmına bir tutam saç bırakmak, vücûda döğme yapmak, insanları hadım, hayvanları iğdiş etmek, gayr-i tabiî cinsî münâsebette bulunmak, birtakım mahlûkatı ma'-bûd edinmek; helâlı, harâm; harâmı, helâl saymak, iyiye kötü, kötüye iyi demek, hayır yerine şer işlemek, velhâsıl İslâm Dininin emrettiği şeyleri bozmak gibi.

[Kim Allah Teâlâ'yı bırakıp da Şeytan'a itâat eder, O'nu dost edinirse muhakkak apaçık ziyâna uğramıştır.]

120 [(Şeytan) **onlara** (ömür uzunluğu ve özenilecek şeyler) **va'deder.** (Âhireti unutturur ve kâh fakirlikle korkutur. Allah yolunda infâkı ve sıla-i rahmi terkettirir.)]

[**Olmayacak emellere, ümitlere düşürür.** (Dirilmek, Cennet, Cehennem yoktur, diye emniyet verir).]

[Ve fakat Şeytan'ın bütün va'dettikleri gurûrdan başka bir şey değildir.]

Gurûr. İnsanın boş, bâtıl şeylere i'timâd ederek aldanmasıdır. Şeytan'ın bütün va'dleri gurûrdan başka bir şey ifâde etmez.

121 [**İşte onların varacakları yer Cehennem'dir. Oradan** (kurtulmak için) **kaçacak bir yer de bulamıyacaklardır.**]

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّاۜ
وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ ق۪يلًا ﴿١٢٢﴾ لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَٓا
اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتَابِۜ مَنْ يَعْمَلْ سُٓوءًا يُجْزَ بِه۪ۙ وَلَا يَجِدْ لَهُ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يرًا ﴿١٢٣﴾

122 [**İmân edip de sâlih ameller işliyenleri ise** (ebediyen çıkmamak üzere) **altından nehirler akan Cennetlere koyacağız. Allah Teâlâ'nın dosdoğru va'didir bu. Allah-ü azîmüşşân'dan daha doğru sözlü kim olabilir?**]

123 [(Ey Müslümanlar! Allah Teâlâ'nın va'dettiği sevâba) **ne sizin boş arzûlarınız, ne de Kitab ehlinin kuruntulariyle erişilmez.** (Belki îmân ve sâlih amelle erişilir).]

Rivâyet edildiğine göre: Müslümanlarla Kitab ehli birbirlerine övünmüşler. Her biri kendilerinin Allah indinde daha üstün olduğunu iddiâ etmişler.

Kitab ehli:

«Bizim Peygamberimiz, sizin Peygamberinizden evvel, Kitabımız da sizin Kitabınızdan evveldir. Ve biz, İbrâhim Aleyhisselâm'ın Dînindeyiz. Binâenaleyh, sizden üstünüz. Cennet'e de bizlerden başkası giremez.» demişler.

Buna karşılık Müslümanlar:

«Hayır, bizim Peygamberimiz, Peygamberlerin sonuncusudur. Hâtem'ül Enbiyâdır. Kitabımız da sizin Kitablarınızdan sonradır ve onlara hâkimdir. Cennet'e biz, sizden lâyıkız. Yalnız bizim dînimizde olanlar Cennet'e girebilir.» diye cevâb vermişler.

Âyet-i Kerîme, bunu reddetmekte, Allah Teâlâ'nın va'dettiği ecre ancak îmân ve sâlih amelle erişilebileceği beyân buyurulmaktadır.

[Kim bir kötülük yaparsa onunla cezâlanır. Ve O, kendisine Allah Teâlâ'dan gayri ne bir dost ne bir yardımcı bulamaz.]

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ
مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ
اَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهٖيمَ
حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهٖيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ
وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا ﴿١٢٦﴾ ع

124 [**Erkek veyâ kadın kim mü'min olarak sâlih amellerden bir şey işlerse, işte onlar Cennet'e girerler. Hurma çekirdeğinin yivi kadar bile gadre uğratılmazlar.**]

125 [**Kimdir o kimseden daha güzel dinli, ki iyilik eder oldu-**

ğu hâlde, tam bir ihlâs ile kendini Allah Teâlâ'ya teslîm etmiş ve Allah Teâlâ'yı bir tanıyan İbrâhim'in dînine tâbi olmuştur. Allah-ü azîmüşşân, İbrâhim Aleyhisselâm'ı dost edinmiştir.]

126 [Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. Allah-ü azîmüşşân'ın ilmi ve kudreti her şeyi kaplamıştır.]

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ
وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ الّٰتِي
لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ
وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَاَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامٰى بِالْقِسْطِ
وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

127 [Senden kadınlar hakkında fetvâ istiyorlar. De ki: Onlar hakkındaki fetvâyı size Allah Teâlâ veriyor. Yazılmış hakları olan mîrâsı kendilerine vermediğiniz ve nikâhlamayı da istemediğiniz öksüz kızlar, küçük çocuklarla yetîmlere karşı hakkâniyeti bırakmamanız hakkında işte Kitabda okunup duran Âyetler! Hayırdan daha ne yaparsanız, şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân, onu da bilir.]

وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا اَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَاُحْضِرَتِ
الْاَنْفُسُ الشُّحَّ وَاِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا اَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ
حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَاِنْ
تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٢٩﴾

128 [Şâyet bir kadın kocasının ezâ, cefâ ve yatağını terketmek gibi serkeşliğinden veyâ herhangi bir sebeble kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, aralarında barışıp uyuşmalarında ikisine de vebâl yoktur. Sulh (ayrılık ve husûmetten) hayırlıdır. Nefislerde nekeslik meyli vardır. Eğer güzel geçinir, serkeşlik, yüz çevirmek ve haksızlık etmekten sakınırsanız; muhakkak Allah-ü azîmüşşân, her ne yaparsanız haberdardır.]

129 [Kadınlarınız arasında adâleti gözetmeye ne kadar cehdetseniz, muktedir olamazsınız. Bâri birine büsbütün meyledip, diğerini ne dul ve ne kocalı gibi, askıda bırakmayın! Eğer uzaklaşır ve bundan sonra haksızlıktan sakınırsanız, şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân, geçen hatâlarınıza mağfiret ve hâlinize merhâmet edicidir.]

وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللّٰهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللّٰهُ
وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

130 [Karı-koca birbirlerinden ayrılırlarsa, Allah Teâlâ, lûtf-u kereminden her birini, diğerinden müstağnî kılar. Şübhesiz Allah-ü azîmüşşân, fazıl ve rahmeti geniş, emir ve nehyinde hakîm'dir.]

Kadına da, erkeğe de hâllerine uygun bir eş verir.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا
الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ وَإِنْ
تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ
اللّٰهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾

131 [Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. Celâlim hakkı için sizden önce Kitab verilenlere de, size de «Allah Teâlâ'dan korkun (şirk ve küfürden sakının)» diye emrettik.]

[Eğer kâfir olursanız göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. (O, sizin küfür ve isyânınızla mutazarrır olmaz. Şükür ve takvânızla faydalanmadığı gibi. Belki takvâ ve tâatle emretmesi size rahmet etsin içindir, yoksa ona ihtiyacı olduğu için değil). **Allah-ü azîmüşşân, her şeyden müstağnîdir. Ve hamd-ü senâ da O'na lâyıktır.]**

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ
وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾ اِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ
وَيَأْتِ بِاٰخَرِينَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾
مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ ثَوَابُ
الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾

132 **[Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır.** (Güvenilecek) **bir vekîl olarak da Allah-ü azîmüşşân yeter.]**

133 **[Ey insanlar, dilerse sizi giderir, diğerlerini getirir. Allah-ü azîmüşşân buna da hakkiyle kaadirdir.]**

134 **[Kim dünyâ sevâbı isterse bilsin, ki dünyâ sevâbı da, Âhiret sevâbı da Allah Teâlâ'nın yanındadır. Allah-ü azîmüşşân, onların sözlerini işitici, yaptıklarını ve niyyetlerini görücüdür.]**

Sâdece dünyâ mükâfatına göz dikmek akıllıca bir hareket değildir. Dünyâ mükâfatını da verecek başkası değil, yine Allah Teâlâ'dır. Bu i'tibârla bir de Âhiret mükâfatının varlığını düşünerek Cenâb-ı Hakk'a yalnız dünyâ mükâfatı için niyâz etmemeli, hiç olmazsa «**Rabbenâ âtinâ fiddünyâ haseneten ve fiyl'âhıreti haseneh**» diyerek ikisini de istemelidir.

Daha doğrusu, Âhireti istemelidir. Zîrâ, bu hâlde fazla olarak dünyâdan da nasîb alınır. Nasıl ki Allah için mücâdele eden dünyâ ganîmetinden de mahrûm kalmaz. Âhiret sevâbına da erer. Fakat ganîmet için harbe gidenler gibi sırf dünyâ peşinde koşanlar bunu bulurlarsa diğerinden mahrûm kalırlar.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّامٖينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَٓاءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلٰٓى
اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبٖينَ اِنْ يَكُنْ غَنِيًّا اَوْ فَقٖيرًا فَاللّٰهُ
اَوْلٰى بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُوا وَاِنْ تَلْوُٓا اَوْ تُعْرِضُوا
فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبٖيرًا ﴿١٣٥﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا
اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَالْكِتَابِ الَّذٖي نَزَّلَ عَلٰى رَسُولِهٖ
وَالْكِتَابِ الَّذٖٓي اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ
وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعٖيدًا ﴿١٣٦﴾

اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ اٰمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا
كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبٖيلًا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ
الْمُنَافِقٖينَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلٖيمًا ﴿١٣٨﴾

135 [Ey îmân edenler! Adâleti ayakta tutanlar velev kendinizin, velev ana, babanız veyâ en yakınlarınızın aleyhine de olsa, zengin veyâ fakîr de bulunsa Allah için şâhidlik edenler olun! (Zengine hürmet, fakîre merhâmet ederek hakkı gizlemeyin). Allah Teâlâ, onları (zenginle fakîri, yâhûd hakkında şehâdet edileni) himâyeye sizden evlâdır.]

[Nefsinizin havasına uyarak Hak'tan sapmayın. Şâyet dilinizi eğer (dosdoğru şehâdetten kaçınır) yâhûd büsbütün yüz çevirirseniz, Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]

136 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'ya, Resûlü Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme, O'na indirdiği Kur'ân'a ve O'ndan önce inzâl ettiği (Tevrât, İncil, Zebûr ve sâir) Kitablara îmânınızda sâbit ve dâim olun!]

[Kim, Allah Teâlâ'ya, Meleklerine, Kitablarına, Peygamberlerine, Âhiret Gününe (veyâ bunlardan birine) kâfir olursa, muhakak hidâyetten uzak bir dalâlete düşer.]

137 **[Onlar ki îmân ettiler ve sonra kâfir oldular. Sonra yine îmân ettiler ve yine küfre gittiler. Sonra da küfürlerini artırdılar. Allah Teâlâ, onları mağfiret edecek değildir. Doğru bir yola hidâyet edecek de değildir.]**

Âyet-i Kerîme Yahûdîler veyâ münâfıklar, yâhûd tekrâr tekrâr irtidâd edenler hakkında nâzil olmuştur.

138 **[Münâfıklara müjdele. Onlar için elîm bir azâb vardır.]**

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ
الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ
أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا
مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذًا مِثْلُهُمْ
إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

139 **[Onlar ki mü'minleri bırakıp, kâfirleri dost edinirler. İzzeti onların yanında mı arıyorlar? Bütün izzet ve galebe Allah-ü azîmüşşân'ındır.]**

140 **[Allah Teâlâ, size Kitabta: «Allah'ın Âyetlerinin tekfîr ve istihzâ olunduğunu işittiğiniz vakit, tâ ki onu bırakıp başka bir söze dalıncaya kadar, yanlarında oturmayın. Zîrâ o zaman, siz de onlar gibi olursunuz.» diye bir Âyet indirdi.]**

[Allah-ü azîmüşşân, münâfıkların ve kâfirlerin hepsini Cehennem'de bir araya toplayacaktır.]

Rivâyet edilir ki: Ömer ibn-i Abdül-Azîz (R.A.), şarâb içtiklerini gördüğü bir topluluğu dövdürmüştü. Meğer içlerinde oruclu bir Müslüman da varmış. Bunu kendisine haber verdikleri zaman: «Bu da onlardandır.» demiş ve bu Âyetle istidlâl etmişti.

الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ
نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ
عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

141 [O münâfıklar sizin hâlinizi gözetirler. Allah Teâlâ'dan, size bir zafer (ve ganîmet) ererse: «Biz (sizin dîninizde ve) sizinle birlikte cihâdda değil miydik? (Bize de ganîmetten hisse verin») derler.]

[Şâyet kâfirlere bir zafer hissesi düşerse, o vakit de onlara: «Biz, size galebe etmez miydik? Sizi tutmaya, öldürmeye kaadir değil miydik? (Kalblerine zaıf verir sözlerle ve müzâheret etmiyerek) mü'minlerin savletini üzerinizden def'etmedik mi? (Bizi de ganîmete ortak edin» derler.)]

[Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü onlarla sizin aranızda hükmünü verecektir. Allah-ü azîmüşşân, kâfirlere mü'minler aleyhine aslâ bir yol vermiyecektir.]

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى
الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا
قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ
هَٰؤُلَاءِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٤٤﴾

142 [Münâfıklar, kalblerinde küfrü gizliyerek zâhiren mü'-

min görünüyor ve sanki bununla Allah Teâlâ'yı aldatmak istiyorlar. Allah Teâlâ da onların cezâlarını verir.]

Kıyâmet Günü, Sırat'ı geçerken onlara da mü'minlere verilen nûr gibi gösteriş nûru verilir. Mü'minler ellerindeki nûrlarla Sırat'ı geçerlerken, onların nûru sönüp karanlıkta kalır, Cehennem'e düşerler.

[Namaza kalktıkları vakit de, tembel tembel kalkarlar, halka gösteriş yaparlar. Yoksa Allah Teâlâ'yı pek az zikrederler. (O da halk arasında sâde dilleriyle). **]**

143 **[Onlar îmân ile küfür arasında tereddüd ederler. Ne mü'minler ve ne kâfirlerdendirler.** (Tasdik etmezler ki mü'min olsunlar, küfürlerini açıklamazlar ki kâfir denilsinler). **Allah Teâlâ, kimi şaşırtırsa Sen, O'na artık aslâ yol bulamazsın.]**

144 **[Ey îmân edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirlerle dostluk etmeyin. Onları dost edinerek Allah Teâlâ'ya kendi aleyhinizde** (azâbınızı mu'cib olacak) **apaçık bir hüccet vermek ister misiniz?]**

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ
نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾

145 **[Şübhesiz münâfıklar, Cehennem'in en aşağı katındadırlar. Sen onlar için azâblarını meneder bir yardımcı bulamazsın.]**

Zîrâ kâfirlerin en habîsi, en sefîlidirler. Dînde samimiyetsizlik, günâhların en büyüğü ve en kötüsüdür.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا
دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ
الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ
إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

146 [Meğer ki (nifâktan) tevbe ve hâllerini islâh etsinler. Allah Teâlâ'ya sımsıkı sarılsınlar. Tâatlerini de Allah için hâlis kılsınlar. İşte onlar mü'minlerle (dünyâda ve Âhirette) berâberdirler. Allah-ü azîmüşşân, mü'minlere pek büyük bir ecir verecektir.]

147 [Şâyet Allah Teâlâ'ya îmân edip verdiği ni'metlere şükrederseniz niçin size azâb etsin. Allah-ü azîmüşşân, şükredenlerin mükâfatını verici, ve onların ne yaptıklarını bilicidir.]

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوٓءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ وَكَانَ اللّٰهُ سَمٖيعًا
عَلٖيمًا ﴿١٤٨﴾ اِنْ تُبْدُوا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوهُ اَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوٓءٍ
فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدٖيرًا ﴿١٤٩﴾

148 [Allah Teâlâ, fenâ sözün açıklanmasını sevmez. Meğer ki mazlûm olsun. Allah-ü azîmüşşân, her şeyi işitici ve bilicidir.]

Allah Teâlâ, ne fiil ve ne sözle, gizli âşikâr kötülüğün hiçbirini sevmez. Ancak zulme uğrayanları istisnâ buyurmuştur. Hakkına tecâvüz edilen kimse, feryâd ve zâlim aleyhine bağıra bağıra bedduâ edebilir. Yâhûd ondan tazallum ederek kötülüklerini söyleyebilir. Hattâ kötü sözlerine misliyle mukâbele edebilir.

Bir gün Efendimizin huzûrlarında bir adam, Hazret-i Ebû Bekr'in yüzüne karşı sövmüş, O da birkaç kere sükût ettikten sonra, nihâyet mukâbele etmişti.

O âna kadar oturmakta olan Resûl-ü Ekrem, Ebû Bekr mukâbele edince hemen ayağa kalkmıştı.

Hazret-i Ebû Bekr (R.A.) sordu:

«O, bana söverken oturuyordunuz. Fakat ben mukâbele edince ayağa kalktınız.» dedi.

Resûlüllah (S.A.V.):

«Bir Melek, senin tarafından cevâb veriyordu. Sen mukâbele edince, Melek gitti, Şeytan geldi. Şeytan gelince, ben de oturmadım.» buyurdu.

Âyet-i Celîlenin, bu hâdise üzerine nâzil olduğu rivâyet edilir.

149 [**Bir hayrı açıklar veyâ gizlerseniz, yâhûd size yapılan bir kötülüğü afveder** (muâhaza etmez) **seniz şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân afvedicidir, her şeye kaadirdir.**]

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللّٰهِ
وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُو
نَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾

150 [**Onlar ki Allah Teâlâ ile Peygamberlerine kâfir olurlar; Allah Teâlâ ile Peygamberlerini ayırdetmek isterler** (Allah'a inanıp, Peygamberlerine inanmak istemezler), **Peygamberlerin ba'zısına inanır, ba'zısına inanmayız, derler. Böylece îmânla, küfür arasında bir yol tutmak isterler.**]

أُولٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا
مُهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ
أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللّٰهُ
غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٥٢﴾

151 [**İşte bunlar, muhakkak kâfirdirler. Biz, bu kâfirler için rüsvây edici bir azâb hazırladık.**]

152 [**Allah Teâlâ'ya ve Peygamberlerine îmân edenlere ve Peygamberlerinden hiçbirisinin arasını ayırdetmiyenlere gelince, Allah-ü azîmüşşân, onların** (Kıyâmet Günü mev'ûd olan) **ecirlerini verecektir. Allah Teâlâ, Gafûr ve Rahîm'dir.**]

يَسْـَٔلُكَ اَهْلُ الْكِتَابِ اَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ
كِتَابًا مِنَ السَّمَٓاءِ فَقَدْ سَاَلُوا مُوسٰٓى اَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ فَقَالُوٓا
اَرِنَا اللّٰهَ جَهْرَةً فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا
الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذٰلِكَ
وَاٰتَيْنَا مُوسٰى سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٥٣﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ
الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ
لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

153 **[Kitab ehli, senden üzerlerine bir Kitab indirmeni isterler. Onlar, bunun daha büyüğünü Mûsâ Aleyhisselâm'dan istemişlerdi: «Allah Teâlâ'yı bize âşikâr göster» demişlerdi.** (Bu muhal istekleri ve inadla) **nefislerine zulmetmeleri yüzünden onları yıldırım çarpmıştı.]**

[Bilâhare (Mûsâ Aleyhisselâm'ın nübüvvetine delâlet eder asâ ve sâire gibi) **kendilerine açık âyetler ve deliller geldikten sonra da buzağıyı ilâh ittihâz ederek, ona taptılar. Nihâyet tevbe ettikleri için bunları afv etmiş ve Mûsâ'ya âşikâr bir hâkimiyet ve nüfûz vermiştik.]**

154 **[Mîsâka bağlanmaları için Tûr'u üzerlerine kaldırmış ve: «O şehrin kapısından eğilerek girin, Cumartesi günü de haddi aşmayın» demiştik. Kendilerinden ağır bir mîsâk almıştık.]**

Yahûdiler, Tevrât'ı kabûl edip, emirlerine âsî oldukları vakit; Allah, onların üzerine Tûr'u çadır gibi kaldırmış ve onlara Mûsâ Aleyhisselâm'ın dilinden: «**Erîhâ kapısından bellerinizi bükerek girin!**» demişti. Dâvûd veyâ Mûsâ (A.S.)'ın dilinden onlara Cumartesi günü balık avlamayın ve diğer harâm ettiğimiz şeyleri yapmayın! demiş. Ve bunun için kendilerinden ciddî söz almıştı. Bu söz: «**Allah'ın emrini işittik ve itâat ettik.**» demeleri idi. Sonra, bu sözü bozdular.

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا
يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَانًا
عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾

155 [**Fakat onlar mîsâklarını bozdular, Allah Teâlâ'nın Âyetlerini inkâr ettiler, Peygamberlerini nâhak yere öldürdüler, kalblerimiz kılıflıdır dediler** (de Biz de, bu sebeble onlara lâ'net ettik.)]

[**Hayır, Allah Teâlâ, küfürleri yüzünden onların kalblerini mühürlemiştir. Bu sebeble** (pek azı müstesnâ) **îmâna gelmezler.**]

156 [**Yine** (Îsâ'ya) **küfürleri ve Meryem aleyhinde söz söylemeleri, O'na pek büyük bir iftirâda bulunmaları yüzünden** (kalblerini mühürledik.)]

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللّٰهِ
وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ
لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا
﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللّٰهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِنْ
مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾

157 [**Ve: «Biz, Allah Teâlâ'nın resûlü Meryem oğlu Îsâ'yı öldürdük» demeleri sebebiyle de** (onları rahmetimizden kovduk). **Halbuki onlar, O'nu ne katlettiler ne de astılar! Fakat** (öldürülen ve asılan adam) **kendilerine Îsâ gibi gösterilmişti. Bu sebeble, O'nun hakkında ihtilâfa düşenler de katli hakkında bir şekk ve şüb-**

he içindedirler. Onların zannına uymadan başka O'na dâir hiçbir bilgileri yoktur. Îsâ'yı yakînen katledememişlerdir.]

158 [Allah Teâlâ, onu kendine refetti. Allah-ü azîmüşşân Azîz ve Hakîm'dir.]

159 [Kitab ehlinden hiçbiri yoktur ki, celâlim hakkı için, ölümünden evvel ona (Îsâ Aleyhisselâm'ın, Allah Teâlâ'nın kulu ve resûlü olduğuna) mutlak îmân edecek olmasın. (Fakat bu îmân kendilerine fayda vermiyecektir.) Kıyâmet Günü o, aleyhlerine (Yahûd'un tekzîblerine ve Nasârânın Allah'ın oğlu diye iddiâ ve iftirâlarına) şâhid olacak.]

فَبِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ
لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ
نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾

160, 161 [Yahûd'un (misâkı bozmaları, Allah'ın Âyetlerine küfürleri, Meryem'e iftirâları. Îsâ'yı katlettik diye iddiâları ile) zâlimlikleri, birçoklarını Allah Teâlâ'nın yolundan çevirmeleri, nehyedildikleri hâlde ribâ almaları ve halkın mallarını haksız yere yemeleri sebebiyledir, ki helâl kılınan birçok güzel ve temiz şeyleri kendilerine harâm ettik. Ve içlerinden kâfirlere elîm bir azâb hazırladık.]

لٰكِنِ الرَّاسِخُونَ
فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُونَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

162 [**Lâkin** (Abdullah bin Selâm ve arkadaşları gibi) **içlerinden ilimde rüsûh sâhibi olanlarla** (Muhâcirîn ve Ensârdan) **mü'minler, ki gerek sana indirilen Kur'ân'a ve gerek senden önce indirilen Kitablara îmân ederler, namazı** dosdoğru **kılarlar, zekât verirler,** Allah **Teâlâ'ya ve Âhiret** Gününe **inanırlar. İşte, onlara pek büyük bir ecir vereceğiz.**]

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ
وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ
وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُودَ
زَبُورًا (١٦٣) وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا
لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا (١٦٤) رُسُلًا
مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ
بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا (١٦٥)

163 [**Biz, Nûh** Aleyhisselâm'a **ve ondan sonra gelen Peygamberlere vahyettiğimiz ve İbrâhim, İsmâil, İshâk, Ya'kûb ve evlâdlarına, Îsâ, Eyyub, Yûnus, Hârûn ve Süleymân** Aleyhisselâmlara **vahyeylediğimiz ve Dâvûd'a Zebûr'u verdiğimiz gibi sana da** (yâ Muhammed!) **öyle vahyeyledik.**]

164 [**Ve o Peygamberler gibi ki, ba'zılarının kıssalarını evvelce sana bildirdik. Kıssalarını bildirmediğimiz Peygamberler de gönderdik. Allah-ü azîmüşşân, Mûsâ** Aleyhisselâm'a **hitâbederek konuştu.**]

Ebû Zerr (R.A.) der ki: Resûl-ü Ekrem sallallâhü aleyhi ve sellemden Peygamberlerin adedini sordum. Buyurdular ki:

«İçlerinden üç yüz on üçü risâlete mümtâz olmak üzere yüz-yirmidörtbindir.»

165 [**Biz, Peygamberleri** Cennetle **müjdeleyici ve** Cehennemle **korkutucu olarak gönderdik. Tâ ki** (Kıyâmet Günü) **Peygamber-**

lerden sonra insanların Allah Teâlâ'ya karşı (Ey Rabbimiz! Eğer dünyâda, bize peygamber göndermiş olsaydın, Sana îmân ve itâat ederdik gibi özür diye ileri sürebilecekleri) **bir bahâneleri olmasın. Allah-ü azîmüşşân, Azîz ve Hakîm'dir.]**

لَكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾

166 [(Onlar senin nübüvvetini inkâr ettiler) **fakat Allah Teâlâ, sana inzâl ettiği Kur'ân'la şahâdet eder,** (Onu beyân ve isbât eder) **ki onu kendine hâs olan ilmiyle indirdi. Melekler de şahâdet ederler. Allah-ü azîmüşşân'ın şahâdeti kâfidir.]**

167 **[Onlar ki kâfir olup, insanları Allah yolundan çevirdiler. Şübhesiz, Haktan uzak bir dalâlete sapmışlardır.]**

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا
لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا
طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا
﴿١٦٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ
فَآمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

168 **[Onlar ki kâfir olup zulmettiler, Allah Teâlâ, onları mağfiret edecek değildir. Doğru yola iletecek de değildir.]**

169 **[İletilecekleri yol, ancak Cehennem yoludur, ki orada ebediyen kalırlar. Bu ise, Allah Teâlâ için pek kolaydır.]**

170 **[Ey insanlar! Şübhe yok ki size Rabbiniz celle şânüh'-**

den, Peygamber (Muhammed aleyhisselâm) **hakla** (Kur'ân ve kelime-i şahâdetle) **geldi. Artık O'na îmân edin ki hakkınızda hayırlı olsun. Eğer kâfir olursanız** (bilin ki) **göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır.** (O, sizden ganîdir. Küfrünüzden mutazarrır olmaz. Îmânınızla faydalanmadığı gibi) **Allah-ü azîmüşşân, Alîm ve Hakîm'dir.**]

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ
اِنَّمَا الْمَس۪يحُ ع۪يسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهُ اَلْقٰيهَٓا
اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ وَلَا تَقُولُوا ثَلٰثَةٌ
اِنْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُٓ اَنْ يَكُونَ لَهُ
وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا ﴿١٧١﴾

171 [**Ey Kitab ehli! Dîninizde haddi aşmayın. Allah Teâlâ'ya karşı hak olmayanı söylemeyin.**]

Yahûdilerin dinde hadlerini aşması Îsâ (A.S.) hakkında — hâşâ — zinâdan olmuştur, demeleridir. Hıristiyanların haddi aşmaları ise, O'nun hakkında dört sınıfa ayrılmalarıdır. Bunlar Ya'kûbiyye, Melkâiyye, Nestûriyye ve Markosiyye nâmları ile anılırlar. İlk iki fırka Hz. Îsâ için — hâşâ — Allah'dır, dediler. Nestûriyye fırkası Hz. Îsâ, Allah'ın oğlu, Markosiyye ise, üçün üçüncüsü olduğunu söylemişlerdir. (Üçten murâd: Allah, Hz. Îsâ ve annesidir.)

[**Mesîh Îsâ, Meryem'in oğlu sadece, Allah Teâlâ'nın resûlüdür. Ve kün kelimesiyle Meryem'e ilkâ olunmuş mahlûkudur. Ve Allah Teâlâ'dan** (sâir rûhlar gibi) **bir rûhdur.**]

[**Artık Allah Teâlâ'ya ve Peygamberlerine îmân edin. Allah, üçtür demeyin. Bundan vazgeçin. Hakkınızda hayırlı olur.**]

[**Allah Teâlâ, ancak tek bir ilâhtır. Çocuğu olmaktan münezzehdir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Birliğine kendi şehâdeti kâfîdir.**]

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَس۪يحُ اَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلّٰهِ وَلَا الْمَلٰٓئِكَةُ
الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِه۪ وَيَسْتَكْبِرْ
فَسَيَحْشُرُهُمْ اِلَيْهِ جَم۪يعًا ﴿١٧٢﴾ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فَيُوَفّ۪يهِمْ اُجُورَهُمْ وَيَز۪يدُهُمْ مِنْ فَضْلِه۪ وَاَمَّا
الَّذ۪ينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا
وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَلَا نَص۪يرًا ﴿١٧٣﴾

172 [İsâ Aleyhisselâm Allah Teâlâ'ya **kul olmaktan aslâ çekinmez. En yakın** Melekler de öyle.]

Zirâ Allah Teâlâ'ya kul olmak, sonsuz bir şereftir. Mezellet ve çekimserlik Allah Teâlâ'dan gayriye kulluk etmekte olur.

Rivâyet edilir ki: Vefd-i Necrân, Resûlüllah'a gelmişler:

«**Bizim** sâhibimize ne için ayıb **isnâd ediyorsun? O, Allah'ın kuludur** diyorsun» demişler.

Aleyhisselâtü vesselâm:

«**Allah'a kul olmak, İsâ Aleyhisselâm'a bir âr ve ayıp değildir.**» buyurmuş. Âyet-i Kerîme bunun üzerine nâzil olmuştur.

[Kim Allah Teâlâ'ya ibâdetten çekinir ve kibirlenirse, bilsin ki yarın hepsini huzûrunda toplayacaktır. (Ve cezâlarını verecektir.)]

173 **[Amma îmân edip sâlih ameller işleyenlerin sevâblarını tamâmiyle ödeyecek ve bunu fazl-u kereminden daha da artıracak.** (Cennette gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insanoğlunun tasavvur ve tahayyül edemiyeceği şeyler ihsân buyuracak).]

[Amma Allah Teâlâ'nın ibâdetinden onu kibirlerine yediremeyip çekinenleri elîm bir azâb ile cezâlandıracak. Onlar, Allah-ü azîmüşşân'dan gayri ne bir dost ve ne bir yardımcı bulamıyacaklardır.]

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ
وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ نُورًا مُب۪ينًا ﴿١٧٤﴾ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
بِاللّٰهِ وَاعْتَصَمُوا بِه۪ فَسَيُدْخِلُهُمْ ف۪ي رَحْمَةٍ مِنْهُ
وَفَضْلٍ وَيَهْد۪يهِمْ اِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَق۪يمًا ﴿١٧٥﴾

174 [**Ey insanlar! Size Rabbiniz celle şânüh'den bir bürhan** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem) **geldi. Size apaçık bir nûr indirdik** (ki Kur'ân-ı Kerîmdir).]

175 [**Allah Teâlâ'ya îmân edip de O'na sarılanları O, tarâf-ı ilâhisinden bir rahmet ve inâyete idhâl edecek, ve kendisine varan doğru bir yola götürecektir.**]

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللّٰهُ يُفْت۪يكُمْ فِي الْكَلَالَةِ اِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ
اُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَٓا اِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَاِنْ كَانَتَا
اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَاِنْ كَانُٓوا اِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَٓاءً فَلِلذَّكَرِ
مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَيَيْنِ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اَنْ تَضِلُّوا وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١٧٦﴾

176 [**Senden fetvâ isterler. De ki: Allah Teâlâ, size kelâle** (babası ve zürriyeti olmayan adamın mirâsı) **hakkında şöyle fetvâ verir.**]

Bu Âyet-i Kerîme, Câbir bin Abdullah (R.A.)'ın bir sorusu üzerine nâzil olmuştur.

[**Eğer zürriyetsiz bir erkek ölür de** (ana-baba bir veyâ baba bir) **bir tek kız kardeşi kalırsa terekenin yarısı onundur.**]

Ana bir kardeş, bu hükmün dışındadır. O, terekenin altıda birini alır.

[Eğer mîrâsçı erkek kardeşse, babasız ve çocuksuz ölen kız kardeşinin bütün malına vâris olur.]

[Eğer aynı şartlarla kalan kız kardeşi iki veyâ daha ziyâde ise terekenin üçte ikisini alırlar.]

[Şayet mîrâsçılar, aynı şartlar dâhilinde, erkek ve kız kardeşlerse, bu takdîrde, erkeğe, kadına nisbetle iki pay verilir.]

[Allah Teâlâ, yanılmıyasınız diye size hükümlerini açıklıyor. Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkiyle bilir.]

5 — MÂİDE SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 120 Âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyle

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اَوْفُوا بِالْعُقُودِۜ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَه۪يمَةُ الْاَنْعَامِ
اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ
مَا يُر۪يدُ ﴿١﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَٓائِرَ اللّٰهِ وَلَا الشَّهْرَ
الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَٓائِدَ وَلَٓا اٰمّ۪ينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًاۜ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا
وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
اَنْ تَعْتَدُواۢ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى
الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾

1 [**Ey îmân edenler! Bağlandığınız ahidleri** (gerek Allah Teâlâ'ya karşı vazîfelerinizi, tekâlîf-i ilâhiyeyi, gerek sizinle insanlar arasında akdolunan mukâvele ve taahhütlerinizi) **îfâ edin.**]

[İhrâmlı iken avlanmayı helâl saymamanız şartiylo size, aşağıda okunacak olanlar müstesnâ, behîme-i en'âm helâl kılındı. Şübhesiz, Allah Teâlâ dilediğini hükmeder.]

Behîme; dört ayaklı hayvana denir. En'âm deve, sığır ve davara ıtlak olunur. Geyik, âhu, karaca, yabâni sığır, yabâni keçi ve koyunlar da buna dâhildir.

İbn-i Abbas (R.A.)'a göre, behîme-i en'âm: Kesilen hayvanın karnından çıkan ölü yavrudur. Ekser-i ulemâya göre, bu yavru yenir. Ebû Said (R.A.) şunları söylemiştir: «Yâ Resûlallah! Deveyi boğazlıyoruz, sığır ve koyunu kesiyoruz, içinden yavru çıkıyor. Onu atalım mı, yoksa yiyelim mi?» dedik.

«İsterseniz yeyin! Çünkü anasını kesmek, onu da kesmek demektir» buyurdular.

Ba'zıları: **«Eğer hılkatı tamam olmuş; kılları bitmişse anasını kesmek yavrunun da kesimi sayılır.»** demişlerdir.

Ebû Hanife'ye göre; kesilen hayvanın karnından ölü olarak çıkan yavruyu yemek helâl değildir.

Kelbi'ye göre; behime-i en'âmdan murâd: Geyik, yaban eşeği ve sığırı gibi vahşi hayvanlardır.

2 **[Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın şeâirini,]**

Cenâb-ı Hakk'ın ibâdet ve tâatine vesile kılınmış olan alâmetleri, ihrâm, mîkatlar, Safa ve Merve, Meş'ar-i harâm, tavâf-ı sa'y, kurban... gibi Hacc menâsikini.

[Harâm olan ay'ı,]

Receb, Zilkâde, Zilhicce, Muharrem aylarında kıtali.

[Beyt-i şerîfe hediye edilen kurbanlıkları (Hacı kurbanını) **]**

Deve, sığır, koyun veyâ keçi.

[Kılâdeleri,]

Veyâ kılâdeli kurbanlıkları. Kurbanlıklara, kurbanlık nişânesi olarak takılan gerdanlıklara kılâde denir.

[Ve Rableri celle şânühü'den ticâretle rızık istiyerek ve zu'mlarınca rızâsını dileyerek Beyt-i harâm ziyâretini kasdedenlerin kıtalini helâl kılmayın.]

[İhrâmdan çıktığınızda (avlanmak mubâh olur isterseniz) **avlanın.]**

[(Müşrikler) **sizi Mescid-i Harâmdan menettiler diye, birta-**

kımlarına duyduğunuz kin ve düşmanlık, sakın sizi tecâvüze sevk etmesin (günâha sokmasın.)]

[**İyilik etmek, fenâlıklardan korunmak husûsunda birbirinize yardım edin. Mâ'siyet ve zulme muâvenet etmeyin. Allah'tan korkun** (emirlerine itâat edin). **Zîrâ Allah Teâlâ'nın ikaabı ve intikâmı çok şiddetlidir.**]

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ
بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا
مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ
ذٰلِكُمْ فِسْقٌ اَلْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ
وَاخْشَوْنِ اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي
وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ
لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣﴾

3 [**Meyyite** (boğazlanmadan ölen hayvan eti), (akmış) **kan, domuz eti, Allah Teâlâ'dan başkası adına boğazlanan, boğulan,** (bir şeyle) **vurularak, yüksek bir yerden düşerek veyâ yuvarlanarak, süsülerek yâhûd yırtıcı bir hayvan tarafından paralanarak ölen hayvanlarla — meğer ki henüz canı üzerindeyken kesmiş olasınız, bu müstesnâ — dikili taşlar üzerinde boğazlananlar ve fal oklariyle kısmet ve hüküm aramanız size harâm kılındı.**]

Şer'an hayvanın kesilmesi; en azından boğazı ile yemek borusunu kesmekle olur. Âlet; kesici olmak şartı ile demirden, camdan, taştan veyâ kamıştan olabilir. Tırnakdan ve dişden olmaz.

Hz. Ali (R.A.)'den rivâyet olunduğuna göre; vurulan, dağdan yuvarlanan ve süsülen hayvana ayağını kıpırdatırken yetişir de, kesilirse yenmesi helâl olur. Havada vurulan kuş, yere düşer de ölürse, yenmesi helâldir. Zîrâ yere düşmesi zarûrîdir. Meğer

ki, kurşun havada onun kesilen yerine isâbet etmiş olsun. Bu takdîrde nasıl düşerse düşsün yenmesi helâl olur. Çünkü kesilmiş hükmündedir.

Câhiliyyet devrinde Kâ'be'nin etrafında dikili 360 adet taş vardı. Bunlara ibâdet eder, saygı gösterirlerdi. Putlar için adanan kurbanlar, bunlar üzerinde kesilirdi. Kezâ Beyt-i Şerîf'in yanında yedi fal oku vardı. Yola çıkmak, evlenmek veyâ yapılacak her hangi mühim bir iş için bu okları atar, tefe'ül ederlerdi. Âyet-i Kerîme bu Câhiliyyet âdetini menetmektedir.

[**Bütün bunlar fısktır** (yoldan çıkıştır). **Bugün** (ve gelecekte) **kâfirler, Dîninizi kaldırmadan veyâ sizi Dînlerine döndürmeden me'yûs oldular. Artık, onların galebelerinden korkmayın. Yalnız, Benden korkun. Bugün Dîninizin hükümlerini ikmâl ettim. Size ni'metimi tamâmladım. Ve sizin için Dîn olarak İslâm'ı ihtiyâr ettim.**]

Bu Âyet-i Kerîme «Haccet'ül-Vedâ»da nâzil olmuştur. Ve en son inen ahkâm Âyetidir.

Rivâyet edilir ki: Hazret-i Ömer (R.A.)'in hilâfetinde bir gün, Yahûdîlerden biri:

«**Yâ Emîr'el-mü'minîn! Kitabınızda okuduğunuz bir Âyet var. Eğer bu, bize nâzil olmuş olsaydı, o günü biz bayram yapardık.**» demişti.

Hazret-i Ömer (R.A.): «**Hangi Âyet?**» diye sormuştu.

Yahûdî: اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ... dedi.

Hazret-i Ömer (R.A.): «**Biz, o günü ve o gün Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve selleme nâzil olduğu yeri biliriz. Cum'a günü Arefe'de kaaim bulunuyordu.**» buyurmuş ve o günün bayram olduğuna işâret etmişlerdi.

Bu Âyet-i Celîle nâzil olduğu zaman, ashâb-ı kirâm ferahlamış ve büyük bir sevinç duymuşlardı. Fakat Hazret-i Ebû Bekr (R.A.) ve Ömer (R.A.) ağlamışlardı:

«**Artık Resûlullah'ın tebliğ vazîfesi sona ermiş bulunuyor. Bu, Efendimizin ölümünün yakınlaştığına delâlet eder.**» demişlerdi.

Filhakîka, Cenâb-ı Peygamber, bu Âyet-i Kerîmenin nüzûlünden seksenbir gün sonra vefât etmişlerdir. (Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem).

[**Kim son derece açlık hâlinde çâresiz kalır da, günâha meyil maksâdı olmaksızın** (ve zarûret miktârından fazla yemiyerek bu

harâm olan etlerden) yemeye mecbûr olursa, elbette Allah Teâlâ Gafûr ve Rahîm'dir.]

Onu muâhaza etmez.

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَٓا اُحِلَّ لَهُمْ قُلْ
اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبٖينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا
عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ فَكُلُوا مِمَّٓا اَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ سَرٖيعُ الْحِسَابِ ﴿٤﴾

4 [Sana, kendilerine neyin helâl edildiğini sorarlar. De ki: Size bütün pâk (iyi ve temiz) ni'metler helâl kılındı. Alıştırarak ve Allah'ın size öğrettiğinden öğreterek yetiştirdiğiniz avcı hayvanların da size tutuverdiklerinden yeyin. Hayvanı saldırdığınızda Allah Teâlâ'nın ismini zikredin. Allah Teâlâ'dan korkun (harâm ettiği şeyleri yemekten sakının). Allah-ü azîmüşşân, tez hesâb görücüdür.]

اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ
الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذٖينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ
حِلٌّ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذٖينَ
اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ مُحْصِنٖينَ
غَيْرَ مُسَافِحٖينَ وَلَا مُتَّخِذٖٓي اَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِالْاٖيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرٖينَ ﴿٥﴾

5 [Bugün bütün pâk (iyi ve temiz) ni'metler size helâl kı-

lındı. Kitab ehlinin (boğazladıkları ve sâir bütün) **yemekleri size helâldir. Sizin yemekleriniz de onlara helâldir.]**

Yiyeceğinizden, onlara yedirmeniz veyâ satmanız günâh değildir.

[Mehrlerini vermek, zinâ etmemek, gizli dost da tutmamak üzere, mü'min kadınların ve sizden önce kendilerine Kitab verilmiş olan kadınların hür ve afîflerini nikâhlamanız da kezâ size helâl kılındı.]

[Kim şeriat hükümlerini inkâr ederse, her hâlde bütün işlediği heder olmuştur. Ve Âhirette o, husrânda kalanlardandır.]

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُ۫سِكُمْ
وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِۜ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُواۜ وَاِنْ
كُنْتُمْ مَرْضٰٓى اَوْ عَلٰى سَفَرٍ اَوْ جَٓاءَ اَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَٓائِطِ
اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَٓاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَٓاءً فَتَيَمَّمُوا صَع۪يدًا طَيِّبًا
فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَاَيْد۪يكُمْ مِنْهُۜ مَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيَجْعَلَ
عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلٰكِنْ يُر۪يدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ
عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾

6 **[Ey îmân edenler! Namaz kılacağınız vakit, yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedin. Ve topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın.]**

Bu Âyet-i celileye «Teyemmüm Âyeti» denilmiştir. Buhâri ve Müslim'de Hazret-i Âişe'den rivâyet edildiğine göre, gerdanlığını kaybettiği seferde geceleyin susuz bir mevkide konaklamışlar, ab-

dest almak kâbil olmamış, bunun üzerine bu Âyet-i Kerîme nâzil olmuştur.

Bahis konusu sefer, Benî Mustalık Gazvesidir. Altıncı Hicret senesi Şaban'ında ve Hudeybiye seferinden önce vukû' bulmuştur. Filhakîka Âyet, evvel emirde abdestin farzlarını tesbît etmekte ve bu i'tibârla aynı zamanda bir abdest âyeti olduğu muhakkak bulunmakta ise de, abdest ilk def'a bu âyetle teşri' edilmiş değildir. Mekke'de namazla berâber farz kılınmıştır. İslâm'da hiçbir vakit abdestsiz namaz kılınmamıştır. Binâenaleyh Âyet-i Celîle ile farziyyeti re'sen değil, tahâret hükümlerini istinbâtta esâs ittihâz edilmek üzere takrîren tesbît edilmiş olduğu için ismi abdestten ziyâde, teyemmüme muzaf kılınmıştır.

Ashâbdan Alkame ibn-i Feğvâ (R.A.) der ki:

«Bu âyet nâzil oluncaya kadar, Resûlüllah ne zaman def'i hâcet eylese, abdest almadıkça ne konuşur, ne de selâm alırdı. Biz söyleriz, o söylemez, biz selâm veririz, o vermez ve almazdı.»

Ebû Hayyân da bunu te'yid ederek, Âyet-i Celîlede abdestin her iş için değil, namaz için farz edilmiş olduğu bildirilerek Resûlüllah'a bir ruhsat verilmiştir, der.

Âyet, Mâide Sûresinin ilk nâzil olan Âyetlerindendir.

Farz olan bu temizlik, yâni abdest alınmaksızın namaz sahîh olmaz. **«Allah, abdestsiz hiçbir namazı kabûl etmez.»** buyurulmuştur.

Âyet-i kerîme'ye göre; abdestin farzı üç uzvun yıkanması ve bir uzvun meshi olmak üzere dörttür.

İmâm Şâfiî'ye göre; bunların tertîbi de dâhil olmak ve niyyetsiz ibâdet olmayacağı mülâhazasiyle niyyet de hesâba katılmak üzere altıdır.

İmâm Ahmed ibn-i Hanbel ise; yüzde, ağız ve burun içlerinin dahî dâhil olduğunu ileri sürerek ağız ve buruna su vermeyi de idhâl etmek sûretiyle abdestin farzlarını sekize çıkarır.

Fakat Hanefîyye'ye göre, ne niyyet, ne tertîb ve ne ağıza ve buruna su vermek abdestin farzlarından değildir, sünnettir. Bundan başka abdestin daha birtakım sünnetleri ve âdâbı mevcûddur. Ve hepsinin başında Besmele-i Şerîfe vardır.

Âyetin zâhirine bakılacak olursa, her namaza kalkarken ayrıca abdest almak lâzım gibi görünür. Bu sebeble zâhiriyye, her namaz için ayrıca abdest almanın farziyyetine kaail olmuşlardır. Çoğu zaman Resûlüllah'ın ve Hulefâ-i Râşidîn'in böyle yaptıkları da muhakkaktır. Fakat bunu, farz olarak değil, sünnet olmak üzere yapmışlardır.

Resûl-ü Ekrem, Mekke'nin fethi günü beş vakit namazı tek abdestle edâ etmişlerdir. Hazret-i Ömer (R.A.) sormuş:

«Yâ Resûlallah! Bundan evvel yapmadığın bir şeyi yaptın!» demiş. Resûl-ü Ekrem de cevâben:

«Kasden yaptım, yâ Ömer!» buyurmuşlardır, ki bu sûretle cevâz gösterilmiştir.

Sonra, yine Âyetin tamâmiyle zâhirine bakıldığı takdîrde, namaza ancak kalkıldığı zaman alınabilmesi lâzım gelecek ve binâenaleyh otururken abdest alıp da namaza kalkmak dahî kifâyet etmiyecektir. Fakat buna Zâhiriyye bile kaail olmamıştır.

Demek oluyor ki bu noktada, Âyetin zâhirinin maksûd olmadığı müttefekun aleyhtir. Bu i'tibârla, gerek hâlin delâleti ve gerek teyemmüm fıkrasında hadesin tasrîhi karinesiyle Âyetin ıtlakı, ya hitâbı abdesti olmayanlara tahsîs veyâ abdestsiz olmadığı hâlde namaza kalktığın vakit ma'nâsiyle takyîd edilerek tefsîr olunmak lâzım gelir.

Yıkama, suyu a'zânın üzerinden tamâmen akıtmaktır. Su damlamadıkça yıkanılmış olmaz. Oğmak şart değildir.

Abdest, hadesten tahâret yâni, i'tibârî ve görünmeyen bir kirlilikten temizlik olduğu için, bunu hakîki bir temizlik olan necâsetten tahâret için olan yıkanma ile karıştırmamalıdır. Necâsetten tahârette pislik iyice giderilinceye kadar yıkamak, icâbına göre oğmak, veyâ silmek lâzım gelir. Fakat, abdestte, bu gibi temizliğe mâni' olan kirlilikler daha evvel giderilmiş bulunacağından, görünmeyen hadesi izâle için bir def'a yıkamak kâfi' olabilir. Farzı bu kadardır. Zîrâ emir, tekrar icâb etmez. Fakat iki, daha iyidir. Ve üç def'a tekrâr edilmesi sünnettir.

İmâm Mâlik'e göre; abdest uzuvlarını oğmak farzdır.

Şer'an da farzı, dokunmaktır.

Başa mesh, tâze, kullanılmamış bir yaşlığın başın muayyen bir yerine isâbeti demektir. Tekrârı sünnet değildir. Fakat hafîfçe bir saç tesviyesi olabilir.

Hanefîyye'ye göre; başın dörtte biri meshedilir. İmâm Mâlik ve Ahmed ibn-i Hanbel, tamâmına meshin farz olduğuna ve İmâm Şâfiî, bir parmak dokunmanın kâfi' bulunduğuna kaail olmuşlardır.

[Eğer cünüb olduysanız, gusül edin.]

[Eğer hasta veyâ seferde olur veyâ biriniz def'i hâcetten gelir veyâ kadınlarla temâs eder de (abdest almaya veyâ gusül etmeye kâfi') **su bulamazsanız** (yâhûd o suyu almaya veyâ kullan-

maya bir veçhile kudret ve imkânınız olmazsa) **yeryüzünün temiz toprağından teyemmüm edin.]**

[(Niyetle) **ondan yüzlerinize ve ellerinize** (dirseklerinizle birlikte) **meshedin.]**

[Hak Teâlâ, size güçlük vermek istemez. Belki (hadesten ve günâhlardan) **pâk olmanızı ve üstünüzdeki ni'metinin tamamlanmasını ister. Tâ ki şükredesiniz.]**

Bir Hadîs-i Şerîf'de:

«Kim şartlarına ve âdâbına riâyet ederek abdest alır da vakti giren namazı edâ ederse Allah Teâlâ, onun evvelce edâ ettiği ile ondan evvel edâ ettiği vakit namazı arasında işlediği hatâları yarlığar» buyurulmuştur.

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ
عَلَيْكُمْ وَم۪يثَاقَهُ الَّذ۪ي وَاثَقَكُمْ بِه۪ٓ اِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا
وَاَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾

7 **[Allah Teâlâ'nın size verdiği İslâm ni'metini ve sizi «İşittik, itâat ettik» dediğiniz zaman bağladığı mîsâkı hatırlayın. Allah Teâlâ'dan korkun.** (Ni'metlerini unutmayın, mîsâkını bozmayın). **Şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân, kalblerinizde olan hayır ve şer, herşeyi bilir.]**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا كُونُوا قَوَّام۪ينَ لِلّٰهِ شُهَدَٓاءَ
بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا
تَعْدِلُوا اِعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ
اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٩﴾

8 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ için işlerinizde ve sözlerinizde âdil ve sıdkla kaaim olun. Müşriklere olan buğzunuz, sizi adâletsizliğe sevkederek günâh tahmîl etmesin.]

[(Dost ve düşmanlarınıza) adâlet edin. Bu, takvâya pek yakındır. Allah Teâlâ'dan korkun. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân bütün işlediklerinizden haberdârdır.]

9 [Allah Teâlâ, îmân edip sâlih ameller işleyenlere mağfiret ve pek büyük bir ecîr va'detti.]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

10 [Kâfir olup âyetlerimizi tekzîb edenler de ashâb-ı cahîmdir (Cehennemliktirler).]

11 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın size olan ni'metini anın, ki bir vakit bir kavim, size (katletmek için) ellerini uzatmak kasdinde bulunmuştu da Allah Teâlâ, onların ellerini sizden çekmişti. Allah Teâlâ'dan korkun (emrine vefâ ve O'na tevekkül edin). Mü'minler tevekkül ederlerse Allah Teâlâ'ya tevekkül etsinler.]

İlkin müşrikler gaalib, Müslümanlar mağlûbdular. Müslümanlara baskın yapmak, mallarını yağma etmek ve öldürmek istiyorlardı. Allah Teâlâ da onları maksâdlarından menediyor, Müslümanları koruyordu. Bu sûretle, az bir müddet zarfında İslâmiyet kuvvetlendi. Müşriklerin elleri kırıldı. Âyet-i Kerîmede, bu kurtuluş ni'meti hatırlatılmaktadır.

İbn-i Abbas ve Mukaatil'in rivâyetlerine göre, Âyetin nüzûl sebebi şudur:

Hazret-i Peygamber, Beni Âmir'e bir seriyye göndermişti. Bi'r-i Maûne'de hepsi şehîd olmuşlar. ancak bir kayıp aramakta bulunan

üç kişi kurtulmuşlardı, ki Amr ibn-i Ubeyyeteddamrî bunlar arasındaydı. Bir arkadaşı ile birlikte Resûl-ü Ekrem'e hâdiseyi haber vermek için yola çıkmışlardı. Yolda Benî Âmir'den olduklarını söyleyen iki kişiye tesâdüf etmişler, ikisini de öldürmüşlerdi. Meğer bunlar Benî Selim'den imişler.

Benî Selim'in Resûlüllah'tan amanları vardı. Hazret-i Peygamber'e mürâcaat ederek diyet istediler. Resûl-ü Ekrem, mâiyetlerinde Ebû Bekr, Ömer, Osman ve Ali (R.A.) olduğu hâlde Benî Nadır'a gittiler. Benî Nadır'ın diyetlere yardım edilmek kaydı da olmak üzere Resûlüllah ile aralarında bir adem-i tecâvüz anlaşması vardı.

Hazret-i Peygamber (S.A.V.):

«Ashâbımdan biri benim aman verdiğim iki kişiyi vurdu. Bana, diyetleri lâzım geldi. Buna yardım etmenizi istiyorum.» buyurdu.

Benî Nadır:

«Hay hay, buyurunuz, yemeğimizi yeyiniz, istediğinizi veririz» dediler. Halbuki aralarında Resûlüllah ve ashâbına bir sûikasd yapmayı kararlaştırmışlardı.

Atâ'nın rivâyetine göre, dam üzerinden üstlerine büyük bir taş yuvarlıyarak ezmeyi kurmuşlardı. Fakat Cebrâil Aleyhisselâm, akabinde tasavvurlarını Resûl-ü Ekrem'e haber verdi. Resûl-ü Ekrem de derhâl kalkarak hareket ettiler. Yahûdiler:

«Çömleklerimiz kaynıyor, niçin hareket ediyorsunuz?» diye gûya serzenişte bulunmak istediler. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat niyyetlerinin vahiy ile kendilerine bildirildiğini söyleyerek haberi açıkladı.

İşte Âyetin nüzûl sebebinin bilhassa bu vak'a olduğu rivâyet edilir.

Kavim'den murâd, Benî Nadır Yahûdileridir.

وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ بَنِي اِسْرَائِيلَ
وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّي مَعَكُمْ
لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ بِرُسُلِي
وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا لَاُكَفِّرَنَّ

عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي
مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ ﴿١٢﴾

12 [**Andolsun, ki Allah Teâlâ İsrâiloğullarından mîsâk almıştı. Onların oniki sıbtının her birinden bir şâhid** (on iki nakîb) **göndermiştik.**]

Mücâhid, Kelbî ve Süddî'nin rivâyetlerine göre: Allah Teâlâ, Firavun'un boğuluşundan sonra İsrâiloğullarına Şam'da Cebâbire-i Ken'âniyyûn'un oturdukları Eriha'ya gitmelerini ve orada yerleşmelerini emretti. Ve Mûsâ Aleyhisselâm'ın diliyle:

«**Ben, burayı size vatan ve karargâh olmak üzere yazdım. Gidin, içindekilerle cihâd edin, yardımcınız benim!**» buyurdu. Bunun üzerine Hazret-i Mûsâ, bu husûsta kavminden mîsâk aldı ve verilen emrin ifâsı için, kavminin her sıbtından onlara kefil olacak birer nakîb intihâb etti.

Nihâyet yola çıktılar. Eriha'ya yaklaştıkları vakit, Mûsâ Aleyhisselâm, düşmanın durumunu öğrenmek üzere bu nakîbleri Eriha'ya gönderdi. Nakîbler, Cebâbire'nin kendilerinden kat kat kuvvetli olduğunu görmüşlerdi. Korktular. Fakat içlerinden iyi düşünenleri:

Gördüklerimizi söylemiyelim, olur ki kavmimiz itâatsizlik eder, sözleriden dönerler. Bilâkis onları cenge teşvik edelim. Hakîkat-i hâli yalnız Mûsâ ve Hârûn Aleyhisselâm'a söyleyelim.» dediler. Esasen Mûsâ Aleyhisselâm'ın tenbîhi de böyleydi.

Fakat karargâha döndükleri vakit, içlerinden ikisi: Yehûdâ sıbtından Kâlib bin Yufenna ve Yûsuf sıbtından Yûşa bin Nun'dan gayrisi sözlerinde durmadı. Döner dönmez gördüklerini kavimlerine söylediler.

[**Allah Teâlâ, onlara demişti ki: «Ben, sizinle berâberim.»**]

İlmimle, kudretimle yanınızda hazırım. Emîn olunuz, sizi muzaffer kılacağım.

[**Celâlim hakkı için eğer siz** (Ey Beni İsrâil) **namazınızı kılar, zekâtı verir, Peygamberlerime îmân ve yardım eder** (onları tevkîr

ve tâzîm ederseniz) ve Allah Teâlâ'nın yolunda malınızı infâk eylerseniz, muhakkak sizden (sâdır olan) seyyiâtınızı örteceğim.]

[Ve sizi ağaçları altından ırmaklar akan Cennetlere koyacağım.]

[Kim bu müekked va'dle teyîd edilen şarttan sonra ahd ve mîsâkını bozarak kâfir olursa, o muhakkak doğru yoldan ayrılmış olur.]

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ
لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ
تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ
عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَىٰ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا
ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾

13 [Mîsâklarını bozmaları yüzünden, onları rahmetimizden tardettik. Ve kalblerini kaskatı kıldık.]

[Onlar, Hak Teâlâ'nın Kitabındaki kelimeleri (Tevrât'ta Resûl-ü Ekrem sallallâhü aleyhi ve sellemin vasıflarına ve ba'zı hükümlere âid olan sözleri) yerlerinden tebdîl ve tahrîf ederler. Tezkîr ve ihtâr olundukları şeylerden nasîb almayı da unuttular.]

[Sen onlardan — içlerinden pek azı müstesnâ — dâimâ bir hâinliğe muttalî olup duracaksın.]

[(Eğer tevbe eder, mü'min olurlarsa) yine onları afv-ü safh et. Şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân ihsân edenleri sever.]

14 [«Biz, Nasârâyız» diyenlerden de (Allah Teâlâ'yı birlemeleri, Enbiyâ'yı gerçeklemeleri ve hayrât işlemeleri için) **mîsâk almıştık. Bunlar da** (İncîl'de) **tezkîr ve ihtâr olundukları şeylerden nasîb almayı unuttular.**]

[**Biz de Kıyâmet Gününe kadar aralarına buğz ve adâvet ilkâ ettik.** Allah-ü azîmüşşân, **onlara** (cezâ ve ıkaabla) **yaptıklarını haber verecektir.**]

يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا
مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَٓا
ءَكُمْ مِنَ اللّٰهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

15 [**Ey Kitab ehli! Size Kitabınızda gizlediğinizden çoğunu beyân ve birçoğunu afveden Resûlümüz** (Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem) **geldi.**]

[**Size, Allah Teâlâ'dan bir nûr ve apaçık bir Kitâb geldi.**]

يَهْدِي بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ
وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ
مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ اَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ
ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا وَلِلّٰهِ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

16 [Ki Allah Teâlâ, o Kitabla rızâsına ittibâ edenleri selâmet yollarına hidâyet eder. Onları irâdesiyle (küfür ve şekk) karanlıklarından (îmân ve yakîn) nûruna çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.]

17 [«Allah, Meryem'in oğlu Mesîhdir» diyenler, yemîn ederim, muhakkak kâfir oldular.]

[De ki: Eğer Allah Teâlâ, Meryem'in oğlu Mesîh'i, anasını ve yeryüzünde bulunanların hepsini helâk etmek isterse, buna karşı Allah Teâlâ'dan kim bir şey kurtarmaya muktedîr olabilir. Göklerin, yerin, ve ikisi arasındaki her şeyin mülkü Allah Teâlâ'nındır. O, dilediğini yaratır. Allah-ü azîmüşşân her şeye kaadirdir.]

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارٰى نَحْنُ اَبْنَٓاءُ
اللّٰهِ وَاَحِبَّٓاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ
مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَٓاءُ وَلِلّٰهِ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَاِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾
يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰى
فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُولُوا مَا جَٓاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا
نَذِيرٍ فَقَدْ جَٓاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ
اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ جَعَلَ فِيكُمْ اَنْبِيَٓاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا
وَاٰتٰيكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ اَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾

18 [Yahûdiler ve Nasrânîler: «Biz, Allah Teâlâ'nın oğulları ve

sevgilileriyiz.» dediler. De ki: Öyle de niçin size Allah Teâlâ, günâhlarınız yüzünden azâb ediyor?]

Baba ise oğluna, dostca sevdiğine azâb etmez.

[Hayır, siz Allah Teâlâ'nın yarattıklarından bir insansınız.]

Her Âdemoğlu gibi ihsân ve isâetle cezâ olunacaksınız.

[Allah Teâlâ, dilediğine mağfiret, ve dilediğine azâb eder.]

[Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin mülkü Allah Teâlâ'nındır. Nihâyet dönüş de O'nadır.]

19 **[Ey Kitab ehli! Peygamberlerin arası kesildiği,** (bilinmez hâle geldiği) **bir fetret zamanında size Dînin hükümlerini apaçık bildiren Resûlümüz** (Muhammed Aleyhisselâm) **geldi. Tâ ki Kıyâmet Günü, bize müjde verici ve azâbla korkutucu gelmedi diye bahâne ve i'tizâr etmiyesiniz. İşte, size hem müjdeleyici ve hem korkutucu bir Peygamber geldi. Allah Teâlâ, her şeye kaadirdir.]**

20 **[Bir zaman Mûsâ, kavmine şöyle demişti: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki ni'metini zikredin, ki içinizden** (size doğru yolu gösteren, emir ve nehyedilen şeyleri bildiren) **Peygamberler gönderdi. Ve sizi mülûk yaptı. Âlemlerden bir kimseye vermediğini size verdi.]**

Denizin yarılması, bulutla gölge, bıldırcın kuşu, kudret helvası vesâire bunlardandır.

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا
الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا
عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ
إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ
يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾

21 **[Ey kavmim! Allah Teâlâ'nın, size takdîr ettiği Arz-ı Mukaddes'e girin.** (İçindeki zâlimlerden korkarak girmekten imtinâ etmeyin). **Arkanıza dönmeyin. Yoksa dünyâ ve Âhiret sevâbından hüsrâna düşenlerin hâline dönmüş olursunuz.]**

22 [**«Yâ Mûsâ! Orada zâlimler var. Onlar oradan çıkmayınca giremeyiz. Şâyet çıkarlarsa, biz de gireriz» dediler.**]

Allah Teâlâ'ya ve Peygamberine karşı geldiler. Girme emrini muhale tâlîk etmek istediler.

Onikinci Âyet-i Kerîmede anlatıldığı veçhile, Mûsâ Aleyhisselâm, oniki nakîbi, düşmanın durumunu öğrenmek üzere Eriha'-ya göndermişti. Bunlar gördükleri kuvvet ve şevket karşısında korkmuslar ve döndükleri vakit, ikisi müstesnâ, Mûsâ Aleyhisselâm'ın tenbîhi hilâfına, gördüklerini yakınlarına ve dostlarına söylemişler; böylelikle haber, bütün Benî İsrâîl'e yayılmıştı.

Müfessirler, temsîlî bir ifâde ile naklederler ki: Nakîbler şehre girmek üzereyken, Cebbarlardan biri bunları görmüş, hepsini tutmuş, ve bahçesinden getirmekte olduğu meyvalarla birlikte torbasına koyarak, meliklerinin önüne götürmüş, — Cebbârlar, yânî zâlimler o kadar kuvvetli ve devcüsse adamlarmış — torbayı saçıvermiş. «Garip değil mi, bunlar bizimle harbetmek istiyorlar.» demiş. Melik de: «Haydi gidiniz, gördüklerinizi hükümdarınıza ve kavminize haber veriniz.» diye nakîbleri salıvermiş. Pek tuhaf şeyler görmüşler. Bir salkım üzümü beş kişi taşımaktaymış. Narlarının dâneleri çıkarıldıktan sonra kabının yarısında beş kişi ferah ferah oturabilmekteymiş.

Korku içinde dönmüşler. Keyfiyeti Hazret-i Mûsâ'ya anlatmışlar. O da, bunu kimseye söylememelerini emretmiş. Fakat dinlememişler. Ancak içlerinden Yûşa bin Nûn ile Kâlib ibn-i Yufenna verilen emri dinlemiş, hattâ gördüklerini te'vîl etmeye çalışmışlar. «Çok güzel, çok hoş, ni'meti bol bir memleket, ahâlîsi devcüsse ve çok kuvvetli, fakat kalbleri zayıf,» demişler.

Diğerleri ise halkın gözünü korkutmuş. O kadar ki halk ağlaşmışlar, «N'olaydı, Mısır'dan çıkmayaydık, haydi çıktık, bâri buraya gelmeyeydik.» demişler.

Bu nakilden kolaylıkla şu anlaşılır ki: Cebâbire hükûmetinin kuvvetli bir istihbârat teşkilâtı varmış. İsrâîloğullarının kendilerine hücûm fikrinde olduğunu hemen öğrenmişler.

Cebâbire'nin cüsselerini ve kuvvetlerini tasvir yolunda İsrâîloğullarının türlü türlü hikâyeleri, masalları vardır. Uc ibn-i Unk masalı bunlar arasındadır. Ne kadar kuvvetli olursa olsun, cebbâr bir hükûmetin, kudret-i ilâhiyye ile bir anda mahv-ü münkariz olabileceğini anlatır. Dilimizde «Ucuboluk» diye mâruf olan bu tarihî masal şudur:

Nakîbler tarassuda çıktıkları zaman, Uc ibn-i Unk ile karşılaşmışlar. Uc'un, üçbin üçyüzotuzüç arşın uzunluğunda boyu varmış. Ve üçbin senedir yaşıyormuş. Rastgeldikleri zaman başında bir deste odun varmış, Nakîbleri tutmuş, o destenin içine koymuş. Karısına götürmüş. Önüne atıvermiş: «Bak, bunlar bizimle harbetmek sevdâsında, şimdi hepsini ayağımın altında ezivereyim mi?» demiş.

Karısı: «Hayır, öyle yapma» diye cevâb vermiş. «Bırak gitsinler, gördüklerini kavimlerine haber versinler.» Bunun üzerine nakîbleri bırakıvermişler.

Mûsâ'nın ordusu bir fersah kare imiş. Uc, gelmiş bunlara bakmış. Sonra dağdan bu büyüklükte ve değirmen taşı şeklinde kocaman bir kaya yontmuş ve bunu ordunun üzerine atmak için başına almış.

Fakat Allah Teâlâ, ona bir hüdhüd göndermiş. Hüdhüd, Uc'un başına göre kayayı ortasından oymuş ve birdenbire kayayı boğazına geçiriverince Uc, sendelemiş ve yıkılmış. Bu arada Hazret-i Mûsâ yürümüş, Hazret-i Mûsâ'nın boyu on arşınmış. On arşın da asâsı varmış. On arşın da sıçramış. Böyleyken, ancak Uc'un topuğuna erişebilmiş, ama vurup öldürmüş. İsrâiloğulları bunun üzerine hançerlerle üşüşmüşler ve dev adamın başını koparmışlar.

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا
عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ
وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ قَالُوا
يَا مُوسٰى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ
أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾

23 [(Peygamberlerine aykırı hareketten) **korkan kimselerden. Allah Teâlâ'nın kendilerine** (îmân ve sebât) **in'âm ettiği iki kişi** (düşmanı tarassuda gidip kudretlerini İsrâiloğullarına haber vermiyen Yûşâ bin Nûn ve Kâlib ibn-i Yufenna adlı iki nakîb) **de-**

diler ki: «Cebbârînin üzerine şehrin kapısından girin. Bir def'a girdiniz mi (Allah Teâlâ'nın va'd ve keremiyle) **muhakkak gaalib olursunuz.** (Korkmayın, onların kalbi zayıftır.) **Eğer mü'minlerden** (Allah-ü azîmüşşân'ın va'dine îmân edenlerden) **iseniz ancak, O'na tevekkül edin.»]**

24 [**İsrâiloğulları dediler ki: «Yâ Mûsâ Cebâbirin o şehirde oldukça biz oraya ebediyen giremeyiz. Var, sen Rabbinle git. Onlarla ikiniz çarpışın. Biz burada oturup kalacağız.»]**

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لَٓا اَمْلِكُ اِلَّا نَفْس۪ي وَاَخ۪ي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفَاسِق۪ينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَع۪ينَ سَنَةًۚ يَت۪يهُونَ
فِي الْاَرْضِۜ فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِق۪ينَ ﴿٢٦﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَيْ
اٰدَمَ بِالْحَقِّۢ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ
مِنَ الْاٰخَرِۜ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَۜ قَالَ اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّق۪ينَ ﴿٢٧﴾

25 [(Mûsâ Aleyhisselâm onların, cehil, inâd ve istihfaflarına öfkelenerek beddûa etti): **«Yâ Rabbi! Ben, kendimden ve kardeşim Hârûn'dan** (veyâ dînde benimle kardeşlik eden Hârûn, Yûşa bin Nûn, Kâlib bin Yufenna'dan) **gayriye mâlik değilim.** (Sözümü geçiremiyorum). **Artık bizimle o fâsıklar kavminin arasını ayır.» dedi.]**

26 [**Hak celle ve alâ** (Mûsâ Aleyhisselâm'a) **buyurdu: Arz-ı Mukaddes onlara** (Yûşâ ve Kâlib'den gayriye) **kırk yıl harâm kılınmıştır.** (Oraya giremiyecekler). **Çölde** (kırk sene Tîh sahrasında) **şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Artık o fâsık kavmin hâllerine tasalanma** (bunlar bu cezâya müstehaktırlar.)]

Rivâyet edilir ki: Altıyüzbin kişi, altı fersah karelik yerde kırk yıl habsolunup kaldılar. Yûşâ ve Kâlib'den gayri, yirmi yaşına erişenlerin kâffesi Tîh'te vefât etti. Biz, Cebâbirîn şehrine giremeyiz, diyenlerden hiç kimse Eriha'ya giremedi. Vaktâ ki kırk yıl tamamlandı. Mûsâ Aleyhisselâm, ancak onların çocuklariyle Eriha'-

-ya, girdi. Burayı fethetti. Ve bir müddet burada yaşadıktan sonra Allah'ın rahmetine kavuştu.

Bir rivâyete göre ise; Hazret-i Mûsâ, Tîh'te öldü. Ve İsrâiloğullarına Yûşâ Aleyhisselâm Nebî oldu. Cebâbir ile o dövüşerek Eriha'yı fethetti.

Süddî, Tîh'te Mûsâ Aleyhisselâm'dan önce Hârûn Aleyhisselâm'ın vefât ettiğini rivâyet eder. Hazret-i Mûsâ'ya, Hârûn Aleyhisselâm'ın vefât edeceği ve yakınlarındaki dağa çıkmaları vahy edilir. Birlikte emredilen dağa çıkarlar. Burada gövdesi oyularak ev hâline sokulmuş büyük bir ağaca rastlarlar. Ve içine tertemiz döşenmiş bir serir konulmuş olduğunu görürler.

Hârûn: **«Bu evi ve bu seriri pek beğendim. Sâhibinin öfkeleneceğinden korkmasam burada uyumak isterdim.»** der.

Mûsâ: **«Korkma, yat, sâhibi gelirse ben onu teselli ederim, seni incitmez.»** diye cevâb verir.

Hârûn: **«O hâlde birlikte yatalım, sâhibi öfkelenirse ikimize birden öfkelenir, yâhûd incitmeden bırakıp gider.»** der.

Berâberce, uykuya varırlar. Bu esnâda Hârûn Aleyhisselâm'a ölüm erişir. Hazret-i Mûsâ uyandığı vakit, kardeşinin rûhunun kabz ve serir ile semâya ref'edildiğini, ev ve ağacın da yerinden ayrıldığını görür.

Müteakiben Hazret-i Mûsâ, dağdan iner. Ve vak'ayı Hârûn'u çok seven Benî İsrâîl'e haber verir.

«Onu, sen katlettin» derler.

Mûsâ: **«Sebeb ne ki onu öldüreyim? Eceliyle vefât etti»** der. Sonra iki rek'at namaz kılarak duâ eder. Akabinde Hârûn Aleyhisselâm'ın serirle birlikte yere indiği görülür. Ancak, o zaman Harzet-i Mûsâ'nın sözünün doğruluğuna inanırlar.

Muhammed bin İshak da der ki: Mûsâ Aleyhisselâm, ölümden hoşlanmazdı. Allah Teâlâ, O'na, O'nu sevdirmek istiyerek Yûşâ Aleyhisselâm'a nübüvvet vermişti. Sabah, akşam Mûsâ Aleyhisselâm'ın yanına giderdi. O da: **«Yâ nebiyallah! Hak Teâlâ sana ne vahyetti?»** diye sorardı.

Yûşâ Aleyhisselâm: **«Ey Allah'ın Resûlü! Şu kadar yıldan beri seninle birlikteyim. Bugüne kadar sana ne vahyolundu diye sordum mu? Belki sen onu kendiliğinden bana haber verir, bildirirdin»** der ve hiçbir şey söylemezdi.

Bu hâl Mûsâ Aleyhisselâm'ın pek gücüne giderdi. Nihâyet yaşamaktan hoşlanmamaya ve ölümü sevmeye başladı.

Hazret-i Mûsâ yüzyirmi yıl yaşadı. Vefâtını müteâkib yirmi yedi yıl, Benî İsrâil'in işlerini Yûşâ Aleyhisselâm idâre etti. Nihâyet, O da yüz yirmi yedi yaşında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Ve Efraim Dağına defnedildi.

27 [**Yâ Muhammed! Onlara Âdem Aleyhisselâm'ın iki oğlunun** (Kaabil ve Hâbil'in) **kıssasını hakla zikret. Hani onlar, Allah Teâlâ'ya yaklaştıracak birer kurban takdîm etmişlerdi de birinin kurbanı kabûl edilmiş, diğerininki kabûl edilmemişti. Ve o** (kurbanı kabûl olunmayan kardeşine hased ederek): **«Seni, mutlak öldüreceğim» demiş, öbürü de şöyle cevâb vermişti: «Allah Teâlâ, ancak müttekîlerin kurbanını kabûl buyurur.»**]

Rivâyet edilir ki: Hazret-i Havvâ yirmi batında kırk çocuk doğurmuştu. Her batında ikiz bir erkek, bir kız doğururdu. Âdem Aleyhisselâm, emr-i Bâri ile, büyüdüklerinde ikizlerden birini, diğer batında doğanla evlendirirdi. Kaabil, Eklima ile ve Hâbil, Leyuza ıle aynı batındandı. Binâenaleyh, Eklima'nın Hâbil, ve Leyuza'nın, Kaabil'le evlenmesi gerekiyordu. Fakat Eklima çok güzel, Leyuza ise o kadar güzel değildi. Kaabil hakkına râzı olmadı. Babasına: «Sen Hâbil'i ziyâde sevdiğin için Eklima'yı O'na vermek istiyorsun. Fakat hayır, kız kardeşimi mümkün değil Hâbil'e vermem. O'nu ben alacağım.» dedi.

Âdem Aleyhisselâm: «Allah Teâlâ'nın emri böyle. Senin hakkın Leyuza'dır.» dedi. Ve sonra ilâve etti: «Eğer inanmazsanız Hak Teâlâ'ya ikiniz de bir kurban sunun. Hanginizin kurbanı kabûl olunursa Eklima O'nundur.»

Hâbil koyun sâhibiydi. Sürüsünden en fazla beğendiği bir koç seçti. Kaabil de çiftçiydi. O da, zayıf ve dânesi az başaklardan bir demek yaptı ve ikisi kurbanlarını muayyen olan yere götürdüler. Hâbil'in Cenâb-ı Hakk'a itâat ve teslîmiyet göstermesine rağmen, Kaabil: «Kurbanım kabûl edilse de, edilmese de ben mümkün değil, Eklima'yı Hâbil'e vermem!» diye düşünmekteydi.

Kurban Cenâb-ı Hakk tarafından kabûl olunursa, gökten dumansız bir ateş iner, onu yerdi. Bu sefer de öyle oldu. Bir ateş Hâbil'in koyununu yedi. Fakat başak demetine dokunmadı.

Kaabil, buna fenâ hâlde öfkelendi ve kardeşini ölümle tehdîd etti. «Muhakkak seni öldüreceğim, zîrâ, sen benim güzel olan hemşiremi nikâhlıyacaksın. Bense senin çirkin kız kardeşini almak mecbûriyetinde kalacağım. Fakat buna imkân vermiyeceğim.» dedi.

Hâbil, sükûnetle cevâb verdi: «Hak Teâlâ, ancak müttekîlerin

kurbanını kabûl eder. Senin niyyetin fenâ ve hâin olduğun için seninkini reddetti ise benim bunda ne kabahatim var!»

لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ
لِأَقْتُلَكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ
بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ
الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ
مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ
يُوَارِي سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَا أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ
هَٰذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾

28 [**Yemîn ederim ki: Sen beni öldürmek için el uzatsan da ben senin katline el uzatıcı değilim, dedi. Zîrâ ben, Rabbil'âlemîn olan** Allah **Teâlâ'dan korkarım.**]

Rivâyete göre; Hâbil, Kaabil'den daha kuvvetli imiş. Fakat Allah'dan korktuğu için O'nu öldürmemiş. Zîrâ o zaman ya nefsini müdâfaa mubâh değilmiş, yâhûd efdal olan müdâfaayı terk imiş. Öldürülmek istenen bir kimsenin teslîm olması câizdir. Nitekim Hz. Osman (R.A.) öyle yapmıştır. Bir hadîsde:

«Allah'ın öldürülen kulu ol, öldüren kulu olma!» buyurulmuştur.

29 [**Ben dilerim ki kendi günâhınla,** (beni öldürmenin günâhiyle, Allah Teâlâ'ya ve babaya isyânın günâhını) **benim günâhımla birlikte yüklenesin de ateşliklerden olasın. İşte zâlimlerin cezâsı budur.**]

30 [(Nihâyet Kaabil) **nefsine uyarak kardeşini öldürdü. Ve husrâna düşenlerden oldu.**]

Kaabil, o âna kadar bir insanın nasıl öldürüleceğini bilmiyor-

du. Şeytan, insan şekline girerek, bir kuşu bir taş üzerine koydu ve diğer bir taşla başını ezdi. O da, tıpkı O'nun gibi, henüz yirmi yaşındaki kardeşini öldürdü. Bu sefer de nâşını ne yapmak lâzım geldiği hakkında bir bilgisi yoktu. Âdemoğulları arasında bu ilk ölüm vak'asıydı. Nihâyet, O'nu bir çuvala koyarak kırk gün ve bir rivâyete göre, bir yıl arkasında taşıdı.

31 [**Allah Teâlâ** (Kaabile) **kardeşinin cesedini nasıl defnedeceğini göstermek için bir karga gönderdi.** (Karga gagası ve ayaklariyle) **yeri eşerek** (ölü bir kargayı eştiği yere koydu ve üzerini toprakla örttü.)]

[(Kaabil, bunu görünce) **«Yazıklar olsun bana,» dedi. «Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten âciz mi oldum?» Artık pişmanlığa düşenlerden olmuştu.**]

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ كَتَبْنَا عَلٰى بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اَنَّهُ مَنْ قَتَلَ
نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَم۪يعًاۜ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَٓا اَحْيَا النَّاسَ
جَم۪يعًاۜ وَلَقَدْ جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اِنَّ
كَث۪يرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ فِي الْاَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾

32 [**Bu katil sebebiyle İsrâiloğullarına Tevrât'ta hükmettik ki: Kim bir nefsi bir nefis karşılığı veyâ yeryüzünde** (şirk ve yol kesme gibi) **bir fesadı olmaksızın öldürürse, sanki bütün insanları öldürmüş gibi olur.**]

[**Kim de** (böyle) **bir nefsi** (afîv veyâ katilden men' yâhûd ölümden kurtararak) **ihyâ ederse, sanki bütün insanları ihyâ etmiş gibi olur.**]

[**Yemîn ederim ki, onlara Peygamberlerimiz beyyineler** (apaçık Âyetler, delîller)**le gelmişlerdi. Bütün bunlardan sonra, yine içlerinden birçoğu yeryüzünde** (fesad ve cinâyette) **isrâf ederek hadlerini aştılar.**]

إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا الَّذِينَ
يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا
أَنْ يُقَتَّلُوٓا أَوْ يُصَلَّبُوٓا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ
خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا
وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾

33 [Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne harb açanlarla, **yeryüzünde** (katil, yol kesmek ve hırsızlık etmek sûretiyle) **fesâd çıkaranların cezâsı: Ancak öldürülmeleri, veyâ asılmaları, yâhûd sağ elleriyle, sol ayaklarının çapraz kesilmesi veyâhûd bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu cezâlar, onlara dünyâda zül ve hakârettir. Âhirette ise** (dünyâdakinden daha şiddetli) **büyük bir azâb vardır.**]

Fesadcılar, yalnız insan öldürürlerse, kısas olunurlar. Hem öldürür hem malını alırlarsa, öldürülüp asılırlar. İmâm Şâfiî'ye göre, hüküm budur.

Ebû Hanîfe'ye göre; evvelâ asılıp, sonra ölünceye kadar süngülenir

Yalnız mal alır; kimseyi öldürmezlerse, sağ elleri ile sol ayakları kesilir.

İnsanları korkutmaktan başka bir şey yapmazlarsa, bir yerden başka yere sürgün edilirler.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا
مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوٓا إِلَيْهِ
الْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾

34 [Meğer ki sizin, onlara kudretiniz yetişmeden (elinize geçirmeden) önce tevbe etmiş olsunlar. Bilin ki Allah Teâlâ Gafûr ve Rahîm'dir. (Tevbeleri sebebiyle günâhlarını mağfiret ve tevbelerini kabûl ederek rahmet eder).]

Fakat kul hakkı, bu hükmün dışındadır. Sâdece Allah Teâlâ'nın hakkı olan ikab sâkıt olur.

35 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan korkun. O'na yaklaşmaya vesîle arayın ve yolunda cihâd edin, ki felâh bulasınız.]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا
وَمِثْلَهُ مَعَهُ لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ أَنْ يَخْرُجُوا
مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ
﴿٣٧﴾ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً
بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾

36 [O kâfir olanlar, yeryüzünde ne varsa hepsi, hattâ bir o kadarı onların olsa da Kıyâmet Gününün azâbından kurtulmak için O'nu fedâ etseler yine kabûl olunmaz. Onlar için elîm bir azâb vardır.]

37 [Onlar ateşten çıkmak isteyecekler, halbuki çıkacak değillerdir. Onlara bir azâb-ı mukîm (durdurucu bir azâb) vardır.]

38 [Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadının — Yaptıklarına karşılık, Allah Teâlâ tarafından ibret verici bir cezâ olarak — ellerini kesin. Allah-ü azîmüşşân, Azîz ve Hakîm'dir.]

Hırsız, korunan bir malı çalarsa; nisâb mikdârı olduğu takdîrde, sağ eli bileğinden kesilir.

Nisâbın mikdârında ulemâ ihtilâf etmişlerdir. Ekseri ulemâya göre; çeyrek dînâr (altın)dır. Hulefây-i Raşîdîn ile Evzâî ve İmâm Şâfiî'nin mezhebleri budur.

Ba'zılarına göre bir dînâr veyâ on dirhemden azda el kesilmez. İbn-i Mes'ûd (R.A.) ile Süfyân-ı Sevrî'nin ve Hanefîlerin mezhebi de budur.

İbn-i Ebî Leylâ'ya göre; beş dirhemden azda, el kesilmez.

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ
اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٩﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

39 [**Fakat kim o ettiği zulümden sonra tevbe eder, salâha dönerse Allah Teâlâ, tevbesini kabûl buyurur. Allah-ü azîmüşşân Gafûr ve Rahîm'dir.**]

(Hiç şübhesiz, geçen günâhınızı mağfiret ve itâat edene rahmet eder).

Mücâhide göre; hırsızın tevbesi elini kesmek yerine geçer. Lâkin, sahîh kavle göre; elini kesmek, O'nun hıyânetinin cezâsıdır. Tevbe, yine lâzımdır.

Eli kesildikten sonra, çaldığı mal duruyorsa, bilittifâk geri alınır. Çünkü el kesmek, Allah'ın hakkı; mal ise, kulun hakkıdır. Çalınan mal sarf edilmişse; Sevrî ve Hanefîlere göre, hırsıza ödettirilmez. Elinin kesilmesi kâfîdir. Diğer ulemâya göre, ödettirilir.

40 [(Ey insan!) **Bilmez misin ki göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır. Dilediğine azâb ve dilediğinin de günâhlarını mağfiret eder. Allah-ü azîmüşşân,** her şeye (ta'zib ve mağfiretten her birine) **kaadirdir.**]

يَٓا اَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذ۪ينَ
يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ
وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذ۪ينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ
لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ اٰخَر۪ينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِه۪ يَقُولُونَ اِنْ اُو۫ت۪يتُمْ هٰذَا فَخُذُوهُ
وَاِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ
لَهُ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُطَهِّرَ
قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ
عَذَابٌ عَظ۪يمٌ ﴿٤١﴾

41 **[Yâ Muhammed! Dilleriyle îmân ettik deyip de kalbleriyle îmân etmiyen münâfıklarla, Yahûdîlerden o küfürde yarış edenler sana hüzün vermesin. Onlar senin üzerine yalan söylemek için sözünü dinlerler.** (Huzûrundan ayrılınca işitmedikleri sözü, işittik diye yalan söyler, iftirâ ederler) **ki** (Yahûd'dan) **sana gelmiyen diğer bir kavmin câsûslarıdırlar.]**

[Kelimeleri Hak Teâlâ'nın va'zettiği yerlerden (lâfzını ihmâl etmek, yerini değiştirmek veyâ, başka bir ma'nâya hamleylemek sûretiyle) **kaydırırlar. Size böyle fetvâ verilirse kabûl edin, aksi fetvâ verilirse kabûl etmekten sakının, derler.]**

[Allah Teâlâ kimin fitnesini (küfür, dalâlet, helâk veyâ azâbını) **isterse; Allah Teâlâ'nın emrinden, onun lehine, bir şeyin def'ine kaadir ve mâlik olamazsın.]**

[Onlar, o kimselerdir ki, Allah-ü azîmüşşân kalblerini temizlemek istememiştir. Onlar için dünyâda zillet ve Âhirette pek büyük bir azâb vardır.]

Rivâyet edilir ki: Hayber eşrâfından, evli bir erkekle Yüsre adlı bir kadın zinâ etmişler. Tevrât'ta zinâ edenlerin cezâsı recm olduğu hâlde, eşrâftan oldukları için Yahûdîler bunları recm etmek istememişler. Yesrib'de (Medîne) nübüvvet iddiâ eden bir kimse var. O'nun Kitabında recm yoktur. Belki döğmek vardır. Benî Kurayza'ya haber gönderelim. O'ndan sorsunlar. Eğer döğmek emrederse kabûl eder, recm emrederse kabûl etmeyiz demişler. Sonra kalabalık bir cemâatle zâni ve zâniyeyi Medîne'ye getirmişler.

Hâdiseyi Benî Kurayza ve Benî Nâdir'e anlatmışlar. Onlar delâletiyle nihâyet da'vâ, Resûl-ü Ekrem'e intikâl etmiş.

Resûl-ü Ekrem: «**Benim hükmüme râzı olur musunuz?**» buyurmuş,

«**Evet!**» demişler.

Filhâl, Cebrâil Aleyhisselâm, recm hükmünü indirmiş. Aleyhissalâtü vesselâm da: «**Recm lâzımdır**» buyurmuş.

Fakat, «**Kitabımızda recm yoktur,**» diyerek hükmü kabûl etmekten imtinâ etmişler. Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem, yine Cebrâil Aleyhisselâm'ın ta'lîmiyle: «**Fedek'te İbn-i Sûrya adlı bir Yahûdî var. Bu genç aranızda ne derecededir?**» diye sormuş.

«**Tevrât ilminde yeryüzündeki Yahûdîlerin en âlimidir.**» demişler.

Efendimiz (S.A.V.): «**O hâlde, aramızdaki da'vânın hâlline İbn-i Sûrya'nın hakemliğini kabûl eder misiniz?**» buyurmuş. Kabûl etmişler ve İbn-i Sûrya'yı huzûr-u Nebevîye getirmişler.

Efendimiz (S.A.V.) İbn-i Sûrya'dan sormuş: «**Allah Teâlâ'nın hakkı için** — ki Tevrât'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a inzâl etti. Sizin için denizi yararak sizi kurtardı. Firavun ve kavmini boğdu. Size kudret helvası ve bıldırcın gönderdi. Sizi bulutla gölgelendirdi. Ve size helâl ve harâm hakkındaki hükümlerini bildirdi — **Doğru söyle, kitabınızda evli olan zânilere recim var mıdır?**» buyurmuş.

İbn-i Sûrya: «**O Allah Teâlâ hakkı için ki sıfatlarını bana hatırlattın, evet vardır.**» demiş. «**Fakat eğer Tevrât'ın beni yakmasından korkmasam bunu i'tirâf etmez, yalan söylerdim.**»

Sonra sormuş:

«**Yâ Muhammed! Peki senin şerîatında hüküm nedir?**»

Aleyhissalâtü vesselâm: «**Evli kimselerin zinâ ettiklerine, dört kişi şehâdet ederlerse recm vâcibtir.**» buyurmuş.

İbn-i Sûrya: «**O Allah Teâlâ hakkı için ki Tevrât'ı Mûsâ Aleyhisselâm'a inzâl etti. Tevrât'ta da hüküm aynıdır.**» diye cevâb vermiş.

Bunun üzerine Efendimiz: «**Öyle ise, ne sebeble Allah Teâlâ'nın emrine riâyet etmiyorsunuz?**» buyurmuş.

İbn-i Sûrya anlatmış: «**Eşrâftan biri zinâ ettiği vakit onu recm etmekten kaçındık. Recim hükmünü ancak zayıf ve âcizlere hasrettik. Bu sebeble eşrâf arasında zinâ edenler çoğaldı. Bir aralık melîkimizin amcazadesi bile zinâ etti. Fakat hakkında hiçbir şey yapmadık. Aradan kısa bir zaman geçti. Melikimiz halktan zinâ ettiğini işittiği bir adamı recm etmek istedi. Fakat halk isyân etti. Amcazadeni recmetmedikçe bunu recmettirmeyiz, dediler. Nihâyet melik: Gelin, recimden sarfınazar edelim de her zâni hakkında müsâvi olarak tatbik edebileceğimiz bir hüküm va'zedelim, zâni ve zâniyeye kırk kırbaç vuralım, yüzlerini boyayalım, her birini tersine bir merkebe bindirerek şehirde gezdirelim, dedi. Biz de işte o zamandan beri bu cezâyı tatbik etmekteyiz.**» demiş.

Bunun üzerine Yahûdîler İbn-i Sûrya'ya: «**Biz, seni gıyâbında senâ ettik. Sen ise, bizim sırrımızı açıklıyorsun!**» demişler.

İbn-i Sûrya: «**Muhammed, bana, Tevrât'a and vermiş olmasaydı, bu sırrı saklamakta tereddüt etmezdim. Tevrat'ın beni yakmasından korkmasam bunu O'na söylemezdim**» diye cevâb vermiş.

Müteakiben, Resûl-ü Ekrem, zânilerin mescid kapısı önünde recm edilmelerini emretmiş.

Âyet-i Kerîme; Ebû Hüreyre, Berâ ibn-i Âzib, ibn-i Abbas ve daha birçoklarının rivâyetlerine göre bu vak'a üzerine nâzil olmuştur.

سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ اَكَّالُونَ
لِلسُّحْتِۜ فَاِنْ جَٓاؤُ۫كَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ اَوْ اَعْرِضْ عَنْهُمْۚ وَاِنْ
تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْـًٔاۜ وَاِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ
بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِط۪ينَ ﴿٤٢﴾

42 [**Onlar yalan söylemek için dinlerler. Alabildiğine harâm ve rüşvet yerler.**]

Fakat öyle harâm mal ki, ondan bereket bulunmaz, sâhibine âr getirir ve sâhibi onu dâimâ gizlemeye mecbûr olur.

Âyet-i Kerîme Yahûdî hâkimleri hakkında nâzil olmuştur. Rüşvet alırlar ve dâimâ rüşvet veren lehine hükmederlerdi.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ'nın la'neti, rüşvet veren ve alan üzerine olsun.» buyurulmuştur.

[Eğer sana gelirler (hükmüne müracâat ederler)**se ister aralarında hükmet, istersen yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen, sana zarar vermeye muktedir değillerdir. Fakat, şâyet aralarında hükmedersen adâletle hükmet. Zîrâ Allah Teâlâ, adâlet edenleri sever.]**

وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرٰيةُ فِيهَا حُكْمُ
اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَمَا أُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ
﴿٤٣﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرٰيةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ
بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ
وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللّٰهِ وَكَانُوا
عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ وَلَا
تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ
فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾

43 **[Nasıl oluyor da, Allah Teâlâ'nın hükmü yazılı Tevrât yanlarındayken sana hükümettiriyorlar?** (Hakemliğine mürâcaat ettikten) **sonra da** (Kitablarına uygun olan) **o hükümden yüz çeviriyorlar? Onlar** (Kitablarına) **inanmış değillerdir.]**

44 **[Biz Tevrât'ı inzâl ettik, ki onda** (Hakk'a yol gösterir) **hüdâ ve** (karanlıkları aydınlatan) **nûr vardır.]**

[Allah Teâlâ'nın emrine inkıyâd eden Peygamberler, Yahûdîlere onunla hükmederlerdi. Âlimler ve zâhidler de yine hükümlerini Tevrât'la verirlerdi. Zîrâ Kitâbullah'ın muhâfazasına me'mûr edilmişlerdi. Kitabın, hak olduğuna şâhid idiler.]

[Artık insanlardan korkmayın, Benden korkun. Âyetlerimi (inzâl ettiğim hükümleri) az bir bahâ ile (hasîs menfaatlerle, rüşvet ve mevki ile) değişmeyin. Kim Allah Teâlâ'nın indirdiği hükümlerle hükmetmezse işte kâfirler onlardır.]

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا
أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ
وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ
تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنْزَلَ
اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

45 [Biz Tevrât'ta Yahûdîlere farz ettik; ki bir nefis, bir nefisle kısâs olunur. (Maktûlün yalnız kaatili katlolunur.) Göz çıkaranın, gözü çıkarılır. Burun kesenin, burnu; kulak kesenin, kulağı kesilir. Diş kıranın, dişi kırılır. Yaralar da birbirine kısâstır. Kim kendisine edilen cinâyeti afveder (bu hakkını tasadduk eyler)se bu afiv, afveden kimsenin günâhına keffârettir. Kim Allah Teâlâ'nın indirdiği hükümlerle hükmetmezse, işte zâlimler onlardır.]

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِمْ
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ
وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾

46 [**Ve bu Peygamberlerin izlerince** —daha önce inzâl ettiğimiz Tevrât'ı tasdîk edici olarak— **Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik. Ve O'na İncîl'i verdik, ki içinde** (tevhîde) **hidâyet ve** (Hak yola rehber) **nûr vardır. Kendinden önce inen Kitabı tasdîk eder, takvâ ehline hidâyet ve mev'ızedir.**]

وَلْيَحْكُمْ اَهْلُ الْاِنْجِيلِ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ
اللّٰهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

47 [**İncîl ehli, Allah Teâlâ'nın İncîl'de inzâl ettiği ile hükmetsin. Kim Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği** (hükümler) **ile hükmetmezse, işte fâsıklar onlardır.**]

وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ
بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ عَمَّا جَٓاءَكَ مِنَ الْحَقِّ
لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً
وَاحِدَةً وَلٰكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَٓا اٰتٰيكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ
اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾

48 [**Ve sana da** (yâ Muhammed!) **Hakkı bildiren Kur'ân'ı inzâl ettik, ki önceki Kitabları tasdîk ve onları muhâfaza edicidir.** (Onları tağyîr ve tahrîften korur, o Kitablar üzerine emîn bir şâhiddir.) **O hâlde, onlar arasında Allah Teâlâ'nın sana inzâl ettiği ile hükmet. Sana gelen Haktan meyledip de onların heveslerine uyma.**]

[(Ey insanlar!) **Sizden her biriniz için bir şerîat, bir açık yol ta'yîn ettik.**]

Mûsâ, Îsâ ve Muhammed Aleyhisselâm'ların ümmetlerine hitâb edilmektedir.

Tevrât, İncîl ve Kur'ân'dan her biri için başka şerîat vardır. Dîn ise birdir, ki tevhîddir.

[Eğer Allah dileseydi, hepinizi tek bir ümmet yapardı. Fakat (böyle yapmadı, ve öyle dilemedi de) **sizi muhtelif ümmetlere ayırdı** (her birinize bir şerîat verdi) **tâ ki sizi denesin.** (Mutii, âsîden temyîz etsin). **O hâlde** (durmayın) **hayırlı işlere koşuşun** (hayırlı işlerde birbirinizle yarış edin). **]**

[Hepinizin dönüşü Allah Teâlâ'yadır. O, o vakit (Kıyâmet Günü orada) **ihtilâf ettiğiniz şeyleri size haber verecektir.]**

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَهُمْ
وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَۜ فَاِنْ
تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ اَنْ يُص۪يبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْۜ
وَاِنَّ كَث۪يرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾

49 **[Onların hava ve heveslerine uymayıp, aralarında Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği Kur'ân'la hükmetmeni sana emrettik. Onlardan sakın, ki Allah Teâlâ'nın inzâl ettiğinin ba'zısından seni çevirmesinler.]**

Rivâyet edilir ki: Yahûdî âlimleri aralarında konuşmuşlar: **«Gelin hep birlikte Muhammed'e gidelim, olur ki O'nu dîninden çevıririz.»** demişler. Ve huzûr-u Nebevîye gitmişler.

— **Yâ Ebelkaasım! Biliyorsun ki, biz Yahûdîlerin âlimleri, hahamlarıyız. Biz, sana tâbi' olursak, bütün Yahûdîler de tâbi' olur. Ancak kavmimizle aramızda bir husûmet var. Gel, seni hakem yapalım. Eğer lehimize hükmedersen sana îmân eder, başkalarını da inandırmaya çalışırız.»** demişler.

Sallallâhü aleyhi ve sellem, bu teklîfi kabûl etmemiş. Âyet-i Kerîme bunun üzerine nâzil olmuştur.

O hâlde ma'nâ: «Muhâkemeden imtinâ etme. Fakat hükme gelince, Allah'ın bildirdiği hakla hükmet, de onların heveslerine, haksız arzularına uyma.» olur.

[Eğer onlar (îmân ve Kur'ân-ı Kerîm'in hükmünden) yüz çevirirlerse, bil ki Allah Teâlâ, bu yüz çevirişleri ba'zı günâhları yüzünden tek ukuubete uğratmak istiyor. İnsanlardan birçoğu fâsık ve küfürde mütemerridtirler.]

أَفَحُكْمَ
الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ
يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ
أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ
فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

50 [Onlar hâlâ câhiliyyet devrinin hükmünü mü istiyorlar? Yakîn ehli kimseler için hükümde Allah Teâlâ'dan daha iyisi kimdir?]

51 [Ey îmân edenler! Yahûdî ve Nasârâyı dost edinmeyin. Onlar ancak birbirlerinin dostu ve müttefikidirler. Kim onlarla dostluk ederse, O da onlardandır. Allah Teâlâ (kâfirlerle dostluk ederek nefislerine) zulmeden kavme hidâyet etmez.]

فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ
نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ
فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسَرُّوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ
آمَنُوا أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ
أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٣﴾

52 [Kalblerinde şekk ve nifâk hastalığı olanları (İbn-i

Übeyy ve benzeri münâfıkları) **görürsün ki, kâfirlerle dostluğa müsâraat ederler. «Devrin aleyhimize dönmesinden, başımıza bir musîbet gelmesinden korkuyoruz» derler.]**

Rivâyet edilir ki: Benî Kaynuka' Yahûdîleri Resûlüllahla muhârib bir vaziyet aldıkları zaman, Ubâde ibn-i Sâmit (R.A.):

«Benim bu Yahûdîlerden pek **çok dostum var. Fakat ben bunların dostluklarından yüz çevirdim. Yalnız Allah Teâlâ ve Resûlünü dost edindim.»** demişti.

Abdullah ibn-i Übeyy ise:

«Ben öyle bir adamım ki, devrin dönmesinden korkarım. Dostlarımdan vazgeçemem» demiş.

Âyet-i Kerîme, bunun üzerine nâzil olmuştu.

İbn-i Übeyy ve benzerleri kalbleri zayıf olan kimselerdi. Şübhe ve tereddüd içindeydiler. İslâm'ın yükselmemesi, ilerliyememesi, devletin kâfirler eline geçmesi ihtimâlini düşünüyorlardı. Ve böyle bir hâlde, bu dostluklardan istifâde edebileceklerini ümid ediyorlardı. Fakat etrâfa: Herhangi bir darlık vaktinde, Müslümanlara hizmet etmek fikriyle, bu şekilde hareket ettiklerini ve bunun âkılâne, ihtiyâttan başka birşey olmadığını telkîn etmek istiyorlar, Resûlüllah'ın ve İslâmiyetin muvaffakiyeti hakkındaki i'timâdsızlıklarını gûyâ setretmeye çalışıyorlardı.

[Me'mûldür ki Allah Teâlâ, yakında bir fetih, yâhûd nezd-i ilâhisinden bir emir getirir de nefislerinde gizlediklerine pişmân olurlar.]

53 **[Îmân edenler de derler ki: «Olanca kuvvetleriyle sizinle berâberiz diye yemîn edenler bunlar mı? Bütün yaptıkları bâtıl oldu da husrân içinde kaldılar.»]**

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ
عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ
أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ
لَائِمٍ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾

54 **[Ey îmân edenler: İçinizden kim dîninden dönerse, Allah Teâlâ** (mürted olan), **o kavim yerine kendisinin seveceği, onların**

da kendisini seveceği öyle bir kavim getirecektir, ki onlar, mü'minlere karşı mütevâzi, kâfirlere karşı onurlu ve zorludurlar. Allah yolunda savaşırlar ve kınayanların hiçbirinin kınamasından korkmazlar. Bu, Allah Teâlâ'nın fazlıdır, ki onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân'ın fazlı geniştir ve ona ehil olanı bilir.]

İbn-i Kâ'b, Dahhâk, Hasen, Katâde, İbn-i Cüreyc ve sâirlerine göre; bu Âyet-i Kerîme, Kıyâmete kadar bütün mü'minlere hitâben husûsî bir sebeb, tehaddüs eden bir vak'a üzerine değil; doğrudan doğruya ve alel-ıtlak irtidâdın bir hükmünü anlatmak için nâzil olmuştur.

Müfessirler, Âyet-i celîlenin ihbârına uygun olmak üzere muhtelif zamanlarda vukua gelmiş on irtidâd vak'asından bahsederler ki üçü Resûlüllah'ın irtihâllerinden önce vukû' bulmuştur.

1 — **Benî Müdlic irtidâdı:** Reisleri Zülhımar-el-Esved-el-Ansî idi. Bu adam kâhindi. Nübüvvet iddia ve ba'zı beldeleri istilâ etmişti. Resûl-ü Ekrem, Yemen Vâlîsi Muâz bin Cebel'e ve Yemen'in ileri gelenlerine hâdiseyi yazdı. Ve izâlesini emretti. Nihâyet yapılan bir baskınla Fevruz-i Deylemî tarafından katledildi. Ve öldürüldüğü gece Resûl-ü Ekrem, bunu ashâbına haber verdi. Ertesi gün de Fahr-i Kâinat sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz vefât buyurdu. Yemen'den Esved'in katledildiğine dâir olan haber ancak Rebiulevvel sonlarında Medîne'ye geldi.

2 — **Benî Hanîfe irtidâdı:** Bunların da reisleri Müseylîmetülkezzâb'dı. Bu da nübüvvet iddiâ etmiş ve Resûlüllah'a bir mektûb göndermişti.

«İşbu nâme, Müseyleme-i resûlüllahtan; Muhammed Resûlüllah'adır. Bilki arzın yarısı senin, yarısı benimdir.»

Resûl-ü Ekrem, mektûbu getiren iki kişiye:

«Eğer elçinin katli nehyedilmiş olmasaydı, şimdi ikinizi de katlederdim.» buyurdu. Ve şu cevâbı verdi:

«İşbu nâme, Muhammed Resûlüllah'tan Müseylemetülkezzâb'adır. Bil ki: Arz Allah Teâlâ'nındır. Onu kullarından dilediğine verir. Cennet, Allah Teâlâ'dan korkan, O'na muhâlefetten sakınanlarındır.»

Bu sırada Peygamber Efendimiz hastalanıp vefât buyurdu. Hazret-i Ebû Bekr (R.A.), üzerine Halid ibn-i Velîd'i gönderdi. Müseyleme, Hazret-i Hamza (R.A.)'nın kaatili Vahşî tarafından katledildi.

Vahşî **«Câhiliyyet devrinde nâsın hayırlısını öldürdümse de,**

Allah'a hamdolsun, İslâmlığımda da nâsın en şerlisini katlettim,» derdi.

3 — **Tuleyha ibn-i Huveylid'in kavmi olan Benî Esed'in irtidâdı:** Tuleyha da vefât-ı Peygamberî sırasında nübüvvet iddiâ etmişti. Bunun üzerine de Hazret-i Ebû Bekr, Hazret-i Halid ibn-i Velid'i sevketti. Tuleyha, münhezim oldu ve Şam'a kaçtı.

Bir müddet sonra İslâm'a gelen Tuleyha, pek güzel Müslüman oldu. İran muhârebeleri gibi büyük muharebelerde en iyi hizmet eden büyükler arasındadır.

Diğer yedi irtidâd vak'ası, Peygamberimizin vefâtından sonra ve Hazret-i Ebû Bekr (R.A.) zamânında vukûa geldi. Bunlar da şunlardır:

1 — Uyeyne ibn-i Hısnin kavmi Fezare,
2 — Kurre ibn-i Selemetelkuşeyri kavmi Gatafan,
3 — Füca'c ibn-i Abd-i Yâleylin kavmi Benî Süleym,
4 — Mâlik ibn-i Nüveyre'nin kavmi Benî Yerbu',
5 — Secah bint-i Münzir'in kavmi olan Temim'in bir kısmı ki, bu Secah nefsini Müseylemetülkezzâb'a tezviç etmişti.
6 — Eş'as ibn-i Kays'in kavmi Kinde,
7 — Hutam ibn-i Zeyd'in kavmi Benî Bekr ibn-i Vâil.

Hazret-i Peygamberin vefâtını müteakib, Arap kabîleleri arasında görülen bu irtidâd vak'aları İslâmiyeti tehdîd edebilirdi. Fakat hamdolsun. Hazret-i Ebû Bekr (R.A.), kısa bir zaman zarfında bu büyük gaaileyi izâle etmeye ve İslâm vahdetini te'mîne muvaffak oldu.

اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذٖينَ اٰمَنُوا الَّذٖينَ يُقٖيمُونَ الصَّلٰوةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذٖينَ
اٰمَنُوا فَاِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا
الَّذٖينَ اتَّخَذُوا دٖينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذٖينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ
قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ اَوْلِيَٓاءَ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿٥٧﴾

55 [**Sizin velî ve dostunuz ancak Allah Teâlâ'dır. O'nun Pey-**

gamberidir, ve namaz kılan, zekât (veyâ sadaka) **veren, rükûda bulunan** (rükûda da olsa zekât veren, zekâta müsâraat eden) **mü'minlerdir.]**

Rivâyet edilir ki: Abdullah bin Selâm (R.A.), Peygamber Efendimiz (S.A.V.)'e gelip dedi ki:

«Kavmimiz Kurayza ve Nadîr bizden ayrılmaya, bizimle dostluk etmemeye yemîn ettiler.»

Bunun üzerine, bu Âyet-i Kerîme nâzil oldu. Sallallahü aleyhi ve sellem bunu kendisine okuduğu vakit:

«Allah Teâlâ'nın, Resûlünün ve mü'minlerin dostumuz olmasına râzıyız. Başkalarının velî olmasını istemeyiz.» dedi.

Bir rivâyete göre de, Âyet-i Celîle, Hazret-i Ali (kerremallâhü veche) hakkında nâzil olmuştur. Namazda rükûda iken, bir dilenci sadaka istemiş; O da, O'na yüzüğünü vermişti.

56 **[Kim Allah Teâlâ'ya, Resûlüne ve mü'minlere yâr olursa şübhe yok ki onlar, Allah Teâlâ'nın hizbidir; galebeyi kazanacak olanlar onlardır.]**

57 **[Ey îmân edenler! Sizden önce kendilerine Kitab verilenler ve müşriklerden dîninizi eğlence ve oyun ittihâz edenleri dost edinmeyin. Allah Teâlâ'dan korkun. Eğer O'nun va'd ve va'dine mü'minlerseniz.]**

Bu Âyet-i Kerîme, Rifaa bin Zeyd ve Süveyd bin Hâris hakkında nâzil olmuştur. Bu iki münâfık Müslümanlığı kabûl etmiş gibi görünmüşler, zâhiren Müslüman olmuşlar, sonra da Müslümanlardan bir kısmının, kendilerine olan dostluğundan istifâde ederek, nifâk saçmaya başlamışlardı.

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلٰوةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا
ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾

58 **[Onlar birbirinizi** (ezân ve ikaametle) **namaza çağırdığınız zaman** —akılsızlıkları yüzünden— **onu bir eğlence ve oyun telâkki ederler.]**

Bu Âyet-i Celîle, evvelâ ezânın meşrûiyyetine, sonra da onunla istihza ve istihfâfın küfür olduğuna delildir.

Âyetin nüzûl sebebi hakkında iki rivâyet mevcûddur:

Ezân okunup da, Müslümanlar namaza kalktıkları vakit Yahûdîler istihza ederler:

«**Kalktılar, kalkmaz olsunlar, kıldılar, kılmaz olsunlar, rükû' ettiler, etmez olsunlar.**» derlermiş.

Süddî'nin rivâyetine göre de: Medîne'de bir Nasrânî varmış. Müezzinin «**Eşhedü enne Muhammeden resûlüllah**» dediğini işittiği vakit: «**Allah yalancıyı yaksın!**» dermiş. Bir gece, kendisi ve âilesi uykuda iken, hizmetçisi, elinde bir ateşle odasına giderken sıçrayan bir kıvılcımdan yangın çıkmış. Nasrânî de, âilesi de yanıp kül olmuş.

Âyet-i Celîle bu vak'a üzerine nâzil olmuştur.

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّٓا اِلَّٓا اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَٓا اُنْزِلَ
اِلَيْنَا وَمَٓا اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ
اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللّٰهِ مَنْ لَعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ
عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ اُو۬لٰٓئِكَ
شَرٌّ مَكَانًا وَاَضَلُّ عَنْ سَوَٓاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾

59 [**De ki «Ey Kitab ehli! Sizin, bizden hoşlanmamanızın sebebi ancak: Allah Teâlâ'ya, bize ve bizden önce indirilen Kitablara îmân edişimiz ve çoğunuzun fâsık oluşunuzdur. Başka bir şey değil!»**]

Rivâyet edilir ki: Yahûdîlerden bir cemâat Peygamber Efendimize gelerek: «**Sen, Peygamberlerden kimleri tasdîk edersin?**» dediler. Efendimiz (S.A.V.), Bakara Sûresinin 136. Âyet-i celîlesini sonuna kadar okudu.

Îsâ Aleyhisselâm'ı zikredince nübüvvetini inkâr ettikleri için: «**Vallâhi, dünyâda ve Âhirette sizin dîninizden daha şerir bir dîn bilmiyoruz.**» dediler. Bu ve müteakib Âyet-i Celîle bu sebeble nâzil olmuştur.

60 [De ki: «Ey Kitab ehli! Allah indinde sâbit olan cezâ bakımından bundan daha fenâsını size haber vereyim mi?»]

[Allah Teâlâ'nın kendilerine la'net ve gazâb ettiği, işlerinden bir kısmını maymun ve domuz şekline soktuğu kişiler ve Tâgut'a tapanlardır, ki işte bunlar yerleri daha fenâ ve doğru yoldan daha ziyâde sapmış olan kimselerdir.]

Derler ki: Tâgut'tan murâd Allah'a isyân için itâat edilen her şeydir.

وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا
آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا
يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ
السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

61 [Onlar (o münâfıklar) size geldikleri vakit: «Îmân ettik» derler. Halbuki nasıl (gizledikleri) küfürle girdilerse yine o hâlle (küfürle) çıktılar. Allah-ü azîmüşşân, onların gizlediklerini çok iyi bilir.]

62 [O münâfıkların çoğunu görürsün ki, küfür ve günâhlara, zulüm ve teaddîye, rüşvet ve ribâ yemeye koşarlar. Yaptıkları ne çirkin şey!]

63 [Âlimleri ve zâhidleri, niçin onları günâh olan sözleri söylemekten ve harâm yemekten nehyetmezler? (Bu şekilde hareketleri) yapmakta oldukları şey ne çirkin?]

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللّٰهِ
مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ اَيْد۪يهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ
يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَٓاءُ وَلَيَز۪يدَنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ
اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ
وَالْبَغْضَٓاءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ كُلَّمَٓا اَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا
اللّٰهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٦٤﴾

64 [Yahûdîler: «Allah Teâlâ'nın (rızık vermede) eli bağlıdır (sıkıdır).» dediler. Hay elleri bağlanasılar ve söyledikleri söz yüzünden la'nete uğrayasılar. Hayır, O'nun elleri açıktır. Nasıl dilerse, öyle infâk eder.]

[Celâlim hakkı için, sana Rabbinden inzâl olunan Kur'ân'dan işittikleri onlardan çoğunun küfür ve tuğyânlarını artıracak. Bununla berâber Kıyâmet Gününe kadar aralarına buğz ve adâvet ilkâ ettik.]

[Ne zaman bir harb ateşi yakmak isteseler Allah Teâlâ, onu söndürür. Onlar yeryüzünde dâimâ fesad için koşarlar. Allah-ü azîmüşşân'sa fesâdcılığı sevmez.]

Yahûdîler, ne zaman Peygamber (S.A.V.) ile harb etmek istese; Allah Teâlâ, aralarına münazea koymuş, bununla onların şerrini def'etmiştir. Ne zaman insanlarla harbettilerse, mağlûb olmuşlardır.

Tevrât'ın hükmüne aykırı hareket ettiklerinde, Hak Teâlâ üzerlerine Buhtunnasar'ı musallat etmiş; fesâd çıkardıkları vakit üzerlerine Romalı Festos'u, daha sonra Mecûsîleri, daha sonra da Müslümanları musallat kılmıştır. Bundan dolayı, her beldede Yahûdî milleti insanların en zelîl ve hakîri olmuştur.

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ
وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾

65 [**Eğer Kitab ehli** (Muhammed aleyhisselâma ve Kur'ân'a) **îmân etseler,** (maâsiden) **sakınsalardı, elbette günâhlarını mahveder ve onları cennât-i naîme girenlerden eylerdik.**]

وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرٰيةَ
وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ
وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ
مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللّٰهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ
إِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾

66 [**Eğer Kitab ehli Tevrât, İncîl ve Rableri tarafından indirilen Kur'ân ve sâir kütüb-i ilâhiyye hükümlerini ikâmet etselerdi** (zîrâ, kendi Kitablarından gayri nâzil olan kütüb-i ilâhiyyeye de îmânla mükellefdirler. Bu Kitablar da kendilerine indirilmiş gibidir), **muhakkak ki hem üstlerinden ineni hem ayakları altından geleni yiyeceklerdi** (Rızıkları genişleyecekti. Her taraflarından Allah Teâlâ'nın ni'metlerine gark olacaklardı).]

[**İçlerinde mutedil bir ümmet yok değil, fakat çoğu ne kötü işler yapıyorlar.** (Hakk'ı tahrîf ve Hak'dan yüz çeviriyorlar.)]

67 [**Yâ Muhammed! Rabbin celle şanüh'den sana indirileni teblîğ et.** (Emrettiğim gibi teblîğ) **etmezsen risâletten bir şey edâ etmiş olmazsın.**]

[Allah Teâlâ, seni insanlardan korur. Şübhesiz Allah-ü azîmüşşân, kâfirlerin sana sûikasdlerine yol vermez.]

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ
لَسْتُمْ عَلٰى شَيْءٍ حَتّٰى تُقِيمُوا التَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ
مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ
طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

68 [De ki: «Ey Kitab ehli! Tevrât, İncîl ve Rabbiniz tarafından size indirilen Kur'ân ve sâir kütüb-i ilâhiyyeye îmân ve emir ve nehiylerine ikâmet etmedikçe, siz dînden bir şey üzere değilsiniz.]

[Celâlim hakkı için, sana Rabbin celle şânüh'den nâzil olan Kur'ân, onlardan birçoğunun küfür ve tuğyânlarını artıracak. O hâlde, kâfirlerin taşkınlığına ve küfürlerine mahzûn olma.]

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِؤُنَ وَالنَّصَارٰى
مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ
وَاَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمْ رُسُلًا كُلَّمَا جَٓاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوٰٓى
اَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

69 [Şübhe yok ki, (dilleriyle) îmân edenlerle Yahûdîler, Sâbiîler, Nasrânîler: bunlardan Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe (ihlâsla) îmân edip, sâlih ameller işliyenlere korku yoktur. Mahzûn da olacak değillerdir.]

70 [Yemîn ederim ki Biz, İsrâiloğullarından (tevhîd ve nü-

büvvette) mîsâk almıştık. Onlara Peygamberler gönderdik. (Fakat) ne zaman onlara nefislerinin hoşlanmadığı şerîat ve teklîflerle bir Peygamber geldiyse, kimini tekzîb ve kimini katl ettiler.]

وَحَسِبُوٓا اَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللّٰهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾

71 [(Peygamberleri tekzîb ve katilleri yüzünden) başlarına bir belâ ve azâb gelmez zannettiler. Bu sebeble, hakkı görmez ve işitmez oldular. Sonra Allah Teâlâ, tevbelerini kabûl buyurdu. (Îsâ Aleyhisselâm'ı ve müteâkıben Muhammed sallallahü aleyhi ve sellemı gönderdi ama) içlerinden yine birçoğu kör ve sağır oldular. Allah-ü azîmüşşân, yaptıklarını bîhakkın görücüdür.]

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ
الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِيٓ اِسْرَٓائِيلَ
اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ اِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ
حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰيهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ
مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ
ثَلٰثَةٍ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّآ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا
يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

72 [«Allah, Meryem'in oğlu Mesîh'dir» diyenler; yemîn ederim ki kâfir oldular. Halbuki Îsâ Aleyhisselâm onlara: «Ey İsrâ-

İloğulları! Benim ve sizin Rabbimiz olan Allah Teâlâ'ya ibâdet edin.» demişti.]

[Zîrâ kim Allah Teâlâ'ya şerîk koşarsa, muhakkak O'na Cennet'ini harâm eder. O'nun karargâhı Cehennem'dir. Şirkle nefislerine zulmedenlerin (ateşten kurtaracak) hiçbir yardımcıları da yoktur.]

73 [Yemîn ederim ki «Allah Teâlâ, üç ilâhtan biridir.» diyenler kâfir oldular. Halbuki bir tek ilâhtan başka ilâh yoktur.]

[Eğer sözlerinden dönmezlerse içlerinden küfürde kalanlara elîm bir azâb erişecektir.]

أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللّٰهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللّٰهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٧٤﴾ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ
مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ
اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُونَ
﴿٧٥﴾ قُلْ اَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ
ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللّٰهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾

74 [Hâlâ Allah Teâlâ'ya tevbe ve (tevhîdle) istiğfar etmiyecekler mi? Allah-ü azîmüşşân, tevbe edenleri mağfiret ve istiğfâr edenlere rahmet edicidir.]

75 [Meryem'in oğlu Mesîh, başka bir şey değil, ondan önce geçen Peygamberler gibi bir Peygamberdir. (Onlar gibi, O'na da ölüm ve fenâ erer, eğer ilâh olsaydı, ölüm ve fenâ ermezdi) ve anası Meryem, (sâir kadınlar gibi) — sıdkta kemâlle muttasıf — bir kadındır. İkisi de (her insan gibi) yemek yerlerdi. (O hâlde, nasıl ilâh olurlar.) Bak, biz Âyetlerimizi onlara nasıl açık anlatı-

yoruz. Onlarsa bak nasıl Hak'tan imtinâ (ve vahdâniyyetimi inkâr) ediyorlar.]

76 [De ki: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da size zararı ve faydası olmayan şeylere mi ibâdet ediyorsunuz? Halbuki Allah-ü azîmüş-şân, her şeyi işiten ve bilendir.»]

قُلْ يَٓا اَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا ف۪ي د۪ينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعُٓوا اَهْوَٓاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَاَضَلُّوا
كَث۪يراً وَضَلُّوا عَنْ سَوَٓاءِ السَّب۪يلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ
الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوُ۫دَ
وَع۪يسَى ابْنِ مَرْيَمَۜ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾

77 [De ki: «Ey Kitab ehli! Dîninizde nâhak yere haddi tecâvüz etmeyin. Bundan evvel (Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin bi'setinden önce) dalâlete düşmüş, birçoklarını da dalâlete düşürmüş, sonra (bi'seti müteakib) doğru yoldan, nükûl ile dalâlette sâbit kalmış bir kavmin hava ve heveslerine tâbi' olmayın.]

78 [İsrâîloğullarından kâfir olanlar, Dâvûd ve Meryem'in oğlu Îsâ Aleyhisselâmların dilleriyle tel'in edildiler. Bu la'net onların isyânı ve haddi aşmaları yüzündendi.]

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُۜ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرٰى كَث۪يراً مِنْهُمْ
يَتَوَلَّوْنَ الَّذ۪ينَ كَفَرُواۜ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ
اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾

79 [Onlar, işledikleri bir fenâlıktan birbirlerini nehyetmezlerdi. Gerçekten bu yaptıkları ne çirkin şeydi.]

80 [Kitab ehlinden çoğunu görürsün ki, (Resûlüllah'a ve mü'minlere buğzlarından) müşriklerle dostluk ederler. Nefislerinin kendileri için Kıyâmet Gününe hazırladığı ne çirkin şey. Allah Teâlâ, onlara gazâbetti. Ve azâbda da ebediyen kalacaklar.]

وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ وَمَٓا اُنْزِلَ اِلَيْهِ
مَا اتَّخَذُوهُمْ اَوْلِيَٓاءَ وَلٰكِنَّ كَث۪يرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾

81 [Eğer Kitab ehli, Allah Teâlâ'ya, Peygamberine ve O'na indirilene îmân etselerdi, müşrikleri dost edinmezlerdi. Lâkin, çoğu fâsıklardır.]

لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا الْيَهُودَ
وَالَّذ۪ينَ اَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا الَّذ۪ينَ قَالُٓوا اِنَّا نَصَارٰى ذٰلِكَ بِاَنَّ مِنْهُمْ
قِسّ۪يس۪ينَ وَرُهْبَانًا وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

82 [(Yâ Muhammed!) Yemîn ederim ki Yahûdîleri ve müşrikleri mü'minlere düşmanlıkta insanların en şiddetlisi, meveddetçe en yakınlarını da her hâlde «Biz, Nasârâyız» diyenleri bulacaksın. Bunların mü'minlere yakınlık ve meveddeti, içlerinde âlim keşişler ve (Âhiret korkusıyle dünyâyı terk eden) zâhid rahibler bulunması yüzündendir. Bunlar (îmân ve Hakk'ı beyânda) kibir etmezler.]

وَاِذَا سَمِعُوا مَٓا اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُولِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَف۪يضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا
عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَٓا اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِد۪ينَ ﴿٨٣﴾

83 **[Ne zaman Resûlüllah'a nâzil olan Kur'ân'ı işitseler — Hakk'ı tanıdıklarından — gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün.]**

Bu Âyet-i Kerîme Nasrânî olup da, Efendimiz ba's buyurulduktan sonra O'na îmân ve tasdîk edenler hakkında nâzil olmuştur. İbn-i Abbas (R.A.)'a göre, bunlar Necâşî ve ashâbı idi. Cafer bin Ebû Tâlib (R.A.) Habeşistan'a hicret ettiği vakit, onlara **(Kâf Hâ Yâ Ayın Sâd)** sûresini okumuş, sûre tamamlanıncaya kadar hepsi ağlamışlardı. Bilâhare Necâşî, ulemâsından İslâm'a meyleden yetmiş kişiyi Fahr-i Kâinat sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize gönderdi. Resûl-ü Ekrem de onlara **(Yâsîn)** sûresini tilâvet buyurmuştu. Onların da gözleri yaşarmış ve müteâkıben Müslümanlığı kabûl etmişlerdi:

[Derler ki: «Yâ Rabbi! Muhammed Aleyhisselâm'a ve Kur'ân'a îmân ettik. Bizi, O'nun nübüvvetine ve Kur'ân'ın Hak Teâlâ'nın kelâmı olduğuna şahâdet edenlerle berâber yaz!»]

وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَٓاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ اَنْ يُدْخِلَنَا
رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَاَثَابَهُمُ اللّٰهُ بِمَا قَالُوا
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزَٓاءُ
الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُولٰٓئِكَ
اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ
مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾

84 **[«Rabbimiz celle ve şanüh'ün bizi sâlihlerle Cennet'e koymasına tama ederken, ne diye Allah Teâlâ'ya ve bize gelen Peygamber ve Kur'ân'a inanmayalım.]**

85 **[Hulûsla söyledikleri bu sözlere karşılık Allah Teâlâ da onları, ebediyen içinde kalmak üzere, altından ırmaklar akan Cennetlerle mükâfatlandırdı. İhsân edenlerin mükâfatı budur.]**

86 **[Kâfir olup Âyetlerimizi tekzîb edenler ise, Cehennemliktirler.]**

87 **[Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın size helâl kıldığı iyi ve güzel şeyleri nefsinize harâm etmeyin ve haddi aşmayın. Allah-ü azîmüşşân, haddi aşanları sevmez.]**

وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي
اَنْتُمْ بِه۪ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللّٰهُ بِاللَّغْوِ ف۪ٓي اَيْمَانِكُمْ
وَلٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْاَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُٓ
اِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاك۪ينَ مِنْ اَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ اَهْل۪يكُمْ
اَوْ كِسْوَتُهُمْ اَوْ تَحْر۪يرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ
اَيَّامٍ ذٰلِكَ كَفَّارَةُ اَيْمَانِكُمْ اِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُٓوا اَيْمَانَكُمْ
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِه۪ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

88 **[Allah Teâlâ'nın size rızık olarak verdiği ni'metlerden helâl, iyi ve temiz olanını yeyin. Kendisine îmân etmiş olduğunuz Allah-ü azîmüşşân'dan korkun!]**

Allah Teâlâ'nın ni'metlerini beğenmemek, onlardan kaçınmak gibi ne nankörlük edin, ne de dünyâ ni'metlerini gâye edinip, Allah'dan ve Âhiretten gaflet ederek, ihtiras ve şehvetinizin esîri olun.

Rivâyet edilir ki: Bir gün, Resûlüllah, ashâbına Kıyâmet'i anlatmış, ve son derece inzarda bulunmuş, onları azâbla korkutmuştu. Bunun üzerine, âkıbetlerinden endîşeye düşen ve içlerinde Sıddîk, Murtazâ, İbn-i Mes'ûd, Mıkdâd, Ebû Zerr ve Selmân (R. Anhüm.)'ın da bulunduğu on sahâbe; Osman bin Maz'ûn (R.A.)'un evinde toplanmışlar; bundan sonra dâimâ oruçlu olmayı, döşek

üzerinde uyumamayı, et ve yağlı yemekler yememeyi, kadınlara yaklaşmamayı, koku sürünmemeyi, eski elbiseler giyerek seyahat etmeyi ve tamâmen erkekliklerini kesmeyi kararlaştırmışlardı. Fakat haber, derhâl Resûl-ü Ekrem'e aksetmiş, hepsini huzûrlarına da'vet eylemişler ve şöyle buyurmuşlardı:

«Ben. bununla emrolunmadım. Muhakkak ki nefsinizin üzerinizde bir hakkı vardır. Binâenaleyh oruc tutun, fakat iftâr da edin. Namaz kılın, fakat uyuyun da. Ben namaz kılarım, uyku da uyurum; oruc tutarım, iftâr da ederim. Et de yerim, yağ da yerim. Kadınlarla temâsda da bulunurum. Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir.»

Âyet-i Kerîme, bu hadîs-i te'yîden nâzil olmuştur.

89 **[Allah Teâlâ, sizi yemînlerinizde — bilmiyerek ettiğiniz — lâğvla muâhaza etmez. Fakat bağlandığınız yemînler yüzünden muâhaza eder.]**

[Yemîni bozmanın keffâreti: Âilenize yedirdiğinizin orta derecesinden on fakîri doyurmak, yâhûd âilenize giydirdiğinizin orta derecesinden on fakîri giydirmek veyâ bir esîr azâd etmektir. Bu üç nev'î keffâretten birini bulamayan, üç gün oruc tutar. İşte bozduğunuz yemînlerinizin keffâreti budur. Yemînlerinizi koruyun (bozmayın, yâhûd dilinizi yemîne alıştırmayın). **Allah Teâlâ, Âyetlerini size böyle beyân ediyor. Tâ ki şükredesiniz.]**

Yemîn keffâretinin tafsîlâtı Fıkıh Kitablarındadır.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْاَنْصَابُ وَالْاَزْلَامُ
رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ اِنَّمَا
يُرٖيدُ الشَّيْطَانُ اَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَٓاءَ فِي الْخَمْرِ
وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَعَنِ الصَّلٰوةِ فَهَلْ اَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾

90 **[Ey îmân edenler! Şarâb, kumar, tapınmak için dikilmiş olan taşlar, fal için kullanılan oklar, Şeytan'ın murdar işlerindendir. O hâlde, ondan kaçının ki felâh bulasınız.]**

91 [Şeytan; şarâb ve kumarla sırf aranıza düşmanlık ve kin salmak ve sizi Allah Teâlâ'yı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi? (Vazgeçin!)]

İçki hakkında bir çok hadîs-i şerîfler vardır, ki biri şudur: Peygamber (S.A.V.):

«Allah şarâba, onu içene, verene, satana, alana, yapana, yaptırana, götürene, götürülene ve parasını yiyene lâ'net etmiştir.» buyurdu.

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ
فَاعْلَمُوا اَنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا اِذَا مَا اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَاٰمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَاَحْسَنُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

92 [Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin. (Emir ve nehiylerine muhalefetten) sakının. Şâyet (itâatten) yüz çevirirseniz bilin ki, Bizim Resûlümüze vâcib olan vahyi tebliğdir. (Yüz çevirişiniz O'na zarar vermez, belki kendinize zarar etmiş olursunuz.)]

93 [Îmân edip de sâlih ameller işleyenler, (bundan böyle harâm olan şeylerden) sakındıkları, îmânlarında sebât ve sâlih ameller işlemeye devâm ettikleri, sonra yine harâm kılınandan sakınıp harâm olduğuna inandıkları, sonra da takvâda, ma'siyetlerden sakınmakta devâm ederek güzel işler arayıp onunla iştigâl eyledikleri (ihsânda bulundukları) takdîrde, evvelce, tattıklarından kendilerine bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ ihsân edenleri sever.]

Rivâyet edilir ki: Şarâbın tahrîmine âid Âyet-i kerîme nâzil olduktan sonra ashâb:

«Yâ Resûlallah! Bundan evvel vefât eden ve içmiş olan kardeşlerimizin hâlleri ne olacak?» diye sormuşlar. Âyet-i celîle, bunun üzerine nâzil olmuştur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ
تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدَىٰ
بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ
وَأَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ
بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ
أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ
وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

94 **[Ey îmân edenler! (Siz ihrâmda iken) gâib hakkında kendisinden korkanları temyîz etmek için, ellerinizin ve mızraklarınızın erişebileceği bir avla, Allah Teâlâ muhakkak sizi imtihan edecektir. Bundan sonra kim aşırı hareket ederse ona elîm bir azâb vardır.]**

Bu Âyet-i kerîme, Hudeybiye senesi nâzil olmuş ve bu imtihân o sene vuku' bulmuştur. Resûlüllah ve ashâb ihrâmda iken, Ten'îm mevkiine geldikleri vakit, başta âhu olmak üzere birçok av hayvanına raslamışlar. Kuşlar yüklerinin arasına varıncaya kadar girmiş, elle tutulabilecek kadar yanlarına sokulmuş. Fakat ashâb, ihrâmda bulundukları ve binâenaleyh bunlara dokunmaktan memnû' oldukları için avlanmamışlar. Mücerred Allah Teâlâ'nın emrine itâat ve O'nun rızâsına tebâiyyet etmişler, önlerine gelen ve hırslarını tahrîk eden dünyâ ni'metine arka çevirmişlerdir.

Filhakîka böyle alelâde bir av için kendilerini tutamamış, Allah Teâlâ'nın hükmüne riâyet edememiş olsalardı, nefislerin daha ziyâde meyyâl ve daha ziyâde harîs olacakları şeylere karşı nasıl sabredebilirlerdi?

İşte ashâb; emânat-ı ilâhiyyeye ehliyet te'mîn edecek böyle bir imtihandan geçirilmişlerdi. Her mü'minin öyle bir fazîletle temâ-

yüz etmesi îcâb eder ki, harâm olan şeyler şöyle dursun, aslı helâl olan ni'metler, etrâflarına saçılmış, önlerine konulmuş olsa bile, Allah Teâlâ'nın izni ve cevâz-ı şer'î olmaksızın el uzatılmasın. Salâhiyetsiz hiçbir şeye dokunmasın. Nefsine sâhib, temâyüllerine hâkim, evâmir-i ilâhiyyeye münkad olsun. Ancak bu sûretledir, ki her türlü emânete ehil ve ahlâkî fazîletlerle bezenmiş ve yükselmiş olur.

95 [**Ey îmân edenler! İhrâmda iken avlanmayın. İçinizden kim bir av hayvanını bilerek öldürürse, cezâsı: İki âdil kimsenin hükmiyle öldürdüğü hayvanın benzeri ve Kâ'be'ye götürülen bir hayvanı kurban etmektir. Yâhûd keffâreti: O nisbette fukarâyı doyurmak veyâ onun dengi oruc tutmaktır. Tâ ki işlediğinin vebâlini tatsın. Allah Teâlâ, geçmişi afv buyurdu. Fakat kim bir daha böyle yaparsa, Allah Teâlâ ondan intikamını alır. Allah-ü azîmüşşân, hükmünde gaalibtir. Mâ'siyette isrâr edene intikam sâhibidir.**]

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ وَحُرِّمَ
عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

96 [**Denizde avlanmak** ve o avı **intifâınız için size de müsâfirlerinize de helâl kılındı.**]

Tâzesini veyâ kuru ve tuzlusunu yer, yâhûd ticâret eder faydalanırsınız.

Deniz tâbiri: Göl, nehir, ırmak, dere, büyük havuz ve menbâlara da şâmildir.

Rivâyet edildiğine göre; Âyet-i kerîme Benî Müdlic hakkında nâzil olmuştur. Bunlar sahile inerler, suyun çekilmesiyle kenarda kalan balıklardan faydalanırlardı.

İmâm Şâfiî: «**Deniz suyu temiz ve temizleyicidir. Ölüsü helâldir.**» hadîs-i şerîfinden istidlâl ederek gerek balık nev'inden olsun, gerek olmasın, denizde avlanan her hayvanın helâl olduğuna kaail olmuşsa da müteâref olan balıktır. Balık, boğazlanmadan yendiği için meyte denilmiştir. Yoksa kendi kendine denizde ölen hayvan balık da olsa yenmez.

[Kara avı ise, ihrâmda bulunduğunuz müddetçe, harâm kılındı. Huzûrunda haşr olunacağınız Allah Teâlâ'dan korkun.]

جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ
الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَٓائِدَ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا
فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾

97 [Allah Teâlâ, beyt-i harâm olan Kâ'be'yi, şehr-i harâmı, hacı kurbanını, gerdanlıklı kurbanlıkları nâsın dîn ve dünyâ işlerinin yerine gelmesine sebeb kıldı. Bütün bunlar, Allah Teâlâ'nın göklerde ve yerde ne varsa hepsine ilmi muhît olduğunu, her şeyin sebeblerini ve menfaatlerini hakkiyle bilici olduğunu bilmeniz içindir.]

اِعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاللّٰهُ
يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

98 [Bilin ki Allah Teâlâ'nın (harâmı irtikâb ve bunda israr edenlere) muhakkak ikaabı şedîd ve (harâm olan şeylerden sakınanlara) gufran ve merhameti belîğdir.]

99 [Peygamber üzerine vâcib olan ancak (emrolunduğunu; ahkâm-ı ilâhiyyeyi) teblîğdir. Allah-ü azîmüşşân; açıkladıklarınızı da, gizlediklerinizi de bilir.]

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ
كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ
لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ
لَكُمْ عَفَا اللّٰهُ عَنْهَا وَاللّٰهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

100 **[De ki: «Murdarın çokluğu hoşunuza gitse de, murdarla temiz hiçbir vakit bir olmaz. O hâlde ey kâmil akıl sâhibleri, Allah Teâlâ'dan korkun.** (Temiz olmayan şeylerden kaçının.) **Olur ki felâha erersiniz.]**

101 **[Ey îmân edenler!** (Resûlüllah'a) **size açıklanınca fenânıza gidecek birtakım şeyleri sormayın. Onları şayet Kur'ân indirildiği esnâda sorarsanız, hükmü size açıklanır** (ve sizi üzer). **Allah Teâlâ, o suâlinizi afvetti. Allah-ü azîmüşşân Gafûr ve Halîm'dir.]**

Hazret-i Ali'den rivâyet edildiğine göre: Hac hakkında وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ Âyet-i nâzil olduğu zaman Resûlüllah bir hutbe i'râd etmiş, Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâ ettikten sonra; **«Allah, üzerinize haccı farz kıldı.»** buyurmuştur.

Benî Esed'den Ukâşe ibn-i Mihsan ve bir rivâyette Sürâka bin Mâlik: «Her sene mi, yâ Resûlallah!» dedi. Resûlüllah cevâb vermedi. O da suâlini üç def'a tekrâr etti.

Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem (S.A.V.): **«Hayır, fakat evet demiyeceğime nasıl emîn oldun? Vallâhi evet desem, vâcib olacaktı ve o zaman dayanamıyacaktınız. Terk ettiğiniz takdîrde de kâfir olacaktınız. Binâenaleyh Benim, sizi terk ettiğim müddetçe siz de Beni terk ediniz. Sizden evvelki ümmetlerin helâki çok suâl sormaları ve ihtilâflarından oldu. Bir şeyi emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar tutun. Bir şeyden nehyettiğim zaman da sakının.»** buyurdu.

Hazret-i Enes ve Ebû Hüreyre'den rivâyet edildiğine göre de: Ashâb'dan ba'zıları birçok şeyler sormuşlardı. Hattâ içlerinden bu husûsta pek fazla ısrâr edenleri olmuştu. Bir gün Resûlüllah, öf-

keli bir hâlde hutbeye kalktı. Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâdan sonra:

«Sorunuz, vallâhi şu makamda bulunduğum müddetçe her ne sorarsanız cevâb vereceğim.» buyurdu.

Ashâb-ı kirâm başlarına bir tehlike gelmek üzere bulunduğundan korktular. Enes (R.A.) diyor ki: «Sağıma soluma baktım, herkes başına elbisesini çekmiş ağlıyordu. Benî Sehm'den Abdullah ibn-i Huzâfe, ki bir münâzaa ettiği vakit babasının gayrisine nisbet edilirdi. Kalktı: «Yâ Nebiyyallah! Benim babam kim?» dedi.

Aleyhisselâtü vesselâm da: «Huzâfe ibn-i Kaysizühri» buyurdu.

Diğer biri de kalktı: «Benim babam nerede?» diye sordu. Resûl-ü Ekrem: «Ateşte!» buyurdu.

Sonra da Hazret-i Ömer (R.A.) kalktı:

«Biz Rab olarak Allah'a, dîn olarak İslâm'a, Resûl ve Nebî olarak Muhammed Aleyhisselâm'a râzı olduk. Biz fitnelerden Allah'a sığınırız. Henüz câhiliyyetten ve şirkten yeni kurtulduk. Binâenaleyh bizi afvet yâ Resûlallah!» dedi.

Resûlüllah da sükûnet buldu.

Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebinin bu vak'alar olduğu rivâyet edilmektedir.

قَدْ سَاَلَهَا

قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ اللّٰهُ

مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلٰكِنَّ الَّذِينَ

كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾

102 [**Sizden evvel de bir kavim onları sordu, sonra bu yüzden kâfir oldular.**]

103 [**Allah Teâlâ ne Bahıyre, ne Sâibe, ne Vasîyle ve ne Hâm'dan hiçbirini meşrû kılmamıştır. Fakat o kâfirler,** (bu ettikleri tahrîmi, Allah Teâlâ'ya nisbet ederek) **yalan söylüyor, iftirâ ediyorlar. Onların pek çoğunun akılları ermez.**]

Câhilıyyet devrinde bir deve beş batın doğurur, beşincisi erkek olursa kulağını bahreder - yararlar - ve sonra salıverirlerdi. Artık o deveye ne binerler, ne südünü sağarlar ve ne yük yüklerlerdi. Bu kabîl develere (Bahîyre) derlerdi.

Bir adam hasta olur veyâ bir yakını kaybolursa, «İyi olursam yâhûd kaybım bulunursa putlara devem nezir olsun.» derler, onu da Bahîyre gibi bırakırlar ve ondan faydalanmayı kendilerine harâm ederlerdi. Bu adak edilen develere (Sâibe) derlerdi.

Bir koyun yedinci batında dişi doğurursa kendilerinin, erkek doğurursa putların olurdu. Onu kesip yerlerdi. Eğer biri erkek, diğeri dişi ikiz doğurursa; «Dişi, erkeğe kavuştu» derler, bu dişiden dolayı erkeğini de kesmezlerdi. Buna da (Vasîyle) adını verirlerdi.

Bir erkek devenin dölünden on batın doğarsa onun sırtını harâm telâkkî eder, onu hiçbir su ve mera'dan menetmezler ve yük yüklemezlerdi. Bu develere de (Hâm) derlerdi.

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا
مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَا اَوَلَوْ كَانَ اٰبَٓاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا
يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

104 [Ne zaman onlara: «Allah Teâlâ'nın Kitabına ve Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin sünnetine gelin» denilse; «Bize, babalarımızdan bulduğumuz dîn kifâyet eder» derler. Ya babaları bir şey bilmiyen, doğru yola gitmeyen kimselerse... (Yine kifâyet eder mi?)]

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ اِذَا
اهْتَدَيْتُمْ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

105 [Ey îmân edenler! Nefislerinizi muhâfaza ve ıslâh edin. (Gücünüz yettiği kadar münkeri nehyeder, kötülüklerden sakınır), doğru yolu tutarsanız, dalâlette olanlar size zarar veremez. Hepinizin dönüşü âkıbet Allah Teâlâ'yadır. O vakit O, size bütün yaptıklarını bildirecektir.]

Bir hadîs-i şerîfde:

«Kim bir münkeri görüp de onu eliyle değiştirmeye gücü yeterse değiştirsin. Ona gücü yetmezse diliyle, ona da gücü yetmezse kalbiyle tağyîr etsin.» buyurulmuştur.

Hazret-i Sıddîk (R.A.) da bir gün minberde:

«Ey nâs! Siz bu Âyeti okur, yerinin gayriye kor, ne olduğunu bilmezsiniz. Ben Resûlüllah'tan işittim. Diyordu ki: Nâs bir münkeri görür de değiştirmezlerse Allah Teâlâ umûmiyetle hepsine ikaab eder, binâenaleyh mârufu emir ve münkerden nehyediniz. يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا Âyetini yanlış anlıyarak mağrur olup da her biriniz, neme lâzım ben nefsime bakarım, demesin. Vallâhi ya mârûfu emir ve münkerden nehyedersiniz, yâhûd Allah sizin üzerinize şer olanlarınızı kullanır da onlar size en kötü azâbları peylerler. Sonra iyileriniz duâ eder de müstecab olmaz ilh..» demiştir.

Diğer bir hadis-i şerîfde de:

«Hiçbir kavim yoktur ki içlerinde münker işlensin veyâ fenâlık yol alsın ve onlar, onu tağyîr ve inkâr etmesinler de onların hepsine ukubetini tâmîm etmek Allah'a hak olmasın, olmaz. Her hâlde umûmu ukubete müstehak olur. Sonra da duâları müstecab olmaz.» buyurulmuştur.

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ

اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حٖينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ

مِنْكُمْ اَوْ اٰخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ

مُصٖيبَةُ الْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ

اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرٖي بِهٖ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ

اللّٰهِ اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الْاٰثِمٖينَ ﴿١٠٦﴾

106 **[Ey îmân edenler! Sizden birinize ölüm gelip çatar da vasiyyet etmek isterse, aranızda ya içinizden adl sâhibi iki kimseyi veyâ bulunmazsa milletinizin gayri iki kişiyi şâhid tutun!]**

Fakat bu iki gayr-i müslimin şehâdeti, ancak yolculuk esnâsında ve Müslüman iki şâhidin bulunamaması hâlindedir.

Rivâyete göre; **«veyâ bulunmazsa, milletinizden gayri iki ki-**

şiyi şâhid tutun!» âyet-i kerîmesi, «Sizden olan iki âdil kişiyi şâhid tutun!» âyet-i ile neshedilmiştir. Gerçi İslâmiyetin başında Müslümanlar az olduğu için gayr-i müslimlerin şâhidliği kabûl edilirdi. Fakat bu hüküm kalkmıştır. Ba'zıları hükmün kalkmadığını, Müslüman bulunmadığı vakit kâfirin şâhid tutulabileceğini söylemişlerdir. Kâdî Şüreyh: «Bir yerde vasiyyete şâhid tutulacak kimse bulunmazsa, iki kâfiri şâhid yapmak câizdir. O kimsenin mü'min veya kâfir olması fark etmez.» demiştir. İmdi kâfirin mü'min üzerine şâhidliği yalnız yolculukda vasiyyet yapılırken câizdir. Başka yerde câiz değildir.

Hasan-ı Basrî ile Zührî'ye göre âyetteki; «Sizden âdil iki kişi»den murâd; vasiyyet edenin kabîlesinden iki kişidir. «Milletinizden gayri iki kişi»den murâd da; «Sizin kabîlenizden olmayan» demektir. Yoksa, hiç bir hükümde kâfirin, Müslüman aleyhine şâhidliği kabûl edilmez.

Bu Âyet-i celîlenin, Kur'ân'ın i'râbı, ma'nâsı ve hükmü i'tibâriyle en müşkül Âyetlerinden olduğu söylenmiştir.

[Eğer yeryüzünde seferde iken başınıza ölüm sebeblerinden bir şey erer de, o milletinizden gayri iki kişi şahâdet ederlerse, onları namazdan (İkindi namazı, yâhûd onların namazından) sonra alıkoyun. Haklarında şübheye düşerseniz, Allah Teâlâ'ya şöyle yemîn etsinler: «Hakkında şahâdet ettiğimiz akrabâmız da olsa, yemînimizi dünyânın hiçbir şeyine (hiçbir menfaatine) değişmeyiz. Allah yolunda ettiğimiz şahâdeti gizlemeyiz. Yoksa muhakkak günâhkârlardan oluruz.» desinler.]

فَاِنْ عُثِرَ عَلٰٓى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّٓا اِثْمًا
فَاٰخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذ۪ينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْاَوْلَيَانِ
فَيُقْسِمَانِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَٓا اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَٓا
اِنَّٓا اِذًا لَمِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٠٧﴾ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلٰى
وَجْهِهَٓا اَوْ يَخَافُٓوا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاسْمَعُوا وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿١٠٨﴾

107 [**Eğer** (İslâm'dan gayri olan) **o iki şâhidin** (hıyânet, hırsızlık, yalan yere yemîn gibi) **muhakkak bir vebâle müstehak olduklarına ittılâ hâsıl edilirse, o vakit, o iki şâhidin yerine, haksızlığa uğrayan vereseden iki kişi —ki bunlar ona daha lâyık ve ölüye de daha yakındırlar— kaaim olur. Allah Teâlâ'ya şöyle yemîn ederler: «Billâhi, bizim şehâdetimiz, onların şehâdetinden daha doğrudur. Biz hakkı tecâvüz etmedik. Etmiş olsak muhakkak zâlimlerden oluruz.**]

108 [**Bu redd-i yemîn hükmü, şâhidlerin şehâdeti** (tahrîf ve hıyânet etmeksizin) **tahmîl olundukları vecih üzere ifâ etmelerine, yâhûd yemînlerinden sonra, yemînlerinin mîrâsçılara** (tevcîh ve) **reddedilmesinden** (ve binâenaleyh rüsvây olmaktan) **korkmalarına daha yakındır. Allah Teâlâ'dan korkun.** (Hıyânet ve yalan yere yemînden sakının) **Emr-i ilâhiyyi dinleyin.** (Muhâlefet ederseniz, fâsıklardan olursunuz) **Allah-ü azîmüşşân, fâsık olanlara hidâyet etmez.**]

Yukarıdaki üç âyetin inmesine sebeb şu olduğu rivâyet edilir: «Temîm-i Dârî ile Adiy b. Hâtim Müslüman olmazdan önce Hıristiyanmışlar. Ticâret için Şam'a gitmişler. Amr b. Âs'ın azâdlısı Bedîl (veyâ Büdeyl) de onlarla berâbermiş. Bedîl, Müslümanmış. Şam'a vardıklarında Bedîl, hastalanmış. Ve bütün malını bir kâğıda yazıp gizlice eşyâsının arasına saklamış. Sonra hastalığı artınca bütün mallarını Temîm ile Adiy'ye teslîm ederek Medîne'deki âilesine göndermelerini ısmarlamış; ve ölmüş. Temîm'le arkadaşı eşyâsının arasında bir gümüş kap içinde 300 miskal gümüş bulup almışlar. Diğer mallarını Medîne'ye götürüp Bedîl'in âilesine vermişler. Âilesi, eşyânın içinde yazılı kâğıdı bulup okumuşlar. Bakmışlar ki, gümüş kapla 300 miskal gümüş yoktur. Temîm'le Adiy'ye: «**Bedîl size verdiği bu eşyâdan bir şey sattı mı?**» diye sormuşlar. «**Hayır!**» cevâbını alınca:

— «**Bize getirdiğiniz eşyânın içinde bir kâğıd çıktı. Size teslîm edilen şeylerin hepsi yazılı. Yalnız gümüş bir kap içinde 300 miskal gümüşden bahsediliyor; onu bulamadık.**» demişler. Temîm'le Adiy:

— «**Onun, bize verdiği, şu size teslîm ettiklerimizdir. Başka bir şey bilmiyoruz.**» diye inkâr etmişler. Bunun üzerine mîrâsçılar, onları Peygamber (S.A.V.)'e götürmüşler. O'nun huzûrunda da inkârda ısrâr ve yemîn edince, Resûlüllah (S.A.V.), kendilerini serbest bırakmış. Bilâhare gümüş kap ellerinde bulunmuş. Mîrâsçılar da'vâ edince:

— Biz bunu Bedîl'den satın aldık. Lâkin satın aldığımızı isbât edecek beyyînemiz olmadığından söylemedik, demişler.

Mîrâsçılar, onları yine Peygamber (S.A.V.)'e götürmüşler.

«Eğer o iki şâhidin hıyânet, hırsızlık, yalan yere yemîn gibi bir cürüm işledikleri görülürse ilâh...» âyet-i kerîmesi inince, mîrâsçıların kabîlesinden olan Amr b. Âs ile Muttalib b. Ebî Vedâa gelip, o kabın Bedîl'e âid olduğuna şâhidlik ve yemîn etmişler. Ve kap, mîrâsçılara verilmiş.

Temîm-i Dârî, Müslüman oldukdan sonra:

— **Allah ve Resûlünün söyledikleri doğrudur. O kabı, ben almıştım. Allah Teâlâ'dan mağfiret dilerim,** diyerek i'tirâfta bulunmuştur.

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَٓا اُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ
لَنَاۜ اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

109 [**O gün Hak celle ve alâ, bütün Peygamberi toplayacak,** (ümmetlerinizi tevhîd ve tâatime da'vet ettiğiniz zaman) **«Size ne cevâb verildi?» buyuracak.** «(Senin bilgin yanında) **bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şübhe yok ki, gaybları hakkiyle bilen ancak Sensin!» diyecekler.**]

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسَى ابْنَ
مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَت۪ي عَلَيْكَ وَعَلٰى وَالِدَتِكَۢ اِذْ اَيَّدْتُكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًاۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْج۪يلَۚ وَاِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطّ۪ينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْن۪ي فَتَنْفُخُ ف۪يهَا فَتَكُونُ طَيْرًا
بِاِذْن۪ي وَتُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْن۪يۚ وَاِذْ تُخْرِجُ

الْمَوْتٰى بِاِذْن۪يۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿١١٠﴾

110 [Allah Teâlâ, o zaman: «Ey Meryem oğlu Îsâ!» buyuracak. «Sana ve anana olan ni'metimi hatırla.» Hani, seni Rûh'ül-Kudüsle te'yîd etmiştim. Beşikteyken de, yetişkinken de insanlarla konuşuyordun.]

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, Îsâ Aleyhisselâm, otuz yaşında Peygamber olmuş ve otuz ay Peygamberlik ettikten sonra re'f olunmuştur.

[Hani sana Kitabı, hikmeti, Tevrât ve İncîl'i öğretmiştim. Hani iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şey yapmıştın. Ona üflüyordun da iznimle kuş oluveriyordu.]

[Anadan doğma körü, abraşı da iznimle iyi ediyordun. Yine iznimle ölüleri (kabirden diri olarak) çıkarıyordun. Ve hani seni (öldürmeye kasdetmişlerdi de) İsrâiloğullarının elinden kurtarmıştım. (Öldürememişlerdi.)]

[Kendilerine açık delîl ve mu'cizeler getirdiğin zaman da içlerinden kâfir olanlar: «Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.» demişlerdi.]

وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيّ۪نَ اَنْ اٰمِنُوا ب۪ي وَبِرَسُول۪يۚ قَالُٓوا
اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ
يَا ع۪يسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَط۪يعُ رَبُّكَ اَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا
مَٓائِدَةً مِنَ السَّمَٓاءِۜ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ ﴿١١٢﴾

111 [Ve, hani Havâriyyûn'a: «Bana ve Resûlüme îmân edin» diye ilhâm etmiştim. «(Allah Teâlâ ve Resûlüne) îmân ettik. (Yâ Îsâ!) Sen de şâhid ol ki biz Müslümanlarız» demişlerdi.]

112 [Hani Havâriyyûn: «Ey Meryem oğlu Îsâ! (duâ etsen) Rabbin celle şânüh, bize (bugün) gökten bir mâide (bir sofra yemek) indirebilir mi?» demişlerdi. Îsâ Aleyhisselâm: «Eğer Allah Teâlâ'nın kudretine ve benim nübüvvetime gerçekten îmân eden-

lerdenseniz, Allah Teâlâ'dan korkun» (îmân ve ihlâs iddiânızda sizi şübheye düşürecek böyle bir istekte bulunmayın) **demişti.]**

قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ
أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾

113 [**Havâriyyûn: Biz, dediler,** (gerçi Allah Teâlâ'nın kudretine şübhemiz yok, fakat,) **istiyoruz ki** (teberrüken) **ondan yiyelim,** (kudretinin kemâlini görerek) **kalblerimiz yatışsın ve senin bize gerçek söylediğini** (nübüvvet iddiânda doğruluğunu Hak Teâlâ'dan sıdkile her ne istersen vereceğini) **bilelim. Ve O'na** (Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine, kudretine, nübüvvet ve risâletine) **şehâdet edenlerden olalım.]**

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا
عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾
قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا
لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ
سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ
عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ
الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي
وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ

114 [**Îsâ Aleyhisselâm, şöyle yalvardı: «Ey Allah'ım, ey Rabbimiz! Bize** (bugün) **gökten bir mâide inzâl et, ki hem evvelimiz, hem âhirimiz için bir bayram,** ve (senin kudretine ve benim nübüvvetimin gerçekliğine) **senden bir nişâne olsun. Bizi rızıklandır. Sen, rızık verenlerin en hayırlısı** (rızkın hâliki) **sın.**]

115 [**Allah Teâlâ buyurdu: «Ben o mâideyi size elbette inzâl ederim. Fakat kim bu mâidenin indirilişinden sonra kâfir olursa, ona öyle azâb ederim ki âlemlerden kimseye o azâbı etmem!**]

Bu mâidenin inip inmediği hakkında müfessirler arasında üç rivâyet mevcûddur:

1) **Cumhûr'un rivâyetine göre:** İki bulut arasında kırmızı bir sofra inmiştir. Göğe bakarlarken gelip önlerine kondu.

Îsâ Aleyhisselâm ağladı: «**İlâhî! Beni şükreyleyenlerden et. Bunu bir rahmet kıl. Ukubet kılma.**» diye duâ etti. Kalkıp abdest aldı. Namaz kıldı. Yine ağladı. Sonra sofranın örtüsünü **açtı** ve «**Bismillâh hayrür-râzıkıyn**» dedi.

Ne görsünler: Mâidede kızarmış, pulsuz, kılçıksız, yağları damlıyan bir balık. Baş tarafından tuz, kuyruk tarafında sirke ve etrafında pırasadan gayri her çeşit sebze ve birincisinde zeytin, ikincisinde bal, üçüncüsünde tereyağı, dördüncüsünde peynir ve beşincisinde pastırma bulunan beş yufka vardı.

Havariyyun'dan Şem'un sordu: «Yâ **Rûhullah! Bu sofradakiler dünyâ yemeklerinden mi, Âhiret yemeklerinden mi?**» dedi.

Îsâ Aleyhisselâm: «**Hayır,**» diye cevâb verdi, «**ikisinden de değil, belki Allah Teâlâ'nın kudretiyle ihtirâ ettiği şeyler. Yeyiniz ve şükrediniz, ki ni'metini size ziyâdeleştirsin.**»

Sonra: «**Yâ Rûhullah! Bu mu'cizeden bize bir mu'cize daha göstersen.**» dediler.

Îsâ Aleyhisselâm: «**Ey balık! Allah Teâlâ'nın izniyle diril!**» dedi.

Balık hemen dirildi. Sonra: «**Dön eski hâline!**» dedi. Yine kızarmış bir balık oldu.

Müteakiben mâide uçup gitti. Buna rağmen, içlerinde sonradan yine isyân edenler oldu. Maymun ve hınzıra meshολundular.

Mâide, bir Pazar günü indirilmiştir. Ve Pazar gününün Hıristiyanlarca bayram ittihâz edilmesi bu sebebdendir, denilir.

2) **Diğer bir rivâyete göre de:** Mâide, kırk gün, günaşırı indirilmişti. Fakîr, zengin herkes yemeklerinden yemişti. Yiyen fakîrler zengin olmuştu ve hasta olanlar iyileşmişti ve ölünceye kadar bir daha hastalık yüzü görmemişlerdi.

Bilâhare Allah Teâlâ:

«Mâidemi, zenginlere ve sağlamlara değil, fakîrlere ve hastalara tahsîs et» diye vahyetti. İçlerinde isyân eden seksen üç kişi maymun ve hınzıra mesholundu.

3) **Bir rivâyete göre de:** Allah Teâlâ, va'dini şarta ta'lîk edince, istiğfâr etmişler, böyle bir tehlikeyi göze alamayız ve binâenaleyh istemeyiz.» demişlerdi. Mâide de indirilmedi.

Ba'zı Sofiyun ise: «Mâide, rûhun gıdâsı olan ma'rifettir.» demişlerdir.

116 [**Allah Teâlâ: «Ey Meryem oğlu Îsâ! Nâsa, Allah Teâlâ'dan gayri beni ve anamı iki ilâh ittihâz edin, diye sen mi söyledin?»**] buyurduğu zaman:

[**Îsâ Aleyhisselâm: «(hâşâ) Seni tenzîh ederim yâ Rab! Hak olmayan sözü söylemek bana yaraşmaz. Eğer ben, onu söylemiş olsaydım Sen elbette bilirdin. Sen** (ilân ettiklerim şöyle dursun) **nefsimde gizlediklerimi de bilirsin ama, ben, bilginden gizlediğini, bana bildirmediğini bilmem.** (Binâenaleyh söylemediğimi bildiğin hâlde, bana bu soruyu sormaktaki hikmet-i sübhâniyyeni de bilmem!) **Şübhe yok ki bütün gaibleri hakkiyle bilici ancak Sensin.**]

أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾
إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ اللَّهُ هٰذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ
عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾ لِلَّهِ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

117 [**Ben, onlara ancak bana emrettiğin** (tevhîdi) **söyledim. Rabbim ve Rabbiniz Allah celle şânühü'ye kulluk edin, dedim. İçlerinde bulunduğum müddetçe üzerlerinde şâhiddim. Fakat vak-**

tâ ki beni aralarından aldın. Üzerlerinde mürâkıb ancak Sen kaldın. Ve zâten, Sen her şeye şâhidsin.]

118 **[Eğer onlara azâb edersen, şübhe yok ki onlar Senin kulların** (mülk senin, hak senin, adl senindir). **Şâyet mağfiret edersen... Yine şübhesiz Azîz ve Hakîm Sensin, dedi.]**

Ne azâbında bir haksızlık, ne mağfiretinde bir isâbetsizlik düşünülebilir. Ne istersen yaparsın ve ne yaparsan aynı hikmettir. Ne hükmüne müdâhale ve ne hikmetine i'tirâz edilemez. Her korkunun mercii Sen, her ümidin mercii yine Sensin. Ulûhiyet ve hâkimiyet ancak Senindir.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, bütün bir gece bu Âyet-i celileyi okuyarak ümmetinin afvını niyâz etmişlerdir.

119 **[Allah Teâlâ buyurur: «Bugün, sâdıklara sadâkatlerinin fayda vereceği gündür. Onlar için ağaçların altından ırmaklar akan Cennetler vardır. Ebediyen orada kalacaklar. Allah Teâlâ** (tâatleriyle) **onlardan râzı olmuştur. Onlar da Allah Teâlâ'dan hoşnûd olmuşlardır. İşte en büyük feyz ve saâdet budur.]**

120 **[Göklerin, yerin ve içlerinde ne varsa hepsinin mülkü Allah Teâlâ'nındır. O her şeye hakkiyle kaadirdir.]**

BİRİNCİ CİLDİN SONU

BU CİLTDEKİ SÛRELER

Sûre No:	Sûrenin Adı:	Âyet sayısı	Sahîfe
1	FÂTİHA	7	9 — 23
2	BAKARA	286	24 — 204
3	ÂL-İ İMRÂN	200	205 — 293
4	NİSÂ'	176	294 — 372
5	MÂİDE	120	373 — 438

FİHRİST

(Bu ciltde geçen mevzû' ve mefhûmlar)

— A —

Abdest: Mâide: 6.

Adak: Bakara: 270; **Âl-i İmrân:** 35.

Adâlet: Bakara: 282; **Âl-i İmrân:** 8, 18, 21; **Nisâ':** 3, 58, 127, 129, 135; **Mâide:** 8, 42, 95, 106.

Âdem Aleyhisselâm: Bakara: 31, 33, 34, 35, 37; **Âl-i İmrân:** 33, 59.

Âfiyet: **Âl-i İmrân:** 49; **Mâide:** 110.

Afv: Bakara: 52, 109, 178, 187, 219, 237; **Âl-i İmrân:** 134, 152, 155, 159; **Nisâ':** 43, 95, 99, 101, 149, 153; **Mâide:** 13, 15.

Ağaç: Bakara: 33.

Ağır davranmak: Nisâ': 72.

Ağır yük: Bakara: 225, 286; **Âl-i İmrân:** 81.

Ağız: Âl-i İmrân: 118, 167; **Mâide:** 41.

Ahd: Bakara: 27, 40, 63, 80, 83, 84, 93, 100, 124, 125, 127; **Âl-i İmrân:** 76, 77, 81, 183, 187; **Nisâ':** 21, 90, 154, 155; **Mâide:** 7, 12, 13, 14, 70.

Âhiret: Bakara: 4, 86, 94, 102, 114, 130, 200, 201, 217, 220; **Âl-i İmrân:** 22, 45, 56, 77, 85, 145, 148, 152, 176; **Nisâ':** 74, 77, 134; **Mâide:** 5, 33, 41.

Âhiret Günü: Bakara: 8, 62, 126, 177, 228, 232, 264; Âl-i İmrân: 114; **Nisâ':** 38, 39, 59, 136, 162; **Mâide:** 69.

Ahlâk: Bakara: 129, 151, 172, 232; **Âl-i İmrân:** 77, 164; **Nisâ':** 49.

Âile: Âl-i İmrân: 121; **Nisâ':** 25, 35, 92; **Mâide:** 86.

Akd: Bakara: 235, 237; **Nisâ':** 33; **Mâide:** 1, 89.

Akıl: Bakara: 44, 73, 75, 76, 164, 170, 171, 179, 197, 242, 269; **Âl-i İmrân:** 65, 100, 118; **Mâide:** 58, 103.

Akrabâ: Bakara: 27, 83, 177, 180, 215; **Nisâ':** 7, 8, 11, 33, 36, 135; **Mâide:** 106.

Alayetmek: Bakara: 14, 15, 212; **Nisâ':** 140.

Aldanmak, aldatmak: Bakara: 9; **Âl-i İmrân:** 24, 185, 196; **Nisâ':** 120, 142.

Âlem: Fâtiha: 2; **Bakara:** 47, 122, 131, 251; **Âl-i İmrân:** 33, 42, 96, 97, 108; **Mâide:** 20, 28, 115.

Alım - Satım: Bakara: 16, 41, 79, 86, 90, 102, 175, 198, 207, 254, 275, 282; **Âl-i İmrân:** 77, 177, 178, 187, 199; **Nisâ':** 29, 44, 74; **Mâide:** 44, 106.

Âlim: Bakara: 140; **Âl-i İmrân:** 36, 167; **Nisâ':** 25, 45; **Mâide:** 61, 109, 119.

Allah (C.C.) Bir'dir: Fâtiha: 4; **Bakara:** 22, 163; **Âl-i İmrân:** 2, 6, 18, 62; **Nisâ':** 87, 171; **Mâide:** 173.

Allah (C.C.)'a gizli şey yokdur: Âl-i İmrân: 5.

Allah (C.C.)'ın irâdesi hâkimdir: Âl-i İmrân: 5.

Allah (C.C.)'ın kelâmı: Bakara: 37, 124; Âl-i İmrân: 39, 45; Nisâ': 171.
Allah (C.C.)'ın velî kulları: Nisâ': 146.
Allâm-ül guyûb: Mâide: 109, 116.
A'mâ: Bakara: 18, 171; Mâide: 71.
Amâlika: Bakara: 249.
Ana: Bakara: 233; Âl-i İmrân: 7; Nisâ': 11, 23; Mâide: 15, 75, 110, 116.
Ana-baba (Ebeveyn): Bakara: 83, 180, 215; Nisâ': 7, 11, 33, 36, 135.
And (Yemîn): Bakara: 224, 225; Âl-i İmrân: 77; Nisâ': 3, 24, 25, 33, 36; Mâide: 53, 62, 89, 106, 107, 108.
Arafât: Bakara: 198, 199.
Arş: Âl-i İmrân: 7.
Ashâb-ı Sebt: Nisâ': 47.
Ashâb-ı Sefîne: Bakara: 121.
Ateş: Bakara: 17, 266; Âl-i İmrân: 183; Nisâ': 10; Mâide: 64.
Av ve avlanmak: Mâide: 1, 2, 94, 95, 96.
Avret yeri: Mâide: 31.
Ayak: Bakara: 25, 239; Âl-i İmrân: 147; Mâide: 6, 33, 66.
Âyet-ül-Kürsî: Bakara: 225.
Aylar: Bakara: 185, 194, 197, 217, 226, 234; Nisâ': 92; Mâide: 2, 97.
Azgınlık: Bakara: 15, 60, 90, 173, 213, 256; Âl-i İmrân: 19, 83, 99; Nisâ': 34, 117; Mâide: 50, 64, 68.
Azık: Bakara: 197; Nisâ': 85.
Azm: Bakara: 227, 235; Âl-i İmrân: 159, 186.

— B —

Baba: Bakara: 133, 170, 200; Nisâ': 11, 22; Mâide: 104.
Bâbil: Bakara: 102.
Bağ-Bahçe: Bakara: 256, 266.
Bağış (Hîbe): Âl-i İmrân: 8, 38.
Bahîyre: Mâide: 103.
Balçık (Çamur): Âl-i İmrân: 49; Mâide: 110.
Barış: Bakara: 208; Nisâ': 90, 91, 128.
Barıştırmak: Bakara: 182, 224, 228; Nisâ': 35, 114, 228.
Ba's (Diriltmek, ölümden sonra dirilmek): Bakara: 56, 129, 213, 246, 247, 259; Âl-i İmrân: 164; Nisâ': 35; Mâide: 12, 31,
Bâtıl: Bakara: 43, 188, 217, 264; Âl-i İmrân: 22, 71, 191; Nisâ': 29, 161; Mâide: 5, 53.
Bayram: Mâide: 114.
Bedir: Âl-i İmrân: 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127.
Beşer: Âl-i İmrân: 47, 79; Mâide: 8.
Beşik: Bakara: 206; Âl-i İmrân: 12, 46, 197; Mâide: 110.
Bıldırcın: Bakara: 57.
Boğazlamak (Zebh-Nahr): Bakara: 49, 67, 71; Mâide: 3.
Boğmak: Mâide: 3.
Borç: Bakara: 282; Nisâ': 11, 12.
Boşamak: Bakara: 227, 228, 229, 230, 231, 232, 236, 237, 241; Nisâ': 20, 21, 35, 130.
Buğz: Âl-i İmrân: 118; Nisâ': 22; Mâide: 14, 64, 91.
Bulut: Bakara: 57, 164, 210.
Buzağı: Bakara: 51, 54, 92, 93; Nisâ': 153.
Bürhân: Bakara: 111; Nisâ': 174.
Büyü (Sihir): Bakara: 102; Mâide: 110.
Büyüklük taslamak: Bakara: 34, 38; Nisâ': 36, 172, 173; Mâide: 82.

— C —

Cahîym: Bakara: 119; **Mâide:** 10, 86.
Câlût: Bakara: 249, 250, 251.
Câriye-Köle: Bakara: 177, 178, 201, 221; **Nisâ':** 3, 24, 25, 33; **Mâide:** 89.
Cebrâîl Aleyhisselâm: Bakara: 87, 253; **Nisâ':** 171; **Mâide:** 110.
Cehâlet: Bakara: 67, 273; **Âl-i İmrân:** 154; **Nisâ':** 17; **Mâide:** 50.
Cehennem: Bakara: 206; **Âl-i İmrân:** 12, 162, 197; **Nisâ':** 55, 97, 115, 121, 140, 169.
Cennet: Bakara: 5, 35, 82, 111, 214, 221, 265, 266; **Âl-i İmrân:** 133, 142, 185; **Nisâ':** 124; **Mâide:** 72.
Cihâd: Bakara: 190, 191, 192, 193, 194, 216, 217, 218, 244; **Âl-i İmrân:** 142, 146, 147, 148, 157, 195, 200; **Nisâ':** 71, 74, 75, 76, 77, 84, 89, 91, 95, 101, 102, 103, 104, 142; **Mâide:** 35, 53, 54.
Cimrilik: Âl-i İmrân: 180; **Nisâ':** 37, 128.
Cinâyetler: Bakara: 61, 84, 85, 87, 91, 191, 217; **Âl-i İmrân:** 21, 112, 181, 183; **Nisâ':** 29, 76, 92, 93, 155; **Mâide:** 30, 32, 70, 95.
Cinsî münâsebet: Bakara: 187, 197, 222, 223; **Nisâ':** 43; **Mâide:** 6.

— Ç —

Çalışmak: Bakara: 114.
Çiftçilik: Bakara: 71, 205, 223; **Âl-i İmrân:** 14, 117.
Çoban: Bakara: 104; **Nisâ':** 46.
Çukur: Âl-i İmrân: 103.

— D —

Dağlamak: Âl-i İmrân: 125.
Dâvûd Aleyhisselâm: Bakara: 257; **Nisâ':** 163; **Mâide:** 78.
Deniz: Bakara: 50, 164; **Mâide:** 96.
Deri: Nisâ': 56.
Dikili taşlar: Mâide: 3, 90.
Dil (Lisân): **Âl-i İmrân:** 78; **Nisâ':** 46; **Mâide:** 78.
Dilenci: Bakara: 177.
Dilsiz: Bakara: 18, 171.
Diyet: Nisâ': 92.
Doğruluk: Fâtiha: 6; **Bakara:** 142, 213; **Âl-i İmrân:** 51, 101; **Nisâ':** 67, 175; **Mâide:** 16.
Domuz: Bakara: 173; **Mâide:** 3, 60.
Dost: Bakara: 254; **Âl-i İmrân:** 118, **Nisâ':** 25, 125; **Mâide:** 5.

— E —

Ekin: Bakara: 71, 205, 223; **Âl-i İmrân:** 14, 117.
Elif, Lâm, Mîm: Bakara: 1; **Âl-i İmrân:** 1.
Emânet: Bakara: 283; **Nisâ':** 58.
Eser: Mâide: 46.
Esîrler: Bakara: 85; **Nisâ':** 24.
Eşitlik: Bakara: 245, 247, 253; **Nisâ':** 95; **Mâide:** 100.
Et: Bakara: 173, 259; **Mâide:** 3.

Evlâd: Bakara: 116, 233; **Âl-i İmrân:** 10, 47, 116; **Nisâ':** 11, 12, 75, 98, 127, 171, 176.
Evlenmek: Bakara: 221, 230, 232, 235, 237; **Nisâ':** 3, 6, 19, 22, 25, 34, 35, 127, 129.
Evs kabîlesi: Bakara: 85, 86, 87, 88, 89.
Eyyûb Aleyhisselâm: Nisâ': 163.
Ezân: Mâide: 58.

— F —

Fâiz: Bakara: 275, 276, 278; **Âl-i İmrân:** 130; **Nisâ':** 161.
Fakirlik: Bakara: 83, 177, 184, 215, 236, 268, 271, 273; **Âl-i İmrân:** 181; **Nisâ':** 6, 8, 36, 135; **Mâide:** 89, 95.
Farz: Bakara: 178, 180, 183, 187, 197, 216, 236, 237, 246; **Âl-i İmrân:** 154; **Nisâ':** 7, 11, 24, 66, 71, 81, 118, 127.
Fazîlet: Bakara: 47, 122, 237, 253; **Nisâ:** 32, 34, 70, 95.
Felâh: Bakara: 5, 189; **Âl-i İmrân:** 104, 130, 200; **Mâide:** 35, 90, 100.
Fesâdcılık: Bakara: 11, 12, 27, 30, 60, 205, 220, 251; **Âl-i İmrân:** 63, 118; **Mâide:** 32, 33, 64.
Feth âyetleri: Bakara: 76, 89; **Nisâ':** 141; **Mâide:** 52.
Fetret: Mâide: 19.
Fetvâ: Nisâ': 127, 176.
Fırtına: Bakara: 266; **Âl-i İmrân:** 117.
Fısk: Bakara: 26, 59, 99, 197, 282; **Âl-i İmrân:** 82, 110; **Mâide:** 3, 25, 26, 47, 49, 59, 81, 108.
Fidye: Bakara: 48, 85, 123, 184, 196, 229; **Âl-i İmrân:** 91; **Mâide:** 36.
Fir'avn: Bakara: 49, 50; **Âl-i İmrân:** 11.
Fitne: Bakara: 102, 191, 193, 217; **Âl-i İmrân:** 7; **Nisâ':** 91, 101; **Mâide:** 41, 49, 71.
Fuhş: Bakara: 169, 268; **Âl-i İmrân:** 135; **Nisâ':** 15, 19, 22, 25.
Fürkân: Bakara: 53, 185; **Âl-i İmrân:** 4.

— G —

Ganîmet: Âl-i İmrân: 161; **Nisâ':** 94.
Gece: Bakara: 51, 164, 187, 274; **Âl-i İmrân:** 27, 113, 190; **Nisâ':** 81, 108.
Gerdanlık: Mâide: 2, 97.
Gök gürlemesi: Bakara: 19.
Gölge: Bakara: 210; **Nisâ':** 57.
Gurûr: Âl-i İmrân: 24, 185, 196; **Nisâ':** 120.
Gusül: Nisâ': 43; **Mâide:** 6.
Güneş: Bakara: 258.

— H —

Hâbil - Kaabil: Mâide: 7, 28, 29, 30, 31.
Hacc: Bakara: 128, 158, 189, 196, 197, 198, 200, 203; **Âl-i İmrân:** 97; **Mâide:** 1, 2, 95, 96, 97.
Hadd (Cezâlar): Nisâ': 15, 16; **Mâide:** 33, 34, 38, 39.
Haddi aşmak: Bakara: 60, 65, 173, 178, 190, 194, 229, 231; **Âl-i İmrân:** 112; **Nisâ':** 14, 154; **Mâide:** 2, 78, 87, 94, 107.
Hâinlik: Bakara: 187; **Nisâ':** 105, 107; **Mâide:** 13.
Hâkem: Nisâ': 35, 65; **Mâide:** 43.
Hâkim: Bakara: 188; **Nisâ':** 135.

Hakk'ın ni'metlerine kavuşanlar: Fâtiha: 9; Nisâ': 69.
Halîfe: Bakara: 30.
Hâm: Mâide: 103.
Hamd: Fâtiha: 1; Bakara: 30; Âl-i İmrân: 188.
Harâm: Bakara: 85, 144, 149, 150, 173, 191, 194, 198, 217, 275; Âl-i İmrân: 50, 93; Nisâ': 28, 60; Mâide: 2, 3, 26, 42, 62, 63, 72, 87, 96, 97, 138.
Harb: Bakara: 279, Mâide: 33, 64.
Harc: Bakara: 71, 205, 223; Âli İmrân: 14, 117.
Hârûn Aleyhisselâm: Bakara: 248; Nisâ': 163.
Hased Günü: Bakara: 109; Nisâ': 54.
Hastalık: Bakara: 10, 184, 185, 196; Nisâ': 43, 102; Mâide: 6, 52.
Haşr: Bakara: 203; Âl-i İmrân: 12, 158; Nisâ': 172; Mâide: 96.
Haşyet: Bakara: 74, 150; Âl-i İmrân: 173; Nisâ': 9, 25, 77; Mâide: 3, 44, 52.
Hatâ: Bakara: 58, 81, 286; Nisâ': 92, 112.
Havârîler: Âl-i İmrân: 52; Mâide: 111, 112.
Hayvanlar: Bakara: 164; Mâide: 1, 95.
Hayz: Bakara: 222, 228.
Hazarî ve Seferî Namazlar: Bakara: 239; Nisâ': 101, 102, 103.
Hediyye: Bakara: 188.
Helâl: Bakara: 168, 187, 228, 229, 230, 275; Âl-i İmrân: 50, 93; Nisâ': 3, 19, 24; Mâide: 1, 2, 4, 5, 87, 88, 96, 160.
Hevâ ve heves: Bakara: 78, 120, 145; Nisâ': 135; Mâide: 48, 49, 70, 77.
Hıfz âyetleri: Bakara: 238, 255; Nisâ': 34, 80; Mâide: 44, 89.
Hıristiyanlar: Bakara: 62, 111, 113, 120, 135, 140; Âl-i İmrân: 55, 61, 67, 69, 70, 71, 72, 73; Mâide: 14, 15, 17, 18, 47, 51, 69, 72, 73, 82, 83, 84, 85.
Hırsızlık: Mâide: 38.
Hısâb: Bakara: 202, 212; Âl-i İmrân: 19, 27, 37, 52, 109; Nisâ': 6, 86; Mâide: 4.
Hicret: Bakara: 218; Âl-i İmrân: 109; Nisâ': 89, 100.
Hikmet: Bakara: 129, 151, 231, 251, 269; Âl-i İmrân: 48, 81, 164; Nisâ': 54, 113; Mâide: 110.
Hoş görmek: Bakara: 109; Nisâ': 4; Mâide: 13.
Hüccet: Bakara: 150; Âl-i İmrân: 151; Nisâ': 91, 144, 153, 165.
Huşû': Bakara: 45; Âl-i İmrân: 109.

— İ —

İbrâhîm Aleyhisselâm: Bakara: 124, 125, 126, 127, 130, 132, 133, 135, 136, 140, 258, 260; Âl-i İmrân: 33, 65, 67, 68, 84, 95, 97; Nîsâ': 54, 125, 163.
İçki: Bakara: 219, 220; Mâide: 90, 91.
İddet: Bakara: 184, 185.
İffet: Bakara: 273; Nisâ': 6.
İftirâ': Âl-i İmrân: 24, 94; Nisâ': 20, 48, 50, 112, 156; Mâide: 103.
İhlâs: Bakara: 94, 139; Nisâ': 146.
İhrâm: Mâide: 1, 2, 95, 96.
İktisâd: Mâide: 66.
İlâ: Bakara: 226.
İlmi gizlemek: Âl-i İmrân: 187.
İmtiyâz: Bakara: 105; Âl-i İmrân: 74.
İncîl: Âl-i İmrân: 3, 48, 65; Mâide: 46, 47, 66, 68, 110.
İnek: Bakara: 67, 68, 70.
İntihar: Bakara: 85; Nisâ': 29.

İpek: Bakara: 166, 187; **Âl-i İmrân:** 103, 112.
İsâ Aleyhisselâm: Bakara: 87, 136, 137, 253; **Âl-i İmrân:** 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 61, 84; **Nisâ':** 156, 157, 159, 163, 169, 171, 172; **Mâide:** 17, 46, 78, 110, 112, 114, 116, 117, 118.
İshâk Aleyhisselâm: Bakara: 133, 136, 140; **Âl-i İmrân:** 84; **Nisâ':** 163.
İsmâil Aleyhisselâm: Bakara: 125, 127, 133, 136, 140; **Âl-i İmrân:** 84; **Nisâ:'** 163.
İsraf: Âl-i İmrân: 147; **Nisâ':** 6, 71; **Mâide:** 32, 77.
İsrâiloğulları: Bakara: 40, 47, 83, 122, 211, 246; **Âl-i İmrân:** 49, 93; **Mâide:** 12, 32, 70, 72, 78, 110.
İstiğfâr: Bakara: 119; **Âl-i İmrân:** 39, 135, 159; **Nisâ':** 62, 64, 106, 110; **Mâide:** 74.
İ'tikâf: Bakara: 125, 187.
İyilik: Bakara: 178, 180, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 240, 241, 262; **Âl-i İmrân:** 104, 110, 114; **Nisâ':** 5, 6, 8, 19, 25, 114.
İyiliği emr, kötülüklerden nehyetmek: Âl-i İmrân: 104, 110, 114; **Mâide:** 79.

— K —

Kâ'be-i Şerîf: Bakara: 125, 127, 158; **Âl-i İmrân:** 96, 97; **Mâide:** 2, 97.
Kadın: Bakara: 49, 178, 187, 222, 223, 226, 231, 232, 235, 236, 282; **Âl-i İmrân:** 14, 35, 36, 40, 42, 61, 195; **Nisâ':** 1, 3, 4, 7, 11, 12, 15, 19, 22, 23, 24, 32, 34, 43, 75, 98, 117, 127, 128, 129, 176; **Mâide:** 6.
Kan: Bakara: 30, 84, 173; **Mâide:** 3.
Kâr: Bakara: 16.
Kardeşlik: Âl-i İmrân: 103.
Karga: Mâide: 31.
Kâtib: Bakara: 282, 283.
Kavga: Bakara: 197; **Âl-i İmrân:** 152; **Nisâ':** 59.
Kelime: Bakara: 37, 75, 118, 124, 174, 253; **Âl-i İmrân:** 39, 41, 45, 46, 63, 77; **Nisâ':** 46, 164, 171; **Mâide:** 13, 41, 110.
Kıble: Bakara: 115, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 150.
Kısâs: Bakara: 178, 179, 194; **Mâide:** 45.
Kıyâmet: Bakara: 85, 113, 174, 212; **Âl-i İmrân:** 55, 77, 161, 180, 185, 194; **Nisâ':** 87, 109, 141, 159; **Mâide:** 14, 36, 64.
Kîn: Âl-i İmrân: 118; **Nisâ':** 22; **Mâide:** 14, 64, 91.
Kitab ehli: Bakara: 105, 109; **Âl-i İmrân:** 64, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 98, 99, 110, 113, 119; **Nisâ':** 123, 153, 159, 171; **Mâide:** 15, 19, 47, 59, 65, 68, 77.
Komşu: Bakara: 251; **Nisâ':** 39.
Köle âzâdetmek: Âl-i İmrân: 35; **Nisâ':** 92; **Mâide:** 89.
Kudret helvası: Bakara: 57.
Kumar: Bakara: 219, 220; **Mâide:** 90, 91.
Kunut: Bakara: 116, 238; **Âl-i İmrân:** 17, 43; **Nisâ':** 34.
Kur'ân-ı Kerîm: Bakara: 185; **Nisâ':** 82; **Mâide:** 101.
Kurban: Bakara: 49, 67, 71, 173, 196; **Âl-i İmrân:** 183; **Mâide:** 2, 3, 27, 95, 97, 103.
Kuruntu: Bakara: 78, 111; **Nisâ':** 119, 120, 123.

— L —

Lâ'netlemek: Bakara: 88, 89, 159, 161; Âl-i İmrân: 61, 87; Nisâ': 46, 47, 52, 93, 218; Mâide: 13, 60, 64.
Livata: Nisâ': 16.

— M —

Mahrem olanlar: Nisâ': 23, 24.
Mallar ve evlâdlar imtihan içindir: Bakara: 155, 156, 214; Âl-i İmrân: 186.
Malları gösteriş için sarfetmek: Nisâ': 38.
Ma'nâsız söz: Mâide: 101.
Melekler: Bakara: 30, 31, 32, 33, 34, 98, 102, 161, 176, 177, 210, 248, 285; Âl-i İmrân: 18, 42, 45, 50, 87, 99, 123, 124, 125; Nisâ': 97, 166, 172.
Merve: Bakara: 158.
Meryem (Hz.): Bakara: 87, 253; Âl-i İmrân: 36, 37, 42, 43, 44, 45, 47; Nisâ': 156, 157, 171; Mâide: 17, 46, 72, 75, 78, 110, 112, 114, 116.
Mes'ûliyet: Bakara: 123, 281; Âl-i İmrân: 182; Nisâ': 111, 112, 123.
Meş'ar-ı harâm: Bakara: 198.
Mikâil Aleyhisselâm: Bakara: 98.
Mina: Bakara: 203.
Mîrâs: Nisâ': 2, 12, 176.
Mûsâ Aleyhisselâm: Bakara: 51, 53, 54, 55, 60, 61, 67, 87, 92, 108, 136, 246, 248; Âl-i İmrân: 84; Nisâ': 153, 164; Mâide: 20, 22, 24.
Mü'minler: Bakara: 257, 285; Âl-i İmrân: 179.
Münâfıklar: Bakara: 8, 13, 20, 77; Âl-i İmrân: 167, 168, 177; Nisâ': 72, 73, 74, 81, 82, 83, 88, 89, 138, 146; Mâide: 41, 52, 58.
Mürtedler: Bakara: 217; Âl-i İmrân: 77, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 106, 177; Nisâ': 89, 90, 115, 137; Mâide: 3, 52, 53, 54.
Müşrikler: Bakara: 217, Nisâ': 50, 51, 52, 117; Mâide: 60.

— N —

Nafaka: Bakara: 270.
Namaz: Bakara: 37, 43, 45, 46, 115, 142, 143, 144, 148, 177, 186, 238, 239, 255, 286; Nisâ': 45, 101, 102; Mâide: 6.
Nasârâ: Bakara: 62, 113, 135; Âl-i İmrân: 64, 113, 114, 119; Mâide: 5, 14, 18, 46, 47, 51, 57, 59, 65, 66, 68, 82, 83, 84, 85.
Nesh: Bakara: 106.
Nikâh: Bakara: 102, 221, 228, 230, 232, 235; Nisâ': 3, 4, 5, 19, 22, 23, 24, 25, 26.
Niyyet: Bakara: 225.
Nûh Aleyhisselâm: Âl-i İmrân: 33; Nisâ': 163.

— O —

Orta Namazı: Bakara: 238.
Oruc: Bakara: 183, 185, 187.

— Ö —

Ödünç vermek: Bakara: 24, 282; Mâide: 12.
Öfke: Âl-i İmrân: 119, 134.
Öksüzler: Bakara: 220; Nisâ': 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 101.
Öldükten sonra diriliş: Bakara: 28, 73, 259, 260; Âl-i İmrân: 106, 107.
Ölüm: Âl-i İmrân: 143; Nisâ': 78.

— P —

Peygamberimiz (S.A.V.)'in Peygamberliği: Bakara: 119, 252.
Peygamberler: Bakara: 87, 98, 253, 285. Âl-i İmrân: 144, 179, 183, 184, 194; Nisâ': 136, 150, 152, 164, 165, 171; Mâide: 12, 19, 32, 75, 109.

— R —

Ramazan: Bakara: 185.
Rehin: Bakara: 283, 284.
Ribâ: Bakara: 275, 276, 277, 278, 279; Âl-i İmrân: 130; Nisâ': 161.
Riyâ: Bakara: 246, 264; Nisâ': 38.
Rûh: Âl-i İmrân: 145, 185.

— S —

Sabır: Bakara: 45, 153, 155, 156, 157, 177; Âl-i İmrân: 15, 16, 17, 200.
Sabiîler: Bakara: 62.
Sadaka: Bakara: 83, 177, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268; Âl-i İmrân: 15, 17; Nisâ': 36, 114; Mâide: 32.
Safâ: Bakara: 158.
Savaş: Bakara: 156, 157, 158, 168, 191, 192, 193, 200, 216; Nisâ': 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 84, 90, 91.
Savaşta Namaz: Nisâ': 101, 102, 103.
Sofra: Mâide: 112, 113, 114, 115.
Sulh: Bakara: 224, 228; Nisâ': 35, 114, 128.
Süleyman Aleyhisselâm: Bakara: 102; Nisâ': 163.
Sürgün: Bakara: 84, 85.
Süt anneler: Bakara: 233.

— Ş —

Şahidler: Bakara: 154, 181, 282, 283; Âl-i İmrân: 169, 170, 171; Nisâ': 69, 135; Mâide: 8.
Şarâb: Bakara: 215, 219; Mâide: 90, 91.
Şefaat etmek: Âl-i İmrân: 255; Nisâ': 85.
Şehîdler: Bakara: 154, Âl-i İmrân: 169; Nisâ': 69.
Şeytanlar: Bakara: 34, 102; Nisâ': 118, 119, 120.
Şükür: Bakara: 52, 56, 152, 158, 172, 185, 243; Âl-i İmrân: 123, 144, 145; Nisâ': 147; Mâide: 6.

— T —

Taassub: Âl-i İmrân: 73.
Tağût: Bakara: 256, 257; Nisâ': 51, 60, 76; Mâide: 60.
Takvâ: Bakara: 177, 189; Mâide: 87.

Talût: Bakara: 247.
Tevbe: Bakara: 160; **Âl-i İmrân:** 86, 87, 88, 89, 90, 135, 136; **Nisâ':** 17, 18, 26, 110; **Mâide:** 39.
Tevekkül: Âl-i İmrân: 159; **Nisâ':** 81; **Mâide:** 11.
Tevrât: Âl-i İmrân: 3, 4, 48, 65, 93; **Mâide:** 43, 44, 46, 110.
Teyemmüm: Nisâ': 43; **Mâide:** 6.
Ticâret: Bakara:198; **Nisâ':** 29.
Tûr: Bakara: 63, 93; **Nisâ':** 154.

— U —

Uhud Savaşı: Âl-i İmrân: 120, 121, 122, 140, 141, 142, 143, 144, 155, 157, 162, 165, 166, 168, 172.
Umre: Bakara: 158, 195.

— Ü —

Ümmetler: Bakara: 158, 213.
Ümmî: Âl-i İmrân: 75.

— V —

Vahy: Bakara: 2, 4, 87, 118, 213; **Nisâ':** 163, 165.
Vasîlik: Nisâ': 5, 6.
Velî: Bakara: 237; **Nisâ':** 5, 125.
Yahyâ Aleyhisselâm: Âl-i İmrân: 38, 39, 40, 41.
Yahûdiler: Bakara: 62, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 100, 101, 102, 103, 104, 111, 113, 116, 118, 120, 135, 140, 146, 159, 174; **Âl-i İmrân:** 21, 23, 24, 52, 54, 67, 77, 78, 112, 181, 182, 183, 184, 189; **Nisâ':** 46, 51, 52, 53, 54, 55, 60, 105, 107, 108, 109, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 161, 162, 163; **Mâide:** 18, 41, 42, 43, 44, 45, 51, 62, 63, 64, 68, 69, 82.
Ya'kûb Aleyhisselâm: Bakara: 132, 133, 136, 140; **Âl-i İmrân:** 84, 93; Nisâ': 163.
Yemek: Bakara: 168, 172, 173; **Âl-i İmrân:** 93, 94; **Nisâ':** 160; **Mâide:** 1, 3, 4, 5, 87, 88, 93, 96, 118, 119, 121, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 150.
Yemîn: Bakara: 224, 225; **Mâide:** 89.
Yemîn keffâreti: Mâide: 89.
Yenilmesi yasak olan şeyler: Mâide: 3.

— Z —

Zafer: Âl-i İmrân: 13, 110, 111, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128.
Zebûr: Nisâ': 163.
Zekât: Bakara: 43, 110, 177, 215, 254, 263, 264, 267, 273; **Âl-i İmrân:** 92, 134; **Nisâ':** 38.
Zekeriyâ Aleyhisselâm: Âl-i İmrân: 18, 19, 25, 37.
Zinâ: Nisâ': 15, 25.
Ziyâfet: Bakara: 177, 215.
Zulüm: Nisâ': 148.
Zühd: Bakara: 207; **Nisâ':** 66, 67, 68.

KUR'ÂN-I KERÎM MEÂLİ ve TEFSÎRİ

TİBYÂN TEFSÎRİ

Müellifi :

AYINTABÎ MEHMED EFENDİ

Sâdeleştiren :

SÜLEYMAN FÂHİR

CİLT II.

Yeniden Hazırlayan:

AHMED DAVUDOĞLU

Dizgi — Baskı:
DOYURAN MATBAASI
Telefon: 28 22 91
İSTANBUL — 1980

6 — EN'ÂM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 165 Âyettir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyle

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ
وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ ط۪ينٍ
ثُمَّ قَضٰٓى اَجَلًا وَاَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ اَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ اللّٰهُ
فِي السَّمٰوَاتِ وَفِي الْاَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾

1 **[Bütün hamd-ü senâ Allah Teâlâ'ya, ki gökleri ve yeri O yarattı. Karanlıkları ve nûr'u inşâ etti.** (Fakat bu âyet ve delilleri, bu kudreti gördükten) **Sonra da, kâfir olanlar, yine Rablerine putlarını müsâvî tutarlar.]**

Allah Teâlâ'nın bu sûreye «el-hamdü lillah» diye başlaması, kullarına hamd'i öğretmek içindir. Yânî «Göklerle yeri yaratan Allah'a hamdedin!» demek istemiştir. Göklerle yerin hassaten zikredilmesi, bunlar kullara görünen en büyük mahlûklar ve pek çok ibretlerle faydaların toplandığı yer oldukları içindir.

Enes (R.A.)'den rivâyet edildiğine göre: Resûlüllah (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Bana En'âm'dan gayri bir sûre bir def'ada nâzil olmadı. Ve

Şeytanlar bu sûre için toplandıkları kadar hiçbir sûre için toplanmamışlardı. Bu sûre bana Cibrîl ile mâiyetinde elli bin Melek olduğu hâlde gönderildi. Onu kuşatmışlardı. Süreyi bir düğün debdebesiyle getirdiler. Havuza su koyar gibi göğsümde kararlaştırdılar. Allah Teâlâ, bununla beni ve sizi öyle izaz etti ki, artık bundan sonra ebediyen dalâlette bırakmaz. Bunda müşriklerin bütün hüccetlerinin ibtâli, ve Allah'ın bozulması imkânsız bir va'di vardır.»

Muhammed İbn-i Münkedir'den de rivâyet edildiğine göre: En'âm sûresi nâzil olurken, birlikte, ufku kapatacak kadar Melekler de, tesbîh ve tahmîd ederek, inmiş, ve bunu gören Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem: «**Sübhâne rabbiyel'azîm**» diye secdeye varmışlardır.

Yine merfûân rivâyet edilir ki: «**Kim En'âm sûresini okursa, o gün ve gecesi yetmiş bin Melek O'na salât eder.**» buyurulmuştur.

Süddî ve Vâkıdî'ye göre: Âyet-i kerîmede karanlıkdan murâd: gece, ve nûrdan murâd da, gündüzdür. Mâamafîh birçok müfessir, zulmet ve nûru daha geniş ma'nâda almışlar: Gece ve gündüz, küfür ve îmân, cehil ve ilim; dalâlet ve hidâyet olarak tefsîr etmişlerdir.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«**Hak celle ve alâ, mahlûklarını karanlıktan halketti ve üzerlerine nûrundan koydu. Bu nûrdan kime isâbet etmişse, o hidâyete erdi. Ve isâbet etmiyen dalâlette kaldı.**» buyurulmuştur.

2 [**Sizi ilk önce çamurdan yaratan, sonra ölüm zamanını hüküm ve takdîr kılan O'dur. Bir de yanında ecel-i müsemma** (Âhiret eceli) **vardır. Sonra da** (gerçek böyle iken ba's hakkında) **hâlâ şübhe ediyorsunuz.**]

Rivâyet edilir ki: Cenâb-ı Hak, Âdem Aleyhisselâm'ı halketmek istediği vakit, Cebrâil Aleyhisselâm'a yerden bir mikdâr toprak getirmesini emretti.

Yer: «**Senden Allah Teâlâ'ya sığınırım, benden bir şey eksiltme!**» dedi.

Cebrâil Aleyhisselâm da bir şey almaksızın Hak Teâlâ'ya döndü:

«**Yâ Rabbi! Sana sığınınca ona dokunmaya teeddüb ettim.**» dedi. Özür diledi.

Sonra Cenâb-ı Hak Mikâil Aleyhisselâm'ı gönderdi. O da eli boş döndü ve i'tizâr etti.

Allah Teâlâ müteakiben Azrâil Aleyhisselâm'ı vazifelendirdi. Yer ondan da istiâze etti. Fakat Azrâil Aleyhisselâm:

«Ben de emrine muhâlefet etmekten Allah Teâlâ'ya sığınırım.» dedi. Ve yerin beyaz, siyah ve kırmızı toprağından aldı. Bu sebeble Âdemoğullarının renkleri çeşitli oldu. Sonra bunu suyun tatlısı, acısı ve tuzlusiyle yoğurdu. Bu sebeble de Âdemoğullarının ahlâk ve tabiatları çeşitli oldu. Toprağı Rabb'ine getirdi.

Allah Teâlâ:

«Senden önce Cebrâil ve Mikâil'i göndermiştim. Onlar yere merhâmet ettiler, sen etmedin. Âdem'i bu getirdiğin topraktan yaratacağım. Rûhları kabzetmeye de seni me'mûr ettim.» buyurdu.

İlk âyet tevhîde, ve bu âyet-i celîle öldükten sonra diriltmeye delîldir.

Ba'zılarına göre; ilk ecel: İnsan yaratıldıktan ölünceye kadar geçen zamandır. İkinci ecel: Ölümden tekrar dirilinceye kadardır. Zîrâ ecel, müddetin sonuna denildiği gibi, bütününe de denilir. Yâhûd ilk ecel uyku; ikincisi, ölümdür.

İbn-i Abbas (R.A.) der ki:

«Herkesin iki eceli vardır. Biri ölümüne kadar, diğeri dirilmesine kadardır. Eğer kişi takvâ sâhibi olur da sıla-ı rahmı yaparsa, dirilme ecelinden alınıp, ömür eceline katılır. Günâhkâr olur da sıla-ı rahmi yapmazsa, ömür ecelinden alınıp, dirilme eceline verilir.»

Bir takım ulemâ ise:

«Ecel birdir. Âyetten murâd: Allah Teâlâ, ömürleriniz için müddet ta'yîn etmiştir. O müddette ölürsünüz, demektir. Ecel-i müsemmâyı ise yalnız Allah bilir. Başkası bilmez.» demişlerdir.

3 **[Göklerde ve yerde hak ma'bûd ancak Allah Teâlâ'dır. (Gayrı değil) O, amellerinizin ve kalblerinizde olanın gizli ve âşikâresini ve (hayır ve şer) ne kazanacağınızı bilir.]**

وَمَا تَأْت۪يهِمْ مِنْ اٰيَةٍ مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِض۪ينَ ﴿٤﴾
فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْت۪يهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ
﴿٥﴾ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ
لَكُمْ وَاَرْسَلْنَا السَّمَٓاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَاراً وَجَعَلْنَا الْاَنْهَارَ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهِمْ
فَاَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَاَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْناً اٰخَر۪ينَ ﴿٦﴾

4 [**Onlara Rablerinin âyetlerinden hiçbir âyet gelmez, ki bundan yüz çevirmiş olmasınlar.**]

5 [(Onların bütün âyetlere yüz çevirmek âdetleridir). **Hak olan Kur'ân da kendilerine geldiği vakit tekzîb ettiler, amma, yakında ne ile istihzâ etmekte olduklarının haberleri gelecektir.** (Ve dünyâda, Âhirette cezâsını göreceklerdir).]

6 [**Onlar, kendilerinden önce nice nesilleri helâk ettiğimizi görmediler mi? Ki Biz, onlara yeryüzünde** (ey Mekkeliler) **size vermediğimizi** (kuvvet, servet ve bütün imkânları) **verdik. Ve üzerlerine** (her ihtiyâc duydukları zaman) **bol bol yağmur indirdik.** (Evlerinin ve bahçelerinin) **altlarından ırmaklar akıttık.** (Yurtlarında refah ve huzûr içinde yaşamaktaydılar. Böyle iken) **günâhları** (şükretmemeleri, ni'metlere küfrânları) **yüzünden onları helâk ettik. Ve yerlerine başka nesiller halkettik.**]

Yânî Âd, Semûd ve benzeri kavimler gibi, ki Allah Teâlâ, günâhları yüzünden nasıl onları helâk ve yerlerine başkalarını ikâme etmişse, küfür ve şirk üzerinde ısrârınız hâlinde aynı mu'sîbetleri size de vermeye kaadirdir.

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ
مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾

7 [**Şâyed Biz, sana kâğıda yazılı bir Kitab indirseydik, onlar da ona elleriyle dokunsalardı bile, yine içlerinden kâfir olanlar, mahzâ inâdları yüzünden: «Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir» diyeceklerdi.**]

Abdullah ibn-i Ebi Ümeyye, bir gün, huzûr-u Nebevîye gelmiş:

«Yâ Muhammed! Sana îmân etmemi mi istiyorsun? Göğe çıkarsın. Ve oradan bir Kitab indirirsin ki üzeri: Rabbi izzetten Abdullah ibn-i Ebî Ümeyye'ye, diye yazılmış olur. Ve bana, seni tasdîk etmemi emreder. Maamafîh bunu da yapsan seni yine tasdîk edeceğimi zannetmiyorum.» demişti.

Âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil oldu.

Hakk'a inanmamaya bidâyeten karar vererek, gösterilen bütün delîllere iltifât etmeyen ve binâenaleyh Peygamber'in sıdkına

îmân etmek istemeyen kâfirler, nübüvveti bir sihir, bir göz boyacılığı telâkki ediyorlardı. Her mu'cize karşısında: **«Bu, açık bir sihirden başka bir şey değildir.»** diyorlardı. İstedikleri gibi elle tutulur mücessem bir Kitab, bir mektûb da indirilmiş olsa bile, yine îmân etmiyecekler, **«Bu, açık bir sihirdir.»** diyeceklerdi.

Abdullah ibn-i Ebî Ümeyye; bilâhare îmân etmiş ve Tâif'te şehîd olmuştu.

8 [**Kâfir olanlar; «Ne olurdu, Muhammed'e bir Melek indirilmeliydi»** (de bize Nebî olduğunu söylemeliydi) **dediler. Eğer biz onlara öyle bir Melek indirseydik,** (îmân etmeselerdi) **herhâlde iş bitirilmiş olurdu.** (Helâk olurlardı. Tevbe etmeleri de beklenmez) **Kendilerine göz açıp kapayacak kadar bile bir mühlet verilmezdi.**]

Nadr bin Hâris, Abdullah ibn-i Ebî Ümeyye, Nevfel bin Huveylid, huzûr-u Nebevîye gelmişler:

«Yâ Muhammed! Allah tarafından bize bir mektûb getirmedikçe ve berâberinde dört Melek, bu mektubun Allah'a âid ve senin Nebî olduğuna şehâdet etmedikçe, aslâ sana inanmayız.» demişlerdi.

Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştu.

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ
مَا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ
فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٠﴾ قُلْ
سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ثُمَّ انْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

9 [**Eğer o gönderdiğimiz Peygamberi Meleklerden gönderseydik, O'nu da her hâlde bir erkek sûretine koyar da gönderirdik. Onları düşmekte oldukları şübheye yine düşürecektik.**]

10 [**Yemîn ederim ki** (Yâ Muhammed!) **senden önce gönderilen Peygamberlerle de istihzâ edildi. Fakat eğlendikleri Hakk'ın vebâli o istihzâ edenleri çepeçevre kuşatıverdi.** (Cezâlarını çektiler).]

11 [**De ki: «Yeryüzünde gezin de Peygamberleri tekzîb edenlerin âkıbetlerini görün!»**].

قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ قُلْ لِلّٰهِ كَتَبَ عَلٰى

نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ

اَلَّذِينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ وَلَهُ مَا سَكَنَ

فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣﴾

12 **[De ki: Göklerde ve yerde olan her şey kimin?» (Cevâb veremezlerse) «Hepsi Allah Teâlâ'nındır» de.]**

[Allah Teâlâ, rahmeti kendine yazdı.]

Mahzâ fazıl ve ihsânından nefsine iltizâm etti. **Rahmet; dünyâya da, Âhiret'e de şâmildir, ki rahmetinden ma'rifetine hidâyet eder.** Delîller gösterir. Kitab inzâli sûretiyle Allah'ın birliğini bildirir ve kâfirlere ölümlerine kadar mühlet verir. Kullarının tevbelerini kabûl ve ma'siyetlerini afveder.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«Allah Teâlâ'nın yüz rahmeti vardır. Bundan birini dünyâda Cin, insan ve hayvanlar arasında pay etmiştir, tâ ki onunla birbirlerine şefkat ve merhâmet etsinler. Hattâ vahşi hayvanlar bile yavrularına onunla şefkat gösterir. Doksan dokuzunu ise, kullarına rahmet etmek için Kıyâmet Gününe alıkoymuştur.» buyurmuşlardır.

Hz. Ömer (R.A.) **diyor ki:**

«Peygamber (S.A.V.)'e bir takım esirler getirdiler. İçlerinde bir kadın vardı ki, emzikli olup her tarafa bakınıyordu. Nihâyet esîrlerin arasında bir çocuk gördü. Meğer çocuk onunmuş! Hemen varıp bağrına basdı. Ve emzirdi. Peygamber (S.A.V.); ashâbına: **«Zanneder misiniz ki bu kadın çocuğunu ateşe atsın? Atmağa kaadirdir?»** dedi. Ashâb:

— Hiç olur mu, insan çocuğunu ateşe atar mı? dediler.

Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.):

— Bilin ki, Allah Teâlâ kullarına, bu kadının çocuğuna gösterdiği şefkatten daha merhâmetlidir, buyurdular.

[Yemîn ederim, sizi mutlaka, vukuunda şübhe olmayan, Kıyâmet Günü toplayacaktır.]

[Sermâyeleri olan nefislerindeki fıtratı, akl-ı selîmini kaybedenler îmân etmezler.]

13 [Gecenin ve gündüzün içinde barınan her şey, Allah Teâlâ'nındır. İşiten ve bilen, ancak O'dur.]

قُلْ أَغَيْرَ اللّٰهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ
وَلَا يُطْعَمُ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا
تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾

14 [De ki: «Ben Allah Teâlâ'dan gayriyi dost ve ma'bûd edinir miyim, ki gökleri ve yeri halkeden O'dur. O, yedirip besliyor, ve yedirilip beslenmeye muhtâc değildir.»]

[De ki: «Bana, Müslüman olanların ilki olmaklığım emredildi. Ve zinhâr müşriklerden olma, denildi.]

15 [De ki: «Şâyed Rabb'im celle şânüh'e isyân edersem, Kıyâmet Gününün azâbından korkarım.]

مَنْ يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذٰلِكَ
الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ
إِلَّا هُوَ وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾
وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

16 [O gün, kim azâbdan döndürülürse, muhakkak ki Hak Teâlâ, O'na rahmet etmiştir. İşte apaçık, kurtuluş budur.]

17 [Şâyed Allah Teâlâ sana (elem, hüzün, korku, hastalık ve

fakîrlik gibi) **bir zarar verirse, o zararı O'ndan gayri giderecek yoktur. Eğer** (sıhhat, zenginlik, muzafferiyet gibi) **bir hayır verirse... O, her şeye kaadirdir** (hayır ve zarardan dilediğini halkeder).]

18 [**Allah Teâlâ, kullarının üstünde kaahirdir. O, Hakîm ve Habîr'dir.**]

Galebe ve kudretle muttasıftır. Kullarının üstünde yegâne mutasarrıftır. Bütün tedbîrlerinde hikmet sâhibidir. Kullarının her şeyinden haberdârdır.

قُلْ اَيُّ شَيْءٍ اَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللّٰهُ شَهِيدٌ بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْ وَاُو۫حِيَ اِلَيَّ
هٰذَا الْقُرْاٰنُ لِاُنْذِرَكُمْ بِه۪ وَمَنْ بَلَغَ اَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ اَنَّ مَعَ
اللّٰهِ اٰلِهَةً اُخْرٰى قُلْ لَا اَشْهَدُ قُلْ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَاِنَّن۪ي بَر۪ٓيءٌ مِمَّا
تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾

19 [(Kureyş: «Yâ Muhammed! Allah, senden başka Peygamber bulamadı mı? Biz seni tasdîk eden bir kimse görmüyoruz. Yâhûd ve Nasârâ'ya da sorduk. Kitablarında senin nübüvvetine dâir bir haber olmadığını söylüyorlar. Binâenaleyh bize, Resûlüllah olduğuna şehâdet edecek bir şâhid göster.» dediler. Hak celle ve alâ buyurdu) **De ki: «Hangi şey şahâdette en büyüktür?** (Cevâb verirlerse febihâ, cevâb vermezlerse)]

[**De ki: «Benimle, sizin aranızda Allah Teâlâ şâhiddir».** (O'nun hak Resûlü olduğuma şehâdet eder).]

[**Bu Kur'ân** — size ve (Kıyâmet Gününe kadar) **her kime erişirse onu, Allah Teâlâ'nın azâbiyle korkutmak için — bana vahyolundu.**]

Bu âyet-i kerîme ile kolaylıkla anlaşılır ki, Kur'ân'ın hükümleri nüzûlü vaktinde hâzır olanlara, Aleyhisselâtü vesselâm Efendimizi dinleyenlere münhasır değildir. Onlardan sonra, Kıyâmet Gününe kadar, gelecek olanların hepsine şâmildir. Cenâb-ı Peygamber yalnız Araplara gönderilmiş bir Peygamber değil, bilâkis, Kur'ân'ın erişeceği her millete, bütün insanlığa gönderilmiştir.

Ancak, Kur'ân, kendilerine erişmiyen kimseler muâhâze olunmazlar. Bir Hadîs-i şerîfde:

«Bir âyet bile olsa benden teblîğ et.» buyurulmuştur. Diğer bir Hadîs-i şerîfde de:

«Kim, benim sözlerimi işitip hıfzeder ve onu ümmetime teblîğ eylerse, Allah Teâlâ, O'na hayat ve güzellik verir.» buyurulmuştur.

Muhammed bin Kâ'b (R.A.):

«Bir kimseye Kur'ân erişirse o, Muhammed sallallahü aleyhi ve sellemi görmüş ve onu ondan işitmiş gibidir.» der.

[Acaba, siz Allah Teâlâ ile berâber başka ilâhlar bulunduğuna gerçekten şehâdet eder misiniz?» «Ben, şahâdet etmem!» de.]

[De ki: «O, ancak bir tek ilâhtır. Benim, O'na eş tuttuklarınızla hiçbir ilgim yok (tamâmen berîyim). **]**

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْ اَلَّذِينَ خَسِرُ
وا اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَ
وْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا
ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ اَشْرَكُوا اَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾

20 **[Kendilerine Kitab verdiğimiz ümmetlerin âlimleri, o Peygamberi** (sallallahü aleyhi ve sellemi) **oğullarını bilir gibi bilirler.** (Tevhîde karşılık, şirki ihtiyâr ederek) **nefislerini husrâna uğratanlardır, ki inanmazlar** (îmân iktisâb olunacak şeyi kaybettikleri için). **]**

21 **[Allah Teâlâ'ya yalan ve iftirâ eden ve Kur'ân'ı tekzîb eyliyen kimseden daha zâlim kim olabilir? Muhakkak ki, o zâlimler felâh bulmazlar.]**

22 **[Hele hepsini Mahşer'de toplayacağımız, sonra müşriklere: «Hani nerede Allah Teâlâ'ya ortak sandığınız ilâhlarınız?» diyeceğimiz gün!]**

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا وَاللّٰهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا
مُشْرِك۪ينَ ﴿٢٣﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ
وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

23 [(Bu suâlden) sonra (kurtulabilmek için) hiçbir mâzeret bulamıyacaklar, sâde: «Rabbimiz Allah Teâlâ'ya yemîn ederiz, vallâhi biz müşriklerden değildik.» diyecekler.]

24 [Bak! Nefislerine karşı nasıl yalan söylediler? Uydurdukları putlar da nasıl ortadan kayboluverdi?]

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ اِلَيْكَ وَجَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً
اَنْ يَفْقَهُوهُ وَف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا حَتّٰٓى
اِذَا جَٓاؤُ۫كَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ هٰذَٓا اِلَّٓا اَسَاط۪يرُ
الْاَوَّل۪ينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ وَاِنْ يُهْلِكُونَ اِلَّٓا
اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا
يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِاٰيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٢٧﴾

25 [İçlerinden Seni Kur'ân okurken dinleyenler var.]

Rivâyet edilir ki: Bir gün Ebû Süfyan, Velid, Nadr, Utbe, Şeybe, Ümeyye, Ebû Cehil ve arkadaşları, Resûlüllah Kur'ân tilâvet ederken dışardan dinlemişlerdi. Nadr, daha önlerindeydi. Sordular:

«Yâ Ebâ Katiyle, Muhammed ne diyor?»

Nadr cevâb verdi:

— Kâ'be'yi, Beyt'i yapana yemîn ederim ki, ne dediğini bil-

miyorum. Ancak dudakları hareket ediyor. Benim, size söylediğim gibi, eskilerin esâtîrini söylüyor galibâ!

Nadr'ın şiirleri vardı. Birtakım hikâyeler toplayıp nazmetmişti. Bunları Kureyş'e okur, dinlerlerdi.

Ebû Süfyan dayanamadı:

— Pek öyle değil! Ben Muhammed'in ba'zı söylerini doğru buluyorum, dedi.

Ebû Cehil:

— Sakın böyle söyleme, bunu i'tirâf etmektense, ölüm bize bundan ehvendir, diye cevâb verdi.

Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur.

[Halbuki biz okuduğunu iyice anlıyamamaları için kalblerine perdeler ve kulaklarına ağırlık (sağırlık) koyduk. Onlar, istedikleri bütün mu'cizeleri görseler, yine îmân etmezler.]

[Hattâ, sana gelseler, seninle mücâdele ederler. O kâfirler: «Bu ancak eskilerin efsânelerinden başka bir şey değildir.» derler.]

26 **[Onlar insanları, O'na (Peygamber'e veyâ Kur'ân'a) ittibâdan menederler, kendileri de uzaklaşırlar. Böylelikle ancak nefislerini helâk ederler de farkında değillerdir.]**

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet olunduğuna göre; bu âyet Ebû Tâlib hakkında inmiştir.

Ebû Tâlib, halkı Peygamber (S.A.V.) Efendimize eziyetten nehyeder; kendisi îmândan uzak kalırdı. Müşrikler, kendisine teklifde bulunmuş:

«Sana, dilediğin güzel yüzlü bir genç verelim; sen de bize Muhammed'i ver!» demişlerdi. Ebû Tâlib:

— İnsaf mıdır ki, çocuğumu size verip öldürteyim; sizin çocuğunuzu ben terbiye edeyim! dedi.

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.) Efendimizin amcası Ebû Tâlib'i îmânâ da'vet edince, Ebû Tâlib:

— Kureyş, beni ayıblamasa idi, sana tâbi' olarak seni memnûn ederdim. Lâkin, yaşadığım müddetce seni onlardan koruyacağım! demiştir.

27 **[(Yâ Muhammed!) Sen, onları ateş başında durdurulup da (ateşe baktıkları zaman): «Ah n'olaydı, dünyâya geri döndürülseydik de, bundan böyle Rabbimizin âyetlerini inkâr etmeseydik, mü'minlerden olsaydık.» dediklerini görseydin!.]**

بَلْ بَدَا لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا
عَنْهُ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا
وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾

28 [(Fakat) hayır, evvelce gizledikleri fenâlıklar, nifâkları karşılarına çıktığı (bîzâr oldukları) için böyle söylerler. Şâyed geriye döndürülselerdi, yine nehyedildikleri şirk ve isyâna avdet edeceklerdi. Zîrâ va'dlerinde yalancıdırlar.]

29 [«Hayât, bu dünyâ hayâtından ibârettir. (Öldükten sonra) bir daha dirilecek (ba's olunup bir daha hayâta gelecek) değiliz» dediler.]

Dünyâya döndürülselerdi bile, yine böyle söyliyeceklerdi.

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ وُقِفُوا عَلٰى رَبِّهِمْ قَالَ اَلَيْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلٰى
وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾

30 [Sen, onları Rablerine arzolundukları zaman görseydin! Allah Teâlâ: «Nasıl, bu (ba's ve azâb) hak değil mi imiş? buyuracak. «Rabbimiz hakkı için evet!» diyecekler. Allah Teâlâ: «O hâlde, tadın azâbı. Siz, buna inanmıyor, küfrediyordunuz» buyuracak.]

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ حَتّٰٓى اِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً
قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلٰى مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰى
ظُهُورِهِمْ اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَعِبٌ
وَلَهْوٌ وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾

31 [Allah Teâlâ'ya kavuşmayı tekzîb edenler, muhakkak ki husrânda kaldılar. Nihâyet kendilerine ansızın Kıyâmet eriştiği zaman: «Yazıklar olsun bize, dünyâda taksîr ve vaktimizi zâyi' ettik» diyecekler. Günâhlarını arkalarına yüklenecekler. Bakın, ne kötü, o yüklenecekleri şeyler!]

Rivâyet ederler ki: Mü'min kabrinden çıktığı vakit, yüzü ve kokusu güzel bir şey, onu karşılayacak: «Ben, senin sâlih amelinim, gel bana bin, zîrâ dünyâda ben, sana binmiştim.» diyecek.

Kâfir de kabrinden çıktığı vakit, yüzü ve kokusu çirkin bir şey onu karşılayacak: «Ben, senin kötü amellerinim, günâhlarınım. Dünyâda sen bana binmiştin, şimdi de ben, sana bineceğim.» diyecek ve üzerine yüklenecek.

32 [Dünyâ hayâtı, bir oyundan, bir oyalanmadan başka bir şey değildir. Âhiret ise müttekîler için elbette hayırlıdır. (Âhiretin dünyâdan efdal olduğuna) hâlâ aklınız ermiyecek mi?]

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذ۪ى يَقُولُونَ فَاِنَّهُمْ
لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلٰكِنَّ الظَّالِم۪ينَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ
كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلٰى مَا كُذِّبُوا وَاُو۫ذُوا حَتّٰى
اَتٰيهُمْ نَصْرُنَا وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ وَلَقَدْ جَٓاءَكَ مِنْ نَبَأِ۬ى
الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٣٤﴾ وَاِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ اِعْرَاضُهُمْ فَاِنِ اسْتَطَعْتَ
اَنْ تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى الْاَرْضِ اَوْ سُلَّمًا فِى السَّمَٓاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِاٰيَةٍ
وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدٰى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِل۪ينَ ﴿٣٥﴾

33 [(Yâ Muhammed!) Biz, çok iyi biliyoruz ki, müşriklerin söyledikleri (yalancısın gibi nâhoş) sözler seni mahzûn ediyor. (Fakat üzülme) onlar hakîkatte seni tekzîb etmiyor, (doğruluğuna inanıyorlar) amma zâlimler, bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar.]

Rivâyet edilir ki: Ebû Cehil, Sallallahü **aleyhi** ve sellem Efendimize:

«Biz, seni tekzîb etmiyoruz. Senin ne kadar emîn ve doğru bir insan olduğuna hepimiz kaniiz. Fakat getirdiğini tekzîb ediyoruz.» demişti.

Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

34 [(Yâ Muhammed!) **Yemîn ederim ki, senden önce gelen Peygamberler de tekzîb olunmuşlardı, fakat yardımımız erişinceye kadar, kavimlerinin tekzîb ve ezâlarına sabrettiler. Allah Teâlâ'nın kelimelerini** (sabredenlere yardım va'dini, kâfirlere ukubetle va'dini) **değiştirecek yoktur. Sana, gönderilen Peygamberlerin** (kıssaları, çektikleri ezâ, kurtuluş ve kavimlerinin helâki) **haberleri gelmiştir.**]

35 [**Şâyed onların** (îmândan) **yüz çevirişleri sana ağır geliyorsa, yere bir menfez aç ve bir merdiven kurarak semâya çık da onlara** (hepsini îmân ettirecek) **bir âyet** (bir mu'cize) **getirmeye gücün yeterse, hiç durma yap. Allah Teâlâ, dileseydi hepsini îmâna hidâyet ederdi.** (Fakat dilememiştir. O, dilemeyince de sen hangi âyeti, mu'cizeyi getirsen îmân ettiremezsin). **O hâlde, sakın câhillerden olma.** (Onları îmâna getirmek için yerlere inip veyâ göklere çıkıp da bir âyet, bir mu'cize arayacak kadar ihtirâsa kapılma da sabret).]

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنَزِّلَ آيَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا مِنْ
دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ
مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾

36 [**Da'vetini kabûl edenler, ancak seni dinleyenlerdir. Ölüleri de Allah Teâlâ diriltir. Sonra hepsi Allah-ü azîmüşşân'a rücû' eder.** (Hayır ve şer cezâlarını bulurlar.)]

37 [**«Muhammed'e Rabbi tarafından bir âyet,** (bir mu'cize)

İndirilmeliydi» dediler. De ki: «Allah Teâlâ, böyle bir mu'cize indirmeye kàadirdir.» amma, çoğu, (inzâl edildiği takdirde, îmân etmezlerse, bunun başlarına bir musîbet getireceğini) **bilmezler.]**

38 **[Yeryüzünde yürür hiçbir hayvan veyâ kanadlariyle havada uçar hiçbir kuş yoktur ki, hepsi sizin gibi bir ümmet olmasın. Biz, Kitabda** (Levh-i Mahfûz'da veyâ Kur'ân'da) **hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonra bütün bu ümmetler Rablerine haşrolunurlar.]**

İmâm Mücâhid'e göre (ümmet) **lerden maksâd:** Muhtelif cinslerdir. Tevhîd ve ma'rifette, gıdâlanmada, rızık aramada, tehlikelerden korunmada, yaradılışta, ölümde ve ba'ste sizin gibi ümmetlerdir, demektir.

Ebû Hüreyre (R.A.) diyor ki:

«Kıyâmet Gününde bütün mahlûklar, hayvanlar ve kuşlar dergâh-ı ilâhide haşrolunacak, boynuzlu koyundan boynuzsuzun hakkı alınacak, sonra hepsine: Toprak olun! denilecek. Kâfir bunu görünce: n'olaydı ben de toprak olaydım! diyecektir.»

Peygamber (S.A.V.):

«Kıyâmet Gününde her hak, sâhibine verilecek, hattâ boynuzsuz koyunun hakkı boynuzludan alınacaktır.» buyurmuşlardır.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَنْ يَشَإِ اللَّهُ
يُضْلِلْهُ وَمَنْ يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ
إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٠﴾

39 **[Âyetlerimizi tekzîb edenler,** (küfür, cehil, inâd ve taklîd) **karanlıklarında kalmış** (Allah Teâlâ'nın rübûbiyyetine, ilim ve kudretine delâlet eden âyetleri işitmeyen) **sağırlar ve** (hakkı ve hayrı söylemiyen) **dilsizlerdir. Allah Teâlâ, kimi dilerse dalâlette bırakır, dilediğini de doğru yol üstünde tutar.]**

40 **[De ki: «Bana haber verin! Eğer** (putlara inancınızda) **gerçekseniz. Dünyâda size Hak Teâlâ'nın azâbı gelse, veyâ üzerinize Kıyâmet kopsa, Allah Teâlâ'dan gayriye mi niyâz edersiniz?]**

بَلْ اِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ
اِلَيْهِ اِنْ شَٓاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَٓا
اِلٰٓى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَٓاءِ وَالضَّرَّٓاءِ لَعَلَّهُمْ
يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾

41 [Hayır! Ancak Allah Teâlâ'ya niyâz edersiniz. O da dilerse, kendisine duâ ettiğiniz şeyi açar (kaldırır) ve o vakit siz, o şerîk koştuklarınızın hepsini unutursunuz.]

42 [(Yâ Muhammed!) Celâlim hakkı için, senden önce nice ümmetlere Peygamberler gönderdik. Küfür ve tekzîbleri yüzünden onları — olur ki şirkten yüz çevirir, tevbe ve istiğfâr ederler diye — darlığa, sıkıntıya, hastalığa uğrattık.]

فَلَوْلَٓا اِذْ جَٓاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلٰكِنْ
قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتّٰٓى اِذَا
فَرِحُوا بِمَٓا اُوتُوٓا اَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

43 [Bâri azâbımız geldiği vakit tazarrû etseler (îmâna gelseler) di. (Azâbımızı giderirdik). Fakat (küfürle) kalbleri katılaşmıştı, Şeytan da yaptıklarını süslemiş, kendilerine hoş göstermişti. (Tazarrû etmediler.)]

44 [Vaktâ ki, söylenenleri, verilen öğütleri unuttular. Biz de onlara her şeyin (refah ve hürriyetin, maddî, ma'nevî bütün ni'metlerin) kapılarını açtık. Nihâyet kendilerine verilen bu hürriyet ve refahla tam ferahlandıkları sırada ansızın onları alıverdik. Hepsi bir anda me'yûs ve nevmîd oldular.]

فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٥﴾
قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ
مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ
يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً
أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٧﴾

45 [Böylece şirk ve isyânla nefislerine zulmeden kavmin arkası kesildi. (Hepsi helâk oldu, kimse kalmadı). Rabbil'âlemîn olan Allah Teâlâ'ya hamdolsun (ki zâlimleri helâk etti).]

46 [De ki: «Bana haber verin. Allah Teâlâ, sizin kulaklarınızı sağır, gözlerinizi kör eder ve kalblerinizi mühürleyiverirse, O'ndan gayri kim, hangi ilâh, onları size getirmeye kaadirdir?]

[Bak! Biz, âyetlerimizi nasıl türlü türlü beyân ediyor (tekrarlıyoruz) da böyle iken yine onlar yüz çeviriyorlar.]

47 [De ki: «Bana, haber verin! Şâyed size Allah Teâlâ'nın azâbı ansızın veyâ (önceden bir emâre göstererek) açıktan açığa gelse, zulmeden kavimden başkası helâk edilir mi?]

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

48 [Biz, Peygamberleri, (mü'minleri Cennet'le) müjdeleyici ve (kâfirleri Cehennemle) korkutucu olarak gönderdik. Kim îmân eder, salâh yolunu tutarsa, onlar için korku yoktur, mahzûn da olacak değillerdir.]

49 [Âyetlerimizi tekzîb edenlere de, fışkları yüzünden, azâb dokunacak.]

قُلْ لَا اَقُولُ لَكُمْ عِنْدٖى خَزَائِنُ اللّٰهِ وَلَا اَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا اَقُو
لُ لَكُمْ اِنّٖى مَلَكٌ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّ قُلْ
هَلْ يَسْتَوِى الْاَعْمٰى وَالْبَصٖيرُ اَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾

50 [**De ki: «Ben, size Allah Teâlâ'nın** (rızık) **hazîneleri yanımdadır.** (Ondan size istediğinizi veririm) **demiyorum.**]

[**«Gaybı bilirim de demiyorum.**]

Ki bana vahy olunmayan geçmiş ve gelecekten size haber vereyim.

[**«Bir Meleğim de demiyorum.»**]

Ki Melekler gibi, Âdemoğullarının muktedîr olmadıklarına gücüm yetsin. Âdemoğullarının göremediklerini göreyim.

[**«Ben, ancak bana vahyolunana uyarım.»**]

[**De ki: «Körle, gören bir olur mu? Hiç düşünmüyor musunuz?**]

وَاَنْذِرْ بِهِ الَّذٖينَ يَخَافُونَ اَنْ يُحْشَرُٓوا
اِلٰى رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهٖ وَلِيٌّ وَلَا شَفٖيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ الَّذٖينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ يُرٖيدُونَ
وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمٖينَ ﴿٥٢﴾

51 [**Rableri tarafından haşrolunacaklarından korkanları sen Kur'ân'la korkut — ki onların Allah Teâlâ'dan gayri, ne** (fayda ve zarara muktedîr) **bir dostları, ve ne bir şefaatcileri yoktur — tâ ki sakınsınlar.**]

52 [**Mahzâ Rablerinin cemâlini** (rızâsını) **dileyerek, sabah, akşam O'na** (ihlâsla) **duâ** (ve ibâdet) **edenleri huzûrundan kovma.**]

Rivâyet edilir ki: Bir gün Kureyş'in ileri gelenlerinden ba'zıları, Resûl-ü Ekrem Efendimize gelmişlerdi. Suhayb, Habbâb, Bilâl, Ammâr, Selmân ve İbn-i Mes'ûd gibi otuz kadar fakîr Müslümanın huzûr-u Nebevîde oturmakta olduğunu gördüler.

«Yâ Muhammed! Sen kavminden vaz geçtin de bu fakîrlere mi râzı oldun? Biz, bunların arkasından mı gideceğiz? Bunları huzûrundan çıkarırsan gelir, seninle konuşuruz. Belki de sana ittibâ ederiz. Fakat bunlarla bir arada oturmak bize ağır gelir.» dediler.

Sallallahü aleyhi ve sellem:

«Ben, mü'minleri kovamam!» buyurdu.

Bunun üzerine:

«Bâri, biz geldiğimiz vakit kalkıp gitsinler. Dilersen, sonra gelir, yine seninle birlikte otururlar.» diye teklîf ettiler.

Resûl-ü Ekrem, bunu kabûl etti. Hazret-i Ömer (R.A.) da aynı muvafakati gösterdi:

«Teklîflerini kabûl et Yâ Resûlallah! Bakalım netice ne olur?» demişti.

Hattâ bu yolda bir mukâvelenâme kaleme alması Hazret-i Alî'ye emredilmişti. Bu, ve **«Mücrîmlerin yolu belli olsun diye»** âyetine kadar müteakib üç âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem, huzûrundan ayrılan Müslümanları yanına çağırdı ve **«Size Rabbiniz kendine rahmeti farz kıldı.»** dedi.

Selmân ve Habbâb (R.A.) demiştir ki:

«Bu âyet, bizler hakkında nâzil oldu.» Resûlüllah bizimle berâber oturur ve biz kendisine dizimiz mübârek dizine dokununcaya kadar yaklaşırdık. İstedikleri zaman yanımızdan kalkarlardı

Fakat sonra, Kehf sûresinde: **«Rablerine sabah, akşam duâ edenlerle berâber sen de sabr et!»** (Âyet: 28) âyet-i celîlesi nâzil olunca, biz kalkmadan kalkmayı terk ettiler. Ve:

«Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, ümmetimden bir kavim ile berâber nefsime sabrettirmemi bana emretmeden beni öldürmedi. Hayât sizinle, ölüm de sizinle...» buyurdular.

Diğer bir rivâyete göre de: Fakîrlerden bir cemâat, Peygamber (S.A.V.) Efendimizle birlikte bulunuyorlardı. Eşrâftan bir cemâat: **«Cemâatle namaz kılarken biz ileride, bunlar bizim arka-**

mızda dursunlar.» diye teklîf etti. Âyet-i celîle, bunun üzerine nâzil oldu.

[Onların amellerinin hesâbından hiçbir şey sana, ve senin hesâbından hiçbir şey de onlara âid değildir ki onları kovarak zulmedenlerden olasın!]

وَكَذٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوٓا اَهٰٓؤُلَٓاءِ مَنَّ اللّٰهُ
عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا اَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِالشَّاكِر۪ينَ ﴿٥٣﴾ وَاِذَا
جَٓاءَكَ الَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِاٰيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رَبُّكُمْ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ اَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُٓوءًا بِجَهَالَةٍ
ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِه۪ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٥٤﴾ وَكَذٰلِكَ
نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ وَلِتَسْتَب۪ينَ سَب۪يلُ الْمُجْرِم۪ينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ اِنّ۪ي
نُه۪يتُ اَنْ اَعْبُدَ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُلْ لَٓا اَتَّبِعُ
اَهْوَٓاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ اِذًا وَمَٓا اَنَا مِنَ الْمُهْتَد۪ينَ ﴿٥٦﴾

53 [Böylece, onlardan bir kısmını diğerleriyle denedik. (Fakîr Müslümanları îmânda öne geçtikleri için Kureyş'in eşrâfına tercîh ettik.) Tâ ki: «Bunlar mı o Allah'ın aramızdan lûtfuna lâyık gördükleri kimseler.» desinler. Allah Teâlâ, şükreden kullarını daha iyi bilir, değil mi?]

54 [Âyetlerimize îmân edenler sana geldikleri zaman de ki: «Selâm sizlere, Rabbiniz nefsine rahmet (va'dini) yazdı. İçinizden kim cehâletle bir fenâlık yapar da, sonra tevbe eder, salâh yolunu tutarsa, muhakkak ki Allah Teâlâ Gafûr ve Rahîm'dir.]

55 [Böylece âyetlerimizi tafsîl ediyoruz. Tâ ki suçluların yolu belli olsun.]

56 [De ki: «Ben, sizin Allah Teâlâ'dan gayrı, taptıklarınıza ibâdet etmekten nehyedildim.]

[De ki: «Ben, sizin heveslerinize aslâ uymam. Uyarsam, muhakkak sapmış ve doğru yolu bulanlardan olmamış olurum.»]

قُلْ اِنّ۪ي عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبّ۪ي وَكَذَّبْتُمْ بِه۪ۜ مَا عِنْد۪ي
مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِه۪ۜ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ
الْفَاصِل۪ينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ لَوْ اَنَّ عِنْد۪ي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِه۪ لَقُضِيَ
الْاَمْرُ بَيْن۪ي وَبَيْنَكُمْۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظَّالِم۪ينَ ﴿٥٨﴾ وَعِنْدَهُ
مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَٓا اِلَّا هُوَۜ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِۜ
وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ ف۪ي ظُلُمَاتِ
الْاَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ مُب۪ينٍ ﴿٥٩﴾

57 [De ki: «Ben, Rabbim celle şanüh'den bir beyyine üzerindeyim.»]

Beyyine: Hakkı, bâtıldan ayırdeden açık delîllerdir. **Ba'zı müfessirlere göre, burada maksâd; Kur'ân'dır, vahiydir, veyâ aklî hüccetlerdir. Yâhûd hepsine şâmildir.**

[«Sizse, onu tekzîb ettiniz. Çabucak gelmesini istediğiniz azâb benim elimde değildir. (Azâbın ta'cîl ve te'hîrinde) hüküm, ancak Allah Teâlâ'nındır. O, doğruyu haber verir. Ve O, (doğruyu eğriden) ayırd edenlerin en hayırlısıdır.]

58 [De ki: «Eğer acele istediğiniz azâb benim elimde olsaydı, iş aramızda çarçabucak olup biterdi. (Rabbim için gazâb edip hemen sizi helâk ederdim.) Maamafîh Allah Teâlâ, zâlimleri, elbette daha iyi bilir.]

Nadr ibn-i Hâris ve Kureyş ileri gelenleri:

«Yâ Muhammed! Sık sık bizi azâb-ı ilâhî ile korkutuyorsun. Haydi ukûbetten neye gücün yetiyorsa getir!» demişlerdi.

Bu âyet-i kerîmeler, bu sebeble nâzil oldu.

59 [**Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Onları, O'ndan gayri kimse bilmez. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir, bir yaprak düşmez ki onu bilmesin, yeryüzünün karanlıkları içinde bir tek dâne yoktur ki, yaş ve kuru hiçbir şey bulunmaz ki, hepsi Kitâb-ı Mübîn'de** (Levh-i Mahfûz'da yazılı) **olmasın.**]

Ba'zılarına göre; Gayb'ın **anahtarından** murâd: **Lokmân sûresinin sonundaki beş şeydir.** Bunlar:

1 — Kıyâmetin ne zaman kopacağı.

2 — Yağmurun ne zaman yağacağı.

3 — Hâmilenin dişi mi, erkek mi doğuracağı.

4 — Kişinin yarın ne kazanacağı.

5 — Kişinin nerede öleceğidir.

Bunları, Allah Teâlâ'dan başka kimse bilmez.

Bir takımları: «Bundan murâd: Yerin hazînelerini bilmektir.» demiş; daha başkaları ecellerin bittiğini yâhûd kulların seâdet ve şekâvet hâllerini bilmek olduğunu söylemişlerdir.

وَهُوَ الَّذ۪ي يَتَوَفّٰيكُمْ بِالَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ
يَبْعَثُكُمْ ف۪يهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُسَمًّىۚ ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِه۪ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ
حَفَظَةًۜ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ
لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّٓوا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰيهُمُ الْحَقِّۜ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ
وَهُوَ اَسْرَعُ الْحَاسِب۪ينَ ﴿٦٢﴾

60 [**O Allah Teâlâ ki, geceleri sizi öldürür** (kendinizden geçirir, uyutur.) **Gündüzleri ne kazandığınızı bilir. Sonra dünyâda takdîr olunan ömrünüz tamamlanıncaya kadar, gündüzün yine sizi diriltir** (uykudan uyandırır). **Ölümden sonra dönüşünüz yine**

O'nadır. Nihâyet bütün işlemiş olduklarınızı size haber verecektir.]

61 **[Allah Teâlâ, kullarının üstünde kaahirdir.** (Galebe ve kudretle muttasıftır. Kullarının üstünde yegâne mutasarrıftır.) **]**

[Ve üzerinize Hafaza (amellerinizin hayır ve şerrini yazan Melekler) **gönderir.]**

Ki bunlar: (Ra'd sûresi, âyet 11), (Kaf sûresi; âyet 18), ve (İnfitâr sûresi; âyet 10 - 12) âyet-i kerîmelerinde bildirilen Meleklerdir, ki «Hafaza Melekleri» denir.

[Nihâyet birinize ölüm geldiği vakit, elçilerimiz (Melek'ül-mevt), **artık, eksik bir şey yapmaksızın, onun rûhunu alırlar.]**

Elçilerimizden murâd: Azrail (A.S.)'ın **yardımcılarıdır. Bunlar,** O'nun emri ile hareket ederler. Bu sebeble, canı alan Azrail'miş gibi olur.

Bir hadîsde beyân edildiğine göre; Cenâb-ı Hak, dünyâyı Azrail'in önünde küçük bir sofra gibi yaratmıştır. Alınacak canlar çoksa, onları huzûruna çağırır. Hepsi icâbet ederler.

62 **[Sonra onlar, hak Mevlâları Allah Teâlâ'nın hüküm ve cezâsına döndürülürler. Bilin ki hüküm, ancak Allah Teâlâ'nındır. Allah-ü azîmüşşân, hesâb görücülerin en sür'atlisidir.]**

Dilerse, bir lâhzada bütün kâinatın hesâbını görüverir.

قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ
وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَئِنْ أَنْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ
مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ
تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا
مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ
بَأْسَ بَعْضٍ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

63 [De ki: «Sizi, karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) kim kurtarır? Ona gizli aşikâr yalvararak duâ eder, dersiniz ki: «Ahdimiz olsun, eğer bizi bundan kurtarırsan sana şükredenlerden oluruz.»]

64 [De ki: «Sizi, o tehlikelerden ve bütün sıkıntılardan Allah Teâlâ kurtarır. Sonra siz döner, O'na şirk koşarsınız. (Sözünüzde durmaz, şükretmezsiniz.)]

65 [De ki: «Allah Teâlâ, size (fırtına yıldırım, tûfân gibi) üstünüzden ve (zelzele, kuraklık, kıtlık gibi) altınızdan azâb göndermeye yâhûd sizi birbirinize katıp bir kısmınızın hıncını diğerine taddırmaya kaadirdir.]

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

— Rabbim'den üç şey istedim. Bunların biri ümmetimi suda boğmak sûreti ile helâk etmemesi idi. Bunu kabûl etti. İkincisi, ümmetimi kıtlıkla helâk etmemesi idi. Onu da kabûl etti. Üçüncüsü ümmetimin birbirlerine düşmemesi idi. Bunu kabûl etmedi.»

[Bak, âyetlerimizi, anlasınlar diye, nasıl türlü türlü beyan ediyoruz.]

وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ نَبَإٍ
مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ
فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ
الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾

66 [(Yâ Muhammed!) O (Kur'ân veyâ azâb) hak iken, kavmin onu tekzîb ettiler. De ki: «Ben, üzerinize bir vekîl değilim.»]

Sizi ne tekzîbden menedebilirim, ne de azâb edebilirim. Ben, sâdece bir Peygamberim, bir elçiyim. Allah Teâlâ'nın vahyettiği emirleri, hükümleri O'na izâfetle haber verir, teblîğ ederim.

67 [Her Kur'ân haberinin kararlaşmış bir zamanı vardır. Bunu siz de yakında öğrenirsiniz.]

68 [Âyetlerimize (istihzâ ve ta'n ile) dalanları gördüğün zaman — başka bir söze dalıncaya kadar — onlardan yüz çevir.]

[Eğer Şeytan, sana (bu nehyi) unutturursa, hatırladıktan sonra artık o zulmeden kavimle berâber oturma.]

وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلٰكِنْ ذِكْرٰى
لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا
وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ
لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَعْدِلْ كُلَّ
عَدْلٍ لَا يُؤْخَذْ مِنْهَا أُولٰئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا
لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

69 [Allah Teâlâ'dan sakınanlara, onların (o müstehzîlerin) hesâblarından (günâhlarından) bir şey düşmez. Fakat onlara hatırlatmak (öğüt vermek) gerekir. Olur ki sakınırlar.]

70 [(Yâ Muhammed!) Dînlerini bir oyuncak, bir eğlence edinenleri ve dünyâ yaşayışına mağrûr olan kimseleri kendi hâllerine bırak.]

Dünyâya dalıp, dîn işlerini, keyif ve heveslerine göre, eğlence ve oyun kabîlinden tutanları; veyâ dîn nâmına gönül eğlendirip aldatmaktan başka bir faydası olmayan şeylere tutunanları; yaşayışlariyle gurûrlanarak Âhiret'i hesâba katmaksızın dinleriyle istihzâ edenleri, veyâ dînlerini heves ve menfaatlerine âlet ve oyuncak ittihâz eyliyenleri terket, onlardan uzaklaş, onlarla ihtilât etme!

[Sen, yalnız onlara Kur'ân'la öğüt ver, ki hiç kimse kazandığı günâh yüzünden helâke atılmasın. Ona, Allah Teâlâ'dan gayri ne bir dost ve ne bir şefaatçi vardır (ki onu azâbdan men veyâ kendisini müdâfaa etsin) ve Allah'ın azâbından kurtulmak için her ne fidye fedâ etseler alınmaz.]

[Onlar, kazandıkları günâhlar yüzünden helâke atılmışlardır. Küfürleri sebebiyle, onlar için, kaynar su ve elîm bir azâb vardır.]

قُلْ أَنَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ
أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ
الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ
إِلَى الْهُدَى ائْتِنَا قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ
وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾

71 [De ki: «Biz, Allah Teâlâ'yı bırakıp da; bize ne fayda ve ne zararı dokunmayan şeye ibâdet eder miyiz?»]

[«Allah Teâlâ, bizi hidâyetine (İslâm'a) kavuşturduktan sonra, geriye, şirke döner miyiz?»]

[«Hani arkadaşları (bize gel!) diye doğru yola çağırdıkları hâlde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşırken Şeytanların ayartıp, uçuruma çektikleri adam gibi mi olalım?»]

[De ki: «Allah Teâlâ'nın gösterdiği yol (İslâm), yegâne doğru yoldur ve biz Rabb'il-âlemîn'e teslîm ile emrolunduk.]

وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَاتَّقُوهُ وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ
قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ
عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

72 [Ve: «Namaz kılın ve Allah Teâlâ'nın emirlerine karşı

gelmekten sakının.» diye de emrolunduk (cezâ ve hesâb için) ancak Allah-ü azîmüşşân'a haşrolunacaksınız.]

73 **[Gökleri ve yeri hak** (ve hikmet)**le, O, halketti. O'nun** (ol!) **diyeceği gün** (Kıyâmet Günü) **her şey oluverir.]**

[Sözü haktır. (Bütün kâinatta, nâfizdir. Va'di doğru ve vâkidir). **Sûr üfürüldüğü gün de mülk O'nundur. Görünmeyeni de, görüneni de bilen O'dur. Hakîm O, Habîr O'dur.]**

Peygamber (S.A.V.)
«Ben dünyâda nice mutlu olayım ki Sûr'un sâhibi (İsrâfil) onu ağzına koymuş; kulağını ona vermiş; yüzünü de eğmiş; ne zaman üfür diye emrolunacağını bekliyor,» buyurmuştur.
Sûr'un boynuz şeklinde olduğu rivâyet edilir.

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖيمُ لِاَبٖيهِ اٰزَرَ اَتَتَّخِذُ اَصْنَامًا اٰلِهَةً اِنّٖٓي
اَرٰيكَ وَقَوْمَكَ فٖي ضَلَالٍ مُبٖينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذٰلِكَ نُرٖٓي اِبْرٰهٖيمَ
مَلَكُوتَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنٖينَ ﴿٧٥﴾

74 **[Hani İbrâhim atası Âzer'e: «Sen, kendine putları ilâh mı ediniyorsun? Muhakkak ben, seni ve kavmini açık bir dalâlet içinde görüyorum» demişti.]**

75 **[Biz, İbrâhim'e** (babasının ve kavminin dalâlette olduklarını gösterdiğimiz gibi) **göklerin ve yerin melekûtunu da gösteriyorduk. Tâ ki** (tevhîdde) **yakîn hâsıl edenlerden olsun.]**

İbn-i Abbâs der ki:

«Allah Teâlâ, O'na göklerin ve yerin yaradılışını gösterdi.»
Denildi ki:

«İbrâhim Aleyhisselâm bir kaya üzerine çıkarıldı. O'na gökler, yer, hattâ arş ve yeraltı gösterildi. Bu esnâda bir kimsenin, bir fenâlık işlemekte olduğunu gördü. Bedduâsiyle O'nu helâk etti. Ve bunu bir ikincisi ta'kîb etti. Üçüncüsüne de bedduâ etmeye hazırlanırken Allah Teâlâ buyurdu:»

«Yâ İbrâhim! Duân nezdimde müstecabdır. Fakat kullarıma bedduâ etme. Zîrâ âsî olan kul, ya tevbe eder, tevbesini kabûl ederim. Veyâ sulbünden bana ihlâsla ibâdet eden bir çocuk ya-

ratırım. Yâhûd ma'siyette ısrâr ederek, bu hâlde ölürse, dilersem onu afv veyâ azâbederim.»

Katâde (R.A.)'ye göre; göklerin melekûtu: Güneş, Ay ve Yıldızlardır. Yerin melekûtu da: **Dağlar, ağaçlar ve denizlerdir.**

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ
قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي
فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ
الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي
هَٰذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾

76 [Vaktâ ki üzerini gece örttü, bir yıldız (Zühre veyâ Müşteri yıldızını) gördü: «Acaba Rabbim bu mu?» dedi. Fakat yıldız batıp kaybolunca: «Ben, böyle batan şeyleri sevmem» dedi.]

Nerede kaldı ki ona ibâdet edeyim?

Müfessirler, bu âyetin tefsîrinde ihtilâf etmişlerdir: Ba'zıları yorum yapmayarak: «İbrâhim Aleyhisselâm'a o zaman henüz tevhîdi (yânî Allah'ın birliğini) aramakta idi. Binâenaleyh, delîl getirirken, bunu söylemesi zarar etmez.» Yâhûd «Bu, O'nun çocukluk zamanında olmuştur. O zamanda, bunu söylemesi küfür olmaz.» demiş; bir takımları; «Allah'ın ma'sûm bir kulundan bu ma'nâ nice beklenir?» diyerek bunu reddetmiş ve te'vîl husûsunda dört vech ortaya atmışlardır. Şöyle ki:

1 — İbrâhim Aleyhisselâm, onların taptıkları şey husûsunda cehil ve hatâlarını bildirmek istemiştir. Kavmi yıldızlara tapardı. O da kendini yıldızlara ta'zîm eder göstermek için böyle söylemiştir.

2 — Hz. İbrâhim (A.S.), bu sözü bir soru olarak söylemiş. «Benim Rabbim bu mudur?» demek istemiştir. Yâhûd bu sözü, onların başına kakmak ve doğruyu öğretmek niyyeti ile söylemiş: «Bunun gibi bir şeyden Rab mi olur?» demek istemiştir.

3 — Aleyhlerine hüccet olmak üzere söylemiştir. Yânî, «Size, benim Rabbim budur ha?» demek istemiştir.

4 — Ma'nâ: «Kavmim, bana Rabbim bu olduğunu söylüyorlar.» demektir.

77 [**Vaktâ ki Ay'ı doğarken gördü: «Acaba, Rabbim bu mu?» dedi.** (Zîrâ ziyâsı, yıldızlardan daha parlaktı) **fakat o da batıp kaybolunca: «Yemîn ederim ki, eğer Rabbim bana hidâyet etmezse mutlaka sapmışlardan olurum.» dedi.**]

78 [**Vaktâ ki Güneş'i doğarken gördü: «Belki Rabbim budur; bu hepsinden büyük» dedi. O da batıp kaybolunca: «Ey kavmim!» dedi. Ben, sizin Allah Teâlâ'ya şerik koştuğunuz şeylerden berîyim.»**]

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ
حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ
أَتُحَاجُّونِّي فِي اللّٰهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ
أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا
فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾

79 [**Şübhesiz ki ben, her dînden geçip, müslim ve muvahhid olarak, yüzümü, o gökleri ve yeri yaratan Allah Teâlâ'ya döndüm. Ben, müşriklerden değilim.**]

Müfessirler, işbu âyet-i kerîmelerle ilgili olmak üzere şu kıssayı naklederler:

İbrâhim Aleyhisselâm, Bâbil'de hükümdarlık eden Nemrûd bin Kenân zamanında doğmuştu. Hükümdarlar arasında ilk def'a taç giyen ve teb'asını kendisine ibâdete da'vet eden Nemrûd'du.

Nemrûd, bir gece rüyâsında, ufukta parlak bir yıldızın doğduğunu ve Güneş'le Ay'ın ışığını giderdiğini gördü. Korkuyla uyandı. Yorumunu, kâhin ve müneccimlere sordu.

«Bu yıl Bâbil'de bir çocuk doğacak, yeni bir dîn getirecek. Memleketini istilâ ve seni helâk edecek. Fakat henüz ana rahmine düşmüş değildir.» dediler.

Bunun üzerine Nemrûd, erkeklerle kadınların birbirlerinden ayrılmalarını emretti. Ve her on kişiye bir gözcü ta'yîn etti. Bir gün, Nemrûd'un yakınlarından Âzer, nasılsa karısıyle temâs etmek fırsatını buldu. O da, yaşı ilerlemiş olmasına rağmen, İbrâhim Aleyhisselâm'a gebe kaldı. Kâhin ve müneccimler: **«Bahsettiğiniz çocuk, bu gece ana rahmine düştü.»** diye Nemrûd'a haber verdiler.

Nemrûd, hiddetlendi. Her hâmile kadına bir muhâfız ta'yîn etti ve hangisi bir erkek çocuk dünyâya getirirse katletmelerini emretti.

Fakat Âzer'in karısının gebeliğinin, min tarafillâh, kimse farkında değildi. Nihâyet doğum vakti geldi. Çocuğunun katledilmesinden korkan kadın, şehirden uzaklaştı. Ve bir nehir kenarında çocuğunu, yânî İbrâhim Aleyhisselâm'ı dünyâya getirdi. O'nu şehire getiremezdi. Ne yapsın? Sarıp sarmaladı. Yakınında bulunan bir mağaraya sakladı. Sonra evine döndü. Ve durumu kocasına anlattı. Gizlice mağaraya gidip çocuğunu emzirmeye başladı. Çocuk, çok sıhhatli idi. On beş ayda on beş yaşında bir çocuk kadar gelişti.

Âzer de oğlu ile yakından ilgilenmekte idi. Karı koca çocuklarını yedi ve bir rivâyete göre on üç yıl böylece gizlice ve ihtimâmla büyüttüler. İbrâhim Aleyhisselâm, güzel ve yakışıklı bir delikanlı oldu.

Âzer: **«Artık oğlumuzu şehire götürmekte bir tehlike yok, alınan bütün tedbirler kaldırıldı. Nemrûd'un da endişesi zâil oldu. Hattâ O'nu Nemrûd'un mâiyetine bile verebiliriz.»** dedi.

Bir gün, Güneş battıkdan sonra, üç kişi yola çıktılar.

Yolda İbrâhim Aleyhisselâm; deve, at ve koyunları gördü. Ve sordu: **«... Bunlar nedir? Bunların elbette bir Hâlik'ı, bir Rabb'i var. Hâlik'sız mahlûk olmaz. Acaba beni yaradan kim?»**

Anası: «Benim!» dedi.

«Ya senin rabbin?»

«Baban!»

«Peki, ya O'nunki?»

«Nemrûd!»

«Nemrûd'u yaradan?»

Annesi sustu: «**Böyle konuşma yavrum!**» dedi.

Âzer, bir lâhza düşünceli kaldı. Sonra karısına döndü:

«**Zannederim ki, kâhinlerin bahsettiği çocuk, bizim oğlumuz olacak.**» dedi. «**Bize, yeni bir dîn getirecek.**»

Ertesi gün, babası, İbrâhim Aleyhisselâm'ı Nemrûd'a götürdü. Nemrûd azâmetle tahtına oturmuştu. Çok çirkin bir adamdı. Fakat etrafında; Bâbil'in en yakışıklı erkekleri ve güzel kızları pervâne gibi dönüyorlardı.

İbrâhim, babasından sordu: «**Bu tahtta oturan kim?**»

«**Hepimizin Tanrısı!**»

«**Peki, ya karşısında duranlar, etrafında dolaşanlar?**»

«**O'nun yarattığı kulları!**»

İbrâhim Aleyhisselâm tebessüm etti: «**Baba! Bu ne biçim Hâlik'tır ki, bu kadar çirkinken böyle güzeller yaratmış!**» dedi.

80 [**Kavmi onunla** (tevhîd hakkında) **mücâdele ve hüccet yarışına kalkıştılar.**]

İbrâhim Aleyhisselâm, artık gençlik çağındaydı. Nemrûd tarafından katledilmek korkusu kalmamıştı. Âzer, put yapar ve bunları satılmak üzere, İbrâhim Aleyhisselâm'la pazara gönderirdi.

Fakat pazarda İbrâhim Aleyhisselâm: «**Kimseye fayda ve zararı olmayan bu putları benden kim satın alır?**» diye bağırır ve bu yüzden, bittabî bir satış yapamazdı.

Akşam olunca da putları nehire götürür, başlarını suya sokar «**Haydi su için!**» diyerek kavmiyle istihzâ eder, onlara dalâletlerini bildirirdi. Hâdise, şehire yayılınca kavmi kendisiyle mücâdele etmeye başlamışlardı.

[**De ki: «Allah Teâlâ hakkında benimle hâlâ mücâdele mi ediyorsunuz? Halbuki O, tevhîdine hidâyet etti.»**]

[**Ben, hiçbir vakit O'na şerik tanıdığınız ma'bûdlarınızdan korkmam. Rabbim dilemedikçe, onlar bana hiçbir şey yapamaz.**]

[**Rabbim celle şânühün ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ düşünmeyecek, öğüt kabûl etmiyecek misiniz?**]

Kaadiri, âcizden; bileni, bilmeyenden ayırd etmiyecek misiniz?

81 [**Nasıl olur da, ben sizin şerîk tuttuğunuz putlarınızdan korkarım, ki siz, Allah Teâlâ'nın hiçbir bürhan indirmediği şeyleri O'na şerîk koşmaktan korkmuyorsunuz.**]

[**İki taraftan** (muvahhidlerle müşriklerden) **hangisi korkudan emîn olmaya daha lâyıktır? Eğer bunu biliyor** (farkediyorsanız), **bana cevâb verin.**]

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ
وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ
قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

82 [Onlar ki, (Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine) îmân ettiler ve îmânlarını şirkle karıştırmadılar. İşte ancak korkudan emîn olmak, onların hakkıdır ve hidâyete erenler onlardır.]

83 [Bu, bizim hüccetimizdir ki, kavmine karşı İbrâhim'e vermiştik. Biz, dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Şübhe yok ki Rabbin celle şânüh, Hakîm ve Alîm'dir.]

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا
مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ
وَمُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا
وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسْمَٰعِيلَ
وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾

84 [Biz, İbrâhim'e İshâk ve Yâ'kûb'u ihsân ettik. Ve her birine hidâyet ve nübüvvet verdik. Daha önce de Nûh'a hidâyet ve nübüvvet vermiştik. Ve O'nun zürriyetinden Dâvûd, Süleymân, Eyyûb, Yûsuf, Mûsâ ve Hârûn'a da (hidâyet ve nübüvvet verdik). İşte Biz, ihsân edenleri böyle mükâfatlandırırız.]

85 [Zekeriyyâ'ya, Tahyâ'ya, Îsâ'ya, İlyâs'a da (Hidâyet ve nübüvvet verdik.) Bunların her biri salâhta kâmillerdir.]

86 [İsmâîl, Elyesa', Yûnus ve Lût'a da (hidâyet verdik) ve hepsini âlemlere üstün kıldık.]

Salâvâtullahi alâ nebiyyînâ ve alâ cemiy'ül enbiyâ-i velmürselîyn,

وَمِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ
اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٨٧﴾ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدٖي بِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ
مِنْ عِبَادِهٖ وَلَوْ اَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾

87 [Onların babalarından, zürriyetlerinden, kardeşlerinden de ba'zılarını tafdîl ettik. Seçtik, doğru yola (İslâm'a) irşâd ettik.]

88 [Bu yol (İslâm Dîni), Allah Teâlâ'nın hidâyetidir. O; bunu, kullarından dilediğine hidâyet eder. Eğer, onlar da şirk etmiş olsaydılar, (İndallâh şânları büyük ve yüksekken afv olunmaz) işledikleri (nin sevâbı) heder olur giderdi.]

اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَاِنْ
يَكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَٓاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرٖينَ
﴿٨٩﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذٖينَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰيهُمُ اقْتَدِهْ قُلْ
لَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعَالَمٖينَ ﴿٩٠﴾

89 [Onlar, o kimselerdir ki, kendilerine Kitab, hikmet ve nübüvvet verdik. Eğer (Kureyş) kâfir olurlarsa, onların yerine, o Peygamberleri ve Kitabları inkâr etmiyecek bir kavim tevkîl etmişizdir.]

Bu kavim, mezkür Peygamberler veyâ Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem'in da'vetine icâbet edenler, Ensâr, Ashâb veyâ mü'minlerdir ve hattâ Melâike'dir.

90 [İşte O Peygamberler, Allah Teâlâ'nın (Tevhîd, nübüvvet ve ezâya sabırla) hidâyetine ermişlerdir. Sen de, onların hidâyetine uy. De ki: «Ben, bu teblîğe (tevhîde da'vetime) karşı siz-

den bir ecir istemem. Bu tebliğ (veyâ Kur'ân, tevhîd-i bâriyi beyân ve ifâde) **âlemler için bir öğütten başka bir şey değildir.]**

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ٓ اِذْ قَالُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِنْ
شَيْءٍۜ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذ۪ي جَٓاءَ بِه۪ مُوسٰى نُوراً وَهُدًى
لِلنَّاسِ تَجْعَلُونَهُ قَرَاط۪يسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَث۪يراًۚ وَعُلِّمْتُمْ
مَا لَمْ تَعْلَمُٓوا اَنْتُمْ وَلَٓا اٰبَٓاؤُ۬كُمْۜ قُلِ اللّٰهُۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ ف۪ي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ
(٩١) وَهٰذَا كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذ۪ي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ
اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَالَّذ۪ينَ يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُونَ
بِه۪ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (٩٢)

91 **[Yahûdîler, Allah Teâlâ'yı gereği gibi tanıyamadılar. Zirâ «Allah Teâlâ, beşere hiçbir şey indirmemiştir.» dediler.]**

Böyle demekle beşeriyet hakkında değil, Allah Teâlâ hakkında takdirsizlik ettiler. Beşere, Hak Teâlâ'nın en büyük rahmet ve ni'meti olan vahyi, gönderdiği Peygamberleri inkâr etmek cür'etinde bulundular.

Yukarıda da işâret edildiği gibi, En'âm sûresi Mekkî'dir. Hepsi bir def'ada ve bir gecede inmiş ve yetmişbin Melek tarafından teşyi' edilmiştir. O gece Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem, bütün kâtiblerini çağırmışlar ve sûreyi başından sonuna kadar yazdırmışlardır. Yalnız altı âyet müstesnâdır. Bu âyetler Medîne'de nâzil olmuştur, ki bu ve bunu ta'kîb eden iki âyet-i celîle ile Âyet 151'den «Le'alleküm tettekuûn»'a kadar olan âyetlerdir.

Rivâyet edildiğine göre; bir gün, Yahûdî âlimlerinden başhaham Mâlik bin Sayf, huzûr-u risâlete gelir. Kitablar üzerinde Efendimizle mübâhase etmeye başlar.

Mâlik, çok şişman bir adammış. Konuşurlarken, Resûl-ü Ekrem: **«Tevrât'ı Mûsâ'ya indiren Allah Teâlâ hakkı için doğru söyle;**

— Tevrât'ta; Allah, şişman olan âlimi sevmez, diye yazılı değil mi? Halbuki sen şişman bir hahamsın Yahûdîlerin yedirdikleri şeylerden semizlemişsin!» buyurur.

Ashâb gülüşür, Mâlik'in canı sıkılır ve:

«Allah, beşere hiçbir Kitab indirmemiştir.» der. Nübüvvet-i Muhammedîyi inkâr edeyim derken, hiddetinden, müşrikler gibi, bütün Kitabları toptan inkâr ediverir.

Yahûdîler, hâdiseyi işitir:

«Yazıklar olsun sana! Mûsâ'ya Tevrât indirilmedi mi? Niçin onu inkâr ettin?» derler.

Mâlik:

«Muhammed'e hiddetimden böyle söyledim.» der.

Yahûdîler:

«Biz, öfkelendiği vakit Kitabını inkâr eden adamı istemeyiz, sen yarın hiddetlenirsen, Allah'ı da inkâr etmekten korkmazsın» derler. Ve kendisini başhahamlıktan azlederek, yerine Kâ'b ibn-i Eşref'i ta'yîn ederler.

Âyet-i celîlenin nüzûl sebebi hakkında meşhûr olan rivâyet budur.

[De ki: «Mûsâ'nın insanlara bir nûr ve hidâyet olarak getirdiği Tevrât'ı ona kim inzâl etti?]

[Ki siz, onu parça parça kâğıtlara yazıp dilediğinizi meydana çıkarıyor, çoğunu gizliyorsunuz.]

[Sizin de, babalarınızın da bilmediğiniz şeyler Kur'ân'da öğretilmiştir.»]

[Sen: «(Kitab'ı indiren) Allah» de ve sonra onları bırak, daldıkları butlan içinde oynasınlar dursunlar.]

92 **[(Yâ Muhammed!) Sana gönderdiğimiz bu Kur'ân, mübârek bir Kitab'tır. Ondan evvel indirilen Kitabları tasdîk eder.]**

[Biz onu, sana Mekke halkını ve çevresindeki bütün insanları azâbla korkutman için inzâl ettik.]

Mekke, İslâm dünyâsının ma'nevî merkezidir. Çevresi de bütün dünyâdır.

[Âhiret'e inananlar, ona (Kur'ân'a) da inanırlar. Ve (Dînin direği îmânın nişânesi olan) namazlarını muhâfaza ederler.]

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى
اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَاُنْزِلُ
مِثْلَ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظَّالِمُونَ ف۪ي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ
وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُٓوا اَيْد۪يهِمْ اَخْرِجُٓوا اَنْفُسَكُمْ اَلْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ
وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيَاتِه۪ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾

93 [(Ben Peygamberim diye) **Allah-ü Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenden, yâhûd kendisine hiçbir şey vahyolunmamışken «Bana da vahyolundu.» diye söyleyenden, bir de; «Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği gibi, ben de inzâl ederim diyenden daha zâlim kim olabilir?»**]

Hicret'in onbirinci yılında, Müseylemetülkezzâb ve Esvedül'-ansî Bir-î Necid'de ve diğeri Yemen'de nübüvvet iddiâ ve isyân etmişlerdi. Amr bin Lul y, bunun üzerine hükümler va'zetmeye kalkışmıştı.

«Kendisine hiçbir şey vahyolunmamışken bana da vahyolundu.» diyen de Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh'ti. Hazret-i Osman bin Affan'ın süt kardeşiydi. Mekke'nin fethinden önce İslâm'a gelmiş ve Efendimizin vahiy kâtibi olmuştu.

Vaktâ ki**«Yemîn olsun Biz, insanı balçıktan, topraktan yarattık.»** (Mü'minûn sûresi; âyet: 12) nâzil oldu, Efendimiz, Abdullah'a yazmasını emretti. **«Sonra, onu başka bir hilkatta yarattık.»** (Âyet: 14) kavl-i kerîmine kadar yazınca Abdullah, insan yaradılışına hayretler içinde kaldı. Ve: «Fetebârekâllâhü ahsenülhâlikiyn.» dedi.

Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem:

«Evet, onu yaz, dediğin gibi nâzil oldu.» buyurdu.

Abdullah, bunun üzerine şübheye düştü:

«Eğer Muhammed doğru ise, O'na vahyolunan gibi bana da vahyolundu. Eğer yalancı ise, ben de O'nun dediği gibi söyledim.» dedi. İrtidâd ederek müşriklere iltihâk etti.

Mekke fethedildiği zaman, Kureyş hakkında umûmî af ilân edilmişti. Fakat Resûl-ü Ekrem, içlerinden ba'zılarını istisnâ etti. Bunlar arasında Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh de vardı.

Abdullah, bu sırada Osman Zinnûreyn Hazretlerine ilticâ etmiş; O da, O'nu gizlemişti. Bilâhare halka emniyet ve sükûnet geldikten sonra, meydana çıkardı. Huzûr-u Nebevîye götürerek afv ettirdi.

Bu zât, sonradan çok kuvvetli bir Müslüman oldu. Birçok muhârebelerde bulundu. Ve Hazret-i Osman (R.A.)'ın hilâfetinde Mısır vâliliğine ta'yîn edildi.

[(Yâ Muhammed!) **Bu zâlimlerin ölüm sekerâtında kıvrandıkları ve Meleklerin ellerini uzatarak: «Haydi bakalım, canınızı çıkarın. Bugün, Allah Teâlâ'ya karşı hak olmayanı söylediğiniz, O'nun âyetlerine kibirlenerek isyân ettiğiniz için rüsvây edici azâbla cezâlandırılacaksınız.» dedikleri zaman hâllerini bir görsen!**]

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَى كَمَا
خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ
وَمَا نَرَى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ
لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾
إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ
الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ
وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ
الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا
فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

94 [**Celâlim hakkı için, işte, sizi ilk def'a halkettiğimiz gibi yalnız başınıza** (hesâb ve cezâ için) **huzûrumuza geldiniz. Size bahşettiğimiz şeylerin hepsini arkanızda bıraktınız. Ve zu'munuzca Allah Teâlâ'ya şerîk tuttuğunuz o şefaatcilerinizi de sizinle birlikte görmüyoruz. Yemîn ederim, aranızdaki bütün bağlar kırıldı. Ve zu'mettiklerinizin hepsi kaybolup gitti.**]

95 [**Şübhe yok ki dâneleri ve çekirdekleri yararak** —**nebatları ve ağaçları yetiştiren**— **Allah Teâlâ'dır. Ölüden, diriyi O çıkarır ve diriden ölüyü çıkaran da O'dur. Budur Allah işte. Böyle iken nasıl oluyor da O'ndan yüz çeviriyorsunuz?**]

96 [**Sabahı** (gecenin karanlığından) **yarıp çıkaran O'dur. O, geceyi bir istirâhat yeri; Güneş'i, Ay'ı da birer hesâb nişânesi kılmıştır. Bu, Azîz ve Alîm olan Allah'ın takdîridir.**]

97 [**Yıldızları** — karada ve denizde, gece karanlığında, doğru yolu bulasınız diye— **sizin için yaratan O'dur. Bilen bir kavim için biz âyetlerimizi tafsîl etmişizdir.**]

وَهُوَ الَّذِيٓ اَنْشَاَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ
قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ الَّذِيٓ اَنْزَلَ
مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ
خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ
دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا
وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ اُنْظُرُوٓا اِلٰى ثَمَرِهِٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَيَنْعِهِ اِنَّ فِي ذٰلِكُمْ
لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾

98 [**Sizi tek bir nefisten yaratan O'dur. Sonra, sizin için bir karâr yeri, bir de emânet yeri vardır.**]

Karâr yeri: Dünyâ; **emânet yeri,** kabirdir. Yâhûd, **karar yeri,** rahim; **emânet yeri** dünyâdır.

[Biz âyetlerimizi, ince ve derin anlayışlı kimseler için, tafsîl ettik.]

99 [Bulutlardan yağmur indiren de O'dur.]

[Sonra Biz, her nebâtı o yağmur suyu ile çıkardık. Ondan yeşil fidanlar meydana getirdik. Ondan da başak olmuş dâneler, hurma ağacının tomurcuklarından birbirine yakın salkımlar, birbirine hem benziyen, hem benzemiyen üzüm bağlarından, zeytin ve nar ağaçlarından bahçeler yetiştiriyoruz.]

[Her birinin — bir meyva verdiği, bir de olgunlaştığı zaman — meyvalarına bakın. Şübhe yok ki, bütün bunlarda, îmân edenler için, birçok âyetler vardır.]

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنّٰى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ
وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

100 [Allah Teâlâ'ya cinleri şerîk koştular. Halbuki bunları da yaratan O'dur.]

Cin; burada Meleklere de, Şeytanlara da şâmil bulunuyor. Kimi Melekleri ma'bûd edindiler. Kimi Şeytanları şerîk tuttular. Hayrın hâlikı Allah, şerrin hâlikı Şeytan dediler. Yâhûd Allah Teâlâ, aydınlığın, insanların, hayvanların, davarların; İblis de karanlığın, vahşî, yırtıcı hayvanların, yılanların, akreblerin hâlikıdır, diye iddiâ ettiler.

[Sözlerinin hakîkatini bilmeksizin, O'na oğullar ve kızlar isnâd ve iftirâ ettiler.]

Yahûdîlerin Uzeyr, Nasrânîlerin Mesîh Allah'ın oğlu ve müşriklerin Melekler Allah'ın kızlarıdır, dedikleri gibi.

[Allah Teâlâ, onların vasıflarından münezzeh ve yücedir.]

101 [Gökleri ve yeri, örneksiz yaratan O'dur. O'nun nasıl evlâdı olabilir ki zevcesi yok; (Uzeyr'i de, Mesîh'i de, Melekleri de) her şeyi O yarattı. Ve her şeyi hakkiyle bilen O'dur.]

ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ
وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾ لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ
الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

102 [İşte Rabbiniz Allah Teâlâ! O'ndan gayri ilâh yoktur. O, her şeyin hâlikıdır. O hâlde, O'na kulluk edin. Her şeyi gözetip koruyan O'dur.]

103 [Gözler O'nu ihâta ve idrâk edemez. Fakat O, bütün gözleri ihâta ve idrâk eder. O, Lâtifdir (gözler idrâk etmez). Habîr'dir (gözleri idrâk eder).]

Denildi ki, gözler, dünyâda O'nu idrâk etmez, ama Âhirette görür. Mu'tezile bu âyete istinâd ederek, Allah'ın görülmesini kabûl etmezler. Fakat ehl-i sünnet, Âhirette Allah Teâlâ'yı açıkça görmeği, Kur'ân ve sünnetle isbât etmişlerdir.

قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ
عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآ
يَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾

104 [Size, Rabbiniz celle şânüh'den (hidâyeti dalâletten, hakkı bâtıldan ayırdeden) apaçık hüccetler gelmiştir. Kim hakkı görür, îmân ederse faydası kendine, hakkı görmeyip dalâleti ihtiyâr edenlerin, vebâli yine kendinedir. Ben, üzerinize muhafız değilim. (Ancak tebliğe me'mûrum).]

105 [Biz, böylece âyetleri türlü türlü beyân ederiz. Tâ ki onlar: «Okumuşsun!» desinler. Ve Biz, Kur'ân'ı, bilenlere, besbelli edelim!]

İki Rûm esiri vardı. Kureyşliler: «Muhammed Kur'ân'ı onlardan öğreniyor, sonra da bize vahiydir diyor.» diye iddiâ etmişlerdi.

اِتَّبِعْ مَٓا اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِ
كِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ مَٓا اَشْرَكُواۜ وَمَا جَعَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ حَف۪يظاًۚ وَمَٓا اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَك۪يلٍ ﴿١٠٧﴾

106 [Rabbin celle şanühdan sana vahyolunana uy!.. O'ndan gayri ilâh yoktur. Müşriklerden yüz çevir!]

107 [Şâyed Allah Teâlâ (onların mü'min olmalarını) dileseydi, müşrik olmazlardı. Biz, seni onların üzerine murâkıb göndermedik. Onlara bir vekîl de değilsin.]

وَلَا تَسُبُّوا الَّذ۪ينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ
عَدْواً بِغَيْرِ عِلْمٍۜ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ اِلٰى
رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَاَقْسَمُوا
بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَٓاءَتْهُمْ اٰيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَاۜ قُلْ اِنَّمَا
الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ اَنَّهَٓا اِذَا جَٓاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ اَفْـِٔدَتَهُمْ وَاَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِه۪
اَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ ف۪ي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

108 [Allah Teâlâ'dan gayrisini (ilâh edinen) müşriklerin taptıklarına sövmeyin, ki onlar da haddi aşarak, bilgisizlikle, Allah Teâlâ'ya ta'n etmesinler.]

Yakışık almıyan sözler söylemesinler. Buna sebebiyet vermeyin! Onların taptıkları, ibâdet ettikleri şeyleri tahkîr etmeyin!

Olur ki hislerine mağlûb olur, öfke ve bilgisizlikle: «Biz de si-

zinkini» diye karşılık vermeye kalkışırlar, bu arada, haddi aşarak, Allah Teâlâ'ya ta'n ederler. Onların küfürlerini, şirklerini tezyif edeyim derken, küfrün artmasına sebebiyet vermiş olursunuz, ki bu da küfürdür.

Âyet-ı celîlenin zâhirine göre, gerçi nehyedilen, Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet edilen şeylerin tahkîr edilmesi, sövülmesidir. Fakat haddi zâtında nehyedilen Allah Teâlâ'ya sövmektir. Zîrâ bu sövme, O'nun sövülmesine sebeb olur. Neticesi şer olan şey de şerdir.

Rivâyet edilir ki: Sallallahü aleyhi ve sellem, müşriklerin ilâhlarına ta'n ederdi. Dediler ki:

«İlâhlarımıza ta'n etmekten vazgeçmezsen, biz de senin ilâhını hicvederiz.»

Bunun üzerine, bu âyet-i celîle ile bundan nehyolundu.

Ve ashâbına:

«Rabbiniz celle şanühuya, ta'netmeyiniz.» buyurdu. Ashâb da bundan sonra artık putlara sövmez oldular. Zîrâ bu ta'n, olur ki Allah Teâlâ'nın ta'nedilmesine sebep olmuş olurdu.

[Biz, (müşriklerin putlara ibâdetini tezyîn ettiğimiz gibi) **her ümmetin** (hayır ve şer, tâat ve isyân) **amellerini tezyîn ederiz. Sonra dönüşleri Rableri ve celle şânühu'yadır. O vakit, O, amellerini kendilerine haber verir.]**

109 [(Müşrikler) **kendilerine istedikleri gibi bir âyet** (bir mu'cize) **gelirse mutlak îmân edeceklerine, Allah Teâlâ'ya yemînlerinin en kuvvetlisi ile yemîn ettiler.]**

[**De ki: Âyetler ancak Allah Teâlâ'nın nezdindedir.»** (Onlara kaadir olan ancak O'dur, dilediğini izhâr eder, dilediğini etmez, hiçbiri benim kudret ve irâdetimde değildir). **Onların diledikleri âyet gelse de îmân etmiyeceklerinin farkında değil misiniz?]**

Rivâyet edildiğine göre; Kureyş'in ileri gelenleri, Peygamber (S.A.V.) Efendimize dediler ki:

«Yâ Muhammed! Sen bize Mûsâ'nın asâsından, taşa vurduğu vakit on iki pınar aktığından bahsediyor, Îsâ'nın ölüleri dirilttiğini söylüyorsun. Sen de bize bunlar gibi bir mu'cize göster ki îmân edelim!»

Efendimiz (S.A.V.):

«Ne yapmaklığımı istiyorsunuz?» buyurdu.

«Safâ Dağını altın yap. Yâhûd ölülerimizden ba'zılarını dirilt! Veyâ bize Melekleri göster ki senin için bize şahâdet etsin.» dediler.

Resûl-ü Ekrem:

«Bu istediklerinizden ba'zısını size yaparsam, beni tasdîk eder misiniz?» buyurdu.

«Hay hay!» dediler, yemînlerinin en kuvvetlisiyle yemîn ettiler: **«Hepimiz seni tasdîk eder, Müslüman oluruz.»**

Ashâbdan ba'zıları müşriklerin isteklerini tervic ettiler. Ettikleri yemînlere aldanarak, istedikleri mu'cize gösterilirse, müşriklerin îmân edecekleri ümidine düştüler ve Efendimizden böyle bir mu'cizenin gösterilmesini dilediler.

Efendimiz, Safâ Dağının altın olması için duâ etmeye niyyet etmişti ki bu sırada, Cebrâil Aleyhisselâm geldi:

«Yâ Resûlallah!» dedi. **«Sen ne istersen Allah Teâlâ, onu sana verir. Fakat bundan sonra, yine tasdîk etmezlerse, dünyâda da azâb görür, helâk olurlar. İstersen bundan sarf-ı nazâr et, olur ki içlerinden ba'zıları tevbe ederler.»**.

Efendimiz (S.A.V.) de:

«Dilerim ki tevbe edecekler, tevbe etsinler.» buyurdu ve duâ etmekten sarf-ı nazâr eyledi.

Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

110 [**Biz, onların kalblerini** (tasdîkten) **ve gözlerini** (Hakk'ı görmekten) **çeviririz de evvelce îmân etmedikleri gibi yine îmân etmezler. Ve onları dalâlette şaşkın oldukları hâlde terk ederiz.**]

وَلَوْ اَنَّنَا نَزَّلْنَا اِلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتٰى وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوٓا اِلَّآ اَنْ يَشَآءَ اللّٰهُ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾

111 [**Eğer Biz, onlara** (diledikleri gibi) **Melekleri indirseydik, ölüler de kendileriyle konuşsalardı, ve her şeyi toplayıp önlerine koysaydık, onlar yine îmân edecek değillerdi. Meğer ki Allah Teâlâ dilemiş olsun. Fakat çoğu** (bunu) **bilmezler.**]

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْاِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي
بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ
مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾

112 [(Yâ Muhammed! Sana olduğu gibi) **her Peygambere ins-ü cinnin en inâdçılarını düşman kıldık. Onlar birbirlerine, aldatmak için, yaldızlı sözler telkîn ederler.**]

[Şâyed Rabbin celle şânüh dileseydi, bunu yapamazlardı. (O aldatıcı süslü sözleri birbirlerine telkîn veyâ Peygamberlere düşmanlık edemezlerdi). **O hâlde, onları da, iftirâlarını da bırak** (Yâ Muhammed!)]

وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْـِٔدَةُ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ
اَبْتَغٖي حَكَمًا وَهُوَ الَّذٖٓي اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًاۜ وَالَّذٖينَ
اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ اَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا
تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرٖينَ ﴿١١٤﴾

113 [(Onlar bu telkîni) **tâ ki Âhiret'e inanmıyanların kalbleri ona meyletsin, tâ ki ondan hoşlansınlar ve günâhlarından kazanabildiklerini kazansınlar** (diye yaparlar).]

114 [(De ki yâ Muhammed! Sizinle aramızdaki da'vâyı hâl için) **Allah Teâlâ'dan gayri hakem mi isterim, ki O size** — **içinde hak ile bâtıl, hiçbir şübheye yer bırakılmaksızın, ayırdedilerek açıklanan** — **Kur'ân'ı inzâl buyurmuştur.**]

[Kendilerine Kitab verilenler de onun, Rabbin celle şânühden hak olarak indirildiğini bilirler. Artık, sakın şübhe edenlerden olma.]

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًاۜ
لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهٖۚ وَهُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ ﴿١١٥﴾ وَاِنْ تُطِعْ اَكْثَرَ
مَنْ فِي الْاَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِۜ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا
الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾

115 [**Rabbin celle şânühun sözü** (emir ve nehiyde, va'd ve vaiydde) **gerçeklik,** (kazâ ve hükümlerde) **adille tamamlandı. O'nun sözlerini değiştirecek yoktur. Allah-ü azîmüşşân, onların sözlerini işitici, ve gizlediklerini bilicidir.**]

116 [**Şâyed sen, yeryüzündeki insanların ekserisine** (kâfir ve câhillere, yâhûd hava ve hevesleri peşinde koşanlara) **uyacak olursan, seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar ancak,** (babalarının gittikleri yol haktır inanciyle) **zanlarına tâbi' olurlar ve Allah Teâlâ'ya nisbet ettiklerinde muhakkak yalan söylerler.**]

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ
مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾ فَكُلُوا
مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

117 [**Şübhe yok ki Rabbin celle şânüh, yolundan sapanları da, doğru yolu bulanları da en iyi bilendir.**]

118 [**Binâenaleyh Allah Teâlâ'nın adiyle kesilenleri yeyin. Eğer O'nun âyetlerine îmân edenlerdenseniz.**]

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ
مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ
بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾

119 [**Size ne oluyor ki, boğazlanırken Allah Teâlâ'nın adı anılanlardan yemiyorsunuz. Halbuki Rabbiniz celle şânüh, muztar olduklarınız müstesnâ, size yenilmesi harâm olan şeyleri ayrı ayrı bildirmişti.**]

[Çok kimse bir bilgi ve delîle dayanmaksızın, mahzâ hava ve heveslerine kapılarak sapıtıyor (halkı dalâlete düşürüyor) lar. Şübhe yok ki, Rabbin celle şânüh, haddi aşanları çok iyi bilir.]

وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ
اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ
أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

120 [Günâhın açığını da, gizlisini de terkedin. Zîrâ günâh kazananlar, yarın, muhakkak kazandıklarının cezâsını çekeceklerdir.]

121 [Boğazlanırken Allah Teâlâ'nın adı anılmıyan hayvandan yemeyin! Zîrâ bu, muhakkak ki bir fısktır.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'a göre; Bu âyet murdar ölen ve o ma'nâda olan boğulmuş ve sâire hayvanlar hakkında inmiştir.

A'tâ'ya göre ise; putlar nâmına kesilen hayvanların harâm kılınması hakkındadır.

Müslümanın, «Besmelesiz» kestiği hayvan hakkında ulemâ ihtilâf etmişlerdir. Bir cemâate göre, «Besmele»yi unutarak veyâ kasden terk etsin, o hayvan yenmez. İbn-i Sîrîn ile Şa'bî'nin kavlleri budur.

Diğer bir cemâat, yenilmesi helâl olduğunu söylemişlerdir. İbn-i Abbâs (R.A.) ile İmâm Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'in mezhebleri budur.

Sevrî ve Hanefî İmâmlarına göre ise; «Besmeleyi» kasden terk ederse, o hayvan yenmez. Unutarak terk ederse, yenir.

[Vâkıa Şeytanlar (kendi öldürdüğünüzü yersiniz de, Allah Teâlâ'nın öldürdüğünü yemezsiniz diyerek) dostlarına sizinle mücâdele etmeleri için telkînlerde bulunurlar. Şâyed onlara itâat ederseniz, siz de müşriklerden olursunuz.]

أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ
فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا
كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَلِكَ
جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا
يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾

122 [(Küfrü yüzünden) **ölü** (mesâbesinde) **iken** (îmânla) **diriltttiğimiz, insanlar arasında** (hakkı, bâtıldan; harâmı, helâldan ayırdederek) **yürümesi için ışık verdiğimiz kimse, içinden bir türlü çıkamayacağı** (şirk ve isyân) **karanlıklarında kalan kimse gibi midir?**]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, bu âyet-i celîle, Hazret-i Hamza bin Abdülmuttalib (R.A.) ile Ebû Cehil (Aleyhillâ'ne) hakkında nâzil olmuştur.

Hâtemü'l-Enbiyâ Hazretleri, nübüvvetinin altıncı senesinde bir gün Safâ'da otururken, oradan geçmekte olan Ebû Cehil kendisine hakâret etmişti. Hazret-i Peygamber, mukâbelede bulunmayıp sükût etmişse de bir câriye bunu işitti.

O gün Hamza bin Abdülmuttalib, (ki Efendimizin amcalarıydı) avdan dönmüş, evine gitmeden önce, silâhları üzerinde olduğu hâlde, tavâf için Harem-i Şerîf'e gitmişti. Bu sırada câriye, hâdiseyi Hamza (R.A.)'ya haber verdi.

Hamza, yeğeni hakkında, fenâ sözler söylenildiğini işitince, akrabâlık hisleri galeyâna geldi. Doğru Ebû Cehil'in yanına gitti:

«Yeğenime hakâret eden, ve O'nu inciten sen misin?» dedi. Ve boynundaki ok yayı ile Ebû Cehil'in başını yardı. Ebû Cehil, sayılan bir kimseydi. Yanındakiler Hamza'ya hücûm edecek oldular. Az kaldı büyük bir arbede çıkacaktı. Fakat o, mânî', oldu:

«Dokunmayınız, Hamza'nın hakkı var. Hakîkaten yeğeni hakkında fenâ sözler söyledim.» dedi. Hâdiseyi büyütmemeyi tercîh etti.

Hamza ayrıldıktan sonra da dostlarına: **«O'na sakın ilişmeyin. Hiddetlenir de gidip Müslüman oluverir ve Muhammedîler kuvvet bulur.»** diye öğüt verdi.

Gerçekten Hamza, Kureyş içinde bahâdırlığı ile tanılan ve çok sevilen bir kimseydi. Henüz îmâna gelmemiş ise de, Araplar arasında aşîret ve akrabâlık gayreti ziyâde olduğundan, birâderzâdesi için her şeyi gözüne almıştı.

Ebû Cehil'in taraftarları çoktu. Fakat aralarındaki arbede büyüdüğü takdîrde, Hamza'nın tarafında da büyük bir fırkanın teşekkül edeceği muhakkaktı. Ve bunlar bittâbî Müslümanları tutmuş bulunacaklardı. Ebû Cehil'in aklı, fikri ise, İslâm'ın kuvvet bulmaması husûsuna masrûftu. Binâenaleyh Hamza yüzünden Kureyş içine bir tefrika düşer de, Müslümanlar kuvvet bulur diye sakınıyordu. Yoksa, gâyet hatırlı, sözü nâfiz, taraftarları çok, bir muhâsamayı göze alacak kadar kuvvetli bir adamdı.

O kadar ki Resûl-ü Ekrem (S.A.V.):

«Yâ Rab! Bu dîni iki Ömer'den biri ile (Ebû Cehil, yâhûd Ömer bin Hattâb ile) **azîz et!»** diye Cenâb-ı Hakk'a duâ etmişti. Zîrâ, o vakit Kureyş içinde en ziyâde sözünü yürüten ve hatırını saydıran bu ikisiydi. Ve Resûl-ü Ekrem'e en ziyâde düşmanlık gösterenler de bunlardı. Elhâsıl Ebû Cehil, Hamza'yı bütün bütün Muhammedîlik gayretine düşürmemek için başını yarmışken, O'ndan intikam almak sevdâsına düşmedi.

Hamza ise, Ebû Cehil'in yanından ayrıldıktan sonra şeref-i İslâm'a pek müsteid olduğu hâlde, huzûr-u Muhammedîye gitti, Ebû Cehil ile arasında geçen hâdiseyi anlattı ve kendisini tesellî etti.

Fakat Resûl-ü Ekrem, ancak kendisinin îmân etmesiyle müteselli ve memnûn olacağını beyân buyurdu. Esâsen o anda kalbi Müslümanlığa meyleden Hamza, bunun üzerine hemen kelime-i şehâdet getirdi ve Resûl-ü Ekrem'i himâye edeceğini Kureyş'e ilân etti. Hattâ bu meâlde güzel bir kasîde söyledi.

Hazret-i Hamza'nın Müslüman oluşu bütün Müslümanları memnûn etti. Fakat bu Kureyş'e pek güç geldi.

Dahhâk'e göre ise; âyet-i celîle, Ebû Cehil ile Hazret-i Ömer bin Hattâb hakkında nâzil olmuştur.

[Mü'minlere îmân, nûr ve zînet olduğu gibi, kâfirlere de amelleri (küfür ve isyânları) **tezyîn olundu.]**

123 **[Mekke'de olan günâhkârlar gibi, her beldede, onların günâhkârlarını** —hilekârlık etsinler diye— **büyüklerinden, ileri gelenlerinden yaptık. Halbuki onlar, ancak kendilerine hîle ederler de farkında değillerdir.]**

Bu âyet-i celîle, Resûlüllah'ın bi'seti zamânında yalnız Mekke'-

nin ve Arabistan'ın değil, dünyânın her memleketinin fesad ve fenâlık içinde çalkalandığını, günâhkâr ve hîlekârların, türlü desîselerle memleketlerin idâresini ellerine aldıklarını, ve fakat sükût ve azâba mahkûm olduklarını bildirmektedir.

Aynı zamanda Mekke müşriklerinin düşmanlık, hîle ve entrikalarına karşı Cenâb-ı Peygamber'i teslîye etmekte ve âlemşümûl olan risâlet vazîfesinin ehemmiyetini hatırlatmaktadır.

وَإِذَا جَاءَتْهُمْ

آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ۘ اللَّهُ
أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ۗ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ
عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

124 **[Onlara ne zaman bir âyet gelse: «Allah'ın Peygamberlerine gelen vahiy gibi bize de gelmedikçe aslâ îmân etmeyiz.» derler.]**

[Allah Teâlâ, Peygamberliği kime vereceğini çok iyi bilir.]

[O cürüm işliyenlere, hîlekârlıkları yüzünden, Allah Teâlâ tarafından bir zillet ve şiddetli bir azâb vardır.]

Rivâyet edilir ki, Velîd ibn-i Mugîyre: **«Eğer nübüvvet hak ise ben, ona Muhammed'den daha lâyıkım. Hem O'ndan büyük ve hem daha zenginim.»** demişti.

Ebû Cehil de: «Abdimenaf oğullariyle koşu atı gibi şerefte berâberken, onlar: Bizim aramızda Peygamber var, O'na vahyolunuyor, dediler. Biz buna aslâ râzı olmayız. Ve ebediyen ittibâ etmeyiz, meğer ki Muhammed'e geldiği gibi, bize de vahiy gelmiş olsun.» demişti.

Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi budur.

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ۖ وَمَنْ
يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ
فِي السَّمَاءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾

125 [Allah Teâlâ, kimi hidâyetine erdirmek isterse, kalbini İslâm için açar ve aydınlatır.]

[Her kimi de dalâlette bırakmak isterse, O'nun da kalbini daraltır, sıkar.]

[Öylesine ki (îmân etmesi teklif edilse) **zorla göğe çıkacakmış gibi** (kendisinde bir imkânsızlık bulur). **Allah-ü azîmüşşân, îmân etmiyenlere işte böyle azâb eder.]**

وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَق۪يماً قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ
يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَم۪يعاً يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ
مِنَ الْاِنْسِ وَقَالَ اَوْلِيَٓاؤُ۬هُمْ مِنَ الْاِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا
بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَٓا اَجَلَنَا الَّذ۪ٓي اَجَّلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوٰيكُمْ
خَالِد۪ينَ ف۪يهَٓا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُ اِنَّ رَبَّكَ حَك۪يمٌ عَل۪يمٌ ﴿١٢٨﴾
وَكَذٰلِكَ نُوَلّ۪ي بَعْضَ الظَّالِم۪ينَ بَعْضاً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾

126 **[Bu** (Kur'ân, bu İslâm Dîni) **Rabbin celle şânühü'nün doğru yoludur. Hayır ve şerri düşünen ve öğüt kabûl edenler için Biz, âyetlerimizi tafsîl ettik.]**

127 **[Onlar için Rableri nezdinde dâr'üs-selâm** (selâm yurdu, selâmet yurdu, Cennet) **vardır. Allah Teâlâ onların, işledikleri hayırlı işlerden dolayı, dostu ve yardımcısıdır.]**

128 **[Allah Teâlâ, onların hepsini topladığı gün, buyuracak: «Ey Cinn cemâati! İnsanlardan çoğunu ayarttınız, kendinize tâbi' kıldınız!» İnsanlardan onlara dost olanlar da: «Ey Rabbimiz! diyecekler, biz birbirimizden faydalandık ve bizim için takdîr ettiğin va'deye erdik.»]**

İnsanların, Cinlerden faydalanması şöyle olur:

Yolculuk yapan bir kimse çorak bir yere indiğinde, Cinlerden

korkusu sebebi ile o vâdîdeki Cinlerin büyüklerine sığındığını söyler. Ve onların yanında geceler.

Cinlerin, insanlardan faydalanması ise: İnsanlar kendilerine sığınınca gururlanmaları ve kavimleri arasında şereflerinin artması ile olur.

Ba'zıları: «İnsanın, Cinden faydalanması; Cinnin O'na sihir ve kehânet gibi heveslerine uygun şeyleri öğretmesi ile; Cinnin, insandan faydalanması ise, onlara itâat edip sapması ile olur.» demişlerdir.

[Allah Teâlâ buyuracak: «O hâlde mekânınız ateş. Orada — Allah'ın diledikleri müstesnâ — ebediyen kalacaksınız.» Şübhesiz ki Rabbin celle şânüh Hakîm ve Alîm'dir.]

129 [İşte, Biz — kazandıkları günâhlar yüzünden — zâlimlerden bir kısmını bir kısmına böyle musallat ederiz.]

يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ
عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا قَالُوا
شَهِدْنَا عَلٰى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا
عَلٰى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذٰلِكَ أَنْ لَمْ يَكُنْ
رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾

130 [«Ey cinn ve insan cemâati! İçinizden size, âyetlerimi anlatan, bu güne kavuşacağınızı haber vererek sizi korkutan, Peygamber gelmedi mi?» (buyurulacak).]

[Onlar: «Nefislerimizin cürüm ve isyânına şâhid ve mu'terifiz» diyecekler. Halbuki onları dünyâ hayâtı aldatmıştı. (Âhiret'i inkâr etmişlerdi. Nâçar) nefisleri aleyhine kâfir olduklarına şahâdet ederler.]

Cinlerden Peygamber gelip gelmediği hakkında ulemâ ihtilâf etmişlerdir.

Dahhâk; âyetin zâhiriyle istidlâl ederek, «İnsanlardan Resûller geldiği gibi, cinlerden de Resûller gelmiştir,» diyor.

Kelbî: Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellemden önceki Peygamberlerin ins ve cinn'e meb'ûs olduklarını söylüyor.

Mücâhid de: Peygamberler, insandandır. Cinler, o Peygamberin şerîatinden işittiklerini bir nebi gibi kendi kavimlerine **tebliğ** ederlerdi, der. El'ılmü indallah.

131 [**Peygamberlerin gönderilmesi, Rabbin celle şânühün, ahâlîsi gaflet içinde bulunan beldeleri, zulümleri yüzünden, helâk edici olmamasındandır.**]

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ
عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ
إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ
كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴿١٣٣﴾

132 [**Herkesin yaptıklarına göre —sevâb ve ikabdan— dereceleri vardır. Rabbin celle şânüh onların ne yaptıklarından gafil değildir.**]

133 [**Rabbin celle şânüh,** (kullarının ibâdetinden) **müstağnîdir,** (tâatinde olanlara) **rahmet sâhibidir.** (Onlara tâat **teklifi,** ancak kemâl bulmaları içindir). (Ey âsîler!) **Eğer Allah Teâlâ dilerse, sizi giderir; arkanızdan yerinize dilediğini getirir. Nasıl ki sizi de bir başka kavmin neslinden meydana getirdi.**]

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَا قَوْمِ
اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ
تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ
لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾

134 [**Muhakkak, size edilen va'd** (ve vaîd) **gelecektir. Ve siz, bunun àslâ önüne geçemezsiniz.**]

135 [**De ki: «Ey kavmim! Ne elinizden gelirse yapın.** (Küfür ve düşmanlıkta isterseniz sebât edin. Bu, sizin bileceğiniz şey). **Ben de,** (hilm ile İslâm'da ve sabır ve mücâhedemde sâbit kalarak Rabbim celle şânüh'ün bana emrettiği şeyi) **yapacağım. Yakında kimin sonunun hayırlı olacağını,** (kimin hedefe; dünyâ evinin sonu olan Cennet'e varacağını) **bilip anlıyacaksınız. Hiç şübhesiz, zâlimler felâh bulmazlar.**]

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ
نَصِيبًا فَقَالُوا هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَائِنَا
فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ اِلَى اللّٰهِ
وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ يَصِلُ اِلٰى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ
مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾

136 [**Müşrikler Allah Teâlâ'ya, halkettiği ekin ve davarlardan, pay ayırırlar da zu'mlarınca: «Bu, Allah'ın, bu da şerîk tuttuğumuz ilâhlarımızındır» derler. Ortaklarına âid olan Allah Teâlâ'ya erişmez ama, Allah Teâlâ'ya âid olan ortaklarına erişir. Ne çirkin hüküm veriyorlar!..**]

Rivâyet edildiğine göre; Arap müşrikleri, ekinlerinin arasına bir hat çeker: **«Bu, Allah Teâlâ'nın, bu da ilâhlarımızın!»** derlerdi. Kezâ, deve, sığır, keçi, koyun gibi hayvanları da bu şekilde ayırırlardı. Gûyâ hisse-i ilâhiyeyi müsâfir ve fakîrlere, ilâhlar için ayırdıklarını da, âyinlere, kesilecek kurbanlara sarfedilmek üzere puthâne hademelerine verirlerdi.

Şâyed, hisse-i ilâhîye çok ve iyi olursa, bunu da ilâhlarının hisselerine eklerler, fakat ilâhlarına âid olup da iyi yetişen mahsûllere ilişmezlerdi. Ondan, Allah Teâlâ'ya bir hisse ayırmaya lüzûm görmezlerdi. İlâhlarının payında bir noksanlık göründüğü takdîrde de, bunu kezâ hisse-i ilâhîyeden itmâm ederlerdi. **«Allah**

zengin, ilâhlarımız ise fakîr ve muhtâc!» derlerdi. Bu sûretle ilâhlarını Allah'a tercîh ederlerdi. Allah için ayırdıklarını ilâhlara sarfederler, fakat ilâhlar için ayırdıklarından Allah için sarfetmezlerdi.

Bu âyetlerde, müşriklerin cehillerine ve akla, mantığa sığmayan bu ve benzeri, çirkin ve ma'nâsız hareketlerine işâret buyurulmaktadır.

وَكَذٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ اَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ
لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ
اللّٰهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

137 **[Bunun gibi, ortakları (Şeytanlar veyâ puthâne hademesi) müşriklerden birçoğuna (fakr korkusu telkîn ederek) evlâdlarını öldürmeyi hoş gösterdi. Tâ ki, onları helâke düşürsünler, dînlerini karıştırsınlar, teşevvüşe uğratsınlar. Şâyet Allah Teâlâ dileseydi, bunu yapamazlardı. Artık sen onları iftirâlariyle baş başa bırak.]**

Ne hâlleri varsa görsünler, helâk olsunlar. Hakîkaten Araplar dînlerini, bu hurâfelerle bozmuşlar, berbâd etmişlerdi. Bu dîn, Hazret-i İsmâil'in telkîn ettiği Tevhîd Dîni idi.

وَقَالُوا هٰذِهِ اَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا اِلَّا مَنْ نَشَاءُ
بِزَعْمِهِمْ وَاَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَاَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ
اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾

138 [Onlar zu'mlarınca: «(İlâhlarımızın nasîbi olan) bu ekinler ve davarlar harâmdır. Bunları dilediğimizden (puthâne hademesinden ve erkeklerden) gayrisi yiyemez. Ve şu hayvanların (bahîre, sâibe ve hâm'in) da arkasına binmek ve yük vurmak harâmdır.» dediler. Birtakım davarları da Allah'ın ismini anmadan boğazlarlar. (İlâhları adına keserler). Bütün bunları Hak Teâlâ emretmiştir diye iftirâ ediyorlar. Allah-ü azîmüşşân, bu iftirâları yüzünden yakında onlara cezâlarını verecektir.]

وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هٰذِهِ الْاَنْعَامِ
خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلٰٓى اَزْوَاجِنَا وَاِنْ يَكُنْ مَيْتَةً
فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ اِنَّهُ حَكِيمٌ
عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا اَوْلَادَهُمْ سَفَهًا
بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ افْتِرَاءً عَلَى اللّٰهِ
قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾

139 [Ve: «Bu davarların (bahîre ve sâibe'nin) karnındakiler canlı doğarsa (eti) erkeklerimize helâl, kadınlarımıza harâmdır. Şâyet ölü doğarsa (etinden yemekte) kadın, erkek ortaktırlar.» dediler. Allah Teâlâ bu (helâl, harâm bahsinde) vasıflarının yakında cezâsını verecektir. Allah-ü azîmüşşân Hakîm ve Alîm'dir.]

140 [Bilgisizlik ve düşüncesizlik yüzünden, evlâdlarını katledenlerle, bize emretti diye iftirâ ederek, Allah Teâlâ'nın verdiği rızkı kendilerine harâm edenler, muhakkak ki husrândadırlar. Onlar sapmışlar, doğru yolu da bulamamışlardır.]

وَهُوَ الَّذِىٓ اَنْشَاَ
جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا اُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا
وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِٓ اِذَٓا اَثْمَرَ وَاٰتُوا حَقَّهُ يَوْمَ
حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ وَمِنَ
الْاَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ وَلَا
تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾
ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ مِنَ الضَّاْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ
قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ
اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ نَبِّؤُنِى بِعِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٣﴾

141 **[Çardaklı, çardaksız, o Cennet gibi üzüm bağlarını, meyvaları ve lezzetleri çeşitli hurmaları, mezrûatı, bir bakıma birbirine benziyen, bir bakıma benzemiyen zeytinleri, narları inşâ eden O'dur.]**

[Her birinin verdiği vakit, mahsûlünden yeyin. Devşirildiği veyâ biçildiği gün de hakkını (sadakasını) **verin ve** (tasaddukta) **isrâf etmeyin. Zirâ, Allah Teâlâ, isrâf edenleri sevmez.]**

Bu «hak» **üzerinde ulemâ arasında ihtilâf vardır.** Ba'zılarına göre, bu **(zekât)** tır. Fakat ulemâdan çoğunun içtihâdına göre, hasad vakti, miktârı mal sâhibinin takdirine bırakılmış, mahsûlden fakirlere verilmesi vâcib bir **(sadaka)** idi.

Sonraları öşürle neshedildi. Hattâ Medineliler meyvalarını

devşirdikten sonra, onların salkımlarından bir kısmını mescide getirip asarlardı. Fakîrler, bunları sopa ile düşürüp yerlerdi. İbn-i Abbas (R.A.)'a göre; Kur'ân'da zikrolunan her nafaka zekâtla neshedilmiştir.

142 **[Davarlardan yük taşıyan, kesilerek yününden döşek yapılan hayvanları yaratan da O'dur. Allah Teâlâ'nın size helâl kıldığı rızkından yeyin. Şeytan'ın izince gitmeyin (helâlı, harâm etmeyin). Şübhe yok ki, o, size apaçık bir düşmandır.]**

143 **[«Allah Teâlâ, sekiz çift yarattı. Koyundan iki, keçiden iki çift.»]**

[De ki: «Allah Teâlâ, bu koyun ve keçinin erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yâhûd dişilerinin döl yataklarında (erkek veyâ dişi) yavrularını mı, hangisini harâm kıldı? Eğer dâvanızda gerçekseniz, bana bilgiye dayanarak cevâb verin!]

وَمِنَ الْاِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آٰلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ
اَمِ الْاُنْثَيَيْنِ اَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنْثَيَيْنِ
اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَٓاءَ اِذْ وَصّٰيكُمُ اللّٰهُ بِهٰذَا فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٤﴾ ع

144 **[Ve «Deve ve sığırdan da iki çift yarattı». De ki: «Allah Teâlâ, onların erkeklerini mi, yoksa dişilerini mi, yâhûd dişilerinin döl yataklarında (erkek veya dişi) yavrularını mı, hangisini harâm kıldı?]**

[Yoksa siz, Allah Teâlâ, bu tahrîmi tavsiye ettiği zaman hazır mıydınız? Allah Teâlâ'ya harâm etmediği şeyi harâm etti, diye iftirâ ederek, bir bilgi ve hüccete dayanmaksızın ,halkı ıdlâl eden kimseden daha zâlim kim olabilir? Allah Teâlâ, küfür ve yalanla nefislerine zulmeden kavme hidâyet etmez.]

Rivâyete göre, bu zâlimlerden murâd: Amr b. Luhay'dır. **Ba**hîre, sâibe mes'elesini ilk ortaya atan o'dur.

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا
عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا
أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ
فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٥﴾

145 [De ki: «Bana vahyolunanlar arasında (harâm dediklerimizi) yiyene harâm kılınmış bir yiyecek bulmuyorum. Ancak ölü, akan kan, murdar olan domuz eti, Allah Teâlâ'dan başkası adına boğazlandığı için fıskla muttasıf olanlar müstesnâdır. Bunlardan da, kim muztar kalırsa, diğer bir muztara tecâvüz etmediği ve zarûret mikdârını aşmadığı takdîrde, yiyebilir. Hiç şübhesiz, Allah Teâlâ Gafûr ve Rahîm'dir.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'nın beyânına göre, akar kandan murâd: Diri hayvandan çıkan yâhûd hayvan kesilirken damarlarından akan kandır. Yoksa, karaciğer ve dalak harâm değildir. Ete karışan kan da harâm değildir. Çünkü akmaz. Ba'zı ulemâ, harâm olan etlerin bunlardan ibâret olduğunu söylemişlerdir. Bu kavl, Hz. Âişe (R. Anhâ.) ile İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet olunmuştur. Onlara göre, Mâide sûresinin başında zikredilen harâmlardan, boğulmuş hayvanla ondan sonra beyân edilenler lâşe hükmüne dâhildir. Fakat ekseri ulemâ, harâm hükmünün bunlara mahsûs olmadığını söylemiş: **«Kitâbın nassı ile bildirilen bunlardır. Ancak bunlardan başka altı nev'î daha harâm kılınmıştır ki, bunları sünnet bildirmiştir.»** demişlerdir. İbn-i Abbâs (R.A.):

«Peygamber (S.A.V.), yırtıcılardan her azı dişi olanın, kuşlardan da pençesi ile avlanan her kuşun yenilmesini yasak etti.» demiştir.

İmâm Şâfiî'ye göre; umûmî kâide şudur:

Bir şeyin harâm veyâ helâl olduğuna delîl yoksa şerîat onu öldürmeyi ya emretmiştir, yâhûd yasaklamıştır. İmdi, bu iki nev'î hayvanları yemek harâmdır. Bunlardan maada hayvanlar hakkında, Arabların âdetlerine bakılır. Eğer bir hayvanı Arabların ekserisi yerse, o hayvanı yemek helâldir. Ekseriyetin yemediği ise, harâmdır.

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ
وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا إِلَّا
مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ
ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾

146 [Biz, Yahûdîlere tırnaklı hayvanların hepsini; sığır ve koyunun iç yağlarını harâm kıldık. Ancak, sırtlarına ve bağırsaklarına yapışan veyâ kemiklerine karışan yağlar müstesnâ. Bu tahrîm ve cezâyı onlara, zulüm ve isyânları sebebiyle ettik. Şübhe yok ki Biz, haberlerimizde va'd ve vaîdimizde sâdıkız.]

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا
لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا
قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ
وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾

147 [Eğer (kavmin getirdiğin harâm ve helâl bahsinde) seni tekzîb ederlerse de ki: «Rabbiniz celle şânüh, geniş rahmet sâhibidir. (Gerçi azâbını ta'cîl etmez, mühlet verir, fakat ihmâl etmez.) Satveti, günâhkâr olanların üzerinden döndürülemez.»]

148 [Müşrikler diyecekler ki: «Eğer Allah Teâlâ dileseydi, ne biz ve ne babalarımız şirk koşmazdık. Ve kendiliğimizden hiçbir şeyi harâm kılmazdık.»]

[(Seni tekzîb ettikleri gibi) onlardan önceki ümmetler de Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi. Bu sebeble azâbımızı tattılar.]

[De ki: «Yanınızda Kitab ve hüccetten bir şey var mı? Varsa bize çıkarın, açıklayın. (Tâ ki da'vânızın doğruluğunu bilelim!) Siz, ancak zannınıza uyuyor, yalan söylüyorsunuz.]

قُلْ فَلِلّٰهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُۚ فَلَوْ شَٓاءَ لَهَدٰيكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿١٤٩﴾

149 [De ki: «Öyleyse (mâdem ki böyle bir hüccetiniz yok) hüccet-i bâliğa (tam ve kat'i bürhân) Allah Teâlâ'nındır. Dileseydi, hepinize îmânı tevfîk ve hidâyet ederdi.]

قُلْ هَلُمَّ شُهَدَٓاءَكُمُ الَّذ۪ينَ
يَشْهَدُونَ اَنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ هٰذَاۚ فَاِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ
مَعَهُمْۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَالَّذ۪ينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ قُلْ
تَعَالَوْا اَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ اَلَّا تُشْرِكُوا
بِه۪ شَيْـًٔا وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًاۚ وَلَا تَقْتُلُٓوا اَوْلَادَكُمْ
مِنْ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَاِيَّاهُمْۚ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَۚ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ
اِلَّا بِالْحَقِّۜ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِه۪ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

150 [De ki: «Haydi, Allah Teâlâ bunu harâm etti, diye şehâdet edecek şâhidlerinizi getirin.» Şâyed, yalan yere şahâdet ederlerse, sözlerini tasdîk etme. Âyetlerimizi tekzîb edenlerin ve Âhi-

ret'e îmân etmiyenlerin havalarına uyma. Onlar, putlarını Rableriyle bir tutarlar.]

151 **[De ki: «Gelin, size, Rabbinizin, üzerinize harâm kıldığı şeyleri okuyayım: Allah Teâlâ'ya hiçbir şeyi şerîk koşmayın. Anaya, babaya iyilik edin. Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin de, onların da rızıklarınızı Biz veririz. Ne gizli ve ne aşikâr, kötülüklere** (zinâya, büyük günâhlara) **yaklaşmayın. Allah Teâlâ'nın öldürülmesini harâm kıldığı cana kıymayın. Meğer ki** (kısâs gibi) **hak ile olsun. Allah Teâlâ, anlayıp doğru yolu bulasınız diye, işte size bunları emretti.]**

Hak edilen ölümden murâd: Dînden dönmek, Kısâs ve recm icâb eden zinâdır. Peygamber (S.A.V.):

«Allah'dan başka ilâh olmadığına; ve benim Resûlüllah olduğuma şehâdet eden bir kimse ancak üç şeyin biri ile öldürülebilir. Bu üç şey: Zinâ edenin nikâhlı olması, kaatilin vurduğu kimseyi zulm yolu ile öldürmesi, ve Müslümanın dîninden dönmesidir.» buyurmuşlardır.

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ
أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى
وَبِعَهْدِ اللّٰهِ أَوْفُوا ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾

152 **[Ve** —Rüşdüne erinceye kadar ve o en güzel olanından başka bir sûretle— **yetîm malına yaklaşmayın. Ölçeği, terâziyi doğrulukla ölçüp tartın. Biz kimseye kudretinin üstünde bir şey teklîf etmeyiz. Akrabânız bile olsa, söz sâhibi olduğunuz** (şehâdet ettiğiniz, hüküm verdiğiniz) **vakit, doğru söyleyin, adâleti gözetin. Allah'ın ahdini yerine getirin. Bu size okunan hükümleri, Allah Teâlâ öğüt almanız için, emretti.** (Tâ ki emirlerine ve nehiylerine riâyet edesiniz.) **]**

وَأَنَّ هٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذٰلِكُمْ وَصّٰيكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
﴿١٥٣﴾ ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ
وَتَفْصِيلًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾

153 [Şübhe yok ki bu (hükümler), Benim dosdoğru yolumdur. Ona uyun. Başka yollara (muhtelif dînlere) tâbi' olmayın, ki sizi Hakk'ın (doğru) yolundan ayırıp uzaklaştırmasın. İşte Allah Teâlâ —korunasınız diye— size bunları emretti.]

154 [Yine Biz —hükümlerini güzel tatbîk edenlere, ni'metimizi tamamlamak, dînde muhtâc oldukları her şeyi tafsîl etmek ve bir hidâyet ve rahmet olmak üzere— Mûsâ'ya Kitâb verdik, tâ ki İsrâîloğulları Rablerine (ba'se, sevâba ve ikaaba) kavuşacaklarına îmân etsinler.]

وَهٰذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ
وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ
عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ ﴿١٥٦﴾

155 [Bu Kur'ân, mübârek bir Kitâb'dır ki, onu Biz indirdik. Ona uyun! Muhâlefetten sakının, ki rahmet olunasınız.]

156 [Kitâb ancak «Bizden önce iki tâifeye (Yahûdîler ve Nasrânîlere Tevrât ve İncîl) indirildi. Biz, onların ne okuduklarından gaafil (bîhâber) dik.]

أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدٰى
مِنْهُمْ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ
يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

157 [Yâhûd: «Bize de Kitab indirilmiş olsaydı, Yahûdîlerle Nasârâ'dan ziyâde hidâyete ererdik» dememeniz içindir ki, size Kur'ân'ı inzâl ettik.]

[İşte, Rabbinizden size de apaçık bir hüccet, bir hidâyet, bir rahmet geldi.]

[Allah Teâlâ'nın âyetlerini tekzîb eden ve onlardan yüz çevirenlerden daha zâlim kim olabilir?]

[Âyetlerimizden yüz çevirenleri, bu fiilleri yüzünden, azâbın en ağıriyle cezâlandıracağız.]

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلٰئِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ
آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا
لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَظِرُوا إِنَّا
مُنْتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ
مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾

158 [Onlar (hâlâ ne bekliyorlar?) kendilerine ölüm (veyâ

azâb) Meleklerinin inmesini mi, veyâ Rabbinin, yâhûd Rabbinin ba'zı âyetlerinin gelmesini mi bekliyorlar?]

[Rabbinin ba'zı âyetleri geldiği gün, evvelce îmân etmemiş veyâ îmânında bir hayır kazanmamış kimseye, o günkü îmânı aslâ fayda vermez.]

Rivâyete göre; ba'zı âyetlerden murâd: Güneş'in batıdan doğmasıdır. Hz. Huzeyfe (R.A.) ile Berâ' b. Âzib (R.A.)'den rivâyet edilen bir hadîsde şöyle denilmiştir:

«Biz, Kıyâmet'i müzâkere ediyorduk. Yanımıza Resûlüllah (S.A.V.) geldi. Ve ne müzâkere ettiğimizi sordu. Kıyâmet'i müzâkere ediyoruz, dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdular:

«Önceden on alâmet görülmedikçe Kıyâmet kopmaz. Bunlar: Duman, dâbbet'ül-arz, üç yerin batması — ki biri Doğu'da, biri Batı'da, biri de Arap yarımadasında olacaktır — Deccâl'ın çıkması, Güneş'in Batı'dan doğması, Ye'cûc Me'cûc'un çıkması, Îsâ Aleyhisselâm'ın inmesi ve Aden'den bir ateşin çıkmasıdır.»

[**De ki** (Yâ Muhammed!): «(İstediğiniz üç şeyden birinin gelmesini) **bekleyin. Biz de, onu bekliyoruz.»** (O vakit, kurtuluş bize, helâk sizedir).]

159 [**Onlar ki, dînlerini tefrîk ettiler,** (ba'zı hükümlerine inanıp, ba'zılarını inkâr ettiler) **ve fırka fırka oldular** (tefrîkaya düştüler) **senin, onlarla, hiçbir ilgin yoktur. Onların işi** (cezâ ve mükâfatları) **ancak Allah Teâlâ'ya âiddir. Ve Kıyâmet Günü, onlara yaptıklarını haber verecektir.]**

Yahûdîler ve Hıristiyanlar, tefrîkaya düşerek parçalandılar. Maatteessüf Müslümanlar da, her sükût devrinde, aynı hâle düşmüşlerdir.

Aleyhissalâtü vesselâm:

«Yahûdîler yetmişbir fırkaya ayrıldı. Birinden başka hepsi hâviyededir. Nasârâ, yetmişiki fırkaya ayrıldı. Birinden başka hepsi hâviyededir. Ümmetim de yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. Birinden başka hepsi hâviyededir.»

«O tek fırka-i nâciye kimdir yâ Resûlallah?» sorusuna karşı da Efendimiz:

«Onlar, benim ve ashâbımın, üzerinde gittiğimiz yolda gidenlerdir.» buyurdular.

Hâviye; Cehennem'in en alt tabakasıdır.

Bundan, şu da anlaşılır ki: Şimdi Yahûdîlerden bir, Nasârâ'dan bir, Müslümanlardan bir olmak üzere üç fırka-i nâciye yoktur. Her zaman tek fırka-i nâciye vardır, ki o da Peygamber'in ve ashâbının yürüdükleri hak yol, sırât-ı müstekîm olan tevhîd yolunda yürüyenlerdir.

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuşlardır:

«Dînlerini parçalayarak hiziplere ayrılanlar, bu ümmetten bid'atçılarla hava ve heveslerine uyanlardır.»

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰى
اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ اِنَّنِي هَدٰينِي رَبِّي اِلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
﴿١٦١﴾ قُلْ اِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾

160 [**Bir hayır amelle gelen kimse için, onun on misli ecir vardır. Bir günâh ile gelen kimse ise, ancak onun misli ile cezâ görür.** (Şâyet afvolunmazsa) **Sevâblarının noksânı ve ıkaabların ziyâdesiyle zulmolunmazlar.**]

161 [**De ki: «Muhakkak ki, Rabbim celle şânüh beni, doğru bir yola, doğru, paydâr bir dîne, İbrâhim'in muvahhid ve pâk olan dînine hidâyet buyurdu. İbrâhim** (Aleyhisselâm) **müşriklerden değildi.**]

162 [**De ki: «Benim namazım, ibâdetlerim, hayâtım, memâtım, Rabbil'âlemîn olan Allah Teâlâ içindir.**]

163 [**O'nun şerîki yoktur. Ben, bununla emrolundum. Ve ben Müslümanların ilkiyim.**]

قُلْ أَغَيْرَ
اللّٰهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا
وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا
كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ
وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا
آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

164 [De ki: «Allah Teâlâ her şeyin Rabbi iken hiç ben, O'ndan gayri Rabb mi ararım? Herkesin kazancı ancak kendisine âiddir. Kimse başkasının günâhını yüklenmez. (Herkes kendi azâbını çeker.) Nihâyet dönüşünüz ancak Rabbiniz celle şânühüyadır. O, o vakit size ihtilâf etmekte olduğunuz şeyleri haber verecektir.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Velid bin Muğiyre: «Bana tâbi' olun, günâhlarınızı ben yüklenirim.» demiş ve âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

165 [(Ey Peygamberin ümmeti!) O, Allah-ü azîmüşşân, sizi yeryüzünün halîfeleri yaptı. Ve verdiği şeylerle sizi sınamak için bir kısmınızı, muhtelif derecelerle, bir kısmınızdan (ilim, şeref, mal ve mevki i'tibârıyle) üstün kıldı. Şübhe yok ki Rabb'in celle şânühunun ikaabı seri'dir. Allah-ü azîmüşşân, (îmân edip sâlih ameller işliyenlere) mağfiret ve rahmet edicidir.]

---

7 — A'RÂF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 206 Âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

المص (١) كِتَابٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِنْهُ لِتُنْذِرَ بِهِ
وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ (٢) اِتَّبِعُوا مَا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا
مِنْ دُونِهِ اَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ (٣) وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ
اَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَاْسُنَا بَيَاتًا اَوْ هُمْ قَائِلُونَ (٤) فَمَا كَانَ
دَعْوٰيهُمْ اِذْ جَاءَهُمْ بَاْسُنَا اِلَّا اَنْ قَالُوا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٥)

1 **[Elif lâm mîm sâd.]**

Allah Teâlâ; lâtif, mecîd ve sâdıktır.

Bu harflerin ma'nâsı müteşâbih, yânî anlaşılmaz âyetlerdendir. Ulemâ müteşâbihi iki kısma ayırmış; birine **müteşâbihü'llâfz** (Sözü anlaşılmaz), diğerine **müteşâbihü'l-ma'nâ** (Ma'nâsı anlaşılmaz) demişlerdir. Bunların kelime ma'nâsı anlaşılırsa da maksâd ve murâd, aslâ o ma'nâ değildir. Meselâ:

«Allah'ın eli, onların ellerinin üstündedir.» âyet-i kerîmesi bu kabîldendir. Çünkü Allah Teâlâ'nın, bizim gibi eli yoktur. Bundan murâd; O'nun kudretidir.

Selef ulemâsı, müteşâbihin her iki nev'ine bir ma'nâ vermeye özenmemiş; «**Murâdını, Allah bilir.**» deyip geçmişlerdir.

Sonraları, zarûret îcâbı müteşâbihlere makamına münâsib ma'nâ verilmiştir. Fakat, son söz olarak yine, «**Allah bilir.**» cümlesi ihmâl edilmemiştir. İşte, bu sûrenin başındaki harflere ma'nâ vererek:

«**Elîf,** Allah; **Lâm,** Lâtif; **Mîm,** Mecîd ve **Sâd,** Sâdık ma'nâlarına işarettir.» diye te'vîlde bulunmuşlardır.

A'râf sûresi Mekkî'dir. Hicret'ten önce Mekke'de nâzil olmuştur. Ancak **İbn-i Abbâs ve Mukaatil'e göre;** 163 üncü âyetten **172 nci** âyete kadar olan kısım Medîne-i Münevvere'de inmiştir.

2 [**Bu** (sûre veyâ Kur'ân) — onunla halkı korkutman ve mü'minlere öğüt vermen için — **sana indirilen bir Kitabdır. Sakın, bundan dolayı göğsünde bir sıkıntı, bir darlık hâsıl olmasın!**]

3 [**Rabbiniz celle şânüh'den size inzâl olunan** (Kur'ân'a) **uyun! Allah Teâlâ'dan gayri** (İns ve Cin'den sizi idlâl edenleri) **dost edinip de, onlara uymayın! Pek az öğüt tutuyorsunuz.**]

4 [**Nice şehirler ve kasabalar ahâlîsinin helâkine hükmettik. Azâbımız onlara, geceleyin veyâ gündüz öğle uykusundalarken** (me'mûl etmedikleri vakitlerde; kâh gece ve kâh gündüz) **erdi.**]

Lût ve Şuâyb kavimleri gibi.

5 [**Azâbımız onlara eriştiği vakit, duâ ve tazarrûları ancak; «Biz, zâlimlerdeniz.» diye, zulümlerini i'tirâf etmek oldu.**]

فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِينَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلِينَۙ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ
عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَٓائِبِينَ ﴿٧﴾ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّۚ فَمَنْ ثَقُلَتْ
مَوَازِينُهُ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾

6 [**Biz ümmetlere** (kendilerine gönderilen Peygamberlere icâbet ve itâat edip etmediklerini) **Peygamberlere de** (icâbet olundukları şeyi) **elbette soracağız.**]

7 [**Onlara,** (Peygamberlerin tebliğlerini ve ümmetlerinin itâat ve muhâlefetlerini) **bilerek, haber vereceğiz. Zîrâ onlardan gaaib,** (fiillerinden ve sözlerinden bîhaber) **değiliz.**]

8 [**O gün, amellerin tartılması haktır. Kimin haseneleri, sey-**

yielerinden ağır gelirse, işte onlar, felâh bulup necâta erecek olanlardır.]

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ
الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ
فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾
وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا
لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾

9 [Kimin de seyyieleri, hasenelerinden ağır gelirse, onlar da âyetlerimize zulmeder oldukları için, kendilerini husrânda bırakmış olanlardır.]

Rivâyete göre; Kıyâmet Gününde mîzan (terâzi) kurulacaktır. Bu terâzi'nin iki kefesi Doğu ile Batı arası kadar geniş olacaktır. Tartılmanın nasıl olacağında ihtilâf edilmiştir. Ba'zılarına göre, tartılacak olan şey amel sahîfeleridir. Bir takımları, şahısların tartılması olduğunu söylemişlerdir.

10 [Allah hakkı için, sizi yeryüzünde yerleştirdik. Ve size orada birçok yaşayacak, geçinecek sebebler, vâsıtalar halk ettik. Ne az şükrediyorsunuz!]

11 [Yemîn ederim. Sizi ilkin yarattık. Sonra sûret (şekil) verdik. Sonra da Meleklere: «Âdem'e secde edin» dedik. Hemen secde ettiler. Fakat İblîs, secde edenlerden olmadı.]

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ
فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿١٥﴾

12 [Allah Teâlâ, **İblîs'e: «Ben, secde et, diye emretmişken, seni emrime imtisâlden meneden sebeb neydi?» buyurdu. İblîs: «Ben, ondan hayırlıyım! Zîrâ beni ateşten ve onu çamurdan halkettin» dedi.**]

Bu sözü ile İblîs, ilk def'a kibir yolunu açmış oldu. İbn-i Abbâs (R.A.):

«İlk def'a kıyâs yapan İblîs'dir. Lâkin kıyâsında hatâ etmiştir. Kim, kendi re'yi ile dîni bir şeye kıyâs ederse Allah, İblîs'i ona dost kılar.» demiştir.

İblîs; ateşin, toprakdan daha hayırlı olduğunu sanmıştır. Halbuki Allah, toprağı ateşden üstün yaratmıştır.

13 [**Allah Teâlâ: «Öyleyse, hemen in oradan. Sana orada kibirlenmen gerekmez. Haydi çık git. Zîrâ sen alçaklardansın.» buyurdu.**]

14 [**«İblîs: «Bana, ba'solunacakları güne kadar mühlet ver.» dedi.**]

«Beni o güne kadar öldürme. Veyâ ukûbetimi ta'cîl etme.» diye tazarrû ve niyâz etti.

15 [**Allah Teâlâ: Sen mühlet verilmişlerdensin!» buyurdu.**]

قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾

16 [**İblîs: «Mâdem ki dedi, beni rahmetinden kovdun, buna karşılık, ben de, yemîn ederim ki,** (onları saptırmak için) **her hâlde Senin doğru yolunda oturacağım.»**]

17 [**Sonra, onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım.** (Yoldan çıkarmaya çalışacağım). **Çoğunu** (emirlerine itâat ve ni'metlerine) **şükreder bulmıyacaksın.**]

قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْؤُمًا مَدْحُورًا لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ
مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾

18 [**Allah Teâlâ: «Kınanmış ve rahmetimden kovulmuş olarak oradan çık. Yemin ederim ki, Cehennem'i senle ve Âdemoğullarından sana itâat edenlerle dolduracağım.» buyurdu.**]

وَيَٓا اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسْوَسَ
لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ
مَا نَهٰيكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُونَا
مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾

19 [**Ey Âdem! Sen ve eşin Cennet'te oturun. Ve ikiniz de dilediğiniz yerden** (Cennet meyva ve ni'metlerinden) **yiyin. Yalnız, şu ağaca yaklaşmayın. Sonra nefislerine zulmedenlerden olursunuz.**]

20 [**Şeytan, onların, kendilerine gizli bırakılmış olan çirkin yerlerini** (avret mahallerini) **açmak için ikisine de vesvese verdi: Rabbinizin, sizi bu ağaca yaklaşmaktan nehyedişi, ancak Melek olmamanız veyâ ebediyen Cennette kalmamanız içindir» dedi.**]

وَقَاسَمَهُمَٓا اِنّ۪ي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢١﴾ فَدَلّٰيهُمَا
بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ
عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادٰيهُمَا رَبُّهُمَٓا اَلَمْ اَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا
الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَكُمَٓا اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٢﴾

21 [**Ve: «Her hâlde ben, sizin hayrınızı isteyenlerdenim.» diye de yemîn etti.**]

O âna kadar ikisi de yaratılışlarında kendilerini utandıracak

bir yerin mevcûdiyetinden haberdâr değillerdi. Settârül'uyûb olan Allah Teâlâ onu örtmüş, onlardan gizlemişti. Fakat Şeytan, isyânları hâlinde, bu yerlerin kendilerine açılacağını bilmekteydi.

22 **[Bu sûretle Şeytan, onları aldattı. O ağacın meyvasından tadınca, ikisine de avret yerleri açılıverdi. (Utandılar): Cennet ağaçlarının yapraklarını bir birine yapıştırıp üzerlerini örtmeye başladılar.]**

[Rableri celle şânüh, «Ben, sizi bu ağaçtan nehyetmedim miydi? Ve size Şeytan apaçık bir düşmandır, demedim miydi?» diye nidâ buyurdu.]

Bu ağacın ne olduğu ihtilâflıdır. Ba'zıları buğday olduğunu söylemiş; bir takımları üzümdür, demişlerdir. Daha başka isim gösterenler de olmuştur.

Rivâyete göre; ağaçtan yeyince avret yerleri açılmış; onlar, bundan utanmışlar. Âdem Aleyhisselâm uzun boylu, çok saçlı imiş. Hatâsını anlayınca, kaçmaya özenmiş. Fakat saçları Cennet ağaçlarından birine takılmış. O anda Allah Teâlâ'dan bir nidâ gelmiş:

— Yâ Âdem, Benden mi kaçıyorsun?

Hz. Âdem:

— Yâ Rabbî; ben hatâ etmişim. Utandım! demiş.

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ
مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْاَرْضِ
مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ اِلَى حِينٍ ﴿٢٤﴾

23 **[Âdem ve Havvâ: «Yâ Rab! Biz kendimize zulmettik. Şâyed bize mağfiret ve rahmet etmezsen, muhakkak, ziyânkârlardan oluruz.» dediler.]**

24 **[Allah Teâlâ: «Birbirinizin düşmanı olduğunuz hâlde inin. Yeryüzünde sizin için bir vakite kadar kalmak ve geçinmek vardır.» buyurdu.]**

قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ٢٥ يَا بَنِي آدَمَ
قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَى
ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ٢٦

25 [(Yine) **buyurdu ki: «Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz, yine oradan** (dirilip) **çıkarılacaksınız.**]

26 [**Ey Âdemoğulları! Biz, sizin için çirkin yerlerinizi örtecek bir elbise, bir de zînet elbisesi** (mefhâret kisvesi, yâhûd servet ve refâh) **indirdik. Takvâ elbisesi** (îmân, Allah korkusu, tevâzu, iffet, hayâ ve tâat) **ise daha hayırlıdır. Bu elbiselerin indirilmesi Allah Teâlâ'nın fazl-u rahmetine delâlet eder, âyetlerindendir. Tâ ki** (bu ni'metleri) **tezekkür etsinler.»**]

Câhiliyyet Araplarından bir kısmı, bilhassa Bedevîler, Beyt-i Şerîf'i üryân olarak tavâf ederlerdi. **«Allah'a isyân ettiğimiz elbiselerimizle tavâf etmeyiz.»** derlerdi. Ekseriyâ erkekler gündüz, kadınlar gece tavâf ederlerdi. Kadınların gündüz tavâf ettikleri de olurdu.

Âyet-i celîle, bu sebeble nâzil olmuştur.

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا
أَخْرَجَ أَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا
سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا
الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٢٧

27 [**Ey Âdemoğulları! Şeytan, babanızla ananızı** (Âdem ve Havvâ'yı) **çirkin yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini sıyırarak, nasıl Cennetten çıkarttıysa, sakının, sizi de bir mihnete düşürmesin.**]

[Zîrâ, O da, O'nun ordusu da, sizi, kendilerini göremiyeceğiniz yerlerden görürler. Biz mü'min olmayanlara Şeytanları dost kıldık.]

وَاِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً

قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا اٰبَاءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا قُلْ اِنَّ اللّٰهَ

لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اَتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

28 [Onlar, ne zaman kötü bir iş yapsalar, «Biz, babalarımızdan böyle bulduk; Allah Teâlâ, bize onu emretti.» derler. De ki: Allah Teâlâ, kat'iyen kötülüğü emretmez. Siz (hakîkatini) bilmediğiniz şeyleri Allah Teâlâ'ya mı isnâd ediyorsunuz?»]

قُلْ اَمَرَ رَبّ۪ي بِالْقِسْطِ وَاَق۪يمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ

وَادْعُوهُ مُخْلِص۪ينَ لَهُ الدّ۪ينَ كَمَا بَدَاَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾

29 [De ki: «Rabbim celle şânüh, adli emretti. Her secde yerinde (veyâ her namazda), yüzlerinizi Kıble'ye yöneltin. Ve Allah Teâlâ'ya — tâat ve ibâdetini O'nun için hâlis kılarak — ibâdet edin. Sizi iptidâ, O yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.»]

فَر۪يقًا هَدٰى وَفَر۪يقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ اِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاط۪ينَ

اَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُونَ اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

30 [Allah Teâlâ, bir fırkaya hidâyet buyurdu (îmânı tevfîk kıldı). Bir fırkaya da dalâlet hak oldu, ki bunlar, Allah Teâlâ'yı bırakıp, Şeytanları kendilerine dost edindiler ve doğru yolu bulduklarını zannettiler.]

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾

31 **[Ey Âdemoğulları! Her secde yerinde** (her namaz kılacağınız ve tavâf edeceğiniz zaman) **zînetlenin** (giyinin) **ve yeyin, için fakat isrâf etmeyin. Allah Teâlâ, isrâf edenleri sevmez.]**

Gerek namaz ve gerek tavâf için, her şeyden önce setr-i avret şarttır. Ve bir Müslümanın, Allah Teâlâ'nın divânına düzgün ve temiz bir kıyâfetle çıkması sünnettir. **Fakat en hayırlısı, takvâ elbisesi ile süslenmektir.**

Cemâat ile namazda safların intizâmı, câmi ve mescîde giriş, çıkış ve oturuşta edep, hayâ, vekâr ve sekînet de zînetlenme mefhûmuna dâhildir. Yine bu cümleden olmak üzere; câmi ve mescîdlerin şehrin en güzel yerlerinde inşâ ve tezyînine ve civârının en iyi tarzda tanzîmine i'tinâ ve ihtimâm gösterilmesi gerekir.

Fakat mescidlerin esâs zîneti: İbâdetle ma'mûr edilmeleri ve devâm eden cemâatin hâl ve tavırlarıdır. Fenâlar, en güzel yerleri kirletir, çirkinleştirir. İyiler de en fenâ yerleri bile temizler, güzelleştirirler. Bu i'tibârla asıl matlûb olan, insanların iyiliği ve güzelliği olduğu içindir ki « خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ » buyurulmuştur.

32 **[De ki: «Allah Teâlâ'nın kulları için çıkardığı zîneti, ve rızkın iyi ve temiz olanlarını kim harâm etmiştir?» De ki: «Onlar, dünyâ hayâtında mü'minler içindir. Kıyâmet Günü de mü'minlere hâstır.» İşte Biz, bilen bir kavim için âyetlerimizi böyle tafsîl ederiz.]**

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا
وَمَا بَطَنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ
بِهِ سُلْطَانًا وَاَنْ تَقُولُوا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ
فَاِذَا جَاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾

33 [De ki: «Rabbim celle şânüh gizli, açık hayâsızlıkları, her türlü günâhı, nâhak yere isyânı, hiçbir hüccet ve bürhân indirilmemişken Allah Teâlâ'ya şirk koşmanızı ve O'na bilmediğiniz şeyler isnâd etmenizi harâm kıldı.»]

34 [(Peygamberlerini inkâr eden) her ümmetin (azâbları için) takdîr olunan bir eceli vardır. O ecel geldi mi, ne bir lâhza geri kalırlar, ne de bir lâhza ileri gidebilirler.]

يَا بَنِي اٰدَمَ اِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِي
فَمَنِ اتَّقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Ey Âdemoğulları! Size, içinizden âyetlerimi beyân eder Peygamberler gelir de, kim onlara muhâlefetten sakınır, hâlini ıslâh eylerse, onlar için korku yoktur, mahzûn da olacak değillerdir.]

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ
النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾

36 [Âyetlerimizi tekzîb edip onlara îmânı kibirlerine yediremiyenlerse, Cehennemliktirler ve dâim orada kalacaklardır.]

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهٖ
اُولٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصٖيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَتْهُمْ رُسُلُنَا
يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُٓوا اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ قَالُوا ضَلُّوا
عَنَّا وَشَهِدُوا عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرٖينَ ﴿٣٧﴾

37 [Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ, yâhûd âyetlerini tekzîb ve inkâr edenlerden daha zâlim kim olabilir?]

[Onlara Levh-i Mahfûz'da yazılmış, takdîr edilmiş olan nasîbleri erişir. Nihâyet, kendilerine rûhlarını kabzedecek elçilerimiz gelince: «Allah Teâlâ'dan gayri ibâdet ettiğiniz ilâhlarınız nerede?» diyecekler.]

[Onlar: «O ilâhlarımız bizi bıraktılar da kayboldular.» diye cevâb verecek ve muhakkak kendilerinin kâfir olduklarını i'tirâf edeceklerdir.]

قَالَ ادْخُلُوا فٖٓي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي
النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اُخْتَهَا حَتّٰٓى اِذَا ادَّارَكُوا فٖيهَا
جَمٖيعًا قَالَتْ اُخْرٰيهُمْ لِاُولٰيهُمْ رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ اَضَلُّونَا فَاٰتِهِمْ
عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾

38 [(Allah Teâlâ, yâhûd Melekler) diyecek: «İns ve Cinden, sizden önce geçen ümmetlerle siz de ateşe girin.» Her ümmet girdikçe hemşiresine (arkasından gidip dalâlete düştüğü dîndaşına) lâ'net edecek. Nihâyet, hepsi birbiri ardınca ateşe girip toplanacaklar.]

[Sonrakiler, öncekiler için (yâni tâbiler, metbûlar için): «Ey Rabbimiz! diyecek, bunlar bizi idlâl ettiler. Onlara ateşten iki kat azâb ver.» Buyurulacak ki: «Hepiniz için azâb iki kattır. Fakat siz, birbirinizin azâbından haberdâr değilsiniz.»]

Metbû ve tâbiin müsâvî azâb görüşü; dalâlette müşterek olmaları ve metbûun idlâli, tâbiin de idlâli kabûl ve tervic etmesi sebebiyledir.

وَقَالَتْ اُولٰيهُمْ لِاُخْرٰيهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ اِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِاٰيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ اَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ حَتّٰى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾

39 **[Metbûlar da tâbilere diyecekler ki: «Sizin, bizim üzerimizde hiçbir üstünlüğünüz yoktur.** (Dalâlde ve azâba istihkâkta eşitleriz. Neden azâbımız iki kat olsun?) **Kazancınızın karşılığı olan azâbı tadın.»]**

40 **[Âyetlerimizi tekzîb edenlere ve onlara îmân (ve itâat)ı kibirlerine yediremiyenlere (duâ ve amelleri için) gök kapıları açılmaz.** (Rûhları yükselemez. Dünyevî arzûların fevkine çıkarak rûhânî hayâtın ufuklarına yükselemezler). **Bunlar, deve iğne deliğinden geçinceye kadar Cennet'e giremiyeceklerdir. Mücrimleri işte Biz, böyle cezâlandırırız.]**

لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي
الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا اُولٰئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾

41 **[Onlar için Cehennem ateşinden altlarına döşekler ve**

üstlerine yine ateşten örtüler vardır. İşte Biz, nefislerine zulmedenleri böyle cezâlandırırız.]

42 **[Onlar ki îmân edip, sâlih ameller işlerler —ki Biz bir nefse kudretinden ziyâde bir şey teklîf etmeyiz— işte Cennetlik olanlar bunlardır ve orada ebediyen kalacaklardır.]**

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ
وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ
لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا
أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

43 **[Biz, onların** (o Cennet ehlinin) **kalblerini gıll-ü-gıştan temizleriz.** (Kalblerinde, dünyâdan kalma, adâvet, kin ve hased kabîlinden ne varsa hepsini söküp atarız. Aralarında dostluk ve sevgiden başka bir şey kalmaz). **Meskenlerinin altından ırmaklar akar.]**

[«Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâ olsun ki, bizi bu ni'met ve makama hidâyet etti. Şâyed hidâyed etmemiş olsaydı, kendiliğimizden bu doğru yolu bulmamıza imkân yoktu. Rabbimiz celle şânüh'ün Resûlleri şübhesiz bize hakla gelmişlerdir.» derler.]

[(Cennet'i uzaktan gördükleri vakit) **onlara: «İşte, size va'dolunan Cennet budur, ki ona, dünyâdaki iyi amelleriniz sâyesinde, mîrâscı kılındınız» diye nidâ olunur.]**

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Hiçbir kâfir ve hiçbir mü'min yoktur ki, Cennet'te de, Cehennem'de de bir konağı olmasın. Cennet ehli Cennet'e, Cehennem ehli de Cehennem'e girdikleri zaman Cennet, Cehennem ehline kaldırılıp gösterilir. Cennet'teki konaklarını görürler, kendilerine: Şâyed siz, Allah Teâlâ'ya tâatle amel etmiş olsaydınız. İşte bunlar sizin konaklarınızdır, denilir. Sonra: Ey Cennet ehli! İşte iyi amelleriniz sâyesinde, bunlara siz vâris oldunuz, denilir. Ve bu konaklar Cennet ehli arasında taksîm olunur.» buyurulmuştur.

وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْجَنَّةِ اَصْحَابَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا
رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَاَذَّنَ
مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ اَنْ لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِم۪ينَ ﴿٤٤﴾ اَلَّذ۪ينَ يَصُدُّونَ
عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كَافِرُونَ ﴿٤٥﴾

44 [Cennetlikler, Cehennemliklere: «Rabbimiz celle şânühün bize va'deylediği sevâbı hak bulduk. Siz de va'dolunduğunuz azâbı hak buldunuz mu?» diye nidâ ederler. Onlar da «Evet! hak bulduk» derler.]

[Bunun üzerine, aralarında bir münâdi (İsrâfil Aleyhisselâm) nidâ eder: Allah Teâlâ'nın lâ'neti o nefsine zulmedenlerin üstüne.»]

45 [«Ki onlar, insanları Hak Teâlâ'nın yolundan (tâatinden) menederlerdi. Ve eğri yola meylettirmek isterlerdi. Âhireti de inkâr eylemekteydiler.»]

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِس۪يمٰيهُمْ
وَنَادَوْا اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ
يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَاِذَا صُرِفَتْ اَبْصَارُهُمْ تِلْقَٓاءَ اَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا
رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٤٧﴾

46 [(Cennetle Cehennem) arasında bir perde, ve A'râf üzerinde Cennetliklerle Cehennemliklerin her birini yüzlerinden tanıyan ricâl vardır. Cennet ehline: «Selâmün aleyküm (Selâm üzerinize olsun) derler. Ki bunlar, henüz Cennet'e girmemişlerse de oraya gireceklerini ümîd edenlerdir.]

Âyet-i celîlede zikredilen perde (hicâb); Hadîd sûresi âyet: 13'-de zikrolunan sûr'dur.

«A'râf» da yüksek bir yer veyâ tümsek ma'nâsına gelen, «arf» ın cem'idir. Atın yelesine, horozun ibiğine de bu münâsebetle «arf» denir. Ekser müfessîrlere göre; Cennetle Cehennem arasındaki hicâb, sûrun yüksek tepeleridir.

İbn-i Abbâs (R.A.)'a **göre:** Haseneleri ile seyyieleri müsâvî olanlar bir müddet A'râf'ta kalırlar, bilâhare, son girenlerden olmak üzere Cennet'e konulurlar.

Mücâhid'e göre: Ebeveyninden birinin hoşnûdluğunu kazanmış, diğerini hoşnûd edememiş kimseler de bir müddet A'râf'ta kaldıktan sonra Cennet'e girerler.

Abdül'azîz bin Yahyâ'ya göre de; fetret devirlerinde ölenlerle müşriklerin çocukları da keza A'râf'ta kalacaklardır.

Hasan'a nazaran; A'râf'ta bulunan ricâl: Ârifler, Enbiyâ ve Şühedâ gibi yüksek derece sâhibleridir. Yâhûd ricâl sûretinde Meleklerdir.

47 **[Gözleri, Cehennemlikler tarafına çevrildiği zaman da: «Ey Rabbimiz! Bizi zâlimlerle birlikte bulundurma.» diye niyâz ederler.]**

وَنَادٰٓى اَصْحَابُ الْاَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمٰيهُمْ قَالُوا مَٓا اَغْنٰى
عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ اَهٰٓؤُلَٓاءِ الَّذِينَ اَقْسَمْتُمْ لَا
يَنَالُهُمُ اللّٰهُ بِرَحْمَةٍ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَنْتُمْ تَحْزَنُونَ
﴿٤٩﴾ وَنَادٰٓى اَصْحَابُ النَّارِ اَصْحَابَ الْجَنَّةِ اَنْ اَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَٓاءِ
اَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ قَالُٓوا اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾

48 **[A'râf ehli yüzlerinden tanıdıkları kâfirlerin ileri gelenlerine derler ki: «Gördünüz mü? Ne mal ve ne sayınızın çokluğu, ne de Hakka karşı gösterdiğiniz kibir ve azamet, size aslâ fayda vermedi.»]**

Sonra yüzlerini Cennet ehline çevirirler. İçlerinde onların

dünyâda istihzâ ve tahkîr ettikleri ve bunlar Cennet'e giremez, diye yemîn ettikleri, fakîr ve zayıf Müslümanları görürler.

49 [«Kendilerine Allah Teâlâ'nın rahmeti erişmiyeceğine yemîn ettiğiniz bunlar mıydı?» derler. (O sırada, onlara): «Cennet'e girin. Size hiçbir korku yoktur, mahzûn da olacak değilsiniz» (denilir.)]

50 [Cehennemlikler, Cennetliklere: Suyunuzdan, yâhûd Allah Teâlâ'nın size verdiği rızıktan biraz da bize verin» diye feryâd ederler. Onlar da: «Allah Teâlâ, derler, Cennet'in suyunu ve yemeğini kâfirlere harâm etti.»]

الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ
نَنْسٰيهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هٰذَا وَمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾

51 [O kâfirler, ki dinlerini bir eğlence ve oyun edinmişler, dünyâ hayâtına aldanmışlardı. Onlar, bugünlerine kavuşacaklarını nasıl unutmuşlar ve âyetlerimizi nasıl bilerek inkâr etmişlerse, bugün Biz de onları unuturuz.]

وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ
يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا
مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا
نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

52 [Biz, onlara bilerek tafsîl ettiğimiz öyle bir Kitâb gönderdik, ki o mü'minler için mahz-ı hidâyet ve rahmettir.]

53 [O kâfirler, ancak Allah Teâlâ'nın va'd ve vaîdi gerçek midir, diye beklerler. Kıyâmet Günü, onun gerçekliği meydana çıktığı zaman, onu evvelce unutmuş olanlar: «Cidden, Rabbimizin Pey-

gamberleri bize hakla gelmişler. Acaba şimdi bize şefaatçiler bulunur mu, ki şefaat etsinler? Yâhûd dünyâya döndürülür müyüz ki, evvelce işlediklerimizin gayrisini işleyelim?» diyecekler.]

[Onlar, kendilerine cidden yazık etmişlerdir. Kizb ve iftirâ ile şefi edindikleri putlar da onlardan uzaklaşıp, kaybolup gitmişlerdir.]

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ
ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَث۪يثًاۙ
وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِاَمْرِه۪ۜ اَلَا لَهُ الْخَلْقُ
وَالْاَمْرُۜ تَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٥٤﴾

54 [Şübhesiz, Rabbiniz Allah Teâlâ, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra Arş üzere müstevî oldu.]

[Kendisini durmaksızın ta'kîb eden gündüze, gecenin örtüsünü, O atar. Güneş'i, Ay'ı ve Yıldızları da fermânına müsahhâr olarak yaratan O'dur. İyi bilin ki, yaratmak da, emir etmek de O'na mahsûsdur. Rabbil'âlemîn olan Allah, ne şanlı, ne yüce!]

اُدْعُوا رَبَّكُمْ
تَضَرُّعًا وَخُفْيَةًۜ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَد۪ينَۚ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا فِي
الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًاۜ اِنَّ
رَحْمَتَ اللّٰهِ قَر۪يبٌ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٥٦﴾

55 [Rabbiniz celle şânühü'ye hüşû' ve tezellülle yalvararak, gizlice duâ edin. Muhakkak ki Allah Teâlâ, haddi aşanları sevmez.]

Cenâb-ı Hak bu âyet-i celîle ile şunu tenbîh buyurmuştur ki: **Duâ eden kimsenin, kendine lâyık olmayan şeyleri istemesi yakış-**

maz. Meselâ: Nübüvvet mertebesi istemek veyâ göğe yükselmeyi talebetmek yâhûd ma'siyet olan bir şeyi dilemek gibi.

Sünen-i ibn-i Mâce'de rivâyet edilmiştir ki; Abdullah bin Muğaffel (R.A.) oğlunun: **«Allah'ım! Bana Cennet'inin sağında bir beyaz köşk ver.»** diye duâ ettiğini işitmiş.

«Oğlum.» demiş, **«Allah Teâlâ'dan Cennet'i iste, ve ateşten O'na sığın. Ben, Resûlüllah'tan dinledim ki:**

«Bir kavim olacak, duâda haddi tecâvüz edeceklerdir.» buyurdu.»

Atıyye ve Zemahşerî'nin nakillerine göre, bu hadîsde Resûlüllah (S.A.V.):

«(Allah'ım! Senden Cennet'i ve ona yaklaştıran sözü ve işi dilerim. Ateşten ve ona yaklaştıran söz ve işten de sana sığınırım) demesi, kişiye kâfidir. Allah Teâlâ, haddi aşanları sevmez.» buyurmuşlardır.

56 [**Yeryüzünü,** (îmân ve adille) **ıslâh olunduktan sonra,** (küfür, isyân ve zulümle) **ifsâd etmeyin. O'na korkarak ve umarak duâ edin. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ'nın ihsân edenlere rahmeti yakındır.**]

Allah Teâlâ'ya karşı korku ve ümîd, haşyet ve muhabbet hisleriyle mütehassîs olmak gerekir. Allah'ın rızâsına aykırı bir şey yapmaktan korkmak ve dâimâ Allah'ın rahmetini ummak, insan rûhuna asâlet verir.

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ
الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّىٰ إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا
سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ
الثَّمَرَاتِ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

57 [**Rüzgârları, rahmetinin önünce müjdeci gönderen O'dur. Vaktâ ki rüzgârlar, yağmurla ağırlaşmış bulutları kaldırıp yüklenir, Biz onları, ölü** (kurak) **bir beldeye süreriz. Oraya su indiririz de onunla çeşid çeşid meyvalar çıkarırız. İşte Biz, ölüleri de** (kabirlerinden) **böylece** (diriltip) **çıkaracağız. Gerektir ki düşünüp, ibret alasınız.**]

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ
إِلَّا نَكِدًا كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾
لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ

58 [**Toprağı temiz** (ve münbit) **bir yer, Rabbinin izniyle** (iyi ve bol) **mahsûl verir. Çorak bir yerin mahsûlü ise kıttır. İşte Biz, şükredecek bir kavim için, âyetlerimizi böyle tekrar tekrar beyân ederiz.**]

Rüzgârlar: Rahmet-i ilâhiyenin müjdecileri Peygamberler, yüklendikleri teklîfler de; suyla ağırlaşan bulutlardır. **Ve indirilen su:** Kalblerin âb-ı hayâtı Kur'ân, dîn ve ma'rifet, rahmet-i ilâhiyedir. **Mükellef ve muhâtab olan insanlar ise;** yağmurun indiği yerlerdir, ki iki türlüdür. İyisi, kötüsü, mü'mini, kâfiri vardır.

İyiler, iyi düşünür. Gönderilen Peygamberlerden faydalanır. Âyât-ı ilâhiyyeyi tefekkür eder, ibret alır. Îmân eder, hayât bulur, Allah'ın ni'metlerine şükreder, Âhiret için sâlih amellerle iyi mahsûl verir.

Çorak yerler gibi fenâ olanlar da: Ni'met ve rahmet-i ilâhiyyeyi küfrânla karşılar. Mahsûl vermelerine Allah'ın izni taallûk etmez. Bunların da nasîbleri: Darlık ve mahrûmiyettir.

مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾ قَالَ الْمَلَأُ
مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي
ضَلَالَةٌ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦١﴾ أُبَلِّغُكُمْ
رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

59 [**Celâlim hakkı için Biz, Nûh'u kavmine Peygamber gönderdik. O da: «Ey kavmim! Yalnız Allah Teâlâ'ya kulluk edin, ki Ondan gayri ilâhınız yoktur.** (Şâyed îmân etmezseniz) **büyük bir günde üzerinize gelecek azâbdan cidden korkuyorum» dedi.**]

Büyük Gün: Tûfân veyâ Kıyâmet Günüdür.

İdris Aleyhisselâm, göğe çekildikten sonra Âdemoğulları; yine doğru yoldan ayrılmışlar, putlara tapar olmuşlardı. Cenâb-ı Hak, onlara Nûh Aleyhisselâm'ı gönderdi. Nûh Aleyhisselâm, dülgerdi. Elli yaşında Peygamber oldu. Ve nice yıllar kavmini tevhîde da'vet etti.

60 **[Kavminin ileri gelenleri: «Biz, seni apaçık bir dalâlet içinde görüyoruz.» dediler.]**

61 **[Nûh Aleyhisselâm: «Ey kavmim! dedi, bende dalâlet yoktur. Ben, size Rabbilâlemîn tarafından gönderilmiş bir Peygamberim.»]**

62 **[«Size, Rabbim celle şânüh'un vahyettiklerini tebliğ ve salâhınız için nasîhat ediyorum.** (Nefsim için dilediğim hayrı sizin için de diliyorum) **ve ben, Allah Teâlâ tarafından bana gelen vahiy ile sizin bilemiyeceklerinizi de biliyorum.»]**

أَوَعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ
وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ
مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ
كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ع ﴿٦٤﴾

63 **[Sizi** (küfür ve ma'siyetlerin âkıbetinden) **Allah azâbıyle korkutmak, ve korunmanız için belki bu yüzden rahmete nâil olursunuz diye, Rabbiniz celle şânüh tarafından içinizden biri vâsıtasiyle size vahiy** (ve haber) **gelmesine taaccüb mü ediyorsunuz?]**

64 **[Fakat kavmi, Nûh Aleyhisselâm'ı tekzîb ettiler. Biz de O'nu ve O'nunla gemide olanları kurtardık. Ve âyetlerimizi tekzîb edenleri ise, tûfânla boğduk. Onlar,** (basîretleri bağlanmış) **kör bir kavimdiler.]**

Nûh Aleyhisselâm'a yalnız oğulları Sâm, Hâm ve Yâfes'le zevcelerinden başka, pek az kimse îmân etmişti. Hattâ oğlu Yâm bile îmân etmemişti. Kavmine nasîhat ettikçe, ezâ, tahkîr ve istihzâ ederlerdi. **Nihâyet** kendisine yeis geldi. Ve kavmine **bedduâ etti. Duâsı kabûl** edildi ve Allah Teâlâ tarafından **«Bir gemi yap!»** diye vahiy buyuruldu.

(Tûfân ve bu gemi hakkında ileride tafsilât vereceğiz.)

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُودًاۜ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِه۪ٓ اِنَّا لَنَرٰيكَ ف۪ي سَفَاهَةٍ وَاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ ب۪ي سَفَاهَةٌ وَلٰكِنّ۪ي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٦٧﴾

65 [Âd kavmine de kardeşleri Hûd Peygamberi gönderdik. Kavmine: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'ya kulluk edin, ki O'ndan gayri ilâhınız yoktur. O'nun azâbından korkmaz mısınız?» dedi.]

Hûd Aleyhisselâm, İrem'in torunu, O da Nûh'un torunu idi. Âd kavmi, Umman ile Hadramut arasında Ahkaf çölünde yaşamaktaydı.

66 [Kavminin ileri gelenlerinden kâfir olanlar: «Ey Hûd! Biz, sende (kavminin dîninden ayrıldığın için) akıl hafifliği görüyoruz. Ve seni muhakkak (Peygamberlik da'vânda) yalancılardan sanıyoruz.» dediler.]

67 [Hûd Aleyhisselâm: «Ey kavmim! dedi, bende akıl hafifliği yoktur. Ben, size Rabbilâlemîn tarafından gönderilmiş bir Peygamberim.»]

اُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبّ۪ي وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَم۪ينٌ ﴿٦٨﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَٓاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْۜ وَاذْكُرُٓوا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْۜطَةًۚ فَاذْكُرُٓوا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾

68 [«Size Rabbim celle şânüh'ün vahyettiklerini tebliğ ediyorum ve sizin için emîn bir nasîhatçiyim.»]

69 [«Sizi, Allah Teâlâ'nın azâbından korkutmak için Rabbiniz celle şânüh tarafından, içinizden biri vâsıtasiyle, size vahiy (ve haber) gelmesine taaccüb mü ediyorsunuz?»]

[Düşünün ki, Hak Teâlâ, sizi Nûh kavminin helâkinden sonra, onların yerine getirdi. Size yaratılışta onlardan ziyâde boy, pos ve kuvvet verdi. O hâlde Allah Teâlâ'nın ni'metlerini anın ki felâha eresiniz.]

قَالُوٓا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ
يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٧٠﴾
قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ اَتُجَادِلُونَن۪ي
ف۪ٓي اَسْمَٓاءٍ سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا
مِنْ سُلْطَانٍ فَانْتَظِرُوٓا اِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِر۪ينَ ﴿٧١﴾

70 [«Sen, bize babalarımızın ibâdet ettiği ilâhlarımızı bırakalım, yalnız Allah Teâlâ'ya kulluk edelim diye mi geldin? Eğer risâletinde gerçeksen, haydi, bizi korkuttuğun o azâbı getir.» dediler.]

71 [Hûd Aleyhisselâm: «Size, Rabbiniz celle şânüh'den muhakkak bir azâb ve gazâb vâcib ve hak oldu.»]

[«Allah Teâlâ tarafından haklarında hiçbir hüccet ve bürhân indirilmemişken, sizin ve babalarınızın ilâh diye adlandırdığınız putlar hakkında benimle mücâdele mi ediyorsunuz? Artık azâbı bekleyin, ben de sizinle berâber bekliyenlerdenim.» dedi.]

فَاَنْجَيْنَاهُ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ
الَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِن۪ينَ ﴿٧٢﴾

72 [**Bunun üzerine Hûd Aleyhisselâm'ı ve O'na tâbi olanları mahzâ rahmetimizle kurtardık. Ve âyetlerimizi tekzîb edip îmân etmiyenleri ise, istisâl ve helâk ettik.**]

Rivâyet edildiğine göre; Hûd Aleyhisselâm'a Âd kavminden pek az kimse îmân etti. Diğerleri şirk ve dalâlette kaldı. Üstelik Peygamberlerine:

«Bizi tehdîd edip duruyorsun, sözlerinde gerçeksen o azâbı başımıza getir de görelim.» diyorlardı.

Allah Teâlâ, üç yıl memleketlerine yağmur yağdırmadı. Müdhiş bir kıtlık hüküm sürmeye başladı. O devirde hangi milletin başına bir felâket gelse, Beyt'ül-Harâm'a gider, duâ ederlerdi. Bu sebeble Mekke, çeşitli milletlerin uğrağı hâlindeydi.

Âd kavmi de içlerinden yetmiş kişi seçti ve bunları yağmur için duâ etmek üzere Mekke'ye gönderdi. Mekke'nin reisi, bu kuvvetli ve mağrûr kavmin mümessillerine iyi kabûl gösterdi ve büyük bir ziyâfet verdi.

Ziyâfeti müteâkib, duâya çıkacakları sırada, kendilerine reislik edenlerden Mersed bin Sa'd:

«Beyhûde yorulacaksınız, Cenâb-ı Hak'tan mağfiret dileyerek Hûd Aleyhisselâm'a itâat ve îmân etmedikçe, duânızın kabûl olunması imkânsızdır.» dedi.

Mersed, Hûd Aleyhisselâm'a îmân etmiş, fakat o zamana kadar, bunu kavminden gizlemişti.

Arkadaşları, Mersed'in sözlerine ehemmiyet vermediler. Onu sapıklıkla ithâm ve nasîhat ettiler. Fakat duâ mahalline de götürmediler.

Kafilenin reisi ellerini açtı:

«Ey Rabbimiz! Bize yağmur gönder! Yoksa helâk olacağız.» diye niyâz etti.

Akabinde gökte, biri beyaz, biri kırmızı, biri siyah üç bulut göründü. Ve:

«Bu bulutlardan birini kavmin için seç.» diye bir ses işitildi.

Yağmur çoktur zanniyle siyah bulutu seçtiler. Ve bu bulut, Ahkaf'a doğru yol almaya başladı.

Nihâyet bulut Ahkaf'ta görününce bütün halk sokaklara döküldü. Sevinçle bulutu istikbâl ettiler:

«Artık yağmur geliyor, iyi günlere erişeceğiz.» dediler.

Fakat onu ilk gören bir kadın:

«O, bir yağmur bulutu değil, bize felâket getiriyor, o bir ateş, bir ateş!» diye feryâd ediyordu. Ama sevinç âvazeleri arasında kimse buna aldırış etmiyordu.

Halbuki kadın haklıydı. Gelen yağmur değil, şiddetli bir rüzgârdı. Bir azâb-ı ilâhi idi. Yedi gün, sekiz gece esti ve Âd kavmini tamâmen helâk etti.

Hûd Aleyhisselâm, yanında îmân edenlerle kapalı bir yere çekilmişler; emniyet ve huzûr içinde, Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâ ile meşgûl olmuşlardı. Rüzgâr onlara geldiği vakit hafîf hafîf esiyor, vücûdlarına rahatlık veriyordu. Fakat Âd kavminden birine eriştiği vakit, onu şiddetle havaya kaldırıyor, sonra yere vurup öldürüyordu.

İçlerinden ba'zıları çok sağlam binâlara sığınmışlar, ama yine, kurtuluşa imkân bulamamışlardı. Rüzgâr, bu binâlara da girmiş, hepsini öldürmüştü.

Derler ki: Âd kavmi yedi gün kumlar altında kalmışlar, inleye inleye telef olmuşlardı. Sekizinci gün, yine rüzgâr onları kumların altından çıkarmış, havaya kaldırarak denize bırakmıştı.

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ
هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ
وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

73 **[Semûd kavmine de, kardeşleri Sâlih Peygamberi gönderdik. Kavmine: «Ey kavmim! dedi, Allah Teâlâ'ya kulluk edin, ki sizin O'ndan gayri ilâhınız yoktur.»]**

[«Size, Rabbiniz celle şânüh'den (nübüvvet ve sözümün gerçekliğine delâlet eder) **apaçık bir mu'cize geldi. Bu, Allah Teâlâ'nın dişi devesidir ki, sizin için bir âyettir. Onu, kendi hâline bırakın da Allah'ın arzında otlasın. Sakın, ona bir fenâlıkla dokunmayın. Yoksa, elîm bir azâba uğrarsınız.»]**

وَاذْكُرُوٓا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَٓاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّاَكُمْ
فِي الْاَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ
الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوٓا اٰلَٓاءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾

74 [«Hatırlayın ki, Allah Teâlâ sizi, Âd kavminin helâkinden sonra, onlara halef kıldı. Ve yeryüzünde iskân etti. Ovalarında (yazlık) köşkler, dağlarında kayalar yontup (kışlık) evler yapıyorsunuz. Artık Allah Teâlâ'nın ni'metlerini anın. Yeryüzünde fesâd çıkararak taşkınlık etmeyin.»]

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ
لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُونَ اَنَّ صَالِحًا
مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوٓا اِنَّا بِمَٓا اُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ
الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا اِنَّا بِالَّذِٓي اٰمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿٧٦﴾

75 [Kavminin içinden îmân etmeyi kibirlerine yediremiyenlerin ileri gelenleri, zayıf ve âciz addettikleri mü'minlerle istihzâ ederek dediler ki: «Siz, Sâlih'in, gerçekten Rabbi tarafından gönderilmiş bir Peygamber olduğunu biliyor musunuz?» Onlar: «Evet! dediler, biz O'na — onunla ne gönderilmişse hepsine — îmân edenlerdeniz.»]

76 [O, îmân etmeyi kibirlerine yediremiyenler: «Biz sizin îmân ettiğiniz şeye münkir ve kâfirleriz.» dediler.]

فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ
ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا اِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَاَخَذَتْهُمُ
الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ
وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ
لَكُمْ وَلٰكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ ﴿٧٩﴾

77 **[(Onlara âyet olan) o dişi deveyi boğazladılar. Rablerinin emrine isyân ettiler ve: «Ey Sâlih! Şâyed sen gönderilen Peygamberlerdensen, bize tehdîd ettiğin azâbı getir.» dediler.]**

78 **[Bunun üzerine şiddetli bir sarsıntıya (müthiş bir zelzeleye) tutuldular. Ve oldukları yerde yüzükoyun düşerek helâk oldular.]**

79 **[Sâlih Aleyhisselâm onlardan yüz çevirdi: «Ey kavmim! dedi; Ben, size Rabbim celle şânüh'ün risâletini teblîğ ve nasîhat ettim. Fakat siz öğüt verenleri sevmezsiniz.»]**

Semûd kavmi; Medîne'nin şimâlinde, Şam'la Hicâz arasında Hıcr denilen mevkide, ikâmet ederdi. Bunlara, «İkinci Âd», da denir. Kayaları oymak sûretiyle birçok mesken vücûda getirmişlerdi. Bıraktıkları eserlere nazaran Semûdîler, Âd'dan daha mütemeddin ve müterakki idiler. İşte Sâlih Aleyhisselâm, bu kavme ba's buyurulmuştu. Fakat O'nun mu'cizelerine inanmamışlar, şirk ve dalâlette ısrâr etmişler, sonra da hepsi helâk olmuşlardı.

Tefsîrlerimizde mevzuu bahis dişi deve ve Semûdîlerin âkıbeti şöyle nakledilir:

Semûd kavmi, Sâlih Aleyhisselâm'dan risâletine delîl olmak üzere bir mu'cize istemişlerdi.

Sâlih Aleyhisselâm:

«Peki, ne yapmaklığımı arzu ediyorsunuz?» dedi.

«Biliyorsun ki yarın bayramımız var. Sen de bizimle birlikte sahrâya gel. Orada sen Allah'ından bir şey iste. Biz de putlarımızdan isteyelim. Hangimizin duâsı kabûl edilirse o, ona tâbi olsun.» dediler.

Sâlih Aleyhisselâm tekliflerini kabûl etti. Ve ertesi gün birlikte bayram yerine gittiler.

Evvelâ onlar putlarına yalvardılar. Fakat bir netice alamadılar. Mahcûb oldular. Reisleri Cenda' bin Amr:

«Yâ Sâlih! Şimdi sıra senin, biz muvaffak olamadık, bakalım sen ne yapacaksın?»

Karşılarında büyük bir kaya vardı.

«Bize bu kayadan gebe bir deve çıkar da doğursun.» dedi.

Sâlih Aleyhisselâm: **«Benim Rabbim her şeye kaadirdir, âciz değildir. Kayadan istediğiniz deveyi çıkarırsam sonra ne olacak?»** dedi.

«Hepimiz seni tasdîk eder, îmân ederiz.» dediler. ve sözlerinde duracaklarına yemîn ettiler.

Bunun üzerine Sâlih Aleyhisselâm, iki rek'at namaz kıldı. Hak Teâlâ'ya tazarrû ve niyâz etti. Ve o anda kaya yarılıp içinden istedikleri gibi bir deve çıktı. Ve akabinde doğurdu. Bunu gören Cenda', kalabalık bir cemâatle hemen îmâna geldi. Diğer ileri gelenler de îmân edeceklerdi. Fakat, kâhinleri îmân etmelerine ma'-ni' oldu.

Sâlih Aleyhisselâm:

«Kasabanın suyu bir gün bu devenin, bir gün sizin. Suyu münâvebe ile kullanacaksınız.» dedi.

Deve, gün aşırı Hıcr kuyusuna gider, bütün suyunu içmedikçe başını kaldırmazdı. Halk suyu münâvebe ile içmeye rızâ göstermişlerdi. Zîrâ sütünden istedikleri kadar bol bol sağıp içmekteydiler.

Kasabanın hayvanları, o zamana kadar, yazın kasabanın arka tarafındaki vâdîde ve kışın kasaba kenarında otlardı. Fakat deve geldikten sonra halk hayvanlarını kışın vâdîde ve yazın kasaba kenarında sıcak ve otsuz yerde otlatmaya mecbûr kalmışlardı ki, bu hâl onlara, Allah tarafından, zamanla ızdırâp vermeye başlamıştı.

Hıcr'de hayvanları çok olan iki zengin kadın vardı. İkisi de Sâlih Aleyhisselâm'ı sevmezlerdi. Deveyi kim öldürürse, birisi, fevkalâde güzel olan kızını O'nunla evlendireceğini va'detti. Öbürü henüz gençti. O da deveyi öldürenle evleneceğini ilân etti. Bunu haber alan iki delikanlı, kendilerine uydurdukları beş arkadaşiy-

le bir gün devenin yolunu beklediler ve kılıçla onu öldürdüler. Sonra etini üleşerek pişirip yediler.

Devenin yavrusu, anasının öldürüldüğünü görünce, kasabanın yakınındaki dağa kaçmıştı.

Halk, Sâlih Aleyhisselâm'dan özür dilediler:

«Yâ Nebiyyallah! Deveyi filân ve falan öldürdü. Bizim bunda bir günâhımız yoktur.» dediler.

Sâlih Aleyhisselâm:

«Eğer yavrusunu tutabilirseniz, umulur ki azâbdan kurtulursunuz.» dedi.

Yavruyu dağın üzerinde gördüler. Fakat tutmak mümkün değildi. Allah Teâlâ'nın emriyle dağ yükselmişti. O kadar ki, bir kuşun bile erişmesine imkân kalmamıştı. Bu sırada deve yavrusu, uzaktan Sâlih Aleyhisselâm'ı gördü. Ve üç def'a bağırdı. Sonra bir kaya yarıldı. Ve hayvan onun içine girdi.

Sâlih Aleyhisselâm:

«Yavrunun üç kere bağırması, üç gün ömrünüz kaldığına işârettir. Azâba hazır olun.» dedi. Kavmi istihzâ etti:

«Bize ne zaman azâb gelir, bunun alâmeti nedir?» dediler.

Deveyi Çarşamba günü öldürmüşlerdi:

«Yarın Perşembe yüzleriniz sararır, Cum'a günü kızarır, ve Cumartesi günü kararır, Pazar günü de azâbınız gelir.» dedi.

Deveyi öldüren yedi kişi:

«Gelin, bu gece Sâlih'in evini basıp kendisini öldürelim. Eğer doğru söylüyorsa, bize azâb ermeden bizim azâbımız O'na ermiş olsun, şâyed yalan söylüyorsa, O'nu da devesinin yanına göndermiş oluruz.» dediler. Fakat geceleyin baskın yapmak üzere evine gittikleri vakit, Melâike hepsini taşla vurup öldürdü.

Ölenlerin akrabâsı:

«Bu gençleri Sâlih öldürdü, biz de O'nu öldürürüz.» dediler.

Fakat Sâlih Peygamberin ashâbı silâhlandı:

«Vallâhi, siz O'nu kat'iyen öldüremezsiniz, üç gün sonra size azâb ineceğini va'detti. Eğer gerçekse, üzerinize Rabbilâlemînin gazâbını artırmış olursunuz. Şâyed gerçek değilse, o zaman biz karışmayız, dilediğinizi yaparsınız.» dediler. Bu söz üzerine maktûllerin akrabâsı ayrıldı.

Sabah oldu. Ne görsünler, küçük büyük, kadın erkek hepsinin yüzleri bir boyayla boyanmış gibi sarardı. Peygamberlerinin

sözünün gerçekliğine inandılar. Cum'a günü, yüzleri kana boyanmış gibi kızardı. Feryâd edip ağlaştılar. Cumartesi günü, yüzleri zift sürülmüş gibi karardı. Artık ye'se düşmüşlerdi. Kendilerine gelecek azâbı beklemeye başladılar. Pazar günü hepsi sokaklara dökülmüştü. Acaba nasıl bir azâba uğrayacağız diye, kâh semaya ve kâh yere bakınıyorlardı. Tam öğle vakti gökten müthiş bir ses işitildi. Yer sarsıldı. Hepsinin kalbleri parçalandı. Helâk oldular.

Bilâhare Sâlih Aleyhisselâm, kendisine mü'min olan dört bin kişi ile Hıcr'den ayrıldı. Hadramut'a ve sonra Mekke'ye gitti. Yirmi yıl kavmi arasında kaldı. Ve ellisekiz yaşında Mekke'de vefât etti.

وَلُوطًا
إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا
مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ
شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

80 [**Lût** (Aleyhisselâm'ı) **da gönderdik. Hani O, kavmine: «Sizden evvel demişti, âlemlerden hiçbirinin yapmadığı hayâsızlığı mı yapıyorsunuz?»**]

81 [**Siz, kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yanaşıyorsunuz? Muhakkak siz, haddi aşan bir kavimsiniz.»**]

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٨٣﴾

82 [**Kavminin cevâbı: «Çıkarın bunları memleketinizden.**

Zîrâ pek fazla temiz kalmak isteyen insanlar.» demekten ibâret kaldı.]

83 **[Bunun üzerine Biz, O'nu ve geride kalan karısından mâadâ, O'na îmân edenleri kurtardık.]**

وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾ وَاِلٰى
مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ
مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ
فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
اَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ اِصْلَاحِهَا
ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾

84 **[Ve üzerlerine yağmur gibi (siccilden) taş yağdırdık. Bak (Enbiyâyı inkâr eden) mücrimlerin hâli nasıl oldu?]**

Lût Aleyhisselâm, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın yeğeni idi. Hazret-i İbrâhîm'le Filistîn'e geldikten sonra, Sodum'a meb'ûs olmuştu.

Sodum'lular, fuhşun her çeşidini yapmaktan çekinmiyen insanlardı. Hazret-i Lût, onları doğru yola da'vet etti. Dinlemediler. Çok nasîhat etti, kabûl etmediler.

Cenâb-ı Hak da üzerlerine taş yağdırdı. Hem de zelzele ile kasabalarının altını üstüne getirdi. Hepsi helâk oldu. Yalnız Lût Aleyhisselâm, kendisine îmân edenlerle geceleyin içlerinden çıkıp kurtuldu.

Siccil: Tuğla. Ve bir nev'î taş ki Cehennem ateşinde pişirilmiş ve üzerine Cehennem ehlinin isimleri yazılmıştır.

85 **[Medyenoğullarına da kardeşleri Şuâyb Peygamberi gönderdik. Kavmine: «Ey kavmim! dedi, Allah Teâlâ'ya kulluk edin, ki sizin O'ndan gayri ilâhınız yoktur.»]**

[Size Rabbiniz celle şânüh'den apaçık bir mu'cize geldi. Artık kileyi, terâzîyi tam tutun. Herkesin hakkını verin. Yeryüzünü —ıslâh olunduktan sonra— ifsâd etmeyin. Bana inanırsanız bu hakkınızda hayırlı olur.»]

Akabe körfezi sâhillerinde (**Arz-ı Medyen**) denilen kıtada oturan Medyenoğullarına (**Ashâb-ı Eyke**) de denirdi. Sanâyii, mimârî ve mâdencilikte epeyce terâkkî etmişlerdi. Şuâyb Aleyhisselâm tarâf-ı Bâri'den bu kavme meb'ûs oldu. İbrâhîm Aleyhisselâm'ın neslindendi. Büyük vâlidesi, Lût Aleyhisselâm'ın kızıydı, Medyen'de iken kızını Mûsâ Aleyhisselâm'a vermiş, O'na kayınpeder olmuştu.

Şuâyb Aleyhisselâm a'mâ idi. Fakat çok güzel söz söylerdi. **Bu** i'tibârla kendisine (**Hatîb'ül-Enbiyâ**) denilir.

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا
اِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَاِنْ كَانَ طَٓائِفَةٌ مِنْكُمْ اٰمَنُوا
بِالَّذٖٓي اُرْسِلْتُ بِهٖ وَطَٓائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا
حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾

86 **[«Ve siz, her yolun başına oturup Allah Teâlâ'ya îmân edenleri O'nun yolundan, korkutarak, menetmeyin ve yolun eğrisini istemeyin. Düşünün ki vaktiyle azlıkken Allah Teâlâ, sizi çoğalttı. Sizden önce geçen ümmetlerden ifsâd edenlerin âkıbetleri ne oldu, görüyorsunuz.]**

87 **[«Şâyed içinizden bir kısmınız, benimle gönderilen şeye îmân eder ve bir kısmınız tekzîb ederseniz, Allah Teâlâ, aramızda hükmedinceye kadar sabredin, ki Allah-ü azîmüşşân Hâkimlerin en hayırlısıdır.]**

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ
أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ ﴿٨٨﴾

88 [Kavminin içinden îmân etmeyi kibirlerine yediremiyenlerin ileri gelenleri: «Ey Şuâyb, seni ve sana îmân edenleri ya memleketimizden çıkarırız, yâhûd dînimize dönersiniz.» dediler. Şuâyb Aleyhisselâm: «Biz, kerîh gördüğümüz hâlde mi döndüreceksiniz?» dedi.]

قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا
فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللّٰهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللّٰهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا
رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ
﴿٨٩﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا
إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٩٠﴾

89 [«Bizi dîninizden kurtarmışken, yine ona dönecek olursak, muhakkak, Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ etmiş oluruz. Allah-ü azîmüşşân dilemedikçe bizim ona avdetimiz mümkün olmaz. Rabbimiz Allah Teâlâ'nın ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz (îmân üzere sebâtta) ancak Allah'a tevekkül ettik. Yâ Rab! Bizimle kavmimiz arasında sen hakla hükmet, ki hükmedicilerin en hayırlısısın.»]

90 [Kavminden ileri gelenlerin kâfir olanları: «Yemîn ederiz ki, dininizi bırakıp Şuâyb'a uyacak olursanız, muhakkak ziyân etmiş olursunuz.» dediler.]

فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
جَاثِمِينَ ﴿٩١﴾ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا
شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ
لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَى عَلَى
قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا
بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ
السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّى عَفَوْا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ
وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

91 [**Bunun üzerine, şiddetli bir sarsıntıya** (müthiş bir sesle zelzeleye) **tutuldular. Ve oldukları yerde yüzükoyun düşerek helâk oldular.**]

92 [**Şuâyb Aleyhisselâm'ı tekzîb edenler, sanki oralarda hiç oturmamış gibi olmuşlardı. Ziyâna uğrayanlar onlar oldular.**]

93 [**Şuâyb Aleyhisselâm, onlardan yüz çevirdi ve: «Ey kavmim! dedi, Ben size Rabbim celle şânüh'un risâletini tebliğ ve nasîhat ettim»** (Fakat dinlemediniz, küfür ettiniz. Sonra yine:) **Artık ben, o kâfirlerin helâkine nasıl acırım?»** (ki buna istihkâk kesbetmişlerdi) **dedi.**]

Şuâyb Aleyhisselâm, yukarıda da kaydettiğimiz gibi, çok güzel konuşurdu. Sözleri müessirdi. Fakat kavmine söz geçiremedi.

Nihâyet Cenâb-ı Hak, onlara şiddetli bir sıcak musallat etti. Bu sıcak yedi gün sürdü. Bütün ırmaklar kaynadı. Sonra üzerlerine bir bulut geldi. Sıcaktan kaçıp onun altına toplandılar. Fakat buluttan ateş yağdı. Ve yer, müthiş bir zelzele ile sarsıldı. Hepsi helâk oldular.

Bilâhare Hazret-i Şuâyb, kendisine îmân edenleri alıp Mekke'ye gitti ve vefâtına kadar Mekke'de ibâdetle meşgûl oldu.

94 [**Biz, hangi Peygamberi bir memlekete göndermişsek, ilkin ahâlîsini** (Peygamberlerini tekzîbleri yüzünden) **darlık ve hastalıkla sıkmışızdır. Tâ ki tazarrû ve tezellül etsinler.**]

95 [**Sonra da musîbet ve şiddeti, selâmet ve rahâta çevirdik.** (Ki iki şeyle onları imtihan edelim). **O kadar ki** (sayıları ve servetleri) **çoğaldı** (fakat ni'mete küfrân ve tuğyân ettiler. Dünyânın âdeti budur. Bu tabiî bir hâldir): «**Atalarımız da kâh musîbete uğramış ve kâh selâmete çıkmışlardı» dediler. Biz de, onları ansızın, düşünmedikleri bir zamanda, azâba uğratıverdik.**]

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ
مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوا فَاَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا
وَهُمْ نَٓائِمُونَ ﴿٩٧﴾

96 [**Eğer o memleketlerin ahâlisi,** (küfür, ve isyân yerine) **îmân ve itâat etselerdi, elbette üzerlerine gökten ve yerden nice bereket** (kapıları) **açardık. Fakat Peygamberlerini tekzîb ettiler. Biz de kazandıkları, küfür ve maâsi yüzünden, onları azâba uğrattık.**]

97 [**O memleketin ahâlîsi, geceleyin uyurlarken, kendilerine azâbımızın erişmiyeceğinden emîn mi oldular?**]

اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ اَفَاَمِنُوا مَكْرَ اللّٰهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾

98 [**Yâhûd, o memleketlerin ahâlisi, kuşluk vakti, oynarlarken,** (pek fazla gafletleri sebebiyle kendilerine yaraşmıyan şeylerle meşgûllerken) **azâbımızın erişmiyeceğinden emîn mi oldular?**]

99 [Yoksa, Allah Teâlâ'nın mekir (ve tehdîdi) inden emîn mi oldular? Allah Teâlâ'nın mekir ve tehdîdinden ancak husrâna uğrayan kavimler emîn olabilir.]

أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُمْ
بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ تِلْكَ
الْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَائِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا

100 [Yeryüzüne, (helâk olan) evvelki sâhiblerinden sonra, vâris olanlara hâlâ şu hakîkat belli olmadı mı ki, şâyed dileseydik, onlara da günâhlarının cezâsını verirdik. Fakat kalblerini mühürleriz de işitmez olurlar.]

101 [İşte, evvelce ahâlîsini helâk ettiğimiz beldeler! Ba'zı haberlerini sana hikâye ediyoruz. Celâlim hakkı için, onlara Peygamberleri açık mu'cizelerle gelmişlerdi. Fakat evvelce tekzîb ettikleri şeylere îmân etmediler. İşte Allah Teâlâ, (îmâna gelmeleri mukadder olmayan) kâfirlerin kalblerini böyle mühürler.]

لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٢﴾
ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَظَلَمُوا بِهَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ
مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾

102 [Onların çoğunu, ahidlerine vefâ eder bulmadık. Belki, ekserisini fâsıklar bulduk.]

103 [Bu ümmetlerden sonra, Mûsâ Aleyhisselâm'ı mu'cizelerimizle Firavun ve kavmine Peygamber gönderdik. Fakat (inkâr ederek mu'cizelerimize) zulmettiler. Bak, o fesâdcıların âkıbetleri nasıl oldu?]

104 [Mûsâ Aleyhisselâm: «Yâ Firavun! Ben, Rabbilâlemîn tarafından gönderilmiş bir Peygamberim.» dedi.]

حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَنْ لَآ أَقُولَ عَلَى اللّٰهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ
مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِيٓ إِسْرَٓائِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ
فَأْتِ بِهَآ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقٰى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ
ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٠٨﴾

105 [«Bana yaraşan, Allah Teâlâ hakkında doğrudan gayri bir şey söylemememdir. Ben, size Rabbinizden (risâletime şâhid) açık mu'cizeyle geldim. Artık İsrâiloğullarını benimle (babalarının vatanı olan Arz-ı Mukaddes'e) gönder.»]

106 [Firavun: «Eğer, dedi, sen mu'cize ve hüccetle gelmişsen, ve sâdıklardan isen, mu'cizeni getir.»]

107 [Mûsâ Aleyhisselâm, asâsını yere bıraktı. Ne görsünler, hemen apaçık bir ejder oluverdi.]

108 [Ve elini cebinden çıkardı. Seyredenlerin gözlerini kamaştıracak kadar bembeyaz bir el oldu.]

قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾
يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾
قَالُوٓا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِرِينَ ﴿١١١﴾

109 [Firavun kavminin ileri gelenleri dediler ki: «Mûsâ, gerçekten âlim ve sâhir.»]

110 [«Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor.» (Firavun sordu): «O hâlde ne buyurursunuz?»]

111 [«Mûsâ'yı ve kardeşini alıkoy, dediler. (Acele etme. İş tamâmiyle açıklanmadan önce onlara bir şey yapma. Hele öldürmeye kalkma. Sonra da'vâlarında haklı oldukları için katlettin diye hakkında fenâ zanda bulunurlar.) Şehirlere toplayıcılar gönder.»]

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ
قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ
نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ
وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا
أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَاؤُ بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾
وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ
مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا
هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿١٢٠﴾

112 [«Ne kadar mâhir sihirbâz varsa hepsini sana getirsinler.»]

113 [Vaktâ ki sâhirler Firavun'a geldiler: «Eğer gaalib gelenler biz olursak, elbette bize bir mükâfat var değil mi?» dediler.]

114 [Firavun: «Evet, dedi, ve siz muhakkak benim en yakınlarımdan olacaksınız.»]

115 [Sâhirler :«Yâ Mûsâ! Asânı sen mi önce atarsın, yoksa biz mi âletlerimizi bırakalım?» dediler.]

116 [Mûsâ Aleyhisselâm: «Siz atın!» dedi. Vaktâ ki sihir âletlerini yere bıraktılar, insanların gözlerini büyülediler. Korku ve dehşete düşürdüler. Hâsılı, büyük bir sihir gösterdiler.]

117 [Biz de Mûsâ'ya: «Asânı bırak!» diye vahyettik. Derhâl bir ejder olan asâ, sâhirlerin uydurdukları âletleri yutuverdi.]
118 [Böylece, hak meydana çıktı. Ve onların bütün yaptıkları hebâ oldu.]
119 [Mağlûb olmuşlardı. Zelîl ve makhûr geri döndüler.]
120 [Ve sihirbazlar (Allah Teâlâ'nın ilhâmiyle) hepsi birden secdeye kapandılar.]

قَالُوٓا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿١٢٢﴾
قَالَ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَكَرْتُمُوهُ فِي
الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَآ اَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَاُقَطِّعَنَّ
اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾

121 122] «Rabbilâlemîn'e, Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine îmân ettik.» dediler.]
123 [Firavun, sâhirlere: «Ben, size izin vermeden ona îmân mı ettiniz? Bu şübhe yok ki — ahâlîsini oradan çıkarmak (Mısır'ı istilâ etmek) için — şehirde kurduğunuz gizli bir hîle. Yakında size yapacağımı görürsünüz.» dedi.]
124 [«Mutlaka ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazvâri kesecek, sonra da hepinizi asacağım.»]

قَالُوٓا اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنْقِمُ مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا
بِاٰيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتْنَا رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ع
﴿١٢٦﴾ وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوسٰى وَقَوْمَهُ
لِيُفْسِدُوا فِي الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ قَالَ سَنُقَتِّلُ
اَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْيٖ نِسَآءَهُمْ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾

125 [Sâhirler: «Hiç şübhe yok ki, dediler, biz (ölümle) Rabbimiz celle şânühü'ye rücû' edeceğiz. (Bizi ölümle korkutma; biz, O'na müştâkız).]

126 [«Bizim, senin yanında hiçbir günâhımız yok, ki cezâya müstehak olalım). Sen, bizden ancak, Rabbimizin âyetleri gelince, ona îmân ettik diye intikâm alacaksın. Yâ Rabbî! Üstümüze sabır yağdır. Bizi İslâm'da sâbit olduğumuz hâlde rûhumuzu kabzet.»]

Annesi, Mûsâ Aleyhisselâm'ı, Firavun'un sarayında emzirip, büyütmüştü. Delikanlılık çağında bir gün, Mısır'da dolaşırken, bir Kıbtînin İsrâîloğullarından biriyle kavga etmekte olduğunu gördü. Kıbtînin göğsüne bir yumruk vurdu. Ve Kıbtî, bu yumruk darbesiyle öldü.

Hazret-i Mûsâ, elinden böyle bir kazâ çıktığına pek üzüldü, ama olan olmuştu. Firavun'dan korkarak Mısır'dan firâr etti. Medîne'ye gitti.

On sene Medîne'de kaldıktan sonra, âilesini alıp tekrâr Mısır'a dönmeye karar verdi. Yolda Sina Dağına uğradı. Burada Allah Teâlâ ile söyleşti. Kardeşi Hârûn Aleyhisselâm'la Firavun'u da'vete me'mûr oldu.

Mısır'da iki kardeş, Firavun'un yanına gittiler. Ve onu hak dîne da'vet ettiler. Sonra:

«Benî İsrâîl'i bırak! Onları alalım, babalarımızın vatanı olan Kenan diyârına gidelim.» dediler.

Firavun hayretler içinde kaldı. Mûsâ'ya:

«Çocukken, sarayımızda büyüdün, sonra bir suç işledin. Kaçıp gittin. Şimdi de dönüp gelmişsin. Ne demek istiyorsun?» dedi.

Hazret-i Mûsâ:

«Evet, elimden bir kazâ çıktı, bir Kıbtîye vurdum ve kazâen öldürdüm. Korkumdan da kaçtım. Fakat şimdi Rabbilâlemîn bana nübüvvet ve risâlet verdi. Ve seni Hak Dîne da'vet için gönderdi.» diye cevâb verdi.

Firavun: **«Rabbilâlemîn nedir?»** diye sordu.

Mûsâ Aleyhisselâm:

«Göklerin ve yerin ve bütün mahlûkların Rabbidir.» dedi.

Firavun hiddetlendi:

«Mısır'ın, benden başka rabbi yoktur. Eğer aksini iddiâ edersen, seni zindâna korum.» diye, Hazret-i Mûsâ'yı korkuttu ama; **«Evvelce kâhinlerin haber verdikleri çocuk herhâlde bu olacak!»** diye endişeyle de düşünmeye başladı ve yakınlarından buna bir tedbîr bulmalarını istedi. Yakınları:

«Biraz mühlet vermelisiniz. Etrafa me'mûr gönderelim. Ne ka-

dar mâhir sâhir varsa getirsinler. Elbette Mûsâ, bunlara mağlûb olacaktır.» dediler.

O çağda sihirbazlık pek revaçta bir san'attı. Firavun, her yere me'mûrlar gönderdi. San'atında mâhir ne kadar sâhir varsa, Mısır'a getirildi.

Başlarında Firavun ve mâiyeti olduğu hâlde halk, büyük bir meydanlıkta toplandılar. Sihirbazlar:

«Firavun'un izzeti hakkı için, bizim Mûsâ'ya gaalib geleceğimize hiç şübhe yok.» dediler. Ve hemen âletlerini ortaya attılar. Vâdî, birbirine sarmaş dolaş olmuş, küçüklü büyüklü yılanlarla doldu. Bunların bir köşeden bir köşeye koşuşmaları görülecek bir şeydi. Hâsılı, müthiş bir oyun gösterdiler.

Sıra Hazret-i Mûsâ'ya gelince, asâsını yere bıraktı ve asâ hemen büyük bir ejder oldu. Sihirbazların ortaya attıkları ne kadar âlet varsa hepsini yutuverdi. Sonra Firavun'a doğru yürümeye başladı. Halk, birbirine karıştı. Ve Firavun, fenâ hâlde korktu. Hemen tahtından fırladı.

«Yâ Mûsâ! Seni gönderen Rabbine yemîn ederim ki, bunu al, üzerimden def'et. Sana îmân edeceğim, İsrâîloğullarını da seninle birlikte Arz-ı Mukaddes'e göndereceğim.» diye yalvarmaya başladı.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm, ejderi eliyle tuttu. Ejder, hemen eski şeklini aldı. Ve yine asâ oluverdi.

Firavun tekrar tahtına oturdu. Artık korkusu zâil olmuştu.

«Yâ Mûsâ! Başka mu'cizen var mı?» diye sordu.

Hazret-i Mûsâ'nın elleri cebindeydi. Ellerini cebinden çıkardı. İkisinin de Güneş ışığından daha parlak bir ışık saçmakta olduğu görüldü. Sonra tekrar cebine sokup çıkardı. Bu sefer de bu parlaklıktan eser kalmadı. Elleri yine eski rengini, tabiî hâlini aldı. Hazret-i Mûsâ, rivâyet edildiğine göre, çok esmer bir zâttı.

Sihirbazlar, hayretler içinde kalmışlardı. Ortada hiçbir âlet kalmamıştı. Halbuki bu alelâde bir sihir olmuş olsaydı, yalnız gösterişleri mahvolur, fakat, alât ve edevât mevcûd kalırdı: **«Bu olamaz, bu insan gücünün dışında bir iş, muhakkak bir mu'cize»** dediler. Ve hepsi Hazret-i Mûsâ'ya îmân ettiler. İsrâîloğullarından da birçoğu, bir rivâyete göre, altıyüzbin kişi, yine bu esnâda îmâna geldi.

Firavun, fenâ halde hiddetlendi. Biraz evvelki korkusunu ve Mûsâ'ya verdiği sözü unutuvermişti:

«Sizin Mısır'ı istilâ etmek için Mûsâ ile önceden ittifâk ettiğinize hiç şübhe yok. Bu, bir hîleden başka bir şey değil. Fakat size

yapacağımı ben bilirim. Ellerinizi, ayaklarınızı keseceğim ve hepinizi hurma dallarına asacağım.» dedi.

Sâhirler: **«Beis yok. Biz, Rabbilâlemîn'e, Mûsâ'nın Rabbine îmân ettik. Ancak onun afv ve mağfiretini isteriz.»** dediler.

Maamafîh Firavun, tehdîdini ikaa muvaffak olamadı. Hazret-i Mûsâ, bundan sonra da daha birçok mu'cizeler gösterdi. Fakat Firavun ve kavmi, buna rağmen, îmân etmediler.

127 **[Firavun'un kavminin ileri gelenleri: «Mûsâ'yı ve kavmini, yeryüzünde fesad çıkarsınlar, sana ve ilâhlarına ibâdeti terk etsinler diye mi Mısır'da bırakacaksın?» dediler. Firavun: «Yine erkeklerini katleder, kadınlarını diri bırakırız. Şübhe yok ki, biz onların üstünde kaahirleriz.» dedi.]**

Firavun'u tahrîk ediyorlardı:

«Yalnız sâhirleri cezâlandırmakla iktifâ ederek niçin Mûsâ'ya ve O'na tâbi' olanlara meydan verilmeli? Halkın zihnini karıştırıyor. Bu hareket, âdetâ memleketi ifsâd ve halkı isyâna da'vet etmektir.» diyorlardı. Halbuki artık Benî İsrâîl, Hazret-i Mûsâ'ya tâbi' olarak birleşmişler, kendilerini Firavun'un esâretinden kurtarabilecek bir hâle gelmişlerdi.

قال موسى لقومه استعينوا بالله واصبروا ان الارض
لله يورثها من يشاء من عباده والعاقبة للمتقين ﴿١٢٨﴾

128 **[Mûsâ Aleyhisselâm, kavmine: «Allah Teâlâ'dan yardım isteyin!»** (Kurtuluş vakti gelinceye kadar) **onların ezâlarına sabredin! Yer** (Mısır ve gayri) **Allah Teâlâ'nındır ve onu kullarından dilediğine verir. Âkıbet** (zafer ve muvaffakiyet) **müttekîlerindir.» dedi.]**

قالوا اوذينا من قبل ان تأتينا ومن بعد ما جئتنا قال
عسى ربكم ان يهلك عدوكم ويستخلفكم في الارض
فينظر كيف تعملون ﴿١٢٩﴾ ولقد اخذنا ال فرعون
بالسنين ونقص من الثمرات لعلهم يذكرون ﴿١٣٠﴾

129 [İsrâiloğulları: «Sen, bize risâletle gelmeden evvel de (oğullarımız katledilmek sûretiyle) ezâ gördük. Geldikten sonra da (aynı ezâyı göreceğiz)» dediler.]

Bunun sonu nereye varacak?

[Mûsâ Aleyhisselâm: «Umulur ki, dedi, Rabbiniz celle şânüh düşmanınızı helâk etsin ve sizi onların yerine getirsin, tâ ki (şükür, küfran, tâat ve isyândan) nasıl amel edeceğinize baksın.»]

130 [Filhakîka, biz düşünüp ibret alsınlar diye, âl-i Firavun'u yıllarca kıtlık ve mahsûl eksikliği ile sıktık.]

فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هٰذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
يَطَّيَّرُوا بِمُوسٰى وَمَنْ مَعَهُ أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ اٰيَةٍ لِتَسْحَرَنَا بِهَا
فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ
وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيَاتٍ مُفَصَّلَاتٍ
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ
الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ
لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ
بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ إِلٰى أَجَلٍ هُمْ بَالِغُوهُ
إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

131 [Fakat ne zaman kendilerine iyilik ve bolluk gelse, «Biz, ona müstehakız.» dediler.]

[Bir fenâlık ve kıtlık geldiği vakit de bunu, Mûsâ ve kavminin şeâmetine atfettiler.]

[**Bilin ki** (hayır ve şer) **onlara erişen, ancak Allah Teâlâ indinde yazılı amelleri yüzündendir, ama çoğu bunu bilmezler.**]

132 [**«Bizi büyülemek için, her ne mu'cize getirsen, sana aslâ îmân edecek değiliz.» dediler.**]

133 [**Biz de, onlara** (birer ay fâsıla ile ve birer hafta devâm etmek üzere) **bir mu'cize olarak ayrı ayrı, birbiri ardınca tûfân, çekirge, haşerât, kurbağa ve kan gönderdik. Fakat, yine îmânı kibirlerine yediremediler ve çok mücrim bir kavim oldular.**]

134 [**Vaktâ ki azâb üzerlerine çöktü: «Yâ Mûsâ! Rabbine** — sana ettiği ahidle — (ki duâna icâbeti va'detmiştir) **bizim için duâ et! Eğer bizden bu azâbı def'edersen yemîn ederiz ki, sana îmân ederiz ve İsrâiloğullarını da seninle göndeririz.» dediler.**]

Bu, altıncı **bir azâb olmak üzere indirilen tâundu.** Rivâyete göre, bir günde yetmişbin kişi ölmüştü.

135 [**Vaktâ ki erişecekleri bir müddete** (azâb görecekleri, veyâ suda boğulup helâk olacakları, yâhûd ölecekleri, veyâ îmânları için ta'yîn ettikleri zamâna) **kadar tâunu üzerlerinden kaldırdık. Hemen, yemînlerini bozdular.**]

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ فِى

الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٣٦﴾

136 [**Biz de âyetlerimizi tekzîb ve gaflet etmeleri yüzünden onlardan intikâm almak istedik ve hepsini denizde boğduk.**]

Rivâyet edilir ki: İlkin sekiz gün, sekiz gece yağmur yağmış, kimse evinden çıkmamıştı. Bütün evleri su basmıştı. Boğazlarına kadar su içinde kalmışlardı. Fakat İsrâiloğullarının evlerine hiçbir şey olmamıştı. Nihâyet Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvarmışlar:

«Rabbine duâ et de bizi bu felâketten kurtarsın, biz de sana îmân edelim.» demişlerdi.

Mûsâ Aleyhisselâm da duâ etmişti. Sular çekilmiş, yalnız boğulma tehlikesinden kurtulmakla kalmamışlar, aynı zamanda toprakta da misli görülmedik bir feyiz ve bereket husûle gelmişti. Her taraf yemyeşil olmuştu. Sebze ve meyvalar o kadar bollaşmıştı ki, **«Bu, bir musîbet değilmiş, hakkımızda bir hayırmış.»** demeye başlamışlardı. Verdikleri sözü unutmuşlar, yine küfür ve şirkte ısrâr etmişlerdi.

Bunun üzerine Allah Teâlâ, üzerlerine çekirge göndermişti. Çekirgeler bütün mahsûllerini, yemişti. Mûsâ Aleyhisselâm, bu sefer de duâ etmiş ve kuvvetli bir rüzgâr çekirgeleri dağıtarak denize dökmüştü.

Fakat yine îmân etmemişler; **«Elimizde kalan mahsûl, bize kifâyet eder.»** demişlerdi. Ama Allah Teâlâ, bu def'a üzerlerine hâşereleri musallat etmişti. Haşereler, ellerinde kalan mahsûlatı da yemiş, evlerine ve iç çamaşırlarına kadar istilâ ederek Kıbtîlere el'emân dedirtmişti. Çâresiz kalarak tekrar Mûsâ Aleyhisselâm'a iltica etmişlerdi. Allah Teâlâ'nın izniyle kısa zamanda bunlardan da eser kalmamıştı. Fakat yine nankörlük etmişler: **«Yâ Mûsâ! Senin müthiş bir sihirbaz olduğuna artık hiç şübhemiz kalmadı.»** demişlerdi.

Müteakiben Cenâb-ı Hak, gökten üzerlerine kurbağa yağdırmıştı. Öyle ki, kurbağadan yürüyemez, bir şey yiyemez ve içemez olmuşlardı. Dördüncü def'a Mûsâ Aleyhisselâm'a mürâcaat etmişler, Mûsâ Aleyhisselâm, bu sefer kendilerinden kuvvetli söz aldıktan sonra, duâ etmiş, Allah Teâlâ, bir yağmurla kurbağa felâketinden de onları kurtarmıştı. Fakat yine sözlerini nakzetmişler, îmân etmemişlerdi.

Bunun üzerine, Allah Teâlâ, onlara kan göndermişti. İçecekleri, kullanacakları bütün sular kan olmuştu. Nil nehrinden günlerce kan akmıştı. Fakat bu, sade Kıbtîlere gönderilen bir musîbetti. Sıbtîler nereden alırlarsa alsınlar, kan, saf ve berrak bir su oluyordu. Kıbtîler, nâçar kalarak bu sefer de Mûsâ Aleyhisselâm'a yalvarmışlar, artık küfre dönmiyeceklerine yemînler etmişler ve Mûsâ Aleyhisselâm'ı, İsrâiloğullariyle birlikte Arz-ı Mukaddes'e göndereceklerini va'deylemişlerdi. Fakat musîbet üzerlerinden kalktıktan sonra, yine îmân etmemekte ısrâr etmişlerdi. Âkıbet cezâlarını çekmişler, Firavun olmak üzere hepsi denizde boğulmuşlardı.

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ
الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ
يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

137 [(Firavun oğullarının elinde) hakîr ve zelîl olan o kavmi, arzın bereketlendirdiğimiz doğu ve batısına vâris kıldık. İsrâîloğullarına sabırları sebebiyle, Rabbin celle şânüh'ün va'd ve kelime-i hüsnâsı tamâmen tahakkuk etti. Firavun ve kavminin yaptıkları köşkleri ve yükselttikleri binâları harâbettik.]

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ
عَلَىٰ أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ
آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ مُتَبَّرٌ مَا هُمْ
فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

138 [İsrâîloğullarını denizden geçirdik. Putlara tapmakta olan bir kavme rastgeldiler. «Yâ Mûsâ! Bunların taptıkları ilâhlar gibi sen de bize bir ilâh yap (da tapalım)» dediler. Mûsâ Aleyhisselâm: «(Siz Allah Teâlâ'nın azametine) gerçekten câhillersiniz.» dedi.]

Rivâyet edilir ki; Hazret-i Mûsâ, kavmi ile denizi Aşûrâ Günü geçmişlerdi. Ve o gün, Allah Teâlâ'ya şükreylemek maksâdiyle oruç tutmuşlardı.

Rastgeldikleri kavim, Hazret-i Mûsâ'nın kendileriyle harbetmeye me'mûr olduğu Ken'anîlere mensûb bir topluluktu.

139 [(Zîrâ) «Hiç şübhe yok, içinde bulundukları dîn helâke mahkûmdur. Ve (ibâdet olmak üzere) yaptıkları şey bâtıldır.»]

قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ
إِلَٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ
مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُقَتِّلُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ
مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾

140 [**Dedi ki: «Sizi çağdaşlarınıza üstün kılmışken ben, sizin için Allah Teâlâ'dan gayri bir ilâh mı isterim?»**]

141 [**Hani sizi, Firavun oğullarından kurtarmıştık ki, onlar size işkencenin en kötüsünü yapıyorlardı, erkek çocuklarınızı öldürüyorlar, kızlarınızı** (hizmetlerinde kullanmak için) **diri bırakıyorlardı. Bunda size, Rabbiniz celle şânüh'den bir mihnet** (veyâ ni'met) **vardı.**]

وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً
وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾

142 [**Biz, Mûsâ Aleyhisselâm'a** (münâcatımız için) **otuz gün oruç tutmasını emir ve va'detmiştik. Ve buna ayrıca on gece daha kattık. Böylelikle Rabbinin takdîr ettiği müddet tam kırk gece oldu.**]

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm, Mısır'da iken, İsrâiloğullarına, Allah Teâlâ düşmanlarını helâk ederse, kendilerine bir Kitab getireceğini va'detmişti. Vaktâ ki Firavun helâk oldu.

Mûsâ Aleyhisselâm, bu va'dettiği Kitab'ı Allah Teâlâ'dan niyâz etti. Hak Teâlâ da O'na Zilkade ayında otuz gün oruc tutmasını ve müteakiben Tûr'a gelmesini emreyledi. Mûsâ Aleyhisselâm, emrolunduğu veçhile otuz gün oruç tuttuktan sonra, Tûr'a giderken yolda, ağzından oruç kokusunu gidermek için misvâklandı.

Melâike: **«Ağzın misk gibi kokuyordu, fakat misvâklanmakla, onu ifsâd ettin.»** dediler.

Allah Teâlâ:

«Bilmiyor musun ki, indimde, oruçlunun ağız kokusu bana, misk kokusundan çok daha iyidir.» dedi. Ve Zilhicce ayının ilk on gününde dahî oruç tutmasını emir buyurdu. Tevrât, bu son on gün içinde nâzil olmuştu.

[Ve Mûsâ Aleyhisselâm, kardeşi Hârûn'a: «Kavmimin içinde yerime geç. Onların işlerini ıslâh et ve müfsîdlerin yoluna tâbi' olma.» dedi.]

وَلَمَّا جَاءَ مُوسٰى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ
قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرٰينِي وَلٰكِنِ انْظُرْ
إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرٰينِي فَلَمَّا تَجَلّٰى رَبُّهُ
لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسٰى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ
قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

143 **[Vaktâ ki Mûsâ, ta'yîn eylediğimiz vakitte geldi. Rabbi, O'na vasıtasız sözünü işittirdi. Mûsâ Aleyhisselâm: «Yâ Rabbi! Bana, kendini göster de seni göreyim» dedi.]**

Rivâyete göre, Allah Teâlâ yedi fersâh yere karanlık indirmiş. Şeytan'ı oradan koğmuş. Haşerâtı, hattâ Kâtib Melekleri bile uzaklaştırmış. Gökyüzünü öyle açmış ki, Hz. Mûsâ havada Melekleri görmüş. Arş-ı A'lâ'yı seyretmiş. Ve Allah Teâlâ'nın vâsıtasız konuşmasını dinlemiş. Cebrâil Aleyhisselâm yanında olduğu hâlde bir şey işitememiş, Hz. Mûsâ, bu konuşmanın lezzetinden Allah'ı görmeyi de arzu etmiş; ve bunu da dilemişse de Cenâb-ı Hak:

«Beni aslâ göremezsin!» buyurarak bu niyâzı kabûl etmemişti.

Ulemâ diyorlar ki: «Allah Teâlâ, Hz. Mûsâ'ya: **«Beni göremezsin,»** demiş. **«Ben görülmem»** yâhûd **«Sen, bana bakamazsın!»** dememiştir. Bununla, şuna tenbîh etmek istemiştir: bir şeyi görmek, gören kimsede mevcûd şartlara bağlıdır. Ve sanki:

«Hiçbir insanın dünyâda Bana bakmağa tâkati yoktur. Dünyâda Bana bakan derhâl ölür.» denilmiş gibidir.

Mûsâ (A.S.), Allah'ın kelâmını işitince:

«Yâ Rab! Cemâline müştâk oldum. Seni, gördükten sonra ölmem benim için daha makbûldür...» demiş. Bunun üzerine Allah Teâlâ Hazretleri, karşıdaki dağa bakmasını emretmiştir.

Bir rivâyete göre; Allah Teâlâ'nın azameti dağda tecellî edince, Hz. Mûsâ orada öküz burunu kadar bir nûr görmüş.

Başka bir rivâyete göre: Nûr, küçük parmak kadarmış. Dağ parçalanıp, yeri dümdüz olmuş. Mûsâ (A.S.) da bayılmış. Ayıldıktan sonra, yüzünü bir nûr kaplamış. Artık, kimse yüzüne bakamıyormuş. Onun için vefâtına kadar yüzüne peçe kullanmış.

[Allah Teâlâ: «Beni (dünyâda) **kat'iyen göremezsin.» buyurdu.]**

[«Ve fakat, şu dağa bak! Eğer o yerinde durabilirse, sen de Beni görebilirsin.]

[Vaktâ ki Rabbi dağa tecellî etti, onu parça parça eyledi.]

[Ve Mûsâ (korkusundan) **bayılıp düştü. Kendine geldiği vakit: «İlâhî! Her şeyden Seni tenzîh ederim. Sana tevbe ve rücû' ettim.** (Senin dünyâda görülmiyeceğine) **îmân edenlerin ilki benim.» dedi.]**

Rivâyet edildiğine göre; Allah Teâlâ'nın, Mûsâ Aleyhisselâm'a **«Bak!»** diye emir buyurduğu dağ, **Zebiyr** veyâ Medyen'de **Erriyn** denilen dağdı.

قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتٖي وَبِكَلَام۪ي
فَخُذْ مَٓا اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا لَهُ
فِي الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْعِظَةً وَتَفْص۪يلًا لِكُلِّ شَيْءٍ
فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَاْمُرْ قَوْمَكَ يَاْخُذُوا بِاَحْسَنِهَا سَاُور۪يكُمْ
دَارَ الْفَاسِق۪ينَ ﴿١٤٥﴾

144 **[Allah Teâlâ: «Yâ Mûsâ! Seni risâletlerimle, sözlerimle zamanındaki bütün insanlar üzerine mümtâz kıldım. Sana verdiğimi al ve ni'metlerime şükredenlerden ol!» buyurdu.]**

145 **[Biz, Mûsâ için Tevrât levhâlarında** (dîn ve dünyâ için ihtiyâc duyulan) **öğütleri ve hükümlerin tafsîline âid her şeyi yazdık.]**

Bu levhâlar hakkında muhtelif rivâyetler vardır. Adedi on veyâ yedi ve herbiri zümrüt veyâ zebercet veyâ kırmızı yâkuttandı, yâhûd Allah Teâlâ'nın emriyle Mûsâ Aleyhisselâm'ın yonttuğu bir taştandı, denilmiştir.

[(Yâ Mûsâ) **Onu kuvvet ve ciddiyetle al. Ve kavmine de en güzel hükümleriyle amel etmelerini emret. Yakında, size fâsıkların yurdunu göstereceğim.]**

Fıskları yüzünden helâk olan Firavun ve kavminin yurdunu, yâhûd Âd ve Semûdîlerin târ-ü-mâr olan memleketlerini göstereceğim, tâ ki ibret alasınız.

سَأَصْرِفُ عَنْ اٰيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاِنْ يَرَوْا كُلَّ اٰيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا
وَاِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَاِنْ يَرَوْا
سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا
بِاٰيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾

146 **[Yeryüzünde nâhak yere kibirlenenleri âyetlerimden çevireceğim** (menedeceğim). **]**

Onlara âyetlerimi idrâk ettirmiyeceğim.

[(Esâsen) **onlar, her** (münzel) **âyeti** (mu'cizeyi) **görseler,** (inâdlarından veyâ hava ve taklîde düşkünlükleri yüzünden) **ona îmân etmezler.]**

[Hidâyet yolunu görseler, onu yol edinmezler; fakat gördükleri dalâlet yolunu tutarlar.]

[Bu, âyetlerimizi tekzîb etmeleri ve onlardan gaafil bulunmaları yüzündendir.]

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا
جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ
سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ
فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

147 [Halbuki, âyetlerimizi ve Âhirette kavuşacakları sevâb ve ikaabı tekzîb edenlerin bütün işledikleri bâtıl olur. Onlar ancak, kendi amellerinin cezâsını çekerler.]

148 [Mûsâ Aleyhisselâm, Tûr'a gittikten sonra kavmi (Kıbtîlerden âriyet aldıkları) zînet eşyâsından yaptıkları (inek gibi) böğüren bir buzağıyı ilâh edindiler. (Fakat ona ibâdet edenler acaba) o buzağının kendileriyle konuşmıyacağını, onlara bir yol göstermiyeceğini görmediler mi ki, ona tutundular da zâlimlerden oldular.]

Rivâyete göre; Sâmirî Mısırlıların zînetlerinden bir buzağı yapıp, ağzına Cebrâîl Aleyhisselâm'ın atının izinden aldığı toprağı koymuş. Bununla buzağıya hayât verilmiş. Bir kavlde: Buzağıyı hîle ile düzmüş koşmuş. İçine rüzgâr girince, ses vermiş. Yoksa; hayât verilmemiş.

149 [Vaktâ ki buzağıya taptıklarına pişmân oldular, (onu

ilâh edinmekle) dalâlete düştüklerini gördüler, «Şâyed Rabbimiz, bize rahmet etmez ve günâhımızdan geçmezse biz her hâlde ziyânkârlardan olacağız.» dediler.]

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِه۪ غَضْبَانَ اَسِفًاۙ قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُون۪ي
مِنْ بَعْد۪يۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْۚ وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَاَخَذَ بِرَاْسِ اَخ۪يهِ يَجُرُّهُٓ
اِلَيْهِۜ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُون۪ي وَكَادُوا يَقْتُلُونَن۪يۘ فَلَا
تُشْمِتْ بِيَ الْاَعْدَٓاءَ وَلَا تَجْعَلْن۪ي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿١٥٠﴾

150 [Mûsâ Aleyhisselâm, Tûr'dan gazâb ve hüzünle kavmine döndüğü zaman; Dedi ki: «Ben, ayrılıp da yerime geçtikten sonra, ne çirkin işler yapmışsınız? Rabbiniz celle şânüh'ün emrini beklemeyip acele mi ettiniz?»]

[(Öfkesinden) Tevrât levhâlarını yere bırakıverdi ve kardeşi Hârûn'un saçına yapışıp kendine çekti.]

Tevrât, yedi parça imiş. Yânî yedi levhâda yazılı imiş. Mûsâ (A.S.), hiddetle yere bırakınca; kırılıp altı levhâsı ortadan kaldırılmış, ki bunlarda her şey bildirilmiş bulunuyormuş. Bir parçası kalmış. Bunda va'zu nasîhatlar ve ahkâm yazılı imiş.

Kavminin buzağıyı ilâh edinmeleri husûsunda kardeşinin bir taksîri bulunduğuna zâhib olmuştu. Hârûn Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'dan üç yaş büyüktü. Sabırlı ve yumuşak huylu olduğu için İsrâiloğulları O'nu çok severlerdi. Birbirlerinin ana-baba bir kardeşi oldukları hâlde Hârûn, Mûsâ'nın sırf rikkatini celbetmek maksadiyle:

[«Ey anamın oğlu! (Benim bir anne kadar merhâmetli ve şefkatli olan kardeşim. Bunda benim bir taksîrim yok. Ben onları buzağıya tapmaktan menetmemiş değilim. Fakat) bu kavim beni âciz buldu (sözümü dinlemediler), hattâ az kaldı ki katledeceklerdi. Binâenaleyh bana böyle yapıp da düşmanları sevindirme ve beni, o zâlimlerle bir tutma.» dedi.]

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا
فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ
سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾

151 [**Mûsâ: (Vaktâ ki kardeşinin özrünü anladı) Yâ Rab! dedi, Bana ve kardeşime mağfiret buyur. Ve bizi rahmetine idhâl et! Sen, merhâmet edenlerin en merhâmetlisisin.»**]

152 [**Buzağıyı ilâh edinenler, (Âhirette) Rableri celle şânüh'un gazâbına, dünyâ hayâtında da zillete uğrayacaklardır. İşte Biz, iftirâ edenleri böyle cezâlandırırız.**]

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.) devrindeki Yahûdîler dedelerinin yaptıkları ile ayıplanırlarmış.

Dünyâdaki aşağılıklardan murâd: Benî Kureyzâ ile Nadîr'e tatbîk edilen ölüm ve sürgündür. Yâhûd vergiye bağlanmalarıdır.

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا
مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا
سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاحَ وَفِي نُسْخَتِهَا هُدًى
وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

153 [**Kötü işler işleyip de sonra tevbe edip îmân edenleri ise, şübhe yok ki Rabbin celle şânuh, tevbe ve îmânlarından sonra, mağfiret ve rahmet edicidir.**]

154 [**Vaktâ ki (Hârûn'un i'tizârı ve buzağıyı ilâh edinenlerin tevbesiyle) Mûsâ'nın öfkesi yatıştı. Yere bıraktığı Tevrât levhâlarını (tekrâr) aldı. O levhâlarda Rableri celle şânuh'dan korkanların hidâyet ve rahmete nâil olacakları yazılıydı.**]

Bu hidâyet ve rahmet hükmü kırılmış levhâlardan yazılanda veyâ kırılmayan levhâda idi. Rivâyet ederler ki; Mûsâ Aleyhisselâm, levhâları yere bırakıp kırıldıktan sonra 40 gün oruc tutmuş. Kırık levhâlardan toplananlar iki levhâ doldurmuş. Bunlarda:

«Hakkı beyân ve doğruya irşâd, Rablerine isyândan korkanların hakkıdır.» diye yazılı imiş.

وَاخْتَارَ مُوسٰى قَوْمَهُ
سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا فَلَمَّا اَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ
اَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِيَّايَ اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا
اِنْ هِيَ اِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ اَنْتَ
وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾

155 **[Mûsâ Aleyhisselâm; mîkaatımız için, kavminden yetmiş kişi seçti. Vaktâ ki onları şiddetli bir sarsıntı yakaladı, dedi ki: «Yâ Rabbi! Eğer dileseydin,** (buzağıya taptıkları için) **bunları ve** (Kıbtîyi öldürdüğüm için) **beni daha evvel helâk ederdin.»]**

Mîkaat için Mûsâ Aleyhisselâm, Benî İsrâil'in on iki sıbtından altışar kişi seçmiş. Bu def'a sayıları yetmişi geçtiğinden iki kişinin kendı rızâları ile kalmalarını emretmiş. Hiç biri kalmağa râzı olmayınca:

— **Kalana gitmiş sevâbı verilecek!** demiş. Bunun üzerine Kâleb ile Yûşa' kalmışlar. Diğerlerini alıp gitmiş. Dağa yaklaşınca Hz. Mûsâ'yı bir bulut kaplayıp, onun içinde kalmış. Arkadaşları secdeye kapanmışlar. Ve Allah Teâlâ'nın buyurduğu emir ve yasakları işitmişler. Sonra bulut açılınca Hz. Mûsâ'ya:

— **Bize âşikâre olarak Allah'ı göstermezsen, Seni tasdîk etmeyiz;** demişler. Bunun üzerine kendilerini şiddetli bir sarsıntı almış.

[«İçimizden ba'zı sefîhlerin işledikleri yüzünden bizi helâk mı edeceksin? Bu sırf senin bir imtihânından başka bir şey değil.»]

[«Sen, onunla dilediğini dalâlete bırakırsın ve dilediğine hidâyet edersin (dîninde sâbit kılarsın). **Velîmiz ancak sensin. Bize mağfiret ve rahmet buyur! Sen ki mağfiret edenlerin en hayırlısısın.]**

وَاكْتُبْ لَنَا فِي هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْاٰخِرَةِ اِنَّا هُدْنَا
اِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي اُصِيبُ بِهِ مَنْ اَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ
كُلَّ شَيْءٍ فَسَاَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكٰوةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

156 [«Dünyâda da, Âhirette de bize iyilik yaz. (Dünyâda güzel, temiz bir hayat ve Âhirette Cennetini takdîr kıl). Zîrâ sana tevbe ve rücû' ettik.]

[Allah Teâlâ buyurdu: «Ben azâbımı kullarımdan dilediğime uğratırım. Rahmetim ise dünyâda her şeye (mü'min ve kâfire şâmildir). Fakat Kıyâmette hâssaten müttekîlere, zekâtlarını edâ ve âyetlerimize îmân edenleredir.]

Allah Teâlâ'nın mü'minlere rahmeti pek bol olduğu için onların sebebi ile dünyâda kâfirler de rızıklanırlar. Azâb ve belâ üzerlerinden def' edilir. Fakat Âhiret'te, bu rahmet yalnız mü'minlere mahsûsdur.

اَلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ
فِي التَّوْرٰيةِ وَالْاِنْجِيلِ يَاْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَٓائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتِي
كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ
وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي اُنْزِلَ مَعَهُ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

157 [**Onlar ki yanlarında Tevrât'ta, İncîl'de vasıflarını yazılı buldukları o Resûle, o ümmî Peygambere** (Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimize) **tâbi' olurlar; o Resûl, onlara ma'rûf ile emir ve münkerden nehyeder. Onlara** (nefislerine harâm ettikleri) **pâk olan şeyleri helâl ve** (helâl telâkkî ettikleri kan, domuz eti, fâiz, rüşvet gibi) **murdâr olan şeyleri harâm kılar.**]

[**Ve onların** (günâh eden uzuvların, pislik değen yerlerin kesilmesi gibi) **sırtlarındaki ağır yükleri ve** (tevbe yerine katl-i nefis, afîv ve diyet yerine mutlak kısâs gibi) **üzerlerindeki bağları kaldırır.**]

[**Onlar ki, o Nebîyi tasdîk ve O'na tâzîm ve** (düşmanlarına karşı) **yardım ederler, onunla birlikte indirilen nûra** (nübüvvetiyle Kur'ân'a) **tâbi' olurlar, işte onlar felâh bulanlar** (azâbdan kurtulup, Allah Teâlâ'nın rahmetiyle Cennet'e girmeye lâyık olanlar) **dır.**]

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنّ۪ي رَسُولُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَم۪يعًا الَّذ۪ي
لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْي۪ وَيُم۪يتُ
فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذ۪ي يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ
وَكَلِمَاتِه۪ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾ وَمِنْ
قَوْمِ مُوسٰٓى اُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِه۪ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

158 [(Yâ Muhammed!) **De ki: «Ey insanlar! Muhakkak ki ben, size, hepinize Allah Teâlâ'nın gönderdiği Peygamberim. O Allah Teâlâ ki, göklerin ve yerin mülkü O'nundur, O'ndan gayri ma'bûd yoktur. Dirilten ve öldüren O'dur. O hâlde, o Allah Teâlâ'ya ve ümmî nebî olan Resûlüne îmân edin, O'na tâbi' olun ki, O da Allah Teâlâ'ya** (vahdâniyyetine) **ve O'nun sözlerine** (Kitablarına, âyetlerine) **îmân eder. Tâ ki hidâyet bulasınız.**]

159 [**Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavminden bir cemâat vardır ki, insanları Hakk'a irşaad ve onunla hükümlerinde adlederler.**]

Bu topluluğun kimler olduğu hakkında muhtelif rivâyetler vardır:

Mûsâ Aleyhisselâm'ın vefâtından sonra, Yûşa' Aleyhisselâm za-

manında İsrâiloğulları doğru yoldan sapmışlar, küfür ve meâsiye dalmışlar, Peygamberlerini öldürmeye başlamışlardı. İçlerinden bir topluluk, bu âsilerden ayrılmak için Allah Teâlâ'ya niyâz etmiş, Allah Teâlâ da, onlara yol açarak Çin'e hicret eylemişlerdi.

Fahr-i âlem Efendimiz, Mi'râc gecesi bu topluluğu görmüş, onlarla konuşmuştu:

«Yâ Resûlallah! Mûsâ Aleyhisselâm, hanginiz Ahmed adlı Peygambere erişirse benden O'na selâm etsin diye bize vasiyyet etti.» demişler. Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz de: **«Aleyhisselâm ve aleyküm»** diye mukâbele etmişti. Sonra onlara Mekke'de nâzil olan sûrelerden on sûre öğretmişti. Âyet-i kerîmede bahsedilen kavim budur, denilmiştir.

Diğer bir rivâyete göre; Abdullah bin Selâm ve ashâbıdır. Ve bir başka rivâyete göre de Yahûdîlerden Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimiz zamanında îmâna gelenlerdir.

Fakat, âyet-i kerîmeden zâhir olan şudur ki: Bunlar, geçen Benî İsrâil Peygamberleri, onlara uyan âdil hâkimler, ve hak ve adli ta'kîbeden Rabbâniyyun ve âlimlerdir ki, Cenâb-ı Peygamber'i tasdîk edenler de bunların nesilleridir. Şu hâle nazaran İsrâiloğullarının hepsi zâlim değillerdi. Muhtelif ümmetlere ayrılmışlardı.

وَقَطَّعْنَاهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا وَاَوْحَيْنَا اِلٰى
مُوسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰيهُ قَوْمُهُٓ اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ
مَشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ
وَالسَّلْوٰى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا
وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾

160 **[Biz, İsrâiloğullarını, ayrı birer cemâat olmak üzere, on iki sıbta ayırdık. Ve Mûsâ Aleyhisselâm'a, kavmi (Tîh'de) kendisinden su istediği vakit, asânı taşa vur, diye vahyettik. O taştan her**

sıbt için on iki çeşme aktı. Her sıbt kendi çeşmesini ve içeceğini bildi.]

[Ve onları, üzerlerindeki bulutla gölgelendirdik. (Açlıklarını gidermek için) **onlara Selva kuşu ve kudret helvası indirdik. «Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temizlerini yiyin,» dedik. Onlar** (emrimizi tutmayarak azıtmakla) **bize zulmetmediler. Fakat nefislerine zulmettiler.]**

وَاِذْ قٖيلَ
لَهُمُ اسْكُنُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
نَغْفِرْ لَكُمْ خَطٖيٓـَٔاتِكُمْ سَنَزٖيدُ الْمُحْسِنٖينَ ﴿١٦١﴾

161 **[O zaman, onlara: «Şu şehirlerde yerleşin. Dilediğiniz yerde meyvalarından yiyin. Senden istediğimiz günâhlarımızın afvıdır,** deyin ve **kapısından secdeler ederek girin. Tâ ki biz de** (duânız ve sücûdunuz sebebiyle) **günâhlarınızı mağfiret edelim. İyilik edenlerin sevâblarını artıracağız» demiştik.]**

فَبَدَّلَ الَّذٖينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذٖى قٖيلَ لَهُمْ
فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَٓاءِ بِمَا كَانُوا
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتٖى كَانَتْ
حَاضِرَةَ الْبَحْرِ اِذْ يَعْدُونَ فِى السَّبْتِ اِذْ تَأْتٖيهِمْ
حٖيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ
لَا تَأْتٖيهِمْ كَذٰلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

162 [**Fakat içlerinden** (ma'siyetle) **nefislerine zulmedenler, emrolundukları** sözü değiştirdiler. **Biz de tâatten** çıktıkları için **üzerlerine** gökten **azâb indirdik.** (Tâun verdik).]

163 [(Yâ Muhammed!) **Onlara, deniz kıyısındaki kasabanın hâlini** (ve ahâlîsinin başına gelenleri) **sor. Hani onlar, nehyolundukları Cumartesi günü balık avlıyarak haddi tecâvüz etmişlerdi. Cumartesi günü balıklar, su yüzünde görünüyor, ondan gayri günlerde görünmüyordu. İşte fıskları yüzünden biz onları böyle** (musîbete uğratıyor) **imtihân ediyorduk.**]

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًاۙ اللّٰهُ مُهْلِكُهُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًاۜ قَالُوا مَعْذِرَةً اِلٰى رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖٓ اَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّٓوءِ
وَاَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَٔيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا
عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾

164 [**Hani içlerinden bir cemâat** (ki bu seyyieyi işlemez ve işleyeni de nehyetmezdi. Bunu nehyetmeye çalışanlara): **«Allah Teâlâ'nın helâk veyâ şiddetli bir azâb ile azâbedeceğini bildiğiniz bir kavme niçin öğüt veriyorsunuz?» dedikleri zaman, o öğüt verenler:** (Rabbinizin nehyini bildirmek üzerimize vâcib olduğu için) **İndallâh mâzûr olalım** (münkerden nehiyde taksîr etmiyelim) **diye** (bir de) **umulur ki** (Allah Teâlâ'dan korkup) **sakınırlar»** (da bu seyyieyi bırakırlar) **demişlerdi.**]

165 [**Vaktâ ki, o avcılar artık** verilen **öğütleri unuttular, biz de münkerden nehyedenleri selâmete çıkardık.** (Allah Teâlâ'ya isyânla) **nefislerine zulmedenleri de** (emr-i ilâhiye aykırı hareket ettikleri için) **fıskları yüzünden azâbın en şiddetlisi ile cezâlandırdık.**]

İbn-i Abbâs (R.A.):

«Münkerden nehyedenlerin selâmete **çıktıklarını ve o münkeri işleyenlerin azâbın en şiddetlisi ile cezâlandırıldıklarını öğren-**

miş bulunuyoruz. Fakat münkeri işlemeyip de işleyenlere sükût edenlerin hâllerinin ne olduğunu bilmiyoruz.» demiş. İkrime (R.A.):

«Hak Teâlâ, filhakika onları selâmete çıkardık, dememekteyse de helâk ettik de demiyor.» diye cevâb vermiştir.

İbn-i Abbas (R.A.), İkrime'nin bu sözünü beğenmiş:
«O hâlde sükût edenler de selâmete çıkmışlardır.» demiştir. Fakat İbn-i Zeyd: Sükût edenlerin de seyyieyi işliyenlerle birlikte helâk olduklarına, sadece münkerden nehyedenlerin selâmete çıktıklarına kaaildir.

166 [**Vaktâ ki onlar, nehyolunduklarından rücû' etmediler** (nehyedilen şeyi yapmakta serkeşlik ederek isrâr ettiler). **Biz de onlara:** «(rahmet-i ilâhiyyeden uzak olduğunuz hâlde) **hakîr ve zelîl maymunlar olun» dedik.**]

Maymun olduktan sonra üç gün yaşayıp helâk oldular.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ
سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِّنْهُمُ الصَّالِحُونَ
وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ وَبَلَوْنَاهُم بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾

167 [**O vakit, Rabbin celle şânüh, Kıyâmet Gününe kadar, onlara azâbın en kötüsünü yapacak kimseler göndereceğini ilâm ve hükmetti. Rabbin celle şânüh'ün** (emrine âsî olanlara) **cezâsı sür'atlidir. Ve tevbe edenlere çok Gafûr ve Rahîm'dir.**]

Süleymân Aleyhisselâm'ın vefâtından sonra İsrâîloğulları arasında tefrika çıkmış, yalnız Yahûda ve Bünyamin sıbıtları Hazret-i Süleymân'ın büyük oğluna beyat etmiş, diğer on sıbıt ayrı bir hü-

kûmet teşkil etmişlerdi. Birincisine **(Yahûda)**, ikincisine **(İsrâîl)** devleti denilmişti. Birincinin paytâhtı **Kudüs**, ikincisinin paytâhtı ise **Nablüs** idi. Sonra **Sâmiriyye** şehri oldu. Bu ayrılık, İbrânîlerin za'fına ve bilâhare inkırâzına sebeb olmuştur.

Yahûda Devleti daha bidâyette fakîr düşmüştü. Mısırlıların tam bu esnâda istilâsı, Beyt'ül-Makdis'in bütün eşyâsını mahvetmiş, fakat Kudüs yine ehemmiyetini kaybetmemişti. İsrâîl âlimlerinin ileri gelenleri, Beyt'ül-Makdis, Tevrât ile Hazret-i Mûsâ'nın asâsı gibi emânetler hep burada bulunmaktaydı. Ve şeriat-ı mûsevîyye muhâfaza edilmekteydi. Dindâr ve devlet işlerinde mâhir hükümdarlar vaziyeti çabuk kurtarmışlardı. Fakat bilâhare bunların yerlerini dîne riâyet etmiyen hükümdarlar almıştı. Binâenaleyh sapıtmışlar ve putperestliğe temâyül etmişlerdi. Bu hâl, gazâb-ı ilâhiyeyi mûcîb oldu. Asûrîye hükümdarları Yahûda'ya mütemâdiyen taarruz etmeye başladılar. Yahûdîler, Mısırlılarla ittifâk ettilerse de hiçbir şeye muvaffak olamadılar. Nihâyet Asûrîlere itâat etmeye ve vergi vermeye mecbûr oldular. Bir müddet sonra da Buht-ı Nâsır, kuvvetli bir ordu ile Yahûda devletine hücûm etti. Kudüs'ü zapt ve Mescîd-i Aksâ'yı tahrîb eyledi. Şehrin bütün ileri gelenlerini kılıçtan geçirdi. Kalanları da esîr ederek Bâbil'e götürdü. Ve yerlerine kendi tebaasını yerleştirdi. Yetmiş sene devâm eden bu esârete (Bâbil esâreti) denilir. Hazret-i Danyal ile Hazret-i Uzeyr de bu esîrler arasında bulunmaktaydı.

İsrâîl Devleti de aynı âkıbete, Yahûda Devleti gibi, gazâb-ı ilâhiye uğramıştı. İçlerinde ahkâm-ı dîniyyeye riâyet eden pek az kimse vardı. Bir ma'bedleri bile yoktu. İçlerine yabancı âdetlerin girmesi, memleketi tefrikaya düşürmüş, komşu devletler için pek kolay elde edilebilir bir av olmuştu.

İsrâîl Devletinin en müdhiş komşusu Şam hükümdârı idi. Her ne kadar buna mukâvemet imkânını bulmuşlarsa da, Asûrîlerin hücûmunu püskürtememişler, üç yıl süren bir muhâsaradan sonra Asûrîler, memleketlerini zabt ve kendilerini esîr etmişlerdi.

168 [**Onları yeryüzüne fırka fırka dağıttık. İçlerinden bir kısmı** (Peygamber Aleyhisselâm'a îmân eden) **sâlihler, bir kısmı da onların dûnunda** (küfür ve fıskta devâm etmiş) **olanlardır. Biz, onları kâh iyilik** (sağlık ve zenginlik) **kâh kötülük** (fakîr ve musîbet) **le imtihân ettik. Tâ ki Rableri celle şânuhun tâatine dönsünler.**]

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ
عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَاِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ
مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا
عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ
لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ اِنَّا لَا نُضِيعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

169 [**Onların** (inkırâz bulduktan sonra) **yerini kötü bir kavim aldı. Tevrât'a vâris oldular. Bunlar dünyânın geçici metâını,** Kitab'ı tağyîr ve tahrîf ederek rüşvet) **alırlar ve** (Biz, bununla muhâhaze olunmayız, belki) **mağfiret olunuruz.» derlerdi.**]

[**Onlara yine buna benzer bir metâ gelse, onu da almakta devâm ve isrâr ederlerdi.** (Pişmanlık duymazlardı).]

[**Acaba, onlardan Allah Teâlâ'ya haktan gayri bir şey söylememeleri için** Kitab'ta **mîsâk alınmamış mıydı? Halbuki içinde olan hükmü görmüş, okumuşlardı da.** (Böyle iken bâtıl sözler söylüyor, hem günâhta isrâr ve hem mağfiret taleb ediyorlardı. Tevrât'ta ma'siyette isrâr edenlere mağfiret va'dolunmamıştı.) **Âhiret yurdu** (harâmdan) **sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ aklınız ermiyor mu?**]

170 [**Onlar ki Kitab'a sarılırlar.** (Hükmünce amel ederler) **ve namazı** (şartlarına ve rükünlerine riâyet ederek) **kılarlar. Biz, o iyi işler işleyenlerin ecrini zâyi' etmeyiz.**]

وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ وَظَنُّوا اَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ
خُذُوا مَا اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

171 [**Hani biz, Sinâ Dağını, (İsrâiloğullarının) üzerlerine bir gölgelik gibi kaldırmıştık da üstlerine düşecek sanmışlardı. O vakit: «Size verdiğimizi azim ve ciddiyetle alın ve içindeki (emir ve nehiyleri) zikredin, tâ ki sakınanlardan olasınız.» demiştik.**]

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِىٓ ءَادَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰٓ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَآ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ
الْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾

172 [**Hani Rabbin celle şânuh, Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini çıkarmıştı. Onları kendilerine şâhid tutarak: Ben, sizin Rabbiniz değil miyim?» buyurmuştu. «Evet, ey Rabbimiz, Şâhid olduk» demişlerdi. Bu şehâdet: Kıyâmet Günü, «Biz, bu ikrârdan gaafillerdik» dememeleri içindi.**]

Hz. Ömer (R.A.)'dan rivâyet olunmuştur ki, Peygamberimiz Aleyhisselâm'a bu âyet sorulunca şöyle demiş:

«Allah Teâlâ, Âdem'i yaratıp sırtına meshetti. Ondan zürriyet çıkararak dedi ki: Bunları Cennet için yarattım; bunlar Cennetlik ameller işlerler. İkinci def'a meshettiğinde yine zürriyetler çıkarmış; ve: bunları Cehennem için yarattım. Cehennemlik amel işlerler, demiş. Bir adam:

— Yâ Resûlüllah, öyle olunca amelin ne faydası olur? demiş. Resûlüllah (S.A.V.):

— Hak celle ve alâ bir kulu Cennet için yarattı ise, onu Cennetliklerin işlerinde kullanır. Ve o hâlde öldürdükten sonra Cennet'e koyar. Bir kulu Cehennem için yarattı ise, onu cehennemliklerin işlerinde kullanır. Ve o hâlde öldürdükten sonra Cehenneme koyar, buyurmuşlardır.

Rivâyete göre; Allah Teâlâ dilediği şekilde Hz. Âdem'in sırtına meshederek zürriyyetlerini birbirlerinin sulbünden dünyâya geliş tertîbi üzere ufak karıncalar şeklinde çıkarmış ve kendilerinden mîsâk (söz) almış. Bu mîsâkın nerede alındığı ihtilâflıdır.

İbn-i Abbas (R.A.)'ya göre Arafât tarafında bir vâdîde, bir ri-

vâyete göre: Hindistan'da, Âdem Aleyhisselâm'ın Cennetten indirildiği yerde alınmıştır. Kelbî'ye göre; Mekke ile Tâif arasındadır. Cenâb-ı Hak orada bütün dünyâya gelecekleri çıkararak kendilerine şekil vermiş, akıl ve dil ihsân ederek konuşulanı anlamışlar. Allah Teâlâ onlara:

— **Ben, sizin Rabbinizim, Benden başka Rabbiniz yoktur. Sakın, bana bir şeyi ortak koşmayın! Zîrâ, Bana şirk koşup îmân etmeyenden Ben intikam alırım. Ben, size Peygamberler göndereceğim. Onlar Benim ahd-u mîsâkımı size hatırlatacaklar. Size Kitablar indireceğim!** demiş. Hepsi birden:

— Şehâdet ederiz ki Sen, bizim Rabbimiz ve İlâhımızsın! Sen'den gayri Rabbimiz yoktur, demişler.

Bu şekilde onlardan mîsâk (Kuvvetli söz) aldıktan sonra Allah Teâlâ, onların rızıklarını, ecellerini, başlarına gelecek musîbetleri takdîr etmiş. Âdem Aleyhisselâm, onlara bakıp kimini zengin, kimini fakîr, kimini güzel, kimini çirkin görünce:

— **Yâ Rabbî! Bunları müsâvî yaratsa idin!** diye, niyâzda bulunmuş. Cenâb-ı Hak:

— **Ben, şükür olunmayı severim!** buyurmuş.

Bu şehâdetten sonra hepsini Hz. Âdem'in sulbüne iâde etmiş. İmdi, kendilerinden mîsâk alınanların hepsi dünyâya gelmedikçe, Kıyâmet kopmayacaktır.

أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ
آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾

173 [Yâhûd: «**Bizden evvel babalarımız, şirkle ahidlerini nakzetmişlerdi. Bizse, onların zürriyetiyiz.** (Ancak onlara tâbi' olduk diye özür dilememeleri) **şimdi, o bâtılı te'sîs edenlerin yüzünden bizi helâk mi edeceksin?**» **dememeleri içindi.**]

174 [**İşte Biz, âyetlerimizi böyle tafsîl ederiz. Tâ ki düşünsünler, küfürden tevhîde dönsünler.**]

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذٖٓى اٰتَيْنَاهُ اٰيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا
فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوٖينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهُٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ
فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ تَتْرُكْهُ
يَلْهَثْ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَاقْصُصِ
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾

175 **[(Yâ Muhammed!) Sen, onlara âyetlerimizi verdiğimiz o kimsenin kıssasını oku, ki ondan** (yüz çevirerek) **sıyrılmış ve Şeytan, onu kendine uydurarak** azgınlardan **olmuştu.]**

Rivâyet edildiğine göre; bu adam, Araplardan Ümeyye bin Ebissalt idi. Okumuş bir adamdı. Allah Teâlâ'nın bir Peygamber göndereceğini biliyor ve bu Peygamberin de kendisi olmasını istiyordu. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz ba's buyurulunca, hasedinden, O'nu tekzîb etmişti.

Fakat meşhûr olan rivâyet; bunun Mûsâ Aleyhisselâm zamanında İsrâîloğullarından Bel'am İbn-i Ebr veyâ Kenânîlerden Bel'am bin Bâurâ olduğudur. İkinci isim daha şâyidir. Bel'am, duâsı makbûl bir adamdı.

Mûsâ Aleyhisselâm, büyük bir ordu ile, Kenânîlerin ülkesine geldiği vakit, kavmi Bel'am'dan, Mûsâ Aleyhisselâm'ın memleketlerinden ayrılıp gitmesi için duâ etmesini istemişlerdi.

Bel'am:

«Bu olacak şey değil! Gelen Allah'ın Peygamberidir. Askerleri de Melekler ve mü'minlerdir. Eğer onlara bedduâ edecek olursam, dünyâ ve Âhiretimi kaybetmiş olurum.» demişti.

Bel'am'ın bir hâcet için duâ etmeden önce istihâre etmek âdeti idi. Göreceği rüya'ya göre hareket ederdi.

Fakat kavmi isrâr etmişlerdi. Bunun üzerine: **«O hâlde sabre-**

din. Rüyâmda Rabbim bana emreder. Size, ona göre bir cevâb veririm.» demişti.

Fakat rüyâsında: **«Zinhâr, Mûsâ için bedduâ etme!»** diye tenbîh edilmişken, kavminin isrâr ve bilhassa verdikleri hediyelere dayanamamıştı. Nihâyet Mûsâ Aleyhisselâm için bedduâ etti ve fakat akabinde dili göğsüne kadar sarktı.

Kavmine: **«Bundan böyle artık benden, dünyâ ve Âhiret gitti.»** dedi. Bunun üzerine, zannınca muvaffak olmak için hîleye tevessül etti. Kavminin en güzel kadınlarından bir kısmını süsledi. Kadınlara: **«Şâyed askerlerden sizinle zinâ etmek hevesine kapılanlar olursa, sakın muhâlefet etmeyin.»** diye tenbîh etti. Sonra, onları sanki ticâret için dolaşıyorlarmış gibi, ellerinde giyim ve yiyecek eşyâsiyle, İsrâiloğullarının bulunduğu mıntıkaya gönderdi.

Fakat kadınlara iltifât eden hiçbir asker çıkmadı. Yalnız kumandanlardan biri şehvet ve ihtirâsına gem vuramadı. Seçtiği bir kadını Hazret-i Mûsâ'nın yanına götürdü:

«Yâ Mûsâ! Zannederim ki, sen, bununla temâsta bulunmaklığımı meneder ve bu harâmdır dersin.» dedi.

Hazret-i Mûsâ: **«Evet, bu sana harâmdır.»** diye cevâb verdi.

Kumandan: **«Vallâhi, bu husûsta ben, sana itâat edemiyeceğim.»** dedi. Kadını hemen çadırına götürdü. Ve temâsta bulundu.

O anda Cenâb-ı Hak, İsrâiloğullarına tâun gönderdi. Fakat, hâdiseyi haber alan diğer bir kumandan, derhâl harbesini alarak, Peygamberinin emrine itâat etmiyen arkadaşını, sevgilisi ile birlikte katletti.

Her ne kadar bu itâatsiz kumandanın katli ile, tâun mündefi olmuş ise de, geçen bu bir saat zarfında yine binlerce asker, bu yüzden helâk olmuştu.

176 **[Eğer isteseydik, o kimseyi, verdiğimiz âyetlerle, iyiler zümresine yükseltirdik. Fakat o dünyâya** (veyâ süfliyete) **meyletti. Havasına uydu.]**

[O (Kitab'ı okuyup da hükmünce amel etmiyen) **kişinin hâli, o köpek gibidir ki, kovsan da, kendi hâline bıraksan da, dilini çıkarıp solur.]**

[Âyetlerimizi tekzîb edenlerin hâli işte böyledir. Sen, bu kıssayı onlara haber ver. Olur ki düşünürler.]

سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ
فَهُوَ الْمُهْتَدِي وَمَنْ يُضْلِلْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

177 [Ne çirkindir o kavmin hâli, ki âyetlerimizi (gerçekliğine vukûf peydâ ettikleri hâlde, mahzâ inâdlarından) tekzîb ederek nefislerine zulmederler.]

178 [Allah Teâlâ, kime (fazliyle) hidâyet ederse o, doğru yolu bulur, ve her kimi de dalâlete bırakırsa; onlar husrânda kalmış olur.]

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ
بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَٰئِكَ
كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾ وَلِلَّهِ
الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ
سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾

179 [Celâlim hakkı için, Cinn ve İnsten birçoğunu Biz Cehennem için halk ettik. Onların kalbleri vardır, fakat onunla (hayır ve hidâyeti) anlamazlar. Gözleri vardır, fakat onlarla (görülecek şeyleri, delîlleri) görmezler. Kulakları vardır, fakat (işitilecek şeyleri, mev'izeleri) işitmezler. Onlar, dört ayaklı hayvanlar gibidir ve belki onlardan da şaşkın. İşte gaafil olanlar, bunlardır!]

180 [Allah Teâlâ'nın esmâ-i hüsnâsı vardır. O'nu, o isimlerle anın! (Onlarla duâ edin) Allah Teâlâ'nın isimlerinde eğriliğe meyledenleri terk edin. Onlar amellerinin cezâsını çekeceklerdir.]

Rivâyet edildiğine göre, ashâbdan birisi, namazda «Allah» ve «Rahmân» ismiyle duâ etmiş, bunu işiten Mekke müşrikleri:

«Muhammed ve ashâbı; biz, bir Allah'a ibâdet ederiz derlerken iki isim zikrediyorlar.» demişlerdi. Âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil olmuştur.

Ma'nâ ehli büyüklerin beyânına göre; Allah'ın isimlerinde eğrilikden murâd: **O'nu, Kitab ve sünnetle zikredilmeyen bir isimle anmaktır.** Allah'ın bütün isimleri tevkîfîdir. Rivâyete bağlıdır. Meselâ: Allah'a, Cevâd denir; fakat Sahî denmez. Halbuki bunların ikisi de cömerd ma'nâsınadır. Keza Rahîm denilir. Ama Refîk denilmez. Alîm denilir, Âkıl denilmez.

Bir Hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ'nın doksan dokuz ismi vardır, onları sayan, yâhûd ezberliyen muhakkak Cennet'e girer.» buyurulmuştur.

Bununla berâber, **esmâ-i ilâhiyye, doksan dokuz isimden ibâret değildir. Pek çoktur.** Binâenaleyh bu hadîs-i şerîfde hasr yoktur. Maksûd; ba'zı rivâyetlerde tasrîh edilen doksandokuz ismi sayanların, onlara, ma'nâlarını düşünerek, devâm edenlerin Cennet'e gireceklerini haber vermektir. **Bu isimler şunlardır:**

HÜVALLÂHÜLLEZİY LÂ İLÂHE İLLÂ HÛ: «O, öyle Allah'dır ki, O'ndan gayri hiçbir ma'bûd yoktur.»

ER-RAHMÂN: Bütün halka — dünyâda rızıklarını vererek ve faydalandırarak — rahmetini ta'mîm edicidir. O'ndan gayrisi, ya ni'met veyâ kendisine ni'met verilendir. Ni'metlendiren, ancak Allah Teâlâ'dır.

ER-RAHÎM: Kıyâmet Günü hâssaten mü'minlerin, ikaaba müstehak olanlarını afîv ve Cennet'e isâlle rahmet edicidir.

EL-MELÎK: Göklerin, yerin ve bütün eşyânın Rabbi ve mâlikidir. Mülküne, zevâl ermez.

EL-KUDDÛS: Azamet ve celâline lâyık olmayan şeyden nezâhette belîğdir.

ES-SELÂM: Bütün ayıblardan selâmetle muttasıftır. Cennete, Evliyâsına selâm edicidir. Onları korkudan sâlim kılıcıdır.

EL-MÜ'MİN: Evliyâsını azâbından ve bütün mahlûklarını zulümden emîn kılıcıdır.

EL-MÜHEYMİN: Kullarının ve bütün mahlûklarının ahvâline hâfız ve murâkıbdır.

EL-AZÎZ: Dilediği şeyi işlemekten bir şey O'nu âciz bırakmaz. O, her şeye gaalibdir.

EL-CEBBÂR: Bütün hilkat O'na mecbûrdur. Saltanat ve ceberût sâhibi olan yalnız O'dur. — isteseler de, istemeseler de— dilediğini onlara işletir.

EL-MÜTEKEBBİR: Bütün hilkat üzerine taazzum edicidir. Kibriyâyı kendisine tahsîs edicidir.

EL-HÂLIK: Her varlığı takdîr edicidir. Yaratıcıdır.

EL-BÂRİ: Yarattıklarını birbirinden muhtelif şekillerle ayırdedicidir.

EL-MUSAVVİR: Her şeyi tasvîr edicidir. Döl yataklarında mahlûklarına şekil verdiği gibi.

EL-GAFFÂR: Kullarının günâhlarını örtücüdür.

EL-KAHHÂR: Kaadir ve gaalibdir. Küfür ve isyânla O'na karşı gelip de tevbe etmiyenleri kahredicidir.

EL-VEHHÂB: Halka, fazlının hazînelerinden hiçbir şey karşılığı olmaksızın, rahmet ve ni'met bağışlayıcıdır.

ER-REZZÂK: Bütün mahlûklarına rızık vericidir.

EL-FETTÂH: Bütün mahlûklarına hayır kapılarını açıcıdır.

EL-ALÎM: Olmuş, olacak, gizli, aşikâr her şeyi bilicidir.

EL-KAÂBIZ, EL-BÂSIT: Rızkı, mahlûklarının kimine az, kimine çok vericidir. Kiminin rûhunu kabzedici, kiminin ömrünü uzatıcıdır ve kiminin kalbini kabzederek hayra rağbetsiz, kiminin de bastederek hayra rağbetli kılıcıdır.

EL-HÂFID, ER-RÂFİ': Dünyâda menzîletine tenzîl edicidir ve Âhiret menzîletine yükselticidir.

EL-MU'IZZ: Tâat ehlini azîz edicidir.

EL-MÜZİL: Emir ve nehiylerine karşı koyanları zelîl edicidir.

ES-SEMÎ', EL-BASÎR: Kullarının bütün söylediklerini hakkiyle işitici, yaptıklarını görücüdür ve duâlarına icâbet edicidir.

EL-HAKEM: Hak ile bâtılı tefrîk edici, dünyâda şer'î hükümleri inzâlle ve Âhirette kullarının arasını faslederek hüküm vericidir.

EL-ADL: Halk arasında hak ve adâletle kazâ edicidir.

EL-LÂTÎF: Her işin inceliğini bilici, kullarına lûtfedici, mah-

cûb olmamaları için günâhlarını unutturucu ve acı ilâçlarda bulunan şifâyı yaratıcıdır.

EL-HABÎR: Her şeyin hakîkatini bilicidir. Kullarının bütün yaptıklarından haberdârdır.

EL-HALÎM: O'na isyân edeni muâhazede ne acele ve ne ihmâl edicidir.

EL-AZÎM: O kadar azîmdir ki akıl, tasavvurundan âcizdir.

EL-GAFÛR: Mağfiret edicidir. Kullarının günâhlarını örtücüdür.

EŞ-ŞEKÛR: Kullarının tâatini kabûlde belîğdir. Az şeye şükürleriyle, istihkâklarından ziyâde ecir vericidir.

EL-ÂLİYY: Yüksektir. Rütbe ve hükümde O'nun fevkinde şey yoktur.

EL-KEBÎR: Rütbe-i celâlette belîğdir.

EL-HAFÎZ: Hiçbir şey O'ndan gaaib değildir. Her şeyin hıfzı O'na râcidir. Koruyucudur.

EL-MUKÎT: Herşeye kuvvet vericidir.

EL-HASÎB: O, O'na tevekkül edene kâfidir. Kıyâmet Günü mahlûklarını hesâba çekicidir.

EL-CELÎL: Sıfatlarında celâlet, O'na muhtastır. Göklerde ve yerde celâli sâbittir.

EL-KERÎM: Halka kerem edicidir.

EL-RAKÎB: Mahlûklarını dâim gözetip koruyucudur.

EL-MÜCÎB: Kullarının duâ ve isteklerine icâbet edicidir.

EL-VÂSÎ': Rahmet ve ilmi her şeyden geniştir.

EL-HAKÎM: Her şeyi hikmet üzere yaratıp yerli yerinde yapıcıdır.

EL-VEDÛD: Mü'minleri ve mahlûklarının hayırlı işlerini sevicidir.

EL-MECÎD: Zâtı şerefli, işleri güzeldir.

EL-BÂİS: Peygamberler gönderici, öldükten sonra diriltıcidir.

EŞ-ŞEHÎD: Halkın söz ve fiillerinden hiçbir şey O'na gizli kalmaz. Hepsini müşâhede edicidir. Her yerde hazır ve nâzırdır.

EL-HAKK: Zâtına tagayyür ve zevâl ermez, dâimdir.

EL-VEKÎL: Kullarının rızıklarını ve işlerini taahhüd edicidir.

EL-KAVİYY: Kuvvet ve kudrette beliğdir. Dilediğini işlemek O'na meşakkat vermez.

EL-METÎN: Kudreti her şeye yeter, dilediği şeyden kimse O'nu alıkoyamaz, O'na galebe çalamaz. Sâbit ve mütemekkindir.

EL-VELİYY: Mü'minlere dost ve yardım edici, onları sevici ve işlerini bitiricidir.

EL-HAMÎD: Her hamde o lâyıktır. Her işinde hamdolunmuştur.

EL-MUHSIYY: Her şeyi sayıcı ve sayılarını bilicidir. Âlemde hiçbir şey O'na gizli değildir.

EL-MÜBDÎ': Her şeyi, örneksiz, yoktan vücûda getiricidir.

EL-MU'ÎD: Halkı, dünyâda hayâtlarından sonra, ölümle yok edicidir.

EL-MUHYÎ: Mahlûklarına, yoktan vücûda getirip, hayât vericidir.

EL-MÜMÎT: Halkı, dünyâda hayâtlarından sonra, ölümle yok edicidir.

EL-HAYY: Ezelî ve ebedî hayât ile diridir, bâkidir. O'na ölüm ve fenâ ermez.

EL-KAYYÛM: Zâtiyle ve kemâliyle kaaimdir. Yaratmakta, rızık vermekte, yarattıklarının her an tedbîr ve hıfzında yegâne hâkimdir.

EL-VÂCİD: Ganîdir. İhtiyâcdan berîdir. O'na, ihtiyâc ermez. Her dilediğini bulur.

EL-MÂCİD: Azamet ve şerefle muttasıftır.

EL-VÂHID (EL-EHAD): Zâtına misil ve nazîr olmamakta teferrüd edicidir. Hiçbir veçhile mümâsili yoktur. Münferiddir. Mütecezzi olmaz ve O'na ihtiyâc ermez.

ES-SAMED: Hiçbir şeye ihtiyâcı yoktur. Âlem, O'na muhtâcdır. Yemek, içmek ve uyumaktan münezzehtir.

EL-KAADİR: Her istediğini dilediği gibi yapmaya kaadirdir. Zâtında halk ve tekvîn kuvveti vardır.

EL-MUKTEDİR: Her şeyi meşakkatsiz îcâdda zâtî kuvveti be-

lîğdir. Sebeblere kudret verip, onların tavassutiyle ba'zı şeyleri îcâd edicidir.

EL-MUKADDİM: Vâr veyâ yok etmede ba'zı şeyleri takdîm edicidir.

EL-MUAHHİR: Ba'zı şeyleri ba'zılarından te'hîr edicidir.

EL-EVVEL: Ezelîdir. Varlığının ibtidâsı yoktur.

EL-ÂHIR: Ebedîdir. Halkın fenâsından sonra O, bâkidir ve bekâsına son yoktur.

EZ-ZÂHİR: Varlığı kudretiyle, âyetlerle âşikârdır. O, her şeye gaalibdir.

EL-BÂTIN: Kibriyâsiyle halkın nazarından ihticâb edicidir.

EL-VÂLÎ: Halkın umuruna mütevellî, kâinatı idâre edicidir.

EL-MÜTEÂLÎ: Yüksek, kudretiyle her şeyden yücedir.

EL-BİRR: Halka muhtâc oldukları ni'metleri bahş ve ihsân edicidir.

ET-TEVVÂB: Tevbe sebeblerini kullarına kolaylaştırarak, tevbeleri kabûl edicidir.

EL-MÜNTEKÎM: Kendisine isyân edenlerin ikaabını şedîd kılıcıdır.

EL-AFÜVV: Kullarının günâhlarını, kereminden, afvedicidir.

ER-RAÛF: Kullarına, re'fet ve rahmet etmekte belîğdir. Ecirlerini zâyi' etmez.

MÂLİK'ÜL-MÜLK: Kullarının ve mâlik olduklarının mâlikidir. Dilediği gibi hükmü tenfîz edicidir.

ZÜL-CELÂL-İ VEL-İKRÂM: En yüksek şeref ve kerem sâhibidir. O, O'nun gayri için sâbit değildir.

EL-MUKSIT: Adâlet edicidir. Mahlûklarından kimseye cevretmez.

EL-CÂMİ': Kıyâmet günü halkı, hesâb için toplayıcıdır.

EL-GANÎ: Ganîdir. Bütün mahlûkları O'na muhtâctır. O'nun kimseye ihtiyâcı yoktur.

EL-MUGNÎ: O'na muhtâc oldukları için halkı ganî edicidir.

EL-MÂNİ': Menâfiden dilediği şeyi menedicidir.

ED-DÂR: Halktan dilediğine beliyye ve şiddet vericidir.

EN-NÂFÎ: Halktan dilediğine menfaat vericidir.

EN-NÛR: Göklerde ve yerde hakkı neşredicidir. Gökleri ve yeri nûrlandırıcıdır.

EL-HÂDÎ: Dilediğini doğru yola hidâyet edicidir.

EL-BEDÎ: Mahlûklarını örneksiz ve maddesiz icâd edicidir.

EL-BÂKÎ: Varlığının ibtidâsı olmadığı gibi sonu da yoktur. Bâkidir.

EL-VÂRİS: Her şey yok olduktan sonra, bütün mülk O'na rücû' edecektir.

ER-REŞÎD: Halka iyi amelleri ta'rîf edici ve dilediğini hayırda devâm ettiricidir.

ES-SABÛR: Kendisine şirk ve isyân edenlerin ukûbetine kaadir iken acele etmeyip te'hîr edicidir.

وَمِمَّنْ خَلَقْنَا اُمَّةٌ يَهْدُونَ
بِالْحَقِّ وَبِه۪ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذ۪ينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَاُمْل۪ي لَهُمْ اِنَّ كَيْد۪ي مَت۪ينٌ ﴿١٨٣﴾

181 [**Yarattıklarımızdan bir cemâat vardır ki, insanları hakka da'vet ve hakla hükmederler.**]

Bu Âyet-i kerîme, icmâ'ın sıhhatine delîldir:

182 [**Onlar ki âyetlerimizi tekzîb ederler, onları — bilmiyecekleri cihetten — yavaş yavaş helâke yaklaştırırız.** (Günâh işledikleri zaman) **ni'metimizi yeniler ve artırırız. Âsî olur, ni'mete küfrân eder, ukûbete hak kazanırlar.**]

183 [**Ve Ben, onlara mühlet veririm. Kahrım, tâkat getiremiyecekleri kadar, şiddetlidir.**]

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ
﴿١٨٤﴾ أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ
مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ
يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

184 [**Onlar düşünmezler mi ki, sâhiblerinde** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemde) **cinnet yoktur. O, ancak** —ilerdeki tehlikeyi apaçık haber veren— **bir nezîrdir.**]

Rivâyet edilir ki, Resûlüllah (S.A.V.) Efendimiz, bir gece Safâ Dağına çıkarak Kureyş'e sabaha kadar azâb-ı ilâhîden sakınmalarını ihtâr etmişti. İçlerinden biri: **«Sizin, şu sâhibiniz muhakkak ki mecnûn. Bütün gece feryâd etti.»** demiş. Âyet-i kerîme, bu münâsebetle nâzil olmuştur.

185 [**Onlar, göklerin ve yerin Melekûtuna, ve Allah Teâlâ'nın yarattığı şeylere** (her ikisinde olan mahlûklara) **hiç bakmıyorlar mı? Ecellerinin yaklaşmış olması ihtimâlini de düşünmüyorlar mı? Artık bundan sonra** (Kur'ân'ı tasdîk etmeyince) **hangi sözü tasdîk edecekler?**]

186 [**Allah Teâlâ, kimi saptırırsa onu doğru yola getirecek yoktur. Hak Teâlâ onları** —tuğyânlarında mütehayyir ve mütereddid— **terkeder.**]

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا
عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ
إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

187 [(Yâ Muhammed!) Senden Kıyâmetin vukuunun ne zaman olduğunu sorarlar. De ki: «O'nun ilmi yalnız rabbimin nezdindedir. (O'na kimse muttalî olmaz). Vaktinde onu Allah Teâlâ'dan gayri kimse ızhâr edemez. O, göklere de, yere de ağır gelmiştir. O, size ancak ansızın gelir.]

[Sanki bilmiyormuşsun gibi senden (tekrâr) onu sorarlar. (Yine) de ki: «Onun ilmi, ancak Allah Teâlâ'nın nezdindedir. Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler.»]

قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْسٖي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُ وَلَوْ
كُنْتُ اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّٓوءُ
اِنْ اَنَا اِلَّا نَذٖيرٌ وَبَشٖيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٨﴾ هُوَ الَّذٖي خَلَقَكُمْ
مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا فَلَمَّا
تَغَشّٰيهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفٖيفًا فَمَرَّتْ بِهٖ فَلَمَّٓا اَثْقَلَتْ دَعَوَا اللّٰهَ رَبَّهُمَا
لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرٖينَ ﴿١٨٩﴾

188 [De ki: «Ben, nefsim için; ne menfaat celb ve ne bir mazarrat def'etmeye muktedir değilim. Meğer ki Allah Teâlâ, onu benim için dilemiş olsun. Eğer ben gaybı bilseydim, hayrı (fütuhât, servet ve ganîmeti) çoğaltırdım ve bana hiçbir fenâlık (fakr, meşakkat ve hezîmet) dokunmazdı. Ben ancak, (Beni tasdîk etmiyenleri) Allah azâbiyle korkutan ve (mü'minleri) Cennetle müjdeliyen bir Peygamberden başka bir şey değilim.]

189 [O Allah Teâlâ ki, sizi tek bir nefisten (Âdem Aleyhisselâm'dan) halk etti. Ve o nefisten, onunla ülfet etmesi için, zevcesini (Havvâ'yı) yarattı. Vaktâ ki o, (Havvâ'yı) örttü (cinsî münâsebette bulundu), eşi hafîf bir yük yüklendi (ki nutfedir, gebe kaldı) onunla gider, gelir, hareket ederdi. Nihâyet gebeliği ağırlaşınca Âdem ve Havvâ, Rablerine niyâz ettiler. «Şâyed bizlere, bizim gibi düzgün (yaradılışı tam) bir çocuk verirsen, sana elbette şükredicilerden oluruz.» dediler.]

فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾
وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾

190 **[Vaktâ ki Allah Teâlâ, onlara diledikleri gibi, düzgün bir çocuk verdi, her ikisi, bu çocuk hakkında Allah Teâlâ'ya şerîk koşmaya başladılar. Allah-ü azîmüşşân, şirk edenlerin şirkinden Pâk, Münezzeh ve Âli'dir.]**

Hz. Âdem'le Havvâ'nın çocuk hakkında Allah'a şerîk koşmaları, çocuğun adını Abdülhâris koymalarındandır. Hâris, Şeytan'ın Melekler arasındaki ismidir.

Rivâyete göre; Hz. Havvâ hâmile olunca, İblîs bir adam kılığında gelerek demiş ki:

«Karnındakinin ne olduğunu biliyor musun? Korkarım dört ayaklı bir hayvan veyâ köpek yâhûd domuz olmasın! Sonra ne bilirsin, belki dübüründen veyâ ağzından çıkar. Yâhûd onunla karnın yarılır da, helâk olursun.»

Hz. Havvâ, bundan çok korkmuş ve Hz. Âdem (A.S.)'e anlatmış. İkisi de kuruntuya düşmüşler. Sonra İblîs tekrar o sûrette gelip Hz. Havvâ'ya:

«Benim, Allah Teâlâ indinde i'tibârım vardır. Duâ edeyim de karnındakini senin gibi kusûrsuz yaratsın ve doğumunu da kolaylaştırsın. Ammâ, bunun için çocuğun adını Abdülhâris koyman lâzım!» demiş.

Bir hadîsde beyân olunduğuna göre: İblis, Âdem ile Havvâ Aleyhisselâm'ı iki def'a aldatmış. Bunların biri Cennet'te yasak edilen ağaçtan yemeleri; diğeri de yeryüzünde çocuklarının adını Abdülhâris koymaları imiş.

191 **[Müşrikler bir şeyi yaratmaya kudreti olmayan, putları Allah Teâlâ'ya şerîk mi koşuyorlar? Halbuki onlar, mahlûklardır.]**

192 **[O putlar, ne o ibâdet edenlere yardım edebilir ve ne (kırıldıkları veyâ sâir her hangi bir şekilde tezlîlleri hâlinde) kendilerini kurtarmaya gücleri yeter.]**

Belki, onları himâye eden kendilerine tapanlardır. Binâenaleyh, bu kadar zayıf ve âcizken, nasıl ma'bûdiyete lâyık olurlar?

وَاِنْ تَدْعُوهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَٓاءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوهُمْ
اَمْ اَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
عِبَادٌ اَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَج۪يبُوا لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِق۪ينَ ﴿١٩٤﴾ اَلَهُمْ اَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَٓا اَمْ لَهُمْ اَيْدٍ يَبْطِشُونَ
بِهَٓا اَمْ لَهُمْ اَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَٓا اَمْ لَهُمْ اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا
قُلِ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ ك۪يدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ ﴿١٩٥﴾

193 [(Ey mü'minler!) **Eğer onları** (müşrikleri) **İslâm'a da'vet etseniz, size tâbi' olup îmâna gelmezler. Da'vet veyâ sükût etmeniz müsâvîdir.**]

194 [(Ey müşrikler!) **Allah Teâlâ'yı bırakıp da ma'bûd edindiğiniz putlar da sizin gibi kullardır. Eğer da'vânızda sâdıksanız, haydi onlara duâ edin de icâbet etsinler.**]

195 [**Onların yürüyecek ayakları, tutacak elleri mi, yoksa görür gözleri veyâ işitir kulakları mı var?**]

[(Habîbim) **de ki:** «(Ey müşrikler) **haydi Allah Teâlâ'ya şerîk tuttuğunuz putlarınızı çağırın** (onlardan yardım isteyin) **sonra bana ne kötülük etmeye kaadirseniz mühlet bile vermeksizin hemen edin.**»]

Ben, ancak Allah Teâlâ'ya, O'nun himâyesine i'timâd ederim. Sizin kuracağınız tuzaklardan korkmam.

اِنَّ وَلِيِّيَ اللّٰهُ الَّذ۪ي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِح۪ينَ ﴿١٩٦﴾

196 [**Zîrâ benim Velîm, Kur'ân'ı inzâl buyuran Allah Teâlâ'dır. Ve O, bütün sâlih kullarına Velîlik eder.**]

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ
وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى
لَا يَسْمَعُوا وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

197 [Sizin, Allah Teâlâ'yı bırakıp da ibâdet ettiğiniz ilâhlarınız ise; ne size ve ne kendilerine yardım etmeye kaadir değillerdir.]

198 [Müşrikleri hidâyete da'vet etsen (kalbleriyle) işitmezler. Onları, sana bakar görürsün. Halbuki (kalbleriyle) görmezler.]

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا
يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
﴿٢٠٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا
فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾

199 [Afiv yolunu tut. Aklın ve şer'in beğendiği şeyleri emret ve câhillerden (kendilerini bilmezlerden) yüz çevir!]

Hak celle ve alâ; bu Âyet-i kerîme ile sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimize mekârim-i ahâkı emir buyurmuşlardır.

Rivâyet edildiğine göre, Efendimiz (S.A.V.); bu Âyet-i kerîme hakkında sorulan bir suâle karşılık:

«Senden kesilene sıla edersin, seni mahrûm edene verirsin. Ve sana zulmedeni afveylersin.» buyurmuşlardır.

200 [Eğer Şeytan'dan sana, (emrolunduğun şeyi hilâfını işlemeye meylettirir) bir vesvese gelirse, hemen Allah Teâlâ'ya sığın. Hiç şübhesiz, Allah Teâlâ (duâmı işitir ve niyyetini bilir) Semî' ve Alîm'dir.]

201 [Onlar ki, Allah Teâlâ'dan (korkarlar, şirk ve maasiden) sakınırlar, kendilerine ne zaman Şeytan'dan bir vesvese do-

kunsa (Allah Teâlâ'yı, emir ve nehyini) **düşünürler** (O'na sığınır, hatâlarının mağfiretini dilerler). **Derhâl** (basîretlerine sâhib olurlar) **doğru yolu görür ve vesveseyi def'ederler.]**

وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ
لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَاِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا
قُلْ اِنَّمَا اَتَّبِعُ مَا يُوحٰى اِلَيَّ مِنْ رَبِّي هٰذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى
وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾

202 **[Kâfirlerin kardeşi olan Şeytanlar da onları dalâlete çeker. Sonra da o idlâlden ellerini çekmezler.]**

203 **[Onlara** (istedikleri) **bir âyet getirmediğin zaman: «Onu kendinden getirmeli idin.» derler. De ki: «Ben, ancak Rabbim celle şânüh'den bana vahyolunana ittibâ ederim.** (Yoksa kendiliğimden bir âyet söyler değilim). **Bu Kur'ân, Rabbiniz celle şânüh'den kalblere açılan gözlerdir** (ki Hak, onunla görülür, doğru onunla bilinir). **İmân edecek bir kavim için mahz-ı hidâyet ve rahmettir.]**

Kelbî'den rivâyet edildiğine göre; Mekke müşrikleri Efendimizden âyet getirmesini isterler, ve nüzûlü teahhur ettiği takdîrde, O'nu ithâm ederlerdi:

«Niçin, onu kendiliğinden ihdâs ve inşâ etmezsin.» derlerdi.

وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ
وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ
تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ
وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ اِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾

204 [Kur'ân okunduğu zaman, onu dinleyin ve (ma'nâsını iyice anlamanız ve ona göre hareket etmeniz için) sükût edin, ki rahmet olunasınız.]

205 [(Yâ Muhammed!) Rabbin celle şânühuyu nefsinde, yalvararak ve azâbından korkarak, ve fakat haykırmayarak gizli ile âşikâre arasında bir sesle zikret de gaflet edenlerden olma.]

206 [Onlar ki, Rabbin celle şânühun nezdinde (Mukarreb Melâike) dir. O'na ibâdet etmekten kibirlenmezler. O'nu tenzîh ile tesbîh ve yalnız O'na secde ederler. (O'na, gayriyi teşrîk etmezler.)]

Bu Âyet-i celîle, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın ilk secde âyetidir.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz:

«Âdemoğlu, secde âyetini okuyup da secde ettiği zaman, Şeytan ağlıyarak çekilir. Ve: Eyvâhlar olsun bu, secde ile emrolundu, secde etti. Ona Cennet var. Ve ben secde ile emredildim, fakat isyân ettim. Bana da ateş var der.» buyurmuşlardır.

Başka bir Hadîs-i şerîfde de:

«Allah Teâlâ, secde eden kulunu, bu secdesi sebebiyle, bir derece yükseltir ve bir seyyiesini indirir.» buyurulmuştur.

8 — ENFÂL SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur. 75 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِن۪ينَ
﴿١﴾ اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذ۪ينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا
تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيَاتُهُ زَادَتْهُمْ ا۪يمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾

1 [(Yâ Muhammed!) **Sana harb ganîmetlerinin hükmünü sorarlar. De ki :«Ganîmetlerin hükmü Allah** Teâlâ'ya **ve Resûlüne âiddir.** (Onu dilediklerine verirler). **Gerçekten mü'minlerseniz, Allah Teâlâ'ya muhâlefetten korkun. Aranızı** (münâzaa ve muhâlefeti terk ederek) **ıslâh edin. Allah Teâlâ ve Resûlüne itâat edin!**]

Bedir muhârebesinde elde edilen ganîmetlerin ne şekilde taksîm edileceği Müslümanlar arasında ihtilâf mevzûu olmuş ve nihâyet keyfiyeti Resûlüllah'dan sormuşlardı. Sûre-i celîle, bu sebeble nâzil olmuştur.

Enfâl: «Bir asıl üzerine edilen ziyâde» ma'nâsına gelen **«nefl»** in cem'idir. Namaz, oruc ve sâir ibâdetlerimizde, asıl olan farz üzerine edilen zâid ibâdetlere de bu i'tibârla (nâfile) denilmiştir. Burada, harb ganîmetleri ma'nâsında kullanılmıştır. Sebebi de: Îlâ-yı kelimetullâh için yapılan muhârebede harb ganîmetlerinin,

cihâddan mütevellid kazanılan ecirden fazla olarak, Allah Teâlâ'nın bir atiyyesi olmak üzere ihsân buyurulmuş olmasıdır.

2 [**Îmânda, kâmil olanlar, ancak onlardır ki, Allah Teâlâ zikrolunduğu vakit,** (O'nun azâmet, celâl ve heybetinden) **kalbleri titrer, karşılarında âyetleri tilâvet olunsa, îmânları artar ve bütün işlerinde Allah Teâlâ'ya tevekkül ederler.**]

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ اُو۬لٰئِكَ
هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ
كَرِيمٌ ﴿٤﴾ كَمَا اَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَاِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
لَكَارِهُونَ ﴿٥﴾

3 [**Onlardır ki, namazı şartları ve âdâbiyle kılarlar. Ve rızık olarak verdiğimizden hayır yolunda infâk ederler.**]

4 [**İşte onlar, gerçek mü'minlerdir** (küfürden berîdirler, îmânlarında şeksizdirler). **Onlar için Rableri indinde dereceler** (ki amelleriyle ona yükselirler) **ve günâhlarına mağfiret ve Cennette sayısı ve müddeti tükenmez rızıkları vardır.**]

5 [**Nasıl ki, mü'minlerden bir fırka hoşlanmamışlarken, Rabbin celle şânüh, seni hak uğrunda evinden** (yâhûd Medîne'den, harbe) **çıkarmıştı.**]

يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا يُسَاقُونَ
اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾ وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ
اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللّٰهُ اَنْ يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ
﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

6 **[Hak, tamâmiyle tebeyyün ettikten sonra bile, sanki göre göre ölüme sevk olunuyorlarmış gibi, seninle mücâdele ediyorlardı.]**

7 **[O vakit, Allah Teâlâ size iki taifeden birinin sizin olduğunu va'detmişti.]**

[Siz ise, kuvvetsiz ve silâhsız olanın, sizin olmasını arzû etmiştiniz.]

[Allah Teâlâ da, inzâl buyurduğu âyât-ı kerîme ile hakkı ilân, İslâm'ı ızhâr ve Mekke kâfirlerinin arkasını kesmek istiyordu.]

8 **[Tâ ki** — o günâhkâr müşrikler istemeseler de — **İslâm'ı sâbit ve küfrü ifnâ etsin.]**

İki tâifeden biri Ebû Süfyan'ın reislik ettiği ve içlerinde Amr bin Âs, Mahreme bin Nevfel ve Amr bin Hişam'ın da bulunduğu kırk, elli kişilik ve Bedir Gazvesinin hudûsuna sebeb olan kervan, diğeri de Bedir'de çarpışan Kureyş ordusu idi.

Resûl-ü Ekrem, Hicretin ikinci yılı Ramazan'ın ilk haftasında Ebû Süfyan'ın idâresinde; Kureyş'e âid bir kervanın, külliyetli emtiâ ile Şam'dan çıktıklarını haber almıştı. Bu emtiâyı iğtinâm için ashâbını teşvîk etti.

Kervanı tarassud etmek üzere Talhâ bin Abdullah ile Saîd bin Zeyd Radıyallahü Anhüma'yı Şam tarafına gönderdi. Müteakiben altmış dördü Muhâcirînden ve geri kalanı Ensâr'dan üç yüz beş kişilik küçük bir ordu ile Medîne-i Münevvere'den hareket buyurdu.

Fakat Resûl-ü Ekrem'in kervan üzerine hareketini nasılsa pek çabuk öğrenen Ebû Süfyan, derakab Mekke'ye bir feryâdcı gönderdi.

Sür'atle Mekke'ye varan feryâdcı, Kureyş'i telâşa düşürdü. Mâamâfîh bu arada, sâhil yolunu ta'kîb eden Mekke reisi, ashâbın Medîne'den çıktıkları gün, Bedir yakınlarından geçerek kurtulmaya muvaffak olmuştu.

Garibdir ki, feryâdcının Mekke'ye gelişinden üç gün evvel, Âtike bint-i Abdülmuttalib, rü'yâsında:

«Deve ile Mekke'ye bir adamın geldiğini, üç gün içinde muhârebeye hazır olunuz, diye bağırdığını, sonra Kubeys Dağına çıkarak büyük bir kayayı yerinden koparıp aşağı attığını ve parampârça olan kayanın, Mekke'nin her evine birer parçasının isâbet ettiğini» görmüştü. Bunu, kardeşi Abbas'a söylemiş ve: **«Bugün-**

lerde Kureyş'e büyük bir musîbet erişecek!» diye ta'bîr ederek gizli tutmasını tenbîh etmişti.

Fakat Abbas dayanamamış, kardeşinin rü'yâsını gizliçe Velîd bin Utbe'ye,o da babasına söylemiş, O'nun vâsıtasiyle ağızdan ağıza yayılan rü'yâ, Kureyş ileri gelenlerinin kulağına kadar gitmişti.

Ertesi gün Harem-i Kâ'be'de, içlerinde Ebû Cehil'in de bulunduğu Kureyş eşrâfı, Âtike'nin rü'yâsını konuşurlarken Abbas yanlarına geldi.

Ebû Cehil, Abbas'a:

«Hemşirenize ne vakit nübüvvet geldi, ey Abdülmuttalib oğulları! Erkeklerinizin Peygamberlik da'vâsına kanaat etmeyip, şimdi kadınlarınız da mı Peygamberlik da'vâsına kalkışacak.» dedi. Ve Abdülmuttalib âilesine dokunacak sözler söyledi.

Ebû Cehil'in sözleri pek çabuk Mekke'ye yayıldı. Hattâ kadınların kulaklarına kadar gitti. Akşam, Abbas evine döndüğü vakit, bütün Benî Abdülmuttalib kadınları başına toplandılar. Hepsi bir ağızdan:

«Niçin, Ebû Cehil'e bu kadar yüz veriyorsunuz? Erkeklerimiz hakkında söylenmedik söz bırakmıyor, şimdi kadınlara da dil uzatmaya başladı. Buna da mı sükût edeceksiniz.» dediler.

Kadınların bu muamelesi, Abbas'ın pek gücüne gitti:

«Hele sabah olsun, gidip şu adamdan dille olsun öcümü alayım!» diye niyyet etti.

Ve filhakîka ertesi sabah, Harem-i Şerîfde, Ebû Cehil'in yanına gitti. Onunla mücâdeleye bir bahâne aramakta iken feryâdcı çıkageldi:

«Ey Kureyş! Çabuk yetişin, yoksa Şam kervanı Muhammed'in eline düşmek üzere, bütün mallarınız elden gidecek!» diye, Âtike'nin rü'yâsmda gördüğü gibi, feryâd etmeye başladı.

Bu hâdise üzerine Abbas'ın Ebû Cehil'le münâkaşasına meydan kalmadı. Herkes, işin aslını öğrenmek merâkına düştü. Sonra da başta Ebû Cehîl olmak üzere, Kureyş eşrâfı halkı, Ebû Süfyan'a yardım etmek üzere teşvîke başladı. Bilhassa Süheyl bin Amr, halkın hamiyetini kamçılayan pek müessir sözlerle büyük bir gayret sarfetti. Bütün Mekke ayaklandı. Herkes muhârebeye hazırlandı.

Fakat Âtike'nin rü'yâsı, birçoklarını vehme düşürmüştü. Ebû Leheb, Müslümanlara karşı pek fazla düşmanlık beslemekte olmasına rağmen, bizzat muhârebeye gitmeye cesâret edemedi. Ye-

rine bir bedel tutup göndermeye karar verdi. Ebû Cehîl'in kardeşi, Âs bin Hişam'ı dört bin dirhem alacağına karşılık, kendi yerine tutup gönderdi.

Âtike'nin rü'yâsı yüzünden Abbas'la Ebû Cehîl'in araları açılmıştı. Ve bütün Benî Abdülmuttalib, Ebû Cehîl'e darılmıştı. Fakat Sıkaayet-i Zemzem hizmeti Abbas'ın üzerinde idi. Bu i'tibârla onlara iltihâk etmemesi mümkün değildi. Sâir Benî Abdülmuttalib de ister istemez Kureyş ordusu ile birlikte gitmeye mecbûr oldu.

Elhâsıl, Ebû Leheb'den başka, bütün Kureyş ileri gelenleri, Ebû Süfyan'a yardım etmek üzere, hazırlanan ordu ile birlikte idi. Ertesi gün sabahın erken saatlerinde Mekke'den ayrıldılar ve Bedir'e doğru yol almağa başladılar.

Bu sırada Ebû Süfyan'dan: Sâhil yolunu ta'kîb etmek sûretiyle kervanın kurtulduğu ve binâenaleyh yardıma ihtiyâc kalmadığı haberi geldi. Fakat Ebû Cehîl'in teşvîkine kapılarak Kureyş geri dönmedi. Müslümanlardan intikam almak üzere Bedir'e kadar ilerledi.

Bu esnâda, kervanın nerede olduğunu araştırmakta olan Resûl-ü Ekrem (S.A.V.), Zefran denilen vâdîde idi. Kureyş'in büyük bir ordu ile Mekke'den çıktıkları haberi burada alındı ve bu haber Müslümanları müşkil bir mevkide bıraktı. Zîrâ kırk, elli kişilik bir kervanı vurmak üzere hazırlanan bir müfrezenin, mükemmel bir ordu ile çarpışması pek kolay değildi.

Kervanın peşine düşülse, Kureyş ordusuna tesâdüf etmek ihtimâli vardı. Geri dönmek ise pek ayıp olacaktı.

Resûl-ü Ekrem, Ashâb-ı Kirâm'ını topladı. Onlarla istişâre etti:

«Ne dersiniz? Kervanın peşine mi düşmek istersiniz, yoksa Kureyş ordusiyle karşılaşmayı mı tercîh edersiniz? Bu iki tâifeden birini Cenâb-ı Hak bana va'detmiştir.» buyurdu.

Ashâb: **«Biz, kervan niyyetiyle çıktık. Eğer böyle büyük bir ordu ile muhârebe edileceğini bilseydik, elbette daha tedârikli çıkardık.»** dediler. Ve kervana meylettiler.

Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, bu cevâbdan pek kırıldı. Fakat Ebû Bekrrissıddîk (R.A.), çok güzel sözler söyledi. Ömer ibn-i Hattâb Hazretleri de Ebû Bekr'i te'yîd etti.

Sonra Hazrec'in reisi Sa'd İbn-i Ubâde (R.A.):

«Yâ Resûlallah! Sen emret. Vallâhi, Aden'e gitsen bile Ensâr'dan kimse, senden ayrılmaz, kimse geri dönmez.» dedi.

Müteakıben Mıkdad bin Amr söz aldı:

«Yâ Resûlallah! Allah'ın emri ne ise biz ona itâat ederiz. Her hâlde seninle berâberiz. Biz; sana, İsrâiloğullarının Mûsâ Aleyhisselâm'a: Sen Rabbinle berâber git, muharebeyi onunla birlikte yapın. Biz burada oturur gitmeyiz, dedikleri gibi demeyiz. Sen Rabbinle berâbet git, muhârebeyi onunla birlikte yapın. Biz de berâberinizde harb edicileriz, deriz,» dedi.

Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz, Mıkdad'ın bu sözlerinden pek memnûn oldu. Tebessüm buyurarak:

«Ey nâs! Haydi, rey verin.» buyurdu.

Burada nâsdan kasdettikleri «Ensâr»dı. Zîrâ Ensâr, Akabe'de beyat ettikleri vakit, Resûl-ü Ekrem, Medîne'ye gelirse, O'nu şehirlerinin içinde âilelerini, korur gibi koruyacaklarını taahhüd etmişler, fakat Medîne dışında hiçbir taahhüde girişmiş değillerdi. Bu i'tibârla reylerini almak icâb ediyordu.

Ensârdan Sa'd bin Muaz (R.A.):

«Yâ Resûlallah! Gâliba, bizi kasdediyorsunuz.» dedi.

Resûlüllah (S.A.V.): **«Evet!»** buyurdu.

Bunun üzerine Sa'd:

«Yâ Resûlallah! Biz, sana inandık. Tarâf-ı Bâri'den getirdiğin şeylerin hak olduğuna îmân ve i'tikâd ettik ve sana itâat ve ittibâ etmeye ahd-ü mîsâk eyledik. Her ne dilersen emret. Seni gönderen Allah hakkı için eğer denize girsen, seninle birlikte gireriz. Hiçbirimiz geri kalmaz. Biz düşmanla karşılaşmaktan çekinmeyiz. Biz harb zamanında sabır ve sebât eden, düşmanla karşılaştığımız vakit, sadâkatten ayrılmayan insanlarız. Ümid ederiz ki, Cenâb-ı Hak sana gözbebeğinizi güldürecek işler gösterir. Haydi, bizi Allah'ın bereketine doğru götür.» dedi.

Sa'd (R.A.)'ın sözleri Allah'ın Resûlünü pek memnûn etti:

«Öyleyse haydi, Allah'ın bereketine doğru yürüyünüz. Size müjdeler olsun ki, Allah Teâlâ iki tâifeden birinin sizin olacağını bana kat'iyen va'detti. Vallâhi ben, Kureyş'in ölüp düşecekleri yeri görüyorum.» buyurdu. Ve ordu-yu saâdeti Bedir'e doğru yürüttü.

Bedir'e geldikleri vakit de mübârek elleriyle: **«Burası falanın, şurası filânın makteli.»** diye gösterdi.

Sonra hep öyle oldu. Hiçbirinin yeri şaşmadı. Yânî müşriklerin hangisi için hangi yeri göstermişse, muhârebe esnâsında o müşrik orada düşüp can verdi.

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ
مِنَ الْمَلَٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ إِلَّا بُشْرٰى
وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ إِنَّ اللّٰهَ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ
عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ
الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ﴿١١﴾

9 [Hani siz, Rabbiniz celle şânüh'den istimdâd etmiştiniz de, O da: «Ben, size birbiri ardınca bin Melekle imdâd ediyorum» diye duânıza icâbet buyurmuştu.]

10 [Allah Teâlâ, bu imdâdını sırf size müjde olsun ve kalbleriniz mutmaîn olsun diye yapmıştı. Yoksa nusrat ve zafer, yalnız Allah Teâlâ'nın indindedir. Allah-ü azîmüşşân, Azîz ve Hakîmdir.]

11 [Hani Allah Teâlâ, size emîn olmanız için hafîf bir uyku vermişti. Ve sizi, onunla temizlemek, Şeytan'ın vesvesesini, murdarlığını gidermek, kalblerinizi Allah Teâlâ'nın lûtfuna rabtetmek ve ayaklarınıza metânet vermek için gökten yağmur indirmişti.]

İslâm ordusu Bedir'e yakın, kumluk bir yerde konaklamışlardı. Öyle ki, yürürken insanların ve hayvanların ayakları kayıyordu. Bundan başka daha önce Kureyşliler gelip, Bedir suyunu zaptetmiş oldukları için susuzluktan zahmet çekiyorlardı. Bu sebeble Şeytan, ba'zılarının kalbine susuzluktan kırılmak vehim ve vesvesesini vermişti.

Kureyşlilerin İslâm'a nisbetle kuvvetleri kat kat ziyâde iken kapıldıkları endişeye rağmen, Müslümanlar emniyetle uyumuşlardı.

Ertesi gün, ki Ramazân-ı Şerîfin onyedinci Cum'a günüydü,

sabahleyin erkenden yağmurlar yağdı, seller aktı ve bütün mücâhidler suya kandı. Ba'zılarının kalblerini tırmalıyan Şeytânî vesvese zâil oldu. Yerler pekleşti ve seyr-ü harekete kolaylık geldi.

Ordu-yu saâdet yerini değiştirdi. Ordugâh, Bedir'in en nihâyetindeki kuyu önünde kuruldu. Ve büyük bir havuz yapılarak su ile dolduruldu. Diğer kuyuların üzerine de çör çöp atıldı. Bu sûretle Kureyş ordusu susuz kaldı.

Sa'd bin Muâz (R.A.) Hazretleri de Resûlüllah için hurma dallarından bir gölgelik yaptırdı. Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, yârgârı Ebû Bekrissıddîk (R.A.)'la birlikte bu gölgeliğin altına girdi. Sonra Sa'd bin Muâz, kılıcını takındı. Ensâr-ı kirâmdan birkaç zât ile birlikte gölgeliğin kapısında beklemeye başladı.

Bu sırada Kureyş ordusu meydana çıkıp göründü. Zırhlar giyinmişlerdi. Bin kişi idiler. Yüzü atlı ve yediyüzü develi idi. Yalnız adetçe değil, silâh bakımından da kuvvetleri İslâmlardan kat kat fazla idi.

Yer tutup saff oldular. Müslümanlar da karşılarında saff oldu. Fakat bu ne garip bir manzara idi ki, Kureyş ve Muhâcirînin hemen hepsi, birbirlerinin uzak yakın akrabâsı idi.

Baba, oğul, kardeş birbirleriyle harb edeceklerdi. Meselâ, Ebû Bekrissıddîk Hazretlerinin oğlu Abdullah (R.A.) yanında, diğer oğlu Abdurrahman ise Kureyş arasında idi.

Abdülmuttalib'in oğlu ve Resûl-ü Ekrem'in amcası Abbas, Kureyş ordusunun en büyüklerinden olduğu hâlde karşısında büyük kardeşi Hamza bin Abdülmuttalib (R.A.) Hazretlerini görmekteydi. Hâris bin Abdülmuttalib'in oğulları olan Ebû Süfyan ile Nevfel de Müşriklerle berâberdi.

Abdülmuttalib'den sonra kavminin reisi olan Ebû Talib bin Abdülmuttalib'in oğlu Ali Kerremallâhü veche Hazretleri saff-ı harbde ağabeyisi Ukayl bin Ebû Tâlib'e karşı duruyordu.

Resûl-ü Ekrem'in kerîmesi Zeyneb (R. Anhâ.)'in zevci Ebül' Âs bin Rebî de kezâ Allah'ın Resûlüne yakınlık şerefini bir tarafa bırakarak O'na karşı silâh çekmeye hazır bulunuyordu.

Arablar, mücerred kavmiyet gayretiyle cenk ederlerken, aynı kavim ve kabîleden olan birçok halkın iki fırka olup da birbirleriyle çarpışmak üzere karşılıklı saff bağlamaları Kureyş müşriklerinden birçoğunu tereddüde düşürdü. Alelhusûs, Abdülmuttalib oğulları sırf Kureyş ileri gelenlerinin zoru ile harb meydanına gelmişlerdi. Şimdi de kardeş ve kardeş çocuklarına silâh çekmek mevkiinde bulunuyorlardı.

Utbe bin Rebiâ bütün bunları düşündü ve:

«Ey cemâat, kim kiminle cenk edecek? Birbirlerinin kardeş ve kardeş çocuklarını öldürecek. Sonra bunlar nasıl yüz yüze bakacaklar? Bu olur iş mi? Siz, bu işten vazgeçiniz ve aradan çıkınız. Muhammed'i diğer Arab kabîlelerine bırakınız. Eğer onlar muzaffer olurlarsa, sizin de istediğiniz husûle gelmiş olur. Ve illâ bir şey zâyi' etmiş olmazsınız.» dedi. Ve Ebû Cehil'e haber gönderdi.

Ebû Cehil ise, halkı dövüşe teşvîk ve gayret ve hamiyyetlerini tahrîk edecek sözler söylemekteydi:

«Bizler yekvücûd üzerine varılmaz ve yenilmez bir topluluğuz. Bugün Muhammed ve ashâbından muhakkak intikam alacağız.» demekteydi. Gaalib geleceğine de aslâ şübhe etmemekteydi.

Filvâkî İslâmlara nisbetle Kureyş ordusunun maddî kuvveti kat kat fazlaydı. Fakat ordu-yu saâdetin mânevî kuvveti fevkalâdeydi.

Kureyş ordusunda cenk istemiyenler çoktu. Kendilerine kavmiyet gayretinden başka can fedâ ettirecek bir keyfiyet yoktu. Müslümanlarda ise gayret-i dîniyye, her şeyin fevkinde idi. Şehîd olurlarsa gidecekleri yeri görür gibi biliyorlar, ve şahâdetten büyük bir saâdet tasavvur etmiyorlardı. Fakat Ebû Cehil bu hakîkatten gaafildi. Muhârebeyi kazanmak için yalnız sayı çokluğunun kifâyet edeceğini zannetmekte ve:

«Muhammedîleri öldürmeye lüzûm yok. Onların ellerini arkalarına bağlayıp Mekke'ye götüreceğiz.» demekteydi.

Bu sebebledir ki Ebû Cehil, Utbe'nin sözlerine infiâl duydu. Tavsiyesini garezkârlığa hamlederek devâm etti:

«Utbe, oğlu Ebû Huzeyfe'yi esirgemek için bu şekilde konuşuyor ve halkın fikirlerini ihlâl ediyor.» yollu onu küçük düşürecek sözler söyleyerek reyini çürüttü.

Batn-ı Nahle'de, Abdullah bin Cahş vak'asında Amr bin Hadremî'nin kardeşi, Âmir bin Hadremî, Ebû Cehîl'in teşvikiyle meydana çıktı. Ve kardeşinin ismini yâdederek feryâd etti. Zannınca kardeşinin kanını almak üzere İslâm saflarına ok attı. Ok, Hazret-i Ömer (R.A.)'in âzâdlı kölesine isâbet etti. İslâmlar arasında ilk şehîd olan bu zâdtır. Radiyallahü Anh.

O devirde taraflar muhârebeye girişmeden önce, birkaç kişinin meydana çıkıp mukâtele etmeleri âdetti. Bunlara mübâriz denirdi. İlkin mübârizlerin meydana çıkıp cengi kızıştırmaları âdet olduğu hâlde, bu def'a Ebû Cehîl'in teşvikiyle Âmir'in meydana çıkıp da kardeşinin kanını da'vâ etmesi ve ok atması mübârezeden evvel muharebeyi kızıştırdı. Ve araya kan düştü.

Benî Mahzûn'dan Esved bin Abdülesed:

«Ya ben Muhammedîlerin havuzundan su içerim, ya o havuzu yıkarım, yâhûd, o havuzun yanında ölürüm.» diye yemîn etti. Kılıcını çekerek havuza doğru seğirtti.

Resûlüllah'ın arslanı Hamza (R.A.) hemen o tarafa koştu. Ve havuzun yanında ona yetişti. Vurduğu bir kılıçla Esved'i arkası üstü yere düşürdü. Fakat Esved, zannınca yemîni yerine gelsin diye kendisini havuza attı. Hazret-i Hamza da O'nu havuzun içinde katletti.

Elhâsıl iki taraf da galeyâna gelmiş, Ebû Cehîl'in merâmı hâsıl olmuştu.

Bu sırada Resûl-ü Ekrem, İslâm ordusunun saflarını düzeltti. Mübârek elindeki asâ ile hafîfçe dokunarak saff dışı çıkmış olanları sıraya koydu. Sonra:

«Ben emretmedikçe düşman üzerine hücûm etmeyiniz. Fakat tam ok menzîline geldikleri vakit ok atınız.» diye tavsiye ve tenbîh buyurdu.

Bu esnâda yaptığı teklîfle Kureyş arasında küçük düştüğünü zanneden Utbe bin Rebia, nâmûsunu ikmâl etmek maksâdiyle berâberine kardeşi Şeybe ve oğlu Velid'i alarak meydana çıktı. Ve karşı taraftan mübâriz istedi. Ensârdan Avf, Muâz ve Abdullah bin Revâha (R. Anhüm) ilerlediler. Utbe: **«Siz kimlersiniz?»** diye sordu. Cevâb verdiler. Fakat Utbe: **«Bizim, sizinle işimiz yok. Biz amca çocuklarımızı isteriz.»** diye onları reddetti. Zîrâ Medîne ahâlîsi çiftçilikle geçinirlerdi. Kureyş ise ticâretle meşgûldü. Çiftçileri hakîr görürlerdi. **«Yâ Muhammed! Bize eşit olacak bir mübâriz gönder.»** diye haykırdılar.

Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem (S.A.V.):

«Kalk yâ Ubeyde, kalk yâ Hamza, kalk yâ Ali.» buyurdular.

Üçü de kalktı. Hazret-i Ubeyde bin Hâris bin Muttalib, Utbe'ye; Hazret-i Hamza bin Abdülmuttalib, Şeybe'ye ve Hazret-i Ali bin Ebû Tâlib, Velid'e karşı gittiler.

O vakit Ubeyde altmış üç, Hamza elli sekiz ve Ali yirmi bir yaşlarında bir delikanlı idi. Her biri yaşca hasmının akranıydı. Ve hepsi Arabın en ileri gelen bahâdırlarındandı. O devre göre böyle altı meşhûr bahâdırın mübârezesi hakîkaten seyredilecek bir manzara idi.

Hazret-i Ubeyde ile Utbe birbirlerine birkaç def'a hamle etti. Fakat iki ihtiyar birbirini yaraladı ise de ikisi de maksâdına eremedi.

Hazret-i Hamza ve Ali birer hamlede hasımlarını öldürdüler.

Sonra Ubeyde'ye yardım ederek Utbe'yi de katlettiler ve Ubeyde'yi alıp huzûr-u Nebevîye getirdiler.

Ubeyde'nin ayağında kılıç yarası vardı. Kanları akarak huzûr-u Nebevî'ye girdiği vakit: **«Yâ Resûlallah! Ben şehîd miyim?»** diye sordu.

Resûl-ü Ekrem: **«Evet!»** diye cevâb verdi. Ve yerinin Cennet'ül-Firdevs olduğunu müjdeledi. Aldığı müjdeden pek sevinen Ubeyde, İslâm Dîni uğrunda ayağının kesilmesinden aslâ kasâvet çekmiyeceğine dâir güzel ve müessir beyitler söyledi. Fakat yarası ağırdı. Üç gün sonra Medîne'ye götürülürken yolda vefât etti. Radiyallahü anh.

Utbe, Şeybe, Velîd gibi Kureyş'in en ileri gelen bahâdırlarının mübâreze meydanında düşüp kalmaları Kureyş'e dehşet verdi. Fakat Ebû Cehil, aslâ fütûr getirmedi:

«Siz, Utbe ve Şeybe'ye bakmayınız. Onlar pek mağrur hareket ederek kendilerini tehlikeye düşürdüler.» diye etrâfındakilere cesâret verdi.

Bu esnâda Ebû Bekr (R.A.), müşrikler arasında oğlu Abdurrahman'ı gördü. Meydana çıkıp onunla dövüşmek için Resûl-ü Ekrem'den izin istedi. Fakat Efendimiz (S.A.V.):

«Yâ Ebû Bekr! Bilmez misin ki Sen, Benim görür gözüm, işitir kulağım gibisin.» diyerek, istediği müsaadeyi vermedi.

Artık iki taraf ileri yürümeye ve birbirlerine yaklaşmaya başlamıştı. Oklar iki taraftan durmaksızın işlemekteydi.

Resûl-ü Ekrem yâr-ıgârı ile birlikte Sa'd bin Muâz'ın yaptırmış olduğu gölgelikteydi. Yavaş yavaş ilerliyen müşriklere baktı. Bin kişi idi. Ashâbına baktı. Onların üçte biri kadardı. Kıble'ye yönelerek mubârek ellerini açtı:

«Yâ Rab! Bana ettiğin va'di yerine getir. Bu topluluğu helâk edersen, yeryüzünde sana ibâdet edecek kimse kalmaz.» diye duâ etti

Bu duâyı mütemâdiyen tekrarlıyordu. Hattâ bir aralık ridâsı düştü. Ebû Bekrissıddîk Hazretleri ridâyı kaldırdı. Mübârek omuzlarına koydu ve:

«Yâ Resûlallah! Rabbine olan münâcatın artık elverir, zîra o, sana olan va'dini yerine getirecektir.» dedi. Ve filhakîka Cenâb-ı Hak, va'd-i kerîmini incâz buyurdu.

Bu esnâda Fahr-i Kâinat sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize hafîf bir uyku geldi. Ve kısa bir zaman sonra tebessüm ederek uyandı:

«Müjde yâ Ebû Bekr! İşte Melâike-i Kirâm ile Cebrâil Aleyhis-selâm imdâda geldi.» buyurdu.

Müteakiben Efendimiz, zırhlarını giydi. Ve: سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ (Kamer sûresi; âyet: 45) Âyet-i kerîmesini tilâvet buyurarak gölgelikten dışarı çıktı.

Bu Âyet-i kerîme, evvelce Mekke'de nâzil olmuştu. Gelecekten haber veren âyetlerden ve nübüvvet-i Muhammediye'nin delîl-i alenîsi olan mu'cizelerdendir.

Rivâyet edildiğine göre, hattâ Hazret-i Ömer (R.A.):

«Bu Âyet-i kerîme nâzil olunca, acaba hangi topluluk bozulacak? dedim. Resûl-ü Ekrem zırhını giyip de: سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ **dediği vakit, ne murâd edildiğini anladım.»** buyurmuştur.

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَٰئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا
سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ
الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ
شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾

12 [(Yâ Muhammed!) **Hani, Rabbin celle şânüh Meleklere: «Ben, sizinle beraberim. Haydi mü'minlere** (yardım müjdesiyle kalblerine) **sebât verin.» diye vahyetmişti.**]

[**«Kâfirlerin kalblerine korku bırakacağım; onların boyunlarının üstüne ve parmaklarına vurun»** (diyordu).]

13 [**Bu azâb onlara, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne muhâlefet etmeleri yüzündendi. Kim Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne muhâlefet ederse, onlara Allah-ü azîmüşşân'ın azâbı şedîddir.**]

ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ
عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ
كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ
دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ
بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾

14 [İşte (Ey kâfirler! Bu şimdiki azâbınız) onu tadın (Bir de) kâfirlere Âhirette ateş azâbı vardır.]

15 [Ey îmân edenler! Toplu olarak kâfirlerle karşılaştığınız zaman onlara arkanızı dönmeyin.]

16 [Kim, o gün, (düşmanla) tekrar savaşmak üzere bir tarafa çekilmek veyâ (yardım istemek maksâdiyle) diğer bir fırkaya ulaşıp mevki almak niyyeti olmaksızın, düşmana arka çevirip kaçarsa; muhakkak ki, Allah Teâlâ'nın gazâbına uğrar. Onun mekânı Cehennem'dir, ki o ne çirkin karargâh olur.]

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

17 [Onları, siz (kuvvetinizle) öldürmediniz. Fakat (size yardım ve imdâd ederek) Allah Teâlâ, öldürdü.]

[Ve (Yâ Muhammed! Onlara o bir avuç toprağı) atan da sen değildin. (Zîrâ Sen, ona kaadir değilsin). Fakat atan Allah Teâlâ idi. Ve bu, mü'minleri, lûtfundan güzel bir imtihan ile denemek içindi. (Mü'minlere nusrat ve ganîmet ni'metini in'am etmek içindi). Allah-ü azîmüşşân, hiç şübhesiz (yardım istediğinizi ve duânızı) işitici ve (niyyetinizi ve hâllerinizi) bilicidir.]

18 **[Bu, böyledir. Muhakkak ki Allah Teâlâ, kâfirlerin hîlelerini ibtâl edicidir.]**

Gölgelikten çıkan Cenâb-ı Peygamber, bu sırada yerden bir avuç ufak taş aldı: «**Yüzleri çirkin ve kara olsun**» diyerek düşmanların üzerine attı. Müşrikleri sersemleten bu taşlar, inhizamlarını mûcib sebebler arasındadır ki, mu'cizât-ı Muhammedîye'dendir.

Yine bu sırada, misli görülmemiş şiddetli bir rüzgâr esmeye başladı. Göz gözü görmez oldu, ki bunlar başlarında Cebrâîl Aleyhisselâm'ın bulunduğu Melâike-i Kirâmdı. Kureyş'e çıplak atlara binmiş insanlar şeklinde görünmüşler ve karşılarında saff olmuşlardı.

İşte bu ve bunun gibi âmiller müşrikleri şaşırtmış, mânevî kuvvetlerini kaybetmişlerdi.

«**Kim bugün, düşmandan yüz çevirmeyip de sebât eder ve şehîd olursa, Cenâb-ı Hak, elbette O'nu Cennet'e koyacaktır. Bugün şehîd olanlara Cennet'ül-Firdevs hazırdır, onları Rıdvan beklemektedir.**» diye safflar arasında dolaşarak, doğru ve müessir sözlerle ashâbını teşvîk buyuran sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, tam zamanında «**Hücûm!**» emri verdi.

Bütün ashâb, dalkılıç ileri atıldılar. Taraf taraf hamle ederek düşman saflarını yardılar. Bilhassa Allah'ın arslanı Hazret-i Hamza (R.A.) hangi kola hücûm etse, düşman fırkalarını yarıp geçmekteydi. Hazret-i Ali (R.A.) de aynı şecaati göstermekteydi.

Kureyş ve müttefiklerinin ileri gelenlerinden birçoğu, bu sırada katledildi. Sâde Ebû Leheb iştirâk etmemiş ve Benî Ümeyye'nin reisi Ebû Süfyan, kervanla kaçıp Mekke'ye sığınmış olduğu için yakasını kurtardı. Fakat Ebû Süfyan'ın oğlu katledilenler arasındaydı.

Yalnız Ebû Cehil henüz ele geçmemişti. Ashâb, O'nu rastgetirmeye çalışıyordu. Ancak, «**Anam beni bugün için doğurmuştur.**» diye askerine cesâret veren, İslâm'ın bu korkunç yüzlü ve inâdcı düşmanının etrâfını, kendi aşîreti olan Benî Mahzûm yiğitleri sarmış, bir silâh çemberi içine almışlardı. Yanına yaklaşmak pek güçtü. Fakat sırf onu gözeterek fırsat bekliyen Ensâr'dan Hazret-i Muâz tarafından nihâyet o da pek ağır şekilde yaralandı ve etrafındaki çember kırıldı.

Bu esnâda Resûl-ü Ekrem (S.A.V.):

«**Acaba Ebû Cehil ne yapıyor? Kim gider de bize ondan bir haber getirir?**» buyurdu.

Derhâl düşman safları arasına dalan Abdullah bin Mes'ûd (R. A.) mel'ûnun can çekişmekte olduğunu gördü. Başını kesmek üze-

re sakalından tuttu. Ayağiyle boynuna bastı. Gözlerini açan Ebû Cehil'e: «**Yâ Ebû Cehil! Sen misin?**» dedi. Ebû Cehil, son nefesine gelmiş olduğu hâlde, bilâ pervâ, İbn-i Mes'ûd'dan sordu:

«**Ey koyun çobanı! Pek sarp yere çıkmışsın. Bir büyük kişiyi kendi kabîlesinin öldürmesi olmuş şey değil. Ama olağan şeydir. Fakat galebe hangi tarafta?**»

İbn-i Mes'ûd, galebenin İslâm'a yüz çevirdiğini söyledi. Bu haberden bir kat daha ye'se düşen Ebû Cehil:

«**Muhammed'e söyle, dedi şimdiye kadar onun düşmanı idim. Şimdi düşmanlığım bir kat daha arttı.**»

Akabinde İbn-i Mes'ûd başını kesti. Mel'ûn, son nefesinde dahî îmâna gelmeyip küfür ve dalâlette isrâr etti. Her yüzden me'yûs olarak canını Cehennem'e ısmarlayarak gitti. Lâ'netullâhi Aley.

İbn-i Mes'ûd Hazretleri, zayıf, kısa, boylu bir zattı. Ebû Cehil'in ise başı büyük olduğu için, onu yüklenip götürmesi, cidden seyredilecek bir manzaraydı. Nihayet:

«**İşte, Allah'ın düşmanı Ebû Cehil'in başı!**» diyerek huzûr-u Nebevîye getirdi. Resûl-ü Ekrem de Allah'ın nusratına şükretti: «**Bu ümmetin Firavun'u işte budur!**» buyurdu.

إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ
لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا
وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾

19 [**Ey müşrikler! Siz fetih ve zafer istiyor idiyseniz, işte size fetih ve zafer.** (Küfür ve Resûlüllah'a düşmanlıktan) **vazgeçerseniz hakkınızda daha hayırlı olur. Eğer tekrar harb** (ve kıtâle) **dönerseniz, biz de** (onların yardımlarma) **döneriz. Cemâatiniz çok da olsa aslâ size fayda vermez.** (Hiçbir şeyi def'edemez). **Zîrâ Allah Teâlâ, mü'minlerle berâberdir.** (Nusrat ve muâveneti mü'minleredir.)]

Nakledildiğine göre: Müşrikler Bedir'e çıkmadan önce Kâ'be'nin örtülerine sarınarak:

«**Yâ Rab! İki ordunun en yükseğine, doğru yolda olanına, se-**

nin indinde en kerîmine yardım et, onu muzaffer kıl.» diye duâ etmişlerdi.

Allah Teâlâ, tabiî kendileri hakkında ettikleri bu duâya icâbet etmemiş değildi. Fakat kendileri duâlarına mâsadak olmadıkları için fetih ve zaferi mü'minlere vermişti. Firâr edenler kurtuldu. Firâr edemiyenler, esâreti canına minnet bildi.

Kureyş'in birinci derecedeki reislerinden olan Ümeyye bin Half, ki hem ihtiyar ve hem şişmandı. Muhârebenin son devrine kadar dayandı. Lâkin nihâyet oğlu Ali ile berâber kendisini Abdurrahman bin Avf Hazretlerine teslîm etmeye mecbûr oldu. İbn-i Avf da, eski bir dost olması i'tibâriyle, canına kıymamaya, esîr etmeye karar verdi. Bu husûsta konuşurlarken Ümeyye bin Half:

«Kim şu demirlere bürünüp safları yırtan bâhadır?» diye sordu.

İbn-i Avf: **«Hazret-i Hamza bin Abdülmuttalib.»** dedi.

Ümeyye: **«Bize, bu işleri eden ve bizi bu hâle koyan hep O.»** diyerek içini çekti.

Bu sırada Ümeyye, Bilâl-i Habeşî (R.A.)'nin gözüne ilişti. Mekke'de iken Hazret-i Bilâl'e, pek çok işkence etmiş olduğu için görür görmez:

«İşte kefere ve fecerenin reisi Ümeyye bin Half. Vurunuz, öldürünüz!» diye bağırmaya başladı. Ensâr'dan Muâz ve daha birkaç kişi, derhâl üzerine çullanıp Ümeyye'yi öldürdükleri esnâda Ammar bin Yâsir Hazretleri de oğlu Ali bin Ümeyye'yi katletti.

Elhâsıl Kureyş ordusu fenâ hâlde bozuldu. Ve Müslümanlar büyük bir muzafferiyete nâil oldu.

Harb meydanında düşüp kalanlarla, yaralanıp sonradan vefât eden şehîdlerin sayısı on dört kişi idi. Altısı Muhâcirînden, altısı Hazrec, ikisi de Evs kabîlesindendi. Müşriklerin maktûlleri ise yetmiş kişi idi. Yirmi dördü Kureyş'in reislerindendi. Esîr olanlar da keza yetmiş kişiydi. Efendimizin amcaları Abbas bin Abdülmuttalib, amca çocukları Ukayl bin Ebû Tâlib, Nevfel bin Hâris bin Abdülmuttalib ve Hazret-i Zeyneb'in zevci Ebü'lâs-İbn'ür Rebi de bu esîrler arasındaydı.

Resûl-ü Ekrem emretti. Maktûl olan Kureyş reislerinin cesedleri bir kuyu içine atıldı. Fakat Ümeyye bin Half, zırhı içinde şişmiş olduğu için, olduğu yerde üzerine taş toprak atılarak örtüldü.

Esîrlerin kaçmaması için Ömer ibn'il-Hattab (R.A.) Hazretleri onları bağlamaya me'mûr edildi. Abbas'ı pek sıkı bağladığı için gece, inim inim inlemişti. Amcasının iniltisini işiten Efendimizin gözlerine uyku girmemişti.

Ensâr-ı Kirâm, Resûl-ü Ekrem'in aslâ rahatsız olmasını iste-

mediklerinden, gece uykusuz kaldıklarını işitir işitmez, ba'zıları gelip Abbas'ın bağlarını çözmüşler ve afvını ricâ etmişlerdi. Halbuki esîrler hakkında ne türlü hareket edileceğine dâir henüz vahy-i İlâhi gelmemişti. Binâenaleyh, haklarında reyle muâmele olunmak îcâb etmekteydi. Rey ile olan işlerde ise ashâb ile müşâvere etmek Fahr-i Âlem Efendimizin sünnet-i seniyyeleri idi.

Ömer ibn-i Hattab Hazretleri vahyi ilâhiye imtisâlde ne kadar sür'at gösterir ise, rey ile olacak işlerde de aslâ hatıra ve gönüle bakmıyarak hiç tereddüd etmeksizin, kat'î reyini verirdi. Ekseriyâ reyinde de isâbet ederdi. Çoğu def'a reyi, sonradan nâzil olan vahy-i İlâhiye uygun düşmüştür. Bu sebebledir ki kendisine Ömer'-ül Fârûk denilmiştir. Hak ile bâtılın arasını kemâliyle fark ve temyîz edici demektir.

Bu def'a da esîrler hakkında ne yapmak lâzım geleceğine dâir Hazret-i Peygamber, Ashâb-ı Kirâmiyle istişâre buyurdu.

«Cenâb-ı Hak sizi gaalib ve muzaffer kıldı. Şimdi onlar hakkında ne yapmak istersiniz?» diye sordu. Hazret-i Ömer:

«Yâ Resûlallah! Cümlesinin boynunu vurdur!» dedi. Sa'ad bin Muâz (R.A.) da aynı reyde bulundu. Halbuki Resûl-ü Ekrem'in rahm-ü şefkati bu şekle müsâid değildi. Evvelki suâlini tekrâr etti.

Hazret-i Ömer:

«Yâ Resûlallah! Onlar müşriklerin reislerindendir. Hepsinin boynunu vurmalı» diye reyinde ısrâr ettiyse de Resûl-ü Ekrem yine kabûl buyurmadı.

Bunun üzerine Hazret-i Ebû Bekr kalktı. Esîrlerden bedel alınarak afvedilmelerini teklîf etti.

Fahr-i Kâinat, Hazret-i Ebû Bekr'in teklîfini kabûl etti. Her birinden dörder bin dirhem bedel alınarak salıverilmesini emretti. Sonra — Bedir'de üç gece kaldıktan sonra — ordu-yu saâdet ile Medîne'ye avdet buyurdu. Esîrler ve alınan ganîmetler de berâberdi. Ganîmetler müsâvî şekilde ashâb arasında taksîm edildi. Esîrler de kezâ dağıtıldı.

Abbas bin Abdülmuttalib hayli zengin bir zâttı. Mekke'den ayrılırken zevcesi Ümmül Fadl'a külliyetli altın vermiş:

«Ben, muhârebeye gidiyorum. Şâyed bana bir hâl olursa bu altınlar, seninle evlâdımındır.» demişti. Ve buna ikisinden başka kimse vâkıf değildi.

Bundan başka Abbas, askere sarfetmek üzere yanına da hayli altın almış, fakat bu paralar harb esnâsında elinden alınmıştı.

Resûl-ü Ekrem, gerek kendisi ve gerek kardeş çocukları Ukayl ve Nevfel için bedel vermesini emredince, muhârebede elinden

alınmış olan altınların bu bedele mahsûb edilmesini ricâ etti. Fakat Efendimiz (S.A.V.):

«Aleyhimize sarf etmek üzere taşıdığın altınları sana bırakamayız.» diyerek onun bu isteğini kabûl etmedi.

Abbas: **«Ya beni avuç açtırıp da dilendirecek misin?»** dedi.

Efendimiz (S.A.V.): **«Peki, Ümmü'l- Fadl'a bıraktığın altınlar ne olacak?»** buyurdu.

Abbas, Ümm'ül-Fadl'a altınları verirken yanında kimse olmadığını düşünerek: **«Bunu, sana kim haber verdi?»** diye sordu.

Resûl-ü Ekrem: **«Rabbim haber verdi.»** buyurdu.

Bunun üzerine Abbas: **«Ben şehâdet ederim ki sen doğrusun!»** diyerek kelime-i şehâdet getirdi. Fakat bedeli afvedilmedi. Sâir esîrler gibi o da bedelini vererek Mekke'ye döndü.

Bedel vermeye gücü yetmeyip de yazı bilen esîrler, Ensâr'dan onar çocuğa yazı öğretmek ve sonra Mekke'ye gitmek üzere Medîne'de alıkonuldu. Mekkelilerde okur-yazar çoktu. Fakat Medîne'de pek azdı. Bu vesileyle Medîne'de de okur-yazar kimseler çoğaldı.

Bu sırada Resûl-ü Ekrem'in kerîmesi Zeyneb (R. Anhâ.) Hazretleri de zevci Ebül' Âs bin Rebi'nin bedeli olmak üzere boynundaki gerdanlığı çıkarıp Medîne'ye gönderdi. Bu gerdanlığı, evlendikleri vakit, boynuna vâlidesi Seyyidetünnisâ, Hadîcet'ül Kübrâ Radiyallahü Anhâ Hazretleri takmıştı.

Hazret-i Hadîce'nin büyük kızına yâdigârı olan gerdanlığın, dellâl elinde gezer satılık mal gibi esâret bedeli olarak meydana çıkması Ashâb-ı Kirâm'a te'sîr etti. Resûl-ü Ekrem'e de fevkalâde rikkat geldi:

«Tensîb ederseniz Zeyneb'in esîrini salıveriniz, bedelini geri çeviriniz.» buyurdu. Ashâb, Ebül' Âs'ı bıraktılar. Bu sûretle Ebül' Âs bedelsiz, esâretten kurtuldu. Mekke'ye gitti. Fakat küfür ve şirkte ısrâr ettiği için bilâhare Zeyneb Radiyallahü Anhâ O'ndan ayrılıp Medîne'ye hicret etti.

Yukarıda da işâret ettiğimiz gibi, Kureyş'in yetmişi maktûl ve yetmişi esîr olmuş, mütebâkisi düşe kalka Mekke'ye gitmişlerdi.

Ebû Leheb, Abbas'ın zevcesi Ümm'ül Fadl ve kölesi olup İslâm'ını gizli tutan Ebû Râfi'in de bulunduğu bir mecliste, Bedir'de firâra muvaffak olanlardan birine, muhârebenin nasıl cereyân ettiğini sormuştu.

Muhâtabı: **«Vallâhi hiçbir şey değil, illâ biz Muhammedîlerle karşılaştığımız vakit, arkalarımızı onlara teslîm ettik. Dilediklerini**

katl, diledikIerini esîr ettiler. Fakat askerleri de ayıplamam. Zîrâ, çıplak atlara binmiş bir alay süvari vardı. Onlara mukâvemet etmek mümkün değildi.» dedi.

Ebû Râfi': «**O gördüğünüz süvâri Melâike idi.**» diye cevâb verince, Ebû Leheb öfkelenerek Ebû Râfi'i tokatladı. Fakat kölesine yapılan muâmeleye sinirlenen Ümm'ül Fadl da: «**Bîçâre köleyi, efendisi burada yok diye dövüyorsun.**» dedi. Ve bir çadır direği ile Ebû Leheb'in başını yardı.

Ebû Leheb, Ümm'ül Fadl'ın bu hareketine pek müteessir oldu. Hastalandı. Bir hafta sonra da canını Cehennem'e ısmarladı.

Resûl-ü Ekrem (S.A.V.), Bedir'den muzaffer olarak avdet ettikten sonra İslâmiyet pek kuvvet buldu. Ve bütün düşmanların gözleri yıldı. Medîne'deki Yahûdîler; «**Tevrât'ta yazılı olan Âhir Zamân Peygamberi budur,**» demeye başladı. Henüz îmâna gelmiyenlerden birçoğu îmân etti.

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ
﴿٢١﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللّٰهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

20 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin. Kur'ân-ı Kerîm'i işitip durduğunuz hâlde ondan yüz çevirmeyin.**]

21 [**Ve işitmedikleri hâlde «İşittik» diyen** (müşrikler ve münâfıklar gibi) **olmayın.**]

22 [**Zîrâ indallâh yeryüzünde yürüyen canlıların en şerlisi,** (Hakkı işitmeyen ve söylemiyen) **sağır ve dilsizlerdir ki, hakkı akıl etmezler.**]

23 [**Allah Teâlâ, onlarda bir hayır görmüş olsaydı, elbette onlara hakkı işittirirdi. Şâyet** (hayır olmadığını bilirken) **işittirse bile yine onlar muhakkak yüz çevirirler, dönerlerdi.**]

Denildi ki; Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize:

«**Ceddimiz Kusey'i ihyâ et! Bir mübârek adamdır: Tâ ki senin**

nübüvvetine şehâdet etsin. Biz de îmân edelim.» dediler. Hak Teâlâ:

«Kusey'in sözünü işitseler de yine îmândan yüz çevirir, dönerlerdi.» buyurdu.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

24 [Ey îmân edenler! Sizi, hayât verecek şeylere, (İslâm ve Kur'ân'a) da'vet ettiği zaman, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne icâbet edin. Bilin ki, Allah-ü azîmüşşân, muhakkak kişi ile kalbi arasına hâil olur. Ve siz hep O'na haşrolunacaksınız.]

25 [O fitne ve belâdan korkunuz ki, o yalnız içinizden zulmedenlere isâbet etmez. (Belki umûmîleşir, eseri âmmeye sirâyet eder). Bilin ki, Allah Teâlâ'nın ikaabı şiddetlidir.]

وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ
أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

26 [Ey Muhâcirîn! Düşünün o vakti ki, (Hicretten önce) Mekke'de az ve (müşriklerin arasında) zayıf ve âcizdiniz. Halkın sizi kapıvereceğinden korkmaktaydınız. Allah Teâlâ size (Medîne'de) yer verdi (İskân etti). Sizi nusratiyle takviye ve te'yîd etti ve size rızkın iyisini ve temizini verdi, tâ ki şükredesiniz...]

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا
لَا تَخُونُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا اَمَانَاتِكُمْ وَاَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُوٓا اَنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌۙ وَاَنَّ اللّٰهَ
عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظ۪يمٌ ﴿٢٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوٓا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ
يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢٩﴾

27 [**Ey îmân edenler! Bile bile Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ve aranızdaki emânetlere hıyânet etmeyin.**]

28[**Bilin ki mallarınız, çocuklarınız bir fitneden başka bir şey değildir.** (Günâhkâr olmanıza veyâ ikaaba sebebtir). **Allah Teâlâ'nın indinde ise** (rızâsını emvâl ve evlâd üzerine tafdil etmekte) **pek büyük ecir vardır.**]

Rivâyet edilir ki: Resûl-u Ekrem sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz, Benî Kurayza'yı muhâsara etmiş, yirmibir gün devâm eden bu muhâsarayı müteakib, sulh talebetmeleri üzerine de haklarında yapılacak muâmelenin ta'yînine Sa'd ibn-i Muâz (R.A.)'ı me'mûr buyurmuşlardı. Fakat, Yahûdîler Sa'd yerine, ashâbdan Ebûlübâbe'nin gönderilmesini istemişlerdi. Zîrâ Ebûlübâbe'nin âilesi ve malları onların elindeydi. Ve haklarında hayırhah hareket edeceğine kaani' bulunmaktaydılar.

Yahûdîlerin Ebûlübâbe'ye ilk suâlleri şu olmuştu:

«Teslîm olduğumuz takdîrde hakkımızda yapılacak olan muâmele nedir?»

O da, elini boğazına götürmek sûretiyle katledileceklerini işâret etmişti. Fakat derhâl pişmanlık duymuş, avdetinde kendisini Mescid-i Şerîfdeki bir direğe bağlıyarak ölünceye, yâhûd tevbesini Allah Teâlâ, kabûl edinceye kadar yememeye ve içmemeye yemîn etmişti. Yedi gün bu vaziyette kalmış ve nihâyet düşüp

bayılmıştı. Bu sırada kendisine Cenâb-ı Hakk'ın tevbesini **kabûl** ettiği haberi verilmişti: **«Haydi, çöz ipini.»** demişlerdi.

Fakat Ebûlübâbe: **«Bizzat Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem çözmedikçe, vallâhi çözmem.»** cevâbını vermişti.

Efendimiz iplerini çözdüğü vakit de:

«Tevbemin tamam olabilmesi için, benim o günâhı irtikâb ettiğim kavmimin memleketini terk ve bütün mallarımı fedâ etmekliğim lâzımdır.» dedi.

Fakat cevâben sallallahü aleyhi ve sellem:

«Malının üçte birini tasadduk etmen kâfidir.» buyurdular. Bu ve bundan önceki Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi budur.

29 [**Ey îmân edenler! Eğer Allah Teâlâ'ya** (tâat ederek ve ma'siyeti terk eyliyerek) **ittikâ ederseniz, Allah-ü azîmüşşân** (kalblerinize hidâyet ihsân buyurur) **size iyi ile kötüyü ayırır.** (Bir nûr verir). **Seyyielerinizi örter, ve sizi mağfiret eder. Allah Teâlâ, pek büyük fazl sâhibidir.**]

وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ اَوْ يَقْتُلُوكَ اَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ
وَيَمْكُرُ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ
اٰيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَا اِنْ هٰذَا
اِلَّا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٣١﴾

30 [**Hani kâfirler, seni hapsetmek** (elini kolunu bağlamak) **veyâ katletmek, yâhûd Mekke'den çıkarmak için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar, tuzak kurarlar. Allah Teâlâ da onlara mukâbele eder.** (Nitekim gizlice senin hicretini te'mîn etti. Sonra yine onlara ümid verip Bedir'e çıkardı ve Müslümanları kendilerine pek az gösterdi. Hücûm edip münhezim oldular). **Allah Teâlâ, tuzak kuranlara mukâbele edenlerin en hayırlısıdır.**]

Evs ve Hazrec kabîleleri îmâna geldikten sonra, İslâmiyet, Medîne'de kuvvet bulmuş, yerleşmişti. Akabe Beyatından sonra Resûl-ü Ekrem, ashâbının Medîne'ye hicret etmelerine izin verdi

ve bütün ashâb hicret etti. Mekke'de yalnız Resûlüllah ile Ebû Bekrissıddîk ve Ali bin Ebû Tâlib Hazretlerinden başka kimse kalmadı.

Efendimiz de hicret etmek niyyetindeydi. Fakat izn-i ilâhiyi bekliyordu. Hattâ sâir ashâb gibi hicret etmek isteyen Ebû Bekr'e:

«Sabret umulur ki, Cenâb-ı Hak sana bir arkadaş ihsân eder.» buyurmuştu

Müslümanların hicreti, müşrikleri telâşa düşürdü. Şayed Resûl-ü Ekrem de ashâbının yanına giderse, Medîne'de büyük bir Müslüman kuvveti meydana gelecekti. Kureyş'in Şam ticâret yolunun kapanması tehlikesi vardı. Tedbir almak maksâdiyle Dâ-rün-Nedve'de toplandılar.

Kimi habsedelim, kimi sürelim dedi. Fakat bu teklîflerin hiçbiri münâsib görülmedi. Ebû Cehil:

«O'nu öldürmekten başka çâre yoktur, fakat her kabîleden bir adam bulunmalı ve hepsi birden vurup öldürmeli ki, kaatil belli olmasın. Bu takdîrde Hâşimiler, çâresiz diyete râzı olurlar. Kan da'vâsı kabîleler arasında mahvolur gider.» dedi. Akabinde, verilen kararın icrâsı için adamlar seçildi. Ebû Cehil, Ebû Leheb, Ümeyye bin Half gibi Mekke ileri gelenleri de bu seçilenler arasındaydı. Geceleyin evinde öldüreceklerdi. Binâenaleyh geceyi ve Efendimizin uyumasını beklemeye başladılar.

Cebrâil Aleyhisselâm, hâdiseyi Resûl-ü Ekrem'e haber verdi. Medîne'ye hicret etmek üzere me'zûn ve Ebû Bekrissıddîk'ı da birlikte götürmeye me'mûr olduğunu bildirdi.

Resûl-ü Ekrem, hemen Ali bin Ebû Tâlib Hazretlerini çağırdı. Kendisinde bulunan ba'zı emânetleri O'na verdi:

«Yâ Ali! Ben Medîne'ye gidiyorum. Bu emânetleri sâhiblerine teslîm et. Sonra, sen de durma gel, fakat şimdi benim döşeğime yat ki müşrikler beni yatıyor zannetsinler.» buyurdu. Hazret-i Ali, Resûl-ü Ekrem'in döşeğine yattı ve yeşil hırkasını üzerine örttü.

Hâne-i saâdetin önünde büyük bir kalabalık vardı. Cenâb-ı Peygamber, hemen bir avuç toprak aldı. Yâsîn sûre-i celîlesinin başından وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ Âyet-i kerîmesinin sonuna kadar okuduktan sonra toprağı kapısının önünde bekliyen müşriklerin üzerine saçtı. Ve aralarından geçip gitti. Kör gibi bakıp durdular. Nebî-i Zîşân'ı göremediler.

Aradan bir müddet geçti. Kureyşlilerden biri suîkasdcıların yanlarına geldi: **«Burada ne bekliyorsunuz?»** dedi.

«Muhammed'i bekliyoruz?» dediler.

«Muhammed, üzerinize toprak saçıp, aranızdan kaçıp gideli hayli olmuş, hele bir kılığınıza bakın.» diye onlarla istihzâ etti.

Birbirlerine baktılar. Filhakîka üzerlerinin toz toprak içinde kalmış olduğunu gördüler. Fakat hâne-i saâdetin içine bakıp da Resûl-ü Ekrem'in döşeğinde Hazret-i Ali'nin yattığını görünce;: **«Toz, toprak içinde kalmışız, ama işte Muhammed yatıyor.»** dediler.

Bir müddet de böyle beklediler. Bu sırada Hazret-i Ali kalktı. O zaman neye uğradıklarını bildiler. Ve Hazret-i Ali'den: **«Muhammed nerede?»** diye sordular.

Hazret-i Ali: **«Bilmiyorum!»** diye cevâb verdi.

Resûl-ü Ekrem'in böyle gözden kayboluvermesi Kureyş ileri gelenlerinin pek gücüne gitti. Mekke'yi altüst ettiler. Fakat bir yerde bulamadılar. Buna, çıkası canları pek ziyâde sıkıldı: **«Kim Muhammed'i bulur, getirirse yüz deve veririz.»** diye ilân ettiler.

Bu va'd, Mekke delikanlılarını tahrîk etti. Kılıç ve sopalarla Mekke dışına çıkarak etrafı araştırmaya başladılar.

Resûl-ü Ekrem ise, o gece, saâdethânelerinden ayrılıp gizlendi. Ve her nerede istirâhat ettiyse etti.

Ertesi gün, Ebû Bekrissıddîk (R.A.) Hazretlerinin evine gitti. Ve tarâf-ı Bâri'den hicrete me'zûn olduğunu bildirdi.

Ebû Bekrissıddîk: **«Ben de berâber miyim?»** diye sordu.

Efendimiz (S.A.V.): **«Evet!»** buyurdu.

Bu haber karşısında Ebû Bekrissıddîk'ın memnûniyetten gözleri yaşardı. Ve hemen evindeki develerden birini Resûl-ü Ekrem'e arzetti.

Resûl-ü Ekrem: **«Çok güzel, fakat şimdi hediye kabûl etmem, satın alırım.»** dedi. Ve devenin parasını verdi.

O gün akşama kadar Fahr-i Kâinat, Hazret-i Ebû Bekr'in evinde kaldı. Geceleyin onunla birlikte yola çıktılar. Ve Cebel-i Sevr'e gittiler.

Cebel-i Sevr'de ıssız bir mağara vardı. Oraya girdiler. Derhâl Allah Teâlâ'nın emriyle bir örümcek, mağaranın ağzına ağını gerdi. Ve bir çift yabânî güvercin gelip yumurtladı.

Bu sırada Kureyş'in arayıcıları Sevr Dağının her tarafını dolaştılar. Hattâ Ümeyye bin Half'ın bulunduğu grub, mağaranın ağzına geldi. Birbirlerine: **«Gelin, şu mağarayı da arayalım.»** dediler. Fakat Ümeyye: **«Allah, akıllar versin, orada ne işiniz var? Buraya daha Muhammed doğmadan örümcekler ağ ve güvercinler yuva yapmış!»** dedi. Dönüp gittiler.

Bu sözleri Resûl-ü Ekrem ve Hazret-i Ebû Bekr işitmişlerdi. Hattâ mağara civârına geldikleri vakit, Ebû Bekr pek mahzûn oldu:

«Yâ Resûlallah! Beni öldürürlerse ne gam. Ama, Allah göstermesin, sana bir ziyân erişecek olursa, bütün mü'minlerin helâkine sebeb olur.» dedi. Fakat Resûl-ü Ekrem: **«Üzülme, Allah bizimle berâberdir»** diye onu tesellî etti.

Arayıcılar dönüp gittikten sonra, Ebû Bekr (R.A.):

«Yâ Resûlallah! Eğer içlerinden biri, şöylece önüne bakıverseydi, bizi görürdü.» dedi.

Cevâben Efendimiz (S.A.V.): **«Yâ sen ne zannediyorsun, o iki arkadaş hakkında, ki onların üçüncüsü Allah ola.»** buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekr, mağaraya girdiği vakit bir delik görmüştü. Oradan yılan, çıyan gibi zararlı bir hayvan çıkar da Resûl-ü Ekrem'e zarar verir diye, onu ayağı ile tıkayıp oturmuştu. Resûl-ü Ekrem de ona dayanıp uykuya vardı.

Meğer hakîkaten delikte yılan varmış. Ebû Bekr (R.A.) Hazretlerinin ayağını soktu. Fakat Fahr-i Âlem, uykudan uyanıp da rahatsız olmasın diye, Hazret-i Sıddîk ayağını çekmedi, ama canı yandı, gözlerinden yaş aktı. Ve göz yaşları Resûl-ü Ekrem'in mübârek yüzüne damladı. Uyanan Fahr-i Âlem: **«Ne var, yâ Ebû Bekr?»** diye sordu.

Ebû Bekr: **«Ayağımı bir şey soktu yâ Resûlallah! Ama beis yok. Anam, babam sana fedâ olsun,»** dedi.

Resûl-ü Ekrem kalktı. Yılanın soktuğu yere tükürdü. Derhâl acısı zâil oldu. Ve Hazret-i Sıddîk şifâ' buldu.

Cebel-i Sevr'de bir sürü koyun güden Hazret-i Ebû Bekr'in âzâdlısı, geceleri mağaraya gelerek Kureyş hakkında haberler getirirdi.

Fahr-i Kâinat yâr-i gaarı ile üç gece bu mağarada kaldı. Sonra getirilen develere binerek (Kadîd) denilen mevkie gittiler.

Kadîd'de Ebû Ma'bed'in çadırı önünden geçerlerken, Resûl-ü Ekrem, satın almak üzere: **«Hurma veyâ sâir yiyecek bir şey var mı?»** diye sordu. Ebû Ma'bed çadırda yoktu. Yalnız zevcesi ve Halid Huzaî'nin kerîmesi olan Âtike Ümm-ü Ma'bed çadırda idi: **«Yiyecek hiçbir şeyimiz yok!»** diye cevâb verdi. Resûl-ü Ekrem, bu sırada bir koyun gördü: **«Ya bu nedir?»** diye sordu.

Ümm-ü Ma'bed: **«Zayıf bir koyun, yürümeye tâkati olmadığı için sürü ile gidemeyip burda kalmış.»** dedi.

Resûl-ü Ekrem, koyunu tutup memesini sığadı. **«Bismillâhirrahmânirrahîm»** dedi. Derhâl koyunun sütü geldi. Bir büyük kab

istedi. Koyunu sağdı. Kab doldu. İbtidâ Ümm-ü Ma'bede, sonra orada bulunanlara doyuncaya kadar içirdi. En sonra da kendileri içti. Tekrar sağdı, yine içtiler. Üçüncü def'a yine sağdı ve onu Ümm-ü Ma'bede bıraktı. Sonra kalkıp yâr-i gaarı ile berâber yola revân oldu.

Kısa bir müddet sonra Ebû Ma'bed çadıra geldi. Kab içindeki südü görünce: «**Bu nedir?**» diye sordu.

Zevcesi: «**Vallâhi, buraya bir mübârek zât geldi, şöyle dedi, koyunu böyle sağdı**» diye hâdiseyi tafsilâtiyle kendisine anlattı.

Ebû Ma'bed: «**Bunda bir hikmet var, bu nasıl bir zâttı?**» diye sordu.

Zevcesi: «**Orta boylu, kara kaşlı, kara gözlü ve gayet nûrânî yüzlü bir zâttı.**» diyerek Hilye-i Nebevîyeyi ta'rîf etti.

Ebû Ma'bed: «**Vallâhi, bu senin dediğin zât, Kureyş içinde zuhûr eden Peygamberdir. Eğer burada bulunsaydım, O'na tâbi' olurdum.**» dedi.

Rivâyet edildiğine göre Ümm-ü Ma'bed: «**O koyun Hazret-i Ömer'in hilâfetinde vukû bulan kuraklığa kadar yaşadı. Hiçbir hayvan yiyecek bulamadığı zamanlarda bile biz onu sabah akşam sağardık.**» dermiş.

Resûl-i Ekrem'i ele geçirenlere Kureyş'in yüz deve va'dettiği Benî Müdlic kabîlesi içinde duyulmuş, ve sâhil yolundan iki deve ile dört kişinin geçip gittiği de işitilmişti.

Sürâka bin Mâlik'il-Müdlicî bu yüz deve tamâına düşerek Resûl-ü Ekrem ve yâr-i gaarını ta'kîb etmeye başladı ve Kadîd'den biraz uzaklaşır uzaklaşmaz, onlara yetişti.

Ebû Bekr: «Aman ya Resûlallah, tutulduk!» **diye telâşa düştü.**

Resûl-ü Ekrem: «**Üzülme, Allah bizimle berâber**» diye Hazret-i Sıddîk'ı teselli ederken Sürâka göründü. Fakat atının ayakları dizlerine kadar yere battı. Bunun üzerine: «**Yâ Muhammed! Duâ et kurtulayım. Boynuma borc olsun ki, geriden gelen arayıcıları savup def'ederim.**» diye yalvarmaya başladı.

Hâtim'ül Enbiyâ Hazretleri duâ etti. Cenâb-ı Hak da duâsını kabûl buyurarak Sürâka'yı kurtardı. Sürâka bu veçhile uğramış olduğu belâdan kurtulup yanlarına geldi. Üç gün kimseye bir şey söylemiyeceğini taahhüt etti. Mukâbilinde de, ileride Müslümanlığın gelişeceğini düşünerek, bir amannâme istedi. Resûl-ü Ekrem de deri üzerine bir amannâme yazdırarak Sürâka'ya verdi.

Filhakîka orada kalan Sürâka, Kureyş'in geriden gelen ara-

yıcılarına: **«Ben, buralarını arayıp taradım. Kimseler yok. Başka tarafa bakalım.»** diyerek, onları geri çevirdi.

Mekke'nin fethi senesi, Resûl-ü Ekrem'in Huneyn Gazâsından avdetinde Sürâka elindeki amannâme ile huzûr-u Nebevîye gelmiş ve İslâm ile müşerref ve iltifat-ı Nebevîye nâil olmuştur.

Resûl-ü Ekrem, O'na: **«Yâ Sürekâ! Nasılsın? Kisrâ'nın bileziklerini takınacağın vakit, sanki gözümün önünde gibi görüyorum ki Sürâka, Kisra'nın bileziklerini takınıyor.»** buyurmuştu.

O zamanlar bu sözlerin ma'nâsı gereği gibi anlaşılmamıştı. Fakat Hazret-i Ömer'in hilâfetinde Kisrâ'nın malları iğtinâm olunarak Medîne'ye getirilip de bileziklerini Sürâka takındığı vakit, mu'cizât-ı Muhammediyeden olduğu meydana çıkmıştır.

Resûl-ü Ekrem, yine bu hicret esnasında, yolda bir çobana rastgelip süt istemişti. Çoban: **«Sağılır koyunum yok. Şurada bir keçi var, onun da sütü kalmadı.»** dedi. Hazret-i Peygamber: **«Onu getir!»** buyurdu. Mübârek elini memesinin üzerine koydu. Hemen sütü geldi. Ebû Bekr kalkanını tuttu. Kalkan sütle doldu.

Çoban: **«Sen kimsin? Ben senin gibi adam görmedim. Aman, bana kendini bildir.»** diye yalvardı. Fahr-i Kâinat: **«Kimseye duyurmazsan söyliyeyim.»** buyurdu. Çoban da kimseye söylemiyeceğine söz verdi.

Fahr-i Âlem: **«Muhammed Resûlüllah dedikleri benim.»** dedi.

«Hani şu Kureyş'in dininden dönen kişi dedikleri sen misin?»

Fahr-ı Kâinat: **«Elbette onlar öyle söylerler!»**

Çoban: **«Ben şehâdet ederim ki, sen hak Peygambersin, senin yaptığını kimse yapamaz. Meğer ki Peygamber ola. Ben, seninle berâber giderim.»** dedi.

Resûl-ü Ekrem: **«Hayır, şimdi olmaz, zuhûrumu haber aldığın vakit gel»** buyurdu. Ve yollarına devâm etti.

Ebû Bekrissıddîk Hazretleri, çok kere Şam'a gidip geldiği için yol üzerinde O'nu tanıyanlar çoktu: **«Bu önündeki kimdir?»** diye soranlara **«Kılavuzdur, bana yol gösterir»** diye cevâb verirdi.

Bu sırada Zübeyr ibn-i Avvam (R.A.) Şam kâfilesiyle Medîne'den çıkıp Mekke'ye gelirken yolda, onlara rastgeldi. Resûl-ü Ekrem ile yâr-i gaarına beyaz ve yeni câmeler giydirdi. Bilâhare o da , işlerini tesviye ettikten sonra Medîne'ye hicret etmişti.

Resûl-ü Ekrem'in Mekke'den çıktığı evvelce Medîne'de duyulmuş olduğu için, Müslümanlar birkaç günden beri sabahları Medîne dışına çıkarak sıcak basıncaya kadar teşrîf-i Nebevîye muntazır olurlardı.

Yine bir Pazartesi çıkıp, sıcak basıncaya kadar beklemişler, sonra geri dönmüşlerdi. Bir iş için evinin damına çıkan bir Yahûdî, uzaktan Resûl-ü Ekrem ile yâr-i gaarının, beyaz câmelere bürünmüş oldukları hâlde gelmekte olduklarını gördü.

«İşte istediğiniz geliyor!» diye Müslümanlara müjdeledi. Hemen silâhlanıp istikbâline koştular, ki Nübüvvet-i Muhammediyenin on dördüncü yılı Rebiulevvel ayının ilk günleri idi.

Pek sıcak bir gündü. Ve Resûl-ü Ekrem yorgundu. Medîne'nin bir saat uzağındaki Kubâ mevkiine indi. Ve birkaç gün Kubâ'da kalmaya karar verdi.

Resûl-ü Ekrem'in Kubâ'ya gelişlerinde Ensâr-ı Kirâm, hep gelip kendilerini tebrîk ettikleri sırada, Medîne'nin en mâhir ve meşhûr şâiri Hassân bin Sâbit (R.A.) Hazretleri de teşrîf-i Nebevîye dâir güzel bir kaside-i medhiye söyledi.

Hazret-i Ali kerremallahü veche, Resûl-ü Ekrem'den sonra üç gün daha Mekke'de kaldı. Kendisine bırakılmış olan emânetleri sâhiblerine teslîm etti. Müteakıben, O da Resûl-ü Ekrem'e iltihâk etti.

Kubâ'da, Müslümanların ilk mescidini binâ buyurduktan sonra bir Cum'a günü, Fahr-i Kâinat sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz, develerine bindi ve yüz kadar ashâbiyle birlikte Medîne'ye girdi.

Hazret-i Muhammed'in hicreti Medîne'lileri pek sevindirdi. Bu tarihten i'tibâren İslâmiyet bütün hızıyla gelişmeye başladı. O kadar ki kısa bir zaman sonra müşriklerle muhârebe edebilecek derecede kuvvetlendi.

31 [**Onlara âyetlerimiz okunduğu zaman: «İşittik, şâyet diliseydik, biz de bunun gibi söylerdik. Bu, eskilerin safsatalarından başka bir şey değildir.» demişlerdi.**]

İbn-i Abbas (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, bu Âyet-i celîle, Benî Abdüddâr'dan Nadr ibn-i Hâris hakkında nâzil olmuştur. Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, eskilerin kıssalarını zikrettiği zaman, Nadr: **«Dilesem, ben de bunun benzerini söylerdim. Bu, geçen milletlerin Kitablarında yazdıklarından başka bir şey değildir.»** demişti. Osman bin Ma'zûn: **«Muhammed'in söylediği haktır»** demiş. Nadr: **«Benim söylediğim de haktır.»** diye cevâb vermişti. Bunun üzerine Osman: **«Muhammed, lâ ilâhe illâllâh, diyor»**

demiş, bunu da Nadr: «Ben de, lâ ilâhe illâllâh, diyorum» diye karşılamıştı.

وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا
هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ
اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
وَاَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

32 [Bir vakit de: «Yâ Rab! Şâyed bu Kur'ân, hak ve senin tarafından inzâl olunmuşsa, gökten üzerimize taş yağdır veyâ daha elîm bir azâb gönder.» demişlerdi.]

33 [Yâ Muhammed! Sen içlerinde iken Allah Teâlâ, onlara azâb edecek değildir. Aralarında istiğfâr edecekler varken Allah Teâlâ, onlara azâb etmez.]

وَمَا لَهُمْ اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا اَوْلِيَاءَهُ اِنْ اَوْلِيَاؤُهُ اِلَّا الْمُتَّقُونَ
وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

34 [(Sen aralarından çıktıktan sonra) Allah Teâlâ, onlara neden azâb etmesin? Mü'minleri Mescîd-i Harâm'ı tavâf etmekten menediyorlar. Halbuki onun mütevellileri değillerdir. (Onun hizmetine ehil ve lâyık değildirler). Ona ehîl olanlar ancak müttekîlerdir. Fakat pek çoğu bunu bilmezler.]

35 [**Onların Beyt'ullah huzûrundaki namazları ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir. (Ey kâfirler!) Artık küfrünüz yüzünden (katil ve esâret) azâbını tadın.**]

Müşrikler, kadın, erkek Beyt'ullah'ı, çırılçıplak, ıslık çalarak ve el çırparak tavâf ederlerdi.

Mukatil'in beyânına göre; Peygamber (S.A.V.), Mescîd-i Harâm'da namaz kılarken, Benî Abdiddâr kabîlesinden iki kişi sağında durup ıslık çalar; iki kişi de solunda durup el çarpar ve namazını bozdurmaya çalışırlarmış. Hâl böyle olunca, Bedir'de kendilerine:

«Küfrünüz sebebi ile katil ve esâret azâbını tadın!» denilmiştir.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ
تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
إِلَى جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ
وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا
فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾

36 [**O kâfirler ki, insanları Allah yolundan alıkoymak için mallarını infâk ederler. Onu (yakında) yine sarfedecekler. (Ama) sonra hasret ve nedâmet duyacaklar. Nihâyet mağlûb olacaklar. Küfürlerinde ısrâr edenler, toplanıp, Cehennem'e sevkedileceklerdir.**]

Bu Âyet-i Kerîme, müşriklerden iki kimse hakkında inmiştir. Bedir harbinde bunların ikisi de hergün onar deve boğazlayarak askerine yedirirlermiş. Yâhûd kervan sâhibleri hakkında inmiştir. Müşrikler, onlara:

«Siz de, şu malınızı Muhammed'in harbine sarf edin! Belki intikamımızı alırız.» demişlerdi.

37 [Tâ ki, Allah Teâlâ, habîs (kâfir) i, temiz (mü'min) den fark ve temyîz etsin. Ve habîsi birbiri üstüne koysun da, biriktirip, topunu birden Cehennem'e atsın. İşte bunlar husrânda kalanlardır. (Mallarında ve nefislerinde ziyân edicilerdir).]

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ
يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَاتِلُوهُمْ
حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا
فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

38 [(Yâ Muhammed!) O küfür edenlere de ki: «Şirk (ve sana adâvet) ten vazgeçerlerse, geçmiş günâhlarını mağfiret ederiz. Şâyet yine adâvet ve küfre avdet ederlerse, muhakkak ki, kendilerinden önceki ümmetler hakkında tatbîk edilen kanûn-ı ilâhi, bunlar hakkında da tatbîk edilecektir.]

39 [Hiçbir fitne (küfür, şirk) kalmayıncaya, dîn, tamâmiyle Allah Teâlâ'nın oluncaya kadar, onlarla cihâd edin. Eğer vazgeçerlerse, her hâlde Allah-ü azîmüşşân amellerini görür. (Ve ona göre ecirlerini verir.)]

40 [Şâyed İslâm'dan yüz çevirir de, vazgeçmezlerse, (korkmayın) bilin ki Allah Teâlâ, Mevlânızdır. O, ne güzel Mevlâ, ne güzel yardımcıdır.]

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ
إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

41 [**Bilin ki, ganîmet olarak aldığınız her hangi bir şeyin beşte biri Allah Teâlâ'nın, Resûlünün, hısımların, yetîmlerin, yoksulların, yolcunundur. Eğer Allah Teâlâ'ya, hak ile bâtılın ayrıldığı gün, iki ordunun çarpıştığı (Bedir) günü, kulumuz Muhammed'e inzâl ettiğimiz âyetlerimize îmân etmişseniz (bu taksîme kanaat edin). Allah-ü azîmüşşân, her şeye Kaadirdir.**]

Cumhûr-u ulemâya göre; burada Allah'ın zikredilmesi ta'zîm içindir. Yânî, ganîmetin hepsi Allah'ındır; bu zikredilen yerlere verilir. Hükmü bâkîdir. Yalnız Resûlün hissesi, Peygamber (S.A.V.)'in hayâtında sarf ettiği yerlere verilir. Bir kavle göre, O'nun hissesi hükümdâra; bir kavle göre, âyette zikredilen dört sınıfa verilir.

Ebû Hanîfe'ye göre; Resûl'ün ve hısımlarının hisseleri, Peygamber (S.A.V.)'in vefâtı ile sâkıt olmuştur. Binâenaleyh, ganîmetin hepsi, kalan üç sınıfa verilir.

İmâm Mâlik: **«Bu iş, hükümdârın re'yine kalmıştır. En mühim gördüğüne sarf eder.»** demiştir.

Ebûl-Âliye'ye göre; beşte bir ,altı hisseye bölünür. Allah'ın hissesi, Kâ'be'ye verilir.

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.), beşte birden Kâ'be için bir tutam alır, kalanını beş sınıfa taksîm edermiş. Bir kavle göre; Allah'ın hissesi Beyt'ül-mâl'indir. Ba'zıları, bunun Resûlün hissesine katılacağını söylemişlerdir.

Hısımlardan murâd: Benî Hâşim ile Benî Muttalib'dir. Peygamber (S.A.V.)'in hısımlar hissesini bu iki sınıfa taksîm ettiği rivâyet olunmuştur. Yalnız Hâşimoğullarına verileceğini söyleyenler olduğu gibi, bütün Kureyş'e; fakîrine, zenginine verileceğini söyleyenler de vardır. Yetîm, yoksul ve yolculardan murâd da onlardan olanlardır.

Ganîmetin beşte dördü, o harbe iştirâk edenlere verilir. Süvâriye üç, piyâdeye bir hisse verilir. **Sevrî, Evzâî, Mâlik, Şâfiî ve Ahmed buna kaaildirler.** Ebû Hanîfe'ye göre, süvâriye iki, piyâdeye bir hisse verilir.

إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى
وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَاخْتَلَفْتُمْ

فِي الْمِيعَادِ وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ
مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ
وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾

42 [O vakit siz Medîne'ye yakın (kumluk ve susuz) bir yerde idiniz. Onlarsa Medîne'den uzak bir kenarda (sulak bir yerde) idiler. Kervan ise, sizden daha aşağıda (sâhil tarafında) idi.]

Yânî, düşman kuvvetli ve siz zayıftınız.

[Şâyed onlarla muayyen bir yerde buluşmak üzere sözleşmiş olsaydınız (kendi vaziyetinizle düşmanın kuvvetini bildikten sonra) muhakkak ki cenk va'desinde ihtilâfa düşerdiniz. Fakat, Allah Teâlâ, mukadder bir emri yerine getirmek için sizi (mîadsız) topladı. Tâ ki helâk olan âşikâr bir hüccetle helâk olsun, diri kalan da âşikâr bir hüccetle hayâtta kalsın. Hiç şübhesiz, Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Alîm'dir.]

إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا
وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ
اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾

43 [Hani Allah Teâlâ uykunda sana müşrikleri az göstermişti. Şâyed onları çok göstermiş olsaydı, mutlak bozulacak, cenk husûsunda tereddüd ve münâzaa edecektiniz. Fakat Allah-ü Teâlâ, sizi nizâ ve tereddüdden sâlim kıldı. Şübhe yok ki, O, göğüslerde olanı hakkıyle bilir.]

وَاِذْ يُرِيكُمُوهُمْ
اِذِ الْتَقَيْتُمْ فِي اَعْيُنِكُمْ قَلِيلاً وَيُقَلِّلُكُمْ فِي اَعْيُنِهِمْ
لِيَقْضِيَ اللّٰهُ اَمْرًا كَانَ مَفْعُولاً وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ
الْاُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا
وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾

44 [**Hani, Allah Teâlâ düşmanla karşılaştığınız zaman, onları sizin ve sizi onların gözlerinde azaltıyordu. Tâ ki** (İslâm'ı izâz ve kâfirleri zelîl kılmak husûsundaki) **mukadder olan emrini yerine getirsin. Bütün işler Allah Teâlâ'ya rücû' eder.**]

Mü'minlerin gözünde müşrikler azdı. Hattâ İbn-i Mes'ûd (R. A.) yanındakine: «**Onların kaç kişi olduklarını tahmîn ediyorsun?**» diye sorduğunda arkadaşı: «**Yüz kişi!**» diye cevâb vermiş. İbn-i Mes'ûd: «**Benim gözümde yetmişden fazla değildirler.**» demiştir.

Müşrikler de mü'minleri az görmüşlerdi. Hattâ Ebû Cehil ile arkadaşları: «**Muhammed ve arkadaşları bir deveye yem olacak kadardır. İmdi onları öldürmeyin! Hepsini tutup, bağlayın!**» demişlerdi. İki tarafın biribirlerine az görünmesi harbe cesâret etsinler diyedir.

45 [**Ey îmân edenler! Harb eden bir düşman topluluğu ile karşılaştığınız vakit, sebât edin ve Allah Teâlâ'yı çok anın.** (O'na duâ edin, yardımını dileyin). **Tâ ki felâh bulasınız** (muzaffer olasınız).]

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ
رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا
كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾

46 **[Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin. Birbirinizle nizâ etmeyin. Sonra içinize korku ve za'af düşer. Nusret ve devletiniz gider. Ve sabredin. Zîrâ Allah Teâlâ, sabredenlerle berâberdir.]**

47 **[Memleketlerinden çalım satarak, halka gösteriş yaparak çıkanlar ve onları Allah Teâlâ'nın yolundan (Hak Dîninden) menedenler gibi olmayın. Halbuki Allah-ü azîmüşşân, onların bütün işlediklerini ilmi ile kuşatmıştır.]**

Rivâyete göre; Mekkeliler kervanlarını korumak için Cuhfe'ye vardıklarında Ebû Süfyan'ın adamı gelmiş. Ve: **«Kervân selâmetle geliyor. Geri dönün!»** demiş. O zaman Ebû Cehil, şunları söylemiş:

«Vallâhi dönmeyiz! Bedr'e kadar gider; şarablar içeriz; şarkıcılar dinleriz. Ve Arablardan bize gelenlere yemekler yediririz!»

Bedr'e vardıklarında dedikleri olmuş.

İşte mü'minlere bunlar gibi şımarık ve riyâkâr olmamaları, ehl-i takvâ olmaları emir buyurulmuştur. Çünkü; bir şeyi yasak etmek onun zıddını emir demektir.

وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ
لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَاءَتِ
الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَ
رَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾

48 **[O zaman Şeytan, onların amellerini süslemiş: «Bugün insanlar içinde size galebe edecek yoktur. Ve ben, sizin yardımcınızım» demişti.]**

[Fakat, vaktâ ki iki ordu birbirini gördü: (Baktı ki semâdan Melekler iniyor, onlara mukâvemet mümkün değil) **arkasını dönüverdi: «Ben, sizden kat'iyen uzağım, zîrâ sizin göremiyeceğiniz şeyleri görüyorum. Ben, Allah Teâlâ'dan korkarım** (beni helâk eder)**. Allah-ü azîmüşşân'ın ikaabı çok şiddetlidir.» dedi.]**

إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هَٰؤُلَاءِ
دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾
وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ
وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾

49 [**Hani münâfıklar ve kalblerinde hastalık olanlar: «Mü'minleri, dînleri aldattı» diyorlardı. Halbuki kim Allah Teâlâ'ya tevekkül ederse, şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

Kalblerinde hastalık olanlardan maksâd: Kureyş'ten Müslümanlığı kabûl etmiş ve fakat henüz îmânları kuvvetlenmemiş olan kimselerdi. Bunlar akrabâlarının tazyîki ile Mekke'de kalmışlar, Medîne'ye göç etmemişlerdi. Zorla iştirâk ettikleri Bedir'de Müslüman ordusunun azlığına bakarak büsbütün şübheye düşmüşler ve irtidâd etmişlerdi. **«Mü'minleri, Dînleri aldattı.»** diyen de bunlardı. Maamafîh, hepsi Bedir'de katledilmişlerdi.

50 [Bedir'de yâ Muhammed!) **katlolunan kâfirlerin Melekler canlarını** alırken (ateşten değneklerle) **yüzlerine ve arkalarına vurarak: «Tadın yakıcı ateş azâbını!»** (bu azâb, Cehennem'in mukaddimesidir) **dediklerini görmeliydin!..**]

ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ
أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾ كَدَأْبِ آلِ
فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ فَأَخَذَهُمُ
اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

51 [**Bu vuruş, bu azâb takdîm ettiğiniz küfür ve ma'siyetler sebebiyledir. Allah Teâlâ, kullarına** (azâbla) **zulmedici değildir.**]

52 [(Kâfirlerin bu) âdetleri, âl-i Fir'avn ve ondan önce geçen kâfirlerin âdetleri gibidir, ki Allah'ın âyetlerini tekzîb etmişlerdi de, O da onları, günâhları yüzünden cezâlandırmıştı. Allah-ü azîmüşşân, çok kuvvetlidir ve ikaabı pek şiddetlidir.]

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً اَنْعَمَهَا عَلٰى قَوْمٍ حَتّٰى
يُغَيِّرُوا مَا بِاَنْفُسِهِمْۙ وَاَنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌۙ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ اٰلِ
فِرْعَوْنَۙ وَالَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْۜ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ فَاَهْلَكْنَاهُمْ
بِذُنُوبِهِمْ وَاَغْرَقْنَا اٰلَ فِرْعَوْنَۚ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِم۪ينَ ﴿٥٤﴾

53 [Onlara bu ukûbet şu sebebdendir: Allah Teâlâ, bir kavme in'âm ettiği ni'meti, o kavim, nefislerinde olanı değiştirinceye kadar değiştirici değildir. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Semi' ve Alîm'dir.]

54 [Tıpkı âdetleri Âl-i Fir'avn ve onlardan önceki kâfirlerin âdetleri gibi ki, Rableri celle şânüh'ün âyetlerini tekzîb etmişlerdi de, Biz de onları küfürleri ve isyânları yüzünden helâk etmiştik. Ve Âl-i Fir'avn'u suda boğmuştuk. Hepsi nefislerine zulmedenlerdi.]

اِنَّ شَرَّ الدَّوَٓابِّ عِنْدَ اللّٰهِ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَۚ
﴿٥٥﴾ اَلَّذ۪ينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ ف۪ي كُلِّ
مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَاِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ
بِهِمْ مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

55 [Yeryüzünde yürür hayvanların en şerlisi, küfürlerinde ısrâr eden kâfirlerdir. Onlar, îmâna gelmezler.]

56 [Onlar, her def'asında ahidlerini bozan, muâhede ettiğin

kimselerdir. (Ahidlerini nakzederken Allah Teâlâ'dan) **korkmazlar.**]

Bunlar, Kurayza Yahûdîleri idi. Resûl-ü Ekrem'in düşmanları ile dostluk etmiyeceklerine ahdetmişlerdi. Fakat, Bedir'de, müşriklere silâh verdiler. Sonra unuttuk, hatâ ettik, diyerek ahidlerini yenilemişken, Handek Gazvesinde Ebû Süfyan'la ittifâk etmiş ve ahidlerini yine nakzeylemişlerdi.

57 [Yâ Muhammed!) **Onları harbde ele geçirdiğin zaman, kendilerine vereceğin cezâ ile arkalarındakini korkut, ki ibret alsınlar** (ahidlerini nakzetmekten sakınsınlar.)]

وَاِمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ
خِيَانَةً فَانْبِذْ اِلَيْهِمْ عَلٰى سَوَاءٍ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ﴿٥٨﴾
وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾

58 [**Şâyed, bir kavmin** (ahdini nakzedeceğini hisseder) **hıyânetinden endîşe edersen** (savaş etmezden önce) **münâsebetini kestiğini, ahdini bozduğunu kendilerine bildir, ki iki taraf müsâvî olsun. Allah Teâlâ,** (ahdini nakzeden) **hâinleri sevmez.**]

59 [**O küfredenler, azâbımızdan kurtulacaklarını zinhâr zannetmesinler. Onlar, bizi âciz kılamazlar.**]

وَاَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ
بِهِ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمْ
اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ يُوَفَّ
اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَاِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا
وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦١﴾

60 [Onlara (düşmanlarınıza) karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet (harb techizâtı) ve cihâd için bağlı ve besili atlar hazırlayın, ki Allah Teâlâ'nın düşmanını, sizin düşmanınızı ve bunlardan başka sizin bilmediğiniz ve fakat Allah Teâlâ'nın bildiği diğerlerini korkutasınız.]

[Allah yolunda ne ki harcederseniz, onun mükâfatı size tamâmen ödenir ve aslâ haksızlığa uğramazsınız.]

61 [Şâyed onlar sulha meylederlerse, sen de meylet. Ve Allah Teâlâ'ya tevekkül eyle, Allah-ü azîmüşşân, onların sözlerini işitici ve niyyetlerini bilicidir.]

وَاِنْ يُر۪يدُٓوا اَنْ يَخْدَعُوكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ هُوَ الَّذ۪ٓي اَيَّدَكَ
بِنَصْرِه۪ وَبِالْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٦٢﴾ وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ اَنْفَقْتَ مَا ف۪ي
الْاَرْضِ جَم۪يعاً مَٓا اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ اَلَّفَ بَيْنَهُمْ
اِنَّهُ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٦٣﴾

62 [Şâyed onlar, seni aldatmak isterlerse Allah Teâlâ'nın nusreti sana kâfidir. Odur ki, seni nusretiyle ve mü'minlerle takviye etti.]

63 [Ve mü'minlerin kalblerini te'lîf eden Odur. (Birbirleriyle tek bir nefis gibi oldular, karşılıklı düşmanlıkları o dereceye gelmişti ki) yeryüzünde ne varsa hepsini harcetsen, yine onların kalblerini te'lîf edemezdin. Fakat Allah Teâlâ, beyinlerini te'lîf buyurdu. Allah-ü azîmüşşân, Azîz ve Hakîm'dir.]

Evs ve Hazrec kabîleleri arasında yüzyirmi yıldan beri devam eden düşmanlık, Müslümanlık sâyesinde unutuluvermiş, kin ve adâvet, yerini sevgiye terk etmişti.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٦٤﴾

64 [Yâ Muhammed! Allah Teâlâ, sana ve sana tâbi' olan mü'minlere kâfidir.]

Bu âyet-i kerîme, Bedir'de, taraflar muhârebeye başlamadan önce Beydâ'da nâzil olmuştur.

Mekke'de otuzüç erkek ve altı kadından sonra Hazret-i Ömer (R.A.)'in 40 ıncı olarak İslâmiyeti kabûl etmesi üzerine nâzil olduğu da rivâyet edilirse de birinci rivâyet daha kuvvetlidir.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ
الْمُؤْمِن۪ينَ عَلَى الْقِتَالِۜ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ
يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِۚ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفًا مِنَ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

65 [Yâ Muhammed! Mü'minleri cihâda teşvîk et.]

[Ey mü'minler! İçinizden sabredici yirmi kişi bulunursa, ikiyüz kişiye galebe edersiniz.]

[Şâyed yüz kişi olursa, kâfirlerden binini yenersiniz. Zîrâ, onlar, Allah Teâlâ'yı ve Son Günü bilmez, idrâksiz bir kavimdirler.]

اَلْاٰنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ
وَعَلِمَ اَنَّ ف۪يكُمْ ضَعْفًاۜ فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ
يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِۚ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُٓوا اَلْفَيْنِ
بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِر۪ينَ ﴿٦٦﴾

66 [Şimdi Allah Teâlâ, za'fınız olduğunu bildiği için, yükünüzü hafifletti. Eğer içinizde sabredici yüz kişi olursa, iki yüz kişiye gaalib olur. Ve eğer bin olursa, Allah Teâlâ'nın izniyle, ikibin kişiyi yener. Allah-ü azîmüşşân, sabredenlerle berâberdir.]

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَكُونَ لَهُ
اَسْرٰى حَتّٰى يُثْخِنَ فِي الْاَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ
يُرِيدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللّٰهِ
سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا
مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٩﴾

67 **[Bir Peygamber için yeryüzünde, İslâm azîz, kâfir zelîl oluncaya kadar, katletmeyip esîrlerden fidye alması lâyık değildir.]**

[(Ey mü'minler!) **Siz, geçici dünyâ malını istiyorsunuz. Halbuki Allah Teâlâ, sizin için Âhiret sevâbı kazanmanızı ister. Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.]**

68 **[Eğer Levh-i Mahfûz'da, ictihâdında hatâ edene ikaab olunmayacağı yazılmış olmasaydı, aldığınız fidyeye karşılık size pek büyük bir azâb erişirdi.]**

Bedir Gazvesini anlatırken kaydettiğimiz gibi, Cenâb-ı Peygamber alınan esîrlere tatbîk edilecek muâmele hakkında ashâbının re'ylerine mürâcaat etmişti. Hazret-i Ömer ile Sa'ad bin Muâz hepsinin boyunlarının vurulmasını, Hazret-i Ebû Bekrissıddîk (R.A.) ise, fidye alınarak serbest bırakılmalarını teklif eylemişti. Neticede fidye alınması kararlaştırıldı. Nâzil olan bu âyet-i kerîmeler üzerine Resûl-ü Ekrem:

«Şâyed bu sebeble azâb indirilmiş olsaydı, Ömer'le Sa'ad bin Muâz'dan gayrisi bu azâbdan kurtulmuş olmazdı.» buyurmuşlardır.

69 **[Artık elde ettiğiniz ganîmetleri helâl ve pâk olarak yiyin ve Allah Teâlâ'dan sakının. Şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.** (Günâhlarınızı mağfiret etti. Sizi esirgeyip, aldığınızı mübâh kıldı.) **]**

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي
قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ
مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

70 [**Yâ Muhammed! Elinizdeki esîrlere de ki: «Eğer Allah Teâlâ'nın ezelî ilmine göre, kalblerinizde îmân ve ihlâs varsa O, sizden alınan fidyelerden hayırlısını size verir ve günâhlarınızı mağfiret eder. Allah Teâlâ, Gafûr'dur, Rahîm'dir.** (Tevbenizi kabûl ve sizi İslâm'a hidâyet eyler).]

Bu âyet-i kerîme, Bedir'de esir düşen Abbas bin Abdülmuttalib hakkında nâzil olmuştu.

Bilindiği gibi Cenâb-ı Peygamber, Abbas'tan kendisininki ile birlikte yeğenleri Ukayl bin Ebû Tâlib ve Nevfel bin Hâris'in de fidyelerini vermesini istemişti. Abbas, evvelâ bu isteği kabûl etmek istememiş, fakat bilâhare vermeye mecbûr olmuştu.

Abbas (R.A.) şöyle dermiş:

«Bu âyet-i kerîmede beyân buyurulduğu vecihle, Hak Teâlâ bana o fidyeye bedel yirmi köle verdi ki, her biri çok mal ile ticâret ederler. Onların en kıymetsiz olanı benim verdiğim 20 okiyyenin yerine 20.000 dirhemle ticâret eder. Bir de bana Zemzemi verdi ki, o bana bütün Mekke'lilerin mallarından daha makbûldür. Va'd edilen mağfireti ise beklemekdeyim.»

71 [**Şâyed esîrler, seninle ettikleri ahdi nakzederlerse Onlar, daha önce Allah Teâlâ'ya hiyânet etmişlerdi de O, sana kendilerine karşı kudret ve imkân vermişti. Allah-ü azîmüşşân Alîm ve Hakîm'dir.**]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولٰئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُمْ مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُوا
وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ إِلَّا عَلٰى قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾

72 [**Onlar** (o Muhâcirîn) **ki îmân ettiler,** (Allah Teâlâ ve Resûlü için) **vatanlarından hicret ettiler ve Allah yolunda malları ve nefisleriyle cihâd ettiler ve onlar** (o Ensâr) **ki** (Muhâcirîne) **yer verip** (düşmanlarına) **karşı yardım ettiler, işte onlar,** (mîrâsta) **birbirlerinin velîleridir.**]

[**Îmân edip de hicret etmiyenler üzerinde ise, hicret edinceye kadar, hiçbir velâyetiniz yoktur.**]

[**Bununla berâber, Dîn uğrunda sizden yardım isterlerse, onlara yardımda bulunmanız vâcib olur. Meğer ki, yardım isteğinde bulundukları kavim ile aranızda bir muâhede bulunmuş olsun.** (Bu takdîrde, o kavmin aleyhine yardımınız câiz olmaz. Zîrâ ahdiniz kıtâle mânidir). **Allah Teâlâ, işlediklerinizi görür.**]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ
تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾

73 [**Kâfir olanlar da birbirlerinin yardımcılarıdır. Eğer emrolunduğunuz gibi yapmazsanız,** (birbirinize dostluk göstermez, muâvenet ve müzâheret etmezseniz) **yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesâd olur.**]

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا
فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَالَّذِينَ اٰوَوْا وَنَصَرُوا اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَاُولٰٓئِكَ مِنْكُمْ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ بَعْضُهُمْ
اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٥﴾

74 **[O kimseler ki, îmân edip hicret ettiler ve Allah yolunda mallariyle ve nefisleriyle cihâd ettiler. Ve o kimseler ki yer verip yardım ettiler. İşte hakkiyle mü'min olanlar bunlardır. Onlar için** (günâhlarına) **mağfiret ve kerîm bir rızık vardır.]**

75 **[Onlar ki, sonradan** (Hudeybiye sulhünden sonra) **îmân edip hicret ve sizinle birlikte cihâd ettiler. Onlar da sizdendir.]**
[Levh-i Mahfûz'a göre (veyâ Allah'ın hükmünce) **hısımlar** (mîrâsta) **birbirlerine daha yakındırlar. Şübhe yok ki Allah Teâlâ, her şeyi hakkiyle bilir.]**

——— • ———

9 — TEVBE SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur. 129 âyettir.

بَرَٓاءَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ٓ اِلَى الَّذ۪ينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَۜ ﴿١﴾
فَس۪يحُوا فِي الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۙ وَاَنَّ اللّٰهَ
مُخْزِي الْكَافِر۪ينَ ﴿٢﴾ وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ٓ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ
الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَر۪ٓيءٌ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ وَرَسُولُهُۜ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ
خَيْرٌ لَكُمْۚ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُٓوا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللّٰهِۜ وَبَشِّرِ الَّذ۪ينَ
كَفَرُوا بِعَذَابٍ اَل۪يمٍۙ ﴿٣﴾

1 [**Bu, müşriklerden muâhede yaptığınız kimselere karşı, Allah Teâlâ ve Resûlünden berâettir.** (Bir ihbâr ve ihtârdır).]

Resûl-ü Ekrem sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz, Tebûk Gazvesine çıktıkları zaman, müşrikler, Benî Damure ve Benî Kinâne müstesnâ, Resûlüllah ile yaptıkları muâhedeleri bozmuşlardı.

Bu ve müteakib âyet-i kerîmeler bu sebeble nâzil olmuş ve **ahidlerini** bozan müşriklerle yapılan muâhedeler feshedilerek **kendilerine** dört aylık bir mühlet verilmiştir.

Bu sûre-i celîlenin diğer sûrelerden farkı; başında Besmele-i şerîfenin bulunmayışıdır. Sebebi de: **Ashâb-ı Kirâm arasında, En-**

fâl Sûresinin devâmı mı, yoksa müstakil bir sûre mi olduğunun ihtilâflı bulunmuş olmasıdır.

Hazret-i Osman bin Affan (R.A.):

«Enfâl sûresinin sonunda ve bu sûrenin başında kâtib bendim. Resûlüllah, bana Besmele yaz diye emretmedi. Enfâl sûresinin devâmı mıdır, değil midir bilmem.» demiştir.

Hazret-i Ali Kerremallâhü veche'nin de: **«Tevbe sûresi harp hakkındadır, Besmele ise, amân ve rahmettir. Bu i'tibârla terk edilmiştir.»** dediği rivâyet edilir. **Buhârî'nin, Berâ'dan rivâyetine göre; bu sûre en son inen sûredir.**

2 [(Yâ Muhammed! Onlara de ki: Ey müşrikler!) **Yeryüzünde dört ay istediğiniz yerde** (emniyetle) **gezin.**]

[**Bilin ki siz, Allah Teâlâ'yı** (gerçi imhâl ederse de) **âciz bırakacak değilsiniz. Allah-ü azîmüşşân, kâfirleri rüsvây edicidir.**]

Verilen bu dört aylık müddet; Hicretin dokuzuncu yılı Zilhiccesinin sonundan Rebiulâhır'ın sonuna kadardı. O sene, sallallâhü aleyhi ve sellem, Tebûk Gazvesinden avdet buyurduktan sonra, Hazret-i Ebû Bekrrissıddîk (R.A.)'ı Emîr-i Hacc ta'yîn etmişlerdi. Hazret-i Sıddîk'ın hareketini muteakib, bu sûre-i celîle nâzil olmuş ve Cenâb-ı Peygamber, Hazret-i Ali Kerremallahü veche'yi, Adba adlı devesine bindirerek, sûreyi müşriklere okumak üzere Mekke-i Mükerreme'ye göndermişti. Terviyeden önce Hazret-i Sıddîk, Hacc hutbesini irâd ve Hacc menâsîkını ta'lîm etmiş, Hazret-i Ali de Kurban Bayramının birinci günü, Akabe Cemresi yanında: **«Ey nâs! Ben, size Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin elçisiyim.»** diye başlıyan bir hutbe irâd ederek, sûre-i celîlenin ibtidâsından itibâren otuz ve bir rivâyete göre kırk âyet okumuştu.

Hutbesinin sonunda da halka:

«Bu seneden sonra, Beyt'i şerîfe hiçbir müşrik yaklaşmıyacak, Beyt'i kimse çıplak tavâf etmiyecek. Mü'min olandan başkası Cennet'e girmiyecek ve nakzedilmiyen muâhedelerin hükmü, müddetlerinin sonuna kadar bâki' kalacak.» diye tebligatta bulunmuştu.

3 **[Ve bu, Allah Teâlâ ve Resûlünün Hacc-ı Ekber günü halka ilâm ve beyânıdır ki, Allah Teâlâ ve Resûlü artık müşriklerin ahidlerinden berîdir.]**

Hacc-ı Ekber Günü; Arefe ve bir rivâyete göre, Kurban Bayramı günüdür. Ba'zılarına göre de, Umre, Hacc-ı Asgar, farz olan Hacc da, Hacc-ı Ekber'dir.

[Eğer (küfürden ve gadirden) tevbe ederseniz, hakkınızda hayırlı olur. Yüz çevirirseniz, bilin ki, Allah Teâlâ'yı âciz bırakacak değilsiniz. Kâfir olanlara elîm bir azâb müjdele.]

إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ
لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ
عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ
الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ
وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ

4 [Ancak muâhede yaptığınız müşriklerden, bilâhare, şartlarına (tamâmen riâyet ederek) hiçbir eksiklik yapmamış ve (düşmanlarınıza) aleyhinizde yardım ve müzâherette bulunmamış olanlar müstesnâ. Onların, müddetleri sona erinceye kadar, ahidlerini tamamlayın. Her hâlde Allah Teâlâ, ahidlerini nakzetmekten sakınanları, ahdine vefâ edenleri sever.]

وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾
وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ
اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

5 [O harâm olan aylar çıktıktan sonra artık, müşrikleri nerede bulursanız öldürün, esir alın, hapsedin. Ve bütün geçit yollarını tutun.]

[Eğer (şirkten) tevbe edip (îmân ederler ve îmânlarını tasdîk için) namaz kılar, zekât verirlerse yollarını tahliye edin. (Hâllerine bırakın, nereye isterlerse gitsinler.) Allah-ü azîmüşşân, tevbe edenlere rahmet ve mağfiret edicidir.]

6 [Ve eğer (kendilerine taarruz edilmesi emrolunan) **müşriklerden biri senden aman diler,** (yanına gelmek ister) **se O'na aman ver. Tâ ki Kelâmullahı dinlesin. İslâm'a gelmezse O'nu emîn olduğu yere** (kavminin diyârına) **gönder.** (Bilâhare seninle muharebeye kalkarsa, o zaman kudretin yeterse, O'nu katlet). **Bu emir, onların** Allah **Teâlâ'nın Dîn ve tevhîdini bilmez bir kavim oldukları içindir.**]

İmâm Hasen der ki: «**Bu âyetin hükmü, Kıyâmete kadar muhkemdir.**»

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ
اِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ
فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ كَيْفَ
وَاِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ اِلًّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ
بِاَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبٰى قُلُوبُهُمْ وَاَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾

7 [**Müşriklerin, Allah Teâlâ ve Resûlü indinde nasıl bir ahdi olabilir?** (Yâni olmaz, zîrâ onlar gadrederler ve ahidlerini nakzeylerler).]

[**Ancak Mescid-i Harâm yanında muâhede ettikleriniz müstesnâ.**]

Damure ve Kinâne oğulları gibi ki, ahidlerini nakzetmediler.

[**O hâlde onlar, size** (ahidlerinde durup) **doğruluk gösterdikleri müddetçe, siz de doğruluk gösterin!**]

[**Şübhesiz Allah Teâlâ, ahidlerini nakzetmekten sakınanları, ahdine vefâ edenleri sever.**]

8 [(Müşriklerin nasıl ahidleri olabilir ki) **eğer muzaffer olsalardı, size karşı ne hısımlık bağlarına ve ne ahidlerine riâyet etmezlerdi. Onlar, sizi dilleriyle** (îmân va'di ve ahidle) **hoşnûd ederler. Halbuki kalbleri ondan çekinir. Ekserisi fâsık kimselerdir.** (Küfür ve ahidlerini nakzetmekten sakınmazlar).]

اِشْتَرَوْا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ
اِنَّهُمْ سَٓاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ
اِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَاِنْ تَابُوا
وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَاِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ
وَنُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

9 [**Onlar** (havalarına uyarak) **Allah Teâlâ'nın âyetlerini az bir bahâ ile değiştiler. Nâsı, Allah Teâlâ'nın yolundan çevirdiler. Ne fenâ, ne çirkin işler yaptılar!**]

10 [**O** müşrikler, **bir mü'min hakkında ne hısımlık bağlarına ve ne ahde riâyet etmezler. Onlar haddi tecâvüz eden kimselerdir.**]

11 [**Eğer** (küfürden) **tevbe ederler, namaz kılarlar, mallarının zekâtını verirlerse, bu takdirde, dînde kardeşleriniz olurlar. Biz, âyetlerimizi bilen, düşünen bir kavim için tafsîl ederiz.**]

وَاِنْ نَكَثُوا اَيْمَانَهُمْ
مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا اَئِمَّةَ
الْكُفْرِ اِنَّهُمْ لَا اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾

12 [**Eğer ahidlerden sonra onu nakzederlerse, Ve dîninize ta'n** (İslâm ahkâmını tâyip ve takbîh) **ederlerse, o küfür elebaşılarını hemen öldürün. Zîrâ onların** (hakîkatte) **ahidleri yoktur. Olur ki** (küfür ve ta'ndan ve ahdi nakzetmekten) **vazgeçerler.**]

أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ
الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَؤُكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَتَخْشَوْنَهُمْ فَاللّٰهُ
أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

13 **[O kavimle savaşmaz mısınız ki, ahidlerini nakzettiler. (Dâr'ünnedve'de) Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemi (Mekke'den) çıkarmaya kasdettiler.]**

Sonra da Medîne'den çıkarmak istediler.

[Hem de ilk def'a size (ahidlerini nakzederek) **onlar dövüşmeye başladılar.]**

Muhammed ve ashâbını yok etmeyince, yolumuzdan dönmeyiz, dediler.

[Yoksa onlarla harbetmekten korkuyor musunuz? Eğer mü'minlerseniz, daha lâyık olanı Allah Teâlâ'dan (onun ıkaabından) **korkmaktır.]**

Ondan gayri kimseden korkmamalıdır.

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ
عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبْ غَيْظَ
قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾

14 **[Onlarla savaşın, ki Allah Teâlâ onları sizin ellerinizle** (katl ve hezîmetle) **azâblandırsın. Onları** (esirlikle) **zelîl etsin. Nusratiyle sizi üzerlerine muzaffer kılsın. Ve mü'minlerden bir kavmin göğüslerine şifâ versin.]**

15 **[Kalblerindeki gayzı gidersin. Allah Teâlâ, dilediğine tevbe nasîbeder. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.]**

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ
وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً
وَاللّٰهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا
مَسَاجِدَ اللّٰهِ شَاهِدِينَ عَلٰى أَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ أُولٰئِكَ
حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

16 [**Yoksa siz** (ey mü'minler!) **Allah Teâlâ'nın içinizden cihâd edenleri Allah'dan, Resûlünden ve mü'minlerden gayriyi dost** (ve sırdaş) **edinmeyenleri ayırdetmeksizin kendi hâlinize bırakılıvereceğinizi mi sandınız? Allah-ü azîmüşşân bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.**]

17 [**Küfürlerine kendileri şâhîd olup dururken müşriklerin Allah'ın mescidlerini i'mâr etmeye hakları yoktur. Onların** (iftihâr ettikleri) **bütün amelleri heder olmuştur. Onlar ateşte ebediyyen kalacaklardır.**]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Abbâs bin Abdülmuttalib Bedir'de esîr olduğu zaman, Müslümanlar, müşrik olduğu ve akrabâsiyle münâsebetini kestiği için kendisini ayıplamışlardı.

Abbâs da: «**Bizim kabahatimizi söylüyorsunuz da, iyiliklerimizi unutuyorsunuz.**» demişti.

Hazret-i Ali Kerremallahü veche sordu: «**Sizin iyilikleriniz nedir?**»

Abbâs: «**Mescid-i Harâm'ı i'mâr ediyoruz, Kâ'be'nin perdedârlığını yapıyoruz, hacılara su dağıtıyoruz.**» diye cevâb verdi.

Âyet-i kerîme, bu münâsebetle nâzil olmuştur.

إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ
وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ
فَعَسٰٓى اُو۬لٰٓئِكَ اَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدٖينَ ﴿١٨﴾

18 [Allah Teâlâ'nın mescidlerini ancak, Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân eden, namaz kılan, zekâtını veren ve yalnız Allah'tan korkan kimseler i'mâr eder. İşte hidâyete ermeleri me'mûl olan kimseler bunlardır.]

Bir hadîs-i şerîfde: «Bir kimsenin mescidlere devâm i'tiyâdında olduğunu gördünüz mü, onun îmânına şahâdet edin. Zîrâ Allah azze ve celle ... إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّٰهِ buyuruyor.» denilmiştir.

Diğer bir hadîs-i şerîfde de: «Kim Allah için bir mescid binâ ederse, Allah Teâlâ da O'na Cennet'te bir saray binâ eder.» buyurulmuştur.

اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَٓاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَجَاهَدَ فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَوُ۫نَ
عِنْدَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ ﴿١٩﴾ اَلَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فٖي سَبٖيلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ
اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٢٠﴾

19 [Siz hacılara su içirmeyi ve mescid'il-Harâm'ı i'mâr etmeyi, Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân edenler ve fîsebilillâh cihâd edenler gibi mi tuttunuz? Bunlar, Allah indinde müsâvî olamaz. Allah-ü azîmüşşân zâlim olan kavme hidâyet etmez.]

20 [Îmân edip hicret eden ve Allah yolunda mallariyle ve

canlariyle cihâd eyleyenlerin indallâh dereceleri pek büyüktür. İşte iki cihânda saâdete erenler (fevz ve necât bulanlar) **bunlardır.]**

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ
فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ
وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾

21 **[Rableri celle şânüh onlara rahmetini, rızâsını ve Cennetlerini müjdeler. Onlara bu Cennetler'de dâimî bir na'ıym vardır.]**

22 **[Ebediyen orada kalırlar. Zîrâ, en büyük ecîr** (ve mükâfat) **Allah Teâlâ'nın yanındadır.]**

Dünyâ ni'metleri ona nisbetle hakîr ve hiç gibidir.

23 **[Ey îmân edenler! Babalarınızdan ve kardeşlerinizden küfrü îmâna tercîh edenleri dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse** (dostlukları mâkûs olduğu için) **nefislerine zulmedicilerdir.]**

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ
وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ
اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي

سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

24 [**De ki: «Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, zevceleriniz, aşîretiniz, iktisâb edilen mallarınız, kesada uğramasından korktuğunuz ticâretiniz ve hoşunuza giden meskenleriniz size, Allah Teâlâ ve Resûlünden ve O'nun yolunda cihâddan daha sevgili ise, artık, Allah Teâlâ'nın gelecek emrini (ıkaabını veyâ Mekke'nin fethini) bekleyin. Allah-ü azîmüşşân, fâsıkları hidâyete erdirmez.**]

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ
فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ
فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ
ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى
رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾

25 [**Yemîn ederim ki, Allah Teâlâ birçok savaş yerlerinde ve Huneyn günü size yardım etti.**]

Huneyn; Mekke ile Tâif arasında bir vâdinin ismidir.

Huneyn Gazvesi; Hicretin sekizinci yılında ve Mekke'nin fethinden sonra vukû' bulmuştu. Mekke'nin fethi üzerine Kureyş kabîlesinin çoğu Müslüman olmuştu. Tarafdarı olan kabîleler de İslâmiyete meyletmişlerdi. Fakat Arabın en büyük kabîlelerinden biri olan Hevâzin, bu temâyülü göstermedi. Resûl-ü Ekrem'le muhârebe etmek için Huneyn'de toplanmaya başladı. Sekif, Benî Sa'ad, İbn-i Bekir, Benî Cüşem gibi kabîleler de buna iltihâk etti. Bu sûretle mevcûdları yirmi bini buldu.

Resûl-ü Ekrem, aleyhinde böyle büyük bir ordunun toplandığını işitince hemen tedârikâta başladı. Hattâ Safvân İbn-i Ümeyye'den silâh istedi.

Safvân: «**Gasben mi yâ Muhammed?**» diye sordu.

Resûl-ü Ekrem: «**Hayır, gasben değil, belki sana red ve iâde olununcaya kadar. Telef olursa ödenmek şartiyle, âriyet istiyorum.**» buyurdu. Safvân: «**Öyle ise, beis yok.**» dedi. ve üç yüz zırh verdi.

Kısa bir zamanda hazırlığını ikmâl eden Resûl-ü Ekrem, nihâyet Şevvâl'in yedinci günü, oniki bin kişilik bir ordu ile Mekke'den Huneyn'e müteveccihen hareket buyurdu.

İslâm ordusu, adetçe düşman ordusundan ziyâde değildi. Ama o âna kadar yaptıkları ve muzaffer oldukları muhârebelerde görülmedik bir çokluk ve mükemmeliyette idi. Bu durum, Müslümanları sevindirmiş, içlerinden ba'zıları ve bilhassa Seleme ibn-i Selâmetel'ensârî: «**Bugün, aslâ azlıktan mağlûb olmayız.**» demişti.

Fakat bu söz Resûlüllah'ın hoşuna gitmemişti. Gerçi çokluk ve kuvvet muzafferiyet sebeblerinden biri ise de, mücerred buna güvenmek yanlıştı. Gururlanmamak lâzımdı. Nusratı veren ancak Cenâb-ı Hak'tı. O âna kadar Müslümanlar, nâil oldukları zaferlerin hiçbirini çokluklarına borçlu değillerdi. Bu i'tibârla, bu muhârebede de çokluk ve azlığın mevzuubahis edilmemesi gerekirdi. Bu ihlâs ve ihtiyatla mütenâsib olmayan bir zühuldu.

Hak Teâlâ Hazretleri, Resûlünü gâlib ve muzaffer kılan ancak kendisi olduğunu bildirmek için bu gazâda ilkin İslâm ordusuna bir hezimet yüzü gösterdi. Sonra mahzâ inâyet-i ilâhiyyesi olmak üzere büyük bir muzafferiyet ihsân buyurdu.

Benî Süleym kabîlesi ile Mekke askeri, Halid bin Velid kumandasında pişdâr olarak önde gidiyorlardı. Lâübaliyâne ilerliyorlar, kuvvetlerine güvenerek hiçbir ihtiyât tedbiri almak lüzûmunu hissetmiyorlardı. Bu sırada, evvelce Huneyn vâdisini tutmuş ve pusularında fırsat beklemekte olan Hevâzin kabîlesi ansızın meydana çıktı. Bütün kuvvet ve şiddetiyle hücûm etti. Esâsen ok atmakta mâhir, cenkçi bir kabîleydi. Benî Süleym, birdenbire bozuldu, kaçışmaya başladı.

Mekkeliler de Benî Süleym'i tâkîbedince bozgunluk, bir anda bütün orduya sirâyet etti. Koca ordu dağılıverdi. Öyle ki merkezde Resûl-ü Ekrem yapayalnız kaldı.

Fakat Fahr-i Kâinat aslâ fütûr getirmedi. Sebât ve şecâatte herkesten üstündü. En dar ve tehlikeli zamanlarda bile kat'iyen telâş ve acele etmezdi. Bu def'a da oniki bin askerin ric'ata mecbûr kaldığı ok sağnaklarına karşı durdu. Fütûrsuz, telâşsız Dül-

dül'ünü düşman saflarına doğru sürdü: **«Ben, o Peygamberim, yalan yok. Ben, o Abdülmuttalib oğluyum.»** diyordu. Düldül'ünü sürdükçe küffâr kaçıyor, onlar hamle ettikçe durup bekliyordu.

Rivâyet edildiğine göre; bu hâl on kere vâki' olmuştu. Ve bir def'asında Fahr-i Kâinat Efendimiz, yalnız başına ileri gitmesin diye Hazret-i Abbâs, Düldül'ünün dizginini tutmuştu. Zîrâ mâiyetlerine Ehl-i Beyt'inden, amcası Abbâs, amcazâdesi Ebû Süfyân ibn-i Abdülmuttalib, oğlu Ca'fer, Ali ibn-i Ebû Tâlib, Rebîa ibn-i Hâris, Fadl ibn-i Abbâs, Üsâme ibn-i Zeyd ile Ebû Bekr, Ömer (R. A.) gibi pek az ashâb-ı kirâm kalmıştı.

[O vakit çokluğunuz size ucub vermişti, ama inen ilâhî kazâdan bir şey'i giderememişti. O geniş vâdi, size dar gelmişti. Nihâyet münhezim olarak düşmana arkanızı vermiş kaçmıştınız.]

26 [(Fakat o hezîmetten) **sonra Allah Teâlâ, Resûlü ile mü'minlerin üzerine sekînetini** (rahmetini) **indirdi ve** (Meleklerden) **görmediğiniz ordular inzâl buyurdu. Kâfirleri azâblandırdı.** (Hezîmete uğrattı). **Bu, o kâfirlerin cezâsı idi.**]

O vakit Fahr-i Âlem sallallahü aleyhi ve sellem, yanındaki Ashâb-ı Güzîni ile sağ tarafa çekilip durdu: **«Ey nâs! Geliniz, Ben Resûlüllahım, Muhammed ibn-i Abdullah'ım.»** diye nidâ buyurdu.

Hazret-i Abbâs da, gür sesli bir zâttı: **«Ey Akabe'de beyat eden Ensâr, ey şecere-i rıdvân altında geri dönmemek üzere söz veren ashâb!»** diye bağırdı. Bunu işiten Ashâb-ı Kirâm: **«Lebbeyk lebbeyk!»** diyerek hemen geri döndüler. Ve Resûl-ü Ekrem'in etrafına toplandılar.

O zaman, Sallallahü aleyhi ve sellem, hayvanından indi: **«Ben, o Peygamberim, yalan yok. Ben, o Abdülmuttalib oğluyum.»** buyurdu. Ve Hak Teâlâ'ya duâ ve nusratını niyâz etti.

Bozgun asker, derhâl derlenip, toplandı. Artık korkuları zâil olmuştu. Sekînet ve metânetle tekrar cenge giriştiler.

Bu sırada Müslümanlara şiddetli hücûm eden Hevâzin ordusunun, Hazret-i Ali (R.A.) bayraktarını öldürdü. Resûl-ü Ekrem: **«Şimdi fırın kızdı.»** buyurdu ve yerden bir avuç toprak alarak düşmanların yüzlerine doğru attı. İnen Meleklerin de yardımı ile nihâyet düşman bozuldu. Kaçmaya başladı. Fakat İslâm ordusu peşlerini bırakmadı. Arkalarına düştü. Dilediklerini katl ve dilediklerini esîr ettiler. Yalnız Ensârdan ve Hazrec kabîlesinden Ebû Talhâ (R.A.) yirmi kişi katletmişti. Bu gazvede müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş ve birçoğu esîr alınmıştı. İslâm ordusunun kaybı ise, sâdece dört şehîdten ibâretti.

ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ
غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٢٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ
نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَا
وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْن۪يكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ٓ
اِنْ شَٓاءَ اِنَّ اللّٰهَ عَل۪يمٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٨﴾

27 [**Bundan sonra Allah Teâlâ, onlardan dilediğinin tevbesini kabûl buyurdu.** (İslâm'la muazzez kıldı). **Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur.** (Onların geçmişteki küfür ve mâsiyetlerini afv-ü mağfiret eder). **Rahîm'dir.** (Onlara rahmetiyle fazl-u ihsân eyler).]

Huneyn vâdisinde perişân olan Hevâzin ordusundan kaçanlar, Evtas vâdisinde toplanmışlardı. Ebû Âmir (R.A.)'in kumandasındaki bir müfreze üzerlerine gönderildi.

Muhârebe esnâsında, Ebû Âmir şehîd oldu. Yerine Ebû Mûsâ El-Eş'arî (R.A.) geçti ve muhârebeyi kazandı. Birçok esîr ve külliyetli ganîmet alarak geri döndü.

Alınan esîrler arasında Benî Sa'd kabîlesinden Hâris'in Resûl-ü Ekrem'in sütkardeşi olan kızı da vardı. Huzûr-u Nebevîye getirildiği vakit, Fahr-i Kâinat kendisini tanıdı. Ve müteessir oldu. Hattâ mübârek gözlerinden yaş geldi. Hırkasını yere döşeyip üzerine oturttu. Sütkardeşine saygı gösterdi ve ikrâmda bulundu. Bir köle, bir câriye, iki deve ve bir miktâr koyun vererek kabîlesine iâde etti.

Hevâzin ordusunun inhizâmından sonra artık Arab kabîleleri arasında Müslümanlara mukâvemet edecek bir kuvvet kalmamıştı. Fakat Sekîf kabîlesi, memleketleri olan Tâif'e gitmişlerdi. Hevâzin kabîlesinin reisi Mâlik ibn-i Avf-ı Nadrî de onlarla birlikte Tâif kalesine kapanmıştı.

Bunun üzerine Sallallahü aleyhi ve sellem, Huneyn ve Evtas'ta alınan esîrlerle ganîmetlerin Mekke civârında Ci'râne adlı mevkide muhâfazasını emrederek Tâif'e hareket buyurdu ve Tâif'i muhâsara etti. Fakat Sekîf kabîlesi kalelerini şiddetle müdâfaa etti-

ler. O kadar çok ok attılar ki, attıkları oklar, bir çekirge sürüsü gibi havada uçuyor ve İslâm ordusunun üzerine düşüyordu. Müslümanlardan oniki kişi şehîd oldu ve birçok kimse yaralandı.

Muhâsara onsekiz gün sürdü. Tâif'in fethi henüz mukadder ve müyesser değildi. Binâenaleyh Fahr-i Kâinat daha fazla ısrâr etmekten vazgeçti. Muhâsarayı kaldırarak Ci'râne'ye avdet buyurdu.

Altı bin esir, yirmidört bin deve, kırkbinden ziyâde koyun, beş bin kilo kadar altın ve gümüş toplamıştı.

Mekke'nin fethinden sonra Müslüman olup da henüz kalblerinde îmânları kuvvet bulmamış olanlara, ki bunlara Müellife'tülkulûb denir. Fahr-i Âlem, ganîmetlerden fazla pay çıkardı.

Ebû Süfyân ve oğulları Yezid ibn-i Ebû Süfyân'la Muâviye ibn-i Ebû Süfyân, Ebû Cehil'in oğlu İkrime, kardeşi Hâris ibn-i Hişam ve Süheyl ibn-i Amr gibi birinci derecedeki Kureyş eşrâfından Müellifet'ül-kulûb'a yüzer deve ve bir mikdâr para, ikinci derecede eşrâftan olan Müellifetü'l-kulûb'a da kırkar deve ve ona göre birer mikdâr para verdi.

Bunlar, o vakit Müellifetü'l-kulûb'dan iken, bilâhare pek kuvvetli birer Müslüman olmuşlardı. O kadar ki Ebû Süfyân ile oğulları Yezid ve Muâviye, kısa bir müddet sonra, Cenâb-ı Peygamberin vahiy kâtibliğini yapmışlardı.

Sallallahü aleyhi ve sellem, ne kadar sehâ ve kerem sâhibi olduklarını bu def'a da göstermişlerdi. Ganîmetler taksîm edilirken, bir köşede yüz cins devenin toplandığını gören Safvan ibn-i Ümeyye; **«Ne güzel develer!»** demişti. Resûl-ü Ekrem: **«Öyle ise, senin olsun.»** buyurdu. Ve develeri O'na verdi. Bunun üzerine Safvan, mukaddemâ Müslüman olmak için dört ay mühlet almışken; **«Bu derece lütûf ve sehâ ancak Peygamberlere hâs bir haslettir.»** diyerek hemen İslâm ile müşerref oluverdi.

Ensâr'a bu def'a, diğerlerine verildiği kadar hisse verilmemişti. Bundan ba'zılarının canları sıkılmış ve aralarında söylenmişlerdi. Bunu haber alan Resûl-ü Ekrem, Ensâr'ı, huzûr-u saâdetine çağırdı: **«Ben, birtakım i'tikâdı zayıf olan yeni Müslümanların kalblerini te'lîf etmek için ganâimden onlara ziyâdece hisse verdim. Onlar, bu malı alıp memleketlerine gidecekler. Siz de Resûlüllah'ı alıp yurdunuza götürmeye râzı değil misiniz?»** buyurdu.

Cümlesi: **«Râzı ve hoşnûduz.»** dediler. Ve bu iltifât-ı Peygamberîden memnûn ve müteessir olup ağlaştılar. Fahr-i Âlem Hazretleri de ellerini kaldırdı. Ensâr'a ve çocuklarına hayırla duâ etti.

Bu esnâda Hevâzin kabîlesinin ileri gelenleri Ci'râne'ye geldi-

ler. İslâm ile müşerref oldular. Evlâd ve ıyallerinin red ve iâdesini niyâz ettiler ve huzûr-u Nebevî'de pek müessir sözler söylediler.

Resûl-ü Ekrem: «**Benî Hâşim'in hissesine isâbet eden bütün esîrler sizindir.**» dedi.

Muhâcirîn ve Ensâr da: «**Bizim hissemize isâbet eden esîrler de hep Resûlüllah'ındır.**» deyince, bunu diğer kabîleler tâkîb etti. Bu sûretle bir günde altı bin esir âzâd edilmiş oldu. Ve hepsine tarâf-ı Nebevîden bir ikrâm olmak üzere birer kat elbise giydirildi.

Müteakiben Hevâzin reisi ve Huneyn'de kumandanları Malik ibn-i Avf-ı Nadrî geldi. O da İslâm ile müşerref oldu. O'na da kezâ tarâf-ı Nebevîden yüz deve ihsân buyuruldu.

28 [**Ey îmân edenler! Müşrikler bir necisten ibârettir. Artık, bu yıldan** (dokuzuncu Hicret yılından) **sonra Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar.**]

Müşrikler, necis oldukları için Harem-i Şerîf'e yaklaştırılmaktan nehyedilmişlerdir. **İmâm Bagavî diyor ki;**

«Kâfirler hakkında İslâm memleketleri üç kısımdır: **Birinci kısım, Harem'dir.** İmdi kâfir hiçbir hâlle ona giremez. Bu husûsda Zimmî ile pasaportlu Harbînin farkı yoktur. Hattâ Dâr-ı Harb'den elçi gelip, hükümdâr Harem'de bulunsa, orada kabûlü câiz olmaz. Harem dışına bir kimse göndererek vâsıta ile görüşür. İmâm A'zam, muâhedeli kâfirin Harem'e girmesine cevâz vermiştir. Girmemek, müşriklere mahsûsdur, demiştir.

İkinci kısım, Hicâz'dır. Kâfire, izinle Hicâz'a girmek câizdir. Ancak, üç günden fazla kalmasına müsaade edilmez. Hz. Ömer (R.A.) şöyle demiştir:

«Peygamber (S.A.V.)'i, sağ kalırsam inşâallah Yahûdîlerle Hıristiyanları Arab yarımadasından çıkaracağım! Onda Müslümanlardan başka kimse bırakmayacağım! derken işittim.» Resûlüllah (S.A.V.), vefâtından önce, müşriklerin Arab yarımadasından çıkarılmasını ashâbına vasıyyet etmiştir. Bu vasıyyeti tenfîze Hz. Ebû Bekr (R.A.) vakit bulamamış; nihâyet Hz. Ömer (R.A.), onları Arabistan'dan sürgün etmiş, ticâretle gelenlere üç gün mühlet vermiştir.

Üçüncü kısım, sâir İslâm beldeleridir. Bunlarda kâfirin Zimmî olarak yaşaması ve izinle oturması câizdir. Lâkin, Müslümanlardan izin almadan mescidlerine giremez.»

[**Şâyed** (alış-veriş azalır, kazanamayız diye) **yoksulluktan**

korkarsanız (bu korkuyu kalblerinizden atın). Allah Teâlâ, dilerse yakında sizi fazlından zenginleştirir. Her hâlde Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.]

قَاتِلُوا الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ
مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ
الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ
وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٢٩﴾

29 **[O kendilerine Kitab verilenlerden Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân etmiyen, Allah Teâlâ ve Resûlünün (Kitab ve sünnetle) harâm kıldığını harâm saymıyan, Hak Dîni, din olarak kabûl etmiyen kimselerle zelîlâne boyun eğerek kendi elleriyle cizyelerini verinceye kadar savaşın.]**

Âyetin mefhûmundan şu anlaşılır: Her iki Ehl-i Kitab, yânî Mûsevîlerle Hıristiyanlar Arab değillerse, onlardan bil'ittifâk cizye (vergi) alınır. Fakat Arab olan Kitâbî ile Arab olmayan Ehl-i Kitâb hakkında ihtilâf edilmiştir.

Şâfiî'ye göre; kim olursa olsun Ehl-i Kitâb'dan cizye alınır. Putperestlerden alınmaz.

İmâm Mâlik'le Evzâî'ye göre; Mürtedden maada bütün kâfirlerden cizye alınır.

Ebû Hanîfe'ye göre; bütün Ehl-i Kitâb'dan ve Arab olmayan müşriklerden cizye alınır.

Ebû Yûsuf'a göre; Arab'dan cizye alınmaz. Arab olmayandan ise; Kitâbî olsun, müşrik olsun cizye alınır. Cizyenin en azı bir Dînâr (altın) dır. Ebû Hanîfe'ye göre; zengine cizye 48 dirhem, orta hâlliye 24 Dirhem, fakîre 12 dirhemdir.

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّٰهِ
وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّٰهِ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ
بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ أَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾

30 **[Yahûdîler: «Uzeyr Allah'ın oğludur.» dediler.]**

Rivâyet edildiğine göre; Yahûdî âlimlerinden Selâm ibn-i Mişkem, Nu'mân ibn-i Evfâ, Şas ibn-i Kays, Mâlik ibn-i Seyh huzûr-u Nebevîye gelmişler ve böyle söylemişlerdi.

Maamafîh, daha eskiden de aynı bâtıl i'tikâdı besliyenler vardı.

[Nasrânîler de: «Mesîh, Allah'ın oğludur» dediler.]

[Bu, onların ağızlarında geveledikleri bâtıl sözlerdir ki, daha evvel (Melekler, Allah'ın kızlarıdır diyenler gibi) küfredenlerin sözlerini taklîd ediyorlar. Onlara, Allah lâ'net etsin, ki haktan, bâtıla nasıl döndürülüyorlar.]

اِتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ
وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ
مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلٰهًا وَاحِدًا
لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

31 **[Onlar, Allah Teâlâ'yı bırakıp, Yahûdî âlimlerini, râhipleri ve Meryem oğlu Mesîh'i, Rabler edindiler. Halbuki, onlara bir tek ma'bûda ibâdet etmeleri emrolunmuştu. O Allah Teâlâ'ya ki, O'ndan gayri ilâh yoktur. O, müşriklerin O'na işrâk ettiği şeyden münezzehdir.]**

يُرِيدُونَ اَنْ يُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللّٰهُ
اِلَّا اَنْ يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ الَّذِى
اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ
كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

32 [Onlar, Allah Teâlâ'nın nûrunu (vahdâniyyet-i ilâhiyyeyi ve Muhammed Aleyhisselâm'ın nübüvvetini) ağızlariyle söndürmek isterler. Allah Teâlâ ise, her ne kadar kâfirler O'nu hoş görmezlerse de, (tevhîd ve nübüvvet) nûrunu tamamlamaktan başkasına rızâ göstermez.]

33 [O Allah Teâlâ ki, gerçi müşrikler hoş görmeseler de, O'nu bütün dinlere gaalib kılmak için, Resûlünü mahz-ı hidâyet olan Kur'ân-ı Kerîm ve Hak Dîni ile gönderdi.]

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ
اٰمَنُوا اِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْاَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ
اَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ
وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا
فِى سَبِيلِ اللّٰهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيمٍ ﴿٣٤﴾

34 [Ey îmân edenler! Muhakkak ki Yahûdî âlimleri ve Hıristiyan râhiplerinin birçoğu, bâtıl sebeblerle halkın mallarını yerler ve onları Allah yolundan çevirirler. O kimselerdir ki, altın ve gümüşü toplayıp biriktirirler de, Allah Teâlâ yolunda infâk etmezler. Onlara elîm bir azâb müjdele.]

يَوْمَ يُحْمٰى عَلَيْهَا ف۪ي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوٰى بِهَا جِبَاهُهُمْ
وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْۜ هٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ
فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Kıyâmet Günü, o mallar (biriktirilen altın ve gümüşler) Cehennem ateşiyle kızdırılacak da onu biriktirenlerin alınları, yanları ve arkaları onunla dağlanacak.]

Alın, yan ve arkaların hâssaten zikredilmesi; kenz sâhibi, fakîri görünce yüzünü çevirdiği, yanını ve arkasını döndüğü içindir. Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: «Malının zekâtını vermeyen her altın ve gümüş sâhibi Kıyâmet gününde, malı ateşde kızdırılmış safhalar hâlinde onunla azâb edilecek, alnı, yanı ve arkası dağlanacak; tükenirse o şekilde tekrar edilecek. Öyle bir günde ki mikdârı dünyâ yıllarından elli bin yıl eder. Bu hâl, tâ kullar arasında hesâb görülünceye kadar devâm eder. Ondan sonra ya Cennet'e gider; ya Cehennem'e gönderilir. Deve sâhibi, develerinin zekâtını vermemişse yüzü üstü yatırılıp develere çiğnettirilir; ağızları ile ısırttırılır. Bu hâl, mikdarı elli bin yıl olan o günde tekrar edilir durur. Ve kullar arasında hesâb görülünceye kadar devâm eder. Ondan sonra ya Cennet'e ya Cehennem'e gönderilir. Koyun sâhibi dahî, zekâtını vermemişse yüzü üstü yatırılıp üzerinden o hayvanlar geçirilir. Boynuzları ile süstürülür ve ayakları ile çiğnettirilir. Bu minvâl üzere tâ kullar arasında hesâb görülünceye kadar devam olunur. Öyle bir günde ki mikdârı elli bin senedir.»

Hz. Ali (R.A.)'den rivâyet olunduğuna göre; 4000 dirhemden fazla olan mal, zekâtı verilsin, verilmesin Kenz (defîne) dir. Bundan aşağısı nafakadır. Ba'zıları; «Malın ihtiyâcdan fazlası kenzdir.» demişlerdir.

Ebû Zerr (R.A.) diyor ki: «Peygamber (S.A.V.)'in yanına vardım. Kâ'be'nin yanında oturuyordu. Beni görünce:

— Kâ'be'nin Rabbi hakkı için yemîn ederim ki, onlar ziyankârdırlar! dedi. Ben:

— Yâ Resûlallah, onlar kimlerdir? dedim.

— Malları çok olanlardır. Meğer ki; önüne, ardına, sağına soluna infâkı yerine sarf ede. Böyleleri ise cidden azdır, buyurdular.

Bu âyet-i kerîme, zekât vermeyenler hakkında vârid olmuştur. Yoksa helâl mal toplamak husûsunda değildir. Zîrâ Peygamber (S.A.V.):

«Yararlı mal, elverişli kimse için ne güzel şeydir!» buyurmuştur.

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet olunduğuna göre; bu âyet inince Müslümanlar çok korkmuş; **«Şimdiden sonra çocuklarımız için bir şey bırakamayacağız,»** demişler. Peygamber (S.A.V.), bunu duyunca:

«Allah Teâlâ zekâtı, ancak malının kalan kısmı onunla helâl hoş olsun diye farz kılmıştır.» buyurmuştur.

Abdullah b. Ömer (R.A.): **«Sayısını bilir; zekâtını verir ve onunla Allah Teâlâ'ya tâatte bulunursam, Uhud Dağı kadar altınım olsa, aldırmam.»** dermiş.

[«Nefsiniz için toplayıp biriktirdiğiniz işte bu. Haydi biriktirdiğinizin vebâlini tadın» (denecek). **]**

«Malın ihtiyaçtan fazlası, biriktirilmiş maldır.» denilmiştir.

Hazret-i Ömer (R.A.)'e bu âyet-i celîle sorulmuş: **«Bu, zekât âyetinin nüzûlünden evveldi. Zekât âyeti ile Allah Teâlâ, zekâtı mallara temizlik kıldı.»** buyurmuşlardır.

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللّٰهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا
فِي كِتَابِ اللّٰهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ مِنْهَا
اَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ
اَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ
كَافَّةً وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

36 **[Allah Teâlâ, gökleri ve yeri halk ettiği günden beri ayların sayısı, Allah Teâlâ'nın indinde, Kitabında** (hükmünde veyâ Levh-i Mahfûz'da) **on iki aydır. Bunların dördü, harâm olanlardır.]**

Bu aylar Kamerî aylardır, ki şunlardır: Muharrem, Safer, Rebiulevvel, Rebiulâhır, Cüma'delûlâ, Cümâdeluhra, Receb, Şabân,

Ramazân, Şevval, Zilkâde, Zilhicce. Oruç ve Hacc gibi Kamerî ayları tâkîb eden ibâdetlerimiz bu aylarda edâ olunur.

Harâm olan aylar da: Receb, Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem aylarıdır. Muhterem olan bu aylarda kıtâl menedilmiştir.

[Doğru dîn budur.]

[Bu ayların hürmetini ihlâl etmeyin. Dosdoğru bir hesâbtır. Ne bozulur, ne de ortadan kalkar. İbrâhim ve İsmâil Aleyhisselâmların Dîni budur.]

[Artık bu dört ayda nefislerinize zulmetmeyin!]

Katâde der ki: «**Bu aylarda diğer aylara nazaran işlenen sâlih bir amelin ecri büyük ve edilen bir zulmün ikaabı şiddetlidir.**»

[Müşriklerin bütün aylarda sizinle savaştıkları gibi, siz de bütün aylarda onlarla savaşın.]

[Bilin ki Allah Teâlâ'nın nusratı (O'na itâat edip) **O'ndan korkanlarladır.]**

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِئُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ
فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زُيِّنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٧﴾

37 **[Bu harâm ay'ın hürmetini diğer ay'a te'hîr etmek, ancak küfürde bir artmadır.]**

Zîrâ Allah Teâlâ'nın helâl ettiğini harâm ve harâm ettiğini helâl kılmaktır.

Araplar İbrâhim ve İsmâil Aleyhisselâmların zamanından beri, harâm aylara hürmet ederlerdi. Bununla berâber, birbirleriyle çarpışmaya ve yağmacılığa alışmış oldukları için sonraları fâsılasız üç ay, (Zilkâde, Zilhicce ve Muharrem aylarında) savaşmaksızın beklemek pek ağır gelmeye başlamıştı. Bu sebeble tertîbi bozarak alelâde aylardan birini harâm ay'ı, harâm ay'ı da alelâde ay saymayı, meselâ; Muharrem'deki hürmeti Safer'e çevirmeyi, diğer harâm ayları da ileriye ve geriye götürmeyi âdet edinmişlerdi. Bu

hâl, Mekke'nin fethine kadar böylece devâm etti. Nihâyet bu âyet-i kerîmenin nüzûliyle ilgâ edildi.

[Bununla kâfirler ıdlâl olunurlar.]

[Onlar, bunu (o te'hîr edilen ay'ı) **bir sene helâl ve bir sene harâm sayarlar. Tâ ki, Allah Teâlâ'nın harâm kıldığı ayların sayısına uygun getirsinler diye Allah Teâlâ'nın harâm kıldığını helâl etsinler.]**

[Bu sûretle kötü amelleri kendilerine süslenip güzel gösterildi. Allah-ü azîmüşşân, kâfirlere hidâyet etmez.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ
إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ
إِلَى الْأَرْضِ أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ
فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾

38 **[Ey îmân edenler! Size ne oldu ki «Allah yolunda cihâda çıkın» denildiği vakit, yere meylederek ağır davrandınız? Âhiret ve naîme bedel, dünyânın hayât ve gurûruna mı râzı oldunuz? Fakat dünyâ hayâtının zevk ve faydası Âhiret'e nisbetle pek cüzidir.]**

Âyet-i kerîme, Tebûk Gazvesi hakkında nâzil olmuştur. Gazve Hicretin dokuzuncu yılı ortalarında vukû' bulmuştu.

Mevsim yazdı. Havalar çok sıcaktı. Ve müdhiş bir kuraklık hüküm sürüyordu. Sonra düşman kuvvetli ve gidilecek yer uzaktı. Hurmalar da olgunlaşmıştı. Hasad zamanıydı. Bu sebeblerle Huneyn ve Tâif gazvelerinden henüz avdet eden ashâbdan ba'zılarına bu gazve, meşakkatli görünmüş ve ağır davranmışlardı, ki âyet-i kerîmede bunlara itâbedilmektedir.

Sefere Roma'nın tehditkâr bir vaziyet alması üzerine çıkılmıştı. Medîne-i Münevvere'de büyük bir ordu hazırlığına başlanıldı. Mekke'den ve sâir Arap kabîlelerinden asker celbetmek üzere her tarafa me'mûrlar gönderildi.

Resûl-ü Ekrem, kıtlık hüküm sürdüğü için, kudreti olanların askere yardım etmelerini emretti. Böyle iken kudreti olanlar kadar kudreti olmayanlar da yardımda bulundu. Hattâ kadınlar bile zi-

net eşyalarını askere hediye ettiler. Ebû Bekrissıddik (R.A.) bütün servetini bu uğurda sarf etti. Osman Zinnûreyn (R.A.) de üç yüz deve yükü zahîre ve ayrıca nakden bin altın verdi. Ve bunun üzerine Resûl-ü Ekrem, kendisine duâ etti. Bütün taksirâtının afvedilmiş olduğunu tebşir buyurdu.

Münâfıklar; «**Bu sıcaklarda yola çıkmayız**» diye fesadçılık ediyorlardı. Bunlara cevâben; «**Cehennem'in harareti daha şiddetlidir.**» buyuruldu.

Münâfıkların reisi Abdullah bin Übeyy bin Selûl de: «**Muhammed** (Sallallahü aleyhi ve sellem) **Roma devletini oyuncak mı sanıyor? Onun, ashâbiyle berâber tutulup esîr olacaklarını gözümle görmüş gibi biliyorum.**» diyerek halka korku ve dehşet vermeye başladı. Fakat i'tikâdı bütün olanlar, Resûl-ü Ekrem'e muti, şevk ve sür'atle sefere hazırlanıyorlardı. Maamafih, yeni Müslümanlardan yapılan propagandalara kapılıp hakîki hiçbir özürü olmadan birtakım vâhi özürler ileri sürerek cihâda iştirâk etmemek yolunu arayan kimseler de yok değildi. Buna rağmen, Sallallahü aleyhi ve sellemin da'vetine koşan Müslümanlarla Ordu-yu Saâdet kısa bir zaman zarfında teşekkül etti.

Hicretin dokuzuncu yılı Receb'inde, bir Perşembe günü Hâtem'ül-Enbiyâ, otuz bin kişilik bir ordu ile Medîne'den hareket buyurdu.

Abdullah bin Übeyy bin Selûl, münâfıklardan bir grupla birlikte, bilâ özür, sefere iştirâk etmedi. Açıktan açığa Resûl-ü Ekrem'in emrine muhâlefet etti.

Yolda Resûl-ü Ekrem'in bir devesi kayboldu. Münâfıklardan biri; «**Muhammed, Peygamberim der. Göklerden haber verir. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmez.**» demiş.

Resûl-ü Ekrem: «**Bir şahıs hakkımda şunları söylüyor:**» diye münâfığın sözlerini ashâbına hikâye etti. Sonra: «**Ben, vallâhi bir şey bilmem. Ancak Cenâb-ı Hakk'ın bildirdiğini bilirim. Şimdi Cenâb-ı Hakk, bana bildirdi ki, deve falan vâdide ve falan yerdedir. Yuları bir ağacın dalına ilişip kalmış. Gidin getirin.**» buyurdu. Filhakîka, ashâbtan birkaç kişi hemen oraya koştu. Ve deveyi o hâlde bulüp getirdi.

Nihâyet Ordu-yu Saâdet, bin bir müşkülâtla, Medîne ile Şam arasında Tebûk denen merhâleye vardı. Ve bir su başına ordugâh kurdu. Fakat, su pek az akıyordu. Böyle büyük bir ordunun idâ-

resine kâfi' değildi. Resûl-ü Ekrem, bu sudan abdest aldı. Bir mu'cize-i Muhammediyye olarak, su, değil bir orduya, birkaç orduya kifâyet edecek kadar hemen çoğalıverdi.

Ordu-yu Saâdetin Tebûk'e kadar gelerek Romalılara meydan okuyuşu her tarafa dehşet verdi. Fakat hareket ettiği haber verilen Roma ordusu, ortada görülmediği için bir muhârebe olmadı.

Resûl-ü Ekrem, yirmi gün Tebûk'te kaldı. Ve daha ileriye gidilip gidilmemesi hakkında ashâbiyle istişârede bulundu.

Ömer'ül-Fâruk (R.A.): «**Eğer tarâf-ı Bâri'den me'mûr isen, buyurun gidelim?**» dedi.

Hazret-i Peygamber: «**Tarâf-ı Bâri'den me'mûr olsam, sizin re'yinizi sormazdım.**» buyurdu.

Bunun üzerine Hazret-i Ömer (R.A.): «**Sizin Romalılara bu kadar yaklaşmanız, onlara korku ve dehşet verdi. Buna rağmen, Şam çok kuvvetli. Bu sene bu kadarcıkla iktifâ edelim de, bakalım ileride Cenâb-ı Hak ne gösterir?**» dedi.

Bir de, Şam'da tâun olduğu işitildi. Bu da ayrı bir sebeb teşkil etti. Nihâyet Tebûk'ten daha ileri gidilmiyerek Ramazân-ı şerîfde Medîne'ye dönüldü. Ordu-yu Hümâyuna bir özürleri olmadığı hâlde, iltihâk etmiyenler çok pişmân oldu. Hattâ içlerinden Ebû Lübâbe gibi ba'zıları söyleyecek söz bulamayıp kendi kendilerini Mescid-i Şerîf'in direklerine bağladılar ve gece gündüz ağladılar.

Ba'zıları da huzûr-u Nebevî'ye girip afiv diledi. Resûl-ü Ekrem onları, halkla ihtilâttan menetti. Birer köşeye çekilerek elli gün yapayalnız yaşadılar. Dünya başlarına zindân oldu. Sonra Cenâb-ı Hak cümlesinin tevbelerini kabûl buyurdu. Suçlarını afvetti.

إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ
قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللّٰهُ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

39 [**Eğer emrolunduğunuz gazâya çıkmazsanız, Allah Teâlâ size elîm bir azâb verir ve yerinize başka bir kavmi getirir.** (Ona sizden ziyâde îtâat ederler. Gazâya çıkmamakla) **siz ona zerrece zarar edemezsiniz. Allah Teâlâ, her şeye kaadirdir.**]

إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ
إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي
الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا
فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ
لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ
وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

40 [Eğer siz (Resûlüme) yardım etmezseniz, Allah Teâlâ, O'na (evvelce yardım ettiği gibi) yine yardım eder. (Hatırlayın ki) kâfirler O'nu Mekke'den çıkardıkları zaman yanında Ebû Bekir'den gayri kimse yoktu. (Sevr Dağında) bir mağarada idiler. Peygamber, arkadaşına (Hazret-i Ebû Bekir'e): Mahzûn olma, Allah Teâlâ'nın nusratı bizimledir.» demişti.].

[Allah Teâlâ, O'na sekînetini indirdi ve O'nu görmediğiniz ordularla (Meleklerle) takviye etti. Kâfirlerin kelimelerini (şirke da'vet sözlerini) alçalttı. Allah Teâlâ'nın kelimesi (Tevhîd ve İslâm'a da'vet kelâm-ı şerîfi) ise Âlî'dir. Allah-ü azîmüşşân emrinde Azîz, tedbîrinde Hakîm'dir.]

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ لَوْ كَانَ
عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَٰكِن بَعُدَتْ
عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا
مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾

41 [**Sizler gerek hafîf, gerek ağırlıklı olarak** (kuvvetliniz, zayıfınız, genciniz, ihtiyarınız, zengininiz, fakîriniz, yayanız, süvâriniz, silâhlınız, silâhsızınız hep birlikte) **savaşa çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihâd edin. Eğer bilirseniz bu hakkınızda daha hayırlı olur.**]

Âmâ olan İbn-i Ümm-i Mektûm (R.A.): **«Yâ Resûlallah! Bu da'vete ben de dâhil miyim?»** diye sormuştu. Sallallahü aleyhi ve sellem **«Evet!»** buyurdu.

Bunun üzerine « لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ ... » (Fetih Sûresi; âyet: 17) âyet-i kerîmesi nâzil oldu. Ve bu gibiler harbden istisnâ buyuruldu. لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَٓاءِ ... (Tevbe Sûresi; âyet: 91) âyet-i kerîmesine de bakınız.

42 [**Eğer onları da'vet ettiğin şey, yakın ve dünyevî bir menfaat ve orta bir sefer olsaydı, elbette sana tâbi' olurlardı. Fakat meşakkatle kat' olunacak mesâfe onlara uzak geldi. Onlar yakında: «Eğer kudretimiz olsaydı, her hâlde, biz de seninle birlikte sefere çıkardık.» diye Allah Teâlâ'ya yemîn edeceklerdir. Bu yalan yemînle nefislerini helâk eyliyecekler. Allah Teâlâ, onların yalancı olduklarını bilir.**]

عَفَا اللّٰهُ عَنْكَۚ لِمَ اَذِنْتَ لَهُمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذ۪ينَ
صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَاْذِنُكَ الَّذ۪ينَ
يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ اَنْ يُجَاهِدُوا بِاَمْوَالِهِمْ
وَاَنْفُسِهِمْۜ وَاللّٰهُ عَل۪يمٌ بِالْمُتَّق۪ينَ ﴿٤٤﴾

43 [**Allah Teâlâ, seni afvetsin. İ'tizârında gerçek olanlar belli oluncaya ve yalancıları bilinceye kadar niçin beklemedin de onlara** (cihâddan geri kalmak için müsaade istiyen münafıklara) **izin verdin?**]

44 [**Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân edenler, mallariyle ve canlarıyle cihâd edeceklerinden** (geri kalmak için) **senden izin istemezler. Allah-ü azîmüşşân, takvâ sâhiblerini çok iyi bilir.**]

إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ
فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ اَرَادُوا الْخُرُوجَ
لَاَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلٰكِنْ كَرِهَ اللّٰهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ
وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾

45 [Ancak, Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân etmiyenlerdir ki (cihaddan geri kalmak için) senden izin isterler. Onların kalbleri şektedir ve şek nifâklarında mütehayyirdirler.]

46 [Eğer onlar (o münâfıklar gazâya) çıkmak isteselerdi, bunun için elbette bir hazırlıkta bulunurlardı. Fakat Allah Teâlâ, onların bu seferde bulunmalarını çirkin gördü, (korkaklıkları ve tembellikleri yüzünden evlerinde) alıkoydu. Onlara: «Evlerinizde kadınlar, çocuklar ve mâzûr olanlarla beraber oturun.» denildi.]

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ
اِلَّا خَبَالًا وَلَاَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ
وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

47 [Eğer onlar sizinle gazâya çıksalardı, şer ve fesâdı artırmaktan başka bir şey yapmazlardı. Her hâlde aranızda, bir fitne sokmak, sizi tefrikaya düşürmek maksâdiyle, koşacaklardı. Ve içinizde onları dinleyecek kimseler de vardı. Allah Teâlâ, zâlimleri çok iyi bilir.]

لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْاُمُورَ
حَتّٰى جَٓاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٤٨﴾
وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ
سَقَطُوا وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٤٩﴾

48 [**Filhakîka bundan evvel de onlar** (Uhud'da) **fitne ve fesâd aramışlar, birtakım hîle ve desîselerle işlerini altüst etmeye teşebbüs etmişlerdi. Nihâyet onların kerâhatlerine rağmen Hak** (nusrat ve te'yîd-i ilâhi) **geldi. Allah Teâlâ'nın emri zâhir ve gaalib oldu.**]

49 [**Onlardan ba'zıları da: «Bana izin ver,** (bu gazâdan kalayım) **beni fitneye** (isyâna ve muhâlefete) **düşürme» derler.**]

Rivâyet edilir ki: Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz. Tebûk gazâsına hazırlanırken münâfıklardan Cid bin Kays'a: **«Bizimle Rûm diyârına gidip güzel Rûm câriyeleri almak ister misin?»** buyurmuşlardı.

Cid: **«Yâ Resûlallah! Ensâr bilir, ben kadınlara düşkünümdür. Sarışın Rûm kızlarını görünce, korkarım ki sabredemem. Beni fitneye düşürme. İzin ver, sana malımla yardım edeyim de bu gazâdan kalayım.»** diye cevâb vermişti.

[**İyi bilin ki onlar fitne ve nifâka düşmüşlerdir. Muhakkak ki Cehennem, kâfirleri ihâta edicidir.**]

اِنْ تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ
يَقُولُوا قَدْ اَخَذْنَا اَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ
﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلٰينَا وَعَلَى
اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

50 [(Yâ Muhammed!) Sana bir iyilik (zafer ve ganîmet) gelirse **münâfıklar** (mahzâ hasedlerinden) **mahzûn olurlar.**]

[Ve eğer sana bir musîbet (şiddet ve hezîmet) **erişirse,** (dûrendişlik ettik, ihtiyatlı bulunduk) **«Biz, tedbirlerimizi önceden almıştık» derler ve sevine sevine dönüp giderler.**]

51 **[De ki: «Allah Teâlâ** (nusrat, ganîmet, şehâdet ve mağfiretten Levh-i Mahfûz'da) **bizim için ne yazmışsa, ondan başkası aslâ bize erişmez. O, bizim Mevlâmızdır. Artık mü'minler yalnız Allah Teâlâ'ya tevekkül etsinler.**]

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَٓا
اِلَّٓا اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُص۪يبَكُمُ
اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِه۪ٓ اَوْ بِاَيْد۪ينَا فَتَرَبَّصُٓوا اِنَّا
مَعَكُمْ مُتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ اَنْفِقُوا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا
لَنْ يُتَقَبَّلَ مِنْكُمْ اِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿٥٣﴾

52 [(Münâfıklara) **de ki: «Sizin hakkımızda beklediğiniz ancak iki güzellikten biridir.** (Ya nusrat, ya şehâdet)».]

[«Bizim de hakkınızda beklediğimiz size iki şeyin isâbetidir ki, Allah Teâlâ'nın ya kendi tarafından, yâhûd bizim ellerimizle sizi azâba uğratmasıdır.»]

[«Siz âkıbetimizi bekleyin. Biz de âkıbetinizi bekleyicileriz.»]

53 **[De ki: «Malınızı gerek gönül rızâsiyle, gerek kerhen infâk edin. İnfâk ettikleriniz aslâ kabûl olunmayacaktır. Zîrâ siz,** (cihâddan geri kaldığınız için) **fâsık kimseler oldunuz.**]

وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّٓا اَنَّهُمْ
كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَبِرَسُولِه۪ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلٰوةَ اِلَّا وَهُمْ
كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾

54 [**Nafakalarının kabûlüne mâni', sırf Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne küfürleri oldu.**]

[**Onlar namaza üşene üşene gelirler** (ne edâsı hâlinde sevâb ricâ ederler, ne terki hâlinde ikabdan korkalar) **ve istemiyerek infâk ederler.**]

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَٓا اَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا يُر۪يدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
بِهَا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾
وَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ
يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَاً اَوْ مَغَارَاتٍ اَوْ مُدَّخَلًا
لَوَلَّوْا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ
فِي الصَّدَقَاتِ فَاِنْ اُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَاِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَا
اِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوا مَٓا اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ
وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُؤْت۪ينَا اللّٰهُ مِنْ
فَضْلِه۪ وَرَسُولُهُ اِنَّٓا اِلَى اللّٰهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾

55 [(Yâ Muhammed!) **Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah Teâlâ, bunlar yüzünden dünyâ hayatında onlara** (mal biriktirmek ve onu korumak meşakkatini çektirmek ve evlâd musîbetleri vermekle) **azâbetmeyi ve kâfir oldukları hâlde canlarının çıkmasını ister.**]

56 [**Onlar sizden olduklarına dâir Allah Teâlâ'ya yemîn de ederler. Halbuki sizden değillerdir. Fakat** (müşriklere yaptığınızı kendileri hakkında da yapacağınızdan) **çok korkarlar.** (Sûretâ Müslüman görünürler).]

57 [**Onlar, eğer sığınacak bir yer** (bir kal'a) **veyâ barınacak**

mağaralar, yâhûd girecek bir delik bulsalar, (sizden kurtulmak için) sür'atle oraya sokulurlardı.]

58 **[Münâfıklardan sadakaların taksîminde seni ayıplayanlar da var. Eğer o sadakalardan onlara istedikleri kadar verilirse hoşlanırlar, diledikleri şey verilmezse derhal darılırlar.]**

Yâhûd çok verilirse sevinirler, az verilirse kızarlar.

Rivâyet edildiğine göre; bu âyet-i kerîme, Zül Huveysıret'ül-Temimî hakkında nâzil olmuştur.

Ebû Saîdil-Hudrî (R.A.) anlatır:

Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, Huneyn ganîmetlerini taksîm ederken, yeni Müslümanların kalblerini te'lif için onlara ziyâdece pay ayırmıştı. Zül Huveysıre gelip: **«Yâ Resûlallah! Adâleti gözet.»** dedi.

Efendimiz: **«Ben, adâleti gözetmezsem kim gözetir?»** buyurdu.

Ömer ibn-i Hattâb (R.A.): **«Yâ Resûlallah! İzin ver, boynunu vurayım.»** dedi. Fakat Resûl-ü Ekrem müsaade buyurmadı.

Zül Huveysıre, bilâhare Haricîlerin reisi olmuştur.

Başka bir rivâyete göre de; âyet-i kerîme, münâfıklardan Ebülhavvât hakkında nâzil olmuştur.

Ebülhavvât, Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellemi kasdederek: **«Sâhibinize bakınız, hem sadakalarınızı koyun çobanlarına taksîm ediyor, hem de adâlet yaptığını zannediyor.»** demişti.

59 **[Onlar, Allah Teâlâ ve Resûlünün verdiği ganîmet ve sadakaya râzı olsalardı da: «Allah Teâlâ'nın fazlı bize kifâyet eder. Yakında Allah Teâlâ, bize fazl-ı kereminden, Peygamberi de ganîmetinden yine ve daha çok verir. Biz ancak Allah Teâlâ'ya rağbet edicileriz.» deselerdi (haklarında hayırlı olurdu).]**

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ

لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ

وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ

فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

60 **[Sadakalar: Yalnız fakîrlere, yoksullara, sadakaları top-**

lamaya me'mûr olanlara, müellefe-i kulûb'a, âzâd edilecek esîrlere, borçlulara, Allah yolunda sarfa ve yolculara mahsûsdur. Bu hükümler Allah Teâlâ tarafından kat'î olarak farz kılınmıştır. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.]

Sadaka: İnsanın malından sırf Allah için muhtâçlara temlîk edilmek üzere ayrılan bir hissedir. Bunda Cenâb-ı Hakk'a sıdk ve ihlâs esâs olduğu için sadaka denilmiştir.

Sadaka iki bölüme ayrılır: Biri farz, diğeri tetavvu!.. Farz olan sadaka, bütün nev'ilerine şâmil olmak üzere zekâttır ve burada maksûd olan da budur.

Âyet-i kerîme'de, zekâtın kimlere verileceği anlatılmaktadır.

Fakîr: Malı ve kazancı olmayan kimsedir.

Miskîn: Malı ve kazancı olup da kendisine yetmeyendir.

Peygamber (S.A.V.) Allah Teâlâ'dan miskîn olmayı diler; fakîr olmaktan Allah'a sığınırdı. Maamâfîh bunun tam aksini söyleyenler de vardır. Hâsılı fakîrlik; miskinlik, ihtiyâc ve za'f-u hâlden ibârettir.

Sadaka almaya mâni' olan zenginliğin hadd-i hudûdu hakkında ulemâ ihtilâf etmişlerdir. **Ekseriyete göre: Kendine ve çoluğuna çocuğuna bir yıl yetecek kadar malı bulunmaktır.** İmâm Mâlik ile Şâfiî'nin mezhebleri budur. **Hanefîlere göre; zenginliğin haddi 200 dirheme mâlik olmaktır.** Ba'zılarına göre; 50 dirheme mâlik olan kimsenin sadaka alması helâl olmaz. 50 dirhem kıymetinde altını olan da aynı hükümdedir. İmâm Ahmed'le İshâk'ın kavilleri budur.

Zekât me'mûru: Zekât verilecek sınıfların üçüncüsüdür; ve fakîr olsun, zengin olsun amelinin ecrini zekâttan alır. Ba'zıları «Buna zekâtın sekizde biri verilir.» demişlerdir.

Müellefe-i Kulûb: Dördüncü sınıftır. Bunlar bir kısmı müslüman, bir kısmı kâfir olmak üzere ikiye ayrılırlarsa da bu zamanda onlara bir şey verilmez. Çünkü Allah Teâlâ, İslâm'ı azîz kılmakla bu gibilerin kalblerini yatıştırmaya hâcet kalmamıştır. Bu kavl, Hz. Ömer (R.A.)'den rivâyet olunmuştur. Hanefîyye İmâmları ile İmâm Mâlik'in ve Sevrî'nin kavlleri budur.

Beşinci sınıf, kölelerdir. Mükâteb köleyi, Kitâbet bedelinden kurtarmak için ona bir hisse zekât verilir. Bir kavle göre zekât parası ile köle satın alınarak, âzâd edilir. İmâm Mâlik ile Ahmed'in kavlleri budur. Bir kavle göre ise; bu para esîrlerin fidyesine harcanır.

Altıncı sınıf, borçlulardır. Bunlar, iki kısımdır. Bir kısmı, günâh olmayan bir şey hakkında borçlananlardır. Borçlarını ödeyecek malları yoksa, borçlular hissesinden borçları ödenir. Malları varsa, onlara zekât verilmez. Bir kısmı, iyilik ve arabuluculuk için borca girerler. Bunlara — zengin bile olsalar — borçlarını ödeyecek kadar zekât verilir.

Yedinci sınıf, Allah yolunda cihâda harcamaktır. Harbe gidecek, gâzîye nafaka, elbise, silâh ve sâire için zekâttan yardım olunur. Velev ki zengin olsun. Ekseri ulemâya göre; Hacc için bir şey verilmez. Ba'zıları; «Verilir!» demişlerdir. Bu kavl **İshâk'la İmâm** Ahmed'in kavli olup İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet olunmuştur.

Sekizinci sınıf; yolculardır. Mubâh bir sefere çıkan kimsenin yolda parası biterse, memleketinde parası olsun, olmasın varacağı yere ulaştıracak kadar zekât verilir. **Katâde'ye göre;** bunda murâd ziyâretci müsâfir, Irak fukahâsına göre ise; kâfileden geri kalan hacıdır.

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ
يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ
يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ
وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ٦١

61 [(Münâfıkların) **içinde öyleleri var ki, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme ezâ ederler** (O'nu incitirler). **«O, her söyleneni dinler ve tasdîk eder» derler.**]

Rivâyet edildiğine göre; münâfıklardan bir topluluk, aralarında konuşurlarken Resûl-ü Ekrem'e tefevvühatta bulunmuşlardı. İçlerinden biri: **«Yapmayınız, korkulur ki bu sözünüzü işitir, sonra hakkımızda iyi olmaz.»** demişti. Cülâs bin Süveydî: **«Biz, dilediğimizi söyleriz, sonra O'na gider, söylediğimizi inkâr ederiz. Bir de, yemîn ettik mi, yemîne inanır, sözümüzü gerçek sanır.»** diye cevâb vermişti.

Âyet-i kerîme, bu topluluk hakkında nâzil olmuştur.

[**De ki:** (Sözünüzü işitip tasdîk etmesi, size tekzîb etmesinden hayırlıdır). **O, hayır ve salâhı işiticidir, şer ve fesâdı değil. O, Allah Teâlâ'ya ve mü'minlerin sözüne inanır ve içinizden îmân ızhâr**

edenler için de bir rahmettir (ki onu kabûl edip sırrınızı keşfetmez. Maahâzâ, sözünüzü kabûl etmesi, hâlinizi bilmediğinden değildir. Belki, size rıfk-u merhametindendir.)]

[Onlar ki Sallallahü Teâlâ aleyhi ve selleme ezâ ederler, onlar için elîm bir azâb vardır.]

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَحَقُّ
اَنْ يُرْضُوهُ اِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّهُ
مَنْ يُحَادِدِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
ذٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ اَنْ تُنَزَّلَ
عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِؤُا
اِنَّ اللّٰهَ مُخْرِجٌ مَا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ
اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ اَبِاللّٰهِ وَاٰيَاتِهِ وَرَسُولِهِ
كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٦٥﴾

62 [Münâfıklar sizi hoşnûd etmek için Allah Teâlâ'ya yemîn ederler. Eğer bunlar mü'min iseler, Allah Teâlâ ve Resûlünü hoşnûd etmeleri daha lâyıktır.]

63 [Onlar bilmezler mi ki bir kimse Allah Teâlâ ve Resûlüne muhâlefet ederse, o kimseye içinde ebediyyen kalmak üzere, Cehennem ateşi vardır ki, rüsvâylığın en büyüğü budur.]

64 [Münâfıklar; mü'minlere kalblerindeki (nifâkı) haber verecek (ayıblarını bildirecek) bir sûrenin indirilmesinden endîşe ederler. De ki: «Siz, istihzâ edin durun, Allah Teâlâ, endişe ettiğinizi ızhâr edicidir.»]

65 [(Yâ Muhammed!) Şâyed kendilerine (istihzâlarının sebebini) soracak olsan, yemîn ederim ki: «Biz, yalnız, türlü türlü söze dalmıştık, şakalaşıyorduk.» derler. De ki: «Siz, Allah Teâlâ ile, âyetleriyle, Peygamberiyle mi istihzâ ediyorsunuz?»]

Rivâyet edildiğine göre; Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz; Tebûk seferine giderlerken, münâfıklardan bir süvâri müfrezesi önde gidiyordu. Aralarında Kur'ân ve Peygamber ile istihzâ ediyorlar: **«Şu adama bakın, Şam kalelerini ve köşklerini fethetmek istiyor. Bu, O'na ne uzak!»** diye istihzâ ediyorlardı.

Hak Teâlâ, onların bu sözlerinden Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem'i haberdâr kıldı. Resûl-ü Ekrem: **«Şu müfrezeyi durdurun.»** buyurdu. Ve yanlarına giderek ne konuşmuşlarsa hepsini söyledi. **«Yâ Nebiyallah! Hayır, vallâhi ne senin ve ne ashâbın hakkında bir şey söylemedik. Fakat birbirimizle, seferi kısaltmak için şakalaşıyorduk.»** demişlerdi.

لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ
إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً
بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

66 [**Beyhûde i'tizâr etmeyin. Siz, îmânınızdan sonra,** (Peygamber'e ezâ ve ta'nla) **küfrü ızhâr ettiniz. İçinizden bir tâifeyi** (tevbeleri sebebiyle) **afvetsek bile, diğer bir tâifeyi, cürümlerinde ısrâr ettikleri için, azâba uğratacağız.**]

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ
الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ
إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٦٨﴾

67 [**Münâfıkların erkekleri de, kadınları da** (nifâk ve şi-

kâkta) birbirlerine benzerler. Kötülüğü (küfür ve maâsiyi) emir, iyiliği (îmân ve tâati) nehyederler. Ve ellerini sımsıkı tutarlar (sadaka vermekten, Allah yolunda infâk etmekten sakınırlar).]

[Onlar, Allah Teâlâ'yı unuttular, Allah Teâlâ da onları unuttu. (O'na tâati terk ettiler, O da, onları rahmetinden mahrûm etti). Muhakkak ki münâfıklar, fâsıktırlar.]

68 **[Allah Teâlâ münâfık ve kâfirlerin erkeğine, kadınına —ebediyen içinde kalmak üzere— Cehennem ateşini va'detti. O Cehennem ateşi, onların ikaab ve cezâsına kâfidir. Allah Teâlâ, onları rahmetinden uzaklaştırdı. Onlar için dâimî bir azâb vardır.]**

كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ
أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ
بِخَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَاقِهِمْ
وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٩﴾

69 **[(Ey münâfıklar!) Siz de, kendinizden öncekiler gibisiniz. Fakat onlar, sizden daha kuvvetli idiler. Mal ve evlâdça da sizden daha çoktular. Dünya lezzetlerinden nasîbleri kadar faydalanmışlardı.]**

[Sizden öncekilerin nasîblerince faydalandıkları gibi, siz de dünyâ lezzetlerinden nasîbinizle faydalandınız. Onların bâtıla daldıkları gibi siz de daldınız.]

[Onların dünyâda ve Âhirette (mal, evlâd, hayır, hasenat) bütün amelleri boşa gitti. Ve işte bunlar, hep o hüsrân içinde kalanlardır.]

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ
وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ
رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا
أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

70 [**Onlara kendilerinden önce geçen ümmetlerin: Nûh, Âd, Semûd kavimlerinin, İbrâhîm kavminin, ashâb-ı Medyen'in, Mü'tefikelerin haberi gelmedi mi?** (Kıssaları naklolunmadı mı?)]

Nûh Aleyhisselâm'ın kavmini Tûfânla, Âd kavmini rüzgârla, Semûd kavmini Zelzele ile, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın kavmini Sivrisinekle, Eshâb-ı Medyen'i, yânî Şuayb Aleyhisselâm'ın kavmini Ateşle, Mü'tefikât'ı, yânî Lût Aleyhisselâm'ın kavminin köylerini üstünü, altına getirerek Taş yağmuru ile helâk etmiştir.

[**Bu ümmetlere Peygamberleri açık hüccetlerle gelmişlerdi.** (Fakat tekzîb ettiler. Allah Teâlâ'ya tâati terk edip havalarına uydular. Biz de onları helâk ettik). **Allah Teâlâ, onlara zulmetmedi. Fakat onlar,** (küfür ve tekzîbleriyle) **kendilerine zulmettiler.**]

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

71 [**Mü'minlerin erkeği, kadını birbirlerinin dost ve yardımcılarıdır. İyiliği** (îmân, tâat ve hayrı) **emir, kötülüğü** (şirk ve ma'siyeti) **nehyederler. Namazı kılar, zekâtı verirler. Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat ederler. Allah Teâlâ da onlara rahmet eder. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

72 [**Allah Teâlâ, mü'minlerin erkeklerine de, kadınlarına da** — içinde ebediyen kalmak üzere — **ağaçları altından ırmaklar akan Cennetler va'detti. Adn Cennetlerinde çok güzel meskenler de va'd buyurdu. Allah Teâlâ'nın rızâ ve hoşnûdluğu ise, hepsinden büyüktür. İşte, en büyük fevz** (saâdet) **budur.**]

Ebû Saîd-i Hudrî (R.A.)'den rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ, Cennet ehline: (Benden râzı oldunuz mu? Hoşnûd musunuz?) buyuracak. Onlar da: (Yâ Rab! Niçin râzı olmayalım? Sen, bize yarattıklarından hiçbirine vermediğini verdin) diyecekler. Yine buyuracak: (Size bundan efdalini vereyim mi?), (Daha efdal ne olabilir?) diyecekler. Allah Teâlâ: (Size rıdvânımı — rızâmı — **helâl ettim. Bundan sonra artık ilelebet size gazâb etmiyeceğim) buyuracak.»**

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; Adn, Cennetlerin ortasıdır.

Abdullah b. Amr demiştir ki: **«Cennette, Adn denilen bir kasır vardır ki, etrâfı kuleler, çayırlarla kaplıdır. Beş bin kapısı vardır. O'na Peygamber, Sıddîk ve şehîdlerden başka kimse giremez.»**

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾

73 [**Yâ Nebiyyallah! Kâfirlere** (kılıçla) **münâfıklara** (ilzâm-ı hüccetle) **cihâd et ve sert davran. Onların yeri Cehennem'dir. Ve o, ne çirkin bir karargâhtır.**]

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوا
وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا
بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا اِلَّا اَنْ اَغْنٰيهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ مِنْ
فَضْلِهِ فَاِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَاِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ
عَذَابًا اَل۪يمًا فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْاَرْضِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿٧٤﴾

74 [**Onlar, Allah Teâlâ'ya yemîn ediyorlar: Söylememişler. Yemîn ederim ki, o küfür kelimesini söylemişlerdir. Onlar İslâmı ızhâr ettikten sonra yine kâfir oldular.**]

Rivâyet edildiğine göre: Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz Tebûk'te kaldıkları sırada Kur'ân yine nâzil oluyor, ve bu gazveden geri kalanları ayıblıyordu. Bittabi' bunu, orduda bulunan münâfıklar duyuyorlardı.

Cülâs bin Süveyd: «**Eğer Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) **in Medîne'de bıraktığımız dostlarımız hakkında söyledikleri doğru ise, eşeklerden alçak olalım.**» dedi.

Bunu işiten Âmir bin Kays: «**Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem elbette doğru. Ve siz eşeklerden alçaksınız.**» diye cevâb verdi.

Ordu, Medîne'ye avdet edince de keyfiyeti Resûl-ü Ekrem'e bildirdi.

Resûl-ü Ekrem, her ikisini huzûrlarına çağırdı. Cülâs: «**Vallâhi, ben bu sözleri söylemedim. Bana iftirâ ediyor.**» diye yemîn etti. Âmir de buna karşılık; O'nun, bu sözü söylediğine ve iftirâ etmediğine yemîn ettikten sonra ellerini kaldırdı: «**Yâ Rab! Peygamberine doğru söyleyeni tasdîk, yalancıyı tekzîb edecek bir âyet gönder.**» diye duâ etti.

Bunun üzerine bu âyet-i celîle nâzil oldu. Cülâs'ın akabinde

cürmünü i'tirâf ederek Cenâb-ı Hakk'a tevbe ettiği ve tevbesine de sâdık kaldığı rivâyet edilir.

[**Ve nâil olamıyacakları şeye kasdettiler.**]

Rivâyet edilir ki: Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem, Tebûk'ten Medîne'ye dönerken, münâfıklardan on beş kişi Fahr-i Kâinât'ı, geceleyin karanlıkta, tam Akabe'ye yükseldiği sırada bineğinin arkasından uçuruma düşürmeyi ve öldürmeyi kararlaştırmışlardı. Fakat kararlarını tatbîk edecekleri esnâda iş meydana çıkarak teşebbüsleri akîm kalmış ve hepsi kaçmaya mecbûr olmuşlardı.

[**Halbuki** (Sallallahü aleyhi ve sellem ve mü'minlere karşı kin besleyip) **intikam almaya kalkışmaları için, onları, Allah Teâlâ'nın Resûlüyle, fazl-ı ilâhisinden, zenginleştirmiş olmasından başka bir sebeb de yoktu.**]

Sallallahü aleyhi ve sellem, Medîne'ye hicret buyurmadan önce, Medîne'liler sıkıntı içinde idiler. Fakat hicreti müteakib alınan ganîmetlerle zenginleşmişlerdi.

[**Eğer** (nifâktan) **tevbe ederlerse, haklarında hayırlı olur.** (Îmândan) **yüz çevirerek nifaklarında ısrâr ederlerse Allah Teâlâ, dünyada ve Âhirette onları elîm bir azâb ile azâblandırır. Ve yeryüzünde, onlar için, ne himâye eder bir dost ve ne azâbtan men eder bir müin bulunmaz.**]

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ اٰتٰينَا
مِنْ فَضْلِه۪ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّٓا اٰتٰيهُمْ
مِنْ فَضْلِه۪ بَخِلُوا بِه۪ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَاَعْقَبَهُمْ
نِفَاقاً ف۪ي قُلُوبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَٓا اَخْلَفُوا اللّٰهَ
مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ اَلَمْ يَعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ
يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰيهُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾

75 [**İçlerinden kimi de Allah Teâlâ ile: «Eğer, fazlından bize ihsân ederse, mutlaka sadaka ve zekâtını verir ve sâlihlerden oluruz» diye ahdetmişti.**]

76 [**Vaktâ ki, Allah Teâlâ fazlından** (servet) **ihsân edince, cimrilik edip Hakkullâhı vermekten yüz çevirdiler. Onlar dönektirler.**]

77 [**Allah Teâlâ da onları, kendisine karşı ettikleri va'di tutmadıkları ve yalan söylemekte oldukları için, kalblerinde bu fiillerinin âkıbetini, Kıyâmet Gününe kadar sürecek bir nifak yaptı.**]

Bu âyet-i kerîme, Sa'lebe bin Hâtıb hakkında nâzil olmuştur.

Sa'lebe bir gün Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize gelerek: **«Yâ Resûlallah! Allah'a duâ et de bana servet versin.»** demişti.

Fahr-i Kâinat: **«Şükrü ödenen az mal, şükrünü ödeyemiyeceğin çok maldan hayırlıdır.»** buyurdu.

Aradan bir müddet geçti. Sa'lebe, tekrar huzûru saâdete geldi: **«Yâ Resûlallah! Seni hakla gönderen Allah Teâlâ'ya yemîn ederim ki, eğer bana servet verirse, her hak sâhibine mutlaka hakkını veririm.»** dedi.

Bunun üzerine sallallahü aleyhi ve sellem duâ etti. Sa'lebe koyun edindi. Az zamanda koyunları o kadar çoğaldı ki, Medîne'ye sığmaz bir hâle geldi. Vâdiye indi. Fakat cemâat ve hattâ Cum'a'yı bile terk etmeye, ortada görünmemeye başladı.

Resûlüllah, bir gün kendisini sordu: **«Servetinin pek çoğaldığını ve vâdiye indiğini.»** söylediler. **«Vay Sa'lebeye!»** buyurdu.

Vakti geldi. Resûl-ü Ekrem, halkın zekâtlarını toplamak üzere iki me'mûr ta'yîn etti. Bilâ istisnâ, herkes malının zekâtını bu me'mûrlara teslîm etti. Bu me'mûrlar, Sa'lebe'ye de uğradılar ve malının zekâtını istediler. Fakat Sa'lebe: **«Sizin, bu istediğiniz cizyeden başka bir şey değil, yâhûd onun kardeşi. Hele siz şimdi gidin de, ben bir düşüneyim.»** dedi.

Vaktâ ki, kendi hakkında âyet-i kerîme nâzil olduğunu işitti, hemen Hazret-i Peygamber sallallahü aleyhi ve selleme koştu. Zekâtını vermek istedi. Fakat Fahr-i Kâinat, kabûl etmedi: **«Allah Teâlâ, beni senin zekâtını kabûlden menetti.»** buyurdu.

Bu hâl karşısında Sa'lebe başına toprak döküp çok ağladı. Aleyhisselâtü vesselâm da: **«Bu, senin amelindir, niçin emrime itâat etmedin?»** buyurdu.

Efendimizin vefâtlarından sonra zekâtını Ebû Bekr (R.A.)'e, hilâfeti sırasında da Ömer (R.A.)'e vermek istedi. Onlar da kabûl etmedi. Nihâyet sefâlete düşerek Hazret-i Osman (R.A.) zamanında öldü.

78 [**O münâfıklar bilmezler mi ki, Allah Teâlâ, onların sırlarını** (kalblerindeki nifak) **ve aralarında söyleştikleri sözleri,** (zekâtı, cizye diye adlandırdıklarını) **bilir. Allah-ü azîmüşşân bütün gaybları çok iyi bilendir** (O'na bir şey gizli kalmaz).]

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ
وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ
سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

79 [**O münâfıklar ki, sadakalarda farz olan zekâttan fazla olarak gönülleriyle teberruda bulunanları bir türlü ve güçlerinin yetebildiğinden başkasını bulamıyanları bir türlü tâyîb ve istihzâ ederler. Allah Teâlâ da, onları maskaraya çevirir. Onlar için elîm bir azâb vardır.**]

Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, ashâbını sadaka vermeye teşvîk buyurmuştu. Abdurrahman bin Avf (R.A.); dört bin dirhem getirerek: «**Sekiz bin dirhemim vardı, işte yarısını getirip Rabbim celle şânuh'uya ikrâz ettim. Yarısını da âileme alıkoydum.**» dedi. Sallallahü aleyhi ve sellem: «**Allah Teâlâ gerek verdiğine ve gerek alıkoyduğuna bereket versin.**» diye duâ etti. Ve filhakîka, bilâhare serveti o kadar bereketlendi; o kadar çoğaldı ki, vefâtında, yalnız dördüncü zevcesinin sekizde bir hissesine seksen bin dirhem isâbet etmişti.

Âsım bin Adiy de yüz vesk hurma tasadduk etmişti.

Kezâ Ebû Ukayl-il Ensârî, bir sâ. hurma getirmiş; «**Bu gece, bir zâtın hurmalığına su saldım. Mukâbilinde iki sâ' hurma aldım. Birini âileme alıkoydum, diğerini Rabbime ikrâz ettim.**» demişti. Sallallahü aleyhi ve sellem, bu hurmayı diğer sadakaların üzerine saçtırdı.

Münâfıklar: «Abdurrahman ve Âsım, sadakalarını sırf riyâ ve gösteriş için getirdiler. Ebû Ukayl'in bir sâ'ından da Allah Teâlâ ve Resûlü ganî idi, fakat O da kendisi için sadaka veriyor desin-

ler diye getirdi.» demişler, istihzâ etmişlerdi. Bu âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil oldu.

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

80 [(Yâ Muhammed!) **O münâfıklar için gerek istiğfâr et, gerek etme** (müsâvîdir). **Onlar için yetmiş def'a istiğfâr etsen, Hak Teâlâ onları aslâ mağfiret etmez. Bu mağfiretten mahrûmiyetleri, Allah Teâlâ ve Resûlünü inkâr etmeleri yüzündendir. Allah Teâlâ, küfürde temerrüd eden fâsıklara hidâyet etmez.**]

Rivâyet edildiğine göre; münâfıkların ileri gelenlerinden Abdullah ibn-i Übeyy'in oğlu Abdullah muhlislerdendi. Peygamberimiz Efendimiz sallallahü aleyhi ve sellemden mezarının başı ucunda, babası için istiğfâr buyurmasını niyâz etmişti. Sallallahü aleyhi ve sellem, bu dileği kabûl buyurmuş ve hattâ çok istiğfâr etmek niyyetinde bulunmuştu. Yetmiş kelimesinden maksad çokluktur. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil oldu.

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ
خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ
حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾

81 [(Tebûk gazvesinde) **Resûlüllah'ın hılâfında olarak, gazâdan geri kalıp oturan münâfıklar, Medîne'den çıkmıyarak, oturup kaldıkları için sevindiler. Ve Allah Teâlâ'nın tâatinde mallariyle ve canlariyle cihâd etmekten hoşlanmadılar. Mü'minlere** (ve birbirlerine) **«Bu sıcakta sefere çıkmayınız» dediler. Onlara de ki: «Cehennem ateşi** (yazın bu harâretinden) **daha sıcaktır.** (Eğer gidecekleri yeri) **bilmiş olsalardı...** (geri kalmazlardı).]

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ
فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا
مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا
مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ
عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨٤﴾

82 [Artık onlar kazandıkları küfür ve nifâkın cezâsı olmak üzere (dünyâda ve Âhirette hâllerini düşünerek) az gülsünler ve çok ağlasınlar.]

83 [(Tebûk'ten sonra) Allah Teâlâ, seni (gazâdan geri kalan) münâfıkların yanına döndürür de, başka bir gazâya çıkmak için senden izin isterlerse. De ki: «Artık siz, benimle birlikte ebediyyen sefere çıkamaz ve hiçbir düşmana karşı benim mâiyetimde muhârebe edemezsiniz. Zîrâ, siz evvelki def'a (geri kalıp) oturmaya râzı oldunuz. Şimdi de artık geri kalan (kadınlar, çocuklar ve hasta) larla birlikte oturun.]

84 [Münâfıklardan ölen bir kimsenin namazını aslâ kılma ve defin veyâ ziyaret için kabrinin yanında durma. Zîrâ onlar, Allar Teâlâ ve Resûlünü inkâr ederek kâfir oldular. Münâfık olarak öldüler.]

وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَهُمْ بِهَا
فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا أُنْزِلَتْ
سُورَةٌ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ
أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾

85 [Onların malları ve evlâdlarının çokluğu seni imrendirmesin! Allah Teâlâ, bunlar yüzünden, onları dünyâda azâba uğratmayı ve canlarının, kâfir oldukları hâlde, çıkmasını istiyor.]
86 [Ne zaman Allah Teâlâ'ya îmân edin ve Resûliyle birlikte cihâda gidin» diye bir sûre nâzil olsa, münâfıklardan kudret ve servet sâhibi olanlar senden izin istediler: «Bizi bırak da (özürleri yüzünden) oturanlarla berâber olalım» dediler.]

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا
بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾

87 [Onlar geri kalanlarla berâber bulunmaya râzı oldular. Kalblerine nifâk mührü vuruldu. Onlar (cihâdta ve Resûle muvafakatteki saâdeti, ondan geri kalmanın şakâvetini) anlıyamazlar.]
88 [Fakat Resûlullah ve O'nunla birlikte olan mü'minler, Allah Teâlâ'nın tâatinde mallariyle ve canlariyle cihâd ettiler. Onlar için dünyâda nusrat ve ganîmet ve Âhiret'te Cennet ve saâdet vardır. Umduklarına erenler de bunlardır.]

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾ وَجَاءَ
الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾

89 [Allah Teâlâ, onlar için —içinde ebediyyen kalmak üze-

re — ağaçları altından ırmaklar akan Cennetler hazırladı. İşte en büyük fevz (saâdet) budur.]

90 **[Bedevîlerden (mallarının azlığı, âile ve çocuklarının çokluğu bahânesiyle) i'tizâr edenler (ki Esed ve Gatfan'dır. Gazâya gitmemek için) kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah Teâlâ ve Resûlüne yalan söyleyenler de oturup kaldılar. İçlerinden kâfir olanlarına elîm bir azâb isâbet edecektir.]**

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَٓاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضٰى وَلَا عَلَى الَّذ۪ينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ اِذَا نَصَحُوا لِلّٰهِ وَرَسُولِه۪
مَا عَلَى الْمُحْسِن۪ينَ مِنْ سَب۪يلٍ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٩١﴾

91 **[Zayıflara, hastalara, cihâdda harcedecek bir şey bulamıyanlara — Allah Teâlâ ve Resûlüne (îmân ve tâat etmek) samîmî olmak şartiyle — (harbe gitmemekte) günâh yoktur. Muhsinlere hiçbir ıtab ve muâhaze yolu yoktur. Allah Teâlâ, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]**

وَلَا عَلَى الَّذ۪ينَ اِذَا مَٓا اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَٓا اَجِدُ
مَٓا اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاَعْيُنُهُمْ تَف۪يضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا
اَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ اِنَّمَا السَّب۪يلُ عَلَى الَّذ۪ينَ
يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ اَغْنِيَٓاءُ رَضُوا بِاَنْ يَكُونُوا مَعَ
الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

92 **[Bir de, kendilerini bindirip sevk etmen için ne zaman sana geldilerse: «Sizi bindirecek bir şey bulamıyorum» dediğin vakit, cihâd uğruna harcedecek bir şey bulamadıkları için kederlerinden göz yaşı döke döke dönenlere de hiçbir günâh ve ıtab yoktur.]**

93 **[Itab ve muâhazeye yol ancak, zengin (ve gazâya gitme-**

ye kudretleri) oldukları hâlde (memleketlerinde) kalmak için senden izin isteyenler üzerinedir. Bunlar, kadınlarla berâber olmaya râzı oldular. Allah Teâlâ da kalblerine gaflet mührü vurdu. Gazâya çıkmanın sevâbını ve geri kalmanın ıkabını bilmez oldular.]

يَعْتَذِرُونَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا
لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللّٰهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللّٰهُ
عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾

94 [Tebûk'ten Medîne'ye) döndüğünüz zaman, münâfıklar (gazâya gitmedikleri için) size i'tizâr edeceklerdir. De ki: «Özür dilemeyin, size inanmıyoruz. Allah Teâlâ, ahval ve niyyetlerinizden bize birçok haberler verdi.»]

[«Allah Teâlâ ve Resûlü gelecekteki amelinizi (nifâktan tevbe ederek rücû mu, yoksa sebât mı edeceğinizi) de görecektir. Sonra, gizli ve âşikâr her şeyi bilen Hakk'ın huzûruna götürüleceksiniz. O, size bütün yaptıklarınızı haber verecektir.]

سَيَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ
لَكُمْ اِذَا انْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَاَعْرِضُوا
عَنْهُمْ اِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ
﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ
فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَرْضٰى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾

95 [(Seferden) onlara döndüğünüz zaman, (geri kaldıkları

için) **kendilerine ıtab ve muâheze etmiyesiniz diye size karşı, Allah Teâlâ'ya yemîn edeceklerdir. Siz de ıtab etmekten sarfınazar edin. Zîrâ onlar,** (ıtabla ıslâhı kâbil olmayan) **murdarlardır. Mekânları da, kazandıklarının** cezâsı **olarak, Cehennem'dir.**]

96 [**Size kendilerinden râzı olasınız diye yemîn edeceklerdir. Ama, siz onlardan râzı olsanız da** (ne faydası var, sizin rızânız, Allah Teâlâ'nın rızâsını istilzâm etmez). **Allah Teâlâ, her hâlde** (küfür ve nifâkla O'nun tâatinden çıkan fâsıklardan râzı **olmaz.**)]

الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُو
دَ مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى رَسُولِهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ
الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ
عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾

97 [**A'rabîler, küfür ve nifâkta** (cehâlet ve vahşetleri yüzünden) **şehirlilerden daha şiddetlidir. Allah Teâlâ'nın Resûlüne inzâl ettiği hükümlerin hudûdunu** (ferâiz ve sünen-i şer'iyyeyi) **bilmemeye daha lâyıktırlar. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.** (A'rabî ve şehirlilerin hâlini bilici ve hikmetiyle sevâb ve ikabını vericidir).]

98 [**A'rabîlerden öyle kimseler de vardır ki,** (Allah Teâlâ'nın tâatine) **sarf ve tasadduk ettiği şeyi, cereme ve ziyân sayar.** (Zîrâ, onu korku ve riyâ ile sarf eder ve bundan bir ecir ve sevâb ümid etmez). **Ve** (infâk etmekten kurtulmak için) **devrin değişmesini** (Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellemin vefâtı, müşriklerin muzafferiyeti gibi size musîbetler gelmesini) **bekler. Kötü devir** (o musîbetler) **başlarına gelsin, Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Alîmdir.** (Onların sözlerini işitir ve kalblerindekini bilir).]

وَمِنَ الْأَعْرَابِ

مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرُبَاتٍ

عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ

سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٩﴾

99 [A'rabîlerden öyle kimseler de vardır ki, Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân eder ve infâk ettiği şeyi, Allah Teâlâ indinde yakınlığa ve Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin duâ ve istiğfârına sebeb ve vesîyle sayar.]

Resûl-ü Ekrem, tasadduk edenler için duâ ve istiğfâr ederlerdi. Bu i'tibârla sadaka verilen kimselerin, sadakayı aldıkları vakit, tasadduk edene duâ etmeleri sünnettir.

[Filhakîka bu, onlar için indallâh yakınlıktır. Allah Teâlâ, onları rahmetine (Cennetine) idhal edecektir. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ

اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ

لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ

الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾

100 [İleri geçenler, evvelki muhâcirîn ve Ensâr ve onlara ihsân ile tâbi' olanlardır. Allah Teâlâ, onlardan râzı oldu. Onlar da Allah Teâlâ'dan râzı oldular. Ve onlar için — içlerinde ebediyyen kalmak üzere — ağaçlarının altından ırmaklar akan Cennetler hazırladı. İşte, en büyük fevz (saâdet) budur.]

Evvelkilerden maksâd: kimine göre, iki kıble'ye namaz kılan-

lardır. Yâhûd Bedir gazvesinde bulunanlardır. Kimine göre de, Hudeybiye'de Rıdvan beyatine iştirâk edenlerdir.

Hz. Hadîce (R. Anhâ.)'den sonra, Peygamber (S.A.V.)'e ilk îmân edenin kim olduğu da ihtilâflıdır.

Ba'zılarına göre; Hz. Ali (R.A.)'dir. O zaman on yaşında idi, ve ilk def'a O namaz kıldı.

Bir kavle göre; Ebû Bekr (R.A.); başka bir kavle göre, Zeyd b. Hârise (R.A.)'dir.

İshâk b. İbrâhim, bu haberlerin arasını bulmuş. «**Erkeklerden ilk Müslüman olan Hz. Ebû Bekir (R.A.), kadınlardan Hz. Hadîce (R. Anhâ.), çocuklardan Hz. Ali (R.A.), kölelerden Hz. Zeyd b. Hârise (R.A.)'dir.**» demiştir.

Ebû İshâk diyor ki: «Ebû Bekir (R.A.), Müslüman olunca, bunu herkese açıkladı. Kendisi, Kureyş'in en ziyâde neseb bilgini idi. Kavmi O'na gelir; sohbet ederlerdi. Güvendiklerini İslâm'a da'vet ederdi. Osman b. Affân, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Talhâ b. Ubeydullah O'nun vâsıtasiyle Müslüman olmuşlardır. Bu sekiz kişi İslâm'da sâbıklar (ileri geçenler) dir.»

Ensâr'dan sâbıklar, Akabe Gecesi Peygamber (S.A.V.)'e beyat eden yedi kişidir. İkinci Akabe'de yetmiş kişi oldular.

«**Onlara ihsân ile tâbi' olanlar**»dan murâd: İki kabîleden sâbıklara ihsân ile katılanlar yâhûd îmân ve tâatte Kıymet'e kadar gelecek mü'minlerden onlara tâbi' olanlardır. Yâhûd muhâcirlerle Ensâr zikredilince, onlara rahmet ve rıdvânla duâ edenlerdir. Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî'ye ashâb hakkında ne diyeceği soruldukta, şu cevâbı vermiş: «**İyi, kötü hepsi Cennettedir.**» Sonra bu âyeti okuyarak, şöyle devâm etmiş:

«**Ancak, onlara tâbi' olanların Cennette olması için, onların güzel fiillerine tâbi' olmaları şarttır. Yoksa fenâ fiillerine değil.**»

وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى
النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَى عَذَا
بٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾ وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا
وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٢﴾

101 **[Şehrinizin etrâfındaki A'rabîlerden ve Medîne ahâlîsinden münâfıklığı âdet ve idâme edenler vardır.]**

Medîne çevresindeki bu A'rabîler, Cüheyne, Müzeyne, Eşca,' Eslem ve Gıfâr kabîleleriydi.

[Yâ Muhammed!) **Sen onları bilmezsin, onları Biz biliriz. Biz, onları** (dünyâda rezâlet ve katl veyâ bu ikisinden biri ile berâber kabir azâbiyle) **iki kere azâba uğratacağız. Sonra da daha büyük bir azâba reddolunacaklardır.]**

102 [(Gazâdan geri kalanlardan) **diğer bir kısmı da günâhlarını i'tirâf ettiler,** (geri kalmalarına aslı olmayan özürlerle i'tizâr etmediler). **İyi bir ameli, kötü bir amelle karıştırdılar. Olur ki Allah Teâlâ, tevbelerini kabûl eder. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.]**

خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكّ۪يهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ اِنَّ
صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللّٰهُ سَم۪يعٌ عَل۪يمٌ ﴿١٠٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّ
اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِه۪ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ
وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿١٠٤﴾

103 [**Onların mallarından bir sadaka al, ki bununla onları** (günâhtan veyâ mal sevgisinden) **temizleyesin,** (mal ve hasenelerini) **bereketlendiresin** (kendilerini muhlisler mertebesine yükseltesin) **ve onlar için duâ ve istiğfâr et ki, duân onlara bir sükûn ve itmi'nandır. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Alîm'dir.** (Onların i'tirâflarını işitir ve nedâmetlerini bilir).]

104 [**Onlar bilmezler mi ki, Allah Teâlâ kullarının tevbelerini kabûl eder ve sadakalarını** (bedelini vermek üzere) **alır. Hiç şübhe yok ki, Allah Teâlâ tevbeleri kabûl ve fazlından onlara rahmet edicidir.]**

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ
وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَاٰخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِاَمْرِ اللّٰهِ
اِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَاِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾

105 [**De ki:** (Hayır ve şer dilediğinizi) **yapın. Allah Teâlâ, Resûlü ve mü'minler amelinizi göreceklerdir. Ve yakında hepiniz gayb ve zâhiri bilen Allah Teâlâ'ya döndürüleceksiniz. O, size bütün yaptıklarınızı haber verecektir.**]

106 [(Gazâya gitmiyenlerden) **bir kısmı da, Allah Teâlâ'nın haklarındaki emrine geri bırakılmışlardır. Allah Teâlâ, onları ya** (nifâklarında ısrâr ederlerse) **azâba uğratır veyâ** (tevbe ederlerse) **tevbelerini kabûl buyurur. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.**]

Bunlar Kâ'b bin Mâlik, Hilâl bin Ümeyye ve Mürâre bin Rebi' idi. Ebû Lübâbe ve arkadaşları gibi, pişmanlık ızhâr ve tevbe ve i'tizâr etmek için acele etmemişler, beklemişlerdi. Halbuki Bedir'e iştirâk eden ashâb arasındaydılar.

(Bu sûrenin 118 inci âyet-i kerîmesine de bakınız).

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَاِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ
وَلَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ اَبَدًا لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى
مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ
اَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾

107 **[Bir de, mü'minlere zarar vermek, küfrü kuvvetlendirmek, mü'minler arasına tefrika düşürmek için, ve bundan evvel Allah Teâlâ ve Resûlüne muhârebe eden kimseyi beklemek maksadiyle bir mescid yaptılar. Ve «Biz, bu mescidi ancak iyilik için** (salât ve zikrullâh için, âciz ve mâlûl olanlara ayrı bir mescid yapmak gibi iyi niyyetle) **binâ ettik» diye yemîn edeceklerdir. Allah Teâlâ, şehâdet eder ki, onlar yemînlerinde kâzibdirler.]**

108 **[O mescid-i Dırârda ebediyen namaz kılma!]**

Rivâyet edildiğine göre, Benî Amr bin Avf, Kubâ mescidini inşâ ettiklerinde, mescidde kılınacak ilk namazı, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin kıldırmalarını ricâ etmişlerdi. Resûl-ü Ekrem de, bu isteklerini yerine getirmişti.

Fakat amcazâdeleri Benî Gunm ibn-i Avf buna hased etmiş: **«Biz de bir mescid yaparız, Resûlüllah'ı da'vet ederiz, burada namaz kılar. Şam'dan râhip Ebû Âmir geldiği vakit de O kıldırır.»** demişlerdi.

Halbuki Resûlüllah, Ebû Âmir'i fâsık diye adlandırmıştı. Ebû Âmir, Uhud gazvesinde şehîd olan ve Melâike tarafından gasledilen Hanzele (R.A.)'nin babası idi. Câhiliyyede tanassur etmiş ve ilim edinerek râhiplik mertebesine kadar yükselmişti.

Cenâb-ı Risâletmeab Efendimizin bi'setleri üzerine riyâseti zâil olmuş bulunduğu için, düşmanlığa kalkışmış, ve Mekke müşriklerini Resûl-ü Ekrem aleyhine tahrîk ve teşvîk etmeye başlamıştı. Uhud'da da müşriklerle birlikte savaşmıştı ve Resûlüllah'a: **«Seninle muhârebe eden hangi kavmi bulursam, her hâlde onlarla berâber sana karşı ben de savaşacağım.»** demişti.

Filhakîka, Huneyn Gazvesine kadar Müslümanlara karşı dâimâ müşriklerin safında yer almıştı. Fakat Hevâzin ordusunun inhizâmını müteakib Şam'a kaçmıştı. Giderken münâfıklara: **«Gücünüz yettiği kadar silâhlanın, hazırlanın ve benim için bir savme'a** (ibâdethâne) **binâ edin. Ben, Roma Kayserine gidiyorum. Büyük bir ordu ile gelip Muhammed** (Sallallahü aleyhi ve sellem) **ve ashâbını Medîne'den çıkaracağım.»** diye haber göndermişti.

Onlar da Kubâ mescidi civârında Mescid-i Dırâr'ı yapmışlardı. Ve Tebûk Gazvesi hazırlıkları yapılırken Sallallahü aleyhi ve selleme gelmişler: **«Yâ Resûlallah! İllet ve hâceti bulunanlar için bir mescid binâ ettik. Burada bize namaz kıldırıp bereketle duâ etmeni ricâ ediyoruz.»** demişlerdi.

Resûl-ü Ekrem: «**Şimdi gazâ hazırlıkları ile meşgûlüz. İnşâallah, gazâdan döndüğümüzde, gelir, orada birlikte namaz kılarız.**» buyurmuştu.

Münâfıklar bu va'di unutmamışlar, Sallallahü aleyhi ve sellemi, Tebûk'ten avdetlerinde, Medîne yakınında Zievan mevkiine konakladıkları zaman, yine da'vet etmişlerdi. Fakat Fahr-i Kâinat, da'vetlerine icâbete hazırlanırken bu âyet-i kerîmeler nâzil oldu. Ve Cenâb-ı Peygamber'i orada namaz kılmaktan menetti.

Bunun üzerine Efendimiz, Mâlik bin Duhşem, Ma'n bin Adiyy, Âmir bin Sekeni ve Vahşî'yi çağırdı: «**Gidiniz, şu ahâlîsi zâlim mescidi yıkıp yakınız.**» buyurdu.

Bu sûretle Mescid-i Dırâr yıkılarak yeri süprüntülük ittihâz edildi.

Ebû Âmir de bir müddet sonra Şam'ın Kınnesrin kasabasında, sefâlet içinde öldü.

Atâ der ki: Ömer İbn-i Hattâb (R.A.)'ın hilâfetleri sırasında, birçok memleketler fethedildiği vakit, Emîr'ül-Mü'minîn, buralarda mescidler binâ etmelerini ve fakat, diğerine zarar vermemesi için birbirinin yanında iki mescid yapmamalarını emir buyurmuştur.

[İlk gününden temeli takvâ üzerine kurulan mescid (Kubâ); içinde senin namaz kılmana elbette daha lâyıktır. Orada (ma'siyetler ve fenâ huylardan) pâk olmayı seven ricâl vardır. Allah Teâlâ da pâk olanları sever.]

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ
مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ
جَهَنَّمَ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٩﴾

109 **[Dîninin binâsını, takvâ ve (tâatle) Allah Teâlâ'nın rızâsı temelleri üzerine kuran kimse mi hayırlıdır, yoksa, binâsını, yıkılmaya yüz tutmuş bir yarın kenarına kurup da onunla birlikte Cehennem ateşine yuvarlanan kimse mi? Allah Teâlâ, nefislerine (küfür ve nifâkla) zulmedenlere hidâyet etmez.]**

لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً
فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
(١١٠) إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ
بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ
وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ
وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ
الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١١١)

110 [Onların kurdukları binâ, kalblerinde dâimâ bir şek ve nifâka sebeb olacaktır. Meğer ki kalbleri (ölümle) **parça parça olsun. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.]**

111 [Allah Teâlâ, mü'minlerden, nefislerini ve mallarını, (kendi yoluna vakfetmeleri) **mukâbilinde Cennet'i vermek üzere, satın almıştır. Onlar, Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, öldürülürler. Onlara va'dolunan Cennet, haktır: Tevrât, İncîl ve Kur'ân'da sâbittir. Allah Teâlâ'dan ziyâde ahdine vefâ eden kim olabilir? O hâlde** (Ey mü'minler) **Allah Teâlâ'nın va'd-i kerîmiyle yapmış olduğunuz bu alış-verişe sevinin. İşte en büyük fevz** (saâdet) **budur.]**

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ
السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١١٢)

112 [O (şirk, nifâk ve ma'siyetlerden) **tevbe edenler,** (ihlâs-

la Hak Teâlâ'ya) **ibâdet edenler,** (Allah - Teâlâ'nın ni'metlerine gerek sevinçli ve gerek sıkıntılı **her** hâllerinde) **hamd edenler, seyâhat edenler** (oruç tutanlar, cihâd edenler, ilim tahsil eyleyenler, huzû'la) **rükû ve sücûd edenler** (namaz kılanlar), **iyiliği** (îmân, tâat ve sünnet-i Hazret-i Risâlete uymayı) **emredenler ve kötülükten** (küfür ve ma'siyetlerden) **nehyedenler, Allah Teâlâ'nın** (ahkâm ve şerâyiinin) **hudûdunu koruyanlar, işte bu mü'minleri Cennetle müjdele.**]

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ
وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا
عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ
مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

113 [**Müşrikler, akrabâ bile olsalar, Cehennemlik oldukları belli olduktan sonra, ne Peygamber** (Sallallahü aleyhi ve sellem)**e ve ne mü'minlere onlar için istiğfâr etmek câiz değildir.**]

Rivâyet edildiğine göre: Bu âyet-i kerîme, Ebû Tâlib hakkında nâzil olmuştu. Cenâb-ı Risâletmeab Efendimiz, Ebû Tâlib'in hâlet-i ihtizârında: **«Yâ Ammi! Lâ ilâhe illâllah de. Bir kelime ki, senin için bununla, huzûr-u ilâhide ihticâc edeyim.»** dedi ve bunu birkaç def'a tekrâr buyurdu.

Bu sırada Ebû Cehil ve Abdullah ibn-i Ebî Ümeyye Ebû Tâlib'in yanındaydı. Onlar da her def'asında: **«Yâ Ebî Tâlib! Abdülmuttalib'in milletinden vaz mı geçeceksin.»** dediler. Ve müessir de oldular. O kadar ki, Ebû Tâlib'in son sözü: **«Abdülmuttalib'in milleti üzereyim.«** oldu. **«Lâ ilâhe illâllah»** demekten kaçındı.

Bunun üzerine, Aleyhisselâtı vesselâm: **«Her hâlde Ben, senin için istiğfâr edeceğim, mâdemki bundan nehyedilmiş değilim.»** buyurdu. Fakat bu âyet-i kerîme ile nehyolundular.

114 [**İbrâhîm Aleyhisselâm'ın babası için istiğfârı da sırf O'na vermiş olduğu bir va'dden dolayı idi. Vaktâ ki babasının Allah Teâlâ'ya düşman olduğu belli oldu, ondan uzaklaştı. Zîrâ, İb-**

râhîm Aleyhisselâm, gerçekten pek rakîk kalbli, halîm bir zâttı. (Kendisine ezâ edeni afvederdi).]

وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ اِذْ هَدٰيهُمْ حَتّٰى
يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ﴿١١٥﴾
اِنَّ اللّٰهَ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُحْيٖ وَيُمٖيتُ وَمَا
لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصٖيرٍ ﴿١١٦﴾

115 [**Allah Teâlâ, bir kavme İslâm'ı hidâyet ettikten sonra, nelerden sakınacaklarını kendilerine bildirinceye kadar, onları idlâl etmez. Zîrâ, Allah-ü azîmüşşân, hiç şübhesiz her şeyi Alîm'dir.**]

116 [**Şübhesiz, göklerin, yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır. O, hem diriltir, hem öldürür ve sizin O'ndan gayri ne bir dost ve ne bir yardımcınız yoktur.**]

لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ
وَالْمُهَاجِرٖينَ وَالْاَنْصَارِ الَّذٖينَ اتَّبَعُوهُ فٖي سَاعَةِ
الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزٖيغُ قُلُوبُ فَرٖيقٍ
مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ اِنَّهُ بِهِمْ رَؤُفٌ رَحٖيمٌ ﴿١١٧﴾

117 [**Yemîn ederim ki, Allah Teâlâ,** (münâfıklara gazâdan geri kalmalarına izin vermesi yüzünden) **Resûlünü ve içlerinden bir kısmının kalbleri yanılmak üzere iken, o güçlük saatinde O'na tâbi' olan muhâcirîn ve ensârı, tevbeye muvaffak ve sonra da tevbelerini kabûl ve afiv buyurdu. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, çok Raûf, çok Rahîm'dir.**]

Güçlük saatinden murâd: Tebûk gazâsıdır. Buna **«Gazvetü'l-Usre»** yânî, **«Güçlük Gazâsı»** da denir.

Hasân-ı Basrî şöyle demiş: «Tebûk Gazâsı öyle güçlüklü idi ki, bir deveye nevbetleşe on kişi binerdi. Yiyecekleri güveli hurma ve

bozuk arpa idi. Bir kaç kişinin elinde bir kaç hurma bulunuyordu. Acıktıklarında biri bir hurmayı biraz çiğner sonra arkadaşına verirdi. Böylelikle hurmanın ancak tadını duyar üzerine su içmekle yetinirlerdi. Hattâ, bunu bile bulamaz oldular. Hz. Ebû Bekir (R.A.) dedi ki: «Yâ Resûlâllah, Hak Teâlâ, seni hayır duâya mu'-tad kılmıştır. Duâ et!» Resûlüllah (S.A.V.), «Evet!» deyip, duâ etti. Hemen, hava bulutlandı. Halk, bununla gölgelendi. Yağmur yağdı ve suya kavuştular. Sonra, oradan ayrılıp gittiler. Ama başlarından bulut gitmedi. Onunla istirahat ettiler.»

وَعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذ۪ينَ خُلِّفُواۜ حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْاَرْضُ
بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّٓوا اَنْ لَا مَلْجَاَ
مِنَ اللّٰهِ اِلَّٓا اِلَيْهِۜ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُواۜ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ
التَّوَّابُ الرَّح۪يمُ ﴿١١٨﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُونُوا
مَعَ الصَّادِق۪ينَ ﴿١١٩﴾

118 [**Gazâdan geri kalan o üç kişiyi de (tevbelerini kabûl ve) afvetti.**]

106 ncı âyet-i kerîmede îzâh edildiği gibi bunlar, Kâ'ab bin Mâlik, Mürâre bin Rebi' ve Hilâl bin Ümeyye idi.

[**Hattâ yeryüzü, o kadar genişken onlara dar gelmişti. Kalbleri (kederlerinden) sıkıldıkça sıkılmıştı. Nihâyet Allah Teâlâ'nın gazâbından kurtulmak için yine Allah Teâlâ'dan (O'nun afiv ve kereminden) gayri sığınacak bir yer olmadığını iyice anlamışlardı da, bundan sonra, Hak Teâlâ, eski hâllerine rücû' etsinler diye, onları da tevbeye muvaffak buyurdu. Allah-ü azîmüşşân, tevbeleri kabûl ve tevbe edenlere merhâmet edicidir.**]

Kâ'b bin Mâlik der ki: Sallallahü Teâlâ aleyhi ve sellem, Tebûk seferinden avdet ettikleri vakit, gidip kendilerini selâmlamıştım. Selâmımı bana gazâbla iâde buyurdu. Bundan sonra, bütün ashâb bizimle konuşmaz oldular. Aradan elli gün geçti. Ve bu hâl bizi pek bunalttı. Bu hâlde iken vefât ediverir de Sallallahü aleyhi ve sellem namazımı kılmaz veyâ Resûlüllah vefât eder de ömrümün

sonuna kadar kimse benimle konuşmaz diye pek korkmaktaydım. Nihâyet ellinci günün gecesi, tevbemize dâir bu âyet-i kerîme nâzil oldu ve Sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem, Sabah Namazını müteakib bize bunu müjdeledi.

119 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan** (rızâsına aykırı şeylerden) **sakının ve** (îmânlarında, ahidlerinde, veyâ Hak Dînde gerek niyyet, gerek söz ve gerek fiilce, her husûsta) **sâdıklarla berâber olun.**]

مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ
مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا
بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا
نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَؤُنَ مَوْطِئًا
يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ
بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾

120 [**Ne Medînelilere ve ne etrâfındaki A'râb'a, Resûlüllah'tan geri kalmaları** (emirlerine muhâlefet etmeleri) **ve O'nun nefsini sakınmadığı şeylerden nefislerini sakınmaları** (katlandığı meşakkatlere onların da katlanmaya rağbet etmemeleri) **gerekmez.**]

Rivâyet olunur ki, Ebû Hayseme (R.A.), bir gün bostanına gider. Güzel bir karısı varmış. Kendisine gölgelikte bir hasır serer, tâze hurma hazırlar ve soğuk su getirir.

Hayseme bakar: Koyu gölge, tâze hurma, soğuk su, güzel kadın... Resûlullah ise, açık güneşte ve rüzgârda... **«Bu, hayır değil.»** der. Hemen kalkar, kılıcını ve mızrağını alır, devesine atlar. Sür'atle Aleyhisselâtü vesselâm'a kavuşmak üzere yola çıkar ve yanlarına gider. Fahr-i Kâinat, pek memnûn olur ve Hayseme hakkında duâ ve istiğfâr eder.

[**Şu sebeble ki: Allah yolunda onlara erişecek susuzluk, yorgunluk, düşmandan bir musîbete uğramaları gibi hiçbir hâl ve ha-**

reket yoktur ki, mukâbilinde kendilerine sâlih bir amel yazılmış olmasın. Her hâlde, Allah Teâlâ ihsân edenlerin ecrini zâyi' etmez .]

وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ
وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾

121 **[Ve onlar küçük veyâ büyük bir nafaka sarf etmezler ve bir vâdiyi katetmezler, ki ecri yazılmış olmasın. Allah Teâlâ, onları yapmakta oldukları amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandıracaktır.]**

Bir hasene için on misli sevâb verileceği ve bunun tâ 700 misline kadar, hattâ daha fazla katlanacağı hadîslerle bildirilmiştir. Peygamber (S.A.V.):

«Bir kimse gazâ yoluna birşey infâk ederse, O'na 700 katı sevâb yazılır.» buyurmuştur.

Başka bir hadîsde:

«Bir kimsenin gazâ yolunda ayakları tozlanırsa, Allah Teâlâ, O'nu Cehennem'e harâm kılar.» buyurulmuştur.

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ
فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنْذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

122 **[Bununla berâber, mü'minlerin kâffesinin gazâya çıkmaları gerekmez. İçlerinden her fırkadan** (her kabîle veyâ her beldeden) **bir cemâat gazâya çıksın, bir kısmı da** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemle) **kalsın, ki dînde Kur'ân, Sünen, farâiz ve ahkâmı öğrensinler. Kavimleri gazâdan döndükleri vakit, onları irşâd ve Allah azâbiyle korkutsunlar. Olur ki sakınırlar.]**

Bu âyet-i kerîme, fakîh olup nasîhatte bulunmanın farz-ı kifâye olduğuna delîldir. Dîn öğrencisinin doğru dürüst olup, dîni ihyâ maksâdı ile okuması gerekir. Yoksa büyüklük taslamak ve şöhret için okumamalıdır. **Kezâ bu âyette, haber-i vahidin hüccet olduğuna delâlet vardır.** Zîrâ fırka en azı üç olan bir cemâat demektir. Tâife, fırkadan alınmıştır. Binâenaleyh tâife, bir veyâ iki kişi olabilir.

İmdi Allah Teâlâ, tâifeye dînde fakîh olup, öğrendikleri ile kavmini uyarmasını emir buyurmuştur. Eğer tâifenin haberi hüccet olmasaydı, onunla uyarma ve sakındırma sahîh olmazdı.

Fıkıh: Dîn hükümlerini bilmektir. Ve biri, **farz-ı ayn** diğeri, **farz-ı kifâye** olmak üzere iki kısımdır. Tahâret, namaz, oruç ve sâir ibâdetleri öğrenmek farz-ı ayn; bir belde halkının hepsi terk ederlerse günahkâr olacakları, içlerinden ba'zısının öğrenmesi ile diğerlerinin de günâhdan kurtulacakları hekimlik, mühendislik gibi şeyleri öğrenmek farz-ı kifâyedir.

Peygamber (S.A.V.) **«Allah, her kimin hayrını dilerse, O'nu Dînde fakîh yapar.»** buyurmuştur. Başka bir hadîs-i şerîfde: **«Bir fakîh, Şeytan'a bin âbidden daha şiddetli gelir.»** buyurulmuştur. (**Âbid:** İbâdet eden kimse, demektir.)

Resûlüllah (S.A.V.): **«Âlimin, âbid üzerine üstünlüğü Benim, sizin en aşağınız üzerine olan üstünlüğüm gibidir.»** buyurmuştur.

İmâm Şâfiî: «İlimle meşgûl olmak, nâfile namazla meşgûl olmaktan efdâldir.» demiştir.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا قَاتِلُوا الَّذ۪ينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ
وَلْيَجِدُوا ف۪يكُمْ غِلْظَةًۜ وَاعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّق۪ينَ ﴿١٢٣﴾
وَاِذَا مَٓا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اَيُّكُمْ زَادَتْهُ
هٰذِه۪ٓ ا۪يمَانًاۚ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا فَزَادَتْهُمْ ا۪يمَانًا وَهُمْ
يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَاَمَّا الَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ
رِجْسًا اِلٰى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ اَوَلَا يَرَوْنَ
اَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ ف۪ي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً اَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ
وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾

123 **[Ey îmân edenler! (İlkin) size yakın olan kâfirlerle sa-**

vaşın. Onlar sizde şiddet, şecâat ve sebat bulsunlar. Bilin ki Allah Teâlâ'nın nusratı müttekîlerledir.]

124 **[Ne zaman bir sûre nâzil olsa, münâfıklar birbirlerine istihzâ ile, «Bu, hanginizin îmânını artırdı?» derler, ama, her inen sûre, mü'minlerin îmânını artırır ve onun nüzulüne sevinirler.]**

125 **[Kalblerinde şek ve nifâk hastalığı olanlarınsa, o (sûreler), küfürlerine küfür katmıştır. Ve kâfir olarak öldüler.]**

126 **[O münâfıklar görmezler mi ki, her yıl bir veyâ iki def'a** (hastalık, kıtlık ve sâir beliyyelerle) **türlü musîbetlere uğruyorlar. Sonra da yine** (vazgeçmezler) **nifâklarından tevbe etmezler, nasîhat kabûl etmezler.]**

وَإِذَا مَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ
إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهُ
قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَاءَكُمْ
رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ
بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

127 **[Ne zaman** (münâfıkların ayıblarını bildiren) **bir sûre nâzil olsa, birbirlerine bakarlar; «Acaba, sizi bir gören var mı?» diye işâret ederler ve sonra kalkıp giderler. Allah Teâlâ, onların kalblerini döndürmüştür. Çünkü, Onlar hakkı anlamaz bir kavimdir.]**

128 **[Yemîn ederim, size kendinizden öyle bir Peygamber geldi ki, bir sıkıntıya** (meşakkate) **uğramanız ona pek ağır gelir. O, hidâyet ve salâhınıza Harîs'tir** (üzerinize titrer), **bütün mü'minler için Raûf'dur, Rahîm'dir.]**

129 **[Şâyet, sana îmân etmekten yüz çevirirlerse: «Allah Te-**

âlâ, bana kâfidir. O'ndan gayri ilâh yoktur. Ben, ancak O'na tevekkül ettim. O, arş-ı azîmin Rabbidir (sâhibidir)» **de!..]**

Übeyy (R.A.)'den rivâyet edildiğine göre; Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz: «**Kur'ân, bana âyet âyet, harf harf nâzil oldu. Ancak, Tevbe ve İhlâs sûreleri nâzil olduğu vakit yetmiş bin saff Melâike de berâberinde inmiştir.**» buyurmuşlardır.

Ebü'd-Derdâ (R.A.) der ki: «**Her kim sabah, akşam yedi kere** (Hasbiyallâhü lâ ilâhe illâ hû, aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbül'-arşil'azîym) **derse, Allah Teâlâ, mühimmine kifâyet eder.**»

Hâkim, Müstedrek'inde, yine Übeyy b. Kâ'b'dan rivâyet etmiştir ki; Übeyy (R.A.):

«**En son inen âyet** (Le kad câet) **âyetinden, sûrenin sonuna kadar olan kısımdır.**» demiştir.

10 — YÛNUS SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 109 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا
اَنْ اَوْحَيْنَٓا اِلٰى رَجُلٍ مِنْهُمْ اَنْ اَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا
اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ اِنَّ هٰذَا
لَسَاحِرٌ مُبٖينٌ ﴿٢﴾

1 [**Elif, Lâm, Râ**]

Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.

Bu harflerin (Ben Allah'ım, Rahmân'ım, yâhûd Ben, o Allah'ım ki her şeyi görürüm) ma'nâlarına remz olduğu söylenmiştir. (Bakınız: Bakara sûresi; âyet 1).

[**Bunlar** (helâl, harâm, hudûd ve ahkâmla) **muhkem olan Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleridir.**]

2 [**İnsanları** (şirk ve ma'siyetlerinden Hakk'ın ukûbetiyle) **korkutsun, mü'minlere, Rableri celle şânüh indindeki** (takdîm et-

tikleri iyi amelleri ve sıdkları sebebiyle) **yüksek mevki ve dereceleri müjdelesin, diye içlerinden bir kişiye vahiy etmekliğimiz, onlara pek mi acâib geldi? Kâfirler: «Her hâlde bu, apaçık bir sihirbaz» dediler.]**

Resûlüllah (S.A.V.), Peygamber olarak gönderilince, Mekke müşrikleri: «Şaşacak şey! **Allah, Ebû Tâlib'in yetîminden başka Peygamber gönderecek kimse bulamadı mı?»** demişlerdi. Bunu söylemeleri son derece ahmaklıklarından ve iş bilmezliklerinden ileri geliyordu. Çünkü, Peygamber (S.A.V.)'in Mekke büyüklerinden kusûr yeri akıllarınca ancak malda idi. Halbuki, bu bâbda mal ehemmiyetsiz bir şeydir. Bir rivâyete göre; müşriklerin şaşması Allah'ın Resûlünün insan olması husûsunda idi. Müşriklerin bu sözü, Resûlüllah (S.A.V.)'dan mu'cize gördüklerini i'tirâfdır. O'na karşılık vermekten âciz kalmışlardır.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ
اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مَا مِنْ شَف۪يعٍ اِلَّا مِنْ بَعْدِ
اِذْنِه۪ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

3 **[Rabbiniz celle şânuh, o Allah Teâlâ'dır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra arş üzere müstevi oldu. Her işi, tedbiriyle idâre eder. O'nun izni olmaksızın hiçbir kimse şefaatçi olamaz. İşte Rabbiniz budur.** (İbâdete müstehak ondan gayri ma'bûd yoktur.) **O hâlde, O'na ibâdet edin. Artık düşünmez misiniz?]**

اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَم۪يعًا وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا اِنَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ لِيَجْزِيَ
الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا لَهُمْ
شَرَابٌ مِنْ حَم۪يمٍ وَعَذَابٌ اَل۪يمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾

4 **[Hepinizin dönüşü Allah Teâlâ'yadır. Allah Teâlâ, bunu gerçek olarak va'detmiştir. Halkı ibtidâ O, vücûda getirdi. Onları** (yok ettikten) **sonra yine O, iâde edecektir. Tâ ki mü'min olup, sa-**

lih amelde bulunanlara adliyle ecir ve mükâfatını versin. Ve tâ ki kâfirleri, küfürleri yüzünden, Cehennem'in kaynar suyu ile ve elîm bir azâb ile azâbetsin.]

هُوَ الَّذٖى جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَٓاءً وَالْقَمَرَ
نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنٖينَ وَالْحِسَابَ
مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ
يَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ اِنَّ فِى اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ
فِى السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَّقُونَ ﴿٦﴾

5 [O, Allah Teâlâ ki, Güneş'i ziyâlı, Ay'ı nûrlu kıldı. Ve yılların sayısını (ayların, günlerin) hesâbını bilmeniz için (ay'a) menzîller takdîr buyurdu. Allah Teâlâ, bunları ancak, hak ve hikmetine uygun olarak yaratmıştır. Allah-ü azîmüşşân, bilen bir kavim için, âyetlerini tafsîl eder.]

6 [Gece ve gündüzün birbiri ardınca (gidip gelerek) değişmesinde ve Allah Teâlâ'nın göklerde ve yerde halk ettiği kâinatta, sakınanlar için (O'nun vücûd ve vahdetine, ilim ve kudretinin kemâline delâlet eder) âyetler vardır.]

اِنَّ الَّذٖينَ لَا يَرْجُونَ لِقَٓاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَاطْمَاَنُّوا بِهَا وَالَّذٖينَ هُمْ عَنْ اٰيَاتِنَا غَافِلُونَ ﴿٧﴾ اُولٰٓئِكَ مَاْ
وٰيهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾

7 [Onlar ki, (Âhiret'e inanmıyarak) Bize kavuşacaklarını ummazlar (ikaabımızdan korkmaz, sevâbımızı recâ etmezler) dünyâ hayâtına râzı olup, onunla mutmaîn olurlar. Ve onlar ki âyetlerimizden gaafillerdir (ibret almazlar.)]

8 [**Onların kazandıkları** (küfür ve ma'siyetler) **yüzünden varacakları yer ateştir.**]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَا
نِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٩﴾

9 [(Ama) **îmân edip de sâlih ameller işliyen kimseleri ise, Rableri îmânları sebebiyle, ağaçları altından ırmaklar akan o ni'metlerle dolu Cennetlerde** (ki saâdetin) **yol** (unu) **gösterir.**]

دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ
أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾ وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ
اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُو
نَ لِقَاءَنَا فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾

10 [**Onların orada duâları:** Sübhânekellâhümme **ve tahıyyetleri selâm'dır. Duâlarının sonu da** Elhamdülillâhi **rabbil'âlemîyn** — Hamdolsun Rabbil'âlemîyn'e — **dir.**]

11 [**Eğer** Allah Teâlâ, **insanların, hayır duâlarına icâbeti çabuk istedikleri gibi bedduâlarını da çabuk kabûl etmiş olsaydı, helâk olurlar,** ölüp **giderlerdi. Fakat Biz, Bize kavuşmayı ummayanları tuğyanlarında şaşkın şaşkın bırakırız.**]

وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ
قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا
إِلَىٰ ضُرٍّ مَسَّهُ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

12 [Ne zaman bir insana (hastalık, keder, sıkıntı ilh...) bir zarar erişse (o zararın izâlesi için) yatarken, otururken, ayaktayken bize duâ eder. Fakat Biz, o zararı kendisinden kaldırdık mı, yine eski (küfür) yoluna döner gider. Ona erişen zararın def'i için bize gûya yalvarmamış gibi olur. Bunun gibi, ma'siyette haddi tecâvüz edenlere, amelleri tezyîn olunur.]

وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ
لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاۤءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا
كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَٓائِفَ
فِي الْاَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

13 [Celâlim hakkı için (ey Mekkeliler!) sizden evvelki ümmetleri, kendilerine Peygamberleri açık delîller ve mu'cizeler getirmişlerken (onları tekzîb ederek) zulmettikleri ve îmâna gelmeleri ihtimâli kalmadığı zaman helâk etmişizdir. İşte günâhkâr kavimleri Biz böyle cezâlandırırız.]

14 [Sonra; ne yapacağınızı (onlardan ibret alıp almıyacağınızı) görmek için, yeryüzüne, onların yerine sizi getirdik.]

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَاۤءَنَا ائْتِ بِقُرْاٰنٍ غَيْرِ هٰذَاۤ اَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي
اَنْ اُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاۤئِ نَفْسِي اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰى اِلَيَّ اِنِّي
اَخَافُ اِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾

15 [Onlara, âyetlerimiz apaçık okunduğu zaman, Bize kavuşmayı ummayanlar: «Bize bu Kur'ân'ın gayri bir kitap getir, yâhûd onu değiştir» derler.]

Müşriklerden ba'zıları: «Yâ Muhammed! İmân etmemizi isti-

yorsan, içinde dirilmeye ve ikaaba ve ilâhlarımıza ibâdetin terkine dâir bir hüküm bulunmayan başka bir Kitab getir, yâhûd onu azâb âyetlerini rahmete, helâlı, harâma; harâmı, helâle çevirmek sûretiyle değiştir.» demişlerdi.

[Onlara de ki: «Onu kendiliğimden değiştirmekliğim benim için olmayacak şey. Ben, ancak bana vahyolunana tâbiim. Eğer Rabbim celle şânühu'ya isyân edecek olursam, Kıyâmet Gününün büyük azâbından korkarım.»]

قُلْ لَوْ شَاءَ اللّٰهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَٓا اَدْرٰيكُمْ بِهِ فَقَدْ
لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾

16 **[De ki: «Eğer Allah Teâlâ dileseydi** (bana Kur'ân'ı inzâl etmezdi. Ben de) **onu size okumazdım.** (Benim lisânımla) **Onu size bildirmezdi. Düşünmez misiniz ki, bundan evvel aranızda bir ömür durdum.** (İçinizde kırk yıl yaşadım, bu müddet zarfında benden böyle bir söz işittiniz mi, onu size okudum, bildirdim mi?) **]**

Peygamber (S.A.V.) vahîy gelmezden evvel Mekke'de kırk yıl yaşamıştır. Vahîy geldikten sonra da Mekke'de on üç yıl yaşadı. Sonra Medîne'ye hicret etti. Orada da on yıl yaşadıktan sonra 63 yaşında iken vefât etti.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيَاتِهِ اِنَّهُ
لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ
وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هٰٓؤُلَٓاءِ شُفَعَٓاؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ
قُلْ اَتُنَبِّؤُنَ اللّٰهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ
سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾

17 **[Allah Teâlâ'ya iftirâ veyâ âyetlerini tekzîb ve inkâr eden-**

den daha zâlim kim olabilir? Muhakkak ki, günâhkârlar felâh bulmazlar.]

18 [**Onlar, Allah Teâlâ'yı bırakıp kendilerine ne zarar ve ne menfaat vermiyecek şeylere ibâdet ederler. Ve: «Bunlar, indallâh, bizim şefaatçılarımızdır» derler. De ki: «Siz Allah Teâlâ'ya, göklerde ve yerde bilmiyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?** (Yânî, hâşâ, şeriyki vardır ve indinde izinsiz şefaat edebilir de o bilmez mi diyorsunuz?) **Allah-ü azîmüşşân, onların şirkinden münezzeh ve Âlî'dir.**]

وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّٓا اُمَّةً وَاحِدَةً فَاخْتَلَفُوا وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ف۪يمَا ف۪يهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾

19 [**İnsanlar ancak bir tek ümmetten ibâretti. Sonra ihtilâfa düştüler.** (Evvelce bir din üzereyken, mü'min ve kâfir olarak ikiye ayrıldılar). **Eğer Rabbin celle şânuh'den bir söz geçmemiş olsa,** (hükmü kazâsını Kıyâmet Gününe te'hîr etmiş bulunmasa) **idi, o ihtilâf ettikleri şeylerde, şimdiye kadar aralarında hüküm verilmiş** (bâtılda olanlar helâk olmuş ve haklı olanlar bâki' kalmış) **olurdu.**]

وَيَقُولُونَ لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّه۪ۚ فَقُلْ اِنَّمَا
الْغَيْبُ لِلّٰهِ فَانْتَظِرُواۚ اِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِر۪ينَ ﴿٢٠﴾

20 [(Müşrikler) **Peygambere: «Rabbi celle şânuhden, ne olur, istediğimiz âyetlerden bir âyet nâzil olsa.» derler. De ki: «Gayb, ancak Allah Teâlâ'ya mahsûstur. Bekleyin, gerçekten ben de sizinle beraber bekliyenlerdenim.»**]

وَاِذَٓا اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِنْ بَعْدِ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُمْ اِذَا لَهُمْ مَكْرٌ ف۪ٓي اٰيَاتِنَاۜ
قُلِ اللّٰهُ اَسْرَعُ مَكْراًۜ اِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

21 [**Mekke halkına uğradıkları** (kıtlık, hastalık gibi) **beliy-**

yelerden sonra, bir rahmet (bolluk ve sıhhat) tattırdığımız zaman bakarsınız ki, akabinde âyetlerimize karşı, kötü bir fikre saparlar. De ki: «Allah Teâlâ, o kötü fikirlere karşı daha çabuk mukâbele ve ikaab eder. Hafaza Melâikemiz, şübhesiz bütün kötü fikirlerinizi yazıyorlar.»]

هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلْكِ
وَجَرَيْنَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ
الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾

22 [O, Allah Teâlâ ki, sizi karada ve denizde gezdirir, hattâ gemilerde bulunursunuz, güzel, müsâid bir rüzgârın yardımiyle gemiler, denizde yol alınca içindekiler ferahlanır, sevinirler. Tam bu sırada şiddetli bir fırtına gelip çatar ve her taraftan dalgalar hücûm etmeye başlar. Sanırlar ki çepçevre o dalgalarla kuşatılmışlardır, artık helâk olacaklar. O zaman, ihlâsla (tam bir itâat ve teslîmiyetle) Allah Teâlâ'ya duâ ederler: «Ey Rabbimiz! Ahdimiz olsun ki bizi bu vartadan kurtarırsan, muhakkak Sana şükredenlerden oluruz.» derler.]

فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا
بَغْيُكُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ
فَنُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾

23 [Vaktâ ki Allah Teâlâ, onları kurtarır (Selâmete çıkarır),

akabinde yine yeryüzünde haksız yere fesâd ve zulme başlarlar. Ey insanlar! Zulüm ve fesâdınız ancak kendinizedir. Dünyâ metâı fânidir (süreksizdir, ama ikaabı üzerinizde kalır.) Nihâyet dönüşünüz Bizedir. O vakit, bütün yaptıklarınızı size haber vereceğiz.]

إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ
اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ بِه۪ نَبَاتُ الْاَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ
وَالْاَنْعَامُ حَتّٰٓى اِذَٓا اَخَذَتِ الْاَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ
وَظَنَّ اَهْلُهَٓا اَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَٓا اَتٰيهَٓا اَمْرُنَا لَيْلًا
اَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَص۪يدًا كَاَنْ لَمْ تَغْنَ بِالْاَمْسِ كَذٰلِكَ
نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاللّٰهُ يَدْعُٓوا اِلٰى
دَارِ السَّلَامِ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٢٥﴾

24 [Dünyâ hayâtı en çok gökten indirdiğimiz suya benzer, ki onunla yeryüzünde insan ve hayvanların yiyeceği nebatlar ağ gibi birbirine girmiştir. (Bol bol yetişir). Nihâyet, yeryüzü renk renk çiçekler ve çeşit çeşit meyvalarla süslenir; sâhiblerinin onları biçmeye ve devşirmeye kendilerini kaadir zannettikleri bir sırada, geceleyin veyâ gündüzün emrimiz geliverir. Bir anda, sanki yerinde bir gün evvel hiç yokmuş gibi, onu kökünden koparılmış veyâ biçilmiş bir hâle getiriverir. İşte biz, düşünecek bir kavim için, âyetlerimizi böyle tafsîl ederiz.]

25 [Allah Teâlâ, kullarını dâr'is-selâm'a (selâmet yurduna, Cennet'e) da'vet eder. Dilediğini de doğru yola hidâyet buyurur.]

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ
وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ
كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ
مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾

26 [(Allah Teâlâ'nın nazarına lâyık, rızâsına uygun) **güzel ameller işleyenlere daha güzel bir mükâfat, bir de ziyâdesi vardır.**]

Yânî Cennet, ziyâdesi de Cemâl-i Bâri, mağfiret ve Rıdvân diyenler de vardır.

Rivâyet edildiğine göre; Peygamberimiz sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem, bu âyet-i celîleyi okumuşlar: «**Cennet ehli Cennet'e; Ateş ehli Ateş'e girdikleri vakit, bir münâdi:** (Ey Cennet ehli! Allah Teâlâ'nın bir va'di vardı. O va'dini yerine getirecek) **diye bağıracak.** (Acaba bu va'd ne olabilir? Mîzânımızı ağır kıldı. Yüzümüzü ağarttı. Bizi Cennet'e koydu. Ateşten korudu) **diyecekler. O zaman derhâl perde kaldırılacak ve onlara artık Rablerine bakmaktan daha sevgili bir şey verilmiş olmayacak.**» buyurmuşlardır.

[**Ve onların yüzlerini ne toz ve ne mezellet kaplamaz. Onlar Cennetliktirler ve orada dâim kalacaklardır.**]

Her bakımdan alınları ak, yüzleri pâktır.

27 [(Şirk, küfür, nifâk gibi) **kötülük kazanmış olanlara gelince: Kötülüğün cezâsı misliyledir. Onları zelillik kaplar. Onları Allah Teâlâ'nın azâbından men ve sıyânet eder kimse bulunmaz. Sanki yüzleri, karanlık gecenin parçalariyle örtülmüştür. Onlar ateşliktirler ve dâim orada kalacaklardır.**]

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنتُمْ
وَشُرَكَاؤُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَاؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا
تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ
لَغَافِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوا إِلَى
اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ ع

28 [Ve o gün (Haşir günü), **hepsini** (hasenât yapmış olanları da, seyyiât yapmış olanları da) **bir araya toplayacağız. Sonra şerîk koşanlara: «Siz de, ortaklarınız olan putlar da yerinizde durun.» diyeceğiz ve aralarını ayıracağız. Ve ortakları: «Siz, bize ibâdet etmiyordunuz» diyecekler.**]

29 [**«Sizinle aramızda, şâhid olarak, Allah Teâlâ kâfidir. Gerçekten biz, sizin ibâdetinizden gaafillerdir.** (Zîrâ işitmez, görmez ve bilmezdik. Taptınızsa bize değil, havanıza, kendi hayâlinize tapmışsınız. Biz böyle bir şeyi kabûl etmez, reddederiz)».]

30 [**Orada** (o gün makamda) **her nefis, geçmişte, hayır ve şer, amellerinden takdîm ettiğini bulacak. Ve hak mevlâları, hakîkî mâlikleri Allah Teâlâ'ya** (O'nun cezâsına) **red ve iâde edilmiş bulunacaklar. İndallâh bizim şefaatçilerimizdir, diye iftirâ ettikleri ilâhlar, yanlarından kaybolup gidecek.**]

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ
فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ
فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ
حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

31 [**De ki: «Size gökten** (yağmur yağdırarak) **ve yerden** (nebat bitirerek) **rızık veren kim? Kulakları ve gözleri yaratan ve âfattan saklamaya kaadir olan kim? Ölüden diri, diriden ölü çıkaran kim? Ve bütün avâlimin umûrunu tedbîr ve idâre eden kim? Onlar, derhâl: «Allah Teâlâ'dır» diyeceklerdir. Sen de de ki: «O hâlde, Allah Teâlâ'ya şerîk tutup ikaabından korkmaz mısınız?»**]

32 [**İşte o Allah, Rabbiniz** celle şânuh'dür ki, **rubûbiyyeti sâbittir. Artık Haktan sonra dalâlden başka ne kalır? O hâlde nasıl olup da dalâlete döndürülüyorsunuz?** (Haktan dalâlete, tevhîdden şirke, saâdetten nikbete nasıl çevriliyorsunuz?)]

33 [**Bunun gibi,** (rubûbiyyet, Allah Teâlâ'ya sâbit olduğu gibi, Haktan sonra dalâlet bulunduğu gibi, onlar, Haktan dalâlete döndürüldükleri gibi) **fâsık olanlar hakkında Rabbinin şu sözü ve hükmü de öylece sâbit olmuştur: «Muhakkak ki onlar, îmân etmezler.»**]

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُ قُلِ اللّٰهُ يَبْدَؤُا
الْخَلْقَ ثُمَّ يُعٖيدُهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَهْدٖٓى
اِلَى الْحَقِّ قُلِ اللّٰهُ يَهْدٖى لِلْحَقِّ اَفَمَنْ يَهْدٖٓى اِلَى الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُتَّبَعَ
اَمَّنْ لَا يَهِدّٖٓى اِلَّٓا اَنْ يُهْدٰى فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾

34 [**De ki: «Şerîk tuttuğunuz putlarınız içinde, ilkin halk edip de, öldükten sonra, yine onu iâde edebilecek var mıdır?**]

Cevâb vermekten âciz kalırlarsa:

[**İlkin yaratıp sonra onu iâde edecek olan Allah Teâlâ'dır, dersin, o hâlde doğru yoldan nasıl döndürülüyorsunuz?»**]

35 [**De ki: Şerîk tuttuklarınız içinde** (Peygamberler gönderek, hüccetler ikâme ederek) **Hakk'a hidâyet edebilen var mıdır?**]

Cevâb vermekten âciz kalırlarsa:

[**«Halkı, Hakk'a Allah Teâlâ hidâyet eder» de! «O hâlde kendisine uyulmaya Hakka hidâyet eden Allah Teâlâ mı daha lâyıktır,**

yoksa hidâyet olunmadıkça, kendiliğinden hidâyet bulamıyacak olanlar mı? Size ne oluyor? Nasıl böyle hükmediyorsunuz?]

وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ
عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ هَٰذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ
اللَّهِ وَلَٰكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ
فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ
مِثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾

36 [Onların çoğu ancak, zanna tâbi' olurlar. Zann ise, şübhe yok ki, Hak'tan hiçbir şeyi ifâde etmez. Allah-ü azîmüşşân onların ne yaptıklarını hakkiyle bilir.]

37 [Bu Kur'ân, Allah Teâlâ'dan başkasına izâfe ve nisbet edilemez. O, kendinden önceki Kitabları tasdîk, akaaid ve şerâyiden hak ve sâbit olanı tafsîl eder. Onda, şübhe edilecek şey yoktur. O, Rabb'il-Âlemîn tarafından inzâl edilmiştir.]

38 [Yoksa, onu Peygamber kendiliğinden uydurdu mu diyorlar? De ki: «Öyleyse haydi, siz de ona benzer bir sûre meydana getirin! Hattâ, Allah Teâlâ'dan gayri, gücünüzün yettiği (güvendiğiniz) kimseleri de yardımınıza çağırın». Eğer sâdıklardansanız (bunu yapın).]

بَلْ كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَٰلِكَ
كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ ﴿٣٩﴾
وَمِنْهُمْ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهِ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾

39 [Hayır, onlar ilmini ihâta ve te'vîline vukûf peydâ ede-

medikleri, râci' olduğu ma'nâya yetişemedikleri bir şeyi tekzîb ettiler. Bunlardan evvelkiler de böyle tekzîb etmişlerdi ama, bak zâlimlerin âkıbeti nasıl oldu? (Nasıl helâk oldular?)]

40 [İçlerinden Kur'ân'a inananlar vardır. (Fakat inâdeder, ızhâr etmez, yâhûd ileride tevbe edecektir). Ve ona inanmayanlar vardır. (Kâfir oldukları hâlde öleceklerdir). Rabbin celle şânuh, o fesâdçıları çok iyi bilir.]

وَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ لِى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ
اَنْتُمْ بَرِيؤُنَ مِمَّا اَعْمَلُ وَاَنَا بَرِىءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُمْ
مَنْ يَسْتَمِعُونَ اِلَيْكَ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

41 [Eğer onlar, seni tekzîbde ısrâr ederlerse, onlara de ki: «Benim amelimin cezâsı bana, sizin amelinizin cezâsı size âiddir. Siz, benim amelimden uzaksınız. Ben de, sizin amelinizden uzağım.»]

Ne siz benim amelimle, ve ne ben sizin amelinizle muâhaze olunmayız.

42 [Onlardan ba'zıları, (sen Kur'ân okurken) seni dinler, fakat kabûl etmezler. Sen sağırlara, üstelik akılları da yoksa, işittirebilir misin?]

وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْظُرُ اِلَيْكَ اَفَاَنْتَ تَهْدِى الْعُمْىَ وَلَوْ كَانُوا
لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلٰكِنَّ النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَاَنْ لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ
يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللّٰهِ وَمَا كَانُوا
مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾

43 **[İçlerinden sana bakanlar da var.** (Nübüvvetinin delîllerini müşâhede ederler, böyleyken inâdları yüzünden yine seni tasdîk etmezler). **Sen, a'mâları hidâyete kaadir misin? Üstelik basîretleri de yoksa.]**

44 **[Her hâlde Allah Teâlâ, insanlara** (his ve akıllarını gidermek sûretiyle) **aslâ zulmetmez. Fakat insanlar** (ilâhî bir ni'met olan ve akıllarını hava ve fesâdlarına sarf ederek) **nefislerine zulmederler.]**

45 **[Allah Teâlâ, o gün, onları sanki,** (dünyâda veyâ kabirlerinde) **gündüzün bir saat kalmışlar gibi toplayacak. Birbirlerini tanıyacaklar.]**

Pek az evvel ayrılmış gibi tanışacaklar. **Fakat** sonra, karşılaşacakları şiddet yüzünden bu tanışma kesilecek. Herkes başının kaygusuna düşecek. Birbirlerine korkudan bir şey söyliyemiyecekler.

[Allah **Teâlâ'ya kavuşmayı** (ba's ve cezâyı) **tekzîb edip de doğru yolu tutmamış olanlar, gerçekten husrâna düşmüşlerdir.]**

وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذ۪ي نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ
فَاِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللّٰهُ شَه۪يدٌ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ
اُمَّةٍ رَسُولٌۚ فَاِذَا جَٓاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿٤٨﴾

46 [(Yâ Muhammed!) **Onlara va'dettiğimiz azâbın bir kısmını sana ya hayâtında gösteririz, yâhûd ondan önce, seni tamâmen alırız. Her iki takdîrde de, nihâyet onların dönüşü bizedir. Allah-ü azîmüşşân, bundan sonra** (Kıyâmet Günü) **onların yaptıklarına şehâdet edecektir.]**

47 **[Her ümmet için** (onları Hakk'a da'vet etmek üzere) **bir Peygamber gönderilmiştir. Onlara Peygamberleri geldiği zaman** (O'nu tekzîb edenlerle Peygamberlerinin) **araları adâletle hükmedilir.** (Peygamberlerine uyanlar kurtulur, uymayanlar helâk olurlar). **Zulüm ve gadre de uğramazlar.]**

48 [Ve (müşrikler onu uzak görerek ve istihzâ ederek, yâ Muhammed sen ve ashâbın): «**Eğer va'dinizde sadıklarsanız, azâb** (veya Kıyâmet) **ne zaman?** (bize haber verin)» **derler.**]

قُلْ لَٓا اَمْلِكُ لِنَفْسٖي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ لِكُلِّ اُمَّةٍ
اَجَلٌۜ اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾

49 [**De ki: «Ben nefsim için, ne zarar ve ne faydaya kaadir değilim.** Meğer ki Allah **Teâlâ dilemiş olsun.»**]

Böyle iken size gelecek azâbı nasıl tâcil edebilirim?

[**Her ümmetin** (helâki için mukadder) **bir eceli vardır. O ecel geldi mi, artık ne bir saat geri kalabilir, ne de ileri geçebilirler.**]

Ey müşrikler, azâbınıza acele etmeyin. Vakti geldiği vakit, size o va'dolunan yerine getirilecektir.

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ اَتٰيكُمْ عَذَابُهُ بَيَاتًا اَوْ نَهَارًا مَاذَا يَسْتَعْجِلُ
مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ اَثُمَّ اِذَا مَا وَقَعَ اٰمَنْتُمْ بِهٖۜ اٰلْـٰٔنَ وَقَدْ كُنْتُمْ
بِهٖ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قٖيلَ لِلَّذٖينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِۚ
هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَنْبِئُونَكَ
اَحَقٌّ هُوَۜ قُلْ اٖي وَرَبّٖٓي اِنَّهُ لَحَقٌّۜ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِزٖينَ ع ﴿٥٣﴾

50 [**De ki: «Bana haber verin, Allah Teâlâ'nın azâbı size, geceleyin veya gündüzün gelse, mücrimler bunun hangisini isticâl ediyorlar?**]

Yâni azâbtan uzak durmak gerekirken, neye isticâl ediyorsunuz? Azâb acıdır, hoşlanılacak, isticâl edilecek şey değildir.

51 [**Azâb vâki' olduğu zaman mı ona îmân edeceksiniz?** (O zaman da size îmânın faydası olmaz). **Denilecek ki: «Şimdi mi**

îmân ediyorsunuz? Halbuki (istihzâ ile) **azâbi** (tekzîb ve) **isticâl ediyordunuz.**]

52 [**Sonra** (şirk ve tekzîb ile nefislerine) **zulmedenlere: «Şu dâimî azâbı tadın, denilecek, bu cefâ size dünyâda kazandığınız küfür ve ma'siyetler yüzündendir.»**]

53 [**Ve** (Yâ Muhammed!) **«Senden o** (bize va'dettiğin azâb veya Kıyâmet) **hak mıdır?» diye haber isteyecekler. De ki: «Evet, Rabbim hakkı için, haktır ve siz bundan kurtulacak değilsiniz.**]

وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهٖ وَاَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ اَلَٓا اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَلَٓا اِنَّ
وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيتُ
وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَٓاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَٓاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

54 [(Şirk ve küfürle) **zulmeden her nefis, yerdeki şeylerin** (mal ve hazînelerin) **hepsine mâlik olsaydı,** Kıyâmet Gününün azâbından **kurtulmak için onu fedâ ederdi.**]

[**Onlar azâbı gördükleri vakit, pişmânlıklarını gizlerler** (o kadar korkar ve hayret ederler ki, söz söylemeye kudretleri kalmaz. Mü'minlerle kâfirlerin) **aralarını adâletle hükmolunur. Ve mü'minler noksan sevâb, kâfirler de ziyâde ikabla zulmolunmazlar.**]

55 [**İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nın mülküdür. Ve bilin ki** (sevâb ve ikab) **va'di haktır. Fakat, onların çoğu bunu bilmezler.**]

56 [**O, diriltir ve öldürür. Ve hepiniz ancak O'na rücû' edeceksiniz.**]

57 [Ey insanlar! Size Rabbinizden bir nasîhat, kalblerinizdeki (şek ve vehim) hastalığına şifâ ve mü'minler için bir hidâyet ve rahmet geldi.]

قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا
يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَا اَنْزَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ
حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ آٰللّٰهُ اَذِنَ لَكُمْ اَمْ عَلَى اللّٰهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾

58 [De ki: «Sevinirlerse, Hak Teâlâ'nın fazl-u rahmetine sevinsinler. Bu, onların topladıkları (dünyâ metâı)ndan daha hayırlıdır.»]

Denildi ki: Hak Teâlâ'nın fazlı îmân, rahmeti Kur'ân'dır. Veyâ, fazlı İslâm, rahmeti onun kalbde tezyînidir. Yâhûd fazlı İslâm, rahmeti sünnettir. Ve yâhûd fazlı îmân, rahmeti Cennet'tir.

59 [De ki: «Allah Teâlâ'nın sizin için gönderdiği ve sizin bir kısmını harâm, bir kısmını helâl kıldığınız rızıklar hakkında ne dersiniz?» «Bunları size Allah Teâlâ mı izin verdi ki (harâm veyâ helâl addediyorsunuz) yoksa, Allah Teâlâ'ya iftirâ mı ediyorsunuz?» de.]

وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّ
اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾

60 [Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenler, zannederler mi ki Kıyâmet'te Allah Teâlâ, onlara ikaab etmiyecek? Allah-ü azîmüşşân, insanlar hakkında fazl sâhibidir. (Ki onlara akıl vermiş, Kitab ve Peygamberlerini göndererek doğru yolu, harâm ve helâlı beyân buyurmuştur). Fakat çoğu insanlar, bu ni'metlere şükretmezler.]

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ
مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا
يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ
وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾

61 [(Yâ Muhammed!) **Her hangi bir işi yapsan ve onun hakkında Kur'ân'dan her ne okusan, Sen ve ümmetin her ne iş yapsanız; işe daldığınız vakit, Biz mutlak** (içinizde bulunur) **yaptığınıza şâhid oluruz. Ne yerde ve ne gökte zerre ağırlığınca bir şey Rabbin celle şânuh'den gizli kalmaz. Zerreden küçük ve daha büyük bir şey yoktur ki, açık Kitapta bulunmasın** (O Levh-i Mahfûz'da yazılı, sâbit ve zâhirdir).]

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾
الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ
ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾

62 [**İyi bilin ki, Allah Teâlâ'nın velîleri** (dostları ve yakınları) **için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzûn da olacak değillerdir.**]

63 [**Onlar ki îmân etmişlerdir, ve ittikâ ederler** (Allah Teâlâ'nın rızâsına aykırı hareketten sakınırlar.)]

Ömer ibn-i Hattâb (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre: Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz şöyle buyurmuşlardı:

«Allah Teâlâ'nın kullarından bir takım insanlar vardır ki, ne Enbiya ve ne şühedâ değildirler, ama, Kıyâmet Günü, Allah indin-

deki makamlarının yüksekliğine, Enbiyâ ve şühedâ gıpta edeceklerdir.»

Denildi ki: «Yâ Resûlallah, bunlar kimlerdir? Amelleri nedir? Bize haber ver, biz de onlara dost olalım!»

Resûlüllah: «Bunlar Allah'ın kullarından bir tâifedir ki, aralarında ne akrabâlık ve ne maddî bir alâka olmaksızın, Allah için birbirleriyle sevişirler. Allah Teâlâ, onların yüzlerini nûrlandırır. Nûrdan bir minber üzeredirler. İnsanlar korktuğu vakit onlar korkmaz, mahzûn olduğu vakit de mahzûn olmazlar.»

64 [Onlar için dünyâ hayâtında da, Âhirette de müjdeler vardır. Allah Teâlâ'nın sözlerinde değişme yoktur. (Bu müjde) işte en büyük fevz (saâdet) budur.]

Peygamber (S.A.V.)'e bu âyetteki müjdenin ne olduğu sorulmuş da:

«Müslümanın gördüğü yâhûd Müslüman için görülen sâlih rü'yâdır.» buyurmuş. Yine Resûlüllah (S.A.V.):

«Peygamberliğin eserlerinden yalnız müjdeciler kaldı.» buyurmuş. Ashâb: «Müjdeciler nedir, yâ Resûlallah?» diye sorunca: «Sâlih rü'yâdır.» cevâbını vermiş. Ebû Zerr (R.A.): «Yâ Resûlallah! Kişi kendisi için sâlih amel işliyor; bununla halk O'nu seviyor. Bu, ne hâldir?» demiş. Peygamber (S.A.V.):

«Bu, o mü'minin dünyâdaki müjdesidir.» buyurmuştur.

Ba'zıları: «Dünyâ hayâtındaki müjde, mü'min ölürken Melekler gelerek, Allah tarafından kendisini müjdelemeleridir.» demişlerdir.

وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ اِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا هُوَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ اَلَا اِنَّ لِلّٰهِ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ
وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ شُرَكَاءَ اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا
الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾

65 [(Yâ Muhammed!) müşriklerin sözleri (işrâk, tekzîb ve tehdîdleri) sana hüzün vermesin. Bütün izzet ve galebe yalnız Allah Teâlâ'nındır. (Kudret ve satvet O'nundur. Onlara kahır ve sa-

na yardım eder). Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, hakkıyla Alîm'dir.]

66 [İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa (Melâike, İns, Cinn) Allah Teâlâ'nındır. Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet edenler de (hakîkatte) şerîk ittihâz ettikleri şeylere tâbi' olmuyorlar. Onlar, ancak birtakım zanlara kapılıp uyuyorlar ve yalan söylüyorlar.]

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ٦٧

67 [O Allah Teâlâ ki, sükûn ve istirâhatiniz için geceyi (karanlık, çalışıp kazanmanız, geçiminizi te'mîn etmeniz için) gündüzü de aydınlık kıldı. Bunda, dinleyecek insanlar için birçok âyetler vardır.]

قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا
سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَٰذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ
٦٨ قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ
٦٩ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ
الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ٧٠

68 [(Kâfirler): «Allah Teâlâ, evlâd edindi.» dediler. Hâşâ, O, evlâd edinmekten tamâmen münezzehtir. (Zîrâ, evlâd, ihtiyâçla ilgilidir. O ise) her şeyden müstağnîdir. Göklerde ve yerde ne varsa, hep O'nun mülküdür. Elinizde, buna dâir bir hüccet ve bürhân da yoktur. Siz, Allah Teâlâ'ya karşı, bilmediğiniz bir şeyi mi isnâd ediyorsunuz?]

69 [De ki: «Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenler, hiçbir vakit felâh bulmazlar.]

70 [(Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ eden o kâfirlerin) dünyâda cüz'î bir zevk ve fayda (te'mîn ettikten) sonra nihâyet dönüşleri Bizedir. Bundan sonra da, küfürlerinden dolayı onlara en şiddetli azâbımızı tattıracağız.]

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ نُوحٍ اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ يَا قَوْمِ اِنْ كَانَ كَبُرَ
عَلَيْكُمْ مَقَام۪ي وَتَذْك۪يـر۪ي بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ
فَاَجْمِعُٓوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَٓاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ اَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ
اقْضُٓوا اِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَاَلْتُكُمْ
مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُونَ مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ ﴿٧٢﴾

71 [Onlara Nûh Aleyhisselâm'ın kıssasını oku! Hani O, kavmine: «Ey kavmim!» demişti, «Benim aranızda kalışım ve Allah Teâlâ'nın âyetleriyle öğüt verişim size ağır geliyorsa, Ben, (hîlenizden) ancak Allah Teâlâ'ya tevekkül ederim. Artık siz ve ortaklarınız, hakkımda her ne yapacaksanız toplanıp, bütün azminizle, karar verin. Tasarladığınızı da açıkça yapın, gizlemeyin.»]

Kasdiniz ne ise, onu meydana çıkarın. Sizden aslâ pervâm yoktur.

[«Sonra, bana mühlet de vermeyin, dilediğinizi yapın!»]

72 [«Eğer (benim da'vetim ve öğütlerimden) yüz çevirirseniz, ben, bunun karşılığı olarak, sizden bir ecir ve mükâfat istemedim ki (yüz çeviresiniz). Benim ecrim ancak Allah Teâlâ'ya âiddir. (İster îmân edin, ister yüz çevirin, mükâfatımı O verir.) Ben, (O'nun hükmüne itâat eden, emirlerine muhalefet etmiyen, O'ndan başkasından hiçbir şey beklemiyen) Müslümanlardan olmakla emrolundum.»]

فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ
وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٧٣﴾

73 [Onlar (buna rağmen Nûh Aleyhisselâm'ı) yine tekzîblerinde ısrâr ettiler. Biz de O'nu ve O'nunla birlikte gemide bulunanları kurtardık. Ve bunları, onların yerine getirdik. Âyetlerimizi tekzîb edenleri ise (Tûfânla) gark ettik. Bak! Peygamberlerin inzârından sonra îmâna gelmiyenlerin âkıbeti nice oldu?]

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاؤُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ
الْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
وَمَلَئِهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾

74 [(Nûh Aleyhisselâm'dan) sonra yine kendi kavimlerine Peygamberler gönderdik. Onlara (da'vâlarını isbât eder) açık mu'cizelerle geldiler. Fakat evvelce, Hakk'ı tekzîbe i'tiyâdları yüzünden, bir türlü inanmadılar. İşte Biz, haddi tecâvüz edenlerin (dalâletle ülfetleri için) kalblerini böyle mühürleriz.]

75 [Bu Peygamberlerden sonra da, Mûsâ ve (kardeşi) Hârûn Aleyhisselâmları, âyetlerimizle Fir'avn'a ve kavmine gönderdik. Fakat îmânı kibirlerine yediremediler. Esâsen mücrim bir kavimdiler.]

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧٦﴾
قَالَ مُوسَىٰ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ أَسِحْرٌ هَٰذَا وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ ﴿٧٧﴾

76 [(Mûsâ Aleyhisselâm) tarafımızdan kendilerine hak mu'-

cize ile geldiği zaman (inâdlarından): «Bu apaçık bir sihirdir» dediler.]

77 [Mûsâ Aleyhisselâm: «Allah Teâlâ'dan size gelen hakka sihir mi dersiniz? Nübüvvete alâmet olan şey sihir midir? Halbuki sihirbazlar, dünyâda ve Âhiret'te, felâh bulmazlar» dedi.]

قَالُوٓا اَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَٓاءَنَا وَتَكُونَ
لَكُمَا الْكِبْرِيَٓاءُ فِي الْاَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

78 [(Cevâben) «Siz, bizi babalarımızdan bulduğumuz şeyden döndürmek, ve yeryüzünde büyüklük (memleketimizde nüfûz, ve hâkimiyyet) elde etmek için mi bize geldiniz? Biz, sizin Allah Teâlâ'nın Resûlü olduğunuza îmân edicilerden değiliz» dediler.]

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَٓاءَ السَّحَرَةُ
قَالَ لَهُمْ مُوسٰٓى اَلْقُوا مَٓا اَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّٓا اَلْقَوْا قَالَ
مُوسٰى مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ اِنَّ اللّٰهَ سَيُبْطِلُهُ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُصْلِحُ
عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللّٰهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

79 [Fir'avn, kavmine: «Ne kadar mâhir sihirbaz varsa hepsini bana getirin» dedi.]

80 [Sihirbazlar geldiği zaman, Mûsâ Aleyhisselâm onlara: «Ortaya atacaklarınızı atın» dedi.]

81 [Vaktâ ki sihirbazlar (asâ ve iplerini) attılar. Mûsâ Aleyhisselâm, onlara: «Sizin bu yaptığınız şey sihirdir. Allah Teâlâ, onu ibtâl edecektir. Her hâlde Allah Teâlâ, müfsidlerin ameline salâh vermez» dedi.]

82 [Allah Teâlâ, mücrimler hoşlanmasalar da, kelimeleriyle (hüküm ve kazâsiyle) hakkı isbât eder.]

فَمَآ اٰمَنَ لِمُوسٰٓى اِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِه۪ عَلٰى خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ
وَمَلَا۬ئِهِمْ اَنْ يَفْتِنَهُمْ وَاِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْاَرْضِ وَاِنَّهُ
لَمِنَ الْمُسْرِف۪ينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسٰى يَا قَوْمِ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ
فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُٓوا اِنْ كُنْتُمْ مُسْلِم۪ينَ ﴿٨٤﴾

83 [(Vaktâ ki Mûsâ Aleyhisselâm onları îmâna da'vet etti) **İbtidâ Mûsâ'ya. Fir'avn ve kavminin ileri gelenlerinin ezâ ve azâb etmeleri korkusiyle, kavminin ba'zı gençlerinden başka îmân eden olmadı.**]

Bunlar: Fir'avn'ın karısı, hânedânından bir zât, Fir'avn'ın hazînedârı, onun karısı ve Fir'avn'ın kızının başını tarayan kadından ibâretti.

Ba'zılarına göre; bunlar, Fir'avn hânedânından yetmiş kişi idiler. Babaları Kıbtî, anaları Benî İsrâîl'dendi.

Bir rivâyete göre; bunlar Kıbtîlerin evlerinde yetişmiş Benî İsrâîl'di. Fir'avn, Benî İsrâîl'den doğan çocukların öldürülmesini emredince; Benî İsrâîl kadınları doğurdukları çocuklar öldürülmesin diye Kıbtîlere bağışlarlarmış. Bu sûretle Kıbtî evlerinde hayli Benî İsrâîl çocuğu büyümüş. Mûsâ Aleyhisselâm sihirbazlara gaalib geldiği gün sihirbazlarla birlikte bunlar da îmâna gelmişler.

[**Zîrâ Fir'avn, o yerde üstün** (kibirli ve zorba) **idi. Ve haddi aşanlardandı.** (Rubûbiyyet da'vâsındaydı.)]

84 [**Mûsâ Aleyhisselâm** (kendisine îmân edenlerin Fir'avn'dan korktuklarını görünce): **«Ey kavmim! Eğer Allah Teâlâ'ya gerçekten îmân ettinizse, O'na** (hüküm ve kazâsına) **ihlâs ile teslîm olmuş Müslümanlarsınız, artık O'na i'timâd edin» dedi.**]

فَقَالُوا عَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ
﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَاَوْحَيْنَا
اِلٰى مُوسٰى وَاَخِيهِ اَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُو
تَكُمْ قِبْلَةً وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

85 [**Onlar da: «Biz, Allah Teâlâ'ya i'timâd ettik. Ey Rabbimiz! Bizi, o zâlim kavmin fitnesine düşürme.»**]

86 [**«Ve bizi rahmetinle o kâfir kavmin** (kasd ve hîlesinden) **kurtar» dediler.**]

Tevekkülün, duâdan önce zikredilmesinde duâ edenin evvelâ tevekkül edip, sonra duâ etmesi gerektiğine tenbîh vardır. Böyle yaparsa, duâsının kabûlü ümîd edilir.

87 [**Biz de, Mûsâ ve kardeşi Hârûn'a: «Mısır'da kavminiz için barınacak evler hazırlayın.** (Siz ikiniz ve kavminiz) **o evlerinizi namazgâh yapın!** (Veyâ Kıble'ye müteveccih) **edin. Ve namaz kılın.** (Yâ Mûsâ! Evlerinde namaz kılan) **mü'minleri** (dünyâda necât, Âhiret'te Cennet ile) **müjdele» diye vahyettik.**]

Rivâyet edilir ki: İsrâîloğulları, namazlarını ma'bedlerinde edâ ederlerdi. Mûsâ Aleyhisselâm, risâletle gelince, Fir'avn, bütün ma'bedlerini yıktırdı ve onları namaz kılmaktan menetti. Bunun üzerine, Fir'avn'un muttali olmaması için, evlerini mescid ittihâz ederek, ibâdet etmeleri emredildi.

وَقَالَ مُوسٰى رَبَّنَا اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَاَهُ زِينَةً وَاَمْوَالًا فِي الْحَيٰو
ةِ الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلٰى اَمْوَالِهِمْ وَا
شْدُدْ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيمَ ﴿٨٨﴾

88 [**Mûsâ Aleyhisselâm dedi ki: «Ey Rabbimiz! Sen Fir'avn'a ve kavminin ileri gelenlerine, dünyâ hayâtında zînet, debdebe ve servet verdin. Halkı yolundan saptırsınlar diye mi Yâ Rab?» «Ey Rabbimiz! Onların servetlerini mahvet. Kalblerini katılaştır, tâ ki, o elîm azâbı görmedikçe îmân etmesinler.»**]

Bunun üzerine malları, ekinleri ve mücevherleri hep taş olmuş. Hattâ ehli ile cimâ' ederken ve hamurunu yoğururken taş olanlar görülmüş.

Süddî'nin beyânına göre; dokuz mu'cizenin biri budur.

قَالَ قَدْ اُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَٓانِّ سَبِيلَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ وَجَاوَزْنَا بِبَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ
فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدْوًا حَتّٰٓى اِذَٓا اَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ
اٰمَنْتُ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا الَّذ۪ٓي اٰمَنَتْ بِه۪ بَنُٓوا اِسْرَٓائ۪يلَ وَاَنَا مِنَ
الْمُسْلِم۪ينَ ﴿٩٠﴾ آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٩١﴾

89 [**Allah Teâlâ buyurdu: «İkinizin de duâsı kabûl olundu.»**]

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm, duâ etmiş, Hârûn Aleyhisselâm da **(âmîn)** demişti. Bu i'tibârladır ki, duâya âmîn denilmesi müstehabdır.

[**«İstikâmette devâm edin»** (da'vet ve hücceti ilzâmda sebât edin, acele etmeyin, istediğiniz, vakti gelince olacaktır). **«Sakın, bilmiyenlerin yolunu tutmayın!»**]

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm'ın bu duâsı ile icâbeti arasında kırk yıl geçti.

90 [**Biz, İsrâîloğullarını denizden geçirdik. Fir'avn askerleriyle, zulüm ve taarruz etmek için, arkalarına düştü** (onlara yetiştiler). **Tâ ki Fir'avn boğulacağını hissedince: «İsrâîloğullarının îmân ettiğinden gayri bir ilâh olmadığına inandım. Ben de, Müslümanlardanım.» dedi.**]

Rivâyet edildiğine göre: Mûsâ Aleyhisselâm'la kavmi denizi geçdikten sonra, deniz yol yol olmuş. Fir'avn ve askerleri, onu bu hâlde görünce korkmuşlar, içine girememişler. O anda Cebrâîl Aleyhisselâm bir kısrağa binmiş; askerin önüne geçerek denize girmiş. Asker de O'nu ta'kîben denize girmişler. Son nefer girince üzerlerine deniz kavşırılmış; ve hiçbiri kurtulamayıp boğulmuşlar.

91 [**Şimdi mi** (îmân ediyorsun)? **Halbuki evvelce** (ömrün boyunca) **isyân etmiştin, müfsidlerdendin.**]

فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ اٰيَةً وَاِنَّ كَثِيرًا
مِنَ النَّاسِ عَنْ اٰيَاتِنَا لَغَافِلُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِي اِسْرَائِيلَ
مُبَوَّاَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ فَمَا اخْتَلَفُوا حَتّٰى
جَاءَهُمُ الْعِلْمُ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾

92 [(Ey Fir'avn!) **Biz de bugün cesedini denizden çıkarıp, yüksek bir yere atacağız, tâ ki senden sonra gelenlere ibret nişânesi olsun. İnsanların çoğu, âyetlerimizden gaafillerdir.**]

Rivâyet edildiğine göre, İsrâîloğulları evvelâ Fir'avn'un helâkine inanmamışlar, gemilere binip arkamızdan geliyor diye korku ve telâşa düşmüşlerdi. Hak Teâlâ, cesedini yüksek bir yere bıraktı. Nihâyet İsrâîloğulları Fir'avn'u cansız görünce, müteselli olmuşlar, sevinmişlerdi.

93 [**Yemîn ederim ki, biz İsrâîloğullarını** (Şam ve Mısır gibi) **cidden güzel bir yere yerleştirdik. Ve onları tertemiz ni'metlerimizle rızıklandırdık. Ki kendilerine ilim gelinceye kadar ihtilâf etmediler. Şübhesiz, Rabbin celle şânuh, Kıyâmet Günü, Dîn husûsunda ihtilâf ettikleri şeyde hakla, bâtıl arasını fasledecektir.**]

فَاِنْ كُنْتَ فٖى شَكٍّ مِمَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ

فَسْـَٔلِ الَّذٖينَ يَقْرَؤُنَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ لَقَدْ جَٓاءَكَ

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرٖينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ

مِنَ الَّذٖينَ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرٖينَ ﴿٩٥﴾

94 [Eğer sana inzâl ettiğimiz, kıssalarda, farz ve takdîr yüzünden şekte isen, senden önceki Kitabları okuyanlardan sor. Yemîn ederim ki hak sana Rabbin celle şânuhden geldi. O'na şek edenlerden olma!]

95 [Ve sakın, Allah Teâlâ'nın âyetlerini tekzîb edenlerden olma ki, ziyân edicilerden olursun.]

اَلَّذٖينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضٖيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾

96 - 97 [Haklarında Rabbin celle şânuh'ün (kâfir olarak ölürler, ateşte ebediyen kalırlar) kelimesi sâbit olanlar, kendilerine istedikleri bütün âyetler (mu'cizeler) gelse dahî elîm bir azâb görünceye kadar îmâna gelmezler.]

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَٓا اٖيمَانُهَٓا اِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّٓا

اٰمَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

وَمَتَّعْنَاهُمْ اِلٰى حٖينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَٓاءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِى الْاَرْضِ

كُلُّهُمْ جَمٖيعًا اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُونُوا مُؤْمِنٖينَ ﴿٩٩﴾

98 [(Helâk ettiğimiz) **hiçbir memleket ahâlîsi yoktur ki, azâbımız çattığı zaman, îmâna gelip de, bu îmânları kendilerine fayda vermiş olsun. Ancak Yûnus Aleyhisselâm'ın kavmi ki, îmân ettikleri vakit, kendilerinden dünyâ hayâtında rüsvây olmak azâbını kaldırdık ve ecelleri gelinceye kadar onları faydalandırdık.**]

Yûnus Aleyhisselâm, Benî İsrâîl Peygamberlerindendi. Ninova halkına meb'ûs olmuştu. Bir müddet onları tevhîde da'vet etti. Fakat yüz çevirdiler. Nihâyet, vahy-i ilâhi ile, onlara: «**Üç güne kadar size azâb erişecektir.**» dedi.

Sonra yeis ve hiddetle aralarından ayrıldı. Dicle kenarına indi. Ve bir gemiye bindi.

Halbuki, Allah Teâlâ tarafından vahiy gelmedikçe Peygamberlerin yerlerinden ayrılmaları câiz değildi. Bu sebeble gemi yürümedi. Kaptan: «**İçinizde bir suçlu adam olmalı, kur'a çekelim, kime isâbet ederse O'nu denize atalım.**» dedi.

Kur'a çektiler, Yûnus Aleyhisselâm'a isâbet etti. O da: «**Evet, suçlu benim.**» diye kendisini suya attı. Derhâl büyük bir balık Hazret-i Yûnus'u yuttu.

Hazret-i Yûnus, ettiğine pişmân oldu. «**Lâ ilâhe illâ ente subhâneke inniy küntü minezzâlimiyn** = Yâ Rab! Senden başka ma'bûd yoktur, seni bütün noksanlardan tenzîh ederim. Şübhesiz ben zâlimlerden oldum» diyerek tevbe ve istiğfâr etti. Allah Teâlâ da tevbesini kabûl buyurdu. Akabinde balık, kendisini çıkarıp sâhile attı.

Balığın karnında Hazret-i Yûnus'un vücûdu palûze gibi olmuştu. Cenâb-ı Hak, O'na tâze kuvvet ve sıhhat verdi. Ve onu yine Ninova ahâlîsini da'vete gönderdi.

Hazret-i Yûnus'un gemiye bindiği günün sabahı, gökyüzü kararmış, Ninova şehrini kara bir duman kaplamıştı. Bu emâreyi görünce, Peygamberlerinin sözünün doğruluğuna inandılar. Akıllı bir hükümdarları vardı. Bir çâre bulması için hemen O'na koştular. Hükümdar:

«**Derhâl Yûnus Aleyhisselâm'ı bulun, O'na teslîm olun, niyâzda bulunun.**» dedi.

Fakat Hazret-i Yûnus görünürlerde yoktu. Her tarafı aradıkları hâlde bulamayınca, tekrar hükümdarlarının etrafında toplandılar.

Hükümdar: **«Yûnus Aleyhisselâm yoksa,»** dedi, **«Bizi kendisine dâvet ettiği bâkidir ve O, Semî' ve Alîm'dir. Bu musîbetten kurtulmak, ancak O'na tevbe ve istiğfâr etmek, ve yalvarmakla mümkün olabilir.»** dedi.

Akabinde önlerinde hükümdarı, küçük, büyük, bütün şehir halkı, şehrin biraz uzağında Tevbe Tepesine çıktılar ve Allah Teâlâ'ya yalvardılar. Feryâd ve figânları ufukları sardı: **«Yâ Rabbi! Yûnus'un getirdiğine îmân ettik. Afiv ve mağfiretini dileriz.»** dediler.

Allah Teâlâ Hazretleri de, Ninovalıların bu ihlâs ve samimiyetle ettikleri tevbe ve duâlarını kabûl buyurdu. Ve mev'ud olan azâbı üzerlerinden kaldırdı.

99 [**Eğer Rabbin celle şânuh, dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi, îmân ederlerdi. Yoksa sen** (Yâ Muhammed!) **İnsanları îmân etsinler diye zorlayacak mısın?**]

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللّٰهِ ۚ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ
عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ انْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ
يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ قُلْ فَانْتَظِرُوا
إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾

100 [**Hiç kimsenin, Allah Teâlâ'nın izni ve tevfîki olmaksızın, îmân etmesine imkân yoktur. Allah Teâlâ,** (hüccet ve bürhânlara karşı) **akıllarını iyi kullanmayanlara da azâb eder.**]

101 [**De ki:** «(Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine delâlet eder) **bakın göklerde ve yerde neler var? Ama, o âyetler ve inzârlar, îmân etmiyen** (Allah Teâlâ'nın ilim ve hükmünde îmân etmiyerek kâfir oldukları hâlde ölümleri sâbit olan) **bir kavim için ne fayda verir?»**]

102 [Müşriklerin intizarları ancak, onlardan önce geçen ümmetlere indirilen azâbadır. De ki: «(Size inecek azâbı) bekleyin. Ben de, sizinle birlikte (helâkinizi) bekliyenlerdenim.»]

ثُمَّ نُنَجِّي رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا كَذٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنْجِ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ
دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ أَعْبُدُ اللّٰهَ
الَّذِي يَتَوَفّٰيكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾

103 [Sonra biz, (kâfirlere azâb indirilişinde) Resûllerimizi ve Onlara îmân edenleri kurtarırız. Bunun gibi, (müşrikleri helâk ettiğimizde) üzerimize bir hak olarak, mü'minleri (Muhammed ve ashâbını) de kurtaracağız.]

104 [De ki: «Ey insanlar! Eğer Benim dînimde şekk ediyorsanız: Bilin ki, Ben Allah Teâlâ'yı bırakıp da, sizin ibâdet ettiğiniz şeylere ibâdet etmem. Ben, ancak, rûhunuzu kabzederek sizi öldürecek olan Allah Teâlâ'ya kulluk ederim. Ve bana mü'minlerden olmaklığım emrolundu.]

وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ
وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٦﴾

105 [Ve (denildi ki): «Yüzünü muvahhid ve pâk olarak, dîne doğrult, sakın müşriklerden olma.»]

106 [Ve (yine denildi ki): «Allah Teâlâ'dan gayri — sana ne zarar ve ne fayda vermeye muktedîr olmayan — şeylere duâ ve tâat etme. Şâyet edersen, nefsine zulmedenlerden olursun.»]

وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ
لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ
وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَاتَّبِعْ
مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّى يَحْكُمَ اللّٰهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

107 [**Eğer Allah Teâlâ, sana bir zarar eriştirse, yine O'ndan gayri, senden o zararı kaldırmaya kimse kaadir olmaz. Ve eğer sana bir hayır dilerse, o vakit de fazlını hiçbir kimse red ve menedemez. Onun fazlı, kullarından dilediğine isâbet eder. Allah Teâlâ, mağfiret ve merhâmet edicidir.**]

Ma'siyetle gufrânından ümîdsizliğe düşmeyin. Tâatle rahmetini ümîd edin.

108 [**«De ki: «Ey İnsanlar! Rabbiniz celle şânüh'den size hak** (Resûl veyâ Kur'ân) **geldi.** (Artık özrünüz kalmadı). **Kim** (Resûl ve Kur'ân'a uyarak) **ihtidâ ederse, ancak nefsi için hidâyet bulmuş olur.**]

Faydası kendisine âiddir.

[(İnkâr ve tekzîble) **dalâlete düşen de ancak, kendi nefsi için dalâleti ihtiyâr eder.**]

Vebâli kendisine âiddir.

[**Ve Ben, üzerinize vekîl değilim.**]

İşiniz Bana havâle edilmiş değildir. Ben, ancak Beşîr ve Nezîr'im.

109 [**Ve** (Yâ Muhammed!) **Sana ne vahyolunuyorsa ona uy, ve** (müşrikleri da'vette eziyetlerine) **Allah Teâlâ** (cihâd ve nusrât ihsâniyle) **emir ve hüküm edinceye kadar sabret, Allah-ü azîmüşşân, Hâkimlerin en hayırlısıdır.**]

Gerçekten sabretmiş, nihâyet müşriklerle muhârebe, Ehl-i Kitâba ise, cizye (vergi) hükmolunmuştur.

11 — HÛD SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 123 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾
أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنَّنِي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ
ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ
﴿٣﴾ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَا إِنَّهُمْ
يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ
ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٥﴾

1 [Elif, Lâm, Râ. (Bundan murâdı ne olduğunu, Allah bilir.) **Bu, bir Kitabtır ki, âyetleri** (hüccet ve delîllerle) **muhkem kılın-**

mış sonra (akaaid, ahkâm, mev'ıza ve ihbârla) **tafsîl olunmuştur. Hakîm ve her şeyden haberdâr olan Allah Teâlâ tarafından inzâl edilmiştir.]**

2 **[Tâ ki, ancak Allah Teâlâ'ya ibâdet edesiniz. Ben, size; Allah Teâlâ tarafından** (sizi şirk ve isyânın ukûbetinden) **korkutan ve** (îmân ve tevhîdin sevâbını) **müjdeliyen bir Peygamberim.]**

3 **[Ve tâ ki, Rabbiniz celle şânuhden mağfiret dileyin. Ma'siyetlerden tebve ve O'na rücû' edin, ki ta'yîn ve takdîr edilmiş olan ömrünüz boyunca sizi güzel bir geçimle geçindirsin. Ve** (Dînde) **her fazl sâhibine, fazlının** (dünyâda ve Âhiret'te) **ecrini versin. Şâyet** (îmândan) **yüz çevirirseniz, üzerinize büyük bir günün azâbından korkarım.]**

4 **[Dönüşünüz, ancak Allah Teâlâ'yadır ki, O her şeye Kaadirdir.]**

5 **[Haberiniz olsun, ki münâfıklar, O'ndan** (Peygamber Aleyhisselâm'dan düşmanlıklarını) **gizlemek için göğüslerini bükerler. Halbuki, dikkat edin, hakkı işitmemek için elbiselerini örtündükleri zaman, Allah Teâlâ, onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, sînelerdeki her şeye vâkıf dır.]**

Rivâyet edilir ki, ba'zı münâfıklar, huzûr-u Nebevî'de, Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin kendilerini görmemesi için göğüslerini eğer, arkalarını büker, yüzlerini örterlerdi.

Katâde: «**Allah Teâlâ'nın Kitâbını ve zikrini işitmemek için göğüslerini eğerlerdi.**» der.

Müşriklerden biri de, evine girer, perdesini indirir, **esvâbına** bürünür ve: «**Allah Teâlâ, şimdi kalbimde olanı bilir mi?**» diye söylenirdi.

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا
وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦﴾

6 **[Yeryüzünde bütün canlıların rızkı Allah Teâlâ'nın üstünedir.** (Fazlından hepsinin rızkını tekeffül etmiştir). **Onların du-**

racak yerlerini de, emânet edilen yerlerini de bilir. Hepsi (her birinin hâli) Levh-i Mahfûz'dadır.]

وَهُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَٓاءِ لِيَبْلُوَكُمْ
اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًاۜ وَلَئِنْ قُلْتَ اِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ
الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اِنْ هٰذَٓا اِلَّا سِحْرٌ مُب۪ينٌ ﴿٧﴾

7 [Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. (Bundan evvel) Arşı, su üzerinde idi. Tâ ki, hanginizin amelinin daha güzel olduğunu denesin. Yemîn ederim ki, (Yâ Muhammed!) Sen: «Ölümünüzden sonra yine dirileceksiniz desen kâfirler, bu, apaçık bir sihirden, aldatmadan başka bir şey değil» derler.]

وَلَئِنْ اَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ اِلٰٓى اُمَّةٍ مَعْدُودَةٍ لَيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۜ
اَلَا يَوْمَ يَأْت۪يهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَا
نُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَا
هَا مِنْهُۚ اِنَّهُ لَيَؤُ۫سٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾

8 [Yemîn ederim ki, eğer onlardan va'dettiğimiz azâbı belli bir vakte kadar te'hîr etsek, istihzâ ederek: «Bunu, meneden ne?» derler. Bilsinler ki, onlara azâb geldiği gün, aslâ döndürülecek değildir. İstihzâ ile acele ettikleri azâb, onları ihatâ eder.]

9 [Yemîn ederim ki, insana tarafımızdan bir ni'met tattırıp da, sonra onu geri alıversek (sabırsızlığından ve Allah Teâlâ'nın fazlına i'timâdsızlığından) pek me'yûs olur. (Ümîdini keser, geçmişi unutur) Nankör kesilir.]

وَلَئِنْ اَذَقْنَاهُ نَعْمَٓاءَ بَعْدَ ضَرَّٓاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ
السَّيِّـَٔاتُ عَنّ۪ي اِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ اُو۬لٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ كَب۪يرٌ ﴿١١﴾

10 [Ve yemîn ederim ki, şâyet, bir zarar dokunduktan sonra, ona ni'meti tattırsak, (başına bir daha sıkıntı gelmiyeceğini sanır) **benden şiddet ve musîbet gitti, der; şımarır, övüngen olur.** (Şükrü unutur).]

11 [**Ancak,** (şiddet ve musîbete) **sabredib** (Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şükrederek), **sâlih ameller işleyenler müstesnâ! Onlar için günâhlarına mağfiret ve büyük bir ecir vardır.** (En azı Cennet).]

فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ وَضَٓائِقٌ بِه۪ صَدْرُكَ
اَنْ يَقُولُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ مَلَكٌ
اِنَّمَٓا اَنْتَ نَذ۪يرٌ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَك۪يلٌ ﴿١٢﴾

12 [**Müşriklerin:** «**Ne olurdu, ona bir hazîne indirilmeliydi, yâhûd onunla birlikte bir Melek de gelmeliydi.» demeleri yüzünden, için daralarak sana vahyolunanın bir kısmını terk ediverecek misin? Sen, ancak bir nezîrsin. Allah Teâlâ ise, her şeye Vekîl'dir.**]

Yalnız, O'na tevekkül et! O, onların hâllerini pek iyi bilir. Sözlerinin ve yaptıklarının cezâsını verir.

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِثْلِه۪ مُفْتَرَيَاتٍ
وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِق۪ينَ ﴿١٣﴾

13 [**Yoksa müşrikler, Kur'ân'ı uydurdu mu? diyorlar. De ki: «Eğer da'vânızda gerçekseniz, haydi, siz de, ona benzer on sûre**

meydana getirin. Hattâ Allah Teâlâ'dan gayri, gücünüzün yettiklerini de yardıma çağırın.]

فَاِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوٓا اَنَّمَٓا اُنْزِلَ بِعِلْمِ اللّٰهِ وَاَنْ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ كَانَ يُر۪يدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
وَز۪ينَتَهَا نُوَفِّ اِلَيْهِمْ اَعْمَالَهُمْ ف۪يهَا وَهُمْ ف۪يهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾

14 **[** (Şâyet çağırdıklarınız) **da'vetinize icâbet etmezlerse, bilin ki hiç şübhesiz Kur'ân ancak, Allah Teâlâ'nın ilmiyle nâzil olmuştur. Ve bilin ki, Allah Teâlâ'dan gayri ilâh yoktur. Artık** (ihlâs ile Allah'a teslîm oluyor) **İslâm'da karar kılıyor musunuz?]**

15 **[Kim dünyâ hayâtını ve onun zînetini isterse; Biz, onlara dünyâda amellerinin karşılığını tamamen öderiz. Bir eksikliğe de uğramazlar.]**

اُو۬لٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا النَّارُۘ وَحَبِطَ
مَا صَنَعُوا ف۪يهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

16 **[Onlar öyle kimseler ki, onlar için Âhirette amellerinin karşılığı Cehennem ateşinden gayri değildir. Dünyâda işledikleri bütün iyilikler orada heder olmuştur. Esâsen yaptıkları bâtıldır.]**

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّه۪ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِنْهُ وَمِنْ
قَبْلِه۪ كِتَابُ مُوسٰٓى اِمَامًا وَرَحْمَةًۜ اُو۬لٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِه۪ۜ وَمَنْ
يَكْفُرْ بِه۪ مِنَ الْاَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُۚ فَلَا تَكُ ف۪ي مِرْيَةٍ
مِنْهُۗ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

17 **[Rabbinden açık** (aklî) **bir delîl üzerinde bulunan ve onu, ondan bir şâhid tâkîb eden, daha önce de Mûsâ'nın bir rehber ve**

rahmet olan Kitab'ı kendisini tasdîk eden bir kimse, artık onlara (dünyâ hayâtını ve onun zînetini isteyenlere) benzer mi? (Hayır) Böyle olanlar, Kur'ân'a îmân ederler. Her hangi bir gürûh onu tanımazsa, ona va'dolunan yer ateştir. Bundan aslâ şübhe etme. Zîrâ bu haktır. Rabbindendir. Fakat çoğu insanlar ona îmân etmezler.]

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اُولٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ
عَلٰى رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْاَشْهَادُ هٰٓؤُلَٓاءِ الَّذ۪ينَ كَذَبُوا عَلٰى رَبِّهِمْ
اَلَا لَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظَّالِم۪ينَ ﴿١٨﴾ اَلَّذ۪ينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ
وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾

18 [Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenden daha zâlim kim olabilir? Bunlar Rablerine arzolunacaklar. Şâhidler de (Melekler, Peygamberler veyâ insanın kendi uzuvları): «Bunlar, Rablerine karşı yalan söyleyenlerdir» diyecekler. Biliniz ki, Allah Teâlâ'nın lâ'neti (şirkle) nefislerine zulmedenler üzerindedir.]

19 [Onlar ki nâsı Allah yolundan (İslâm Dîninden) meneder ve onu eğrilikle vasfederler, onlar Âhiret'i inkâr edenlerdir.]

اُولٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِز۪ينَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
مِنْ اَوْلِيَٓاءَ يُضَاعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ مَا كَانُوا يَسْتَط۪يعُونَ
السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذ۪ينَ خَسِرُٓوا
اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾

20 [Onlar, Allah Teâlâ'yı, yeryüzünde, ikaab etmekten âciz bırakacak değillerdir. Kendilerini Allah Teâlâ'dan gayri, azâbından kurtaracak bir yardımcıları da yoktur. Onların azâbı kat kat olur. Onlar hakkı işitmeye kaadir değillerdir; doğru yolu da göremezlerdi.]

21 [İşte bunlar, nefislerine yazık etmiş kimselerdir. Uydurdukları şeyler (putlar da) kendilerinden kaybolup gitmiştir.]

لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَاَخْبَتُٓوا اِلٰى رَبِّهِمْ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَنَّةِ
هُمْ فٖيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٣﴾ مَثَلُ الْفَرٖيقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصٖيرِ
وَالسَّمٖيعِ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

22 [Gerçekten, bunlar Âhiret'te başkalarından ziyâde ziyândadırlar.]

23 [Fakat îmân edip de sâlih ameller işleyenler ve Rableri celle şânuhuya itmi'nân ve hüşû' ile bağlananlar, işte bunlar Cennetliktirler. Ve dâim orada kalacaklardır.]

24 [Bu iki fırkanın (kâfirle mü'minin) meseli, kör ve sağırla gören ve işiten gibidir. (kâfir, kör ve sağır gibidir ki, Allah'ın âyetlerini görmez ve işitmez, Mü'min ise, bunları gören, işiten ve îmân edendir). Bunlar hiç müsâvî olur mu? Daha nasîhat kabûl etmez misiniz?]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اِنّٖي لَكُمْ نَذٖيرٌ مُبٖينٌ ﴿٢٥﴾ اَنْ لَا
تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ اِنّٖٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَلٖيمٍ ﴿٢٦﴾ فَقَالَ
الْمَلَاُ الَّذٖينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ مَا نَرٰيكَ اِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا نَرٰ
يكَ اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذٖينَ هُمْ اَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّاْيِ وَمَا نَرٰى لَ
كُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبٖينَ ﴿٢٧﴾

25 [**Celâlim hakkı için biz Nûh'u kavmine göndermiştik. O, şöyle demişti: «Ben, size; hiç şübhesiz** (azâbın sebeblerini ve kurtuluş yolunu bildiren) **bir Nezîr'im.»**]

26 [**«Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet etmeyin!** (Muhâlefet ederseniz) **üzerinize bir gün** (dünyâda gark ve Âhiret'te ateşle) **elîm bir azâb ermesinden korkarım.»**]

İbn-i Abbâs (R.A.) der ki: «Nûh Aleyhisselâm kırk yaşında ba'solundu. Kavmini dokuz yüz elli yıl dîne da'vet etti. Tûfân'dan sonra da elli yıl yaşadı.»

27 [**Kavminden kâfir olanların ileri gelenleri, dediler ki: «Biz, seni ancak, bizim gibi bir insan görüyoruz. İçimizden yalnız ayak takımlarının düşünmeksizin sana uyduklarını da görmekteyiz. Gerek sen ve gerek sana uyanların üzerimize hiçbir üstünlüğünü görmüyoruz ki, sana ittibâ edelim. Biz hattâ seni** (nübüvvet da'vânda) **ve sana uyanları** (hakkındaki doğruluk iddiâlarında) **yalancılar sanıyoruz.»**]

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِنْ
عِنْدِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنْتُمْ لَهَا كَارِهُونَ ﴿٢٨﴾

28 [**Nûh Aleyhisselâm, onlara dedi ki: «Ey kavmim! Söyleyin bana eğer ben Rabbim celle şânuhden da'vâmın gerçekliğine şahâdet eder bir hüccet üzere olsam, O, tarafından bana nübüvvet verse; bu ise, size gizli kalsa, siz onu istemezken; Ben, size onu ilzâm edebilir** (zorlayabilir) **miyim?**]

وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا
بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّهُمْ مُلَاقُو رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا
تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾

29 [**«Ve ey kavmim! Ben, sizden risâletimi tebliğ için bir mal istemiyorum. Benim ecrim, ancak Allah Teâlâ'ya âiddir. Ve Ben, o mü'minleri yanımdan tardedici de değilim. Onlar** (Kıyâ-

mette) elbette Rablerine kavuşacaklardır. Ve fakat Ben, sizi câhil bir kavim görüyorum.»]

وَيَا قَوْمِ مَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ طَرَدْتُهُمْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾
وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُو
لُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ
اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣١﴾

30 **[«Ve ey kavmim! Eğer Ben onları tardedersem, Allah Teâlâ'nın azâbından beni kim kurtarır** (Bana kim yardım edebilir? İsteğinizin doğru olmadığını) **düşünmez misiniz?]**

31 **[«Ben size, Allah Teâlâ'nın hazîneleri benim nezdimdedir, demiyorum.»]**

Ki istediğinizi vereyim.

[«Gaybı da bilmiyorum.»]

Ki istediklerinizi haber vereyim.

[«Bir Meleğim de demiyorum.»]

Ki bana, sen de bizim gibi insansın diye i'tirâz ediyorsunuz.

[«Ve o sizin hor gördüğünüz mü'minler hakkında, Allah Teâlâ, onlara aslâ hayır (tevfîk, îmân ve ecir) **vermez de diyemem.»]**

Zîrâ Allah Teâlâ'nın Âhiret'te onlar için hazırladığı şeyler, size dünyâda verdiğinden hayırlıdır.

[Allah Teâlâ, onların nefislerinde olan hayır ve şerri, çok iyi bilir.]

[(Eğer bunları dersem, veyâ kalblerinde olan şeyi bilmediğim için, kovup îmânlarını kabûl etmezsem), **bu takdîrde nefislerine zulmedenlerden olurum.]**

قَالُوا يَا نُوحُ قَدْ جَادَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَالَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُمْ بِهِ اللَّهُ إِنْ شَاءَ
وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾

32 [Dediler ki: «Ey Nûh! Bizimle mücâdele ettin. Mücâdeleni de uzattın. Eğer da'vâ ve va'dinde gerçeksen, haydi bize tehdîd ettiğin azâbı getir (de görelim).]

33 [Nûh Aleyhisselâm: «Dilerse o azâbı size ancak Allah Teâlâ getirir. Ve siz onu âciz kılacak değilsiniz» dedi.]

وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدْتُ أَنْ أَنْصَحَ لَكُمْ إِنْ كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ
أَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

34 [«Allah Teâlâ, sizi azdırmak (yâhûd helâk etmek) isterse, nasîhatta bulunmak istesem bile, bu nasîhatım size fayda vermez. O, (Allah Teâlâ) Rabbiniz (hâlikınız, mutasarrıfınız) dır. Ve nihâyet O'na döneceksiniz.]

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا
تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾ وَأُوحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ
آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

35 [**«Yoksa onu uydurdu mu?» diyorlar. De ki: «Eğer ben kendiliğimden uydurmuş, Allah Teâlâ'ya iftirâ etmişsem günâhı bana âiddir. Ve Ben, sizin, bana iftirâ isnâdiyle, kazandığınız cürümlerden uzağım.»**]

36 [**Nûh Aleyhisselâm'a vahyolundu ki: «Kavminden, evvelce îmân edenlerden gayri, kimse îmân etmiyecektir. O hâlde, onların tekzîb ve cezâsına mahzûn olma.** (Onlara azâb vakti yaklaşmıştır)».]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; Nûh Aleyhisselâm'ı kavmi, düşüp bayılıncaya kadar döverlerdi. Sonra bir keçeye sarıp bir evin köşesine bırakırlardı. Fakat ertesi günü yine meydana çıkar, onları dîne da'vet ederdi.

Yine rivâyet edildiğine göre; Nûh Aleyhisselâm'ın kavminden bir ihtiyar, oğlunu yanına aldı. Asâsına dayanarak Nûh Aleyhisselâm'ın yanına geldi. Oğluna dedi ki: **«Sakın yavrum, dikkat et, bu dîvâne seni aldatmasın!»**

Bunun üzerine delikanlı, derhâl babasının asâsını aldı ve Nûh Aleyhisselâm'ın başını yardı. Akabinde, **«Ezâlarına sabret, me'yûs olma. Onları helâk edecek, seni ve sana îmâna gelenleri kurtaracağım»** diye vahy-i ilâhi geldi.

Nûh Aleyhisselâm; **«Yâ Rabbi! Yeryüzünde, bütün kâfirleri hâk ile yeksân et.»** diye duâ etti.

Nakledilir ki: Kavmi, Nûh Aleyhisselâm'ı tutup; boğazını sıkarlardı. Nihâyet bayılırdı. Ayılınca: **«Allah'ım! Kavmimi, afiv ve mağfiret et, bilmezler.»** derdi.

Bir nesil boyunca buna katlanırdı. Fakat her sonraki nesil, habâsetini artırırdı. Nihâyet edilen cevir, ezâ, tahkîr ve istihzâya pek müteessir oldu. Ve yukarıda kaydedildiği gibi, bedduâ etti. Buyuruldu ki:

37 [**«Ey Nûh! Nezâretimiz altında ve vahyimize göre bir gemi yap. Küfürle nefislerine zulmedenler hakkında, görecekleri azâbın def'i için, Bana duâ etme, ki boğulmaya hükmedilmişlerdir.»**]

Rivâyet edilir ki; Cebrâil Aleyhisselâm, Nûh Aleyhisselâm'a: **«Allah Teâlâ, senin bir gemi yapmanı emrediyor.»** dedi.

Nûh dedi ki: **«Ben, nasıl gemi yaparım ki, dülger değilim.»**

Cebrâil: **«Allah, seni ona muvaffak eder, yol gösterir,»** dedi.

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ
إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ
تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٣٩﴾

38 **[Nûh, gemiyi yapmaya başladı. Kavminin ileri gelenleri, yanından geçerken, istihzâ ediyorlardı.]**

Gemisini, kırda, sudan uzak bir yerde yapmaktaydı. **«Ey Nûh! Ne yapıyorsun?»** diye sorarlar, **«Bir ev yapıyorum ki su üzerinde yürür»** derdi. Onlarsa gülüşürler, **«Peygamberdin, şimdi dülgerliğe mi özeniyorsun?»** derlerdi.

İbn-i Abbâs'dan rivâyet edildiğine göre; geminin uzunluğu üç yüz, genişliği elli ve yüksekliği otuz zira' idi.

Gemi, sâc denilen bir ağaçtan yapılmış. Üç katmış. Birinci katda vahşî hayvanlarla böcekler; orta katda ev hayvanları, üst kat da da Nûh Aleyhisselâm'la mü'minler bulunuyormuş.

[Nûh Aleyhisselâm da dedi ki: «Bizimle istihzâ ediyorsanız, sizin istihzâ ettiğiniz gibi (Allah Teâlâ'nın size azâbı erdiğinde) **biz de sizinle istihzâ edeceğiz.»]**

39 **[«Yakında kime rüsvây edecek azâb geleceğini ve** (Âhiret'te) **dâimî azâbın kimin başına ineceğini bileceksiniz.]**

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا
مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾ وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا
بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٤١﴾

40 **[Nihâyet, emrimiz gelip tennûr kaynadığı vakit,]**

Tennûr: Kapalı ocak. Havvâ'nın ekmek pişirmek için, taştan yaptığı fırın, tandır.

[Nûh Aleyhisselâm'a dedi ki: «Gemiye her çeşit hayvandan (erkekli dişili) **birer çift ile haklarında Allah Teâlâ'nın hükmü geçenler müstesnâ, evlâd ve ıyâlini ve sana îmân edenleri yükle. Maamafîh, îmâna gelenler pek azdı.]**

Nûh Aleyhisselâm'ın âilesinden helâkleri takdîr edilmiş olanlar, ikinci zevcesi Vâile ve ondan olan oğlu Ken'an'dı. İkisi de kâfirlerdendi.

Denildi ki, gemiye giren seksen kişiydi. Nûh Aleyhisselâm ve Müslüman zevcesi, üç oğlu. Hâm, Sâm, Yâfes ve zevceleri ile yarısı erkek ve yarısı kadın olmak üzere îmân edenlerden yetmiş iki kişi.

41 **[Nûh Aleyhisselâm, gemiye gireceklere: «Gemiye Allah Teâlâ'nın ismiyle girin ki, onun yürümesi de, durması da Allah Teâlâ'nın irâdesiyledir. Rabbim celle şânuh Gafûr ve Rahîm'dir» dedi.]**

Nûh Aleyhisselâm gemiyi, Bismillâh'la yürütür, Bismillâh'la durdururdu.

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ
فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا وَلَا تَكُنْ مَعَ الْكَافِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ
سَآوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ
اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

42 **[Gemi, içindekilerle birlikte, dağlar gibi dalgalar arasında akıp gidiyordu. Nûh** (Aleyhisselâm) **ayrı bir yerde olan oğlu** (Ken'an) **na seslendi. «Oğlum! dedi** (Müslüman ol) **gel bizimle beraber gemiye bin! Kâfirlerden olma** (ki selâmete kavuşasın, helâk olmayasın). **]**

43 **[** (Ken'an): «(Ne Müslüman olur, ne gemiye girerim. Yüksek) **bir dağa sığınırım, o beni boğulmadan korur» dedi. Nûh Aleyhisselâm: «Bugün, dedi, Allah Teâlâ'nın azâb emrinden koru-**

yacak bir şey yoktur. Meğer ki Allah Teâlâ rahmet etmiş olsun.» Derken, dalgalar aralarına girdi. O da boğulanlardan oldu.]

Babalık bu ya, Hazret-i Nûh mükedder oldu. Ne çâre ki Cenâb-ı Hak bütün müşriklerin helâkini irâde buyurmuştu. Ken'an da müşrik olduğu için, onlara katıldı.

وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ابْلَعِي مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ
الْمَآءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا
لِّلْقَوْمِ الظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي
مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ الْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾

44 [(Tûfân emri nihâyet bulunca) **«Ey arz suyunu yut ve ey semâ suyunu tut» denildi. Ve su kesildi. Olacak oldu, iş bitti. Ve gemi Cûdi (dağı) üzerinde durdu. O nefislerine zulmeden kavme «Uzak olsunlar» denildi.]**

Rivâyet edildiğine göre; Nûh Aleyhisselâm gemiye Receb-i şerîfin onunda binmişti. Altı ay su üzerinde kaldı. Nihâyet Muharrem'in onuncu günü yeri buldu. Nûh Aleyhisselâm ve berâberindekiler, o gün, Allah Teâlâ'ya şükretmek maksâdiyle oruç tutmuşlardı.

45 [**Nûh Aleyhisselâm Rabbine niyâz etti: «Ey Rabbim! Oğlum âilemdendir.** (Sen bana beni ve âilemi boğmayacağını va'detmiştin) **ve va'din elbette haktır ve sen hâkimlerin hâkimisin» dedi.]**

قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَٰلِحٍ فَلَا تَسْـَٔلْنِ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ إِنِّيٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ الْجَٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾

46 [**Allah Teâlâ buyurdu: «Yâ Nûh! O senin âilenden değildir. Zîrâ o, sâlih olmayan iş işlemiştir. O hâlde künhüne vâkıf olmadığın şeyi benden isteme. Ben, seni câhillerden olmaktan menederim.»]**

قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا
تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٤٧﴾ قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ
بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ وَأُمَمٌ
سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾

47 [Nûh Aleyhisselâm: «Ey Rabbim! dedi. Bir daha ilmim olmayan şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni mağfiret ve afvınla rahmet etmezsen ziyânkârlardan olurum.»]

48 [«Ey Nûh! denildi. Sana ve berâberindekilerden gelecek nice ümmetlere, bizden selâmet ve bereketlerle, gemiden in! (Onların içinden) nice (kâfir) ümmetler de olacak ki, Biz onları da (dünyâda) geçindireceğiz. Sonra da kendilerine bizden elîm bir azâb dokunacak.]

تِلْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا
قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاصْبِرْ إِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِلَى
عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ
أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾

49 [Bu Nûh kıssası gayb haberlerindendir, ki sana vahyediyoruz. Bundan evvel, onu ne sen ve ne kavmin bilmediniz. O hâlde (Yâ Muhammed! Sen de Nûh gibi kavminden gelen eziyyet ve meşakkate) sabret. (Dünyâda zafer, Âhirette sevâb) âkıbet (şirk ve ma'siyetlerden) sakınanlarındır.]

50 [Ve Âd kavmine kardeşleri Hûd'u gönderdik. Dedi ki: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'ya ibâdet edin ki, sizin ondan gayri ilâhınız yoktur. Siz (ona şerîk koşmakla) yalancılardan başka bir şey değilsiniz.]

51 [«Ey kavmim! Buna (bu tebliğime) karşılık sizden bir ecîr istemiyorum. Benim ecrîm, ancak beni yaratana âiddir. Aklınızı kullanmaz mısınız (ki hakla, bâtılı fark edesiniz)?»]

وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ
عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا
مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ
بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾

52 [«Ve ey kavmim! Rabbinizin mağfiretini isteyin. Sonra yine O'na tevbe ve rücû' edin ki, üzerlerinize gökten (tarla ve bahçelerinizi sulamak için) bol bol yağmur yağdırsın. Ve kuvvetinize kuvvet katsın. Günâhlarınızda ısrâr ederek îmândan yüz çevirmeyin.]

Memleketlerinde kuraklık vardı. Kadınları kısırdı. Ziraatçi olmaları hasebiyle yağmura ve düşmandan savunmak için nüfusa muhtaçtılar.

53 [Dediler ki: «Ey Hûd! Sen, bize da'vânın gerçekliğine delâlet eder hüccetle gelmedin. Senin bu sözünle ilâhlarımıza ibâdeti terkedicilerden değiliz. Ve sana îmân edicilerden de değiliz.»]

إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ
وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِنْ دُونِهِ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ
لَا تُنْظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا
هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾

54 - 55 **[Biz, sana ancak şunu deriz ki: «Bazı ilâhlarımız seni fenâ çarpmış** (ki hezeyan edip duruyorsun). **Hûd Aleyhisselâm dedi ki: «Allah Teâlâ'yı şâhid tutarım, siz de şâhid olun ki, ben Allah Teâlâ'yı bırakıp da, O'na şerik koştuğunuz ilâhlarınızdan uzağım. Artık hepiniz toplanın, istediğiniz tuzağı kurun, sonra mühlet de vermeyin.»]**

56 **[Ben, benim ve sizin rabbimiz Allah Teâlâ'ya tevekkül ettim.]**

Bütün gücünüzü sarf etseniz, bana zarar veremezsiniz.

[Hiçbir canlı mahlûk yoktur, ki nâsiyesi Allah Teâlâ'nın elinde olmasın. (Ona dilediği gibi tasarrufa kaadir olmasın). **Rabbim celle şânuh, şübhe yok ki doğru bir yol üzerindedir.]**

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ مَا اُرْسِلْتُ بِهِ اِلَيْكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي
قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْـًٔا اِنَّ رَبِّي عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾

57 **[Şâyet îmândan yüz çevirirseniz, ben işte size, gönderildiğim şeyi tebliğ ettim! Rabbim** (beni mes'ûl etmez) **yerinize başka bir kavmi getirir de, ona hiçbir şeyle zarar edemezsiniz.]**

Belki zararı kendinize edersiniz. Yâhûd helâk etmekle mülküne bir zarar erişmez. Varlığınızla yokluğunuz, indinde, müsâvîdir.

[Rabbim celle şânuh, her şeyi hakkiyle gözetler. (Yaptıklarınızdan bir şey O'na gizli kalmaz. Cezânızı verir). **]**

وَلَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
وَنَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِاٰيَاتِ
رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا اَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾

58 **[Vaktâ ki azâb emrimiz geldi, Hûd Aleyhisselâm'ı ve O'na îmâna gelenleri rahmetimizle kurtardık. Biz, onları ağır azâbdan da kurtardık.]**

Denildi ki: Ağır azâb, Âhiret azâbıdır. Onları dünyâ azâbından kurtardığımız gibi, Âhiret azâbından da kurtarırız.

59 **[İşte Âd kavmi! Rab Teâlâ'nın âyetlerini inkâr ve Resûlleri Hûd Aleyhisselâm'a isyân ettiler. Ve her inadcı zorbanın emrine tâbi' oldular.]**

وَاُتْبِعُوا فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَٓا اِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْۜ
اَلَا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ وَاِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًاۢ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا
اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ هُوَ اَنْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فٖيهَا
فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُٓوا اِلَيْهِۜ اِنَّ رَبّٖي قَرٖيبٌ مُجٖيبٌ ﴿٦١﴾

60 **[Onlar bu dünyâda** (şiddetli rüzgârla) **ve Âhiret'te** (ateşle) **lâ'nete** (cezâsına) **tâbi' kılındılar. İyi bilin ki, Âd kavmi Rablerini inkâr** (ve ni'metlerine küfrân) **ettiler. Dikkat edin ki Hûd'un kavmi olan Âd'a** (Allah Teâlâ'nın rahmetinden) **uzaklık ve helâk vardır.]**

61 **[Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih Aleyhisselâm'a gönderdik. Dedi ki: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'ya ibâdet edin, ki sizin ondan gayri ilâhınız yoktur. O, sizi topraktan meydana getirdi. Ve size, o toprakta ömür sürmeye ve i'mâra kudret verdi ve onu size emretti. O hâlde O'ndan mağfiret isteyin, sonra tevbe ve** (tâatle) **O'na rücû' edin. Rabbim celle şânuh, rahmetiyle mü'minlere yakındır ve duâ edenlerin duâlarını kabûl edicidir.»]**

قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنْتَ فٖينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هٰذَٓا اَتَنْهٰينَٓا اَنْ نَعْبُدَ
مَا يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَا وَاِنَّنَا لَفٖي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَٓا اِلَيْهِ مُرٖيبٍ ﴿٦٢﴾

62 **[Dediler ki: «Ey Sâlih! Sen bundan evvel aramızda ümid beslenen bir kimse idin. Şimdi bizi babalarımızın ibâdet ettiği ilâhlara ibâdet etmekten nehiy mi ediyorsun? Gerçekten senin bizi da'vet ettiğin tevhîdden şek ve şübhe içindeyiz.»]**

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَآتَانِي مِنْهُ
رَحْمَةً فَمَنْ يَنْصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُ فَمَا تَزِيدُونَنِي
غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾ وَيَا قَوْمِ هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةً
فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ
فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿٦٤﴾

63 [Sâlih Aleyhisselâm: «Ey kavmim, dedi. Bana anlatınız, eğer ben Rabbimden bir beyyine üzerinde isem, ve bana tarafından bir rahmet (Peygamberlik) vermişse. (Risâleti tebliğ ve şirkten men'de) O'na isyân ettiğim takdîrde, azâbından beni kim kurtarabilir? Demek ki siz, beni ziyâna uğratmaktan başka bir şey yapmıyacaksınız.»]

64 [«Ve ey kavmim! dedi. İşte Allah Teâlâ'nın dişi devesi. Size, benim nübüvvetime alâmettir. Onu hâline bırakın, ki Allah Teâlâ'nın yerinde yayılsın. Ona fenâlıkla dokunmayın, yoksa sizi yakın bir azâb yakalar.»]

فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ
وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ
آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ
الْعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٦٧﴾

65 [(Onlarsa muhâlefet ettiler) o dişi deveyi öldürdüler. Sâlih Aleyhisselâm dedi ki: «Evlerinizde üç gün yaşarsınız. Bu bir va'dtir ki, onda yalan yoktur.»]

Sâlih Aleyhisselâm, kavmine: «Evlerinizde» veyâ «Dünyânızda

üç gün, yânî Çarşamba, Perşembe ve Cum'a gününe kadar yaşayacaksınız. Birinci gün, yüzleriniz sararacak, ikinci gün kızaracak, üçüncü gün kararacak, dördüncü gün helâk olacaksınız! Bu bir va'ddir ki, onda yalan yoktur.» demiş.

Netice, O'nun dediği gibi çıkmıştır.

66 **[Vaktâ ki azâb emrimiz geldi, Sâlih Aleyhisselâm'ı ve berâberindeki mü'minleri tarafımızdan rahmetle, o azâb ve o günün rüsvâylığından kurtardık. Rabbin celle şânuh azâbında çok kavi' ve düşmanlarına gaalibdir.]**

67 **[O küfürle nefislerine zulmedenleri korkunç bir ses alıverdi** (kalbleri parçalandı) **da diyârlarında diz üstü çökekaldılar** (helâk oldular). **]**

كَأَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَا إِنَّ ثَمُودَ كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِثَمُودَ
﴿٦٨﴾ وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى قَالُوا سَلَامًا قَالَ
سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ أَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾

68 **[Sanki, orada oturmamış gibi oldular. İyi bilin ki, Semûd kavmi gerçekten Rablerine kâfir oldu. Ve dikkat edin! Semûd, Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak kaldılar.]**

69 **[Yemîn ederim, Resûllerimiz, İbrâhîm Aleyhisselâm'a da müjde ile geldi.]**

Denildi ki, bu Resûller, Meleklerdi. Cebrâil, Mikâil, ve İsrâfil Aleyhisselâmlardı. Verdikleri müjde de, evlâd müjdesi, yâhûd Lût kavminin helâkiydi. Lût Aleyhisselâm ve âilesinin korunacakları ve kurtarılacakları haberiydi.

[«Selâmün (aleyk) **dediler. O da «**(aleyküm) **selâm» dedi.]**

Denildi ki: Maksâd, sulhtü. Yâni; biz, sana emniyyet ve salâhla geldik, yoksa korkutmak ve zarar vermek maksâdiyle değil, demişlerdi.

[**İbrâhîm** (Aleyhisselâm) **onlara, hemen gidip, semiz bir buzağı kebabı ikrâm etti.**]

Bu, ziyâfetin meşrûiyyetine delîldir.

فَلَمَّا رَاٰ اَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ اِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً
قَالُوا لَا تَخَفْ اِنَّا اُرْسِلْنَا اِلٰى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ وَامْرَاَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ
فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَ وَمِنْ وَرَاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾

70 [**Vaktâ ki onların kebaba el uzatmadıklarını gördü, hâllerinden hoşlanmadı. Onlardan kalbine bir nev'î korku gizledi. Korktuğunu hisseden Melekler: «Korkma; dediler,** (biz Melekleriz) **Lût kavmine gönderildik.** (Yemeğe el uzatmamamız da bundandır.)]

71 [**İbrâhîm** Aleyhisselâm'ın **karısı** (konuşmayı) **ayakda dinliyordu.** (Bu söz üzerine sevinerek) **güldü. Biz, ona İshâk'ın ve İshâk'tan sonra oğlu Ya'kûb'un müjdesini verdik.**]

قَالَتْ يَا وَيْلَتٰٓى ءَاَلِدُ وَاَنَا عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلِى شَيْخًا اِنَّ هٰذَا
لَشَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوٓا اَتَعْجَبِينَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ
عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ اِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ﴿٧٣﴾

72 [**«Acâyib! Ben mi doğuracağım? Ben kocamış, zevcim ihtiyarlamış... Bu, şaşılacak bir şey!» dedi.**]

İbrâhîm Aleyhisselâm'ın eşi Sâre elini yüzüne kapamış; ve: **«Vay başıma gelen! Ben 99 yaşında bir koca karıyım, kocam ise 120 yaşında bir ihtiyardır! Bizden, çocuk olur mu?»** demiş.

73 [**Melekler: «Allah Teâlâ'nın emrine mi taaccüb ediyorsun?** (Hiç taaccüb etme. O; ne irâde ederse, o olur). **Ey ehl-i beyt! Allah Teâlâ'nın rahmeti, bereketleri üzerinize olsun. Şübhe yok ki O, Hamîd'dir. Mecîd'dir» dediler.**]

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ اِبْرٰهٖيمَ الرَّوْعُ وَجَٓاءَتْهُ الْبُشْرٰى يُجَادِلُنَا فٖى قَوْمِ لُوطٍ
﴿٧٤﴾ اِنَّ اِبْرٰهٖيمَ لَحَلٖيمٌ اَوَّاهٌ مُنٖيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٓا اِبْرٰهٖيمُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا اِنَّهُ
قَدْ جَٓاءَ اَمْرُ رَبِّكَ وَاِنَّهُمْ اٰتٖيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾

74 [**Vaktâ ki İbrâhîm** Aleyhisselâm'dan **korku gitti, beşâret geldi,** Lût kavmi hakkında Resûllerimizle **mücâdeleye başladı.**]

75 [**Zîrâ, İbrâhîm** Aleyhisselâm **çok halîm, kendisini tamamiyle Allah'a vermiş bir kimseydi.**]

Kötülüğe karşı öc almakta aceleci değildi. Cezâda teennî eder, afveylerdi. İnsanlara pek merhâmet ederdi. Pek rakîk kalbliydi. Kendisini Meleklerle mücâdeleye sevk eden de bu idi.

76 [**Melekler: Yâ İbrâhîm! Bu mücâdeleden vazgeç. Zîrâ haklarında Rabbin** celle şânühun **azâb emri gelmiştir. Her hâlde onlara** (mücâdele ve duâ ile) **reddi kâbil olmayan bir azâb gelecektir» dediler.**]

وَلَمَّا جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سٖٓيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ
هٰذَا يَوْمٌ عَصٖيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَٓاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ اِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَا
نُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّاٰتِ قَالَ يَا قَوْمِ هٰٓؤُلَٓاءِ بَنَاتٖى هُنَّ اَطْهَرُ لَكُمْ
فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ فٖى ضَيْفٖى اَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشٖيدٌ ﴿٧٨﴾

77 [**Vaktâ ki Resûllerimiz** (gâyet güzel birer delikanlı sûretinde) **Lût** Aleyhisselâm'a **geldi,** (fakat kavmi görür de sataşırlar korkusiyle) **hüzün duydu, göğsü daraldı** (zîrâ müdâfaadan âcizdi) ve: «**Bu ne şedîd bir gün» dedi.**]

Melekler, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın yanından çıkınca, öğle zamanı Lût Aleyhisselâm'ın yanına gelmişler. Hz. Lût tarlasında çalışırmış. Bir rivâyette; odun kesermiş. Allah Teâlâ, o Meleklere

emir buyurmuş, Lût (A.S.) Kavminin kötü fiillerine dört def'a şehâdet etmedikçe onları helâk etmeyin! demiş. Hz. Lût, Melekleri insan zannederek evinde misâfir etmek istemiş. Yolda giderlerken Melekler kendisine o belde ahâlîsini sormuşlar. Lût Aleyhisselâm, hemşehrîlerinin yeryüzünün en kötü insanları olduğunu yemîn ederek söylemiş; ve bu sözü dört def'a tekrarlamış. Ondan sonra, berâberce evine varmışlar.

Rivâyet edildiğine göre; Melekler, Lût Aleyhisselâm'ın evine geldikleri vakit, evinde âilesinden başka kimse yoktu. Fakat zevcelerinden biri münâfıktı. Bir iş için dışarı çıkıyormuş gibi yaparak, hemen kavmine gitti. **«Lût'a fevkalâde güzel çocuklar geldi, kendisine misâfir oldular.»** dedi.

78 **[Kavmi, sür'atle koşarak yanına geldiler.** (Esâsen) **daha evvel kötü kötü işler işlemeyi i'tiyâd edinmişlerdi.]**

Lût Aleyhisselâm'dan misâfirlerini istediler. Hayâsızlıklarından kötü hâllerini açığa vurmaktan çekinmez olmuşlardı.

[Lût Aleyhisselâm: «Ey kavmim! İşte kızlarım, onlar sizin için daha temizdirler.»]

Onları nikâhlayın. Böylelikle misâfirlerini himâye etmek istedi. Maamâfih, kavmine, kendi öz kızlarını teklîf etmiş değildi. Esâsen iki kızı vardı. Kastedilen, şehrin bütün kızlarıydı. Peygamberler, gönderildikleri kavmin mânevî babaları gibidir. Bu i'tibârla kavminin kızlarına, kızlarım diye hitâb etmişti. Sonra:

[«Allah Teâlâ'dan korkun, misâfirlerimin yanında beni rüsvây etmeyin».]

[«Aranızda aklı başında bir adam yok mu sizin?» dedi.]

Ki size doğru yolu göstersin. Mârûfu emir ve münkerden nehyetsin.

قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾
قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾

79 **[«Ey Lût! Her hâlde bilirsin ki, senin kızlarında gözümüz yok.** (Onlara karşı bir şehvet hissi duymuyoruz). **Maksâdımızın ne olduğunu elbette bilirsin» dediler.]**

80 **[Lût: «Eğer sizi** (def'e) **kudretim** olsaydı, **yâhûd muhkem**

bir yere sığınmış (kuvvetli bir aşîrete istinâd etmiş) **bulunsaydım»** (sizi bundan menederdim) **dedi.**]

Müfessirler derler ki: Lût Aleyhisselâm evinin kapısını kilitlemişti. Kavmine kapının arkasından yalvarıyor ve onları fenâ maksâdlarından vazgeçirmeye çalışıyordu. Fakat bir türlü iknâ edemiyordu. Evin duvarlarını yıkmaya başlamışlardı. Melekler, kendileri yüzünden Lût'un uğradığı musîbeti ve çektiği ıztırâbı gördüler.

قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ
بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا
مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾

81 [**Dediler ki: «Ey Lût! Biz, Rabbin celle şânüh'un Resûlleriyiz. Onlar sana aslâ dokunamazlar. Sen, hemen gecenin bir vaktinde âilenle birlikte buradan çık git! İçinizden kimse geriye bakmasın. Ancak, karın müstesnâ, onların uğradıkları musîbete O da uğrayacak.»**]

Zîrâ O da, onlardandı. Lût Aleyhisselâm; **«Bâri helâkleri yakın olsa.»** dedi. Dediler ki:

[**«Onların, va'dolunan, helâk vakti sabahtır. Sabah vakti yakın değil mi?»**]

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ
مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ
يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَا
لَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرَاكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُحِيطٍ ﴿٨٤﴾

82-83 [**Vaktâ ki azâb emrimiz geldi, şehirlerinin üstünü altına getirdik. Ve başlarına balçıktan pişirilmiş, Rabbin celle şânuh'un indinde, damgalanarak istif edilmiş taşlar yağdırdık. Bu taşlar, zâlimlerden uzak değildir.**]

Helâk olan Lût kavminin 4.000.000. oldukları söylenir.

84 [**Medyen'e de kardeşleri Şuâyb Aleyhisselâm'ı gönderdik. Dedi ki: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'yı birleyip, yalnız O'na ibâdet edin. O'ndan gayrı ilâhınız yoktur.»** (Alış-veriş ederken) **ölçeği, tartıyı eksik tutmayın. Ben, sizi hâli vakti yerinde** (**ve kimsenin** hakkına muhtâc değil) **görüyorum.** (Bu hiyânetiniz **yüzünden**) **korkarım ki, Kıyâmette Cehennem azâbı sizi ihâta eder. Ondan hiçbiriniz kurtulamazsınız.**]

وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ
اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾

85 [**Ve ey kavmim! Ölçeği ve tartıyı tam çekin. Nâsın hakkını eksiltmeyin. Yeryüzünde, fesâdçılık ederek fenâlık yapmayın!**]

86 [**«Şâyet mü'minlerseniz, Allah Teâlâ'nın** (size) **bıraktığı** (kâr, helâl mal, noksan ölçerek veyâ tartarak topladığınız harâm maldan) **daha hayırlıdır. Ben, sizi azâbdan hıfzeder değilim.»**]

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ نَتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ
نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾

87 [**Dediler ki: «Ey Şuâyb! Babalarımızın ibâdet ettiği şeyleri terk etmemizi, yâhûd malımızdan dilediğimiz gibi tasarruf etmemizi** (eksik ölçüp tartmamamızı) **sana namazın mı emretti? Sen ise, kendini halîm** ve **reşîd** sanırsın. (Kavminin dînine muhâlefet sana yaraşmaz).»]

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ
رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ إِنْ أُرِ
يدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ
تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

88 [**Şuâyb Aleyhisselâm: «Ey kavmim! dedi. Ne dersiniz? Ben Rabbim** celle **şânuh'den ilim ve nübüvvet üzere olsam ve beni fazlından, güzel bir rızk** (helâl bir mal) **la rızıklandırsa** (ne yaparım? Bu maddî mânevî ihsânından sonra, vahyine hıyânet, emir ve nehyine muhâlefet eder miyim?) » «**Ben, size nehyettiğim şeyi, kendim yapmak istemiyorum.**» «(Size mâ'rufu emir ve münkerden nehyetmekle) **gücümün yettiği kadar ıslâhtan başka bir şey istemiyorum.**» «**Muvaffakiyetim ancak Allah Teâlâ'nın hidâyet ve muâvenetiyledir. Ben, yalnız O'na tevekkül ve i'timâd ettim. Bütün işlerimde rücûum O'nadır.**»]

وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ
أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَاسْ
تَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾

89 [**«Ve ey kavmim! Bana olan düşmanlığınız, Nûh kavminin veyâ Hûd kavminin, yâhûd Sâlih kavminin başlarına gelenler gibi size de bir musîbet yüklemesin. Lût kavmi de sizden uzak değildir.»**]

90 [**«Rabbiniz** celle **şânüh'den mağfiret dileyin. Sonra O'na tevbe ile rücû' edin. Şübhe yok ki, Rabbim, Rahîm ve Vedûd'dur.»**]

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِمَّا تَقُولُ وَإِنَّا
لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْنَا
بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ
وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾

91 [**«Yâ Şuâyb, dediler. Biz, senin söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz. Ve seni, gerçekten içimizde pek zayıf görüyoruz. Eğer kabîlen** (dînimizde ve yanımızda i'tibârlı) **olmasaydı, seni recmederdik** (kabîlene hürmet ederek sana bir şey yapmıyoruz) **yoksa, yanımızda azîz** (şerefli bir kimse) **değilsin** (ki izzet ve i'tibârın bizi, seni recmetmekten menetsin)».]

92 [**Şuayb** Aleyhisselâm **dedi ki: «Ey kavmim! Yanınızda kabîlem Allah Teâlâ'dan daha mı azîzdir ki onu arkanıza atıp unuttunuz?** (Beni Allah için korumuyorsunuz da, kabîlem için mi koruyorsunuz? Lâyık olan Allah için korumaktır, zîrâ ben O'nun Resûlüyüm). **Bütün yaptıklarınıza hiç şübhesiz, Rabbim celle şânüh'un ilmi muhîttir.»**]

وَيَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَارْتَقِبُوا
إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ
آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ
فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩٤﴾

93 [**«Ve ey kavmim! Elinizden geleni yapın! Ben de vazîfemi yapacağım. Rüsvây ve zelîl edici azâbın kime geleceğini ve ki-**

min yalancı olduğunu yakında bileceksiniz. Azâbınızı gözetin. Ben de sizinle berâber gözetlemekteyim.»]

94 **[Vaktâ ki azâb emrimiz geldi, rahmetimizle Şuayb Aleyhisselâm'ı ve berâberindeki mü'minleri azâbtan kurtardık. (Şirk ve isyânla) nefislerine zulmedenleri ise, korkunç bir ses alıverdi. Diyârlarında diz üstü çökekaldılar. (Helâk oldular).]**

كَأَنْ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَا
بُعْدًا لِمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾
يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ وَبِئْسَ الْوِرْدُ
الْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ بِئْسَ الرِّفْدُ
الْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَىٰ نَقُصُّهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ
وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ
عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ
أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾

95 **[Gûya orada oturmamış gibi oldular. İyi bilin ki Semûd kavmi nasıl Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak kaldıysa, Medyen de öylece uzak kaldı.]**

Her iki kavim de korkunç seslerle helâk oldular.

96 - 97 [Celâlim hakkı için, biz Mûsâ'yı da, Fir'avn ve kavminin ileri gelenlerine, âyetlerimizle ve apaçık bir hüccetle gönderdik. Onlar, (muhâlefetle) Fir'avn'un emrine tâbi' oldular. Fir'avnun emri ise, dürüst değildi. (Apaçık bir sapıklıktı).]

98 [Kıyâmet Günü Fir'avn, kavminin önüne düşecek, onları ateşe götürecektir. Götürüldükleri yer, ne fenâ yerdir.]

99 [Onlar, dünyâda ve Âhirette lâ'net olunurlar. O lâ'net ne çirkin atâdır ki onlara verilmiştir.]

100 [İşte bunlar, helâk olmuş memleketlerin kıssalarıdır ki sana onları naklettik. Ba'zısının izi ayakta kalmıştır. Bir kısmı da biçilmiş ekin gibi mahvolup gitmiştir.]

101 [Biz (helâkle) onlara zulmetmedik. Belki (küfür ve ma'siyetle) onlar nefislerine zulmettiler. Rabbin celle şânüh'un azâbı geldiği zaman, Allah Teâlâ'yı bırakıp da ibâdet ettikleri ilâhlar, onlara, o azâbı gidermek için, bir fayda sağlamadı. Ziyânlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.]

وَكَذٰلِكَ اَخْذُ رَبِّكَ اِذَٓا اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ اِنَّ اَخْذَهُٓ اَل۪يمٌ
شَد۪يدٌ ﴿١٠٢﴾ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْاٰخِرَةِ ذٰلِكَ
يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾

102 [Ne zaman Rabbin celle şânuh, zâlim bir memleketi azâbiyle tutarsa azâbı böyledir. Allah Teâlâ'nın gerçekten muâhezesi elîmdir, şedîddir.]

Kimsenin, ondan kurtuluşuna imkân yoktur.

103 [Âhiret azâbından korkanlar için, bu sûrede zikrolunan kıssalarda birer ibret vardır, Kıyâmet, öyle bir gündür ki, bütün insanlar orada toplanacaklardır. Ve o, öyle bir gündür ki, göklerin ve yerin istisnâsız bütün halkı, orada hazır bulunacaklardır.]

وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ
فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا
زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا
مَا شَآءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾

104 [**Biz, o günü ancak, muayyen bir zamana kadar geciktiririz.** (O, Allah Teâlâ'nın indinde ma'lûmdur.)]

105 [**O gün gelince, hiçbir kimse konuşamaz, meğer ki Allah Teâlâ'nın izni olsun. Onların kimi şakî** (bedbaht) **dır,** (yeri Cehennem'dir). **Kimi saîd** (bahtiyâr) **dır** (ve yeri Cennet'tir.)]

106 [(Şirk ve ısyânla) **şakî olanlar, ateştedirler, orada, yüksek sesle nefes alıp verecekler** (inleyip çırpınacaklardır).]

107 [**O şakîler, gökler ve yer dâim kaldıkça Cehennem'de ebedîdirler. Meğer ki Rabbin celle şânüh'un dilediği olsun,** (onlara başka bir azâb versin, yâhûd Cehennem azâbından hâriç bırakmak istesin). **Rabbin celle şânüh, dilediğini yapar** (O'na kimse i'tirâz edemez).]

وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾
فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ
ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ
ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾

108 [Fakat saîd olanlar, gökler ve yer dâim kaldıkça, Cennette ebedîdirler. Meğer ki Rabbin celle şânühu'nun dilediği ola. Bu, aslâ kesilmiyen bir atâdır.]

109 [Artık müşriklerin ibâdet ettikleri şeylerin, dalâlet olduğuna şübhe etme. Onlar, ancak babalarının evvelce ibâdet ettikleri gibi ibâdet ediyorlar. Biz bunlara da azâbdan nasîblerini (babalarına olduğu gibi), eksiksiz vereceğiz.]

110 [Yemîn ederim ki, biz, Mûsâ Aleyhisselâm'a Tevrât'ı verdik, de onda ihtilâf ettiler. Eğer Rabbin celle şânüh'un, hesâb ve cezâlarının Kıyâmet Gününe bırakıldığına ezelî hükmü olmamış olsaydı, elbette aralarında hüküm verilmiş, her şey bitmiş olurdu. Halbuki kavmin, hâlâ kuvvetli bir tereddüt ve şübhe içindeler.]

وَإِنَّ كُلًّا لَمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَالَهُمْ إِنَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾
فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْ
مَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿١١٣﴾

111 [Şübhesiz, Rabbin celle şânüh herkesin (ihtilâfta olan mü'min ve kâfirlerin) amellerinin cezâsını tamâmen verecektir. Gerçekten Allah Teâlâ, hayır ve şer, onların bütün yaptıklarından haberdârdır.]

112 [O hâlde (Yâ Muhammed!) Sen, ve seninle berâber (şirk ve küfürden) tevbe ederek îmâna gelenler, emrolunduğunuz gibi, istikâmette bulunun, aşırı gitmeyin. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızı görür. Basîr'dir.]

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki: «Peygamber (S.A.V.)'e bu âyetten daha şiddetli âyet inmemiştir. Onun için: Beni Hûd sûresi ile arkadaşları ihtiyarlattı, buyurdular.»

113 [Zâlimlere meyletmeyin, ki size Cehennem ateşi doku-

nur. Sizin Allah Teâlâ'dan gayri bir yardımcınız yoktur. Sonra O'ndan da yardım göremezsiniz.]

وَأَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ
اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذٰلِكَ ذِكْرٰى لِلذَّاكِرِينَ
﴿١١٤﴾ وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾

114 **[Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın saatlerinde namaz kıl. Haseneler (büyük günâhlardan gayri) seyyieleri giderir. Bu öğüt kabûl edenlere ne güzel öğüttür.]**

Rivâyete göre; beş vakit namaz gibi haseneler küçük günâhları giderirler. Bu âyetin Ebu'l-Yüsr hakkında indiği söylenir.

Ebü'l-Yüsr'e bir kadın gelerek kuru hurma satın almak istemiş. Ebü'l-Yüsr: «Evimde daha güzeli var,» diyerek kadını evine götürmüş. Ve hemen sarılıp kadını öpmüş. Fakat sonra yaptığına pişmân olmuş. Ve mes'eleyi Hz. Ebû Bekr'e açmış. O, bunu kimseye söylemeyip tevbe etmesini tavsiye etmiş. Ama Ebü'l-Yüsr, sabredemeyip Peygamber (S.A.V.)'e söylemiş. Resûlüllah (S.A.V.) başını eğip biraz durduktan sonra bu âyeti okumuş. Ashâb: **«Bu hüküm, buna mahsûs mudur, yoksa herkese umûmî midir?»** demişler. Efendimiz: **«Buna ve diğer insanlara umûmîdir.»** buyurmuşlar. Bir hadîs-i şerîfde:

«Beş vakit namaz, iki Cum'a ve iki Ramazan — büyük günâhlardan kaçınmak şartı ile — **aralarındaki küçük günâhlara keffârettirler.»** buyurulduğu gibi, diğer bir hadîsde de şöyle buyurulmuştur:

«Ne dersiniz! Birinizin kapısı önünde bir nehir olsa da her gün beş def'a yıkansa, üzerindeki kir ve pastan bir şey kalırmı?» Ashâb: **«Hayır!»** cevâbını vermişler. **«İşte beş vakit namazın misâli budur. Bunlarla Allah, günâhları mahveder.»** buyurmuşlar.

115 **[Ve sabret! Zîrâ Allah Teâlâ, amellerinde ihlâs edenlerin ecrini zâyi' etmez.]**

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ اُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ
الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ اَنْجَيْنَا مِنْهُمْ وَاتَّبَعَ
الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا اُتْرِفُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ
رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَاَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

116 [(Helâk ettiğimiz) sizden önceki ümmetlerden, yeryüzünde fesâdı nehyedecek birçok fazîlet (veyâ re'y ve akıl) sâhibleri olmalıydı. Ancak içlerinden pek azı, ki (fesâddan nehyettikleri için) onları kurtardık. O zulmetmekte bulunanlar ise, refâh ve sefâhatlerinin ardına düştüler ve günâhkârlardan oldular.]

117 [Rabbin celle şânüh, o memleketleri, ahâlîsi muhlisler iken sırf şirk yüzünden (küfürlerine zulüm ve fesâdı zammetmedikçe) helâk edecek değildi ya!]

Bu Âyet-i celîle, Allah Teâlâ'nın pek rahîm ve haklarında müsâmahakâr olduğuna delîldir. Bu sebebledir ki, fukahâ', kul haklarını hukûkullah'a takdim ederler.

«Küfürle, mülk kalır; fakat zulümle yıkılır.» denilmiştir.

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ اِلَّا مَنْ
رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَاَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ
وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

118 [Eğer, Rabbin celle şânüh dileseydi, bütün insanları tek ümmet yapar (bir Dînde kılar) dı. (Fakat yapmadı). Onlar dâimâ ihtilâf edip duracaklardır.]

119 [Ancak, Rabbiniz celle şânüh'un rahmetine nâil olanlar müstesnâ! Allah Teâlâ, onları bu ihtilâf için halk etmiştir. Rabbinin: «Ahdim olsun Cehennem'i cin ve insanların (âsîleriyle) dolduracağım» sözü yerini bulmuştur.]

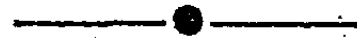
وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاۤءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِه۪
فُؤَادَكَ وَجَاۤءَكَ ف۪ي هٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِن۪ينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُلْ
لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلٰى مَكَانَتِكُمْ اِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَانْتَظِرُوا
اِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَيْهِ يُرْجَعُ الْاَمْرُ
كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

120 [**Peygamberlerin ve ümmetlerinin bütün kıssalarını sana hikâye ettik ki,** (risâletini teblîğde, ve küfredenlerin ezâsına sabırda) **kalbini sâbit kılalım. Bu haberlerde sana hak, mü'minlere öğüt ve tezkîr geldi.**]

121 [(Yâ Muhammed!) **Îmân etmiyenlere de ki: «Gücünüzün yettiğini yapın. Şübhesiz biz de yapacağız.»**]

122 [**«Siz** (bize rahmet hulûlünü) **bekleyin! Biz de herhâlde** (size azâb nüzulünü) **bekleyiciyiz.»**]

123 [**Göklerin ve yerin gaybı Allah Teâlâ'nındır.** (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.) **Her iş, O'na rücû' eder. Yalnız O'na ibâdet ve O'na tevekkül ve i'timâd et! Rabbin** celle şânüh, **bütün yaptıklarınızdan gaafil değildir.**]

12 — YÛSUF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 111 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الۤرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ ﴿١﴾ اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَٓا
اَوْحَيْنَٓا اِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْاٰنَۗ وَاِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِه۪ لَمِنَ الْغَافِل۪ينَ
﴿٣﴾ اِذْ قَالَ يُوسُفُ لِاَب۪يهِ يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ي رَاَيْتُ اَحَدَ عَشَرَ
كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَاَيْتُهُمْ ل۪ي سَاجِد۪ينَ ﴿٤﴾

1 **[Elif, Lâm, Râ.** (Murâdının ne olduğunu, Allah bilir.) **Bu âyetler, Kitâb'ın i'câzını müştemil âyetleridir.]**

Rivâyet edildiğine göre: Yahûdî âlimleri, Mekke müşriklerine: **«İsrâiloğulları, ne sebeble Mısır'a geçmişlerdi? Muhammed'e sorun bakalım ne diyecek?»** demişlerdi. Onlar da sormuş, bunun üzerine bu sûre nâzil olmuştu.

2 **[Biz, onu, ma'nâsına akıl erdiresiniz diye, Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.]**

3 [(Yâ Muhammed!) **Biz, sana bu sûreyi vahyimizle, kıssaların en güzelini anlatacağız. Halbuki daha önce, bundan bîhaber olanlardandın.**]

4 [**Bir vakit, Yûsuf** (Aleyhisselâm), **babası Ya'kûb'a: «Babacığım, ben rü'yâmda on bir Yıldız, Güneş ve Ay'ı gördüm. Bana secde ettiler» demişti.**]

Ya'kûb Aleyhisselâm'ın on iki oğlu vardı. İçlerinden Yûsuf'u hepsinden ziyâde severdi.

Yûsuf, rü'yâsını on iki yaşında iken, Cum'a'ya tesâdüf eden bir Kadir Gecesi görmüş ve babasına anlatmıştı.

Ya'kûb Aleyhisselâm, anladı ki: on bir yıldız Yûsuf'un on bir kardeşine işârettir ve Cenâb-ı Hak, O'nu hepsine üstün kılacaktır. Güneş ve Ay da kendisi ve Yûsuf'un teyzesi olan zevcesidir. Annesi, küçükken vefât etmişti. Kardeşleri rü'yâsını öğrenirler de —ki rü'yâ yorumlamayı bilirlerdi— belki kendisine fenâlık ederler diye düşünmüştü.

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى اِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا
اِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٥﴾ وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْاَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى
اٰلِ يَعْقُوبَ كَمَا اَتَمَّهَا عَلَى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْحٰقَ
اِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾

5 [**Dedi ki: Oğulcağızım, sakın bu rü'yânı kardeşlerine söyleme. Sonra sana bir hud'a ederler. Şeytan, insana apaçık düşmandır.** (Olur ki kardeşlerine vesvese verir, kalblerine hased düşürür.)]

Kişi, oğlunun kendisinden hayırlı olmasını ister, fakat çoğu zaman, kardeşler değil! Ya'kûb Aleyhisselâm, bu bakımdan endîşe duymuştu.

Ebû Seleme der ki: **«Ben, zaman zaman, gördüğüm rü'yâdan vehme düşerim.»** Ebû Katâde: **«Ne zaman bir rü'yâ görsem, beni**

hasta ederdi» derdi. Hattâ işittim ki, Peygamberimiz sallallahü Teâlâ aleyhi vesellem Efendimiz: «Rü'yâ vardır ki sâlihtir, kalb ona sevinir, o, Allah Teâlâ'nındır. Rü'yâ vardır ki, hoşlanılmaz, karmakarışıktır, kalb ona yerinir, o Şeytan'dandır. Ne vakit biriniz sevinecek bir rü'yâ görürse, onu dostuna anlatsın. Hoşlanılmayan bir rü'yâ gören de, kimseye söylemesin, sol yanına üç kere tükürsün, Şeytan ve gördüğü rü'yânın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınsın, ki bu takdîrde o rü'yâ, O'na zarar vermez» buyurmuşlardır.»

Diğer bir hadîs-i şerîfde: «Sâlih rü'yâ, Nübüvvet eserlerinin kırk veyâ kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür. Rü'yâ nakledilmedikçe, bir kuşun ayağında asılı kalır. Ancak nakledildiği vakit tahakkuk eder. Rü'yâ, bir dosta, yâhûd onu yorumlamasını bilen bir kimseye nakledilmelidir.» buyurulmuştur.

İbn-i Abbâs (R.A.): «Yûsuf Aleyhisselâm'ın rü'yâsı, kırk yıl sonra», Hasan Basrî ise; «Seksen yıl sonra tahakkuk etmiştir.» der.

6 [Ve işte böyle, Rabbin celle şânüh seni, rü'yâda gördüğün gibi beğenip seçecek (Sana nübüvvet, mülk ve saltanat verecek) ve sana rü'yâ yorumunu öğretecek. Evvelce büyük babaların İbrâhîm ve İshâk'a (nübüvvet ve risâletle) ni'metini tamamladığı gibi sana da, Ya'kûb âilesine de (nübüvvetle, yâhûd dünyâ ni'metlerini Âhiret ni'metine vaslederek) ni'metlerini tamamlıyacak. Rabbin celle şânüh şübhe yok ki, Alîm'dir, Hakîm'dir.]

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِلسَّائِلِينَ ⑦ إِذْ قَالُوا لَيُو
سُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَى أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي
ضَلَالٍ مُبِينٍ ⑧ اقْتُلُوا يُوسُفَ أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ
وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ⑨

7 [Yemîn ederim, Yûsuf ve kardeşlerinin kıssalarında, soranlar (ve başkaları) için Allah Teâlâ'nın kudret ve hikmetine delîller vardır.]

8 [(Kardeşleri aralarında): «Yûsuf ve kardeşi (Bünyâmin) babamızın yanında bizden daha sevgilidir. Halbuki biz kuvvetli ve

işe yarar bir topluluğuz. (Sevilmeye, o zayıf ve âciz iki çocuktan daha lâyıkız). **Babamız, belli ki yanılıyor» dediler.]**

Yûsuf'a hased ettiler. Yûsuf'la Bünyâmin ana-baba bir kardeştiler.

9 [(İçlerinden biri): **«Yûsuf'u öldürün, yâhûd umrandan uzak bir yere atın ki, babanızın yüzü** (sevgisi) **yalnız size münhasır kalsın. Bundan sonra günâhınıza tevbe eder, sâlihler zümresinden olursunuz** (yâhûd mâzeret serdedersiniz, babanızla aranız düzelir, veyâ işiniz yoluna girer) **dedi.]**

قَالَ قَٓائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَاَلْقُوهُ ف۪ي غَيَابَتِ الْجُبِّ
يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِل۪ينَ ﴿١٠﴾ قَالُوا يَٓا اَبَانَا
مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلٰى يُوسُفَ وَاِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ ﴿١١﴾

10 [**İçlerinden bir söz sâhibi** (Yâhûdâ): **«Yûsuf'u öldürmeyin** (katl büyük günâhtır), **bir kuyuya bırakın da, yolculardan biri onu çıkarır** (başka bir yere götürür, bu sûretle maksâdımız da husûl bulmuş olur). **Mutlaka yapacaksanız, bâri böyle yapın.» dedi.]**

Nihâyet karar verdiler.

11 [**Babalarına: «Baba, sana ne oldu ki Yûsuf'u bize emniyet etmiyorsun** (yoksa bizden O'na bir zarar gelmek ihtimâlinden mi korkuyorsun?). **Cidden biz, O'na müşfik ve hayırhahız» dediler.]**

اَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ
وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ اِنّ۪ي لَيَحْزُنُن۪ٓي اَنْ تَذْهَبُوا بِه۪
وَاَخَافُ اَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَاَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا
لَئِنْ اَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّٓا اِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿١٤﴾

12 [**«O'nu yarın bizimle kıra gönder de bol bol meyva yesin** (koşsun, ok atsın) **oynasın. Her hâlde biz, O'nu koruruz.»**]

13 [**Ya'kûb Aleyhisselâm: «O'nu alıp götürmeniz beni mahzûn eder.** (Ayrılığına tahammül edemem, kırda kurtlar var) **korkarım, ki kendisinden gaafil bulunursunuz da, gelip O'nu kurt yer» dedi.**]

14 [**«Vallahi, biz böyle kuvvetli bir toplulukken, O'nu kurt yerse, bu takdîrde her hâlde, biz husrâna** (acz ve za'fa) **düşmüş oluruz» dediler.**]

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا
إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَاءُو
أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾

15 [**Vaktâ ki Yûsuf'u kardeşleri götürdüler ve O'nu bir kuyu dibine atmayı kararlaştırdılar. Biz de ona: «Yemîn ederim ki, sen onlara hiç farkında değillerken** (bir gün) **bu yaptıklarını haber vereceksin» diye vahyettik.**]

Rivâyet edilir ki: Ya'kûb Aleyhisselâm; kardeşlerinin ısrarı, ve. Yûsuf Aleyhisselâm'ın kıra çıkmak husûsundaki şiddetli arzusu karşısında, nihâyet Yûsuf'a müsaade etmek mecbûriyetinde kalmıştı. O'nu, kardeşlerine emânet etti. Ama, ilk def'a müşfik hareket eder gibi görünmelerine rağmen, kıra çıktıkları zaman, birdenbire, muâmelelerini değiştiriverdiler. Eziyet etmeye, hattâ dövmeye başladılar.

Yûsuf'un: **«Beni dövmeyin, merhâmet edin. Babamızın hâlini düşünün!»** diye yalvarmaları te'sîrsiz kalmıştı.

Hattâ az kalsın, öldüreceklerdi. Bereket versin Yâhûda, müdâhale etti: **«Hani bana, O'nu öldürmeyeceğinize dair söz vermiştiniz.»** dedi de bıraktılar.

Zavallı Yûsuf'u Kenân'dan üç konak uzakta, yâhûd Beyt'ül-Makdis civârında bir kuyunun başına götürdüler. Gömleğini çıkardılar. Ellerini bağlayıp kuyuya sarkıttılar. Yalvardı: **«Kardeşlerim!»** dedi. **«Bana gömleğimi verin, ki bürüneyim!»**

«On bir Yıldızla Güneş ve Ay'ı çağır da, seni giydirsin!» dediler.

Ve kuyunun yarısına gelince de, bırakıverdiler. Kuyuyu susuz sanmışlardı. Fakat kör kuyu değilmiş. Yûsuf, suya düştü ama, akabinde bir taşa tutundu. Üzerine çıkıp oturdu. Ağlamaya başladı.

Cebrâil Aleyhisselâm, O'na Cennet ipeğinden dokunmuş bir gömlek giydirdi ve Allah'ın emri ile Cennet yemekleri getirip beslemeye başladı.

Maamafîh Yahûdâ da, diğer kardeşlerinden habersiz, O'na yemek getirmekteydi.

Kardeşleri yapacaklarını yapmışlardı. Bir oğlak boğazladılar ve kanını Yûsuf'un gömleğine buladılar.

16 [**Akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler.**]

Ya'kûb Aleyhisselâm, beklemekte idi. **«Çocuklarım! Size ne oldu? Yûsuf nerede, O'nu ne yaptınız?»** dedi.

قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ
وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ
لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَاؤُ عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ
بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللّٰهُ الْمُسْتَعَانُ
عَلٰى مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ
فَأَدْلٰى دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرٰى هٰذَا غُلَامٌ وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً
وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

17 [**«Baba! Kırda, biz yarışa gitmiş, Yûsuf'u, eşyâmızın yanında bırakmıştık.** (Bir de ne görelim). **Bir kurt gelip O'nu yemiş. Şimdi biz, doğru da söylesek, sen bize inanmazsın.» dediler.**]

18 [**Bir de Yûsuf'un gömleğini, üzerine yalan kan bulaştırarak, getirdiler.**]

Ya'kûb Aleyhisselâm, onu alıp yüzüne sürdü ve hattâ kan yü-

zünü boyadı. Ve: «**Ben hiç böyle halîm kurt görmedim,» dedi. «Oğlumu yesin de, gömleğini yırtmasın.»**

[(Sonra oğullarına): «**Hayır» dedi, Nefisleriniz sizi aldatmış,** (böyle büyük) **bir işe sevk etmiş** (onu gözünüze küçük ve kolay göstermiş)». «**Artık bana düşen bir sabr-ı cemîldir.** (Kimseye şikâyetçi olmamaktır). **Sizin, bu söylediklerinize karşı ancak, Allah Teâlâ'nın yardımını isterim.**]

19 [(Üç gün sonra Medyen'den Mısır'a giden) **bir kervan** (kuyunun yakınına kondu). **Sakalarını kuyuya gönderdiler. Saka, kovasını kuyuya sarkıttı.** (Yûsuf, kovaya sımsıkı sarıldı). «**A... Müjde bu bir çocuk» dedi.** (Yolcular veyâ bunu haber alan kardeşleri) **O'nu bir ticâret malı gibi sakladılar. Allah Teâlâ ise, ne yapacaklarını biliyordu.**]

Sakanın adı Mâlik bin Za'r idi. Arkadaşlarıyle birlikte Yûsuf'u kervandan saklamışlardı. Bir kavle göre de; kendisine yemek getirmekte olan Yâhudâ, o gün Yûsuf'un kuyudan çıkarılmış olduğunu görmüş ve bunu kardeşlerine haber vermişti. Kardeşleri hemen kâfileye yetişmişler: «**Bu, bizim kölemizdir. Kaçmış. İsterseniz satınalın!»** demişlerdi. Yûsuf Aleyhisselâm da, belki öldürürler diye korkusundan sesini çıkaramamıştı. Nihâyet pazarlık ettiler.

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّا
هِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوٰيهُ
عَسٰى أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ
فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللّٰهُ غَالِبٌ
عَلٰى أَمْرِهِ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾

20 [**Yok bahâsına, birkaç dirheme Yûsuf'u sattılar. Hakkında rağbetsizdiler.**]

Maksâdları para kazanmak değil, sırf O'nu babalarından

uzaklaştırmaktı. Yirmi dirheme satmışlardı. Yahûdâ, hissesini almadı. İkişer dirhem paylaştılar.

Yûsuf Aleyhisselâm, bu sırada on sekiz yaşlarında bir delikanlı idi. Cenâb-ı Hakk'a mütevekkil olarak kervana katıldı.

Kervan, Mısır'a gidiyordu. Mâlik de O'nu, oraya götürdü.

O tarihte Mısır hükümdârı Amâlikadan Reyyan bin Velid'in azîzi, yânı Mâliye Nâzırı Kıtfir (veyâ Itfir) Yûsuf'u Mâlik'ten satın aldı.

Yûsuf, hem fevkalâde güzel, hem de hârikulâde zeki ve akıllı bir delikanlıydı. Her hâlinden büyük bir adam olacağı belli idi. Azîzin çocuğu yoktu. O'nun tavır ve hareketini pek beğendi.

21 **[O'nu satın alan Mısırlı** (Azîz) **karısı** (Züleyhâ) **na «Buna güzel bak, olur ki bize faydası dokunur, yâhûd O'nu oğul ediniriz» dedi.** (Ölümden, kuyudan kurtardığımız, azîzin kalbine muhabbet verdiğimiz gibi) **işte böylece Yûsuf'u, Mısır toprağında yerleştirdik. Ve O'na rü'yâ yorumunu öğrettik. Allah Teâlâ, emrinde gaalibdir. Fakat çoğu insanlar bunu bilmezler.]**

وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُٓ اٰتَيْنَاهُ حُكْماً وَعِلْماً وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ
(٢٢) وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْاَبْوَابَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اِنَّهُ رَبِّيٓ اَحْسَنَ مَثْوَايَ اِنَّهُ لَا
يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ (٢٣) وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ اَنْ رَ
اٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّٓوءَ وَالْفَحْشَٓاءَ اِنَّهُ
مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ (٢٤)

22 **[Vaktâ ki o, kemâl çağına erişti, kendisine hüküm ve ilim** (fevkalâde bir nüfûz ve hâkimiyyet, nübüvvet) **verdik. İşte biz muhsinleri böyle mükâfatlandırırız.]**

23 **[Evinde bulunduğu kadın** (Züleyhâ) **nefsinden kâm almak istedi. Kapıları kilitledi.** (İşte, senin için hazırlandım) **dedi. «Çabuk yanıma gel!» Yûsuf: «Maâzallah, zevcin benim efendimdir,**

bana iyi baktı (mukabilinde karısma hiyânet eder miyim hiç? Zinâ ile nefsine) **zulmedenler felâh bulmazlar» dedi.]**

Süddî ve İbn-i İshâk der ki: Züleyhâ, kendisini Yûsuf'a vermeyi kurduğu zaman, onu senâ ederek teşvîk ve tahrîk etmeye ve (ne güzel saçların, ne güzel yüzün, ne güzel gözlerin var) demeye başlamıştı. O da şöyle cevâb vermişti: **«Öldüğüm vakit ilk dökülecek saçlarımdır. Gözlerim yüzüme akacak ve yüzümü toprak yeyip bitirecek.»**

24 **[Züleyhâ yemîn ederim ki, Yûsuf'a cidden kastetmişti. Şâyet Rabbinin bürhânını görmemiş olsaydı, belki Yûsuf da O'nu kasdetmiş olurdu. İşte biz böylece ondan fenâlığı ve fuhşu def'edelim diye bürhân gösterdik. Zîrâ O, bizim tâatimiz için hâlis kılınmış kullarımızdandı.]**

Bu bürhânın ne olduğunda müfessirler ihtilâf etmişlerdir. Ba'zılarına göre: Hz. Ya'kûb'un sûreti idi. Yûsuf'a görünüp: **«Yâ Yûsuf! Sen Peygamberler zürriyetinden iken şimdi sefîhlerin yaptığını mı yapacaksın?»** demişti.

Bir rivâyete göre: Evin tavanı yarılarak, Hz. Yakûb'u parmağını ısırır bir hâlde görmüştü. Yâhûd Ya'kûb Aleyhisselâm görünüp eli ile göğsüne çarpmış, bununla şehvet Yûsuf'un parmak uçlarından çıkmıştı.

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ
قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى الْبَابِ قَالَتْ مَا جَزَاءُ
مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ قَالَ
هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ
قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦﴾

25 **[İkisi de** (Yûsuf kaçıp kurtulmak, Züleyhâ da tutup bırakmamak için) **kapıya doğru koştular. Züleyhâ, Yûsuf'un gömleğini** (tutup çekti ve) **arkasından boylu boyunca yırttı. Kapının**

yanında kadının zevcine rasgeldiler. (Kadın irkildi): «Zevcenle zinâ etmek isteyenin cezâsı, zindâna atılmak veyâ kamçı ile dövülmekten başka ne olabilir?» dedi.]

26 [Yusûf: «O, beni kendine râm etmek istedi» (ben de nefret ederek kaçtım) diye cevâb verdi. Züleyhâ'nın yakınlarından bir şâhid de şehâdet etti: «Eğer Yûsuf'un gömleği önünden yırtılmışsa, dedi, Züleyhâ doğru söylüyor, Yûsuf, yalancılardandır.»]

وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ
﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ
إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا
وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ إِنَّكِ كُنْتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾

27 [Şâyet gömleği arkasından yırtılmışsa, Züleyhâ yalancıdır. Yûsuf doğru söyleyenlerdendir.»]

28 [Vaktâ ki azîz, Yûsuf'un gömleğinin arkasından yırtılmış olduğunu gördü, «Bu, sizin hîlelerinizdendir, dedi. Sizin hileleriniz ne büyüktür!»]

29 [(Sonra Yûsuf'a dönerek): «Yûsuf, sen bundan yüz çevir (kimseye bahsetme ki şâyi' olmasın). Sen de (Züleyhâ) günâhına istiğfâr et ki, günâhkârlardan oldun. (dedi).]

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَيٰهَا عَنْ
نَفْسِهِ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرٰيهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾

30 [(Hâdise pek çabuk şâyi' oldu). Şehirde birtakım kadınlar: «Aziz'in karısı kölesini kendisine râm etmek istiyormuş. Aşkından kalbinin zarı yırtılmış. O'nu apaçık bir dalâlet içinde görüyoruz.» dediler.]

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ اَرْسَلَتْ اِلَيْهِنَّ وَاَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَاً
وَاٰتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكّيناً وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا
رَاَيْنَهُ اَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ اَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا
بَشَراً اِنْ هٰذَا اِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾

31 [**Vaktâ ki Züleyhâ, kadınların** (gizliden gizliye ettikleri dedikoduları ve) **kendisini ayıpladıklarını işitti, onlara haber gönderdi, kendilerini da'vet etti. Onlar için rahatça yaslanacak bir yer** (ve mükellef bir sofra) **hazırladı.** (Geldikleri vakit, etleri, meyvaları kesip yemeleri için) **her birinin eline birer de bıçak verdi.** (Yûsuf'a da): **«Karşılarına çık» dedi.**]

Yûsuf Aleyhisselâm, cidden güzeldi.

[**Vaktâ ki kadınlar O'nu gördüler, güzellik ve mehâbetinden hayret ve dehşet içinde kaldılar, bıçaklariyle ellerini kestiler. Ve: «Hâşâ,** (Allah Teâlâ, noksan ve aczden münezzehtir, böyle güzel yaratmada âciz değildir ama) **bu, bir insan değil, bu kerîm bir Melekten başka bir şey değildir» dediler.**]

قَالَتْ فَذٰلِكُنَّ الَّذي لُمْتُنَّني فيهِ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ
وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا اٰمُرُهُ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُوناً مِنَ الصَّاغِرينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ
السِّجْنُ اَحَبُّ اِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَني اِلَيْهِ وَاِلَّا تَصْرِفْ عَنّي كَيْدَهُنَّ اَصْبُ
اِلَيْهِنَّ وَاَكُنْ مِنَ الْجَاهِلينَ ﴿٣٣﴾

32 [**Züleyhâ: «İşte, dedi, beni kendisi hakkında ayıpladığınız şu gördüğünüz köle. Yemîn ederim, O'nu kendime râm etmek istedim. Fakat O, ismet gösterdi, reddetti. Yine yemîn ederim, şâyet emrimi yapmazsa her hâlde zindâna atılacak, zelîllerden olacaktır.»**]

33 **[Yûsuf Aleyhisselâm: «Yâ Rab! Zindân bana, bu kadınların beni da'vet ettikleri şeyden daha sevgilidir. Şâyet onların şerrini benden döndürmezsen, onlara meyleder, (isteklerine uyar) câhillerden olurum» dedi.]**

فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾
ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَاَوُا الْاٰيَاتِ لَيَسْجُنُنَّهُ حَتّٰى حِينٍ ﴿٣٥﴾

34 **[Rabbi celle şânüh, duâsına icâbet buyurdu. Ve kadınların şerrini üzerinden savdı. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Alîm'dir.** (O'na ilticâ edenlerin duâsını işitir ve hâllerini bilir). **]**

35 **[Sonra,** (mâsûmiyetini isbât eder) **bütün o delîllere rağmen, yine bir müddet** (halkın dedikodusu kesilinceye kadar) **aziz ve âilesi, Yûsuf'u zindâna atmayı münâsib gördüler.]**

Rivâyete göre, Züleyhâ, kocasına:

«Bu Ken'anlı çocuk, beni halk arasında rezîl rüsvây etmektedir. Ya bana izin ver de çıkıp halkdan özür dileyeyim, yâhûd O'nu hapset ki, bir parça rahatlayayım!» demiş.

Bunun üzerine, kocası Yûsuf'u yedi yıl (bir rivâyete göre beş yıl) hapsetmiş. Derler ki: Allah Teâlâ'nın O'nun hapsini murâd etmesi, Rabbinin bürhânını görmemiş olsa, Hz. Yûsuf'un da O'na kasdetmesi hatâsının cezâsı idi.

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِ قَالَ اَحَدُهُمَا اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَعْصِرُ
خَمْرًا وَقَالَ الْاٰخَرُ اِنّ۪ٓي اَرٰين۪ٓي اَحْمِلُ فَوْقَ رَاْس۪ي خُبْزًا تَاْكُلُ الطَّيْرُ
مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَاْو۪يلِه۪ اِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٣٦﴾

36 **[Onunla birlikte zindâna iki delikanlı daha girdi. Biri Melik Reyyan bin Velid'in sâkisi, diğeri aşçısı idi. Mısır'ın ileri gelenlerinden ba'zıları, Reyyan'a sûikast yapmaya karar vermişler; şarab ve yemeğine zehir katmaları için ikisine de bol para teklîf etmişlerdi. Teklîfi ilkin ikisi de kabûl etmişlerse de, sâki sonra nedense vazgeçmişti. Fakat aşçı va'dedilen parayı aldı. Ve Reyyan'ın yemeğine istenilen zehri kattı.]**

Vaktâ ki her günkü gibi şarab ve yemek hazırlandı, sâki, Melik'e getirilen yemeğin zehirli olduğunu ve binâenaleyh yememesini söyledi. Bilmukâbele aşçı da aynı ithâmda bulundu. O da şarabın zehirli olduğunu iddiâ etti.

Melik, sâkiye, getirdiği şarabtan içmesini emretti. Sâki tereddütsüz içti. Ve bir zararı da görülmedi, zîrâ zehirsizdi. Bu sefer, aynı emri aşçıya verdi. Fakat aşçı, yemeğe el sürmedi.

Bunun üzerine Reyyan, ikisini de zindâna attırdı.

Zindânda bir rü'yâ görmüşler ve Yûsuf'tan rü'yâlarının tâbirini istemişlerdi.

[**Bunlardan biri: (Sâki): «Rü'yâmda bir bağda imişim. Bir asmadan üç salkım üzüm kopardım. Elimle onu Melik'in kâsesine sıkıp içirdim» dedi. Öbürü de: «Ben de rü'yâmda, başımda üç sepet ekmek taşırken kuşların ondan yediklerini gördüm» dedi. «Rü'yâlarımızı tâbîr et, bize bildir. Zîrâ, biz, seni muhsinlerden görüyoruz»** (dediler.)]

Yâhûd, rü'yâ tâbîr ettiğini iyi bilir görüyoruz, veyâ zindândakilere ihsân edenlerden görüyoruz, dediler.

Zîrâ, ne zaman zindânda biri hasta olsa, iyâdetine (kuvvetlendirmeye) gider, yardımına koşardı.

Biri, bir şeye muhtâc olsa, O'nun bu ihtiyâcını gidermeye çalışırdı. Hele, ümitsiz kalanların yanlarından ayrılmaz, onlara sabır tavsiye ve tesliye ederdi.

قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا
بِتَأْوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ
قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٧﴾

37 [**Dedi ki: «Size, rızıklanmak için gelecek yemeklerinizin, daha gelmeden önce, ne olduğunu haber verebilirim. «Bu, bana Rabbim celle şânüh'un öğrettiği ilimlerdendir. Ben, Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine îmân etmiyen, Âhireti inkâr edenlerin dînini terk ettim.»**]

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَائ۪ٓي اِبْرٰه۪يمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ مَا كَانَ
لَنَا اَنْ نُشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا
وَعَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾ يَا صَاحِبَيِ
السِّجْنِ ءَاَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾

38 [«Ve atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya'kûb (Aleyhisselâmlar) ın dînine tâbi' oldum. Allah Teâlâ'ya bir şeyi şerik koşmak bize yaraşmaz.» «Bu (tevhîd), bize (vahyile) ve insanlara bizim (gönderilmemizden) Allah Teâlâ'nın fazlındandır. Fakat çoğu insanlar (bu fazla) şükretmezler.»]

39 [«Ey zindân arkadaşlarım! (Ne fayda ve ne zararı olmayan) müteferrik ilâhlar mı hayırlıdır, yoksa, zât ve sıfâtında yektâ ve kahrında cümleye gaalib olan Allah Teâlâ mı?»]

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِه۪ٓ اِلَّٓا اَسْمَٓاءً سَمَّيْتُمُوهَٓا اَنْتُمْ
وَاٰبَٓاؤُكُمْ مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ
اَمَرَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ ذٰلِكَ الدّ۪ينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

40 [«Sizin, Allah Teâlâ'yı bırakarak, ibâdet ettikleriniz, ancak, kendinizin ve babalarınızın takmış oldukları birtakım (abes) isimlerdir, ki onlar hakkında Allah Teâlâ, hiçbir hüccet ve bürhân inzâl etmemiştir. (Dünyâ ve Âhirette) kazâ ve hüküm yalnız Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. O, kendisinden gayriye ibâdet etmemenizi emretmiştir. Doğru olan dîn budur. Fakat, çoğu insanlar bunu bilmezler.»]

Yûsuf Aleyhisselâm, arkadaşlarının rü'yâlarını tâbîr etmeden önce, böylelikle onları tevhîde da'vet ve doğru yola irşâd etmek istemişti. Sonra rü'yâlarını tâbîr etti ve dedi ki:

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي
رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ
قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ
أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنْسَاهُ الشَّيْطَانُ
ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾

41 [**«Ey zindân arkadaşlarım! Biriniz** (üç salkım üzüm sıkmıştı, üç gün sonra) **kurtulacak ve yine efendisine şarâb içirecek. Diğeri ise** (üç sepet ekmek görmüştü, üç gün sonra) **asılacak ve başından kuşlar yiyecek. İşte sorduğunuz şey, böylece hâlledilmiştir.»**]

Rü'yâlarınızın tâbiri budur.

42 [**Yûsuf, bu ikisinden kurtulacağını zannettiğine: «Beni, efendinin yanında an!» dedi. Ama, Şeytan, O'na efendisinin yanında anmayı unutturdu ve bu yüzden Yûsuf, senelerce zindânda kaldı.**]

Rü'yâlar, ayniyle Yûsuf Aleyhisselâm'ın tâbîr ettiği gibi zuhûr etmişti. Sâki zindandan çıktı. Evvelki gibi Melik'e sâkilik eder oldu. Aşçı da asıldı. Ama Yûsuf'un ricâsı, âyet-i celilede beyân buyurulduğu veçhile, sâkinin hatırından çıktı. Yûsuf'un hâlini Mısır Melikine arzedemedi. İcâbettiği vakit kuldan muâvenet istemek mezmûm değildir, ama Peygamberlerin şânına yaraşmaz bir hâldir. Yûsuf gibi bir Nebiyy-i Zişân'a göre, her işini Allah Teâlâ'ya tefvîz etmek, her murâdını Allah Teâlâ'dan istemek lâzımken, sâkiden şefaat istemesi ve Melik'ten medet umması kendisinin yedi sene daha zindânda kalmasına sebeb olmuştur.

Hasan Basri Hazretlerinden rivâyet olunduğuna göre: Bir gün, Cebrâil Aleyhisselâm zindâna geldi. Yûsuf Aleyhisselâm, O'nu tanıdı ve dedi ki:

— Yâ Ehalmürselîn! Acaba sebeb ne ki; seni bu günâhkârlar yurdunda görüyorum?

Cebrâil Aleyhisselâm:

— Yâ Tâhirettâhirîn! diye cevâb verdi. **Hazret-i Rabbil'âlemîn sana selâm etti ve buyurdu ki: «Kurtulmak için nasıl oldu da bir adamın şefaatini istedi. Benden utanmadı mı? Celâlim hakkı için daha nice yıllar, O'nu zindânda tutacağım.»**

Yûsuf Aleyhisselâm: **«Bununla acaba benden râzı olur mu?»** diye sordu.

Cebrâil Aleyhisselâm: **«Evet!»** dedi.

Yûsuf Aleyhisselâm: «O **hâlde»** diye cevâb verdi: **«Ben de zindânda kalmaktan hiç elem duymam.»**

Vaktâ ki Yûsuf Aleyhisselâm'ın zindândan çıkma vakti erişti. Melik Reyyan acâib bir rü'yâ gördü.

وَقَالَ الْمَلِكُ اِنّ۪ٓي اَرٰى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَاُخَرَ يَابِسَاتٍۜ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ اَفْتُون۪ي ف۪ي رُءْيَايَ اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

43 **[Bir gün, Melik: «Ben rü'yâmda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini, bir de yedi yeşil başakla, yedi kuru başak gördüm** (ki kurular yeşillere sarıldı, yeşiller kalmadı). **Ey kavmimin ileri gelenleri** (ey kâhinler!) **Eğer rü'yâ tâbîrini biliyorsanız, bu rü'yâmı yorumlayın» dedi.]**

Fakat:

قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍۚ وَمَا نَحْنُ بِتَأْو۪يلِ الْاَحْلَامِ بِعَالِم۪ينَ ﴿٤٤﴾

44 **[Onlar: «Bu, karmakarışık bir rü'yâ. Biz, karışık rü'yâları tâbîr etmeyi bilenlerden değiliz» dediler.]**

وَقَالَ الَّذ۪ى نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ اُمَّةٍ اَنَا۬ اُنَبِّئُكُمْ
بِتَاْو۪يلِه۪ فَاَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ اَيُّهَا الصِّدّ۪يقُ اَفْتِنَا ف۪ى سَبْعِ
بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَاْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ
وَاُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلّ۪ٓى اَرْجِعُ اِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾

45 [(Zindândaki) **iki arkadaştan kurtulanı, nice zaman sonra** (Yûsuf'un: — Beni, Efendinin yanında an, dediğini) **hatırladı.** Melik'e: «**Ben, Size O'nun tâbîrini haber veririm,** (zindânda rü'yâ tâbîrini bilen bir adam var), **hemen beni** (O'na) **gönderin» dedi.**]

Melik, müsaade etti. Sâki, zindâna gitti. Yûsuf'u buldu. Uzun seneler kendisini hatırlayamadığı için özür diledikten sonra:

46 [«**Yûsuf! Ey doğru sözlü! dedi. Yedi semiz ineği yiyen, yedi zayıf ineği, bir de yedi zayıf başakla yedi kuru başağı yor bize.» Umarım ki, halka** (Melik ve mâiyetindekilere musîb bir cevâbla) **dönerim. Rü'yânın tâbîrini anlarlar** (kadrini, şeref ve fazlını bilmiş olurlar).]

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِن۪ينَ دَاَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ
ف۪ى سُنْبُلِه۪ٓ اِلَّا قَل۪يلًا مِمَّا تَاْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَاْت۪ى مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ
سَبْعٌ شِدَادٌ يَاْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ اِلَّا قَل۪يلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾

47 [**Yûsuf Aleyhisselâm dedi ki:** «(Semiz inek ve yeşil başaklar, bolluk ve genişlik yıllarıdır. Zayıf inekler ve kuru başaklar da kıtlık ve şiddet seneleridir). **Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekin, ama biçtiklerinizin, yiyeceğiniz kadarından mâadâsını, başaklarında bırakın.»**]

48 [«**Sonra, yedi yıl kuraklık** (ve kıtlık) **olacak. Bütün biriktirdiklerinizi** (tohumluk için) **saklıyacağınız az bir mikdar hariç, yiyip götürecek.»**]

Böylece rü'yâyı yorumladıktan sonra, Yûsuf Aleyhisselâm, şu müjdeyi de verdi.

ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ
يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ
قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ
أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾

49 [«**Bunu müteakib bir yıl gelecek ki, halk yağmur görecek** (sıkıntıdan kurtulacak) **ve o zaman** (meyvaların çokluğundan üzüm, zeytin, susam gibi mahsûlleri) **sıkacak ve** (süt hayvanlarını) **sağacak.**]

Sâki, dönüp işittiklerini Melik'e arzetti.

50 [**Melik: O'nu, bana getirin!» dedi. Vaktâ ki Melik'in elçisi** (Yûsuf'a) **geldi,** (ve O'nu, Melik'in huzûruna da'vet etti, fakat Yûsuf gitmekten imtinâ eyledi, berâetini ızhâr için) **dedi ki: «Efendine dön** (de) **söyle, sorsun** (Züleyhânın sofrasında) **ne oldu da kadınlar ellerini kestiler? Şübhe yok ki Rabbim celle şânüh onların hîlelerini hakkiyle bilir.»**]

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ
مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ
الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعْ
لَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ ﴿٥٢﴾

51 [(Melik, kadınları huzûruna çağırdı): «**Yûsuf'u kendinize râm etmek istediğiniz zaman ne hâldeydiniz?** (O'nun size karşı

bir meylini hissettiniz mi?)» **dedi. Kadınlar: «Hâşâ, Allah için, biz O'nun hiçbir kötülüğünü** (günâh ve hıyânetini) **bilmiyoruz» dediler. Aziz'in karısı da: «Şimdi hak zâhir oldu. O'nu kendime râm etmek isteyen bendim. Hiç şübhesiz O, sâdıklardandır» dedi.]**

52 [(Yûsuf Aleyhisselâm, kadınların i'tirâflarını öğrendikten sonra), **maksâdım** (Melik'in elçisini reddedişim): **«Azizin gıyâbında kendisine hıyânet etmediğimin ve Allah Teâlâ'nın hâinlerin hîlesini muvaffakıyete erdirmiyeceğinin bilinmesi içindi (dedi)».]**

وَمَٓا اُبَرِّئُ نَفْس۪يۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌ بِالسُّٓوءِ اِلَّا مَا رَحِمَ رَبّ۪يۜ
اِنَّ رَبّ۪ي غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُون۪ي بِه۪ٓ اَسْتَخْلِصْهُ
لِنَفْس۪يۚ فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَك۪ينٌ اَم۪ينٌ ﴿٥٤﴾

53 [(Maamâfîh) **«Ben, nefsimi tebriye etmiyorum. Zîrâ nefis** (bittabi şehvete meyleder) **kötülüğü emredicidir. Meğer ki Rabbim celle şânuh, esirgemiş olsun. Zîrâ Rabbim Teâlâ Gafûr'dur, Rahîm'dir.»**]

54 [**Melik: «Getirin O'nu bana, dedi, kendime tahsîs edeyim** (müşavir edineyim)».]

Rivâyet edilir ki: Melik'in elçisi Yûsuf Aleyhisselâm'a gelip de kendisini çağırınca kalktı. Zindânın kapısına: **«Burası; belâlar konağı, diriler kabri, düşmânların şeâmeti, sıddîkların tecrübesidir»** diye yazdı. Sonra yıkandı ve temiz bir elbise giyindi.

Zindândan çıkarken mahpuslar ağlaştılar Onların gönüllerini aldı. Kendilerine sabır tavsiye ve teslîye etti. Sonra: **«Yâ Rabbi! Hayrınla, Senden bunun hayrını dilerim. Bunun ve başkasının şerrinden Senin izzetine ve kudretine sığınırım.»** diye duâ ederek zindândan ayrıldı.

[Vaktâ ki Melik onunla konuştu: «Bugün sen, bizim indimizde, mühim, (şerefli) **bir mevki sâhibisin, emniyet ve i'timâdı hâizsin» dedi.]**

Yine rivâyet edildiğine göre, Yûsuf Aleyhisselâm, Melik'in huzûruna girdiği vakit, Arapça selâm verdi.

Melik: «**Bu ne lisânı?**» diye sordu.

«**Amcam İsmâîl Aleyhisselâm'ın konuştuğu dil!**»

Sonra İbrânice duâ etti. «**Bu da, ecdâdımın konuştuğu dildir**» dedi.

Melik, bir çok dil bilirdi. Hangi dille konuştuysa, Yûsuf Aleyhisselâm, ona o dille cevâb verdi. Yûsuf Aleyhisselâm o tarihte genç, henüz otuz yaşlarındaydı. Melik, irfan ve fetânetine hayretler içinde kaldı. Sonra: «**Rü'yâmı, bir de senden dinlemek isterim**» dedi. Yûsuf Aleyhisselâm da, kendisine nakledildiği gibi rü'yâyı anlatarak tâbîr etti.

Pek memnûn kalan Melik, bunun üzerine O'nu sedirine oturttu ve ne yapmak lâzım geldiği hakkında re'yini sordu.

Yûsuf Aleyhisselâm: «**Bolluk senelerinde çok ekersiniz, ambarlar yaptırır, mahsûlâtı saklarsınız, kıtlık yıllarında da bu stoktan şehrin ihtiyâcını te'mîn ettikten sonra, geri kalanını satarsınız**» dedi. «**Bu sûretle hazîneye büyük bir servet de sağlanmış olur.**»

Melik: «**Güzel!**» dedi. «**Fakat, bana bu işi kim yapacak?**»

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ
مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

55 [**Yûsuf: «Memleketin hazîneleri üzerine beni ta'yîn et. Ben, hazîneleri muhâfazaya kaadirim** (idâre ve tasarrufunu bilirim)» **dedi.**]

Bu sırada azîz vefât etmişti. Melik, Yûsuf Aleyhisselâm'ı, O'nun yerine, Mısır'ın birinci veziri ve maliye nâzırı tâyin etti. Karısı Züleyhâ'yı da O'na nikâhladı.

Hazret-i Yûsuf'un Züleyhâ'dan, Efrâim ve Menşa adlı iki oğlu ve Rahmet isminde bir kızı dünyâya geldi.

56 [**Ve işte böylece Yûsuf'a Mısır topraklarında kudret ve mevki verdik. Dilediği yerde karar kılar** (dilediğini yapar) **dı. Biz**

rahmetimizi kime istersek O'na nasîbederiz ve muhsinlerin ecrini zâyi' etmeyiz.]

57 [**Îmân edip** (şirk ve ma'siyetlerden) **sakınanlar için Âhiret ecri elbette daha hayırlıdır.**]

Hazret-i Yûsuf, vazifesine başladıktan sonra, Mısır'da ziraati çoğalttı. Birçok ambarlar yaptırdı. Ve bu ambarlara, yedi sene içinde, külliyetli zahire stok etti.

Müteâkiben, kıtlık seneleri başladı. Bu da yedi sene sürdü. Mısır'ın mirî ambarlarından başka bir yerde zahîre bulunmaz oldu. Şam ve Ken'an'eli de sıkıntı içindeydi. Ora ahâlîsi de ihtiyâçlarını Mısır'dan te'mîn ediyorlardı. Mısır hazîneleri servetle doldu.

Maamafîh, Yûsuf Aleyhisselâm, gâyet ihtiyâtlı hareket ediyordu. Herkese istediği kadar zahîre vermiyor, nüfus başına ancak bir deve yükü tevzi' ediyordu.

Rivâyete göre: Yûsuf Aleyhisselâm, kıtlık senelerinde doyunca yemek yememiş. Kendisine: «Mısır'ın hazîneleri elinde olduğu hâlde, sen neden aç duruyorsun?» denilince: «Korkarım, karnım doyarsa, açları unuturum.» diye cevâb verirmiş. Sarayın ahçılarına emretmiş; kralın sabah yemeğini öğle zamanı verirlermiş. Bu sûretle açlığı O'na da tattırmış. Ondan sonra, kralların sabah kahvaltılarını öğle zamanı vermek âdet olmuş.

Zahîreleri tükenmeye yüz tutan Ya'kûb Aleyhisselâm âilesinin de aynı sûretle ihtiyâçlarını, Mısır'dan te'mîn etmeleri zarûreti hâsıl olmuştu.

Bir gün oğulları, Ya'kûb Aleyhisselâm'a: **«Baba! Burada zahîre bulmamıza imkân yok. Aç kalmamız ihtimâli var. İzin verirsen, biz de gidip Mısır'dan zahîre getirelim.»** dediler.

Ya'kûb Aleyhisselâm: **«Olur,»** dedi. **«Yalnız Bünyamin burada kalsın.»**

Aradan yıllar geçmiş, fakat Ya'kûb Aleyhisselâm, Yûsuf'u unutamamıştı. Dâimâ ağlar, O'nun için yüreğini dağlardı.

Ancak, en küçük oğlu Bünyamin, diğer kardeşlerinden ziyâde Yûsuf'a benzediği için, O'nu Yûsuf'un yerine koymuştu. Onunla müteselli oluyordu. Bünyamin'i Mısır'a göndermeyişinin sebebi bu idi.

Diğer on oğluna, zahîre getirmek için, Mısır'a gitmelerine izin verdi.

وَجَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ
فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ
بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي
أُوفِي الْكَيْلَ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا
كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾

58 **[Kardeşleri gelip Yûsuf'un huzûruna girdiler. O, hemen onları tanıdı. Fakat onlar tanımadılar.]**

Nasıl tanısınlar? Aradan yıllar geçmişti. Sağ kaldığına ihtimâl vermiyorlardı. Kaldı ki Yûsuf'un dâiresi pek muhteşemdi. Yüzüne dikkatli bakacak durumda da değillerdi.

İbrânice konuşuyorlardı.

Hazret-i Yûsuf: «**Siz kimlersiniz, ne iş yaparsınız? Sakın câsûs olmıyasınız. Garip bir dille konuşuyorsunuz**» dedi.

«**Hâşâ, biz câsûs değiliz. Biz bir babanın evlâdıyız ve babamız muhterem, sıddîk bir ihtiyardır. Bir Nebiyy-i Zişân'dır ve adı Ya'-kûb'dur**» dediler.

«**Kaç kardeşsiniz?**» diye sordu.

«**On iki kardeştik, birimiz sahrada öldü. On bir kaldık**» diye cevâb verdiler.

«**Peki, buraya kaç kardeş geldiniz?**»

«**On kardeş.**»

«**Biriniz nerede?**»

«**O, babamızın yanında kaldı. Ölen oğlunun yerine onunla kendini teselli ediyor.**»

Yûsuf Aleyhisselâm: «**Bu sözlerinizin doğru olduğuna şâhidiniz var mı?**» dedi.

«**Burada hiç kimseyi tanımayız, ki gelsin de bize şehâdet etsin!**» diye cevâb verdiler.

Bunun üzerine Yûsuf Aleyhisselâm:

«Zâhire alabilmeniz için, birinizi rehine olarak yanımda bırakın, baba bir kardenişinizi de bana getirin de doğru söylediğinize hükmedeyim!» dedi.

Ya'kûb oğulları, bu teklîfi kabûl etmek mecbûriyetinde kaldılar. Aralarında kur'a çektiler. Kur'a, (Şem'un) a isâbet etti ve o, Mısır'da kaldı.

59 [**Vaktâ ki** (Yûsuf) **onların yüklerini hazırladı, dedi ki:** «(Bir daha gelişinizde) **bana baba bir kardeşinizi de getirin. Görmüyor musunuz ki, ben ölçeği tam ölçüyorum. Ve ben misâfirperverlerin en hayırlısıyım.»**]

Her birine birer yük zahîre vermişti. Ayrıca Bünyamin'in hissesini de aldılar.

60 [**«Eğer O'nu, bana getirmezseniz, artık benden zahîre beklemeyin. Bir daha yanıma gelmeyin.»**]

قَالُوا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا
لَفَاعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَانِهِ اجْعَلُوا بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ
لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾
فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَى أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ
فَأَرْسِلْ مَعَنَا أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٦٣﴾

61 [**«O'nu, babasından istemeye çalışırız ve herhâlde emrinizi yaparız»** **dediler.**]

62 [**Yûsuf Aleyhisselâm, me'mûrlarına: «Zahîre bedellerini** (haberleri olmaksızın) **yüklerinin içine koyun. Olur ki, âilelerine dönünce, farkına varırlar da, yine gelirler» dedi.**]

63 [**Vaktâ ki, babalarına döndüler, «Baba! dediler.** (Bünyamin gitmezse) **artık bize zahîre verilmiyecek. Bu sefer, karde-**

şimizi de bizimle beraber gönder de, zahîre alalım, biz her veçhile O'nu muhafaza edicileriz.»]

قَالَ هَلْ آمَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ
فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا
مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا
مَا نَبْغِي هَٰذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ
أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾

64 [Ya'kûb Aleyhisselâm: «O'nun hakkında size —evvelce kardeşi için emniyet ettiğim gibi— emniyet etmem! Koruyucuların en hayırlısı, Allah Teâlâ'dır. (Ben O'na tevekkül ederim). O, esirgeyenlerin en esirgeyenidir» dedi.]

65 [Vaktâ ki metalarını (yüklerini) **açtılar, sermâyelerini iâde edilmiş buldular. Dediler ki: «Baba! Daha ne isteriz ki, işte sermâyemiz de bize iâde edilmiş. Bununla yine âilemize erzak getiririz. Kardeşimizi muhafaza ederiz.** (Bünyamin'i götürmekle) **bir deve yükü zahîre de artırırız. Bu getirdiğimiz zahîre az** (bize kifâyet etmez). **]**

قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا
أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾

66 [Ya'kûb Aleyhisselâm: «Onu, bana behemehâl getireceğinize Allah Teâlâ'ya karşı ahd-ü misâk etmedikçe, kabil değil, sizinle birlikte gönderemem. Meğer ki etrafınız ihâta edilmiş olsun (da çâresiz kalmış olasınız)**» dedi. Vaktâ ki babalarına misâklarını verdiler, dedi ki: «Allah Teâlâ, bu söylediklerimize şâhid olsun.»]**

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ
مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ
إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

67 [(Yola çıktıkları esnada da) **Ya'kûb** (Aleyhisselâm): **«Oğullarım! dedi.** (Şehire) **hepiniz bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin** (ki nazar isâbet etmesin). **«Maamafih, Allah Teâlâ'nın kazâsından hiçbir şeyi üzerinizden gidermeye kudretim yoktur. Hüküm ancak Allah Teâlâ'nındır. Ben, O'na tevekkül ettim. Bütün mütevekkiller de hep O'na tevekkül etsinler.»**]

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ
لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

68 [**Vaktâ ki** (Mısır'a) **babalarının emrettiği gibi ayrı ayrı kapılardan girdiler. Bu hâl, Allah Teâlâ'nın kazâsından hiçbir şeyi üzerlerinden gideremedi. Ancak Ya'kûb'un nefsindeki bir hâceti meydana çıkarmış oldu.**]

Hz. Ya'kûb'un nefsindeki hâcet, oğullarına şefkat ve nazar değmesinden korunmaları idi. Bu, meydana çıktı. Ama Hz. Ya'kûb'un re'yi onlardan Allah'ın kazâsını def'edemedi. Kendilerine hırsızlık isnâd edildi. Bununla rüsvây oldular. Melik'in ölçeği kardeşlerinin yükünde bulundu. Bunlar, Allah tarafından Hz. Ya'kûb'u tasdîk idi.

[**Şübhe yok ki Ya'kûb** (O'na vahyile öğrettiğimiz) **bir ilmin sâhibi idi.** (Bu sebeble Allah Teâlâ'nın kazâsından hiçbir şeyi üzerinizden gidermeye kaadir değilim demişti). **Lâkin çoğu insanlar** (Ya'kûb'un bildiğini) **bilmezler.**]

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ اٰوٰىٓ اِلَيْهِ اَخَاهُ قَالَ
اِنّ۪ٓي اَنَا۬ اَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾

69 [**Vaktâ ki Yûsuf'un huzûruna girdiler. Yusûf, kardeşini yanına aldı.**]

Yûsuf Aleyhisselâm; tahtına oturmuş ve yüzünü bir nikabla örtmüştü. Kardeşleri huzûruna girdikleri vakit: **«Siz kimlersiniz?»** diye sordu.

«Biz Ken'ânîleriz, kardeşimizi getirmemizi emretmiştiniz, işte getirdik,» dediler.

«Hatırladım, oturunuz.» dedi.

Altı sofralık bir ziyâfet tertib etti.

«Her iki ana-baba bir kardeşler, bir sofraya otursun!» dedi.

İkişer ikişer oturdular. Bünyamin yalnız kaldı. Ağlamaya başladı. Yûsuf sordu: **«Sana ne oldu ki ağlıyorsun?»** dedi.

Bünyamin: **«Yûsuf adlı bir kardeşim vardı,»** diye cevâb verdi. **«O, hatırıma geldi. Şimdi sağ olsaydı, O da benimle otururdu, dedim. İçimden ağlama geldi.»**

Bunun üzerine Yûsuf Aleyhisselâm, O'nu kendi sofrasına aldı. Yemekten sonra, kardeşlerini yine ikişer ikişer birer eve misâfir etti. Bünyamin bu sefer de yalnız kalmıştı.

Yûsuf Aleyhisselâm: **«Bu kardeşinizin mademki ikincisi yok, bu da benim misâfirim olsun»** dedi. Bu sûretle Bünyamin, Yûsuf Aleyhisselâm'la birlikte geceledi.

Sabahleyin Yûsuf: **«İster misin, ölen kardeşinin yerine ben, sana kardeş olayım?»** dedi.

Bünyamin cevâb verdi: **«Ben, senin gibi bir kardeş nerede bulabilirim. Ne yazık ki, Ya'kûb ve annem Rahiyl'in oğlu değilsin.»**

Bu sefer de Yûsuf Aleyhisselâm'a rikkat geldi. Ağlamaya başladı ve kalkıp Bünyamin'in boynuna sarıldı. Ve:

[**«Ben kardeşin Yûsuf'um. Kardeşlerimizin evvelce bize yaptıklarına mahzûn olma» dedi.**]

Zîrâ Allah Teâlâ, bize ihsân etti.

Bünyamin: **«Ben, bundan sonra artık senden ayrılmam.»** diye cevâb verdi.

Yûsuf: «**Bu mümkün değil, meğer ki sana, bir hırsızlık isnâd edeyim**» dedi. Bünyamin râzı oldu. «**O hâlde,**» dedi Yûsuf Aleyhisselâm, «**Şimdi kardeşlerinin yanına git ve bu sırrı kimseye ifşâ etme.**»

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ
ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا
وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ
الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللَّهِ
لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾

70 [**Vaktâ ki** (Yûsuf Aleyhisselâm) **onların yüklerini hazırladı. Kardeşi** (Bünyamin) **in yüküne bir tas koydurdu.**]

Rivâyete göre zebercet veyâ altından yapılmış olan bu tas, bir ölçekti. Kâfile biraz yol aldıktan sonra,

[**Bir münâdi: «Ey kâfile! Durun, siz muhakkak hırsızlarsınız» diye nidâ etti.**]

Ve onları alıkoydu.

71 [**Ya'kûb oğulları dönerek: «Ne kaybettiniz?» dediler.**]

72 [**Onlar: «Melik'in tasını arıyoruz, dediler, onu kim getirirse bir deve yükü zahîre** (müjdesi) **var.** (Münâdi) **Ben de edâsına kefîlim.»** (dedi).]

73 [**Ya'kûb oğulları: «Allah Allah! Siz de bilirsiniz ki, biz buraya fesad çıkarmaya gelmedik. Hırsız kimseler de değiliz» dediler.**]

Biz emin insanlarız. Evvelce zahîre bedellerini yükümüze konmuş bulduk. Geri getirdik. Eğer hırsız olsaydık getirmezdik. Yolda kimsenin ekinine zarar etmesinler diye develerimizin de ağızlarını bağlıyoruz.

قَالُوا فَمَا جَزَٓاؤُهُٓ اِنْ كُنْتُمْ كَاذِبٖينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَٓاؤُهُ
مَنْ وُجِدَ فٖي رَحْلِهٖ فَهُوَ جَزَٓاؤُهُ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمٖينَ ﴿٧٥﴾

74 [(Münâdi ve yanındakiler): **«Şimdi, dediler, (hırsız değiliz sözünüzde) yalancı çıkarsanız (çalanın) cezâsı nedir?»**]

75 [**Ya'kûb oğulları cevâb verdi:** «(Babamızın şeriatinde) **bunun cezâsı: Yükünde çalınmış mal bulunan kimsenin kulluğudur.** (Malı çalınan adama, bir yıl köle olur). **Biz** (sirkatle) **zulmedenleri böyle cezâlandırırız.»**]

Me'mûrlar kâfileyi, yükleriyle birlikte, Yûsuf Aleyhisselâm'a götürdüler.

فَبَدَاَ بِاَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَٓاءِ اَخٖيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا
مِنْ وِعَٓاءِ اَخٖيهِ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ
اَخَاهُ فٖي دٖينِ الْمَلِكِ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ
مَنْ نَشَٓاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذٖي عِلْمٍ عَلٖيمٌ ﴿٧٦﴾

76 [**Bunun üzerine Yûsuf, Bünyamin'in yükünden evvel onların yüklerini aramaya başladı.**]

Yalnız Bünyamin'in yükü kalmıştı. Güyâ onu bırakmak istedi. **«Zannetmem ki bu almış olsun»** dedi. Kardeşleri: «Hayır,» dediler. **«Bunun yükünü de aramanız lâzım. Tâ ki hiçbir şüphe kalmamış olsun.»**

[**Nihâyet tası Bünyamin'in yükünden çıkardı.**]

Bütün kardeşleri utançlarından başlarını eğdiler. **«Ey Rahiyl oğlu! Niçin bizi halk içinde rüsvây ettin? Bu tası ne vakit aldın?»** dediler.

[**«Biz Yûsuf için böyle bir tedbîr kullandık. Yoksa Melik'in dîninde** (sirkat töhmetiyle) **kardeşi almak** (esir etmek) **yoktu. Bu, ancak Allah Teâlâ'nın dilemesiyle oldu. Biz dilediğimizin** (ilimle)

derecelerini yükseltiriz. Her ilim sâhibinin fevkinde daha iyi bilen vardır.]

قَالُوٓا إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ
سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ
يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرٌّ مَكَانًا وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ
﴿٧٧﴾ قَالُوا يَٓا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُٓ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا
فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرٰيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾

77 **[Ya'kûb oğulları: «Eğer Bünyamin çalmış bulunuyorsa, bundan önce, kardeşi Yûsuf da çalmıştı» dediler. Yûsuf, onların sözlerini nefsinde gizleyip açıklamadı.** (Kendi kendine): **«Siz daha fenâ bir mevkidesiniz. Allah Teâlâ, söylediklerinizin doğruluğunu pek iyi bilir» dedi.]**

Yusûf Aleyhisselâm, çocukluğunda annesinin babasına âid bir putu, ona tapmasın diye, çalmış ve kırmıştı. Yine çocukluğunda bir gün kapıya bir dilenci gelmiş, kilerden bir yumurta alarak bunu o dilenciye vermişti. Kardeşlerinin kendisine isnâd etmek istedikleri hırsızlık, bundan ibâretti.

Rivâyet edildiğine göre; Kardeşleri, tevkîfini müteakib, ilk def'a, Bünyamin'in ısrârla kendilerine verilmesini istemişlerdi. Fakat Yûsuf Aleyhisselâm, «Veremem!» dedi. İçlerinden Rubil hiddetlendi: **«Ey aziz! Eğer vermezsen, bir defa haykırırsam, Mısır'da çocuğunu düşürmedik bir kadın kalmaz.»** dedi.

Yûsuf Aleyhisselâm'ın küçük bir oğlu vardı. Rubil'in yanına gidip O'na dokunmasını emretti. Çocuk dokunur dokunmaz, Rubil'in hiddeti teskîn oldu. Ve hemen kardeşlerine döndü: **«Bana, hanginiz dokundunuz?»** dedi. Onlar! **«Biz dokunmadık!»** dediler. **«Hûdâ hakkı için, bu beldede, âl-i Ya'kûb var.»** dedi.

Filhakîka, Rubil'in müthiş bir sesi vardı. İşiten hâmile bir kadının korkudan çocuğunu düşürmemesine imkân yoktu. Fakat hiddetlendiği zaman âilesinden biri kendisine dokunursa, hiddeti zâil olurdu.

Rubil, ikinci def'a hiddetlendi. Bu sefer Yûsuf Aleyhisselâm, yüzünde nikabı, tahtından aşağı indi, eliyle tuttu ve diz üstü çökertti. Ve dedi ki: **«Ey Ya'kûb oğulları! Kuvvetinize bu kadar mağrûr musunuz? Size mukâvemet edecek kimse bulunmaz mı sanıyorsunuz?»**

Nihâyet gördüler ki kuvvetle Bünyamin'i kurtarmaya imkân yok, yalvarmaya başladılar.

78 [**«Ey aziz! dediler, Bünyamin'in emîn ol, çok ihtiyar bir babası var.** (Bunu hepimizden ziyâde sever, ölen kardeşimizin acısını onunla unutmaya çalışır). **O'nun yerine birimizi al** (da O'nu salıver). **Biz, seni cidden ihsân edicilerden görüyoruz.»**]

قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اَنْ نَأْخُذَ اِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُٓ اِنَّٓا
اِذًا لَظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ
كَبِيرُهُمْ اَلَمْ تَعْلَمُٓوا اَنَّ اَبَاكُمْ قَدْ اَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا
مِنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فٖى يُوسُفَ فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضَ
حَتّٰى يَأْذَنَ لٖىٓ اَبٖىٓ اَوْ يَحْكُمَ اللّٰهُ لٖى وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمٖينَ ﴿٨٠﴾
اِرْجِعُٓوا اِلٰىٓ اَبٖيكُمْ فَقُولُوا يَٓا اَبَانَٓا اِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ
وَمَا شَهِدْنَٓا اِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظٖينَ ﴿٨١﴾

79 [**Yusuf: «Maazallah! Biz, malımızı kimde bulduysak O'nu tutarız. Başkasını tutarsak zâlimlerden oluruz» dedi.**]

80 [**Vaktâ ki artık O'ndan ümitlerini kestiler, fısıldaşarak çekildiler.** (Aralarında alacakları tedbîri konuştular). (Akılda büyükleri Şem'un veyâ Yahûdâ, yâhûd yaşta büyükleri Rubil) **dedi ki: «Bilmez misiniz ki, babanız sizlerden** (Bünyamin'in muhâfazası için) **Allah Teâlâ'ya karşı bir ahd-ü misâk aldı. Daha önce de**

Yusûf hakkında taksîrde bulunmuştunuz. Artık ben, babam izin verinceye veyâ Allah Teâlâ hakkımda hükmedinceye kadar, buradan ayrılmam. Allah Teâlâ, hükmedicilerin en hayırlısıdır.»]

81 [«Siz babanıza dönün, deyin ki: «Baba! Oğlun hırsızlık etti. Biz ancak bildiğimizden gayrisine şâhid olmadık. (Tas, O'nun yükünden çıkarıldı.) Gaybı da bilemezdik.»]

وَسْـَٔلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا
فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ
أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللّٰهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ
هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾

82 [(Ne yapalım, istersen tahkîk et), bulunduğumuz şehirden, bizimle berâber olan kâfileden sor. Biz, cidden doğru söylüyoruz.»]

Memleketlerine döndüler ve hâdiseyi babalarına anlattılar.

83 [Ya'kûb Aleyhisselâm: «Hayır, dedi, nefisleriniz aldatıp sizi böyle büyük bir işe sevk etmiş. (Canınız öyle istemiş. Yoksa Mısır Meliki şerîatimizi, hırsızın esîr edildiğini ne bilir?) Artık bana düşen sabr-ı cemîldir. Ümîd ederim ki, Allah Teâlâ, onların hepsini birden (Yûsuf, Bünyamin ve Mısır'da kalanı) bana getirir. Hakîkat şu ki: Allah-ü azîmüşşân, hüznüme Alîm ve tedbîrinde Hakîmdir.»]

وَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفٰى عَلٰى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ
الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ
حَتّٰى تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا
بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللّٰهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

84 [**Ve onlardan yüz çevirip: «Ey Yûsuf'un ayrılığı ile bana gelen hüzün ve hasret!» dedi. Hüzünle ağlamaktan gözlerine ak düştü. O, artık** (derdini içine atıyor, gayzını tutuyor) **gamını yutuyordu.**]

85 [**Oğulları: «Sen hâlâ Yûsuf'u anıp duruyorsun. Yemîn ederiz ki, nihâyet ya kederinden hastalanıp eriyeceksin, yâhûd helâk olup gideceksin» dediler.**]

86 [**Ya'kûb: «Ben, kalbimde tutamadığım hüzün ve kederimi ancak Allah Teâlâ'ya şikâyet ederim.** (O'ndan başkasına şikâyet etmem. Beni, halime bırakınız). **Ben, Allah Teâlâ'nın vahyiyle, sizin bilemiyeceklerinizi bilirim.» dedi.**]

Vehb b. Münebbih diyor ki: «**Allah Teâlâ**, Ya'kûb Aleyhisselâm'a vahyetti; ve «**Bilir misin ne sebebten Yûsuf'u senden ayırmakla seni cezâlandırdım?**» dedi. Hz. Ya'kûb: «**Bilmiyorum yâ Rabbi!**» cevâbını verdi. Allah Teâlâ Hazretleri:

«**Sen, bir vakitte bir oğlak pişirdin de komşuna vermedin.**» buyurdu.» Ba'zıları: «**Hz. Ya'kûb'un bu ibtilâsına sebeb bir ineğin yavrusunu anasının gözü önünde boğazlamasıdır.**» derler.

Yûsuf Aleyhisselâm, kaybolalı yirmibir yıl olmuştu. O vakitten beri kendisinden bir haber alınamamış olduğu için, kardeşleri Yûsuf Aleyhisselâm'ın sağlığından ümîdlerini kesmişlerdi. Fakat Ya'kub Aleyhisselâm, O'nun hayâtta olduğunu biliyordu. Ya Allah Teâlâ tarafından vahyile sağlığı kendisine bildirilmişti, yâhûd küçüklüğünde görüp de Yûsuf'un kendisine nakletmiş olduğu rü'yâya nazaran, huzûrunda kardeşleri secde etmedikçe vefât etmiyeceğini biliyordu. Bu i'tibarla:

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَاَخِيهِ وَلَا تَايْـَٔسُوا
مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِنَّهُ لَا يَايْـَٔسُ مِنْ رَوْحِ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾

87 [**«Gidiniz oğullarım! dedi, Yûsuf ile kardeşini araştırınız. Ve Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümîdinizi kesmeyiniz. Allah Teâlâ'nın rahmetinden, kâfir olanlardan başkası, ümîdini kesmez.»**]

Dokuz kardeş yine Mısır'a gittiler.

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ
وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ
عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ
مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾

88 [**Vaktâ ki, Yûsuf'un huzûruna girdiler.** (Bünyamin de oradaydı). **«Ey aziz! dediler. Bizi ve âilemizi zarûret sardı.** (Açlıktan hâlimiz çok fecî). **Pek cüz'î bir sermâye ile geldik. Bize yine zahîremizi tam ölç** (ihtiyâcımıza göre ver) **ve tasadduk et.** (Kardeşimizi bağışla. Babamız bir pîr-i fânîdir. Yûsuf'tan ayrılalı pek mahzûndur. Bünyamin'in de ayrılığı, O'na musîbet üzerine musîbet oldu). **Allah Teâlâ, tasadduk edenleri mükâfatlandırır.»**]

Rivâyet edilir ki, Ya'kûb Aleyhisselâm, Mısır Melik'ine, yânî Yûsuf Aleyhisselâm'a bir mektûb yazmıştı. Bu mektûbunda: **«Allah Teâlâ'ya hamd-ü senâdan sonra, ey Mısır Meliki! Biz üzerimizde musîbetler eksik olmayan bir âileyiz. Dedem İbrâhîm Aleyhisselâmı Nemrûd, eli bağlı ateşe atmıştı. Allah Teâlâ, ateşi soğuttu. O'nu selâmete çıkardı. Babam İshâk Aleyhisselâm'ın da elleri bağlı, boğazına bıçak konulmuşken, Hak Teâlâ, O'nu da fidye göndererek kurtardı. Benim de, pek sevdiğim bir oğlum vardı. Kıra götürdüler, sonra,** «Kurt yedi», **diye kanlı gömleğini getirdiler. O'na ağlamaktan gözlerim görmez oldu. Diğer bir oğlumu da —ki yegâne** tesellîmdi— **hırsızlık töhmetiyle sen alıp zaptetmişsin. Biz, hırsızlık eder bir âile değiliz. Bizde hırsız olmaz. Hırsız olan bir çocuk bizden doğmaz. Oğlumu bana gönder, yoksa sana bedduâ ederim. Zararı yedi nesil boyunca çocuklarına dokunur»** demişti.

Yûsuf Aleyhisselâm, babasının mektûbunu teessürle okudu. Artık lâtifeyi terk etmek îcâb ettiğini düşündü. Tebessüm ederek kardeşlerine:

89 [**«Siz câhillikle Yûsuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?»** dedi.]

Tevbe ettiniz mi? Yûsuf Aleyhisselâm'a yaptıkları mâlûm. Bünyamin'e de dâimî eziyet ve hakâret ederlerdi.

Maamafîh, bu sözü, bir i'tâb olmak üzere değil, bir öğütte bulunmak, tevbeye tahrîs etmek maksâdiyle söylemişti.

قَالُوا أَئِنَّكَ لَأَنْتَ يُوسُفُ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهٰذَا أَخِي
قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ
أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا تَاللّٰهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا
وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ
الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾

90 [**«A... Yoksa sen Yûsuf musun?» dediler. «Ben, dedi Yûsuf'um. Bu da kardeşimdir. Allah Teâlâ, bize lûtfetti. Hakîkat şu ki: Kim, Allah Teâlâ'dan korkar ve** (musîbetlere) **sabrederse, her hâlde Allah-ü azîmüşşân muhsînlerin ecrini zâyi' etmez.»**]

91 [**«Allah hakkı için, Allah Teâlâ; seni, bize üstün kıldı.** (Sana ettiklerimizle) **biz günâh işlemişiz» dediler.**]

92 [**Yûsuf Aleyhisselâm: «Bugün** (den sonra) **size** (tarafımdan) **kabahatinizi yüze vurma ve ayıplama yoktur. Allah Teâlâ, size mağfiret etsin. O, esirgeyenlerin en esirgeyenidir» dedi.**]

Vaktâ ki Yûsuf Aleyhisselâm'ı kardeşleri tanıdılar: **«Bizi, sabah akşam yemeğe çağırıyorsun, bizse dâimâ, sana yaptığımızı hatırlıyor, utanıyoruz,»** dediler.

Yûsuf Aleyhisselâm: **«Utanmayın.»** dedi. **«Mısırlılar, ne zaman aralarında beni konuşsalar, şu Allah'ın hikmetine bakın, yirmi dirheme satılan bir köle, nasıl oldu da ikbâlin şâhikasına yükseldi diyorlardı. Fakat şimdi öyle değil, bana şeref verdiniz. Sizin kardeşiniz ve binâenaleyh, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın torunu olduğumu öğrendiler. Sözleri ve tavırları değişti.»**

Bu sûretle, kardeşleri ile arasındaki soğukluğu gidermeye muvaffak oldu. Ve sonra:

اِذْهَبُوا بِقَم۪يص۪ي هٰذَا فَاَلْقُوهُ عَلٰى وَجْهِ اَب۪ي يَأْتِ بَص۪يرًاۚ
وَأْتُون۪ي بِاَهْلِكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ الْع۪يرُ
قَالَ اَبُوهُمْ اِنّ۪ي لَاَجِدُ ر۪يحَ يُوسُفَ لَوْلَٓا اَنْ تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾

93 [«Şu gömleğimi götürün de babamın yüzüne sürün. Gözleri açılır. Bütün âilenizi de bana getirin.» (dedi ve onları memleketlerine gönderdi).]

94 [Vaktâ ki kâfile, Mısır'dan ayrıldı, (sanki rüzgâr o gömleğin kokusunu aldı. Ken'ân iline götürdü). Ya'kûb Aleyhisselâm (torunlarına): «Bana bunadı demezseniz, emîn olun ki, ben Yûsuf'un kokusunu duyuyorum» dedi.]

قَالُوا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَف۪ي ضَلَالِكَ الْقَد۪يمِ ﴿٩٥﴾

95 [Onlar: «Allah'a yemîn ederiz ki, sen hâlâ eski yanlışlık (ve şaşkınlık) üzerindesin dediler.]

Yûsuf'u son derece sevdiğinden, O'nu dilinden düşürmüyorsun, ve onunla buluşacağını sanıyorsun.

فَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَ الْبَش۪يرُ اَلْقٰيهُ عَلٰى وَجْهِه۪ فَارْتَدَّ بَص۪يرًاۚ قَالَ
اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْۚ اِنّ۪ٓي اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

96 [Vaktâ ki Yûsuf'tan müjdeci (ki Yahûda idi) geldi, gömleği Ya'kûb'un yüzüne sürdü. Gözleri açıldı. «Ben, sizin bilemiyeceğinizi, Allah Teâlâ tarafından, bilirim demedim mi? dedi.]

قَالُوا يَٓا اَبَانَا
اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَٓا اِنَّا كُنَّا خَاطِ۪ٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ اَسْتَغْفِرُ
لَكُمْ رَبّ۪يۜ اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلٰى يُوسُفَ
اٰوٰٓى اِلَيْهِ اَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا مِصْرَ اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ اٰمِن۪ينَ ﴿٩٩﴾

97 [Oğulları: «Baba! Allah Teâlâ'dan bizim için günâhlarımızın mağfiretini iste. Biz, cidden günâhkârlardan olduk» dediler.]

98 [Dedi ki: «Rabbim celle şânühu'ya sizin için sonra istiğfâr ederim. O, (Tevbe ve itâat edenlere, günâhlarından pişmânlık duyanlara) Gafûr ve Rahîm'dir.]

Denildi ki Ya'kûb Aleyhisselâm seher vakti veyâ Cum'a gecesi gibi bir icâbet vakti gözettiği yâhûd kardeşlerini Yûsuf'la helâllaştırıncaya, veyâhûd O'nun afvettiğini anlayıncaya kadar duâsını te'hîr etmişti.

Bunu müteakib, Ya'kûb Aleyhisselâm, oğulları ve âilesiyle birlikte Mısır'a gitti. Yetmiş iki ve bir rivâyete göre doksan üç kişiydiler.

Yûsuf Aleyhisselâm, Mısır Meliki ve halkla birlikte onları şehrin dışında karşıladı. Ve alıp sarayına götürdü.

99 [Vaktâ ki Yûsuf'un nezdine girdiler. Ebeveynini kucakladı. Yanına aldı. «İnşâallah, emîn olarak Mısır'a girin (ikâmet edin)» dedi.]

وَرَفَعَ اَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا اَبَتِ هٰذَا
تَاْوِيلُ رُءْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ اَحْسَنَ بِي
اِذْ اَخْرَجَنِي مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ اَنْ
نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ اِخْوَتِي اِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ
اِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

100 [Ebeveynini tahtı üzerine oturttu. Ve hepsi, O'nun için secde (-i şükür) ettiler. O zaman Yûsuf Aleyhisselâm: «Babacığım! İşte çocukluğumda gördüğüm rü'yânın tâbîri bu. Rabbim celle şânüh, onu doğru çıkardı. Lutûf ve ihsân buyurdu. Beni zindândan çıkardı. Ve Şeytan, kardeşlerimle aramı ifsâd ettikten sonra, sizi çölden getirdi. (Cümlemizi birleştirdi). Şübhe yok ki, Rabbim celle şânuh, dilediğine lûtfedicidir. O, hakkıyle Alîm ve Hakîm'dir» dedi.]

Rivâyet edildiğine göre: Ya'kûb Aleyhisselâm, böylelikle Yûsuf'una kavuştuktan ve murâdına erdikten sonra, oğullariyle birlikte Mısır'da yirmi dört yıl daha ömür sürdü ve yüz kırk yedi yaşında vefât etti. Na'şının, babası İshâk Aleyhisselâm'ın Şam'daki kabri yanına defnedilmesini vasıyyet etmişti. Na'şı, sâcdan bir tabûta konuldu. Ve Yûsuf Aleyhisselâm, bizzat Şam'a kadar giderek, babasının bu vasıyyetini yerine getirdi. O tarihte Yûsuf Aleyhisselâm, elli altı yaşındaydı. İkbâl ve saltanâtının en haşmetli zamanlarını yaşıyordu. Fàkat dünyâ ni'metlerinin kararsız ve devamsız olduğunu biliyordu. Rabbine niyâz etti:

رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْاَحَادِيثِ
فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَنْتَ وَلِيّٖ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰ
خِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَاَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾

101 [«Yâ Rab! Bana, Mısır mülkünü verdin. Ve rü'yâ tâbîrini (Kitabların te'vîlini) öğrettin. Ey gökleri ve yeri halk eden Rabbim! Dünyâda ve Âhirette yârim, yardımcım Sensin, Rûhumu Müslüman olarak al ve beni sâlihlere kat!»]

Bunu müteakib, Yûsuf Aleyhisselâm, daha nice yıllar yaşadı. Nihâyet yüzon yaşında Rabb'ine kavuştu. Bir kavle göre ise; bu münâcâtından bir hafta sonra, vefât etti. Na'şı, mermer bir sandukaya konuldu ve Nil'e bırakıldı. Zîrâ, bütün Mısır halkı, na'şının kendi mahallerine defnedilmesini istiyorlardı. Hattâ, bu yüzden az kalsın, halk birbirine girecekti.

İşte böyle, İsrâiloğulları, güzîde bir sınıf olarak Mısır'da yerleşti ve çoğaldı. Fakat Reyyan ve Yûsuf Aleyhisselâm'ın vefâtını müteakib, durum değişti. Ondan sonra gelen Melikler, hor bakmaya başladılar. Ve yavaş yavaş İsrâiloğulları Mısır'da mevki ve i'tibârlarını kaybettiler.

Yûsuf Aleyhisselâm'ın sandukası, asırlarca sonra, Mûsâ Aleyhisselâm tarafından, Nil'den çıkarıldı. Ve Ya'kûb Aleyhisselâm'ın yanına defnedildi.

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ
وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوٓا اَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ
﴿١٠٢﴾ وَمَٓا اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

102 [(Yâ Muhammed!) **Bu, gayb haberlerindendir, ki sana onu vahyile bildiriyoruz. Yoksa, onlar, hîle yaparak, işlerini kararlaştırdıkları zaman, sen yanlarında değildin.**]

103 [**Ne kadar harîs olsan da, yine çoğu insanlar,** (inâdlarından ve küfürde ısrârları yüzünden), **îmâna gelmezler.**]

Rivâyete göre: Yahûdîlerle Müşrikler, Peygamber (S.A.V.)'e Yûsuf Aleyhisselâm kıssâsını sormuşlar. O da Tevrât'a muvafık olarak haber vermiş. Fakat, yine îmân etmemişler. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.), mahzûn olmuş ve bu âyet inmiş.

وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾
وَكَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا
مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾

104 [**Halbuki sen, onlardan, buna karşı bir ecir de istemiyorsun. Bu Kur'ân, âlemlere bir öğütten başka bir şey değildir.**]

105 [(Allah Teâlâ'nın) **göklerde ve yerde** (varlık ve birliğine, hikmet ve kudretinin kemâline delâlet eder) **nice âyetler vardır. Görürler de, yüz çevirip geçerler.** (İbret almazlar).]

106 [**Onların çoğu, Allah Teâlâ'ya şirk koşmaksızın îmân etmez.**]

Meselâ; onlara: **«Yer ve gökleri kim yarattı?»** diye sorulsa; «Allah Teâlâ, yarattı.» derler. **«Gökten yağmuru kim indirdi?»** denilse, **«Allah indirdi.»** derler. Bunun beraber, yine putlara taparak, şirk koşarlar.

Ulemânın beyânlarına göre; kâfirler, refâh hâlinde Allah'ı

unuturlar. Başlarına belâ gelirse, o zaman hâlisâne Allah'a yalvarırlar.

أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾

107 **[Acaba onlar, haberleri olmaksızın, kendilerini kaplıyacak bir azb-ı ilâhiden veyâ ansızın Kıyâmet'in kopmasından emîn mi oldular?]**

قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي
وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

108 **[(Yâ Muhammed!) De ki: «(Tevhîde da'vet) İşte, Benim yolum. Ben, (insanları) basîret üzere (yakîne ve bürhâna dayanarak) Allah'a da'vet ediyorum. Ben de, bana uyanlar da böyleyiz. Allah Teâlâ'yı tenzîh ve takdîs ile tesbîh ederim ve ben müşriklerden değilim.»]**

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ
أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾

109 **[(Yâ Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz Peygamberler de (Senin gibi) kendilerine vahyeylediğimiz, şehirli erkeklerden başkaları değildi. Acaba kâfirler, yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin nasıl bir âkıbete uğradıklarını görmüyorlar mı? Dâr-ı Âhiret (ki Cennettir) (şirk ve isyândan) sakınanlara hayırlıdır, hâlâ aklınızı kullanmıyacak mısınız?]**

حَتّٰٓى اِذَا اسْتَيْـَٔسَ الرُّسُلُ وَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَٓاءَ
هُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَنْ نَشَٓاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمٖينَ ﴿١١٠﴾

110 [**Hattâ o Peygamberler** (kendilerini tekzîben kavimlerinin îmânlarından) **ümîdlerini kesip de, îmâna gelenlerden dahî tekzîb olunacaklarını zannettikleri sırada, onlara nusratımız gelmiş ve dilediğimizi kurtarmışızdır. Fakat azâbımız, günâhkârlardan aslâ döndürülmeyecektir.**]

لَقَدْ كَانَ فٖي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ مَا كَانَ
حَدٖيثًا يُفْتَرٰى وَلٰكِنْ تَصْدٖيقَ الَّذٖي بَيْنَ يَدَيْهِ
وَتَفْصٖيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

111 [**Yemîn ederim ki,** onların (Peygamberlerin) **kıssalarında kâmil akıl sâhibleri için büyük bir ibret vardır. Kur'ân-ı Kerîm, uydurulur bir söz değildir. Belki kendinden önceki Kitabların tasdîki ve her şeyin tafsîlidir. Ve îmân edecek bir kavim için bir hidâyet ve rahmettir.**]

---

13 — RA'D SÛRESİ

Mekkî, yâhûd Medenî'dir. 43 âyettir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَالَّذٖٓي اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ① اَللّٰهُ الَّذٖي رَفَعَ السَّمٰوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا
ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرٖي لِاَجَلٍ مُسَمًّى
يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَٓاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ②

1 **[Elif, Lâm, Mîm, Râ. Bunlar, Kitâbın âyetleridir. Sana, Rabbin celle şânüh'den indirilen Kur'ân, haktır. Fakat çoğu insanlar îmân etmezler.]**

Ra'd sûresinin Mekkî mi, yoksa Medenî mi olduğu ihtilâflıdır. Sûre: Hasen, İkrime ve Atâ'ya göre Mekkî'dir. Ancak Atâ'ya göre «Ve yekuûlülleziyne keferû leste mürselâ — âyet 43» ve diğerlerine göre; «Hüvelleziy yüriykümülberka — âyet 12», «Ve yüsebbihurra'dü — âyet 13» ve «Lehü dağvetülhakk — âyet 14» âyetleri Medenî'dir.

İbn-i Abbâs, Kelbî, Mukaatil, Katâde'ye göre ise; sûre-i celîle Medenî'dir. Ancak ibn-i Abbâs ve Katâde: «Ve lev enne Kur'ânen

süyyiret bihil'cibal — âyet: 31»den itibâren iki âyetin Mekkî olduğuna kaail olmuşlardır.

2 [**Allah Teâlâ, O'dur ki, gökleri, gördüğünüz şekilde, direksiz yükseltti. Sonra arş üzerine** (hıfz ve tedbîrle) **istivâ etti** (hükümrân oldu). **Güneş'i ve Ay'ı teshîr eyledi. Her biri muayyen bir vakte kadar** (yâhûd Kıyâmet'e değin) **devir ve cereyân eder. Mülkünün her işini o tedbîr** (ve idâre) **eder. Âyetleri O, tafsîl eyler** (Kudret ve hikmetine delâlet eden delîlleri gösterir). **Tâ ki, Rabbinize kavuşacağınızı** (düşünüp) **yakînen bilesiniz.**]

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِنْ كُلِّ ا
لثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٣﴾

3 [**Yeryüzünü** (genişliğine ve uzunluğuna) **uzatıp, döşeyen ve üzerinde sâbit dağlar ve ırmakla vücûda getiren O'dur. Ve orada bütün meyvaların her çeşidini çift çift O, halk etmiştir. Geceyi, gündüz** (ün ziyâsı) **ve gündüzü, gece** (nin karanlığı) **ile örten O'dur. Bütün bunlarda, her hâlde düşünen bir kavim için,** (Allah Teâlâ'nın varlığına, birliğine, kudret ve tasarrufuna delâlet eden) **âyetler vardır.**]

وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَ
نَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْ
ضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

4 [**Yeryüzünde birbirine yakın kıtalar vardır.** (Kimi münbit, kimi çorak, bir kısmı ağaca ve bir kısmı ekime elverişlidir). **Üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız hurmalıklar vardır ki, hepsi bir su ile sulanır** (Böyle iken) **Biz, ba'zılarının meyvalarını** (renk, koku, tad ve şekilde) **diğerlerine üstün kılarız. Bunda akıllarını kullanan bir kavim için, her hâlde, birçok âyetler vardır.**]

Hasen der ki: Bütün insanlar, bir asıldan, Âdem'den halk olunmuşlarken, ve birbirlerine yakın ve dâimâ temasta bulundukları hâlde, yine gökten indirilen yağmur gibi, gönderilen ilâhi Kitablara rağmen, karakterleri muhteliftir. Hiçbiri, diğerine benzemez. Tıpkı bu çeşit çeşit yaratılan meyvalara benzerler.

وَإِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ
جَدِيدٍ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ الْأَغْلَالُ
فِي أَعْنَاقِهِمْ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٥﴾

5 [(Yâ Muhammed!) **Eğer** (Sen müşriklerin imâna gelmediklerine) **taaccüb ediyorsan, asıl taaccüb edilecek şey onların; «Biz, toprak olduktan sonra mı, ölümümüzden evvelki hâle avdet edeceğiz?» demeleridir. İşte, Rablerini tanımayarak kâfir olanlar, boyunlarında** (dünyâda dalâlet halkası, Âhirette ateşten demir) **lâleler bulunanlar. Onlar Cehennemliktirler, ve dâim orada kalacaklardır.**]

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ
الْمَثُلَاتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾

6 [**Bir de, senden, haseneden evvel, seyyieyi** (âfiyet ve selâmetten önce ukûbeti) acele **istiyorlar.** (İlâhi! Muhammed'in dediği, gerçekten senin indindense, üzerimize taş yağdır, yâhûd bizden evvelkilere azâbettiğin şeylerden birini bize gönder, diyorlar). **Halbuki, onlardan evvel** (Peygamberlerini tekzîbeden ümmetlerden) **birçok ukûbet misâlleri geçmiştir.** (Böyle iken, niçin düşünmezler, onlardan ibret almazlar da, nefislerine zulmederler). **Gerçekten, Rabbin celle şânuh, insanlara, zulümlerine rağmen, yine mağfiret sâhibidir.** (Bununla berâber küfür ve tekzîbte ısrâr edenlere de) **ikabı pek şiddetlidir.**]

ويقول الذين كفروا لولا انزل عليه آية من ربه انما انت
منذر ولكل قوم هاد ﴿٧﴾ الله يعلم ما تحمل كل انثى وما
تغيض الارحام وما تزداد وكل شيء عنده بمقدار ﴿٨﴾

7 [O küfredenler: «Rabbi celle şânüh'den, ne olur, O'na (nübüvvetine delîl ve hüccet olacak) bir âyet indirilse» derler. (Yâ Muhammed!) Sen, ancak bir münzirsin. Her kavim için bir hâdi (bir rehber) vardır.]

8 [Allah Teâlâ, her dişinin (erkek mi, dişi mi) ne taşıyacağını ve rahimlerin ne eksiltecek ve ne artıracağını (gebelik müddetini, çocuğun bir veyâ birden fazla mı olduğunu, hilkatindeki noksanlık veyâ ziyâdeliği) bilir. Her şey, Allah Teâlâ'nın yanında bir ölçü iledir.]

عالم الغيب والشهادة الكبير المتعال ﴿٩﴾ سواء منكم من
اسر القول ومن جهر به ومن هو مستخف بالليل وسارب بالنهار ﴿١٠﴾

9 [Allah-ü azîmüşşân, gâib ve hâzırı (görünmeyen, görünen) her şeyi bilir. O, her şeyden büyük, kudretiyle her şeyden yüce ve üstündür.]

10 [İçinizde sözünü saklıyan veyâ açıklıyan, gece (karanlığında) gizlenen, ve gündüzün aşikâre dolaşan (ilminde) müsâvîdir.]

له معقبات من بين يديه ومن خلفه يحفظونه
من امر الله ان الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا
ما بانفسهم واذا اراد الله بقوم سوءا فلا مرد له
وما لهم من دونه من وال ﴿١١﴾

11 **[Allah Teâlâ'nın insana Müvekkel Melekleri vardır, ki onu, önünden, arkasından takîb ederek, Hak Teâlâ'nın izniyle hıfzederler.]**

Mücâhid, demiştir ki: «Her kulun Müvekkel bir Meleği vardır. O'nu uyku hâlinde ve uyanıkken İns, Cin ve böceklerden, yılanlardan korur. Meğer ki gelen düşman Allah'ın izni ile gelmiş olsun. Bu takdîrde, Melek O'ndan savulur. Mukadder olan şey O'nu bulur.»

Rivâyete göre; bir gün Peygamber (S.A.V.) ashâbı ile mescidde otururlarken yanlarına Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Rebîa adlı müşrikler gelmişler. Bunlar, aralarında anlaşmışlar. Âmir, Resûlüllah (S.A.V.)'i lâfa tutacak, Erbed de arkadan kılıçla vuracakmış. Âmir, bir iki lâf ettikten sonra:

— Yâ Muhammed, sana gizli bir sözüm var, demiş. O, sözünü söylerken Erbed gelerek kılıcına davranmış. Fakat bir türlü çıkaramamış. Âmir, hâlâ şöyle yap, böyle et! diye O'na işâret ediyormuş. O'nun işâretinden dönüp arkasına bakan Peygamber (S.A.V.), Erbed'i görmüş ve:

«Allah'ım! Sen, bunların şerrini def etmeye kaadirsin! Dilediğin şekilde def et!» diye duâ etmiş. Hemen bir yıldırım düşerek Erbed'i yakmış. Halbuki, havada para kadar bulut yokmuş. Âmir bunu görünce:

— Muhammed, Rabbine duâ ederek, Erbed'i öldürdü. Üzerine bir bölük genç delikanlı ile geleyim de, görsün kendisini benden kim kurtaracak? demiş. Ve hemen yola revân olarak gitmiş. Sabahleyin, kılıcını kuşanıp, mızrağını eline almış. Ve: **«Eğer, Muhammed'e ve Ölüm Meleğine rast gelirsem, ikisini de bu mızrakla öldüreceğim!»** demiş. O anda Allah'ın izni ile bir Melek kanadı ile çarparak atından düşürmüş. Yine o anda, dizinde büyük bir çıban çıkmış. Onun ızdırâbı ile atına binerek uzaklaşmış ve çok geçmeden helâk olmuş. Bu âyet, O'nun hakkında inmiş.

[Her hâlde, Allah Teâlâ, âfiyet ve ni'mette olan bir kavmin, nefislerindekini (güzel hâl ve ahlâkını) **bozmadıkça ni'metini zıddına tahvîl etmez. Allah Teâlâ, bir kavmin de kötülüğünü** (ukûbetini) **irâde ederse, onu reddedecek yoktur. Ve onların, O'ndan başka bir yâr ve yardımcıları da bulunmaz.]**

هُوَ الَّذ۪ي يُر۪يكُمُ الْبَرْقَ خَوْفاً وَطَمَعاً وَيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَۚ ﴿١٢﴾
وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِه۪ وَالْمَلٰٓئِكَةُ مِنْ خ۪يفَتِه۪ۚ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ
فَيُص۪يبُ بِهَا مَنْ يَشَٓاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللّٰهِۚ وَهُوَ شَد۪يدُ الْمِحَالِۜ ﴿١٣﴾

12 [**Zarârından korkmanız ve yağmur ummanız için, size şimşeği gösteren ve yağmurla ağırlaşan bulutlar inşâ eden O'dur.**]

13 [**Allah Teâlâ'ya gök gürültüsü hamdile, Melekler de korktuklarından tesbîh ederler.**]

İbn-i Abbâs (R.A.) der ki: «**Bir kimse gök gürültüsü işittiği vakit:** «Sübhânelleziy yüsebbihurrâğdü bihamdîhi velmelâiketü min hıyfetih, ve hüve alâ külli şey'in kadiyr» **derse, O'na yıldırım isâbet etmez. Ederse, diyeti benim üzerime olsun.»**

[**Ve O, onlara, hakkında mücâdele ederler iken, yıldırımlar gönderip dilediğini yakar. Allah-ü azîmüşşân, kudret ve azâbında şedîddir.**]

Derler ki: Yıldırım; kâfir, mü'min herkesi vurur. Yalnız, zikirde bulunanları vurmaz.

Rivâyete göre; Arab'ın azgınlarından biri varmış. Peygamber (S.A.V.) O'nu Dîne da'vet için bir cemâat göndermiş. Kâfirin onlara cevâbı şu olmuş:

— Beni îmâna da'vet ettiğiniz Allah, altından mıdır, gümüşden veyâ bakırdan yâhûd demirden midir? Söyleyin!

Giden cemâat, bu sözü pek ağır bularak, Peygamber (S.A.V.)'e dönmüşler. Kendilerini tekrar göndermiş ise de; aynı haberle dönmüşler. O zaman, başlarının üstünde bir bulut peydâ olmuş. Ve gök gürleyerek bir yıldırım düşmüş; hemen kâfiri yakmış. Da'vete giden Ashâb koşarak Peygamber (S.A.V.) Efendimize gelmişler.

Kendilerini Ashâbdan bir tâife karşılayarak:

— **O kâfiri, yıldırım yaktı mı? demişler.**

Gelenler:

— **Evet, yaktı. Ama siz, bunu nereden bildiniz?** deyince:

— Peygamberimiz (S.A.V.)'e «**Allah, yıldırımlar gönderip, dilediğini yakar...**» âyeti indi. Ondan bildik, cevâbını vermişler.

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ
إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ وَمَا دُعَاءُ
الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿١٤﴾

14 [**Hak (olan) da'vet (ve duâ) ancak O'nadır.**]

Hakk'a da'vet, insanları Hak Ma'bûd'a, Hak Dîn'e da'vet ancak O'na olan da'vettir. Allah Teâlâ'dan başkasına yapılan da'vetler bâtıldır.

[**Onlar ki Allah Teâlâ'dan gayriye duâ ederler,** (o duâ ettikleri putlar) **kendilerine hiçbir şeyle icâbet etmez. Onların hâli,** (bir dere veyâ kuyu kenarında) **iki elini suya doğru uzatıp da, suyun ağzına erişmesini uman kimsenin hâline benzer, ki, o buna aslâ ulaşmaz. Kâfirlerin duâları, ancak delâletten başka bir şey değildir.**]

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ
بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿١٥﴾

15 [**Göklerde ve yerde ne varsa, kendileri de, gölgeleri de, ister istemez, sabah akşam Allah Teâlâ'ya secde ederler.**]

Bu âyet-i celîle, secde âyetlerindendir. Okuyanın da dinleyenin de secde etmesi gerekir.

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ
أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَ
عْمَى وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ

خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾

16 [(Yâ Muhammed! Müşriklere) **de ki: «Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?»** (Eğer i'tirâz etmezlerse) **«Allah Teâlâ'dır» dersin. De ki: «O hâlde, O'nu bırakıp da niye, kendilerine dahî ne fayda ve ne zararı dokunmayanları** (ma'bûdları) **velî edinirsiniz? De ki:** (İbâdetin hakîkat ve îcâblarını) **görmeyen** (bilmeyen müşrik) **ile** (onu) **gören** (ve bilen muvahhid) **bir olur mu? Veyâ karanlıklarla** (şirkle) **nûr** (tevhîd) **berâber midir? Yoksa onlar, Allah Teâlâ'ya O'nun** (gökleri ve yeri ve bunlardaki mahlûkları) **yarattığı gibi yaratan şerikler buldular da, bu yaratma kendilerine benzer mi göründü** (Allah Teâlâ'nın yarattığı ile onlarınki ayırd edilemiyecek derecede birbirine benzedi de şaşırdılar mı? Şübhede mi kaldılar?)]

Bu ihtimâle imkân var mı ki, hatâlarının sebebi budur, denilebilsin.

[**De ki: «Her şeyin yaratanı, Allah Teâlâ'dır. O'ndan gayri yaratan yoktur. O, ulûhiyyette yegâne ve herşeye Gaalibdir.»**]

أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا
رَابِيًا وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِثْلُهُ كَذَ
لِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ
النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾

17 [**Allah Teâlâ, gökten su indirir de, vâdîler mikdarınca sel olur. Sel de yüze çıkan bir köpük yüklenip götürür** (köpük gider, hâlis su kalır.)]

Gökten inen su; Kur'ân'a ve vâdi; kalbe misâldir, ki her biri, **Yakîn, akıl, şek** ve cehli mikdârınca, Kur'ân'ı yüklenir.

[Zînet veyâ bir metâ yapmak maksâdiyle, ateşle erittikleri mâdenlerin de buna benzer bir köpüğü vardır.]

İzâbe edilen mâden, Kur'ân'a misâldir, ki haktır. Kalan cürûf da, kâfirlerin bir fayda te'mîn etmiyen bâtıl i'tikâd ve amelleridir.

[İşte, Allah Teâlâ, hak ile bâtıla böyle misâller darbeder. Köpükler atılır gider. İnsanlara faydası olan, yerde kalır. Allah Teâlâ, böylece misâller îrâd eder.]

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنٰى وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْاَ
رْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ الْحِسَابِ وَمَاْوٰ
هُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٨﴾

18 **[** (Dünyâda tâatle) **Rablerinin emrine icâbet eden mü'minler için** (Âhiret'te) **daha güzel mükâfat vardır. Rablerine icâbet ve itâat etmiyenler ise, yeryüzündeki eşyânın hepsi, bir misli de beraber, kendilerinin olsa, yine nefislerini ateşten kurtarmak için onu muhakkak fedâ ederlerdi. İşte, hesâbın kötüsü ,onlar içindir.** (Bütün günâhları hesâbedilir ve hiçbiri mağfiret olunmaz) **mekânları da Cehennem'dir ve o, ne fenâ yataktır.]**

اَفَمَنْ يَعْلَمُ اَنَّمَا اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ اَعْمٰى اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوا
الْاَلْبَابِ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنْقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾
وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا اَمَرَ اللّٰهُ بِهِ اَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ
وَيَخَافُونَ سُوٓءَ الْحِسَابِ ﴿٢١﴾

19 **[Rabbin celle şânuh'den sana inzâl olunanın hak olduğu-**

nu bilip itâat eden kimse, kalbi kör olup inkâr eden kimse gibi midir? Fakat bunu, ancak kâmil akıl sâhibleri idrâk eder.]

20 [Onlar ki, Allah Teâlâ'nın ahdine (emir ve farzına) vefâ ederler (muhâlefet etmezler) kendileriyle Allah Teâlâ veyâ kul arasında verdikleri sözün hiçbirini bozmazlar.]

21 [Ve onlar ki, Allah Teâlâ'nın vasledilmesini (riâyet edilmesini) emrettiği şeyi vaslederler. (Emrettiği haklara riâyet ederler: Akrabâlık bağlarını kırmazlar, mü'minlere dostluk gösterir, birlik olurlar, insan haklarını gözetirler; Allah Teâlâ'nın bütün Kitab ve Peygamberlerine inanırlar.) Allah Teâlâ'dan ürkerler (nehyedilen şeylerden sakınırlar ve) fenâ hesabdan korkarlar.]

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا
مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَٰئِكَ
لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ
وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾

22 [Ve onlar ki, Rablerinin rızâsını isteyerek sabrederler (hava ve heveslerine uymazlar, ma'siyetlerden sakınırlar). Namazı dürüst kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli, âşikâr infâk ederler. Ve fenâlığı iyilikle karşılarlar.]

Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz: «Bir fenâlık yaptığın vakit, akabinde bir iyilikte bulun ki, onu yok etsin. Fenâlığı gizli yapmışsan; iyiliği de gizli; fenâlığı âşikâre yapmışsan, iyiliği de âşikâre yap!» buyurmuşlardır.

[Onlar için, bu dârın (dünyânın) iyi bir âkıbeti (Âhiret saâdeti) vardır.]

23 [Ana-babaları, zevceleri ve zürriyetlerinden sâlih olanlar da birlikte Adn Cennetlerine girecekler. Melekler de her kapıdan (Cennetlerin veyâ köşklerin kapılarından) girecekler (de diyecekler ki):]

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٤﴾ وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ
عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللّٰهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ
فِي الْأَرْضِ أُولٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرِحُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا
فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ ﴿٢٦﴾

24 [Selâm sizlere (O'nun emir ve tâatine, meşakkat ve musîbetlere) sabretmenize **mükâfat olarak** (Allah Teâlâ, sizi korktuğunuz âfetlerden korudu, selâmete çıkardı). **Bu Cennet, size ne güzel bir âkıbet oldu** (ki ebediyyen burada kalacaksınız).]

25 [**Onlar ki, misâk ile tevsîk ettikten sonra, Allah Teâlâ'nın ahdini bozarlar ve O'nun vaslını emrettiği şeyi** (akrabâlık ve mü'minlerle olan dostluk bağlarını, Kitab ve Peygamberlere olan îmânı) **kırarlar. Yeryüzünde** (küfür, zulüm ve fitne ile) **fesâd çıkarırlar. İşte la'net, kötü yurt** (dünyâda fenâ bir âkıbet, Cehennem azâbı) **bunlar içindir.**]

26 [**Allah Teâlâ, dilediğinin rızkını genişletir ve dilediğinin daraltır. Mekkeliler dünyâ hayâtiyle** (refâh ve servetleriyle) **sevinmekteler. Hâlbuki, Âhiret'e nisbetle, dünyâ hayâtı,** (geçici ve değersiz) **bir geçinmeden başka bir şey değildir.**]

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ اِنَّ اللّٰهَ
يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي اِلَيْهِ مَنْ اَنَابَ ﴿٢٧﴾ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ
قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾

27 [**O küfredenler: «Rabbi celle şânuh'den, ne olur, ona bir âyet indirilse» derler. De ki: «Hakîkat, Allah Teâlâ dilediğini idlâl**

ve kendisine rücû' eden kimseyi de Dînine (İslâm yoluna) **hidâyet eder.»]**

28 **[Onlar ki îmân etmişlerdir, kalbleri Allah Teâlâ'nın zikriyle yatışır, iyi bilin ki kalbler, Allah Teâlâ'nın zikriyle sükûn bulur.]**

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ
﴿٢٩﴾ كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ
الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾

29 **[Onlar ki îmân edip sâlih ameller işlediler, ne mutlu onlara, Onlar için dönecek ne güzel yer vardır.]**

Bu âyetteki **«Tûbâ»** kelimesi «Ne **mutlu!»** ma'nâsına geldiği gibi, Cennet'te bir ağaç ma'nâsına da gelir.

Ubeyd b. Umeyr (R.A.)'den rivâyet olunduğuna göre: Tûbâ, Cennet'te bir ağaç olup, kökü Peygamber (S.A.V.) makamındadır. Ve herkesin yerinde ondan bir dal vardır. Siyah renkten başka, bütün renkler ve bütün meyvalar ondadır. Kâfûr ve Selsebîl pınarları onun kökünden çıkar. Onun her yaprağı, bir ümmeti gölgelendirir. Ve her yaprağında bir Melek olup zikir ve tesbîh eder.

Ebû Hüreyre (R.A.) de şöyle demiştir:

«Cennet'te, Tûbâ denilen bir ağaç vardır ki, Allah Teâlâ, ona: Kulumun dilediği şeyi çıkar! diye emir buyurur. Ve kul, görür ki, dilediği sûrette bir at, eyeri ile kantarması ile çıkıp önüne gelir. Deve, semeri ile, yuları ile çıkagelir.»

30 **[Kendilerinden önce geçen ümmetlere Peygamberler gönderdiğimiz gibi, seni de ümmetine, vahyettiğimiz Kur'ân'ı onlara okuman için, gönderdik. Onlar Rahmân'ı tanımazlar.]**

Bu âyet-i kerîme, Mekke müşrikleri hakkında nâzil olmuştur. Onlara: **«Rahmân'a secde ediniz»** denildiği vakit: **«Rahmân kimdir?»** demişlerdi.

[De ki: «O Rahmân, benim Rabbimdir. O'ndan gayri ibâdete

müstahak ilâh yoktur. Tevekkül ve i'timâdım, tevbe ve merciim O'nadır.»]

وَلَوْ اَنَّ قُرْاٰنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ اَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْاَرْضُ اَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتٰى
بَلْ لِلّٰهِ الْاَمْرُ جَمِيعًا اَفَلَمْ يَا۬يْـَٔسِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ لَوْ يَشَٓاءُ اللّٰهُ لَهَدَى
النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَا
رِعَةٌ اَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِنْ دَارِهِمْ حَتّٰى يَأْتِيَ وَعْدُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ لَا
يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَاَمْلَيْتُ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾

31 [**Eğer Kur'ân'la dağlar yürütülse, veyâ yer yarılsa, yâhûd ölü söyletilseydi,** (onlar yine îmân etmezlerdi). **Hayır, bütün emir, Allah Teâlâ'nındır.** (O, onların istedikleri mu'cizeleri yapmaya kaadirdir. Fakat irâdesi taalluk etmemiştir). **Mü'minler bilmediler mi ki, Allah Teâlâ dileseydi, insanların hepsine hidâyet ederdi.** (Fakat hidâyete ehil olmadıkları için hidâyet etmemiştir).]

[**O kâfir olanlara, Allah Teâlâ'nın va'di** (ölüm, Mekke'nin fethi veyâ Kıyâmet erişinceye) **kadar, taksîrleri, küfür ve kötü amelleri yüzünden, başlarına ansızın, bir musîbet gelip çatacak, yâhûd yurtlarının yakınına konacak. Hiç şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, va'dinden dönmez.**]

Rivâyet edilir ki: Mekke müşrikleri bir gün şehrin dışına çıkmış oturuyorlardı. Resûl-ü Ekrem sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz yanlarına gitti ve onları İslâm'a da'vet etti. İçlerinden Abdullah İbn-i Ümeyyetelmahzûmî, **«Mekke'nin şu iki dağı bizi pek sıkıyor.»** dedi, **«Bunları buradan yürüt de, yerimiz genişlesin. Bize aralarından nehirler, parça parça tarlalar aç, ziraat edelim. Sonra Kusay gibi cedlerinden ba'zılarını da dirilt de, sözlerinin doğru olup olmadığını bize söylesinler.»** dedi.

Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştu.

32 [**Yemîn ederim ki** (Yâ Muhammed, seninle istihzâ ettik-

leri gibi) senden önce nice Peygamberler de **istihzâya uğradı. Ben o kâfirlere mühlet verdim. Sonra tuttum, onlara** (dünyâda katille, Âhirette ateşle) **ikabettim. İkabım nasıl,** (bak, gör!)]

أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَى كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَجَعَلُوا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ قُلْ
سَمُّوهُمْ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بِظَاهِرٍ مِنَ
الْقَوْلِ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ
السَّبِيلِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

33 [**O Allah Teâlâ ki, her nefsin** (hayır ve şer) **bütün kazancına nâzırdır** (ki hiçbir şey O'na gizli kalmaz, ve indinde hiçbir cezâ zâyi' olmaz.) **Böyle olmayan gibi midir?** (Ne fayda ve ne zarar vermeye muktedir olmayan şeyleri) **Allah Teâlâ'ya şerikler koştular. De ki: «Onlara ad takın.** (Bakın, şerik olmaya ve ma'bûdiyyete ehil midirler?) **Yoksa siz, yeryüzünde Allah Teâlâ'ya bilmediği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Yâhûd sözün zâhirine mi aldanıyorsunuz?» Hayır! Kâfirlere** (şirkle İslâm'a olan) **hîleleri tezyîn edilmiştir. Ve Hak yoldan alıkonuldular. Allah Teâlâ, kimi şaşırtırsa, onu hidâyete tevfîk eden olmaz.**]

لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ وَمَا
لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٣٤﴾

34 [**Onlara dünyâda** (katl, esâret, kıtlık ve sâir musîbetlerle) **azâb vardır. Âhiret azâbı ise** (şiddetli ve dâimî olduğu için) **daha meşakkatlidir. Onları, Allah Teâlâ'nın azâbından koruyacak ve kurtaracak da yoktur.**]

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكُلُهَا دَائِمٌ
وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ﴿٣٥﴾

35 [**Müttekîlere va'dolunan Cennet'in sıfatı şudur ki, ağaç-**

ları altından ırmaklar akar, meyva ve ni'metleri ve gölgeleri dâimdir. Bu, işte, takvâ yolunu tutanların âkıbeti. Kâfirlerin âkıbeti ise ateş!]

وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ
بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَآبِ ﴿٣٦﴾

36 **[Kendilerine Kitab verdiklerimiz, sana inzâl olunana** (bu Kur'ân'a, Kitablarına uygun olduğu için) **sevinirler.]**

Abdullah ibn-i Selâm ve ashâbı, Necran Hıristiyanlarından kırk, Habeşistan'dan otuz iki ve Yemen'den Müslümanlığı kabûl eden sekiz kişi ve sâir Müslümanlar gibi.

[Kitab ehlinden Kur'ân'ın bir kısmını inkâr edenler de var.]

Aleyhissalâtü vesselâm ve Müslümanların aleyhine birleşen fırkalar. Ka'b bin Eşref ve arkadaşları gibi. Seyyid ve Akab gibi Hıristiyanlar.

Peygamber (S.A.V.) sulhnâmesinde, Besmele'yi yazınca, Mekke müşrikleri: «**Biz, Yemâme rahmânından başka rahmân bilmeyiz.**» demişlerdi. Bundan murâdları Müseylemetül Kezzâb idi. Onun için «**Onlar, Rahmân'ın zikredilmesini kabûl etmezler**» ve: «**Onlar, Rahmân'a küfrederler.**» âyetleri indi. Ve onların Allah'ı değil, yalnız Rahmân'ı inkâr ettikleri bildirildi.

[De ki: Ben, ancak Allah Teâlâ'ya ibâdet etmekle ve O'na şerîk koşmamakla emrolundum. Ben ancak (insanları) **O'na** (O'nun tevhîd ve dînine) **da'vet ederim. Ve her hâlde rücuum O'nadır.»]**

وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ
مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَا
نَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾

37 [**Ve işte biz, onu** (Kur'ân'ı), **böylece Arapça** (hak ve bâtılı beyân eden) **bir hüküm olarak indirdik. Yemîn ederim ki, sana vahyile gelen bu ilimden** (Dînlerinin mensûh olduğunu bildikten) **sonra havalarına uyacak olursan, senin için Allah Teâlâ'ya karşı** (Seni, O'nun azâbından kurtaracak) **ne bir yardımcı ve ne bir koruyucu vardır.**]

38 [**Yemîn ederim ki, Biz, senden evvel de** (nev'î beşerden) **Peygamberler gönderdik ve onları zevce ve zürriyet sâhibi kıldık.**]

Seni sâhib kıldığımız gibi. Zevcelerin ve çocuklarının bulunması risâletine mâni' değildir.

Rivâyet edildiğine göre: Müşrikler ve Kitab ehlinden bir kısmı, Risâlet-i Nebevîyyeyi inkâr için, ba'zı iddiâlarda bulunmuşlardı.

1 — Müşrikler, Allah'ın Resûlü, insanüstü olmalı, bir Melek olmalı, biz bizim gibi, bir insana ittibâ eder miyiz? Bu, nasıl Peygamber? Yemek yiyor, sokaklarda geziyor, diyorlar, Resûlüllah'ı ayıplıyorlar, inkâra kalkışıyorlardı.

Hıristiyanlar da Peygamberimizin zevcelerinin çokluğunu ayıplamak istiyor: «Eğer Muhammed Peygamber olsaydı, böyle kadınlarla meşgûl olur muydu? Yahyâ ve Îsâ gibi, kadınlardan el çekip, bekâr yaşaması îcâbetmez miydi?» diyorlardı.

Âyet-i celîlede, onlar tarafından da tasdîk edilen Peygamberlerden bir çoğunun evlâd-ü ıyâl sâhibi olduklarına işâret edilmekte ve bu i'tibârla risâlet-i Muhammediyye hakkındaki iddiâlarının yersizliği ve ma'nâsızlığı belirtilmektedir.

2 — Ba'zıları da, Peygamberi, bir ilâh gibi farz ediyor ve mu'cizelerin kendileri tarafından yapıldığını tevehhüm ediyorlardı: «Muhammed, bir Peygamber olsaydı, ne zaman kendisinden her hangi âyet, her hangi bir mu'cize istenilse, onu yapıvermesi îcâbetmez miydi?» diyorlardı.

Buna cevâben de buyuruluyor ki:

[**Hiçbir Peygamber, kavminin istediği bir âyeti, bir mu'cizeyi getirmeye muktedir değildir. Meğer ki Allah Teâlâ'nın izni olsun. Her vakit** (her devir) **için yazılmış** (muayyen) **bir hüküm vardır.**]

يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُ وَيُثْبِتُ

وَعِنْدَهُٓ اُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾ وَاِنْ مَا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذ۪ي نَعِدُهُمْ

اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ﴿٤٠﴾

39 [**Allah Teâlâ** (şerîat, ahkâm, emir ve nehyedilen şeylerden) **dilediğini mahv** (nesh ve tebdîl) **ve dilediğini isbât eder,** (nesh ve tebdîl etmez) **Asıl Kitab, Allah Teâlâ'nın nezdindedir. Hiç bir şeyi bozulmayan ana Kitab Levh-i Mahfûz.**]

Allah Teâlâ'nın dilediğini silip dilediğini bırakması husûsunda daha başka kaviller de vardır. Şöyle ki:

1) **Allah rızk, ecel, seâdet ve şekâvetten başka eşyâdan dilediğini siler; dilediğini silmez.** Hz. Ömer'le ibn-i Mes'ûd (R.A.)'a göre: Seâdet, şekâvet, rızk ve ecelde dahî silmek, silmemek vardır.

Rivâyet olunmuştur ki: Hz. Ömer bir **vakitte Kâ'be'yi tavâf** ederken ağlamış ve duâ ederek: «**Yâ Rabbi, beni seâdet ehlinden yazdınsa bozma! Onda sabit kıl! Şekâvet ehlinden yazdınsa, sil de ehli seâdetten yaz! Zîrâ Sen dilediğini siler, dilediğini bırakırsın!**» demiştir. İbn-i Mes'ûd'dan da böyle bir rivâyet vardır. **Ba'zı** eserlerde şöyle denilmiştir:

«**Bir kimsenin otuz yıllık ömrü kalmışken, akrabâya sıla-ı rahm yapmadığı için üç güne indirilir. Bir kimsenin de üç günlük ömrü kalmışken, sıla-i rahm yaptığı için otuz yıl uzatılır.**»

2) **Kirâmen Kâtibîn Melekleri, insanların söz ve amellerini yazarlar.** Sonra Allah Teâlâ, onların defterlerinden günâhı sevâbı olmayan: «Yedim, içtim!» gibi doğru sözleri siler. Günâhı, sevâbı olanları, silmez.

3) **İbn-i Abbâs** (R.A.)'a **göre; bir kimse tâat işlerken, ma'siyete dönerek, o hâlde ölürse, onunla tâatı silinir.** Tâat üzere ölürse, ameli silinmez.

4) **Allah Teâlâ, kullarının günâhlarından dilediğini afveder, siler.** Afvetmediği sâbit kalır.

5) **Dilediğini tevbe ile efveder.** Ve bu günâhlar, sevâba döner.

6) **Allah Teâlâ, uyku hâlinde rûhları kabz eder.** Öldürmek is-

tediğini siler ve rûhunu tutar. Yaşatmak istediğini bırakır. O, tekrâr cesedine döner.

40 **[O kâfirlere va'd ettiğimiz azâbın bir kısmını,** (ölümünden evvel) **sana göstersek de, yâhûd** (göstermeden) **vefât ettirsek de, sana düşen risâletini teblîğdir** (gayri değil). **]**

Kıyâmette hesâb ve cezâları bizim taahhüdümüzdedir.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا وَاللّٰهُ يَحْكُمُ
لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤١﴾

41 **[O kâfirler görmezler mi ki, diyârlarına gelip etrafından eksiltmedeyiz. Allah Teâlâ** (İslâm'ı azîz ve küfrü zelîl etmekle) **hükmeder. O'nun kazâsını red hükmünü nakz edecek yoktur. O, hesâbında serî'dir.]**

وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلّٰهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا يَعْلَمُ مَا
تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾

42 **[Onlardan önce gelen ümmetler de Peygamberlerine hîle ettiler. Bütün hîlelerin cezâsını vermek Allah Teâlâ'ya âiddir. O, her nefsin** (hayır ve şer) **ne kazandığını bilir. Yakında o kâfirler de, bu dârın âkıbeti kimindir, bileceklerdir.]**

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٣﴾

43 **[O küfredenler:** («Yâ Muhammed!») **Sen halkı Allah'a da'vet için gönderilmiş bir Peygamber değilsin» dediler. De ki: «Benimle, sizin aranızda Allah Teâlâ'nın şehâdeti kâfidir. Bir de nezdinde Kitab ilmi bulunanlar** (Yahûdîler ve Hıristiyanlardan îmân edenler). **]**

———●———

14 — İBRÂHÎM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 52 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓرٰ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى
النُّورِ بِاِذْنِ رَبِّهِمْ اِلٰى صِرَاطِ الْعَزٖيزِ الْحَمٖيدِ ﴿١﴾

1 [Elif, Lâm, Râ. (Murâdının ne olduğunu, Allah bilir). (Yâ Muhammed!) Bu Kur'ân'ı sana, insanları, Rab Teâlâ'nın izniyle zulmetlerden (dalâletten) nûra (hidâyete) çıkarasın diye inzâl ettik ki o, yegâne gaalib, ve her hâlde hamde müstehak olan Allah Teâlâ'nın dosdoğru yoludur.]

اَللّٰهِ الَّذٖى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرٖينَ
مِنْ عَذَابٍ شَدٖيدٍ ﴿٢﴾ اَلَّذٖينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلَى الْاٰ
خِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا اُولٰئِكَ
فٖى ضَلَالٍ بَعٖيدٍ ﴿٣﴾

2 [O Allah Teâlâ ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. Şiddetli azâbdan yazık, o kâfirlere (ki zulmetten nûra çıkmadılar).]

3 [Onlar, ki dünyâ hayâtını, Âhirete tercîh ederler. İnsanları, Allah yolundan alıkorlar ve o yolu eğriliğe çevirmek isterler. İşte onlar, Hak'tan uzak bir dalâlet içindedirler.]

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِه۪
لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللّٰهُ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَٓاءُ وَهُوَ
الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا
اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِاَيَّامِ
اللّٰهِ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾

4 [Her ümmete gönderdiğimiz Peygamberleri ancak, (emir ve nehiyleri) onlara apaçık bildirsin (kolaylıkla anlasınlar) diye, kavminin diliyle gönderdik. Ondan sonra; Allah Teâlâ, dilediğini dalâlette bırakır ve dilediğini hidayete erdirir. Allah-ü azîmüşşân Azîz'dir, Hakîm'dir.]

5 [Celâlim hakkı için, biz Mûsâ'yı, (vahdâniyyet ve kudretimize delâlet eden) mu'cizelerle kavmini zulmetlerden nûra çıkar diye gönderdik. Ve onlara Allah'ın günlerini, (geçmiş ümmetlerin başından geçenleri, Fir'avn'un elinde esîr oldukları devri) zikret. (Îmân ve tâate rağbetlerini artır, öğütte bulun) dedik. Hiç şübhe yok ki, bunda (musîbetlere) sabredici ve (ni'metlere) şükredici kimseler için âyetler, ibretler vardır.]

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ
اَنْجٰيكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُٓوءَ الْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ اَبْنَٓاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَٓاءَكُمْ وَف۪ي ذٰلِكُمْ
بَلَٓاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظ۪يمٌ ﴿٦﴾

6 [O vakit Mûsâ, **kavmine: «Allah** Teâlâ'nın, **üzerinizdeki ni'metlerini zikredin. Zîrâ, sizi Fir'avn'dan ve âlinden kurtardı. Ki size azâbın en ağırını yapıyorlar** (işkence ediyorlardı), **küçük çocuklarınızı boğazlıyor,** (hizmetlerinde kullanmak için) **kızlarınızı alıkoyuyorlardı. Bunda** (o mihnet ve şiddette) **size Rabbiniz celle şânuh'dan gelen büyük bir imtihan vardı.» demişti.**]

وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ
اِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسٰى اِنْ تَكْفُرُوا اَنْتُمْ وَمَنْ
فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا فَاِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾

7 [**Ve yine hatırlayın ki, Rabbiniz celle şânuh, size şunu bildirmişti: «Celâlim hakkı için, şâyet verdiğim ni'metlere şükrederseniz, her hâlde ni'metlerinizi artırırım. Nankörlük ederseniz, iyi bilin ki azâbım çok şiddetlidir.»**]

8 [**Mûsâ Aleyhisselâm:** «(Ey İsrâiloğulları!) **Siz ve bütün yeryüzündekiler,** (Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şükretmeyip) **nankörlük ederseniz;** Allah Teâlâ, **sizin şükrünüzden müstağnîdir. O, zâtında hamde müstahaktır.» demişti.**]

اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ
وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا اَيْدِيَهُمْ فِي اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَا
اُرْسِلْتُمْ بِهِ وَاِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا اِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٩﴾

9 [**Sizden önceki ümmetlerin; Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin ve onlardan sonra gelen kavimlerin** —ki adedini Allah Teâlâ'dan gayri kimse bilmez— **haberleri size gelmedi mi? Onlara Peygamberleri, apaçık mu'cizelerle gelmişlerdi. Onlarsa** (gayzlarından) **ellerini ısırdılar.** (Yâhûd taaccüblerinden veyâ istihzâ etmek maksâdiyle ellerini ağızlarına koydular. Yâhûd Peygamberlerine

sükût edin diye işâret ettiler). **«Sizin gönderildiğiniz şeyi, biz inkâr ediyoruz, bizi da'vet ettiğiniz tevhîdden kuvvetli bir şekk ve şübhe içindeyiz» demişlerdi.]**

قَالَتْ رُسُلُهُمْ اَفِى اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَدْ
عُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۜ
قَالُٓوا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۜ تُر۪يدُونَ اَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَا
نَ يَعْبُدُ اٰبَٓاؤُ۬نَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُب۪ينٍ ﴿١٠﴾

10 **[Peygamberleri: «Gökleri ve yeri yaratan Allah Teâlâ'dan şek edilir mi? O, (bizi göndermekle) sizi, günâhlarınızı mağfiret etmek için (îmâna) da'vet ediyor ve muayyen bir vakte kadar size mühlet veriyor» demişti.]**

[Onlar: «Siz de, bizim gibi bir insansınız. Babalarımızın ibâdet ettiği şeylerden bizi döndürmek istiyorsunuz. O hâlde, bize apaçık bir hüccet getiriniz» demişlerdi.]

Gösterilen mu'cizelere i'tibâr etmiyerek, sırf inâdları yüzünden, yakışıksız mu'cizeler istemişlerdi.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ
يَمُنُّ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِه۪ۜ وَمَا كَانَ لَنَٓا اَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ
اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَٓا
اَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰينَا سُبُلَنَاۜ وَلَنَصْبِرَنَّ
عَلٰى مَٓا اٰذَيْتُمُونَاۜ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾

11 [Peygamberleri: «Evet, demişlerdi; biz de, ancak sizin gibi bir insanız. Fakat Allah Teâlâ, kullarından dilediğine nübüvvet ve risâletle in'am eder. Bizim için, size (istediğiniz gibi) bir hüccet ve mu'cize getirmek mümkün değildir. Meğer ki Allah Teâlâ dilemiş olsun. Îmân edenler, Allah Teâlâ'ya tevekkül etsinler.»]

12 [«Hem biz, ne diye Allah Teâlâ'ya tevekkül etmiyelim, ki bizlere yolumuzu O, göstermiştir. Bize ettiğiniz ezâya elbette sabredeceğiz. Mütevekkiller, Allah Teâlâ'ya tevekkülde sebât etsinler.»]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا
أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
الظَّالِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ
خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾

13 [Kâfirler, Peygamberlerine: «Elbette biz, sizi yerimizden çıkaracağız, yâhûd dînimize döndüreceğiz» dediler. Allah Teâlâ da, Resûllerine şöyle vahyetti: «O zâlimleri muhakkak helâk edeceğiz.»]

14 [«Ve sonra yerlerine behemehâl sizi iskân edeceğiz. Bu (nusrat) huzûrumda durmaktan, ve va'dimden korkanlara mahsûsdur.»]

وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾

15 [(O Peygamberler) fetih (ve nusrat) istediler, (Ve maksâdlarına erdiler). Her inâdçı zorba ise, hâib oldu.]

مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقٰى مِنْ مَاءٍ
صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ
مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ
غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ
اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا
كَسَبُوا عَلٰى شَيْءٍ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

16 [**Onun, ölümünden sonra, önünde Cehennem vardır.** (Ve orada) **O'na irinli sudan içirilecek** (Cehennem'de yananların vücûdundan akan su ile suvarılacak).]

17 [**Bunu, yudum yudum** (ve meşakkatle) **içecek. Fakat** (fenâ koku ve acılığından, boğazında kalacak) **yutamıyacak** (azâbı imtidâd edecek) **Her tarafından O'nu ölüm saracak** (ölüm derecesine gelecek), **amma ölmeyecek** (ki rahat etsin. Bu mihnetten sonra) **arkasından da daha ağır bir azâb vardır.**]

18 [**Rablerine kâfir olanların işledikleri** (hayırlı) **ameller, fırtınalı bir günde, şiddetli bir rüzgârın savurduğu ateş külüne benzer. Kazandıklarının** (dünyâda işledikleri hayrın) **zerresini bulmaya kaadir olmazlar.** (Hiçbir şey ellerine geçmez). **İşte bu, haktan uzak bir dalâlettir.**]

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنْ يَشَاْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

19 [**Bilmez misin ki, gökleri ve yeri, Allah Teâlâ, hak** (ve hikmetle) **halk etmiştir. Dilerse, sizi giderir** (mahveder), **yerinize** (O'na ziyâde itâat eden) **yeni bir kavim getirir.**]

20 **[Ve bu, Allah Teâlâ'ya güç bir şey değildir.]**

وَبَرَزُوا لِلّٰهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا
إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ
مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدٰينَا اللّٰهُ لَهَدَيْنَاكُمْ سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا
أَجَزِعْنَٓا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ ﴿٢١﴾

21 **[Hepsi toplanıp Allah Teâlâ'nın huzûruna çıkarlar. Zayıflar, tâbi' oldukları o büyüklük taslıyan reislerine:** «(Dünyâda) **biz, size tâbi' idik.** (Re'yinizle Peygamberleri tekzîb ettik, verdikleri öğütlere yüz çevirdik). **Şimdi Allah Teâlâ'nın azâbından** (birazcık olsun) **bir şeyi bizden defedebilir misiniz?» derler. Onlar da: «Eğer Allah Teâlâ, bizi îmâna hidâyet etmiş olsaydı, elbette biz de size doğru yolu gösterir** (ona da'vet eder) **dik.** (Fakat bizi dalâlette bıraktı ve biz sizin için onu ihtiyâr ettik.) **Şimdi, artık sızlansak** (feryâd etsek) **da, sabretsek de müsâvîdir. Bizim için, bu azâbdan kaçıp sığınacak hiç bir yer** (hiçbir kurtuluş çâresi) **yoktur» derler.]**

Mukaatil der ki: Kâfirler ateşteyken birbirlerine: **«Gelin, hepimiz birlikte feryâd edelim»** diyecekler. Beş yüz yıl feryâd edecekler. Fakat bir fayda te'mîn etmediğini görünce bu sefer de: **«Gelin, sabredelim. Sabır, zaferin anahtarıdır»** diyecekler ve bundan sonra beş yüz yıl sabredecekler. Bu da bir fayda sağlamayınca: **«Feryâd etsek de, sabretsek de müsâvî azâbdan hiç bir veçhile kurtuluşa imkân yok.»** diyerek ümitsizliğe düşecekler.

وَقَالَ الشَّيْطَانُ
لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّٓا أَنْ دَعَوْتُكُمْ
فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُٓوا أَنْفُسَكُمْ مَٓا أَنَا

بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا
أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾

22 [(Vaktâ ki) **iş biter** (emr-i ilâhi yerini bulur, hesâb görülür, Cennet ehli, Cennet'e; Cehennem ehli, Cehennem'e girer) **Şeytan** (Cehennem'de ateşten bir minbere çıkıp oturarak) **der ki: «Allah Teâlâ, size hak** va'dı (dirilmeyi ve cezâyı) **va'd buyurmuştu.** (İncâz etti). **Ben de, size** va'dde **bulunmuştum, ama yalancı çıktım** (Zirâ va'dim bâtıldı, dirilme yoktur, cezâ yoktur, olsa ma'bûdlarınız sizi kurtarır, dedim, aldattım).» **«Esâsen, benim üzerinizde hiçbir tasallutum** (hükmüm, nüfûzum) **ve bir hüccetim yoktu. Ancak** (aldatıp inandırarak) **sizi da'vet ettim. Siz de da'vetime hemen icâbet ettiniz. Binâenaleyh beni, levmetmeyin. Belki kendinize levmedin.** (Benim size olan düşmanlığımı, Allah Teâlâ size bildirmişti. Böyle iken Rabbinizi bırakıp bana icâbet ettiniz). **Ne ben, size yardım eder, sizi kurtarabilirim ve ne siz, beni kurtarabilirsiniz.»**]

[**Bundan evvel** (Bana itâatle) **Allah Teâlâ'ya beni şerik tuttuğunuzu ben, bugün inkâr** ve ondan **teberrî ederim. Her hâlde** (küfür ve ma'siyetle) **nefislerine zulmedenler için elîm bir azâb vardır.**]

وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَامٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ ﴿٢٤﴾

23 [**Îmân edip sâlih ameller işliyenler, ağaçlarının altından ırmaklar akan Cennetlere konulacaklar ve Rableri celle şânuhun izniyle orada ebediyyen kalacaklardır. Onların** (birbirlerine, yâhûd Meleklerin onlara) **tehiyyesi selâmdır.**]

24 [(Yâ Muhammed!) **Allah Teâlâ'nın nasıl bir mesel îrâd**

ettiğini bilmiyor musun? Güzel bir kelime, kökü sâbit, dalları semâya yükselmiş güzel bir ağaç gibidir.]

Güzel kelime: Kelime-i tevhîd, kelime-i şehâdettir. Yâhûd tesbîh, tahmîd, istiğfâr, tevbe veyâ ezân ve da'vet gibi benzerleridir. Güzel ağaç da, hurma ağacıdır.

تُؤْتِي أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٢٦﴾

25 **[Ki o ağaç, meyvasını, Rabbinin izniyle, her vakit verir. Allah Teâlâ, insanlara böyle misâller irâdeder, tâ ki düşünüp ibret alsınlar.]**

26 **[Habîs bir kelimenin** (küfür ve şirk sözünün) **meseli de, yer üzerinden koparılmış kötü bir ağaç gibidir, ki kararı yoktur.]**

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ
مَا يَشَاءُ ﴿٢٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا
قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٢٩﴾

27 **[Allah Teâlâ, mü'minleri, dünyâda da, Âhirette de sâbit sözle** (kelime-i tevhîdle) **tesbît eder. Nifâk ve küfürle nefislerine zulmeden kâfirlere ise hidâyet etmez.** Allah-ü **azîmüşşân, dilediğini yapar.]**

Îmân edenler, dünyâda her hangi bir musîbete uğrasalar, ve ne kadar tâzîb edilseler de, dînlerinde sebât ederler. İrtidâd etmezler. Kabirlerinde de Münkir, Nekir'in Rabbi, Dîni ve Nebîsi hakkındaki sorularına: **«Rabbim, Allah Teâlâ'dır; Dînim İslâm ve Nebî'im Muhammed'dir»** diye kolaylıkla cevâb verirler.

Kâfirler ise; kabir suallerine doğru cevâb veremiyecekler, sâdece «Bilmiyoruz!» diyeceklerdir. Mü'minlerin ba'slerine kadar, kabirlerinde edecekleri istirahate mukabil, kâfir ve münâfıkların nasîbleri azâbda kalmaktadır.

28 [**Görmüyor musun onları ki, Allah Teâlâ'nın ni'metine şükrü, küfre tebdîl ettiler ve kavimlerini helâk yurduna soktular.**]

29 [**O helâk yurduna** (ki Cehennem'dir) **hepsi oraya girecekler. O ise, ne çirkin karargâhtır.**]

Murâd edilen Kureyş kâfirleridir. Allah Teâlâ'nın ni'meti de: Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizdir. Allah Teâlâ onları Harem-i Şerîf'de iskân etmiş, onlara rızk ve ni'met kapılarını açmış ve Resûl-ü Ekrem'le kendilerine şeref ve i'tibâr ihsân buyurmuştu. Fakat onlar, bu ni'metlere şükredecekleri yerde, küfrü, nankörlüğü ihtiyâr etmişlerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, onlara yedi yıl kıtlık vermiş, ve Bedir'de kimini katl ve kimini esîr ettirmişti.

وَجَعَلُوا لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِيُضِلُّوا
عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعُوا فَاِنَّ مَصِيرَكُمْ اِلَى النَّارِ ﴿٣٠﴾ قُلْ لِعِبَادِيَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا
وَعَلَانِيَةً مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ ﴿٣١﴾

30 [**Onlar, insanları hak yoldan idlâl etmek için, Allah Teâlâ'ya emsâl kıldılar.** (Eşler, benzerler tuttular). **De ki:** «(Şimdilik) **eğlenin. Zirâ hiç, şübhe yok, gidişiniz Ateş'edir.** (Varacağınız yer Cehennem'dir.)]

31 [(Yâ Muhammed!) **Benim mü'min kullarıma de ki: Namazlarını, rükünlerine ve âdâbına riâyet ederek edâ ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden gizli, âşikâr infâk etsinler. Öyle bir gün gelmeden önce ki onda** (sâlih amellerden gayri) **ne bir alış-veriş ve ne** (fayda ve sadâkate yer ve imkân verecek) **bir dostluk vardır.**]

اَللّٰهُ الَّذٖى خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ
مَٓاءً فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ
الْفُلْكَ لِتَجْرِىَ فِى الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْاَنْهَارَ ﴿٣٢﴾

32 [O Allah Teâlâ ki, gökleri ve yeri halk etti ve gökten yağmur indirip onunla, size rızık olarak, çeşit çeşit meyvalar meydana getirdi. Ve emriyle denizde seyretmek üzere, gemileri ve (faydalanmanız için) nehirleri size müsahhâr kıldı.]

وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَٓائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾

33 [Ve âdetleri üzere birbirini ta'kîb ve devreden Güneş'i ve Ay'ı, (ziyâ vermek için) size teshîr etti. Gece ve gündüzü de, size müsahhâr kıldı.]

وَاٰتٰيكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَاَلْتُمُوهُ وَاِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ
اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا اِنَّ الْاِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَاِذْ قَالَ
اِبْرٰهٖيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَاجْنُبْنٖى وَبَنِىَّ اَنْ نَعْبُدَ
الْاَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ اِنَّهُنَّ اَضْلَلْنَ كَثٖيرًا مِنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنٖى
فَاِنَّهُ مِنّٖى وَمَنْ عَصَانٖى فَاِنَّكَ غَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿٣٦﴾

34 [Muhtâç olduğunuz ve istediğiniz şeylerin hepsini size verdi. Eğer Allah Teâlâ'nın verdiği ni'metleri sayalım derseniz, onu saymaya gücünüz yetmez (sonsuzdur, saymakla bitiremezsiniz). Hakîkat, insan, çok zâlim, çok nankördür.]

35 [Hatırla o vakti ki, İbrâhîm: «Yâ Rab! Bu beldeyi (Mekke şehrini) emîn kıl. Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut.» demişti.]

36 [**«Yâ Rab! Onlar** (o putlar) **nâsın pek çoğunu yoldan çıkardı. Bundan böyle, kim bana** (dînime) **tâbi' olursa işte O, Benim milletimdendir. Kim de bana ısyân ederse... Hakîkat, Sen Gafûr-sun, Rahîm'sin,** (Onlara mağfiret ve rahmet edersin).»]

رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ
بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً
مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ وَمَا يَخْفَى عَلَى
اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿٣٨﴾

37 [**«Ey Rabbimiz! Zürriyetimden ba'zısını Senin Beyt-i Muharreminin yanında, ekin bitmez bir vâdîde, iskân ettim. Ey Rabbimiz! Tâ ki namaz kılsınlar. Artık insanlardan bir kısmının kalblerini onlara meylettir.** (Ziyârete gelsinler) **ve ni'metine şükretmeleri için, ba'zı meyvalarla onları rızıklandır.»**]

Rivâyet edilir ki: Zevcesi Sâre, İbrâhîm Aleyhisselâm'a câriyesi Hâcer'i hediye etmişti. Ondan İsmâîl Aleyhisselâm dünyâya geldi. Sonra câriyesini kıskandı. Oğlu ile birlikte onları Şam'dan çıkarıp başka bir yere götürmesi için İbrâhîm Aleyhisselâm'ı tazyîk etti.

İbrâhîm Aleyhisselâm, Hâcer ile İsmâîl'i Mekke'ye götürdü. Ve Beyt-i şerîfin bulunduğu yere bıraktı. O tarihte, orada ne bir binâ ve ne bir insan, kimse yoktu. Yanlarına bir dağarcık içinde biraz hurma ve bir testi su koyduktan sonra ayrıldı. Hâcer, kocasının arkasından koştu.

«Yâ İbrâhîm! Bizi böyle kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerde bırakıp nereye gidiyorsun?» diye bağırdı. İbrâhîm, cevâb vermedi. Bunun üzerine Hâcer:

«Yoksa, Allah Teâlâ sana böyle mi emretti?» dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm **«Evet!»** diye cevâb verdi.

Hâcer: **«Öyleyse, bizi bırakmaz, korur.»** dedi ve İsmâîl'in yanına döndü.

İbrâhîm Aleyhisselâm, bir müddet yol aldıktan sonra, Beyt-i şerîfe doğru döndü. Ve âyet-i kerîmede beyân buyurulduğu gibi, Cenâb-ı Hakk'a duâ etti.

İsmâîl Aleyhisselâm, o vakit sütçocuğu idi. Hâcer, hurmaları yedi, suyu içti. Nihâyet aç ve susuz kaldı. Ne yapacağını şaşırdı. Bir kimse bulmak ümidiyle Safa'ya çıktı. Sonra Merve'ye indi. Yedi def'a Safa ile Merve arasında gidip geldi. Onun bu hareketi, bu ümmete bu sebeble vâcib oldu, denilmiştir. Son def'a Merve üzerinde iken bir ses işitti. Zemzem kuyusunun bulunduğu yerde bir Meleğin kanadiyle yeri eştiğini gördü. Ve su meydana çıktı. Hâcer, buna pek sevindi. Beyhude akmasın diye etrâfını çevirdi ve testisini doldurdu.

Rivâyet edilir ki; Peygamber Efendimiz: **«Allah Teâlâ, İsmâîl'in anasına rahmet etsin, eğer Zemzem'in etrafını çevirmeseydi, şimdi pınar olup akardı»** buyurmuşlardır.

Melek, Hâcer'e: **«Korkma, Allah, sizi bırakmaz, korur,»** dedi, **«Burada çok eskiden Beyt'ullah vardı. Oğlunla babası onu yeniden yapacaklardır.»**

Aradan bir müddet geçti. Cürhüm kabîlesinden bir cemâat, Mekke'ye uğradı. Bir kuşun orada, Zemzem'in bulunduğu mevkide, uçmakta olduğunu gördüler.

Birbirlerine: **«Su olmasa, bu kuş burada uçmaz, biz buraya bundan evvel de gelmiştik. Su yoktu. Şimdi nereden çıktı?»** dediler.

Cemâat, Hâcer'in yanına geldi: **«Buraya yerleşmek için bize izin verir misin?»** dediler.

Su üzerinde bir hakları olmamak şartiyle Hâcer, bu teklifi kabûl ettiler. Ve orayı bir kasaba hâline getirdiler. Birçok evler yaptılar.

Nihâyet İsmâîl Aleyhisselâm büyüdü. Bir delikanlı oldu. Mekke'ye yerleşen Cürhüm kabîlesinden kız aldı. Bu sırada da annesi vefât etti.

Bir müddet sonra da, Hazret-i İsmâîl, babası İbrâhîm Aleyhisselâm'la birlikte, Kâ'be-i Muazzama'yı binâ eylediler.

38 [**«Ey Rabbimiz! Sen bizim, şübhe yok ki, gizli ve âşikâr bütün yaptıklarımızı bilirsin. Esâsen yerde ve gökte hiçbir şey Allah Teâlâ'ya gizli kalmaz.»**]

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي وَهَبَ ل۪ي عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰع۪يلَ وَاِسْحٰقَۜ اِنَّ
رَبّ۪ي لَسَم۪يعُ الدُّعَٓاءِ ﴿٣٩﴾ رَبِّ اجْعَلْن۪ي مُق۪يمَ الصَّلٰوةِ
وَمِنْ ذُرِّيَّت۪يۗ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَٓاءِ ﴿٤٠﴾

39 [«Hamd, O Allah Teâlâ'ya ki, ihtiyârlığımda bana İsmâîl ve İshâk'ı bahşetti. Zîrâ Rabbim celle şânuh, duâyı işitici (kabûl edici) dir.]

İsmâîl Aleyhisselâm doğduğu zaman, İbrâhîm Aleyhisselâm doksan dokuz, ve İshâk Aleyhisselâm doğduğunda da yüz on iki yaşındaydı.

40 [« Yâ Rab! Beni de zürriyetimi de namaza devâm edenlerden kıl! Ey Rabbimiz! Duâmı (ibâdetimi) kabûl eyle!»]

رَبَّنَا اغْفِرْ ل۪ي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِن۪ينَ
يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلاً عَمَّا يَعْمَلُ
الظَّالِمُونَۜ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ ف۪يهِ الْاَبْصَارُ ﴿٤٢﴾

41 [«Ey Rabbimiz! İnsanlar hesâb için ayağa kalktıkları gün, beni, ana ve babamı ve bütün mü'minleri mağfiret buyur.»]

42 [Allah Teâlâ'yı, sakın zâlimlerin amellerinden gaafil zannetme. Onların azâbını ancak, korku ve hayretten gözlerin belerdiği güne te'hîr eder.]

مُهْطِع۪ينَ مُقْنِع۪ي رُؤُ۫سِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْۚ وَاَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَٓاءٌ
﴿٤٣﴾ وَاَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْت۪يهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذ۪ينَ ظَلَمُوا رَبَّنَٓا اَ
خِّرْنَٓا اِلٰٓى اَجَلٍ قَر۪يبٍۙ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَۜ اَوَلَمْ تَكُونُٓوا
اَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍۙ ﴿٤٤﴾

43 [Hepsi başlarını dikerek koşarlar. Gözleri kendilerine dönmez. Kalbleri ise, müthiş korku ve hayretten bomboştur. (Bir şeyi fehmetmezler.)]

44 [(Yâ Muhammed!) İnsanları, kendilerine gelecek azâb günü ile (Kıyâmet veyâ ölümle) korkut. O gün, şirk veyâ tekzîble nefislerine zulmedenler: «Ey Rabbimiz! (Azâbımızı te'hîr et! Bizi dünyâya gönder.) Yakın bir zaman için bize mühlet ver de da'vetine icâbet ve Resûllerine ittibâ ve itâat edelim» diyecekler. Denilecek ki: «Bundan evvel, (dünyâda) sizin için hiçbir zevâl yoktur, diye yemîn etmemiş miydiniz.»]

وَسَكَنْتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ
فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَ
عِنْدَ اللّٰهِ مَكْرُهُمْ وَإِنْ كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

45 [(Âd ve Semûd gibi) nefislerine zulmedenlerin yerlerine yerleştiniz. Onlara nasıl ukûbet ettiğimiz sizce zâhir oldu ve size emsâl gösterdik.]

46 [Hakîkat onlar (hakkı ibtâl etmek için) mekir ve hîle etmişlerdi. Hîleleri, dağları yerlerinden oynatacak da olsa, indâllah, ettikleri hîlenin cezâsı vardır.]

فَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ
﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوَاتُ وَبَرَزُوا لِلّٰهِ الْوَا
حِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾

47 [Sakın, Allah Teâlâ'nın Resûllerine olan va'dinde hulf edeceğini sanma! Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, intikam sâhibidir.]

48 [Arz başka bir arza, gökler de başka göklere tebeddül ettiği gün, insanlar, (muhâsebe ve mücâzat için) bir ve kahhâr olan Allah Teâlâ'nın huzûruna çıkacaklardır.]

49 [**O gün, mücrimleri (şerikleriyle) zincirlere vurulmuş görürsün.**]

سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشٰى
وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللّٰهُ كُلَّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ اِنَّ اللّٰهَ
سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هٰذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوا بِهٖ وَلِيَعْلَمُوا
اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

50 [**Gömlekleri katrandandır. Yüzlerini de ateş kaplıyacaktır.**]

Zîrâ onunla Hakk'a teveccüh etmemişlerdir.

51 [**Bununla Allah Teâlâ** (hayır ve şer) **her nefsin kazancının cezâsını verecektir. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ, tez hesâb görücüdür.**]

52 [Bu (Kur'ân veyâ sûre) **insanlara,** (kâfi') **bir tebliğ** (bir nasîhat) **dir. Tâ ki, bununla inzâr edilsinler, Allah Teâlâ'nın bir tek ilâh olduğunu bilsinler ve tâ ki kâmil akıl sâhibleri öğüt alsınlar.**]

15 — HİCR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 99 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓرٰ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ وَقُرْاٰنٍ مُب۪ينٍ ﴿١﴾ رُبَمَا يَوَدُّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
لَوْ كَانُوا مُسْلِم۪ينَ ﴿٢﴾ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ وَمَا اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ ﴿٤﴾

1 [**Elif, Lâm, Râ. Murâdının ne olduğunu, Allah bilir. Bunlar, Kitâb'ın ve Kur'ân-ı mübînin âyetleridir.**]

Yâhûd: «**Ben, O Allah'ım ki, her şeyi murâkabe ederim.**» demektir.. Allahu âlem.

2 [**Çoğu kâfirler, bir zaman olur,** (nusrat-ı ilâhiyyenin nüzûlünde, veyâ kendilerine ölüm geldiğinde, yâhûd Kıyâmet Gününde nedâmetle) **Müslüman olmayı temennî ederler.**]

Peygamberimiz sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz: Kâfirler, Cehennem'de îmân edenlerin günâhkârlarına: «**Siz, Müslüman iken bizimle Cehennemdesiniz. Müslümanlığınız size ne fayda te'mîn etti?**» diyecekler. Fakat bir zaman sonra, Allah Teâlâ'nın fazl-u rahmetiyle, o Müslümanlar, ateşten çıkıp Cennet'e gittikleri vakit, «Ne **olurdu, biz de Müslüman olaydık, diyecekler**» buyurmuşlardır.

3 [(Yâ Muhammed!) **Onları bırak.** (Dünyâda) **yesinler,** (lezzet ve şehvetle) **geçinsinler, emelleri onları oyalasın** (îmân ve tâatten geri bıraksın). **Yakında** (hâllerinin âkıbetini, cezâlarını görecek, fenâ hareketlerini) **bileceklerdir.**]

4 [**Biz, hiçbir memleketi,** (Levh-i Mahfûzda) **ma'lûm bir yazısı olmaksızın, helâk etmedik.**]

مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٥﴾ وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَا
الَّذ۪ي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ﴿٦﴾ لَوْ مَا تَأْت۪ينَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ
اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٧﴾ مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُٓوا
اِذًا مُنْظَر۪ينَ ﴿٨﴾ اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾

5 [**Hiçbir ümmetten, mev'ûd eceli veyâ azâbı, tekaddüm ve teahhur etmez.**]

6 [**Mekke müşrikleri** (Peygamber Efendimize): «**Ey kendisine** Kur'ân **nâzil olan, sen muhakkak delisin!» dediler.**]

7 [«**Eğer doğru söyleyenlerden olaydın, bize** (risâletine şehâdet eder) **Meleklerle gelirdin.»**]

8 [**Biz** (kâfirlere), **Melekleri ancak azâbla indiririz.** (Şâyed onlara Melekleri indirseydik) **o zaman da azâblarında imhâl etmezdik.**]

9 [**Kur'ân'ı biz inzâl ettik. Onu, her hâlde** (tahrîf ve tebdîlden) **koruyacak da Biziz.**]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ ف۪ي شِيَعِ الْاَوَّل۪ينَ ﴿١٠﴾ وَمَا يَأْت۪يهِمْ
مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِه۪ يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿١١﴾ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهُ ف۪ي قُلُوبِ
الْمُجْرِم۪ينَ ﴿١٢﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِه۪ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّل۪ينَ ﴿١٣﴾

10 [**Celâlim hakkı için** (Yâ Muhammed!) **senden önceki ümmetlere de, kendilerinden, Peygamberler göndermiştik.**]

11 [(Kavminin, seninle istihzâ ettikleri gibi) **onlara hiçbir Peygamber gelmemişti ki, onunla istihzâ etmiş olmasınlar.** (Fakat sabretmişlerdi, sen de sabret).]

12 [**Biz, böylece o** (istihzâ küfür ve tekzîbi) **mücrimlerin kalblerine sokarız.**]

13 [(Peygamberlerini tekzîb ve istihzâ etmeleri yüzünden) **kendilerinden evvelki ümmetler hakkında geçen sünnet-i ilâhiyyeye rağmen,** (ki helâktir) **onlar; yine onu** (Kur'ân'ı) **tasdîk etmezler.**]

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَعْرُجُونَ ﴿١٤﴾
لَقَالُوا إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَسْحُورُونَ ﴿١٥﴾ ع

14 [**Biz, onlara** (o bize Meleklerle gelseydin diyenlere) **gökten bir kapı açsak da, oradan Meleklerin inip çıktığını âşikâre görseler** (yine îmân etmezler.)]

15 [**«Gözlerimiz bağlandı, belki biz büyüye tutulmuş bir kavimiz** (gördüğümüz bir hayâldir, hakîkat değildir)» **derler.**]

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾ وَحَفِظْنَاهَا
مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ
مُبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا
مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَوْزُونٍ ﴿١٩﴾

16 [**Yemîn ederim. Biz, semâda burçlar halk ettik. Ve onları** (ibretle) **seyredenler için tezyîn eyledik.**]

17 [**Ve Biz, onu** (o gökleri) **her Şeytân-ı recîmden koruduk.**]

18 [**Ancak, kulak hırsızlığı eden olur. Onu da apâşikâr bir ateş parçası takibeder** (yakar).]

Rivâyete göre: Şeytânlar birbirlerinin üzerine binip, alt semâya çıkarlar. Ve Meleklerden sır dinleyip, dönerler. Kendilerine

yanan gök taşları atılır. Bunlarla kimisi öldürülür; kiminin yüzü, yanı ve eli yanar. Ba'zısı gul olup, kırlarda giden insanların yollarını saptırırlar. İbn-i Abbâs (R.A.):

«Eskiden Şeytânlar gökyüzüne çıkmakdan men edilmezlerdi. İsâ Aleyhisselâmın doğması ile üç semâya çıkmaktan men edildiler. Muhammed (S.A.V.)'in doğması ile hepsinden men olundular.» demiştir.

19 [**Yeri de yaydık. Üzerine sâbit dağlar bıraktık. Ve oralarda** (yerde ve dağlarda, kudret ve hikmet terâzisi ile) **ölçülmüş her şeyi bitirdik.**]

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ
لَسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا
نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنْزَلْنَا
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنْتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾

20 [**Orada, sizin ve rızıklarını te'mîn edemiyeceğiniz kimseler için, geçimlikler yarattık.**]

21 [**Hiçbir şey yoktur ki, onun hazîneleri bizim yanımızda olmasın. Fakat Biz, onu ancak, ma'lûm bir mikdâr ile inzâl ederiz.**]

22 [**Biz, rüzgârları bulutlarla yüklü gönderdik. Ve gökten su indirdik de sizi suvardık. Onu koruyup saklıyan da siz değilsiniz.** (O, Bizim hazînemizdedir.)]

وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ
مِنْكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ
يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ
مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾

23 [**Muhakkak ki Biz, ancak Biz diriltir, Biz öldürürüz. Hepsinin vârisi de Biziz. (Yalnız Biz bâkiyiz).]**

24 [**Yemîn ederim. İçinizden öne geçenleri de, geri kalanları da biliriz.]**

25 [**Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, onları haşredecektir. O, Hakîm'dir, hakkıyle Alîm'dir.]**

26 [**Yemîn ederim. Biz, insanı kuru çamurdan, biçim verilmiş kara bir balçıktan halk ettik.]**

27 [**Cânnı da, ondan önce, dumansız ateşten yarattık.]**

Cânn: Cinlerin babasıdır. İnsanların babası, Âdem olduğu gibi. **Semûm**; dumansız ateş demektir. İbn-i Abbâs (R.A.)'ın beyânına göre; İblîs, Meleklerin Cin denilen bir tâifesindendir. Bunlar, Semûm'dan yaradılmışlardır. Cânn; Cinlerin; İblîs de Şeytânların babasıdır.

Cinlerin, mü'min ve kâfirleri vardır. Yaşarlar, ölürler. Şeytânlardan, mü'min yoktur. İblîs ölünce, ötekileri de ölürler.

Vehb der ki: «Cinler iki sınıftır. Bir kısmı anadan doğar; yiyip içerler, insanlar gibidirler. Bir kısmı ise, rüzgâr gibidirler. Anadan doğmazlar; yiyip içmezler.»

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ
مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي
فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ
﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبٰى أَنْ يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾

28 [**Zikret o vakti ki, Rabbin celle şânuh, Meleklere demişti: «Ben, kuru çamurdan, biçim verilmiş kara bir balçıktan bir insan yaratacağım.»]**

29 [**«Onun yaratılışını tamamlayıp rûhumdan nefhettiğim zaman, derhâl onun için secde edin!»]**

30 [**Bütün Melekler hep birden secde ettiler.]**

31 [**Ancak İblîs, secde edenlerle berâber olmadı, çekindi.]**

قَالَ يَٓا اِبْل۪يسُ مَا لَكَ اَلَّا تَكُونَ مَعَ السَّاجِد۪ينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ اَكُنْ
لِاَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَاٍ مَسْنُونٍ ﴿٣٣﴾

32 [Allah Teâlâ buyurdu: «Yâ İblîs ne oldu sana, neye secde edenlerle berâber olmadın?»]

33 [İblîs: «Kuru çamurdan, biçim verilmiş, kara bir balçıktan yarattığın insana, secde etmek bana gerekmez» dedi.]

Zîrâ insan, cismânîdir, ben ise rûhânîyim. O topraktan, ben ateşten yaratıldım. Ateş, topraktan üstündür.
Bu mülâhazayla kibirlendi. Kendisini, insana üstün sandı.

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَج۪يمٌ ﴿٣٤﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى
يَوْمِ الدّ۪ينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْن۪ٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَاِنَّكَ
مِنَ الْمُنْظَر۪ينَ ﴿٣٧﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَٓا
اَغْوَيْتَن۪ي لَاُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَلَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٣٩﴾

34 [Allah Teâlâ buyurdu: «Öyleyse, çık buradan, zîrâ sen recîmsin (kovulmuşsun).]

35 [«Ve bu lâ'net, Cezâ Gününe kadar üzerindedir.»]

36 [İblîs: «Yâ Rab! Öyleyse, bana onların ba'solunacakları güne kadar mühlet ver» dedi.]

37 - 38 [Allah Teâlâ: «Vakt-i ma'lûm gününe kadar sen, mühlet verilmişlerdensin» buyurdu.]

Vakt-i Ma'lûm Gün'den murâd: Cumhûr'a göre; birinci Sûr'un üfürülmesidir. İblîs, iki Sûr arasında kırk yıl ölü kalacaktır. Allah Teâlâ'nın ona icâbeti, ona ikrâmı için değil, belâ ve şekâveti artsın diyedir.

39 [İblîs «Yâ Rab! Beni rahmetinden tardın hakkı için, ben de onlara yeryüzünde, dünyâ gurûrunu ve Sana ısyân etmeyi tezyîn edeceğim ve hepsine ığvâmı yetiştireceğim» dedi.]

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ
مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا
مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾

40 [**Ancak içlerinden ihlâsa eren** (şirkin açık ve gizlisinden pâk kıldığın) **kulların** müstesnâ.]

41 [**Allah Teâlâ:** «**Bu,** (tevhîd ve îmânda ihlâs) **bana gelen doğru bir yoldur» buyurdu.**]

42 [«**Benim** (muhlis) **kullarımın üzerinde, senin tasallutun olamaz. Meğer ki azıp sapanlardan** (Bana ısyân edip) **senin izince gidenler olsun.»**]

43 [«**Bunların da hepsinin va'dolunan karargâhı Cehennem'dir.»**]

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ
الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ اٰمِنِينَ ﴿٤٦﴾

44 [«**Onun** (birbirinin üstünde) **yedi kapısı vardır. Her kapı onlardan** (Şeytân'a uymada derecelerine göre) **birine ayrılmıştır.** (Her kapıdan muayyen bir gürûh girer).»]

45 [*Müttekîler* (Şeytân'ın izince gitmekten sakınanlar) **muhakkak Cennetlerde, pınarlardadır.**]

46 [**Onlara denir ki: «Oraya selâmetle, emniyetle girin.»**]

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ اِخْوَانًا عَلٰى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ
﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾

47 [**Biz, o Cennet ehlinin göğüslerinden kin ve hasedi çıkarmışızdır. Hepsi, birbirine kardeş olarak, tahtları üzerinde, karşı karşıya otururlar.**]

48 **] Orada, onlara hiçbir eziyet, yorgunluk, meşakkat dokunmaz. Oradan çıkarılacak da değillerdir.]**

نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٥١﴾

49 [(Yâ Muhammed!) **Kullarıma haber ver ki; «Ben, hakkıyle Gafûr ve Rahîm'im** (mağfiret isteyeni afiv, tevbe edene rahmet ederim).»]

Rivâyet olunmuştur ki, Peygamber (S.A.V.), bir gün ashâbının yanına çıkagelmiş. Ashâb gülüp, söylüyorlarmış:

«Önünüzde Cehennem olduğunu bildiğiniz hâlde nasıl gülüyorsunuz?» demiş. Bunun üzerine Cebrâîl Aleyhisselâm, bu âyeti getirmiş. Ve kulların Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümîdlerini kesdirmek doğru olmadığına tenbîhde bulunmuş.

50 [**Ama** «(Tevbe ve istiğfâr etmiyenlere) **azâbım da elîmdir.»**]

Bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ, yüz rahmet yaratmış. 99'unu saklayıp birini bütün mahlûkatına göndermiştir. Eğer kâfir, Allah'ın ne derecede merhâmetli olduğunu bilse, Cennet'ten ümîdini kesmezdi. Mü'min de Allah Teâlâ'nın azâbının ne derece müdhiş olduğunu bilse, Cehennem'den emîn olmazdı.»

51 [**Ve kullarıma İbrâhîm** (Aleyhisselâm) **in misâfirlerini** (Meleklerimi) **de haber ver.**]

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنْكُمْ وَجِلُونَ
﴿٥٢﴾ قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ
أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَىٰ أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾

52 [**Hani onlar, İbrâhîm'in yanına girip selâm vermişlerdi. İbrâhîm** (selâmlarını iâde ettikten sonra önlerine yemek getirmişti. onlar yememişlerdi de): **«Biz, sizden cidden korkuyoruz» demişti.**]

53 [Melekler! «Bizden korkma, biz sana çok âlim (nübüvvet ilmini hâmil) bir çocuk müjdeliyoruz» demişlerdi.]

54 [İbrâhîm: «Bana ihtiyârlık hâlimde mi bir oğul müjdeliyorsunuz? Şaşılacak bir şey müjdeliyorsunuz» dedi.]

قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ
وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ
أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾

55 [«Biz, seni Hak ile müjdeliyoruz. Sakın Hakk'ın rahmetinden ümidsizliğe düşenlerden olma» dediler.]

56 [İbrâhîm: «Sapıklardan başka, kim Hakk'ın rahmetinden ümidsizliğe düşebilir» dedi.]

57 [(Sonra, yalnız oğul müjdesiyle gelmediklerini anlayınca, tamâmiyle maksâdlarını öğrenmek için) «Ey Allah Teâlâ'nın Resûlleri! Daha işiniz (me'mûriyetiniz) ne?» dedi.]

58 [«Haberin olsun ki, biz mücrim bir kavme gönderildik» dediler. (Küfür ve taşkınlıkları yüzünden onları helâk edeceğiz.)]

إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا إِنَّهَا
لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ
قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾

59 [«Ancak Lût'un âilesini (ve O'na tâbi' olanları) değil, onların, behemehâl hepsini (helâktan) kurtaracağız.»]

60 [«Yalnız karısı müstesnâ. O'nu (Allah Teâlâ'nın fiili ile helâk için) kalanlar arasında takdîr ettik.»]

61 [Vaktâ ki Resûller, Âl-i Lût'a geldiler.]

62 [Lût: «Siz, yabancı kimselersiniz (sizi tanımıyorum)» dedi.]

63 [«Biz, sana kavminin şübhe ettikleri (azâb) için (onları helâk etmek üzere) geldik» dediler.]

وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ
اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا
حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هَٰؤُلَاءِ
مَقْطُوعٌ مُصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾ وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾

64 [«Sana hak ile azâb haberini getirdik ve biz sâdıklarız.»]

65 [«Gecenin sonlarına doğru âileni al götür (bu şehirden çık git). Sen de arkalarından yürü (ki acele ol alsınlar). Ve içinizden kimse arkasına dönüp bakmasın (o tahammül edilmez azâbı görmesin). Emrolunduğunuz yere (Şam'a, yahûd Mısır'a) gidin.]

66 [Biz Lût'a şu emri vahyettik ki, sabah olur olmaz, onların arkaları muhakkak kesilmiş olacaktır.]

67 [Sedûm halkı; birbirlerine müjde vererek (Lût'un evine, misâfirlerine) geldiler.]

قَالَ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ ضَيْفِي فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَاتَّقُوا اللَّهَ
وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٧٠﴾

68 [Lût: «Bunlar benim misâfirlerimdir. Onlara karşı sakın beni rüsvây etmeyin» dedi.]

69 [«Allah Teâlâ'nın ikaabından korkun. Beni utandırmayın.»]

70 [Kavmi: «Biz, seni; (memleketimize gelen yabancılardan) hiçbir kimseye (onları misâfir etmek veyâ onları himâye eylemekten ve işlerimize) karışmaktan nehyetmedik mi?» dediler.]

قَالَ هٰؤُلَٓاءِ بَنَاتٖٓي اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلٖينَ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفٖي سَكْرَتِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقٖينَ ﴿٧٣﴾

71 [Lût: «Şâyed dediğimi yaparsanız işte kızlarım! (onları size nikâhlıyayım)» dedi.]

72 [(Yâ Muhammed!) Hayâtın hakkı için, onlar hayret ve dalâletlerinde mütereddiddiler.]

73 [Güneş doğduğu sırada onları, korkunç bir ses yakalayıverdi.]

فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجّٖيلٍ ﴿٧٤﴾
اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْمُتَوَسِّمٖينَ ﴿٧٥﴾ وَاِنَّهَا لَبِسَبٖيلٍ مُقٖيمٍ ﴿٧٦﴾

74 [Şehirlerinin üstünü altına getirdik. Ve üzerlerine, (yağmur gibi) balçıktan pişirilmiş taş yağdırdık.]

75 [Bunda (bu kıssada) ferâset sâhibleri için ibretler vardır.]

76 [Şehirleri yol üzerindedir. Geçenler izlerini görürler.]

اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِنٖينَ ﴿٧٧﴾ وَاِنْ كَانَ اَصْحَابُ الْاَيْكَةِ لَظَالِمٖينَ
﴿٧٨﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُبٖينٍ ﴿٧٩﴾

77 [Bunda îmân edenler için, bir âyet vardır.]

78 [Ashâb-ı Eyke de, cidden nefislerine zulmedenlerdendiler.]

Ashâb-ı Eyke; Şuayb Aleyhisselâm'ın kavmi idi. Bir vâdide ağaçlar arasında yaşarlardı. Kâfir idiler.

Rivâyete göre; üzerlerine yedi gün sıcak havadan sonra bir bulut gönderilmiş, serinlemek ümîdi ile onun altına toplanmışlar. Sonra, buluttan bir ateş çıkıp, hepsini yakmış.

79 [**Biz, onlardan da intikam aldık.** (Sedûm ve Eyke) **ikisi** de **uğrak yoldadırlar.** (Yolcular görürler).]

وَلَقَدْ كَذَّبَ اَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَل۪ينَۙ ﴿٨٠﴾ وَاٰتَيْنَاهُمْ اٰيَاتِنَا فَكَانُوا
عَنْهَا مُعْرِض۪ينَۙ ﴿٨١﴾ وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتاً اٰمِن۪ينَ ﴿٨٢﴾

80 [**Yemîn ederim. Ashâb-ı Hicr** (Semûd kavmi) **de Peygamberleri tekzîb ettiler.**]

Eshâb-ı Hicr; Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi idi. Hicr, Medîne ile Şam arasında bir vâdîdir. Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmi Semûd, burada yaşarlardı.

Peygamber (S.A.V.); Hicr'den geçerken ashâbına:

«Buradan ağlayarak geçin ki, bunların başına gelen, sizin başınıza gelmesin.» buyurmuştur.

81 [**Biz, onlara âyetlerimizi vermiştik. Onlarsa, o mu'cizelerden yüz çevirdiler.**]

82 [**Onlar, zanlarınca, emniyet içinde kalmak için, dağları oyup evler yaparlardı.**]

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِح۪ينَۙ ﴿٨٣﴾ فَمَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَۜ
﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَاِنَّ السَّا
عَةَ لَاٰتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَم۪يلَ ﴿٨٥﴾

83 [**Onları da sabahleyin o korkunç ses yakalayıverdi.**]

84 [**Kazandıkları** (mallar, evler, nüfuslarının çokluğu) **onlardan Allah Teâlâ'nın azâbını def'e yaramadı.**]

85 [**Biz, gökleri ve yeri ve aralarında olanları ancak hak** (ve hikmetle) **halk ettik.** (Herkesin hayır ve şer mücâzatı için) **Kıyâmet mutlaka gelecektir. Artık sen onlara safh-ı cemîl ile muâmele et!**]

Bu âyet Seyf âyeti ile neshedilmiştir.

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَا
نِي وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾

86 [**Muhakkak ki Rabbin celle şânuh, bütün halkı, her şeyi yaratan, herkesin ahvâlini hakkıyle bilendir.**]

87 [**Celâlim hakkı için, sana seb'ı mesâniyi** (Fâtiha sûresini) **ve Kur'ân-ı azîmi verdik.**]

لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ
عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ إِنِّي
أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾
الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ ﴿٩١﴾

88 [**Sakın, o kâfirlerden bir kısmını faydalandırdığımız şeylere gözlerini dikme. Onlara mahzûn da olma!** (Dostlarının elinde bir şey bulunmadığı için tasalanma). **Mü'minlere kanadını indir** (tevâzû göster).]

Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Sakın kötü bir kimseye bir ni'met verildi diye gıbta etme! Zîrâ öldükten sonra onun başına ne geleceğini bilmezsin. Allah indinde O'nun için ölmeyen bir kaatil (Cehennem) **vardır.»**

Başka bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«Sizden aşağı olana bakın; sizden üstün olana bakmayın! Çünkü böyle yapmanız Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki ni'metini küçümsememek için daha elverişlidir.»

Âyet-i kerîme, üst tarafına bağlıdır. Allah Teâlâ Hazretleri; Peygamberimiz (S.A.V.)'e Kur'ân'ı verdikten sonra, dünyâya rağbet etmekten O'nu men' etmiştir.

89 [**Ve de ki: «Şübhesiz ben,** (şâyet îmân etmezseniz, üzerinize inecek azâbı) **haber verenim.»**]

90 - 91 [**«Nitekim bölüşenlere, Kur'ân'ı parçalara ayıranlara azâb indirmiştik.»**]

Yahûdîler ve Nasâra ki, Kitâb'ın ba'zısına inanmışlar, bir kısmını inkâr etmişlerdi.

Yâhûd bölüşenlerden murâd: Kur'ân hakkında müşriklerden ba'zısının **«Sihirdir»**; ba'zısının **«Şiirdir»**, **«yalandır»**; **«Eski efsânedir»** diyenleri veyâ Peygamberimiz (S.A.V.) hakkında kiminin **«Sihirbazdır»** kiminin **«şairdir»**; **«kâhindir»** diyerek ayıranlarıdır. Yâhûd müşriklerden on kişidir. Bunlar Hacc mevsiminde Mekke'nin giriş yollarını paylaşırlar; halkı Peygamberimiz (S.A.V.)'e îmândan nefret ettirmeye çalışırlardı. Bedir harbinde bunların hepsi helâk olmuştur.

فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ ﴿٩٢﴾
عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ
عَنِ الْمُشْرِك۪ينَ ﴿٩٤﴾ اِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِء۪ينَۙ ﴿٩٥﴾ اَلَّذ۪ينَ يَجْعَلُونَ
مَعَ اللّٰهِ اِلٰهاً اٰخَرَۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾

92 - 93 [**Rabbin celle şânuh hakkı için, onların hepsine, yaptıklarını muhakkak soracağız.**]

94 [(Yâ Muhammed!) **Emrolunduğun şeyi ızhâr et! Ve müşriklerden yüz çevir.** (Sözlerine iltifât etme).]

95 - 96 [**Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd tanıyan müstehzîlere, muhakkak ki, senin nâmına Biz kifâyet ederiz. Onlar yakında âkıbetlerini bileceklerdir.**]

Peygamberimiz (S.A.V.) ile alay ve istihzâ eden Kureyş reisleri beş kişi idi. Bunlar: Velîd b. Muğîra, Âs b. Vâil, Esved b. Abdilmuttalib, Esved b. Abdi Yagûs ve Hâris b. Kays'dır, ki her biri Cebrâîl Aleyhisselâm'ın bir işâreti neticesinde helâk olup gitmişlerdir.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَض۪يقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَۙ ﴿٩٧﴾

97 [**Celâlim hakkı için, Biz biliyoruz ki, onların sözlerine** (şirklerine, Kur'ân'a ta'n ve istihzâlarına) **kalbin daralıyor** (için sıkılıyor).]

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ
مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

98 [**O hâlde Rabbin celle şânühu'ya hamd ile tesbîh et! Ve secde edenlerden ol.**]

99 [**Sana yakîn olan ölüm gelinceye kadar Rabbine ibâdet et!**]

İKİNCİ CİLDİN SONU

BU CİLTDEKİ SÛRELER

Sûre No:	Sûrenin Adı:	Âyet sayısı:	Sahîfe:
6	EN'ÂM	165	5 — 70
7	A'RÂF	206	71 — 149
8	ENFÂL	75	150 — 193
9	TEVBE	129	194 — 256
10	YÛNUS	109	257 — 289
11	HÛD	123	290 — 323
12	YÛSUF	111	324 — 363
13	RA'D	43	364 — 381
14	İBRÂHÎM	52	382 — 397
15	HİCR	99	398 — 412

F İ H R İ S T

(Bu ciltde geçen mevzû' ve mefhûmlar)

— A —

Âd Kavmi: A'raf 65, 74; **Tevbe:** 70; **Hûd:** 50, 59, 60; **İbrâhîm:** 9.

Adâlet: En'âm: 115, 152; **A'râf:** 29, 159, 181; **Hûd:** 85; **Yûsuf:** 4, 47, 54.

Âdem Aleyhisselâm: A'râf: 11, 19, 26, 27, 31, 35, 172.

Âfiyet: Tevbe: 14; **Yûnus:** 57.

Afv: A'râf: 95, 199; **Tevbe:** 43, 66.

Ağaç: A'râf: 19, 20, 22; **Ra'd:** 4; **İbrâhîm:** 24, 26.

Ağır davranmak: Tevbe: 88.

Ağır yük: En'âm 31; A'râf: 157.

Ağız: Tevbe: 8, 30, 32; **Ra'd:** 14; **İbrâhîm:** 9.

Ağlamak: Tevbe: 82; **Yûsuf:** 16.

Ahd: En'âm: 152; **A'râf:** 102, 134, 169. **Enfâl:** 56, 72; **Tevbe:** 1, 4, 7, 12, 111; **Yûsuf:** 66, 80; **Ra'd:** 20, 25.

Âhiret: En'âm: 32, 92, 113, 150; **A'râf:** 45, 147, 156, 169; **Enfâl:** 67; **Tevbe:** 38, 69, 74; **Yûnus:** 64; **Hûd:** 16, 19, 22, 103; **Yûsuf:** 37, 57, 101, 109; **Ra'd:** 26, 34; **İbrâhîm:** 3, 27.

Âhiret Günü: Tevbe: 18, 19, 29, 38, 44, 45, 69, 99; **Yûnus:** 10, 26, 27, 64.

Ahlâk: Enfâl: 53; **Tevbe:** 103; **Ra'd:** 11.

Âile: A'râf: 83, 151; **Enfâl:** 41, 72, 75; **Hûd:** 11, 40, 45, 46, 62, 65, 81, 88; **Ra'd:** 38; **Hicr:** 65.

Akıl: En'âm: 32, 151; **A'râf:** 169; **Enfâl:** 22; **Yûnus:** 16, 42, 92, 100; **Hûd:** 51; **Yûsuf:** 109, 111; **Ra'd:** 4, 19; **İbrâhîm:** 52.

Akrabâ: En'âm: 152; **Enfâl:** 41; **Tevbe:** 113; **Ra'd:** 25.

Akşam: En'âm: 52; **A'râf:** 205; **Yûsuf:** 16; **Ra'd:** 15.

Alayetmek: En'âm: 5, 10; **Tevbe:** 64, 65, 79; **Hûd:** 8, 38; **Ra'd:** 32; **Hicr:** 11, 95.

Aldanmak, aldatmak: En'âm: 70, 112, 130; **A'râf:** 22, 51; **Enfâl:** 49, 62.

Âlem: En'âm: 45, 71, 86, 90, 162; **A'râf:** 54, 61, 67, 80, 104, 121, 140; **Yûnus:** 10, 37; **Yûsuf:** 104; **Hicr:** 70.

Alım - Satım: Enfâl: 9, 24, 111; **Hûd:** 3; **Yûsuf:** 20, 21; **İbrâhîm:** 31.

Âlim: En'âm: 53, 58, 73, 117, 119, 124; **Tevbe:** 78, 94, 105; **Yûnus:** 40; **Hûd:** 31; **Yûsuf:** 40, 44, 55, 76, 77; **Ra'd:** 9; **Hicr:** 53.

Allah (C. C.) Bir'dir: En'âm: 19, 102, 106; **A'râf:** 158; **Tevbe:** 31; **Hûd:** 2; **Yûsuf:** 38, 39; **Ra'd:** 30.

Allah (C. C.)'ın Cemâlinî görmek: En'âm: 103.

Allah (C. C.)'ın emri ve kazâsı: En'âm: 38, 39; **Tevbe:** 51; **Hûd:** 6; **Hicr:** 4.

Allah (C. C.)'ın güzel adları: (Esmâ'-ül-Hüsnâ): **A'râf:** 180.

Allah (C. C.)'ın kelâmı: En'âm: 34, 115; **A'râf:** 137, 158; **Enfâl:** 7; **Tevbe:** 40; **Yûnus:** 19, 33, 64, 82, 96; **Hûd:** 110, 119.

Allah (C. C.)'ın «Ol!» emri: En'âm: 73.

Allah (C. C.)'ın velî kulları: Yûnus: 62, 63, 64.

Allâm-ül guyûb: Tevbe: 78.
Altı sayısı: A'râf: 54; **Yûnus:** 3; **Hûd:** 7.
A'mâ: En'âm: 50, 104; **A'râf:** 64; **Yûnus:** 43; **Hûd:** 24, 28; **Ra'd:** 16, 19.
Amâlika: A'râf: 138.
Ana: En'âm: 92; **A'râf:** 150; **Ra'd:** 39.
Ana-baba (Ebeveyn) **En'âm:** 151; **A'râf:** 27; **Yûsuf:** 6, 99, 100; **İbrâhîm:** 41.
And (Yemîn): **En'âm:** 109; **A'râf:** 21, 49; **Tevbe:** 3, 10, 12, 13, 42, 56, 62, 74, 95, 96, 107; **İbrâhîm:** 44.
A'rab (Bedevî): **Tevbe:** 90, 97, 98, 99, 101, 120.
A'râf: A'râf: 46, 48, 49.
Arş: A'râf: 54, 137; **Tevbe:** 129; **Yûnus:** 3; **Hûd:** 7; **Yûsuf:** 100; **Ra'd:** 2.
Asâ: A'râf: 107, 117, 160.
Ashâb-ı A'râf: A'râf: 48.
Ashâb-ı Eyke: Hicr: 78, 79.
Ashâb-ı Hicr: Hicr: 80, 81.
Ashâb-ı Medyen: A'râf: 85; **Tevbe:** 70; **Hûd:** 84, 95.
Asker (Ordu): **Tevbe:** 26, 40; **Yûnus:** 90.
Astronomi: A'râf: 54; **Yûnus:** 3, 5, 6.
At beslemek: Enfâl: 60.
Ateş: A'râf: 12; **Tevbe:** 81, 109; **Hûd:** 113; **Ra'd:** 17; **Hicr:** 27.
Avret yeri: A'râf: 22, 26, 27.
Ay (Kamer): **En'âm:** 77, 96; **A'râf:** 54; **Yûnus:** 5; **Yûsuf:** 4; **Ra'd:** 2; **İbrâhîm:** 33.
Ayak: A'râf: 195; **Enfâl:** 11; **Yûnus:** 2.
Âyet: En'âm: 4, 25, 27, 33, 35, 37, 46, 55, 65, 97, 98, 99, 105, 109, 126, 157, 158; **A'râf:** 26, 32, 58, 73, 106, 126, 132, 133, 146, 174; **Enfâl:** 52, 54; **Tevbe:** 9, 11; **Yûnus:** 1, 5, 6, 20, 24, 67, 71, 92, 95, 97, 101; **Hûd:** 59, 64, 103; **Yûnus:** 1, 7, 35, 105; **Ra'd:** 1, 2, 3, 4, 7, 27, 38; **İbrâhîm:** 5; **Hicr:** 1, 75, 77.
Aylar: Tevbe: 2, 5, 36.
Âzer: En'âm: 74.
Azgınlık: En'âm: 110, 145, 146, 164; **A'râf:** 16, 33, 45, 74, 77, 86, 140, 146, 166, 175, 186, 202; **Tevbe:** 47; **Yûnus:** 11, 23, 90; **Hûd:** 19, 34, 85, 112; **Yûsuf:** 65; **İbrâhîm:** 3; **Hicr:** 39, 42.

— B —

Baba: En'âm: 74, 87, 91, 148; **A'râf:** 28, 70, 71, 95, 173; **Tevbe:** 23, 24, 114; **Yûnus:** 78; **Hûd:** 62, 87, 109; **Yûsuf:** 4, 8, 9, 11, 16, 17, 38, 40, 59, 61, 63, 65, 68, 78, 80, 81, 93, 94, 97, 100; **Ra'd:** 23; **İbrâhîm:** 10.
Bağ-Bahçe: En'âm: 99, 141; **Ra'd:** 4.
Bağış (Hîbe): **En'âm:** 84; **İbrâhîm:** 39.
Balçık (Çamur): **En'âm:** 2; **A'râf:** 12; **Hicr:** 26, 28, 33.
Balık: A'râf: 163.
Barış: Enfâl: 61.
Barıştırmak: Enfâl: 1; **Hûd:** 88.
Ba's (Diriltmek, ölümden sonra diril-mek): **En'âm:** 29, 36, 60, 65; **A'râf:** 14, 103, 167; **Tevbe:** 46; **Yûnus:** 74, 75; **Hûd:** 7; **Hicr:** 36.
Basîret: En'âm: 104; **A'râf:** 203; **Yûnus:** 43; **Yûsuf:** 108.
Baş: A'râf: 150; **Yûsuf:** 36, 41; **İbrâhîm:** 43.
Başak: En'âm: 141; **Yûsuf:** 43, 46, 47.
Başa kakmak: Yûsuf: 92.
Batı: En'âm: 76, 77, 78; **A'râf:** 137.
Bâtıl: En'âm: 88; **A'râf:** 118, 139, 147, 173; **Enfâl:** 8; **Tevbe:** 17, 34, 69; **Yûnus:** 81; **Hûd:** 16; **Ra'd:** 17.
Bedir: Enfâl: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 19, 42, 47, 67, 68, 69, 70, 71.
Belâ: A'râf: 141; **Enfâl:** 17; **İbrâhîm:** 6.
Bereket: En'âm: 92, 155; **A'râf:** 54, 96, 137; **Hûd:** 48, 73.
Beşte bir: Enfâl: 41.
Beşer: En'âm: 91; **Hûd:** 27; **Yûsuf:** 31; **İbrâhîm:** 10, 11; **Hicr:** 28, 33.
Beşik: A'râf: 41; **Ra'd:** 18.
Bıldırcın: A'râf: 160.
Biçmek: En'âm: 141; **Yûnus:** 24; **Yûsuf:** 47; **Hûd:** 100.

Binek: En'âm: 99; **Enfâl:** 9, 42; **Hûd:** 41, 42.
Birr: En'âm: 120; **A'râf:** 33.
Boğazlamak (Zebh - Nahr): **İbrâhîm:** 6.
Borç: Tevbe: 60, 98.
Boyun: Enfâl: 12; **Ra'd:** 5.
Bulut: A'râf: 57, 160; **Ra'd:** 12.
Burç: Hicr: 16.
Buzağı: A'râf: 148, 152; **Hûd:** 69.
Bürhân: Yûsuf: **24.**
Büyü (Sihir): **En'âm:** 7; **A'râf:** 109, 112, 113, 116, 120, 132; **Yûnus:** 2, 76, 77, 79, 80, 81; **Hûd:** 7; **Hicr:** 15.
Büyüklük **taslama:** En'âm: 93; **A'râf:** 13, 36, 40, 48, 75, 76, 88, 133, 146, 206; **Tevbe:** 25; **Yûnus:** 75; **İbrâhîm:** 21.

— C —

Câhiliyyet âdetleri: En'âm: 136, 140, 144; **Enfâl:** 35.
Câhillerin ve kâfirlerin kalbleri: A'râf: 101; **Tevbe:** 93; **Yûnus:** 74.
Câriye: Tevbe: 60.
Cehâlet: En'âm: 35, 54, 111; **A'râf:** 138, 199; **Hûd:** 29, 46; **Yûsuf:** 33, 89.
Cehennem: A'râf: 18, 41, 179; **Enfâl:** 16, 36, 37; **Tevbe:** 35, 49, 63, 68, 73, 81, 95, 109; **Hûd:** 119; **Ra'd:** 18; **İbrâhîm:** 16, 29; **Hicr:** 43.
Cemâl (Cemîl): **Yûsuf:** 18, 83; **Hicr:** 85.
Cenâze Namazı: Tevbe: 84.
Cennet: En'âm: 99, 141; **Tevbe:** 21, 72, 89, 100, 111; **Yûnus:** 9, 62; **Hûd:** 23, 108; **Ra'd:** 4, 23, 35; **İbrâhîm:** 23; Hicr: 45.
Cihâd: En'âm: 109; **Enfâl:** 72, 74, 75; Tevbe: 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 44, 46, 47, 53, 73, 75, 79, 81, 82, 86, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 122, 123.
Cimrilik: Tevbe: 34, 35, 76.
Cinâyetler: En'âm: 137, 140, 151; A'râf: 127, 141; **Enfâl:** 30.
Cinler: En'âm: 100, 112, 128, 130; **A'râf:** 38, 179; **Hûd:** 119; **Hicr:** 27.
Cinsî münâsebet: En'âm: 151; **A'râf:** 189.
Cizye: Tevbe: 29.
Cudi: Hûd: 44.
Cumartesi **günü:** A'râf: 163.

— Ç —

Çaprazlama: A'râf: 124.
Çekirdek: En'âm: 95.
Çekirge: A'râf: 133.
Çift - tek: En'âm: 143; **Hûd:** 40; **Ra'd:** 3.
Çiftçilik: En'âm: 136, 138, 141; **Yûsuf:** 47; **Ra'd:** 4; **İbrâhîm:** 37.
Çocuk: A'râf: 189, 190; **Yûsuf:** 19; Hicr: 53.
Çöl ve çölde **yaşayanlar:** Tevbe: 90, 97, 98, 99, 101, 120; **Yûsuf:** 100.

— D —

Dağ: A'râf: 143, 171; **Hûd:** 43; **Ra'd:** 3, 31; **İbrâhîm:** 46, **Hicr:** 19, 82.
Dağlamak: Tevbe: 35; **Hûd:** 93.
Dal: İbrâhîm: 24.
Dalga: Yûnus: 22; **Hûd:** 42, 43.
Darb-ı mesel: Ra'd: 17; **İbrâhîm:** 25, 45.
Dâvûd Aleyhisselâm: En'âm: 84.
Defîne (Hazine): **Tevbe:** 34, 35; **Hûd:** 12.
Deniz (Gemicilik): **En'âm:** 59, 63, 97; **A'râf:** 64, 136, 138, 163; **Yûnus:** 22, 73, 90; **Hûd:** 37, 38; **İbrâhîm:** 32.
Ders: En'âm: 105, 156; **A'râf:** 169.

Deve: En'âm: 144; **A'râf:** 40, 73, 77; **Hûd:** 64; **Yûsuf:** 65, 72.
Dil (Lisân): **İbrâhîm:** 4.
Dilsiz: En'âm: 39; **Enfâl:** 22.
Dinlenmek: A'râf: 4.
Doğruluk: En'âm: 39, 78, 126, 153, 161; **A'râf:** 16; **Tevbe:** 7, 119; **Yûnus:** 25, 89; **Hûd:** 56, 112; **Hicr:** 41.
Doğu: A'râf: 137.
Domuz: En'âm: 145.
Dost: Tevbe: 16; **İbrâhîm:** 31.
Duhaa: A'râf: 98.

— E —

Ebû Bekr-is Siddîk (R. A.): Tevbe: 4, 41.
Ekin: En'âm: 136, 138.
Elbise: A'râf: 26, 27, 32; **Hûd:** 5; **İbrâhîm:** 50.
Elçi Melekler: En'âm: 61; **A'râf:** 37; **Yûnus:** 21; **Hûd:** 69, 77, 81.
Elest-ü birabbiküm: A'râf: 172.
Elif, Lâm, Mîm, Râ: Ra'd: 1.
Elif, Lâm, Mîm, Sâd: A'râf: 1.
Elif, Lâm, Râ: Yûnus: 1, **Hûd:** 1, **Yûsuf:** 1; **İbrâhîm:** 1; **Hicr:** 1.
Elyesa' Aleyhisselâm: En'âm: 86.
Emânet: En'âm: 98; **Enfâl:** 27; **Hûd:** 6.
En doğru dîn: Tevbe: 36; **Yûsuf:** 40.
Ensâr (R. Anhüm): **Tevbe:** 100, 117.
Esîrler: Tevbe: 18.
Eşitlik: En'âm: 50, 83, 165; **A'râf:** 69; **Ra'd:** 16, 26, 76.
Evlâd: En'âm: 101, 137, 140, 151; **Tevbe:** 55, 69, 85; **Yûnus:** 68; **Yûsuf:** 21.
Eyyûb Aleyhisselâm: En'âm: 84.
Ebân: A'râf: 44; **Tevbe:** 3.

— F —

Fakîrlik: En'âm: 151; **Tevbe:** 28, 41, 60.
Farz: Tevbe: 60.
Fazîlet: En'âm: 86; **A'râf:** 39, 140; **Hicr:** 3, 27; **Ra'd:** 4.
Felâh: En'âm: 21, 135; **A'râf:** 8, 69, 157; **Enfâl:** 45; **Tevbe:** 88; **Yûnus:** 17, 69, 77; **Yûsuf:** 23.
Fesâdcılık: A'râf: 56, 74, 85, 86, 103, 127, 142; **Enfâl:** 73; **Tevbe:** 47; **Yûnus:** 40, 81, 91; **Hûd:** 85, 116; **Yûsuf:** 73; **Ra'd:** 25.
Feth âyetleri: En'âm: 44, 59; **A'râf:** 40, 89, 96; **Enfâl:** 19; **Yûsuf:** 65; **İbrâhîm:** 15; **Hicr:** 14.
Fetvâ: Yûsuf: 41, 43, 46.
Fıkh: En'âm: 25, 95, 98; **A'râf:** 179; **Enfâl:** 65; **Tevbe:** 81, 87, 122, 127; **Hûd:** 91.
Fırtına: Yûnus: 22; **İbrâhîm:** 18.
Fısk: En'âm: 49, 121, 145; **A'râf:** 102, 145, 163, 165; **Tevbe:** 8, 24, 53, 67, 80, 84, 96; **Yûnus:** 33.
Fıtrat: En'âm: 14, 79; **Hûd:** 51; **Yûsuf:** 101; **İbrâhîm:** 10.
Fikir: En'âm: 50; **A'râf:** 176, 184; **Yûnus:** 24; **Ra'd:** 3.
Fir'avn: A'râf: 103, 104, 109, 113, 123, 127, 130, 137, 141; **Enfâl:** 52, 54; **Yûnus:** 75, 79, 83, 88, 90; **Hûd:** 97; **İbrâhîm:** 6.
Fitne: En'âm: 23, 53; **A'râf:** 27, 155; 200; **Enfâl:** 25, 28, 39, 73; **Tevbe:** 47, 48, 49, 126; **Yûnus:** 85; **Yûsuf:** 18, 83, 100.
Fuhş: En'âm: 151; **A'râf:** 28, 33, 80; **Yûsuf:** 24.
Fürkân: Enfâl: 29, 41.

— G —

Gâib: Yûsuf: 71, 72.
Gamm: Yûnus: 71.
Ganîmet: Enfâl: 1, 11, 69.
Gark: A'râf: 64, 136; **Enfâl:** 54; **Yûnus:** 73, 90; **Hûd:** 37, 43.
Gebelik: A'râf: 189; **Ra'd:** 8.

Gece: En'âm: 13, 60, 76, 96; **A'râf:** 4, 54, 97, 142; **Yûnus:** 6, 24, 27, 50, 67; **Hûd:** 81, 114; **Ra'd:** 3, 10; **İbrâhîm:** 33; **Hicr:** 65.
Geçici menfaat: A'râf: 169; **Enfâl:** 64; **Tevbe:** 42.
Gıll-ü Gış: A'râf: 43; **Hicr:** 47.
Gök gürlemesi: Ra'd: 13.
Gölge: Ra'd: 15, 35.
Gömlek: Yûsuf: 18, 25, 26, 27, 28, 93; **İbrâhîm:** 50.
Gönül: En'âm: 110, 113; **Hûd:** 120; **İbrâhîm:** 37, 43.
Gönül vermek: Hûd: 75, 88; **Ra'd:** 27..
Göz: İbrâhîm: 42; **Hicr:** 15.
Gurûr: En'âm: 70, 112, 130; **A'râf:** 22, 51; **Enfâl:** 49.
Gülmek: Tevbe: 82; **Hûd:** 71.
Gümüş: Tevbe: 34.
Güneş: En'âm: 78, 96; **A'râf:** 54; **Yûnus:** 5; **Yûsuf:** 4; **Ra'd:** 2; **İbrâhîm:** 33.

— H —

Hacc: Tevbe: 3, 19, 36.
Haç: En'âm: 74; **A'râf:** 138; **İbrâhîm:** 35.
Haddi aşmak: En'âm: 108, 119, 145; **A'râf:** 55, 163; **Tevbe:** 10; **Yûnus:** 74, 90.
Hâinlik: Enfâl: 27, 58, 71; **Yûsuf:** 52.
Hakem: En'âm: 114.
Hâkim: A'râf: 87; **Yûnus:** 109; **Yûsuf:** 80; **Hûd:** 45.
Hamd: En'âm: 1, 45; **A'râf:** 43; **Tevbe:** 112; **Yûnus:** 10; **Ra'd:** 13; **İbrâhîm:** 39; **Hicr:** 98.
Harâm: En'âm: 119, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 151; **A'râf:** 32, 33, 50, 157; **Enfâl:** 34; **Tevbe:** 5, 7, 19, 28, 29, 36, 37; **Yûnus:** 59; **İbrâhîm:** 37.
Harb: Enfâl: 15, 16, 17, 18, 19, 24, 26, 41, 45, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 74, 75; **Tevbe:** 5, 25, 26, 27, 36, 38, 81, 84, 86, 87, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 107, 111.
Harç: En'âm: 136, 138.
Hârun Aleyhisselâm: En'âm: 84, **A'râf:** 122, 142; **Yûnus:** 75.
Hasret: Enfâl: 36.
Hastalık: A'râf: 134; **Enfâl:** 49; **Tevbe:** 91, 125; **Yûsuf:** 85.
Haşr: En'âm: 22, 38, 51, 72, 111, 128; **A'râf:** 111; **Enfâl:** 24, 36; **Yûnus:** 28, 45; **Hicr:** 25.
Haşyet: Tevbe: 13, 18, 24; **Ra'd:** 21.
Hatâ: A'râf: 101; **Yûsuf:** 29, 91, 97.
Hayvanlar: En'âm: 38; **Enfâl:** 22, 55; **Hûd:** 6, 56.
Helâl: A'râf: 157; **Enfâl:** 69; **Tevbe:** 37; **Yûnus:** 59; **Hûd:** 39; **İbrâhîm:** 1.
Hevâ: En'âm: 56, 71, 119, 150; **A'râf:** 176; **Ra'd:** 37; **İbrâhîm:** 37, 43.
Hıfz âyetleri: En'âm: 61, 92, 104, 107; **Tevbe:** 112; **Hûd:** 57, 86; **Yûsuf:** 12, 55, 63, 64, 65, 81; **Ra'd:** 11; **Hicr:** 9, 17.
Hıfz Melekleri: En'âm: 61; **Ra'd:** 11.
Hıristiyanlar: Tevbe: 30, 31, 34; **Yûnus:** 69.
Hırs: Tevbe: 128; **Yûsuf:** 103.
Hırsızlık: Yûsuf: 70, 73, 77, 81; **Hicr:** 18.
Hısâb: En'âm: 52, 69, 96; **Yûnus:** 5; **Ra'd:** 18, 21, 40, 41; **İbrâhîm:** 12, 14.
Hicret: Enfâl: 72, 74, 75; **Tevbe:** 20, 100, 117; **İbrâhîm:** 14.
Hikmet: Yûsuf: 22.
Hoş görmek: Hicr: 85.
Hüccet: En'âm: 81, 83, 149; **A'râf:** 33, 71; **Yûnus:** 68; **Hûd:** 96; **Yûsuf:** 40; **İbrâhîm:** 10, 11, 12; **Hicr:** 42.
Hûd Aleyhisselâm: A'râf: 65; **Hûd:** 50, 53, 58, 60, 89.
Hudûd: Tevbe: 97, 112.
Huneyn savaşı: Tevbe: 25, 26.
Hurma: En'âm: 99, 141; **Ra'd:** 4.
Huşû': Hûd: 23.

— İ —

İblis: A'râf: 11; Hicr: 31, 32.
İbrâhîm Aleyhisselâm: En'âm: 74, 75, 83, 161; Tevbe: 70, 114; Hûd: 69, 74, 75, 76; Yûsuf: 6, 38; İbrâhîm: 35; Hicr: 51.
İçki: Yûsuf: 36, 41.
İftirâ': En'âm: 21, 24, 93, 112, 137, 138, 140, 144; A'râf: 37, 39, 53, 152; Yûnus: 17, 30, 37, 38, 59, 60, 69; Hûd: 13, 18, 21, 35, 50; Yûsuf: 111.
İhrâm: Tevbe: 5, 36.
İki sayısı: En'âm: 143, 144; A'râf: 160; Tevbe: 36, 40; Hûd: 40; Ra'd: 3.
İmâm: Tevbe: 12; Hûd: 17; Hicr: 79.
İ'mâr: Tevbe: 17, 18, 19; Hûd: 61.
İmrenmek: Tevbe: 55, 85.
İncîl: A'râf: 157; Tevbe: 111.
İnek: En'âm: 144, 146; Yûsuf: 43, 46.
İsâ Aleyhisselâm: En'âm: 85.
İshâk Aleyhisselâm: En'âm: 84; Hûd: 71; Yûsuf: 5, 6, 37, 38; İbrâhîm: 39.
İslâm Dîni, bütün dinlere gaalib gelecektir: Tevbe: 33.
İsmâîl Aleyhisselâm: En'âm: 86; İbrâhîm: 39.
İsraf: En'âm: 141; A'râf: 31, 81; Yûnus: 12, 83.
İsrâîloğulları: A'râf: 105, 134, 138; Yûnus: 90, 93.
İstiğfâr: Enfâl: 33; Tevbe: 80, 113; Hûd: 3, 52, 61, 90; Yûsuf: 26, 97, 98.
İyilik: A'râf: 157, 199; Tevbe: 67, 71, 112.
İyiliği emr, kötülükden nehyetmek: A'râf: 157, 199; Tevbe: 71, 122.

— K —

Kâ'be-i şerîf: Enfâl: 5, 35; Hûd: 73; İbrâhîm: 37.
Kabir: En'âm: 98; Tevbe: 84.
Kadın: En'âm: 143, 144; A'râf: 81, 83, 127, 141; Hûd: 71, 81; Yûsuf: 21, 30, 50, 51; Ra'd: 8; İbrâhîm: 6; Hicr: 60.
Kâfile: Yûsuf: 70, 82, 94.
Kâğıt: En'âm: 7, 19.
Kâinatın yaradılış sebebi: Yûnus: 5; İbrâhîm: 19; Hicr: 85.
Kan: En'âm: 145; A'râf: 133; Yûsuf: 18.
Kanaat: En'âm: 38; Hicr: 88.
Kapı: En'âm: 44; A'râf: 40, 161; Yûsuf: 23, 25, 67; Ra'd: 23; Hicr: 14, 44.
Kardeşlik: Tevbe: 11.
Karn (Karneyn): En'âm: 6; Yûnus: 13; Hûd: 116.
Karye: En'âm: 92, 123, 131; A'râf: 4, 82, 88, 94, 96, 97, 98, 161, 163; Yûnus: 98; Hûd: 100, 102, 117; Yûsuf: 82, 109; Hicr: 4.
Kavga: Enfâl: 43, 46.
Kaya: En'fâl: 32; Hûd: 82; Hicr: 74.
Kaylûle: A'râf: 4.
Kaynar su: En'âm: 70; Yûnus: 4.
Keçi: En'âm: 143.
Kefâlet: En'âm: 111; A'râf: 27; Yûsuf: 72.
Kelime: En'âm: 34, 111, 115; A'râf: 137, 143, 144, 148, 158; Enfâl: 7; Tevbe: 6, 40, 74; Yûnus: 19, 33, 64, 82, 96; Hûd: 105, 110, 119; Yûsuf: 54; Ra'd: 31; İbrâhîm: 24, 26.
Kelime-i tayyibe: İbrâhîm: 24, 25.
Kemik: En'âm: 146.
Kendini beğenmek: Tevbe: 25; Hûd: 10.
Kıble: Yûnus: 87.
Kınamak: Yûsuf: 32; İbrâhîm: 22.
Kıraet: A'râf: 204; Yûnus: 94.
Kırk sayısı: A'râf: 142.
Kıyâmet: En'âm: 12; A'râf: 32, 167, 172; Yûnus: 60, 93; Hûd: 60, 98, 99.
Kız: En'âm: 100; Hûd: 78, 79; Hicr: 71.
Koyun: En'âm: 143, 146.
Köpek: A'râf: 176.
Köpük: Ra'd: 17.
Kötü gözle bakmak: Yûsuf: 67, 68.
Kudret helvası: A'râf: 160.

Kur'ân-ı Kerîm: En'âm: 19; A'râf: 204; Tevbe: 111; Yûnus: 15, 37, 61; Yûsuf: 3; Hicr: 1, 87, 91.
Kurban: En'âm: 145, 162; İbrâhîm: 6.
Kurt: Yûsuf: 13, 14, 17.
Kuşluk: Hicr: 73.
Kuyu: Yûsuf: 10, 15.

— L —

Lâle (Demir halka): A'râf: 157; Ra'd: 5.
Lâ'net: Tevbe: 68; Hûd: 18, 60, 99; Ra'd: 25; Hicr: 35.
Levh-i mahfuz: Enfâl: 68; Yûnus: 19; Hûd: 40, 110.
Livata: A'râf: 80, 81, 82.
Lût Aleyhisselâm: En'âm: 86; A'râf: 80; Hûd: 70, 74, 77, 81, 89; Hicr: 59, 61.

— M —

Mağara: Tevbe: 40, 57.
Masal: En'âm: 25; Enfâl: 31.
Maymun: A'râf: 166.
Mecnûn: A'râf: 184; Hûd: 119; Hicr: 6.
Medîne: A'râf: 123; Tevbe: 101, 120; Yûsuf: 30; Hicr: 67.
Medyen: A'râf: 85; Tevbe: 70; Hûd: 84, 95.
Mekke: İbrâhîm: 35.
Melekler: En'âm: 8, 9, 50, 92, 111, 158; A'râf: 11, 20; Enfâl: 9, 12, 50; Hûd: 12, 31; Yûsuf: 31; Ra'd: 13, 23; Hicr: 7, 8, 28, 30, 43.
Meryem (Hz.): Tevbe: 31.
Mescid: A'râf: 29, 31; Tevbe: 7, 19, 28, 107, 108.
Mescid-i Dırâr: Tevbe: 107.
Mescid-i Harâm: Enfâl: 34; Tevbe: 7, 19, 28, 108.
Mescid-i Kubâ: Tevbe: 107.
Mesîh: Tevbe: 30, 31.
Mesken: Tevbe: 24, 72; İbrâhîm: 45.
Mes'uliyyet: En'âm: 160; Tevbe: 115.
Meyve: A'râf: 57, 130; Ra'd: 3; İbrâhîm: 32, 37.
Mısır: Yûnus: 87; Yûsuf: 21, 99.
Millet: En'âm: 161; A'râf: 88, 89; Yûsuf: 37, 38; İbrâhîm: 13.
Muhâlefet: Enfâl: 13; Tevbe: 63; Hûd: 88, 89.
Mûsâ Aleyhisselâm: En'âm: 84, 91, 154; A'râf: 103, 104, 115, 117, 122, 127, 128, 131, 134, 138, 142, 143, 144, 148, 150, 154, 155, 159, 160; Yûnus: 75, 77, 80, 81, 84, 87, 88; Hûd: 17, 96, 110; İbrâhîm: 5, 6, 8.
Mücâdele: En'âm: 25, 80, 121; A'râf: 71; Enfâl: 6; Hûd: 32, 74; Ra'd: 13.
Müellife-i kulûb: Tevbe: 60.
Müezzin: A'râf: 44; Yûsuf: 70.
Müjde: A'râf: 57, 188; Enfâl: 10; Tevbe: 3, 21, 34, 111, 112, 124; Yûnus: 2, 64, 87; Hûd: 2, 69, 71, 74; Yûsuf: 19, 96; Hicr: 53, 54, 55, 67.
Mühür: En'âm: 46; A'râf: 100, 101; Tevbe: 87, 93; Yûnus: 74.
Münâfık: A'râf: 58; Enfâl: 49; Tevbe: 64, 67, 68, 73, 77, 97, 101.
Müsâfir: Hûd: 78; Yûsuf: 10, 19; Hicr: 51, 68.
Müsâvât: En'âm: 50; A'râf: 193; Enfâl: 58; Tevbe: 19; Hûd: 24; Ra'd: 10, 16; İbrâhîm: 21.

— N —

Nafaka: 3, 36, 60, 63; Tevbe: 34, 53, 54, 91, 92, 98, 99, 121; Ra'd: 22; İbrâhîm: 31.
Namaz: A'râf: 55, 205; Enfâl: 3; Hûd: 114; İbrâhîm: 31.
Nankörlük: Hûd: 9.
Nar: En'âm: 99, 141.
Nasârâ: Tevbe: 30, 31, 32, 33.
Nasîb: En'âm: 136; A'râf: 37; Tevbe: 69; Hûd: 109.

Nasîhat: A'râf: 21, 62, 68, 79, 93; **Tevbe:** 91; **Hûd:** 34; **Yûsuf:** 11.
Nebât: En'âm: 99; **A'râf:** 58; **Yûnus:** 24; **Hicr:** 19.
Nebî: En'âm: 89, 112; **A'râf:** 94, 157, 158; **Enfâl:** 64, 65, 67, 70; **Tevbe:** 61, 73, 113, 117.
Nûh Aleyhisselâm: En'âm: 84; **A'râf:** 59, 69; **Tevbe:** 70; **Yûnus:** 71; **Hûd:** 25, 32, 36, 42, 45, 48, 89; **İbrâhîm:** 9.
Nûr: En'âm: 1, 91, 122; **A'râf:** 157; **Tevbe:** 32; **Yûnus:** 5; **Ra'd:** 16; **İbrâhîm:** 1, 5.

— O —

On sayısı: En'âm: 160; **A'râf:** 142, 160; **Tevbe:** 36; **Hûd:** 13; **Yûsuf:** 4.
On emir: En'âm: 151, 152, 153.
Oruc: Tevbe: 112.
Ortaklık: En'âm: 94, 100, 139; **A'râf:** 190.

— Ö —

Öfke: Tevbe: 15, 120.
Ökçe: En'âm: 71; **Enfâl:** 48.
Ölçü: En'âm: 152; **A'râf:** 85; **Hûd:** 84, 85; **Yûsuf:** 59, 60, 63, 65, 88.
Ömür: Yûnus: 16; **Hicr:** 72.
Öncü: Enfâl: 59; **Tevbe:** 100; **Hicr:** 5.

— P —

Para: Yûsuf: 20.
Parmak: Enfâl: 12.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (S.A.V.): **En'âm:** 7, 8, 9, 14, 15, 19, 20, 33, 35, 50, 51, 56, 57, 58; **A'râf:** 157, 158, 181, 187, 188, 189, 200, 203; **Enfâl:** 2, 24, 30, 33, 34, 46, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71; **Tevbe:** 33, 40, 43, 50, 59, 62, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 83, 84, 85, 86, 88, 91, 113, 117, 120, 128; **Yûnus:** 2, 15, 16, 41, 42, 43, 46, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110; **Hûd:** 12, 13, 120; **Yûsuf:** 3, 103, 108; **Ra'd:** 7, 40, 43; **Hicr:** 6, 7, 94, 95, 96, 97, 98, 99.
Peygamberler: En'âm: 10, 34, 42, 48, 89, 90, 130; **A'râf:** 6, 35; **Yûnus:** 47, 74, 103; **Yûsuf:** 109, 110, 111; **Ra'd:** 30, 32, 38; **İbrâhîm:** 4, 9, 10, 11, 12, 13, 15.
Pişmanlık: A'râf: 149; **Yûnus:** 54.

— R —

Rabb-ül âlemîn: En'âm: 45, 71, 162; **A'râf:** 54, 61, 67, 104, 121; **Yûnus:** 10, 37.
Rabb-ül arş: Tevbe: 129.
Rabb-üs semâvât-i vel ard: Ra'd: 16.
Rahm (Dölyatağı): **En'âm:** 143, 144; **Enfâl:** 75; **Ra'd:** 8.
Riyâkârlık: Enfâl: 47.
Rükû': Tevbe: 112.
Rüşd: A'râf: 146; **Hûd:** 78, 87, 97.
Rü'yâ: Yûsuf: 5, 43, 44, 100.

— S —

Saat: En'âm: 31, 40; **A'râf:** 34, 187; **Tevbe:** 117; **Yûnus:** 45, 49; **Yûsuf:** 107; **Hicr:** 85.
Sabah: En'âm: 52, 96; **A'râf:** 78, 91, 205; **Hûd:** 67, 81, 94; **Ra'd:** 15; **Hicr:** 66. 83.
Sabır: En'âm: 34; **A'râf:** 87, 126, 128, 137; **Enfâl:** 46, 65, 66; **Yûnus:** 109; **Hûd:** 11, 49, 115; **Yûsuf:** 18, 83, 90; **Ra'd:** 22, 24; **İbrâhîm** 5, 12, 21.
Sadaka: Tevbe: 75, 103; **Yûsuf:** 88.
Sağ: A'râf: 17.

Sağırlık: En'âm: 25, 39; Enfâl: 22; Yûnus: 42; Hûd: 27.
Sâlih Aleyhisselâm: A'râf: 73, 75, 77, 189, 190; Hûd: 61, 62, 66, 89.
Sâlih amel: A'râf: 42; Tevbe: 102, 120; Yûnus: 4, 9;Hûd: 11, 23, 46; Ra'd: 29; İbrâhîm: 23.
San'at: A'râf: 137; Hûd: 16, 37, 38; Ra'd: 31.
Sarsıntı: A'râf: 78, 91, 155.
Secde: A'râf: 11, 12, 120, 161, 206; Tevbe: 112; Yûsuf: 4, 100; Ra'd: 15; Hicr: 31, 32, 33, 98..
Secde âyeti: A'râf: 206.
Sefâhet: En'âm: 140; A'râf: 66, 67, 115.
Sefer: Tevbe: 42.
Selâm: En'âm: 54, 127; A'râf: 46; Enfâl: 43; Yûnus: 10, 25; Hûd: 48, 69; Ra'd: 24; İbrâhîm: 23; Hicr: 46, 52.
Semud: A'râf: 73; Tevbe: 70; Hûd: 61, 68, 95; İbrâhîm: 9.
Sarhoşluk: Hicr: 15, 72..
Sıcak: Tevbe: 81.
Sığır: En'âm: 144, 146; Yûsuf: 43, 46.
Siccîl: Hûd: 82; Hicr: 74..
Sol: A'râf: 17.
Soy-sop: En'âm: 84, 87, 133; A'râf: 172, 173; Yûnus: 83; Ra'd: 23, 38; İbrâhîm: 37, 40.
Sulh: Enfâl: 61.
Sûr: En'âm: 73.
Sûret: Hicr: 26, 28, 33.
Susmak: A'râf: 154, 193, 204.
Süleyman Aleyhisselâm: En'âm: 84.
Sûre: Tevbe: 64, 86, 124, 127; Yûnus: 38; Hûd: 13.

— Ş —

Şefâat: En'âm: 51, 70, 94; A'râf: 53; Yûnus: 3, 18.
Şehîd: Tevbe: 52, 111.
Şehvet: A'râf: 81.
Şımarıklık: Enfâl: 47.
Şifâ âyeti: 14.
Şikâyet: Yûsuf: 86.
Şimşek: Ra'd: 12.
Şuayb Aleyhisselâm: A'râf: 85, 88, 90, 92; Hûd: 84, 87, 91, 94.
Şükür: En'âm: 53; A'râf: 10, 17, 58, 144, 189; Enfâl: 26, Yûnus: 22, 60; Yûsuf: 38; İbrâhîm: 5, 7, 37.

— T —

Ta'bîr: Yûsuf: 43.
Tahiyyat secdesi: A'râf: 11; Yûsuf: 100.
Taht: Yûsuf: 100; Hicr: 47.
Taklîdcilik: A'râf: 28, 38; Tevbe: 30, 65; Yûnus: 78.
Takvâ: En'âm: 32, 51, 69, 72, 153, 155; A'râf: 26, 35, 65, 83, 96, 128, 156, 164, 169, 171, 201, Enfâl: 1, 25, 29, 34, 56, 69; Tevbe: 4, 7, 36, 44, 108, 109, 115, 119, 123; Yûnus: 9, 31, 63; Hûd: 49, 78; Yûsuf: 57, 90, 109; Ra'd: 35; Hicr: 45, 69.
Tama': A'râf: 46, 56.
Tartmak: En'âm: 152; A'râf: 8, 9, 55; Hûd: 84, 85; Hicr: 19.
Taş: A'râf: 160; Enfâl: 32; Hûd: 82; Hicr: 74.
Tebük seferi: Tevbe: 38, 39, 81, 82, 83, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 102, 117, 118.
Tedbîr: Ra'd: 2.
Temizlik: (Maddî-manevî): A'râf: 32, 58, 82, 157, 160; Enfâl: 11, 26, 37, 69, 108; Tevbe: 72, 203, 208; Yûnus: 22, 93; Hûd: 78; Ra'd: 29; İbrâhîm: 24.
Tennûr: Hûd: 40.
Teşrîk günleri: Enfâl: 65.
Tetavvu': Tevbe: 79.
Tevbe: En'âm: 54; A'râf: 143, 153; Tevbe: 3, 5, 11, 15, 27, 74, 102, 104, 106, 112, 117, 118, 126; Hûd: 3, 52, 61, 90, 112; Ra'd: 30.
Tevrât: A'râf: 157; Tevbe: 111.
Tilâvet: En'âm: 151; A'râf: 175; Enfâl: 2, 31; Yûnus: 15, 16, 61, 71; Hûd: 17; Ra'd: 30.
Toprak: Ra'd: 5.
Tûba: Ra'd: 29.
Tûfan: A'râf: 133.

— U —

Uğurluluk: A'râf: 131.
Uğursuzluk: A'râf: 131.
Uruc: Hicr: 14.
Uyku: A'râf: 4, 47; **Enfâl**: 11, 43.

— Ü —

Üç sayısı: Tevbe: 118; **Hûd**: 65.
Ülfet: Enfâl: 63; **Tevbe**: 60.
Ümîd: A'râf: 129, 185; **Tevbe**: 18, 102; **Yûnus**: 7, 11, 15; **Hûd**: 62, **Yûnus**: 21, 83.
Ümîdsizlik: En'âm: 44; **Hûd**: 9; **Yûsuf**: 80, 87, 110; **Ra'd**: 31; **Hicr**: 56, 65.
Ümmî: A'râf: 157, 158.
Üzüm: En'âm: 99, 141; **Ra'd**: 4.

— V —

Va'dden caymak: Tevbe: 77; **Ra'd**: 31; **İbrâhîm**: 22.
Va'z: A'râf: 145, 164; **Yûnus**: 57; **Hûd**: 46, 120.
Vefâ: Tevbe: 111.
Vekâlet: En'âm: 66, 89, 102, 107; **Yûnus**: 108; **Hûd**: 12; **Yûsuf**: 66.
Vesvese: A'râf: 20.

— Y —

Yağmur: En'âm: 6, 99; **A'râf**: 50, 57, 84; **Enfâl**: 11, 32; **Yûnus**: 24; **Hûd**: 82; **Yûsuf**: 49; **Ra'd**: 17; **İbrâhîm**: 32; **Hicr**: 22, 74.
Yahyâ Aleyhisselâm: En'âm: 85.
Ya'kûb Aleyhisselâm: En'âm: 84; **Hûd**: 71; **Yûsuf**: 6, 38, 68.
Yaprak: En'âm: 59; **A'râf**: 22.
Yardım: A'râf: 128; **Tevbe**: 4; **Yûsuf**: 18.
Yedi sayısı: Yûsuf: 43, 46, 47, 48; **Hicr**: 44, 87.
Yahûdîler: En'âm: 90, 91, 114, 146; **A'râf**: 156, 159, 160, 161, 174, **Tevbe**: 30, 31, 34.
Yeşil: En'âm: 99; **Yûsuf**: 43, 46.
Yetîm: En'âm: 152.
Yetmiş sayısı: A'râf: 155; **Tevbe**: 80.
Yılan: A'râf: 107.
Yıldırım: Ra'd: 13.
Yiğit: En'âm: 152; **Yûsuf**: 22.
Yirmi sayısı: Enfâl: 65.
Yoksul: Enfâl: 41; **Tevbe**: 60.
Yûnus Aleyhisselâm: En'âm: 86; **Yûnus**: 98.
Yûsuf Aleyhisselâm: En'âm: 84; **Yûsuf**: 4, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 21, 29, 46, 51, 56, 58, 69, 76, 77, 80, 84, 87, 89, 90, 99.

— Z —

Zafer: Enfâl: 19, 42, 43, 44, 45..
Zahîre: Yûsuf: 65.
Zekât: A'râf: 156; **Tevbe**: 5, 11, 18, 34, 71.
Zekâtın verileceği yerler: Tevbe: 85.
Zekeriyyâ Aleyhisselâm: En'âm: 85.
Zeytin: En'âm: 99, 141.
Zindân: Yûsuf: 25, 32, 33, 35, 36, 39, 41, 42, 100.
Zirâat: En'âm: 141; **Yûsuf**: 47; **Ra'd**: 3, 4; **İbrâhîm**: 37; **Hicr**: 22.
Zorbalık: Hûd: 59; **İbrâhîm**: 15.

KUR'ÂN-I KERÎM
MEÂLİ ve TEFSÎRİ

R K
14

TİBYÂN TEFSÎRİ

Müellifi :
AYINTABÎ MEHMED EFENDİ

Sâdeleştiren :
SÜLEYMAN FÂHİR

CİLT III.

Yeniden Hazırlayan:
AHMED DAVUDOĞLU

Dizgi — Baskı :
DOYURAN MATBAASI
Telefon : 28 22 91
İSTANBUL — 1980

16 — NAHL SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 128 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyle

أَتَى أَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾ يُنَزِّلُ
الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنْذِرُوا
أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾

1 **[Allah Teâlâ'nın, (azâb) emri geldi yakınlaştı. Onu vaktinden önce istemeyin (acele etmeyin). Allah Teâlâ, onların şerîk koştukları şeylerden münezzeh ve Âli'dir.]**

Rivâyete göre: «**Kıyâmet yaklaştı...**» âyet-i kerîmesi inince, müşrikler birbirlerine:

«**Muhammed, Kıyâmet'in yakın olduğunu söylüyor. Biraz, tekzîb ve istihzâyı kesin, bakalım ne çıkacak?**» demişler ve beklemişler. Bir şey çıkmayınca: «**Biz, bir şey görmüyoruz.**» demişler. Bunun üzerine:

«**İnsanlara hesâbları yaklaştı...**» âyeti inmiş. Bundan korkmuşlar. Aradan uzunca bir zaman geçince:

«**Yâ Muhammed, bizi korkuttuğun şeyden bir eser görmüyoruz.**» demişler. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme inmiş. İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Peygamberimiz (S.A.V.)'in gönderilmesi, Kıyâmet alâmetlerindendir. Cebrâil Aleyhisselâm, Hz. Peygamber (S.A.V.)'e gönde-

rildiği vakit, göklerde bulunanların yanına uğramış. Onlar, işi anlayınca: «Allahu Ekber! Kıyâmet geldi!» demişler.»

Ba'zılarına göre; âyetteki: «Acele etmeyin!» emrinden murâd; küffârın cezâlandırılmasıdır.

2 **[Allah Teâlâ, emir** (ve irâdesiyle) **kullarından dilediğine vahyile** (kalblere rûh, hayât veren Kur'ân'la) **Melekleri indirir ve der ki: «İnsanlara bildirin, Ben'den gayri ilâh yoktur. Yalnız Ben'den korkun.»]**

خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾
خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٤﴾ وَالْاَنْعَامَ
خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾

3 **[Allah Teâlâ, gökleri ve yeri hak ile halk etti. O, kâfirlerin şirkinden münezzeh ve Âli'dir.]**

4 **[İnsanı bir nutfeden yaratmışken, O, görürsün ki, âşikâr bir muhasım kesilmiştir.]**

5 **[O, davarları da yarattı. Bunlarda sizin için ısıtacak ve koruyacak şeyler ve menfaatler vardır. Onlardan yersiniz de.]**

وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾

6 **[O hayvanların akşam mer'adan evinize gelişlerinde ve sabahleyin mer'aya gidişlerinde sizin için bir zînet ve ferah vardır.]**

وَتَحْمِلُ اَثْقَالَكُمْ اِلٰى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ اِلَّا بِشِقِّ
الْاَنْفُسِ اِنَّ رَبَّكُمْ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ
وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

7 **[Onlar, ağırlıklarınızı da yüklenirler. Öyle uzak beldelere kadar götürürler ki** (sırf size kalsa) **yarı canınızı tüketmeden oraya varamazsınız.** (Meşakkat ve yorgunluktan takatiniz kesilir, ya-

rı ölü hâle gelmiş olursunuz.) **Rabbiniz celle şânuh, hiç şüphesiz, Raûf ve Rahîm'dir.**]

8 [**Binmeniz, zînetlenmeniz için atları, katırları, merkepleri de yarattı. Ve daha bilemeyeceğiniz şeyleri de yaratır.**]

At eti yenmez diyenler bu âyet-i kerîme ile istidlâl etmişlerdir. Çünkü at, binmek için yaratılmıştır. İbn-i Abbâs (R.A.)'ın kavli budur.

İmâm A'zâm ile İmâm Mâlik'e göre; at eti yemek mekrûhdur. Ulemâdan bir cemâate göre ise; at eti mubâhdır.

Bu âyetten murâd: At etinin harâm veyâ helâl olması değil, Allah'ın ni'metlerini ta'rîfdir. İmâm Şâfiî ile Ahmed b. Hanbel'in ve İshâk'ın mezhebleri budur. Hanefîlerden İmâm Ebû Yûsuf'la İmâm Muhammed'in kavilleri de budur. Şu delîl ile ki; Hayber Gazâsında; Peygamber (S.A.V.), eşek etini yasak etmiş; at etine ruhsat vermiştir.

Câbir (R.A.)'den rivâyet olunduğuna göre; Peygamber (S.A.V.) zamanında, halk at eti yerlermiş. Katır ve eşek eti yemek ise, yasaklanmış imiş.

«Bilmediğimiz şeyleri» ba'zı müfessirler, **«Acâib garaîb»** diye tefsîr etmişlerdir. Bu gün, bu cümleden olmak üzere ilk hatıra gelen şeyler otomobiller, uçaklar, radyolar, televizyonlar ve sâiredir.

وَعَلَى اللّٰهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ وَلَوْ شَاءَ لَهَدٰيكُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَكُمْ
مِنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾

9 [(Hakka götüren) **doğru yolu bildirmek, Allah Teâlâ'ya âiddir. Ba'zı yol ise eğridir. Eğer Allah Teâlâ dileseydi, hepinizi hidâyete erdirirdi.**]

10 [**O, Allah Teâlâ ki, sizin için gökten yağmur yağdırır. İçersiniz ve o su ile nebatlar biter. Hayvanlarınızı otlatırsınız.**]

يُنْبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ
وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾

11 **[Allah Teâlâ o yağmurla sizin için ekinler, zeytinler, hurmalıklar, üzümler ve çeşid çeşid meyvalar bitirir. Bunlarda düşünen bir kavim için, elbette** (kudret ve hikmet-i ilâhiyyeye delâlet ve) **ibret vardır.]**

Düşünen bir kimse görür ki; yere düşen bir dâne, rutûbetin te'siri ile yarılıp üst kısmından ağacın gövdesi, alt kısmından da kökleri çıkar. Sonra büyüyerek yaprak ve çiçek açar. Yemiş verir. Ve, bütün bunların bir Allah tarafından yaratıldığını anlar.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ
مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾

12 **[Geceyi, gündüzü; Güneşi, Ay'ı ve Yıldızları O, size teshîr ve râm etmiştir.** (Hepsi sizin için, sizin faydanız için halk olunmuşlardır). **Bunları düşünen insanlar için** (O'nun vahdâniyyetine delîller), **ibretler vardır.]**

وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا
مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى
الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾

13 **[Yeryüzünde muhtelif renklerle halk ettiği şeyleri de size müsahhâr kılmıştır. Bunlarda öğüt kabûl edecek bir kavim için elbette bir ibret vardır.]**

14 **[Ve O Allah Teâlâ ki, tâze et** (balık) **yiyesiniz,** (inci, mercan ve benzerleri gibi) **kullanacağınız zîneti çıkarasınız diye, denizi size müsahhâr kılmıştır.]**

[Ve gemilerin de denizde, Allah Teâlâ'nın fazlından (seyahat ve ticâretle) **nasîb arayasınız ve** (ni'metlerine) **şükredesiniz diye, suyu yararak gittiğini görürsün.]**

وَاَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمٖيدَ بِكُمْ وَاَنْهَارًا وَسُبُلًا
لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾

15 [**Allah Teâlâ, sizi sallamaması için, yeryüzünde sağlam dağlar, ırmaklar, yollar yaratmıştır.** Tâ ki, maksâdlarınıza (yâhûd ma'rifet-i ilâhiyyeye) **vâsıl olasınız.**]

16 [**Ve daha nice yol gösteren** nişâneler!.. **Yıldızlarla da** (geceleyin) **yollarını bulurlar.**]

Katâde demiştir ki: «Yıldızlar, üç şey için yaratılmıştır. Bunlar gökyüzüne zînet, yollara nişân ve Şeytanları kovmaya âlet olmalarıdır. Bundan başka bir şey diyen, bilmediğini söylemiştir.»

اَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَاِنْ تَعُدُّوا
نِعْمَةَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوهَا اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُورٌ رَحٖيمٌ ﴿١٨﴾

17 [**Yaratan** (Bâri Teâlâ), **yaratmıyan gibi midir? Artık tezekkür etmez misiniz?**]

18 [**Allah Teâlâ'nın** ni'metini sayayım **derseniz, sayamazsınız. Allah-ü azîmüşşân** (kusûrlarınıza karşı) **hiç şübhesiz** (yine) **Gafûr ve Rahîm'dir.**]

وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾

19 [**Allah Teâlâ, gizlediklerinizi de, âşikâre kıldıklarınızı da bilir.**]

وَالَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾
اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

20 [**Onların, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, ibâdet ettikleri putların hiçbir şeyi yaratmaya kudretleri yoktur. Yalnız, kendileri yaratılır** (taştan, ağaçtan yapılır) **lar.**]

21 [**Onlar, diri değil, ölüdürler. Ne vakit ba'solunacaklarının farkında değildirler.**]

إِلٰهُكُمْ إِلٰهٌ وَاحِدٌ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكِرَةٌ

وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا

يُعْلِنُونَ اِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾

22 [Allah'ınız bir Allah'tır. Âhiret'e (ba'se) îmân etmiyenlerin kalbleri, vahdaniyyeti inkâr eder. Onlar îmânı kibirlerine yediremezler.]

23 [Şübhe yok ki; Allah Teâlâ, onların gizlediklerini de açıkladıklarını da bilir. Her hâlde Allah-ü azîmüşşân, kibirlenenleri sevmez.]

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ مَاذَا اَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾

لِيَحْمِلُوا اَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَمِنْ اَوْزَارِ الَّذِينَ

يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ اَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾

24 [Onlara: «Rabbiniz ne indirdi?» denildiği zaman, «Eskilerin masallarını» dediler.]

25 [Onlar, bununla (bu cevâbları sebebiyle) Kıyâmet'te tamâmen kendi günâhlarını yüklendikleri gibi bilgisizlikleri yüzünden idlâl ettiklerinin günâhlarından bir kısmını da yüklenecekler dir. O, ne çirkin günâhtır ki, yükleniyorlar.]

Peygamber Efendimiz (S.A.V.):

«Nâsı hidâyete da'vet eden bir kimse, onların ecirlerinden bir şey eksilmeksizin, ona uyanların ecrince, ecre nâil olur. Nâsı dalâlete da'vet eden bir kimsenin de, onların günâhlarından bir şey eksilmeksizin, ona uyanların günâhlarınca, günâha müstehak olur.» buyurmuşlardır.

قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

فَاَتَى اللّٰهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ

مِنْ فَوْقِهِمْ وَاَتٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

26 **[Onlardan evvelkiler de Peygamberlerine mekretmişlerdi. Allah Teâlâ, onların binâlarını temelinden harâbetti. Tavanı başlarına çöktü. Helâk oldular. Bu azâb onlara, farkında olmadıkları taraftan geldi.]**

Rivâyete göre; bu âyetten murâd: Nemrûd b. Ken'ân'dır. Nemrûd, Bâbil'de son derece yüksek bir köşk yaptırmış. Bununla, göklerde olup bitenleri anlamak istemiş. Allah Teâlâ, bir rüzgâr göndererek, köşkün tepesini deryâya fırlatmış. Kalan kısmını **da, kav**minin üstüne yıkmış. O anda korkudan insanların dilleri karışmış. 73 dil konuşmağa başlamışlar. Öyle ki, birinin söylediğini öteki anlamaz olmuş. Halbuki, o zamana kadar Bâbil'de yalnız Süryânî dili konuşulurmuş.

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ اَيْنَ شُرَكَٓائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ
تُشَٓاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ اِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ
وَالسُّٓوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾

27 **[Sonra, Kıyâmet Gününde; Allah Teâlâ, onları zelîl ve rüsvây edecek ve diyecek ki: «Hani, onlar yüzünden (Peygamber ve mü'minlere) düşman kesildiğiniz, (Eziyet ettiğiniz) şerîkleriniz nerede?»]**

[Kendilerine ilim verilmiş olanlar: «Bugün, zillet, rüsvâylık, azâb kâfirler üzerinedir» diyecekler.]

Ki bunlar, Peygamberler veyâ ulemâdır.

اَلَّذِينَ تَتَوَفّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمٖٓي اَنْفُسِهِمْ فَاَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا
نَعْمَلُ مِنْ سُٓوءٍ بَلٰٓى اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْ
خُلُٓوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾

28] **O küfürle nefislerine** zulmedenlerin, **Ölüm Melekleri rûhlarını kabzedecekleri zaman:** «Biz (Dünyâda) **hiçbir fenâlık** (Küfür ve ma'siyet) **işlememiştik»** diyerek **teslîm olacaklar.** (İnkâr edecekler). **O vakit** (Melekler): **Hayır,** (işlediniz). **Allah Teâlâ, sizin bütün yaptıklarınızı hakkiyle bilir** (diyecek).]

29 [**İmdi, hepiniz, içinde ebediyyen** kalmak **üzere, Cehennem'in kapılarından girin.** Mütekebbirler **için o ne çirkin makamdır.**]

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا
فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ
﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا
مَا يَشَاءُونَ كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾

30 [**Allah Teâlâ'dan korkup, sakınanlara: «Rabbiniz size ne inzâl etti?» denildiğinde onlar: «Hayır inzâl etti» derlerdi.**]

Rivâyete göre: Arab kabileleri Hacc mevsiminde Mekke'ye hey'etler göndererek Peygamber (S.A.V.)'in haberlerini öğrenmek isterlerdi. Bunlar, Mekke'nin giriş kapılarında duran müşriklerin yanına uğrayıp sorarlarsa, kendilerine:

«O, sihirbazdır, şâirdir. Kâhindir. Yalancıdır. Delidir.» şeklinde cevâblar verirlerdi.

Mü'minlere sorduklarında ise;

«Doğru söyler. Mu'cizeler gösterir.» cevâbını alırlardı.

[**Bu dünyâda Allah Teâlâ'yı tevhîd ve emrine itâat edenler için güzel bir mükâfat** (Cennet veyâ nusrat ve fetih, yâhûd güzel bir rızık) **vardır. Âhiret** (sevâbı) **onlara dünyâ** (sevâbın) **dan elbette hayırlıdır. Âhiret evi, müttekîlere ne güzel mekân olur.**]

31 [**Ki, o Adn Cennetleridir. Oraya girecekler. Ağaçlarının altından ırmaklar akar. Onlar için, o Cennetlerde diledikleri her şey vardır. Allah Teâlâ, müttekîlere böyle mükâfat eder.**]

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْ
خُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِ
كَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ كَذَٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ
سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٤﴾

32 [Melekler, pâk ve âsûde oldukları hâlde, onların rûhlarını kabzederler. «Selâm size, işlediğiniz sâlih amellere karşılık (Allah Teâlâ'nın fazliyle) Cennet'e girin» derler.]

33 [O kâfirler, ancak, rûhlarını kabzetmek için Ölüm Meleklerinin gelmesini, yâhûd Rabbinin azâb emrinin gelmesini beklerler.]

[Kendilerinden öncekiler de böyle yapmışlardı. (Allah Teâlâ da, onları helâk etmişti). Allah Teâlâ, helâk etmekle, onlara zulmetmedi. Fakat onlar, ona müeddî olan küfür ve ma'siyetleriyle nefislerine zulmettiler.]

34 [Onun için kötü amellerinin cezâsı onlara isâbet etti. İstihzâ ettiklerinin mücâzâtı da kendilerini sardı.]

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ
نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ كَذَٰلِكَ فَعَلَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٣٥﴾

35 [Müşrikler: «Eğer Allah Teâlâ dileseydi, biz ve babalarımız O'ndan gayri bir şeye ibâdet ve O'nun harâm ettiğinden gayri şeyi harâm etmezdik» dediler.]

[Kendilerinden önce gelenler de böyle yapmışlardı. (Şirk ve

tekzîb, helâlı, harâm; harâmı, helâl etmişlerdi). **Peygamberlerin vazîfesi ancak açık bir tebliğden ibârettir.**]

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ اُمَّةٍ رَسُولًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوتَ فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللّٰهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ
الضَّلَالَةُ فَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ اِنْ تَحْرِصْ عَلٰى هُدٰيهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي
مَنْ يُضِلُّ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٧﴾

36 [**Celâlim hakkı için, Biz her ümmete: «Allah Teâlâ'ya ibâdet ve O'ndan gayriye ibâdetten içtinâb edin» diye bir Peygamber gönderdik. İçlerinden bir** kısmına, Allah Teâlâ'ya îmânı tevfîk **ve ona irşâd etti. Kiminin de üzerine** dalâlet **hak oldu.**]

[**İmdi,** (Ey müşrikler) **yeryüzünde gezin de bakın, Peygamberlerini tekzîb edenlerin** âkıbeti nice oldu (nasıl helâk olup, yurtları harâbeye döndü).]

37 [(Yâ Muhammed!) **Sen, onların hidâyet bulmalarına ne kadar harîs olsan da, bil ki,** Allah Teâlâ dalâletini **dilediği kimseye hidâyet etmez.** Ve onların azâblarını def'eder **bir yardımcıları da bulunmaz.**]

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ
اَيْمَانِهِمْ لَا يَبْعَثُ اللّٰهُ مَنْ يَمُوتُ بَلٰى وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ
فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ اِنَّمَا
قَوْلُنَا لِشَيْءٍ اِذَا اَرَدْنَاهُ اَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

38 [Müşrikler: «Allah Teâlâ, ölüyü diriltemez.» diye olanca kuvvetleriyle Allah'a yemîn ettiler. Hayır, Allah Teâlâ, o ba'sı va'detmiştir. Hakla va'dine vefâ ba'sedecektir. Fakat, çoğu insanlar bunu bilmezler.]

39 [(Allah Teâlâ diriltecek) tâ ki (ba's ve haşir husûsunda) ihtilâf ettikleri şeyi onlara anlatsın ve tâ ki kâfirler, yalancı olduklarını bilsinler.]

40 [Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman, bizim sözümüz ona, «Ol!» demekten ibârettir. Hemen oluverir.]

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ
(٤١) الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ (٤٢)

41 [Zulme mârûz kaldıktan sonra, Allah Teâlâ için hicret edenleri, Biz, dünyâda güzel yerlerde barındırırız. Âhiret ecri ise, daha büyük, daha hayırlıdır. Eğer bilselerdi.]

42 [Onlar, (Kâfirlerin eziyetlerine ve gurbet acısına) sabredenler, ve (her işlerinde) ancak Rableri celle şânuhu'ya tevekkül edenlerdir.]

Murâd buyurulan, Kureyş'in zulmü karşısında vatanlarından hicret eden ilk Müslümanlardır. Yâhûd Efendimizin hicretinden sonra, Mekke'de mahbûs kalan Ashâb-ı kirâmdır, ki Bilâl, Suheyb, Habbâb, Ammâr, Âbis, Ebû Cendel, Süheyl Radiyallahü Anhüm'dür.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ
الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ (٤٣)

43 [(Yâ Muhammed!) Senden evvel, kendilerine vahyeder olduğumuz, erkeklerden Peygamberler göndermiştik. Bilmiyorsanız zikir ehline sorun.]

Zikir ehlinden murâd: Yahûdîlerle Hıristiyanlardır. Onlara so-

rarsanız evvelki ümmetlere gönderilen Peygamberlerin Melek olmayıp, insan olduklarını size haber verirler.

Bu âyet-i kerîme, Hak yoluna umûmî da'vet için kadın ve Melek gönderilmediğine ve Din husûsunda ulemâya mürâcaat lâzım geldiğine delîldir.

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا

إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

44 [Onlara, açık mu'cizeler ve Kitablar gönderdik ve sana Kur'ân'ı inzâl ettik. Tâ ki, insanlara, kendilerine indirilen emri ve nehyi anlatasın, ve tâ ki tefekkür etsinler.]

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ

أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾

أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾

45 - 46 [Peygamberlerine karşı fenâlık yapmak için mekir ve hîle edenler, Allah Teâlâ'nın kendilerini yere geçireceğinden, veyâ haberleri yokken, ansızın azâb gelmesinden, yâhûd dönüp dolaşırlarken Allah Teâlâ'nın kendilerini yakalayıvermesinden emîn mi oldular? Onlar, Allah Teâlâ'yı âciz bırakacak değillerdir.]

أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٤٧﴾

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ يَتَفَيَّأُ ظِلَالُهُ عَنِ الْيَمِينِ

وَالشَّمَائِلِ سُجَّدًا لِلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ ﴿٤٨﴾

47 [Yoksa onlar, korku içindelerken, azâba uğrayacaklarından emîn mi oldular? Demek ki Rabbiniz çok esirgeyici, çok merhâmetlidir. (Azâba müstehak olanlarınıza ukubetini tâcîl etmez, imhâl eder.) **]**

48 [**Onlar, görmediler mi ki, Allah Teâlâ'nın halk ettiği herhangi bir şeyin gölgesi** (Güneşin tülû, zevâl ve guruþunda) **sağına ve soluna dönüp uzanarak, kısalarak zelîl zelîl Allah Teâlâ'ya secde etmektedir.**]

وَلِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ
وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

49 [**Göklerde ve yerde hareket eden ve etmiyen her şey Allah Teâlâ'ya secde eder. Melekler de secde ederler ve hiç kibirlenmezler.**]

Bu âyet-i celîle, Kur'ân-ı Kerîm'in üçüncü secde âyetidir.

50 [**Fevklerinden, hâkim olan Rablerinden korkarlar. Ve tâatle emrolundukları yaparlar.**]

Melekler de mükelleftirler. Onlar da havf ile recâ arasında bulunurlar.

وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ اِنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَاِيَّايَ فَارْ
هَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا
اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾

51 [**Allah Teâlâ buyurdu: «İki ilâh edinmeyin. O, ancak tek bir ilâhtır. Ve o tek ilâh, Ben'im. Yalnız Ben'den korkun!»**]

52 [**Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun mülküdür. Tâat ve inkıyâd da dâimâ O'nadır. O hâlde** (ne fayda ve ne zarar vermeye muktedir olmayan), **Allah Teâlâ'nın gayrisinden mi korkuyorsunuz?**]

وَمَا بِكُمْ مِنْ نِعْمَةٍ
فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ اِذَا كَشَفَ
الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَرِيقٌ مِنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾

53 [Size gelen her ni'met Allah Teâlâ'dandır. Sonra size (hastalık, kıtlık gibi) bir zarar dokunursa, Hak Teâlâ'ya tazarru ve duâ edersiniz.]

54 [Nihâyet O, üzerinizden o zarârı açıp giderdi mi, o zaman da, içinizden bir fırka, Rableri celle şânuhuya şerîk koşar, O'na ibâdet ederler.]

لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾

55 [Tâ ki onlara verdiğimiz o ni'meti ve üzerlerinden kaldırdığımız zarârı inkâr etsinler. Öyleyse (Ey kâfirler! Dünyâda ömrünüz boyunca) geçinin. Yakında âkıbetinizi bileceksiniz.]

56 [Müşrikler, onlara verdiğimiz rızıklardan, bir şey bilmeyen putlarına hisse ayırırlar. Allah'a andolsun ki, siz, bu ettiğiniz iftirâlardan mutlak mes'ûl olacaksınız.]

57 [(Hüzâa ve Kinâne kabîleleri) Allah Teâlâ'ya kızlar isnâd ederler. (Melekler, Allah'ın kızlarıdır, derler). Hâşâ, O, bundan münezzehdir. Halbuki arzû ettikleri şeyi (Oğulları) kendilerine has kılarlar (Kızları sevmezler).]

وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ
كَظ۪يمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارٰى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُٓوءِ مَا بُشِّرَ بِه۪ اَيُمْسِكُهُ عَلٰى هُونٍ
اَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ اَلَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٦٠﴾

58 **[Ne zaman içlerinden birine karısının kız doğurduğu müjdelense, (hoşlanmaz) öfkesinden yüzü simsiyah olur.]**

59 **[Verilen müjdenin kötü te'sîriyle kavminden (utanıp) gizlenir. Bu kızı rüsvâylığa katlanarak tutayım mı, yoksa diri diri toprağa gömeyim mi? diye düşünür. Onlar, iyi bilin ki, pek fenâ muhâkeme ediyorlar.]**

Tarihde de bildirildiğine göre; Mudar, Huzâa ve Temîm kabîleleri kızlarını diri diri mezara gömerlermiş. Bunu ya fakîrlik korkusu yâhûd evlendirmek için dengini bulamamak endîşesi ile yaparlarmış. Mezara gömecekleri kıza yün veyâ kıldan yapılma cübbe giydirir; sahrâda O'na deve veyâ koyun güttürürlermiş. Kız, altı yaşına varınca annesine, O'nu süslettirir, akrabâsına götüreceğim bahânesi ile sahrâya çıkarır; orada evvelden hazırladığı kuyunun içine iterek üzerine yerle bir oluncaya kadar toprak doldururlarmış.

60 **[Âhiret'e îmân etmiyen, dirilmeyi inkâr edenlerin kötü bir sıfatı vardır. En yüksek sıfat ise** (Vücûb-i Zâtisi, mutlak gınâsı, geniş rahmeti, mahlûklarının sıfatlarından münezzehiyyeti gibi bütün kemâl vasıfları) **Allah Teâlâ'nındır. Ve O, Azîz'dir, Hakîm'dir.]**

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً
وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾

61 **[Eğer Allah Teâlâ, insanları küfür ve isyânları yüzünden hemen muâhaze etseydi, yeryüzünde hiç bir canlı bırakmazdı. Fakat onları mukadder bir ecele kadar te'hîr eder.]**

Nitekim, Nûh Aleyhisselâm zamanında bunu yapmış; gemideki hayvanlardan başkalarını helâk etmiştir. Ulemâ:

«Eğer Allah Teâlâ, zâlim babaları zulümleri sebebiyle müâhaze etse idi, yeryüzünde yürür kimse kalmazdı.» demişlerdir.

[(Ölüm veyâ ukûbet) **vakti geldiğinde bir saat tehîr ve takdîm olunmazlar.]**

وَيَجْعَلُونَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ
اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَاَنَّهُمْ
مُفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰى اُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

62 **[Onlar, Allah Teâlâ'ya, kerîh gördükleri şeyleri isnâd ederler. Dilleri de yalan söyler durur. Gûyâ en güzel âkıbet onlarınmış. Hiç şübhe yok ki, ateş onlar içindir. Ve ateşe en önde gireceklerdir.]**

63 **[Allah'a andolsun ki,** (Yâ Muhammed! Seni bu ümmete gönderdiğimiz gibi) **senden evvelki ümmetlere de Peygamberler gönderdik. Şeytan, onların amellerini tezyîn etti.** (Peygamberlerini tekzîb ettiler). **O, bugün de onların yakını ve dostudur.** (Evvelkilerin yaptığı gibi tekzîb ediyorlar). **Onlar için elîm bir azâb vardır.]**

وَمَا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا
فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

64 [(Yâ Muhammed!) **Biz, sana Kur'ân'ı,** (tevhîd, kader, Âhiret ahvâli, ve fiillere müteallik hükümlerde) **ihtilâf ettikleri şeyleri onlara bildirmen için ve onu tasdîk ve îmân edenlere de, bir hidâyet ve rahmet olmak üzere inzâl ettik.]**

وَاللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَاۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَاِنَّ لَكُمْ
فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْق۪يكُمْ مِمَّا ف۪ي بُطُونِه۪ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ
لَبَنًا خَالِصًا سَٓائِغًا لِلشَّارِب۪ينَ ﴿٦٦﴾

65 [Allah Teâlâ gökten yağmur indirdi de, onunla ölümünden sonra, yeryüzünü ihyâ etti. Bunda, dinliyecek bir kavim için bir âyet (ibret) vardır.]

66 [Ve sizin için davarlarda da ibret vardır. Size, onların karnındaki fışkı ile kan arasında olan ve içenlerin boğazından kolaylıkla geçen, hâlis bir süt içiririz.]

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخ۪يلِ وَالْاَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا
وَرِزْقًا حَسَنًاۜ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

67 [Ve kezâ hurma ağaçlarının meyvasiyle üzümlerden de hem müskir çıkarır, hem de güzel bir rızık edinirsiniz. Bunda da, akıllarını kullanan bir kavim için bir âyet vardır.]

Müskir çıkarmakdan murâd, içki yapmaktır. Âyet-i kerîme, içki harâm edilmezden önce inmiştir. Bugün, bir Müslümanın içki yapması aslâ helâl değildir. Güzel rızık: Kuru hurma, kuru üzüm, sirke ve pekmez gibi şeylerdir.

وَاَوْحٰى رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذ۪ي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا
يَعْرِشُونَۙ ﴿٦٨﴾

68 [Rabbin celle şanüh, bal arısına da şunu ilhâm etti: «Dağlarda, ağaçlarda ve insanların senin için çardak kurdukları yerlerde, kovanlar yap.»]

ثُمَّ كُلِي مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ
ذُلُلًا يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ
لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

69 [«Sonra, hoşlandığın meyva ve çiçeklerin her birinden ye de, Rabbinin bal imâlinde sana, ona mutî ve münkâd olarak, ilhâm ettiği yolda yürü.» Onların karınlarından, renkleri muhtelif ve insanlar için şifâlı bir içecek çıkar. Bunda düşünen bir kavim için ibret vardır.]

Balda, şifâ vardır. Bu, ya balgamlı hastalıklarda olduğu gibi bizzat balı yemekle yâhûd sâir hastalıklarda olduğu gibi başka ilâçlara bal karıştırmakla hâsıl olur.

Bir kimse, arıdaki ince bilgileri, acâib fiilleri hakkı ile incelerse, kesin olarak anlar ki, arıya bunları ilhâm eden ve yaptıran bir Kadîr-i Hakîm vardır!

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَ
لِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ
قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾

70 [**Sizi, Allah Teâlâ yarattı. Sonra yine O öldürecek. İçinizden bir kısmı, yaşayışın en fenâ bir devrine vardırılır. Bir şeyi bilirken, bilmez olurlar. Muhakkak ki Allah-ü azîmüşşân, Alîm ve Kaadîr'dir.**]

وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ
فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾

71 [**Allah Teâlâ, rızık husûsunda sizi birbirinize üstün kıldı.** (Kiminize zenginlik, kiminize fakîrlik verdi.) **Üstün kılınanlar, kazandıkları rızkı, kendi mülkü olanlara** (Ellerinin altındakilere), **kendileriyle müsâvî bir sûrette vermezler, halbuki bu husûsda, onlar ortakdırlar. O hâlde bunlar, Allah'ın ni'metini, bilerek, inkâr mı ediyorlar?**]

Ma'nâ şudur: Müşriklerin mallarında kendi kölelerinden ortakları yoktur. O hâlde, nasıl oluyorlar da Allah'ın ba'zı memlûklarını O'na ortak sayıyorlar!

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنٖينَ
وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِۜ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ
هُمْ يَكْفُرُونَۙ ﴿٧٢﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ
رِزْقًا مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطٖيعُونَۚ ﴿٧٣﴾

72 [**Allah Teâlâ, sizin için, kendi cinsinizden zevceler ve zevcelerinizden oğullar ve torunlar verdi. Sizi iyi ve güzel ni'metlerle rızıklandırdı. Daha hâlâ onlar, bâtıla** (putlara) **inanıp, Allah Teâlâ'nın ni'metine** (tevhîd ve İslâm'a) **nankörlük mü ediyorlar?**]

73 [**Müşrikler, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, kendileri için, göklerden ve yerden zerrece bir rızka mâlik olmayan; ne zarar ve ne fayda vermeye muktedîr bulunmayan şeylere ibâdet ederler.**]

فَلَا تَضْرِبُوا لِلّٰهِ الْاَمْثَالَۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾
ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَمَنْ رَزَقْنَاهُ
مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًاۜ هَلْ يَسْتَوُ۫نَۜ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِۜ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

74 [**Artık şeriklerinizi Allah Teâlâ'ya misâl kılmayın. Allah**

Teâlâ (Sizin sözünüzün çürüklüğünü) **bilir. Siz bilmezsiniz.** (Şâyet bilseydiniz, bu şirke cür'et etmezdiniz.)]

75 [**Allah Teâlâ, size misâl îrâd etti: Tasarruftan âciz, hiç bir şeye kudreti yetmiyen memlûk bir köle ile tarafımızdan güzel bir rızka, geniş bir servete nâil olan ve onu dilediği gibi, gizli, âşikâr infâk eden bir hür, müsâvî midir? Bütün hamd Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. Ama, çoğu insanlar bilmezler.**]

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلاً رَجُلَيْنِ اَحَدُهُمَٓا اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰى شَيْءٍ وَ
هُوَ كَلٌّ عَلٰى مَوْلٰيهُ اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُ لَا يَاْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوٖي
هُوَ وَمَنْ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٧٦﴾

76 [**Allah Teâlâ, şu iki kişiyi de misâl getirdi: Biri dilsizdir. Hiç bir şeye gücü yetmez.** (Ne anlar ve ne anlatır). **Efendisine bir yüktür. Nereye gönderilse, hayır** getirmez (Hiçbir iş göremez). **Böyle bir kimse, adâletle emreden ve doğru yol üzerinde bulunan bir kimse ile bir olur mu?**]

Allah Teâlâ, bu misâli kendisi ile putlar arasında ortaklığı ibtâl için getirmiştir. Derler ki: Her iki misâl, mü'minle kâfir içindir. Dilsizden murâd; Übeyy b. Half, adâletle emreden de Osman b. Affân ve Osman b. Maz'ûn'dur. Bu âyetin, Hâşim b. Amr hakkında indiğini söyleyenler de vardır. Bu adamın hayrı az olmakla beraber, kendisi Peygamber (S.A.V.) Efendimize düşmanlık edermiş.

وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَٓا اَمْرُ السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمْحِ ا
لْبَصَرِ اَوْ هُوَ اَقْرَبُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٧٧﴾ وَاللّٰهُ اَخْرَجَكُمْ
مِنْ بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ
السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

77 [**Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. Sâat** (Kıyâmet) **emri, göz kırpmak kadar, belki de daha yakın, daha çabuktur. Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadîrdir.**]

78 [Allah Teâlâ, sizi analarınızın karnından öyle bir hâlde çıkardı, ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Ve şükredesiniz diye, size kulak, göz ve kalb verdi.]

أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ
إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

79 [Gökle yer arasında müsahhâr olup uçuşan kuşları görmüyorlar mı? Onları (havada), ancak Allah Teâlâ tutuyor. Bunda îmân eden bir kavim için âyetler (ibretler) vardır.]

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ
الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ
وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا
إِلَى حِينٍ ﴿٨٠﴾

80 [Allah Teâlâ, evlerinizi size mesken kıldı. Ve sizin için davar derilerinden, gerek göç gününüzde ve gerek konakladığınız zamanlarda, hafîfçe taşıyacağınız ev gibi çadırlar yaptı. Onların yünlerinden, yapağılarından, kıllarından, bir zamana kadar kullanmanız için, giyinecek, döşenecek ve ticâret edilecek bir metâ verdi.]

وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُمْ
مِنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ
تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

81 [Allah Teâlâ, sizin için (ağaçlar, evler gibi) yarattıklarından gölgelikler, dağlarda yuvalar ve sizi sıcaktan, soğuktan koruyacak elbiseler, harbde sizi vikâye edecek zırhlar yaptı. İşte Allah

Teâlâ, O'na münkâd olasınız diye, üzerlerinizdeki ni'metlerini böylece tamamlar.]

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللّٰهِ
ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَاَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ
اُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾

82 [**Eğer onlar** (İslâm'dan) **yine yüz çevirirlerse** (sen mes'ûl değilsin, sana zarar vermez). **Sana düşen, ancak açık bir tebliğden ibârettir.** (Onu da yaptın).]

83 [**Müşrikler, Allah Teâlâ'nın ni'metlerini bilirler, i'tirâf ederler, sonra da onu, yine inkâr ederler. Onların ekserisi kâfirdirler.]**

84 [**O gün, her ümmetten Peygamberlerini şâhid göndereceğiz** (ki mü'minlerin îmânına, kâfirlerin küfrüne şahâdet etsinler), **Sonra o kâfirlere özür dilemeleri için izin verilmiyecek, onlardan tarziye de istenilmiyecek.]**

وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٥﴾ وَاِذَا رَاَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ
قَالُوا رَبَّنَا هٰؤُلَاءِ شُرَكَاؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا
مِنْ دُونِكَ فَاَلْقَوْا اِلَيْهِمُ الْقَوْلَ اِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨٦﴾

85 [(Kıyâmet'te) **o kâfirler, Cehennem azâbını görünce, hafîfletilmesini ricâ edecekler.** Fakat **azâb hafîfletilmiyecek. Kendilerine bir lâhza mühlet de verilmiyecek.]**

86 [**Müşrikler** (Kıyâmet'te) **şerîk tuttukları ma'bûdları görünce; «Ey Rabbimiz! Bunlar, seni bırakıp da şerîk edinip kendilerine ibâdet ettiklerimizdir.» diyecekler. Onlar da şu cevâbı verecek: «Siz yalancılarsınız,»** (Biz sizi, Bize ibâdet edin diye da'vet etmedik, siz havanıza uyarak bize ibâdet ettiniz.)]

وَاَلْقَوْا اِلَى اللّٰهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ اَلَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ
زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

87 [Onlar o gün, günâhlarını i'tirâfla Allah Teâlâ'nın hükmüne inkıyâd ederler. Kizb ve iftirâ ettikleri (ma'bûdlar) ise, kendilerini bırakır, yok olur, gider.]

88 [Kâfir olup, insanları Allah yolundan alıkoyanların, yaptıkları fesâda mukâbil, azâbları üstüne bir azâb daha artırırız.]

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ اَنْفُسِهِمْ
وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلٰى هٰؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ
تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

89 [O gün, her ümmete kendilerinden olan Peygamberlerini şâhid göndereceğiz. Seni de ümmetine şâhid getireceğiz. Ve sana, her şeyi beliğ bir sûrette beyân eden Kur'ân'ı ceste ceste inzâl ettik ki, bütün insanlara bir hidâyet, bir rahmet ve hassâten Müslümanlara bir Cennet müjdesidir.]

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَاِيتَاءِ ذِي الْقُرْبٰى
وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

90 [Hiç şübhe yok ki, Allah Teâlâ ihsân ve iyiliği, akrabâya muhtâç oldukları şeyleri vermeyi emreder. Hayâsızlığı, kötülüğü, zulüm ve tecebbürü nehyeyler. Allah Teâlâ, nasîhat kabûl edesiniz diye, size (emir ve nehiyle, hayır ve şer arasını ayırdetmekle) öğüt verir.]

Adâlet, ortayı bulmaktır.

İnanç mes'elelerinde adâlet; **tevhîddir,** ki inanmamakla şirk koşmanın ortasındadır.

Amelde adâlet; ibâdeti edâdır, ki tembellikle ruhbanlık **arasındadır.**

Ahlâk'da adâlet; cömertliktir, ki cimrilikle isrâfın ortasındadır.

İhsândan murâd: Peygamber (S.A.V.)'in hadîs-i şerîfi mucibince Allah Teâlâ'ya, O'nu görür gibi ibâdet etmektir. Zîrâ sen, O'nu görmesen de O, seni görür.

Münker: Hayâsızlık, yânî reddedilen herşeydir.

Bağy: İnsanlar üzerine zulüm ve tecebbürle yüklenmektir.

Fahşâ'da, şehvete fazla bağlanmaktır. Zînâ gibi ki, insan hâllerinin en çirkinidir.

İnsandan bir kötülük meydana gelirse, bu üç kuvvetten biri vâsıtası ile gelir. Onun için İbn-i Mes'ûd (R.A.):

«Bu âyet-i kerîme, Kur'ân'da hayır ve şerri toplayan bir âyettir. Osman b. Maz'un'un Müslüman olmasına sebeb bu âyettir. Kur'ân'da bundan başka âyet olmasa, ona yine her şeyi beyân edici, âlemlere hidâyet ve rahmettir, denilirdi.» demiştir.

وَاَوْفُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عَاهَدْتُمْ
وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ تَوْك۪يدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ
اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَف۪يلًاۜ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾

91 [**Ahdettiğiniz zaman, Allah Teâlâ'nın ahdine vefâ edin. Yemînlerinizi tekîdten sonra bozmayın. Nasıl olur ki, ona Allah Teâlâ'yı kefîl kılmıştınız. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ bütün yaptıklarınızı bilir.**]

وَلَا تَكُونُوا كَالَّت۪ي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ
قُوَّةٍ اَنْكَاثًاۜ تَتَّخِذُونَ اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ اَنْ تَكُونَ
اُمَّةٌ هِيَ اَرْبٰى مِنْ اُمَّةٍۜ اِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِه۪ۜ وَلَيُبَيِّنَنَّ
لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ ف۪يهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

92 [**Güzel ve sağlam iğirdiği ipliğini tekrar bozan kadın gibi olmayın.**]

Kelbî'nin beyânına göre; bu kadın, Kureyş'den **Rabta bint-i Amr'dı.** Vesveseli ve ahmak bir kadın olup, yün ve kıldan örgüler örerdi. Câriyelerine öğleye kadar ördürür; öğleden sonra onları bozardı. Bu, O'nun âdeti idi. Ne örmekten vazgeçer; ne de bozmayı terk ederdi.

[**Bir ümmet, diğer bir ümmetten** (sayı ve servetçe) **daha çoktur diye, yemînlerinizi aranızda hîleye âlet kılıyorsunuz.**]

[**Allah Teâlâ, ancak bununla sizi deniyor. Ve Kıyâmet Günü, ihtilâf ettiğiniz şeyleri elbette size beyân edecek.**]

وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَلٰكِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ
وَيَهْدٖي مَنْ يَشَاءُ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

93 [**Allah Teâlâ dileseydi, hepinizi bir tek ümmet kılardı. Fakat Allah, dilediğini** (adliyle) dalâlette **bırakır, dilediğini de** (fazliyle) **hidâyete muvaffak** eder. **Herhâlde, hepiniz yaptıklarınızdan mes'ûl olacaksınız.**]

وَلَا تَتَّخِذُوٓا اَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌ بَعْدَ
ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ وَلَكُمْ
عَذَابٌ عَظٖيمٌ ﴿٩٤﴾

94 [**Yemînlerinizi aranızda mekir ve hîleye âlet ittihâz etmeyin! Yoksa ayağınız** (İslâm'da) **sâbitken kayar.** (Akdinizi nakzetmeniz ve) **insanları Allah yolundan alıkoymanız yüzünden** (dünyâda) **kötü bir azâb tadarsınız.** (Âhiret'te de ayrıca) **sizin için büyük bir azâb vardır.**]

وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًاۜ اِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍۜ
وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

95 [**Allah Teâlâ'nın ahdini az bir bahâya değişmeyin.** (Ahdinize vefâ edin). **Şâyed bilirseniz,** Allah indindeki **sevâb, sizin için daha hayırlıdır.**]

96 [**Sizin indinizde olanlar fânîdir,** tükenir. **Fakat Allah indindeki** (Rahmet hazîneleri) **dâim ve bâkîdir.** (Ahde vefâya, tekliflerin meşakkatine, kâfirlerin ezâsına) **sabredenlerin ecir ve mükâfatını muhakkak Biz, amellerinin en güzeli ile veririz.**]

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً
طَيِّبَةًۚ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

97 [**Erkek, kadın bir kimse, mü'min olduğu hâlde, sâlih amel işlerse, muhakkak** olan (dünyâ'da) **mes'ûd bir hayât yaşatırız. Ve işledikleri sâlih amelin ecrini** ondan daha **güzeliyle veririz.**]

فَاِذَا قَرَاْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّج۪يمِ ﴿٩٨﴾
اِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾

98 [**Kur'ân okumak istediğin zaman,** (evvelâ) **kovulmuş Şeytân'ın vesvesesinden Allah Teâlâ'ya sığın!** (E'ûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, de).]

99 [**Îmân edip de Rableri celle şânuhü'ye tevekkül edenlerin üzerinde Şeytan'ın tasallutu yoktur.**]

ع
إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ
﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ
قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

100 [O'nun tasallutu, ancak O'nu dost edinenler ve Allah Teâlâ'ya şerîk koşanlar üzerinedir.]

Cumhûr'a göre: Kur'ân okunacağı vakit «Eûzü» çekmek müstehabdır. İbn-i Mes'ûd (R.A.) diyor ki:

«Peygamber (S.A.V.)'in yanında Kur'ân okurken, eûzü billâhi'ssemîil-alîmi mineş-şeytâni'r-racîm, dedim. Peygamberimiz (S.A.V.): Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, de! Cebrâil, onu bana Kalemden, o da Levh-i Mahfûz'dan böyle öğretti,» buyurdular.»

101 [Ne zaman Biz, bir âyetin hükmünü nesh (ve tebdîl) edip yerine başka bir âyet getirirsek, Allah Teâlâ, neyi indireceğini (nesh ve tebdîl edeceğini) çok iyi bilirken, onlar, sen (Yâ Muhammed! Bir şeyi emrettikten sonra, bir diğerini beğenip, evvelki emrinden nehyetmek sûretiyle Allah Teâlâ'ya) iftirâ ediyorsun, derler. Hayır, onların çoğu bilmezler.]

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

102 [De ki: «Kur'ân'ı, Rabbin tarafından, Cebrâil Aleyhisselâm, hak ile inzâl etmiştir. Tâ ki mü'minlerin îmânlarını sâbit kılsın ve Müslümanlara hidâyet ve beşâret olsun.»]

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُ
ونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٠٣﴾

103 [Yemîn ederim. Biz, onların: «Kur'ân'ı Muhammed'e bir insan öğretiyor» dediklerini biliyoruz. O zan ve işâret ettikleri ada-

mın lisânı A'cemî'dir (Yabancıdır). **Kur'ân ise, apaçık Arabça'dır.]**

Rivâyete göre; bu adam Amir b. Hadramî'nin kölesi Cübeyr Rûmî yâhûd Cübeyr ve Yesâr nâmında iki Hıristiyan genci imiş. Bunlar Yemen'li olup, Mekke'de kılıç yaparlarmış. Tevrât ve İncîl okurlarmış. Peygamber (S.A.V.) ba'zan yanlarına uğrar, okuduklarını dinlermiş. Müşrikler:

«**Muhammed, Kur'ân'ı bu gençlerden öğreniyor.**» derlermiş. Âyet-i kerîme, onların bu sözünü yalanlamaktadır. Ve iki vecîhle îzâh edilebilir:

a) Peygamber (S.A.V.)'in o adamdan işittiği yabancı bir dildir. Onu, ne onlar, ne siz anlarsınız. Kur'ân ise, Arabca'dır. En az bir teemmül ile anlarsınız. Şu hâlde; O, Allah Teâlâ'dan gelmiştir.

b) Peygamber (S.A.V.)'in ma'nâyı o adamdan öğrendiğini farzetsek, lâfzı yine Arabca'dır. Kur'ân, hem ma'nâsı, hem lâfzı i'tibârı ile mu'cizedir. Bir pazarcının yanına bir kaç def'a uğramakla, bunlar nasıl öğrenilebilir?

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ
اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

104 [**Allah Teâlâ'nın âyetlerine îmân etmiyenleri, elbette Allah Teâlâ hidâyete erdirmez. Onlar için elîm bir azâb vardır.]**

105 [**O kizb ve iftirâyı irtikâb edenler, ancak Allah Teâlâ'nın âyetlerine** (Kur'ân-ı azîme) **inanmıyanlardır. Yalancılar da onlardır.]**

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَا
نِ وَلَٰكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٧﴾

106 **[Kim, kalbi îmânla sâbit ve mutmaîn iken, küfre cebir ve ikrâh müstesnâ, Allah Teâlâ'ya îmân ettikten sonra kâfir olur, küfre göğsünü açarsa, işte bu gibiler, Allah Teâlâ'nın gazâbına uğrarlar. Onlar için pek büyük bir azâb da vardır.]**

Bu âyet-i kerîme, zorlanan kimsenin mükellef olmadığına delîldir. Mecbûriyet, küfür kelimesini söylemeyi mubâh kılar. **Lâkin,** kalbin îmânla mutmaîn olması şarttır. Ekser-i ulemâ, bu âyetle istidlâl ederek:

«Mükrehin, yânî mecbûr edilen kimsenin karısını boşaması, kölesini âzâd etmesi ve sâir fiilleri sahîh ve mu'teber değildir.» demişlerdir. **Hanefîlere göre ise; mükrehin karı boşaması ve köle âzâd etmesi mu'teberdir.**

Rivâyete göre; Kureyş kâfirleri Hz. Ammâr ile babası Yâsir'i ve annesi Sümeyye'yi dînden dönmek için zorlamışlar. Sümeyye (R.A.)'yi iki deve arasına bağlayıp:

«Sen, erkekler için Müslüman oldun.» demişler; ve önünden harbe ile vurarak öldürmüşler. Yâsir'i dahi şehîd etmişler. İslâm'da ilk şehîdler bunlardır. Ammâr'a ise, diledikleri küfür kelimesini söyletmişler. Peygamber (S.A.V.)'e:

«Yâ Resûlâllah! Ammâr, kâfir oldu!» demişler. O, şu cevâbı vermiş:

«Hayır! Ammâr kâfir olmamıştır. O, tepeden tırnağına kadar îmânla doludur. Îmân, O'nun etine kemiğine karışmıştır.»

Bundan sonra Ammâr (R.A.), ağlayarak Resûlüllah (S.A.V.)'ın huzûruna gelmiş. Peygamber (S.A.V.), O'nun göz yaşlarını silerek:

«Gam yeme! Eğer seni tekrar zorlarlarsa dilinle zâhiren onlara muvafakat et!» buyurmuşlar. **Bu gösterir ki; mecbûr kalınca kelime-i küfrü söylemek câizdir.** Ama, efdal olan, Dîni i'zâz için Yâsir'le Sümeyye (R.A.)'nin yaptıkları gibi canı fedâ etmektir.

Müseylimetülkezzâb, Müslümanlardan iki kişi tutmuş. Ve birine:

— **Muhammed hakkında ne dersin?** diye sormuş. O zât:

— **Resûlüllah'dır,** cevâbını vermiş.

— **Ya, benim hakkımda ne dersin?** deyince:

— **Sen de öylesin,** demiş. Bunun üzerine Müseylime, O'nu salıvermiş. Ötekine:

— **Muhammed hakkında ne dersin?** diye sorunca:

— **Resûlüllah'dır,** cevâbını vermiş.

— **Benim hakkımda ne dersin?** diye sorduğunda:

— **Ben sağırım,** demiş.

Suâl, cevâb aynı şekilde üç def'a tekrarlandıktan sonra Müseylime, O'nu öldürmüş.

Mâcera Peygamber (S.A.V.)'e anlatılınca:

«Birincisi Allah'ın ruhsatı ile amel etmiş; ikincisi ise azîmeti tercîh etmiş.» buyurarak, O'nu Cennet'le müjdelemiştir.

107 **[Bu (va'îd) dünyâ hayâtını, Âhiret'e tercîh ve onu daha ziyâde sevmeleri sebebiyledir. Allah Teâlâ, kâfirlere hidâyet etmez.]**

أُولٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَا
رِهِمْ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ اَنَّهُمْ
فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾

108 **[Onlar, öyle kimselerdir ki, Allah Teâlâ onların kalblerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlemiştir. Ve işte onlar gaafil olanlardır.]**

109 **[Elhak, onlar Âhirette ziyân ve hüsrândadırlar.]**

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا
وَصَبَرُوا اِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٠﴾

110 **[Bundan sonra bil, ki Rabbin celle şânüh, mihnete, tazyike uğrayıp yurtlarından hicret edenler, sonra da cihâd edip sabredenler için muhakkak ki bunların arkasından, mağfiret ve rahmet edicidir.]**

يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَا
عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

111 **[O gün, herkes nefsi için uğraşır, kurtulmaya çalışır.**

Herkesin hayır ve şer işlediklerinin mükâfatı tamâmen ödenir. Gadrè de uğramazlar.]

Bu âyetin tefsîrinde, İbn-i Abbâs (R.A.); şunları söylemiştir: «Kıyâmet Gününde da'vâcılık devâm edecek. Hattâ rûh, bedenden da'vâcı olup diyecek ki: Yâ Rabbi! Benim tutacak elim, yürüyecek ayağım, görecek gözüm yoktu. Beden de şöyle diyecek: Yâ Rabbi! Beni odun gibi yarattın. Benim uzuvlarımdan hiç biri hareket ve işe kaadir değildi. Bu rûh, Güneşin ziyâsı gibi bana gelince, onunla dilim söyledi, gözüm gördü; elim tuttu ve ayağım yürüdü. Bunun üzerine, Allah Teâlâ, rûh ve bedene şunları söyleyecek: Siz, körle kötürüm gibisiniz. Körle kötürüm bir meyva bahçesine girseler, kör meyvaları görmez. Kötürümün ise, eli ermez. Bu hâl karşısında kör, kötürümü sırtına bindirir; ve kötürüm meyvalardan dilediği kadar toplar; sonra üleşirler.»

İşte bunun gibi rûhla bedenin amelde ortak oldukları anlaşılır; azâb dahî her ikisine lâzım gelir.

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ اٰمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا
رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِاَنْعُمِ اللّٰهِ فَاَذَاقَهَا
اللّٰهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾

112 **[Allah Teâlâ, misâl îrâd eder: Bir kasaba ki, emniyet ve huzûr içindeydi. Rızkı da her yerden bol bol gelirdi. Fakat (ahâlîsi) Allah Teâlâ'nın ni'metlerini inkâr ederek nankörlük etti. (Kâfir oldular). Allah Teâlâ da onlara, işlediklerine karşılık, açlık ve korku libası (giydirdi, azâbını) tattırdı.]**

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمُ الْعَذَابُ
وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾

113 **[Yemîn ederim, onlara** (Mekke'lilere) **içlerinden bir Pey-**

gamber (Muhammed aleyhisselâm) **geldi. Onlar, onu tekzîb ettiler.** (Şirkle) **zulmetmektelerken kendilerini azâb yakalayıverdi.** (Kıtlık korku azâbına veya Bedir'de hezîmete uğradılar).]

114 [**Artık Allah Teâlâ'nın size, helâl ve temiz olarak, verdiği rızıklardan yiyin. Eğer Allah Teâlâ'ya ibâdet ediyorsanız, ni'metlerine şükredin.**]

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ
لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾

115 [**Allah Teâlâ, size ancak ölüyü, kanı, domuz etini Allah Teâlâ'dan gayrisi adına kesileni harâm kıldı. Kim bunlardan yemeye muztar kalırsa, gayre tecâvüz etmemek, ve ihtiyâç miktârını geçmemek şartiyle yiyebilir. Allah-ü azîmüşşân, şübhe yok ki, Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ
الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللّٰهِ
الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ
﴿١١٦﴾ مَتَاعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

116 [**Dillerinizin vasıf ve kizbiyle, bu helâldır, bu harâmdır, demeyin, ki, Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ etmiş olursunuz. O'na kizb ve iftirâ edenler felâh bulmazlar.**]

İbnü'l A'rabî diyor ki: «İmâm Mâlik ve bir cemâat, müftînin ictihâdî mes'elelerde: Bu helâldir; bu harâmdır, diye cevâb verme-

sini mekrûh görmüşlerdir. Bu şekilde cevâb, Kur'ân ve hadîsle bildirilen mes'elelerde olur. İctihâdî mes'elelerde olmaz.»

117 [(Dünyâda onlar için) **az bir istifâde ve** (Âhiret'te) **elîm bir azâb vardır.**]

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ
وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

118 [**Evvelce, Yahûdîlere harâm ettiğimiz şeyleri, sana haber vermiştik. Biz, onlara bunları tahrîm ile zulmetmedik. Fakat onlar, kendilerine zulmediyorlardı.**]

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِ
ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٩﴾

119 [**Bilmiyerek kötülük işleyen ve bilâhare tevbe edip nefislerini islâh edenler için muhakkak ki, Rabbin celle şânüh, bunun arkasından, mağfiret ve rahmet edicidir.**]

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾
شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾

120 [**Muhakkak ki İbrâhîm tek başına bir ümmetti.** (Bütün halk kâfirken, yalnız O mü'mindi. Bir ümmetteki kemâl O'nda toplanmıştı. Muallim-i hayırdı). **Allah Teâlâ'ya mutî idi. Pâk bir muvahhiddi. Müşriklerden değildi.**]

121 [**Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şâkirdi. Allah Teâlâ, onu seçmiş ve doğru bir yola hidâyet buyurmuştu.**]

وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٢٢﴾

122 [**Biz, ona dünyâda bir hasene verdik. Şübhesiz ki, Âhiret'te de sâlihlerdendir.**]

ثُمَّ اَوْحَيْنَا اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيمَ
حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ اِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى
الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ
الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

123 [(Yâ Muhammed!) **Sonra biz, sana muvahhid, pâk olan İbrâhîm'in dînine tâbi ol, diye vahyettik, o, müşriklerden değildi.**]

Usûl-i Fıkh ulemâsının beyânlarına göre; Peygamberimîz (S. A.V.), İbrâhîm Aleyhisselâm'ın şerîatı ile me'mûrdu. Bundan, yalnız **neshedilen** hükümler müstesnâdır. Nesh edilmeyenler, O'nun şerîatıdır.

124 [**Cumartesi gününe ta'zîm, ancak onda ihtilâf edenler üzerine farz kılındı. Şübhesiz ki Rabbin celle şânüh, Kıyâmet Günü, onların ihtilâf ettikleri şeyler hakkında, aralarında hükmünü elbette verecektir.**]

Rivâyete göre; Mûsâ Aleyhisselâm, Yahûdîlere Cum'a gününü ta'zîmi emretmiş. Cum'a günü ibâdet edecek, haftanın altı gününde dünyâ işleri ile meşgûl olacaklarmış. Fakat Yahûdîler, bunu kabûl etmeyip Cumartesi'ye ta'zîm etmişler. Bu sebeble, bu ta'zîm üzerlerine farz kılınıp şiddetli muâmele görmüşler. Sonra Îsâ Aleyhisselâm da Cum'a günü'nün ta'zîmini emretmiş. Kavmi: «**Biz, Yahûdîlerin bayramının, bizim bayramımızdan sonra gelmesini istemeyiz!**» demişler. Ve ta'zîm için Pazar gününü seçmişler. Sonra Allah Teâlâ, Cum'a'nın ta'zîmini Ümmet-i Muhammed'e vermiş. Onlar, kabûl etmişler. O gün kendilerine mübârek kılınmış. O günde, günâhları afv, duâları kabûl olunur.

ادْعُ اِلٰى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَا
دِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾

125 [(Yâ Muhammed!) **Rabbinin yoluna: Hikmetle, güzel mev'ıza ile da'vet et ve onlarla mücâdeleni en güzel şekilde yap. Rabbin celle şânüh, yolundan sapanları da, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.**]

وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ
صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا
بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ
﴿١٢٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

126 [**Eğer bir kimseye ikaab ederseniz, ikaab olunduğunuz gibi ikaab edin. Yemîn ederim, şâyet sabrederseniz** (mukâbele etmezseniz) **bu, sabredenler için** (intikamdan) **daha hayırlıdır.**]

İkaab: Kötü cezâ demektir. **Rivâyete göre, bu âyet Uhud şehîdleri hakkında inmiştir.** Uhud harbinde müşrikler, Müslüman şehîdlerinin karınlarını deşmiş; ağızlarını, burunlarını kesmişlerdi. Bu âkıbetten yalnız Hanzale b. Râhib müstesnâ tutulmuştu. Çünkü babası Ebû Âmir Râhib Ebû Süfyan'la berâberdi. Onun hatırı için Hanzale'nin uzuvlarını kesmemişlerdi. Bu hâli gören Müslümanlar:

«Eğer, Allah Teâlâ bizi müşriklere gaalib getirirse, onlara öyle bir misilleme yapalım ki, Arablar arasında misli görülmemiş olsun!» demişlerdi. Peygamber (S.A.V.) dahî Hz. Hamza (R.A.)'nın burnu, kulağı ve edeb yerlerinin kesildiğini görünce:

«Eğer Allah, bizi onlara gaalib getirirse, senin için onların yetmişine mesüle yapacağım!» demişti.

Mesüle: Ağzını, burnunu ve kulağını keserek azâb etmektir. Bunun üzerine, Allah Teâlâ bu âyeti indirerek:

«Müşriklerin ölülerine mutlaka cezâ vereceksiniz, onların size yaptıkları kadar verin! Ama sabrederek, kısası bırakırsanız bu, sizin için intikamdan daha hayırlıdır.» buyurdu.

Peygamber (S.A.V.), yemînine keffâret vererek kimseye **mesüle** yapmadı. **«Bil'akis, sabrederim!»** buyurdular.

127 [(Yâ Muhammed!) **Sabret. Senin sabrın ancak, Allah Teâlâ'nın yardımı ve inâyetiyledir. Onların yüz çevirmelerine mahzûn olma.** Ettikleri **mekr ve** hîleden **de** (telâş ve) **sıkıntıya düşme!»**]

128 [**Elbette** Allah **Teâlâ** (küfür ve ma'siyetlerden) **sakınanlar ve dâimâ iyilik edenlerle berâberdir.**]

17 — İSRÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 111 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سُبْحَانَ الَّذ۪ٓي اَسْرٰى بِعَبْدِه۪ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى
الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذ۪ي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ
هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ﴿١﴾ وَاٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ
هُدًى لِبَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪لَ اَلَّا تَتَّخِذُوا مِنْ دُون۪ي وَك۪يلًاۜ ﴿٢﴾

1 [**Her ayıbtan münezzeh o Allah Teâlâ ki, bir gece kulunu** (Muhammed Mustafa sallallâhü teâlâ aleyhi ve sellemi) **Mescid'i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya götürdü. O Mescid-i Aksâ ki çevresini mübârek kıldık. Tâ ki ona** (vahdâniyyetimize delâlet eder) **ba'zı âyetlerimizi gösterelim. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Basîr'dir.**]

Arabça'da geceleyin yürümeye «İsrâ» denir. Risâletpenâh Efendimizin bu mu'cizeleri geceleyin vukû' bulmuş olduğu için, bu i'tibârla İsrâ, denilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de de bu kelime ile yâd-olunarak: سُبْحَانَ الَّذ۪ٓي اَسْرٰى بِعَبْدِه۪ لَيْلًا ... nazmı vârid olmuştur.

İsrâ'yı Mirâc ta'kib ettiği için de hâdiseye «Mirâc-ı Nebî» ismi verilmiştir.

Mukatil'e göre, **Mirâc:** Hicret-i seniyyeden bir yıl evvel Receb, yâhûd Ramazân ayında vukû' bulmuştu.

Mescid-i Harâm: Kâ'be'yi muhit olan ve **Harem-i Şerîf** denilen mescidtir. Mescid-i Aksâ da Kudüs'deki Beyt'il-Makdis'tir.

Buhârî ve sâir hadîs kitablarında sahîh rivâyetlerle rivâyet edildiğine göre; Aleyhissalâtü vesselâm, Burâk ile Beyt'il-Makdîs'e vardıktan sonra oradaki kayadan semâya yükselmişlerdir.

Semânın her katında Peygamberlerden biriyle görüşmüşler, nice nice Melekler görmüşler, Cennet ve Cehennem ahvâlini öğrenmişlerdir. Sidre-i Müntehâ'yı geçmişler, Melekût-i ilâhiyyeyi müşâhede eylemişlerdir. Nihâyet, beş vakit namazın farziyyeti emriyle aynı gece avdet buyurmuşlardır.

Sabahleyin, Aleyhissalâtü vesselâm, hâdiseden Kureyş'i haberdâr edince, çoğu şaşakalmış, kimi ellerini şakaklarına koyup düşünmüş, hattâ îmân etmiş olanlardan ba'zıları, inanmıyarak, irtidâd etmişlerdir.

Bir kısmı da Hazret-i Ebû Bekr (R.A.)'e koşmuş; **«Dostun bak neler söylüyor? Ne dersin?»** demişlerdir. Hazret-i Ebû Bekr (R.A.): **«Eğer O, bunu söylediyse, şübhesiz ki doğrudur.»** buyurmuştur. Muhâtabları: **«O'nu, buna karşı da mı tasdîk ediyorsun?»** demişler, O da: **«Bundan daha uzağını tasdîk ediyorum. Sabah, akşam semâ haberini, yâni nübüvvetini tasdîk ediyorum»** cevâbını vermiştir. Bu sebebledir ki, **«Sıddîk»** olarak isimlendirilmişlerdir. Bu arada Kureyş içinde Beyt'il-Makdis'i bilenler de, Resûl-ü Ekrem'den, onu ta'rîf ve tavsîf etmesini istemişlerdir. Derhâl Beyt'il-Makdis tecellî ettirilmiş. Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem, ona bakarak sorulan bütün suâlleri cevâblandırmışlardır.

Buna rağmen; **«Beyt'il-Makdis'i iyi tavsîf ettin. Fakat bize, henüz yolda olan kervanımızdan haber ver. Ona rastladın mı? Bu, bizim için Beyt'il-Makdis'ten daha ehemmiyetli.»** demişler.

Resûlüllah (S.A.V.); **«Evet! Rastladım, Revha'da idi. Develerinden birini kaybetmişler, onu arıyorlardı. Susamıştım, yüklerinde bir kadeh su bulup içtim. Sonra yine kadehi yerine koydum. Geldiklerinde sorun bakalım, kadehlerinde su bulmuşlar mı?»** buyurmuştur.

Cevâben: «Güzel, fakat sayılarını, yüklerini ve durumlarını söyler misin?» demişler, Bu def'a da Efendimiz, temessül ettirilen kervana bakarak, sorularının hepsini birer birer cevâblandırmış ve:

«İçlerinden filân ve falan önde, beyaz bir deve üzerinde iki ha-

rar bulunduğu hâlde, falan gün Güneş doğarken buraya geleceklerdir» buyurmuşlardır.

Nihâyet, haber verilen günün sabahı Kureyş, Seniyye'ye doğru çıkmışlar, ve **«Güneş ne zaman doğacak da onu yalan çıkaracağız,»** diye yolu tarassud etmeye başlamışlardır.

Derken içlerinden biri: **«Güneş doğdu!»** diye haykırmış, fakat diğer biri: **«Kervan da işte geliyor ve tıpkı dediği gibi falan ve falan önde,»** diye mukâbele etmiştir.

Böyle iken, bütün bu açık delillere rağmen, Kureyş, yine îmân etmemekte ısrâr etmişler ve: **«Bu, apaçık bir sihirdir.»** demişlerdir.

Diğer bir rivâyete göre de: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Mirâç gecesi, Beyt-i şerîf yanında Hatîm'de, yarı uyku, yarı uyanık bir hâlde iken Cebrâil Aleyhisselâm'ın birkaç Melekle geldiğini görmüştü. Cebrâil Aleyhisselâm, Efendimizin göğsünü açmış, Zemzem suyu ile kalbini yıkamış, müteakiben îmân ve hikmetle dolu altın bir leğen getirerek onu göğsüne doldurduktan sonra, kapatmıştı. Müteakiben rengi beyaz, merkepten büyük ve fakat katırdan küçük bir hayvana, (Burâk) a bindirmişti. Burâk, o kadar sür'atliydi ki, her adımı, ufukta gözün gördüğü en uzak yere varıyordu. Efendimiz, onun üzerinde Cebrâil Aleyhisselâm'la birlikte Mescid-i Aksâ'ya geldi. Burada hayvanı bağladıktan sonra, iki rek'at namaz kıldı. Mescidden çıkınca, Cebrâil Aleyhisselâm, Efendimize biri süt, diğeri şarâb dolu iki kadeh takdîm etmişti. Aleyhissalâtü vesselâm, sütle dolu kadehi aldı.

Cebrâil Aleyhisselâm: **«Yâ Muhammed! Fıtreti intihâb ettin. Öteki kadehi almış olsaydın, ümmetin dalâlete uğrardı.»** dedi. Bunu müteakib, Cebrâil'le birlikte semâya yükseldiler. Birinci semâya vardıkları zaman Cebrâil, semâyı açtırmak istedi ve kendisini tanıttı. Yanında kimin olduğu soruldu. Cebrâil: **«Muhammed'dir»** diye cevâb verdi. Melek; **«Muhammed gönderildi mi?»** dedi. Cebrâil: **«Evet!»** deyince, Melek, birinci semâyı açtı ve: **«Semâ sakinleri bu müjdeden sevineceklerdir.»** dedi.

Resûlü Ekrem, birinci semâya girdiği zaman, sağmda ve solunda gölgeler bulunan ve sağına baktıkça gülen, soluna baktıkça ağlıyan bir kimse gördü. Bu zât, Resûlüllah'ı: **«Merhaba, ey sâlih Peygamber, ve ey sâlih evlâd»** diye karşıladı. Resûl-ü Ekrem, bunun kim olduğunu sordu. Hazret-i Âdem olduğunu söylediler. Sağındakiler Cennet'e ve solundakiler Cehennem'e girecek evlâdlarının rûhları idi. Bu sebeble, sağına baktıkça memnûn, soluna baktıkça mahzûn oluyordu.

Bu sûretle, Aleyhissalâtü vesselâm, her semâyı gezdi ve her semâda bir Peygambere rastladı. İkinci semâda Yahyâ ve Îsâ Aleyhisselâmları gördü. Üçüncü semâda Yûsuf Aleyhisselâm'a, dördüncü semâda İdris Aleyhisselâm'a, beşinci semâda Hârûn Aleyhisselâm'a tesadüf etti. Hepsi de kendisine: **«Hoş geldin, merhaba, ey sâlih Peygamber ve sâlih arkadaş!»** diyorlardı.

Resûl-ü Ekrem, altıncı semâda Mûsâ Aleyhisselâm'a rastladı. O da: **«Hoş geldin!»** dedi, ama ayrılırken ağladı. Bir ses O'na niçin ağladığını sordu. Mûsâ: **«Ya Rabbi! Benden sonra Muhammed'i Peygamber olarak gönderdin, fakat O'nun ümmetinden Cennet'e girecek olanlar, benim ümmetimden pek fazla!»** dedi.

Buradan Resûl-ü Ekrem, yedinci semâya çıktı. Burada da İbrâhîm Aleyhisselâm'ı gördü. Sonra Beyt-i Ma'mûr'a yükseltildi. Cebrâil Aleyhisselâm: **Her gün, buraya yetmiş bin Meleğin girdiğini ve çıktıktan sonra bir daha geri dönmediklerini haber verdi.** Beyt-i Ma'mûr'dan da Sidretülmünteha'ya erdi. Burası emr-i ilâhî ile aydınlatılmıştı. Rengârenk envârı ta'rîfe sığacak gibi değildi. Yerden, semâya yükselen, semâdan yere inen her şeyin yeri burası idi. Fahr-i Kâinat, Cebrâil Aleyhisselâm'ı hey'et-i asliyesi ile burada gördü.

Müteakiben şâhid-i mestûr-i ezel (Allah) esrâr perdesini kaldırdı ve Habîb-i Ekrem'i Harem-i Akdesine kabûl buyurdu. Bakara sûresinin sonundaki üç âyet-i kerîmeyi vahyetti. Ümmetinden Allah'a şirk koşmayanlara Cennet'ini va'd buyurdu ve her gün elli namaz farz kıldı.

Hâtemü'l-Enbiyâ, bu ilâhi atiyyelerle döndü. Dönerken yine Mûsâ'ya tesâdüf etti. Hazret-i Mûsâ, Cenâb-ı Hakk'ın ne emir buyurduğunu sordu. Risâletpenâh, elli namaz farz kıldığını söyledi. Hazret-i Mûsâ: **«Ben, Benî İsrâîl'i tecrübe ettim. Senin ümmetin de buna tahammül etmez, huzûr-u Kibriyâ'ya dön ve bunu tahfîf ettir»** dedi.

Bunun üzerine Efendimiz döndü: **«Yâ Rabbî! Ümmetim zayıf ve âcizdir»** dedi. Hak Teâlâ da farîzanın onunu tenzîl buyurdu. Efendimiz dönüşünde yine Hazret-i Mûsâ'ya uğradı. O'nun tavsiyesine uyarak müteaddit def'alar huzûr-u Kibriyâ'ya çıktı. Ve her def'asında farîzanın tahfîfini ricâ etti. Nihâyet beş namaz farz kılındı. Hazret-i Mûsâ: **«Tekrar dön, yine tahfîf iste»** demişse de, Efendimiz: **«Çok mürâcaat ettim, artık utanıyorum. Ve bana denildi ki: Kim bir haseneye niyyet ederse, ona bir hasene ve eğer işlerse on hasene yazılacak, bir seyyieye niyyet eder de yapmazsa**

bir şey yazılmıyacak, yaparsa yalnız bir seyyie yazılacak.» buyurdu.

Bunu müteakib Habîb-i Kibriyâ, Cennet'e götürüldü. Ve buradan bir yere yükseltildi ki, burada kalem-i kudretin hışırtısını işitti.

2 [**Biz, Mûsâ'ya da Kitab verdik. O'nu, Benî İsrâîl'e yol gösterici kıldık. Benden gayriyi vekîl edinmeyin** (işlerinizi ona sipâriş etmeyin) **dedik.**]

ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ اِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ وَقَضَيْنَٓا اِلٰى
بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْاَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا
كَب۪يرًا ﴿٤﴾ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ اُو۫لٰيهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَٓا اُو۬ل۪ي بَأْسٍ
شَد۪يدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَفْعُولًا ﴿٥﴾

3 [**Ey Nûh ile birlikte gemide taşıdıklarımızın** (ona bindirip de selâmete çıkardıklarımızın) **zürriyeti! Nûh, gerçekten çok şükredici bir kuldu.**]

4 [**Biz, Tevrât'ta İsrâîl oğullarına, «Elbette siz yer yüzünde iki def'a fesâd çıkaracaksınız ve bana karşı pek büyük bir serkeşlik göstereceksiniz» diye bildirdik.**]

Bu iki fesâdtan biri Tevrât hükümlerine aykırı hareket etmeleri, Ermiyâ Aleyhisselâm'ın emirlerine itâat etmemeleri, ikincisi de Zekeriyyâ ve Yahyâ Aleyhisselâmları katl ve Îsâ Aleyhisselâm'ı katle teşebbüs eylemeleridir.

5 [**O iki fesâdtan birincisinin ikab va'desi gelince, kuvvet ve şiddet sâhibi kullarımızı üzerinize taslît etmiştik de yurdunuzun içine kadar girip sizi araştırmışlardı.** (Âlimlerinizi öldürmüşler, Tevrât'ı yakmışlar, Mescid-i Aksâ'yı tahrîb etmişlerdi). **Bu, yerine gelecek bir va'dti.**]

İsrâîl oğullarının üzerlerine taslît edilen Sencarib, Calût, yâhûd Buht-u Nassar'ın orduları idi. Sonuncu ihtimal daha kuvvetlidir.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ
بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنْ أَحْسَنْتُمْ
أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ
لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ
وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ
عُدْتُمْ عُدْنَا وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾

6 **[Bundan sonra, yine tekrar onlara karşı size devlet ve galebe ihsân ettik. Emvâl ve evlâdla imdâdınıza yetiştik. Sayınızı da evvelkinden ziyâde kıldık.]**

7 **[Eğer iyilik ederseniz, kendinize iyilik etmiş olursunuz** (sevâbı size âid olur). **Şâyet kötülük ederseniz, yine kendinize kötülük etmiş olursunuz** (vebâli üzerinize yazılır).]

[İkinci fesâdınızın ukûbet va'desi gelince: Yüzlerinizi karaltsınlar, Beyt'il-Makdis'e birinci def'a girdikleri gibi girsinler, galebe ve istilâ ettiklerini berbât ve helâk etsinler diye yine düşmanlar gönderdik.]

Bu müstevlîler Romalılardı. Titus'un kumandası altında Kudüs'ü istilâ ve ma'bedi tahrîb etmişler, Yahûdîleri kırıp geçirmişlerdi.

8 [(Bundan sonra tevbe ederseniz) **olur ki Rabbiniz celle şânüh, size rahmet eder** (devletinizi iâde eder) **ama tekrâr** (fesâda) **dönerseniz Biz de** (mücâzâta) **döneriz. Biz, Cehennem'i kâfirlere bir zindân kıldık.]**

Nasıl ki aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi tekzîb ve öldürmeye teşebbüs ettikleri için, Cenâb-ı Hak (Kurayza'yı katl, Benî Nad'rı nefyetmek, diğerlerini cizyeye bağlamak sûretiyle) hak ettikleri dünyevî ukûbeti vermiştir.

إِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْد۪ي لِلَّت۪ي هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ
يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَب۪يرًاۙ (٩) وَاَنَّ الَّذ۪ينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا (١٠) وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ
بِالشَّرِّ دُعَٓاءَهُ بِالْخَيْرِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُولًا (١١)

9 [**Gerçekten bu Kur'ân, insanları muhkem ve en doğru olan yola irşâd eder. Ve sâlih ameller işleyen mü'minleri pek büyük bir ecirle müjdeler.**]

10 [**Âhirete îmân etmiyenlere de elîm bir azâb hazırladığımızı bildirir.**]

11 [**İnsan,** (sıkıldığı veyâ öfkelendiği vakit) **hayıra duâ ediyormuş gibi, şerre duâ eder.** (Allah Teâlâ, duâsına icâbet etse, helâk olurdu. Fakat fazlından icâbet etmez.) **İnsan pek acelecidir.** (Aklına geleni yapar, âkıbetini düşünmez.)]

Rivâyete göre: Peygamberimiz (S.A.V.), Sevde bint-i Zem'a (R. Anhâ.)'ya bir esir vermiş. O da, esîrin iniltisine acıyarak bendini çözmüş. Meğer esîr fırsat gözetiyormuş. Hemen kaçmış. Peygamber (S.A.V.), bundan incinip: «**Eli kesilsin!**» diye bedduâ etmiş. Sonra, yaptığına pişmân olarak:

«**Yâ Rabbî! Ben bir insanım, bedduâ ettiğim kimseye Sen rahmet eyle!**» demiş.

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَٓا اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَٓا اٰيَةَ
النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّن۪ينَ وَ
الْحِسَابَۜ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْص۪يلًا (١٢) وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنَاهُ
طَٓائِرَهُ ف۪ي عُنُقِه۪ۜ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتَابًا يَلْقٰيهُ مَنْشُورًا (١٣)

12 [**Geceyi, gündüzü, kudret ve hikmetimize delâlet eder, iki âyet (iki nişâne) kıldık. Gece nişânesini mahvettik ve** (yerine insanların eşyâyı görmeleri için) **gündüz nişânesini ışıklı yaptık. Tâ ki, Rabbinizin fazlından** (yaşayışınıza yarıyacak her şeyi) **istiyesiniz, ve** (o ikisinin hareket ve ihtilâflariyle) **yılların adedini,** (vakitlerin) **hesâbını bilesiniz. İşte Biz, böylece** (muhtâc olduğunuz) **her şeyi gereği gibi tafsîl ettik.**]

Allah Teâlâ, Ay'la Güneş'i yarattığı gibi, bıraksa idi, ne gece-gündüz belli olur; ne iftar ne Hacc zamanları bilinirdi.

13 [**Her insanın amelini boynuna doladık. Kıyâmet Günü, amellerinin yazıldığı sayfaları çıkaracağız, ki onu açılmış olarak bulacak.**]

اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾
مَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ
عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا
مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

14 [**Ona: «Kitabını oku. Bugün hesâbını görmeye nefsin kifâyet eder» denilecek.**]

15 [**Kim doğru yolu bulursa, onu ancak, kendi faydasına bulmuş olur. Kim de saparsa, o da yalnız, kendi zararına sapmış olur. Hiç bir günâhkâr, başkasının günâhını yüklenmez. Biz, bir Resûl gönderinceye kadar, hiç bir ümmete azâb edici değiliz.**]

Resûl gönderdikten sonra, kimsenin özrü kalmaz. Bu âyet, Peygamber göndermeden kimsenin mükellef olmadığına delîldir. Müşriklerin çocukları ile kendilerine dîn husûsunda da'vet ulaşmayanlar Cehennem'e girmezler.

وَاِذَٓا اَرَدْنَٓا اَنْ نُهْلِكَ
قَرْيَةً اَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ
فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيراً ﴿١٦﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ
نُوحٍ وَكَفٰى بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيراً بَصِيراً ﴿١٧﴾

16 [**Bir memleketi helâk etmek istediğimiz zaman da** (Peygamberlerinin diliyle) **onların refâh ve ni'met sâhiblerine, tâat emrederiz. Onlarsa tâattan çıkarlar** (fenâlıklarına devam ederler). **Üzerlerine azâb hak olur. Biz de, o memleketi kökünden koparır, harâb ve helâk ederiz.**]

17 [**Nûh** (Aleyhisselâm) **dan sonra** (Âd ve Semûd gibi) **nice nesilleri helâk ettik. Rabbin celle şânuh'un kullarının, gizli âşikâr, günâhlarına habîr ve basîr olması** (ikabları için) **kifâyet eder.**]

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَٓاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا
لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلٰيهَا مَذْمُوماً مَدْحُوراً ﴿١٨﴾ وَمَنْ اَرَادَ الْاٰخِرَةَ وَسَعٰى
لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُو۬لٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُوراً ﴿١٩﴾

18 [**Kim** (ameliyle) **bu geçici dünyâyı** (onun ni'met ve lezzetini) **isterse, dilediğimize dünyâda** (az ve çok) **istediğimiz mikdârı çabucak veririz. Sonra da O'na Cehennem'i tahsîs ederiz. Kınanmış ve rahmetimizden kovulmuş olarak oraya girer.**]

19 [**Kim mü'min olarak Âhiret'i ister ve ona ermek için gereği gibi çalışırsa, böyle çalışanların sa'yi, indallâh makbûl olur.**]

كُلًّا نُمِدُّ هٰٓؤُلَٓاءِ وَهٰٓؤُلَٓاءِ مِنْ عَطَٓاءِ رَبِّكَۜ وَمَا كَانَ عَطَٓاءُ
رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍۜ وَلَلْاٰ
خِرَةُ اَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَاَكْبَرُ تَفْض۪يلًا ﴿٢١﴾

20 [**Biz** (dünyâyı isteyenlerin de, Âhiret'i isteyenlerin de) **her birine, kısmet ettiğimiz rızkı veririz. Bu, mahzâ Rabbin celle şânuhu'nun atâsındandır. Rabbinin atâsı** (dünyâda ne mü'min ve ne kâfirden) **menedilmemiştir.**]

21 [(Yâ Muhammed! İbret göziyle) **bak, biz, insanların bir kısmını, bir kısmına nasıl tafdîl ettik. Elbette Âhiret gerek derecât ve gerek tafdîl bakımından daha büyüktür.**]

لَا تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَخْذُولًا ﴿٢٢﴾

22 [**Ey insan! Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâh edinme! Ki kınanırsın, yalnız bırakılırsın.**]

وَقَضٰى رَبُّكَ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّٓا اِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ
اِحْسَانًاۜ اِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَٓا اَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَٓا
اُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَر۪يمًا ﴿٢٣﴾

23 [**Rabbin celle şânüh, kat'î olarak hüküm buyurdu: Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet etmeyin! Ananıza, babanıza iyilik edin. Şâyet biri veyâ her ikisi eline baktıkları sırada, ihtiyarlarsa sakın onlara öf deme!** (Kendilerine bıkkınlık gösterme, incitip gücendirme, ağır konuşma; yüzlerine bağırma). **Azarlama, sözün tatlısını** (gönül alıcısını) **söyle.**]

وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ
مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا
فِي نُفُوسِكُمْ إِنْ تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

24 [**Ve onlara rahmet ve şefkatinden tevazu' kanadlarını yerlere kadar indir de: «Rabbim! Onlar, beni küçüklüğümde nasıl** (esirgiyerek, koruyarak besleyip) **terbiye ettilerse, Sen de onları öylece esirge» de.**]

Peygamber (S.A.V.): **«Allah Teâlâ'nın rızâsı, anne-babanın rızâsındadır. Gazâbı da onların gazâbındadır.»**

Rivâyete göre; bir adam Peygamberimiz (S.A.V.)'e:

«Ben, anne-babamın ihtiyarlık hâlinde hizmetlerini gördüm. **Onların üzerimdeki haklarını ödemiş olur muyum?»** diye sormuş. Resûlüllah (S.A.V.):

«Hayır, ödemiş olmazsın. Çünkü onlar, senin yaşamanı istiyorlardı. Sen ise onların ölmelerini istiyorsun.» buyurmuşlardır.

25 [**Rabbiniz celle şânüh, kalblerinizdekini** (ana-babanıza karşı iyilik etmek mi, karşı gelmek mi, ne niyet beslediğinizi) **pek iyi bilir. Şâyet siz** (onlara lâyık olan) **iyilikte bulunursanız, Allah Teâlâ** (günâhlarından) **tevbe edip** (tâatine) **rücû' edenlere mağfiret edicidir.**]

Ulemâ; **«Evvâb»ın** ma'nâsında ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre; Evvâb, her günâh işledikçe tevbe edendir.

Bir takımları, hayra dönendir; ba'zıları: «Allah'a tesbîh edendir, Kuşluk Namazı kılandır, Akşamla Yatsı arasında Nâfile Namaz kılandır.» demişlerdir.

وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ
تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ
الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

26 [**Akrabâna, yoksullara, yolda kalmışlara haklarını ver. İsrâfla malını dağıtma.**]

27 [**İsrâf edenler, Şeytanların kardeşleridir. Şeytansa, Rabbine karşı nankördür.**]

وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ابْتِغَاءَ

رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا ﴿٢٨﴾

28 [(Yâ Muhammed!) **Rabbin celle şânuh'den ümîd ettiğin rahmete** (rızka) **intizâren onlardan** (akrabân, yoksullar ve yolda kalmışlardan, istediklerini reddetmekten utanarak) **şâyet yüz çevirmek mecbûriyetinde kalırsan, bâri kendilerine** (tatlı) **yumuşak bir söz söyle** (gönüllerini al, Allah Teâlâ, size ve bize rızık ihsân buyursun, diye duâ et, yâhûd bir va'dde bulun, cevâb vermemezlik etme.)]

Rivâyet edilir ki, Bilâl, Suheyb, Sâlim, Habbâb (R. Anhüm) zaman zaman muhtâc oldukları şeyleri Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden isterlerdi. Şâyed bu kendilerinde bulunmazsa; Efendimiz, reddetmekten hayâ ettikleri için yüz çevirirler, cevâb vermezlerdi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuş, onları cevâbsız bırakmamaları, yumuşak bir sözle mukâbele ederek gönül almaları emîr buyurulmuştur.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ

مَلُومًا مَحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ

كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

29 [**Elini boynuna bağlanmış kılma** (cimrilik etme), **büsbütün de açma** (isrâfta da bulunma) **yoksa** (isrâf ve tedbirsizliğinden) **kınanır** (ve eli boş kalman yüzünden de) **yaptığına nâdim olursun.**]

30 [**Rabbin celle şânuh, kullarından dilediğinin rızkını genişletir ve** (iktizâsına göre) **dilediğinin daraltır. Muhakkak ki Allah Teâlâ, kullarının her hâlinden haberdârdır, her hâlini hakkiyle görür.**]

وَلَا تَقْتُلُوٓا اَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ اِمْلَاقٍۜ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْۜ اِنَّ

﴿٣١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰٓى اِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةًۜ وَسَٓاءَ سَب۪يلًا ﴿٣٢﴾

31 [**Evlâdınızı, fakîrlik korkusiyle, katletmeyin. Biz, onların da, sizin de rızkınızı veririz. Gerçekten onları öldürmek, büyük bir suçtur.**]

32 [**Ve zinâya yaklaşmayın. Zîrâ zinâ, hayâsızlıktır, çirkin bir yoldur.**]

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّت۪ي حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّۜ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ

جَعَلْنَا لِوَلِيِّه۪ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِۜ اِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا ﴿٣٣﴾

33 [**Allah Teâlâ'nın harâm kıldığı nefsi de öldürmeyin. Meğer ki, hak ile olsun.**]

Kısâs lâzım gelsin. İrtidâd etmiş veyâ zinâ etmiş yâhûd nâhâk yere bir kimseyi katleylemiş bulunsun.

[**Kim nâhâk yere katledilirse, Biz, vefâtından sonra velîsine** (mîrâsçısına, kaatilden hakkını istemek için) **kuvvet ve tasallût hakkı vermişizdir.** (Dilerse, kısâsen öldürür veyâ diyetini alır, yâhûd afveder). **Maktûlün velîsi de artık, katilde ısrâf etmesin. Zîrâ o, yardım görmüş bulunuyor.**]

Buradaki ısrâfdan murâdın ne olduğunda ihtilâf edilmiştir. Ba'zıları, kaatilden başkası öldürülmesin ma'nâsına geldiğini söylemişlerdir. Nitekim câhiliyyet zamanında Arablar, kaatili öldürmekle yetinmez; ondan daha şereflisini öldürürlerdi.

Yâhûd bir kişinin yerine, bir cemâat öldürülmesin ma'nâsınadır. Câhiliyyet Arabları; öldürülen kimse şerefli ise, yalnız kaatili öldürmekle yetinmez; onunla birlikte akrabâsından bir cemâatı da öldürürlerdi. Yâhûd, öldürülen kimsenin ağzı, burnu kesilmesi ma'nâsınadır.

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَت۪يمِ اِلَّا بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهُۖ وَاَوْفُوا بِا

لْعَهْدِۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُ۫لًا ﴿٣٤﴾

34 [Yetîmin, reşid oluncaya değin, malına yaklaşmayın. Meğer ki (şer'an ve örfen) güzel bir veçhile olsun.]

[Ahdinize de vefâ edin. Zîrâ ahidlerini bozanlar mes'ûldürler.]

وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا
بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَاَحْسَنُ تَاْوِيلًا ﴿٣٥﴾

35 [Ölçtüğünüz vakit de tam ölçün ve doğru terâzi ile tartın. Bu (doğru ölçü ve tartı hıyânetten) daha hayırlı ve âkıbeti daha güzeldir.]

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ اُولٰٓئِكَ
كَانَ عَنْهُ مَسْؤُلًا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ
الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾

36 [Hakîkatini bilmediğin şeye, zanla tâbi' olma. Kulak, göz ve kalbin amelinden sâhibi mes'ûldür.]

37 [Yeryüzünde salına salına, kibir ve azametle yürüme! Zîrâ, (ne kadar gururlansan), yeri yaramazsın, (başını yukarı kaldırmakla) dağlara da erişemezsin.]

كُلُّ ذٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ
مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ذٰلِكَ مِمَّا اَوْحٰى اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ
مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتُلْقٰى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا ﴿٣٩﴾

38 [Bütün bu nehyolunanlar, Rabbin celle şânüh indinde, sevilmeyen, hoşlanılmayan şeylerdir.]

39 [Bunlar, Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Sakın, Allah Teâlâ ile birlikte başka bir ilâh edinme. Yoksa, kınanarak, Allah'ın rahmetinden kovularak Cehennem'e atılırsın.]

أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَٰئِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ
لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ
لِيَذَّكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾

40 [Rabbiniz celle şânüh, size erkek çocukları seçti de, kendisine Meleklerden kız çocukları mı edindi? Gerçekten siz, büyük bir söz söylüyorsunuz.]

41 [Yemîn ederim, Biz bu Kur'ân'da ihtârlarımızı (oğuldan, kızdan vâreste olduğumuzu) düşünüp, akıllarını başlarına alsınlar diye tekrâr ettik. Halbuki bu, onların Hak'tan nefret etmelerinden başka, bir şeyi artırmıyor.]

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَابْتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ
سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

42 [De ki: (Yâ Muhammed!) Şâyet onların dedikleri gibi, Allah Teâlâ ile berâber, ilâhlar olsaydı, o takdîrde onlar, o arşın sâhibine elbette bir yol ararlardı.»]

43 [Allah Teâlâ, onların söylediklerinden tamâmiyle münezzeh ve Âlî'dir.]

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا
يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

44 [**Yedi gök ve yer ve ikisinin içindekiler,** (Melekler, insanlar, Cinler) **O'nu tesbîh ve takdîs ederler.** (Mahlûklarından) **hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile tesbîh etmesin. Fakat siz, onların tesbîhlerini anlamazsınız. Allah Teâlâ, Halîm'dir.** (O'na şerik koşanların ukûbetine acele etmez), **Gafûr'dur** (tevbe edenleri mağfiret edicidir.)]

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
حِجَابًا مَسْتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ
وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا
عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

45 [**Sen Kur'ân okurken, seninle Âhiret'e îmân etmiyenlerin arasına gizli bir perde çekeriz,** (ki okuduğunu idrâk etmezler, yâhûd seni göremezler ve kimse sana bir şey yapamaz.)]

Rivâyet edilir ki, (Tebbet sûresi) nâzil olduğu zaman, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Ebû Bekr (R.A.) ile birlikte bir yerde oturuyordu. Ebû Leheb'in karısı, eline bir taş alarak yanlarına geldi. Fakat Resûlüllah'ı yanında iken göremedi. Hazret-i Ebû Bekr'e: **«Efendin nerede?»** diye sordu. **«İşittim, ki beni hicvetmiş. Benim gerdanımda ne olacağını ne bilir? Bu taşla başına vurup intikamımı alacaktım.»** dedi. Hazret-i Ebû Bekr: **«Yâ Ümm-ü Cemil! Fakat O, vallâhi şâir değildir. Ne şiir ibdâ eder ve ne söyler.»** dedi.

Hammâletelhatab: **«O'nun, burada olduğunu söylemişlerdi,»** diyerek bırakıp gitti.

Hazret-i Sıddîk: **«Yâ Resûlallah! Seni görmedi.»** dedi.

Cenâb-ı Peygamber: **«Evet, zîrâ bir Melek, Benimle O'nun arasında perde olmuştu.»** buyurdu.

46 [**Biz, onların kalblerine onu** (Kur'ân'ı) **anlamalarına mâni' perdeler gerer, ve kulaklarına** (işitmemeleri için) **ağırlık veririz. Ne zaman Kur'ân'da Rabbinin vahdâniyyetini zikretsen, nefretle yüz çevirir, dönüp giderler.**]

نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهٖٓ اِذْ يَسْتَمِعُونَ
اِلَيْكَ وَاِذْ هُمْ نَجْوٰٓى اِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ اِنْ تَتَّبِعُونَ
اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٤٧﴾ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْاَمْثَالَ
فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطٖيعُونَ سَبٖيلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُٓوا ءَاِذَا كُنَّا
عِظَامًا وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدٖيدًا ﴿٤٩﴾

47 [Onların (sana kulak verip) Kur'ân'ı dinledikleri zaman, asıl neyi dinlediklerini, ve gizli gizli konuşurlarken o zâlimlerin: «Siz, ancak büyülenmiş bir insana uyuyorsunuz» dediklerini pek iyi biliriz.]

48 [Bak! Seni kimlere benzettiler («hâşâ» mecnûn dediler, şâir dediler, kâhin dediler, sâhir dediler) de dalâlete düştüler. Artık, onların doğru yolu bulmaya kudretleri yoktur.]

49 [Ve dediler ki: «Biz (ölüp de çürüdükten sonra) bir yığın kemik, kırıntı, ufalarak bir avuç toprak olduğumuz zaman mı yeniden yaratılıp, diriltileceğiz?»]

قُلْ كُونُوا حِجَارَةً اَوْ حَدٖيدًا ﴿٥٠﴾ اَوْ خَلْقًا مِمَّا يَكْبُرُ فٖى صُدُورِكُمْ
فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعٖيدُنَا قُلِ الَّذٖى فَطَرَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ اِلَيْكَ
رُؤُسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتٰى هُوَ قُلْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ قَرٖيبًا ﴿٥١﴾

50 [De ki: «Biz (farazâ) taş olun, demir olun.»]

51 [«Yâhûd sizce (gökler ve dağlar gibi) büyük görünen bir mahlûk olun (kendinizi onlar gibi büyük ve kuvvetli addedin. Yine Allah Teâlâ, sizi öldürür ve diriltir.)»]

[Onlar (akabinde): «O hâlde, bizi kim ihyâ ve iâde edebilir?» diyeceklerdir. De ki: «Sizi ilk def'a yaratan Allah Teâlâ!»]

[**Onlar, sonra sana başlarını sallıyarak** (istihzâ ile): **«Ne zaman olacak bu?» diyecekler.** «Yakın olması memûldür» **dersin.**]

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾
وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزَغُ بَيْنَهُمْ إِنَّ
الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿٥٣﴾

52 [**O gün; Allah Teâlâ, sizi** (kabirlerinizden muhâsebe için Mahşer'e) **da'vet edecek. Hamdederek O'na icâbet edeceksiniz. Ve** (dünyâda veya kabirlerinizde) **pek az müddetle kaldığınızı zannedeceksiniz.**]

53 [(Yâ Muhammed! Benim mü'min kullarıma) **söyle:** (Müşriklere) **sözün en güzelini söylesinler.»**]

Müşrikler, Müslümanlara eziyet ediyorlardı. Bu hâl, Peygamber (S.A.V.)'e şikâyet edilince: **«Onlara, güzel ve yumuşak cevâblar versinler.»** diye emrolundu. Yânî, müşriklere: **«Allah Teâlâ, size hidâyet versin!»** diye cevâb verilecekti. Sonraları bu emir, **«Kıtâl âyeti»** ile neshedilmiştir.

[**«Zîrâ Şeytan, aralarına fesâd sokar. Şeytan, gerçekten insanların apaçık düşmanıdır.»**]

رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِنْ يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِنْ يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ
وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا
بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلٰى بَعْضٍ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

54 [**«Rabbiniz celle şânüh, sizi** (her hâlinizi) **çok iyi bilir. Dilerse, size** (îmâna tevfîk ederek) **rahmet buyurur. Dilerse** (müşrikken öldürür) **azâb eder.» Biz, seni onların üzerlerine vekîl göndermedik.** (Îmâna zorlayacak değilsin. Seni, ancak onlara bir beşîr ve nezîr olarak gönderdik.)]

55 [**Rabbin celle şânüh, göklerde ve yerde ne varsa, hepsini** (ve hâllerini) **çok iyi bilir.** (Nübüvvet ve velâyetine dilediğini se-

çer). **Celâlim hakkı için, Peygamberlerin ba'zısını, ba'zısına tafdîl ettik. Ve Dâvûd'a Zebûr'u verdik.**]

Bu tafdîl, mal, mülk ve tebaa çokluğu bakımından değil, fazâil-i nefsiyye ile cismânî ilgilerden teberrî iledir. Dâvûd Aleyhisselâm, bir hükümdardı. Fakat nâil olduğu şeref, hükümdarlığından değil, ancak kendisine vahyolunan Kitab sâyesinde olmuştur.

Zebûr, yüz elli sûre idi. Hiç bir hükmü ihtivâ etmemekte idi. Baştan başa tahmîd, temcîd ve senâdan ibâretti.

Bu âyet-i kerîme, Kureyş'in, Ebû Tâlib'in yetîmine Peygamberlik verilmesini uzak görmelerini red sadedinde nâzil olmuştur.

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ
كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ
يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ
وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾

56 [**De ki: «Allah Teâlâ'dan gayri ilâh zannettiklerinizi çağırın** (da size isâbet eden kıtlık ve açlığı gidersinler.) **Bilin ki, onlar, üzerinizden ne bir sıkıntıyı gidermeye, ne de onu başka bir yere çevirmeye kaadir değildirler.**]

57 [**Onların taptıkları da, Rablerine hangisi daha yakın olacak diye, vesîle ararlar. Allah Teâlâ'nın rahmetini umar ve azâbından korkarlar. Zîrâ Rabbinin azâbı korkunçtur** (sakınılmaya değer.)]

Ba'zı müfessirlere göre; vesîleden murâd: Yüksek bir derece olup, ona nâil olmak için Allah'a niyâz ederler. Yâhûd vesîle, insan, Allah'a yaklaştıran her şeydir. Ma'nâ şudur: Allah'ın sâir kulları gibi bu vesîle ittihâz ettikleriniz de, O'nun rahmetini diler, azâbından korkarlarken, siz onları nasıl ilâh tanırsınız!

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; bu âyet, Arablardan bir tâife hakkında inmiştir. Bunlar, Cinlerden bir kavme ibâdet ederlermiş. Cinler, Müslüman olmuşlar. Fakat onlar, bunu bilmedikleri için Cinlere ibâdete devâm etmişler. İşte, onların bu hâlini ayıblamak için bu âyet nâzil olmuştur. Yânî, aklı başında olan

herkese, Peygamber veyâ Melek bile olsa, Allah'ın azâbından korunmak gerekir.

وَاِنْ مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوهَا
عَذَابًا شَدِيدًا كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

58 **[Hiç bir kasaba yoktur ki; Biz, onu Kıyâmet Gününden evvel, helâk edecek veyâ şiddetli bir azâbla ta'zîb eyliyecek olmayalım. Bu, Kitabta** (Levh-i Mahfûz'da) **yazılıdır.]**

وَمَا مَنَعَنَا اَنْ نُرْسِلَ بِالْاٰيَاتِ اِلَّا اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُونَ
وَاٰتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيَاتِ
اِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

59 **[Kureyş'in istediği âyetleri göndermekten, Bizi alıkoyan sebeb, ancak, evvelki ümmetlerin onları tekzîb eylemiş bulunmalarıdır.]**

Zîrâ gönderilse, onlar gibi, tekzîb edecekler, îmân etmiyecekler, o zaman da Sünnet-i İlâhiyeye göre, azâb ve helâke müstehak olacaklardı. Halbuki, içlerinde îmân edecek nice kimseler vardı.

[İşte Semûd kavmine (istedikleri gibi) **gözleri göre göre, o dişi deveyi verdik.** (Öldürdüler) **de bu yüzden nefislerine zulmettiler. Biz, o âyetleri ancak** (Âhiret azâbından) **korkutmak için göndeririz.]**

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا
الرُّءْيَا الَّتِي اَرَيْنَاكَ اِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ
فِي الْقُرْاٰنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾

60 **[Hani Biz, sana: «Rabbin celle şânüh, insanları (ilim ve kudretiyle) ihâtâ etmiştir» diye vahyetmiştik.]**

Yâhûd: **«Rabbin, Kureyş'i azâbla ihâtâ edecektir, artık hiç bir kimseden korkma.»** demiştik.

[Sana gösterdiğimiz o rü'yâyı ve Kur'ân'da lâ'net edilmiş olan ağacı, Biz, sırf insanları sınamak için yaptık. Biz, onları korkutuyoruz. Fakat bu, onlara büyük bir taşkınlıktan başka bir şey artırmıyor.]

Rü'yâya ba'zı müfessirler: Aleyhissalâtü vesselâmın Hudeybiye senesi gördükleri rü'yâdır, bir kısım müfessirler de Bedir'de Kureyş ileri gelenlerinden her birinin katlolunacakları yeri gösteren Bedir rü'yâsıdır, demişlerdir. Fakat ekser müfessirlerin beyânı veçhile; sahîhi, rü'ya, rü'yet ma'nâsına geldiğine göre; Sûre-i celîlenin ilk İsrâ âyetindeki: ... لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَا ... rü'yetine işâret kılındığıdır.

Lâ'net edilmiş olan ağaç da: Sâffât, Dühân, Vâkıâ sûrelerinde beyân buyurulan, **Zakkum** Ağacı'dır. Cehennem'in dibinde biteceği bildirilen, oraya hâs bir ağaçtır. Rivâyet olunur ki; bu âyetler nâzil olduğu zaman Ebû Cehil: **«Muhammed, sizi bir ateşle korkutuyor, sonra da ne taaccüb edilecek şey ki, o cayır cayır yanan ateşte yeşil bir ağaç bitiriyor»** demiştir. Fakat Ebû Cehil ve O'na peyrev olanlar, kudret-i ilâhiyye ile, meselâ deve kuşunun kor ve kızgın demir yuttuğu hâlde midesini yakmadığını düşünmemişlerdir. Bu ilâhî kudret, ateşte yanmıyan bir ağaç halk etmeye de elbette ki kaadirdir. Bunu inkâr ve istihfaf etmekle pek fenâ aldanmışlardır.

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْلٖيسَ قَالَ ءَاَسْجُدُ
لِمَنْ خَلَقْتَ طٖينًا ﴿٦١﴾ قَالَ اَرَاَيْتَكَ هٰذَا الَّذٖي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ
اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُٓ اِلَّا قَلٖيلًا ﴿٦٢﴾

61 **[Hani Biz, Meleklere: «Âdem'e secde edin» diye emretmiştik de İblîsden gayrisi secde etmiş, İblîs: «Senin çamurdan halk ettiğine, ben secde eder miyim?» demişti.]**

62 **[** (Yine) **İblîs:** «(Yâ Rab!) **Bana haber ver, demişti, niçin onu bana üstün kıldın? Şâyed beni, Kıyâmet Gününe değin gecik-**

tirirsen, yemîn ederim ki, onun zürriyetini, pek azı müstesnâ, azdırıp helâk edeceğim.»]

قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ جَزَاءً مَوْفُورًا
﴿٦٣﴾ وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ
وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ وَعِدْهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ
الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾

63 **[Allah Teâlâ buyurdu: «Git, istediğini yap! Onlardan kim sana tâbi' olursa, hepinizin cezâsı Cehennem'dir, ki, bu mükemmel bir cezâdır.»]**

64 **[«Onlardan gücünün yettiklerini sesinle tahrik** (ve fesâda da'vet) et. **Onlara karşı süvâri, piyâde bütün kuvvetlerini** (vesvese vermek ve azdırmak için) **toplıyarak yürü. Mallarına, evlâdlarına ortak ol. Onlara** (türlü türlü bâtıl) **va'dlerde bulun.» Şeytan, onlara bir aldatmadan başka ne va'deder?** (Şeytan'ın va'di ancak, yanlışı, doğru göstermektir.) **]**

İbn-i Abbâs (R.A.): **«Her kim insanları günâha da'vet ederse, o İblîs'in askeridir.»** demiştir.

Rivâyete göre; **İblîs'in, insanların mallarına ortak olması, harâmdan kazanılan veyâ harâma harcanan şeylerdedir.** Buna misâl: Müşriklerin ilâhları için kesdikleri kurbanlarla Müslümanların kasden Besmele'yi terk ederek kesdikleri hayvanlardır. Çocuklarına ortak olması, zinâ ettirmesi, cimâ' ederken Besmele çektirmemesi veyâ çocukları diri diriye mezara gömdürmesi sûreti iledir.

Hadîslerde beyân edildiğine göre: İblîs, Cennet'ten çıkarılınca, şöyle demiş: **«Yâ Rabbî! Beni, Âdem sebebi ile Cennet'ten çıkardın. Öyle ise, beni, O'nun ve zürriyyetinin üzerine musallat kıl!»** Kendisine, bu isteği verilmiş. Fakat o, fazlasını istemiş. Bunun üzerine, O'na: **«Elinden geldiği kadar insanları fesâda da'vet et! Bütün suvâri ve piyâdelerinle onlara seslen, nara at! Mallarında ve evlâdlarında onlara ortak ol!»** denilmiş.

Âdem Aleyhisselâm: **«Yâ Rabbî! Benim ve zürriyetim üzerine İblîs'i musallat kıldın. Ben ona, ancak Senin yardımınla mukâvemet edebilirim.»** demiş. O zaman, kendisine şöyle buyurulmuştu:

«Senden ve zürriyetinden meydana gelen her çocuğa koruyucu bir Melek tevkîl ederim. Sizin iyiliklerinizi on misli, kötülüklerinizi bir misli yazarım. Rûhlarınız bedenlerinizde oldukça tevbelerinizi kabûl ederim.»

Yine, haberde vârid olmuştur ki, İblîs:

«Yâ Rabbî! İnsanlara, Peygamberler gönderdin. Kitablar indirdin; yiyecek, içecek ve mesken verdin. Avlanmak için ağlar, da'vet için ezân verdin. Bunların karşılığında bana ne ta'yîn ettin?» demiş. Kendisine şu cevâb verilmiş:

«Senin Peygamberlerin, kâhinler, kitabların şiirler, yiyeceğin Besmelesiz başlanan yemekler, içeceğin sarhoşluk veren içkiler, meskenin hamamlar, meclisin çarşılar, tuzakların kadınlar, ezânın çalgılardır.»

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَىٰ
بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَبُّكُمُ الَّذِي يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ
فِي الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

65 [**«Benim, gerçek kullarıma senin hiç bir tasallutun yoktur. Onlara vekîl olarak Rabbin yeter.** (Rabbin celle şânüh, onların koruyucu ve gözeticisidir).»]

66 [**Rabbiniz celle şânüh, fazlından nasîb arayasınız diye, sizin için denizde gemileri yürütür. Gerçekten Allah Teâlâ, size pek Rahîm'dir.**]

وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ فَلَمَّا
نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

67 [**Denizde size bir zarar dokunduğu** (boğulma korkusu eriştiği) **zaman, O'ndan başka bütün taptıklarınız kaybolur, gider.** (Onları unutur, ancak, vâhid-i mutlak olan Allah Teâlâ'dan necât istersiniz). **Fakat, vaktâ ki; O, sizi kurtarır, karaya çıktığınızda yine** (tevhîdden) **yüz çevirirsiniz. İnsan, nankördür.**]

أَفَأَمِنْتُمْ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا
ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً
أُخْرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِنَ الرِّيحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ
لَا تَجِدُوا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

68 [Acaba (denizden, karaya çıkmakla), **Allah Teâlâ'nın karanın bir yerini sizinle birlikte yere geçirmiyeceğinden, yâhûd üzerinize taşlı bir kasırga göndermiyeceğinden emîn mi oldunuz?** (Emîn olmayın, böyle bir şey olursa) **sonra hiç bir koruyucu bulamazsınız.]**

69 **[Yoksa Allah Teâlâ'nın, tekrar sizi denize iâde edip de şiddetli bir fırtına göndererek, nankörlüğünüze karşı, sizi boğmayacağından emînliğe mi girdiniz? Sonra sizi kurtaracak bir yardımcı ve hâmî bulamazsınız.]**

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ
فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ
خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ فَمَنْ أُوتِيَ
كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَؤُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾

70 **[Yemîn ederim ki, Biz Âdemoğullarını tekrîm ettik. Ve onlara karada ve denizde taşıtlar verdik. Kendilerini iyi ve güzel ni'metlerle rızıklandırdık. Yarattıklarımızdan çoğuna onları tafdîl ettik.]**

Âdem oğullarının mükerremiyeti, güzel bir sûrete, olgun bir mi'zâca, mu'tedil bir kaamete mâlikiyetleri, akıl ile, nutuk ile, okuyup-yazma ile temâyüz etmeleri, geçim vâsıtalarını kullanabilmeleri ve san'at kaabiliyetleri gibi vasıfları bakımındandır.

Bu âyet-i kerîme, insanın bütün mahlûklar üzerine değil, bir çokları üzerine üstün yaratıldığına delîldir. Ulemâdan ba'zıları; insanın, Meleklerden başka bütün mahlûklardan üstün yaratıldığını söylemişlerdir.

Kelbî diyor ki:

«İnsan, Meleklerden bir tâife müstesnâ olmak üzere bütün mahlûkattan üstün yaratılmıştır. Bu tâife: Cebrâil, Mîkâîl, İsrâfîl ve Azrâîl ile benzerleridir.»

Meleklerin, insandan üstün olup olmaması ihtilâflıdır.

71 **[Zikret o günü, ki o gün, her ümmeti imâmları** (Rehberleri, Peygamberleri, Nebîleri veyâ Kitabları, yâhûd amelleri) **ile çağıracağız. Kimin Kitab'ı sağ eline verilirse, onlar Kitablarını** (sevinçle) **okuyacaklardır. Ve** (ecirlerinden) **zerre kadar haksızlığa uğramıyacaklardır.]**

وَمَنْ كَانَ فِي هٰذِهِ أَعْمٰى فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ أَعْمٰى وَأَضَلُّ سَبِيلًا
﴿٧٢﴾ وَإِنْ كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ
عَلَيْنَا غَيْرَهُ وَإِذًا لَاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾

72 **[Kim bu dünyâda kör olursa, o, Âhiret'te de kördür. Ve yolca daha şaşkındır.]**

73 **[Onlar, Sana vahyettiğimiz Kur'ân'dan başkasını Bize iftirâ edesin diye, az kalsın, Seni o vahiyden döndüreceklerdi. İsteklerine uysaydın, Seni candan dost edineceklerdi.]**

Bu âyet-i celîle, Sakîf oğulları hakkında nâzil olmuştur.

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Sakîf oğulları, Peygamber (S.A.V.)'e **gelerek şöyle dediler: Eğer üç şeyde bizim dediğimizi yaparsan, sana tâbi' oluruz. Bunlardan birincisi: Namazda rükû' etmeyeceğiz. İkincisi: Putlarımızı kendi ellerimizle kırmayacağız. Üçüncüsü: Bir sene Lât adındaki puttan istifâde edeceğiz; ama ona tapmayacağız!»** Peygamber (S. A.V.) şöyle buyurdular:

«Rükû' ve sücûdu olmayan dinde hayır yoktur. Putları, elinizle kırıp kırmamakta muhayyersiniz. Lât'tan istifâdenize müsaade etmem!» Bunun üzerine dediler ki:

«Senden şunu isteriz; bize Arablardan hiç bir kimseye revâ görmediğin bir haslet vereceksin ki, biz bununla Arabların arasında imtiyazlı olalım! Eğer, hoşlanmayacaklarından çekinirsen, bana Allah böyle emrediyor, de!»

Peygamber (S.A.V.), sükût edip, cevâb vermedi. Sakîf oğulları; O'nun susması, kabûl ettiğine delîldir tamâına düşünce, şu âyet nâzil oldu.»

وَلَوْلَآ اَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكَنُ اِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾
اِذًا لَاَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ
عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

74 [Şâyed seni, hakta tesbît etmemiş olsaydık, yemîn ederim ki, Sen onlara biraz meyledecektin.]

75 [Meylettiğin takdîrde Sana muhakkak, hayâtın da, ölümün de iki kat azâbını tattıracaktık. Sonra Bize karşı hiç bir yardımcı bulamıyacaktın.]

وَاِنْ كَادُوا لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ
مِنْهَا وَاِذًا لَا يَلْبَثُونَ خِلَافَكَ اِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَنْ قَدْ
اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

76 [Yakında muhakkak ki, Seni, yurdundan çıkarmak için iz'aç edecekler. Bu takdîrde, kendileri de, Senden sonra, yerlerinde pek az kalabilirler.]

Bu âyet-i kerîme ba'zılarına göre Mekke müşrikleri hakkında; bir kavle göre ise, Yahûdîler hakkında inmiştir.

Yahûdîler, Peygamberimiz (S.A.V.)'in Medîne'de oturmasını çekemeyerek O'na:

«Peygamberlerin yeri Şam'dır. Eğer Peygamber isen sen de, o Peygamberlere katıl, ki sana îmân edelim. Ama senin, Medîne'den çıkmana mâni' olan şey, Romalılardan korkmandır.» demişler.

Bu söz, Peygamber (S.A.V.)'e te'sîr etmiş ve Medîne'den çıkarak bir konak yol gitmiş. O zaman, bu âyet inmiş; ve Resûlüllah (S.A.V.), Medîne'ye dönmüş. Az zaman sonra, Yahûdîlerden Benî Kurayzâ kabîlesi öldürülmüş; Benî Nadr da sürgün edilmiş.

77 **[Bu, Senden önce gönderdiğimiz Peygamberlere sünnetimiz idi. Sen, Bizim sünnetimizde hiç bir değişiklik bulmazsın.]**

أَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِؕ اِنَّ
قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِه۪ نَافِلَةً لَكَۗ
عَسٰٓى اَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُلْ رَبِّ اَدْخِلْن۪ي
مُدْخَلَ صِدْقٍ وَاَخْرِجْن۪ي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَلْ ل۪ي مِنْ لَدُنْكَ
سُلْطَانًا نَص۪يرًا ﴿٨٠﴾

78 **[Güneş'in zevâlinden gecenin karanlığına kadar namazı dosdoğru kıl. Sabah Namazını da edâ et! Zîrâ Sabah Namazı, meşhûddur.]**

Ona, Gece Melekleri de, Gündüz Melekleri de hazır ve şâhid olur.

Âyet-i kerîme, namaz vakitlerini câmidir. **(Dülûkişşems)**'ten murâd; Öğle, İkindi Namazları, ve **(Gasakılleyl)**'den murâd; Akşam ve Yatsı namazlarıdır. **(Kur'ânelfecr)** den murâd da, Sabah Namazıdır.

79 **[Gecenin bir kısmında da uyanıp, Gece Namazı kıl. Bu, sana mahsûs fazla bir ibâdet (bir fazîlet) tir. Ümîd edebilirsin, Rabbin celle şânüh, Seni bir Makaam-ı Mahmûd'a gönderecektir.]**

Makaam-ı Mahmûd; Kıyâmet Günü, Risâletpenâh sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizin, şefaat makaamıdır ki, evvelîn ve âhirîn orada kendilerini senâ eyliyeceklerdir.

Rivâyete göre: İslâm'ın ilk zamanlarında Gece Namazı herkese farz imiş. Sonra beş vakit namazla ümmetden vücûbu nesh edilerek, müstehab olmak üzere kalmış. Fakat Peygamber (S.A.V.) hakkında vücûbu bâkî kalmış. Hz. Âişe (R. Anhâ)'den rivâyet olunan bir hadîsde, Peygamber (S.A.V.):

«Üç şey vardır ki, size sünnet, Bana farzdır. Bunlar; Vitir Namazı, misvâk ve Gece Namazı'dır.» buyurmuştur.

80 [**De ki: «Yâ Rab! Beni,** (gireceğim yere) **sıdk ile girdir ve sıdk ile çıkar. Ve tarafından bana hakkiyle yardım edici bir hüccet** (bir kuvvet) **ver».**]

Hicret-i seniyyeye işârettir. Resûl-ü Ekrem'in gireceği yer, Medîne ve çıkacağı yer Mekke idi.

وَقُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ
كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَٓاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ اِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَاِذَٓا اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ
اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهِ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَؤُسًا ﴿٨٣﴾

81 [**De ki: «Hak** (olan İslâm) **geldi. Bâtıl** (olan şirk) **yok oldu. Gerçekten bâtıl, dâimâ yok olur.»**]

Mekke fethedildiği zaman Beyt-i Şerîf'de üç yüz altmış put vardı. Risâletpenâh sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, ellerindeki asâ ile bunları iterek, birer birer yüz üstü yıkmışlar ve bu âyet-i kerîmeyi kırâat buyurmuşlardı. Yalnız Huzâa'ya âid olan bakırdan bir put, Kâ'be'nin üzerinde idi. Onu da Hazret-i Ali (R.A.)'ye emir buyurarak aşağı attırmışlar ve kırdırmışlardı.

82 [**Biz, Kur'ân'dan öyle âyetler indiriyoruz ki, mü'minler için bir şifâ ve rahmettir. Zâlimlerin ise** (küfür ve tekzîbleri sebebiyle) **ancak hasarını artırır.**]

Kur'ân-ı Kerîm, mü'minlerin dînlerini ve nefislerini ıslâh husûsunda şifâlı bir ilâç gibidir. Onunla, bütün ihtilâflı şeyler ve müşkiller hâllolunur; cehâletten kurtulunur. Yâhûd **onunla,** bütün bedenî hastalıklar şifâ bulur. Peygamber (S.A.V.):

«Her kim Kur'ân'la şifâ bulacağına inanmazsa, Allah ona şifâ vermesin.» buyurmuştur.

Aynı zamanda Kur'ân-ı Kerîm, mü'minlere rahmetdir. **Onunla** îmânları artar.

83 [**Ne zaman insana Biz** (sıhhat, bolluk, emniyet) **in'âm et-**

sek, (Allah Teâlâ'yı zikirden, O'na tazarrû ve ilticâdan) **yüz çevirir, uzaklaşır.** (Fakîrlik ve hastalık gibi) **bir şer dokununca da nevmîd olur.**]

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾
وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ
إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا
إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

84 [**De ki: «Herkes,** (hidâyet ve dalâlette) **kendi hâline, mi'zâç ve seciyesine göre amel eder. O hâlde, kimin en doğru yolda bulunduğunu, Rabbin celle şânüh, daha iyi bilir.»**]

85 [(Yâ Muhammed!) Sana **rûhu sorarlar. De ki: «Rûh, Rabbim celle şânühu'nun emrindedir. Ve size, ilimden ancak pek az şey verilmiştir.»**]

Rivâyet olunur ki, Kureyş: **«Muhammed, aramızda doğruluğu ile şöhret bulmuş bir kimsedir. Bugüne kadar kat'iyen yalan söylememiştir. Böyle iken, şimdi nübüvvet** da'vâsında. Medîne'deki **Yahûdî âlimlerine adam gönderelim. Muhammed hakkında fikirlerini sorsunlar. Onlar Ehl-i Kitabtır. Peygamberlik alâmetlerini bilirler. Ne derlerse, ona göre hareket edelim.»** demişlerdi. Ve Nadr bin Hâris ile Ukbe bin Ebû Muayt'ı Medîne'ye yollamışlardı.

Yahûdî âlimleri: **«Ona Ashâb-ı Kehf ve Zülkarneyn vak'alarını ve bir de rûhu sorun. Şâyed hepsine cevâb verir veyâ hiç birine cevâb vermezse biliniz, ki Peygamber değildir. Kimine cevâb verir, kimine cevâb vermezse, şübhesiz Peygamberdir.»** demişlerdi.

Bunun üzerine Kureyş murahhasları Mekke'ye dönerek, tavsiye edilen suâlleri Efendimize sormuşlardı. Birincisi hakkında, أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ ... (Kehf sûresi; âyet: 9) ve Zülkarneyn vak'ası hakkında da: وَيَسْأَلُونَكَ عَن ذِي الْقَرْنَيْنِ ... (Kehf sûresi; âyet: 83) âyetleri nâzil olmuştur. Efendimiz, ilk iki suâle uzun cevâblar verdikleri

hâlde, üçüncü suâle çok kısa ve kapalı bir cevâb vermişlerdir. وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ âyet-i celîlesi, bu münâsebetle inzâl buyurulmuştur.

Bu sûretle Yahûdî âlimlerinin sözü tahakkuk etmiş, Nadr ve Ukbe, sorduklarına pişmân olarak ayrılıp, gitmişlerdi.

86 [**Celâlim hakkı için, şâyed dilesek sana vahyettiğimiz Kur'ân'ı** (Mushaflardan ve sînelerden siler) **yok ederdik. Sonra; sen, Bize karşı** (onu geri getirmek için) **hiçbir vekîl bulamazdın.**]

إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُلْ
لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾

87 [**Ancak, Rabbin celle şânühu'nun bir rahmetidir.** (Ki Kur'ân'ı ibkâ etmiştir). **Gerçekten O'nun, senin üzerindeki fazlı pek büyüktür.**]

88 [**De ki: «Yemîn ederim. Bu Kur'ân'ın benzerini meydana getirmek için İns ve Cinn bir araya gelseler, birbirlerine destek olsalar da yine benzerini getiremezler.»**]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰ
أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ
تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا ﴿٩٠﴾

89 [**Celâlim hakkı için, bu Kur'ân'da Biz, insanlar için, her ma'nâyı** (her nev'î, teşvîk, tahvîf, ihbâr, va'd, vaîd ve sâireyi) **türlü türlü beyân ve tekrâr ettik. Çoğu insanlar ise, hakkı inkârda ısrâr ettiler.**]

90 [**Ve dediler ki: «Kaabil değil. Biz, Seni tasdîk etmeyiz! Meğer ki, yerden bize bir pınar akıtasın.»**]

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ
وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ
كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾

91 [«Yâhûd senin bir hurma ve üzüm bahçen olsun da, ortasından şırıl şırıl nehirler akıtasın.»]

92 [«Yâhûd zannettiğin gibi, üzerimize semâyı parça parça düşüresin, veyâ Allah Teâlâ'yı ve Melekleri (da'vânın doğruluğuna) şâhid olarak karşımıza getiresin.»]

أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ
لِرُقِيِّكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ
كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَى إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا ﴿٩٤﴾

93 [«Yâhûd, senin altından bir evin olsun veyâ semâya çıkasın.» «Bununla berâber, bize okuyacağımız bir Kitab indirmedikçe, senin semâya çıktığını da aslâ tasdîk etmeyiz.»]

[De ki: «Sübhânallah! Ben, Allah'ın resûlü olan bir insandan başka bir şey değilim.»]

94 [İnsanlara mahz-ı hidâyet olan Kur'ân geldikten sonra, onları îmândan meneden sebeb, ancak: «Allah, bir insanı mı Peygamber gönderdi?» demelerinden başka bir şey değildi.]

قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا
عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

95 [De ki: «Şâyed yeryüzünde (insanlar gibi) yürüyen, yerleşen Melekler olsaydı, onlara semâdan Melek gibi Peygamber gönderirdik.»]

96 [De ki: «Benimle, sizin aranızda Allah Teâlâ'nın şahâdeti kâfidir. Zîrâ O, kullarının dış ve iç hâllerine Habîr ve Basîr'dir. O'na göre, cezâlarını verir.]

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَاءَ
مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا
وَصُمًّا مَاْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾

97 [Allah Teâlâ, her kime hidâyet ederse, o doğru yolu bulmuştur. Kimi de dalâlette bırakırsa, artık onlar için, Allah Teâlâ'dan gayri yardımcı bulamazsın.]

[Kıyâmet Günü Biz; onları, kör, dilsiz ve sağır olarak yüzükoyun haşredeceğiz. Onların mekânları Cehennem'dir, ki ateşi yavaşladıkça, alevini artırırız.]

ذٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاٰيَاتِنَا وَقَالُوا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا
وَرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ
الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰى اَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ
لَهُمْ اَجَلًا لَا رَيْبَ فِيهِ فَاَبَى الظَّالِمُونَ اِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾

98 [Bu (azâb) onların cezâlarıdır. Şu sebeble ki: Âyetlerimizi inkâr etmişlerdi. «Acaba biz (öldükten) bir yığın kemik, kırıntı, bir avuç toprak olduktan sonra mı yeniden yaratılarak diriltileceğiz?» demişlerdi.]

99 [Onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah Teâlâ'nın, kendilerinin mislini yaratmaya kaadir olduğunu bilmiyorlar mı? Onlar (ın azâbı) için Allah Teâlâ, muayyen bir müddet ta'yîn etmiştir ki,

buna hiç şübhe yoktur. Böyle iken zâlimler, Hakk'ı inkârdan başka bir şeyde bulunmadılar.]

قُلْ لَوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَٓائِنَ رَحْمَةِ رَبّ۪ٓي اِذًا لَاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ
الْاِنْفَاقِۜ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوراً ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى
تِسْعَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ فَسْـَٔلْ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ اِذْ جَٓاءَهُمْ فَقَالَ لَهُ
فِرْعَوْنُ اِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا مُوسٰى مَسْحُوراً ﴿١٠١﴾

100 **[De ki: «Şâyed Rabbim celle şânühu'nun rahmet hazînelerine mâlik olsaydınız, onu infâkla tükenir korkusiyle imsâk eder (infâk etmez) diniz. İnsan, (tab'an) çok cimridir.]**

101 **[Celâlim hakkı için, biz Mûsâ'ya apaçık dokuz âyet verdik. İsrâiloğullarına sor. Mûsâ, onlara geldiği zaman, Fir'avn, O'na: «Yâ Mûsâ! Ben, seni aklına hâlel gelmiş, büyülenmiş sanıyorum» demişti.]**

İbn-i Abbâs (R.A.)'ın rivâyetine göre; bu âyetler şunlardı: Asâ, yed-i beyzâ, çekirge, kehle, kurbağa, kan, taştan su akıtmak, denizi yarmak ve Tûr'u İsrâil oğullarının üzerine ref'etmek.

Safvan (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre de; bu dokuz âyet şu ilâhi emirlerdir: Bir gün, bir Yahûdî, Aleyhissalâtü vesselâm'dan dokuz âyetin neler olduğunu sormuş, Efendimiz:

«Allah Teâlâ'ya şirk koşmayın, nâhak yere adam öldürmeyin, zinâ etmeyin, fâiz yemeyin, sihir yapmayın, hüküm sâhibine karşı gammazlıkta bulunmayın, isrâfa sapmayın, dürüst kadınları lekelemeyin, muhârebe meydanından kaçmayın! Bunlar, umûmî hükümlerdir. Siz, Yahûdîsiniz. Bir de husûsî hükümler var; Cumartesi günü emrolunduğunuz haddi aşmayın.» buyurmuşlardır.

قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَٓا اَنْزَلَ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَ
رْضِ بَصَٓائِرَۚ وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّكَ يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُوراً ﴿١٠٢﴾ فَاَرَادَ اَ
نْ يَسْتَفِزَّهُمْ مِنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ جَم۪يعاًۙ ﴿١٠٣﴾

102 [Mûsâ: «Yemîn ederim ki, bu âyetleri, ancak, göklerin ve yerin Rabbi celle şânühu'nun, her biri basîretle görülecek birer ibret olmak üzere, inzâl ettiğini biliyorsun. Ben de senin yâ Fir'avn! mağlûb ve makhûr olacağını yakînen biliyorum.» demişti.]

103 [Fir'avn, Mûsâ ve kavmini Mısır'dan çıkarmak istedi. Biz de, O'nu ve O'nunla berâber olanları tamâmen garkettik.]

وَقُلْنَا مِنْ بَعْدِهِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ
الْآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾ وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ
وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾ وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ
لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ﴿١٠٦﴾

104 [(Fir'avn'un garkından) sonra İsrâiloğullarına dedik ki: «O yerde siz oturun. Âhiret va'di gelince, onları ve sizi muhtelit olarak bir araya getireceğiz. (Aranızda hükmümüzü verecek, sâid ve şakînizi ayırdedeceğiz)».]

105 [Biz, Kur'ân'ı hak ile inzâl ettik. Kur'ân da hak ile nâzil oldu. Ve seni de ancak sevâbımızın müjdecisi ve azâbımızın habercisi olarak gönderdik.]

106 [Biz Kur'ân'ı nâsa âheste âheste okuman için, kısım kısım (sûre sûre, âyet âyet) ayırdık. Ve onu tedrîcen indirdik.]

قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا
إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾

107 [(Yâ Muhammed! Onlara) de ki: «Kur'ân'a ister îmân edin, ister etmeyin. (Îmânınız onun kemâlini artırmaz, îmân etmemeniz de kemâline halel getirmez. Kur'ân'ın nüzûlünden önce) kendilerine ilim verilmiş olanlara (Semâvî Kitabları okuyup, vah-

yin hakikatini, Peygamberliğin emârelerini öğrenmiş, hak ile bâtılı ayırdedecek bir kudrete mâlik bulunmuş, yâhûd senin ve sana nâzil olan şeyin sıfatlarını o Kitablarda görüp anlamış olanlara) ne zaman Kur'ân tilâvet olunsa, (tâzîmen) yüzüstü kapanır, secde ederler.»]

Bu âyet-i celîle, secde âyetlerindendir.

108 [Ve «Rabbimiz celle şânuh, va'dinde hulfetmekten münezzehtir. Rabbimiz celle şânuhun va'di elbette olur. Onda hulfolmaz.» derler.]

وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾ قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَ
وِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ ۖ أَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنٰى ۚ وَلَا تَجْهَرْ
بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾

109 [Ve ağlayarak yüzüstü kapanırlar (secde ederler). Kur'ân'ı işitmek onların huşûunu artırır.]

110 [De ki: «Rabbiniz celle şânuhu'ya gerek Allah, gerek Rahmân diye ad verin, duâ edin; Allah Teâlâ'ya hangi isimle duâ ederseniz, edin, en güzel isimler O'nundur.»]

Bu âyet-i celîlenin inmesine sebeb; Ehl-i Kitâb'dır. Resûlüllah (S.A.V.)'e:

«Sen, Rahmân adını az zikrediyorsun. Halbuki Tevrât'da çok zikredilmiştir.» demişler.

Ba'zılarına göre; sebeb müşriklerdir. Peygamber (S.A.V.)'i: «Yâ Rahmân» derken işitmişler ve:

«Sen, bizi ilâhlarımıza ibâdetten men' ediyorsun; halbuki kendin iki ilâha sesleniyorsun.» demişlerdi.

[Namazında, sesini pek yükseltme, pek de kısma. İkisi arası bir yol tut!]

Hz. Ebû Bekir (R.A) gizli okur. «Rabbime münâcât ediyorum. O, benim hâcetimi bilir.» dermiş.

Hz. Ömer (R.A.) ise; âşikâre okur: «Ben, bununla Şeytan'ı yanımdan kovarım ve uyuyanları uyandırırım.» dermiş. Bunun üze-

rine, bu âyet-i kerîme inmiş. Ve Peygamber (S.A.V.); Hz. Ebû Bekir (R.A.)'e, sesini biraz yükseltmesini, Hz. Ömer (R.A.)'e de biraz kısmasını emir buyurmuş.

Ba'zılarına göre ma'nâ: «**Ne bütün namazlarda âşikâre oku, ne de hepsinde gizli oku. İkisinin arasında bir yol tut! Ve gündüz namazlarında gizli, gece namazlarında âşikâre oku.**» demektir.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
شَر۪يكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْب۪يرًا ﴿١١١﴾

111 [**Ve de ki: «Hiç evlâd edinmeyen, mülkünde şerîki olmayan, kendisini zül ve acizden kurtarmak için bir yardımcıya da ihtiyâcı bulunmayan Allah Teâlâ'ya hamdolsun.» O'nu büyük bil ve büyüklükle yâdet!**]

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz:

«**Kıyâmet Günü, Cennet'e ilk çağırılanlar, bollukta ve darlıkta Allah Teâlâ'ya hamdedenlerdir.**» buyurmuşlardır.

Bir hadîs-i şerîfde:

«**Şükrün başı hamddir. Allah Teâlâ'ya hamdetmeyen kul, O'na şükretmiş olmaz.**» buyurmuşlardır.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«**Duânın efdali, el-hamdulillâh; zikrin efdali ise; Lâ ilâhe illâllah'dır.**» buyurulmuştur.

Rivâyet olunur ki; Resûl-ü Ekrem sallallâhü aleyhi vesellem Efendimiz, Abdülmuttalib evlâdları, söz söylemeye başladıkları zaman onlara evvelâ (**ve kulilhamdülillâh**) âyet-i celîlesini ta'lîm buyururlardı. Âyet-i celîleye (**Âyet'ül-izz**) adını vermişlerdi.

——— • ———

18 — KEHF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 110 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۜ ﴿١﴾

1 [O, Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, kuluna (Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve selleme) **Kur'ân-ı Kerîm'i inzâl buyurdu. Ve hem kendisinde hiçbir eğrilik** (ne lâfzında bozukluk, ne ma'nâsında bir tezâd) **yapmaksızın.**]

قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَد۪يدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِن۪ينَ الَّذ۪ينَ يَعْمَلُونَ
الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًاۙ ﴿٢﴾ مَاكِث۪ينَ ف۪يهِ اَبَدًاۙ ﴿٣﴾

2 - 3 [**Dosdoğru** (ifrâd ve tefrîdden âzâde, mûtedil, yâhûd mesâlih-i ibâdı takvîm ve tanzîm eder olduğu hâlde inzâl etti.)]

[**Tâ ki onunla** (kâfirleri) **tarafından pek şiddetli bir azâb ile korkutsun. Ve tâ ki, sâlih ameller işleyen mü'minlere içinde ebediyyen kalacakları, cidden güzel bir ecri** (Cennet'i) **müjdelesin.**]

وَيُنْذِرَ الَّذ۪ينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًاۗ ﴿٤﴾

4 [**Ve tâ ki, «Allah Teâlâ evlâd edindi» diyen** (kâfir) **leri inzâr eylesin.**]

مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَائِهِمْ

كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾

5 [(Allah, oğul edindi diyenlerin) **ne kendilerinin ve ne babalarının buna dâir bir bilgisi yoktur. Ağızlarından çıkan o söz, ne büyük sözdür. Onlar, yalandan başka bir şey söylemezler.**]

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ

اَسَفًا ﴿٦﴾ اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زِينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ

اَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾

6 [**Yoksa, onların bu söze** (Kur'ân-ı Kerîm'e) **îmân etmeyip, yanından gittiklerine üzülerek kendini helâk mi edeceksin?**]

7 [**Biz, yeryüzündeki her şeyi ona** (yere ve yer yüzündekilere) **zînet kıldık, ki insanları, hangisi sâlih amelde bulunacak diye, deneyelim.**]

وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ اَمْ حَسِبْتَ

اَنَّ اَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾

8 [**Bununla berâber, yeryüzündeki zîneti Biz, yerle berâber eder, kupkuru bir toprak yaparız.**]

9 [**Yoksa** (Yâ Muhammed!) **Ashâb-ı Kehf ve Rakîm'i, sen, âyetlerimiz içinde acîb bir âyet mi sandın?**]

Gökleri ve yeri halk ettiğimize ve kudretimize nisbetle daha acîb, daha garîb değildir.

Kehf: Büyük mağara demektir. **Rakîm** ise; muhtelif ma'nâlara gelir. Mağaranın bulunduğu vâdî, dağ, yâhûd isimleri yazılıp mağaranın kapısına konulan kitâbe, veyâ Ashâb-ı Kehf'in köyü veyâ köpeklerinin ismidir. Veyâhûd Ashâb-ı Kehf'den gayri üç kişidir, ki üzerlerine mağara kapanmıştır.

Bu üç kişi, bir gün yağmura tutulmuşlar ve bir mağaraya sığınmışlar. Bu sırada dağdan büyük bir kaya koparak mağaranın kapısını kapatmış.

İçlerinden biri: «Geliniz,» demiş. «**Her birimiz hayatında yaptıklarının en güzelini anlatsın. Olur ki Allah Teâlâ, bu yüzden bizi, bu felâketten kurtarır.**»

Birincisi şöyle anlatmış: «Bir gün, bir iş için birkaç işçi tutmuştum. İşçilerden biri öğleyin iş başı yapmış, fakat yarım günde, diğerlerinin bir günde yaptıkları kadar iş çıkarmıştı. Bu sebeble ona da tam yevmiye vermiştim. Bir tânesi bunu haksızlık telâkkî etti. Sinirlendi. Ücretini bile almaksızın bırakıp gitti. Ben de kalan bu parayla bir buzağı satın aldım. Bunu büyüttüm. Yavruladı. Yavrularının da yavruları oldu.

«Aradan çok zaman geçti. Bir gün bilmediğim bir ihtiyar beni görmeye geldi. Kendisini tanıttı:

— Sende, benim hakkım var, bunu almaya geldim, dedi.

— Çok güzel, dedim ve onun parasiyle aldığım buzağıdan üreyen bütün sığırları O'na verdim.»

Sonra şöyle duâ etmiş: «**İlâhi! Ben, bunu sırf rızânı kazanmak için yaptım. Eğer rızânı tahsîl edebilmişsem, beni bu felâketten kurtar.**» demiş.

Kaya, mağaranın kapısından birazcık kaymış.

İkincisi de şu vak'ayı anlatmış: «Genç ve zengin bir adamdım. Memlekette müthiş bir kıtlık ve yoksulluk hüküm sürüyordu. Bir gün tanıdığım güzel bir kadın, benden yardım isteğinde bulundu. «**Kendini bana teslîm etmedikçe, bu isteğini hiç bir veçhile yerine getirmem**» dedim. Muvafakat etmedi. Bırakıp gitti.

«Fakat bir müddet sonra talebini yine tekrarladı. Yine aynı teklifte bulundum. Bu sefer de rızâ göstermedi. Üçüncü def'a geldiğinde, artık açlığa tahammül edemiyeceğini ve çar nâçâr teklîfime muvafakat edeceğini söyledi. Fakat, tirtir titriyordu. Sebebini sordum: «**Titriyorum, çünkü Allah'dan korkuyorum,**» dedi.

O, yoksul ve açken Allah Teâlâ'dan korkarsa; «**Refâh ve huzûr içinde olan benim, O'ndan korkmamaklığım lâyık değildir**» dedim. Hemen kadından el çektim ve istediği yardımı yaptım.»

Sonra o da aynı şekilde duâ etmiş:

«**İlâhi! Ben, bunu sırf rızânı kazanmak için yaptım. Eğer rızânı tahsîl edebilmişsem, beni bu felâketten kurtar.**» demiş.

Kaya daha ziyâde açılmış, mağara aydınlanmış, birbirlerini görür olmuşlar.

Üçüncüsü de demiş ki: «Ben, koyun sâhibi idim. Annem ve babam ihtiyarlamıştı. Onları yedirip içirip hizmetlerini görmeyince koyunlarımın yanına gitmezdim. Bir gün, çok şiddetli yağmur yağmıştı. Yanlarına gidemedim. Akşam oldu, elimdeki süt kabiyle evlerine gittiğim vakit, ikisini de uyumuş buldum. Uyandırmayı doğru bulmadım. Sabaha kadar ayakta uyanmalarını bekledim. Nihâyet uyandılar. Karınlarını doyurduktan sonra koyunlarımın yanına gittim.»

Sonra bu da diğer arkadaşları gibi duâ etmiş:

«İlâhi!» demiş. **«Bunu, sırf rızânı kazanmak için yaptım. Şâyet rızanı tahsîl edebilmişsem, beni bu felâketten kurtar.»**

Akabinde kaya yuvarlanmış ve mağaranın kapısı açılıvermiş, kurtulmuşlar.

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ
رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾

10 [**Hani o delikanlılar büyük bir mağaraya çekilmişlerdi de: «Ey Rabbimiz! Bize tarafından rahmet** (rızık, selâmet, düşmandan emniyet) **ve işimizde sıdk ve rüşd ver** (bizim için bir muvaffakiyet hazırla) » **demişlerdi.**]

فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾

11 [**Biz de, nice yıllar mağarada onların kulaklarına perde koyduk** (uyuttuk).]

ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿١٢﴾

12 [**Sonra da, iki fırkadan hangisi, onların mağarada ne kadar kaldıklarını hesâbedip zabtedecek, ayırdedelim, diye, uyandırdık.**]

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ
وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾

13 [**Biz, sana Ashâb-ı Kehf'in kıssalarını doğru olarak naklediyoruz. Onlar, o delikanlılardı ki, Rableri celle şânuhu'ya îmân etmişlerdi. Biz de, onların hidâyet** (ve sebâtlarını artırmıştık).]

وَرَبَطْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوَاتِ

وَالْاَرْضِ لَنْ نَدْعُوَا مِنْ دُونِهِ اِلٰهًا لَقَدْ قُلْنَا اِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾

14 [**Ve kalblerine** (sabır, sebât ve hakkı ızhâr için cesâret ve) **metânet vermiştik. O vakit** (hükümdarlarının önünde) **durup: «Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz, O'ndan gayrisine ilâh demeyiz.** (Dersek) **andolsun ki, yalan söylemiş, haddi aşmış oluruz.» dediler.**]

Tevhîdi ilân ettiler.

Kıssa, İmparator Dekyanos devrine âiddir. Muhammed bin İshâk'a göre; bu tarihte Îsevîler arasında büyük bir dalâlet baş göstermişti. Putlara tapınıyorlar, putlar için kurbanlar kesiyorlardı. Hele İmparator, tazyîk ve itisâfını pek artırmıştı. Şehir şehir dolaşıyor, putperestliği kabûl etmeyenleri katlettiriyordu.

Nihâyet, Ashâb-ı Kehf'in memleketi olan Ephesus şehrine de uğradı. Burada da îmân sâhiblerinin ta'kîb ve tevkîf edilmelerini emretti. Tutulanları yanına getirtiyor, kendilerini putperestlikle ölüm arasında muhayyer bırakıyordu. Ölümden korkup da putperestliği kabûl edenler, tahliye ediliyorlardı. Îmânlarında sebât edenler ise, katlediliyor, şehrin suruna ve kapılarına asılıyorlardı.

Bu arada Ashâb-ı Kehf de yakalanmışlardı. Şehrin ileri gelenlerinin çocuklarıydı. İmparator, bunları da ölümle putperestlik arasında muhayyer bıraktı. Ve hangisini tercîh ettiklerini sordu. Gençler, Hak Teâlâ'nın vahdâniyyetine îmânlarını ilân ettiler: **«Bizim, bir ilâhımız vardır ki, azamet ve ceberûtu gökleri ve yeri doldurmuştur. Biz, O'ndan gayrisine ilâh demeyiz ve ona aslâ ibâdet etmeyiz. Bu i'tibârla, teklîfinizi kabûl etmemize imkân yoktur. Dilediğinizi yapmakta serbestsiniz.»** dediler.

Dekyanos: **«Beni, sizi de diğerleri gibi öldürmekten menedecek hiç bir kuvvet yoktur, ama gençliğinize acıyorum. Şimdi Ninova'ya gitmek üzereyim. Avdetime kadar size mühlet vereceğim. Aklınızı başınıza alın, düşünün. Ya hayatı veyâ ölümü tercîh edin.**

Şâyet emrime itâat etmezseniz, sizi işkence ederek öldürtürüm,» dedi.

Fakat, gençler dînlerini muhâfaza etmeye karar vermişlerdi. Dekyanos, henüz gelmeden Ephesus'tan çıktılar. Yolda, bir köpek arkalarına düştü. Israrla kovdukları hâlde peşlerini bırakmadı. Çâresiz onu da yanlarına alarak Bencilus Dağında sarp bir mağaraya gizlendiler. Burada ibâdet ve tâatle meşgûl oluyorlar, Hak Teâlâ'ya tazarrû ve niyâz ediyorlardı. Nafakalarını, bir fakîr kılığına giren Yemliha te'mîn ediyordu. Aynı zamanda şehirden havâdis de getiriyordu.

Yemliha, şehirden bir gün, ağlayarak avdet etti. Arkadaşlarına, Dekyanos'un Ephesus'a döndüğünü, babalarından kendilerini istediğini, onların da İmparatora: **«Size itâat etmeyen, bize mi itâat eder, Bencilus Dağına kaçtılar»** diye söylediklerini yana yakıla anlattı. Hepsi ağlaşarak secdeye vardılar. Ve Allah Teâlâ'nın yardımını niyâz ettiler.

Artık ortalık iyiden iyiye kararmıştı. Ne yapacaklarını konuşuyorlardı. Bu sırada Allah Teâlâ, kendilerine bir uyku verdi. Nafakaları baş uçlarında, uyuyup kaldılar. Kezâ, köpekleri de derin bir uykuya daldı.

Beride Dekyanos da hiddetinden ne yapacağını düşünüyordu. Onları uyutan Allah Teâlâ, Dekyanos'a da mağaranın kapısını seddettirmeyi aklına getirdi ve derhâl mağara kapısının örülmesini emretti: **«Açlıktan, susuzluktan ölsünler, mağaraları kabirleri olsun,»** dedi.

İmparatorun mâiyyetinde Pendros ve Runas adlı îmânlarını gizliyen iki kişi vardı. Ashâb-ı Kehf'in isimlerini, neseblerini, kıssalarını iki kurşun levhaya yazdılar. Bunları gelecek nesillerin Ashâb-ı Kehf'in macerasını öğrenmeleri ve ibret almaları için bakır bir sandık içine koyarak yapılan duvar arasına sakladılar.

هٰٓؤُلَٓاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِه۪ٓ اٰلِهَةًۜ لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ
بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍۜ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًاۜ ﴿١٥﴾

15 [**«Şu bizim kavmimiz, Allah Teâlâ'dan başka ilâhlar edindiler. Bâri onlara karşı açık bir bürhân getirselerdi. Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenden daha zâlim kim olabilir?.»**]

Dekyanos'tan ayrıldıkları vakit aralarında böyle konuşmuşlardı.

وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ فَأْوُۤا اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ
لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ اَمْرِكُمْ مِرْفَقًا ﴿١٦﴾

16 [(Yolda da birbirlerine şöyle demişlerdi): «Mâdem ki kavmimizden ve Allah Teâlâ'dan gayri taptıklarından ayrıldık. O hâlde mağaraya ilticâ (ve ibâdet) edelim, ki Rabbiniz celle şânuh, rahmetinden size genişlik versin, ve işinizden size bir kolaylık hazırlasın.»]

وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَاِذَا
غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذٰلِكَ مِنْ اٰيَاتِ
اللّٰهِ مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا
مُرْشِدًا ﴿١٧﴾

17 [(Yâ Muhammed!) Şâyed sen, onları görseydin, Güneş, doğduğu vakit, mağaralarının, sağ tarafına meyleder ve battığında da sol tarafına giderdi. Onlarsa mağaranın geniş bir yerinde idiler.]

[Bu, kudretullah'ın delillerindendir. Allah Teâlâ, kime hidâyet ederse o, felâh ve reşâda yol bulmuştur. Kimi de dalâlete düşürürse, artık onu irşâd edecek bir velî bulamazsın.]

وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ
وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ
مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

18 [Sen, onları uyanık zannedersin. Halbuki uykudadırlar. Biz, onları (zamanla vücûdlarının çürümemesi için) sağlarına ve

sollarına döndürüyorduk. Köpekleri de medhâlde kollarını uzatmıştı. Şâyed bu hâlde onları görseydin, geri dönüp kaçardın. Her hâlde kalbin korku ile dolardı.]

وَكَذٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا
لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا اَحَدَ
كُمْ بِوَرِقِكُمْ هٰذِهِ اِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ اَيُّهَا اَزْكٰى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ
بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ اَحَدًا ﴿١٩﴾

19 [**Onları, kudretimizin kemâline bir âyet olmak üzere, uyuttuğumuz gibi, birbirleriyle soruşsunlar** (hâllerini ve Allah Teâlâ'nın kendilerine ne yaptığını bilsinler de O'nun kemâl-i kudretine olan yakînlerini artırsınlar, öldükten sonra dirilmenin ne olduğunun örneğini görsünler, ve Hakkın ni'metlerine şükreylesinler) **diye uyandırdık da içlerinden biri** (Mekselina): **«Burada ne kadar kaldınız?» dedi.** (Ba'zıları): **«Bir gün veyâ bir günün birazı kadar kaldık.» dediler.**].

[(Bir kısmı da) **«Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz celle şânuh, daha iyi bilir, şimdi siz, bu gümüş akçeyle birinizi şehire gönderin de baksın, hangi yemek pâk ve helâl** (bol ve ucuz) **ise, ondan size bir rızık getirsin, ve nezâketle hareket etsin de, kimseye burada bulunduğumuzu sezdirtmesin» dediler.**]

Adam gönderdikleri şehrin adı, bugün Tarsus'dur. Eskiden Effsos denirmiş.

اِنَّهُمْ اِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ اَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ
تُفْلِحُوا اِذًا اَبَدًا ﴿٢٠﴾

20 [**«Zîrâ sizi ellerine geçirirlerse, ya taşla öldürürler, yâhûd zorla dînlerine döndürürler. Bu hâlde ise, ebediyyen felâh bulamazsınız.»**]

Dekyanos, mağara kapısını ördürdükten sonra, aradan yıllar

ve yıllar geçmişti. Dekyanos ölmüş ve yerine geçen daha birçok hükümdârlar dünyâdan göçmüşlerdi. İmparator Theodosius devri idi.

Allah Teâlâ, bir gün, şehrin ileri gelenlerinden birine mağarayı açtırmak, ve koyunlarına ağıl yapmak fikrini ilhâm etti. Adam hemen kapıyı yıktırarak mağarayı açtırdı. Bu sırada Allah Teâlâ'nın izniyle, Ashâb-ı Kehf de, gece yatmışlar da sabahleyin kalkıyormuşçasına, alelâde bir uykudan uyanır gibi, uyandılar. Ne kadar uyuduklarının farkında değillerdi. Hâllerinde hiç bir değişiklik yoktu. Yine Dekyanos'tan bahsettiler. Ve elinden nasıl kurtulabileceklerini konuştular.

Sonra, Yemliha'yı, yine eskisi gibi, tebdîl-i kıyâfetle yiyecek tedâriki için şehre gönderdiler.

Yemliha, şehre girdiği zaman, hayretler içinde kaldı. Nasıl olmuştu da, bir günde her şey değişivermişti. Dün Îsâ adı, korku ile ve gizli gizli söylenirken, bugün onun ismine yemîn ediliyordu. Îmân edenler dün, bucak bucak kaçarlarken, bugün serbestçe dolaşıyor ve konuşuyorlardı. Hiç bir âşinâya da rastlamıyordu. Gördükleri hep değişik kıyâfetli, yepyeni insanlardı. Bir an, yanlışlıkla başka bir şehre geldiğini sandı. Tesâdüf ettiklerinden birine şehrin adını sordu. Muhâtabı: «Ephesus» dediği zaman hayreti daha ziyâde arttı. Kendi kendine: **«Bu ne hâl? Âdetâ aklıma halel getireceğim. Fakat şimdi bana lâyık olan, kimsenin beni tanımasına imkân vermeden, hemen alacaklarımı alıp buradan uzaklaşmaktır.»** dedi.

Bir dükkâna girdi. Ekmek ve yiyecek satın aldı. Ve cebinden çıkardığı, Dekyanos devrine âid olan parayı dükkâncıya uzattı. Dükkân sâhibi hayretle paraya baktı ve yanındakine gösterdi. O da bir başkasına verdi. Böylelikle para elden ele dolaştı: **«Bir defîne bulmuş olacak»** diye söyleşmeye başladılar.

Yemliha ise, işin farkında değil, kendisini tanıdıklarını ve Dekyanos'a teslîm edeceklerini sanıyordu. Korkmaya başladı.

«Yiyecek almaktan vazgeçtim. Para da sizin olsun. Yalnız beni kendi hâlime bırakın da gideyim.» diye yalvarmaya başladı.

«Delikanlı, senin bir defîne bulduğun muhakkak. Bize bunun yerini haber ver, biz de iştirâk edelim ve seni gizliyelim. Aksi takdîrde, seni şehrin hâkimine götüreceğiz. Bunu orada gizlemeye imkân bulamazsın ve bu hakkında da iyi olmaz» dediler.

Yemliha, ne cevâb vereceğini şaşırdı. Elindeki para, başka bir yerden alınmış değildi ve bir defîne yeri de bilmiyordu.

Nihâyet kendisini, şehrin hâkimine götürdüler. İyi bir insandı. Parayı göstererek Yemliha'ya: **«Delikanlı, bunu nereden buldun? Bulduğun defîne nerede?»** diye sordu.

Yemliha: **«Ben bir defîne bulmuş değilim, bu parayı da babamın malından aldım. Bu şehrin parasıdır. Fakat hayret ediyorum. Ben de bu şehrin ahâlîsindenim. Ama bir günde şehrin çehresi ve ahâlîsi değişivermiş. Hep yepyeni insanlarla karşılaşıyorum. Tanıdığım tek bir kimseye rastlamadım. Ve dün, bu şehirde Dekyanos hüküm sürüyordu. Şimdi ise, sizi hükmeder görüyorum.»** dedi.

Hâkim: **«Dekyanos öleli yıllar ve yıllar geçti. Hattâ ondan sonra daha nice hükümdarlar, buralarda hüküm sürdü. Sen henüz çok genç bir adamsın, öyle bir söz söyle ki, sözün gerçeğe uygun olsun»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Yemliha, hakîkati söylemeye mecbûr kaldı ve anlattı: **«Biz, birkaç gençtik. Dekyanos'un tazyîk ve zulmünden kaçarak, bana göre birkaç gün evvel, bu şehirden uzaklaştık ve Bencilus Dağı'nda bir mağaraya gizlendik. El'an arkadaşlarım, oradadırlar. Beni yemek tedârik etmek ve Dekyanos'un hakkımızdaki hükmünü öğrenmek için göndermişlerdi. Fakat şimdi burada bambaşka bir vaziyetle karşılaştım. Tamâmen doğru konuştuğuma emîn olunuz. İnanmazsanız, geliniz, sizinle mağaraya gidelim ve size arkadaşlarımı göstereyim.»** dedi.

Hâkim, yanına me'mûrlarını aldı ve hep birlikte mağaraya doğru yol aldılar.

Ashâb-ı Kehf, Yemliha'nın gecikmesinden endişe etmeye başlamışlar ve Dekyanos tarafından ele geçirildiğini sanmışlardı. Bu takdîrde muhakkak bir felâketle karşılaşacaklarını bildikleri için, birbirleriyle vedâ etmişler ve namaza durmuşlardı.

Bu sırada Yemliha, mağaraya girdi. Arkadaşları, derhâl, gecikmesindeki sebebi sordular. Başından geçenleri anlattı. Şehrin hâkimi ve mâiyetindekilerin mağara dışında kendilerini beklemekte olduklarını söyledi.

Ashâb-ı Kehf, Yemliha'yı dikkatle dinlediler. Bu kadar uykuda kaldıktan sonra uyanmalarının, ba'sin hakîkatine alâmet olduğunu düşündüler. Müteakiben, hep birlikte mağaranın kapısına çıktılar.

Bu esnâda kendilerinin isim, neseb ve kıssalarının yazılı bulunduğu levhalar da sandıktan çıkarılmış bulunmaktaydı. Hâkim ve Ashâb-ı Kehf, bunları okuyup hâllerini öğrendiler. Ve Cenâb-ı Hakk'a hamd-ü senâ ettiler.

Şehrin hâkimi, keyfiyeti bir mektupla Theodosius'a bildirdi. İmparator da mektubu alır almaz, pek sevindi ve Allah Teâlâ'ya hamd ve şükretti. Akabinde hareket ederek Ashâb-ı Kehf'in bulunduğu mağaraya geldi. Ve her birini kucakladı. Onlar da İmparatora duâ ettiler. Bu sırada yine kendilerini bir uyku sardı ve rûhları kabzolundu.

İmparator, her birinin altından bir tâbût içine konulmalarını emretti.

Fakat geceleyin rü'yâsında O'na: «**Biz, ne altından ve ne gümüşten halk olunmuş değiliz. Topraktan yaratıldık, yine toprağa dönmek isteriz. Bizi mağarada toprak üzerinde, olduğumuz gibi terket.**» dediler.

Bunun üzerine İmparator, emrini geri aldı. Ve onları olduğu gibi mağarada bıraktı. Fakat ondan sonra kimse, kendisinde mağaraya girmek iktidârını bulamadı. Nihâyet İmparator, mağara kapısında bir mescid yaptırdı. Burası, bir ibâdetgâh ve halka ziyâretgâh oldu.

وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ
حَقٌّ وَاَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا اِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ اَمْرَهُمْ
فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا رَبُّهُمْ اَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ
الَّذِينَ غَلَبُوا عَلٰى اَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا ﴿٢١﴾

21 [**Böylece, insanları onların hâllerine muttalî kıldık. Tâ ki Allah Teâlâ'nın** (Ba's ve haşir hakkındaki) **va'dinin hak olduğunu ve Kıyâmet'in vukuuna aslâ şübhe bulunmadığını bilsinler. Hani onlar, bu husûsta, aralarında nizâ ediyorlardı.** (Kimi yalnız rûh dirilecek, ve bir kısmı ise, rûhlar cesedleriyle birlikte dirilecektir, diyorlardı.)]

[**Onlardan bir tâife** (kâfirler): «**Üzerlerinize bir binâ yapın** (da onları gizlesin)» **demişlerdi. Rableri celle şânuh, onların hâllerini daha iyi bilir. Onların hâllerine muttalî olan** (Müslüman) **lar da:** «**Her hâlde biz,** (namaz kılmak üzere mağaranın kapısı önünde) **bir mescid edineceğiz» demişlerdi.**]

سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ
كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ
كَلْبُهُمْ قُلْ رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا قَل۪يلٌ فَلَا تُمَارِ ف۪يهِمْ
اِلَّا مِرَٓاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ ف۪يهِمْ مِنْهُمْ اَحَدًا ﴿٢٢﴾

22 [(Ashâb-ı Kehf'in sayıları) **«Üçtür, dördüncüleri köpekleridir.» diyecekler. «Beştir, altıncıları köpekleridir» diyecekler.** (İkisi de) **gaybı taşlamadır.** (Zan ve tahminden ibârettir. Bir kısmı da) **«Yedidir, sekizincisi köpekleridir.» diyecekler.**]

İlk iddiâ, Necran Hıristiyanlarının Yakubbiye kolundan Seyyid'in ve ikinci iddiâ, Nastûrî Âkıb'ın idi.

[**De ki: «Onların sayısını Rabbim celle şânuh, daha iyi bilir. Onları insanların pek azından başkası bilemez.» Bunun için, Ashâb-ı Kehf hakkında zâhir olan şeyden fazlasiyle nizâda bulunma.** (Tâmik etmeye kalkma. Kur'ân'da zikrolunanla iktifâ et. Onları red ve tehcîl de etme). **Onlar hakkında kimseye de bir şey sorma.**]

Ashâb-ı Kehf, Hazret-i Ali (R.A.)'nin rivâyetine göre; yedi kişi idi. Sekizincisi de, köpekleriydi. İsimleri: **Yemliha, Mekselina, Mislina, Mernus, Debernuş, Şâzenuş, Kefeştetayyuş'tu. Köpeklerinin ismi de Kıtmir'di.**

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَا۬يْءٍ اِنّ۪ي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ
اللّٰهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ اِذَا نَس۪يتَ وَقُلْ عَسٰٓى اَنْ يَهْدِيَنِ رَبّ۪ي لِاَقْرَبَ
مِنْ هٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

23 [**Hiç bir şey için: «Ben, bunu yarın mutlaka yapacağım.» deme.**]

24 [**Ancak Allah Teâlâ, dilerse yapacağım, de. Unuttuğun zaman Rabbin celle şânuhu'yu an.** (Allah Teâlâ'nın meşiyyetini

hatırlayarak yine inşâallah de). Ve: **«Olur ki, Rabbin celle şânuh, beni, bundan daha yakın bir hayır ve muvaffakıyete erdirir» de.]**

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿٢٥﴾

25 [**Ashâb-ı Kehf, mağaralarında dokuz fazlasiyle üç yüz yıl kaldılar.]**

Ashâb-ı Kehf, mağarada sene-i Şemsiyye hesâbı ile üç yüz, sene-i Kameriyye hesâbı ile üç yüz dokuz yıl kalmışlardır.

Sene-i Şemsiyye (Güneş senesi) 365 gündür. Sene-i Kameriyye (Ay senesi) ise, 354 gün ile bir günün üçte biridir.

Sene-i Şemsiyye ile Sene-i Kameriyye arasında fark, her yüz yılda üç senedir. Şu hâlde Sene-i Şemsiyye'nin üçyüz yılı, Sene-i Kameriyye'nin 309 yılı olur.

قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ
مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾

26 [**De ki: «Onların mağaralarında ne kadar kaldıklarını Allah Teâlâ daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybını bilmek** (her şeye gizli kalan şeylerin ilmi) **O'na mahsustur. O, ne güzel görür, O, ne güzel işitir. Semâvât ve arz ehlinin O'ndan gayri, hiç bir yâr ve yardımcıları yoktur. O, kimseyi hükmünde ortak da etmez.]**

وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ
رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

27 [(Yâ Muhammed!) **Rabbinin Kitabından sana vahyolunanı oku. Onun kelimelerini tebdîl edecek yoktur. O'ndan gayri hiç bir mültecâ bulamazsın.]**

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ
وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ
زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهُ
عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ اَمْرُهُ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

28 **[Sabah, akşam Rableri celle şânuhu'ya itâat ve duâ ederek, rızâsını kazanmaya çalışanlarla berâber, sabret!]**

Bu âyetin inmesine sebeb şu olduğu söylenir:

Uyeyne b. Hısn el-Fezârî Müslüman olmazdan evvel Peygamber (.S.A.V.)'e gelmiş. Bakmış ki yanında fukarâdan bir cemâat var. Bunun üzerine şunları söylemiş:

— Yâ Muhammed! Bunların pis kokuları seni rahatsız etmiyor mu? Biz, Mudar Kabîlesinin eşrâfıyız. Biz Müslüman olursak bizimle birlikde bir çok kimseler Müslüman olur. Bizim sana tâbi' olmamıza mâni' ise, ancak bu **adamların senin yanında bulunmalarıdır. Bunları yanından çıkar! Hiç olmazsa onlar için ayrı, bizim için ayrı birer meclis tahsîs et, ki sana tâbi' olalım!**

Bu âyet inince Peygamber (S.A.V.): **«Allah Teâlâ'ya hamd olsun, ki ümmetim içinde benim kendileri ile sabretmem emrolunan kimseler halketmiştir.»** demiştir.

[Dünyâ hayâtının zînetine kapılıp da gözlerini onlardan ayırma, ve kalbini zikrimizden gaafil kıldığımız, heveslerine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere itâat etme!]

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ
اِنَّا اَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَاِنْ
يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ
وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

29 [De ki: «O hak (Kur'ân) Rabbinizdendir. İsteyen mü'min ve isteyen kâfir olsun. Biz, zâlimlere öyle bir ateş hazırladık ki, duvarları kendilerini ihâta edecektir. Şâyed susuzluktan istimdâd ederlerse, onlara zeytinyağı tortusu (veyâ erimiş bakır) gibi yüzleri kavuran bir su ile imdâd edilecektir. Bu, ne çirkin içki ve o (Cehennem) ne çirkin mekândır.]

إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ
أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

30 [(Ama) îmân edip de sâlih ameller işleyenler... Şübhe yok ki, biz böyle amelleri iyi olanların ecrini zâyi' etmeyiz.]

أُولٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا
مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ
وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ
مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

31 [Altından ırmaklar akan Adn Cennetleri onlarındır. Onlar, orada tahtlar üzerine kurularak, altın bileziklerle süslenecekler, ince ve kalın dibâdan yeşil elbiseler giyeceklerdir. O, (Cennet ve nâîmi) ne güzel mükâfat ve o, ne güzel karargâhtır.]

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ
وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾

32 [Kâfirlere de, mü'minlere de iki adamın hâlini misâl getir. Biz, onlardan birine (kâfir olanına) iki üzüm bağı vermiş ve ikisinin de etrâfını hurmalıklarla kuşatmıştık. Aralarında da bir ekinlik yapmıştık.]

Bunlar İsrâiloğullarından biri mü'min, diğeri kâfir iki kardeşti. Babalarından sekiz bin dînâr mîrâs kalmış ve yarı yarıya üleşmişlerdi. Kâfir olanı, bu para ile arâzî ve akar edinmiş, mü'min ise, parasını hayra sarfetmişti.

Bir rivâyete göre de, bunlar, Benî Mahzûm'dan, biri Esved bin Abdülesed adlı kâfir ve diğeri Ebû Seleme Abdullah bin Abdülesed adlı mü'min iki kardeşti.

كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْـًٔا
وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ
وَهُوَ يُحَاوِرُهُ اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَاَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

33 [**İki bağın ikisi de mahsûllerini vermiş, hiç bir meyvası eksik kalmamıştı. Bu iki bağ arasında bir de nehir akıtmıştık.**]

34 [**Bu bağ sâhibinin başka serveti de vardı. Bir gün muhâvere esnâsında kardeşine** (öğünerek): **«Ben, senden malca daha zenginim. Hadem ve haşemce de senden daha kuvvetliyim» dedi.**]

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا اَظُنُّ اَنْ تَبِيدَ هٰذِهِ
اَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَا اَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ اِلٰى رَبّ۪ي لَاَجِدَنَّ
خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿٣٦﴾

35 [**Ve nefsine zulmederek** (küfür, fahır ve gurûra bürünerek) **bağına girdi ve kardeşine dedi ki: «Bu bağın ebediyete kadar harâb olacağını zannetmem.»**]

36 [**«Kıyâmetin kopacağını da zannetmiyorum. Mamafîh, şâyed,** (zannettiğin gibi) **Rabbime götürülecek olursam, o zaman, herhâlde bundan daha hayırlısını bulurum.»**]

Çünkü, dünyâda bunu, bana vermesi, ben bunu hak ettiğim içindir. Binâenaleyh Âhiret'te daha iyisini verir, dedi.

قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾

37 [Mü'min olan, kardeşine cevâb verdi: «Sen, seni topraktan, sonra bir nutfeden yaradan, sonra da tam (kâmil) bir adam yapan Allah Teâlâ'ya, kâfir mi oldun?» dedi.]

لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾

38 [«Lâkin sen kâfirsen, ben mü'min-i muvahhidim. Allah Teâlâ, benim Rabbimdir. Ve ben, Rabbime kimseyi şerîk koşmam.»]

39 [«Bağına girdiğin vakit: Allah dilemiş, bana ihsân etmiş, kuvvet ve kudret, ancak Allah Teâlâ'nın demeliydin. Malca ve evlâdca beni kendinden az görüyorsan.]

فَعَسَى رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾

40 [«Olur ki Rabbim celle şânuh, bana senin bağından daha hayırlısını verir. Seninkinin üzerine de gökten bir âfet indiriverir de kaypak dümdüz bir toprak oluverir.»]

أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَى مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٤٢﴾

41 [«Yâhûd bağının suyu çekiliverir de, bir daha onu arayıp bulmaya aslâ gücün yetmez.»]

42 [O kâfirin, bütün serveti helâk oldu. Bu hâli görünce, harcettiği paraya (sarfettiği emeğe) acımaya, bağın çökmüş çardakları karşısında ellerini oğuşturmaya başladı ve: «Keşke, Rabbime hiç bir şerîk koşmayaydım» dedi.]

وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿٤٣﴾
هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

43 [O'na Allah Teâlâ'dan gayri yardım edecek bir cemâat yoktu. Kendi kendini de kurtaramadı.]

44 [Bu makam ve bu hâlde dostluk ve yardım etmek, ancak, Hak olan Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. O, sevâbça da, âkıbetçe de hayırlıdır.]

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ فَاخْتَلَطَ
بِهِ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى
كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

45 [Onlara dünyâ hayâtının misâlini getir. O, gökten indirdiğimiz yağmur gibidir ki, onunla yeryüzünün nebatları birbirine karışır. (Kuvvetlenir, büyür, olgunlaşır). Sonra kurur ve rüzgârlar onu kökünden çıkararak savurup dağıtır. Allah Teâlâ, her şeye muktedîrdir.]

اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ
الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا ﴿٤٦﴾

46 [Mal ve evlâd dünyâ hayâtının zînetidir. (İnsan dünyâsında bu ikisiyle tezeyyün eder. Fakat, hiç biri bâkî' değildir.) Bâkî' kalacak ancak sâlih amellerdir ki, Rabbin celle şânuh'un indinde sevâbca da, amelce de hayırlıdır.]

Sâlih ameller: Beş vakit namaz, Hacc, Ramazan orucu veyâ **(Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber)** cümlesi, veyâ güzel söz, yâhûd bütün iyi iş ve hareketlerdir.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْاَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ
فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًا ﴿٤٧﴾

47 [**Düşün o günü ki, o gün, dağları (yerlerinden koparıp) yürütürüz. Ve yeryüzünü çırçıplak görürsün. Onları da Mahşer'de, içlerinden hiç birini bırakmaksızın, toplarız.**]

وَعُرِضُوا عَلٰى رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا
خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ مَوْعِدًا ﴿٤٨﴾

48 [**Hepsi, saff saff, Rabbin celle şânuhu'ya arzolunurlar. Ve onlara denir ki: «Celâlim hakkı için, ilk def'a sizi yarattığımız gibi,** (üryân, malsız ve evlâdsız) **bize geldiniz. Siz, bas ve haşir hakkındaki va'dimizi aslâ yapmayacağımızı zannederdiniz.»**]

Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet olunan bir hadîsde, Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«İnsanlar üç hâl üzre haşrolunur. Bir kısmı, izzet-ü ikrâm umarlar. Diğer bir kısmı, ihânet olunmaktan korkarlar. Bir deveye, iki kişi, üç kişi, dört ve hattâ on kişi binerek Mahşer'e giderler. Geri kalanlarını ateş haşreder. Kaylûle (ve istirâhatlarında) onlarla beràber; geceledikleri vakit berâberlerinde sabahladıklarında, akşamladıklarında onlarla berâberdir.»

وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى
الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا
الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً اِلَّا اَحْصٰيهَا
وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ﴿٤٩﴾

49 [Kitab (amel defteri ortaya) **konulur. Günâhkârları, Kitabın içindekilerden** (müthiş bir) **korkuya tutulmuş görürsün. «Eyvâh, derler, bu ne Kitab ki, küçük, büyük günâhlarımızdan hiç birini bırakmaksızın, hepsini sayıp zaptetmiş.» Ve bütün yaptıklarını hazır bulurlar. Rabbin celle şânuh, kimseye** (sevâbının noksanı ve ıkaabının ziyâdesiyle) **zulmetmez.**]

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ
كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ
مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۢ ۚ بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

50 [Hani Biz Meleklere: «Âdem'e secde edin» demiştik de, hemen secde etmişlerdi. Ancak İblîs, secde etmemişti. Zîrâ O, cindendi. Rabbinin emrinden dışarı çıkmış, (isyân etmiş) **ti. Ey Âdem oğulları, hepsi size düşmanken, Beni bırakıp da, O'nu ve zürriyetini mi dost ediniyorsunuz? Zâlimler için, ne çirkin bedel!**]

مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ
وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾

51 [Ben, onları, gökleri ve yeri ve kendilerini yarattığımda şâhid tutmadım. İnsanları ıdlâl edenleri de (yaratışta) **aslâ yardımcı edinmiş değilim.**]

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْ
هُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾

52 [O gün, Allah Teâlâ, müşriklere der ki: «Bana, şerîk zu'mettiklerinize nidâ edin.» (Sizi azâbımdan menetsinler). **Onlar da nidâ edecek** (yardımcı isteyecek) **ler. Fakat kendilerine cevâb verilmeyecek, Biz, aralarına helâk edici bir şey koyacağız** (Ki o, ateştir.)]

وَرَاَ الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا اَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُ
وا عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

53 [Günâhkârlar, ateşi görünce, içine düşeceklerini yakînen anlıyacaklar, fakat geri dönecek bir yer bulamıyacaklardır.]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا
اِذْ جَاءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ اِلَّا اَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْاَوَّلِينَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾

54 [Şânım hakkı için, Biz bu Kur'ân'da, insanlar için misâllerin her çeşidini beyân ve tafsîl ettik. İnsanın husûmeti ise, her şeyden ziyâdedir.]

55 [İnsanlara hidâyet (Resûl-ü Ekrem ve Kur'ân-ı Mübîn) geldikten sonra onları, îmân etmekten ve Rablerine istiğfârdan alıkoyan, ancak, evvelki ümmetlerin helâklerinde câri' ve hâkim olan sünnetimizin veyâ kendilerine ansızın ve âşikâre azâbımızın erişmesini beklemeleridir.]

وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ اِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا اٰيَاتِي وَمَا
اُنْذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

56 [Biz, gönderdiğimiz Peygamberleri ancak, (mü'minleri Cennetle) müjdeleyici ve (kâfirleri ateşle) korkutucu olmak üzere göndeririz. Kâfir olanlar ise, (siz de bizim gibi beşersiniz. Allah

Teâlâ isteseydi, Melekler inzâl ederdi gibi sözlerle) **hakkı, bâtılla çürütmek için mücâdele ederler. Âyetlerimizi ve kendilerine edilen inzârı eğlence edinirler.**]

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ
مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰى قُلُوبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَفْقَهُوهُ
وَفٖي اٰذَانِهِمْ وَقْرًا وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَهْتَدُوا اِذًا
اَبَدًا ﴿٥٧﴾

57 [**Kendisine, Rabbinin âyetleriyle nasîhat edilmişken, onlardan yüz çeviren ve ellerinin takdîm ettiği küfür ve ma'siyetleri unutan** (âkıbetini düşünmeyen) **bir kimseden daha zâlim kim olabilir?**]

[**Biz, onların kalblerine** (Kur'ân'ı) **anlamamaları için perdeler, kulaklarına da** (işitmemeleri için) **bir ağırlık koyduk. Sen, onları hidâyete da'vet etsen de, aslâ hidâyet bulmazlar.**]

وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا
لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهٖ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾

58 [**Rabbin celle şânuh, mağfiret ve rahmet sâhibidir. Şâyed Rabbin, onları kazandıkları** *günâhlarla muâheze etseydi,* **elbette azâblarını tâcîl ederdi. Fakat onlar için va'dedilen bir zaman vardır.** (O zaman gelince) **Allah Teâlâ'dan gayri, aslâ bir sığınacak yer ve kurtarıcı bulamazlar.**]

وَتِلْكَ الْقُرٰى اَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ
مَوْعِدًا ﴿٥٩﴾ وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِفَتٰيهُ لَا اَبْرَحُ حَتّٰى اَبْلُغَ مَجْمَعَ
الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾

59 [**Biz, o** (Nûh, Âd, Semûd, Lût ve benzeri) **memleketleri, nefislerine zulmettikleri vakit helâk ettik. Ve helâkleri için de muayyen bir zaman ta'yîn eyledik.** (Ki o zamanı ne te'hîr ve ne takdîm edemezler.)]

Kureyş kâfirleri bundan ibret alsınlar. Azâblarının imhâl edildiğine aldanmasınlar.

60 [**Hani Mûsâ, fetâsına** (Hizmetçisi Yûşa bin Nûn bin Efraîm bin Yûsuf'a): **«Ben, Mecma'ülbahreyne** (iki denizin birleştiği yere) **varıncaya kadar durmayıp gideceğim. Yâhûd** (maksûduma erinceye kadar) **çok yıllar geçireceğim» demişti.**]

Yûşâ Aleyhisselâm, bu yolculukta Mûsâ Aleyhisselâm'a refakat ve hizmet etmişti.

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ
فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

61 [**Vaktâ ki, ikisi, iki denizin birleştiği yere ulaştılar, balıklarını unuttular. Balık, denize atılmış ve bir deliğe doğru yolunu tutmuştu.**]

Mecma'ülbahreyn, Katâde'nin rivâyetine göre; Bahr-i Fâris ile Bahr-i Rûm'un iltikâ ettiği yerdir. Evvelce Basra körfezine Bahr-i Fârîs, Akdeniz'e de Bahr-i Rûm denilirdi.

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm, Rabb'ine sordu: **«Yâ Râb! Kullarının sana en sevgilisi hangisidir?»**

Buyuruldu ki: **«Beni zikreden, unutmayan!»**dır.

«En hakîmi hangisi?»

Buna karşılık da: **«Hak ile hükmeden ve havasına uymayan!»** buyuruldu.

«Peki, en âlim kulun kim?»

Bu soruya karşı da Cenâb-ı Hakk: **«Belki, bir kelimeye rastgelirim de, bir hidâyete delâlet eder, veyâ bir felâketten kurtarır diye, insanların ilmini tetebbû ile kendi ilmine zammeden!»** buyurdu.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm: **«Yâ Rabbi! Kullarının içinde, benden daha çok bileni varsa, bana göster,»** dedi.

«Var!» buyuruldu.

Denildi ki, bu Hızır Aleyhisselâm'dı.

Mûsâ: **«O hâlde, O'nu nerede arayayım?»** dedi.

«Mecma'ülbahreyn'de, taşın yanında, balığı kaybedeceğin yerde... Berâberine bir balık al, O'nu nerede kaybedersen bil ki, O, oradadır.» buyuruldu.

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm fetâsına, biraz ekmek ve tuzlanmış bir balık almasını ve balığı nerede kaybederse kendisine haber vermesini emretti.

Sonra ikisi yola koyuldular. Vaktâ ki, o iki denizin birleştiği yere vardılar. Orada bir taşın dibine oturdular. Yûşâ Aleyhisselâm, azıklarını ve balığı taşın üzerine bıraktı. Meğer bu taşda hayât suyu varmış, ki ölüye damlatılsa, diriltirmiş.

Hayli yol yürümüş, yorulmuşlardı. Mûsâ Aleyhisselâm, uzanıp uyudu. Bu esnâda Yûşâ Aleyhisselâm, abdest almak istedi. Abdest suyundan bir kaç damla, balığa dokunur dokunmaz, balık hemen dirilerek denize atıldı ve bir deliğe doğru yolunu tuttu.

Hızır Aleyhisselâm'la buluşacakları yer burasıydı. Fakat Yûşâ, aradıklarını bulmaya nişâne olacak balığın denize atılıp kaçtığını haber vermeyi, Mûsâ da tekrar yola çıkarken, onun ne olduğunu sormayı unutmuştu.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰيهُ اٰتِنَا غَدَٓاءَنَاۘ لَقَدْ لَق۪ينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا
نَصَبًا ﴿٦٢﴾

62 [**Vaktâ ki, Mecma'ülbahreyn'i geçtiler.** (O gece ve ertesi günü öğleye kadar yol aldılar). **Mûsâ fetâsına: «Kuşluk yemeğimizi getir** (yiyelim). **Gerçekten bu yolculukta yorgun düştük» dedi.**]

Yûşâ Aleyhisselâm, hâdiseyi ancak, bu soru üzerine hatırladı.

قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَٓا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنّ۪ي نَس۪يتُ الْحُوتَۘ وَمَٓا
اَنْسَان۪يهُ اِلَّا الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُۚ وَاتَّخَذَ سَب۪يلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾

63 [**«Gördün mü** (Ne oldu?) **Biz Mecma'ülbahreyn'de kayanın yanında barındığımız zaman, balığın hâlini size söylemeyi unuttum.** (Onu koyduğum kayanın üzerinde kaybettim). **Bunu, bana herhâlde, Şeytan unutturdu. Balık,** (denize atıldı ve) **denizde acâib bir yol açarak gitti» dedi.**]

قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًاۙ ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا

عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَٓا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

64 [**Mûsâ: «İşte, bizim de aradığımız bu idi** (istediğimiz kimseyi bulmaya balık bize yol gösterecekti) » **dedi. Hemen izlerini tâkib ederek, geldikleri yoldan geri döndüler.**]

65 [**Orada kullarımızdan öyle bir kul buldular ki, biz ona tarafımızdan bir rahmet** (vahiy ve nübüvvet, yâhûd uzun ömür) **vermiş ve nezdimizden gayblara ıttılâ ilmini öğretmiştik.**]

Bu, Hızır Aleyhisselâm'dı. Elyesa veyâ İlyâs Aleyhisselâm diyenler de vardır.

Mûsâ Aleyhisselâm, O'na selâm verdi. O da:

«Ey İsrâiloğullarının Peygamberi!» diyerek selâmını iâde etti.

Mûsâ: **«Benim Peygamber olduğumu sana kim haber verdi?»** dedi.

Hızır: **«Yerimi sana bildiren!»** diye cevâb verdi.

قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾

قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَط۪يعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِه۪

خُبْرًا ﴿٦٨﴾

66 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «Sana öğretilen ilimden bana bir rüşd öğretmen şartiyle sana ittibâ edebilir miyim?» dedi.**]

Rüşd: Hayrâ isâbet demektir. Bu sözde, âlime karşı tevazuun lüzûmuna, ilim tahsilinden maksâdın rüşd iktisâbı olduğuna ve ilim istenildiğinde, tenezzül, edeb, nezâket, ta'kîb ve hizmetin şart bulunduğuna delâlet vardır.

67 [**Hızır Aleyhisselâm: «Sen, benimle** (bulunmaya) **sabredemezsin».**]

68 [**«İlminin içyüzünü ihâta edemediği bir şeye nasıl sabredebilirsin?» dedi.**]

Denildi ki, Mûsâ Aleyhisselâm: **«Niçin sabredemem?»** demiş. Hızır: **«Sen, bir Peygambersin, hükmün zâhir üzeredir. Benden bir ilim sâdır olur ki, o yadırganır ve sen onun sebebini bilmez ve binâenaleyh, ona sabredemezsin»** diye cevâb vermişti.

قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ
اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

69 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «İnşâallah beni, senin fiillerine sabırlı bulursun ve işinde sana isyân etmem» dedi.**]

70 [**Hızır: «O hâlde, şâyed tâbi' olacaksan, sana O'nun hakîkatini bildirinceye kadar, bana hiç bir şey sormayacaksın» dedi.**]

فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ
أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ
مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾

71 [**Bunun üzerine ikisi kalkıp** (deniz kenarına) **gittiler. Bir gemiye bindiler. O** (Hızır Aleyhisselâm, gemi denizde seyrederken eline bir balta alarak) **gemiyi deldi. Mûsâ Aleyhisselâm, O'na: «İçindekileri suda boğmak için mi gemiyi deldin? Gerçekten korkunç, pek fenâ bir şey yaptın?» dedi.** (Halbuki, bizden ücret bile istememişlerdi).]

Bir hadîsde beyân olunduğuna göre; gemiciler Hızır Aleyhisselâm'ı tanımış; onlardan ücret almamışlardır.

72 [**O: «Ben, sana benimle** (bulunmağa) **sabredemezsin, demedim mi?» dedi.**]

قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾
فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً
بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا ﴿٧٤﴾

73 [**Mûsâ Aleyhisselâm «Unuttuğum şeyle beni muâhaze etme ve işimde bana güç bir şey teklîf etme** (beni afvet)» **dedi.**]

74 [**Oradan kalkıp gittiler.** (Karaya çıktılar. Çocuklar oynu-

yorlardı. Güzel) **bir çocuğa rastladılar. O** (O'nu hemen tutup) **öldürdü. Mûsâ Aleyhisselâm: «Böyle pâk, günâhsız bir nefsi, bir nefis karşılığı olmaksızın,** (haksız yere) **nasıl öldürdün? Gerçekten hoşlanılmayacak çok kötü bir iş işledin»** (dedi).]

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ اِنْ سَاَلْتُكَ
عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

75 [**O: «Ben, sana benimle bulunmaya sabredemezsin, demedim mi?» dedi.**]

76 [**Mûsâ: «Şâyed, bundan sonra sana bir şey soracak olursam,** (gerçi sohbetini dilersem de) **artık bana musahib olma. Zîrâ tarafımdan özrü nihâyete erdirdin.** (İ'tizâr edecek bir özrüm kalmadı) » **dedi.**]

Vasıyyetine üç def'a muhâlefet etmişti. Bir hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ, kardeşim Mûsâ'ya rahmet eylesin! Utandığı için bu sözü söylemiştir. Şâyed acele etmeyip sabretse idi Hızır, O'na acâiblerin acâibini gösterirdi.» buyurulmuştur.

فَانْطَلَقَا حَتّٰى اِذَا اَتَيَا اَهْلَ قَرْيَةٍ اِسْتَطْعَمَا اَهْلَهَا فَاَبَوْا
اَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ اَنْ يَنْقَضَّ فَاَقَامَهُ قَالَ
لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ
سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

77 [**Oradan kalkıp gittiler. Nihâyet bir kasabaya vardılar ve ahâlîsinden yiyecek istediler. Fakat halk, onları misâfir etmekten imtinâ etti. Orada yıkılmaya mâil bir duvar gördüler. O, o duvarı** (eliyle), **derhâl doğrultuverdi.** (Yâhûd yıkıp, yapıverdi). **Mûsâ:** «(Bu kasaba ahâlîsi, bize yemek vermediler). **Dileseydin bu iş için bir ücret alırdın.** (Doyunurduk)» **dedi.**]

Bu kasaba, rivâyet edildiğine göre, Antakya idi.

78 [**Hızır Aleyhisselâm: «İşte, artık bu, birbirimizden ayrıl-**

ma vaktidir (ayrılmamız gerekiyor). **Şimdi sana o,** (zâhiren fenâ göründüğü için) **sabredemediğin şeylerin içyüzünü haber vereyim dedi.**]

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا
وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

79 [**«O gemi, denizde geçimlerini te'mîn eden bir takım yoksul kimselere âiddi. Gemiyi (zedeliyerek) kusûrlu yapmak istedim. Zîrâ, arkalarında her sağlam gemiyi gasben alan bir hükümdar vardı.**]

Bu hükümdar, Gassan Melîki Cülendâ bin Kerker'di. Kusûrsuz olan her gemiyi gasbediyordu. Hızır Aleyhisselâm, gemiyi zedelemekle, zaptedilmekten kurtarmış ve bu sûretle sâhiblerine yardımda bulunmuştu. Halbuki yaptığı iş, binnetice menfaat te'mîn ettiği hâlde, zâhiren, Mûsâ Aleyhisselâm'a zararlı gibi görünmüştü.

Rivâyete göre; Hızır Aleyhisselâm gemicilerden özür dileyip hükümdârın gemilerini gasbedeceğini anlatmış. Onlar, bunu bilmezlermiş. Demiş ki:

«Geminiz hükümdârın yanına uğradığı zaman kusûrlu olduğu için onu almaz. Siz de onu geçtikten sonra gemiyi ta'mîr edersiniz.»

وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا
طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ
رُحْمًا ﴿٨١﴾

80 [**«Öldürdüğüm çocuğun da** (kendisi kâfir), **ana ve babası mü'mindi. Onun, bunları tuğyân ve küfre sürüklemesinden korktuk.»**]

Necdet el-Harûrî nâmında bir zât, İbn-i Abbâs (R.A.) Hazretlerine mektub yazarak:

«Hızır Aleyhisselâm, o çocuğu nice öldürdü. Halbuki Peygamber (S.A.V.), **çocukları öldürmeyi yasak etmişti.»** demiş. İbn-i Abbâs (R.A.), O'na şu cevâbı vermiş:

«Eğer çocukların hâllerini Hızır'ın bildiği kadar sen de bilirsen, sana da öldürmek câiz olur.»

81 [**«İstedik ki, ana ve babasına Rableri, bunun yerine, daha hayırlı, daha pâk ve müttekî ve merhametçe, ondan daha yakınını versin.»**]

Denildi ki: Bu ana-babadan bilâhare bir kız doğmuş ve bu kız bir Nebî ile evlenmiş ve neslinden yetmiş Nebî gelmiştir.

وَاَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ
وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ اَبُوهُمَا صَالِحًا فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَبْلُغَا
اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُ
عَنْ اَمْرِي ذٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

82 [**«Doğrulttuğum duvar ise, şehirde, Asram ve Sarim adında yetîm iki çocuğundu. Altında da onlara âid bir defîne vardı. Ve babaları iyi bir insandı. Bu sebeble, Rabbin celle şânuh, ikisinin rüşdlerine ermelerini ve defîneyi çıkarmalarını istedi. Bu, onlara Rabbinden, bir rahmetti. Ben, bunları kendi re'yimle yapmadım.** (Allah Teâlâ'nın emriyle yaptım). **İşte, senin sabredemediğin** (sorduğun) **şeylerin içyüzü budur»** (dedi).]

Bu iki yetîmin babaları, Kâşih adlı çok iyi, çok emîn bir adamdı. Nâs, O'na emânetlerini tevdi' eder, O da verdikleri gibi teslîm ederdi. Defîne, helâlinden kazanılmış ve mîrâs olarak çocuklara intikâl etmişti. Çocuklar, defîneye, sırf yetîm olmaları hasebiyle değil, belki babalarının salâhından faydalanarak nâil olacaklardı. Binâenaleyh, rüşdlerini iktisâb edinceye kadar duvarın yıkılmaması ve defînenin başkalarının eline geçmemesi lâzımdı.

Defînenin altın veyâ gümüş, yâhûd ilim kitabları, veyâ altın bir levha olduğu ve üzerinde şu satırların yazıldığı mervîdir:

«Bismillâhirrahmânirrahîm. Taaccüb ederim o kimseye ki, ölüme yakîni varken, nasıl olur da sevinir? Ve kedere yakîni varken nasıl olur da yerinir? Ve nasıl olur da, rezzâkına yakîni varken, zahmet çeker, hesâba yakîni varken gaafil olur. Dünyânın zevâli-

ne yakîni varken nasıl kalbi yatışır? Lâ ilâhe illâllah Muhammedün Resûlullah.»

Hz. Mûsâ ve Hızır Aleyhisselâm kıssasından şu hükümler çıkarılmıştır:

1 — Yolculukta hizmetçi ve arkadaş bulundurmak câizdir.
2 — İlim öğrenmek için uzaklara gitmek müstehabdır.
3 — Âlimin ilmini ziyâdeleştirmek ve sefer için yiyecek götürmesi câizdir. Bu, tevekküle mâni' değildir.
4 — Unutmak gibi sevilmeyen şeyler mecâzen Şeytan'a nisbet edilebilir.
5 — Talebe, muallimine tevazu' göstermeli. Velev ki muallimi rütbe i'tibârı ile talebesinden aşağı olsun.
6 — Talebe tabiatının taşıyamıyacağı bir şeyi sorarsa, muallim onu öğretemiyeceği için özür diler.
7 — Bir kimse, yapacağı bir işi söylerken evvelâ inşâallah demelidir.
8 — Metbû, kendine tâbi' olana şart koşabilir.
9 — Şart edilen şey yapılmalıdır.
10 — Kişi unuttuğu bir şeyden dolayı muâheze edilmez.
11 — Tekrar, üç def'a yapılır.
12 — Yabancı bir kimsenin yiyecek istemesinde beis yoktur.
13 — Yapılan iş için ücret almak câizdir.
14 — Fakîr, geçimine yetmeyen araba gibi bir şey veyâ âletle fakîr olmaktan çıkmaz.
15 — Gasb, harâmdır.
16 — Emânet veyâ yetîm malı gibi başkasına âid bir malın bütününü kurtarmak için bir kısmını yaralayıp telef etmek câizdir.
17 — İki zarar karşı karşıya gelince, büyüğünü def'etmek için küçüğünü irtikâb vâcibdir.
18 — Binâların ta'mîri vâcib, yıkılıncaya kadar ihmâli harâmdır.
19 — Yere defîne gömmek câizdir.
20 — Hızır Aleyhisselâm'ın: «**Ben, bunu kendimden yapmadım.**» demesi, Peygamber olduğuna delîldir.

Hızır (A.S.) için: «**Velîdir.**» diyenler, bunu bir ilhâm kabûl ederler. Ve ilhâmın sahîh olduğuna bununla istidlâlde bulunurlar.

Hızır Aleyhisselâm'ın sağ olup olmadığı ihtilâflıdır. Sağ olduğunu söyleyenler olduğu gibi, öldüğünü söyleyenler de vardır. **Allâhu a'lem.**

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنْ ذِى الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾
اِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِى الْاَرْضِ وَاٰتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَاَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾

83 [**Bir de sana Zülkarneyn'i soruyorlar. De ki: «Ben, size onun hâlini haber vereyim.»**]

Zülkarneyn'in kim olduğu, müfessirler arasında ihtilâflıdır. Bu husûsta muhtelif rivâyetler vardır. Arap ve Arab'ın gayri cihângirlerden bir çoğunun Zülkarneyn olması ihtimâlinden bahsedilmiştir. Fakat hiç birine kat'iyet izâfet etmek mümkün değildir. Ba'zılarına göre bu, meselâ, Afridun bin Esfiyan bin Cemşid'dir. Hazret-i İbrâhîm'in çağdaşı olan bu İran hükümdarı, tarihte, iyilik ve adâleti ile meşhûrdur. Ba'zıları da Zülkarneyn'in Makedonyalı İskender olduğuna zâhib olmuşlardır.

Bir kısım müfessirlere göre ise, Zülkarneyn, Yemen'de hüküm süren Hımyer meliklerinden (Sa'b) dır. Diğer rivâyetler vâhidir. Doğrusu budur, denilmiştir. Sa'b'ın, Mekke binâ edilirken, Hazret-i İbrâhîm'le buluştuğu ve ondan feyiz aldığı rivâyet edilir.

Zülkarneyn'in nübüvvetinde de ihtilâf edilmiştir. Ancak, Allah'ın sâlih, müvahhid bir kulu olduğunda ittifak vardır.

Hazret-i Ali (R.A.)'ye: «**O, bir Nebî mi, yoksa melik miydi?**» diye sorulmuş. «**Ne nebî ve ne melikti. Allah Teâlâ'nın sâlih bir kulu idi ki, Allah'ı sevmiş, Allah da, O'nu sevmişti.**» buyurmuşlardır.

84 [**Gerçekten biz, O'na yeryüzünde kudret ve kuvvet ve her şeyden bir sebeb** (bir yol) **verdik.**]

Hedefine varmak için kendisine ilim, iktidar, âlât ve vesâid gibi her türlü esbâbı ihsân eyledik. Neye el uzatsa, ondan maksâdına yol bulur, muvaffak olurdu.

85 [**O da** (Batıya doğru) **bir yol tuttu.**]

حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ
عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّا اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّا اَنْ تَتَّخِذَ
فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾

86 [**Nihâyet, Güneş'in gurub ettiği yere vardı. Orada Güneş'i sıcak, siyah çamurlu bir pınara batar buldu. Ve onun yanında bir kavim buldu. Dedik ki: «Yâ Zülkarneyn! Muhayyersin** (şâyet İslâm'a gelmezlerse) **onları ya tâzîb eder** (öldürürsün) **veyâ haklarında hüsn-ü muâmelede bulunursun.** (İrşâd ve nasîhat edersin).]

قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨٧﴾

87 [**Zülkarneyn dedi ki: Kim** «(Küfründe ısrâr ederek) **nefsine zulmederse, biz onu tâzîb ederiz. Sonra, Rabbine iâde olunur. O da, misli görülmemiş, şiddetli bir azâbla azâbeder.»**]

وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ
أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَ
هَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾

88 [**«Ama, kim îmân eder, iyi amelde bulunursa, onun için** (dünyâ ve Âhirette) **en güzel bir mükâfat vardır ve ona emrimizden kolay olanı söyleriz.»**]

89 [**Sonra** (doğuya doğru) **başka bir yol tuttu.**]

90 [**Nihâyet, üstüne Güneş'in ilk önce doğduğu yere vardı. Onu bir kavim üzerine tulû eder buldu, ki onların Güneş'ten gayri örtünecek bir şeyleri yoktu.**]

Ne elbiseleri ve ne evleri vardı ve oturdukları yer binâ yapmaya elverişli değildi.

كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾
حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُو
نَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾

91 [**İşte, böyle oldu. Halbuki bizim Zülkarneyn'in yanında ne varsa** (asker, malzeme ve kuvvetinin) **hepsini ilmimiz ihâta etmişti.**]

92 [**Sonra, yine başka bir yol tuttu.**]

93 [**Nihâyet, iki dağ arasına vardı. Onların önünde hemen hemen hiç söz anlamaz bir kavim buldu.**]

قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾

94 [**Dediler ki: «Ey Zülkarneyn! Gerçekten Ye'cûc ve Me'cûc tâifesi, bu yerde fesâd çıkarıyor. Sana harç ve masrafını versek de, bizimle onların arasına bir sed yapsan olmaz mı?»**]

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ
رَدْمًا ﴿٩٥﴾ آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا
حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾
فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

95 [**Zülkarneyn: «Rabbim celle şânühu'nun bana verdiği** (kudret ve servet) **sizin vereceğiniz harç ve masraftan daha hayırlıdır» dedi.** (Ben buna muhtâç değilim.) **Ancak, bana kol kuvvetiyle** (işçi, âlât ve edevâtla) **yardım edin de, sizinle onların arasına metin bir sed yapayım.»**]

96 [**«Bana demir parçaları getirin»** (dedi. Getirdiler. İki dağın arasını su çıkıncaya kadar kazdılar. Temelini kayalarla ördüler ve üzerini bir sıra demir ve bir sıra odun döşemek üzere doldurdular). **Tâ ki dağlar birbirine müsâvî oldu.** (İşçilere): **Üfleyin** (körükleyin)» **dedi.** (Odunları ateşleyip körüklediler). **Demir, ateş gibi oldu. Müteâkiben: «Bana, erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim» dedi.** (Demir ve bakır birbirine karışıp yekpâre bir hisar oldu).]

97 [**Ye'cûc ve Me'cûc'un artık, ne seddi aşmaya ve ne altından onu delmeye kudretleri kalmadı.**]

قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبّ۪يۚ فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ رَبّ۪ي جَعَلَهُ دَكَّٓاءَۚ وَكَانَ
وَعْدُ رَبّ۪ي حَقًّاۜ ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ ف۪ي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي
الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًاۙ ﴿٩٩﴾

98 [**Zülkarneyn: «Bu,** (sed ve benim bu iktidârım) **Rabbim celle şânuhu'dan** (kullarına) **bir rahmettir, fakat Rabbimin va'di** (Kıyâmet'te Ye'cûc ve Me'cûc'un çıkma vakti) **gelince onu** (yerle bir) **dümdüz eder.** (Ve yollarını açar). **Rabbim celle şânuhun va'di haktır» dedi.**]

99 [**O gün, onları** (kendi hâllerine) **bırakırız da** (çoklukları yüzünden) **birbirlerine karışır, deniz dalgaları gibi çalkalanırlar. Sûr da üflenir. Hepsini** (hesâb ve cezâ için Mahşer'e) **toplarız.**]

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِر۪ينَ
عَرْضًاۙ ﴿١٠٠﴾ اَلَّذ۪ينَ كَانَتْ اَعْيُنُهُمْ ف۪ي غِطَٓاءٍ عَنْ ذِكْر۪ي وَكَانُوا
لَا يَسْتَط۪يعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ اَفَحَسِبَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَنْ يَتَّخِذُوا عِبَاد۪ي
مِنْ دُون۪ٓي اَوْلِيَٓاءَۜ اِنَّٓا اَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِر۪ينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾

100 [**O gün, kâfirleri, Cehennemle yüzyüze getiririz.** (Âşikâre görürler).]

101 [**O kâfirler ki** (tevhîdimi, Kitablarımı) **âyetlerimi görmemek için gözlerinde perde vardı. Ve** (Kur'ân-ı Kerîmi, zikir ve kelâmımı) **dinlemeye de tahammülleri yoktu.**]

102 [**Beni bırakıp da kullarımı** (Meleklerimi, Îsâ'yı, Uzeyr'i) **ma'bûd ittihâz eden kâfirler, o ibâdet ettikleri kullarım kendilerine faydalı olur, onları azâbımdan men ve halâs eder mi zanne-**

diyorlar? Biz, o kâfirler için Cehennem'i, bir konak olarak hazırladık.]

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾

103 **[De ki: «(Yâ Muhammed!) Amellerinde ziyân edenleri size haber vereyim mi?»]**

104 **[Onlar, iyi yapıyoruz, zannettikleri hâlde dünyâ hayâtındaki amel ve sa'yleri zâyi' ve bâtıl olan kimselerdir.]**

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ
لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي
وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾

105 **[Onlar, Rableri celle şânuhun âyetlerini ve O'na (haşir, ba's ve azâba) kavuşacaklarını inkâr eden kimselerdir. Bu yüzden, hayır nâmına yaptıkları bütün amelleri heder olmuştur. Biz, onların hiç bir ameline, Kıyâmet Günü, terâzî tutmayacağız.]**

106 **[İşte küfürlerinden, âyetlerimi, Peygamberlerimi istihzâ etmeleri yüzünden, onların cezâsı Cehennem'dir.]**

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ
نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

107 **[Îmân edip, sâlih ameller işleyenlerin ise konakları, Firdevs Cennetleridir.]**

108 **[Onlar, orada ebediyyen kalacaklar ve oradan ayrılmak istemeyeceklerdir.]**

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَا
تُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾

109 [De ki: «Rabbim celle şânuh'un (ilim ve hikmetine âid) sözlerini yazmak için (bütün) denizlerin suyu mürekkeb olsa, yardımcı olarak bir misli de ona ilâve edilse, herhâlde Rabbimin sözleri bitmeden denizler tükenirdi.»]

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا
لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

110 [De ki: «Ben de, ancak sizin gibi bir beşerim. (Bütün kelimât-i ilâhiyyeyi ihâta edemem. Böyle bir iddiâda bulunmuyorum). Şu kadar ki, bana vahyolunuyor ki: Hepinizin ilâhı ancak bir ilâhtır. (Zâtında nazîri ve sıfâtında şerîki yoktur)».]

[«Kim Rabbine kavuşmayı dilerse (veyâ haşirden korkarsa) O'nun rızâsını isteyerek sâlih bir amel işlesin ve Rabbinin ibâdetine kimseyi şerîk etmesin!»]

19 — MERYEM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 98 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

كٓهٰيٰعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَرِيَّا ﴿٢﴾ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ نِدَٓاءً
خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنّ۪ي وَاشْتَعَلَ الرَّاْسُ شَيْبًا
وَلَمْ اَكُنْ بِدُعَٓائِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾

1 [Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd.]

Bu harflerin ma'nâsı müteşâbihdir. Ba'zıları Allah'ın isimlerinden veyâ Kur'ân'ın isimlerinden yâhûd bu sûrenin ismi olduğunu söylemişlerdir. Yemîn olduğunu söyleyenler de vardır. En doğrusu:

«Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.» demektir.

2 **[Bu (tilâvet olunan), Rabbin celle şânuhun kulu Zekeriyyâ hakkındaki rahmetinin yâdıdır.]**

3 **[Hani, Zekeriyyâ, Rabbi celle şânuhu'ya gizlice yalvarmış, niyâz etmişti.]**

Gerçi Allah Teâlâ'ya gizli ve âşikâr yalvarmak müsâvî ise de; gizli yalvarmakta daha fazla ihlâs ve samimiyyet vardır. Yâhûd ihtiyar hâlinde çocuk istediği için kınanmamak için gizli yalvarmıştır. Akrabâlarından korktuğu veyâ ihtiyarlıktan sesi kısıldığı için gizli yalvarmış olması da câizdir.

4 [**Demişti ki: «Ey Rabbim! Kemiklerim zayıfladı, inceldi. Başımı ihtiyarlıktan yangını sardı,** (saçlarım ağardı). **Ey Rabbim! Hiç bir zaman, Sana ne duâ etmişsem, mahrûm kalmadım.** (Her duâma icâbet ettin)».]

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِن وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِن لَّدُ
نكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ
رَضِيًّا ﴿٦﴾

5 [**«Ölümümden sonra yerime geçecek akrabâmdan** (amcazadelerimden) **endîşe ediyorum. Zevcem de kısırdır. Bana, tarafından ve fazlından bir oğul ihsân et!»**]

6 [**«Ki benden sonra** (ilim ve nübüvvette) **bana ve Âl-i Ya'kûb'a vâris olsun. Yâ Râbb! O'nu** (sözünde ve fiilinde) **râzı olduklarından kıl.»**]

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُ مِن قَبْلُ سَمِيًّا
﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ
بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾

7 [**Allah Teâlâ** (duâsına icâbet etti): **«Yâ Zekeriyyâ! Sana Yahyâ adlı bir oğul müjdeleriz, ki ondan evvel bir kimseyi bu isimle isimlendirmedik.» buyurdu.**]

Yahyâ ismiyle isimlendirilmesindeki hikmet: İlim ve hikmetle hayât bulması, yâhûd bir pîr-i fâni ile ihtiyar, kısır bir kadından

vücûda gelmiş olmasındandır. Veyâhûd ömrü boyunca ne ma'siyet işlemiş, ne ma'siyet kasdeylememiş bulunmasıdır, denilmiştir.

8 [**Zekeriyyâ: «Yâ Rabb! Benim, nasıl oğlum olur ki, zevcem kısır ve bense ihtiyarlığın kemâline erdim?» dedi.**]

قَالَ كَذٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ
وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي اٰيَةً قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا
تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾

9 [**Melek: «İş dediğin gibidir,** (evet, ihtiyarlığın son haddine vardın) **dedi. Fakat Rabbin celle şânuh: Bu, Benim için pek kolay. Nasıl ki evvelce bir şey değilken, seni yarattım, buyurdu.»**]

10 [**Zekeriyyâ: «Yâ Rabb! Bana bir alâmet kıl** (ki onunla zevcemin gebeliğini bileyim)**» dedi. Allah Teâlâ: «Alâmetin, sıhhatin düzgünken, üç gün** (üç gece) **nâsa söz söylememendir.» buyurdu.**]

فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا
﴿١١﴾ يَا يَحْيٰى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَاٰتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾

11 [**Zekeriyyâ:** (Zevcesinin hamli sabahı) **mihrâbından kavminin karşısına çıktı.**]

Rengi değişmiş, dili söylemez olmuştu. Kavmi: «**Yâ Zekeriyyâ! Bu ne hâl, sana ne oldu?**» dediler.

[**Onlara: «Sabah, akşam, tesbîh edin** (namaz kılın)**» diye işâret etti.**]

Yâhûd yere yazdı. Zîrâ konuşamadı. Sonra Allah Teâlâ, O'na Yahyâ'yı ihsân ederek hitâb buyurdu:

12 [**«Yâ Yahyâ! Kitabı bütün kuvvetinle tut!» Biz, O'na henüz çocukken hikmeti** (ve nübüvveti) **verdik.** (Tevrât'ı öğrettik.)]

Denildi ki: O zaman Yahyâ Aleyhisselâm üç yaşındaydı. Mahallesinin çocukları: **«Haydi gel! Oynayalım.»** derler, o: **«Ben, oyun için halk olunmuş değilim.»** derdi.

وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكٰوةً وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ
جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ
يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾

13 [Ve tarafımızdan O'na rahmet, mürrüvvet, kalb rikkati ve halktan medh-ü senâ ihsân ettik. O, pek mütteki idi.]

14 [Ve ana-babasına mutî idi. (İhsân sâhibiydi. Onlara ve Allah Teâlâ'ya) serkeş ve âsî değildi.]

15 [Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak ba'solunacağı gün O'na selâm olsun!]

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾

16 [Kur'ân'da Meryem kıssasını zikret. Hani O, âilesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.]

Beyt'il-Makdis'e, yâhûd evinin şark cihetine. Bu sebebledir ki, Nasârâ, doğuyu kendilerine Kıble edinmişlerdir.

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا
سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾

17 [Onlardan tarafa, tesettür için, bir perde çekmişti. (Bu hâlde iken) Biz, O'na rûhumuzu (Cebrâil Aleyhisselâm'ı) gönderdik. Rûh, O'na tam bir insan (bir delikanlı) sûretinde göründü. (Karşısında durdu).]

18 [Meryem: «Senden, ben herhâlde Rahmân'a sığınırım. Şâyed mü'min ve mütteki isen (bana zulüm ve taarruz etme) dedi.]

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ
لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾

19 [**Cebrâil: «Ben ancak, senin o istiâze ettiğin Rabbinin Resûlüyüm,** (O'nun emriyle) **sana günâhlardan pâk bir oğul bahşetmeye geldim» diye cevâb verdi.**]

20 [**Meryem: «Benim nasıl oğlum olur ki, bana henüz hiç bir insan dokunmamıştır ve ben, bir fâhişe de değilim» dedi.**]

قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَ
حْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا ﴿٢١﴾ فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ
مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾

21 [**Cebrâil: «Hâl dediğin gibidir. Fakat Rabbin celle şânuh buyurdu ki: «Bu, Benim için pek kolay. Ve Biz, O'nu, kudretimizin kemâline alâmet ve** tarafımızdan **mü'minlere rahmet kılacağız. Esâsen bu iş olup bitmiştir.» dedi.**]

22 [(Cebrâil, O'nun eteğine veyâ yakasına nefhetti. O nefhadan filhâl) **Meryem, O'na** (Îsâ'ya) **gebe kaldı. Bununla** (karnındaki bu çocukla âilesinden) **uzak bir yere** (bir dağın ardına) **çekildi.**]

Tâ ki zevçsiz çocuk doğurdu demesinler, diye.

Müfessirler, Meryem'in gebelik müddeti ve doğum vakti hakkında ihtilâf etmişlerdir. İbn-i Abbâs (R.A.): **«Gebelik ve doğum aynı saatte olmuştur.»** der. Ba'zılarına göre de; gebelik, sâir kadınlar gibi, dokuz ay devâm etmiştir. Sekiz, hattâ altı ay gebe kaldıktan sonra doğum yaptığını söyleyenler de vardır.

Rivâyete nazaran; Meryem radiyallahü anhâ, Îsâ Aleyhisselâm'a on yaşında gebe kalmıştır. Ve o zamana kadar iki hayz görmüştür.

فَاَجَٓاءَهَا الْمَخَاضُ اِلٰى جِذْعِ النَّخْلَةِۚ قَالَتْ يَا لَيْتَنٖي مِتُّ قَبْلَ هٰذَا
وَكُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا ﴿٢٣﴾

23 [(Bir kış günü idi). **Doğum sancısı O'nu bir kuru hurma ağacına dayanmaya mecbûr etti.** (Halktan utancından): **«N'olaydı, bundan evvel öleydim de unutulup gitmiş olaydım» dedi.**]

فَنَادٰيهَا مِنْ تَحْتِهَٓا اَلَّا تَحْزَنٖي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾
وَهُزّٖٓي اِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾

24 [(Meryem, yüksek bir yerde idi). **Aşağıdan** (bir Melek, yâhûd doğunca Îsâ Aleyhisselâm) **O'na nidâ etti: «Mahzûn olma** (ölümü temennî etme). **Rabbin celle şânuh, ayağının altından küçük bir ırmak akıtmıştır.** (Ondan iç ve temizlen).]

Denildi ki, Îsâ Aleyhisselâm doğunca, ayağiyle yere vurmuş ve oradan bir pınar fışkırmıştı. Bir kavle göre de; orada suyu çekilmiş bir nehir vardı. Allah Teâlâ, onu akıttı ve kuru hurma ağacı yeşerdi, meyva verdi.

25 [**«Ve, Yâ Meryem! O kuru hurma ağacını kendine doğru salla. Üzerine tâze hurma düşecektir.»**]

Kavmin kurumuş nehrin aktığını, kuru hurmanın yeşillenip vaktinden evvel meyva verdiğini görünce, bunlara kaadir olan Allah'ın, erkeksiz çocuk halk etmeye de kaadir olduğunu kabûl eder; senin ismetinden şübhe etmezler.

فَكُلٖي وَاشْرَبٖي وَقَرّٖي عَيْنًاۚ فَاِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ اَحَدًاۙ فَقُولٖٓي
اِنّٖي نَذَرْتُ لِلرَّحْمٰنِ صَوْمًا فَلَنْ اُكَلِّمَ الْيَوْمَ اِنْسِيًّاۚ ﴿٢٦﴾

26 [**«Artık ye, iç gözün** (oğlunla) **aydın olsun! Şâyed insanlardan birini görürsen ve** (sana oğlun için bir şey sorarsa, işaretle): **«Ben, Rahmân'a sükût orucu nezrettim. Bugün kimseyle konuşmayacağım» dersin.**]

Onların şerîatında, sükût orucu câizdi. Bizim şerîatımızda, yoktur.

فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾
يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾

27 [**Meryem, Îsâ'yı yüklenip kavmine getirdi. «Yâ Meryem! Sen çok çirkin bir iş işlemişsin» dediler.**]

Rivâyete göre; Hz. Meryem'le Îsâ Aleyhisselâm'ı Yûsuf Neccâr, bir mağaraya götürmüş, orada kırk gün kalıp, nifâsından temizlendikten sonra kavminin yanına gelmiş. Âilesi, O'nu kucağında bebekle görünce, son derece müteessir olup ağlaşmışlar; çünkü sâlih kimselermiş.

28 [**«Ey Harûn'un kızkardeşi! Senin baban kötü bir adam değildi. Anan da iffetsiz değildi.** (Bu çocuk nedir?)».]

Rivâyet olunur ki; Hazret-i Meryem. Hârûn Aleyhisselâm'ın kızkardeşinin neslindendi. Bu i'tibârla kendisine Hârûn'un kızkardeşi denilmiştir. Kızkardeş ta'bîri, geniş ma'nâda alınmalıdır. Bir kavle göre de; Hârûn, Benî İsrâil arasında, sâlih, âbid bir kimse idi. Cenâzesinde kırkbin kişi bulunmuştu. Meryem'i, O'na nisbet etmişler, yâni «Senin, o kadar iyi ve afîf olacağını zannediyorduk» demek istemişlerdir. Yâhûd bu, Hârûn, zânî ve pek fâsık bir kimse idi. Bu hareketi karşısında kavmi, Meryem'i, O'na nisbet etmişlerdir.

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ
إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا
أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾

29 [**Meryem,** (O'na söyleyin ve cevâbını ondan alın diye) **Îsâ Aleyhisselâm'ı işâret etti.** (Bu çirkin hareketinden sonra bir de bizimle istihzâ mı ediyorsun?) **«Henüz beşikte olan bir çocukla biz nasıl konuşuruz?» dediler.**]

Îsâ Aleyhisselâm, bu sözleri işitince, ağzından memeyi bırakarak onlara döndü. Fasih bir dille:

30 [**«Gerçek, ben, Allah Teâlâ'nın kuluyum. Bana Kitab verdi ve beni Nebî yaptı» dedi.**]

Ba'zı ulemâya göre; bundan murâd: Allah Teâlâ'nın Levh-i Mahfûz'da O'na kitap vereceğini ve Peygamber olacağını yazdığını haber vermesidir.

Ekser-i ulemâya göre ise; Hz. Îsâ'ya İncîl çocukken verilmiştir. Aynı zamanda, kendisine büyük insanların aklı da verilmiştir.

Îsâ Aleyhisselâm konuşunca, o kavim Hz. Meryem'in beraetini anlamışlar. Bundan sonra, Hz. Îsâ çocukların konuştuğu yaşa varıncaya kadar konuşmamış.

31 [**«Ver her nerede olursam, beni mübârek ve halka faydalı kıldı. Ve hayâtta kaldığım müddetçe bana namazı ve zekâtı emretti.»**]

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ
يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

32 [**«Beni anneme muhsin ve rahîm kıldı.** (Beni mağrûr, insanları incitir ve kendisine) **âsî ve bedbaht kılmadı.»**]

Derler ki; şâkî, günâh işleyip tevbe etmeyen kimsedir.

33 [**Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak ba'solunacağım gün selâm üzerimdedir.»**]

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾

34 [**İşte** (Yahûdî ve Nâsâra'nın) **hakkında şek ve ihtilâf ettikleri Meryem oğlu Îsâ, Hak kavlince budur.**]

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ
لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَٰذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾

35 [Allah Teâlâ'nın çocuk edinmesi, na'tından değildir. O, bundan münezzehtir. O, bir şeyin halk ve ihdâsını istediği zaman ancak ona «Ol!» der. O da, oluverir.]

36 [«Hiç şübhesiz, Allah Teâlâ, benim ve sizin Rabbimizdir. Yalnız O'na kulluk edin! İşte sahîh ve doğru yol budur.»]

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ
مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا
لَٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾

37 [Fırkalar (Îsâ hakkında) aralarında ihtilâf ettiler. Artık görecekleri büyük bir günün (Kıyâmet ve Hesâb Gününün) şedîd azâbı, o küfür edenlerindir.]

Bu fırkalar Yahûdîlerle Nasrânîlerdi. Yâhûd Nasrânîlerin üç fırkası: Nastûrîler, Ya'kûbîler ve Melkânîlerdi. Yahûdîler, Îsâ Aleyhisselâm'a, (hâşâ) veled-i zînâ demişlerdi. Nastûrîler O'na: Allah'ın oğlu, Melkânler: Üçün üçüncüsü, Ya'kûbîler de: O, bizzat Allah'tır, yere indi ve yine çekildi, demişlerdi.

38 [Onlar, Bize gelecekleri gün, ne yaman işitecek, ne yaman görecekler. (Vaîdlerimizi müşâhede ve teyakkun eyliyecekler). Fakat o nefislerine zulmedenler, bugün, açık bir dalâlet içindedirler.]

وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ
﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٤١﴾

39 [(Yâ Muhammed!) Onları (günâhkârların, günâh işleyip de iyilik edemediklerine ve sevâb işleyenlerin sevâblarının azlığına tahassür duyacakları) o hasret günü ile korkut. O gün, hesâb görülecek (Cennetlikler Cennet'e ve Cehennemlikler Cehennem'e girecekler). Onlar, bundan bîhâber ve gaafildirler. Ve o kâfirler Âhirete îmân etmezler.]

Bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«Kıyâmet Gününde cennetlikler Cennet'e, cehennemlikler Cehennem'e girdikten sonra ölüm getirilip, Cennetle Cehennem arasında boğazlanacak. Ve bir kâhya: Ey Cennetlikler! Size, bundan sonra ölüm yoktur. Ey Cehennemlikler! Size de, bundan sonra ölüm yoktur, diye seslenecek. O zaman, Cennetliklerin sevinci, Cehennemliklerin kederi artacaktır.»

Başka bir hadîsde beyan buyurulduğuna göre:

«Cennetliklerden her birine Cennet'e girmezden evvel, Cehennem'deki yeri gösterilecek: «Kötülük yapmış olsaydın, buraya girecektin!» denilecek. Bu sûretle, o kimsenin şükrü artacak, Cehennemliklerden her birine dahî Cehennem'e girmezden önce Cennet'teki yeri gösterilecek ve: «İhsân etmiş olsaydın, buraya girecektin!» denilecek; onun da hasreti artacaktır.»

40 **[Muhakkak ki, Biz, Biziz; arza ve üzerindekilere vârisiz. Nihâyet onlar, Bize rücû' edecekler.]**

41 **[Onlara Kur'ân'da İbrâhîm** (Aleyhisselâm'ın) **kıssasını yâdet. Zîrâ O,** (işinde ve sözünde) **çok doğru bir Peygamberdi.]**

اِذْ قَالَ لِاَبِيهِ يَٓا اَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِى
عَنْكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ يَٓا اَبَتِ اِنّ۪ى قَدْ جَٓاءَن۪ى مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ
فَاتَّبِعْن۪ٓى اَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾

42 **[Hani babasına** (Âzer'e) **demişti: «Babacığım! Niçin** (duânı) **işitmeyen** (huzû ve hüşûunu) **görmeyen ve senin hiç bir şeyine faydalı olmayan şeylere tapıyorsun.»]**

43 **[«Babacığım! Muhakkak ki sana gelmiyen bilgi bana geldi. Bana tâbi' ol da, sana doğru yolu göstereyim** (dalâletten kurtarayım)**».]**

يَٓا اَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ اِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

44 **[«Babacığım!** (Şirki tezyînine aldanarak) **Şeytan'a tapma. Zîrâ, Şeytan, esirgeyen Allah Teâlâ'ya âsî olmuştur.»]**

يَا اَبَتِ اِنّ۪ي اَخَافُ اَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا
﴿٤٥﴾ قَالَ اَرَاغِبٌ اَنْتَ عَنْ اٰلِهَت۪ي يَا اِبْرٰه۪يمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ وَا
هْجُرْن۪ي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾

45 [«Babacığım! Sana o esirgeyen Allah Teâlâ'dan bir azâb dokunur da, Şeytan'a yâr olursun diye cidden korkuyorum.»]

46 [(Âzer) dedi ki: «İbrâhîm! Sen, benim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyorsun! Yemîn ederim ki, şâyet vazgeçmezsen, seni muhakkak recmederim. Uzun bir müddet benden uzaklaş, yanımdan git!»]

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبّ۪ي اِنَّهُ كَانَ ب۪ي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾

47 [İbrâhîm: «Benden sana selâm olsun!» dedi. (Babasına vedâ etti. Bu, kötülüğe iyilikle mukâbele idi). Senin için Rabbim celle şânuhu'dan mağfiret niyâz edeceğim. (Olur ki îmânı tevfîk eder.) O, hakkımda pek lûtufkârdır.»]

وَاَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَاَدْعُوا رَبّ۪ي عَسٰى اَلَّا اَكُونَ
بِدُعَاءِ رَبّ۪ي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
وَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾

48 [«Sizi ve Allah Teâlâ'dan gayri taptıklarınızı bırakıp (Arz-ı Mukaddes'e) çekiliyorum. Yalnız Rabbim celle şânuhu'ye ibâdet edeceğim. Umarım ki, Rabbime olan duâ ve ibâdetimde bedbaht olmam.»]

49 [Vaktâ ki İbrâhîm Aleyhisselâm, onları ve Allah Teâlâ'dan gayri ibâdet ettikleri putları terkederek, Arz-ı Mukaddes'e gitti. Biz, ona oğlu İshâk ile torunu Ya'kûb'u bahş ve her birini nübüvvetle ikrâm ettik.]

وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥١﴾

50 [**Onlara rahmetimizden** (evlâd ve emvâl) **ihsân ettik ve sıdkı müştemil yüksek lisân verdik.** (Bütün dînlerde nâmlarını ilâ eyledik. Onları her dînin sâlîkleri senâ eder).]

51 [(Yâ Muhammed!) **Kur'ân'da Mûsâ** (Aleyhisselâm) **ın kıssasını da yâdet. Zîrâ, O, bir muhlisti.** (Muvahhid ibâdetinde şirk ve riyâdan âzâde idi). **Allah Teâlâ'nın Resûlü,** nâsa şerîatı **haber veren bir Peygamberdi.**]

وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ
مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ
صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ﴿٥٤﴾

52 [**O'na Tûr'un sağ yanından nidâ ettik. Ve O'nu kendimize münâcât etmeye yakınlaştırdık.**]

53 [**Ve O'na rahmetimizden kardeşi Hârûn** (Aleyhisselâm) **ı da bir Nebî olarak ihsân ettik.**]

54 [(Yâ Muhammed!) **Kur'ân'da İsmâîl** (Aleyhisselâm) **ı da yâdet, ki O, va'dinde sâdıktı ve kavmine Resûl ve Nebî idi.**]

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ﴿٥٦﴾

55 [**Kavmine namaz ve zekâtı emrederdi ve Rabbi nezdinde beğenilmişti.**]

56 [**Kur'ân'da İdrîs** (Aleyhisselâm) **ı, da zikret. O, sâdık bir Peygamberdi.**]

İdrîs Aleyhisselâm'ın ismi Uhnuh'du. Sonradan İdrîs lâkabı verilmiştir. İlk def'a kalemle yazı yazan ve terzilik eden İdrîs Aleyhisselâm'dır. Kâfirlerle de ilk def'a O savaş etmişti. Hesâb ve yıldızlar ilmiyle de yine ilk def'a O, meşgûl olmuştur. Kendisine otuz sahîfe inzâl olunmuştur.

وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّنَ
مِنْ ذُرِّيَّةِ اٰدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰهِيمَ وَاِسْرَٓائِيلَ
وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا
وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾

57 [**Biz, O'nu pek yüksek bir yere kaldırdık.**]

58 [**İşte bunlar,** (bu sûrede Zekeriyyâ Aleyhisselâm'dan İdris Aleyhisselâm'a kadar zikrolunan Peygamberler) **Allah Teâlâ'nın kendilerine in'âm eylediği Peygamberlerden Âdem'in zürriyetinden, Nûh ile birlikte gemide taşıdıklarımızdan, İbrâhîm ile İsrâîl'in neslinden hidâyete erdirdiğimiz ve intihâb eylediğimiz kimselerdendir. Onlar, esirgeyen Allah Teâlâ'nın âyetleri okunduğu zaman, ağlıyarak secdeye kapanırlardı.**]

Bu âyet-i kerîme secde âyetlerindendir.

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْ
فَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾

59 [**Bu Nebîlerden sonra, kötü bir nesil geldi, ki namazı terk ve şehvetlerine tebâiyet ettiler. Bunlar, azgınlıklarının cezâsını bulacaklardır.**]

60 [**Meğer ki tevbe ve îmân edip sâlih amel işlemiş olsunlar. Onlar, zerrece bir haksızlığa uğramaksızın, Cennet'e gireceklerdir.**]

جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ اِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾
لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا اِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾

61 [Rahmân'ın kullarına gıyâblarında, va'd buyurduğu Adn Cennetlerine! Allah Teâlâ'nın va'di hiç şübhesiz, yerini bulacaktır.]

62 [Onlar, orada fuzûlî söz işitmezler. Ancak selâm (selâmet sözleri) işitirler. Onların, orada sabah, akşam rızıkları da vardır.]

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا
بِاَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ اَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذٰلِكَ وَمَا كَا
نَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾

63 [Bu, o Cennettir ki, Biz ona kullarımızdan müttekî olanları vâris kılarız.]

64 [Biz, ancak, Rabbin celle şânuhu'nun emriyle ineriz. Önümüzde, ardımızda ve ikisinin arasında, ne varsa, hepsi O'nundur. Rabbin celle şânuh, seni unutmuş değildir.]

رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ
هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

65 [O, göklerin, yerin ve onların arasında ne varsa, hepsinin Rabbidir. Ona ibâdet et! Ve ibâdetinde sâbit ve sabırlı ol! Allah, adını almış bir kimse (veyâ O'nun bir eşini) bilir misin?]

Müşrikler, putlarına ilâh demişler, fakat Allah adiyle isimlendirmemişlerdir.

وَيَقُولُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ اُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾

اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾

66 [(Âhiret'i inkâr eden) insan: «Ben ölüp de toprak olduktan sonra, kabirden diri olarak çıkar mıyım?» der.]

67 [(Acaba) o insan, hiç bir şey değilken Bizim kendisini halk etmiş olduğumuzu, hatırlamaz, düşünmez mi?]

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا
﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾

68 [Rabbin celle şânuh hakkı için. o ba'si inkâr edenleri, (dünyâda yakınları olan) Şeytanlarla birlikte behemehâl Mahşer'e toplayacağız. Sonra onları, Cehennem'in etrâfına, diz üstü çökmüş olarak, ihzâr edeceğiz.]

69 [Müteâkıben her ümmetin kâfirlerinden, hangisi Allah Teâlâ'ya karşı küfürde daha ziyâde cesâret ve cür'ette bulunmuşsa, ilkin onları ayırıp Cehennem'e atmakta öne alacağız.]

ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَاِنْ مِنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا
كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّا
لِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾

70 [Elbette Biz, onlardan ateşe atılmaya daha ziyâde lâyık olanların, kimler olduğunu en iyi bileniz.]

71 [İçinizden kimse yoktur ki, mutlak ona (Cehennem'e) uğrayacak olmasın. Bu, Rabbinin uhdesine vâcib kıldığı, kazâ ettiği bir şeydir.]

72 [Sonra şirkten ittikâ edenleri (ateşten) kurtaracağız. Kâfirleri ise, diz üstü çökmüş olarak orada bırakacağız.]

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا
اَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾

73 [**Onlara** (müşriklere) **apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman, o küfür edenler** (Kureyş ileri gelenleri, mü'minlere): **«İki fırkanın hangisi makamca** (hâlce, yurtça) **daha iyi, meclis ve mahfilce daha güzel?» dediler.**]

Varlıklariyle övünmeye başladılar. Sizler zayıf ve fakîr, bizlerse, kuvvetli ve zenginiz, dediler. Buyuruldu ki:

وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَحْسَنُ اَثَاثًا وَرِئْيًا ﴿٧٤﴾

74 [**Biz, onlardan evvel, nice nesiller helâk ettik, ki onların servetleri de, debdebeleri de bunlardan daha güzeldi.**]

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمٰنُ مَدًّا حَتّٰى اِذَا رَاَوْا
مَا يُوعَدُونَ اِمَّا الْعَذَابَ وَاِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ
مَكَانًا وَاَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾

75 [**De ki: «Kim dalâlette kalır** (Haktan uzaklaşır) **sa, esirgeyen Allah Teâlâ ona uzun müddet mühlet verir** (tâ ki bir mâzereti kalmasın). **Nihâyet kendilerine va'dolunan** (katil ve esâret gibi) **azâbı veya Kıyâmet azâbını görünce, o zaman, kimin mevkiinin daha fenâ ve kimin taraftarlarının daha zayıf olduğunu bilecekerdir.»**]

وَيَزِيدُ اللّٰهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ
الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا ﴿٧٦﴾

76 [**Allah Teâlâ, hidâyeti kabûl edenlerin îmân ve yakînini arttırır. Mü'minin bâki' kalan sâlih amelleri, Rabbin celle şânuh indinde, sevâbta, âkıbet ve O'na rücûda daha hayırlıdır.**]

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾
أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾

77 [**Âyetlerimize kâfir olan** ve (Kıyâmet'te) **elbette Bana mal ve evlâd verilir, diyen kimseyi gördün mü?**]

Bu âyet-i kerîme, Âs bin Vâil hakkında nâzil olmuştur.

Habbâb bin Eratt (R.A.)'ın Âs'da bir alacağı vardı. Bir gün, onu Âs'dan istedi. Âs: «**Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **küfretmedikçe, kat'iyen onu sana vermem.**» dedi. Habbâb: «**Vallâhi, ben Peygamberime ne hayât, ne ölüm ve ne ba'sîmde aslâ küfretmem**» diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Âs: «**Ben, ölümümden sonra ba'solunur muyum?**» dedi.

Habbâb: «**Evet!**» dedi.

Âs: «**O hâlde, ben dirildiğim zaman gel, orada benim malım da, evlâdım da olacaktır: Ücretini, o vakit sana veririm.**» dedi.

78 [**O, gayba mı muttalî olmuş? Yoksa esirgeyen Allah Teâlâ indinden bir ahid mi almış?**]

كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُ مَا
يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لِيَكُونُوا
لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾

79 [**Hayır, değil!** (Ne gayba ıttılâı ve ne aldığı bir ahid vardır). **Biz, onun dediğini yazacağız ve azâbını uzatacağız.** (Kat kat azâblandıracağız).]

80 [**O'nun söylediği mal ve evlâdın biz vârisi olacağız. O,** (Kıyâmette) **Bize tek başına** (malsız, menâlsiz, çoluksuz, çocuksuz) **gelecek.**]

81 [**Müşrikler, kendilerine bir izzet ve kuvvet olsunlar diye, Allah Teâlâ'yı bırakıp, ilâhlar edindiler.**]

كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾

82 [Hayır! Zu'mettikleri gibi değil! Yakında o ilâhlar, onların ibâdetlerini inkâr edecekler ve hasımları olacaklar.]

83 [(Yâ Muhammed!) onları ma'siyete tahrîs ve sevk etsinler diye, Şeytanları kâfirler üzerine nasıl taslît ettiğimizi görmedin mi?]

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ
إِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾

84 [Sen, onların azâbları için acele etme. Biz, onların günlerini ve nefeslerini sayıyoruz. (Vakti gelince helâk ve azâblarını bulurlar).]

85 [O gün, biz müttekîleri ağırlayarak, Rahmân'ın huzûruna toplayacağız.]

86 [Mücrimleri de susuz olarak Cehennem'e süreceğiz.]

لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾
وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا ﴿٨٩﴾

87 [(O gün) şefâat hakkına, ancak, tevhîd ve amel-i sâlihle, Allah tarafından, ahid almış olanlar mâlik olacaklardır.]

88 [Yahûdîler, Nasrânîler ve Meleklerin Allah'ın kızları olduğunu zu'medenler: «Allah Teâlâ, oğul edindi.» dediler.]

89 [(Yâ Muhammed, de ki): Yemîn ederim, pek çirkin bir şey söylediniz.]

تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ
هَدًّا ﴿٩٠﴾ اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾

90, 91) [**Onların Allah Teâlâ'ya oğul isnâd etmeleri yüzünden, neredeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak, dağlar dağılıp çökecek.**]

وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ اِنْ كُلُّ مَنْ فِي ا
لسَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِلَّا اٰتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ اَ
حْصٰيهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ اٰتِيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

92 [**Halbuki oğul edinmek, esirgeyen Allah Teâlâ'ya yaraşmaz.**]

93 [**Göklerde ve yerde hiç kimse yoktur ki, Allah Teâlâ'ya** (Kıyâmette huzû ve hüşû' ile) **kul olarak gelecek olmasın.**]

94 [**Yemîn ederim ki, Allah Teâlâ, onların hepsini ilmiyle kavramış, onların eşhas, enfas ve a'mâlini birer birer saymıştır.** (Allah Teâlâ'nın ilim ve kudretinden hâriç bir şey kalmaz).]

95 [**Kıyâmet Günü, onların her biri, O'na tek başına gelecektir.**]

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَاِنَّمَا
يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنْذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ
اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

96 [**Îmân edip, sâlih ameller işleyenlere, esirgeyen Allah Teâlâ, gönüllerde sevgi uyandırır.** (Onları sevdirir).]

Bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ, bir kulunu severse, Cebrâil Aleyhisselâm'a: Ben, filân kulumu sevdim, sen de sev, buyurur. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm da onu sever ve semâvat ehline: Allah Teâlâ, falanı sevmiştir, ben de sevdim, siz de sevin, diye nidâ eder. Göktekiler onu sever, müteâkıben yeryüzünde de onun için bir sevgi yerleşmiş olur.»

97 [(Yâ Muhammed!) **Kur'ân'ı Biz ancak, senin dilinle indirerek kolay kıldık. Tâ ki müttekîleri müjdeliyesin, bâtılda inâd edenleri de inzâr edesin.**]

98 [**Biz, onlardan önce, nice nesilleri helâk ettik. Bunlardan hiçbirini görüyor, veyâ hiçbir fısıltı işitiyor musun?**]

Ne kendileri ve ne sesleri kaldı.

20 — TÂ - HÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 135 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طٰهٰ ﴿١﴾ مَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰىۙ ﴿٢﴾ اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ
يَخْشٰىۙ ﴿٣﴾ تَنْز۪يلاً مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰىۜ ﴿٤﴾

1 [**Tâ, Hâ.**]

Tâ - Hâ lâfz-ı kerîmi, muhtelif sûrette tefsîr edilmiştir: Ba'zılarına göre: Benzerleri gibi hurûf-ı mukattaadandır. Yâhûd kasemdir veyâ Esmâullah'dan bir isimdir. Yâhûd Fahr-i Kâinat Efendimizin isimlerinden biridir.

Ba'zılarına göre de: **«Ey erkek adam!»** veyâ **«Ey insan!»** ma'nâsınadır. Yâhûd **Tâ** «Vat' = **çiğnemek, basmak»** masdarından emirdir. **Hâ** da zamirdir. **«Onu bas, onu çiğne»** diye Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize hitâb edilmiştir.

Resûlüllah (S.A.V.) teheccüdünde, bütün gece kıyâm hâlinde bulunurlardı. Bu yüzden yorulurlar, kâh biri, kâh diğeri üzerinde durarak ayaklarını dinlendirirlerdi. Bu hitâbla, iki ayağını da yere basması emrolunmuştur.

Ba'zı müfessirlere göre de: **Tâ** = Tâhir, **Hâ** = Hâdi isimlerinin anahtarıdır. Sûrenin veyâ Kur'ân-ı Kerîmin ismi olduğunu söyleyenler de vardır. Murâdını, Allah bilir.

2 [Biz, sana Kur'ân'ı, eziyyet ve meşakket çekesin diye göndermedik.]

3 [Ancak onu kalbinde Allah korkusu ve inzârdan müteessir olacak rikkat bulunanlara va'z ve nasîhat etmen için gönderdik.]

4 [Kur'ân, yeri ve yüce gökleri yaratan tarafından indirilmiştir.]

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا
فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى ﴿٦﴾ وَاِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ
فَاِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى ﴿٧﴾

5 [O, Rahmân celle şânuh ki, arşı istilâ etmiştir.]

6 [Göklerde, yerde, göklerle yer arasında ve nemli toprak altında ne varsa hepsi O'nundur. O'nun mülküdür.]

7 [Sen zikrullâh ve duâyı âşikâr etsen de, O, gizli sözünü, hattâ daha gizlisini (henüz kalbinden geçmiyeni bile) bilir.]

اَللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى ﴿٨﴾ وَهَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ
مُوسٰى ﴿٩﴾ اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوا اِنّ۪ي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّ۪ي اٰت۪ي
كُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾

8 [Allah Teâlâ, o ma'bûd bilhaktır ki, şerîk ve nazîri yoktur. O, en güzel isimler (Esmâ-ı hüsnâ) O'nundur.]

9 [Sana, Mûsâ'nın haberi geldi mi?]

10 [Hani o, uzakta bir ateş görmüştü de âilesine: «Siz, burada durun, ben bir ateş gördüm. Olur ki ondan size bir parça kor getiririm, yâhûd ateşin yanından bir yol gösterici bulurum.» demişti.]

Rivâyet olunduğuna göre; Mûsâ Aleyhisselâm, kaynatası Şuayb Aleyhisselâm'dan, anası ve kız kardeşini ziyâret etmek için,

müsâade istedi. Ve âilesiyle birlikte Medyen'den Mısır'a hareket etti. Fakat Şam Meliki'nden korkarak ana yolu bıraktı. Sahrâya daldı. «Tûr» un bulunduğu Tuvâ vâdîsine geldiği vakit, soğuk ve karanlık bir kış gecesiydi. Bir oğlu dünyâya geldi. Esâsen yolunu kaybetmiş ve davarları dağılmıştı. Ateş yakmak istedi, ona da muvaffak olamadı. İşte bu sırada, gözüne uzaktan bir ateş ilişti. Ona doğru gitti. Etrafı beyaz bir ateşle ihâta edilmiş yeşil bir ağaç gördü. Ateş yanıyor, fakat ne ateşin ağaca ve ne ağacın ateşe bir zararı dokunmuyordu. Çevresinde de tek bir kişi yoktu. Taaccüb etti. Bu nasıl şey, diye düşünürken âyet-i kerîmede mestûr nidâyı işitti.

Ba'zı müfessirlere göre, bu, ateş değil nûrdu. Bir, hicâb-ı ilâhi idi.

فَلَمَّآ أَتَٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰ ﴿١١﴾ إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَاخْلَعْ
نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾

11 [**Vaktâ ki ona (o ateşe, nûra) vardı, kendisine şöyle nidâ olundu: Ey Mûsâ!**]

12 [**«Ben, senin Rabbinim. Haydi pabuçlarını çıkar. Zîrâ Tuvâ'da, mutahhar ve mukaddes bir vâdîdesin.»**]

وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنَّنِيٓ أَنَا اللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠
فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَوٰةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾ إِنَّ السَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ
أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾

13 [**«Ben, seni (Peygamberlik için) seçtim. İmdi, sana vahyolunanı dinle:**]

14 [**«Gerçekten Ben, o Allah celle şânuh'um. Benden gayri ma'bûd bilhak yoktur. Bana ibâdet et! Ve Beni yâdetmek için namaz kıl!»**]

15 [**«Kıyâmet, muhakkak gelecektir. Ben, onun vaktini gizli tutuyorum, ki her nefis sa'yi ile cezâlansın.»**]

فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى ﴿١٦﴾
وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسٰى ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا
وَأَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرٰى ﴿١٨﴾

16 [«Onu tasdîk etmeyen, havasına uyup Allah'ın emirlerine muhâlefet eden kimseler, sakın seni Kıyâmet'e îmândan alıkoymasın, yoksa helâk olursun.»]

17 [Bu sağ elindeki nedir, Yâ Mûsâ?»]

18 [Mûsâ: «Asâmdır. Ona dayanırım. Onunla koyunlarıma (ağaçlardan) yaprak silkerim. Onu başka işlerde de kullanırım.» dedi.]

Bu işler şunlardı: Yürüdüğü vakit asâyı omuzuna koyar üzerine eşyâsını asardı. Asâdan kendine gölgelik yapardı. Ona ip bağlayıp kuyudan su çıkarırdı. Koyunlara kurt gelse, onunla kovardı. Yılan ve akreb gibi zararlıları onunla öldürürdü.

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسٰى ﴿١٩﴾ فَأَلْقٰيهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعٰى ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَ
لَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولٰى ﴿٢١﴾ وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلٰى جَنَاحِكَ
تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرٰى ﴿٢٢﴾

19 [Allah Teâlâ: «Yâ Mûsâ! Onu elinden bırak.» buyurdu.]

20 [Mûsâ, onu elinden bıraktığı gibi, ne görsün, o, (sarı) bir yılan oldu ve yürümeye başladı.]

Asâ, evvelâ kendi kalınlığında sarı bir yılan olmuş. Sonra, şişip büyümüş. Ve ilk hâline bakarak, ona «Cânn» denilmiş; sonuna bakarak da «Sü'bân» adı verilmiş.

Sü'bân, büyük yılan demektir. Mûsâ Aleyhisselâm, yılanın büyüklüğünü, gözlerinin ateş gibi parladığını, üzerine uğradığı her taş ve ağacı yuttuğunu, dişleri ile büyük ağaçları kestiğini, dili

ile ıslık çaldığını ve karnı üzerinde sür'atle yürüdüğünü görünce çok korkmuştu. Bunun üzerine:

21 [**Allah Teâlâ: «Onu tut! Korkma, Biz, onu evvelki hâline çeviririz» buyurdu.**]

22 [**«Bir de, elini koltuğunun altına sok, ki elin ayıbsız, bembeyaz bir hâlde çıksın da, nübüvvetine başka bir âyet olsun!»**]

لِنُرِيَكَ مِنْ اٰيَاتِنَا الْكُبْرٰىۚ ﴿٢٣﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى۟ ﴿٢٤﴾ قَالَ
رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي اَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً
مِنْ لِسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾

23 [**«Tâ ki sana en büyük âyetlerimizden birini daha gösterelim.»**]

24 [«(Bu mu'cizelerle) **Fir'avn'a git! Zîrâ o,** (ısyân ve temerrütte) **gerçekten haddi aştı.** (Onu ibâdetime da'vet et).»]

25 [**Mûsâ dedi ki: «Yâ Rabb! Kalbime genişlik ver!»**]

26 [**«İşimi kolaylaştır.»**]

27 [**«Ve dilimden düğümü çöz ki»**]

28 [**«Sözümü iyi anlasınlar.»**]

Fir'avn ve zevcesi Âsiye, Mûsâ Aleyhisselâm'ı evlâdlık edinmişlerdi. Bir gün, küçüklüğünde müşârünileyh, Fir'avn'un önünde oynarken, eline geçen bir değnekle Fir'avn'un tâcına vurmuştu. Fir'avn, buna fenâ hâlde hiddetlendi ve Mûsâ'yı öldürmek istedi.

Fakat Âsiye müdâhale etti:

«Ey Melik! O'na nasıl kıyarsın ki, bu, iyiyi kötüyü fark etmekten âciz bir çocuktur. Her parlak şey, O'nu cezbeder. İstersen tecrübe et. Bir zarfa ateş koru ve diğerine yâkût koyalım. Bak, hangisini alacak!»

Filhakîka, Fir'avn'un emri üzerine getirilen iki zarftan, Mûsâ Aleyhisselâm, mücevher dolu zarfa uzanmaya hazırlanırken, Cebrâil Aleyhisselâm, elini ateş dolu zarfa çeldi. Mûsâ koru aldı ve ağzına götürdü. Bu yüzden eli ve dili yandı. Elinde yanık lekesi kaldı ve dilinde rekâket peydâ oldu. Sözü pek anlaşılmaz oldu.

Yaptığı tecrübeden akabinde pişmânlık duyan Fir'avn, sonra-

dan çocuğu tedâvi ettirmişse de, elindeki lekeyi de, dilindeki rekâketi de izâleye muvaffak olamadı.

Bu sebebledir ki, kendisini Hak Dîne da'vete me'mûr edilince Mûsâ'ya Fir'avn: «**Beni, hangi Rabb'e da'vet ediyorsun?**» dediği zaman, Mûsâ Aleyhisselâm: «**Benden, bir türlü izâlesine muvaffak olamadığın, elimdeki beyazı gideren Rabb'im celle şânuhu'ye**» diye cevâb verdi.

وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هٰرُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ
أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾
وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾

29 [«**Ve bana yakınlarımdan birini vezîr yap** (bana yardımcı olsun).»]

30 [«**Kardeşim Hârûn'u.**»]

Hârûn Aleyhisselâm, Mûsâ Aleyhisselâm'ın dört yaş büyüğü idi. Ve pek fasîh konuşurdu.

31 [«**Onunla arkamı kavi' kıl.**»]

32 [«**Ve O'nu işimde ortak et!**»]

33 [«**Tâ ki, Seni çok tesbîh edelim.**»]

34 [«**Ve çok zikreyleyelim** (verdiğin ni'metlere hamd-ü senâ edelim).»]

35 [**Şübhe yok; Sen, bizi görüyorsun** (hâlimize alîmsin).]

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسٰى ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ
مَرَّةً أُخْرٰى ﴿٣٧﴾

36 [«**Allah Teâlâ: «İstediğin, sana verildi yâ Mûsâ!» buyurdu.**]

37 [**Yemîn ederim; Biz, sana başka bir def'a da ihsân etmiştik.**»]

إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ ﴿٣٨﴾ أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ
فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ
وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي ﴿٣٩﴾

38 [«Hani, annene vahyolunacak şeyi, ilhâm eylemiştik.»]

39 [«Mûsâ'yı bir tâbûta (sandığa) koy, denize (Nil'e) bırak. Nil, O'nu kenara çıkarsın. Benim de, O'nun da düşmanı olan biri (Fir'avn) O'nu alsın (demiştik... yâ Mûsâ!) tarafımdan sana bir sevgi de ilkâ etmiştim. (Seni sevdirmiştim) ki gözümün önünde yetiştirilesin.]

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَنْ يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ
إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ
الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ
قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾

40 [«O vakit hemşiren (Meryem, ki annen O'nu, sandığı ta'kibe ve âkıbetini öğrenmeye me'mûr etmişti. Nihâyet, sandığın, Âsiye'nin emriyle, Fir'avn'un sarayına götürüldüğünü ve senin hiçbir kadının memesini kabûl etmediğini ve bu sebeble bir sütana aranılmakta olduğunu haber almıştı. Oraya gidip) «Size bu çocuğa süt verecek bir kimse için delâlet edeyim mi?» demişti. (Âsiye, hay hay, bu husûsta hattâ sana ikrâm ederim, diye cevâb vermişti. Kızkardeşin, derhâl anneni getirmişti de, memesini verdiği gibi kabûl etmiştin). Böylece, seni annene iâde ettik, ki gözü aydın olsun (sevinsin) mahzûn olmasın.]

[Bir de sen bir adamı (bir Kıbtî'yi) öldürmüştün. Biz, seni o gamdan da kurtarmıştık. (Yoksa kısâsen katledeceklerdi. Mağfiretimizle ve Medyen'e hicretinle kurtuldun). Ve türlü türlü mih-

netlerle seni imtihan etmiştik. Bu sebeble, senelerce Medyen halkı arasında kaldın. Sonra takdîrimizle bu vâdîye geldin yâ Mûsâ!»]

Mûsâ Aleyhisselâm, ilk on yılı, zevcesinin mehri olmak üzere, yirmisekiz yıl Medyen'de çalışmışdı. Ve kırk yaşında buradan ayrılmışdı.

Bu türlü türlü mihnetler: Mûsâ Aleyhisselâm'ın ana rahmine düşmesinin Fir'avn'ın çocukları kestiği yıla rastlaması, annesinin O'nu tâbût içinde Nil nehrine bırakması, Hz. Mûsâ'nın emzirmek ve büyütmek için annesine iâde edilmesi, Fir'avn'ın sakalına yapışarak O'nun tarafından öldürülmek istenmesi ve oniki yaşında iken Kıbtî'yi öldürmesidir.

41 [**Ve seni nübüvvet ve risâlete, ihtiyâr ettim.**]

اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوكَ بِاٰيَاتٖي وَلَا تَنِيَا فٖي ذِكْرٖي ﴿٤٢﴾ اِذْهَبَٓا اِلٰى فِرْ
عَوْنَ اِنَّهُ طَغٰى ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى ﴿٤٤﴾

42 [**İmdi yâ Mûsâ! Sen ve kardeşin Hârûn, delillerim ve mu'cizelerimle gidin. Ve zikir ve tevhîdimde gevşeklik göstermeyin.** (Dâimâ beni tesbîh, takdîs ve bana ilticâ etmeyi ihmâl etmeyin.)]

43 [**Fir'avn'a gidin. Zîrâ O,** (tekebbür ve tanrılık iddiâsiyle tuğyân etti). **Cidden haddini aştı.**]

44 [**O'nunla yumuşak konuşun** (rıfk ile muâmele edin). **Olur ki, öğüt dinler, yâhûd** (Allah'ın azâbından) **korkar.**]

قَالَا رَبَّنَٓا اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَفْرُطَ عَلَيْنَٓا اَوْ اَنْ يَطْغٰى ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَا
فَٓا اِنَّنٖي مَعَكُمَٓا اَسْمَعُ وَاَرٰى ﴿٤٦﴾

45 [**İkisi: «Ey Rabbimiz!** (Fir'avn'un) **bize** (mu'cize göstermeye) **vakit bırakmadan ukûbetimizi ta'cîl etmesinden, veyâ tuğyânını arttırmasından korkuyoruz.» dediler.**]

46 [**Allah Teâlâ: «Korkmayınız; Ben, sizinle berâberim!** (Her şeyi) **işitir, görürüm.** (Size zarar eriştirmem) **buyurdu.**]

فَأْتِيَاهُ فَقُولَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَلَا تُعَذِّبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَى مَنِ اتَّبَعَ
الْهُدَى ﴿٤٧﴾

47 [**«İmdi, hemen ona gidip de deyin ki: «Biz, sana Rabbin tarafından gönderilmiş Resûlleriz. Artık, İsrâiloğullarını bizimle gönder.** (Salıver de Arz-ı Mukaddes'e gidelim, onları ağır hizmetlerde kullanarak, çocuklarını öldürerek) **ta'zîbetme. Biz, sana Rabbinden** (sıdkımıza delâlet eder) **bir âyetle geldik. Selâm** (Meleklerin veyâ Cennet haznedârlarının selâmı) **hidâyete ittibâ edenler içindir.** (Dünyâda ve Âhiret'te selâmet onlarındır)».]

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا
مُوسَى ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴿٥٠﴾
قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى ﴿٥١﴾

48 [**Bize vahyolundu ki, Allah Teâlâ'nın** (Âhiret'te devâm etmek üzere) **azâbı, Peygamberleri tekzîb edenler ve Hak'tan yüz çevirenler üzerinedir.»**]

49 [(Mûsâ ve Hârûn emrolundukları veçhile Fir'avn'a gittiler.) **Fir'avn: «Sizin Rabbiniz kimdir, yâ Mûsâ?» dedi.**]

50 [**Mûsâ: «Bizim Rabbimiz, her şeye hilkatini veren, sonra da yolunu gösterendir» dedi.**]

51 [**Fir'avn sordu: «O hâlde, gelip geçen ümmetlerin hâli nedir?** (Saâdette mi, şakâvette midirler?)»]

Yâni, Allah Teâlâ, dediğin gibi, her şeyin hilkatini verdikten sonra, hidâyet etmiş, yolunu da göstermişse, işte geçen asırlar halkı. Neye hidâyete ermemişler, ihlâs ve tevhîdle ibâdet etmemişler de putlara tapmışlar?

Fir'avn, bu sûretle Allah Teâlâ tarafından hidâyet ve irşâdı ve binâenaleyh, nübüvveti inkâr etmek istiyordu.

قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى ﴿٥٢﴾ الَّذِي
جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ
مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْ نَبَاتٍ شَتَّى ﴿٥٣﴾

52 [**Mûsâ cevâb verdi: «Onun ilmi, Rabbim** celle şânuh **indinde, bir kitapta** (Levh-i Mahfûz'da yazılı) **dır. Benim Rabbim hatâ etmez ve bir şeyi unutmaz» dedi.**]

Rivâyete göre; bu cevâb Tevrât inmezden önce idi. Tevrât Fir'avn'la **kavmi** helâk olduktan sonra inmiştir.

53 [**«O Allah Teâlâ ki, yeryüzünü size döşek yaptı, orada size yollar açtı. Ve semâdan yağmur indirdi.»** (Allah Teâlâ buyurdu): **O yağmurla biz, yerden çeşit çeşit nebatlar bitiririz.**]

كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى ﴿٥٤﴾
مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى ﴿٥٥﴾

54 [(İmdi, onlardan size yarayanını) **yiyin,** (kalanından münâsib olanlarını da) **hayvanlarınıza yedirin. Bunda, kâmil akıl sâhibleri için** (kudret ve vahdâniyyet-i ilâhiyyeye âid) **birçok âyetler** (ibretler) **vardır.**]

55 [**Biz sizi o topraktan halk ettik.** (Ölümünüzden sonra) **yine oraya iâde edeceğiz.** (Ve ba'siniz zamanında) **sizi bir kere daha ondan çıkaracağız.**]

وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَى ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَ
رْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾

56 [**Yemîn ederim. Biz, ona** (Fir'avn'a) **bütün âyetlerimizi**

gösterdik. Böyle iken o, (mahza inâdından Mûsâ'yı) **tekzîb ve îmândan imtinâ etti.]**

57 **[Fir'avn: «Yâ Mûsâ! Sen, sihrinle bizi yerimizden çıkarmaya mı geldin?» dedi.]**

58 **[«Elbette biz de, senin sihirin gibi bir sihir yaparız. Şimdi sen aramızda bir buluşma yeri ve vakti ta'yîn et! Ne senin ve ne bizim hulf etmiyeceğimiz düz bir yerde karşılaşalım.** (Halk da görsün.) **]**

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَنْ يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ
فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسَى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى
اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَى ﴿٦١﴾

59 **[Mûsâ Aleyhisselâm: «Karşılaşma zamanı dedi, zînet günü** (olsun) **ve halk kuşluk vakti toplansın.»]**

Zînet Günü, Bayram günüydü. Her sene o gün, süslenir ve toplanırlardı. Bir kavle göre de bu, bir Nevrûz veyâ Aşûrâ günü idi.

60 **[Bunun üzerine Fir'avn dönüp gitti. Bütün hîlesini** (sihirbazları, sihir âletlerini) **derleyip topladı. Sonra buluşma yerine geldi.]**

61 **[Mûsâ** (sihirbazlara): **Veyl sizlere, Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ etmeyin, ki sizi azâbiyle helâk etmesin. O'na iftirâ eden muhakkak husrâna uğramıştır.» dedi.]**

فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى ﴿٦٢﴾

62 **[** (Sihirbazlar) **aralarında işlerini, çekişe çekişe, görüştüler. Görüştüklerini de gizlediler.]**

Sözü, bir sihirbaz sözüne benzemiyor. Allah'a karşı iftirâ etmeyin, dediler. Fakat Fir'avn'dan korkarak konuştuklarını gizlelediler. Şâyed Mûsâ, kendilerine gaalib gelirse, O'na ittibâ etmeye karar verdiler.

Ulemâdan ba'zılarına göre, bu münâkaşayı yapıp gizleyenler Fir'avn ve kavmi idi.

قَالُوا إِنْ هَٰذَانِ لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُمْ
مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾ فَأَجْمِعُوا
كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّا ۚ وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾

63 [**Dediler ki: Bunlar, iki sihirbazdır. Sizi sihirlerîyle yerinizden çıkarmak, dînlerin efdali olan dîninizi yok etmek istiyorlar.**]

64 [**Onun için, bütün hîlelerinizi** (hünerlerinizi, sihir âletlerinizi) **toplayın. Sonra saf hâlinde gelin! Bugün gaalib gelen muhakkak felâh bulur.»**]

Bir rivâyete göre; sihirbazlar 75 kişi imişler. Her birinin elinde ip ve asâ olup, hepsi birden Mûsâ Aleyhisselâm'ın üzerine yönelmişler. Bu sûretle O'na heybetli görünmek istemişler.

قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾

65 [(Sâhirler, Allah Teâlâ'nın ilhâmiyle, Mûsâ'ya teeddüben) **dediler ki: «Yâ Mûsâ! Asânı, önce yere sen mi atarsın, yoksa biz mi atalım?»**]

قَالَ بَلْ أَلْقُوا ۖ فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا
تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ
إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾

66 [**Mûsâ: «Hayır, siz atın, dedi.** (Vaktâ ki sâhirler âletlerini attılar, bir de ne görsün?) **ipleri ve değnekleri, sihirlerinden, zâhirde Mûsâ Aleyhisselâm'a, yürür gözüktü.**]

Çünkü sihir âletlerinin içine cıva koymuşlardı. Üzerlerine Güneş vurunca, cıva hareket etti. Hz. Mûsâ, bunu gördükde yürüyor, zannetti.

67 [**Bunu görünce Mûsâ, içinde bir korku hissetti.**]

68 [**Biz, O'na: «Korkma, sen muhakkak gaalib geleceksin.» dedik.**]

وَاَلْقِ مَا ف۪ي يَم۪ينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُواۜ اِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍۜ وَلَا
يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ اَتٰى ﴿٦٩﴾ فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُٓوا اٰمَنَّا بِرَبِّ
هٰرُونَ وَمُوسٰى ﴿٧٠﴾

69 [**«Elindeki asâyı bırakıver. Onların bütün yaptıklarını yutar. Zîrâ, onların yaptıkları, bir sihirbazlık hîlesinden başka bir şey değildir. Sihirbaz, nerede olursa olsun felâh bulmaz.»**]

Vaktâ ki, Mûsâ Aleyhisselâm, asâsını bıraktı, asâ, sihirbazların bütün ip ve değneklerini yuttu. Sihirbazlar bu, bir sihir değil, ilâhî âyetlerden bir âyet, bir mu'cize olduğunu anlamakta gecikmediler.

70 [**Binnetîce, bütün sihirbazlar,** (gördükleri bu ilâhî âyet karşısında) **secdeye kapandılar, «Biz Hârûn ve Mûsâ'nın Rabbi celle şânuhu'ya îmân ettik.» dediler.**]

قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْۜ اِنَّهُ لَكَب۪يرُكُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ
السِّحْرَۚ فَلَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ
ف۪ي جُذُوعِ النَّخْلِۘ وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَٓا اَشَدُّ عَذَابًا وَاَبْقٰى ﴿٧١﴾

71 [**Fir'avn** (sihirbazlara): **«Ben, size izin vermeden, O'na îmân mı ettiniz? O, hiç şübhesiz, size sihir öğreten, büyüğünüz** (ustanız).»]

[**«O hâlde ahdim olsun, Ben de sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazvârî keseceğim ve sizi muhakkak hurma dallarına asacağım. Hangimizin** (benim mi, Mûsâ'nın Rabbinin mi) **azâbı daha şiddetli ve sürekli, anlıyacaksınız.»**]

قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلٰى مَا جَٓاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذ۪ي فَطَرَنَا
فَاقْضِ مَٓا اَنْتَ قَاضٍ اِنَّمَا تَقْض۪ي هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٧٢﴾

72 [(Sihirbazlar): **«Biz, bize gelen açık mu'cizelere, bizi halk eden Allah Teâlâ'ya karşı seni tercîh edemeyiz. Hakkımızda ne yapacaksan yap. Sen, ancak hükmünü şu dünyâ hayâtında yürütebilirsin.»** dediler.]

اِنَّٓا اٰمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَٓا اَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ
السِّحْرِ وَاللّٰهُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿٧٣﴾ اِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِماً فَاِ
نَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿٧٤﴾

73 [**«Biz, Rabbimiz celle şânuhu'ya îmân ettik, ki günâhlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihirin vebâlini mağfiret buyursun. Allah Teâlâ,** (sevâbta) **senden hayırlıdır, azâbı da seninkinden süreklidir.»**]

Rivâyet olunur ki, sihirbazlar, Fir'avn'dan, Mûsâ'nın uyurken kendilerine gösterilmesini istemişlerdi. Asâsının, O'nu muhafaza etmekte olduğunu görünce: **«Kat'iyyen, bu sihir değildir,»** demişler ve keyfiyetten Fir'avn'u da haberdâr etmişlerdi. Fakat Fir'avn, sözlerine iltifât etmemiş, zorla sihirbazları, sihir için, meydana sevketmişti.

74 [**«Kim Rabbine mücrim olarak gelirse, O'nun için Cehennem vardır. O, orada ne ölür ve ne dirilir.»**]

وَمَنْ يَأْتِه۪ مُؤْمِناً قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَاُو۬لٰٓئِكَ لَهُمُ ا
لدَّرَجَاتُ الْعُلٰى ﴿٧٥﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَا
لِد۪ينَ ف۪يهَا وَذٰلِكَ جَزَٓاؤُا مَنْ تَزَكّٰى ﴿٧٦﴾

75 [**«Kim de Rabbine îmân etmiş, sâlih ameller işlemiş olarak gelirse, onlar için en yüksek dereceler vardır.»**]

76 [**O Adn Cennetleri ki, ağaçlarının altından ırmaklar akar. Onlar, o Cennetlerde ebediyyen kalacaklardır. İşte** (küfür ve ısyândan) **temizlenenlerin,** (hayırlı işler işleyenlerin) **mükâfatı!**]

Bu üç âyetin sihirbazların sözü veyâ Allah Teâlâ'nın cümle başı kelâmı olması ihtimâli vardır.

وَلَقَدْ اَوْحَيْنَا اِلٰى مُوسٰى اَنْ اَسْرِ بِعِبَادِي فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ
يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرَكًا وَلَا تَخْشٰى ﴿٧٧﴾ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ
فَغَشِيَهُمْ مِنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾

77 [**Yemîn ederim, ki, biz Mûsâ'ya: «Kullarımla geceleyin yola çık.** (Asânı denize vur), **onlar için denizde kuru bir yol aç. Fir'avn'un size yetişmesinden ve boğulmaktan korkma.» diye vahyetmiştik.**]

78 [**Derken, Fir'avn askeriyle Benî İsrâîl'in ardına düştü. Derakab kendilerini denizden, künhünü kimsenin bilmediği şey kaplayıverdi.** (Öylece deniz üzerlerine kapandı ki, hepsi boğulup helâk oldular.)]

وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ وَمَا هَدٰى ﴿٧٩﴾ يَا بَنِي اِسْرَائِيلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ
عَدُوِّكُمْ وَوَاعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ الْاَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَ
السَّلْوٰى ﴿٨٠﴾ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْ
كُمْ غَضَبِي وَمَنْ يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوٰى ﴿٨١﴾

79 [**Fir'avn kavmini dalâlete sürükledi. Hidâyete götürmedi.**]

Bundan sonra, Allah Teâlâ İsrâîloğullarına olan ihsânlarını zikirle buyurdu ki:

80 [Ey İsrâîloğulları! Sizi düşmanınızdan (Fir'avn ve kavminden) kurtardık. Ve (Mûsâ'ya münâcât ve O'na Tevrât'ı inzâl için Mûsâ'nın ve) Tûr'un sağ tarafında size vâde verdik. Ve (Tîh'-de) üzerinize men ve selvâ indirdik.]

Ve dedik ki:

81 [Size verdiğim her rızkın pâk ve helâlinden yiyin ve bu husûsda (birbirinize zulmederek, onu biriktirerek, yâhûd ni'mete küfrânla) tuğyân etmeyin. Yoksa üzerinize azâbım vâcib olur. Ve her kime azâbım vâcib olursa, muhakkak ki, o, uçuruma düşer (helâk olur).]

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ وَمَا
أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٨٣﴾

82 [(Maamafîh) Ben, (şirkten) tevbe ve (vahdâniyyetime) îmân edenler, sâlih âmel işleyenler, sonra da doğru yolu tutanlar hakkında, muhakkak ki, Gaffâr'ım.]

83 [Hangi şey, seni kavminden ayırıp, acele ettirdi yâ Mûsâ?]

قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾
قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾

84 [Mûsâ Aleyhisselâm: «Onlar da benim izimce geliyorlar. Ben, benden râzı olasın diye acele ettim, Rabbim!» dedi.]

85 [Allah Teâlâ: «Sen, onların arasından çıktıktan sonra, biz, kavmini fitneye düşürdük (imtihân ettik). Sâmiri onları (yaptığı buzağı heykeline taptırarak) ıdlâl etti» buyurdu.]

Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavmi 600.000 kişi imişler. Bunların içinden 12.000 kişi Sâmırî'ye itâat etmeyip, bu beliyyeden kurtulmuşlar.

فَرَجَعَ مُوسٰٓى اِلٰى قَوْمِه۪ غَضْبَانَ اَسِفًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اَلَمْ يَعِدْكُمْ
رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۜ اَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ اَمْ اَرَدْتُمْ
اَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّكُمْ فَاَخْلَفْتُمْ مَوْعِد۪ي ﴿٨٦﴾

86 [Mûsâ Aleyhisselâm öfkeli ve yaptıklarına mahzûn olarak hemen kavmine döndü.]

[Dedi ki: «Ey kavmim! Rabbiniz celle şânuh, size, (Tevrât'ı vermek için) güzel ve doğru bir va'dde bulunmadı mı? Yoksa sizden ayrılışım, va'dettiğim müddetten uzun mu oldu? Yâhûd Rabbiniz celle şânuh'den üzerinize gazâb gelmesini mi istediniz de bana olan va'dinize hulfettiniz?»]

قَالُوا مَٓا اَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلٰكِنَّا حُمِّلْنَٓا اَوْزَارًا
مِنْ ز۪ينَةِ الْقَوْمِ فَقَذَفْنَاهَا فَكَذٰلِكَ اَلْقَى السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾

87 [«Biz, ihtiyarımızla va'dine hulfetmedik. Fakat o kavmin (Kıbtîlerin) zînetlerinden bir takım ağırlıklar yüklenmiştik. Onları ateşe attık. Sâmirî de (kendinde olanı) bizim gibi ateşe attı» dediler.]

فَاَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ فَقَالُوا هٰذَٓا اِلٰهُكُمْ
وَاِلٰهُ مُوسٰى فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ اَفَلَا يَرَوْنَ اَلَّا يَرْجِعُ اِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا
يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾

88 [Sâmirî, onlara (eriyen zînetlerden) böğüren bir buzağı heykeli çıkarmıştı. (Bunun üzerine o ve etbâı): «İşte sizin de Mûsâ'nın da ilâhı budur. Fakat Mûsâ unuttu. (Tûr'a aramağa gitti)» demişlerdi.]

89 [Onlar, görmüyor ve bilmiyorlar mıydı ki, o buzağı, on-

ların hiç bir sözüne cevâb vermiyor, onlar için ne mazarrat def'i-
ne ve ne menfaat celbine kaadir olamıyordu.]

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هٰرُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖ وَاِنَّ رَبَّكُمُ
الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونٖي وَاَطٖيعُٓوا اَمْرٖي ﴿٩٠﴾ قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَا
كِفٖينَ حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْنَا مُوسٰى ﴿٩١﴾

90 [**Yemîn ederim ki, Mûsâ Tûr'dan dönmeden önce, Hârûn onlara: «Ey kavmim! Şiz, bu buzağı ile imtihan olunuyorsunuz.** (Zinhâr ona ibâdet etmeyin). **Sizin Rabbiniz, o Allah Teâlâ'dır ki, rahmâniyyetle muttasıftır.** Gelin, **bana tâbi' olun, emrime itâat edin» demişti.**]

91 [**Onlar ise: «Mûsâ, bize dönüp gelinceye kadar, ona ibâdet etmekten aslâ ayrılmıyacağız.» demişlerdi.**]

Vakta ki Mûsâ Aleyhisselâm Tûr'dan döndü.

قَالَ يَا هٰرُونُ مَا مَنَعَكَ اِذْ رَاَيْتَهُمْ ضَلُّٓوا ﴿٩٢﴾ اَلَّا تَتَّبِعَنِۜ اَ
فَعَصَيْتَ اَمْرٖي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَا بْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتٖي وَلَا بِرَاْ
سٖيۚ اِنّٖي خَشٖيتُ اَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ وَلَمْ تَرْقُبْ
قَوْلٖي ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾

92 - 93 [«**Yâ Hârûn! Bunların** (buzağıyı ilâh edinerek) **dalâlete düştüklerini gördüğün zaman, bana mütabaattan seni alıkoyan ne idi? Yoksa emrime ısyân mı ettin?» dedi.**]

Sonra hiddetle kardeşinin saçına, sakalına yapıştı.

94 [**Hârûn: «Ey anamın oğlu! Sakalımı, saçımı tutma.** (Şâyed onlarla mukâtele etseydim, yâhûd aralarından ayrılıp gitmiş olsaydım, birbirleriyle çarpışacaklardı. Bu takdîrde) **emîn ol, sözümü gözetmedin de, İsrâîl oğulları arasına tefrika düşürdün, dersin diye korktum.» dedi.**]

Mûsâ Aleyhisselâm, sonra Sâmirî'ye döndü:

95 [**«Ya senin bu işi yapmaktan maksâdın ne idi, yâ Sâmirî?» dedi.**]

قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ
فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾

96 [**Sâmirî: «Ben, onların görmediklerini gördüm. O Resûlün izinden bir avuç toprak aldım da** (onu, o erimiş zînetlerin üzerine) **attım.** (O hayât buldu, ses verdi) **ve nefsim bana bunu tezyîn etti.»** diye **cevâb verdi.**]

قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيٰوةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ
مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَانْظُرْ إِلٰى إِلٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا
لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾

97 [**Mûsâ ona: «O hâlde haydi ,aramızdan çık, git. Hayâtın müddetince, cezân: Yaklaşmayın, bana dokunmayın, demendir.** (Benimle kimse temâs etmesin, ben de kimseyle temâs etmiyeyim diyesin! Bundan gayri) **bir de senin için, aslâ kurtulamıyacağın bir cezâ günü daha vardır. Şu ibâdetine devâm edip durduğun ilâhına da bak! Biz, onu mutlaka yakacağız ve sonra parça parça edip denize atacağız.» dedi.**]

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm Sâmirî ile kimsenin ihtilât etmemesini emretmişti. Mamafîh, Sâmirî de temâs etmekten kaçınıyordu. Zîrâ, kime dokunsa, ikisini de min tarafillâh, sıtma tutuyordu. Bu sebeble çöllerde yapayalnız dolaşmaya, vahşî hayvanlarla yaşamaya mecbûr kalmıştı.

إِنَّمَا إِلٰهُكُمُ اللّٰهُ الَّذِي لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

98 [**Sizin ilâhınız ancak o Allah'tır ki, ondan gayri ilâh yoktur.** (İbâdete, ancak O müstehaktır). **İlmi her şeye vâsi' ve muhîttir.**]

كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَٓاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ اٰتَيْنَاكَ مِنْ
لَدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَنْ اَعْرَضَ عَنْهُ فَاِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾

99 [**İşte** (Yâ Muhammed!) **Biz, sana geçmiş ümmetlerin haberlerinden bir kısmını böylece naklediyoruz. Şübhe yok ki, sana tarafımızdan bir zikir** (kıssaları ve haberleri ihtivâ eden, tefekkür ve i'tibâra lâyık bir Kitab) **verdik.**]

100 [**Kim ondan** (Zikirden: Kur'ân'dan, bir kavilde Allah Teâlâ'dan) **yüz çevirirse, şübhesiz o, Kıyâmet Günü, ağır bir ukûbet yükü yüklenecektir.**]

خَالِدِينَ فِيهِ وَسَٓاءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ
وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ اِنْ لَبِثْتُمْ
اِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾

101 [**Onun altında ebediyyen kalacaklardır. Kıyâmet Günü, bu onlar için ne çirkin yük olur!»**]

102 [**Sûr'un nefh olunduğu gündeki; Biz, müşrikleri o gün, susuzluktan gözleri göğermiş olarak haşredeceğiz.**]

103 [**Aralarında «Siz, dünyâda on geceden fazla kalmadınız» diye gizli gizli konuşacaklar.**]

نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ اِذْ يَقُولُ اَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا يَوْمًا
﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبّ۪ي نَسْفًا ﴿١٠٥﴾

104 [**Biz, onların ne konuştuklarını daha iyi biliriz. Zîrâ gidişi ve aklı üstün olan da o vakit: «Bir günden fazla kalmadınız.» diyecek.**]

105 [(Yâ Muhammed!) **sana dağları** (n Kıyâmet Günü'ndeki hâlini) **sorarlar. De ki: «Rabbim celle şânuh, onları parça parça edip savuracak.»**]

فَيَذَرُهَا قَاعاً صَفْصَفاً ﴿١٠٦﴾ لَا تَرٰى فِيهَا عِوَجاً وَلَٓا اَمْتاً ﴿١٠٧﴾
يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ وَخَشَعَتِ الْاَصْوَاتُ لِلرَّحْمٰنِ
فَلَا تَسْمَعُ اِلَّا هَمْساً ﴿١٠٨﴾

106 [«Yerlerini dümdüz edecek.]
107 [Onlarda ne eğrilik ve ne kabarıklık göremiyeceksin.»]
108 [«O gün, bütün insanlar o da'vetçiye, (İsrâfil Aleyhisselâm'ın Mahşer'e da'vetine) hiç bir tarafa meyledemeksizin, ittibâ edecekler. Allah Teâlâ'nın azamet ve mehabetinden sesler kısılacak. Artık, bir hışırtıdan başka bir şey işitemiyeceksin.»]

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ اِلَّا مَنْ اَذِنَ لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ
لَهُ قَوْلاً ﴿١٠٩﴾

109 [O gün, kimsenin şefâati fayda vermez. Meğer ki, Allah Teâlâ'nın kendisine şefâat etmeye izin verdiği ve sözünden hoşnûd olduğu bir kimse olsun.]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْماً ﴿١١٠﴾
وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْماً ﴿١١١﴾

110 [Allah Teâlâ; onların, olmuş, olacak, geçmiş, gelecek bütün hâllerini bilir. Onlar ise, onu bilgileriyle ihatâ edemezler.]
111 [O Hayy ve Kayyûm olan Allah Teâlâ'nın huzûrunda bütün yüzler eğilir. (Allah Teâlâ'ya şirkle) zulmü yüklenenler ise, cidden husrâna uğrar.]

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْماً
وَلَا هَضْماً ﴿١١٢﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ قُرْاٰناً عَرَبِيّاً وَصَرَّفْنَا فِيهِ
مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ اَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْراً ﴿١١٣﴾

112 **[Kim mü'min olduğu hâlde sâlih ameller işlerse, o, ne seyyielerinin arttırılmasından ve ne hasenâtının eksiltilmesinden korkmaz.]**

113 **[Bu va'îdi mutazammın âyetlerimiz gibi, Biz sana Kur'ân'ı Arab diliyle inzâl ettik. Ve va'îdlerimizi tebyîn ve tekrâr eyledik. Olur ki** (ma'siyetlerden) **korunur, takvâ yolunu tutarlar, yâhûd o** (Kur'ân), **onlara bir ibret ve öğüt ihdâs eyler.]**

فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ
اَنْ يُقْضٰى اِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴿١١٤﴾

114 **[Bütün** (kâinata) **hükümrân olan, hak olan Allah Teâlâ'nın şânı çok yüksektir.** (Zâtında ve sıfâtında mahlûklarına benzemekten münezzehtir. Zât'ı onların zâtına benzemediği gibi, sözü de sözlerine benzemez. O, bir Melîktir, ki, emri de, nehyi de nâfizdir. Va'dinden ümitlenilir ve va'îdinden korkulur.) **]**

[(Yâ Muhammed!) **Sana vahyi tamâmen iblâğ olunmadan evvel, Kur'ân'ı okumada acele etme. «Yâ Rabb! İlmimi artır» de!]**

Rivâyet olunur ki, Cebrâil Aleyhisselâm, bir âyet-i kerîme getirip okurken, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem de, unutmayayım diye, berâber okurdu. Bu âyet-i kerîme ile bundan nehyolunmuşlardır.

وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلٰى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَاِذْ قُلْنَا
لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوا اِلَّا اِبْلِيسَ اَبٰى ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَا اٰ
دَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى
﴿١١٧﴾ اِنَّ لَكَ اَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرٰى ﴿١١٨﴾

115 **[Yemîn ederim ki, biz evvelce,** (bu ağacın meyvasından yeme diye) **Âdem'e vahiy ve emretmiştik. Âdem, o emri unuttu ve Biz, onda bir azim bulmadık.]**

116 **[Hani: «Meleklere Âdem'e secde edin.» demiştik. Hemen secde etmişlerdi de yalnız İblîs, secdeden imtinâ etmişti.]**

117 [**Biz de demiştik: «Ey Âdem! Bu, sana ve zevcene düşmandır. O'ndan sakının ki sizi Cennetten çıkarmasın. Sonra (maîşetini te'mîn için) zahmete düşersin.»**]

118 [**«Cennette, senin için aç kalmak, çıplak kalmak yoktur.»**]

وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا فِيهَا وَلَا تَضْحٰى ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ
قَالَ يَا اٰدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلٰى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَا يَبْلٰى ﴿١٢٠﴾

119 [**«Orada, sen susamazsın ve Güneş sıcağı da çekmezsin.»**]

120 [**Nihâyet Şeytan O'na vesvese verdi: «Ey Âdem! Seni ebedîlik ağacına, zevâl bulmayacak bir devlete erdirmeye delâlet edeyim mi?» dedi...**]

فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ
عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصٰى اٰدَمُ رَبَّهُ فَغَوٰى ﴿١٢١﴾ ثُمَّ اجْتَبٰيهُ
رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدٰى ﴿١٢٢﴾

121 [**Bunun üzerine Âdem'le zevcesi o ağaçtan yediler. Derakab avret yerleri açılıverdi. Cennet yaprağından avretlerini setrettiler. Âdem, Rabbine ısyân etti de isteğini kaybetti. Umduğuna eremedi.**]

122 [**Sonra Rabbi, O'nu ıstıfâ etti. Tevbesini kabûl buyurdu. O'na doğru yolu gösterdi.**]

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ
مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقٰى ﴿١٢٣﴾

123 [**Allah Teâlâ buyurdu: «Birbirinize düşman olarak, he-**

piniz oradan (yere) inin. Ne zaman benden size Kitab ve Resûl gelir de, kim benim Kitab ve Resûlüme ittibâ ederse, O, dünyâda dalâlete ve Âhiret'te şekaavete düşmez.]

İbn-i Abbâs (R.A.) bu âyetle istidlâl ederek:

«Allah Teâlâ Kur'ân'a uyanı dünyâda dalâletten, Âhiret'te şekaavetten korur,» demiştir.

وَمَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِكْرٖى فَاِنَّ لَهُ
مَعٖيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَعْمٰى ﴿١٢٤﴾
قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنٖٓى اَعْمٰى وَقَدْ كُنْتُ بَصٖيرًا ﴿١٢٥﴾

124 [Kim, Benim zikrimden (Kitab veya Resûlümden) yüz çevirirse, O'nun için dar bir maîşet (veyâ kabir darlığı) vardır. Ve Biz, Kıyâmet Günü O'nu, (gözü ve kalbi) kör olarak haşrederiz.]

125 [O: «Yâ Rabb! Niçin beni kör olarak haşrettin? Halbuki ben (dünyâda) görürdüm.» diyecek.]

قَالَ كَذٰلِكَ اَتَتْكَ اٰيَاتُنَا فَنَسٖيتَهَا وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسٰى ﴿١٢٦﴾
وَكَذٰلِكَ نَجْزٖى مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِاٰيَاتِ رَبِّهٖ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ
اَشَدُّ وَاَبْقٰى ﴿١٢٧﴾

126 [Allah Teâlâ: «Senin cezân böyledir. Sana (dünyâda) âyetlerimiz geldiğinde (onlarla ameli terkettin veyâ öğrenmişken) onları unuttun. İşte, bugün de böylece unutulacaksın.» buyuracak.]

127 [İşte Biz, (günâhkârlıkta ileri gidenleri) ısrâf edenleri, Rablerinin âyetlerine îmân etmiyenleri böyle cezâlandıracağız. Elbette Âhiret azâbı, daha şiddetli, daha süreklidir.]

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَا
كِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَى ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى ﴿١٢٩﴾

128 [**Biz, onlardan evvel,** (Semûd, Âd, Lût kavmi gibi) **nice nesiller helâk etmişizdir. Bu, onları daha irşâd etmedi mi? Halbuki yurtlarında yürüyüp duruyorlar. Bunda elbette kâmil akıl sâhibleri için âyetler, ibretler vardır.**]

129 [**Şâyed Rabbinden** (cezâlarının te'hîrine) **bir söz geçmemiş, muayyen bir zaman** ta'yîn **edilmiş olmasaydı, bunlara da herhâlde, onlar gibi dünyâda azâb lâzım olurdu.**]

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ
وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ
تَرْضَى ﴿١٣٠﴾

130 [**O hâlde** (Yâ Muhammed!) **onların** (Mekkelilerin hakkında) **söylediklerine** (ve ezâlarına) **sabret. Rabbin celle şânuhu'nun tevfîk ve hidâyetine hâmid olduğun hâlde, Güneş doğmazdan evvel** (sabah), **Güneş batmazdan evvel** (ikindi), **ve gecenin bir kıssım saatlerinde** (akşam ve yatsı) **namazlarını ve gündüzün etrafında da** (öğle) **namazını kıl, ki râzı olasın.**]

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَوٰةِ
الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ
بِالصَّلَوٰةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ
وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى ﴿١٣٢﴾

131 [**Onlardan (kâfirlerden) bir sınıfa, kendilerini sırf fitneye düşürmek için, bu dünyâ hayâtının bir debdebesi olmak üzere, verdiğimiz servet, zînet ve saâdete sakın gözlerini dikme.** (Gıbta ile bakma). **Rabbin celle şânuhu'nun sana dünyâda verdiği nübüvvet,** saâdet **ve Âhiret'te âmâde kıldığı kerem ve devlet, onlara verdiği mal ve zînetten hayırlı ve bâkîdir.**]

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.)'e bir misâfir gelmiş. Evinde yiyecek bir şey bulamadığından, bir Yahûdîye hizmetcisini göndererek, veresiye bir mikdâr yiyecek satın almasını söylemiş. Yahûdî, yiyeceği rehinsiz vermemiş. Bunun üzerine Resûlüllah (S. A.V.), çelik zırhını Yahûdî'ye rehin göndermiş ve yiyeceği almış.

Bu âyet-i kerîme, kendisini ta'ziye için inmiştir.

132 [(Yâ Muhammed!) **Ehl-i Beyt ve ümmetine namazı emret! Biz, senden, kendinin ve âilenin rızkını te'mîn etmek için, çalışmanı istemiyoruz. Senin ve onların rızkını Biz veririz. Güzel âkıbet, takvâ ehlinindir.**]

وَقَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أَوَلَمْ تَأْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ
الْأُولَى ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا
أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَذِلَّ وَنَخْزَى ﴿١٣٤﴾

133 [**Müşrikler: «N'olaydı, Muhammed Rabbinden bir âyet getireydi,** (de onun nübüvvet iddiâsında sıdkına delâlet edeydi) **dediler. Onlara daha önceki Kitablardaki apaçık bürhân Kur'ân'da gelmedi mi?**]

Halbuki getiren Zât Ümmî idi. Kimseden okumamıştı. Onları görmemişti.

134 [**Eğer Biz, müşrikleri daha evvel** (Hazret-i Muhammed sallallahü aleyhi ve sellemin ba'sinden ve Kur'ân'ın nüzûlünden önce) **azâbla helâk etseydik, elbette Kıyâmet'te «Ey Rabbimiz! Bize Peygamber ve âyetlerini göndermiş olsaydın da, bugün bize bu zelîllik ve rüsvâylık gelmeden, o Peygambere ve âyetlerine ittibâ etseydik.» diyeceklerdi.**]

قُلْ كُلٌّ مُتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ
السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَى ﴿١٣٥﴾

135 [**De ki: «Bizden ve sizden her birimiz, birbirimizin hâline intizârdayız. Siz de intizârda olun. Hakîkatte doğru yol sâhibleri, ve hakka yol bulmuş olanlar kimlerdir? Yakında bileceksiniz.**]

21 — ENBİYÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 112 âyettir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فٖى غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ﴿١﴾ مَا يَأْتٖيهِمْ
مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾

1 [**İnsanlara hesâb olunmaları vakti yaklaştı. Halbuki onlar, hesâb ve muâhezeden gaflette, ve bunu tefekkürden yüz çeviricilerdir.**]

2 [**Onlara Rablerinden** (gafletlerini giderecek) **yeni bir ihtâr geldikçe, onu istihzâ ve istihkâr ederek dinlerler.**]

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَاَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذٖينَ ظَلَمُوا هَلْ هٰذَا اِلَّا
بَشَرٌ مِثْلُكُمْ اَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾

3 [**Kalbleri, gayri şeyle meşgûl ve onu teemmülden gaafildirler.** (Şirk ve ma'siyetle nefislerine) **zulmedenler, aralarında gizli gizli fısıldaşarak: «Muhammed, bir Melek değil, sizin gibi bir insan değil midir?** (İnsan ise, Peygamber olur mu?) **O hâlde** (sözünün sihir olduğunu) **görüp ve bilip dururken, sihire mi gideceksiniz?» dediler.**]

قَالَ رَبّ۪ي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٤﴾

4 [(Resûlü Ekrem onlara): «**Rabbim celle şânuh, gökte de yerde de** (gizli ve âşikâr söylenen) **her sözü bilir. O, öyle Semî, öyle Alîm'dir.» dedi.**]

بَلْ قَالُٓوا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ بَلِ افْتَرٰيهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِاٰيَةٍ كَمَٓا
اُرْسِلَ الْاَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَٓا اٰمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا
اَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

5 [**«Hayır, bunlar, perîşan, karışık rü'yalardır. Belki onu kendisi uydurmuştur. Belki O, bir şâirdir.** (Şâyed bunlar değil de risâlet da'vâsında sâdık ise) **evvelki Peygamberlerin getirdikleri mu'cizeler gibi, o da bize, bir mu'cize getirsin.» dediler.**]

6 [**Bunlardan önce, hiç bir memleket halkı, Peygamberleri, istedikleri âyetleri getirdiklerinde, îmân etmemişlerdi de, onları helâk etmiştik. Bunlar mı îmân edecekler?**]

وَمَٓا اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالاً نُوح۪ٓي اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُٓوا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ
كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَداً لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَا
مَ وَمَا كَانُوا خَالِد۪ينَ ﴿٨﴾

7 [**Senden önce gönderdiğimiz Peygamberler ancak ricâldiler, ki Biz onlara vahyederdik. Melek değildiler. Şâyed bilmezseniz, Kitab ehlinin âlimlerine sorun** (söylesinler).]

Zîrâ müşrikler, Sallallahü aleyhi ve sellem hakkında, Ehl-i Kitabla müşâvere ederler ve onların sözlerine inanırlardı. Bu sûretle, şübheleri zâil olabilirdi.

8 [**Biz, onları** (o önceki Peygamberleri, Melekler gibi) **yemez, içmez bir cesed kılmadık. Ve dünyâda bâki' de değillerdi.**]

ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَاَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَاءُ وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ
﴿٩﴾ لَقَدْ اَنْزَلْنَا اِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

9 [Sonra, onlara olan va'dimize sâdık kaldık. Kendilerine ve mü'minlerden dilediklerimize necât verdik ve müşrikleri helâk ettik.]

10 [Yemîn ederim, biz size bir Kitab inzâl ettik ki, zikriniz (izzet ve şerefiniz ve muhtâc olduğunuz öğüt) ondadır. Hâlâ idrâk etmiyecek misiniz (ki îmân edesiniz?)]

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَاَنْشَاْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا
اٰخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا اَحَسُّوا بَاْسَنَا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾

11 [Nice memleketler ahâlîsi ki, zâlimdiler. Onları kırıp geçirdik. Ve onlardan sonra başka kavimler halk ve yerlerine iskân ettik.]

12 [O zâlimler, azâbımızı his ve müşâhede ettikleri zaman, sür'atle o memleketten kaçtılar.]

لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا اِلٰى مَا اُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَتْ تِلْكَ
دَعْوٰيهُمْ حَتّٰى جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ ﴿١٥﴾

13 [(Onlara): «Kaçmayın, nâil olduğunuz ni'metlere ve sâkin olduğunuz evlerinize dönün, ki yaptıklarınızdan sorulacaksınız (denildi)».]

14 [(Vaktâ ki azâbı görüp, halâstan nevmîd olunca): «Veyl bize! Biz zâlimlerdik» dediler.]

15 [Biz, onları, biçilmiş (bir ot gibi yere serilmiş), sönmüş (külleri savrulmuş bir ateş gibi mecâlsiz) bir hâle getirinceye kadar, bütün da'vâları bu olup kaldı. (Hep bu sözü söyleyip durdular).]

Rivâyet olunduğuna göre; bu âyet-i celîle, Yemen'de «Hadûrâ» adlı bir kasaba halkı hakkında nâzil olmuştur. Allah Teâlâ, onlara bir Nebî göndermiş, dîne da'vet etmişti. Fakat tekzîb ve katlettiler. Üzerlerine Buhtunnasar taslît buyuruldu. Ve çoğunu katletti. Bu sırada: «**Bu, peygamberinizi öldürmenizin cezâsıdır**» diye semâdan bir ses işitildi. «**Ne yazık bize!**» diyerek günâhlarını i'tirâf ettiler. Fakat faydası olmadı. Hâib ve hâsir, helâk oldular.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَا أَنْ نَتَّخِذَ
لَهْوًا لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا إِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٧﴾

16 [**Biz, göğü, yeri ve aralarındakini abes ve bâtıl yere halk etmedik.** (Belki kullarımız onunla vahdâniyyetimizi istidlâl etsinler ve onlardaki menfaatlerle zarûret ve ihtiyaçlarını gidersinler diye halk ettik.)]

17 [**Şâyed Biz, bir eğlence edinmek isteseydik, elbette onu kendi ledünnümüzden ittihâz ederdik. Yapacak olsaydık, böyle yapardık.** (Fakat yapmayız.)]

Levh kelimesinin, Yemenlilerce çocuk ma'nâsına geldiği söylenir. Bir kavle göre; zevce demektir. Maksâd, Hıristiyanların sözünü reddetmektir.

بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ
الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾

18 [**Hayır! Biz hakkı bâtıl üzerine taslît ederiz de, hak, bâtılı ezer, parçalar, yok olup gittiğini görürsün. Veyl** (şiddetli azâb) **sizlere ki, Allah Teâlâ'yı, O'na lâyık olmayan şeylerle vasfedersiniz.**]

19 [**Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nundur,** (O'nun mülküdür). **Nezdindekiler** (Melekler, mukarripler) **O'nun ibâdetinde kibretmezler ve ibâdetinden yorulmazlar.**]

يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ اتَّخَذُوا آلِهَةً مِنَ الْأَ
رْضِ هُمْ يُنْشِرُونَ ﴿٢١﴾

20 [**Gece, gündüz, O'nu tesbîh ve takdîs ederler. O'ndan, onlara fütûr da gelmez.**]

Çünkü meleklerin tesbîhi insanların teneffüsü gibidir.

21 [**Yoksa onlar arzın mâdenlerinden, taşlarından, ağaçlarından ölüleri dirilten ilâhlar mı edindiler?**]

Zîrâ ölüleri diriltmeye, yoktan vâr etmeye kaadir olmayan ulûhiyyete müstehak olmaz.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمِ اتَّخَذُوا
مِنْ دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَٰذَا ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ وَذِكْرُ
مَنْ قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

22 [**Şâyed, göklerde ve yerde Allah Teâlâ'dan gayri ilâhlar olsaydı, gök ve yer ve onlarda olanlar fesâda uğrarlardı. Arşın rabbi Allah Teâlâ, müşriklerin O'na lâyık olmayan şeyle vasıflarından münezzeh ve Âlî'dir.**]

23 [**O, işlemiş olduğu işten mes'ûl değildir. Onlarsa mes'ûldürler.**]

24 [**Allah Teâlâ'dan gayri ilâhlar mı edindiler? De ki: «**(Varsa) **aklî ve nakdî delîlinizi getirin. İşte, Benimle berâber olan Müslümanların ve Benden evvel gelenlerin Kitâbı.** (Bakın, hepsi tevhîdi emir ve işrâkten nehyeder)**». Fakat onların çoğu hakkı bilmezler** (ki hakla bâtıl arasını temyîz etsinler)**. Onun için tevhîd ve Resûle ittibâdan yüz çeviricidirler.**]

وَمَٓا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا نُوح۪ٓي اِلَيْهِ اَنَّهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا
فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ
بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِاَمْرِه۪ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

25 [Senden evvel hiç bir Peygamber göndermedik ki O'na: «Benden gayri, ma'bûdun bilhak, ilâh yoktur. Ancak, (Beni tevhîd ve) Bana ibâdet edin.» (Hiç bir şeyi, Bana işrâk etmeyin) diye vahyetmiş olmayalım.]

26 [«Allah Teâlâ evlâd edindi» dediler. (Netekim Huzâa kabîlesi: Melekler, Allah'ın kızlarıdır, demişlerdi.) O, bundan münezzehtir. Belki Melekler, O'nun mükerrem kullarıdır.]

27 [Sözleriyle Allah Teâlâ'nın önüne geçmezler (O, emretmedikçe hiç bir şey söylemezler). Sözlerinde ve fiillerinde O'nun emriyle hareket ederler.]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ اِلَّا لِمَنِ ارْ
تَضٰى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِه۪ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ اِنّ۪ٓي اِلٰهٌ
مِنْ دُونِه۪ فَذٰلِكَ نَجْز۪يهِ جَهَنَّمَ كَذٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٩﴾

28 [Allah Teâlâ, onların yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Onlar, ancak Allah Teâlâ'nın rızâsına ermiş (veyâ onlar için şefâat etmelerine râzı olduğu) kimselerden başkasına şefâat edemezler. Allah Teâlâ'nın haşyet, azamet ve ukûbetinden titrerler.]

29 [Melekler ve sâir mahlûklardan kim: «Ben, Allah Teâlâ'dan gayri bir ilâhım» derse onu, Cehennemle cezâlandırırız. İşte, zâlimleri Biz böyle cezâya uğratırız.]

اَوَلَمْ يَرَ الَّذ۪ينَ كَفَرُٓوا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَا
هُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَٓاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ اَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾

30 [O kâfirler görmüyorlar mı ki: Gökler ve yer bitişikti. (Müttehid bir kitleydi). Biz, onları ayırdık. Ve her diri şeyi sudan yarattık. Hâlâ îmân etmiyecekler mi?]

وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا
سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا
مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾

31 [Ve yerin, insanları sarsmaması için, yeryüzünde sâbit dağlar yarattık. Ve geniş yollar açtık. Tâ ki menzil ve maksâdlarına yol bulsunlar.]

32 [Semâyı da (sukuttan) mahfûz bir tavan yaptık. Böyle iken yine onlar, onun (göklerin, Güneş, Ay, Yıldızlar ve sâire gibi vahdâniyyet ve kudretinin kemâline delâlet eder) âyetlerinden yüz çeviricidirler.]

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ
فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ
أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾

33 [Geceyi, gündüzü, Güneş'i ve Ay'ı halk eden O'dur. Her biri, kendi dâiresinde sür'atle seyrederler.]

34 [(Yâ Muhammed!) Biz, senden önce, hiçbir insana dâimî bir hayât takdîr etmedik. (Nasıl ki, senin için de takdîr etmiş değiliz). Şimdi sen ölürsen onlar (senin ölümünü bekleyenler) bâki' mi kalacaklar?]

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ
فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Her nefis, ölümü tadıcıdır. Biz sizi, şer ve hayırla (darlık, genişlik, hastalık, sağlık, fakîrlik ve zenginlikle) **imtihan** ederiz. **Nihâyet hepiniz Bize rücû' edeceksiniz.**]

وَاِذَا رَاٰكَ الَّذٖينَ كَفَرُوا اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًا اَهٰذَا الَّذٖى
يَذْكُرُ اٰلِهَتَكُمْ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ
الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَاُورٖيكُمْ اٰيَاتٖى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

36 [**O kâfirler seni gördükleri vakit, istihzâya mevzû' edinirler de derler ki: «Bu mu, ilâhlarınızı, yererek, zikreden?» Halbuki, kendileri Rahmân'ın zikrini,** (vahdâniyyetini, Peygamber ve Kitab göndererek, insanları irşâdını) **münkîrdirler.** (Asıl istihzâya lâyık onlardır.)]

37 [**İnsan,** (sabırsızlık ve isticâli hasebiyle, gûyâ) **aceleden halk olunmuştur. Size âyetlerimi** (yakında, dünyâda izmihlâlinizi ve Âhiret'te Cehennem azâbiyle ukûbetimi) **göstereceğim. Acele etmeyin.**]

Ba'zılarına göre aceleden murâd, topraktır.

وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ الَّذٖينَ
كَفَرُوا حٖينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَ
لَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٣٩﴾

38 [**Derler ki: «Vâ'dettiğiniz** (Kıyâmet) **ne zaman? Bize haber verin. Eğer va'dinizde sadıklarsanız.»**]

39 [**Kendilerini ihâta eden Cehennem ateşini, ne önlerinden, ne arkalarından hiçbir veçhile menedemiyecekleri ve hiçbir yardım da göremiyecekleri o zamanı, o küfür edenler bir bilselerdi.** (Böyle sualler sormazlar, o azâbın gelmesine isticâl etmezlerdi).]

بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ
فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُمْ
بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾

40 [Belki bu, onlara ansızın gelecek de, kendilerini dehşet ve hayrette bırakacak. Onu redde muktedîr olamayacaklar, tevbeleri için bir mühlet de verilmeyecek.]

41 [Yemîn ederim ki, (Yâ Muhammed!) senden önceki Peygamberler de (kavimleri tarafından) istihzâ edilmişlerdi ve, o, istihzâ edenlerin etrâfını, istihzâ ettikleri azâb ihâta etmişti.]

O hâlde kavminin, istihzâ ve ezâsına sabret. Rabbin celle şânuh, onları cezâlandıracaktır.

42 [(Yâ Muhammed! O müstehzîlere) de ki: (Şâyed istese) Geceleyin ve gündüzün, Allah Teâlâ'nın azâb ve intikâmından sizi kim koruyabilir? Fakat onlar Rabbinin zikrinden yüz çevirenlerdir. (İlâhi ukûbet, hatırlarına gelmez ki korksunlar).]

أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنْفُسِهِمْ
وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلْ مَتَّعْنَا هٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتّٰى طَالَ
عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا
أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾

43 [Yoksa, onların, Bizden gayri ilâhları mı var ki, kendilerini azâbımızdan menedebilsinler? O ilâhların kendilerine bile yardıma kudretleri yoktur, nasıl olur da azâbımızı menedebilirler? (Ne onlar ve ne âbidleri azâbımızdan korunamazlar).]

44 [Evet, **Biz onları da, babalarını da, ömürleri uzayıp mağrûr oluncaya kadar** (refâh içinde) **geçindirdik.** (O kadar ki bu hâl, böylece devâm eder, zâil olmaz zannettiler). **Fakat, şimdi görmüyorlar mı ki, o arzı gelip çevresinden, eksiltip duruyor** (Müslümanların ülkesini artırıyor) **uz. O hâlde gaalib olanlar yine onlar mı?**]

قُلْ اِنَّمَا اُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ
الصُّمُّ الدُّعَاءَ اِذَا مَا يُنْذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ
مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾

45 [**De ki: «Ben, sizi ancak vahyile** (bana bildirilen Kur'ân'la) **inzâr ediyorum. Ama sağırlar,** îmâna da'vet ve **inzâr olunduklarını işitmezler.**]

46 [**Yemîn ederim ki, şâyed Rabbin celle şânuh'un azâbından onlara cüz'î bir şey dokunsa: «Vay bizim hâlimize, ki biz cidden** (şirk ve tekzîble) **zâlimlerden olduk.» diyeceklerdir.**]

Nefislerine olan zulümlerini i'tirâf eyliyeceklerdir.

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ
شَيْـًٔا وَاِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا
وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾

47 [**Biz, Kıyâmet Günü için, adâlet terâzîlerini kuracağız** (orada, ameller tartılacak) **hiçbir nefis** (iyi veya kötü) **amelinden bir şeyde zerrece haksızlığa uğramıyacaktır. Hakkı, bir hardal dânesi ağırlığınca da olsa, onu terâzîye ihzâr edecek, hesâba ithâl eyliyeceğiz.** Adâletle, kulların amellerini hesâba **Biz kifâyet ediciyiz.**]

Ölüm döşeğinde olan biri vasıyyet eder:

«Şu kadar odun satın alıp, İbrâhîm'in ateşine konulsun!» dermiş.

Kadın iplik büker; parası ile İbrâhîm'in ateşine odun satın alırmış. İstenilen odunlar toplanınca, onları her taraftan tutuşturmuşlar. Fakat İbrâhîm Aleyhisselâm'ı onun içine nasıl atacaklarını bilememişler. O zaman, İblîs mel'ûnu onlara mancınık yapmayı öğretmiş.

69 **[Biz de: «Ey ateş! İbrâhîm'e karşı serin ve selâmet ol!» dedik.]**

وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِينَ
﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا
فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ﴿٧٢﴾

70 **[Onlar, İbrâhîm'i** (yakmak gibi) **büyük bir hîle yapmak, ızrâr etmek istediler. Biz de kendilerini daha ziyâde husrâna düşürdük.** (Sa'ylerini bâtıl ve İbrâhîm Aleyhisselâm'ın hak üzere olduğunu ayân kıldık.) **]**

Rivâyet olunur ki, Nemrûd ve etbâı, İbrâhîm Aleyhisselâm'ı yakmayı kararlaştırdıktan ve bir dağın önüne bir ay müddetle odun topladıktan sonra, odunları tutuşturmuşlardı. Nihâyet elini ve ayağını bağladılar ve ateşe atmak üzere bir mancınığın içine koydular.

Bu sırada Melekler, kendisine imdâd için, Allah Teâlâ'dan izin istedi:

«Ey Rabbimiz! Bilirsin ki, yeryüzünde ondan gayri seni birleyip, ibâdet eden yoktur.» dediler.

«O, Benim halîlimdir ve O'nun Benden gayri halîli yoktur. Şâyed sizden yardım isterse, yardım edin! Fakat, Benden gayriden yardım isteğinde bulunmazsa, Benimle arasına girmeyin! Ben hâlini bilirim, kimseye ihtiyâç duyurmaksızın, hâcetini bitiririm» buyuruldu.

Vaktâ ki İbrâhîm Aleyhisselâm, artık ateşe atılıyordu:
Sular haznedârı: **«Dilersen, ateşi söndüreyim,»** dedi.
Yeller haznedârı: **«Dilersen, bu ateşi dağıtayım.»** dedi.
İbrâhîm Aleyhisselâm: **«Sizden hiçbir hâcetim yoktur. Hasbiyallâh ve ni'melvekîl = Allah Teâlâ, bana kâfidir. O, ne gökçek vekîldir»** dedi.

Havada giderken, Cebrâil Aleyhisselâm kendisine yetişti: **«Bir isteğin var mı?»** dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm: **«Var, fakat senden değil!»** dedi.
Cebrâil: **«O hâlde, Rabbinden hâcetini iste!»** dedi.
İbrâhîm Aleyhisselâm: **«Rabbîmin hâlimi bilmesi isteğime kâfidir.»** diye cevâb verdi.

Her şey o ateşi söndürmeye çalışıyordu. O gün, ondan başka yeryüzünde hiç bir ateş yanmamıştı. Ve Allah Teâlâ, halîli ile berâberdi.

Havada iken Melekler, O'nu iki kolundan tutmuş, ateşin ortasına indirmişlerdi. Orada, o anda tatlı bir pınar fışkırdı ve etrâfında kırmızı güller ve nerkisler açtı. Hak celle ve a'lâ, arkadaşlık etmesi için, Gölge Meleğini de kendisine göndermişti.

Filhakîka, o korkunç ateş yanıyor, fakat İbrâhîm Aleyhisselâm'ın bulunduğu yere, kat'iyyen sıcaklığını hissettirmiyordu. Burası âdetâ emsalsiz bir Gülistândı. Halîlullah, burada yedi gün kaldı: **«Ömrümün en güzel günlerini ateş ortasında, içinden şırıl şırıl sular akan bu Gülistânda geçirdim.»** demiştir.

Hâdise, min tarafillâh, Nemrûd'dan gizlenmemişti. Olup biteni, köşkünden hayretle seyretmişti. Nihâyet İbrâhîm Aleyhisselâm'ı çağırdı:

«İlâhının cidden büyük bir kudret sâhibi olduğunu gördüm. Dört bin sığır kurban etmek sûretiyle O'na yakınlaşmak isterim.» dedi.

İbrâhîm Aleyhisselâm: **«Mâdemki, bâtıl olan dînini terk etmiyor, benim da'vet ettiğim Hak Dîne, O'nun Dînine girmiyorsun, O, kurbanlarmı kabûl etmez.»** diye cevâb verdi.

Nemrûd: **«Ben, dînimi bırakmam, fakat nezrimi yerine getiririm.»** dedi. Ve filhakîka dört bin sığır kurban etti. Bâdemâ, İbrâhîm Aleyhisselâm'a da dokunmadı.

Ateşe atıldığı zaman İbrâhîm Aleyhisselâm onaltı yaşındaydı.

71 [**Ve O'nu** (**İbrâhîm'i**) **Lût ile birlikte kurtardık. İçinde âlemler için bereketler verdiğimiz arza ulaştırdık.** (Irak'dan Şam'a gönderdik.)]

72 [İbrâhîm'e, İshâk'ı ve isteğinden fazla olarak (torunu) Ya'kûb'u ihsân eyledik. Ve her birine salâhı tevfîk kıldık.]

وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ
وَإِقَامَ الصَّلٰوةِ وَإِيتَاءَ الزَّكٰوةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ﴿٧٣﴾

73 [Ve onları emrimizle insanlara yol gösterir ve hakka da'vet eder imâmlar kıldık. (Ve halkı sâlih amellere tergîb için) kendilerine hayırlı işler işlemeyi, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyeyledik. Onlar da tevhîd ve ibâdetimizde ihlâs eder oldular.]

وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي
كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ ﴿٧٤﴾

74 [Lût'a da, hikmet (nübüvvet veyâ hasımlar arasını fasledecek hüküm ve Peygamberlere lâyık olan) ilmi verdik. Ve O'nu, iğrenç işler işleyen o memleketten kurtardık. Gerçekten kötü, fâsık bir kavimdiler.]

وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾

75 [Ve O'nu rahmetimize idhâl eyledik. Zîrâ cidden sâlihlerdendi.]

وَنُوحًا إِذْ نَادٰى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

76 [Nûh Aleyhisselâm'ı da yâdet ki, İbrâhîm ve Lût Aleyhisselâmlardan evvel, (kavminin helâkine) duâ etmişti de, duâsını kabûl edip kendisini ve âilesini büyük belâdan (Tufândan veyâ kavmi arasından) kurtarmıştık.]

وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾

77 [O'na, âyetlerimizi tekzîb eden o kavme karşı, yardım ettik. (İntikâmını aldık). Gerçekten onlar kötü bir kavimdiler. Biz de, hepsini tûfânla gark ettik.]

Peygamberlerin içinde ömrü en uzun, çilesi en çok olanı Nûh Aleyhisselâm'dır.» derler.

وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ
غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ ﴿٧٨﴾

78 [Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâm'ları da yâdet! Hani onlar bir kavmin, çobansız olarak, yayılan koyunları tarafından (geceleyin) tahrîb olunan ekin tarlası (veyâ bir bağ) hakkında hüküm vermişlerdi. Biz de, onların hükümlerine şâhid olmuştuk.]

Rivâyet olunur ki; bir kimsenin koyunları, geceleyin çobansız olarak, bir çiftçinin ekin tarlasına, yâhûd bağına girmiş, tahrîb etmişti. Çiftçi, Dâvûd Aleyhisselâm'a da'vâ etti. Ve hakkını aradı. Dâvûd Aleyhisselâm, koyunların değeri, zararın mikdârına müsâvî olduğu için, koyunların çiftçiye verilmesine hükmetti. Babası, halkın da'vâlarını faslederken, henüz küçük yaşta olan oğlu Süleymân Aleyhisselâm, mahkeme kapısında beklerdi. Verilen hükmü öğrenince, babasının yanına girdi.

«Şöyle hükmolunsaydı, daha güzel olurdu. Koyunları sütünden, yününden ve yavrusundan intifâ etmek üzere tarla sâhibine, tarlayı da eski hâline getirmek üzere koyun sâhibine vermeliydi. Tarla i'mâr edildikten sonra, her ikisi de tekrar mallarına sâhib olmalıydılar.» dedi.

Dâvûd Aleyhisselâm, oğlunun hükmünü, içtihâdını beğendi. Hüküm, senin hükmündür, dedi ve O'nun hükmüne döndü.

Bir hadîsde beyân buyurulduğuna göre: İki kadın, çocuklarını bir yere bırakmışlar. Az sonra bir kurd gelerek çocuklardan birini kapmış! Kadınlardan her biri götürülen çocuğun arkadaşı-

nın olduğunu iddiâ ederek Dâvûd Aleyhisselâm'ın huzûruna da'-vâya çıkmışlar. Hz. Dâvûd, mevcûd çocuğun büyük kadına âid olduğuna hükmetmiş. Kadınlar, da'vâlarını Süleyman Aleyhisselâm'-ın huzûrunda da tekrarlamışlar. Süleymân Aleyhisselâm: **«Bana, bir bıçak getirin, çocuğu ikiye ayırıp, ikinize pay edeyim.»** demiş. Küçük kadın, bunu işidince: **«Yâ Nebiyyallah, Allah sana rahmet eylesin! Yapma! Çocuk, onundur.»** demiş. Hz. Süleymân, bu sözün evlâd şefkatinden söylendiğine istidlâl ederek, çocuğu küçük kadına vermiş.

فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَٰنَ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ
دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾

79 [**Biz, bu hükmü hemen Süleymân'a tefhîm ve ta'lîm etmiştik. Maamâfîh, her birine bir hüküm, bir ilim vermiştik.**]

Hasen: **«Bu âyet-i celîle olmasa, hâkimleri helâk olmuş görürdük. Fakat Allah Teâlâ, birini sevâba isâbetle ve birini içtihâtla senâ etti.»** der.

Acaba Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâm'ların hükmü nass mıydı, içtihâd mıydı? Ulemâ, bu husûsdâ ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre; ikisinin de hükmü, içtihâdla idi. Buna göre, Enbiyânın içtihâdı tecvîz edilmiş olur. Tâ ki içtihâd sevâbına nâil olsunlar. Ancak Dâvûd Aleyhisselâm, içtihâdında hatâ ve Süleymân Aleyhisselâm, isâbet ettiğine göre, bu takdîrde Enbiyâya hatâ câiz olur. Şu kadar ki, hatâ üzerinde karar kılmazlar.

Ba'zılarına göre ise; Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâm'lardan her birinin hükmü vahiy ileydi. Süleymân'ın hükmü, Dâvûd'un hükmünü neshetmiştir. Buna kaail olanlar, Enbiyâya içtihâdla hükmü ve hatâyı tecvîz etmezler. Zîrâ, vahyin vücûdiyle içtihâdtan müstağnîdirler.

Fakat ulemânın, Kitab ve sünnetin meskût bulunduğu husûslarda, içtihâd etmeleri câizdir. Ve içtihâdlarında isâbet etmemeleri hâlinde de günâhkâr olmazlar.

Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz: **«Bir hâkim, içtihâdla ettiği hükümde isâbet ettiği takdîrde, iki ecre, şâyed hatâ ederse, bir ecre nâil olur.»** buyurmuşlardır.

Ancak, müçtehid, içtihâdında hatâ ederse, onun için, bir ecir olur denilmekten murâd; hatâsından dolayı ecirlenir, demek değildir. Belki murâd, hak talebinde içtihâdından dolayı ecirlenir de-

mektir. Zîrâ içtihâdı ibâdettir. Ve içtihâdtaki hatâda, günâh merfûdur. Elverir ki cehdlerinde taksîr etmesinler.

[Dâvûd'a dağları ve kuşları teshîr ettik. Ki O'nunla birlikte tesbîh etsinler. Ve bunları, Biz yapmıştık.]

وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ
فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ ﴿٨٠﴾

80 **[Ve Biz, Dâvûd'a sizin için, zırh yapmak san'atını öğretmiştik, ki cengin şiddetinden sizi korusun. Şimdi siz, bu ni'mete şükredici misiniz?]**

وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ
الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ ﴿٨١﴾

81 **[Süleymân'a da şiddetli rüzgârı teshîr ettik, ki o rüzgâr O'nu, emriyle bulunduğu yerden, mübârek kıldığımız yere götürürdü. Biz, her şeyi biliriz.]**

Derler ki: Süleymân Aleyhisselâm, sarayından çıktığı zaman, kuşlar, ona havada gölgelik olurdu. Ve bütün Cin ve İns, O'na karşı dîvân dururdu.

Ne zaman bir yere gitmek istese, tahtadan yapılmış bir ordugâhı vardı. Askerlerini ve hayvanlarını ona bindirir, harb âletlerini ve ağırlıklarını ona yükletirdi. Sonra **rîyh-ı âsıf** = kasırga gibi esen o şiddetli rüzgâr, O'nun emriyle, ordugâhın altına girer ve O'nu dilediği ülkeye götürürdü.

Rüzgâr, o şekilde eserdi ki, ne ekinleri ve ağaçları tahrîk eder, ne toprağı savurur ve ne kuşları incitirdi.

Ve yine derler ki: Süleymân Aleyhisselâm için şeyâtîn, ibrişimden büyük bir kilim işlemişlerdi. Uzunluğu ve genişliği birer fersahtı.

Kilimin ortasına Süleymân Aleyhisselâm için altından bir minber konulmuştu. Onun üzerine otururdu. Etrafında altın ve gümüşten üçbin kürsü vardı. Altın kürsülere Enbiyâ, gümüş kürsülere ulemâ otururdu. Onların etrâfında halk, halkın etrâfında da Cin ve Şeyâtîn dururdu. Kuşlar, kanat açıp onları Güneş'ten ko-

rurdu. Bu hâlde iken, rüzgâr, kilimi kaldırır, sabahtan akşama kadar onları iki aylık mesâfeye götürürdü.

وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ
ذَٰلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ ﴿٨٢﴾ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ
أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾

82 [**Ve Şeytanlardan o tâifeyi Süleymân'a müsahhar kıldık ki, onlar denize dalarlar** (onun için denizden inci, mercan gibi cevherler çıkarırlar) **dı.** (Şehirler kurmak, saraylar yapmak, garip san'atlar ihtirâ' etmek gibi, dilediği) **daha başka işler de yaparlardı. Biz de, onları korurduk.**]

83 [**Eyyûb'u da yâdet! Hani o, Rabbine: «Yâ Rabb! Bana zahmet ve minnet mesetti. Sen, erhamerrâhîmînsin» diye niyâz etmişti.**]

Eyyûb Aleyhisselâm, Ays bin İshâk evlâdındandı. Allah Teâlâ, O'na nübüvvet, çok mal ve evlâd ihsân buyurmuştu. Biri Yemenli ve ikisi memleketlisi olmak üzere, üç kişi kendisine îmân etmişti. Gece, gündüz tâat, ibâdat ve hayrâtta idi. Yoksullara yardım eder, yolcuları doyurur, yetîmlerin ihtiyâçlarını gidermeye çalışırdı. Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şâkirdi.

Müteâkiben Hak Teâlâ, O'nu, çeşit çeşit musîbetlere mübtelâ kıldı. —Ki bu Peygamberler hakkında Allah'ın bir gazâbı değil, kerâmet ve ihsânına sebebtir.— Yedi oğlu ve üç kızı duvar altında kalıp helâk oldu. Develerini yıldırım, koyunlarını sel, ekinlerini kasırga alıp götürdü. Elinde, mal mülk nâmına bir şey kalmadı.

Vücûdunda da yaralar açıldı. Muhtelif rivâyetlere göre; **yedi,** on üç veyâ on sekiz yıl bu derdi çekti. Fakat O, sabrediyordu.

Bir gün zevcesi: **«Allah Teâlâ'ya duâ etsen de, üzerinden bu musîbeti giderse!»** dedi.

Eyyûb Aleyhisselâm: **«Refâh ve saâdet içinde kaç yıl yaşadık?»** diye sordu.

Zevcesi: **«Seksen yıl»** dedi.

Bunun üzerine Eyyûb Aleyhisselâm: **«Musîbet yılları, refâh yıllarına bâliğ olmadan, Rabbim celle şânuhu'ya niyâz etmeye utanırım»** diye cevâb verdi.

Yıllar yılları kovalıyor, fakat Eyyûb Aleyhisselâm'da hiçbir iyilik eseri görülmüyordu.

Karısı ise, nafakalarını te'mîn edemiyecek bir duruma düşmüştü. Yapayalnız, pek bîçâre kalmışlardı. Fakat O, sabrediyordu.

Bir gün Cebrâil Aleyhisselâm, O'na geldi. «**Yâ Eyyûb! Bu ne hâl? Niçin susuyorsun?**» dedi.

Eyyûb Aleyhisselâm: «**Sabırdan gayri çâre nedir?**» diye cevâb verdi.

Cebrâil: «**Allah Teâlâ'nın hazînesinde musîbet çoktur. Sen, ona tâkat getiremezsin. Hemen duâ et, Rabbin celle şânuhu'dan âfiyet iste!**» diye telkînde bulundu.

Bunun üzerine Eyyûb Aleyhisselâm secdeye kapandı. Hak Teâlâ'ya yalvardı. «**Bana zahmet ve mihnet erdi. Sen, erhamerrâhimînsin.**» diye Rabbine tazarru' ve niyâzda bulundu.

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ
وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرَى لِلْعَا
بِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ
الصَّابِرِينَ ﴿٨٥﴾

84 [**Biz de, O'nun duâsına icâbet ettik. Ve üzerindeki zahmet ve elemi giderdik. Tarafımızdan, bir rahmet ve in'âm ve âbid ve sâbirlere bir mev'ıze olmak üzere; O'na, âile ve evlâdını bir misliyle birlikte verdik.**]

Sûre-i Sad'da zikrolunduğu üzere, Eyyûb Aleyhisselâm'a: «**Ayağını yere vur!**» denildi. Vurdu ve orada bir pınar kaynadı. Emr-i ilâhi ile bu suyla yıkanır yıkanmaz, vücûdundaki bütün yaralar zâil oldu. Sonra, kırk adım yürüdü. Yine, ayağını yere vurdu. Burada kaynayan pınardan da içince, içindeki bütün hastalıklardan kurtuldu. Ve min tarafillâh, erkeklerin en güzeli ve en yakışıklılarından oldu.

Zevcesinin de gençliği iâde olundu. Bunu müteâkib Eyyûb Aleyhisselâm'dan yirmi altı erkek çocuk doğurdu.

Derler ki: Eyyûb Aleyhisselâm'ın iki ambarı vardı. Birine buğday ve birine arpa koyardı. Allah Teâlâ, iki bulut göndererek,

buğday ambarına altın ve arpa ambarına gümüş yağdırdı. Ambarlar lebâleb altın ve gümüşle doldu.

Hak Teâlâ, O'na; bu sûretle âile, evlâd ve emvâlini misliyle birlikte ihsân buyurdu.

85 **[İsmâîl, İdrîs ve Zülkifl'i de yâdet! Bunların her biri,** (meşakkat ve şedâide) **sâbirlerdendi.]**

Zülkifl: İlyâs, yâhûd Yûşâ veyâ Zekeriyyâ Aleyhisselâmlardan biridir.

وَاَدْخَلْنَاهُمْ ف۪ي رَحْمَتِنَاۜ اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿٨٦﴾
وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِباً فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنْتَ سُبْحَانَكَۗ
اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِم۪ينَ ﴿٨٧﴾

86 **[Biz, onları da rahmetimize idhâl ettik. Onlar salâhta kâmil ve mutîlerdendi.]**

87 **[Ve yâdet o balık sâhibini!** (Yûnus bin Metta'yı). **Hani O,** (gönderildiği kavme incinip) **öfkelenerek** (aralarından çıkıp) **gitmiş ve kendisini aslâ tazyîk etmiyeceğimizi zannetmişti.** (O'nu denize sevk ve balığın karnında hapsetmiştik). **Derken, karanlıklar içinde: «İlâhî, Sen'den gayri ma'bûd-un bilhak yoktur. Seni tenzîh ederim. Cidden ben nefsime zulmedenlerden oldum» diye Rabbine niyâz eylemişti.]**

فَاسْتَجَبْنَا لَهُۙ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّۜ وَكَذٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْ
مِن۪ينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّٓا اِذْ نَادٰى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْن۪ي فَرْداً
وَاَنْتَ خَيْرُ الْوَارِث۪ينَ ﴿٨٩﴾

88 **[Biz de, O'nun bu duâsını kabûl ve O'nu gamdan halâs ettik. İşte Biz, mü'minleri böyle halâs ederiz.]**

89 [Zekeriyyâ'yı da yâdet. Hani O da, Rabbine: «Yâ Rabb! Beni, yalnız (evlâdsız, vârissiz) bırakma. Sen, vârislerin en hayırlısı ve efdalisin.» diye duâ eylemişti.]

فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيٰى وَاَصْلَحْنَا لَهُ
زَوْجَهُ اِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا
رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ ﴿٩٠﴾

90 [Biz de, duâsına icâbet ettik de, O'na Yahyâ'yı bahşettik. Ve zevcesini akîm iken doğurur, (yâhûd hırçınken uysal) kıldık. Cidden bunlar (bu yâdolunan Enbiyâ, veyâ bu baba, oğul ve zevce) hayır işlerine müsâraat ve sevâbımızı umarak, ikaabımızdan korkarak Bize duâ ederlerdi. Ve Bize mütevâzî idiler.]

وَالَّتِي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا
وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾ اِنَّ هٰذِهِ اُمَّتُكُمْ
اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

91 [Ve, O, fercini (helâldan ve harâmdan) muhkem koruyan Meryem'i de yâdet ki Biz, O'na, rûhumuzdan nefhetmiş, O'nu da, oğlunu da âlemlere bir âyet kılmıştık.]

92 [Şübhe yok ki, bu, sizin ümmetiniz bir tek ümmettir (dîniniz bir tek dîndir), Rabbiniz de, Benim! (Benden gayri Rabbiniz yoktur.) O hâlde (başkasına değil), ancak Bana kulluk edin!]

وَتَقَطَّعُوا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ اِلَيْنَا رَاجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَنْ
يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ
وَاِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾

93 [(Eski ümmetler) aralarında (Yahûdiyyet ve Nasrânîyyet gibi din) **işlerinde fırka fırka oldular.** (İhtilâfa düştüler). **Fakat hepsi, Bize rücû' edecekler** (iftirâklarının cezâsını çekecekler) **dir.**]

94 [**Kim ki mü'min olduğu hâlde sâlih ameller işlerse, O'nun emeği inkâr olunmaz** (ve sâyinin sevâbı unutulmaz.) **Herhâlde Biz, O'nun bütün yaptıklarını** (amel defterlerinde tesbît eder) **yazarız.**]

وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾
حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ
يَنْسِلُونَ ﴿٩٦﴾

95 [**Helâk ettiğimiz bir memleket ahâlîsinin** tevbeye veyâ **dünyâya rücû'ları imkânsızdır.** (Yâhûd onların cezâları için Mahşer'e rücû' etmemeleri imkânsızdır.)]

96 [**Nihâyet Ye'cûc ve Me'cûc seddi açılır. Halk ve Ye'cûc, Me'cûc, her yüksek yerden akın ederek inerler.**]

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ
كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا
ظَالِمِينَ ﴿٩٧﴾

97 [**Ve hak va'dolan Kıyâmetin zuhûru yaklaşır. O vakit, kâfirlerin gözleri Kıyâmet'in hevlinden hayretle açık kalır: «Veyl bize ki, bugünden gaflet ettik. Hayır, biz kendimize zulmetmiş olduk.»** derler.]

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا
وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾

98 [**Şübhe yok ki, siz ve Allah Teâlâ'dan gayri ma'bûd edindikleriniz** (putlar, Şeytan ve avânesi) **Cehennem'in yakıtısınız. Siz, oraya gireceksiniz.**]

99 [**Onlar** (o taptığınız putlar, zannettiğiniz gibi gerçekten) **ilâh olsalardı, Cehennem'e girmezlerdi. Halbuki hepsi** — tapanlar ve tapılanlar — **orada ebediyyen kalacaklardır.**]

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾
إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا
مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

100 [**Onlar, orada inim inim inleyecekler ve orada,** (dehşetten, azâbın şiddetinden) **hiç bir şey işitmeyeceklerdir.**]

101 [**Onlar ki, haklarında bizden haslet-i hüsnâ** (ki saâdet ve tâate tevfîk, yâhûd Cennet'le tebşîrdir) **sebkat etmiş olanlar işte bunlar, şübhe yok ki, oradan** (ateşten) **uzaklaştırılmışlardır.**]

لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ ﴿١٠٢﴾
لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ
الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

102 [**Bunlar** (Cennette) **Cehennem ateşinin** cızırtısını **bile işitmezler, gönüllerinin dileği içinde dâimdirler.**]

103 [**Fezağ-ı ekber bunları aslâ mahzûn etmez.** (Cennet kapılarında) **Melekler kendilerini karşılayarak** (tebrîk ederler): «**İşte, size** (dünyâda) **va'dolunan gün!**» **derler.**]

Fezağ-ı ekber: Ateş ehlinin Cehennem'e sürüldükleri vakit, yâhûd İsrâfîl'in Sûr'a son üfürüşüdür.

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ
نُعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ
مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾

104 [Düşün o günü ki, semâyı, Kitablar için defter dürer gibi, düreceğiz. İlk başladığımız gibi halkı iâde edeceğiz. Bu, üzerimize aldığımız bir va'd ki, muhakkak yapacağız.]

105 [Yemîn ederim. Biz Tevrât (veyâ Levh-i Mahfûz) dan sonra, Dâvûd'un Zebûr'unda da yazmıştık: Arza (Cennet'e veyâ Arz-ı Mukaddes'e) Benim sâlih kullarım vâris olur.]

إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا
رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ
فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنْتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ أَدْرِي
أَقَرِيبٌ أَمْ بَعِيدٌ مَا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾

106 [Muhakkak ki, bu ihbâr, mevâ'ız ve mevâ'id, ibâdet edici bir kavim için kâfidir.]

107 [(Yâ Muhammed!) Biz, seni ancak âlemlere rahmet olmak üzere, gönderdik.]

108 [De ki: «Bana vahyolunuyor ki, tek bir ilâhtan gayri ilâhınız yoktu. Siz, bu vahyin muktezâsına teslîm oluyor musunuz?»]

109 [Şâyed tevhîdden yüz çevirirlerse: «Ben, vahyolunduğum şeyi size alesseviye bildirdim. Va'dolunduğunuz Kıyâmet: Yakın mıdır, uzak mıdır, onu ben bilmem» dersin.]

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِى
لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُمْ
بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

110 [**«Şübhe yok ki, Allah Teâlâ, sözün âşikâr olanını da, gizli tuttuklarınızı da bilir.»**]

111 [**«Ve bilmem, olabilir ki cezânızın te'hîri sizin için bir imtihân ve bir zamana** (mukadder olan ecelinize) **kadar bir istifâdedir.**]

112 [(Peygamber) **dedi: «Yâ Rabb!** (Benimle Kureyş arasında) **hak ile hüküm buyur. Rabbimiz, o Rahmân'dır ki, sizin vasıf ve isnâdlarınıza karşı ondan muâvenet ve inâyet istemekteyiz.**]

Bunun üzerine, Bedir harbinde Kureyş azâb görüp, mü'minler zafer kazandı.

22 — HACC SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 78 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظ۪يمٌ ﴿١﴾
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّٓا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ
كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارٰى وَمَا هُمْ بِسُكَارٰى
وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَد۪يدٌ ﴿٢﴾

1 [**Ey insanlar! Rabbiniz celle şânuh'un azâbından sakının!** (Emrine itâat edin). **Zîrâ, sâatin** (Kıyâmet'in) **zelzelesi çok büyük şeydir.**]

Bu sûre-i celîle, Mekkî'dir. Ancak 19 uncu âyetinden 24 üncü âyetine kadar, altı âyet-i kerîme Medenî'dir.

2 [**Onu göreceğiniz gün,** (onun şiddetinden) **çocuğunu emziren analar çocuklarını bırakıp unutur ve her gebe kadın** (hamil müddeti tamamlanmadan) **hamlini vâzeder. İnsanları, sarhoş olmadıkları hâlde, sarhoş gibi görürsün. Zîrâ Allah'ın azâbı şiddetlidir.**]

Bu zelzelenin ne zaman olacağı ihtilâflıdır: Ba'zılarına göre; o, Kıyâmet alâmetlerindendir; Kıyâmet'ten önce olacaktır. Buna delîl; gebe kadınların vakti gelmeden doğurmalarıdır. Çünkü ölüp, dirildikten sonra bir daha gebelik yoktur. Bir takımları Kıyâmet Gününün zelzelesi olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre; kadınların doğurması, bu işin büyüklüğünü tasvîr için zikredilmiştir. Yoksa, doğurmanın hakîkatı murâd edilmemiştir. Yânî, o gün gebe kadın bulunduğu tasavvur edilse, korkudan çocuğunu düşürürdü, demektir. İbn-i Abbâs (R.A.)'ın kavli budur. Ebû Saîd el-Hudrî (R.A.)'den rivâyet olunan bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ, Kıyâmet Gününde Âdem Aleyhisselâm'a: Yâ Âdem! Çocuklarından Cehennem'e girecekleri ayır! diyecek. Âdem: Yâ Rabbî, ona ne kadar kimse girecek? diye soracak; ve: **«Her binde (999) kişidir»** cevâbını alacak. İşte o vakit yeni doğan çocuğun saçı ağaracak, gebe kadın çocuğunu düşürecek; insanlar sarhoş olmadıkları hâlde, sarhoş gibi olacaklar; çünkü Allah'ın azâbının şiddetinden korkacaklar. Eshâb: **«Yâ Resûlâllah! Binin biri hangimiz olacak?»** diye sordular. Peygamber (S.A.V.): **«O 999 Ye'cûc ve Me'cûc'dan biri de sizdendir.»** buyurdu. Eshâb, sevinçten tekbîr aldılar. Sonra, buyurdular ki:

«Allah Teâlâ'dan ümîdim, sizin Cennetliklerin dörtte biri, hattâ üçte biri, hattâ yarısı olmanızdır.»

Eshâb, yine tekbîr aldılar. Bundan sonra Peygamber (S.A.V.):

«Siz, o günde kâfirlerin çokluğuna nisbetle kara öküzün sırtında beyaz bir kıl yâhûd beyaz öküzün sırtında kara bir kıl gibi olacaksınız.» buyurdular.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ
مَرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ اِلٰى
عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٤﴾

3 [**Kimi insanlar vardır ki, hiçbir bilgi ve delîli olmaksızın, Allah Teâlâ** (nın tevhîd ve kelâmı) **hakkında mücâdele eder ve** (bu husûsda) **her azgın Şeytan'a ittibâ eyler.**]

Âyet-i celîle, Nadr bin Hâris hakkında nâzil olmuştur. Mücâdeleci bir adamdı. Melekler, Allah'ın kızlarıdır. Kur'ân geçmişlerin esâtiridir, derdi ve ba'si inkâr ederdi.

4 [**Şeytan üzerine yazılmıştır ki: Kim O'na, dost edinir de, tâbi' olursa, muhakkak O'nu idlâl eder. Ve Cehennem'in keskin ateş azâbına yol gösterir.**]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ
فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ
مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي
الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ
لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ
مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ
اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

5 [**Ey insanlar! Şâyed dirilmekten** (onun imkân ve makdûriyetinden) **şübhede iseniz,** (ilk yaradılışınıza bakın! Bu şübhenizi giderir). **Şu muhakkak ki Biz, sizi** (aslınız olan Âdem'i) **topraktan yarattık. Sonra** (zürriyyeti olan sizleri) **bir nutfeden, sonra pıhtılaşmış bir kandan, sonra da hilkati belli belirsiz bir çiğnem etten yarattık: Tâ ki** (bu tedrîcle, sizi bir hâlden bir hâle intikâl ettirerek, ibtidâyi hilkatinizle maâdınızı istidlâl edip ba'se) **kudretimizi size tebyîn edelim.**]

[**Ve dilediğimizi, rahimlerde muayyen bir vakte** (doğum zamanına) **kadar tesbît ederiz. Sonra sizi, bir çocuk olarak çıkarırız. Sonra da kuvvet, akıl ve temyîzde kemâle ermeniz için büyütürüz. İçinizden bir kısmınız,** (bülûğa erdiğinde veyâ ermeden evvel veyâ bu esnâda) **vefât ettirilir. Bir kısmınız da, ömrün erzeline reddolunur.** (Gerisin geriye kuvvetten düşürülür, kocaltılır, pek

düşkün bir hâle getirilir.) **Evvelce bildiği şeyleri,** (bir çocuk gibi) **bilmez olur.]**

Bunlar, bütün bu tahavvülât, her dilediğini yapmaya kaadir olan Yaradan'ın, kudret ve irâdesiyle, öldükten sonra diriltmenin sahîh olduğuna delâlet eden beyyinelerdir.

Âfâkî delîle gelince:

[Sen, yeryüzünü de ölmüş, kurumuş görürsün. Fakat üzerine yağmur inzâl ettiğimiz zaman, zemin (nebatlarla) **harekete gelir, kabarır ve her güzel çiftten çeşit çeşit nebatlar bitirir.]**

ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِ الْمَوْتٰى وَأَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

6 **[Şu sebeble ki: Allah Teâlâ** (ulûhiyyetinde) **haktır. Ve O, muhakkak ölüleri diriltir. O, her şeye kaadirdir.]**

وَأَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي
الْقُبُورِ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى
وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ﴿٨﴾

7 **[Ve gerçekten o sâat** (Kıyâmet) **gelecektir. Ve onun geleceğine hiç şübhe yoktur. Allah Teâlâ, va'di gereğince, muhakkak kabirlerdeki** ölüleri **ba'seyliyecektir.]**

8 **[Kimi insanlar vardır ki, ne bir ilme, ne bir hüccete, ve ne aydınlatıcı bir Kitâb'a** (bir vahye) **dayanmaksızın, Allah Teâlâ hakkında mücâdele eder.]**

ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ
وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٩﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ
يَدَاكَ وَأَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿١٠﴾

9 **[İnsanları, Allah yolundan saptırmak için, mütekebbirâne,**

eğilerek bükülerek, dînden yüz çevirir. Dünyâda, onun için rüsvâylık vardır. Kıyâmet Gününde de, ona, o yakıcı ateş azâbını tattıracağız.]

Kıyâmet Günü, O'na denilecek ki:

10 **[Bu azâb, sana küfür ve tekzîbin yüzündendir. Onu, iki elinle bugün için takdîm etmiştin. Allah Teâlâ, kulları hakkında zulmedici değildir.]**

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَاَ
نَّ بِهٖ وَاِنْ اَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰ
خِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١١﴾

11 **[Ba'zı insanlar da vardır ki, Allah Teâlâ'ya bir taraftan** (kenardan, şek içinde) **ibâdet eder.** (Dîninde sebâtı yoktur. O kimse gibi, ki askerin bir yanında durur, zafer hissederse kalır, aksi hâlde firâr eder, gider). **Şâyed kendisine** (sıhhat ve refâh gibi) **bir hayır isâbet ederse, mutmaîn olur.** (İslâm ne gökçek dinmiş, der). **Eğer** (hastalık ve fakirlik gibi) **bir mihnet isâbet ederse, yüzüstü dönüverir** (irtidâd eder). **O, dünyâda da, Âhiret'te de hüsrândadır. İşte husrân-ı mübîn budur.]**

Bu âyet-i celîle, Bedevîlerden bir cemâat hakkında inmiştir.

Bunlar muhâcir olarak çölden Medîne'ye gelmiş ve Müslümanlığın Hak Dîn olduğuna inanmaksızın Müslüman olmuşlar. Medîne'de hangisinin sıhhatı yerine gelmiş, kısrağı doğurmuş, karısı oğlan doğurmuş ve malı çoğalmışsa, O: **«Ben, bu Dîne gireli hayra erdim.»** diyerek hakîki Müslüman olmuş; hangisinin sıhhatı bozulmuş, kısrağı doğurmamış; karısı kız doğurmuş ve işi iyi gitmemişse, O da: **«Ben, bu Dîne gireli bana kötülük geldi,»** diyerek küfre dönmüştü.

يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ
الْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُ اَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهِ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَ
لَبِئْسَ الْعَشِيرُ ﴿١٣﴾

12 [**O, Allah Teâlâ'yı bırakıp da ne** (ısyân etse) **zarar ve ne** (tâatte bulunsa) **fayda vermiyecek olan şeylere ibâdet eder ki, bu, hidâyetten uzak bir dalâlettir.**]

13 [**O, öyle bir şeye ibâdet eder ki,** (ondan şefâat ve Allah Teâlâ'ya tevessül faydası umar. Fakat onun, dünyâda katl ve Âhiret'te azâbla) **zararı fâidesinden yakındır. O, ne fenâ yardımcı ve ne çirkin sâhibtir.**]

إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

14 [**Allah Teâlâ, îmân edip de sâlih ameller işleyen kullarını, ağaçlarının altından ırmaklar akan Cennetlere koyar. Hiç şübhesiz, Allah-ü azîmüşşân, ne** dilerse **yapar.**]

مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللّٰهُ
فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ
ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾

15 [**Kim, Allah Teâlâ'nın, O'na** (Resûl-ü Muhammed sallallahü aleyhi ve selleme) **dünyâda ve Âhirette kat'iyen yardım etmeyeceğini zannediyorsa,** (gayzını yenmek için ne yaparsa yapsın, Allah Teâlâ, O'na mutlaka yardım edecektir. İsterse) **evinin tavanına bir ip bağlayıp onunla kendini boğsun da, baksın bu keyd ve hîlesi, gayzını giderir mi?**]

Yâhûd semâya bir ip uzatıp yükselsin de baksın, bir şey yapabilir mi? Yardımı, vahyi kesebilir mi? Bunlar mümtenî olunca, duyduğu gayızda bir fayda yoktur.

Bu âyet-i kerîme, Esed ve Gatafan'dan bir cemâat hakkında nâzil olmuştur. Efendimiz onları, İslâm'a dâ'vet ettiği zaman, bi-

zimle Yahûdîler arasında bir anlaşma var. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e yardım edilmez de, işi ileri gitmezse, korkarız ki Yahûdîler bize yiyecek vermez, demişlerdi.

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَاَنَّ اللّٰهَ يَهْدٖي مَنْ يُرٖيدُ
﴿١٦﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَالَّذٖينَ هَادُوا وَالصَّابِـٔينَ
وَالنَّصَارٰى وَالْمَجُوسَ وَالَّذٖينَ اَشْرَكُوا اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهٖيدٌ ﴿١٧﴾ اَلَمْ تَرَ
اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ
وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثٖيرٌ
مِنَ النَّاسِ وَكَثٖيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللّٰهُ فَمَا
لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿١٨﴾

16 [İşte Biz, Kur'ân'ı böyle, açık âyetler hâlinde inzâl ettik. Allah Teâlâ, dilediğine hidâyet eder. (Yâhûd bu âyetlerle dilediğini hidâyette sâbit kılar.)]

17 [O îmân edenler, o Yahûdîler, Sâbiîler, Nasrânîler, Mecûsîler, müşrikler yok mu? Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü, onların aralarını, hak ile bâtılı temyîz ederek hüküm ve fasledecektir. Allah-ü azîmüşşân, her şeye şâhiddir.]

18 [Görmüyor musun ki, göklerde ve yerde bulunanlar, Güneş, Ay, Yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve çoğu insanlar, Allah Teâlâ'ya secde ediyorlar. İnsanlardan bir çoğunun da, secdeden imtinâ ettikleri için, üzerlerine azâb hak olmuştur. Allah Teâlâ, kimi şekâvetle zelîl ederse, O'nu saâdetle kerîm eden olmaz. Şübhe yok ki Allah Teâlâ, dilediğini yapar.]

Âyet-i celîle secde âyetlerindendir.

هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ
لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾
يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾

19 [**Birbirine düşman iki fırka** (mü'minler ve kâfirler) **Allah Teâlâ'nın dîn ve emrinde,** (veyâ O'nun zât ve sıfâtında) **mücâdele ediyorlar. O kâfirler için ateşten esvâb biçilmiştir. Başlarının üzerine de kaynar su dökülecektir.**]

Yahûdîlerle Müslümanlar münâkaşa etmişler. Yahûdîler:

«**Bizim Dînimiz, sizinkinden haktır. Kitabımız ve Peygamberimiz sizinkilerinden öncedir.**» demişler. Mü'minler de:

«**Hak Dîn, bizim Dînimizdir. Biz, hem bizim Peygamberimize, hem sizin Peygamberinize îmân ettik. Siz, hasedinizden bizim Kitabımıza, Peygamberimize küfür ettiniz.**» demişler.

Bu âyet-i celîle, bunun için inmiş.

20 [**Bu kaynar su ile karnındakiler ve derileri** (yânî içleri, dışları) **eriyecektir.**]

وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَا أَرَادُوا
أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ
﴿٢٢﴾ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ
مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

21 [**Onlar için demirden kırbaçlar da vardır.** (Onlarla dövüleceklerdir.)]

Rivâyet edildiğine göre; bu âyet-i kerîme, Bedir günü, Hazret-i Hamza, Hazret-i Ali, Hazret-i Ubeydetibnilhâris radiyallahü anhümün Kureyş'ten Utbe ve Şeybe bin Rebîa ve Velîd ibni Utbe ile mübârezelerinde nâzil olmuştur.

22 [**Ne zaman duydukları acı ve ızdırabdan, o ateşten çıkmak isteseler, (o kırbaçla) yine oraya iâde olunurlar. (Ve onlara): «Tadın, bu yakıcı ateş azâbını!» (denir.)**]

23 [**Allah Teâlâ, mü'min olup da sâlih ameller işleyenleri, ağaçlarının altından ırmaklar akan Cennetlere koyar. Onlar, orada altın ve inci bileziklerle süslenirler. Ve elbiseleri ipektir.**]

وَهُدُوٓا اِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِۚ وَهُدُوٓا اِلٰى صِرَاطِ الْحَم۪يدِ ﴿٢٤﴾

24 [**Onlar, sözün güzeline ve çok hamdedilen Allah'ın Dînine (İslâm Dînine) hidâyet olunmuşlardır.**]

Sözün güzeli: Kelime-i tevhîddir. Veyâ **«Elhamdülillâhilleziy sadakanâ vağdeh** (Bize olan va'dini yerine getiren Allah Teâlâ'ya hamdolsun)» yâhûd **«Elhamdülillâhillezi ezhebe anelhazen** (Bizden hüzün ve kederi kaldıran Allah Teâlâ'ya hamdolsun)» gibi güzel sözlerdir.

اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَب۪يلِ اللّٰهِ وَالْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ الَّذ۪ي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَٓاءًۨ الْعَاكِفُ ف۪يهِ
وَالْبَادِۜ وَمَنْ يُرِدْ ف۪يهِ بِاِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ اَل۪يمٍ ﴿٢٥﴾

25 [**(Ama) kâfir olup da insanları Allah yolundan ve gerek yerli, gerek misâfir bütün insanlara müsâvî olarak kıblegâh kıldığımız Mescid-i Harâm'dan menedenler, bir de haremde zulm ile Haktan meyl ve ilhâda yeltenenlere elîm bir azâb tattıracağız.**]

Bu ilhaddan murâd ne olduğu ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre; **şirk koşmak ve Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet etmektir.** Bir takımları: **«Yasak olan kavil ve fiildir. Velev ki, hizmetçisine şetmetsin.»** demiş; daha başkaları, **ihrâmsız Harem-i şerîfe girmek ol-**

duğunu; ba'zıları da; **ihrâmlıya yasak olan bir fiili** işlemek veyâ **Mekke'de yiyecek ihtikârı olduğunu**, söylemişlerdir.

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; **bir kimse, bir günâh işlemeyi kasd etse, onu işlemedikçe üzerine vebâl yazılmaz.** Ama bir kimse, Mekke'de bir adam öldürmeyi kasdederse; Allah, O'nu **azâb** eder. Meğer ki tevbe ede.

İbn-i Ömer (R.A.); hacc ettiğinde iki çadır kurarmış. Bunların biri Harem'de, diğeri Harem dışında olurmuş. Âilesinden birini azarlamak istediğinde, Harem dışındaki çadıra gider ve:

«Biz, eshâb aramızda müzâkere ederken, Harem'de: Hayır vallah, evet vallah demeyi ilhad sayardık.» dermiş.

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا
وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿٢٦﴾

26 [**Hani Biz, İbrâhîm'e Beyt-i şerîfin yerini ta'yîn etmiş, bildirmiştik.** Ve O'na: **«Bana hiç bir şeyi işrâk etme. Beyt'imi: Tavâf edenler, Mekke'de oturanlar, rükû' ve sücûd edenler için** (putlardan ve lâyık olmayan şeylerden) **temizle.» diye vahyeylemiştik.**]

وَأَذِّن فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ
ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾

27 [**«İnsanları hacca da'vet et, onlara haccetmelerini emret! Gerek yaya olarak, gerek her ırak yoldan arık develere binerek sana gelsinler.»**]

Bir rivâyette İbrâhîm Aleyhisselâm, Ebû Kubeys dağına çıkıp:

«Ey insanlar! Rabbiniz bir Beyt yaptı. Ve ona hacc etmenizi size farz kıldı. Rabbinize icâbet edin!» diye seslenmiş.

Seslenirken; sağa, sola, doğuya, batıya dönmüştür. Kendilerine haccetmek mukadder olanlar babalarının sulblerinden, analarının rahimlerinden: **«Lebbeyk, Allahümme lebbeyk»** diye icâbet etmişlerdir.

İbn-i Abbâs (R.A.)**'a göre; bu âyetteki insanlardan murâd; Kıble ehlidir.**

Hasan-ı Basrî diyor ki: «**Bu âyetteki hacca da'vet emri Peygamber** (S.A.V.)**'edir. Ve Haccet'ül-vedâ'da verilmiştir, ki O da: Ey insanlar! Size hacc farz kılındı. İmdi siz de, haccedin! diyerek imtisalde bulunmuştur.**»

Câbir b. Abdillah (R.A.)**'ın beyânına göre:** Peygamberimiz (S.A.V.) Vedâ' Haccında yüz deve kurban etmiş, bunların 63'ünü kendisi, geri kalanını Hz. Ali (R.A.) boğazlamıştır. Peygamber (S.A.V.)'in emri ile boğazlanan develerin her birinden birer parça et alınarak bir kabta pişirilmiş; bunu ikisi yemişlerdir.

Ama, şer'an vâcib olan Hedy kurbanından sâhibinin yiyip yiyemiyeceği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre, yemesi câiz değildir. **İmâm** Şâfiînin kavli budur. **Adak kurbanı da böyledir.**

İbn-i Ömer (R.A.)**'in kavline göre; avlanma cezâsı ile adak kurbanından yiyemez. Diğer kurbanlardan yiyebilir.** İmâm Ahmed'le İshâk'ın kavilleri de budur.

İmâm Mâlik'e göre; Temettu' hedyi ile kesilmesi vâcib olan her hedy kurbanından yiyebilir. Yalnız, fidye kurbanı ile avlanma cezâsı ve adak kurbanlarından yiyemez.

Hanefî imâmlarına göre ise; yalnız Temettu, ve Kırân kurbanlarından yiyebilir. Sâir vâcib kurbanlardan yiyemez.

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُو
مَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا
وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾

28 [«**Tâ ki kendileri için dünyevî ve uhrevî menfaatlere hazır olsunlar. Tâ ki Allah Teâlâ'nın kendilerine rızk olarak verdiği dört ayaklı hayvanlar** (kurbanlıklar) **üzerine, belli günlerde** (Zilhicce'nin onuncu günü veyâ Nahir Günlerinde) **Allah Teâlâ'nın ismini ansınlar. Bunların etinden yiyin; ve yoksula, fakîre de yedirin!**»]

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ
وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ
حُرُمَاتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَاُحِلَّتْ لَكُمُ
الْاَنْعَامُ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ
مِنَ الْاَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾

29 [**«Sonra kirlerini gidersinler. Nezirlerine vefâ etsinler ve o atîk beyt'i tavâf eylesinler.»**]

Kir gidermekten murâd: Tıraş olmak, bıyık almak, tırnak kesmek ve koltuk yolmak gibi şeylerdir.

Tavâf: Hacer-i Esved'den başlayarak yine onda bitirmek şartı ile Kâ'be'yi yedi def'a dolaşmaktır; ki Tavâf-ı Kudûm, Tavâf-ı Îfâza ve Tavâf-ı Vedâ' olmak üzere üç nev'idir.

30 [**İşte haccın a'mâli ve ahkâmı budur. Kim, Allah Teâlâ'nın hürmetlerine** (Allah Teâlâ'nın hükümlerine, emirlerine, nehiylerine ve Beyt-i Harâm, Mescid-i Harâm, Beled-i Harâm, Meş'ar-i Harâm, Şehr-i Harâm ve sâire gibi muhterem kıldığı şeylere riâyet ve) **tâzîm ederse, Rabbi indinde o, O'nun için, sevâbta daha hayırlıdır.**]

[**Tahrîmi üzerinize tilâvet olunanlar müstesnâ, kestiğiniz bütün davarlar size helâl kılındı.**]

(Mâide Sûresinin üçüncü âyetine bakınız.)

[**Artık murdarlıktan, putlara ibâdetten ve yalan sözden sakınınız!**]

Putlara tapmaktan sonra yalan sözün yasak edilmesi tahsîsten sonra ta'mîmdir. Çünkü putlara tapmak, yalanın başıdır. Ulemâ, buradaki yalan sözden murâd; yalan yere şâhidlik etmek olduğunu söylemişlerdir. Peygamber (S.A.V.):

«Yalancı şâhidlik, Allah'a şerîk koşmaya denk tutulmuştur.» buyurmuştur; bunu üç def'a tekrarlamıştır. Sonra bu âyet-i kerîmeyi okumuştur.

حُنَفَاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ
فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ اَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾ ذٰلِكَ وَمَنْ
يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ
فِيهَا مَنَافِعُ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا اِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

31 [**Allah Teâlâ'ya şirk koşmayın. Pâk ve muvahhid olun! Kim, Allah Teâlâ'ya şerîk koşarsa, gökten yere düşüp de helâk olarak kuşlar tarafından parçalanmış, yâhûd rüzgâr tarafından uzak bir yere sürüklenip götürülmüş** (bir nesne) **gibi olur.**]

Yânî müşrikin hakdan uzaklığı, gökten düşüp kuşların parçaladığı yâhûd rüzgârın uzaklara sürüklediği kimseden daha fazladır. Bununla müşriklerin iki nevî' olduğuna işâret buyuruluyor. Birinci nev'îne aslâ kurtuluş yoktur. İkinciye, tevbe ile kurtuluş varsa da, uzak bir ihtimâldir.

32 [**Bu, böyledir. Kim Allah Teâlâ'nın şe'âirine tâzîm ederse, muhakkak ki bu tâzîm, kalblerin takvâsındandır.**]

Rivâyet olunur ki: Vedâ Haccında Peygamber (S.A.V.)'in boğazladığı yüz deve arasında bir erkek deve varmış, ki burnunda altın yuvarlak takılı imiş.

Hz. Ömer (R.A.), buhtiyye denilen cins develerden bir dişi deve hedy göndermişti. Bu deveyi, O'ndan satın almak için üçyüz altın verenler olmuştu.

33 [**Sizin için onlardan, muayyen bir zamana** (kurban edilinceye) **kadar,** (sağımından, yavrularından, yapağısından, deve ise, binmek ve yük yükleme bakımından) **menfaatler vardır. Sonra, varacakları yer, Beyt-i Atîk'dir.**]

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ
مِنْ بَهِيمَةِ الْاَنْعَامِ فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ اَسْلِمُوا وَبَشِّرِ
الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

34 [Biz, her ümmet için bir mensek (ibâdet edecek, kurban kesecek bir yer) yaptık. Tâ ki, rızık olarak kendilerine verilen dört ayaklı hayvanları keserken, Allah Teâlâ'nın ismini ansınlar.]

[İlâhınız, tek bir ilâhtır. Yalnız, O'na inkıyâd ve itâat edin. Mütevâzî ve muhlisleri Cennetle müjdele (Yâ Muhammed!)]

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلٰى مَا أَصَابَهُمْ
وَالْمُقِيمِي الصَّلٰوةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Ki onların, Allah Teâlâ zikrolununca (celâl ve heybetinden) kalbleri titrer. Başlarına gelen mihnet ve meşakkatlere sabrederler ve namaza müdâvimdirler. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden de hayır için infâk ederler.]

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْ
كُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا
مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾

36 [Kurbanlık develeri de, sizin için, Allah Teâlâ'nın şe'âirinden kıldık, ki kurban edilmesinde size hayır (dünyâda menfaat, Âhiret'te ecir) vardır. Onlar, ayakta durup boğazlanırlarken, üzerlerine Allah Teâlâ'nın ismini zikredin.]

Deve; tek ayağı bağlanarak, ayakta, gerdanından boğazlanır. Maamâfîh, çene altından boğazlanması da câizdir. Koyun, keçi ve sığır ise, bilindiği gibi, üç ayağı bağlanıp yatırılarak boğazlanır.

Kurban edilirken: «Allahü ekber, lâ ilâhe illâllahü vallâhü ekber allahümme hâzâ minke ve lek» denilir.

[Yan üstü düşüp can verdikleri zaman da etlerinden yiyin. Ve yoksulluğunu gizleyip istemiyen veyâ gizlemeyip dilenen fakîrlere de yedirin. İşte Biz, onları, şükredesiniz diye, böylece size müsahhâr kıldık.]

لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ اٰمَنُوا إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

37 [**Onların ne tasadduk olunan etleri ve ne akan kanları, Allah Teâlâ'ya ulaşmaz. Fakat sizden, O'na ancak takvâ** (sâlih ameller ve ihlâs) **ulaşır.**]

[**Allah Teâlâ, onları size böylece teshîr etti, ki hidâyetinden dolayı O'nu tâzîm edesiniz. Amellerinde Allah Teâlâ'nın rızâsını isteyenleri, Cennetle müjdele** (Yâ Muhammed!)]

Câhiliyyet devrinde, boğazladıkları kurbanların kanlarını, müşrikler, Allah Teâlâ'ya tekarrüb zu'miyle Kâ'be'nin duvarına sürerlerdi. Müslümanlar da bunu taklîd etmek istedikleri zaman, bu âyet-i kerîme ile nehyolundular.

38 [**Şübhesiz ki Allah Teâlâ, mü'minlerden müşriklerin ezâsını def'eder. Allah Teâlâ, emânetine hıyânet ve ni'metine küfrân edenlerin hiçbirini sevmez.**]

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللّٰهَ عَلٰى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

39 [**Kendilerine mukâtele eden müşriklere karşı mü'minlere zulmolunmaları sebebiyle, cihâda izin verildi. Allah Teâlâ, mü'minlere nusrat etmeye elbette kaadirdir.**]

Mekke müşrikleri, ashâba ezâ ediyorlardı. Ashâb, kimi dövülmüş, kimi yaralanmış olarak gelirler, Aleyhissalâtü vesselâm'a tazallûm ederlerdi. Efendimiz: «**Sabredin, henüz cihâdla emrolunmadım**» buyururlardı. Nihâyet Hicret'ten sonra, bu âyetle mü'minlerden Mekke'de kalanları hicretten meneden müşriklerle kıtâle izin verildi. **Âyet-i celîle, ilk kıtâl âyetidir, denilmiştir.**

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا
اللّٰهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَا
مِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًا ۗ
وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ ۗ إِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

40 [Ki, o mü'minler, nâhak yere, ve ancak: «Rabbimiz, Allah celle şânuh'dur.» dedikleri için memleketlerinden çıkarıldılar.]

[Şâyed Allah Teâlâ, insanları birbiriyle (mü'minleri kâfirler üzerine taslîtle) def'eder olmasaydı, rühbânın manastırları, Nasrânîlerin kiliseleri, Yahûdîlerin havraları, ve Müslümanların — içinde Allah'ın adı çok anılan — mescidleri yıkılır, harâb olur giderdi.]

[Allah Teâlâ, dînine yardım edene elbette nusrat eder. Muhakkak ki Allahü azîmüşşân, nusratta kavî ve hükmünde gaalibdir.]

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَآتَوُا الزَّكٰوةَ وَأَ
مَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾

41 [Onlar, o mü'minlerdir ki, kendilerini yeryüzünde temkîn edersek, namazı ikâme ederler, zekâtı verirler. Ve mârûfla emir ve münkerden nehyeylerler. Her şeyin sonu; Allah Teâlâ'ya râcidir.]

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾
وَقَوْمُ إِبْرٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ ۚ وَكُذِّبَ
مُوسٰى فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۚ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

42, 43, 44 [(Yâ Muhammed! Kavmin) Seni tekzîb ediyorlar-

sa, (üzülme, tekzîb olunmakta yalnız değilsin) **onlardan önce, Nûh, Âd, Semûd kavimleri, İbrâhîm kavmi, Lût kavmi, ve ashâb-ı Medyen de Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi. Mûsâ da tekzîb olundu. Ben, o kâfirlere** (mukadder ecelleri gelinceye kadar) **bir mühlet verdim de, sonra onları azâbla alıverdim. Bak, Beni inkâr nasıl olur?** (Ni'meti mihnete, hayâtı helâke, imâreti harâba tebdîl ederim).]

فَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ
عَلٰى عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَشِيدٍ ﴿٤٥﴾

45 [**Nice memleketler ahâlîsi vardı ki, Biz, onları zulmetmektelerken, helâk ettik. Şimdi duvarları, tavanlarının üstüne yıkılmıştır. Ve nice kuyular muattal, ve nice yüksek kasırlar hâlî kalmıştır.**]

Kuyu ile kasrın ikisinin de Yemen'de olduğu rivâyet edilir. Kasr, bir dağın tepesinde; Kuyu da eteğinde imiş. Bu beldeye Hâdûrâ denilirmiş. Sâlih Aleyhisselâm, kendisine îmân eden 4000 kişi ile Hadra mevt'e geldiğinde vefât etmiş ve O yere, bundan dolayı bu isim verilmiş. Artık oraya yerleşip Hâdûrâ kasrını binâ etmişler. Kuyunun yanında karar kılmışlar ve üremişler. Sonraları, putlara tapmağa başlamışlar.

Bu sebeble, Allah Teâlâ kendilerini helâk edip kasırlarını hâlî, kuyularını muattal bırakmıştır.

اَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا اَوْ
اٰذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَاِنَّهَا لَا تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُو
بُ الَّت۪ي فِي الصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

46 [**Onlar yeryüzünü gezip dolaşmıyorlar mı ki,** (o ahâlîsi helâk olan memleketlerin harâbiyyetini görerek) **kalbleriyle teakkul, yâhûd haberlerini kulaklariyle işitip tefekkür etsinler.** (Vahdâniyyet ve ilâhi kudreti bilsinler.)]

[**Onların, gerçi gözleri kör değildir.** (Her şeyi görürler.) **Fakat, göğüslerindeki kalbleri kördür** (ki geçmiş ümmetlerin hâllerini müşahede edip, ibret almazlar).]

Denildi ki: İsrâ Sûresinin 72 nci «**Ve kimin bu dünyâda (kalbi) kör** (olur, doğru yolu görmez)se, **O, Âhirette de kördür. Ve yolca daha şaşkındır.**» âyet-i celîlesi nâzil olunca, İbn-i Ümmü Mektûm, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize gelerek: «**Ben, dünyâda körüm, Âhirette de kör mü olurum?**» dedi. Bu âyet-i kerîme ile teslîyet buyurulmuştur.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَاِنَّ يَوْمًا
عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَاَيِّنْ مِنْ
قَرْيَةٍ اَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَا وَاِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

47 [**Senden onlar, kendilerine va'dolunan azâbın tâcîlini istiyorlar. Allah Teâlâ, aslâ va'dine hulf etmez.** (Va'di, bir zaman sonra da olsa, tahakkuk eder. Allah Teâlâ Sabûr'dur. Ukûbetinde acele etmez). **Rabbin celle şânuh indinde bir gün, sizin saydığınız, bin yıl gibidir.** (O'na vakit ve hüküm câri olmaz. Ne zaman isterse, o azâbı gönderir. Zîrâ dilediği vakit onları almaya **kaadirdir**. Te'hîr etmekle bir şey kaybedecek değildir.)]

48 [**Nice memleketler halkı vardı ki,** (sizin gibi) **zulmetmektelerken,** (mahz-ı rahmâniyyetimden azâblarını te'hîr ederek) **kendilerine mühlet verdim de, sonra azâbımla onları alıverdim. Dönüş, ancak Bana'dır.**]

قُلْ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَٓا اَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِينَ
سَعَوْا فِٓي اٰيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

49 [**De ki: «Ey insanlar! Ben size, inzâr ettiğim şeyi apaçık anlatan, bir Nezîrim.»**]

50 [**Îmân edip sâlih ameller işleyenler için günâhlarına mağfiret ve kesilmeyen bir rızık** (Cennet) **vardır.**]

51 [**Âyetlerimizi, birbirini âciz bırakırcasına, red ve ibtâle çalışanlar ise, alevli ateşin yârânıdırlar.**]

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنّٰى أَلْقَى
الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ
يُحْكِمُ اللّٰهُ آيَاتِهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾

52 [**Biz, senden evvel hiçbir Resûl, hiçbir Nebî göndermedik ki; O, bir şey temennî ettiği vakit, Şeytan O'nun emeline bir ilkâ yapmış** (ona yol bulmuş) **olmasın. Allah Teâlâ ise, Şeytan'ın ilkâ ettiğini izâle ve ibtâl eder de, sonra, âyetlerini tesbît eder. Allah-ü azîmüşşân, Alîm'dir, Hakîm'dir.**]

لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَ
الْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

53 [**Tâ ki Allah Teâlâ, Şeytan'ın ilkâ ettiği şeyi, kalblerinde şek ve nifâk hastalığı bulunan ve** (hakkı kabûl etmeyen) **katı kalbli münâfık ve müşrikler için, bir tecrübe ve fitne kılsın. Şübhe yok ki, o zâlimler, Hak'tan uzak bir ayrılık içindedirler.**]

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ
فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِينَ آ
مَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾

54 [**Ve, tâ ki kendilerine ilim** (tevhîd ve Kur'ân ilmi) **verilenler, Kur'ân'ın muhakkak Rabbin celle şânuh tarafından inzâl olunan bir hak olduğunu** (ve Şeytan'ın onu tasarrufa kudreti bulunmadığını) **bilip îmân etsinler. Kalbleri ona inkıyâd etsin. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, mü'minleri** (müşkil saydıkları şeyde), **doğru yola hidâyet edicidir.**]

وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ
السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

55 [**O kâfirler, ondan** (Kur'ân'dan veyâ Peygamberden, yâhûd Şeytan'ın ümniyyesine ilkâ ettiği şeyden) **kendilerine ansızın o saat** (ölüm saati veyâ Kıyâmet) **yâhûd akîm bir günün** (hayır görmeyecekleri Bedir Günü'nün) **azâbı gelinceye kadar, dâimâ şek içindedirler.**]

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥٧﴾

56 [**Kıyâmet Günü mülk** (ve hüküm) **Allah Teâlâ'nındır. Mü'minlerle kâfirler arasında hakla O, hükmeder. Îmân edip de sâlih ameller işleyenler Naîm Cennetlerindedir.**]

57 [**Kâfir olup da âyetlerimizi inkâr edenler yok mu! Onlar için de rüsvây ve zelîl edici bir azâb vardır.**]

وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا
لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ
الرَّازِقِينَ ﴿٥٨﴾

58 [(Memleketlerini bırakıp) **Allah yolunda hicret ettikten sonra katledilen veyâ** (eceliyle) **vefât eyleyenleri de Allah Teâlâ, muhakkak güzel bir rızk ile** (Cennet ni'metleriyle) **rızıklandıracaktır. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, rızık ihsân edenlerin gerçekten en hayırlısıdır.** (Dilediğine rızkı hesâbsız verir).]

لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَإِنَّ اللّٰهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾
ذٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ
اللّٰهُ إِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾

59 [**Allah Teâlâ, onları her hâlde bir medhâle** (Cennet'e) **koyar ki,** (orada dilediklerini bulur) **hoşnûd olurlar. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ onların niyyetlerini bilir,** fenâlık edenlere **ikab etmekte acele etmez.**]

60 [**Hüküm, size zikrolunandır.** (Îmân edenlerden) **her kim kendisine edilen ukûbete misliyle mukâbele eder de, sonra yine tecâvüz görürse, Allah Teâlâ her hâlde ona yardım eder. Allah-ü azîmüşşân, afiv ve mağfiret edicidir.**]

Bu âyet, müşriklerden bir cemâat hakkında inmiştir. Bunlar, harâm olan ayda Müslümanlardan bir cemâatla harbetmeye gelmişlerdi. Müslümanlar, harâm ayda harb etmekten çekindilerse de, müşrikler harbde ısrâr ettiler. Neticede, harbi Müslümanlar kazandı. Ancak, harâm ayda harb ettikleri için gönüllerinde bir kerâhet ve melâlet kaldı. İşte, Allah Teâlâ bu âyetle, onu giderdi.

ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ
فِي اللَّيْلِ وَأَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ
هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ
وَأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

61 [**Bu, şu sebebledir ki:** (Allah Teâlâ kaadirdir. Bir şeyi, bir şeye gaalib kılar. Nasıl ki,) **geceyi gündüze, ve gündüzü geceye idhâl eyler. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Basîr'dir.**]

62 [**Çünkü Zât-i Kibriyâ, haktır.** (Nefsinde sâbit, zâtında vahîd-i vâcibdir. Zîrâ vücûdunun vücûbu, vahdeti iktizâ eder, ki

mebde-i küll olsun). Müşriklerin, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, taptıkları ise bâtıl ve ma'dûmdur. O, her şeyden yüce, her şeyden büyüktür.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ
مُخْضَرَّةً إِنَّ اللّٰهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَهُ مَا فِي السَّ
مٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

63 [Görmez misin ki, Allah Teâlâ gökten yağmur indirir. Onunla yeryüzünde otlar biter, yeşillik olur. Allah Teâlâ, kulları hakkında pek lûtufkâr ve her hâllerinden haberdârdır.]

64 [Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi O'nundur, O'nun mülküdür. Allah Teâlâ, her şeyden ganî ve hakkıyle hamdolunmaya lâyıktır.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي
فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا
بِإِذْنِهِ إِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِي
أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

65 [Görmez misin ki, Allah Teâlâ, yeryüzünde ne varsa hepsini ve emriyle denizde seyreden gemileri size müsahhâr kıldı. Ve semâyı, yere düşmekten tutan O'dur. Meğer ki (Kıyâmet Günü) emriyle düşmüş olsun. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, insanlar için, Raûf'dur, Rahîm'dir.]

66 [O Allah Teâlâ ki, size hayat verdi. Sonra sizi öldürecek ve yine diriltecektir. İnsan, gerçekten nankördür. (Allah Teâlâ'nın ni'metlerini münkirdir).]

لِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ
فِي الْاَمْرِ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ اِنَّكَ لَعَلٰى هُدًى مُسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾

67 [Her ümmet için, ona göre ibâdet etsinler diye, bir dîn ve şerîat verdik. Artık din işlerinde seninle nizâ etmesinler. Halkı, Rabbin celle şânuhu'nun tevhîd ve ibâdetine da'vet et! Muhakkak sen, Hakk'a götüren doğru bir yol üzerindesin.]

Bu âyet-i kerîme, Benî Huzaa hakkında nâzil olmuştur. Ashâba: «Size ne oluyor ki, elinizle kestiğinizi yiyorsunuz da, Allah Teâlâ'nın öldürdüğünü yemiyorsunuz?» demişlerdi.

وَاِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اَللّٰهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾

68 [Şâyed (dîn işlerinde) seninle mücâdele ederlerse: «Allah Teâlâ, ne yapmakta olduğunuzu çok iyi bilir.» dersin.]

69 [Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü, ihtilâf ettiğiniz şeyler hakkında, aranızda hükmünü verecektir.]

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اِنَّ ذٰلِكَ
فِي كِتَابٍ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

70 [Bilmedin mi ki, Allah Teâlâ göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir, (hiçbir şey O'na gizli kalmaz). Bunların hepsi muhakkak ki bir Kitab'da (Levh-i Mahfûz'da) vardır. Gerçekten, bunları bilmek Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.]

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا
لَيْسَ لَهُمْ بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٧١﴾

71 [Onlar, Allah Teâlâ'yı bırakıp da, öyle şeylere ibâdet ederler ki, (ona ibâdetin cevâzına delâlet eden) ne hüccet ve delîlleri ve ne bilgileri vardır. O zâlimler için, (azâblarını menedecek) hiçbir yardımcı yoktur.]

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي
وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ
يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذٰلِكُمُ النَّارُ
وَعَدَهَا اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

72 [Kendilerine apaçık âyetlerimiz okunduğu zaman, o kâfirlerin inkârlarını, çehrelerinden anlarsın. Hemen hemen, âyetlerimizi okuyanlara hücûm edecek olurlar. (Gûyâ onları kahredecekler.)]

[De ki: «Size, onlardan (âyetlerimizi okuyanlara gayz ve sûikasdınızdan) daha şer olanını haber vereyim mi? Ateş! Allah Teâlâ, onu kâfirlere va'detti, ki ne çirkin karargâhtır.»]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ
الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾

73 [Ey nâs! Size bir misâl îrâd olundu. Onu dinleyin! Allah Teâlâ'yı bırakıp da, ibâdet ettiğiniz putların hepsi bir yere toplansa, bir sinek bile halk edemezler.]

[Ve **şâyed sinek onlardan** (üzerlerine sürülü güzel kokulu maddelerden, safrandan) **bir şey kapıp alsa, bunu, ondan kurtaramazlar. Tâlib de, matlûb da zayıftır.**]

Rivâyet olunur ki: Müşrikler putlarını cevâhirle süsler, üzerlerine safran ve güzel kokular sürerler, ve önlerine yemek koyarlardı. Fakat sinekler bunlara musallat olur, ve bittabi' putlar, kendilerini sineklerin tasallûtundan kurtaramazlardı.

مَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهِ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ اَللّٰهُ يَصْطَفِي
مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾

74 [**Müşrikler, Allah Teâlâ'nın kadrini gereği gibi takdîr edemediler.** (Azametine lâyık olduğu veçhile tâzimde bulunmadılar. Ma'rifet-i ilâhiyyeden mahrûm kaldılar. Bir sinekten bile âciz olan şeyleri O'na işrâk ettiler) **Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, yegâne Kavî, yegâne Gaalibdir.**]

75 [**Allah Teâlâ** (Peygamberlere tavassut için) **Meleklerden ve** (nâsı dâvet için) **insanlardan Peygamberler intihâb eder. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Basîr'dir.**]

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ
الْاُمُورُ ﴿٧٦﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا
رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾

76 [**Allah Teâlâ, onların, önlerindekini de, arkalarındakini de bilir. Bütün işler Allah Teâlâ'ya rücû' eder.**]

77 [**Ey îmân edenler! Rükû' ve sücûd edin. Rabbiniz celle şânuhu'ya ibâdet edin ve hayır işleyin, tâ ki felâh ümîd edebilesiniz.**]

Bu âyet okununca Secde-i tilâvet lâzım gelip gelmeyeceği husûsunda ulemâ ihtilâf etmişlerdir.

Ba'zılarına göre, secde vâcibdir. Buna delîl, Ukbe b. Âmir (R. A.)'in şu hadîsidir:

«Dedim ki: Yâ Resûlâllah! Hacc sûresi iki secde ile fazîletlendirildi değil mi?» Evet! O iki secdeyi yapmak istemeyen, secde âyetlerini okumasın! buyurdurlar.»

Sahâbeden: Ömer, Ali, İbn-i Ömer, İbn-i Mes'ûd ve İbn-i Abbâs (R. Anhüm)'ün kavilleri budur.

İbn-ı Mubârek, Şâfiî, Ahmed ve İshâk (Rh. Aleyhim)'ın mezhebleri de budur.

Bir takımları; bu âyetle secde olmadığını söylemişlerdir. Ve **«Buradaki secde, rükû' ile berâber zikredilmekle ondan murâd, namaz secdesidir.»** demişlerdir. Süfyân-ı Sevrî ile Hanefî İmâmlarının kavli budur.

وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ
حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبٰيكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ
مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ اَبِيكُمْ اِبْرٰهِيمَ هُوَ سَمّٰيكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ
وَفِي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ
عَلَى النَّاسِ فَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللّٰهِ
هُوَ مَوْلٰيكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

78 **[Allah Teâlâ'nın yolunda, hak cihâdla** (bütün kudretinizi sarfederek, temiz kalb ve iyi niyyetle) **cihâd eyleyin!]**

Cihâd; yalnız düşmanla mücâdele değildir. Nefis mücâdelesi de cihâddır. Ve en büyük cihâd budur: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz Tebûk Gazvesinden avdet ettikleri vakit:

«Küçük cihâddan döndük, büyük cihâda geldik (Yâni düşmanla mücâdelemiz sona erdi. Şimdi sıra nefis mücâdelesine geldi)» buyurmuşlardır.

[Allah Teâlâ sizi, (dîn ve nusratı için) **ihtiyâr etti. Dinde size bir güçlük yüklemedi. Babanız İbrâhîm Aleyhisselâm'ın dînine verdiği gibi, dîninize genişlik verdi.]**

[Size, daha önce gönderdiği Kitablarda da, bu Kur'ân'da da Müslüman adını verdi, ki Peygamber size şâhid olsun, siz de bütün insanlara şâhid olasınız.]

Yâhûd size Müslüman adını İbrâhîm (A.S.) verdi.

[Artık namazı dürüst kılın ve zekât verin! Allah **Teâlâ'ya sarılın!** (Bütün işlerinizde O'na tevekkül ve O'nun yardım ve nusratını niyâz edin) **ki Mevlânız Odur.** (Mevlâm ve yardımcım ancak Allah'dır diyenlere) **O, ne güzel Mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.]**

23 — MÜ'MİNÛN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 118 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَۙ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ ف۪ي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَۙ ﴿٢﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ

عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَۙ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ ﴿٤﴾

1 [**Mü'minler, muhakkak felâh buldular.** (Saâdete erdiler, edebiyyen Cennette kaldılar).]

2 [**Ki onlar, namazlarında huşû' üzeredirler.** (Allah Teâlâ'dan korkar ve O'na tezellül ve tevâzu' ederler.)]

Uzuvları sâkin ve mutmaindir. Sallanmazlar. Gözlerini, sağa sola çevirmezler, semâya dikmezler, ancak secde yerine bakarlar. Garaz ve ıvaz düşünmezler, yalnız Hakk'a dönerler.

Âişe (R. Anhâ.)'den rivâyet olunan bir hadîs-i şerîfde:

«Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve selleme, namazda bakınmanın hükmünü sordum. Buyurdu ki: **O, bir kapmadır. Şeytan onu, kulun namazından kapar.»** denilmiştir.

Hazret-i Âişe'nin vâlideleri Ümm-ü Rûmân'dan tahrîc edilen bir hadîs-i şerîfde de, Ümm-ü Rûmân (R. Anhâ.) demiştir ki:

«Namazımda sallanıyordum. Ebû Bekir (R.A.) gördü. Beni öyle bir azarladı ki, az daha namazdan çıkacaktım. Sonra dedi ki: Resûlüllah'ı dinledim. Şöyle buyuruyordu: İçinizden kim namaza durursa, her tarafı sâkin olsun. Yahûdîler gibi sallanmasın! Zîrâ namazda kol ve bacakların sükûnu namazın tamamındandır.»

Ba'zıları: **«Huşû'dan murâd; sâkin olmak ve kıyâfetin güzel olmasıdır; yahûd gözlerini secde yerinden kaldırmamaktır.»** demiş-

lerdir. Hz. Ebû Hüreyre (R.A.)'den rivâyet edilen bir hadîsde beyân olunduğuna göre; Eshâb-ı kirâm, evvelce namazda gökyüzüne bakarlarmış. Bu âyet inince secde yerine bakmağa başlamışlar. Peygamber (S.A.V.):

«Ba'zı kimselere ne oluyor ki namazda gözlerini gökyüzüne dikiyorlar! Bundan vaz geçsinler! Yoksa gözleri çıkarılır!» buyurulmuştur.

Yâhûd huşû', bedeninden bir şeyle oynamamaktır. Resûlüllah (S.A.V.), namazda sakalı ile oynayan bir adam görmüş de:

«Bu adamın kalbinde huşû' olsa, a'zâsı da huşû' içinde olurdu.» buyurmuştur.

3 **[Ve, beyhûde söz ve fiillerden yüz çevirirler.]**

4 **[Ve, üzerlerine vâcib olan zekâtı edâ ederler.]**

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَا
فِظُونَ (٥) إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ (٦) فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ (٧)

5 **[Ve, ırzlarını korurlar.]**

6 **[Ancak, zevceleriyle mülkleri olan câriyelerine karşı müstesnâ. Zîrâ bunlar levmolunmazlar.** (Bunlarla meşrû' münâsebetleri bir töhmet değildir.) **]**

7 **[Kim bundan ötesini ararsa,** (helâldan harâma tecâvüz etmiş) **muhakkak haddi aşmış olur.]**

Bu âyet-i celîlede; istimnâ bilyed'in harâm olduğuna delâlet vardır. Saîd bin Cübeyr:

«Allah Teâlâ, istimnâ eden bir kavme, azâb etti.» demiştir.

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (٨) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَ
اتِهِمْ يُحَافِظُونَ (٩) أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ (١٠) الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْ
دَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (١١)

8 [Ve onlar ki, emânetlerine ve ahidlerine riâyetkârdırlar.]

Emânet; yalnız mala münhasır değildir. Bütün şer'î teklîfler, hukûkullah, kul hakları, vekâletler, velâyetler ve me'mûriyetler emânetler cümlesindendir.

Ahid de; gerek Allah Teâlâ ve Peygamberine ve gerek halkla yapılan mukâveleler ve taahhüdlere şâmildir.

9 [Ve, namazlarına (vaktinde, şartlarına ve âdâbına riâyet ederek) devâm ederler.]

10 [İşte onlar (bu sıfatlarla muttasıf olanlar) o vârislerdir.]

11 [Ki, (Cennetlerin en yükseğine) Firdevs'e vâris olacak ve orada dâim kalacaklardır.]

Bir hadîs-i şerîfde: «Bir kimsenin iki menzîli vardır. Bir menzîli Cennet'te ve bir menzîli ateştedir. Ne zaman ölüp de ateşe girerse; Cennet'teki menzîline, Cennet ehli vâris olur.» buyurulmuştur.

«Mü'min ve kâfirden her birinin iki menzîli vardır. Biri Cennet'te ve biri Cehennem'dedir. Mü'min Cennet'teki menzîlini yapar; fakat kâfir yıkar, Cehennem'deki menzîlini yapar» denilmiştir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾

12 [Yemîn ederim. Biz, insanı çamurun hulâsa ve safvetinden halk ettik.]

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً
فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا
فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ فَتَبَارَكَ
اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾

13 [Sonra O'nu (neslini), sağlam bir karargâhta (rahimde) nutfe kıldık.]

14 [Sonra o nutfeyi kan pıhtısı, bu kan pıhtısını da bir çiğnem et yaptık. O bir çiğnem ette kemikler yarattık. Üzerlerini etle örttük. Bilâhare ona başka bir hilkat neş'eti verdik (Bak! Ne şanlı, ne büyük, ne kaadir o Allah!) Yaradanların en güzeli Allah'dır.]

15 [(Bu veçhîle yaratıldıktan) sonra siz, hiç şübhesiz, öleceksiniz.]

ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعَ طَرَٓائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِل۪ينَ ﴿١٧﴾

16 [Sonra da, Kıyâmet Günü, muhakkak ba'solunacaksınız.]

17 [Yemîn ederim. Biz, sizin üstünüzde yedi yol (Meleklerin yolları olan gökleri) yarattık. Biz, yaratmaktan gaafil değiliz.]

وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنّٰاهُ فِي الْاَرْضِ وَاِنَّا عَلٰى
ذَهَابٍ بِه۪ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾ فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِه۪ جَنّٰاتٍ مِنْ نَخ۪يلٍ وَاَعْنَابٍ
لَكُمْ ف۪يهَا فَوَاكِهُ كَث۪يرَةٌ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ ﴿١٩﴾

18 [Ve semâdan, takdîr ettiğimiz mikdârda, yağmur indirdik ve onu yerde iskân ettik. Şübhe yok ki, biz onu gidermeye de kaadiriz.]

Mukadder mikdârdan murâd; faydası çok, zararı az yâhûd halkın ihtiyâcına göre demektir. İhtiyâcdan fazla olanı iskân ederiz; yâni onu gölcüklere biriktiririz. Yaz günlerinde yağmur kesilince, halk bunlardan faydalanırlar. Suyu iskân etmekten murâd, yer altında biriktirmek de olabilir. Bu su, çeşme ve pınarlarla yeryüzüne çıkar. İmdi, bütün sular gökten iner. Kıyâmet'e yakın, Kur'ân, ilim, Hacer-i Esved ve Makam-ı İbrâhîm gibi şeylerle birlikte ba'zı nehirlerin sularının da kaldırılacağı haberde vârid olmuştur. Gidermekden murâd da budur.

19 [Biz, bu su ile sizin için hurmalıklar, üzüm bağları (gibi nice nefîs ve verimli bahçeler) yetiştirdik. O bahçelerde birçok meyvalar vardır ki, onlardan yersiniz.]

وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَٓاءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰ
كِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةًۜ نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي
بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَۙ ﴿٢١﴾

20 [Ve Sînâ Dağında yetişen bir ağaç da halk ettik ki, meyvasından yağ çıkar ve yiyecek kimseler için katık olur.]

Murâd olunan, zeytin ağacıdır.

21 [Davarlarda da (deve, sığır, koyun ve keçide de) sizin için cidden bir ibret (ve kudret-i ilâhiyeye delîl) vardır. Size karınlarındakinden (sütünden) içiririz. Ve onlardan daha birçok menfaatler te'mîn edersiniz. Etlerinden de yersiniz.]

وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْ
مِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾

22 [Onların üzerine de, gemilere de yüklenir (ve yükünüzü yükletir) siniz.]

23 [Celâlim hakkı için, Biz Nûh'u (Peygamber olarak) kavmine gönderdik. Onlara: «Ey kavmim! Yalnız Allah Teâlâ'ya ibâdet edin. O'ndan gayri, ma'bûd-ün bilhak ilâhınız yoktur. Hâlâ, O'nun azâbından sakınmayacak mısınız?» dedi.]

فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هٰذَٓا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْۙ
يُرِيدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْۜ وَلَوْ شَٓاءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةًۚ مَا سَمِعْنَا
بِهٰذَا فِٓي اٰبَٓائِنَا الْاَوَّلِينَۚ ﴿٢٤﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِهِ
حَتّٰى حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾

24 [**Kavminden kâfir olanların ileri gelenleri** (mahzâ inadlarından) **dediler ki: «Bu Nûh, ancak sizin gibi bir insandır.** (Sizi tevhîde da'vet etmekle) **size tefaddul etmek,** (reis olmak) **istiyor. Şâyed Allah Teâlâ Peygamber göndermek isteseydi, Meleklerden gönderirdi. Bunu** (O'nun tevhid ve nübüvvet da'vâsını) **bizden evvel gelen babalarımızdan işitmedik.»**]

25 [**O, cinnet getirmiş bir adamdan başka bir şey değil. O'nu bir müddet** (ifâkat buluncaya) **kadar bekleyin.**]

26 [(Kavminin îmânından me'yûs olan Nûh Aleyhisselâm): **«Yâ Rab! dedi. Kavmimin beni tekzîb etmelerine karşılık** (va'dettiğin azâbı incâz buyurmak sûretiyle) **bana yardım et!»**]

فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ
كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ
وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

27 [**Biz de Nûh'a: «Nezâretimiz, vahiy ve ta'lîmimizle bir gemi yap.** (Azâb) **emrimiz gelip de o tennûr** (fırın) **kaynamaya başladığı zaman:**]

Rivâyet olunduğuna göre, Nûh Aleyhisselâm'a, tennûrundan su kaynadığı zaman, gemiye girin, denilmişti. Tennûrda su kaynayıp da, zevcesi bunu kendisine haber verir vermez, Nûh ve mâiyetindekiler, derhâl gemiye binmişlerdi.

[**«Gemiye her çeşid hayvandan, erkek-dişi birer çift ile, içinde aleyhine söz geçmiş olanlar müstesnâ, âileni ve sana îmân edenleri koy. Ve o, nefislerine zulmedenlerin kurtulması için Bana hitâbda bulunma. Zîrâ onlar, boğularak helâk olacaklardır.» diye vahyettik.**]

فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذ۪ي
نَجّٰينَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٨﴾ وَقُلْ رَبِّ اَنْزِلْن۪ي مُنْزَلًا
مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِل۪ينَ ﴿٢٩﴾

28 [(Ey Nûh!) **Mâiyetindekilerle birlikte gemiye bindiğin zaman de ki: «Allah Teâlâ'ya hamd olsun, ki** (şirk ve isyânla) **nefislerine zulmeden kavimden bizi halâs etti.»**]

29 [(Gemiden yere ineceğin zaman da): **«Yâ Rab! Beni mübârek bir menzile indir! Sen, mübârek menzile indirilenlerin en hayırlısısın» dersin.**]

اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ وَاِنْ كُنَّا لَمُبْتَل۪ينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا
اٰخَر۪ينَ ﴿٣١﴾ فَاَرْسَلْنَا ف۪يهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ
اِلٰهٍ غَيْرُهُ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾

30 [**Şübhe yok ki, bunda** (Nûh Aleyhisselâm'ın kıssasında, kâfirlerin helâk ve mü'minlerin halâslarında, basîret sâhiblerine) **birçok âyetler** (ibretler) **vardır. Biz, insanları muhakkak imtihan ediciyiz.**]

31 [**Sonra, arkalarından, başka bir nesil halk ettik.**]

Ki bunlar, Âd ve Semûd'dur.

32 [**Onlara da içlerinden bir Peygamber gönderdik.** (O da onlara): **«Allah Teâlâ'yı tevhîd ve O'na ibâdet edin, ki O'ndan gayri, ma'bûd-ün bilhak ilâhınız yoktur. Hâlâ, O'nun azâbından sakınmayacak mısınız?** (dedi).]

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ
وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ
مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

33 [Kavminin — dünyâ hayâtında kendilerine refâh verdiğimiz hâlde, küfür ederek, Âhiret'in sevâb ve ıkaabına kavuşmayı tekzîb edenlerin — ileri gelenlerinden bir gürûh dediler ki: «Bu, sizin gibi bir insandan başka bir şey değil. Yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor.»]

وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ
إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَيْهَاتَ
هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾

34 [«Şâyed sizin gibi bir insana itâat ederseniz, muhakkak ki, kendinize ziyân etmiş olursunuz.»]

35 [«Size öldükten, toprak ve (bir yığın) kemik olduktan sonra, muhakkak (diri olarak, kabirlerinizden) çıkarılacağınızı mı va'dediyor?]

36 [Heyhât! O va'dolunduğunuz şey, ne kadar uzak!»]

إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ
إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

37 [«Hayât, ancak bu dünyâ hayâtıdır. (Kimimiz) ölürüz (kimimiz doğar, dünyâya gelir) yaşarız. Yoksa (öldükten sonra) bir daha diriltecek değiliz.»]

Ne varsa dünyâdadır. Hepsi buradadır. O hâlde hayâta sarılalım da keyfimize bakalım (!).

38 [«O öyle bir adam ki, (risâlet da'vâsında veyâ ölümden sonra dirilme va'dinde) **Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ ediyor. Biz O'nu, tasdîk edici değilleriz.»**]

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ
نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا
لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ﴿٤٢﴾

39 [(Kavminin îmânından me'yûs olan Peygamberleri): «Yâ **Rab! dedi. Kavmimin beni tekzîb etmelerine karşılık, bana yardım et!** (Ve benim intikâmımı al).]

40 [**Allah Teâlâ: «Az zaman sonra** (azâb geldiğini görecek, seni tekzîblerine) **nâdim olacaklardır.» buyurdu.**]

41 [**Derken onları, o müthiş sayhâ, bîhakkın alıverdi de, kendilerini bir sel süprüntüsü gibi yapıverdik.** (Şirk ve isyânla) **nefislerine zulmedenler, Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak olsun!**]

Cebrâil (A.S.)'in müdhiş bir na'rası ile kalbleri çatlamış. Ve hepsi helâk olmuşlardır.

42 [**Sonra, arkalarından başka nesiller halk ettik.**]

مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا
تَتْرَا كُلَّمَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا
وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾

43 [**Hiçbir ümmet, helâkine had olan vakti, ne geçer ve ne geri kalır!.**]

44 [Sonra, birbiri ardınca, diğer Peygamberlerimizi gönderdik. Her ümmete Peygamberi geldikçe, tekzîb ettiler. Biz de helâkte onları birbirine ta'kîb ve tâbi' eyledik. Ve onları birer efsâne kıldık. Îmâna gelmeyen bir kavim, Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak olsun.]

ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُب۪ينٍ ﴿٤٥﴾ اِ
لٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَال۪ينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُٓوا اَ
نُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ﴿٤٧﴾

45, 46 [Bundan sonra, Mûsâ ve kardeşi Hârûn'u mu'cizelerimiz ve âşikâr hüccetlerimizle Fir'avn ve kavminin ileri gelenlerine gönderdik. Îmân ve mütâbaat etmeyi kibirlerine yediremediler. Onlar, mütekebbir ve cebbâr kimselerdi.]

47 [«Kavimleri (Benî İsrâîl) köle gibi hizmet ederlerken biz, bizim gibi iki insana îmân mı ederiz?» dediler.]

فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَك۪ينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

48 [Bu sûretle onları tekzîb ettiler de helâk edilenlerden oldular.]

49 [Yemîn ederim, ki Biz, Mûsâ'ya, İsrâiloğulları, onunla ihtidâ etsinler diye, Tevrât'ı vermiştik.]

وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهُٓ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَٓا اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ
وَمَع۪ينٍ ﴿٥٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًاۜ
اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ عَل۪يمٌ ﴿٥١﴾

50 [**Biz, Îsâ'yı da, anasını da kudretimize bir delîl kıldık. Onları, oturmaya elverişli, akarsuyu olan yüksek bir yerde barındırdık.**]

Bu yer Dimeşk veyâ Remle yâhûd Beyt-i Makdîs'dir.

51 [**Ey Peygamberler! Pâk ve helâl şeyleri yiyin ve sâlih amel işleyin. Her hâlde Ben, sizin bütün amellerinizi biliciyim.**]

وَاِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓا
اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فٖى
غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى حٖينٍ ﴿٥٤﴾ اَيَحْسَبُونَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَالٍ وَبَنٖينَ ﴿٥٥﴾
نُسَارِعُ لَهُمْ فِى الْخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

52 [**Bu sizin ümmetiniz, tek bir ümmettir.** (Dîniniz, akaid ve usûl-i şerîatte birdir). **Rabbiniz de Benim. Bana ittikâ edin.!**]

53 [**Onlar** (o ümmetler) **ise, dîn işlerinde parçalanarak fırka fırka oldular. Her fırka, kendisininki ile** (kendi dîniyle, gûyâ haktır diye) **memnûndur.**]

54 [**Sen onları bir zamana** (ölünceye veyâ katloluncaya) **kadar dalâletlerinde terket!**]

55, 56 [**Onlar,** (dünyâda), **kendilerine verdiğimiz mal ve evlâd ile, hayırlarına mı koşuyoruz sanıyorlar? Hayır! Farkında değiller,** (ki bunun, onlar için bir istidrâc olduğunu, kendilerini derece derece azâba yaklaştırmakta bulunduğumuzu bilsinler.)]

اِنَّ الَّذٖينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذٖينَ هُمْ بِاٰيَاتِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذٖينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

57 [O mü'minler ki, Allah'ın haşyetinden (sadedinde oldukları sâlih amelde iken bile) O'nun ikaabından sakınırlar.]

58 [Rablerinin âyetlerine îmân ederler.]

59 [Rablerine şerîk koşmazlar.]

وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ
﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾

60 [Ve Rableri celle şânuhu'ya rücû' edeceklerinden kalbleri titreyerek, vereceklerini (zekât ve sadakalarını) verirler.]

61 [İşte bu sıfatla muttasıf olanlar, hayır işlerine koşarlar. Onlar, tâatte, sevâb kazanmada, Cennet'e girmede önde gidenlerdir.]

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ
دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمْ بِالْعَذَابِ
إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُنْصَرُونَ ﴿٦٥﴾

62 [Biz, hiçbir nefse vus'u ve tâkati olmayan şeyi teklif etmeyiz. Nezdimizde hakkı söyleyen bir Kitab (Levh-i Mahfûz veyâ Amel Defterleri) vardır. Onlar (ne ziyâde azâb ve noksan sevâbla) aslâ haksızlığa uğramazlar.]

63 [Fakat o kâfirlerin kalbleri bundan (Kur'ân'dan veyâ hayırlı işlerden) gaflet ve cehâlettedir. Onların bundan gayri işledik-

leri (kötü) amelleri de vardır (ki onu işleyici ve bu yüzden ateşe giricidirler.)]

64 [Ne zaman onların refah içinde olanlarını (katl veya kıtlık azâbiyle) yakalasak, hemen feryâd ve istimdâd ederler.]

Onlara denir ki:

65 [Bugün feryâd ve istimdâd etmeyin, ki Bizim tarafımızdan size nusrat ve muâvenet erişmez.]

قَدْ كَانَتْ اٰيَاتٖي تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرٖينَ بِهٖ سَامِراً تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَٓاءَهُمْ
مَا لَمْ يَأْتِ اٰبَٓاءَهُمُ الْاَوَّلٖينَ ﴿٦٨﴾

66 [Karşınızda âyetlerim size okunduğu vakit, döner, yüz çevirirdiniz.]

67 [(Biz, Harem-i şerîf ahâlîsiyiz. Bize, kimse gaalib gelemez ve hiçbir kimseden bize bir zarar da erişmez diye îmânı) kibirinize yediremezdiniz. Gece meclislerinde de (Kur'ân hakkında türlü türlü) hezeyân ederdiniz.]

68 [Onlar, bu hak sözü (Kur'ân'ı) düşünmezler mi? Yoksa kendilerine, önce geçen babalarına gelmeyen bir şey (Resûl, Kitab veyâ azâbtan emniyet) mi geldi?]

اَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ ﴿٦٩﴾ اَمْ يَقُولُونَ بِهٖ
جِنَّةٌ بَلْ جَٓاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٠﴾

69 [**Yâhûd Peygamberlerini** (Hazret-i Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi) **tanımadılar da, onun için mi O'nu inkâr ediyorlar?**]

Halbuki, O'nun emîn olduğunu, doğruluğunu, ahlâkının yüksekliğini, kimseden okumadığı hâlde, ilimde kemâl sâhibi bulunduğunu ve bunlardan gayri sâir bütün güzîde hasletlerini yakînen biliyorlar. O hâlde nasıl olur da hâlini ve da'vâsını inkâr ederler?

70 [**Yoksa, «O'nda bir delilik mi var?» diyorlar. Hayır, O, onlara hak** (dîn olan İslâm ve hak söz olan Kur'ân) **ile geldi. Fakat çoğu, hakkı kerîh görürler.**]

وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمٰوَاتُ وَالْأَرْضُ
وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧١﴾

71 [**Şâyed Hak** (Allah Teâlâ veyâ Kur'ân-ı mübîn) **onların havalarına tâbi' olsaydı; gökler de, yer de ve içindekiler de fesâda uğrardı. Hayır! Biz, onlara bir Kitab verdik ki, onların, zikir, va'z ve vasiyyetidir. Onlarsa, bu zikirden yüz çeviricidirler.**]

أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ
الرَّازِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾

72 [**Yoksa sen onlardan bir ücret mi istiyorsun? Rabbin celle şânuhu'n sana dünyâda verdiği rızık ve Âhiret'teki sevâb ecri daha hayırlıdır. O, râzıkların en hayırlısıdır.**]

73 [(Yâ Muhammed!) **Sen, onları doğru yola da'vet ediyorsun.**]

وَاِنَّ الَّذٖينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٤﴾ وَلَوْ
رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فٖي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ
اَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾

74 [Âhiret'e îmân etmeyenler, muhakkak, doğru yoldan meyledip dalâlette kalanlardır.]

75 [Şâyed Biz, onları esirgeyip de, üzerlerine musallat olan zararı (açlık ve kıtlığı) kaldırsak, tekrar ve mutlaka küfür ve tuğyânlarını artıracak, tecebbür ve inâdlarında sebât ve devâm edeceklerdir.]

76 [Yemîn ederim ki, Biz onları (evvelce de, Bedir günü, katl ve esâret azâbı gibi) bir azâba uğratmışken, yine Rablerine tazarrû ve niyâz etmemişler, kibirlerinde inâd ve ısrâr etmişlerdi.]

حَتّٰٓى اِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدٖيدٍ اِذَا هُمْ فٖيهِ مُبْلِسُونَ
﴿٧٧﴾ وَهُوَ الَّذٖٓي اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٔدَةَ
قَلٖيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذٖي ذَرَاَكُمْ فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾

77 [Nihâyet üzerlerine (katl ve esâretten) şiddetli bir azâb kapısı açınca, şaşırıp kaldılar, (da senden re'fet ve merhâmet istediler.)]

Rivâyet edilir ki; Mekke müşrikleri Bedir bozgunluğundan ibret almamışlardı. Fakat arkasından, Sallallahü aleyhi ve sellem'in duâlarına icâbet buyurularak, kıtlığa uğradıkları vakit, Ebû Süfyân Medîne'ye, Efendimize gelmiş ve demişti ki:

«Sen âleme rahmet olmak üzere gönderildim, diyorsun. Fakat Mekke'liler, senin duânla bak ne hâlde! Babalarını kılıçla helâk ettin. Çocuklarını da açlıkla öldürüyorsun. Allah için, aramızdaki akrâbalık hakkı için, duâ et de, Allah Teâlâ, bu kıtlığı üzerimizden def'etsin.»

Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil olmuştu.

78 **[O, Allah Teâlâ ki, sizin için kulak, göz ve kalb halk etti. Halbuki pek az şükredersiniz.]**

79 **[Sizi yerde halk ve neşreden de O'dur. Hep O'na haşrolunacaksınız.]**

وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾

80 **[Ve dirilten de, öldüren de O'dur. Gece ve gündüzün birbiri ardınca gelip gitmesi O'nun emriyledir. Hâlâ, aklınızı kullanmıyacak mısınız?]**

81 **[Hayır, onlar da (düşünmeksizin) evvelkilerin dedikleri gibi söylediler.]**

قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ
وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَٰذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ
﴿٨٣﴾ قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾

82 [«Biz ölüp de toprak ve (bir yığın) kemik olduğumuz zaman mı, tekrar diriltileceğiz? dediler]

83 [«Yemîn ederiz ki, biz de, babalarımız da, bundan önce, bu diriliş ve haşirle va'dolunmuştu. Bu, evvelkilerin efsânelerinden başka bir şey değildir.»]

84 [Onlara de ki (Yâ Muhammed!): «Arz ve arzdaki mahlûklar kimindir? Şâyed biliyorsanız. (Söyleyin)»]

سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾

85 [Allah Teâlâ'nın, diyeceklerdir. De ki: «O hâlde düşünmez misiniz? (Yoktan vâr etmeye kaadir olan Zât-ı ecell ve a'lâ, öldükten sonra tekrar yaratmaktan âciz midir?).]

قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾

86 [De ki: «Yedi göğün ve büyük Arşın Rabbi kimdir?»]

سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾

87 [Allah Teâlâ, diyeceklerdir. De ki: «O hâlde ıkaabından korkmaz mısınız?» (Mahlûklarını, O'na şerîk tutarsınız.)]

قُلْ مَنْ بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ فَاَنّٰى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

88 [De ki: «Her şeyin mülk ve tasarrufu yed-i iktidârında olan kimdir, ki dilediğini azâbtan men ve hıfzeder, azâb edeceği

kimseyi de, hiç bir kimse azâbından koruyamaz. Şâyed biliyorsanız (cevâb verin)».]

89 [**Allah Teâlâ, diyeceklerdir. De ki: «O hâlde, nasıl olup da aldanıyorsunuz?»** (da Şeytan ve havanıza uyup, Allah Teâlâ'ya imân ve tâatten ayrılıyorsunuz.)]

بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ
عَلٰى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾

90 [**Biz, onlara hak** (olan tevhîd, ba's ve haşir va'di) **ile geldik. Hiç şübhesiz onlar, yalancıdırlar.**]

91 [**Allah Teâlâ, aslâ oğul edinmedi. O'nunla birlikte hiçbir ilâh yoktur,** (ki ulûhiyyetinde O'na şerîk olsun. Şâyed öyle olsaydı) **bu takdîrde her bir ilâh yarattığını alır giderdi.** (Halkında teferrüd eder, halk ve in'amının gayre muzaf kılındığına râzı olmazdı. Yarattıklarının üzerinde, diğer ilâhların hâkimiyyetini men eylerdi. Ve bu yüzden aralarında nizâ çıkardı. Dünyâ melikleri gibi). **Ve elbette biri, diğerine galebe eder, yükselirdi.** (Bu nizâlaşma yoktur. Zîrâ Allah Teâlâ'ya şerîk yoktur). **Allah Teâlâ, onların** (oğul ve şerîk) **isnâdlarından münezzehtir.**]

عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

92 [**Allah Teâlâ, gizliyi de, aşikâreyi de bilir. O, onların, kendisine şerîk koştukları şeylerden, münezzeh ve âlidir.**]

قُلْ رَبِّ اِمَّا تُرِيَنِّي مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾

93 [De ki: «Rabbim! Şâyed onlara va'dettiğin azâbı bana behemahâl göstereceksen.»]

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰ أَنْ نُرِيَكَ
مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٥﴾ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا
يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ﴿٩٧﴾

94 [«O hâlde Rabbim! Beni, o zâlim olan cemâat içinde bırakma.»]

95 [Biz, onlara va'dettiğimiz azâbı sana göstermeye elbette kaadiriz.]

Fakat, te'hîr ediyoruz. Şu sebeble ki: İçlerinden ba'zılarının veyâ evlâdlarının îmân edeceklerini biliyoruz. Yâhûd, Sen aralarında iken onlara azâbımız erişmez.

96 [Kötülüğü, hasletlerin en güzeli ile def'et. (Bağışla). Biz, onların seni nasıl vasfettiklerini daha iyi biliriz.]

97 [Ve de ki: «Yâ Rab! Şeytanların vesvesesinden Sana sığınırım.»]

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ
قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا
كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَإِذَا
نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾

98 [«Yâ Rab! Onların yanımda hazır bulunmalarından Sana sığınırım.»]

Bâhusûs namaz kılarken, Kur'ân okurken ve ölürken yanıma gelmesinler.

99 [Nihâyet onlardan (o kâfirlerden) birine ölüm eriştiği zaman, diyecek ki: «Yâ Râb! Beni dünyâya döndür.»]

Bir hadîs-i şerîfde Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Ölen bir mü'min Melekleri görünce, kendisine: Seni dünyâya çevirelim mi? derler. O, şöyle cevâb verir: Gam ve gussalar diyârına mı? Ben, onu istemem. Benim dileğim Allah Teâlâ'ya kavuşmaktır. Kâfir ise: Beni dünyâya döndürün der.»

100 [«Belki o bıraktığımla (terk ettiğim servetle) sâlih bir amel işlerim.» Hayır, hayır onun bu sözü, faydasız. (Tehassürle söylenmiş) bir sözdür. (Tekrâr dünyâya dönmelerine imkân yoktur). Önlerinde — ba'solunacakları güne kadar — (dönmelerine hâil olan) bir berzâh vardır.]

101 [Sûr üfürüldüğü zaman, o gün, hısım akrabâ arasında kimsenin kimseye faydası dokunmaz. Birbirlerinin hâllerini sormaya da imkân bulamazlar.]

فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ
خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

102 [(O zaman) kimin (akîde ve sâlih amelleri) tartıda ağır gelirse, işte onlar, felâh bulanlardır.]

103 [Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar da nefislerine ziyân edenler, Cehennem'de dâimî kalıcılardır.]

104 [Ateş, onların yüzlerini yalar. Harâretin şiddetinden yüzlerini ekşitirler.]

أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾

105 [(Onlara denir ki): «Karşınızda (bugünü bildiren) âyetlerim size okunmuyor muydu? (Okunuyordu ama) siz onları tekzîb ediyordunuz?]

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَا
أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾

106 [«Ey Rabbimiz! diyecekler. Bize şekâvetimiz galebe etmişti. Ve biz dalâlette kalmış bir kavim idik.»]

107 [«Ey Rabbimiz! Bizi bu ateşten çıkar. Şâyet bundan sonra, yine küfre dönersek, nefislerimize zulmetmişlerden oluruz.»]

Bu, Cehennem ehlinin son sözleri olacaktır.

قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي
يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٠٩﴾

108 [Allah Teâlâ buyuracak: «Orada, zelîl ve rüsvây olarak, rahmetimden uzak olun! (Azâbınızın kaldırılması için) bana (bir şey) söylemeyin! (Onu, sizden ref'edecek değilim).]

109 [Zirâ, (mü'min) kullarımdan bir fırka: «Ey Rabbimiz! Sana îmân ettik. Bize mağfiret ve rahmet et, ki Sen rahmet edenlerin en hayırlısısın.» derlerdi.]

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ ذِكْر۪ي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾

110 [Sizse, onları eğlence edindiniz. O kadar ki bu, size Benim zikrimi unutturdu. Kibrinizden onları tahkîr ve gülmekle vakit geçiriyordunuz.]

Bunlar, Bilâl-i Habeşî, Ammar bin Yâsir, Suheyb-i Rumî, Selmân-ı Fârisî (R. Anhüm) gibi, imân edenlerin fakir ve zayıflarıydı. En çok eziyyet ve tecâvüze bunlar ma'rûz kalmakta idiler. Âyet-i kerîme, bu Ashâb-ı kirâm hakkında nâzil olmuştur.

اِنّ۪ي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُٓوا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿١١١﴾

111 [İşte bugün, (ezâ ve istihzânıza) sabretmelerine karşılık, Ben de onları, murâdlarına nâil etmek sûretiyle mükâfatlandırdım.]

قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْاَرْضِ عَدَدَ سِن۪ينَ ﴿١١٢﴾

112 [Allah Teâlâ (veyâ Melekler): «Yeryüzünde (ve kabirde) kaç yıl kaldınız?» buyuracak.]

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْـَٔلِ الْعَٓادّ۪ينَ ﴿١١٣﴾

113 [(Uğradıkları azâbın dehşetinden ne kadar kaldıklarını unutarak): «Bir gün veyâ bir günden az kaldık, diyecekler (iyice bilmiyoruz). Sayanlardan (halkın ömürlerini ve amellerini sayan Meleklerden) sor.»]

قَالَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾

114 [**Allah Teâlâ:** «(Şâyed Cehennem'de kalacağınız müddete nisbetle dünyânın hiç olduğunu) **bilmiş olsanız, cidden pek az kaldınız» buyuracak.**]

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾

115 [**«Sizi abes yere halk ettiğimizi ve tarafımıza rücû' etmeyeceğinizi mi zannettiniz?»**]

فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾

116 [**Hakkıyle hükümrân, bütün mevcûdât mahlûk ve memlûkü olan Allah Teâlâ'nın şânı çok yüksektir. O'ndan gayri ma'bud-ün bilhak ilâh yoktur. Arş-ı kerîmin Rabbi O'dur.**]

وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا
حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾

117 [**Kim, Allah Teâlâ ile berâber, isbâtma hiç bir bürhân bulunmayan, başka bir ilâhı ma'bûd edinirse, onun hesâbı ve cezâsı ancak, Rabbi nezdindedir. Hakîkat şudur ki: Kâfirler aslâ felâh bulmazlar.**

Mü'minlerin felâhını takrîrle başlayan Sûre-i celîle, kâfirlerden felâhı nefyile sona ermiş bulunmakta ve Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizden istiğfârda bulunmaları emir buyurulmaktadır.

وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٨﴾

118 [De ki: (Yâ Muhammed!) «Yâ Rab! Bana ve ümmetime mağfiret ve rahmet buyur. Sen, rahmet edenlerin en hayırlısısın.»]

———●———

24 — NÛR SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur. 64 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سُورَةٌ اَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَاَنْزَلْنَا فٖيهَا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
۝١ اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانٖى فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ
بِهِمَا رَاْفَةٌ فٖى دٖينِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلْيَشْهَدْ
عَذَابَهُمَا طَٓائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ۝٢

1 [**Bu indirdiğimiz ve hükümlerini farz kıldığımız bir sûredir. Ve bu sûrede, olur ki** (öğüt kabûl eder, tahrîm olunan şeylerden) **sakınırsınız diye, maksûda delâleti vâzıh âyetler inzâl ettik.**]

2 [**Zînâ eden kadın ve erkekten her birine yüzer değnek vurun! Ve sizi, bu haddi icrâ ederken** — şâyed Allah Teâlâ'ya ve son güne îmân ediyorsanız — **bir şefkat ve merhâmet almasın. Mü'minlerden bir tâife de azâblarına şâhid olsun.**]

Zînâ eden erkek ve kadın hür, âkıl bâliğ ve bekâr olup, muhsan değillerse, her birine yüz dayak vurulur. Ebû Hanîfe'ye göre; muhsan olmanın şartı altıdır ki; İslâm, hürriyyet, akıl, bülûğ, sa-

hîh nikâh ve cimâ'dır. Bunlardan biri bulunmazsa, o kimse muhsan olmaz. Şâfiî'ye göre, İslâm şart değildir; çünkü Peygamber (S. A.V.) Yahûdî olan bir erkek ve kadını recmetmiştir. **Ebû Hanîfe'nin delîli:**

«Allah'a şirk koşan kimse, muhsân değildir.» hadîsidir.

اَلزَّانٖي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةًۘ وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَٓا اِلَّا زَانٍ اَوْ
مُشْرِكٌۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنٖينَ ﴿٣﴾ وَالَّذٖينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ
لَمْ يَأْتُوا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانٖينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَا
دَةً اَبَدًاۚ وَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَۙ ﴿٤﴾

3 **[Zînâ eden bir erkek, zînâ eden bir kadın veyâ müşrikden başkasını nikâh etmez. Ve zînâ eden kadın da, bir zânî veyâ bir müşrikten başkasiyle nikâhlanmaz. Bu nikâh, mü'minlere harâm kılınmıştır.]**

Bu âyetin inmesine sebeb; fakîr muhâcirlerin müşrik fâhişeleri nikâh etmek istemeleridir. Fâhişeler zengin oldukları için mallarından istifâdeyi de düşünmüşlerdi.

Ba'zıları, bu hükmün onlara mahsûs olduğunu söylemiş; bir takımları ise, umûmî olduğunu, fakat nesh edildiğini bildirmişlerdir.

4 **[Afîf ve hür kadınlara zinâ isnâd ederek iftirâ eden ve sonra dört şâhid getirmeyenlere de seksen değnek vurun. Ve onların ömürleri boyunca, şahâdetlerini kabul etmeyin. Onlar fâsıkların tâ kendileridir.]**

Zinâ isnâdında bulunan kimse, hür ise, 80 dayak; köle ise, 40 dayak vurulur.

Kazfedilen kimse muhsan değilse, kazf eden ta'zir olunur. (Ta'zîr şer'an mikdârı belli edilmeyip hâkimin re'yine bırakılan cezâdır.) **Bunda, muhsan olmanın şartları beştir:** İslâm, akıl, bülûğ, hürriyet ve zinâdan iffet.

Kazfedilenlerin şâhidliği İmâm Şâfiî'ye göre ömürleri boyunca; İmâm A'zam'a göre ise, tevbe edinceye kadar kabûl edilmez. Tevbe edenlerin, kabûl edilir.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ
فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾

5 [**Meğer ki bilâhare, tevbe edip de** (isnâd ve iftirâ ettiği kimse ile helâllaşsın), **nefsini ıslâh eylemiş bulunsun. Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

6 [**Zevcelerine zinâ isnâd eden ve kendilerinden gayri şâhidleri bulunmayan kimselerden her birine vâcib olan, sözünün gerçekliğine dâir, Allah Teâlâ'ya dört def'a şahâdet etmesidir.**]

Hâkim, liâna erkekden başlar. Onu ayağa kaldırarak liân kelimelerini kendisine telkîn eder. Yânî: «**Billâhi şehâdet ederim ki, ben filân kadına yaptığım kazifde doğru söyleyenlerdenim.**» demeyi ona öğretir. Eğer muayyen bir erkekle zinâda bulunduğunu iddiâ etmişse, onun adını, bir kaç kişi ile zinâ ettiğini söylemişse, her birinin adlarını açıklaması ve hâkimin telkîn ettiği gibi söylemesi lâzımdır.

Doğan çocuğun veyâ kadının karnındaki cenînin kendisinden olmadığını söylemek isterse:

«**Bu çocuk zinâdandır; benden değildir.**» der. Ve beşinci def'a-da:

«**Eğer ben kazfimde yalancılardan isem, Allah'ın lâ'neti üzerime olsun!**» der. Şâyed bir kelimeyi hâkim telkîn etmeksizin, kendinden söylerse, kabûl edilmez.

Hâkim, kadına da liânı yaptırdıktan sonra, aralarını ayırır. Artık kadın, kocasına harâmdır. Kocasından çocuğun nesebi sâbit olmaz; O'ndan hadd-i kazf sâkıt olur. Kadın muhsane ise; üzerine zinâ haddi, muhsane değilse, dayak vâcib olur.

وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَؤُا
عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾

7 [Ve beşinci şahâdetinde: «Şâyed sözümde gerçek değilsem, Allah Teâlâ'nın lâ'neti üzerime olsun.» demesi iktizâ eder.]

8 [Zevcenin de dört def'a: «O, yalan söyleyenlerdendir.» diye Allah Teâlâ'ya şahâdet etmesi kendisinden azâbı def'eder.]

وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ٩

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ١٠

9 [Ve beşinci def'asında da: «Şâyed kocam sözünde gerçekse, Allah Teâlâ'nın gazâbı üzerime olsun» diye şahâdet eyler.]

Erkek, liânı yapınca kadına zinâ haddi vâcib olur. Eğer o haddi iskât etmek isterse, o da hâkimin telkîni ile liân yapar; ve kendisinden hadd sâkıt olur.

Karı-kocanın liânla birbirlerinden ayrılmaları, ekseri ulemâya göre fesihdir. Ve artık ebediyyen birbirlerine helâl olmazlar. Şâfiî'nin kavli de budur. Ebû Hanîfe'ye göre, bu ayrılık fesih değil talâkdır. Erkek yalan söylediğini ikrâr etse, o kadınla tekrâr evlenebilir. Liân kelimelerinin ekserisini söylemek Ebû Hanîfe'ye göre, hepsini söylemek gibidir.

Şâfiî ve diğer bir çok ulemâya göre, her kimin yemîni sahîh olursa, liânı da sahîhdir. Bu husûsda hür, köle, Müslüman ve zimmî arasında fark yoktur. Ebû Hanîfe ile bir cemâate göre ise; liân ancak hadd vurulmuş olmayan iki hür Müslüman arasında cereyân eder. Karı-koca veyâ ikisinden biri köle, zimmî veyâ hadd vurulmuş olursa, aralarında liân yapılmaz.

Liân, dört şeyle şiddetlendirilir. Bunlar: Sözlerin tekrârı, şerefli bir yerde, şerefli bir zamanda ve cemâat huzûrunda yapılmasıdır.

Sözlerin tekrârı lâzımdır; ihlâli câiz değildir. Şerefli yerden murâd, mescidde minberin yanıdır. Şerefli zaman, ikindiden sonraki vakittir. Cemâat, en az dört kişi olmalıdır. Bu kadar kimse ile yapmak müstehabdır. Hattâ hâkim, liânı tenhâda yapsa, câiz olur. Mekân ve zamanla liânı şiddetlendirmek, ba'zılarına göre vâcib, ba'zılarına göre müstehabdır.

10 [**Şâyed Allah Teâlâ'nın üzerinizde fazl ve rahmeti olmasaydı, Zât-i Kibriyâsı tevbeleri kabûl edici ve hükmünde hakîm bulunmasaydı, ukûbetini ta'cîl (yâhûd sizi rüsvây) ederdi.]**

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ
بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي
تَوَلَّىٰ كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾

11 [**O ifk ile (bühtânla) gelenler, içinizden bir cemâattir. Onu hakkınızda bir şer zannetmeyin. Belki o, sizin için bir hayırdır. Onlardan her birinin, kazandığı günâh nisbetinde cezâsı vardır. En büyük azâb da, günâhın en büyüğünü yüklenenindir.]**

Bu ve müteakib âyetler, Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) hakkında nâzil olmuştur.

Hicretin beşinci yılında Mustalık oğullarına karşı yapılan seferde, Hazret-i Âişe, Cenâb-ı Peygamber'e, refâkat etmekte idi. Ve daha önce Hicâb âyeti nâzil olduğu için, bir mahmilde seyâhat ediyordu.

Seferden dönüşte, ordu Medîne'ye yakın bir yerde, konakladı. Bundan faydalanarak, Hazret-i Âişe, def-i hâcet eylemek için, konak yerinden biraz uzaklaştı. Fakat yerine döndüğü vakit, boynundaki gerdanlığın çözülüp düşmüş olduğunu gördü. Telâş etti. Ve onu aramak için tekrar ayrıldı.

Bu esnâda ordu hareket etmişti. Hizmetçileri de kendisinin mahmilde bulunduğunu zannederek, orduya iltihâk eylemişlerdi. Nihâyet Hazret-i Âişe, konak yerine avdet ettiği zaman, kimseyi bulamadı. Çarnaçâr orada oturmaya ve kendisini aramalarını beklemeye başladı.

Ordunun arkasından gelen ve konak yerlerinde unutulan eşyâyı toplamaya me'mûr edilen Safvan bin Muattal, biraz sonra, Hazret-i Âişe'nin yapayalnız orada beklemekte olduğunu görünce, O'nu hemen devesine bindirdi. Ve orduya ulaştırdı.

Fakat başlarında Abdullah bin Übeyy'in bulunduğu münâfıklar, bu pek tabiî hâdiseyi, dillerine dolamış, bühtâna başlamışlardı. Ve ba'zı müslümanları da inandırmışlardı. Ama, nihâyet, Hazret-i Âişe (R. Anhâ)'nın mâsûmiyyeti sâbit oldu. Bunun üzerine müfteriler de, yaptıkları çirkin hareketin cezâsını çekti.

لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا
وَقَالُوا هٰذَا إِفْكٌ مُبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاؤُ عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ
يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولٰئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾

12 [Bu bühtânı işittiğiniz zaman, îmân eden erkeklerle kadınlar, nefislerine ve dîndaşlarına iyi zanda bulunarak: «Bu apaçık bir bühtândır» deselerdi ya!]

13 [Bu bühtânlarına karşı dört şâhid getirmelilerdi. Mâdemki getiremediler, Allah indinde yalancıların tâ kendileridir. (Onları Allah Teâlâ'nın emriyle tekzîb edin).]

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا
أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُو
نَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ
عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

14 [Şâyed Allah Teâlâ'nın hakkınızda, dünyâda (çeşid çeşid ni'metleriyle ve tevbeye muvaffak kılmakla) fazlı ve Âhiret'te (afiv ve mağfiretle) rahmeti olmasaydı, ettiğiniz bühtâna karşılık, size mutlak büyük bir azâb dokunurdu.]

15 [O zaman, siz o bühtânı, dilden dile naklediyor, hiçbir bilginiz olmayan bir şeyi, ağzınıza alıp söylüyordunuz. Ve bunu kolay; bir vebâli yok zannediyordunuz. Halbuki o, Allah indinde büyük bir vebâldir.]

وَلَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَٓا اَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَا سُبْحَانَكَ
هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾

16 [Bu sözü işittiğiniz zaman: «Bunu söylemek bize yaraşmaz, Yâ Rab! Seni tenzîh ederiz. Bu peygamberimizin haremine büyük bir bühtândır.» demeliydiniz.]

يَعِظُكُمُ اللّٰهُ اَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِٓ اَبَدًا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ
اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

17 [Şâyed mü'minlerseniz, bundan böyle, bir daha bu kabîl sözlere avdet etmemenizi Allah Teâlâ size va'zediyor.]

18 [Allah âyetlerini size apaçık bildiriyor. Allah-ü azîmüş-şân Alîm'dir, Hakîm'dir.]

اِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ اَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ اٰمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ اَ
لِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

19 [Mü'minler arasında kötülük ve hayâsızlığın yayılmasını isteyenler ve sevenler için dünyâda da, Âhiret'te de elîm bir azâb vardır. Allah Teâlâ bilir, siz bilmezsiniz.]

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

20 [Şâyed hakkınızda Allah Teâlâ'nın fazl ve rahmeti olmasaydı, kullarına raûf ve rahîm bulunmasaydı, azâbınızı ta'cîl ederdi.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَى مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ
يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾

21 [Ey mü'minler! (Kötülük ve hayâsızlığı yayarak) Şeytan'ın adımlarına (vesvesesine) uymayın! (Gittiği yola gitmeyin). Kim Şeytan'ın izince giderse, o, çirkin ve şer'in inkâr ettiği şeyleri emreder. Şâyed Allah Teâlâ'nın fazl ve rahmeti olmasaydı, içinizden hiç kimse, ebediyyen kirlilikten temizlenemezdi. Allah Teâlâ, ancak dilediğini temiz kılar. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Alîm'dir. (Bütün sözlerinizi işitir, kalblerinizdekini tamâmiyle bilir.)]

وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَ
الْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ
أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾

22 [İçinizden (dînde) fâzıl sâhibi ve varlıklı bulunanlar, akrabâsına, yoksullara ve Allah yolunda göç edenlere infâk ve ihsân etmemeye yemîn etmesin. Belki taksîrlerini afv-ü safh etsinler! Allah Teâlâ'nın sizi mağfiret etmesini arzû etmez misiniz? Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

Hazret-i Ebû Bekir (R.A.)'in Mistah adlı pek yakın ve fakîr bir hısmı vardı. Medîne'ye göç etmiş ve Bedir gazvesine iştirâk eylemişti. Hazret-i Âişe hakkında edilen bühtânla alâkalandığı için, Hazret-i Ebû Bekir, bu yüzden, kendisine muntazaman yapmakta olduğu yardımı kesmiş ve bundan sonra da bir daha infâk ve ihsânda bulunmamaya yemîn etmişti. Âyet-i celîle bu sebeble nâzil olmuş, Cenâb-ı Peygamber tarafından yârigaarına okundu-

ğu zaman: «Evet, mağfiret olunmamızı isteriz» demiş ve Mistah'a yardım etmeye devâm eylemişti.

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ
أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ
يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

23 [Onlar ki, bühtân edildiklerinden bîhâber, hür ve afîf mü'min kadınlara isnâd ve iftirâ ederler, dünyâda da, Âhiret'te de Allah'ın rahmetinden tard edilmişlerdir. Onlar için pek büyük bir azâb da vardır.]

24 [Kıyâmet Günü onların dilleri, elleri ve ayakları, işledikleri (kötü amelleri) ne şâhidlik edecektir.]

25 [O gün, Allah Teâlâ, onlara müstehak oldukları cezâyı tamâmen verecektir. Ve Allah Teâlâ'nın (zâtiyle sâbit, ulûhiyyette zâhir) ikaab ve sevâba kaadir olduğunu bileceklerdir.]

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ
لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

26 [Murdar kadınlar (ve murdar sözler) murdar erkeklere, murdar erkekler, murdar kadınlara (ve murdar sözlere) yaraşır. Pâk kadınlar (ve temiz sözler) pâk erkeklere, pâk erkekler de pâk kadınlara (ve temiz sözlere) lâyıktır. Onlar (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Hazret-i Âişe ve Safvan), bühtân edenlerin bühtânlarından çok uzaktadırlar. Onlar için, mağfiret ve kerîm bir rızk (Cennet) vardır.]

Bu âyet-i kerîme Hz. Âişe'yi kazf edenleri zemm, berâet ve nezâhetle vasfedenleri medih buyurmaktadır. Yâhûd; kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler, kötü kadınlara yaraşır. İyi kadınlarsa, iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara münâsibtir. Yânî Allah Teâlâ, iyi olan Âişe'yi iyi olan Resûlü için takdîr kılmıştır, demektir.

Allah Teâlâ dört kimseyi, dört şeyle töhmetten berâet ettirmiştir. Yûsuf Aleyhisselâm'ı şâhidle Züleyhâ âilesinden, Mûsâ Aleyhisselâm'ı Yahûdîler'den elbisesini götüren taşla, Hz. Meryem'i çocuğunu konuşturmakla, Âişe (R. Anhâ.)'yi de bu âyetle berî kılmıştır.

Rivâyete göre; Hz. Âişe (R. Anhâ.) ba'zı şeylerle iftihâr edermiş ki, bunlar başkasına verilmemiştir. Cebrâil Aleyhisselâm, O'nun sûretini bir ipek parçası üzerinde Peygamber (S.A.V.)'e getirip; **«Bu, senin zevcendir.»** demişti. Resûlüllah (S.A.V.), bâkire olarak yalnız O'nu almıştı. Ve O'nun dizinde rûhunu teslîm etmiş; O'nun evine defnedilmiştir. Peygamberimiz (S.A.V.), O'nunla beraberken, kendisine vahiy inerdi. Hz. Âişe'nin berâeti için bir çok âyetler inmiştir. Kendisi, Peygamber (S.A.V.)'in halife ve sıddîkının kızı idi. Nezîh yaratılmış; Allah tarafından kendisine mağfiret ve rızk-ı kerîm va'd buyurulmuştur.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَأْنِسُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلٰٓى اَهْلِهَاۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾

27 [Ey îmân edenler! Kendi evlerinizden gayri evlere, sâhiblerinden izin almadan ve selâm vermeden, girmeyin! Düşünürseniz, bunun hakkınızda daha hayırlı olduğunu anlarsınız.]

İzin isteme; tesbîh ve tekbîrle yâhûd öksürmekle olur. Tâ ki içeridekiler bilip, izin versinler. Evvelâ izin mi isteneceği, selâm mi verileceği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre; evvelâ: **«Gireyim mi?»** diye sorulur. Sonra **«Selâmün aleyküm.»** denilir. Ekser-i müfessirîne göre ise; âyette takdîm te'hîr vardır. Âyet: **«Sâhiblerine selâm verip, izin almadan girmeyin.»** takdîrindedir. Netekim İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un Mushaf'ında böyledir.

فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا ف۪يهَٓا اَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْۚ وَاِنْ
ق۪يلَ لَكُمُ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
عَل۪يمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ
ف۪يهَا مَتَاعٌ لَكُمْۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

28 [**Eğer bu evlerde kimse bulamazsanız, size izin verilinceye kadar, içeri girmeyin. Ve şâyed «Geri dönün!» denilirse, hemen dönüp gidin.** (Üzerine düşmeyin). **Bu** (dönüşünüz ısrâr veyâ kapının önünde bekleyip oturmanızdan) **sizin için daha temiz** (daha nezîh) **dir. Allah Teâlâ, bütün amellerinize Alîm'dir.**]

Katâde demiştir ki: İçeri girmeye izin verilmezse, kapıda oturup kalmamalıdır. Çünkü insanların türlü türlü hâcetleri olur. Fakat kapıya gelip izin istenmeden hâne sâhibinin çıkmasını beklemek câizdir.

İbn-i Abbâs (R.A.), ba'zı Ensâra hadîs öğrenmeye gider; izin istemeden kapıda oturursmuş. Hâne sâhibi çıktığında: «**Bana niçin haber vermedin?**» derse: «**İlim öğrenmek husûsunda biz böyle emir aldık.**» cevâbını verirmiş.

Kapıda durduğu müddetçe aralıktan içeri bakmamalıdır. Peygamberimiz (S.A.V.):

«**Bir kimse, izinsiz senin evinin içine bakar da bir taş atarak gözünü çıkarırsan, sana günâh olmaz.**» buyurmuştur.

İzin isteme âyeti inince eshâb: Kışla, han ve kervansaray gibi yollarda bulunan boş binâlara girmek için ne yapacaklarını sormuşlar. O zaman aşağıdaki âyet inmiş:

29 [**Mesken ittihâz edilmiyen ve içlerinde sizin için bir menfaat bulunan** (han, hamam, kervansaray) **gibi evlere** (izinsiz) **girmenizde bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ, âşikâr yaptığınız ve gizli tuttuğunuz şeyleri bilir.**]

قُلْ لِلْمُؤْمِن۪ينَ يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْۜ
ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْۜ اِنَّ اللّٰهَ خَب۪يرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

30 [**Mü'min erkeklere de ki** (Yâ Muhammed!): **Gözlerini** (harâmdan) **sakınsınlar ve utanacak yerlerini korusunlar. Bu, onlar için daha temiz** (daha nezîh) **dir. Allah Teâlâ, onların bütün yaptıklarından haberdârdır.**]

Derler ki: Bütün Kur'ân'da geçen ferc korumasından murâd, zinâdan korunmakdır. Yalnız buradaki: **«Ferclerini örtsünler»** ma'nâsınadır. Peygamber (S.A.V.):

«Harâma bir baktın mı, bir daha bakma! Zîrâ kasdsız olan birinci bakış sana afvolunur; kasdlı olan ikinci bakış afvedilmez.» buyurmuştur.

Diğer bir hadîsde:

«Erkek, erkeğin; kadın, kadının avret yerine bakmasın!» buyurulmuştur.

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ
يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ
زِينَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰى جُيُوبِهِنَّ
وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ اَوْ اٰبَائِهِنَّ اَوْ اٰبَاءِ
بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اَبْنَائِهِنَّ اَوْ اَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ اَوْ اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖى
اِخْوَانِهِنَّ اَوْ بَنٖى اَخَوَاتِهِنَّ اَوْ نِسَائِهِنَّ اَوْ مَا مَلَكَتْ
اَيْمَانُهُنَّ اَوِ التَّابِعٖينَ غَيْرِ اُولِى الْاِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ
اَوِ الطِّفْلِ الَّذٖينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلٰى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا
يَضْرِبْنَ بِاَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفٖينَ مِنْ زٖينَتِهِنَّ وَتُوبُوا
اِلَى اللّٰهِ جَمٖيعًا اَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

31 **[Mü'min kadınlara da söyle ki: Gözlerini indirsinler ve utanacak yerlerini korusunlar.]**

Rivâyete göre; Ümm-ü Seleme ile Meymûne (R. Anhümâ.) Peygamberimiz (S.A.V.)'in yanında iken, dışarıdan Abdullah b. Ümm-i Mektûm (R.A.) gelmiş. Resûlüllah (S.A.V.), örtünmelerini emretmiş. **«O, a'mâdır.»** demişler. **«Siz de a'mâ mısınız?»** buyurmuş.

[Ve görünen kısmı müstesnâ, zînetlerini açmasınlar.]

Kadının zîneti: Tâc, gerdanlık, bilezik ve benzerleri gibi mücevherlerdir. Maksûd, bu zînetlerin bulunduğu mevzilerdir. Görünen kısımdan murâd da; yüz, el, ayak, elbise ve yüzüktür.

[Ve başörtülerini yakalarının üstüne sarkıtsınlar (başlarını, gerdanlarını, göğüslerini örtsünler). **]**

[Ve zînetlerini: Kocalarından veyâ babalarından, yâhûd kocalarının babalarından, veyâ oğullarından, yâhûd üvey oğullarından, veyâ birâderlerinden veyâ birâderlerinin oğullarından yâhûd hemşirelerinin oğullarından, veyâ kadınlarından, yâhûd memlûklerinden veyâ erkeklikten kesilmiş hizmetkârlardan, yâhûd henüz kadınların utanacak yerlerinden haberdâr olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler.]

Müslüman bir kadının, kâfir kadına açılmasının câiz olup olmadığı ulemâ arasında ihtilâflıdır. Ba'zıları, câiz olduğunu söylemişlerdir; zîrâ O da kadındır. Bir takımları câiz olmadığını bildirmişlerdir. Çünkü Teâlâ Hazretleri: «Kadınlarından» demiştir. Kâfir kadın, bizim kadınlarımızdan değildir. O, dînde ecnebîdir. Binâenaleyh ecnebî erkekten daha uzaktır. Bundan dolayıdır ki, Hz. Ömer (R.A.) Ebû Ubeyde'ye mektub göndererek Ehl-i Kitâbın karılarına Müslüman kadınları ile bir hamamda yıkanmalarına müsaade etmemesini bildirmişti.

Erkeklikten kesilmiş kimseden murâd: Ahmak, innîn (yânî âleti kalkmayan) dır. Yâhûd cimaa gücü yetmeyen, ona arzû duymayandır. Bunak, tenâsül uzvu kesik, fazla ihtiyar da bu hükümdedir.

Erkeğin avret yeri; göbeğinin altından dizinin altına kadardır. Bu yerlere, erkek ve kadının bakması câiz değildir.

Kadının ise; yüzü ile ayak ve ellerinden mâadâ bütün bedeni avrettir.

Câriyenin avret yeri, erkeğinki gibidir. Yalnız, O'nun karnı ile sırtı da avrettir.

[Ve gizledikleri zînetleri bilinsin diye, ayaklarını birbirine vurmasınlar. Ey mü'minler! (taksîratınız için) **hepiniz Allah Teâlâ'ya tevbe** (ve rücû') **edin, ki felâh bulasınız.]**

وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى مِنْكُمْ وَالصَّالِح۪ينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَائِكُمْۜ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ
يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ ﴿٣٢﴾

32 **[İçinizden evli olmayanları ve köle ve câriyelerinizden** (nikâha) **sâlih olanları evlendirin. Şâyed fakîr iseler, Allah Teâlâ, onları fazlından zengin kılar. Allah-ü azîmüşşân Vâsi'dir.** (Kudreti geniştir. Ni'metlerine son yoktur). **Her şeyi** (kullarının rızkını kimine çok ve kimine az verdiğinin hikmetini) **hakkıyle bilendir.]**

Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz, gençlere hitâb etmişler:

«İçinizde evlenmeye muktedîr olanlar evlensin, zîrâ, evlilik gözü harâmdan saklar ve ırzı korur. Evlenmeye gücü yetmiyenler de oruç tutsun.» buyurmuşlardır. Orucun şehveti kırmakta te'sîri vardır.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«Evleniniz, çoğalınız. Kıyâmet Günü, sâir ümmetlere; Ben, sizin çokluğunuzla iftihâr ederim.» buyurulmuştur.

Yine, bir hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ'dan nikâhla rızık iltimâs edin.» buyurulmuştur.

Zenginlikten murâd, kanaattir. Yâhûd karı-kocanın rızıklarının içtimâıdır, denilmiştir.

Nikâhın sıfatı, Hanefîlere göre altı kısımdır:

1) Şehveti orta derecede olanlara **sünnet;**

2) Şehveti çok, fakat zinâ edecek kadar değilse, **vâcib;**

3) Şehveti zinâ edecek kadar çoksa, **farz;**

4) Evlilik haklarına riâyet edemeyeceğinden korkan için **mekrûh;**

5) Evlilik haklarına yüzde yüz riâyet edemeyecek olanlara, **harâm;**

6) Evlenmeye sebeb olmadığı gibi, mâni' de yoksa, **mubâh**'dır.

Şâfiî'ye göre; şehveti ve evlenmeye kudreti olan kimsenin evlenmesi müstehabdır. Kudreti olmayan, oruç tutmalıdır. O'na göre; fazla şehveti olmayan kimsenin ibâdetle meşgûl olması **efdaldir.**

وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتّٰى يُغْنِيَهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ اِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ
خَيْرًا وَاٰتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللّٰهِ الَّذِي اٰتٰيكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ
اِنْ اَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَاِنَّ
اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ اِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٣﴾

33 [**Nikâha imkân bulamıyanlar** (mehirden, nafakadan âciz ve yoksul olanlar), **Allah Teâlâ, fazl-u kereminden kendilerini zengin edinceye kadar, iffetlerini korusunlar!**]

[**Memlûklerinizden mükâtebe isteyenleri de, şâyed kendilerinde kitabet malını edâya kudret ve liyâkat görüyorsanız, hemen mükâtebe edin! Onlara, Allah Teâlâ'nın size ihsân buyurduğu maldan verin!**]

Mükâtebe: Memlûkün, te'dîyesini taahhüd ettiği bir bedel mukâbilinde, âzâd olmak üzere, kendisini efendisinden satın alması, demektir, ki bu bedel te'dîye edilince âzâd olur.

Bu âyetteki emir, ba'zı ulemâya göre vücûb içindir. Yânî sâhibi, kölesini mükâteb yapmakda hayır görürse mükâteb yapması vâcib olur.

Rivâyete göre: Enes (R.A.)'in kölesi Sîrîn, ondan kendisini mükâteb yapmasını istemiş. Hz. Enes râzı olmamış. Bunun üzerine Sîrîn, O'nu Hz. Ömer'e şikâyet etmiş. Ömer (R.A.), O'na kamçı ile vurarak, Sîrîn'i mükâteb yaptırmış. Ekser-i ulemâya göre ise; âyetteki emir, mendûb ve müstehab ma'nâsınadır.

[**Ve afîf kalmak isteyen câriyelerinizi, dünyâ dirliğinin metâını elde etmek için, zinâya zorlamayın. Kim, onları zinâya zorlarsa,** (vebâli zorlayanındır) **Allah Teâlâ, bu fuhşu böyle ikrâhen ettikten sonra, onları mağfiret ve** (zulmolundukları için) **rahmet edicidir.**]

Münâfıkların reisi Abdullah ibni Übeyy, câriyelerini fuhşa zorlar ve kazançlarından faydalanırdı. İçlerinden Müslümanlığı

kabûl eden iki câriyenin Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme şikâyet etmeleri üzerine bu âyet-i kerîme nâzil olmuştur.

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلاً مِنَ الَّذٖينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقٖينَ ﴿٣٤﴾

34 [Yemîn ederim ki, Biz size, helâl ve harâmı, hudûd ve ahkâmı beyân eden âyetler gönderdik. Ve sizden önce geçenlerden kıssa ve misâller ve takvâ sâhibleri için öğütler indirdik.]

اَللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُورِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فٖيهَا
مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فٖي زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ
مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضٖٓيءُ
وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلٰى نُورٍ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُورِهٖ مَنْ يَشَٓاءُ
وَيَضْرِبُ اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلٖيمٌ ﴿٣٥﴾

35 [Allah Teâlâ, göklerin ve yerin nûrudur.]

Göklerin ve yerin sâkinleri O'nun nûriyle hakka ihtidâ eder. O'nun hidâyetiyle dalâletten necâta ererler. Yâhûd O, gökleri Melekler ve yerı Peygamberlerle tenvîr etmiştir.

[(Mü'minlerin kalbinde) **O'nun nûru, içinde çerâğ bulunan bir fener gibidir.**]

[**O çerâğ, billûr bir kandil içindedir.**]

[**Bu kandil sanki** (Zühre ve Müşteri gibi) **parıl parıl parıldayan bir yıldızdır.**]

[**Ne Güneş'in doğduğu ve ne battığı yerde bitmeyen mübârek bir ağaçtan, zeytin ağacından yakılır.**]

Murâd: Şam'ın zeytinidir.

[**Yağı, bir ateş dokunmasa bile, hemen hemen, ışık verecek gibidir.** (O kadar sâf, o kadar parlaktır.)]

[**Nûr üzerine nûrdur.**]

Kâ'b der ki: Bu mesel Muhammed Mustafa sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz hakkında îrâd olunmuştur. Kandil konan fener, O'nun mübârek göğsüdür. Billûr kandil, kalbidir. Ve çerâğ, nübüvvetdir, ki nübüvvet ağacından yakılmıştır.

Muhammed bin Kâ'b da: «İçinde çerâğ bulunan fener, İbrâhîm Aleyhisselâm; billûr kandil, İsmâîl Aleyhisselâm ve çerâğ Muhammed sallallahü aleyhi ve sellemdir, ki şecere-i mübâreke-i İbrâhîm'den yakılmıştır. Mübârek olması, çoğu Enbiyâ'nın O'nun sulbünden gelmiş olmasıdır. Şarklı ve garplı olmaması da, ne Yahûdî ve ne Nasrânî olmadığındandır,» der. Zîrâ Yahûdîler Batıya, Nasrânîler Doğuya yönelerek ibâdet ederler. Nûr üzerine nûr oluşu da, Nebî neslinden Nebî olmasıdır.

Übeyy ibn-i Kâ'b'a göre de; mesel mü'minler için irâd olunmuştur. İçinde çerâğ bulunan fener, mü'minin nefsi; kandil, göğsü ve çerâğ kalbindeki îmân ve Kur'ân'dır. Mübârek ağaç da ihlâstır, ki onunla tutuşur.

Güneş'in doğup batmadığı yere nisbeti olmaması şunun içindir ki, o, dört güzel haslet arasmdadır: Ni'met verilse şükreder; musîbet erse sabreder, hükmünde adâletten ayrılmaz ve sözünde gerçektir. O'na hiçbir fitne isâbet etmez.

Kelbî: Nûr üzerine nûrdan murâd: Mü'minin îmân ve amelidir. Ve, **Süddî:** «O îmân ve Kur'ân nûrudur» der.

[**Allah Teâlâ nûruna** (veyâ nûriyle) **dilediği kimseyi hidâyet eder.**]

[**Allah, insanlara misâller îrâdeyler. Allah-ü azîmüşşân her şeye Alîm'dir.** (Mâkûl, mahsûs, zâhir, bâtın her şeyi bilir. Hiçbir şey O'na gizli kalmaz).]

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللّٰهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ
لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ﴿٣٦﴾

36 [(O çerâğ) **o evlerde** (mescidlerde yakılır) **ki Allah Teâlâ, onların yüksek tutulmasına ve içlerinde isminin zikrolunmasına izin vermiştir. Oralarda sabah, akşam O'nu tesbîh ve tenzîh ederler.**]

İbn-i Abbâs (R.A.), «Mescidler yeryüzünde Allah Teâlâ'nın evleridir. Nasıl ki yıldızlar, yeryüzünün sâkinlerine ışık vermekteyse, mescidler de semânın sâkinlerini aydınlatır» der. Murâd olunan, bütün câmi' ve mescidlerdir.

Ebû Yezîd'e göre ise, evlerle dört mescid murâd olunmuştur ve her birini emr-i ilâhi ile bir Peygamber binâ eylemiştir. Birincisi Kâ'be'dir,ki İbrâhîm ve İsmâîl Aleyhisselâmlar tarafından yapılmıştır. İkincisi, Beyt'ül-Makdîs'tir. Dâvûd ve Süleymân Aleyhisselâmlar tarafından inşâ edilmiştir. Üçüncü ve dördüncüsü de Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz tarafından binâ ettirilen Mescid-i Medîne ile Mescîd-i Kubâ'dır.

رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيتَاۤءِ
الزَّكٰوةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْاَبْصَارُ ﴿٣٧﴾

37 **[Nice adamlar vardır ki, ne ticâret, ne alım satım onları Allah Teâlâ'yı zikretmekten, namaz kılmak ve zekât vermekten men ve işgâl etmez. Kalblerin ve gözlerin döneceği** (ıztırab çekeceği) **günden korkarlar.]**

Rivâyet olunur ki, bir gün, İbn-i Ömer, çarşıda gezinirken, okunmakta olan ezânı işiten halkın, hemen dükkânlarını kapatarak mescide gittiklerini görmüş ve bu âyet-i kerîmeyi okuyarak: «**Bu âyet, işte bu vasıftaki kimseler hakkında nâzil oldu.**» demiştir.

لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ
مَنْ يَشَاۤءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ
بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْاٰنُ مَاۤءً حَتّٰۤى اِذَا جَاۤءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ
اللّٰهَ عِنْدَهُ فَوَفّٰيهُ حِسَابَهُ وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

38 **[Tâ ki Allah Teâlâ, kendilerini amellerinin daha güzeliyle mükâfatlandırsın ve fazlından daha ziyâdesini versin. Allah-ü azîmüşşân, dilediğine rızık ve ecri hesâbsız ihsân eder.]**

39 [**O küfredenlerin amelleri ise, çöldeki serâb gibidir ki, susuz, onu su zanneder.**]

[**Vaktâ ki ona yaklaşır, orada hiçbir şey bulamaz.** (Kâfir de bunun gibi, faydalanacağını zannettiği amellerinin, kendisine muhtâç olduğu zaman, hiçbir fayda te'mîn etmediğini görür. Bununla da kalmaz. Amellerinin) **yanında Allah Teâlâ'yı** (O'nun ikaabını) **bulur, ki o, onun hesâbını tastamam verir. Allah Teâlâ, hesâbta Serî'dir.**]

أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ
ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا
وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤٠﴾

40 [**Yâhûd** (kâfirlerin amelleri) **derin bir denizdeki karanlıklar gibidir ki, onu bir dalga, o dalgayı başka bir dalga ve onun üstünü bir bulut kaplamıştır. Birbiri üstüne yığılmış karanlıklar, ki bir kimse,** (o zifîrî karanlıkta, bir nûr nişânesi görmek şöyle dursun) **elini çıkaracak olsa, hemen hemen onu bile göremez olur. Allah Teâlâ, kime nûr takdîr etmemişse, artık O'nun için bir nûr yoktur.**]

Bu âyetin sonu, ba'zılarına göre Utbe b. Rabia hakkında inmiştir. Utbe, câhiliyyet devrinde dîn arayıp Hıristiyân olmuş; Müslümanlık gelince, kâfir olmuştur. Ekser-i ulemâ, bütün kâfirlere âmm ve şâmil olduğunu söylemişlerdir.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ
صَافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾
وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

41 [(Yâ Muhammed!) **Bilmiyor musun ki,** (kâfirlerin küfürlerine rağmen) **göklerde ve yerde olanlar ve saff saff kanadlarını**

açıp uçan kuşlar Allah Teâlâ'ya tesbîh ediyor. Her biri salât ve tesbîhini biliyor. Allah Teâlâ da onların yaptıklarını hakkıyle bilendir.]

Mücâhid: «Salât, insanların, tesbîh sâir mahlûkatındır.» demiştir. Derler ki: Kuşların kanat vurmaları salât ve tesbîhleridir. Yâhûd ma'nâ: Allah, her salât ve tesbîh sâhibinin salâtını, tesbîhini bilir, demektir.

42 [Göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır ve dönüş ancak O'nadır.]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ
ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ
مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ
عَنْ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾

43 [(Yâ Muhammed!) Bilmiyor musun ki, Allah Teâlâ bulutları sürüyor. Sonra aralarını te'lîf ve zammediyor. Sonra da onları birbiri üzerine yığıyor. Görüyorsun ki, yağmur bunların arasından çıkıyor.]

[Ve o, semâdan, içindeki dolu dağlarından dolular indiriyor da, onunla dilediğini musab kılıyor ve dilediğinden onu bertaraf ediyor. Onun şimşeğinin parıltısı nerede ise, gözlerin nûrunu giderecek gibi olur.]

يُقَلِّبُ اللّٰهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾

44 [Allah Teâlâ geceyi ve gündüzü (birbiri ardınca getirerek, birini uzatıp diğerini kısaltarak, hâllerinde karanlık, aydınlık, sıcaklık, soğukluk gibi değişiklikler yaratarak) taklîb ediyor. Bunlarda, basîret sâhibleri için, Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine ve kudretinin kemâline, muhakkak ki, birer delâlet ve ibret vardır.]

وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍۚ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰى بَطْنِهٖۚ وَمِنْهُمْ
مَنْ يَمْشٖي عَلٰى رِجْلَيْنِۚ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشٖي عَلٰٓى اَرْبَعٍۜ يَخْلُقُ اللّٰهُ مَا يَشَٓاءُۜ اِنَّ اللّٰهَ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٤٥﴾

45 [**Allah** Teâlâ, (yeryüzünde yürüyen) **her hayvanı** (çoğu hayvanları, ona has olan bir) **sudan** (nutfeden) **yarattı.**]

[**Bunlardan kimi** (yılan gibi) **karnı üstünde, kimi** (insanlar ve kuşlar gibi) **iki ayağı üzerinde, kimi de** (sâir hayvanlar gibi) **dört ayağı üzerinde yürür.**]

Örümcek gibi daha fazla ayağa sâhib olanlar da dört ayaklı hayvanlar sınıfına dâhildir.

[**Allah Teâlâ, ne dilerse halk eder. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, her şeye hakkıyle kaadirdir.**]

لَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍۜ وَاللّٰهُ يَهْدٖي مَنْ يَشَٓاءُ اِلٰى صِرَاطٍ
مُسْتَقٖيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا
ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرٖيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَۜ وَمَٓا اُو۬لٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنٖينَ ﴿٤٧﴾

46 [**Yemîn ederim. Biz** (çeşid çeşid delîllerle hakîkatleri) **apaçık** (beyân eden) **âyetler indirdik. Allah Teâlâ, dilediğini sırât-ı müstekîm'e hidâyet eder.**]

47 [**Münâfıklar: «Biz, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne îmân ve itâat ettik.» derler, sonra da içlerinden bir fırka yüz çevirir.** (Bu sözlerinden rücû' ederler). **Onlar, mü'minlerden değildirler.**]

وَاِذَا دُعُٓوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَرٖيقٌ مِنْهُمْ
مُعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَاِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُٓوا اِلَيْهِ مُذْعِنٖينَۜ ﴿٤٩﴾

48 [**Ne zaman, o münâfıklar, aralarında hükmetmek için,**

Allah Teâlâ'ya ve Resûlü'ne da'vet olunsalar, görürsün ki içlerinden bir fırka (aleyhlerine hükmolunur korkusundan) **yüz çevirirler.]**

49 [**Şâyed hak kendilerinde ise,** (Resûlüllah'ın hak ile hükmedeceğinden emîn oldukları için) **hükmüne münkâd olarak sür'atle O'na gelirler.]**

Bişr adlı bir münâfık bir arsa yüzünden bir Yahûdî ile nizâ hâlindeydi. Yahûdî haklı ve münâfık haksızdı. Yahûdî, Bişr'i Resûlüllah'ın huzûrunda mürâfaaya da'vet etti. Hakkında emîn ve sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin hiçbir haksızlığa meydan vermeyeceğini bilmekteydi. Bişr ise hakkına râzı değildi. Lehinde bir hüküm istihsâl edeceğini ümîd ederek, Hahambaşı Kâ'b bin Eşref'e gitmek istedi. Bu âyetlerin, bu sebeble nâzil olduğu rivâyet edilir.

أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمِ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحِيفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
وَرَسُولُهُ بَلْ أُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾

50 [**Yoksa onların kalblerinde bir hastalık** (küfür, nifâk, zulme meyil hastalığı) **mı var? Veyâ sıdkından şübhe mi ettiler? Yâhûd Allah Teâlâ ve Resûlünün kendilerine zulüm ve gadredeceğinden mi korkuyorlar? Hayır, onlar** (Haktan yüz çevirmekle) **nefislerine zulmedicidirler.]**

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

51 [**Mü'minlere, aralarında hükmetmek üzere, Kitâbullah'a ve Peygambere da'vet olundukları zaman lâyık olan söz, «İşittik, itâat ettik.» demeleridir. İşte felâh bulacak olanlar, bunlardır.]**

وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولٰئِكَ هُمُ الْفَا
ئِزُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا
تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

52 [**Kim Allah Teâlâ ve Resûlüne itâat eder,** (işlediği günâhlar yüzünden) **Allah Teâlâ'dan korkar, ve** (kalan ömrü boyunca) **O'ndan sakınırsa, işte bunlar necât bulacak olanlardır.**]

53 [(Münâfıklar, Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin hükmünden imtinâ ettiklerini inkâr ettiler). **Şâyed kendilerine** (memleketinizden çıkın diye) **emredersen muhakkak çıkacaklarına, Allah Teâlâ'ya olanca kuvvetleriyle yemîn eylediler.** (Gûyâ o derece mutî imişler.)]

[**De ki:** «(Yalan yere) **yemîn etmeyin. Sizden istenilen ma'rûf bir tâattir.** (Hülûs ve sıdk ile itâattir. Yoksa yalan yere yemînle münâfıkca bir tâat değildir). **Şübhe yok ki Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.»** (Sırlarınıza vâkıftır.)]

قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا عَلَيْهِ
مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَاِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا
عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

54 [**De ki: «Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin! Şâyed** (itâatten) **yüz çevirirseniz** (O'na zarar etmiş olmazsınız. Belki kendinize zarar etmiş olursunuz). **O'na vâcib olan emir ve teklîf olunduğu risâleti teblîğdir. Size vâcib olan da, O'nun emirlerine itâat ve inkıyâddır. Eğer emrine itâat ve imtisâl ederseniz, hidâyet bulursunuz. Peygamber'e düşen ancak, âşikâr bir teblîğ ve da'vetten ibârettir.** (Ki o, onu îfâ etmiş, size de itâat vazîfesi kalmıştır).»]

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي
الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي
ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُو
نَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾

55 [Allah Teâlâ, içinizden îmân edip sâlih ameller işleyenlere şöyle va'd buyurdu: Yemîn ederim ki, onlardan evvelkileri (İsrâiloğullarını Amalika'dan sonra) istihlâf ettiği gibi, kendilerini de, yeryüzünde muhakkak (müşriklerin yerine) halef kılacaktır.]

[Ve behemahâl, onlar için beğendiği ve hoşnûd olduğu dîni (İslâm'ı) kuvvetle temkîn edecek ve onların (düşmanlardan) korkularını kaldırdıktan sonra, hâllerini emînliğe çevirecektir.]

[Tâ ki bu emniyet içinde Bana, hiçbir şeyi şerîk koşmayarak, ibâdet etsinler.]

[Kim bu va'dden sonra (irtidâd eder veyâ bu ni'mete) küfrânda bulunursa, onlar fâsıkların kendileridir.]

Bu âyetin inmesine sebeb şu olduğu söylenir:

Peygamber (S.A.V.), vahiy gelmeye başladıktan sonra Ashâbı ile Mekke'de on yıl kaldı. Bu müddet zarfında kâfirlerin ezâlarına sabır etmesi emir buyurulmuştu. Onun için sabah akşam bütün vakitlerini korku ile geçirirlerdi. Sonra Medîne'ye hicret edip küffarla harb emri verilince sabah akşam üzerlerinden silâhlarını bırakmaz oldular. Hattâ içlerinden biri: «Acaba biz üzerimizden silâhımızı bırakıp rahatla yürüyeceğimiz güne erişecek miyiz?» dedi. Allah Teâlâ bu âyetle onlara zikredilen şeyleri va'dettikten sonra va'dini yerine getirdi. İslâm dîninin yüzünü güldürdü. Müslümanları düşmanları üzerine mansur ve muzaffer kıldı. Korkudan sonra onlara emniyet verdi. Bu âyetle Hulefâyi Râşidîn'in başa geçeceklerine işâret vardır. Peygamber (S.A.V.): «Benden sonra hilâfet otuz yıl devam edecek, sonra melîk hükümdarlığına dönecektir.» buyurmuştur. Gerçekten Hz. Ebû Bekir (R.A.) iki yıl, Ömer (R.A.) on yıl, Osman (R.A.) on iki yıl, Ali (R.A.) altı yıl halifelik yapmışlardır ki, mecmûu 30 yıl eder.

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْاَرْضِ وَمَا
وٰيهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

56 [Namazı kılın! Zekâtı verin! Ve Peygambere itâat edin ki, rahmete nâil olasınız.]

57 [(Yâ Muhammed!) **Yeryüzünde** o **küfredenlerin, Allah Teâlâ'yı azâbtan âciz bırakacaklarını sakın zannetme! Onların karargâhı Cehennem'dir ve o ne çirkin bir mekândır.**]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ
وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ
الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ
جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

58 [**Ey îmân edenler! Ellerinizdeki memlûkleriniz** (köle ve câriyeleriniz) **ve sizden henüz bülûğa ermemiş olanlar, şu üç vakitte** (yanınıza girmek isterlerse) **izin istesinler.**]

[**Sabah namazından önce,**]

Bu vakit, yataktan kalkma, uyku elbiselerinin çıkarılıp gündüzünküleri giyme zamanıdır.

[**Öğle sıcağından elbisenizi çıkardığınız zaman,**]

Kaylûle vakti ki, kezâ soyunulacak zamandır.

[**Ve, Yatsı namazından sonra** (yatılacak zaman),]

[**Bu üç vakit, sizin için avret** (ve halvet) **vaktidir.**]

Örtünmek ve korunmak muhtel olur. Bu saatlerde açık-saçık oturulabilir.

[**Bu üç vakit dışında,** (onların yanınıza izinsiz girmelerinde) **birbirinizi** (görmek ve hizmet etmek için) **dolaşmanızda ne size ve ne onlara bir vebâl yoktur. Allah Teâlâ size** (ahkâm) **âyetlerini böyle beyân eder. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.**]

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا
اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

59 [Çocuklarınız bâliğ olunca (yanınıza girmek istedikleri zaman) kendilerinden önce bâliğ olanların izin istedikleri gibi, her vakit izin istesinler. Allah Teâlâ, size âyetlerini böyle beyân eder. Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Hakîm'dir.]

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ
جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ
وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

60 [Hayzdan ve doğumdan kesilmiş, bir kocaya varma ümîdi kalmamış ihtiyar kadının, zînetlerini erkeklere göstermemeleri şartiyle, dış esvablarını çıkarmalarında bir vebâl yoktur. Maamâfîh sakınırlarsa, bu haklarında daha hayırlı olur. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir (onların erkekler hakkında söylediklerini işitir) ve Alîm'dir (maksâdlarını bilir).]

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى
الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ

أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُمْ
مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا
جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى
أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

61 **[Köre, topala, hastaya (sizinle birlikte yemek yemelerinde, veyâ cihâddan geri kalmada) vebâl yoktur. Size de kendi evlerinizde, veyâ babanızın, annenizin, birâderinizin, hemşirenizin, amcanızın, halanızın, dayınızın, teyzenizin veyâ anahtarlarına mâlik olduğunuz kimselerin, yâhûd candan dostlarınızın evlerinde gerek toplu ve gerek ayrı ayrı yemek yemenizde bir vebâl yoktur.]**

[Bu evlerden birine girdiğiniz zaman, ev halkına, Allah Teâlâ tarafından mübârek ve temiz bir sağlık olmak üzere, selâm veriniz, ki onlar, akrabânız ve dîn kardeşlerinizdir. İşte Allah-ü azîmüşşân, âyetlerini size böyle beyân eder. Tâ ki akıl erdiresiniz.]

Âyet-i kerîmede evlâd kaydının bulunmaması, bir kimsenin çocuklarının evi, kendi evi gibi olduğu içindir. Bir hadîs-i şerîfde:

«Kendin ve malın babanındır.», diğer bir Hadîs-i şerîfde de:

«Kişinin en temiz yiyeceği, kazancından olanıdır. Ve kişinin çocuğu kazancındandır.» buyurulmuştur.

Bir kişinin anahtarlarına sâhib olan kimseler de, bir çiftlik bekçisi veyâ çoban gibi kimselerdir. Bekçi çiftliğin meyvalarından yiyebilir ve çoban gütmekte olduğu davarların sütünden içebilir. Şu kadar ki, bunları kendi hesâbına hârice götüremez ve biriktiremez.

Selâm'a gelince: Selâmda, hayır, sevâb, bereket ve ev halkını tatyîb vardır.

Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, Enes (R.A.)'e:

«Ümmetimden bir kimseyle karşılaştığın vakit selâm ver, ki ömrün uzun olsun ve evine girdiğin vakit, âilene selâm ver ki, evi-

nin bereketi artsın ve Duhâ Namazını kıl ki o, salât-ı ebvâbîndir» buyurmuşlardır.

Katâde de: «Evine girdiğin zaman âilene selâm ver. Zîrâ onlar, selâm verdiklerinin içinde selâma en lâyık olanıdır. Şâyed içinde kimse bulunmayan bir eve girersen Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillahissâlihîn» de. Selâmına Melekler mukâbele eder.» der.

İbn-i Abbâs (R.A.): «Mescidlere girildiği vakit de kezâ, Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn, demelidir.» demiştir.

Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebinde ihtilâf edilmiştir. Meşhûr olan rivâyetler kısaca şunlardır:

.. لَا تَأْكُلُوٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّآ اَنْ âyet-i celîlesi nâzil olduktan sonra kör, topal, hasta, özürlü, fakîr Müslümanlar, sıhhatli kimselerle belki tiksinirler veyâ rızâları olmaz diye, birlikte yemek yemekten sakınır olmuşlardı. Âyet-i kerîmenin başı, bunlar hakkında nâzil olmuştur.

Ashâb muhârebeye giderken, evlerinin anahtarlarını, muhârebeye gidemeyen mâlûl ve hastalara veyâ hısımlarına teslîm ederler ve emânet ettikleri yiyeceklerden yemelerine izin verirlerdi. Fakat onlar, günâh olur korkusuyle bir şey yemekten çekinirlerdi. ... اَوْ مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُ ... kavl-i kerîmi de bunlar hakkında nâzil olmuştur, denilmiştir.

Bir rivâyete göre de; ashâbtan ba'zıları evlerinden gayri yerlerde yemek yemekten sakınırlardı. Âyet-i celîle bu sebeble nâzil olmuştur.

Ashâbdan bir kısmı da: Yalnız başına yemek yemekten çekinir, sofralarında behemehâl bir misâfir bulunmasını isterlerdi. İçlerinde bütün gün, yemeklerine el sürmeksizin, misâfir bekleyenler olurdu.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا اَوْ اَشْتَاتًا ... kavl-i kerîminin de bu sebeble nâzil olduğu rivâyet edilir.

اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلٰٓى اَمْرٍ

جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتّٰى يَسْتَاْذِنُوهُۜ اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَاْذِنُونَكَ اُولٰٓئِكَ

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ
فَأْذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٢﴾

62 **[Mü'minler ancak onlardır ki, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ihlâs ve samîmiyetle îmân ederler, ve** (Cum'a ve Bayramlardaki ictimâlar gibi veyâ cihâd, müşâvere, yâhûd âmmeye teallûk eden) **cemiyetli bir iş için Resûlüllah'ın mâiyetinde toplandıkları vakit, O'ndan izin almadıkça yanından ayrılmazlar.]**

[Hakîkat senden izin isteyenler, Allah Teâlâ ve Resûlüne sıdk ile îmân edenlerdir.]

[O hâlde, ba'zı mühim işleri için senden izin istedikleri vakit, onlardan dilediğine izin ver. Ve onlar için Allah Teâlâ'dan mağfiret dile. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ
يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ
أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

63 **[Resûlüllah'ın da'vetini, duâsını, aranızda birbirinizin da'veti, duâsı gibi telâkkî etmeyin.]**

O'nun duâsından hazer edin. O'nu gücendirmeyin. Zîrâ duâsı indallah müstecab ve makbûldür. Da'vetine hemen icâbet ve emîrlerine itâat edin.

Yâhûd, birbirinizi çağırdığınız gibi, O'nu ismiyle çağırmayın. Yâ Muhammed, Yâ ibn-i Abdullah demeyin. Tevkîr ve ta'zîm sözleriyle hitâb edin. Mütevâziane ve hafîf bir sesle, Yâ Resûlallah, Yâ Nebîyallah, deyin.

[Allah Teâlâ, içinizden birbirini siper ederek gizlice çıkıp gidenleri bilir.]

Handek Gazvesinde ba'zı münâfıklar gizlice sıvışmışlardı. Ba'zı hutbeler dinlenirken de, yine bir kısım münâfıklar, ashâbı siper edinerek mescidden ayrılırlardı.

[İmdi, O'nun emirlerine muhalefet edenler, hazer etsinler ki, onlara dünyâda mihnet veyâ Âhiret'te elîm bir azâb erişir.]

أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ
عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللّٰهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

64 [**Haberiniz olsun, ki göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'nındır. O, sizin** (muvâfakat veyâ muhâlefette mi, tâat veyâ ma'siyette mi) **ne hâlde bulunduğunuzu ve münâfıkların** (cezâ için) **O'na rücûları gününü bilir.** (O gün) **onlara işlediklerini haber verecektir. Allah Teâlâ, her şeyi Alîm'dir:** (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.)]

25 — FURKAN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 77 âyettir.

بسم الله الرحمن الرحيم

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

تبارك الذي نزل الفرقان على عبده ليكون للعالمين نذيرا ﴿١﴾
الذي له ملك السموات والارض ولم يتخذ ولدا ولم يكن له
شريك في الملك وخلق كل شيء فقدره تقديرا ﴿٢﴾

1 **[Hayrı ve bereketi çok, her şeyden âli ve zâtında sâbit olan Allah Teâlâ, ki hakkı bâtıldan ayıran Kur'ân'ı, ins ve cinnin Allah azâbiyle korkutucu olsun diye, kuluna** (Muhammed Mustafâ sallallahü teâlâ aleyhi ve selleme) **indirdi.]**

2 **[O Allah Teâlâ ki, göklerin ve yerin mülkü O'nundur. O, aslâ evlâd edinmemiştir. Mülkünde şerîki de yoktur. O, her şeyi yaratmış, onu nizamlamış** (bir takdîrle, her birinin had ve mikdârını ta'yîn eyliyerek) **mukadderâtını hazırlamıştır.]**

واتخذوا من دونه آلهة لا يخلقون شيئا وهم يخلقون
ولا يملكون لانفسهم ضرا ولا نفعا ولا يملكون
موتا ولا حيوة ولا نشورا ﴿٣﴾

3 **[Müşrikler ise, Allah Teâlâ'yı bırakıp kendilerine hiçbir şey yaratamayan, bil'akis kendileri yaratılan, nefisleri için ne bir**

zararı def'e ve ne bir menfaati celbe, ne de öldürmeye, diriltmeye ve ölümden sonra ba'se muktedîr olmayan ilâhlar edindiler.]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ افْتَرَاهُ وَأَعَانَهُ
عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾

4 [Kâfirler: «Bu (Kur'ân) O'nun uydurduğu bir yalandan başka bir şey değildir. Ve bu husûsda O'na başkaları da yardımda bulunmuştur.» dediler. Onlar bu isnadla, gerçekten haksızlığa ve yalancılığa saptılar.]

وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا
﴿٥﴾ قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ
غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٦﴾

5 [Ve yine: «Kur'ân, O'nun yazdırtıp da (ezberlemesi için) sabah-akşam kendisine okunan evvelkilerin esâtiridir.» dediler.]

6 [De ki: «Onu göklerdeki ve yerdeki sırrı bilen Allah Teâlâ indirdi.]

Zîrâ Kur'ân sizi, fesâhatiyle, benzerini meydana getirmekten, âciz bıraktı. Ve gelecek mugayyebâttan nice haberleri ve nice gizli şeyleri de tezammun etmektedir, ki bunları ancak, bütün sırları bilen Allah Teâlâ'dan gayri kimse bilemez. Böyle iken, ona nasıl olur da evvelkilerin esâtiridir, diyebiliyorsunuz?

[Allah-ü azîmüşşân, gerçekten Gafûr ve Rahîm'dir.]

وَقَالُوا مَالِ هَٰذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ
لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰ
إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ
الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا ﴿٨﴾

7 [Ve: **«Bu Peygambere ne oluyor?** (Bizim gibi) **yemek yiyor ve** (yine bizim gibi geçimlik te'mîn etmek için) **çarşılarda dolaşıyor,** (alış-veriş ediyor.) **O'na bir Melek indirilmeliydi de kendisiyle birlikte Allah azâbiyle korkutmalı idi.** (Meleğin tasdîkiyle sözlerinin gerçekliği bilinmeliydi)» **dediler.**]

Rivâyet olunur ki: Kureyş'ten Rebîa oğulları Utbe, Şeybe, Ebû Süfyân ibn-i Harb, Nadr ibnil-Hâris, Ebülbuhtûrî, Esved ibnil-Muttalib, Zem'atebnil-Esved, Velîd ibnil-Mugîre, Ebû Cehl ibn-i Hişâm, Abdullah ibn-i Ebû Ümeyye, Ümeyyetebni Half, Âs ibn-i Vâil, Nebîh ibn-i Haccâc ile Münebbih ibn-i Haccâc toplanmışlar; **«Muhammed** (sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem) **e bir haber gönderelim, birlikte konuşalım, münâkaşa edelim de ma'zûr olalım.»** demişlerdi. Ve filhakîka: **«Kavmin senin için toplandılar. Seninle konuşmak istiyorlar,»** diye haber göndermişler, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz de bu da'vete icâbet buyurmuşlardı.

«Yâ Muhammed! Sırf hakkında ma'zûr olalım diye seni da'vet ettik. Şimdi bak dinle, şâyed bu risâlet iddiânla mal istiyorsan, sana aramızda mal toplayalım, yok, şeref peşinde isen, sana şeref ve i'tibâr verelim. Eğer istediğin mülkse, seni kendimize melik yapalım,» demişlerdi.

Resûlüllah sallallahü aleyhi vesellem: **«Bende söylediklerinizden hiçbiri yok. Size getirdiğimi ne mallarınızı almak, ne içinizde şeref kazanmak, ne de bir melik olmak için getirmedim. Allah Teâlâ, beni size ancak bir Resûl olarak gönderdi. Bana bir Kitab indirdi. Ve size bir beşîr ve nezîr olmamı emretti. Ben de size Rabbimin risâletini tebliğ ve hayırhahlıkla nasîhat ettim. Eğer getirdiğimi kabûl ederseniz, o, sizin dünyâda ve Âhiret'te nasîbinizdir. Şâyed reddederseniz, Allah, azze ve celle aramızda hükmünü verinceye kadar, ben de Allah Teâlâ'nın emrine sabır ederim.»** buyurdu.

«Yâ Muhammed!» dediler. **«Eğer arzettiklerimizden hiçbirini kabûl etmiyeceksen, o hâlde Rabbinden iste. Mâiyyetinde seni tasdîk edecek, ve bize karşı seni savunacak bir Melek göndersin. Sonra, sana bağlar, bostanlar, altın ve gümüşten köşkler yapsın da seni çalışmadan kurtarsın. Zîrâ sen de bizim gibi çarşı çarşı dolaşıyor, geçimlik arıyorsun. Şâyed zu'mettiğin gibi Resûlsen, bununla fadlını, Rabbinin indindeki menzîleni anlamış oluruz.»**

Resûl-ü Ekrem Efendimiz: **«Hayır!»** diye cevâb verdi. **«Ben, size bunun için ba'solunmadım. Allah Teâlâ beni, size ancak, bir beşîr ve nezîr olarak ba's buyurdu.»**

Bu âyet-i kerîmenin, bu sebeble nâzil olduğu mervîdir.

8 [**Veyâ O'na** (gökten) **bir hazîne atılmalıydı** (da geçimlik tedârikinden müstağnî kalmalıydı), **yâhûd** (meyvalarından) **yiyeceği bir bostanı bulunmalıydı** (da çarşı, pazar dolaşmamalıydı.)]

[**O** (küfür ve şirkle) **nefislerine zulmedenler** (mü'minlere): **«Siz ancak, büyülenmiş bir adama ittibâ ediyorsunuz.» dediler.**]

Yâhûd: O zâlimler (birbirlerine) **«Siz, şâyed O'na ittıbâ ederseniz, ancak, büyülenmiş bir adama ittıbâ etmiş olursunuz.» dediler.**

انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
سَبِيلًا ﴿٩﴾ تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا ﴿١٠﴾ بَلْ
كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾

9 [(Yâ Muhammed!) **Bak hakkında ne** (boş sözler)**le misâller getirdiler de dalâlete düştüler. Onlar hidâyete yol bulamazlar.**]

10 [**Allah Teâlâ öyle âli ve kaadirdir ki dilerse sana onlardan daha güzelini ve daha hayırlısını: Ağaçları altından ırmaklar akan bahçeler verir, köşkler yapar.**]

Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimiz, bir hadîs-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

«Rabbim, bana Mekke'nin vâdîsini altın yapmayı arzetti. Dedim ki: Yâ Rabb! Onu istemem. Benim istediğim bir gün tok, bir gün aç olmamdır. Aç olduğumda, Sana niyâz ederim. Tok olduğumda hamd-ü şükr eylerim.»

11 [**Onlar** (nazarlarını mal çokluğuna kasredip) **Kıyâmet'i de tekzîb ettiler. Biz de Kıyâmet'i tekzîb edenlere alevli bir ateş hazırladık.**]

إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾

12 [**O ateş, onları uzaktan gördüğü vakit, onun pek fazla gazâblanıp gürüldediğini işitirler.**]

وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ
ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا
كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ
كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾

13 [**Elleri boyunlarına** (veyâ **Şeytan'larla** bir zincire) **bağlı olarak ateşin dar bir yerine atıldıkları vakit de, helâklerini** (temennî eder) **haykırırlar.**]

14 [(Onlara): **Bugün tek bir helâkle iktifâ etmeyin.** (Azâbınız kat kat artmaktadır). **Bil'akis çok, pek çok helâk isteyin.»** (denilir).]

15 [**De ki** (Yâ Muhammed!): **Acaba bu Cehennem mi hayırlı, yoksa müttekîlere va'dolunan Huld Cennet'i mi? Ki bu, onlar için, bir mükâfat, bir makardır.**]

لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَسْئُولًا
﴿١٦﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ
أَأَنْتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾

16 [**Orada, dâim kaldıkları hâlde, o müttekîlere her diledikleri şey olur. Bu, Rabbin celle şânuhun, istenmiş olan, va'd ve fadlı iktizâsıdır.**]

Bu, Hak Teâlâ'dan mü'minlerin:

«Ey Allah'ımız! Bize Peygamberlerinin dilinden va'd ettiklerini ver!» (Âl-i İmrân Sûresi; âyet: 194) diye dünyâda istedikleri, yâhûd Meleklerin:

«Ey Rabbimiz! Onları va'dettiğin Adn Cennetlerine koy!» (Mü'min Sûresi; âyet: 8) diye mü'minler için istedikleridir.

17 [Rabbin celle şânuh, onları da, Allah Teâlâ'yı bırakıp taptıklarını da (Mahşer'de) topladığı gün (ma'bûdlara): «Bu kullarımı siz mi azdırdınız, yoksa kendileri mi hak yoldan saptılar?» diyecek.]

قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ
مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلٰكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتّٰى نَسُوا الذِّكْرَ وَكَا
نُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾

18 [Onlar ise: Seni tenzîh ederiz. Senden gayri velîler edinmek bize yaraşmaz. Fakat Sen, dünyâda onları ve babalarını (emvâl, evlâd ve sâir ni'metlerle) o kadar metâlandırdın, ki nihâyet zikrini unuttular (âyetlerini tefekkürden gaafil oldular) ve (hüküm ve kazân ile) helâke mahkûm bir kavim oldular, diyecekler.]

فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

19 [Müşriklere de: «İşte, ma'bûdlarınız dediklerinizi tekzîb ettiler. Artık, ne üzerinizden azâbı def'e ve ne yardıma kaadir olursunuz.]

[İçinizden kim, (Allah Teâlâ'ya eş tutarak) nefsine zulmederse, ona büyük bir azâb tattıracağız.» (denecek).]

وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَا
مَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ
فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

20 [(Yâ Muhammed!) Senden önce gönderdiğimiz Peygamberler de yemek yerler, çarşılarda gezerlerdi (sokaklarda yürürlerdi).]

[**Biz, ba'zınızı ba'zınız için fitne kıldık.**]

Zengini, fakîre; sıhhatliyi, hastaya; mevkii yüksek olanı, düşük mevkili olana; bir mihnet, bir imtihan konusu yaptık. Tâ ki, sabredip hidâyete erişesiniz.

Ebû Cehil, Velîd ve benzerleri: (Bilâl, Şuhayb, Habbâb (R. Anhüm) gibi fakîr ashâbı gösterip birbirlerine: «**Biz de İslâm'a gidip de bunlar gibi mi olalım?**» diyerek istihzâ ederlerdi. Bu sebeble nâzil olan âyet-i celîle, mü'minlerin, müşriklerin ezâ ve istihzâlarına tahammül etmelerini emrediyor. Ve onları teslîye ederek, her şeyi gören Allah Teâlâ'nın herkese cezâsını vereceğini bildiriyor. Buyuruluyor ki:

[**Bu hâle sabredecek misiniz? Rabbin celle şânuh, her şeyi hakkıyle görendir.** (Sabredenin ve etmiyenin her birine, ameline göre, mükâfat veyâ mücâzatını verir).]

Bir Hadîs-i şerîf:

«**Bir kimse, malca ve vücûdca kendisine üstün kılınmış bir kimseyi gördüğü zaman, kendinden düşkün olana da baksın, ki kendisine verilmiş olan ni'mete ihânet etmesin.**» meâlindedir.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰئِكَةُ
أَوْ نَرٰى رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾

21 [**Haşri inkâr ve azâbımıza kavuşacaklarını ümîd etmeyenler: «Bize, Melekler indirilmeliydi, yâhûd Rabbimizi görmeliydik.» dediler.**]

[**Celâlim hakkı için, onlar** (bu sözleriyle) **nefislerinde taazzum ve zulümde hadlerini pek tecâvüz ettiler.**]

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلٰئِكَةَ لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَا إِلٰى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً
مَنْثُورًا ﴿٢٣﴾

22 [**Azâb Meleklerini görecekleri gün, mücrimlere hiçbir müjde yoktur. Melekler, onlara: «Size müjde ve Cennet kat'iyen menedilmiştir.» diyecekler.**]

23 [**Biz, onların** (o kâfirlerin misâfirlere ikrâm etmek, ak-

rabâyı gözetmek, fakîrleri doyurmak, yetîmleri korumak gibi hayır olarak) yaptıkları her ameli ele alarak zerre zerre dağılan toza çeviririz (heder ederiz).]

أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾
وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلَٰٓئِكَةُ تَنْزِيلًا ﴿٢٥﴾

24 [O gün, Cennet ehlinin karargâhları daha hayırlı ve istirahatgâhları daha güzeldir.]

25 [O gün gök, beyaz bulutlarla yarılacak ve Melekler (ellerinde Amel Defterleriyle) peyderpey indirilecek.]

اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾
وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ
سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَا وَيْلَتٰى لَيْتَنِي لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾

26 [Mülk o gün elhak Rahmân'ındır. Ve o gün, kâfirler için ağır, güç bir gündür.]

Mü'minler için ise, bir farz namazı kılmaktan daha hafîf olacağı hadîsde beyân edilmiştir.

27 [Ve o gün, zâlim olan (pişmânlık duyarak) ellerini ısırıp der ki: «Keşke (dünyâda) Peygamberlerle birlikte hak yolunu tutaydım.»]

28 [«Ne yazık bana! Keşke filânı dost edinmeseydim.»]

لَقَدْ اَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ
لِلْاِنْسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ اِنَّ قَوْمِي
اتَّخَذُوا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا
لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾

29 [**«Yemîn ederim. Bana geldikten sonra, zikirden beni saptıran odur. Zâten Şeytan, insanı, mihnette yalnız bırakıcıdır.»**]

Yânî Cin'den olsun, İns'den olsun Şeytan, insanın hayrına dost olmaz. Kendi hesâbına bir felâkete sürüklemek için, dost görünür. Nihâyet başı dara gelince, O'nu yardımsız bırakır, çekiliverir.

Âyet-i celîlenin Ukbe bin Ebî Mu'ayt hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Ukbe, Resûl-ü Ekrem sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizin yakın komşularındandı. Sık sık meclislerinde bulunurdu. Bir gün Efendimizi ziyâretine da'vet etti.

Efendimiz **«Kelime-i şehâdet getirmeyince yemeğinden yemem»** buyurdu.

Ukbe, ısrâr etmedi. Yapılan bu teklîfi kabûl etti ve kelime-i şehâdet getirdi.

Übeyy bin Half, Ukbe'nin pek samîmî dostu idi. Hâdiseyi işitince, arkadaşına itâb etti: **«Niçin böyle bilmezlik ettin de sapıttın, dîninden döndün.»** dedi.

Ukbe: **«Hayır! Dînimden dönmüş değilim. Evime geldi. Yemeğimi yemekten imtinâ edince utandım da şehâdet ediverdim.»** diye cevâb verdi.

Übeyy: **«Eğer şimdi gider de O'nun kafasına vurup, yüzüne tükürmezsen, senden hoşnûd olmam.»** dedi.

Ukbe, arkadaşını kırmak istemedi. **«Peki!»** dedi. Hemen kalktı. Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimizi, Dâr'ün-Nedve'de secdede iken buldu. Ve mel'ânetini yaptı.

Aleyhissalâtü vesselâm müteessir oldu: **«Yâ Ukbe! Şâyed seni Mekke dışında bulursam, mutlaka başını keserim.»** buyurdu.

Bedir Günü esir edilenler arasında Ukbe de vardı. Emirleriyle Hazret-i Ali (Kerremallahü veche) tarafından katledildi. Übeyy de Uhud Gazvesinde yaralandı. Ve Mekke'ye döner dönmez öldü.

Ukbe'ye zikir, o sûretle gelmişken, Übeyy şeytânetle O'nu saptırmıştı.

Peygamber (S.A.V.) bir hadîsde şöyle buyurmuştur:

«İyi arkadaş, misk taşıyan kimse gibidir. O, sana ya miskinden verir ya sen ondan satın alırsın, yâhûd kokusunu duyarsın. Kötü arkadaş da, körük üfüren gibidir, ki körük elbisesini yakar; yâhûd onun pis kokusunu duyarsın.»

Diğer bir hadîsde:

«Mü'minden başkası ile arkadaş olma! Senin yemeğini takvâ

sâhibinden başkası yemesin!» buyurulduğu gibi başka bir hadîsde de:

«Kişi, dostunun dînindedir. İmdi, sizden biriniz dost edineceği kimsenin hâline baksın!» buyurmuşlardır.

Zikirden murâd: Zikrullah, Kitâbullah veyâ Cenâb-ı Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem'in öğütleri, veyâhûd nüzûl sebebine nazaran kelime-i şehâdettir. Efdalüzzikr: Lâ ilâhe illâllah. (Zikrin en fazîletlisi: Allah'dan başka ilâh yoktur, demektir.)

30 [**Peygamber: «Yâ Rabb! Kavmim bu Kur'ân'ı mehcûr tuttular.» dedi.**]

Mehcûr tutmak; iki ma'nâya gelir: Birincisi, terk etmek, uzak durmak, amel etmemektir. Nitekim, bir Hadîs-i şerîfde:

«Kim Kur'ân'ı öğrendikten sonra mushafını asar, ilişik etmez, bakmazsa, Kıyâmet günü ona düşman kesilir: Yâ Rabb! Bu kulun beni mehcûr etti. Benimle arasında hükmünü kazâ et, der.» buyurulmuştur.

Diğeri: Hakkında hezeyân ettiler, evvelkilerin esâtiridir diye saçmaladılar, ma'nâsınadır. Peygamberin bu sûretle şikâyetini söylemesi büyük bir tehdîddir. Zîrâ Peygamberler kavimlerini Allah Teâlâ'ya şikâyet ettikleri vakit haklarındaki azâb tâcîl buyurulmuştur.

31 [(Yâ Muhammed!) **Kavminin müşriklerini sana düşman kıldığımız gibi her Nebî'ye de kavminin müşriklerinden düşman kıldık.** (Onlar emrime sabretmişlerdi. Sen de sabret! Onları kahretmek için) **Rabbin celle şânuhun rehberliği ve yardımı sana kâfidir.**]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
وَاحِدَةً كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

32 [**Kâfirler: «Muhammed'e bu Kur'ân;** (Tevrât, Zebûr ve İncîl gibi) **toptan indirilmeliydi.» dediler. Biz ise, onu kalbine iyi tesbît etmek için böyle** (parça parça) **indirdik. Âyet âyet ayırdık.** (Birbiri ardınca inzâl ettik. Tâne tâne okuduk.)]

Çünkü Peygamberimiz (S.A.V.) ümmî idi. Okumak-yazmak bilmezdi. Mûsâ, Dâvûd ve Îsâ Aleyhisselâm'larsa okumak bilirlerdi. Kur'ân birden indirilse, ezberlenmesi Peygamber (S.A.V.)'e

güç olurdu. Bu sebebden azar azar indirilmiş; anlayıp ezberlemesi kolaylaştırılmıştır.

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾
الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا
وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا
مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

33 **[Onların hakkında getirdikleri bir misâl yoktur, ki Biz mutlak ona, doğru bir cevâb vermiş, daha güzel bir sûrette onu tefsîr ve îzâh etmiş olmayalım.]**

34 **[O, yüz üstü sürünerek haşr ve Cehennem'e sevk olunacak kimselerin mekânları çok kötü, ve yolları çok sapıktır.]**

Bir hadîsde beyân buyurulduğuna göre; Kıyâmet Gününde insanlar üç sınıf olacaklardır. Bir sınıf hayvan üzerinde gidecek, bir sınıf yaya, bir sınıf da yüzleri üzerinde sürünerek gideceklerdir.

35 **[Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'ya Tevrât'ı verdik ve kardeşi Hârûn'u da kendisine vezîr ve yardımcı kıldık.]**

فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا
﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ
لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾

36 **[«Âyetlerimizi tekzîb eden Fir'avn ve kavmine gidin, da'vet edin.» dedik.** (Fakat Fir'avn ve kavmi temerrüd ettiler.) **Netîcede Biz de, onları helâk ederek yok ettik.]**

37 **[Nûh kavmini de, Peygamberlerini tekzîb ettikleri zaman** (tûfânla) **gark eyledik ve kendilerini insanlara ibret kıldık. Zâlimler için elîm bir azâb hazırlamış bulunuyoruz.]**

وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾
وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَٰلَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾

38 [Âd'ı, Semûd'u, Ress ashâbını ve bunların arasında geçen daha birçok nesilleri de helâk ettik.]

Ress, örülmemiş kuyu demektir. Ress ashâbı hakkında birçok rivâyetler vardır. Fakat hiçbiri kat'î değildir.

Katâde'ye göre: Ress ashâbı, Yemâme'de Ress adlı bir kasaba halkı idi. Peygamberlerini katletmişler ve helâk edilmişlerdi.

Kâ'b, Mukatil ve Süddî'ye göre ise; Antakya'da bir kuyunun sâhibleri idi. Habîbi Neccâr'ı katleylemişlerdi.

Veheb ve Kelbî'ye göre de: Ashâb-ı Ress, ashâb-ı Eyke gibi, Şuayb Aleyhisselâm'ın gönderildiği bir kavimdi. Putperesttiler. Hayvancılıkla geçinirlerdi. Şuayb Aleyhisselâm, kendilerini İslâm ve itâate da'vet etmiş, fakat O'nu tekzîb eylemişlerdi. Ezâ ve tuğyânları sebebiyle, bir gün örülmemiş bir kuyunun etrafında bulundukları sırada kuyu çökmüş, mal ve hayvanlariyle birlikte yere geçmişlerdi.

39 [Bu ümmetlerden her birine geçmişlerin kıssalarını anlattık. Misâller getirdik. Ve hepsini (inkârları yüzünden) mahv-ü helâk ettik.]

وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ أ
فَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

40 [Celâlim hakkı için onlar, (Mekke'liler ticâret için gittikleri Şam seferlerinde) o fenâlık yağmuru yağan kasabaya (Sadum'a) uğramışlardı. Onu görmediler mi? Hayır! (Görmemiş değiller ama) yeniden dirileceklerini ummuyorlar. (da ibret almıyorlar.)

Rivâyete göre; Lût kavmi beş şehirde otururlarmış. Bunlardan bir şehrin halkı o kötülüğü yapmadıkları için kurtulmuşlar. Diğerleri, helâk olmuş.

وَاِذَا رَاَوْكَ اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًا اَهٰذَا الَّذٖى بَعَثَ
اللّٰهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾

41 [(Yâ Muhammed!) Onlar, seni gördükleri zaman da ancak istihzâ ederek: «Allah Teâlâ'nın Peygamber olarak gönderdiği bu mu?» derler.]

اِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا لَوْلَٓا اَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْ
فَ يَعْلَمُونَ حٖينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ اَضَلُّ سَبٖيلًا ﴿٤٢﴾ اَرَاَيْتَ
مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهُ هَوٰيهُ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكٖيلًا ﴿٤٣﴾

42 [Şâyed ilâhlarımızın ibâdetinde sabır ve sebât etmiş olmasaydık, neredeyse bizi onlara ibâdetten saptıracaktı.» Fakat yakında, azâbı görecekleri vakit, yolca kim (mü'minler mi, onlar mı) dalâlettedir, bileceklerdir.]

43 [O hava ve hevesini ma'bûd edinen kimseyi gördün mü? Sen, onu bundan menedecek bir muhâfız olabilir misin? (Sana düşen teblîğ ve tahvîftir).]

اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ اَوْ يَعْقِلُونَ اِنْ هُمْ اِلَّا
كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبٖيلًا ﴿٤٤﴾ اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ
كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَٓاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا
الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلٖيلًا ﴿٤٥﴾

44 [Yoksa, onların çoğunu söz dinler veyâ (Gördükleri hüccet ve delillere) akılları erer mi zannediyorsun? Onlar dört ayaklı hayvanlar gibidir. Belki yolca onlardan daha sapıktır.]

Çünkü hayvanlar sâhiblerine karşı gelmezler. Kendilerine iyi-

lik edeni tanırlar. Ve faydalıya sokulur; zararlıdan kaçarlar. Kâfirler ise Rablerine itâat etmezler. O'nun ihsânını Şeytanın kötülüğünden ayırmazlar. Ve menfâatların en büyüğü olan sevâbı istemezler. Zararların en büyüğü olan azâbdan sakınmazlar.

Hayvanların cehâleti ise fitnelere ve halkı doğru yoldan çıkarmaya sebeb olur. Binâenaleyh, onların hâli hayvanlardan beterdir. Suçlarından dolayı en büyük azâba müstehakdırlar.

45 **[Rabbin celle şânuhun sun'una bakmaz mısın? O, gölgeyi nasıl uzatıyor.]**

Tan yerinin ağarmağa başladığı vakitten Güneş'in doğuşuna kadar uzanan ve yayılan uzun gölge, ki insana ferâh ve hafîflik verir. Günün en sevimli zamanıdır. Bu sebebledir ki Cennet, uzun bir gölge ile vasfolunmuştur.

[O, şâyed dileseydi, onu dâim ve sâbit bırakırdı.]

Güneş doğmazdı. Dâim gece kalırdı. Veyâ doğsa da ışık vermezdi.

[Sonra Güneş'i, o gölgeye bir delîl kıldık.]

Zîrâ Güneş olmasa gölge; ışık olmasa, karanlık bilinmezdi. Her şey zıddiyle bilinir.

ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
الَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾

46 **[Sonra da gölgeyi Güneş'in yükselmesiyle, azar azar kendimize çektik.]**

Tâ ki mesâlih-i âlem düzenlensin. Şâyed gölge birdenbire çekilmiş olsaydı, çoğu insanların menfaatleri muattal olurdu.

47 **[O Allah Teâlâ, ki sizin için geceyi bir elbise, uykuyu bir dinlenme ve gündüzü yeni bir hayata kalkış ve yayılış vakti kıldı.]**

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾

48 [**O Allah Teâlâ ki, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderdi.**]

[**Ve Biz, semâdan pâk bir su indirdik.**]

Âyetteki «**tahûr**» kelimesi: Temiz ve temizleyici ma'nâsmadır. Peygamber (S.A.V.) deniz hakkında:

«**O, suyu tahûr, ölüsü helâl olan bir şeydir.**» buyurmuştur. Ba'zılarına göre tahûr: Bir şeyi tekrar tekrar temizleyen ma'nâsınadır. İmâm Mâlik'in kavli budur. Onun için de abdest alınmış su ile tekrar abdest almaya cevâz vermiştir. Sular hakkındaki tafsîlâtı Fıkıh Kitablarına bırakıyoruz.

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ
كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَى
أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

49 [**Tâ ki onunla ölü bir beldeye can verelim ve tâ ki halk ettiğimiz hayvanları ve** (çölde bulunan) **bir çok insanları suvaralım.**]

50 [**Celâlim hakkı için, Biz bunu** (bu sözü, ..هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ.. âyet-i celîlesini) **aralarında** (gerek Kur'ân'da, gerek inzâl olunan sâir ilâhi Kitablarda) **türlü türlü şekillerde tekrâr eyledik. Tâ ki düşünüp ibret alsınlar.** (Kudretimin kemâlini ve hak ve ni'metimi hatırlasınlar). **Böyle iken, çoğu insanlar** (şükürden imtinâ ederek) **ni'mete küfranı ihtiyâr ettiler.**]

Yâhûd âyetin ma'nâsı şudur: Biz yağmuru muhtelif beldeler arasında muhtelif zamanlarda çeşidli miktarlarda tekrarladık. Tâ ki düşünüp şükretsinler. Ama insanların çoğu buna yanaşmayıp Küfrân-ı ni'meti seçtiler.

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«**Hiç bir yıl başka yıldan yağmurlu değildir. Lâkin Allah, onu yeryüzünde dilediği tarafa sevk eder.**» Netekim bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«**Gece ile gündüzde hiç bir saat yoktur ki onda yağmur yağmasın. Ancak Allah Teâlâ, yağmuru dilediği yere sevkeder.**»

İbn-i Mes'ûd (R.A.) da şunları söylemiştir:

«Hiçbir sene, başka seneden yağmurlu değildir. Ancak Allah, bu rızıkları birinci semâdaki yağmura bağlamıştır. Her sene, o yağmurdan muayyen mikdârı yere indirir. Eğer bir kavim Allah'a ısyân ederlerse, yağmuru onlardan alıp, başkalarına verir. Bütün insanlar ısyân ederlerse yağmuru çöllere, göllere, deryâlara ve dağlara yağdırır.»

Zeyd b. Hâlid el-Cühenî'den rivâyet olunduğuna göre; Hudeybiye'de bir gece yağmur yağmış. Ertesi sabah Namazından sonra, Peygamber (S.A.V.), cemâata dönerek: **«Bilir misiniz, Rabbiniz ne buyurdu?»** demiş. Cemâat: **«Allah ve Resûlü bilir!»** demişler. Bunun üzerine, şöyle devâm etmiş:

«Allah Teâlâ buyurdu ki: Kullarından ba'zısı Bana îmân, yıldızlara küfür ederek sabahladı. Kim: Allah'ın fazl-u rahmeti ile yağmura kavuştuk, dedi ise; Bana îmân, yıldızlara küfretmiştir. Fakat kim: Falan yıldızın doğması ile yağmura kavuştuk, dedi ise; Bana küfretmiş; yıldızlara inanmıştır.»

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَا
فِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾

51 **[Şâyed dileseydik her beldeye Allah azâbiyle korkutucu bir Peygamber gönderirdik.]**

Senin risâlet yükünü hafifletirdik. Fakat şân ve celâlin için Peygamberliği sana tahsîs ve seni bütün Peygamberlere üstün kıldık.

52 **[O hâlde kâfirlere itâat etme de, Kur'ân'ın hükmü ile, onlara karşı olanca kuvvetinle mücâhede et! Büyük bir cihâd aç!]**

وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهٰذَا
مِلْحٌ اُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾
وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا
وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾

53 **[O Allah Teâlâ ki, iki denizi birbirine akıtıp kattı. Bu,**

tatlı ve susuzluğu gidericidir. Ve şu, tuzlu ve acıdır. (Biri, diğerine karışmamak için) **aralarına da kudretiyle bir berzâh ve aşılmaz bir mânia koydu.]**

Dicle nehri gibi ki, denizi yarıp bir kaç fersah gittiği hâlde tadı değişmez.

54 **[Ve o Allah Teâlâ ki, sudan beşeri halk etti. Onu neseb ve sıhriyyete sâhib kıldı. Rabbin celle şânuh, hakkıyle kaadirdir.]**

Neseb, hakikî akrabâlık, sıhriyyet ise, evlenme sebebi ile meydana gelen akrabâlıktır.

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ
عَلٰى رَبِّه۪ ظَه۪يرًا ﴿٥٥﴾ وَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَٓا
اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اَنْ يَتَّخِذَ اِلٰى رَبِّه۪ سَب۪يلًا ﴿٥٧﴾

55 **[Müşrikler, Allah Teâlâ'yı bırakıp da kendilerine ne fayda ve ne zarar veremiyecek şeylere ibâdet ediyorlar. Kâfir, Rabbine ısyânla Şeytan'a muîin ve zahîr olmuştur.]**

Yâhûd Kâfir, Allah Teâlâ'ya sırt çevirmiştir.

56 [(Yâ Muhammed!) **Biz, seni ancak** (Allah Teâlâ'ya îmân ve itâat edenleri Cennetle) **müjdeleyici ve** (O'na küfür ve ısyân eyliyenleri Cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik.]**

57 **[De ki: «Ben, sizden risâletimin tebliğine karşılık bir ücret istemiyorum. Ancak, Rabbine doğru bir yol tutmayı dileyen kimseler istiyorum.»]**

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذ۪ي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِه۪ وَكَفٰى بِه۪ بِذُنُوبِ
عِبَادِه۪ خَب۪يرًا ﴿٥٨﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ اَلرَّحْمٰنُ فَسْـَٔلْ بِه۪ خَب۪يرًا ﴿٥٩﴾

58 **[Ölmez, diri olan Allah celle şânuhu'ya mütevekkil ol!**

O'na hamd ederek tesbîh et! O'nun, kullarının günâhlarından haberdâr olması kâfidir.]

59 **[O, gökleri, yeri ve aralarındakini altı günde halk etti. Sonra arş üzerine istivâ buyurdu. O, rahmâniyyetle muttasıftır. Sen, Rahmân'ı, halk ve istivâyı ondan haberdâr olandan sor!]**

Murâd: Allah veyâ Cibrîl yâhûd geçen ümmetlerin Kitablarını okuyandır.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا
وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا
وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾

60 **[Müşriklere: «Rahmân celle şânuhu'ya secde edin» denildiği zaman: «Rahmân nedir? Bize emrettiğin şeye secde mi edeceğiz?» dediler. Secde emri, onların îmândan nefretlerini arttırdı.]**

Bu âyet-i celîle, secde âyetlerindendir.

61 **[Şânı ne yüce, ne yüce o Allah Teâlâ ki, semâda burçları ve orada bir çerâğ (Güneş) ile geceye ışık veren Ay'ı halk etti.]**

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ
شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا
وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾

62 **[Ve yine, o Allah Teâlâ ki; sun'unu tezekkür veyâ ni'metlerine şükretmek isteyenler için, gece ile gündüzü birbirine halef kılmıştır.]**

63 **[O esirgeyen Allah Teâlâ'nın makbûl kulları onlardır ki, yeryüzünde sekînet ve vekârla yürürler. Câhiller (hadlerini bilmez kimseler) kendilerine (nâhoş sözlerle) hitâb ettikleri vakit, selâm (üzerinize olsun) derler. (İncitmeyecek cevâb verirler. Münâkaşa ve muâraza etmeye tenezzül etmezler.)]**

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾

64 [**Ve öyle kimselerdir onlar ki, gecelerini Rableri celle şânuh için secde ve kıyâmla** (namazla) **geçirirler.**]

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Bir kimse, Yatsıdan sonra iki rek'at veyâ daha fazla namaz kılsa, gecesini Rabbinin secde ve kıyâmı ile geçirmiş olur.»

Peygamber (S.A.V.):

«Bir kimse, Yatsı Namazını cemâatla kılsa, gecenin yarısını namazla ihyâ etmiş gibi olur. Sabah Namazını cemâatla kılarsa, bütün gece namaz kılmış gibi olur.» buyurmuştur.

65 [**«Ey Rabbimiz! Cehennem azâbını üzerimizden sav! Cidden onun azâbı dâimî bir helâktir.» derler.**]

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا
لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

66 [**Filhakîka o, ne fenâ karargâh ve ne fenâ ikametgâhtır.**]

67 [**Ve öyle kimselerdir onlar ki, mallarını infâk ettikleri zaman isrâf etmezler. Hasîslik de göstermezler. İ'tidâli iltizâm ederler.**]

Ulemâ, isrâf ve cimriliğin ma'nâsında ihtilâf etmişlerdir. Ba'zılarına göre isrâf, harâma harcanan maldır; velev ki az olsun. Cimrilik, Allah'ın hakkını vermemektir.

Bir takımları: **«İsrâf, sarfiyyatta haddini aşıp, savurganlığa vardırmaktır. Cimrilik ise, harcanması lâzım olanı harcamamaktır.»** demişlerdir.

Bir adam, birine: **«İsrâfda, hayır olmaz.»** demiş. O da: **«Hayırda, isrâf olmaz.»** diye cevâb vermiş. Bundan dolayı: **«Bir kimsenin Ebû Kubeys Dağı kadar altını olup, hepsini Allah yolunda sarf etse, müsrif olmaz; ama ondan bir dirhemi harâma harcasa, müsrif olur.»** denilmiştir.

Bu âyetin tefsîrinde Yezîd b. Ebî Habîb şunları söylemiştir:

«Eshâb-ı Kirâm, yemeği keyf ve lezzet için yemez; elbiseyi güzellik için giymezlerdi. Yemekten maksâdları, açlığı giderip ibâdete kuvvet bulmak, elbiseden murâdları da avret yerlerini örtmek ve soğuktan, sıcaktan bedenlerini korumaktı.» Hz. Ömer (R.A.):

«Kişiye, her canının istediğini satın alıp yemek, isrâf yönünden kâfidir.» dermiş.

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ
اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ
الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿٦٩﴾

68 [Ve öyle kimselerdir onlar ki: Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâh iddiâ etmezler. Allah Teâlâ'nın katlini harâm ettiği nefsi, hak ile katli îcâb etmedikçe, öldürmezler ve zinâ etmezler. Zîrâ, bu kötülükleri her işleyen kimse, günâhının cezâsını çeker.]

69 [Kıyâmet Günü de azâbı kat kat olur. Ve zillet ve hakâret içinde o azâbda dâim kalır.]

إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ
حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا
فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

70 [Meğer ki günâhına tevbe, Allah Teâlâ ve Resûlüne îmân etsin ve sâlih ameller işlesin. Allah Teâlâ, onların günâhlarını sevâba tebdîl (ve tevbeleriyle ma'siyetlerini mahv) eder. Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

71 [Kim (ma'siyetlerden) tevbe eder ve (onu terk ve nedâmetle) sâlih amel işlerse, — rızâsına erişmiş ve sevâb ve mükâfatına nâil olmuş olarak — Allah Teâlâ'ya rücû' eder.]

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا
﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا
وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾

72 [**Onlar ki, yalan yere şehâdet eylemezler, ve faydasız ve münâsebetsiz şeylere rastladıkları vakit,** (ona iltifât etmezler. Nefislerini ondan tenzîh ederek) **haysiyetleriyle kerîmâne geçerler.**]

73 [**Ve onlar ki: Rablerinin âyetleri okunduğu** (yâhûd onlarla va'z ve nasîhat edildiği) **zaman, üzerine sağır ve körler gibi kapanmazlar** (bil'akis onu can kulağı ile dinler, basîret gözü ile görürler.)]

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا
قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

74 [**Ve onlar ki: «Ey Rabbimiz! Bizlere gözlerimizi aydın edecek zevceler ve zürriyetler ihsân et! Ve bizi müttekîlere rehber kıl.» derler.**]

Âyetin ma'nâsı; maklûbtur: Yânî, bize müttekîli îmâm yap, demektir.

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا
تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَا
مًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ
فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

75 [**İşte bunlar,** (bu sıfatlarla muttasıf kimseler) **sabırları-**

na karşılık, Cennet'in en yüksek dereceleriyle mükâfatlandırılacaklardır. Orada sağlık ve selâmla karşılanacaklardır.]

Bu selâmı, onlara ya Melekler veyâ Allah verecek, yâhûd mü'minler birbirlerini selâmlayacaklardır.

76 **[Ve orada dâim kalacaklardır. O, ne güzel karargâh, ne güzel ikametgâhtır.]**

77 **[De ki: «Sizin duâ ve ibâdetiniz olmasa, Rabbimin indinde, ne kıymetiniz olur.?»]**

[Ey kâfirler! (Allah Teâlâ, sizi Resûlü ile tevhîd ve ibâdetine da'vet etmişken) **siz, O'nu tekzîb ettiniz. O hâlde, bu tekzîbinizin ileride size cezâsı gerekiyor.]**

Size dünyâda da Âhirette de cezâ lâzımdır. Bedir harbinde 70 ölü vermişlerdi.

26 — ŞUARÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 227 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طٰسۤمۤ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُب۪ينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ اَلَّا
يَكُونُوا مُؤْمِن۪ينَ ﴿٣﴾ اِنْ نَشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَٓاءِ اٰيَةً فَظَلَّتْ
اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِع۪ينَ ﴿٤﴾

1 [**Tâ sîn mîm.** (Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.)]

Ba'zıları «Yemîn» veyâ «**Bu sûrenin ismi olduğunu**» söylemişlerdir. Yemîn olduğuna göre; Allah Teâlâ; «**Tûr, Seynâ ve Mülk**»üne kasem etmiştir.

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet olunan bir hadîs-i şerîfde, Peygamber (S.A.V.) Efendimiz:

«**Bana Mûsâ'nın elvâhına bedel Tâ-Hâ ile Tâ-Sîn'ler verildi.**» buyurmuştur.

Mekkî olan bu sûre-i celîlenin 224'üncü âyetinden i'tibâren sonuna kadar dört âyet-i kerîme Medîne'de nâzil olmuştur.

2 [**Bu âyetler, îcâz ve sıhhati zâhir** (hakkı, bâtıldan ayıran) **Kur'ân'ın âyetleridir.**]

3 [**Onlar îmân etmiyorlar diye âdetâ kendini öldüreceksin.**]

4 [**Biz murâd etsek, gökten üzerlerine îmâna cebreder bir âyet indirirdik. Ve bu âyete inkıyâd ederlerdi.**]

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾
فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٦﴾

5 [**Onlara Rahmân celle şânuh tarafından vahyile yeni bir öğüdü mutazammın bir âyet gelmez ki, ondan yüz çevirir olmasınlar.**]

6 [(Sâbit oldu ki) **onlar Kur'ân'ı tekzîb ettiler. Fakat, yakında o istihzâ edegeldikleri şeyin haberlerini alacaklardır.**]

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوسٰىٓ أَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

7 [**Onlar yeryüzüne bakmıyorlar mı? Orada sınıf sınıf her çeşidinden ne kadar güzel ve faydalı nebatlar yarattık** (ve yaratmaktayız.)]

8 [**Şübhesiz ki bunda** (biten bu her çeşid güzel nebatta, Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâl ve hikmetine, rahmetinin genişliğine) **bir âyet vardır. Fakat** (Allah Teâlâ'nın ilim ve kazâsında) **çoğu mü'min değillerdir.**]

9 [**Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh kâfirden intikâmında kavî ve tevbe edene Rahîm'dir.**]

Kâfirlerin intikâmına kaadir, ve gaalib olan Allah Teâlâ, bunu imhâl ediyorsa mahzâ Rahîm olduğu içindir.

10 [**Hani Rabbin celle şânuh, Mûsâ'ya nidâ etmişti: «Git, o zâlim kavme.»**]

قَوْمَ فِرْعَوْنَ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ
صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ إِلٰى هٰرُونَ ﴿١٣﴾

11 [**Fir'avn kavmine. Hâlâ sakınmayacaklar mı?** (ki benden gayriye ibâdet ediyorlar).»]

12 [**Mûsâ dedi ki: «Yâ Rab! Korkarım ki beni tekzîb ederler.»**]

13 [**«Bu yüzden, göğsüm daralır, dilim açılmaz. O hâlde Hârûn'a da risâlet ver** (de bana muzâhir olsun).»]

وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِآيَاتِنَا إِنَّا مَعَكُمْ
مُسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾
أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٧﴾

14 [**«Bir de, onların aleyhimde suç iddiâları var. Beni, buna karşılık, katletmelerinden korkarım.»**]

15 [**Allah Teâlâ: «Hayır!» buyurdu.** (Seni öldürmezler, korkma). **İmdi, kardeşinle berâber âyetlerimizle gidin. Şübhe yok ki Biz, sizinle berâberiz.** (Ve aranızdaki sözleri) **işiticiyiz.**]

16 [**İkiniz Fir'avn'a gidip deyin ki: «Biz, Rabbil'âlemîn'in resûlüyüz.»**]

17 [**İsrâîloğullarını bizimle birlikte** (Filistin'e) **gönder** (men için geldik.)»]

Rivâyete göre; Fir'avn İsrâîloğullarını 400 yıldanberi köle gibi kullanırmış. O vakit İsrâîloğulları 600.000 kişi imişler. Hz. Mûsâ, bu emri aldıktan sonra Mısır'a gitmiş; Hârûn Aleyhisselâm zâten Mısır'da imiş. Allah'ın emrini O'na haber verince hemen: «**Baş üstüne!**» demiş. Ve geceleyin Fir'avn'ın kapısına varmışlar. Kapıya çıkan hizmetçilere: «**Biz, Rabbül âlemîn olan Allah'ın Resûlüyüz.**» demişler. Kapıcılar Fir'avn'a dönerek: «**Kapıya iki deli gelmiş. Allah'ın Resûlü olduklarını söylüyorlar!**» demişler. Fir'avn: «**Bırakın gelsinler, görelim.**» demiş. Ve Hz. Mûsâ'yı görünce tanımış.

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ
﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

18 [**Fir'avn dedi ki: «Çocukken biz, seni aramızda büyütmedik mi? Ömrünün nice yıllarını aramızda geçirmedin mi?»**]

Hz. Mûsâ, Fir'avn'ın yanında 30 yıl kalmıştı.

19 [**«Ve o yaptığın işi de yaptın** (bir Kıbtiyi öldürdün). **Sen, nankörlerdensin.»**]

قَالَ فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا
خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ
تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾

20 [**Mûsâ cevâb verdi: «Ben, onu yaptığım zaman henüz câhillerdendim.»**]

21 [**«Vaktâ ki, sizden korkarak kaçtım, Rabbim celle şânuh, bana hikmet** (ilim, fehim ve nübüvvet) **verdi ve beni Peygamberlerden kıldı.»**]

22 [**«Başıma kaktığın o ni'met** (büyütmen) **İsrâîloğullarını kendine köle edinmendir.**]

Yânî: **«Seni terbiye ettik, büyüttük.»** diye başıma kakıyorsun, ama hakîkatta bu bir ni'met değil, İsrâîloğullarını köle edinmek ve kesmekten başka bir şey değildi. Çünkü ben, bu sebebden senin eline düşmüştüm. Eğer sen, onları köle yapıp çocuklarını kesmese idi, âilemden beni terbiye eden bulunurdu.

Ba'zıları, bu âyette istifhâm-ı inkârî olduğunu söylemişlerdir. Bu takdîrde ma'nâ şöyle olur: **«Terbiyeni başıma mı kakıyorsun? Halbuki benim kavmimi köle yapan sen değil misin? Senin bu hareketin bana yaptığın iyiliği silip süpürmüştür.»**

23 [**Fir'avn: «Rabbil'âlemîn nedir?» dedi.**]

قَالَ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٢٤﴾
قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ
الْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾

24 [**Mûsâ: «Göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin Rabbidir. Şâyed, yakîn ehli kimselerseniz.» dedi.** (O'na inanırsınız.)]

25 [**Fir'avn, etrafındakilere: «İşitmiyor musunuz?** (Ben, ne

soruyorum, o ne cevâb veriyor! Ben Rabbinin hakîkatini, mâhiyetini soruyorum. O, bana fiillerini zikrediyor.)» dedi.]

26 [(Mûsâ Aleyhisselâm, devâm ederek): **Sizin de, sizden evvel geçen atalarınızın da Rabbi O'dur.»** dedi.]

Bu cevâb, Fir'avn'u kızdırdı. İstihzâ ederek:

قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ
الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

27 [«**Size gönderilen bu Peygamber mutlak bir mecnûn»** dedi.]

Suâle uygun cevâb vermiyor.

28 [(Mûsâ Aleyhisselâm, sözlerine devâm etti). **«O, Doğu, Batı ve aralarındaki her şeyin Rabbidir. Şâyed aklınızı kullanırsanız** (idrâk edersiniz)» dedi.]

Fir'avn, buna diyecek bir söz bulamayınca, zâlimlerin yaptığı gibi tecziye yoluna gitti.

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾
قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّا
دِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقٰى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿٣٢﴾

29 **[Fir'avn: «Yemîn ederim ki, eğer benden gayri ilâh edinirsen, muhakkak seni zindândakilerden ederim.»]**

Zindândakilerin hâlini ise bilirsin. Fir'avn'un zindânı gâyet derin ve karanlık bir çukurda idi. Mazlûmları buraya atar, ölünceye kadar bırakırdı. Hiçbir veçhile kurtuluş imkânı yoktu.

30 [**Mûsâ: «Ya sana** (da'vâmın doğruluğunu isbât eden) **apaçık bir şey** (bir mu'cize) **getirmişsem» dedi.** (Yine, beni zindâna atar mısın?)]

31 [**Fir'avn: «Onu, eğer da'vânda gerçeksen, haydi getir.» dedi.**]

32 [**Mûsâ** (Peki, dedi.) **Asâsını yere bırakıverdi. Asâ hemen apâşikâr bir yılan oldu.**]

Rivâyete göre; yılan sûretine giren asâ bir mil mikdârı gökyüzüne yükselerek Fir'avn'a hücûm etmiş. Fir'avn, Mûsâ Aleyhisselâm'a sığınmış. Ve: «**Seni Peygamber gönderen Rabbin hakkı için şunu tut!**» diye yalvarmış. Hz. Mûsâ, onu tutunca yine evvelki gibi asâ olmuş. Fir'avn: «**Bundan başka bir şeyin var mı?**» diye sormuş. O **da elini** göstermiş: «**Bunda, ne var?**» deyince:

وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ إِنَّ
هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَا
ذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

33 [**Ve elini** (koltuğunun altından) **çekip çıkardı. Eli temâşâ edenlere** (gözlerini kamaştıracak kadar) **bembeyaz oluverdi.**]

34 [**Fir'avn etrâfındaki kavminin ileri gelenlerine: «Bu, muhakkak çok bilen bir sihirbaz.»** dedi.]

35 [«**Ki sihiriyle, sizi yerinizden çıkarmak istiyor. Hakkında bana ne emredersiniz** (ki öyle hareket edeyim).» **dedi.**]

قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ
بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ
﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

36 [«**O'nun ve kardeşinin haklarında verilecek kararı te'hîr** (veyâ haps) **et. Şehirlere toplayıcılar gönder, de.» dediler.**]

37 [«**San'atında mâhir bütün sihirbazları toplayıp getirsinler.**»]

38 [(Bunun üzerine) **Belli günün** (Zînet günü) **muayyen bir vaktinde** (kuşluk zamanı) **bütün sihirbazlar toplandı.**]

39 [**Halka da: «Siz de toplansanız ya.» denildi.**]

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ اِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِب۪ينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَٓاءَ السَّحَرَةُ قَالُوا
لِفِرْعَوْنَ اَئِنَّ لَنَا لَاَجْرًا اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِب۪ينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ
اِذًا لَمِنَ الْمُقَرَّب۪ينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُمْ مُوسٰٓى اَلْقُوا مَٓا اَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾

40 [«Umarız ki, şâyed gaalib gelirlerse, sihirbazlara uyarız.»]

Maksâdları sihirbazlara değil, Mûsâ'ya ittıbâ etmekti. Kinâye olarak böyle söylemişlerdi.

41 [Vaktâ ki sihirbazlar geldi. Fir'avn'a: «Eğer gaalib gelirsek, bize bir mükâfat var mı?» dediler.]

42 [Fir'avn: «Evet, gaalib gelirseniz, muhakkak benim yakınlarımdan olacaksınız.» dedi.]

43 [Mûsâ Aleyhisselâm, onlara, «Bırakacağınız şeyi bırakın.» dedi.]

فَاَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ اِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾
فَاَلْقٰى مُوسٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَا
جِد۪ينَ ﴿٤٦﴾ قَالُٓوا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٧﴾

44 [Sihirbazlar iplerini ve değneklerini bıraktılar ve (içi civa dolu asâları Güneş'in harâretiyle harekete başlayınca): «Fir'avn'un izzeti hakkı için, muhakkak biz gaalibleriz.» dediler.]

45 [(Müteâkiben) Mûsâ da asâsını bıraktı. Gördüler ki asâ (bir ejder oluverdi). Onların tezvirle yaptıkları ip ve asâlarını yuttu.]

46 [(Bu hâl karşısında) sihirbazlar derhâl yüzüstü düşüp secdeye kapandılar.]

47 [«Rabbil'âlemîn'e îmân ettik.» dediler.]

رَبِّ مُوسٰى وَهٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ اِنَّهُ لَكَب۪يرُ
كُمُ الَّذ۪ي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَ
كُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٤٩﴾

48 [«Mûsâ ile Hârûn'un Rabbine.»]

49 [Fir'avn (sihirbazlara): «Ben, size izin vermeden mi O'na îmân ettiniz? dedi. Muhakkak O, size sihiri öğreten büyüğünüz. Yakında (size neler yapacağımı) öğreneceksiniz.]

[«Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazvârî keseceğim ve hepinizi asacağım.»]

قَالُوا لَا ضَيْرَ اِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ اِنَّا نَطْمَعُ اَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا
خَطَايَانَٓا اَنْ كُنَّٓا اَوَّلَ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٥١﴾ وَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنْ اَسْرِ
بِعِبَاد۪ٓي اِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَاَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَٓائِنِ حَاشِر۪ينَ ﴿٥٣﴾

50 [Sihirbazlar: «Ne zararı var? Zîrâ biz, elbette Rabbimize rücû' edeceğiz.» dediler.]

51 [«Umarız ki, etbâından ilk îmân edenler olduğumuz için, Rabbimiz celle şânuh, günâhlarımızı mağfiret eder.»]

52 [Biz, Mûsâ'ya: «Kullarım (İsrâîloğulları) ile geceleyin (Mısır'dan çık, git.) Zîrâ (Fir'avn ve askerleri tarafından) ta'kîb edileceksiniz.» diye vahyettik.]

53 [Fir'avn da (asker toplamak için) şehirlere toplayıcılar gönderdi.]

اِنَّ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَل۪يلُونَ ﴿٥٤﴾ وَاِنَّهُمْ لَنَا لَغَٓائِظُونَ ﴿٥٥﴾
وَاِنَّا لَجَم۪يعٌ حَاذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَاَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾
وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَر۪يمٍ ﴿٥٨﴾

54 [**«Bu İsrâîloğulları, şübhe yok ki sayısı az bir cemâat!»**]

55 [(Buna rağmen fesâdçı hareketleriyle) **bizi öfkelendirdiler.»**]

56 [**«Biz ise, uyanık** (yâhûd mücehhez) **kuvvetli bir cemâatiz.»** (dedi.)]

57, 58 [**Böylelikle Fir'avn ve kavmini; bahçelerinden, ırmaklarından, haznelerinden ve güzelim kâşânelerinden çıkardık.**]

كَذٰلِكَ وَاَوْرَثْنَاهَا بَنٖٓي اِسْرَٓائٖيلَ ﴿٥٩﴾ فَاَتْبَعُوهُمْ مُشْرِقٖينَ ﴿٦٠﴾

59 [**İşte bu, böyle oldu. Ve onları** (o bahçe, hazne ve kâşâneleri) **İsrâîloğullarına mîrâs kıldık.**]

60 [**Fir'avn ve askerleri onları Güneş doğarken** (yâhûd doğuya doğru) **ta'kîbe başladılar.**]

فَلَمَّا تَرَٓاءَا الْجَمْعَانِ قَالَ اَصْحَابُ مُوسٰٓى اِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّا اِنَّ
مَعِيَ رَبّٖي سَيَهْدٖينِ ﴿٦٢﴾ فَاَوْحَيْنَٓا اِلٰى مُوسٰٓى اَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ
الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظٖيمِ ﴿٦٣﴾

61 [**Vaktâ ki, iki ordu birbirini gördü. Mûsâ'nın ashâbı: «Eyvâh yakalandık.** (Yâhûd ellerine düştük. Esîr ve helâk olacağız.) **dediler.**]

62 [**Mûsâ Aleyhisselâm: «Aslâ** (Korkmayın) **Rabbim, benimle berâberdir. Bana necat yolunu gösterecektir.» dedi.**]

63 [**Bunun üzerine Biz, Mûsâ'ya: «Asânla denize vur!» diye vahyettik. Vurunca deniz yarıldı.** (On iki sıbtın her biri için oniki parçaya bölündü.) **Her parçası büyük bir dağ gibi oldu.**]

وَاَزْلَفْنَا ثَمَّ الْاٰخَرٖينَ ﴿٦٤﴾ وَاَنْجَيْنَا مُوسٰى وَمَنْ مَعَهُٓ اَجْمَعٖينَ ﴿٦٥﴾
ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرٖينَ ﴿٦٦﴾ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ
﴿٦٧﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزٖيزُ الرَّحٖيمُ ﴿٦٨﴾

64 [Öbürlerini de buraya yaklaştırdık. (Deniz kenarında topladık.)]

65 [Mûsâ ve berâberinde olanların hepsini (garktan) kurtardık.]

66 [Sonra, öbürlerini garkettik.]

67 [Şübhe yok ki, bunda bir ibret (kudret-i ilâhiyeye delâlet) vardır. Böyle iken çoğu îmân etmemişlerdi.]

68 [(Yâ Muhammed!) Rabbin düşmanlarına gaalib ve mü'minlere Rahîm'dir.]

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ اِبْرٰهٖيمَۘ ﴿٦٩﴾ اِذْ قَالَ لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾
قَالُوا نَعْبُدُ اَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفٖينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ اِ
ذْ تَدْعُونَۙ ﴿٧٢﴾ اَوْ يَنْفَعُونَكُمْ اَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾

69 [Onlara İbrâhîm'in kıssasını da naklet!]

70 [Hani babasına ve kavmine: «Siz, neye ibâdet ediyorsunuz?» demişti.]

71 [«Putlara ibâdet ediyoruz. Ve onların ibâdetine mülâzim ve müdâvimiz.» dediler.]

72 [İbrâhîm: «Onlar, duâ ettiğiniz zaman, duânızı, işitir (icâbet ederler) mi?» dedi.]

73 [«Yâhûd (ibâdetinize karşılık) size faydalı olur veyâ (ibâdet etmemekle) bir zarar verirler mi?»]

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا اٰبَاۤءَنَا كَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ اَفَرَاَيْتُمْ مَا
كُنْتُمْ تَعْبُدُونَۙ ﴿٧٥﴾ اَنْتُمْ وَاٰبَاۤؤُ۬كُمُ الْاَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾
فَاِنَّهُمْ عَدُوٌّ لٖيۤ اِلَّا رَبَّ الْعَالَمٖينَۙ ﴿٧٧﴾

74 [«Hayır! (onlar ne işitir, ve ne kendilerinden bir fayda

ve zarar beklenir). Ancak, babalarımızı böyle ibâdet eder bulduk.» dediler.]

75, 76 [İbrâhîm: «Şimdi, sizin ve geçen atalarınızın ibâdet ettiğiniz putları gördünüz ya!» dedi.]

77 [«O putlar, benim düşmanımdır. Dostum ancak Rabbil'-âlemîn'dir.»]

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ
﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ
﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾

78 [«O ki, beni yoktan vâr etti ve doğru yola hidâyet eyledi.»]

79 [«Ve beni yediren, içiren O'dur.»]

80 [«Hastalansam, bana şifâ O verir.»]

81 [«Ve beni O öldürür ve sonra O diriltir.»]

82 [«Cezâ Günü hatâlarımı mağfiret edeceğini ümîd ettiğim de O'dur.»]

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾

83 [«Rabbim! Bana hikmet bahşeyle. (İlim ve amelde kemâl ver) ve beni sâlihler zümresine ilhâk et!»]

وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ
النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ
يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ
سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾

84 [**«Benden sonra gelecek ümmetler arasında, benim için bir lisân-ı sıdk ver!»**]

Dünyâda Kıyâmet'e kadar eseri bâki' kalacak güzel bir nâm, iyi bir şöhret ihsân et! Herkesin sevdiği, beğendiği kullarından eyle! Hakkımda dâimâ iyi konuşsunlar! Filhakîka Hazret-i İbrâhîm'i her ümmet sevmiş, senâ etmiştir.

Yâhûd zürriyetimden, dînimi yenileyecek, benim gibi sıdk ile tevhîde da'vet eyliyecek bir sâdık dil bahşet! Bu sâdık dil, Hazret-i Muhammed Mustafa sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizdir.

85 [**«Ve beni Cennet-i Nâîm'in vârislerinden kıl!»**]

86 [**«Babamı da mağfiret buyur. Zîrâ o, sapıklardandı.»**]

87 [**«Kulların kabirlerinden kalkacakları gün, beni zelîl ve rüsvây etme!»**]

88 [**«Ki, o gün ne mal ve ne evlâd fayda verir.»**]

89 [**«Meğer ki Allah Teâlâ'ya** (küfür ve ma'siyetten) **sâlim bir kalble gelmiş olsun.»**]

90 [**Ve** (o gün) **Cennet müttekîlere yaklaştırılır.** (Onu görerek sevinirler).]

91 [**Cehennem de azgınlara apaçık gösterilir.** (Yerlerini görüp elemleri artar).]

وقيل لهم اين ما كنتم تعبدون ﴿٩٢﴾ من دون الله هل ينصرونكم
او ينتصرون ﴿٩٣﴾ فكبكبوا فيها هم والغاوون ﴿٩٤﴾ وجنود
ابليس اجمعون ﴿٩٥﴾ قالوا وهم فيها يختصمون ﴿٩٦﴾ تالله ان كنا
لفي ضلال مبين ﴿٩٧﴾ اذ نسويكم برب العالمين ﴿٩٨﴾ وما اضلنا
الا المجرمون ﴿٩٩﴾ فما لنا من شافعين ﴿١٠٠﴾ ولا صديق حميم ﴿١٠١﴾

92, 93 [**Ve onlara: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da ibâdet ve şefi' zu'mettikleriniz hani nerede?** (Bakın azâbınızı def'e) **yardım ede-**

biliyorlar mı? Yâhûd kendilerini (azâbdan) **kurtarabiliyorlar mı?» denilir.**]

94, 95 [**Putlar da, onlara tapanlar da,** (ins ve cinnden) **İblîs'e tâbi' olanlar da, Cehennem'e atılırlar.**]

96, 97, 98 [**Orada putlarla putperestler, birbirleriyle çekişirler de: «Tallâhi biz apaçık bir dalâlet içindeymişiz. Şunun için ki, sizi** (ibâdete istihkâkta) **Rabbil'âlemîn'e müsâvî tutuyorduk.» derler.**]

99 [**«Bizi dalâlete ancak o mücrimler ilkâ ettiler.»**]

Maksûd: Reisleri veyâ İblîs ve ordusu, yâhûd şirki i'tiyâd edinenlerdir.
Bu sırada Enbiyâ, Melâike ve mü'minler dostlarına şefâat ederlerken müşrikler:

100, 101 [**«Bugün, bizim ne bir şefâatçimiz ve ne candan bir dostumuz var.»**]

Yâhûd öyle korkunç bir yere düştük ki, bizi buradan ne bir şefâatçi ve ne candan bir dost kurtarabilir.

فَلَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ
اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ
نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوهُمْ نُوحٌ اَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾

102 [**«Ne olurdu? Bir kere daha dünyâya dönseydik de mü'minlerden olsaydık.» derler.**]

103 [**Şübhesiz ki bunda** (İbrâhîm Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) **mutlak bir âyet** (ibret, öğüt alınacak, ders edinilecek büyük bir hüccet ve bürhân) **vardır. Halbuki çoğu İbrâhîm'e îmân etmemişlerdi.**]

104 [**Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, Azîz'dir.** (Onlardan intikâmını ta'cîle kaadirdir) **ve Rahîm'dir** (tevbe ve îmâna gelmelerine mühlet verir).]

105 [**Nûh kavmi, gönderilen peygamberleri tekzîb etti.**]

Bir Peygamberi tekzîb, hepsini tekzîb etmek, demektir.

106 [**Hani kardeşleri Nûh, onlara:** «(Allah Teâlâ'dan) **korkmaz mısınız?** (ki ondan gayriye ibâdet ediyorsunuz.)» **demişti.**]

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

107 [**«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emin bir Peygamberim.»**]

108 [**«Artık Allah Teâlâ'dan korkun ve bana** (tevhîd ve tâat hakkındaki emrime) **itâat edin!»**]

109 [**«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak, Rabbil'âlemîn'e âiddir.»**]

110 [**«O hâlde, Allah Teâlâ'dan korkun ve** (emrini size tebliğimde) **bana itâat edin!»**]

111 [**«Sana tâbi' olanlar hep esâfil** (ihlâs ile îmân etmeyen çulha, eskici gibi esnaf, fakîrler, ne mevkii ve ne serveti olmayan kimseler) **iken biz, sana hiç îmân eder miyiz?» dediler.**]

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ
﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١١٥﴾

112 [**Nûh: «Onların yaptıklarına benim ne ilmim olabilir?** (Îmânları zâhirî mi, bâtınî mi, ben ne bilirim? Ben, zâhire bakarım.)» **dedi.**]

113 [**«Onların hesâbı, ancak Rabbim celle şânuhu'ya âiddir. Şâyed düşünürseniz.»**]

114 [«(Esâfil ve fukarâ, isteğinize uyarak, sizi tatyîb için) **gönderilen bir Peygamberden başka bir kimse değilim.»**]

115 [**«Ben ancak** (gerek zengin, gerek fakîr olsun insanları da'vet ve âşikâr bir sûrette küfür ve ma'siyetten) **korkutmak için Ben, o mü'minleri kovacak da değilim.»**]

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي
كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾
فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾

116 [«Ey Nûh! (Bu da'vet ve ihâfeden) vazgeçmezsen her hâlde recmedilenlerden (veyâ sürülenlerden) olursun.» dediler.]

117 [Nûh: «Rabbim! dedi. Kavmim beni tekzîb etti.»]

118 [O hâlde «Benimle, onların arasında hükmet! Bana ve benimle olan mü'minlere necât ver!»]

119 [Bunun üzerine Biz, onu ve onunla berâber olanları o yüklü gemide kurtardık.]

120 [Sonra, geride kalanları garkettik.]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾

121 [Şübhe yok ki bunda (Nûh Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) mutlak bir âyet (bir ibret) vardır. Halbuki çoğu Nûh'a îmân etmemişlerdi.]

Îmân eden erkek ve kadınlar 80 kişiden ibâretti.

122 [Şübhesiz, Rabbin celle şânuh, kâfirlere ukuubete kaadir ve mü'minlere Rahîm'dir.]

123 [Âd, gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.]

124 [Hani kardeşleri Hûd, onlara: (Allah Teâlâ'dan) korkmaz mısınız?» demişti.]

125 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emin bir Peygamberim.»]

126 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve bana (tevhîd ve tâat hakkındaki emrime) itâat edin!»]

وَمَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾ اَتَبْنُونَ
بِكُلِّ رِيعٍ اٰيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَاِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾

127 [«Bu da'vetime karşılık, sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak, Rabbil'âlemîn'e âiddir.»]

128 [«Siz, her yüksek mevkide bir alâmet binâ eder, geçenlerle istihzâ mı edersiniz?»]

129 [«Ve içlerinde dâim kalacakmış gibi müstahkem kaleler (burçlar) ediniyorsunuz.»]

130 [«Bir kimseyi yakaladığınız zaman zorbaca, merhâmetsizce yakalıyorsunuz.»]

131 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve bana itâat edin!»]

وَاتَّقُوا الَّذِٓي اَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَبَنِينَ
﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ اِنِّٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾

132, 133, 134 [«Size bildiğiniz şeyler (ni'metler) le yardım eden ve size davarlar, oğullar, Cennet gibi bahçeler, pınarlar ihsân eden Allah Teâlâ'dan sakının!»]

135 [«Ben, gerçekten üzerinize büyük bir günün azâbının erişmesinden korkuyorum.»]

Zîrâ in'am ve ihsâna kaadir olan Allah Teâlâ, intikâma da kaadirdir.

قَالُوا سَوَٓاءٌ عَلَيْنَٓا اَوَعَظْتَ اَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾
اِنْ هٰذَٓا اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

136 [**Dediler ki: «Bize nasîhat etsen de, etmesen de müsâvîdir.»**]

Bizi azâbla korkutman, vaziyetimizde bir değişiklik yapacak değildir. Dînimizden dönmeyeceğiz.

137 [**«Bu, sırf eskilerin âdetlerinden başka bir şey değildir.»**]

Yâhûd bu söylediğin şeyler geçmişlerin uydurmalarından başka bir şey değil!

138 [**Bizim azâba uğrayacağımız da yoktur.**]

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾

139 [**Onlar, böylece Hûd'u tekzîb ettiler. Biz de, kendilerini helâk ettik.**]

[**Şübhesiz bunda** (Hûd Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) **mutlak bir âyet** (bir ibret) **vardır. Halbuki, çoğu îmân etmemişlerdi.**]

140 [**Rabbin celle şânuh,** (O'na ısyân edene) **Azîz ve** (tevbe ve itâat edene) **Rahîm'dir.**]

141 [**Semûd, gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.**]

142 [**Hani kardeşleri Sâlih, onlara: «**(Allah Teâlâ'dan) **korkmaz mısınız?» demişti.**]

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَ
سْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ
فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا
هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

143 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emîn bir Peygamberim.»]

144 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

145 [«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak Rabbil'âlemîn'e âiddir.»]

146, 147, 148, 149 [Şu bulunduğunuz hâlde, bahçeler, pınarlar, ekinler, tomurcukları lâtif hurma ağaçları arasında, dağlardan yonttuğunuz kâşaneler içinde (ölüm ve azâbtan) emîn olarak bırakılacak mısınız sanıyorsunuz?»]

وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا
تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ
﴿١٥٢﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾

150 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

151 [«(Ma'siyette) ısrâf edenlerin emrine itâat etmeyin.»]

152 [«Ki onlar, yeryüzünü (şirk ve isyânla) ifsâd eder, ıslâh etmezler.»]

153 [«Sen, dediler, iyiden iyiye büyülenmiş (aklına hâlel getirmiş) lerdensin.»]

مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ
هٰذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا
بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾

154 [«Sen de bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsin. Maamâfîh, şâyed (risâlet da'vânda) gerçek söyleyenlerdensen, bize bir mu'cize getir.»]

155 [Sâlih Aleyhisselâm: «İşte, bir dişi deve,» dedi, «Su içme hakkı bir gün onun, ma'lûm bir gün de sizindir.»]

156 [«Sakın ona suîkasdle dokunmayın! Yoksa sizi büyük bir günün azâbı yakalar.»]

فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾

157 [Onlarsa deveyi kestiler. Fakat nâdim oldular.]

158 [Zîrâ o azâb onları yakalayıverdi.]

[Şübhesiz bunda (Sâlih Aleyhisselâm ve kavminin kıssasında) mutlak bir âyet (bir ibret) vardır. Halbuki çoğu îmân etmemişlerdi.]

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾

159 [Rabbin celle şânuh, gaalibtir (mağlûb olmaz). Rahîm'dir (istihkaksız azâb etmez.)]

160 [Lût kavmi, gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.]

161 [Hani kardeşleri Lût, onlara: «(Allah Teâlâ'dan) korkmaz mısınız?» demişti.]

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾
وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾

162 [«Şübhesiz ben, size gönderilmiş emîn bir Peygamberim.»]

163 [«Artık, Allah Teâlâ'dan korkun (emir ve nehiyde) bana itâat edin!»]

164 [«Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak Rabbil'âlemîn'e âiddir.»]

أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ
لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾

165, 166 [«Siz, bu âlemde erkeklerle cimâ' edip de Rabbiniz celle şânuhun sizin için yarattığı zevcelerinizi bırakıyor musunuz? Hayır, siz haddi tecâvüz eden bir kavimsiniz.»]

167 [«Ey Lût! (Şâyed bizim bu fiilimizi nehyetmekten) vazgeçmezsen, mutlak memleketimizden çıkarılanlardan olursun.» dediler.]

168 [Lût: «Ben, dedi, bu yaptığınıza nefret edenlerdenim.»]

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا
عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾

169 [«Rabbim! Beni ve âilemi işledikleri işin şe'amet ve azâbından kurtar!»]

170 [Bunun üzerine Biz de, O'nu ve bütün âilesini kurtardık.»]

171 [Ancak, ihtiyar zevcesi geri kalanlar içindeydi.]

172 [Sonra diğerlerini tamâmen helâk ettik.]

173 [Ve üzerlerine taş yağmuru yağdırdık.]

[İnzâr olunanların yağmuru ne çirkin yağmurdur!]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَابُ لْئَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾

174 [**Şübhesiz bunda mutlak bir âyet** (bir ibret) **vardır. Böyle iken çoğu îmân etmemişlerdi.**]

175 [**Rabbin celle şânuh** (düşmanlarına) **Kaahir,** (dostlarına) **Rahîm'dir.**]

176 [**Eyke ashâbı da gönderilen Peygamberleri tekzîb etti.**]

177 [**Hani Şuayb, onlara:** «(Allah Teâlâ'dan) **korkmaz mısınız?» demişti.**]

178 [«**Şübhesiz ben, size gönderilmiş emîn bir Peygamberim.**»]

179 [«**Artık, Allah Teâlâ'dan korkun ve** (emir ve nehiyde) **bana itâat edin!**»]

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾
أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ
الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي
الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

180 [«**Bu da'vetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ecir ve mükâfatım ancak Rabbil'âlemîn'e âiddir.**]

181 [«**Kileyi, tam ölçün. Eksik verenlerden** (İnsanların haklarını zarara uğratanlardan) **olmayın!**»]

182 [**Ve doğru terâzi ile tartın!**»]

183 [«İnsanların haklarından bir şey kısmayın!»]

[«Ve yeryüzünü (katl, zinâ, gaaret ve yol kesicilikle) fesâda vermeyin!»]

وَاتَّقُوا الَّذٖي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْاَوَّلٖينَ ﴿١٨٤﴾

184 [«O Allah Teâlâ'dan korkun, ki sizi ve sizden öncekileri O halk etmiştir.»]

قَالُٓوا اِنَّمَٓا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرٖينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَٓا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا
وَاِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبٖينَ ﴿١٨٦﴾ فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَٓاءِ
اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقٖينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبّٖٓي اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾

185 [«Sen, dediler, iyiden iyiye büyülenmiş (aklına halel getirmiş) lerdensin.»]

186 [«Sen de, bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsin. Ve gerçekten biz seni da'vânda yalancılardan sanıyoruz!»]

187 [«Şâyed gerçek söyleyenlerdensen! Gökten üzerimize bir parça düşür.»]

188 [Şuâyb Aleyhisselâm: «Rabbim celle şânuh, yaptıklarınızı herkesten iyi bilir.» dedi.]

Sizin eksik ölçüp tarttığınızı da, müstahak olduğunuz azâbı da bilir. Hüküm, O'nundur. Dilerse gökten bir kıt'a (bir bulut veyâ bir gölge) ile, dilerse başka şekilde size azâb eder.

فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ اِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ
عَظٖيمٍ ﴿١٨٩﴾ اِنَّ فٖي ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنٖينَ ﴿١٩٠﴾

189 [Hâsılı, Şuâyb'ı tekzîbte ısrâr ettiler de, o gölge gününün azâbı kendilerini yakalayıverdi.]

[Bu azâb, büyük bir günün azâbı idi.]

Rivâyet edildiğine göre; Eyke ashâbının memleketlerini yedi

gün, yedi gece müthiş bir sıcaklık istilâ etmiş. O kadar ki, harâretin şiddetinden nehirleri kaynamış. Evvelâ evlerine çekilmişler, bodrumlara inmişler, fakat tahammül edemiyerek nihâyet sahrâya çıkmışlar. Bu esnâda semâda büyük siyah bir bulut peydâ olmuş. Bu, harâreti biraz izâle etmiş, serinliğe kavuşur gibi olmuşlar. Hepsi bulutun altına toplanmışlar.

Fakat kısa bir müddet sonra, bulut, min tarafillâh, birdenbire bir ateş hâlinde başlarına inmiş ve hepsini helâk etmiş. Böylelikle semâdan üzerlerine, istedikleri kıt'a düşürülmüş.

190 [**Şübhesiz bunda mutlak bir âyet** (bir ibret) **vardır. Böyle iken çoğu îmân etmemişlerdi.**]

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾

191 [**Rabbin celle şânuh** (asîlere) **Azîz, ve** (mutîlere) **Rahîm'dir.**]

Eyke ashâbının kıssası, sûre-i celîlede muhtasaran zikrolunan yedi kıssanın sonuncusudur. Peygamberleri tekzîb edenlere, azâb nüzûlünün âdetullah olduğu beyân buyurulmuş, Cenâb-ı Peygamber sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz tesliye ve gönderilen Peygamberleri tekzîb edenler tehdîd olunmuştur.

192 [**Hiç şübhe yok ki, bu** (Kur'ân), **Rabbil'âlemîn'in indirmesidir.**]

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿١٩٤﴾
بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾

193, 194, 195 [(Yâ Muhammed!) **Allah azâbiyle korkutanlardan olasın diye, onu, senin kalbine Rûhulemîn, ma'nâsı açık Arap diliyle indirmiştir.**]

Tâ ki kavmin anlasınlar da, onunla mülzem olup kabûl etmemek için bir özürleri kalmasın diye, yâhûd İsmâil, Sâlih, Hûd, Şuâyb gibi Arap diliyle inzar edicilerden olasın diye.

Rûhul-emîn: Cebrâil Aleyhisselâm'dır.

وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ اَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ
اٰيَةً اَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمٰٓؤُا بَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلٰى بَعْضِ الْاَعْجَمِينَ
﴿١٩٨﴾ فَقَرَاَهُ عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذٰلِكَ سَلَكْنَاهُ
فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾

196 [**Şübhe yok ki o,** (Kur'ân-ı Kerîm'in zikri) **daha evvelkilerin Kitablarında da vardır.**]

197 [**Onu,** (Kur'ân'ın sıfatını, Peygamberin na't-i mübârekini) **Benî İsrâil ulemâsının bilmesi** (Kur'ân'ın sıhhatine veyâ Resûlüllah'ın nübüvvetine) **bir delîl değil midir?**].

198, 199 [**Eğer Biz, Kur'ân'ı yabancılardan** (Arapça bilmeyenlerden) **birine indirseydik de, onlara onu okusaydı, yine îmân etmeyeceklerdi.**]

200 [(Küfür, inâd ve inkârı) **mücrimlerin kalblerine böyle soktuk.**]

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْ
تِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾

201 [**O elîm azâbı görünceye kadar onlar îmân etmezler.**]

202 [**Bu azâb onlara, farkında olmaksızın, ansızın gelecek.**]

فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ
﴿٢٠٤﴾ اَفَرَاَيْتَ اِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَٓاءَهُمْ مَا كَانُوا
يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾

203 [«Acaba bize bir mühlet verilir mi? (ki îmân ve tasdîk edelim.)» diyecekler.]

204 [Hâlâ azâbımızı ta'cîl etmek mi istiyorlar?]

205, 206, 207 [(Yâ Muhammed!) Şimdi, Bana haber ver: Biz, onları nice yıllar, çeşid çeşid ni'metlerle geçindirsek de, sonra kendilerine va'dolundukları azâb gelip çatsa, o ni'metler, (o azâbın def'ine veyâ tahfîfine) müfîd olur mu? (Aslâ!)]

وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنْذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَى وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ
﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾

208, 209 [Biz, hiçbir memleket halkını, onlara tevhîdi hatırlatmak, öğüt vermek üzere Allah azâbıyle korkutucu Peygamberler göndermedikçe helâk etmedik. Biz zulmedicilerden değiliz.]

210 [Kur'ân'ı, Şeytanlar indirmedi.]

211 [Bu, onlara yaraşmaz. Kudretleri de yoktur.]

إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلٰهًا آخَرَ
فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَاخْفِضْ
جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾

212 [Şeytanlar, vahyi işitmekten teb'îd olunmuşlardır.]

213 [Sakın, Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâh edinme, ki azâba uğrayanlardan olursun.]

Muhâtab, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem; maksûd ise, ümmetidir.

214 [Pek yakın akrabânı inzâr et!]

Rivâyet olunur ki; bu âyet-i celîle nâzil olduğu zaman, Aleyhissâlatü vesselâm Efendimiz, Benî Hâşim ve Benî Muttalib'i toplamış ve: **«Allah Teâlâ'ya îmân ve emrine itâatle nefislerinizi O'nun azâbından kurtarın, yoksa bana yakınlığınız, size bir fayda sağlamaz.»** buyurmuşlardır.

215 [Mü'minlerden sana ittibâ edenlere kanadını indir (mütevâzi ol).]

فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ
الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ ﴿٢١٩﴾

216 [Şâyed sana isyân edip ittibâ etmezlerse: Ben, sizin işlediğiniz şirk ve ma'siyetlerden uzağım.» dersin.]

217 [Ve O Azîz ve Rahîme tevekkül et!]

218, 219 [Ki O (Allah Teâlâ) seni kıyâm hâlinde de, secde edenler arasında dolaşırken de görür.]

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ
﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَى كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

220 [Çünkü O, hakkıyle (sözünü) işiten, ve (niyyetini) hakkıyle bilendir.]

221 [Şeytanların kimlerin üzerine indiğini, size haber vereyim mi?]

222 [Şeytanlar, yalancı, günahkâr kimseler üzerine inerler.]

223 [Onlar, Şeytanlara kulak verirler. Ve çoğu yalancıdırlar.]

وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ
﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾

224 [Şâirler var ya! Onlara da azgınlar tâbi' olurlar.]

225 [Görmez misin ki onlar, her vâdîde şaşkın şaşkın dolaşırlar.]

226 [Ve şiirlerinde yapmadıkları şeyleri söyler (övünür) ler.]

Kavilleri, fiillerine uymaz.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللّٰهَ كَثِيرًا
وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ
يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

227 [**Ancak, îmân edip de sâlih ameller işleyenler, Allah Teâlâ'yı çok zikredenler, kendilerine zulmedildikten sonra öclerini alanlar müstesnâ, o zâlimler yakında nereye rücû' edeceklerini bileceklerdir.**]

Bu âyet-i celîle; Abdullah bin Revâha, Hassân bin Sâbit, Kâ'b bin Zübeyr, Kâ'b bin Mâlik (R. Anhüm) gibi mü'min şâirler hakkında nâzil olmuştur.

27 — NEML SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 93 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طٰسٓ تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٢﴾ اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ
يُوقِنُونَ ﴿٣﴾

1 [**Tâ, Sîn. Bunlar Kur'ân'ın, âşikâr olan Kitabın** (veyâ Levh-i Mahfûz'un) **âyetleridir.**]

2, 3 [(Kur'ân) **namazlarını** (tâdîliyle) **ikâmet eden,** (müstehaklara) **mallarının zekâtını veren,** (diliyle ve kalbiyle) **Âhiret'e de yakînen inanan mü'minler için yol gösterici ve** (Cennet'le) **tebşîr edicidir.**]

اِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوٓءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ هُمُ
الْاَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَاِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْاٰنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

4 [**Âhiret'e îmân etmeyenlerin** (uzun ömür ve rızık genişliği ile dünyâda kötü) **amellerini Biz, kendilerine zînetli gösterdik. Onlar dalâlette şaşırmış kalmışlardır.**]

5 [**Onlar, öyle kimselerdir ki, onlar için** (dünyâda katl ve esâret gibi) **kötü bir azâb vardır. Âhiret'te de daha ziyâde husrâna uğrayacaklar bunlardır.**]

6 [(Yâ Muhammed!) **Sana, Kur'ân emrinde Hakîm ve insanların hâllerini Alîm Allah Teâlâ tarafından telkîn olunmuştur.**]

اِذْ قَالَ مُوسٰى لِاَهْلِه۪ٓ اِنّ۪ٓي اٰنَسْتُ نَاراًۜ سَاٰت۪يكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ اٰت۪يكُمْ بِشِهَا
بٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَٓاءَهَا نُودِيَ اَنْ بُورِكَ مَنْ فِي
النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَاۜ وَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٨﴾

7 [**Hani Mûsâ, âilesine: «Ben, bir ateş gördüm,** (gideyim de) **oradan size** (yol hakkında) **bir ma'lûmât, yâhûd ısınacak bir kor getireyim.» demişti.**]

Zîrâ, yollarını kaybetmişlerdi. Medyen'den Mısır'a gidiyorlardı.

8 [**Vaktâ ki o ateşin yanına vardı. Şöyle nidâ olundu: «Bu ateşte olan da, etrâfında bulunanlar da mübârek kılınmıştır. Rabbil'âlemîn olan Allah Teâlâ, münezzeh ve Âlî'dir.**]

Ateşden murâd: Allah'ın nûru, mübârek kılınanlar da Hz. Mûsâ ile Meleklerdir.

يَا مُوسٰٓى اِنَّهُٓ اَنَا اللّٰهُ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُۙ ﴿٩﴾ وَاَلْقِ عَصَاكَۜ فَلَمَّا رَاٰهَا
تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِراً وَلَمْ يُعَقِّبْۜ يَا مُوسٰى لَا تَخَفْۜ اِنّ۪ي لَا يَخَا
فُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَۗ ﴿١٠﴾

9 [**«Ey Mûsâ! O Azîz, Hakîm olan Allah Ben'im!»**]

10 [**«Asânı yere bırak!»**]

[(Vaktâ ki, Mûsâ asâsını yere bıraktı) **onu ince bir yılan gibi**

hareket eder gördü. (Korkusundan) dönüp kaçtı. Arkasına bakmadı.]

[« Ey Mûsâ! Korkma! Peygamberler, Benim yanımda korkmaz (dedik).]

إِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١﴾

11 [**«Ancak, nefsine zulmeden müstesnâ. Maamâfîh zulmünden sonra kim** (tevbe eder de) **kötülüğü, iyiliğe çevirirse elbette Ben, O'na Gafûr ve Rahîm'im.»**]

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ فِي تِسْعِ ءَايَاتٍ
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا
جَآءَتْهُمْ ءَايَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾

12 [**«Ve elini koynuna sok, ki elin ayıbsız, bembeyaz çıksın. Bu iki mu'cize, ki dokuz mu'cize içindedir. Bunlarla Fir'avn ve kavmine git. Zîrâ onlar fâsık** (âsî) **bir kavim oldular.»**]

Bu dokuz mu'cize: Asâ, elinin beyazlığı, denizin yarılması, Tûfân, çekirge, kehle, kurbağa, kan ve mallarının batmasıdır.

13 [**Vaktâ ki** (Mûsâ ile risâletine delîl olan) **âyetlerimiz, vâzıh olarak, onlara geldi. «Bu, apaçık bir sihirdir.» dediler.**]

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَآ أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا
وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾

14 [(Sıdkını ve Allah Teâlâ tarafından gönderildiğini) **kalbleri yakinen bilirken, mu'cizelerimizi, mücerred zulüm ve tekebbürle, inâd ederek, inkâr ettiler. Bak! Fesâdcıların âkıbeti nice oldu?**]

Garkolundular. Âhiret'te de yakılacaklar.

15 - [**Yemîn ederim ki; Biz, Dâvûd ve Süleymân'a bir ilim** (hüküm ve kazâ ilmini) **verdik.**]

[**«Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, bizi** (nübüvvet, Kitab, ilim ve hikmetle) **mü'min kullarından birçoğuna üstün kıldı.» dediler.**]

Bu âyet-i kerîme; ilmin şerefine ve onun en büyük ni'met olduğuna delildir. Kendisine ilim verilen kimse, bir çok mü'minlerden fazîletce üstündür.

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُدَ وَقَالَ يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ

وَاُوتٖينَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبٖينُ ﴿١٦﴾

16 [**Süleymân, Dâvûd'a vâris oldu. Dedi ki: «Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi.»**]

Dâvûd Aleyhisselâm'ın (19) oğlu varmış. Bunların içinden Süleymân Aleyhisselâm, Peygamberlik ve ilimde babasına mirâsçı olmuş.

Rivâyete göre; Hz. Süleymân'a, babasından fazla olarak rüzgâr ve Şeytanların teshîri verilmiş; hüküm ve kazâ husûsunda, o babasından, ibâdet husûsunda da babası, ondan üstünmüş. Süleymân Aleyhisselâm Allah'ın ni'metlerine babasından çok şükredermiş.

Süleymân Aleyhisselâm, **kuşların** seslerinin neye delâlet ettiğini, maksadlarını, arzûlarını anlardı.

[**Ve** (muhtâc olduğumuz ve Enbiya ve meliklere verilen) **her şey bize** (bol bol) **verildi. Şübhe yok ki bu, aşikâr bir fazl ve inâyettir.»**]

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ

يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتّٰٓى اِذَٓا اَتَوْا عَلٰى وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٓا اَيُّهَا

النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ

وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾

17 [**Süleymân'ın; cinlerden, insanlardan ve kuşlardan orduları toplandı. Her takım, birbirine ulaşıncaya kadar, durdurulurdu.** (Sevk ve idâre olunurdu.)]

18 [**Hattâ Karınca Vâdîsine geldikleri zaman, dişi bir karınca: «Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin ki Süleymân ve orduları, bilmeyerek sizi ezmesin.» dedi.**]

Süleymân Aleyhisselâm, bu sözü işitti. Bütün karıncalar yuvalarına girinceye kadar askerlerini durdurdu.

Karınca Vâdîsi, Tâif'de veyâ Şam'dadır. Bu vâdîde, cinlerin yaşadığı söylenir. Konuşan Karınca; bir rivâyete göre, topal olup karıncaların kraliçesi imiş. Onun sesini rüzgâr üç mil mesâfeden, Süleymân Aleyhisselâm'ın kulağına getirmiş.

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ
الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ
فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾

19 [(Süleymân Aleyhisselâm) **onun, bu sözüne** (ve aldığı korunma tedbîrine) **gülümseyerek: «Ey Rabbim! Bana, ana-babama ihsân ettiğin ni'metlere şükretmeyi ve hoşnûd olacağın iyi işler işlemeyi ilhâm et! Beni, rahmetinle sâlih kullarının zümresine idhâl buyur.» dedi.**]

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ
مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ
أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ
أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

20 [**Ve Süleymân, kuşları araştırdı da: «Ne oldu, neye Hüd-**

hüd'ü göremiyorum, yoksa gâiblerden mi? (Bir yere mi gidip gizlendi?)» **dedi.**]

21 [«**Onu muhakkak şiddetle cezâlandıracağım. Veyâ boğazlatacağım. Yâhûd bana** (gaybûbetinin sebebini bildiren) **sarîh, kuvvetli bir delîl getirir.**»]

Rivâyet edilir ki: Süleymân Aleyhisselâm, Beyt'ül-Makdîs binâsını tamamladıktan sonra, Hacc için hazırlanmış, Harem-i şerîfe gitmişti. Bir müddet Harem-i şerîfde kaldı. Müteâkiben Mekke'den hareket ederek San'a'ya gitti. Ve burası, pek hoşuna gitti. Konakladı.

Ancak, San'a'nın suyu yoktu. Süleymân Aleyhisselâm, Hüdhüd'ü keşşâf olarak kullanmaktaydı. Su araştırması için Hüdhüd'ü aradı. Fakat Hüdhüd, görünürlerde yoktu.

O, bu sırada göğe yükselmiş, etrâfına bakınırken Sebe' Melikesi Belkıs'ın emsâlsiz bahçelerini görmüş, oraya doğru uçmuş ve inmişti. Burada başka bir Hüdhüd'e rastladı. Ve o, nereden gelip, nereye gitmekte olduğunu sordu.

Süleymân Aleyhisselâm'ın Hüdhüd'ü: «**Sâhibim Süleymân bin Dâvûd'la Şam'dan geliyorum. O, bütün insanların, cinlerin, kuşların ve rüzgârların melikidir.**» dedi.

Diğeri: «**Gerçi sâhibine büyük bir mülk verilmiş, fakat Sebe' Melikesi Belkıs ondan daha aşağı değildir.**» diye cevâb verdi. «**Emrinde milyonla asker var. Gel, seni O'nun memleketine götüreyim de gör.**»

Hüdhüd: «**Korkarım ki Süleymân'ın suya ihtiyâcı olur da beni arattırır, o zaman ne yaparım?**» dedi.

Arkadaşı: «**Korkma! Melike hakkında kendisine vereceğin bilgiden pek memnun kalacaktır. Haydi, gidelim.**» diye ısrâr etti.

Bunun üzerine iki Hüdhüd, Melike'nin memleketine doğru sür'atle uçtu. Belkıs'ı ve ülkesini gördüler. Belkıs da, ülkesi de gerçekten güzeldi.

22 [**Hüdhüd, çok geçmeden geldi.** (Süleymân Aleyhisselâm ona itâb etti). **Hüdhüd:** (Yâ Nebiyyallah!) **Senin muttalî olmadığına muttalî oldum. Sebe'den sana yakîn bir haberle geldim.» dedi.**]

Sebe': Bir âile veyâ bir kabîlenin ismidir. Yemen'de Me'rib şehrine de Sebe' adı verilmiştir. Sebe' sûresinde bu husûsta daha etrâflı bilgi verilmiştir. Mezkûr sûrenin ilk âyetine bakınız.

إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدْتُهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾

23 [**«Ben, orada hükümdarlık eden bir kadın buldum. O'na** (bir hükümdara ne lâzımsa, mal, asker, malzeme ve sâire) **her şey verilmiştir. Ve bir de** (murassa) **büyük bir tahtı var.»**]

Bu, Belkıs bint-i Şerâhîl idi. Diğer bir rivâyete göre; Belkıs bint-i Hedhad bin Şürahbîl. Babası Yemen hükümdarlarındandı. Ve ondan başka evlâdı yoktu. Ölümünde babasının yerine geçmiş ve yirmi yıl Melikelik etmişti.

24 [**«O'nu ve kavmini, Allah Teâlâ'yı bırakarak, Güneş'e secde eder buldum. Şeytan, onlara** (kötü) **amellerini tezyîn etmiş ve doğru yoldan alıkoymuş. Bu sebeble, doğru yolu bulamıyorlar.**]

Allah Teâlâ, Hz. Ya'kûb'a Yûsuf'un yerini bildirmediği gibi, bir hikmete mebnî Süleymân Aleyhisselâm'a da Belkıs'ın hâlini bildirmedi. Hüdhüd de onun Güneş'e taparlığını inkâr etti. Zîrâ Cenâb-ı Hak, ona bunu ilhâm etmişti.

أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ
مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾ قَالَ سَنَنْظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾

25 [**«Göklerde ve yerde her gizliyi** (yağmuru ve otu) **meydana çıkaran, gizledikleri ve âşikâr kıldıkları her şeyi bilen Allah Teâlâ'ya niçin secde etmiyorlar?»**]

Veyâ Allah Teâlâ'ya secde etmemek için Şeytan onları alıkoymuştur. Yâhûd, secde etmemek için amellerini tezyîn etmiştir. Veyâ ihtidâ olunmazlar, ki O'na secde etsinler. Ve yâhûd, o vakit Hüdhüd onlara: **«Âgâh olun da Allah Teâlâ'ya secde edin.»** dedi.

Bu âyet-i kerîme, secde âyetlerindendir.

26 [**«O Allah Teâlâ ki, O'ndan gayri ilâh yoktur. Arş-ı azîm'in Rabbi O'dur.**]

27 [(Süleymân Aleyhisselâm Hüdhüd'e): **«Bakalım, doğru mu söylüyorsun, yoksa yalancılardan mısın?» dedi.**]
Belkıs'a bir mektup yazdı ve mühürledi.

اِذْهَبْ بِكِتَابِي هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ
مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنّ۪ٓي اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتَابٌ كَر۪يمٌ ﴿٢٩﴾

28 [(Hüdhüd'e). (Belkıs ve kavmine git) **şu mektubumu götür. Onu görecekleri bir yere bırak. Sonra dön** (onlara yakın bir yere çekil de) **bak, ne cevâb verecekler.»**]

Hüdhüd, Belkıs'ı sarayında arka üstü yatmış, uyuyor buldu. Sarayın Güneş'e karşı bir penceresi vardı. Güneş'in tulûunu buradan görür, secde ederdi. Bu pencerenin önünde durdu. Melike, pencereyi açtığı esnada mektubu önüne bıraktı.

Belkıs, mektubu okudu. Mührü görünce titredi. Zîrâ Süleymân Aleyhisselâm'ın mülkü mühründeydi. O'nun, kendisinden daha büyük bir hükümdar olduğunu öğrendi.

Hüdhüd, bir köşeye çekilmiş, olayı ta'kib ediyordu. Belkıs, tebeasının ileri gelenlerinden üç yüz on kişilik bir meclisi topladı. Ve murassa tahtına oturdu.

29 [**«Ey milletimin büyükleri! Bana mühim** (veyâ mazmunu çok güzel, yâhûd mühürlü) **bir mektub bırakıldı.» dedi.**]

«Kimden?» diye sordular.

اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ ﴿٣٠﴾ اَلَّا
تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُون۪ي مُسْلِم۪ينَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُون۪ي ف۪ٓي اَمْر۪يۚ
مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

30 [**«Süleymân'dan. Rahmân, Rahîm olan Allah adiyle** (başlıyor).»]

31 [**«Mazmunu şu: —Bana taazzum ve tekebbür etmeyin! Müslüman olarak bana gelin!»**]

Bu mektub, gâyet kısa olmakla berâber, son derece ma'nâlıdır. Çünkü, evvelâ «Besmele»yi hâvîdir. Bu, Allah'ın Zât ve sıfatlarına delâlet eder. İkinci olarak, büyüklenmeyi yasak ediyor, ki bütün rezâletlerin başı budur. Üçüncüsü, İslâm'a da'vet ediyor. İslâmiyet, bütün fazîletlerin kaynağıdır.

32 [**«Ey milletimin büyükleri! Bu işimde** (hayırlı ve faydalı olan neyse) **bana re'yinizi söyleyin. Huzûrunuz olmadan** (sizlerle müşâvere etmeden) **hiçbir işte kat'î bir karar vermiş değilim.» dedi.**]

قَالُوا نَحْنُ اُولُوا قُوَّةٍ وَاُولُوا بَأْسٍ شَدٖيدٍ وَالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَا
نْظُرٖي مَاذَا تَأْمُرٖينَ ﴿٣٣﴾

33 [«(Ordumuz, harb silâhlarımız var) **kuvvetliyiz ve savaş erbâbıyız.** (Necdet ve şecâat sâhibleriyiz). **Bununla berâber, emir ve irâde sana âiddir. Bak** (düşün, harb veyâ sulh) **ne dilersen emret!** (Biz, emrine mutîiz.)» **dediler.**]

Vaktâ ki Belkıs, kumandanlarının harbe meyyâl olduklarını hissetti, re'ylerini tezyîf ederek sulhu savundu.

قَالَتْ اِنَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا
اَعِزَّةَ اَهْلِهَا اَذِلَّةً وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَاِنّٖي مُرْسِلَةٌ
اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

34 [**«Muhakkak, ki hükümdarlar,** (harble) **bir memlekete girdikleri vakit, o memleketi harâb ve ahâlîsinin güzîdelerini zelîl ederler. Bunlar da böyle yapacaklar.» dedi.**]

35 [**«Ben, onlara bir hediye göndereceğim. Bakayım, elçiler ne** (cevâb) **ile dönecekler.»**]

Hediyeyi kabûl edecek mi? Etmiyecek mi? Şâyed hediye kabûl ederse hükümdar, etmezse Peygamberdir.

Vehb der ki: Belkıs, hediye olmak üzere beş yüz gulâm ve beş yüz câriye, altın ve gümüşten beşer yüz kerpiç büyüklüğünde külçe, bir hokka içinde delinmemiş bir inci, ve eğri delinmiş cüzi'

denilen kıymettâr bir taş ve bol miktârda misk ve amber hazırlamıştı. Gulâmlara câriye ve câriyelere gulâm elbisesi giydirmişti. Bu hediyeleri Münzir bin Amr'ın reisliği altındaki bir hey'ete tevdî etmiş ve Süleymân Aleyhisselâm'a göndermişti. Hareketinden önce de Münzir'e: **«Dikkat et, şâyed size huşûnetle muâmele ederse bir hükümdardır; pek ehemmiyet verme. Muhakkak ben ondan daha şerefli ve daha kuvvetliyim. Fakat iyi muâmelede bulunursa, bil ki gönderilmiş bir Peygamberdir. Bu takdîrde, ne söylerse, iyi dinle, sözlerini aynen bana nakledersin. Sonra, şunu da gözden kaçırma. Bak, gulâmlarla câriyeleri fark edebilecek mi? Delinmemiş inciyi delecek ve delinmişe iplik geçirebilecek mi?»** diye tenbîh etmişti.

Hüdhüd, bütün bu hazırlıkları görmüş ve söylenilen sözleri işitmişti. Daha hey'et hareket etmeden sür'atle yol almış, gördüklerini ve işittiklerini Süleymân Aleyhisselâm'a haber vermişti.

Bunun üzerine Süleymân Aleyhisselâm, Cinlere emretmiş, ordugâhtan i'tibâren hey'etin geçeceği dokuz fersahlık bir arâzîye altın ve gümüş külçeler döşetmişti. Ordugâhın bulunduğu meydanın çevresine de keza altın ve gümüş duvarlar yaptırmıştı.

Münzir'in geleceği gün, Süleymân Aleyhisselâm ihtişâmla tahtına oturmuş, Cinler ve bütün hayvanlar tahtın yanlarında karşılıklı saff olmuşlardı. Mâiyetinden on binlerce kişi de kendilerine ayrılan yerleri tutmuşlardı.

Nihâyet Münzir ve yanındakiler, getirdikleri hediyeler arasında bulunan, külçelerden çok daha güzel ve daha muntazam külçeler üzerinden hayretle yürüyerek, ordugâha geldikleri vakit, gördükleri manzara, büsbütün hayretlerini arttırmış, dehşet içinde kalmışlardı.

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا اٰتٰينِيَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّا اٰتٰيكُمْ بَلْ اَنْتُمْ
بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ
بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٣٧﴾

36 [**Vaktâ ki,** (Belkıs'ın elçileri hediyeleriyle) **Süleymân** (Aleyhisselâm) a **geldi. Onlara: «Bana malla mı muâvenet ediyorsunuz?** Allah Teâlâ'nın **bana verdiği** (dîn, nübüvvet, hikmet ve mülk) **size verdiğinden daha hayırlıdır.** (Benim, hediyeye ihtiyâcım yok). **Belki, sizler hediyenizle sevinirsiniz.» dedi.**]

Süleyman Aleyhisselâm, Belkıs'ın elçilerini, tatlı ve güler yüzle karşılamış, tatyîbetmişti. Gulâm ve câriyelerin ellerini ve yüzlerini yıkatarak, onları hemen farkettiğini hey'ete göstermiş, sonra ağaç kurduna emrederek, delinmemiş inciyi deldirmiş ve eğri delinen taşa iplik geçirmişti. Fakat Belkıs'ın mektubu ile birlikte gönderilen hediyeleri kabûl etmemişti.

37 [«**Şimdi** (Ey elçi! Getirdiğin hediyelerle) **Onlara** (Belkıs ve kavmine) **dön! Yemîn ederim ki,** (şâyed Müslüman olarak bana gelmezlerse) **üzerlerine öyle bir ordu ile gideriz ki, mukâvemet ve mukâbeleye güçleri yetmez. Onları Sebe'den zelîl olarak çıkarırız. Rüsvây ve esîr olurlar.»**]

Münzir bin Amr, memleketine dönmüş, gördüklerini ve işittiklerini Belkıs'a haber vermişti. Belkıs, Süleymân Aleyhisselâm'ın bir Melik değil, bir Nebî olduğunu öğrenince mukâvemet edemiyeceğini anlamış ve hemen yolculuğa hazırlanmıştı. Tahtını müstahkem bir yere koyup kilitlemeyi, ayrıca bunu niçin muhâfızlar ta'yîn etmeyi de unutmamıştı. Akabinde kavminin ileri gelenlerini de yanına alarak, askerleriyle, Süleymân Aleyhisselâm'ın emirlerini bizzat telâkkî etmek ve da'vet ettiği dîni öğrenmek üzere, hareket etmişti.

Süleymân Aleyhisselâm ise, onların hediyelerine güvendiklerini ve binâenaleyh tehdîdâmiz bir şekilde hediyeleri iâde edilince muhakkak kendisine geleceklerini bilmekteydi. Bu sebeble gelir gelmez îmânlarına vesîle olacak bir hârika göstermek istedi.

Nihâyet, düşündüğü gibi, Belkıs'ın, kendisine itâat ve inkıyâd etmek maksâdiyle, gelmekte olduğunu öğrenince:

قَالَ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ يَأْت۪ينِي بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَأْتُون۪ي مُسْلِم۪ينَ ﴿٣٨﴾
قَالَ عِفْر۪يتٌ مِنَ الْجِنِّ اَنَا۬ اٰت۪يكَ بِه۪ قَبْلَ اَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَۚ وَاِنّ۪ي
عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَم۪ينٌ ﴿٣٩﴾

38 [**«Ey azîzler! O ve kavmi, Müslüman olarak gelmeden önce, Belkıs'ın tahtını bana hanginiz getirir?» dedi.**]

39 [**Cinlerden bir ifrît: «Ben, sana onu, makamından kalkmadan önce getiririm. Benim, buna herhâlde kudretim yeter.** (Kolay getiririm ve hiçbir şey zâyi' etmeyeceğime de) **emînim.» dedi.**]

Rivâyet edildiğine göre; Süleymân Aleyhisselâm her gün sabahtan öğleye kadar makamında otururdu.

قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ
طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي
ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ
رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

40 [**Nezdinde Kitabdan** (Kitâbullah veyâ Levh-i Mahfûz'-dan) **ilim olan biri: «Ben, sana onun tahtını, gözünü yumup açmadan getiririm.» dedi.**]

Bu zâtın kim olduğu hakkında müteaddid rivâyetler vardır. Bir kavle göre, Süleymân Aleyhisselâm'ın bizzat kendisidir. Diğer bir kavle nazaran, Cebrâil, yâhûd Hızır Aleyhisselâm'dır.

İbn-i Abbâs'ın meşhûr olan kavline göre ise; Süleymân Aleyhisselâm'ın veziri Âsaf bin Berhıyâ'dır. Sıddîk bir zâttı. Duâ edilince icâbet olunan, İsm-i A'zam'ı bilirdi. Hazret-i Süleymân'ın bir mu'cizesi olmak üzere böyle bir kerâmet göstermiştir.

Filhakîka Âsaf, duâ etmiş ve ân-ı vâhidde Süleymân Aleyhisselâm, tahtın önüne konulduğunu görmüştü. Halbuki Sebe' ile bulundukları yer arasındaki mesâfe iki aylık bir yoldu.

[**Vaktâ ki Süleymân** (Aleyhisselâm), **tahtı yanında durur gördü.** (Bu ni'mete şükrederek) **dedi ki: «Bu, Rabbim celle şânu-hu'nun fazlındandır. Rabbim, beni deniyor. Acaba şükür mü, yoksa, nankörlük mü ederim, diye.»**]

[**«Kim ki şükrederse, nefsi için eder. Kim de nankörlük ederse, şübhe yok ki, Rabbim** (onun şükründen) **Ganî'dir** (ve şükredene de, nankörе de in'am etmekle) **Kerîm'dir.**]

قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ أَتَهْتَدِي أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ
﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهٰكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ
قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾

41 [**Süleymân** (Aleyhisselâm): **«Onun tahtının şeklini değiştirin. Bakalım tanımaya yol bulacak mı?** (Kendisinin olduğunu bilecek, vaziyeti kavrıyacak, hakîkati anlıyacak mı?) **Yoksa yol bulamıyanlardan mı olacak?» dedi.**]

Vehb b. Mümebbih ve diğer ulemânın beyânına göre Şeytanlar Süleymân Aleyhisselâm Belkıs ile evlenir de Belkıs, O'na cinlerin sırlarını söyler; ve ondan bir çocuk doğar da ebediyyen başkasının emrinden kurtulamayız, diye korkmuşlar. Onun için Süleymân Aleyhisselâm'a Belkıs'ı zemmederek O'nu, Belkıs'dan vazgeçirmek istemişler; ve: **«Onun aklından zoru vardır. Ayağı eşek tırnağı gibidir. Bacakları kıllıdır.»** demişler. Süleymân Aleyhisselâm, bu sebebden tahtının değiştirilmesini ve köşk yapılmasını emretmiş; Belkıs'ın aklını denemek, bacaklarını görmek istemiştir. Netîcede Belkıs eteklerini toplayınca bacakları açılmış; Hz. Süleymân, ayaklarının fevkalâde güzel ve kusursuz; yalnız bacaklarının kıllı olduğunu görmüştür.

Süleymân Aleyhisselâm'ın Belkıs'la evlenip evlenmediği ihtilâflıdır. Ba'zılarına göre evlenmiş; ve O'ndan bir çocuğu olmuştur. Yemen krallığını yine Belkıs'a bırakmıştır. Kendisi, ayda bir def'a sabahleyin Şam'dan kalkıp akşam olmadan Yemen'e varır; orada üç gün kaldıktan sonra Şam'a dönermiş.

Bir takım müfessirler, Belkıs'la evlenmediğini O'nu Hemdân kıralı ile evlendirerek Yemen'e gönderdiğini söylemişlerdir.

42 [**Vaktâ ki Belkıs geldi. «Tahtın böyle miydi?» denildi. «Sanki o, maamâfîh, bu mu'cizeden önce,** (Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâline ve senin nübüvvetinin sıhhatine) **bize ilim verilmişti. O'na mutî ve münkâd olmuştuk.» dedi.**]

وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَا
فِرِينَ ﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَ
كَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ
قَالَتْ رَبِّ اِنّ۪ي ظَلَمْتُ نَفْس۪ي وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ
الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٤﴾

43 [**Süleymân, onu Allah Teâlâ'dan gayriye tapmaktan menetmişti.** (Yâhûd Allah Teâlâ'yı bırakıp da Güneş'e ibâdeti, onun İslâm'ına mâni' olmuştu.) **Zîrâ kâfir olan bir kavimdendi.**]

44 [**Belkıs'a: «Şu köşke gir!» denildi. Köşkün meydanını görünce derin bir su sandı. Bacaklarını açtı.** (Islanmasın diye eteklerini topladı.)]

[**Süleymân: «O, su değildir. Billûrla döşenmiş düz, mücellâ bir meydandır.» dedi.**]

[**Belkıs: «Yâ Rabb! Ben** (cidden Güneş'e tapmakla veyâ Süleymân hakkında fenâ zanda bulunmakla) **nefsime zulmetmiştim. Şimdi Süleymân'la birlikte Rabbil'âlemîn'e münkâd oldum.** (Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine îmân ettim. Müslüman oldum.») **dedi.**]

Ekser müfessirlerin kavlince, Süleymân Aleyhisselâm, müteâkiben Sebe' Melikesini nikâhlamış ve mülkünde bırakmıştı.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ
فَاِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾

45 [**Yemîn ederim. Biz Semûd'a, Allah Teâlâ'yı tevhîd ve tâatine da'vet etsin diye, kardeşleri Sâlih'i gönderdik. Onlarsa, birbirleriyle çekişen iki fırka oldular.**

قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا
تَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

46 [**Sâlih** (Aleyhisselâm): **«Ey kavmim! Niçin iyilikten evvel fenâlığı** (tevbeden önce azâbı) **tâcîl ediyorsunuz? Niçin Allah Teâlâ'nın mağfiretini dilemiyorsunuz? Olur ki rahmetine nâil olursunuz.» dedi.**]

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ
اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

47 **[Onlar: «Biz, sen ve sana tâbi' olanlar yüzünden şeâmete uğradık.» dediler.]**

Sen bu dîni îcâd edelidenberi musîbetten kurtulmadık.

[Sâlih: «Uğradığmız şeâmet, Allah Teâlâ'nın nezdindedir. (O'nun takdîr ve emriyledir). **Belki siz, sınanmakta olan bir kavimsiniz.» dedi.]**

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

48 **[O şehirde** (Hicr'de) **dokuz kişi vardı, ki yeryüzünde dâimâ fesâd çıkarır, salâha yanaşmazlardı.]**

Bunlar, Semûd kavminin ileri gelenlerinin çocuklarıydı. Reisleri Kudar bin Sâlif'di. Dişi deveyi bunlar öldürmüşlerdi.

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللّٰهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ
لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾
وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

49 **[Bunlar: «Sâlih'i ve âilesini** (O'na tâbi' olanları) **geceleyin basıp öldürelim. Sonra kanını arayan velîsine de: «Biz, onların helâklerinde bulunmadık. Bizler, sözü doğru kimseleriz.» diye Allah Teâlâ'ya yemîn verin! dediler.]**

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki:

«Cenâb-ı Hak, o gece Sâlih Aleyhisselâm'ın evine muhâfaza için Melekler göndermiştir. O dokuz kişi, yalın kılıçları ile Sâlih Aleyhisselâm'ın evine gelince, Melekler üzerlerine taş yağdırmışlar ve hepsini helâk etmişlerdir. Canîler taşları görmüş; fakat Melekleri görememişlerdir.»

50 [(Sâlih Aleyhisselâm'ı ansızın katletmek için) **böyle mek-**

rettiler. Biz de, farkında değillerken, mekirlerinin cezâsını verdik. (O'nu, helâklerine sebeb kıldık.)]

فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ
وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾

51 **[Bak! Mekirlerinin âkıbeti nasıl oldu? Onları da, kavimlerini de tamâmen helâk ettik.]**

Bu ihlâk yâ Cebrâil Aleyhisselâm'ın bir na'rası ile yâhûd yeraltından çıkan bir ateşle olmuştur.

52 **[İşte, şirk ve zulümleri yüzünden, harâb ve bomboş kalan evleri! Şübhe yok ki, bunda kudretimizi bilen bir kavim için ibret alacak bir âyet vardır.]**

وَأَنْجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا
إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾

53 **[Îmân edenleri ise kurtardık. Onlar, küfür ve ma'siyetlerden sakınırlardı.]**

54 **[Lût'u da** (Peygamber olarak kavmine gönderdik). **Hani onlara: «Siz, çirkinliğini bile bile, hâlâ o hayâsızlığı irtikâb edecek misiniz?» demişti.]**

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ
قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

55 **[«Kadınları bırakıp da şehvetle siz mutlaka erkeklere mi yanaşacaksınız? Hayır! Siz** (cidden yaptığınız fiilin fenâ akîbetini düşünmeyen) **câhil bir kavimsiniz.»]**

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوا آلَ لُوطٍ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ
وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٥٧﴾

56 [**Kavminin cevâbı ancak şu oldu: «Lût âilesini memleketinizden çıkarın. Onlar temizlik isteyen** (yaptıklarımızdan nefislerini tenzîh eden, yâhûd fenâlıklardan uzaklaşan, yaptıklarımızı murdar zan ve takbîh eyliyen) **kimseler.»**]

57 [**Biz de onu ve geride kalanlarla berâber** (azâbta) **olmasını takdîr ettiğimiz karısı müstesnâ, bütün âilesini kurtardık.**]

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٥٨﴾
قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى آللَّهُ
خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

58 [**Ve onların üzerine** (taştan) **yağmur yağdırdık. O Peygamberlerinin korkuttukları azâba inanmıyanların üzerine yağan yağmur. Ne kötü yağmurdu o!**]

59 [**De ki:** (Yâ Muhammed!): **«Allah Teâlâ'ya hamd ve O'nun ihtiyâr ve ıstıfâ ettiği kullarına selâm olsun! Allah Teâlâ mı hayırlıdır, yoksa** (müşriklerin) **O'na şerîk koştukları mı?»**]

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً
فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا
شَجَرَهَا أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

60 [**Yâhûd o, gökleri, yeri yaratan ve gökten sizin için yağ-**

mur indiren mi? Biz o yağmurla sizin bir ağacını bile yetiştiremiyeceğiniz nice gönül açan bahçeler inbât etmekteyiz. Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? (Hâşâ.) Onlar haktan (tevhîdden) sapmış bir kavimdir.]

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا
وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَإِلَٰهٌ
مَعَ اللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

61 [Yâhûd arzı (mahlûklarına) karargâh kılan, aralarından akarsular akıtan, üzerinde de büyük ve sâbit dağlar yaratan, (biri acı, biri tatlı) iki deniz arasına (karışmaması için) bir mâniâ koyan mı? Allah Teâlâ ile beraber başka bir ma'bûd mu var? (Asla!) Fakat, onların çoğu (O'nun vahdâniyyetini) bilmezler.]

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ
خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

62 [Yâhûd muztâr olanların duâlarına icâbet eden, fenâlığı gideren ve sizi yeryüzünde halef kılan mı? Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? Siz ne kadar az düşünüyorsunuz!]

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا
بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۗ أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ ۚ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

63 [Yâhûd kara ve denizlerin karanlıklarında size yol gösteren, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen mi? Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var? (Hâşâ!) Müşriklerin şirkinden Allah Teâlâ Âlî ve münezzehdir.]

أَمَّنْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
ءَإِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦٤﴾

64 [**Yâhûd halkı yoktan vâr edip, sonra onu iâdeye kaadir olan ve sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah Teâlâ ile berâber başka bir ma'bûd mu var?** (Aslâ!) **De ki. «Eğer** (işrâkinizde) **sâdıklardansanız, bürhânınızı getirin!»**]

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللّٰهُ وَمَا يَشْعُرُونَ
أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ
مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

65 [**De ki: «Göklerde ve yerde gaybı, Allah Teâlâ'dan gayri kimse bilmez.** (Bu, ancak Allah Teâlâ'ya mahsûsdur.) **Onlar ne zaman ba'solunacaklarını bilmezler.»**]

Müşrikler, Kıyâmet'in ne zaman kopacağını sormuşlardı. Âyet-i kerîme bu soruya cevâbdır.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.): **«Kim, Muhammed sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemin gelecekteki şeyleri bildiğini zu'mederse, Allah Teâlâ'ya büyük bir iftirâda bulunmuş olur.»** demiştir.

66 [**Onların ilimleri, tekâmül edip, Âhiret'in vukûuna kadar ulaştı mı** (ki Kıyâmet'in kopma zamanını bilsinler). **Belki Âhiret hakkında onlar, şek üzeredirler.** (Yakînleri yoktur. Kâh olur, kâh olmaz derler). **Belki onlar bundan kördürler.** (Basîretleri muhteldir. Âhiret hakkındaki delîlleri idrâk etmezler.)]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا ءَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَاؤُنَا أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾
لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

67 [**O küfür ve inkâr edenler: «Biz ve babalarımız, toprak olduktan sonra,** (tekrar kabirden) **çıkarılacak mıyız?** (Tekrar hayâta erecek miyiz?)»]

68 [**Yemîn ederiz ki, bu** (ba's) **bize de, bizden evvel babalarımıza da va'dolunmuştu. Bu eskilerin esâtirinden başka bir şey değildir.»** dediler.]

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

69 [**De ki: «Yeryüzünde gezin de, mücrîmlerin nasıl bir âkıbete uğradıklarını** (ibret ve basîretle) **görün!.»**]

70 [**Onların** (tekzîb ve yüz çevirişlerine) **mahzûn olma! Ettikleri mekir ve hîleden de daralma!** (Allah, yardımcın ve koruyucundur.)]

وَيَقُولُونَ مَتَى هٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَى
أَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾

71 [Kâfirler. **«Bu mev'ûd azâb ne zaman? Eğer sâdıklarsanız** (bize haber verin) **derler.**]

72 [**De ki: «İsticâl ettiğiniz azâbın bir kısmı, size nerdeyse erişmek üzeredir.»**]

Nitekim (Bedir) de cezâlandırılmışlardır. Mütebâkisi de ölümlerinden sonra gelecektir.

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُر
ونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾

73 [**Muhakkak ki Rabbin celle şânuh, insanlar hakkında fazl ve kerem sâhibidir.** (İkaablarını te'hîr eder, tâ ki tevbe etsinler). **Fakat çoğu ona şükretmezler..**]

74 [**Şübhe yok ki, Rabbin, onların göğüslerinde gizlediklerini de, açıkladıklarını da bilir.**]

وَمَا مِنْ غَٓائِبَةٍ فِي السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ اِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٧٥﴾
اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَقُصُّ عَلٰى بَنٖٓي اِسْرَٓائٖلَ اَكْثَرَ الَّذٖي هُمْ فٖيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

75 [Gökte ve yerde gizli bir şey yoktur ki, apaçık Kitab'da (Levh-i Mahfûz'da) bulunmasın.]

76 [Şübhe yok ki, bu Kur'ân, İsrâiloğullarına, ihtilâf ettikleri şeylerin pek çoğunu açıklar.]

وَاِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنٖينَ ﴿٧٧﴾ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضٖي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهٖ وَهُوَ
الْعَزٖيزُ الْعَلٖيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبٖينِ ﴿٧٩﴾ اِنَّكَ
لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَٓاءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرٖينَ ﴿٨٠﴾

77 [Gerçekten o, mü'minler için, mahz-ı hidâyet ve rahmettir.]

78 [Muhakkak ki Rabbin celle şânuh (Kıyâmet Günü) dînde ihtilâf edenlerin arasını adille fasledecektir. Allah Teâlâ Azîz'dir (kazâsı reddolunmaz, kazâ ve hükmünün hakîkatini) Alîm'dir.]

79 [O hâlde, Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol! (Onların düşmanlıklarından endîşe etme! Allah, yardımcındır). Zîrâ, muhakkak ki sen, açık bir hak üzerindesin.]

80 [Sen ölülere (kalbleri ölmüş olanlara) sözünü işittiremezsin. (Tekzîb ederek Hak'dan) yüz çevirdikleri zaman sağırlara da (îmâna) da'vetini işittiremezsin.]

وَمَٓا اَنْتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ
مُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَٓابَّةً مِنَ الْاَرْضِ
تُكَلِّمُهُمْ اَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

81 [**Sen, dalâletten basîretleri âmâ olanları, îmâna hidâyet edemezsin.** (Sana vâcib olan, da'vettir. Allah Teâlâ, dilediğine hidâyet eder.) **Sen ancak, âyetlerimize îmân edip inkıyâd edenlere Kur'ân'ı dinletebilirsin.**]

Veyâ îmân getirenlere dinletirsin. Zîrâ bunlar, münkaddırlar.

82 [**Kendilerine o va'dolunan ba's ve azâbın vukuu yaklaştığı zaman; Biz, onlar için, yerden bir hayvan çıkaracağız ki onlara, insanların âyetlerimize yakîn ile inanmadıklarını, söyleyecektir.**]

Dâbbetül'arz, Kıyâmet alâmetlerindendir. İsmi Cessâse'dir. Rivâyet edildiğine göre; Dâbbetül'arz, Mûsâ Aleyhisselâm'ın asâsı ve Süleymân Aleyhisselâm'ın mührü berâberinde olduğu hâlde çıkacak, asâ ile mü'minlerin alınlarına dokunacak, parlatacak, mühürle de kâfirlerin yüzlerini mühürleyecek, karartacaktır. Bu sûretle, mü'minlerle kâfirler tanınmış olacaklardır.

Yine denıldiğine göre; Dâbbetül'arz, büyük ve kuvvetli bir İslâm Devleti kuracak ve kâfirlere karşı pek haşin davranacaktır.

Dâbbetül'arz'ın bir def'a değil, üç def'a çıkacağı da rivâyet edilmiştir. Birincisinde sahrâda, ikincisinde, insanları idâre edenler tarafından bol insan kanı akıtıldığı sırada ba'zı şehirlerde çıkacak, fakat bir müddet sonra gizlenecektir. Son def'a ise; mü'minler, mescidlerin en şereflisi, en büyüğü, en fazîletlisindeyken çıkacaktır. Heybet ve azametinden halk kaçışacak, fakat mü'minlerden bir tâife berâberinde kalacaktır. O da, asâsı ile onların yüzlerini aydınlatacaktır. Sonra hareket edecek, artık ne ta'kîbeden kendisine yetişebilecek ve ne kimse elinden kurtulabilecektir. Ertesi gün, Deccâl çıkacaktır.

Dâbbetül'arz'ın çıkması; Emr bi'l-ma'rûf ve nehy anil'münker'in terk edildiği zamandır, denilmiştir.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكَذَّبْتُمْ بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا
عِلْمًا أَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

83 [**O gün, her ümmetten, âyetlerimizi tekzîb edenlerden bir cemâati** (onların ileri gelenlerini) **haşredeceğiz. Bunlar,** (kâfirlerin arkası alınıncaya kadar) **hapsolunacaklardır.**]

84 [Nihâyet (hesâb yerine) geldikleri vakit, Allah Teâlâ: «Siz, Benim âyetlerimi, ilminiz (mâhiyet ve hakîkatini) ihâtâ etmediği hâlde birden tekzîb mi ettiniz? Yoksa ne yapıyordunuz?» buyuracak.]

وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٨٥﴾ اَلَمْ
يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا اِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

85 [Ve (Allah'ın âyetlerini tekzîb ederek) ettikleri zulüm yüzünden üzerlerine mev'ûd olan azâb vâki' olacak, nutukları tutulacak, (Ne i'tirâz ve ne i'tizâr sadedinde hiçbir şey söyleyemiyeceklerdir.)]

86 [Onlar görmüyorlar mı ki, biz sükûn ve istirâhatleri için geceyi, ışıkla gözlerini açsınlar (ticâret ve kazanç yollarını bulsunlar) diye de gündüzü yarattık. Bunda, îmân edecek bir kavim için, şübhesiz âyetler vardır!]

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي
الْاَرْضِ اِلَّا مَنْ شَاءَ اللّٰهُ وَكُلٌّ اَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى
الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللّٰهِ
الَّذِي اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ اِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

87 [Sûr'a üfürüldüğü gün, ancak Allah Teâlâ'nın dilediği kimseler (Melâike-i Mukarrebîn veyâ şehîdler) müstesnâ, göklerde ve yerde bulunanların hepsi, dehşet ve korku içinde kalırlar. Ve her biri, hakîr ve zelîl olarak, Allah Teâlâ'nın emrine gelir, inkıyâd ederler.]

Ba'zı ulemâya göre; buradaki korkudan murâd, ölüm korkusudur. İsrâfîl Aleyhisselâm sûr'a ilk def'a üfürdüğünde korkudan bütün mahlûkât ölecek, ancak Allah'ın diledikleri kalacaktır. Bunlar ya dört büyük Melek, yânî Cebrâil, Azrâil, İsrâfîl ve Mîkâil'-

dir; yâhud hasene ve Arş-ı A'lâ Melekleri veyâ şehîdlerdir. Bu zikredilenlerin hepsinin kalması da muhtemeldir.

88 **[Sen dağları görür, onları yerinde sâbit sanırsın. Halbuki onlar, bulut geçer gibi geçer. Bu her şeyi, itkân ile ilim ve hikmeti ile muhkem ve mükemmel yapan Allah Teâlâ'nın işidir. Şübhesiz Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]**

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ ﴿٨٩﴾

89 **[Kim bir hasene ile gelirse, ondan daha hayırlı, daha güzeli ile mükâfat görür. Ve o günün dehşet ve korkusundan emîn kalır.]**

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا
مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي
حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾

90 **[Kim de (şirk) seyyiesi ile gelirse, yüzüstü ateşe atılır. Onlara: «Ancak yaptıklarınızın cezâsını göreceksiniz.» denir.]**

91 **[De ki: «Bana, ancak harâm kıldığı bu şehrin Rabbine ibâdet etmekliğim emredildi.»]**

Cenâb-ı Hak, Mekke'yi harâm kılmıştır. Orada; insan kanı dökülmez, av avlanmaz; otu biçilmez ve ağacı kesilmez.

[«Her şey, O'nun halk ve mülküdür. Bana (O'na münkâd ve hâlis) Müslümanlardan olmaklığım emir buyuruldu.»]

وَأَنْ أَتْلُوَ الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ
ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ
آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

92 [Ve Kur'ân'ı, tilâvet (veyâ Kur'ân'a ittıbâ) etmeye emrolundum.]

[Kim hidâyet bulursa, ancak kendi nefsi için hidâyet (ve menfaat) bulur. Kim de dalâlete düşerse, «Ben, ancak inzâr ve iblâğa me'mûrum.» dersin.]

93 [De ki: «Allah Teâlâ'ya hamdolsun! O, size âyetlerini gösterecek, onları tanıyacaksınız (ama o vakit size bir faydası olmayacak). Rabbin celle şânuh, yaptıklarınızdan gaafil değildir.]

28 — KASAS SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 88 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

طٰسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا عَلَيْكَ مِنْ نَبَاِ مُوسٰى وَفِرْعَوْنَ
بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾

1 [**Tâ Sîn Mîm.**]

Bundan murâdı ne olduğunu, Allah Teâlâ bilir. Te'vîli hakkında Şuarâ sûresinde söz geçmişti.

Sûre-i celîle Mekkî'dir. Ancak bir rivâyete göre; âyet: 52'den âyet: 55'e kadar; diğer rivâyete göre; 85'inci âyet-i celîlesi hicret esnâsında Medîne ile Mekke arasında nâzil olmuştur.

2 [**Bu, vâzıh olan Kitab'ın âyetleridir.**]

3 [**Biz, sana Mûsâ ve Fir'avn kıssasının bir kısmını, hak olarak okuyacağız, ki mü'minler istifâde etsinler.**]

اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْاَرْضِ وَجَعَلَ اَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَٓائِفَةً
مِنْهُمْ يُذَبِّحُ اَبْنَٓاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَٓاءَهُمْ اِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾

4 [**Fir'avn, o Mısır toprağında tecebbür ve tegallübe kalkış-**

tı. Ahâlîsini (tefrîkaya düşürdü). Bölük bölük ayırdı. İçlerinden bir tâifeyi (İsrâîloğullarını) za'fa uğratmak, ezmek istiyordu. Doğan çocuklarının erkeklerini öldürtüyor, ancak kızlarına (ilişmiyor) diri bırakıyordu. Cidden, o müfsîd bir adamdı.]

وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً
وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾

5 [Biz de istiyorduk ki, orada za'fa uğrayan, ezilenlere bol ni'met ihsân edelim. Ve onları (hayırda) mukteda, Fir'avn'un emval ve emlâkine vâris kılalım.]

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا
مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

6 [Onlara yeryüzünde kudret verelim. Fir'avn'a, Hâmân'a ve ordularına da, İsrâîloğullarından korktukları şeyi (mülklerinin zevâl ve helâkini) gösterelim.]

وَأَوْحَيْنَا إِلَى أُمِّ مُوسَى أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ
فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ
وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

7 [Mûsâ'nın anasına da: «Oğlunu emzir. Hakkında bir tehlike sezer, endîşe edersen onu Nil'e bırak. (Boğulacağından) korkma. (Ayrılığına da) tasalanma. Biz, O'nu (pek kısa bir zaman sonra) sana iâde edeceğiz. Ve O'nu Peygamberlerden yapacağız,» diye vahyettik.]

Bu vahiy; «Bir nübüvvet vahyi değildir. İlhâm veyâ rü'yâ ile bildirildi.» denilmiştir.

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre, Mûsâ'nın, doğum vakti yaklaştığı zaman, annesi, Yuhanna bint-i Lâvi bin Ya'kûb (Aleyhisselâm) doğum için, Fir'avn'un İsrâîloğullarına musallat ettiği ebelerden birini bile bile çağırmıştı. Zîrâ en yakın dost-

larındandı. Bu bakımdan sakınmamış ve kendisine: «**Doğumum yaklaştı, işte şimdi dostluğunu göstereceğin ve bana yardım edeceğin gündür.**» demişti. Ebe, doğduğu zaman, Mûsâ'nın alnında bir nûr parladığını gördü. Evvelâ bu, onu korkuttu, ama akabinde çocuğa karşı kalbinde şiddetli bir sevgi uyandı. Yuhanna'ya: «**Bütün dostluğumuza rağmen, Fir'avn'un emrine uyarak buraya çocuğunu öldürmek azmiyle gelmiştim. Fakat şimdi azmim kırıldı. Sırrını saklayacağım.**» dedi. Ve evden ayrıldı.

Bununla berâber, er geç, doğumun Fir'avn'un câsûsları tarafından haber alınacağı muhakkaktı. Yuhanna, birkaç gün ve bir rivâyete göre, üç ay sonra oğlunu Nil'e atmak için küçük bir sandık satın almak istedi. Ve Kıbtî bir marangoza gitti.

Marangoz, sandığı ne yapacağını sordu. Yalandan hiç hoşlanmayan Yuhanna, maksâdını olduğu gibi marangoza anlattı. Marangoz, istediği sandığı kadıncağıza verdi. Ama, keyfiyeti, vazîfeli me'mûrlara haber vermeyi de kurdu. Ancak vazîfelilerin yanına gittiği vakit, dili tutuldu. Ne söz ve ne işâretle bir türlü merâmını anlatamadı. Nihâyet me'mûrların sabrı tükendi. Kendisini döverek ve tahkîr ederek dâirelerinden kovdular.

Yerine dönünce, marangozun bihikmeti Hüdâ, dili açıldı. Hakârete dilinin tutulması yüzünden ma'rûz kaldığı için, tekrâr koşa koşa, me'mûrların yanına gitti. Gûyâ kendisini müdâfaa ve haklı bir maksâd için mürâcaat ettiğini isbât edecekti. Ama, bu sefer de, yalnız dili tutulmakla kalmadı. Kulakları da işitmez oldu.

Tekrar hakârete uğradı. Pek perîşân bir hâlde me'mûrlardan ayrıldığı zaman, yolda, yaptığına gerçekten nedâmet duydu: «**Şâyed bu musîbetten kurtulursam, artık bir ihbarda bulunmak şöyle dursun, bu sırrı ilelebet kimseye söylemem.**» diye ahdetti. Akabinde dili söyler ve kulakları işitir oldu. Yuhanna da, bu sûretle, kendisini tehdîd eden muhakkak bir felâketten kurtuldu.

فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ط
إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ﴿٨﴾

8 [**Fir'avn âilesi, bilâhare kendilerine düşman ve hüzünlerine sebeb olacak olan Mûsâ'yı aldı. Gerçekten Fir'avn, Hâmân ve askerleri suçluydular.**]

Mûsâ Aleyhisselâm'ı besleyip büyütecekler, yaptıklarının cezâsını çekeceklerdi. Korktukları başlarına gelecekti.

وَقَالَتِ امْرَاَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ
عَسٰٓى اَنْ يَنْفَعَنَٓا اَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

9 [**Fir'avn'un zevcesi** (Âsiye bint-i Müzahım) **kocasına: «Bu çocuk, bana ve sana göz aydınlığı olsun.» dedi.**]

Fakat Fir'avn: **«Ben istemem, senin olsun.»** diye cevâb verdi. Şâyed o da Âsiye gibi Mûsâ'yı benimsemiş olsaydı, Allah Teâlâ, Âsiye'ye hidâyet ettiği gibi, ona da hidâyet ederdi.

[**«O'nu öldürmeyin. Olur ki bize faydalı olur veyâ oğul ediniriz.» Halbuki işin farkında değillerdi.**]

Hatâ ediyorlardı. Zîrâ, elleriyle büyütecekler ve bir gün gelecek onları helâk edecekti.

وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًا اِنْ كَادَتْ لَتُبْدٖي بِهٖ لَوْلَٓا اَنْ رَبَطْنَا
عَلٰى قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِاُخْتِهٖ
قُصّٖيهِ فَبَصُرَتْ بِهٖ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾

10 [**Mûsâ'nın annesi** (Sandığın Fir'avn'un eline geçtiğini işitince, aklı başından gitti) **kalbi bomboş sabahladı.**]

Vahy-i ilâhiyi unutmuştu.

[**Şâyed va'dimize îmân edenlerden olması için, kalbine sabrı, sebâtı rabtetmeseydik az kalsın, işi meydana çıkaracaktı.** (Dehşet veyâ sevincinden O, benim oğlumdur, diyecekti.)]

11 [**Annesi, hemşiresine: «**Kardeşinin **izini ta'kîbet** (bana bir haber getir.) **demişti. O da, O'nu uzaktan, kimse farkında olmaksızın, gözetledi.**]

Kardeşini Âsiye'nin kucağında gördü.

وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾

12 [**Biz, daha önce** (hemşiresi erişinceye kadar) **O'na** (annesinden gayri) **üst anaların sütünü emmeyi menetmiştik.**]

Bundan önceki sûrelerde îzâh edildiği gibi, Âsiye'nin bütün derdi Mûsâ'ya bir sütana bulmaktı. Fakat O, hiç bir sütananın sütünü emmiyordu.

[**Bunun üzerine hemşiresi** (Meryem veyâ Gülsüm) **onlara: «Bu çocuğu sizin hesâbınıza kabûl edecek, emzirip terbiyesinde kusûr etmiyecek, hakkında hayırhahlık gösterecek bir âileyi salık vereyim mi?» dedi.**]

Nihâyet Gülsüm'ün delâletiyle Âsiye, Mûsâ'ya, annesini günde bir dînâr ücretle, sütana ta'yîn etti.

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

13 [**Böylelikle Mûsâ'yı, gözü aydın olsun, ayrılığı ile hüzün duymasın ve Allah Teâlâ'nın va'dinin hak olduğunu bilsin diye, annesine iâde ettik. Fakat onların çoğu bunu bilmez.**]

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾

14 [**Vaktâ ki Mûsâ'nın akıl ve rüşdü kemâl buldu, O'na nübüvvet ve ilim verdik. İşte Biz, muhsinleri böyle mükâfatlandırırız.**]

Hz. Mûsâ'nın yaşı otuzla kırk arasında idi. Rivâyete göre, her Peygamber 40 yaşında gönderilmiştir.

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ
فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هٰذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ
فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسٰى
فَقَضٰى عَلَيْهِ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ ﴿١٥﴾

15 [Mûsâ, halkın gaflette bulunduğu bir sırada (kaylûle vakti, yâhûd akşamla yatsı arası idi, şehire girişin mu'tâd olmadığı bir zamandı) Mısır'a girdi. Burada birbirleriyle kavga etmekte olan iki kişi gördü. Bunlardan biri taraftarı İsrâîloğullarından ve diğeri düşman Kıbtîlerdendi. Taraftarlarından olan, düşmanına karşı Mûsâ'nın yardımını istedi.]

[Mûsâ da düşmanının göğsüne bir yumruk indirdi. Onu öldürdü. «Bu, Şeytanın işlerinden. O, cidden azdırıcı, apaçık bir düşmandır,» dedi.]

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ
الرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

16 [Mûsâ: «Yâ Rabb! Ben (Kıbtîyi katletmekle) nefsime zulmettim. Beni mağfiret et!» dedi. Allah Teâlâ da O'nu mağfiret etti. Zîrâ O, kullarının günâhlarına Gafûr ve onlara Rahîm'dir.]

17 [(Sonra tevbesini te'kîdetti). «Yâ Rab! Bana (mağfiretle) in'âmın hakkı için, bundan sonra cürme müeddî olur, müzâherette aslâ bulunmam» dedi.]

فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ
بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسٰى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٨﴾

18 [Mûsâ şehirde korkarak, (maktûlün kısâsını isterler diye bir haber gözleyip) bekliyerek sabahladı. Bir de baktı ki: Bir

gün evvel kendisinden yardım isteyen İsrâîlli yine başka bir Kıbtî ile dövüşüyor ve tekrar ondan istimdâd ediyor.]

[O'na: «Sen, gerçekten azgınlığı âşikâr bir adamsın.» dedi.]

Dün kavga ettin. Ve kavgaya beni de kattın. Şimdi bir başkasiyle dövüşüyor, yine yardımımı istiyorsun. İsrâilîyi azarladı. Buna rağmen yine acıdı.

فَلَمَّٓا اَنْ اَرَادَ اَنْ يَبْطِشَ بِالَّذ۪ى هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَاۙ قَالَ يَا مُوسٰٓى اَتُر۪يدُ
اَنْ تَقْتُلَن۪ى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْاَمْسِۗ اِنْ تُر۪يدُ اِلَّٓا اَنْ تَكُونَ
جَبَّارًا فِى الْاَرْضِ وَمَا تُر۪يدُ اَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِح۪ينَ ﴿١٩﴾

19 **[Vaktâ ki, Mûsâ, ikisinin de düşmanı olan Kıbtîyi** (nizâı def'etmek için) **tutmak istedi.** (Zîrâ O, onların dînlerinden değildi. Fakat İsrâilî, biraz önce ta'zîr edildiğinden, Mûsâ'nın bu hareketinin kendisini katletmek maksâdına ma'tûf olduğunu zannetti.) **]**

[«Yâ Mûsâ! Dün öldürdüğün adam gibi beni de mi öldüreceksin? Sen ara bulmak, barıştırmak değil, Mısır toprağında ancak zorbalık etmek istiyorsun.» dedi.]

Öldürülen Kıbtînin o âna kadar kaatilinin kim olduğu bilinmiyordu. Bu sözü işiten Kıbtî, bu sûretle kaatilin Mûsâ olduğunu öğrenmiş oldu. Ve hemen Fir'avn'a gidip haber verdi. Fir'avn da mâiyetiyle müşâvere ederek Mûsâ'nın katlini emretti. Bu sırada:

وَجَٓاءَ رَجُلٌ مِنْ اَقْصَا الْمَد۪ينَةِ يَسْعٰىۘ قَالَ يَا مُوسٰٓى اِنَّ الْمَلَاَ يَأْتَمِرُونَ
بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ اِنّ۪ى لَكَ مِنَ النَّاصِح۪ينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ
مِنْهَا خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُۘ قَالَ رَبِّ نَجِّن۪ى مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٢١﴾

20 **[Şehrin en uzak yerinden bir adam koşarak geldi: «Yâ Mûsâ! İleri gelenler, seni öldürmek için hakkında müşâvere ediyorlar. Hemen bu beldeden çık git! Ben, cidden senin iyiliğini isteyenlerdenim.» dedi.]**

Bu gelen Fir'avn hânedanının mü'mini idi. Fir'avn'ın amcası oğlu olup ismi Harbîl idi.

21 [**Bunun üzerine** (Mûsâ Aleyhisselâm) **korkarak,** (ve çekinip) **gözetliyerek derhâl şehirden çıktı.**]

Ne zahîresi ve ne zâhîri vardı. Her an ta'kîb edilmekten veyâ bir taarruza uğramaktan endîşe etmekteydi. Aç bî-ilâç sekiz gün yürüdü. Açlığını ağaç yapraklarını yiyerek gidermeye çalışıyordu.

[**«Yâ Rab! dedi. Beni, bu zâlim kavimden kurtar.»**]

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسٰى رَبّ۪ٓي اَنْ يَهْدِيَن۪ي سَوَٓاءَ السَّب۪يلِ
﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَٓاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ
وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا
لَا نَسْق۪ي حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَٓاءُ وَاَبُونَا شَيْخٌ كَب۪يرٌ ﴿٢٣﴾

22 [**Vaktâ ki Medyen tarafına teveccüh etti. «Ümîd ederim ki Rabbim cele şânuh, beni doğru yola iletir.» dedi.**]

23 [**Ve vaktâ ki Medyen kuyusuna vardı. Yanında hayvanlarını suvaran bir sürü insan buldu.**]

[**Ve onların gerisinde de koyunlarını** (suya gelmekten) **alıkoyan iki kadın gördü. «Bu hâliniz ne?** (Niçin koyunlarınızı suvarmıyorsunuz?) **diye sordu.**]

[**«Tâ ki çobanlar** (hayvanlarını) **suvarıp gidinceye kadar biz** (koyunlarımızı) **suvaramayız. Babamız da çok yaşlı bir ihtiyardır.» dediler.**]

Bunlar Şuâyb Aleyhisselâm'ın kızlarıydı. Babalarından başka erkekleri yoktu. O da pek ihtiyârdı. Koyunları sulayacak veyâ kendilerine yardım edecek bir durumda olmadığı için kuyu başına mecbûren kızlarını gönderiyordu. Fakat, kızların kuyunun ağır kovası ile su çıkarmaya güçleri yetmiyordu. Erkeklerin arasına da sokulamıyorlardı. Ancak, onlardan kalan artık sularla hayvanlarını suluyorlardı.

فَسَقٰى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلّٰٓى اِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنّ۪ي لِمَٓا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ
مِنْ خَيْرٍ فَق۪يرٌ ﴿٢٤﴾

24 [**Mûsâ, onların koyunlarını suvardı.**]

Denildi ki: Bu suâl ve cevâbı müteâkib Mûsâ Aleyhisselâm çobanlara: «**Niçin, bu zavallıları bekletirsiniz? Koyunlarını suvarıverin, gitsinler.**» dedi.

«**Muktedîrsen, sen suvar.**» dediler.

Yalınayak yürümekten ayaklarının derisi soyulmuştu. Hele açlıktan pek bîtâbdı. Fakat merhâmeti, kendisine kuvvet ve gayret verdi. Bu kuyunun yakınında - üzeri on kişinin zorlukla kaldırabildiği büyük bir taşla örtülü - bir kuyu daha vardı. Kimsenin yardımını istemeksizin, yapayalnız, o taşı kaldırıp buradan çok ağır bir kovayla çektiği su ile kızların koyunlarını suvardı. Gösterdiği hârika kuvvet, görenleri dehşet ve hayret içinde bırakmıştı.

[**Sonra gölgeye çekildi.**]

[**«Yâ Rab! Gerçekten ben, bana indireceğin her hayra, her ni'mete muhtâcım.» dedi.**]

Zîrâ, sekiz günden beri ağzına bir lokma bile koymamıştı.

Şuâyb Aleyhisselâm, kızlarının, hem de koyunlar suvarılmış olarak her zamankinden erken avdet ettiklerine taaccüb etti. Ve kızlarına sebebini sordu.

«**Kuyu başında çok iyi bir insana tesâdüf ettik. Bize merhâmet etti. Koyunlarımızı sulayıverdi. Bu sebeble erken döndük.**» dediler.

Şuâyb Aleyhisselâm, küçük kızına: «**Haydi git, bana o adamı çağır!**» dedi.

فَجَٓاءَتْهُ اِحْدٰيهُمَا تَمْش۪ي عَلَى اسْتِحْيَٓاءٍ قَالَتْ اِنَّ اَب۪ي يَدْعُوكَ
لِيَجْزِيَكَ اَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَٓاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ
قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِم۪ينَ ﴿٢٥﴾

25 [**Bu iki kızdan biri, utana utana yürüyerek Mûsâ Aleyhisselâm'a geldi.**]

[**«Babam, koyunlarımızı suvarmanı mükâfatlandırmak için, seni çağırıyor.» dedi.**]

Mûsâ Aleyhisselâm, bir su ücreti almamak için her ne kadar bu da'vete icâbet etmek istememişse de, edilen ısrâr **karşısında nihâyet** sırf ziyâret eylemek maksâdiyle, kızı ta'kîb etti.

Şuâyb Aleyhisselâm, misâfirine yemek çıkardı. **Fakat** Hazret-i Mûsâ, bütün açlığına rağmen, yemeğe el sürmek istemedi. **«Biz Ehl-i Beyt'iz, dînimizi dünyâya satmayız, yânî koyunları bir ücret almak kasdiyle suvarmadık. Belki bunu, Allah için yaptık.»** dedi.

Şuâyb Aleyhisselâm: «Aç **değil misiniz?»** diye sordu.

Hazret-i Mûsâ: «**Evet! Fakat bu yemeğin suvarma karşılığı olmasından korkuyorum.**» dedi.

Şuâyb Aleyhisselâm: «**Bu, bizim âdetimizdir. Biz, her gelen misâfire yemek ikrâm ederiz. Kaldı ki, hayırlı bir iş işleyen bir kimsenin, buna karşılık, kendisine hediye edilen bir şeyi alması, harâm değildir.**» diye cevâb verdi.

Bunun üzerinedir ki, Hazret-i Mûsâ ikrâm edilen yemeği yedi.

[**Vaktâ ki Mûsâ, Şuâyb'ın yanına vardı.** (Yemekten sonra) **başından geçenleri anlattı. Şuâyb:** «**Korkma, o zâlim kavimden kurtuldun** (Fir'avn'un Medyen'e tasallutu yoktur.)» **dedi.**]

قَالَتْ اِحْدٰيهُمَا يَٓا اَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ اِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ
الْقَوِيُّ الْاَمٖينُ ﴿٢٦﴾

26 [**İki kızdan biri** (Mûsâ'yı da'vet eden): «**Baba! O'nu ücretle istihdam et,** (çoban tut). **Zîrâ, kullanacağın ecîrlerin en hayırlısı, kuvvetli ve emniyetli olanıdır.» dedi.**]

قَالَ اِنّٖٓي اُرٖيدُ اَنْ اُنْكِحَكَ اِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلٰٓى اَنْ تَأْ
جُرَنٖي ثَمَانِيَ حِجَجٍ فَاِنْ اَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ
وَمَٓا اُرٖيدُ اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَ سَتَجِدُنٖٓي اِنْ شَٓاءَ
اللّٰهُ مِنَ الصَّالِحٖينَ ﴿٢٧﴾

27 [**Şuâyb** (Aleyhisselâm, Hazret-i) **Mûsâ'ya dedi ki: «Bu iki kızımdan birini sekiz yıl bana hizmet etmen şartiyle, sana nikâhlamak istiyorum.»**]

[**«Şâyed on seneyi tamamlarsan, bu da senin teberruun olmuş olur.»**]

[**«Sana** (on yılı tamamlamayı ilzâmla) **meşakkat vermek istemem.»**]

[**«İnşâallah beni** (iyi muâmele eder, ahdini yerine getirir) **sâlih kimselerden bulursun.«**]

قَالَ ذٰلِكَ بَيْن۪ي وَبَيْنَكَۜ اَيَّمَا الْاَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا
عُدْوَانَ عَلَيَّۜ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَك۪يلٌ ۟ ﴿٢٨﴾

28 [**Mûsâ** (Aleyhisselâm): **«Bu** (ahd) **seninle, benim aramda.** (Sekiz veyâ on yıl) **bu iki müddetten hangisini tekmillersem, fazlasını istemekle, bana haksızlık yapılmasın. Allah Teâlâ, bu sözleşmemize şâhidtir.» dedi.**]

Ebû Zerr (R.A.)'den rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm, on yılı tekmillemiş ve Şuâyb Aleyhisselâm'ın küçük kıziyle izdivâç etmişti. Fakat ayrılmadı. Daha on yıl Şuâyb Aleyhisselâm'ın yanında kaldıktan sonra, âilesiyle Mısır'a gitmek üzere kaynatasından izin isteyerek, oraya müteveccihen hareket etti.

فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ وَسَارَ بِاَهْلِه۪ٓ اٰنَسَ مِنْ جَانِبِ
الطُّورِ نَاراًۚ قَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُٓوا اِنّ۪ٓي اٰنَسْتُ نَاراً لَعَلّ۪ٓي اٰت۪يكُمْ
مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾

29 [**Vaktâ ki Mûsâ, müddetini tamamladı, âilesiyle** (Mısır'a müteveccihen) **hareket etti.**]

[(Yolda) **Tûr tarafında bir ateş gördü. Âilesine:** «(Burada) **durun! Ben bir ateş gördüm.» dedi.**]

[«Ümîd ederim, ki oradan size (yol hakkında) **bir haber, yâhûd bir parça ateş getiririm de ısınırsınız.»]**

Zîrâ gece karanlık, çöl soğuktu, âilesini doğum sancısı tutmuştu.

فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ
مِنَ الشَّجَرَةِ اَنْ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ٓي اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٣٠﴾

30 **[Vaktâ ki Mûsâ, o ateşe vardı, mübârek kıtadaki vâdînin sağ kenarında bulunan ağaçtan: «Yâ Mûsâ! diye nidâ olundu; Benim, Rabbil'âlemîn olan Allah benim!»]**

وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا
وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسٰٓى اَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ اِنَّكَ مِنَ الْاٰمِن۪ينَ ﴿٣١﴾

31 **[«Asânı yere bırak!»]**

[(Mûsâ) **asânın bir yılan gibi hareket ettiğini görünce,** (korkusundan) **arkasını dönüp kaçtı. Geri dönmedi.]**

[«Yâ Mûsâ! Yüzünü dön, korkma! Elbette sen emîn olanlardansın» diye nidâ ettik.]

اُسْلُكْ يَدَكَ ف۪ي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍ وَاضْمُمْ
اِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِنْ رَبِّكَ
اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿٣٢﴾

32 **[«Elini koynuna sok, ki ayıpsız,** (bir Güneş ışığı gibi) **bembeyaz çıksın.»]**

[«Ve korkudan kollarını kavuştur.»]

Bu göz kamaştırıcı beyazlık, sana korku verirse, ellerini koltuğuna sok veyâ göğsüne koy da eski hâline dönsün.

Yâhûd telâş etme, sâkin ol. Korkup kaçma da, kollarını kavuştur, dur, emre âmâde ol, dedik.

[İşte bu iki mu'cize, (asâ ve yed-i beyzâ) Fir'avn ve kavminin ileri gelenlerine Rabbin celle şânuhu'dan iki hüccettir. Zîrâ onlar fâsık bir kavim oldular.]

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِ
﴿٣٣﴾ وَاَخ۪ي هٰرُونُ هُوَ اَفْصَحُ مِنّ۪ي لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ مَعِيَ
رِدْءًا يُصَدِّقُن۪ي اِنّ۪ي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

33 [Mûsâ: «Yâ Rab! Onlardan ben bir adam öldürmüştüm. Korkarım ki beni, buna karşılık katlederler.» dedi.]

34 [«Kardeşim Hârûn lisânca benden fasîhdir. O'nu da benimle birlikte, yardımcı olarak, gönder, ki beni tasdîk etsin.»]

Hakîkatin özünü söylesin. Hüccetleri takrîr ve şübheleri tezyîf etsin. Bir muâraza hâlinde, dilimdeki rekâket, onlara kolaylıkla cevâb vermeye mânidir.

[«Zîrâ korkarım ki, beni tekzîb ederler.»]

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخ۪يكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا
يَصِلُونَ اِلَيْكُمَا بِاٰيَاتِنَا اَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾

35 [Allah Teâlâ buyurdu: «Bazunu kardeşinle kuvvetlendireceğiz. Ve size öyle bir satvet ve kudret vereceğiz ki, onlar size (istilâ ve galebe ile) erişemiyeceklerdir. İkiniz âyetlerimizle onlara gidin! Siz ve size, tâbi' olanlar (Fir'avn ve kavmine) gaalib geleceksiniz.»]

فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هٰذَا اِلَّا
سِحْرٌ مُفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا ف۪ي اٰبَائِنَا الْاَوَّل۪ينَ ﴿٣٦﴾

36 [Vaktâ ki Mûsâ onlara, apaçık mu'cizelerimizi götürdü. «Bu, görülmemiş, uydurma bir sihirden başka bir şey değildir. Evvelki atalarımızdan da biz bunu işitmişiz.» dediler.]

وَقَالَ مُوسٰى رَبّ۪ٓي اَعْلَمُ بِمَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِه۪ وَمَنْ
تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِۜ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٣٧﴾

37 [**Mûsâ (Aleyhisselâm): «Rabbim celle şânuh, nezdinden kimin hidâyetle geldiğini ve hayırlı âkıbetin kime nasîb olacağını çok iyi bilir. Zâlimler aslâ felâh bulmazlar.» dedi.**]

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْر۪يۚ
فَاَوْقِدْ ل۪ي يَا هَامَانُ عَلَى الطّ۪ينِ فَاجْعَلْ ل۪ي صَرْحًا لَعَلّ۪ٓي اَطَّلِعُ اِلٰٓى
اِلٰهِ مُوسٰىۙ وَاِنّ۪ي لَاَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٣٨﴾

38 [**Fir'avn, kavminin ileri gelenlerine: «Ey Eşrâf! Ben sizin benden gayri ilâhınız olduğunu bilmiyorum. Şimdi ey Hâmân! Benim için çamur üzerine ateş yak (tuğla yap) da bana yüksek bir köşk (bir rasat kulesi) binâ et! Belki çıkar, Mûsâ'nın ilâhına muttalî olurum. Ben, onu yalancılardan sanıyorum.» dedi.**]

Ba'zı müfessirler, Fir'avn'un bu teşebbüsünün sözde kaldığını, böyle bir binâ yapılmadığını söylemişler; bir kısım müfessirler ise, kulenin yapılıp yıkıldığını nakletmişlerdir.

وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّٓوا اَنَّ
هُمْ اِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ
فِي الْيَمِّۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِم۪ينَ ﴿٤٠﴾

39 [**Fir'avn ve askerleri Mısır topraklarında nâhak yere büyüklük tasladılar. Kendilerini (ölümle) bize rücû' etmez zannettiler.**]

40 [**Biz de, onu ve askerlerini tutup denize atıverdik.**]

[**Bak (Yâ Muhammed!) Zâlimlerin âkıbeti ne oldu?**]

وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً يَدْعُونَ اِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ
لَا يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَاَتْبَعْنَاهُمْ فٖي هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً
وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحٖينَ ﴿٤٢﴾

41 [**Biz, onları halkı ateşe da'vet eden rehberler yaptık. Onlar, Kıyâmet Günü hiç yardım görmeyecek** (azâbtan kurtulamıyacaklardır.)]

42 [**Ve bu dünyâda arkalarından la'net gönderdik. Kıyâmet Günü de menfûrlardan** (Rahmet-i Hak'dan uzak düşenlerden, azâb ve helâk olunanlardan) **olacaklardır.**]

Bir hadîs-i kudsîde:

«Kibriyâ Benim kaftanım, azamet gömleğimdir. Kim bunlardan birisinde Bana nizâ ederse; O'nu, Ben ateşe koyarım.» buyurulmuştur.

Bu sebebledir ki, başkalarının büyüklenmesi, bigayri hakkın büyüklenmedir.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَا اَهْلَكْنَا
الْقُرُونَ الْاُولٰى بَصَٓائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

43 [**Yemîn ederim ki, Biz evvelki nesilleri** (Nûh, Hûd, Sâlih, Lût Aleyhisselâmların kavimlerini) **helâk ettikten sonra,** (hakîkatleri görmeleri ve hak ile bâtılı temyîz etmeleri için, insanların kalblerini aydınlatacak) **basîretler ve bir hidâyet ve rahmet olmak üzere, Mûsâ'ya Tevrât'ı verdik. Olur ki tezekkür ederler** (düşünüp, ibret alırlar diye).]

Bu âyet-i kerîme ile Tevrât'ın hikmet-i nüzûlü beyân buyurul-

muştur. Kur'ân'ın hikmet-i nüzûlü ile risâlet-i Muhammedîye'yi anlatmak için de buyuruluyor ki:

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَٓا اِلٰى مُوسَى الْاَمْرَ وَمَا
كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَۙ ﴿٤٤﴾

44 [(Yâ Muhammed!) **Biz Musâ'ya emrimizi vahyettiğimiz vakit, sen Tûr'un batı tarafında değildin. Ve onu müşâhede edenler arasında da bulunmuyordun.**]

وَلٰكِنَّٓا اَنْشَاْنَا قُرُوناً فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُۚ وَمَا كُنْتَ
ثَاوِياً ف۪ٓي اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۙ وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِل۪ينَ ﴿٤٥﴾

45 [**Ve fakat** (Mûsâ'dan sonra) **Biz, muhtelif kavimler halk ettik. Ömürleri de uzayıp gitti.**]

Bu, şu demektir ki; bu kavimler, zamanla kocaldılar. Îmân dinçliği, amel kudreti kalmadı. Kalbler katılaşdı. Hiss-i dînî söndü. Türlü bid'atler, ihtilâflar, tahrîflerle şerîat ve ahkâm bozuldu. Fısk ve fetret çoğaldı.

Binâenaleyh, yeni bir rûh ile yeni bir teşrî iktizâ etti. Mûsâ'nın hissettiği o ateşi yeniden duyurmak ve Allah korkusiyle yeni bir hayat şevkı vermek için, yeni bir Kitab, yeni bir Peygamberle ahbâr ve ahkâmı yenilemek lâzım geldi. İşte, Yâ Muhammed! Vahyile bunları sana bildirmemizin sebebi budur. Nasıl o devri aydınlatmak için Tevrât'ı göndermişsek, Kur'ân'ı da sana, bu fetrete son verip yeni devri tenvîr etmek için gönderiyoruz.

[**Ve sen Medyen halkı arasında oturmuş da değildin ki, Mekkelilere** (kıssaları hâvî) **âyetlerimizi** (onlardan öğrenerek) **okumuş olasın.**]

[**Fakat risâlet verip, seni gönderen Biz olduk.** (Onu Mekkelilere okuyasın diye, sana bu haberleri açıklayan Kitab'ı inzâl ettik. Şâyed böyle olmasaydı, bunları ne bilir ve ne kavmine haber verirdin.)]

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ اِذْ نَادَيْنَا وَلٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾

46 [Mûsâ'ya nidâ ettiğimiz zaman da Tûr'un yanında değildin.]

[Fakat, Rabbin celle şânuh'den bir rahmet olmak üzere onu, sana ta'lîm ettik.]

[Tâ ki, senden önce kendilerine bir nezîr gelmemiş olan bir kavmi (Mekkelileri) inzâr edesin. Olur ki nasîhat kabûl ederler (de îmâna gelirler).]

وَلَوْلَا اَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

47 [Şâyed elleriyle takdîm ettikleri (şirk, zulüm ve ma'siyetleri) sebebiyle başlarına bir musîbet geldiği vakit: «Ey Rabbimiz! Bize bir Peygamber göndereydin, âyetlerine tâbi' olur, mü'minlerden olurduk.» demiyecek olsalardı. (Onlara Peygamber göndermezdik. Seni göndermemiz sırf, böyle bir özür ileri sürmelerini önlemek ve kendilerini hüccetimizle ilzâm etmek içindir.)]

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا اُوتِيَ مِثْلَ مَا اُوتِيَ مُوسٰى اَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا اُوتِيَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُوا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ﴿٤٨﴾

48 [Vaktâ ki onlara tarafımızdan o hak (Resûlümüz Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem) geldi: «Mûsâ'ya verilenler

(def'aten münzel bir Kitab, asâ ve yed-i beyzâ) **gibi mu'cizeler, O'na da verilmeliydi.» dediler.]**

[**Halbuki** (ebnâ-i cinsleri) **evvelce Mûsâ'ya verilen mu'cizelere kâfir olmadılar mı?]**

[**«İki sihir tezâhür etti.** (Birbirlerine müzâheret ediyorlar) **dediler.]**

Tevrât'ı da, Kur'ân'ı da câzibeleriyle insanı kandıran ve fakat aslı olmayan bir sihir farzettiler.

[**Ve «Biz, hepsine** (Nebîlerine ve Kitablarına) **münkir ve kâfirleriz.» dediler.]**

قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَاءَ
هُمْ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰيهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٠﴾

49 [**De ki: «Eğer sözünüzde sâdıklarsanız, Allah Teâlâ tarafından Mûsâ'ya ve Bana inzâl olunan Kitablardan daha iyi yol gösterici bir Kitab getirin de ben de ona tâbi' olayım.»]**

50 [**Şâyed da'vetine icâbet etmezler** (Kitab getiremezler) **ise,** (ki getiremiyeceklerdir), **bil ki,** (küfürlerinde) **yalnız havalarına ittibâ etmişlerdir.]**

[**Halbuki Allah Teâlâ tarafından bir hidâyete nâil olmaksızın, mücerred havasına ittibâ edenden daha dalâlette kim olabilir.?]**

[**Şübhe yok ki Allah-ü azîmüşşân, nefislerine zulmedenlere aslâ hidâyet etmez.»]**

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

51 [**Celâlim hakkı için, olur ki tezekkür eder, ibret alırlar** (da îmâna gelirler) **diye Biz onlar için, Kur'ân âyetlerini birbiri ardınca inzâl ettik.**]

52 [**Kendilerine Kur'ân'dan önce Kitab verdiklerimiz buna** (Kur'ân'a veyâ Muhammed'e) **îmân ediyorlar.**]

Yahûdîlerden, içlerinde Ebû Rifaa'nın da bulunduğu, on iki kişi îmân etmiş, ezâya ma'rûz kalmışlardı. İncîl'e ittibâ edenlerden kırk kişi de kezâ Resûlüllah'a, hicretinden önce îmân etmişlerdi. Bunların otuz ikisi Ca'fer ibn-i Ebû Tâlib ile berâber Habeşistan'dan ve Şam'dan gelmişlerdi. Âyet-i celîle bunlar hakkında nâzil olmuşsa da, Kitab ehlinden bütün îmân edenlere şâmildir.

وَإِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا
مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا
صَبَرُوا وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٥٤﴾

53 [**Ne zaman kendilerine Kur'ân tilâvet olunsa: «Biz, ona îmân ettik. Bu, şübhesiz Rabbimizden haktır. Biz, nüzûlünden önce de hâlis Müslümanlardandık.» dediler.**]

54 [**İşte bunlar, sabır** ve **sebatlarına karşılık, iki kat ecre nâil olacaklardır.**]

Zîrâ iki Kitab'a (kendi Kitablarına ve Kur'ân'a) îmân ve bu iki dînde müşriklerin eziyetlerine katlanmışlar, sebât etmişlerdir.

[**Bunlar iyilikle, kötülüğü** (tâatle, ma'siyeti) **def'e ve kendilerine verdiğimiz emvalden hayra infâk ederler.**]

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ
أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾

55 [**Ve ne zaman münâsebetsiz bir söz işitseler** (ikrâh eder, nefislerine sıyânet etmek için) **yüz çevirirler.**]

[**Ve: «Bizim yaptıklarımız bize ve sizin yaptıklarınız size âid Allah Teâlâ, size selâmet versin! Biz, kendini bilmezleri aramayız.** (Ve onlarla dost olmak, konuşmak istemeyiz)» **derler.**]

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَ
هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ
مِنْ أَرْضِنَا ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ
رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

56 [**Sen, sevdiğini îmâna hidâyete muktedîr değilsin, ama Allah Teâlâ, dilediğini îmâna hidâyet eder. Allah-ü azîmüşşân hükm-i ezelîsinde hidâyet ve îmâna istidâdı olanları daha iyi bilir.**]

Âyet-i celîle, Ebû Tâlib hakkında nâzil olmuştur.

Risâletpenâh Efendimiz amcalarının îmân etmesini pek arzû etmekteydiler. İhtizâr hâlinde iken yanlarında bulunuyorlardı. «**Amcacığım!** (Eşhedü en lâ ilâhe illallah) **de ki, Kıyâmet Günü, bu sözüne şahâdet edeyim de azâb olunmayasın**», buyurdular.

Ebû Tâlib: «**Biliyorum ki doğrusun ve doğru söylersin, ama Kureyş'in: Bak, ölüm korkusiyle bunu söyledi diye beni tâyîb edeceklerinden korkuyorum. Yoksa, seni mesrûr ederdim.**» diye cevâb vermişti.

57 [**Bir de, dediler ki:** (Biliyoruz hak üzeresin) **fakat korkarız ki, şâyed** (seninle berâber olur) **sana mütâbaat ve Arab'a muhalefet edersek, bizi yerimizden çıkarırlar.**»]

Âyet-i kerîme Hâris bin Osman bin Nevfel bin Abd-i Menaf hakkında nâzil olmuştur.

«**Biliyoruz ki hak üzeresin. Fakat korkuyoruz. Sana tâbi' olup da Arab'a muhâlefet edersek, bizi yerlerimizden çıkarır, kapışıverirler.**» demişti.

Buna cevâben buyuruluyor ki:

[**Biz, onlara tarafımızdan rızık olmak üzere, kendilerine her çeşid meyvaların getirilip toplandığı, emîn bir haremi mekân kılmadık mı?**]

Niçin korkuyorlar? Îmân etmedikleri hâlde onları rızıklandırıyoruz. Îmân ederlerse, evleviyyetle rızıklandıracağız. Ve fakat çoğu bunu bilmezler.

وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَاۚ فَتِلْكَ
مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَنْ مِنْ بَعْدِهِمْ اِلَّا قَلِيلًاۜ وَكُنَّا
نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾

58 [Maamâfîh, biz nice memleketler helâk ettik, ki (onların da tıpkı Mekkeliler gibi) geçimleri boldu. (Emniyetteydiler). Bu yüzden şımarmışlardı.]

[İşte, pek azı müstesnâ, kendilerinden sonra bomboş duran meskenleri! Onlara, Biz vâris olmuşuzdur.]

Hepsi göçüp gittiler. Ancak Biz dâim ve bâkiyiz. Bizden başka mutasarrıf yoktur.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فٖٓي اُمِّهَا
رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَاۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰٓى اِلَّا
وَاَهْلُهَا ظَالِمُونَ ﴿٥٩﴾

59 [Rabbin celle şânuh, ana şehirlerine âyetlerimizi okuyacak bir Peygamber göndermedikçe, hiçbir kasabayı helâk etmiş değildir.]

[Ve Biz (Peygamberleri tekzîble) zâlim olan kasabalardan başkasını helâk etmiş değiliz.]

وَمَٓا اُو۫تٖيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزٖينَتُهَاۚ وَمَا
عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰىۜ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾

60 [Size verilen her şey dünyâ hayâtının metâ ve zînetleridir. (Bununla geçinir ve övünürsünüz) Allah Teâlâ'nın nezdinde olanlar ise, ondan daha hayırlı ve bâkidir. Hâlâ aklınız ermiyor mu?]

أَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَا
عَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَٓائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

61 [**Kendisine güzel bir vaidde bulunduğumuz ve bu va'dimize kavuşan kimse, dünyâ hayâtının metâiyle metâlandırdığımız, sonra da Kıyâmet Günü** (hesâb veyâ azâb için) **hazırlananlar arasında bulunan kimse gibi midir?**]

62 [**Hatırla o günü ki, Hak Teâlâ onları çağırıp: «Hani, Bana şerîk zu'mettikleriniz nerede?» diyecek.**]

قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا
أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَٓا إِلَيْكَ مَا كَانُٓوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾
وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ
وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾

63 [**Üzerlerine azâb vâcib olanlar: «Ey Rabbimiz! İşte azdırdığımız kimseler. Biz nasıl azmışsak, onları da öyle azdırdık.** (Cebir ile değil, biz havamızla azdığımız gibi, onları da kendi havalariyle azdırdık. Onlardan küfür ve ibâdetlerinden) **Sana teberrî ettik. Esâsen onlar bize tapmıyorlardı.** (Belki havalarına ibâdet ve şehvetlerine itâat ediyorlardı.)» **diyecekler.**]

64 [**Onlara: «Haydi, şerîklerinizi çağırın** (da sizi azâbtan halâs etsinler.)» **denilecek. Onlar da** (şaşkınlıklarından) **çağıracaklar. Fakat** (icâbet ve nusretten âciz oldukları için) **onlar icâbet etmiyecekler. Va'dolunan azâbı görecekler. Şâyed hidâyet bulsalardı** (azâb görmeyeceklerdi).]

Yâhûd azâbı gördükleri vakit, ne olurdu, Müslümanlar gibi dünyâda biz de hidâyet bulsaydık, diye temennî edecekler.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ
الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾

65 [**O gün, Allah Teâlâ, onları çağıracak. «Gönderilen Peygamberlere** (sizi tevhîde da'vet ettikleri vakit) **ne cevâb verdiniz?» buyuracak.**]

66 [**O gün, onlara i'tizâr ve haber** (kapıları) **kapanacak. Birbirlerine bir şey soramıyacaklar.**]

فَأَمَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾
وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ
اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

67 [**Fakat tevbe ve îmân edip de sâlih amel işliyenlerin felâh bulmaları me'mûldür.**]

68 [**Rabbin celle şânuh, dileyip ihtiyâr ettiği şeyi halk eder.**]

Allah Teâlâ, dilediğini yaratır ve yarattıklarından da dilediğini seçer ve beğenir. Risâlet ve şefâate onları intihâb eder.

Arabların ileri gelenleri, «Nübüvvete Muhammed ihtiyâr olunacağına ne olurdu, Mekke veyâ Tâif'ten büyük bir zât ihtiyâr olunsaydı da Kur'ân bunlardan birine inzâl edilmiş bulunsaydı.» demişlerdi. Murâdları da Velîd bin Muğîre veyâ Urve bin Mes'ûd Sakâfî idi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur. Yânî, Allah Teâlâ Resûllerini, göndereceği akvâma, onların ihtiyâr ettiklerini göndermez, belki risâlete dilediğini ihtiyâr eder..

[**Yoksa onlar için bir şey ihtiyâr etmek yoktur.**]

Onların, Allah Teâlâ'dan başka şürekâ ve şüfeâ ihtiyâr ve intihâb etme hakları yoktur.

Yâhûd; Allah Teâlâ, onlara hayır olanı ihtiyâr eder.

[**Allah-ü azîmüşşân, O'na işrâk ettiklerinden, Âlî ve münezzehdir.**]

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللّٰهُ
لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْاُولٰى وَالْاٰخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ
وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

69 [**Allah Teâlâ, onların sînelerinde gizlediklerini de, âşikâr kıldıklarını da bilir.**]

70 [**O Allah Teâlâ ki, ma'bûd bilhak O'dur. O'nun gayri değildir. Dünyâda ve Âhiret'te hamd ve hüküm O'nundur. Ve nihâyet O'na döneceksiniz.**]

Vâdeli ve vâdesiz her ni'meti, O verir. Mü'minler, Âhiret'te O'na dünyâdaki hamdleri gibi hamdederler ve derler **ki:**

«Elhamdülillâhilleziy ezhebe anelhuzn, elhamdülillâhilleziy sadakanâ va'deh, elhamdülillâhi rabbil'âlemîn.»

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيكُمْ بِضِيَٓاءٍ اَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾

71 [**De ki: «Söyleyin (düşünün, haber verin) bana. Şâyed Allah Teâlâ, Kıyâmet Gününe değin, geceyi üzerinizde dâim kılsa, Allah Teâlâ'dan gayri, size aydınlığı (gündüz) getirecek hangi ma'bûd vardır? (Buna ilâh edindiklerinizden hangisi kaadirdir?) Hâlâ (bunu tefekkürle nasîhatimizi) dinlemiyecek misiniz?»**]

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾

72 [**De ki: «Söyleyin, haber verin bana. Şâyed Allah Teâlâ,**

Kıyâmet Gününe dek, gündüzü üzerinizde dâim kılsa, Allah Teâlâ'dan gayri, size içinde sükûn bulacak, istirâhat edeceğiniz, geceyi getirecek hangi ma'bûd vardır? (İlâh edindiklerinizden hiçbiri buna muktedir mi?) **Hâlâ,** (Allah Teâlâ'nın kudretini) **görmiyecek misiniz?** (Ki îmân edesiniz).»]

وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا
مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾

73 [**O Allah Teâlâ ki, rahmetinden, sizin için tâ ki sükûn bulup istirâhat edesiniz ve tâ ki çalışıp fazlından** (maîşetinizi) **isteyesiniz de şükreyliyesiniz diye geceyi ve gündüzü halk etti.**]

74 [**Hatırla o günü ki, Hak Teâlâ, onları çağırıp: «Hani bana şerîk zu'mettikleriniz nerede?» diyecek.**]

وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ
فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

75 [**O gün, her ümmetten Peygamberlerini şâhid çıkaracağız ve onlara:** «(Şirkle tekzîbinizin sıhhatine Allah Teâlâ'ya) **bürhânınızı getirin!» diyeceğiz. O vakit, ulûhiyyetin ancak Allah Teâlâ'nın olduğunu anlıyacaklardır. Ve ulûhiyyette O'na gayri işrâkle, kizb, iftirâ ve bâtıl da'valarını kaybedeceklerdir.**]

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ
الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ
قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾

76 [**Kârûn, Mûsâ'nın kavmindendi.**]

Kârûn, Mûsâ Aleyhisselâm'ın amcasının oğlu idi. Ve O'na îmân edenlerdendi. Tevrât'ı ezber okurdu.

[Fakat kavmine karşı serkeşlik etti.]

Fakîr ve mütevâzî bir adamken Fir'avn tarafından İsrâîloğullarına me'mûr ta'yîn edilip de bilâhare zengin olunca, tabîati değişti.

Gururlandı. Benî İsrâîl'e tegallüb ve Hazret-i Mûsâ'ya muhâlefet etmeye kalkıştı. Ve Sâmirî gibi bir münâfık oldu.

[Biz ona, anahtarlarının taşınması bile güçlü kuvvetli bir cemâate ağır gelecek kadar, hazneler vermiştik.]

Bu cemâatin sayısında ihtilâf edilmiştir. «Kırk veyâ yetmiş kişi idi» denilmiştir.

Her haznenin tek anahtarı vardı. Ve her anahtar bir parmaktan ziyâde değildi. Böyle iken haznelerinin anahtarlarını yetmiş katırın taşıdığı nakledilir. O kadar zengin olmuştu.

[O vakit kavmi O'na: «(Servetinle) şımarma. Zîrâ Allah Teâlâ, şımarıkları sevmez» demişti.]

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ
مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ
الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

77 **[«Allah Teâlâ'nın sana verdiği bu servetle Âhiret yurdunu ara** (onu tâate sarfet.)**»]**

[«Ve dünyâdan nasîbini unutma.»]

Dünyâdan nasîb, Âhiret için edilen intifâ, Âhiret'e kalacak âmâldir. Aksi takdîrde, edinilen servetten sonunda insanın kısmeti ancak bir kefenden ibârettir. Bunu unutma da.

[«Allah Teâlâ'nın sana ihsân ettiği gibi ihsân et!.»]

[«Ve yeryüzünde fesâdı isteme. Zîrâ Allah Teâlâ, ifsâdedenleri sevmez.»]

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ
مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا
وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ
قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ
قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلَقَّاهَا
إِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾

78 [**«Kârûn: «Bu mal bana ancak, bende olan ilim üzerine verilmiştir.» dedi.**]

Tevrât'ı en iyi bilenlerdendi. Yâhûd, bilgisi ticâret veyâ Kimya ilmiydi.

[**O, Allah Teâlâ'nın kendisinden önce, kuvvetçe daha üstün ve servetçe daha yüksek nice nesilleri helâk ettiğini bilmiyor muydu?**]

Kuvvet ve servetlerine mağrûr, nice kimselerin nasıl bir âkıbete mârûz kaldıklarını hatırlamıyor muydu? Halbuki Tevrât da okumuştu.

Kârûn, ilim iddiâ ediyordu. Fakat kendisini helâkten sıyânet edecek olan ilmi bilmiyordu.

[(Kıyâmet Günü) **mücrîmlerden günâhları da sorulmaz.**]

Zîrâ Allah Teâlâ, onların hâllerini bilir. Onları suâl ve hesâbsız ateşle ıkaabeder.

79 [**Bir gün, Kârûn zînet ve ihtişâmla kavminin karşısına çıkmıştı.**]

Rivâyet edildiğine göre, beyaz bir ata binmişti. Ve hepsi süslü, sağında üçyüz köle ve solunda üçyüz câriye kendisini **ta'kib** etmişti.

[Dünyâ hayâtına rağbet edenler: «Kârûn'a verilen gibi, keşke bize de verilseydi. O, gerçekten dünyâda hazz-ı azîm sâhibi.» demişlerdi.]

80 [Kendilerine **ilim verilmiş olanlar** ise: «(Kârûn gibi servet temennî edenlere) **Yazıklar olsun size! dediler. Îmân edip, sâlih amel işleyenler için** Allah Teâlâ'nın **sevâbı** (Kârûn'a verilenden ve belki dünyâ ve mâfihâdan) **daha hayırlıdır. Bu sevâba, ancak ma'siyetlerden sakınarak tâate sabredenler kavuşur.»**]

فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ
مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

81 **[Nihâyet Biz, Kârûn'u da, sarayını da yere geçiriverdik.]**

Rivâyet edildiğine göre; Mûsâ Aleyhisselâm'a Kârûn **dâimâ** ezâ ederdi. Fakat buna rağmen sırf akrabâsından olduğu için Mûsâ Aleyhisselâm, kendisine iyi muâmelede bulunur, **dostluk** gösterirdi.

Vaktâ ki zekâtın vücûbu nâzil oldu. Mûsâ Aleyhisselâm, Kârûn'a malının binde birini vermeyi emretti. Fakat Kârûn servetini hesaplayınca, bunu çok gördü. Mûsâ Aleyhisselâm'ı İsrâiloğulları arasında rüsvây etmeye niyyet etti. Böylelikle, kendisine **teklîf** olunan zekâttan kurtulmuş olacaktı.

Oynak bir kadına Mûsâ Aleyhisselâm'la zinâ ettiğini **iftirâ** etsin diye iki kese altın verdi.

Bir bayram günü, Mûsâ kavmine emir ve nehiy ediyor: **«Sirkat edenin elini keseriz. Zinâ** edeni ise, **hür değilse darp; hürse recmederiz.»** diyordu.

Kârûn: **«Bu hükmü kendin hakkında da tatbîk eder misin?» dedi.**

Mûsâ Aleyhisselâm: **«Elbette!..»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Kârûn: **«İsrâiloğulları senin falan kadınla zinâ ettiğini zannediyorlar.»** dedi.

Kadın, hemen celbedildi. Hazret-i Mûsâ kadına Allah **Teâlâ** ve Tevrât üzerine yemîn ettirdi. Sonra: **«Doğru söyle; ben, seninle zinâ ettim mi?»** dedi.

Kadın, gerçeği söylemekten kaçınmadı. **«Hayır! Fakat Kârûn bana iftirâ et diye iki kese altın verdi. Ve işte keseler!»** dedi.

Böylelikle, Kârûn'un hîlesi meydana çıktı.

Mûsâ Aleyhisselâm, hemen secdeye vardı. Ve Allah Teâlâ'ya Kârûn'dan şikâyet etti.

«Yeri sana müsahhar kıldım. Dilediğin gibi emret!» diye emir buyuruldu.

Mûsâ: **«Ey arz! Kârûn'u yakala!»** dedi.

Ve derakap yer, Kârûn'u dizlerine kadar yuttu. İkinci def'a emrettiği zaman beline, üçüncü def'asında da boğazına kadar yuttu. Dördüncü def'asında ise, büsbütün yere batıp kayboldu.

Mûsâ Aleyhisselâm, her emredişinde Kârûn yalvarıyor, merhâmet diliyor, fakat o, bütün bu yalvarışları dikkate almıyordu.

«Yâ Mûsâ! Kârûn tekrâr tekrâr senden merhâmet diledi. Fakat, sen merhâmet etmedin. İzzetim hakkı için, şâyed bir def'a Bana duâ edeydi, merhâmet ederdim,» diye vahyolundu.

İsrâîloğulları; **«Mûsâ, bunu Kârûn'un servetine ve saraylarına vâris olmak için yaptı.»** dediler.

Mûsâ Aleyhisselâm, bu sözleri işitir işitmez tekrar duâ etti. Akabinde Kârûn'un bütün mal ve sarayları da yere geçti. O debdebe ve dârâttan bir iz bile kalmadı.

[Allah Teâlâ'ya karşı (azâbından kurtarmak için) **ona yardım edecek hiçbir taraftar bulunmadı. Kendisi de o azâbı men'e kaadir olmadı.**]

وَاَصْبَحَ الَّذٖينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُۚ لَوْلَٓا اَنْ مَنَّ
اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَاۜ وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾

82 [**Dün, onun mevkiini temennî edenler, sabahleyin birbirlerine şöyle söyler olmuşlardı: «Vay! demek ki Allah Teâlâ, dilediğinin rızkını genişletiyor ve dilediğinin daraltıyor.»**]

[**«Şâyed Allah Teâlâ, temennî ettiğimizi vermemekle bize lûtuf etmemiş olsaydı, (Kârûn gibi) bizi de batırmıştı.»**]

[**«Vay! Demek ki gerçek: Kâfirler aslâ umduklarına ermiyecekler.»**]

تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي
الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَنْ جَاءَ
بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى
الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ اِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

83 [**Biz, dâr-i Âhiret'i, yeryüzünde tekebbür, tegallüb etmek, fesâd çıkarmak istemiyenlere veririz. Âkıbet** (-i mahmûde, ki Cennet'te karârdır. Allah Teâlâ'nın emirlerini edâ, ma'siyetlerden içtinâb edip ikaabından korkan) **müttekîler içindir.**]

Hz. Ali (R.A.) bu âyetin mütevâzı' vâlîler ve âmirler hakkında indiğini söylemiştir.

84 [**Kim iyilik ile gelirse; ona, ondan daha hayırlısı, daha güzeli vardır. Kim de kötülük ile gelirse, kötülük işleyenler ancak işledikleri kötülük mikdârınca cezâlanır.**]

اِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لَرَادُّكَ اِلٰى مَعَادٍ قُلْ رَبِّي
اَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدٰى وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنْتَ
تَرْجُوا اَنْ يُلْقٰى اِلَيْكَ الْكِتَابُ اِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا
تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾

85 [**O Allah Teâlâ ki, sana Kur'ân'ı** (tilâvet, tebliğ ve muktezasiyle ameli) **farz kıldı. Muhakkak ki, seni maâdına reddedecektir.**]

Döneceğin yere, Mekke'ye döndürecektir. Yâhûd va'd buyurduğu Makam-ı Mahmûd'a reddeyliyecektir.

Âyet-i celîle, Hicret esnasında Cuhfe'de nâzil olmuştur.

Resûlüllah (S.A.V.), Cuhfe'ye vardığında, Mekke'ye giden yo-

lu görmüş ve Mekke'ye hasret duymuştu. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm gelerek:

«Yâ Muhammed! Doğduğun yere hasret mi duydun?» demiş. **«Evet»** cevâbını alınca bu âyet inmiştir.

[De ki: «Rabbim celle şânuh, hidâyet ve tevhîdle geleni de, açık bir dalâl içinde bulunanı da çok iyi bilir.»]

86 [(Yâ Muhammed!) **Sen, Kur'ân'ın sana gönderileceği ümîdinde değildin. Ancak Rabbin celle şânuh, rahmetinden onu sana verdi. O hâlde kâfirlere sakın zahîr ve muîn olma!.**]

Sakın onlara müdârât etme! İsteklerine uyma! Dediklerini yapma!

وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

87 **[Ve sakın** (o kâfirler) **sana inzâl olunduktan sonra, Allah'ın âyetlerinden** (onları kırâat ve mûcibiyle amel etmekten) **seni çevirmesinler!]**

[İnsanları, Rabbin celle şânuhun tevhîd ve ibâdetine da'vet et! Ve sakın müşriklerden olma!]

88 **[Şakın, Allah Teâlâ ile birlikte başka bir ilâh edinme! O'ndan gayri ma'bûd-u bilhak yoktur. Her şey helâk olucudur, fânidir. Ancak O'nun zâtı bâkîdir. Hüküm, O'nundur. Ve hep O'na rücû' edeceksiniz.]**

İbn-i Abbâs (R.A.):

«Bu âyetlerle zâhirde muhâtab, Peygamberimiz sallallahü teâlâ aleyhi ve sellemdir. Fakat murâd, ehl-i dîndir.» der. Zîrâ sudûru mümkün olmayan bir şeyi Peygamberden menetmek, müşriklerin Peygamberden hiçbir veçhile müsaade istememelerini kat' içindir.

29 — ANKEBÛT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 69 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُوٓا اَنْ يَقُولُوٓا اٰمَنَّا وَهُمْ
لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ
الَّذ۪ينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِب۪ينَ ﴿٣﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Bundan murâdı ne olduğunu Allah bilir.]

2 [**İnsanlar,** (tâ ki nefis, mal, ni'met, cihâd, hicret, ibâdet, tâat ve türlü meşakkat ve musîbetlerle) **imtihan olunmadıkça, mücerred îmân ettik demekle bırakılacaklar mı sandılar?**]

Bu âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi hakkında üç rivâyet mevcûddur:

a) Âyet-i celîle, Mekke müşrikleri tarafından ezâ edilen Ammâr ibn-i Yâsir, Ayyâş ibn-i Ebi Rebia', Velîd ibn-i Velîd ve Seleme ibn-i Hişâm hakkında nâzil olmuştur.

Ammâr ibn-i Yâsir'in vâlidesi, Ebû Cehîl tarafından pek fecî bir şekilde parçalattırılmış, günün en sıcak bir zamanında demirden bir zırh giydirilerek, Güneş'e bırakılmıştı. Velîd ve Hişâm da keza çok ezâ görmüşlerdi.

b) Mekke'de ba'zı kimseler, İslâmiyeti kabûl etmişlerdi. Hicret âyeti indirilince, Ashâb-ı kirâm bunlara Medîne'den: **«Mekke'den hicret etmeyince Müslümanlığınız kabûl olunmayacak»** diye yazmışlardı. Onlar da hemen Medîne'ye müteveccihen yola çıkmışlar, fakat müşrikler tarafından ta'kîb olunarak geri çevrilmişlerdi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştu.

Bu def'a Ashâb: **«Hakkınızda bu âyet-i kerîme nâzil oldu.»** diye haber göndermişlerdir. Bunun üzerine Mekkeli Müslümanlar: **«Tekrâr yola çıkarız. Şâyed ta'kib edilirsek, bu sefer çarpışırız.»** demişler ve Mekke'den ayrılmışlardı. Fakat müşrikler yine peşlerini bırakmamışlardı. Çarpışmışlar ve her ne kadar gaalib gelerek hicret etmişlerse de içlerinden bir kısmı şehîd olmuştu. Ve o vakit haklarında Nahl sûresi; âyet: 110 nâzil olmuştu.

c) Âyet-i kerîmenin Bedir'de ilk şehîd olan Mihca' ibn-i Abdullah hakkında nâzil olduğu mervîdir. Mihca'ın şehâdetinden ebeveyni ve zevcesi pek müteessir olmuşlardı. Mihca'a Seyyidüşşühedâ buyurulmuştur.

Bu son iki kavle göre; âyet-i kerîmenin, Medîne'de nâzil olduğunu kabûl etmek lâzımdır. İlk kavle göre ise, hicretle alâkadar bulunmaktadır.

3 [**Yemîn ederim. Biz onlardan evvel geçenleri** (Nebî ve velîleri) **de türlü meşakkat ve musîbetlerle imtihan etmiştik. Allah Teâlâ, elbette doğruları ve elbette yalancıları temyîz eder.**]

Mezkûr meşakkat ve musîbetlerden murâd: Peygamberlerin kimini azâbla öldürmeleri; kimini destere ile ikiye yarmaları; kimini de demir tarakla taramalarıdır. Böyle iken, bu zevâtın hiç biri dînden dönmemiştir. Bu gibi vak'alar her millette olagelmiştir.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾
مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللّٰهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللّٰهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ ﴿٥﴾

4 [**Yoksa** (küfür ve ma'siyetle) **o kötülük yapanlar, bizden kaçıp kurtulacaklarını mı sandılar? Ne fenâ hükmediyorlar.** (Ne kadar yanlış düşünüyorlar?)]

5 [**Kim Allah Teâlâ'ya kavuşmayı** (veyâ sevâbını) **umarsa, Allah Teâlâ'nın** (likaa ve cezâ için) **ta'yîn eylediği vakit elbette gelecektir. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir** (kullarının her sözünü işitir), **Alîm'dir** (zamirlerini, akaid ve ef'âlini hakkıyle bilir.)]

وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ
عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

6 [**Kim mücâhede ederse, ancak nefsi için mücâhede eder.** (Faydası kendisine âiddir). **Zîrâ Allah Teâlâ, âlemlerin tâat ve mücâhedesinden Ganî'dir.**]

7 [**Îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin, biz her hâlde ma'siyetlerini** (îmân ve tâatleriyle) **örter** (mahveder) **iz ve herhâlde onları işlediklerinin en güzeli ile mükâfatlandırırız.**]

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِ
كَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

8 [**Biz insana, ana babası hakkında iyilik ve güzellikle muâmele etmesini tavsîye ve emrettik.**]

[**Şâyed onlar sana, bilmediğin bir şeyi bana teşrîk etmeye teklîf ve cehdederlerse, kendilerine itâat etme** (onları dinleme.)]

[**Hepinizin dönüşü Bana'dır. O vakit size yaptıklarınızı haber vereceğim.**]

Âyet-i celîle, Sa'd ibn-i Vakkâs ve vâlidesi hakkında nâzil ol-

muştur. Sa'd, İslâm'a gelince, annesi, tâ ki irtidâd edinceye kadar Güneş'ten gölgeye çekilmemeye ve bir şey yiyip içmemeye ahdetmiş ve filhakîka, üç gün ne gölgeye çekilmiş ve ne bir şey yiyip içmişti.

Hazret-i Sa'd: «**Anne, yüz canın olsa ve birer birer çıksa, yine ben dînimi terketmem. Ne yaparsan yap! Bu husûsta seni dinlemem.**» demişti.

Nihâyet annesi me'yûs, gölgeye çekilmeye ve tekrar yiyip içmeye mecbûr kalmıştı.

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾

9 [**İmân edip de sâlih ameller işleyenleri Biz, sâlihler zümresine idhâl edeceğiz.**]

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ فَاِذَا اُوذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ
فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ
لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ
الْعَالَمِينَ ﴿١٠﴾

10 [**İnsanlar içinde öyleleri vardır ki: «Biz, Allah Teâlâ'ya îmân ettik.» derler.** (Sonra da) **Ne zaman Allah yolunda bir ezâya uğrasalar, insanların ezâ ve azâbını, Allah Teâlâ'nın azâbı gibi telâkkî ederler.**]

Onların ezâ ve azâbından korkarlar da, münâfıklık eder, îmândan dönerler.

[(Fakat) **celâlim hakkı için, şâyed Rabbin celle şânuh'dan mü'minlere bir nusret gelse** (bir fetih ve ganîmete nâil olsalar): «**Biz de sizinle berâberdik,** (nâil olduğunuz ganîmete bizi de ortak edin.)» **derler.**]

[**Allah Teâlâ, âlemlerin sînelerinde olanı** (îmân ve nifâkı) **herkesten iyi bilmez mi?**]

وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ﴿١١﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ
خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿١٢﴾

11 [Allah-ü azîmüşşân, îmân edenleri de, münâfıkları da hakkıyla bilir.]

12 [Kâfirler, îmân edenlere: «Bizim yolumuzu tutun (şâyed bu size günâh olursa, Kıyâmet Günü) günâhlarınızı yükleniriz.» dediler.]

[Halbuki günâhlarından hiçbir şey yüklenecek değillerdir. Onlar yalancıdırlar.]

وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْ
مَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

13 [Onlar muhakkak, kendi yüklerini (günâhlarını) ve bu yüklerle birlikte, ıdlâl ettiklerinin yüklerini de yüklenecekler ve herhâlde Kıyâmet Günü iftirâ ettikleri şeyler kendilerinden sorulacaktır.]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَلَبِثَ فِيهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ
اِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَاَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٤﴾

14 [Celâlim hakkı için, Biz Nûh'u (îmâna da'vet etmek üzere) kavmine gönderdik.]

[Aralarında —Elli yılı müstesna— bin sene kaldı. Nihâyet zulmetmektelerken Tûfân onları yakalayıverdi.]

Rivâyet olunduğuna göre, Nûh Aleyhisselâm, kırk yaşında ba'-solunmuştu. Dokuz yüz elli sene kavmini tevhîde da'vet etmişti. Tûfân'dan sonra da altmış sene yaşamıştı.

فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَصْحَابَ السَّفِينَةِ وَجَعَلْنَاهَا اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ ﴿١٥﴾

15 [**Fakat biz Nûh'u da, onunla birlikte gemide bulunanları-da kurtardık. Ve bunu âlemlere ibret kıldık.**]

Gemide yarısı erkek, yarısı kadın olmak üzere 78 kişi varmış. Hz. Nûh'un oğulları Hâm, Sâm ve Yâfes de bunların arasında imiş.

وَاِبْرٰهِيمَ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ ذٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًا اِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ
وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾

16 [**İbrâhîm'i de** (kavmine gönderdik). **Hani o, onlara: «Allah Teâlâ'ya ibâdet edin! O'ndan korkun! Şâyed bilirseniz** (hayrı, şerden temyîz ederseniz) **bu sizin için** (küfür ve ma'siyette olmanızdan) **daha hayırlıdır.» demişti.**]

17 [**«Siz, Allah Teâlâ'yı bırakıp da putlara tapıyorsunuz.** (Onlara ma'bûddur diyerek) **yalan uyduruyorsunuz.»**]

[**«Gerçekten, o sizin Allah Teâlâ'yı bırakıp da taptıklarınız, size hiçbir rızık vermeye kaadir değildir.»**]

[**«O hâlde rızkı, Allah nezdinde arayın!** (Ondan isteyin).»]

[**«O'na ibâdet edin! O'na şükredin! Zîrâ O'na rücû' edeceksiniz.»**]

وَاِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ اُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّ
سُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللّٰهُ الْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾

18 [**«Şâyed beni tekzîb ederseniz, sizden evvelki ümmetler de Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi.»**]

Ama zararları kendilerine oldu. Helâk oldular. Sizin durumunuz da onlardan farklı değildir.

[**«Peygambere düşen, ancak açık bir teblîğden ibarettir.»**]

19 [**Onlar görmezler mi ki, Allah Teâlâ hilkate nasıl başlıyor? Sonra, onu iâde de eder. Şübhesiz ki bu, Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.**]

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللّٰهُ
يُنْشِئُ النَّشْأَةَ الْاٰخِرَةَ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

20 [**De ki: Yeryüzünde gezin, dolaşın da, Allah Teâlâ'nın hilkate nasıl başladığını görün.»**]

[**«Sonra da Allah Teâlâ, diğer neş'eti** (Âhiret hayâtını) **vücûda getirecektir. Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadirdir.»**]

يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾

21 [**Allah Teâlâ, dilediğine azâb ve dilediğine rahmet eder. Ancak O'na döneceksiniz.**]

22 [**Sizler, yeryüzünde de, gökyüzünde de olsanız, Allah Teâlâ'yı âciz kılacak değilsiniz.** (O'nun kazâ ve hükmünden kaçamazsınız). **Sizin, Allah Teâlâ'dan gayri ne bir veliyy ve ne yardımcınız yoktur.**]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَلِقَائِهِ اُولٰئِكَ
يَئِسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَاُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

23 [Allah Teâlâ'nın âyetlerini ve likaasını inkâr edenler, benim rahmetimden me'yûs olurlar. Onlar için elîm bir azâb vardır.]

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَ
نْجٰيهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾

24 [(İbrâhîm Aleyhisselâm, îmâna da'vet ettiği vakit) kavminin cevâbı ancak: «O'nu öldürün veyâ yakın» demek oldu. Allah Teâlâ da, O'nu bu ateşten kurtardı.]

[Elbet bunda, îmân edecek bir kavim için âyetler (ibretler) vardır.]

وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ أَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ
فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ
بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَأْوٰيكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٥﴾

25 [(İbrâhîm Aleyhisselâm): «Siz, dünyâ hayâtında, ancak aranızda bir meveddet vesîlesi olmak üzere, Allah Teâlâ'yı bırakarak, birtakım putları ilâh ittihâz ettiniz (ama) sonra, Kıyâmet Günü birbirinizi inkâr ve la'net edeceksiniz. Hepinizin karargâhı ateştir. Size yardım eden de olmayacak!» dedi.]

فَاٰمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلٰى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْ
كِتَابَ وَاٰتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ
الصَّالِحِينَ ﴿٢٧﴾

26 **[Lût, İbrâhîm'e îmân etti. İbrâhîm: «Ben, Rabbim celle şânuhun emrettiği yere hicret edeceğim. Rabbim, Azîz'dir, Hakîm'dir.» dedi.]**

Lût Aleyhisselâm, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın yeğeni idi. Ve kendisine ilk def'a o îmân etmişti.

Rivâyete göre, İbrâhîm Aleyhisselâm, Hz. Lût ve karısı Sâre — ki amcasının kızı idi — ile birlikde Kûfe'nin bir köyünden Harrân'a oradan da Şam'a hicret etti. O zaman, 75 yaşında idi. Hicreti ilk def'a sünnet bırakan, İbrâhîm Aleyhisselâm'dır.

27 **[Biz, O'na İshâk ve Ya'kûb'u da bahşettik. Ve zürriyetine nübüvvet ve Kitablar verdik.]**

Ondan sonra her Nebî, O'nun zürriyetindendi. Dört Kitab da O'nun zürriyetine verilmişti.

[Ve O'nu dünyâda mükâfatlandırdık.]

Evlâd, mal, izzet ve dâimâ bâkî kalan güzel bir nâm verdik.

[Âhiret'te de O, herhâlde sâlihlerdendir.]

وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِه۪ٓ اِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَا
حِشَةَۘ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٨﴾

28 **[Lût'u da kavmine göndermiştik. Hani onlara: «Sizden evvel âlemde kimsenin yapmadığı hayâsızlığı yapıyorsunuz» demişti.]**

اَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّب۪يلَ وَتَأْتُونَ ف۪ي
نَاد۪يكُمُ الْمُنْكَرَۜ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِه۪ٓ اِلَّٓا اَنْ قَالُوا
ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ
﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْن۪ي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِد۪ينَ ﴿٣٠﴾

29 **[«(Şehvetle) erkeklere mi yanaşmıyor, yol mu kesmiyor, Meclislerinizde her çeşit kötülük mü yapmıyorsunuz?»]**

Yâhûd: **«Kadınlardan yüz çevirmekle nesli mi kesiyorsunuz?»**

Hz. Lût'un kavmi meclislerinde önlerine bir kap içinde ufak taşlar koyar; bu taşları yolda gidenlere atarlarmış. Kimin taşı kime isâbet ederse, onunda cinsî münâsebette bulunurmuş. Meclislerinde âşikâre yellenir, birbirlerinin yüzlerine tükürürlermiş.

Sakız çiğnemenin, parmak uçlarına kına sürmenin, gömleğinin düğmesini çözmenin, ıslık çalmanın, içki içmenin, parmak çıtlatmanın, birbirine söğmenin, güvercinle oynamanın ve kötü fiillere aldırış etmemenin Lût kavmi ahlâkından olduğu söylenir.

[**Lût** (Aleyhisselâm) a **kavminin cevâbı** (istihzâ yoliyle) **ancak şu oldu: «Şâyed sâdıklardansan, bize Allah'ın** (bizim için va'dolunan) **azâbını getir.» dediler.**]

30 [**Lût: «Yâ Rabb!** (Azâbını inzâl etmek sûretiyle) **bu müfsîd kavme karşı bana yardım et!» dedi.**]

وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا
أَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾

31 [**Vaktâ ki Resûllerimiz** (Melekler), **İbrâhîm'e** (İshâk **ve** Ya'kûb müjdesiyle) **geldiler.**]

[**«Biz, bu kasaba ahâlîsini** (Sedûm'luları) **helâk edeceğiz, dediler.** (Zîrâ türlü kötülüklerle) **küfür ve zulmedicilerden oldular.»**]

قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَ
أَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾

32 [**İbrâhîm Aleyhisselâm** (Meleklere): **«İçlerinde Lût var.** (Halbuki O, zâlimlerden değildir.)» **dedi.**]

[(Melekler): **«Biz, orada** (iyiler ve kötüler) **kimlerin bulunduğunu çok iyi bilmekteyiz. Lût'u da, ehlini de behemehâl kurtaracağız. Ancak zevcesi geride kalacaklardan** (azâba dâhil olacaklardan) **dır.» dediler.**]

وَلَمَّٓا اَنْ جَٓاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِٓيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ
ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ اِنَّا مُنَجُّوكَ وَاَهْلَكَ
اِلَّا امْرَاَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٣﴾

33 [**Vaktâ ki, Resûllerimiz Lût Aleyhisselâm'a geldi. Lût, gelişlerine pek üzüldü. Kalbi daraldı.**]

Zîrâ henüz Melek olduklarını anlamamıştı. Melekler, bir misâfir gibi ve güzel birer delikanlı sûretinde gelmişlerdi. Bu bakımdan, kavminin kendilerine taarruz etmelerinden korkmuştu. Fakat, bu üzüntüsü devâm etmedi. Üzüldüğünü gören Melekler, Lût'u teslîye ettiler.

[**«Korkma, mahzûn olma, dediler. Biz seni ve ehlini helâkten kurtaracağız. Ancak zevcen geride kalacaklardan** (azâba dâhil olacaklardan) **dır.» dediler.**]

اِنَّا مُنْزِلُونَ عَلٰٓى اَهْلِ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَٓا
ءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

34 [**Biz, bu kasaba ahâlîsi üzerine, fıskları yüzünden, gökten azâb indireceğiz** (taş yağdıracağız.)»]

وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَٓا اٰيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾
وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ
وَارْجُوا الْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾

35 [**Yemîn ederim. Biz, o kasabadan akıllarını kullanacak bir kavm için,** (bir ibret olmak üzere) **apaçık bir nişâne bıraktık.**]

Bu nişân onların harâb olan evleri veyâ gökten yağan taşların bakıyyesidir.

36 [**Medyen'e de kardeşleri Şuâyb'ı gönderdik. Şuâyb: «Ey kavmim! Allah Teâlâ'ya ibâdet edin! Son güne ümîd bağlayın!** (Âhiret'te sevâbı umulur işler işleyin). **Yeryüzünde** (eksik ölçüp, tartarak) **fesâd etmeyin** (ki azâb olunmayasınız).» **dedi.**]

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ
مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

37 [**Fakat** (Şuâyb Aleyhisselâm'ı) **tekzîb ettiler. Bu sebeble, onları şiddetli bir sarsıntı alıverdi de evlerinde** (veyâ beldelerinde, ölü olarak) **diz üstü çökekaldılar.**]

38 [**Biz, Âd ve Semûd kavimlerini de helâk ettik.**]

[**Onların bu âkıbeti meskenlerinden** (gelip geçtikçe) **size belli olmaktadır.**]

[**Şeytan onları, kötü amellerini tezyîn ve doğru yoldan menetti. Halbuki basiret sâhibleri idiler.**]

وَقَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَى
بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ ﴿٣٩﴾

39 [**Kaarûn, Fir'avn ve Hâmân'ı da helâk ettik. Halbuki celâlim hakkı için, Mûsâ kendilerine apaçık bürhânlarla gelmişti. Böyle iken, yeryüzünde büyüklük tasladılar** (fesâd çıkardılar). **Azâbımızdan da kurtulamadılar.**]

فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْبِه۪ۚ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًاۚ
وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُۚ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ
الْاَرْضَۚ وَمِنْهُمْ مَنْ اَغْرَقْنَاۚ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ
وَلٰكِنْ كَانُٓوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

40 [**Bunların her birini kendi günâhiyle muâheze ettik.**]

[**Kimine** (Lût kavmi gibi) **taş yağdıran kasırga gönderdik.**]

[**Kimini** (Medyen ve Semûd kavmi gibi) **korkunç bir ses aldı.**]

[**Ba'zısını** (Kaarûn gibi) **yere geçirdik.**]

[**Bir kısmını da** (Nûh kavmi, Fir'avn ve kavmi gibi) **gark ettik.**]

[**Allah Teâlâ, onlara zulmetmedi.** (Kimseye cürümsüz ikaab etmez.) **Fakat onlar** (cehil ve inâdla) **nefislerine zulmettiler.**]

مَثَلُ الَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَٓاءَ كَمَثَلِ
الْعَنْكَبُوتِۚ اِتَّخَذَتْ بَيْتًاۜ وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ
الْعَنْكَبُوتِۢ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

41 [**Allah Teâlâ'dan gayri velîler ittihâz edenlerin misâli, ağ kuran** (bunu yuva edinen) **örümcek gibidir. Halbuki yuvaların en gevşek ve zayıfı örümcek ağıdır.** (Kendilerini muhâfaza edecek ne tavanı ve ne duvarı vardır. Yuva denecek yeri yoktur. Bir rüzgârla târümâr olur gider. İşte müşriklerin putlara ibâdet ve i'timâdları da tıpkı böyledir. Bu putlardan hiçbirinin ne menfaat ve ne zarara güçleri yetmez.) **Şâyed bilselerdi.**]

إِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا
يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

42 [**Allah Teâlâ, kendinden gayri her ne şeye ibâdet ederlerse onu bilir.** (Ve cezâlandırır). **O, Azîz'dir** (yegâne gaalib ve kaahirdir ve her fiilinde) **Hakîm'dir.**]

43 [**Biz, bu misâlleri insanlar için îrâd ediyoruz. Onları ancak** (eşyânın hakîkatine) **âlim olanlar anlar.**]

خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَةً
لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ اُتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ
وَأَقِمِ الصَّلٰوةَ إِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
وَلَذِكْرُ اللّٰهِ أَكْبَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

44 [**Allah Teâlâ gökleri ve yeri, hak ile halk etmiştir. Elbette bunda mü'minler için bir âyet vardır.**]

45 [**Kur'ân'dan sana vahyolunanı tilâvet et ve namaz kıl! Zîrâ namaz, insanı fahşâ ve münkerden nehyeder.**]

Rivâyet olunur ki, Ensâr'dan bir delikanlı beş vakit namazı aleyhissalâtü vesselâm Efendimizle kılıyor, fakat kötülükten de vazgeçmiyordu. Hâlini, Efendimize anlattılar. Resûl-ü Ekrem:

«**Namazı, O'nu bir gün hayâsızlık ve kötülükten menedecektir.**» buyurdular. Filhakîka, delikanlı, kısa bir zaman sonra tevbe ve ıslâh-ı hâl etti.

Zîrâ her namaz, ma'siyetlerine son vermesine sebeb oluyor ve dâimâ Allah Teâlâ'yı hatırlaması, nefsine haşyet veriyordu.

[**Allah Teâlâ'yı zikretmek tâatin en büyüğü, en fazîletlisidir. Allah-ü azîmüşşân, her ne yaparsanız, bilir.**]

Zikrin fazîleti hakkında bir çok hadîsler vardır. Bu cümleden olmak üzere Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuşlardır:

«Size amellerinizin en hayırlısı, Rabbiniz nezdinde en temizi, derecelerinizi en çok yükselten, altın gümüş tesadduk etmekten daha hayırlı ve düşmanınızla karşılaşıp sizin onların boyunlarını, onların sizin boyunlarınızı vurmasından da hayırlı bir şey haber vereyim mi? Eshâb: Nedir o Yâ Resûlâllah? dediler. Allah Teâlâ'yı zikretmektir, buyurdu.».

Rivâyete göre Bedevî'nin biri:

«Yâ Resûlâllah! Amellerin hangisi daha fazîletlidir?» diye sormuş, O da: **«Dünyâdan ayrılırken dilin Allah'ı zikirden yaş bulunmakdır»** cevâbını vermiştir. Diğer bir hadîs-i şerîfde Resûlüllah (S.A.V.):

«Eğer bir cemâat, Allah'ı zikretmek için otururlarsa onları Melekler sarar, rahmet kaplar, üzerlerine sekînet iner. Ve Allah Teâlâ, onları nezdindeki Mukarreb Meleklere zikreder.» buyurmuştur.

Ba'zılarına göre, bu âyetin ma'nâsı: **«Allah Teâlâ'nın sizi zikretmesi, sizin O'nu zikretmenizden efdaldir.»** demektir. Yâhûd: **«Allah'ı zikir, her şeyden büyüktür. O'nunla afvedilmedik günâh kalmaz.»** ma'nâsınadır.

وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ
ظَلَمُوا مِنْهُمْ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ
وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾

46 [**Kitab ehli ile** — içlerinde (ahidlerini bozan, cizye vermekten kaçınarak harbe kalkışanlar gibi) zulmedenler müstesnâ — **en güzel tarzda mücâdele edin** (huşûneti yumuşaklıkla, öfkeyi soğukkanlılıkla karşılayın.)]

Bu âyetin «Seyf» âyeti ile neshedildiği söylenmiştir. Ba'zıları: **«Bu âyetten murâd; Ehl-i Kitâb'ın pasaportlu olanlarıdır.»** demişlerdir.

[**Ve onlara: «Biz, bize ve size inzâl olunan Kitablara îmân ettik. Bizim ve sizin ilâhımız birdir, tek Allah'dır. Biz, O'na mutî' ve münkaadız.» deyin.**]

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَۜ فَالَّذ۪ينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَا
بَ يُؤْمِنُونَ بِه۪ۚ وَمِنْ هٰٓؤُ۬لَٓاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِه۪ۜ وَمَا يَجْحَدُ
بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾

47 [**İşte sana,** böylece (diğer semâvî Kitabları tasdîk eden) **Kur'ân'ı inzâl ettik.**]

[(Abdullah bin Selâm ve ashâbı gibi) **kendilerine Kitab verdiklerimiz, ona îmân ederler.**]

[**Bunlardan** (Mekkelilerden, Arablardan) **da ona inananlar var.**]

[**Bizim âyetlerimizi ancak,** (Kâ'b bin Eşref gibi) **kâfirlerden başkası inkâr etmez.**]

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِه۪ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَم۪ينِكَ
اِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ ف۪ي صُدُو
رِ الَّذ۪ينَ اُو۫تُوا الْعِلْمَۜ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَٓا اِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾

48 [**Sen, bu Kur'ân'ın nüzûlünden önce, gönderilen Kitabların hiçbirini okumuş değildin. Sağ elinle de yazı yazmamıştın. Şâyed böyle olsaydı,** (okumuş ve yazmış olsaydın) **bâtıl söyleyenler** (geçmiş kitablardan almış, veya öğrenmiştir diyerek) **şübheye düşerlerdi.**]

49 [**Hayır! Kur'ân, kendilerine ilim verilmiş olanların kalblerinde yerleşmiş açık âyetlerdir. Âyetlerimizi, ancak zâlim olanlar inkâr ederler.**]

وَقَالُوا لَوْلَٓا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ مِنْ رَبِّه۪ۜ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ
عِنْدَ اللّٰهِۜ وَاِنَّمَٓا اَنَا۬ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٥٠﴾

50 [(Müşrikler) «**Ne olurdu, Muhammed'e Rabbinden** (nü-

büvvetine delâlet eder) âyetler (Hazret-i Mûsâ'nın asâsı, Hazret-i Sâlih'in dişi devesi, Hazret-i Îsâ'nın sofrası gibi mu'cizeler) **indirilseydi.» dediler.]**

[De ki: Âyetlerin nüzûlü ancak, Allah Teâlâ'nın kudretine müteallіktir. (Dilediği zaman, dilediği şekilde inzâl eder. O, benim kudretimde değildir.) **Ben, ancak** (O'nun azâbını) **açıkça tebliğ ve tahvîfe me'mûrum.»]**

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

51 **[Yoksa, sana inzâl ettiğimiz ve aralıksız kendilerine okunmakta olan Kur'ân onlara kifâyet etmiyor mu?]**

[Onda îmân edecek bir kavim için muhakkak büyük bir rahmet, ni'met ve nasîhat vardır.]

قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ
وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾

52 **[De ki: «Benimle aranızda Allah Teâlâ'nın şâhidliği kâfidir.]**

[«O göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. (Hâlimden ve hâlinizden O'na bir şey gizli kalmaz.) **]**

[«Bâtıla îmân edip Allah Teâlâ'ya kâfir olanlar yok mu? İşte onlar, husrânda kalanlardır.]

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ
وَلَيَأْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾

53 **[Onlar, senden azâbın ta'cîlini isterler. Şâyed** (azâbların Levh-i Mahfûz'da) **muayyen bir vakti olmasaydı, o, elbette hemen gelip onlara çatardı. Zamanında ansızın gelir de farkında olmazlar.]**

54 **[Onlar, senden azâbın ta'cîlini isterler. Vakti gelince Cehennem, o kâfirleri ihâtâ edecektir.]**

يَوْمَ يَغْشٰيهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ
وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

55 **[O gün onları, üstlerinden ve altlarından azâb kaplar. Allah Teâlâ** (yâhûd emriyle Melekler): **«Kötü amellerinizin azâbını tadın.» der.]**

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِنَّ اَرْضِي وَاسِعَةٌ فَاِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾
كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

56 **[Ey îmân eden kullarım! Benim arzım geniştir. İmdi yalnız Bana ibâdet edin!]**

Bir yerde ibâdet etmek size kolay olmuyorsa, kolaylıkla ve emniyetle ibâdet edebileceğiniz yere hicret edin.

Âyet-i celîle, Mekke Müslümanlarının zayıfları hakkında nâzil olmuştur.

57 **[Her nefis ölümü tadıcıdır. Sonra, Bize rücû' edeceksiniz.]**

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾

58 **[Îmân edip de sâlih ameller işleyenleri Biz, altlarından ırmaklar akan Cennet'in yüksek mevkilerine göndereceğiz. Onlar, orada dâim kalacaklardır.]**

[Böyle sâlih ameller işleyenlerin mükâfatı ne güzeldir!]

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ
رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

59 [**Onlar** (dînlerini sıyânet için müşriklerin ezâlarına, gurbet acılıklarına) **sabrederler, ve** (her işlerinde) **ancak Rablerine mütevekkildirler.**]

60 [**Nice hayvanlar vardır ki, rızkını yüklenip taşımaya güçleri yetmez. Onlara da, size de rızkı Allah Teâlâ verir. Allah-ü azîmüşşân, Semî'dir, Alîm'dir.**]

Binâenaleyh, hicret ettiğiniz takdîrde, gurbette geçimimizi **nasıl** te'mîn ederiz, diye endişe etmeyin. Allah Teâlâ; «**Rızkımız nereden verilir?**» dediğinizi işitir. Ve rızkınızı nereden vereceğini bilir.

Ashâb, hicretle emrolundukları zaman, içlerinden ba'zıları: «**Göç ettiğimiz takdîrde nasıl geçiniriz?**» demişlerdi. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَ
الْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾

61 [**Celâlim hakkı için; sen, onlara: «Gökleri ve yeri kim halketti? Güneş'i ve Ay'ı kim müsahhar kıldı?» diye sorsan, «Her hâlde Allah Teâlâ!» diyeceklerdir. O hâlde** (Bu i'tirâflarından sonra O'nun tevhîd ve tâatinden) **nasıl dönüyorlar?**]

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَ
أَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

62 [**Allah Teâlâ, kullarından dilediğinin rızkını genişletir, ve dilediğinin daraltır. Allah-ü azîmüşşân her şeyi Alîm'dir.** (Kullarına salâh veyâ fesâd verecek her şeyi bilir.)]

63 [**Celâlim hakkı için, onlara: «Gökten yağmur yağdırıp da, onunla yeri, ölümünden sonra, ihyâ eden kimdir?» diye sorsan; «Her hâlde Allah Teâlâ!» diyeceklerdir.**]

[**«Elhamdülillâh» de. Fakat bunu onların çoğu akıl edemez.** (Her şeyi yaratanın Allah Teâlâ olduğunu ikrâr ederler de yine vahdâniyyetini inkâr eylerler. Yâhûd, sözlerine karşı senin **tahmîdle ne murâd ettiğini bilmezler.**)]

وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ
لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَاِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا
اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ اِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

64 [**Bu dünyâ hayâtı bir eğlence ve bir oyundan başka bir şey değildir.**]

[**Âhiret yurdu ise, işte hakîkî hayât odur; bilselerdi!** (Ebedî hayâtı, geçici dünyâ hayâtına tercîh etmezlerdi.)]

65 [**Onlar,** (bir de, dâimâ şirkle muttasıflardır) **her ne zaman bir gemiye binseler** (batma tehlikesine mâruz kalıp da korktular mı) **dinde sanki muhlislermiş gibi Allah Teâlâ'ya yalvarırlar.** (Zîrâ, O'ndan başkasının necat verir olmadığını bilirler.)]

[**Fakat karaya çıkarıp da kurtardık mı, görürsün ki, o zaman yine hemen şirke avdet ederler.**]

لِيَكْفُرُوا بِمَٓا اٰتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا
اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ اَفَبِالْبَاطِلِ
يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾

66 [**Tâ ki kendilerine verdiğimiz ni'metlere nankörlük etsinler. Dünyâyı murâdlarınca geçirsinler** (de zevk alsınlar). **Ama yakında** (bunun âkıbetini) **bileceklerdir.**]

67 [**Onlar görmediler mi ki, çevrelerindeki halk, katl ve esîr edilip dururken, beldelerini masûn ve emîn kıldık. Böyle iken bâtıla inanıp da hâlâ, Allah'ın ni'metine nankörlük mü edecekler?**]

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُۜ
اَلَيْسَ ف۪ي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِر۪ينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذ۪ينَ جَاهَدُوا ف۪ينَا لَنَهْدِ
يَنَّهُمْ سُبُلَنَاۜ وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِن۪ينَ ﴿٦٩﴾

68 [**Allah Teâlâ'ya** (şerîk koşarak) **kizb ve iftirâ eden veyâ hak** (Resûl ve Kitab) **geldiği vakit, O'nu tekzîb eyliyenden daha zâlim kim olabilir?**]

[**Bu kâfirler için Cehennem'de barınacak yer mi yok!** (ki bu cür'et ve cesâreti gösteriyorlar.)]

69 [**Uğrumuzda** (rızâmızı isteyerek zâhirî ve bâtınî düşmanlarla) **mücâhede edenlere, Biz elbette yollarımızı** (bize doğru yürüyeceği ve cenâbımıza vâsıl olacağı yolları) **gösteririz. Şübhesiz ki, Allah Teâlâ** (dünyâda nusrat ve Âhiret'te afiv ve mağfiretle) **muhsinlerle berâberdir.**]

30 — RÛM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 60 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ ف۪ٓي اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ
﴿٣﴾ ف۪ي بِضْعِ سِن۪ينَ لِلّٰهِ الْاَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللّٰهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَٓاءُ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُ ﴿٥﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Bundan ne murâd ettiğini Allah bilir.]

2, 3, 4, 5 [**Romalılar, yakın bir yerde, mağlûb oldular.**]

[**Ama bu mağlûbiyetten sonra, üçle dokuz yıl arasında,** (hasımlarına) **galebe edeceklerdir.**]

[**Önünde de, sonunda da, emir** (gaalibiyet ve mağlûbiyet emri) **Allah Teâlâ'nın hüküm ve meşiyyetindedir.**]

[**Ve o gün mü'minler de, Allah Teâlâ'nın nusratiyle, sevineceklerdir.**]

[**Allah Teâlâ, dilediğine nusrat eder. Allah-ü azîmüşşân, Azîz ve Rahîm'dir.**]

وَعْدَ اللّٰهِۜ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾
يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۚ وَهُمْ عَنِ الْاٰخِرَةِ هُمْ
غَافِلُونَ ﴿٧﴾

6 [**Bunu, Allah Teâlâ va'detti. Allah-ü azîmüşşân va'dine hulfetmez. Fakat, çoğu insanlar bunu bilmez.**]

Sûre-i celîle, bi'set-i seniyyenin 5 inci ve Milâd'ın 613 üncü yılında Şarkî Roma ile İranlılar arasında vukûbulan harb esnâsında nâzil olmuştur. Bu sırada, İranlılara ikinci Husrev, Romalılara da İmparator Herakl hükümdarlık etmekte idi. Suriye, Filistin, Mısır ve Irak'ın bir kısmı ile bütün Anadolu, Romalıların elindeydi.

İranlılar iki cepheden: Dicle ve Fırat üzerinden Suriye'ye, ve Azerbaycan tarafından Anadolu'ya taarruz etmişler, Roma ordularını müdhiş bir inhizâma uğratmışlardı.

Filistin, Mısır ve Suriye'yi zapt ve bütün mâbedleri tahrîb etmişlerdi. Anadolu da baştan başa istilâya uğramıştı. İran orduları Boğaziçi sâhillerine kadar gelmişlerdi. Yirmi bin Yahûdî, altmış bini mütecâviz Hıristiyan kılıçtan geçirilmişti.

Şarkî Roma diye bir şey kalmamış gibiydi. Dâhilî isyanlar bir birini ta'kîb etmekteydi. Ordular dağılmış, ve İmparatorluk hazînesi boşalmıştı.

Nihâyet İran'ın muzaffer kumandanları, zaferin verdiği sermesti ile Romalılara şu sulhu teklîf etmişlerdi. İmparator, İranlılar tarafından istenilecek her şeyi verecekti. Ezcümle bin yük altın, bin yük gümüş, bin yük ipek, bin at ve bin kadın ilk verilecek şeyler arasında bulunmaktaydı.

Herakl, şeref ve i'tîbar kırıcı bütün bu şartları kabûl etmek zorunda kalmış ve bu esâslar dâhilinde sulhu imzalayacak murahhaslarını Husrev'e göndermişti. Fakat İran Şehinşâhı, bunu da kâfi' görmiyerek murahhaslara: **«Bizzat İmparator, zincirler içinde karşıma gelmeli, maslub ilâhına bedel, ateşe ve Güneş'e tapmalıdır.»** demişti.

Şarkî Roma, Hıristiyan ve Kitab ehliydi. İranlılar ise Mecûsî ve Mekkeliler gibi müşrikdiler. Bu bakımdan, harbin netîcesi Müslümanları müteessir etmiş, fakat Mekke müşriklerini pek sevindirmişti. O kadar ki Müslümanlara: **«Gördünüz ya! Bir harb vu-**

kuunda, sizin de âkıbetiniz, Kitab ehli olan Hıristiyanlar gibi olacaktır.» demişlerdi.

Fakat Resûlüllah sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem, bu vekayiin cereyan ettiği sırada, ki Romalıların bir daha toparlanabileceklerine, hele uzun yıllar harb gücünü yeniden iktisab edebileceklerine ihtimâl vermemekteydi. Şu âyet-i kerîmeyi tilâvet buyurmaktaydı:

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِيٓ أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾
فِي بِضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾
بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾

Bu mağlûbiyetten sonra Hıristiyanların, çok değil, birkaç sene zarfında tekrar canlanarak harbe girişeceklerini ve hasımlarına gaalib geleceklerini, o gün Müslümanların da, Allah Teâlâ'nın nusratiyle, sevineceklerini haber veriyordu.

Fakat müşriklere göre bu, pek müsteb'addi. İnanılacak şey değildi. Halbuki Allah Teâlâ'nın va'di mutlaka tahakkuk edecekti. Bilselerdi...

Hazret-i Ebû Bekir, sûre-i celîlenin nüzûlünü müteakib, müşriklere: **«Bu gaalibiyet, sizi sevindiriyor, fakat sevinmeyin. Çok değil, bir kaç yıl sonra Romalılar, Farslılara mutlaka galebe edecekler.»** demişti.

Müşrikler: Bu birkaç seneden ne kasdedildiğini sordular.

Hazret-i Sıddîk: **«Üç yıl!»** diye cevâb verdi.

Übeyy ibn-i Half: **«Yalan söylüyorsun.»** dedi. Ve on deveye Ebû Bekir'le bahse tutuştu.

Bahsi kabûl eden Hazret-i Ebû Bekir akabinde keyfiyeti Resûl-ü Ekrem'e haber verdi. Aleyhissalâtü vesselâm: **«Hayır!** (Bıd'ı siniyn) **nazm-ı kerîmindeki bıd' kelimesi, üçten dokuza kadardır. Binâenaleyh, mikdârı büyült ve müddeti uzat.»** buyurdu.

Hazret-i Ebû Bekir, huzûru Nebevîden çıkar çıkmaz, Übeyy'i aramaya başladı. Bulduğu vakit Übeyy: «Ne **o, pişmân mı oldun?» dedi.**

Ebû Bekir: **«Hayır! Pişman olmuş değilim. Fakat gel, seninle bahsi artıralım. Yüz deve yapalım. Müddeti de dokuz seneye çıkaralım.»** diye cevâb verdi.

Übeyy, vaziyetinden emîndi. Romalıların hiçbir vakit, kendilerini toparlayıp da, yeniden harp edebileceklerine ihtimâl vermemekte idi.

«Peki! Dediğin gibi, yüz deve, dokuz yıl olsun.» dedi.

Fakat yanılıyordu. Va'd-i ilâhî tahakkuk edecekti. Filhakîka dokuz yıl sonra, Bedir'de Müslümanlar, Müşriklere Allah'ın nusratiyle gaalib gelip de ferahladıkları sırada, Romalılar da İranlılarla, tekrar giriştikleri harbden muzaffer olarak çıkmışlardı. Hazret-i Ebû Bekir bahsi kazanmıştı. Fakat develerini bizzat Übeyy'den isteyemedi: Übeyy, artık hayâtta değildi. Uhûd'da yaralanmış ve Mekke'ye avdetinde ölmüştü. Develeri Übeyy'in veresesinden aldı. Ve aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin emir ve tavsiyeleriyle hepsini tasadduk etti.

Va'd-i ilâhînin bu sûretle tahakkuku, müşrikleri iyiden iyiye düşündürdü. İçlerinden birçoğu, bunu müteakib, Müslümanlığı kabûl etti.

Âyet-i celîle, Kur'ân-ı kerîmin mu'cizelerindendir.

7 **[Onlar dünyâ hayâtının yalnız dış yüzünü bilirler. Fakat Âhiret'ten tamamiyle gaafildirler.]**

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمٰوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا
مِنَ النَّاسِ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾

8 **[Onlar, kendi kendilerine olsun düşünmezler mi ki, Allah Teâlâ, gökleri ve yeri ve ikisinin arasında bulunan her şeyi ancak hak ile ve muayyen bir müddetle yaratmıştır. Muhakkak ki çoğu insanlar, Rablerine kavuşmayı münkirdirler.]**

Ölümlerinden sonra tekrar dirileceklerine inanmazlar. Dünyâyı ebedî sanırlar.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُو
هَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

9 [Onlar, yeryüzünde gezip de kendilerinden evvelkilerin nasıl bir âkıbete uğradıklarına bakmadılar mı?]

[Onlar, kuvvetçe kendilerinden daha güçlü idiler.]

[Ve yeryüzünü onlardan daha fazla ekip, biçmişler, (su aramak, mâdenler çıkarmak için) toprağın altını üstüne çevirmişler, onu daha fazla i'mâr etmişlerdi.]

[Peygamberleri de kendilerine bürhânlar, açık mu'cizelerle gelmişlerdi. (Böyle iken onları tekzîb ettikleri için helâk oldular.)]

[Allah Teâlâ, onlara zulmetmiyordu. Fakat onlar (helâkleri-ni iktizâ eden ma'siyetleri işlemekle) nefislerine zulmediyorlardı.]

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ اَسَٓاؤُا السُّٓوٰۤاٰى اَنْ كَذَّبُوا بِاٰيَاتِ
اللّٰهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿١٠﴾ اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ
اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

10 [Sonra, kötülük edenlerin âkıbeti Cehennem oldu. Zîrâ Allah Teâlâ'nın âyetlerini tekzîb ve istihzâ etmişlerdi.]

11 [Allah Teâlâ, halkı ilkin inşâ ve ölümden sonra ba'seder. Nihâyet hepiniz O'na ircâ olunacaksınız.]

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ
مِنْ شُرَكَٓائِهِمْ شُفَعٰٓؤُا وَكَانُوا بِشُرَكَٓائِهِمْ كَافِرِينَ ﴿١٣﴾

12 [O saat (Kıyâmet) çattığı gün mücrimler, mütehayyir ve (her hayırdan) nevmîd, sükût ederler.]

13 [Allah Teâlâ'ya şerîk koştuklarından (Melekler ve put-lardan) da şefâatçileri bulunmaz. (Azâb-i ilâhiden halâsa çâre bulamazlar). Esâsen şerîklerini de (yüz çevirip) inkâr edecekler.]

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَاَمَّا الَّذِينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾

14 [**O saat** (Kıyâmet) **çattığı gün, işte o gün** (mü'minlerle kâfirler, Cennetlik ve Cehennemlikler) **birbirlerinden ayrılırlar.**]

Yâhûd hesâbtan sonra; mü'minler, kâfirlerden ayrılarak mü'minler Cennet'e, kâfirler Cehennem'e gider. Artık, ondan sonra bir arada toplanmazlar.

15 [**Îmân edip sâlih ameller işleyenler,** (çiçekler ve sularla müzeyyen) **bahçelerde şâd ve mesrûr olurlar.**]

وَاَمَّا الَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا وَلِقَٓائِ الْاٰخِرَةِ فَاُو۬لٰٓئِكَ
فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ ح۪ينَ تُمْسُونَ
وَح۪ينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
وَعَشِيًّا وَح۪ينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

16 [**Fakat kâfir olup âyetlerimizi ve Âhiret'e kavuşmayı** (haşir ve neşri) **tekzîb edenler, onlar da azâba ihzâr olunacaklar.**]

17 [**O hâlde** (namaz kılın). **Akşama erdiğinizde** (Akşam ve Yatsı Namazlarını) **ve sabaha erdiğinizde** (Sabah Namazını kılın). **Allah Teâlâ'yı tenzîh ile tesbîh edin.**]

18 [**Göklerde ve yerde** (olanların) **hamd** (ve salâtı) **Allah Teâlâ içindir. Gündüzün sonunda da** (İkindi Namazını) **Öğle vaktine vardığınızda da** (Öğle Namazını kılın. Allah Teâlâ'yı hamd, tesbîh ve takdîs edin.)]

İbn-i Abbâs (R.A.)'ya «**Beş vakit namazı Kur'ânda bulabilir misin?**» diye sorulduğunda: «**Evet!**» diyerek bu iki âyeti okumuş. Beş vakit namazın Mekke'de mi yoksa Medîne'de mi farz kılındığı ihtilâflıdır. Ekser-i ulemâ Mekke'de farz kılındığını söylemişlerdir. Hz. Âişe (R. Anhâ.) demiştir ki:

«**Namaz, evvelâ Mekke'de ikişer rek'at farz oldu. Peygamber (S.A.V.) Medîne'ye geldiğinde Yolcu Namazı eskisi gibi iki rek'at bırakıldı. Evinde olanlar için Öğle, İkindi ve Yatsı dörder rek'ate çıkarıldı.**»

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ
مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾

19 [**Allah Teâlâ; ölüden diriyi** (nutfeden, insanı; yumurtadan, kuşları çıkardığı gibi) **diriden** (insandan, nutfeyi ve kuşlardan yumurtayı çıkardığı gibi) **ölüyü çıkarır.**]

[**Ve arzı kuruduktan sonra** (yağmurla) **ihyâ eder** (nebat bitirir.)]

[**Bunun gibi, siz de kabirlerinizden çıkarılacaksınız.**]

20 [**Allah Teâlâ, kudret ve vahdâniyyetine delâlet eden delâildendir ki, aslınız Âdem'i topraktan halk etti. Sonra, beşer olup yeryüzüne dağıldınız.**]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِ
لَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

21 [**Yine o delâildendir ki, sizin için, onlara meyledip ülfet edesiniz diye, kendinizden zevceler yarattı.**]

[**Ve aranıza muhabbet ve rahmet** (duygusu) **koydu.**]

[**Şübhesiz bunda, tefekkür edecek bir kavim için, elbette âyetler vardır.**]

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ
وَاَلْوَانِكُمْ اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمٖينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ مَنَا
مُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهٖ اِنَّ فٖى
ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾

22 **[Gökleri ve yeri yaratması ve dillerinizin çeşid çeşid, renginizin türlü türlü oluşu da yine o delâildendir. Şübhesiz bunda, bilgisi olanlar için, elbette âyetler vardır.]**

Allah Teâlâ her millete ayrı bir lûgat (dil) tahsîs ile onun vaz'ını o millete ilhâm buyurmuş; ve konuşturmuştur. İnsanları çeşidli renklerde halk etmiştir. Bu sâyede bir birlerini tanımak ve ayırmak mümkün olur. Hattâ iki, ikizin dahî birbirinden ayrılacak nişâneleri vardır. Zîrâ şeklen tamâmı ile bir olsalar iltibas vâki' olur; birbirinden ayrılamazlar. Bu sebeble, bir çok işler muattal kalırdı.

23 **[Geceleyin uyumanız ve gündüzün fazlından nasîb aramanız, yine o delâildendir.]**

Veyâ geceleyin ve gündüzün uyumanız ve fazlından geçiminizi aramanız yine O'nun âyetlerindendir.

[Şübhe yok ki, bunda da (basîret kulağı ile) **işitenler için ibretler vardır.]**

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ يُرٖيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَا
ءِ مَاءً فَيُحْيٖى بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَا
تٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

24 **[Ve yine O'nun âyetlerindendir ki, size korku ve ümîd vermek için şimşeği gösterir.]**

[Ve semâdan yağmur indirir de onunla arza, kuruyup öldükten sonra, hayât verir.]

[Bunda da, şübhesiz, akıllarını kullananlar için âyetler vardır.]

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ٓ اَنْ تَقُومَ السَّمَٓاءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِه۪ۜ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةًۗ مِنَ الْاَرْضِۗ اِذَٓا اَنْتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

25 [Yine o delâildendir ki, emriyle semâ (üstünüzde) ve arz (altınızda) durur.]

[Sonra sizi bir tek def'a (İsrâfîl'in nefhasiyle) da'vet ettiği zaman (kabirlerinizden) derakab çıkarsınız.]

وَلَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذ۪ي
يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُع۪يدُهُ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِۜ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَ
عْلٰى فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٧﴾

26 [Göklerde ve yerdeki halkın mûcidi ve Rabbi O'dur. Hepsi O'na mutî ve münkaddırlar.]

27 [Halkı ibtidâ yoktan vâr eden ve ölümlerinden sonra ba's ve ihyâ eyliyen O'dur.]

[Bu, O'na göre pek kolaydır.]

[Göklerde ve yerde en yüksek vasıflar O'nundur. Azîz O, Hakîm O'dur.]

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِنْ اَنْفُسِكُمْۜ هَلْ لَكُمْ مِنْ مَا مَلَكَتْ اَ
يْمَانُكُمْ مِنْ شُرَكَٓاءَ ف۪ي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَاَنْتُمْ ف۪يهِ سَوَٓاءٌ تَخَافُو
نَهُمْ كَخ۪يفَتِكُمْ اَنْفُسَكُمْۜ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيَاتِ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

28 [**Allah Teâlâ, kendinizden size bir misâl irâd eder: Size rızık olarak ihsân ettiğimiz şeylerde, mâlik olduğunuz kölelerden size şerîk olup da, onlarla bunları tasarrufta müsâvî olmaya ve o kölelerden birbirinizden korktuğunuz gibi korkmaya râzı olur musunuz?**]

Elbette râzı olmazsınız. O hâlde, nasıl olur da ma'bûdlarınızı, Benim kullarımken, ulûhiyet ve ibâdette Bana şerîk kılmaya râzı oluyorsunuz?

[**İşte Biz, akıllarını kullanacak bir kavim için, âyetlerimizi böyle tafsîl ederiz.**]

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَنْ يَهْدِي
مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٩﴾

29 [**Hayır! (İşrakle) nefislerine zulmedenler, hiç bir bilgileri olmaksızın, havalarına uydular.**]

[**Allah Teâlâ'nın idlâl ettiğini kim irşâd edebilir? Ve onların** (ne dünyâda dalâletten ve ne Âhiret'te O'nun muktezâsı olan azâbdan kurtaracak) **yardımcıları da olmaz.**]

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ ا
لنَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَ
لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

30 [**O hâlde** (Yâ Muhammed!) **yüzünü pâk ve muvahhid olarak, dîne doğrult!**]

[**Fıtratullah'a çevir, ki insanları bunun üzerine halk etmiştir.**]

Fıtratullah; Allah'ın yarattığı şekil, demektir. Burada, ondan murâd; hakkı kabûl ve idrâktir. İnsanlar, bu fıtratta yaratılmışlardır. Hattâ başı boş bırakılıp, müdâhale edilmeseler, bu fıtrat üzere devâm ederler. Yahûdîlerle Hıristiyanlar, çocuklarını babalarının dînine çevirmekle fıtrat-ı selîmeden ve doğru hüccetten saparlar.

[Allah Teâlâ'nın dîni, tebdîl ve tağyîr edilemez.]

Yâhûd «Allah Teâlâ'nın yaratışına hiçbir şey bedel olamaz.»

[İşte, en doğru dîn budur. (Onda hiçbir eğrilik yoktur.) Fakat, çoğu insanlar bunu bilmez.]

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَا
نُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

31 [(Tevhîd ve tâatle) Allah Teâlâ'ya rücû' edin! O'ndan korkun! (Emir ve nehyine itâat edin, azâbından sakının) ve namaza devâm eyleyin! Dînlerinde şirk edenlerden olmayın!]

32 [Ki onlar, dînlerini darmadağın etmiş, fırkalara ayrılmışlardır. Bunlardan her fırka, sadedinde oldukları bâtıl dîni, hak zanniyle aldanıp sevinmektedirler.]

Denilmiştir ki:

«Yahûdîler 71 fırka, Hıristiyanlar 72 fırka, Müslümanlar 73 fırka olmuşlardır.»

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا
أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا
بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾

33 [Ne zaman insanlara (hastalık ve kıtlık gibi) bir zarar isâbet etse; Allah Teâlâ'ya döner, onun giderilmesi için duâ ederler.]

[Sonra, tarafından onlara bir rahmet (o musîbetten halâs edip ni'metini) tattırınca da, içlerinden bir kısmı, görürsün ki, Rablerine şirkle mukâbele ederler.]

34 [Tâ ki kendilerine verdiğim ni'metlere nankörlük etsin-

ler. Şimdilik (dünyâda bir müddet) geçinin (eğlenin bakalım.) Yakında (âkıbetinizi bilir) öğrenirsiniz.]

أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ
﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِنْ تُصِبْهُمْ
سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾

35 [Yoksa onlara, Allah Teâlâ'ya şerîk koşmalarını bildiren bir bürhân veyâ Kitab mı inzâl ettik?]

36 [Ne zaman, insanlara tarafımızdan bir rahmet tattırsak (sıhhat ve genişlik versek) onunla sevinirler.]

[Şâyed elleriyle takdîm ettikleri kötü amelleri yüzünden, başlarına bir fenâlık isâbet ederse, o zaman Allah Teâlâ'nın rahmetinden hemen nevmîd olurlar.]

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

37 [Onlar, Allah Teâlâ'nın dilediğinin rızkını genişlettiğini ve dilediğinin darlaştırdığını görmüyorlar mı? (Böyle iken niçin Allah'ın rahmetinden nevmîd olurlar? İşledikleri ma'siyetlere tevbe edip de O'na tazarrû ve ricâ etmezler.) Şübhe yok ki bunda, îmân edecek bir kavim için âyetler vardır.]

فَآتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ
يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا آتَيْتُمْ
مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِنْدَ اللَّهِ وَمَا آتَيْتُمْ
مِنْ زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾

38 [**Akrabâna, yoksula, yolcuya haklarını ver.**]

İmâm A'zam, bu âyetle istidlâl ederek: «**Bir kimsenin zî rahm-i mahremi muhtâc kalırsa, nafakasını vermesi vâcib olur.**» demiştir.

[**Bunlara hakkını vermek, Allah Teâlâ'ya tekarrüb ve O'nu hoşnûd etmek isteyenler için, daha hayırlıdır ve işte felâh bulanlar da onlardır.**]

39 [**Halkın mallarında ribâ gibi, artarak fazlasiyle karşılığını almak ümîdiyle verdiğiniz atiyye ve hediyelerin Allah Teâlâ indinde artış ve bereketi olmaz.**]

[**Fakat Allah Teâlâ'nın vecih ve rızâsını istiyerek, verdiğiniz zekât yok mu, işte mükâfatlarını katlıyanlar onlardır.**]

اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُم۪يتُكُمْ ثُمَّ يُحْي۪يكُمْ ط
هَلْ مِنْ شُرَكَٓائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذٰلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ ط سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ اَيْدِي
النَّاسِ لِيُذ۪يقَهُمْ بَعْضَ الَّذ۪ي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

40 [**Allah Teâlâ, O'dur ki, sizi halketti. Sonra rızık verdi. Sonra öldürecek, sonra da yine diriltecektir. Allah Teâlâ'ya şerîk edindikleriniz içinde bunlardan birini yapmağa muktedîr olan var mı? Allah-ü azîmüşşân, onların işrâkinden münezzeh ve Âlî'dir.**]

41 [**İnsanların elleriyle kazandıkları ma'siyetler yüzünden karada ve denizde fesâd zâhir oldu.**]

Rivâyete göre, Âdem Aleyhisselâm zamanında yeryüzünün her tarafı yeşillikmiş. Hangi ağaca varılsa, onda yenecek meyva bulunurmuş. Denizlerin suyu tatlı imiş. Vahşî hayvanlar birbirlerine saldırmazlarmış. Vaktâ ki Kaabil, Hâbil'i öldürmüş, ağaçların ba'zısı meyva vermez olmuş. Denizin suyu tuzlanmış. Hayvanlar da birbirlerine zarar vermeye başlamışlar.

[**Tâ ki işledikleri kötülüklerin bir kısmını** (bir kısım vebâlini) **Allah Teâlâ, onlara** (dünyâda) **tattırsın.** (Tamâmını ise Âhiret'te tadacaklar, cezâsını orada çekeceklerdir). **Olur ki** (şirkten, tevhîde, ma'siyetten, tâate) **dönerler.**]

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ
كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ
أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾

42 [De ki (Yâ Muhammed!) «Yeryüzünde gezin, dolaşın da görün! Sizden önce geçen ümmetlerin âkıbetleri nice oldu? Onların ekserisi (sizin gibi) **müşriklerdi.»**]

43 [Allah Teâlâ tarafından, reddine imkân bulunmayan, o gün (Kıyâmet) gelmeden önce, yüzünü o dosdoğru dîne doğrult. O gün halk, bölük bölük olacaklardır.]

Cennet ve Cehennemlikler ayrılacaklar.

مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

44 [Kim kâfir olursa, küfrünün vebâli kendinedir. Kim de sâlih amel işlerse, Cennet'te kendileri için konak hazırlamış olurlar.]

45 [Allah Teâlâ, îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin fazlından mükâfatını verir. Allah-ü azîmüşşân, gerçekten kâfirleri sevmez.]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ
وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

46 [Allah Teâlâ'nın (kudret ve vahdâniyyeti) delâilindendir ki, rüzgârları (yağmura) müjdeci olarak gönderir.]

[Tâ ki rahmetinden size tattırsın.]

Bolluk ve ucuzluk ni'meti ihsân etsin.

[Emriyle (denizde) gemiler yüzsün.]

[Ve (deniz ticâretiyle) fazlından (rızık) isteyesiniz de ni'metlerine şükredesiniz.]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

47 [Celâlim hakkı için (Yâ Muhammed!) Biz, senden evvel kendi kavimlerine nice Peygamberler gönderdik. Kendilerine vâzıh âyetlerimizle gelmişlerdi. (Fakat onları tekzîb ettiler). Biz de mücrimlerden intikâm aldık. Mü'minlere ise nusrat, uhdemize hak oldu.]

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ
فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَالِهِ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾

48 [Allah Teâlâ (O'dur ki) rüzgârları gönderir. Rüzgârlar da, bulutları kaldırır. Yine O, nasıl dilerse, gökte onları kâh yayar, kâh pâre pâre kılar. Nihâyet, yağmurun onların arasından yağdığını görürsün.]

[Allah Teâlâ, ne zaman o yağmuru kullarından dilediğinin belde ve arâzîsine yağdırırsa (husûle gelen bolluğa) sevinirler.]

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ
﴿٤٩﴾ فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

49 [Gerçi, yağmur yağmadan önce, ümîdlerini kesmiş, ye'se düşmüşlerse de...]

50 **[Allah Teâlâ'nın âsâr-ı rahmetine bak! Arzı, ölümünden sonra, nasıl ihyâ ediyor?** (Buna kaadir olan) **Allah Teâlâ şübhe yok ki, onları da ölümlerinden sonra elbette diriltir. Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadirdir.]**

وَلَئِنْ اَرْسَلْنَا ر۪يحًا فَرَاَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِه۪ يَكْفُرُونَ
﴿٥١﴾ فَاِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَٓاءَ اِذَا
وَلَّوْا مُدْبِر۪ينَ ﴿٥٢﴾

51 **[Celâlim hakkı için, şâyed Biz** (ekinlerini ifsâd eden) **rüzgâr göndersek de onu sararmış görseler, arkasından mutlaka Allah Teâlâ'ya ve ni'metine kâfir olurlar.]**

Bu hâlde, yine Hakk'a iltica ve rahmetinden ümîdlerini kesmemeleri gerekirdi.

52 **[Zîrâ** (Yâ Muhammed! Hak'dan) **yüz çevirip arkalarını döndükleri zaman, sen** (kalbleri) **ölü** (o kâfir) **lere ve sağırlara da'vetini işittiremezsin.]**

وَمَٓا اَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِا
يَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ
ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا
يَشَٓاءُ وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْقَد۪يرُ ﴿٥٤﴾

53 **[Ve sen âyetlerimizden basîretleri kör olanları da, dalâletlerinden îmân ve tâate hidâyet eder değilsin.]**

Allah Teâlâ, kullarından dilediği kimseleri, O'na tevfîk eder. Sana lâzım olan ancak da'vet ve iblâğdır.

[Sen, ancak âyetlerimize îmân edenlere, Bize münkâd olanlara (emir ve nehye itâat ve hulûsla teslîm olanlara söz) **dinletebilirsin.]**

54 [**Allah Teâlâ, sizi bir za'ftan** (meniden) **halk etti. Sonra diğer bir za'ftan** (çocukluktan) **sonra size kuvvet** (gençlik) **verdi. Bunu tâkiben yine sizi za'fa uğratan, ihtiyârlatan, saçlarınızı ağartan O'dur.**]

[**Allah Teâlâ, dilediğini halk eder. O,** (kullarının ahvâlini) **Alîm ve** (sıfatlarının tağyîrine) **Kaadirdir.**]

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَا
عَةٍ كَذٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾

55 [**Kıyâmet koptuğu gün, günâhkârlar** (müşrikler): **«Dünyâda bir saatten ziyâde kalmadık» diye yemîn ederler. Bunun gibi** (onlar dünyâda da Hak'dan) **dönüyorlardı.**]

وَقَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ وَالْاِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللّٰهِ
اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ فَهٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا
تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾

56 [**Kendilerine ilim ve îmân verilenler de** (Onları tekzîb edip): **«Andolsun ki, Allah Teâlâ'nın, Kitabında** zikrettiği **gibi ba's gününe değin kaldınız. İşte bu** (inkâr ettiğiniz) **ba's günü. Fakat siz** (bunun hak olduğunu) **bilmediniz.» diyecekler.**]

فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُو
نَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ
وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا
مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾

57 [**O gün, şirk ve isyânla nefislerine zulmedenlere i'tizâr-**

ları fayda vermez. Onlardan tevbe ve tâatle Allah Teâlâ'yı hoşnûd etmeleri de istenilmez.]

58 **[Celâlim hakkı için Biz, bu Kur'ân'da insanlara her çeşid misâl îrâd ettik.]**

[(Fakat) **yemîn ederim ki** (Yâ Muhammed!) **şâyed sen, onlara** (Kur'ân'dan) **her hangi bir âyetle gelsen, yine kâfir olanlar** (inâdlarından) **«Siz, yalancılardan başkası değilsiniz.» diyeceklerdir.]**

كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

59 **[İşte Allah Teâlâ, ilmin kadrini bilmiyenlerin kalblerini böyle mühürler.]**

Ki onlar, tevhîdi bilmez ve Peygamberleri tasdîk etmezler. İ'tikâd ettikleri hurâfeler üzerinde ısrâr ederler. Cehl-i mürekkeb —bilmediğini bilmemek— hakkı idrâkten meneder ve hakkı tekzîb etmeyi îcâb ettirir.

60 **[İmdi** (Onların ezâlarına) **sabret! Allah Teâlâ'nın** (sana yardımda bulunacağı ve dînini bütün dînlere gaalib kılacağı) **va'di haktır. Ve sakın seni îmânı olmayanlar, hafifliğe düşürmesin.]**

31 — LOKMAN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 34 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكٖيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً لِلْمُحْسِنٖينَ ﴿٣﴾ اَلَّذٖينَ
يُقٖيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Murâdını Allah bilir.]

Mekkî olan sûre-i celîlenin 27 - 30 uncu âyetlerinin Medîne'de nâzil olduğu mervîdir.

2 [**Bunlar, Kur'ân'ın helâl ve harâmı hükmeden âyetleridir.**]

3 [**Güzel işler işleyenlere mahz-ı hidâyet ve rahmettir.**]

4 [**Onlar ki, namazlarını vaktinde kılarlar ve zekâtlarını verirler. Ve Âhiret'e** (ba's ve cezânın vukûuna) **yakîn inanırlar.**]

اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يَشْتَرٖي لَهْوَ الْحَدٖيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبٖيلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا
هُزُوًا اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهٖينٌ ﴿٦﴾

5 **[İşte onlar, Rableri celle şânuh'dan hidâyet ve tevfîk üzeredirler. Ve felâh bulanlar da onlardır.]**

6 **[İnsanlar içinde öyleleri vardır ki, bilmeksizin Allah yolundan saptırmak,** (İslâmiyeti kabûlden, Kur'ân'ı okumaktan menetmek), **Allah'ın âyetlerini istihzâ etmek için ma'nâsız, boş sözler,** efsâneler satın alırlar. **İşte onlar için, zelîl edici bir azâb vardır.]**

Âyet-i kerîme, Nadr ibn-i Hâris hakkında nâzil olmuştur. Nadr, İran'ın masal kitaplarını satın alır: **«Muhammed, size Âd ve Semûd hikâyelerini anlatıyor, gelin, ben de size Rüstem ve İsfendiyar'ın hikâyelerini anlatayım.»** der, bu sûretle Kureyş'ten birçoklarını Kur'ân'ı dinlemekten alıkordu.

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيَاتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا كَاَنَّ فٖٓى
اُذُنَيْهِ وَقْرًا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلٖيمٍ ﴿٧﴾ اِنَّ الَّذٖينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَا
تِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعٖيمِ ﴿٨﴾

7 **[Ne zaman ona âyetlerimiz tilâvet olunsa, tekebbür eder, yüz çevirir. Gûyâ kulakları sağırdır da işitmez. Artık sen, onu elîm bir azâbla müjdele.]**

8 **[Fakat îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin, şübhe yok ki mekânı Naîm Cennetleridir.]**

خَالِدٖينَ فٖيهَا وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا وَهُوَ الْعَزٖيزُ الْحَكٖيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ
بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمٖيدَ بِكُمْ وَبَثَّ
فٖيهَا مِنْ كُلِّ دَٓابَّةٍ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً فَاَنْبَتْنَا فٖيهَا
مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرٖيمٍ ﴿١٠﴾ هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ فَاَرُونٖى مَاذَا خَلَقَ
الَّذٖينَ مِنْ دُونِهٖ بَلِ الظَّالِمُونَ فٖى ضَلَالٍ مُبٖينٍ ﴿١١﴾ ع

9 **[Ve içlerinde ebediyyen kalacaklar. Bu va'd, Allah Teâlâ'nın hak va'didir. Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.]**

10 **[Allah Teâlâ gökleri, gördüğünüz şekilde, direksiz yarattı. Arza da, tâ ki sizinle meyil ve hareket etmemesi için, yüksek ve sâbit dağlar, koydu. Ve yeryüzüne çeşid çeşid canlıları (hayvanları) yaydı.]**

[Ve Biz, semâdan yağmur yağdırarak, her çeşidinden güzel, menfaatli nebatlar bitirdik.]

11 [**İşte bunlar** (bu zikrolunanlar) **Allah Teâlâ'nın yarattıklarıdır. Ondan başkası** (şerîk tuttuğunuz putlarınız), **gösterin bana ne yaratmış?** (Hiç!) **Hayır! O zâlimler** (halk ve ulûhiyyet mefhûmuna haksızlık eden o müşrikler) **açık bir dalâl içindedirler.**]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ اشْكُرْ لِلّٰهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِه۪ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَم۪يدٌ ﴿١٢﴾ وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِه۪
وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظ۪يمٌ ﴿١٣﴾

12 [**Şânım hakkı için, Biz Lokman'a hikmet** (akıl, ilim, dirâyet, isâbet-i fikir) **verdik. Ve:** «(Buna karşılık) **Allah'a şükret.» dedik. Kim şükrederse, nefsi için şükreder.** (Zîrâ faydası ona âiddir. Bu şükür ni'metin devâm ve ziyâdeleşmesine sebeb olur.) **Kim de küfrân ederse, şübhe yok ki Allah Teâlâ** (halkın şükründen) **Ganî'dir.** (İhtiyâcı yoktur.) **Ve Hamîd'dir** (hamdolunmazsa da, her hamde O lâyıktır.)]

Kimse övmese bile, kendisini övmesini bilir. Yâhûd Mahmûd'dur. Bütün mahlûkat O'na hâl diliyle hamdeder.

Rivâyet edildiğine göre; Lokman bin Bâûrâ, Eyyûb Aleyhisselâm'ın yeğeni veyâ teyzesinin oğluydu. Âzer evlâdındandı. Uzun seneler, Dâvûd Aleyhisselâm'ın zamanına kadar, yaşamış, hattâ O'ndan ilim almıştı. Çok âlim bir zâttı. Hazret-i Dâvûd'un bi'setine kadar fetvâ vermişti.

Lokman'ın Nebî olduğunu söyleyenler olmuşsa da cumhûr, Nebî değil, hakîm olduğuna kaanidir.

13 **[Hani Lokman, oğluna öğüt verirken şöyle demişti: «Yavrum! Allah Teâlâ'ya şerîk koşma. Zîrâ şirk, büyük bir zulümdür.]**

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ
وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾

14 [**Biz, insana ana - babaya itâat ve ihsân etmeyi tavsiye ettik. Anası, kendisini za'ftan za'fa düşerek** (karnında) **taşıdı. Sütten kesilmesi de iki sene sürdü: «Bana, ana-babana şükret. Dönüşün ancak Bana'dır.»** (dedik.)]

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا
وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ
إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

15 [**Maamâfîh, ana baban, bilmediğin bir şeyi Bana şerîk koşman için cehdederlerse, bu husûsda onlara itâat etme! Onlarla dünyâda hoş geçin!** (Ma'rûf veçhile şer'in râzı olacağı, kerem ve mürüvvetin iktizâ eylediği şekilde musahib ol). **Bana dönenlerin** (dînde tevhîd ve ihlâsla Bana tâat edenlerin) **yoluna ittibâ et! Senin de, ana babanın da nihâyet dönüşünüz Bana'dır. O vakit sana îmânından dolayı mükâfat, anana, babana da küfürlerinden dolayı mücâzat ederim.**]

Bu iki âyet, Ankebût sûresinde kıssasını naklettiğimiz Sa'd bin Ebî Vakkâs (R.A.) ve annesi hakkında nâzil olmuştur.

يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ
فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾

16 [**«Yavrucuğum! İşlediğin kötülük veyâ iyilik, bir hardal dânesi kadar bile olsa, ve o, bir kaya içinde veyâ göklerde, yâhûd yeraltında gizlenip kalsa da, Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü onu sana getirir. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, Lâtif'dir,** (kudreti en ince, en gizli şeylere kadar erişir). **Ve her şeyden haberdârdır.**]

يَا بُنَيَّ اَقِمِ الصَّلٰوةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ
عَلٰى مَٓا اَصَابَكَ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُورِ ﴿١٧﴾

17 [«Yavrucuğum! Namazı kıl (ki nefsin kemâl bulsun) ve ma'rûfla emir ve münkerden nehyeyle. (Bilhassa, bu emir ve nehiy yüzünden) başına gelen musîbetlere sabret! Zîrâ bunlar azmolunacak işlerdendir.»]

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّ اللّٰهَ
لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ
مِنْ صَوْتِكَ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

18 [«Kibirlenip de halktan yüz çevirme! Ve yeryüzünde kurumla yürüme! Zîrâ Allah Teâlâ kurumlananları, kendini beğenip övünenleri aslâ sevmez.»]

19 [«Yürürken (acele etme) i'tidâlle (sekînet ve vekarla) yürü ve (konuşurken bağırma) sesini alçalt! Muhakkak ki seslerin en çirkini merkeb sesidir.»]

اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ
وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ
فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ ﴿٢٠﴾

20 [Görmüyor musunuz? Allah Teâlâ göklerde ve yerde ne varsa, hepsini (Güneş, Ay, Yıldızlar, nebatat, hayvanât, denizler ve nehirleri) sizin için müsehhâr kıldı. Ve üzerinize açık ve gizli bütün ni'metlerini tamamladı.]

[Böyle iken, yine ba'zı insanlar, Allah Teâlâ'nın tevhîd ve sıfâtında ne bir ilim, ne bir rehber ve ne aydınlatıcı bir Kitab'a istinâd etmeksizin (mahzı taklîdle) mücâdele ediyorlar.]

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ
اٰبَٓاءَنَا اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

21 [Ne zaman onlara: «Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği Kur'ân'a ittibâ edin.» denilse, «Hayır! Biz, babalarımızı üzerinde bulduğumuz dîne ittibâ ederiz.» derler. Şeytan, onları Cehennem azâbına da'vet ederse de (yine ittibâ edecekler mi?)]

وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُٓ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْ
وَةِ الْوُثْقٰى وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ
اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

22 [Kim ihlâs ve samîmiyetle nefsini Allah Teâlâ'ya teslîm (ile her hâlinde muhsin ve muvahhid olarak Allah Teâlâ'ya teveccüh) ederse, muhakkak ki o, çok sağlam kulpa, (Kur'ân-ı kerîme) tutunmuştur. Bütün işlerin sonu Allah Teâlâ'ya döner.]

23 [Kim küfrederse, onun küfrü seni mahzûn etmesin. Dönüşleri Bize'dir. O zaman (Kıyâmet Günü, dünyâda) işledikleri küfür ve ma'siyetleri onlara haber vereceğiz. Her hâlde, Allah Teâlâ kullarının sînelerindekini hakkıyle bilir.]

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِنْ
سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ
بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

24 [Biz, onlara, dünyâda azıcık ni'met ve sürûr verdikten sonra, çok şedîd bir azâba mecbûr kılacağız.]

25 [**Celâlim hakkı için onlara: «Gökleri ve yeri kim yarattı?» diye sorsan: «Elbette Allah Teâlâ» diyeceklerdir. Allah Teâlâ'ya hamdet** (ki onları i'tikâdlarının butlânını i'tirâfa mecbûr ve ilzâm etmiştir). **Fakat çoğu** (mülzem olduklarını) **bilmezler.**]

لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ
اَنَّ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِه۪ سَبْعَةُ
اَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ عَز۪يزٌ حَك۪يمٌ ﴿٢٧﴾

26 [**Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah Teâlâ'nın halk ve mülküdür. Şübhe yok ki Allah Teâlâ** (hamdedicilerin hamdinden) **Ganî'dir. Ve hamde, O müstehaktır.**]

27 [**Yeryüzünün bütün ağaçları kalem, deniz ve arkasından yedi deniz daha katılarak mürekkeb olsa,** (da Allah'ın sözleri yazılsa, bu kalemler ve mürekkeb tükenir de) **yine Allah Teâlâ'nın sözleri tükenmez. Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.**]

Rivâyete göre; bu âyetin inmesine sebeb müşriklerin:

«Muhammed'in getirdiği Kur'ân ve sâire yakında tükenip kesilecektir.» demeleri olmuştur.

Bir başka rivâyette denilmiştir ki:

Peygamberimiz (S.A.V.) Medîne'ye hicret edince Yahûdîlerin ulemâsı gelip şunu söylemişler: **«Haber aldık. Sen** (size ilm nâmına pek az bir şey verilmiştir) **dermişsin. Bu sözle bizi mi, yoksa kavmini mi kasdettin?»** Resûlüllah (S.A.V.): **«Hepinizi, sizi de onları da.»** cevâbını vermiş. Bu sefer:

— **Bilmiyor musun, bize Tevrât'ta her şeyin ilmi verilmiştir,** demişler. Buna cevâben:

— **Tevrat'taki ilimler Allah'ın ilmine izâfetle azdır. Size amel edip faydalanacağınız kadar ilim verilmiştir,** buyurmuş.

— **Kime hikmet verildi ise, ona çok hayır verilmiş demektir, sözüne ne buyurursun? Şu hâlde, az amel ile çok hayrın arası nasıl bulunur?** demişler.

Bu suâle cevâben, bu âyet-i kerîme nâzil olmuş.

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ اِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ
اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ ﴿٢٨﴾

28 [**Allah Teâlâ indinde, hepinizi yaratmak ve tekrar diriltmek, bir tek kişiyi yaratmak ve diriltmek gibidir. Allah-ü azîmüşşân Semî'dir, Basîr'dir.**]

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَسَخَّرَ
الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْر۪ٓي اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى وَاَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ﴿٢٩﴾

29 [**Görmüyor musun ki, Allah Teâlâ geceyi, gündüze ve gündüzü, geceye idhâl ediyor.** (Ve mikdârlarını kâh artırıp, kâh eksiltiyor.)]

[**Güneş'i ve Ay'ı da,** (insanların faydalanması için) **müsahhâr kılmıştır. Her biri muayyen bir vakte** (devrelerine veyâ Kıyâmet Gününe) **kadar devir ve** seyredecektir. **Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.**]

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَاَنَّ اللّٰهَ
هُوَ الْعَلِيُّ الْكَب۪يرُ ﴿٣٠﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ الْفُلْكَ تَجْر۪ي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ
لِيُرِيَكُمْ مِنْ اٰيَاتِه۪ اِنَّ ف۪ي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾

30 [**Bu,** (ilmin bu vüs'ati, kudretin ve acâib-i sun'unun bu şümûlü ve bütün bunların Zât-i Bâri'ye ihtisâsı) **şu sebebledir ki: Allah Teâlâ, haktır.** (Ulûhiyyeti sâbittir). **Allah Teâlâ'dan gayri taptıklarınız bâtıldır. Hakîkat, Allah-ü azîmüşşân; çok yüce, çok büyüktür.**]

31 [**Vahdâniyyetinin ba'zı delîllerini göstermek için, Allah Teâlâ'nın rahmet ve ihsâniyle, denizde gemilerin seyretmekte oldu-**

ğunu görmüyor musun? Bunda çok sabırlı ve çok şükreden kimseler için âyetler vardır.]

وَاِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ا
لدِّينَ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَا
اِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

32 [Onları gölge veren dağlar gibi dalgalar kapladığı zaman, dînlerini Allah Teâlâ'ya hâlis kılarak, duâ ve tazarrû ederler.]

[Sonra, Allah Teâlâ onları kurtarıp da karaya çıkardığı zaman içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. (Adl ve tevhîdde sâbit kılar). Âyetlerimizi pek gaddar ve pek nankör olanlardan gayrisi inkâr etmez.]

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ
وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَالِدِهِ شَيْـًٔا اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا
تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾

33 [Ey insanlar! Rabbiniz celle şânuh'dan sakının. Ve o günden korkun ki, o gün; baba, oğlundan ve oğul, babasından hiç bir şey fâide etmez (biri, diğerinin azâbını yüklenmez. Hiçbir şeyle birbirlerine faydalı olamazlar.]

Bu hüküm, «Kâfirlere mahsûsdur» denilmiştir. Mü'minler birbirlerine şefâat edecek, faydalı olacaklardır. Zîrâ Tûr sûresinde «... Zürriyetlerini kendilerine katacağız...» (Âyet: 21) buyurulmuştur.

[Şübhe yok ki, Allah Teâlâ'nın (sevâb ve ikaab va'di) haktır. O hâlde, sizi dünyânın hayât ve zîneti aldatmasın. Ve o Şeytan, sizi Allah Teâlâ ile mağrûr etmesin. (Sonra tevbe edersiniz de Allah Teâlâ afveder diye aldatıp ma'siyete sevk etmesin.)]

إِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ
وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

34 [**Muhakkak ki, saatin** (Kıyâmet'in) **ilmi Allah Teâlâ'nın nezdindedir.**]

Kopacağı zamanı ancak, O bilir.

Abdullah ibn-i Ömer (R.A.)'den mervîdir: «**Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem; gayb anahtarları beştir. Onları ancak Allah bilir, buyurmuş, ve bu âyet-i kerîmeyi okumuştur.**»

Rivâyet olunduğuna göre; Hâris bin Amr; Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme gelmiş:

«**Yâ Muhammed! Kıyâmet ne zaman kopacak? Ekin ektim, yağmur ne zaman yağacak? Karım gebe, ne doğuracak? Karnındaki erkek mi, dişi mi? Bugün ne yaptığımı, ne kazandığımı biliyorum. Fakat yarın ne yapacak ve ne kazanacağım? Ve nerede doğduğumu biliyorum, ama nerede öleceğim?**» demiş. Âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil olmuştur.

[**Yağmuru** (dilediği zaman ve mekânda) **O, yağdırır. Rahimlerde ne var** (dişi mi, erkek mi) **O, bilir. Kişi yarın** (hayır veyâ şer, ne işleyeceğini) **ne kazanacağını bilmez.** (Ancak, O bilir. Ba'zan, ertesi gün için, bir şey yapmaya azmetmişken aksini yapar). **Ve hiçbir kimse** (zamanını bilmediği gibi) **nerede öleceğini de bilmez. Şübhesiz, Allah-ü azîmüşşân Alîm'dir, Habîr'dir.** (Her şeyin içyüzünü ve dışyüzünü bilir.)]

Derler ki: Ölüm Meleği Azrâil Aleyhisselâm, Süleymân Aleyhisselâm'ın yanına uğramış. Bir ara, oradakilerden bir adama uzun zaman bakmış. Adam, bunun kim olduğunu Süleymân Aleyhisselâm'a sormuş: «**Ölüm Meleğidir.**» cevâbını alınca: «**O, galibâ benim canımı almak istiyor. Rüzgâra emret de beni Hindistan'a götürüp bıraksın!**» demiş. Hz. Süleymân da onun dediğini yapmış.

Bilâhare, Azrâil Aleyhisselâm'a o adamın âkıbeti soruldukda, şu cevâbı vermiş: «**O'na uzun zaman bakmam, hâline şaştığım içindi. Zîrâ o vakitte O'nun canını Hindistan'da almam emrolunmuştu. O ise, senin yanında idi. Sonra, mukadder zamanda O'nu, Hindistan'da bulup rûhunu kabz ettim.**»

32 — SECDE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 30 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ ف۪يهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢﴾
اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا
اَتٰيهُمْ مِنْ نَذ۪يرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

1 [**Elif Lâm Mîm.** Murâdını Allah bilir.]

Mekkî olan sûre-i celîlenin 18, 19 ve 20 nci âyetlerinin Medenî olduğunu rivâyet edenler vardır.

Kur'ân-ı kerîmde Secde Sûresi adiyle iki sûre vardır. Birisi bu, ve diğeri (Hâ Mîm Fussilet) sûresidir. Aralarını tefrîk etmek için buna Lokman Secdesi, ona da Hâ mîm Secdesi denilir. Buna **«Medâcı Sûresi»**, diğerine **«Fussilet Sûresi»** de denilir.

2 [**Bu kitabın indirilişi, ki bunda hiç şübhe yok, Rabb'il-âlemîn'dendir.**]

3 [(Ona inanırlar mı?) **Yoksa Muhammed, O'nu kendinden uydurdu, derler mi? Hayır! O hak ve Rabbindendir. Onu, kendilerine senden evvel bir nezîr gelmemiş olan bir kavmi** (Arabları) **inzâr edesin diye indirdik. Olur ki, korkutmanla hidâyeti bulurlar.**]

اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا ف۪ي سِتَّةِ
اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِه۪ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَف۪يعٍ
اَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾

4 [**O Rabb'il-âlemîn, Allah celle şânuh'udur ki, gökleri, yeri ve aralarındakini altı günde yarattı. Sonra, Arş üzerine müstevî ve müstevlî oldu.**]

[**Sizin, Allah Teâlâ'dan gayri ne veliyy ve ne şefiiniz yoktur. Hâlâ nasîhat kabûl etmiyecek misiniz?**]

يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَٓاءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ اِلَيْهِ ف۪ي يَوْمٍ
كَانَ مِقْدَارُهُٓ اَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُ ﴿٦﴾

5 [**Gökten yere kadar her işi,** (Melekler ve sâir esbâbı- semâviyye ile bütün dünyâ işlerini) **O, tedbîr eder.** (Âsârı yere iner), **sonra bir günde yine ona yükselir ki, mikdârı sizin hesâbınızca bin yıldır.**]

Yerle gök arası, dünyâ günleri hesâbı ile 500 yıllık mesâfedir. Yânî insan yürüyüşü ile iniş 500 yıl eder; çıkış da o kadar tutar. Bu iniş ve çıkışın mecmu'u bir Âhiret Günü eder ki, bizim hesâbımızca 1000 yıldır. Meleklerin, gökyüzüne çıkış ve inişleri bir Âhiret Günü tutar.

Gerçi Meâric sûresinde, bir günün dünyâ hesâbı ile 50.000 sene tutarında olduğu bildirilmişse de, o günden murâd Kıyâmet Günü'dür. Hadîsde beyân buyurulduğuna göre; Kıyâmet'in şiddet ve ahvâli, kâfire nisbetle 50.000 sene mikdârında uzun, mü'mine nisbetle ise; bir farz namazı kılacak kadar, hattâ daha hafîf olacaktır.

6 [**Bu tedbîr, O Allah Teâlâ'nındır ki, gâibi ve hâzırı bilir. Emrine gaalib, tedbîrinde kullarına Rahîm'dir.**]

الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ﴿٧﴾
ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٨﴾

7 [**Ki O, yarattığı her şeyi** (ihsân ve hikmeti muktezâsınca) **güzel yarattı. Ve insanı yaratmaya çamurdan başladı.**]

8 [**Sonra, onun zürriyetini, zayıf bir sudan, nutfeden yaptı.**]

ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ
الْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾

9 [**Sonra onu, düzeltip tamamladı. Ve ona rûhundan nefhetti. Sizin için kulak, göz ve kalbler yarattı. Bu ni'metlerin Rabbine, siz az şükredersiniz.**]

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ
جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ يَتَوَفَّاكُمْ مَلَكُ
الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

10 [(Übeyy bin Half ve benzerleri gibi dirilmeyi inkâr edenler): **«Biz, ölümle toprak olup yerde kaybolduktan sonra ba'solunur, yeniden yaratılır mıyız?» dediler.** (Dedikleri gibi değil) **belki, onlar Rablerine kavuşmayı inkâr eden kâfirlerdir.**]

Bu sözü, yalnız Übeyy söylediği hâlde, hepsine isnâd edilmesi ona râzı oldukları içindir.

11 [**De ki: «Rûhlarınızı almaya tevkîl olunan Ölüm Meleği,** (tek ferd bırakmaksızın) **hepinizin rûhlarını alacak. Sonra** (hesâb ve cezâ için) **Rabbinize rücû' edeceksiniz.»**]

وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا
أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

12 [**Müşrikleri** (Kıyâmet Günü) **Rablerinin huzûrunda** (hayâ, hacâlet ve nedâmetten) **başlarını eğmiş oldukları hâlde: «Ey Rabbimiz!** (İsyânımıza karşılık va'dettiğin azâbı) **gördük.** (Peygamberlerinin) **sıdkını Senden işittik. Şimdi bizi** (dünyâya) **geri çevir de, sâlih bir amel işleyelim. Zîrâ** (inkâr ettiğimiz ba's ve Kıyâmet'i müşâhede ve hakîkati) **teyakkun ettik.» diyecekleri zaman görseydin!**]

وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰيهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنّ۪ي
لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَع۪ينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا بِمَا
نَس۪يتُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَاۚ اِنَّا نَس۪ينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ
الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

13 [**Şâyed dileseydik, her nefse îmân ve sâlih ameli tevfîk ederdik. Fakat Benden sâdır olan şu söz hak oldu: Cehennem'i muhakkak bütün cinn ve insten** (olan kâfirlerle) **dolduracağım.**]

14 [(Onlara): «**Tadın azâbı. Şu sebeble ki, bu gününüze kavuşmayı unuttunuz.** (Siz unutunca) **Biz de, sizi unuttuk.** (Cehennem'de bıraktık.) **İşledikleriniz** (küfür ve ma'siyetler) **in cezâsı olarak dâimî azâbı tadın.»** (diyeceğiz).]

اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا الَّذ۪ينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا
بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾

15 [**Âyetlerimize, ancak o kimseler îmân ederler ki, onlarla nasîhat edildikleri zaman** (azâbullahtan korkarak) **secdeye kapanırlar. İslâm'da olduklarına hamd ve şükrederek. Rablerini ulûhiyyete lâyık olmayan sıfatlardan tenzîh ederler.** (O'na îmân ve itâate) **aslâ büyüklük taslamazlar.**]

Bu âyet-i kerîme, secde âyetlerindendir.

تَتَجَافٰى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا
وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ
قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

16 [**Onların yanları yataklarından uzak kalır. Rablerine** (azâbından) **korkarak ve** (rahmetini) **umarak duâ ederler** (teheccüd kılarlar). **Ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden** (hayra) **infâk ederler.**]

Bu âyet-i kerîmenin bir kısmı eshâb hakkında indiği söylenir. Bu zevât, Akşamdan Yatsı'ya kadar Nâfile Namaz kılarlarmış.

17 [(Gece yataklarından kalkıp ibâdet edenler için) **işlediklerine mükâfat olarak, gözleri aydınlatacak neler** (ne ni'metler, ne seâdetler, kendilerini sevindirecek ne müjdeler) **saklandığını, hiç bir nefis** (hattâ ne Melek-i mukarreb ve ne Nebîyy-i mürsel) **bilmez.**]

Bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Allah Teâlâ: Ben, sâlih kullarıma hiçbir gözün görmediği, kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatırından geçmeyen ikramlar hazırladım, buyurur. İsterseniz; onlar için neler saklandığını hiçbir nefis bilmez, âyetini okuyuverin.»

أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوٰى نُزُلًا بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

18 [**Îmânı olan kişi, îmânından hâriç olan gibi midir? Bunlar bir olmazlar.**]

19 [**Îmân edip de sâlih ameller işleyenler için, işlediklerine karşılık, menzil ve karargâh olmak üzere, Me'vâ Cennetleri vardır.**]

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا
مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي
كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

20 [Fâsık olanların ise, karargâhı Cehennem'dir.]

[Ne zaman oradan çıkmak isteseler, geri döndürülürler.]

[Ve onlara: «(Dünyâda) tekzîb ettiğiniz Cehennem'in azâbını tadın.» denilir.]

وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا
إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

21 [Biz, onlara Âhiret azâbından önce (katil, esâret ve kıtlık gibi) dünyâ azâbını tattıracağız. Olur ki tevbe edip, îmâna rücû' ederler.]

22 [Kendisine, Rabbinin âyetleriyle nasîhat edildikten sonra, O'ndan yüz çevirenden daha zâlim kim olabilir? Elbette Biz, mücrimlerden intikam alırız.]

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ وَجَعَلْنَاهُ
هُدًى لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا
وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾

23 [Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'ya, sana verdiğimiz gibi, Kitab vermiştik. İmdi, ona kavuşacağına sakın şübhe etme. Ve onu İsrâîloğullarına hidâyet kılmıştık.]

Gerçekten, Peygamber (S.A.V.) ile Mûsâ Aleyhisselâm, İsrâ Gecesi'nde buluşmuşlardır.

24 [Ve içlerinden, (tâatime) sabrettikleri zaman, emrimizle doğru yola iletir, rehberler yetiştirmiştik. Ve onlar, âyetlerimizi yakînen biliyorlardı.]

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَاتٍ أَفَلَا
يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

25 [Rabbin celle şânuh, Kıyâmet Günü, ihtilâf ettikleri şeyleri aralarında hall-ü fasledecek (hakkı, bâtıldan temyîz eyliyecek) dir.]

26 [Onlardan evvel (Peygamberlerini tekzîb eden) nice kavimleri helâk ettiğimizi, Peygamber onlara beyân etmedi mi? Onların yurdlarında da gezip duruyorlar. Bunlarda, elbette ibretler vardır. Hâlâ, dinlemiyecekler mi?]

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ
زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنْفُسُهُمْ أَفَلَا يُبْصِرُونَ
﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْفَتْحُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

27 [Görmüyorlar mı ki, Biz suyu, kurak ve çorak bir yere akıtıyor, onunla hayvanlarının ve kendilerinin yiyecekleri nebatları bitiriyoruz. Hâlâ, bunu göremeyecekler mi? (Ki Allah Teâlâ'nın kudretinin kemâl ve fazlını istidlâl ederek vahdâniyyetine îmân etsinler.)]

28 [«Şâyed va'dinizde sâdıklarsanız, o fetih (ve zafer) ne zaman?» diyorlar.]

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ
يُنْظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانْتَظِرْ إِنَّهُمْ مُنْتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

29 [**«O Fetih Günü, kâfirlere îmânları fayda vermiyecek ve kendilerine** (tevbe için) **bir mühlet de verilmiyecek.» dersin.**]

Ba'zılarına göre; Fetih Günü'nden murâd, Mekke'nin fethidir. Fakat bir takımları Kıyâmet Günü olduğunu söylemiş; hattâ Bedir harbi olduğunu ileri sürenler olmuştur.

Kâfirlerden murâd da, bu harblerde öldürülenlerdir.

30 [**Artık, onlardan yüz çevir!** (Allah'ın nusratını) **bekle! Zîrâ, onlar da** (helâkini) **bekliyorlar.**]

Rivâyet olunduğuna göre; Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendımiz, bu sûre ile Mülk Sûresini okumayınca uyumazlardı.

İbn-i Mes'ûd (R.A.) da:

«**Secde Sûresini okumak, kabir azâbına mâni' olur.**» buyurmuşlardır.

———●———

33 — AHZÂB SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 73 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللّٰهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِر۪ينَ وَالْمُنَافِق۪ينَۜ
اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَل۪يمًا حَك۪يمًاۙ ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحٰٓى اِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرًاۙ ﴿٢﴾

1 [**Ey Peygamber! Allah'dan kork** (takvâda sebât et. Re'y ve meşverette) **kâfirlere, münâfıklara itâat etme! Muhakkak ki Allah-ü azîmüşşân, hakkıyle Alîm ve Hakîm'dir.**]

Rivâyet edildiğine göre; Ebû Süfyân, İkrime bin Ebû Cehil, Ebül-A'ver-i Selemî, Uhûd Gazvesinden sonra, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizden aman dileyerek, Medîne'ye gelmişler ve münâfıkların reisi Abdullah bin Übeyy'in evine misâfir olmuşlardı.

Huzûr-u Nebevî'ye kabûl olundukları vakit:

«Sen bizim putlarımızı zikretmekten vazgeç. Olur ki onlara tapanlara faydaları dokunur. Buna karşılık, biz de senin Rabbini zikretmeyi terkedelim.» dediler.

Bu söz, Aleyhisselâtü vesselâm Efendimizi üzdü. Aynı meclisde Hazret-i Ömer'ül-Fârûk (R.A.) da hazır bulunmaktaydı. Üçünü de öldürmek istedi. Fakat Resûl-ü Ekrem mâni' oldu:

«Onlara aman vermiş bulunuyorum. Ahdi nakzetmek revâ değildir.» buyurdu.

Âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil oldu. Ahdi nakzetmek husûsunda, Allah Teâlâ'dan sakınınız, fakat ne onların ve ne münâfıkların sözlerine de uymayınız buyuruldu.

2 [**Rabbinden sana vahyolunana ittibâ et! Muhakkak ki; Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.**]

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَك۪يلًا ﴿٣﴾

3 [**Ve Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol! Allah Teâlâ, işlerine vekâlete** (seni himâyeye) **kâfidir.**]

مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ
ف۪ي جَوْفِه۪ۚ وَمَا جَعَلَ اَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـ۪ٔي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ
اُمَّهَاتِكُمْۚ وَمَا جَعَلَ اَدْعِيَٓاءَكُمْ اَبْنَٓاءَكُمْۜ ذٰلِكُمْ
قَوْلُكُمْ بِاَفْوَاهِكُمْۜ وَاللّٰهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّب۪يلَ ﴿٤﴾

4 [**Allah Teâlâ, bir insanın içinde iki kalb yaratmadı.**]

Rivâyet edildiğine göre; müşrikler: «**Muhammed'in iki kalbi vardır. Biri bizimle ve diğeri ashâbiyledir.**» demişlerdi. Bu, reddedilmektedir.

[**Ve zıhârda bulunduğunuz zevcelerinizi size, ana yapmadı.**]

Zıhâr: Kişinin zevcesine: «**Sen bana anamın zahrı** (sırtı) **gibisin**» demesidir ki; «**Anam, nasıl bana harâmsa, sen de bana öyle harâmsın.**»» demek olur. Câhiliyyet âdetlerinden biriydi. Zıhâr mevzuu, Mücâdele Sûresinde tafsîl edilmiştir. Mücâdele Sûresine bakınız.

[**Evlâdlıklarınızı da size oğul kılmadı.**]

Öz evlâd gibi tanımadı. Câhiliyyette Arablar, akıl, kıyâset ve zarâfetini beğendikleri çocukları evlâdlık edinirlerdi. Bunlar, babalıklarının adını alır ve öz evlâd gibi, evlâd edinenin vârisi olurlardı. Bu âyet-i kerîme de diğer câhiliyyet âdetleri kaldırıldığı gibi, bu da kaldırıldı. Nitekim, Cenâb-ı Peygamber, azâd ettikten sonra, evlâdlık edindiği Zeyd bin Hârise'nin mutallakası Zeyneb

bin Cahş'ı (R. Anhâ.) bilâhare emr-i ilâhî ile kendisine nikâhlamıştır.

[**Bunlar, ağzınızda dolaşan** (hakikatten ârî) **sözlerdir. Allah Teâlâ ise** (zâhirde ve bâtında) **hak olanı söyler. Halkı, doğru yola hidâyet eden O'dur.**]

ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَ
هُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ
فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَٰكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥﴾

5 [**Evlâdlıklarınızı, babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allah indinde daha doğru** (hakkâniyete daha uygun) **dur.**]

Zeyd bin Hârise'yi, Efendimiz evlâd edindikden sonra Arablar, âdetlerine göre; «**Zeyd bin Muhammed.**» diye çağırırlardı. Bu, nazm-ı kerîmle nehyolundu.

[**Şâyed babalarını bilmiyorsanız, o hâlde onlar sizin dînde kardeşleriniz, dostlarınızdır.** (Kardeşim, dostum deyin.)]

[**Maamâfîh** (bu nehiyden evvel veyâ sonra) **kasdiniz olmaksızın** (unutarak veyâ dil alışkanlığı ile) **yaptığınız yanlışlıklardan size vebâl yoktur. Fakat kalbinizin kasdettiği şeylerde vebâl vardır. Allah Teâlâ, Gafûr ve Rahîm'dir.** (Hatâ edeni afveder.)]

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ
أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ
اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ
مَعْرُوفًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

6 [**Peygamber, mü'minlere** (her husûsda) **nefislerinden evlâdır.**]

Zîrâ O, onlara ancak, iyiliğe, salâha, necâta götürecek şeyleri emreder. Fakat nefis böyle değildir. O hâlde, mü'minlere Peygamberleri, kendilerinden daha sevgili, emri kendilerinin emrinden daha nâfiz, ve ona karşı şefkatleri, nefislerine şefkatlerinden daha tam olmalıdır.

Âyet-i kerîmenin, Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz tarafından, Tebûk Gazvesine çıkılması emredildiği zaman, ba'zı kimselerin; ebeveynimizden izin alalım, demeleri üzerine nâzil olduğu mervîdir.

[**Ve zevceleri** (ta'zîm ve tahrîm bakımından) **mü'minlerin analarıdır.**]

Nikâhları harâm, ta'zîmleri farzdır. Diğer husûslarda yabancıları gibidirler. Bu sebebledir ki Hazret-i Âişe (R. Anhâ):

«Biz, kadınların anaları değiliz, belki erkeklerin analarıyız.» buyurmuşlardır.

[**Aralarında hısımlık bulunanlar da, Allah'ın Kitabında,** (Verâset bakımından) **birbirlerine sâir mü'minlerden ve hicret edenlerden daha yakındır.**]

[**Ancak dostlarınıza vasiyyet ettikleriniz müstesnâ. Bu hüküm, Kitab'da** (Kur'ân'da veyâ Levh-i Mahfûz'da) **yazılıdır.**]

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّنَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَاِبْرٰهِيمَ
وَمُوسٰى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ لِيَسْـَٔلَ
الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَاَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿٨﴾

7 [**Hatırla o vakti ki,** (ümmetlerine risâleti tebliğ ve onları dîne da'vet edeceklerine dâir) **Biz, Peygamberlerden, alelhusûs senden, Nûh, İbrâhîm, Mûsâ ve Meryem oğlu Îsâ'dan mîsak almıştık. Sağlam, kuvvetli** (yemîn ile müekked) **bir mîsak.**]

8 [**Tâ ki Allah Teâlâ, o sâdık Peygamberlere, risâletini teb-**

lığ ve ifâdaki sadâkatlerini sorsun. O tekzîb eden kâfirler için elîm bir azâb hazırlamıştır.]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ
الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللّٰهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾

9 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki ni'metini anın!** Askerler (Kureyş, Nadr, Gatafan, Kurayza orduları) **size hücûm ettiği zaman, üzerlerine** (şiddetli) **bir rüzgâr ve** (Meleklerden) **görmediğiniz askerler göndermiştik. Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan hâberdârdır.**]

Bu ni'met Hendek Gazvesinde 10.000 kişilik müttefik düşman ordusunun — ki buna Ahzâb ismi verilmiştir. Bu i'tibârla Hendek Gazvesine, Ahzâb Gazvesi de denilir — def' ve ref'olunmasıydı. Bilindiği gibi, Medîne'nin çevresine hendekler kazılmıştı. Bu sebeble, düşman Medîne'yi istilâ edememiş, muhârebe, bir ay'a yakın bir zaman, tarafların birbirlerine ok ve taş atmalarından ibâret kalmıştı. Müslümanlar, 3000 kişi idiler.

Mevsim kıştı. Bir gece Allah Teâlâ. soğuk bir sabâ rüzgârı gönderdi. Bu rüzgâr düşmanı üşüttü. Yüzlerine toprak savurdu. Ateşlerini söndürdü. Çadırlarını yıktı. Hayvanlarını birbirine kattı.

Etraflarında da görünmeyen Melekler, yüksek sesle tekbîr getiriyorlardı. Dehşet ve hayret içinde kalmışlardı. Bu sırada Tüleyha bin Huveylidül-Esedî de: «**Muhammed, size sihire başladı. Şâyed canlarınızı korumak isterseniz, buradan kaçıp kurtulmaktan başka çâre yok.**» diye bağırmaya başladı. Kureyş ile Yahûdîlerin arası da bozulmuştu. Artık bu vaziyette mukâvemet etmeye imkân kalmamıştı. Nihâyet muhâsarayı kaldırmışlar ve dağılıp kaçmışlardı.

10 [**O vakit, onlar size,** (Benî Gatafan) **vâdînin üst tara-**

fından doğudan ve (Kureyş) alt tarafından batıdan gelmişlerdi. (Bir hamlede Muhammed'i izâle edelim demişlerdi). **Gözler donmuş (korkudan) yürekler gırtlaklara dayanmıştır. Ve Allah Teâlâ hakkında türlü türlü zanlarda bulunmuştunuz.]**

Muhlisler: Allah Teâlâ'nın dînini i'lâ hakkındaki va'dini yerine getireceğine kaani olmakla beraber, bu def'a, bu va'di yerine getirecek mi? Yoksa bizi imtihan mı edecek diye düşünüyorlar, kusûr edip kaymaktan ve gereği gibi tahammül edememekten korkuyorlardı. Zayıf kalbliler ve münâfıklar ise, fenâ zanda bulunuyorlar, Müslümanlar, mukavemet edemez, münhezim olur, diyorlardı.

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ
الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ
إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ
لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ
بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

11 **[Bu mahalde mü'minler imtihan olunmuş,** (muhlisle, münâfık, sâbitle mütezelzil seçilmiş) **ve şiddetli bir sarsıntı ile sarsılmışlardı.]**

12 **[O vakit, münâfıklar ve kalblerinde hastalık** (îmân za'fı) **bulunanlar: «Allah Teâlâ ve Resûlünün bize** (zafer ve dîninin i'lâsı hakkındaki) **va'di, bâtıl, bir aldatmadan başka bir şey değildir.» demişlerdi.]**

Bunu, Muattab bin Kuşeyr söylemişti: **«Muhammed, bize İran'ın ve Rûm'un fethini va'dediyor, fakat biz korkumuzdan meydana çıkamıyor, hendek kazıyoruz. Bu aldatıcı bir va'd»** demişti.

13 **[Münâfıklardan bir tâife** (Evs bin Kayzî ve etbâı): **«Ey Yesrîb halkı! Burası, sizin için oturulacak bir yer değildir. Hemen kaçarak evlerinize** (yâhûd îmândan, küfre) **dönün,» demişlerdi.]**

Yesrîb: Medîne-i Münevvere'nin eski ismidir. Şehrin bulunduğu mıntakanın adı olduğunu söyleyenler de vardır. Resûl-ü Ekrem, Yesrîb isminden hoşlanmazlardı. **«O, Taybe ve Tâbe'dir»** buyurmuşlardı. Hicretten sonra **«Medîne-tür'resûl»** adını aldı. Fakat zamanla Resûl, lâfzı terkolundu. Münâfıklar, aleyhissalâtü vesselâmın hoşlanmadıkları ismi kullanıyorlardı.

[**İçlerinden bir fırka da** (Benî Hârise ve Benî Seleme) **Peygamber** (Sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem) den **istizân etmiş: «Evlerimiz müstahkem** (ve mahfûz) **değildir.** (Düşmandan ve hırsızlardan korkulur.)» **demişlerdi. Halbuki evleri mahfûzdu. Sırf cenkten kaçmaktan başka bir maksâdları yoktu.**]

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا
وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ
مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

14 [**Şâyed Medîne'nin etrafından üzerlerine** (evlerine) **girilse de, sonra kendilerinden bir fitne** (şirke dönmeleri ve Müslümanlarla mukâtele) **istenilseydi, muhakkak ki hemen icâbet ederlerdi. Ve onda** (o fitneyi yapmakta) **pek az** (ancak suâli cevâblandıracak kadar) **tevakkûf ederlerdi.** (Veyâ Medîne'de pek kısa bir zaman kalırlardı. Resûlüllah'a yardımdan kaçındıkları için azâb olunurlardı.)]

15 [**Halbuki, şânım hakkı için, bundan evvel,** (cenkten) **yüz çevirmeyeceklerine dâir, Allah Teâlâ'ya ahdetmişlerdi. Allah'ın ahdi** (Kıyâmet Günü) **sorulur** (ve cezâsı verilir.)]

Bunlar, Benî Hârise ile Benî Seleme idi. Uhûd Günü, yılgınlık göstermişlerdi. Fakat tevbe ederek bir daha böyle yapmayacaklarına yemîn etmişler, Resûlüllah'a söz vermişlerdi.

Veyâ bunlar Bedir Gazâsında bulunmayan bir tâife idi. Bedir muhâriblerinin nâil oldukları ecir ve fazîleti görünce; Allah Teâlâ, bize başka bir gazve ihzâr ederse, cenk edelim, demişlerdi. Allah Teâlâ da, onları Hendek Gazâsına sevketmişti.

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَا تُمَتَّعُونَ
اِلَّا قَليلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا
اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلِيًّا
وَلَا نَصيرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقينَ مِنْكُمْ وَالْقَٓائِلينَ
لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ اِلَّا قَليلًا ﴿١٨﴾

16 [**De ki: «Ölümden veyâ katlolunmaktan kaçarsanız, bu kaçışınız size aslâ fayda vermez.** (Muhakkak her şahsa hükm-i kazâ gereğince, vakt-i muayyeninde ölüm gelir. Şâyed zu'mettiğiniz veçhile, kaçışınız fayda verse bile) **bu takdîrde de istifâdeniz pek az sürer.»**]

17 [**De ki: «Şâyed hakkınızda bir felâket irâde ederse, Allah Teâlâ'nın kazâsından sizi kim koruyabilir? Yâhûd bir rahmet** (hayır ve nusret) **irâde ederse O'nu, kim bundan menedebilir?»**]

[**Onlar kendilerine** Allah Teâlâ'dan **gayri, ne bir dost ve ne bir yardımcı bulamazlar.**]

18 [**Allah Teâlâ içinizden** (Halkı, Peygambere yardımdan) **geri bırakanları** (münâfıkları) **ve kardeşlerine: «Yanımıza gelin** (Muhammed ve ashâbını terkedin, beyhûde kendinizi helâk etmeyin.)» **diyenleri elbette bilir.** (Bu sebebten) **kıtâle pek azı gelirdi.**]

اَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَاِذَا جَٓاءَ الْخَوْفُ رَاَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ اِلَيْكَ تَدُورُ ا
عْيُنُهُمْ كَالَّذي يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَاِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِا
لْسِنَةٍ حِدَادٍ اَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ اُولٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَا
لَهُمْ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسيرًا ﴿١٩﴾

19 [**Onlar, size karşı** (yardımda veyâ Allah yolunda infâkda, yâhûd ganîmette) **cimrilik ederler.** (Düşmandan) **korkuya düştüler mi, ölümün dehşetinden kendinden geçmiş kimseler gibi, gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün.**]

[**O korku gittiği zaman ise, keskin dillerini uzatırlar** (sizi incitirler. Mal ve ganîmete hırslarından) **ganîmet taksîminde cimrilik gösterirler** (Münâkaşa ederler.)]

[**Onlar, ihlâsla îmâna gelmemişlerdir. Allah Teâlâ da, onların amellerini ibtâl etti. Bu, Allah'a göre pek kolaydır.**]

يَحْسَبُونَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا
وَاِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ اَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْاَعْرَابِ
يَسْـَٔلُونَ عَنْ اَنْبَٓائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُٓوا اِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

20 [**Onlar,** (korkularından) **Ahzâb'ın** (müttefik ordunun, münhezim olmadığını) **henüz Medîne'den gitmediğini sandılar** (Şehre kaçtılar.)]

[**Şâyed Ahzâb ikinci def'a gelirse, bâdiyede Bedevîler arasında bulunup da** (gelip geçenden) **durumunuzu sormayı temennî edecekler.**]

[**Aranızda bulunsalar da** (tâyib edileceklerinden korkarak veyâ riyâ ile) **ancak pek azı harb edeceklerdir.**]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا
اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَاَ الْمُؤْمِنُونَ
الْاَحْزَابَ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللّٰهُ
وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ اِلَّٓا اِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

21 [**Andolsun ki, sizin için** (Allah Teâlâ'nın sevâb ve likasını ve Âhiret'in nâimini uman ve Allah Teâlâ'yı çok anan kimseler için) **Resûlüllah'ta güzel bir ihtidâ** (uyulacak şeyler) **vardır.**]

22 [**Mü'minler, Ahzâb'ı gördükleri zaman: «Allah Teâlâ ve Resûlünün bize va'dettiği** (nusret) **budur. Allah** (va'dinde) **gerçektir.» dediler. Bu,** (Ahzâb'ın gelişi, Allah Teâlâ'nın va'dine) **îmânlarını,** (kazâ ve kaderine) **teslîmiyyetlerini** (ve Resûlünün emrine itâatlerini) **artırmaktan başka bir şey yapmadı.**]

İlk hatırlarına gelen Allah Teâlâ'nın Bakara Sûresi; âyet: 214'-de buyurduğu va'd olmuştu.

Resûlüllah da: **«Ahzâb'ın içtimâiyle iş sıkışacak, fakat, netîce, sizin lehinize, onların aleyhinedir.»** buyurmuşlardı.

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ
قَضٰى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

23 [**Mü'minlerden ba'zı erler, Allah Teâlâ'ya verdikleri sözü yerine getirdiler.** (Harb meydanında sebât ettiler.)]

[**İçlerinden ba'zısı şehîd düştü.**]

Hazret-i Hamza, Mus'ab bin Umeyr, Enes bin Mâlik'in amcası Enes bin Nadr (R. Anhüm) bunlar arasındaydı. Şehâdet mertebesine yükselmeyi adamışlar ve nihâyet bu emellerine nâil olmuşlardı.

Rivâyet edildiğine göre; Hazret-i Enes bin Nadr, Bedir Gazâsında bulunmamıştı. Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimize: **«Yâ Resûlüllah!»** demişti. **«Müşriklerle ettiğin gazvede hazır değildim. Fakat, bundan böyle dövüşmek nasîb olursa, ne yapacağımı Allah Teâlâ, size gösterecektir.»**

Filhakika, Uhûd Gazasında, bütün ashâba tekaddüm etmişti. Kendisini karşılayan Sâ'd bin Mu'az (R.A.)'a: **«Yâ Sa'd! Vallâhi, Uhûd tarafından Cennet kokusunu duyuyorum.»** demişti.

Sa'd: **«Enes'in harbde gösterdiği sebât ve fedakârlığa ben muktedir değildim. Vücûdunda seksenden ziyâde kılıç darbesi ve ok yarası vardı.»** demiştir.

Enes bin Mâlik: **«Zannederim ki, bu âyet-i kerîme O, ve Zeyd bin Amr bin Fudayl gibi mü'minler hakkında nâzil olmuştur.»** der.

[**Bir kısmı ise** (Hazret-i Osman bin Affân ve Talha bin Ubeydüllah gibi şehâdete) **muntazırdır. Onlar, ahidlerini bir şeyle değiştirmediler.**]

لِيَجْزِيَ اللّٰهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ اِنْ شَٓاءَ
اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۚ ﴿٢٤﴾

24 [**Zîrâ Allah Teâlâ, sâdıkları sadâkatleriyle** (ahidlerine vefâlariyle) **mükâfatlandıracak, münâfıkları da, dilerse cezâlandıracaktır. Veyâ onlara** (rahmetiyle) **tevbeyi tevfîk eyliyecektir. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ** (küfür ve nifâktan tevbe edene) **Gafûr ve Rahîm bulunuyor.**]

وَرَدَّ اللّٰهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۜ وَكَفَى اللّٰهُ
الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۜ وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ۚ ﴿٢٥﴾

25 [**Allah Teâlâ, Ahzâb'ı, hiçbir hayra** (nusret ve muzafferiyete) **ermeksizin, gayızlariyle reddetti. Allah Teâlâ cenkte mü'minlere kifâyet etti.** (Îmân edenleri küffârla cenk etmekten rüzgârla ve Melâike ile korudu). **Allah-ü azîmüşşân Kavi' ve her şeye Gaalibdir.**]

وَاَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ
وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَاْسِرُونَ فَرِيقًا ۚ ﴿٢٦﴾

26 [**Ve Allah Teâlâ, Kitab ehlinden Ahzâb'a yardım edenleri** (Benî Kurayza'yı) **kalelerinden indirdi. Kalblerine korku ilkâ etti. İçlerinden bir kısmını katl ve bir kısmını esîr etmiştiniz.**]

وَاَوْرَثَكُمْ اَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ وَاَرْضًا لَمْ تَطَؤُهَا ۜ
وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ۚ ﴿٢٧﴾

27 [**Ve Allah Teâlâ sizi, onların yerlerine, yurtlarına mallarına ve henüz ayak basmadığınız arâzîye** (sonradan fethedeceğiniz ülkelere) **vâris kıldı. Allah-ü azîmüşşân, her şeye Kaadirdir.**]

Hendek Gazvesinde Benî Kurayza, Ahzâb'a muzaherette bu-

lunmuştu. Halbuki Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizle ahidleri vardı. Ahdi bozmuşlardı.

Ahzâbın münhezim olup da dağıldıkları gecenin sabahı, ashâbın Medîne'ye dönerek, silâhlarını bıraktıkları sırada, Cebrâil Aleyhisselâm, aleyhissalâtü vesselâm Efendimize geldi: **«Zırhını çıkarıyor musun? Melekler henüz silâhlarını bırakmadılar. Allah Teâlâ, sana ve ashâbına, Benî Kurayza üzerine yürümenizi emrediyor. Ben de oraya gidiyorum.»** dedi.

Bunun üzerine halka, İkindi Namazının Benî Kurayza'da kılınacağı bildirildi. Yirmi bir, rivâyete göre yirmi beş gün Benî Kurayza muhâsara edildi. Nihâyet mukâvemetleri kırıldı. Kalelerinden çıkmaya muvâfakat ettiler.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin haklarında verecekleri hükme rızâ göstermeleri teklîf edildi. Fakat, kabûl etmediler. Sa'd bin Mu'âz'ın hakemliğini istediler. O da erkeklerin katledilmelerine, kadın ve çocukların esîr alınmalarına ve mallarının ashâb arasında taksîm edilmesine hükmetti.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem: **«Yâ Sa'd! Allah Teâlâ'nın hükmiyle hükmettin.»** buyurdu. Ve bu âyet-i kerîmeyi bildirdi.

Bunun üzerine; altı, yedi yüz kadar muhârib katl ve bu mikdâr kadın ve çocuk esîr edildi.

Akar ve arâzîleri muhâcirlere verildi. Bunlardan bir şey isteyen ba'zı ensâra Peygamber (S.A.V.):

«Siz evlerinizdesiniz. Sizin buna ihtiyâcınız yoktur.» buyurdu. Hz. Ömer (R.A.): **«Yâ Resûlâllah, Bedir'de olduğu gibi bunu da beşe bölsen olmaz mı?»** dedi. Resûlüllah (S.A.V.): **«Olmaz. Çünkü bu, bana rızık olarak verildi.»** buyurdular.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ
الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اُمَتِّعْكُنَّ وَاُسَرِّحْكُنَّ
سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ
الْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

28, 29 [**Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: «Şâyed dünyâ hayât ve zînetini istiyorsanız, gelin, size talâk hakkınızı vereyim. Ve sizi güzellikle bırakayım. Yok eğer, Allah Teâlâ'nın ve Resûlünün**

rızâsını ve Âhiret evini (O'nun ni'metlerini) **istiyorsanız, Allah Teâlâ, içinizden O'na ve Resûlüne itâat edenlere** (Cennet'te) **pek büyük bir mükâfat hazırlamıştır.** (Ki yanında dünyâ hayât ve zîneti istihkâr olunur.)»]

Buna, «Tahyîr âyetleri» denir. Rivâyet edildiğine göre, Hicret'in dokuzuncu yılında nâzil olmuştu. O tarihte Müslümanlar, hemen hemen bütün Arabistan'a hâkim bulunuyorlardı. Vaziyetleri düzelmiş, fakr-u zarûret yerini, huzûr ve refaha terketmişti. Bu umûmî refahtan zevcât-i tâhirât da hisselerini almak istemişlerdi. Ve ba'zı taleplerde bulunmuşlardı. Fakat bu âyet-i kerîme ile, kat'iyen sâdelikten ayrılmamaları, aksi takdîrde Resûl-ü Ekrem'in zevceleri olarak kalamıyacakları emîr buyuruldu. Muhayyer bırakılmışlardı. İki şıktan birini, ya dünyâ hayât ve zînetini veyâ zevciyyet-i Nebevîyeyi tercîh edeceklerdi. Dünyâ zînetlerini tercîh ettikleri takdîrde, belki arzûlarına kavuşacaklar, fakat Peygamber'in zevcesi olmak şerefinden mahrûm kalacaklardı.

Bu sırada Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin nikâhı altında dokuz **zevcesi vardı:**

1) **Âişe bint-i Ebû Bekir,**
2) **Hafsa bint-i Ömer,**
3) **Ümm-ü Habîbe bint-i Ebû Süfyân.**
4) **Ümm-ü Seleme bint-i Ebî Ümeyye,**
5) **Sevde bint-i Zem'a**
6) **Zeyneb bint-i Cahş el Esediyye,**
7) **Meymûne bint-i Hâris,**
8) **Safiye bint-i Hay bin Ahtab,**
9) **Cüveyriye bint-i Hâris** (Radıyallâhü Teâlâ Anhünne).

Resûlüllah, Hazret-i Âişe'den başlayarak bütün zevcelerini muhayyer kıldı. Âişe (R. Anhâ.):

«**Ben Allah Teâlâ'yı, Resûlünü ve Âhiret evini isterim,**» dedi. Diğerleri de O'na mütâbaat ettiler. Ve bu hareketleri indallah meşkûr oldu ve «**Bundan sonra, sana kadınlar helâl olmaz.**» (Ahzâb sûresi; âyet: 52) âyet-i celîlesi inzâl buyuruldu.

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَنْ يَأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ
لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

30 [**Ey Peygamberin zevceleri! İçinizden kim, açık bir hayâsızlık yaparsa** (büyük bir günâh işler veyâ Peygamber'e ezâ eder,

dil uzatır, kalbini incitirse) **O'nun azâbı iki kat olur. Ve bu, Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.]**

وَمَنْ يَقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتِهَا

اَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَاَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَا نِسَاءَ

النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ

بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٢﴾

31 [**İçinizden kim, Allah Teâlâ** ve **Resûlünün emirlerine itâat, ve sâlih ameller işlemekte devâm ederse, ona** (biri tâati ve diğeri kanaat ve iyi geçimle Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellemin rızâsını isticlâb ettiği için) **gayriye verdiğimiz ecrin iki mislini veririz. O'na kerîm bir rızık da hazırladık.]**

32 [**Ey Peygamberin zevceleri! Şâyed siz ma'siyetlerden sakınırsanız Allah Teâlâ'ya, Resûlüne itâat ederseniz, nezdimdeki kadriniz, diğer kadınların kadri gibi olmaz.]**

Yâhûd: «**Siz, diğer kadınlar gibi değilsiniz. Allah Teâlâ'dan sakınırsanız.**»

[**O hâlde** (yabancılarla konuşurken) **sözünüzü yumuşatmayın** (sesinizi inceltmeyin) **de kalbinde** (fücûr, şehvet ve nifâk) **hastalığı olan tamaa düşmesin!. Ma'rûf söz söyleyin** (vekâr ve ciddiyetle konuşun.)]

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ

الْاُولٰى وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰتِينَ الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ

وَرَسُولَهُ اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ

الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِي بُيُوتِكُنَّ

مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

33 [**Evlerinizde karar edin** (oturun). **Eski câhiliyyet devri** (kadınlarının süslerini göstererek kırıta kırıta) **yürüyüşü gibi yürümeyin!**]

İki câhiliyyet devri vardır. Biri İslâm'dan evvelki **«Küfür câhiliyyeti»** ve diğeri İslâm'dan sonraki **«Fısk câhiliyyeti»**dir. Yâhûd, birincisi İbrâhîm Aleyhisselâm'ın doğumundan sonraki câhiliyyet ki; kadınlar elbiselerini inci ile süsler ve kendilerini göstermek için erkekler arasında kırıta kırıta dolaşırlardı. İkincisi de: Hazret-i Îsâ ile Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz arasında geçen **«Fetret Zamanı»**dır.

[**Namazı kılın, malınızın zekâtını verin! Ve Allah Teâlâ ile Resûlü** (nün emir ve nehyi) **ne itâat eyleyin!**]

[**Ey Ehl-i Beyt! Allah Teâlâ, sırf sizden her kirliliği** (her günâhı) **gidermek, sizi tertemiz etmek istiyor.**]

34 [**Evlerinizde okunmakta olan Allah Teâlâ'nın âyetlerini ve hikmeti** (Resûlüllah'ın sünnetlerini) **zikredin. Gerçekten Allah Teâlâ, Lâtif ve Habîr bulunuyor.** (Her şeyin inceliklerini bilir, her şeyden haberdârdır.)]

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ
وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ
وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ
وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا
وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

35 [**Şübhesiz ki** (Allah Teâlâ'nın hükmüne) **inkıyâd eden** (silm'e giren) **erkeklerle kadınlar,** (Allah Teâlâ ve Resûlüne ve tasdîki icâb eden şeylere) **îmân eden** (onları tasdîk eyleyen) **erkeklerle kadınlar, tâate devâm eden erkeklerle kadınlar,** (sözlerinde ve işlerinde) **doğru olan erkeklerle kadınlar,** (tâati işlemeye ve ma'-

siyetlerden sakınmaya) **sabreden erkeklerle kadınlar,** (kalbleri ve a'zâları ile) **mütevâzî olan erkeklerle kadınlar, farz ve nâfile sadaka veren erkeklerle, kadınlar;** (farz olan) **orucu edâ eden erkeklerle, kadınlar; utanacak yerlerini** (harâmdan) **koruyan erkeklerle, kadınlar; Allah Teâlâ'yı** (kalb ve dilleriyle) **çok zikreden erkeklerle kadınlar, işte bunlar için Allah Teâlâ,** (küçük günâhlarına) **mağfiret ve pek büyük bir ecîr hazırlamıştır** (ki tasavvuru mümkün değildir.)]

Âyet-i celîle, kadınları taltîf için nâzil olmuştur. Ehl-i Beyt ve onlar gibi güzel ahlâkı kendilerine huy edinenlerin mükâfatlandırılacakları va'd ve tebşîr buyurulmaktadır.

Zevcât-i tâhirât hakkındaki âyet-i kerîme nâzil olduğu zaman, mü'min kadınlar: «**Bizim hakkımızda hiçbir şey nâzil olmadı.**» demişlerdi. Bu âyet-i kerîme, bu sebeble nâzil oldu, denilmiştir.

Diğer bir rivâyete göre de, zevcât-i tâhirât:

«**Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ, Kur'ân'da erkekleri zikrediyor. Demek bizim zikrolunacak hiç bir hayrımız yok. Bizden hiçbir tâat kabûl olunmayacak diye korkuyoruz.**» demişlerdi. Bu âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil olmuştur.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ
لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

36 [**Erkek, kadın hiçbir mü'mine, Allah Teâlâ ve Resûlü bir şeye hükmettiği zaman, işlerinde dilediklerini ihtiyâr etmeleri yaraşmaz.**]

[**Kim Allah Teâlâ ve Resûlünün ihtiyârına muhâlefet ederse, muhakkak ki, o apaçık bir dalâlete düşmüş olur.**]

Âyet-i celîle, Zeyneb bint-i Cahş el-Esediyye ile kardeşi Abdullah bin Cahş ve anneleri Ümeyye bint-i Abdülmuttalib hakkında nâzil olmuştu.

Ümeyye, Abdülmuttalib'in kızı ve binâenaleyh Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin halası, Zeyneb de halâzadesi idi. Adı ilk Müslüman olanlar arasında geçer. Eli, el işlerine pek yatkın, vakûr, güzelliği ile ve baba cihetinden Esedî, ana cihetinden Hâşimî olması bakımından, haseb ve nesebiyle mağrûr bir kızdı.

Gelinlik çağını bulunca, Cenâb-ı Peygamber, kendisini Zeyd'le evlendirmek istedi. Bir gün halasına ve oğlu Abdullah'a: «**Artık Zeyneb'i evlendirelim.**» dedi. Memnûniyetle telâkki ettiler ve ana oğul derhâl: «**Emir ve tensib sizindir, yâ Resûlallah!**» dediler.

Resûl-ü Ekrem'in kendisi hakkında talebte bulunduğu zannına düşmüşler ve bu sebeble hemen muvâfakat cevâbı vermişlerdi. Fakat: «**Bizim Zeyd'le evlendireceğiz.**» deyince ana, oğulun yüzlerinde hüzünle karışık bir tereddüd ve hoşnûdsuzluk alâimi belirmişti. Zîrâ Zeyneb, büyük ve asîl bir âileye mensûb, ve Resûlüllah'ın yakın akrabâsındandı. Zeyd ise, âzâdedilmiş bir köleydi. Aralarında içtimâî mevki' farkı vardı. Birbirlerine küfüv değillerdi. Teklif, Peygamber zevcesi olmak arzûsunu besleyen, Zeyneb'i de memnûn etmemişti.

Resûl-ü Ekrem'in halasına ve halazâdesine mürâcaatı, ilkin, sâdece bir arzûyu izhârdan ibâret bir teklîfti. Fakat ümîd ve intizâr edilmeyen bir tereddüd ve hoşnûdsuzlukla karşılanmıştı. Hem de bu, asâlet, âile üstünlüğü iddiâsından doğan bir his ve yersiz bir gurûra istinâd ediyordu.

Halbuki insanlar birbirlerine eşitti. Müslümanlık, sınıf farkı gözetmiyen bir dîndi. Fazl ve şeref, asıl ve nesebde değil, akıl ve edebte idi.

Allah Zülcelâl Hazretleri: «**Ve mâ kâne limü'minîn...**» âyet-i kerîmesini inzâlle Allah ve Resûlünün emrine itâat lüzûmunu ve Zeyd ile Zeyneb'in izdivâcının nezd-i ilâhisinde mukadder olduğunu izhâr buyurdu.

Bunun üzerine Zeyneb, kalben pek de râzı olmayarak, Zeyd'le evlendi.

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ
أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ
مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا
وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ
أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

37 [**Hatırla o zamanı ki, Allah Teâlâ'nın** (İslâm ve senin hizmetinle) **in'âm ettiği, senin de** (kölelikten azâd ve evlâd edinmek sûretiyle) **in'âm ettiğin kimseye** (Zeyd bin Hârise'ye): **«Zevceni tut!** (İyi muâmele et! Tatlîk etme) **Allah'tan kork!» diyordun.**]

[**Ve kalbinde Allah Teâlâ'nın açıklayacağı bir şeyi gizliyordun. Halkın ta'nından korkuyordun. Halbuki korkulmaya en ziyâde lâyık olan, Allah Teâlâ'dır.**]

Zeyd bin Hârise (R.A.) Benî Kelb aşîretinden Hârise'nin oğlu idi. Vâlidesi Sa'dâ bint-i Sa'lebe, mensûb olduğu Benî Ma'n kabîlesini ziyârete giderken, mini mini oğlu Zeyd'i de beraberinde götürmekteydi. Yolda Benî Kayn ibn-i Cisr süvârileri tarafından esîr edilerek kaçırıldı ve Sûk-ı ukâz panayırında satılığa çıkarıldı.

Zeyd, o zaman henüz sekiz yaşlarında ve çok zekî bir çocuktu. Hakîm bin Hizâm, pek beğendiği Zeyd'i, teyzesi Hadîce (R. Anhâ) için dört yüz dirheme satın aldı. O da, evlendikleri sırada kendisini, Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem'e bağışladı.

Oğlunun kaçırılması Hârise'ye pek dokunmuştu. Aradan yıllar geçtiği halde, Zeyd'i bir türlü unutamadı. Onun için mersiyeler inşâd eder, ağlardı.

«Zeyd'e ağladım, bilmem ne yaptı?
«Sağ mı? Umulur mu? Yoksa ecel önüne mi geçti?.»

Zeyd Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem'in terbiyesi altında, hane-i saâdette, yetişti, gürbüz bir delikanlı oldu. Bir sene Hacc esnâsında, Benî Kelb'den Mekke'ye gelen ba'zı kimseler, Zeyd'i görüp tanıdılar. Zeyd, hemşehrileriyle konuştu ve babasına: **«Kavmime mütehassirim, gerçi uzağım. Meşâirin yanında beytin mukimiyim.»** diye, haber gönderdi.

Zeyd'in hayâtta ve Mekke'de bulunuşu, babası Hârise'yi pek sevindirmişti. Amcası Kâ'b'la birlikte, kendisini kurtarmak için, fidyesini alarak, Mekke'ye geldi. Ve Cenâb-ı Peygamberi buldu.

«Ey Muttalibîn, ey kavminin seyyidinin oğlu! Siz Allah'ın Harem-i Şerîfinin ehlisiniz. Sıkıntıda olanları kurtarır, esîrleri doyurursunuz. Sana, yanındaki oğlumuz için geldik. Lûtfeyle, ihsân buyur, takdîm edeceğimiz fidyeyi kabûl et de, kendisini serbest bırak.» dedi.

Resûl-ü Ekrem: **«Zeyd'i çağıralım. Burada kalmakta veyâ sizinle gitmekte muhayyer bırakalım. Sizi ihtiyâr ederse, fidyesiz sizin olsun. Şâyed beni ihtiyâr ederse, vallâhi ben, beni ihtiyâr edene karşı fidyeyi ihtiyâr etmem. Râzı olur musunuz?»** buyurdu.

Baba ve amca bu teklîfe muvafakat ettiler. Zeyd getirildi. Resûlüllah, Zeyd'e: «**Bunları tanıyor musun?**» diye sordu.

Zeyd: «**Evet! Babam ve amcam!**» dedi. Fahr-i Kâinat: «**Ben de, o bildiğinim. İster babanla kavminin yanına git, ister benimle kal. Bunun birisini tercîhte muhayyersin. Hangisini tercîh edersen, ben memnûn olurum.**» buyurdu.

Zeyd: «**Ben, üzerinize kimseyi tercîh edemem,**» diye cevâb verdi.

Bu suâl ve cevâb baba ve amcayı hayretler içinde bıraktı.

«**Yazık sana yâ Zeyd,**» dediler. «**Köleliği, hürriyete; babana, amcana, âilene tercîh mi ediyorsun?**»

Zeyd: «**Ben, bu zâttan öyle şeyler gördüm ki, O'na karşı hiç kimseyi tercîh edemem.**» dedi.

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Zeyd'i bir taş üzerine çıkardı: «**Şâhid olunuz, Zeyd, oğlumdur. Bana, vâris olacak, ben de, ona vâris olacağım.**» buyurdu.

Bu hareket, Hârise ile Kâ'b'ı hoşnûd etti ve memnûnen memleketlerine döndüler..

Ashâb arasında ilk îmân eden dördün, üçüncü veyâ dördüncüsü Zeyd'dir. Aradaki ihtilâfı müellifler, şu şekilde hâlletmişlerdir:

Kadınlardan ilk îmân eden; **Hadîcet'ül-Kübrâ,**
Erkeklerden ilk îmân eden; **Ebû Bekrissıddîk,**
Çocuklardan ilk îmân eden; **Aliyy'ül-Mürtezâ,**
Âzâdlılardan ilk îmân eden; **Zeyd bin Hârise.**

Resûl-ü Ekrem, Zeyd'i sever, zekâ, dirâyet ve kiyâsetini pek beğenirlerdi. Bedir ve müteâkîb gazvelerde Resûlullah ile birlikte bulundu. Cenâb-ı Peygamberin bizzat bulunmadığı seferlerde de sekiz def'a Emîrülceyş oldu, kumandanlık etti. Nihâyet son def'a yine Emîrülceyş bulunduğu Mûte Gazvesinde elli beş yaşında iken şehîd oldu (Radiyallahü Anh).

Ebû Bekir, Ömer, Ebû Ubeyde, Ca'fer bin Ebû Tâlib, Abdullah bin Revâha, Hâlid bin Velîd gibi ashâb, Zeyd'in Emîrülceyş bulunduğu seriyyelerde, mâiyetinde cihâd etmişlerdir.

İbn-i Ömer'den rivâyet edildiğine göre; Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem: «**Zeyd, cidden emîrliğe lâyıktır ve en ziyâde sevdiklerimdendir.**» buyurmuşlardı.

Yine İbn-ı Ömer (R.A.) şöyle demiştir: «**Ömer, Usâme bin Zeyd'e benden daha çok maaş bağladı. Sebebini sordum. O, Resûlüllah'a**

senden daha sevgili idi. Babası da, Resûlüllah'a senin babandan daha sevgili idi, dedi.»

İşte Zeyd bin Hârise, bu sûretle Allah Teâlâ ile Resûlünün ni'metine mazhâr olmuş, zekî ve fatîn bir zâttı. Fakat Zeyneb, kendisine küfüv saymadığı Zeyd'e bir türlü ısınamadı. Aralarında müthiş bir geçimsizlik başgösterdi. Ve nihâyet Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin, âyet-i celîlede de işâret buyurulduğu veçhile, tenbihlerine rağmen Zeyd, Zeyneb'i tatlîk etmek iztırârında kaldı.

Ba'zı müfessirler, bu boşanma hâdisesini şöyle naklederler:

Gûyâ Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem, Zeyneb'i Zeyd'e nikâh ettikten sonra Zeyd'in evine gitmiş. Kapı açılınca Zeyneb'i açık saçık bir hâlde görmüş. Güzelliği kendisini teshîr ve birdenbire kalbinde Zeyneb'e karşı bir incizab hissetmiş ve: «**Sübhânallah mukallibülkulûb**» demiş. Sonra, Zeyd'in evde bulunmamasından dolayı, Zeyneb'in ısrârına ehemmiyet vermiyerek avdet eylemiş.

Zeyneb, keyfiyeti kocasına söylemiş. O da intikâl ederek, artık Zeyneb'le birlikte yaşamayı uygun bulmamış ve Resûlüllah'a giderek: «**Ben, Zeyneb'den ayrılmak istiyorum.**» demiş.

Resûlüllah: «**Ne var? Niçin O'nu istemez oldun? O'ndan, seni şübheye düşürecek bir şey mi oldu?**» buyurmuş.

Zeyd: «**Hayır, vallâhi değil. Ben, ondan hayırdan başka bir şey görmedim. Fakat şerâfetinden dolayı büyükseniyor ve diliyle bana ezâ ediyor.**» diye cevâb vermiş.

O vakit Resûlüllah: «**Emsik aleyke zevceke** — Zevceni tut, boşama!» buyurmuş.

Bu, aslı olmayan bir hikâyedir. Hadîs ilmi bakımından sıhhati sâbit değildir.

Resûl-ü Ekrem'in hiç şaşmıyan ve değişmeyen bir i'tiyâdı vardı. İstizân etmeksizin kimsenin evine girmezlerdi. Binâenaleyh, Zeyneb'i açık saçık bir hâlde görmüş olmaları müsteb'addır.

Sonra Zeyneb, Resûlüllah'ın yabancısı değil, halasının kızıydı. Çocukluğundanberi yüzlerce def'a gördüğü, yakından tanıdığı bir kadındı. Kaldı ki henüz tesettür de emredilmiş değildi. Zeyneb, o zamana kadar Resûlüllah'ı kendisine cezbedememiş de, o gün mü muvaffak olmuş. Hâdise, Resûlüllah, O'nu ilk def'a görmüş ve beğenivermiş gibi hikâye edilmektedir ki, bunun akıl ve mantıkla te'lîfine imkân yoktur. Hulâsa, bu rivâyet bir tasnî'den başka bir şey değildir.

Boşanma, yukarıda da îzâh ettiğimiz gibi, sırf şiddetli bir geçimsizlikten doğmuştu.

Hz. Âişe (R. Anhâ.): **«Eğer Peygamberimiz** (S.A.V.), **kendisine indirilen Kur'ân'dan bir şey gizlese, bu âyeti gizlerdi.»** demiştir.

[**Vaktâ ki Zeyd, Zeyneb'den hâcetini** (istediği talâkı) **kazâ ve itmâm etti. Biz, O'nu sana tezviç ettik. Tâ ki mü'minlere, evlâdlıklarının zevcelerini talâk ve iddetlerinden sonra, tezevvücde vebâl olmasın. Allah Teâlâ'nın emri yerine getirilmiştir.**]

Zeyd'den boşandıktan sonra, Zeyneb, babasının evine gitmişti. Vaziyetinden Resûlüllah'a pek çok şikâyette bulunduğu mervîdir. Zeyneb'in hâl ve mevkiini düşünmek lüzûmu, yakın akrabâsından olması, sonra kendisini Zeyd'le bizzat evlendirmiş bulunmaları hasebiyle, Resûlüllah'a teveccüh ediyordu. Zîrâ talâk, o zaman, kadının içtimâî mevkiinin zedelenmesine sebeb olmaktaydı.

Filhakîka, boşanmayı Zeyneb da'vet etmişti. Fakat yine de **«Huysuz ve mağrur bir kadın»** ta'yîbinden kurtulamıyacaktı. İddetini tamamladıktan sonra; kime teklîf edilse, bu sebebten, i'tizâr edilerek yapılacak teklîfin reddedilmesi ihtimâli pek kuvvetliydi.

Mağrûr ve hırçın kadınlara iltifât eden olmuyordu. Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Zeyd'e: **«Allah'dan kork, sakın tatlîk edeyim deme»** emir ve tenbîhi ile herhâlde bu ihtimâli derpiş buyurmuşlardır.

Hafsa (R. Anhâ.) için de böyle olmuştu. Bedir'de kocası şehîd olunca, Hazret-i Ömer'ül Fârûk, kızını evvelâ Hazret-i Ebû Bekir'e, sonra Hazret-i Osman'a teklîf etmiş, fakat her ikisi de, sırf hırçın tabiatlı bulunması hasebiyle, Hafsa ile evlenmek istememişler, i'tizâr etmişlerdi. Bu hâl Hazret-i Ömer'i pek müteessir etmişti. Nihâyet Cenâb-ı Peygamber, tezevvüc etmek sûretiyle Ömer'in bu üzüntüsünü gidermişlerdi.

Zeyneb için de aynı hareket şekli, pek kolay bir kurtuluş yolu idi. Ve bunu düşünmüşlerdi de. Fakat Zeyneb'in durumu Hafsa'ya ma'kis değildi. Neshi gerektiği hâlde, henüz mensûh olmayan hükm-i tebenni buna mâni' idi. Halkın, **«Bak, Peygamber, evlâdlığının mutallakası ile evlendi.»** diye tâyîb edeceğinden çekinmekte ve bunu izhâr ve ifşâ edememekteydiler. Âyet-i kerîmenin, **«Ve tuhfiy fiy nefsike...»** nazm-ı celîlindeki işaret budur.

Nihâyet, Allah Teâlâ bunları izhâr etti. İzhâr ederken de, o âdet-i câhiliyyeyi nesh ve ibtâl, ve **«Zeyd'in boşadığı Zeyneb'i tezevvüç et.»** buyurdu.

Peygamber (S.A.V.) Hz. Zeyneb'i kendine istemek için Zeyd (R.A.)'i göndermiştir. Zeyd diyor ki: **«Zeyneb'i hamur yoğururken buldum. O'na arkamı dönerek dedim ki: Yâ Zeyneb! Sana müjde olsun ki, Resûlüllah** (S.A.V.) **seni nikâhlamak ister. Sen ne der-**

sin? Zeyneb buna sevinip: Rabbim celle şânuh ile istişâre etmeden bir şey diyemem! cevâbını verdi. Sonra namazgâhına giderek namaza durdu. Bunun üzerine Peygamber (S.A.V.)'e (vaktâ **ki Zeyd,** ondan hâcetini tamamladı. Biz, onu sana verdik.) **âyeti indi.»** Bundan dolayı Zeyneb (R.A.) diğer ezvâc-ı tâhirât üzerine iftihâr eder:

«Sizin nikâhlarınızı velîleriniz kıydı. Benim nikâhıma ise, Allah Teâlâ velî oldu.» dermiş. Peygamber (S.A.V.)'e dahî şöyle dermiş:

«Sana üç şeyle nazlanırım ki, diğer zevcelerinin hiçbirinin buna imkânları yoktur: Benim ve Senin ceddimiz birdir. Beni, Sana Allah Teâlâ nikâhladı. Benim sefîrim (aracım) **Cebrâil Aleyhisselâm'dır.»**

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.), Hz. Zeyneb'e yaptığı düğün da'vetini sâir zevcelerine yapmamıştır.

Bu âyet gösterir ki:

1) **Peygamber (S.A.V.) ile ümmetinin hükmü birdir. Elverir ki, hüküm O'na mahsûs olmasın.**

2) **Kişi, oğulluk edindiği kimsenin karısı ile evlenebilir.**

3) **Kendi oğlunun karısı ile evlenemez.**

مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللّٰهُ لَهُ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذِينَ
خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾ اَلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ
رِسَالَاتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ اَحَدًا اِلَّا اللّٰهَ وَكَفٰى بِاللّٰهِ
حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَسُولَ
اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

38 [**Allah Teâlâ'nın, Peygambere farz ve takdîr buyurduğu** (îcâb ve kısmet ettiği, helâl ve mubâh kıldığı) **şeyde bir harec** (hiçbir darlık, hiçbir vebâl) **yoktur.**]

[**Daha önceki Enbiyâ hakkında da Allah Teâlâ'nın âdeti böyleydi.** (Müteaddid zevceleri vardı. Vebâl ve muâhezesiz nikâh tevsiini mubâh ve sünnet kıldı). **Allah Teâlâ'nın emri, takdîr olunmuş, kat'î bir hüküm bulunuyor.**]

39 **[Onlar, Allah Teâlâ'nın risâletlerini insanlara tebliğ ederler. Ve O'ndan korkarlar. O'ndan gayri hiç kimseden korkmazlar. Allah Teâlâ, büyük ve küçük günâhların hesâblarını görmeye kâfidir.]**

Öyle olunca, başkasından korkmak gerekmez.

40 **[Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) **ricâlinizden hiçbirinin babası değildir.]**

Zeyd bin Hârise (R.A.)'nin de hakîkatte babası değildir. Ki aralarında hürmet-i musâhere sâbit olsun. Ve mutallakasını tezevvüç etmekle kendisine bir vebâl teveccüh etsin.

Recûl; bâliğ olan erkek demektir. Her ne kadar Cenâb-ı Peygamber, Kâsım, İbrâhîm, Tâhir adlı oğullarının babası olmuşsa da, üçü de bülûğa ermeden irtihâl etmişlerdi. Recûl değillerdi. İrtihâl etmemiş olsalardı bile kendi sulbünden gelmişlerdi. Maksûd: Sulblerinden gelmemiş olan ricâldir.

[Ve fakat, o, Allah'ın Peygamberi ve Peygamberlerin de sonuncusudur.]

Babalarından ziyâde şefkatli ve daha hayırhahtır. Ebedî hayâtın sebebidir. Bu i'tibârla her Resûl, ümmetinin babasıdır, denilebilir. O'nu tevkîr ve O'na itâatları vâcibdir. Zeyd de bunlardan biridir.

Kıyâmet'e yakın Îsâ Aleyhisselâm'ın yere inmesi, Peygamber (S.A.V.)'in son Peygamber olmasına dokunmaz. Zîrâ, O'na bizim Peygamberimizden önce Peygamberlik verilmiştir. Bir de, O indiğinde bizim Peygamberimizin dîn ve şerîatı ile amel edecek, namazını dahî Kâ'be'ye doğru kılacaktır.

[Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkiyle bilir.]

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًاۙ ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ
بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾
تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَاَعَدَّ لَهُمْ اَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

41 **[Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'yı çok zikredin.]**

İbn-i Abbâs (R.A.) diyor ki:

«Allah Teâlâ, kullarına farz kıldığı her şeye ma'lûm bir sınır koymuştur. Özür hâlinde kulunu ma'zûr saymıştır. Bundan yalnız zikir müstesnâdır. Zikrin nihâyeti yoktur. O, bir özürle terk edilemez. Elverir ki; kulun aklı başından gitmiş olmasın. Bütün hâllerde zikre devâmı emir ile; Allah'ı ayakda iken, otururken ve yatarken zikredin! **buyurmuştur.»**

42 **[O'nu; sabah, akşam tesbîh ve tenzîh eyleyin.]**

Bu tesbîh, bütün vakitlere şâmildir. Çok zikretmekten murâd; **«Allah'ı ebediyyen unutmamaktır,»** denilmiştir.

İmâm Mukatil ve Katâde'ye göre ise: **«Çok zikir, Allah Teâlâ'yı tesbîh, tahmîd, tehlîl ve tekbîr etmek, yânî** (Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber ve lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil' aliyyil'azîm) **demektir.»**

43 **[O** (Allah Teâlâ) **ve Melekleri size salât eder.** (Allah Teâlâ rahmet, Melekler istiğfâr eyler) **tâ ki sizi küfür ve ma'siyet karanlıklarından îmân ve tâat aydınlığına çıkarsın. Allah-ü azîmüşşân, mü'minlere Rahîm'dir.]**

44 **[O'na kavuşacakları** (öldükleri veyâ kabirden çıktıkları, yâhûd Cennet'e girdikleri) **gün Allah Teâlâ'nın** (mü'minlere) **tehıyyeti selâm'dır** (selâmet müjdesidir.) **]**

Allah-ü azîmüşşân, onlara kerîm bir ecîr (yanî Cennet'i) hazırlamıştır.

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّٓا اَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذ۪يرًاۙ ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا اِلَى اللّٰهِ بِاِذْنِه۪ وَسِرَاجًا مُن۪يرًا ﴿٤٦﴾

45, 46 **[Ey Peygamber! Biz, seni** (kendilerine gönderildiğin insanların tasdîk ve tekzîblerine) **şâhid,** (îmân edenleri Cennet'le) **müjdeleyici,** (tekzîb edenleri Cehennem'le) **korkutucu ve Allah Teâlâ'nın izni** (ve emri) **ile** (tevhîd ve tâatine) **da'vet edici ve ışık saçıcı bir çerâğ olarak gönderdik.]**

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ
الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ اَذٰيهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ
وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

47 [(Mü'minlerin) **Allah Teâlâ'dan** (sâir ümmetlere verilmiş olandan çok fazla ve çok) **büyük bir fazla nâil olacaklarını müjdele** (Yâ Muhammed!)]

48 [(Da'vetinde sebât et! Şerîatine muhâlif umûrda) **kâfirlere ve münâfıklara itâat etme! Ezâlarına sabret! Allah Teâlâ'ya mütevekkil ol! Allah Teâlâ, işlerine vekâlete** (seni himâyeye) **kâfidir.**]

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ
قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا فَمَتِّعُو
هُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

49 [**Ey îmân edenler! Mü'min kadınları nikâhladıktan sonra, kendilerine dokunmadan tatlîk ederseniz, onlar için sayacağınız bir iddet yoktur. Onları,** (bir mehir ta'yîn edilmemiş ise) **müt'alarını vererek güzellikle bırakın!**]

Mehir ta'yîn edilmişse, onun yarısını vermek lâzım gelir.

Müt'a: Kıymeti, mehrin yarısını geçmemek ve beş dirhemden de az olmamak şartı ile bir çarşaf, bir entâri ve bir başörtüsünden ibârettir.

Âyet-i kerîme, nikâhdan önce boşama olamayacağına delîldir. Zîrâ Allah Teâlâ Hazretleri boşamayı nikâhın üzerine tertîb etmiştir. Hattâ bir kimse, bir kadına: **«Seni nikâhladığımda benden boş ol!»** dese İbn-i Abbâs, Ali, Câbir, Muâz ve Âişe (R. Anhüm) hazerâtına göre boş olmaz. İmâm Şâfiî ile diğer bir çok ulemânın kavilleri de budur. İbn-i Mes'ûd (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre

boş olur. İbrâhîm Nehâi ile Hanefî imâmlarının kavli de budur. İmâm Mâlik, ,Rabîa ve Evzâî'ye göre bu sözü muayyen bir kadına söylerse boş olur; umûmî olarak söylerse, boş olmaz.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ
أَزْوَاجَكَ الّٰتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا
أَفَاءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ
خَالِكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ الّٰتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً
مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا
خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا
عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ
عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾

50 [**Ey Peygamber! Sana, mehirlerini verdiğin** (veyâ mehirlerini takdîr ettiğin) **zevcelerini helâl kıldık.**]

[**Ve Allah Teâlâ'nın** (Safiyye ve Cüveyriyye (R. Anhümâ.) gibi) **ganîmet olarak verdiklerinden mülk-i yemînin olan câriyeleri ve amca, hala, dayı ve teyzelerinin, seninle birlikte hicret eden, kızlarını da sana helâl kıldık.**]

[**Ve nefsini Peygambere bağışlayan** (mehir istemeyen) **mü'min kadını da, şâyed Peygamber kendisini nikâhlamak isterse, bunu da mü'minlere şâmil olmamak, yalnız sana hâs olmak üzere helâl kıldık.**]

[**Biz, mü'minlerin zevceleri ve mülk-i yemînleri olan câriyeleri hakkında neler farz kıldığımızı elbette biliriz. Bunları sana hâs kıldık** (mü'minlere ta'mîm etmedik), **tâ ki sana bir darlık olma-**

sın. **Allah Teâlâ** (ihtirâzı güç olanı) **mağfiret ve** (sana güçlük olan şeyde) **rahmet edicidir.]**

تُرْجِي مَنْ تَشَٓاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْ۫ٓوِي اِلَيْكَ مَنْ تَشَٓاءُ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ
مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ
وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَٓا اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا ف۪ي
قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَل۪يمًا حَل۪يمًا ﴿٥١﴾

51 **[Zevcelerinden dilediğini yatağına almada geciktirebilirsin, dilediğini de yatağına alabilirsin. O yatağından ayırdığını da yine yatağına alabilirsin. Bu husûsda** (bu teb'id ve takrîbde) **sana bir vebâl yoktur.]**

Müteaddid zevceleri olanların sıra ile, zevceleri arasında nöbet gözetmeleri vâcibdir. Buna «Kasm» denir. Fakat bu âyet-i kerîme ile bu, Cenâb-ı Peygamberin ihtiyârına bırakılmıştı.

Âyet-i kerîmenin ne sebeble indiği ihtilâflıdır. Meşhûr olan kavle göre: Peygamber (S.A.V.)'e kasmin bundan böyle vâcib olmadığını beyân için inmiş, O'nu bu husûsda muhâyyer bırakmıştır. Onun için Peygamber (S.A.V.) dilediğinde zevcelerinden Âişe, Hafsa, Zeyneb ve Cüveyriye (R. Anhünne) arasında kasme riâyet edermiş.

Ba'zılarına göre, bu âyet zevceleri, Peygamber (S.A.V.)'den ziyâde nafaka istedikleri zaman inmiştir. Resûlüllah (S.A.V.), kendilerini bir ay terk etmişti. Bu âyetle, O'na muhâyyerlik verildi. İsteyen, o günkü şartlarla O'nun nikâhında kalacak, dileyen dünyâyı seçerek ayrılacaktı. Bunun üzerine hepsi, Resûlüllah (S.A.V.)'ı seçtiler; ve: «**Bize, Senin nikâhın altında olmak şerefi yeter.**» dediler.

[Bu hüküm, onların gözlerinin aydın olmasına, mahzûn olmamalarına ve kendilerine verdiğinle, yaptığım muâmele ve ihsânla hepsinin hoşnûd olmalarına daha yakındır. Allah Teâlâ, kalblerinizdekini bilir. Allah-ü azîmüşşân (kullarının kalblerinde olanı) **Alîm ve** (ukûbette acele etmemekle) **Halîm'dir.]**

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ
أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٢﴾

52 [**Bundan böyle** (muhayyer kılınıp da seni ihtiyâr eden dokuz zevcenden mâadâ) **kadınlar sana helâl olmaz. Zevcelerinden birini tatlîk edip de yerine** — güzelliği cezbetse bile — **bir gayrisini tezevvüç etmen de kezâ helâl değildir. Ancak mülk-i yemînin olan câriyeler müstesnâ. Allah-ü azîmüşşân, her şeye nâzır ve murâkıbdır.**]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ
إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا
طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَٰلِكُمْ
كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي
مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ
ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ
أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ
أَبَدًا إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾

53 [**Ey îmân edenler! Yemek vaktini beklemiş olmayarak, da'vetli bulunduğunuz vakitten gayri zamanlarda, Peygamber'in evlerine girmeyin!**]

[Fakat da'vet olunduğunuz vakit girin ve yemeği müteakîb dağılın!]

[Söz dinlemek, birbirinizle sohbet etmek için de girmeyin (orada kalmayın.) **]**

[(Bu izinsiz girmeniz ve yemekten sonra oturup kalmanız) **Peygamber'e ezâ vermekte, sizden** (gidin demek için de) **utanmaktadır. Allah Teâlâ ise, hakkı söylemekten çekinmez.]**

[Ezvâc-ı tâhiratdan muhtâç olduğunuz bir şey isterseniz, onu perde arkasından (içeriye girmiyerek dışardan) **isteyin!]**

[Böyle hareket etmeniz, kalbleriniz ve onların kalbleri için daha temizdir.]

[Allah'ın Peygamberine ezâ etmeniz ve vefâtından sonra zevcelerini nikâhlamanız da size ebediyyen câiz değildir. Bu, indallâh pek büyük bir günâhdır.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; ba'zı kimselere, vakit vakit, hâne-i seâdette yemek yediriliyordu. Bunlar, ba'zan yemek vaktinden çok evvel geliyor ve yemek pişirilinceye kadar bekliyorlardı. Yemekten sonra da kalkıp gitmiyorlardı. Oturuyor, birbirleriyle sohbet ediyorlardı. Bu ise Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi pek üzüyordu. Bu âyet-i celîle ile bundan nehyolunmuşlardır.

Âyet-i celîlenin, **Zeyneb bint-i Cahş** (R. Anhâ)'ın **düğünlerinde nâzil olduğu da mervîdir.**

Âyet-i kerîme, ümmehât-i mü'minîne mahsûs hicâb âyetidir. Umûma mahsûs olan hicâb âyeti Nûr Sûresindedir.

إِنْ تُبْدُوا شَيْـًٔا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾
لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا
أَبْنَاءِ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا
مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

54 [**Bir şey izhâr etseniz de, gizleseniz de Allah-ü azîmüşşân, her şeye Alîm'dir.**]

55 [**Onların** (ezvâc-i tâhirat ve bütün Müslüman kadınlarının) **babalarına, oğullarına, kardeşlerine, erkek ve kız kardeşlerinin oğullarına, Müslüman kadınlarına ve mülk-i yemînleri olan câriyelerine görünmelerinde vebâl yoktur.** (Ey îmân edenlerin zevceleri!) **Allah Teâlâ'dan korkun! Allah-ü azîmüşşân, her şeye** (bütün söz ve hareketlerinize) **şâhidtir.**]

56 [**Şübhesiz ki Allah Teâlâ ve Melekleri Nebiyyullah'a salât ederler. Ey îmân edenler! Siz de O'na salât ve selâm edin!**]

Salât: «Allah Teâlâ'nın rahmet ve in'amı, Meleklerin istiğfârı ve mü'minlerin duâsıdır.» denilmiştir.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden, kendilerine ne şekilde salât edeceklerini sormuşlar: **«Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, deyin»** buyurmuşlardır.

Bu âyet-i celîle ile Resûlüllah'a salâvat getirmek farzdır. Ancak zaman ve mekânla tahdîd edilmemiştir. **Maamâfîh, her ismi pâki zikrolunduğunda getirilmelidir.** Bu husûsda, birçok ehâdîs-i şerîfe rivâyet olunmuştur. Ezcümle:

«Bana salâtınız, sizin için zekâttır.»

«Yanında ben zikrolunduğum zaman, üzerime salât etmiyen kişinin burnu yere sürtülsün.»

«Kim bana bir kere salât ederse; Allah Teâlâ, ona on salât eder, on günâhını siler, on kat derecesini artırır.»

«İnsanların bana en yakını, bana en çok salâvat getirendir.»

«Allah Teâlâ'nın yeryüzünde seyahat eden Melekleri vardır ki, ümmetimden bana selâm getirirler.»

«Yanında ben zikrolunduğum zaman, bana salât etmiyen ateşe girer.» buyurulmuştur.

Bir kısım ulemâ; bir mecliste, zikri tekerrür etse bile, secde âyetinde olduğu gibi, tek salâtın kifâyetine kaail olmuşlardır.

Edilecek duânın başlangıç ve sonunda da salâvat-ı şerîfe getirilir. Duâ eden kimse, Aleyhissalâtü vesselâma salât etmedikçe duâsı perdelidir. Dergâh-i icâbete vâsıl olmaz.

Namazda: **«Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed, kemâ salleyte alâ İbrâhîme, ve alâ âli İbrâhîm, inneke hamîdün mecîd»** diye salâvat okunması, biz Hanefîlerce **namazın** vâciblerinden değildir, sünnettir. İbrâhîm Nahaî'den, Ashâb-ı kirâmın Teşehhüddeki: **«Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullâhi ve berekâtüh»** ile iktifâ ettikleri mervîdir' Fakat İmâm Şâ-

fiî hazretleri: **«Namazın cevâzı için salâvat şarttır, vâcibdir»** buyurmuşlardır.

Peygamberimizden mâadâsına salâvat tebean câiz olursa da, istiklâlen mekrûhdur. Zîrâ örfte, Peygamberlerin şiârıdır. Nitekim Peygamber, azîz ve celîl olmakla berâber hakkında **«Azze ve celle»** denilmez.

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَ
الْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَ
الْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾

57 **[Muhakkak ki, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ezâ edenleri, Allah Teâlâ dünyâda da, Âhiret'te de rahmetinden tardetmiş, onlar için rüsvây edici bir azâb hazırlamıştır.]**

İbn-i Abbâs (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre; bunlar: **«Uzeyr, Allah'ın oğludur, Allah'ın eli bağlıdır. Allah fakir, biz zenginiz.»** diyen Yahûdîler; **«Mesîh, Allah'ın oğludur, O, üçün üçüncüsüdür.»** diyen Nasrânîler, ve: **«Melekler, Allah'ın kızlarıdır, putlar O'nun ortaklarıdır.»** diyen müşriklerdir.

58 [(Safvân gibi) **mü'minlere ve** (Âişe (R. Anhâ.) gibi) **mü'min kadınlara iktisâb etmedikleri şeyin gayriyi isnâdla ezâ edenler ise, muhakkak ki bühtân ve açık bir günâh yüklenmişlerdir.**]

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ
يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا
يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾

59 **[Ey Peygamber! Zevcelerine, kızlarına ve mü'minlerin zevcelerine söyle** «(Dışarıya çıkacakları zaman, dışarıya mahsûs) **elbiselerinden üzerlerine giysinler. Bu, onların tanınmalarına, tanınıp da ezâ edilmemelerine** (bir taarruz ve tasalluta uğramadan emîn olmaya) **daha yakındır. Allah Teâlâ** (tevbe edenlerin günâhlarını) **mağfiret ve rahmet edicidir.]**

İslâmiyetin ilk yıllarında, hür kadınlarla câriyeler aynı şekilde giyinirler ve ev elbiseleriyle dışarıya çıkarlardı. Câriyelerden tefrîk edilmedikleri için ba'zı erkeklerin kendilerine sarkıntılık ettikleri olurdu. Tevbîh edildikleri zaman da: **«Biz, onları câriye sandık!»** diye özür dilerlerdi. Zîrâ hür kadın zinâ etmezdi. Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ
فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾

60 [**Celâlim hakkı için, şâyed münâfıklar** (nifâklarından), **kalblerinde** (fısk-u fücûr) **hastalığı bulunanlar fısk ve fücûrlarından, ve şehirde kötü** (ve asılsız) **haberler yayanlar bu hareketlerinden vazgeçmezlerse, seni muhakkak kendilerine musallat kılarız. Sonra, sana ancak pek az zaman komşuluk ederler.**]

Şehirde kötü haber yayanlar bir tâife idiler. Peygamber (S.A.V.), bir yere seriyye gönderirse, bunlar yalanlar uydurarak: **«Onlar öldürüldü.»** veyâ: **«Bozguna uğradılar.»** derlerdi. En azından, mü'minler hakkında kötü haberler yayılmasını isterlerdi.

مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ
فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

61 [**Onlar mel'ûndurlar.** (Allah'ın rahmetinden tard olunmuşlardır). **Nerede ele geçirilirse, tutulsun ve katlolunsunlar.**]

62 [**Bu, daha önce geçenler hakkında, Allah Teâlâ'nın sünnetidir. Allah Teâlâ'nın sünnetini, tebdîl ve tağyîr eder bulmazsın.**]

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ
سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾

63 [İnsanlar (Müşrikler veyâ Yahûdîler) sana saati (Kıyâmet'in ne zaman kopacağını) soruyorlar. De ki: «Onun ilmi, Allah Teâlâ'nın nezdindendir. Ne bilirsin? Belki, o saat pek yakındır.»]

64 [Allah Teâlâ, kâfirlere la'net etmiş, (rahmetinden kovmuş), onlar için yalınlanmış bir ateş hazırlamıştır.]

65 [Orada ebediyyen kalacaklardır. Ne bir dost ve ne bir yardımcı bulamıyacaklardır.]

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ
وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا
فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ
لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ
فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

66 [O gün, ateşte yüzleri bir taraftan bir tarafa döndükçe: «N'olaydı, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edeydik (de bu azâbı görmeyeydik.)» diyeceklerdir.]

67, 68 [(Onlara tâbi' olanlar da o gün): Ey Rabbimiz! Gerçekten biz, büyüklerimize, ileri gelenlerimize, itâat ettik. (Bize küfrü telkîn ve tezyîn etmişlerdi.) Yolumuzu, onlar şaşırttılar.» «Ey Rabbimiz! Onlara iki kat azâb ver! Ve en büyük la'nete uğrat.» diyeceklerdir.]

69 [Ey îmân edenler! Mûsâ'ya ezâ edenler gibi olmayın! Allah Teâlâ, Mûsâ'yı; onların dediklerinden pâk ve berî kıldı. O Allah indinde makbûldü, mevki' sâhibiydi.]

Bu âyet-i celîlenin de Resûlüllah'ın Zeyneb (R. Anhâ.)'i tezevvücünden dolayı edilen sözler üzerine nâzil olduğu mervîdir. Bir rivâyete göre de «İfk» hâdisesi üzerine nâzil olmuştur.

Mûsâ Aleyhisselâm'a edilen ezâ hakkında da muhtelif rivâyetler vardır:

1) Hazret-i Mûsâ, çok edebli bir zâttı. Sıkı örtünür ve vücûdunu kimseye göstermezdi. Kavminden ba'zıları, bu hareketini, vücûdunda bir ayıb veyâ bir hastalık olduğuna atfetmişler ve bir dedikodu mevzû edinmişlerdi. Fakat Cenâb-ı Hak, kendisini temize çıkarmıştı. Bir gün, tenhâ bir yerde yıkanırken elbisesini bir taşın üzerine koymuştu. Taş, min-tarafillâh yuvarlanmış ve Hazret-i Mûsâ'yı, asâsını kapıp çırılçıplak ta'kîbe mecbûr bırakmıştı.

Bu sırada kavminden bir topluluğa rastgelmiş, vücûdunun güzel, hiçbir ayıb ve hastalığı olmadığını görmüşler ve işin bir isnâddan ibâret olduğunu anlamışlardı.

2) Kardeşi Hârûn Aleyhisselâm'ı öldürmekle ithâm etmişler; fakat hakîkat çabucak tezâhür etmişti.

3) Kaarûn kıssasında nakledildiği üzere, zinâ ile suçlandırmak istemişlerdi.

Rivâyet edildiğine göre; Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme, bir ganîmet taksîm ettiği sırada biri: «**Bu, Allah'ın rızâsı istenilmeyerek yapılan bir taksîmdir.**» demiş. Resûlüllah buna öfkelenmiş: «**Allah Teâlâ, Mûsâ'ya rahmet etsin. Yemîn ederim ki O'na, bundan daha fazlasiyle ezâ edilmişti de sabretmişti.**» buyurmuşlardır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

70 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan korkun!** (O'nun hoşnûd olmayacağı şeylerden sakının) **ve sözün doğrusunu söyleyin!**]

71 [**Tâ ki amellerinizi ıslâh ve günâhlarınızı mağfiret buyursun. Kim Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat ederse, O'nun nezdinde bütün istekleri husûl bulur. Ve dünyâda hamîd ve Âhiret'te saîd olur.**]

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ
إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ
وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

72 [**Biz, emâneti göklere, yere ve dağlara arz** (ve teklîf) **ettik. Onlar yüklenmekten çekindiler. Endîşeye düştüler. İnsan ise yüklendi. O pek zâlim, pek câhildir.**]

Emânetten murâd: Dîni teklifler, emirler, nehiyler ve vediâlardır.

73 [**Bunun neticesi şudur: Allah Teâlâ** (o emânete hıyânet edip vefâ etmiyen) **erkek ve kadın münâfıkları, müşrikleri azâba uğratacak.** (Emânete vefâ eden) **erkek ve kadın mü'minlerin de tevbelerini kabûl buyuracaktır.** (Ba'zı tâatte taksîrleri vukû' bulduğu takdîrde, rahmet ve mağfiretiyle onlara rücû' eyliyecektir.) **Allah-ü azîmüşşân Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

———•———

34 — SEBE' SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 54 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى لَهُ مَا فِى السَّمٰوَاتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِى الْاٰخِرَةِ
وَهُوَ الْحَكٖيمُ الْخَبٖيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ
مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا يَعْرُجُ فٖيهَا وَهُوَ الرَّحٖيمُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ الَّذٖينَ
كَفَرُوا لَا تَأْتٖينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلٰى وَرَبّٖى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ
لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ وَلَٓا اَصْغَرُ
مِنْ ذٰلِكَ وَلَٓا اَكْبَرُ اِلَّا فٖى كِتَابٍ مُبٖينٍ ﴿٣﴾ لِيَجْزِىَ الَّذٖينَ
اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرٖيمٌ ﴿٤﴾

1 [**Hamd, O Allah Teâlâ için sâbittir, ki göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. (Dünyâda olduğu gibi) Âhiret'te de hamd O'na mahsûsdur. Hakîm O, Habîr O'dur.**]

Sûre-i celîleye Yemen'de Tûfânla harâb olan Sebe' adlı bir şehirden bahsedilmekte olduğu için bu isim verilmiştir.

Rivâyet edildiğine göre Sebe': Abdüşşems bin Yeşcüb bin Ya'rûb bin Kahtân adlı bir şahsın adıdır. Yemen'de Me'rib adlı bir şehirde sâkindi. Burada, dört yüz seksen dört sene devâm eden bir devlet tesîs etmiş ve bu devletin ilk meliki olmuştur.

Kahtân âilesinden ilk def'a sebyeden, yânî esîr alan, o olduğu için Sebe' lâkabını almıştır. Me'rib kasabasına da bu isim verilmiştir ki, Neml Sûresinde kıssası nakledilen Belkıs'ın da paytahtı idi.

Ömrünce harbden harbe giren Sebe'in müteaddid çocukları vardı. Hımyer, Kehlân, Amr, Eş'ar, Âmile bu çocuklar arasındadır. Yemen Araplarının bütün kabîleleri ve melikleri Tebâbia Sebe' oğullarındandır. Hımyer bin Sebe'in neslindendir. Ancak içlerinde İmrân ile kardeşi Müzeykıya, Kehlân bin Sebe'in neslinden olan Ezd'den Âmir ibn-i Hârise oğullarıdır.

2 **[O, yere giren, yerden çıkan, gökten inen ve göğe çıkan her şeyi bilir. Allah Teâlâ Gafûr ve Rahîm'dir.]**

3 **[Kâfir olanlar: «O saat** (Kıyâmet) **bize gelmiyecek.» dediler. De ki: «Hayır! Gaybı bilen Rabbim celle şânuh hakkı için, o, elbette size gelecektir.»]**

[«Göklerde ve yerde zerre kadar bir şey bile O'ndan (O'nun ilminden) **gizli kalmaz. Zerreden küçük ve büyük ne varsa hepsi mutlaka** Kitâb-ı **Mübîn'de** (Levh-i Mahfûz'da) **yazılıdır.]**

4 **[** (Kıyâmet'in gelip çatması onun içindir ki) **îmân edip de sâlih ameller işleyenleri, Allah Teâlâ mükâfatlandıracaktır. Onlar için mağfiret ve kerîm bir rızık vardır.]**

وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ
أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ
مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾

5 **[Âyetlerimizi ibtâle ve insanları îmândan tenfîre çalışanlar için de kötü ve elîm bir azâb vardır.]**

6 **[** (Ashâbtan veyâ tâbiîn ve mü'minlerden) **kendilerine ilim**

verilenler bilirler ki: Rabbin celle şânuhu'dan, sana inzâl olunan Kur'ân haktır ve yegâne gaalib ve hamde lâyık olan Allah Teâlâ'nın yoluna (tevhîd ve takvâya) hidâyet eder.]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا
مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

7 [(Ba'si inkâr eden) kâfirler (birbirlerine): «Size, cesedleriniz çürüyüp parça parça toprak olduğu vakit, yeniden halkolunacağınızı söyleyen bir adam salık verelim mi?» dediler.]

أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَمْ بِهِ جِنَّةٌ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنْ نَشَأْ نَخْسِفْ
بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٩﴾

8 [O, Allah Teâlâ'ya iftirâ mı ediyor. Yoksa kendisinde cinnet mi var? (Ki diline geleni söylüyor). Hayır, Âhiret'e îmân etmiyenler, azâbta ve haktan uzak bir dalâl içindedirler.]

9 [Onlar önlerine ve arkalarına bakmazlar mı ki, (nerede olsalar) gök ve yer kendilerini ihâtâ etmiştir.]

[Şâyed dileseydik (âyetlerimizi tekzîb ettikleri için Kârûn gibi) onları yere geçirirdik. Yâhûd (Ashâb-ı Eyke gibi) üzerlerine gökten ateş parçaları yağdırırdık.]

[Şübhesiz ki bunda (göğe ve yere bakıp da önünü ve arkasını düşünen) Allah Teâlâ'ya rücû' eden bir kul için âyetler vardır.]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًاۜ يَا جِبَالُ اَوِّب۪ي مَعَهُ وَالطَّيْرَۚ
وَاَلَنَّا لَهُ الْحَد۪يدَۙ ﴿١٠﴾ اَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ وَا
عْمَلُوا صَالِحاًۜ اِنّ۪ي بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿١١﴾

10 [**Celâlim hakkı için, Biz tarafımızdan Dâvûd'a bir fadl** (nübüvvet, Kitab, mülk, güzel ses ve demiri yumuşatma gibi bir meziyet) **verdik. «Dağlar, kuşlar onunla birlikte tesbîh edin.» dedik. Ve O'na, demiri** (mum gibi elinde) **yumuşattık.**]

Rivâyet edilir ki Dâvûd Aleyhisselâm Zebûr'u okuduğu zaman, dağlar birlikte tesbîh eder, kuşlar havadan ağaçlara iner, nağmeleriyle O'na yardım ederlerdi. Demiri bir mum gibi yumuşatır, istediği şekli verirdi.

İsrâiloğullarına melik olunca, kıyâfetini değiştirerek halk arasında dolaşmayı âdet edinmişti. Bilmediği bir kimseye rasgeldiği vakit: **«Dâvûd hakkında ne düşünüyorsunuz?»** diye sorardı. Herkes kendisini medh-ü senâ ederdi. Bir gün insan şekline girmiş bir Meleğe tesâdüf etti. Âdet edindiği üzere, ona da aynı suâli sordu.

Melek: **«Geçimini Beyt'ül-Mâlden te'mîn etmese, çok iyi insandır.»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerine Dâvûd Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hak'tan, Beyt'ül-Mâlden müstağnî kalmak için, bir kazanç yolu ihsân buyurmasını niyâz etti. Hak Teâlâ da O'na zırh yapmak san'atını ta'lîm buyurdu. Günde bir zırh yapar, altı bin dirheme satardı. İki bin dirhemini kendisinin ve âilesinin geçimine sarfeder, dört bin dirhemini de tasadduk ederdi.

11 [**«Geniş ve uzun zırhlar yap. Dokunuşunda takdîr sâhibi ol.»** [Yânî zırh dokurken iyi kararla! Bütün çivi ve telleri bir büyüklükte olsun. Kimisi büyük, kimisi küçük olmasın, ki giyene sıkıntı vermesin; vücûdunu yaralamasın.] (dedik. Ey Dâvûd ve Dâvûd'un âilesi!) **Sâlih amel işleyin. Zîrâ Ben bütün yaptıklarınızı görürüm** (ve ona göre cezâ veririm.)]

وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ
وَاَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ وَمِنَ الْجِنِّ مَنْ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِاِذْنِ
رَبِّهِ وَمَنْ يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ اَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿١٢﴾

12 [Süleymân'a da rüzgârı müsehhâr kıldık. Sabahtan öğleye kadar bir aylık, öğleden akşama kadar da bir aylık yol alırdı.]

[Ve O'na erimiş bakırı pınar gibi akıttık.]

Kaadî Beyzâvî, mâdenin Yemen'de olduğunu kaydeder. Mücâhid'den de her ay üç gün aktığı mervîdir.

[Önünde cinden bir tâife de vardı ki, Rabbi celle şânuhunun emir ve izniyle, (her biri O'na itâat eder) çalışırlardı.]

[İçlerinden kim emrimizden inhirâf ederse, ona yalınlı ateşten tattırıyorduk.]

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ
وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ اِعْمَلُوا اٰلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ
الشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلٰى مَوْتِهِ
اِلَّا دَابَّةُ الْاَرْضِ تَأْكُلُ مِنْسَاَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ
اَنْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿١٤﴾

13 [O cinler, Süleymân (Aleyhisselâm) a, her ne isterse, kaleler, heykeller, büyük havuzlar gibi lengerler, sâbit kazanlar yaparlardı. «Ey Dâvûd âilesi! (Allah Teâlâ'nın ni'metlerine) şükredin. Kullarımdan şükredenler azdır.» (dedik).]

Cinler, Süleymân Aleyhisselâm'a dilediği saray, köşk ve mes-

cidleri yaparlardı. Bu cümleden olmak üzere, Beyt-i Makdis'i tamamlamışlardı. Dâvûd Aleyhisselâm onu ancak bir adam boyu yükseltmişti. Süleymân Aleyhisselâm için cam, bakır, pirinç ve mermerden peygamber, melek ve sâlih insan sûretleri yapar, halkı bunlarla ibâdete teşvîk ederlerdi. Zîrâ onların şeriatında, resim yapmak câizdi. İçinden 1000 kişi yemek yiyecek büyüklükte kaplar ve üzerine merdivenle çıkılan küpler yaparlardı.

14 [**Vaktâ ki Süleymân** (Aleyhisselâm) **a ölümü kazâ ettik. Onlara, ölümünü asâsını yiyen ağaç kurdundan başka bir şey bildirmedi. Böylece** (asâ kırılıp da) **Süleymân** (Aleyhisselâm) **yere düştüğü zaman, anlaşıldı ki, cinler gaybı bilselerdi, zelîl edici bir azâb içinde bekleyip kalmazlardı.**]

Cinler, çok ağır işlerde kullanılmaktaydı. Zelîl edici azâbtan murâd budur. Süleymân Aleyhisselâm, rûhu kabzolunduğu zaman, uzun müddet asâsına dayalı bir vaziyette kalmıştı. Ve cinler öldüğünü fark etmemişler, kendilerine tevdî edilen işleri yapmakta devâm etmişlerdi. Böylece gaybı bilmedikleri tebeyyün etmişti. Süleymân Aleyhisselâm elli üç yıl yaşamış, ve on üç yaşındayken melik olmuştu. Hükümdarlığının dördüncü yılında Beyt-i Makdis'in inşâsına başlanmış ve ancak ölümünden biraz sonra tamamlanmıştı.

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا
مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾
فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ
جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾

15 [**Celâlim hakkı için Sebe' kavminin oturduğu yerlerde** (Allah'ın vücûd ve kudretine) **bir âyet** (bir ibret) **vardı:** (Beldelerinin) **sağında ve solunda bağ ve bostanları bulunmaktaydı.**]

Yâhûd herkesin evinin sağında bir bahçesi ve solunda bir bahçesi vardı.

Rivâyete göre; eshâbdan biri Peygamber (S.A.V.)'e: **«Yâ Resûlüllah! Sebe' bir erkek veyâ kadın mı, yoksa yer ismi midir?»** diye sormuş da, Resûlüllah (S.A.V.) şu cevâbı vermiş:

«O, Arablardan bir adamdır. On evlâdı vardı ki, bunların altısı ile uğur bekler; dördü ile teşe'üm ederdi. Uğur beklediklerinin ismi: Kinde, **Eş'arîler, Ezd,** Mezhac, **Enmâr ve** Hımyer; **teşe'üm ettiklerinin isimleri de: Âmile, Cüzâm, Lâhm ve** Gassân **idi.»**

Bunların başşehri Me'rib'miş. Bu şehirle San'a arası üç günlük mesâfe imiş.

Vehb'in beyânına göre; Allah Teâlâ Sebe' kavmine üç Peygamber göndermiş. Fakat onlar şükürden i'râz etmişler.

[(Peygamberleri onlara): **«Rabbiniz** celle **şânuhu'nun rızkından yiyin. O'na şükredin. Memleketiniz** (suyu, havası) **lâtif bir memleket. Rabbiniz de** (şükredenleri) **mağfiret buyuran bir Rab.»** (demişti.)]

16 [**Onlarsa** (şükürden) **yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. O ikişer meyvalı bahçelerine bedel, içinde ekşi meyvalı ağaçlar ile acı ılgın, biraz da Arabistan kirazı ağaçları bulunan harâb iki bahçe verdik.**]

Arim seli: Yağmurların getirdiği büyük sel, yâhûd arim denilen vâdî veyâ derenin, yâhûd bu isimli bir seddin, bir su bendinin selidir.

Rivâyet edildiğine göre; bu su bendini, Me'rib'de Sebe' bin Yeşcüb yaptırmış, ve içine yetmişi mütecâviz çay akıtmıştı. Fakat Me'ribliler, Peygamberlerini tekzîb ve Allah Teâlâ'nın ni'metlerine şükürden yüz çevirince bu su bendi yıkılmış, bütün şehri sel istilâ ve tahrîb eylemişti.

Tarihçiler bu hâdisenin Hz. Îsâ ile Peygamberimiz (S.A.V.) arasında vukû bulduğunu söylerler.

Bendin, Belkıs tarafından inşâ ettirildiği de mervîdir.

ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا
بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا
فِيهَا السَّيْرَ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا
رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ
وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾

17 **[İşte Biz onları, ni'mete küfrânları yüzünden cezâlandırdık. Biz, ancak ni'mete küfrân edenleri cezâlandırırız.]**

18 [**Onlar** (ın memleketi Sebe') **ile mübârek kıldığımız memleketler** (Şam köyleri) arasında **birbirine muttasıl ma'mûr kasabalar meydana getirmiştik. Ve gidip gelenlerin seyirlerini takdîr eylemiştik. «Gece gündüz, bu kasabalarda,** (düşman, açlık ve susuzluktan) **emîn olarak gezin dolaşın»** (demiştik).]

O tarihte Sebe' ile Şam arasında dört bin yüz kasaba olduğu rivâyet edilir.

19 [**Onlar** (sa bu ni'mete küfrân ederek): **«Ey Rabbimiz! Seferlerimizin arasını uzaklaştır.** (Sebe' ile Şam arasını çöl yap da herkes gidip gelemesin)». **demişler, ve nefislerine zulmetmişlerdi. Biz de onları bir efsâneye çevirdik ve parça parça ettik** (dağıtıverdik). **Şübhesiz ki bunda** (mihnetlere) **sabır ve** (Allah'ın ni'metlerine) **şükredenlere ibretler vardır.**]

Gassân, Şam'a; Anmar, Yesrîb'e; Cüzâm, Tihâme'ye; Ezd, Amman'a tâbi' oldu.

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ اِبْلٖيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ اِلَّا فَرٖيقًا
مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطَانٍ اِلَّا لِنَعْلَمَ
مَنْ يُؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فٖى شَكٍّ وَرَبُّكَ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ حَفٖيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذٖينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ
لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ
وَمَا لَهُمْ فٖيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهٖيرٍ ﴿٢٢﴾

20 **[Celâlim hakkı için İblîs'in onlar hakkındaki zannı tahakkuk etti. Mü'minlerden bir fırkadan gayri hepsi ona ittibâ ettiler.]**

İblîs, Sebe'liler veyâ insanoğulları hakkında:

[İblîs: «Yâ Rabb! İzzetin hakkı için, ben, içlerinden muhlis kulların müstesnâ, onların hepsini ıdlâl edeceğim,» dedi.] (Sâd Sûresi; âyet: 82, 83) demiş ve bu zannını gerçekleştirmişti.

21 [Halbuki İblîs'in onlar üzerinde hiçbir tasallutu yoktu. Biz, ancak, Âhiret'e îmân edenle şek içinde kalanı ayırd eyliyecektik. Rabbin celle şânuh her şeye nâzır ve nigehbândır.]

22 [(Müşriklere) de ki: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da O'na şerîk zuum (ve ibâdet) ettiklerinize duâ edin (de bakın istediğiniz şeyi size verebilirler mi? Veyâ bir musîbeti üzerinizden giderebilirler mi?) O ilâh zu'mettikleriniz, ne göklerde ve ne yerde (hayır ve şer) zerre ağırlığınca bir şeye mâlik değillerdir. Göklerde ve yerde (ne yaratmada ve ne tasarrufta) Allah Teâlâ ile, bir ortaklıkları yoktur. Allah Teâlâ'nın onlardan bir zâhîri de yoktur.]

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ
قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ
﴿٢٣﴾ قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللّٰهُ وَإِنَّا
أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَى هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُلْ لَا تُسْأَلُونَ
عَمَّا أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا
ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾

23 [Allah Teâlâ, şefâat edene ve şefâat olunana izin vermedikçe, nezdinde, hiç bir şefâatin faydası olmaz.]

[Nihâyet, kalblerinden o müthiş korku giderildiği zaman, (şefâat bekliyenler şefâatçilerine): «Rabbiniz celle şânuh (şefâat hakkında) ne buyurdu?» diye soracaklar. Onlar da «Hakkı söyledi (şefâate izin verildi.)» diyecek. O, öyle yüksek, öyle büyüktür.]

24 [De ki: «Sizi, göklerden ve yerden rızıklandıran kimdir?» (Şâyed ilzâm olunuruz korkusuyle cevâb vermezlerse): «Allah Teâlâ rızıklandırıyor. (Biz, Allah Teâlâ'yı bir biliyoruz. Sizse

O'na şerîk koşuyorsunuz). **Herhâlde siz veyâ biz mutlak bir hidâyet üzerindeyiz. Yâhûd, açık bir dalâl içindeyiz.» dersin.**]

25 [**De ki: «Bizim cürmümüzden siz sorulmazsınız. Sizin işlediklerinizden de biz sorulmayız.** (Herkes kendi amelinin cezâsını çeker.]

Bu hüküm Seyf âyeti ile nesh edilmiştir.

26 [**De ki: «Rabbimiz celle şânuh, hepimizi** (Kıyâmet Günü) **bir araya toplayacak. Sonra aramızda hak ile hükmedecek.** (Haklıyı Cennet'e haksızı Cehennem'e koyacak.)]

Allah-ü azîmüşşân, müşkîl işleri feth ve adl ile hükmedicidir. Her şeyi hakkiyle bilir.

قُلْ اَرُونِيَ الَّذِينَ اَلْحَقْتُمْ بِهِ شُرَكَاءَ كَلَّا بَلْ هُوَ اللّٰهُ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا
وَنَذِيرًا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ
مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لَكُمْ مِيعَادُ
يَوْمٍ لَا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

27 [**De ki: «Allah Teâlâ'ya** (ibâdette) **şerîk tuttuklarınızı bana gösterin.** (Hangi sıfatla onları, O'na ilhâk ettiniz?) **Hâşâ, ne mümkün putlarınız O'na şerîk olsun. Belki ibâdete lâyık ve müstehak ancak o Allah-ü zülcelâl'dir ki galebe, kemâl-i kudret, hikmet ve rahmetle mevsûftur.»**]

28 [(Yâ Muhammed!) **Biz seni bütün insanlara ancak,** (tâat ehline) **müjdeci ve** (Allah azâbiyle) **korkutucu olarak gönderdik. Fakat çoğu insanlar** (risâletini tasdîk etmezler, ve Cennet ve Cehennem'in gerçekliğini) **bilmezler.**]

29 [**Onlar: «Şâyed sâdıklardansanız** (bize söyleyin) **bu va'dolunan** (Kıyâmet ve azâb) **ne zaman?» derler.**]

30 [**De ki: «(Levh-i Mahfûz'da yazılı) va'dolunan bir gün vardır ki, ondan ne bir saat te'hîr ve ne bir saat takdîm olunursunuz.»**]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ
يَدَيْهِ وَلَوْ تَرٰى اِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ
بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا
لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا اَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

31 [**O küfredenler: «Biz ne Kur'ân'a ve ne bundan evvel gelen Kitablara inanmayız.» dediler.**]

Rivâyet edildiğine göre; Mekke kâfirleri, Kitab ehlinden Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'i sormuşlar, onlar da: **«Onun na'tini Kitablarda bulursunuz.»** diye cevâb vermişlerdi. Ebû Cehil ve yâranı, bu cevâbdan sinirlenerek: **«Biz, sizin Kitablarınıza da inanmıyoruz.»** demeleri üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil olmuştur.

[**Sen o zâlimleri** (hesâb yerinde) **Rableri huzûrunda mevkûf durduruldukları zaman bir görseydin. Sözü birbirlerine çevirerek** (yekdiğerini günâhkâr sayarak) **zayıf olanlar** (etbâ) **îmânı kibirlerine yediremiyen reislerine: «Şâyed bizi ıdlâl ve îmândan menetmiş olmasaydınız elbette biz de mü'minlerden olurduk.» diyeceklerdir.**]

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا اَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ
عَنِ الْهُدٰى بَعْدَ اِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

32 [**O îmânı kibirlerine yediremiyenler, zayıf olanlara: «Size hidâyet geldikten sonra biz mi îmândan sizi alıkoyduk. Hayır! Siz kendiniz mücrimlerden oldunuz.» diyeceklerdir.**]

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ
كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

33 [Yine zayıf olanlar, îmânı kibirlerine yediremiyenlere: «Hayır! Gece gündüz işiniz hîlekârlıktı. Allah Teâlâ'ya kâfir olmamızı ve O'na şerîk kılmamızı emrediyordunuz.» diyecekler.]

[Vaktâ ki onlar azâbı görecekler; her biri pişmanlıklarını gizliyecekler. Biz de o küfredenlerin boyunlarına demir lâleler vuracağız. Onlar ancak (dünyâdaki) amellerinin cezâsını çekeceklerdir.]

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ
كَافِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا وَمَا
نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

34 [Biz, hangi kasabaya Allah azâbiyle korkutucu bir Peygamber gönderdiysek, o kasabanın ileri gelenleri ve refah sâhibleri: «Biz, sizin irsâl olunduğunuz şeylere kâfirleriz.» dediler.]

35 [Ve: «Bizim emvâl ve evlâdımız çoktur. (Kıyâmet Günü) biz azâb olunmayız. (Allah Teâlâ nezdinde Âhirette de mükerrem oluruz.)» dediler.]

36 [De ki: «Rabbim celle şânuh, dilediğinin rızkını genişle-

tir, dilediğinin darlaştırır. (Kâh âsîye ziyâde, mutie noksan verir veyâhûd aksini yapar. Âhiret sevâbı buna makîs değildir. Ne rızkın çokluğu mükerrem olmaya ve ne tazyîki ihânete delâlet eder.) **Fakat insanların pek çoğu** (bunun hikmetini) **bilmezler.**]

Mal ve evlâd çokluğu, insana şeref ve kerâmet verir sanırlar. Halbuki, bu umûmîyetle istidrâc içindir.

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَىٰ
إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ
بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي
آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ
مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٣٩﴾

37 [**Ne malınız ve ne evlâdınız sizi bize yakınlaştırmaz. Meğer ki îmân edip de sâlih amel işleyeler** (mallarını Allah yolunda infâk edenler, evlâdlarını iyiliğe, salâha sevkedenler) **onlar amellerine karşılık kat kat mükâfatlanırlar. Ve onlar, Cennet şehnişinlerinde emniyet içindedirler.**]

38 [**Âyetlerimizi ibtâle ve insanları îmândan tenfîre çalışanlar ise** (Allah Teâlâ'nın huzûruna) **azâb içinde ihzâr olunurlar.**]

39 [**De ki: «Rabbim celle şânuh, kullarından dilediğinin rızkını** (sınamak için) **kâh genişletir, kâh darlaştırır. Her neyi ki hayra sarfederseniz, Allah Teâlâ ıvazını** (dünyâda veyâ Âhiret'te) **verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.**]

Bir hadîs-i kudsî'de:

«Allah Teâlâ der ki; benim yolumda infâk et ki, dünyâda ve Âhiret'te, sana onun iki mislini infâk edeyim.» buyurulmuştur.

Diğer bir hadîsde Peygamber (S.A.V.):

«Kulların sabahladığı hiç bir gün yoktur ki, iki Melek inerek birisi: Allah'ım sadaka verene malının yerine mal ver; diğeri: Vermeyene telef ver! diye duâ etmesin.» buyurmuştur.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«Her iyilik sadakadır. Mü'min kişinin kendine ve âilesine sarf ettiği her şey onun için sadaka yazılır. Kişinin kendisi ile ırzını koruduğu şeyle onun için sadaka yazılır; mü'minin mubâh yolunda harcadığı herşeyin yerine Allah, bedelini verir. Meğer ki, ihtiyâcdan fazla binâya yâhûd günâha sarfetmiş olsun! Onun bedeli verilmez.» buyurulmuştur.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ
كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا سُبْحَٰنَكَ أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

40 **[O gün ki müşriklerin hepsini Mahşer'de toplayacak. Sonra meleklere: «Size, ibâdet edenler bunlar mıydı?» diyecektir.]**

41 **[Melekler:** «(Ey Rabbimiz! Biz) **seni** (şirkten) **tenzîh ederiz. Bizim yârimiz** (ve ma'bûdumuz) **ancak sensin.** (Hiç âbid ma'bûd olur mu? Bizim onlarla ilgimiz yoktur). **Hayır! Onlar Şeytanlara itâat ve ibâdet ediyordu. Pek çoğu onlara inanmışlardı.» diyeceklerdir.]**

فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا
ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

42 **[«Bugün, birbirinize** (şefâatle) **fayda ve** (azâbla) **zarara mâlik olamazsınız.»** (denilecek). **]**

[Ve (dünyâda şirk ve ısyânla) **nefislerine zulmedenlere: «Ateş azâbını tadın, ki siz onun hakîkatini tekzîb ederdiniz.» diyeceğiz.]**

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ
يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا
إِفْكٌ مُفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا
سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٤٣﴾

43 [**Ne zaman onlara apaçık âyetlerimiz tilâvet olunsa: Bu, sırf, sizi babalarınızın ibâdet edegeldiği putlardan menetmek isteyen bir adamdan başka bir şey değildir.» dediler.**]

Tâ ki icâdettiği dîne ittibâ edesiniz.

[**Ve: «Bu** (Kur'ân) **uydurulmuş bir yalandan başka bir şey değildir.» dediler.**]

[(Nübüvvete veyâ İslâm'a veyâ Kur'ân'a) **kâfir olanlar, hak kendilerine geldiği vakit: «Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.»** dediler.]

وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ
مِنْ نَذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا
آتَيْنَاهُمْ فَكَذَّبُوا رُسُلِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

44 [**Halbuki Biz onlara, okuyup şirkin butlânını öğrenecekleri Kitablar vermemiş ve senden önce kendilerine azâbla inzâr eden bir Peygamber göndermemiştik.**]

Muhâtab, Arap müşrikleridir.

45 [**Daha önce geçen ümmetler de** (bunlar gibi Peygamberlerini) **tekzîb etmişlerdi. Bunlar, onlara verdiklerimiz** (kuvvet, uzun ömür, evlâd ve servet) **in onda birine bile erememişlerdir.** (Böyle iken) **Peygamberlerimi tekzîb ettiler de** (bak), **inkârım nice oldu?** (Nasıl helâk oldular?)]

O hâlde Mekkeliler, onlardan ibret alsınlar da bu hâllerden kaçınsınlar.

قُلْ اِنَّمَٓا اَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ اَنْ تَقُومُوا لِلّٰهِ مَثْنٰى وَفُرَادٰى
ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ
لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَاَلْتُكُمْ مِنْ اَجْرٍ فَهُوَ
لَكُمْ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ
﴿٤٧﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

46 [De ki: «Ben, sizi bir öğütle irşâd edeyim ki, buradan (mücâdele ve taklîdi bırakarak) sırf Allah için ikişer, ikişer, birer birer kalkın gidin. Sonra (hakkımda) iyice düşünün. (Hakîkati bileceksiniz.) Arkadaşınızda kat'iyen cinnet yoktur. O, (dâimâ sözünde sâdık) sizi, önünüzde olan şedîd azâbdan korkutucu bir Peygamberden başka bir şey değildir.»]

47 [De ki: «(İnzâr ve teblîğimden dolayı) sizden ecîr istemedim. Ecriniz sizin olsun. Benim ecrim ancak Allah Teâlâ'ya âiddir. O, her şeye muttalîdir. (Benim sıdkımı ve hulûsumu bilir.»]

48 [De ki: «Rabbim celle şânuh (kullarından dilediğine) hakkı ilkâ eder. O, bütün gaybları bilir. (Hiç bir şey O'na gizli kalmaz.)»]

قُلْ جَٓاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ اِنْ ضَلَلْتُ فَاِنَّمَٓا اَضِلُّ
عَلٰى نَفْسِي وَاِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِٓي اِلَيَّ رَبِّي اِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

49 [De ki: «Hak (olan İslâm) geldi. Bâtıl (olan şirk) muzmahil oldu. Önü de sonu da kalmadı.»]

50 [De ki: «Ben (Haktan) saparsam, vebâli nefsimedir. (Size değil). Şâyed hidâyet bulursam, bu da Rabbim celle şânuhun

fazl ve vahyi sâyesindedir. Hak Teâlâ, kullarının niyâzlarını işitici ve ümîdlerine yakındır.»]

وَلَوْ تَرٰٓى اِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَاُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَر۪يبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُٓوا
اٰمَنَّا بِه۪ۚ وَاَنّٰى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا بِه۪ مِنْ قَبْلُ
وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَع۪يدٍ ﴿٥٣﴾

51 [**Onları, korkularından dehşet ve hayrete kapıldıkları ve hiçbirinin aslâ kurtulamayıp yakın bir yerde yakalandıkları zaman görmeliydin.]**

52 [**O zaman:** «(Peygambere veyâ ba'se) **inandık.» diyecekler. Fakat uzak bir yerden** (Âhiret'ten, dünyâya gelip) **îmâna el sunmak nasıl mümkün olabilir?]**

53 [**Halbuki evvelce,** (Hazret-i Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme veyâ azâba) **küfretmişlerdi. Uzak bir yerden** (hakîkati bilmeksizin, mücerred zanla) **gaybı dillerine dolamışlardı.** (Muhammed şâirdir, sâhirdir, kâhindir, yâhûd ba's Cennet, Cehennem yoktur, demişlerdi.)]

وَح۪يلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِنْ
قَبْلُ اِنَّهُمْ كَانُوا ف۪ي شَكٍّ مُر۪يبٍ ﴿٥٤﴾

54 [**Artık, bundan evvel benzerlerine yapıldığı gibi kendileriyle arzu ettikleri şeyler arasına ayrılık girmiştir. Zîrâ hepsi** (Kıyâmet ve azâb hakkında) **kuvvetli bir şek içindeydiler.]**

35 — FÂTIR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 45 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُو۬لٰٓي اَجْنِحَةٍ
مَثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبَاعَ يَز۪يدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَٓاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَد۪يرٌ ﴿١﴾ مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا
يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِه۪ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢﴾ يَٓا اَيُّهَا
النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ يَرْزُقُكُمْ
مِنَ السَّمَٓاءِ وَالْاَرْضِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾

1 **[Hamd, o Allah Teâlâ'ya ki, gökleri ve yeri halk ve ibdâ buyurdu.** (Ve Melekleri, Peygamberleri ve sâlih kulları arasında) **ikişer, üçer, dörder kanadlı elçiler** (vâsıtalar) **kıldı.** (Allah Teâlâ'nın emirlerini vahyile, ilhâm ile, sâdık rü'yâ ile onlara tebliğ ederler.) **Allah Teâlâ, halkta** (güzel yüz, güzel ses, yüksek zekâ ve akıl ve sâire gibi) **ne dilerse artırır. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, her şeye kaadirdir.]**

Bu sûre-i celîleye «Melâike Sûresi» de denir. İsmini ilk âyetinden almıştır.

Meleklerin kanadları, mertebelerine göre az veyâ çok olur. Onlar bu kanadlarla yeryüzüne iner ve çıkarlar. Aldıkları emri sür'atle yerine getirirler. Âyet-i kerîme'de **«üçer dörder»** buyurulmasından murâd, münhasıran bu sayılar değildir. Daha fazla da olabilir. Nitekim Peygamber (S.A.V.):

«Mi'râc Gecesi Cebrâil Aleyhisselâm'ı gördüm. Altı yüz kanadı vardı.» buyurmuştur.

2 [**Allah Teâlâ'nın** (nübüvvet, ilim, sıhhat, rızık gibi) **insanlara rahmetinden açtığı bir ni'meti tutacak yoktur. Tuttuğu bir ni'meti de, tuttuktan sonra, salıverecek** (gönderecek) **yoktur. Allah Teâlâ yegâne gaalib ve her fiilinde Hakîm'dir.**]

3 [**Ey insanlar! Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki ni'metlerini yâdedin. Allah Teâlâ'dan gayri hiçbir yaradan var mıdır ki, gökten ve yerden sizi rızıklandırsın. O'ndan gayri ilâh yoktur. O hâlde** (tevhîdden, küfre) **nasıl dönüyorsunuz?**]

وَاِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٤﴾

4 [**Şâyed** (müşrikler) **seni tekzîb ederlerse, senden önceki Peygamberler de tekzîb olunmuşlardı.** (Sabret). **Bütün işler Allah Teâlâ'ya döner.** (Onlara tekzîblerinin cezâsını, ve sana sabrının mükâfatını verir.)]

يَٓا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَلَا
يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ ﴿٥﴾ اِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا اِنَّمَا
يَدْعُوا حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ اَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿٦﴾

5 [**Ey insanlar! Şübhe yok ki, Allah Teâlâ'nın** (haşir ve cezâ hakkındaki) **va'di haktır.** (Onda hulf olmaz.) **Sakın, dünyâ hayâtı sizi mağrûr etmesin, aldatmasın.** (Âhiret'i unutmayın). **Ve sakın o mağrûr Şeytan,** (sonra tevbe edersiniz, Allah Teâlâ mağfiret eder diye, iğfâl edip) **sizi ma'siyete sevketmesin.**]

6 [**Zîrâ Şeytan, sizin** (eski) **bir düşmanınızdır. Siz de** (âkîde-

lerinizde, fiillerinizde) onu düşman bilin (her hâlinizde ondan sakının). **O, kendisine tâbi' olanları, Cehennemlik olsunlar diye** (heveslerine ve dünyâya meyle) **da'vet eder.**]

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ
حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبْ
نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾

7 [**O küfredenler için, şedîd bir azâb vardır.**]

[**Îmân edip de sâlih ameller işleyenler için ise, mağfiret ve pek büyük bir ecir vardır.**]

8 [**Fenâ ameli kendisine tezyîn olunan ve onu güzel gören,** (tevfîk-i ilâhi ile hakkı bilen; amellerinin güzelini, çirkininden temyîz eden kimse gibi midir?)]

[**Hiç şübhe yok ki, Allah Teâlâ dilediğini dalâlette alıkor, dilediğini de hidâyete erdirir.**]

[**O hâlde dalâlette kalanlara karşı nefsin hasretlerle geçmesin.** (Esef etme, üzülme sakın). **Allah Teâlâ, onların bütün işlediklerine Alîm'dir.**]

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَيِّتٍ
فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾

9 [**O Allah Teâlâ ki, rüzgârları gönderir de bulutları harekete geçirir. Onları ölü bir beldeye sevk ve onunla ölümünden sonra, yeryüzünü ihyâ ederiz. İşte, ölülerin dirilmesi de böyledir.**]

Rivâyete göre; Kıyâmet Gününde Cenâb-ı Hak, Arş-ı A'lâ'nın altından erkeklerin menîsine benzer bir su gönderecek, onunla halkın cesedlerini yerden bitirecektir.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ
وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّاٰتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَمَكْرُ اُولٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ﴿١٠﴾

10 [**Kim izzet isterse,** (Allah Teâlâ'dan istesin), **bilsin ki, bütün izzet, Allah Teâlâ'nındır. Güzel sözler ancak O'na yükselir ve onu da sâlih amel yükseltir.**]

Denildi ki, güzel söz: Kelîme-i tevhîddir. Yâhûd **«Sübhânallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber»** denilmesidir.

İbn-i Mes'ûd: Kim, **«Sübhanallâhi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber ve tebârekâllâh»** derse, bir Melek onu kanadlarının altına alır, yükselir. Ve o Melek, Meleklerden **hangi** topluluğa uğrasa, söyleyen için istiğfâr ederler ve onu dergâh-ı Bâri'ye iletirler.» demiştir.

Veyâ güzel sözden murâd: **«Zikrullah'tır. Ve sâlih amel onu dergâh-ı Bâri'ye yükseltir»** denilmiştir.

Hasan ve Katâde'ye göre de: «Güzel **söz, Zikrullah'tır. Sâlih amel de farzları edâdır. Kim zikrullah ile istiğfâr eder de, farzları edâ etmezse, sözü ameline reddolunur. Îmân, temennîden ibâret, değildir. Onunla ittisâf etmek, onunla bezenmektir. O, kalblerde istikrâr bulur. Âmal-i sâlihada sıdkını isbât ederse o vakit makbûl olur.»**

Nitekim bir hadîs-i şerîfde:

«Allah Teâlâ, bir sözü ancak amelle, sözü ve ameli de ancak, hulûs-i niyyetle kabûl eder.» buyurulmuştur.

[**Kötülükleri gizlice tasarlayıp kuranlar için ise, şedîd bir azâb vardır. Onların gizlice kurdukları şeyler yok olur, gider.**]

Nazm-ı celîlin, Enfâl sûresinde beyân buyurulduğu veçhile «Kureyş'in Dâr'ün-Nedve'de Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz için «Hapsedelim, veyâ katledelim, yâhûd sürelim.» diye gizlice kurmak istedikleri tuzak sebebiyle nâzil olduğu mervîdir.

وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثٰى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا
يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ إِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

11 [Allah Teâlâ (aslınız) Âdem'i topraktan, sonra zürriyetini nutfeden halk etti. Sonra da sizi (erkek dişi) çift kıldı.]

[**Allah Teâlâ'nın ilmi olmaksızın, hiçbir kadın ne gebe kalır ve ne doğurur. Uzun ömürlünün ömrünün uzatılması, kısaltılanın da kısaltılması behemahâl Kitabta** (Allah Teâlâ'nın ilminde, yâhûd Levh-i Mahfûz'da yazılı) **dır. Şübhe yok ki bu, Allah Teâlâ'ya göre pek kolaydır.**]

Ecel: Hayâtın bitmesi için Allah tarafından takdîr buyurulan muayyen vakittir ki, birdir; değişmez. Binâenaleyh, öldürülen kimse dahî eceli ile ölmüştür. Kaatilin zem ve cezâyı hak etmesi yasak olan öldürme işini işlediği içindir. Zîrâ bu fi'lin akîbinde Cenâb-ı Hak yaralama ve ölümü halk eder. Âdeti böyledir. Gerçi: **«Sadaka, ömrü uzatır.»** ve **«Akrabâya sıla-i rahim, ömrü uzatır.»** gibi zâhiren ömrün uzayacağını gösteren ba'zı hadîsler varsa da, bunlardan murâd: O fiillere teşvîktir. Çünkü ömrün ziyâdeleşmesi için bunlar esbâb-ı âdiyedendir; ve iyileşmek için hastanın ilâç kullanması kabîlindendirler. Yoksa, Allah'ın ilmindeki ecel aslâ değişmez. Onun için selef-i sâlihîn, **«Allah uzun ömürler versin,»** diye duâ edilmesini istemezlermiş.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ
وَهٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ
حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا
مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

12 [**İki deniz müsâvî olmaz. Bu, tatlıdır. Harâreti keser, içimi kolaydır. Şu da tuzludur.** (Boğazı yakar .)]

[Maamâfîh, her birinden tâze et (balık) yersiniz. Ve (inci ve mercan gibi) takındığınız zînetler çıkarırsınız.]

[Ve o denizlerde gemilerin suyu yararak seyrettiğini görürsün. Tâ ki, Allah Teâlâ'nın fazlından rızkınızı arayasınız. Ve ola ki, şükredesiniz.]

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَ
الْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ
وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾

13 [Allah Teâlâ geceyi gündüze idhalle gündüzü ve gündüzü geceye idhalle geceyi uzatır.]

[Güneş'i ve Ay'ı, O teshîr etmiştir. Her biri muayyen bir müddete değin seyr ve cereyân eder.]

[İşte, bütün bunları yapan, Rabbiniz Allah Teâlâ'dır. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur.]

Bilin de tevhîd edin. Hâcetinizi O'ndan dileyin. Duânıza icâbet eder.

[O'nu bırakıp da ibâdet ettikleriniz (niyâz edip hâcetinizi dilediğiniz putlar) ise bir hurma çekirdeğinin zarına bile mâlik değildirler. (Hiçbir veçhile müfîd olmazlar.)]

إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ
خَبِيرٍ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ
هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾

14 [Şâyed onlara (putlarınıza) duâ ederseniz (cansızdırlar) niyâzınızı işitmezler. Farazâ işitseler bile cevâb vermezler.]

[Kıyâmet Günü de şirkinize küfrederler. (İşrâkinizin butlânını söylerler. Yâhûd siz bize değil, belki Şeytanlara ibâdet ediyordunuz, derler.) Sana (onların hâllerini, yâhûd dünyâ ve Âhiret

ahvâlini) her şeyden haberdâr olan Allah Teâlâ gibi kimse haber vermez.]

15 [Ey insanlar! Hepiniz, Allah Teâlâ'ya (fazlına, rızık ve mağfiretine) muhtâcsınız. Allah Teâlâ ise, her şeyden müstağnîdir. Ve her hamde, O lâyıktır.]

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ
بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرٰى وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ
إِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى إِنَّمَا تُنْذِرُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَمَنْ
تَزَكّٰى فَإِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

16 [Şâyed dilerse sizi giderir ve yerine (mutî) yeni bir halk (başka bir kavim) getirir.]

17 [Bu, Allah Teâlâ'ya göre güç değildir.]

18 [Kimse, kimsenin günâhını yüklenmez. Şâyed günâhı ağır olan bir kimse, ba'zı günâhlarını taşımak için, başka birini da'vet ederse, bu akrabâsı bile olsa, ondan bir şey yüklenmeyi kabûl etmez.]

[(Yâ Muhammed!) Sen, ancak, Rablerini görmemişken, azâbından korkanları, namazı dürüst kılanları inzâr edersin.]

[Kim (günâhlardan sakınarak) temizlenirse, kendi nefsi için temizlenmiş olur. Herkesin varışı Allah'adır.]

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ
﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا
الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي
الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾

19, 20, 21 [**Ne körle, gören; ne karanlıklarla nûr ve ne gölge ile harâret müsâvî olur!**]

Kâfirlerle, mü'min; bâtılla, hak (küfürle, îmân) Cennet'le, Cehennem müsâvî **değildir.**

22 [**Dirilerle, ölüler de bir olmaz.**]

Âlimlerle câhiller, yâhûd İslâmla kalblerini ihyâ edenlerle, küfürle kalblerini öldürenler müsâvî olmazlar.

[**Allah Teâlâ, dilediğine hakkı işittirir. Sen kabirlerdeki ölüler** (gibi küfürlerinde ısrâr eden kâfirler) **e** (inzârını) **işittiremezsin.**]

23 [**Sen, ancak bir teblîğ ve inzâr edicisin.**]

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا
فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ج
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

24 [**Muhakkak ki Biz, seni** (mü'minleri Cennetle) **müjdeleyici, ve** (kâfirleri ve münâfıkları Cehennemle) **korkutucu olarak hak** (dîn) **ile gönderdik.**]

[**Hiçbir ümmet yoktur ki, içlerinden o ümmeti, Allah azâbiyle korkutucu** (bir Nebî veyâ bir âlim) **geçmiş olmasın.**]

25 [**Şâyed seni tekzîb ederlerse, onlardan önce geçen ümmetler de** (Peygamberlerini) **tekzîb etmişlerdi. Hâlbuki onlara Peygamberleri** (nübüvvetlerinin gerçekliğine şehâdet eder.) **mu'cizeler, sahîfeler, ve** (Tevrât ve İncîl gibi) **ışık veren Kitablar getirmişlerdi.**]

ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ع ﴿٢٦﴾

26 [**Sonra, o küfredenleri alıverdim. Ikaab ettim.** (Bak) **ukûbetim nasıl oldu?** (Görüp, ibret alsınlar.)]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ
مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ
أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾

27 [Görmüyor musunuz ki, Allah Teâlâ gökten yağmur inzâl etti. Onunla renk renk, çeşid çeşid meyvalar çıkardık.]

[Ve dağlardan, kimi beyaz, kimi kırmızı, türlü renkte ve simsiyah yollar peydâ ettik.]

وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَ
لِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

28 [İnsanları da, yerde yürür hayvanları da, davarları da böyle (meyva ve yollar gibi) muhtelif renkte yaptık.]

[Allah Teâlâ'dan, kulları içinde en ziyâde korkan, âlimlerdir. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân (mülkünde) azîz, ve (O'na ısyândan tevbe edene) Gafûr'dur.]

Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz, ashâbına:

«İçinizde hepinizden ziyâde Allah Teâlâ'dan korkar ve sakınırım.» buyurmuşlardır.

Kulun, Allah Teâlâ hakkındaki bilgisi nisbetinde, korku ve saygısı artar.

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللّٰهِ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَ
نْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً
لَنْ تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ
غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

29 [Onlar ki, Kur'ân okumaya devâm (ve mûcebiyle amel)

ederler. Namazı kılarlar. Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden gizli veyâ âşikâr infâk ederler. Onlar bu tâatle kesad bulmayacak bir ticâret umabilirler.]

30 **[Allah Teâlâ, onların ecirlerini tamâmen verdikten maadâ, fazlından da arttıracaktır. Allah Teâlâ, onların günâhlarına Gafûr, tâatlerine Şekûr'dur.]**

وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا
بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

31 **[Sana, kendisinden önceki Kitabları tasdîk eder olduğu hâlde, vahyettiğimiz Kur'ân, haktır. Allah-ü azîmüşşân, Habîr ve Basîr'dir.]**

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ
ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ
بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾

32 **[Sonra Biz, o Kitabı, kullarımızdan seçtiklerimize mîrâs kıldık.]**

Bununla murâd; İslâm ümmetinin âlimleri, güzîdeleridir. Yâhûd bütün İslâm ümmetidir.

[İçlerinden bir kısmı (Kur'ân'la amelde taksîrleri yüzünden) **nefislerine zulmedicidir. Bir kısmı** (çoğu vakit Kur'ân'la amel eden, fakat zaman zaman bundan, inhirâf eden muktesidler) **mutedillerdir. Bir kısmı da, Allah Teâlâ'nın izniyle,** (Kur'ân'la amellerine, başkalarını ta'lîm etmeyi ve onları da amele irşâd etmeyi katmak sûretiyle) **hayratta** (sâbıklar) **ileri gidenlerdir. İşte, en büyük fazl** (ve inâyet) **budur.]**

Ömer'ül-Fârûk (R.A.)'dan mervîdir:

«Bizim sâbıkımız Cennet'e, sâbıktır. Muktesidimiz necat bulur. Ve zâlimimize mağfiret olunur.» buyurulmuştur.

Ebü'd-Derdâ (R.A.)'dan rivâyet edildiğine göre de: **«Sâbık, hesâb olunmadan Cennet'e girer. Muktesid, hafîf bir hesâb görür. Nefsine zulmeden de hapsolunur. Kurtulacağını zannetmezken,**

sonra ona rahmet yetişir. Bu sâyede Cennet'e girer.» buyurulmuştur.

Hasan der ki: **«Sâbık, hasenâtı,** seyyiâtına gaalib; **muktesid, hasenât ve seyyiâtı müsâvî, zâlim seyyiâtı, hasenâtına gaalib olandır.»**

«Zâlim: Zâhiri, bâtınından hayırlı. Muktesid: Zâhiri ve bâtını müsâvî ve sâbık: Bâtını zâhirinden hayırlı olandır» da denilmiştir.

Ba'zılarına göre de: **«Zâlimden murâd, câhil, muktesidden murâd, ilim öğrenen, sâbıktan murâd da ilim öğretendir.»**

«Zâlim: Büyük günâhları işleyen, muktesid küçük günâhları işliyen, sâbık ne büyük ve ne küçük günâhları işlemiyendir,», diyenler de vardır.

Ebû Bekir Verrâk diyor ki: **«Bu âyet, insanların makamlarına göre beyânda bulunmaktadır. Zîrâ kul, üç hasletten biri üzere bulunur. Bunlar ya ma'siyet, ya gaflet, ya tevbedir. Kul ısyân ederse, zâlimlerden, tevbe ederse, mu'tedillerden, tevbesi sahîh olur da çok ibâdet ederse, hayratta ileri gidenlerden olur.»**

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَ
هَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾

33 **[Onlar, Adn Cennetlerine girerler. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Elbiseleri de ipektir.]**

34 **[«Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki, bizden hüznü giderdi. Elbette, Rabbimiz Gafûr ve Şekûr'dur.» derler.]**

الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ
وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا
يُقْضَى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي
كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾

35 [« Ki fazlından bizi, dâim kalınacak yurda (Cennet'e) indirdi. Burada, bize hiçbir meşakkat, yorgunluk gelmiyecek, usanç dokunmayacak.»]

36 [Kâfirler için ise Cehennem ateşi vardır. (Onlara ölüm) hükmolunmaz, ki ölsünler. Üzerlerinden azâb da tahfîf edilmez. İşte Biz, küfürde ve Allah'ın ni'metlerine küfrânda ileri gidenleri böyle cezâlandırırız.]

وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ
الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ
النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

37 [Ve onlar, o ateşte şöyle feryâd ederler: «Ey Rabbimiz! Bizi bu ateşten çıkar (dünyâya iâde et). İşleye geldiğimizin (küfür ve ısyânın) yerine orada sâlih ameller işleyelim.»]

[(Allah Teâlâ): «Size dünyâda düşünüp bilecek, nasîhat kabûl edecek kadar ömür vermedik mi? Size nezîr (Allah azâbiyle korkutucu bir Peygamber) de gelmişti. O hâlde tadın azâbı! Zâlimler için hiç bir yardımcı yoktur.» (buyuracak.)]

Ba'zılarına göre, bu ömürden murâd: Bülûğ çağı veyâ 18 yaşına varmaktır. Bir takımları 10, daha başkaları 60 yaş olduğunu söylemişlerdir ki, o yaşda artık Âdemoğlunun hiçbir özrü kalmaz. Peygamber (S.A.V.):

«Allah Teâlâ, ömrünü 60 yıla vardırdığı kimse için özür koymamıştır.» buyurmuştur. Başka bir hadîsde:

«Ümmetimin ömürleri altmışla yetmiş yıl arasıdır. Onlardan, bunu geçen pek azdır.» buyurulmuştur.

38 [Şübhe yok ki, Allah Teâlâ göklerde ve yerdeki gaybı bilir. Hiçbir şey O'na gizli kalmaz. Zîrâ O, kalblerde muzmer olanları da bilir.]

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ
الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

39 **[Sizleri yeryüzünde halîfeler kılan O'dur.]**
Sizi geçen ümmetlerin yerine hükümrân ve mütemekkîn kıldı. Yeryüzünün tasarrufunu elinize verdi. Bu, büyük bir ni'mettir.

[O hâlde kim (îmân ve şükretmez) **küfrederse, küfrünün vebâli kendi üzerine olur.]**

[Kâfirlere küfürleri, Rablerinin indinde, şiddetli buğz ve (Âhirette) **hasardan başka bir şey artırmaz.]**

قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا
مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَىٰ
بَيِّنَتٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾

40 **[De ki: «Allah Teâlâ'yı bırakıp da, O'na işrâk ve ibâdet ettiklerinizi gördünüz mü? Gösterin bana, yeryüzünden hangi cüz'ü halk etmişler.» Yoksa göklerin halkında Allah Teâlâ ile bir şirketleri mi var? Yâhûd onlara bir Kitab verdik de ondan bir beyyine mi istinâd ediyorlar? Hayır! O zâlimler birbirlerine aldatmaktan gayri bir va'dde bulunmazlar.]**

إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ
أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

41 **[Allah Teâlâ, gökleri ve yeri** (kudretiyle) **tutar, ki zâil olmasınlar. Celâlim hakkı için, şâyed zevâl bulurlarsa; bundan sonra, onları O'ndan gayri kimse tutamaz. Allah-ü azîmüşşân, Halîm ve** (tevbe edenleri) **mağfiret edicidir.]**

وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَاۤءَهُمْ نَذٖيرٌ لَيَكُونُنَّ اَهْدٰى
مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِۚ فَلَمَّا جَاۤءَهُمْ نَذٖيرٌ مَا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُورًاۙ ﴿٤٢﴾

42 [**Onlar** (Kureyş, bi'setten önce Yahûdîlerle Nasârâ'nın Peygamberlerini tekzîb ettiklerini işittikçe) **yemînlerinin en kuvvetlisiyle Allah Teâlâ'ya yemîn etmişlerdi.** (Allah Teâlâ la'net etsin o Kitab ehline, ki Peygamberlerini tekzîb ediyorlar). **Vallâhi, şâyed bize bir nezîr gelse, o ümmetlerin her birinden daha ziyâde hidâyette olurduk** (demişlerdi.)]

[**Vaktâ ki kendilerine inzâr eden Resûl geldi. Bu, onlara haktan uzaklaşmalarından başka bir şey artırmadı.**]

اِسْتِكْبَارًا فِي الْاَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِۜ وَلَا
يَحٖيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖۜ فَهَلْ يَنْظُرُونَ اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلٖينَۚ فَلَنْ
تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدٖيلًاۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوٖيلًا ﴿٤٣﴾

43 [**Bu da, yeryüzünde kibirlenmeleri ve kötü fiilleri yüzündendi. Halbuki kötü fiil, yalnız sâhibini sarar.**]

Kötü fiilden murâd: Şirk, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi katl için içtimâ etmeleridir. Kendi başlarını yedi. Bedir'de katlolundular

[**Onlar ancak, daha önceki ümmetler** (den Peygamberlerini tekzîb edenler) **hakkında Allah Teâlâ'nın sünnetini** (cezâsını) **bekliyorlar.**]

[**Sen, Allah Teâlâ'nın sünnetinde hiçbir tebdîl ve tahvîl bulamazsın.**]

اَوَلَمْ يَسٖيرُوا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذٖينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةًۜ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهُ مِنْ شَيْءٍ
فِي السَّمٰوَاتِ وَلَا فِي الْاَرْضِۜ اِنَّهُ كَانَ عَلٖيمًا قَدٖيرًا ﴿٤٤﴾

44 [**Onlar, yeryüzünde gezip,** (Peygamberlerini tekzîb eden) **kendilerinden önceki ümmetlerin, nasıl bir âkıbete uğradıklarını görmüyorlar mı?**]

[**Halbuki onlar, bunlardan daha kuvvetli idiler. Allah Teâlâ'yı göklerde ve yerde hiçbir şey âciz kılamaz. Allah-ü azîmüşşân, her şeyi Alîm ve Kaadîr'dir.**]

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلٰى ظَهْرِهَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَلٰكِنْ
يُؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّىۚ فَاِذَا جَٓاءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِه۪ بَص۪يرًا ﴿٤٥﴾

45 [**Şâyed Allah Teâlâ, insanları kazandıkları** (şirk ve) **ma'siyetler yüzünden muâhaze etseydi, yeryüzünde hareket eder bir mahlûk bırakmazdı.** (Cümlesini helâk ederdi.)]

[**Fakat onları takdîr olunan bir vakte dek te'hîr eder. O va'dolunan** (mukadder) **zaman gelince, muhakkak ki Allah Teâlâ, kullarını görür** (ve onları amellerine göre cezâlandırır.)]

Mukadder zamandan murâd; Kıyâmettir.

———— ● ————

ÜÇÜNCÜ CİLDİN SONU

BU CİLTDEKİ SÛRELER

Sûre No:	Sûrenin Adı:	Âyet Sayısı:	Sahîfe:
16	NAHL	128	5 — 40
17	İSRÂ	111	41 — 76
18	KEHF	110	77 — 112
19	MERYEM	98	113 — 132
20	TÂ — HÂ	135	133 — 159
21	ENBİYÂ	112	160 — 187
22	HACC	78	188 — 213
23	MÜ'MİNÛN	118	214 — 238
24	NÛR	64	239 — 268
25	FURKAN	77	269 — 290
26	ŞUARÂ	227	291 — 317
27	NEML	93	318 — 342
28	KASAS	88	343 — 373
29	ANKEBÛT	69	374 — 394
30	RÛM	60	395 — 412
31	LOKMAN	34	413 — 422
32	SECDE	30	423 — 431
33	AHZÂB	73	432 — 465
34	SEBE'	54	466 — 482
35	FÂTIR	45	483 — 497

F İ H R İ S T

(Bu ciltde geçen mevzû' ve mefhûmlar)

— A —

Âd Kavmi: Hacc: 42; **Furkan:** 38; **Şuarâ:** 123.
Adak: Meryem: 26; **Hacc:** 29; **Ahzâb:** 23.
Adâlet: Nahl: 9, 76, 90; **Tâ-Hâ:** 2; **Enbiyâ:** 47;
Âdem Aleyhisselâm: İsrâ: 61, 70; **Kehf:** 50; **Meryem:** 58; **Tâ-Hâ:** 115, 116, 117, 120, 121.
Âfiyet: Nahl: 69; **İsrâ:** 82.
Afv: Hacc: 60; **Nûr:** 22.
Ağaç: İsrâ: 60; **Meryem:** 19; **Tâ-Hâ:** 11, 120; **Hacc:** 18; **Mü'minûn:** 20; **Nûr:** 35; **Neml:** 60; **Kasas:** 30; **Lokman:** 27.
Ağır yük: Nahl: 25; **Tâ-Hâ:** 87, 100.
Ağız: Kehf: 5; **Nûr:** 15; **Ahzâb:** 4.
Ağlamak: İsrâ: 109; **Meryem:** 58.
Ahd: Nahl: 91, 95; **İsrâ** 34; **Meryem:** 78, 87; **Tâ-Hâ:** 86, 115; **Mü'minûn:** 8; **Lokman:** 32; **Ahzâb:** 7, 15, 23.
Âhiret: Nahl: 22, 30, 41, 60, 107, 109, 122; **İsrâ:** 7, 10, 19, 21, 45, 72, 104; **Tâ-Hâ:** 127; **Hacc:** 11, 15; **Mü'minûn:** 33, 74; **Nûr:** 14, 19, 23; **Neml:** 3, 4, 5, 66; **Kasas:** 70, 83; **Ankebût:** 20, 27, 64; **Rûm:** 16; **Lokman:** 4; **Ahzâb:** 29, 57; **Sebe':** 1, 8, 21.
Âhiret Günü: İsrâ: 7, 10, 19, 21, 45; **Meryem:** 75, 85; **Tâ-Hâ:** 70, 74, 97, 111, 127; **Hacc:** 2, 11, 15, 23, 33, 34, 100, 101, 102, 103, 104, 105; **Şuarâ:** 87, 89, **Neml:** 68, 91, 92; **Kasas:** 70, 83, 84; **Fâtır:** 18.
Ahlâk: İsrâ: 84, **Kehf:** 19, 74; **Meryem:** 19; **Tâ-Hâ:** 76; **Nûr:** 21, 28, 30; **Şuarâ:** 137.
Âile: Kehf: 77; **Meryem:** 16, 55; **Tâ-Hâ:** 10, 29, 132; **Enbiyâ:** 76, 84; **Mü'minûn:** 27; **Nûr:** 27; **Şuarâ:** 169, 170; **Neml:** 7, 49, 57; **Kasas:** 12, 29; **Ankebut:** 32, 33; **Ahzâb:** 33; **Fâtır:** 43.
Âişe (R. Anhâ): **Nûr:** 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17.
Akıl: Nahl: 12, 67; **Tâ-Hâ:** 53, 128; **Enbiyâ:** 10, 67; **Hacc:** 46; **Mü'minûn:** 80; **Nûr:** 58, 59, 61; **Furkan:** 44; **Şuarâ:** 28; **Kasas:** 60; **Ankebut:** 35, 43, 63; **Rûm:** 24, 28.
Akrabâ: Nahl: 90; **İsrâ:** 26; **Nûr:** 22; **Rûm:** 38; **Fâtır:** 18.
Akşam: Nahl: 6; **Kehf:** 28; **Meryem:** 11, 62; **Nûr:** 36, 58; **Furkan:** 5; **Rûm:** 17; **Ahzâb:** 42; **Sebe':** 12.
Alayetmek: Nahl: 34; **Enbiyâ:** 41; **Mü'minûn:** 110; **Şuarâ:** 6, 128; **Rûm:** 10.
Aldanmak, aldatmak: İsrâ: 64; **Lokman:** 33; **Ahzâb:** 12; **Fâtır:** 5, 40.
Âlem: Enbiyâ: 71, 91, 107; **Furkan:** 1; **Şuarâ:** 16, 23, 47, 77, 98, 109, 127, 145, 164, 165, 180, 192; **Neml:** 8, 44; **Kasas:** 30; **Ankebut:** 6, 10, 15, 28; **Secde:** 2.
Alım - Satım: Nahl: 80; **İsrâ:** 12; **Nûr:** 37; **Rûm:** 23; **Lokman:** 6; **Fâtır:** 12, 29.
Âlim: Nahl: 101,125; **İsrâ:** 25, 47, 54, 55, 86; **Kehf:** 19, 21, 22, 26; Mer-

yem: 7; Tâ-Hâ: 104; Enbiyâ: 51, 81; Hacc: 68; Mü'minûn: 92, 96; Şuarâ: 34, 37, 188, 197; Kasas: 37, 57, 85; Ankebut: 10, 32, 43; Rûm: 22; Secde: 6; Sebe': 3, 48; Fâtır: 28, 38.
Allah (C. C.) Bir'dir: Nahl: 22, 51; İsrâ: 22, 23, 39, 42; Kehf: 110; Tâ-Hâ: 8, 14, 98; Enbiyâ: 25, 108; Hacc: 34; Mü'minûn: 32, 91, 116, 117; Neml: 9, 26; Kasas: 70, 88; Ankebut: 56; Fâtır: 3.
Allah (C. C.)'ın güzel adları: İsrâ: 110; Tâ-Hâ: 8.
Allah (C.C.)'ın kelâmı: Kehf: 27, 109; Tâ-Hâ: 129; Lokman: 27.
Allah (C. C.)'ın «Ol!» emri: Nahl: 40; Meryem: 35.
Allah (C. C.) vergisi: İsrâ: 20.
Allâm-ül guyûb: Sebe': 48.
Altı sayısı: Furkan: 59; Secde: 4.
Altın: Kehf: 31; Hacc: 23; Fâtır: 33.
A'mâ: İsrâ: 72, 97; Tâ-Hâ: 124, 125; Hacc: 46; Nûr: 61; Furkan: 73; Neml: 66, 81; Kasas: 66; Rûm: 53; Fâtır: 19.
Amel defteri: İsrâ: 13; Enbiyâ: 47.
Ana: Nahl: 78; Meryem: 28, 32; Tâ-Hâ: 38, 40, 94; Mü'minûn: 50; Nûr: 61; Kasas: 7, 10, 13, 59; Lokman: 14, Ahzâb: 4, 6.
Ana-baba (Ebeveyn): İsrâ: 23; Kehf: 80; Meryem: 14; Neml: 19; Ankebut: 8; Lokman: 4.
And (Yemîn): Nahl: 38, 91, 92, 94; Nûr: 53; Neml: 49; Rûm: 55; Fâtır: 42.
A'rab (Bedevî): Ahzâb: 20.
Arabî: Nahl: 103; Tâ-Hâ: 113; Şuarâ: 195.
Arefe: Hacc: 28.
Arı: Nahl: 68.
Arş: Nahl: 68; İsrâ: 42; Tâ-Hâ: 5; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 86, 116; Furkan: 59; Neml: 23, 26; Secde: 4.
Asâ: Şuarâ: 32, 44, 45, 63; Neml: 10; Tâ-Hâ: 18, 66; Kasas: 31.
Ashâb-ı Kehf: Kehf: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28.
Ashâb-ı Eyke: Şuarâ: 176.
Ashâb-ı Medyen: Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 22, 23, 45; Ankebut: 36.
Ashâb-ı Ress: Furkan: 38.
Ashâb-ı Sefîne: Ankebut: 15.
Asker (Ordu): Meryem: 75; Tâ-Hâ: 28; Şuarâ: 95; Neml: 17, 18, 37; Kasas: 6, 8, 39, 40; Ahzâb: 9.
Astronomi: Mü'minûn: 17.
Aşırı hareket: Kehf: 14, 28; Tâ-Hâ: 45.
Aşîret: Hacc: 13; Şuarâ: 214.
At: Nahl: 8.
Ateş: Tâ-Hâ: 10; Enbiyâ: 69; Nûr: 35; Neml: 7; Kasas: 29.
Av: Nahl: 14; Fâtır: 12.
Avret yeri: Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 5; Nûr: 30, 31; Ahzâb: 13, 35.
Ay (Kamer): Nahl: 12; Enbiyâ: 33; Hacc: 18; Furkan: 61; Ankebut: 61; Lokman: 29; Fâtır: 13.
Ayak: Nahl: 94; İsrâ: 64; Tâ-Hâ: 71; Hacc: 27; Nûr: 24, 31, 45; Şuarâ: 49; Ankebut: 55.
Âyet: Nahl: 11, 12, 13, 65, 67, 69, 79, 104, 105; İsrâ: 12, 59, 101; Kehf: 17, 57, 105; Meryem: 10, 21, 58; Tâ-Hâ: 22, 47, 54, 127, 128, 133; Enbiyâ: 5, 91; Hacc: 16; Mü'minûn: 30, 50, 58; Nûr: 1, 18, 34, 46, 58, 61; Furkan: 37, 73; Şuarâ: 2, 4, 8, 103, 121, 128, 139, 154, 158, 174, 190; Neml: 1, 12, 52, 86; Kasas: 2, 87; Ankebut: 15, 23, 24, 35, 44, 50; Rûm: 10, 21, 22, 23, 28, 37, 58; Lokman: 2, 31; Secde: 22, 46; Ahzâb: 34; Sebe': 9, 15, 19.
Aylar: Sebe': 12.
Azgınlık: Nahl: 90, 115; İsrâ: 60; Kehf: 64, 80, 108; Meryem: 8, 59, 69; Tâ-Hâ: 24, 43, 45, 81, 121; Hacc: 3, 60; Mü'minûn: 75; Nûr: 33; Furkan: 21; Şuarâ: 91, 94, 183, 224; Kasas: 18, 63, 76, 77; Ankebut: 36.
Azm: Tâ-Hâ: 115; Lokman: 17; Şuarâ: 43.

— B —

Baba: Nahl: 35; **Kehf**: 5, 82; **Meryem**: 28, 42, 43, 44, 45; **Enbiyâ**: 44, 52, 53, 54; **Hacc**: 78; **Mü'minûn**: 36, 68, 83; **Nûr**: 31, 61; **Furkan**: 18; **Şuarâ**: 26, 70, 74, 76, 86; **Neml**: 67, 68; **Kasas**: 23, 25, 26; **Lokman**: 21; 33; **Ahzâb**: 5, 40, 55.

Bağ-Bahçe: Kehf: 32, 35, 39, 40; **Mü'minûn**: 19; **Furkan**: 8; **Şuarâ**: 57, 134, 147; **Neml**: 60; **Rûm**: 15; **Sebe'**: 15, 16.

Bağış (Hîbe): **Meryem**: 5, 19, 49, 50, 53; **Enbiyâ**: 72, 90; **Furkan**: 74; **Şuarâ**: 21, 83; **Ankebut**: 27; **Ahzâb**: 50.

Bal: Nahl: 68, 69.

Balçık (Çamur): **İsrâ**: 17; **Kehf**: 86; **Mü'minûn**: 12; **Kasas**: 38; **Secde**: 7.

Baldır: Neml: 44.

Balık: Nahl: 14; **Kehf**: 61, 63; **Enbiyâ**: 87; **Fâtır**: 12.

Barış: Nahl: 28, 87.

Ba's (Diriltmek, ölümden sonra dirilmek): **Nahl**: 21, 36, 38, 84, 89; **İsrâ**: 5, 49, 79, 98; **Kehf**: 12, 19; Meryem: 15, 33; **Hacc**: 5, 7; **Mü'minûn**: 16, 37, 82, 100; **Furkan**: 41, 51; **Şuarâ**: 36, 87; **Neml**: 65; **Kasas**: 59; **Rûm**: 56; **Lokman**: 28.

Basîret: İsrâ: 102.

Baş: **İsrâ**: 51; **Meryem**: 4; **Tâ-Hâ**: 94; **Enbiyâ**: 65; **Hacc**: 19; **Secde**: 12.

Başörtüsü: Nûr: 31.

Batı: Kehf: 17, 86; **Tâ-Hâ**: 130; **Nûr**: 35; **Şuarâ**: 28; **Kasas**: 44.

Bâtıl: Nahl: 72; **İsrâ**: 81; **Kehf**: 56, 105; **Enbiyâ**: 18; **Hacc**: 62; **Ankebut**: 48, 52, 67; **Rûm**: 58; **Sebe'**: 49.

Belkıs: Neml: 23.

Bereket: İsrâ: 1; **Meryem**: 31; **Enbiyâ**: 50, 71, 81; **Mü'minûn**: 14, 29; **Nûr**: 35, 61; **Furkan**: 1, 10, 61; **Neml**: 8; **Kasas**: 30; **Sebe'**: 18.

Berzah: Mü'minûn: 100; **Furkan**: 53.

Besmele: Neml: 30.

Beş sayısı: Kehf: 22.

Beşer: Nahl: 103; **İsrâ**: 93, 94; **Kehf**: 110; Meryem: 17, 20, 26; **Enbiyâ**: 3, 34; **Mü'minûn**: 24, 33, 34, 47; **Furkan**: 54.

Beşik: Meryem: 29; **Tâ-Hâ**: 53.

Beyaz: Tâ-Hâ: 22; **Şuarâ**: 33; **Neml**: 12; **Kasas**: 12; **Fâtır**: 27.

Bıldırcın: Tâ-Hâ: 80.

Biçmek: Tâ-Hâ: 15.

Bilezik: Kehf: 31; **Hacc**: 24; **Fâtır**: 33.

Bin sayısı: Hacc: 47; **Ankebut**: 14; **Secde**: 5.

Binek: Nahl: 8; **Kehf**: 71; **Neml**: 72; **Ankebut**: 65.

Birr: Nûr: 11; **Furkan**: 68; **Şuarâ**: 222; **Ahzâb**: 58.

Boğazlamak (Zebh-Nahr): **Neml**: 21; **Kasas**: 4.

Boşamak. 49.

Boş söz: Meryem: 62; **Mü'minûn**: 3; **Furkan**: 72; **Kasas**: 55.

Boyun: İsrâ: 13, 29; **Şuarâ**: 4; **Sebe'**: 33.

Böbürlenmek: Lokman: 18.

Bulut: Nûr: 40, 43; **Furkan**: 25; **Neml**: 88; **Rûm**: 48; **Fâtır**: 9.

Burç: Furkan: 61.

Buzağı: Tâ-Hâ: 88.

Bürhân: Enbiyâ: 24; **Mü'minûn**: 117; **Neml**: 64; **Kasas**: 32, 75.

Büyü (Sihir): **İsrâ**: 47, 101; **Tâ-Hâ**: 57, 58, 63, 66, 69, 70, 71, 73; **Enbiyâ**: 3; Mü'minûn: 89; **Furkan**: 8; **Şuarâ**: 34, 35, 37, 40, 41, 46, 49, 153, 185; **Neml**: 13; Kasas: 36; **Sebe'**: 43.

Büyüklük taslama: Nahl: 22, 23, 29, 46; **Enbiyâ**: 19; **Mü'minûn**: 46, 67; **Nûr**: 11; **Furkan**: 21; **Kasas**: 39; **Ankebut**: 39; **Lokman**: 7, 18; **Secde**: 15; **Sebe'**: 31, 32, 33; **Fâtır**: 43.

Büyütmek: Hacc: 30, 32, 62; **Mü'minûn**: 12; **Lokman**: 30; **Sebe'**: 23.

— C —

Câhillerin ve kâfirlerin kalbleri: Rûm: 59.
Câriye: Nahl: 71, 75; Mü'minûn: 6; Nûr: 31, 32, 33, 58; Rûm: 28; Ahzâb: 50, 52, 55.
Cebrâîl Aleyhisselâm: Nahl: 2, 102; İsrâ: 85; Meryem: 17, 19; Enbiyâ: 91; Şuarâ: 52.
Cehâlet: Nahl: 119; Furkan: 63; Neml: 55; Kasas: 55; Ahzâb: 32, 72.
Cehennem: Nahl: 29; İsrâ: 8, 18, 39, 63, 97; Kehf: 100, 102, 106; Meryem: 68, 86; Tâ-Hâ: 74; Enbiyâ: 29, 98; Mü'minûn: 103; Furkan: 34; Ankebut: 54, 68; Secde: 13; Fatır: 36.
Cemâl (Cemîl): Nahl: 6; Ahzâb: 28, 49.
Cennet: Nahl: 31, 32; İsrâ: 91; Kehf: 31, 32, 33, 35, 39, 40, 107; Meryem: 60, 61, 63; Tâ-Hâ: 76, 117, 121; Hacc: 14, 23, 56; Mü'minûn: 19; Furkan: 8, 10, 15, 24; Şuarâ: 57, 85, 90, 134, 147; Ankebut: 58; Lokman: 8; Secde: 19; Sebe': 15, 16; Fâtır: 33.
Cihâd: Nahl: 38, 110; Hacc: 39, 40, 78; Nûr: 53; Furkan: 52; Ankebut: 6, 8, 69; Lokman: 15; Fâtır: 42.
Cimrilik: İsrâ: 29, 100; Furkan: 67; Ahzâb: 19.
Cinâyetler: İsrâ: 31, 33; Kasas: 15; Ankebut: 24; Ahzâb: 26.
Cinler: İsrâ: 88; Kehf: 50; Neml: 10, 17, 39; Kasas: 31; Secde: 13; Sebe': 12, 14, 41.
Cinsî münâsebet: İsrâ: 32.
Cumartesi günü: Nahl: 124.

— Ç —

Çalışmak: İsrâ: 19; Enbiyâ: 94.
Çaprazlama: Tâ-Hâ: 71; Şuarâ: 49.
Çekirdek: Fâtır: 13.
Çene: İsrâ: 107, 109.
Çift tek: Tâ-Hâ: 53; Hacc: 5; Mü'minûn: 27; Rûm: 21; Lokman: 10; Fâtır: 11.
Çiftçilik: Nahl: 11; Kehf: 32; Enbiyâ: 78; Şuarâ: 148; Rûm: 9; Secde: 27.
Çocuk: Kehf: 74, 80, 82; Meryem: 7, 8, 12, 19, 20, 29; Hacc: 5; Nûr: 31, 59.
Çöl ve çölde yaşayanlar: Kehf: 47; Ahzâb: 20.

— D —

Dağ: Nahl: 15, 68, 81; İsrâ: 37; Kehf: 47; Meryem: 90; Tâ-Hâ: 105; Enbiyâ: 31, 70; Hacc: 18; Nûr: 43; Şuarâ: 149; Neml: 61, 88; Lokman: 10; Ahzâb: 72; Sebe': 10; Fâtır: 27.
Dağlamak: Mü'minûn: 104.
Dalga: Kehf: 99; Nûr: 40; Lokman: 32.
Darb-ı mesel: İsrâ: 48; Kehf: 45; Hacc: 73; Nûr: 35; Furkan: 9, 39; Ankebut: 43; Rûm: 28, 58.
Dâvûd Aleyhisselâm: İsrâ: 55; Enbiyâ: 78, 79; Neml: 15, 16; Sebe': 10, 13.
Defîne: Kehf: 82; Furkan: 8; Şuarâ: 58; Kasas: 76.
Delikanlı: Kehf: 10, 13, 60, 62; Enbiyâ: 60; Nûr: 33.
Demir: Kehf: 96; Hacc: 21; Ahzâb: 19; Sebe': 10.
Deniz (Gemicilik): Nahl: 14; İsrâ: 66, 67, 70; Kehf: 60, 61, 63, 71, 78, 79, 97, 109; Tâ-Hâ: 39, 77; Hacc: 65; Mü'minûn: 22, 27, 28; Nûr: 40; Furkan: 53; Şuarâ: 63, 119; Neml: 61, 63; Kasas: 7, 40; Ankebut: 15, 65; Rûm: 41, 46; Lokman: 27, 31; Fâtır: 12.

Ders: Sebe': 44.
Deve: İsrâ: 59; Hacc: 36; Şuarâ: 155.
Dil (Lisân): Nahl: 62, 103, 116; Meryem: 50, 97; Tâ-Hâ: 27; Nûr: 15, 24; Şuarâ: 13, 84, 195; Kasas: 34; Rûm: 22; Ahzâb: 19.
Dilsiz: Nahl: 76; İsrâ: 97.
Dinlenmek: Furkan: 24, 47.
Doğruluk: Nahl: 76, 121; İsrâ: 35; Meryem: 36; Hacc: 54, 67; Mü'minûn: 73; Nûr: 46; Şuarâ: 182.
Doğu: Meryem: 16; Nûr: 35; Şuarâ: 28.
Domuz: Nahl: 115.
Dost: Nahl: 100; İsrâ: 73; Furkan: 28, 29; Şuarâ: 101.

— E —

Ebû Bekr-is Sıddîk (R.A.): Rûm: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; Şuarâ: 36, 37, 38, 39.
Ekin: Enbiyâ: 78; Şuarâ: 20.
Elbise: Nahl: 5, 14, 81, 112; Kehf: 31. Enbiyâ: 80; Hacc: 19, 23; Mü'minûn: 14; Nûr 58, 60; Furkan 47; Ahzâb 59; Fâtır: 12, 33.
Elçi Melekler: İsrâ: 95; Meryem: 19; Ankebut: 31, 33; Fâtır: 1.
Elest-ü birabbiküm: Furkan: 53.
Elif, Lâm, Mîm: Ankebut: 1; Rûm: 1; Lokman: 1; Secde: 1.
Emânet: Mü'minûn: 8; Ahzâb: 72.
En doğru din: Rûm: 30, 43.
Eser: Kehf: 6, 64; Tâ-Hâ: 84, 96; Rûm: 50.
Eşek: Nahl: 8; Lokman: 19.
Eşitlik: Nahl: 76; İsrâ: 30; Enbiyâ: 109; Kasas: 82; Ankebut: 62; Rûm: 37; Sebe': 31, 39; Fâtır: 19, 22.
Et: Nahl: 14, 115; Hacc: 5, 37; Mü'minûn: 14; Fâtır: 12.
Evlâd: İsrâ: 31, 64, 111; Kehf: 4, 39! Meryem: 35, 77, 88, 91, 92; Enbiyâ: 26, 28; Mü'minûn: 91; Furkan: 2; Şuarâ: 18; Kasas: 9; Lokman: 33; Sebe': 35, 37.
Evlenmek: Nûr: 3, 32, 33, 60; Kasas: 27; Ahzâb: 30, 37, 49, 50, 52, 53..
Eyyûb Aleyhisselâm: Enbiyâ: 83, 84.

— F —

Fâiz: Rûm: 39.
Fakîrlik: İsrâ: 26, 31; Kehf: 79; Hacc: 28, 36; Nûr: 22, 32; Kasas: 24; Rûm: 38; Fâtır: 15.
Farz: Hacc: 4; Nûr: 1; Kasas: 85; Ahzâb: 38, 50.
Fazîlet: Nahl: 71; İsrâ: 21, 55, 70; Tâ-Hâ: 63, 104; Mü'minûn: 24; Nûr: 22, 32.
Felâh: Nahl: 116; Kehf: 20; Tâ-Hâ: 64, 69; Hacc: 77; Mü'minûn: 1, 102, 117; Nûr: 31, 51; Kasas: 37, 67, 82; Rûm: 38; Lokman: 5.
Fesâdcılık: Nahl: 88, 92, 94; İsrâ: 4; Kehf: 94; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 71; Şuarâ: 152, 183; Neml: 14, 34, 48; Kasas: 4, 77, 83; Ankebut: 30, 36; Rûm: 41.
Feth âyetleri: Enbiyâ: 96; Mü'minûn: 77; Nûr: 61; Şuarâ: 118; Kasas: 76; Secde: 28, 29; Sebe': 26; Fâtır: 2.
Fetvâ: Kehf: 22; Neml: 32.
Fıkh: İsrâ: 44, 46; Kehf: 57, 93; Tâ-Hâ: 28.
Fırtına: İsrâ: 61, 68, 69; Enbiyâ: 81; Ankebut: 40; Rûm: 51; Ahzâb: 9.
Fısk: Nahl: 50; İsrâ: 16; Enbiyâ: 74; Nûr: 4, 55; Neml: 12; Kasas: 32; Ankebut: 34; Secde: 18, 20.
Fıtrat: İsrâ: 51, 84; Tâ-Hâ: 72; Enbiyâ: 56; Rûm: 30; Lokman: 11.
Fikir: Nahl: 11, 44, 69; Rûm: 8, 21; Sebe': 36.
Fir'avn: İsrâ: 101, 102; Tâ-Hâ: 24, 43, 60, 78, 79; Mü'minûn: 46; Şu-

arâ: 11, 16, 23, 41, 44, 53; Neml: 12; Kasas: 3, 4, 6, 8, 9, 32, 38; Ankebut: 39.
Fitne: Nahl: 110; İsrâ: 53, 60, 73; Tâ-Hâ: 40, 85, 90, 96, 131; Enbiyâ: 35, 111; Hacc: 11, 57; Nûr: 63; Furkan: 20; Neml: 47; Ankebut: 2, 3, 10; Ahzâb: 14.
Fuhş: Nahl: 90; İsrâ: 32; Nûr: 19, 21; Neml: 54; Ankebut: 28, 45; Ahzâb: 30.
Fürkân: Enbiyâ: 48; Furkan: 1.

— G —

Gâib: Neml: 20.
Gamm: Tâ-Hâ: 40; Enbiyâ: 88; Hacc: 22.
Gark: İsrâ: 69, 103; Kehf: 71; Enbiyâ: 77; Mü'minûn: 27; Furkan: 37; Şuarâ: 66, 120; Ankebut: 40.
Gebelik: Meryem: 22; Hacc: 2; Lokman: 14; Fâtır: 11.
Gece: Nahl: 12; İsrâ: 1, 12, 78, 79; Meryem: 10; Enbiyâ: 20, 33, 42; Hacc: 61; Mü'minûn: 80; Nûr: 44; Furkan: 47, 62, 64; Şuarâ: 52; Neml: 49, 86; Kasas: 71, 72, 73; Rûm: 23; Lokman: 29; Secde: 16; Sebe': 18, 33; Fâtır: 13.
Gece Namazı: Tâ-Hâ: 77, 130;
Geçici menfaat: Nûr: 33.
Gölge: Nahl: 48, 81; Furkan: 45; Şuarâ: 189; Kasas: 24; Lokman: 32; Fâtır: 21.
Gömlek: Nahl: 81.
Gönül: Nahl: 78; İsrâ: 36; Furkan: 32; Kasas: 10; Secde: 9.
Gönül vermek: Rûm: 31, 33; Lokman: 15; Sebe': 9.
Gurûr: İsrâ: 64; Lokman: 33; Ahzâb: 12; Fâtır: 5, 40.
Gülmek: Mü'minûn: 110; Neml: 19.
Gümüş: Kehf: 19.
Güneş: Nahl: 12; İsrâ: 78; Kehf: 17, 86, 90; Tâ-Hâ: 130; Enbiyâ: 33; Hacc: 18; Furkan: 45; Neml: 34; Ankebut: 61; Lokman: 29; Fâtır: 13.

— H —

Hacc: Hacc: 27, 29, 30, 32, 34, 36, 67.
Haç: Nahl: 36; Enbiyâ: 57; Hacc: 30; Şuarâ: 71; Ankebut: 17, 25.
Haddi aşmak: Kehf: 28; Mü'minûn: 7; Şuarâ: 166, 225.
Hâinlik: Hacc: 38.
Halife: Neml: 62; Fâtır: 39.
Hamd: Nahl: 75; İsrâ: 44, 52, 79, 111; Kehf: 1; Tâ-Hâ: 130; Mü'minûn: 28; Furkan: 58; Neml: 15, 59, 93; Kasas: 70; Ankebut: 63; Rûm: 18; Lokman: 25; Secde: 15; Sebe': 1; Fâtır: 1, 34.
Harâm: Nahl: 35, 115, 116, 118; İsrâ: 1, 20, 33; Enbiyâ: 95; Hacc: 30; Nûr: 30, 33; Furkan: 22, 53, 68; Neml: 91; Kasas: 12.
Harb: Nahl: 16, 94, 126; Ahzâb: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 26, 27.
Harem: Kasas: 57; Ankebut: 67.
Harç: Enbiyâ: 78.
Hârûn Aleyhisselâm: Meryem: 28, 53; Tâ-Hâ: 30, 70, 90, 92; Enbiyâ: 48; Mü'minûn: 45; Furkan: 35; Şuarâ: 13, 48; Kasas: 34.
Hasret: İsrâ: 29; Meryem: 39; Enbiyâ: 31; Fâtır: 8.
Hastalık: Hacc: 53; Nûr: 50, 61; Şuarâ: 80; Ahzâb: 12, 32, 60.
Haşr: İsrâ: 97; Kehf: 47; Meryem: 68, 85; Tâ-Hâ: 59, 102, 124, 125; Mü'minûn: 79; Furkan: 17, 34; Şuarâ: 36, 53; Neml: 17, 83; Sebe': 40.
Hatâ: İsrâ: 31; Tâ-Hâ: 73; Şuarâ: 51, 82; Kasas: 8; Ankebut: 12; Ahzâb: 5.

Havra: Hacc: 40.
Havuz: Sebe': 13.
Hayâ: Nûr: 30; **Kasas:** 4, 25; **Ahzâb:** 52.
Hayvanlar: Nahl: 6, 10, 49, 61; **Hacc:** 18, 28, 34; **Nûr:** 45; **Neml:** 82; **Ankebut:** 60; **Lokman:** 10; **Sebe':** 14; **Fâtır:** 28, 45.
Hediyye: Neml: 35, 36.
Helâl: Nahl: 114, 116; **Tâ-Hâ:** 81, 86; **Hacc:** 30; **Ahzâb:** 50, 52.
Hevâ: Kehf: 28; **Tâ-Hâ:** 16; **Mü'minûn:** 71; **Furkan:** 43; **Kasas:** 50; **Rûm:** 29.
Hıfz âyetleri: Enbiyâ: 32, 82; **Mü'minûn:** 5, 9; **Nûr:** 30, 31; **Ahzâb:** 35; **Sebe':** 21.
Hıristiyanlar: Meryem: 37; **Hacc:** 17.
Hırs: Nahl: 37.
Hısâb: Kehf: 40; **Enbiyâ:** 1; **Mü'minûn:** 117; **Nûr:** 38, 39; **Şuarâ:** 113; **Ahzâb:** 39.
Hızır Aleyhisselâm: Kehf: 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72.
Hicret: Nahl: 41, 110; **İsrâ:** 76; **Meryem:** 46; **Hacc:** 58; **Nûr:** 22; **Ankebut:** 26; **Ahzâb:** 6, 50.
Hikmet: Nahl: 125; **İsrâ:** 39; **Lokman:** 12; **Ahzâb:** 34.
Hoş görmek: Nûr: 22.
Hüccet: Nahl: 99; **İsrâ:** 33, 63, 80; **Kehf:** 15; **Hacc:** 71; **Mü'minûn:** 45; **Neml:** 21; Kasas: 31; **Rûm:** 35; Sebe': 21.
Hûd Aleyhisselâm: Şuarâ: 65.
Hurma: Nahl: 11, 67; **İsrâ:** 91; **Kehf:** 32; **Meryem:** 23, 25; **Tâ-Hâ:** 71; **Mü'minûn:** 19; **Şuarâ:** 148.
Huşû': İsrâ: 109; **Tâ-Hâ:** 108; **Enbiyâ:** 90; **Hacc:** 34, 54; **Mü'minûn:** 2; **Ahzâb:** 35.

— İ —

İblîs: İsrâ: 61; **Kehf:** 50; **Tâ-Hâ:** 116; **Şuarâ:** 95; **Sebe':** 20.
İbrâhîm Aleyhisselâm: Nahl: 120; 123; **Meryem:** 41, 46, 58; **Enbiyâ:** 51, 60, 62, 69; **Hacc:** 26, 43, 78; **Şuarâ:** 69; **Ahzâb:** 7.
İçki: Nahl: 67.
İdris Aleyhisselâm: Meryem: 56; **Enbiyâ:** 85.
İftirâ: Nahl: 56, 87, 101, 105, 116; **İsrâ:** 73; **Kehf:** 15; **Meryem:** 27; **Tâ-Hâ:** 61; **Enbiyâ:** 5.
İki sayısı: Nahl: 51; **Mü'minûn:** 27.
İmâm: İsrâ: 71; **Enbiyâ:** 73; **Furkan:** 74; **Kasas:** 5, 41; **Secde:** 24.
İ'mâr: Nûr: 4; **Rûm:** 9.
İnci: Nahl: 14; **Hacc:** 23; **Nûr:** 35; **Fâtır:** 33.
İncîl: Meryem: 30.
İpek: Hacc: 23; **Fâtır:** 33.
İp: Nahl: 92; **Tâ-Hâ:** 6; **Hacc:** 15; **Şuarâ:** 44.
İsâ Aleyhisselâm: Meryem: 22, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34; **Enbiyâ:** 91; **Hacc:** 51; **Mü'minûn:** 50; **Ahzâb:** 7.
İshâk Aleyhisselâm: Meryem: 49; **Enbiyâ:** 72; **Ankebut:** 27.
İsmâîl Aleyhisselâm: Meryem: 54; **Enbiyâ:** 85.
İsrâf: İsrâ': 26, 27, 33; **Tâ-Hâ:** 127; **Enbiyâ:** 9; **Furkan:** 67; **Şuarâ:** 151.
İsrâiloğulları: İsrâ': 2, 4, 101, 104; **Meryem:** 58; **Tâ-Hâ:** 47, 80, 94; **Şuarâ:** 17, 22, 59, 197; **Neml:** 76; **Secde:** 23.
İstiğfâr: Kehf: 55; **Meryem:** 47; **Nûr:** 62; **Neml:** 46.
İyilik: Hacc: 41; **Lokman:** 15, 17; **Ahzâb:** 6, 32.
İyiliği emr, kötülükden nehyetmek: Hacc: 41; **Lokman:** 17.

— K —

Kâ'be-i Şerif: Hacc: 26, 29, 33.
Kabir: Hacc: 7; **Furkan:** 53; **Fâtır:** 22.
Kabir azâbı: Tâ-Hâ: 124.
Kadın: Nahl: 58, 97; **İsrâ:** 40; **Meryem:**

5, 8; Nûr: 31, 60; Neml: 23, 55, 57; Kasas: 4, 9; Ankebut: 23, 32, 33; Ahzâb: 30, 32, 50, 52, 55, 59.
Kalem: Lokman: 27.
Kan: Nahl: 66, 115; Hacc: 5, 37; Mü'minûn: 14.
Kanaat: İsrâ: 24; Tâ-Hâ: 22; Şuarâ: 215; Kasas: 32; Fâtır: 1.
Kandil: Nûr: 35; Furkan: 61; Ahzâb: 46.
Kapı: Nahl: 29; Mü'minûn: 77.
Kardeşlik: İsrâ': 27.
Karga: Fâtır: 27.
Karınca: Neml: 18.
Karn (Karneyn): İsrâ': 17; Kehf: 83, 86, 94; Meryem: 74, 98; Tâ-Hâ: 51, 128; Mü'minûn: 31, 42; Furkan: 38; Kasas: 43, 45, 78; Secde: 26.
Kaarûn: Kasas: 76, 79, 81; Ankebut: 39.
Karye: Nahl: 112; İsrâ': 16, 58; Kehf: 59, 77; Enbiyâ: 6, 11, 74, 95; Hacc: 45, 48; Furkan: 40, 51; Şuarâ: 208; Neml: 34, 56; Kasas: 58, 59; Ankebut: 31, 34; Sebe': 18, 34.
Kavga: Kehf: 21; Tâ-Hâ: 62; Hacc: 67.
Kaya: İsrâ': 50; Kehf: 63; Lokman: 16.
Kaylûle: Furkan: 24.
Kaynar su: Hacc: 19.
Kazan: Sebe': 13.
Kefâlet: Nahl: 91; İsrâ: 92; Tâ-Hâ: 40; Kasas: 12.
Kehf: 9, 10, 11, 16, 17, 25.
Kelime: Kehf: 5, 27, 109; Meryem: 10, 26, 29; Tâ-Hâ: 129; Mü'minûn: 100, 108; Nûr: 16; Neml: 82; Rûm: 35; Lokman: 27; Fâtır: 10.
Kemik: İsrâ': 49, 98; Meryem: 4; Mü'minûn: 14, 35, 82.
Kendini beğenmek: Lokman: 18.
Kınamak: İsrâ': 29, 39; Mü'minûn: 6.
Kıraet: Nahl: 98; İsrâ': 14, 15, 71, 93, 106; Şuarâ: 199.
Kısas: Nahl: 126.
Kısır: Meryem: 5, 8; Hacc: 55; Şuarâ: 50.
Kıtmîr: Fâtır: 13.
Kıyâmet: İsrâ: 7, 10, 19, 21, 45; Meryem: 75, 85; Tâ-Hâ: 70, 74, 97, 111, 127; Hacc: 2, 11, 15, 23, 33, 34, 100, 101, 102, 103, 104, 105; Şuarâ: 87, 89; Neml: 68, 91, 92; Kasas: 70, 83, 84.
Kız: Nahl: 57; Kasas: 27; Ahzâb: 50, 59.
Kilise: Hacc: 40.
Kiraz: Sebe': 16.
Koyun: Tâ-Hâ: 18; Enbiyâ: 78.
Köpek: Kehf: 18, 22.
Kudret helvası: Tâ-Hâ: 80.
Kur'ân-ı Kerîm: Nahl: 98; İsrâ': 9, 41, 45, 46, 60, 78, 82, 88, 89, 106; Kehf: 54; Tâ-Hâ: 2, 113, 114; Furkan: 30, 32; Neml: 1, 6, 76, 92; Kasas: 85; Rûm: 58.
Kurban: Nahl: 115; Hacc: 34, 36, 37, 67; Neml: 21; Kasas: 4.
Kuşdili: Neml: 16.
Kuşluk: Kehf: 62; Şuarâ: 60.
Kuyu: Hacc: 45.

— L —

Lâle (Demir halka): Sebe': 33.
Lâ'net: Nûr: 7; Kasas: 42.
Levh-i Mahfûz: Tâ-Hâ: 129; Enbiyâ: 101; Mü'minûn: 27.
Livâ'ül-hamd: İsrâ: 79.
Lokman Aleyhisselâm: Lokman: 12, 13
Lût Aleyhisselâm: Enbiyâ: 71, 74; Hacc: 43; Şuarâ: 160, 161, 167; Neml: 54, 56; Ankebut: 26, 28, 32, 33.

— M —

Mâdencilik: Rûm: 30; Sebe': 12.
Mağara: Kehf: 9, 10, 11, 16, 17, 25, 61.
Manastır: Hacc: 40.
Masal: Nahl: 24; Mü'minûn: 83; Furkan: 5; Neml: 68.
Mecnûn: Mü'minûn: 25, 70; Şuarâ: 27;

Secde: 13; Sebe': 8, 46.
Me'cûc: Kehf: 94; Enbiyâ: 96.
Medîne: Kehf: 19, 82; Neml: 48; Kasas: 15, 18, 20; Ahzâb: 60.
Medyen: Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 22, 23, 45; Ankebut: 36.
Melekler: Nahl: 2, 28, 32; İsrâ: 40, 61, 62, 63, 64, 65; Enbiyâ: 26, 27, 28; Furkan: 7.
Menî: Nahl: 4; Kehf: 37; Hacc: 5; Mü'minûn: 12, 13, 14; Secde: 8; Fâtır: 11.
Mer'a: Tâ-Hâ: 54.
Mercan: Nahl: 14.
Merhâmet: Meryem: 13.
Meryem (Hz.): Meryem: 16, 27, 34; Mü'minûn: 50; Ahzâb: 7.
Mescid: İsrâ': 1, 7; Kehf: 21; Hacc: 25:
Mescid-i Aksâ: İsrâ': 1.
Mescid-i Harâm: İsrâ': 1, 7; Hacc: 25.
Mesken: Tâ-Hâ: 128; Enbiyâ: 13; Neml: 18; Kasas: 58; Ankebut: 38; Secde: 26; Sebe': 15;
Mes'ûliyyet: İsrâ': 15, 34, 36, 84; Kehf: 29, 57; Hacc: 10, 76; Furkan: 16; Kasas: 47; Rûm: 41, 44; Lokman: 33; Fâtır: 18.
Meyve: Nahl: 11, 67, 69; Kehf: 33, 34, 42; Mü'minûn: 19; Kasas: 57; Sebe': 16; Fâtır: 13.
Mihrâb: Meryem: 11; Sebe': 13.
Millet: Nahl: 123; Kehf: 20; Hacc: 78.
Mi'rac: İsrâ: 1, 60.
Misilleme: Nahl: 126; Hacc: 22, 60;
Miskin: İsrâ': 26; Kehf: 79; Nûr: 22; Rûm: 38.
Muhâlefet: Nahl: 27; Tâ-Hâ: 108; Hacc: 53; Nûr: 63.
Mûsâ Aleyhisselâm: İsrâ': 2, 101; Kehf: 60, 66; Meryem: 51; Tâ-Hâ: 9, 11, 17, 19, 36, 40, 49, 57, 61, 65, 67, 70, 77, 83, 86, 88, 91; Enbiyâ: 48; Hacc: 44; Mü'minûn: 45, 49; Furkan: 35; Şuarâ: 10, 43, 45, 48, 52, 61, 63, 65; Neml: 7, 9, 10; Kasas: 3, 7, 10 15, 18, 19, 20, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 43, 44, 48, 76; Ankebut: 39; Secde: 23; Ahzâb: 6, 69.
Mücâdele: Nahl: 111, 125; Kehf: 22, 54, 56; Hacc: 3, 8, 68; Ankebut: 46; Lokman: 20.
Müezzin: Hacc: 27.
Müjde: Nahl: 58, 59, 89, 102; İsrâ': 9, 105, Kehf: 2; Meryem: 7, 97; Hacc: 34, 37; Furkan: 22, 48, 56; Neml: 2, 63; Rûm: 48; Lokman: 7; Ahzâb: 45, 47; Sebe': 28; Fâtır: 24.
Mühür: Nahl: 108; Rûm: 59; Ahzâb: 40.
Münâfık: Ankebut: 11; Ahzâb: 1, 12, 24, 48, 60, 73.
Mürekkep: Kehf: 109.
Müsâfir: Hacc: 25.
Müsâvât: Nahl: 71, 75, 76; Enbiyâ: 109; Hacc: 22; Şuarâ: 136; Rûm: 28; Secde: 18; Fâtır: 12, 19, 22.
Müt'a nikâhı: Mü'minûn: 7.

— N —

Nafaka: Nahl: 75; İsrâ': 100; Kehf: 42; Hacc: 35; Furkan: 67; Kasas: 34; Secde: 16; Sebe': 39; Fâtır: 29.
Namaz: İsrâ': 78, 79, 110; Meryem: 55, 59; Tâ-Hâ: 14, 132; Enbiyâ: 73; Hacc: 35, 41, 78; Mü'minûn: 2; Nûr: 36, 37, 41, 56, 58; Neml: 3; Ankebut: 45; Rûm: 31; Lokman: 4, 17; Ahzâb: 33; Fâtır: 18, 29.
Namaz vakitleri: İsrâ': 78, 79; Rûm: 18.
Nâmus: Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 5; Nûr: 4, 23, 30, 31, 33; Ahzâb: 35.
Nâmûslu kadınlara iftirâ edenlerin cezâsı: Nûr: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
Nâmûssuzluk: Meryem: 20, 28; Nûr: 33.
Nankörlük: İsrâ': 27, 67; Enbiyâ: 94; Hacc: 38, 66; Lokman: 32; Sebe': 17; Fâtır: 36.
Nasîb: Nahl: 56; Enbiyâ: 85; Kasas: 77, 79.
Nasîhat: Kasas: 12, 20.

Nebât: Nahl: 11; **Kehf:** 45; **Tâ-Hâ:** 53; **Hacc:** 5; **Mü'minûn:** 20; **Şuarâ:** 7; **Neml:** 60; **Lokman:** 10.
Nebî: İsrâ': 55; **Meryem:** 30, 41, 49, 51, 53, 54, 56, 58; **Hacc:** 52; **Furkan:** 31; **Ankebut:** 27; **Ahzâb:** 1, 6, 7, 13, 28, 30, 32, 38, 40, 45, 50, 53, 56, 59.
Nemrûd: Enbiyâ: 70.
Neseb: Mü'minûn: 101; **Furkan:** 54.
Nesh: Nahl: 101; **Hacc:** 52.
Nesil: Secde: 8.
Nikâh: Nûr: 3, 32, 33, 60; **Kasas:** 27; **Ahzâb:** 49, 50, 53.
Nûh Aleyhisselâm: İsrâ': 3, 17; **Meryem:** 58; **Enbiyâ:** 76; **Hacc:** 42; **Mü'minûn:** 23; **Furkan:** 37; **Şuarâ:** 105, 106, 116; **Ankebut:** 14; **Ahzâb:** 7.
Nûr: Hacc: 8; **Nûr:** 30, 36, 40; **Furkan:** 61; **Lokman:** 20; **Ahzâb:** 43, 46; **Fâtır:** 20, 25.

— O —

Odun: Enbiyâ: 98.
On sayısı: Tâ-Hâ: 103; **Kasas:** 27.
Oruc: Meryem: 26; **Ahzâb:** 35.
Ortaklık: İsrâ': 64; Tâ-Hâ: 32; **Rûm:** 28.

— Ö —

Öfke: Hacc: 15.
Öğle: Nûr: 53; **Rûm:** 18.
Ölçü: İsrâ': 35; **Şuarâ:** 181.
Ömür: Nahl: 70; **Enbiyâ:** 44; **Hacc:** 5; **Şuarâ:** 18; **Kasas:** 45; **Fâtır:** 11, 37.
Öncü: Kehf: 28; **Enbiyâ:** 27; **Mü'minûn:** 43; **Ankebut:** 4, 39; **Fâtır:** 32.
Örümcek: Ankebut: 41.

— P —

Para: Kehf: 19.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (S.A.V.): **Nahl:** 43, 44, 45, 46, 47, 64, 82, 101, 103, 113, 117; **İsrâ':** 1, 28, 39, 41, 48, 54, 60, 73, 74, 75, 76, 80, 86, 90, 91, 92, 93; **Kehf:** 1, 6, 23, 24, 27, 28, 110; **Tâ-Hâ:** 1, 2, 130, 131; **Enbiyâ:** 2, 3, 5, 36, 107, 109, 111, 112; **Hacc:** 68; **Mü'minûn:** 69, 70, 72, 96, 97, 98; **Nûr:** 62, 63; **Furkan:** 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 27, 30, 33, 41, 51, 56; **Şuarâ:** 3, 214, 215, 216; **Neml:** 70, 79, 80, 81; **Kasas:** 46, 48, 56, 85, 86, 87, 88; **Ankebut:** 18, 47, 48, 50; **Rûm:** 52, 53, 60; **Secde:** 3, 30; **Ahzâb:** 1, 2, 3, 6, 7, 21, 22, 28, 36, 37, 38, 40, 43, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 59; **Sebe':** 7, 8, 28, 46, 47, 50; **Fâtır:** 3, 18, 42.
Peygamberler: Nahl: 43, 44, 63; **İsrâ':** 55, 77; **Kehf:** 56; **Meryem:** 58; **Enbiyâ:** 7, 8, 25, 41; **Hacc:** 75; **Mü'minûn:** 43, 51; **Furkan:** 20, 31; **Şuarâ:** 209; **Kasas:** 65; **Rûm:** 47; **Ahzâb:** 39; **Sebe':** 34, 45; **Fâtır:** 4, 25.
Pişmanlık: Mü'minûn: 40; **Şuarâ:** 157; **Sebe':** 33.

— R —

Rabb-ül âlemin: Şuarâ: 16, 23, 47, 77, 98, 109, 127, 145, 164, 180, 192; **Neml:** 8, 44; **Kasas:** 30; **Secde:** 2.
Rabb-ül arş: Enbiyâ: 22; **Mü'minûn:** 86, 116; **Neml:** 26.
Rabb-üs semâvât-i vel ard: İsrâ': 102; **Kehf:** 14; **Meryem:** 65; **Enbiyâ:** 56; **Şuarâ:** 24.

Rahm (Dölyatağı): **Hacc**: 5; **Lokman**: 34; **Ahzâb**: 6.
Rûh: Nahl: 2, 102; **İsrâ'**: 85; **Meryem**: 17; **Enbiyâ**: 91; **Şuarâ**: 193; **Secde**: 9.
Ruhbanlık: Nahl: 51; **Enbiyâ**: 90; **Kasas**: 32.
Rûmlar: **Rûm**: 2, 3, 4, 5.
Rükû': Hacc: 26.
Rüşd: Kehf: 10, 24, 66; **Enbiyâ**: 51.
Rü'yâ: İsrâ': 60.

— S —

Saat: Nahl: 61, 77; **Kehf**: 21, 36; **Meryem**: 5; **Tâ-Hâ**: 15; **Enbiyâ**: 49; Hacc: 1, 7, 55; **Furkan**: 11; **Rûm**: 12, 14, 55; **Lokman**: 34; **Ahzâb**: 63; **Sebe'**: 30.
Sabah: Nahl: 6; **İsrâ'**: 78; **Kehf**: 28, 40, 41, 42, 45; **Meryem**: 11, 62; **Hacc**: 63; **Mü'minûn**: 40; **Nûr**: 36, 58; **Furkan**: 5; **Şuarâ**: 157; **Kasas**: 10, 18, 82; **Ankebut**: 37; **Rûm**: 17; **Ahzâb**: 42; **Sebe'**: 12.
Sabır: Nahl: 42, 96, 110, 126, 127; **Kehf**: 28, 67, 68, 69, 72, 75, 78, 82; **Meryem**: 65; **Tâ-Hâ**: 130, 132; **Enbiyâ**: 85; **Hacc**: 35; **Mü'minûn**: 111; **Furkan**: 20, 42, 75; **Kasas**: 54, 80; **Ankebut**: 59; **Rûm**: 60; **Lokman**: 17, 31; **Secde**: 24; **Ahzâb**: 35; **Sebe'**: 19.
Sadaka: Ahzâb: 35.
Sağ: Nahl: 48, 71; **İsrâ'**: 71; **Kehf**: 17, 18; **Meryem**: 52; **Tâ-Hâ**: 17, 69, 80; **Mü'minûn**: 6; **Nûr**: 31, 33, 58; **Kasas**: 30; **Ankebut**: 48; **Rûm**: 38; **Ahzâb**: 50, 52, 55; **Sebe'**: 15.
Sağırlık: İsrâ': 46, 97; **Kehf**: 11; **Enbiyâ**: 45; **Furkan**: 73; **Neml**: 80; **Rûm**: 52.
Sahîfe: Tâ-Hâ: 133; **Enbiyâ**: 104.
Sâlih Aleyhisselâm: Şuarâ: 142; **Neml**: 45.
Sâlih amel: Nahl: 97; **İsrâ'**: 9; **Kehf**: 2, 30, 46, 88, 107, 110, **Meryem**: 60, 76, 96; **Tâ-Hâ**: 75, 82, 112; **Enbiyâ**: 94; **Hacc**: 14, 50, 56; **Mü'minûn**: 51, 100; **Nûr**: 55; **Furkan**: 70, 71; **Şuarâ**: 227; **Neml**: 19; **Kasas**: 67, 80; **Ankebut**: 7, 9, 58; **Rûm**: 15, 44, 45; **Lokman**: 8; **Secde**: 12, 19; **Ahzâb**: 31; **Sebe'**: 4, 11, 37; **Fâtır**: 7, 10, 37.
San'at: Nahl: 112; **Kehf**: 104; **Tâ-Hâ**: 39, 41, 69; **Enbiyâ**: 80; **Mü'minûn**: 27; **Nûr**: 30; **Şuarâ**: 129; **Neml**: 88; **Ankebut**: 45; **Fâtır**: 8.
Sarsıntı: Hacc: 1; **Ankebut**: 6; **Ahzâb**: 11.
Secde: Nahl: 48, 49; **İsrâ'**: 61, 107; **Kehf**: 50; **Meryem**: 58; **Tâ-Hâ**: 70, 116; **Hacc**: 18, 26, 77; **Furkan**: 60, 64; **Şuarâ**: 46, 219; **Neml**: 24, 25; **Secde**: 15.
Secde âyetleri: İsrâ': 107; **Meryem**: 58; **Hacc**: 18; **Furkan**: 60; **Neml**: 25; **Secde**: 15.
Sed: Kehf: 93, 94, 95.
Sefer: Kehf: 62; **Sebe'**: 19.
Selâm: Nahl: 32; **Meryem**: 15, 33, 47, 62; **Tâ-Hâ**: 47; **Enbiyâ**: 69; **Nûr**: 27, 61; **Furkan**: 63, 75; **Şuarâ**: 89; **Neml**: 59; **Kasas**: 55; **Ahzâb**: 22, 44, 56.
Semud: İsrâ': 59; **Hacc**: 42; **Furkan**: 38; **Şuarâ**: 141; **Neml**: 45; **Ankebut**: 38.
Sene: İsrâ': 12; **Kehf**: 11, 25; **Tâ-Hâ**: 40; **Hacc**: 47; **Mü'minûn**: 112; **Şuarâ**: 18, 205; **Kasas**: 27; **Ankebut**: 14; **Rûm**: 4; **Lokman**: 14; **Secde**: 5.
Serhoşluk: Nahl: 67; **Hacc**: 2.
Sevâb: Nahl: 31; **Kehf**: 44, 46; **Meryem**: 76.
Seyahat: Nahl: 36; **Hacc**: 46; **Neml**: 69; **Kasas**: 80; **Ankebut**: 20; **Rûm**: 9,42; **Sebe'**: 18; **Fâtır**: 44.
Siccîl: Enbiyâ: 104.
Sidr: Sebe': 16.
Sinek: Hacc: 73.

Siper: Nahl: 81; **Nûr:** 63.
Sirke: Nahl: 67.
Sivrisinek: Enbiyâ: 70.
Soğuk: Enbiyâ: 69; **Nûr:** 43.
Sol: Nahl: 48; **Kehf:** 17, 18; **Sebe':** 15.
Soy-sop: İsrâ': 3, 62; **Kehf:** 50; **Meryem:** 58; Mü'minûn: 101; **Furkan:** 54, 74; Ankebut: 27; Secde: 8.
Sûr: Kehf: 99; **Tâ-Hâ:** 102; Mü'minûn: 101; **Neml:** 87.
Susuzluk: Meryem: 86; **Tâ-Hâ:** 119; **Nûr:** 39.
Sükûn: Nahl: 106; 112; **İsrâ':** 95.
Süleyman Aleyhisselâm: Enbiyâ: 78, 79; **Neml:** 15, 16, 17, 18, 30, 36, 44; **Sebe':** 12.
Sûre: Nûr: 1.
Süt: Nahl: 66.
Süvârî: İsrâ': 64.

— Ş —

Şâir: Enbiyâ: 5; **Şuarâ:** 224, 225, 226, 227.
Şaşırmak: Enbiyâ: 40.
Şefâat: Meryem: 87; **Tâ-Hâ:** 109; **Enbiyâ:** 28; **Şuarâ:** 100; **Rûm:** 13; **Secde:** 4; **Sebe':** 23.
Şehîd: Hacc: 58; **Ahzâb:** 23.
Şehvet: Meryem: 59; **Neml:** 55.
Şer'î Cezâ (Hadd): **Nûr:** 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 23, 24.
Şımarıklık: İsrâ': 37; **Şuarâ:** 149; **Kasas:** 58; **Lokman:** 18.
Şifâ âyetleri: Nahl: 69; **İsrâ':** 82; **Şuarâ:** 80.
Şimşek: Nûr: 23; **Rûm:** 24.
Şükür: Nahl: 14, 78, 114, 121; **İsrâ':** 3, 19; **Enbiyâ:** 80; **Hacc:** 36; **Mü'minûn:** 78; **Furkan:** 62; **Neml:** 19, 40, 73; **Kasas:** 73; **Ankebut:** 17; **Rûm:** 46; **Lokman:** 12, 14, 31; **Secde:** 9; **Sebe':** 13, 15, 19; **Fâtır:** 12, 30, 34.

— T —

Tahiyyat secdesi: İsrâ': 61; **Kehf:** 50; **Tâ-Hâ:** 116.
Taht: Kehf: 31; **Şuarâ:** 38, 41, 42.
Taklîdcilik: Enbiyâ: 53; **Şuarâ:** 74; **Lokman:** 21.
Takvâ: Nahl: 2, 30, 31, 52; **Meryem:** 13, 18, 63, 72, 85, 97; **Tâ-Hâ:** 113, 132; **Enbiyâ:** 48; **Hacc:** 1, 32, 37; **Mü'minûn:** 23, 32, 52, 87; **Nûr:** 34, 52; **Furkan:** 15, 74; **Şuarâ:** 11, 90, 106, 108, 110, 124, 126, 131, 132, 142, 144, 150, 161, 163, 177, 179, 184; **Kasas:** 83; **Ankebut:** 16; **Rûm:** 31; **Lokman:** 33; **Ahzâb:** 1, 32, 37, 55, 70.
Tama': Şuarâ: 51, 82; **Rûm:** 24; **Secde:** 16; **Ahzâb:** 32.
Tartmak: İsrâ': 35; **Kehf:** 105; **Enbiyâ:** 47; **Mü'minûn:** 103; **Şuarâ:** 26.
Taş: İsrâ': 50; **Kehf:** 63; **Lokman:** 16.
Tedbîr: Mü'minûn: 68; **Secde:** 5.
Tefsîr: Furkan: 33.
Teheccüd: İsrâ': 79; **Tâ-Hâ:** 1.
Tekbîr: İsrâ': 111; **Hacc:** 37.
Temizlik (Maddî-mânevî): **Nahl:** 32, 72, 97, 114; **İsrâ:** 70; **Kehf:** 19, 74; **Meryem:** 19; **Tâ-Hâ:** 76, 81; **Hacc:** 24, 26, 29; **Mü'minûn:** 51; **Nûr:** 21, 26, 28, 30, 61; **Furkan:** 48; **Neml:** 56; **Ahzâb:** 33; **Sebe':** 15; **Fâtır:** 10, 18.
Tennûr: Mü'minûn: 27.
Tepe: Enbiyâ: 96; **Şuarâ:** 128.
Terviye Günü: Hacc: 28.
Tesettür: Nûr: 31, 60; **Ahzâb:** 59.
Tetavvu': İsrâ': 79; **Enbiyâ:** 72.
Tevâzu': İsrâ': 21; **Şuarâ:** 215; **Furkan:** 63.
Tevbe: Nahl: 119; **Meryem:** 60; **Tâ-Hâ:** 82, 122; **Nûr:** 3, 5, 10, 31; **Furkan:** 70, 71; **Kasas:** 67; **Ahzâb:** 24, 73.
Tevrât: Enbiyâ: 105.

Teyze: Nûr: 61; **Ahzâb:** 50.

Tilâvet: Kehf: 27, 83, 107; **Meryem:** 58, 73; **Hacc:** 30; 72; **Mü'minûn:** 66, 105; **Şuarâ:** 69; **Neml:** 92; **Kasas:** 45, 53, 59; **Ankebut:** 45, 48, 51; **Lokman:** 7; **Ahzâb:** 34; **Sebe':** 43; **Fâtır:** 29.

Toprak: Nahl: 59; **Kehf:** 8, 37, 40; **Tâ-Hâ:** 6, 106; **Hacc:** 5; **Mü'minûn:** 35, 82; **Neml:** 67; **Rûm:** 20; **Fâtır:** 11.

Tûfân: Ankebut: 14.

Tûr: Meryem: 52; **Tâ-Hâ:** 80; **Mü'minûn:** 20; **Kasas:** 29, 46.

Tuvâ: Tâ-Hâ: 12.

Tuz: Furkan: 53; **Fâtır:** 12.

— U —

Uğurluluk: Neml: 47.

Uğursuzluk: Neml: 47.

Uruc: Secde: 5; **Sebe':** 2.

Uyku: Kehf: 18; **Furkan:** 24, 27; **Rûm:** 23.

— Ü —

Üç sayısı: Kehf: 22, 25; **Meryem:** 10; **Nûr:** 58.

Ülfet: Nûr: 43.

Ümîd: İsrâ': 8, 28, 51, 57, 79; **Kehf:** 24, 40, 110; **Meryem:** 48; **Nûr:** 60; **Furkan:** 21, 40; **Neml:** 72; **Kasas:** 9, 22, 67, 86; **Ankebut:** 5, 36; **Ahzâb:** 21; **Fâtır:** 29.

Ümîdsizlik: İsrâ': 83; **Mü'minûn:** 77; **Ankebut:** 23; **Rûm:** 12, 36, 49.

Ünsiyyet: Nûr: 27; **Ahzâb:** 53.

Üzüm: Nahl: 11, 67; **İsrâ':** 91; **Kehf:** 32; **Mü'minûn:** 19.

— V —

Va'dden caymak: Tâ-Hâ: 58, 86, 87, 97; **Hacc:** 47; **Rûm:** 6.

Vâdî: Tâ-Hâ: 12; **Şuarâ:** 225; **Neml:** 18; **Kasas:** 30.

Va'z: Nahl: 90, 125; **Tâ-Hâ:** 2; **Nûr:** 17, 34; **Şuarâ:** 136; **Lokman:** 13; **Sebe':** 46.

Vekâlet: İsrâ': 2, 54, 65, 68, 86; **Furkan:** 43; **Kasas:** 28; **Secde:** 11; **Ahzâb:** 3, 48.

Vesvese: Tâ-Hâ: 120.

— Y —

Yağmur: Nahl: 10, 65; **Kehf:** 29, 45; **Tâ-Hâ:** 53; **Hacc:** 5, 63; **Mü'minûn:** 18; **Nûr:** 43; **Furkan:** 40, 48; **Şuarâ:** 173; **Neml:** 58, 60, 63; **Ankebut:** 63; **Rûm:** 24, 46, 48; **Lokman:** 10, 34; **Secde:** 27; **Fâtır:** 27.

Yahyâ Aleyhisselâm: Meryem: 12; **Enbiyâ:** 90.

Ya'kûb Aleyhisselâm: Meryem: 6, 49; **Enbiyâ:** 72; **Ankebut:** 27.

Yardım: İsrâ': 88; **Kehf:** 51, 95; **Enbiyâ:** 112; **Furkan:** 4, 55; **Kasas:** 34, 35, 48, 86; **Ahzâb:** 26; **Sebe':** 22.

Ye'cûc, Me'cûc: Kehf: 94; **Enbiyâ:** 96.

Yedi sayısı: İsrâ': 44; **Mü'minûn:** 17, 86; **Kehf:** 22; **Tâ-Hâ:** 16; **Lokman:** 27.

Yahûdiler: Nahl: 116, 118, 124; **İsrâ':** 4; **Meryem:** 37; **Hacc:** 17.

Yeşil: Kehf: 31; **Hacc:** 63.

Yetîm: İsrâ': 34; **Kehf:** 82.

Yılan: Tâ-Hâ: 20, 32; Şuarâ: 32.
Yiğit: İsrâ': 34; Kehf: 82; Hacc: 5; Kasas: 14.
Yoksul: İsrâ': 26; Kehf: 79; Nûr: 22; Rûm: 38.
Yûnus Aleyhisselâm: Enbiyâ: 87.

— Z —

Zebûr: İsrâ': 55; Enbiyâ: 105.
Zekât: Kehf: 81; Meryem: 13, 31, 55; Enbiyâ: 73; Hacc: 41, 78; Mü'minûn: 4; Nûr: 37, 56; Neml: 3; Rûm: 39; Lokman: 4; Ahzâb: 33.
Zekeriyyâ Aleyhisselâm: Meryem: 2, 7; Enbiyâ: 89.
Zevcât-i tâhirât: Ahzâb: 6.
Zeytin: Nahl: 11; Nûr: 35.
Zıhâr: Ahzâb: 4.
Zındân: Şuarâ: 29.
Ziyâfet: Kehf: 77, 102, 107; Secde: 19.
Zinâ: İsrâ': 32; Nûr: 2, 3; Furkan: 68.
Zirâat: Nahl: 11; Kehf: 32; Şuarâ: 148; Secde: 27, 29.
Zorbalık: Meryem: 14, 32; Şuarâ: 29, 130; Kasas: 19.
Zülkarneyn: Kehf: 83, 86, 94.
Zülkifl: Enbiyâ: 85.

KUR'ÂN-I KERÎM
MEÂLİ ve TEFSÎRİ

TİBYÂN
TEFSÎRİ

Müellifi :
AYINTABÎ MEHMED EFENDİ

Sâdeleştiren :
SÜLEYMAN FÂHİR

CİLT : IV

Yeniden Hazırlayan:
AHMED DAVUDOĞLU

Dizgi - Baskı :
DOYURAN MATBAASI
Telefon : 28 22 91
İSTANBUL — 1981

36 — YÂSÎN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 83 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يٰسٓ ﴿١﴾ وَالْقُرْاٰنِ الْحَك۪يمِ ﴿٢﴾ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَل۪ينَ ﴿٣﴾ عَلٰى
صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٤﴾ تَنْز۪يلَ الْعَز۪يزِ الرَّح۪يمِ ﴿٥﴾ لِتُنْذِرَ قَوْماً
مَٓا اُنْذِرَ اٰبَٓاؤُ۬هُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾

1 **[Ey insan!]**

Yâsin lâfz-ı kerîmi de hurûf-u mukattaadandır. Maamâfih, bu husûsta birçok rivâyetler mevcûddur. Ba'zılarına göre, Kasem'dir. Esmâ-i ilâhiyedendir. Ba'zılarınca, sûrenin ismidir. Bir kısım müfessirlere nazaran, Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerindendir. Miftah-ı kelâmdır. Sûre bununla iftitah olunmuştur, diyenler de vardır.

İbn-i Abbas (R.A.)'a göre ise; «Yâsîn, Tay kabîlesi dilinde ey insan! demektir. Ve bu kelime ile Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi vesellem Efendimize hitâb buyurulmuştur.» Bu ma'nâ, birçok müfessirlerce kabûl edilmiştir. Üzerinde hemen hemen icmâ. vardır.

Ba'zılarına göre de lâfz-ı kerîm, doğrudan doğruya Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellemin mübârek isimlerindendir. **«Sen muhakkak (risâletle) gönderilen Peygamberlerdensin.»** (Yâ-

sîn sûresi, âyet: 3) âyet-i kerîmesinin bunu te'yîd ettiği ileri sürülmüştür. Ba'zı müfessirler de: «Seyyidülbeşer» ma'nâsını vermişlerdir ki, maksûd, yine Aleyhissalâtu vesselâm Efendimizdir.

Şifâ-i Şerîfde, şu hadîs rivâyet edilmektedir: **«Aleyhisselâtü vesselâm: Benim Kur'ân'da yedi ismim vardır. Muhammed, Ahmed, Yâsîn, Tâhâ, Müddessir, Müzzemmil ve Abdullah»** buyurmuşlardır.

2 **[Hikmet dolu Kur'ân hakkı için.]**

3 **[Sen muhakkak** (risâletle) **gönderilen Peygamberlerdensin.]**

4 **[Doğru bir yol üzerindesin.]**

Ki bu yol, senden önceki Peygamberlerin sâlik oldukları tevhîd ve hidâyet yoludur.

5 **[Kur'ân,** (onu tasdîk etmemiş olanlar hakkında) **yegâne gaalib ve** (tasdîk edenler için)**Rahîm olan Allah Teâlâ'nın tenzîlidir.]**

6 **[Tâ ki babaları inzâr olunmamış, gaflet içinde kalmış bir kavmi inzâr edesin.]**

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ اِنَّا جَعَلْنَا
فٖٓي اَعْنَاقِهِمْ اَغْلَالًا فَهِيَ اِلَى الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ ﴿٨﴾

7 **[Celâlim hakkı için onların pek çoğuna o söz** (azâb hakkındaki vaid) **hak oldu. Onlar îmân etmezler.]**

8 **[Biz, onların boyunlarına, çenelerine kadar dayanan, lâleler vurduk. Ki başlarını kaldırmış, gözlerini yummuşlardır.]**

Hakka iltifât etmez, boyunlarını eğmezler. Âyet-i celîle, müşriklerin kibir ve gurûrlarını tasvîr etmektedir.

وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدٖيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنَا
هُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ ءَاَنْذَرْتَهُمْ اَمْ لَمْ
تُنْذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

9 **[Biz, onların önlerine bir sed arkalarına bir sed koyduk.]**

[Ve gözlerini bağladık. Artık onlar (doğru yolu) **göremezler.]**

Bu iki âyet-i kerîme, Benî Mahzûm hakkında nâzil olmuştur. Rivâyete göre; Ebû Cehil: «**O'nu** (aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi) **namaz kılarken görürsem, kafasını kıracağım,**» diye yemîn etmiş. Vaktâ ki, O'nu namazda bulunca, eline aldığı büyük bir taşı vurmak üzere kaldırdığı sırada, taş eline yapışmış, eli boynunda bükülü kalmıştır. Bu vaziyette arkadaşlarının yanına gitmiş, ancak hâdiseyi onlara naklettikten sonradır ki, taş elinden düşmüştür.

Bunun üzerine Mahzûm oğullarından biri, hemen o taşı almış; «**Bununla O'nu ben öldürürüm**» demiş, fakat Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize yaklaştığı zaman, min tarafillâh, gözleri kör olmuştur.

10 **[Sen, onları inzâr etsen de etmesen de müsâvîdir, îmân etmezler.]**

إِنَّمَا تُنْذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ
فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِ الْمَوْتٰى وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا
وَآثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ ﴿١٢﴾

11 **[Sen ancak, Kur'ân'a ittibâ** (ederek mucebiyle amel) **eden ve Allah Teâlâ'yı görmeksizin,** ıkabından **korkan, kimseyi inzâr edersin. Böylesini mağfiret ve kerîm bir ecirle tebşîr et!]**

12 **[Ölüleri** (ba'sle, yâhûd câhilleri hidâyetle) **Biz ihyâ ederiz. Biz! Onların** (hayır ve şer) **amellerini ve** (öğrettikleri ilim, yazdıkları Kitablar, yaptıkları vakıflar, mektebler, mescidler, hastahâneler gibi haseneler ve zulüm, fesâd, ısyân veyâ bâtılı yaymak gibi seyyielerden) **bıraktıkları eserleri Biz yazarız.** (Esâsen) **Biz, her şeyi açık Kitabta** (Levh-i Mahfûz'da) **sayıp yazmışızdır.]**

Bir hadîs-i şerîfde:

«**Kim İslâm'da güzel bir sünnet** (bir âdet, bir gelenek) **ihdâs eder, bırakırsa, onun ve kendisinden sonra** onunla **amel edenlerin ecir ve sevâbı, onların sevâbından hiçbir şey eksilmeksizin, kendisinin olur.**» buyurulmuştur.

Başka bir hadîs-i şerîfde de:

«**İnsan öldüğü vakit ameli kesilir. Ancak şu üçü müstesnâ. Sadaka-i câriye, intifâ olunur ilim ve O'na duâ eden hayırlı evlâd.**» buyurulmuştur.

Ba'zılarına göre bıraktıkları eserlerden murâd: Mescidlere gitmek için attıkları adımlardır. Hz. Enes (R.A.)'in rivâyet ettiği bir hadîsde bildirilmiştir ki, Benî Seleme Kabîlesi mescide yakın yerleşmek istediklerinde, Peygamber (S.A.V.):

«**Ey Benî Seleme! Adımlarınızı hesâba katmıyor musunuz?**» buyurmuş; bunlarla ecir kazanırsınız, demek istemiştir. Netekim bir hadîsde:

«**Namaz husûsunda insanların en sevâblısı, mescide en uzak olanıdır.**» buyurmuştur.

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا اَصْحَابَ الْقَرْيَةِۘ اِذْ جَٓاءَهَا الْمُرْسَلُونَۚ ﴿١٣﴾
اِذْ اَرْسَلْنَٓا اِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُٓوا اِنَّٓا
اِلَيْكُمْ مُرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا مَٓا اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَاۙ وَمَٓا
اَنْزَلَ الرَّحْمٰنُ مِنْ شَيْءٍۙ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ اِنَّٓا
اِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَٓا اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾

13 [(Yâ Muhammed) **Onlara, kasaba halkının kıssasını misâl getir. Hani o kasabaya Resûller gelmişlerdi.**]

14 [**O zaman kendilerine iki Resûl göndermiştik. Fakat tekzîb etmişlerdi. Biz de, bir üçüncüsü ile onları takviye etmiştik. Üçü de: «Biz** (Allah Teâlâ tarafından) **sizleri** (îmâna da'vet etmek için) **gönderilmiş Resûlleriz** (O'na îmân edin)» **demişlerdi.**]

Adı geçen kasaba Antakya'dır. Antakya'ya Îsâ Aleyhisselâm'ın gönderdiği iki elçi — ki bir rivâyette bunlar Yahyâ ile Yûnus'dur — geldikde Antakyalılar kendilerini tekzîb etmişler. Bunun üzerine Şem'ûn nâmında üçüncü bir elçi gönderilerek takviye edilmişler. Hâdisenin tafsîlâtı şöyledir:

Îsâ Aleyhisselâm, Antakyalılara havârîlerden iki elçi göndermiş. Bunlar şehre yakın bir yerde Habîb-i Neccârı bulmuşlar. Ha-

bîb, koyun güdüyormuş. Onlara buralarda ne maksadla dolaştıklarını sormuş. Îsâ Aleyhisselâm'ın elçileri olduklarını, bu şehrin ahâlisini hak dîne da'vet için geldiklerini söylemişler. Ve aralarında şöyle bir muhâvere geçmiş:

— **Da'vânızın doğruluğuna bir alâmetiniz var mı?**

— **Evet! Allah'ın izni ile hastayı iyileştirir; körleri gördürür, ölüleri diriltiriz!**

— **Benim bir oğlum var. Uzun zamandan beri hastadır. Bir türlü iyileşmiyor. Onu iyileştirebilir misiniz?**

— **Hay hay!**

Bunun üzerine çocuğu getirmişler. Elçiler elleri ile dokunur dokunmaz çocuk iyileşmiş. Bunu görünce Habîb, îmâna gelmiş. Ve haber şehre yayılarak bir çok hastalar bu sûretle tedâvî edilmişler. Nihâyet haber şehrin putperest hükümdârının kulağına ermiş. Ve elçileri celb ederek soruşturma yapmış. Kendisini îmâna da'vete geldiklerini öğrenince ikisini de habs etmiş. Bundan sonra Hz. Îsâ, bunların ardından Havârîlerin reisi Şem'ûn'u göndermiş. Şem'ûn, kıyâfet değiştirerek hükümdârın adamları ile tanışmış ve onlar vâsıtası ile saraya nüfûz etmiş.

Bir gün, hükümdâra iki mahbûsdan söz açmış: «**Şunları getirsen de bir dinlesek! Bakalım ne söyleyecekler!**» demiş. Mahbûsları getirmişler. Şem'ûn, onlara:

— **Sizi buraya kim gönderdi?** diye sormuş.

— **Allah Teâlâ gönderdi ki, O, herşeyi yaratmıştır. O'nun şerîk ve nazîri yoktur. Dilediğini yapar, dilediği gibi hükmeder,** demişler.

— **Buna bir alâmetiniz var mı?** deyince:

— **Hükümdâr ne isterse, onu yaparız,** demişler.

Bunun üzerine hükümdâr, kör bir çocuk getirtmiş. Elçilerin duâsı ile derhâl gözleri görmüş. Bu sefer Şem'ûn, hükümdâra:

— **Ne olurdu, sen de putuna duâ etsen de, o da böyle bir şey yapsa!** demiş. Aldığı cevâb, bittabî menfî olmuş. Bundan sonra hükümdâr, elçilere dönerek:

— **Eğer Allah'ınız ölüleri diriltebilirse, biz de O'na îmân edelim!** demiş. Bir hafta evvel ölen bir çocuk getirmişler. Elçilerin duâsı ile çocuk hemen dirilmiş. Ve oradakilere, bu elçilere îmân etmelerini tavsiyede bulunmuş. Artık, hükümdâr da îmân etmiş. Onunla birlikte bir cemâat da îmâna gelmişler. Îmân etmeyenleri, Cebrâîl Aleyhisselâm'ın bir sayhası (yânî na'rası) helâk etmiş.

15 [**Onlar; «Siz de, bizim gibi beşersiniz.** (Üzerimizde ne meziyetiniz olabilir ki, böyle bir iddiâda bulunuyorsunuz). **Allah**

Teâlâ, beşere (vahiy ve risâletten) hiçbir şey inzâl etmemiştir. Siz ancak yalancılarsınız.]

16 **[Resûller: «Rabbimiz celle şânuh bilir ki, gerçekten biz, size gönderilmiş Resûlleriz» dediler.]**

17 **[«Bize vâcib olan, ancak açık bir tebliğdir.»]**

قَالُوا اِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ
مِنَّا عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ اَئِنْ ذُكِّرْتُمْ
بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَاءَ مِنْ اَقْصَا الْمَدِينَةِ
رَجُلٌ يَسْعٰى قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾

18 **[Onlar: «Biz, sizinle teşe'üm ettik. (Geldiğiniz gündenberi kasabamıza yağmur yağmadı). Şâyed iddiânızdan vazgeçmezseniz, sizi recmederiz. Ve bizden size elîm bir azâb dokunur.» dediler.]**

19 **[Resûller: «Sizin şeâmetiniz (bozuk akîde ve fenâ amelleriniz) sizin yanınızdadır. Nasîhat olunmanızla mı teşe'üm (ve recm ile tehdîd) ediyorsunuz. Hayır! Siz (ısyânda) haddi aşan bir kavimsiniz.» dediler.]**

20 **[Şehrin öte ucundan bir adam koşarak geldi: «Ey kavmim! Bu elçilere ittibâ edin.» dedi.]**

اِتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْـَٔلُكُمْ اَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا لِيَ لَا اَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾
ءَاَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ اٰلِهَةً اِنْ يُرِدْنِ الرَّحْمٰنُ بِضُرٍّ لَا تُغْنِ عَنِّي
شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا يُنْقِذُونِ ﴿٢٣﴾ اِنِّي اِذًا لَفِي ضَلَالٍ
مُبِينٍ ﴿٢٤﴾ اِنِّي اٰمَنْتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾

21 **[«Onlara tebâiyet eyleyin. Ki (inzâr ve risâletlerini teb-**

liğ için) **sizden bir ücret istemiyorlar. Kendileri de hidâyete ermiş kimselerdir.»**]

Sizleri sırf dünyâ ve Âhiret hayrına da'vet ve hidâyet ediyorlar. Bu zât, Habîb'ün-Neccâr'dır. Hazret-i Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin bi'setinden altı yüz yıl evvel îmân etmişti. Âlim bir zâttı. Şehrin kenarındaki bir mağarada ibâdetle meşgûl olurdu. Kavminin gönderilen elçileri tekzîb ettiğini, üstelik hayâtlarına da kasdetmek kararında bulunduklarını işitince, koşarak gelmiş ve hemşehrilerine bu sözleri söylemişti. Böylelikle de sâlik olduğu dîni izhâr etmek zorunda kalmıştı. Dediler ki:

«Vay! Sen de mi dinimize muhalefet ve onların dînine mütabaat ediyorsun. İlâhlarımızı bırakarak onların ilâhına mı ibâdet edeceksin?»

22 [**Dedi ki: «Niçin beni yaratan Allah Teâlâ'ya ibâdet etmiyeyim? Hepiniz, O'na rücû' edeceksiniz.»**]

23 [**«Ben, Allah Teâlâ'yı bırakıp da putları ilâh edinir miyim? Şâyed esirgeyen Allah Teâlâ, bana bir zarar vermek isterse** (zu'mettiğiniz gibi) **putların şefâati bana hiçbir fayda vermez.** (Benden o zararı defedemez.) **Beni kurtaramazlar.»**]

24 [«(Allah Teâlâ'yı bırakıp da başka ma'bûdlar edinir, onlara ibâdet edersem) **bu takdîrde, apaçık bir dalâlette bulunmuş olurum.»**]

25 [**«Ben, Rabbiniz celle şânuhu'ya îmân ettim. Bunu, benden işitin.»**]

Bunun üzerine Habîb'ün-Neccâr'ı taşla katlettikleri, O'nun da bu sırada: **«Yâ Rab! Kavmimi hidâyet et!»** diye duâ eylediği rivâyet olunur.

قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

26, 27 [(Katlolunduğu zaman, diğer şehîd olanların rûhları gibi) **O'na «Cennet'e gir!» denildi.**]

[**O: «N'olurdu, kavmim, Rabbim celle şânuhu'nun beni mağ-**

firet buyurduğunu ve ikrâm olunmuşlardan kıldığını bilseydi (küfürden tevbe ederek îmân ederlerdi.)» **dedi.**]

وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِه۪ مِنْ بَعْدِه۪ مِنْ جُنْدٍ مِنَ السَّمَٓاءِ وَمَا كُنَّا
مُنْزِل۪ينَ ﴿٢٨﴾ اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خَامِدُونَ
﴿٢٩﴾ يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ مَا يَأْت۪يهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا كَانُوا بِه۪
يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٣٠﴾ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ اَنَّهُمْ
اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾

28 [**Ondan** (Hâbib'in katlinden) **sonra kavminin üzerine gökten** (Bedir ve Hendek'te sana inzâl ettiğimiz gibi, helâkleri için Meleklerden) **bir ordu inzâl etmedik. İnzâl edecek de değildik.**]

29 [**Tek sayha onlara kifâyet etti. Sönmüş kor gibi oldular.**]

Bu na'ra, Cebrâil Aleyhisselâm'ın sayhasıydı.

30 [(Kıyâmet Günü): «**Hasret ve nedâmet onlara ki, kendilerine Peygamber geldikçe, dâimâ, istihzâ ederlerdi.**» (denilecek.)]

31 [«**Onlar görmediler mi ki, kendilerinden önce,** (hiçbiri dünyâya) **rücû' etmiyecek, nice nesilleri helâk ettik.**]

İbret almazlar mı?

وَاِنْ كُلٌّ لَمَّا جَم۪يعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَاٰيَةٌ لَهُمُ الْاَرْضُ
الْمَيْتَةُ اَحْيَيْنَاهَا وَاَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ
يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾

32 [(Yaratılanların) **hepsi muhakkak** (Kıyâmet Günü) **dergâhımıza ihzâr olunurlar.**]

33 [**Onlar için** (vahdâniyyet ve kudretimize) **kurumuş yer bir delildir ki, onu** (yağmurla) **ihyâ eder,** (çeşid çeşid) **hubûbât çıkarırız da bundan yerler.**]

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا
مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا
يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

34, 35 **[Ve orada hurmalıklardan, bağlardan bahçeler yarattık. Ve içlerinden pınarlar akıttık. Tâ ki meyvalarından yesinler. Halbuki onları elleriyle yapmamışlardı** (Yâhûd: Meyvalarından ve (ekme, sulama, aşılama neticesi olarak) ellerinin emeklerinden yesinler.) **Hâlâ** (Allah Teâlâ'nın ni'metlerine) **şükür** (ve O'nu tevhîd) **etmiyecekler mi?»]**

سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ
وَمِنْ أَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

36 **[Her şeyden münezzeh o Allah Teâlâ ki, bütün o çiftleri: Yerin bitirdiklerini** (her çeşid ağaçları ve nebatları), **kendilerini ve daha bilemedikleri ve muttalî olamıyacakları nice şeyleri O, halk etmiştir.]**

وَآيَةٌ لَهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَإِذَا هُمْ
مُظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ
تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى
عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ
الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

37 **[** (Vahdâniyyet ve kudretimize) **bir delîl de gecedir. Biz, ondan gündüzü çıkardığımız zaman, hemen karanlığa girerler.]**

38 [Güneş de, karar kılacağı yere kadar cereyân etmektedir. Bu, yegâne gaalib ve her şeye Alîm Allah Teâlâ'nın takdîridir.]

Güneş'in karar kılacağı yer, duracağı yer demektir. Bundan murâd, ne olduğu ihtilâflıdır. Ba'zıları:

«Her sene menzillerinin birincisinden başlayarak sonuncusuna kadar gider; orada durur. Sonra yine ilk menziline döner.» demiş; bir takımları güneşin 360 doğma ve batma yeri olduğunu; her gün ayrı ayrı yerlerden doğup, battığını ve gelecek seneye kadar o yere dönmediğini söylemişlerdir.

Bir hadîsde, Güneş'in karar kıldığı yerin Arş'ı A'lâ'nın altı olduğu bildirilmiştir. Yâhûd Güneş'in karar kılmasından murâd, hareketinin durmasıdır, ki o da Kıyâmet Günü'nde olacaktır.

39 [Ay'ın devir ve seyri için de menziller takdîr ve ta'yîn ettik. Her devrinin sonunda hurma ağacının, incelmiş, sarı, bükülmüş, eskimiş salkımı gibi olur.]

Ayın, 28 menzili vardır; ve her gece bu menzillerden birine iner. Son menzile varınca, tekrar geri döner; ilk menzile gelir. Ay otuz çekerse, hilâl iki gece; yirmidokuz çekerse, bir gece görünmez.

40 [Ne Güneş Ay'a yetişebilir, ne gece, gündüzü geçebilir. Her biri feleğinde seyreder.]

Âyet-i kerîme; Ay'la Güneş'in mihverleri etrâfında döndüklerini ve semâda yüzüp gittiklerini haber veriyor. Halbuki, (Tefsîrin yazıldığı tarihden) yarım asır öncesine kadar fen, Güneş'in hareket etmeden yerinde durduğunu iddiâ ediyordu. Bugün, nihâyet bu hakîkat kabûl edilmiştir.

وَاٰيَةٌ لَهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا
لَهُمْ مِنْ مِثْلِه۪ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَاِنْ نَشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَر۪يخَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنْقَذُونَ ﴿٤٣﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعاً اِلٰى ح۪ينٍ ﴿٤٤﴾ وَاِذَا
ق۪يلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ اَيْد۪يكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾

41 [Kudretimizin bir nişânesi de, zürriyetlerini dolu gemide taşımamızdır.]

42 [Ve onlara bunun gibi, daha bir çok binekler de halk ettik.]

43 [Şâyed dilersek, onları gark ederiz. O anda onlar için ne bir imdâdcı vardır ve ne kurtarılırlar.]

44 [Meğer ki tarafımızdan bir rahmet ve ecelleri gelinceye dek, yaşayıp geçinmeleri takdîr edilmiş olsun.]

45 [Ne zaman onlara: «Önünüzdeki (dünyâ) ve arkanızdaki (Âhiret) azâbından sakının (sizden önce Peygamberlerini tekzîb eden ümmetlerin başlarına gelenlerden ibret alın da îmân edin. Dünyâ hayâtına ve zînetine mağrûr olmayın.) Olur ki rahmet olunursunuz.» denilse, yüz çevirirler.]

وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا
مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنُطْعِمُ مَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ إِنْ أَنْتُمْ
إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٧﴾

46 [Onlara Rableri celle şânuh'dan hiçbir âyet gelmez ki, (mahzâ inâdlarından) ondan yüz çevirmiş olmasınlar.]

47 [Ve onlara Allah Teâlâ'nın size rızk olarak verdiklerinden infâk edin, denildiği zaman da o küfür edenler, îmân edenlere: «Biz, hiç yedirir miyiz? Şâyed Allah Teâlâ dileseydi, ona yiyeceğini verirdi. Siz (meşiyyet-i ilâhiyyeye aykırı hareket ettiğiniz için) açık bir dalâlet içindesiniz.» derler.]

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنْظُرُونَ
إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

48 [Ve: «Eğer sözünüzde sâdıklardansanız, bu va'd (ettiğiniz diriltme) ne zaman?» derler.]

49 [Onlar ancak, tek bir sayha (na'ra)ya muntazırdırlar. Bir na'ra ki, birbirleriyle çekişip dururlarken kendilerini yakalayıverir.]

50 [O anda, bir vasiyyette bulunmaya güçleri yetmez. Âilelerine de dönecek değildirler.]

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ
رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا
هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِنْ كَانَتْ إِلَّا
صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَالْيَوْمَ
لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

51 [Sûr, üfürülecek. Hepsi kabirlerinden kalkarak, sür'atle Rableri celle şânuhu'ya gidecekler.]

Bu, ikinci Sûr'dur. İki sûr arasında 40 yıl geçecektir.

52 [«Eyvâh! Kim uykumuzdan bizi uyandırıp kaldırdı.» diyecekler.]

[(Onlara): «Bu, esirgeyen Allah Teâlâ'nın va'dettiği, gönderilen Peygamberlerin sıdk ile tebliğ ettikleri Kıyâmet.» (denilecek.)]

53 [Bu, ancak tek bir sayhadan ibârettir. Bir de bakarsın hepsi (hesâb için) huzûrumuzda hazır olurlar.]

54 [O gün kimseye, hiçbir veçhile, zulmedilmez. Ancak, yaptıklarınızın karşılığını göreceksiniz.]

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ
فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ
مَا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ ﴿٥٨﴾

55 **[O gün Cennet ehli, mes'ûd in'âmı ilâhi ile ferâh ve sürûr içindedirler.]**

56 **[Kendileri de, zevceleri de gölgeler altında, tahtlarına otururlar.]**

57 **[Onlar için Cennet'te her çeşid meyva ve her arzû ettikleri şey hazırdır.]**

58 **[Onlara, Rahîm Rab celle şânuh'den selâm gelir.]**

Onların en yüksek istekleri Allah Teâlâ'nın selâmıdır.

Câbir (R.A.)'den rivâyet edilmiştir. Bir hadîs-i şerîfde:

«Cennet ehli, Cennet ni'metlerine mustağrak zevk ve seâdet içindeyken, üzerlerinde bir nûr parıldar. Başlarını kaldırırlar. Allah Teâlâ, kendilerine: «Esselâmü aleyküm yâ ehlülcenneh» **diye hitâbda bulunur.** İşte «Onlara, Rahîm Rab celle şânüh'den selâm gelir.» **kavl-i ilâhisi budur. Ve onlara bakar. Onlar da, O'na bakarlar. Ve nazar ettikleri müddetçe, diğer ni'metlerden hiçbir şeye iltifat etmezler. Tâ perde çekilinceye kadar, ki ondan sonra da, üzerlerinde ve diyarlarında nûr ve bereket bâki' kalır.»** buyurmuştur.

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آ
دَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ اعْبُدُ
ونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

59 [(Mahşer'de o gün nidâ olunur): **«Ey mücrimler! Bugün, ayrılın!»]**

Müşrikler, muvahhidlerden; münâfıklar, muhlislerden ayrılır, Muvahhid ve muhlisler Cennet'e müşrik ve münâfıklar Cehennem'e sürülür.

60, 61 [(Kâfirler ve münâfıklar Cehennem'e sürülürken): **«Ey Âdemoğulları! Ben, size Şeytan'a ibâdet etmeyin! (Ondan sakının), zîrâ o, sizin apaçık düşmanınızdır.** (Beni tevhîd ve) **Bana ibâdet edin! İşte doğru yol budur diye emretmedim mi?» denilir.]**

وَلَقَدْ اَضَلَّ مِنْكُمْ جِبِلًّا كَث۪يرًاۜ اَفَلَمْ تَكُونُوا تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾
هٰذِه۪ جَهَنَّمُ الَّت۪ي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا
كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾

62 [(Böyle iken): Yemîn ederim ki o, içinizden çoğunuzu dalâlete düşürdü. Aklınız yok muydu? (ki tuzağına düştünüz).]

63 [«İşte bu, size vad'olunan Cehennem!»]

64 [«Küfrünüze karşılık bugün oraya girin!»]

اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَٓا اَيْد۪يهِمْ وَتَشْهَدُ
اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَٓاءُ لَطَمَسْنَا عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ
فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَٓاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ
عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

65 [O gün, onların ağızlarını mühürleriz. (Söz söylemekten menederiz.) Kazançları ne ise, bize elleri söyler, ayakları şehâdet eder.]

66 [Şâyed Biz dileseydik, onların gözlerini büsbütün kör ederdik de (Mu'tâdları vecihle) yola dökülürlerdi. Fakat, nereden görecekler?]

67 [Yine Biz dileseydik, bulundukları yerde, onları bir şeye mesh ve tebdîl ederdik. Ne ileri gitmeye, ne geri dönmeye güçleri yetmezdi.]

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِۜ اَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَاهُ
الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغ۪ي لَهُۜ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْاٰنٌ مُب۪ينٌۙ ﴿٦٩﴾
لِيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِر۪ينَ ﴿٧٠﴾

68 [Biz, kime uzun ömür verirsek, hilkatını baş aşağı eder, kuvvetini za'fa çeviririz. Düşünmüyorlar mı?]

69 [Biz, O'na (aleyhissalâtü vesselâm Efendimize) şiir öğretmedik. Bu, O'na lâyık da değildir. O'na vahyolunan söz, ancak öğüt ve (ferâiz, hudûd ve ahkâmı bildiren) Kur'ân-ı Mübîn'dir.]

70 [Tâ ki O, (kalbi) diri (akıl ve idrâk sâhibi) olan kimseleri inzâr etsin. Ve tâ ki, küfürlerinde ısrâr edenlere o söz (ilâhi azâb) hak olsun.]

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ
﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ
فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

71 [Görmediler mi ki, Biz kendileri için, bizzat ellerimizle davarlar yarattık da onlara mâlik bulunuyorlar.]

72 [Biz, onları, kendilerine müsehhar kıldık. Kimine binerler ve kiminin etinden yerler.]

73 [Ve onlarda kendilerinin daha birçok menfaatleri ve içecekleri vardır. Hâlâ şükretmiyecekler mi?]

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ
مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ
مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٧٧﴾

74 [(Böyle iken) Allah Teâlâ'yı bırakıp da, kendilerine yardım eder ümîdiyle, bir takım ilâhlar edindiler.]

75 [(Halbuki) o ma'bûdların, onlara yardıma güçleri yetmez. Belki kendileri, onlar için hazırlanmış askerlerdir.]

76 [İmdi, onların sözleri (Allah Teâlâ hakkında ilhâd ve

şirkleri, veyâ seni tekzîb ve takbîhleri) **sana hüzün vermesin! Biz, onların gizlediklerini de, âşikâr kıldıklarını da biliriz.]**

77 **[İnsan görmedi mi ki, Biz onu bir nutfeden yarattık. Şimdi, Bize âşikâr bir düşman kesiliverdi.]**

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ
﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

78 **[Yaradılışını unuttu da Bize misâl îrâdına kalkıştı: «Bu çürümüş kemikleri, kim diriltebilir?» dedi.]**

79 **[De ki: «Bu kemikleri, ilk def'a halk eden** (Allah-ü Zülcelâl) **diriltecektir. Ve O, her halkı bilir.]**

Rivâyet edildiğine göre, bu âyet-i kerîmeler, Übeyy ibn Half hakkında nâzil olmuştur. Bir gün, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin huzûrlarına bir çürümüş kemikle gelmiş, onu elleriyle ufalıyarak. **«Allah, bunu böyle çürüdükten sonra diriltir der misin?»** demişti.

Resûlüllah da: **«Evet, seni de diriltecek ve ateşe koyacak.»** buyurmuştu.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ
مِنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ
عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ ﴿٨١﴾

80 **[O Allah Teâlâ ki, size yeşil ağaçtan ateş çıkarır. Onunla ateşlerinizi yakarsınız.]**

Bunlar Bedevîlerce bilinen Merh ve Afar ağaçlarıdır. İkisi de yemyeşil, suları damlarken, Merh çakmak makamında Afar'a sürtülmek sûretiyle ateş çıkarılır.

81 **[Gökleri ve yeri halk eden Allah-ü azîmüşşân, onların tıpkısını yaratmaya kaadir değil midir? Elbette kaadirdir. Bütün varlıkları yaratan O'dur. Ve her şeyi hakkiyle O bilir.]**

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

82 [Bir şeyin olmasını istediği zaman, O'nun emri «Ol» demekten ibârettir. Derakap oluverir.]

83 [O hâlde her şeyin mülk ve tasarrufu elinde bulunan Allah-ü azîmüşşân, pâk ve münezzehtir. Ancak O'na rücû' edeceksiniz.]

Yâsîn Sûre-i celîlesinin fazîleti pek büyüktür: «Kim, geceleyin Yâsîn Sûresini okursa, mağfiret edilmiş olarak sabaha girer.» buyurulmuştur.

«Her şeyin bir kalbi vardır. Kur'ân'ın kalbi de Yâsîn'dir. Kim Allah Teâlâ'nın rızâsını umarak Yâsîn okursa, mağfiret olunur. Yirmi def'a Kur'ân okumuş kadar, ecir ve sevâba nâil olur. Bir kimseye, ölüm çattığı zaman Yâsîn okunursa, her harfine karşılık on Melek iner, saff olur, karşısında dururlar. Ve O'nun hakkında Allah Teâlâ'dan rahmet ve mağfiret niyâz ederler. Üzerine namaz kılar, defnine kadar yanında bulunurlar.» meâlinde bir hadîs-i şerîf de mervîdir.

37 — SÂFFÂT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur. 182 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾ إِنَّ
إِلَٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾

1 **[Yemîn ederim: O saff saff duranlara.]**

Kulluk makamında mertebelerince saff tutup üzerlerine ilâhî nûrlar feyezân eden, dâimâ Allah Teâlâ'nın emirlerine muntazır bulunan Meleklere;

Yâhûd perçinlenmiş saflar gibi tertîbe mazhâr olmuş ecrâma, onları tedbîr eden rûhlara, ilâhî ve kudsî deryâlara müstağrâk olarak, gece gündüz, fütûr getirmeksizin tesbîh eden kudsî cevherlere,

Yâhûd ibâdetlerde saff bağlıyan âlimlere,
Yâhûd cihâdda saff tutan gâzîlere.

2 **[O sevk ve zecredenlere.]**

Ulvî ve süflî ecrâmı, emrolundukları tedbîrlerle sevk ve idâre eden, veyâ insanları hayır ilhâmiyle ma'siyetlerden, yâhûd Şeytanları, insanlara taarruzdan meneyliyen Meleklere,

Yâhûd insanları hüccetlerle, öğütlerle küfür ve fısktan meneden âlimlere.

Yâhûd düşmana karşı at süren çarpışarak, tasallut ve istilâlarını meneyleyen gâzîlere,

3 **[Sonra, zikir ve tilâvet eyleyenlere,]**

Allah Teâlâ'nın âyetlerini vâzıh emirlerini Peygamberlerine, Evliyâsına tilâvet eden Meleklere,

Yâhûd Allah Teâlâ'nın âyetlerini, şerâyiini tilâvet eden âlimlere,

Yâhûd düşmanla mübârezeleri kendilerini zikrullahtan alıkoymayan gâzîlere, ki.

4 **[Hiç şübhe yok, ilâhınız birdir.]**

5 **[O, göklerin, yerin ve aralarında bulunanların Rabbidir. Doğuların da Rabbi O'dur.]**

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ
مَارِدٍ ﴿٧﴾ لَا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا
وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ
ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ مَنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ
لَازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾

6 **[Biz, size yakın olan göğü bir zînetle, yıldızlarla donattık.]**

7 **[Ve o semâyı** (tâatten çıkan) **inâdçı, Şeytan'dan koruduk.]**

8, 9 **[Ki onlar, Mele'-i A'lâ'yı dinleyemezler. Her taraftan tardolunur, atılırlar. Onlar için dâimî bir azâb vardır.]**

Mele-i A'lâdan murâd: Meleklerin yazıcıları veyâ eşrâfıdır. Gökyüzünde bulundukları için kendilerine bu sıfat verilmiştir.

10 **[Meğer ki, içlerinden biri hırsızlama bir söz kapmış olsun. Onun da derakab peşine bir şihâb-ı sâkıb** (delip geçen bir alev) **düşer, yakar.]**

Rivâyet olunmuştur ki; Allah Teâlâ bir şeyi emir ve kazâ buyurunca, Arş Melekleri ile yedinci gök Melekleri tesbîh ve tak-

dîsle onu alır; altıncı gök Meleklerine, onlar da daha aşağıdakilere iletirler. Bu minvâl üzere alt semâya erişir. Şeytanlar, bu haberi çalarak yeryüzüne indirirler. Lâkin, ona bir nice yalanlar katarlar.

11 [(Yâ Muhammed!) **Müşriklerden sor: «Hilkatçe onlar mı, yoksa bu yarattıklarımız mı** (Melekler, gökler, yer ve aralarında bulunanlar mı, şihâb-ı sâkıb mı) **daha kuvvetlidir? Biz, onların aslı olan Âdem'i yapışkan bir çamurdan yarattık.**]

Böyle iken nasıl olur da Peygamberleriyle mücâdele eder. Allah Teâlâ'ya karşı büyüklenirler?

12 [**Belki sen** (onların Kur'ân ve Beni inkârlarına) **taaccüb ettin. Onlarsa, bu taaccübüne istihzâ ederler.**]

13 [**Kendilerine nasîhat edilince de** (düşüncesizliklerinden) **nasîhat kabûl etmezler.**]

وَإِذَا رَأَوْا آيَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾
أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَآبَاؤُنَا
الْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنْتُمْ دَاخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ
فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا يَا وَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾

14 [(İnşikâk-ı kamer gibi sıdka delâlet eder) **bir mu'cize gördükleri vakit de istihzâda mübâlâğa ederler.**]

15 [**Ve: «Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir.» derler.**]

16, 17 [(Bir de): **«Biz ölüp de toprak ve bir yığın kemik olduktan sonra tekrar dirilir miyiz? Bizden önce ölen babalarımız da ba'solunur mu?»** (derler.)]

18 [**De ki: «Evet, siz ve onlar, hor ve zelîl olarak diriltileceksiniz.»**]

19 [**Bu ancak, tek bir sayhâdan ibârettir, ki hemen kabirlerinden kalkacak, haklarında yapılacak muâmeleye muntazır olacaklardır.**]

20 [**«Eyvahlar olsun bize, işte Cezâ Günü!» diyecekler.**]

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ اُحْشُرُوا الَّذِينَ
ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِنْ دُونِ اللَّهِ
فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُمْ مَسْؤُلُونَ ﴿٢٤﴾

21 [(Onlara) Bu sizin tekzîb ettiğiniz (hak ile bâtıl, iyi ile kötünün) ayrılma günüdür.» (denilecek.]

22, 23, 24 [(Sonra Meleklere): «O nefislerine zulmedenleri, eşleri ile ve Allah Teâlâ'yı bırakıp ibâdet ettikleri şeylerle birlikte, haşredin de onlara Cehennem yolunu gösterin! Hapsedin! Zîrâ onlar (akîde ve amellerinden) mes'ûldürler.» (diye emredilecek.)]

Peygamber (S.A.V.) bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurmuşlardır:

«Kıyâmet Gününde dört şeyden sorulmadıkça, bir kulun ayakları kaymaz. Bu dört şeyin birincisi: Gençliğini nerede geçirdiği, ikincisi: Ömrünü nerede tükettiği; üçüncüsü: Malını nereden kazanıp, nereye harcadığı; dördüncüsü: İlmi ile ne amel ettiğidir.»

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾
قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ
بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ ﴿٣١﴾

25 [Onlara da: «Size ne oldu ki (azâbından tahlîs için) birbirinize yardım etmiyorsunuz?» (denilecek.)]

26 [Hayır! Onlar, bugün teslîm olmuş, zelîl ve yardımdan âcizdirler.]

27 [Ve (tâbi' ve metbûlar) birbirlerine yönelip (çekişecekler) yekdiğerini mes'ûl tutacaklardır.]

28 [(Tâbiler, metbûlara): «Siz, bize sağdan geliyordunuz

(hak üzerinde olduğunuzu yemînlerle te'kîd ederek, bizi aldattınız da onun için, yâhûd kuvvet ve şiddet gösterdiniz de korkumuzdan size mütâbaat ettik).» **diyecekler.**]

29 [**Metbûlar da cevâb verecek: «Siz, esâsen îmân etmemiştiniz** (ki biz, sizi ıdlâl edelim.)»]

30 [«**Üzerinizde** (ihtiyâr ve kuvvetinizi selbedecek, cebirle sizi dalâlete sürükleyecek) **bir tasallutumuz da yoktu. Belki siz** (ihtiyârlarınızla Rabbinizin emrine ısyân etmiş) **haddi tecâvüz etmiş bir kavmdiniz.**»]

31 [«**Artık, Rabbimizin hakkımızdaki** (azâb) **sözü hak oldu. Her hâlde** (o azâbı) **tadacağız.**»]

فَاَغْوَيْنَاكُمْ اِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَاِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾
اِنَّا كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوا اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ اَئِنَّا لَتَارِكُوا اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ
مَجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾

32 [«**Evet; Biz, sizi ıdlâl ettik.** Çünkü **dalâletteydik.** (Fakat cebretmedik. İhtiyârınızla Bize tâbi' oldunuz).»]

33 [**O gün** (tâbi' ve metbû) **hepsi azâbta müşterektirler.**]

34 [**İşte Biz, mücrimlere böyle yaparız.**]

35 [**Zîrâ, ne zaman kendilerine: «Lâ ilâhe illallâh» deyiniz denilse,** (ondan yüzçevirir, teklîf edene) **büyüklenirlerdi.**]

36 [«**Biz, bir mecnûn şâir için ilâhlarımıza ibâdeti terk eder miyiz?**» derlerdi.]

37 [**Hayır! O, Hakk'ı** (Kur'ân'ı) **getirdi. Ve** (kendisinden önce geçen) **bütün Peygamberleri tasdîk etti.**]

اِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٣٩﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ اُولٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَعْلُومٌ ﴿٤١﴾

38 [(Ey kâfirler!) Elbette siz, o elîm azâbı tadacaksınız!]

39 [Maamâfîh, ancak işlediğiniz amellerinizle cezâlanacaksınız.]

40 [Fakat Allah Teâlâ'nın muhlis kulları müstesnâ (onların sevâbları kat kattır.)]

41 [Onlar için ma'lûm bir rızık vardır.]

فَوَاكِهُ وَهُمْ مُكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٤٤﴾
يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ ﴿٤٦﴾

42 [Türlü meyvalarla ve (çeşid çeşid ni'metlerle) ikrâm olunurlar.]

43 [Na'im Cennetlerinde.]

44 [Karşılıklı serîrler üzerindedirler.]

45, 46 [Onların her biri (Cennet sâkileri elinde) bembeyaz, içenlere gâyet lezîz, içi şarab dolu kadehlerle tavâf olunur.]

لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ
الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾

47 [Bu şarabta (tiksinti, baş ağrısı, sersemlik gibi) bir gâile yoktur. Sarhoş da olmazlar. (Akıl ve idrâklerine halel gelmez.)]

48, 49 [Yanlarında da, gözlerini (zevcelerinden) gayriden saklıyan, iri (ceylân) gözlü kadınlar vardır. (Vücûdlarının rengi de, renklerin en güzeli), sanki örtülü (hafîf sarıya kayan) devekuşu yumurtası gibidir.]

Devekuşu yumurtasının rengi, Araplar indinde, renklerin en makbûlü sayılır.

50 [(Cennetlikler, o şarabı içtikleri sırada) birbirleriyle sohbete başlarlar.]

51 [İçlerinden biri der ki: «Benim (dünyâda dirilmeyi inkâr eden) bir dostum vardı.]

يَقُولُ اَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾

52 [«Sen, cidden (ba'se) îmân edenlerden misin?» diye beni tevbîh ederdi.]

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ اَنْتُمْ
مُطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِي سَوَٓاءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَاللّٰهِ
اِنْ كِدْتَ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ اَفَمَا
نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾

53 [Biz, ölüp de toprak ve bir yığın kemik olduktan sonra (diriltilir), muhâsebe ve mücâzat olunur muyuz?» derdi.]

54 [(Sonra): «Acaba ne oldu o, bakmaz mısınız?» der.]

55 [Bakar ve arkadaşını Cehennem'in tâ ortasında görür.]

56 [(Ona:) «Tallâhi, der, az daha (iğvanla) beni helâk edecektin.»]

57 [Şâyed Rabbim celle şânuhu'nun ni'meti olmasaydı, ben de seninle birlikte ateşe ihzâr edilenlerden olacaktım.»]

58, 59 [(Cennetlikler, Meleklere): «(Dünyâdaki) ilk ölümümüzden sonra, artık ölmeyeceğiz, azâb olunmayacağız değil mi?» (diyecekler).]

اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦١﴾
اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُزُلًا اَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ اِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ ﴿٦٣﴾
اِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي اَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَاَنَّهُ رُؤُسُ
الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾ فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾

60 [(Cevâb verilecek): «(Evet, sizin için ne ölüm ve ne azâb yoktur). **Muhakkak ki, en büyük fevz** (ve necât) **budur.»**]

61 [**Çalışanlar ancak böyle bir ni'mete nâil olmak için çalışsınlar!** (Dünyevî huzûr için çalışanlar buna nâil olmazlar.)]

62 [**Böyle bir ni'mete nâil olmak mı daha hayırlıdır, yoksa Zakkum** Ağacı **mı?**]

63 [**Biz, onu** (Zakkum Ağacını) **kâfirler için bir azâb ve mihnet kıldık.**]

Müşrikler: «Ateş, ağacı yakar, ateşte hiç ağaç yetişir mi?» demişlerdi. Fakat Allah Teâlâ'nın, kudretiyle, onu yanmaktan koruyacağını düşünmediler.

64 [**O, bir ağaçtır ki, Cehennem'in dibinde biter.**]

65 [**Tomurcukları** (gâyet çirkin) **sanki Şeytanların başları gibidir.**]

Bu Şeytanlardan murâd; pek korkunç bir takım yılanlardır, denilmiştir.

66 [**Cehennem ehli** (cebren veyâ açlıkla) **bu ağaçtan yiyip karınlarını doyuracaklar.**]

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى
الْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَى آثَارِهِمْ
يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾

67 [**Sonra da üzerine hamîm'le aşlanmış bir içki;** gassak **içeceklerdir.**]

Âyet-i celilede şevb: İçkiye karıştırılan katkı, aşlama demektir. Sıcak su ma'nâsına gelen hamîm ise; Cehennem'in bağırsakları parçalıyan suyudur. Bununla aşlanan içki; gassak da; akan cerahat, irindir. İşte, Cehennem ehli bu sudan içecekler.

Zakkum ile Hamîm; Cehennemliklere ilk geldiklerinde sunulacak iki ikrâmdır.

Hamîm'in, Cehennem'in dışında olduğu söylenir. Cehennem-

likler, devenin suya götürüldüğü gibi evvelâ Hamîm'e götürülürler. Sonra, Cehennem'e atılırlar.

68 [**Bundan sonra, onların merci' ve mekânları Cehennem'dir.**]

69, 70 [**Şu sebeble ki: Dalâlet içinde buldukları babalarının izince koşup gittiler.** (Ve azâba hak kazandılar).]

71 [**Yemîn ederim ki, onlardan önce geçen ümmetlerin çoğu dalâlette idi.**]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُنْذَرِينَ ﴿٧٣﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادٰينَا نُوحٌ
فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَاَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

72 [**Celâlim hakkı için, Biz onlara** (seni kavmine gönderdiğimiz gibi) **inzâr eder Peygamberler göndermiştik.**]

Fakat Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi.

73 [**Bak, o inzâr olunanların âkıbeti nice oldu?** (Bu yüzden helâk olup gittiler).]

74 [**Ancak,** (inzârla münebbih olan) **Allah Teâlâ'nın muhlis kulları** (azâb ve helâkten) **kurtuldular.**]

75 [**Celâlim hakkı için, Nûh** (Aleyhisselâm kavminin îmânından yes'e düşünce) **Bize duâ etti.** (Yardım diledi). **Gerçekten Biz, ne gökçek icâbet ediciyiz** (duâsına icâbet ettik).]

76 [**Nûh'u ve ehlini büyük bir kederden** (gark ve kavminin ezâsından) **halâs ettik.**]

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِينَ ﴿٧٨﴾
سَلَامٌ عَلٰى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾

77 [**Ve zürriyetini** (yeryüzünde Kıyâmet'e değin) **bâki' kıldık.**]

78 [Sonra gelen (Peygamberler ve ümmet) ler **arasında ona iyi bir nâm bıraktık.**]

79 [**Bütün âlemler içinde Nûh'a selâm olsun!** (Bütün mahlûkat O'na selâm ederler).]

80 [**İşte Biz, ihsân edenleri böyle mükâfatlandırırız.**]

إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾ وَإِنَّ مِنْ
شِيعَتِهِ لَإِبْرٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾

81 [**Gerçekten O, bizim mü'min kullarımızdandı.**]

82 [**Sonra Biz, diğerlerini** (kavminin kâfir olanlarını) **gark ettik.**]

83 [**Muhakkak ki, İbrâhîm de** (usûl-i şeriat ve tarîk-i tevhidde) **onun peyrevlerindendir.**]

Nûh Aleyhisselâm'la İbrâhîm Aleyhisselâm arasında iki bin altı yüz kırk yıl geçtiği ve bu sırada Hûd ve Sâlih Aleyhisselâmlardan gayri Resûl gelmediği rivâyet edilir.

84 [**Hani o, Rabbi celle şânuhuya** (şirk ve şekten) **hâlis bir kalble gelmişti.**]

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا آلِهَةً دُونَ اللّٰهِ
تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ
﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلٰى آلِهَتِهِمْ
فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا
بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾

85 [**Babasına ve kavmine: «Siz nelere tapıyorsunuz?» demişti.**]

86 [**«Allah Teâlâ'yı bırakarak, kizb ve iftirâ etmek için mi, uydurma ilâhlar istiyorsunuz?»**]

87 [**«Rabbilâlemîn'e zannınız ne?»**]

İbrâhîm Aleyhisselâm'ın kavmi, yıldızlarla kehânette bulunurlardı. Ve ona göre hareket ederlerdi. İbrâhîm Aleyhisselâm, ma'bûd edindikleri şeylerin ulûhiyete istihkakları olmadığını isbât etmek istedi. Evvelce de îzâh ettiğimiz gibi, kavmi, bayramlarından bir gün evvel, ma'bûdlarına kurbanlar keser, yemek pişirir ve bunları teberrüken onların önlerine koyup bayram seyrine çıkarlardı. Sonra, dönünce bıraktıkları yemekleri alır, yine kendileri yerlerdi. Bir bayram günü, İbrâhîm Aleyhisselâm'a: «Sen de, **bizimle bayram seyrine çıkmaz mısın?»** dediler.

88, 89 [**İbrâhîm** (Aleyhisselâm) **yıldızların mevkilerine, ittisallerine baktı da: «Ben, gerçekten hastayım» dedi.**]

Hakîkatte, hasta değildi. Bunu, bir mâzeret olsun diye söylemişti. Kavminin tâûnun sirâyetinden çok korktuklarını bilmekteydi: **«Kendimde, tâûn gibi bir şey hissetmekteyim.»** demişti.

90 [**Bunun üzerine** (hastalık sirâyet eder korkusiyle) **arkalarını dönüp gittiler.**]

91 [**O da, gizlice onların ma'bûdlarına gitti: Onlara: «Yesenize, yemek yemez misiniz?» dedi.**]

92 [**«Size ne oldu ki konuşmuyorsunuz?»**]

93 [**Nihâyet, gizlice var kuvvetiyle onlara vurdu.** (Kırıp parçaladı).]

94 [(Kavmi İbrâhîm Aleyhisselâm'ın ma'bûdlarına yaptığını haber alınca) **koşarak O'na geldiler.**]

«Ma'bûdlarımızı niçin kırdın? Biz, onlara ibâdet ediyoruz.» dediler.

95 [(İbrâhîm): **«Siz, elinizle yonttuğunuz şeylere mi ibâdet ediyorsunuz?» dedi.**]

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ
فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾ وَقَالَ
إِنِّي ذَاهِبٌ إِلٰى رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾

96 [**«Halbuki sizi de, elinizle yonttuklarınızı da Allah Teâlâ halk etmiştir.»**]

97 [**«Onun için bir binâ inşâ edin.** (İçini odunla doldurun, ateşleyin) **de onu kızgın ateşe atın.» dediler.**]

98 [**Onlar İbrâhîm'e tuzak kurmak istediler. Fakat** (tuzaklarına meydan vermedik), **kendilerini zelîl ve sefîl ettik.**]

99 [(İbrâhîm, ateşten selâmet bulduktan sonra): **«Ben, Rabbime gideceğim** (Rabbim celle şânuhun bana emrettiği yere hicret edeceğim) **Rabbim bana** (dünyâ ve Âhiretime sâlih olan şeye) **hidâyet eder.» dedi.**]

100 [**«Yâ Rabb! Bana sâlihlerden** (bir oğul) **bağışla!** (Da'vet ve tâatte muînim ve gurbette enîsim olsun diye niyâz etti).»]

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ اِنِّي
اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنِّي اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰى قَالَ يَا اَبَتِ
افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾
فَلَمَّا اَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ اَنْ يَا اِبْرٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ
صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ هٰذَا
لَهُوَ الْبَلٰٓؤُا الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ
فِي الْاٰخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَامٌ عَلٰى اِبْرٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾ كَذٰلِكَ نَجْزِي
الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ اِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾

101 [**Biz de, O'nu** (küçüklüğünde alîm, büyüklüğünde) **halîm bir oğulla müjdeledik.**]

102 [**Vaktâ ki o oğul, berâberinde çalışabilecek çağa** (yânî

7 veyâ 13 yaşına) **erdi, İbrâhîm, «Yavrum! dedi, rü'yâmda seni boğazlıyor gördüm. Bir bak, düşün** (ne dersin, bu husûsta re'yin ne?) **»**]

[**Oğlu: «Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap! Beni inşâallah sabredicilerden bulacaksın». dedi.**]

103 [**Vaktâ ki, baba-oğul emr-i ilâhiye inkıyâdettiler,** (peder fedâ-yi püsere, püser fedâ-yi sere rızâ gösterdi) **babası, oğlunu alnı yere gelmek üzere yatırdı.**]

Fakat bıçak kesmedi.

104, 105 [**İbrâhîm'e şöyle nidâ ettik: «Yâ İbrâhîm! Rü'yâna sadâkat gösterdin. İşte Biz, ihsân edenleri böyle mükâfatlandırırız.**]

106 [**Hiç şübhesiz bu, açık ve kat'î bir imtihandı.**]

107 [**Ona, oğlunun yerine büyük bir koç verdik.**]

Rivâyet edildiğine göre, Hazret-i İbrâhîm, Zilhicce'nin sekiz, dokuz ve onuncu günleri, yânî terviye, Arefe ve Nahr geceleri rü'yâsında, «Allah Teâlâ, **oğlunu** (İsmâîl Aleyhisselâm'ı) **boğazlamanı emrediyor.»** diye bir ses işitmişti. Peygamberlerin rü'yâları vahyolunduğu için bu, icrâsı vâcib bir emr-i haktı. Fakat ilk gün, bunun Şeytan'dan olması ihtimâlini düşünerek tereddüt etmişti. Bu sebebledir ki, bu güne Terviye denilmiştir. Terviye, tereddüt demektir. Fakat rü'yâlar tekerrür edince, tereddüdü zâil oldu. Artık emr-i hakkı yerine getirmek gerekiyordu. Ancak bunu ne cebren ve ne gizlice yapmaya kalkışmadı. Emr-i ilâhî'yi oğlunun re'yini sorarak teblîğ etti. Maksâdı da, O'nun itâat ve inkıyadiyle ecir ve sevâba nâiliyetini te'mîn etmekti.

İsmâîl Aleyhisselâm, boğazlanacağı sırada babasına şu vasıyyette bulundu: **«Babacığım elimi, ayağımı iyice bağla, ki boğazlarken ızdırabla sana ezâ etmiş olmayayım. Sonra yüz üstü yatır da yüzüme bakıp merhâmet hissetmiyesin. Emr-i ilâhiyi ifâda bir taksîrin olmasın. Gömleğimi de anneme götür ve kendisine benden selâm söyle. Bununla müteselli olsun. Ve Allah Teâlâ'nın emrine sabretsin.»**

Fakat Hazret-i İbrâhîm oğlunu boğazlamaya muvaffak olamadı. Elindeki bıçak İsmâîl Aleyhisselâm'ın boğazını kesmedi. Zîrâ Cenâb-ı Hak, emrine inkıyâd ve teslimiyeti sebebiyle, oğlunu boğazlamaktan kendisini afvetmişti. O'na bedel bir koç ihsan ve onun boğazlanmasını emir buyurdu. Bu koçun Hâbil'in kurbanı olduğu söylenir.

Koç kurban edilirken Cebrâil Aleyhisselâm: «**Allahü ekber, Allahü ekber**», İsmâil Aleyhisselâm: «**Lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber**», Hazret-i İbrâhîm de «**Allâhü ekber ve lillâhilhamd**» demişlerdi. Bu tekbîrler, bilâhare bu ümmete sünnet olmuştur.

108, 109 [**Sonra gelen** (Peygamberler ve ümmet) **ler arasında O'na iyi bir nâm bıraktık. İbrâhîm'e selâm olsun.**]

110 [**İşte Biz, ihsân edenleri böyle mükâfatlandırırız.**]

111 [**Gerçekten o, Bizim mü'min kullarımızdandı.**]

وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ
وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِنَفْسِهِ
مُبِينٌ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١١٤﴾

112 [**Sâlihlerden bir Peygamber olmak üzere de O'na İshâk'ı müjdeledik.**]

113 [**Biz, İbrâhîm ile İshâk'a bereket verdik. Her ikisinin zürriyetinden** (îmân ve tâatle) **ihsân edenler de,** (küfür ve ma'siyetle) **nefislerine apaçık zulüm edenler de vardır.**]

114 [**Celâlim hakkı için Mûsâ ve Hârûn'a da** (nübüvvet, dînî ve dünyevî menfaatleri) **in'âm ettik.**]

وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَا
هُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَا
بَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾

115 [**İkisini de ve kavimlerini de büyük bir mihnetten kurtardık.**]

116 [**Ve kendilerine yardım ettik de** (düşmanlarına) **galebe edenler onlar oldular.**]

117, 118 [**İkisine de** (her şeyi) **apaçık gösteren Kitabı verdik. Ve kendilerini doğru yola hidâyet eyledik.**]

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١٢٠﴾
إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾
وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

119, 120 [Sonra gelen (Peygamberler ve ümmet) ler arasında onlara iyi bir nâm bıraktık. Mûsâ ve Hârûn'a selâm olsun!]

121 [İşte Biz, ihsân edenleri böyle mükâfatlandırırız.]

122 [Gerçekten onlar, Bizim mü'min kullarımızdandı.]

123 [İlyâs da gönderilen Peygamberlerdendir.]

إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ
أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ﴿١٢٥﴾ اللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾

124, 125, 126 [Hani kavmine: «Siz, Allah Teâlâ'dan korkmaz mısınız? O ahsenelhâlıkıynı bırakıp da Ba'le mi ibâdet ediyorsunuz? Allah Teâlâ, sizin de, geçen babalarınızın da Rabbidir.» demişti.]

İlyâs Aleyhisselâm'ın Benî İsrâîl Peygamberlerinden İdrîs yâhûd Hızır Aleyhisselâm'ın arkadaşı İlyâs olduğu söylenir. Hızır (A. S.) adalarda, İlyâs karalarda bulunurmuş; ve her yıl Arafe Gününde Arafât'da buluşurlarmış. Rivâyete göre; Ba'lebek kıralı altından bir puta taparmış. Bu puta «Ba'l» denirmiş. Kıralın karısı bir komşusunu öldürerek zulmen bağçesini almış. Allah Teâlâ kırala gazâb ederek İlyâs Aleyhisselâm'ı ona Peygamber göndermiş; ve bağçeyi ölenin mirâsçılarına iâde etmesini emir buyurmuş.

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾

127, 128 [Fakat, O'nu tekzîb ettiler. Bu sebeble Cehenneme ihzâr olunacaklar. Ancak Allah'ın muhlis kulları müstesnâ.]

129, 130 [**Sonra gelen** (Peygamberler ve ümmet) **ler arasında O'na iyi bir nâm bıraktık. İlyâsîn'e selâm olsun!**]

إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾
وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾
إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ
لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ وَإِنَّ
يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾

131 [**İşte Biz, ihsân edenleri böyle mükâfatlandırırız.**]

132 [**Gerçekten O, bizim mü'min kullarımızdandı.**]

İlyâs Aleyhisselâm, Ba'lbek ve havâlisine gönderilmişti. Kavmi, ba'l adlı altından dört yüzlü bir puta tapıyorlardı. Kendilerine **«Ba'lden vazgeçiniz. Ve her şeyin hâlıki olan Allah Teâlâ Hazretlerine ibâdet ediniz»** diye nasîhat etti. Dinlemediler. Allah, azâbiyle korkuttu. Dikkate almadılar. Üstelik kendisini memleketlerinden kovdular.

Fakat Cenâb-ı Hak, yurtlarından bereketi kaldırdı. Yağmur yağmaz oldu. Müthiş bir kıtlık hüküm sürmeye başladı.

Bunun üzerine, tekrâr İlyâs Aleyhisselâm'ı buldular. Ve onun öğütleri ile hareket eder oldular. Allah Teâlâ da üzerlerindeki musîbeti kaldırdı.

Fakat, bir müddet sonra yine yoldan çıktılar. Bu hâlden pek üzülen İlyâs Aleyhisselâm, nihâyet me'yûs olarak Allah Teâlâ'ya niyâz etti ve izin aldı. İçlerinden ayrılıp bir tarafa gitti. Uzlete çekildi.

İl yâsîn, İlyâs demektir.

133 [**Lût da gönderilen Peygamberlerdendir.**]

134 [**Hani Biz, O'nu ve bütün âilesini kurtarmıştık.**]

135 [**Yalnız ihtiyâr bir kadın** (olan karısı, helâk için) **kalanlar arasındaydı.**]

136 **[Sonra, diğerlerini helâk etmiştik.]**

137, 138 **[Siz sabah, akşam onların yurdlarına uğruyorsunuz. Hâlâ akıllanmıyacak mısınız?]**

139 **[Şübhesiz Yûnus da gönderilen Peygamberlerdendir.]**

140 **[Hani O, yüklü bir gemiye kaçmıştı.]**

فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ
﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ
يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾

141 **[Kur'a çekmişlerdi de mağlûblardan olmuştu.** (Denize atılmıştı.) **]**

Yûnus Aleyhisselâm, kavmini azâbla inzâr etmiş; fakat azâb te'hir edilince Allah'dan emir almadan aralarından çıkıp bir deniz kenarına inmiş; dolu bir gemiye binmiş. Gemi yürümemiş. Bunun üzerine gemiciler: «**Aramızda sâhibinden kaçmış bir köle var!**» demişler. Ve kur'a neticesi O'nu denize atmışlar.

142 **[Kendisini levmetmekte iken, hemen bir balık O'nu yutmuştu.]**

143, 144 **[Şâyed çok tesbîh edenlerden olmasaydı, her hâlde ba'solunacakları güne dek balığın karnında kalacaktı.]**

145 **[Biz, O'nu, hasta** (ve pek mecâlsiz) **bir hâlde,** (gölgesiz bir) **sâhile bıraktık.]**

وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ
أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾ فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ ﴿١٤٨﴾

146 **[Ve üzerine,** (gölgelik olarak) **geniş yapraklı** (kabak nev'inden) **bir ağaç bitirdik.]**

Yûnus Aleyhisselâm'ın balığın karnında ne kadar kaldığı ihtilâflıdır. Bir günden az durduğunu söyleyenler olduğu gibi üç gün, yedi gün, yirmi gün hattâ kırk gün kaldığını söyleyenler de vardır. Rivâyete göre; balık gemiye yakın yüzmüş; ve ara sıra başını sudan çıkarmıştır. Hz. Yûnus ise karnında tesbîh edermiş. Karaya erdiklerinde balık, O'nu kusmuş.

Yûnus Aleyhisselâm üzerindeki ağaçla gölgelenir; bir yaban keçisi her gün gelir O'na sütünü verirmiş. Bir kaç zaman sonra vücûdü kuvvetlenince uykuya dalmış. Uyandığında bakmış ki üzerindeki ağaç kurumuş. Buna çok mahzûn olmuş. Çünkü Güneş'de kalmış. Derken Allah Teâlâ, Cebrâîl Aleyhisselâm'ı göndererek:

«Bir ağacın kuruduğuna üzülüyorsun da, yüzbinden fazla ümmetinin helâkini istediğine üzülmüyorsun! Halbuki onlar tevbe ettiler; îmâna geldiler.» demiş.

147 **[Ve O'nu yüz bin, hattâ daha ziyâdesine Peygamber gönderdik.]**

148 **[Bunun üzerine îmân ettiler de, kendilerini bir zamana kadar geçindirdik.]**

فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا
الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إِفْكِهِمْ
لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ
عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾

149 **[(Yâ Muhammed!) Müşriklerden sor: «Kız çocuklar, Rabbin celle şânuhun da, erkek çocuklar kendilerinin mi?»]**

150 **[«Yoksa, Melekleri kız yarattığımıza şâhid mi oldular?»]**

151, 152 **[Âgâh olun ki, onlar kizb ve iftirâlarından «Allah, doğurdu» derler. Sözlerinde elbette yalancıdırlar.]**

153 **[Yoksa Allah Teâlâ, kızları erkeklere tercîh mi etti?]**

154 **[Size ne oldu? Nasıl böyle hükmediyorsunuz?]**

أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ
كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ
عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾

155 [Hiç düşünmüyor musunuz? (Ki Allah Teâlâ, bundan münezzehtir.)]

156, 157 [Yoksa (Meleklerin, Allah'ın kızları olduğuna dâir) elinizde açık bir hüccetiniz mi var? Şâyed (da'vânızda) sâdıklardansanız, haydi Kitabınızı getirin!]

158 [Bir de, Allah Teâlâ ile cinler arasında hısımlık iddiâ ettiler.]

Mekke müşrikleri: «Allah, cinle evlenip ondan Melekler doğdu» demişler. Bir rivâyete göre: «Allah Teâlâ, Şeytanla kardeşdir.» iddiâsında bulunmuşlardır.

[Halbuki celâlim hakkı için, cinler onların (bu iddiâları yüzünden) azâba ihzâr olunacaklarını bilirler.]

159 [Allah Teâlâ, onların bütün bu isnâdlarından münezzehdir.]

إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَا أَنْتُمْ
عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ
مَعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِنْ كَانُوا
لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾

160 [Ancak, Allah Teâlâ'nın (bu sözlerden müctenib) muhlis kulları müstesnâ! (Onlar ateşten kurtulurlar).]

161, 162, 163 [Artık siz ve ma'bûdlarınız Allah Teâlâ'ya karşı kimseyi, iğvâ ve fitnenizle ifsâd edemezsiniz. Meğer ki (ilm-i ilâhide) Cehennem'e girecek bir kimse olsun.]

164, 165, 166 [(Melekler): «İçimizden kimse müstesnâ olmamak üzere, her birimizin ma'lûm bir makamı vardır. O saff saff dizilenler ve o tesbîh edenler biziz» (derler).]

167, 168 [Gerçi evvelce (müşrikler): «Yanımızda evvelkilere nâzil olan Kitablardan bir Kitab bulunsaydı,]

لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ
سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ ﴿١٧٢﴾

169 [Biz de her hâlde Allah Teâlâ'nın muhlis kullarından olurduk.» demişlerdi.]

170 [Fakat (Kitabların en şereflisi olan Kur'ân gelince) ona inanmadılar. (Küfür ve tekzîblerinin âkıbetini) yakında göreceklerdir.]

171, 172 [Celâlim hakkı için, risâletle gönderdiğimiz kullarımız hakkında (ezelde) şu kelimemiz sebkat etmiştir: «Onlar muhakkak mansûr olacaklardır.]

وَاِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَاَبْصِرْهُمْ
فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ اَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَاِذَا نَزَلَ
بِسَاحَتِهِمْ فَسَٓاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتّٰى حِينٍ
﴿١٧٨﴾ وَاَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

173 [Ve askerlerimiz (mü'minler) muhakkak gaalib geleceklerdir.]

174, 175 [O hâlde (Yâ Muhammed!) Bir zamana kadar, (o sana va'dolunan ilâhi nusrete değin) onlardan yüz çevir. (O vakit onların hâlini) bak gör. Yakında onlar da (nusret ve muzafferiyetini) göreceklerdir.]

176 [Onlar azâbımızı mı acele istiyorlar?]

177 [Fakat azâbımız meydanlarına indiği zaman, o inzâr olunanların sabahı, ne çirkin sabah olacak!]

178, 179 [Bir zamana kadar onlardan yüz çevir! Ve bak gör! Onlar da göreceklerdir.]

180, 181, 182 [**Rabbin, Rabbil'izzeti celle şânuh, onların bütün isnâdlarından münezzehtir. Gönderilen bütün Peygamberlere selâm! Ve âlemlerin Rabbi olan Allah Teâlâ'ya hamdolsun!**]

Bir hadîs-i şerîfde:

«**Kim Âhiret'te kilelerle ölçüler dolusu sevâb isterse, her meclisde sözü:**

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

olsun.» buyurulmuştur.

38 — SÂD SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 88 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾
كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوْا وَلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾ وَعَجِبُوا
اَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾

1 [**Sâd.** (Murâdını Allah bilir.)]

Hurûf-ı mukatta'adandır. Kasem, yâhûd sûre-i celîlenin adı veyâ **«Samed»**, yâhûd **«Sâdikulva'd»** vasfının anahtarıdır, denilmiştir.

Müsâdattan emir de olabilir. Bu takdîrde ma'nâ: **«Kur'ân'ın sesine mâkes ol! Amelini, Kur'ân'a arzet! Evâmirini işle! Nevâhisinden kaçın!»** demek olur.

[**O, şerefli, şöhretli** (nasîhati muhtevî, şerîat ve ahkâmı, va'd ve vaîdi, ve geçmiş ümmetlerin ibret verici kıssaları gibi dînde ihtiyâç bulunan şeyleri bildiren) **Kur'ân hakkı için.**]

Sen, risâletinde sadıksın. Sana söylenen, haktır. O, va'd ve vaîd muhakkak yerini bulacaktır.

2 [**Hâl, küfür edenlerin iddiâ ettikleri gibi değildir. Belki on-**

lar hakkı kabûlden istikbârda ve Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne muhâlefet ve adâvettedir.]

3 **[Biz, onlardan önce nice ümmetleri** (azâb ile) **helâk etmiştik de** (kurtulmak için) **feryâd etmişlerdi. Halbuki bu vakit, kaçıp kurtulma vakti değildi.]**

4 **[Kâfirler içlerinden kendilerine inzâr eden bir Peygamber geldiğine taaccüb etmişlerdi de: «Bu, bir büyücü, bir yalancıdır.» demişlerdi.]**

أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾ وَانْطَلَقَ
الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾

5 **[«Bütün ilâhları, tek bir ilâh mı yapıyor? Bu, gerçekten şaşılacak şey!»]**

Rivâyet edildiğine göre; Ömer (R.A.)'in Müslümanlığı kabûl edişi Kureyş'i pek üzmüştü. İçlerinde Ebû Cehil olduğu hâlde Kureyş ileri gelenleri topluca Ebû Talib'e gitmişler:

«Ey Abd-i Menâf! Sen, bizim büyüğümüzsün. Kardeşinin oğlunun yaptıklarını görüyorsun. Aramıza tefrika düşürdü. Kendisini çağırıp behemehâl buna mâni' olmalısın.» demişlerdi.

Ebû Tâlib de onların huzûrunda, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi çağırmış:

«Bak, yine kavmin senden şikâyet ediyor. İlâhlarına ta'nı terk etmeni istiyorlar ve böylelikle sana ezâ etmekten de vazgeçeceklerini söylüyorlar.» demişti.

Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem:

«Ben, onlardan tek bir kelimeyi kabûl etmelerini istiyorum. Bir kelime ki onunla Arap, onlara inkıyâd edecek, ve Acem cizye verecek.» buyurdu.

«Ne imiş o kelime?» diye sordular.

Cenâb-ı Peygamber: **«Lâ ilâhe illallah»** buyurdu. Bunun üzerine: صٓ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ demişlerdi ki, أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ den إِنْ هَٰذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ a kadar olan âyet-i kerîme bu sebeble nâzil olmuştur.

6 **[** (Resûlüllah'ın kelime-i tevhîdi teklîf etmesi üzerine) **içlerinden ileri gelenler** (birbirlerine): **«Haydi yürüyün. Ma'bûdları-**

nıza (ibâdette) sebât edin! Bu, cidden arzû olunur bir şey.» diyerek ayrıldılar.]

مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ اِنْ هٰذَٓا اِلَّا اخْتِلَاقٌ ﴿٧﴾
ءَاُنْزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي بَلْ لَمَّا يَذُوقُوا
عَذَابِ ﴿٨﴾ اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَٓائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿٩﴾

7 [«Biz, bunu babalarımızın eriştiği dînde (yâhûd Îsâ'nın dîninde) işitmedik. Bu uydurmadan başka bir şey değildir.» (dediler.)]

8 [«İçimizden Kur'ân, O'na mı inzâl olundu?» Hayır! Onlar Kur'ân ve vahyimizden şekk içindedirler. Belki henüz azâbımı tatmadılar.]

9 [Yoksa, Azîz, Vehhâb Rabbin celle şânuhun rahmet hazîneleri onların nezdinde midir (ki onu diledıklerine veriyorlar).]

اَمْ لَهُمْ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي
الْاَسْبَابِ ﴿١٠﴾ جُنْدٌ مَا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِنَ الْاَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْاَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ
لُوطٍ وَاَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِ اُولٰٓئِكَ الْاَحْزَابُ ﴿١٣﴾ اِنْ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ
الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنْظُرُ هٰٓؤُلَٓاءِ اِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا
مِنْ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّلْ لَنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

10 [Yâhûd göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülkü onların mı? Öyleyse sebeblerini tedârik etsinler de göğe yükselsinler. (Orada işleri tedbîr etsinler, Peygamberliği dilediklerine versinler.) **]**

11 **[Onlar, derme çatma, muhtelif partilerden müteşekkil, şuracıkta münhezim olacak bir ordudur.]**

Sözlerine aldırış etme. Yardımcın Ben'im.
Âyet-i celîlede Bedir veya Hendek hezîmetine, yâhûd Mekke fethine işâret buyurulmuştur.

12,13 **[Onlardan önce Nûh ve Âd kavimleri, kazıklar sâhibi Fir'avn, Semûd, Lût kavimleri ve Ashâbü'l-Eyke de Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi. İşte o** (Peygamberlerine hücûm eden) **partiler!]**

Fir'avn'un, kazıklar sâhibi olarak vasıflandırılması, haşmet ve saltanat sâhibi olması, cezâlandırmak istediği kimselerin ellerini ve ayaklarını dört kazığa bağlıyarak işkence etmiş bulunmasındandır.

Eshabü'l-Eyke: Ağaçlıkda yaşayanlar, demektir. Bunlardan murâd Şuâyb Aleyhisselâm'ın kavmidir.

14 **[Bunların her biri, Peygamberlerini tekzîb ettiler de sırf bu yüzden ikaabım kendilerine hak oldu.]**

15 **[Bunlar da ancak** (vakti geldiğinde), **iki sağım aralığı kadar bile teehhur etmiyecek, tek sayhâya muntazırdırlar.]**

16 **[Kâfirler** (istihzâ ile): **«Ey Rabbimiz! Hesâb Günü gelmeden önce** (o va'dettiğin azâbtan) **nasîbimizi** (yâhûd A'mal Defterimizi) **ta'cîl et** (de görelim).**» dediler.]**

اِصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُدَ ذَا الْاَيْدِۚ اِنَّهُٓ اَوَّابٌ ﴿١٧﴾
اِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِشْرَاقِۙ ﴿١٨﴾ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةًۜ
كُلٌّ لَهُٓ اَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَاٰتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ
﴿٢٠﴾ وَهَلْ اَتٰيكَ نَبَؤُا الْخَصْمِۢ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَۙ ﴿٢١﴾

17 **[** (Yâ Muhammed!) **Onların sözlerine sabret!** (İbâdette) **kuvvet sâhibi, kulumuz Dâvûd'u yâdeyle! O, dâimâ** (her mekrûh şeyden tevbe eder), **Allah Teâlâ'nın rızâsına rücû' ederdi.]**

Gün aşırı oruç tutar, gecenin üçte birini teheccüdle geçirirdi.

Yânî Dâvûd Aleyhisselâm, Allah Teâlâ indinde bu kadar makbûl ve bu kadar ni'metle nâil iken küçük bir hatâ yüzünden mevkiinden düşer ve Melekler vâsıtası ile muâhaze edilir de tevbe ve istiğfâr ederse azgın küffârın hâli ne olur?

18 **[Biz, dağları O'na teshîr ettik. Akşam ve kuşluk vakti onunla birlikte tesbîh ederlerdi.]**

19 **[Kuşları da O'na müsahhar kıldık. Onlar da yanında toplanırlardı.]**

[(Dağlar da, kuşlar da) **her biri O'nunla birlikte Allah Teâlâ'yı tesbîh ederlerdi.]**

20 **[Onun mülkünü de kuvvetlendirmiştik. Kendisine hikmet** (nübüvvet, ilim ve amelde kemâl) **ve hakkı, bâtıldan fasla hitâb verdik.]**

Fasl-ı hitâb: «Bundan sonra» sözüdür. Bununla, sözün evveli, sonundan ayrılır. Türkçede de: «Bundan sonra ma'lûm ola ki!..» diyerek, sözün başı ile sonu birbirinden ayrılır.

21 **[** (Yâ Muhammed!) **Sana o da'vâcıların haberi geldi mi? Hani köşkünün duvarını aşmışlardı.]**

إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا
عَلَىٰ بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ
(٢٢) إِنَّ هٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَ
كْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ (٢٣)

22 **[** (Ansızın) **yanına girdikleri zaman Dâvûd korkmuştu: «Korkma!** (Biz korkulacak kimseler değiliz). **Biz, iki hasımız. Birimiz, diğerine zulmetti** (sana geldik). **Aramızda adille hükmet! Cevretme ve bize doğru yolu göster.» demişlerdi.]**

Bunun üzerine Dâvûd Aleyhisselâm: **«Nedir da'vânız, söyleyin.»** demişti.

23 **[** (İçlerinden biri): **«Bu, benim dîn kardeşim. Onun doksan dokuz koyunu, benimse yalnız bir koyunum var.** (Böyle iken)

onu bana temlik et, o da benim kefâletimde olsun, dedi. (Benden kuvvetli). **Konuşmamızda beni altetti** (muhâlefet edemedim, vermeye mecbûr kaldım diye da'vâsını anlattı.)»]

قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ اِلٰى نِعَاجِهِ وَاِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَٓاءِ
لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ اِلَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ
مَا هُمْ وَظَنَّ دَاوُدُ اَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَاَنَابَ ۩ ٢٤

24 [**Dâvûd: «Yemîn ederim ki,** (hâl, söylediğin gibi ise) **o, senin koyununu koyunlarına katmak istemekle sana zulmetmiştir.» dedi.**]

[**«Hakîkaten** (mallarını birbirine) **karıştıran** (ortak) **lardan çoğu mutlaka birbirine zulmeder. Ancak îmân edip de sâlih ameller işleyenler müstesnâ. Onlar da pek az.»**]

Bu husûsda Peygamberlerin ismetine dokunan bir kıssa naklederler. Kıssa şudur:

Dâvûd Aleyhisselâm'ın 99 karısı varmış. Bir gün, son derece güzel bir kadın görmüş. Ve ona âşık olmuş. Kocasını ölsün diye birkaç def'a harbe göndermiş. Nihâyet adam harbde vurulmuş. Dâvûd Aleyhisselâm da karısı ile evlenmiş. Hattâ Süleymân Aleyhisselâm, ondan doğmuş. Hakîkatte Peygamberler böyle şeylerden münezzehtirler. Hz. Ali (R.A.):

«Kim Dâvûd Aleyhisselâm kıssasını bu şekilde naklederse, ben ona 160 dayak vururum!» demiştir. Bu kıssanın, şu kadarı sahîh olabilir: Dâvûd Aleyhisselâm, o zâtın istediği kızı istemiştir. Yâhûd o zâtdan karısını boşamasını dilemiştir. Netekim muhâcirlerin gönüllerini almak için Ensâr kadınlarından ba'zılarını boşayıp onlara vermek istemişlerdi. Allah Teâlâ, Hz. Dâvûd'un bu hatâsını bildirmek için insan şeklinde iki Melek göndermiştir. Bunların, Cebrâil ile Mîkâil oldukları söylenir. Melekler, iki da'vâcı şeklinde gözükmüşler. Ve da'vâdan sonra kendi şekillerine girerek semâya uçmuşlar. Dâvûd Aleyhisselâm da anlamış ki, bahsedilen 99 koyun kendi zevceleri, gasbedilen bir koyun da o zâtın zevcesidir.

[**Dâvûd, kendisini sınadığımızı** (ve hatâsına âgah ettiğimizi) **anladı. Ve hemen Rabbinden mağfiretini niyâz etti. Rükû' ederek secdeye kapandı. Ve tevbe ile Allah Teâlâ'ya rücû' etti.**]

Bu âyet-i celîle, secde âyetlerindendir.

فَغَفَرْنَا لَهُ ذٰلِكَ وَاِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٢٥﴾ يَا دَاوُدُ اِنَّا
جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِى الْاَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا
تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ اِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ
سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ع ﴿٢٦﴾

25 [Biz de hatâsını mağfiret ettik. Gerçekten onun nezdimizde yakınlığı ve âkıbet varacağı güzel bir mercii vardır.]

26 [Ey Dâvûd! Seni yeryüzünde halîfe (yâhûd geçen Enbiyâya halef) kıldık. Artık, insanlar arasında adille hükmet! Nefsinin arzûsuna tâbi' olma! Bu, seni Allah yolundan saptırır. Allah yolundan sapanlara, Hesâb Gününü unutmaları yüzünden, şiddetli bir azâb vardır.]

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ
كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ ﴿٢٧﴾ اَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِى الْاَرْضِ اَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ
﴿٢٨﴾ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا اٰيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ اُولُوا
الْاَلْبَابِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ نِعْمَ الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ ﴿٣٠﴾

27 [Biz göğü, yeri ve aralarındakini boşuna yaratmadık. (Belki onu kudret ve vahdâniyyetimize delîl olmak üzere halk ettik). Bu, kâfirlerin zannıdır. Veyl o kâfirlere ki (bu zanla ba's, hesâb, sevâb ve ikaabı inkârları yüzünden) ateşi hak ettiler.]

28 [Yoksa, o, îmân edip de sâlih ameller işleyenleri, yeryü-

zünde (şirk ve küfürle) fesâd çıkaranlar gibi mi sayacağız. Yâhûd fücûrdan sakınanları fâcirler gibi mi tutacağız?]

29 **[Kur'ân, çok mübârek bir Kitabtır, ki sana indirdik. Tâ ki âyetlerini düşünsünler, akılları selîm olanlar da öğüt (ve ibret) alsınlar.]**

30 **[Biz, Dâvûd'a Süleymân'ı bahşettik. O ne güzel kuldu. Her hâlinde Allah Teâlâ'ya tevbe ve rücû' ederdi.]**

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ
حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَيَّ
فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ
وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي
وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾

31 **[Hani O'na öğleden sonra, bir ayağını tırnağı üzerine dikerek üç ayağı üzerinde duran makbûl ve sür'atli atlar gösterilmişti.]**

Kelbî'nin rivâyetine göre; Süleymân Aleyhisselâm Dımaşk'da veyâ Nusaybin'de harb ederek bin at ele geçirmişti. Mukaatil, bu atların O'na babasından kaldığını söylemiştir. Öğle Namazını kıldıktan sonra bakmış ki Güneş batıyor. Halbuki kendisi İkindi Namazını kılmamış. Buna pek üzülmüş; ve:

32 **[«Beni bu mal (at) sevgisi Rabbimin zikrinden alıkoydu. Güneş gurub etti** (İkindi Namazını kılamadım.)**» demişti.]**

33 **[«Onları, bana geri getirin.» diye emretti. Kılıçla (Allah yolunda) ayaklarını ve boğazlarını kesti.]**

Atların hem bacaklarını hem boyunlarını kesmesi dünyâyı tahkîr içindir. Bu, O'nun şerîatında mubâh idi. Bize, harâmdır. Rivâyete göre; dünyâdaki iyi cins koşu atları, kesilmeden kalan yüz attan üremiştir. Hz. Alî (R.A.)'den rivâyet edilmiştir ki, Süleymân Aleyhisselâm'ın: «**Bana, geri getirin!**» sözünün ma'nâsı: Güneş'i geri getirin demektir. Bu sözü, Güneş Meleklerine söylemiş; onlar da Güneş'i geri getirmişler ve İkindi vakti çıkmadan edâ etmiş. Zîrâ atların O'na arz olunması dünyâ sevgisi için değil, cihâd içinmiş.

Hasan diyor ki: «Süleymân Aleyhisselâm, o atları öldürünce, Allah Teâlâ kendisine daha hayırlısını ve daha sür'atlisini yâni rüzgârı verdi.»

34 [**Celâlim hakkı için, Biz Süleymân'ı imtihan da ettik. Tahtının üstüne bir cesed bıraktık. Sonra tevbe ile rücû' etti.**]

Süleymân Aleyhisselâm, mülkü elinden alınmak sûreti ile imtihan olunmuştur. Buna sebeb, sevdiği bir kadınla evlenmesi olmuş. Çünkü kadın, putperest imiş. Hz. Süleymân'ın haberi olmadan O'nun sarayında puta taparmış. Süleymân Aleyhisselâm'ın hükümdarlığı yüzüğünde imiş. Bir gün, helâya giderken yüzüğü Emine nâmındaki bir câriyesine vermiş. Zâten âdeti bu imiş. Arkasından Sahr nâmındaki bir Cinnî O'nun kıyâfetine girerek yüzüğü almış. Artık bütün mahlûkât ve kuşlar O'na râm olmuşlar. Süleymân Aleyhisselâm gelince O'nu tahtında görmüş. Süleymân, benim, dese de kimse aldırış etmemiş, tahtının üzerindeki cesed o cinnî imiş.

35 [**«Ey Rabbim! Beni mağfiret et! Ve bana öyle bir mülk ve saltanat bahşet, ki benden sonra hiçbir kimseye lâyık olmasın. Şübhesiz Sen, cümlenin murâdını ihsan edicisin.» dedi.**]

Bir müddet sonra Süleymân Aleyhisselâm, yüzüğünü ele geçirerek tahtına dönmüş. Ve Allah'dan mağfiret dilemiş. Bu mağfiret dileğine muhtelif sebebler gösterilmiştir. Bir rivâyete göre; Hz. Süleymân'ın bir çocuğu dünyâya gelmiş. Şeytanlar, zarar vermesin diye çocuğu bulutun üzerine koyup orada besletmiş. Tevekkülü terk ettiği için Allah Teâlâ çocuğun rûhunu kabzederek cesedini Süleymân Aleyhisselâm'ın tahtının üzerine koydurmuş. Başka bir rivâyette şöyle denilmiştir:

«Süleymân Aleyhisselâm'ın bir oğlu vardı. Bir gün, oğlu yanında iken Azrâil Aleyhisselâm, Hz. Süleymân'ı ziyârete geldi. Oğlu, ondan korkup rengi değişti. Süleymân (A.S.) rüzgâra emrederek çocuğu oradan naklettirdi. Meğer, çocuğun eceli gelmiş imiş. Rüzgârın üzerinde rûhu kabzolunup Süleymân Aleyhisselâm'ın tahtı üzerine cesedi bırakılmış. Süleymân (A.S.) tevekkülü terk etmekle hatâya düştüğünü anlayarak pişman olmuş ve tevbe ile Allah'a yönelmiş.

فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَالشَّيَاطِينَ
كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾

36 [**Bunun üzerine Biz, O'na rüzgârı teshîr ettik. O'nun emriyle, tatlı tatlı eserek, istediği yere giderdi.**]

37, 38 [**İnşâatçı ve dalgıç Şeytanları ve zincirlerle bağlı olan başkalarını da O'na müsehhar kıldık.**]

هٰذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ اَوْ اَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَاِنَّ لَهُ
عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٤٠﴾ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا اَيُّوبَ
اِذْ نَادٰى رَبَّهُ اَنّ۪ي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾

39 [**Ey Süleymân!** (Bu mülk, bu saltanat ve teshîr) **sana, Bizim atâmızdır. Ondan dilediğine ihsân et, ve dilediğine etme! Hesâb olunacak değilsin.**]

Yâhûd hesâbsız sana verdik. Veyâ Bizim, atâmız çoktur. Kimse onu saymaya, hesâb etmeye kaadir değildir.

40 [(Dünyâda böyle olmakla berâber Âhirette de) **gerçekten O'nun nezdimizde yakınlığı ve âkıbet varacağı güzel bir mercii vardır.**]

41 [(Yâ Muhammed!) **Kulumuz Eyyûb'u da yâdet! Hani O, Rabbine: «Yâ Rab! Şeytan, bana renc ve elemle dokundu.» diye duâ ve nidâ etmişti.**]

Her şey Allah Teâlâ'nındır. Böyle iken Eyyûb Aleyhisselâm'ın uğradığı meşakkat ve elemi Şeytan'a nisbet etmesi, Cenâb-ı Hakk'a karşı olan edebindendi. Nihâyet, bu duâsına icâbetle buyuruldu ki:

اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ هٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ اَهْلَهُ
وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرٰى لِاُو۬لِي الْاَلْبَابِ ﴿٤٣﴾ وَخُذْ
بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِه۪ وَلَا تَحْنَثْ اِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ
الْعَبْدُ اِنَّهُ اَوَّابٌ ﴿٤٤﴾

42 **[Ayağınla yere vur! İşte, yıkanılacak ve içilecek serin bir su!]**

Rivâyete göre; Hz. Eyyûb, ayağını yere vurmuş ve biri sıcak, biri soğuk iki pınar çıkmış. Sıcak su ile yıkanıp bedenindeki ağrılar dinmiş: soğuk sudan içerek içindeki elemler zâil olmuş. (Nasıl ki bu gibi sulardan insanlar hâlâ istifâde etmektedirler.)

43 **[Tarafımızdan bir rahmet ve kâmil akıl sâhibleri için bir ibret olmak üzere; Biz, ona ehlini ve berâberlerinde daha bir mislini hîbe ettik.]**

44 [Eline (yaşı, kurusu karışık) **bir demet** (ot) **al da onunla** (zevcelerine) **vur ki,** (yemîninde) **hânis olmayasın, dedik. Biz, Eyyûb'u cidden** (nefsin, ehline, ve malına erişen musîbetlere) **sabreder bulduk. O, ne güzel kuldu. Dâimâ Allah Teâlâ'ya döner, O'na sığınırdı.]**

Rivâyet edildiğine göre; Eyyûb Aleyhisselâm zevcesi Leyyâ bint-i Ya'kûb yâhûd Rahmet bint-i Efrâim bin Yûsuf'a, çağırdığı bir hizmete geç gelmiş bulunduğu için, sıhhat bulduğu takdîrde yüz değnek vurmaya yemîn etmişti. Halbuki zevcesinin kendisine ettiği hizmet ve fedakârlıkları pek büyüktü. Bu sebeble, Cenâb-ı Hak yüz tâne sapın bir arada ve bir def'ada vurulmasını kâfi' gördü.

وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرٰهِيمَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ
أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ ﴿٤٥﴾ إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى
الدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَاذْكُرْ إِسْمٰعِيلَ
وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هٰذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ
لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ مُفَتَّحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ ﴿٥٠﴾

45 **[Tâat ve ibâdette kuvvet, ulûm ve maarifte, şerîat ve dînde basîret sâhibleri bulunan kullarımız İbrâhîm, İshâk ve Ya'kûb'u da yâdet!]**

46, 47 **[Zîrâ Biz, onları, dâimâ Âhiret evini hatırlamak gibi pâk bir hasletle, hâlislerden kıldık. Ve elbette onlar indimizde, en güzîde, en hayırlı kimselerdendi.]**

48 [**İsmâîl'i, Elyesa'ı, Zülkifli de zikret! Bunların her biri güzîde, hayırlı insanlardandı.**]

İsmâîl Aleyhisselâm'ın babası İbrâhîm ve kardeşi İshâk Aleyhisselâmlardan ayrı olarak zikredilmesi şânına bilhassa i'tinâ içindir.

Elyesa bin Ahtub'u İlyâs Aleyhisselâm kendisinden sonra İsrâîloğullarına halife bırakmıştı. Bilâhare, O'na da nübüvvet verildi.

Zülkifl, Elyesa Aleyhisselâm'ın amcasının oğludur. Yâhûd Bişr bin Eyyûb Aleyhisselâm'dır. Lâkab ve nübüvveti ihtilâflıdır. Benî İsrâîl'den yüz Peygamberin katilden O'na sığındığı ve hepsini himâye ettiği söylenir.

49 [**Bu,** (Peygamberler için bir şeref) **bir zikirdir. Her hâlde müttekîler için dönüp varılacak güzel bir merci' vardır.**]

50 [**Ki bu Adn Cennetleridir. Bütün kapıları kendilerine açıktır.**]

مُتَّكِئِينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ
قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾

51 [**İçlerinde tahtlarına yaslanacaklar, çeşid çeşid meyvalar ve içecekler isteyecekler.**]

52 [**Ve yanlarında gözlerini kasreden** (zevclerinden başkasına bakmıyan) **yaşıt** (aynı yaş ve güzellikte) **hûriler vardır.**]

53 [**İşte, Hesâb Günü için size va'dolunanlar bunlardır.**]

إِنَّ هٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ ﴿٥٤﴾ هٰذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ
مَآبٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ
حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴿٥٨﴾ هٰذَا فَوْجٌ مُقْتَحِمٌ
مَعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ
لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٦٠﴾

54 [Bu, Bizim (müttekîler için hazırladığımız) tükenmiyecek rızkımızdır.]

55 [Bu (Cennet ehlinin) böyle. Kâfirler için ise, muhakkak çok kötü bir merci' vardır.]

56 [Cehennem. Oraya girecekler. O, ne kötü yataktır.]

57 [Bu azâb onlar içindir. Tatsınlar! Kaynar su ve irin.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'a göre; gassâk, şiddetli soğuk demektir. Ateş, sıcaklığı ile; bu da soğukluğu ile yakar.

58 [Onlar için, bundan başka, bu şekilde daha çeşid çeşid azâblar vardır.]

59 [(Melekler, kâfirlerin elebaşılarına, kendilerine tâbi olanları göstererek): «İşte, sizinle birlikte (Cehennem'e) giren gürûh.» (Dünyâda yakınlarınızdı diyecekler, onlar da): «Rahat yüzü görmesinler. (İstihkaklariyle) ateşe girmişlerdir.» (diyecek.)]

60 [Metbûlar: «Hayır! Asıl siz rahat yüzü görmeyin. Bu hâle bizi uğratan sizsiniz. Burası ne kötü karargâhtır.» diyecekler.]

قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُوا
مَا لَنَا لَا نَرٰى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْاَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ اَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا
اَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْاَبْصَارُ ﴿٦٣﴾ اِنَّ ذٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ اَهْلِ النَّارِ
﴿٦٤﴾ قُلْ اِنَّمَا اَنَا مُنْذِرٌ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ
﴿٦٧﴾ اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾

61 [Ve yine diyecekler ki: «Ey Rabbimiz! Bizi (iğvâ ederek) kim bu azâba uğramamıza sebeb olduysa, onun ateş içindeki azâbını kat kat arttır.»]

62 [Bir de, şöyle diyecekler: «Bize ne oldu? Ki (dünyâda) kötü saydığımız adamları ateşte görmüyoruz.»]

63 [«Kendileriyle istihzâ eder dururduk. Yoksa gözlerimiz onlardan kaydı mı?»]

64 [Bu Cehennem ehlinin birbirleriyle mücâdele ve muhâsamaları, muhakkak doğrudur.]

65 [De ki: «Ben, ancak Allah Teâlâ'nın azâbiyle sizi korkutmaya me'mûr Resûlüyüm. Tek ve her şeyi kaahir Allah Teâlâ'dan gayri ma'bûd yoktur.»]

66 [Göklerin, yerin ve aralarındakilerin Rabbi O'dur. Ve dilediğine azâbla galip, dilediğine mağfiretle mün'imdir.»]

67, 68 [De ki: «Bu (Kur'ân) pek büyük bir haberdir. Siz, ondan yüz çeviriyorsunuz.»]

مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰٓى اِذْ
يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ اِنْ يُوحٰٓى اِلَيَّ اِلَّآ اَنَّمَآ اَنَا۬ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٧٠﴾ اِذْ قَالَ رَبُّكَ
لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنّ۪ي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ ط۪ينٍ ﴿٧١﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ ف۪يهِ
مِنْ رُوح۪ي فَقَعُوا لَهُ سَاجِد۪ينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾

69 [«Benim Mele-i A'lâ'ya, aralarında münâkaşa ederlerken, hiçbir bilgim yoktu.»]

70 [«Ben, ancak apaçık inzâra me'mûr olduğum içindir ki, (bu bilgi) bana vahyolunuyor.»]

71 [Hani, Rabbin celle şânuh, Meleklere: «Ben, çamurdan bir insan yaratacağım.» demişti.]

72 [«Hilkatini tamamlayıp da içerisine rûhumdan nefhettiğim zaman ona secde edin.»]

73 [Bütün Melekler, ,toptan secde etmişlerdi.]

اِلَّآ اِبْل۪يسَۜ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَآ اِبْل۪يسُ مَا مَنَعَكَ
اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّۜ اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَال۪ينَ ﴿٧٥﴾

74 [Yalnız İblîs, kibirine yediremedi de kâfirlerden oldu.]

75 [Allah Teâlâ: «Yâ İblîs! İki elimle (vâsıtasız, kudretimle) yarattığım şeye secde etmekten seni men'eden ne? Kibirlendin mi? Yoksa yücelerden mi oldun?» buyurdu.]

قَالَ اَنَا۬ خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَن۪ي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ ط۪ينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ
فَاخْرُجْ مِنْهَا فَاِنَّكَ رَج۪يمٌ ﴿٧٧﴾ وَاِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَت۪ٓي اِلٰى
يَوْمِ الدّ۪ينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنْظِرْن۪ٓي اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿٧٩﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَر۪ينَ ﴿٨٠﴾ اِلٰى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾

76 [İblîs: «Ben, ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten, onu çamurdan yarattın.» dedi.]

77 [Allah Teâlâ buyurdu: «Hemen buradan (Cennet'ten, veyâ semâdan, yâhûd melekiyyet sûretinden) çık! Zîrâ, artık sen rahmetimden matrûdsun.»]

78 [«Ve Cezâ Gününe değin lâ'netim üzerindedir.»]

79 [İblis: «Ey Rabbim! İmdi ba'solunacakları güne kadar bana mühlet ver.» dedi.]

80, 81 [Allah Teâlâ: «Ma'lûm bir vakte dek sana mühlet verilmiştir.» buyurdu.]

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَاُغْوِيَنَّهُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٨٢﴾ اِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَص۪ينَ ﴿٨٣﴾
قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ اَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَاَمْلَاَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ
اَجْمَع۪ينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَٓا اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ وَمَٓا اَنَا۬ مِنَ الْمُتَكَلِّف۪ينَ
﴿٨٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَم۪ينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَاَهُ بَعْدَ ح۪ينٍ ﴿٨٨﴾

82, 83 [İblîs: «Yâ Rab! İzzetin hakkı için, ben, içlerinden muhlis kulların müstesnâ, onların hepsini idlâl edeceğim.» dedi.]

84, 85 [**Allah Teâlâ: «Bu doğru. Ve ben doğruyu söylerim. Celâlim hakkı için, Cehennem'i senden** (senin cinsinden) **ve onların içinden sana tâbi' olanlarla tamâmen dolduracağım.» buyurdu.**]

86 [**De ki** (Yâ Muhammed!) «(Risâletimi tebliğ için) **sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ve Ben, size kendiliğimden** (bir şey îcâd edip de) **teklîf edenlerden de değilim.»**]

87 [**O** (Kur'ân), **bütün âlemler için ancak bir zikir** (bir mev'ize) **dir.**]

88 [**Her hâlde, onun haberini** (gerçekliğini, va'dini, vaîdini, ba'si) **bir müddet sonra** (ölümünüzü müteakıb, yâhûd Kıyâmet Günü, veyâ İslâm'ın galebesi zamanında) **hepiniz bilmiş olacaksınız.**]

39 — ZÜMER SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 75 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

تَنْز۪يلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَك۪يمِ ﴿١﴾ اِنَّٓا اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصاً لَهُ الدّ۪ينَۜ ﴿٢﴾ اَلَا لِلّٰهِ الدّ۪ينُ الْخَالِصُۜ وَالَّذ۪ينَ اتَّخَذُوا
مِنْ دُونِه۪ٓ اَوْلِيَٓاءَۢ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُونَٓا اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰىۜ اِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ
بَيْنَهُمْ ف۪ي مَا هُمْ ف۪يهِ يَخْتَلِفُونَۜ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْد۪ي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾

1 **[Bu Kitab'ın (Kur'ân'ın) indirilmesi, emrinde gaalib, tedbîrinde hakîm olan Allah Teâlâ tarafındandır.]**

Bu sûre-i celîleye «**Guref Sûresi**» de denilir. 53, 54 ve 55 inci âyetleri Medenî'dir.

2 **[Biz, o Kitabı sana hak olarak indirdik. O hâlde, Allah Teâlâ'ya dînde ihlâs ile** (şirk ve riyâdan âri olarak) **ibâdet et!]**

3 **[İyi bilin ki, Allah için olan dîn,** (şek ve şirkten pâk ve) **hâlis olan dîndir. Allah Teâlâ'dan gayriyi ilâh ittihâz edenler: «Biz, onlara ancak,** (şefâatleriyle) **bizi Allah Teâlâ'ya yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz.» dediler. Hiç şübhesiz, Allah Teâlâ, onların ihtilâf ettikleri şeyi, aralarında hüküm ve fasledecektir. Muhakkak ki, Allah-ü azîmüşşân, yalancı ve nankörleri hidâyete erdirmez.]**

لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُۙ سُبْحَانَهُۜ
هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّۚ يُكَوِّرُ
الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَۜ
كُلٌّ يَجْر۪ي لِاَجَلٍ مُسَمًّىۜ اَلَا هُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

4 [Şâyed Allah Teâlâ (o küfredenlerin zu'mettikleri gibi) evlâd edinmek isteseydi, mahlûklardan dilediğini ihtiyâr ederdi. Allah-ü azîmüşşân bundan tamâmiyle münezzehtir. O, birdir (şerîki yoktur. Evlâd ve şerîk isnâd edenleri) azametiyle kahredicidir.]

5 [O, gökleri ve yeri hak ile halk etti. O, geceyi gündüzün, gündüzü gecenin üstüne sarar. (Geceden eksiltir, gündüzü artırır ve gündüzden eksiltir, geceyi artırır) ve Güneş'i, Ay'ı müsehhar kılmıştır. Her biri muayyen bir zamana kadar seyir ve cereyân eder. İyi bilin ki, O, her şeye Kaadir ve gaalibdir ve (ikaabında acele etmez) Gaffâr'dır.]

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ
مِنَ الْاَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍۜ يَخْلُقُكُمْ ف۪ي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا
مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ ف۪ي ظُلُمَاتٍ ثَلٰثٍۜ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُۜ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَۚ فَاَنّٰى تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾ اِنْ تَكْفُرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ وَلَا
يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَۚ وَاِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْۜ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ اُخْرٰىۜ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَۜ اِنَّهُ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾

6 [O, sizi tek **nefisten** (Âdem Aleyhisselâm'dan) **halk etti. Sonra, O'ndan da zevcesini yarattı.**]

[**Ve sizin için davarlardan** (dişili erkekli olmak üzere deve, sığır, koyun ve keçiden) **sekiz çift indirdi.**]

[**Sizleri analarınızın karınlarında üç karanlık içinde hilkatten hilkate yaratıp duruyor.**]

[**İşte, Rabbiniz olan Allah Teâlâ! Mülk O'nun.** (İbâdete müstehak) **O'ndan gayri ma'bûd yoktur. Böyle iken, nasıl oluyor da** (O'nun ibâdetinden) **döndürülüyorsunuz.**]

7 [**Şâyed kâfir olursanız şübhe yok ki, O, sizden** (îmân ve ibâdetinizden) **müstağnîdir.**]

[**O,** (mücerred merhâmetinden) **kullarının küfürlerine râzı olmaz.**]

Zîrâ o, onları azâb ve helâke götürür.

[**Ve şâyed O'na** (îmân ve ibâdet edip de) **şükrederseniz, sizden râzı olur.**]

Çünkü bu, fevz ve felâhınıza sebebtir.

[**Hiçbir günâhkâr, başkasının günâhını yüklenmez. Sonra dönüşünüz Rabbiniz celle şânuhuyedir. O vakit, O, size bütün yaptıklarınızı haber verecek. Zîrâ Allah-ü azîmüşşân, sînelerde ne varsa hepsini hakkıyle bilir. Hiçbir şey O'na gizli kalmaz.**]

وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ
نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا
لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾

8 [**Ne zaman insana** (kâfirlere) **bir zarar isâbet etse, bütün varlığı ile Rabbine dönerek niyâz eder. Sonra** (Allah Teâlâ, o zarara karşılık) **kendisine tarafından bir ni'met ihsân etti mi, ettiği niyâzı unutur da, yolundan saptırmak için, Allah Teâlâ'ya eşler bulmaya başlar. De ki:** (Yâ Muhammed!) **«Küfrünle biraz zevk ededur! Muhakkak sen, ateşliklerdensin.»**]

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا
رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾ قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ
وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

9 [(O hâlde olan kâfirler mi hayırlıdır), **yoksa gece saatlerinde, secdeye kapanarak, kıyâmda durarak dâimâ tâat ve ibâdet eden, Âhiret azâbından korkan, Rabbinin rahmet ve mağfiretini uman mı** (daha hayırlıdır?)]

[De ki: «Hiç bilenlerle, bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sâhibleri öğüt kabûl eder, ibret alırlar.»]

10 [(Yâ Muhammed!) **Mü'min kullarıma de ki: «Rabbinizin azâbından sakının. Dünyâda tâatle ihsân edenlere** (Âhirette) **güzel bir ecir vardır. Allah Teâlâ'nın toprağı geniştir. Ancak** (vatanından hicrete, mihnete, meşakkat-i tâate), **sabredenlerin ecirleri hesâbsızdır.»**]

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ
أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ
عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿١٤﴾ فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ
مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ
وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾

11,12 [De ki: «Ben, Allah Teâlâ için dînde muhlîs ve muvahhid olarak ibâdet etmeye ve Müslümanların ilki olmaya emrolundum.»]

13 [De ki: «Şâyed ben (şirk veyâ riyâ ile) Rabbime ısyân edersem, büyük bir günün azâbından korkarım.»]

14, 15 [De ki: «Ben, dinimi O'na hâlis kılarak, ancak Allah Teâlâ'ya ibâdet ederim. (İhlâsta bana iktidâ edin. Şâyed etmezseniz) siz de O'ndan gayri dilediğinize ibâdet edin!» De ki: «Hüsrânda olanlar Kıyâmet Günü (Cennet'ten mahrûm kalmak ve ateşe girmekle) nefislerine ve ehillerine zulüm ve ziyân edenlerdir. İyi bilin ki, bu işte apâşikâr bir husrândır.»]

16 [O husrânda olanların üzerlerinde ateşten gölgelikler, altlarında da yine ateşten gölgelikler (döşekler) vardır. İşte (bu o azâb ki) Allah Teâlâ, bununla kullarını korkutuyor. Kullarım! Benden korkun!]

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى
فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ أَفَمَنْ
حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي النَّارِ ﴿١٩﴾

17, 18 [Tâgût'a tapmaktan içtinâb edip de Allah Teâlâ'nın ibâdetine rücû' edenlere Cennet müjdesi vardır. Sözleri dinleyip de en güzeline tâbi' olan kullarıma müjdele (Yâ Muhammed!). Onlar Allah Teâlâ'nın kendilerine hidâyet ettiği kimselerdir. Kâmil akıl sâhibleri de bunlardır.]

Sözleri dinleyip de en güzeline tâbi' olmakdan murâd: Kur'ân'ın azîmet ve ruhsatlarını dinleyip en güzeli ile amel etmeleridir. Meselâ, vâcib ile mendûb karşısında kalsalar vâcibi yaparlar. Kısâsla afv karşısında kalırlarsa afvı tercîh ederler. Hâsılı emrolundukları şeyin hangisi efdalse onu yaparlar.

19 [Üzerlerine azâb kelimesi hak olmuş kimseyi, sen o ateşte olanı kurtarmaya kaadir olur musun?]

لكن الذين اتقوا ربهم لهم غرف من فوقها غرف مبنية
تجري من تحتها الأنهار وعد الله لا يخلف الله الميعاد ﴿٢٠﴾

20 [Fakat, onlar ki Rablerinden korkarlar (îmân ve tâattedirler) onlar için (Cennette) birbiri üzerine binâ olunmuş, şehnişinler vardır. Altlarından ırmaklar akar. Bu, Allah Teâlâ'nın (kerîm) va'didir. Allah-ü azîmüşşân, va'dinde hulfetmez.]

ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء فسلكه ينابيع في الأرض ثم
يخرج به زرعا مختلفا ألوانه ثم يهيج فتراه مصفرا
ثم يجعله حطاما إن في ذلك لذكرى لأولي الألباب ﴿٢١﴾

21 [Allah Teâlâ'nın semâdan yağmur yağdırıp da onu yeryüzünde pınarlara getirdiğini, sonra onunla renk renk nebatlar bitirdiğini, sonra da kuruttuğunu görmedin mi? Nihâyet, onları sapsarı görürsün. Daha sonra onları ufalar (tâne yapar). Elbette bunda kâmil akıl sâhibleri için bir ibret vardır.]

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه فويل
للقاسية قلوبهم من ذكر الله أولئك في ضلال مبين ﴿٢٢﴾ الله
نزل أحسن الحديث كتابا متشابها مثاني تقشعر منه
جلود الذين يخشون ربهم ثم تلين جلودهم وقلوبهم إلى
ذكر الله ذلك هدى الله يهدي به من يشاء ومن يضلل الله
فما له من هاد ﴿٢٣﴾ أفمن يتقي بوجهه سوء العذاب يوم القيامة
وقيل للظالمين ذوقوا ما كنتم تكسبون ﴿٢٤﴾

22 **[Allah'a, kalbini İslâm için açıp da, Rabbinden gelen bir nûr üzerinde olan kimse,** (O'nun zikrinden yüz çeviren katı kalbli kimselere benzer mi?) **Allah Teâlâ'yı zikretmekten kalbleri kaskatı kasılmış olan kimselerin vay hâline! Onlar, açık bir dalâlet içindedirler.]**

23 **[Allah Teâlâ, size sözün en güzelini indirdi.]**

[(Âyetleri) **birbirine benzer ve ikişer ikişer bir Kitab.]**

Bir Kitab ki, i'câzda, nazımda, sıhhat ve hükümde birbirine benzer. Onda aslâ bir tenâkuz ve ihtilâf yoktur. Ve va'ad va'îd, emir nehi, rahmet azâb, Cennet Cehennem, yer gök, karanlık aydınlık gibi ikişer ikişerdir. Yâhûd kasası, ihbârı, hükümleri, öğütleri mükerrerdir. Nazm-i celîlin muhteviyâtını şöyle ifâde ederler:

Helâl, harâm, muhkem, müteşâbih.
Beşîr, nezîr, kıssa, ıza, mesel.

[(Va'îdleri karşısında) **Rablerinden korkanların ondan kalbleri titrer. Sonra Allah Teâlâ'nın** (rahmet ve mağfireti) **zikrine derileri de, kalbleri de yumuşar, sükûn bulur.]**

[İşte bu, Allah'ın hidâyetidir, ki O, dilediğini bununla doğru yola çıkarır. Allah Teâlâ, her kimi şaşırtırsa, artık ona hidâyet edecek yoktur.]

24 **[Kıyâmet Günü, o kötü azâbtan yüzü ile korunacak olan kimse, azâbtan emîn olan kimse gibi midir?** (Küfür ve ısyânla) **nefislerine zulmedenlere: «Kazandıklarınızın cezâsını çekin!» denir.]**

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَيٰهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾
فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

25 **[Onlardan evvelkiler de Peygamberlerini tekzîb ettiler de, farkında olmadıkları, ummadıkları bir cihetten azâb geliverdi.]**

26 **[Allah Teâlâ, onlara** (dünyâda mesh, katl, esâret, sürgün gibi) **zillet ve rüsvâylığı tattırdı.** (Onlar için hazırlanan) **Âhiret azâbı ise, elbette daha büyüktür. Bilselerdi** (ibret alırlardı.) **]**

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ
لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ
يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ
وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ
﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

27 **[Yemîn ederim ki, bu Kur'ân'da insanlar için, öğüt kabûl etsinler diye her şeyden misâl getirdik.]**

28 **[Tâ ki (şirkten) sakınsınlar diye Kur'ân'ı, ihtilâf ve tenâkuzdan âzâde olarak, Arap diliyle indirdik.]**

29 **[Allah Teâlâ bir misâl îrâd buyurdu: Sert ve birbiriyle geçinemiyen birkaç müşterek efendisi olan bir köle ile, bir kişiye teslîm olmuş, yalnız onun hizmetinde bulunan bir köle, bir olur mu?]**

Müşrikle muvahhide misâldir. Birbirleriyle çekişip duran birkaç müşterek efendisi olan bir köleye her biri bir hizmet emreder. Köle şaşırır kalır. Emredilen hizmetleri tam yapamıyacağı için hiçbirinin hoşnûdluğunu kazanamaz. Hele birinin emrettiği şeyi, diğeri nehyederse vaziyeti büsbütün müşkilleşir. Halbuki, tek kişinin malı olan ve yalnız ona hizmet eden bir kölenin durumu böyle değildir. O, işini kolaylıkla görür. Hele efendisinin hoşnûdluğunu celbetmeye de muvaffak olursa, bittabi' ikisinin vaziyeti birbirinin aynı olmaz.

Müşrikle muvahhid de böyledir. Müşrikin kendisine tesâhüb eden ortakları vardır. Aralarında nizâ eder dururlar. Birinin emrettiğini diğeri nehyeder. Hangisini hoşnûd etsin? Mütehayyir kalır. Fakat muvahhid böyle değildir. O, tek ma'bûdun tâatindedir. Yalnız, O'nun rızâsını isticlâb edecektir.

[**Bütün hamd Allah Teâlâ'nındır. Fakat pek çoğu** (Rabb-i vâhide ibâdetin, putlara ibâdetten hayırlı olduğunu) **bilmezler.**]

30 [**Muhakkak ki sen öleceksin. Ve muhakkak onlar da ölecekler.**]

Âyet-i kerîme, Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimizin irtihâllerini temennî ve buna intizâr eden müşrikler hakkında nâzil olmuştur.

31 [**Sonra, elbette hepiniz Kıyâmet Günü Rabbinizin yanında muhâkemeye duruşacaksınız.**]

Bir hadîs-i şerîfde Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimsede, bir Müslümanın ırzına veyâ malına âid hakkı bulunursa, dirhem ve dînâr geçmeyen gün gelmeden bu dünyâda onu edâ veyâ helâl ettirmek sûreti ile zimmetini temize çıkarsın! Belki, o hak sâhibi hakkı mukâbilinde onun hayırlı amellerinden alır. Hayırlı ameli yoksa, arkadaşının günâhları ona yüklenir. Ve Cehennem'e gönderilir.»

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ اِذْ جَاءَهُ
اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِي جَاءَ
بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ اُولٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُمْ مَا
يَشَاؤُنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ اللّٰهُ
عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ الَّذِي
كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ
بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾

32 [**Allah Teâlâ'ya** (şerîk ve evlâd isnâd etmek sûretiyle) **yalan söyleyen ve kendisine sıdk** (ı müştemil Kur'ân) **geldiğinde tekzîb eyliyenden daha zâlim kim olabilir? Kâfir olanlar için Cehennem'de menzil yok mudur?** (Bu mücâzât onlara yeter).]

33 [**Sıdk'ı** (Kur'ân'ı) **getiren** (Muhammed sallallahü aleyhi

ve sellem) le onu tasdîk edenler yok mu! İşte (şirk ve ısyândan) ittikâ eyliyenler onlardır.]

34 [Onlar için Rableri nezdinde her diledikleri vardır. (Tâatlerinde) ihsân edenlerin mükâfatı budur.]

35 [Tâ ki Allah Teâlâ, bununla onların evvelce işledikleri en kötü amellerini bile örtsün ve tâ ki işlemekte bulundukları güzel amellerin en güzeline göre ecirlerini versin.]

36 [Allah Teâlâ, kuluna kâfi' değil midir?]

Mekke müşrikleri aleyhissalâtü vesselâm Efendimize: «**İlâhlarımıza ta'netme, ki onlardan sana bir zarar erişmesin.**» demişlerdi. Bunun üzerine, bu âyet-i kerîme nâzil olmuş, her şerîrin şerrini def'de, Allah Teâlâ, kuluna kifâyet eder, denilmiştir.

[(Yâ Muhammed! Müşrikler) **seni Allah Teâlâ'dan başkalariyle (ilâhlariyle) korkutuyorlar. Allah Teâlâ, her kimi şaşırtırsa, artık ona hidâyet edecek yoktur.**]

وَمَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ اَلَيْسَ اللّٰهُ بِعَزِيزٍ ذِي
انْتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ قُلْ اَفَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ
اَرَادَنِيَ اللّٰهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ اَوْ اَرَادَنِي
بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ
اللّٰهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلٰى
مَكَانَتِكُمْ اِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَنْ يَأْتِيهِ
عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٤٠﴾

37 [Allah Teâlâ, her kime de hidâyet verirse, onu da şaşırtacak yoktur. Allah Teâlâ, mülkünde gaalib ve düşmanlarına intikâm eder değil midir?]

38 [Celâlim hakkı için, müşriklere: «Bu gökleri ve yeri kim halk etti?» diye sorsan, elbette «Allah Teâlâ» diyeceklerdir.]

[De ki: « O hâlde Allah Teâlâ'yı bırakıp da ibâdet ettikleriniz, şâyed Allah Teâlâ bana bir zarar dilerse, benden onun bu zararını giderebilirler mi? Haber verin bana!»]

[«Yâhûd Allah Teâlâ, bana bir rahmet dilese, ilâhlarınız, onun bu rahmetini tutabilirler mi?»]

[De ki: «Allah Teâlâ, bana kafîdir. Tevekkül edenler, ancak O'na tevekkül ederler.»]

39, 40 [De ki: «Ey kavmim! Tâkatiniz yettiği kadar (aleyhimde) çalışın! Her hâlde ben de çalışıyorum. Yakında Allah Teâlâ'nın azâbının kime gelip onu zelîl ve rüsvây edeceğini, dâimî azâbın kime ineceğini bileceksiniz.]

إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدٰى فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ
ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾
اَللّٰهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا
فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضٰى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرٰى إِلٰى أَجَلٍ مُسَمًّى
إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ
اللّٰهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾

41 [Şübhe yok ki Biz, sana Kur'ân'ı, insanlar için hak ile indirdik. Kim Kur'ân'la ihtidâ ederse, bu, kendi menfaatinedir. Kim de hidâyetten yüz çevirirse vebâli ancak nefsine olur. Sen, onlara (hidâyete cebretmeye) vekîl değilsin.]

42 [Allah Teâlâ, ölüm zamanında, ölmeyenin de uykusunda rûhunu alır. Üzerine ölüm kazâ olunan rûhu tutar. Diğerini eceli gelinceye kadar salıverir. Şübhesiz, bunda düşünecek bir kavim için ibretler vardır.]

43 [Yoksa onlar, Allah Teâlâ'dan başkalarını şefî'ler mi edindiler? De ki: «Hiçbir şeye muktedîr değillerse ve bir şeye akılları ermese de mi? (Şefâatçi edineceksiniz?)]

قُلْ لِلّٰهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ثُمَّ اِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَاِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَحْدَهُ اشْمَاَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ وَاِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ اِذَا هُمْ
يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾

44 [De ki: «Bütün şefâat Allah Teâlâ'nın iznine bağlıdır. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Sonra ancak O'na rücû' edeceksiniz.»]

45 [Ne zaman Allah Teâlâ'nın vahdâniyyeti zikrolunsa, Âhiret'e îmânı olmayanların, kalbleri daralır, tiksinirler. Fakat Allah Teâlâ'dan gayri ilâhları zikrolunsa, kalbleri sevinçle dolar, yüzleri güler.]

قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ
يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيعًا
وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُٓوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ وَبَدَا لَهُمْ
سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٤٨﴾

46 [De ki: «Allah'ım! Ey Gökleri ve yeri halk eden, gizli âşikâr her şeyi bilen Rabbim! Kullarının ihtilâf ettikleri şeyler hakkında ancak Sen hüküm verirsin.]

47 [Kıyâmet Günü o kötü azâbtan kurtulmak için, yeryüzünde ne varsa hepsi, bir misli ile birlikte kâfirlerin olsa mutlaka onu

fedâ ederlerdi. Dünyâda zan ve hesâblarında olmayan azâb onlara zâhir olacaktır.]

48 [Onlara (amel defterleri gösterildiği zaman) **kazandıkları kötü amelleri görünecek, istihzâ ettikleri şeyin cezâsı kendilerini ihâtâ edecektir.]**

فَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ اِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِنَّا قَالَ اِنَّمَا
اُوتِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾

49 [Ne zaman insana bir zarar dokunsa, Bize niyâz eder. Sonra fazlımızdan ona ni'met versek: «Bu, bana ancak (ticâret ve kazanç hakkındaki) bilgimden verildi.» der. Hayır. Bu (ni'met) bir imtihandır. Fakat çoğu bunu bilmez.]

50 [Onlardan evvelkiler de bu sözü söylemişlerdi. Fakat kazandıklarının kendilerine hiç faydası dokunmadı. (Onları azâbtan kurtaramadı.)]

فَاَصَابَهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوا وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هٰؤُلَاءِ
سَيُصِيبُهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ اَوَلَمْ يَعْلَمُوا
اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ
لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اَسْرَفُوا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ
لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا
اِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَاَنِيبُوا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوا لَهُ
مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ ﴿٥٤﴾

51 [Nihâyet kazandıkları seyyielerin cezâsına uğramışlardı. Bunlardan da nefislerine zulmedenler, yakında kazandıkları seyyielerin cezâsına uğrayacaklardır. Hiçbiri, azâbımızdan kurtulacak değildir.]

52 [Onlar, hâlâ bilmiyorlar mı ki, Allah Teâlâ rızkı dilediğine açar ve dilediğinden kısar. Hiç şübhesiz, bunda mü'minler için ibretler vardır.]

53 [(Yâ Muhammed! Mü'minlere Benim dilimle) de ki: «Ey nefislerine haddi aşan kullarım! Allah Teâlâ'nın rahmetinden ümîdinizi kesmeyin! Zîrâ Allah Teâlâ, bütün günâhları mağfiret buyurur. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, rahmet ve mağfirette belîğdir.]

54 [Size azâb gelmeden önce, Rabbinize (tevbe ve) rücû' edin! O'na teslîm olun. Sonra, yardım olunmazsınız.]

وَاتَّبِعُٓوا اَحْسَنَ مَٓا اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَكُمُ
الْعَذَابُ بَغْتَةً وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ اَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَ
تٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُ فٖى جَنْبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرٖينَ ﴿٥٦﴾ اَوْ تَقُولَ
لَوْ اَنَّ اللّٰهَ هَدٰينٖى لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقٖينَ ﴿٥٧﴾ اَوْ تَقُولَ حٖينَ
تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لٖى كَرَّةً فَاَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنٖينَ ﴿٥٨﴾

55 [Farkında olmaksızın, birdenbire azâb gelmeden evvel Rabbiniz celle şânuh'dan size inzâl olunanın en güzeline, Kur'ân'a tâbi' olun!]

56 [Şunun için ki bir nefis: «Hasret ve nedâmet bana ki, Allah Teâlâ'ya tâatte taksîr etmişim. Ben, gerçekten (Allah Teâlâ'nın dînini, Kitabını, Resûlünü ve mü'minleri) istihzâ edenlerdendim.» demesin!.]

57 [Veyâ: «Allah Teâlâ, bana hidâyet etseydi, her hâlde ben de (şirk ve ma'siyetlerden) ittikâ edenlerden olurdum.» demesin!]

58 [Yâhûd azâbı gördüğü zaman: «Keşke bir kere daha (dünyâya) dönüş olsa (akîde ve amelde) ihsân edenlerden olurdum.» demesin!]

بَلٰى قَدْ جَٓاءَتْكَ اٰيَاتٖي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ
مِنَ الْكَافِرٖينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى الَّذٖينَ كَذَبُوا عَلَى اللّٰهِ
وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ اَلَيْسَ فٖي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرٖينَ ﴿٦٠﴾

59 [(Ona): «Hayır! Sana âyetlerim gelmişti. Sen ise, onları tekzîb ve tekebbürle îmândan imtinâ ederek kâfirlerden olmuştun.» denilecek.]

60 [Kıyâmet Günü, Allah Teâlâ'ya kizb ve iftirâ edenlerin yüzlerini kararmış göreceksin. (Îmân ve tâattan) tekebbür edenlere Cehennem'de bir mekân mı yok? (vardır.)]

وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذٖينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّٓوءُ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
وَكٖيلٌ ﴿٦٢﴾ لَهُ مَقَالٖيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَالَّذٖينَ كَفَرُوا
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ
تَأْمُرُٓونّٖٓي اَعْبُدُ اَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ﴿٦٤﴾

61 [Allah Teâlâ (şirk ve ma'siyetlerden) sakınanlara fevz ve felâha sebeb olan îmânla necât verir. Onlara hiçbir zarar dokunmaz ve hüzün çekmezler.]

62 [Allah Teâlâ, her şeyin Hâlikı'dır. O, her şeye vekîl (ve mutasarrıftır.)]

63 [Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Allah Teâlâ'nın âyetlerine küfredenler, işte husrânda olanlar onlardır.]

64 [De ki: «(Bu delîllerden sonra) Ey câhiller! Bana, Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet etmemi mi emrediyorsunuz?»]

وَلَقَدْ اُوحِيَ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكَۚ لَئِنْ اَشْرَكْتَ
لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِر۪ينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ اللّٰهَ فَاعْبُدْ
وَكُنْ مِنَ الشَّاكِر۪ينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِه۪ۗ
وَالْاَرْضُ جَم۪يعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوَاتُ
مَطْوِيَّاتٌ بِيَم۪ينِه۪ۜ سُبْحَانَهُ وَتَعَالٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

65 [**Celâlim hakkı için sana ve senden öncekilere şu vahyolundu: «Yemîn ederim ki eğer** (bilfarz) **şerîk koşarsan bütün amelin boşa gider, hâsirlerden olursun.»**]

66 [**«Hayır! Yalnız Allah Teâlâ'ya ibâdet et! Ve** (İn'âmına) **şükredenlerden ol!»**]

67 [**Onlar, Allah Teâlâ'yı hakkıyle takdîr** (ve tâ'zîm) **etmediler.** (O'na lâyık olmayan şeyleri şerîk kıldılar). **Halbuki Kıyâmet Günü, bütün arz, O'nun kabzasıdır** (mülk ve tasarrufundadır). **Gökler de sağ eliyle toplanıp dürülecektir.** (O hâlde kudret ve azameti bir mertebede olan) **Hazret-i Bârî' celle şânuh müşriklerin işrâkinden münezzeh ve âlidir.**]

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ
اِلَّا مَنْ شَٓاءَ اللّٰهُۜ ثُمَّ نُفِخَ ف۪يهِ اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ ﴿٦٨﴾

68 [**Sûr'a üfürülünce, Allah Teâlâ'nın dilediklerinden gayri, göklerde ve yerde ne varsa hepsi düşüp ölür, sonra sûr'a ikinci def'a üfürülür. Bu sefer de, hemen ayağa kalkıp bakışırlar** (ne olacak diye intizâr ederler.)]

Allah'ın sağ kalmasını diledikleri ba'zılarına göre Cebrâîl, İsrâfîl, Mîkâil ve Azrâîl'dir. Ba'zıları: **«Cennet'teki hûrilerle, Cehennemdeki Zebânîler yâhûd Arş-ı A'lâ Melekleridir.»** demişlerdir. Ne-

tekim Neml sûresinde geçmişti. İstisnâdan murâd, yalnız Allah Teâlâ'dır, diyenler de olmuştur.

وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِٓيءَ
بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَٓاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾
وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾

69 **[Ve Mahşer yeri Rabbinin** (adâlet) **nûriyle aydınlanır. Herkesin eline amel defterleri verilir. Peygamberler ve** (Melekler ve mü'minlerden) **şâhidler getirilir ve aralarında** (ne sevâbları eksiltme ve ne azâbları ziyâdeleştirilmek sûretiyle) **aslâ zulmolunmaksızın hak ile hükmolunur.]**

70 **[Her nefse** (hayır ve şer) **amelinin cezâsı tamâmen verilir. Esâsen Allah Teâlâ, onların bütün yaptıklarını çok iyi bilir.]**

O'nun şehâdete ihtiyâcı yoktur. Şâhidler, sırf günâhkârları ilzâm için getirilecektir. Yoksa, Allah-ü azîmüşşân'a hiçbir şey gizli değildir.

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُٓوا اِلٰى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫هَا
فُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَٓا اَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ
يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَٓاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا
قَالُوا بَلٰى وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾

71 **[Kâfirler, Cehennem'e bölük bölük sevk olunur. Nihâyet oraya geldikleri zaman kapıları açılır.]**

[Ve Cehennem bekçileri, onlara: «Size, içinizden Rabbinizin âyetlerini okur ve sizi bugününüze kavuşmakla korkutur Peygamberler gelmedi mi?» derler.]

[Kâfirler: «Evet geldi, okudu, korkuttu. Fakat (ilm-i ilâhîde) **üzerimize azâb kelimesi hak olmuştu.» diyeceklerdir.]**

قِيلَ ادْخُلُوا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى
الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ اِلَى
الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتّٰى اِذَا جَاؤُهَا وَفُتِحَتْ اَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ
خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾

72 [Onlara: «Ebediyen içinde kalmak üzere, Cehennem'in kapılarından girin! Bak (îmândan) tekebbür edenlerin karargâhı ne çirkindir.» denilecek.]

73 [Rablerinden sakınanlar da Cennet'e bölük bölük sevk olunur. Nihâyet, oraya geldikleri zaman kapılarını açık bulurlar.]

[Ve Cennet bekçileri, onlara: «Selâm sizlere! Siz ma'siyetlerden pâk oldunuzdu. Artık içinde ebediyyen kalmak üzere buraya girin.» derler.]

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ
نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾

74 [Onlar da: «Allah Teâlâ'ya hamdolsun ki bize va'dini incâz etti. Bizi arza vâris kıldı. Cennetten dilediğimiz yerde mekân tutuyoruz. Bak, sâlih amel işliyenlerin mükâfatı ne güzel.» diyeceklerdir.]

وَتَرَى الْمَلٰئِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

75 [Melekleri de, Arşın etrafını kuşatarak, Rableri celle şânuhuye hamd ile tesbîh ettiklerini görürsün. Halk arasında hak ile hükmolunur. Ve (mü'minler ve Melekler tarafından) «Rabbil'âlemîn'e hamdolsun.» denir.]

40 — MÜ'MİN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 85 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ
التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ اِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾
مَا يُجَادِلُ فِٓي اٰيَاتِ اللّٰهِ اِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ
فِي الْبِلَادِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَالْاَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ
وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَاْخُذُوهُ وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا
بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾ وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ
كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّهُمْ اَصْحَابُ النَّارِ ﴿٦﴾ اَلَّذِينَ يَحْمِلُونَ
الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ
وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا
فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾

1 [**Hâ Mîm.** (Murâdını Allah bilir.)]

Hurûf-ı mukattaadandır. İbn-i Abbâs (R.A.)'a göre, Allah Teâlâ'nın ism-i âzamıdır. Atâ-i' Horasânî; **Hâ**: Allah Teâlâ'nın **Halîm**, Hamîd, Hayy, Hakîm, Hannân isimlerinin ve **Mîm**: Melik, Mecîd, Mennân isimlerinin iftitâhıdır, der.

Sûre-i celîleye «**Gaâfir**» sûresi de denir.

2,3 [**Bu Kitab'ın** (Kur'ân'ın) **indirilmesi o Azîz, o Alîm Allah Teâlâ'nındır. O Allah Teâlâ ki, lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlüllah diyen mü'minlerin günâhlarını mağfiret ve tevbede ihlâs edenlerin tevbelerini kabûl ederek şirk ve küfür eyleyenlere ıkaabı şedîddir. Muvahhidlere fazl ve in'âmı boldur. O'ndan gayri ilâh yoktur. Dönüş ancak O'nadır.**]

4 [**Allah Teâlâ'nın âyetleri hakkında** (hakkı ketmeden) **kâfirlerden başkası mücâdele etmez.**]

Ancak Kur'ân'ın müşküllerini halletmek, hakîkatlerini meydana çıkarmak, münkirlerin ta'n ve isnâdlarını kırmak maksâdiyle yapılan münâkaşa ve mücâdele müstesnâdır, ki bu mücâdele tâatin en büyüğüdür.

[**O hâlde** (Yâ Muhammed!) **onların** (ticâret ve kazanç maksâdiyle) **şehirlerde dönüp dolaşmaları** (elde ettikleri refâh ve buna karşılık imhâl olunmaları) **seni aldatmasın** (sonları husrândır.)]

5 [**Onlardan önce Nûh kavmi ve onu müteâkib** (Âd ve Semûd kavimleri gibi) **gelen fırkalar da Peygamberlerini tekzîb etmişlerdi. Her ümmet, Peygamberlerini** (esâret, katl ve tâzîble) **yakalamak kasdındeydi. Hakkı izâle etmek için hakîkati olmayan şeylerle mücâdele ettiler. Ben de, onları tuttum alıverdim.** (Helâk oldular.) **Ukûbetim nasıl oldu?** (Bak görsünler, onların harâb olan memleketlerine uğruyorlar, azâbımdan kurtulabildiler mi?)]

6 [**O küfredenlere** (Rabbinin azâb) **kelimesi işte böylece hak olmuştur. Onlar, ateşliktirler.**]

7 [**Arşı taşıyanlar ve onun etrâfındakiler** (arşı tavâf eden Meleklerin) **sâdâti** (kerûbiyyûn) **Rableri celle şânuhuye hamd ile tesbîh ve O'na îmân ederler.**]

[**Ve mü'minler için** (şöyle) **mağfiret dilerler: «Ey Rabbimiz! Rahmet ve ilmin her şeye vâsidir. O hâlde tevbe edip, yoluna tâbi' olanları mağfiret ve Cehennem azâbından hıfzet!»**]

رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّت۪ي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ اٰبَٓائِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْۜ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُۙ
﴿٨﴾ وَقِهِمُ السَّيِّـَٔاتِۜ وَمَنْ تَقِ السَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۜ
وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٩﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ
لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ اِذْ تُدْعَوْنَ اِلَى الْا۪يمَانِ
فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا رَبَّنَٓا اَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَاَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ
فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلٰى خُرُوجٍ مِنْ سَب۪يلٍ ﴿١١﴾

8 [«Ey Rabbimiz! Onları va'd buyurduğun Adn Cennetlerine idhâl eyle. Babalarından, zevclerinden, zürriyetlerinden Seni tevhîd edenleri de onlarla berâber kıl. Zîrâ Sen, mülkünde Azîz, emrinde Hakîmsin.»]

9 [Ve onları fenâlıklardan koru! (Dünyâda) Sen fenâlıklardan kimi korursan, muhakkak ki Âhirette ona rahmet edersin. İşte en büyük fevz (necât) budur.]

10 [O küfredenlere (Cehennem'e girdikleri zaman nefislerine buğz ve adâvetle niçin îmân etmedin, diye itâb ederlerken) şöyle nidâ olunacak: «Elbette Allah Teâlâ'nın size buğz ve adâveti, sizin nefsinize olan buğz ve adâvetinizden büyüktür. Zîrâ siz (dünyâda) îmâna da'vet olunduğunuz zaman küfürde ısrâr ediyordunuz.»]

11 [«Ey rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün, iki kere dirilttin. Biz de günâhlarımızı i'tirâf ettik. Şimdi (tekrâr dünyâya dönüp de, Rabbimize tâat etmemiz için) buradan (bu ateşten) çıkmaya bir yol (bir çâre) var mıdır?» diyecekler.]

ذٰلِكُمْ بِاَنَّهُٓ اِذَا دُعِيَ اللّٰهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَاِنْ
يُشْرَكْ بِهٖ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلّٰهِ الْعَلِيِّ الْكَبٖيرِ ﴿١٢﴾
هُوَ الَّذٖي يُرٖيكُمْ اٰيَاتِهٖ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَٓاءِ رِزْقًا
وَمَا يَتَذَكَّرُ اِلَّا مَنْ يُنٖيبُ ﴿١٣﴾ فَادْعُوا اللّٰهَ مُخْلِصٖينَ
لَهُ الدّٖينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفٖيعُ الدَّرَجَاتِ
ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ مِنْ عِبَادِهٖ
لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ
مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

12 **[Bu azâb size şu sebebledir ki: Size Allah Teâlâ birdir, denilse inkâr ve şâyed O'na işrâk olunsa îmân ederdiniz. Şimdi hüküm, o yüce, o büyük Allah Teâlâ'nındır.]**

Halkında hükmünü infâz eder.

13 **[O Allah Teâlâ'dır ki, size** (vahdâniyyetine delâlet eder) **âyetlerini gösterir, ve sizin için semâdan rızık indirir.** (Yağmur ve sâire gibi geçiminize medâr olacak sebebleri ihsân buyurur). **Fakat** (bu âyetleri) **ancak** (ma'siyetten tâate) **rücû' edenler düşünür** (ibret alır.) **]**

14 **[İmdi, kâfir olanlar hoşlanmazlarsa da, dîninizi şirkten ihlâs eder olduğunuz hâlde, Allah Teâlâ'ya ibâdet edin!]**

15 **[O, dereceleri yükseltir; Arşın sâhibidir. Kullarından dilediğine Kıyâmet Güniyle inzâr etmek için, kendi sözünden** (vahiy) **indirir.]**

16 **[O gün ki, onlar kabirlerinden çıkarlar** (amelleri zâhir, sırları münkeşif olur). **Onlardan hiçbir şey Allah Teâlâ'ya gizli kalmaz. «Bugün mülk kimindir?»** (buyurulur. Mukâbele eden olmaz. Yine Allah Teâlâ, cevâb verir): **«Tek ve kahhâr olan Allah'ın!»]**

اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ اِنَّ اللّٰهَ
سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوبُ لَدَى
الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ
﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾

17 [Bugün, her nefis (dünyâda hayır ve şer) kazandığı ile cezâlanır. Bugün (mükâfat ve mücâzâtta) aslâ haksızlık yoktur. Şübhesiz ki, Allah Teâlâ tez hesâb görücüdür.]

18 [(Yâ Muhammed!) Müşrikleri yaklaşan Kıyâmet Günüyle korkut, ki o gün kalbler (korkudan) gırtlaklara dayanmıştır, gam ve hüzünle doludur. Zâlimler için ne şefîk bir dost, ve ne şefâati makbûl bir şef'î bulunmaz.]

19 [Allah Teâlâ (nehyettiği şeylere bakan) hâin gözleri ve kalblerde gizlenen her şeyi bilir.]

وَاللّٰهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ
بِشَيْءٍ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ اَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْاَرْضِ
فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا
هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَاٰثَارًا فِي الْاَرْضِ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوبِهِمْ
وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ ﴿٢١﴾

20 [Allah Teâlâ, adille hükmeder. Allah Teâlâ'yı bırakıp da ibâdet ettiklerinin ise. hiç bir şeye hükme kudretleri yoktur. Şübhe

yok ki, Allah-ü zülcelâl kullarının bütün sözlerini işitir, amellerini görür.]

21 [Onlar, yeryüzünde gezip (Peygamberlerini tekzîb eden) kendilerinden önceki ümmetlerin nasıl bir âkıbete uğradıklarını görmüyorlar mı? (Ki düşünüp ibret alsınlar.)]

[Onlar, kendilerinden daha kuvvetli, yeryüzündeki eserleri (kaleleri, şehirleri, sarayları) bakımından daha üstündüler. Böyle iken Allah Teâlâ onları, günâhları yüzünden ahz ve ikaab etti. Onları Allah Teâlâ'nın azâbından bir koruyan da olmadı.]

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ
تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ اِنَّهُ
قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَا
وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢٣﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ
فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا
قَالُوا اقْتُلُوا اَبْنَاءَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا
نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ اِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾

22 [Şu sebeble ki: Peygamberleri onlara apaçık mu'cizelerle gelmişlerken kâfir oldular. Allah Teâlâ da kendilerini yakalayıverdi. Muhakkak ki, O çok kuvvetli (kâfir olanlara) ıkaabı şedîdtir.]

23, 24 [Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'yı, mu'cizelerimizle ve apaçık bir hüccetle Fir'avn'a, Hâmân'a ve Kaarûn'a göndermiştik (fakat O'nu tasdîk etmediler). «Sihirbaz ve yalancıdır.» dediler.]

25 [O, tarafımızdan kendilerine hakkı getirince: «(Evvelce olduğu gibi) onunla birlikte îmâna gelenlerin oğullarını katledin. Kızlarını hayâtta bırakın.» dediler. Kâfirlerin bütün mekr ve hîleleri beyhûdedir.]

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ إِنِّىٓ أَخَافُ
أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾

26 [Fir'avn: «Bırakın beni, dedi, Mûsâ'yı öldüreyim. Varsın Rabbine duâ etsin (bunu yapmaktan bakalım beni menedebilir mi?) »]

Fir'avn'u Mûsâ'yı öldürmekten alıkoyuyorlardı. «**Mûsâ, korkulacak bir adam değildir. Belki O, bir sihirbazdır. Şây^d kendisini katledersen, halkı şübheye düşürmüş olursun. Seni hüccetle muârazadan âciz zannederler.**» diyorlardı.

[«**Zîrâ O'nun, dîninizi değiştireceğinden veyâ yeryüzünde fesâd çıkaracağından korkuyorum.**»]

وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ
بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ
إِيمَٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّىَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم
بِٱلْبَيِّنَٰتِ مِن رَّبِّكُمْ وَإِن يَكُ كَٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ وَإِن يَكُ
صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى
مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَٰقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَٰهِرِينَ
فِى ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا قَالَ فِرْعَوْنُ
مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾

27 [Mûsâ (vaktâ ki Fir'avn'un tehdîdini işitti): «**Ben, Hesâb Gününe îmân etmiyen her mütekebbirden benim ve sizin Rabbiniz olan Allah Teâlâ'ya sığınırım.**» dedi.]

28 [**Fir'avn âilesinden îmânını gizliyen bir mü'min: «Bir adamı, Rabbim Allah Teâlâ'dır** diyor, diye **öldürecek misiniz? Halbuki O, size Rabbinizden apaçık** mu'cizelerle **geldi.** (Bilfarz) **O yalancı ise, yalanının vebâli kendinedir. Fakat sözünde doğru ise, va'dettiği azâbın hiç olmazsa bir kısmı size isâbet eder. Hiç şübhesiz Allah Teâlâ, fiilinde haddini tecâvüz eden ve yalanı âdet edinen kimselere hidâyet etmez.»** dedi.]

Îmânını gizleyen bu zâtın ismi Habîl olduğu söylenir. Fir'avn' ın amcası oğlu imiş. İmânını, Fir'avn ile kavminden gizlermiş.

29 [**«Ey kavmim! Bugün mülk sizindir.** Mısır toprağında **İsrâiloğullarına gaalibsiniz.** Şâyed (O'nu katlederseniz) **Allah Teâlâ'nın bize azâbı gelirse, ondan bizi kim kurtarabilir?»**]

[**Fir'avn: «Ben, dedi, size ancak re'yimi söylüyorum. Ve her hâlde, size doğru yolu gösteriyorum.»**]

وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ
الْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ
مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَا قَوْمِ إِنِّي
أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

30, 31 [**Mü'min olan zât da: «Ey kavmim!** dedi, **gerçekten ben size** (Peygamberlerini tekzîb etmeyi âdet edinen) **Nûh, Âd ve Semûd kavimleri ve onlardan sonrakiler gibi** sürü sürü **milletlerin günlerine benzer bir günden** (onların uğradıkları gibi bir azâba uğramanızdan) **korkuyorum. Allah Teâlâ** (günâhsız) **kullarına aslâ zulmetmek istemez.»**]

32, 33 [**«Ve ey Kavmim!** Hakîkaten **ben, sizin için, o çağırışma gününden** (Kıyâmet Gününün azâbından) **korkmaktayım. O**

gün (hesap yerinden) arkanıza dönüp (ateşe) gideceğiniz gündür. O gün, sizi Allah Teâlâ'nın azâbından kurtarır yoktur. Ve Allah Teâlâ kimi şaşırtırsa, artık ona hidâyet edecek de yoktur.]

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ
مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ
رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ ﴿٣٤﴾
الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبُرَ
مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ آمَنُوا كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ
عَلَى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ
ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ﴿٣٦﴾

أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَا
ذِبًا وَكَذَلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ
وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ الَّذِي
آمَنَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾

34 [«Yemîn ederim, (Mûsâ'dan önce) Yûsuf da size açık bürhânlar getirmişti. O zaman, O'nun size getirdiği dînde dâimâ şekk etmiş durmuştunuz. Hattâ O, vefât edince: «Allah Teâlâ, ondan sonra Peygamber göndermez, dediniz. Allah Teâlâ, haddi tecavüz eden (hakka) şekk edici olanları işte böyle şaşırtır.»]

35 [«Onlar ki, kendilerine gelmiş hiçbir bürhân olmaksızın, Allah'ın âyetlerinde mücâdele ederler. Bu veçhile mücâdeleleri gerek Allah Teâlâ ve gerek îmân edenler indinde pek büyük buğz ve adâvete bâis olmuştur. Allah-ü azîmüşşân, her kibirli zorbanın kalbini böyle mühürler.»]

36, 37 [Fir'avn: «Ey Hâman! Benim için yüksek bir kule binâ et! Olur ki yollara, göklerin yollarına erişirim de Mûsâ'nın ilâhına muttalî olurum. Zîrâ ben Mûsâ'nın (da'vâsında) yalancı olduğunuzu zannediyorum.» dedi. İşte Fir'avn'a kötü ameli böyle tezyîn olundu. Ve doğru yoldan çevrildi. Fir'avn'un mekri, başka değil, ancak hasardaydı.]

38 [Yine mü'min olan o zât: «Ey kavmim! Bana ittibâ edin, ki size doğru yolu göstereyim.» dedi.]

يَا قَوْمِ اِنَّمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَاِنَّ الْاٰخِرَةَ هِيَ دَارُ
الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَمَنْ عَمِلَ
صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْ
خُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

39 [«Ey kavmim! Bu dünyâ hayâtı ancak geçici bir metâdan ibârettir. Âhiret ise, asıl karar kılınacak yurdtur.»]

40 [«Kim bir seyyie işlerse, ancak onun misliyle cezâ olunur. Kim de erkek veyâ kadın, mü'min olarak sâlih bir amel işlerse, işte onlar Cennet'e girer ve orada hesâbsız rızıklarla mükâfatlanırlar.»]

وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا
تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ
وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾

41 [«Ve, ey kavmim! Haber verin bana bu ne hâl? Ben, sizi (Allah Teâlâ'ya îmânla ateşten) necâta da'vet ediyorum. Siz ise, beni ateşe da'vet ediyorsunuz.»]

42 [«Siz, beni Allah Teâlâ'ya küfür etmeye, rubûbiyyetini bilmediğim şeyleri O'na işrâk eylemeye da'vet ediyorsunuz. Ben ise sizi, o Azîz, o Gaffâr Allah Teâlâ'ya da'vet ediyorum.»]

43 [«Şu muhakkak ki, beni ibâdetine da'vet ettiğiniz ilâhlarınızın, ne dünyâda ve ne Âhirette kimseyi ibâdetlerine da'vete hakkı yoktur. Rücûumuz ancak Allah Teâlâ'yadır. (Dalâlet ve tuğyânda ısrâf edenler) haddi tecâvüz eyliyenler ateşlik olanlardır.»]

فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأُفَوِّضُ أَمْرِي
إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا
وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ النَّارُ يُعْرَضُونَ
عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا

44 [«Yakında (azâbı gördüğünüz vakit) söylediklerimi hatırlıyacaksınız. Ben, işimi Allah Teâlâ'ya tefvîz ediyorum. Her hâlde Allah-ü azîmüşşân, kullarının her hâlini görür.»]

45 [**Nihâyet Allah Teâlâ, onu onların mekirlerinin fenâlıklarından korudu ve Âl-i Fir'avn'u ise, o kötü azâb** (dünyâda gark, Âhirette ateş) **kuşatıverdi.**]

الْ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَاِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ
فَيَقُولُ الضُّعَفَٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ﴿٤٧﴾

46 [**Bu, ateştir. Onlar sabah, akşam ateşe arzolunurlar. Ve Kıyâmet Günü de Meleklere: «Âl-i Fir'avn'u azâbın en şiddetlisine koyun!»** (denir.)]

Yâhûd «Ey Âl-i Fir'avn! En şiddetli azâba girin!» denilir.

İbn-i Mes'ûd (R.A.) der ki:

«Âl-i Fir'avn'ın rûhları siyah kuşların kursaklarındadır. Her gün, sabah akşam iki def'a Cehennem'e arz olunacaklar. Ve kendilerine: Ey Âl-i Fir'avn! İşte, sizin yeriniz budur, denilir, bu hâl Kıyâmet Günü'ne kadar devâm eder.»

Dünyâ durdukça, her kâfirin rûhu sabah akşam Cehennem'e arzolunur; diyenler de vardır. İbn-i Ömer (R.A.)'den rivâyet olunan bir hadîsde:

«Sizden biriniz vefat edince, Cennetlik ise, Cennetteki yeri, Cehennemlik ise, Cehennemdeki yeri sabah akşam kendisine arzolunur. Ve Kıyâmet Gününde, Allah Teâlâ onu, o yere gönderir.» buyurulmuştur.

47 [**Yâdet o vakti ki, Cehennem ehli ateş içinde birbirleriyle çekişirlerken,** (îmândan) **tekebbür eden reislerine: «Biz** (dünyâda) **size tâbilerdik** (emirlerinize itâat ederdik). **Şimdi, bu azâbın bir cüz'ünü olsun bizden kaldırabilir misiniz?» derler.**]

قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا اِنَّا كُلٌّ فِيهَا اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ
بَيْنَ الْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ
ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ﴿٤٩﴾

48 [**O münkir olanlar da derler: «Biz, hepimiz ateşteyiz** (sizden, nasıl azâbı kaldırabiliriz? Şâyed gücümüz yetse, onu kendimizden ref'ederdik). **Allah Teâlâ, kulları arasında hükmünü verdi.** (Herkesi lâyık olduğu yere gönderdi. Cennetlikleri Cennete, Cehennemlikleri Cehennem'e koydu. O'nun hükmünü reddeder yoktur)».]

49 [**Ateşte bulunanlar, Cehennem bekçilerine: «Rabbiniz celle şânuhuye bizim için duâ edin! Bir gün olsun azâbımızı hafifletsin.»** derler.]

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا
بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ
﴿٥٠﴾ إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
يَقُومُ الْأَشْهَادُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ
وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى
الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ ﴿٥٣﴾

50 [**Bekçiler, şöyle söylerler: «Size, Peygamberleriniz açık delîller getirmediler mi?** (Cehennem azâbının bulunduğunu haber vermediler mi?)». **Kâfirler: «Evet!»** (Getirdi, haber verdi, fakat biz tekzîb ettik.) **derler. Bekçiler: «Öyle ise, siz kendiniz niyâzda bulunun.» derler. Halbuki, kâfirlerin duâsı dalâldedir** (icâbet olunmaz.)]

51 [**Biz, Peygamberlerimize ve mü'minlere dünyâ hayâtında da, şâhidlerin şahâdete duruşacakları günde de elbette yardım edeceğiz.**]

Şâhidlerden murâd: Kıyâmet Gününde insanlara şâhidlik yapacak, Melekler, Peygamberler ve mü'minlerdir. Bu âyetteki va'd,

ba'zı hâllerde düşmanların mü'minlere gaalib gelmesi ile bozulmaz. Zîrâ bu, bir imtihandır. İ'tibâr sanadır. Kimi mü'minler kâfirlere gaalib gelirler. Kimi de öldükten sonra Allah Teâlâ, onlar nâmına düşmanlarından intikam alır. Netekim Yahyâ Aleyhisselâm'ı öldürdükleri vakit Cenâb-ı Hak, kâfirlerden yetmiş bin kişiyi telef etmekle onun intikamını almıştır.

52 [**O gün, kâfirlere (tevbe ve) i'tizârları aslâ fayda vermiyecektir. Onlar için Allàh Teâlâ'nın rahmetinden uzaklaştırılmak ve kötü bir yurd (Cehennem) vardır.**]

هُدًى وَذِكْرٰى لِاُو۬لِى الْاَلْبَابِ ﴿٥٤﴾ فَاصْبِرْ اِنَّ
وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿٥٥﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يُجَادِلُونَ ف۪ٓي اٰيَاتِ اللّٰهِ
بِغَيْرِ سُلْطَانٍ اَتٰيهُمْۙ اِنْ ف۪ي صُدُورِهِمْ اِلَّا كِبْرٌ مَا هُمْ
بِبَالِغ۪يهِۚ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِۜ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْبَص۪يرُ ﴿٥٦﴾

53, 54 [**Celâlim hakkı için biz Mûsâ'ya hidâyeti verdik. Ve** (Mûsâ'dan sonra) **temiz akıl sâhiblerine bir irşâd ve tezkîr olmak için, İsrâiloğullarını Kitab'ın vârisi kıldık.**]

55 [(Yâ Muhammed! Müşriklerin ezâlarına) **sabret! Allah Teâlâ'nın va'di haktır.** (Nusreti muhakkaktır. O, va'dine hulfetmez). **Günâhın için** (evlâ olanı terkettiğinden dolayı) **mağfiret dile ve sabah, akşam Rabbin celle şânuhu hamd ile tesbih et!**]

56 [**Kendilerine gelmiş hiçbir bürhân olmaksızın, Allah Teâlâ'nın âyetlerinde mücâdele edenlerin muhakkak ki kalblerinde büyüklük** (hevesin) **den başka bir şey yoktur. Ki onlar ona** (reislik, nübüvvet ve mülk gibi isteklerine) **aslâ eremiyeceklerdir. Şimdi Allah Teâlâ'ya istiâze et! Ki O,** (onların sözlerini) **işitici** (kalblerindeki kibiri) **görücüdür.**]

لَخَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اَكْبَرُ مِنْ
خَلْقِ النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾
وَمَا يَسْتَوِي الْاَعْمٰى وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

57 [Elbette göklerin ve yerin yaratılışı, insanları yaratmaktan daha büyüktür. Fakat çoğu insanlar, bunu bilmezler.]

58 [Görenle görmiyen, îmân edip de sâlih ameller işleyenlerle kötülük edenler, bir olmaz. Fakat bunu, pek azınız tezekkür eder.]

اِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ
اِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ اَللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِتَسْكُنُوا
فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ
اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ
خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَاَنّٰى تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾

59 [Elbette Kıyâmet gelecektir. Buna, hiç şübhe yoktur. Fakat çoğu insanlar inanmazlar.]

60 [Rabbiniz celle şânuh buyurdu ki: «Bana ibâdet edin de sizi sevâblandırayım! (Yâhûd, Bana duâ edin de size icâbet edeyim.)»]

[«Duâdan (veyâ ibâdetimden) büyüklenenler, yakında hor ve zelîl olarak Cehennem'e gireceklerdir.»]

61 [O Allah Teâlâ ki, sizin sükûn ve istirâhatiniz için geceyi, görmeniz için gündüzü halk etti. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, insanlara fazledicidir. (O'na hiçbir fazl müezzi olmaz). Fakat, çoğu insanlar şükretmezler.]

62 [İşte Rabbiniz Allah Teâlâ bu! Ki O, her şeyin Hâlikı'dır. O'ndan gayri ilâh yoktur. Böyle iken (O'nun ibâdetinden gayrin ibâdetine) nasıl oluyor da döndürülüyorsunuz?]

كَذٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾

63 [İşte Allah Teâlâ'nın âyetlerini (mahzâ inâdlarından) inkâr edenler böyle döndürülürler.]

اَللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً
وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ
﴿٦٤﴾ هُوَ الْحَيُّ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾ قُلْ اِنِّي نُهِيتُ اَنْ اَعْبُدَ
الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ
مِنْ رَبِّي وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾

64 [Allah Teâlâ, yeryüzünü size karargâh ve semâyı binâ kıldı. Ve size sûret verdi. Sonra da, sûretlerinizi güzelleştirdi. Helâl, pâk (ve lezîz) olan şeylerle sizi rızıklandırdı. İşte Rabbiniz Allah Teâlâ, ne Yüce o Allah, o Rabbil'âlemîn.]

65 [Hayy ancak O. O'ndan gayri (ibâdete lâyık ve müstehak) ma'bûd yoktur. O'na, dînde ihlâs ile ibâdet ve duâ edin. Elhamdülillâhi rabbil'âlemîn, deyin!]

66 [De ki: Ben «(Aklî delîllerden maadâ) Rabbim celle şânuhden bana âyetler ve mu'cizeler gelince: Allah Teâlâ'yı bırakıp da sizin ibâdet ettiklerinize ibâdet etmekten nehyolundum. Rabbil'âlemîn'e inkıyâd etmeye emrolundum.»]

هُوَ الَّذٖى خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ
يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُٓوا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا
وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ وَلِتَبْلُغُٓوا اَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذٖى يُحْيٖى وَيُمٖيتُ فَاِذَا قَضٰٓى اَمْرًا
فَاِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾

67 [O Allah Teâlâ ki, aslınızı topraktan, sonra sizi bir nutfeden, sonra bir kan pıhtısından halk etti. Sonra sizi, bir bebek olarak çıkarıyor. Müteâkiben kuvvet ve akılda kemâle eresiniz, sonra ihtiyârlıyasınız diye yaşatıyor. İçinizden daha önce (gençlik veyâ ihtiyârlık çağına ermeden) ölenler de vardır. Allah Teâlâ, bunu muayyen ve mukadder bir zamana erişmeniz ve vahdâniyetine akıl erdirmeniz için yapar.]

68 [Diriiten de, öldüren de O'dur. O, bir şeyin olmasını diledi mi, ona «Ol» der, o da oluverir.]

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذٖينَ يُجَادِلُونَ
فٖٓى اٰيَاتِ اللّٰهِ اَنّٰى يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ اَلَّذٖينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ
وَبِمَٓا اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ اِذِ الْاَغْلَالُ
فٖٓى اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِى الْحَمٖيمِ ثُمَّ
فِى النَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قٖيلَ لَهُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾

Beyhakî'nin, Şuab-ı İymân'da Halîl İbn-i Mürre'den tahricine göre: Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, **«Tebâreke»** ile **«Hâ Mîm Secde»**yi okumadan uyumazlardı.

2 [**Bu** (Kur'ân-ı Kerîm) **Rahmân, Rahîm** (Allah Teâlâ) **tarafından inzâl olunmuştur.**]

3, 4 [**Bu, bir Kitabtır ki, Arap diliyle bir Kur'ân olmak üzere, bilecek bir kavim** (yâni Arapçayı bilenler, yâhûd ehl-i ilim ve nazâr) **için âyetleri** (lâfzı i'tibâriyle fasılları ve sûrelerinin evvel ve âhirleri ayırdedilmiş, ma'nâsı, i'tibâriyle va'dleri, vaîdleri, kıssaları, hükümleri, misâlleri, öğütleri ve sâiresi ayrı ayrı **tafsîl** (ve tavzîh) **olunmuştur.** (Onu tasdîk eden mü'minleri Cennetle) **tebşîr ve** (muhâlefet ve inkâr edenleri ateşle) **tahvîf edicidir. Böyle iken onların çoğu** (bunu teemmül ve kabûlden) **yüz çevirmişlerdir. Onlar, onu** (teemmül ve tâat kulağı ile) **dinlemezler.**]

5 [**Onlar: «Bizi da'vet ettiğin tevhîde karşı kalblerimiz örtülüdür** (onu fehmetmeyiz), **kulaklarımızda da ağırlık vardır** (işitmeyiz) **ve bizimle senin aranda bir hicâb vardır** (sana vâsıl olmayız). **O halde sen kendi dînin üzere amel et! Biz de, dînimizce amel edelim.»** dediler.]

6, 7 [**De ki: «Ben de, sizin gibi bir insanım. Ancak bana ilâhınızın bir tek ilâh olduğu vahyolunuyor. O hâlde** (akaid ve a'mâlinizde ihlâsla) **hepiniz O'na doğrulun! Ve** (kötü akîde ve amelden) **O'na istiğfâr edin!»**]

[**«Veyl müşriklere ki, tevhîdle nefislerini şirkten pâk kılmazlar** (veyâ zekâtın farziyyetine inanmazlar, yâhûd, tâate infâk ve tasadduk etmezler, veyâhûd amellerini tezkîye eylemezler). **Onlar, Âhiret'i inkâr edicilerdir.**]

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ قُلْ أَئِنَّكُمْ
لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَنْدَادًا

ذٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا وَبَارَكَ
فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِلسَّائِلِينَ
﴿١٠﴾ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ
ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾

8 [**Şübhesiz îmân edip de sâlih ameller işleyenler yok mu, onlar için minnetsiz** (kesilmeyen ve eksilmeyen) **bir ecir vardır.**]

9 [**De ki: «Gerçekten siz mi arzı iki günde yaratan Allah Teâlâ'ya kâfir oluyor, O'na şerîk kılıyorsunuz? O** (arzı iki günde halk eden Allah Teâlâ, mümkinâttan) **bütün varlıkların hâlık ve mürebbîsidir.»**]

10 [**O, yeryüzünde yüksek** (sâbit) **dağlar yarattı ve** (çeşid çeşid nebât ve hayvanlar halk ederek) **orada çok hayır ve bereket husûle getirdi. Ve oradakilerin rızıklarını da takdîr buyurdu. Soranlar için, bunları tam dört gün içinde tamamladı.**]

11 [**Sonra semâyı yaratmayı kasdetti. Semâ ise, bir buhar hâlindeydi. Semâ ve arza: «İkiniz de sizden istediğim şeye isteyerek veyâ istemeyerek gelin** (hükmüme inkıyâdedin)**» dedi. Onlar da: «İsteyerek geldik.** (ihtiyârımızla inkıyâd ettik)**» dediler.**]

Rivâyete göre; yerle gökler yaratılmazdan önce Aşr, su üzerinde imiş. Allah Teâlâ, suya harâret vererek ondan buhar meydana gelmiş. Sonra, o suya rüzgâr vererek ondan köpük hâsıl olmuş. Köpükten yeri, buhardan gökleri yaratmış. Ve her ikisine şöyle buyurmuş:

«Sizden dileğim: Gökyüzü orada bulunanlar için mekân, yerde bulunanlar için tavan olacak. Yer dahî onda bulunanlar için mekân olacak. Bu irâdeme isteyerek mi râzı olursunuz, yoksa mecbûren mi?»

İkisi de: **«İsteyerek râzı olduk!»** diye cevâb vermişler. Ve Allah Teâlâ, gökyüzüne: **«Güneş'i, Ay'ı ve Yıldızlarını çıkar!»**, yere dahî: **«Sen de nebâtât ve meyvalarını çıkar! Bunu söz dinleyerek**

yaparsanız ne a'lâ! Yoksa, sizi emrime itâate mecbûr ederim!» demiş. Onlar da: «Baş üstüne!» diyerek itâat etmişler.

Bu emirden murâd; onların itâat edip etmeyeceklerini göstermek değil, murâdının yapılması vâcib olduğunu bildirmektir.

فَقَضٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَاَوْحٰى فِي كُلِّ سَمَاءٍ اَمْرَهَا وَزَيَّنَّا
السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾
فَاِنْ اَعْرَضُوا فَقُلْ اَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾

12 [Bu sûretle, iki günde yedi göğün hılkatini tamamladı ve her gök ehline (emir ve nehyinden) dilediğini vahyetti. Dünyâ göğünü çerâğlarla (yıldızlarla) donattık. Ve onu (âfetlerden) koruduk. İşte bu, o Azîz, o Alîm Allah Teâlâ'nın takdîridir.]

13 [Onlar (bu beyândan sonra) yine (îmândan) yüz çevirirlerse de ki: «Sizi, Âd ve Semûd kavmine erişen yıldırım gibi size de erişebilecek şedîd bir azâbtan tahzîr ederim.»]

اِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ اَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا تَعْبُدُوا اِلَّا اللّٰهَ
قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَاَنْزَلَ مَلٰئِكَةً فَاِنَّا بِمَا اُرْسِلْتُمْ بِهِ
كَافِرُونَ ﴿١٤﴾ فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَقَالُوا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ
اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَكَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
رِيحًا صَرْصَرًا فِي اَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٦﴾

14 [Ki onlara Peygamberleri (Hûd ve Sâlih Aleyhisselâmlar) önlerinden ve arkalarından, her taraftan gelerek «Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet etmeyiniz.» demişler (kâfirlere erişen azâbtan inzâr ve Âhirette onlar için hazırlanan ateş azâbından tahzîr etmişler) di.]

[Onlarsa, Peygamberlerine: «Eğer Rabbimiz (hidâyetimizi) dileseydi, bize risâletle Melekler gönderirdi. Biz (zu'mettiğiniz gibi) sizin irsâl olunduğunuz şeye kâfirleriz.» dediler.]

15 [Ama Âd kavmi, yeryüzünde haksız yere tekebbür ve taazzum etti. (Kuvvet ve şevketlerine mağrûr olarak); «Kuvvetçe bizden daha şedîd kim var?» dediler.]

[Onlar, kendilerini halk eden (onlara kuvvet veren, üzerlerine azâb gönderen) Allah Teâlâ'nın kuvvet ve kudrette kendilerinden daha şedîd olduğunu hiç düşünmediler mi? (Zîrâ O, kaadir-i bizzâttır. Gayrin kaadir olmadığı şeye kaviydir). Fakat âyetlerimizi (hak olduğunu bilirken) inkâr ediyorlardı.]

16 [Biz de, üzerlerine, dünyâ hayâtında zillet ve rüsvâylık azâbını tattırmak için, nühûsetli günlerde çok soğuk bir rüzgâr gönderdik. Onların Âhiretteki azâbı ise (dünyâdaki azâblarından elbette) daha şiddetlidir. Onlar (dünyâda ve Âhirette) yardım da görmezler.]

Nuhûsetli günler; uğursuz günler, demektir. Rivâyete göre; bunlardan murâd; Şubat'ın sonunda bir Çarşamba'dan öbür Çarşamba'ya kadar devam eden günlerdir. Kâfir kavimlere, Allah'ın azâbı hep bu Çarşambalarda inmiştir.

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى عَلَى الْهُدَى فَأَخَذَتْهُمْ
صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِ
ينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ
فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّى إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْ
عُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

17 [Semûd kavmine gelince: Biz, onlara da hidâyet ve dalâlet yolunu gösterdik. Fakat onlar, körlüğü (cehil ve dalâleti) hidâyete tercîh ve ihtiyâr ettiler. Bunun üzerine onları kazandıkları (küfür ve ma'siyet) yüzünden, zelîl edici yıldırım azâbı alıverdi (helâk oldular.)]

18 [Îmân edip de azâbımızdan korkanları ise kurtardık.]

19 [Zikret o günü ki, Allah Teâlâ'nın düşmanları (olan müşrik ve münâfıklar) toplanıp cümlesi birden ateşe sevk olunacaklardır.]

20 [Nihâyet oraya (ateş mahalline) geldikleri zaman, kulakları (işittiklerine), gözleri (gördüklerine), ve derileri (işlediklerine) aleyhlerine şehâdet edeceklerdir.]

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ
كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا
جُلُودُكُمْ وَلَٰكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

21 [Onlar tenlerine: «Niçin aleyhimize şehâdet ettiniz? (Halbuki biz sizden azâbı def için kazandığımız ma'siyetleri gizlemiştik)» diyeceklerdir.]

[Onlar da: «Bizi, her şeyi söyleten Allah Teâlâ söyletti, ki sizi ilk def'a O, halk etmişti. Yine O'na rücû' ediyorsunuz.» diyecekler.]

22 [Onlara: «(Siz fenâlıkları irtikâbederken, rezîl olmamak korkusiyle, yalnız onu halktan gizlerdiniz) Ne kulaklarınızın, ne gözlerinizin ve ne derilerinizin aleyhinize şehâdet edeceğini (düşünmez) sakınmazdınız. Allah Teâlâ, yaptıklarınızdan birçoğunu bilmez zannetmiştiniz.»]

وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذ۪ي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰيكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِنَ
الْخَاسِر۪ينَ ﴿٢٣﴾ فَاِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ وَاِنْ يَسْتَعْتِبُوا
فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَب۪ينَ ﴿٢٤﴾ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَٓاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ
اَيْد۪يهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ ف۪ٓي اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِر۪ينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا
لَا تَسْمَعُوا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ وَالْغَوْا ف۪يهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾

23 [«İşte Rabbiniz celle şânuh hakkında bu fenâ zannınızdır ki, sizi helâke sürükledi. Bu sebeble husrâna düşenlerden oldunuz.» (denilecek).]

24 [Onların sabretseler de, feryâdetseler de mekânları Cehennem'dir. Şâyed (Allah Teâlâ'dan amellerini ıslâh için) tekrâr dünyâya dönmek isterlerse, bu istekleri de kabûl olunmaz.]

25 [Ve onlara (Şeytanlardan) birtakım dostlar taslît ettik. Önlerindekini (dünyâ sevgisini, şehvetlerine ittibâı) ve arkalarındakini tezyîn ettiler. (Ba's ve hesâb yoktur, diye küfür ve inkâra saptılar.) Cinden, insten, kendilerinden önce geçen ümmetler arasında, onlar üzerine de azâb kelimesi hak oldu. Zîrâ hepsi husrâna düşenlerdir.]

26 [O kâfir olanlar: «Şu Kur'ân'ı dinlemeyin (okunurken) gürültü edip, bağırıp çağırın! Olur ki gaalib olursunuz (onu susturursunuz).» dediler.]

فَلَنُذ۪يقَنَّ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَد۪يدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ
الَّذ۪ي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذٰلِكَ جَزَٓاءُ اَعْدَٓاءِ اللّٰهِ النَّارُ لَهُمْ

فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا بِاٰيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾
وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَٓا اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ
وَالْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْاَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

27 [Elbette Biz (bu sözü söyleyen) kâfirlere çok şedîd bir azâb tattıracağız. Ve işledikleri fenâ amellerin en kötüsiyle cezâlandıracağız.]

28 [Bu, Allah Teâlâ'nın düşmanlarına olan cezâsıdır, ki ateştir. Âyetlerimizi (mahzâ inâdlarından) inkârlarının cezâsı olarak, onlara orada ebedîlik yurdu vardır.]

29 [O kâfirler: «Ey Rabbimiz! Cin ve insten bizi idlâl edenleri göster bize de, onları ayaklarımızın altına alalım. Tâ ki Cehennem'in esfelinde olsunlar.» diyecekler.]

اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ
عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَبْشِرُوا
بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ اَوْلِيَٓاؤُكُمْ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِٓي اَنْفُسُكُمْ
وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ ﴿٣٢﴾

30 [Gerçek: «Rabbimiz, Allah Teâlâ'dır.» deyip de (O'nun rûbûbiyyetini i'tirâf ve vahdâniyyetini ikrârdan) sonra amellerin-

de ihlâs ve istikâmet edenlere, Melekler inecekler de şöyle diyecekler. «(Gelecekten) korkmayın ve (geçene) mahzûn olmayın! Size va'dolunan Cennetle müjdelendiniz.»]

31, 32 [«Biz, sizin dünyâ hayâtında da, Âhirette de dostlarınızız. Ve burada canınız ne arzû ederse, ne isterseniz, o Gâfur ve Rahîm'den sizin için hazırlanmış bir ikrâm olarak, hepsi vardır.»]

وَمَنْ اَحْسَنُ قَوْلاً مِمَّنْ دَعَٓا اِلَى اللّٰهِ وَعَمِلَ صَالِحاً وَقَالَ
اِنَّن۪ي مِنَ الْمُسْلِم۪ينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ
اِدْفَعْ بِالَّت۪ي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذ۪ي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ
وَلِيٌّ حَم۪يمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقّٰيهَٓا اِلَّا الَّذ۪ينَ صَبَرُواۚ وَمَا يُلَقّٰيهَٓا
اِلَّا ذُو حَظٍّ عَظ۪يمٍ ﴿٣٥﴾ وَاِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ
نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ اِنَّهُ هُوَ السَّم۪يعُ الْعَل۪يمُ ﴿٣٦﴾

33 [Halkı, Allah Teâlâ'ya da'vet edip sâlih amel işleyen ve ben (Allah Teâlâ'nın emrine münkad) Müslümanlardanım, diyen kimseden daha güzel sözlü kim vardır?]

Bu âyet-i celilenin, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz veyâhûd mü'minler hakkında nâzil olduğu mervîdir.

34 [Hasene ile, seyyie bir olmaz. Seyyieyi en güzel olan şeyle (hasene ile, gazâbı sabırla, cehli ilimle, fenalığı afivle) defet! Eğer böyle yaparsan, görürsün ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sana şefik bir dost gibi olur.]

35 [**Bu haslete, ancak sabır** (ve nefislerini intikamdan men) **edenler, ve ancak büyük bir hazza** (hayır ve rûh olgunluğuna) **sâhib olanlar kavuşur** (ve bu güzel ahlâkla Cennet ehlinden olurlar.)]

36 [**Şâyed seni bundan bir Şeytânî vesvese çevirmek isterse, onun şerrinden hemen Allah Teâlâ'ya istiâze et! Zîrâ Allah-ü azîmüşşân,** (senin istiâzeni) **hakkıyle işitir ve** (niyyetini) **çok iyi bilir.**]

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا
لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلّٰهِ الَّذ۪ي خَلَقَهُنَّ اِنْ كُنْتُمْ
اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَاِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذ۪ينَ عِنْدَ رَبِّكَ
يُسَبِّحُونَ لَهُ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ﴿٣٨﴾

37 [**Gece gündüz, Güneş, Ay, Allah Teâlâ'nın** (vahdet ve kudretinin) **âyetlerindendir. Ne Güneş ve ne Ay'a secde etmeyin** (onlara ibâdet eylemeyin, ikisi de sizin gibi mahlûktur.) **Onları halk eden Allah Teâlâ'ya secde edin. Şâyed gerçekten O'na ibâdet edecekseniz.**]

İmâm Şâfiî Hazretlerine göre; bu âyet-i celîlenin sonu olan **«tağbüdûn»** da tilâvet secdesi yapılması îcâbeder. Zîrâ secdeye âid emir buna iktirân etmiştir.

38 [**Şâyed müşrikler, Allah Teâlâ'ya buna imtisâlden taazzum eder** (secde etmeyi kibirlerine yediremezlerse, ne zarar) **Rabbinin nezdinde bulunan Melekler, hiç fütûr getirmeksizin, gece gündüz O'nu tesbîh ve takdîs ederler.**]

İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerine göre; tilâvet secdesinin yeri bu âyetin sonu olan **«lâ yes'emûn»** kavl-i kerîmidir. Zîrâ, kelâm burada tamam olmaktadır.

وَمِنْ اٰيَاتِهٖٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَٓا اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَٓاءَ اهْتَزَّتْ
وَرَبَتْ اِنَّ الَّذٖٓي اَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتٰى اِنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدٖيرٌ ﴿٣٩﴾
اِنَّ الَّذٖينَ يُلْحِدُونَ فٖٓي اٰيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا اَفَمَنْ يُلْقٰى فِي النَّارِ
خَيْرٌ اَمْ مَنْ يَأْتٖٓي اٰمِنًا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ اِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصٖيرٌ ﴿٤٠﴾ اِنَّ الَّذٖينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَٓاءَهُمْ وَاِنَّهُ لَكِتَابٌ
عَزٖيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتٖيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهٖ تَنْزٖيلٌ
مِنْ حَكٖيمٍ حَمٖيدٍ ﴿٤٢﴾ مَا يُقَالُ لَكَ اِلَّا مَا قَدْ قٖيلَ لِلرُّسُلِ
مِنْ قَبْلِكَ اِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ اَلٖيمٍ ﴿٤٣﴾

39 [**O Allah Teâlâ'nın yine âyetlerindendir ki, sen yeryüzünü kupkuru,** (nebâttan mahrûm) **görürsün. Fakat üzerine yağmur yağdırdığımız zaman, harekete gelir, kabarır. Şübhe yok ki, onu** (yeryüzünü yağmurla) **ihyâ eden Allah Teâlâ, elbette** (Kıyâmette) **ölüleri de ihyâ eder. Gerçekten, Allah-ü azîmüşşân her şeye kaadirdir.**]

40 [**Âyetlerimize ta'n, tahrîf ve bâtıl te'vîlle doğru yoldan meyledenler, hiç şübhesiz, Bize gizli kalmaz. Kıyâmet Günü ateşe atılan mı hayırlıdır, yoksa o gün emniyetle gelecek olan mı? İmdi** (hayır ve şer) **dileğinizi işleyin. Zîrâ O, ne yaparsanız hakkıyle görür.**]

41 [**Onlar, o zikir** (Kur'ân) **kendilerine geldiği vakit kâfir olanlar** (küfürlerinin cezâsını göreceklerdir). **Halbuki o, faydası çok, misli bulunmaz azîz bir Kitabtır.**]

42 [**Ki ne önünden ve ne ardından** (hiçbir cihetten) **ona bâtıl yol bulamaz. Halel târi olmaz. Zîrâ o, emrinde Hakîm, fiilinde Mahmûd Allah Teâlâ tarafından indirilmiştir.**]

43 [(Yâ Muhammed!) Sana söylenenler ancak, senden önceki Peygamberlere de söylenenler gibidir. Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, hem mağfiret ve hem elîm ikaab sâhibidir.]

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْاٰناً اَعْجَمِيًّا لَقَالُوا
لَوْلَا فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ ءَاَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا هُدًى
وَشِفَاءٌ وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ
عَمًى اُولٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى
الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

44 [Şâyed Biz, Kur'ân'ı yabancı bir dille indirmiş olsaydık: «Âyetleri (anlayacağımız bir lisanla) tafsîl (ve beyân) olunmalıydı? Dil yabancı, muhâtab Arap (böyle şey olur mu?) diyeceklerdi.]

[De ki: «O Kur'ân, mü'minlere mahzı hidâyet ve (kalblerinde olan şekke) şifâdır. Îmân etmiyenlerin ise, kulaklarında bir ağırlık vardır. Kur'ân, onlara karşı bir körlüktür. Onlar, uzak bir yerden çağrılanlar gibidir. (Ne çağıranı görür ve ne sözlerini anlarlar.)]

45 [Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'ya Tevrât'ı verdik. (Kur'ân'da ihtilâf olunduğu gibi) onda da ihtilâf olundu. (Kimi tasdîk, kimi tekzîb etti). Şâyed Rabbin celle şânuhdan, (Kur'ân'ı tekzîb edenlere cezâlarının te'hîri hakkında ezelde) bir kelime sebkat etmemiş olsaydı, aralarında iş bitirilirdi. (Helâk edilirlerdi). Her hâlde onlar, bundan (Tevrât veyâ Kur'ân'dan) kuvvetli bir şübhe içindedirler.]

46 [Kim sâlih bir amel işlerse, ecri kendisinindir. Ve her kim kötülük yaparsa, kezâ, vebâli kendisine âiddir. Rabbin celle şânuh, kullarına aslâ zulümkâr değildir.]

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَى وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
أَيْنَ شُرَكَائِي قَالُوا آذَنَّاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ
عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٤٨﴾

47 [Saatin (Kıyâmet'in) ilmi Allah Teâlâ'ya havâle olunur. (Ne vakit olacağını O'ndan gayri kimse bilmez). İlmi olmaksızın hiçbir meyva kabuğundan çıkmaz, hiçbir dişi deve gebe olmaz ve doğurmaz.]

[Allah Teâlâ: «Hani Bana şerîk zu'mettiğiniz ma'bûdlarınız?» diye onlara nidâ edeceği gün: «Sana bildirirdik. (Sana müşârik ve muâdil olduğuna) içimizden şehâdet edecek bir kimse yoktur.» diyecekler.]

48 [Evvelce ibâdet ettikleri (ma'bûdlar o gün) onlardan uzaklaşıp, kaybolacak. Orada, kendileri için (azâb ve ukûbetten kurtulup) kaçacak bir yer kalmadığını yekînen anlayacaklardır.]

لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَؤُسٌ
قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ
لَيَقُولَنَّ هٰذَا لِي وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُجِعْتُ
إِلَى رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَى فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا
وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ
أَعْرَضَ وَنَأَى بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

49 [İnsan (mal ve sıhhat gibi) hayır istemekten usanmaz da, kendisine (fakîrlik, mihnet, sıkıntı gibi) bir şey dokunuverse, hemen Allah Teâlâ'nın fazl-u rahmetinden ümîdini keser. Ye'sini açığa vurur.]

50 [Yemîn ederim. Şâyed dokunan bir sıkıntıdan sonra, ona tarafımızdan (zenginlik ve sıhhat gibi) bir rahmet tattırırsak, mutlaka: (Ben buna fazl ve ilmimle istihkak kesbettim) bu, benim hakkımdır. (Yâhûd bu, bana dâimdir) ve zannetmem ki Kıyâmet kopacak (haşr ve ba'solacak) olsun. Ve yemîn ederim, (bilfarz Müslümanların dedikleri gibi Kıyâmet kopup da) Rabbime rücû' etsem dahî, benim için elbette onun nezdinde bundan daha güzel bir hâl vardır.» der. Fakat Biz, o kâfirlere işlediklerini haber vereceğiz ve onlara muhakkak ağır bir azâb tattıracağız.]

51 [Ne zaman biz insana in'âm etsek (tâatten) yüz çevirir, (şükür ve duâdan) uzaklaşır. Başına bir şer (bir mihnet ve musîbet) dokunduğu vakit ise, çok ve uzun duâ eder olur.]

قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ مَنْ اَضَلُّ
مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِي الْاٰفَاقِ
وَفِي اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ اَوَلَمْ يَكْفِ
بِرَبِّكَ اَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ اَلَا اِنَّهُمْ فِي
مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ اَلَا اِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ ﴿٥٤﴾

52 [De ki: Haber verin bana! Şâyed o Kur'ân, Allah Teâlâ'dan iken (teemmül ve tefekkür etmeden) siz ona kâfir olmuşsanız, (sizin gibi dâima inâd ve inkârla haktan) uzak bir ayrılık içinde bulunan kimseden daha sapık kim olabilir?»]

53 [Biz, onlara yakında (kudretimize delâlet eder) âyetlerimizi gerek arzın ufuklarında, ve gerek nefislerinde göstereceğiz. Tâ ki, onun (Kur'ân'ın veyâ tevhîdin) hak olduğu kendilerine tebeyyün etsin. Rabbin celle şânuh'un her şeye şâhid olması kâfi' değil mi?]

54 [İyi bil ki, onlar (o küfredenler) Rablerine kavuşmadan şekk içindedirler. Yine iyi bil ki, Allah Teâlâ, her şeyi (ilmi ile, kudreti ile) Muhîttir.]

42 — ŞÛRÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 53 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

حٰمٓ ﴿١﴾ عٓسٓقٓ ﴿٢﴾ كَذٰلِكَ يُوح۪ٓي اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِكَۙ اللّٰهُ
الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٣﴾ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِۜ وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْعَظ۪يمُ ﴿٤﴾ تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ
وَالْمَلٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْاَرْضِۜ
اَلَٓا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّح۪يمُ ﴿٥﴾

1, 2 **[Hâ, Mîm, Ayn, Sîn, Kaaf.** (Murâdını Allah bilir.) **]**
Bu sûre-i celîleye «Hâ Mîm, Ayn Sîn Kaaf», yâhûd, sâdece «Ayn Sîn Kaaf» sûresi de denilir.

3 **[Allah, o Azîz ve Hakîm! İşte sana da, senden öncekilere de böyle vahyeder.]**

İbn-i Abbâs (R.A.): **«Kitâb sâhibi hiç bir Peygamber yoktur ki, O'na Hâ Mîm, Ayn Sîn Kaaf vahyedilmiş olmasın.»** demiştir.

4 **[Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur** (O'nun halk ve mülküdür.) **O, öyle yüce, öyle büyüktür.]**

5 **[Gökler hemen hemen üstlerinden** (Allah Teâlâ'nın azametinden veyâ O'na evlâd isnâdından) **yarılacak. Melekler, Rableri celle şânuhuya hamd ile tesbîh ediyorlar ve yeryüzünde olan mü'minler için mağfiret diliyorlar. İyi bilin ki, Allah Teâlâ** (mü'-

min kullarının günâhlarını) mağfiret ve (Âhirette ecir ve Cennet-le) **rahmet edicidir.**]

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَا
أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴿٦﴾ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ
فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ﴿٧﴾

6 [**Allah Teâlâ, ondan gayriyi dost edinenleri, dâimâ gözet-leyicidir** (hâl ve hareketlerine vâkıftır). **Sen, üzerlerine vekîl de-ğilsin.**]

7 [**İşte böyle** (her Peygambere kavminin diliyle vahyettiği-miz gibi) **sana da** (kavminin lisânı olan) **Arapça bir Kur'ân vah-yettik. Tâ ki onunla anaşehir** (Mekke halkını) **ve etrafında bulu-nanları** (çevresindeki Arapları veyâ diğer memleketler ahâlîsini) **inzâr eyleyesin. Ve hakkında hiç şekk ve şübhe olmayan o toplan-ma** (Kıyâmet) **gününün dehşetiyle korkutasın. Onlardan bir kısmı** (muvahhid ve mutî olanlar) **Cennette ve bir kısmı** (kâfirler) **Ce-hennem'dedirler.**]

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً
وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾ أَمِ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ
فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٩﴾ وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ
ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾

8 [Şâyed Allah Teâlâ dileseydi, onları tek bir ümmet yapar (tek dînde kılar) dı. Fakat O, dilediğini (hidâyetle ve tâate sevkle) rahmetine (Cennetine) koyar. O gün kâfirlere ne bir veliyy ve ne bir yardımcı yoktur.]

9 [Yoksa onlar, Allah Teâlâ'dan gayriyi veliyler mi edindiler? Fakat bihakkın veliyy ancak Allah Teâlâ'dır. (Kıyâmet Günü) ölüleri O, diriltir. O, her şeye kaadirdir.]

10 [(Küffârla, dîn ve dünyâ işlerinde) ihtilâf ettiğiniz her hangi bir şeyin hükmü Allah Teâlâ'ya âiddir. İşte O, (hâkim olan) Allah, benim Rabbimdir. Ben, ancak, O'na tevekkül ettim. Ve (başımın sıkıldığı her müşkil işde) yalnız O'na rücû' ederim.]

فَاطِرُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ
السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

11 [Gökleri ve yeri yaratan O'dur. Size, cinsinizden zevceler yarattı. Davarlardan da (cinslerinden) eşler halk etti. Bu sûretle (insan ve davar) her birinizi teksîr ediyor. O'nun hiçbir misli yoktur (ve olamaz) ve O, her şeyi işitici ve görücüdür.]

12 [Göklerin ve yerin (yağmur ve nebât haznelerinin) anahtarları O'nundur. Rızkı dilediğine çok ve dilediğine az verir. O, her şeyi hakkıyle bilendir.]

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصّٰى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى وَعِيسٰى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا

تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي
إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوا
إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
مِنْ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا
الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾

13 **[Allah Teâlâ, size dînden Nûh'a tavsiye ettiğini ve sana vahyeylediğimizi, İbrâhîm, Mûsâ ve Îsâ'ya tavsîye kıldığımızı teşri' buyurdu.]**

[Şöyle ki: Dîni ikâme edin! Ve dîn husûsunda tefrîkaya düşmeyin. Müşrikleri dîne (tevhîde) **da'vet etmen, onlara pek ağır geldi. Allah Teâlâ tevhîdine dilediğini ihtiyâr, ve kendisine dönenleri, irşâd ve tevfîkiyle ona hidâyet eder.]**

14 **[Onlar, tefrîkaya ancak, kendilerine ilim geldikten** (tefrîkanın muzır ve âkıbetinin fenâ olduğu Peygamberlerinin tebliği ile kendilerince bilindikten) **sonra, mücerred aralarındaki hased ve ihtirâs yüzünden düştüler.]**

[Ve eğer Rabbinden muayyen bir zamana kadar (azâblarının te'hîrine dâir) **bir kelime geçmemiş olsaydı, aralarında hükm-i kazâ mutlak icrâ edilirdi** (helâk olurlardı.) **]**

[Onlardan sonra Kitab'a (Kur'ân'a) **vâris kılınanlar da, Kitablarından, kuvvetli bir şübhe içindedirler.]**

Bunlardan murâd, ya Peygamber (S.A.V.) zamanına yetişen ehl-i Kitâb yâhûd müşriklerdir. Onlar, Kur'ân'dan veyâ kendi Kitablarından şübhe ederler. Yâhûd ona hakkı ile îmân etmezler.

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ
وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتَابٍ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمْ
اللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا حُجَّةَ
بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

15 [İşte bunun için(bu tefrîkadan dolayı halkı tevhîde) da'vet et! Ve emrolunduğun gibi istikâmet et de onların havalarına (arzûlarına) ittibâ etme!]

[Ve de ki: «Ben, Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği Kitabların hepsine îmân ettim. Ve aranızda adâleti icrâ ile emrolundum. Allah Teâlâ, bizim ve sizin Rabbimizdir.»]

[«Bizim amellerimiz bize ve sizin amelleriniz size âiddir. (Herkes kendi ameliyle cezâlanır). Bizimle, sizin aranızda (hak zâhir olduğu için) hiçbir husûmet ve ihticâca mahâl kalmamıştır. Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü hepimizi bir araya toplayacak (ve hükmünü verecek). Hepimizin dönüşü O'nadır.»]

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾
اَللّٰهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا
وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا
إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾

16 [Ona (Allah Teâlâ'nın da'vetine) icâbet olunduktan sonra, O'nun (vahdâniyyeti) hakkında mücâdele edenlerin, Rableri indinde hüccetleri bâtıldır. Onların üzerlerine hem gazâb ve hem şiddetli bir azâb vardır.]

17 [O Allah Teâlâ'dır ki, hakla Kur'ân-ı Kerîm'i ve adâlet terâzîsini indirmiştir. Ve ne bilirsin? Belki saat (Kıyâmet'in kopması) yakındır.]

18 [Buna (Kıyâmet'in kopacağına) îmân etmiyenler, (istihzâ yoliyle) onun acele olmasını isterler. Îmân edenler ise, hak olduğunu bildikleri için hevl ve şiddetinden korkarlar. İyi bilin ki, (Kıyâmet) hakkında mücâdele edenler, haktan uzak bir dalâl içindedirler.]

اَللّٰهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهٖ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُۚ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْ
عَز۪يزُ ﴿١٩﴾ مَنْ كَانَ يُر۪يدُ حَرْثَ الْاٰخِرَةِ نَزِدْ لَهُ ف۪ي حَرْثِه۪ۚ وَمَنْ
كَانَ يُر۪يدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِه۪ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْاٰخِرَةِ
مِنْ نَص۪يبٍ ﴿٢٠﴾ اَمْ لَهُمْ شُرَكٰٓؤُا شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدّ۪ينِ مَا لَمْ
يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُۜ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْۜ
وَاِنَّ الظَّالِم۪ينَ لَهُمْ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٢١﴾

19 [Allah Teâlâ, kullarına lûtuf ve ihsân edicidir. (Ayıblarını setr ve günâhlarını afveder). Ve (lûtfiyle) dilediğinin rızkını verir. O (lûtuf ve rahmetinde) Kaviyy, (hüküm ve irâdesinde) Gaalibtir.]

20 [Kim (ameliyle) Âhiret sevâbını isterse, Biz, onun sevâbını (bire karşı ona, yedi yüze ve daha fazlasına kadar) arttırırız. Ve kim (ameliyle) dünyâ sevâbını dilerse, Biz ona da ondan (dünyâdan ezelde kısmet ettiğimiz şeyi) veririz. Fakat onun, Âhirette hiçbir nasîbi yoktur.]

21 [Yoksa müşriklerin, Allah Teâlâ'nın izin vermediği bir dîni onlara vazeden şerikleri mi var? Şâyed o fasıl kelimesi sebkat etmiş olmasaydı, aralarında hüküm icrâ edilirdi. Şübhe yok ki, zâlim müşrikler için elîm bir azâb vardır.]

Fasıl kelimesi: Azâbın bir eceli müsemmâya te'hîrine dâir ezelde sebkeden kelimedir.

تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ
مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا يَشَاؤُنَ
عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾

22 [O gün (Kıyâmet Günü) müşrikleri (dünyâda) kazandıkları fenâlıklardan korkar göreceksin. Halbuki, kazandıklarının cezâsını mutlaka çekeceklerdir.]

[Îmân edip de sâlih ameller işliyenler ise, Cennet bahçelerindedir. Onlara, Rablerinin indinde, ne dilerlerse vardır. İşte, en büyük fazl budur.]

ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى وَمَنْ يَقْتَرِفْ
حَسَنَةً نَزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ
يَقُولُونَ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَإِنْ يَشَإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَى قَلْبِكَ وَيَمْحُ
اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾

23 [**İşte bu (Cennet ni'metleri) o şeydir ki, Allah Teâlâ, mü'min ve sâlih amelli kullarını onunla müjdeler.**]

[**De ki: «Bu tebliğ ve beşâretim için, akrabâlık sevgisinden başka, sizden hiç bir ecir istemiyorum.**]

Âyet-i kerîmede «Elkurbâ = Yakınlık»tan murâd; ba'zılarına göre, sâlih amellerle Allah Teâlâ'ya tekarrübtür. İbn-i Abbâs (R. A.)'a göre ise, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin yakın akrabâsı: Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin Radiyallahü Anhüm'dür.

[**Kim** (tâat veyâ Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem ve âline muhabbetle) **bir iyilik kazanırsa; Biz, onun bu husûstaki iyiliğini** (sevâbını) **kat kat artırırız. Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur** (günâhları örter). **Şekûr'dur** (güzel amellere, güzel sevâb ve mükâfatla mukâbele eder.)]

24 [**Yoksa** (müşrikler Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem nübüvvet da'vâsiyle veyâ Kur'ân, Allah Teâlâ'dandır diye) **Allah Teâlâ'ya karşı kizb ve iftirâ mı etti diyorlar? Eğer Allah Teâlâ dilese, senin de kalbini mühürler. Allah Teâlâ, bâtılı mahv ve sözleriyle hakkı ihkâk eder. Hiç şübhesiz, O, kalblerde olan her şeyi bilir.**]

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ
وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ
بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ
مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ
مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهُ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾

25 [**Allah Teâlâ, kullarının tevbelerini kabûl ve dilediğinin seyyielerini afveder. O,** (hayır ve şer) **onların bütün işlediklerini bilir.**]

Cenâb-ı Aliyyül Murtazâ Radiyallahü Anh ve Kerremallahü Vecheh; tevbe su altı ma'nâyı müştemildir buyurmuşlardır:

1) Geçmiş günâhlara nedâmet etmek,

2) Edâ edilmeyen farzları iâde,

3) Kul hakkını sâhibine red,

4-5) Nefsine tâati ilzâm ve ona tâatin güçlüğünü tattırmak,

6) Her gülmeye bedel, ağlamak.

26 **[Allah Teâlâ, îmân edip de sâlih ameller işleyenlerin duâlarına icâbet eder. Ve istediklerini fazlından artırır. Kâfirler için ise, şiddetli bir azâb vardır.]**

27 **[Şâyed Allah Teâlâ kullarına rızkı genişletseydi, muhakkak yeryüzünü ifsâd ederlerdi. Fakat O, rızkı onlara ezelde takdir ve murâd ettiği kadar inzâl eder. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ, kullarının her hâline Habîr ve Basîr'dir.]**

Bu âyet-i kerîmenin, Ashâb-ı Suffa hakkında nâzil olduğu rivâyet edilir. Zengin olmak istemişlerdi.

28 **[Allah Teâlâ, kulları ye'se düştükten sonra, yağmuru indirir ve** (ovalara, dağlara, nebâtlara, hayvanlara) **rahmetini dağıtır. O, öyle Veliyy, öyle Hamîd'dir.]**

وَمِنْ اٰيَاتِه۪ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ ف۪يهِمَا مِنْ دَٓابَّةٍ وَهُوَ
عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَٓاءُ قَد۪يرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَٓا اَصَابَكُمْ مِنْ مُص۪يبَةٍ فَبِمَا
كَسَبَتْ اَيْد۪يكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَث۪يرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَٓا اَنْتُمْ بِمُعْجِز۪ينَ
فِي الْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَص۪يرٍ ﴿٣١﴾

29 **[Göklerin, yerin ve bunların içinde yayıp ürettiği bütün canlı mahlûkların yaratılışı, O'nun** (vahdâniyyeti) **âyetlerindendir. Ve O, dilediği zaman onları** (öldürmeye ve sonra ihyâ ve Kıyâmet Gününde) **toplamaya Kaadirdir.]**

30 **[Nefislerinize ve mallarınıza isâbet eden her musîbet ellerinizle kazandığınız ma'siyetler yüzündendir. Fakat Allah Teâlâ, onların çoğunu afveder.]**

Bu hitâb mücrimlere mahsûsdur. Zîrâ sabır ile ecire, veyâ terfi-i dereceye mazhâr edilmek gibi diğer birtakım sebeblerle mücrim olmayanlara isâbet eden musîbetler de yok değildir.

31 [**Siz yeryüzünde Allah Teâlâ'yı âciz bırakacak** (üzerinize kazâ olunan musîbetlerden aslâ kurtulacak) **değilsiniz. Ve sizi Allah Teâlâ'dan gayri** (bu musîbetlerden) **kurtaracak ne Veliyy ve ne yardımcınız yoktur.**]

وَمِنْ اٰيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٣٢﴾ اِنْ يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ
فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ
شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ اَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ
الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي اٰيَاتِنَا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٥﴾

32 [**Denizde seyreden dağlar gibi, gemiler de yine Allah Teâlâ'nın âyetlerindendir.**]

33 [**Şâyed Allah Teâlâ dilese, rüzgârı teskîn eder. Gemiler deryâ yüzünde seyretmekten durakalırlardı. Bunda, hiç şüphesiz, sabredenler ve şükredenler için nice âyetler vardır.**]

34 [**Yâhûd** (kazandıkları şirk ve ma'siyetler yüzünden) **binenleri** (gemilerini batırır) **helâk ederdi. Fakat Allah Teâlâ, onların** (günâhlarının) **çoğunu afveder.**]

35 [**Tâ ki âyetlerimiz hakkında** (tekzîb ederek) **mücâdele edenler, azâbımızdan kaçıp kurtulacak hiçbir yer olmadığını bilsinler.**]

فَمَا اُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَاَبْقٰى
لِلَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ
الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾

36 [Size verilen şeyler dünyâ hayâtının geçici metâıdır. Allah indindeki (Âhiret sevâbı) ise daha hayırlı, daha süreklidir. Fakat ò kimseler için ki, Allah Teâlâ'ya îmân etmişlerdir. O'na tevekkül (her işlerini O'na tefvîz) ederler. .]

37 [Ve o kimseler için ki, (şirk, nifâk, riyâ gibi) büyük günâhlardan ve fâhiş kötülüklerden (hayâsızlıktan) kaçınırlar. Öfkelendikleri zaman (öfkelerini yener) afvederler.]

وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَأَمْرُهُمْ
شُورٰى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ إِذَا
أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ
مِثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللّٰهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ
الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِمْ
مِنْ سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ
وَيَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾
وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿٤٣﴾

38 [Ve onlar için ki, Rablerinin da'vetine icâbet (emir ve nehyine itâat) ederler. Namazlarını dosdoğru kılarlar. İşleri aralarında dâimâ meşveretledir. Ve rızık olarak kendilerine verdiğimiz şeylerden hayra harceylerler.]

39 [Ve onlar için ki, zulüm ve te'addiye uğradıkları vakit yardımlaşır, (emrolundukları haddi tecâvüz etmeksizin kendilerine zulmedenlerden) öclerini alırlar.]

40 [Kötülüğün (zulmün) cezâsı, o kötülüğün misli kadar ukûbettir. Fakat kim afveder (barışır, hasmı ile arasını) ıslâh ey-

lerse, ecri Allah Teâlâ'ya âiddir. Muhakkak ki Allah Teâlâ, zâlimleri aslâ sevmez.]

41 [O kimse ki, zulmolunduktan sonra, (kendisine zulmedenden) öcünü alırsa, onun için itâb ve ikaaba yol yoktur.]

42 [İtâb ve ikaaba yol, ancak o kimseler üzerinedir ki, halka zulm eder, yeryüzünde tecebbürle istihkâkları olmayan şeyleri isterler. Onlar için elîm bir azâb vardır.]

43 [Maamâfîh, kim sabreder, afveylerse, işte bu, muhakkak ki azmolunacak işlerdendir.]

وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَلِيٍّ مِنْ بَعْدِه۪ۜ وَتَرَى الظَّالِم۪ينَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ
يَقُولُونَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِنْ سَب۪يلٍۚ ﴿٤٤﴾ وَتَرٰيهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا
خَاشِع۪ينَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّۜ وَقَالَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ
الْخَاسِر۪ينَ الَّذ۪ينَ خَسِرُٓوا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْل۪يهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِۜ اَلَٓا اِنَّ
الظَّالِم۪ينَ ف۪ي عَذَابٍ مُق۪يمٍ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنْ اَوْلِيَٓاءَ يَنْصُرُونَهُمْ
مِنْ دُونِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهُ مِنْ سَب۪يلٍ ﴿٤٦﴾

44 [Allah Teâlâ, her kimi şaşırtırsa, artık ondan sonra, ona hiçbir Veliyy yoktur. Ve göreceksin o zâlimleri, azâbı gördükleri zaman: «Acaba dünyâya geri dönmeye bir çâre, bir yol var mıdır?» diyecekler.]

45 [Ve (o gün) göreceksin onları, ateşe arzolundukları zaman, (kendilerine lâyık olan) zilletten boyunlarını bükerek, yan gözle ateşe nasıl bakacaklar.]

[Îmân etmiş olanlar da: «Gerçek husrâna düşenler, (dünyâda başkalarına zulmetmeleri sebebiyle) Kıyâmet Günü kendilerini de ehillerini de husrâna uğratanlardır.» diyecekler. İyi bilin ki, zâlimler muhakkak sürekli bir azâb içindedirler.]

46 [O zâlimleri, (Kıyâmet Günü) Allah'ın azâbından kurtaracak hiçbir Veliyy bulunmaz. Kimi, Allah Teâlâ sapıklıkta bırakırsa, artık onun için yol yoktur.]

اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ
لَا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَكُمْ مِنْ مَلْجَاٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُمْ
مِنْ نَكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَاِنْ اَعْرَضُوا فَمَٓا اَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا
اِنْ عَلَيْكَ اِلَّا الْبَلَاغُ وَاِنَّٓا اِذَٓا اَذَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً
فَرِحَ بِهَا وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ فَاِنَّ الْاِنْسَانَ
كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَٓاءُ
يَهَبُ لِمَنْ يَشَٓاءُ اِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَٓاءُ الذُّكُورَ ﴿٤٩﴾

47 [Rabbiniz celle şânuhuya (îmân ve itâatle) icâbet edin! Allah Teâlâ'dan kaçırmaya aslâ imkân olmayan o gün gelmezden önce ki, o gün, sizin için, ne kaçıp ilticâ edeceğiniz bir melce, ne de kötü amellerinizi inkâra mecâl vardır.]

48 [Şâyed onlar yine (îmân ve tâatten) yüzçevirirlerse; Biz, seni onların üzerine murâkıb göndermedik. Sana vâcib olan, ancak teblîğ-i risalettir, gayri değil.]

[Ne zaman Biz, insana (zenginlik ve sıhhat gibi) tarafımızdan bir rahmet tattırırsak onunla sevinir.]

[Ve şâyed onlara ellerinin takdîm ettiği şeyler (ma'siyetler) yüzünden bir musîbet isâbet ederse, o vakit de (evvelce kendilerine verilen ni'metleri unutur), onu külliyen inkâr ederler.]

49 [Göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır. Ne dilerse onu halk eder. Dilediğine kız ve dilediğine erkek evlâd verir.]

أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا
إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ
اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا
فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾

50 [Yâhûd çift olarak hem kız, hem erkek evlâd verir. Dilediğini de kısır bırakır. Şübhe yok ki, O'nun ilmi çok, kudretine nihâyet yoktur.]

51 [Vahyile (rü'yâ veyâ kalbe ilhâm edilmek sûretiyle), yâhûd bir hicâb arkasından veyâhûd bir Resûl gönderip de izniyle ona dilediğini vahyeylemesi müstesnâ, hiçbir sûretle Allah Teâlâ'nın bir insanla söyleşmesi kabil değildir. Şübhe yok ki, O, çok yüksek, çok Hakîm'dir.]

İbrâhîm Aleyhisselâm'a oğlunu kurban etmesi, rü'yâda emir buyurulmuş; Mûsâ Aleyhisselâmla dahî Cenâb-ı Hak hicâb arkasından, yânî ağaçdan konuşmuş; Hz. Mûsâ, O'nu görememiştir.

Resûl göndermekden murâd; Melektir.

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي
لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

52 [Ve işte, (Yâ Muhammed!) Biz, böyle sana da emrimizden bir rûh vahyettik. Halbuki (vahyolunmazdan evvel) Kitab ne-

dir, îmân nedir bilmezdin. Fakat Biz, onu, kullarımızdan dilediğimize hidâyet vermek için, bir nûr kıldık. Her hâlde sen, bir doğru yola rehberlik ediyorsun.]

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.) vahiy gelmezden önce Allah'ın birliğine îmân eder; putlara aslâ tapmaz; Hacceder; Umre yapar; İbrâhîm Aleyhisselâm'ın şerîatına tâbi' olurmuş.

53 **[Öyle bir doğru yola ki, göklerin ve yerin Hâlik'ı ve Mâlik'i olan Allah Teâlâ'nın muhtârıdır. İyi bil ki, bütün işler ancak Allah Teâlâ'ya rücû' eder.]**

———•———

43 — ZUHRUF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 89 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحٖيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

حٰمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبٖينِ ﴿٢﴾ اِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَاِنَّهُ فٖٓي اُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكٖيمٌ ﴿٤﴾ اَفَنَضْرِبُ
عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُسْرِفٖينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ اَرْسَلْنَا
مِنْ نَبِيٍّ فِي الْاَوَّلٖينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتٖيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ اِلَّا كَانُوا بِهٖ
يَسْتَهْزِؤُ۫نَ ﴿٧﴾ فَاَهْلَكْنَٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَمَضٰى مَثَلُ
الْاَوَّلٖينَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزٖيزُ الْعَلٖيمُ ﴿٩﴾ اَلَّذٖي جَعَلَ لَكُمُ
الْاَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فٖيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

1 [Hâ, Mîm. (Murâdını Allah bilir.)]

2 [Her şeyi (delâil ve bürhân ile) **apâşikâr Kitab hakkı için!**]

3 [**Hakîkat** (ma'nâlarını anlıyasınız diye) **Biz, onu Arap diliyle bir Kur'ân kıldık.**]

4 [**Şübhesiz o, ana Kitabta** (Levh-i Mahfûz'da) **yazılı, nezdimizde sâbittir** (tağyîrden mahfûzdur). **Şânı, âli ve muhkemdir.**]

5 [(Ey Mekkeliler!) **Siz müsrif** (haddi aşan, müşrik) **bir kavimsiniz diye, şimdi sizden o zikri** (Kur'ân'ı) **uzaklaştırıp bir yana mı atacağız?**]

6 [**Halbuki** (seni kavmine gönderdiğimiz gibi) **evvelki ümmetlere de nice Peygamberler gönderdik.** (Küfürleri, Peygamber göndermemize mâni' olmadı.)]

7 [**Onlara, hiçbir Nebî gelmemiştir ki, O'nunla, istihzâ etmemiş olsunlar.**]

8 [(Bu sebeble) **Biz de, bunlardan kuvvetçe daha güçlü olanları helâk ettik. O evvelki ümmetlerin kıssaları** (Kur'ân'ın nice yerlerinde) **geçti.**]

9 [**Celâlim hakkı için, onlara: «Bu gökleri ve yeri kim yarattı?» diye sorsan, elbette: «Onları, hüküm ve fermânında gaalib ve her şeyi hakkıyle bilen Allah Teâlâ yarattı» derler.**]

Böyle iken yine O'nu bırakıp gayre ibâdet ve cehâletlerinden diriltmeye kudretini inkâr ederler.

10 [**O Allah Teâlâ ki, sizin için yeryüzünü bir beşik yaptı. Ve doğru gidesiniz diye orada, size yollar açtı.**]

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَنْشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا
كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ
لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُوا عَلَىٰ
ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ
الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾

11 [Ve o Allah Teâlâ ki (ihtiyâç ve zirâatinize) **kifâyet edecek kadar gökten yağmur indirir. Bununla ölü bir beldeyi ihyâ ederiz. Siz de böylece** (kabirlerinizden diriltilip) **çıkarılacaksınız.**]

12 [**Ve o Allah Teâlâ ki, her sınıf mahlûkâtı yarattı. Ve sizin için gemi ve davarlardan binek yaptı.**]

13, 14 [**Tâ ki onların üzerlerine oturup yerleştiğinizde** (kalblerinizle) **Rabbiniz celle şânuh'un ni'metini zikredesiniz.**]

[**Ve: «Bunu, bize müsahhar kılan Allah Teâlâ, bütün noksanlıklardan münezzehtir. Halbuki bir veçhile biz bunu zapta muktedir değildik. Ve biz herhâlde Rabbimiz celle şânuhuya rücû' edeceğiz.» diyesiniz.**]

Rivâyet olunduğuna göre, Peygamberimiz sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz, mübârek ayağını üzengiye koydukları zaman: **«Bismillâh»** ve bineklerine oturduklarında: **«Elhamdülillâhi alâ külli hâl, sübhânelleziy sehhare lenâ hâzâ ve mâ künnâ lehü mukrıniyne ve innâ ilâ rabbinâ lemünkalibûn»** derlerdi.

وَاِنَّٓا اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًاۜ اِنَّ
الْاِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌۜ ﴿١٥﴾ اَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ
وَاَصْفٰيكُمْ بِالْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ مَثَلًا
ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾

15 [**Müşrikler** (Allah Teâlâ'nın göklerin ve yerin Hâlik'ı olduğunu i'tirâf ve ikrâr etmelerine rağmen) **O'na ba'zı kullarını işrâk ederler. Gerçekten insan apaçık bir nankördür.**]

16 [**Yoksa, Allah Teâlâ yarattığı mahlûklarından** (buğzettiğiniz) **kızları kendisine edindi de** (makbûlünüz olan) **oğulları size mi ayırıp seçti?**]

17 [İçlerinden biri, Rahmân'a isnâd ettikleri meselle (kız çocuğu dünyâya geldiği haberiyle) müjdelendiği vakit, kederinden yüzü simsiyah olur.]

أَوَمَنْ يُنَشَّؤُا فِي الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾
وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثًا اَشَهِدُوا
خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾

18 [Onlar, zînet içinde yetişip de, mücâdele esnâsında hüccetini ızhâr edemiyen kızları mı Allah Teâlâ'ya nisbet ediyorlar?]

19 [Müşrikler Rahmân'ın (ekrem ve ekmel) kulları Melekleri de dişi yaptılar. Yaratılışlarında hazır mıydılar? (ki dişi olduğunu müşâhade ettiler). Onların bu şehâdet ve iddiâları yazılacak ve (Kıyâmet Günü) kendilerinden sorulacak.]

وَقَالُوا لَوْ شَٓاءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ
مَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ اِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ اَمْ اٰتَيْنَاهُمْ
كِتَابًا مِنْ قَبْلِهِ فَهُمْ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوا اِنَّا وَجَدْنَٓا
اٰبَٓاءَنَا عَلٰٓى اُمَّةٍ وَاِنَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ مُهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

20 [Bir de: «(Allah Teâlâ, Meleklere ibâdet etmemekliğimizi) dileseydi, onlara ibâdet etmezdik.» dediler. Onların, buna dâir hiçbir bilgileri yoktur. Bu sözü, ancak zan ve tahminle söylüyorlar.]

21 [Yoksa Biz, onlara Kur'ân'dan önce (sözlerini tasdik eder) bir Kitab mı verdik, ki onunla ihticâc ediyorlar.]

22 [Hayır! Belki onlar: «Biz, babalarımızı bir dîn ve millet üzere bulduk. Biz de onların izince, o yola gitmekteyiz.» dediler.]

وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا
آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم
بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ كَافِرُونَ
﴿٢٤﴾ فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ
إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾

23 [Bunun gibi, senden önce, ne zaman bir memlekete inzâr edici bir Peygamber gönderdiysek, onların cebâbiresi: «Biz, babalarımızı bu yolda (bu dînde) bulduk. Biz de, onların izine uymuşlarız.» demişlerdir.]

24 [Peygamberleri, onlara: «Eğer ben, size babalarınızın dîninden daha doğru ve reşîdini getirsem de (yine babalarınıza ittibâ eder misiniz?)» dedi. Onlar (mahzâ inâdlarından) «Biz, senin ve senden evvel risâlet da'vâsiyle geçenlerin getirdiğine (doğru da olsa) kâfirleriz.» dediler.]

25 [Bunun üzerine Biz de, onlardan (azâbımızla) intikam aldık. Bak! (Peygamberlerini) tekzîb edenlerin âkıbeti nice oldu?]

26 [Hani İbrâhîm (Aleyhisselâm) babasına ve kavmine: «Ben, sizin taptıklarınızdan kat'iyyen berîyim.» demişti.]

إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ
وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ ﴿٣٠﴾

27 [«Ancak, beni halk edene ibâdet ederim. Zîrâ O, beni hidâyette sâbit kılacaktır.»]

28 [Ve (İbrâhîm Aleyhisselâm) **bunu** (kelime-i tevhîdi) **zürriyetinde bâkî' kıldı. Tâ ki** (onlardan işrâk edenler, tevhîd edenlerin da'vetiyle şirkten) **rücû' etsinler.**]

29 [**Fakat** (rücû' etmediler). **Bunları** (yânî Resûlüllah'a muasır olanları) **da babalarını da, tâ kendilerine hak** (Kur'ân-ı Kerîm) **ve** (hüccetler ve âyetlerle tevhîdi) **açıklayan bir Peygamber** (Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz) **gelinceye kadar** (ömür ve ni'metle) **geçindirdim.**]

30 [**Vaktâ ki, kendilerine hak** (olan Kur'ân) **geldi,** (bu büyük ni'mete şükredecekleri yerde): **«Bu, sihirdir. Biz, ona kâfirleriz.» dediler.**]

وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظٖيمٍ
﴿٣١﴾ اَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعٖيشَتَهُمْ
فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ
بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ
﴿٣٢﴾ وَلَوْلَٓا اَنْ يَكُونَ النَّاسُ اُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ
بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ
﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ اَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِؤُنَ ﴿٣٤﴾

31 [Ve: **«Ne olurdu, bu Kur'ân, iki memleketin birinden büyük bir adama indirilseydi?» dediler.**]

Bu iki memleket: Mekke ile Tâif'ti. Kasdettikleri de: Mekke'den **Velîd bin Muğîyre** ve Tâif'ten **Urve bin Mes'ûdüssakafî** idi.

Kur'ân-ı Kerîm'in güzelliğini hissediyorlar, fakat onu Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem efendimize yakıştıramıyorlardı. Büyüklüğü servet ve mevki' ile ölçüyorlardı.

32 [Rabbin celle şânuhun rahmetini (nübüvvet ve risâleti) onlar mı taksîm ediyorlar? (Yâhûd rahmet hazînesinin anahtarları onların elinde midir ki, diledikleri̇ne nübüvvet veriyorlar? Her şey, Bizim elimizdedir. Risâletimize kullarımızdan dilediğimizi seçeriz.)]

[Dünyâ hayâtındaki maîşetlerini aralarında Biz taksîm ettik ve bir kısmı, bir kısmına hizmet etsin diye, ba'zılarının derecelerini ba'zılarının üstüne çıkardık. (Tâ ki âlem nizam bulsun.) Rabbinin rahmeti, onların toplayageldiklerinden daha hayırlıdır.]

33, 34 [Şâyed bütün insanların bir tek ümmet olması gibi bir mahzûr olmasaydı (halk kâfirleri refâh içinde görüp de küfre rağbet etmemiş olsalardı) Biz, o Rahmân'a küfredenlerin herhâlde evlerinin tavanlarını, üzerinden çıkacakları merdivenleri, odalarının kapılarını, üstlerinde oturup uyudukları sedirleri hep gümüşten yapardık.]

وَزُخْرُفًا وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ
رَبِّكَ لِلْمُتَّق۪ينَ ﴿٣٥﴾ وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا
فَهُوَ لَهُ قَر۪ينٌ ﴿٣٦﴾ وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّب۪يلِ وَيَحْسَبُونَ
اَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَٓاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْن۪ي وَبَيْنَكَ
بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَر۪ينُ ﴿٣٨﴾ وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَلَمْتُمْ
اَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ
اَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَنْ كَانَ ف۪ي ضَلَالٍ مُب۪ينٍ ﴿٤٠﴾

35 [Onları altına, zînete boğardık. (Fakat) bunların hepsi dünyâ hayâtının geçici metâından başka bir şey değildir. Âhiret (Cennet ni'metleri) ise, Rabbin celle şânuh indinde, (şirk ve ma'siyetlerden) sakınanlar içindir.]

36 [Kim (havasına tebâiyetle) Rahmân'ın zikrinden yüz çevirir (ıkaabından korkmaz, sevâbını ricâ etmez) se, Biz, ona Şeytan'ı musallat kılarız. O, artık onun ayrılmaz bir arkadaşıdır. (Yâhûd Cehennem'de ikisi bir zincire vurulur.)]

37 [Herhâlde Şeytanlar, onları doğru yoldan çıkarırlar. Halbuki onlar, kendilerini hidâyetteyiz sanırlar.]

38 [Nihâyet (Kıyâmet Günü o, arkadaşiyle birlikte) bize geldiği vakit (arkadaşı, Şeytan'a): «Ne olurdu, ikimizin arası, gün doğusu ile batısı kadar uzak olsaydı. Sen, bana ne kötü arkadaşmışsın.» der.]

39 [Bugün temennî, nedâmet ve i'tizârınız size aslâ fayda vermez. Zîrâ kendinize zulmetmiştiniz. Binâenaleyh, Şeytanınızla müştereksiniz. (Nasıl ki azâbınızın sebebinde iştirâk hâlindeydiniz, denilir.)]

40 [(Yâ Muhammed) Sen kalbi sağır olanlara hakkı işittirmeye veyâ haktan kör olanları hidâyete, yâhûd apaçık bir dalâl içinde bulunanları irşâda kaadir misin?]

فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ اَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذ۪ي
وَعَدْنَاهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذ۪ٓي
اُو۫حِيَ اِلَيْكَۚ اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ ﴿٤٣﴾ وَاِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ
وَلِقَوْمِكَۚ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ
مِنْ رُسُلِنَٓا اَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ
اَرْسَلْنَا مُوسٰى بِاٰيَاتِنَٓا اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۬ئِه۪ فَقَالَ اِنّ۪ي رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَٓاءَهُمْ بِاٰيَاتِنَٓا اِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

41 [Şâyed (kâfirlere azâbımızı göstermeden önce) **seni nezdimize götürecek olsak da** (dünyâda veyâ Âhirette) **onlardan elbette intikam alacağız.**]

42 [**Yâhûd onlara va'dettiğimiz azâbı sana** (hayâtında) **göstermek istersek, şübhe yok ki; Biz, onları helâke kaadiriz.** (Bizi, ondan meneden olmaz.)]

43 [**İmdi** (âyat ve şerâyiden) **sana vahyolunanı temessük eyle, tut! Muhakkak ki sen, doğru bir yol üzerindesin.**]

44 [**Muhakkak ki o** (Kur'ân) **senin için de, kavmin için de bir şereftir. Hepiniz** (o şerefin şükründen veyâ onun hakkını edâdan Kıyâmette) **sorulacaksınız.**]

45 [(Yâ Muhammed!) **senden önce gönderdiğimiz Peygamberlerden** (ümmetlerinden ve ulemâsından) **sor. Biz Rahmân'dan başka ibâdet olunacak ilâhlar yapmış mıyız?** (Ümmetini Allah Teâlâ'dan gayriye da'vet eden bir Peygamber gelmiş mi? Tedkîk et, bak!).]

Bu istişhâddan murâd; bütün Peygamberlerin tevhîdde icmâ, ve ittifâk ettiklerini beyândır.

46 [**Celâlim hakkı için, Biz Mûsâ'yı âyetlerimizle Fir'avn'a ve kavminin ileri gelenlerine gönderdik. Onlara: «Ben, Rabbil'âlemîn'in Resûlüyüm.» dedi.**]

47 [**Vaktâ ki onlara mu'cizelerimizle vardı,** (hakîkat ve encâmını teemmül etmeksizin) **hemen ona gülüştüler.**]

وَمَا نُرِيهِمْ مِنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَاۘ وَاَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا يَٓا اَيُّهَ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ
بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَۚ اِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ
الْعَذَابَ اِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادٰى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ
يَا قَوْمِ اَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْاَنْهَارُ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِيۚ اَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾

48 [**Onlara gösterdiğimiz mu'cizelerden her biri, mutlak diğerinden büyüktü.** (Fakat hiçbirini tasdîk etmediler. Bu sebeble) **Biz de, onları olur ki küfürden rücû' ederler diye, azâbla muâhaze ettik.**]

49 [**Dediler ki: «Ey sâhir! Sence da'vetine icâbete ahdi olan Rabbine duâ et** (de üzerimizden bu azâbı defetsin). **Şâyed** (bizi bundan kurtarırsan) **biz de seni tasdîk ve Rabbini tevhîd ederiz.»**]

Zamanlarında sihirbazlık büyük bir ilimdi. Bu i'tibârla Mûsâ Aleyhisselâm'a ta'zîmen sâhır diyorlardı. Bu kelimeyi «Hâzık, âlim, kâmil» yerinde kullanıyorlardı.

50 [**Vaktâ ki** (Mûsâ'nın duâsiyle) **onlardan azâbı kaldırdık. Hemen, ahidlerini bozdular.**]

51 [**Fir'avn** (üzerlerinden azâb kalkınca, îmâna gelmelerinden korkarak) **kavmi içinde nidâ etti: «Ey kavmim! dedi, Mısır mülkü benim değil mi? Bu nehirler, saraylarımın altından akmıyor mu?** (Devlet ve haşmetimi Mûsâ'ya olan üstünlüğümü) **görmüyor musunuz?»**]

أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِنْ هٰذَا الَّذٖى هُوَ
مَهٖينٌ وَلَا يَكَادُ يُبٖينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَٓا اُلْقِىَ عَلَيْهِ اَسْوِرَةٌ مِنْ
ذَهَبٍ اَوْ جَٓاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنٖينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ
قَوْمَهُ فَاَطَاعُوهُ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقٖينَ ﴿٥٤﴾

52 [**Yoksa ben, ondan daha hayırlı değil miyim? Ki o hakîr, sözünü bile vuzûhla söylemekten âcizdir.**]

Bilindiği gibi Mûsâ Aleyhisselâm, dilinde rekâket bulunduğu için, güçlükle konuşurdu.

53 [**Şâyed** (o sözünde sâdık olmuş olsaydı Rabbi tarafından) **üzerine altın bilezikler takılmalı, yâhûd berâberinde** (ona yardım ve nübüvvetini tasdîk eden) **Melekler gelmeli değil miydi?**]

O tarihte riyâsete seçilen kimsenin, kollarına altın bilezikler, boynuna altın gerdanlıklar takılırdı.

54 [Bu sûretle (Fir'avn) kavmini istihfâf etti. Onlar da (ahidlerini bozarak) ona itâat eylediler. Gerçekten fâsık bir kavimdiler.]

فَلَمَّا اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَاَغْرَقْنَاهُمْ اَجْمَع۪ينَ ﴿٥٥﴾
فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْاٰخِر۪ينَ ﴿٥٦﴾ وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ
مَثَلًا اِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُٓوا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ
اَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ اِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾
اِنْ هُوَ اِلَّا عَبْدٌ اَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَن۪ٓي
اِسْرَٓائ۪يلَ ﴿٥٩﴾ وَلَوْ نَشَٓاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلٰٓئِكَةً فِي
الْاَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

55 [Nihâyet vaktâ ki (inad ve ısyanda ısrarlariyle) bizi gazablandırdılar. Biz de kendilerinden intikam aldık. Cümlesini gark ettik.]

56 [Böylece, bunları sonraki ümmetlere bir ibret, bir misâl kıldık.]

57 [Vaktâ ki Meryem'in oğlu bir misâl olarak ortaya atıldı, hemen kavmin (bu misâlden) ferahlanıp çağırıştılar.]

«Şübhesiz ki, siz ve Allah'dan gayri ma'bûd edindikleriniz Cehennem'in yakıtısınız.» (Enbiyâ Sûresi; âyet: 98) buyurulduğu zaman, müşrikler hiddetlenmişler, Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize:

«Îsâ'yı Peygamber olarak tanıyor ve anasını hayırla yâdediyorsun. Halbuki Hıristiyanlar onlara tapıyor. Bu hâle göre Îsâ da bir ma'bûd olmuş olur. Üzeyr de, Melekler de ma'bûddurlar. Eğer, bütün bunlar Cehennem'de ise, biz de, ma'bûdlarımızla birlikte olmaya râzıyız.» demişler ve gülüşmüşlerdi. Bununla Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin mülzem olduğunu zannetmişlerdi. Âyet-i celîle, bunun üzerine nâzil oldu.

58 [**Dediler ki: «Acaba, bizim ilâhlarımız mı** (Melekler mi) **hayırlıdır, yoksa O mu** (Îsâ mı?)»]

Müşrikler, Meleklere (hâşâ) Allah'ın kızları diyorlar ve onları ma'bûd ittihâz edip namlarına putlar dikerek ibâdet ediyorlardı. Hıristiyanların Îsâ'ya ilâh dedikleri bahse konu olunca, sevinmişler, bir velvele ile : «**Bizim ilâh edinip ibâdet ettiğimiz Melekler, Meryem'in oğlundan daha hayırlı değil mi? O ilâh oluyor da, bizimki neye olmasın?**» demişlerdi.

[**Onların bu misâli sana getirmeleri ancak cedel ve husûmet içindir** (yoksa hakkı bâtıldan temyîz etmek için değil). **Doğrusu, onlar çok düşman** (ve düşmanlıklarında inâdçı) **bir kavimdirler.**]

59 [**Meryem'in oğlu Îsâ, ancak kendisine** (nübüvvet ve risâlet) **in'âm ettiğimiz ve İsrâîloğullarına** (ibret verici) **bir misâl kıldığımız bir kulumuzdur.**]

60 [**Şâyed dileseydik, sizlerden de Melekler getirirdik, ki yeryüzünde size halef olurlardı.**]

وَاِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هٰذَا صِرَاطٌ
مُسْتَق۪يمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطَانُ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُب۪ينٌ
﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَٓاءَ ع۪يسٰى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ
وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذ۪ي تَخْتَلِفُونَ ف۪يهِ فَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاَط۪يعُونِ ﴿٦٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبّ۪ي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هٰذَا
صِرَاطٌ مُسْتَق۪يمٌ ﴿٦٤﴾

61 [**Ve muhakkak ki o,** (Îsâ Aleyhisselâm) **saatin** (Kıyâmet'in) **alâmetidir.**]

Saatin geleceğini, ölülerin dirilip kıyâm edeceğini bildiren bir delîl ve alâmettir. Zîrâ Îsâ, gerek zuhûru, gerek ölüleri ihyâ mu'cizesi ve gerek ölülerin kıyâmını haber vermesi i'tibâriyle, Kıyâ-

met'in vâki' olacağına bir delîl olduğu gibi hadîsle vârid olduğuna göre, zuhûru eşrât-ı saattendir.

[**İmdi, sakın saatte şekk etmeyin de Bana** (hidâyetime, şerîatime) **ittibâ edin! Yegâne doğru yol budur.** (Onu tutan kat'iyyen dalâlete düşmez.)]

62 [**Sakın, Şeytan sizi** (doğru yoldan) **menetmesin. Zîrâ o, size apaçık bir düşmandır.**]

63 [**Vaktâ ki Îsâ, o apaçık delîllerle** (mu'cizeler, veyâ İncîl âyetleri, yâhûd şerîatla) **gelince: «Ben, size hikmetle,** (nübüvvet ve Kitabla) **bir de** (dîn emrinde) **ihtilâf edip durduğunuz şeylerin ba'zısını beyân edeyim, diye geldim. İmdi, Allah Teâlâ'dan korkun ve bana itâat edin.» dedi.**]

64 [**«Şübhe yok ki, Allah Teâlâ, benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. O hâlde, hepiniz O'na ibâdet edin! İşte, yegâne doğru yol budur.»**]

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ
لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ
أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾

65 [**Fakat sonra** (o hizibler) **aralarında ihtilâfa düştüler. Elîm bir günün** (Kıyâmet Gününün) **azâbından veyl o zâlimlere!**]

66 [**Onlar farkında olmaksızın, ansızın başlarına Kıyâmetin gelmesini beklemekten başka bir şey yapmıyorlar.**]

67 [**O gün, müttekîlerden başka, dostlar** (dostlukları azâb sebebi olduğu için) **birbirlerine düşmandırlar.**]

68, 69 [**Ey** (âyetlerimize îmân edip emrimize mutî ve münkâd olan) **kullarım! Bugün size hiçbir korku yoktur.** (Dünyâda işlediğiniz günâhlarınız mağfûrdur). **Mahzûn da olmayacaksınız.**]

O kullarım ki âyetlerimize îmân etmiş; Müslüman olmuşlardı.

الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ اُدْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ
تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ
وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

70 [İmdi siz de, (mü'min) zevceleriniz de, sürûrla (veyâ pek ziyâde ağırlanmak üzere) Cennet'e girin!]

71 [Onlar (içinde türlü türlü yiyecek ve içecek bulunan) altından tabaklar ve testilerle tavâf olunacak. Canın istediği, gözün hoşlandığı ne varsa orada bulunacak. Ve siz içinde ebedî kalacaksınız.]

72 [Bu Cennet, size dünyâdaki iyi amelleriniz sebebiyle mîrâs kılınmıştır.]

73 [Sizin için orada, dilediğiniz anda yiyeceğiniz, birçok meyvalar vardır.]

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ
فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾
وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ
جِئْنَاكُمْ بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾

74 [Şübhe yok ki kâfirler, Cehennem azâbında dâimlerdir.]

75 [Onlardan bu azâb bir an hafifletilmez. Ve onlar. orada necâttan ümîdsizdirler.]

76 [Biz, onlara (günâhsız, azâbla) zulmetmedik. Fakat onlar (şirk ve ma'siyetlerle) nefislerine zulmettiler.]

77 [Ve (kurtuluş ümîdleri kalmayınca) şöyle nidâ edecekler: «Ey Mâlik! Rabbin (celle şânuhuye niyâz et de) bize ölümle hükmetsin.» O da onlara: «Siz burada (azâbta) dâimlersiniz.» diye cevâb verecek.]

Mâlik: Cehennem muhâfızının ismidir.

78 [(Onlara): Celâlim hakkı için; biz, size hakkı getirdik. Fakat çoğunuz hakkı çirkin görenlerdiniz.» (denilecek.)]

أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ
وَنَجْوٰيهُمْ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ إِنْ كَانَ
لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمٰوَاتِ
وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا
حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾

79 [Müşrikler, işlerini muhkem mi tutmuşlar? Biz de, elbette işlerimizi muhkem tutanlarız. (Hîlelerini ibtâl ederiz.)]

80 [Yoksa Biz, onların kalblerinde gizlediklerini ve fısıltılarını işitmeyiz mi sanıyorlar? Hayır! Hepsini işitiriz. Yanlarında Resûllerimiz (gizli, açık yaptıklarını tesbîte me'mûr ettiğimiz Hafaza Meleklerimiz) de var, yazıyorlar.]

81 [De ki: (Zu'mettiğiniz gibi bilfarz) Rahmân'ın bir evlâdı olsa, O'na ibâdet edenlerin ilki ben olurdum.»]

82 [Göklerin, yerin ve arşın Rabbi olan Allah Teâlâ, müşriklerin vasıflarından tamâmiyle münezzehtir.]

83 [Artık onları va'dolundukları Kıyâmet Gününe kavuşuncaya kadar bırak da bâtıl işlere dalsınlar, (dünyâlariyle) oynasınlar.]

وَهُوَ الَّذٖى فِى السَّمَٓاءِ اِلٰهٌ وَفِى
الْاَرْضِ اِلٰهٌ وَهُوَ الْحَكٖيمُ الْعَلٖيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ الَّذٖى لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَاِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذٖينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ
اِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ
لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَاَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقٖيلِهٖ يَا رَبِّ اِنَّ هٰٓؤُلَٓاءِ
قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

84 [Gökte de ilâh, yerde de ilâh O'dur. Ve O, emrinde Hakîm, ve Alîm'dir.]

85 [Ve ne yücedir O ki, göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin mülkü O'nundur. Kıyâmetin ilmi, O'nun nezdindedir. Ve hepiniz O'na rücû' edeceksiniz.]

86 [Allah Teâlâ'yı bırakıp da (O'ndan başkasına ibâdet edenlerin) ibâdet ettikleri şeyler, şefâate kaadir olmazlar. Ancak bilerek Hakk'a şehâdet eden kimseler müstesnâ.]

87 [Celâlim hakkı için, kendilerini kim yarattığını onlara sorsan: Elbette «Allah Teâlâ'dır» derler. O hâlde, (O'nun ibâdetinden gayrin ibâdetine) nasıl çevriliyorlar?]

88 [O'nun (Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin) Yâ Rab! demesi hakkı için, onlar muhakkak ki, îmâna gelmez bir kavimdir.]

89 [Artık, onlardan yüz çevir de: «Selâm» de! Yakında (âkıbetlerini) bileceklerdir.]

Bu emir, cihâd farz olmazdan önce idi.

———•———

44 — DUHÂN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 59 âyettir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

حٰمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ اِنَّٓا اَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ اِنَّا كُنَّا
مُنْذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ اَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا اِنَّا كُنَّا
مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ اِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا اِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾

1 [Hâ Mîm. (Murâdını Allah bilir.)]

2, 3 [Ve Kitâb-ı Mübîn hakkı için; Biz, onu mübârek bir gecede inzâl ettik, ki elbette onunla (kâfirleri) inzâr ederiz.]

Çoğu müfessirlere göre, bu mübârek gece, Kadir ve ba'zılarına göre ise, Şaban'ın onbeşinci Berâet Gecesi'dir. O gece, Kur'ân-ı Kerîm küll hâlinde Levh-i Mahfûz'dan dünyâ semâsına, sonra oradan parça parça Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize inzâl edilmiştir. Bu gecenin mübârek oluşu da buna binâ-

endir. Zîrâ: Kur'ân'ın nüzûlü dînî ve dünyevî birçok faydalara sebebtir. Yâhûd bu mübâreklik, o gece Meleklerin inmesinden, ilâhî rahmetin feyezânından, duâların kabûl olunmasından, ni'metlerin taksîm ve kazâların fasl ve tefrîk olunmasındandır.

4, 5,6 [**O gece, her hikmetli iş** (gelecek senenin, o gecesine değin; hayır, şer, rızık, ecel ve sâir bütün işler), **nezdimizden sâdır olan bir emirle, ayrılır. Rabbin celle şânuhuden** (mü'minlere) **bir rahmet olmak üzere, Peygamberler göndeririz. Hakîkaten O, öyle işitici, öyle Alîm'dir.**]

O geceden, gelecek senenin Kadir Gecesine kadar meydana gelecek hayır ve şer bütün vukûât Levh-i Mahfûz'dan istinsâh edilerek Müvekkel Meleklere teslîm edilir. Rivâyete göre; erzâk nüshası Mîkâîl', harb, zelzele, Ay ve Güneş tutulması ile yıldırımlar nüshası Cebrâîl'e, musîbetler nüshası Azrâîl'e, ameller nüshası da birinci semânın sâhibi İsrâfîl'e verilir.

7 [**Şâyed yakîn sâhibi iseniz, O, göklerin, yerin ve aralarındaki her şeyin Rabbidir.**]

8 [**Ondan gayri ma'bûd bilhak yoktur. O, diriltir; O, öldürür. Sizin de, geçmiş babalarınızın da Rabbi** (hâlık ve râzıkı) **O'dur.**]

9 [**Fakat kâfirler** (bunu yakînen bilmedikleri için) **şekk içindedirler. İstihzâ ederler.**].

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى النَّاسَ هَذَا
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

10 [**O hâlde, semânın apaçık bir duman getireceği güne muntazır ol!**]

11, 12 [**O duman insanları ihâtâ edecek. «Bu elîm bir azâb. Yâ Rab! Bu azâbı bizden aç, kaldır. Îmân edeceğiz.» diyecekler.**]

Dumandan murâd; şiddetli kuraklık, açlık ve kıtlık seneleridir. Çok aç olan kimseye, gözlerinin za'fından semâ dumanlı gibi görünür. Kuraklık ve kıtlık senelerinde de, havanın fenâlığından keza semâ dumanlıdır.

Araplar gaalib olan şerre de duhân = duman derler. Bu ta'bîri biz de kullanırız. Dumanlı hava deriz.

İbn-i Mes'ûd Hazretlerinden rivâyet edildiğine göre: Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, Kureyş'in kendisine karşı ısyânda pek ileri gittiklerini görünce: **«Yâ Rab! Yûsuf'un yedi yılı gibi, onlara da yedi yıl kıtlık vermek sûretiyle bana yardım et.»** diye duâ etmişti. Bunun üzerine, onları bir kıtlıktır yakaladı. Birçokları açlıktan öldü. Ölü etleri ve kemikleri yediler. Yerle gök arasını dumanlı gibi görüyorlardı. O kadar ki, kendilerine söz söyleyenlerin seslerini işitir, fakat kendilerini göremez olmuşlardı.

Bir tefsîre göre de: Bu duman, Kıyâmet Gününden evvel zuhûr edecek eşrât-ı saattendir. Yânî Kıyâmet alâmetlerindendir. Bütün yeryüzünü kaplıyacak ve kırk gün, kırk gece devâm edecek. Kâfirlerin ağızlarından, burunlarından girecek, sarhoş olacaklar. Mü'minlerde bir nev'î zükâm hâsıl olacak. Yeryüzü, bacasız bir fırın gibi kızacak.

أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ
وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا كَاشِفُوا الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ
عَائِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنْتَقِمُونَ
﴿١٦﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ
كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾

13, 14 **[Onlar için, düşünüp ibret almak nerede? Kendilerine açık âyetler ve mu'cizelerle bir Peygamber geldiği hâlde, (yine inanmadılar da) ondan yüz çevirip: «(Kâh) bir öğretilmiş (ve kâh) bir mecnûndur.» dediler.]**

15 **[Biz, sizden o azâbı kısa bir zaman için kaldıracağız. (Fakat) siz yine (küfür ve şirkinize) avdet edeceksiniz.]**

Hıtâb; Mekke müşriklerinedir. Kısa zaman için azâbın kaldırılmasından murâd ömürlerinin sonu yâhûd Bedir harbidir. Peygamber (S.A.V.)'in duâsı ile Kureyş'den kıtlık giderilmiş, fakat akabinde yine küfürlerine döndükleri için Bedir harbinde Allah'ın intikamına uğramışlardır. Dumandan, Kıyâmet alâmeti kasdedilirse; ma'nâ şöyle olur: Duman, düştüğünde kâfirler duâ ile meşgûl olurlar. Fakat kırk gün sonra, o duman kalkarak yine küfre dönerler.

16 [**Fakat büyük bir şiddet ve savletle kendilerini sıkıvereceğimiz gün** (Kıyâmet veyâ Bedir günü), **her hâlde, onlardan intikam alacağız.**]

17 [**Celâlim hakkı için, Biz bunlardan önce Fir'avn kavmini de** (cezâlarını imhâl ve rızıklarını genişletmek sûretiyle) **imtihan ettik. Onlara da kerîm bir Peygamber gelmişti.**]

18 [**Onlara demişti ki: «Allah Teâlâ'nın kullarını** (İsrâiloğullarını) **bana verin! Ben, size** (gönderilmiş) **emîn bir Peygamberim.»**]

وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللّٰهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ
مُبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي
فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي
لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾

19 [**«Ve Allah Teâlâ'ya karşı tekebbür etmeyin! Zîrâ ben, size** (da'vâmın doğruluğuna delâlet eden) **apaçık bir bürhânla geliyorum.»**]

20 [**«Ve ben, beni recminizden** (yâhûd dövmenizden ve hakâretle ezânızdan) **benim de, sizin de Rabbimize ilticâ ve tevekkül ettim.»**]

21 [**«Şâyed, bana îmân etmezseniz, çekilin başımdan!** (beni hâlime bırakın).**»**]

22 [(Vaktâ ki îmân etmediler), **nihâyet** (Mûsâ Aleyhisselâm) **Rabbine niyâz etti. «Bunlar günâhkâr** (küfürlerinde ısrâr eden) **bir kavim.» dedi.**]

23 [(Allah Teâlâ, duâsını kabûl etti ve buyurdu ki): **«O hâlde kullarımı** (İsrâîloğullarını) **geceleyin yürüt** (Mısır'dan çık git.) **Zîrâ** (Fir'avn ve askerleri tarafından, şehirden çıktığınız haber alınır alınmaz) **ta'kîb olunacaksınız.»**]

24 [**«Ve denizi** (kavminle geçtikten sonra, asânla vurup, kapama) **durgun ve açık bırak. Zîrâ Fir'avn ve askerleri boğulacak bir ordudur.»**]

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ
كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٢٨﴾ فَمَا
بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي
إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾

25, 26, 27 [(Fir'avn ve askerleri boğulduktan sonra neler terk etmediler?) **Nice bahçeleri, pınarları, ekinleri, süslü mahfelleri, güzel konakları, içinde zevk ve safâ ile geçirdikleri nice nice ni'metleri bırakıp gittiler.**]

28 [**İşte böyle oldu. Ve bütün bunları başka bir kavme mîrâs kıldık.**]

29 [**Gök ve yer onların helâkine ağlamadı. Ve ne de imhâl olundular.**]

Rivâyet edildiğine göre: Her mü'min kul için semâda iki kapı vardır. Birinden rızkı iner, diğerinden ameli yükselip çıkar. Yeryüzü de onun rükû' ve sücûdu ile mahzûz olur. Öldüğü zaman ise, gök ve yer ondan mahrûm kaldıkları için ağlarlar.

Diğer bir kavle göre: Melekler ve mü'minler ağlamamışlar, belki mesrûr olmuşlardır.

مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ
﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَآتَيْنَاهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ
بَلَاءٌ مُبِينٌ ﴿٣٣﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَى
وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ خَيْرٌ
أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾

30, 31 [**Celâlim** hakkı **için; Biz, İsrâîloğullarını o zelîl kılıcı azâbtan, Fir'avn'dan kurtardık. Zîrâ o, mütekebbîr, çok serkeş, şerde haddi aşanlardandı.**]

32 [**Ve şânım hakkı için, biz İsrâîloğullarını, (hâllerini) bilerek, âlemîne karşı ihtiyâr eylemiştik.**]

33 [**Ve onlara** (denizi yarmak, bulutla gölge etmek, kudret helvası ve bıldırcın yağdırmak gibi) **öyle âyetler vermiştik ki, onda açık bir ni'metle imtihan vardı.**]

34, 35, 36 [**Fakat bunlar** (Mekke müşrikleri): **«Ölümümüz, ancak** (dünyâdaki) **bu ilk ölümden ibârettir. Bundan sonra, bize yeniden dirilmek, ba's ve neşr yoktur. Şâyed da'vânızda gerçekseniz, ölen babalarımızı diriltin, getirin.» derler.**]

37 [(Kuvvet ve satvette) **bunlar mı hayırlı, yoksa Tübbâ' kavmi mi? Veyâ** (Âd ve Semûd gibi) **onlardan evvelkiler mi? Biz, onları helâk ettik. Zîrâ** (ba'si inkâr eden) **günâhkârlardı.**]

Hımyer hükümdârı Tübbâ, unvânını taşırlardı. Kelbî'ye göre, bu Tübbâ' Ebû Kerb adlı bir hükümdârdı.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizden şöyle nakledilmiştir:

«Tübbâ'a sebbetmeyin. Zîrâ o, îmân etmişti. Bilmem ki Nebî miydi, değil miydi?» buyurmuşlardır.

Hazret-i Âişe Radiyallahü Anhâ: **«Tübbâ', bir recül-i sâlihti.»** demiştir. Kâ'b da: **«Allah Teâlâ, onun kavmini zemmetti. Kendisini zemmetmedi. Zîrâ, Tevrât'a inanmış bir muvahhiddi.»** der.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِب۪ينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَاهُمَٓا
اِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ اِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ
م۪يقَاتُهُمْ اَجْمَع۪ينَۙ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْن۪ي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْـًٔا
وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَۙ ﴿٤١﴾ اِلَّا مَنْ رَحِمَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ هُوَ الْعَز۪يزُ الرَّح۪يمُ
﴿٤٢﴾ اِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْاَث۪يمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْل۪ي
فِي الْبُطُونِۙ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَم۪يمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ اِلٰى سَوَٓاءِ
الْجَح۪يمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِه۪ مِنْ عَذَابِ الْحَم۪يمِ ﴿٤٨﴾

38 [**Gökleri, yeri ve aralarındakileri abes olarak boşu boşuna yaratmadık.**]

39 [**İkisini de ancak sebeb-i hakla halk ettik** (ki îmân, tâat veyâ ba's ve cezâya delîl olsun.) **Fakat çoğu, onu bilmezler.**]

40 [**O fasıl günü** (hakkın, bâtıldan; haklının, haksızdan ayırdedileceği, yâhûd kişinin akrabâ ve dostlarından ayrılacağı Kıyâmet Günü) **onların hepsinin mikaatıdır.** (Bir araya toplanacakları va'd ve ta'yin edilmiş vakitleridir.)]

41, 42 [**O gün; dost, dostundan** (veyâ hısım, hısımından) **hiçbir fayda görmez,** (dostunun azâbından bir şey defetmez) **ve bir taraftan yardım da olunamazlar. Meğer ki, Allah Teâlâ'nın rahmet ettiği mü'minlerden olsun.** (Bunlar, yekdiğerine şefâat edebilirler.) **Zîrâ Allah Teâlâ, Azîz'dir.** (Ta'zîbini irâde ettiğine nusret olunmaz.) **Rahîm'dir** (rahmet irâde ettiği kimseden rahmeti men'olunmaz.)]

43, 44 [**Muhakkak ki o zakkum ağacı, çok günâh yüklenenlerin yemeğidir.**]

45, 46 [**Erimiş bakır gibidir, kaynar su gibi karınlarda kaynar.**]

47, 48 [Zebânîlere şöyle denilir: «Tutun da onu sürüyerek Cehennem'in ortasına atın! Sonra da başının üstüne kaynar su azâbından dökün!»]

ذُقْ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ اِنَّ هٰذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ
﴿٥٠﴾ اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ اَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾
يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَاِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ
بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ اٰمِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ
فِيهَا الْمَوْتَ اِلَّا الْمَوْتَةَ الْاُولٰى وَوَقٰيهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾

49 [(Zebânîler de derler): «Tat bu azâbı! Zîrâ sen (zu'munca kavminin) azîz ve kerîmi idin.»]

50 [«İşte bu, (dünyâda iken) şekkettiğiniz azâbtır.»]

51 [Şirk ve ma'siyetlerden sakınanlarsa, muhakkak (Âhirette âfet ve intikâlden) emîn bir makamdadırlar.]

52 [Cennetler'de, pınar başlarındadır.]

53 [İnce ve kalın ipekler giyerler. Karşı karşıya otururlar (sohbet ederler.)]

54 [Bu, böyle olacak. Ve onları bembeyaz, iri gözlü hurîlerle evlendireceğiz.]

55 [Orada, zarar ve ınkıtâından emîn olarak, her arzû ettikleri meyvanın ihzârını ister (getirirler.)]

56 [Orada, ilk ölümden başka ölüm tatmazlar. Ve Allah Teâlâ, onları Cehennem azâbından korur.]

فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ
بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

57 [**Bütün bunlar, Rabbin celle şânuhun bir fazlıdır. İşte, en büyük fevz (necât) budur.**]

58 [**Biz, sana Kur'ân'ı iyi anlayıp nasîhat kabûl etsinler diye, ancak senin dilinle inzâl ederek kolaylaştırdık.**]

59 [**Artık** (nasîhat kabûl etmezlerse, onlara gelecek azâba) **muntazır ol! Zirâ onlar da** (senin felâketine) **muntazırdırlar.**]

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: «**Kim geceleyin Duhân Sûresini okursa, sabaha kadar yetmiş bin Melek onun için istiğfâr eder. Ve kim Cum'a gecesi Duhân Sûresini okursa bütün günâhları mağfûr olduğu hâlde sabaha erişir.**» buyurmuşlardır.

45 — CÂSİYE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 37 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ اِنَّ فِي السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ
مِنْ دَٓابَّةٍ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَمَٓا اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ رِزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ اٰيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾

1 [**Hâ Mîm.** (Murâdını Allah bilir.)]
Bu sûre-i celîleye, «Şerîat» ve «Dehr sûresi» de denilir.

2 [**Bu Kitab'ın** (Kur'ân'ın) **indirilişi o Azîz, Hakîm Allah Teâlâ'dandır.**]

3 [**Şübhe yok ki, göklerde ve yerde mü'minler için** (Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine ve kudretinin kemâline) **âyetler vardır.**]

4 [**Ve sizin yaratılışınızda** (hâlden hâle tahvîlinizde) **ve muhtelif hayvanların yeryüzüne intişârında da** (dirilmeye) **yakînen îmân edenler için âyetler vardır.**]

5 [**Ve gece ile gündüzün ihtilâfında** (birbiri ardınca gidip gelmesinde, karanlık ve aydınlığında) **ve Allah Teâlâ'nın gökten**

rızk (a sebebolan yağmur) inzâliyle yeri, ölümünden sonra, ihyâsında, ve rüzgârları muhtelif istikâmetlerde estirişinde de (Allah Teâlâ'nın kudretini) akıl eden bir kavim için delâletler vardır.]

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ
وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيْلٌ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾
يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا
كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ
مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩﴾

6 [Bu âyetler, Allah Teâlâ'nın (vahdâniyyet ve kudretinin) delîlleridir. Bunları, sana hak olarak okuyoruz. Artık onlar Allah Teâlâ'nın sözü olan Kur'ân ve âyetlerine inanmadıktan sonra, hangi söze inanırlar?]

7 [Her yalana, günâha dadanan kimsenin vay hâline!]

8 [Ki kendisine tilâvet olunan âyetleri işittikten sonra, işitmemiş gibi, ona îmândan istikbâr ederek küfründe ısrâr eder. İşte, onu elîm bir azâb ile müjdele!]

9 [Âyetlerimizden bir şeye muttalî olduğu zaman da onu istihzâ konusu eder. İşte, onlar için zelîl edici bir azâb vardır.]

مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا
شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ

لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

10 [Cehennem, önlerindedir. Ne (dünyâda) kazandıkları (emvâl ve evlâd) ve ne Allah Teâlâ'dan gayri ittihâz ettikleri dost (ve ma'bûd)ları azâbullahtan hiçbir şeyi onlardan defedemez. Onlar için (Âhirette) pek büyük bir azâb vardır.]

11 [Bu (Kur'ân) bir hidâyettir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenler için ise, şiddetli, elîm bir azâb vardır.]

12 [Allah Teâlâ (O'dur ki) içinde (bindiğiniz) gemiler emriyle seyr etsin, siz de fazlından (maîşetinizi) dileyesiniz diye, denizi size müsahhar kıldı. Tâ ki şükredesiniz.]

13 [Göklerde ve yerde ne varsa, hepsini tarafından (salâh ve menfaatiniz için) size teshîr etti. Şübhe yok ki, bunda, (bu teshîrde) tefekkür edecek bir kavim için (Allah Teâlâ'nın vahdâniyyet ve kudretine) âyetler vardır.]

Teshîr: Bir şeyi zorla hizmete koymak, itâat ve inkıyâddettirmek demektir.

قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ
قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ
وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

14 [(Yâ Muhammed!) Îmân edenlere söyle; Allah Teâlâ'nın günlerini ummayanları afv-ü safh etsinler! Tâ ki Allah Teâlâ (mü'min, kâfir) herkesi kazandıkları (hayır ve şer amelleri) ile cezâlandırsın.]

Araplar, harb gibi büyük tarihî vak'alara **«Eyyâm»** derler. Bu sebebledir ki, Arabların belli başlı vak'alarına **«Eyyâm-ı Arab»** denilegelmiştir. Buna göre **«Eyyâmullah»**; Allah'ın düşmanlarına ika' ettiği vekâyii, yâhûd Allah'ın mü'minlerle nusreti, sevâb ve

mükâfat va'di, kâfirlere kahır ve azâb vaîdi için ta'yîn buyurduğu vakitler demek olur. Bu âyet, kıtâl âyeti ile neshedilmiştir.

15 [Kim sâlih bir amel işlerse (sevâbı) kendisinindir. Kim de kötülük ederse (vebâli) kezâ kendisine âiddir. Sonra, hepiniz Rabbinize rücû' edeceksiniz.]

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَم۪ينَ ﴿١٦﴾ وَاٰتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ
مِنَ الْاَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُٓوا اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَٓاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ
اِنَّ رَبَّكَ يَقْض۪ي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ف۪يمَا كَانُوا ف۪يهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلٰى شَر۪يعَةٍ مِنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَٓاءَ
الَّذ۪ينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ اِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا
وَاِنَّ الظَّالِم۪ينَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَٓاءُ بَعْضٍ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّق۪ينَ ﴿١٩﴾

16 [Şânım hakkı için, Biz İsrâiloğullarına Kitab, hüküm ve nübüvvet vermiştik ve onları paak rızıklarla rızıklandırmış, âlemlere üstün kılmıştık.]

17 [Ve dîn emrinden onlara açık delîller de vermiştik. Şimdi bunda ihtilâfa düşmeleri, sırf hakîkat-i hâle dâir, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarında çıkan hased ve adâvet yüzündendir. Muhakkak ki Rabbin celle şânuh, Kıyâmet Günü, onların aralarında ihtilâf ettikleri şeyleri kazâ, muahâze ve mücâzat edecektir.]

18 [Sonra seni de, dîn emrinden bir şerîat üstüne me'mûr kıldık. İmdi ona ittibâ et! Yoksa (tevhîdin hakîkatini) bilmiyenlerin havalarına uyma!]

19 [Zîrâ (havalarına ittibâ edersen) onlar, Allah Teâlâ'nın azâbından bir şeyi senden men'e kaadir olmazlar. Müşrikler, bâtıl dînlerinde birbirlerinin dostlarıdır. (Onlarla imtizâc etme). Allah Teâlâ ise, (şirk ve ısyândan) ittikâ edenlerin dostudur.]

هَٰذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾
أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَاءَ
مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ
وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

20 [Bu (Kur'ân) insanlar için kalb gözleridir. (Onunla fevz ve necâtı görürler.) Ve yakîn sâhibleri için, mahz-ı hidâyet ve rahmettir.]

21 [Yoksa, kötü ameller kazananlar, zannederler mi ki, kendilerini, îmân edip de sâlih ameller işliyen (mü'min) ler gibi kılacağız? Hayatta da memâtta da müsâvî olacaklar? (Nasıl müsâvî olabilirler ki, hayâtta mü'minler tâatte, kâfirler ise şirk ve ma'siyet irtikâbındadır. Memâtta ise, mü'minler Allah Teâlâ'nın rahmet ve sevâbına erecekler, kâfirler de yeîs içinde azâb olunmaya gideceklerdir). Ne fenâ hükmediyorlar.]

22 [Allah Teâlâ, gökleri ve yeri hakla halk etti, tâ ki her nefis (hayır ve şer) kazanciyle cezâlansın. Onlar, aslâ haksızlığa uğramazlar.]

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ
وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِن بَعْدِ اللَّهِ ۚ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا
يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾

23 [Gördün mü, o kimsenin hâlini ki, hava ve hevesini ilâh edinmiştir. Bir ilim üzerine Allah Teâlâ da kendisini şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürlemiş, gözlerine de perde çekmiştir. Artık ona, Allah Teâlâ'dan gayri kim hidâyet verebilir? Hâlâ, ibret almıyacak mısınız?]

Arap müşrikleri taşa, altına ve gümüşe taparlardı. Taptıkları şeyin daha güzelini buldukları vakit, evvelkisini kırar, sonrakini ma'bûd edinirlerdi.

24 [(Dirilmeyi inkâr edenler): «Bu hayât, sırf bizim dünyâ hayâtımızdan ibârettir. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman helâk eder.» dediler. Halbuki bu husûsda, hiçbir bilgileri yoktur. Onlar, sâdece zannedicilerdir.]

وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتُوا
بِاٰبَائِنَا اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ
اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلّٰهِ
مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ
﴿٢٧﴾ وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰى اِلٰى كِتَابِهَا اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هٰذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ
مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ
رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾

25 [Ne zaman, onlara apaçık âyetlerimiz tilâvet olunsa (ki i'tikâdlarının butlânını îzâh eder) hiçbir hüccet ve bürhânları olmadığı için, ancak, da'vânızda sâdıklarsanız, ölen babalarımızı ihyâ edip getirin.» derler.]

26 [De ki: «Allah Teâlâ, sizi (ana rahminde) diriltir. Sonra (eceliniz geldiği zaman) öldürecek. Sonra da, hakkında hiç şübhe olmıyan Kıyâmet Günü hepinizi bir araya toplayacak.» (İhyâya kaadir olan Allah Teâlâ, iâdeye de kaadirdir). Fakat, çoğu insanlar bunu bilmezler.]

27 [Göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır. Saatin geleceği (Kıyâmet'in kopacağı) gün, bâtıla sapanlar (kâfirler) husrâna uğrayacaklardır.]

28 [O gün, her ümmeti (hüküm ve kazâya intizâren) diz çökmüş görürsün. Her ümmet Kitabına (a'mâl defterine) çağrılır. (Ve denilir ki): «Bugün (dünyâda) işlediğiniz amellerinizle cezâlanacaksınız.»]

29 [«İşte Kitabımız. Size karşı hakkı söylüyor. (Meleklerimize hayır ve şer) işlediğiniz amellerinizi yazdırmıştık.»]

30 [Îmân edip de sâlih ameller işliyenleri, Rableri celle şânuh rahmetine alacak (Cennet'ine koyacak) tır. İşte, apaçık fevz budur.]

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى
عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ
إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي
مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

31 [Kâfir olanlara gelince: «Size âyetlerimiz tilâvet olunmuyor muydu? Fakat ona îmândan istikbâr ettiniz. Mücrim bir kavim olmuştunuz.» (denilecek.)]

32 [Ne zaman: «Allah Teâlâ'nın size va'di haktır (onda hulf olmaz), o saatin geleceğine (Kıyâmet'in kopacağına) aslâ şübhe yoktur.» denilse: «Biz, Kıyâmet nedir? Bilmiyoruz. Biz, bunu ancak bir vehim zannediyoruz. Onun hakkında yakînimiz yoktur.» derdiniz.]

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٣٣﴾
وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسٰيكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ هُزُوًا
وَغَرَّتْكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ
﴿٣٥﴾ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾
وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

33 [**Onlara, işledikleri amellerin kötülükleri zâhir olacak ve kendilerini istihzâ ettikleri azâb ihâtâ eyleyecektir.**]

34 [**Ve onlara: «Bu gününüze kavuşmayı siz nasıl unutmuşsanız, Biz de sizi bugün böylece azâbta unutacağız. Karargâhınız, Cehennemdir ve sizi kurtaracak yardımcılar da yoktur.» denilecek.**]

35 [**Bu azâb, size şu sebebtendir ki: Allah'ın âyetlerini** (hakîkatini düşünmedikten maadâ) **istihzâ ettiniz. Ve dünyâ hayâtı sizi aldattı** (ondan gayri hayât olmaz sandınız). **Artık onlar bugün,** (ve bugünden sonra ebediyen) **ateşten çıkarılmıyacaklar ve kendilerinden özür de aranılmıyacak.**]

Tevbe ve itâatle Rablerini râzı etmeleri de istenilmiyecek. Zîrâ o gün, i'tizâr ve tevbenin vakti kaybolmuş olacaktır.

36 [(O zaman mü'minler diyecekler ki): **Bütün hamd-ü senâ Allah'ın, göklerin de, yerin de Rabbi Rabbil'âlemînindir.**]

37 [**Ve göklerde, yerde büyüklük ancak O'nundur.** (Mülkünde) **Azîz O,** (emrinde) **Hakîm O'dur.**]

46 — AHKAAF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 35 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَٓا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُسَمًّىۜ وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّٓا اُنْذِرُوا
مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَرُونِي مَاذَا
خَلَقُوا مِنَ الْاَرْضِ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوَاتِۜ اِيتُونِي بِكِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ هٰذَٓا اَوْ اَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾

1 [Hâ Mîm. (Murâdını Allah bilir.)]

2 [Bu Kitab'ın (Kur'ân'ın) indirilişi o Azîz, Hakîm Allah Teâlâ'dandır.]

3 [Biz, gökleri ve yeri ve aralarındakini ancak hakla ve muayyen bir müddetle yarattık. Kâfirler, inzâr olundukları şeylerden (Kıyâmet Gününün hevlinden) yüz çeviricidirler.]

4 [De ki: «Haber verin bana! Allah Teâlâ'dan gayri ibâdet ettikleriniz, yeryüzünde ne halk etmişlerdir. Yâhûd göklerin halkında Allah Teâlâ ile bir müşâreketleri mi var? Bana gösterin!»]

[«İmdi, bu Kur'ân'dan önce size (sözünüzün gerçekliğine şehâdet eder) bir Kitab nâzil olduysa, bana getirin! Yâhûd (evvelce geçen Peygamberlerden ilâhlarınızın ibâdete istihkaklarına dâir, bir rivâyet) bir ilim artığı varsa, bana haber verin! Şâyed da'vânızda sâdıklarsanız.»]

وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ
وَهُمْ عَنْ دُعَٓائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾ وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ
اَعْدَٓاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيَاتُنَا
بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَٓاءَهُمْ هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾

5 [(O Semî' Mücîb, Kaadir, Habîr) **Allah Teâlâ'yı bırakıp da, Kıyâmet Gününe kadar, duâsına icâbete kaadir olmayacak şeylere ibâdet eden kimseden daha sapık kim olabilir? Onlar, o âbidlerin, ibâdet ve duâlarından gaafildirler.**]

6 [**İnsanlar, haşrolundukları zaman, ma'bûdları onlara düşman olur, ibâdetlerini inkâr ederler.**]

7 [**Ne vakit apaçık âyetlerimiz onlara tilâvet olunsa, o küfredenler: Kendilerine gelen kelâm-ı hakka: «Bu apâşikâr bir sihirdir.» dediler.**]

اَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰيهُ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا
تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفٰى بِهِ شَهِيدًا
بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا
مِنَ الرُّسُلِ وَمَٓا اَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوحٰٓى
اِلَيَّ وَمَٓا اَنَا اِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ اَرَاَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ
وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِٓي اِسْرَٓائِيلَ عَلٰى مِثْلِهِ فَاٰمَنَ
وَاسْتَكْبَرْتُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

8 [**Yoksa** «(Muhammed Kur'ân'ı) **kendiliğinden mi uydurdu? diyorlar. De ki: «Farz-ı muhâl onu, ben uydurdumsa** (büyük ma'siyet! Allah Teâlâ, bana ukûbet eder). **Ve siz, Allah Teâlâ'dan bana gelecek ukûbetten bir şey def'ine kaadir olamazsınız.»**]

O hâlde ben, buna nasıl cür'et ederim!

[**O, sizin Kur'ân hakkında ettiğiniz ta'n ve iftirâyı çok iyi bilendir.** (Benim sıdkıma, Kur'ân'ı tebliğime ve sizin onu tekzîb ve inkârınıza) **benimle, sizin aranızda şehâdete kâfidir. Ve O,** (tevbe edene) **Gafûr,** (itâat edene) **Rahîm'dir.»**]

9 [**De ki: «Ben, Peygamberlerin ilki değilim.** (Dünyâda ve Âhiret'te) **bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben, ancak bana vahyolunana ittibâ ediyorum. Ve ben, açık bir nezîrden başkası da değilim.»**]

10 [**De ki: «Haber verin bana! Şâyed Kur'ân, Allah Teâlâ tarafından nâzil olup da, siz ona kâfir olsanız, İsrâiloğullarından bir şâhid de** (Mûsâ Aleyhisselâm) **onun misline** (Tevrât'a dayanarak) **şehâdet edip îmân etse, siz ise îmândan istikbâr etseniz, nefislerinize zulmetmiş olmaz mısınız? Şübhe yok ki, Allah Teâlâ zâlimlere hidâyet etmez.»**]

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ
وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَا
بُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا عَرَبِيًّا لِيُنْذِ
رَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾

11 [**Kâfirler, mü'minler hakkında: «Şâyed o** (îmân veya Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem'in getirdiği dîn) **hayırlı olsaydı, onu tasdîk edenler, onda bizi geçmiş olmazlardı.** (Zîrâ ekserisi Ammâr, Suheyb, Bilâl gibi fukarâ ve zuafâdır) **dediler. Kur'ân'la** (îmân ehli gibi) **ihtidâ etmedikleri için de: «Bu, eski bir yalandır** (bunu evvelkiler de söylemişlerdi.)» **diyeceklerdir.**]

12 [Halbuki Kur'ândan önce Mûsâ'ya inzâl olunan Tevrât, halka rehber ve sebeb-i rahmetti. Kur'ân da Arap diliyle onu tasdîk eder. Tâ ki, onunla (Allah Teâlâ ve Resûlü ma'siyetle) nefislerine zulmedenleri (ateşle) inzâr ve (îmân ve tâatle) ihsân edenleri Cennetle tebşîr etsin.]

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُولٰٓئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَٓاءً بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا
وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلٰثُونَ شَهْرًا حَتّٰٓى إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ
وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِٓي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِٓي
أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ وَأَصْلِحْ لِي
فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾

13 [«Rabbimiz, Allah Teâlâ'dır.» diyen, sonra da (ilmin hulâsası olan tevhîd ile amelin müntehâsı olan) istikâmet (i bir arada cem') edenler için hiçbir korku yoktur. Onlar, mahzûn da olacak değillerdir.]

14 [Onlar ashâb-ı Cennettir. İktisâb ettikleri (ilim ve amel fazîletleri) ne mükâfat olmak üzere orada ebediyyen kalacaklardır.]

15 [Biz, insana, ana, babasına ihsân etmesini tavsîye ettik. Anası, onu zahmetle (karnında) taşıdı ve zahmetle doğurdu. Hamliyle süt kesimi de otuz aydır. Nihâyet o, kuvvet çağına erişip, kırk yaşına geldiği zaman: «Yâ Rab! Gerek kendime ve gerek ana babama in'âm ettiğin (hidâyet ve İslâm) ni'metine şükretmemi, senin râzı olacağın sâlih ameller işlememi bana ilhâm et! Zürriyetime

de salâhı nasîbet! Zîrâ ben (râzı olmadığın her şeyden) **tevbe ile cidden sana teveccüh ettim. Ve ben, gerçek Müslümanlardanım.** (Dînimi, senin için hâlis kılanlardan, sana münkâd olanlardanım) **» dedi.]**

Âyet-i celîlenin, Ebû Bekrissıddîk (R.A.) hakkında nâzil olduğu mervîdir. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz risâletle gönderildiği zaman, O'nu ilk tasdîk edenler arasındadır. Babası Ebû Kuhâfe, anası Ümmülhayr da İslâmiyeti kabûl etmişlerdi. Mü'minlerden, müşrikler elinde ezâ gören dokuz kişiyi satın alarak âzâdeylemiştir. Bilâl-i Habeşî, Âmir ibn-i Füheyr bu meyândadır. Kızı Âişe (R. Anhâ.), ümmehât-i mü'minîndendir. Oğlu Abdurrahman ve torunu Ebû Atîk, İslâm ve hizmet-i Seyyidülenâm ile müşerref olmuşlardır.

Maamâfîh, ashâb-ı kirâmın hepsi böyle ihsân ve istikâmet hissi ile meşbû idiler. Nüzûl sebebinin husûsîliği, hükmün umûmîliğine mâni' değildir.

أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ
عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَابِ الْجَنَّةِ
وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِى كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ وَالَّذِى قَالَ لِوَالِدَيْهِ
أُفٍّ لَكُمَآ أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِى وَهُمَا
يَسْتَغِيثَانِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هٰذَآ
إِلَّآ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِىٓ
أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾

16 [**İşte Biz, onların** (bu evsafla muttasıf olanların) **işledikleri amellerin en güzellerini kabûl ederiz. Günâhlarından geçeriz.**

Bunlar Cennet ashâbı içindedirler. Bu, kendilerine yapılan gerçek bir va'd üzerinedir.]

17 [**O kimse ki, ana babasına: «Of, illâllah sizden. Bana ölümümden sonra kabirden çıkarılacağımı mı va'dediyorsunuz? Halbuki benden önce geçenlerden dirilen kim vardır?» der. Ana babası** (onun îmân etmesi için) **Allah Teâlâ'ya niyâz ederler. Ona: «Veyl sana! Îmân et!** (Ba'si tasdîk et! Onu inkâr eden kâfirlere) **Allah Teâlâ'nın** (azâb) **vaîdi hiç şübhesiz haktır.» derler. O ise: «Bu, eskilerin esâtirinden başka bir şey değildir» der.]**

18 [**İşte bunlar, cin ve insten, onlardan önce geçen ümmetlerle birlikte, üzerlerine azâb kelimesi hak olmuş kimselerdir. Bunlar, husrâna uğrayanlardır.]**

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾
وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ
الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ
تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

19 [(Mü'minlerden, kâfirlerden) **herkes için işledikleri** (hayır ve şer) **amellerin** (cezâsında, ki mü'minlerin Cennet-i A'lâ, kâfirlerin de Cehennem'in esfelidir) **dereceleri vardır. Tâ ki, hiçbir haksızlığa uğratılmaksızın, amellerinin karşılığı tamâmen ödensin.]**

20 [**Küfredenlere, ateşe arzolundukları gün denilir ki: «Siz bütün Tayyibâtınızı** (iyi ve temiz şeylerinizi) **dünyâ hayâtında yitirdiniz. Orada yalnız onlarla temettû' ettiniz.** (Ondan, bugün için size bir şey kalmadı). **Artık bugün, zillet ve hakâret azâbiyle cezâlanacaksınız. Zîrâ, yeryüzünde haksız yere büyüklük taslıyordunuz. Ve zîrâ dînden çıkıp, fıska sapıyordunuz.]**

Allah Teâlâ, kâfirleri dünyâya dalmakla muâhaze edince, Peygamber (S.A.V.) ile eshâb-ı kirâmı Âhiret sevâbını dilemiş dünyâ lezzetlerinden uzak kalmayı tercîh etmişlerdir. Ömer b. Hattâb (R. A.) diyor ki:

«Peygamber (S.A.V.)'in yanına vardım. Gördüm ki hasır üzerine yattığı için yanlarında eser kalmıştı. Yâ Resûlâllah Allah'a duâ et de ümmetine İrân ve Roma ahâlisine verdiği gibi refâh versin! Hem onlar Allah'a ibâdet bile etmiyorlar.» dedim. Cevâben: «Onlar, güzel hayâtları kendilerine dünyâda verilen bir kavimdir» buyurdular.

Hz. Âişe (R. Anhâ.) «Muhammed âilesi iki gün arka arkaya karınlarını arpa ekmeği ile doyurmamışlardır. Bu hâl, Peygamber (S.A.V.)'in vefâtına kadar devâm etti.» demiştir. Diğer bir rivâyette, yine Âişe (R. Anhâ.):

«Üzerimizden bir ay geçer, evimizde ateş yanmazdı. Su ile hurma ile yetinirdik. Yalnız, ba'zan Ensârın kadınları bize süt verir; onu içerdik.» demiştir.

Ebû Hüreyre (R.A.) diyor ki:

«Eshâb-ı Suffe'den yetmiş kişi gördüm ki, hiçbirisinin boy entarisi yoktu. Kiminin sâdece bir gömleği veyâ boynuna bağlı bir peştemalı vardı ki, ya baldırına yâhûd topuğuna varırdı.»

Abdurrahman b. Avf (R.A.): «Bize, dünyâ alabildiğine arzolundu. Ama biz, sevâblarımız dünyâda verilir, diye korkarız.» demiş ve ağlamıştır.

وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ
مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِه۪ٓ اَلَّا تَعْبُدُٓوا اِلَّا اللّٰهَ اِنّ۪ٓي اَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظ۪يمٍ ﴿٢١﴾ قَالُٓوا اَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا
تَعِدُنَٓا اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاُبَلِّغُكُمْ
مَٓا اُرْسِلْتُ بِه۪ وَلٰكِنّ۪ٓي اَرٰيكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾

21 [Âd kavminin kardeşini (Hûd Peygamberi) an! Hani o, kavmini Ahkaaf'ta inzâr etmişti —Halbuki ondan evvel de, sonra da nice nezîrler gelip geçmiştir— Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet

etmeyin! (Şirkiniz yüzünden) ben size gelecek büyük bir günün azâbından korkuyorum.» demişti.]

Ahkaaf: Yemen'de Şemr denilen kumsal bir vâdînin ismidir.

22 [**Onlar: «Sen, bizi ilâhlarımıza ibâdetten çevirmeye mi geldin? Şâyed da'vânda gerçeksen, bize** (şirk yüzünden uğrayacağımızı) **va'dettiğin azâbı getir.» dediler.**]

23 [**O da: «Bunun ilmi ancak Allah Teâlâ'nın nezdindedir.** (O, mukadder olan vakitte size erişir). **Ben, size irsâl ve emrolunduğum şeyi tebliğ ediyorum. Fakat görüyorum ki, siz** (Peygamberlerin tebliğ ve inzâr için gönderildiklerini) **bilmez bir kavimsiniz.» dedi.**]

فَلَمَّا رَاَوْهُ عَارِضًا
مُسْتَقْبِلَ اَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هٰذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ
بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِاَمْرِ رَبِّهَا فَاَصْبَحُوا
لَا يُرٰى اِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾
وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا اِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا
وَاَبْصَارًا وَاَفْـِٔدَةً فَمَا اَغْنٰى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا اَبْصَارُهُمْ
وَلَا اَفْـِٔدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ اِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَحَاقَ
بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ اَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ
مِنَ الْقُرٰى وَصَرَّفْنَا الْاٰيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾

24 [**Vaktâ ki, o azâbı vâdîlerine müteveccih bir bulut hâlinde gördüler: «Bu, bize yağmurla gelen bir bulut.» dediler.** (Hûd Aleyhisselâm): **«Hayır!** (dedi). **O, isticâl ettiğiniz azâbtır. O, bir rüzgârdır ki, onda elîm bir azâb vardır.»**]

25 [**«O rüzgâr, Rabbinin emriyle her şeyi helâk eder.» Derken öyle oluverdi ki, meskenlerinden gayri bir şey görülmez oldu. Mücrim bir kavmi, işte Biz böyle cezâlandırırız.**]

Rivâyete göre; Hûd Aleyhisselâm, o rüzgârı hissedince, mü'minlerle bir sığınağa girmiş; kum yığınları kâfirlerin üzerine düşerek, hepsini helâk etmiş. Yedi gün sekiz gece kum altında kaldıktan sonra, rüzgâr kumları kaldırarak cesedlerini deryâya atmış.

26 [**Yemîn ederim ki: «Onlara verdiğimiz kuvvet ve kudreti size vermedik. Ve onlara** (işitsinler, görsünler, sun'-i ilâhiyi düşünsünler diye) **kulaklar, gözler ve kalbler de vermiştik. Fakat ne kulakları, ne gözleri ve ne kalbleri bir şeye müfîd olmadı. Zîrâ Allah Teâlâ'nın âyetlerini inkâr ediyorlardı. Binâenaleyh, o istihzâ ettikleri azâb, kendilerini kuşatıverdi.**]

27 [**Yemîn ederim ki, biz sizin çevrenizdeki** (Me'rib, Hicr-i Semûd, Sedûm, Eyke) **gibi memleketleri de helâk ettik. Onlara, âyetlerimizi tekrar tekrar beyân eyledik. Tâ ki** (küfürlerinden) **rücû' etsinler.** (Fakat rücû' etmediler.)]

فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةًۜ بَلْ ضَلُّوا
عَنْهُمْۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

28 [**O vakit, onların Allah Teâlâ'yı bırakarak, tekarrüp zu'miyle, edindikleri ilâhlar, niçin kendilerine yardım etmedi?** (de azâbtan kurtarmadı). **Bil'akis onlardan kayboldular.** (Görünmez oldular.) **Bu, işte, onların yalanları, iftirâlarıdır.**]

وَاِذْ صَرَفْنَٓا اِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْاٰنَۚ فَلَمَّا حَضَرُوهُ
قَالُٓوا اَنْصِتُواۚ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا
يَا قَوْمَنَٓا اِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا اُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ
يَهْدٖٓي اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرٖيقٍ مُسْتَقٖيمٍ ﴿٣٠﴾ يَا قَوْمَنَٓا اَجٖيبُوا دَاعِيَ
اللّٰهِ وَاٰمِنُوا بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ اَلٖيمٍ ﴿٣١﴾

29 **[Yâdet o zamanı ki, Kur'ân'ı dinlemek üzere, cinlerden bir tâifeyi sana göndermiştik. Vaktâ ki Kur'ân'ı dinlemeye hazır oldular, birbirlerine: «Sükût edin, dinliyelim.» dediler. Okunması bitirilince de, kavimlerine dönerek onları inzâr edici oldular.]**

Rivâyete göre, bunlar Nusaybin cinleriydi. Yedi veyâ dokuz kişiydiler. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize, Tâif seferinden dönerlerken, En-Nahl vâdîsinde, teheccüdü Rahmân Sûresiyle kılarlarken rastgelmişlerdi.

30 **[Ey kavmimiz! dediler. Biz Mûsâ'dan sonra inzâl olunmuş, evvelki Kitabları tasdîk eden, hakka ileten ve doğru yolu gösteren bir Kitab dinledik.»]**

31 **[«Ey kavmimiz! Allah Teâlâ'nın** (vahdâniyyetini tasdîke ve tâatine) **da'vetçisine** (Resûlullah Muhammed sallallahü aleyhi ve selleme) **icâbet ve îmân edin, ki Allah Teâlâ, ba'zı günâhlarınızı mağfiret buyursun. Sizi, elîm bir azâbtan korusun.»]**

Ba'zı günâhlardan murâd: Sırf Allah'ın hakkı olan borçlardır. Çünkü îmân etmekle, kul hakları ve zulümler afvolunmaz. İbn-i Abbâs (R.A.)'in beyânına göre, bu cinler kavimlerine haber verince yetmiş kişi îmân edip onlarla birlikte Peygamber (S.A.V.)'e gelmişler. Ve O'nu, Bathâ'da bulmuşlar. Kendilerine Kur'ân okumuş; emir ve nehîlerde bulunmuş. Bu gösterir ki, Resûlüllah (S. A.V.), cinlere de gönderilmiştir. Mü'min olan cinlerin hükmü ulemâ arasında ihtilâflıdır. İmâm A'zam'a göre; bunların sevâbları ancak Cehennem'den kurtulmaktır. Leys'e göre; sevâbları Cehennem'den kurtulduktan sonra hayvanlar gibi toprak olmaktır. İmâm Mâlik ile Ebû Leylâ'ya göre ise; cinler de insanlar gibi mükâfât ve mücâzât görürler. Bir hadîsde:

«Cinler, Cennet'e girip tesbîh ederler. Ve bu insanlara verilen Cennet ni'metlerinin yerini tutar.» buyurulmuştur.

Ömer b. Abdilâzîz: **«Cinlerin mü'minleri, Cennet'in etrâfındaki meydanlıkta kalacak; Cennet'e girmeyeceklerdir.»** demiştir.

وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ
أَوْلِيَاءُ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ

بَلَىٰٓ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ
أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَٱصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْعَزْمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ وَلَا
تَسْتَعْجِل لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً
مِّن نَّهَارٍ بَلَٰغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾

32 [**«Kim, Allah Teâlâ'nın** da'vetçisine (Resûlü'ne) **icâbet** (ve itâat) **etmezse,** yeryüzünde **Allah Teâlâ'yı âciz bırakacak değildir.** (Ondan kaçınmakla azâbından kurtulamaz.) **Ve onun, Allah Teâlâ'dan gayri** (kendisini azâbullahtan kurtaracak) **yardımcıları da yoktur. Onlar, açık bir dalâl içindedirler.»**]

33 [**Onlar görmez, bilmezler mi ki, gökleri ve yeri, aslâ yorulmaksızın halk eden Allah Teâlâ, ölüleri de diriltmeye muhakkak kaadirdir? Evet, hiç şüphe yok ki, O, her şeye kaadirdir.**]

34 [**O küfredenlere, ateşe arzolundukları gün:** «(Tekzîb ettiğiniz) **bu azâb hak değil mi imiş?»** (denilecek). **Onlar da: Evet, Rabbimiz hakkı için, gerçekmiş.» diyecekler. Allah Teâlâ: «İmdi, inkâr ettiğiniz azâbı tadın.» buyuracak.**]

35 [**O hâlde** (Yâ Muhammed! Kavminin ezâ ve tekzîbine) **ûlûl'azm Peygamberlerin sabrettiği gibi sabret!** (Sen de, onlardan birisin).]

Azm: Bir işi işlemeye rabt-ı kalb ile kasd ve teşebbüs etmek, demektir.

Ûlûl'azm de: Azm sâhibleri, şerîatlerin te'sîs ve takrîrinde azîm, cehd ve ihtimâm eden, onun meşakkatlerine, münkirlerin ezâlarına ve düşmanlıklarına tahammül ederek sabreyleyen Peygamberânı izâmdır.

Filhakîka, Peygamberlerin hepsi azîm sâhibleriydi. Fakat içlerinde azîmlerinin fevkalâdeliği ile mümtâz olanlar vardır.

Nûh Aleyhisselâm'ı bayıltıncaya kadar döverlerdi. Fakat O, sabrederdi.

İbrâhîm Aleyhisselâm, ateşte yanmaya, oğlunu boğazlamaya, oğlu da boğazlanmaya sabretmişti.

Ya'kûb Aleyhisselâm, oğullarının yaptıklarına ve gözlerinin görmezliğine sabırla mukâbele etmişti.

Yûsuf Aleyhisselâm, kuyuya ve zindâna atılmaya kezâ sabreylemişti.

Eyyûb Aleyhisselâm da üzerine çöken musîbetlere büyük bir sabır ve tahammül göstermişti.

Mûsâ Aleyhisselâm, kavminin ezâlarına ve Îsâ Aleyhisselâm, düştüğü fakra kezâ sabreylemişlerdi.

[Ve onların azâbına isticâl etme! Onlar va'dolundukları azâbı görecekleri gün, sanki (dünyâda ve berzâhta) **gündüzün bir saati kadar kaldıklarını zannedeceklerdir.]**

[Bu Kur'ân, Allah Teâlâ'dan insanlara (kâfi') **bir tebliğdir. Helâk edilecek başkası değil, ancak** (tâatten çıkmış, öğüt kabûl etmiyen) **fâsıklardır.]**

Alûsî tefsîrinde: Bu sûrenin âyetleri arasında

كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ

âyetinin bir hassiyeti vardır, der.

Bir hadîs-i şerîfde: «**Bir hâcet diledin, ve onun is'af olunmasını istedin mi şöyle de.**» buyurulmuştur. (Taberanî):

«Lâ ilâhe illallâhu vahdehü lâ şerîke lehül'aliyyül'azîm, lâ ilâhe illallâhu vahdehü lâ şerîke lehülhaliymülkerîm, bismillâhillezîy lâ ilâhe hüvelhayyülhaliym, sübhânallâhi rabbil'arşil'azîym, elhamdülillâhi rabbil'âlemiyn, ke'ennehüm yevme yerevne mâ yû'adûne lem yelbesû illâ sâ'aten min nehârin, belâagun fehel yühlekü illelkavmülfâsikuûn, allâhümme inniy es'elüke mûcebâti rahmetike ve azâime mağfiretike vesselâmete min külli ismin vel ganiymete min külli birrin velfevze bilcenneti vennecâti minennâr, allâhümme lâ teda' liy zenben illâ gaferteh ve lâ hemmen illâ ferrceteh ve lâ deynen illâ kadeyteh ve lâ hâceten min havâicid-dünyâ vel'âhireti illâ kadaytehâ birahmetike yâ erhamerrâhimiyn.»

---

47 — MUHAMMED (Sallallâhü aleyhi ve Sellem) SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur. 38 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ
عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا
الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ
لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾ فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ
إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً
حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرَ
مِنْهُمْ وَلَٰكِنْ لِيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾

1 [**Onlar ki, kâfir oldular ve Allah yolundan yüz çevirdiler** (İslâm'a ve İslâm yoluna girmekten imtinâ ettiler, yâhûd Ebû Cehil, Nadr, Utbe gibi halkı Allah yolundan alıkoydular), **Allah Teâlâ, onların** (fakîrlere yemek yedirmek, sılâ-i rahmetmek, esîrleri âzâdeylemek, Mescid-i Harâm'ın i'mârına çalışmak gibi) **bütün** (iyi) **amellerini ibtâl etmiştir.**]

Medenî olan bu sûre-i celîlenin yalnız 13 üncü âyetinin hicret esnâsında mağarada nâzil olduğu rivâyet edilmiştir.

Katâde'ye göre, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, mağaraya giderken, doğduğu şehre bakmış: «**Sen, Allah'ın beldelerinin en sevgilisisin. Ahâlîn beni çıkarmasalardı; ben, senden çıkmazdım.**» buyurmuşlar ve bunun üzerine, bu âyet-i celîle nâzil olmuştur.

Sûre-i celîleye «**Kıtâl Sûresi**» de denilir.

2 [**Ve onlar ki, îmân edip de sâlih ameller işlediler, Muhammed** (sallallâhü aleyhi ve sellem) e **tenzîl olunan Kur'ân'ı — ki** Rablerinden gelen bir haktır — **tasdîk ettiler. Allah Teâlâ** (îmân ve sâlih amelleri sebebiyle) **onların günâhlarını setr ve** (dünyâda tevfîkiyle) **hâllerini ıslâh eylemiştir.**]

3 [**Bu** (dalâl ve salâh), **şu sebepledir ki: Kâfirler bâtıla** (Şeytan'a ve nefislerine), **mü'minler ise, Rablerinden inen Kur'ân'a ittibâ etmişlerdir. İşte** Allah **Teâlâ, insanlara mesellerini böyle darbeder** (hâllerini bildirir.)]

4 [**Ne zaman muhârebede küffârla karşılaşırsanız, boyunlarını vurun.**]

[**Nihâyet onlara, ziyâdesiyle kanlarını döküp, galebe ettiniz mi, bağı sıkı tutun** (kalanlarını esîr alarak kaçmamalarını ve zarar vermemelerini te'mîn etmek için iyice bağlayın.)]

[**Ondan sonra, harb nihâyet bulup da, muhâribler silâhlarını bırakınca esîrleri, ya bilâ ivaz âzâdederek imtinân edin, yâhûd bir fidye alarak** (mukâbilinde mal veyâ esîrleri mübâdele etmek sûretiyle) **serbest bırakın.** (Bu husûsda, muhayyersiniz. Bu iki şıktan, dilediğinizi ihtiyâr edebilirsiniz.)]

[**İşte emir budur. Şâyed Allah Teâlâ dileseydi, elbette onlardan cenksiz de intikâm alırdı. Fakat** (O, cihâdı emir buyurdu), **tâ ki sizi yekdiğerinizle imtihan etsin.** (Mü'minler cihâdla büyük bir ecre nâil olsunlar, kâfirlerin de bir kısmı mü'minlerin eliyle azâb görsün, bir kısmı da küfürlerinden rücû' ederek îmân eyle-

nler). Cihâdda Allah yolunda öldürülen (mü'min) lerin, Allah eâlâ aslâ amellerini zâyi' etmez.]

وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
إِنْ تَنْصُرُوا اللّٰهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا
لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأَحْبَطَ
أَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾ ذٰلِكَ
بِأَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ ﴿١١﴾

5, 6 [Allah Teâlâ, onları sevâba hidâyet, hayâtlarında hâllerini ıslâh ve (dünyâda tanıttığı) Cennetine idhâl eder.]

7 [Ey îmân edenler! Şâyed siz, Allah Teâlâ'ya (dînine ve Resûlüne) yardım ederseniz, O da (düşmanlarınıza karşı) size yardım eder. Ve (İslâm haklarını müdâfaa ve küffârla cihâdda) ayaklarınızı sâbit kılar.]

8 [Küfredenlerin ise, Allah Teâlâ belâlarını versin! Allah, onların bütün amellerini ibtâl eyler.]

9 [Şu sebeble ki: Allah Teâlâ'nın inzâl ettiği Kur'ân'dan hoşlanmadılar. O da, amellerini bâtıl kıldı.]

10 [Acaba onlar, yeryüzünde gezip, kendilerinden öncekilerin nasıl bir âkıbete uğradıklarını görmediler mi? Allah Teâlâ, onların kökünü kazıdı. Kâfirlere de, bu âkıbetin, bu helâkin benzeri vardır.]

11 [Bunun sebebi şudur ki: Allah Teâlâ, mü'minlerin (düşmanlarına karşı) velîsi, yardımcısıdır. Kâfirlerin ise, aslâ velîsi, yardımcısı yoktur.]

إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ
مَثْوًى لَهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَاَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ اَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي اَخْرَجَتْكَ
اَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ
سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا اَهْوَاءَهُمْ ﴿١٤﴾

12 [Şübhe yok ki, Allah Teâlâ îmân edip de sâlih ameller işliyenleri, altlarından ırmaklar akan Cennetler'e koyar.]

[Küfredcnler ise, ki onlar (dünyâ metâı ile) faydalanırlar (zevk ve şehvetlerinin esîridirler) ve hayvanlar gibi (âkıbetlerinden gaflet ve ihtirâsla) yerler. Onların yeri de ateştir.]

13 [Nice memleketler ahâlisini ki — her biri memleketinden çıkaranlardan daha kuvvetliydi — hepsini (çeşid çeşid azâbla) helâk ettik. Onları (azâbımızdan meneden) hiçbir yardımcıları da bulunmadı.]

14 [Rabbi celle şânuhden apaçık bir bürhân üzerinde bulunan kimse, şirk ve ma'siyetlerle zînetlenen amelini güzel görüp de, heveslerine uyan kimseler gibi olur mu?]

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ
فِيهَا اَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ وَاَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَاَنْهَارٌ
مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَاَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا
مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا

مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٥﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ
إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾

15 [**Şirk ve isyândan ittikâ edenlere va'dolunan Cennet'in sıfatı şudur ki: Orada ırmaklar vardır: Öyle bir sudan ki rengi, kokusu, tadı, hiçbir vasfı bozulmaz. Ve ırmaklar vardır: Öyle bir sütten ki, tadı değişmez** (ekşimesi, kesilmesi yoktur). **Yine ırmaklar vardır: Bir şarabtan ki, içenlere lezzet verir.** (Kekreliği, sarhoşluğu, günâhı, gâilesi yoktur.) **Kezâ ırmaklar vardır: Öyle bir baldan ki, sâfi süzmedir. Her çeşid meyvalar da onlar içindir. Bir de, Rableri celle şânuh'un onlardan rızâsı ve mağfireti vardır. Hiç bu müttekîler, o Cehennem ateşinde dâim kalan, kaynar su içirilip de bağırsakları parça parça olan kimseler gibi midir?**]

16 [**Onlardan** (meclisine gelip) **seni dinliyenler de var** (ki münâfıklar) **dır. Yanından çıktıkları zaman,** (ashâbtan) **kendilerine ilim verilmiş olanlarla** (istihzâ ederek): **«O, demin ne dedi idi?** (biz anlamadık)» **derler.**]

[**Bunlar, o kimselerdir ki, Allah Teâlâ** (nifâkları yüzünden) **kalblerinin üzerini mühürlemiştir. Kendileri de heveslerine tâbi' olmuşlardır.** (Bundan böyle îmân etmezler.)]

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ
يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ
إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ ﴿١٨﴾ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ ﴿١٩﴾

17 [**Hidâyeti kabûl edenlerin ise; Allah Teâlâ, hidâyetini artırır. Ve takvâlarının mükâfatını verir.**]

Veyâ takvâlarına yardım eder, takvâlarında sebât verir. Yâhûd takvâlarını açıklar, gizlemez.

18 [**Artık onlar, ancak, saate** (Kıyâmet'e) **onun birdenbire kendilerine gelivermesine intizâr ediyorlar. Zîrâ, işte alâmetleri geldi. Fakat o, başlarına geldiği vakit düşünüp ibret almaları kendilerine ne fayda verir?**]

19 [**Öyleyse bil ki: Allah'dan gayri hiçbir ma'bûd yoktur.** (Ümmetine sünnet olsun için) **hem kendi günâhının mağfiretini, hem erkek kadın mü'minlerin mağfiretlerini iste! Allah Teâlâ nerede dolaşıp, nerede karar kılacağınızı bilir.** (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.)]

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ
وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ
إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَى لَهُمْ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ
مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ﴿٢١﴾

20 [**Îmân edenler: «Ne olurdu** (cihâd hakkında) **bir sûre nâzil olsaydı.» derler. Fakat ne zaman muhkem bir sûre inzâl olunup da kıtâlle emrolunsalar, kalblerinde hastalık bulunan** (münâfık) **ların, korkularından, ölümden bayılmış gibi, mağmûm ve mütehayyir sana baktıklarını görürsün. Korktukları, başlarına gelsin!**]

21 [**Onlara düşen tâat ve güzel sözdü. Binâenaleyh, emir kat'îleştiği zaman, Allah Teâlâ'ya sâdık kalsalardı, bu haklarında elbette daha hayırlı olurdu.**]

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا
أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ
وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ
أَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ
مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾

22 [Nâsın işlerinin başına geçip hâkim olsanız (yâhûd îmân ve İslâmdan yüz çevirseniz) sizden yeryüzünde (tekebbür ve tecebbürle çeşid çeşid) fesâd çıkarmanız ve (câhiliyyet devrindeki gibi) hısımlık bağlarını bile parçalamanız (aranızda kan dökmeniz) me'mûl değil midir?]

23 [Onlar, öyle kimselerdir ki, Allah Teâlâ, kendilerini rahmetinden tardetmiş, kulaklarını sağır, gözlerini kör eylemiştir.]

24 [Onlar Kur'ân'ı (dinleyip va'd ve vaîdi) düşünmezler mi? (Îmân ederek şirk ve ısyânı terk etsinler) yoksa kalblerinin üzerinde kilit mi var?]

25 [Kendilerine açık delîller ve mu'cîzelerle hüdâ tebeyyün ettikten sonra, tekrar (gizlice) küfre dönenlerin Şeytan büyük günâhlar kazanmalarını kolaylaştırmış ve ömürlerinin çok uzun olacağını telkîn eylemiştir.]

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ
سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ
﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ

وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ
وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾

26 [Bunun, sebebi şudur ki: Bu mürtedler, Allah Teâlâ'nın tenzîl ettiği şeyden hoşlanmıyan (münâfık) **lara** (gizlice): **«Size, ba'zı umûrda itâat edelim.» dediler. Halbuki Allah Teâlâ, onların aralarındaki bütün sırları bilir.]**

Maksâdları: Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize düşmanlıkta bulunmaktı. Bu husûsta, kendilerine yardım edeceklerini ve Müslümanları cihâda gitmekten alıkoymaya çalışacaklarını va'detmişlerdi.

27 [Onların, Melekler rûhlarını kabzederken (haktan dönen) **yüzlerine ve arkalarına vurdukları zaman hâlleri nasıl olacak?]**

28 [Bu, şu sebebledir ki: Onlar (küfür, Resûlüllah'ın kendilerince bilinen vasıflarını gizlemek ve emirlerine ısyân etmek gibi) **Allah Teâlâ'yı gazâblandıracak şeylere tâbi' oldular. Rızâsını isticlâb edecek şeylerden** (îmân, cihâd ve sâir tâattan) **hoşlanmadılar. O da, onların bütün amellerini bâtıl kıldı.]**

29 [Yoksa kalblerinde hastalık bulunan (münâfık) **lar zannederler mi ki, Allah Teâlâ** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem ve mü'minlere olan) **kin ve adâvetlerini ızhâr etmiyecek?]**

وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ
الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ
مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَا أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا

وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ
الْهُدٰى لَنْ يَضُرُّوا اللّٰهَ شَيْـًٔا وَسَيُحْبِطُ اَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾ يَا اَيُّهَا الَّذِينَ
اٰمَنُوا اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾

30 [**Eğer Biz dileseydik, onları** (o münâfıkları) **sana gösterirdik de pekâlâ simâlarından** (kendilerini teşhîs eden alâmetlerden) **tanırdın. Maamâfîh, sen onları sözlerinin edâsından da tanırsın. Allah Teâlâ, bütün amellerinizi bilir.**]

Bu âyet indikten sonra Peygamber (S.A.V.) münâfıkları konuşmalarından tanımağa başlamış.

31 [**Celâlim hakkı için, sizi** (cihâd ve sâir meşakkatli teklîflerle) **imtihan edeceğiz. Tâ ki içinizden mücâhidleri ve sabredenleri temyîz edelim.** (Îmân ve sadâkatinize veyâ ısyânınıza müteallik) **haberlerinizi âşikâr kılalım.**]

32 [**Hakîkat, kâfir olup da halkı Allah yolundan alıkoyanlar, kendilerine hidâyet zâhir olduktan sonra, Allah'ın Resûlüne muhâlefet edenler,** (küfürleri, halkı Allah yolundan alıkoymaları ve aleyhissalâtü vesselâma adâvet ve muhâlefetleri ile) **hiçbir zaman Allah Teâlâ'ya, zerrece zarar eriştirecek değildirler. Onların güzel amellerinin sevâbı ibtâl edilecektir.**]

33 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin! Amellerinizi** (küfür, nifâk, tekebbür, riyâ, men ve ezâ ile) **ibtâl etmeyin!**]

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ
فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا اِلَى السَّلْمِ وَاَنْتُمُ
الْاَعْلَوْنَ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾ اِنَّمَا الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ اُجُورَكُمْ
وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾

34 [**Kâfir olup da, halkı Allah yolundan alıkoyduktan sonra, kâfir oldukları hâlde ölenleri, Allah Teâlâ, aslâ mağfiret etmez.**]

Bu âyet-i celîlenin, ashâb-ı kalîb hakkında nâzil olduğu mervîdir. Fakat hükmü umûmîdir.

Ashâb-ı kalîb: Bedir'de katlolunup da, kuyuya atılan müşriklerdir.

35 [**Artık siz de** (küffâra) **za'f göstermeyin. İbtidâ sulha siz tâlib olmayın! Her hâlde, siz gaalib olacaksınız. Allah Teâlâ'nın avni ve nusreti sizinledir. Ve aslâ amellerinizin sevâbından bir şey nakzetmez.**]

36 [**Dünyâ hayâtı, ancak bir oyun ve eğlenceden ibârettir. Şâyed îmân eder,** (ma'siyetlerden) **sakınırsanız, Allah Teâlâ** (îmân ve takvânızın) **ecrini verir. Sizden mallarınızın tamâmını da istemez.**]

İstediği, kırkta birdir. O da fakîrlere verilecektir.

إِنْ يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ
تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٓا أَنْتُمْ هٰٓؤُلَٓاءِ تُدْعَوْنَ
لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا
يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَٓاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا
يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓا أَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

37 [**Eğer sizden, ileri giderek, malınızın tamâmını istese, cimrilik eder** (gönül hoşluğu ile) **vermezdiniz. Bu cimrilik, sizin buğz ve adâvetinizi meydana çıkarırdı.**]

38 [**İşte sizler, Allah yolunda mallarınızı infâka da'vet olunanlarsınız. Yine de içinizden cimrilik** (ederek imtinâ) **edenler var. Fakat kim cimrilik ederse ancak, kendi nefsine cimrilik etmiş olur.**]

[**Allah Teâlâ, sizin infâkınızdan Ganî'dir. Siz ise,** (O'nun indindeki sevâba, mağfirete, rahmete) **muhtâçsınız. Şâyed** (O'nun emir ve itâatinden) **yüz çevirirseniz,** (sizi helâk eder) **yerinize,** (sizden hayırlı, cimrilikte ve itâatsizlikte) **sizin gibi olmayacak, başka bir kavmi getirir.**]

48 — FETİH SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 29 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا (١) لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ
وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا (٢) وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا
عَزِيزًا (٣) هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا
مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا
(٤) لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ
فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ فَوْزًا عَظِيمًا (٥)

1 [Muhakkak ki Biz, sana bir feth-i mübîn açtık.]

2, 3 [Tâ ki Allah Teâlâ, geçmiş ve gelecek günâhlarını mağfiret buyursun. Tâ ki üzerindeki ni'metini tamamlasın. Ve sana (gerek risâletin îfâsında ve gerek riyâset merâsimini edâda) **doğru yolu göstersin. Ve tâ ki, sana misli bulunmaz bir muzafferiyetle yardım etsin.]**

Fetih Sûresi, Medenîdir. Fakat Medîne'nin içinde nâzil olmuş ma'nâsına değildir. Hicretin altıncı yılında Hudeybiye seferi dö-

nüşünde Mekke dışında nâzil olduğu içindir ki, Medenî addedilmiştir.

Fetih'den murâd: Hudeybiye sulhü veyâ Hayber fethi, yâhûd Mekke fethidir. Veyâhûd fütûhât-ı celîledir.

4 [**İmânlarına bir kat daha îmân katsınlar diye, mü'minlerin kalblerine sükûn ve itmi'nân indiren O'dur. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah Teâlâ** (halkın mesâlihinde) **Alîm** (takdîr ve tedbirinde) **Hakîm'dir.**]

5 [**Tâ ki, erkek ve kadın mü'minleri** (dîn ve şerîatte sebâtlarına mükâfâten) **orada dâim kalmak üzere,** (ağaçları) **altından ırmaklar akan Cennetlere idhâl etsin. Seyyielerini örtsün. İşte Allah Teâlâ indinde, en büyük fevz** (necât) **budur.**]

وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ
الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ
عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾

6 [**Bir de** (Yâ Muhammed! Allah Teâlâ'nın fetih ve mağfireti sana) **şunun içindir ki, Allah Teâlâ'ya** (Resûlüne ve mü'minlere yardım etmez diye) **fenâ zanda bulunan erkek ve kadın münâfıkları, erkek ve kadın müşrikleri** — o kötülük dâiresi başlarına dönesileri — **ta'zîb eylesin. Allah Teâlâ, onlara gazâb ve la'net etmiş ve kendilerine Cehennem azâbını hazırlamıştır. O, ne çirkin karargâhtır.**]

وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾
إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾

7 [Göklerin, yerin (mülk, saltanat ve) bütün orduları Allah Teâlâ'nındır. O, (düşmanlarına intikamla) Gaalib ve (sun'unda) Hakîm'dir.]

8 [(Yâ Muhammed!) Biz seni (ümmetinin sözlerine ve fiillerine) şehâdete ve (mü'minleri Cennetle) tebşîr ve (kâfirleri ateşten) tahzîre gönderdik.]

9 [Tâ ki, Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine ve Resûlünün nübüvvetine îmân ve bunu takviye ve tekvîr edesiniz. Sabah akşam (dâimâ) Allah Teâlâ'yı takdîs ve tenzîh eyliyesiniz.]

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَن نَّكَثَ
فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ
فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ
شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ
بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا
إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ
إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ
ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾

10 [Muhakkak ki, o sana beyat edenler, hakîkat hâlde Allah Teâlâ'ya beyat etmişlerdir. Allah'ın eli, onların ellerinin üstündedir. O hâlde, kim ahdini nakzederse, vebâli nefsine râcidir. Kim de Allah Teâlâ'ya olan ahid (ve beyat) ine vefâ eylerse, Allah Teâlâ, ona pek büyük bir ecir verecektir.]

Âyet-i celîlenin nüzûl sebebi, biraz sonra îzâh edeceğimiz Hudeybiyedeki Rıdvan Beyati'dir.

11 [**O Bedevîlerden geri kalanlar: «Seninle birlikte gitmekten bizi mallarımız ve ıyâlimiz alıkoydu. Bu sebeble, bize istiğfâr ediver.» diyecekler. Onlar, kalblerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler.** (Onların kalblerinin i'tizâr ve istiğfârdan haberi yoktur.)]

Bu Bedevîler, Medîne çevresindeki Gıfâr, Müzeyne, Cüheyne, Eslem, Eşca' kabîleleriydi. Resûl-ü Ekrem sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz Hudeybiye senesi mahzâ Umre için Mekke'ye gitmeye karar verdikleri sırada, Kureyş'in herhangi bir taarruz ve mümânaatı ihtimâline karşı, bu kabîlelerin de mâiyyet-i seniyyelerinde bulunmasını istemişler, fakat bunlar, korkularından, vâki' da'vete icâbet etmemiş, i'tizâr eylemişlerdi.

[**De ki: «Allah Teâlâ, size** (katl, hezîmet, âile veyâ emvâlinize bir musîbet veyâ geri kaldığınız için ukûbet etmek gibi) **bir mazarrat, yâhûd** (bil'akis) **bir menfaat irâde buyurursa, O'nu meşiyyet ve kazâsından kim menedebilir? Belki Allah Teâlâ, bütün işlediklerinizden haberdârdır.»**]

12 [**Hayır siz, Resûlüllah ve mü'minler, artık ebediyyen âilelerine dönemiyecek zannettiniz. Bu, kalblerinizde** (Şeytan'ın iğvâsiyle) **tezyîn olundu. Kötü zanda bulundunuz ve bu yüzden Allah Teâlâ indinde helâk edilecek bir kavim oldunuz.**]

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ فَاِنَّٓا اَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا
﴿١٣﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَٓاءُ وَيُعَذِّبُ
مَنْ يَشَٓاءُ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٤﴾

13 [**Kim, Allah Teâlâ ve Resûlüne îmân etmezse, muhakkak Biz, o kâfirler için alevli bir ateş hazırlamışızdır.**]

14 [**Göklerin ve yerin mülkü Allah Teâlâ'nındır. Dilediğine mağfiret ve dilediğine azâb eder. Allah-ü azîmüşşân,** (tevbe edene) **Gafûr** (ve kendisine itâat eyleyene) **Rahîm'dir.**]

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ
إِلَى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا
كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ
بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

15 **[O geri kalanlar, ganîmetleri almaya gittiğiniz zaman; «Bırakın bizi de size tâbi' olalım** (sizinle birlikte gidelim)**» diyeceklerdir.** (Bu sûretle) **kelâmullâhı değiştirmek isteyeceklerdir.]**

Bu ganîmetler, Hudeybiye'de bulunanlara va'd buyurulan Hayber ganîmetleridir ki; Bedevîler, bu va'd-i Bârîyi tağyîr etmek istemişlerdi.

[Onlara de ki: «Siz, aslâ Bize tâbi' olamazsınız. Zîrâ Allah Teâlâ, bundan evvel (sizler Hayber seferine hazırlanmadan önce) **böyle buyurdu.»** (Hayber ganîmeti Hudeybiye'de bulunanlarındır. Bu ganîmette başkalarının nasîbi yoktur.) **]**

[Bunun üzerine: «(Allah Teâlâ bizi, sizinle Hayber'e gitmekten menetmiş değildir.) **Belki siz** (ganîmetlere iştirâkimizi) **kıskanıyorsunuz.» diyeceklerdir. Hayır, öyle değil! Onlar, pek az anlar kimselerdir.]**

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَى قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ
تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا
وَإِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾

16 **[Bedevîlerden o geri kalanlara de ki: «Siz, yakında şiddetli muhârib bir kavimle cenge da'vet olunacaksınız. Onlarla —Müslüman olana kadar— vuruşacaksınız.»]**

Bu kavim bir rivâyete göre; Cenâb-ı Peygamber'in irtihâlinden sonra Hazret-i Ebû Bekir (R.A.)'in hilâfeti sırasında, irtidâd eden Müseyleme'nin kavmi, Benî Hanîfe ve gayridir. Bunlara karşı **«Ya İslâm, ya kılıç»** denir. Bunlar hakkında cizye yoktur.

Diğer bir rivâyete göre ise, bu kavim, Farslılar, yâhûd Rumlardır. Bu takdîrde İslâm: **«İnkıyâd»** ma'nâsınadır. **«Onlarla münkâd oluncaya kadar, vuruşursunuz.»** demek olur. Zîrâ, bunlar hakkında cizye kabûl olunur.

[**İmdi,** (onlarla cenk için) **itâat ederseniz, Allah, size güzel bir ecir** (dünyâda ganîmet, Âhirette Cennet) **verir. Eğer evvelce** (Hudeybiye'de) **olduğu gibi yüz çevirecek olursanız, sizi elîm bir azâb ile ta'zib eyler.**]

Bu âyet-i celîle nâzil olunca, cihâd etmekten âciz olanlar: **«Bizim hâlimiz ne olacak? Biz de azâb olunacak mıyız?»** demişlerdi. Buyuruldu ki:

لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ
حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيمًا ﴿١٧﴾

17 [**Köre, topala ve hastaya** (cenkten geri kaldıkları takdîrde) **bir vebâl yoktur.**]

[**Kim Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat ederse, Allah Teâlâ onu** (ağaçları) **altından ırmaklar akan Cennetler'e idhâl eder. Ve her kim de tâatinden yüz çevirirse, onu da elîm bir azâba ta'zîb eyler.**]

لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ
اِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِينَةَ
عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَاْخُذُونَهَا

وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً
تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ
وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

18, 19 **[Allah Teâlâ, mü'minlerden — sana ağacın altında beyat ettikleri zaman — cidden hoşnûd olmuştur. Kalblerindeki sıdk ve vefâyı bildi de üzerlerine itmi'nân ve sükûn inzâl etti. Ve onları yakın bir fetih ve zaferle ve elde edecekleri birçok ganîmetlerle mükâfatlandırdı. Allah-ü azîmüşşân, Azîz'dir, Hakîm'dir.]**

Bu beyat, Hudeybiye'de yapılan «**Rıdvan beyati**»dir. Yakın zafer de Hudeybiye dönüşünde Hayber'de kazanılmıştı.

Hicret-i seniyyenin altıncı yılı Zilka'de'sinde, Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, bin beş yüz kadar ashâb-ı kirâmiyle ve mücerred Umre etmek niyyetiyle Mekke'ye hareket etmişlerdi. Muhterem zevceleri Ümm-ü Seleme Radiyallahü Anhâ Hazretleri de berâberlerinde idi. Maksâdın, sâdece bir ziyâretten ibâret olduğuna delîl olmak üzere, ashâb-ı kirâmın yanında birer kılıçtan mâadâ âlât ve edevât-ı harbiye yoktu.

Medînelilerin mîkatı olan Zülhuleyfe'de ihrâma girildi. Ve yetmiş kadar kurbanlık deveye nişan konuldu.

Hudeybiye'ye inildiği zaman, Fahr-i Kâinat, Huzâilerden Hırâş bin Ümeyye - El - Ansârî'yi, Sa'leb adlı devesine bindirerek, Mekke'ye gönderdi. Efendimizin muhârebe niyyetinde olmadığını, mahzâ Kâ'be'yi ziyâret ve Umre için geldiğini bildirecekti. Fakat Kureyş, bu sözleri söyleyince, Hırâş'ın bindiği deveyi vurmuşlar, kendisini de öldürmek teşebbüsünde bulunmuşlardı. Ancak Ehâbiş urbanının mümânaati ile ölümden kurtulabildi. Ve dönüp keyfiyeti Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize haber verdi.

Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem, Kureyş ileri gelenlerine, maksâdın iyice anlatılması için, Ömer'ül-Fârûk (R.A.) Hazretlerini göndermek istedi.

Fakat Ömer'ül-Fârûk, i'tizâr etti: **«Yâ Resûlallah! Kureyş, benim kendileri hakkında ne rütbe gayz ve adâvetim olduğunu bilir-**

ler. Korkarım bana sûikasdederler. Mekke'de aşîretim de yok ki, beni himâye etsin. Osman bin Affan'ı gönderseniz münâsib olur. O'nun, orada aşîret ve akrâbası çoktur. Emirlerinizi, O tebliğ edebilir. Kendisinin bir sûikasde mârûz kalması ihtimâli de yoktur.» dedi.

Bu i'tizâr yerindeydi. Zîrâ Kureyş Reisi, Ebû Süfyân'ın babası, Harb ibni Ümeyye bin Abd-i Şems ibn Abd-i Menaf'tı. Hazreti Osman'ın babası olan Affan'ın babası da Ebül-Âs ibn-i Ümeyye ibn-i Abd-i Şems olduğuna göre, bütün Benî Ümeyye kendisinin amca çocuklarıydı. Bunun üzerine Hazret-i Osman, maksâd-ı Peygamberîyi îzâh etmek üzere Mekke'ye gitti. Kendisini Elban ibn-i Sa'îd İbnül-Âs karşıladı. Hayvanından indi. Onu bindirdi ve himâyesini taahhüd etti.

Hazret-i Zinnûreyn, kolaylıkla keyfiyeti Mekke ileri gelenlerine anlattı: **«İstersen Beyt'i sen tavaf et! Fakat hepinizin üzerimize gelip, girmeniz olamaz. Ona, yol yok!»** dediler.

Fakat Hazret-i Osman (R.A.): **«Resûl-ü Ekrem Sallallahü aleyhi ve sellem tavâf etmedikçe, ben tavaf edemem.»** dedi.

Bunun üzerine, bu cevâbtan dilgîr olan Kureyş, Hazret-i Osman (R.A.)'ı yanlarında alıkoydular ve göz hapsine aldılar.

Bu sırada Huzâa kabîlesi Reisi Büdeyl ibn-i Verka, kavminden bir toplulukla ordu-yi hümâyûna geldi. Huzâa, Tihâme kabîlelerindendi. Evvelce bir husûsdan dolayı Benî Haşim ile ittifâk etmişlerdi. İslâmiyetin zuhûrundan sonra da bu anlaşmayı unutmadılar. Resûlullah'a taraftarlık eder, henüz İslâm ile müşerref olmadıkları hâlde, Kureyş hakkında onunla gizlice muhâbere ederlerdi.

Binâenaleyh, Büdeyl'in bu gelişi de hayırhâhâne idi. Huzûr-u Nebevîye girdi: **«Kureyş'in, Hudeybiye'nin sol tarafında konakladıklarını ve hayli hazırlanmış bulunduklarını gördüm. Geri dönmek niyyetinde değiller. Size, mümânaat etseler gerektir.»** dedi.

Resûl-ü Ekrem: **«Biz, kimseyle cenk etmek için gelmedik. Maksâdımız, sâdece Umredir. Kureyş, bundan evvelki muhârebelerle zayıf düştü. Harbe mecâlleri yoktur. Fakat isterlerse, onlarla mütâreke akdederim. Bilâhare ne zaman arzû ederlerse, diğerleri gibi bana tâbi' olurlar. Şâyed imtinâ edecek olurlarsa, yapayalnız kalıncaya kadar kendileriyle harbederim. Artık Cenâb-ı Hak, emri ne ise yerine getirir.»** buyurdu.

Büdeyl: **«Öyleyse, ben gideyim, bunu Kureyş'e haber vereyim.»** dedi. Ve huzûr-u seâdetten ayrıldı.

Kureyş ileri gelenleriyle konuştu: **«Ben, o zâtın yanından geliyorum. Bir söz söylediğini işittim. İsterseniz, onu size arzedeyim.»** dedi.

İkrîme ibn-i Ebû Cehil gibi sefihler: **«Senin vereceğin habere ihtiyâcımız yok!»** dediler.

Urve ibn-i Mes'ûdüssekafî: **«Büdeyl'in sözlerini dinleyiniz. Elverirse tutar, elvermezse atarsınız.»** diye tavsiyede bulundu.

Bunun üzerine Hâris bin Hişâm, Safvân ibn-i Ümeyye, Büdeyl'e: **«Söyle bakalım!»** dediler. Büdeyl de Resûl-ü Ekrem'den işittiklerini nakletti.

Urve, Büdeyl'in sözlerini dinledikten sonra: **«Bana emniyetiniz var mı?»** dedi.

«Senden her veçhile emîniz» dediler.

«Bu adam size muhlishâne ve munsîfâne bir yol göstermiş. Bırakın beni, bir de ben kendisiyle konuşayım.» dedi.

Ve Kureyş ileri gelenlerinin muvafakatı üzerine ordu-yu hümâyûna geldi. Resûl-ü Ekrem'le konuştu.

«Yâ Muhammed! Kureyş ileri gelenleri her veçhile hazırlandılar. Ve seni Mekke'ye sokmamak için aralarında ittifâk ettiler. Senin yanındaki asker ise, bir derinti kalabalıktan ibâret. Yarın hepsi kaçar seni meydanda yalnız bırakıverir.» dedi.

Urve'nin bu sözünden Ebû Bekrissıddîk (R.A.) Hazretlerinin canı sıkıldı. Hemen kaşlarını çattı:

«Biz mi dağılıp da Hazret-i Peygamberi yalnız bırakacağız?» dedi. Urve'yi ta'zîr ve tekdîr etti.

Konuşma esnâsında Urve, Arap âdeti veçhile, Resûlüllah sallâllâhü aleyhi ve sellemin sakalını tutup okşamak istedi. Bu, ta'zime münâfî bir hareket olmakla berâber, Efendimiz kendisine lûtuf ve nezâketle muâmele etmekteydi.

Bu esnâda Mugîre ibn-i Şu'betüssakafî, Resûl-ü Ekrem'in baş ucunda durmaktaydı. Hemen Urve'nin elini itti **«Çek elini!»** diyerek amcasına sertlikle muâmele etti.

Urve: «**Kim, bunu yapan?**» diye bakıp da yeğenini görünce: «**Bire gaddar! Döktüğün kan lekesini henüz temizledim. Şimdi bu tavır ve hareketin ne?**» dedi.

Urve, Mugîre'yi tekdîr etti. Fakat Mugîre, sert sözlerle amcasına karşılık verdi. Bu veçhile söz uzadı. Huzûr-u Nebevî'de haylice mücâdele ettiler.

Hâdise şu idi: Urve ibn-i Mes'ûdüssakafî, Tâif reisiydi. Bir gün birâderzâdesi Muğîre, Benî Mâlik'ten Lât puthâne hademesi olan on üç kişiyi öldürmüş ve bu sebeble Benî Mâlik ile Muğîre'nin kabîlesi arasında derin bir kin ve adâvet husûle gelmişti. Fakat çok müdebbir ve hatırlı bir adam olan Urve, bu onüç kişinin diyetlerini vermek sûretiyle iki kabîleyi birbirleriyle barıştırmıştı. Muğîre ise, Hendek gazvesinden sonra, Medîne-i Münevvere'ye gelmiş ve İslâm ile müşerref olmuştu.

Resûl-ü Ekrem Sallallahü aleyhi ve sellem Urve'ye de Büdeyl'e söylediği gibi, mücerred tavâf için geldiğini ve mütâreke akdedebileceğini, fakat Kureyş muhâlefet ederse, son hadde kadar dövüşeceğini beyân buyurdu.

Urve: «**Yâ Muhammed! Farzedelim ki galebe etmiş ol. Arapta, şenden önce, aslını telef edip bitirmiş kimse var mı?**» dedi.

Bu konuşma esnâsında Urve, ashâb-ı kirâmın huzûr-u Nebevîdeki tavır ve hareketlerine de bilhassa dikkat etmişti. Pervâne gibi Fahr-i Âlem'in baş ucunda dolaşıyorlar, ne emir buyursa hemen îfâsına çalışıyorlar, kendisine fevkalâde ta'zîm ve ihtirâmda bulunuyorlardı. Abdest alırken dökülen damlaları alıp yüzlerine, gözlerine sürüyorlar, bir kılı yere düşecek olsa kapışıp saklıyorlardı.

Nihâyet Urve, Kureyş ordusuna döndü: «**Ey cemâat! Ben, Kayser'i de, Kisrâ'yı da, Necâşî'yi de gördüm. Nice hükümdârlarla konuştum. Vallâhi hiç birinin kavminde, Muhammed'e, ashâbının ettiği hürmet ve itâatı görmedim. Kolaylıkla dağılacak bir topluluk değildir.**» dedi. Ve kendilerini bir musaleha akdine teşvik etti.

Urbân-ı Ehâbiş'in reisi Huleys: «**Hele, ben de bir def'a gidip göreyim.**» dedi. Kalkıp ordu-yu hümâyûna gitti. Kâ'be'ye kurban edilmek üzere birçok develerin nişanlanmış olduğunu ve Ashâb-ı kirâm'ın «**Lebbeyk**» diyerek çağrıştıklarını görünce, hemen Kureyş'in yanına avdet etti.

«**Böyle Beytullâh'ı ziyâret için gelmiş olan bir topluluk, nasıl menolunabilir? Vâkıâ biz, sizinle müttefikiz. Fakat Beytullâh'ı ziyâret etmek istiyenleri menetmeye müteahhid değiliz.**» dedi.

Nihâyet, Kureyş ileri gelenleri, çar nâçâr, musâlehâya rızâ gösterdiler ve murahhas olarak Fusaha-yi Araptan meşhûr Süheyl ibn-i Amr'ı ordu-yu hümâyûna gönderdiler.

Süheyl, hemen Resûl-ü Ekrem'le konuştu. Ve sulh şartlarını müzâkereye girişti. On sene müddetle tarafların yekdiğerine taarruz etmemelerine karar verildi.

Aleyhissalâtü vesselâm, Müslümanların hemen Kâ'be'yi tavâf etmelerini teklîf etti. Fakat Süheyl: «**Bu, şimdi olamaz. Zîrâ Arap kabîleleri arasında Mekke'ye cebren girilmiş gibi bir haberin şüyûuna sebeb olur. Bu ise, Kureyş'in şan ve i'tibârına hâlel getirir. Fakat, gelecek sene olabilir.**» dedi.

Resûl-ü Ekrem de tavâfın gelecek seneye te'hîrini kabûl buyurdu.

Müteâkiben Süheyl, ağır bir şart dermeyân etti: «**Sizden biri, bize gelirse reddetmiyelim, fakat bizden size bir adam giderse, İslâm'ı kabûl etmiş bile olsa, reddedeceksiniz.**» dedi.

Ashâb-ı kirâm, bu teklîfe hiddetlendiler: «**Bu olur şey mi? Müslüman olarak bize gelen bir kimseyi biz, nasıl müşriklerin eline teslim ederiz.**» dediler.

Fakat Süheyl, ısrâr etti. Bu şarta muvâfakat edilmedikçe musâlehâya karar verilemiyeceğini söyledi. Çâresiz Resûl-ü Ekrem, bu şartı da kabûl etti.

Ashâb-ı kirâm, hayretler içinde kaldı: «**Yâ Resûlallah! Bu şartı da yazdıracak mısın?**» dediler.

Resûl-ü Ekrem: «**Evet, bizden onlara gidenleri Allah, bizden ırak etsin. Onlardan bize gelenler için ise, Cenâb-ı Hak elbette bir çâre yaratır.**» buyurdu.

Medîne çevresindeki kabîleler de Hacc ve tavâf niyyetiyle, ordu-yu hümâyûnla birlikte gelmiş olsaydılar, Kureyş'in gözünü yıldıracak bir topluluk meydana gelebilirdi. Fakat onlar, korkup gelmemişlerdi. Müslümanlar adetçe az ve Hacc niyyetiyle çıkmış oldukları için mücehhez değildiler. Kureyş ise, kuvvetli ve mücehhezdi. Mekke cıvârındaki kabîleler de kendilerine iltihâk ettikleri için, Müslümanlara nazaran kuvvetleri kat kat üstündü. Filhakîka Müslümanların nusret-i ilâhiyye ile muzaffer olmaları, me'mûl ise de, taraflardan birçok telefât vukû' bulacaktı. Mekke-i Mükerreme'ye harben girilecek, Harem-i Şerîfe çâresiz hürmetsizlik edilmiş olacaktı. Bu ise, irâde-i ilâhiyyeye mugayirdi.

Bir de, Mekke'de İslâmını izhâr edemeyip de canı gibi îmânı da içlerinde saklı birçok zayıf Müslümanlar vardı. Bu kargaşalıkta, onların da bilinmeyerek telef olmaları muhtemeldi. Kaldı ki, Kureyş ileri gelenlerinden henüz îmâna gelmemiş nice kimselerin, yakın bir âtide îmâna gelip de İslâmiyete pek büyük hizmetler etmeleri ve hayırlı evlâd yetiştirmeleri mukadder idi.

Bundan başka musâleha, kan dökülmeksizin İslâm'ın intişârına da yardım etmiş olacaktı. Sulh içinde birçok kabîleler, İslâm Dininin güzellik ve ulviyyetini görerek İslâmiyet'e meyletmiş bulunacaklardı. Binâenaleyh her ne veçhile olursa olsun, Kureyş'le bir anlaşmaya varmak, akıl ve hikmetin gösterdiği yoldu.

Fakat Ashâb-ı kirâm, buralarını gereği gibi düşünemediklerinden böyle ağır şartların kabûlü, pek güçlerine gitmişti.

Kaldı ki, Aleyhissalâtü vesselâm Medîne'de iken, rü'yâsında Ashâb-ı kirâmiyle birlikte Mekke'ye gidip Haccettiklerini görmüş ve aynıyle zuhûr edeceğini haber vermişlerdi. Ashâb-ı kirâm da rü'yânın hemen bu sene tahakkuk edeceğini zannetmişlerdi. Binâenaleyh Mekke'ye kadar gelip de, Kâ'be'yi tavâf edeceklerinden hiç şübhe etmezlerken, böyle ağır şartlarla bir musâleha akdedilerek, geri dönmeye mecbûr kalmayı bir türlü hazmedememişlerdi. Az kaldı ki, bir çoğu daire-i itâattan çıkacaktı.

Hattâ Hazret-i Ömer (R.A.), huzûr-u Nebevî'de: «**Sen, Allah'ın Resûlü değil misin? Bizim dînimiz hak değil mi? Niçin bu zillet ve hakâreti kabûl ediyoruz?..**» dedi.

Resûl-ü Ekrem de: «**Ben Allah'ın Resûlüyüm, fakat O'na âsî olamam. O, benim yardımcımdır.**» diye cevâb verdi.

Müteâkiben Hazret-i Ömer (R.A.): «**Peki, sen bize Beytullah'a varıp da tavâf edeceksiniz demedin mi?**» dedi.

Buna karşı da Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem: «**Evet, dedim. Fakat bu sene demedim. Yine diyorum ki, Mekke'ye girip sa'y ve tavâf edeceksiniz.**» buyurdu.

Elhâsıl, yukarıda bildirilen şartlarla, musâlehaya karar verildi. Ve Hazret-i Ali Radıyallâhü anh ve Kerremallahü vecheh, sulhnâmeyi yazmağa me'mûr edildi.

Resûl-ü Ekrem: «**İlkin, Bismillâhirrahmânirrahîm yaz!**» buyurdu.

Süheyl: «**Ben, bunu tanımam. Öteden beri yazılageldiği gibi «Bismikâllahümme, yaz,**» dedi.

Ashâb-ı kirâm, buna muhalefet etmek istediler. Fakat bu, bir nizâ-ı lâfzî idi. Ma'nâca, iki söz arasında bir fark yoktu.

Resûl-ü Ekrem: **«Bismikâllahümme»** yaz buyurdu.

Sonra sulhnâmenin başına: **«Muhammedün resûlüllah»** yazdırdı. Süheyl, buna da i'tirâz etti: **«Biz, senin Resûlüllah olduğunu tasdîk etseydik, seninle muhârebe ve mücâdele etmezdik. Yerine babanın ismini yaz.»** dedi.

Resûlüllah: **«Siz, tekzîb etseniz de ben Allah'ın Resûlüyüm. Fakat beis yok yâ Ali! Onu boz da İbn-i Abdullah yaz.»** diye emretti.

Fakat Hazret-i Ali: **«Ben, Resûlüllah lâfzını bozamam.»** diye cevâb verdi.

Bunun üzerine, onu mübârek elleriyle Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz bozdu. Ve Muhammed İbn-i Abdullah, diye yazıldı.

Bunu müteâkib, sulhnâmenin on sene müddetle mer'î olacağı, bu sene Müslümanların Kâ'be'yi tavâf etmeksizin geri dönecekleri, ancak gelecek sene, üç günden fazla kalmamak kaydiyle tavâf edebilecekleri yazıldı. Buna İslâmiyeti kabûl edenlerin reddi maddesi ilâve olundu. Fakat bu madde, Kureyş'e tahsis olunup diğer kabîleler istisnâ edildi. Kureyş'ten mâadâ kabîleler isterlerse, ahd-ü emân-i Muhammedîye, isterlerse Kureyş'in ahd-ü emânına dâhil olabileceklerdi. Muhayyer bırakılmışlardı.

Bu kabûl olunur olunmaz, Huzâa kabîlesi, Cenâb-ı Peygamberin, Benî Bekir de Kureyş'in ahdine dâhil olduklarını hemen ilân ettiler.

Nihâyet sulhnâme bu şekilde tanzîm ve altına Muhâcirîn, Ensâr ve müşriklerin ileri gelenlerinden şâhid olan kimselerin isimleri yazıldı.

Henüz musâleha akdedilmişti ki, bu sırada pek acı bir hâdise vukûa geldi. Süheyl'in oğlu Ebû Cendel, İslâm ile müşerref olduğu için, babası kendisini bağlayıp hapsetmişti. Nasılsa, bu esnâda kurtulup firâr etmiş, zincirini sürüyerek ve tekbîr getirerek ordu-yu humâyûna çıkagelmişti.

Süheyl, oğlunu görünce: **«Sulhnâme mûcibince, ilk def'a sizden reddini istiyeceğim budur.»** dedi.

Her ne kadar: «**Şimdi musâlehaya karar verildi. Bu arada kaçıp kurtulan istisnâ edilmek lâzım gelir. Bundan sonra gelecekler reddolunur.**» denildiyse de Süheyl, oğlu kendisine teslîm edilmediği takdîrde sulhnâmeyi keenlemyekûn addedeceğini kat'iyetle ifâde etmesi üzerine — ahdin bozulmasına meydan verilmemek mülâhazasiyle — Ebû Cendel, babasına teslîm ve kendisine: «**Sabret, yakında Cenâb-ı Hak seni bu beliyyeden kurtarır.**» diye teslîye edildi.

Bu esnâda ordu-yu hümâyûna avdeti geciken Hazret-i Osman'ın Kureyş tarafından öldürüldüğü haberi şâyi' oldu. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: «**Artık, muharebe etmedikçe geri dönemeyiz.**» buyurdu.

İşte o vakit, âyet-i celîlede beyân buyurulan bey'at, «**Rıdvan Bey'ati**» vukû' buldu. Bir münâdî: «**Haberiniz olsun ki, Resûlüllaha Rûhülkuds indi ve O'na bey'atı emretti. Hemen çıkın, Allah Teâlâ adına Resûlüne bey'at edin.**» diye nidâ etti.

Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem, bâdiye ağaçlarından bir «semüre» ağacının altına oturdu. Ve bütün Ashâb-ı kirâm, ölünceye kadar sebât etmek ve aslâ firâr etmemek üzere bey'at ettiler. Yalnız Cedd ibn-i Kays, devesinin arkasına saklandı. Bey'at etmedi.

Müteâkiben Fahr-i Âlem: Sağ elini, sol elinin üzerine koydu: «**Bu da, Osman'ın bey'atidir.**» dedi ve Ashâb-ı kirâm'a: «**Siz bugün, yeryüzü sâkinlerinin en bahtiyârısınız.**» buyurdu.

Ehl-i İslâm'ın bu bey'ati, Kureyş'e korku ve dehşet verdi. Hemen Hazret-i Osman'ı ordu-yu hümâyûna gönderdiler. Diğer taraftan Süheyl de nezd-i nebevîden ayrıldı. Ve musâlehayı ilân etti. Böylelikle Hudeybiye seferi, akdedilen bir musâleha ile son bulmuş oldu.

Resûl-ü Ekrem, bulundukları mevkide kurbanlık devesini kesti. Başını tıraş etti. Ashâb-ı kirâm da kendilerine tebâiyet ettiler. Gerçi Mekke'ye girip de sa'yü tavâf edemediklerine mahzûn olmuşlarsa da, o esnâda esen bir rüzgâr saçlarını Harem-i Şerîfe götürdü. Bununla memnûn ve müteselli oldular.

20 [**Allah Teâlâ, size birçok ganîmetler va'd buyurdu. Onları alacaksınız.** (Hayber'deki) **bu ganâimi de size ta'cîl etti. Ve sizden halkın ellerini çekti.**]

Bunlar, Hayberlilerin müttefîki Esed ve Gatafan kabîleleriydi. Yardımda bulunmak istemişler, fakat korkup kaçmışlardı. Diğer

bir rivâyete göre; elleri çekilen Mekke müşrikleriydi. Hudeybiye musâlâhasiyle mukâvemetleri kırılmıştı.

[Tâ ki mü'minlere bir âyet olsun ve sizi doğru bir yola (tevekkül yoluna) **çıkarsın.]**

Hayber, Medîne'nin Şam cihetinde ve Medîne'ye dört konak mesâfede büyük bir şehirdi. Etrâfında müteaddid kaleler ve pek çok hurmalıklar ve ekin tarlaları vardı.

Resûl-ü Ekrem, Hudeybiye'den avdet ettikten yirmi gün kadar sonra, Hicretin yedinci senesi Muharrem'inde, bin dört yüz piyâde ve iki yüz süvâri ile Hayberi muhâsara etmiş ve muhâsara on günden ziyâde sürmüştü. Nihâyet Hayber teslîm olmaya mecbûr kalmıştı. Bu muhârebede Hazret-i Ali (R.A.)'nin fevkalâde şecâat ve kahramanlığı görülmüştü. Hattâ bir kale kapısını koparıp, kalkan gibi kullandığı söylenir.

Pek çok ganîmet alındı ve Âl-i Hakıykın burada saklı defînesi bulundu. Yalnız bu defîneden çıkan mücevherat, onbin altın değerindeydi.

وَاُخْرٰى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا وَكَانَ اللّٰهُ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا
الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللّٰهِ
الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

21 **[Allah Teâlâ, size henüz güç yetiremediğiniz başka ganîmetler de va'detti. Allah Teâlâ, onları** (ilmiyle) **kuşatmıştır.** (İstilâ etmiş, onlara da muzaffer olmanızı takdîr buyurmuştur.) **Allah-ü azîmüşşân, her şeye Kaadir'dir.]**

Bu ganîmetler: Huneyn Gazvesinde Hevâzin ganîmetleri, yâhûd Fars ve Rûm ganîmetleridir.

22 **[Şâyed o küfredenler, sizinle** (sulh olmayıp da Hudeybiye'de) **cenk etselerdi, muhakkak** (münhezim olacaklar) **arkalarını dönecek** (firâr edecek) **lerdi. Sonra da ne bir veliyy ve ne bir yardımcı bulamıyacaklardı.]**

23 [(Yâ Muhammed!) Allah Teâlâ'nın öteden beri cereyân edegelen sünneti budur. (Peygamberlerini düşmanlarına gaalib kılmak âdetidir). Sen, Allah Teâlâ'nın sünnetinde aslâ değişiklik bulamazsın.]

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ
مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ
مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ
مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ
بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا
الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾

24 [Sizi, onların üzerine gaalib kıldıktan sonra, batn-ı Mekke'de (Mekke fethinde veyâ Hudeybiye'de) onların elini sizden, sizin elinizi onlardan çeken O'dur. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızı görür.]

25 [Onlar, o kâfirlerdir ki, sizi Mescid-i Harâm'a girmekten (Beyt-i Şerîfi tavâftan) ve kurbanlarınızı mahallinde boğazlamadan alıkoydular.]

[Şâyed aralarında henüz tanımadığınız mü'min erkekler ve kadınlar olup da, onları, bilmeksizin, helâk etmekle bu yüzden üzerinize bir günâh isâbet edecek olmasaydı (Allah Teâlâ, ellerinizi onlardan çekmezdi.)]

[Allah-ü azîmüşşân (bunu) dilediğini rahmetine idhâl etmek için (böyle yaptı). Eğer mü'minlerle kâfirler birbirlerinden ayırdedilebilselerdi, içlerinden o küfredenleri, muhakkak elîm bir azâbla ta'zîb ederdik.]

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا
فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِينَتَهُ
عَلٰى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوا
أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (٢٦) لَقَدْ
صَدَقَ اللّٰهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ
إِنْ شَاءَ اللّٰهُ اٰمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ
لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ
فَتْحًا قَرِيبًا (٢٧) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدٰى وَدِينِ
الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيدًا (٢٨)

26 **[Hani o kâfirler, kalblerine o hamiyyeti, o câhiliyyet hamiyyetini** (taassub ve tekebbür gayretini) **yerleştirmişlerdi. Allah Teâlâ ise, Peygamberine ve mü'minlere sekîneti indirdi. Ve onlara, takvâ kelimesini ilzâm buyurdu. Onlar, buna ehakk ve ehildiler. Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkiyle bilir.]**

Yukarıda îzâh edildiği veçhile, Mekke müşrikleri sulhnâmeye Besmele-i şerîfe ile Muhammedün Resûlüllah lâfızlarının yazılmasına rızâ göstermemişlerdi.

Takvâ sözü: Kelime-i şehâdettir. Veyâ Besmele-i şerîfe, veyâ Muhammedün resûlüllah, yâhûd ahde vefâ ve sebâtı ihtiyârdır. Mü'minler, ona herkesten daha lâyık ve ehildiler.

27 **[Yemîn ederim ki, Allah Teâlâ, Resûlüne gösterdiği rü'yânın hak olduğunu tasdîk etmiştir. İnşâallah** (gelecek yıl) **emniyet**

içinde kiminiz başını tıraş ettirerek, kiminiz saçlarını kestirip kısaltarak, kimseden korkmaksızın Mescid-i Harâm'a girersiniz. Fakat Allah Teâlâ, sizin bilmediğinizi (Mekke'ye girişin te'hîrindeki hikmeti) bildi de, daha önce size, yakın bir fethi (Hudeybiye anlaşması veyâ Hayber fethini) müyesser kıldı.]

28 [O Allah Teâlâ ki, Resûlünü, diğer bütün dînlere gaalib kılmak için, hidâyet, tevhîd ve hak dîn (İslâm Dîni) ile gönderdi. (Bu sûretle gönderildiğine) Allah Teâlâ'nın şehâdeti kâfidir.]

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ
بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا
سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ
فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى
عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

29 [Muhammed, Allah'ın Resûlüdür. O'nunla berâber olanlar, kâfirlere karşı çok şiddetli, fakat kendi aralarında pek rahîmdirler. Ve sen onları hep rükû' ve secde hâlinde görürsün.]

[Onlar, Allah Teâlâ'nın dâimâ fadl ve rızâsını dilerler. Sîmâları, yüzlerindeki secde eserlerinden belli olur.]

[Bu onların Tevrât'taki vasıflarıdır. İncîl'deki vasıfları da bir ekine benzer ki, ilkin bir filiz çıkarır. Sonra filizleri kuvvetlenir. Kalınlaşır. Sâkı üzerinde dik ve düzgün durur. Bu ekincilerin de hoşlarına gider.]

[Allah Teâlâ, küffârı öfkelendirmek için bu temsîli getirdi. Allah-ü azîmüşşân, içlerinden îmân edip de sâlih ameller işliyenlere mağfiret ve pek büyük bir ecir va'd buyurmuştur.]

---

49 — HUCURÂT SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 18 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَرْفَعُٓوا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ
صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ
اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ اِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ اَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ
رَسُولِ اللّٰهِ اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوٰى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٣﴾ اِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَٓاءِ الْحُجُرَاتِ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

1 **[Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın ve Resûlünün huzûrunda** (sözde ve işte) **öne geçmeyin! Allah Teâlâ'dan korkun! Zîrâ O,** (sözlerinizi) **işitir ve** (yaptıklarınızı) **hakkıyle bilir.]**

Bu âyet-i celîlenin nüzûl sebebi hakkında birkaç rivâyet mevcûddur:

1 — Buhârî'nin Abdullah ibn-i Zübeyr'den rivâyet ettiğine göre: Resûlüllah'a Benî Temîm'den bir hey'et gelmişti. Hazret-i Ebû Bekir (R.A.): **«Onlara Ka'ka' ibn-i Ma'bed'i emîr yapınız»** de-

di. Hazret-i Ömer (R.A.) ise: **«Akra' ibn-i Hâbis'i emîr yapınız.»** dedi. O da: **«Hayır! Sana muhâlefet etmek istemedim»** diye cevâb verdi. Münâkaşa ettiler. Sesleri yükseldi. Bunun üzerine bu âyet-i celîle nâzil oldu.

Maamâfîh, yine Buhârî ve sâirlerinin rivâyetlerine göre, bu münâkaşa bundan sonraki âyetin nüzûlüne sebeb olmuştur.

2 — Ba'zı kimseler, Kurban Bayramı günü Resûlüllah'tan önce kurban kesmişlerdi. Aleyhissalâtü vesselâm onlara iâdesini emir buyurdu. Bu âyet nâzil oldu. Keşşaf'ın nakline göre, kurbanlarını Bayram namazından evvel kesmişlerdi.

3 — Resûl-ü Ekrem Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, Medîne'de karar kıldıktan sonra pek çok hey'etler geliyor, birçok mes'eleler soruyorlardı. Ve çok konuşuyorlardı. Resûlüllah başlamadan, mes'eleye başlamaktan nehyolundular.

2 **[Ey îmân edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Ve O'na söz söylerken, birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi, konuşmayın. Farkında olmaksızın amelleriniz heder olur.]**

Bu âyet-i celîlenin nüzûlünden sonra, Ebû Bekir ve Ömer (R. Anhümâ) Cenâb-ı Peygamberle yüksek sesle konuşmaz olmuşlardı.

Ashâb-ı kirâmdan Sâbit bin Kays da, ağır işittiğinden yüksek sesle konuşurdu. Bu âyetin nüzûlünü müteâkib huzûr-u Nebevîye gelmemeye başladı. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, kendisini arattırarak: **«Bize, niçin gelmez oldun?»** dedi. Sâbit: **«Yâ Resûlallah! Allah Teâlâ sana bu âyeti inzâl buyurdu. Benim ise, sesim kuvvetli. Amelim heder olup da ateş ehli olmaktan korktum.»** diye cevâb verdi.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem: **«Hayır! Sen o mevkide değilsin. Hayır ile yaşıyorsun, hayır ile öleceksin. Sen, Cennet ehlindensin.»** buyurdu.

Diğer bir rivâyete göre; Resûlüllah, ona: **«Diler misin ki, hayâtında hamîd, memâtında şehîd olup, Cennet'e giresin.»** buyurdu. O da: **«Allah Teâlâ ve Resûlünün müjdesine râzıyım. Ve artık ömrüm oldukça sesimi, sesinin üstüne çıkarmam.»** dedi.

Sâbit bin Kays'in Müseyleme harbinde şehîd olduğu mervîdir.

3 [**Resûlüllah'ın yanında** (nehye muhâlefetten sakınarak, edebe riâyet eyliyerek) **seslerini yavaşlatanlar, o kimselerdir ki, Allah Teâlâ kalblerini takvâ için imtihan etmiştir. Onlar için mağfiret ve pek büyük bir ecîr vardır.**]

4 [**Hücrelerinin arkasından sana nidâ edenlerin pek çoğu aklı ermez kimselerdir.**]

Hücrelerden murâd, Hâne-i seâdetin odalarıdır. Her biri zevcât-i Peygamberîden birine âid olmak üzere dokuz oda idi. Emevîlerden Abdülmelik'in oğlu Velîd zamanında, onun emriyle, Mescid-i Nebevîye ilhak edilmiştir.

Nidâ edenlere gelince: Benî Temîm'dendiler. Yetmiş seksen kişilik bir hey'et hâlinde Cenâb-ı Peygamber'i görmek üzere Medîne'ye gelmişlerdi. İçlerinde Zibrikan ibn-i Bedr, Utarid ibn-i Hâcib ibn-i Zurare, Kays ibn-i Âsım, Kays ibn-i Hâris, Amr ibn-i Ethem, Akra' ibn-i Hâbis vardı. Bir öğle sıcağında Mescîd-i Nebevî'ye gelmişlerdi. Resûlüllah henüz hücrelerinde uyuyordu.

«Yâ Muhammed! Bize çık!» diye bağırdılar. Bunun üzerine Fahr-i Âlem uyandı ve hücrelerinden dışarı çıktı.

Akra' ibn-i Hâbis: **«Yâ Muhammed! Benim medhim Zeyn, zemmim şeyndir.»** dedi.

Resûlüllah: **«Veyl sana! Öyle olan Allah Teâlâ'dır!»** buyurdu.

Derken halk mescide toplandı. Benî Temîm: **«Hatîbimizle, şâirimizle sana müşâare ve mufâhare edeceğiz.»** dediler.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: **«Ben şiir ile gönderilmedim. Mufâhare ile de emrolunmadım. Fakat haydi bakalım.»** buyurdu.

Zibrikan içlerinden bir gence: **«Haydi kavminin fezâilinden intihâbet, söyle.»** dedi. O da kalktı, bu mevzûda bir hutbe irâdetti.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Sâbit ibn-i Kays'a, ki hatîbi idi:

«Kalk, cevâb ver!» buyurdu. Sâbit de güzel bir hutbe ile mukâbele etti.

Zibrikan, diğer bir gence: **«Kavminin fazlını anlatacak birkaç beyt söyle.»** dedi. Ona da Hassân ibn-i Sâbit cevâb verdi.

Bunu müteâkib Akra' ibn-i Hâbis, bir şiir inşâdetti. Akra'a da yine Hassân mukâbelede bulundu.

Bunun üzerine Akra' ibn-i Hâris: **«Vallâhi, bilmem bu ne iştir dedi, hatîbimiz söyledi. Bunların hatîbi daha güzel söyledi. Şâirimiz söyledi. Bunların şâiri daha şâir, daha güzel söylüyor.»**

Sonra kalktı. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize yaklaştı. Ve: «**Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve inneke resûlüllâh**» dedi.

Efendimiz de: «**O hâlde, bundan evvel olan sana zarar vermez.**» buyurdu.

Bir kısım müfessirler, bu âyetin Benî Anber hakkında nâzil olduğunu söylerlerse de, Benî Anber de, Benî Temîm'in kollarından biridir.

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا
أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾

5 [**Şâyed onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi haklarında daha hayırlı olurdu. Bununla beraber, Allah Teâlâ Gafûr'dur, Rahîm'dir.**]

Bu ve bundan evvelki âyet-i kerîmenin Benî Anber hakkında nâzil olduğunu söyleyenlere göre, Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, bu kabîleye bir seriyye gönderdi. Ve bunun gelmekte olduğunu haber alan kabîlenin erkekleri, âilelerini bırakıp kaçtı. Seriyye de sâdece kadınları esîr alarak Medîne'ye getirdi. Bilâhare Benî Anber'den bir topluluk, esîr olan âilelerini satın almak için Medîne'ye, Mescîd-i Nebevî'ye geldi. Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz hücrelerinde uyumaktaydı. Bağırarak Resûlüllah'ı uyandırdılar.

Resûl-ü Ekrem, maksâdlarının ne olduğunu sordu. Anlattılar. Efendimiz de içlerinden birini hakem ta'yîn etti. Ve: «**Hükmet!**» buyurdu. O da: «**Âilelerimizin yarısını bize sat ve yarısını bağışla.**» dedi.

Efendimiz de: «**Öyle olsun!**» buyurdu. Eğer isticâl etmeyip de sabretmiş olsalardı, hepsini kendilerine bağışlayacaklardı. Âyet-i celîle, bu sebeble nâzil oldu.

6 [**Ey îmân edenler! Şâyed bir fâsık size bir haber getirirse** (birdenbire kapılmayın). **Onu tahkîk edin. Yoksa bilmeksizin bir kavme zarar verirsiniz de, sonra yaptığınıza nâdim olursunuz.**]

Rivâyet edildiğine göre; Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, Hicretin dokuzuncu yılında, Velîd bin Ukbe'yi

zekâtlarını toplamak üzere Benî Mustalık'a göndermişti. Ve bir saygı nişânesi olmak üzere halk, çoğu atlı olarak, Velîd'i karşılamaya çıkmıştı. Meğer Velîd'le Mustalık oğulları arasında evvelce bir adâvet varmış. Kendisini öldürmeye geliyorlar zanniyle korkarak hemen geri dönmüş ve Resûlüllah'a: **«Onlar, irtidâd etmişler, bana zekâtı vermediler.»** demişti.

Bu haber, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizi hiddetlendirmiş, o kadar ki Mustalık oğullariyle gazâ etmeye bile niyyet etmişlerdi. Bu âyet-i celîle, bu münâsebetle nâzil oldu.

Bilâhare Fahr-i Kâinat, bir mikdâr askerle Halîd ibn-i Velîd'i Benî Mustalık'a göndermiş ve: **«Keyfiyeti tahkîk et, şâyed kendilerinde îmânlarına delâlet eden şeyi görürsen zekâtlarını al, gel, ve illâ haklarında küffâra edilen muâmeleyi tatbik edersin.»** buyurmuşlardı.

Fakat Halîd bin Velîd irtidâdlarına delîl olabilecek hiç bir şey görememişti. Ezân okuduklarını ve hattâ teheccüd dahî kıldıklarını müşâhede etmişti. Hiçbir i'tirâza ma'rûz kalmadan, zekâtlarını alarak, Resûl-ü Ekrem Sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize avdet eylemişti. Bu sûretle, Velîd'in hatâ ve iftirâsı meydana çıkmış oldu.

واعلموا ان فيكم رسول الله لو يطيعكم في كثير من الامر لعنتم
ولكن الله حبب اليكم الايمان وزينه في قلوبكم وكره
اليكم الكفر والفسوق والعصيان اولئك هم الراشدون ﴿٧﴾
فضلا من الله ونعمة والله عليم حكيم ﴿٨﴾ وان طائفتان
من المؤمنين اقتتلوا فاصلحوا بينهما فان بغت احديهما على
الاخرى فقاتلوا التي تبغي حتى تفيء الى امر الله فان فاءت فاصلحوا
بينهما بالعدل واقسطوا ان الله يحب المقسطين ﴿٩﴾

7 [Ve bilin ki aranızda Allah'ın Resûlü var. Şâyed o, çoğu işlerde size itâat etseydi, siz elbette mihnet ve helâke düşerdiniz.]

[Fakat Allah Teâlâ, size îmânı sevdirdi ve kalblerinizde onu (apaçık âyetler, kat'î bürhânlarla) tezyîn eyledi.]

[Ve size küfrü, fıskı, ısyânı çirkin gösterdi. İşte (tezyîn-i îmân ve tenzîh-i küfürle) rüşdünü bulanlar bunlardır.]

8 [Bu da, Allah Teâlâ'nın fazl ve ni'meti sâyesindedir. Allah-ü azîmüşşân, hakkıyle Alîm'dir, Hakîm'dir.]

9 [Eğer mü'minlerden iki tâife birbirleriyle vuruşurlarsa, (nasîhatle, Allah'ın hükmüne da'vet ederek) hemen aralarını bulun, barıştırın.]

[Şâyed biri diğerine teâddi edecek olursa, Allah Teâlâ'nın emrine dönünceye kadar, o teâddi edenle vuruşun!]

[Eğer (teâddi eden taraf, Allah'ın emrine) dönerse, artık adâletle aralarını bulun! Her husûsda adl ve hakkâniyet dâiresinde hareket edin! Allah Teâlâ, adâlet edenleri sever.]

Bu âyet-i celîlenin, Evs ve Hazrec arasında hâdis olan bir vak'a üzerine nâzil olduğu mervîdir.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَٓا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسٰٓى أَنْ يَكُونُوا
خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَٓاءٌ مِنْ نِسَٓاءٍ عَسٰٓى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ
وَلَا تَلْمِزُٓوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ
بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

10 [Mü'minler, ancak birbirlerinin (dîn) kardeşidirler. O hâlde, iki kardeşinizin aralarını ıslâh edin. Ve Allah Teâlâ'dan korkun. (Hükmüne muhâlefet etmeyin) ki rahmet olunasınız.]

11 [Ey îmân edenler! İçinizden bir kimse, başka bir kimse ile alay etmesin. Olur ki, Allah indinde alay edilenler, alay edenlerden daha hayırlıdır. Kadınlar da, diğer kadınlarla alay etmesinler. Berikiler, ötekilerden daha hayırlı olabilir.]

Bu âyet-i celîlenin nüzûl sebebi hakkında muhtelif rivâyetler vardır: Benî Temîm'den bir topluluk, Bilâl-i Habeşî, Habbâb, Ammâr, Suheyb, Ebû Zerr, Huzeyfe'nin âzâdlısı Sâlim gibi zevâtla istihzâ etmişlerdi.

Hazret-i Âişe, Zeyneb bint-i Huzeymet-el Hilâlîyye'nin kısalığı ile alay etmişti. Kezâ Hazret-i Âişe ile Hazret-i Hafsa, Ümm-ü Seleme hazretlerinin kısa boyluluğunu konuşmuşlardı.

Hazret-i Safiyye, bir gün Resûlüllah'a gelmiş: **«Kadınlar, bana ey Yahûdî kızı Yahûdî diye söz atıyorlar.»** diye şikâyet etmişti. Resûlüllah da: **«Neye babam Hârûn, amcam Mûsâ, kocam da Muhammed'dir demedin?»** buyurmuştu.

Ebû Cehil'in oğlu İkrime Müslüman olmuştu. Ba'zı kimseler: **«Bu, bu ümmetin Fir'avn'unun oğlu»** demişlerdi Gücüne gitti ve Resûlüllah'a şikâyette bulundu.

Bütün bu vâkıaların âyet-i celîlenin nüzûl sebebi olduğu rivâyet edilir.

[Birbirinizi ta'yîb etmeyin! Yekdiğerinizi kötü lâkablarla çağırmayın! Îmân ettikten sonra fâsıklık ne çirkin addır. Kim ki bu menâhiden tevbe etmezse zâlimlerden olur.]

Bir hadîs-i şerîfde:

«Mü'minin, mü'min kardeşi üzerindeki haklarından biri de onu sevdiği ismiyle çağırmasıdır.» buyurulmuştur.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz çoğu ashâbını güzel lâkablarla yâdederlerdi. Hazret-i Ebû Bekir: **Sıddîk,** Hazret-i Ömer: **Fârûk,** Hazret-i Hamza: **Esedullah,** Halîd ibn-i Velîd: **Seyfullah** lâkablariyle telkîb olunmuşlardı.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَث۪يرًا مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا
تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ
لَحْمَ اَخ۪يهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَح۪يمٌ ﴿١٢﴾

12 **[Ey îmân edenler! Zannın birçoğundan ictinâbedin. Zîrâ, zannın ba'zısı ağır günâhtır.]**

[Tecessüs de etmeyin.]

Mü'minlerin eksikliklerini bulacağız, açık delil ve emâreler elde ederek zan ve yakîn husûle getireceğiz diye câsûs gibi inceden inceye yoklayıp araştırmayın da zâhir olanı tutun. Allah'ın örttüğünü, örtün.

Bir hadîs-i şerîfde:

«Müslümanların eksikliklerini, ayıblarını, tetebbû' etmeyin. Zîrâ kim, Müslümanların ayıblarını tetebbû ederse, Allah Teâlâ da, onun aybını tetebbû' eder. Nihâyet evinin içinde bile onu rezîl ve rüsvây eyler.» buyurulmuştur.

Rivâyet olunduğuna göre, Hazret-i Ömer (R.A.), geceleri Medîne'de dolaşır, şehri teftîş ederdi. Bir gece, bir evde teganni eden bir adamın sesini işitti ve duvardan aşarak içeri girdi. Adamın yanında bir kadın, bir de şarab testisi olduğunu gördü.

«Ey Allah'ın düşmanı!» dedi. **«Sen, ma'siyet yapacaksın da; Allah, seni setredecek mi sandın?»**

Adam: **«Acele etme, ey Emîrelmü'minîn»** diye cevâb verdi. Ben, bir ma'siyet yaptımsa, Allah'a karşı sen üç ma'siyet yapmış bulunuyorsun. Allah Teâlâ **«Tecessüs de etmeyin.»** (Hucurât Sûresi; âyet: 12) buyurdu. Sen tecessüs ettin. Allah Teâlâ: **«Birr-ü takvâ, evlere arkalarından girmek değildir.»** (Bakara Sûresi; âyet: 189) buyurdu. Sen duvardan aştın. Allah celle şânuhu: **«Kendi evlerinizden gayri evlere, sâhiblerinden izin almadan ve selâm vermeden, girmeyin.»** (Nûr Sûresi; âyet: 27) buyurdu. Sen, benim üzerime izinsiz girdin.»

Bunun üzerine Hazret-i Ömer: **«Nasıl, şimdi afvedersem, sizde bir hayır var mı?»** Yâni, sen de beni afveyler, tevbe eder misin? dedi.

O da: **«Evet!»** dedi.

Ve müteâkiben Hazret-i Ömer, derhâl adamın evini terk etti:

[Ve bir kısmınız, bir kısmınızı gıybet de etmesin!]

Gıybet: Bir kimsenin gıyâbında hoşlanmıyacağı bir şeyi söylemektir.

Hazret-i Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem, gıybeti şöyle ta'rîf buyurmuşlardır:

«Gıybet nedir, bilir misiniz?»

«Allah ve Resûlü daha iyi bilir.»

«Mü'min kardeşiniz hakkında hoşlanmıyacağı bir şeyi söylemenizdir.»

«Yâ Resûlallah! Eğer söylediğimiz şey mü'min kardeşimizde varsa yine gıybet olur mu?»

«Söylediğiniz şey mü'min kardeşinizde varsa gıybet etmiş olursunuz. Şâyed yoksa, bu takdîrde de, iftirâ etmiş olursunuz, ki iftirâ, gıybetten daha kötüdür.»

Rivâyete göre Peygamber (S.A.V.) gazâ veyâ sefer ederse bir muhtâcı iki zenginin yanına verirdi. Muhtâc olan, onlara hizmet eder; yiyecek ve sâir ihtiyâclarını hazırlardı. Bir seferde Selmân-ı Fârisî (R. A.)'ı iki zenginin yanına vermiş. Fakat Hz. Selmân uyuya kalmış. Yemek filan hazırlayamamış. Kendisini Üsâme (R.A.)'ye göndermişler. Onun yanında da yiyecek bir şey bulunmamış. Sahâbeden bir çoklarına gönderseler de hiç birinde bir şey bulunmamış. Bunun üzerine, onu gönderen iki zengin: **«Seni, suyu çok bir kuyuya göndersek kurutur da susuz gelirsin...»** demişler. Sonra Hz. Üsame'nin yanında bir şey bulunup bulunmadığını araştırarak Resûlüllah (S.A.V.)'ın huzûruna gelmişler. Peygamberimiz (S.A.V.), kendilerine: **«Aceb, neden sizin ağzınızda et eseri görüyorum.»** demiş.

— **Vallâhi biz, bugün et nâmına bir şey yemedik Yâ Resûlâllah!** demişler.

— «Hayır, **Selmân'la Üsâme'nin etini yediniz!»** buyurmuşlar. Âyet-i kerîme, bu sebeble inmiş.

[**İçinizden biriniz, ölü kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bak tiksindiniz.** (Dîn kardeşini gıybet de, ölü kardeşinin etini yemek gibidir.) **O hâlde Allah Teâlâ'dan korkun** (da gıybet etmeyin). **Allah-ü Zülcelâl, gıybetten tevbe edenlerin tevbelerini kabûl eder, rahmetine erdirir.**]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ
شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ
عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا
أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ
لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾

13 [**Ey İnsanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden** (Âdem'le Havvâ'dan, yâhûd her birinizi bir anayla bir babadan) **yarattık. Ve sizi** — birbirinizle tanışasınız diye — **büyük topluluklara ve kabîlelere ayırdık.** (Hepiniz eşitsiniz. Binâenaleyh, neseble öğünmeyin). **Muhakkak ki, Allah indinde en şereflininiz, en ziyâde müttekî olanınızdır. Gerçekten Allah-ü azîmüşşân, her şeyi Alîm, her şeyden haberdârdır.**]

14 [**Çöl Arapları «Îmân ettik.» dediler. De ki: «Siz, îmân etmediniz. Belki İslâm'a geldik, inkıyâd ettik.» deyin. Henüz îmân kalblerinize girmedi.**]

[**Şâyed Allah Teâlâ ve Resûlüne** (ihlâs ile) **itâat ederseniz, Allah Teâlâ, amellerinizin ecrinden bir şey nakzetmez. Allah Teâlâ, mutî'lerin günâhını mağfiret ve onlara fazliyle rahmet eder.**]

Benî Esed'den bir topluluk bir kıtlık senesinde yükleri ve âileleriyle Medîne'ye gelerek Müslüman olduklarını söylemişler ve Resûl-ü Ekrem'e: **«Biz, sana mallarımızla, âilelerimizle geldik. Falan falan kabîleler gibi seninle harbetmedik.»** demişlerdi. Böylelikle Cenâb-ı Peygamber'i minnetdâr bırakmak istemişlerdi. Halbuki, kalben îmân etmiş değillerdi. Ancak ganîmet hevesiyle inkıyâdı menfaatlerine uygun bulmuşlardı.

Âyet-i celîle, bu sebeble nâzil olmuştur.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا
وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ
الصَّادِقُونَ (١٥) قُلْ أَتُعَلِّمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ (١٦) يَمُنُّونَ
عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ
أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ (١٧) إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ
غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٨)

15 [Mü'minler, ancak o kimselerdir ki, Allah Teâlâ ve Resûlüne îmân ettiler. Sonra da îmânlarında aslâ şübheye düşmediler. Mallariyle, canlariyle Allah yolunda cihâd eylediler. İşte, îmânlarında sâdık olanlar bunlardır.]

16 [De ki: «Allah Teâlâ'ya mı dîninizi öğretiyor (haber veriyor) sunuz? Halbuki O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Allah-ü azîmüşşân, her şeyi Alîm'dir. (O'na hiç bir şey gizli kalmaz.)]

17 [Onlar, sana İslâmlariyle imtinân ediyorlar. De ki: «Müslüman olmakla bana minnet yüklemeyin. Belki, îmân iddiâsında sâdıklardansanız, Allah Teâlâ, size imtinân eder ki, size îmânı muvaffak kılmıştır.]

18 [Şübhesiz Allah Teâlâ, göklerin ve yerin gaybını bilir. Ve Allah Teâlâ, bütün amellerinize Basîr'dir.]

50 — KAAF SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 45 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قٓ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيدِ ۝١ بَلْ عَجِبُوا اَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ
هٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ۝٢ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذٰلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ۝٣
قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ ۝٤ بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا
جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي اَمْرٍ مَرِيجٍ ۝٥ اَفَلَمْ يَنْظُرُوا اِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا
وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ۝٦ وَالْاَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَاَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ
وَاَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ۝٧

1 [**Kaaf.** (Murâdını, Allah Teâlâ bilir.) **O şanlı, şerefli Kur'ân hakkı için** (onlar, sana inanmadılar).]

Kaaf: Benzerleri gibi, müteşâbihattandır. Te'vîlini ancak Allah Teâlâ bilir. Maamâfîh, sûrenin adıdır. Yâhûd Kadîr, Kaadir, Kaâhir, Karîb, Kaâbız isimlerinin miftahıdır, diyenler vardır. Hattâ eskilere göre, küre-i arzı muhît olduğu mefrûz, Kaf Dağının ismi olduğunu bile söyleyenler olmuştur.

2 [Belki o kâfirler, kendilerine içlerinden inzâr edici bir Peygamber geldiğine taaccüb ettiler de: «Bu ne garib şey!» dediler.]

3 [«Biz, ölüp de (bir yığın) toprak olduktan sonra mı (tekrar dirileceğiz?). Bu rücû' (âdet ve imkândan) uzaktır.]

4 [Biz, yerin onlardan (cesedlerinden) ne eksilteceğini biliriz. Nezdimizde her şeyi hıfzeder (her türlü tağyîr ve tebdîlden mahfûz) bir Kitab vardır.]

5 [Belki hak (mu'cizelerle sâbit olan nübüvvet veyâ Kur'ân) kendilerine geldiği zaman tekzîb ettiler. Şimdi, onlar şaşırmış bir hâldedirler.]

Aleyhissalâtü vesselâm için kimi sâhir, kimi şâir, kimi mecnûn, kimi öğretilmiş; Kur'ân hakkında da; kimi sihir, kimi bir yalan ve iftirâdır dediler.

6 [(Kâfirler) üzerlerindeki semâya bakmadılar mı, onu nasıl (kudretle) binâ ettik ve (yıldızlarla) nasıl tezyîn eyledik. Onda hiçbir yarık, gedik de yoktur. (Her ayıbtan sâlimdir.)]

7 [Yeri de biz döşedik. Ona sâbit dağlar koyduk. Ve üzerinde, her çeşidinden, güzellikleri iç açan nebâtlar bitirdik.]

تَبْصِرَةً وَذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ مُن۪يبٍ
(٨) وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً مُبَارَكًا فَاَنْبَتْنَا بِه۪ جَنَّاتٍ وَحَبَّ
الْحَص۪يدِۙ (٩) وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَض۪يدٌۙ (١٠) رِزْقًا لِلْعِبَادِۙ
وَاَحْيَيْنَا بِه۪ بَلْدَةً مَيْتًاۜ كَذٰلِكَ الْخُرُوجُ (١١) كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ
وَاَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُۙ (١٢) وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَاِخْوَانُ لُوطٍۙ (١٣)
وَاَصْحَابُ الْاَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍۜ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَع۪يدِ (١٤)
اَفَعَي۪ينَا بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِۜ بَلْ هُمْ ف۪ي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَد۪يدٍ (١٥)

8 [Bütün bunları, bize (tevhîd ve tâatle) rücû' eden her kulun basîretini açmak, O'na öğüt vermek için yaptık.]

9, 10 [Ve semâdan bereketli yağmur yağdırdık. Onunla bahçeler, biçilecek dâneler, tomurcukları birbiri üzerine kat kat yığılmış, uzun ve yüksek hurma ağaçları bitirdik.]

11 [Bunlar, kullara rızık olmak içindir. Biz, o su ile ölü bir beldeye hayât verdik. İşte, kabirden çıkış da bunun gibidir.]

12, 13, 14 [Onlardan önce Nûh kavmi, Ashâb-ı Ress, Semûd ve Âd kavimleri. Fir'avn ile Lût kavmi (Sedûmlular), Ashâb-ı Eyke, Tübba' kavmi, her biri (veyâ hepsi) Peygamberlerini tekzîb etmeleri yüzünden azâbım kendilerine hak oldu. (Helâk ve münkarîz oldular.)]

Ress, bir kuyunun adıdır. Yanında bir cemâat yaşarmış.

15 [Biz, ilk halkta aciz mi gösterdik (ki tekrâr diriltmekten âciz kalalım?) Hayır, (böyle olmadığını bilirler). Onlar, bu yeni yaratıştan şübhe içindedirler.]

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِه۪ نَفْسُهُۚ وَنَحْنُ اَقْرَبُ
اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَر۪يدِ ﴿١٦﴾ اِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَم۪ينِ وَعَنِ الشِّمَالِ
قَع۪يدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ اِلَّا لَدَيْهِ رَق۪يبٌ عَت۪يدٌ ﴿١٨﴾ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ
الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَح۪يدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذٰلِكَ يَوْمُ
الْوَع۪يدِ ﴿٢٠﴾ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَٓائِقٌ وَشَه۪يدٌ ﴿٢١﴾ لَقَدْ كُنْتَ
ف۪ي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَٓاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَد۪يدٌ ﴿٢٢﴾

16 [Yemîn ederim. Biz, insanı yarattık. Ve kalbine hutûr eden vesveseyi biliriz. Biz, insana şahdamarından daha yakınız.]

17 [Hatırla ki, insanın sağında, solunda oturan iki Melek bütün amellerini (sözlerini ve hareketlerini) tesbît ederler.]

18 [O, her ne söz söylerse, mutlaka yanında hazır bir gözcü vardır.]

19 [**Ölüm bayğınlığı doğrulukla gelince ona: «İşte, senin** (korkup) **kaçtığın ölüm budur.»** (denilir.)]

20 [**Ve Sûr** (ikinci def'a) **üfürülür. «İşte bu, mev'ûd olan azâb günü.» denir.**]

21 [**O gün her nefis, berâberinde** (biri) **onu** (Mahşer'e) **sevk ve** (diğeri) **ameline şehâdet eden iki Melekle gelir.**]

22 [**Celâlim hakkı için, sen** (dünyâda) **bugünden gaafildin.** (Allah Teâlâ'yı ve Resûlünü tasdîk etmezdin.) **Şimdi, gözünden gaflet perdesini açtık. Artık bu gün, gözün keskindir.** (Bugün dünyâda inkâr ettiğini görebilirsin denir.)]

وَقَالَ قَرِينُهُ هٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ اَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ
﴿٢٤﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ﴿٢٥﴾ اَلَّذِي جَعَلَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَاَلْقِيَاهُ
فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا اَطْغَيْتُهُ وَلٰكِنْ كَانَ
فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَيْكُمْ
بِالْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا اَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ع
﴿٢٩﴾ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَاْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ﴿٣٠﴾

23 [**Ve** (her insana müvekkel) **yakını olan** (Melek): **«O'nun a'mali yanımda** (yazılı ve) **hazırdır.»** (der.)]

24, 25,26 [(Allah Teâlâ; sevk ve şehâdet eden Meleklere, yâhûd Cehennem bekçilerinden iki Meleğe buyurur): «(Küfüründe) **inâd eden** (haktan yüz çeviren), **hayra mâni' olan** (malının zekâtını vermiyen ve halkı İslâm Dîninden alıkoyan) **gayre teaddî ve zulmeyliyen,** (Allah'ın vahdâniyyetinde ve İslâm Dîninde) **şekkeden her kâfiri Cehennem'e atın, ki o, Allah Teâlâ ile berâber başka bir ilâhı şerîk edinmiştir. İmdi ikiniz onu, o şiddetli azâba bırakın!»**]

27 [(O zaman kariyni Şeytan hakkında: «Beni, bu idlâl etmişti.» der. Bahâne arar). **Arkadaşı: «Ey Rabbimiz! Onu ben idlâl**

etmedim. (Benim, onu cebre kudretim yoktu). Belki, kendisi (hak ve îmândan) uzak bir dalâl içindeydi.» der.]

28 [(Allah Teâlâ) buyurur: «Benim yanımda çekişmeyin. Ben size evvelce (Kitablarım ve Peygamberlerimle) tuğyân edenlere vaîdimi göndermiştim.»]

29 [Benim nezdimde söz (va'd ve vaîd) değiştirilmez. Ben, kullarıma zulmedicilerden de değilim. (Günâhsız kimseye azâb etmem.)»]

30 [O gün Biz, Cehennem'e: «Doldun mu?» diyeceğiz. O da: «Daha var mı?» diyecek.]

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ
لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ
مُنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾
لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

31 [Cennet, müttekîlere yakınlaştırılacak, onlardan uzak kalmıyacak.]

32 [(Onlara şöyle denilecek): «İşte (ma'siyetten, tâate; şirkten, tevhîde rücû' ve nefsini havasından muhâfaza ederek, şer'a riâyet eden) sizlere va'dolunan Cennet budur ki, Allah'a yönelip, kendini koruyan herkes içindir.]

33, 34 [Görmediği hâlde Rahmân'dan korkan ve O'na yönelmiş bir kalble gelen her ferde: «Buraya emn-ü selâmetle girin. İşte bu, ebedîlik günüdür.» denilecek.]

35 [Onlara, orada her istedikleri vardır. Bizim nezdimizde ise, ziyâdesi de var.]

Gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve kimsenin hatırlayamıyacağı ni'metler:

Ziyâdeden murâd; Rü'yetullah'tır, denilmiştir.

وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا
فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٦﴾ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهُ
قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ اَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ الَّيْلِ
فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾

36 [**Bunlardan önce Biz, birçok nesiller helâk ettik, ki kuvvetce kendilerinden daha üstündüler. Ölümden kurtulmak için, şehirleri delik deşik etmişlerdi.** (Fakat Allah Teâlâ'dan veyâ ölümden) **kaçıp, sığınacak bir yer var mıydı?**]

37 [**Şübhesiz ki, bu sûrede zikrolunanlarda** (temiz bir) **kalbi olan, yâhûd can kulağı ile dinliyen kimseler için bir tezkîr ve mev'ıza vardır.**]

38 [**Celâlim hakkı için gökleri, yeri ve aralarındakini Biz, hiçbir yorgunluk duymaksızın, altı günde yarattık.**]

Bu âyet-i celîle, Yahûdîlerin: «**Allah, hilkati altı günde tamamlıyarak yedinci Cumartesi günü istirâhat etti. Arş üzerinde bağdaş kurup oturdu. Bu sebebten, o günü mübârek ve mukaddes kıldı.**» iddiâsını reddetmektedir.

39 [**İmdi** (Yâ Muhammed!) **Onların söyledikleri sözlere karşı sabreyle. Rabbin celle şânuhu, Güneş'in doğuşundan önce, gurubundan önce hamd ile tesbîh ve tenzîh et!**]

Sabah, Öğle, İkindi Namazlarını kıl.

40 [**Ve gecenin bir kısmında ve secdelerin arkasında da O'nu tesbîh eyle!**]

«**Ve minelleyl**» den murâd: **Akşam, Yatsı ve Teheccüd Namazlarıdır.**

«Edbâressücud» ile murâd da: **Farz Namazların ardında mesnûn olan Nâfile Namazları, veyâ Vitir Namazı, yâhûd Akşam Namazının sünneti, veyâhûd salâvat-i mektûbenin ardınca tesbîh edilmesidir, denilmiştir.**

Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz:

«Kim, salâvat-i mektûbe ardınca otuzüç kere (Sübhânallah), **otuzüç kere** (Elhamdülillâh), **otuzüç kere** (Allahü ekber) **dedikten sonra, bir kere de** (Lâ ilâhe illâllahü vahdehû lâ şeriyke leh, lehülmülkü ve lehülhamdü ve hüve alâ külli şey'in kadiyr) **derse, deniz köpüğü kadar da olsa, Allah Teâlâ, bütün hatâlarını yarlıgar.»** buyurmuştur.

Ebû Hüreyre (R.A.)'den şu hadîs rivâyet olunmuştur:

«Eshâbın fakîrleri Peygamber (S.A.V.)'e dediler ki: Yâ Resûlâllah, zenginler zenginlikleri sebebi ile yüksek derecelere, dâimî ni'metlere nâil oldular. Zîrâ bizim gibi namaz kılıyor; bizim gibi cihâd ediyorlar. Bununla berâber, mallarının fazlasını infâk ediyorlar. Biz, buna muktedîr değiliz! Cevâben şöyle buyurdular:

«Size bir amel haber vereyim mi? Ki onunla sizi geçenlere erer; sonra gelenleri geçersiniz! Sizin amelinizin sevâbına ancak o ameli işlemekle nâil olurlar. İmdi, her farz namazdan sonra otuz üç kere Sübhânallah, otuz üç kere Elhamdülillâh ve otuz üç kere Allahü ekber, deyin!»

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ
قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ
نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا
ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ
عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

41, 42 **[Yakın bir yerden, o münâdinin nidâ edeceği güne kulak ver! O gün, o hak olan sayhâyı** (ikinci nefhâyı) **işiteceklerdir. Bu, kabirlerden çıkış günüdür.]**

43 [**Şübhe yok ki,** (dünyâda insanları) **Biz diriltir ve öldürürüz. Ve** (Âhirette cezâ için) **mercileri ancak Bizedir.**]

44 [**O gün, yeryüzü yarılacak** (halk kabirlerinden) **şür'atle çıkacaklardır. Bu ba's ve haşir Biz'e göre kolaydır.**]

45 [**Biz, onların neler dediklerini çok iyi bileniz. Sen, onları zorla İslâm'a getirecek değilsin.** (Ancak da'vet edersin). **Şimdi sen, Benim vaîdimden korkacak kimselere, bu Kur'ân'la va'z ve nasîhat et!**]

O gün için korunsunlar, kalb-i münîb ile, emn-ü selâmetle Cennet'e girmeye çalışsınlar.

Câbir ibn-i Semûre (R.A.)'den rivâyet olunduğuna göre, Hazret-i Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz, bu sûre-i celîleyi çok kere Sabah Namazında okurlardı.

51 — ZÂRİYÂT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 60 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًاۙ ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًاۙ ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًاۙ ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمَاتِ
اَمْرًاۙ ﴿٤﴾ اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌۙ ﴿٥﴾ وَاِنَّ الدّ۪ينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

1, 2, 3, 4, 5,6 [(Toprağı ve gayrisini) **savuran** (rüzgâr) **lar hakkı için, bir ağırlık taşıyan** (yağmur yükünü yüklenen bulut)**-lar hakkı için, kolaylıkla akanlar** (seyreden gemiler) **hakkı için,** (yağmur, erzak ve sâir) **işleri taksîm eden Melekler hakkı için, ki muhakkak size va'dolunanlar doğrudur. Ve muhakkak hesâb ve cezâ vâkidir.**]

Allah Teâlâ'nın bu eşyâya yemîn etmesi, her biri, O'nun kudretinin kemâline delâlet ettiği içindir.

وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الْحُبُكِۙ ﴿٧﴾ اِنَّكُمْ لَف۪ي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍۙ ﴿٨﴾

7, 8 [**O hâreli yollara sâhib semâ hakkı için, ki sizin** (Resûlümüz ve Kur'ân hakkındaki) **sözleriniz cidden muhtelif ve mütenâkızdır.**]

Peygamber sallallâhü aleyhi ve selleme, kâh sâhir ve şâir, kâh kâhin ve mecnûn, ve Kurân'a; kâh sihir ve şiir, kâh iftirâ veyâ evvelkilerin esâtîridir diyorsunuz.

يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ اُفِكَ ﴿٩﴾

9 [Ondan, çevrilen çevrilir.]

Hidâyet-i ezeliyyeden döndürülen, Peygamber'den ve Kur'ân'-dan da döndürülür.

قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾

10, 11 **[Mutlak bir cehâlet içinde kalmış (îmân ve tâatten) gaafil yalancılar kahrolsun.]**

يَسْـَٔلُونَ اَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾
ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾

12 **[«O Dîn (cezâ) Günü ne zaman?» diye sorarlar.]**

13 **[O gün, onlar ateşte (yakılacaklar), azâba uğratılacak-lardır.]**

14 **[(O gün, onlara): «Azâbınızı tadın. İşte (dünyâda) isticâl ettiğiniz azâb bu idi» (denilecek).]**

اِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ اٰخِذِينَ
مَا اٰتٰيهُمْ رَبُّهُمْ اِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾

15, 16 **[Şübhesiz ki müttekîler, Cennetlerde, pınar başların-dadırlar. Rableri celle şânuhun kendilerine verdiklerini sevinçle alır, kabûl ederler. Zîrâ onlar, daha önce (dünyâda) güzel işler iş-lemişler, iyilik etmişlerdi.]**

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾

17, 18 **[Geceleri pek az uyurlardı.** (Allah şevki, Âhiret endî-şesiyle gözlerine uyku girmez, zikir ve salât, ibâdet ve tâatle meş-

gûl olurlardı.) **Seher vaktine erdiklerinde de** (bu ibâdet ve tâatte iken sanki bütün gece günâh işlemişler gibi) **istiğfâr ederlerdi.**]

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz'e: **«Nasıl istiğfâr edilir?»** diye sorulmuş, Efendimiz:

«Allâhümmağfirlenâ verhammâ ve tüb aleynâ inneke entettevvâbürrahiym» buyurmuşlardır.

وَفِيٓ أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّآئِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِي الْأَرْضِ اٰيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾

19 [**Onların mallarında dilenenlerin ve** (iffetleri sebebiyle dilencilik etmiyen) **muhtâçların bir hakkı** (nasîb ve kısmetleri) **vardı.**]

20 [(İmânlarında) **yakînleri olanlar için, yeryüzünde** (dağlarında, denizlerinde, ağaçlarında, nebâtlarında, mâdenlerinde, hayvanlarında, muhtelif hassalarında Allah Teâlâ'nın kudret ve vahdâniyyetine delâlet eden) **nice âyetler vardır.**]

وَفِيٓ أَنْفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِي السَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ
﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلْ
أَتٰيكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرٰهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾

21 [**Nefislerinizde de** (nice âyetler var). **Hâlâ görmüyor musunuz?** (Bununla, onun Saani' ve Hâlik'ını istidlâl etmiyor musunuz?)]

22 [**Rızkınız** (a sebebolan yağmur) **ve va'dolunduğunuz** (sevâb) **semâdadır.**]

23 [**Semâ ve arzın Rabbi celle şânuh hakkı için o** (zikrolunan âyât, rızık ve va'd) **haktır. Söylediğiniz sözün, kendinizin sözü olduğunda nasıl şübhe etmiyorsanız, bunda da hiç şübhe yoktur.**]

24 [(Hazret-i) **İbrâhîm'in** (hizmetiyle) **ikrâm olunan müsâfirlerinin haberi sana geldi mi?**]

İbrâhîm Aleyhisselâm'a bir rivâyette 12, bir rivâyette 3 Melek gelmişti. Bunlar; Cebrâîl, Mîkâîl ve İsrâfîl Aleyhimüsselâm idi.

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا ۖ قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰ
أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾

25, 26, 27 [**Hani onlar, İbrâhîm'in yanına girdiklerinde, selâm verdikleri zaman, selâmlarını almış,** (kendi kendine de): **«Bunlar, tanımadığım kimseler.» demişti. Akabinde** (gizlice) **âilesinin yanına giderek semiz bir buzağı** (kebabı) **getirmişti. Bunu önlerine koydu: «Yemez misiniz?» dedi.**]

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ
خِيفَةً ۖ قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ
امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾
قَالُوا كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾
قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾

28 [(Yemediklerini görünce) **onlardan içine bir korku düştü. «Bizden korkma.» dediler.** (Biz, Allah Teâlâ'nın Resûlleriyiz) **ve kendisine alîm bir oğul müjdelediler.**]

Melekler kendilerini tanıtınca; Cebrâîl Aleyhisselâm kanadı ile kebaba dokunmuş, buzağı derhâl dirilerek anasının yanına gitmiş.

29 [**Karısı** (bu haberi işitince) **bir çığlık kopararak geldi.** (Taaccübünden veyâ hayâsından) **ellerini yüzüne çarptı ve: «Ben; ihtiyar, kısır bir kadınım,»** (nasıl doğururum?).» **dedi.**]

İbrâhîm Aleyhisselâm'ın karısı Sâre bir köşeden onlara bakıyormuş. Bu müjdeyi işitince çığlığı atmış. Zîrâ, o tarihde bir rivâyete göre kendisi 99, kocası 100 yaşında imiş. Hz. Sâre'nin 90, İbrâhîm Aleyhisselâm'ın ise 120 yaşında olduğunu rivâyet edenler de vardır.

30 [**Onlar: «Rabbin böyle buyurdu. Şübhesiz O, Hakîm'dir, Alîm'dir.** (Her şeye kaadirdir).» **dediler.**]

31 [(İbrâhîm Aleyhisselâm, onların Melek olduklarını anlayınca): **«Ey Resûller! Sizin hâl-ü şânınız nedir** (ne iş için geldiniz?)» **dedi.**]

قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ ﴿٣٣﴾

مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾

32, 33, 34 [**«Biz günâhkâr bir kavme, üzerlerine** (her biri) **Rabbinin indinde, haddi tecâvüz edenler için, nişânlanmış çamurdan** (ateşte pişirilmiş) **taşlar atmak üzere gönderildik.» dediler.**]

فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا

غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

35, 36 [**Nihâyet, orada bulunan mü'minleri çıkardık. Fakat Müslümanlardan, bir evden gayri, kimse bulmadık.**]

Bu evde bulunanlar Lût Aleyhisselâm'la iki kızı ve diğer ehl-i beyti olup mecmûu 13 kişi imişler.

Bu âyet-i kerîme îmânla İslâm'ın aynı ma'nâya geldiğine delildir.

Bir olmadığını söyleyenlere göre ise; o evdekiler îmân ve İslâm vasıflarını kendilerinde toplamış kimselerdir.

وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾

وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّى بِرُكْنِهِ

وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ

وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾

37 [**Ve orada elîm bir azâbdan korkanlar için bir âyet bıraktık.**]

Bu âyet, yânî alâmet, onların üzerlerine gönderilen çamurdan pişirilmiş taşlar yâhûd pis kokan kara bir sudur.

38 [**Mûsâ'nın kıssasında da bir ibret vardır. Hani, O'nu apaçık bir hüccetle Fir'avn'a göndermiştik.**]

39 [**O, bütün kuvvetiyle** (îmândan) **yüz çevirmiş, O'na: «Bu, bir sâhir veyâ mecnûndur,» demişti.**]

40 [**Biz de, onu ve askerlerini alıverdik. Hepsini denize döktük** (gark ettik). **Bu sırada Fir'avn** (rübûbiyyet da'vâsına kalkıştığı ve Peygamberleri tekzîb ettiği için duyduğu nedâmetle) **nefsini levmetmekteydi.**]

41 [**Âd kavminin helâk edilmesinde de bir ibret vardır. Hani, üzerlerine o kısır rüzgârı göndermiştik.** (Onda ne hayır ve ne bereket vardı. Bir helâk rüzgârıydı.)]

مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ اَتَتْ عَلَيْهِ اِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّم۪يمِ ﴿٤٢﴾ وَف۪ي ثَمُودَ اِذْ ق۪يلَ
لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتّٰى ح۪ينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ
وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِر۪ينَ
﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَٓاءَ
بَنَيْنَاهَا بِاَيْدٍ وَاِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾

42 [**O rüzgâr, her nereye uğradıysa** (canlarını, mallarını, hayvanlarını, her şeylerini) **bırakmayıp kül gibi savurdu.** (Helâk etti.)]

43 [**Semûd kavminin helâk edilmesinde de bir ibret vardır. Hani, onlara: «Bir vakte değin menfaatleniniz.» denilmişti.**]

44 [**Onlar ise, Allah Teâlâ'nın emrine imtisâlden istikbâr ettiler. Bu yüzden bakıp dururlarken, o na'ra kendilerini yakalayıverdi.**]

45 [**O vakit, ne ayakta durmaya kaadir oldular, ne de yardım görebildiler.**]

46 [Daha evvel de Nûh kavmini helâk ettik. Ki (küfür ve ısyânla) doğruluktan çıkmış bir kavimdi.]

47 [Biz, semâyı kuvvet ve kudretimizle binâ ettik ve hiç şübhesiz Biz, çok vüs'a mâlikiz.]

Her şeye gücümüz yeter. Semâ ve arz arasını, yâhûd o ikisi arasındaki mahlûkâtımızın rızkını genişletiriz.

وَالْاَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ
الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
﴿٤٩﴾ فَفِرُّوا اِلَى اللّٰهِ اِنّ۪ي لَكُمْ مِنْهُ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا
مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ اِنّ۪ي لَكُمْ مِنْهُ نَذ۪يرٌ مُب۪ينٌ ﴿٥١﴾

48 [Arzı da, Biz döşedik. Bakınız Biz, ne güzel döşeyiciyiz.]

49 [Her şeyden de (erkek dişi, yer gök, Güneş Ay, gece gündüz, sağlık hastalık, lezzet elem, sevâb ikaab gibi) **iki çift yarattık**, ki düşünesiniz.]

50 [O hâlde, hemen Allah Teâlâ'ya (îmân ve tevhîdle ve tâatine mülâzemetle azâbından rahmetine) **kaçın!** Şübhe yok ki, Ben size, O'nun tarafından apaçık bir korkutucuyum.]

51 [Allah Teâlâ'ya ulûhiyyette hiçbir şey işrâk etmeyin. Şübhe yok ki, Ben size, O'nun tarafından apaçık bir korkutucuyum.]

كَذٰلِكَ مَا اَتَى الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ اِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُونٌ
﴿٥٢﴾ اَتَوَاصَوْا بِه۪ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَٓا اَنْتَ
بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِن۪ينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا خَلَقْتُ
الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَٓا اُر۪يدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَٓا اُر۪يدُ
اَنْ يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾

52 [Onlardan evvelkilere de, hiçbir Peygamber gelmedi ki, hakkında böylece sihirbaz veyâ mecnûn dememiş olsunlar.]

53 [Hepsi, bunu birbirlerine (yâni evvelkiler sonrakilere) tavsiye mi ettiler (ki bu söz üzerinde ittifâk eylediler). Hayır! Belki cümlesi tuğyânda müşterektirler.]

54 [Artık, onlardan yüz çevir. Bunun için levm olunacak değilsin.]

55 [Maamâfîh, tezkîr ve va'zı bırakma (devâm et). Zîrâ nasîhat, mü'minlere fayda verir.]

56 [Ben, cinni ve insi ancak Bana ibâdet etsinler diye halk ettim.]

57 [Ben, onlardan rızık istemiyorum. Bana, yemek yedirmelerini de istemiyorum.]

إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَت۪ينُ ﴿٥٨﴾
فَاِنَّ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ اَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ
﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذ۪ي يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

58 [Şübhe yok ki, rızık veren yalnız Allah Teâlâ'dır. Kuvvet ve kudretinde Metîn'dir.]

59 [Muhakkak ki (şirk ve ısyânla) nefislerine zulmedenler için, (onlardan önce helâk olan) arkadaşlarının hisseleri gibi bir azâb hissesi vardır. İsticâl etmesinler.]

60 [Kendilerine va'dolunan günün azâbından vay o kâfirlerin hâllerine!]

—— ● ——

52 — TÛR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 49 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالطُّورِۙ ﴿١﴾ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍۙ ﴿٢﴾ ف۪ي رَقٍّ مَنْشُورٍۙ ﴿٣﴾ وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِۙ ﴿٤﴾
وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِۙ ﴿٥﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِۙ ﴿٦﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌۙ ﴿٧﴾ مَا لَهُ
مِنْ دَافِعٍۙ ﴿٨﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 **[Tûr hakkı için, sahîfeye yazılıp neşrolunan Kitâb hakkı için, Beyt-i Ma'mûr hakkı için, kaldırılmış tavan** (semâ yâhûd arş) **hakkı için, dolu deniz** (Bahr-i Muhît) **hakkı için Rabbin celle şânuh'un azâbı elbette vâkîdir. Onu def'eder yoktur.]**

Tûr'dan murâd: Mûsâ Aleyhisselâm'ın, Allah Teâlâ ile söyleştiği **Tûr Dağı'dır.**

Yazılan Kitab: Ya **Kur'ân-ı Kerîm, yâhûd Tevrât'tır.**

Beyt-i Ma'mûr: Üçüncü veyâ **altıncı** yâhûd **yedinci semâ'da Kâ'be'nin hizâsındaki Beyt-i şerîftir** ki, gökyüzünde onun hürmeti, yeryüzünde Kâ'be'nin hürmeti gibidir. Ona, her gün yetmiş bin Melek gelerek içinde namaz kılar; tavâf eder; bir daha ebediyyen dönüp gelmezler.

Allah Teâlâ'nın bunlara yemîn etmesi; ehemmiyetlerinin büyük olmasındandır.

يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ﴿٩﴾ وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾

9, 10 [O gün, semâ bir çalkanış çalkanır, dağlar yürür (yerlerinden oynar, hebâen mensûrâ olur.)]

فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَ
عُّونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾

11 [Artık o gün, (Resûllerimizi) tekzîb edenlerin vay hâline!]

12 [Ki onlar, daldıkları bâtıl içinde oynayıp duranlardır.]

13 [O gün, onlar (elleri boyunlarına, yüzleri ayaklarına bağlı) itile kakıla Cehennem ateşine sevk edilirler.]

هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا
تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْ
نَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

14 [«İşte bu, (dünyâda) tekzîb ettiğiniz ateştir.» (denilir.)]

15 [«(Vahye sihir dediğiniz gibi) bu da mı sihir? Yoksa siz mi görmüyorsunuz?»]

16 [«O hâlde ateşe girin! Gerek sabredin, gerek sabretmeyip feryâd edin. Size, müsâvîdir. (Size, ondan ebediyyen kurtuluş yoktur). Ancak, yaptıklarınızın cezâsını çekeceksiniz.»]

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَاكِهِينَ بِمَا
آتَاهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾

17, 18 [Fakat müttekîler Cennetler, ni'metler içindedirler. Rablerinin kendilerine verdiği ni'metlerden mesrûr ve mütelezzîzdirler. Rableri celle şânuh, onları Cehennem azâbından korumuştur.]

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ
عَلٰى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾

19, 20 [Onlara: (Dünyâda) işlediğiniz sâlih amellere mükâfat olmak üzere, sıra sıra dizilmiş serîrlere yaslanarak, (Cennet'in çeşitli yemek ve şarablarından); «Âfiyetle yiyin, için.» (denilecek). Ve Biz, onlara iri, güzel gözlü hûrîleri eş kıldık.]

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا
وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَٓا اَلَتْنَاهُمْ
مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَاَمْدَدْنَاهُمْ
بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَاْسًا
لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَاْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ
كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَسَٓاءَلُونَ ﴿٢٥﴾

21 [Îmân edip de zürriyetleri de îmânda kendilerine tâbi' olanların, Biz zürriyetlerini de (Cennete duhûlde) kendilerine ilhâk ederiz. (Ve bu ilhâkla) onların amellerinden de bir şey naksetmeyiz. Herkes, kazancına merhûndur. (Ameli hayır ise rehinden kurtulur, şer ise kurtaramaz, mücâzât görür.)]

22 [O müttekîlere arzû ettikleri meyvaları ve etleri bol bol veririz.]

23 **[Onlar, Cennet'te aralarında dolu şarab kadehleri teâti ederler. Onda ne boş söz ve ne günâha sokma yoktur.]**

İçtikleri zaman, dünyâdaki şarabların aksine olarak, ne boş söz söylerler ve ne günâhı mûcib bir fiili işlerler.

24 **[Hizmetleri için de, kendilerine mahsûs, hiç el dokunmamış, gûyâ sadeflerinde gizlenmiş inciler gibi gılmanlar etraflarında devreder.]**

Bir hadîsde şöyle buyurulmuştur:

«Cennetlikler içinde mertebesi en aşağı olan o kimsedir ki, hizmetçilerinden birine seslendiği vakit, lebbeyk diye kendisine bin hizmetçi cevâb verir.» Eshâbdan biri:

«Cennetliklerin hizmetçileri bu sıfatda olursa, kendileri nasıl olacak?» diye sorduğunda Resûlüllah (S.A.V.):

«Hizmet olunanların, hizmet edenler üzerine üstünlüğü Ay'ın ondördünde Kamer'in yıldızlar üzerine olan üstünlüğü gibidir.» buyurmuşlardır.

25 **[Ve birbirlerine dönüp (dünyâdaki hâllerini ve amellerini) soruştururlar.]**

قَالُوٓا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ اللَّهُ
عَلَيْنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ
إِنَّهُۥ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾

26, 27, 28 **[** (Konuşurlarken) **şöyle derler: «Biz evvelce** (dünyâda) **âilelerimiz arasında,** (Allah Teâlâ'ya ısyândan ve âkıbetimizden) **korkardık. Fakat, Allah Teâlâ, bize lûtuf buyurdu. Bizleri o** (mesâmata kadar nüfûz eden) **semûm azâbından korudu. Gerçekten biz, bundan evvel O'na** (Rabbenâ âtina fiyd-dünyâ haseneten ve fiyl'âhireti haseneten ve kınâ azâbennâr, diye) **duâ ve ibâdet eder** (bizi ateşten vikâye buyurmasını ister) **dik. Şübhe yok ki o, ihsânı bol ve çok Rahîm'dir.»]**

فَذَكِّرْ فَمَٓا اَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ
بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ اَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ
بِه۪ رَيْبَ الْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا فَاِنّ۪ي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّص۪ينَ ﴿٣١﴾
اَمْ تَأْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ بِهٰذَٓا اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ اَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ
بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا بِحَد۪يثٍ مِثْلِه۪ٓ اِنْ كَانُوا صَادِق۪ينَ ﴿٣٤﴾
اَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ اَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾ اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ
بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَٓائِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾

29 [O hâlde (Yâ Muhammed!) Va'z ve tezkîre devâm et! Rabbin celle şânuhun ni'metiyle sen, ne kâhin ve ne mecnûn değilsin.]

30 [Yoksa onlar: «O, bir şâirdir. Biz, O'nun hakkında zamanın O'na getireceği felâketli hâdiseleri bekliyoruz mu?» diyorlar?]

Rivâyet edildiğine göre: Kureyş, Dâr'ün-Nedve'de toplanmış, Aleyhissalâtü vesselâm hakkında konuşmuşlardı. Fakat bir türlü re'y beraberliğini te'mîn edememişlerdi. Nihâyet Abdüddâr oğulları: **«O'na reybülmenûnu gözetin. Çünkü O, bir şâirdir. A'şanın, Nâbigan'ın, Züheyr'in helâk olduğu gibi, O da helâk olur.»** demiş, bunun üzerine dağılmışlardı. Âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi budur.

Reybülmenûn: Dehr'in ıztırab veren musîbeti veyâ ölüm felâketi demektir.

31 [De ki: «Siz, benim helâkimi bekleyin, sizinle birlikte ben de (helâkinizi) bekliyenlerdenim.»]

32 [Yâhûd bunu (bu tenakuzu) onlara akılları mı emrediyor? Yoksa onlar azgın bir kavim midirler?]

Müşriklerin sözlerinde tenakuz vardı. Zîrâ, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimize hâşâ, hem kâhin, hem mecnûn diyorlardı. Kâhin akıllı, zekî olur. Mecnûnun ise aklı ve fikri muhteldir. Bir kimse, hem akıllı, hem akılsız olamaz. İsnâd ve iddiâları birbirini tutmuyordu.

33 **[Yâhûd onu** (o Kur'ân'ı) **kendisi mi uydurup söyledi diyorlar? Hayır! Onlar îmân etmezler.]**

34 **[O hâlde şâyed iddiâlarında gerçekseler, onlar da O'nun gibi bir söz getirsinler.]**

35 **[Yoksa onlar, Yaradansız mı yaratıldılar? Yâhûd kendi kendilerini mi yarattılar?]**

36 **[Yoksa, gökleri ve yeri onlar mı halk ettiler** (ki hâlikına ibâdet etmezler?) **Hayır! Onlar yakîn edinmezler.]**

37 **[Yoksa Rabbin celle şânuhun rızık ve ilim hazîneleri onların yanında mıdır?** (Ki istediklerini ulûhiyyet ve nübüvvete ihtiyâr etsinler.) **Yâhûd onlar gaalibler midir?** (ki eşyâyı istedikleri gibi tedbir etsinler.) **]**

أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ
﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ
مُثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا
فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

38 **[Yoksa, onların yükselecek bir merdivenleri mi var ki, onunla** (gayb âleminden vahyolunanı ve Meleklerin sözlerini) **dinliyorlar. Öyleyse dinliyenleri açık bir bürhân getirsinler** (dinlediklerini isbât etsinler.) **]**

39 **[Yâhûd kızlar, Allah Teâlâ'nın, oğullar sizin mi?]**

40 [Yoksa (Yâ Muhammed! Risâletini tebliğ için) **onlardan bir ücret mi istiyorsun da bu borç yüzünden ağır bir yük altına mı girmişlerdir?** (Bunun için mi îmândan yüz çeviriyorlar?)]

41 [**Yâhûd gayb, onların yanında da bunu onlar mı yazıyorlar?**]

Yânî Levh-i Mahfûz onların yanında mıdır ki, zu'mlarınca ba's ve cezânın aslı olmadığını biliyorlar.

42 [**Yoksa, sana bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfredenler, kendileri o tuzağa düşeceklerdir?**]

43 [**Yâhûd onların Allah Teâlâ'dan gayrı bir ilâhları mı var? Allah Teâlâ, O'na şerîk ettikleri şeylerden münezzehtir.**]

وَاِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَٓاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ
(٤٤) فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذ۪ي ف۪يهِ يُصْعَقُونَ (٤٥) يَوْمَ لَا يُغْن۪ي
عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ (٤٦) وَاِنَّ لِلَّذ۪ينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ
ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (٤٧) وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَاِنَّكَ بِاَعْيُنِنَا
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ ح۪ينَ تَقُومُ (٤٨) وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاِدْبَارَ النُّجُومِ (٤٩)

44 [**Şâyed** (ta'zîb için istedikleri gibi) **üzerlerine gökten bir parça düştüğünü görseler** (mahzâ inâdlarından): «**Bu, birbiri üzerine yığılmış bir buluttur, bizi sulayacak.**» **derler** (de yine îmân etmezler.)]

45 [**Artık** (helâk) **olacakları** (birinci nefhâya kavuşacakları) **güne değin, onları hâllerine bırak.**]

46 [**O gün mekir ve hîlelerinin kendilerine zerrece faydası dokunmaz. Yardım da olunmazlar.** (Azâbtan kurtulamazlar.)]

47 [**O şirk ve küfürle nefislerine zulmedenlere** (açlık, kıtlık, Bedir bozgunluğu gibi dünyâda, yâhûd ölümlerinden sonra kabir-

de veyâ Âhirette ateş azâbından) **önce de bir azâb vardır. Fakat, çoğu bunu bilmezler.]**

48 **[İmdi** (Yâ Muhammed!) **Rabbin celle şânuhün** (onlara imhalle) **hükmüne** (veyâ onların tekzîb ezâlarına) **sabret! Çünkü Sen gözümüzün önünde** (himâyet ve sıyânetimizde) **sin.]**

[Ve Rabbine, (uykudan, oturduğun yerden, yâhûd namaza) **kalkacağın zaman hamd ile tesbîh et!]**

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, bir meclisten kalkacakları zaman:

«Sübhânekallâhümme ve bihamdik eşhedü en lâ ilâhe illâ ente estâğfirüke ve etûbü ileyk.» derlerdi. Sordular: **«Meclisde olana keffârettir.»** buyurdu.

Ba'zıları da: Namaza durulduğu vakit: **«Sübhânekallâhümme ve bihamdik ve tebârekesmük ve teâlâ ceddük ve lâ ilâhe gayrük»** okunması hakkında olduğunu rivâyet etmişlerdir.

Yataktan kalkıldığı vakit, namaza durana kadar demek olduğunu söyleyenler de vardır.

49 **[Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra** (fecrin tulûunda) **da yine tesbîh et!]**

Sabah Namazının sünnetini kıl!

53 — NECM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 62 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰىۙ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰىۚ ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ
الْهَوٰىۜ ﴿٣﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُوحٰىۙ ﴿٤﴾

1 **[Gurubettiği zaman yıldız hakkı için!]**

Veyâ doğduğu zaman, yâhûd Kıyâmet Gününde dağıldığı zaman.

Yıldızdan murâd: «Süreyya (Ülker) yıldızı»dır. Yâhûd; parça parça inen Kur'ân'dır denilmiştir. Bu takdîrde, âyet-i kerîme, hevâ: Nüzûl ma'nâsına geldiğine göre: **«Nüzûl eden Kur'ân hakkı için»** olur.

Sûre-i celîle, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin kırâetini ilân ettiği ilk sûredir. Harem-i Şerîf'de kırâet buyurmuş, müşrikler dinlemişlerdir.

Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd ve Neseî'nin İbn-i Mes'ûd (R.A.)' dan rivâyetlerine göre de, secde nâzil olan ilk sûre de kezâ **«Vennecm»** dir.

Nüzûl sebebi: Müşriklerin, «Kur'ân'ı, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) kendisi uyduruyor,» demiş olmalarıdır.

2 **[Sâhibiniz** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem) **doğru yoldan sapmadı. Bâtıla da inanmadı.]**

3 [**Ve o hevâsından** (arzûsuna göre söz) **söylemez.** (O'nun nutku 'Kur'ân'dır.)]

4 [O (Kur'ân veyâ onun dîn emrindeki sözü) **ancak bir vahiydir, ki Allah Teâlâ tarafından vahyolunmuştur.**]

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ﴿٧﴾

5, 6, 7 [**Onu, kuvvetleri şiddetli biri** (bir Melek) **O'na ta'lîm etti. Ki akıl ve re'yinde muhkemdir. Hilkat-i hakîkiyyesi üzere doğruldu. Ve o, en yüksek ufukta** (ufk-u semâda, yâhûd Sidret'ül-Müntehâ'da) **idi.**]

Bu Melek, Cebrâîl Aleyhisselâm'dır. Kanad ve sayhâsiyle nice şehirleri ve kavimleri zîr-ü-zeber (altüst) eylemişti.

Lût kavminin köylerini kanadı ile kara sudan çıkararak gökyüzüne kaldırdıktan sonra tepesi aşağı çevirmiş; Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmini bir na'ra ile helâk etmiş; İblîs'i Îsâ Aleyhisselâm'la söyleşirken görerek kanadı ile bir üfürüşde Hindistan'ın nihâyetinde bir dağın üzerine düşürmüştür. Rivâyete göre; Peygamberimiz (S.A.V.)'den başka hiçbir Peygamber, onu halk edildiği şekilde görmemiştir. Peygamberimiz dahî kendi şekli ile yalnız iki def'a görmüştür. Bunun biri, yerde Hıra Dağı'nda, biri, gökte olmuştur. Sâir zamanlarda, O'na insan şeklinde görünmüştür.

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى ﴿٩﴾
فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى ﴿١٠﴾

8, 9, 10 [**Sonra** (Cebrâîl (A.S.) Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme) **yaklaştı. Aşağı sarktı. O'na iki yay kadar, belki ondan daha yakın oldu. Allah Teâlâ'nın vahyettiğini, O da kuluna,** (Muhammed (S.A.V.)'e **vahyeyledi.**]

مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى ﴿١١﴾ أَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى ﴿١٢﴾

11 [**O'nun** (Aleyhissalâtü vesselâm'ın) **gördüğünü kalbi tekzîb etmedi.**]

Ba'zı rivâyetlere nazaran; Resûlüllah'ın gördüğü, Allah Teâlâ'dır.

12 [**Hâlâ siz, O'nun gördüğü şey üzerinde mücâdele mi ediyorsunuz?**]

وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰىۙ ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهٰى ﴿١٤﴾
عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوٰىۜ ﴿١٥﴾

13, 14, 15 [**Yemîn ederim ki, O,** (sûret-i hakîkiyyesi ile) **O'nu bir def'a da Sidret'ül-Müntehâ yanında görmüştü. Ki Cennet' ül-Me'vâ onun yanındadır.**]

Cennet'ül-Me'vâ: Melekler ve müttekîlerle şühedâ rûhlarının barındıkları Cennettir.

Sidret'ül-Müntehâ: Tûbâ Ağacı'dır. «Nebk Ağacı» olduğunu söyleyenler de vardır. Yedinci kat semânın üstünde Arş'ın sağındadır. Cennet ırmakları, onun kökünden çıkar. Melekler, ona kadar varır; ötesine geçemezler. Meyvesi, Hecr destileri, yaprağı fil kulağı gibidir. Bütün mahlûkatın ilim ve amelleri onda nihâyet bulur.

اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰىۙ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ﴿١٧﴾
لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى ﴿١٨﴾

16 [**O zaman, sidreyi bürüyen bürüyordu.**]

Onu tavsîfi kabil olmayan şeyler bürümüştü. Veyâ nûr-i ilâhi kaplamıştı. Yâhûd orada sayısız Melekler ibâdet etmekteydiler.

17 [**Peygamberin gözü, gördüğü şeyden meyl ve sağına soluna tecâvüz etmedi.**]

18 [**Yemîn ederim ki o,** (Mi'râc Gecesi) **Rabbi celle şânuh'un pek büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.**]

اَفَرَاَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزّٰىۙ ﴿١٩﴾ وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْاُخْرٰى ﴿٢٠﴾

19, 20 [**Bana haber verin! Lât ve Uzzâ** (nın) **ve diğer üçüncüsü Menât** (ın bir kudretleri var mı ki, Allah Teâlâ'yı bırakıp da onlara tapıyorsunuz?).]

Lât, Tâif'te Sakîf kabîlesinin veyâ Nahle'de Kureyş'in insan şeklinde bir putu idi. Onu tavâf ederlerdi. Uzzâ ise, bir ağaçtı. Gatafan kabîlesi buna ibâdet ederdi. Menât da, bir kaya idi. Hüzeyl ve Huzâa kabîleleri de bunun etrafında tavâf eder, kurbanlarını burada boğazlarlardı.

أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنْثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ ﴿٢٢﴾
إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ
بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ ۖ وَلَقَدْ
جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَىٰ ﴿٢٣﴾

21 [**Erkek sizin de, kız Allah Teâlâ'nın mı?**]

22 [(Bir taksîm ki nefret edip de istinkâf ettiğinizi Allah Teâlâ'ya bırakıyorsunuz.) **O hâlde bu** (zâlimâne) **insafsızca bir taksîm!**]

23 [**Bu putlar, ancak sizin ve babalarınızın** (ilâh diye isimlendirdiğiniz) **adlardan ibârettir. Allah Teâlâ'dan, onların ulûhiyyetine, indirilmiş bir hüccetiniz yoktur. Onlar, ancak bâtıl bir tevehhüme ve nefislerinin hevâsına ittibâ etmişlerdir. Halbuki yemîn olsun, Rableri tarafından kendilerine hidâyet** (Resûl ve Kitab) **gelmiştir.**]

أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾

24, 25 [**Yoksa insan, her temennî ettiğine** (ilâhlarının şefâatine, istediklerine Peygamberlik verebilmeye) **nâil olabilir mi?** (Hayır, olamaz!) **Dünyâ da, Âhiret de Allah Teâlâ'nındır.**]

O; ne dilerse, o olur. Her şey, Allah'ın hüküm ve irâdesine tâbidir.

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمٰوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْـًٔا اِلَّا مِنْ بَعْدِ اَ
نْ يَاْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَشَاۤءُ وَيَرْضٰى ﴿٢٦﴾ اِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِا
لْاٰخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلٰۤئِكَةَ تَسْمِيَةَ الْاُنْثٰى ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ
اِنْ يَتَّبِعُونَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾

26 [Göklerde nice Melekler vardır ki, şefâatleri hiçbir şeye fayda etmez. Meğer ki, Allah Teâlâ dilediğine, ve râzı olduğuna şefâat etmeleri için izin verdikten sonra olsun.]

27 [Âhiret'e îmânı olmayanlar, Meleklerin her birine dişilerin adlarını takarlar.]

28 [Halbuki onların, bu husûsda yakîn veyâ hüccetleri yoktur. Belki onlar, zanlarına ittibâ' ediyorlar. Zan ise, şübhe yok ki, haktan bir şey ifâde etmez.]

فَاَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلّٰى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ اِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا
﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ
وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى ﴿٣٠﴾

29, 30 [İmdi (Yâ Muhammed!) Bizim zikrimize (Kur'ân'a) arka çevirenlerden ve ancak dünyâ dirliği dileyenlerden yüz çevir! Onların, işte ilimde ulaşabildikleri son had budur. Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, doğru yoldan sapanı, dalâlette ısrâr edeni en iyi bilendir. Hidâyeti bulan, doğru yolu tutanı en iyi bilen de O'dur.]

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ اَسَٓاؤُا بِمَا عَمِلُوا
وَيَجْزِيَ الَّذِينَ اَحْسَنُوا بِالْحُسْنٰى ﴿٣١﴾ اَلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٓائِرَ الْاِثْمِ وَ
الْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ اِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَ
نْشَاَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ اُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا
اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى ﴿٣٢﴾

31 [**Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah Teâlâ'nın halk ve mülküdür.** (Hepsinin hâllerine ve amellerine vâkıftır). **Tâ ki amellerinde isâet edenleri** (Cehennem ateşiyle) **cezâlandırsın ve** (tâat ve tevhîdle) **ihsân eyliyenleri de daha güzeli ile** (Cennet ni'metleriyle) **mükâfatlandırsın.**]

32 [**Onlar ki** (ısrâr etmemek şartiyle) **küçük kusûrlar müstesnâ, günâhların büyüğünden ve fevâhişten sakınırlar. Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuhun rahmeti geniştir.**]

[**Sizi, topraktan halk ettiği sırada ve henüz analarınızın karnında birer cenîn iken bile her hâlinizi çok iyi bilen O'dur. O hâlde, nefislerinizi tezkîyeye kalkışmayın!** (Kendinizi hiç günâhsız, kusûrsuz, tertemiz addederek öğmeyin. Farkında olmadığınız pek çok kusûrlarınız bulunabilir. Tamâmiyle korunan) **müttekîleri, en iyi Allah Teâlâ bilir.**]

اَفَرَاَيْتَ الَّذِي تَوَلّٰى ﴿٣٣﴾ وَاَعْطٰى قَلِيلًا وَاَكْدٰى ﴿٣٤﴾

33, 34 [**Hakk'a ittibâdan yüz çeviren,** (malından) **biraz verip de mütebâkisini elinde tutan kimseyi gördün mü?**]

Âyet-i kerîmenin, Velîd İbn-i Mugîre hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Velîd, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin meclisine gelir, kırâatini ve öğütlerini dinlerdi. İslâm'a meyletmişti.

Müşriklerden biri kendisini ta'yîb etti: **«Atalarının dînini terk ve tadlîl ettin.»** dedi.

Velîd: **«Allah Teâlâ'nın azâbından korkarım.»** diye cevâb verdi.

Arkadaşı: **«Malının bir kısmını bana verirsen ben, senin azâbını yüklenirim.»** dedi.

Bunun üzerine Velîd, îmândan yüz çevirdi. Fakat arkadaşiyle kararlaştırdıkları mikdârın birazını verip mütebâkisini vermekten istinkâf etti. Âyet, bu hâdiseye işâret etmektedir. Ayet-i kerîme'nin Ebû Cehil veyâ Âs bin Vâil hakkında nâzil olduğu da rivâyet edilir.

أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰ ﴿٣٥﴾

35 [**Gaybın ilmi, onun nezdinde midir ki** (dostunun azâbını yüklenebileceğini) **görebilsin.**]

أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ ﴿٣٧﴾

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾

36, 37, 38 [**Yoksa Mûsâ'nın** ve (ahdine) **çok vefâkâr İbrâhîm'in sahîfelerindeki** (şu emir) **ona bildirilmedi mi? Ki kimse, kimsenin günâhını yüklenmez.** (Kimse başkasının günâhiyle muâhaze olunmaz.)]

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾

ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾

39, 40,41 [**İnsan için, kendi sa'yinden başka bir şey yoktur. Ve sa'yi** (Kıyâmet Günü mîzânında) **mutlaka görülecektir. Sonra da, ona en değerli mükâfat verilecektir.**]

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ ﴿٤٢﴾

42 [**Ve şübhesiz ki, bütün halkın** (ölümlerinden sonra) **intihâ ve dönüşleri Allah Teâlâ'yadır.**]

7 [Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne îmân edin! Ve tasarrufta sizi istihlâf buyurduğu şeylerden O'nun yoluna infâk eyleyin! (Hakîkatte, hepsi Allah Teâlâ'nındır, sizin değil!) Sizden îmân edip de (mallarını Allah yolunda) infâk edenler için pek büyük bir ecir vardır.]

8 [Size ne oluyor ki, Allah Teâlâ'ya îmân etmiyorsunuz? (da küfürde ısrâr ediyorsunuz). Halbuki Resûlü, sizi Rabbiniz celle şânuha îmân etmeniz için da'vet ediyor. Allah Teâlâ, sizden bu husûsda (elestü birabbiküm bezminde) mîsak da almıştı. Gerçek îmân edecekseniz (koşun).]

9 [O, dur ki, sizi (küfür) karanlıklar (ın) dan (îmân) aydınlık (ın) a çıkarsın diye, kuluna apaçık âyetler inzâl ediyor, muhakkak ki Allah Teâlâ, Raûf'dur, Rahîm'dir.]

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولٰئِكَ أَعْظَمُ
دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللّٰهُ
الْحُسْنٰى وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللّٰهَ
قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

10 [Size ne oluyor ki, malınızı fîsebilillâh infâk etmiyorsunuz?]

[Halbuki göklerin ve yerin mîrâsı Allah Teâlâ'nındır.]

Herkes ölür, her ne kalırsa Allah'ın olur.

[Aranızda Mekke'nin fethinden önce infâk ve kıtâl edenler, (fetihten sonra edenlerle indallâh, fadl ve sevâbta) müsâvî olmaz. Onlar, derece ve mertebe bakımından, fetihten sonra infâk ve kıtâl edenlerden daha büyüktür.]

Bu âyet-i celîlenin Hazret-i Ebû Bekrissıddîk (R.A.) hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Müslümanlığı ilk def'a O kabûl etmiş; malını Allah yolunda harcamıştır. Hz. Ömer (R.A.) demiştir ki:

«Bir def'a Peygamber (S.A.V.)'in yanında idim. Ebû Bekir de orada idi. Enine bir aba giymiş; göğsünü hilâl ile tutturmuştu. O anda Cebrâîl Aleyhisselâm indi ve: Sebebi nedir ki Ebû Bekir'i bu kılıkda gördüm? dedi. Peygamber (S.A.V.); Çünkü O, malını fetihden önce Allah yolunda sarf etti, diye cevâb verdi. Cebrâîl Aleyhisselâm:

— Allah, O'na selâm etti ve fakîrliğinden dolayı Benden râzı mı değil mi sor! emrini verdi, dedi. Peygamber (S.A.V.), bunu Ebû Bekir'e haber verince; Ebû Bekir:

— Ben, Rabbim celle şânühuye hiç gücenir miyim! Bil'âkis ben, O'ndan râzıyım, dedi.»

[Maamâfîh Allah Teâlâ, her birine hüsnâyı (Cennet'i) va'detti. Allah-ü azîmüşşân, amellerinizin zâhir ve bâtınına Habîr'dir.]

11 [Kimdir o? Ki (malından) gönül hoşluğu (ve ihlâs) ile Allah Teâlâ'ya ödünç verir. Allah Teâlâ, onun mükâfatını katlar. Onun için, kerîm bir ecir vardır.]

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ
بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ
فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ
وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى
وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ
الْأَمَانِيُّ حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾

12 [**O gün, erkek ve kadın mü'minleri görürsün ki** (tevhîd) **nûrları önlerinde ve sağlarında koşar.** (Melekler onlara): «**Bugün müjdeler olsun size ki, içlerinde dâim kalmak üzere,** (ağaçları) **altından ırmaklar akan Cennetlere gireceksiniz.**» **derler. İşte, en büyük fevz budur.**]

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; o gün herkesin nûru ameli nisbetinde olacaktır. Kiminin nûru hurma ağacı gibi, kiminin adam boyu, en aşağı hâllinin nûru baş parmağında olacak, ba'zan parlayıp ba'zan sönecektir.

13 [**O gün, münâfıkların erkeği kadını, îmân edenlere: «Bize bakın. Nûrunuzla biz de ziyâlanalım.» diyecekler.**]

[**Onlara** (istihzâ ile): «**Arkanıza** (dünyâya) **dönün de nûr arayın.» denilecek.**]

Dönüp arayacaklar. Bir şey bulamayınca, mü'minlere yetişmek için Sırat'a gelecekler.

[**Derken, aralarına kapısı olan bir duvar çekilecek. Onun iç tarafından** (mü'minlerin olduğu yerde) **rahmet, dış tarafında** (da münâfıklardan yana) **azâb vardır.**]

14 [(Duvarın dışında karanlıkta kalan münâfıklar) **mü'minlere nidâ edecekler: «Biz** (dünyâda) **sizinle berâber değil miydik?** (Sizinle birlikte ibâdet etmez, namaz kılıp, oruç tutmaz mıydık?).» **Mü'minler: «Evet, diyecekler,** (zâhiren, bize muvâfakat ederdiniz). **Fakat** (nifâkla) **kendinizi helâk eylediniz.** (Mü'minlere nikbet ve musîbet gelmesine) **muntazır oldunuz.** (İslâm Dîni hakkında) **Şekkettiniz. Sizi Allah Teâlâ'nın emri** (ölüm) **gelinceye kadar, kuruntular** (tûl-i emel ve arzûlarınız aldattı. Hattâ sizi, o aldatıcı Şeytan veya dünyâ) **Allah Teâlâ'ya karşı bile aldattı.»**]

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ
مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوٰيكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلٰيكُمْ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا
نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ

عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَث۪يرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ
﴿١٦﴾ اِعْلَمُٓوا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ اِنَّ الْمُصَّدِّق۪ينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَاَقْرَضُوا
اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ اَجْرٌ كَر۪يمٌ ﴿١٨﴾

15 [Ey münâfıklar! Bugün, ne sizden ve ne kâfirlerden (azâbtan halâs için) bir fidye alınmaz. Mekânınız Cehennem'dir. Size lâyık olan yer odur. O, ne kötü uğraktır Cehennem!]

16 [Mü'minlerin kalblerine Allah Teâlâ'nın zikri ve hakla nâzil olan Kur'ân'ın tilâvetiyle huşû' ve mülâyemet vakti gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine Kitab verilip de, sonra Peygamberleriyle aralarında uzun zaman geçmiş olması yüzünden kalbleri katılaşmış ve ekserisi fıska dalmış bulunanlar gibi olmasınlar.]

Bu âyet, ağızları ile îmân edip kalbleri ile etmeyen bir cemâat hakkında inmiştir.

17 [Bilin ki Allah Teâlâ, arzı ölümünden sonra diriltir. (Bunun gibi katılaşan kalbleri de zikir ve tilâvetle canlandırır.) İşte aklınız ersin diye, size âyetleri beyân ettik.]

18 [Erkeklerden ve kadınlardan Allah Teâlâ ve Resûlünü tasdîk edenler (yâhûd tasadduk eyliyenler), ve (bu veçhile) Allah Teâlâ'ya gönül hoşluğu ile ödünç verenler için Allah Teâlâ, bu ikrâzlarının mükâfatını kat kat artırır. Onlara, kerîm bir ecîr de vardır.]

وَالَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ٓ اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الصِّدّ۪يقُونَ
وَالشُّهَدَٓاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا

وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿١٩﴾ اِعْلَمُٓوا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَز۪ينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ
وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَه۪يجُ فَتَرٰيهُ
مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَد۪يدٌ
وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ
الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

19 [Allah Teâlâ ve Peygamberlerine îmân edenler yok mu? İşte indallah özü sözü gerçek olanlar, Allah için şehâdet edenler onlardır. Onlar için ecir ve nûr vardır. Kâfir olup, âyetlerimizi tekzîb edenler ise Cehennemliktirler.]

20 [Bilin ki dünyâ hayâtı bir oyundur, bir eğlencedir, bir süstür, aranızda bir tefâhurdur ve mal ve çocukları çoğaltma yarışından ibârettir.]

[Bir yağmur gibidir ki, bitirdiği nebât ekincilerin hoşlarına gider. Fakat sonra o kurur, sen onu sararmış, sonra da bir saman çöpüne dönmüş görürsün. (İşte dünyâ hâyatı budur. Sür'atle zevâl bulur.)]

[(Dünyâ hayât ve zînetiyle iftihâr ve onu ihtiyâr edenler için) Âhirette şiddetli bir azâb vardır. (Dünyâ hayât ve zînetini terk edip Âhiret'i ihtiyâr edenlere ise) Allah Teâlâ'dan mağfiret ve rıdvan vardır. Dünyâ hayâtı, bir aldanış metâından başka bir şey değildir.]

سَابِقُوا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ
السَّمَاۤءِ وَالْاَرْضِۙ اُعِدَّتْ لِلَّذ۪ينَ اٰمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِه۪ۜ ذٰلِكَ
فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْت۪يهِ مَنْ يَشَاۤءُۜ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢١﴾
مَاۤ اَصَابَ مِنْ مُص۪يبَةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا ف۪ۤي اَنْفُسِكُمْ اِلَّا ف۪ي كِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ اَنْ نَبْرَاَهَاۜ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَس۪يرٌۚ ﴿٢٢﴾

21 [Rabbiniz celle şânuhden mağfirete, gök ve arz kadar geniş Cennet'e koşun, yarışın! O, Allah Teâlâ'ya ve Peygamberlerine îmân edenler için hazırlanmıştır. Bu, Allah Teâlâ'nın fazlıdır ki, onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân, pek büyük bir fazl sâhibidir.]

22 [(Kahtü galâ gibi) gerek yeryüzünde, ve gerek (hastalık, yoksulluk, ölüm gibi) nefsinizde vukû' bulan hiçbir musîbet yoktur ki, halk etmemizden önce, bir Kitabta (Levh-i Mahfûz'da) yazılı olmasın. Şübhesiz ki bu, Allah Teâlâ'ya göre kolaydır.]

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَاۤ اٰتٰيكُمْۜ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ
كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍۙ ﴿٢٣﴾ اَلَّذ۪ينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ
بِالْبُخْلِۜ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَم۪يدُ ﴿٢٤﴾

23 [Tâ ki, (Levh'de yazılı olduğunu bilerek) elinizden çıkana yerinmiyesiniz, ve O'nun size verdiğine tekebbürle sevinmiyesiniz (belki şükreyliyesiniz. Zîrâ her şeyin mukadder olduğunu bilen, ne verilene sevinir, ve ne verilmiyene yerinir. Sevincini şü-

kürle, musîbetini sabırla geçirir.) Allah Teâlâ (dünyâ ni'meti ile) kendilerini beğenenleri, öğünenleri sevmez.]

24 [Onlar ki, cimrilik ederler. Halka da cimriliği emreylerler. Kim, (malını müstehakkına infâktan) yüz çevirirse şübhe yok ki, Allah Teâlâ (ondan ve onun infâkından) Ganî'dir. Zâtında Mahmûd'dur.]

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِۚ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِۜ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا
وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍۚ
وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾

25 [Celâlim hakkı için, Biz Peygamberlerimizi açık hüccet ve mu'cizelerle gönderdik. Ve berâberlerinde Kitab ve mîzân indirdik, ki insanlar adâleti ayakta tutsunlar.]

[Bir de, demiri indirdik. Onda hem şedîd bir sertlik ve hem insanlar için nice menfaatler vardır. Tâ ki Allah Teâlâ, kendine (dînine) ve Peygamberlerine gıyâbında yardım edenleri belli etsin. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Kavî'dir, Azîz'dir.]

26 [Celâlim hakkı için, Biz Nûh'u ve İbrâhîm'i (risâletle kavimlerine) gönderdik. Ve zürriyetlerine nübüvvet ve Kitab vedia kıldık. İçlerinden (Peygamber ve Kitablarına îmân edip) hidâyet bulanlar da vardı. Fakat çoğu fâsıktılar.]

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ
اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا
فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

27 [Sonra, onların izince, Resûllerimizi birbiri ardısıra gönderdik. Arkalarından da Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik. Ve O'na İncîl'i verdik. Kendisine ittibâ eden (mü'min) lerin kalblerine (birbirlerine karşı) şefkat ve merhamet koyduk.]

[(Bir bid'at olarak) ihdâs ettikleri rehbânlığa gelince: Onu üzerlerine biz farz kılmamıştık. Allah Teâlâ'yı hoşnûd etmek isteğiyle, onlar ihtira' ve iltizâm etmişlerdi. Böyle iken sonra da ona hakkı ile riâyet etmediler. İçlerinden (gerçek) îmân edenlere ecirlerini verdik. Fakat ekserisi fâsıklardı.]

Rehbâniyet: Büyük bir korku hissiyle, her şeyden el çekerek, zühd ve riyâzetle ibâdette mübâlega etmek, demektir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ
كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا
يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّن فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

28 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan korkun! Peygamberine de îmân edin! Tâ ki Allah Teâlâ, size rahmetinden iki nasib versin. Ve size, yürürken aydınlık verecek bir nûr bahşeylesin. Günâhlarınızı yarlıgasın. Allah-ü azîmüşşân (günâhlarından tevbe edenlere) Gafûr ve (O'na itâat eyleyenlere) Rahîm'dir.]

29 [Kitab ehli şunu bilsinler ki: Allah Teâlâ'nın fazlından hiçbir şeye kaadir ve nâil olmazlar. Ve bilsinler ki, fazl, Allah Teâlâ'nın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân, pek büyük bir fazl sâhibidir.]

58 — MÜCÂDİLE SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 22 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ
يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَٓائِهِمْ
مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٰٓـ۪ٔي وَلَدْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا
مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ
مِنْ نِسَٓائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْر۪يرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّا ذٰلِكُمْ
تُوعَظُونَ بِه۪ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ﴿٣﴾

1 **[Allah Teâlâ, kocası hakkında, seninle mücâdele eden, ve Allah'a şikâyette bulunan o kadının sözlerini işitti.]**

Allah Teâlâ (esâsen) ikinizin sözlerini duyuyordu. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, her şeyi görür ve işitir. Sûre-i celîlenin Atâ'ya göre, ilk on âyeti Medenî, mütebâkisi Mekkî'dir. Kaadî Beyzâvî ise, aksine olarak, ilk on âyetin Mekkî, mütebâkisinin Medenî olduğunu kaydeder.

Sûre-i celîleye «Kad Semiğ» veyâ «Zıhâr» sûresi de denilir. «Mücâdele» olarak da okunabilir.

İlk dört âyetin Ensâr'dan Evs İbn-i Sâmit'in zevcesi Havle bint-i Sa'lebe hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Evs ibn-i Sâmit — ki Ubâde ibn-i Sâmit'in birâderi idi — ihtiyârlamış, titizlenmişti. Bir gün, karısı kendisinden bir şey istedi. O da, öfkelendi, karısına: «**Sen bana anamın zahrı gibisin.**» deyiverdi.

Buna, «Zihâr» denilir. Câhiliyyet örfüne göre, bir kimse, karısına bu sözü söylerse, artık o, kendisine harâm olurdu. Bir daha da alamazdı. **Hâdise, İslâm'da ilk Zıhârdır.**

Çok geçmeden Evs, söylediğine pişmân oldu. Karısını çağırdı. Fakat Havle, imtinâ etti.

«**Canım elinde olan Rabbime yemîn ederim ki, sen o sözü söyledikten sonra, Allah ve Resûlü hükmünü verinceye kadar, yanıma gelemezsin. Git, Resûlüllah'a danış.**» dedi.

Fakat Evs: «**Ben utanırım. Resûlüllah'a, bunu soramam.**» dedi. Kadın: «**Öyleyse, ben gider sorarım.**» diyerek hâne-i seâdete gitti.

«**Yâ Resûlüllah!**» dedi. «**Evs, beni tezevvüc ettiği zaman gençtim. Mergubtum. Vaktâ ki yaşım ilerledi, birçok evlâdı oldu, şimdi beni anası gibi kıldı. Kimsesiz bırakıverdi. Eğer bana bir ruhsat bulur da, beni yine onunla geçindirirsen, bildir, Yâ Resûlallah!**»

Aleyhissalâtü vesselâm: «**Ben, şimdiye kadar bu husûsta bir şeyle emrolunmadım. Re'yim harâm olmuşsun.**» buyurdu.

Havle: «**Vallâhi, talâk zikretmedi.**» dedi.

Resûlüllah: «**Harâm olmuşsun.**» dedi.

Havle: «**Kurbanın olayım nazar buyur Yâ Nebîyyallah!**» dedi.

Ve bu husûsda Resûlüllah ile defe'âtle mücâdele etti. Sonra Cenâb-ı Hakk'a şekvâ eyledi:

«**Allahım! Yalnızlığımın şiddetinden, ve bana çok zor gelecek olan ayrılık acısından sana şikâyet ederim. Küçük çocuklarım var. Onları ona bıraksam zây'i olacaklar. Kendime alsam, aç kalacaklar.**» diye ağladı.

Başını göğe kaldırdı: «**Allah'ım Sana şikâyet ederim. Allah'ım! Peygamberinin lisanına bir vahiy indir,**» diye niyâz eyledi.

Henüz huzûr-u seâdetten ayrılmamıştı ki Kur'ân nâzil oldu. Vahyin şiddeti açıldıktan sonra, Resûlüllah:

«Müjde yâ Havle!» buyurdu. Ve:

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

den وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ e kadar okudu.

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm, Evs ibn-i Sâmit'i çağırttı:

«O yaptığın yemîn ile murâdın ne idi?» buyurdu.

Evs: **«Onun keffâreti var mı?»** dedi.

Aleyhissalâtü vesselâm: **«Bir rakabe âzâdetmeye gücün yeter mi?»** diye sordu.

Evs: **«Hayır, Yâ Resûlallah!»** diye cevâb verdi. **«Ona gücüm yetmez, malımın hepsi gider. Rakabe pahalıdır, benim ise malım az.»**

«Ona gücün yetmezse, iki ay sırasiyle oruç tutabilir misin?»

«Hayır, vallâhi ben günde üç kere yemezsem gözümün feri kaçar.»

«O hâlde altmış yoksul doyurabilir misin?»

«Hayır Yâ Resûlallah! Meğer ki bana yardım buyurasınız.»

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: **«Ben, sana on beş sâ' yardım ederim ve bereketine duâ eylerim.»** buyurdu.

Bu sûretle karı-kocanın aralarını düzeltti.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) der ki: **«Ne büyüktür o işitmesi; seslerin hepsini ihatâ buyuran Allah tebâreke ve teâlâ, ki kadın Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem hazretlerine çok yavaş, fıs fıs konuşuyordu. Ben yanlarında iken sözlerinin ancak bir kısmını işitebiliyordum. Birçoğunu işitmiyordum. Resûlüllah'a zevcinden şikâyet ediyor: «Yâ Resûlallah! Gençliğimi yedi, karnım ona açıldı (ona çocuk doğurdum). Fakat yaşım ilerleyip çocuktan kesildiğim zaman bana zıhâr yaptı. Allah'ım, sana şikâyet ediyorum.»** diyordu. Nihâyet yerinden ayrılmadan

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

âyeti nâzil oldu.

Hazret-i Ömer (R.A.), Havle yanına geldiği vakit, O'na ikrâm ederdi. «**Allah Teâlâ, O'nu dinledi.**» derdi.

Rivâyet edildiğine göre bir gün, Ömer (R.A.), mâiyetindekilerle birlikte giderken, Havle, durmasını istedi. Hazret-i Ömer de durdu. O'na yaklaştı. Elini omuzuna koydu. Ve O'nu dikkat ve i'tinâ ile dinledi.

Hâcetini söyleyip de kadın ayrıldıktan sonra, içlerinden biri:

«**Yâ Emîrelmü'minîn! Şu koca karının karşısında Kureyş ricâlini beklettin.**» dedi.

Hazret-i Ömer: «**Yazık sana! Kim o biliyor musun. Bu, o kadındır ki Allah Teâlâ yedi göğün üstünde O'nun şikâyetini dinledi. Bu, Havle bint-i Sa'lebe'dir. Vallâhi geceye kadar gitmeseydi, o hâcetini bitirmeden ayrılmazdım.**» buyurdu.

Bu rivâyetlerden şu anlaşılır ki: Neshedilmedikçe örf ve âdet mu'teberdir. Zıhâr hakkında henüz bir hüküm nâzil olmadığı için, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, örf ve âdete uyarak kadına: «**Harâm olmuşsun.**» buyurmuştur. Bu i'tibârladır ki «**Âdet, muhkemdir.**» kaziyyesi Fıkıhda bir kâide-i külliye ittihâz olunmuştur.

Yukarıda da işâret edildiği veçhile, zıhâr, İslâm'dan evvel, Arap örfünde kat'î bir hürmet ifâde ediyordu. Kur'ân, zıhâr olmak üzere söylenen sözün İslâm'a yakışmaz bir hareket olduğunu ve binâenaleyh, evvel emirde ondan kaçınılmak lâzım geldiğini, maamâfîh, söylenildiği takdîrde de, hiç hükümsüz kalmayıp yine hürmet ifâde edeceğini ve ancak keffâretle telâfi edilebileceğini beyân buyurmuştur. Buna göre, mezkûr örf kısmen ibkâ, kısmen nesh ile tâdil edilmiş, bu sûretle çirkin âdetlerin ıslâhı lüzûmu gösterilmiştir.

2 [**İçinizden zevcelerine zıhâr yapanların zevceleri, hakîkatte onların anaları değildir. Belki anaları, ancak onları doğurandır. O hâlde zıhâr edenler, çirkin ve yalan söz söyler. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ** (zıhârdan tevbe edenleri) **afîv ve** (keffâretle günâhını) **mağfiret eyler.**]

3 [**Zevcelerine zıhâr edip de, sonra o sözlerinden dönecek olanlar için, vâcib olan** — birbirleriyle temâs etmeden önce — **bir köle âzadetmektir. Bu hüküm,** (bir daha böyle çirkin bir söz telâffuz etmemeniz için) **bir öğüttür. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.**]

Zıhârın sûreti: Bir kimsenin karısına: «**Sen, bana anamın sırtı gibisin!**» demesi, yâhûd onu, anasının bakılması kendisine harâm olan bir uzvuna benzetmesi ile olur. Meselâ karısına: «**Sen, bana anamın karnı**» veyâ «**uyluğu**» yâhûd «**ferci gibisin**» derse, zıhâr yapmış olur. **Başka bir uzvuna benzetmekle zıhâr yapmış olmaz.** Kezâ «**Sen, bana anam gibisin.**» diyerek bununla hürmet ve ikrâm kasdederse yine zıhâr yapmış olmaz. Karısını, ninesine veyâ nikâhı harâm olan kız kardeşi, halası, teyzesi gibi bir akrâbasına benzetirse, yine zıhâr yapmış olur.

Zıhârın hükmü; keffâret verinceye kadar karısı ile cimâın harâm olmasıdır.

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَاسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتّ۪ينَ
مِسْك۪ينًا ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ
وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ اَل۪يمٌ ﴿٤﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ يُحَٓادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذ۪ينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ مُه۪ينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَم۪يعًا فَيُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا اَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَه۪يدٌ ﴿٦﴾

4 [**Kim köle bulamaz** (veyâ köle âzâdına kaadir olmaz) sa —birbiriyle temâs etmeden önce— **iki ay aralıksız oruç tutsun!** (İhtiyarlık ve hastalık gibi bir özürle) **buna da güç yetiremezse, altmış yoksulu doyursun. Bu beyân olunan, Allah Teâlâ ve Resûlüne îmân etmeniz** (şerâyi-i İslâmiyeyi kabûl ve câhiliyyet âdetlerini terk eylemeniz) **içindir. Bu hükümler, Allah Teâlâ'nın ta'yîn**

buyurduğu hadlerdir. (Ki tecâvüz etmek olmaz.) **Muhakkak ki** (bunları tanımayıp tecâvüz eden) **kâfirler için** (Âhirette) **elîm bir azâb vardır.**]

5 [**Allah Teâlâ ve Resûlüne** (emir ve nehyinde) **muhâlefet edenler,** (düşmanlık gösterenler) **tıpkı kendilerinden öncekilerin olduğu gibi, hâr ve zelîl helâk olurlar. Halbuki Biz** (o Peygamberin sıdkına ve getirdiğinin sıhhatine delâlet eder) **apaçık âyetler inzâl ettik.** (Âyetlerimizi inkâr eden) **kâfirler için rüsvây edici bir azâb vardır.**]

6 [**O gün ki, Allah Teâlâ onların hepsini** (kabirlerinden) **ba'sedecek ve** (dünyâda hayır ve şer) **işlediklerini haber verecektir. Onlar unutmuşlarsa da, Allah Teâlâ, onları bir bir saymıştır. Allah-ü azîmüşşân, her şeye şâhiddir.** (Her şeyi bilir, ondan hiçbir şey kaybolmaz.)]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ
إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ
وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
إِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ
يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ
الرَّسُولِ وَإِذَا جَاؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ وَيَقُولُونَ
فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا
فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾

7 [(Yâ Muhammed!) **Görmez misin ki, Allah Teâlâ göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Üç kişi gizli konuşmaz ki, mutlaka O, dördüncüleri olmasın. Beş kişi olmaz ki, mutlaka altıncıları O olmasın. Ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, bundan daha az veyâ çok olsalar da, Allah Teâlâ onlarla berâberdir. Sonra da Kıyâmet Günü bütün yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkıyle bilir.**]

Rivâyet edildiğine göre, Rabî'a bin Amr, kardeşi Habîb, Safvan ibn-ı Ümeyye, üçü bir gün gizlice konuşuyorlardı. İçlerinden biri: **«Allah, bizim söylediklerimizi bilir mi dersin?»** dedi. Diğeri: **«Ba'zısını bilir, ba'zısını bilmez.»** dedi. Üçüncüsü: **«Ba'zısını bilirse, o hâlde hepsini bilir.»** dedi.

Âyet-i celîlenin nüzûl sebebi, bu olmuştur.

8 [**Bakmaz mısın o kimselere ki, birbirleriyle gizli konuşmaktan nehyolunduktan sonra, o nehyolunduklarına avdet edip, yine gizli gizli** (günâhkârlığı, mü'minlere) **düşmanlığı, ve Resûlüllah'a ısyânı konuşurlar.**]

[**Ve senin yanına geldikleri zaman, Allah Teâlâ'nın sana tahıyyet etmediği şeyle tahıyyet ederler.**]

Tahıyyet: Selâm'dır. Resûlüllah: «Esselâmü aleyke yâ Resûlallah», «Esselâtü vesselâmü aleyke yâ Resûlallah,» «Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtüh» gibi selâmlarla selâmlanır. Allah Teâlâ da, Peygamberini: **«Ve selâmün alâ ibâdi hilleziynastafâ»**, «Ve selâmün alelmürseliyn.», **«Yâ eyyühelleziyne âmenû sallû aleyhi sellimû teslimâ.»** gibi salât ve selâm ile tahıyyetde bulunmuştur.

Yahûdîler huzûr-u seâdete geldikleri zaman: **«Esselâmü aleyk** (Sana selâm olsun) yerine: **«Essâmü aleyk** (Sana ölüm olsun» derlerdi. Aleyhissalâtü vesselâm da sadece **«Aleyküm»** (Size olsun», diye cevâb verirdi. **Essâm,** ölüm demektir.

[**Ve aralarında:** «**Şâyed** (Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem Peygamber olsa,) **Allah Teâlâ, bu sözlerimizden dolayı, bize azâb etmez miydi?» derler. Onlara, girecekleri Cehennem kifâyet eder. O, ne çirkin mekândır.**]

ne verir. Günâhkârlara mağfiret, tâat ehline rahmet, eyler. Her şeyi, her işi dilediği gibi halk ve tahvîl eder.

30 **[İmdi, Rabbiniz celle şânühun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

31 **[Ey** (ağır bir yük altında bulunan) **ins ve cin! Yakında** (hesâb ve cezânız için) **size teveccüh edeceğiz.]**

32 **[İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

33 **[Ey cin ve ins cemâati! Şâyed** (kazâ ve ölümden halâs olmak için) **göklerin ve yerin kenarından çıkıp gitmeye gücünüz yeterse, haydi çıkın, gidin! Fakat, aslâ çıkamazsınız. Ancak bir kuvvetle çıkabilirsiniz** (ki, bu da bir emr-i muhâldir. Böyle bir kuvvetiniz yoktur.) **]**

Cin ve ins, filhakîka kadir ve i'tibârı hâizdir. Fakat arz ve semâ kuvvetlerinin üstüne çıkacak derecede bir kuvvet ve saltanata sâhib değildirler. Onun için çıkamazsınız. Daha doğrusu, Allah Teâlâ tarafından bahşedilecek bir kuvvet veyâ bir ferman olmadıkça çıkamaz ve kaçamazsınız. Bu söz, onlara Âhiret'de söylenecek diyenler de vardır.

34 **[İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

35 **[** (Kıyâmet Günü) **üzerinize alevli ateş ve erimiş bakır dökülür. Siz, o azâbtan kurtulamazsınız.]**

36 **[İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

37 **[Gök yarılıp da gül renginde kırmızı sahtiyân gibi, kızıllaştığı zaman.]**

38 **[İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

39 **[O gün, ne ins ve ne cinne günâhlarından sorulmaz.]**

40 **[İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

41 **[Günâhkârlar** (siyah yüzleri ve mavi gözleriyle) **sîmalarından bilinir de, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanır** (Cehennem'e sürülür, baş aşağı ateşe atılırlar.) **]**

42 **[İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]**

هٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ ﴿٤٤﴾

43, 44 [«İşte bu, günâhkârların tekzîb ettikleri Cehennem'-dir». (denilir). Onlar, o Cehennem ateşiyle, kaynar su arasında dönüp dolaşırlar.]

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾
وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٤٧﴾ ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا
عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِنْ كُلِّ
فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِئِينَ
عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾

45 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

46 [(Hesâb için) Rabbinin huzûrunda durmaktan korkanlar için iki Cennet vardır. (Biri Adn ve diğeri Naîm Cenneti.)]

Yâhûd iki Cennet'den biri insan, diğeri cin tâifesinin Allah'dan korkanları içindir.

İki fırkadan herkese ikişer Cennet vardır, diye tefsîr olunduğuna göre; Cennetlerin biri i'tikadı, biri de ameli için verilecektir. Yâhûd biri tâat işlediği, diğeri muhâlefetten kaçındığı içindir. Cennetlerin biri rûhânî, biri cismânîdir ma'nâsına da gelebilir.

47 [İmdi, Rabbiniz celle şânuh'un hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

48 [Bu Cennetler, çeşid çeşid ağaçlarla doludur.]

49 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

50 [Bu iki Cennette (Tesnîm ve Selsebîl adlı) iki pınar akar.]

51 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

52 [Bu iki Cennette, her meyvadan çifter çifter vardır.]

Biri, dünyâda bilinen; diğeri bilinmeyen; veyâ biri yaş, biri kuru; yâhûd biri acı, diğeri tatlı iki çeşid.

53 [İmdi, Rabbiniz celle şânuh'un hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

54 [Onlar (O Allah Teâlâ'dan korkanlar) orada astarları (yeşil) dîbâdan döşekler üzerinde yaslanırlar. Her iki Cennet'in devşirilecek meyvaları onlara yakındır. (Onları ayakta iken, otururken, yatarken zahmetsizce alıverir, yerler.)]

فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ
لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَاۤنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَاَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَاۤءُ الْاِحْسَانِ اِلَّا الْاِحْسَانُ ﴿٦٠﴾ فَبِاَيِّ
اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدْهَاۤمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۤءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾

55 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

56 [Oralarda (o iki Cennet'in köşk ve saraylarında) gözlerini yalnız zevclerine hasretmiş, onlardan evvel kendilerine ne ins ve ne cin dokunmamış hûrîler vardır.]

57 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

58 [(O hûrîlerin) Sanki her biri yâkût ve mercândır.]

59 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

60 [(Amelde) ihsânın mükâfatı, ancak (sevâbla) ihsândır.]

61 [İmdi, Rabbınız celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

62 [Bu iki Cennetten başka iki Cennet daha vardır.]

63 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

64 [(Bu iki Cennet, siyaha mâil) koyu yeşil renklidir.]

65 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾
فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾

66 [İçlerinde, suları feverân eden iki pınar vardır.]

67 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

68 [Yine bu iki Cennette çeşid çeşid meyvalar, hurma ve nar vardır.]

69 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ
مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ
إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾
مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

70 [Bu Cennetlerin içlerinde; güzel huylu, güzel yüzlü hûrîler vardır.]

71 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

72 [Çadırlar içinde, gözlerini yalnız zevclerine hasretmiş hûrîler vardır.]

73 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

74 [Bunlara, onlardan evvel, ne ins ve ne cin dokunmamıştır.]

75 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

76 [Onlar (serîrler üzerine konulmuş) yeşil yastıklara yaslanır. Güzel (nefîs) döşeklere otururlar.]

77 [İmdi, Rabbiniz celle şânuhun hangi ni'metlerini tekzîb edebilirsiniz?]

78 [Azamet, saltanat ve ikrâm sâhibi Rabbinin adı çok yücedir, münezzehtir.]

Bir hâdîs-i şerîfde: «Yâ zelcelâli vel'ikrâm'a devâm edin. Duânızda çok söyleyin.» buyurulmuştur.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz; bir gün, bir adamın, namaz kıldıktan sonra, duâsında: «Allahümme inniy es'elüke biene lekelhamd lâ ilâhe illâ entelmennân bedikessemâvâtü vel'ard zülcelâli vel'ikrâm yâ hayyü yâ kayyûm» dediğini işitmişler ve ashâbına şöyle buyurmuşlardır:

«Biliyor musunuz? Ne ile duâ etti?»

«Allah ve Resûlü daha iyi bilir.»

«Nefsim yed-i kudretinde olan Zât-ı Ecell'e yemîn ederim ki, Allâh'a en büyük ismiyle duâ etti. O ism-i A'zam ki, onunla çağırıldığı vakit icâbet buyurur ve onunla istenildiği vakit verir.»

Hazret-i Âişe Radiyallahü Anhâ'dan; Aleyhissalâtü vesselâm Efendimizin namazdan çıktıktan sonra: «Allahümme entesselâmü ve minkesselâm tebârekte yâ zelcelâli vel'ikrâm» diyecek kadar oturdukları mervîdir.

56 — VÂKIA SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 96 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٣﴾
إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾ فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا ﴿٦﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6 [**Kıyâmet kopunca, ki vukûunu tekzîbeden kimse yoktur.** (O gün Allah Teâlâ, adille düşmanlarını Esfel-i sâfilîn'e) **indirir.** (Evliyâsını Âlâ-yi illiyyîn'e) **yükseltir. Yer şiddetle sarsıldığı** (binâlar münhedim), **dağlar, parça parça ufalanıp toz gibi dağıldığı zaman.**]

وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾
وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿٩﴾

7, 8, 9 [**İşte o gün, sizler üç sınıf olursunuz:** (Biri amel defterleri sağ ellerine verilen) **ashâb-ı meymene,** (sağ taraf ehli, uğurlular) **ama ne ashâb-ı meymene?** (Ne bahtiyardır onlar, diğeri amel defterleri sol ellerine verilen) **ashâb-ı meş'eme** (sol taraf ehli, uğursuzluğa uğrayanlar) **ama ne ashâb-ı meş'eme?** (Onlar da ne bedbahdtırlar.)]

Meymene: Sağ kol, sağ taraf, yâhûd meymenet, yümn ve bereket ma'nâlarına gelir.

Meş'eme de: Sol kol, sol taraf, yâhûd, yümnün zıddı şeâmet, uğursuzluk ma'nâlarına gelir.

Ashâb-ı Meymene'ye, Ashâb-ı Yemîn denildiği gibi; Ashâb-ı Meş'eme'ye, Ashâb-ı Şimâl de denir.

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾

10 [**Bir de** (Hakk'a kullukta, îmân ve tâatte, hayrâta müsâreatte) **ileri geçenler ki, ileri geçmişlerdir.**]

أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾

11, 12 [**İşte bunlar, Naim Cennetlerinde en yüksek derecelere yaklaştırılmış olanlardır.**]

ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿١٤﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾
مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾

13, 14, 15, 16 [**Çoğu, evvelki ümmetlerden, birazı da sonrakilerdendir. Onlar,** (Cennette) **altından örülmüş,** (inci, yâkût ve zümrütle işlenmiş) **serîrlere karşılıklı yaslanırlar.**]

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ
مَعِينٍ ﴿١٨﴾

17, 18 [**Dâim tâze** (aynı yaş ve tarâvette) **kalan genç çocuklar, kaynağından doldurulmuş şarablarla dolu destiler, ibrikler ve kadehlerle etraflarında dolaşır ve hizmet ederler.**]

لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ ﴿١٩﴾

19 [**Onların o şarabtan** (sarhoş olup da) **başları ağrımaz, akıllarına da halel gelmez.**]

وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾

20, 21 **[Onlara, beğendikleri meyvaların her çeşidinden ve istedikleri kuş etlerinden verilir.]**

Rivâyete göre; Cennette insanın canı kuş eti isteyecek ve hemen istediği şekilde bir tabak içinde önünde hazır bulacaktır. Ondan dilediği kadar yedikten sonra kuş yine eski hâline dönüp uçacaktır.

وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾

جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

22, 23, 24 **[Onlar için** (Cennette) **işledikleri güzel amellerine bir mükâfat olmak üzere,** (el dokunmamış, sadefinde) **saklı bir inci gibi, kara gözlü hûrîler de vardır.]**

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾

25, 26 **[Onlar, orada,** (o Naîm Cennetlerinde) **ne boş bir söz ve ne günâhı mûcib bir şey işitmezler. İşittikleri ancak: «Selâm, selâm»dır.]**

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾

27 **[Ve Ashâb-ı Yemîn, ama ne Ashâb-ı Yemîn!** (Ne bahtiyardır onlar)! **]**

Bu Ashâb-ı Yemîn cümlesi أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ (âyet: 11) üzerine ma'tûftur. Daha evvel de işâret ettiğimiz gibi, Ashâb-ı Yemîn, Ashâb-ı Meymene'dir. Kıyâmet Günü amel defterleri sağlarından verilecektir. Ashâb-ı Yemîn, yemîninde sâdık, ahdine vefâkâr, işine sâhib bahtiyarlar demek de olabilir. Mukâbili: hânislik, yümünsüzlüktür.

فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَاءٍ
مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾
وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾

28, 29, 30. 31, 32, 33, 34 [**Ki dikensiz Arabistan kirazı, meyvaları kat kat olmuş muz ağaçları altında,** (fecirle, Güneş'in tulûu arasındaki sabah gölgesi gibi) **yayılmış gölgelerde, akarsu başlarındadırlar. Aslâ tükenmiyen ve yenilmesi menedilmiyen bol bol meyvalar arasındadırlar. Yüksek** (yâhûd kadri yükseltilmiş) **döşekler üzerindedirler.**]

Ebû Übeyde: «**Burada döşekten murâd, kadınlardır. Yükseklik** de **ma'nevî yükseklik, yânî rif'at ve kadirleridir.**» demiştir.

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾
لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾

35, 36, 37, 38 [**Gerçekten Biz, Ashâb-ı Yemîn için, hûrîleri yepyeni bir yaratışla yarattık.** (Dâimâ zevcelerinin tekarrüblerinde) **bâkir, kocalarına düşkün ve aynı yaşta kıldık.**]

Hepsi otuzüçer yaşında olacak, çocuk doğurmayacak, hûrîlerden daha güzel ve kocalarına âşık olacaklar.

ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿٤٠﴾

39, 40 [**Bunların birçoğu, evvelki ümmetlerden, birçoğu** da **sonrakilerdendir.**]

وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾

41 [Ashâb-ı Şimâl ise, ne Ashâb-ı Şimâl (Ne bedbahdtır onlar!)]

فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾

42, 43, 44 [Onlar, ateşin (mesâmâta nüfûz eden) sıcaklığı ve kaynar bir su içinde ve kara bir duman gölgesindedirler. Ki bu gölge ne serin, ne de faydalı değildir.]

إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ
﴿٤٥﴾ وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾

45, 46 [Zîrâ onlar, evvelce (dünyâda iken) şehvetlerine münhemiktiler. Ve o büyük günâhta (şirkte ve ba'si inkârda) musırdılar.]

وَكَانُوا يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾
أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾

47, 48 [Ve: «Ölüp de toprak ve bir yığın kemik olduktan sonra biz ve evvelki babalarımız tekrar dirilir miyiz?» diyorlardı.]

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ
مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾
لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ
عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾

49, 50, 51, 52, 53, 54, 55 [**De ki: «Muhakkak ki evvelkiler de, sonrakiler de** (Allah indinde) **ma'lûm bir günün muayyen vaktinde toplanacaklardır.» Sonra, siz ey** (doğru yoldan) **sapanlar ve** (ba'si) **tekzîb eyleyenler! Muhakkak ki zakkum ağacından yiyecek, karınlarınızı onunla dolduracaksınız. Üstüne de o kaynar sudan hüyam illetine uğramış** (suya doymak bilmez) **develer gibi içeceksiniz.**]

Hüyâm: Develere ârız olan istiskâya benzer bir susuzluk hastalığıdır.

هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾

56 [**İşte bu** (zakkum ve kaynar su) **Cezâ Günü'nde, onlar için hazırlanacak ziyâfetdir.**]

57 [**Sizi** (yoktan), **Biz yarattık. O hâlde, niçin** (ba'se) **inanmıyorsunuz?**]

Hiç yoktan sizi halk eden, iâdeye de kaadir değil midir?

أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ أَأَنْتُمْ
تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ
بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنْشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

58, 59 [**Bana haber verin.** (Rahimlere) **döktüğünüz menîyi? Onu siz mi yaratıyorsunuz?** (Siz mi takdîr ve tasvîr edip insan şekline sokuyorsunuz,) **yoksa yaratan Biz miyiz?**]

60, 61 [**Aranızda ölümü Biz takdîr ettik.** (Helâk edip) **yerinize benzerinizi getirmekten ve bilemiyeceğiniz bir şekilde sizi tekrar yaratmaktan âciz değiliz.**]

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ
﴿٦٣﴾ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ

حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ
﴿٦٧﴾ أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ
أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

62 [Her hâlde, ilk yaradılışınızı bildiniz. O hâlde, ne diye (ikinci yaradılışı) düşünmüyorsunuz?]

63, 64 [Bana haber verin ektiğiniz tohumu, onu bitiren siz misiniz, yoksa Biz miyiz?]

65, 66, 67 [Şâyed dileseydik Biz, onu (dânesiz) bir saman çöpü yapardık da taaccüb eder (tasalanır, sa'yinize nedâmet eyler) diniz. «(Tohumlarımız helâk oldu, mahvolduk. Yaptığımız masraflar boşa gitti, borçlandık), her hâlde çok ziyandayız. Daha doğrusu, umduğumuzdan mahrûm kaldık.» derdiniz.]

68, 69 [Haber verin Bana, içtiğiniz tatlı suyu, beyaz buluttan siz mi indirdiniz? Yoksa (kudretimizle) indiren Biz miyiz?]

70 [Şâyed dileseydik, onu içilmez tuzlu bir acı su yapardık. O hâlde, niçin şükretmiyorsunuz?]

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ
الْمُنْشِئُونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ
بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾
وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ
﴿٧٧﴾ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾
تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾

71, 72 [**Bana haber verin, o ağaçtan çakmakta olduğunuz ateşi! Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan Biz miyiz?**]

73 [**Biz, onu** (basîret ehli için) **bir ibret ve çöl yolcularına bir menfaat kıldık.**]

74 [**O hâlde, Rabbin Teâlâ'yı, o büyük ismiyle tesbîh ve tenzîh et!**]

75, 76, 77, 78, 79, 80 [**Yıldızların mevkilerine** (battıkları yere) **yemîn ederim ki, bilseniz bu ne büyük bir yemîndir, muhakkak ki o, kerîm,** (faydalı, feyizli) **bir Kur'ân'dır. Ki masûn bir Kitabta** (Levh-i Mahfûz'da) **dır. Ona ancak pâk olanlar el sürebilir. O, Rabbil'âlemîn tarafından inzâl olunmuştur.**]

Temiz olmayan kimse, Kur'ân'a el süremez. Binâenaleyh cünüb, abdestsiz, hayz ve nifâslı kimseler mushafa el süremez; onu eline alamazlar.

أَفَبِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ
تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ
﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَا إِن كُنتُمْ
غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾

81, 82 [**Şimdi siz, bu sözü mü hakîr görüyorsunuz. Ve rızkınızı** (Kur'ân'dan haz ve nasîbinizi) **tekzîbiniz mi kılacaksınız?**]

Yağmur yağsa, Mekke müşrikleri **«Bu yağmur, bize filân yıldızın doğması verdi.»** diyerek onu Allah'dan başkasına nisbet ederler, böylece Kur'ân'ı tekzîb eylerlerdi.

83, 84, 85 [**Bir muhtazırın rûhu boğazına geldiği zaman, sizler, bakar durursunuz.** (Ona bir faydanız olmaz). **Halbuki Biz, ona** (ilim, kudret ve tasarrufumuz yönünden) **daha yakınız. Fakat siz** (yakınlığımızı) **idrâk etmezsiniz.**]

86, 87 [**Mâdem ki cezâ görmiyecekmişsiniz, o rûhu niçin geri çevirmiyorsunuz? Şâyed da'vânızda sâdıklardansanız.**]

Bilin ki, bu sizin için mümkün değildir. O, başkasının, Allah Teâlâ'nın elindedir. O'na îmân edin!

فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ
وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ
مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ
﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هٰذَا لَهُوَ
حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

88, 89 [**Eğer o** (vefât eden) **mukarreblerden** (ileri geçenlerden) **ise, onun için rahatlık, rahmet, güzel bir rızık ve Naîm Cenneti vardır.**]

90, 91 [**Fakat,** (vefât eden) **Ashâb-ı Yemînden ise** (ihtizâr hâlinde, veyâ kabirde, yâhûd Sırat'ta) **«Ashâb-ı Yemînden sana selâm.» denir.**]

Bu selâm, ona Cennet ehlinden olduğuna müjdedir.

92, 93, 94 [**Şâyed** (vefât eden) **tekzîb edenlerden, sapıklardansa, ona kaynar su ziyâfeti verilir ve Cehennem'e atılır.**]

95 [**Bu,** (sûrede zikrolunanlar) **şübhesiz hak ve yakîndir.**]

96 [**O hâlde Rabbin Teâlâ'yı, o büyük ismiyle tesbîh ve tenzîh et!**]

Peygamber (S.A.V.): **«İki kelime vardır ki dile hafîf, terâzîde ağırdır. Sübhânallahi ve bihamdihî sübhânallahi'l-Azîm.»** buyurmuştur.

Bir hadîs-i şerîfde:

«Kim her gece Vâkı'a Sûresini okursa, ona hiçbir vakit fakîrlik, yoksulluk isâbet etmez.» buyurulmuştur.

Diğer bir hadîs-i şerîfde de:

«Vâkı'a Sûresi gınâ sûresidir. Onu çocuklarınıza belletiniz.» buyurulmuştur.

57 — HADÎD SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 29 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْاَوَّلُ
وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

1 [**Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi** (O'nun zât ve sıfâtına lâyık olmayan her şeyden) **O'nu tesbîh ve tenzîh etmektedir. O, öyle Azîz öyle Hakîm'dir.**]

2 [**Göklerin ve yerin mülkü O'nundur.** (Onda dilediği gibi tasarruf eder.) **Diriltir ve öldürür. O, her şeye kaadirdir.**]

3 [**Evvel O, Âhir O, Zâhir O, Bâtın O'dur. O, her şeyi hakkıyle bilendir.**]

Allah Teâlâ, «**Evvel'dir**: Bütün varlıklardan önce vardır. O'nun varlığının başlangıcı yoktur. Bütün mevcûdâtı O yaratmıştır.

Âhir'dir: Bütün müsebebât (yânî, bir sebeble meydana gelen şeyler) O'nda nihâyet bulur. Varlığının nihâyeti yoktur.

Zâhirdir: Varlığı, bir çok delîllerle meydandadır.

Bâtındır: Zâtının hakîkatını akıl idrâk edemez. O, her şeyi bilir. **O'na göre; zâhir, bâtın** (açık, kapalı) **müsâvîdir.**

هُوَ الَّذ۪ي خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ ف۪ي سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى
عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَٓاءِ
وَمَا يَعْرُجُ ف۪يهَا وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ
﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ الَّيْلَ
فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ وَهُوَ عَل۪يمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

4 [Gökleri ve yeri ve aralarındakini altı günde yarattıktan sonra, Arş üzerine istivâ eden O'dur.]

[(Yağmur gibi, tohumlar gibi, ölüler gibi) yere giren, (nebâtlar ve mâdenler gibi) yerden çıkan, (yağmur, kar ve Melekler gibi) semâdan inen ve (Melekler, rûhlar, iyi ve kötü ameller ve duâlar gibi) semâya yükselen her şeyi O, bilir.]

[Ve, her nerede olursanız olun, ilim ve kudreti sizinledir. Hayır ve şer bütün yaptıklarınızı görür.]

5 [Göklerin, yerin ve aralarındakilerin mülk ve tasarrufu O'nundur. Bütün işler ancak Allah'a ircâ olunur.]

6 [Geceyi gündüze, gündüzü geceye O idhâl eder. Bütün kalblerin künhünü (îmân ve küfrü) O, bilir.]

اٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِه۪ وَاَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَف۪ينَ ف۪يهِ فَالَّذ۪ينَ
اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَاَنْفَقُوا لَهُمْ اَجْرٌ كَب۪يرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ
وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ اَخَذَ م۪يثَاقَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِن۪ينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذ۪ي يُنَزِّلُ عَلٰى عَبْدِه۪ٓ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ
مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَاِنَّ اللّٰهَ بِكُمْ لَرَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ ﴿٩﴾

7 [**Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne îmân edin! Ve tasarrufta sizi istihlâf buyurduğu şeylerden O'nun yoluna infâk eyleyin!** (Hakîkatte, hepsi Allah Teâlâ'nındır, sizin değil!) **Sizden îmân edip de** (mallarını Allah yolunda) **infâk edenler için pek büyük bir ecir vardır.**]

8 [**Size ne oluyor ki, Allah Teâlâ'ya îmân etmiyorsunuz?** (da küfürde ısrâr ediyorsunuz). **Halbuki Resûlü, sizi Rabbiniz celle şânuhu îmân etmeniz için da'vet ediyor. Allah Teâlâ, sizden bu husûsda** (elestü birabbiküm bezminde) **mîsak da almıştı. Gerçek îmân edecekseniz** (koşun).]

9 [**O, dur ki, sizi** (küfür) **karanlıklar** (ın) **dan** (îmân) **aydınlık** (ın) **a çıkarsın diye, kuluna apaçık âyetler inzâl ediyor, muhakkak ki Allah Teâlâ, Raûf'dur, Rahîm'dir.**]

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ
دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ
الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ
قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

10 [**Size ne oluyor ki, malınızı fîsebilillâh infâk etmiyorsunuz?**]

[**Halbuki göklerin ve yerin mîrâsı Allah Teâlâ'nındır.**]

Herkes ölür, her ne kalırsa Allah'ın olur.

[**Aranızda Mekke'nin fethinden önce infâk ve kıtâl edenler,** (fetihten sonra edenlerle indallâh, fadl ve sevâbta) **müsâvî olmaz. Onlar, derece ve mertebe bakımından, fetihten sonra infâk ve kıtâl edenlerden daha büyüktür.**]

Bu âyet-i celîlenin Hazret-i Ebû Bekrissıddîk (R.A.) hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Müslümanlığı ilk def'a O kabûl etmiş; malını Allah yolunda harcamıştır. Hz. Ömer (R.A.) demiştir ki:

«Bir def'a Peygamber (S.A.V.)'in yanında idim. Ebû Bekir de orada idi. Enine bir aba giymiş; göğsünü hilâl ile tutturmuştu. O anda Cebrâîl Aleyhisselâm indi ve: Sebebi nedir ki Ebû Bekir'i bu kılıkda gördüm? dedi. Peygamber (S.A.V.); Çünkü O, malını fetihden önce Allah yolunda sarf etti, diye cevâb verdi. Cebrâîl Aleyhisselâm:

— Allah, O'na selâm etti ve fakîrliğinden dolayı Benden râzı mı değil mi sor! emrini verdi, dedi. Peygamber (S.A.V.), bunu Ebû Bekir'e haber verince; Ebû Bekir:

— Ben, Rabbim celle şânühuye hiç gücenir miyim! Bil'âkis ben, O'ndan râzıyım, dedi.»

[Maamâfîh Allah Teâlâ, her birine hüsnâyı (Cennet'i) va'detti. Allah-ü azîmüşşân, amellerinizin zâhir ve bâtınına Habîr'dir.]

11 [Kimdir o? Ki (malından) gönül hoşluğu (ve ihlâs) ile Allah Teâlâ'ya ödünç verir. Allah Teâlâ, onun mükâfatını katlar. Onun için, kerîm bir ecir vardır.]

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ
بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ
فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ
وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى
وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ
الْأَمَانِيُّ حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾

12 [**O gün, erkek ve kadın mü'minleri görürsün ki** (tevhîd) **nûrları önlerinde ve sağlarında koşar.** (Melekler onlara): **«Bugün müjdeler olsun size ki, içlerinde dâim kalmak üzere,** (ağaçları) **altından ırmaklar akan Cennetlere gireceksiniz.» derler. İşte, en büyük fevz budur.**]

İbn-i Mes'ûd (R.A.)'un beyânına göre; o gün herkesin nûru ameli nisbetinde olacaktır. Kiminin nûru hurma ağacı gibi, kiminin adam boyu, en aşağı hâllinin nûru baş parmağında olacak, ba'zan parlayıp ba'zan sönecektir.

13 [**O gün, münâfıkların erkeği kadını, îmân edenlere: «Bize bakın. Nûrunuzla biz de ziyâlanalım.» diyecekler.**]

[**Onlara** (istihzâ ile): **«Arkanıza** (dünyâya) **dönün de nûr arayın.» denilecek.**]

Dönüp arayacaklar. Bir şey bulamayınca, mü'minlere yetişmek için Sırat'a gelecekler.

[**Derken, aralarına kapısı olan bir duvar çekilecek. Onun iç tarafından** (mü'minlerin olduğu yerde) **rahmet, dış tarafında** (da münâfıklardan yana) **azâb vardır.**]

14 [(Duvarın dışında karanlıkta kalan münâfıklar) **mü'minlere nidâ edecekler: «Biz** (dünyâda) **sizinle berâber değil miydik?** (Sizinle birlikte ibâdet etmez, namaz kılıp, oruç tutmaz mıydık?).» **Mü'minler: «Evet, diyecekler,** (zâhiren, bize muvâfakat ederdiniz). **Fakat** (nifâkla) **kendinizi helâk eylediniz.** (Mü'minlere nikbet ve musîbet gelmesine) **muntazır oldunuz.** (İslâm Dîni hakkında) **Şekkettiniz. Sizi Allah Teâlâ'nın emri** (ölüm) **gelinceye kadar, kuruntular** (tûl-i emel ve arzûlarınız aldattı. Hattâ sizi, o aldatıcı Şeytan veya dünyâ) **Allah Teâlâ'ya karşı bile aldattı.»**]

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ
مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوٰيكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلٰيكُمْ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا
نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ

عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ
﴿١٦﴾ اِعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا
اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

15 [Ey münâfıklar! Bugün, ne sizden ve ne kâfirlerden (azâbtan halâs için) bir fidye alınmaz. Mekânınız Cehennem'dir. Size lâyık olan yer odur. O, ne kötü uğraktır Cehennem!]

16 [Mü'minlerin kalblerine Allah Teâlâ'nın zikri ve hakla nâzil olan Kur'ân'ın tilâvetiyle huşû' ve mülâyemet vakti gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine Kitab verilip de, sonra Peygamberleriyle aralarında uzun zaman geçmiş olması yüzünden kalbleri katılaşmış ve ekserisi fıska dalmış bulunanlar gibi olmasınlar.]

Bu âyet, ağızları ile îmân edip kalbleri ile etmeyen bir cemâat hakkında inmiştir.

17 [Bilin ki Allah Teâlâ, arzı ölümünden sonra diriltir. (Bunun gibi katılaşan kalbleri de zikir ve tilâvetle canlandırır.) İşte aklınız ersin diye, size âyetleri beyân ettik.]

18 [Erkeklerden ve kadınlardan Allah Teâlâ ve Resûlünü tasdîk edenler (yâhûd tasadduk eyliyenler), ve (bu veçhile) Allah Teâlâ'ya gönül hoşluğu ile ödünç verenler için Allah Teâlâ, bu ikrâzlarının mükâfatını kat kat artırır. Onlara, kerîm bir ecîr de vardır.]

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهِ أُولٰئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ
وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا

وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ الْجَح۪يمِ ﴿١٩﴾ اِعْلَمُٓوا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَز۪ينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْاَمْوَالِ
وَالْاَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَه۪يجُ فَتَرٰيهُ
مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ شَد۪يدٌ
وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَٓا اِلَّا مَتَاعُ
الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

19 [Allah Teâlâ ve Peygamberlerine îmân edenler yok mu? İşte indallah özü sözü gerçek olanlar, Allah için şehâdet edenler onlardır. Onlar için ecir ve nûr vardır. Kâfir olup, âyetlerimizi tekzîb edenler ise Cehennemliktirler.]

20 [Bilin ki dünyâ hayâtı bir oyundur, bir eğlencedir, bir süstür, aranızda bir tefâhurdur ve mal ve çocukları çoğaltma yarışından ibârettir.]

[Bir yağmur gibidir ki, bitirdiği nebât ekincilerin hoşlarına gider. Fakat sonra o kurur, sen onu sararmış, sonra da bir saman çöpüne dönmüş görürsün. (İşte dünyâ hâyatı budur. Sür'atle zevâl bulur.) **]**

[(Dünyâ hayât ve zînetiyle iftihâr ve onu ihtiyâr edenler için) **Âhirette şiddetli bir azâb vardır.** (Dünyâ hayât ve zînetini terk edip Âhiret'i ihtiyâr edenlere ise) **Allah Teâlâ'dan mağfiret ve rıdvan vardır. Dünyâ hayâtı, bir aldanış metâından başka bir şey değildir.]**

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ
السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ
فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾
مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ
مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾

21 [Rabbiniz celle şânuhden mağfirete, gök ve arz kadar geniş Cennet'e koşun, yarışın! O, Allah Teâlâ'ya ve Peygamberlerine îmân edenler için hazırlanmıştır. Bu, Allah Teâlâ'nın fazlıdır ki, onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân, pek büyük bir fazl sâhibidir.]

22 [(Kahtü galâ gibi) gerek yeryüzünde, ve gerek (hastalık, yoksulluk, ölüm gibi) nefsinizde vukû' bulan hiçbir musîbet yoktur ki, halk etmemizden önce, bir Kitabta (Levh-i Mahfûz'da) yazılı olmasın. Şübhesiz ki bu, Allah Teâlâ'ya göre kolaydır.]

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ
كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ
بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

23 [Tâ ki, (Levh'de yazılı olduğunu bilerek) elinizden çıkana yerinmiyesiniz, ve O'nun size verdiğine tekebbürle sevinmiyesiniz (belki şükreyliyesiniz. Zirâ her şeyin mukadder olduğunu bilen, ne verilene sevinir, ve ne verilmiyene yerinir. Sevincini şü-

kürle, musîbetini sabırla geçirir.) Allah Teâlâ (dünyâ ni'meti ile) kendilerini beğenenleri, öğünenleri sevmez.]

24 [Onlar ki, cimrilik ederler. Halka da cimriliği emreylerler. Kim, (malını müstehakkına infâktan) yüz çevirirse şübhe yok ki, Allah Teâlâ (ondan ve onun infâkından) Ganî'dir. Zâtında Mahmûd'dur.]

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَاَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَاَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِ اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا
وَاِبْرٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ
وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾

25 [Celâlim hakkı için, Biz Peygamberlerimizi açık hüccet ve mu'cizelerle gönderdik. Ve berâberlerinde Kitab ve mîzân indirdik, ki insanlar adâleti ayakta tutsunlar.]

[Bir de, demiri indirdik. Onda hem şedîd bir sertlik ve hem insanlar için nice menfaatler vardır. Tâ ki Allah Teâlâ, kendine (dînine) ve Peygamberlerine gıyâbında yardım edenleri belli etsin. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Kavî'dir, Azîz'dir.]

26 [Celâlim hakkı için, Biz Nûh'u ve İbrâhîm'i (risâletle kavimlerine) gönderdik. Ve zürriyetlerine nübüvvet ve Kitab vedia kıldık. İçlerinden (Peygamber ve Kitablarına îmân edip) hidâyet bulanlar da vardı. Fakat çoğu fâsıktılar.]

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ
اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا
فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

27 [Sonra, onların izince, Resûllerimizi birbiri ardısıra gönderdik. Arkalarından da Meryem oğlu Îsâ'yı gönderdik. Ve O'na İncîl'i verdik. Kendisine ittibâ eden (mü'min) lerin kalblerine (birbirlerine karşı) şefkat ve merhamet koyduk.]

[(Bir bid'at olarak) ihdâs ettikleri rehbânlığa gelince: Onu üzerlerine biz farz kılmamıştık. Allah Teâlâ'yı hoşnûd etmek isteğiyle, onlar ihtira' ve iltizâm etmişlerdi. Böyle iken sonra da ona hakkı ile riâyet etmediler. İçlerinden (gerçek) îmân edenlere ecirlerini verdik. Fakat ekserisi fâsıklardı.]

Rehbâniyet: Büyük bir korku hissiyle, her şeyden el çekerek, zühd ve riyâzetle ibâdette mübâlega etmek, demektir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ
كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا
يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

28 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'dan korkun! Peygamberine de îmân edin! Tâ ki Allah Teâlâ, size rahmetinden iki nasib versin. Ve size, yürürken aydınlık verecek bir nûr bahşeylesin. Günâhlarınızı yarlıgasın. Allah-ü azîmüşşân (günâhlarından tevbe edenlere) Gafûr ve (O'na itâat eyleyenlere) Rahîm'dir.]

29 [Kitab ehli şunu bilsinler ki: Allah Teâlâ'nın fazlından hiçbir şeye kaadir ve nâil olmazlar. Ve bilsinler ki, fazl, Allah Teâlâ'nın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân, pek büyük bir fazl sâhibidir.]

58 — MÜCÂDİLE SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 22 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ
يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَٓائِهِمْ
مَا هُنَّ اُمَّهَاتِهِمْ اِنْ اُمَّهَاتُهُمْ اِلَّا الّٰٓـ۪ٔي وَلَدْنَهُمْ وَاِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا
مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذ۪ينَ يُظَاهِرُونَ
مِنْ نِسَٓائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْر۪يرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَٓاسَّا ذٰلِكُمْ
تُوعَظُونَ بِه۪ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ﴿٣﴾

1 [**Allah Teâlâ, kocası hakkında, seninle mücâdele eden, ve Allah'a şikâyette bulunan o kadının sözlerini işitti.**]

Allah Teâlâ (esâsen) ikinizin sözlerini duyuyordu. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, her şeyi görür ve işitir. Sûre-i celîlenin Atâ'ya göre, ilk on âyeti Medenî, mütebâkisi Mekkî'dir. Kaadî Beyzâvî ise, aksine olarak, ilk on âyetin Mekkî, mütebâkisinin Medenî olduğunu kaydeder.

Sûre-i celîleye «Kad Semiğ» veyâ «Zıhâr» sûresi de denilir. «Mücâdele» olarak da okunabilir.

İlk dört âyetin Ensâr'dan Evs İbn-i Sâmit'in zevcesi Havle bint-i Sa'lebe hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Evs ibn-i Sâmit — ki Ubâde ibn-i Sâmit'in birâderi idi — ihtiyârlamış, titizlenmişti. Bir gün, karısı kendisinden bir şey istedi. O da, öfkelendi, karısına: «**Sen bana anamın zahrı gibisin.**» deyiverdi.

Buna, «**Zihâr**» denilir. Câhiliyyet örfüne göre, bir kimse, karısına bu sözü söylerse, artık o, kendisine harâm olurdu. Bir daha da alamazdı. **Hâdise, İslâm'da ilk Zıhârdır.**

Çok geçmeden Evs, söylediğine pişmân oldu. Karısını çağırdı. Fakat Havle, imtinâ etti.

«**Canım elinde olan Rabbime yemîn ederim ki, sen o sözü söyledikten sonra, Allah ve Resûlü hükmünü verinceye kadar, yanıma gelemezsin. Git, Resûlüllah'a danış.**» dedi.

Fakat Evs: «**Ben utanırım. Resûlüllah'a, bunu soramam.**» dedi. Kadın: «**Öyleyse, ben gider sorarım.**» diyerek hâne-i seâdete gitti.

«**Yâ Resûlüllah!**» dedi. «**Evs, beni tezevvüc ettiği zaman gençtim. Mergubtum. Vaktâ ki yaşım ilerledi, birçok evlâdı oldu, şimdi beni anası gibi kıldı. Kimsesiz bırakıverdi. Eğer bana bir ruhsat bulur da, beni yine onunla geçindirirsen, bildir, Yâ Resûlallah!**»

Aleyhissalâtü vesselâm: «**Ben, şimdiye kadar bu husûsta bir şeyle emrolunmadım. Re'yim harâm olmuşsun.**» buyurdu.

Havle: «**Vallâhi, talâk zikretmedi.**» dedi.

Resûlüllah: «**Harâm olmuşsun.**» dedi.

Havle: «**Kurbanın olayım nazar buyur Yâ Nebîyyallah!**» dedi.

Ve bu husûsda Resûlüllah ile defe'âtle mücâdele etti. Sonra Cenâb-ı Hakk'a şekvâ eyledi:

«**Allahım! Yalnızlığımın şiddetinden, ve bana çok zor gelecek olan ayrılık acısından sana şikâyet ederim. Küçük çocuklarım var. Onları ona bıraksam zây'i olacaklar. Kendime alsam, aç kalacaklar.**» diye ağladı.

Başını göğe kaldırdı: «**Allah'ım Sana şikâyet ederim. Allah'ım! Peygamberinin lisanına bir vahiy indir,**» diye niyâz eyledi.

Henüz huzûr-u seâdetten ayrılmamıştı ki Kur'ân nâzil oldu. Vahyin şiddeti açıldıktan sonra, Resûlüllah:

«**Müjde yâ Havle!**» buyurdu. Ve:

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِۗ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ

den وَلِلْكَافِر۪ينَ عَذَابٌ اَل۪يمٌ e kadar okudu.

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm, Evs ibn-i Sâmit'i çağırttı:

«**O yaptığın yemîn ile murâdın ne idi?**» buyurdu.

Evs: «**Onun keffâreti var mı?**» dedi.

Aleyhissalâtü vesselâm: «**Bir rakabe âzâdetmeye gücün yeter mi?**» diye sordu.

Evs: «**Hayır, Yâ Resûlallah!**» diye cevâb verdi. «**Ona gücüm yetmez, malımın hepsi gider. Rakabe pahalıdır, benim ise malım az.**»

«**Ona gücün yetmezse, iki ay sırasiyle oruç tutabilir misin?**»

«**Hayır, vallâhi ben günde üç kere yemezsem gözümün feri kaçar.**»

«**O hâlde altmış yoksul doyurabilir misin?**»

«**Hayır Yâ Resûlallah! Meğer ki bana yardım buyurasınız.**»

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: «**Ben, sana on beş sâ' yardım ederim ve bereketine duâ eylerim.**» buyurdu.

Bu sûretle karı-kocanın aralarını düzeltti.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) der ki: «**Ne büyüktür o işitmesi; seslerin hepsini ihatâ buyuran Allah tebâreke ve teâlâ, ki kadın Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem hazretlerine çok yavaş, fıs fıs konuşuyordu. Ben yanlarında iken sözlerinin ancak bir kısmını işitebiliyordum. Birçoğunu işitmiyordum. Resûlüllah'a zevcinden şikâyet ediyor: «Yâ Resûlallah! Gençliğimi yedi, karnım ona açıldı** (ona çocuk doğurdum). **Fakat yaşım ilerleyip çocuktan kesildiğim zaman bana zıhâr yaptı. Allah'ım, sana şikâyet ediyorum.**» diyordu. Nihâyet yerinden ayrılmadan

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّت۪ي تُجَادِلُكَ ف۪ي زَوْجِهَا وَتَشْتَك۪ٓي اِلَى اللّٰهِۗ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَاۜ اِنَّ اللّٰهَ سَم۪يعٌ بَص۪يرٌ

âyeti nâzil oldu.

Hazret-i Ömer (R.A.), Havle yanına geldiği vakit, O'na ikrâm ederdi. **«Allah Teâlâ, O'nu dinledi.»** derdi.

Rivâyet edildiğine göre bir gün, Ömer (R.A.), mâiyetindekilerle birlikte giderken, Havle, durmasını istedi. Hazret-i Ömer de durdu. O'na yaklaştı. Elini omuzuna koydu. Ve O'nu dikkat ve i'tinâ ile dinledi.

Hâcetini söyleyip de kadın ayrıldıktan sonra, içlerinden biri:

«Yâ Emîrelmü'minîn! Şu koca karının karşısında Kureyş ricâlini beklettin.» dedi.

Hazret-i Ömer: **«Yazık sana! Kim o biliyor musun. Bu, o kadındır ki Allah Teâlâ yedi göğün üstünde O'nun şikâyetini dinledi. Bu, Havle bint-i Sa'lebe'dir. Vallâhi geceye kadar gitmeseydi, o hâcetini bitirmeden ayrılmazdım.»** buyurdu.

Bu rivâyetlerden şu anlaşılır ki: Neshedilmedikçe örf ve âdet mu'teberdir. Zıhâr hakkında henüz bir hüküm nâzil olmadığı için, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, örf ve âdete uyarak kadına: **«Harâm olmuşsun.»** buyurmuştur. Bu i'tibârladır ki **«Âdet, muhkemdir.»** kaziyyesi Fıkıhda bir kâide-i külliye ittihâz olunmuştur.

Yukarıda da işâret edildiği veçhile, zıhâr, İslâm'dan evvel, Arap örfünde kat'î bir hürmet ifâde ediyordu. Kur'ân, zıhâr olmak üzere söylenen sözün İslâm'a yakışmaz bir hareket olduğunu ve binâenaleyh, evvel emirde ondan kaçınılmak lâzım geldiğini, maamâfîh, söylenildiği takdîrde de, hiç hükümsüz kalmayıp yine hürmet ifâde edeceğini ve ancak keffâretle telâfi edilebileceğini beyân buyurmuştur. Buna göre, mezkûr örf kısmen ibkâ, kısmen nesh ile tâdil edilmiş, bu sûretle çirkin âdetlerin ıslâhı lüzûmu gösterilmiştir.

2 [**İçinizden zevcelerine zıhâr yapanların zevceleri, hakîkatte onların anaları değildir. Belki anaları, ancak onları doğurandır. O hâlde zıhâr edenler, çirkin ve yalan söz söyler. Şübhe yok ki, Allah Teâlâ** (zıhârdan tevbe edenleri) **afîv ve** (keffâretle günâhını) **mağfiret eyler.**]

3 [**Zevcelerine zıhâr edip de, sonra o sözlerinden dönecek olanlar için, vâcib olan** — birbirleriyle temâs etmeden önce — **bir köle âzadetmektir. Bu hüküm,** (bir daha böyle çirkin bir söz telâffuz etmemeniz için) **bir öğüttür. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.**]

Zıhârın sûreti: Bir kimsenin karısına: «**Sen, bana anamın sırtı gibisin!**» demesi, yâhûd onu, anasının bakılması kendisine harâm olan bir uzvuna benzetmesi ile olur. Meselâ karısına: «**Sen, bana anamın karnı**» veyâ «**uyluğu**» yâhûd «**ferci gibisin**» derse, zıhâr yapmış olur. **Başka bir uzvuna benzetmekle zıhâr yapmış olmaz.** Kezâ «**Sen, bana anam gibisin.**» diyerek bununla hürmet ve ikrâm kasdederse yine zıhâr yapmış olmaz. Karısını, ninesine veyâ nikâhı harâm olan kız kardeşi, halası, teyzesi gibi bir akrâbasına benzetirse, yine zıhâr yapmış olur.

Zıhârın hükmü; keffâret verinceye kadar karısı ile cimâın harâm olmasıdır.

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَتَمَاسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّينَ
مِسْكِينًا ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٤﴾ اِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ
كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَا اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ
بِمَا عَمِلُوا اَحْصٰيهُ اللّٰهُ وَنَسُوهُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

4 [**Kim köle bulamaz** (veyâ köle âzâdına kaadir olmaz) **sa** — birbiriyle temâs etmeden önce — **iki ay aralıksız oruç tutsun!** (İhtiyarlık ve hastalık gibi bir özürle) **buna da güç yetiremezse, altmış yoksulu doyursun. Bu beyân olunan, Allah Teâlâ ve Resûlüne îmân etmeniz** (şerâyi-i İslâmiyeyi kabûl ve câhiliyyet âdetlerini terk eylemeniz) **içindir. Bu hükümler, Allah Teâlâ'nın ta'yîn**

buyurduğu hadlerdir. (Ki tecâvüz etmek olmaz.) **Muhakkak ki** (bunları tanımayıp tecâvüz eden) **kâfirler için** (Âhirette) **elîm bir azâb vardır.]**

5 [**Allah Teâlâ ve Resûlüne** (emir ve nehyinde) **muhâlefet edenler,** (düşmanlık gösterenler) **tıpkı kendilerinden öncekilerin olduğu gibi, hâr ve zelîl helâk olurlar. Halbuki Biz** (o Peygamberin sıdkına ve getirdiğinin sıhhatine delâlet eder) **apaçık âyetler inzâl ettik.** (Âyetlerimizi inkâr eden) **kâfirler için rüsvây edici bir azâb vardır.]**

6 [**O gün ki, Allah Teâlâ onların hepsini** (kabirlerinden) **ba'sedecek ve** (dünyâda hayır ve şer) **işlediklerini haber verecektir. Onlar unutmuşlarsa da, Allah Teâlâ, onları bir bir saymıştır. Allah-ü azîmüşşân, her şeye şâhiddir.** (Her şeyi bilir, ondan hiçbir şey kaybolmaz.)]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوٰى ثَلٰثَةٍ
اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ
وَلَا اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ
يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ
الرَّسُولِ وَاِذَا جَاؤُكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ وَيَقُولُونَ
فِي اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللّٰهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا
فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾

7 **[(Yâ Muhammed!) Görmez misin ki, Allah Teâlâ göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilir. Üç kişi gizli konuşmaz ki, mutlaka O, dördüncüleri olmasın. Beş kişi olmaz ki, mutlaka altıncıları O olmasın. Ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar, bundan daha az veyâ çok olsalar da, Allah Teâlâ onlarla berâberdir. Sonra da Kıyâmet Günü bütün yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkıyle bilir.]**

Rivâyet edildiğine göre, Rabî'a bin Amr, kardeşi Habîb, Safvan ibn-ı Ümeyye, üçü bir gün gizlice konuşuyorlardı. İçlerinden biri: **«Allah, bizim söylediklerimizi bilir mi dersin?»** dedi. Diğeri: **«Ba'zısını bilir, ba'zısını bilmez.»** dedi. Üçüncüsü: **«Ba'zısını bilirse, o hâlde hepsini bilir.»** dedi.

Âyet-i celîlenin nüzûl sebebi, bu olmuştur.

8 **[Bakmaz mısın o kimselere ki, birbirleriyle gizli konuşmaktan nehyolunduktan sonra, o nehyolunduklarına avdet edip, yine gizli gizli** (günâhkârlığı, mü'minlere) **düşmanlığı, ve Resûlüllah'a ısyânı konuşurlar.]**

[Ve senin yanına geldikleri zaman, Allah Teâlâ'nın sana tahıyyet etmediği şeyle tahıyyet ederler.]

Tahıyyet: Selâm'dır. Resûlüllah: «Esselâmü aleyke yâ Resûlallah», «Esselâtü vesselâmü aleyke yâ Resûlallah,» «Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtüh» gibi selâmlarla selâmlanır. Allah Teâlâ da, Peygamberini: **«Ve selâmün alâ ibâdi hilleziynastafâ»**, «Ve selâmün alelmürseliyn.», **«Yâ eyyühelleziyne âmenû sallû aleyhi sellimû teslimâ.»** gibi salât ve selâm ile tahıyyetde bulunmuştur.

Yahûdîler huzûr-u seâdete geldikleri zaman: **«Esselâmü aleyk** (Sana selâm olsun) yerine: **«Essâmü aleyk** (Sana ölüm olsun» derlerdi. Aleyhissalâtü vesselâm da sadece **«Aleyküm»** (Size olsun», diye cevâb verirdi. **Essâm**, ölüm demektir.

[Ve aralarında: «Şâyed (Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem Peygamber olsa,) **Allah Teâlâ, bu sözlerimizden dolayı, bize azâb etmez miydi?» derler. Onlara, girecekleri Cehennem kifâyet eder. O, ne çirkin mekândır.]**

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا
بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى
وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذ۪ٓي اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ اِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ
لِيَحْزُنَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَلَيْسَ بِضَٓارِّهِمْ شَيْـًٔا اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ
وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا
اِذَا ق۪يلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّٰهُ لَكُمْ وَاِذَا
ق۪يلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللّٰهُ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذ۪ينَ
اُو۫تُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ﴿١١﴾

9 [Ey îmân edenler. Birbirinizle gizli konuşacağınız zaman (münâfıklar gibi) günâhı, düşmanlığı ve Resûlüllah'a ısyânı konuşmayın. Belki (mü'minlere) hayrı ve (Resûlüllah'a ısyândan) ittikâyı konuşun! Allah Teâlâ'dan korkun ki (ölümünüzden sonra) O'na haşrolunacaksınız.]

10 [O gizli konuşmalar (fiskos) sırf Şeytandandır. (Onu, o, tezyîn eder). Tâ ki mü'minlere hüzün versin. Halbuki o, Allah Teâlâ'nın izni olmadıkça, mü'minlere bir şey zarar etmez. Artık (mü'minler) Allah Teâlâ'ya tevekkül etsinler.]

11 [Ey îmân edenler! Size bir mecliste (namaz, zikir, tilâvet meclislerinde) yer verin, denildiği zaman, yer verin ki, Allah Teâlâ da (karşılığında) size (rızkınıza, kabirde, Cennette yerinize ve kalbinize) genişlik versin.]

[Ve (namaz gibi, cihâd gibi şeylerde ve hayırlı işlerde) kalkın denildiği zaman (inkıyâdedip kalkın). Allah Teâlâ içinizden

îmân ve tâatte olanların derecelerini yükseltir. Ve bilhassa, kendilerine ilim verilenlerin (ilimleriyle âmil olan âlimlerin) derecelerini artırır. Allah Teâlâ, bütün a'mâlinizden haberdârdır.]

Bir hadîs-i şerîfde:

«Âlimin âbid üzerine fazlı, kamerin bedir gecesi, yıldızlar üzerine olan fazlı gibidir.» buyurulmuştur.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ
صَدَقَةًۜ ذٰلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَاَطْهَرُۜ فَاِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَح۪يمٌ
(١٢) ءَاَشْفَقْتُمْ اَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوٰيكُمْ صَدَقَاتٍۜ فَاِذْ لَمْ تَفْعَلُوا
وَتَابَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَاَق۪يمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَط۪يعُوا اللّٰهَ
وَرَسُولَهُۜ وَاللّٰهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (١٣)

12 [Ey îmân edenler! Peygamberle gizlice konuşmak istediğiniz zaman, konuşmazdan önce (fakîrlere) tasadduk edin! Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şâyed tasadduk edecek bir şey bulamazsanız, şübhe yok ki; Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]

Bu âyet-i kerîme, Resûlüllah'ın meclisinde zât-ı risâletine husûsî mahrem konuşmak sûretiyle, bir şey arzetmek istiyenler hakkında nâzil olmuştur.

İbn-i Abbâs (R.A.): «Ba'zı kimseler, Resûlüllah'ın meclisinde, kendilerini göstermek için Fahr-i Kâinat'a lüzûmlu lüzûmsuz, üstelik husûsî olarak bir şeyler arzetmeye kalkıyor ve bu gittikçe çoğalıyordu. Aleyhissalâtü vesselâm da, lûtuf ve semâhatinden, hiçbirini reddetmiyorlardı. Âyet-i kerîme bu sebeble nâzil oldu.» der.

Katâde de: «Zenginler huzûr-u Nebevîye geliyorlar, sık sık münâcâtta bulunarak, mecliste fakîrlere galebe ediyorlardı. Aleyhissalâtü vesselâm ise, bunların çok oturmalarından ve fısıldaşmaya kalkışmalarından sıkılıyordu. Bu âyet nâzil oldu.» diyor.

Bu hüküm, aşağıdaki âyetle neshedilmiştir.

13 [Gizli konuşmazdan önce, vereceğiniz sadakalar size korku ve meşakkat mi verdi? Mâdemki yapmadınız, Allah Teâlâ da, size tevbe lûtfetti. (Kusûrunuzu afîv, ve tasaddukta bulunmaksızın Peygambere, münâcâtta bulunmanıza ruhsat verdi).]

Sadaka emrolunduktan sonra, gizlice konuşmak hevesinde olanlar pek azalmıştı. Hele hasîs olanlar artık bir şey soramaz olmuşlardı.

Hz. Ali (R.A.) şöyle demiştir: «Kur'ân'da **bir âyet vardır ki, onunla benden başka kimse amel etmemiştir. Benim bir dînârım vardı. Ne zaman Peygamber** (S.A.V.) **ile gizli görüşmek istedimse, bir dirhem tesadduk ettim. Böylece o dînârı bitirdim.»** Hz. Ali'nin bu sözü, diğer eshâb-ı kirâm'a ta'nla dil uzatmaya ruhsat vermez. Zîrâ ihtimâldir ki, kurban vâcib olan bu müddet zarfında zenginlerden kimse Peygamber (S.A.V.) ile gizli konuşmamıştır.

Rivâyete göre; âyetin hükmü ancak on gün, bir kavle göre bir saat devam etmiştir.

[**İmdi** (buna karşılık farz olan) **namaz ve zekâtı edâ edin!** Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne (emirlerinde ve nehiylerinde) itâat eyleyin! Allah-ü azîmüşşân, bütün a'mâlinizden haberdârdır.]

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا
غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ
مُهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

14 [Allah'ın gazâbına uğrayan bir kavmi (Yahûdîleri) dost edinenlere bakmaz mısın? Onlar ne sizden ve ne onlardandır. Bunlar bile bile (Müslümanız diye) yalan yere yemîn ederler.]

Âyet-i kerîme, münâfıklar hakkında nâzil olmuştur. Yahûdîleri dost edinirler, Müslümanların esrârını onlara haber verirlerdi.

15 [Allah Teâlâ, onlar için şiddetli bir azâb hazırladı. Zîrâ, kötü amellerinde inâd ve ısrâr ettiler.]

16 [Onlar yemînlerini (can ve mallarına) bir siper edindiler de (halkı) Allah yolundan menettiler. Onlar için (Âhirette) rüsvây edici bir azâb vardır.]

17 [Onların malları ve evlâdları, Allah Teâlâ'nın azâbından hiçbir şey def'ine müfîd olmaz. Onlar ateşlik ve onda dâimdirler.]

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيعًا
فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ
هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ
اللّٰهِ أُولَٰئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ
﴿١٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾
كَتَبَ اللّٰهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

18 [Allah Teâlâ, onların hepsini toplayıp ba'settiği gün, size yemîn ettikleri gibi, ona da (biz Müslümanız diye) yemîn edecekler ve bu yemînleriyle bir şey kazanırız, bir fayda sağlarız sanırlar. İyi bilin ki, onlar koyu yalancılardır.]

19 [Onların Şeytan üzerlerine istilâ etmiş (dil ve kalblerinde) zikrullah'ı unutturmuştur. Onlar, Şeytanın hizbi (taraftarıdırlar). İyi bilin ki, Şeytanın hizbi, muhakkak husrâna düşenlerdir.]

20 [Allah Teâlâ ve Resûlüne muhâlefet (ve düşmanlık) edenler, en ziyâde zillete uğrayanlar içinde (Allah Teâlâ'nın rüsvây ettiği kimselerle birlikte Cehennem'in en aşağı derekelerinde) dirler.]

21 **[Allah Teâlâ (Levh-i Mahfûz'da): «Celâlim hakkı için Ben ve Resûllerim, her hâlde, hüccetle gaalibleriz.» yazmıştır. Şübhe yok ki Allah Teâlâ, (Enbiyâsına nusreti) kavî ve yegâne gaalibdir.]**

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ يُوَٓادُّونَ مَنْ حَٓادَّ اللّٰهَ
وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُٓوا اٰبَٓاءَهُمْ اَوْ اَبْنَٓاءَهُمْ اَوْ اِخْوَانَهُمْ اَوْ عَشٖيرَتَهُمْ
اُو۬لٰٓئِكَ كَتَبَ فٖي قُلُوبِهِمُ الْاٖيمَانَ وَاَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرٖي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدٖينَ فٖيهَا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ اُو۬لٰٓئِكَ حِزْبُ اللّٰهِ اَلَٓا اِنَّ حِزْبَ اللّٰهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

22 **[Allah Teâlâ'ya ve Âhiret'e îmân eden hiçbir kavmi, Allah Teâlâ ve Resûlüne muhâlefet edenlerle, velev babaları, oğulları, kardeşleri veyâ aşîretlerinden de olsalar, dostluk eder bulamazsın.** (Belki adâvet ve mukâtele eder görürsün.) **]**

Ebu Ubeyde bin Cerrâh (R.A.), Uhud'da babası Abdullah'ı öldürmüştü. Ebû Bekrissıddîk (R.A.) Bedir'de oğlu Abdurrahman'a karşı çıkmak istemiş, fakat Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem mâni' olmuştu. Mus'ab bin Umeyr (R.A.) da Uhud'da kardeşi Ubeyd'i katletmişti. Ömer bin Hattâb (R.A.) Bedir'de keza dayısı Âs bin Hişâm bin Mugîre'yi öldürmüştü. Ali bin Ebû Tâlib, Hamza ve Ebû Ubeyde (R.Anhüm) de yine Bedir'de amcazâdeleri Utbe ve Şeybe bin Rebî'a ve Velîd bin Utbe'yi katletmişlerdi.

[Onlar öyle kimselerdir ki, Allah Teâlâ kalblerinde îmânı sâbit kılmış ve kendilerini, tarafından bir rûh ile te'yîd buyurmuştur. Ve onları (ağaçları) **altından ırmaklar akan Cennetlere, orada ebediyyen kalmak üzere, idhâl eyliyecektir. Allah Teâlâ** (îmân ve tâatleri ile) **onlardan, onlar da** (kerem ve ihsânı ile) **Allah Teâlâ'dan hoşnûd olmuştur. İşte onlar, Allah Teâlâ'nın hizbi** (askerleri ve dîninin yardımcılarıdırlar). **İyi bilin ki, Allah'ın hizbi, felâh bulanlardır.** (Dünyâda ve Âhiret'te, hayır ve murâda erenler, ancak onlardır). **]**

59 — HAŞR SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 24 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ
الَّذِي اَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِاَوَّلِ
الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ اَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا اَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ
مِنَ اللّٰهِ فَاَتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ
الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِاَيْدِيهِمْ وَاَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا
يَا اُولِي الْاَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ
لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

1 **[Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah Teâlâ'yı tesbîh (ve tenzîh) eder. O (mülkünde) Azîz ve (emrinde) Hakîm'dir.]**

Sûre-i celîleye «**Beni Nadr Sûresi**» de denilir.

Benî Nadr: Yahûdilerden ve Hârûn Aleyhisselâm'ın neslinden büyük bir kabîle idi. Medîne'ye iki mil mesâfede bulunan bir nâhiyede otururlardı. Sağlam hisarları ve kuvvetli silâhları vardı. Hicreti müteakib, Müslümanlar aleyhinde bulunmamak üzere Re-

sûl-ü Ekrem'le bir muâhede akdetmişlerdi. Fakat Bedir muzafferiyetinden sonra: **«Semâvî Kitablarda mev'ûd olan Âhir Zamân Peygamberi budur.»** demelerine rağmen, yine el altından Kureyş ve Medîne münâfıkları ile muhâbere ve aleyhde faaliyetten geri kalmamışlardı.

Bilhassa Uhud vak'asından sonra fikir ve tavırlarını büsbütün değiştirmişlerdi. Hattâ Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme suikasde bile teşebbüs etmişlerdi.

Nihâyet bunu haber alan Resûl-ü Ekrem, Muhammed bin Mesleme ile: **«On gün zarfında yerlerini terk edip gitsinler.»** diye Benî Nadr'a haber gönderdi.

Fakat münâfıkların reisi Abdullah bin Ubeyy bin Selûl'ün teşvîki ile — ki yerinizde sebât ediniz, size yardım ederiz, Kurayza, Gatafân da yardımda bulunur, demişti — biz yerimizden çıkmayız, diye cevâb verdiler.

Bunun üzerine Hicretin dördüncü yılı Rebiulevvelinde, aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Mescîd-i Nebevî'de imâmet etmek üzere İbn-i Ümmü Mektûm'u me'mûr eyliyerek Livâ-i şerîfi Hazret-i Ali'ye verdi ve orduyu seâdetle Medîne dışına çıktı. Benî Nadr'ı muhâsara etti. İbn-i Selûl alenen muâvenete cesâret edemedi. Benî Kurayza ile Benî Gatafân kabîleleri de bir yardımda bulunmadılar.

Nihâyet altı gün muhâsaradan sonra, eslihâdan mâadâ, mallarından develerine yükleyebildiklerini alarak çıkıp gitmek üzere, teslîm olmak zorunda kaldılar. Altı yüz kadar develeri vardı. Yükleyebildiklerini yükleyerek yurtlarını terk ettiler. Kimi Hayber'e ve kimi Şam'a dağıldı.

İşte Sûre-i celîlenin, başından altıncı âyetin sonuna kadar olan kısmın nüzûl sebebi budur.

2 **[Kitab ehlinden o küfredenleri, ilk haşr için diyârlarından çıkaran O'dur.]**

[(Ey mü'minler!) **Siz, onların diyârlarından çıkacaklarını zannetmemiştiniz. Onlar da hisarlarının** (metâneti) **kendilerini Allah'ın azâbından menedeceğini zannetmişlerdi. Fakat Allah** (Allah'ın emir ve azâbı) **onlara ummadıkları bir yerden geldi. Ve kalblerine korku ilkâ etti.** (Sürgünü kabûl ettiler). **Evlerini, elleriyle ve mü'minlerin eliyle tahrîbeylediler. Ey basîret sâhibleri! İbret alın!]**

3 **[Şâyed Allah Teâlâ, onlara sürgünü takdîr etmiş olmasaydı, yine her halde dünyâda** (katl ve esârete) **ta'zîbederdi.** (Ger-

çi dünyâ azâbından necât buldular) **onlar için Âhirette ateş azâbı vardır.]**

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَٓاقُّوا اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَٓاقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ
شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ اَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَٓائِمَةً
عَلٰٓى اُصُولِهَا فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَٓا اَفَٓاءَ اللّٰهُ عَلٰى
رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَٓا اَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ
يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلٰى مَنْ يَشَٓاءُ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

4 [Onlara bu azâb, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne muhâlefet (ve düşmanlık) **etmeleri sebebiyledir. Kim Allah Teâlâ'nın emirlerine muhâlefet ederse, şübhe yok ki, Allah Teâlâ'nın ikaabı şedîdtir.]**

5 [Hurma ağaçlarından ne ki kestiniz veyâ ne ki kesmeyip de kökleri üzerinde bıraktınızsa hepsi Allah Teâlâ'nın izniyledir. Bu izin de, o fâsıkları rüsvây etmek içindir.]

Rivâyete göre; Peygamber (S.A.V.) Benî Nadîr'in hurmalarını kesme emri verince Yahûdîler: **«Yâ Muhammed! Sen yeryüzünde fesâd çıkarmayı yasak ederdin. Şimdi ise, hurma ağaçlarını kendin kesip yakıyorsun.»** demişler. **Âyet-i kerîme bu sebeble inmiş.** Bu gösterir ki; kâfirlerin binâlarını yıkmak, ağaçlarını kesmek câizdir. Tâ ki, bu sûretle gayzları arttırılmış olsun.

6 [Allah Teâlâ'nın onların mallarından Peygamberine verdiği fey için, siz ne at oynattınız ve ne deve sürdünüz. Fakat Allah Teâlâ, Peygamberlerini dilediği kimselerin üzerine musallat kılar. Allah-ü azîmüşşân, her şeye Kaadir'dir.]

Fey: Harpsiz, meşakkatsiz elde edilen maldır. Harble alınan mallara **«ganîmet»** denir.

Allah Teâlâ, bu **âyet-i kerîme** ile, Benî Nadr'dan elde edilen malları tamâmen Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme tahsîs buyurmuştu.

مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ
دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا
نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ٧

7 **[Allah Teâlâ'nın diğer** (fetholunan) **memleketler ahâlîsinden Resûlüne verdiği fey de: Allah ve Peygamberine, hısımlara, yetîmlere, yoksullara ve yolda kalmış kimselere âiddir. Tâ ki o,** (fakîrlerin hakkı olan) **fey, içinizden zenginler arasında elden ele dolaşmasın.]**

Ulemâdan ba'zıları fey'in beşe taksîm edileceğini söylemişlerdir. Onlara göre, Allah'ın zikri ta'zîm içindir. Resûlüllah (S.A.V.)' in sehmi, bir kavle göre, askere ve hudud binâlarına sarf edilir. Fey'in beşte biri, ganîmetin beşte biri gibi taksîm olunur. Bir takımları; Allah'ın sehminin Kâ'be ve sâir mescidlerin ta'mîrine sarf olunur.

[Peygamber size her ne verdiyse, onu alın! Ve nehyettiğinden içtinâbedin! Allah'dan korkun (Resûlüne muhâlefetten sakının ki, O'na muhâlefet edene) **Allah Teâlâ'nın ikaabı şedîddir.]**

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ
فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ
هُمُ الصَّادِقُونَ ٨ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ
مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ٩

8 **[O (fey) yurdlarından ve mallarından çıkarılan muhâcirînin fakîrleri içindir ki, onlar ancak Allah Teâlâ'nın fazl ve rızâsını aramışlar, Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne (nefisleri ve mallariyle) yardım etmişlerdi. İşte onlar, îmânlarında sâdık olanlardır.]**

9 **[Onlardan önce (Medîne'yi) yurd ve îmân evi edinen kimseler, (Ensâr) kendilerine hicret edenleri severler. Muhâcirîne verilen şeylere karşı kalblerinde hased ve gıpta duymazlar. Kendilerinin muhtâc oldukları şeyi dahî onlara tercîh eylerler. Kim kendisini (mal) hırsından (kıskançlıktan) ve hasîslikten korursa, işte onlar felâh ve necât bulanlardır.]**

Benî Nadr'ın malları Resûl-ü Ekrem'e kalmıştı. Elli zırh, elli demir tas, üçyüzkırk kılıç alınmıştı.

Ensâr, Muhâcirîn'in geçimlerini üzerlerine almış ve onları kendi mallarına bayağı ortak etmişlerdi. Ne de olsa, bu Ensâr için bir yüktü.

Resûl-ü Ekrem, bu yükü tahfîf etmek için, Benî Nadr'dan alınan ganîmetleri yalnız Muhâcirîne taksîm etmek istedi. Ve Ensâra:

«Eğer isterseniz eskisi gibi Muhâcirîni mallarınıza hissedâr etmek üzere bu ganîmetleri hepinize taksîm edeyim. Yâhûd kendi mallarınız münhâsıran sizin olmak üzere, bunları yalnız Muhâcirîne vereyim.» buyurdu.

Ensâr-ı kirâm ise: **«Yâ Resûlallah! Bunları Muhâcirîne taksîm buyurunuz. Bizim mallarımızdan da, istediğiniz kadarını alıp onlara veriniz.»** dediler.

O vakit Ebû Bekrisıddîk (R.A.) kalktı. Ensâr-ı kirâma alenen teşekkür etti. Ensârı medh-ü senâ eden bu âyet-i kerîmede, bu esnâda nâzîl oldu.

Binnetîce ganîmetler, Resûlüllah'ın arzû buyurdukları gibi, yalnız Muhâcirîne taksîm olundu. Ancak Benî Nadr'ın ileri gelenlerinden İbn-ı Hakîk'ın meşhûr kılıcı, Sa'd ibn-i Muâz (R.A.) Hazretlerine ihsân buyuruldu. Ve yine Ensâr'dan iki kişiye fakr ve ihtiyâc içinde bulunduklarından birer mikdâr hisse ayrıldı.

وَالَّذِينَ جَاؤُ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا
رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ١٠

10 [Bunlardan sonra gelenler (Tâbiîn ve bütün mü'minler) de: «Ey Rabbimiz! Bizleri ve bizden önce îmân eden Dîn kardeşlerimizi mağfiret buyur. Kalblerimizde mü'minlere karşı kin ve hased bırakma. Ey Rabbimiz! Şübhe yok ki, Sen Raûf'sun, Rahîm'sin.» derler.]

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ
لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ
مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ
وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ
مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ
لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾

11 [Şu münâfıkları görmedin mi? Ehl-i Kitabtan küfreden kardeşlerine: «Yemîn ederiz ki, şâyed siz, diyârınızdan çıkarılırsanız, biz de muhakkak sizinle birlikte çıkarız. Aleyhinizde kimseye (ne Muhammed ve ne Müslümanlara) ebediyyen itâat etmeyiz. Ve eğer sizinle harb olunursa, mutlaka yardım ederiz.» derler. Allah Teâlâ, şehâdet eder ki, o münâfıklar gerçekten yalancıdırlar.]

12 [Celâlim hakkı için, şâyed çıkarılırlarsa (bu münâfıklar) onlarla birlikte çıkmazlar. Ve kıtâl olunsalar yardım da etmezler. Yardım etseler de mutlak (münhezimen) dönerler. Sonra da kendileri yardım görmezler.]

لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً
فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾

13 [**Onların kalblerinde sizden korkuları, Allah Teâlâ'ya olan korkularından daha şiddetlidir. Bu sebeble ki:** (Allah'ın azametini, ilim ve kudretinin genişliğini, ikaabının şiddetini bilmezler) **anlamazlar.**]

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا اِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَرَاءِ
جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ
شَتّٰى ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ اَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ
﴿١٥﴾ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ اِذْ قَالَ لِلْاِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ اِنِّي بَرِيٓءٌ مِنْكَ اِنِّيٓ اَخَافُ اللّٰهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

14 [**Onlar** (Yahûdîler ve münâfıklar) **toplu olarak sizinle mukâtele edemezler. Meğer ki müstahkem mevkilerde veyâ duvarlar arkasında bulunsunlar. Kendi aralarındaki kıtâlleri ise şiddetlidir.** (Fakat sizinle cenge tâkatleri yoktur. Zîrâ Allah Teâlâ ve Resûliyle cenk eden şeci' ise, korkak; azîz ise, zelîl olur). **Sen, onları toplu sanırsın. Halbuki kalbleri dağınık, perişândır. Şu sebeble ki:** (Haklarında elverişli olan şeyi) **akıl etmezler.**]

15 [**Onların hâli, kendilerinden az önce geçenler** (Bedir'dekiler veyâ Benî Kaynukâ') **gibidir ki, ettikleri küfür ve ısyânın kötü âkıbetini** (dünyâda) **tattılar.** (Âhirette de) **onlar için elîm bir azâb vardır.**]

16 [(Yahûdîleri kıtâle teşvîk eden münâfıkların) **hâli de Şeytan'ın hâli gibidir. Hani, insanı «küfret» diye teşvîk etmiş, ayartmış da, kâfir olunca** (azâb müşâreketinden kurtulmak ümîdiyle) **«Ben, senden teberrî ettim. Ben, Rabbil'âlemîn olan Allah Teâlâ'dan korkarım.» demişti.**]

Ba'zılarına göre; küfreden insandan murâd Ebû Cehil'dir. Bedir harbinde İblîs ona: **«Bugün, size kimse galebe çalamaz. Çünkü yardımcınız benim.»** demiş. Fakat Cebrâil Aleyhisselâm'ı, Resûlüllah (S.A.V.) ile birlikde görünce ondan korkup küffârdan ayrılmış; ve kâfirler bozguna uğramışlar.

«İnsandan murâd: Râhib Bersîsâ'dır.» diyenler de vardır. Bersîsâ'ya okunmak için deli bir kadın getirmişler. İblîs'in vesvesesi ile Bersîsâ, ona zinâ etmiş. Gebeliği meydana çıkınca yine İblîs'in vesvesesi ile kadını öldürüp defnetmiş. İblîs, bu sefer mâcerayı kadının âilesine haber vermiş. Mes'ele anlaşılıp Bersîsâ'nın asılmasına karar verilince İblîs, ona gelip: **«Bana secde edersen, seni kurtarırım.»** demiş.

Bersîsâ, ona secde edip kâfir olunca İblîs, **«Ben, Allah'dan korkarım,»** diyerek ortadan kaybolmuş.

فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا اَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا
الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ
مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

17 **[Artık, ikisinin de âkıbeti, ebediyyen ateşte kalmak olmuştu. İşte,** (küfür ve nifâkla nefislerine) **zulmedenlerin cezâsı budur.]**

18 **[Ey îmân edenler, Allah Teâlâ'dan korkun. Her nefis, yarın** (Kıyâmet Günü) **için Allah Teâlâ'ya ne takdîm etmiş olduğuna baksın. Allah Teâlâ'dan korkun ki, Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızdan haberdârdır.]**

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللّٰهَ فَاَنْسٰيهُمْ اَنْفُسَهُمْ اُولٰٓئِكَ
هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوٓي اَصْحَابُ النَّارِ وَاَصْحَابُ الْجَنَّةِ
اَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَٓائِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ
عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ وَتِلْكَ
الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي
لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّح۪يمُ ﴿٢٢﴾

19 [Allah Teâlâ'nın hakkını unutanlar gibi olmayın! Allah da onlara nefislerini unutturdu. (Kendilerine fayda verecek şeyleri işitmez, onları halâs edecek hayır ve hasenâtı düşünmez, azâbdan koruyacak amelleri işlemez oldular.) Onlar fâsık olanların tâ kendileridir.]

20 [Cehennemlik olanlarla Cennetlik olanlar (indallah) bir olmaz. Ancak Cennetliklerdir ki murâdlarına erenlerdir.]

21 [Şâyed Biz, bu Kur'ân'ı (dağda fehim, idrâk ve temyîz halk edip de) bir dağ üzerine inzâl etseydik, Allah Teâlâ'nın korkusundan o dağı, alçaklanmış, dağılıp parça parça olmuş görürdün. Biz, bu misâlleri, insanlara, olur ki düşünürler, diye îrâd ediyoruz.]

22 [O Allah Teâlâ ki, kendinden başka ma'bûd bilhak yoktur. Ulûhiyyette müşâriki yoktur. (Varı, yoğu) gizli, aşikâr her şeyi O, bilir. Rahmân ve Rahîm Odur.]

هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ
الْمُهَيْمِنُ الْعَز۪يزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾
هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ
لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٤﴾

23 [O Allah Teâlâ ki, ma'bûdiyyette şerîki yoktur. Hiçbir şeyden mülkü zâyi' olmaz. Noksanı mûcib her şeyden münezzeh ve nezâhette belîğdir. Her noksan ve âfetten, ayıb ve halelden sâlimdir. Evliyâsını, mü'minleri azâbından emîn edicidir. Her şeye Rakîb ve Hâfız'dır. Hükmünde gaalibdir. İrâde ettiği şey üzere halkı cebir ve hâllerini ıslâh eder. Kibriyâ ve azamete ancak, O müstehaktır. Allah-ü azîmüşşân, müşriklerin işrâklerinden münezzehtir.]

24 [O Allah Teâlâ ki, meşîyyeti üzere eşyâyı takdîr ve halk eder a'yâni ademden vücûda getirir. Halkın ba'zısını ba'zısından muhtelif şekillerle temyîz eder. Mahlûkâtın her birine bir sûret verir. Birbirinden mümtaz kılar. En güzel isimler (Esmâ'ül Hüsnâ)

O'nundur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nu tesbîh ve tenzîh eder. Ve O, (mülkünde) **Azîz** (ve Gaalib, emîr ve fiilinde) **Hakîm'dir.**]

Bir hadîs-i şerîfde:

«Kim sabahleyin üç def'a «Eûzü billâhissemiy' ıl'aliymi mineş-şeytânirracîm» **dedikten sonra Haşr Sûresinin son üç âyetini okursa; Allah Teâlâ, ona yetmiş bin Melek tevkîl eder. Akşama değin onun için istiğfâr ederler. O kimse o gün ölürse şehîd olarak ölür. Akşama çıktığı zaman okursa, yine öyle olur.»** buyurulmuştur. (İmâm Ahmed, Tirmizî, Beyhekî, Ma'kıl bin Yesâr).

60 — MÜMTEHİNE SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 13 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوّ۪ي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَٓاءَ تُلْقُونَ
اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَٓاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ
الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا
ف۪ي سَب۪يل۪ي وَابْتِغَٓاءَ مَرْضَات۪ي تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا اَعْلَمُ
بِمَٓا اَخْفَيْتُمْ وَمَٓا اَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَٓاءَ
السَّب۪يلِ ﴿١﴾ اِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ اَعْدَٓاءً وَيَبْسُطُٓوا اِلَيْكُمْ
اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّٓوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾

1 [**Ey îmân edenler! Düşmanımı ve düşmanınızı dost edinmeyin!**]

[(Mektûb göndermek veyâ Resûlüllah'ın sırlarını haber vermek sûretiyle) **onlara meveddet ilkâ ediyorsunuz. Halbuki onlar, Haktan size gelene** (Kur'ân'a) **kâfir oldular.**]

[**Rabbiniz celle şânuhu'ya, îmân ediyorsunuz diye, sizi ve Resûlüllah'ı diyârınızdan çıkarıyorlardı.**]

[**Şâyed** (diyârınızdan) **çıkışınız, yolumda cihâd etmek ve rızâmı aramak içinse,** (Benim düşmanlarım olduklarını bilirken) **niçin onlara gizlice meveddet gösteriyorsunuz? Halbuki Ben, sizin gizlediklerinizi** (meveddetinizi) **de açıkladıklarınızı** (İslâmınızı ikrâr ve i'tizârınızı) **da çok iyi bilirim.**]

[(Bundan sonra içinizden) **kim bunu yaparsa** (bu düşmanlarla dostluk ederse) **o, doğru yoldan azmışlardandır.**]

Bu sûre-i celîleye: **«İmtihan Sûresi»** veyâ **«Meveddet Sûresi»** de denilir. Mümtehıne; **«Mümtehane»** olarak da okunabilir.

Âyet-i kerîmeye gelince: **Hicretin sekizinci yılında Hâtıb bin Ebî Belte'a hakkında nâzil olmuştur.**

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Mekke'nin fethi hazırlıklarıyle meşgûldü. Bu sırada Medîne'ye Benî Hâşim'in âzâdlılarından Sâre adlı bir kadın geldi ve bir müddet Medîne'de kaldı. Mekke'ye avdet ederken, Hâtıb, Kureyş rüesâsına hitâben: Resûl-ü Ekrem'in sefer hazırlıklariyle meşgûl olduğuna dâir bir mektûb yazdı. Ve mektûbu, onlara teslîm edilmek üzere gizlice bu kadına verdi. O da kabûl etti ve mektûbu saçlarının arasına sakladı. Yola çıktı.

Fakat keyfiyet taraf-ı İlâhiden vahyile Fahr-i Kâinat'a bildirilmiş olduğundan, Ali, Zübeyr, Mıkdâd Radıyallahü Anhüm'ü çağırdı: **«Hemen Ravza-i Hâha gidiniz. Orada deve ile giden ihtiyar bir kadın bulacaksınız. Yanında bir mektûb var. Alıp bana getiriniz.»** buyurdu.

Üçü, derhâl hareket ettiler. Ve kadını söylenilen yerde buldular. Mektubu istediler. Kadın inkâr etti; **«Bende, böyle bir mektûb yok.»** dedi.

«Resûlüllah, yalan söylemez. Hemen mektûbu çıkar, yoksa seni soyup aramaya mecbûruz.» dediler.

Sâre, çar nâçar saçları arasından mektûbu çıkarıp vermek zorunda kaldı.

Nihâyet Ali, Zübeyr ve Mıkdâd, mektûbu Resûl-ü Ekrem'e getirip de açıldığı zaman, Hâtıb bin Ebî Beltea tarafından yazıldığı görüldü. Fevkalâde hayret ve taaccübü mucîb oldu.

Zîrâ harb hareketlerine dâir düşmana mâlûmat vermek büyük bir suçtu Hâtıb bin Ebî Beltea ise Bedir gazâsında bulunan As-

hâb-ı Güzîndendi. Bedir ashâbının kadir ve i'tibârı da pek büyüktü. Ashâb-ı Kirâm içinde mümtaz ve müstesnâ idiler.

Resûl-ü Ekrem, Hâtıb'a: **«Bunu niçin yaptın?»** diye itâbetti.

Hâtıb: **«Yâ Resûlüllah! Vallâhi ben mü'minim. Îmânıma aslâ halel gelmemiştir. Fakat Kureyş içinde ehl-ü iyâlim var. Ve onları himâye edecek aşîretim yok. Bu vesiyle ile Kureyş içinde bir el peydâ etmek istedim.»** dedi.

Hazret-i Ömer'ül Fârûk: **«Ruhsat ver yâ Resûlallah! Şu münâfığın boynunu vurayım.»** dedi.

Fakat Resûl-ü Ekrem müsaade etmedi. Ve özrünü kabûl ederek Hâtıb bin Ebî Beltea'yı afvetti.

Vak'anın, bütün sûrenin nüzûl sebebi olduğu da mervîdir.

2 **[Şâyed onlar zafer bulurlarsa, size düşman olurlar. Ve (darp ve katille) ellerini, (kötü sözlerle) dillerini uzatırlar. İslâmdan irtidâdınızı temennî ederler.]**

لَنْ تَنْفَعَكُمْ اَرْحَامُكُمْ
وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَص۪يرٌ ﴿٣﴾
قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ف۪ٓي اِبْرٰه۪يمَ وَالَّذ۪ينَ مَعَهُ اِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَٓاءُ اَبَدًا حَتّٰى تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ وَحْدَهُٓ اِلَّا قَوْلَ
اِبْرٰه۪يمَ لِاَب۪يهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَٓا اَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا
عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَص۪يرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا
فِتْنَةً لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٥﴾

3 [**Akrabâ ve evlâdınızın size hiç bir faydaları olmaz.** (Sizi yaptığınız günâhın cezâsından kurtaramaz). **Allah Teâlâ, Kıyâmet Günü** (îmânınızla sizi Cennet'e, küfürleriyle onları Cehenneme koyacak). **Onlarla aranızı ayıracaktır. Allah-ü azîmüşşân, bütün yaptıklarınızı görür.**]

4 [**İbrâhîm** (Aleyhisselâm) **ve onunla berâber olan mü'minlerde, sizin için güzel bir örnek vardır.**]

[**Hani onlar kavimlerine demişlerdi: «Biz, sizlerden ve Allah Teâlâ'dan gayri, ma'bûd edindiklerinizden kat'iyen uzağız. Ve dîninizi münkirleriz.»**]

[**«Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetine îmân ve** (şirki terk) **edinceye değin, sizinle aramızda âşikâr bir buğz ve adâvet vardır.»**]

[**Ancak, İbrâhîm'in o sözüne iktidâ etmeyin. Ki** (mağfiret ricâsından nehyolunmazdan önce) **babasına: Elbette ben, senin için Allah Teâlâ'dan mağfiret dileyeceğim. Maamâfîh, îmân etmezsen, azâbullahtan bir şeyi senden def'e mâlik olamam.» demişti.**]

[**İmdi, ey mü'minler! Allah Teâlâ'ya ilticâ edip deyiniz ki: «Ey Rabbimiz! Ancak Sana tevekkül ve** (itâatle) **Sana teveccüh ettik. Âhirette merciimiz ancak Sanadır.»**]

5 [**«Ey Rabbimiz! Bizi, o kâfirler için fitne kılma.»**]
Onlara mağlûb etme. Ellerine düşürüp mihnet ve azâba sokma. El, dil uzatmalarına meydan verme de bizim mihnetimiz yüzünden îmânı tahkîr ile küfre meftûniyyetlerini artırma.

[**«Ve bizi mağfiret buyur ey Rabbimiz! Ki Sen** (mülkünde) **Azîz,** (emrinde) **Hakîm'sin.»**]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ
وَمَنْ يَتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ
وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوَدَّةً وَاللّٰهُ قَدِيرٌ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾

6 [**Yemîn ederim ki Allah Teâlâ'yı ve Âhiret Gününü ümîd edenler için onlarda** (İbrâhîm Aleyhisselâm ve etbâı mü'minlerde) **güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse, şübhe yok ki Allah Teâlâ,** (halkından ve îmânlarından) **Ganî,** (fiilinde ve hükmünde) **Hamîd'dir.**]

7 **[Olur ki Allah Teâlâ, onlarla aranızda olan adâvete yakında meveddet ilkâ eder. Allah Teâlâ** (va'dini incâza) **Kaadir,** (tevbe edenlere) **Gafûr,** (itâat eyliyenlere) **Rahîm'dir.]**

Filhakîka Allah Teâlâ'nın hidâyetiyle çoğu İslâmiyet'i kabûl etmiş, aralarındaki düşmanlık, dostluk ve kardeşliğe tebeddül etmişti.

لَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذ۪ينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدّ۪ينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِ
يَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُٓوا اِلَيْهِمْۜ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِط۪ينَ ﴿٨﴾

8 **[Allah Teâlâ, sizinle dînde kıtâl ve sizi diyârınızdan çıkarmaya tesaddî etmiyen kimselere adl ve ihsân eylemekten nehyetmez. Allah Teâlâ, adl edenleri sever.]**

Bu hüküm, onlarla cihâd emrolunmazdan önce idi.

Âyet-i celîlenin Kuteyle bint-i Abd-il Uzzâ hakkında nâzil olduğu mervîdir. Kuteyle, Ebû Bekrissıddîk (R.A.)'ın câhiliyyet devrinde zevcesi idi. Bilâhare kendisini tatlîk etmiştir. Esmâ bint-i Ebû Bekrissıddîk (R. Anhâ)'nın annesi idi. Hudeybiye musâlehasından sonra birçok hediyelerle Medîne'ye kızına gelmiş ve fakat Esmâ ne hediyeleri ve ne müşrik olduğu için annesini evine kabûl etmemişti.

اِنَّمَا يَنْهٰيكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذ۪ينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدّ۪ينِ وَاَخْرَجُو
كُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلٰٓى اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْۚ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

[Allah Teâlâ, sizi ancak, sizinle dînde kıtâl eden, sizi diyârınızdan çıkaran veyâ çıkarılmanıza müzâheret eyliyen kimselerle dostluk etmekten nehyeder. Kim onlarla dostluk ve meveddet ederse (dostluklarını yerine sarf etmedikleri için nefislerine) **zulmedicilerdir.]**

يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِذَا جَٓاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ
اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيمَانِهِنَّ فَاِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ
اِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَاٰتُوهُمْ مَٓا اَنْفَقُوا
وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوهُنَّ اِذَٓا اٰتَيْتُمُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا
بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا مَٓا اَنْفَقُوا ذٰلِكُمْ
حُكْمُ اللّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَاِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ
مِنْ اَزْوَاجِكُمْ اِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَاٰتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
اَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَٓا اَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِٓي اَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

10 [**Ey îmân edenler!** (Dillerinde kelime-i tevhîd zâhir olan) **mü'min kadınlar size hicret ederek geldikleri zaman, kendilerini imtihan edin!** (Kalblerinin de dillerine uygun olduğuna zannınızı galebe ettirecek veçhile sınayın. Câiz ki zevçlerine dargınlıklarından, veyâ Müslümanladan birine âşık olmaları hasebiyle, yâhûd Müslümanlığa rağbetlerinden değil de, sırf dünyevî bir maksâdla gelmiş olabilirler).]

[**Allah Teâlâ onların îmânlarını en iyi bilendir.**]

[**Şâyed onların îmân ettiklerini anlarsanız, artık onları küffâra iâde etmeyin!** (Zevclerine de vermeyin). **Zîrâ ne o mü'min kadınlar, kâfir zevclerine ve ne kâfir zevcleri, onlara helâl olmaz.**]

[**Maamâfîh, sarfettikleri mehri o kâfirlere verin!**]

Nüzûl sebebi hakkında vârid olan ba'zı rivâyetlere göre, bu hüküm, Hudeybiye musâlehanâmesi maddelerinden birinin tatbikına mütedâirdir.

Hudeybiye musâlehanâmesinin bir maddesi şöyleydi: **«Kureyş'den velîsinin izni olmayarak Muhammed'e gelen reddedilecek, fakat Muhammed'den Kureyş'e gelen reddedilmiyecektir.»**

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, musâlehanâmenin devâmı müddetince, Kureyş'ten velîsinin izni olmıyarak kaçıp gelen erkekleri, mükellef Müslüman bile olsalar, velîsinin talebi hâlinde iâde etmişti.

Bu arada kadınlardan da hicret edenler oldu. Fakat musâlehanâme müzâkere edilirken söz, hep erkekler hakkında cereyân etmiş, kadınlar hakkında bir şey konuşulmamış ve açık bir hüküm konulmamıştı. Binâenaleyh bu madde, yazılışı bakımından tefsîre müsâid bulunmaktaydı. **Âyet-i celîle, bu maddenin hâlli sadedinde nâzil olmuştu.**

Tecrübe ve imtihan edilerek îmânlarına kanaat getirilen kadınların iâde olunmaması, ancak evli olanlarının mehirlerinin kocalarına tazmîn edilmesi emrolunmuştu.

İlk gelen ve nüzûl sebebi olan kadın hakkında rivâyetler muhtelifdir:

Bir rivâyete göre, ilk def'a Ukbe ibn-i Ebî Mu'ayt'ın kızı Ümm-ü Gülsüm gelmişti. Birâderleri Ammâr ve Velîd iâde edilmesini istemişler, fakat iâde olunmamış ve Zeyd bin Hârise (R.A.) Hazretlerine nikâhlanmıştı.

Diğer bir rivâyete nazaran, bu kadın Sübey'a Bintil - Hâris idi. Müslüman olarak Resûlüllah'a gelmiş, akabinde kocası Safiyy bin Vâhibill - Mahzûmî tarafından iâdesi istenilmişse de mehri tazmîn edilerek talebi reddedilmişti. Ve bilâhare Hazret-i Ömer (R.A.) ile evlendirilmişti.

Başka bir rivâyete göre ise, ilk gelen kadın, Ebû Hassan ibn-i Dahdaha'nın zevcesi Ümeyme bint-i Bişr idi. Bu da istenildiğinde iâde edilmemiş ve Süheyl ibn-i Sayfiyy (R.A.) ile evlendirilmişti.

[Ve sizin için mehirlerini verip hicret eden kadınları nikâhlamanızda vebâl yoktur.]

[Kâfir kadınları nikâhınız altında tutmayın! Onlara verdiğiniz mehri (tezevvüç edenlerden) **isteyin! Kâfirler de** (mü'minlere iltihâk eden zevcelerine) **verdikleri mehirleri** (onlarla izdivaç eden mü'minlerden) **istesinler. Bu Allah Teâlâ'nın hükmüdür ki, aranızda O, hükmeder. Allah Teâlâ** (mesailinize) **Alîm ve** (umûrunuzda) **Hakîm'dir.]**

11 **[Şâyed** (irtidâdeden) **zevcelerinizin mehirlerinden bir şey kâfirlere gider de, siz de** (gazâ ile ta'kîb edip) **ganîmet alırsa-**

nız. zevceleri gidenlere, sarf ettikleri mehrin mislini verin! Îmân ettiğiniz Allah Teâlâ'dan korkun! (Hükmüne inkıyâdedin.)]

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلٰٓى اَنْ لَا يُشْرِكْنَ
بِاللّٰهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ اَوْلَادَهُنَّ وَلَا
يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ اَيْدِيهِنَّ وَاَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ
فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
(١٢) يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ
قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْاٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ اَصْحَابِ الْقُبُورِ (١٣)

12 [Ey Peygamber! Mü'min kadınlar sana bey'at etmeye geldikleri zaman onlardan Allah Teâlâ'ya bir şeyi işrâk etmemek, sirkat ve zinâ eylememek, (yoksulluk korkusuyle kız) evlâdlarını öldürmemek, elleri ile ayakları arasında bir bühtân uydurup getirmemek (bulduğu bir çocuğu, «Bu, sendendir» diyerek zevcine nisbet etmemek) ve sana hiçbir ma'rûfta ısyân eylememek şartiyle bey'at al ve onlar için Allah Teâlâ'dan mağfiret dile. Allah Teâlâ (ma'siyetleri terk ederek Hakk'a, salâha dönenlere) Gafûr ve (tâat eyleyenlere) Rahîm'dir.]

Peygamber (S.A.V.) kendisine bey'at edilirken hiç bir ecnebî kadınla musâfaha yapmamıştır. Hz. Âişe (R. Anhâ.) demiştir ki: «Peygamberimiz (S.A.V.)'in kadınlarla bey'at akdi sözle idi. Yoksa, O'nun eli hiç bir ecnebî kadının eline değmemiştir. Meğer ki milk-i yemîn veyâ milk-i nikâhla O'na sâhib olsun.»

13 [Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'nın üzerlerine gazâbettiği kimselerle dostluk etmeyin! Mezarlarda yatan kâfirler nasıl nevmîd iseler, onlar da öylece Âhiretten nevmîddirler.]

61 — SAFF SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 14 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾

1 [Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah Teâlâ'yı tesbîh ve tenzîh eder. O (mülkünde) Azîz, (emrinde) Hakîm'dir.]

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا
عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾

2, 3 [Ey îmân edenler! Yapmıyacağınız şeyi niçin söylersiniz? Yapmıyacağınız şeyi söylemeniz, Allah indinde, pek mebgûzdur.]

Ba'zı ashâb, amellerin indallah makbûl olanını bilseydik, malımızla, canımızla onu yapmaya çalışırdık, demişlerdi. Fakat cihâdın faziletini, müteaddid âyetlerle pekâlâ bildikleri hâlde, Uhud Gazvesinde dağılıvermişlerdi. **Âyet-i celîlenin onlara itâb zımnında nâzil olduğu mervîdir.**

Ba'zı gençlerin muhârebe meydanında yapmadıklarını yapmışlar gibi söylemiş olmaları üzerine, yâhûd mü'minlere yardım edeceklerini va'dettikleri hâlde sözlerini tutmayan münâfıklar hakkında nâzil olduğu da rivâyet edilir.

إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَ
نَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ﴿٤﴾

4 [Allah Teâlâ, kendi yolunda birbirlerine kurşunla kenetlenmiş (yekpâre) müstahkem bir binâ gibi, saff olup sebâtla mukâtele edenleri sever.]

وَإِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللّٰهِ
إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ
﴿٥﴾ وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللّٰهِ إِلَيْكُمْ
مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ
أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعٰى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهِ
وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾

5 [Hani bir vakit Mûsâ, Benî İsrâîl'e: «Ey kavmim! Benim Allah'ın Resûlü olduğumu bilirken, niçin bana ezâ ediyorsunuz?» demişti.]

[Vaktâ ki onlar haktan döndüler, Allah Teâlâ da, onların kalblerini (Hakk'ı kabûlden ve sevâba meyilden) döndürdü. Allah Teâlâ, fâsık olan kavme hidâyet etmez.]

6 **[Bir vakit de Meryem oğlu Îsâ: «Ey İsrâîloğulları! Ben, size Allah'ın Resûlüyüm. Benden önce nâzil olan Tevrât'ı tasdîk ve benden sonra gelecek Ahmed adlı bir Peygamberi de tebşîr eder olduğum** hâlde (hüccet ve bürhânla) **size geldim.» demişti.]**

Rivâyete göre; Havârîyyûn, Îsâ Aleyhisselâm'a: **«Bizden sonra ümmet gelecek mi?»** diye sormuşlar. Îsâ Aleyhisselâm şu cevabı vermiş: **«Evet, gelecek. Hem onlar âlim, hakîm, ehl-i takvâ iyi insanlar olacaklar. Allah Teâlâ'dan gelen az rızka râzı olacaklar. Allah da, onların az ameline râzı olacak.»**

[Vaktâ ki onlara apaçık mu'cizeler getirdi: «Bu, apâşikâr bir sihirdir.» dediler.]

7 **[** (Hakîkati ve dünyâ ve Âhiret'e nef'i zâhir) **İslâm'a da'vet olunurken,** (icâbet edecek yerde) **Allah Teâlâ'ya** (Resûlünü tekzîb ve âyetlerine sihirdir diyerek) **iftirâ edenden daha zâlim kim olabilir? Allah Teâlâ, zâlimleri** (fevz ve felâha) **hidâyet etmez.]**

8 **[Onlar, Allah Teâlâ'nın nûrunu** (dîn veyâ kitab, yâhûd hüccetini) **ağızlariyle** (bâtıl sözlerle) **söndürmek kasdindedirler. Halbuki kâfirler hoş görmezlerse de, Allah Teâlâ nûrunu tamamlıyacaktır.]**

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ
الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾

9 **[O, Resûlünü** (mahz) **hidâyet** (olan Kur'ân) **ve hak dîn ile gönderdi. Tâ ki müşrikler hoş görmezlerse de bu dîni, bütün dînlere gaalib kılsın.]**

10 **[Ey îmân edenler! Size elîm azâbtan necât verecek bir ticâret salık vereyim mi?]**

تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ بِأَمْوَالِكُمْ
وَأَنْفُسِكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً
فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرٰى
تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

11 [Allah Teâlâ'ya ve Peygamberine îmân edersiniz. Ve Allah yolunda mal ve nefislerinizle cihâd eylersiniz. Şâyed bilirseniz, bu hakkınızda pek hayırlıdır.]

12 [(Böyle yaparsanız) Allah Teâlâ günâhlarınızı mağfiret ve sizi (ağaçları) altından ırmaklar akan Cennetlere, Adn Cennetlerindeki tertemiz konaklara idhâl eder. İşte, en büyük fevz budur.]

13 [(Bundan başka) sevdiğiniz bir ni'met daha, Allah Teâlâ'dan (düşmanlarınıza) nusret ve yakın bir fetih (Mekke, Fars veyâ Rûm'un fethi) vardır. Mü'minlere müjdele (Yâ Muhammed!)]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللّٰهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ
مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللّٰهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ
أَنْصَارُ اللّٰهِ فَآمَنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ
فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿١٤﴾

14 [**Ey îmân edenler! Allah'ın yardımcıları olun! Nasıl ki, Meryem oğlu Îsâ, Havârîyyûn'a: «Allah Teâlâ'ya müteveccih olarak bana kimler yardımcı olur?» demişti. Havârîyyûn: «Biz, Allah'ın yardımcılarıyız.» demişlerdi.**]

[**Bunun üzerine, İsrâiloğullarından bir tâife (O'na) îmân etti.** (O, Allah Teâlâ'nın kulu ve Resûlüdür. O'nu semâya ref'etti, dedi). **Bir tâife de kâfir oldu.** (Hâşâ O, Allah Teâlâ'nın oğlu ve şerîkidir, dediler. Sonra o iki tâife, birbirleriyle kıtâl etti.) **Nihâyet Biz, o îmân edenleri düşmanlarına karşı te'yîd eyledik. Gaalib oldular.**]

62 — CUM'A SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ
الْحَكِيمِ ﴿١﴾

1 [Allah Teâlâ'yı göklerde ve yerde her varlık tesbîh ve tenzîh eder. O, bir Melîk'dir, ki (her şeyin Mâliki'dir. Mülkünden zâil olmaz. Oğul, şerîk ve) her aybdan münezzehtir. (Mülkünde) Azîz, (emrinde) Hakîm'dir.]

هُوَ الَّذ۪ي بَعَثَ فِي الْاُمِّيّ۪نَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِه۪
وَيُزَكّ۪يهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَف۪ي ضَلَالٍ
مُب۪ينٍ ﴿٢﴾ وَاٰخَر۪ينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٣﴾

2 [Ümmîlere (Araplara, ki çoğu okuyup yazmak bilmezlerdi) kendilerinden (ümmî) bir Peygamber gönderen O'dur. O Peygamber, onlara Allah Teâlâ'nın âyetlerini tilâvet eder. Onları (fenâ akîde ve fenâ ahlâkın kötülüklerinden) temizler. Ve onlara Kitab'ı ve hikmeti (Kur'ân ve şeriat hükümlerini) ta'lîm eder ki ondan başka mu'cizesi olmasa O'na bu yeterdi. Gerçi bundan önce onlar (cehillerinden) apaçık (şirk ve) dalâlet içindeydiler.]

3 [Ve onu, onlardan başkalarına da (ashâba yetişemiyenlere ve sonradan dünyâya geleceklere de) göndermiştir, ki henüz onlara lâhık olmadılar. O, yegâne Gaalibdir, Hakîm'dir.]

ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾
مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا ۚ
بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ
لِلَّهِ مِن دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾

4 [Bu, (ba's ve nübüvvet) Allah'ın bir fazlıdır, ki onu dilediğine verir. Allah-ü azîmüşşân, pek büyük fazl sâhibidir.]

5 [Kendilerine Tevrât yükletilip (öğretilerek, hükümleriyle amel etmeleri teklîf edilip) de, sonra onu taşımayanlar (hükümleriyle âmil olmayanlar, ondan faydalanmıyanlar) büyük büyük Kitablar taşıyan merkeplere benzer. (Merkep, o kitabları yüklenmekle yorgunluk ve meşakkat görür ama, kendisine bir faydası yoktur.)]

[Allah Teâlâ'nın âyetlerini tekzîb eden kavmin meseli ne çirkin! Allah-ü azîmüşşân (âyetlerini ve Peygamberlerini tekzîb eden) zâlimlere hidâyet etmez.]

6 [Yahûdîlere de ki: «Kendinizin sâir bütün ümmetlerden mümtâz, Allah Teâlâ'nın dostları bulunduğunuzu zu'mediyorsanız, ölümü temennî edin! Şâyed zu'munuzda sâdıklardansanız.]

Zîrâ ona, vusûl ölümle olur.

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ
﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ
إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

7 [**Halbuki elleriyle takdîm ettikleri küfür ve ısyân sebebiyle onlar, ebediyyen ölümü temennî etmezler. Allah Teâlâ, zâlimlerin hâllerini çok iyi bilendir.**]

8 [**De ki: «O kaçtığınız ölüm, muhakkak size erişecek.** (Ondan kurtuluşunuza imkân yoktur.) **Sonra hepiniz gizliyi de, âşikârı da bilen Allah Teâlâ'ya döndürüleceksiniz. O, size bütün yaptıklarınızı haber verecek.»**]

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ
اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَاِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ
فَانْتَشِرُوا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَث۪يرًا لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَاِذَا رَاَوْا تِجَارَةً اَوْ لَهْوًا انْفَضُّٓوا اِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَٓائِمًا قُلْ
مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الرَّازِق۪ينَ ﴿١١﴾

9 [**Ey îmân edenler! Cum'a günü namaz için nidâ olunduğu zaman, hemen Allah Teâlâ'nın zikrine koşun! Alım-satımı bırakın! Şâyed** (hayır ve şerri) **bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.**]

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Cum'a Namazında hutbe için minbere oturdukları zaman, Mescid-i Nebevî'nin kapısı üzerinde ezân okunurdu. Minberden indikleri vakit de, müezzin, namaz için ikâmet getirirdi. Ebû Bekrissıddîk ve Ömer (R. Anhüm.) zamanlarında da böyle idi. Fakat Hazret-i Osman (R.A.) devrinde, halkın çoğalışını dikkate alan Emîrülmü'minîn, Cum'a Namazı vaktini mü'minlere duyurmak için, Zevrâ denilen evinin üzerinde bir ezân daha okunmasını emretti Bu hiçbir i'tirâza uğramadığı için, o tarihten beri, Cum'a Namazı için, iki ezân bir ikâmet üzerinde icmâ' vâki' olmuştur.

Zikirden murâd: Cum'a hutbesini dinlemek ve Cum'a Namazını edâ eylemektir. **Koşmaktan maksâd da:** Ezânı işitir işitmez, meşgûl olduğu işi hemen bırakmak, vakit geçirmeksizin hutbeye yetişmeye çalışmaktır. Fakat bu, telâşla koşarak gitmek demek değildir. Bil'akis sekînet ve vekârla yürüyerek gitmektir.

10 **[Namaz edâ edildikten sonra yeryüzüne dağılın. Ve Allah Teâlâ'nın fazlından (nasîbinizi) isteyin! Allah Teâlâ'yı çok zikredin, ki (dünyâda ve Âhirette) felâh bulasınız.]**

11 **[Onlar bir ticâret, yâhûd oyun, bir eğlence gördükleri zaman, seni ayakta (hutbede) bırakır o ticâret veyâ oyuna yönelir, dağılırlar. De ki: «Allah Teâlâ indindeki (sevâb) oyun ve ticâretten hayırlıdır. Allah Teâlâ, rızık verenlerin en hayırlısıdır.»]**

Rivâyet olunduğuna göre; Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, bir Cum'a hutbesini îrâd ederken, bu sırada —Medîne'de kıtlık hüküm sürmekteydi— bir yiyecek kervanı geldi. Dışarıda âdet veçhile, kervanın geldiğini haber vermek için, davul çalınmaya başladı. Cemâat, hutbeyi bırakarak, davul sesine koştu, dağılıverdi. Mescidde oniki kişi kaldı. Âyet-i kerîme bunun üzerine nâzil olmuştur.

63 — MÜNÂFİKUÛN SÛRESİ

Medine'de nâzil olmuştur, 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ
يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾

1 [Münâfıklar sana geldikleri zaman: «Biz şehâdet ederiz ki, muhakkak sen Allah'ın Resûlüsün» derler. Allah Teâlâ da bilir ki, sen O'nun muhakkak Resûlüsün. Allah Teâlâ, şehâdet eder ki, o münâfıklar cidden yalancıdırlar.]

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ
لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ
الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

2 [**Onlar bu** (şehâdetlerini, bu yalan yere) **yemînlerini** (katl ve esârete) **siper edinirler de onunla insanları Allah yolundan** (îmân ve cihâdtan) **menederler. Gerçekten, yaptıkları ne çirkin şey!**]

3 - [**Bu** (kötü amelleri), **şu sebebledir ki: Onlar dilleriyle îmân ettikten sonra, kalblerinde küfrü gizlediler. Bu yüzden kalbleri** (küfürle) **mühürlenmiştir.** (Îmânın hakîkatini) **anlamaz oldular.**]

4 [**Sen, onları gördüğün zaman, cisimleri** (boy bos, giyim ve kuşamları belki) **hoşuna gider.** (Fasîh konuşurlar.) **Söylerlerse sözlerini dinlersin. Ama onlar sanki duvara dayatılmış kalın kerestelerdir.** (İçleri boş ve bozuktur. Hiçbir işe yaramazlar.) **Ne zaman bir sayha işitseler sanırlar ki aleyhlerinedir.** (Nifakları Peygamber ve mü'minlere şâyi' olduğu endişesiyle korkarlar.) **Onlar** (sana ve mü'minlere) **düşmandırlar. Kendilerinden sakın!** (Sırlarını ifşâ etme). **Allah, canlarını alsın, nasıl olup da** (haktan) **döndürülüyorlar.**]

Rivâyete göre; Abdullah b. Übeyy, münâfıkların büyüklerindendi. İri vücûdlu, fasîh bir adam olup kendisi gibi bir cemâatla Peygamber (S.A.V.)'in meclisine gelir; orada sözü dinlenirdi.

وَاِذَا قٖيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ لَوَّوْا رُؤُ۫سَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ
يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَٓاءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ
اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الْفَاسِقٖينَ ﴿٦﴾

5 [**Onlara: «Gelin** (i'tizâr edin). **Resûlüllah, sizin için istiğfâr ediversin.» denilse başlarını eğerler. Özür dilemeyi kibirlerine yediremiyerek yüz çevirdiklerini görürsün.**]

6 [**Onlar için istiğfâr etsen de, etmesen de müsâvîdir.** (Nifâkta sebât ettikleri için) **Allah Teâlâ, onları aslâ mağfiret etmez. Allah-ü azîmüşşân, fâsık olanlara hidâyet eylemez.**]

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ
حَتَّىٰ يَنْفَضُّوا ۗ وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ الْمُ
نَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِ
جَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ
الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

7 [(Ensâra): «Resûlüllah'ın yanında bulunanları (Muhâcirîn fakîrlerini) infâk etmeyin, ki dağılıp gitsinler.» diyen, onlardır. Halbuki göklerin ve yerin (rızık) hazîneleri Allah Teâlâ'nındır. Fakat, o münâfıklar anlamazlar.]

8 [Onlar (o münâfıklar), Medîne'ye döndüğümüz zaman her hâlde e'azz olan, ezell olanı çıkaracaktı, diyorlardı. Halbuki izzet, Allah Teâlâ'nındır, Resûlünündür, mü'minlerindir. Fakat münâfıklar bilmezler.]

E'azz: Çok şerefli ve kuvvetli; Ezell: Çok hakîr ve zayıf demektir. E'azz'den maksûd: Münâfıkların reisi Abdullah bin Übeyy, Ezellden kasidleri de; Fahr-i Kâinat sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizdi.

Zeyd ibn-i Erkam (R.A.) anlatmıştır:

«Bir gazâda idim. Abdullah bin Übeyy'in: «Resûlüllah'ın yanındakileri infâk etmeyin. Tâ ki etrafından dağılsınlar. Medîne'ye döndüğümüz zaman da her hâlde, e'azz olan, ezell olanı oradan çıkaracaktır.» dediğini işittim. Bunu, amcama söyledim. O da Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme anlatmış. Beni çağırttı? Ben de duyduklarımı söyledim.

Bunun üzerine aleyhissalâtü vesselâm, Abdullah bin Übeyy ve arkadaşlarına haber gönderip çağırttı. Böyle bir şey söylemediklerine yemîn ettiler. Resûlüllah, beni tekzîb, onları tasdîk etti. Çok üzüldüm. Başıma böylesi gelmemişti. Eve kapandım.

Amcam da şöyle dedi: «Kendini Resûlüllah'a tekzîb ettirecek ve gazâba uğratacak kadar ileri gitmekten kasdin ne idi?»

Nihâyet Allah Teâlâ اِذَا جَٓاءَكَ الْمُنَافِقُونَ ... âyetlerini inzâl buyurmuş. Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, beni çağırttı. Ve bu sûreyi okudu. «**Allah Teâlâ, seni tasdîk buyurdu, yâ Zeyd!**» dedi.

Sûre-i celîlenin nüzûl sebebi budur. Bu husûsda, ba'zı farklarla başka rivâyetler de vardır.

Abdullah ibn-i Übeyy'in bu veçhile yalancılığı tebeyyün ettikten sonra kendisine: «**Hakkında şiddetli âyetler nâzil oldu. Hemen Resûlüllah'a git. Senin için istiğfar ediversin.**» denilmişti.

Fakat o, başını bükmüş, sonra da: «**Îmân etmemi emrettiniz. Îmân ettim. Malımın zekâtını vermemi emrettiniz. Zekât verdim. Artık Muhammed'e secde etmemden başka kalmadı.**» demişti. Bunun üzerine: وَاِذَا ق۪يلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللّٰهِ nâzil oldu. Ondan sonra da çok yaşamadı. Birkaç gün içinde hastalandı, öldü.

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ اَمْوَالُكُمْ وَلَٓا اَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ
اللّٰهِۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾

9 [Ey ımân edenler! Mallarınız ve evlâdlarınız sizi zikrullahdan alıkoymasın. Kim böyle yaparsa, işte onlar husrâna uğrayanlardır.]

وَاَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ
مِنْ قَبْلِ اَنْ يَأْتِيَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَٓا اَخَّرْتَن۪ٓي
اِلٰٓى اَجَلٍ قَر۪يبٍۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنْ مِنَ الصَّالِح۪ينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللّٰهُ
نَفْسًا اِذَا جَٓاءَ اَجَلُهَاۜ وَاللّٰهُ خَب۪يرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

10 [Her biriniz ölüm çatmadan önce, size verdiğimiz rızıktan (Allah'ın tâatine) infâk edin, ki sonra (ölüm emârelerini gör-

düğü zaman). «Yâ Rab! Ölümümü biraz te'hîr eylesen de, tesadduk etsem, sâlihlerden olsam.» der.]

11 [Halbuki Allah Teâlâ, eceli geldiğinde, hiçbir nefsin aslâ ölümünü te'hîr etmez. Allah Teâlâ (hayır ve şer) bütün yaptıklarınızdan haberdardır.]

İbn-i Abbâs (R.A.): «Ölüm gelmezden önce, tesadduk edin! O gelince, ne tevbe kabûl edilir, ne amel fayda verir.» demiştir.

Bu âyetin zekât vermeyenler hakkında indiği söylenir.

Hasan demiştir ki: «Zekâtını vermeyen, hacca gitmeyen kimse, o zaman dünyâya dönmeyi diler.»

64 — TEĞAÂBÜN SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 18 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَاِلَيْهِ
الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ
وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

1 [Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi Allah Teâlâ'yı tesbîh ve tenzîh eder. Mülk, O'nun; hamd, O'nundur. Ve O, her şeye hakkıyle Kaadir'dir.]

2 [Sizi halk eden O'dur. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mü'mindir. Allah Teâlâ, bütün yaptıklarınızı görür.]

3 [Gökleri ve yeri hak ile O, yarattı. Ve sizi tasvîr etti. Ve sûretlerinizi güzel kıldı. Nihâyet rücûunuz O'nadır.]

4 [Göklerde ve yerde ne varsa O, hepsini bilir. Gizlediklerinizi de, âşikâr kıldıklarınızı da bilir. Allah-ü azîmüşşân bütün kalblerdekilerin künhünü de bilendir.]

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ
رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى
اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي
لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾

5 [Bundan önce geçen kâfirlerin haberi size gelmedi mi? Ki (dünyâda kötü) amellerinin ukûbetini tattılar. Bununla berâber, (Âhirette) onlar için elîm bir azâb da vardır.]

6 [Bu (ikaab ve azâb) şu sebebledir ki: Peygamberleri, onlara apaçık mu'cizeler getirdikleri hâlde, onlar: «İnsanlar mı bizi (babalarımızın dîninden gayri dîne) irşâd edecekler, diye kâfir olmuşlar, (îmândan) yüz çevirmişlerdi. Allah Teâlâ da, her şeyden (ve onların îmân ve tâatinden) müstağnî olduğunu ızhâr eyledi. O, (bütün mahlûklarının ibâdetlerinden) Ganî'dir, ve (her fiilinde) hamdolunmaya şâyândır.]

7 [O kâfirler (Kıyâmette) aslâ diriltilmeyeceklerini sandılar. De ki: «Hayır! Rabbim hakkı için, muhakkak diriltileceksiniz. Sonra da işlediğiniz ameller size haber verilecek. (Cezânızı göreceksiniz.) Bu (ba's ve cezâ) Allah Teâlâ'ya göre kolaydır.]

فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذ۪ٓي اَنْزَلْنَاۜ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَب۪يرٌ ﴿٨﴾
يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا
يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِه۪ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَٓا اَبَدًاۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظ۪يمُ ﴿٩﴾ وَالَّذ۪ينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَٓا
اُو۬لٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ خَالِد۪ينَ ف۪يهَاۜ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿١٠﴾ مَٓا اَصَابَ مِنْ مُص۪يبَةٍ
اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِۜ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهُۜ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَل۪يمٌ ﴿١١﴾

8 [O hâlde, Allah Teâlâ'ya, Resûlüne ve O'na inzâl ettiğimiz Kur'ân'a îmân edin (ki o sizi zulmetten nûra çıkarır.) Allah Teâlâ, bütün amellerinizden haberdârdır.]

9 [Allah Teâlâ o gün, o toplanma günü için hepinizi bir araya getirecek. O gün, aldatma günüdür. (Kâfirlerin îmânı terkle, mü'minin ihsânda taksîriyle aldandığı gündür.)]

Bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Cennet'e giren her kula Cehennem'deki yeri gösterilir. Ve kötülük işleye idin yerin burası olacaktı, denilir. Tâ ki şükrü ziyâde etsin. Ve Cehennem'e giren her kula Cennet'teki yeri gösterilir. Ve: İyi amellerde bulunsa idin, yerin burası olacaktı; denilir. Tâ ki bununla aldandığını bir kat daha anlasın.»

[Kim îmân eder de sâlih amel işlerse, Allah Teâlâ, onun günâhlarını afiv ve (ağaçları) altından ırmaklar akan Cennetlere idhâl eder. Orada ebediyyen kalırlar. İşte, en büyük fevz budur.]

10 [Kâfir olup âyetlerimizi tekzîb edenler ise, ateşliktirler. Ve dâim orada kalırlar. O, ne kötü bir karargâhtır.]

11 [İsâbet eden her musîbet, ancak Allah Teâlâ'nın takdîr ve irâdesiyledir. Kim Allah Teâlâ'ya îmân ederse, Allah, onun kalbine hidâyet verir. (Sabır ve sebât ihsân eder. Bir musîbete uğradığı zaman «İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn» demeye muvaffak kılar.) Allah-ü azîmüşşân, her şeyi hakkıyle bilendir.]

وَاَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى رَسُولِنَا
الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ
﴿١٣﴾ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُٓوا اِنَّ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ
فَاحْذَرُوهُمْ وَاِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ
رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ اِنَّمَٓا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللّٰهُ عِنْدَهُٓ اَجْرٌ عَظِيمٌ
﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَاَطِيعُوا وَاَنْفِقُوا خَيْرًا
لِاَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ اِنْ تُقْرِضُوا
اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللّٰهُ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

12 **[Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne itâat edin! Şâyed yüz çevirirseniz, Resûlümüze vâcib olan, ancak âşikâr bir tebliğdir. (O da, bunu edâ etmiştir.)]**

13 **[Allah Teâlâ'dan gayri ibâdete müstahak ilâh yoktur. İmdi, îmân edenler bütün işlerini ona tefvîz ve tevekkül etsinler.]**

14 **[Ey îmân edenler! Zevceleriniz ve çocuklarınız içinde size düşman olanlar vardır.** (Sizi taatten alıkorlar.) **O hâlde, onlardan sakının! Maamâfîh, şâyed onları, afveder, kusûrlarını bağışlar, örterseniz, şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]**

Rivâyete göre Mekke'de bir cemâat Müslüman olarak Medîne'ye gitmek istemişler. Bunun üzerine karıları ve çocukları onlara sarılıp:

«Bizi burada zâyi' etmeye râzı mısınız?» diye ağlamışlar. Onlar da acıyarak kalmışlar. Bir müddet sonra Medîne'ye vardıklarında bakmışlar ki, eskiden gelenler dînde fakîh ve âlim olmuşlar. Bu sebeble âileleri efrâdına darılıp tekdîr etmek istediklerinde, bu âyet inerek afv-u safhın daha iyi olduğu bildirilmiştir.

15 [**Herhâlde mallarınız ve evlâdlarınız, sizin için bir imtihandır.** (Bir mihnettir. Sizi Allah Teâlâ'nın zikir ve tâatinden menedebilirler). **Halbuki Allah var ya, en büyük ecir O'nun nezdindedir.**]

Bir hadîs-i şerîfde Peygamber (S.A.V.): **«Kıyâmet Günü'nde ba'zı kimseler getirilecek ve: Bunun iyiliklerini çoluk çocuğu yemiştir, denilecektir.»** buyurmuştur.

16 [**O hâlde gücünüzün yettiği kadar Allah Teâlâ'dan korunun** ve (emirlerini, nehiylerini, öğütlerini) **dinleyin! İtâat edin!** (Malınızdan) **infâk eyleyin! Nefisleriniz için hayır işleyin! Kim, nefsinin hırs ve buhlünden korunursa, işte onlar, felâh bulanlardır.**]

17 [**Şâyed Allah'a karz-ı hasen verirseniz** (mallarınızı emrolunduğunuz yere ihlâsla, gönül hoşluğu ile sarf ederseniz) **Allah Teâlâ, onun ecrini size kat kat ihsân eder.** (Bire karşı on, yedi yüz veyâ ziyâdesini verir). **Ve günâhlarınıza da mağfiret eyler. Allah Teâlâ, Şekûr'dur, Halîm'dir.**]

18 [**Gizliye de, âşikâra da Alîm, Azîz, Hakîm'dir.**]

65 — TALÂK SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 12 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَٓاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ
وَاَحْصُوا الْعِدَّةَۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ رَبَّكُمْۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ
وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّٓا اَنْ يَأْت۪ينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍۜ وَتِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِۜ
وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۜ لَا تَدْر۪ي لَعَلَّ اللّٰهَ
يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ﴿١﴾

1 [Yâ Nebîyyallah! (Ümmetine de ki): **Kadınlarınızı boşamak istediğiniz zaman iddetlerini gözeterek** (temizlendikten sonra ve kendileriyle temâs etmeksizin) **boşayın! İddeti de sayın!**]

İddetlerini gözeterek boşamakdan murad: Hayzdan temizlendikten sonra cinsî münâsebette bulunmadan boşamaktır. Buna sünnî talâk denir. Hayz ve nifâs hâlinde boşamaya ise bid'î talâk adı verilir. Peygamber (S.A.V.) Ömer b. Hattâb (R.A.)'a: «Oğlun Abdullah'a emret! Karısına dönsün! Kadın temizlenip tekrar hayız gördükten ve temizlendikten sonra isterse boşasın, isterse nikâhı altında tutsun! İşte Allah'ın emrettiği iddet budur.» buyurmuştur.

Karısına dönmesini emir buyurması gösteriyor ki bid'î talâk da geçerlidir. Ancak harâmdır.

[**Ve Rabbiniz Allah Teâlâ'dan korkun!** (İddeti uzatmayın. Onlara zarar vermekten ictinâb edin. Ve iddetleri bitinceye kadar) **onları evlerinden çıkarmayın! Onlar da çıkmasınlar! Meğer ki** (ev halkına ezâ, fuhuş ve sefâhet gibi) **âşikâr bir hayâsızlık etmiş olsunlar.**]

[**Bu hükümler, Allah Teâlâ'nın hadleridir. Kim O'nun hadlerini tecâvüz ederse, nefsine zulmeder.** (İkaaba müstahak olur). **Bilmezsin, olur ki Allah Teâlâ, bundan sonra başka bir şey ihdâs eder.** (Aralarındaki kırgınlığı sevgiye tebdîl ve pişmanlığa sevk eyler. Tekrar barışır, birleşirler.)]

Onun için talâkları ayrı ayrı zamanlarda yapmak müstehabdır. Zîrâ üç talâkı birden yaparsa, bir daha o kadına mürâcaata (dönmeye) imkân kalmaz.

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ
بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ
وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ
قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

2, 3, [(Boşanan) **kadınları, iddetlerinin bitimine yakın** (muhayyersiniz) **ya** (tekrâr nikâhlamak sûretiyle) **güzellikle tutun, yâhûd** (kendilerine bir zarar vermeksizin) **güzellikle ayrılın! Ve içinizden âdil iki kişiyi işhâd eyleyin. Şehâdetinizi de Allah için** (doğrulukla) **eda edin!**]

[**İşte bununla Allah Teâlâ'ya ve Âhiret Gününe îmân eden kimselere öğüt verilir. Kim Allah Teâlâ'dan sakınırsa, Allah Teâlâ, ona bir mahreç müyesser kılar.** (Onu dünyâ ve Âhiret mih-

netinden selâmete çıkarır). **Ve hiç ummadığı bir yerden rızık ihsân eder.]**

Allah'dan korkarak günâhlardan, hayz hâlinde karı boşamakdan, iddet bekleyen kadını evinden çıkarmakdan, şâhidliği gizlemekden ve Allah'ın hadlerini tecâvüzden sakınan kimseye Cenâb-ı Hak ummadığı yerden bir rızk kapısı açar. Peygamber (S.A.V.):

«Ben, bir âyet bilirim ki, insanlar onu ele alsalar, onlara yeterdi.» buyurmuş; ve bu âyet-i celîleyi okumuştur.

[Kim Allah Teâlâ'ya tevekkül ederse, o O'na kifâyet eder. (Başkasına muhtâç olmaz). **Her hâlde Allah Teâlâ, emrini yerine getirir. Allah-ü azîmüşşân, her şey için bir zaman takdîr buyurmuştur.** (Ne tekaddüm ve ne teahhur eder). **]**

وَالّٓـ۪ٔي يَئِسْنَ مِنَ الْمَح۪يضِ
مِنْ نِسَٓائِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍ وَالّٓـ۪ٔي لَمْ يَحِضْنَ
وَاُو۬لَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ
يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِه۪ يُسْراً ﴿٤﴾ ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهُٓ اِلَيْكُمْ
وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِه۪ وَيُعْظِمْ لَهُٓ اَجْراً ﴿٥﴾

4 **[Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla henüz hiç hayz görmemiş olanların iddetlerinde şübhe ederseniz, iddetleri üç aydır.]**

[Gebe kadınların da (gerek boşanmış, gerek zevci vefât etmiş olsun) **iddetleri doğurunca son bulur. Kim Allah Teâlâ'dan korkarsa, O, onun** (dünyevî, uhrevî) **her işini kolaylaştırır.]**

5 **[İşte bu** (zikrolunan hükümler) **Allah Teâlâ'nın size** (Levh-i Mahfûz'dan) **inzâl edilen emridir. Kim Allah Teâlâ'dan korkarsa,** (emirleri ve hükümleriyle amel eylerse) **Allah Teâlâ, onun seyyielerini örter** (afveder). **Ve ecrini büyütür.]**

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا
عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ
أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ
تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَى ﴿٦﴾ لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ
عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا
سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا
وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾

6 [(Boşadığınız) o **kadınları,** (iddetleri müddetince) **gücünüzün yettiği kadar, oturduğunuz yerin bir kısmında, iskân edin!** (Çıkmaya mecbûr etmek için) **onlara tazyîk ederek ezâ etmeyin!**]

[**Ve şâyed gebe iseler, doğuruncaya değin, nafakalarını verin.**]

[**Sonra çocuklarınızı sizin hesâbınıza emzirirlerse, emzirme ücretini ödeyin! Ve** (emzirme ücreti hakkında) **birbirinize güzellikle emredin. Aranızda** (ihtilâf olur) **anlaşmakta güçlük çıkarsa,** (Baba, emzirme ücretini vermekten, kadın çocuğunu emzirmekten imtinâ eylerse) **bu takdîrde çocuğu, baba hesâbına, başka bir kadın emzirir.**]

Kadın, çocuğu emzirmesi için icbâr edilemez.

7 [**Zenginler varlığına göre nafaka versin! Eli dar olan kimse de, Allah'ın kendisine verdiği nisbette infâk etsin! Allah Teâlâ, hiçbir nefse verdiğinden başkasını teklîf etmez. Allah Teâlâ, güçlük arkasından kolaylık ihsân eder.**]

8 [**Nice memleketler vardır ki, ahâlîsi, Allah Teâlâ ve Resûllerinin emrinden** (mahzâ cehil ve inâdlarından) **yüz çevirdiler. Biz de, onları şiddetli bir hesâba çektik. Ve müdhiş** (görülmedik) **bir azâba uğrattık.**]

فَذَاقَتْ وَبَالَ اَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ اَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللّٰهَ يَٓا اُو۬لِي الْاَلْبَابِ اَلَّذِينَ اٰمَنُوا قَدْ اَنْزَلَ اللّٰهُ
اِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِ اللّٰهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ
بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِد۪ينَ
ف۪يهَا اَبَدًا قَدْ اَحْسَنَ اللّٰهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اَللّٰهُ الَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ
سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْاَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ وَاَنَّ اللّٰهَ قَدْ اَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

9 [Bu sûretle yaptıklarının (küfür ve ısyânlarının) ukûbetini tattılar. İşlerinin âkıbeti husrân oldu. (Helâk oldular.)]

10, 11 [Allah Teâlâ, onlar için şiddetli bir azâb hazırladı. İmdi, ey îmân eden kâmil akıl sâhibleri! Allah Teâlâ'dan korkun! (Emirlerine ve nehiylerine itâat edin.) İşte Allah Teâlâ, size zikri (Kur'ân'ı) inzâl ve Peygamberini irsâl etti.]

[Ki size, Allah Teâlâ'nın açık âyetlerini tilâvet etmektedir. Tâ ki îmân edip de sâlih ameller işleyenleri karanlıklardan nûra (dalâletten hidâyete, küfürden îmâna, veyâ cehilden ilme, yâhûd şekten yakîne) çıkarsın.]

[Kim Allah Teâlâ'ya îmân eder ve sâlih amel işlerse, Allah Teâlâ O'nu, (ağaçları) altından ırmaklar akan Cennetlere koyar. Ebediyyen orada kalırlar. Allah Teâlâ, orada O'na gerçekten güzel bir rızık (ve sevâb) ihsân etmiştir.]

12 [O Allah Teâlâ ki, yedi göğü ve arzdan da onun mislini halk etmiştir. O'nun emir ve kazâsı, her gök ve arz arasında nâzil ve câri', ve hükmü nâfizdir. Şunu bilmeniz için ki, Allah Teâlâ, her şeye kaadirdir ve ilmi her şeyi ihâtâ etmiştir.]

66 — TAHRÎM SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 12 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَٓا اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَۚ تَبْتَغ۪ي مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَۜ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَح۪يمٌ ﴿١﴾

1 **[Ey Peygamber; zevcelerinin rızâsını arıyarak, Allah Teâlânın sana helâl ettiği şeyi, niçin nefsine harâm ediyorsun? Allah Teâlâ, Gafûr'dur, Rahîm'dir.]**

Sûre-i celîleye «**Müteharrim Sûresi**», yâhûd «**Lime tüharrimü Sûresi**» de denilir.

Sûre-i celîlenin nüzûl sebebi: Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin, kendilerine yaptıkları bir tahrîm dolayısiyledir.

Hâdise, hulâsaten şöyle cereyân etmiştir: Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, zevcelerinden birine bir sır tevdi' etmiş, fakat o, bunu tamâmen ketmedememiş, yine zevcât-ı tâhirattan bir başkasına anlatmıştır. Bundan haberdâr olan Hazret-i Peygamber, sırrını ketmedemediğinden dolayı zevcesine serzenişte bulunmuştur. Fakat bu sefer, ikisi birbirine arka çıkarak, dünya refah ve zînetine müteallik ba'zı dilekler arzetmişler, diğer zevcât-i tâhiratı da alâkadar eden bir tezâhürde bulunmuşlardır.

Bunun üzerine Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, dünyâ hayâtının nazarlarındaki ehemmiyetsizliğini anlatmak ve âilesine

bir telızîb dersi vermek, ve binnetîce rızâlarını yoklamak üzere, kendilerine helâlı, harâm eden bir yemînle, mûtâd olan yaşayışından ve haremlerinden çekilmişler, Meşrebe denilen selâmlık odasında bir ay uzleti ihtiyâr buyurmuşlardır.

İ'tikâf, sünnet-i seniyyelerinden olduğu için, ilkin bu uzletin mâhiyeti fark edilememiştir. Fakat bir müddet sonra hâne-i seâdette, zevcât-i tâhiratın, Resûlüllah'ı gücendirmiş olmaları endişesiyle mahzûn, göz yaşları dökmekte oldukları işitilmiş ve müteâkiben: **«Peygamber bütün zevcelerini tatlîk etti.»** sözü şâyi' olmuştur.

Bu hâl, Ashâb-ı kirâm'ı merâk ve telâşa düşürmüştür. Bu sırada Suriye'de Hıristiyan Araplardan Gassanîlerin, Müslümanlarla harbetmek üzere, hazırlandıkları haberi alınmış, her iki hâdiseyi istismâra çalışan münâfıklar da, efkârı tahyîc etmeye başlamışlardır.

Nihâyet yirmi dokuzuncu gün, Resûl-ü Ekrem Sallallahü aleyhi vesellem Efendimiz, uzletgâhlarından çıkıp hâne-i seâdetlerine avdet buyurmuşlardır.

İşte sûre-i celîle, bu tahrîm hâdisesi sebebiyle nâzil olmuştur.

Tirmizî'nin rivâyetine göre: [Ey Peygamber! Zevcelerine de ki: «Şâyed dünyâ hayât ve zînetini istiyorsanız, gelin size talâk hakkınızı vereyim. Ve sizi güzellikle bırakayım.] (Ahzâb sûresi; âyet: 28) âyet-i kerîmesi de bu sebeble nâzil olmuştur.

Müslim'in bir rivâyetine nazaran: [(Münâfıklar) **ne zaman emniyet veyâ korku haberi gelse, hemen ifşâ ederler...]** (Nisâ sûresi; âyet: 83) âyet-i kerîmesi de kezâ bu sırada inzâl buyurulmuştur.

Bu hâdise hakkında sahîh, gayr-i sahîh bir takım sözler söylenmiştir. Fakat İmâm Ahmed, Buhârî, Müslim, Tirmizî, İbn-i Hıbbân ve daha başkalarının sahîh senedlerle tahrîc eylemiş olduklarına göre, Hazret-i Ömer'in, İbn-i Abbâs Hazretlerine olan beyânları ve Hazret-i Âişe hadîsleri en sahîh rivâyetlerdendir.

İbn-i Abbâs (R.A.) demiştir ki: **«Peygamber sallallahü aleyhi ve sellemin zevcelerinden iki kadını** — ki, Allah Teâlâ haklarında **[Eğer her ikiniz, Allah Teâlâ'ya tevbe ve rücû' ederseniz** (tevbeniz kabûl olunur.) **Zîrâ gerçekden kalbleriniz** (Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'e vâcib olan muhalasattan) **meyletmiştir. Şâyed O'na karşı tezâhüre kalkışırsanız, bilin ki Allah Teâlâ, O'nun Mevlâsıdır. Cibrîl de, mü'minlerin sulehâsı ve bunların arkasından bütün Melekler de O'na zâhîrdir.]** buyurmuştur — **Haz-**

ret-i Ömer'den sormaya hırslanır, dururdum. Tâ ki Ömer, haccetti. Ben de berâberinde idim. Yolun bir yerine, Merri Zahran'a geldiğimizde abdest alıyordu. Ben de ellerine su döküyordum. Bir sırasını getirdim:

«— Yâ Emîrelmü'minîn! dedim. Nebî sallallahü aleyhi ve sellemin zevcelerinden o iki kadın kimdir, ki Allah azze ve celle haklarında [Eğer her ikiniz, Allah Teâlâ'ya tevbe ve rücû' ederseniz (tevbeniz kabûl olunur.) Zîrâ gerçekden kalbleriniz (Resûlüllah sallallâhü aleyhi vesellem'e vâcib olan muhalasattan) meyletmişdir. Şâyed O'na karşı tezâhüre kalkışırsanız, bilin ki Allah Teâlâ O'nun Mevlâsıdır. Cibrîl de, mü'minlerin sulehâsı ve bunların arkasından bütün Melekler de O'na zahîrdir.] buyurmuştur. Aleyhissalâtü vesselâm'a karşı tezâhürde bulunmuşlar.»

«Hafsa ve Âişe'dir.» dedi.

Sonra şöyle anlattı: «Biz,» dedi. «Ma'şer-i Kureyş, kadınlara gaalib bulunuyorduk. Medîne'ye geldiğimizde bir kavim bulduk ki, onlara galebe ediyordu. Bizim kadınlarımız da onlardan öğrenmeye başladılar.

Bir gün karıma öfkelendim. Baktım söyleniyor. Mırıldanmasını hoş görmedim. Azarladım.

«— Benim söylenmemi neye hoş görmüyorsun? dedi. Vallâhi, Peygamberin zevceleri bile O'na söyleniyorlar. Ve birisi (kızın) o gün geceye kadar yanına uğramıyor ve bütün gün kendisini öfkeli bırakıyor.» dedi.

«İçimden: — Doğrusu onlardan öyle yapan muhakkak haybet ve husrâna düşer,» dedim.

(Bunun üzerine Hazret-i Ömer kalkmış, kızı Hafsa'ya gitmiş, nasîhatte bulunmuştur. Sonra, yakınlığı dolayısıyle Ümm-ü Seleme'ye uğramış, O'na da öğüt vermek istemiş, fakat Ümm-ü Seleme: — Taaccüb ediyorum sana ey İbn-i Hattâb! Her şeye girdin de, şimdi Resûlüllah ile zevceleri arasına da mı girmek istiyorsun? demiştir.)

Hazret-i Ömer sözlerine şöyle devâm etmiştir: «Evim Avâli'de Benî Ümeyye (İbn-i Zeyd) de idi. Ensâr'dan bir komşum vardı. Resûlüllah'a gitmek için nöbetleşe inerdik. Bir gün o iner, vahiy haberini ve sâireyi bana getirirdi. Bir gün de ben iner, öyle ona getirirdim.

O sırada, Gassâniler, bize gazâ etmek için atlarını nallıyorlarmış, diye haber alıyorduk. Derken bir gün bu komşum, yatsı vakti, bana geldi. Kendisini görür görmez: «Büyük bir iş oldu» dedi.

«— Gassânîler mi geldi?» dedim.

«— **Ondan daha büyük! Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem kadınlarını tatlîk etmiş.»** dedi.

«**İçimden: — Hafsa hâib-ü hâsir oldu, bunun böyle olacağını** (esâsen) **tahmîn ediyordum.»** dedim.

«**Sabah namazını kıldıktan sonra giyindim. Hemen Hafsa'nın yanına gittim. Baktım ki ağlıyor.**

«— **Sizi Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem tatlîk mi etti?»** dedim.

«— **Bilmiyorum, şu Meşrebe'de uzlette,»** dedi.

«**Oraya gittim. Dış kapının eşiğinde Rebah adlı kölesi vardı.»**

«— **Ömer için istizân et,»** dedim. Huzûr-u risâlete girdi. Çıkınca: — **Senin için söyledim, bir şey demedi,** dedi. Bunun üzerine mescide gittim. Minberin etrafında bazı kimseler oturmuş ağlıyorlardı. Yanlarında bir müddet kaldıktan sonra yine o köle delâletiyle isteğimi tekrar ettim. Köleden yine aynı cevâbı aldım. Mescidde biraz daha bekledim. Yine köleye gittim. İçeri girdi. Çıkınca, kezâ eskisi gibi; «**Senin için bir şey söylemedi,»** dedi.

Ben de döndüm, giderken baktım, köle beni çağırıyor:

— **Gir, sana izin verdi,** dedi.

Huzûruna girdim:

— **Yâ Resûlallah!** dedim, **kadınlarını tatlîk mi ettin?»**

«— **Hayır!»** buyurdu.

«— **Allahü ekber!»** dedim. «**Bizi bilirsin ki, yâ Resûlallah! Biz ma'şer-i Kureyş kadınlara gaalib bulunur bir kavimdik. Sonra Medîne'ye geldiğimizde bir kavim bulduk ki, kadınları onlara galebe ediyorlar. Bizim kadınlarımız da onların kadınlarından öğrenmeye başladılar.**

«— **Bir gün karıma öfkelendim. Bana karşı söyleniyordu. Hoş görmedim. Azarladım:** — Neye azarlıyorsun, vallâhi Peygamber sallallahü aleyhi ve sellemin zevceleri bile ona karşı söyleniyorlar, hem onlardan birisi o gün geceye kadar yanına uğramıyor,» dedi.

Bunun üzerine Hafsa'ya: «**Sen, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme karşı söyleniyor musun?»** dedim. «**Evet!»** dedi. «**Her birimiz o gün geceye kadar yanına uğramaz.»**

«Dedim ki: — **İçinizden her kim öyle yaparsa, muhakkak hâib-ü hâsir olur. Her biriniz kendine Allah'ın, Resûlünün gazâbından dolayı, gazâb etmiyeceğinden emîn mi bulunuyor? Vallâhi, bir lâhzada helâk olur.»**

Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem tebessüm buyurdu.

«Hafsa'ya demiştim ki,» dedim. **«Resûlüllah'a karşı söylenme. Ve ondan bir şey isteme. Ne iktizâ ederse bana söyle.»**

«Ve sakın, seni arkadaşının güzelliği ve Resûlüllah'ın O'na sevgisi aldatmasın (Âişe'yi kasdediyordu.)»

Resûlüllah, bir daha tebessüm buyurdu. (Ümm-ü Seleme'nin sözüne geldiğimde de tebessüm buyurdu.)

Sonra kendilerinden müsaade buyurmalarını ricâ ettim. Baktım ki odada üç şeyden (bir hasır, içi lif dolu meşin bir yastık ve baş ucunda asılı bir posteki) den başka bir şey yok:

— Yâ Resûlallah! dedim, **Allah'a duâ et de ümmetine genişlik versin. O'na ibâdet etmezken Fars ve Rûm'a genişlik vermiş.**

«— Sen şekk içinde misin, yâ İbnel Hattâb! Dünyânın onların ve Âhiret'in bizim olmasına râzı olmuyor musun?» buyurdu.

«Kadınlarına küskün olduğundan dolayı, bir ay onların yanlarına girmemeye yemîn etmişti. Bu bâbta, Allah Teâlâ kendisine itâb buyurdu.»

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) de şöyle demiştir: **«Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Zeyneb binti Cahş'ın yanında bal şerbeti içer ve bir müddet hücresinde kalırdı. Ben ve Hafsa, Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem hangimize gelirse:** «Megafir mi yedin? Sende megafir kokusu duyuyorum,» **diyelim dedik. — Hayır! Fakat Zeyneb bint-i Cahş'ın yanında bal şerbeti içtim. Öyleyse bir daha içmem. İşte yemîn ettim. Bunu kimseye söyleme.»** buyurdu.

Diğer bir rivâyete nazaran Hazret-i Âişe (R. Anhâ.) şöyle buyurmuşlardır: Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem tatlıyı ve balı, severdi. İkindi Namazını kılınca kadınlarını dolaşırdı. Derken Hafsa'nın hücresine girdi. Ve yanında mûtâdından daha çok kaldı. Sordum. Denildi ki: **«— Hafsa'ya kavminden bir kadın, bir tulum bal hediye etmiş. O da Resûlüllah'a ondan şerbet yapıp içirmiş.»**

«Ben, her hâlde buna bir şaka yapalım.» dedim. Ve bunu Sevde'ye anlattım. Ve dedim ki: **— O, yakında sana gelecektir. Yanına geldiği vakit: Yâ Resûlallah! Megafir mi yedin?»** de. O sana: **— Hayır!** diyecektir. O vakit de: **— Bu koku nedir?** de.

«Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem kendisinde koku bulunmasını hiç istemezdi.»

«— Diyecektir ki: **Hafsa, bana bal şerbeti içirdi.**

«Sen de O'na: **— O, balın arısı Urfut mu yalamış,»** de.

«Ben de öyle diyeceğim. Yâ Safiyye sen de öyle söyle!»

«Hâsılı Sevde'nin hücresine girdiğinde: (Sevde, vallâhi yâ Âişe, O, bana söylediğini senden korkuma az daha O, kapıda iken söyleyeyazdım derdi). Yâ Resûlallah! Megafir mi yedin demiş:

— Hayır! Buyurmuş: — O hâlde bu koku ne demiş? — Hafsa, bir bal şerbeti içirdi, buyurmuş. O da: — Arısı Urfut mu yalamış» demiş.

«Bana geldiği zaman ben de öyle söyledim. Safiyye'ye gittiğinde o da öyle söylemiş.

«Sonra Hafsa'ya gidip de: «Yâ Resûlallah! Ondan takdîm edeyim mi?» deyince: — **Bana onun lüzûmu yok.»** buyurmuşlar.

«Sevde: — **Sübhânallah, vallâhi ondan, O'nu mahrûm ettik yâ Âişe diyordu.** Ben de O'na: **Sus, sesini çıkarma,»** dedim.

Urfut: Arabistan'da talh denilen dikenli meşe veyâ mugaylân nev'înden bir ağacın ismidir. Sızıntı hâlinde tatlı, fakat fenâ kokulu bir zamk çıkarır, ki buna megafir denir.

Yukarıda da işâret ettiğimiz gibi, bu husûsda daha bir hayli rivâyetler vardır.

Bunlardan biri de şudur: Peygamber (S.A.V.) Hz. Hafsa (R. Anhâ)'nın odasında câriyesi Mâriye ile cinsî münâsebette bulunmuş. Hafsa (R. Anhâ) evde yokmuş. Bunu haber alınca, çok müteessir olmuş ve ağlamış. Peygamberimiz (S.A.V.):

«O, benim câriyemdir. Allah Teâlâ, O'nun cimâını bana helâl kılmıştır. Ağlama; ve bunu kadınlarımdan kimseye söyleme! Senin hatırın için şimdiden sonra O, bana harâm olsun!» demiş.

Bu harâm kılma O'nun bir zellesi (hatâsı) idi. Onun için; âyetde, buna tenbîh buyurulmuş; maamâfîh afvolunduğuna işâret edilmiştir.

قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْ وَاللّٰهُ مَوْلٰيكُمْ
وَهُوَ الْعَل۪يمُ الْحَك۪يمُ ﴿٢﴾ وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِه۪ حَد۪يثًا فَلَمَّا
نَبَّاَتْ بِه۪ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَاَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا
نَبَّاَهَا بِه۪ قَالَتْ مَنْ اَنْبَاَكَ هٰذَا قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَل۪يمُ الْخَب۪يرُ ﴿٣﴾

2 **[Allah Teâlâ, size** (keffâretle) **yemînlerinizin açılmasını meşrû kıldı. Allah Teâlâ** (her işinizde), **sizin Mevlâ'nızdır ve O,** (kullarının mesâlihini) **Alîm ve** (her umurunda) **Hakîm'dir.]**

3 **[Hani Peygamber, zevcelerinden birine** (Hafsa R. Anhâ'ya) **gizli bir söz söylemişti. Vaktâ ki zevcesi, o sözü başkasına** (Hazret-i Âişe'ye) **haber verdi. Allah Teâlâ da, bu hâle Peygamberi**

haberdâr kıldı. Peygamber, bunun bir kısmını bildirdi, bir kısmından da sarf-ı nazar etti. Bu veçhile, bunu kendisine söyleyince o zevce: «Bunu, sana kim haber verdi.» dedi. O da; «Onu bana her şeyi bilen, her şeyden haberdâr olan (Allah Teâlâ) **haber verdi.» dedi.**]

Hz. Hafsa'nın sırrını Hz. Âişe ifşâ ettiğini Cenâb-ı Hak, Cibrîl (A.S.) vâsıtasıyla Peygamber (S.A.V.)'e bildirmiştir. O da, bunun bir kısmını Hafsa'ya bildirdikten sonra: **«Benim sırrımı niçin gizlemedin?»** demiş. Bir kısmını bildirmemiş. Bildirdiği kısım Mâriye'yi kendisine harâm etmesi; bildirmediği kısım ise; hilâfet mes'elesi olduğu söylenir. Yâhûd bildirdiği kısım O'na verdiği cezâdır; ki kendisini boşamıştır. Hz. Ömer (R.A.), bunu işitince pek mahzûn olmuş ve: **«Hattâb oğullarında hayır olsa Peygamberimiz (S. A.V.), benim kızımı boşamazdı.»** demiştir. Bunun üzerine Cebrâîl Aleyhisselâm gelerek Hz. Hafsa'ya mürâcaat etmesini Peygamberimiz (S.A.V.)'e emretmiştir.

Bir rivâyete göre; Resûlüllah (S.A.V.), Hz. Hafsa'yı boşamamıştır. Boşamak istediği vakit Cebrâîl Aleyhisselâm gelmiş; ve: **«O'nu boşama. Çünkü O, çok oruç tutar, namaz kılar; Cennet'de senin kadınlarındandır.»** demiş; O da vazgeçmiştir.

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللّٰهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللّٰهَ
هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ
ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسٰى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ
مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ
وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا
وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ
لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾

4 [**Eğer her ikiniz, Allah Teâlâ'ya tevbe ve rücû' ederseniz** (tevbèniz kabûl olunur.) **Zîrâ gerçekten kalbleriniz** (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem'e vâcib olan muhalasatdan) **meyletmiştir. Şâyed O'na karşı tezâhüre kalkışırsanız, bilin ki Allah Teâlâ O'nun Mevlâsı'dır. Cibrîl de, mü'minlerin sulehâsı ve bunların arkasından bütün Melekler de O'na zahîrdir.**]

Muhâtab Âişe ve Hafsa (R. Anhümâ) dır.

5 [**Şâyed O, sizi** (ısyânınız yüzünden) **tatlîk ederse, olur ki Rabbi, O'na size bedel, İslâm'ı ikrâr eden, dînlerinde muhlis, namaz kılan** (tâatte sebât gösteren), **günâhlarına tevbe eden, ibâdet eyliyen** (veyâ Resûlüllah'ın emirlerine boyun eğen), **oruç tutan, dul, bekâr, sizden daha hayırlı zevceler verir.**]

6 [**Ey îmân edenler!** (Allah Teâlâ'nın emrine imtisâl ve nehyinden içtinâbla) **kendinizi ve** (nasîhat ve te'dîble) **âilenizi o ateşten koruyun, ki yakıtı insanlarla taşlardır. Ona me'mûr çok haşîn ve şedîd Melekler vardır, ki Allah Teâlâ'nın emirlerine ısyân etmezler, ve emrolundukları şeyi derakab edâ ederler.**]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا
عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ
لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾

7 [**«Ey küfredenler! Bugün i'tizâr etmeyin. Siz, ancak** (kötü) **amellerinizle cezâlanacaksınız.»**]

Kâfirler, Cehennem'e girerken böyle denilecek.

8 [**Ey îmân edenler! Allah Teâlâ'ya** (günâhlarınızdan) **nasûh bir tevbe ile** (sıdk ve ihlâsla, ölünceye kadar bir daha günâh

işlememek üzere nefsine öğüt veren tevbekârlar gibi) **tevbe edin!]**

[Olur ki Rabbiniz celle şânuh, günâhlarınızı örter de sizi (ağaçları) **altında ırmaklar akan Cennetlere koyar.]**

[O gün, Allah Teâlâ Peygamberini ve onunla berâber olan mü'minleri rüsvây etmez.]

Ateş ve karanlıklar göstererek onları utandırmaz, üzmez.

[(Sırat üzerinde o mü'minlerin) **nûrları önlerinde ve sağlarında yürür.** «(Ve münâfıkların nûrunun söndüğünü gördükleri zaman) **Ey Rabbimiz! Nûrumuzu sönmekten koru** (tamamla ve bâki' kıl) **ve bizi mağfiret eyle! Hiç şüphesiz Sen, her şeye kaadirsin.»** derler. **]**

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا
امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَا
لِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ
مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿١٠﴾

9 **[Ey Peygamber! Kâfirlerle** (kılıçla) **ve münâfıklarla** (rahmet ve vaîdle) **cihâd et! Onlara sert davran! Onların mekânları Cehennem'dir. O, ne çirkin karargâhtır.]**

10 **[Allah Teâlâ, küfredenlere Nûh'un karısı ile Lût'un karısını bir misâl kıldı. İkisi de kullarımızdan iki sâlih kulun nikâhı altında idiler. Onlara** (nifâkla) **hıyânet ettiler. Allah'ın azâbından, zevcleri o kadınları bir veçhile kurtaramadı. Onlara: «Ateşe girenlerle, siz de girin.» denilecek.]**

Nûh Aleyhisselâm'ın karısı Vâile, kocasına mecnûndur, derdi. Lût Aleyhisselâmın karısı Vâhile de gelen misâfirleri gece ateş yakarak, gündüz duman tüttürerek kavmine haber verirdi. Bu hıyânetleri sebebiyle cezâlandılar. Zevclerinin salâh ve nübüvveti onları gark ve taş azâbından kurtaramadı.

وَضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِلَّذٖينَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ
فِرْعَوْنَۢ اِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لٖي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنٖي
مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنٖي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمٖينَۙ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ
عِمْرٰنَ الَّتٖٓي اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فٖيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ
بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتٖينَ ﴿١٢﴾

11 [Allah Teâlâ, îmân edenlere de, Fir'avn'un karısını bir misâl kıldı. Hani o: «Yâ Rab! Benim için Cennette, nezdinde bir ev yap! Beni Fir'avn'dan ve onun (kötü) amelinden kurtar. Ve bana, o zâlimler gürûhundan necât ver.» demişti.]

Fir'avn'un karısı, Müzahim'in kızı Âsiye idi. Îmân ettiği öğrenildikten sonra, Fir'avn, kendisini işkence ederek şehîd etmişti. Ellerini ve ayaklarını çiviletmiş Güneş'e bıraktırmış ve büyük bir değirmen taşını göğsüne koydurmuştu.

12 [İmrân'ın kızı Meryem'i de misâl getir! O, ırzını (iffetini) korumuştu. Biz, O'na halk ettiğimiz rûhtan nefhettik. Ve O, Rabbinin kelimelerini ve Kitablarını tasdîk etti de emr-i ilâhiye itâat edenlerden oldu.]

Bir hadîs'de şöyle buyurulmuştur:

«Erkeklerden çok kimseler kemâle ermiştir. Kadınlardan ise, yalnız dört kişi kemâle ermiştir. Bunlar: Fir'avn'ın karısı Âsiye bint-i Müzâhim, Meryem bint-i İmrân, Hadîce bint-i Huveylid ve Fâtıme bint-i Muhammed'dir.»

67 — MÜLK SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 30 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

تَبَارَكَ الَّذ۪ي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَد۪يرٌ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ الْمَوْتَ

وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

1 [(Hayır ve bereketi çok, her şeyden âli ve zâtında sâbit olan) **Allah, mahlûkatın sıfatlarından münezzehdir. Mülk Onun yedindedir. Ve O, her şeye kaadirdir.**]

Sûre-i celîle: Tebâreke, Mânia, Münciye, Mücâdele, Vâkıye Mennâ'a isimleri ile de anılır.

2 [**Hanginizin daha güzel amelde bulunacağını sınamak için ölümü ve hayâtı yaratan O'dur. Ve O, Azîz'dir, Gafûr'dur.** (Sâlih amellere yüz çevirenlerden intikam alır. Ve tevbekâr olanlara mağfiret eyler.)]

اَلَّذ۪ي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرٰى ف۪ي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ

الْبَصَرَ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ

خَاسِئًا وَهُوَ حَس۪يرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَاب۪يحَ وَجَعَلْنَاهَا

رُجُومًا لِلشَّيَاط۪ينِ وَاَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّع۪يرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ

عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَص۪يرُ ﴿٦﴾

3 [Yedi göğü tabaka tabaka O, halk etmiştir. Sen, O'nun halkında bir mübâyenet ve ihtilâf görmezsin. (Hepsi birbirine uygundur. Hâlel ve noksanı yoktur) Gözlerini göğe çevir, bak, hiçbir yarıklık ve noksanlık görebilir misin?]

4 [Sonra gözünü bir daha, bir daha çevir de bak. Nihâyet, gözün bir kusûr bulmaktan âciz kalır da yorgun, bîtâb geri döner.]

5 [Celâlim hakkı için Biz, dünyâya en yakın olan semâyı çırağlarla (yıldızlarla) donattık ve onları Şeytanlara atılacak şeyler kıldık ve onlar için alevli ateş azâbı hazırladık.]

Şeytanlar, sır çalmak için birinci semâya çıkınca, taşlanırlar. Onlara atılan taşlar, yıldızların kendileri değil, yıldızlardan kopan gök taşlarıdır. Yıldızlar, yerinden değişmezler.

6 [Allah Teâlâ'ya kâfir olanlar için Cehennem azâbı vardır, ki o ne çirkin karargâhtır.]

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ
﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ
نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا
فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

7 [Onlar Cehennem'e atıldıkları zaman, onun kaynar hâldeki çirkin ve korkunç sesini işitirler.]

8 [Cehennem neredeyse (kâfirlere) gayzından parçalanacak gibi olur. Onlardan her gürûh içine atıldıkça bekçileri sorarlar: «Sizi, bu azâbtan korkutur bir Peygamber gelmedi mi?»]

9 [Onlar: «Evet, bize bu azâb ile korkutan Peygamber gelmişti. Fakat biz, Allah Teâlâ hiçbir şey inzâl etmemiştir, siz büyük bir dalâl içindesiniz, diye onları tekzîb ettik.» derler.]

10 [**Ve yine derler: «Şâyed** (Peygamberleri) **dinler, yâhûd akıl eder olsaydık, şimdi şu Cehennemlikler arasında bulunmazdık.»**]

11 [**Böylece, günâhlarını i'tirâf ederler.** (Fakat o andaki i'tirâfları aslâ kendilerine fayda vermez). **Cehennemlikler, Allah'ın rahmetinden uzak olsun!**]

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾
وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ
مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾
أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾

12 [**Onlar ki Rablerini görmedikleri hâlde, O'ndan korkarlar** (da ma'siyetlerden ictinâb ederler.) **Onlar için, muhakkak ki bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır.**]

13 [(Resûlüllah hakkında) **sözünüzü gerek gizleyin, gerek âşikâr edin, O, bütün sînelerin künhünü bilir.**]

Müşrikler birbirlerine: «**Sözünüzü gizleyin, ki Muhammed** (Sallallahü aleyhi ve sellem) **in ilâhı işitmesin.»** derlerdi. Âyet-i celîle, bu sebeble nâzil oldu.

14 [**Sırr-ı cehri bilmez mi, o Yaradan ki, O, öyle Lâtif, öyle Habîr'dir.**]

15 [**O Allah Teâlâ ki, arzı size münkâd kıldı. O hâlde köşesinde, bucağında yürüyün** (gezin) **de Allah'ın rızkından yiyin!. Nihâyet rücûunuz O'nadır.**]

16 [(Bu âlemin tedbîrine müvekkel) **gökteki** (Melek) **lerden** (veyâ emir ve kazâsı gökte olan Allah Teâlâ'dan Kârûn'a yaptığı gibi) **sizi yere geçirivermesinden emîn mi oldunuz? O zaman görürsünüz ki, arz hareket etmektedir.**]

أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ
(١٧) وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ (١٨) أَوَلَمْ يَرَوْا
إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَٰنُ إِنَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ (١٩) أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ
الرَّحْمَٰنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ (٢٠) أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ
إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ (٢١) أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ
وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٢٢)

17 [Yoksa gökteki (Melek) lerin, (yâhûd emir ve kazâsı gökte olan Allah Teâlâ'nın, Lût kavmine ettiği gibi) üzerinize taş yağdırıcı rüzgâr göndermesinden emîn mi oldunuz? (Azâbımı gördüğünüz zaman) inzârım nasılmış, bileceksiniz.]

18 [Celâlim hakkı için, onlardan önceki ümmetler de (Peygamberlerini) tekzîb etmişlerdi. Düşün, Benim onlara inkâr ve ukûbetim nasıl oldu?]

19 [Onlar, üzerlerinde kanadlarını açıp kapıyarak uçuşan kuşları da görmediler mi? Onları semâda tutan, ancak Rahmân'dır. Ki O, her şeyi görür.]

20 [Yoksa esirgeyen Allah Teâlâ'ya karşı size yardım edecek (azâbından kurtaracak) askerleriniz mi var? Kâfirler başka değil, ancak bir gurûr (bir aldanış) içindedirler.]

21 [O, rızkını vermiyecek, tutacak olursa, kim size rızık vermeye kaadirdir? Hayır, onlar, azgınlıkta, haktan kaçınmakta inâd ve ısrâr etmektedirler.]

22 [Her an yüzüstü kapanarak yürüyen mi, doğru yolu bulucudur; yoksa doğru yolda dimdik yürüyen mi?]

Bu misâl, müşrikle mü'min hakkındadır.

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ
وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٦﴾

23 [De ki: «Sizi yaratan, size kulak, göz ve kalbler veren O'dur. Fakat, pek az şükrediyorsunuz.»]

24 [De ki: Sizi yaratan ve yeryüzünde çoğaltan ve dağıtan O'dur. Nihâyet (ölümünüzden sonra hesâb ve cezâ için) hep O'na haşrolunacaksınız.»]

25 [(Küfredenler, mü'minlere): «Şâyed sözünüzde sâdıklarsanız, bu va'dettiğiniz (ba's ve haşr) ne zaman?» derler.]

26 [«Onun ilmi, ancak Allah Teâlâ'nın indindedir. Ben, sâdece âşikâr bir nezîrim.» dersin.]

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَٰذَا الَّذِي
كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ
أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمَٰنُ
آمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٩﴾
قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

27 [Va'dolunan azâbı yakından gördükleri zaman, o, kâfirlerin yüzleri çirkinleşir. Onlara: «İşte istediğiniz (azâb) budur.» denilir.]

28 [**De ki: Haber verin bana, eğer Allah Teâlâ beni ve benimle berâber olan mü'minleri helâk etse veyâ rahmetiyle ecellerimizi te'hîr eylese, her iki hâlde de, siz kâfirleri o elîm azâbdan kurtaracak kimdir?»**]

Ölsek de, kalsak da sizi azâbdan kurtaracak yoktur. Ölümümüzü beklemeniz size bir fayda te'mîn etmez. Sizi azâbdan kurtaracak, ancak îmân ve tevhîddir.

29 [**De ki:** «(Sizi kendisine da'vet ettiğim) **Rahmâniyyetle mevsûf** Allah **Teâlâ'dır. Biz** O'na **îmân ve** (bütün işlerimizde) **O'na tevekkül ettik. Yakında** (azâbını gördüğünüz zaman) **siz de bileceksiniz açık bir dalâl içinde bulunan kimmiş?»**]

30 [**De ki: «Haber verin bana, eğer suyunuz yere batıp gitse** (büsbütün çekiliverse) **size, kim akar bir su getirebilir?»**]

Bu âyet-i celîlenin sonunda **«Allâhü rabbül'âlemîn»** diye cevâb vermek müstehabdır.

Bu âyet-i kerîme, zâlimlerden birinin yanında okunmuş da: **«Onu, balta ve kazmalar getirir.»** demiş. Bunun üzerine gözünün suyu çekilerek, kör olmuş.

Allah Teâlâ'ya ve âyetlerine karşı gelmekden Allah'a sığınırız.

Sûre-i celîlenin fazîleti hakkında müteaddid ehâdîs-i şerîfe mevcûddur.

«Kur'ân'dan otuz âyetlik bir sûre, bir adama şefâat etti. Nihâyet ona mağfiret olundu. Bu sûre: Tebârekelleziy biyedihilmülk sûresidir.» (Tirmizî, Ebû Dâvûd, İmâm Ahmed, Neseî, Hâkim, İbn-i Mâce; Ebû Hüreyre (R.A.).

Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem: «**(Elif lâm mîm tenziyl)** ve **(Tebârekelleziy biyedihilmülk)** sûrelerini okumadan uyumazlardı. (Tirmizî: Câbir Radıyallahü Anh.)

68 — KALEM SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 52 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾ مَٓا اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍۚ ﴿٢﴾

1, 2, [**Nûn** (Murâdının ne olduğunu Allah bilir. Kasemdir. Fâtiha sûresidir, diyenler de olmuştur.) **kalem ve** (kalem ehlinin) **yazdıkları şeyler hakkı için. Rabbinin ni'meti ile, sen bir mecnûn değilsin.**]

Sûre-i celîleye «Nûn Sûresi» de denilir.

Cebrâil Aleyhisselâm gelip Peygamber (S.A.V.)'e Kur'ân ve namazı öğretince, Mekke müşrikleri: «**Muhammed delirdi.**» demişler. Âyet-i **kerîme, bu sebeble inmiştir.**

وَاِنَّ لَكَ لَاَجْراً غَيْرَ مَمْنُونٍۚ ﴿٣﴾ وَاِنَّكَ لَعَلٰى خُلُقٍ عَظ۪يمٍ ﴿٤﴾

3 [(Kavminin ezâ ve iftirâsına sabrından dolayı) **senin için minnetsiz ve inkıtâsız bir ecir vardır.**]

4 [**Ve her hâlde, sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin.**]

Denilmiştir ki: «**Peygamber (S.A.V.)'in ahlâkı A'râf sûresinin sonunda bildirilen; afvetmek, iyiliği emir ve câhillerden yüz çevirmek gibi şeylerdir.**»

Hz. Âişe'ye, Peygamber (S.A.V.)'**in ahlâkı soruldukda:** «**O'nun ahlâkı, Kur'ân idi.**» diye cevâb vermiştir.

فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾

5, 6 [Yakında göreceksin, onlar da görecekler, fitne, cinnet hanginizde imiş?]

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾

7 [Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, yolundan sapanı da (ki hakîkatte mecnûn, onlardır) hidâyete erenleri de çok iyi bilendir.]

8 [O hâlde (Kur'ân'ı) tekzîb edenlere itâat etme!]

9 [Onlar temennî ederler ki, kendilerine müdâhene edesin de, onlar da sana müdâhene etsinler.]

وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾
مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾

10, 11, 12, 13 [(Hakk'a da, bâtıla da) çok yemîn eden, düşkün (haysiyetsiz), dâimâ halkın aybını araştıran, gammazlıkla lâf götürüp getiren, insanları îmân, infâk ve sâlih amelden meneyleyen, zulmedip, hakkı tecâvüz eden, çok günâh işleyen, kaba, haşîn, bundan başka da soysuz olan hiç kimseye itâat etme!]

Nazm-i celîlin, Velîd bin Mugîre veyâ Ahnes bin Şurayk hakkında nâzil olduğu mervîdir.

Velîd, onsekiz yaşına vardığında Mugîre: «O, benim oğlumdur.» diye iddiâ etmiştir. İbn-i Abbâs (R.A.): «Allah Teâlâ'nın bu kadar kötü vasıflarla andığı başka bir kimse bilmiyoruz. Ona, ebediyyen arınamayacağı ayıblar yamamıştır.» demiştir.

Ahnes'in aslı, Sakîf kabîlesindendir. Kendisi, Zühre'den sayılır.

أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ
آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

14, 15 **[Mal ve evlâd sâhibi olduğu için ona itâat eder misin ki, kendisine âyetlerimiz tilâvet olunduğu zaman; «Bunlar, eskilerin esatîridir.» der.]**

سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ
إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا
طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾

16 **[Yakında Biz, onun hortumunu dağlıyacağız (burnunu kıracağız.)]**

Gerçekten, Bedir harbinde kılıçla burnu kesilmiş; belâsını bulmuştur.

17 **[Muhakkak ki Biz, onları (Mekke** müşriklerini, açlıkla, **kıtlıkla) sınadık. Nasıl ki o bahçe sâhiblerini de sınamıştık. Hani sabahleyin erkenden bahçelerinin mahsûlünü muhakkak devşirmeye yemîn etmişlerdi.]**

Rivâyet edildiğine göre, bu, San'a'ya yakın Savran denilen mevkide hayırsever bir zâta âid güzel bir bahçe idi. Bahçe sâhibi her yıl mahsûllerini devşirirken, fakîrlerin hisselerini de ayırmayı unutmazdı. Derken vefât etti. Bahçe çocuklarına kaldı. Mahsûlün devşirme zamanı gelince, çocuklar: **«Âilemiz kalabalık. Babamızın yaptığı gibi yine fakîrlere pay ayırırsak, müzâyakaya düşeriz. Kimsenin haberi yokken sabahleyin mahsûlü devşiriverelim.»** diye aralarında sözleştiler.

18 **[Bir istisnâ da yapmamışlardı. (İnşâallah** dememişlerdi.) **]**

19 **[Derken, Rabbin tarafından dolaşan bir âfet bahçeyi sarıverdi. Onlarsa uyuyorlardı.]**

20 **[(Bahçe) koyu karanlık bir gece gibi oldu.]**

فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ اَنِ اغْدُوا عَلٰى حَرْثِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾

21, 22 [Sabaha yakın (bahçe sâhibleri) birbirlerine seslendiler: «Mahsulünüzü devşirecekseniz, haydi erkenden (bahçenize) gidin.» dediler.]

فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ اَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾

23, 24 [Hemen yola düştüler. Birbirleriyle fısıldaşıyorlardı: «Bugün, sakın aranıza bir fakîr sokulmasın.» diyorlardı.]

وَغَدَوْا عَلٰى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾

25 [Fakîrleri, men'e güçleri yeter zanniyle erkenden gittiler.]

فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُوا اِنَّا لَضَٓالُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾

26, 27 [Vatkâ ki bahçelerini (yanmış, harâbolmuş) gördüler. (Tereddüd ettiler. Anlaşılan): «Yolu şaşırmışız.» dediler. (Fakat sonra hakîkati öğrenip, kendi bahçeleri olduğunu anlayınca) Hayır! Biz (nasibleri kesilmiş) mahrûm kalmışlarız. (Zîrâ fakîrleri men'e kasdettik. Ve inşâallah demedik dediler).»]

قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾

28 [İçlerinden en âdil ve en akıllısı: «Ben, size tesbîh etmeliydiniz (Sübhânallah, inşâallah demeliydiniz) demedim miydi?» dedi.]

قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾

فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾

29, 30 [«Ey Rabbimiz! Seni tenzîh ederiz. Cidden biz (fakîrlerin haklarını alıkoymak istemekle) **nefsimize zulmetmişiz.» dediler.** (Zulümlerini i'tiraf ettiler). **Sonra döndüler, birbirlerine levmetmeye başladılar.**]

قَالُوا يَا وَيْلَنَا اِنَّا كُنَّا طَاغ۪ينَ ﴿٣١﴾ عَسٰى رَبُّنَا اَنْ يُبْدِلَنَا
خَيْرًا مِنْهَا اِنَّا اِلٰى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾

31, 32 [«**Yazıklar olsun bizlere! Gerçekten biz,** (Allah'ın hudûdunda istikâmeti tecâvüz etmek, Allah Teâlâ'nın verdiği ni'metin şükrünü edâ eylememek, babamızın güzel fiilinden yüz çevirmek sûretiyle) **tûğyân etmişiz.» dediler. Belki Rabbimiz celle şânuh** (tevbemizi kabûl eder de) **bize, ona bedel, bundan daha hayırlısını verir. Her hâlde biz, ancak Rabbimizi dileriz.»**]

İbn-i Mes'ûd'dan rivâyet olunduğuna göre, sıdk ve ihlâsları sebebi ile Allah Teâlâ, onlara evvelkinden daha hayırlı bir bahçe vermiştir.

كَذٰلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾
اِنَّ لِلْمُتَّق۪ينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّع۪يمِ ﴿٣٤﴾

33 [**İşte** (dünyâdaki) **azâb böyle. Ve elbette, Âhiret azâbı daha büyüktür. Fakat bilselerdi** (azâbı müeddî olan şeylerden sakınırlardı.)]

34 [**Müttekîler için ise, hiç şübhesiz, Rableri nezdinde, Naîm Cennetleri vardır.**]

اَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِم۪ينَ كَالْمُجْرِم۪ينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾

35, 36 [**Biz** (Âhirette) **Müslümanları, suçlular gibi tutar mıyız? Size ne oldu? Nasıl böyle hükmediyorsunuz?**]

Bu âyet-i kerîme, müşrikler: «Eğer Muhammed'in dediği gibi öldükten sonra dirilirsek, dünyâda şerefli olduğumuz gibi Âhirette de şeref bizim olur; Müslümanlardan daha müreffeh yaşarız.» dedikleri zaman inmiş; onların sözünü reddetmiştir.

أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾

37, 38 [Yoksa sizin için, nâzil olmuş bir Kitab mı var ki, bunları oradan okuyorsunuz. O Kitabta ihtiyâr ettiğiniz her şey sizindir (diye mi yazılı?)]

أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ
شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِن كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

39 [Yâhûd sizin için, (her ne hükmederseniz o muhakkak öyle olacaktır, diye) üzerimizde Kıyâmet'e kadar sâbit ahd-u peymanlar mı var?]

40 [Bu hükme, onlardan hangisinin mütekeffil olduğunu kendilerinden sor!]

41 [Yoksa, onların birçok şerîkleri mi var? Şâyed da'vâlarında gerçekseler şerîklerini de getirsinler.]

يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ
وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

42, 43 [O gün ki, perde açılır (işler güçleşir). (Allah Teâlâya) secdeye da'vet olunurlar. Fakat (huşû' ve nedâmetten) gözleri kapanır, kendilerini zillet (ve hakâret) bürür, secdeye güç yetiremezler. Halbuki (dünyâda) sıhhat ve selâmette iken da'vet olunmuşlardı.]

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾

44 [Artık bu sözü (Kur'ân'ı ve ba'sı) tekzîb edenleri Bana bırak. Biz onları, bilemiyecekleri cihetten, istidrâc ederiz. (Azar azar yakalarız.)]

Bu istidrâc, onlara mühlet verip ni'metlerini çoğaltmak sûreti ile olur. Onlar, bunun istidrâc olduğunu bilmezler. Kendilerinin, mü'minlerden olduğunu sanırlar. Halbuki uzun ömür ve ni'mete karşı şükür gerekir. Şükrü bırakıp, küfrü ihtiyâr edenler azâba müstehak olur. Artık bu ni'met, onlara bir istidrâcdır.

45 [Ben, onlara mühlet veririm. Zîrâ mekrim kavîdir. (Ukûbetim muhkemdir.)]

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ
فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾

46, 47 [Yoksa, sen, onlardan bir ücret istiyorsun da, bu borç yüzünden ağır bir yük altında mı kalmışlardır? (Bunun için mi îmâna icâbetten imtinâ ediyorlar?) Yoksa gayb (Levh-i Mahfûz) onların yanında da, hükmettiklerini ondan mı yazıyorlar?]

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ
إِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ

بِالْعَرَاۤءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبٰيهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾
وَاِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا
الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ اِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

48 [**Rabbin celle şânuh'un hükmüne** (onlara mühlet vermesine ve senin onlara karşı nusretini geciktirmesine) **sabret!** (İsticâl ve kavmine gazâbta) **balık sâhibi** (Yûnus Aleyhisselâm) **gibi olma! Hatırla ki, O, gamla dolu olarak Rabbine duâ etmişti.**]

49 [**Şâyed O'na, Rabbinin ni'meti erişmiş olmasaydı, o çıplak** (ağaçsız ve susuz) **bir yere atılıp kınanacaktı.**]

50 [**Fakat Rabbi, O'nu ıstıfâ buyurdu da sâlihlerden kıldı.**]

51 [**Az kaldı, kâfirler o zikri** (Kur'ân'ı) **işittikleri zaman seni gözleriyle yiyeceklerdi. Bir de durmuşlar: «O, her hâlde bir mecnûndur.» diyorlar.**]

Rivâyete göre, kâfirler Peygamber (S.A.V.)'e nazar değdirmek istemişler. İçlerinde şiddetle nazarı değen bir adam varmış Bu adam, üç gün bir şey yemez; sonra çadırının bir tarafını kaldırıp oradan geçen deve veyâ koyuna bakar; **«Bunun gibi deve,»** veyâ **«Bunun gibi koyun hiç görmedim!»** der; az sonra o hayvanların bir kaçı birden yere düşermiş. Küffâr, o adamı bulup bu tertîbi yaptırmışlar; ve Peygamber (S.A.V.)'i nazarla öldürmek istemişler. Fakat Cenâb-ı Hak, O'nu nazardan koruyarak bu âyet-i indirmiş. Peygamber (S.A.V.) Efendimiz, bir hadîslerinde şöyle buyurmuşlardır:

«Gerçekten göz (nazar) **insanı kabre, deveyi kıdre** (çömleğe) **koyar.»**

Hasen (R.A.)'den, bu âyet-i kerîmenin nazâra devâ olduğu mervîdir. (İmâm Fahreddin Râzî).

52 [**Halbuki Kur'ân, bütün âlemlere bir öğüttür.**]

69 — HÂAKKA SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 52 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

الْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾

1, 2, 3 [**Hâakka** (bir hâlet ki vukûu haktır.) **O, nasıl hâlettir? Ve, onun mâhiyetini sana hangi şey bildirdi?**]

Zîrâ hiç kimsenin dirâyeti ona erişemez.

Elhâakka: Elvâkı'a, Essâ'a gibi Kıyâmet Gününün isimlerindendir.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾

4 [**Semûd ve Âd** (kavimleri) **Kıyâmeti tekzîb ettiler.**]

Kaâri'a da kezâ Kıyâmet Gününün isimlerindendir.

5 [**Semûd, haddi aşan bir vâkıa ile** (korkunç bir sayhayla, yâhûd tûğyânları yüzünden) **ihlâk olundu.**]

وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ

صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى

الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

6 **[Âd da uğultulu, azgın bir kasırga ile helâk edildi.]**

7 **[Allah Teâlâ onu, yedi gece, sekiz gün fâsılasız üzerlerine taslît etti. Öyle bir hâle geldiler ki** (o vakit orada bulunsaydın) **onların** (bu müddet zarfında) **köklerinden kopup, yere serilen kof hurma kütükleri gibi, nasıl ölüp, yıkılakaldıklarını görürdün.]**

8 **[Hiç onlardan bir kalan görebiliyor musun?]**

O günlere Arablar: «**Eyyâm-i acûz**» derler. Kışın sonuna doğru olup, soğuk ve rüzgârı şiddetlidir. (Acûz: Kocakarı, demektir. Türkçe'de dahî, bu günler kocakarı fırtınası ve soğukları diye ma'rûfdur.)

Bu ismin verilmesine sebeb; Âd kavminden bir kocakarıdır. Kadın, o günlerde, bir yeraltı kanalına gizlenmiş. Fakat rüzgâr sekizinci gün onu da bularak helâk etmiş. Ondan sonra azâb kesilmiş.

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ

رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾

9, 10 **[Fir'avn da, ondan önce geçen ümmetler de, mü'tefikeler** (yânî Lût kavmi) **de hep o hatâ ile** (şirkle) **geldiler. Rablerinin Peygamberine ısyân ettiler. O da, şiddetle yakalayıverdi.** (Ağır bir azâba uğrattı.) **]**

إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾

لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

11, 12 **[Biz,** (Tûfân'da) **su tûğyân ettiği zaman sizi** (babalarınızı) **— bir öğüt, bir ibret olsun, kulağınıza küpe olsun diye — gemide taşıdık.]**

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا

دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾

13, 14, 15 [**Sûr'a birinci def'a üfürüldüğü zaman, yer ve dağlar** (üzerlerindeki şeylerle) **yerlerinden kaldırılır. Arkasından da bir def'a.** bir çarpılış çarpıldı mı (paralanır hebâ olur. İşte o gün olacak olur.) **O vâkıa** (Kıyâmet) **vukû' bulur.**]

وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾

وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾

16, 17 [**Ve gök yarılır. O da, o gün kuvvetten düşer. Öyle ki Melekler göğün etrafında** (emr-i ilâhiye muntazır) **olurlar ve üstlerinde o gün Rabbinin arşını sekiz Melek yüklenir.**]

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾

18 [**O gün** (hesâb için Allah Teâlâ'ya) **arzolunursunuz ve hiçbir sırrınız gizli kalmaz.**]

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ ﴿١٩﴾

إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾

19, 20 [**İşte o vakit, Kitabı sağ eline verilen** (sevincinden): **«Alın Kitabımı okuyun, ben** (esâsen) **hesâbıma kavuşacağımı teyakkun etmiştim.» der.**]

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾

21, 22, 23 [**Artık o, râzı olduğu bir hayât ve safâ içinde, derilecek meyvaları yakın, yüksek bir Cennettedir.**]

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

24 [(Ve onlara): «Geçmiş günlerde takdîm ettiklerinize (dünyâda işlediğiniz sâlih amellere, ve sıcak günlerde tuttuğunuz oruca) **karşılık âfiyetle yiyin, için.»** (denilir.).]

وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ اُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾
وَلَمْ اَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَا اَغْنٰى عَنِّي
مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ ﴿٢٩﴾

25, 26, 27, 28, 29 [Fakat Kitabı sol eline verilmiş olan: «Keşke, Kitabım verilmeseydi; hesâbımın ne olduğunu bilmeseydim; ölüm hayâtıma nihâyet verseydi (tekrâr dirilmeseydim). **Malım bana faydalı olmadı. Kudret ve saltânatım zâil oldu.» der.]**

خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَح۪يمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ ف۪ي سِلْسِلَةٍ
ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾

30, 31, 32 [(Allah Teâlâ, Cehennem bekçilerine şöyle buyurur): **«Onu tutun! Ellerini boynuna bağlayın! Sonra alevli ateşe atın! Sonra da yetmiş zira' uzunluğunda bir zincire sarın!»]**

اِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ الْعَظ۪يمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِ ﴿٣٤﴾

33, 34 [**Zîrâ o, Allah-ü azîmüşşân'a inanmazdı. Yoksula** (yemek vermez ve başkalarını da) **yemek vermeye teşvîk etmezdi.»]**

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَم۪يمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ غِسْل۪ينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ
اِلَّا الْخَاطِؤُنَ ﴿٣٧﴾

35, 36, 37 [«Bugün, burada onun bir yakını yoktur. (Ki azâbtan himâye etsin.) Yiyecek bir yemeği de yoktur. Ancak gıslîn (Cehennem ehlinin vücûdlarından akan irinleri) vardır ki onu (şirkle) hatâ eden (kâfir) lerden başkası yemez.»]

فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ
لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ
كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾

38, 39, 40, 41, 42, 43 [Gördüklerinize ve görmediklerinize yemîn ederim ki, o, hiç şübhesiz, (Allah indinde) kerîm bir Resûlün, getirdiği sözdür. O bir şâir sözü değildir. Ne kadar az inanıyorsunuz! Bir kâhin sözü de değildir. Ne kadar az düşünüyorsunuz! O, Rabbil'âlemîn'den bir tenzîldir.]

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾
ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾

44, 45, 46, 47 [O, (Aleyhissalâtü vesselâm) eğer ba'zı sözler uydurup da Bize isnâd etmiş olaydı, elbette Biz, onu kudretimizle yakalar, şahdamarını keser (helâk eder) dik. Ve o zaman, içinizden hiçbiriniz (ukûbetimize) mâni' de olamazdınız.]

وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾

48 [Hiç şübhesiz o Kur'ân, müttekîler için bir öğüttür.]

49 [Biz pekâlâ biliyoruz ki, içinizden Kur'ân'ı tekzîb edenler vardır.]

وَاِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَاِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾

50,51 [**Ve her hâlde o, kâfirlere bir hasrettir.** (Kıyâmet Günü, onu tasdîk edenlerin ecîr ve derecelerini gördükleri zaman tahassür edeceklerdir.) **Ve o, hiç şübhesiz hakk'ul-yakindir.**]

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

52 [**O hâlde Rabbin Teâlâ'yı ismiyle, tesbîh ve tenzîh et!**]

——— • ———

70 — MEÂRİC SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 44 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سَاَلَ سَٓائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍۙ ﴿١﴾ لِلْكَافِر۪ينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌۙ ﴿٢﴾ مِنَ اللّٰهِ
ذِي الْمَعَارِجِۜ ﴿٣﴾

1, 2, 3 [**İsteyen biri, olacak bir azâbı istedi. O kâfirlere mahsûsdur, ki onlardan onu def'edecek yoktur. O azâb, onlara dereceler sâhibi Allah Teâlâ'dandır.**]

Meâric sûresi: «Se'ele», «Mevâkı'» isimleriyle de anılır.

Rivâyet edildiğine göre, azâbı isteyen Nadr bin Hâris'ti: «**İlâhi! Eğer Muhammed hak ve söylediği senin tarafındansa, başıma taş yağdır.**» demişti. Yâhûd, Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem'den, elîm bir azâb getirmesini istemişti.

Âyet-i kerîme, bunun üzerine nâzil olmuştur.

تَعْرُجُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ اِلَيْهِ ف۪ي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ
خَمْس۪ينَ اَلْفَ سَنَةٍۚ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَم۪يلًا ﴿٥﴾

4, 5 [**Melekler de Rûh** (Cebrâîl Aleyhisselâm, yâhûd ervâh-ı fevâzıl) **da oraya** (Sidret'ül-Münteha veyâ Arş-ı Rahmân'a) **bir günde** — ki ölçüsü elli bin yıldır — **yükselir, çıkar. İmdi** (Yâ Mu-

hammed! Onların azâb suâliyle istihzâ ve ezâlarına üzülme de) güzel bir sabr ile sabret!]

Ellibin sene, kâfire nisbetledir. Mü'mine nisbetle ise, dünyâda kıldığı bir farz namaz mikdârından bile hafîftir. Nitekim, hadîsde beyân olunmuştur. Ba'zılarına göre, bu müddetten murâd: O günde kulların hesâbını Allah'dan başkası görmüş olsa, elli bin yılda ancak bitirebilirdi. Ama Allah Teâlâ, onu dünyâ günlerinden yarım günde bitirir; demektir.

Rivâyet olunur ki, o gün Kıyâmet Günü'dür. Kıyâmet Gününde 50 durak vardır. Bunların her birinde, biner yıl durulacaktır.

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرَاهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾

6, 7 [**Onlar** (ba'si inkâr ettikleri için) **bunu** (azâbı veyâ Kıyâmet Gününü, imkândan) **uzak görürler ama, Biz onu** (imkâna veyâ vukûa) **yakın görürüz.**]

يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾

8, 9 [**O gün, semâ zeytinyağı tortusu** (veyâ erimiş gümüş) **gibi, dağlar da atılmış** (renkli) **yün gibi** (parça parça) **olur.**]

وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي
مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ
الَّتِي تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾

10, 11, 12, 13, 14 [**Ve hiçbir yakın, bir yakının** —birbirlerine gösterildikleri hâlde— **hâllerini soramaz olur. O günün azâbından kurtulmak için günâhkâr: Oğullarını, karısını, kardeşini, kendisini koruyan ve barındıran akrâbasını, yeryüzünde bulunan bütün mahlûkâtı fedâ etmek ister. Buna karşılık tek kendisini kurtarsın.**]

كَلَّا اِنَّهَا لَظٰى ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوٰى ﴿١٦﴾ تَدْعُوا مَنْ اَدْبَرَ وَتَوَلّٰى ﴿١٧﴾
وَجَمَعَ فَاَوْعٰى ﴿١٨﴾

15, 16, 17, 18 [Fakat hayır (kurtulamazlar). Zîrâ Cehennem ateşi alevlidir. Başın derisini koparıcıdır. (Îmândan) yüz çeviren (tâatten) dönen, (servet) toplayıp da kabına saklıyan kimseleri kendine cezbeder.]

اِنَّ الْاِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ اِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَاِذَا مَسَّهُ
الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾

19, 20, 21 [Gerçek insan, çok harîs ve tahammülsüz yaratılmıştır. Bir şerre uğrarsa feryâd eder, sızlanır; ve bir hayır isâbet ederse pek hasîsleşir (vermez, kıskanır).]

اِلَّا الْمُصَلّ۪ينَ ﴿٢٢﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَٓائِمُونَ ﴿٢٣﴾

22, 23 [Ancak namaz kılanlar ve namazlarına devâm edenler müstesnâ.]

وَالَّذ۪ينَ ف۪ٓي اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّٓائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذ۪ينَ
يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدّ۪ينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذ۪ينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ
﴿٢٧﴾ اِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾

24, 25, 26, 27, 28 [Dilenenler ve muhtâç olup da dilenmiyen fakîrler için, mallarında ma'lûm bir hak tanıyanlarla, Cezâ Gününün gerçekliğine inananlar, Rablerinin azâbından korkanlar da müstesnâ. Zîrâ şübhe yok ki, Rablerinin azâbından kimse emîn olamaz.]

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾

29, 30, 31 [Utanacak yerlerini karılarından ve câriyelerinden başkalarına açmayanlar da müstesnâ! Zîrâ onlara karşı levmolunmazlar. Fakat ondan ötesini arayanlar, yok mu, işte onlar aşırı derecede haddi aşanlardır.]

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ
قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾

32, 33, 34 [Emânetlerine ve ahidlerine riâyet ve şahâdetlerini hakkıyle edâ edenler ve namazlarını (erkân ve âdâbına riâyeti) muhâfaza eyliyenler de müstesnâdır.]

أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

35 [İşte bunlar, Cennetlerde (sonsuz ni'metlerle) ikrâm olunanlardır.]

فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾
عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾

36, 37 [O kâfirlere ne oluyor ki, sana doğru sür'atle gelip, bölük bölük, sağını solunu sarıyorlar?]

أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ
أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

38 [Onlardan her biri (mü'minler gibi) Naîm Cennetine gireceğini mi ümîd ediyor?]

39 [Hayır! (Hiç ummasınlar). Biz, onları o bildikleri şeyden yarattık.]

فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَى أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا
مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾

40, 41 [Doğuların, batıların Rabbine yemîn ederim ki: Biz, onlara bedel, kendilerinden daha hayırlısını halk etmeye de elbette kaadiriz. Önümüze de kimse geçemez.]

فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾

42 [Artık onları bırak! (Azâbla) va'dolundukları günlerine kavuşuncaya kadar, bâtıllarında meşgûl olsunlar, (dünyâlarında) oynasınlar.]

يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ
﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

43, 44 [Onlar, o gün, sanki dikili hedeflere (putlarına) koşuşuyorlarmış gibi (nedâmet ve hasretten) gözleri düşkün, ve kendilerini bir zillet ve hakâret kaplamış olarak, kabirlerinden fırlıyarak çıkarlar. İşte bu, onların (dünyâda) va'dolundukları gündür. (Kıyâmet Günü).]

71 — NÛH SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 28 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾

1 [Biz, Nûh'u kavmine: «Onlara elîm bir azâb gelmezden önce, kavmini inzâr et!» diye gönderdik.]

قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾
يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللّٰهِ إِذَا جَاءَ
لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

2, 3, 4, [De ki: «Ey kavmim! Ben, size açık bir nezîrim. Allah Teâlâ'ya ibâdet edin! O'ndan sakının! Ve bana da itâat eyleyin. Ki, Allah Teâlâ ba'zı günâhlarınızı mağfiret buyursun. Ve sizi (sıhhat ve rızık genişliği ile) müsemmâ bir ecele kadar te'hîr eylesin. (Hayâtta bıraksın) Muhakkak ki Allah Teâlâ'nın takdîr ettiği vakit eriştiği zaman, eceliniz te'hîr olunmaz. Eğer bilseydiniz (îmân ederdiniz.)»]

قَالَ رَبِّ اِنّ۪ي دَعَوْتُ قَوْم۪ي لَيْلًا وَنَهَارًاۙ ﴿٥﴾
فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَٓاء۪ٓي اِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَاِنّ۪ي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُٓوا
اَصَابِعَهُمْ ف۪ٓي اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا
اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ثُمَّ اِنّ۪ي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ اِنّ۪ٓي اَعْلَنْتُ لَهُمْ
وَاَسْرَرْتُ لَهُمْ اِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾
يُرْسِلِ السَّمَٓاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ وَبَن۪ينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ
جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَارًا ﴿١٢﴾ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ
خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿١٤﴾

5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 [**De ki: «Yâ Rab! Ben, kavmimi gece gündüz** (îmân ve tâate) **da'vet ettim. Fakat da'vetim, onların ancak** (îmân ve tâatten) **firârlarını artırdı. Her ne zaman onları, mağfiret etmen için,** (tevhîd ve tâate) **da'vet ettimse,** (da'vetimi işitmemek için) **parmaklariyle kulaklarını tıkadılar. Ve** (Beni görmemek için) **elbiselerine büründüler.** (Küfür ve ısyânlarında) **ısrâr ve** (bana ittibâdan) **istikbâr ettiler. Sonra onları alenen** (îmâna) **da'vet ettim, sonra tekrar, alenen da'vet eyledim.** (Ve birer birer çağırıp) **gizlice de da'vette bulundum. Onlara dedim ki: Rabbiniz celle şânuh'den mağfiret dileyin! Zîrâ** (O'nun şirk ve ma'siyetlerden tevbe edenlere) **mağfireti çoktur. Tâ ki, size semâdan bol yağmur indirsin. Mallarınızı, oğullarınızı da çoğaltsın. Ve size** (meyvalı) **bostanlar versin. Ve** (o bostanlara) **ırmaklar akıtsın. Size ne oluyor ki, Allah Teâlâ'nın azametine i'tikâd** (ve O'nun ihsânını ricâ) **etmiyor** (ikaabından korkmuyor) **sunuz? Halbuki sizi, hâlden hâle tahvîl ederek, O halk etti.»**]

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾
وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾

15,16 [«Görmediniz mi ki, yedi göğü, Allah Teâlâ, tabaka tabaka nasıl yarattı? Orada Ay'ı ışık, Güneş'i de çerâğ kıldı?»]

وَاللّٰهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ
إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾

17, 18 [«Ve Allah, sizi yerden bir nebât gibi bitirdi. Sonra yine yere döndürecek. Sonra da (Kıyâmet Günü ba's ve haşr için) sizi tekrâr ondan çıkaracak.»]

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾

19, 20 [«Allah Teâlâ, sizin için Arz'ı, onun geniş yollarında gezip dolaşasınız diye, bir döşek yaptı.»]

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا
خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ
وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾
وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾

21, 22, 23, 24 [Nûh (Aleyhisselâm) dedi ki: «Yâ Rab! Kavmim (tevhîdle emrimde) bana ısyân ettiler ve (Âhirette) mal ve

evlâdları ancak husrânlarını artıracak kimselere tâbi' oldular. Bunlar da büyük hîleler, desîseler yaptılar. Sakın ilâhlarınıza ibâdeti bırakmayın. Bilhassa Vedd, Süva, Yeguûs, Ye'uk ve Nesr'den (*) kat'iyyen vazgeçmeyin, dediler ve çoğu kimseleri azdırdılar. Sen de (Yâ Rab!), o zâlimlerin helâklerinden başka birşey artırma!»]

مِمَّا خَطِيٓـَٔاتِهِمْ اُغْرِقُوا
فَاُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

25 [Bunlar, günâhları yüzünden (tûfânla) gark edildiler de, akabinde ateşe atıldılar. Ve kendilerine Allah Teâlâ'dan gayri bir yardımcı da bulamadılar.]

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾
اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا اِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ اِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

26, 27, 28 [Nûh (Aleyhisselâm) demişti ki: «Yâ Rab! Kâfirlerden yeryüzünde gezip dolaşır bir kimse bırakma! Şâyed bırakırsan, kullarını ıdlâl ederler (tevhîdden, küfre döndürürler). Onlardan ancak fâcir ve kâfir evlâd doğar. Yâ Rab! Beni, ana babamı mü'min olarak evime (mescidime veyâ gemime) girenleri ve (Kıyâmet'e değin gelecek) erkek ve kadın mü'minleri mağfiret buyur! Zâlimlerin helâklerinden başka bir şeyini de artırma!»]

(*) Bunlar Nûh kavminin başlıca taptıkları putlardı.

72 — CİN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 28 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قُلْ اُو۫حِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُٓوا اِنَّا سَمِعْنَا قُرْاٰنًا
عَجَبًاۙ ﴿١﴾ يَهْد۪ٓي اِلَى الرُّشْدِ فَاٰمَنَّا بِه۪ۜ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَٓا اَحَدًاۙ ﴿٢﴾

1, 2, [**De ki: «Bana şu hakîkat vahyolundu. Cinlerden bir tâife** (ben Kur'ân okurken) **dinlemiş, ve** (kâvimlerine döndükleri zaman) **demişler ki: Biz, gerçekten hakka ve doğruya hidâyet eder** (nazmı güzel, ma'nâsı ince ve derin, bedi' insan sözüne benzemiyen) **hârikûlâde bir Kur'ân dinledik. Ona îmân ettik. Bundan böyle Rabbimize, aslâ bir şeyi şerîk etmeyiz.»**]

Bunlar, Nusaybin cinlerinden yedi veyâ dokuz kişi imişler. Resûlüllah (S.A.V.) Mekke ile Tâif arasındaki Batn-ı Nahle'de eshâbı ile sabah namazını kılarken gelip onun okuduğu Kur'ân'ı dinlemişler. Ve:

«İşte bizimle semâ haberinin arasına sed çeken budur.» demişler. Evvelce semâya çıkıp haber dinlemek kendilerine yasak değilmiş. Bunu dinleyince hemen kavimlerinin yanına dönerek keyfiyeti haber vermişler.

وَاَنَّهُ تَعَالٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا
وَلَدًاۙ ﴿٣﴾ وَاَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَف۪يهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًاۙ ﴿٤﴾

3 [**«Rabbimizin büyüklüğü çok yüce.** (Küffârın zu'mettiği gibi) **O, ne bir zevce ve ne bir oğul edinmemiştir.»**]

4 [**«Halbuki bizim sefîhimiz** (İblîs veyâ içimizdeki serkeşler) **Allah Teâlâ'ya** (zevce ve evlâd isnâdiyle) **kizb ve iftirâ ediyordu.»**]

وَاَنَّا ظَنَنَّٓا اَنْ لَنْ تَقُولَ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللّٰهِ
كَذِبًاۙ ﴿٥﴾ وَاَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْاِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ
فَزَادُوهُمْ رَهَقًاۙ ﴿٦﴾ وَاَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللّٰهُ اَحَدًاۙ ﴿٧﴾

5 [**«Biz zannetmiştik ki, ne ins ve ne cinden, Allah Teâlâ'ya kimse kizb ve iftirâ etmez.»**]

6 [«(Korkulu yerlerde) **insanlardan ba'zı kimseler, cinlerden ba'zılarına sığınıyorlardı. Bu sebeble onların kibirlerini, cür'et ve tasallutlarını artırıyorlardı.»**]

Rivâyet edildiğine göre; zamân-ı câhiliyyette Araplardan bir kimse, ıssız ve tehlikeli bir yerde kalsa: **«Buradaki cinlerin sefîhlerinden büyüklerine sığınırım»** der ve kendisini emniyette addederdi. Halbuki, bu sözleri işiten cinler kibirlenir ve öğünürler ve kendilerine sığınıldığı için azgınlıklarını artırırlardı.

7 [**«Cinnîler de, sizin gibi, Allah Teâlâ, ölümünden sonra kimseyi ba'setmez zannetmişlerdi.»**]

Yâhûd: **«Ey cinler! Sizin zannınız gibi, insanların kâfirleri de, Allah Teâlâ, ölümünden sonra kimseyi ba'setmez, zannetmişlerdi.»**

وَاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَٓاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًاۙ ﴿٨﴾ وَاَنَّا
كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًاۙ
﴿٩﴾ وَاَنَّا لَا نَدْرٖٓي اَشَرٌّ اُرٖيدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًاۙ
﴿١٠﴾ وَاَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذٰلِكَ كُنَّا طَرَٓائِقَ قِدَدًاۙ ﴿١١﴾

8 [(Kulak hırsızlığı yapmak için) biz göğe erişmek istedik. Fakat onu Meleklerden kuvvetli muhâfızlar, şihâblarla doldurulmuş bulduk.»]

9 [«Evvelce (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin bi'setinden önce, Meleklerin sözlerini) dinlemek için, orada oturacak ba'zı yerler buluyorduk. Fakat şimdi, kim dinlemek isterse, kendisini gözetliyen bir şihâb buluyor.»]

10 [«Ve biz bilmiyoruz, (göğün muhâfaza edilmiş olmasiyle yerdeki insanlara) şer mi irâde olunmuştur, yoksa Allah Teâlâ, onlar için bir hayır mı irâde etti?»]

11 [«İçimizde sâlih olanlar da, olmayanlar da var. (Muhtelif fırkalara ayrılmış) ayrı ayrı yollar tutmuşuz.»]

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَأَنَّا لَمَّا
سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

12 [«Ve yüzde yüz anladık ki, yeryüzünde olsak da, (göğe) kaçsak da Allah Teâlâ'nın emrinin nüfûzunu âciz kılmaya kaadir değiliz.»]

13 [«Biz o hidâyeti (Kur'ân'ı) dinleyince ona îmân ettik. Kim Rabbinin vahdâniyyetine îmân ederse, o ne ecrinin eksileceğinden, ve ne gadre uğrayacağından korkmaz.»]

وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ تَحَرَّوْا
رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا
عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ
عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

14 [«İçimizden kimi müslim ve muvahhidlerdir. Kimi de (tevhîdden) yüz çevirenlerdir. Müslim ve muvahhid olanlar yok mu! İşte onlar, rüşd ve sevâbı arıyanlardır.»]

15 [«Fakat tevhîd ve doğru yoldan yüz çevirenler, Cehennem'e yakıt olacaklardır.»]

16 [Ve yine bana vahyolundu ki: «Şâyed cin ve ins, hak yolda (ve îmânda) istikâmet etselerdi, muhakkak ki Biz onlara, bol su içirir (bolluk verir, maîşetlerini genişletir) dik.»]

17 [«Tâ ki onları (şükrü nasıl edâ edeceklerini) sınayalım diye. Kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse, Rabbi, onu tâkat getiremiyeceği çok ağır bir azâba uğratır.»]

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا
مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ
عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّي
لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ
وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾

18 [«Mescidler, Allah Teâlâ'ya mahsûsdur. O hâlde, Allah Teâlâ'dan gayriye ibâdet etmeyin.»]

19 [«Allah'ın kulu (Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Batn-ı Nahle'de) Allah Teâlâ'ya ibâdete kalktığı zaman onun etrafında kesif bir izdihâm teşkîl ediyorlardı.»]

Ve nerde ise, keçe gibi biribirleri üzerine yığılmışlardı.

20 [De ki: «Ben. ancak Rabbime ibâdet ederim. Ve hiç kimşeyi O'na şerîk koşmam.»]

21 [De ki: «Ben, size kendiliğimden ne zarar eriştirmeye ve ne de irşâd etmeye muktedîr değilim. (O kudrete ancak Allah Teâlâ mâlikdir.)]

22 [De ki: «Şâyed ben, Allah Teâlâ'ya ısyân edersem, beni O'nun azâbından kimse kurtaramaz. Ve ben, O'ndan gayri bir sığınak bulamam.»]

إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللّٰهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فَاِ
نَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتّٰى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ
فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾

23 [Benim vus'umda olan ancak Allah Teâlâ tarafından me'mûr olduğum risâlâtı tebliğdir. Kim (Kur'ân ve tevhîd emrinde) Allah Teâlâ ve Resûlüne ısyân ederse, onun için Cehennem ateşi vardır. Dâim orada kalır, (ebediyyen çıkmaz.)]

24 [Nihâyet o va'dolundukları azâbı gördükleri zaman bileceklerdir. Yardımcısı daha zayıf ve adetçe az olan onlar mı, yoksa mü'minler mi?]

قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ
أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى
غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ
يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ
رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

25, 26, 27, 28 [De ki: «Size va'dolunan azâb yakın mı, yoksa Rabbim celle şânuh, onu te'hîr mi eder? Bilemem. Gaybı bilen, ancak Allah Teâlâ'dır. (İlmi ona mahsûs olan) o gaybına kimseyi muttalî kılmaz. Meğer ki, ihtiyâr ettiği bir Resûl olsun. Zîrâ O, Resûlün önünde ve arkasında dizilmiş gözetleyici Melekler bulundurur. Şunun için ki: O, Rablerinin risâletlerini hakkıyle tebliğ ettiklerini bilsin. Allah Teâlâ, onların nezdindekini, (ilmi ile) ihâtâ etmiştir. Ve halk ettikleri şeyleri zabt ve ihsâ eylemiştir. (Adedini bilir.)]

73 — MÜZZEMMİL SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 20 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَل۪يلًا ﴿٢﴾ نِصْفَهُٓ اَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَل۪يلًا
﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْت۪يلًا ﴿٤﴾ اِنَّا سَنُلْق۪ي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَق۪يلًا
﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ اَشَدُّ وَطْـًٔا وَاَقْوَمُ ق۪يلًا ﴿٦﴾ اِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا
طَو۪يلًا ﴿٧﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 [**Ey esvâbına bürünen** (Peygamber! Ey nübüvvet yükünü yüklenen Nebiyy!) **Gece kalk,** (namaz kıl!) **Birazı müstesnâ,** (o vakit yatar, dinlenirsin). **Gecenin yarısında kalk, veyâ yarıdan biraz eksilt, yâhûd artır. Kur'ân'ı** da **ağır ağır, tâne tâne, harflerini belli ede ede oku.** (Öyle ki işitenler harflerini sayabilsinler.) **Biz, sana cidden ağır bir söz** (Kur'ân'ı) **vahıy ve ilkâ ediyoruz. Gerçi gece** (yatağından ibâdet için kalkmak) **meşakkatli ise de, kırâetce daha sağlamdır.** (Harekât durmuş, sesler kesilmiştir. O zaman okumak, ihlâsa daha yakındır.) **Zîrâ gündüzleri uzun bir meşgûliyetin var.**]

Bu âyetteki «**Ağır söz**»den murâd, Kur'ân inmesidir. Hz. Âişe (R.A.) şöyle demiştir:

«**Peygamberimiz** (S.A.V.)'**i vahî inerken gördüm. Şiddetli soğuk olduğu hâlde mübârek alnından terler dökülürdü.**»

Ba'zılarına göre murâd: Kur'ân'ın mükelleflere ağır gelmesidir. Yâhûd o mîzânda ağırdır. Veyâ kâfirlerle fâcirlere ağırdır.

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلٰهَ إِلَّا
هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

8 [**Rabbinin ismini an!** (Gece gündüz O'nun zikrine müdâvemet et). **Ve ihlâs ile O'na teveccüh eyle!**]

Zikrullah: Tesbîh, tehlîl, tahmîd, namaz, Kur'ân okumak, ilim tedrisi ve tahsili gibi her şeye şâmildir.

9 [**Doğu ve batının Rabbi, O Allah Teâlâ'dır ki, O'ndan gayri ilâh yoktur. Bütün işlerine O'nu vekîl tut!**]

10 [**Müşriklerin tekzîb ve ezâsına sabret! Ve onlardan güzellikle ayrıl.**]

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾
إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾

11, 12, 13 [**Seni tekzîb eden varlık sâhiblerini** (Sanâdîd-i Kureyş'i) **Bana bırak. Ve onlara** (Bedir Gününe kadar) **biraz mühlet ver! Nezdimizde onlar için hazırlanmış, bukağılar, yakıcı bir ateş** (zakkum, kan ve irin gibi) **boğazda kalan yiyecekler ve elîm bir azâb vardır.**]

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا ﴿١٤﴾
إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلٰى فِرْعَوْنَ رَسُولًا
﴿١٥﴾ فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾

14 [**O günde ki, yer ve dağlar sarsılır. Ve dağlar akıp dağılan bir kum yığını olur.**]

15 [**Biz, size** (Kıyâmet Günü, tevhîdime da'vetinde icâbet ve imtinâınıza) **şehâdet edecek bir Peygamber gönderdik. Nitekim Fir'avn'a da bir Peygamber göndermiştik.**]

16 [**Fir'avn, o Peygambere ısyân etti. Biz de onu şiddetle yakalayıverdik.** (Helâk eyledik.)]

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾
اَلسَّمَٓاءُ مُنْفَطِرٌ بِهٖ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾

17, 18 [**Şâyed küfürde kalacak olursanız, kendinizi** (azâbtan) **nasıl kurtarırsınız? O günden ki,** (heybet ve şiddetinden) **çocukların saçları ağarır** (onları bir ihtiyara çevirir, hevlinden) **gök yarılır ve Allah'ın va'di fiile çıkar.** (Yerine getirilir.)]

اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَٓاءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبٖيلًا ﴿١٩﴾

19 [**İşte bunlar** (bu korkutucu âyetler insanlara) **bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine yol edinir.** (Takvâya sülûkle Allah Teâlâ'ya tekarrüb eder.)]

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ
وَثُلُثَهُ وَطَٓائِفَةٌ مِنَ الَّذٖينَ مَعَكَ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ
عَلِمَ اَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ عَلِمَ
اَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضٰى وَاٰخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى الْاَرْضِ يَبْتَغُونَ
مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاٰخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فٖى سَبٖيلِ اللّٰهِ فَاقْرَؤُا مَا تَيَسَّرَ
مِنْهُ وَاَقٖيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا

وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا
وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

20 [(Yâ Muhammed!) **Şübhe yok ki, Rabbin celle şânuh, seninle berâber olanlardan bir tâifenin, gecenin üçte ikisinden biraz eksik, ba'zan yarısı ve ba'zan üçte biri kadar ayakta durmakta** (ibâdet etmekte) **olduğunuzu bilir. Geceyi ve gündüzü** (ve saatlerini) **Allah Teâlâ takdîr ve tâdat eder. O, bunu sizin sayamıyacağınızı bildiği için** (Kıyâmı terke ruhsat verdi. Afivle) **size döndü.** (Sizden Gece Namazının farziyyetini kaldırdı.)]

Eshâbdan ba'zıları geceleyin kaç rek'at namaz kıldıklarını ve geceden ne kadar kaldığını bilemez, ihtiyâten bütün gece namaz kılarlardı. Bu minval üzere bir sene devam ettiler. Hattâ ayakları şişti.

[**İmdi Kur'ân'dan size kolay geleni okuyun.**]

Burada kırâetten, Kur'ân okumaktan maksâd namazdır, denilmiştir. Kırâet, namazın rükünlerinden olduğu için, cüz' zikredilmiş, küll murâd olunmuştur. Bu hâle göre ma'nâ: «**Gece namazınızdan, kolayınıza geldiği kadar kılın.**» demek olur.

Bu sûretle farz ve edâsı güç olan Gece Namazı tahfîf edilmiştir. Bilâhare beş vakit namaz farz kılınınca, bu tahfîf de nesholunmuştur. Yalnız Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem hakkında farziyyeti bâki' kalmıştır. Ümmeti hakkında tetavvu' ve ihtiyâra bırakılmıştır.

Bir kısım müfessirlere göre de, Fakreû: Gece Namazı değil, aynen Kur'ân kırâetiyle emirdir. Binâenaleyh her gece âdet ve eslâfın i'tiyâdına nazaran en az elli âyet okumalıdır, demişlerdir. Bu namazda da, namaz hâricinde de olabilir.

«Kur'ândan, size kolay geleni okuyun»: Kur'ândan kolay gelenin miktarı, bu, alel'ıtlak mülâhaza edildiği takdîrde, tâkat dâhilinde, meşakkat ve yorgunluk vermiyecek kadar demektir. Ve binâenaleyh, her şahsa ve hâle göre değişir ve bir miktar ta'yîn edilemez.

Fakat her farzda, esâs olarak, sâbit bir miktâr ta'yîni zarûrîdir.

Namazda rükün olan farz kırâetin ednâ mertebesi hakkında İmâm A'zam Ebû Hanîfe Hazretlerinden üç rivâyet vardır:

a) En az kısa bir âyet olmalıdır.

b) Kur'ân ismi ıtlak olunacak ve bir insan hitâbına benzemiyecek kadar olmalıdır.

c) En az üç âyet veyâ bir uzun âyet olmalıdır. Zîrâ en kısa sûre, üç kısa âyettir.

Bu rivâyet, İmâmeyn'in de kavlidir. Müftâ bih olan da budur.

İmâm Mâlik ve Şâfiî: En az Fâtiha okumak farzdır, zîrâ: «Fâtihasız namaz yoktur.» hadîs-i şerîfi bunu ifâde eder» demişlerdir.

Fakat İmâm A'zam, bu hadîs ile: «Fâtiha'nın vücûbu sâbit ise de, «Kur'ân'dan size kolay geleni okuyun.» âyeti ile sâbit olan farziyyet, mutlaktır. Ve binâenaleyh, kasden Fâtiha terkedildiği takdîrde, namazın iâdesi lâzım gelirse de, sehven terkedildiği ve sehiv secdesi de yapılmaması hâlinde, vakit geçmiş ise, o namazın iâdesi vâcib olmaz, ancak müstehab olur.» buyurmuşlardır.

[Allah Teâlâ (ilm-i ezelîsinde) bilir ki, içinizden hastalar bulunacaktır. Ba'zınız da (ticâret veyâ ilim tahsîli için) Allah Teâlâ'nın fazlından nasîbini ümîd etmek üzere yolculuk edeceklerdir. Ve bir kısmınız Allah yolunda cihâd eyliyeceklerdir. O hâlde (bundan böyle) Kur'ân'dan size kolay geleni okuyun! Ve (üzerinize farzolan) namazı kılın, zekâtı verin ve (zekâttan gayri) mallarınızdan hayır yolunda ihlâsla infâk edin! Zîrâ nefisleriniz için her ne hayır takdîm ederseniz, Allah Teâlâ indinde onu, hayır ve ecri daha büyük olarak bulursunuz. Ve Allah Teâlâ'dan günâhlarınızın mağfiretini dileyin, ki Allah-ü azîmüşşân, (tevbe edene) Gafûr ve (O'na itâat eyliyene) Rahîm'dir.]

«Allâhümagfirlenâ verhamnâ ve li'ıhvâninâ elleziyne sebekuûnâ bil'iymâni ve ente hayrurrâhimiyn. Bihürmeti mâ enzelte alâ resûlike seyyidilmürseliyn, sallallahü aleyhi ve alâ âlihî ve sellem.»

74 — MÜDDESSİR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 56 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

يَٓا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُۙ ﴿١﴾ قُمْ فَاَنْذِرْۙ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْۙ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْۙ
﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْۙ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُۙ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْۜ ﴿٧﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 [Ey (esvâbına) **bürünen** (Peygamber!) **Kalk** (kâfirleri azâbullahla) **korkut! Ve Rabbin celle şânuhu, büyüklükle zikret!** (Tekbîr getir, Allah-ü ekber de). **Esvâbını** (veyâ nefsini) **pâk tut! Azâbı terket!** (Ona müeddî olan şeyleri işleme), **iyiliği, mukâbilinde daha fazlasını elde etmek maksadiyle, yapma!** (Allah Teâlâ'ya, ibâdetini çoğaltarak, imtinân etme), **ve Rabbin celle şânuh** (un rızâsı) **için** (ilâhi teklîflerin meşakkatlerine, müşriklerin ezâlarına) **sabret!**]

Bir rivâyete göre; bu âyetlerin inmesine sebeb olarak Peygamber (S.A.V.) şöyle buyurmuştur.

«Mekke'ye yakın Hirâ dağında idim. Bir ses geldi. Sağa sola bakındım; bir şey göremedim. Yukarı bakınca gördüm ki bana seslenen bir Melektir. Yerle gök arasında havada bir Kürsî üzerinde oturur. Ondan korktum. Zevcem Hadîce'ye gelerek: «Beni örtün!» dedim. Çarşafla örttüler. Bunun üzerine, Cebrâîl Aleyhisselâm gelip, bana bu şekilde seslendi.»

Ba'zılarına göre; Peygamber (S.A.V.), Kureyş'den fazla eziyet

gördüğü zaman evine gelip bir elbiseye büründü ve o elbise için-de uyurken bu âyetler indi.

İyilik edip, karşılığında daha fazlasını beklemek Peygamber (S.A.V.)'e harâm idi. O'ndan başkasına harâm değildir. Çünkü Re-sûlüllah (S.A.V.)'ın en güzel ahlâk sâhibi olması emir buyurul-muştu.

فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى
الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾

8, 9, 10 [**Sûr nefholunduğu zaman, o gün kâfirler için pek çetin bir gündür. Kolay değil!**]

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾
وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾

11, 12, 13, 14, 15 [**Kendisini tek başına** (yapayalnız) **yarattığım kimseyi bana bırak. Ona, çok geniş bir servet verdim. Gözü önünde duran** (halk arasında i'tibârlı, toplantılarda dâimâ babalarının yanında hazır, her zaman re'ylerine ve bilgilerine başvurulur) **oğullar bahşettim.** (Sebeblerini ihzâr ederek) **yaşayışını** (mevki ve ikbâlini) **yaydım.** (Böyle iken yine artırmamı umuyor.)]

Âyet-i kerîme Velîd ibn-i Muğîre hakkında nâzil olmuştur. Çok zengindi. Mekke ile Tâif arasında çeşitli akarı, Tâif'te yaz kış meyvaları eksik olmayan bahçeleri mevcûddu. Ve yüz binleri aşan nakde sâhibti. Sayısız hizmetkârlarından mâadâ, kavmi arasında hepsi i'tibârlı, zeki ve bilgili onu mütecâviz oğlu vardı. İçlerinden üçü: Halîd, Ammâr, Hişâm (R. Anhüm) İslâm ile müşerref olmuşlardır.

كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾

16 [**Aslâ ummasın! Zîrâ o, âyetlerimize karşı pek inâdçıdır.**].

Velîd çok harîsti. O kadar ki; «**Eğer Muhammed sâdıksa, Cennet benim için yaratılmış demektir,**» demişti. Fakat bu âyet-i kerî-

menin nüzûlünden sonra, serveti artacağına eksildi. Ve i'tibârı kırıldı.

17 [**Ben, onu çok ağır bir azâba uğratacağım.**]

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ
﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هٰذَا إِلَّا
سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَا
أَدْرٰيكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا
تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30 [**Zîrâ o** (işittiği Kur'ân'ı ta'netmek için) **düşündü, ölçtü biçti. Kahrolası! Nasıl ölçtü biçti? Yine kahrolsun! Nasıl ölçtü biçti? Sonra** (Kur'ân'a, yâhûd kavminin yüzlerine) **baktı. Sonra da: Kaşlarını çattı, yüzünü buruşturdu. Ve bunu müteakib** (Haktan veyâ Resûlüllah'tan) **yüz çevirdi.** (İttibâdan) **istikbâr etti de: «Bu,** (sihirbazlardan) **ta'lîm ve rivâyet olunagelen bir sihirden, insan sözünden başka bir şey değildir.» dedi. Ben, onu Cehennem'e atacağım. Cehennem nedir bilir misin? O** (bir ateştir ki) **yakar, helâk eder, bırakmaz. İnsanın derisini kavurur. Üzerinde on dokuz bekçi vardır.**]

Rivâyet edildiğine göre, Velîd bin Muğîre, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin yanına gelmişti. Fahr-i Kâinat, Hâ mîm Essecde sûresini kırâet buyurmaktaydı. Dinlemiş ve teessür duymuştu.

Bilâhare kavminin yanına döndüğü zaman: **«Muhammed'den bir söz işittim ki ne ins ve ne cinn sözüne benzemiyor. Onda hiçbir sözde bulunmayan bir tatlılık ve güzellik var. Muhakkak ki, O her şeye galebe edecek. Ve aslâ mağlûb olmayacaktır.»** demiş ve medhetmişti.

Kureyş, bunun işitince: **«Eyvâh! Velîd dîninden dönmüş, Kureyş'e de, örnek olacak, döndürecek.»** demişlerdi. Yeğeni Ebû Cehil: **«Ben, onun hakkından gelirim.»** dedi. Ve amcasının evine koştu. Keyfiyeti anlattı ve onu tahrîk edecek sözler söyledi.

Bunun üzerine öfkelenen Velîd, hemen kalktı, Ebû Cehil'le birlikte kavminin meclisine gitti. Onlara dedi ki: **«Siz, Muhammed'in mecnûn olduğunu iddiâ ediyorsunuz; O boğulmuş bir adam mıdır?** (İ'tikâdlarınca delileri; cinler boğar, yaşatmazlardı). **Kâhin diyorsunuz, kâhinlik yaptığını gördünüz mü? Şâir olduğunu söylüyorsunuz, şiir söylerken gördünüz mü? Yalancı olduğunu öne sürüyorsunuz, hiçbir yalanını tuttunuz mu?»**

«Bunların hiçbirini O'nda görmedik. Fakat sen söyle, ne diyeceğiz?» dediler.

Velîd: **«Bilin ki, O bir sihirbazdır. Kişiyi âilesinden, evlâdından, kölesinden nasıl ayırdığını görmüyor musunuz? Sözleri de sihirbazlardan nakledilen sözlerdir.»** dedi.

Velîd'in sözlerini dinleyen kavmi pek sevindi ve dağılıp ayrıldılar.

Bundan sonra, Cenâb-ı Peygambere (hâşâ) sihirbaz demeye başlamışlardı. **Âyât-ı celîlenin bu vak'a üzerine nâzil olduğu mervîdir.**

وَمَا جَعَلْنَا اَصْحَابَ
النَّارِ اِلَّا مَلٰئِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ اِلَّا فِتْنَةً لِلَّذ۪ينَ كَفَرُوا
لِيَسْتَيْقِنَ الَّذ۪ينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا اِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ
الَّذ۪ينَ اُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ
وَالْكَافِرُونَ مَاذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ
مَنْ يَشَاءُ وَيَهْد۪ي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ اِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ اِلَّا
ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾

31 [**Biz, Cehennem bekçilerini ancak Meleklerden ta'yîn ettik. Sayısını da ancak küfredenler için bir fitne kıldık. Tâ ki Kitab ehli** (Kitablarına uygun olduğu için) **yakîn edinsinler. Îmân eden-**

lerin de îmânları artsın. Kitab ehli ve mü'minler şübheye düşmesinler.]

[Ve tâ ki, kalblerinde şekk ve nifâk olanlarla kâfirler: «(Allah Teâlâ, bu misâlden) ne murâd etti.» desinler. İşte böyle, Allah Teâlâ, dilediğini şaşırtır, ve dilediğini doğru yola iletir. Rabbin celle şânuh'un ordularını sâde kendisi bilir. Bu, ancak insanlar için bir öğüttür.]

كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا
أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَاءَ
مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾

32, 33, 34, 35, 36, 37 [Hayır hayır! Ay hakkı için, gündüzün ardınca giden gece ve âlemi aydın kılan sabah hakkı için, sekar, her hâlde, pek büyük (beliyye) lerden (Cehennemin büyük tabakalarından) biridir. İnsanlar için, içinizden hayra tekaddüm veyâ teahhur etmek isteyenler için, inzâr edicidir.]

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ
يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾

38, 39, 40, 41 [Her nefis, kazancına bağlıdır. Meğer ki Ashâb-ı yemîn olsun. Onlar Cennetlerdedirler. Günâhkârların hâllerini soruşurlar. Müşriklere: «Sizi, Cehennem ateşine atan nedir?» derler.]

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾

قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾

42, 43, 44, 45, 46, 47 [(Günâhkârlar da) derler ki: «Biz, namaz kılanlardan değildik. Yoksulu yedirmezdik. Bâtıla şüru' edenlere muvâfakat ederdik. Cezâ Gününü tekzîb eylerdik. Tâ bize, o yakîn (ölüm) gelinceye kadar (bu hâlde kaldık).]

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ
حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾

48, 49, 50, 51 [Onlara şefâat edenlerin şefâati fayda vermez. (Muhâldir). Onlara ne oluyor ki, arslandan kaçan yabâni merkepler gibi, (Kur'ân ve) öğütten yüz çeviriyorlar?]

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾
كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٥٣﴾

52 [Belki onlardan her biri, kendisine (gökten Peygambere ittibâ etmesini nâtık) dağıtılacak sahîfeler verilmesini ister.]

53 [Hayır, bu aslâ olamaz! Belki onlar, Âhiretten korkmazlar.]

كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ
﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

54, 55 [Hakka ki o Kur'ân belîğ bir öğüttür. Kim dilerse ondan (okur da) öğüt alır.]

56 [Maamâfîh onunla (o Kur'ânla) ancak Allah Teâlâ'nın dilediği kimse öğüt alır. İşte o kimsedir ki, Allah Teâlâ'ya muhâlefetten ittikâya ve mağfirete şâyan ve ehildir.]

———●———

75 — KIYÂMET SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 40 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴿١﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾

1, 2 **[Yemîn ederim, o Kıyâmet Gününe; ve kendisini levmeden nefse yemîn ederim ki** (elbette diriltileceksiniz.) **]**

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾

3 **[İnsan,** (ölümünden sonra) **kemiklerini toplamıyacağımızı mı sanıyor?]**

Ahnes ibn-i Şüreyk'ın dâmâdı Adiyy ibn-i Ebi Rebîa, Hazret-i Peygamber'in komşusu idi. Ve bu ikisi hakkında Resûlüllah: **«Allah'ım! Kötü komşumun hakkından gel!»** derdi.

Bir gün Adiyy, Resûlüllah'a: **«Yâ Muhammed! Bana Kıyâmet Gününden haber ver, o ne zaman ve nasıl olacak?»** demişti.

Resûlüllah da anlatmıştı. Bunun üzerine Adiyy, **«Ben, onu gözümle görsem de tasdîk etmem. Ve, sana inanmam. Allah, o kemikleri mi toplıyacak?»** dedi.

Ebû Cehil de keza: **«Muhammed, Allah Teâlâ'nın bu kemikleri çürüyüp dağıldıktan sonra, toplayıp yeni bir halkla iâde edeceğini mi zannediyor?»** demişti.

Sûre-i celîlenin bunlardan biri sebebiyle nâzil olduğu mervîdir.

4 **[Evet! Biz parmak uçlarındaki ufak kemikleri bile toplayıp tesviye etmeye kaadiriz.]**

بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ﴿٦﴾

5, 6 [Fakat insan, önündekini (ba's ve hesâbı) tekzîb etmek ister. Ve: «Kıyâmet Günü, ne zaman olacak?» diye sorar.]

فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ
﴿٩﴾ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾

7, 8, 9, 10 [Gözlerin kamaştığı, Ay'ın tutulduğu, Güneş'le Ay'ın toplandığı zaman. İşte o gün, insan: «Nereye kaçıp gideriz?» der.]

كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّأُ الْإِنْسَانُ
يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾
وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾

11, 12, 13, 14, 15 [Hayır! O gün (Allah Teâlâ'nın azâbından kaçacak) sığınacak yer yoktur. O gün, insanların karargâhı ancak Rabbinin nezdidir. O gün, insana mukaddem ve muahhar yaptıkları haber verilir. Daha doğrusu insan, (kurtulmak için) bütün özürlerini ortaya dökse de, kendisine karşı bir şâhidtir.]

لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ
﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

16, 17, 18, 19 [(Yâ Muhammed!) Vahyi çabucak almak için (tamamlanmadan) dilini kımıldatma. Onu (kalbinde) toplamak ve kırâetini (lisânında) tesbît etmek Bize âiddir. Sana, Kur'ân'ı kırâ-

et ettiğimizde, onun kırâetine tâbi' ol (dinle). Sonra onu açıklamak, yine Bizim üzerimizdedir.]

Bu âyet indikten sonra; ne zaman Cebrâîl Aleyhisselâm vahiy getirse, Peygamber (S.A.V.) başını eğerek dinler; o gittikden sonra okurmuş. Bu gösterir ki, beyânın hıtâb vaktinden sonraya gecikmesi câizdir. Acele etmek, kötü bir iştir. Dînin aslında böyle olunca; sâir yerlerde böyle olması, evleviyette kalır.

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿٢١﴾

20, 21 **[Hayır! Öyle değil. Belki siz, (ey âdemoğulları) acele geçeni (bu dünyâyı) sever, Âhiret'i terkedersiniz.]**

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ
بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

22, 23, 24, 25 **[O gün (Kıyâmet Günü) nice yüzler ter-ü tâzedir. (Parıl parıl parıldar. Zîrâ) Rablerine nazar kılarlar. Nice yüzler de surat asmış ve muzlimdir. Anlarlar ki, bel kemiklerini kıracak bir felâkete uğrayacaklar.]**

كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ
﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾

26, 27, 28, 29, 30 **[Hayır! Öyle değil. Ne zaman ki rûh, köprücük kemiğine dayanır, hazır olanlara: «Bir hekim yok mu denilir?» Hasta, dünyâdan ayrılma zamanı yaklaştığını anlar. Bacakları birbirine dolaşır. O gün, Rabbinin yanına sevk olunacağı gündür.]**

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلّٰىۙ ﴿٣١﴾ وَلٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰىۙ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ اِلٰٓى اَهْلِه۪
يَتَمَطّٰىۜ ﴿٣٣﴾ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰىۙ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ اَوْلٰى لَكَ فَاَوْلٰىۜ ﴿٣٥﴾

31, 32, 33, 34, 35 [Fakat, o ne sadaka verdi ve ne namaz kıldı. Belki (Kur'ân'ı) tekzîb etti (îmândan yüz çevirdi). Sonra da salına salına yürüyerek ehline gitti. Vay sana, vay, bir daha vay sana, vay!]

اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُتْرَكَ سُدًىۜ ﴿٣٦﴾

36 [İnsan, başı boş bırakılacağını mı zannediyor?]

اَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنٰىۙ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ
عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوّٰىۙ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ
وَالْاُنْثٰىۜ ﴿٣٩﴾ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾

37, 38, 39, 40 [O, rahme dökülen menîden bir katre değil miydi? Sonra, bir kan pıhtısı oldu. Derken, Allah Teâlâ, onu yarattı, düzeltti. Ondan erkek, dişi iki sınıf halk etti. Bunları yaratan (Allah) ölüleri diriltmeye kaadir değil midir? (Elbette kaadirdir.)]

76 — İNSAN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 31 âyettir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا
خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا
بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ إِنَّا
أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾

1 [**İnsan üzerine dehirden öyle bir devir geçti ki, bu müddet zarfında, anılmaya değer bir şey değildi.**]

Sûre-i celîleye «Dehr», «Ebrâr», «Emşâc», «Hel Etâ» sûreleri de denilir.

Mücâhid ve Katâde'ye göre, sûre-i celîle Medenî'dir. Hasen ve İkrime de Medenî olduğunu kabûl etmişler, ancak 24 üncü âyet-i kerîmesinin Mekkî bulunduğunu söylemişlerdir. Fakat ekseriyet Mekkî olduğuna kaaildir. Zemahşerî, Râzi, Beyzâvi, Ebüssuud, Mekkî olduğunu kaydetmişler, Ebû Hayyân da buna «Cümhur kavli» demiştir.

İnsanın üzerinden geçen devirden murâd: Âdem Aleyhisselâma rûh verilmezden önce balçıktan bir cesed hâlinde Mekke ile Tâif arasında geçen kırk yıldır. Yâhûd insandan Âdemoğulları kasdedilmiştir ki, vakti ile her biri birer nutfeden ibâretti.

2 [Şübhe yok ki, Biz insanı (erkek ve dişinin sulariyle) karışık bir nutfeden yarattık. Onu sınıyoruz. Bu sebebledir ki, kendisini işitir, görür kıldık.]

3 [Biz insana (hidâyet ve dalâlet) yolunu gösterdik. Ya şâkir olur (îmân eder) veyâ nankör olur (dalâlette kalır).]

4 [Biz kâfirler için zincirler, boyunlarına bukağılar ve alevli bir ateş hazırladık.]

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا
يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾

5, 6 [Âhirette sâdık ve mutî olan mü'minler, kâfûrla karıştırılmış şarab dolu bir piyâleden içerler. O kâfûr, bir pınardır ki ondan ancak Allah Teâlâ'nın has kulları içer. Ve onu diledikleri yere kolaylıkla akıtırlar.]

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾
وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا
نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ
مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾

7, 8, 9, 10 [(Şu sebeble ki) Nezirlerine vefâ ederlerdi. Mihnet ve şiddeti âşikâr bir günden korkarlardı. Ve Allah Teâlâ'ya sevgilerinden, yiyecekleri az ve ona ihtiyâçları varken, fakîrleri, yetîmleri ve esîrleri doyururlardı. Ve onlara: «Sizi, ancak livechillâh it'âm ediyoruz. Yoksa, sizden ne karşılık ve ne teşekkür beklemiyoruz. Zîrâ biz, Rabbimizin azâbından, (hevl ve şiddetinden) içindekilerin yüzlerini asık ve çatık kılacak günden korkarız.» (derlerdi).]

Aleyhisselâtü vesselâm Efendimiz, kendisine getirilen harb esîrlerini ba'zı ashâba verir ve «Ona ihsân et!» buyururlardı.

Âyet-i celîlenin Hazret-i Ali (Radiyallâhü Anh ve Kerremallahü veche) ile zevceleri Hazret-i Fâtıma ve câriyeleri Fıdda (R. Anhümâ) hakkında nâzil olduğu mervîdir. Bütün yiyeceklerini, oruçlu olmalarına rağmen, üç gün sıra ile bir fakîr, bir yetîm ve bir esîre tasadduk eylemişlerdi.

فَوَقٰيهُمُ اللّٰهُ شَرَّ ذٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقّٰيهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًاۚ ﴿١١﴾

11 [**Allah Teâlâ da onları, bu sebeble, o günün şer (ve şiddeti) nden korur, yüzlerine beşaşet, kalblerine sürûr ihsân eyler.**]

وَجَزٰيهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًاۙ ﴿١٢﴾
مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى الْاَرَٓائِكِۚ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًاۚ ﴿١٣﴾
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ
عَلَيْهِمْ بِاٰنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَاَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَاۙ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا۟ مِنْ فِضَّةٍ
قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَاْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًاۚ ﴿١٧﴾
عَيْنًا فِيهَا تُسَمّٰى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾

12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 [**Ve sabırlarına karşılık, onları Cennetle, ipekli elbiselerle mükâfatlandırır. Orada serîrler üzerine yaslanırlar.** (Hava mûtedildir) **Ne güneş sıcağı ve ne** (kendilerine ezâ veren) **şiddetli soğuk görmezler. Ağaçlarının gölgeleri üzerlerine yaklaşmış ve meyvaları onlara râm olmuştur.** (Diledikleri gibi devşirirler). **Ve onlara gümüşten billûr kablar, kadehler dolaştırılır. O gümüşten billûrlar ki, mikdârını** (Melekler) **takdîr etmişlerdir.** (İçeceklerin, içeceği ve kanacağı kadar verilir). **Onlara zencefil katılmış bir kadeh de içirilir. O, Cennette bir kaynaktır.** (Kolay içildiğinden dolayı) **adı Selsebîl'dir.**]

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ
لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾

19, 20 **[Hizmetlerinde her dem ter-ü tâze çocuklar dolaşır. Sen görünce onları sanki saçılmış inciler sanırsın. Ve ne tarafa baksan** (ta'rîf edilemez) **bir ni'met, büyük, geniş bir mülk** (ve saltanat) **görürsün.]**

عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ فِضَّةٍ
وَسَقَيهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَا
نَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴿٢٣﴾
فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾

21 **[Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır. Ve gümüş bilezikler takınırlar. Ve Rableri onları gâyet pâk bir şarabla suvarır.]**

Başka bir yerde; «**Altından bilezikler takınırlar.**» buyurulmuştur. Bu, gösterir ki, Cennetliklerin zînetleri amellerine göredir. Bununla berâber câizdir ki, gümüş bilezik, hizmetçinin, altın bilezik de efendisinin ola. **Pâk şarabdan murâd:** Dünyâ şarabı gibi el ve ayaklarla kirletilmemiş temiz şarabdır. Yâhûd o şarab, sidik gibi pis olmayıp, bedenlerden ter hâlinde çıkan ve misk gibi kokan temiz şarabdır. Bu şarabın mezkûr iki nev'i şarabdan başka ve onlardan üstün olduğunu söyleyenler de vardır.

Gece Namazı kılmak Peygamber (S.A.V.)'e vâcib, ümmetine müstehabdır.

22 **[Şübhe yok ki, bütün bu ni'metler, amellerinize sevâb kılınır. Sa'yiniz meşkûr olmuştur.]**

23 **[Biz, ancak Biz sana Kur'ân'ı sûre sûre, âyet âyet tenzîl ettik.]**

24 **[O hâlde Rabbin celle şânuhun hükmüne sabret! Onlardan bir günâhkâra veyâ bir nanköre itâat etme!]**

Rivâyet edildiğine göre, bunlar, Utbe bin Rebîa ve Velîd bin Mugîre idi. **«Şâyed bu da'vâyı kadın veyâ mal için ortaya atmışsan, bundan vaz geç, sana her şey hazırdır.»** demişlerdi. Utbe, kızını mehirsiz nikâhlamayı teklîf etmişti. Velîd de: **«Gel vaz geç, sana istediğin kadar mal vereyim.»** demişti.

Âyet-i kerîme bunun üzerine nâzil olmuştu.

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ
وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾

25, 26 **[Rabbin celle şânuh'un adını, sabah akşam an! Ve gecenin bir kısmında O'na secde et! Gecenin uzun bir kısmında da O'nu tesbîh ve tenzîh eyle!]**

Beş vakit namazı edâ et. Sonra gece namazı kıl!
Gece Namazı kılmak; Peygamber (S.A.V.)'e vâcib, ümmetine müstehabdır.

إِنَّ هَٰؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾
نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَا
لَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾

27 **[Onlar, acele geçeni** (dünyâyı) **severler. Ve** (önlerinde gelecek) **ağır** (ve şiddetli) **bir günü** (düşünmezler de) **arkaya bırakırlar.]**

28 **[Onları, Biz halk ettik. Ve hilkat bendlerini Biz muhkem kıldık. Dilersek,** (onları yok eder) **yerlerine benzerlerini getiririz.]**

29 **[Hiç şübhe yok ki, bu** (sûre) **bir öğüttür. Kim dilerse** (bununla öğütlenir), **Rabbine yol tutar.** (Hayır ve tâatle Rabbine yakınlaşır.) **]**

وَمَا تَشَاۤؤُنَ اِلَّٓا اَنْ يَشَاۤءَ اللّٰهُۜ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَل۪يمًا حَك۪يمًاۗ ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ
مَنْ يَشَاۤءُ ف۪ي رَحْمَتِه۪ۜ وَالظَّالِم۪ينَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَل۪يمًا ﴿٣١﴾

30, 31 [Maamâfîh, Allah Teâlâ dilemeyince siz dileyemezsiniz. Zîrâ hiç şübhe yok ki, Allah-ü azîmüşşân, Alîm'dir, Hakîm'dir. Dilediğini rahmetine alır. Zâlimler için ise, elîm bir azâb hazırlanmıştır.]

——— • ———

77 — MÜRSELÂT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 50 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًاۙ ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًاۙ ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًاۙ
﴿٣﴾ فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًاۙ ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًاۙ ﴿٥﴾ عُذْرًا اَوْ نُذْرًاۙ ﴿٦﴾
اِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌۜ ﴿٧﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 [**Yemîn ederim: O birbiri ardınca iyilikle gönderilenlere, sert rüzgârlar gibi** (emr-i ilâhiyi imtisâle) **koşanlara,** (şerîat hükümlerini) **lâyıkıyle neşredenlere, böylece** (hak ile bâtılı) **ayırdedenlere, sonra muhik olanları ma'zûr kılmak ve mubtil olanları inzâr etmek için öğütler telkîn eyleyenlere, ki gerçekten size va'dolunanlar vukû' bulacaktır.**]

Yâhûd ma'nâ şudur: At yelesi gibi birbirini ta'kîb eden ve hemen ardından bora şeklini alan rüzgârlara, yağmur saçan yellere, hakla bâtılı birbirinden ayıran Kur'ân âyetlerine (haklıları) ma'zûr görmek ve (haksızları) uyarmak için Peygamberlere vahiy indiren Meleklere yemîn ederim ki, size va'dolunanlar muhakkak vukû' bulacaktır, ey Mekke kâfirleri!

فَاِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَاِذَا السَّمَٓاءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَاِذَا الْجِبَالُ
نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَاِذَا الرُّسُلُ اُقِّتَتْ ﴿١١﴾

8, 9, 10, 11 [Yıldızların ışıkları söndüğü, gök yarıldığı, dağlar (ufalanıp) savrulduğu, Peygamberler (ümmetlerine şehâdet için) toplandıkları zaman.]

لِاَيِّ يَوْمٍ اُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ
الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾

12, 13, 14, 15 [(Denir ki): Bunlar, hangi gün geciktirildiler? Fasl günü için! Fasl günü nedir, bilir misin? Veyl o gün, (o günü) tekzîb eyleyenlere!]

اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذٰلِكَ نَفْعَلُ
بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

16, 17, 18, 19 [Biz, evvelkileri (tekzîblerinden dolayı) helâk etmedik mi? Sonra gelenleri de peşlerine katarız. Günâhkârlara Biz böyle yaparız. Veyl o gün (Allah'ın âyetlerini ve Peygamberlerini) tekzîb eyleyenlere!]

اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَٓاءٍ مَهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ
فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿٢١﴾ اِلٰى قَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا
فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾

20, 21, 22, 23, 24 [Biz, sizi zelîl bir sudan halk etmedik mi? Onu muayyen bir müddete değin sağlam bir yerde tuttuk. Onu, Biz takdîr ettik. (Her şeyi) takdîre ne güzel kaadiriz Biz! Veyl o gün (bu kudretimizi) tekzîb eyliyenlere!]

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا
فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾

25, 26, 27, 28 [Biz yeri, (yüzünü) dirilere ve (altını) ölülere, bir toplanma mahalli kılmadık mı? Orada sâbit ve yüksek dağlar yarattık. Ve size tatlı sular içirdik. Veyl o gün (bu ni'metleri) tekzîb eyliyenlere!]

انْطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ انْطَلِقُوا إِلَىٰ ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ
شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَا
لْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾

29, 30, 31, 32, 33, 34 [(Onlara): «Haydi (dünyâda) tekzîb ettiğiniz azâba gidin, üç kola ayrılmış gölgeye (Cehennem dumanının gölgesine) gidin.» denilir. Ki o, ne gölgelendirir ve ne alevden korur. Zîrâ ateş, bir saray gibi kıvılcımlar saçar. Her biri gûyâ ki sarı erkek develerdir. Veyl o gün (bunu) tekzîb eyleyenlere!]

هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾

35, 36, 37 [Bugün, nutukların tutulacağı gündür. İzin de verilmez ki, i'tizâr etsinler. Veyl o gün (bu günü) tekzîb eyleyenlere!]

هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْاَوَّلٖينَ ﴿٣٨﴾ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ
كَيْدٌ فَكٖيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ ﴿٤٠﴾

38, 39, 40 [(Ve denilir ki): Bu gün, fasl günü (hak ile bâtılın ayrıldığı gün) dür. Bu gün, sizi de, (ba'si inkâr eden) evvelki (ümmet) leri de tamâmen topladık. Şâyed (azâbımdan kurtulmak için) bir hîleniz varsa hemen bunu yapın (da kurtulun). Veyl o gün (ba'si) tekzîb eyleyenlere!]

اِنَّ الْمُتَّقٖينَ فٖي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾
كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنٖيٓئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنٖينَ ﴿٤٤﴾
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ ﴿٤٥﴾

41, 42, 43, 44, 45 [Şübhe yok ki takvâ sâhibleri, dâimâ gölgeliklerde, pınar başlarında, arzû ettikleri meyvalarla ni'metler içindedirler. (Ve onlara): «(Dünyâda) işlediğiniz (sâlih) amellerin mükâfatı olarak, âfiyetle yiyin için.» (denilir). İşte Biz, muhsinleri böyle mükâfatlandırırız. Veyl o gün, (bu ni'metleri) tekzîb eyleyenlere!]

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلٖيلًا اِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبٖينَ ﴿٤٧﴾

46, 47 [(Ey kâfirler): «(Dünyâda) biraz yiyin, için, eğlenin. Zîrâ siz, günâhkârlarsınız.» Veyl o gün (ebedî ni'meti) tekzîb eyleyenlere! (Ki kendilerini elîm ve dâimî bir azâba attılar).]

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾

48, 49 [**Ne zaman, onlara:** «(Îmân edin de) **rükû' edin** (namaz kılın)» **denilse, rükû' etmezler** (namaz kılmazlar). **Veyl, o gün** (îmân etmeyip de) **tekzîb eyleyenlere!**]

Bu âyet, Sakîf kabîlesi hakkında inmiştir: Zîrâ: «**Biz, namazda eğilmeyiz; bu bizim için zillettir**» demişler. Peygamber (S.A.V.) de:

«**Rükû' ve sücûdu olmayan namazda, hayır yoktur.**» buyurmuştur.

فَبِاَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

50 [**Artık bundan** (bu Kur'ân'dan) **sonra onlar, hangi söze inanacaklar?**]

Zîrâ Kur'ân, Semâvî kitablar arasında açık bir mu'cize olup, pek çok şerefli ma'nâları ihtivâ etmektedir. Onu tasdîk etmeyen, Semâvî Kitabların hangisini tasdîk eder!

78 — NEBE' SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 40 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

عَمَّ يَتَسَٓاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَاِ الْعَظ۪يمِ ﴿٢﴾ اَلَّذ۪ي هُمْ ف۪يهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾

1, 2, 3 [**Birbirlerine ne soruyorlar? İhtilâfa düştükleri o büyük haberi** (dirilmeyi) **mi?**]

Mekkeliler, birbirlerine, yâhûd alay yolu ile Peygamberimiz (S.A.V.)'e ve mü'minlere öldükden sonra dirilmeyi sorarlardı. Yâhûd bu büyük haberi hem mü'minler hem kâfirler sorarlar; mü'minler bilgilerini arttırmak, kâfirlerse alay etmek için sorarlardı.

كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾

4, 5 [**Hayır!** (ihtilâfa ve soruşturmaya ne hâcet) **yakında bilecekler** (ki ihtilâf ettikleri şey haktır) **muhakkak ve muhakkak yakında** (her şeyi, sözlerinin butlanını) **anlayacak ve bilecekler.**]

اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ اَوْتَادًا ﴿٧﴾

6, 7 [**Biz, yeri** (size karargâh olmak için) **yayılmış bir döşek ve dağları** (yeri tutan) **birer destek yapmadık mı?**]

وَخَلَقْنَاكُمْ اَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾

8, 9, 10, 11 [Sizi çift yarattık. Uykunuzu (yorgunluğunuzu gidermek için) bir dinleniş, geceyi (her şeyi örten bir) örtü ve gündüzü geçim vakti kıldık.]

وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾
وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾
وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾

12, 13, 14, 15, 16 [Üzerinizde muhkem yedi gök binâ ettik. Ve orada pek parlak bir çırağ halk eyledik. Sıkıcı bulutlardan bol bol sular indirdik. Tâ ki, onunla dâneler, nebâtlar, ağaçları birbirine çatılmış bahçeler yetiştirelim.]

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ
فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا
﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾

17, 18, 19, 20 [Şübhe yok ki o fasl günü (sevâb ve ikaabla cezâya) bir mîkattır ki o gün, sûr'a üfürülecek ve takım takım (kabirlerinizden kalkıp Mahşer'e) geleceksiniz. Ve o gün gök yarılmış, kapı kapı olmuş, ve dağlar, havada zerreler gibi uçurulmuş, bir serâb hâline gelmiş olacak.]

Rivâyete göre Muâz (R.A.), takım takım Mahşer'e gelmenin tefsîrini Peygamber (S.A.V.)'e sormuş ve şu cevâbı almıştır:

«Kıyâmet Gününde ümmetim on iki sınıf olarak haşredilecektir. Birinci sınıf: Kabirlerinden karınları yılanlar ve akreblerle dolu haşredilir. Bunlar zekâtlarını vermeyenlerdir, ki tevbe etmeden ölmüşlerdir. İkinci sınıf: Domuz sûretinde haşredilir. Bunlar, namazlarında gevşeklik gösterip tevbe etmeden ölenlerdir. Üçüncü sınıf: Ağızlarından kan gelerek haşrolunur. Bunlar, alış verişlerinde yalan söyleyip tevbe etmeden ölenlerdir. Dördüncü sınıf: El ve ayakları kesik haşrolur. Bunlar komşularına ezâ edip tevbekâr olmadan ölenlerdir. Beşinci sınıf: Lâşeden daha pis kokar hâlde haş-

rolunur. Bunlar, Allah Teâlâ'dan korkmayıp gizlice günâh işleyen ve tevbe etmeden ölenlerdir. Altıncı sınıf: Dilleri kesik haşrolunurlar. Bunlar, yalan söyleyen ve yalancı şâhidliği yapanlardır, ki tevbe etmeden ölmüşlerdir. Yedinci sınıf: Dilsiz haşrolunur. Bunlar, şâhidliği gizleyen ve tevbe etmeden ölenlerdir. Sekizinci sınıf: Avret yerlerinden irin ve sarı su akarak haşrolunur. Bunlar zinâ edip, tevbekâr olmadan ölenlerdir. Dokuzuncu sınıf: Karınları ateşle dolu olarak haşredilir. Bunlar, haksız yere yetîm malı yiyerek tevbe etmeden ölenlerdir. Onuncu sınıf: Yüzleri kızarmış; gözleri uğramış; dişleri öküz boynuzu gibi sivrilmiş; dudakları karınlarına, karınları da uyluklarına sarkmış haşrolunur. Bunlar, içki içip tevbe etmeden ölenlerdir. Onbirinci sınıf: Cüzzâmlı, baraslı haşrolunur. Bunlar, ana-babalarına âsî olup tevbe etmeden ölenlerdir. Onikinci sınıf: Yüzleri Ay'ın ondördü gibi haşrolunur. Sırat'ı şimşek gibi geçerler. Bunlar, hayırlı işler yapıp, namazlarını cemâatle kılan ve günâhlarına tevbekâr olarak ölenlerdir.»

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَابِثِينَ فِيهَا
أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا
وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا
﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾

21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 [Muhakkak ki Cehennem, bir uğraktır. Azgınların dönüp dolaşıp gidecekleri bir yerdir. Devirlerce içinde kalacaklar. Orada ne bir serinlik ve ne içilecek bir şey tadamıyacaklar. Ancak amellerine uygun bir cezâ olarak, kaynar su ve Cehennemliklerin vücûdlarından akan kan ve irin içeceklerdir. Zîrâ onlar (ba'se îmânları olmadığı için) hesâb olunacaklarını ummuyor (korkmuyor) lardı. Ve âyetlerimizi tekzîb ediyorlardı.]

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

29, 30 [**Biz ise, her şeyi tesbît etmiş, bir Kitab'a** (Levh-i Mahfûz'a) **yazmışızdır. Onlara: «İşte** (azâbınızı) **tadın. Artık, size azâbınızı artırmaktan başka bir şey yapacak değiliz.»** (denilecek.)]

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ
أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾
جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾

31, 32, 33, 34, 35, 36 [**Fakat takvâ sâhibleri için bir mahall-i fevz** (Cennet veyâ ateşten kurtuluş) **vardır.** (Meyvalı ağaçlarla dolu) **bahçeler, üzüm bağları, memeleri yumru yumru hepsi aynı yaşta kızlar ve** (içi şarab) **dolu kadehler vardır. Orada ne bîyhude bir söz ve ne yalan işitmezler.** (Bu ni'metler) **Rabbinden bir mükâfat,** (fazl-u kereminden) **yeterli bir bahşiştir.**]

رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ
خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا
مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ
اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾

37, 38, 39 [**O göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbi Rahmân'dan. Bütün mahlûkat O'na hitâbta bulunmaya kaadir olamazlar. O gün Rûh ve Melekler saff olup duracaklar. Tek kelime söyleyemezler. Ancak o Rahmân'ın izin verdiği doğru söyleyen müstesnâ. O gün ki, haktır, vukûu sâbittir. Artık kim dilerse, Rabbine** (îmân ve tâatle) **bir dönecek yer edinsin!**]

إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ
مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

40 [Biz, sizi yakın bir azâbla korkuttuk. O gün, herkes ellerinin ne takdîm ettiğine (ondan önce hayır ve şer ne yapmış olduğuna) bakacak ve kâfir: «Keşke, (dünyâda) toprak olaydım (da halk olunmayaydım ve bu hesâbı görmeyeydim)» diyecek.]

Mukaatil demiştir ki: «Kıyâmet Gününde, Allah Teâlâ vahşî hayvanları, böcekleri ve kuşları toplayıp da'vâlarına bakacak; boynuzsuzun hakkını boynuzludan alacak. Sonra, O'nun emri ile hepsi toprak olacak. Kâfir bunu görünce: Ne olaydı dünyâda domuz sûretinde bulunup bu gün toprak olaydım! diyecek.»

——— • ———

79 — NÂZİÂT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 46 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا
﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ اَمْرًا ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 [(Kâfirlerin canlarını) şiddetle alan **Melekler hakkı için,** (mü'minlerin canlarını) **kolaylıkla ve tatlılıkla çıkaran Melekler hakkı için,** (havada) **yüzen Melekler hakkı için, me'mûr oldukları işte birbirini geçen Melekler hakkı için** (dünyânın) **işi** (ni) **tedbîr eden Melekler hakkı için** (ba's, hesâb ve cezâ göreceksiniz.)]

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ
وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾

6, 7, 8, 9 [**O gün, sarsan sarsacak. Ardından bir sarsıntı daha olacak.** (Korkudan) **o gün yürekler yerinden oynayacak. Gözleri zilletle eğilecek.**]

يَقُولُونَ ءَاِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً ﴿١١﴾

10, 11 [(İstihzâ ederek) onlar derler ki: «Biz, ölümümüzden sonra eski hâle (hayâta) döndürülür müyüz? Çürümüş kemik olduktan sonra ba'solunur muyuz?]

قَالُوا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾

12 [«O hâlde bu (sahîh ise) husrânlı bir dönüş!» dediler.]

فَاِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

13, 14 [Fakat o (Allah Teâlâ'ya güç değildir! O son nefha) sert bir haykırıştan ibârettir. Akabinde hepsini uyanmış, yeryüzünde görürsün.]

هَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ مُوسٰى ﴿١٥﴾

اِذْ نَادٰيهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ
اِنَّهُ طَغٰى ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَلْ لَكَ اِلٰى اَنْ تَزَكّٰى ﴿١٨﴾ وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ
فَتَخْشٰى ﴿١٩﴾

15 [Sana Mûsâ'nın kıssası erişti mi?]

16, 17, 18, 19 [Hani Rabbi O'na, o mukaddes vâdîde, Tûvâ'da nidâ etmişti. Fir'avn'a git! Zîrâ o, pek azdı. De ki: «(Allah Teâlâ'nın vahdâniyyetini ikrârla, şirk ve ısyândan) temizlenmeye meyil (ve rağbet) in var mı? Seni, Rabbine (O'nu tanımaya) irşâd edeyim de (ikaabından) korkasın.» demişti.]

فَاَرٰيهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰى ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصٰى ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ
يَسْعٰى ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰى ﴿٢٣﴾ فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى ﴿٢٤﴾

20, 21, 22, 23, 24 [Mûsâ, ona o büyük mu'cizeyi (asâ veyâ el mu'cizesini) gösterdi. Fakat o, onu tekzîb ve Allah Teâlâ'ya ısyân etti. Tâatten yüz çevirdi de işi ibtâle çalıştı. Nihâyet (kavmini, sihirbazları) topladı. Nidâ etti: «Ben, sizin en büyük Rabbinizim (benim fevkimde Rab yoktur)» dedi.]

Ba'zılarına göre ma'nâ şöyledir: «Putlar da rableridir. Ama Ben, onların da sizin de Rabbinizim.»

فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الْاٰخِرَةِ وَالْاُولٰى ﴿٢٥﴾ اِنَّ فٖى
ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشٰى ﴿٢٦﴾

25 [Bunun üzerine, Allah Teâlâ da onu Âhirette ve dünyâda azâbiyle yakalayıverdi.]

26 [Şübhesiz ki, bunda Allah Teâlâ'dan korkacaklar için bir ibret vardır.]

ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ خَلْقًا اَمِ السَّمَٓاءُ بَنٰيهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰيهَا ﴿٢٨﴾
وَاَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰيهَا ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ دَحٰيهَا
﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَٓاءَهَا وَمَرْعٰيهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰيهَا ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا
لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾

27, 28, 29, 30, 31, 32, 33 [(Ey dirilmeyi inkâr edenler! Düşünün) yaratılışça, siz mi daha güçlüsünüz, yoksa sema mı? Allah, onu binâ etti. Boyuna O, irtifâ verdi. Tesviye eyledi. Gecesini O, kararttı. Gündüzünü (Güneş'in ışığı ile) aydınlattı. Sonra yeri (süknâ için) O, yayıp döşedi. Oradan suyunu ve mer'asını çıkardı. Dağlarını sâbit kıldı. Bunlar hep sizin ve davarlarınızın intifâı, yaşaması içindir.]

فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ
يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾

34, 35, 36 [**Fakat o büyük dâhiye** (tâmmetülkübrâ = Kıyâmet) **geldiği zaman, o gün, insan neye çalıştığını** (dünyâda hayır ve şer işleyip de, gafletinin ifrâtından veyâ aradan uzun zaman geçmiş olmasından unuttuğu, amelleri tedvîn edilmiş defterlerde görür) **iyice anlar. Cehennem de, her görecek kimseye apaçık gösterilir.** (Onu görmeyen kalmaz. Sevâb ve ikaab tahakkuk eder.)]

فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾

37, 38, 39 [**Kim tuğyân etmiş de kâfir olmuş,** (şehvetlerine uyarak) **dünyâ hayâtını** (Âhiret'e) **tercîh eylemişse, elbette onun karargâhı Cehennem'dir.**]

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ
الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾

40, 41 [**Fakat kim de Allah Teâlâ'nın huzûrunda** (suçlu) **durmaktan korkup da, nefsini süflî heveslerden alıkoymuşsa, elbette onun da menzili, karargâhı Cennettir.**]

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ
مِن ذِكْرَاهَا ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَاهَا ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَاهَا ﴿٤٥﴾
كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ﴿٤٦﴾

42, 43, 44, 45, 46 [Sana Kıyâmet'i, onun ne zaman olacağını sorarlar. Sen, onlara onu zikirden ve vaktini tebyînden bir şey bilmezsin. Onun nihâyet (ilm)i Rabbine âiddir. Sen ancak, ondan korku duyacakların bir uyarıcısısın. Onlar, onu (Kıyâmet'i) görecekleri gün (dünyâda, yâhûd kabirlerinde) sanki ancak bir akşam veyâ bir kuşluk vakti kadar kaldıklarını sanacaklar.]

80 — ABESE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 42 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

عَبَسَ وَتَوَلّٰىٓ ﴿١﴾ اَنْ جَٓاءَهُ الْاَعْمٰى ﴿٢﴾ وَمَا يُدْر۪يكَ لَعَلَّهُ يَزَّكّٰىٓ ﴿٣﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰى ﴿٤﴾

1, 2, 3, 4 [(Kendisine o a'mâ geldi diye) **yüzünü ekşitti ve çevirdi. Ne bilirsin? O belki** (senden öğreneceği şeylerle günâhlarından) **temizlenecek, veyâ öğütlenecek de ondan istifâde edecekti.**]

Sûre-i celileye **«Sâhha»** veyâ **«Sefere Sûresi»** de denilir.

Rivâyet edildiğine göre, Abdullah bin Ümm-ü Mektûm (R.A.) hakkında nâzil olmuştur.

Bir gün Utbe ibn-i Rebîa, Ebû Cehil ibn-i Hişam, Ümeyye ibn-i Half, Abbâs ibn-i Abdülmuttalib, Velîd ibn-i Mugîre gibi Kureyş'in ileri gelenleri nezd-i Nebevî'de toplanmışlardı. Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz kendilerine dîni telkînlerde bulunuyor ve İslâm'ı kabûl etmeleri için gayret sarfediyordu.

Bu sırada Hazret-i İbn-i Ümm-ü Mektûm içeriye girdi. Gözleri görmediği için, Fahr-i Kâinat'ın meşguliyetinin farkında değildi Tekrar tekrar: **«Yâ Resûlallah! Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret»** diye hitabetti.

Resûl-ü Ekrem, sözünün bu sûretle kesilmesine canı sıkıldı Yüzünü ekşitip çevirdi, cevâb vermedi. Ve yanındakilere dönerek telkînlerine devâm buyurdu. Fakat tam sözlerini bitirmişti ki, vahiy hâli geldi. Gözlerini kapayıp daldı. Ve bu sûre-i celîle nâzil oldu

Bundan sonra her gelişinde Cenâb-ı Peygamber, İbn-i Ümm-ü Mektûm'u tatyîbeder, **«Ey hakkında Rabbimin bana itâbettiği zât, merhaba!»** buyurur ve ridâsını altına yayardı.

Müşarünileyh, Hazret-i Hadîce (R. Anhâ) nin dayısının oğlu ve Muhâcirîn-i evvelîndendir.

اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰى ﴿٥﴾ فَاَنْتَ لَهُ تَصَدّٰى ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰى ﴿٧﴾

5, 6, 7 [**Ama** (îmândan) **istiğnâ eden kimseye gelince sen ona dönüyor** (onu dinliyor) **sun.** (Senin vazîfen ancak tebliğdir). **Onun** (îmânla) **temizlenmemesinden sana bir vebâl yoktur.**]

Rivâyete göre; bu âyet indikten sonra Peygamber (S.A.V.) hiç bir fakîrin yüzüne asık suratla bakmamış; hiç bir zengine de fazla yüz göstermemiştir.

وَاَمَّا مَنْ جَٓاءَكَ يَسْعٰى ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشٰى ﴿٩﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰى ﴿١٠﴾

8, 9, 10 [**Ve fakat** (hayır isteğiyle) **koşarak sana gelen, Allah'tan korkarak gelmişken, ondan tegaafül ediyorsun.**]

كَلَّٓا اِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَنْ شَٓاءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ ف۪ي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾
مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِاَيْد۪ي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾

11, 12, 13, 14, 15, 16 [**Sakın bir daha böyle yapma! Zîrâ Kur'ân âyetleri bir öğüttür. Kim dilerse bunu hıfzeder,** (öğütlenir). **O tertemiz sahîfelerde sâbit,** (indallah) **mükerrem ve kadri pek yüksektir. Kerîm, Allah Teâlâ'nın emirlerine muti' kâtiblerin elleriyle** (Levh-i Mahfûz'dan) **istinsâh edilmiştir.**]

قُتِلَ الْاِنْسَانُ مَٓا اَكْفَرَهُۜ ﴿١٧﴾ مِنْ اَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُۜ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍۜ
خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُۙ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُۙ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ اَمَاتَهُ فَاَقْبَرَهُۙ ﴿٢١﴾
ثُمَّ اِذَا شَٓاءَ اَنْشَرَهُۜ ﴿٢٢﴾

17, 18, 19, 20, 21, 22 [Kahrolası kâfir insan! O ne nankördür! (Düşünmez ki) Allah Teâlâ, onu hangi şeyden halk etti? Bir nutfeden halk etti de (ana rahminde) tavırdan tavra getirdi (hayât takdîr etti). Sonra ona yolu kolaylaştırdı. Dünyâya getirdi. Sonra, onu öldürdü, kabire soktu. Sonra da dilediği zaman tekrar diriltecek.]

Ba'zılarına göre: «Kâfir insan»dan murâd: Utbe b. Ebî Leheb'dir.

كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَٓا اَمَرَهُۜ ﴿٢٣﴾

23 [Hakkaâ ki o, Allah Teâlâ'nın emrettiğini (kazâ ve farz eylediğini) edâ etmedi.]

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ اِلٰى طَعَامِهِٓ ﴿٢٤﴾ اَنَّا صَبَبْنَا الْمَٓاءَ صَبًّاۙ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ
شَقَقْنَا الْاَرْضَ شَقًّاۙ ﴿٢٦﴾ فَاَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّاۙ ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًاۙ ﴿٢٨﴾
وَزَيْتُونًا وَنَخْلًاۙ ﴿٢٩﴾ وَحَدَٓائِقَ غُلْبًاۙ ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَاَبًّاۙ ﴿٣١﴾
مَتَاعًا لَكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْۜ ﴿٣٢﴾

24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 [O insan, bir def'a yediğine baksın! (Allah Teâlâ, onu nasıl takdîr ve tedbîr buyurmuş, hayâtına sebeb kılmıştır.) Biz, yağmuru bol bol dökmekteyiz. Sonra (inbat için) toprağı yarmaktayız. Bu sûretle, onda (buğday, arpa ve benzerleri gibi) hubûbât, üzüm ve yoncalar, zeytinlikler, hur-

malıklar, sık ve yüksek ağaçlı bahçeler, (çeşid çeşid) meyvalar, ve çayırlıklar yetiştirmekteyiz, ki bütün bunlar sizin ve hayvanlarınızın geçimi, intifâı içindir.]

فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ
﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾

33, 34, 35, 36, 37 **[Fakat kulakları sağır eden o ses (ikinci nefha) geldiği zaman, o gün, insan kardeşinden, ana ve babasından, zevce ve evlâdından firâr eder. O gün bunlardan her birinin, kendisini meşgûl eden bir işi, bir derdi vardır.]**

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾
ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ
﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

38, 39, 40, 41, 42 **[Nice yüzler o gün, aydındır, güler ve sevinir. Nice yüzleri de o gün, toz toprak (ıstırab) bürümüştür. Her yanını bir karalık ve karanlık sarmıştır. İşte bunlar, kâfir olanlar, fâcir olanlardır.]**

81 — TEKVÎR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 29 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾
وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا الْمَوْؤُدَةُ
سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾
وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَح۪يمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ
أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 [**Güneş** (dürülüp) **tortop olduğu** (karartıldığı, ziyâsı zâil olduğu) **zaman, yıldızlar** (kararıp yağmur gibi) **döküldüğü zaman, dağlar** (yerlerinden koparılıp) **yürütüldüğü zaman, gebe develer kendi başlarına bırakıldığı zaman, vahşi hayvanlar bir araya toplandığı** (birbirlerine tecâvüz ve zarara mecalleri kalmadığı) **zaman, denizler birbirine**

karışıp kaynadığı (veyâ ateşlendiği) zaman (*) nefisler çiftlendiği zaman, diri diri gömülen kızlardan: «Ne günâhla katlolundun?» diye sorulduğu zaman, a'mâl defterleri açıldığı zaman, gökler yerlerinden koparıldığı zaman, Cehennem kızdırıldığı zaman ve Cennet (Cennetliklere) yaklaştırıldığı zaman, her nefis, (hayır ve şer) ne ihzâr etmişse bilecektir.]

فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾
وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي
الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾

15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 **[O geri dönen, seyreden, gizlenen yıldızlara; karanlığa yöneldiği dem geceye; ve ağaran tan yerine yemîn ederim ki, hiç şübhe yok, Kur'ân, kerîm bir elçinin getirdiği sözdür. Bir elçi ki, çok kuvvetlidir. Arş sâhibinin nezdinde, pek i'tibârlıdır. Orada kendisine itâat edilir ve (Allah Teâlâ'nın tebliğ-i vahy ve risâletine) emîndir.]**

Geri dönen yıldızlardan murâd: Gündüz görünmeyip, gece zuhûr eden beş gezegendir ki, bunlar Zühal, Müşterî, Merîh, Zühre ve Utârid'dir.

(*) İbn-i Abbâs (R.A.): **«Kıyâmet Gününde Allah Teâlâ Güneş'i, Ay'ı ve yıldızları söndürüp denize atacak, ondan sonra ona karayeli gönderip tutuşturacak, yakacaktır.»** demiştir.

Übeyy b. Kâ'b (R.A.)'ın beyânına göre: Kıyâmet Gününden önce on iki alâmet zuhûr edecek ve bunları halk pazar yerlerinde meşgûl iken göreceklerdir. Alâmetler şunlardır: Güneş'in ziyâsı sönecek, yıldızlar dökülecek, dağlar çalkanıp yerle bir olacak, insanlar, cinler, yabânî hayvanlar, kuşlar ve ev hayvanları, korkudan birbirine karışacak, gebe develer başı boş bırakılacak, denizler kızdırılacak, o hâlde iken yerler gökler yedinci kata kadar yarılacak, sonra bir rüzgâr gelip hepsini öldürecek.

İbn-i Abbâs (R.A.): **«Bu sûrede (buraya kadar) zikrolunan Kıyâmet ahvâlinin yarısıdır. Altısı, daha sonra zikredilenlerdir ki; bunlar Âhirette olacaklardır.»** demiştir.

Kerîm elçi, Cebrâîl Aleyhisselâm'dır. Ve çok kuvvetlidir. Lût Aleyhisselâm kavminin köylerini kanadı ile altüst etmiş; İblîs'i bir nefhada Filistîn'den Hindistan'a atmış; Semûd kavmini bir na'rada tamâmen helâk etmiştir. Göz kırpacak kadardan daha az bir vakitte yerden göğe çıkar; gökden de yere o kadar zamanda iner.

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَاٰهُ بِالْاُفُقِ الْمُب۪ينِ ﴿٢٣﴾
وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَن۪ينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَج۪يمٍ ﴿٢٥﴾

22, 23, 24, 25 [(Sizi Kur'ân'la îmâna da'vet eden) **sâhibiniz** (zu'mettiğiniz gibi) **bir mecnûn değildir. Ve andolsun ki o, elçiyi apaçık ufukta gördü. Sâhibiniz gizli olan vahyi tebliğde de cimri değildir. Ve Kur'ân, kovulmuş bir Şeytanın sözü de değildir.**]

فَاَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَم۪ينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَٓاءَ مِنْكُمْ
اَنْ يَسْتَق۪يمَ ﴿٢٨﴾

26, 27, 28 [**O hâlde** (kalblere şifâ' veren Kur'ân'dan yüz çevirip de) **nereye gidiyorsunuz? Kur'ân, bütün cihân için ve hele içinizden müstekîm olmak istiyenler için bir mev'ızedir.**]

وَمَا تَشَٓاؤُنَ اِلَّٓا اَنْ يَشَٓاءَ اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ﴿٢٩﴾

29 [**Fakat, o** (istikâmeti) **Rabbil'âlemîn olan Allah dilemeyince, siz dileyemezsiniz.**]

———●———

82 — İNFİTÂR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 19 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ
وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 [Gök yarıldığı, yıldızlar dökülüp dağıldığı, denizler akıtıldığı ve kabirler (in toprağı) altüst edildiği (ölüler dışarı çıkarıldığı) zaman, her nefis (hayır ve ma'siyetten) takdîm ve (amel ve tevbeden) te'hîr eylediği şeyi bilir.]

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي
خَلَقَكَ فَسَوَّيكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾

6, 7, 8 [Ey insan! Seni mağrûr eden ne? O Kerîm Rabbine ki, seni (yoktan) halk ve (âzânı) tesviye eden, sana tenâsüb ve i'tidâl veren, ve seni dilediği vechile terkîb eyleyen O'dur.]

كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾

9 [Hayır! (Siz, Allah Teâlâ'nın keremine mağrûr olmuyorsunuz) belki (dirilmeye inanmadığınız için) dîni (hesâb ve cezâyı) tekzîb ediyorsunuz.]

وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظٖينَۙ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبٖينَۙ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾

10, 11, 12 [Halbuki üzerinizde Meleklerden (indallah) kerîm muhâfızlar vardır, ki amellerinizi yazarlar. (Hayır ve şer) işlediğinizi bilirler.]

اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفٖي نَعٖيمٍۚ ﴿١٣﴾ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفٖي
جَحٖيمٍۚ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدّٖينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَٓائِبٖينَۜ ﴿١٦﴾

13, 14, 15, 16 [Hiç şübhesiz, sâlih ve mutîler, Cennette ni'metlerdedir. Ve fâcirler ise yakıcı ateştedirler. Hesâb Günü oraya gireceklerdir. Ve hiçbir veçhile oradan ayrılacak değildirler.]

وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّٖينِۙ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَٓا اَدْرٰيكَ مَا يَوْمُ الدّٖينِۜ ﴿١٨﴾

17, 18 [Dîn Günü nedir, bildin mi? Evet, Dîn Günü nedir, bildin mi?]

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْـًٔاۜ وَالْاَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ ﴿١٩﴾

19 [Bir gün ki kimse kimseye bir fayda vermeye mâlik ve kaadir olmaz. O gün emir ve hüküm, yalnız Allah Teâlâ'nındır.]

———•———

83 — MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 36 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَيْلٌ لِلْمُطَفِّف۪ينَ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ينَ اِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾

وَاِذَا كَالُوهُمْ اَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾

1, 2, 3 [**Veyl o, (hîleye sapan) eksik ölçen ve tartanlara! Onlar ki halktan aldıkları zaman, dikkatle ölçer, tam alırlar. Fakat halka verecek oldukları zaman, ölçülerini ve tartılarını eksiltirler.**]

Sûre-i celîleye, «**Tatfîf Sûresi**» de denir. Mekke'de son nâzil olan sûredir. Medînelilerin tam alıp, noksan vermek âdetleriydi. Bunun ıslâhı için, Hicret esnâsında, Medîne'de ilk nâzil olan sûre olduğu da mervîdir.

Bir hadîs-i şerîfde:

«Şu beş kötü haslete, beş türlü cezâ vardır:

a) Ahdini bozan kavme Allah Teâlâ düşmanlarını musallat eder.

b) Allah Teâlâ'nın inzâl ettiğinin gayriyle hükmedenlerin aralarında fakîrlik yayılır.

c) İçlerinde hayâsızlık zâhir olan kavim arasında ölüm yayılır.

d) Eksik ölçen ve tartanları kıtlık yakalar.

e) Zekât vermiyenlerin ve halkı zekât vermekten menedenlerin de yağmurları kesilir.» buyurulmuştur. (Taberâni, İbn-i Abbâs R. Anhümâ).

أَلَا يَظُنُّ أُولٰئِكَ أَنَّهُمْ
مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

4, 5, 6 [**Onlar, büyük bir gün için ba'solunacaklarını yakînen bilmiyorlar mı? O gün halk,** (emri, hesâbı ve cezâsı için) **Rabbil'âlemîn'in huzûrunda duracaklar.**]

Rivâyete göre, o günün uzunluğu 500 yıl kadardır. Ancak mü'minin durması Güneş'in zevâli kadar olacak, kâfirin ise: «**Cehennem'e gönderilsem de râzı oldum.**» deyinceye kadar uzun sürecektir. Mikdâd (R.A.) demiştir ki:

«**Peygamber** (S.A.V.)'i **şöyle buyururken işittim: Kıyâmet Gününde Güneş, insanlara bir veyâ iki mil yaklaşacak, onun sıcağından terleyecekler. Kiminin ter ökçesine, kiminin dizlerine, kiminin daha yukarı erişir. Hattâ ba'zılarının ağzına ulaşır da gem vurulmuş gibi olur.**»

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾
كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ اَلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ
بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلٰى
عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 [**Hakkaâ ki fâcirlerin Kitabı** (amel defterleri) **siccîndedir. Siccîn nedir bilir misin? O, yazılmış bir Kitabtır** (*). **Veyl o gün tekzîb edenlere!** (Ki azâb ikaab, şiddet ve mihnet onlar içindir). **Onlar hesâb ve cezâ gününü tekzîb edenlerdir. Halbuki o günü ancak, haddi aşan, günâhlarında ısrâr eden**

(*) Ba'zılarına göre siccîn: Şeytanlarla kâfirlerin amellerini toplayan kitabtır. Bir takımları yedi kat yerin dibi olduğunu söylemişlerdir ki, burası İblîs ile ordusunun yeridir.

kimse tekzîb eder. Ne zaman ona âyetlerimiz tilâvet olunsa: «Bu evvelkilerin esâtîridir.» der.]

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾

14 [Hayır, dedikleri gibi değil! Belki onların kazandıkları (kötü ameller) kalblerini yenmiş (kör etmiş) tir. (Hakla bâtılı temyîz edemez olmuşlardır.)]

Bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Kul bir günâh işlediği vakit kalbinde siyah bir nokta hâsıl olur. Günâhı arttıkça, o siyahlık da artar. Nihâyet, siyahlığı bütün kalbini kaplar.»

15 [Hakkaâ ki, o gün onlar, Rablerinden hicabta kalacaklardır. (O'nu görmekten, veyâ rahmetinden, yâhûd kurtuluşdan memnû ve mahrûmdurlar.)]

İmâm Şâfiî: «Bu âyet-i celîle, mü'minlerin cemâl-i ilâhiyi müşâhede edeceklerine bir delîldir. Zîrâ böyle olmamış olsaydı, tahsîsi bir şey ifâde etmezdi.» demiştir.

ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾

16, 17 [Sonra onlar, muhakkak ki alevli ateşe vurulacaklar. Sonra da: «İşte, tekzîb ettiğiniz azâb budur.» denilecek.]

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾

18, 19, 20, 21 [Hakkaâ ki sâlihlerin Kitab'ı (amel defterleri) illiyyûndadır. İlliyyûn nedir, bilir misin? O, yazılmış bir Kitabtır. Ona mukarrebler şâhidolurlar.]

İlliyyûn: Yedinci semâda Arşın altındadır. Rivâyete göre yeşil zebercedden bir levhadır. Arşın altında asılıdır. Sâlih kimselerin amelleri onda yazılıdır. İlliyyûn, Arş'ın sağ köşesidir veyâ Cennettir; yâhûd Sidre-i Müntehâ'dır, diyenler de vardır.

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِي وُجُو
هِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَامُهُ
مِسْكٌ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾
عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 [**Sâlihler muhakkak ki** (Cennette) **ni'metlerdedirler. Serîrler üzerine oturur** (kendilerine ihsân buyurulan ni'metlere, kâfirlere erişen azâba) **nazar ederler. Yüzlerinde o ni'metlerin güzelliğini** (görür) **tanırsın. Onlara,** (kabı) **mühürlü, sâf ve hâlis şarabtan içirilir.** (Mührünü onlardan başkası açamaz). **Kesimi misk'tir** (içilince sonu misk kokar). **O hâlde rağbet edenler buna** (bu ni'mete nâil olmaya) **rağbet etsinler. Katkısı da tesnîm'dendir. Tesnîm, bir pınardır, ki ondan sırf mukarrebler içer.**]

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾
وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا
فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾

29, 30, 31, 32 [**O günâh işleyen** (müşrik)**ler mü'minlere** (fukarâsiyle istihzâ ederek) **gülerlerdi. Onlara uğradıkları zaman** (ta'neder) **birbirleriyle göz kaş işâretleri ederlerdi. Âilelerine** (ve evlerine bu hareketlerinden) **neşelenerek dönerlerdi. Îmân edenleri görünce:** «(Muhammed sallallahü aleyhi ve selleme tebâiyet ettikleri için) **işte dalâlete düşenler bunlardır!» derlerdi.**]

وَمَٓا اُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾

33 [**Halbuki üzerlerine bir murâkıb olarak gönderilmemişlerdi** (ki îmân edenlerin dalâlet ve hidâyetine şehâdet etsinler.)]

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَۙ ﴿٣٤﴾
عَلَى الْاَرَٓائِكِۙ يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾

34, 35 [**Bugün de îmân edenler, kâfirlere gülecekler, süslü serîrler üzerinde** (azâblarını) **seyredecekler.**]

هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

36 [**Nasıl, o kâfirlere işlediklerinin cezâsı verildi mi** (Evet!)]

Kâ'b demiştir ki:

«Cennette, Cehennem'e bakan pencereler vardır. Cennette bir mü'min Cehennemdeki düşmanını görmek istese, o pencerelerden birinden bakar; ve onun azâb olunduğunu görerek sevinir.»

84 — İNŞİKAAK SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 25 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ
مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 [Gök yarıldığı, Rabbini dinleyip inkıyâd ettiği zaman ki, zâten gök buna lâyıktır, yer uzatılıp dümdüz olduğu, içinde ne varsa boşaldığı, Rabbini dinleyip inkıyâd ettiği zaman, ki yer zâten buna lâyıktır (insan sevâb ve ikaabını görecektir.)]

يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾

6 [Ey insan! Rabbin celle şânuhu'ye kavuşuncaya kadar var kuvvetinle çalışıyorsun. Nihâyet, O'na kavuşacaksın.]

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾
فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾

7, 8, 9 [Kitab'ı sağ eline verilen (mü'min) in kolaylıkla hesâbı görülecek, sürûrla ehline dönecektir.]

وَاَمَّا مَنْ اُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاۤءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا ﴿١١﴾
وَيَصْلٰى سَعِيرًا ﴿١٢﴾ اِنَّهُ كَانَ فِيۤ اَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ اِنَّهُ ظَنَّ اَنْ لَنْ يَحُورَ
﴿١٤﴾ بَلٰى اِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾

10, 11, 12, 13, 14, 15 **[Fakat Kitab'ı arkasından verilen, hemen ölümü temennî edecek. O, alevli ateşe atılacak. Zîrâ (dünyâda) ehli arasında mesrûrdu. Zîrâ, (ölümünden sonra Rabbine) aslâ rücû' etmiyeceğini sanmıştı. Halbuki zannettiği gibi değil! Rabbi, onu görüyordu.]**

فَلَاۤ اُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾
لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿١٩﴾

16, 17, 18, 19 **[Yemîn ederim o şafağa ve geceye ve gecenin bütün topladıklarına, ışığını tamamlıyan Ay'a, ki siz elbette hâlden hâle değiştirileceksiniz.]**

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾

20, 21 **[Artık onlara ne oluyor ki, îmân etmiyorlar? Ve kendilerine Kur'ân okunduğu zaman huzû' ve sücûd etmiyorlar?]**

Yirmi birinci âyet-i kerîme secde âyetlerindendir.

Rivâyete göre, Peygamber (S.A.V.) Alak sûresindeki secde âyetini okuyarak secde etmiş. Cemâat da secdeye varmışlar. Kureyş kâfirleri başları ucunda durup el çarpmışlar. Bu âyet, bu sebeble inmiştir.

Ebû Hanîfe'ye göre; bu âyette secde etmek vâcibdir. Zîrâ onu işidip, secde etmeyen zemmolunmuştur. Hz. Ebû Hüreyre, bu âyeti okuduktan sonra secde etmiş; ve:

«Vallâhi ben, Peygamber (S.A.V.)'i bu âyette secde ederken görmeden secde etmemişimdir.» demiştir.

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾
فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾

22, 23, 24 [Hayır! Kâfirler (Kur'ân'ı) tekzîb ederler. Halbuki Allah Teâlâ, onların kalblerinde ketmettikleri (küfür ve kinleri) ni pek iyi bilir. Artık onları elîm bir azâbla müjdele!]

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

25 [Fakat îmân edip de sâlih ameller işliyenler, müstesnâ! Onlar için kesilmez, tükenmez bir ecir vardır.]

85 — BÜRÛC SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 22 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِۙ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِۙ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍۜ ﴿٣﴾ قُتِلَ اَصْحَابُ الْاُخْدُودِۙ ﴿٤﴾ اَلنَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِۙ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 **[Burçlar sâhibi gök hakkı için, o va'dolunan gün hakkı için, şâhidle meşhûd hakkı için, tutuşmuş ateş hendeklerinin sâhibleri tel'in edildi.]**

Va'dolunan gün, Kıyâmet; şâhid, Cum'a, meşhûd da, Arefe günüdür. Bu üç şey, hadîsde böyle tefsîr edilmiştir. Kıyâmetin geleceği va'dolunmuştur. Cum'a günü kendisinde işlenen amele şâhid olacaktır. Arefe gününde ise, insanlarla Melekler hazır bulunurlar.

Ashâb-ı Uhdûd hakkında muhtelif rivâyetler vardır. Uzun uzun kıssalar nakledilmiştir. Fakat sıhhatleri meşkûktür. Muhakkak olan şu ki: Kâfirlerden bir topluluk, mü'minlere infiâl duymuşlar, hendekler açarak içinde ateş yakmışlar, sonra, bütün kabahatleri Allah Teâlâ'ya îmân etmekten ibâret olan, mü'minleri o ateşe atmışlardır. Ancak içlerinden irtidâd edenler, ölümden kurtulmuşlardır. İşte Ashâb-ı Uhdûd, bu mü'minleri yakan kâfirlerdir.

اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌۙ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِن۪ينَ شُهُودٌۜ ﴿٧﴾

6, 7, [Hani onlar, o ateşin etrâfında oturmuşlar, mü'minlere ettikleri işkenceyi müşâhede etmişlerdi.]

وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلَّٓا اَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَز۪يزِ الْحَم۪يدِۙ ﴿٨﴾ اَلَّذ۪ي لَهُ
مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۜ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَه۪يدٌۜ ﴿٩﴾

8, 9 [Onların mü'minleri inkâr ve ikrâh etmelerine sebeb ancak, o Azîz, o Hamîd Allah Teâlâ'ya îmân eylemeleriydi. O Allah Teâlâ ki, göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Allah, her şeye hakkıyle şâhidtir.]

اِنَّ الَّذ۪ينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِن۪ينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ
وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَر۪يقِۜ ﴿١٠﴾ اِنَّ الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ
تَجْر۪ي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُۜ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَب۪يرُۜ ﴿١١﴾

10 [Erkek ve kadın mü'minlere (onları îmânlarından çevirmek için) mihnet ve ezâ ettikten sonra, tevbe etmiyenler için Cehennem azâbı, bir de yangın azâbı vardır.]

11 [Îmân edip de sâlih ameller işliyenler için ise, (ağaçları) altından ırmaklar akan Cennetler vardır. İşte büyük fevz (ve necât) budur.]

اِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَد۪يدٌۜ ﴿١٢﴾ اِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُع۪يدُۚ ﴿١٣﴾
وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُۙ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَج۪يدُۙ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُر۪يدُۜ ﴿١٦﴾

12, 13, 14, 15, 16 [Gerçekten Rabbin celle şânuhun tutup yakalayışı pek şiddetlidir. Zîrâ yoktan vâr eden de, yeniden yaratan da O'dur. O, (tevbe edenleri) mağfiret ve (O'na itâat eyliyenleri) sever. Arşın sâhibi (ve hâlikı) dır. (Zât ve sıfâtında) Mecîd'dir. Dilediğini yapar. (Fa'âlün limâ Yürîd'dir.)]

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾

17, 18 [Sana Fir'avn ve Semûd ordularının kıssaları erişmedi mi? (Peygamberlerini tekzîb etmeleri yüzünden nasıl helâk oldular? O hâlde, onunla müteselli ol da, kavminin seni tekzîblerine sabreyle.)]

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾

19, 20 [Hayır! O küfredenler hâlâ tekzîbtedirler. Halbuki Allah Teâlâ (ilim ve kudretiyle) onları kuşatmıştır.]

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

21, 22 [Hayır! (Onlar tekzîb ediyorlar ama) o yüce, çok şerefli bir Kur'ân'dır, ki bir Levh-i Mahfûz'dadır.]

İbn-i Abbâs (R.A.)'ın beyânına göre; Levh-i Mahfûz, yedi kat göğün üstünde Şeytanlardan ve değiştirilmekten mahfûzdur. Beyaz inciden olup, uzunluğu yerle gök arası, genişliği ise, doğu ile batı arasıdır.

86 — TÂRIK SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 17 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالسَّمَٓاءِ وَالطَّارِقِۙ ﴿١﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الطَّارِقُۙ ﴿٢﴾ اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُۙ ﴿٣﴾

اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌۜ ﴿٤﴾

1, 2, 3, 4 **[Semâ ve târık hakkı için. Târık nedir, bilir misin? O, parlak bir yıldızdır. Hiçbir nefis yoktur ki, onun amellerini hıfza müekkel bir Melek olmasın.]**

Rivâyete göre; bir gece Ebû Tâlib Peygamberimiz (S.A.V.)'in yanında imiş. Gökyüzünden bir yıldız düştüğünü görmüş. Öyle ki, etrâf nûr ile dolmuş. Ebû Tâlib, bundan ürkerek: **«Yâ Muhammed bu ne hâldir?»** demiş. O da: **«Atılan bir yıldızdır, ki Allah Teâlâ'nın âyetlerinden bir âyettir.»** cevâbını vermiş; âyet-i kerîme, bu sebeble inmiş.

فَلْيَنْظُرِ الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَۜ ﴿٥﴾

5 **[İmdi insan, neden yaratıldığına bir baksın!]**

خُلِقَ مِنْ مَٓاءٍ دَافِقٍۙ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَٓائِبِۜ ﴿٧﴾

6, 7 **[O, (rahm-i mâderde) dökülmüş bir sudan yaratılmıştır. O su, (erkeğin) bel kemiği ile (kadının) göğüs kemikleri arasından çıkar.]**

إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾

8, 9, 10 [Allah Teâlâ, onu ikinci def'a yaratmaya da pek âlâ kaadirdir. O gün, bütün sırlar âşikâr olur. Artık insan için hiçbir kuvvet ve yardımcı bulunmaz.]

O gün kalblerdeki gizli inançlar ve niyyetler meydana çıkar. Yâhûd namaz, oruc gibi ameller meydana çıkar. Bunlar, kul ile Allah arasında gizli şeylerdir. Hattâ bir kimse, bu ibâdetlerini edâ etmemişken, ettim dese; Allah'dan başka kimse bilmez. İmdi Kıyâmet Gününde; edâ eden, etmeyenden seçilecek. İbn-i Ömer (R.A.);

«Kıyâmet Gününde, Allah her sırrı meydana çıkaracak, güzel sır sâhibinin yüzünde zînet, çirkin sır ise; leke olacak.» demiştir.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ لَقَوْلٌ
فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾

11, 12, 13, 14 [(Her devrinde harekete başladığı yere) **dönen** (yâhûd yağmurla dönen) **semâ hakkı için,** (nebât ve kaynaklar için) **yarılan yer hakkı için, o** (Kur'ân hak ile bâtılı) **ayıran** (ciddi) **bir sözdür. Bir şaka değildir.]**

إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾
وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

15, 16 17 [**Gerçekten onlar** (Kur'ân'ı ibtâl ve nûrunu söndürmek için) **olanca hîleleriyle hîle ederler, Ben de hîlelerine** (intikamla) **mukâbele ederim. Artık, o kâfirlere mühlet ver, onları biraz bırakıver!]**

87 — A'LÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 19 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلٰىۙ ﴿١﴾ اَلَّذ۪ي خَلَقَ فَسَوّٰىۖ ﴿٢﴾ وَالَّذ۪ي قَدَّرَ
فَهَدٰىۖ ﴿٣﴾ وَالَّذ۪ٓي اَخْرَجَ الْمَرْعٰىۖ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَٓاءً اَحْوٰىۜ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 **[Yüce Rabbinin ismini tesbîh ve tenzîh et, ki her şeyi yaratıp düzenine koyan, (eşyânın cins ve nev'ilerini ve sâireyi) takdîr ve hidâyet buyuran, otlak otlarını çıkaran, yeşillendikten sonra da onu kuru ve siyah kılan O'dur.]**

Vâkı'a Sûresinde فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظ۪يمِ âyet-i kerîmesi nâzil olduğu zaman, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: «**Bunu rükûunuzda söyleyiniz.**» «**Sebbihisme rabbikel'ağlâ**» âyet-i kerîmesi nâzil olunca da: «**Bunu secdenizde söyleyiniz.**» buyurmuşlardı. Halbuki ondan evvel rükûda: «**Allâhümme leke rekâ'tü** (Allah'ım senin için eğildim)», secdede: «**Allâhümme leke secedtü** (Allah'ım senin için secde ettim.)» denilirdi.

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰىٓۙ ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَٓاءَ اللّٰهُۜ اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا
يَخْفٰىۜ ﴿٧﴾

6, 7 [**Bundan böyle sana, Kur'ân'ı okutacağız da aslâ unutmıyacaksın. Meğer ki Allah Teâlâ** (ba'zı âyetleri neshile onun tilâvetini unutmanı) **dilemiş olsun. Allah Teâlâ, âşikârı da, gizliyi de bilir.**]

Ba'zılarına göre, buradaki istisnâdan murâd; nâdiren vukû bulan şeylerdir. Zîrâ rivâyete göre, Peygamber (S.A.V.) bir namazda bir âyeti okumamış; Übeyy b. Kâ'b (R.A.) nesholundu zannederek sordukda: «**Onu unutmuşum.**» buyurmuştur.

وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰى ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ اِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرٰى ﴿٩﴾

سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشٰى ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْاَشْقَى ﴿١١﴾ اَلَّذ۪ي يَصْلَى

النَّارَ الْكُبْرٰى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ ف۪يهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿١٣﴾

8, 9, 10, 11, 12, 13 [**Ve Biz, seni vahyin hıfzında kolay olan yola hazırlayacağız. İmdi** — gerek fayda versin veyâ vermesin — **insanlara Kur'ân'la öğüt ver! Allah Teâlâ'dan korkan onunla öğütlenir. Pek fâsık ve şakî olanlar da, onun öğütlerinden, ictinâb eder ki, o Cehennem ateşinin en büyüğüne yaslanacaktır. Sonra orada ne ölecek ve ne hayât bulacaktır.**]

Bunlardan murâd: Velîd b. Muğîre ile ona tâbi' olanlardır; denilmiştir.

قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّه۪ فَصَلّٰى ﴿١٥﴾

14, 15 [**Kendisini** (küfür ve ma'siyetlerden) **pâk tutan ve Allah'ın adını anıp da namaz kılan elbette felâh bulmuştur.**]

Ba'zılarına göre bu iki âyetin ma'nâsı: Sadaka-i fıtrı edâ edip bayram tekbîrlerini alan ve Bayram Namazını kılan felâh bulmuştur, demektir. Ebû Hanîfe'ye göre; Bayram Namazının vâcib olduğuna delîl bu âyetlerdir. Delîl, âyet olduğu hâlde Bayram Namazının farz olmaması; âyetlerin başka ma'nâya da ihtimâli olduğundandır. Zîrâ: Allah'ı zikrederek tahrîme tekbîrini alan ve farz namazları kılan felâh bulmuştur; ma'nâsına da gelebilir.

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ﴿١٧﴾

16, 17 **[Fakat siz dünyâ hayâtını tercîh ediyorsunuz. Halbuki Âhiret daha hayırlı (ni'metleri dâim) ve bâkidir (inkıtâı yoktur.)]**

اِنَّ هٰذَا لَفِي الصُّحُفِ الْاُولٰى ﴿١٨﴾ صُحُفِ اِبْرٰهٖيمَ وَمُوسٰى ﴿١٩﴾

18, 19 **[Bu sözler, Kur'ân'dan önce, inzâl olunan sahîfelerde, İbrâhîm ile Mûsâ'nın sahîfelerinde de vardır.]**

Yânî «Kad efleha»dan sonraki dörd âyet, Hz. İbrâhîm'e inen on sahîfede ve Mûsâ Aleyhisselâm'a inen Tevrât'ta da vardır. Bunlar Allah tarafından indirilen Kitabların hulâsasıdır.

88 — GAÂŞİYE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 26 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

هَلْ اَتٰيكَ حَد۪يثُ الْغَاشِيَةِۜ ﴿١﴾

1 [(Cihânı hevl ve heybetiyle bîhûş eden] **Kıyâmet Günü-nün haberi sana erişti.]**

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌۙ ﴿٢﴾ عَامِلَةٌ
نَاصِبَةٌۙ ﴿٣﴾ تَصْلٰى نَاراً حَامِيَةًۙ ﴿٤﴾ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ اٰنِيَةٍۜ ﴿٥﴾ لَيْسَ لَهُمْ
طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَر۪يعٍۙ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْن۪ي مِنْ جُوعٍۜ ﴿٧﴾

2, 3, 4, 5, 6, 7 **[O gün, yüzler vardır ki zelîldir. Yorucu işler içinde çalışmakta, zahmet çekmektedirler. Pek kızgın bir ateşe atılırlar. Kaynar bir kaynaktan suvarılırlar. Yiyecekleri ancak dariy'dır, ki ne besler ve ne açlıktan kurtarır.]**

Dariy'; şebrak denilen keditırnağına benzer bir dikenin kurusudur. Öldürücü bir zehirdir.

Denilmiştir ki: Cehennemliklere içirilen kaynak sudan bir damla dünyâ dağları üzerine düşse, onları eritirdi. Darî'a, hayvan yaklaşmaz. Bu âyet inince, müşrikler: **«Bizim develerimiz darî'**

ile semirir.» demişler; ve Kur'ân'ı yalanlamışlar. Âyet-i kerîmenin: «Ne besler ve ne açlıktan kurtarır.» diyen kısmı bunun üzerine inmiştir.

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ
﴿١٠﴾ لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ
مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾
وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾

8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 [O gün, yüzler de vardır ki, ter-ü tâzedir. Beşûşdur. Sa'yinden hoşnûdtur. Ve yüksek bir Cennettedir. Orada, boş bir söz işitmezler. İçinde akan bir pınar, yüksek, (murassa') serîrler, (önlerine) konulmuş (şarab) bardakları, sıra sıra dizilmiş yastıklar, ve serilmiş nefîs halılar vardır.]

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ
رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾

17, 18, 19, 20 [Onlar, devenin nasıl yaratıldığına, semânın nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına (ibretle) bakmazlar mı?]

Deve, uzak beldelere yük götürür. Vücûdça büyük olduğu hâlde yük almak için yere çöker. Sonra, yine kalkar. Yedıcisine râm olur. Her nebâtı yer. On günden fazla susuzluğa sabreder. Bütün bunlar, onu Yaradan'ın kemâl-i kudretine ve tedbîrine delâlet eder.

Fil, deveden daha büyük olduğu hâlde, âyette devenin zikredilmesi Araplar deveden daha büyük hayvan görmedikleri içindir. Arap memleketlerinde fil az olduğundan, onu görenler de azdır.

فَذَكِّرْ اِنَّمَا اَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾

21, 22 [**Artık onlara öğüt ver! Sen, sırf bir öğütçüsün. Yoksa, üzerlerine musallat değilsin.**]

Bu emir, cihâd âyeti ile neshedilmiştir.

اِلَّا مَنْ تَوَلّٰى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللّٰهُ الْعَذَابَ الْاَكْبَرَ ﴿٢٤﴾

اِنَّ اِلَيْنَٓا اِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ اِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

23, 24, 25, 26 [**Fakat kim ki îmândan yüz çevirir, küfründe ısrâr ederse, Allah Teâlâ da, onu** (Âhiret'te) **azâbın en büyüğü ile ta'zîbeyler** (ki o azâb dâimdir.) **Şübhe yok ki, onların** (ölümlerinden sonra) **rücûları Bizedir.** (Mahşer'de) **hesâblarını görmek de Bize âidtir.**]

89 — FECR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 30 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَالَّيْلِ اِذَا
يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ ف۪ي ذٰلِكَ قَسَمٌ لِذ۪ي حِجْرٍ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 **[Fecir hakkı için, on gece hakkı için, çift ve tek hakkı için, gelip geçen gece hakkı için, şübhe yok ki bunlarda akıl ve idrâk sâhıbleri için birer yemîn vardır.]**

Fecirden maksâd: Muharrem'in veyâ Zilhicce ayının ilk fecri, yâhûd her günün sabahı, veyâhûd Sabah Namazıdır.

On geceden murâd da: Zilhicce'nin ilk on gecesi, veyâ Ramazân-ı şerîfin ilk on gecesi, yâhûd son on gecesi, veyâhûd Muharrem'in ilk on gecesidir.

Çiftten murâd: Bütün halk olunan şeylerdir. Nitekim: **«Ve min külli Şey'in halaknâ zevceyn»** buyurulmuştur. Küfür, îmân, hidâyet, dalâlet, seâdet, şakâvet, gece, gündüz, semâ, arz, kara, deniz, Güneş, Ay, cin, ins gibi.

Tek ise: قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ mısdâkınca ancak **Allah Teâlâ'dır.** Veyâ namazın, çift ve tek rek'atleridir.

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ اِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾
الَّت۪ي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾

6, 7, 8 **[Rabbin celle şânuhun, Âd kavmine: Yüksek sütûnlu binâlarla dolu ve şehirler içinde misli yaratılmamış İrem şehrinin halkına nasıl ikaab ettiğini görmedin mi?]**

Âd kavmi, Hûd Aleyhisselâm'ın kavmidir. Ad b. Avs b. İrem, Nûh Aleyhisselâm'ın sülâlesindendir. Kavmi, onun ismini taşımaktadır.

Rivâyete göre, Âd'ın Şeddâd ve Şedîd adlarında iki oğlu varmış. İkisi de güçlü krallardanmışlar. Sonra Şedîd ölmüş. Onun ülkesi de Şeddâd'a kalmış. Artık Şeddâd'a karşı koyacak kıral kalmamış. Bir ara Şeddâd, Cennet'in bahis mevzûu olduğunu işitmiş: **«Onun mislini ben de yaparım.»** diyerek Aden sahrâlarından birinde muhteşem bir bahçe yaptırmış. İçine ırmaklar akıtmış. İsmini, İrem koymuş ve misli görülmemiş saraylar binâ etmiş. Sonra vezirleri ve emîrleri ile bu saraylara girmek için yola çıkmış. Bir gün bir gecelik yol kaldığında gökyüzünden bir sayha erişip, hepsi helâk olmuşlar.

وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾
وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾
فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ
سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

9, 10, 11, 12, 13, 14 **[Ya vâdîde kayaları oyan Semûd'a, o kazıklar sâhibi Fir'avn'a yaptıkları? Bütün bunlar, memleketlerinde tûğyân ve tecebbür etmişlerdi.** (Halka zulümleriyle) **fesâdlarını artırmışlardı. Bu yüzden Rabbin celle şânuh da üzerlerine bir azâb kamçısı indirdi. Şübhe yok ki Rabbin** (âsî ve zâlimlerin ikaabını) **gözetmektedir.]**

Semûd kavmi, Vâdilkurâ'da dağları taşları oyarak içlerine evler yapmışlardı. İlk def'a dağları oyan, Semûd kavmi olduğu söylenir.

Zil'evtâd; kazıkçı demektir. Fir'avn'ın askeri ve çadırları çok olduğu yâhûd halka kazıklarla işkence ettiği için kendisine bu lâkab verilmiştir.

Rivâyete göre; Fir'avn gizlice Allah'a îmân ettiğini duyunca câriyesini ellerinden ve ayaklarından yere mıhlamış; envâı işkencelerle öldürmüştür. Fir'avn'ın haberi yokken Allah'a îmân eden Âsiye, bu hâle i'tirâz edince, onun da ellerini ayaklarını yere mıhlayıp Güneş'e bırakmış. Üzerine bir de değirmen taşı koymak sûreti ile öldürmüştü.

فَاَمَّا الْاِنْسَانُ اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ رَبُّهُ فَاَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ
فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَاَمَّٓا اِذَا مَا ابْتَلٰيهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ
رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبّ۪ٓي اَهَانَنِ ﴿١٦﴾

15, 16 [Ama insan (öyledir ki) ne zaman Rabbi onu (refah ve servetle) sınar da, ona ikrâm eder, ni'metler ihsân eylerse: «Rabbim bana ikrâm etti» der. Fakat vaktâ ki (yoksullukla) dener de rızkını daraltırsa, o zaman da: «Rabbim bana ihânet etti.» der.]

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَت۪يمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٓاضُّونَ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِ
﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ اَكْلًا لَمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

17, 18, 19, 20 [Hayır, hayır! (Zannettiğiniz gibi değil, ikrâm tâatle, mezellet ma'siyetledir). **Bilâkis siz, yetîmi ağırlamaz, yoksula yedirmek için birbirinize ön ayak olmazsınız. Mîrâsı helâl, harâm demez, alabildiğine yersiniz. Serveti pek seversiniz.]**

كَلَّٓا اِذَا دُكَّتِ الْاَرْضُ دَكًّا دَكًّا
﴿٢١﴾ وَجَٓاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَج۪ٓيءَ يَوْمَئِذٍ
بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰى

﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ
عَذَابَهُ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾

21, 22, 23, 24, 25, 26 [**Hakkaâ ki yer parça parça olup dağıldığı, Rabbin celle şânuhun kudretinin âyetleri, ve kahrının eserleri zâhir olduğu, Melekler de saff saff (Mahşer'de) dizildiği zaman** —ki o gün Cehennem de getirilmiştir— **insan, işte o gün günâhlarını hatırlayacak. Fakat, o hatırlama neye yarar? «Ah!» diyecek, «Keşke bu hayâtım için, önceden (hayır ve sâlih ameller) takdîm etmiş olsaydım.» O gün, Allah Teâlâ'nın azâbı gibi azâb etmeye ve O'nun vurduğu gibi bağ vurmaya kimse kaadir olamaz.**]

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً
مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

27, 28, 29, 30 [**Ey emîn ve mutmain olan nefis! O'ndan râzı olarak ve rızâsını kazanmış bulunarak Rabbine dön! Gir sâlih kullarım zümresine, gir onlarla birlikte Cennetime!**]

90 — BELED SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 20 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

لَٓا اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَلَدِۙ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ
وَمَا وَلَدَۙ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ي كَبَدٍۜ ﴿٤﴾

1, 2, 3, 4 [**Bu beldeye** (Mekke'ye) **yemîn ederim ki, sen bu beldede helâlsın.** (Fetih zamanında oraya taarruzun, gündüzün bir saatinde istediğin her şeyi yapman sana helâl kılınmıştır.) (*) **Ba-**

(*) «**Sen, bu beldede helâlsın.**» demek; burada insan öldürebilirsin, dilediğini yapabilirsin, çünkü hürmetin büyüktür, demektir. Müşrikler, Peygamber (S.A.V.)'i Mekke'den çıkarmayı, O'na karşı besledikleri şiddetli düşmanlık sebebi ile helâl görmüşlerdi. Halbuki Mekke'de avlanmayı, oranın ağacını kesmeyi harâm i'tikâd ederlerdi. İmdi Peygamber (S.A.V.)'e, Mekke'nin fethi günü orada harbetmek ve adam öldürmek helâl kılındı. Bu sebeble, İbn-i Hanzal'in katline emir verdi. Halbuki İbn-i Hanzal, Kâ'be'nin örtüsüne sarılmıştı. İbn-i Sabâbe ve diğer ba'zı müşriklerin katlini de emir buyurdu. Öte yandan, her kim Ebû Süfyan'ın evine girerse, emniyette olacağı bildiriliyordu. Şu hâlde, Peygamber (S.A.V.) ba'zılarının kanını harâm; ba'zılarının da helâl kılmıştı. Ondan sonra, şöyle buyurdular:

«Allah Teâlâ, yer ve gökleri yaratalı Mekke'yi harâm kılmıştır. Benden evvel ve sonra o hiç kimseye helâl değildir. Ancak Mekke fethedildiği gün bana bir saat helâl kılındı. Ondan sonra Kıyâmet'e kadar Allah Teâlâ'nın hürmeti ile o harâmdır.»

Baba ile zürriyetinden murâd: Âdem Aleyhisselâm ile zürriyetidir.

baya ve zürriyetine de yemîn ederim ki, Biz insanı muhakkak bir meşakkat içinde yarattık.]

أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ۝٥ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ۝٦
أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ ۝٧

5, 6, 7 [**İnsan, kendisine karşı kimse güç yetiremez mi sanıyor? O** (gösteriş ve öğünmek için, yâhûd Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize düşmanlık ve ezâ için): **«Pek çok mal harcettim.» der. O, hiç bir kimse kendisini görmemiş mi zannediyor?]**

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ۝٨ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ۝٩
وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ۝١٠

8, 9, 10 [**Biz, ona iki göz, bir dil, iki dudak vermedik mi? Ve Biz, ona iki de yol** (hayır ve şer, küfür ve îmân) **yollarını gösterdik.]**

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ۝١١ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ۝١٢ فَكُّ رَقَبَةٍ
۝١٣ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ۝١٤ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۝١٥ أَوْ مِسْ
كِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ۝١٦ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِا
لصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ۝١٧ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ۝١٨

11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 [**Fakat o, sarp yokuşu geçemedi. Bu sarp yokuş nedir? Bilir misin? Bir kul âzâdetmek, veyâ aç ve**

muhtâç gününde hısımlarından bir yetîmi, yâhûd yerde sürünen bir yoksulu doyurmak, sonra da îmân edip birbirlerine (tâate) sabır ve (halka) merhâmeti tavsiye edenlerden olmaktır. İşte bunlar (Cennet'e girecek) Ashâb-ı Meymene'dir.]

وَالَّذِينَ كَفَرُوا

بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

19, 20 **[Âyetlerimize küfredenlerse, Ashâb-ı Meş'eme. Onların etrafını ateş saracak.]**

Eshâb-ı Meş'eme: Amel defterleri sol tarafından verilenlerdir. Netekim, **Eshâb-ı Meymene** de, defterleri sağ tarafından verilenlerdir.

---

91 — ŞEMS SÛREŞİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 15 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالشَّمْسِ وَضُحٰيهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰيهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا جَلّٰيهَا ﴿٣﴾
وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰيهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاۤءِ وَمَا بَنٰيهَا ﴿٥﴾ وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰيهَا
﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوّٰيهَا ﴿٧﴾ فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَا ﴿٨﴾
قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰيهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسّٰيهَا ﴿١٠﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 [Güneş ve aydınlığı hakkı için, Güneş'e peyrev olan Ay hakkı için, Güneş'e parlaklık veren gündüz hakkı için, Güneş'i örten gece hakkı için, gök ve onu binâ eden hakkı için, yer ve onu döşeyen hakkı için, her nefis ve onu (a'zâ ve ihsâsla) tesviye eden hakkı için, sonra da ona fücûr ve takvâsını ilhâm eyliyen hakkı için, ki nefsini pâk eden muhakkak felâh bulmuş, (ma'siyetle) kirletip örten de, hâib ve hâsir olmuştur.]

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا ﴿١١﴾ اِذِ انْبَعَثَ اَشْقٰيهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ
رَسُولُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ وَسُقْيٰيهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوّٰيهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰيهَا ﴿١٥﴾

11, 12, 13, 14, 15 [Semûd kavmi, tûğyânları yüzünden (Peygamberlerini) tekzîb etti. Hani içlerinden en bedbahtı (deveyi öldürmeye) kalktığı zaman, Allah'ın Peygamberi onlara: «Allah'ın dişi devesini bırakın, su içmesine dokunmayın.» demişti. Onlarsa, O'nu tekzîb ettiler de deveyi boğazladılar. Rableri de, günâhları yüzünden, üzerlerine azâbını tatbîk ediverdi ve cümlesini alesseviye helâk etti. Allah Teâlâ bu ihlâkin mes'ûliyetinden korkmaz.]

92 — LEYL SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 21 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰىۙ ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰىۙ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْاُنْثٰىۙ ﴿٣﴾ اِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتّٰىۜ ﴿٤﴾

1, 2, 3, 4 [(Karanlığı ile âlemi, veyâ Güneş'i, yâhûd gündüzü) **örttüğü dem gece hakkı için,** (gecenin karanlığını giderdiği) **âleme ışık verdiği dem gündüz hakkı için, erkek ve dişiyi halk eden hakkı için, gerçekten sizin** (dünyâda) **sa'y-ü ameliniz dağınıktır.** (Kiminiz sevâba, kiminiz günâha çalışır.)]

فَاَمَّا مَنْ اَعْطٰى وَاتَّقٰىۙ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرٰىۜ ﴿٧﴾

5, 6, 7 [**Fakat kim** (malından hakkullahı) **edâ eder.** (Şirk ve ısyândan) **sakınır, sözün en güzelini** (kelime-i tevhîdi veyâ Cennet'i, yâhûd infâk ettiği malın mukâbili Va'd-i İlâhiyi) **tasdîk eylerse, Biz onu** (yolun) **en kolayına müyesser kılarız.**]

وَاَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنٰىۙ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنٰىۙ ﴿٩﴾
فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرٰىۜ ﴿١٠﴾

8, 9, 10 **[Ama kim cimrilik eder** (infâk etmez, Allah'ın sevâbına) **istiğnâ gösterir ve o en güzel kelimeyi tekzîb eylerse, Biz de ona en güç âkıbete götüren yolu kolaylaştırırız.]**

وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى ﴿١١﴾

11 **[O** (helâk olduğu, veyâ çukura) **yuvarlandığı** (yâhûd Cehennem'in dibine düştüğü) **zaman malı ona fayda vermez.]**

Bu âyetin inmesine sebeb şu olduğu söylenir: Ensârdan birinin hurma ağacı varmış. Meyvasından fakîr komşusunun avlusuna düşeni onun çocukları yerlermiş. Hurma sâhibi, bunu Peygamber (S.A.V.) Efendimize şikâyet etmiş. Bunun üzerine Resûlüllah (S. A.V.):

«O hurmayı bana ver! Sana, onun yerine Cennette bir hurma vereyim!» demiş. Fakat Ensârî buna râzı olmamış. Ondan sonra Ebû'd-Dehdâh nâmında bir zât bahçesini vererek o hurmayı satın almış. Ve:

«Yâ Resûlâllah! O hurmayı benimle Cennetteki hurma ağacına değişir misin?» demiş. Efendimiz (S.A.V.):

«Değiştim.» demiş ve o hurmayı çocuklu fakîre hediyye etmiş. İşte, âyet-i kerîme bu münâsebetle inmiştir.

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَى ﴿١٣﴾

12, 13 **[Şübhesiz doğru yolu göstermek Bize âidtir. Âhiret de, dünyâ da Bizimdir.]**

فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى ﴿١٤﴾ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾
الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ
يَتَزَكَّى ﴿١٨﴾

14, 15, 16, 17, 18 **[İşte sizi alevlendikçe alevlenen bir ateşle korkuttum, ki o ateşe ancak Hakk'ı tekzîb eden,** (îmân ve tâatten) **yüz çeviren bahtsız** (kâfirler) **girer.** (Şirk ve ma'siyetten) **çok**

sakınan, malını, nefsi (indallah) **pâk olsun diye, hayrâta sarfeden ise uzak kalır.]**

وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٩﴾

إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

19, 20, 21 **[Onun nezdinde, hiç kimsenin karşılığı verilecek hiçbir ni'met ve minneti yoktur.** (Kimseye medyûn ve minnettâr değildir. Ve binâenaleyh verdiğine mukâbil kimseden bir şey beklemez). **Onu, ancak yüce rabbinin rızâsını aramak için verir. Ki kendisi de muhakkak ileride** (nâil olacağı mükâfatla) **hoşnûd olacaktır.]**

«Ve seyücennebühâ» dan i'tibâren sûre sonuna kadar olan âyet-i kerîmenin Ebû Bekrissıddîk (R.A.) hakkında nâzil olduğu mervîdir. Müşriklerin elinde ezâ gören köleleri satın alır, âzâd-ederdi.

93 — DUHÂ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالضُّحٰىۙ ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰىۙ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلٰىۜ ﴿٣﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ
خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْاُولٰىۜ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْط۪يكَ رَبُّكَ فَتَرْضٰىۜ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 **[Kuşluk vakti hakkı için, karanlığı sükûn ve istikrâr bulan gece hakkı için, Rabbin seni bırakmadı ve darılmadı. Elbette Âhiret sana dünyâdan** (yâhûd işlerinin sonu başlangıcından) **hayırlıdır. İleride Rabbin sana ihsân edecek, sen de râzı olacaksın.]**

Bu âyetten murâd: Âhirette, Peygamber (S.A.V.)'e verilecek hayır ve mükâfâtlardır. Âyet-i kerîme inince, Peygamberimiz (S. A.V.):

«O hâlde, ümmetimden Cehennem'de bir kişi kaldığı müddetçe, ben de râzı oldum, demem.» buyurmuştur.

Rivâyet edildiğine göre, birkaç günler vahiy gecikmiş ve Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz pek üzülmüşlerdi. Sûre-i celîle bunun üzerine nâzil oldu.

Ba'zı müfessirlere göre; bu âyetlerin inmesine sebeb Yâhûdîlerin, Peygamber (S.A.V.)'e Zülkarneyn'i ve eshâb-ı kehf'i, bir de rûhu sormalarıdır. Gûyâ Resûlüllah (S.A.V.):

«Yarın haber veririm.» demiş **«İnşâallah»** demeyi unutmuş. Bundan dolayı vahiy 12 veyâ 15 yâhûd 40 gün kesilmiş. Müşrikler, bunu görünce: **«Muhammed'i, Rabbi terk etti.»** demişler.

Vahyin kesilmesine bir köpek yavrusunun sebeb olduğu da söylenir. Hâne-i Seâdetlerinde ölü bir köpek yavrusu bulunmuş. O atıldıktan sonra, vahiy tekrar başlamıştır. Vahyin kesilmesine sebeb, bu olduğunu Cebrâîl Aleyhisselâm bildirmiş: **«Biz, köpek bulunan eve girmeyiz!»** demiştir.

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ
عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾

6, 7, 8 [**Rabbin, seni yetîm bulup da barındırmadı mı? Seni, yolunu kaybetmiş bulup da, yol göstermedi mi?** (Hikmet ve şeriat hükümlerini bilmezken, sana Kitab vermedi mi?) **Ve seni fakîr bulup da zengin kılmadı mı?**]

فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ
فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

9, 10, 11 [**Öyle ise, sakın yetîme kahretme! Ve sakın sâili azarlayıp kovma! Ve Rabbin celle şânuhun ni'metini tahdîs eyle!** (Kur'ân hükümlerini insanlara teblîğ et.)]

Bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Yetîm ağladığı zaman, ağlamasından Arş'ür-rahmân titrer. Allah Teâlâ, meleklerine buyurur: — Ey Meleklerim! Şu babası toprakta kaybedilmiş olan yetîmi ağlatan kimdir? Melekler: — Yâ Rab! Sen a'lemsin, derler. Allah Teâlâ buyurur: — Şâhid olun, kim bunu susturur, hoşnûd ederse, Kıyâmet Günü, Ben de onu hoşnûd etmeyi taahhüd ediyorum.»

Bu sebebledir ki Hazret-i Ömer (R.A.), bir yetîmi gördüğü zaman yaşını siler ve ona birşey verirdi.

Diğer bir hadîs-i şerîfde: Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem; **«Ben ve yetîme tekeffül eden şu ikisi gibiyiz. Allah azze ve celleden korkarsa,»** buyurmuş ve şehâdet parmağı ile orta parmağını göstermiştir.

Bir hadîs-i şerîfde:

«Sâil sözünde gerçekse, reddeden felâh bulmaz.» buyurulmuştur.

İbrâhîm bin Edhem kaddesallahü sirreh: «**Sâiller, ne hoş kimselerdir. Azığımızı Âhiret'e onlar taşırlar.**» der.

İbrâhîm Nahaî (R.A.) de:

«**Sâil, bizim Âhiret postacımızdır. Kapınıza gelir, Ahiret'e, âilenize bir şey gönderecek misiniz? der**» demiştir.

Bir hadîs-i şerîfde:

«**Ma'rûfun azına şükretmiyen, çoğuna da şükretmez. Ve nâsa şükretmiyen Allah Teâlâ'ya da şükretmez. Allah Teâlâ'nın ni'metini tahdîs şükürdür. Ve onu tahdîsin terki küfürdür.**» buyurulmuştur.

Vedduhâ Sûresinin ve bunu takîbeden sûrelerin sonlarında tekbîr getirmek sünnettir.

Allahü ekber, demek kifâyet eder. Tehlîl ile berâber, tahmîdi de ilâve ederek: «**Allahü ekber, lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber, ve lillâhilhamd.**» de denilir.

94 — İNŞİRÂH SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾

1 [**Biz, senin göğsünü (açıp) genişletmedik mi?** (Hakk'a münâcât ve halkı da'vet etmen için, yâhûd tevdî ettiğimiz ilim ve hikmet için genişleterek cehil darlığını gidermedik mi? Veyâ kalbini, vahyi telâkkiye, güçlük çekerken, sana kolaylaştırmadık mı?)]

Ba'zılarına göre, bundan murâd; rivâyet olunan kıssadır. Hadîsde rivâyet olunduğuna göre; Peygamberimiz (S.A.V.) çocukken yâhûd Mi'râc'dan az evvel Cebrâîl Aleyhisselâm, O'nun göğsünü yararak kalbini çıkarmış, zemzemle yıkadıktan sonra ilim ve îmânla doldurarak tekrar yerine dikmiştir.

وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ اَلَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾

2, 3 [**Ve üzerinden, belini büken ağır yükü indirdik.**]

Bu ağır yük, ümmetinin hâli idi. Ve bu yüzden pek mükedderdi. Yâhûd câhiliyyet devrinin ağırlıkları idi. Veyâ yük olan, bidâyette kavminin küfürde ısrârı idi. Bir müddet sonra fevc fevc îmâna geldiler. Yükü hafîfledi.

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾

4 **[Ve senin nâmını da yükselttik.]**

Öyle ki nâm-ı Muhammedî, ezânda, ikâmette, teşehhüdde, hutbelerde ve sâirede dâimâ Allah Teâlâ ile birlikte zikredilir.

فَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۙ ﴿٥﴾ اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًاۜ ﴿٦﴾ فَاِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْۙ ﴿٧﴾ وَاِلٰى رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿٨﴾

5, 6, 7, 8 **[Elbette güçlükle berâber bir kolaylık vardır. Evet. elbette güçlükle berâber bir kolaylık vardır. (*) O hâlde namazdan (tebliğ veyâ cihâddan) fâriğ oldun mu, yine kalk, yorul! Ve ancak Rabbine tazarrû ve niyâz et, O'na doğrul!]**

(*) Bu âyet inince, Peygamber (S.A.V.):

«Müjde olsun ki, size kolaylık geldi. Bir güçlük iki kolaylığı yenemez.» buyurmuştur. Güçlüğün bir olması, aynı kelime iki def'a harf-i ta'rîfli gelmesindendir. Kolaylığın iki olması ise, aynı kelime iki def'a nekire yânî harf-i ta'rîfsiz geldiği içindir. Böyle olunca, kolaylık ayrı ayrı iki kolaylık olur. Derler ki: İki kolaylıktan biri, Peygamberimiz (S. A.V.) zamanındaki fütûhât; diğeri Hulefâ-yi Râşidîn zamanında müyesser olan fütûhâttır. Bu husûsda daha başka sözler de söylenmiştir.

Güçlükden murâd da; Mekkelilerin O'nu Mekke'den çıkarmalarıdır.

95 — TÎN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالتّ۪ينِ وَالزَّيْتُونِۙ ﴿١﴾ وَطُورِ س۪ين۪ينَۙ ﴿٢﴾ وَهٰذَا الْبَلَدِ
الْاَم۪ينِۙ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ ف۪ٓي اَحْسَنِ تَقْو۪يمٍۘ ﴿٤﴾
ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِل۪ينَۙ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 [**İncir ve zeytin hakkı için, Sînâ Dağı hakkı için, bu emniyetli belde hakkı için, ki Biz insanı en güzel bir biçimde halk ettik. Sonra da onu esfel-i sâfilîne çevirdik.**]

Aşağının aşağısına döndürdük. Veyâ sefîllerin en sefîli yaptık. Yâhûd o güzel biçimden tahvîl ettik de, maddeten, mânen düşmüş, en sefîl bir hâlde Cehennem'e, Cehennem'in en aşağı tabakasına doğru ittik. Yâhûd güzellik yerine çirkinlik, kuvvet yerine za'f, gençlik yerine ihtiyarlık, hürriyet yerine esâret, refâh yerine darlık, izzet yerine zillet verdik.

Allah Teâlâ'nın meyvalar arasında ikisini, incir ve zeytini zikr ile tahsîs buyurması, bunların birer güzel gıdâ ve aynı zamanda faydalı birer devâ olmasındandır.

Sînâ Dağı; Mûsâ Aleyhisselâm'ın Allah Teâlâ'ya münâcât eylediği dağdır. **Emniyetli belde de;** Mekke-i Mükerreme'dir.

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾

6 [Ancak îmân edip de sâlih ameller işliyenler başka. Onlar için kesilmez, tükenmez bir ecir vardır.]

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

7, 8 **[O hâlde** (işbu delîllerden sonra) **dîni sana ne tekzîb ettirir? Allah Teâlâ, Hâkimlerin Hâkim'i değil midir?]**

Bir hadîs-i şerîfde:

«**Bir** kimse (**Vettiyni**) **yi okuyup da** (Eleysallâhü biahkemilhâkimiyn) **e geldiğinde** (Belâ ve ene alâ zâlike mineşşâhidiyn = **Evet, ben de ona şahidlerdenim**) **desin.**» buyurulmuştur.

Ba'zı rivâyetlerde de: Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, bu âyet-i kerîmeye geldiğinde «Sübhâneke febelâ» derdi.

96 — ALAK SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 19 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾

1, 2 [(Her şeyi) **yaratan Rabbinin adiyle oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı.**]

Kur'ân-ı Kerîm'den ilk nâzil olan âyetlerin, bu sûre-i celîlenin ilk beş âyeti olduğu mervîdir.

Fahr-i Âlem Muhammed sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize kırk yaşında iken nübüvvet, kırk üç yaşında iken risâlet geldi.

Nübüvveti rü'yâ-î sâdıka ile başladı. Altı ay kadar rü'yâsında ne görürse ayniyle zuhûr ederdi. Bu esnâda, uzlet ve halveti pek sevmekteydi. Hırâ Dağına gider, oradaki bir mağarada yalnızca ibâdet ederdi.

Bir gün Hırâ'da yine ibâdet etmekteyken bir Melek, Cibrîl Aleyhisselâm kendisine göründü ve

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾
الَّذ۪ي عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ ﴿٥﴾

âyet-i kerîmelerini getirdi.

Birden bire vahy-i ilâhinin mehâbeti Fahr-i Âlem'e korku ve dehşet verdi. Hemen titriyerek Hazret-i Hadîce (R. Anhâ.)'nın yanına gitti. «**Beni örtün.**» buyurdu. Ve bir müddet teneffüs ve istirâhat ettikten sonra, hâdiseyi zevcesine anlattı.

Fahr-i Kâinat'ı Hazret-i Hadîce, amcazâdesi meşhûr Varaka bin Nevfel'e götürdü.

Varaka, kendilerini dikkatle dinledi. Ve sonra:

«Müjde yâ Muhammed! Sen Meryem oğlu Îsâ'nın haber verdiği Son Peygambersin. Sana görünen Melek, Hazret-i Mûsâ'ya da nâzil olan Nâmûs-i Ekber'dir. Keşki genç olup da, da'vet edeceğin zamana erişseydim. Ve kavmin seni Mekke'den çıkaracağı zaman sana yardım etseydim.» dedi.

Nebiy-yi Mükerrem sallallahü aleyhi ve sellem: **«Ya! Kavmim beni Mekke'den çıkaracak mı?»** diye sordu.

Varaka: **«Evet! Nübüvvet her kime ihsân buyuruldu ise, kavmi içinden O'na düşmanlar peydâ olagelmiştir. Seni de kavmin Mekke'den çıkarsalar gerektir.»** dedi.

Sonra vahyin arkası kesildi ve Cibrîl Aleyhisselâm görünmez oldu. Fahr-i Kâinat buna pek üzüldü.

Aradan üç yıl geçti. Bir gün, hafîften bir ses işitti. Yine kendisine korku ve dehşet geldi. Ve Hadîce (R. Anhâ)'nın yanına gitti. Elbisesine büründü. O vakit yine Cibrîl Aleyhisselâm göründü. Ve: **«Yâ eyyühelmüddessir»** sûresini getirdi.

İşte Risâlet-i Muhammedîye'nin başlangıcı budur. Ondan sonra Kur'ân âyetleri peyderpey nâzil olmaya başladı. Ve bu hâl yıllarca devâm etti.

Elhâsıl Fahr-i Âlem sallallahü aleyhi ve sellem yeni bir şerîatle bütün ins ve cinne meb'ûs, ve onun şerîatiyle sâir şerîatler mensûh oldu. Ve bir daha Peygamber gelmek ihtimâli kalmadı.

Varaka bin Nevfel, evvelce vefât etmiş olduğundan Resûl-ü Ekrem'in da'vetine yetişemedi. Bu da'vete ilkin icâbet ederek İslâm ile müşerref olan ve Aleyhissalâtü vesselâmla birlikte namaz kılan Hazret-i Hadîce (R. Anhâ.)'dır.

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ
مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

3, 4, 5 **[Oku, O keremine nihâyet olmayan Rabbindir, ki kalemle yazı yazmayı öğretmiştir. İnsana, bilmediği şeyleri O öğretti.]**

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَى ﴿٦﴾

أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَى ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى ﴿٨﴾

6, 7, 8 [**Hakkaâ ki insan kendini ihtiyâçtan vâreste gördüğü zaman haddini aşar, tûğyân eder.** (Ey insan!) **Âkıbet rücûun Rabbinedir!**]

Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur.

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّى ﴿١٠﴾

9, 10 [**Bir kulu, namaz kılarken nehyedeni gördün mü?**]

Âyet-i kerîme Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur: «**Eğer Muhammed'i namaz kılarken görürsem, boynunu çiğniyeceğim.**» demişti. Filhakika bir gün, o azimle Cenâb-ı Peygamber'in yanına gitmiş, fakat dönmek zorunda kalmıştı. Sebebini sordukları zaman: «**Zîrâ benimle O'nun arasında ateşten bir hendek vardı. Tehlikeler, kanadlar vardı.**» demişti.

Aleyhissalâtü vesselâm, bu niyyetle geldiğini kendisine haber verdikleri zaman: «**Şâyed bana yaklaşmış olsaydı, Melekler kendisini param parça ederdi.**» buyurdu.

Kuldan murâd: Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemdir.

أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى ﴿١٢﴾

11, 12 [**Haber ver bana! Ya o** (namaz kılan) **hak dîn üzerindeyse, veyâ takvâyı emrettiyse.**]

أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى ﴿١٤﴾

13 [**Bana haber ver! Ya öbürü, dîni tekzîb etti, îmândan yüz çevirdi ise.**]

14 [O (nehyeden) Allah Teâlâ'nın muhakkak her şeyi görür olduğunu bilmiyor mu?]

كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾

15, 16, 17, 18 [Hakkaâ ki ezâ etmekten (fâriğ olsun. Şâyed bundan) vaz geçmezse, celâlim hakkı için, onu alnından (perçeminden), yalancı, günâhkâr alnından tutar, (Cehennem'e) sürükleriz. (*) O vakit o, kavim ve kabîlesini çağırsın. (Onlardan yardım istesin). Biz de, zebânîleri çağırırız.]

كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

19 [Sakın ona itâat etme! (Tâatinde sebât eyle) secde (ye devâm) et! (Allah Teâlâ'ya) yaklaş!]

Bir hadîs-i şerîfde:

«Kulun Rabbine en yakın olabileceği hâl, secde ederkendir.» buyurulmuştur.

Bir hadîs-i kudsîde de:

«Kul Bana fazla ibâdetlerle mütemâdiyen yaklaşır. O derece ki, nihâyet Ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, duyduğu kalbi olurum. Benimle işitir, Benimle görür, Benimle duyar.» buyurulmuştur.

Âyet-i kerîme secde âyetlerindendir.

(*) Ebû Cehil, Peygamberimiz (S.A.V.)'in namazına mâni' olunca; O da, onu bu yaptığından men' etti. Ebû Cehil:

«Vallâhi şu vâdîyi senin üzerine koşu atları ile ve yalabık delikanlılarla doldururum!» dedi. Bunun üzerine, müteâkib âyet indi.

97 — KADR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ ف۪ي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرٰيكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾

1 [**Hakkaâ Biz, onu** (Kur'ân-ı Kerîm'i) **Kadir Gecesi** (Levh-i Mahfûz'dan dünyâ semâsına) **inzâl ettik.**]

Kadir Gecesi, senenin içinde bir gecedir. Hangi gece olduğu beyân buyurulmamıştır. Ekser ulemâ: **«Kur'ân'ın Ramazan'da nüzûlü mansûs olduğundan, Ramazan gecesinden biridir»** demişlerdir. Fakat hangisi olduğu tayîn edilmemiştir.

Birçokları, Ramazan'ın son on gününün gecelerinden biri olduğuna kaail olmuşlardır. İmâm Şâfii, **«Yirmi üçüncü gece olması me'mûldür.»** der. İmâm A'zam Ebû Hanîfe (Rahmetullahi Aleyh) de: **«Yirmi yedinci gece olduğunu ümîd ederim»**; demiştir. Cumhûr'un kavli de, budur.

2 [**Kadir Gecesi** (nin o büyük fazl-u şerefi) **ni sana bildiren nedir?**]

3 [**Kadir Gecesi** (içinde Kadir Gecesi olmayan) **bin aydan hayırlıdır.**]

O gece edilen ibâdet ve tâatin hayır ve sevâbına son yoktur.

Bu gece, mahzâ Allah Teâlâ'nın Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) ve ümmetine bir fazlı, bir ihsânıdır.

Rivâyet edildiğine göre, Hazret-i Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem bir gün, İsrâiloğullarından bin ay Allah yolunda silâhını

omuzundan indirmiyen bir kimseden bahsetmişti. Ashâb (Radiyallahü teâlâ anhüm): **«Bizim ömrümüzün bu sevâba nâil olmaya tahammülü yok.»** diyerek mahzûn olmuşlardı. Allah Teâlâ da, bu sûreyi inzâl buyurdu. (İbn-i Münzir, İbn-i Ebi Hâtim, Beyhaki, Mücâhid).

Bu sûretle, bir gecelik ibâdet ve tâat, bu ümmet için, bin aylık ibâdet ve tâate muâdil tutulmuştur.

تَنَزَّلُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِاِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ اَمْرٍ ۝٤
سَلَامٌ هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۝٥

4, 5 [**O gece Melekler ve Rûh, Rablerinin izniyle, her emr için,** (yere veyâ dünyâ semâsına) **iner de iner. O gece, tâ fecrin tulûuna değin bir selâmdır.** (O gece Allah Teâlâ, selâmetten gayri bir şey takdîr etmez).]

Kadir Gecesinde duâ etmek mesnûndur. Zîrâ icâbet vakitlerinden biridir.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ) şöyle demiştir:

«Dedim ki, yâ Resûlallah! Kadir Gecesine rastlarsam ne duâ **edeyim? Buyurdu ki:** Allahümme inneke afüvvün **tühibbül'afve fa'fü anniy** (Allah'ım! Şübhe yok ki, Sen çok afvedicisin. Afvı seversin. O hâlde, beni afvet,) **de.»**

Süfyan Sevri, **«O gece duâ ve istiğfâr etmek, namazdan sevimlidir. Kur'ân okuyup sonra duâ etmek daha güzeldir. Resûl-ü Ekrem sallallahü aleyhi ve sellem, Ramazan geceleri cehdile çalışır, ve tertil ile Kur'ân okurdu. Rahmet âyeti geçtikçe ister, azâb âyeti geçtikçe teavvüz ederdi.»** demiştir.

İbn-i Receb de: **«En mükemmeli, namaz, kırâet, duâ, tefekkür beynini cemetmektir. Aleyhissalâtü vesselâm, bunların hepsini yapardı. Bilhassa son on günde daha ziyâde yapardı.»** der.

Beyheki, İbn-i Mâlik (R.A.)'den şöyle rivâyet etmiştir:

«Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, kim Ramazan çıkıncaya kadar, Akşam ve Yatsı Namazlarını cemâatle kılarsa, Kadir Gecesinden daha çok haz ve nasîb alır, buyurmuşlardır.»

Diğer bir hadîs-i şerîfde de:

«Kadir Gecesi, Yatsı Namazında cemâatte hazır bulunan, ondan nasîbini almış olur.» buyurulmuştur.

———●———

98 — BEYYİNE SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ
مُنْفَكِّينَ حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِنَ اللّٰهِ يَتْلُوا صُحُفًا
مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾

1, 2, 3 [Kitab ehlinden ve müşriklerden o küfredenler, kendilerine apaçık bir hüccet, yânî Allah Teâlâ'dan içinde dürüst, pâydâr hükümler yazılı (kizb ve butlândan) pâk sahîfeler okur bir Peygamber gelinceye kadar (dînlerinden) ayrılmadılar.]

Sûre-i celîleye (Kayyime), (Münfekkiyn), (Beriyye), (Lem yekûn) sûresi de denilir. Mekkî veyâ Medenî olduğu ihtilâflıdır.

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ اِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ
الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا اُمِرُوا اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
وَيُقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ وَذٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

4 [O Kitab ehlinin ihtilâf ve tefrikaları ancak, kendilerine bu apaçık hüccet (Peygamber veyâ Kur'ân) geldikten sonra oldu.]

5 [Halbuki onlar (bâtıl akîdelerden hakka meyille) muvahhid olarak, dîni Allah için hâlis kılarak, ancak Allah Teâlâ'ya ibâdet etmek, mefruz namazları vaktinde ve zekâtı mahallinde edâ eylemek için emrolunmuşlardı. İşte sâbit ve pâydâr kalacak olanların dîni budur.]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ
خَالِدِينَ فِيهَا أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ
جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

6 [Kitab ehlinin kâfirleri ile müşrikler Cehennem ateşindedirler ve dâim orada kalacaklardır. Onlar, halkın en şerîrleridir.]

7 [Îmân edip de sâlih ameller işleyenler ise, muhakkak ki halkın en hayırlısıdır.]

8 [Onların Rableri nezdinde mükâfatı, içlerinde ebediyen kalmak üzere, ağaçları altından ırmaklar akan Adn Cennetleridir. Allah Teâlâ, onlardan râzı oldu. Onlar da, Allah Teâlâ'dan râzı oldular. İşte bu (mükâfat ve hoşnûdluk) Rabbi celle şânuhudan korkan (emirlerine itâat, nehiylerinden ictinâbeden) kimseler içindir.]

99 — ZİLZÂL SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا
﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا
﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ
أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا
يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 [Yer o şiddetli sarsıntısı ile sarsıldığı, ağırlıklarını (definelerini, ölülerini) dışarıya çıkardığı ve insan: «Buna ne oluyor?» dediği zaman, o gün yer, Rabbinin telkîn buyurduğu vahiy ile, bütün haberlerini anlatacak (*) O gün insanlar (sevâb ve ikaabdan) amellerinin cezâsını görmeleri için, bölük bölük (hesâb mevkıfinden) dönecekler. Kim zerre ağırlığında hayır işlemiş ise, onu görecek. Kim de zerre ağırlığında şer işlemiş ise, onu görecek.]

(*) Bir hadîs-i şerîfde:

«Yer her köle ve câriyenin kendi üzerinde yaptıkları bütün amellere şâhidlik edecek.» buyurulmuştur.

«Kâfire hayrının sevâbı (karşılığı) dünyâda verilir. Âhirete zerre kadar hayrı kalmaz. Mü'mine de kötülüğünün cezâsı dünyâda verilmiştir. Onun da Âhiret'e zerre kadar kötülüğü kalmaz.» denilmiştir.

Sûre-i celîlenin Mekkî veyâ Medenî olduğu ihtilâflıdır.

Bir hadîs-i şerîfde:

«Zilzâl sûresi Kur'ân-ı Kerîm'in nısfına muâdildir.» buyurulmuştur.

100 — ÂDİYÂT SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا
﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ
لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلٰى ذٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ
لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 [(Gazâ meydanında) o nefes nefese koşan atlar hakkı için, (tırnaklariyle) taştan ateş çıkaran atlar hakkı için, sabahleyin baskın eden, tozu dumana katarak, düşman ordusunu ortalayan atlar hakkı için, muhakkak ki insan Rabbi (nin ni'metleri) ne karşı pek nankördür. Ve nankörlüğüne kendisi de şâhiddir. Servete de pek düşkündür. (Mal biriktirmeye harîstir.)]

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ
مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ﴿١١﴾

9, 10, 11 [O bilmiyor mu, ki kabirlerdekiler çıkarılacak ve kalblerdeki sırlar zâhir kılınacak. O gün, Rableri onların her hâlinden elbette haberdârdır.]

101 — KAÂRİ'A SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 11 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اَلْقَارِعَةُۙ ﴿١﴾

1 [Kaâri'a (yürekleri dağlıyan felâket. O şiddetle başlara çarpacak musîbet, Kıyâmet).]

مَا الْقَارِعَةُۚ ﴿٢﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا الْقَارِعَةُۜ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ
النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِۙ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِۜ ﴿٥﴾

2, 3, 4, 5 [**Nedir o kaâri'a? Kaâri'anın ne olduğunu bilir misin? O gün, insanlar çarpınıp yayılan pervâneler gibi olacaklar. Dağlar, atılmış renkli yün gibi olacak.**]

فَاَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازٖينُهُۙ ﴿٦﴾ فَهُوَ فٖي عٖيشَةٍ رَاضِيَةٍۜ ﴿٧﴾ وَاَمَّا مَنْ خَفَّتْ
مَوَازٖينُهُۙ ﴿٨﴾ فَاُمُّهُ هَاوِيَةٌۜ ﴿٩﴾ وَمَٓا اَدْرٰيكَ مَا هِيَهْۜ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

6, 7, 8, 9, 10, 11 [İşte o gün, kimin tartıları ağır gelirse, artık o hoşnûd olacağı bir hayâttadır. Fakat kimin de tartıları hafîf gelirse, mekânı hâviyedir. Hâviyenin mâhiyeti nedir, bilir misin? O, kızgın bir ateştir.]

102 — TEKÂSÜR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 8 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

أَلْهٰيكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتّٰى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾

1, 2 [(Mal ve evlâd i'tibâriyle) **çoklukla övünmek sizi oyaladı. O kadar ki, kabirlere bile gittiğiniz** (de ölülerinizi sayıştınız.)]

Sûre-i celîlenin, Medenî olduğunu söyleyenler de vardır.

Rivâyet edildiğine göre: Benî Abd-i Menaf ile, Benî Sehm, hangimiz daha çoğuz diye, mübâhase ve tefâhur etmişlerdi. Benî Abd-i Menâf da'vayı kazandı. Fakat Benî Sehm: «**Câhiliyyet devrindeki kıtâller bizi mahvetti. Gelin, ölmüş olanlarımızı da sayışalım.**» dediler. Bu sefer de, gaalibiyet Benî Sehm'de kaldı.

Sûre-i celîlenin bu sebeble nâzil olduğu mervîdir.

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا
لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا
عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

3, 4, 5, 6, 7, 8 [**İş, öyle değil!** (Sakının! Bütün himmet ve sa'yinizi dünyâya sarfedip de Âhiret'e lâyık olanı unutmak akıl kârı değildir. Âkıbeti vebâl ve hasrettir). **Yakında** (ölüm esnâsın-

da veyâ kabirde re'yinizdeki hatâyı) **bileceksiniz. Tekrâr ederim ki, iş öyle değil!** (Sakının!) **İleride** (diriltileceğiniz zaman) **bileceksiniz. Hakkaâ ki,** (övünmenizin âkıbetini) **yakın bir bilgi ile bilseydiniz,** (bu bilgi, sizi ondan alıkordu). **Yemîn ederim ki siz, o alevli ateşi göreceksiniz. Sonra onu, muhakkak ki, yakîn göziyle göreceksiniz. Sonra da, yemîn ederim, o gün o** (sizi meşgûl eden) **ni'metlerden elbette sorulacaksınız.**]

Bir hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmuştur:

«Sıhhat ve âzâdelik, iki ni'mettir ki, çoğu insanlar bunlarda aldanmıştır.»

103 — ASR SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 3 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَالْعَصْرِۙ ﴿١﴾ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَف۪ي خُسْرٍۙ ﴿٢﴾ اِلَّا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

1, 2, 3 **[Asr'a yemîn ederim, ki insanlar, muhakkak husrân içindedir. Ancak îmân edenlerle sâlih ameller işliyenler, bir de birbirlerine hakkı tavsiye, birbirlerine sabrı tavsiye edenler ziyânda değildirler.]**

Asr'la murâd; İkindi Namazı (Salât-i vustâ) veyâ Asr-ı Seâdet, yâhûd, Dehr'dir, denilmiştir.

İmâm Şâfiî Hazretleri: **«Kur'ân nâmına yalnız bu sûre nâzil olsaydı, insanlara elverirdi. İnsanlar yalnız bu sûreyi teemmül etmiş olsaydılar kâfi' gelirdi. Bu sûre ulûm ve makaasıd-ı Kur'âniyenin hepsini dâire-i şümulüne almıştır.»** buyurmuştur.

Bu hikmete binâendir ki Eshâb-ı kirâmdan ikisi, bir yere gelince bu sûreyi biri diğerine okumadan, diğeri de ona selâm vermeden ayrılmazlardı.

104 — HÜMEZE SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 9 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿١﴾ اَلَّذِى جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ
اَنَّ مَالَهُ اَخْلَدَهُ ﴿٣﴾

1, 2, 3 [**Veyl (insanları) arkadan çekiştirmeği, yüzüne karşı zem ve istihzâ eylemeyi huy edinene, ki mal biriktirir de onu, sayar durur. Malı gerçekten kendisine ebedî bir hayât verecek sanır.**]

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِى الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَا اَدْرٰيكَ
مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ اَلَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٔدَةِ
﴿٧﴾ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِى عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

4, 5, 6, 7, 8, 9 [**Hayır! Yemîn ederim ki, o hutâmeye (Cehennem'e) atılacak. Hutâme'nin ne olduğunu bilir misin? O, Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir, ki kalbleri sarıp yakar. Bu (ateşin kapıları da kendileri) uzatılmış sütunlarda (bağlı oldukları hâlde) üzerlerine kapatılacaktır.**]

Bu sûre, Ümeyye b. Half ve Velîd b. Muğîre gibi Peygamber (S.A.V.) ve mü'minleri gıybet eden kâfirler hakkında inmiştir.

Hümeze: Bir kimseyi arkasından gıybet etmektir. **Lümeze** ise, yüzüne karşı hoşlanmadığı sıfatı ile anmaktır. İbn-i Abbâs (R.A.)'a göre, bu iki kelimenin ma'nâsı birdir. Ve ikisi de, koğuculuk yapan demektir.

105 — FİYL SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ
بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 [**Rabbinin Fîl ashâbına ne ettiğini görmedin mi? O, onların düzenlerini boşa çıkarmadı mı? Ve üzerlerine sürü sürü kuşlar (Ebâbîl) göndermedi mi? Ki her biri onlara çamurdan (ateşte pişirilmiş) taşlar atmışlardı. Allah Teâlâ, onları kurt yeniği yaprağa çeviriverdi.**]

Bu vak'a, Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin doğumlarından elli gün önce, Milâdın 570 inci yılında vukû' bulmuştu.

Hâdise, kısaca şöyle cereyân etmişti: Habeşistan hükümdârı Necâşî Ashame'nin Yemen vâlisî Abraha bin Sabbâh-el-Eşrem, Arabistan'ı Hıristiyanlaştırmak hevesine düşmüştü. Bu maksadla, San'a'da Kuleyş adlı büyük ve muhteşem bir kilise yaptırmış ve bütün Arapların yalnız burayı ziyâret etmelerini istemişti.

Fakat Araplar öteden beri senede bir def'a Mekke'ye gelir, Kâ'be'yi ziyâret ederlerdi. Âdetlerinden vazgeçmek istememişler, ve binâenaleyh, San'a'daki kiliseye bir meyil ve teveccüh göstermemişlerdi. Hattâ bir gün Kinâne kabîlesinden bir adam, kiliseye girmek fırsatını bularak kirletmiş, hakârette bulunmuştu.

Abraha bundan münfail oldu. Ve durumu inceden inceye tedkîk etti. Netîcede Arapların en çok ziyâret ettikleri yerin Mekke'de Kâ'be olduğunu öğrendi. Yaptırdığı kilisenin umûmî bir ziyâret yeri ve bütün Arabistan'ın dîn merkezi olmasını te'mîn için, burayı yıkmaya karar verdi. Ve fillerle takviye edilen ordusunu harekete geçirdi.

Filli ordu uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Mekke'ye yaklaştı. Yolda birçok Araplar da kendisine katılmışlardı. Nihâyet Mekke yakınında bir yerde konakladılar. Ve sağa sola sarkıntılık etmeye başladılar. Bu arada Abdülmuttalib'in de iki yüz kadar devesini alıp götürdüler.

Bunun üzerine Abdülmuttalib, tereddüd etmeksizin Abraha'nın karargâhına gitti. Abraha'ya Kureyş'in reisi geldiğini ve kendisinin kerîm bir kimse olduğunu haber verdiler.

Abraha, misâfirini çok iyi karşıladı. Ve isteğini sordu.

Abdülmuttalib: «**Askerin, develerimden iki yüzünü gasbetti. Onların iâdesini istiyorum.**» dedi.

Abraha: «**Taaccüb ediyorum. Ben, dîninizin rüknü olan Kâ'be'yi yıkmaya geldim. Bunu düşünmüyor, benden onun afvını ricâ etmiyorsun da, develerini istiyorsun.**» dedi.

Abdülmuttalib: «**Ben, develerin sâhibiyim. Develerimi istiyorum. Kâ'be'nin sâhibi ise başka. O dilerse, Kâ'be'sini korur, sizi ondan meneder.**» diye cevâb verdi.

Abraha emretti. Abdülmuttalib'e develerini iâde ettiler. Alıp Mekke'ye döndü ve Kureyş'i de: «**Korkmayınız, bu Beyt'in sâhibi onu muhafâza eder.**» diye tesliye etti.

Abraha daha önce harbetmek için gelmediğini, maksâdının yalnız Kâ'be'yi yıkmaktan ibâret olduğunu ilân etmiş olduğu için, Kureyş dağlara çekildi. Ve buradan hâdisenin cereyânını seyretmeye başladı.

Ertesi gün Abraha, şehre girmeye hazırlandı. Ve ordusuna hareket emri verdi. Görünüşe göre büyük ve mükemmel ordu yürüyecek ve bir mukâvemet de görmiyeceği için muhakkak muvaffak olacaktı. Fakat muvaffak olamadı.

Abraha'nın Mahmûd adlı bir fili vardı. Onu dâimâ askerinin önünde yürütürdü. Onunla nereye gitse muzaffer olacağına inanırdı. Bu sefer de fili ordusunun önüne kattı. Ancak fili Kâ'be'ye doğru yürütmek mümkün olmadı. Hayvan başını ne tarafa çevirseler yürümüş, fakat Mekke'ye çevirdikleri zaman çökmüş, yere yatmıştı.

Bu esnâda Hak tarafından birçok kuşlar (Ebâbîl) geldi. Her birinin ağzında ve ayaklarında birer ufak taş vardı. Bunları Abraha'nın askerleri üzerine salıverdiler. Ve Abraha ölümden pek azı kurtulan askerleriyle perişân bir hâlde geri dönmek mecbûriyetinde kaldı.

Bu sûretle Cenâb-ı Hak, Beyt'ini korudu. Kureyş de büyük bir düşmanın şerrinden kurtuldu. Ve zahmetsizce bir hayli ganîmete de nâil oldular.

106 — KUREYŞ SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 4 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

1, 2, 3, 4 [**Kureyş'i ülfet ettirmek için, kış ve yaz seferlerinde ülfetleri için** (fil ashâbını helâk etti) **Hiç olmazsa bunun için, bu Beyt'in Rabbine ibâdet etsinler, ki onları açlıktan kurtarıp doyurdu. Ve korkudan emîn kıldı.**]

Mekke'de zirâat olmadığı için ba'zan aç kalıyorlardı. Fil ordusundan da korkmuşlardı.

Yâhûd Allah Teâlâ'nın Kureyş'e ni'metleri sayısızdır. Sâir ni'metler için O'na ibâdet etmezlerse, kışın Yemen'e, yazın Şam'a sefer etmeye alıştıkları için bâri O'na ibâdet etsinler, demektir.

Kureyş, her sene bu iki memlekete giderek ticâret yaparlar; bu sâyede medâr-ı iftihârları olan Kâ'be-i Muazzama'nın hizmetinde bulunmak imkânını bulurlardı.

———●———

107 — MÂ'ÛN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 7 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِ ﴿١﴾ فَذٰلِكَ الَّذ۪ي يَدُعُّ الْيَت۪يمَ ﴿٢﴾ وَلَا
يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلّ۪ينَ ﴿٤﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ
سَاهُونَ ﴿٥﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ يُرَٓاؤُ۫نَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 **[Dîni (Cezâ Gününü) tekzîb edeni gördün mü? İşte yetîme fenâ muâmele eden, yoksulu doyurmak için başkalarını teşvik etmiyen odur. Veyl o namaz kılanlara, ki namazlarından gaafildirler. Riyâkârlık ederler, zekât (ve âriyet) vermeyi de meneylerler.]**

Sûre-i celîleye (Dîn) sûresi de denilir.

Mâ'ûn: Zekât, atiyye ve ihsân ma'nâsına gelir. Kab kacak, balta, kova gibi âriyet alınıp verilmesi mu'tâd olan şeylere de mâ'ûn denir.

Sûre-i celîle, Âs bin Vâil veyâ Velîd bin Muğîre, yâhûd Ebû Cehil hakkında nâzil olmuştur. İbn-i Abbâs (R.A.)'dan hasis ve mürâi bir münâfık hakkında nâzil olduğu da mervîdir.

Rivâyete göre: Ebû Cehil, bir yetîmin vasîsi imiş. Yetîm, çıplak olarak kendi malından bir şey istemeye gelince, Ebû Cehil surat ederek onu koğmuş.

Ebû Süfyân da bir deve boğazlamış. Bir yetîm et isteyince sopası ile ona vurmuş.

———●———

108 — KEVSER SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 3 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

اِنَّٓا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَۜ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْۜ ﴿٢﴾ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ﴿٣﴾

1, 2, 3 **[Biz, sana kevser'i verdik. O hâlde, sen de Rabbin için namaz kıl, kurban kes! Asıl zürriyetsiz olan sana buğzedenin kendisidir.]**

Nadre sûresi de denilen sûre-i celîle, Kur'ân-ı Kerîm'in en kısa sûresidir.

Sûre-i celîlenin, Âs bin Vâil veyâ Ebû Cehil hakkında nâzil olduğu mervîdir. Her ikisi de: «Muhammed ebterdir.» demişlerdi. Maamâfîh, daha başka rivâyetler de vardır.

Çok, pek çok hayır demek olan Kevser: Cennet'te bir nehrin ismidir. Peygamber (S.A.V.)'in havz'ıdır. Ümmeti, ona gelecektir.

109 — KÂFİRÛN SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 6 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قُلْ يَٓا اَيُّهَا الْكَافِرُونَۙ ﴿١﴾ لَٓا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَۙ ﴿٢﴾ وَلَٓا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُۚ ﴿٣﴾
وَلَٓا اَنَا۬ عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْۙ ﴿٤﴾ وَلَٓا اَنْتُمْ عَابِدُونَ مَٓا اَعْبُدُۜ ﴿٥﴾ لَكُمْ د۪ينُكُمْ وَلِيَ د۪ينِ ﴿٦﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6 [**De ki: «Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduğunuz** (putlar)**a tapmam. Siz de** (ilm-i ilâhide îmân nasibiniz olmadığı için) **benim ma'bûduma tapanlardan değilsiniz. Ve ben, sizin taptıklarınıza aslâ tapıcı olmadım. Siz de** (cehil ve inâdınızdan) **benim ma'bûduma tapıcılardan değilsiniz. Sizin dîniniz size, benim dînim bana** (ve ben dînimden ebediyen dönecek değilim.»)]

Bu âyet, cihâd emri ile neshedilmiştir.

Rivâyet edildiğine göre, Kureyş ileri gelenlerinden ba'zıları, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme:

«Gel, bizim dinimize tâbi' ol. Biz de senin dînine tâbi' olalım. Bir sene sen bizim ma'bûdlarımıza ibâdet edersin. Bir sene de biz senin ma'bûduna ibâdet ederiz,» dediler.

Resûlüllah: **«Maâzallah, Allah'a başkasını şerîk koşmaktan.»** dedi.

«O hâlde bizim ilâhlarımızdan ba'zısını isti'lâm ediver (el sürüver) **de seni tasdîk edelim ve ilâhına ibâdet eyliyelim.»** dediler.

Sûre-i celîle, bu sebeble nâzil oldu.

Bir rivâyete göre de: Esved ibn-i Muttalib ibn-i Esed ibn-i Abdil'uzzâ, Velîd ibn-i Muğîre, Ümeyye bin Half, Âs bin Vâil bir gün

Kâ'be'yi tavâf ederken, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin önüne geçtiler. Bunlar kavimleri arasında yaşlı kimselerdi.

«Yâ Muhammed! Gel, biz senin taptığına tapalım. Sen de bizim taptığımıza tap. İştirâk edelim. Şâyed senin taptığın bizimkinden hayırlı ise, ondan hazzımızı almış oluruz. Eğer bizim taptıklarımız seninkinden hayırlı ise, sen de ondan hazzını almış olursun.» dediler.

Sûre-i celîlenin, bu sebeble nâzil olduğu da mervîdir.

110 — NASR SÛRESİ

Medine'de nâzil olmuştur, 3 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللّٰهِ
أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

1, 2, 3 [**Vaktâ ki** (düşmanlarına karşı Peygamberine) **Allah Teâlâ'nın nusreti gelir, fetih erişir. Ve insanların fevc fevc Allah'ın dînine girdiklerini görürsün. Artık tesbîh et! Rabbine hamd eyle ve mağfiretini dile! Muhakkak ki, Allah istiğfâr edenlerin tevbelerini kabûl edicidir.**]

Sûre-i celîle Mekke-i Mükerreme'nin fethinden evvel nâzil olmuştur. Ve Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimizin irtihâllerine bir îmâ vardır. Bu i'tibârla: **«Tevdi** = Vedâ etme**» sûresi de denilir.**

Aleyhissalâtü vesselâm sûre-i celîleyi tilâvet buyurdukları zaman, Abbâs (R.A.) ağlamıştı. Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem: **«Niçin ağlıyorsun?»** diye sordu. **«Bunda, vefâtınıza işâret var.»** dedi. Fahr-i Kâinat: **«Evet! Dediğin gibidir.»** buyurdu.

Bundan sonra Abbâs (R.A.)'ın bir daha güldüğü görülmedi. Ve filhakîka iki yıl sonra irtihâl-i Nebî vukû' buldu.

Ağlayanın Abbâs değil, İbn-i Abbâs (R.A.) olduğunu söyleyenler de vardır. Hattâ, bundan dolayı Peygamber (S.A.V.) onun hakkında: **«Bu çocuğa çok ilim verilmiştir.»** buyururmuş.

Bir rivâyete göre de: Bu sûre nâzil olunca, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, Hazret-i Fâtıma (R. Anhâ.)'ya: **«Bizim vefâtımız haberi verildi.»** buyurmuş. Fâtıma da ağlamış. Ve fakat Fahr-i Âlem: **«Ehl-i beytimden bana ilk gelecek sensin.»** buyurmuşlardır.

O zaman da sevinmiş ve gülmüştür.

Sûre-i celîlenin nüzûlünü müteakib, Cenâb-ı Peygamber, daha çok tesbîh ve istiğfâr eder olmuşlardı.

Hazret-i Âişe (R. Anhâ.)'den rivâyet olunmuştur:

«Resûlüllah, son zamanlarında (Sübhânallahi ve bihamdihî estağfirullâhe ve etûbü ileyh) **demeyi çoğaltmışlardı. Sorulduğunda: «Rabbim, bana ümmetimde bir alâmet göreceğimi haber verdi. Ve onu gördüğüm zaman, hamd ile tesbîh ve istiğfâr emîr buyurdu.»** demişti.

111 — TEBBET SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

تَبَّتْ يَدَٓا اَب۪ي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلٰى
نَاراً ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَاَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ ف۪ي ج۪يدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 [**Ebû Leheb'in iki eli kurusun! Kendisi de kurudu, gitti** (helâk oldu). **Ona ne malı ve ne kazancı yaramadı. O da** — gerdanında (hurma lifinden) bükülmüş bir ip olduğu hâlde — **odun hamalı olarak karısı da, alevli bir ateşe atılacaklar.**]

Sûre-i celîleye «Ebû Leheb», «Leheb», «Mesed» sûresi de denilir.

Vaktâ ki: «**Pek yakında akrabânı inzâr et!**» (Şuarâ Sûresi; âyet 214) nazm-ı kerîmi nâzil oldu, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz, en yakın akrabâsını topladı:

«**Allah, bana en yakın akrabâmı inzâr eylememi emretti. En yakınlarım da sizlersiniz. Lâ ilâhe illâllah demedikçe, ben size ne dünyâdan bir hazza ve ne Âhiretten bir nasîbe mâlik değilim. Onu derseniz, Rabbinizin indinde onunla lehinize şehâdet ederim.**» buyurdu.

Fakat amcası Ebû Leheb kızdı:

«**Hay kuruyası, bizi bunun için mi çağırdın?**» dedi ve Resûl-ü Ekrem'in hatırını kıracak sözler söyledi. Ve Aleyhissalâtü vesselâm:

«**Allah Teâlâ'ya îmân ve emirlerine itâat ederek nefislerinizi O'nun azâbından kurtarın, yoksa bana yakınlığınız bir fayda sağlamaz.**» buyurduğu zaman da: «**Dediği doğru çıkarsa ben, mal ve evlâdımı fedâ eder, söylediği azâbtan kurtulurum.**» dedi.

İşte sûre-i celîle, bunun üzerine nâzil oldu.

Ebû Leheb'in karısı — Ebû Süfyân ibn-i Harb'in hemşiresi — Ümm-ü Cemîl de, kocası gibi, Resûl-ü Ekrem'e eliyle ve diliyle, ezâ ederdi. Dikenler toplar, geceleyin Resûl-ü Ekrem'in geçeceği yollar üzerine saçardı.

Filvâki hepsi cezâsını buldu. Helâk oldu. Oğlunu Şam yolunda bir arslan paraladı. Karısı boğuldu. Rivâyete göre diken demetini bir duvar üzerine koyarak ipini güzelce göğsüne bağlamış. O anda Cebrâîl Aleyhisselâm duvarın arkasına gelip ipi çekmiş. Ve kadın boğulmuş. Kendisi de Adese denilen bir hastalığa tutuldu. Ve Bedir'den yedi gün sonra öldü. Kureyş, adeseden tâûn gibi sakındıkları için, sirâyet korkusiyle âilesinden bile kimse yanına yaklaşmadı. Ölüsü üç gün meydanda kaldı ve taaffün etti. Nihâyet cesedini bir çukura sürüklediler ve çukuru, içine taş atmak sûretiyle kapattılar.

112 — İHLÂS SÛRESİ

Mekke'de nâzil olmuştur, 4 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌۚ ﴿١﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْۙ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً اَحَدٌ ﴿٤﴾

1, 2, 3, 4 [**De ki: «O Allah, birdir. Büyüklük O'nda nihâyet bulmuştur.** (Dâim ve bâkîdir. Her şeyden müstağnî, her dileğin merciidir). **Doğmamış, doğurmamıştır. Hiçbir eşi** (ve benzeri) **yoktur.**]

Dînin temeli, tevhîddir. Bunu en hâlis, en güzel ifâde eden sûre-i celîleye, bu i'tibârla İhlâs denildiği gibi, **«Esâs»** da denilmiştir. **«Tevhîd Sûresi»**, **«Necât Sûresi»**, **«Ma'rifet Sûresi»** de denilir. Ve daha bundan başka birçok isimleri vardır.

Mekkî mi, Medenî mi olduğu ihtilâflıdır. Keşşâf ve Razî, Mekkî olmasını tercîh etmişler, Beyzavî ve Ebüssuud muhtelefünfiyh, demişlerdir.

İhtilâf; nüzûl sebebinin müşrikler veyâ Yahûdîler olduğu hakkındaki iki rivâyet dolayısiyledir. Müşrikler, Resûlüllah'a Rabbül'izzet'in vasfını sormuşlar, Allah Teâlâ da cevâben bu sûreyi inzâl buyurmuştur.

Diğer bir rivâyete göre, sûre-i celîle, Yahûdîlerin: **«Bu hilkati, Allah Teâlâ halk etti. Fakat Allah'ı kim halk etti?»** diye sormaları üzerine nâzil olmuştur.

Sûre-i celîle, fazîletçe, Kur'ân'ın üçte birine muâdildir. Zîrâ, Kur'ân-ı Kerîm'in maksadları üç şeyin yânî: Akaid, Ahkâm ve Kıssaların beyânına münhasırdır.

113 — FELAK SÛRESİ

Medine'de nâzil olmuştur, 5 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِۙ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَۙ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَۙ ﴿٣﴾
وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰثَاتِ فِي الْعُقَدِۙ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

1, 2, 3, 4, 5 **[De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöken gecenin şerrinden, düğümlere üfleyen nefescilerin şerrinden ve hasedini ızhâr ve muktezâsiyle amel eylediği zaman hasedcinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım.]**

«Kul e'ûzü» emriyle başlıyan bu Felak sûresiyle bundan sonraki Nâs sûresine **«Mu'avvizeteyn»** ve İhlâs'la birlikte üçüne **«Mu'avvizât»** denilir, ki sığındırıcı sûreler demektir.

Sıhah'da Hazret-i Âişe (R. Anhâ.)'den rivâyet edildiğine göre, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimiz bir rahatsızlık hissettikleri zaman ve her gece yatacakları sırada bu üç sûreyi okuyup ellerine üfleyerek mübârek başlarını ve yüzünden başlıyarak aşağıya doğru vücûdlarını mesheyler ve bunu üç def'a tekrar buyururlardı.

Mu'avvizeteyn'in ikisinin birlikte indirildiği muhakkak gibi ise de Keşşâf, Beyzâvî ve Ebüssuud'a göre Mekkî mi, Medenî mi oldukları ihtilâflıdır. Râzî, Medenî olduğuna kaaildir. Ve nüzûl sebebi olarak naklettiği rivâyetler şunlardır:

1) Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize Cibrîl Aleyhisselâm gelmiş ve:

«Sana, cinden bir ifrit bir tuzak kurmak istiyor. Yatağına yatarken bu iki sûreyi, Mu'avvizeteyni oku.» demiştir.

2) **Nazara karşı inzâl olundu denilmiştir.** Saîd ibn-i Müseyyeb'den rivâyet edildiğine göre: «Kureyş — gelin bir açlık riyâzeti yapalım da Muhammed'e göz değdirelim, demişler ve riyâzete girmişlerdir. Sonra da Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize gelerek: — **Ne sağlam bâzûn, ne kuvvetli sırtın, ne güzel yüzün var!»** diye göz değdirmek istemişlerdir. Allah Teâlâ da Mu'avvizeteyn'i inzâl buyurmuştur.

3) Zeyd ibn-i Erkam (R.A.)'ın rivâyetine göre: Hazret-i Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem Efendimize, Yahûdîlerden biri sihir yapmış, bu yüzden bir kaç gün muztarib olmuşlar, şikâyette bulunmuşlardır. Derken Cibrîl Aleyhisselâm gelmiş ve: — **Sana Yahûdîlerden biri sihir yaptı. Falan kuyuda senin için düğümler** döğdü — diye haber vermiştir.

Bu Yahûdînin Lebid ibn-i A'sam olduğu mervîdir.

Hâdiseyi İbn-i Abbâs (R.A.) şöyle anlatmıştır:

«Peygamber (S.A.V.)'e Yahûdîlerden bir genç hizmet ederdi. Yahûdîlerin ısrârı ile Resûlüllah (S.A.V.)'ın baş tarağında kalan bir kılı Lebîd b. A'sam nâmındaki Yahûdîye vermiş. Lebîd, o kıla onbir düğüm vurmuş. Böylece sihir yaparak onu bir kuyuya bırakmış. Üstüne de bir taş koymuş. Bu sebebten, Peygamberimiz (S.A.V.) rahatsız oldu: Ve Cebrâîl Aleyhisselâm iki «Kul Eûzü» sûresi ile gelerek sihrin yerini O'na haber verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (S.A.V.), Hz. Ali (R.A.)'yi oraya gönderdi. Hz. Ali, düğümlü kılı getirince, üzerine on bir âyetten müteşekkil bu iki sûreyi okudu. Her âyeti okudukça bir düğüm çözüldü. Böylece, düğümler bitince Peygamber (S.A.V.) hafîfledi ve açıldı.»

Râzî'ye göre; bu rivâyet, cumhûr-u müfessirînin kavlidir.

114 — NÂS SÛRESİ

Medîne'de nâzil olmuştur, 6 âyettir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adiyle

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِۙ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِۙ ﴿٢﴾ اِلٰهِ النَّاسِۙ ﴿٣﴾
مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِۙ ﴿٤﴾ اَلَّذ۪ي يُوَسْوِسُ ف۪ي صُدُورِ النَّاسِۙ ﴿٥﴾
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

1, 2, 3, 4, 5, 6 [De ki: Gerek cinden, gerek insten olsun, insanların kalblerine dâimâ vesvese veren o sinsi vesvesecinin (Şeytan'ın) şerrinden, insanların Rabb'i (Râzık'ı), yegâne (Hâlık ve) Mâlik'i, Ma'bûd'u Allah'a sığınırım.]

Elhamdü lillâhi alettemâm vessalâtü vesselâmü
alâ seyyidinâ Muhammedin hüve hayrül'enam
ve alâ âlihî ve eshâbihil'kirâm.

— HATİM DUÂSI —

«Eûzü billâhi min'eş-Şeytân-ir-racîm. Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm. El-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemin. Vel-âkıbetü lil-müttekîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihî ecmâîn.»

Yâ Rabbî! Dile getirdiğimiz her türlü eşsiz hamd ve senâ ancak Sana mahsûsdur. Bütün salât-ü selâmlar; rahmet ve selâmetlikler, iki Cihân Güneş'i, başlarımızın tâcı, Rahmetel'lil-âlemîn, Resûl-ü Ekrem ve Nebiyyi muhterem, Seyyidenâ Ebe'l-Kaasım, **Muhammed** Mustafâ sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz ve O'nun bütün âl ve ashâbına olsun.

«Ol!» emriyle; bilinen ve bilinmeyen, görünen ve görünmeyen sayısız âlemleri yaratan; **«Yok ol!»** emriyle de, her şeyi bir anda yok etme gücüne sâhib olan, âlemlerin Rabbi, Rahmân ve Rahîm olan Yüce Allah'ım! **«Bana duâ edin, duânızı kabûl edeyim.»** buyurdun. Biz de; huzûruna geldik, boynumuzu büktük, ellerimizi Sana açtık. Seni Rahîm, Gafûr biliyoruz. Rahmet ve Gufrân ism-i şerîfinle tecellî eyle, ellerimizi boş döndürme Yâ Rabbî! Kur'ân-ı Kerîm'in bereketi ile ve âlemlere rahmet olarak gönderdiğin sevgili Peygamberimizin hürmeti ile bizleri afv eyle, ey Kerîm. Bizleri afvet yâ Rahîm. Allah'ım! Bizleri Kur'ân-ı Kerîm'in zîneti ile süsle, onun kerâmeti ile mükerrem eyle ve şerefiyle şereflendir.

Yâ Rabbî! Okuduğumuz hatm-i şerîfi dergâh-ı ulûhiyyetinde kabûl eyle. Kur'ân-ı Kerîm'in her harfi için bizlere sevâb yaz. Okurken yaptığımız hatâları bağışla, tam ve mükemmel okumuş gibi say. Kur'ân-ı Kerîm'i kalblerimize nûr eyle, Cennet yolumuzu aydınlat.

Yâ Rabbî! Bu Tefsîr'in hazırlanmasında hatâlarımız oldu ise, onları bağışla. Tam ve mükemmel olmuş gibi say, ey Rahîm ve Gafûr olan Allah'ım.

Yâ Rabbî! Biz, ancak Sana ibâdet ve kulluk ederiz. Ancak, Sen'in için namaz kılar ve yalnız Sana secde ederiz. Yalnız Sana yalvarır, ancak Sana koşar ve Sana yaklaştıracak şeyleri kazan-

maya çalışırız. İbâdetlerimizi sevinçle ve arzû ile yaparız. Yasak ettiklerini yapmaz ve azâbından korkarız. Sen'den, bizlere rahmet ve ihsânının bol olmasını dileriz **Yâ Rahîm.**

Allah'ım! Bizlerden eksiksiz ibâdet ve tâat bekliyorsun. Bunlara, ancak Senin sonsuz yardımınla sâhib olabiliriz. Öyle ise; bize, Senin hoşnûdluğunu kazandıracak, kusûrsuz ibâdet ve tâatde bulunma imkânını bahşeyle!

Allah'ım! Vermiş olduğun ni'metlerin elimizden çıkmasından, sağlık ve dirliğimizin bozulmasından, beklenmedik felâketlerden ve gazâbının her türlüsünden ancak Sana sığınırız. Biz, âciz kullarının duâlarını kabûl eyle, **Yâ Rabbî!**

Yâ Rabbî! Bizleri, Kur'ân'ın hidâyeti ile yola getir. Onun fazîletiyle derecelerimizi yükselt. Kur'ân-ı Kerîm'in tilâvetiyle günâhlarımızı afvet.

Ey bağışlaması ve ihsânı sonsuz olan Allah'ım! Ayıplarımızı ört, kalblerimizi pâk eyle; hastalarımıza şifâ' ver. Dertlilerimize devâ ver. Borçlarımızı ödemek için imkân ver, yüzümüzü aklaştır. Dîn ve dünyâ işlerimizi ıslâh eyle **Yâ Rabbî!**

Ey, yerleri ve gökleri yaratan, gizli ve açık herşeyi hakkıyle bilen ve bütün varlıkların biricik sâhibi olan Allah'ım! Gerçek bilir ve bildiririz ki, Sen'den başka Allah yoktur. Bizleri nefsimizin çılgın istek ve arzûlarından muhâfaza eyle. Şeytân'ın bozguncu telkînlerinden Sana sığınırız. **Allah'ım!** Gönlümüzü, bütün âzâlarımızı sönmez, sonsuz nûrunla aydınlat.

Yâ Rabbî! Bize, küfre açık kapı bırakmayan eksiksiz bir îmân nasîb eyle. **Allah'ım!** Bizi yolunu şaşıran ve şaşırtanlardan **değil,** hidâyete eren ve hidâyete eriştiren kullarından eyle.

Yâ Rabbî! Görüşümüz kıt, gücümüz çok az; bu yüzden Rahmetine ta'rîfsiz derecede muhtâcız. Ey her şeye Kaadir, gönüllere şifâ' veren Allah'ım, Sen'den rahmetini dileriz. Duâmızı kabûl eyle Ey Kerîm.

Yâ Rabb! Maksûdumuz Sensin. Biz, her işimizde Seni, herşeyde Seni kasd ederiz. Yalnız Seni isteriz. Bütün isteğimiz de, Senin bizden râzı olmandır. Bizi, sevgili kullarından eyle Allah'ım!

Yâ Rabbî! Bizleri, iyilik yaptığında sevinen, kötülük yaptığında hemen pişmân olup, Sen'den afv dileyen seçkin kullarından eyle. **Allah'ım!** Bilerek veyâ bilmeyerek işlediğimiz bütün günâhlarımızı bağışla, çok bol olan rahmetini bizlerden esirgeme.

Yâ Rabbî! Bütün işlerimizin sonunu hayr eyle; dünyâda rezîl olmakdan Âhiret'de de azâbından muhâfaza eyle.

Allah'ım! Bizi dirlik ve doğruluk üzere yaşat, aramızdaki sevgi bağlarını güçlendir, kalblerimizi aynı görüş ve düşünüş halkası içinde birleştir. Dînden, îmândan, doğrulukdan, Sana ibâdet ve tâatdan ayırma **Yâ Rabbî!**

Yâ Rabbî! Bizleri, verdiğin ni'metlere karşı şükür borcunu yerine getiren; ni'metlerin karşısında nankörlük değil, bol bol hamd eden kullarından eyle, üzerimizden ni'metlerini eksiltme, Allah'ım!

Allah'ım! Son nefesde, ölümün aklı baştan gideren acılarından bizleri koru. **«Lâ-ilâhe illallâh Muhammed-ur-Resûlüllâh»** ve **«Eşhedü en lâ İlâhe illallâh ve eşhedû enne Muhammeden abduhû ve Resûlüh.»** diyerek, rûhumuzu teslîm etmemizi nasîb eyle, **Yâ Rabbî!**

Hâsıl olan sevâbı; Hazret-i Âdem'den Hazret-i Fahr-i Âlem Muhammed Mustafâ sallallâhü aleyhi ve Sellem'e kadar gelip geçen bütün Peygamberân-ı izâm ve Rasûl-i Kirâm aleyhim'üs-salâtü ve's-selâm hazretlerinin ervâh-ı pâk-ı tayyibelerine hediyye eyledik, ikrâm eyle **Yâ Rabbî!**

Âl-i Ezvâc-i Tâhirât, Ashâb-ı Güzîn, Ensâr ve Muhâcirîn, Tâbi'iyn, Tebeâ-i tâbi'iyn, eimme-i muctehidîn rıdvânullâhi teâlâ aleyhim ve ecmaîn hazretlerinin de ervâh-ı pâk-i tayyibelerine hediyye eyledik, Sen vâsıl eyle **Yâ Rabbî!**

Müfessirîn, muhaddisîn, muhakkıkîn, ulemâ-i âmilîn, kurrâ-i kâmilîn, meşâyih-i vâsilîn, sulehâ-i sâlihîn, ağniyâ-i şâkirîn, fukarâ-i sâbirîn, gurebâ-i müslimîn, hattatîn, huffaz, tullâb ve cemî-i hamele-i Kur'ân-ı Kerîm nevverallâhu merâkıdehüm ve ce'al-el Cennete mevâhüm efendilerimizin de ervâh-ı pâk-ı tayyibelerine hediyye eyledik, Sen kabûl eyle **Yâ Rabbî!**

Bütün ehl-i îmân ile Ehlullâh'ın ve Evliyâullâh'ın da ervâh-ı pâk-i tayyibelerine hediyye eyledik, Sen vâsıl eyle **Yâ Rabbî!**

Ve'l-hâsıl; şu âna kadar dâr-ı dünyâ'dan dâr-ı ukbâ'ya irtihâl ve intikâl eden bütün mü'minîn-i mü'minât; müslimîn-i müslümât; ma'sûmîn-i ma'sûmât, mazlûmîn-i mazlûmât kâffe-i ehl-i îmânın da rûhlarına hediyye eyledik, Sen kabûl eyle **Yâ Rabbî!**

Yâ Rabb'el-âlemîn; Yâ Erhâm-er-Rahîmîn

Ümmetini, memleketimizi, milletimizi her türlü âfetlerden, belâlardan, zelzelelerden, yangınlardan ve düşmanlardan koru. Devletimizi, vatanımızı ilel'-ebed pâyidâr, ordularımızı her zaman muzaffer eyle **Yâ Rabbî!**

Cümlemizin kalbine İslâm nûrunu, Kur'ân hidâyetini sok. Cümlemizi İslâm'a bağla, bizleri Müslüman olarak yaşat, Müslüman olarak öldür. Bizleri dünyâ ve Âhiret mutluluğuna erdir. Dünyâda mekânsız Âhiret'de de îmânsız bırakma **Yâ Rabbî!**

Yâ Rabbî! Habîb'in Muhammed Mustafâ, Kitâbların, bütün sevdiklerin yüzü hürmetine, bizleri dergâh-ı bârigâh-ı ulûhiyyetinden boş çevirme, duâlarımızı kabûl eyle, **Yâ Gafûr-u, Yâ Gaffâr.**

Yâ İlâh-el-Âlemîn, Yâ Kerîm, Yâ Rahîm Allah!

Bu Tefsîr'in müellifi **Ayıntabî Mehmed Efendi,** sâdeleştiren **Süleyman Fahir Efendi**'ye ve neşretmiş olduğu Kur'ân-ı Kerîm'den faydalandığımız **M. Aziz Bozkurt**'a da rahmetini, mağfiretini ihsân eyle **Yâ Rabbî!**

Bu Tefsîri, yeniden gözden geçirip, hazırlayan **Ahmed Davudoğlu** Hocamıza da sıhhat, âfiyet ve iki Cihân seâdeti ihsân eyle, İslâm yolundaki çalışmalarında her zaman muvaffak eyle, **Yâ Rabbî.**

Yine bu Tefsîri neşreden **Alaaddin Sağlam,** tashîhlerini yapıp baskıya hazırlayan **Ayhan Yalçın** ve eserin basılmasında titizlik gösteren **Doyuran** Matbaasının sâhibi ve çalışanlarının da kusûrlarını bağışla, günâhlarını afveyle **Yâ Rabbî!**

Âmîn, Âmîn, Âmîn... Bi-hürmeti seyyid'il-mürselîn ve'l hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn. Rabbenâ âtinâ fi'd-dünyâ haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azâbe'n-nâr, bi rahmetike yâ Erham-er Rahîmîn.

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Resûlüllah. Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Habîballâh. Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Şeyyid'el evvelîne vel-âhirîn.

Sübhâne rabbike rabbi'l-izzeti ammâ yasifûn ve selâmün ale'l-mürselîn ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn.

Hayırlar fethi, şerler def'i, ehl-i îmânın selâmeti, insanlığın kurtuluşu, memleketimizin her türlü kötülüklerden korunması, Ümmet-i Muhammed'in selâmeti ve Allahü Teâlâ'nın rızâ-i şerîfi için **EL - FÂTİHA.**

BU CİLTDEKİ SÛRELER

Sûre No.	Sûrenin Adı:	Âyet Sayısı:	Sahîfe
36	YÂSÎN	83	5 — 21
37	SÂFFÂT	182	22 — 42
38	SÂD	88	43 — 58
39	ZÜMER	75	59 — 76
40	MÜ'MİN	85	77 — 96
41	FUSSILET	54	97 — 110
42	ŞÛRÂ	53	111 — 125
43	ZUHRUF	89	126 — 141
44	DUHÂN	59	142 — 150
45	CÂSİYE	37	151 — 158
46	AHKAAF	35	159 — 170
47	MUHAMMED (S.A.V.)	38	171 — 180
48	FETİH	29	181 — 198
49	HUCURÂT	18	199 — 209
50	KAAF	45	210 — 217
51	ZÂRİYÂT	60	218 — 225
52	TÛR	49	226 — 233
53	NECM	62	234 — 243
54	KAMER	55	244 — 251
55	RAHMÂN	78	252 — 261
56	VÂKIA	96	262 — 270
57	HADÎD	29	271 — 281
58	MÜCÂDİLE	22	282 — 293
59	HAŞR	24	294 — 303
60	MÜMTEHINE	13	304 — 311
61	SAFF	14	312 — 316
62	CUM'A	11	317 — 320
63	MÜNÂFİKUÛN	11	321 — 325
64	TEĞAÂBÜN	18	326 — 330
65	TALÂK	12	331 — 335
66	TAHRÎM	12	336 — 345
67	MÜLK	30	346 — 351
68	KALEM	52	352 — 359
69	HÂAKKA	52	360 — 365
70	MEÂRİC	44	366 — 370
71	NÛH	28	371 — 374
72	CİN	28	375 — 379
73	MÜZZEMMİL	20	380 — 384

Sûre No.	Sûrenin Adı:	Âyet Sayısı:	Sahîfe
74	MÜDDESSİR	56	385 — 390
75	KIYÂMET	40	391 — 394
76	İNSAN	31	395 — 400
77	MÜRSELÂT	50	401 — 405
78	NEBE'	40	406 — 410
79	NÂZİÂT	46	411 — 415
80	ABESE	42	416 — 419
81	TEKVÎR	29	420 — 422
82	İNFİTÂR	19	423 — 424
83	MUTAFFİFÎN	36	425 — 429
84	İNŞİKAAK	25	430 — 432
85	BÜRÛC	22	433 — 435
86	TÂRIK	17	436 — 437
87	A'LÂ	19	438 — 440
88	GAÂŞİYE	26	441 — 443
89	FECR	30	444 — 447
90	BELED	20	448 — 450
91	ŞEMS	15	451 — 452
92	LEYL	21	453 — 455
93	DUHÂ	11	456 — 458
94	İNŞİRÂH	8	459 — 460
95	TÎN	8	461 — 462
96	ALAK	19	463 — 466
97	KADR	5	467 — 468
98	BEYYİNE	8	469 — 470
99	ZİLZÂL	8	471 — 472
100	ÂDİYÂT	11	473 —
101	KAÂRİ'A	11	474 —
102	TEKÂSÜR	8	475 — 476
103	ASR	3	477 —
104	HÜMEZE	9	478 —
105	FİYL	5	479 — 481
106	KUREYŞ	4	482 —
107	MÂ'ÛN	7	483 —
108	KEVSER	3	484 —
109	KÂFİRÛN	6	485 — 486
110	NASR	3	487 — 488
111	TEBBET	5	489 — 490
112	İHLÂS	4	491 —
113	FELAK	5	492 — 493
114	NÂS	6	494 —

Kur'ân-ı Kerîm'de geçen mevzû' ve mefhûmları sûre ve âyet numaralarıyla gösterir

ALFABETİK FİHRİST

— A —

Abdest: Mâide: 6; Hûd: 114; Abese: 38; A'lâ: 14, 15.
A'cemî: Nahl: 103; Şuarâ: 198; Fussılet: 44.
Acur: Bakara: 61.
Âd Kavmi: A'raf: 65, 74; Tevbe: 70; Hûd: 50, 59, 60; İbrâhîm: 9; Hacc: 42; Furkan: 38; Şuarâ: 123; Sâd: 12; Mü'min: 31; Ankebût: 38; Fussılet: 13, 15; Ahkâf: 21; Kâf: 13; Zâriyât: 41; Necm: 50; Kamer: 18; Hâkka: 4, 6; Fecr: 6.
Adâlet: Bakara: 282; Âl-i İmrân: 8, 18,21; Nisâ: 3; 58, 127, 129, 135; Mâide: 8, 42, 95, 106, En'âm: 115, 152, A'râf: 29, 159, 181; Hûd: 85; Yûsuf: 4, 47, 54; Nahl: 9, 76, 90; Tâ-Hâ: 2; Enbiyâ: 47; Ahzâb: 5; Şûrâ: 15; Hucurât: 9; Rahmân: 9; Hadîd: 25; Mümtehıne: 8.
Adam öldürmek: Bakara: 178; Nisâ: 29, 92, 93; Mâide: 32; En'âm: 151; İsrâ: 33; Furkan: 68.
Âdem Aleyhisselâm: Bakara: 31, 33, 34, 35, 37; Âl-i İmrân: 33, 59; Mâide: 27; A'raf: 11, 19, 26, 27, 31, 35, 172; İsrâ: 61, 70; Kehf: 50; Meryem: 58; Tâ-Hâ: 115, 116,, 117, 120, 121; Yâsîn: 60.
Âdem ile Havvâ'nın yaratılması: Bakara: 30, 31, 33, 37; Âl-i İmrân: 33, 59; Nisâ: 1, 118, 120; En'âm: 2; A'raf: 12, 23, 189; Hicr: 26, 28, 43; İsrâ: 61, 64; Kehf: 50; Tâ-Hâ: 115, 123; Mü'minûn: 12; Rûm: 21; Secde: 7; Sâ'd: 71, 85; Zümer: 7; Rahmân: 3, 4, 14; İnsan: 1.
Âdemoğulları muhteremdir: İsrâ: 70.
Âdet (Ahlâk, tabîat): Âl-i İmrân: 11, 137; Nisâ: 26; Enfâl: 33, 52, 54; Hicr: 13; İsrâ: 77; Kehf: 55; Ahzâb: 38, 62; Fâtır: 43; Mü'min: 31, 85; Feth: 23.
Âdet görmek (Aybaşı hâli): Bakara: 222.
Adım: Bakara: 168, 208; En'âm: 142, Nûr: 21.
Adn Cennetleri: Tevbe: 72; Ra'd: 23; Nahl: 31; Kehf: 31; Meryem: 61; Tâ-Hâ: 76; Fâtır: 33; Sâd: 50; Mü'min: 8; Saff: 12; Beyyine: 8..
Ad takmak: Hucurât: 11.
Âfât-ı semâviyye: Bakara: 59; A'raf: 162; Ankebût: 34.
Âfiyet: Âl-i İmrân: 49; Mâide: 110; Tevbe: 14; Yûnus: 57; Nahl: 69; İsrâ: 82; Şûrâ: 80; Fussılet: 44.
Afvetmek: Bakara: 52, 109, 173, 178, 182, 185, 187, 219, 237; Âl-i İmrân: 28, 134, 152, 155, 159; Nisâ: 16, 22, 43, 95, 99, 101, 149, 153; Mâide: 3, 13, 15, 89, 93; En'âm: 54, 55, 119, 145; A'raf: 95, 199; Tevbe: 43, 66; Nahl: 119; Hacc: 60; Nûr: 4, 22, 33; Şuarâ: 25, 30, 34, 40; Mücâdile: 2; Teğâbün: 14; Müzzemmil: 20.
Ağaç: Bakara: 35; A'raf: 19, 20, 22; Ra'd: 4; İbrâhîm: 24, 26; İsrâ: 60; Meryem: 19; Tâ-Hâ: 11, 120; Hacc: 18; Mü'minûn: 20; Nûr: 35; Neml:

60; Kasas: 30; Lokman: 27; Yâsîn: 80; Sâffât: 62, 64, 146; Duhan: 43; Feth: 18; Rahmân: 6; Vâkıa: 52, 72.
Ağaç kurdu: Sebe': 14.
Ağaç kütüğü: Kamer: 20; Hâkka: 7.
Ağır basmak: A'râf: 8, 57, 187; Tevbe: 41; Ra'd: 12; Mü'minûn: 102; Fâtır: 18; Tûr: 40; Rahmân: 31; Kalem: 46; Müzzemmil: 5; İnsan: 27; Kâria: 6.
Ağır başlılık: Furkan: 63; Ahzâb: 33; Nûh: 13.
Ağır davranmak: Nisâ: 72; Tevbe: 88.
Ağır yük: Bakara: 225, 286; Âl-i İmrân: 81; En'âm: 31; A'raf: 157; Nahl: 25; Tâ-Hâ: 87, 100; Muhammed (S.A.V.) 4; İnşirâh: 2, 3.
Ağız: Âl-i İmrân: 118, 167; Mâide: 41; Tevbe: 8, 30, 32; Ra'd: 14; İbrâhîm: 9; Kehf: 5; Nûr: 15; Ahzâb: 4; Yâsîn: 65; Saff: 8.
Ağlamak: Tevbe: 82; Yûsuf: 16; İsrâ: 109; Meryem: 58; Duhan: 29; Necm: 43, 60.
Ahde vefâ: (Sözünde durma): Bakara: 27, 40, 63, 80, 83, 84, 93, 100, 124, 125, 127, 177; Âl-i İmrân: 76, 77, 81, 183, 187; Nisâ: 21, 90; 154, 155; Mâide; 7, 12, 13, 14, 21, 70, 90; En'âm: 152; A'raf: 102, 134, 169; Enfâl: 56, 72, 74, 75; Tevbe: 1, 4, 7, 12, 111; Yûsuf: 66, 80; Ra'd: 20, 25; Nahl: 91, 95; İsrâ: 34; Meryem: 78, 87; Mü'minûn: 8, 9; Lokman: 32; Ahzâb: 7, 15, 23; Yâsîn: 60; Zuhruf: 49; Feth: 10; Hadîd: 8; Meâric: 32.
Âhiret Günü: Fâtiha: 3; Bakara: 2, 4, 8, 46, 48, 62, 85, 86, 94, 102, 114, 123, 126, 130, 177, 200, 201, 217, 220, 228, 232, 264; Âl-i İmrân: 22, 30, 45, 56, 77, 85, 95, 106, 107, 114, 145, 148, 152, 176; Nisâ: 38, 39, 59, 74, 77, 134, 136, 162; Mâide: 5, 33, 41, 69; En'âm: 33, 92, 113, 150, 160; A'raf: 45, 147, 156, 169; Enfâl: 67; Tevbe: 19, 38, 69, 74; Yûnus: 26, 27, 64; Hûd: 16, 19, 22, 103; Yûsuf: 37, 57, 101, 109; Ra'd: 26, 34, 36; İbrâhîm: 3, 27; Nahl: 22, 30, 41, 60, 107, 109, 122; İsrâ: 7, 10, 19, 21, 45, 72, 104; Meryem: 75, 85; Tâ-Hâ: 70, 74, 97, 111, 127; Hacc: 2, 11, 15, 23, 33, 34, 100, 101, 102, 103, 104, 105; Mü'minûn: 33, 74; Nûr: 14, 19, 23; Şuarâ: 87, 89; Neml: 3, 4, 5, 66, 68, 91, 92; Kasas: 70, 83, 84; Ankebût: 20, 27, 64; Rûm: 16; Lokman: 4; Ahzâb: 29, 57; Sebe': 1, 8, 21; Sâffât: 20, 59; Sâd: 7; Zümer: 9, 26, 45, 48, 70, 75; Mü'min: 39, 43; Fussılet: 7, 16, 27, 28, 31; Şûrâ: 20; Zuhruf: 35; Duhan: 16, 40, 75; Câsiye: 9, 10, 28, 35; Kâf: 21, 35, 41, 44; Zâriyât: 6; Necm: 25, 27; Rahmân: 41, 77; Vâkıa: 7, 86, 94; Hadîd: 12, 20, 51; Haşr: 3; Mümtehıne: 13; Teğâbün: 9, 10; Mülk: 6, 12, 27; Kalem: 33, 42, 43; Hâkka: 18, 32; Meâric: 1, 3, 8, 18; Müddessir: 38, 53, 56; Kıyâmet: 21; İnsan: 7, 22; Mürselât: 7, 15, 29, 45; Nâziât: 25, 33, 39; Abese: 32, 41; Tekvîr: 8, 14; İnfitâr: 5, 9, 13, 19; Mutaffifîn: 15, 36; İnşikâk: 7, 8, 9, 10, 33; A'lâ: 17; Gâşiye: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16; Fecr: 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29; Beled: 17, 18, 19, 20; Leyl: 13, 14, 15, 16, 17; Duhâ: 4; Tîn: 7; Alak: 15, 16, 17, 18; Beyyine: 7, 8, 9; Zilzâl: 6, 7, 8, 9; Mâûn: 1.
Ahlâk: Bakara: 129, 151, 172, 232; Âl-i İmrân: 77, 164; Nisâ: 49; Enfâl: 53; Tevbe: 103; Ra'd: 11; İsrâ: 84; Kehf: 19, 74; Meryem: 19; Tâ-Hâ: 76; Nûr: 21, 28, 30; Şuarâ: 137; Fâtır: 18; Cum'a: 2; Kalem: 4; Nâziât: 12; Abese: 3, 7; A'lâ: 14; Şems: 9; Leyl: 18; Alak: 6, 7.
Ahmed (Muhammed S.A.V.): Saff: 6.
Âile: Bakara: 215; Âl-i İmrân: 121; Nisâ: 25, 35, 36, 92; Mâide: 86; En'âm: 151; A'raf: 83; Enfâl: 41, 72, 75; Hûd: 11, 40, 45, 46, 62, 65, 81, 88; Ra'd: 38; Hicr: 65; Nahl: 90; İsrâ: 23, 24, 26; Kehf: 77; Mer-

yem: 16, 55; Tâ-Hâ: 10, 29, 132; Enbiyâ: 76, 84; Mü'minûn: 27; Nûr: 27; Furkan: 54; Şuarâ: 169, 170; Neml: 7, 49, 57; Kasas: 12, 29; Ankebût: 8, 32, 33; Lokman: 14; Ahzâb: 4, 6, 33; Fâtır: 43; Yâsîn: 50; Sâffât: 79, 134; Sâd: 43; Zümer: 15; Mü'min: 8; Şûrâ: 23, 45; Ahkâf: 15, 16, 17, 18; Feth: 11, 12; Zâriyât: 26; Tûr: 21, 26; Hadîd: 2; Teğâbün: 14, 15; Tahrîm: 6; Kıyâmet: 33; Mutaffifîn: 9, 13, 31; İnşikâk: 9, 13.

Âile reisi erkekdir: Nisâ: 34.

Âişe Radiyallâhu anhâ hakkında: Nûr: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, Tahrîm: 4.

Akabe: Beled: 11, 12.

Akıl: Bakara: 44, 73, 75, 76, 164, 170, 171, 179, 197, 242, 269; Âl-i İmrân: 65, 100, 118; Mâide: 58, 103; En'âm: 32, 151; A'raf: 169; Enfâl: 22; Yûnus: 16, 42, 100; Hûd: 51; Yûsuf: 109, 111; Ra'd: 4, 19; İbrâhîm: 52; Nahl: 12, 67; Tâ-Hâ: 53, 128; Enbiyâ: 10, 67; Hacc: 46; Mü'minûn: 80; Nûr: 58, 59, 61; Furkan: 44; Şuarâ: 28; Kasas: 60; Ankebût: 35, 43, 63; Rûm: 24, 28; Yâsîn: 62, 68; Sâffât: 138; Sâd: 29, 43; Zümer: 9, 18, 43; Mü'min: 54, 67; Zuhruf: 3; Tûr: 32; Necm: 6; Hadîd: 17; Talâk: 10; Mülk: 10; Fecr: 5.

Âkıl bâliğ olmak: Nûr: 58, 59.

Akrabâ: Bakara: 27, 83, 177, 180, 215; Nisâ: 7, 8, 11, 33, 36, 135; Mâide: 106; En'âm: 152; Enfâl: 41; Tevbe: 113; Ra'd: 25; Nahl: 90; İsrâ: 26; Nûr: 22; Şuarâ: 214; Rûm: 38; Fâtır: 18; Şûrâ: 23, 214; Muhammed (S A.V.): 22; Haşr: 7; Mümtehıne: 3; Hâkka: 35; Beled: 15.

Akşam: Âl-i İmrân: 41; En'âm: 52; A'raf: 205; Yûsuf: 16; Ra'd: 15; Nahl: 6; Kehf: 28; Meryem: 11, 62; Nûr: 36, 58; Furkan: 5; Rûm: 17; Ahzâb: 42; Sebe': 12; Sâd: 18, 31; Mü'min: 46, 55; Feth: 9; İnsan: 25; Nâziât: 46.

Alâmet: Nahl: 16; Muhammed (S.A.V.): 18.

Alayetmek: Bakara: 14, 15, 212; Nisâ': 140; En'âm: 5, 10; Tevbe: 64, 65, 79; Hûd: 8, 38; Ra'd: 32; Hicr: 11, 95; Nahl: 34; Enbiyâ: 41; Mü'minûn: 110; Şuarâ: 6, 128; Rûm: 10; Yâsîn: 30; Sâffât: 12, 14; Sâd: 63; Zümer: 48, 56; Zuhruf: 7, 32; Câsiye: 33; Ahkâf: 26; Hucurât: 11; Mutaffifîn: 30, 31; Hümeze: 1.

Aldanmak, aldatmak: Bakara: 9; Âl-i İmrân: 24, 185, 196; Nisâ: 120, 142; En'âm: 70, 112, 130; A'râf: 22, 51; Enfâl: 49, 62; İsrâ: 64; Lokman: 33; Ahzâb: 12; Fâtır: 5, 40; Mü'min: 4; Câsiye: 35; Hadîd: 14, 20; Teğâbün: 9; Mülk: 20; İnfitâr: 6.

Alım - Satım: Bakara: 16, 41, 79, 86, 90, 102, 175, 198, 207, 254, 275, 282; Âl-i İmrân: 77, 177, 178, 187, 199; Nisâ: 29, 44, 74; Mâide: 44, 106; Enfâl: 9, 24, 111; Hûd: 3; Yûsuf: 20, 21; İbrâhîm: 31; Nahl: 80; İsrâ: 12; Nûr: 37; Rûm: 23; Lokman: 6; Fâtır: 12, 29; Câsiye: 12, 49; Saff: 10; Cum'a: 9, 10, 11; Mülk: 15; Müzzemmil: 20; Mutaffifîn: 1, 2, 3.

Alın: Tevbe: 35; Hûd: 56; Sâffât: 103; Rahman: 41; Alak: 15, 16.

Ali (Radiyallâhu anh): Tevbe: 2.

Âlim: Bakara: 140; Âl-i İmrân: 36, 167; Nisâ: 25, 45; Mâide: 61, 109, 119; En'âm: 53, 58, 73, 117, 119, 124; Tevbe: 78, 94, 105; Yûnus: 40; Hûd: 31; Yûsuf: 40, 44, 55, 76, 77; Ra'd: 9; Hicr: 53; Nahl: 101, 125; İsrâ: 25, 47, 54, 55, 86; Kehf: 19, 21, 22, 26; Meryem: 7; Tâ-Hâ: 104; Enbiyâ: 51, 81; Hacc: 68; Mü'minûn: 92, 96; Şuarâ: 34, 37, 188, 198; Kasas: 37, 57, 85; Ankebût: 10, 32, 43; Rûm: 22; Secde: 6; Sebe': 3, 48; Fâtır: 28, 38; Zümer: 46, 70; Ahkâf: 8; Kâf: 45; Necm:

30, 32; Haşr: 22; Mümtehıne: 1, 10; Cum'a: 8; Teğâbün: 18; Kalem: 7; Cin: 21; İnşikâk: 23.

Allah (C.C.) Bir'dir: Fâtiha: 4; Bakara: 22, 116, 117, 163, 165, 255; Âl-i İmrân: 2, 5, 6, 18, 62; Nisâ: 48, 49, 87, 116, 171; Mâide: 17, 72, 73, 74, 75, 76, 77; En'âm: 19, 21, 22, 23, 24, 56, 80, 81, 94, 100, 101, 103, 106, 148; A'raf: 158; Tevbe: 28, 31; Yûnus: 18, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 66, 68, 69, 70; Hûd: 2; Yûsuf: 38, 39; Ra'd: 30, 33, 34; Nahl: 22, 35, 36, 51, 57, 62, 72, 73; İsrâ: 22, 23, 39, 40, 42, 43, 44, 111; Kehf: 110; Meryem: 35, 88, 89, 90, 91; Tâ-Hâ: 8, 14, 98; Enbiyâ: 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 108; Hacc: 31, 34, 71; Mü'minûn: 32, 91, 92, 116, 117; Furkan: 1, 2; Neml: 9, 26, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65; Kasas: 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 88; Ankebût: 56; Rûm: 40; Sebe': 27; Fâtır: 3; Sâffât: 4, 5, 35, 149, 150, 152, 155, 158, 160, 162, 163; Sâd: 65; Zümer: 4, 14, 15, 27, 29, 30, 31, 32, 36, 37, 38, 43, 44, 45, 64, 65, 66, 67; Mü'min: 3, 12, 13, 14, 15, 20, 65, 66; Fussılet: 6, 7, 9, 37, 38, 43, 81, 82, 83, 87; Şûrâ: 213; Duhan: 8; Muhammed (S.A.V.): 19; Zâriyât: 51, 56; Haşr: 1, 22, 23, 24; Teğâbün: 13; Cin: 18, 20; Müzzemmil: 9; İhlâs: 1.

Allah (C.C.)'dan ancak âlimler korkar: Sebe': 28.

Allah (C.C.)'ın bize yakınlığı: Vâkıa: 85.

Allah (C.C.)'ın cemâlini görmek: En'âm: 103; Kıyâmet: 23; Mutaffifîn: 15.

Allah (C.C.) doğmadı, doğurmadı: İhlâs: 3.

Allah (C.C.) her yerde hâzırdır: Hadîd: 4.

Allah (C.C.)'ın emirleri: Bakara: 83; En'âm: 151, 152, 153; A'raf: 33; Hacc: 30; Mü'minûn: 86; Lokman: 14; Fussılet: 34; Şûrâ: 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43; Hucurât: 9, 10, 11, 12; Mücâdile: 9; Müddessir: 3, 4, 5, 6, 7.

Allah (C.C.)'ın fazlı: Bakara: 5, 105, 213, 245, 253, 255, 269, 272; Âl-i İmrân: 73, 74, 129; Nisâ: 83, 175; En'âm: 25, 83, 88, 111, 112, 125, 149; A'raf: 30, 178, 186; Tevbe: 28; Yûnus: 25, 49, 97, 100, 101, 107; Hûd: 9, 118, 119; Yûsuf: 110; Ra'd: 26, 31, 33; İbrâhîm: 4; Nahl: 9, 108, 109; İsrâ: 18, 19, 20, 30, 43, 46, 86, 87; Kehf: 57; Meryem: 76; Enbiyâ: 9; Hacc: 16, 17; Nûr: 21, 38, 46; Kasas: 56; Ankebût: 62; Rûm: 36, 37; Sebe': 39; Fâtır: 8; Yâsîn: 43, 44; Zümer: 23; Şûrâ: 13, 27; Câsiye: 23; Hucurât: 7, 8; Mücâdile: 21, 28, 29; Haşr: 19, 20; Cum'a: 4; Teğâbün: 11; İnsan: 27, 28, 29, 30, 31.

Allah (C.C.)'ın fıtratı: Rûm: 30.

Allah (C.C.)'ın güzel adları: A'raf: 180; İsrâ: 110; Tâ-Hâ: 8; Haşr: 22; A'lâ: 2.

Allah (C.C.)'ın hidâyeti: Haşr: 20; Mülk: 22; Kalem: 6, 7, 35, 36; Müddessir: 31; İnsan: 31; Abese: 2, 4; A'lâ: 3; Leyl: 12, 15, 16.

Allah (C.C.)'ın kelâmı: Bakara: 37, 124; Âl-i İmrân: 39, 45; Nisâ: 171; En'âm: 34, 115; A'raf: 137, 158; Enfâl: 7; Tevbe: 40; Yûnus: 19, 33, 64, 82, 96; Hûd: 110, 119; Kehf: 27, 109; Tâ-Hâ: 129; Lokman: 27; Sâffât: 171; Mü'min: 6; Fussılet: 45; Şûrâ: 14, 24; Tahrîm: 12.

Allah (C.C.) korkusu: Bakara: 74, 150, 194, 212; Âl-i İmrân: 102, 200; Mâide: 93; En'âm: 72; A'raf: 35; Enfâl: 2, 29; Yûnus: 31; Hicr: 45; Nahl: 51, 30, 52; Hacc: 34; Mü'minûn: 1, 2, 70; Zümer: 61; Haşr: 56; Teğâbün: 16; Talâk: 5; Mülk: 12; Müddessir: 56.

Allah (C.C.)'ın kudreti: Fâtiha: 1; Bakara: 22, 74, 115, 117, 164, 255, 259, 260, 284; Âl-i İmrân: 5, 6, 83,

97, 189; Mâide: 48; En'âm: 1, 3, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 95, 96, 97, 98, 99, 103; Tevbe: 116; Yûnus: 4, 5, 6, 18, 61; Hûd: 6, 56; Ra'd: 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 32, 33, 34; İbrâhîm: 19, 20, 32, 33, 34; Nahl: 1, 5, 7, 9, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 40, 48, 49, 50, 51, 52, 60, 61, 74, 77, 79, 80, 81; Hicr: 16, 17, 25, 27, 29, 30, 34; Sebe': 24; Fâtır: 3, 14, 15; Yâsîn: 12, 36, 41, 42; Zümer: 5, 6, 21, 62, 63; Mü'min: 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69; Fussılet: 39, 47, 48; Şûrâ: 4, 5, 9, 11, 12, 19, 29; Zuhruf: 9, 10, 11, 12, 13, 85; Ahkâf: 33; Feth: 14; Kâf: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 16; Zâriyât: 20, 21, 22, 23, 47, 48, 49, 50, 56, 57, 58, 59, 60; Necm: 42, 44, 48; 49, 50, 51, 52, 54, 55; Rahmân: 1, 5, 7, 9, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 24, 29, 30; Hadîd: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 17; Mülk: 1, 3, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17; Abese: 13, 14, 15, 16; Fîl: 1, 2, 3, 4, 5.

Allah (C.C.)'ın nûru: Nûr: 35, 36; Saff: 8.

Allah (C.C.)'ın «OL!» emri: En'âm: 73; Nahl: 40; Meryem: 35; Yâsîn: 82; Mü'min: 68.

Allah (C.C.) Sevgisi: Bakara: 165, 177, 186; Âl-i İmrân: 31, 32, 81; Enbiyâ: 90; Nûr: 31; Mücâdile: 7.

Allah (C.C.)'ın sıfatları: Fâtiha: 1, 2, 3; Bakara: 77, 107, 143, 160, 163, 182, 199, 218, 226, 235, 251, 255; Âl-i İmrân: 4, 8, 31, 89, 129, 146, 155, 173, 174; Nisâ: 22, 23, 25, 34, 43, 64, 70, 95, 96, 99, 100, 106, 110, 129, 149; En'âm: 45, 147, 151; A'râf: 54, 99, 180, 181, 183; Enfâl: 30; Tevbe: 115, 117, 118; Yûnus: 6, 21; Hûd: 6, 102, 121, 122; Ra'd: 6, 31, 33, 41; İbrâhîm: 7, 27, 47, 51; Nahl: 37, 47, 81; İsrâ: 25; Enbiyâ: 110; Hacc: 60, 65, 70; Furkan: 58, 60, 61, 62, 63; Neml: 57, 73; Ankebût: 60; Secde: 6; Ahzâb: 24, 43, 54; Sebe': 1, 2, 26; Fâtır: 2, 15, 34; 38; Sâffât: 171, 180, 182; Zümer: 37, 53; Mü'min: 3, 10; Fussılet: 46; Şûrâ: 23, 26, 44, 51; Zuhruf: 41, 42, 79; Duhan: 16; Tûr: 28; Necm: 32; Hadîd: 11; Mücâdile: 2; Mülk: 3, 10, 20, 23, 26, 28, 29; Bürûc: 12, 14; Alak: 4.

Allah (C.C.)'a teslîmiyyet: Bakara: 155, 156; Âl-i İmrân: 26; En'âm: 162, 163; Ra'd: 22; Kehf: 23, 24.

Allah (C.C.)'a tevekkül: Şuarâ: 217, 218, 219, 220; Ahzâb: 3; Teğâbün: 13; Talâk: 3.

Allah (C.C.)'ın varlığı: En'âm: 73, 74, 75, 76, 77, 78; Ra'd: 2, 3, 4; Hacc: 18; Ankebût: 61, 63; Teğâbün: 1, 2, 3, 4; Mülk: 19, 30; A'lâ: 1, 2, 3, 4, 5.

Allah (C.C.)'ın velî kulları: Nisâ: 146; Yûnus: 62, 63, 64; Cin: 26, 27.

Allâm'ül-guyûb: Mâide: 109, 116; Tevbe: 78; Sebe': 48.

Altın: Âl-i İmrân: 91; Kehf: 31; Hacc: 23; Fâtır: 33; Zuhruf: 53, 71.

A'mâ: Bakara: 18, 171; Mâide: 71; En'âm: 50, 104; A'râf: 64; Yûnus: 43; Hûd: 24, 28; Ra'd: 16, 19; İsrâ: 72, 97; Tâ-Hâ: 124, 125; Hacc: 46; Nûr: 61; Furkan: 73; Neml: 66, 81; Kasas: 66; Rûm: 53; Fâtır: 19; Mü'min: 58; Fussılet: 17, 44; Zuhruf: 40; Muhammed (S.A.V.): 23; Feth: 17; Abese: 2.

Amca: Bakara: 133; Nûr: 61; Ahzâb: 50.

Amel defteri: Nisâ: 13, 14; İsrâ: 13; Enbiyâ: 47; Sa'd: 16; Zümer: 69; Câsiye: 28; Vâkıa: 8; Müddessir: 52; Nebe': 29, 40; Tekvîr: 10; Mutaffifîn: 7, 8, 9, 18, 19, 20; İnşikâk: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.

Amel terâzîsi: A'raf: 8, 9; Enbiyâ: 47; Hacc: 102, 103; Kâria: 6, 7, 8, 9.

Amelsiz ilim: Cum'a: 5.

Amelsiz îmân: En'âm: 158.

Ana: Bakara: 233; Âl-i İmrân: 7; Nisâ: 11, 23; Mâide: 15, 75, 110, 116; En'âm: 92; A'raf: 150; Ra'd: 39;

Nahl: 78; Meryem: 28, 32; Tâ-Hâ: 38, 40, 94; Mü'minûn: 50; Nûr: 61; Kasas: 7, 10, 13 59; Lokman: 14; Ahzâb: 4, 6; Zümer: 6; Şûrâ: 7; Zuhruf: 4; Ahkâf: 15; Necm: 32; Mücâdile: 2; Abese: 35; Karia: 9.
Ana-baba (Ebeveyn) Bakara: 83, 180, 215; Nisâ: 7, 11, 33, 36, 135; En'âm: 151; A'raf: 27; Yûsuf: 6, 99, 100; İbrâhîm: 41; İsrâ: 23; Kehf: 80; Meryem: 14; Neml: 19; Ankebût: 8; Lokman: 4; Ahkâf: 15, 17.
And (Yemîn): Bakara: 224, 225; Âl-i İmrân: 77; Nisâ: 3, 24, 25, 33, 36; Mâide: 53, 62, 89, 106, 107, 108; En'âm: 109; A'raf: 21, 49; Tevbe: 3, 10, 12, 13, 42, 56, 62, 74, 95, 96, 107; İbrâhîm: 44; Nahl: 38, 91, 92, 94; Nûr: 53; Neml: 49; Rûm: 55; Fâtır: 42; Sa'd: 44; Vâkıa: 75, 76; Mücâdile: 14, 16, 18; Münâfikûn: 2; Tahrîm: 2; Kalem: 10, 17, 39; Hâkka: 38; Meâric: 40; Kıyâmet: 1, 2; Tekvîr: 15; İnşikâk: 16; Fecr: 5; Beled: 1.
Antakya'ya gelenler: Yâsîn: 13.
Arablar: Bakara: 143; Âl-i İmrân: 103, 104, 110; Tevbe: 90, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 120; Ra'd: 36; Nahl: 82, 83; Meryem: 97, 98; Hacc: 78; Sebe': 15, 16, 17, 18, 19; Zuhruf: 5, 29, 30, 31, 32; Feth: 11, 12, 15, 16; Hucurât: 14, 17.
A'raf: A'raf: 46, 48, 49.
Arafât: Bakara: 198, 199; A'râf: 46, 48, 49.
Araştırma ve tetkîk etme: Bakara: 259; Âl-i İmrân: 46, 65, 99, 137; En'âm: 11; A'raf: 84, 86; Yûnus: 39, 73; Ra'd: 41; Nahl: 48; İsrâ: 21; Tâ-Hâ: 30, 97; Enbiyâ: 37, 44; Furkan: 46; Şuarâ: 7; Neml: 14, 28; Ankebût: 19; Rûm: 50; Secde: 27; Sebe': 9; Sâffât: 73; Fussılet: 15; Zuhruf: 25; Kâf: 6; Gâşiye: 18, 19, 20.
Arefe: Hacc: 28.
Arı: Nahl: 68.
Arkadaş: Nisâ: 38, 69; Sâffât: 51; Fussılet: 25; Zuhruf: 36, 38; Kâf: 23, 27.
Arslan: Müddessir: 51.
Arş: Âl-i İmrân: 7; A'raf: 54, 137; Tevbe: 129; Yûnus: 3; Hûd: 7; Yûsuf: 100; Ra'd: 2; Nahl: 68; İsrâ: 42; Tâ-Hâ: 5; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 86, 116; Furkan: 59; Neml: 23, 26; Secde: 4; Zümer: 75; Mü'min: 7, 15; Zuhruf: 82; Hadîd: 4; Hâkka: 17; Tekvîr: 20; Bürûc: 15.
Asâ: Bakara: 60; A'raf: 107, 117, 160; Şuarâ: 32, 44, 45, 63; Neml: 10; Kasas: 31; Tâ-Hâ: 18, 66..
Ashâb-ı Kehf: Kehf: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29.
Ashâb-ı kirâm: Zuhruf: 13, 14; Feth: 29; Haşr: 9, 10.
Ashâb-ı A'raf: A'raf: 48.
Ashâb-ı Eyke: Şuarâ: 176; Sa'd: 13; Kâf: 14.
Ashâb-ı Fîl: Fîl: 1.
Ashâb-ı Hicr: Hicr: 80, 81.
Ashâb-ı Karye: Yâsîn: 13.
Ashâb-ı Medyen: A'râf: 85; Tevbe: 70; Hûd: 84, 95; Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 22, 23, 45; Ankebût: 36.
Ashâb-ı Ress: Furkan: 38; Kâf: 12.
Ashâb-ı Sebt: Nîsâ: 47.
Ashâb-ı Sefîne: Bakara: 121; Ankebût: 15.
Ashâb-ı Şimâl: Vâkıa: 9, 41; Beled: 19.
Ashâb-ı Uhdûd: Bürûc: 4, 8.
Ashâb-ı Yemîn: Vâkıa: 8, 27, 38; Müddessir: 39; Beled: 19.
Asker: Bakara: 249, 250; Tevbe: 26, 40; Yûnus: 90; Meryem: 75; Tâ-Hâ: 78; Şuarâ: 95; Neml: 17, 18, 37; Kasas: 6, 8, 39, 40; Ahzâb: 9; Yâsîn: 28, 75; Sâffât: 173; Sâd: 11; Duhan: 24; Feth: 4, 7; Zâriyât: 40; Mülk: 20; Müddessir: 31; Bürûc: 17.
Astronomi (Gök bilimi): Bakara: 29, 189; A'raf: 54; Yûnus: 3, 5, 6; İs-

râ: 12; Enbiyâ: 33; Hicr: 16; Mü'minûn: 17; Yâsîn: 37, 38, 39, 40; Sâffât: 6; Mülk: 5; Nâziât: 27, 28, 29, 30, 31, 32; Târık: 1, 2, 3, 11, 12, 13.
Aşırı hareket: Kehf: 14, 28; Tâ-Hâ: 45; Sâd: 22; Cin: 4.
Aşîret: Tevbe: 24; Hacc: 13; Şuarâ: 214; Mücâdile: 22.
At: Âl-i İmrân: 14; Enfâl: 60; Nahl: 8; İsrâ: 64; Haşr: 6; Sâd: 31, 32, 33; Âdiyât: 1, 2, 3, 4, 5, 6.
At beslemek: Enfâl: 60.
Ateş: Bakara: 17, 266; Âl-i İmrân: 183; Nisâ: 10; Mâide: 64; A'raf: 12; Tevbe: 81, 109; Hûd: 113; Ra'd: 17; Hicr: 27; Tâ-Hâ: 10; Enbiyâ: 69; Nûr: 35; Neml: 7; Kasas: 29; Yâsîn: 8; Sâd: 76; Mü'min: 41; Rahmân: 15; Vâkıa: 71; Hadîd: 13; Bürûc: 5; Kâria: 9.
Atmosfer: En'âm: 125.
Atom (Zerre): Yûnus: 61.
Av: Mâide: 1, 2, 94, 95, 96; Nahl: 14; Fâtır: 12.
Avret yeri: Mâide: 31; A'raf: 22, 26, 27; Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 5; Nûr: 30, 31; Ahzâb: 13, 35; Tahrîm: 12; Meâric: 29.
Avuç: Bakara: 249; Ra'd: 14; Kehf: 42.
Avukat: Kalem: 40.
Ay (Kamer): En'âm: 77, 96; A'raf: 54; Yûnus: 5; Yûsuf: 4; Ra'd: 2; İbrâhîm: 33; Nahl: 12; Enbiyâ: 33; Hacc: 18; Furkan: 61; Ankebût: 61; Lokman: 29; Fâtır: 13; Yâsîn: 39, 40; Zümer: 5; Fussılet: 37; Kamer: 1; Rahmân: 5; Nûh: 16; Müddessir: 32; Kıyâmet: 8, 9; İnşikâk: 18; Şems: 2; Felak: 3.
Ayak: Bakara: 25, 239; Âl-i İmrân: 147; Mâide: 6, 33, 66; A'raf: 195; Enfâl: 11; Yûnus: 2; Nahl: 94; İsrâ: 64; Tâ-Hâ: 71; Hacc: 27; Nûr: 24, 31, 45; Şuarâ: 49; Ankebût: 55; Yâsîn: 65; Sâd: 42; Fussılet: 29; Muhammed (S.A.V.): 7; Rahmân: 41; Mümtehıne: 12.
Ayakkabı: Tâ-Hâ: 12.
Ayakyolu (Tuvalet): Nisâ: 43.
Âyet: Bakara: 39, 41, 73, 99, 118, 151, 221, 242, 248, 252, 266; Âl-i İmrân: 4, 7, 11, 19, 21, 58, 70, 97, 98, 101, 103, 108, 112, 113, 118, 164, 190, 199; Nisâ: 56, 140, 155; Mâide: 70, 75, 86, En'âm: 4, 25, 27, 33, 37, 46, 55, 65, 97, 98, 99, 105, 109, 126, 150, 157, 158; A'râf: 9, 26, 32, 36, 40, 51, 58, 72, 126, 133, 136, 146, 147, 156, 174, 175, 176, 177, 182; Enfâl: 31, 52, 54; Tevbe: 9, 11; Yûnus: 1, 5, 6, 7, 15, 21, 24, 35, 73, 75, 92; Hûd: 59, 96; Yûsuf: 1, 7, 35; Ra'd: 1, 2, 3, 4; İbrâhîm: 5; Hicr: 1, 75, 81; Nahl: 12, 79, 104, 105; İsrâ: 1, 59, 98, 101; Kehf: 9, 17, 57, 105; Meryem: 58, 73, 77; Tâ-Hâ: 54, 127, 128; Hacc: 16, 51, 57, 72; Mü'minûn: 30, 45, 58; Nûr: 1, 18, 34, 46, 58, 61; Furkan: 36, 73; Şuarâ: 2, 15; Neml: 1, 12, 13, 81, 82, 83, 86; Kasas: 2, 35, 36, 45, 59, 87; Ankebût: 23, 24, 47, 49, 50; Rûm: 10, 16, 21, 22, 23, 28, 37, 53; Lokman: 2, 7, 31, 32; Secde: 15, 22, 24, 26; Ahzâb: 34; Sebe': 5, 19, 38, 43; Yâsîn: 46; Zümer: 42, 52, 63, 71; Mü'min: 4, 23, 35, 56, 63, 69, 81; Fussılet: 15, 28, 40, 53; Şûrâ: 33, 35; Zuhruf: 46, 47, 69; Duhan: 33; Câsiye: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 25, 35; Ahkâf: 7, 26, 27; Zâriyât: 20; Kamer: 42; Necm: 18; Hadîd: 9, 17, 19; Mücâdile: 5; Cum'a: 5; Teğâbün: 10; Talâk: 11; Kalem: 15; Müddessir: 16; Nebe': 28; Mutaffifîn: 13; Beled: 19.
Âyet'ül-Kürsî: Bakara: 225.
Aylar: Bakara: 185, 194, 197, 217, 226, 234; Nisâ: 92; Mâide: 2, 97; Tevbe: 2, 5, 36; Sebe': 12; Ahkâf: 15; Mücâdile: 4; Talâk: 4; Kadr: 3.
Âzer: En'âm: 74.
Azgınlık: Bakara: 15, 60, 90, 173, 213, 256; Âl-i İmrân: 19, 83, 99; Nisâ: 34, 117; Mâide: 50, 64, 68; En'âm: 110, 145, 146, 164; A'raf: 16, 33, 45, 74, 77, 86, 140, 146, 166, 175,

186, 202; Tevbe: 47; Yûnus: 11, 23, 90; Hûd: 19, 34, 85, 112; Yûsuf: 65; İbrâhîm: 3; Hicr: 39, 42; Nahl: 90, 115; İsrâ: 60; Kehf: 64, 80, 108; Meryem: 8, 59, 69; Tâ-Hâ: 24, 43, 45, 81, 121; Hacc: 3, 60; Mü'minûn: 75; Nûr: 33; Furkan: 21; Şuarâ: 91, 94, 183, 224; Kasas: 18, 63, 76, 77; Ankebût: 36; Sâffât: 7, 30, 32; Sâd: 22, 24, 55, 82; Şûrâ: 14, 27, 39; Câsiye: 17, Hucurât: 9; Kâf: 27; Zâriyât: 44, 53; Tûr: 32; Necm: 2, 52; Rahmân: 8, 20; Talâk: 8; Mülk: 21; Kalem: 31; Hâkka: 5, 6; Nebe': 22; Nâziât: 17, 37; Fecr: 11; Şems: 11; Alak: 6.

Azık: Bakara: 197; Nisâ: 85; Fussılet: 10.

Azm: Bakara: 227, 235; Âl-i İmrân: 159, 186; Tâ-Hâ: 115; Lokman: 17; Şûrâ: 43; Ahkâf: 35; Muhammed (S.A.V.): 21.

— B —

Baba: Bakara: 133, 170, 200; Nisâ: 11, 22; Mâide: 104; En'âm: 74, 87, 91, 148; A'raf: 28, 70, 71, 95, 173; Tevbe: 23, 24, 114; Yûnus: 78; Hûd: 62, 87, 109; Yûsuf: 4, 8, 9, 11, 16, 17, 38, 40, 59, 61, 63, 65, 68, 78, 80, 81, 93, 94, 97, 100; Ra'd: 23; İbrâhîm: 10; Nahl: 35; Kehf: 5, 82; Meryem: 28, 42, 43, 44, 45; Enbiyâ: 44, 52, 53, 54; Hacc: 78; Mü'minûn: 36, 68, 83; Nûr: 31, 61; Furkan: 18; Şuarâ: 26, 70, 74, 76, 86; Neml: 67, 68; Kasas: 23, 25, 26; Lokman: 21, 33; Ahzâb: 5, 40, 55; Yâsîn: 6; Sâffât: 17, 69, 85, 102, 126; Mü'min: 8; Zuhruf: 22, 23, 24, 26, 29; Duhan: 8, 36; Câsiye: 25; Necm: 23; Vâkıa: 48; Mücâdile: 22; Mümtehıne: 4; Abese: 35; Beled: 3; Tebbet: 1.

Bâbil: Bakara: 102.

Bağ-bahçe: Bakara: 265, 266; En'âm: 99, 141; Ra'd: 4; Kehf: 32, 35, 39, 40; Mü'minûn: 19; Furkan: 8; Şuarâ: 57, 134, 147; Neml: 60; Rûm: 15; Sebe': 15, 16; Yâsîn: 34; Zümer: 74; Şûrâ: 22; Tahrîm: 11; Kalem: 17; Nûh: 12; Nebe': 16, 32; Abese: 30.

Bağırsak: En'âm: 146; Muhammed (S. A.V.): 15.

Bağış (Hîbe): Âl-i İmrân: 8, 38; En'âm: 84; İbrâhîm: 39; Meryem: 5, 19, 49, 50, 53; Enbiyâ: 72, 90; Furkan: 74; Şuarâ: 21, 83; Ankebût: 27; Ahzâb: 50; Sâffât: 100; Sâd: 9, 30, 35, 43; Şûrâ: 49.

Bakara (İnek) kıssası: Bakara: 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73.

Bakır: Kehf: 96; Sebe': 12.

Bakla: Bakara: 61.

Bal: Nahl: 68, 69; Muhammed (S.A. V.): 15.

Baldır: Neml: 44; Sâd: 33; Feth: 29; Kalem: 42; Kıyâmet: 29.

Balık: A'raf: 163; Nahl: 14; Kehf: 61, 63; Enbiyâ: 87; Fâtır: 12; Sâffât: 142; Kalem: 48.

Barış: Bakara: 182, 208, 228, 244; Nisâ: 35, 90, 91, 114, 128; Enfâl: 1, 61; Hûd: 88; Nahl: 28, 87; Zümer: 29; Muhammed (S.A.V.): 35; Hucurât: 9, 10.

Ba's (Ölümden sonra dirilmek, diriltmek): Bakara: 56, 129, 213, 246, 247, 259; Âl-i İmrân: 164; Nisâ: 35; Mâide: 12, 31; En'âm: 29, 36, 60, 65; A'raf: 14, 103, 167; Tevbe: 46; Yûnus: 74, 75; Hûd: 7; Hicr: 36; Nahl: 21, 36, 38, 84, 89; İsrâ: 5, 49, 79, 98; Kehf: 12, 19; Meryem: 15, 33; Hacc: 5, 7; Mü'minûn: 16, 37, 82, 100; Furkan: 41, 51; Şûrâ: 36, 87; Neml: 65; Kasas: 59; Rûm: 56; Lokman: 28; Yâsîn: 52; Sâffât: 16, 144; Sâd: 79; Mü'min: 34; Vâkıa: 47; Hadîd: 15; Mücâdile: 6, 18; Cum'a: 2; Teğâbün: 7; Cin: 7; Mutaffifîn: 4; Şems: 12.

Basîret: En'âm: 104; A'raf: 203; Yûnus: 43; Yûsuf: 108; İsrâ: 102; Câsiye: 20; Kâf: 8; Kıyâmet: 14.
Baş: Bakara: 196, 279; Mâide: 6; A'raf: 150; Yûsuf: 36, 41; İbrâhim: 43; İsrâ: 51; Meryem: 4; Tâ-Hâ: 94; Enbiyâ: 65; Hacc: 19; Secde: 12; Sâffât: 64; Duhan: 48; Feth: 27; Münâfikûn: 5.
Başağrısı: Sâffât: 47; Vâkıa: 19.
Başa kakmak: Bakara: 262, 264; Yûsuf: 92; Şuarâ: 22; Fussılet: 8; Hucurât: 17; Kalem: 3; Müddessir: 6; İnşikâk: 25; Tîn: 6.
Başak: Bakara: 261; En'âm: 141; Yûsuf: 43, 46, 47.
Başak rü'yâsının ta'bîri: Yûsuf: 43, 46, 47.
Başörtüsü: Nûr: 31.
Batı: Bakara: 115, 142, 177, 258; En'âm: 76, 77, 78; A'raf: 137; Kehf: 17, 86; Tâ-Hâ: 130; Nûr: 35; Şuarâ: 28; Kasas: 44; Kâf: 39; Rahmân: 17; Meâric: 40; Müzzemmil: 9.
Bâtıl: Bakara: 43, 188, 217, 264; Âl-i İmrân: 22, 71, 191; Nisâ: 29, 161; Mâide: 5, 53; En'âm: 88; A'raf: 118, 139, 147, 173; Enfâl: 8; Tevbe: 17, 34, 69; Yûnus: 81; Hûd: 16; Ra'd: 17; Nahl: 72; İsrâ: 81; Kehf: 56, 105; Enbiyâ: 18; Hacc: 62; Ankebût: 48, 52, 67; Rûm: 58; Sebe': 49; Sâffât: 141; Sâd: 27; Zümer: 65; Mü'min: 5, 78; Fussılet: 42; Şûrâ: 16, 24; Câsiye: 27; Muhammed (S.A.V.): 3, 9, 28, 32, 33; Hucurât: 2.
Baygınlık: Ahzâb: 19; Muhammed (S.A.V.): 20; Kâf: 19.
Bayram: Mâide: 114; Hacc: 28; A'lâ: 14, 15; Kevser: 2.
Bayram Namazı: A'lâ: 14; Kevser. 2.
Bedir Savaşları: Âl-i İmrân: 13, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 173, 174; Enfâl: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 42, 43, 44, 47, 67, 68, 69, 70, 71; Sâd: 11.
Bekârlar: Nûr: 32.
Bekçi: Cin: 8.
Belâ: Bakara: 49; Mâide: 52; A'raf: 141, 201; Enfâl: 17; Tevbe: 98; İbrâhîm: 6; Sâffât: 106; Duhan: 33; Feth: 6; Tûr: 30; Kamer: 46; Kalem: 19.
Belâlar duâ ile def' olabilir: Bakara: 251; Yûnus: 11.
Belâgat: Nisâ: 63; En'âm: 112; Rahmân: 1, 2, 3, 4.
Belde: Bakara: 126; Âl-i İmrân: 196; A'raf: 57, 58; İbrâhîm: 35; Nahl: 7; Furkan: 49; Neml: 91; Sebe': 15; Fâtır: 9; Mü'min: 4; Zuhruf: 11; Kâf: 13, 36; A'lâ: 17; Fecr: 8, 11; Beled: 1, 2; Tîn: 3.
Belkemiği: Kıyâmet: 25.
Belkıs: Neml: 23.
Berâet Gecesi: Duhan: 3, 4, 5, 6.
Berêket: Âl-i İmrân: 96; En'âm: 92, 155; A'raf: 54, 96, 137; Hûd: 48, 73; İsrâ: 1; Meryem: 31; Enbiyâ: 50, 71, 81; Mü'minûn: 14, 29; Nûr: 35, 61; Furkan: 1, 10, 61; Neml: 8; Kasas: 30; Sebe': 18; Sâd: 29; Mü'min: 64; Fussılet: 10; Zuhruf: 85; Duhan: 3; Kâf: 9; Rahmân: 78; Mülk: 1.
Berzah: Mü'minûn: 100; Furkan: 53; Zümer: 56; Rahmân: 20.
Besmele: Neml: 30.
Beşer: Âl-i İmrân 47, 79; Mâide: 18; En'âm: 91; Hûd: 27; Yûsuf: 31; İbrâhîm: 10, 11; Hicr: 28, 33; Nahl: 103; İsrâ: 93, 94; Kehf: 110; Meryem: 17, 20, 26; Enbiyâ: 3, 34; Mü'minûn: 24, 33, 34, 47; Furkan: 54; Sâd: 71; Şuarâ: 154, 186; Rûm: 20; Yâsîn: 15; Fussılet: 6; Şûrâ: 51; Kamer: 24; Teğâbün: 6; Müddessir: 25, 29, 31, 36.
Beşik: Bakara: 206; Âl-i İmrân: 12, 46, 197; Mâide: 110; A'raf: 41; Ra'd: 18; Meryem: 29; Tâ-Hâ: 53; Sâd: 56; Zuhruf: 10; Nebe': 56.
Beş vakit Namaz: Bakara: 277; Âl-i İmrân: 39; Nisâ: 43, 77; Rûm: 17, 18.
Beyaz: Bakara: 187; Âl-i İmrân: 106,

107; A'raf: 108; Yûsuf: 84; Tâ-Hâ: 22; Şuarâ: 33; Neml: 12; Kasas: 12; Fâtır: 27; Sâffât: 46.
Beyt-i ma'mûr: Tûr: 4.
Bıçak: Yûsuf: 31.
Bıldırcın: Bakara: 57; A'raf: 160; Tâ-Hâ: 80.
Biçmek: En'âm: 141; Yûnus: 24; Yûsuf: 47; Hûd: 100; Enbiyâ: 15; Kâf: 9.
Bilezik: Kehf: 31; Hacc: 24; Fâtır: 33; Zuhruf: 53; İnsan: 21.
Billûr kab: Nûr: 35; Neml: 44; İnsân: 15, 16.
Bilmediğimiz şeyler: Nahl: 8.
Binek: Bakara: 239; En'âm: 99; Enfâl: 9, 42; Hûd: 41, 42; Nahl: 8; Kehf: 71; Neml: 72; Ankebût: 65; Yâsîn: 42, 72; Mü'min: 79; Zuhruf: 12; Nâziât: 7; İnşikâk: 19.
Birlik ve berâberlik: Âl-i İmrân: 103; Enfâl: 46; Tevbe: 107; Rûm: 32, 105, 152; Şûrâ: 13, 46.
Biyoloji: Târık: 5, 7.
Bocalamak: Nisâ: 143.
Boğaz: Ahzâb: 10; Vâkıa: 83.
Boğazlamak (Zebh-Nahr): Bakara: 49, 67, 71; Mâide: 3; İbrâhîm: 6; Neml: 21; Kasas: 4; Sâffât: 102, 107; Kevser: 2.
Boğmak: Mâide: 3.
Bolluk: Bakara: 35, 58; Nahl: 112; Fussılet: 51.
Borç - Borçlu: Bakara: 280, 282, 283; Nisâ: 11, 12; Tevbe: 60, 88, 98; Tûr: 40; Vâkıa: 66; Kalem: 46.
Boşamak: Bakara: 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 241; Nisâ: 20, 21, 35, 130; Ahzâb: 49; Talâk: 1, 2, 4, 6, 7; Tahrîm: 5.
Boşanılacak kadına eziyyet etmemek: Bakara: 231; Talâk: 1, 6.
Boşboğazlık: Mümtehıne: 1, 10.
Boş söz: Meryem: 62; Mü'minûn: 3; Furkan: 72; Kasas: 55; Fussılet: 21; Tûr: 23; Vâkıa: 25; Müddessir: 45; Nebe': 35; Gâşiye: 11.
Boş vakit geçirme: İnşirâh: 7.
Boyun: Enfâl: 12; Ra'd: 5; İsrâ: 13, 29; Şuarâ: 4; Sebe': 33; Yâsîn: 8; Sâd: 33; Mü'min: 71; Muhammed (S.A.V.): 4; Tebbet: 5.
Boyun eğmek: Âl-i İmrân: 146; Mü'minûn: 76.
Böbürlenmek: Nisâ: 36; Hûd: 10; Lokman: 18; Hadîd: 23.
Buğday: Bakara: 61.
Buğz: Âl-i İmrân: 118; Nisâ: 22; Mâide: 14, 64, 91; Fâtır: 39; Mü'min: 10, 35; Mümtehıne: 4; Saff: 3; Duhâ: 3; Kevser: 3.
Bukağı: İbrâhîm: 49; Sâd: 38.
Bulut: Bakara: 57, 164, 210; A'râf: 57, 160; Ra'd: 12; Nûr: 40, 43; Furkan: 25; Neml: 88; Rûm: 48; Fâtır: 9; Ahkâf: 24; Zâriyât: 2; Tûr: 44; Vâkıa: 69; Nebe': 14.
Bunaklık: Yûsuf: 94; Nahl: 70; Hacc: 5; Şems: 10; Tîn: 5.
Burc: Nisâ 78; Hicr: 16; Furkan: 61; Bürûc: 1.
Burun: Mâide: 45; Kalem: 16.
Buzağı ve ona tapanlar: Bakara: 51, 54, 92, 93; Nisâ: 153; A'râf: 148, 152; Hûd: 69; Tâ-Hâ: 88; Zâriyât: 26.
Bürhan: Bakara: 111; Nisâ: 174; Yûsuf: 24; Enbiyâ: 24; Mü'minûn: 117; Neml: 64; Kasas: 32, 75.
Büyü ve büyücüler: Bakara: 102; Mâide: 90, 110; En'âm: 7, 59; A'râf: 109, 112, 113, 116, 120, 132; Yûnus: 2, 76, 77, 79, 80, 81; Hûd: 7; Hicr: 15; Nahl: 56; İsrâ: 47, 101; Tâ-Hâ: 57, 58, 63, 66, 69, 70, 71, 73; Enbiyâ: 3; Hacc: 30; Mü'minûn: 89; Furkan: 8; Şuarâ: 34, 35, 37, 38, 40, 41, 46, 49, 153, 185; Neml: 13; Kasas: 36; Sebe': 43; Sâffât: 15; Sâd: 40; Mü'min: 24; Zuhruf: 30, 49; Ahkâf: 7; Zâriyât: 39, 52; Tûr: 15; Kamer: 2; Saff: 6; Müddessir: 24.
Büyüklük taslamak (Kibir): Bakara: 34, 87; Nisâ: 36, 172, 173; Mâide: 82; En'âm: 93; A'raf: 13, 36, 40, 48, 75, 76, 88, 133, 146, 206; Tevbe: 25; Yûnus: 75; İbrâhîm: 21;

Nahl: 22, 23, 29, 46; Enbiyâ: 19; Mü'minûn: 46, 67; Nûr: 11; Furkan: 21; Kasas: 39; Ankebût: 39; Lokman: 7, 18; Secde: 15; Sebe': 31, 32, 33; Fâtır: 43; Sâffât: 35; Sâd: 74, 75; Zümer: 59, 60, 62; Mü'min: 27, 35, 47, 48, 56, 60, 76; Fussılet: 15, 38; Câsiye: 8, 31; Ahkâf: 10, 20; Hadîd: 23; Münâfikûn: 5; Nûh: 7; Müddessir: 23.

— C —

Cadde: Fâtır: 27.
Câhiliyyet âdetleri: Mâide: 3, 103; En'âm: 136, 140, 144; Enfâl: 35; Tekvîr: 8.
Câlût: Bakara: 249, 250, 251.
Canavar: Mâide: 3.
Câriyeler: Nisâ: 25, 36, 92; Mâide: 89; Nahl: 71, 98; Mü'minûn: 5; Nûr: 32, 33; Mücâdile: 3; Meâric: 29; Beled: 11, 60.
Câsûsluk: Hucurât: 12; Mümtehıne: 10.
Cebrâîl Aleyhisselâm: Bakara: 87, 253; Nisâ: 171; Mâide: 110; Nahl: 2, 102; İsrâ: 85; Meryem: 17, 19; Enbiyâ: 91; Şuarâ: 193; Mü'min: 15; Şûrâ: 52; Necm: 5, 6.
Cehâlet: Bakara: 67, 273; Âl-i İmrân: 154; Nisâ: 17; Mâide: 50; En'âm: 35, 54, 111; A'râf: 138, 199; Hûd: 29, 46; Yûsuf: 33, 89; Nahl: 119; Furkan: 63; Neml: 55; Kasas: 55; Ahzâb: 33, 72; Zümer: 64; Ahkâf: 23; Feth: 26; Hucurât: 6; Mücâdile: 22; Tahrîm: 12; Meâric: 4; Nebe': 38; Tekvîr: 19, 21; Kadr: 4.
Cehennem: Bakara: 23, 24; Âl-i İmrân: 12, 106, 162, 197; Nisâ: 55, 56, 97, 115, 121, 140, 169; A'râf: 18, 36, 38, 41, 179; Enfâl: 16, 36, 37; Tevbe: 34, 35, 49, 63, 68, 73, 81, 95, 109; Hûd: 119; Ra'd: 18; İbrâhîm: 16, 17, 29; Hicr: 43, 44; Nahl: 29; İsrâ: 8, 18, 39, 63, 97; Kehf: 100, 102, 106; Meryem: 68, 86; Tâ-Hâ: 74; Enbiyâ: 29, 98; Mü'minûn: 103; Furkan: 34; Ankebût: 54, 68; Secde: 13; Fâtır: 36; Yâsîn: 63; Sâd: 56, 85; Zümer: 32, 60, 71, 72; Mü'min: 49, 60, 76; Zuhruf: 74; Câsiye: 10; Feth: 6; Kâf: 24, 30; Tûr: 13; Rahmân: 43; Mücâdile: 8; Tahrîm: 9; Mülk: 6; Cin: 15, 23; Nebe': 21; Bürûc: 10; Fecr: 23; Beyyine: 6.
Cennet: Bakara: 25; Âl-i İmrân: 15; Mâide: 85; A'râf: 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53; Enfâl: 4, 14, 23; Tevbe: 72; Yûnus: 9, 10; Ra'd: 20, 21, 22, 23, 24, 25; Hicr: 45, 46, 47, 48, 49, 50; Nahl: 30, 31, 32; Kehf: 31; Meryem: 63, 64, 65; Enbiyâ: 101, 102, 103; Hacc: 14, 23, 24; Mü'minûn: 8, 9, 10, 11; Furkan: 15, 16, 24; Ankebût: 58; Rûm: 15; Lokman: 8, 9; Fâtır: 33, 34, 35; Yâsîn: 55, 56, 57, 58; Sâffât: 40, 41, 42, 43, 44, 46, 49, 52, 53, 56, 57, 59, 60, 61; Sâd: 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55; Zümer: 20, 73, 74, 75; Fussılet: 30, 31, 32; Zuhruf: 69, 70, 71, 72, 73; Duhan: 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57; Muhammed (S.A.V.): 14, 15, 16; Kâf: 31, 32, 33, 34, 35; Tûr: 17, 28; Kamer: 54, 55; Rahmân: 46, 78; Vâkıa: 1, 40; İnsan: 5, 22; Nebe': 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38; Mutaffifîn: 23, 36; Bürûc: 11; Gâşiye: 2, 8, 16.
Cenâze Namazı: Tevbe: 84.
Cesed: A'raf: 148; Tâ-Hâ: 88; Enbiyâ: 8; Sâd: 34.
Cezâ: (Amel karşılığı): En'âm: 160, 164; Tâ-Hâ: 74, 75, 76; Hacc: 50, 51; Mü'min: 58; Beled: 18, 19; Şems: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
Ciğer: Beled: 4.
Cihâd: Âl-i İmrân: 180; Nisâ: 37, 128; Tevbe: 34, 35; İsrâ: 29, 100; Furkan: 67; Fâtır: 32, 33, 35, 37, 39,

40, 41; Muhammed (S.A.V.): 36, 37, 38; Hadîd: 23, 24; Haşr: 9; Teğâbün: 16; Meâric: 15, 16, 17, 18; Kalem: 17, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 30, 31, 32, 33; Hâkka: 34; Tekvîr: 18; Şems: 10; Leyl: 8, 9, 10, 11; Hümeze: 4; Mâûn: 3.
Cimrilik: Âl-i İmrân: 180; Nisâ: 37, 128; Tevbe: 34, 35, 76; İsrâ: 29, 100; Furkan: 67; Ahzâb: 19; Muhammed (S.A.V.): 3, 7, 38; Hadîd: 24; Haşr: 9; Teğâbün: 16; Kalem: 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33; Hâkka: 34; Meâric: 18, 21; Tekvîr: 24; Fecr: 18; Şems: 10; Leyl: 8; Mâûn: 3.
Cinâyetler: Bakara: 61, 84, 85, 87, 91, 191, 217; Âl-i İmrân: 21, 112, 181, 183; Nisâ: 29, 76, 92, 93, 155; Mâide: 30, 32, 70, 95; En'âm: 137, 140, 151; A'râf: 127, 141; Enfâl: 30; İsrâ: 31, 33; Kasas: 15; Ankebût: 24; Ahzâb: 26; Tekvîr: 9; Bürûc: 4.
Cinler: En'âm: 100, 112, 128, 130; A'râf: 38, 179; Hûd: 119; Hicr: 27; İsrâ: 88; Kehf: 50; Neml: 10, 17, 39; Kasas: 31; Secde: 13; Sebe': 12, 14, 41; Sâffât: 158; Fussılet: 25, 29; Ahkâf: 18, 29; Zâriyât: 56; Rahmân: 15, 33, 39, 56, 74; Meâric: 8; Cin: 1, 5, 6; Nâs: 6.
Cinsî münâsebet: Bakara: 187, 197, 222, 223; Nisâ: 43; Mâide: 6; En'âm: 151; A'râf: 189; İsrâ: 32.
Cinsî sapıklar: Şuarâ: 165, 166, 168, 170, 171, 173, 174, 175; Neml: 54, 55; Ankebût: 29, 30, 31, 32, 33, 34.
Cizye: Tevbe: 29.
Cömertlik: İsrâ: 29; Leyl: 5, 17, 18.
Cûdî: Hûd: 44.
Cûdî Dağı: Kamer: 15.
Cum'a günü: Cum'a: 9.
Cum'a ezanı: Cum'a: 9.
Cum'a Namazı: Cum'a: 9.
Cum'a'nın fazîleti: Cum'a: 10.
Cumartesi: Bakara: 65; Nisâ: 47, 154; A'râf: 163; Nahl: 124.

— Ç —

Çakmak: Yâsîn: 80; Vâkıa: 71, 72, 73; Âdiyât: 2.
Çalım satmak: Kıyâmet: 33.
Çalışmak: Bakara: 114; İsrâ: 19; Enbiyâ: 94; Necm: 39; İnsan: 22, Leyl: 4.
Çamur (Balçık): Âl-i İmrân: 49; Mâide: 110; En'âm: 2; A'râf: 12; Hicr: 26, 28, 33; İsrâ: 17; Kehf: 86; Mü'minûn: 12; Kasas: 38; Secde: 7; Sâffât: 11; Sâd: 71, 76; Zâriyât: 33; Rahmân: 14.
Çanak: Sebe': 13.
Çaprazlama: Mâide: 33; A'râf: 124; Tâ-Hâ: 71; Şuarâ: 49.
Çardak: En'âm: 141; Nahl: 68.
Çarşı: Furkan: 7, 20.
Çekirdek: Nisâ: 53, 124; En'âm: 95; Fâtır: 13.
Çekirge: A'râf: 133; Kamer: 7.
Çekişdirmek: Hucurât: 12; Kalem: 11; Hümeze: 1.
Çene: İsrâ: 107, 109; Yâsîn: 8.
Çiftlik: Bakara: 71, 205, 223; Âl-i İmrân: 14, 117; En'âm: 136, 138, 141; Yûsuf: 47; Ra'd: 4; İbrâhîm: 37; Nahl: 11; Kehf: 32; Enbiyâ: 78; Şuarâ: 148; Rûm: 9; Secde: 27; Zümer: 21; Şûrâ: 20; Duhan: 26; Feth: 29; Vâkıa: 63, 64; Kalem: 22.
Çivi: Kamer: 13.
Çoban: Bakara: 104; Nisâ: 46; Kasas: 23.
Çocuk: Âl-i İmrân: 40; A'râf: 189, 190; Yûsuf: 19; Hicr: 53; Kehf: 74, 80, 82; Meryem: 7, 8, 12, 19, 20; Hacc: 5; Nûr: 31, 59; Sâffât: 101; Mü'min: 67; Tûr: 24; Zâriyât: 28.
Çocuk emzirmek: Bakara: 223.
Çocuğu memeden ayırmak: Bakara: 233; Lokman: 14; Ahkâf: 15.
Çocukları öldürmek: İsrâ: 31.
Çorak toprak: A'râf: 58; Kehf: 40;

Hacc: 5.
Çöl ve sâkinleri: Tevbe: 90, 97, 98, 99, 101, 120; Yûsuf: 100; Kehf: 47; Ahzâb: 20; Sâffât: 145; Feth: 11, 16; Hucurât: 14.
Çukur: Âl-i İmrân: 103.

— D —

Dâbbetü'l-Arz: Neml: 82; Sebe': 14.
Bağ: Bakara: 260; A'râf: 74, 143, 171; Hûd: 42, 43; Ra'd: 3, 31; İbrâhîm: 46; Hicr: 19, 82; Nahl: 15, 68, 81; İsrâ: 37; Kehf: 47; Meryem: 90; Tâ-Hâ: 105; Enbiyâ: 31, 70; Hacc: 18; Nûr: 43; Şuarâ: 63, 149; Neml: 61, 88; Lokman: 10; Ahzâb: 72; Sebe': 10; Fâtır: 27; Sâd: 18; Fussılet: 10; Şûrâ: 22; Kâf: 7; Rahmân: 24; Vâkıa: 5; Haşr: 21; Hâkka: 14; Meâric: 9; Müzzemmil: 14; Mürselât: 10, 27; Nebe': 7, 20; Nâziât: 32; Tekvîr: 3; Gâşiye: 19; Kâria: 5.
Dağlamak: Âl-i İmrân: 125; Tevbe: 35; Hûd: 93; Mü'minûn: 104; Zâriyât: 34; Kalem: 16.
Dal: İbrâhîm: 24; Rahmân: 48.
Dalga: Yûnus: 22; Hûd: 42, 43; Kehf: 99; Nûr 40; Lokman: 32.
Dalgıç: Enbiyâ: 82; Sâd: 37.
Dalkavukluk: Vâkıa: 81; Kalem: 9.
Damar: Kâf: 16; Hâkka: 46.
Darb-ı mesel: Bakara: 26; Ra'd: 17; İbrâhîm: 24, 25, 45; Nahl: 74, 75, 76, 112; İsrâ: 48; Kehf: 45; Hacc: 73; Nûr: 35; Furkan: 9, 39; Ankebût: 43; Rûm: 28, 58; Yâsîn: 13, 78; Zümer: 27, 29; Zuhruf: 17, 57; Muhammed (S.A.V.): 3; Haşr: 21; Tahrîm: 10, 11.
Dârî': Gâşiye: 6.
Da'vet etmek: Nahl: 125.
Dâvûd Aleyhisselâm: Bakara: 257; Nisâ: 163; Mâide: 78; En'âm: 84; İsrâ: 55; Enbiyâ: 78, 79; Neml: 15, 16; Sebe': 10, 13; Sâd: 17, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 30.
Dayı: Nûr: 61; Ahzâb: 50.
Dedikoduculuk: Kalem: 11.
Defîne (Hazîne): Tevbe: 34, 35; Hûd: 12; Kehf: 82; Furkan: 8; Şuarâ: 58; Kasas: 76.
Delikanlı: Nisâ: 25; Yûsuf: 30, 36, 62; Kehf: 10, 13, 60, 62; Enbiyâ: 60; Nûr: 33.
Demir: Kehf: 96; Hacc: 21; Ahzâb: 19; Sebe': 10; Kâf: 22; Hadîd: 25.
Deniz, Denizcilik Bakara: 50, 164; Mâide: 96; En'âm: 59, 63, 97; A'râf: 64, 136, 138, 163; Yûnus: 22, 73, 90; Hûd: 37, 38; İbrâhîm: 32; Nahl: 14; İsrâ: 66, 67, 70; Kehf: 60, 61, 63, 71, 78, 79, 97, 109; Tâ-Hâ: 39, 77; Hacc: 65; Mü'minûn: 22, 27, 28; Nûr: 40; Furkan: 53; Şuarâ: 63, 119; Neml: 61, 63; Kasas: 7, 40; Ankebût: 15, 65; Rûm: 41, 46; Lokman: 27, 31; Fâtır: 12; Yâsîn: 41; Sâffât: 140; Mü'min: 80; Şûrâ: 32; Zuhruf: 12; Duhan: 24; Câsiye: 12; Zâriyât: 3, 40; Tûr: 6; Rahmân: 19, 24; Hâkka: 11; Tekvîr: 6; İnfitâr: 3.
Deri: Nisâ: 56; Nahl: 80; Hacc: 20; Zümer: 23; Fussılet: 20, 21, 22; Tûr: 3; Rahmân 37.
Derin su: Nûr: 40; Neml: 44.
Ders: Âl-i İmrân: 79; En'âm: 105, 156; A'râf: 169; Sebe': 44; Kalem: 37.
Desti: Rahmân: 14.
Deve: En'âm: 144, A'râf: 40, 73, 77; Hûd: 64; İsrâ: 59; Yûsuf: 65, 72; Hacc: 36; Şuarâ: 155; Kamer: 27; Haşr: 6; Mürselât: 33; Tekvîr: 4; Gâşiye: 17; Şems: 13.
Deve kuşu yumurtası: Sâffât: 48, 49; Nâziât: 30.
Devlet İdâresi: Bakara: 30; Nisâ: 59, 83; En'âm: 165; Yûnus: 14; Tâ-Hâ: 29; Nûr: 55, 62; Neml: 32, 34, 37,

62; Kasas: 34; Fâtır: 39; Sâd: 26; Zümer: 75; Mü'min: 26, 28; Şûrâ: 38; Haşr: 7; Mümtehıne: 12; Teğâbün: 16.
Dikili taşlar: Mâide: 3, 90; Meâric: 43.
Dil (Lisân): Âl-i İmrân: 78; Nisâ: 46; Mâide: 78; İbrâhîm: 4; Nahl: 62, 103, 116; Meryem: 50, 97; Tâ-Hâ: 27; Nûr: 15, 24; Şuarâ: 13, 84, 195; Kasas: 34; Rûm: 22; Ahzâb: 19; Duhan: 58; Ahkâf: 12; Feth: 11; Mümtehıne: 2; Kıyâmet: 16; Beled: 9.
Dilenci: Bakara: 177; Yûsuf: 7; Fussılet: 10; Zâriyât: 19; Meâric: 1, 25; Duhâ: 10.
Dilsiz: Bakara: 18, 171; En'âm: 39; Enfâl: 22; Nahl: 76; İsrâ: 97.
Dîn: Fâtiha: 3; En'âm: 70; Şûrâ: 8, 9, 21; Beyyine: 4, 5.
Dîne da'vet yolu: Nahl: 125.
Dîn duygusu: Bakara: 207; Nisâ: 100.
Dîni tanımayan: Mâûn: 1.
Dinlenmek: A'râf: 4; Furkan: 24, 47; Nebe': 9.
Dirsek: Mâide: 6.
Diş: Mâide: 45.
Dişi koyun: Sâd: 23, 24.
Diyet: Nisâ: 92.
Doğum, doğmak: Âl-i İmrân: 36; Hûd: 72; Meryem: 15, 23, 33; Hacc: 2; Fâtır: 11; Sâffât: 152; Fussılet: 47; Ahkâf: 15; Mücâdile: 2; Talâk: 4, 6; Nûh: 27; Beled: 3; İhlâs: 3.
Doğruluk: Fâtiha: 6; Bakara: 142, 213; Âl-i İmrân: 51, 101; Nisâ: 67, 175; Mâide: 16; En'âm: 39, 78, 126, 153, 161; A'râf: 16; Tevbe: 7, 119; Yûnus: 25, 89; Hûd: 56, 112; Hicr: 41; Nahl: 76, 121; İsrâ: 35; Meryem: 36; Hacc: 54, 67; Mü'minûn: 73; Nûr: 46; Şuarâ: 182; Yâsîn: 4; Sâffât: 118; Fussılet: 6, 30; Şûrâ: 15, 52; Zuhruf: 43, 61, 64; Ahkâf: 13, 30; Feth: 2, 20; Mülk: 22; Cin: 16; Tekvîr: 28; Leyl: 12.
Doğru söz: Nisâ: 9; Ahzâb: 70; Nebe': 38.
Doğu: Bakara: 115, 142, 177, 258; A'râf: 137; Meryem: 16; Nûr: 35; Şuarâ: 28; Sâffât: 5; Zuhruf: 38; Rahmân: 17; Meâric: 40; Müzzemmil: 9.
Domuz: Bakara: 173; Mâide: 3, 60; En'âm: 145; Nahl: 115.
Dost - dostluk: Bakara: 254; Âl-i İmrân: 118; Nisâ: 25, 125; Mâide: 5; Tevbe: 16; İbrâhîm: 31; Nahl: 100; İsrâ: 73; Furkan: 28, 29; Şuarâ: 101; Mü'min: 18; Fussılet: 34, 35, 36; Zuhruf: 67; Mümtehıne: 9; Hâkka: 35; Meâric: 10.
Duâ: Fâtiha: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; Bakara: 186, 201, 202, 255, 286; Âl-i İmrân: 8, 26, 27, 191, 192, 193, 194; A'râf: 55, 56; İsrâ: 80, 81; Mü'minûn: 118; Şuarâ: 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89; Neml: 62; Secde: 16; Mü'min: 60; Mümtehıne: 4, 5; Müddessir: 43.
Duhâ Namazı: A'râf: 98; Tâ-Hâ: 59, 119; Sâd: 18; Nâziât: 29, 46; Şems: 1; Duhâ: 1.
Dul kadın: Tahrîm: 5.
Duman: Fussılet: 11; Duhan: 10; Rahmân: 35; Vâkıa: 43.
Duvar: Kehf: 29, 77, 82; Sâd: 21; Hadîd: 13; Haşr: 14.
Düğüm: Bakara: 235, 237; Nisâ: 33; Mâide: 1, 89; Tâ-Hâ: 27; Felâk: 4.
Dünürlük: Bakara: 235.
Dünyâ hayâtı: Bakara: 212; Âl-i İmrân: 14; Nisâ: 77; En'âm: 62, 70; Yûnus: 7, 24; Hûd: 16; Ra'd: 26; İbrâhîm: 3; Nahl: 107; Kehf: 28, 45, 46; Tâ-Hâ: 129, 131; Şuarâ: 60, 61; Kasas: 60; Ankebût: 64; Rûm: 7; Fâtır: 6; Mü'min: 39; Şûrâ: 20, 34; Zuhruf: 32; Ahkâf: 20; Muhammed (S.A.V.): 36; Hadîd: 20; Teğâbün: 15.
Düşmanlık: Fussılet: 34.
Düşmana karşı hazırlanmak: Enfâl: 60.
Düşmanı sevindirmek: A'râf: 150.

— E —

Ebâbîl kuşları: Fîl: 1, 2, 3, 4, 5.
Ebter: Kevser: 3.
Ebû Bekr'is- Sıddîk (Radiyallâhu anh): Tevbe: 40, 41; Rûm: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; Şûrâ: 36, 37, 38, 39; Ahkâf 15.
Ebû Leheb: Tebbet: 1, 2, 3, 4, 5.
Ebû Tâlib: Kasas: 56.
Ecel: Âl-i İmrân: 145; En'âm: 2, 60; A'raf: 34, 135; Yûnus: 49; Hûd: 3, 104; İbrâhîm: 10, 44; Hicr: 5; Nahl: 61; Tâ-Hâ: 129; Ankebût: 53; Rûm: 8; Fâtır: 45; Zümer: 42; Mü'min: 67; Şûrâ: 14; Münâfikûn: 11; Nûh: 4.
Ehl-i Beyt: Ahzâb 33; Şûrâ: 23.
Ehl-i Kitâb: Bakara: 105, 109; Âl-i İmrân: 64, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 98, 99, 110, 113, 119; Nisâ: 123, 153, 159, 171; Mâide: 15, 19, 47, 59, 65, 68, 77; Kasas: 12; Ankebût: 46; Ahzâb: 26; Hadîd: 29; Haşr: 2, 11; Beyyine: 1, 6.
Ehliyyet: Nisâ: 58.
Ekin: Bakara: 71, 205, 223; Âl-i İmrân: 14, 117; En'âm: 136, 138; Enbiyâ: 78; Şûrâ: 20; Vâkıa: 63; Kalem: 22.
Elbise (Giyinmek): Bakara: 187, 233, 259; Nisâ: 5; Mâide: 89; A'râf: 26, 27, 32; Hûd: 5; İbrâhîm: 50; Nahl: 5, 14, 81, 112; Kehf: 31; Enbiyâ: 80; Hacc: 19, 23; Mü'minûn: 14; Nûr: 58, 60; Furkan: 47; Ahzâb: 59; Fâtır: 12, 33; Duhan: 53; Nûh: 7; Müddessir: 4; İnsan: 21; Nebe': 10.
El çırpmak: Enfâl: 35.
Elçi: Meryem: 85.
Elçi Melekler: En'âm: 61; A'râf: 37; Yûnus: 21; Hûd: 69, 77, 81; İsrâ: 95; Meryem: 19; Ankebût: 31, 33; Fâtır: 1; Mürselât: 1; Tekvîr: 19.
Elektrik: Nûr: 43.
Elyesâ Aleyhisselâm: En'âm: 86; Sâd: 48.
Emânet: Bakara: 283; Nisâ: 58; Enfâl: 27; Mü'minûn: 8; Ahzâb: 72; Meâric: 32, 35.
Emânet yeri: En'âm: 98; Hûd: 6.
Emânete riâyet: Bakara: 283; Âl-i İmrân: 75; Nisâ: 58; Mü'minûn: 8; Meâric: 32, 33, 34, 35.
Emâneti ehline vermek: Nisâ: 58.
Emel: Hicr: 3; Kehf: 46.
Emire itâat: Nisâ: 59.
Emzirmek: Bakara: 233; Nisâ: 23; Hacc: 2; Kasas: 7, 12; Talâk: 6.
En kolay şerîat: A'lâ: 8.
Ensâr: (Radiyallâhü anhüm): Tevbe: 100, 117; Haşr: 9; Münâfikûn: 7.
Erkekler: Bakara: 28, 29, 30, 31, 32, 33, 213; Nisâ: 1, 28; En'âm: 98; A'raf: 29, 189; Yûnus: 19; Hicr: 21, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35; Nahl: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 65, 66, 67, 78, 80, 81; İsrâ: 11, 67, 68, 69, 70, 83; Kehf: 54; Tâ-Hâ: 123; Enbiyâ: 37; Hacc: 5, 11; Mü'minûn: 12, 13, 14; Neml: 62; Rûm: 41, 54; Lokman: 20, 29; Secde: 7, 8, 9; Fâtır: 12, 13, 15, 27, 28; Yâsîn: 77; Sâd: 71, 72, 73, 74; Mü'min: 64, 67; Şûrâ: 48; Hucurât: 13; Câsiye: 12, 13; Meâric: 19, 20, 21; İnsan: 1, 2, 3, 4; Nebe': 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16; Nâziât: 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33; Abese: 17, 18, 19, 20, 21, 22; Târık. 5, 6, 7, 8, 9, 10, Fecr: 15, 16, 29, 65; Beled: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11; Tîn: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; Âdiyât: 6, 7.
Esef: A'râf: 150; Yûsuf: 84; Kehf: 6; Tâ-Hâ: 86; Zuhruf: 55.
Eser: Mâide: 46; Kehf: 6, 64; Tâ-Hâ: 84, 96; Rûm: 50; Yâsîn: 12; Sâffât: 70; Mü'min: 21, 82; Zuhruf: 22, 23; Ahkâf: 4; Feth: 29; Hadîd: 27; Müddessir: 24.
Esirler: Bakara: 85; Nisâ: 24; Enfâl: 67, 70, 71; Tevbe: 18; Muhammed (S.A.V.): 4; İnsan: 8.
Eşek: Bakara: 259; Nahl: 8; Lokman:

19; Cum'a: 5; Müddessir: 50.
Eşitlik: Bakara: 245, 247, 253; Nisâ: 95; Mâide: 100; En'âm: 50, 83, 165; A'râf: 69; Ra'd: 16, 26, 76; Nahl: 76; İsrâ: 30; Enbiyâ: 109; Kasas: 82; Ankebût: 62; Rûm: 37; Sebe': 31, 39; Fâtır: 19, 22; Zümer: 9, 52; Mü'min: 58; Fussılet: 34; Şûrâ: 12, 27; Zuhruf: 32; Vâkıa: 3; Mücâdile: 11.
Et: Bakara: 173, 259; Mâide: 3; En'âm: 145; Nahl: 14, 115; Hacc: 5, 37; Mü'minûn: 14; Fâtır: 12; Hucurât: 12; Tûr: 22; Vâkıa: 21.
Evlâd: Bakara: 116, 233; Âl-i İmrân: 10, 47, 116; Nisâ: 11, 12, 75, 98, 127, 171, 176; En'âm: 101, 137, 140, 151; Tevbe: 55, 69, 85; Yûnus: 68; Yûsuf: 21; İsrâ: 31, 64, 111; Kehf: 4, 39; Meryem: 35, 77, 88, 91, 92; Enbiyâ: 26, 28; Mü'minûn: 91; Furkan: 2; Şuarâ: 18; Kasas: 9; Lokman: 33; Sebe': 35, 37; Zümer: 4; Zuhruf: 81; Vâkıa: 17; Hadîd: 20; Mücâdile: 17; Mümtehıne: 9, 12; Teğâbün: 14, 15; Nûh: 21; Cin: 3; İnsan: 19; Beled: 3.
Evlâd edinme: Secde: 4, 5, 37.
Evlenmek: Bakara: 221, 230, 232, 235, 237; Nisâ: 3, 6, 19, 22, 25, 34, 35, 127, 129; Nûr: 3, 32, 33, 60; Kasas: 27; Ahzâb: 30, 37, 49, 50, 52, 53; Mümtehıne: 10.
Evlenilmesi harâm olan kadınlar: Bakara: 221; Nisâ: 22, 23, 24.
Evlenmeye imkân bulamayanlar: Nûr: 33.
Evlenmekle rızk bolluğu dilemek: Nahl: 72; Nûr: 32.
Evlere girmenin âdâbı: Nûr: 27, 28.
Evliyâullah: Nisâ: 146; Yûnus: 62, 63, 64; Cin: 26, 27.
Evs kabîlesi: Bakara: 85, 86, 87, 88, 89.
Evvâb: İsrâ: 25; Sâd: 17, 19, 30; Kâf: 32.
Eyyûb Aleyhisselâm: Nisâ: 163; En'âm: 84; Enbiyâ: 83, 84; Sâd: 41, 42, 43, 44.
Ezân: Mâide: 58; A'râf: 44; Tevbe: 3; Cum'a: 9.
Ezânla eğlenenler: Mâide: 58.

— F —

Fâidesiz ilim: Şems: 10.
Fâiz: Bakara: 275, 276, 278; Âl-i İmrân: 130; Nisâ: 161; Rûm: 39.
Fakîrlik: Bakara: 83, 177, 184, 215, 236, 268, 271, 273; Âl-i İmrân: 181; Nisâ: 6, 8, 36, 135; Mâide: 89, 95; En'âm: 151; Tevbe: 28, 41, 60; İsrâ: 26, 31; Kehf: 79; Hacc: 28, 36; Nûr: 22, 32; Kasas: 24; Rûm: 38; Fâtır: 15; Muhammed (S.A.V.): 38; Zâriyât: 19; Vâkıa: 67; Mücâdile: 4; Haşr: 7, 8, 9; Kalem: 24, 27; Hâkka: 34; Meâric: 25; Müddessir: 44; İnsân: 8; Fecr: 18; Beled: 16; Duhâ: 8, 10; Mâûn: 3.
Fal okları: Mâide: 3, 90.
Farz: Bakara: 178, 180, 183, 187, 197, 216, 236, 237, 246; Âl-i İmrân: 154; Nisâ: 7, 11, 24, 66, 77, 81, 118, 127; Tevbe: 60; Hacc: 4; Nûr: 1; Kasas: 85; Ahzâb: 38, 50; Tahrîm: 2.
Fazîlet: Bakara: 47, 122, 237, 253; Nisâ: 32, 34, 70, 95; En'âm: 86; A'râf: 39, 140; Hûd: 3, 27; Ra'd: 4; Nahl: 71; İsrâ: 21, 55, 70; Tâ-Hâ: 63, 104; Mü'minûn: 24; Nûr: 22, 32; Câsiye: 16.
Felâh: Bakara: 5, 189; Âl-i İmrân: 104, 130, 200; Mâide: 35, 90, 100; En'âm: 21, 135; A'râf: 8, 69, 157; Enfâl: 45; Tevbe: 88; Yûnus: 17, 69, 77; Yûsuf: 23; Nahl: 116; Kehf: 20; Tâ-Hâ: 64, 69; Hacc: 77; Mü'minûn: 1, 102, 117; Nûr: 31, 51; Kasas: 37, 67, 82; Rûm: 38; Lokman: 5; Mücâdile: 22; Haşr: 9; Cum'a: 10; Teğâbün: 16; A'lâ: 14; Şems: 9.

Fenler: Rahmân: 48; Sebe': 10, 11, 12, 13.
Feryâd: Enfâl: 9; Kehf: 29; Kasas: 15; Ahkâf: 17; Zâriyât: 29.
Ferâiz (Mîrâs taksimi): Bakara: 180, 181, 182, 233, 240; Nisâ: 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 33, 176; Mâide: 106, 107, 108; Enfâl: 72, 75.
Fesâd, fesâdcılık: Bakara: 11, 12, 27, 30, 60, 205, 220, 251; Âl-i İmrân: 63, 118; Mâide: 32, 33, 64; A'râf: 56, 74, 85, 86, 103, 127, 142; Enfâl: 73; Tevbe: 47; Yûnus: 40, 81, 91; Hûd: 85, 116; Yûsuf: 73; Ra'd: 25; Nahl: 88, 92, 94; İsrâ: 4; Kehf: 94; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 71; Şuarâ: 152, 183; Neml: 14, 34, 48; Kasas: 4, 77, 83; Ankebût: 30, 36; Rûm: 41; Sâd: 28; Mü'min: 26; Muhammed (S.A.V.): 22; Fecr: 12.
Feth âyetleri: Bakara: 76, 89; Nisâ: 141; Mâide: 52; En'âm: 44, 59; A'raf: 40, 89, 96; Enfâl: 19; Yûsuf: 65; İbrâhîm: 15; Hicr: 14; Enbiyâ: 96; Mü'minûn: 77; Nûr: 61; Şuarâ: 118; Kasas: 76; Secde: 28, 29; Sebe': 26; Fâtır: 2; Sâd: 50; Zümer: 71, 73; Feth: 1, 18, 27; Kamer: 11; Hadîd: 10; Saff: 13; Nebe': 19; Nasr: 1.
Fetret: Mâide: 19; Kasas: 47; Hadîd: 27.
Fetvâ: Nisâ: 127, 176; Yûsuf: 41, 43, 46; Kehf: 22; Neml: 32; Sâffât: 11, 149.
Fey' (Kolay alınan ganimet): Ahzâb: 50; Haşr: 6, 7, 8.
Fıkh: Nisâ: 78; En'âm: 25, 95, 98; A'râf: 179; Enfâl: 65; Tevbe: 81, 87, 122, 127; Hûd: 91, İsrâ: 44, 46; Kehf: 57, 93; Tâ-Hâ: 28; Feth: 15; Haşr: 13; Münâfikûn: 3, 7.
Fırtına: Bakara: 266; Âl-i İmrân: 117; Yûnus: 22; İbrâhîm: 18; İsrâ: 61, 68, 69; Enbiyâ: 81; Ankebût: 40; Rûm: 51; Ahzâb: 9; Fussılet: 16; Ahkâf: 24; Zâriyât: 41; Kamer: 19, 34; Mülk: 17; Hâkka: 6, 7; Mürselât: 2.
Fısk: Bakara: 26, 59, 99, 197, 282; Âl-i İmrân: 82, 110; Mâide: 3, 25, 26, 47, 49, 59, 81, 108; En'âm: 49, 121, 145; A'râf: 102, 145, 163, 165; Tevbe: 8, 24, 53, 67, 80, 84, 96; Yûnus: 33; Nahl: 50; İsrâ: 16; Enbiyâ: 74; Nûr: 4, 55; Neml: 12; Kasas: 32; Ankebût: 34; Secde: 18, 20; Zuhruf: 54; Ahkâf: 20, 35; Hucurât: 6, 7, 11; Zâriyât: 46; Hadîd: 16, 26, 27; Haşr: 5, 19; Saff: 5; Münâfikûn: 6.
Fısıltı ile konuşmak: Nisâ: 114; Tevbe: 78; İsrâ: 47; Tâ-Hâ: 62; Enbiyâ: 3; Zuhruf: 80; Mücâdile: 7, 8, 9, 10, 12, 13.
Fıtrat: En'âm: 14, 79; Hûd: 51; Yûsuf: 101; İbrâhîm: 10; İsrâ: 51, 84; Tâ-Hâ: 72; Enbiyâ: 56; Rûm: 30; Lokman: 11; Yâsîn: 22; Zümer: 46; Şûrâ: 11; Zuhruf: 72.
Fikir, tefekkür: Bakara: 219, 266; Âl-i İmrân: 191; En'âm: 50; A'raf: 176, 184; Yûnus: 24; Ra'd: 3; Nahl: 11, 44, 69; Rûm: 8, 21; Sebe': 36; Zümer: 42; Câsiye: 13; Haşr: 21; Müddessir: 18.
Filiz: Feth: 29.
Fil vak'ası: Fîl: 1, 2, 3, 4, 5.
Fir'avn: Bakara: 49, 50; Âl-i İmrân: 11; A'râf: 103, 104, 109, 113, 123, 127, 130, 137, 141; Enfâl: 52, 54; Yûnus: 75, 79, 83, 88, 90; Hûd: 97; İbrâhîm: 6; İsrâ: 101, 102; Tâ-Hâ: 24, 43, 60, 78, 79; Mü'minûn: 46; Şuarâ: 11, 16, 23, 41, 44, 53; Neml: 12; Kasas: 3, 4, 6, 8, 9, 32, 38; Ankebût: 39; Sâd: 12; Mü'min: 24, 26, 28, 29, 36, 37, 43, 46; Zuhruf: 46, 51; Duhan: 17, 31; Kâf: 13; Zâriyât: 38; Kamer: 41; Tahrîm: 11; Hâkka: 9; Müzzemmil: 15, 16; Nâziât: 17; Bürûc: 18; Fecr: 10.
Firdevs: Kehf: 101; Mü'minûn: 11.
Fitlemek: A'râf: 200; Yûsuf: 18, 83, 100; İsrâ: 53; Tâ-Hâ: 96; Fussılet: 36; Muhammed (S.A.V.): 25.
Fitne: Bakara: 102, 191, 193, 217; Âl-i İmrân: 7; Nisâ: 91, 101; Mâide: 41,

49, 71; En'âm: 23, 53; A'râf: 27, 155; Enfâl: 25, 28, 39, 73; Tevbe: 47, 48, 49, 126; Yûnus: 85; Yûsuf: 83; Nahl: 110; İsrâ: 60, 73; Tâ-Hâ: 40, 85, 90, 131; Enbiyâ: 35, 111; Hacc: 11, 57; Nûr: 63; Furkan: 20; Neml: 47; Ankebût: 2, 3, 10; Ahzâb: 14; Sâd: 24, 34, 63, 162; Zümer: 49; Duhan: 17; Zâriyât: 13, 14; Kamer: 27; Hadîd: 14; Mümtehıne: 5; Teğâbün: 15; Kalem: 6; Cin: 17; Müddessir: 31; Bürûc: 10.
Fuhş: Bakara: 169, 268; Âl-i İmrân: 135; Nisâ: 15, 19, 22, 25; En'âm: 151; A'râf: 28, 33, 80; Yûsuf: 24; Nahl: 90; İsrâ: 32; Nûr: 19, 21; Neml: 54; Ankebût: 28, 45; Ahzâb: 30; Şûrâ: 37; Necm: 32; Talâk: 1.
Fücûr: Sâd: 28; Nûh: 27; Kıyâmet: 5; Abese: 42; İnfitâr: 14; Mutaffifîn: 7; Şems: 8.
Fürkan: Bakara: 53, 185; Âl-i İmrân: 4; Enfâl: 29, 41; Enbiyâ: 48; Furkan: 1.
Fütûr: Enbiyâ: 20; Zuhruf: 75.

— G —

Gadretmek: Enfâl: 55, 56, 57, 58; Yûsuf: 52.
Gamm: Âl-i İmrân: 153, 154; Yûnus: 71; Tâ-Hâ: 40; Enbiyâ: 88; Hacc: 22; Müzzemmil: 13.
Ganîmet: Âl-i İmrân: 161; Nisâ: 94; Enfâl: 1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 41, 69; Feth: 15, 19, 20; Mümtehıne: 11.
Gark: A'raf: 64, 136; Enfâl: 54; Yûnus: 73, 90; Hûd: 37, 43; İsrâ: 69, 103; Kehf: 71; Enbiyâ: 77; Mü'minûn: 27; Furkan: 37; Şuarâ: 66, 120; Ankebût: 40; Yâsîn: 43; Sâffât: 82; Zuhruf: 55; Duhan: 24; Nûh: 25; Nâziât: 1.
Gasb: Kehf: 79.
Gayb: Bakara: 3, 33; Âl-i İmrân: 44, 179; Nisâ: 34; En'âm: 50, 59, 73; A'raf: 188; Tevbe: 94; Yûnus: 20; Hûd: 31, 123; Yûsuf: 52, 81, 102; Ra'd: 9; Nahl: 77; Kehf: 26; Meryem: 61, 78; Enbiyâ: 49; Mü'minûn: 92; Neml: 65; Secde: 6; Sebe': 3, 53; Fâtır: 18, 38; Yâsîn: 11; Zümer: 46; Hucurât: 18; Kâf: 33; Tûr: 41; Necm: 35; Hadîd: 25; Haşr: 22; Cum'a: 8; Teğâbün: 18; Mülk: 12; Kalem: 47; Cin: 26; Tekvîr: 24.
Gayret: Bakara: 90.
Gazâ: Âl-i İmrân: 156; Tevbe: 52.
Gazâb: Âl-i İmrân: 133, 134; Şûrâ: 36, 37; Tebbet: 1, 2, 3, 4, 5.
Gebelik: A'raf: 189; Ra'd: 8; Meryem: 22; Hacc: 2; Lokman: 14; Fâtır: 11; Ahkâf: 15; Zâriyât: 2; Talâk: 4, 6.
Gebelik müddeti: Lokman: 14.
Gece: Bakara: 51, 164, 187, 274; Âl-i İmrân: 27, 113, 190; Nisâ: 81, 108; En'âm: 13, 60, 76, 96; A'râf: 4, 54, 142; Yûnus: 6, 24, 27, 50, 67; Hûd: 81; 114; Ra'd: 3, 10; İbrâhîm: 33; Hicr: 65; Nahl: 12; İsrâ: 1, 12, 78, 79; Meryem: 10; Enbiyâ: 20, 33, 42; Hacc: 61; Mü'minûn: 80; Nûr: 44; Furkan: 47, 62, 64; Şuarâ: 52; Neml: 49, 86; Kasas: 71, 72, 73; Rûm: 23; Lokman: 29; Secde: 16; Sebe': 18, 33; Fâtır: 13; Yâsîn: 37, 40; Sâffât: 138; Zümer: 5, 9; Mü'min: 61; Fussılet: 37, 38; Duhan: 3, 23; Câsiye: 5; Kâf: 40; Tûr: 49; Hadîd: 6; Hâkka: 7; Nûh: 5; Müzzemmil: 2, 6, 20; Müddessir: 33; İnsan: 26; Nebe': 10, 29; Tekvîr: 17; İnşikâk: 17; Fecr: 2, 4; Şems: 4; Leyl: 11; Duhâ: 2; Kadr: 1, 2, 3; Felâk: 3.
Gece Namazı: İsrâ: 79; Tâ-Hâ: 77, 130.
Gece ibâdeti: Zâriyât: 17.
Geçici menfaat: Nisâ: 94; A'râf: 169; Enfâl: 64; Tevbe: 42; Nûr: 33.
Geçim (Maîşet): A'râf: 10; Hicr: 20; Tâ-Hâ: 124; Kasas: 58; Zuhruf: 32; Hâkka: 21; Nebe': 11; Kâria: 7.

Geçimsizlik: Bakara: 227; Nisâ: 35, 128, 130; Zümer: 29.
Gelir: Kehf: 34.
Geometri: Mürselât: 30.
Gerdanlık: Mâide: 2, 97.
Gezegenler: Enbiyâ: 30; Fussılet: 9, 10, 11, 12.
Gezegenlerde hayât: İsrâ: 44, 55; Meryem: 93; Şûrâ: 29.
Gıybet: Nisâ: 148; Hucurât: 12; Hümeze: 1.
Göç: Nahl: 80; Kureyş: 2.
Gök: Mü'minûn: 17; Mülk: 3.
Gök gürlemesi: Bakara: 19; Ra'd: 13.
Gölge: Bakara: 210; Nisâ: 57; Ra'd: 15, 35; Nahl: 48, 81; Furkan: 45; Şuarâ: 189; Kasas: 24; Lokman: 32; Fâtır: 21; Yâsîn: 56; Zümer: 16; Vâkıa: 30, 43; İnsan: 14; Mürselât: 30, 31, 41.
Gömlek: Yûsuf: 18, 25, 26, 27, 28, 93; İbrâhîm: 50; Nahl: 81.
Gönül: En'âm: 110, 113; Hûd: 120; İbrâhîm: 37, 43; Nahl: 78; İsrâ: 36; Furkan: 32; Kasas: 10; Secde: 9; Ahkâf: 26; Necm: 11; Mülk: 23; Hümeze: 7.
Göz-kaş işâreti: Hucurât: 11; Hümeze: 1, 2.
Gözü harâmdan korumak: Nûr: 30, 31.
Göz kamaşması: Kıyâmet: 7.
Göz kırpmak: Nahl: 77; Kamer: 50.
Gurur, aldanmak: Âl-i İmrân: 24, 185, 196; Nisâ: 120; En'âm: 70, 112, 130; A'râf: 22, 51; Enfâl: 49; İsrâ: 64; Lokman: 33; Ahzâb: 12; Fâtır: 5, 40; Mü'min: 4; Câsiye: 35; Hadîd: 14, 20; Mülk: 20; İnfitâr: 6.
Gusül (Boy abdesti): Nisâ: 43; Mâide: 6.
Gül: Rahmân: 37.
Gülmek: Tevbe: 82; Hûd: 71; Mü'minûn: 110; Neml: 19; Zuhruf: 47; Necm: 43, 60; Abese: 39; Mutaffifîn: 29, 34.
Gümüş: Âl-i İmrân: 14; Tevbe: 34; Kehf: 19; Zuhruf: 33; İnsan: 15, 16, 21.
Güneş: Bakara: 258; En'âm: 78, 96; A'raf: 54; Yûnus: 5; Yûsuf: 4; Ra'd: 2; İbrâhîm: 33; Nahl: 12; İsrâ: 78; Kehf: 17, 86, 90; Tâ-Hâ: 130; Enbiyâ: 33; Hacc: 18; Furkan: 45; Neml: 24; Ankebût: 61; Lokman: 29; Fâtır: 13; Yâsîn: 38, 40; Zümer: 5; Fussılet: 37; Kâf: 39; Rahmân: 5; Nûh: 16; Kıyâmet: 9; İnsân: 13; Tekvîr: 1; Şems: 1.
Güneş, Ay ve Yerküre'nin hareketleri: Yâsîn: 38, 39, 40.
Güvercin kuleleri: Şuarâ: 128.

— H —

Habîb-i Neccâr: Yâsîn: 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27.
Hâbil-Kaabil: Mâide: 7, 28, 29, 30, 31.
Hacc: Bakara: 128, 158, 189, 196, 197, 198, 200, 203; Âl-i İmrân: 97; Mâide: 1, 2, 95, 96, 97; Tevbe: 3, 19, 36; Hacc: 27, 29, 30, 32, 34, 36, 67; Bürûc: 3.
Hacc'da zemzem dağıtmak: Tevbe: 19.
Haç (Put): Bakara: 256, 257; Nisâ: 51, 60, 76; Mâide: 60; En'âm: 74; A'râf: 138; İbrâhîm: 35; Nahl: 36; Enbiyâ: 57; Hacc: 30; Şuarâ: 71; Ankebût: 17, 25; Zümer: 17.
Hadd (Şer'î cezâlar): Nisâ: 15, 16; Mâide: 33, 34, 38, 39; Nûr: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 23, 24.
Haddi aşmak: Bakara: 60, 65, 173, 178, 190, 194, 229, 231; Âl-i İmrân: 112; Nisâ: 14, 154; Mâide: 2, 78, 87, 94, 107; En'âm: 108, 119, 145; A'râf: 55, 163; Tevbe: 10; Yûnus: 74, 90; Nahl: 115; Kehf: 28; Mü'minûn: 7; Şuarâ: 166, 225; Kâf: 25; Talâk: 1; Kalem: 12; Meâric: 31; Mutaffifîn: 12.
Hâinlik: Bakara: 187; Nisâ: 105, 107; Mâide: 13; Enfâl: 27, 58, 71; Yûsuf: 52; Hacc: 38; Mü'min: 19; Tahrîm: 10.

Hakem: Nisâ: 35, 65; Mâide: 43; En'âm: 114.
Hâkimlik: Zuhruf: 18.
Hakk'a da'vet: Bakara: 139, 258; Âl-i İmrân: 20, 61, 66; Nisâ: 107, 109; En'âm: 2, 25; A'râf: 103, 171; Enfâl: 34, 37; İsrâ: 53; Enbiyâ: 51, 73; Hacc: 3, 8, 9; Şuarâ: 69, 89; Ankebût: 46; Lokman: 20; Mü'min: 35; Mücâdile: 1.
Hala: Nisâ: 23; Nûr: 61; Ahzâb: 50.
Halı: Gâşiye: 16.
Halîfe: Bakara: 30; En'âm 165; A'râf: 69, 74; Yûnus: 14, 73; Neml: 62; Fâtır: 39; Sâd: 26.
Halk (Yaratılış): A'râf: 54; Enbiyâ: 30; Yâsîn: 62; Fussılet: 11; Şûrâ: 11; Câsiye: 6.
Halvet: Bakara: 14, 76; Âl-i İmrân: 119; Yûsuf: 9.
Hamd: Fâtiha: 1; Bakara: 30, 276; Âl-i İmrân: 188; Nisâ: 131; En'âm: 1, 45; A'râf: 43; Tevbe: 112; Yûnus: 10; Hûd: 73; Ra'd: 13; İbrâhîm: 1, 8, 39; Hicr: 98; Nahl: 75; İsrâ: 44, 52, 79, 111; Kehf: 1; Tâ-Hâ: 130; Hacc: 24, 64; Mü'minûn: 28; Furkan: 58; Neml: 15, 59, 93; Kasas: 70; Ankebût: 63; Rûm: 18; Lokman: 12, 25, 26; Secde: 15; Sebe': 1, 6; Fâtır: 1, 15, 34; Sâffât: 182; Zümer: 29, 74, 75; Mü'min: 7, 55, 65; Fussılet: 42; Şûrâ: 5, 28; Câsiye: 36; Kâf: 39; Tûr: 48; Hadîd: 24; Mümtehıne: 6; Teğâbün: 1, 6; Bürûc: 8; Nasr: 3.
Hanîf (Allah (C.C.)'ı Bir tanıyan): Bakara: 135; Âl-i İmrân: 67, 95; Nisâ: 125; En'âm: 79, 161; Yûnus: 105; Hacc: 31; Nahl: 120, 123; Rûm: 30; Beyyine: 5.
Harâb: Bakara: 114; Haşr: 2.
Harâm: Bakara: 85, 144, 149, 150, 173, 191, 194, 198, 217, 275; Âl-i İmrân: 50, 93; Nisâ: 23, 160; Mâide: 2, 3, 26, 42, 62, 63, 72, 87, 96, 97, 138; En'âm: 119, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 151; A'râf: 32, 33, 50, 157; Enfâl: 34; Tevbe: 5, 7, 19, 28, 29, 36, 37; Yûnus: 59; İbrâhîm: 37; Nahl: 35; 115, 116, 118; İsrâ: 1, 20, 33; Enbiyâ: 95; Hacc: 30; Nûr: 33; Furkan: 22, 53, 68; Neml: 91; Kasas: 12; Feth: 25, 27; Tahrîm: 1.
Harâma bakmakdan korunmak: Nûr: 30.
Harâm aylar: Bakara: 194, 217; Mâide: 2, 97; Tevbe: 1, 2, 3, 4, 5, 36, 38.
Harâret: Nahl: 81.
Harb: Bakara: 190, 191, 250, 279; Âl-i İmrân: 13, 110, 111, 157, 158; Nisâ: 71, 72, 73, 74, 75, 77, 81, 84, 89, 90, 91, 94, 95, 101, 102, 103; Mâide: 33, 35, 54, 64; Enfâl: 15, 16, 17, 18, 19, 24, 26, 41, 45, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 74, 75; Tevbe: 5, 25, 26, 27, 36, 38, 81, 84, 86, 87, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 107, 111; Nahl: 16, 94, 126; Ahzâb: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 26, 27; Muhammed (S.A.V.): 4; Haşr: 6, 7, 8, 9, 10; Mümtehıne: 11.
Harbte bozguncular: Nisâ: 72, 73, 88, 89, 90, 91; Tevbe: 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 111; Ahzâb: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.
Harb esirleri: Enfâl: 67, 68, 70, 71.
Harbde hezîmet: Âl-i İmrân: 139, 142, 146, 152, 156, 158, 160, 162, 165, 168, 170, 172, 174, 176, 178, 180, 182, 184, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197.
Harbde misilleme: Nahl: 126.
Harb mu'cizeleri: Enfâl: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; Tevbe: 25, 26, 27.
Harbte Namaz: Nisâ: 101, 102, 103.
Harb taktikleri: Nisâ: 71, 94, 104; Mâide: 33, 34; Enfâl: 15, 16, 17, 18, 58, 61, 62, 63, 64, 67, 68; Nahl: 92, 94.
Harb ta'lîmleri: Nisâ: 95, 100; Enfâl: 74, 75; Tevbe: 122; Feth: 17.
Harbde zafer kazanmak: Âl-i İmrân: 13, 110, 111, 121, 122, 123,

124, 125, 126, 127, 128; Enfâl: 19, 42, 43, 44, 45; Ahzâb: 26, 27.
Harac: Kehf: 94; Mü'minûn: 72.
Hardal: Enbiyâ: 47; Lokman: 16.
Harem: Kasas: 57; Ankebût: 67.
Harc: Bakara: 71, 205, 223, Âl-i İmrân: 14, 117; En'âm: 136, 138; Enbiyâ: 78; Şûrâ: 20; Vâkıa: 63; Kalem: 22.
Hârûn Aleyhisselâm: Bakara: 248; Nisâ: 163; En'âm: 84; A'râf: 122, 142; Yûnus: 75; Meryem: 28, 53; Tâ-Hâ: 30, 70, 90, 92; Enbiyâ: 48; Mü'minûn: 45; Furkan: 35; Şuarâ: 13, 48; Kasas: 34; Sâffât: 114, 120.
Hârût - Mârût: Bakara: 102.
Hased Günü: Bakara: 109, Nisâ: 54; Feth: 15; Felâk: 1, 2, 3, 4, 5.
Hasret: Bakara: 167; Âl-i İmrân: 156; Enfâl: 36; İsrâ: 29; Meryem: 39; Enbiyâ: 31; Fâtır: 8; Yâsîn: 30; Zümer: 56; Mülk: 4; Hâkka: 50.
Hastalık: Bakara: 10, 184, 185, 196; Nisâ: 43, 102; Mâide: 6, 52; A'râf: 134; Enfâl: 49; Tevbe: 91, 125; Yûsuf: 85; Hacc: 53; Nûr: 50, 61; Şuarâ: 80; Ahzâb: 12, 32, 60; Sâffât: 89, 145; Muhammed (S.A.V.): 20, 29; Feth: 17; Müzzemmil: 20; Müddessir: 31.
Haşr: Bakara: 203; Âl-i İmrân: 12, 158; Nisâ: 172; Mâide: 96; En'âm: 22, 38, 51, 72, 111, 128; A'râf: 111; Enfâl: 24, 36; Yûnus: 28, 45; Hicr: 25; İsrâ: 97; Kehf: 49; Meryem: 68, 85; Tâ-Hâ: 59, 102, 124, 125; Mü'minûn: 79; Furkan: 17, 34; Şuarâ: 36, 53; Neml: 17, 83; Sebe': 40; Sâffât: 22; Sâd: 19; Fussılet: 19; Ahkâf: 6; Mücâdile: 9; Haşr: 2, 24; Mülk: 24; Kıyâmet: 3, 4; Nâziât: 23; Tekvîr: 5, 7.
Haşyet: Bakara: 74, 150; Âl-i İmrân: 173; Nisâ: 9, 25, 77; Mâide: 3, 44, 52; Tevbe: 13, 18, 24; Ra'd: 21; İsrâ: 31, 100; Kehf: 80; Tâ-Hâ: 3, 44, 77, 94; Enbiyâ: 28, 49; Mü'minûn: 57; Nûr: 52; Lokman: 33; Ahzâb: 37, 39; Fâtır: 18, 28; Yâsîn: 11; Zümer: 23; Kâf: 33; Haşr: 21; Mülk: 12; Nâziât: 19, 26, 45; Abese: 9; A'lâ: 10; Beyyine: 8.
Hatâ: Bakara: 58, 81, 286; Nisâ: 92, 112; A'râf: 101; Yûsuf: 29, 91, 97; İsrâ: 31; Tâ-Hâ: 73; Şuarâ: 51, 82; Kasas: 8; Ankebût: 12; Ahzâb: 5; Hâkka: 9, 37; Nûh: 25; Alâk: 16.
Hâtıra: Bakara: 248.
Havârîler: Âl-i İmrân: 52, 53; Mâide: 111, 112, 113; Hadîd: 27; Saff: 14.
Hâviye: Kâria: 9, 10, 11.
Havra: Hacc: 40.
Havuz: Sebe': 13.
Havvâ (Hz.): Zümer: 6.
Hayâ: Bakara: 26; Nûr: 30; Kasas: 4, 25; Ahzâb: 52; Mü'min: 25.
Hayâl: Tâ-Hâ: 66.
Hayât: Bakara: 86, 96, 179, 204, 212; Âl-i İmrân: 14, 117, 175; Nisâ: 74, 94, 109; En'âm: 32, 70, 130; A'râf: 32, 51, 152; Tevbe: 38, 55; Yûnus: 7, 23, 24, 64, 88, 98; Hûd: 15; Ra'd: 26, 34; İbrâhîm: 3, 27; Nahl: 97, 107; İsrâ: 75; Kehf: 28, 45, 46, 104; Tâ-Hâ: 72, 97, 131; Mü'minûn: 33; Nûr: 33; Furkan: 3; Kasas: 60, 61, 79; Ankebût: 25, 64; Rûm: 7; Lokman: 33; Ahzâb: 28; Fâtır: 5; Zümer: 26; Mü'min: 39, 51; Fussılet: 16, 31; Şûrâ: 36; Zuhruf: 32, 35; Câsiye: 35; Muhammed (S.A.V.): 36; Necm: 29; Hadîd: 20.
Hayât mücâdelesi: İnşikâk: 6; Beled: 4.
Hayber'in fethi: Feth: 1, 15, 18, 19, 20, 27.
Hayr: Âl-i İmrân: 26; Mü'minûn: 61; Fâtır: 32; Vâkıa: 10; Kalem: 12; İnsan: 9.
Hayret: Bakara: 258; Mâide: 26; En'âm: 71; Meryem: 27; Enbiyâ: 40.
Hayvanlar: Bakara: 164; Mâide: 1, 95; En'âm: 38; Enfâl: 22, 55; Hûd: 6, 56; Nahl: 5, 6, 7, 8, 10, 49, 61; Hacc: 18, 28, 34; Nûr: 45; Neml: 82; Ankebût: 60; Lokman: 10; Sebe': 14; Fâtır: 28, 45; Sâd: 33; Şûrâ: 29; Câsiye: 4.

Havf Namazı: Nisâ: 101, 102.
Hayz: Bakara: 222, 228; Talâk: 4.
Hazarî Namazlar: Bakara: 239; Nisâ: 101, 102, 103.
Hazrec kabîlesi: Bakara: 85, 89.
Hebâ: Furkan: 23; Vâkıa: 6.
Hediyye: Bakara: 188; Neml: 35, 36.
Helâl: Bakara: 168, 187, 228, 229, 230, 275; Âl-i İmrân: 50, 93; Nisâ: 3, 19, 24; Mâide: 1, 2, 4, 5, 87, 88, 96, 160; A'râf: 157; Enfâl: 69; Tevbe: 37; Yûnus: 59; Hûd: 39; İbrâhîm: 1; Nahl: 114, 116; Tâ-Hâ: 81, 86; Hacc: 30; Ahzâb: 50, 52; Zümer: 40; Mümtehıne: 10; Beled: 2.
Helâl rızk: Bakara: 168; Mâide: 88; Enfâl: 69; Nahl: 114, 116.
Hendek (Ahzâb) Savaşı: Ahzâb: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24; Bürûc: 4, 5, 6, 7, 8.
Herkes kendi fiilinden mes'ûldür: Bakara: 62, 110, 281, 286; En'âm: 164; Yûnus: 4; Hûd: 109, 111, 123; İbrâhîm: 51; Nahl: 97; İsrâ: 13, 15, 19, 84; Kehf: 46; Tâ-Hâ: 112; Enbiyâ: 47; Ankebût: 6; Rûm: 44; Secde: 17; Fâtır: 18; Yâsîn: 12; Zümer: 8, 42; Mü'min: 17, 40; Fussılet: 46; Şûrâ: 30; Câsiye: 15, 22; Tûr: 21; Necm: 31, 38, 41; Müzzemmil: 20; Müddessir: 38; İnsan: 3, 29; İnşikâk: 6; Fecr: 14; Leyl: 4; Zilzâl: 7, 8.
Herşey, insanlar içindir: Ra'd: 2; İbrâhîm: 32, 33; Nahl: 12, 14; Hacc: 36, 37, 65; Ankebût: 61; Lokman: 20, 29; Fâtır: 13; Zümer: 5; Zuhruf: 13; Câsiye: 12, 13.
Hevâ (Hava-heves): Bakara: 78, 120, 145; Nisâ: 135; Mâide: 48, 49, 70, 77; En'âm: 56, 71, 119, 150; A'râf: 176; Ra'd: 37; İbrâhîm: 37, 43; Kehf: 28; Tâ-Hâ: 16; Mü'minûn: 71; Furkan: 43; Kasas: 50; Rûm: 29; Sâd: 26; Şûrâ: 15; Câsiye: 18, 23; Muhammed (S.A.V.): 14, 16; Necm: 3, 23, 53; Kamer: 3; Nâziât: 40.
Heyecân: Meryem: 83; Zümer: 21; Hadîd: 20.
Heyelân: Müzzemmil: 14.
Heykeller: Sebe': 13.
Hezîmet: Bakara: 251; Âl-i İmrân: 139, 140, 142, 146, 148, 150, 152, 156, 158, 160, 161, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 174, 175, 195, 197; Mâide: 52; Sâd: 11; Kamer: 45.
Hıfz âyetleri: Bakara: 238, 255; Nisâ: 34, 80; Mâide: 44, 89; En'âm: 61, 92, 104, 107; Tevbe: 112; Hûd: 57, 86; Yûsuf: 12, 55, 63, 64, 65, 81; Ra'd: 11; Hicr: 9, 17; Enbiyâ: 32, 82; Mü'minûn: 5, 9; Nûr: 30, 31; Ahzâb: 35; Sebe': 21; Sâffât: 7; Şûrâ: 6, 48; Kâf: 4, 32; Meâric: 29, 34; İnfitâr: 10; Mutaffifîn: 33; Bürûc: 22; Târık: 4.
Hıfzetmek: Hâkka: 12; Meâric: 18; İnşikâk: 23.
Hıfz Melekleri: En'âm: 61; Ra'd: 11; Zuhruf: 80; Cin: 27; İnfitâr: 10; Mutaffifîn: 33; Bürûc: 3; Târık: 4.
Hınc: En'âm: 65.
Hıristiyanlar: Bakara: 62, 111, 113, 120, 135, 140; Âl-i İmrân: 55, 61; 67, 70, 71, 72, 73; Mâide: 14, 15, 17, 18, 47, 51, 69, 72, 73, 82, 83, 84, 85; Tevbe: 30, 31, 34; Yûnus: 69; Meryem: 37; Hacc: 17; Zuhruf: 65; Hadîd: 27.
Hırs: Bakara: 96; Nisâ: 129; Tevbe: 128; Yûsuf: 103; Nahl: 37.
Hırsızlık: Mâide: 38; Yûsuf: 70, 73, 77, 81; Hicr: 18; Mümtehıne: 12.
Hısâb: Bakara: 202, 212; Âl-i İmrân: 19, 27, 37, 52, 199; Nisâ: 6, 86; Mâide: 4; En'âm: 52, 69, 96; Yûnus: 5; Ra'd: 18, 21, 40, 41; İbrâhîm: 12, 14; Kehf: 40; Enbiyâ: 1; Mü'minûn: 117; Nûr: 38, 39; Şuarâ: 113; Ahzâb: 39; Sâd: 16, 26, 39, 53; Zümer: 10; Mü'min: 17, 27, 40; Rahmân: 5; Talâk: 8; Hâkka: 20, 26; Nebe': 27, 36; İnşikâk: 8; Gâşiye: 26.
Hıtâb: Hûd: 37; Mü'minûn: 27; Fur-

kan: 63; Sâd: 20, 23; Nebe': 37.
Hızır Aleyhisselâm: Kehf: 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72.
Hicret: Bakara: 218; Âl-i İmrân: 109; Nisâ: 89, 100; Enfâl: 72, 74, 75; Tevbe: 20, 100, 117; İbrâhîm: 14; Nahl: 41, 110; İsrâ: 76; Meryem: 46; Hacc: 58; Nûr: 22; Ankebût: 26; Ahzâb: 6, 50; Haşr: 8, 9; Tahrîm: 5.
Hikmet: Bakara: 129, 151, 231, 251, 269; Âl-i İmrân: 48, 81, 164; Nisâ: 54, 113; Mâide: 110; Yûsuf: 22; Nahl: 125; İsrâ: 39; Lokman: 12; Ahzâb: 34; Sâd: 20; Zuhruf: 63; Kamer: 5; Cum'a: 2.
Hilâl: Bakara: 189.
Hîlekârlık: Nisâ: 98, 99; Ra'd: 42; Nahl: 45, 46, 47.
Hilkat ve tabiat: Nahl: 68, 69.
Himâye: Tevbe: 6; Mü'minûn: 88; Ahkâf: 31; Mülk: 28; Cin: 22.
Hortum: Kalem: 16.
Hoşgörmek: Bakara: 109; Nisâ: 4; Mâide: 13; Hicr: 85; Nûr: 22; Zuhruf: 5, 89; Teğâbün: 14.
Hûd Aleyhisselâm: A'râf: 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72; Hûd: 50, 53, 58, 59, 60, 89; Şuarâ: 65, 123, 125, 129, 130, 135, 136, 138, 140; Ahkâf: 21, 25.
Hûd kavmi: Hûd: 89.
Hudeybiyye barışı: Feth: 1, 10, 18, 27, 30; Mümtehıne: 12.
Hudûd: Bakara: 187, 229, 230; Nisâ: 13, 14; Tevbe: 97, 112; Mücâdile: 4; Talâk: 1.
Huneyn savaşı: Tevbe: 25, 26.
Hûrîler: Sâffât: 48, 49; Duhan: 54; Tûr: 20; Rahmân: 72; Vâkıa: 22.
Hurma: Bakara: 266; En'âm: 99, 141; Ra'd: 4; Nahl: 11, 67; İsrâ: 91; Kehf: 32; Meryem: 23, 25; Tâ-Hâ: 271; Mü'minûn: 19; Şuarâ: 148; Yâsîn: 34, 39; Kâf: 10; Kamer: 20; Rahmân: 11, 68; Haşr: 5; Hâkka: 7; Abese: 29.
Husûmet: Bakara: 188; Nisâ: 29, 59.
Husûf: Kıyâmet: 8.
Huşû': Bakara: 45; Âl-i İmrân: 109; Hûd: 23; İsrâ: 106, 107, 108, 109; Tâ-Hâ: 108; Enbiyâ: 90; Hacc: 34, 54; Mü'minûn: 2; Ahzâb: 35; Fussılet: 39; Şûrâ: 45; Kamer: 7; Hadîd: 16; Haşr: 21; Kalem: 43; Meâric: 44; Nâziât: 9; Gâşiye: 2..
Huysuz kadınların kocaları: Bakara: 232; Nisâ: 19, 34, 128.
Hüccet: Bakara: 150; Âl-i İmrân: 151; Nisâ: 91, 144, 153, 165; En'âm: 81, 83, 149; A'râf: 33, 71; Yûnus: 68; Hûd: 96; Yûsuf: 40; İbrâhîm: 10, 11, 12; Hicr: 42; Nahl: 99; İsrâ: 33, 63, 80; Kehf: 15; Hacc: 71; Mü'minûn: 45; Neml: 21; Kasas: 31; Rûm: 35; Sebe': 21; Sâffât: 30, 156; Mü'min: 23, 35, 56; Şûrâ: 15, 16; Duhan: 19; Câsiye: 25; Zâriyât: 39; Tûr: 38; Necm: 23; Rahmân: 33.
Hüdhüd kuşu (Çavuşkuşu, İbibik): Neml: 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29.
Hüküm: Nisâ: 35, 65; Mâide: 41.
Hükûmete itâat etmek: Bakara: 30; Nisâ: 59, 83; En'âm: 165; Yûnus: 14; Nûr: 55; Neml: 62; Fâtır: 39; Sa'd: 26; Zümer: 75; Mümtehıne: 12; Teğâbün: 16.
Hürriyet: Bakara: 178.

— I —

Ilgın ağacı: Sebe': 16.
Islâh-ı nefs: Bakara: 11, 160, 182, 220, 224, 228; Âl-i İmrân: 89; Nisâ: 16, 35, 114, 128, 129, 146; Mâide: 39; En'âm: 48, 54; A'râf: 35, 56, 85, 142, 170; Enfâl: 1; Yûnus: 81; Hûd: 88, 117; Nahl: 119; Enbiyâ: 90; Nûr: 5; Şuarâ: 152; Neml: 40; Ahkâf: 15; Muhammed (S.A.V.): 2, 5; Hucurât: 9, 10.
Islık: Enfâl: 35.

— İ —

İblîs: Bakara: 34; A'râf: 11; Hicr: 31, 32; İsrâ: 61; Kehf: 50; Tâ-Hâ: 116; Şuarâ: 95; Sebe': 20; Sâd: 74, 75.
İbrâhîm Aleyhisselâm: Bakara: 124, 125, 126, 127, 130, 132, 133, 135, 136, 140, 258, 260; Âl-i İmrân: 33, 65, 67, 68, 84, 95, 97; Nisâ: 54, 125, 163; En'âm: 74, 75, 83, 161; Tevbe: 70, 114; Hûd: 69, 74, 75, 76; Yûsuf: 6, 38; İbrâhîm: 35; Hicr: 51; Nahl: 120, 123; Meryem: 41, 46, 58; Enbiyâ: 51, 60, 62, 69; Hacc: 26, 43, 78; Şuarâ: 69; Ahzâb: 7; Sâffât: 83, 104, 109; Sâd: 45; Şûrâ: 13; Zuhruf: 26; Zâriyât: 24; Necm: 37; Hadîd: 26; Mümtehıne: 4; A'lâ: 19.
İbrâhîm Aleyhisselâm âilesi: Âl-i İmrân: 33; Nisâ: 54; En'âm: 161.
İbrâhîm Aleyhisselâm kavmi: Tevbe, 70; Hacc: 44.
İbret: Âl-i İmrân: 13; Yûsuf: 111; Nahl: 66; Mü'minûn: 21; Nûr: 44; Haşr: 2; Nâziât: 26.
İbrik: Vâkıa: 18.
İbtihâl âyeti: Âl-i İmrân: 61.
İçki: Bakara: 219, 220; Mâide: 90, 91; Yûsuf: 36, 41; Nahl: 67; Muhammed (S.A.V.): 15.
İçyağı: En'âm: 146.
İdâreciler (Yöneticiler): Nisâ: 58..
İddet: Bakara: 184, 185, 228, 231, 232, 233, 234, 240; Tevbe: 36, 37; Kehf: 22; Ahzâb: 49; Talâk: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; Müddessir: 31.
İdrîs Aleyhisselâm: Meryem: 56; Enbiyâ: 85.
İffet: Bakara: 273; Nisâ: 6; Nûr: 30, 31, 33, 60; Lokman: 19; Hucurât: 3.
İfrît: Neml: 39.
İfsâd etmek: Bakara: 27, 60; Mâide: 33, 64; A'râf: 56, 74, 85; Şuarâ: 151, 152; Muhammed (S.A.V.): 22.
İfşâ etmek: Nisâ: 83.
İftirâ: Âl-i İmrân: 24, 94; Nisâ: 20, 48, 50, 112, 156; Mâide: 103; En'âm: 21, 24, 93, 112, 137, 138, 140, 144; A'râf: 37, 39, 53, 152; Yûnus: 17, 30, 37, 38, 59, 60, 69; Hûd: 13, 18, 21, 35, 50; Yûsuf: 111; Nahl: 56, 87, 101, 105, 116; İsrâ: 73; Kehf: 15; Meryem: 27; Tâ-Hâ: 61; Enbiyâ: 5; Mü'minûn: 38; Nûr: 4, 6, 11, 16, 23; Furkan: 4; Kasas: 36, 75; Ankebût: 13, 68; Secde: 3; Ahzâb: 58; Sebe': 8, 43; Sâd: 7; Şûrâ: 24; Ahkâf: 8, 28; Mümtehıne: 12; Saff: 7.
İftirâ hâdisesi: Nûr: 11, 17.
İftitâh Tekbîri: Tûr: 48.
İğne: A'raf: 40.
İhlâs: Bakara: 94, 139; Nisâ: 146; En'âm: 139; A'râf: 29, 32; Yûnus: 22; Yûsuf: 24, 54; Hicr: 40; Nahl: 66; Meryem: 51; Ankebût: 65; Lokman: 32; Ahzâb: 50; Sâffât: 40, 74, 128, 160, 169; Sâd: 46, 83; Zümer: 2, 3, 11, 14; Mü'min: 14, 65; Beyyine: 5.
İhrâm: Mâide: 1, 2, 95, 96; Tevbe: 5, 36.
İhsân: Bakara: 36, 114; Âl-i İmrân: 13, 15, 17; Mâide: 32; Nahl: 90; Ahzâb: 58; Hucurât: 11, 12; Meâric: 24, 25; Müddessir: 44; Fecr: 16, 17, 18, 19, 20; Beled: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21; Mâûn: 1, 2, 3; Kevser: 3.
İhtişâm: Yûnus: 24.
İki Bayram Namazı: Kevser: 2.
İhtiyârlık: Nahl: 70.
İktisâd: Mâide: 66; Tevbe: 42; Lokman: 19, 32; Fâtır: 32.
İktisâdî adâlet: Haşr: 7.
İlâ: Bakara: 226.
İlâhî izin: En'âm: 135.
İlâhî rahmet: En'âm: 12.
İlim, araştırma: Bakara: 129, 151, 159, 179; Nisâ: 113; Mâide: 110; En'âm: 119; Tevbe: 122; Nahl: 43; Enbiyâ: 7; Ahzâb: 34; Fâtır: 19, 22; Zümer: 9, 10; Abese: 2, 3, 4; Alak: 4.

İlmi gizlemek: Âl-i İmrân: 187.
İlyâs Aleyhisselâm: En'âm: 85, 86; Sâffât: 123, 129, 132; Sâd: 48.
İmâm: Bakara: 124; Tevbe: 12; Hûd: 17; Hicr: 79; İsrâ: 71; Enbiyâ: 73; Furkan: 74; Kasas: 5, 41; Secde: 24; Yâsîn: 12; Ahkâf: 12.
İmân: Bakara: 2, 20, 82, 108, 136, 154; Mâide: 17, 46, 72, 75, 109, 110, 112, 114, 116, 120; Tevbe: 30, 31, 111; Mü'minûn: 50; Zuhruf: 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65; Hadîd: 26, 27; Saff: 6.
İ'mâr: Tevbe: 17, 18, 19; Hûd: 61; Nûr: 4; Rûm: 9.
İmkân: Enfâl: 71.
İmlâ (Yazmak): Bakara: 282.
İmrân ailesi: Âl-i İmrân: 33, 35; Tahrîm: 12.
İmrenmek: Tevbe: 55, 85.
İmtihân: Ankebût: 2, 3; Zümer: 49; Hucurât: 3; Mümtehıne: 10; Teğâbün: 15.
İmtiyâz: Bakara: 105; Âl-i İmrân: 74.
İn: Kehf: 61.
İnâd: Hûd: 59; İbrâhîm: 15; Mü'minûn: 75; Mülk: 21; Kâf: 24; Müddessir: 16.
İnci: Nahl: 14; Hacc: 23; Nûr: 35; Fâtır: 33; Tûr: 24; Rahmân: 22; Vâkıa: 23; İnsan: 19.
İncîl: Âl-i İmrân: 3, 48, 65; Mâide: 46, 47, 66, 68, 110; A'raf: 157; Tevbe: 111; Meryem: 30; Feth: 29; Hadîd: 27.
İncir: Tîn: 1..
İnek: Bakara: 67, 68, 70; En'âm: 144, 146; Yûsuf: 43, 46.
İnsanın yaratılışı: A'raf: 11, 12; Hicr: 26, 28, 29; Sâd: 71, 72, 73, 74; Zümer: 6; Mü'min: 67; Rahmân: 14; Nûh: 14, 15, 16, 17, 18; İnsan: 1, 2; Mürselât: 20, 21, 22, 23; Tîn: 4, 5, 6.
İnsanın emâneti (Düşünce ve akıl kâbiliyeti) yüklenmesi: Ahzâb: 72.
İnsanın üstünlüğü: İsrâ: 10.
İnsanların arasını bulmak (Arabuluculuk): Hucurât: 9, 10.
İnsanları bağışlamak: Bakara: 263; Âl-i İmrân: 133, 134; Nisâ: 149; Nahl: 126; Nûr: 22; Şûrâ: 36, 37, 40, 43; Teğâbün: 14.
«İnşâ - Allah» demek: Kehf: 24.
İntihâr etmek: Bakara: 85; Nisâ: 29..
İntikâm almak: Bakara: 194; Nahl: 126; Hacc: 60.
İp: Bakara: 166, 187; Âl-i İmrân: 103, 112; Nahl: 92; Tâ-Hâ: 6; Hacc: 15; Şuarâ: 44; Kâf: 16; Tebbet: 5.
İpek: Hacc: 23; Fâtır: 33; İnsan: 12.
İrin: İbrâhîm: 16; Sâd: 58; Nebe': 25.
Îsâ Aleyhisselâm: Bakara: 87, 136, 137, 253; Âl-i İmrân: 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 61, 84; Nisâ: 156, 157, 159, 163, 169, 171, 172; Mâide: 17, 46, 72, 75, 78, 110, 112, 114, 116, 118; En'âm: 85; Tevbe: 30, 31; Meryem: 22, 27, 28, 29, 31, 33, 34; Enbiyâ: 91; Hacc: 51; Mü'minûn: 50; Ahzâb: 7; Şûrâ: 13; Zuhruf: 57, 58, 59, 61, 63, 64; Hadîd: 27; Saff: 6, 14.
İshâk Aleyhisselâm: Bakara: 133, 136, 140, Âl-i İmrân: 84; Nisâ: 163; En'âm: 84; Hûd: 71; Yûsuf: 5, 6, 37, 38; İbrâhîm: 39; Meryem: 49; Enbiyâ: 72; Ankebût: 27; Sâffât: 112, 113; Sâd: 45.
İslâm: Bakara: 11, 112, 127, 128, 135, 140, 141, 208, 221; Âl-i İmrân: 19, 67, 68, 84, 85, 118; Nisâ: 125; Mâide: 3; Hûd: 116, 117; Enbiyâ: 92, 93; Hacc: 78; Rûm: 30; Zümer: 22; Fussılet: 33; Şûrâ: 13; Saff: 9; Zilzâl: 5; Nasr: 1, 3.
İslâm Dîni bütün dinlere gaalibdir: Tevbe: 33; Feth: 28; Saff: 9.
İslâm ve teslîmiyyet: Bakara: 155, 156; Âl-i İmrân: 26; En'âm: 162, 163; Ra'd: 22; Kehf: 23, 24.
İsmâil Aleyhisselâm: Bakara: 125, 127, 133, 136, 140; Âl-i İmrân: 84; Nisâ: 163; En'âm: 86; İbrâhîm: 39; Meryem: 54; Enbiyâ: 85; Sâffât: 107; Sâd: 48.
İsm-i A'zam: Bakara: 255; Haşr: 24.

İsraf: Âl-i İmrân: 147; Nisâ: 6, 71; Mâide: 32, 77; En'âm: 141; A'raf: 31, 81; Yûnus: 12, 83; İsrâ: 26, 27, 33; Tâ-Hâ: 127; Enbiyâ: 9; Furkan: 67; Şuarâ: 151; Yâsîn: 19; Zümer: 53; Mü'min: 28, 34, 43; Zuhruf: 5; Duhan: 31; Zâriyât: 34.
İsrâîl - İsrâiloğulları: Bakara: 40, 47, 83, 122, 211, 246; Âl-i İmrân: 49, 93; Mâide: 32, 70, 72, 78, 110; A'raf: 105, 134, 137, 138; Yûnus: 90, 93; İsrâ: 2, 4, 101, 104; Meryem: 58; Tâ-Hâ: 47, 80, 94; Şuarâ: 17, 22, 59, 197; Neml: 76; Secde: 23; Mü'min: 53; Zuhruf: 59; Duhan: 30; Câsiye: 16; Ahkâf: 10; Saff: 6. 14.
İstidrac: A'raf: 182; Kalem: 44.
İstif: Hûd: 82; Kâf: 10; Vâkıa: 29.
İstifcilik: Âl-i İmrân: 49.
İstiğfâr: Bakara: 199; Âl-i İmrân: 39, 135, 159; Nisâ: 62, 64, 106, 110; Mâide: 74; Enfâl: 33; Tevbe: 80, 113; Hûd: 3, 52, 61, 90; Yûsuf: 26, 97, 98; Kehf: 55; Meryem: 47; Nûr: 62; Neml: 46; Sâd: 24; Mü'min: 7, 55; Fussılet: 6; Şûrâ: 5; Feth: 11; Zâriyât: 18; Mümtehıne: 4, 12, 19; Münâfikûn: 6; Nûh: 10, 11, 12; Müzzemmil: 20; Nasr: 3.
İstikâmet: Bakara: 177; Âl-i İmrân: 75, 76; En'âm: 152; A'raf: 85; Enfâl: 27; Hûd: 85, 86; İsrâ: 34, 35; Şuarâ: 181, 182, 183; Rûm: 38; Rahmân: 7, 8, 9; Bürûc: 1, 2, 3.
İstişâre: Bakara: 233; Âl-i İmrân: 159; Şûrâ: 36, 37, 38.
İş: Yûsuf: 51; Hicr: 57; Tâ-Hâ: 95; Kasas: 23; Zâriyât: 31.
İşâret: Âl-i İmrân: 41; Meryem: 29.
İşde intizam: Sebe': 11.
İşkence (Ashâb'dan işkenceye uğrayanlar. Radiyâllahü anhüm): Nahl: 106; Mü'minûn: 110; Ankebût: 2.
İ'tibâr: Âl-i İmrân: 13; Yûsuf: 111; Nahl: 66; Mü'minûn: 21; Nûr: 44; Haşr: 2; Nâziât: 26.
İ'tikâf: Bakara: 125, 187.
İtmînân: Bakara: 260, Âl-i İmrân: 126; Nisâ: 103; Mâide: 113; Enfâl: 10; Yûnus: 7; Ra'd: 28; Nahl: 106, 112; İsrâ: 95; Hacc: 11; Fecr: 27.
İyiler: Sâd: 47, 48.
İyilik: Bakara: 178, 180, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 240, 241, 262; Âl-i İmrân: 104, 110, 114; Nisâ: 5, 6, 8, 19, 25, 114; A'râf: 157, 199; Tevbe: 67, 71, 112; Hacc: 41; Lokman: 15, 17; Ahzâb: 6, 32; Muhammed (S.A.V.): 21; Mümtehıne: 12; Talâk: 2, 6; Mürselât: 1.
İyiliği emr; kötülüğü nehyetmek (Emr bil'ma'rûf; nehy ani'l-münker): Âl-i İmrân: 104, 110, 114; Mâide: 79; A'râf: 157, 199; Tevbe: 71, 127; Hacc: 41; Lokman: 17.
İz ta'kîb etmek: Kehf: 64; Kasas: 11.
İzzet: Nisâ: 139; Yûnus: 65; Fâtır: 10.

— J —

Jeoloji (Yer bilimi): Nahl: 13; Ankebût: 20; Kehf: 82.
Jüpiter (Merîh): Tekvîr: 15

— K —

Kab: Yûsuf: 76; Ahzâb: 53; İnsan: 15; Gâşiye: 5.
Kaba adamlar: Kalem: 12, 13.
Kabahât yapmamak: Nisâ: 112; Tâ-Hâ: 73; Şuarâ: 51, 82.
Kabak: Bakara:61.
Kabalık etmemek: Nisâ: 2, 5.
Kâ'be-i Şerîf: Bakara: 125, 127, 128; Âl-i İmrân: 96, 97; Mâide: 2, 97; Enfâl: 5, 35; Hûd: 73; İbrâhîm: 37; Hacc: 26, 29, 33; Nûh: 28; Kureyş: 3.

Kabîleler: Nisâ: 89, 90; **A'râf:** 27; **Hûd:** 91; 92; **Neml:** 48; **Hucurât:** 13.
Kabir: En'âm: 98; Tevbe: 84; **Hacc:** 7; Furkan: 53; **Fâtır:** 22; **Yâsîn:** 51, 52; Kamer: 7; **Mümtehıne:** 13; **Meâric:** 43; Abese: 21; **İnfitâr:** 4; **Âdiyât:** 9; **Tekâsür:** 2.
Kabir azâbı: Tâ-Hâ: 124; **Mü'min:** 46; **Nûh:** 38; **Şems:** 10.
Kadeh: Sâffât: 40; **Tûr:** 23; **Vâkıa:** 18; **İnsan:** 5, 17; **Nebe':** 34.
Kadın: Bakara: 49, 178, 187, 222, 223, 226, 231, 232, 235, 236, 282; **Âl-i İmrân:** 14, 35, 36, 40, 42, 61, 195; **Nisâ:** 1, 3, 4, 7, 11, 12, 15, 19, 22, 23, 24, 32, 34, 43, 75, 98, 117, 127, 128, 129, 176; **Mâide:** 6; **En'âm:** 143, 144; **A'râf:** 81, 83, 127, 141; **Hûd:** 71, 81; **Yûsuf:** 21, 30, 50, 51; **Ra'd:** 8; **İbrâhîm:** 6; **Hicr:** 60; **Nahl:** 58, 97; **İsrâ:** 40; **Meryem:** 5, 8; **Nûr:** 31, 60; **Neml:** 23, 55, 57; **Kasas:** 4, 9; **Ankebût:** 23, 32, 33; **Ahzâb:** 30, 32, 50, 52, 55, 59; **Fâtır:** 11; **Sâffât:** 150; **Mü'min:** 25, 40; **Fussılet:** 47; **Şûrâ:** 49, 50; **Zuhruf:** 19; **Feth:** 25; **Hucurât:** 11, 13; **Zâriyât:** 29; **Necm:** 21, 27, 45; **Mücâdile:** 2, 3; **Talâk:** 1, 4; **Tahrîm:** 5, 10, 11; **Kıyâmet:** 39; **Leyl:** 3; **Tebbet:** 4.
Kadınları boşama: Talâk: 1, 3.
Kadınların giyimi: Nûr: 31.
Kadınların mahremleri: Ahzâb: 55.
Kadınların örtünmesi: Ahzâb: 59.
Kadir Gecesi: Duhan: 3, 4, 5, 6; **Fecr:** 4; **Kadr:** 1, 2, 3, 4, 5.
Kâfile: Yûsuf: 70, 82, 94.
Kâfirler: Bakara: 114, 161, 162, 170, 171, 210; **Âl-i İmrân:** 11, 106, 107, 116, 117, 118, 119, 120, 149; **Nisâ:** 18, 39, 56, 167, 168, 169, 170; **Mâide:** 10, 36, 37, 47, 60, 61, 62, 63, 73, 104; **En'âm:** 1, 4, 5, 29, 30, 31, 33, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 57, 58, 109, 111; **A'râf:** 40; **Enfâl:** 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57; **Hûd:** 109; **Ra'd:** 31; **Hicr:** 2, 3, 88; **Nahl:** 33, 34; **Kehf:** 52, 53; **Tâ-Hâ:** 128, 129, 134, 135; **Hacc:** 72; **Mü'minûn:** 63, 64, 65, 66, 67, 93, 94, 95, 96; **Nûr:** 57; **Furkan:** 40, 55; **Ankebût:** 41, 42, 43, 52, 53, 54, 55; **Sâd:** 1, 2; **Câsiye:** 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11; **Muhammed (S.A.V.):** 4, 12, 18, 29, 30, 34; **Tûr:** 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47; **Necm:** 28; **Tahrîm:** 9; **Meâric:** 36, 44; **Müzzemmil:** 10, 11, 12, 13; **Bürûc:** 17, 18, 19, 20; **Kâfirûn:** 1, 6.
Kâfûru: İnsan: 5.
Kâğıd: En'âm: 7, 19; **Tûr:** 3.
Kâhin: Tûr: 39; **Hâkka:** 42.
Kâinatın yaratılışı: Bakara: 29; **En'âm:** 101, 107; **Rûm:** 19; **Secde:** 7; **Yâsîn:** 36; **Zümer:** 63; **Mü'min:** 62; **Şûrâ:** 49; **Zuhruf:** 12; **Zâriyât:** 49; **Tûr:** 52; **Kamer:** 49, 50; **Hadîd:** 1; **Saff:** 1; **Cum'a:** 1; **Teğâbün:** 1; **Tekvîr:** 15; **Târık:** 1, 3; **A'lâ:** 2; **Şems:** 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8; **Leyl:** 3; **Tîn:** 1, 2, 3.
Kal'a: Nisâ: 78; **Hûd:** 80; **Ahzâb:** 26; **Sebe':** 13; **Haşr:** 2, 14.
Kalb: A'raf: 43; **Yûnus:** 57; **Ra'd:** 27, 28; **Mü'minûn:** 78; **Secde:** 9; **Ahzâb:** 4.
Kalb selâmeti: Ahzâb: 70, 71.
Kalem: Âl-i İmrân: 44; **Lokman:** 27; **Kalem:** 1; **Alak:** 4.
Kalkan: Mücâdile: 19; **Münâfikûn:** 2.
Kâlübelâ: A'râf: 172, 173.
Kamçı: Fecr: 13.
Kan: Bakara: 30, 84, 173; **Mâide:** 3; **En'âm:** 145; **A'râf:** 133; **Yûsuf:** 18; **Nahl:** 66, 115; **Hacc:** 5, 37; **Mü'minûn:** 14; **Mü'min:** 67; **Kıyâmet:** 38; **Alak:** 2.
Kanaat: En'âm: 38; **Hicr:** 88; **İsrâ:** 24; **Tâ-Hâ:** 22; **Şuarâ:** 215; **Kasas:** 32; **Fâtır:** 1.
Kanaatkârlık: Hacc: 36.
Kandil: Nûr: 35; **Furkan:** 61; **Ahzâb:** 46; **Mülk:** 5; **Nûh:** 16; **Nebe':** 13.
Kantar: Âl-i İmrân: 14, 75; **Nisâ:** 20.
Kapı: Bakara: 58, 189; **Nisâ:** 154; **Mâi-**

de: 23; En'âm: 44; A'râf: 40, 161; Yûsuf: 23, 25, 67; Ra'd: 23; Hicr: 14, 44; Nahl: 29; Mü'minûn: 77; Sâd: 50; Zümer: 50, 71, 72, 73; Mü'min: 76; Zuhruf: 34; Kamer: 11; Hadîd: 13; Nebe': 19.
Kâr: Bakara: 16.
Kara (Deniz'in zıddı): Mâide: 96; En'âm: 59, 63, 97; Yûnus: 22; İsrâ: 67, 68, 70; Neml: 63; Ankebût: 65; Rûm: 41; Lokman: 32.
Kararmak: Bakara: 187; Âl-i İmrân: 106; Yûnus: 26; Nahl: 58; Fâtır: 27; Zümer: 60; Zuhruf: 17; Kalem: 20; Abese: 41; A'lâ: 5.
Kararmış yüzler: Abese: 40, 41, 42.
Kardeşlik: Bakara: 83; Âl-i İmrân: 103; Nisâ: 25; Mâide: 32; Tevbe: 11; İsrâ: 27; Hucurât: 10, 13; Haşr: 10, 11.
Karga: Mâide: 31; Fâtır: 27.
Kâria: Ra'd: 31; Hâkka: 4; Kâria: 1, 2, 3, 4.
Karı-kocayı barışdırmak: Nisâ: 35.
Karı-koca ilişkileri: Nisâ: 128, 129.
Karınca: Neml: 18.
Kârûn: Kasas: 76, 79, 81, 83; Ankebût: 39; Mü'min: 23, 24.
Kâse: İnsan: 15, 16.
Kaş-göz işâreti: Mutaffifîn: 30.
Katı kalb: Şems: 10.
Katılık: Bakara: 74; Mâide: 13; En'âm: 43; Hacc: 53; Zümer: 22; Necm: 34; Hadîd: 16.
Katır: Nahl: 8.
Kâtib: Bakara: 79, 282, 283; Enbiyâ: 94; Abese: 15; İnfitâr: 11.
Kâtib Melekler: Abese: 15.
Kasden öldürmek: Nisâ: 93.
Katran: İbrâhîm: 50.
Kavga: Bakara: 197; Âl-i İmrân: 152; Nisâ: 59; Enfâl: 43, 46; Kehf: 21; Tâ-Hâ: 4; Ahzâb: 32.
Kaya: Bakara: 24, 60, 74, 264; Enfâl: 32; Hûd: 82; Hicr: 74; İsrâ: 50; Kehf: 63; Lokman: 16; Zâriyât: 33; Tahrîm: 6; Fecr: 9; Fîl: 4.
Kaylûle: A'raf: 4; Furkan: 24.
Kaynar su: En'âm: 70; Yûnus: 4; Hacc: 19; Sâffât: 67; Sâd: 57; Mü'min: 72; Duhan: 46, 48; Muhammed (S.A.V.): 15; Rahmân: 44; Vâkıa: 42, 54, 93; Nebe': 25.
Kazâ ve kader: Âl-i İmrân: 145, 154; En'âm: 2, 35; A'raf: 34; Yûnus: 49; Hûd: 6; Hicr: 4, 5; İsrâ: 58; Nûr: 43; Neml: 74, 75; Sebe': 3; Fâtır: 11; Kamer: 51, 52, 53; Hadîd: 22; Haşr: 3; Talâk: 3; Nûh: 4; Cin: 25, 28.
Kazan: Sebe': 13.
Kazık: Sâd: 12; Nebe': 7; Fecr: 10.
Keçe: Cin: 19.
Keçi: En'âm: 143.
Kefâlet: Âl-i İmrân: 37, 44; En'âm: 111; A'râf: 27; Yûsuf: 72; Nahl: 91; İsrâ: 92; Tâ-Hâ: 46; Kasas: 12; Sâd: 23; Kalem: 40.
Keffâret: Mâide: 45, 89, 95.
Kehf: Kehf: 9, 10, 11, 16, 17, 25; Mutaffifîn: 9, 20.
Kelâm-Kelime: Bakara: 37, 75, 118, 124, 174, 253; Âl-i İmrân: 39, 41, 45, 46, 63, 77; Nisâ: 46, 164, 171; Mâide: 13, 41, 110; En'âm: 34, 111, 115; A'râf: 137, 143, 144, 148, 158; Enfâl: 7; Tevbe: 6, 40, 74; Yûnus: 19, 33, 64, 82, 96; Hûd: 105, 110, 119; Yûsuf: 54; Ra'd: 31; İbrâhîm: 24, 26; Kehf: 5, 27, 109; Meryem: 10, 26, 29; Tâ-Hâ: 129; Mü'minûn: 100, 108; Nûr: 16; Neml: 82; Rûm: 35; Lokman: 27; Fâtır: 10; Yâsîn: 65; Sâffât: 171; Zümer: 19, 71; Mü'min: 6; Fussılet: 45; Şûrâ: 14, 21, 24, 51; Zuhruf: 28; Feth: 15, 26; Tahrîm: 12; Nebe': 38.
Kelime-i şahâdet: Feth: 26.
Kelime-i tayyibe: İbrâhîm: 24, 25.
Kemik: Bakara: 59; Nisâ: 23; En'âm: 146; İsrâ: 49, 98; Meryem: 4; Mü'minûn: 14, 35, 82; Yâsîn: 78; Sâffât: 16, 53; Vâkıa: 47; Kıyâmet: 3, 26, 27; Nâziât: 11; Târık: 7.
Kendini beğenmek: Nisâ: 36; Tevbe: 25; Hûd: 10; Lokman: 18; Necm: 32; Hadîd: 20, 23; Tekâsür: 1.

Kervan: Enfâl: 42.
Kesâd: Tevbe: 24.
Kesb ve ihtiyâr: Bakara: 90; Nisâ: 111; Mâide: 105; En'âm: 70; Yûnus: 44, 108, 109; Hûd: 21, 101; Ra'd: 11; İsrâ: 15, 16, 17, 84; Kehf: 29, 58, 59; Mü'minûn: 62; Ankebût: 3; Fâtır: 18; Mü'min: 9; Fussılet: 46; Şûrâ: 20; Câsiye: 15, 21, 22; Ahkâf: 19, Necm: 31, 38, 39, 40, 41; Mülk: 1, 2; Müddessir: 38, 55, 56; İnsan: 29, 30, 31; Tekvîr: 29; Beled: 10; Şems: 7, 10; Leyl: 12, 13.
Keşişler: Mâide: 63, 82; Tevbe: 34; Secde: 24.
Kevser: Kevser: 1.
Kıble: Bakara: 115, 142, 143, 144, 145, 148, 149, 150; Yûnus: 87.
Kıl: Nahl: 80.
Kınamak: Mâide: 54; Yûsuf: 32; İbrâhîm: 22; İsrâ: 29, 39; Mü'minûn: 6; Sâffât: 142; Zâriyât: 40, 54; Kalem: 30; Meâric: 30; Kıyâmet: 2.
Kırâet: A'râf: 204; Yûnus: 94; Nahl: 98; İsrâ: 14, 15, 71, 93, 106; Şuarâ: 199; Hâkka: 19; Müzzemmil: 20; Kıyâmet: 18; İnşikâk: 21; A'lâ: 6; Alak: 1, 3.
Kırmızı: Fâtır: 27.
Kısas: Bakara: 178, 179, 194, 199; Mâide: 44, 45; Nahl: 126; Haşr: 20.
Kısır: Âl-i İmrân: 40; Meryem: 5, 8; Hacc: 55; Şûrâ: 50; Zâriyât: 29, 41.
Kıskançlık: Bakara: 109; Nisâ: 54; Feth: 15; Felâk: 5.
Kış: Kureyş: 2.
Kıtmîr: Duhan: 10.
Kıvılcım: Mürselât: 32.
Kıyâmet: Bakara: 85, 113, 174, 212; Âl-i İmrân: 55, 77, 161, 180, 185, 194; Nisâ: 87, 109, 141, 159; Mâide: 14, 36, 64; En'âm: 12, 31, 40; A'râf: 32, 34, 162, 172, 187; Tevbe: 117; Yûnus: 45, 49, 60, 93; Hûd: 60, 98, 99; Yûsuf: 107; Hicr: 85; Nahl: 25, 27, 61, 77, 92, 124; Kehf: 21, 36, 105; Meryem: 75, 95; Tâ-Hâ: 15, 100, 101, 124; Enbiyâ: 47, 49; Hacc: 1, 7, 9, 17; 55, 69; Mü'minûn: 16; Furkan: 11, 69, Kasas: 41, 42, 61, 71, 72; Ankebût: 13, 25; Rûm: 12, 14, 55; Lokman: 34; Secde: 25; Ahzâb: 63; Sebe': 3, 25, 30; Fâtır: 14; Zümer: 15, 24, 31, 47, 60, 67; Mü'min: 32, 46, 59; Fussılet: 40, 47, 50; Şûrâ: 17, 18, 45; Zuhruf: 61, 66, 85; Câsiye: 17, 26, 27, 32; Ahkâf: 5, 35; Muhammed (S.A.V.): 18; Kamer: 1, 46; Mücâdile: 7; Haşr: 18; Mümtehıne: 3; Kalem: 39; Kıyâmet: 1, 6; Nâziât: 42.
Kıyâs-ı fukahâ: Haşr: 2.
Kıyı: Âl-i İmrân: 103; Tevbe: 109; Kasas: 30.
Kız: Bakara: 68; Nisâ: 23; En'âm: 100; Hûd: 78, 79; Hicr: 71; Nahl: 57; Kasas: 27; Ahzâb: 50, 59; Sâffât: 149, 153; Zuhruf: 16; Tûr: 39; Vâkıa: 36; Tahrîm: 5, 12; Tekvîr: 8, 9.
Kibirlenmek: Nisâ: 36, 172, 173; Nahl: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29; İsrâ: 38; Secde: 15; Zümer: 60, 72; Mü'min: 35, 76.
Kibrit taşı: Bakara: 26; Tahrîm: 6.
Kilid: Yûsuf: 23; Muhammed (S.A.V.): 24.
Kilise: Hacc: 40.
Kîn: Âl-i İmrân: 118; Nisâ: 22; Mâide: 2, 8, 14, 64, 91; Fâtır: 39; Mü'min: 10, 35; Muhammed (S.A.V.): 29, 37; Mümtehıne: 4; Saff: 3; Duhâ: 3; Kevser: 3.
Kirâlamak: Kasas: 26, 27.
Kiraz: Sebe': 16; Vâkıa: 28.
Kitâblar: Bakara: 3, 4, 41, 78, 79, 136, 285; Âl-i İmrân: 84; Nisâ: 136; Ra'd: 36; Ankebût: 46, 47; Fâtır: 25; Hadîd: 26.
Kitâb Ehli: Bakara: 105, 109; Âl-i İmrân: 64, 65, 69, 70, 71, 72, 75, 98,

99, 110, 113, 199; Nisâ: 123, 153, 159, 171; Mâide: 15, 19, 47, 59, 65, 68, 77; Ankebût: 46; Ahzâb: 26; Hadîd: 29; Haşr: 2, 11; Beyyine: 1, 6.
Kocası ölen kadının, evlenmesi için bekleyeceği iddet: Bakara: 234.
Kocakarı: Hûd: 72; Şuarâ: 171; Sâffât: 135; Zâriyât: 29.
Kocakarı fırtınası: Hâkka: 6, 7, 8, 9.
Kol: Kehf: 18.
Komşu: Bakara: 251; Nisâ: 36, 39; Enfâl: 48; Ra'd: 4; Ahzâb: 60.
Konakcı: Kehf: 28.
Konuşup, görüşmek: Fâtır: 10; Mücâdile: 9.
Korkaklık: Âl-i İmrân: 156, 158; Nisâ: 72, 73; Enfâl: 15, 16; Tevbe: 44, 49, 56, 57.
Korku Namazı: Nisâ: 101, 102.
Koyn (insan koynu): Tâ-Hâ: 22.
Koyun: En'âm: 143, 146; Tâ-Hâ: 18; Enbiyâ: 78; Sâd: 23, 24.
Kozmoğrafya (Gökcisimlerinin önemli olayları): Bakara: 29, 189; Yûnûs: 5; Hicr: 16, 17; İsrâ: 12; Enbiyâ: 33; Mü'minûn: 17; Yâsîn: 37, 40; Sâffât: 6, 7, 8; Mülk: 5; Nâziât: 27, 28; Târık: 1, 3, 11.
Kölelik: Bakara: 221; Nisâ: 24, 25, 36; Mâide: 89; Tevbe: 60; Nahl: 71; Mü'minûn: 1, 6; Nûr: 33; Ahzâb: 50; Muhammed (S.A.V.): 4; Mücâdile: 3, 4; Meâric: 30, 35.
Köle azâdetmek: Âl-i İmrân: 35; Nisâ: 92; Mâide: 89; Mücâdile: 3; Beled: 13.
Köpek: Mâide: 4; A'râf: 176; Kehf: 18, 22.
Köpük: Ra'd: 17.
Kötü ahlâk: Bakara: 65, 66, 85; Âl-i İmrân: 137; Nisâ: 123; Mâide: 100; En'âm: 135; Yûnus: 27; Tâ-Hâ: 124, 125, 126; Rûm: 10; Secde: 21; Zümer: 26.
Kötü ad takmak: Hucurât: 11.
Kötü gözle bakmak: Yûsuf: 67, 68; Kalem: 51.
Kötü haber yaymak: Ahzâb: 60.
Kötü söz: Bakara: 197.
Kötü zann: Hucurât: 12.
Kudret helvası: Bakara: 57; A'râf: 160; Tâ-Hâ: 80.
Kul hakkı: Ahkâf: 31.
Kulp: Yûnus: 26; Müzzemmil: 14.
Kumar: Bakara: 219, 220; Mâide: 90, 91, 100.
Kumaş: Nahl: 80.
Kunut: Bakara: 116, 238; Âl-i İmrân: 17, 43; Nisâ: 34; Nahl: 120; Rûm: 26; Ahzâb: 31, 35; Zümer: 9; Tahrîm: 5, 12.
Kur'a: Sâffât: 141.
Kuraklık: Bakara: 115; A'râf: 130; Yûsuf: 48.
Kur'ân-ı Kerîm: Bakara: 185, 228; Nisâ: 182; Mâide: 101; En'âm: 19; A'râf: 204; Tevbe: 111; Yûnus: 15, 37, 61; Yûsuf: 2, 3; Ra'd: 31; Hicr: 1, 87, 91; Nahl: 98; İsrâ: 9, 41, 45, 46, 60, 78, 82, 88, 89, 106; Kehf: 54; Tâ-Hâ: 2, 113, 114; Furkan: 30, 32; Neml: 1, 6, 76, 92; Kasas: 85; Rûm: 58; Sebe': 31; Yâsîn: 2, 69; Sâd: 1; Zümer: 27, 28; Fussılet: 3, 26, 44; Şûrâ: 7; Zuhruf: 3, 31; Ahkâf: 29; Muhammed (S.A.V.): 24; Kâf: 1, 45; Kamer: 17, 22, 32, 40; Rahmân: 2; Vâkıa: 21; Cin: 1; Müzzemmil: 4, 20; Kıyâmet: 17, 18; İnsan: 23; İnşikâk: 21; Bürûc: 21.
Kur'ân-ı Kerîm'in benzeri getirilemez: Bakara: 23; Nisâ: 82; Yûnus: 38; Hûd: 13; Ra'd: 31; İbrâhîm: 52; İsrâ: 88; Lokman: 27; Sa'd: 88..
Kur'ân-ı Kerîm değiştirilemez ve tahrîf edilemez: Bakara: 181; En'âm: 115; Hicr: 9.
Kur'ân-ı Kerîm okunurken, dinlemenin âdâbı: Bakara: 2, 97, 159, 174, 176; Nisâ: 37; Mâide: 16; En'âm: 70; A'râf: 2, 26, 52; Yûnus: 57; Yûsuf: 104, 111; Ra'd: 30; İbrâhîm: 52; Nahl: 64, 89; İsrâ: 9; Hacc: 16; Nûr: 34, 102; Furkan: 50, 73; Neml: 2, 77; Lokman: 3; Secde: 22; Sebe': 6; Sâffât: 13; Sa'd: 1, 29, 87; Fus-

sılet: 4, 44; Şûrâ: 52; Câsiye: 11, 20; Kâf: 45; Tûr: 29; Haşr: 21; Kalem: 52; Hâkka: 48; Müddessir: 55; İnsan: 29; Abese: 12, 13; Tekvîr: 27, 28.
Kur'ân-ı Kerîm ile alay ve inkâr edenler kâfir olur: Bakara: 170, 181, 231; Âl-i İmrân: 19, 72; Nîsâ: 51, 140; Mâide: 44; En'âm: 5, 7, 25, 33, 57, 66; A'râf: 68; Enfâl: 31; Tevbe: 65; Yûnus: 15, 17, 37, 38, 39, 94; Ra'd: 1; Nahl: 24, 103, 104; İsrâ: 41, 47, 48, 89; Kehf: 56, 57, 101, 106; Meryem: 73, 77; Tâ-Hâ: 100, 101, 126; Enbiyâ: 2, 24, 32, 50; Hacc: 51, 55, 57, 72; Mü'minûn: 63, 105; Furkan: 4, 5, 30, 50; Ankebût: 23, 47, 49, 68; Rûm: 10; Secde: 22; Sebe': 5, 43; Sâffât: 12, 14; Zümer: 57; Mü'min: 4, 81; Fussılet: 40; Zuhruf: 36; Câsiye: 35; Mürselât: 50; Tekvîr: 25; Beled: 19.
Kur'ân-ı Kerîm, olmuş, olacak herşeyi haber verir: En'âm: 65, 125; Nahl: 8; İsrâ: 12, 89; Sa'd: 1.
Kurbağa: A'râf: 133.
Kurban: Bakara: 49, 67, 71, 173, 195, 196; Âl-i İmrân: 183; Mâide: 2, 3, 27, 95, 97, 103; En'âm: 145, 162; İbrâhîm: 6; Nahl: 115; Hacc: 28, 32, 33, 34, 36, 37, 67; Neml: 21; Kasas: 4; Sâffât: 102, 107; Ahkâf: 28; Feth: 25; Kevser: 2.
Kurban Bayramı: Bürûc: 3; Fecr: 1; Kevser: 2.
Kureyş: Kureyş: 1, 2, 3, 4.
Kurt: Yûsuf: 13, 14, 17.
Kurtuluş (Mutluluk): Bakara: 189; Hacc: 77; Cum'a: 10; Leyl: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7; İnşirâh: 1, 2, 3, 4, 5, 6.
Kuru: En'âm: 59; Yûsuf: 43, 46; Kehf: 8; Tâ-Hâ: 77; Secde: 27.
Kuruntu: Bakara: 78, 111; Nisâ: 119, 120, 123; Hadîd: 14.
Kusur aramak: Hucurât: 12.
Kuş dili: Neml: 16.
Kuşluk (Sabahla öğle arası): Hicr: 73; Şuarâ: 60; Sa'd: 18; Duhâ: 1.
Kuşluk yemeği: Kehf: 62.
Kuyu: Yûsuf: 10, 15; Hacc: 45.
Küb: Zuhruf: 71; Vâkıa: 18; İnsan: 15; Gâşiye: 14.
Küçük: Bakara: 282; Tevbe: 121; Yûnus: 61; İsrâ: 24; Kehf: 49; Sebe': 3; Kamer: 50.
Küçük günâhların afvı: Hûd: 114; Neml: 89; Kasas: 84; Necm: 32.
Küçümsemek: Rûm: 60; Zuhruf: 54.
Küfür ithâmı: Nisâ: 94.
Kül: İbrâhîm: 18.
Küre: Enbiyâ: 33; Yâsîn: 40.
Kürsî: Bakara: 255; Sâd: 34.

— L —

Lâf atmak: Nisâ: 4, 6, 23, 112.
Lâkab takmak: Hucurât: 11.
Lâle (Boyuna takılan demir halka): Mâide: 64; A'râf: 157; Ra'd: 5; Sebe': 33; Yâsîn: 8; Mü'min: 71; Hâkka: 30; İnsan: 4.
Lağv: Bakara: 225; Mâide: 89; Mü'minûn: 3; Furkan: 72; Meryem: 62; Kasas: 55; Fussılet: 26; Tûr: 23; Vâkıa: 25; Nebe': 35; Gâşiye: 11.
Lemha-i basar (Göz açıp kapayıncaya kadar geçen zaman): Nahl: 77; Kamer: 50.
Levhalar: A'râf: 145, 150, 154; Kamer: 13.
Levh-i Mahfûz: Enfâl: 68; Yûnus: 19; Hûd: 40, 110; Ra'd: 39; Tâ-Hâ: 129; Mü'minûn: 27; Yâsîn: 7; Sâffât: 171; Fussılet: 45; Şûrâ: 14; Zuhruf: 4; Kâf: 4; Vâkıa: 78; Hadîd: 22; Nebe': 38; Abese: 13, 14, 15, 16; Bürûc: 22; Leyl: 10.
Lezzet: Sâffât: 46; Zuhruf: 71; Muhammed (S.A.V.): 15.
Livata harâmdır: Nisâ: 16; A'râf: 80, 81, 82.
Livâ-ül hamd: İsrâ: 79.
Lokman Aleyhisselâm: Lokman: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19.
Lût Aleyhisselâm: En'âm: 86; A'râf:

80; Hûd: 70, 74, 77, 81, 89; Hicr: 59, 61; Enbiyâ: 71, 74; Hacc: 43; Şuarâ: 160, 161, 167; Neml: 54, 56; Ankebût: 26, 28, 32, 33; Sâffât: 133; Sâd: 13; Kâf: 13; Kamer: 33, 34; Tahrîm: 10.

Lût Kavmi: Hûd: 70, 74, 83; Şuarâ: 160; Sâd: 13.

Lûtîlerin cezâsı: Nisâ: 16; Şuarâ: 165, 166; Neml: 54, 55; Ankebût: 28, 29; Meâric: 31.

— M —

Ma'dencilik: Rûm: 30; Sebe': 12.

Mağara: Tevbe: 40, 57; Kehf: 9, 10, 11, 16, 17, 25.

Mahrem olanlar: Nisâ: 23, 24.

Mallar ve evlâdlar imtihan içindir: Bakara: 155, 156, 214; Âl-i İmrân: 186; Enfâl: 28; Muhammed (S.A.V.): 31; Teğâbün: 13, 14, 15.

Mallarını gösteriş için harcayanlar: Nisâ: 38.

Ma'nâsız söz ve hareket: Mâide: 101, 102.

Manastır: Hacc: 40.

Masal: En'âm: 25; Enfâl: 31; Nahl: 24; Mü'minûn: 83; Furkan: 5; Neml: 68; Ahkâf: 17; Kalem: 15; Mutaffifîn: 13.

Maskaralık: Hucurât: 11.

Maymun: Bakara: 65; Mâide: 60; A'râf: 166.

Ma'zeret: A'râf: 164; Tevbe: 66, 90, 94; Rûm: 57; Mü'min: 52; Tahrîm: 7; Kıyâmet: 15; Mürselât: 6, 36.

Meâric: Zuhruf: 33; Meâric: 3.

Meclis: Meryem: 73; Ankebût: 26; Mücâdile: 11; Alak: 17.

Meclis âdâbı: Mücâdile: 11.

Mecnûn: A'râf: 184; Hûd: 119; Hicr: 6; Mü'minûn: 25, 70; Şuarâ: 27; Secde: 13; Sebe': 8, 46; Sâffât: 36, 158; Duhan: 14; Zâriyât: 39, 52; Tûr: 29; Kamer: 9; Kalem: 2, 6, 51; Tekvîr: 22; Nâs: 6.

Medîne: A'râf: 123; Tevbe: 101, 120; Yûsuf: 30; Hicr: 67; Kehf: 19, 82; Neml: 48; Kasas: 15, 18, 20; Ahzâb: 60; Yâsîn: 20; Münâfikûn: 8.

Medyen: A'râf: 85; Tevbe: 70; Hûd: 84, 95; Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 22, 23, 45; Ankebût: 36.

Medyen halkı: Hûd: 84, 95; Tâ-Hâ: 40; Hacc: 44; Kasas: 45.

Mehr: Nisâ: 4.

Mekke: Bakara: 126; Âl-i İmrân: 96; Tevbe: 40; İbrâhîm: 35; Neml: 91; Ankebût: 67; Sebe': 15; Feth: 24; Beled: 1, 2; Tîn: 3.

Mekke'nin fethi: Feth: 1, 27; Mümtehıne: 7; Nasr: 1.

Melekler: Bakara: 30, 31, 32, 33, 34, 98, 102, 161, 176, 177, 210, 248, 285; Âl-i İmrân: 18, 42, 45, 80, 87, 99, 123, 124, 125; Nisâ: 97, 166, 172; En'âm: 8, 9, 50, 92, 111, 158; A'râf: 11, 20; Enfâl: 9, 12, 50; Hûd: 12, 31; Yûsuf: 31; Ra'd: 13, 23; Hicr: 7, 8, 28, 30, 43; Nahl: 2, 28, 32; İsrâ: 40, 61, 62, 63, 64, 65; Enbiyâ: 26, 28; Furkan: 7; Secde: 11; Ahzâb: 43, 46; Fâtır: 1; Sâd: 1, 2, 3, 4, 71, 85, 149, 157; Fussılet: 30, 31, 32; Şûrâ: 5; Zuhruf: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 60, 77; Muhammed (S.A.V.): 27; Kâf: 17, 18, 19; Necm: 26; Hâkka: 17; Meâric: 1, 2, 3, 4; Müddessir: 31; Nebe': 38; Fecr: 22, 23.

Meleklerin vazîfeleri: Ra'd: 11; Meryem: 17; Enbiyâ: 26; Ahzâb: 9; Câsiye: 29; Zâriyât: 24; Mürselât: 1, 2, 3, 4, 5; Nâziât: 6; Abese: 15, 16.

Melekût: En'âm: 75; A'râf: 185; Mü'minûn: 88; Yâsîn: 83.

Meme: Nebe': 33.

Menasik: Hacc: 28, 34, 67.

Menî (Belsuyu): Nahl: 4; Kehf: 37; Hacc: 5; Mü'minûn: 12, 13, 14;

Secde: 8; Fâtır: 11; Yâsîn: 77; Mü'min: 67; Necm: 46; Kıyâmet: 37; İnsan: 2; Mürselât: 20; Abese: 19; Târık: 5, 6, 7.
Mer'a: Tâ-Hâ: 54; Nâziât: 31; Abese: 31; A'lâ: 4.
Mercân: Nahl: 14; Rahmân: 24, 58..
Mercimek: Bakara: 61.
Merdiven: En'âm: 35; Zuhruf: 33; Tûr: 38.
Merhâmet: Meryem: 13; Beled: 12, 13, 14, 15, 16, 17.
Merve: Bakara: 158.
Meryem (Hz.): Bakara: 87, 253; Âl-i İmrân: 33, 34, 35, 36, 37, 42, 43, 44, 45, 46, 47; Nisâ: 156, 157, 171; Mâide: 17, 46, 72, 75, 78, 110, 112, 116; Tevbe: 31; Meryem: 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34; Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 50; Ahzâb: 7; Zuhruf: 57; Hadîd: 27; Saff: 6; Tahrîm: 12.
Mescid-Câmi': Bakara: 144, 149, 150, 187, 191, 196, 217; Mâide: 2; A'râf: 29, 31; Enfâl: 34; Tevbe: 7, 17, 18, 19, 28, 107, 108; İsrâ: 1, 7; Kehf: 21; Hacc: 25, 40; Nûr: 36; Yâsîn: 12; Feth: 25, 27; Cin: 18.
Mescid ta'mîr etmek: Tevbe: 18.
Mescid-i Aksâ: İsrâ: 1.
Mescid-i Dırâr: Tevbe: 107.
Mescid-i Harâm: Bakara: 14, 125, 144, 146, 149, 150, 158, 191, 196, 217; Mâide: 2, 96, 97; Enfâl: 34, 35; Tevbe: 7, 19, 28, 108; İsrâ: 1, 7; Hacc: 25, 26, 29; Feth: 25, 27.
Mescid-i Kubâ: Tevbe: 107.
Mesh: Nisâ: 43; Mâide: 6; Sâd: 33.
Mesîh: Âl-i İmrân: 45; Nisâ: 157, 171, 172; Mâide: 17, 72, 75; Tevbe: 30, 31.
Mesken: Tevbe: 24, 72; İbrâhîm: 45; Tâ-Hâ: 128; Enbiyâ: 13; Neml: 18; Kasas: 58; Ankebût: 38; Secde: 26; Sebe': 15; Ahkâf: 25; Saff: 12.
Meslekî ehliyyet: Âl-i İmrân: 7; Nisâ: 58; İsrâ: 36; Zâriyât: 20, 21; Leyl: 4.
Mes'ûliyyet: Bakara: 123, 281, 286; Âl-i İmrân: 182; Nisâ: 111, 112, 123; En'âm: 160; Tevbe: 115; İsrâ: 15, 34, 36, 84; Kehf: 29, 57; Hacc: 10, 76; Furkan: 16; Kasas: 47; Rûm: 41, 44; Lokman: 33; Ahzâb: 15; Fâtır: 18; Sâffât: 24; Zümer: 7; Şûrâ: 15, 30; Câsiye: 15, 22; Ahkâf: 19; Tûr: 16, 21; Necm: 31; Cum'a: 7; Tahrîm: 7; Müddessir: 38; Zilzâl: 7, 8.
Meş'ar-i Harâm: Bakara: 198.
Meşveret: Şûrâ: 36, 38.
Mevsimler: Bakara: 189; En'âm: 96; Tevbe: 36; Yûnus: 5; Nahl: 12; İsrâ: 12; Meryem: 94; Rûm: 4; Secde: 5; Sâffât: 5; Rahmân: 5.
Mısır: Bakara: 61; Yûnus: 87; Yûsuf: 21, 99; Zuhruf: 51.
Mızrak: Mâide: 94.
Mihrâb: Âl-i İmrân: 37, 39; Meryem: 11; Sebe': 13; Sâd: 21.
Mikâîl: Bakara: 98.
Mina: Bakara: 203.
Mi'râc: İsrâ: 1, 60; Necm: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18.
Mîrâs hükümleri: Nisâ: 2, 12, 176.
Misilleme: Bakara: 178, 179, 190, 194, 229; Mâide: 45; Tevbe: 36; Nahl: 126; Hacc: 22, 60; Şûrâ: 40, 42; Haşr: 11; Mümtehıne: 11.
Misk: Mutaffifîn: 26.
Miskîn: Bakara: 83, 177, 184, 215; Nisâ: 8, 36; Mâide: 89, 95; Enfâl: 41; Tevbe: 60; İsrâ: 26; Kehf: 79; Nûr: 22; Rûm: 38; Mücâdile: 4; Haşr: 7; Kalem: 24; Hâkka: 34; Müddessir: 44; İnsan: 8; Fecr: 18; Beled: 16; Mâ'ûn: 3.
Mizah: Hadîd: 16.
Muâşeret: Nisâ: 19.
Mu'cizeler: Bakara: 243; En'âm: 35, 36, 37; Yûnus: 20; Yûsuf: 105; Ra'd: 7, 27, 31, 38; İsrâ: 1, 59, 60; Tâ-Hâ: 133; Enbiyâ: 16, 17; Ankebût: 50, 51, 52; Secde: 15; Ahzâb: 9; Mü'min: 35; Şûrâ: 35.
Muhâcirler: Bakara: 217; Âl-i İmrân: 95; Nisâ: 97, 99; Enfâl: 26, 71, 74,

75; Tevbe: 100, 117, 118; Nahl: 41, 110; Hacc: 58; Nûr: 22; Ankebût: 57, 60; Haşr: 8, 9.
Muharrem'in ilk on günü: Fecr: 1, 2.
Muhayyerlik: Kasas: 68; Ahzâb: 36.
Muhkem ve müteşâbih âyetler: Âl-i İmrân: 7; Muhammed (S.A.V.): 20.
Mukaddes Kitâblar: Bakara: 78, 113, 121, 159; Âl-i İmrân: 73, 113, 114; Ra'd: 38; Ankebût: 46.
Mukaddes Kitâbların tahrîfi: Nisâ: 64; Mâide: 13, 41.
Mûsâ Aleyhisselâm: Bakara: 51, 53, 54, 55, 60, 61, 67, 87, 92, 108, 136, 246, 248; Âl-i İmrân: 84; Nisâ: 153, 164; Mâide: 20, 22, 24; En'âm: 84, 91, 154; A'râf: 103, 104, 115, 117, 122, 127, 128, 131, 134, 138, 142, 143, 144, 148, 150, 154, 155, 159, 160; Yûnus: 75, 77, 80, 81, 83, 84, 87, 88; Hûd: 17, 96, 110; İbrâhîm: 5, 6, 8; İsrâ: 2, 101; Kehf: 60, 66; Meryem: 51; Tâ-Hâ: 9, 11, 17, 19, 36, 40, 49, 57, 61, 65, 67, 70, 77, 83, 86, 88, 91; Enbiyâ: 48; Hacc: 44; Mü'minûn: 45, 49; Furkan: 35; Şuarâ: 10, 43, 45, 48, 52, 61, 63, 65; Neml: 7, 9, 10; Kasas: 3, 7, 10, 15, 18, 19, 20, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 43, 44, 47, 76; Ankebût: 39; Secde: 23; Ahzâb: 7. 69; Sâffât: 114, 120; Mü'min: 23, 26, 27, 37, 53; Fussılet: 45; Şûrâ: 13; Zuhruf: 46; Ahkâf: 12, 30; Zâriyât: 38; Necm: 36; Saff: 5; Nâziât: 15; A'lâ: 19.
Mushaf: Vâkıa: 78.
Musîbet: Şûrâ: 30, 48.
Muvaffakıyyet: Nisâ: 35, 62; Hûd: 88; Kehf: 10.
Muz ağacı: Vâkıa: 29.
Mücâdele: Bakara: 76, 139, 198, 258; Âl-i İmrân: 20, 61, 65, 66, 73; Nisâ: 107, 109; En'âm: 25, 80, 121, 164; A'râf: 71; Enfâl: 6; Hûd: 32, 74; Ra'd: 13; Nahl: 111, 125; İsrâ: 53; Kehf: 22, 54, 56; Hacc: 3, 8, 68; Ankebût: 46; Lokman: 20; Mü'min: 4, 5, 35, 56, 69; Şûrâ: 16, 18, 35; Zuhruf: 57, 58, 59; Kâf: 71; Necm: 12, 55; Kamer: 36; Mücâdile: 1.
Müdâfaa: Âl-i İmrân: 167; Hacc: 38.
Müellife-i kulûb: Tevbe: 60.
Müezzin: A'râf: 44; Yûsuf: 70; Hacc: 27; Fussılet: 33.
Müfreze harbi: Nisâ: 71.
Mühür: Bakara: 7; Nisâ: 155; En'âm: 46; A'râf: 100, 101; Tevbe: 87, 93; Yûnus: 74; Nahl: 108; Rûm: 59; Ahzâb: 40; Yâsîn: 65; Mü'min: 35; Şûrâ: 24; Câsiye: 23; Muhammed (S.A.V.): 16; Münâfikûn: 3; Mutaffifîn: 25.
Müjdeler: Bakara: 25, 97, 155, 233; Âl-i İmrân: 21, 39, 45, 126, 170, 171; Nisâ: 138; Mâide: 19; A'râf: 57, 188; Enfâl: 10; Tevbe: 3, 21, 34, 111, 112, 124; Yûnus: 2, 64, 87; Hûd: 2, 69, 71, 74; Yûsuf: 19, 69; Hicr: 53, 54, 55, 67; Nahl: 58, 59, 89, 102; İsrâ: 9, 105; Kehf: 2; Meryem: 7, 97; Hacc: 34, 37; Furkan: 22, 48, 56; Neml: 2, 63; Rûm: 48; Lokman: 7; Ahzâb: 45, 47; Sebe': 28; Fâtır: 24; Yâsîn: 11; Sâffât: 101, 112; Zümer: 17, 45; Fussılet: 4, 30; Şûrâ: 23; Zuhruf: 17; Câsiye: 8; Ahkâf: 12; Feth: 46; Zâriyât: 28; Hadîd: 12; Saff: 13; Abese: 47; İnşikâk: 24.
Mülâane (Birbirine bedduâ etme): Nûr: 6.
Mülk: Bakara: 29; Enfâl: 1, 41; Tevbe: 111; Yûnus: 55, 56; Nûr: 29.
Mü'minler: Bakara: 257, 285; Âl-i İmrân: 179; En'âm: 122; Tevbe: 71, 119; Hûd: 17, 112, 113; Nahl: 91, 95, 96; Furkan: 63, 64, 65, 66, 67, 68; Kasas: 61; Ankebût: 2, 3, 4, 5; Secde: 18; Ahzâb: 58; Zümer: 11, 12, 13, 14; Hadîd: 12, 16, 19; A'lâ: 14, 15.
Mü'minlerin imtihanı: Muhammed (S.A.V.): 31.
Mü'minin vasfı: Feth: 29; Hucurât: 15.

Müslimler: Kasas: 52, 53; Fussılet: 33; Feth: 29.
Münâfıklar: Bakara: 8, 13, 20, 77; Âl-i İmrân: 167, 168, 177; Nisâ: 72, 73, 74, 81, 82, 83, 88, 89, 138, 146; Mâide: 41, 52, 58; A'râf: 175; Enfâl: 49; Tevbe: 43, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67; 68, 69, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 107, 110, 124, 125, 126, 127; Nûr: 47, 48, 49, 50, 53; Ahzâb: 1, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 48, 60, 61; Muhammed (S.A.V.): 16, 20, 21, 22, 23, 24, 29, 130; Feth: 6; Hadîd: 13, 14, 15; Mücâdile: 14, 15, 16, 17, 18; Haşr: 11, 17; Münâfikûn: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 69, 73; Müddessir: 31.
Mürekkep: Kehf: 17.
Mürşid: Kehf: 17.
Mürtedler: Bakara: 217; Âl-i İmrân: 77, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 106, 177; Nisâ: 89, 90, 115, 137; Mâide: 3, 52, 53, 54; Enfâl: 13, 14; Nahl: 106, 107, 112; Muhammed (S.A.V.): 25, 26, 27, 28, 31, 32; Mümtehıne: 11.
Müsâfir: Mâide: 96; Hûd: 78; Yûsuf: 10, 19; Hicr: 51, 68; Hacc: 25; Zâriyât: 24; Kamer: 37.
Müsâvât: Bakara: 6, 108; Âl-i İmrân: 64, 113, 115; Nisâ: 89, 95; Mâide: 100; En'âm: 50; A'râf: 193; Enfâl: 58; Tevbe: 19; Hûd: 24; Ra'd: 10, 16; İbrâhîm: 21; Nahl: 71, 75, 76; Enbiyâ: 109; Hacc: 22; Şuârâ: 136; Rûm: 28; Secde: 18: Fâtır: 12, 19, 22; Yâsîn: 10; Zümer: 2, 29; Mü'min: 58; Fussılet: 10, 34; Câsiye: 21; Hucurât: 13; Tûr: 16; Hadîd: 10; Haşr: 20; Münâfikûn: 6.
Müslümanlığın özü: Hâkka: 34.
Müstahkem şehir: Haşr: 14.
Müstalık Savaşı: Münâfikûn: 8.
Müşâvere: Bakara: 233; Âl-i İmrân: 159; Şûrâ: 38.
Müt'a Nikâhı: Mü'minûn: 7.
Mü'tefike: Tevbe: 70; Necm: 53; Hâkka: 9.

— N —

Nafaka: Bakara: 2, 195, 215, 219, 254, 261, 262, 264, 265, 267, 270, 272, 273, 274; Âl-i İmrân: 17, 92, 117, 134; Nisâ: 34, 38, 39; Mâide: 64; Enfâl: 3, 36, 60, 63; Tevbe: 34, 53, 54, 91, 92, 98, 99, 121; Ra'd: 22; İbrâhîm: 31; Nahl: 75; İsrâ: 100; Kehf: 42; Hacc: 35; Furkan: 67; Kasas: 34; Secde: 16; Sebe': 39; Fâtır: 29; Yâsîn: 47; Şûrâ: 38; Muhammed (S.A.V.): 38; Hadîd: 7, 10; Mümtehıne: 10, 11; Münâfikûn: 7, 10; Teğâbün: 16; Talâk: 6, 7.
Namaz: Bakara: 3, 37, 43, 45, 46, 83, 110, 115, 125, 142, 143, 144, 148, 153, 177, 186, 238, 239, 255, 286; Âl-i İmrân: 39; Nisâ: 43, 45, 77, 101, 102, 103, 142, 162; Mâide: 6, 12, 55, 58, 91, 106; En'âm: 74, 92, 162; A'râf: 55, 170, 205; Enfâl: 3, 35; Tevbe: 5, 11, 18, 54, 71, 103; Yûnus: 87; Hûd: 87, 114; Ra'd: 22; İbrâhîm: 31, 37, 40; İsrâ: 78, 79, 110; Meryem: 31, 55, 59; Tâ-Hâ: 7, 14, 130, 132; Enbiyâ: 73; Hacc: 34, 35, 41, 78; Mü'minûn: 2; Nûr: 36, 37, 41, 56, 58; Furkan: 62, 63, 64; Neml: 3; Ankebût: 45; Rûm: 31; Lokman: 4, 5, 17; Secde: 15, 16; Ahzâb: 33, 41, 42; Fâtır: 18, 29; Şûrâ: 38; Kâf: 39, 40; Zâriyât: 15, 16, 17, 18; Mücâdile: 13; Cum'a: 9, 10; Meâric: 22, 23, 34; Müzzemmil: 20; Müddessir: 43; Kıyâmet: 31; İnsan: 25, 26; A'lâ: 15; Alak: 9, 10, 11; Beyyine: 5; Tekâsür: 4, 5, 6; Mâûn: 4, 5; Kevser: 2.
Namaza engel olanlar: Mâide: 91.
Namaz için abdest: Mâide: 6.

Namaz kılmayanlar: Ankebût: 45.
Namazda kırâet: Isrâ: 78, 79.
Namaz, kötülükleri önler: Ankebût: 45.
Namaz vakitleri: İsrâ: 78, 79; Rûm: 17, 18; Kâf: 39, 40; Münâfikûn: 9; Müzzemmil: 20; Müddessir: 43; İnsan: 25, 26; A'lâ: 14, 15; Fecr: 1; Kevser: 2.
Nâmûs: Nisâ: 24, 25; Mâide: 5; Yûsuf: 32; Enbiyâ: 91; Mü'minûn: 5; Nûr: 4, 23, 30, 31, 33; Ahzâb: 35; Tahrîm: 12; Meâric: 29.
Nâmûslu kadınlara iftirâ: Nûr: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.
Nâmûssuzluk: Meryem: 20, 28; Nûr: 33.
Nankörlük: Hûd: 9; Nahl: 112; İsrâ: 27, 67; Enbiyâ: 94; Hacc: 38, 66; Lokman: 32; Sebe': 17; Fâtır: 36; Şûrâ: 48; Zuhruf: 15; İnsan: 3, 24; Fecr: 15, 16; Âdiyât: 6.
Nar: En'âm: 99, 141; Rahmân: 68.
Nasârâ: Bakara: 62, 113, 135; Âl-i İmrân: 64, 113, 114, 119; Mâide: 5, 14, 18, 46, 47, 51, 57, 59, 65, 66, 68, 82, 83, 84, 85; Tevbe: 30, 31, 32, 33; Rûm: 2, 3, 4, 5; Hadîd: 27.
Nasîb: Bakara: 102, 200, 202; Âl-i İmrân: 23, 77, 176; Nisâ: 7, 11, 32, 33, 44, 51, 53, 85, 118, 141, 176; Mâide: 13, 14; En'âm: 136; A'râf: 37; Tevbe: 69; Hûd: 109; Nahl: 56; Enbiyâ: 85; Kasas: 77, 79; Sâd: 16, 48; Mü'min: 47; Fussılet: 35; Şûrâ: 20; Kasas: 28.
Nasîhat: A'râf: 21, 62, 68, 79, 93; Tevbe: 91; Hûd: 34; Yûsuf: 11; Kasas: 12, 20; Tahrîm: 8.
Nebât: Bakara: 61, 261; Âl-i İmrân: 37; En'âm: 99; A'râf: 58; Yûnus: 24; Hicr: 19; Nahl: 11; Kehf: 45; Tâ-Hâ: 53; Hacc: 5; Mü'minûn: 20; Şuarâ: 7; Neml: 60; Lokman: 10; Yâsîn: 36; Sâffât: 146; Kâf: 7, 9; Hadîd: 20; Nûh: 17; Nebe': 15; Abese: 27.
Nebî (Salavâtullâhi alâ Nebiyyinâ ve alâ cemiy'ûl Enbiyâ-i vel'mürseliyn): Bakara: 61, 91, 136, 177, 213, 246, 247, 248; Âl-i İmrân: 21, 39, 68, 79, 80, 81, 112, 146, 161, 181; Nisâ: 44, 69; Mâide: 20, 81, 155, 163; En'âm: 89, 112; A'râf: 94, 157, 158; Enfâl: 64, 65, 67, 70; Tevbe: 61, 73, 113, 117; İsrâ: 55; Meryem: 30, 41, 49, 51, 53, 54, 56, 58; Hacc: 52; Furkan: 31; Ankebût: 27; Ahzâb: 1, 6, 7, 13, 28, 30, 32, 38, 40, 45, 50, 53, 56, 59; Sâffât: 112; Zümer: 69; Zuhruf: 6, 7; Câsiye: 16; Hucurât: 2; Hadîd: 26; Mümtehıne: 12; Talâk: 1; Tahrîm: 1, 3, 8, 9.
Nefs: Yûsuf: 53; Kıyâmet: 2; Nebe': 38; Fecr: 27, 28; Şems: 7, 8, 10.
Nefs ve mal ile cihâd: Bakara: 207, 262; Enfâl: 60, 72; Tevbe: 20, 41, 44, 53, 81, 88, 111, 121; Hucurât: 15; Hadîd: 7, 10, 11; Saff: 10.
Neme lâzımcılık: Mâide: 105.
Nemrûd: Bakara: 258; Enbiyâ: 70.
Neseb: Bakara: 233; Mü'minûn: 101; Furkan: 54; Sâffât: 158.
Nesh: Bakara: 106; Nahl: 101; Hacc: 52.
Nezâfet: Hacc: 29; Feth: 77; Müddessir: 1, 2, 3, 4.
Nezîr (Adak): Hacc: 29.
Nikâh: Bakara: 102, 221, 228, 230, 232, 235, 237; Nisâ: 3, 4, 5, 6, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 127; A'râf: 189, 190; Nûr: 3, 32, 33, 60; Kasas: 27; Rûm: 21; Ahzâb: 37, 49, 50, 53; Mümtehıne: 10, 11, 12.
Ni'meti inkâr etmek: Enfâl: 55; Yûnus: 12, 22, 23; Hûd: 9, 10; Nahl: 53, 54, 55; İsrâ: 67, 83; Ankebût: 65; Rûm: 33, 34, 51; Lokman: 32; Zümer: 7, 8, 49, 50, 51; Fussılet: 49, 50, 51.
Niyyet: Bakara: 225.
Noter (Kâtib-i Adl): Bakara: 282.
Nûh Aleyhisselâm: Âl-i İmrân: 33; Nisâ: 163; En'âm: 84; A'râf: 59, 69; Tevbe: 70; Yûnus: 71; Hûd: 25, 32, 36, 42, 45, 48, 89; İbrâhîm: 9; İsrâ: 3, 17; Meryem: 58; Enbiyâ:

76; Hacc: 42; Mü'minûn: 23; Furkan: 37; Şuarâ: 105, 106, 116; Ankebût: 14; Ahzâb: 7; Sâffât: 75, 79; Sâd: 12; Mü'min: 5, 31; Şûrâ: 13; Kâf: 12; Zâriyât: 46; Necm: 52; Kamer: 9; Hadîd: 26; Tahrîm: 10; Nûh: 1, 21, 26, 28.
Nûh Kavmi: Tevbe: 70; Hûd: 89; Ra'd: 9; Furkan: 37; Kâf: 12; Zâriyât: 46; Necm: 52, 53; Kamer: 90.
Nûr: Bakara: 17, 257; Âl-i İmrân: 184; Nisâ: 174; Mâide: 15, 16, 44, 46; En'âm: 1, 91, 122; A'râf: 157; Tevbe: 32; Yûnus: 5; Ra'd: 16; İbrâhîm: 1, 5; Hacc: 8; Nûr: 30, 36, 40; Furkan: 61; Lokman: 20; Ahzâb: 43, 46; Fâtır: 20, 25; Zümer: 22, 29; Şûrâ: 52; Hadîd: 9, 12, 13, 19, 28; Saff: 8; Teğâbün: 8; Talâk: 11; Tahrîm: 8; Nûh: 16; Nebe': 38.

— O —

Odun: Enbiyâ: 98; Münâfikûn: 4; Cin: 15; Tebbet: 4.
Odun hamalı: Duha: 7; Tebbet 4, 5, 6.
«Of, üf» demek: İsrâ: 23; Enbiyâ: 67; Ahkâf: 17.
Oğulluk: Ahzâb: 4, 5.
«Oku!» emri: Alâk: 1, 3, 6.
Okyanus: Kehf: 99.
Omuz: Mülk: 15.
On emir: En'âm: 151. 152, 153.
Ordu hazırlamak: Enfâl: 60.
Oruc: Bakara: 183, 184, 185, 187, 196; Nisâ: 92; Mâide: 89, 95; Tevbe: 112; Meryem: 26; Ahzâb: 35; Mücâdile: 4; Tahrîm: 5.
Orta Namazı: Bakara: 238.
Ortaklık: Nisâ: 12; En'âm: 94, 100, 139; A'râf: 190; İsrâ: 64; Tâ-Hâ: 32; Rûm: 28; Sâffât: 33; Zümer: 29; Zuhruf: 39..
Osman (Zinnûreyn; Radiyallahü anh): A'râf: 46; Tevbe: 20, 40, 73; Nûr: 53; Zümer: 38; Feth: 34; Hadîd: 25; Haşr: 35; Cum'a: 20; Hâkka: 44.
Ot: Nahl: 10; Sâd: 44; Kamer: 31.
Otağ: Kehf: 29.
Otomobil ve benzerleri: Nahl: 8..
Ova: A'râf: 74; Tâ-Hâ: 106; Nûr: 39.

— Ö —

Ödünç vermek: Bakara: 24, 282; Mâide: 12; Hadîd: 11, 18; Teğâbün: 13.
Öfke: Âl-i İmrân: 119, 134; Tevbe: 15, 20; Hacc: 15; Feth: 29.
Öğle vakti: Rûm: 18.
Öğle uykusu: A'râf: 4; Furkan: 24.
Öğüt: A'lâ: 9, 10, 11, 12, 13.
Ökçe: Bakara: 143; Âl-i İmrân: 144, 149; En'âm: 71; Enfâl: 48; Mü'minûn: 66.
Öksüzler: Bakara: 220; Nisâ: 2, 3, 4, 5, 6, 9, 101.
Ölçü ve tartıda doğruluk: En'âm: 152; A'râf: 85; Hûd: 84, 85; Şuarâ: 182; Rahmân: 8, 9.
Ölçü ve tartıda hîlekârlık: Mutaffifîn: 1.
Ölüm: Âl-i İmrân: 143; Nisâ: 78; Enbiyâ: 34, 35; Cum'a: 8; Mülk: 2; Hâkka: 8.
Öldükten sonra yaşayan eserler: Yâsîn: 12.
Ölü eti: Bakara: 173; Mâide: 3; En'âm: 139; Nahl: 115; Hucurât: 12.
Ömer (Fârûk; Radiyallâhü anh): Bakara: 62, 97, 152; Âl-i İmrân: 51; En'âm: 25; A'râf: 117; Enfâl: 3, 4, 66; Tevbe: 5, 40, 54, 73, 99; Yûnus: 19; Yûsuf: 27; Nahl: 24; Mü'minûn: 1; Nûr: 25; Ahzâb: 103; Şûrâ: 50; Kamer: 71; Mücâdile:

52; Haşr: 4, 35; Mümtehıne: 4; Cum'a: 20, 22, 27; Münâfikûn: 19, 29; Tahrîm: 8, 18; Nûh: 20; Mutaffifîn: 7; Nasr: 8.
Ömür: Bakara: 96; Yûnus: 16; Hicr: 72; Nahl: 70; Enbiyâ: 44; Hacc: 5; Şuarâ: 18; Kasas: 45; Fâtır: 11, 37; Yâsîn: 68; Tîn: 5.
Öncü: Enfâl: 59; Tevbe: 100; Hicr: 5; Kehf: 28; Enbiyâ: 27; Mü'minûn: 43; Ankebût: 4, 39; Fâtır: 32; Yâsîn: 40; Ahkâf: 11; Vâkıa: 10, 60; Haşr: 10; Meâric: 41; Nâziât: 4.
Örnek: Ahzâb: 21; Mümtehıne: 4, 6.
Örtünme (Tesettür): Nûr: 30, 31, 60; Ahzâb: 32, 33, 53, 55, 59.
Örümcek: Ankebût: 41.
Öşür: En'âm: 141.

— P —

Para: Âl-i İmrân: 75; Yûsuf: 20; Kehf: 19.
Parmak: Bakara: 19; Âl-i İmrân: 119; Enfâl: 12; Nûh: 7; Kıyâmet: 4.
Parmak ucu (izi): Kıyâmet: 4.
Pas: Mutaffifîn: 14.
Pekmez: Nahl: 67.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (Sallallâhü aleyhi ve sellem) in Peygamberliği: Bakara: 119, 252; Âl-i İmrân: 62, 79, 144, 159; Nisâ: 105, 106; Mâide: 67, 99; En'âm: 8, 14, 19; A'râf: 158; Hûd: 2; Ra'd: 7; Nahl: 64, 89; İsrâ: 54; Kehf: 110; Enbiyâ: 107; Hacc: 49; Furkan: 56; Ahzâb: 40, 45, 46, 47; Sebe': 28; Fâtır: 24; Yâsîn: 2, 3, 4, 5, 6, 69, 70; Sâd: 65, 66, 67, 68, 69, 70; Şûrâ: 6; Ahkâf: 9; Feth: 8, 9; İnşirâh: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (Sallallâhü aleyhi ve sellem)'in hicreti: Muhammed (S.A.V.): 13.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (Sallallâhü aleyhi ve sellem)'in husûsiyyetleri: Mâide: 11; Enfâl: 1, 5, 6, 7, 8, 30, 41; Tevbe: 40, 61; Hicr: 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99; İsrâ: 1, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96; Hacc: 15, 52, 53; Nûr: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 63; Furkan: 52; Neml: 79, 81; Ahzâb: 6, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 38, 39, 50, 51, 52, 53, 56, 59, 60, 61, 62; Mü'min: 77, 78; Feth: 28, 29; Hucurât: 1, 2, 3, 4, 5; Haşr: 6, 7; Tahrîm: 1, 2, 3, 4, 5; Müzzemmil: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 20.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (Sallallâhü aleyhi ve sellem)'in şahsiyeti: Bakara: 146; Âl-i İmrân: 31, 32, 132, 152; Nisâ: 41, 59, 64, 65, 69, 80, 81, 113; Mâide: 49, 50; En'âm: 104, 105, 107; A'râf: 157, 188; Enfâl: 20, 46; Tevbe: 58, 59, 61, 62, 63, 128; Yûnus: 94, 95; Hicr: 6, 7, 8; İsrâ: 47, 48, 73, 74, 75, 76, 77; Enbiyâ: 36, 41, 42, 43, 45, 46; Hacc: 22, 43; Nûr: 51, 52, 53, 54, 55, 56, 63; Furkan: 41, 42, 43, 44, 77; Şuarâ: 215, 216; Kasas: 44, 45, 46, 47, 48; Ankebût: 48; Secde: 3; Ahzâb: 6, 33, 36, 69, 71; Sâffât: 35, 36, 37, 38, 39; Fussılet: 6; Şûrâ: 15; Ahkâf: 35; Muhammed (S.A.V.): 33; Feth: 10, 17; Tûr: 31, 48; Hadîd: 28; Mücâdile: 5, 8, 9, 20, 21; Haşr: 7; Mümtehıne: 12; Cum'a: 2; Teğâbün: 12; Kalem: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 51; Cin: 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24; Gâşiye: 21, 22; Tebbet: 1, 2, 3, 4, 5.
Peygamberimiz Muhammed Mustafâ (Sallallâhü aleyhi ve sellem)'in Peygamberliğinin te'yîdi: Bakara: 120; Âl-i İmrân: 61, 63, 183, 184; Nisâ: 78, 79, 163, 166; Mâide: 19; En'âm: 8, 9, 10, 11, 20, 26, 35, 66, 67, 90; A'râf: 184, 185, 187; Tevbe: 129; Yûnus: 2, 15, 16, 41, 42, 43, 104; Hûd: 12, 13, 14, 35; Ra'd: 27, 36, 40, 43; Nahl: 82, 103; İsrâ: 46,

47; Enbiyâ: 3, 4, 5, 16, 17; Hacc: 49; Mü'minûn: 72; Furkan: 7, 8, 9, 10, 57; Ankebût: 18; Rûm: 52, 53; Ahzâb: 48; Sebe': 47; Fâtır: 22, 23, 25, 26; Sâd: 86; Şûrâ: 2, 7, 24, 52, 53; Zuhruf: 88, 89; Tûr: 29, 31; Necm: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18; Saff: 6; Kalem: 46, 47, 48, 49, 50.

Peygamberler (Salavâtullâhü ve selâmühü aleyhim ecmaîn): Bakara: 87, 98, 136, 253, 285, 286; Âl-i İmrân: 67, 79, 80, 84, 144, 146, 183, 184, 194; Nisâ: 41, 69, 136, 150, 152, 163, 164, 165, 171; Mâide: 12, 19, 32, 44, 75, 109; En'âm: 10, 34, 42, 48, 61, 89, 90, 130; A'râf: 6, 35, 37, 43, 53, 101; Tevbe: 70; Yûnus: 13, 21, 47, 74, 103; Hûd: 59, 69, 77, 81, 120; Yûsuf: 109, 110, 111; Ra'd: 30, 32, 38; İbrâhîm: 4, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 44, 47; Nahl: 35, 43, 44, 63; İsrâ: 55, 77; Kehf: 56, 106; Meryem: 58; Enbiyâ: 7, 8, 25, 41; Hacc: 75; Mü'minûn: 43, 44, 51; Furkan: 20, 31, 37; Şuarâ: 209; Kasas: 65; Ankebût: 31, 33; Rûm: 9, 47; Secde: 14; Ahzâb: 39; Sebe': 34, 45; Fâtır: 1, 4, 25; Yâsîn: 30; Sâffât: 72, 171, 172, 173, 181; Sâd: 13, 14, 48; Zümer: 33, 65, 71; Mü'min: 5, 21, 22, 50, 51, 70, 78, 83; Fussılet: 14, 43; Şûrâ: 3, 51; Zuhruf: 6, 23, 45, 80; Duhan: 6; Ahkâf: 9, 21, 35; Kâf: 14; Hadîd: 19, 21, 25, 27; Mücâdile: 21; Haşr: 6; Talâk: 8; Mülk: 10, 18; Mürselât: 11.

Peygamberlik da'vâsında bulunanlar: En'âm: 93, 94.

Posa: Ra'd: 17.

Protoplâzma: En'âm: 95.

Psikoloji: Zâriyât: 21.

Puta tapanlar: Nisâ: 50, 51, 52, 117; Mâide: 60; En'âm: 71, 136, 137, 138, 139; A'râf: 37, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198; Tevbe: 1, 2, 3, 4, 5; Yûnus: 17; Yûsuf: 106, 107, 108; İbrâhîm: 28, 29, 30; Nahl: 56, 75, 76, 86, 87, 88; İsrâ: 56, 57; Kehf: 102; Meryem: 81, 82; Hacc: 12, 13, 73; Furkan: 3; Ankebût: 25, 68; Sebe': 21; Fâtır: 13, 14, 40; Yâsîn: 74, 75; Necm: 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25.

— R —

Rabb-ül âlemin: Fâtiha: 1; Bakara: 131; Mâide: 28; En'âm: 45, 71, 162; A'râf: 54, 61, 67, 104, 121; Yûnus: 10, 37; Şuarâ: 16, 23, 47, 77, 98, 109, 127, 145, 164, 180, 192; Neml: 8, 44; Kasas: 30; Secde: 2; Sâffât: 87, 182; Zümer: 75; Mü'min: 64, 65, 66; Fussılet: 9; Zuhruf: 46; Câsiye: 36; Vâkıa: 80; Haşr: 16; Hâkka: 43; Tekvîr: 29; Mutaffifîn: 6..

Rabb-ül arş: Tevbe: 129; Enbiyâ: 22; Mü'minûn: 86, 116; Neml: 26.

Rabb-üs semâvât-i vel ard: Ra'd: 16; İsrâ: 102; Kehf: 14; Meryem: 65; Enbiyâ: 56; Şuarâ: 24; Sâffât: 5; Sâd: 66; Zuhruf: 82; Duhan: 7; Câsiye: 36; Zâriyât: 23; Nebe': 37.

Radyo - Televizyon ve benzerleri: Nahl: 8.

Rağbet: Tevbe: 59; Kalem: 32; İnşirâh: 8.

Rahm (Dölyatağı): Bakara: 228; Âl-i İmrân: 6; Nisâ: 1; En'âm: 98, 143, 144; Enfâl: 75; Hûd: 6; Ra'd: 8; Kehf: 81; Hacc: 5; Lokman: 34; Ahzâb: 6; Muhammed (S.A.V.): 22; Mümtehıne: 3.

Ramazân: Bakara: 185.

Refref: Rahmân: 76.

Rehin: Bakara: 283, 284; Tûr: 21; Müddessir: 38.

Renk: Bakara: 69, 71; Nahl: 13, 69; Rûm: 22; Fâtır: 27, 28; Zümer: 21.

Resûlüllah Sallallâhü aleyhi ve sel-

lem'in duâsı: Şems: 10.
Reyhân: Rahmân: 12; **Vâkıa:** 89.
Ribâ: Bakara: 275, 276, 277, 278, 279; **Âl-i İmrân:** 130; **Nisâ:** 161.
Riyâ: Bakara: 246, 264; **Nisâ:** 38, 142; **Enfâl:** 47, 84.
Rûh: Bakara: 87, 253; **Âl-i İmrân:** 145, 185; **Nisâ:** 171; **Mâide:** 110; **En'âm:** 70; **A'râf:** 28; **Nahl:** 2, 102; **İsrâ:** 85; **Meryem:** 17; **Enbiyâ:** 35, 91; **Şuârâ:** 193; **Ankebût:** 57; **Lokman:** 34; **Secde:** 9; **Sâd:** 72; **Mü'min:** 15; **Şûrâ:** 52; **Mücâdile:** 22; **Tahrîm:** 12; **Hâkka:** 8, 25, 27; **Meâric:** 4; **Nebe':** 38; **İnfitâr:** 1, 2, 3,4, 5; **Şems:** 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10; **Kadr:** 4.
Rûhbanlar: Bakara: 40; **Mâide:** 82; **A'râf:** 116, 154; **Enfâl:** 60; **Tevbe:** 31, 34, 36; **Nahl:** 51; **Enbiyâ:** 90; **Nûr:** 36, 37, 38; **Kasas:** 32; **Hadîd:** 27; **Haşr:** 13.
Rûmlar: Rûm: 2, 3, 4, 5.
Rükû': Bakara: 43, 125; **Âl-i İmrân:** 43; **Mâide:** 55; **Tevbe:** 112; **Hacc:** 26; **Sâd:** 24; **Feth:** 29; **Mürselât:** 48.
Rüşd: Bakara: 186, 256; **Nisâ:** 6; **A'râf:** 146; **Hûd:** 78, 87, 97; **Kehf:** 10, 24, 66; **Enbiyâ:** 51; **Mü'min:** 29, 38; **Hucurât:** 7; **Cin:** 2, 10, 14, 21.
Rüşvet: Bakara: 188; **Neml:** 35, 36.
Rü'yâ: Yûsuf: 5, 43, 100; **İsrâ:** 60; **Sâffât:** 105; **Feth:** 27.

— S —

Saat: En'âm: 31, 40; **A'râf:** 34, 187; **Tevbe:** 117; **Yûnus:** 45, 49; **Yûsuf:** 107; **Hicr:** 85; **Nahl:** 61, 77; **Kehf:** 21, 36; **Meryem:** 5; **Tâ-Hâ:** 15; **Enbiyâ:** 49; **Hacc:** 1, 7, 55; **Furkan:** 11; **Rûm:** 12, 14, 55; **Lokman:** 34; **Ahzâb:** 63; **Sebe':** 30; **Mü'min:** 46, 59; **Fussılet:** 47, 50; **Şûrâ:** 17, 18; **Zuhruf:** 61, 66, 85; **Câsiye:** 27, 32; **Ahkâf:** 35; **Muhammed (S.A.V.):** 18; **Kamer:** 1, 46; **Nâziât:** 42.
Sabâ melikesi: Neml: 29, 34, 42, 43..
Sabah: Bakara: 187; **Âl-i İmrân:** 41, 103; **Mâide:** 30, 31, 52, 53, 102; **En'âm:** 52, 96; **A'râf:** 78, 91, 205; **Hûd:** 67, 81, 94; **Ra'd:** 15; **Hicr:** 66, 83; **Nahl:** 6; **İsrâ:** 78; **Kehf:** 28, 40, 41, 42, 45; **Meryem:** 11, 62; **Hacc:** 63; **Mü'minûn:** 40; **Nûr:** 36, 58; **Furkan:** 5; **Şuarâ:** 157; **Kasas:** 10, 18, 82; **Ankebût:** 37; **Rûm:** 17; **Ahzâb:** 42; **Sebe':** 12; **Sâffât:** 137, 177; **Mü'min:** 46; **Fussılet:** 23; **Ahkâf:** 25; **Feth:** 9; **Hucurât:** 6; **Kamer:** 38; **Saff:** 14; **Mülk:** 30; **Kalem:** 17, 20, 21; **Müddessir:** 34; **İnsan:** 25; **Tekvîr:** 18; **Fecr:** 1; **Kadr:** 5; **Âdiyât:** 3; **Felak:** 1.
Sabır: Bakara: 45, 61, 153, 155, 175, 177, 249, 250; **Âl-i İmrân:** 17, 120, 125, 142, 146, 186, 200; **Nisâ:** 25; **En'âm:** 34; **A'râf:** 87, 126, 128, 137; **Enfâl:** 46, 65, 66; **Yûnus:** 109; **Hûd:** 11, 49, 115; **Yûsuf:** 18, 83, 90; **Ra'd:** 22, 24; **İbrâhîm:** 5, 12, 21; **Nahl:** 42, 96, 110, 126, 127; **Kehf:** 28, 67, 68, 69, 72, 75, 78, 82; **Meryem:** 65; **Tâ-Hâ:** 130, 132; **Enbiyâ:** 85; **Hacc:** 35; **Mü'minûn:** 111; **Furkan:** 20, 42, 75; **Kasas:** 54, 80; **Ankebût:** 59; **Rûm:** 60; **Lokman:** 17, 31; **Secde:** 24; **Ahzâb:** 35; **Sebe':** 19; **Sâffât:** 102; **Sâd:** 6, 17, 44; **Zümer:** 10; **Mü'min:** 55, 77; **Fussılet:** 24, 35; **Şûrâ:** 33, 34; **Ahkâf:** 35; **Muhammed (S.A.V.):** 31; **Hucurât:** 5; **Kâf:** 39; **Tûr:** 16, 48; **Kamer:** 27; **Kalem:** 48; **Meâric:** 5; **Müzzemmil:** 10; **Müddessir:** 7; **İnsan:** 12, 24; **Beled:** 17; **Asr:** 3.
Sabırsızlık: İbrâhîm: 21; **Meâric:** 19, 20.
Sâbiîler: Bakara: 62; **Mâide:** 69; **Hacc:** 17.
Sadaka: Bakara: 83, 177, 196, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 271,

276, 280; Âl-i İmrân: 15, 17; Nisâ: 36, 114; Mâide: 32, 45; Tevbe: 75, 103; Yûsuf: 88; Ahzâb: 35, 58; Hucurât: 11, 12; Hadîd: 18; Mücâdile: 12, 13; Meâric: 24, 25; Müddessir: 44; Fecr: 16, 17, 18, 19, 20; Beled: 12, 13, 14, 15, 16, 17; Leyl: 17, 18, 19, 20, 21; Mâûn: 1, 2, 3; Kevser: 3.
Sadakâ-i fıtr: A'lâ: 14.
Safâ: Bakara: 158.
Sağ taraf: Nisâ: 3, 24, 25, 33, 36; A'râf: 17; Nahl: 48, 71; İsrâ: 71; Kehf: 17, 18; Meryem: 52; Tâ-Hâ: 17, 69, 80; Mü'minûn: 6; Nûr: 31, 33, 58; Kasas: 30; Ankebût: 48; Rûm: 28; Ahzâb: 50, 52, 55; Sebe': 15; Sâffât: 28, 93; Zümer: 67; Kâf: 17; Vâkıa: 8, 27, 38, 90, 91; Hadîd: 12; Tahrîm: 8; Hâkka: 19, 45; Meâric: 30, 37; Müddessir: 39; İnşikâk: 7, 8, 9; Beled: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18.
Sağırlık: Bakara: 18, 171; Mâide: 71; En'âm: 25, 39; Enfâl: 22; Yûnus: 42; Hûd: 27; İsrâ: 46, 97; Kehf: 11; Enbiyâ: 45; Furkan: 73; Neml: 80; Rûm: 52; Fussılet: 5, 44; Zuhruf: 40.
Sağlık, sıhhat: A'râf: 31, 135; Zümer: 10.
Sahîfe: Tâ-Hâ: 133; Enbiyâ: 104; Necm: 36; Müddessir: 52; Abese: 13; Tekvîr: 10; A'lâ: 18, 19; Beyyine: 2.
Sakal: Tâ-Hâ: 94.
Sâlih Aleyhisselâm: A'râf: 73, 75, 77, 79, 189, 190; Hûd: 61, 62, 66, 68, 89; Şuarâ: 141, 142, 159; Neml: 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53; Kamer: 23, 31; Şems: 11, 12, 13, 14, 15.
Sâlih amel: Bakara: 25, 62, 82, 277; Âl-i İmrân: 57; Nisâ: 57, 122, 124, 173; Mâide: 9, 69, 93; A'râf: 42; Tevbe: 102, 120; Yûnus: 4, 9; Hûd: 11, 23, 46; Ra'd: 29; İbrâhîm: 23; Nahl: 97; İsrâ: 9; Kehf: 2, 30, 46, 88, 107, 110; Meryem: 60, 76, 96; Tâ-Hâ: 75, 82, 112; Enbiyâ: 94; Hacc: 14, 50, 56; Mü'minûn: 51, 100; Nûr: 55; Furkan: 70, 71; Şuarâ: 227; Neml: 19; Kasas: 67, 80; Ankebût: 7, 9, 58; Rûm: 15, 44, 45; Lokman: 8; Secde: 12, 19; Ahzâb: 31; Sebe': 4, 11, 37; Fâtır: 7, 10, 37; Sâd: 24, 28; Mü'min: 40, 58; Fussılet: 8, 33, 46; Şûrâ: 22, 23, 26; Câsiye: 15, 21, 30; Ahkâf: 15; Muhammed (S.A.V.): 2, 12; Feth: 29; Teğâbün: 9; Talâk: 11; İnşikâk: 25; Bürûc: 11; Tîn: 6; Beyyine: 7; Asr: 3.
Salkım: En'âm: 99; Hâkka: 23; İnsan: 14.
Salon: Kehf: 17.
Saman: Rahmân: 12; Fîl: 5.
Sâmirî: Tâ-Hâ: 85, 87, 88, 95, 96.
Sam yeli: Tûr: 27.
San'at: Mâide: 14, 63; A'râf: 137; Hûd: 16, 37, 38; Ra'd: 31; Nahl: 112; Kehf: 104; Tâ-Hâ: 39, 41, 69; Enbiyâ: 80; Mü'minûn: 27; Nûr: 30; Şuarâ: 129; Neml: 88; Ankebût: 45; Fâtır: 8.
Saray: A'râf: 74; Tevbe: 72; Furkan: 10; Neml: 44; Kasas: 38; Mü'min: 36; Mürselât: 32.
Sarı: Bakara: 69; Rûm: 51; Hadîd: 20; Mürselât: 33.
Sarımsak: Bakara: 61.
Sarp yokuş: Beled: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18.
Sarsıntı: Bakara: 214; A'râf: 78, 91, 155; Hacc: 1; Ankebût: 6; Ahzâb: 11; Vâkıa: 4; Müzzemmil: 14; Nâziât: 6; Zilzâl: 1.
Savaş: Bakara: 156, 157, 158, 168, 191, 192, 193, 200, 216; Nisâ: 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 84, 90, 91; Enfâl: 49, 65, 66; Tevbe: 20, 24, 29, 38, 42; Zümer: 10; Fussılet: 34, 35.
Savaşda Allah (C.C.)'ın yardımı: Bakara: 124, 125; Enfâl: 9, 10, 11, 12, 13, 43; Tevbe: 26; Ahzâb: 9, 25.
Savaşda bozguncular: Nisâ: 72, 73, 88, 89, 90, 91; Tevbe: 38, 39, 40, 42, 44, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 91, 96, 111;

Ahzâb: 9, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 21.
Savaş esirleri: Enfâl: 67, 68, 69, 70, 71.
Savaşdan istisnâ edilenler: Nûr: 61; Feth: 17.
Savaşdan kaçmak: Enfâl: 15, 16.
Savaşda misilleme: Nahl: 126.
Savaş mu'cizeleri: Enfâl: 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12; Tevbe: 27.
Savaşda namaz: Nisâ: 101, 102, 103.
Savaş ta'lîmleri: Nisâ: 95; 100; Enfâl: 74, 75; Tevbe: 122; Feth: 17.
Savaş usûlleri: Nisâ: 71, 94, 104; Mâide: 33, 34; Enfâl: 15, 16, 17, 18, 58, 61, 62, 63, 64, 67, 68.
Savaşda zafer: Âl-i İmrân: 13, 110, 111, 121, 128; Enfâl: 19, 42, 43, 44, 45; Ahzâb: 26, 27.
Sebât etmek: Bakara: 249; Enfâl: 46; Zümer: 10; Fussılet: 34, 35.
Sebze: Bakara: 61.
Secde: Bakara: 34, 58, 125; Âl-i İmrân: 43, 113; Nisâ: 102, 154; A'râf: 11, 12, 120, 161, 206; Tevbe: 112; Yûsuf: 4, 100; Ra'd: 15; Hicr: 31, 32, 33, 98; Nahl: 48, 49; İsrâ: 61, 107; Kehf: 50; Meryem: 58; Tâ-Hâ: 70, 116; Hacc: 18, 26, 77; Furkan: 60, 64; Şuarâ: 46, 219; Neml: 24, 25; Secde: 15; Sâd: 72, 73, 75; Zümer: 9; Fussılet: 37; Feth: 29; Kâf: 40; Necm: 62; Rahmân: 6; Kalem: 42, 43; İnsan: 26; İnşikâk: 21; Alak: 19.
Secde âyetleri: A'râf: 206; Ra'd: 15; Nahl: 49; İsrâ: 107; Meryem: 58; Hacc: 18; Furkan: 60; Neml: 25; Secde: 15; Sâd: 24; Fussılet: 37; Necm: 62; İnşikâk: 21; Alak: 19.
Secde eden uzuvlar: Cin: 18.
Secdenin fazîleti: Secde: 15; Alak: 19.
Secdenin ma'nâsı: Necm: 62.
Secde yerleri: Bakara: 115; A'râf: 29.
Sed: Kehf: 93, 94, 95; Yâsîn: 9.
Sefâhet: Bakara: 13, 130, 142, 282; Nisâ: 5; En'âm: 140; A'râf: 66, 67; 155; Cin: 4.
Sefer: Bakara: 184, 185, 275; Âl-i İmrân: 156; Nisâ: 43, 94, 101; Mâide: 6, 106; Tevbe: 42; Kehf: 62; Sebe': 19; Müzzemmil: 20.
Seferî Namaz: Nisâ: 101.
Sekînet: Bakara: 248; Tevbe: 26, 40; Feth: 4, 18, 26.
Selâm - Selâmet: Bakara: 71, 233; Nisâ: 65, 86, 92, 94; Mâide: 16; En'âm: 54, 127; A'râf: 46; Enfâl: 43; Yûnus: 9, 10, 25; Hûd: 48, 69; Ra'd: 24; İbrâhîm: 23; Hicr: 46, 52; Nahl: 32; Meryem: 15, 33, 47, 62; Tâ-Hâ: 47; Enbiyâ: 69; Nûr: 27, 61; Furkan: 63, 75; Şuarâ: 89; Neml: 59; Kasas: 55; Ahzâb: 22, 44, 56; Yâsîn: 10, 58; Sâffât: 26, 79, 84, 103, 109, 120, 130, 181; Zümer: 73; Zuhruf: 89; Kâf: 34; Zâriyât: 25; Vâkıa: 26, 91; Mücâdile: 8; Haşr: 28; Kalem: 43; Kadr: 5.
Selsebîl: Rahmân: 50; İnsan: 18.
Semâvî Dînlerde ortak kâideler: En'âm: 90.
Semûd: Zâriyât: 43, 44, 45, 46; Hâkka: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.
Semûd kavmi: A'râf: 73; Tevbe: 70; Hûd: 61, 68, 95; Ra'd: 9; İsrâ: 59; Hacc: 44; Furkan: 38; Neml: 45; Ankebût: 38; Mü'min: 30, 31; Kâf: 14; Necm: 50, 51; Hâkka: 4, 5; Şems: 11.
Semûm: Hicr: 27; Tûr: 27; Vâkıa: 42.
Sene: Bakara: 96, 233, 240, 259; Mâide: 26; A'râf: 130; Tevbe: 28, 37, 126; Yûnus: 5; Yûsuf: 42, 47, 49; İsrâ: 12; Kehf: 11, 25; Tâ-Hâ: 40; Hacc: 47; Mü'minûn: 112; Şuarâ: 18, 205; Kasas: 27; Ankebût: 14; Rûm: 4; Lokman: 14; Secde: 5; Ahkâf: 15; Meâric: 4.
Serâb: Nûr: 39; Nebe': 20.
Serhoşluk: Nisâ: 43; Hicr: 15, 72; Nahl: 67; Hacc: 2; Sâffât: 47; Kâf: 19.
Serkeşlik: Nisâ: 34.
Sermâye: Yûsuf: 19, 62, 65, 88; Tûr: 48.
Serserî: Bakara: 15; En'âm: 110; A'râf: 186; Yûnus: 11; Hicr: 72; Mü'minûn: 75; Neml: 4.
Sevâb: Bakara: 103, 125; Âl-i İmrân: 145, 148, 153, 195; Nisâ: 134; Mâide: 60, 85; Nahl: 31; Kehf: 44, 46;

Meryem: 76; **Feth**: 18; **Mutaffifîn**: 36.
Sevâb ve azâb ebedîdir: Bakara: 80, 81; **Âl-i İmrân**: 84; **En'âm**: 128; **Hûd**: 106, 107, 108; **Lokman**: 8, 9; **Ahzâb**: 64, 65; **Fussılet**: 28, 29; **Zuhruf**: 74, 75, 76, 77, 78.
Sevgi: Rûm: 21.
Seyâhat: Âl-i İmrân: 137; **Mâide**: 96; **En'âm**: 11; **Tevbe**: 2, 112; **Yûsuf**: 22, 109; **Nahl**: 36; **Hacc**: 46; **Neml**: 69; **Kasas**: 80; **Ankebût**: 20; **Rûm**: 9, 42; **Sebe'**: 18; **Fâtır**: 44; **Mü'min**: 21, 82; **Tahrîm**: 5; **Mülk**: 15; **Nûh**: 20.
Sıcak: Tevbe: 81; **Fâtır**: 22; **Vâkıa**: 42; **Gâşiye**: 5.
Sığır: Bakara: 67, 68, 69, 70, 71; **En'âm**: 144, 146; **Yûsuf**: 43, 46.
Sınır bekçiliği: Âl-i İmrân: 200.
Siccîl: Hûd: 82; **Hicr**: 74; **Enbiyâ**: 104; **Fîl**: 4.
Siccîn: Mutaffifîn: 7, 8.
Sidr: Sebe': 16; **Vâkıa**: 28.
Sidre-i müntehâ: Necm: 14, 16.
Sihir: Bakara: 102, 103, **Felak**: 1, 4.
Silâh: Nisâ: 102.
Silâhlanma: Bakara: 195, 245; **Âl-i İmrân**: 200; **Nisâ**: 95, 102; **En'âm**: 65; **Enfâl**: 60; **Tevbe**: 46; **Nahl**: 81; **Enbiyâ**: 80; **Rahmân**: 35; **Hadîd**: 25; **Teğâbün**: 17.
Silkmek: Meryem: 25; **Tâ-Hâ**: 18.
Sîmâ: Bakara: 273; **A'râf**: 46, 48; **Muhammed** (S.A.V.): 30; **Feth**: 29; **Rahmân**: 41.
Sinek: Hacc: 73.
Siper: Nahl: 81; **Nûr**: 63.
Sirke: Nahl: 67.
Sivrisinek: Bakara: 26; **Enbiyâ**: 70.
Sofra: Mâide: 112, 114.
Soğan: Bakara: 61.
Soğuk: Âl-i İmrân: 117; **Enbiyâ**: 69; **Nûr**: 43; **Sâd**: 42; **Vâkıa**: 44; **Nebe'**: 24.
Sol: A'râf: 17; **Nahl**: 48; **Kehf**: 17, 18; **Sebe'**: 15; **Kâf**: 17; **Vâkıa**: 9; **Hâkka**: 25; **Beled**: 19.
Soluk: A'râf: 176; **Hûd**: 106; **Enbiyâ**: 100; **Furkan**: 12; **Tekvîr**: 18.
Son pişmanlık: Nisâ: 73; **En'âm**: 27; **Kehf**: 42; **Meryem**: 23; **Furkan**: 27, 28; **Ahzâb**: 66; **Hâkka**: 25, 27; **Nebe'**: 40; **Fecr**: 24.
Soy - sop: Bakara: 124, 128, 205, 266; **Âl-i İmrân**: 34, 36, 38; **Nisâ**: 9; **En'âm**: 84, 87, 133; **A'râf**: 172, 173; **Yûnus**: 83; **Ra'd**: 23, 38; **İbrâhîm**: 37, 40; **İsrâ**: 3, 62; **Kehf**: 50; **Meryem**: 58; **Mü'minûn**: 101; **Furkan**: 54, 74; **Ankebût**: 27; **Secde**: 8; **Yâsîn**: 41; **Sâffât**: 17, 113, 158; **Mü'min**: 8; **Ahkâf**: 15; **Tûr**: 21; **Hadîd**: 26; **Meâric**: 13.
Su arkı: Meryem: 24.
Sulh: Bakara: 208, 224, 228; **Nisâ**: 35, 90, 91, 114, 128; **Enfâl**: 1, 12, 47, 61; **Muhammed** (S.A.V.): 35; **Mümtehıne**: 8; **Hâkka**: 10.
Sûr: En'âm: 73; **Kehf**: 99; **Tâ-Hâ**: 102; **Mü'minûn**: 101; **Neml**: 15, 16, 19, 27, 38, 87; **Yâsîn**: 51; **Zümer**: 68, 79, 81; **Kâf**: 20; **Hâkka**: 13; **Müddessir**: 8; **Nebe'**: 18.
Surat asmak: Müddessir: 22; **Kıyâmet**: 24; **İnsan**: 10; **Abese**: 1.
Sûret: Hicr: 26, 28, 33; **Mü'min**: 64; **Teğâbün**: 3; **İnfitâr**: 8.
Susmak: A'râf: 154, 193, 204; **Ahkâf**: 29.
Susuzluk: Tevbe: 120; **Meryem**: 86; **Tâ-Hâ**: 119; **Nûr**: 39; **Müddessir**: 29.
Sükûn: Bakara: 260; **Âl-i İmrân**: 126; **Nisâ**: 102; **Mâide**: 113; **Enfâl**: 10; **Yûnus**: 7; **Ra'd**: 28; **Nahl**: 106, 112; **İsrâ**: 95; **Fecr**: 27.
Süleymân Aleyhisselâm: Bakara: 102; **Nisâ**: 163; **En'âm**: 84; **Enbiyâ**: 78, 79, 81, 82; **Neml**: 15, 16, 17, 18, 30, 36, 44; **Sebe'**: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21; **Sâd**: 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.
Sündüs: Kehf: 31; **Duhan**: 53; **İnsan**: 21.
Sûre: Bakara: 23; **Tevbe**: 64, 86, 124,

127; Yûnus: 38; Hûd: 13; Nûr: 1; Muhammed (S.A.V.): 20.
Sürgün: Bakara: 84, 85; Mümtehıne: 8, 9.
Sürgün cezâsı: Mâide: 33; Haşr: 3.
Süslenmek: A'râf: 32.
Süt: Nahl: 66; Muhammed (S.A.V.): 15.
Süt anneler: Bakara: 233.
Süvâri: Bakara: 239; İsrâ: 64.
Süzülmüş bal: Muhammed (S.A.V.): 15.

— Ş —

Şafak: İnşikâk: 16.
Şahdamarı: Kâf: 16.
Şâhidler: Bakara: 154, 181, 282, 283; Âl-i İmrân: 169, 170, 171; Nisâ: 69, 135; Mâide: 8; Tevbe: 52; Hacc: 58; Furkan: 72; Ahzâb: 23; Muhammed (S.A.V.): 4; Meâric: 33, 35.
Şahsî mes'ûliyyet: Mâide: 105; En'âm: 31, 104, 164; Yûnus: 108; Nahl: 25; İsrâ: 15; Neml: 74, 75; Sebe': 25, 50, 52; Fâtır: 18; Zümer: 7; Feth: 4, 5; Necm: 38; Tekvîr: 14.
Şâirler - şiir: Enbiyâ: 5; Şuarâ: 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227; Yâsîn: 69; Sâffât: 35, 36; Tûr: 30; Hâkka: 41.
Şaka: Hadîd: 16; Târık: 14.
Şarâb: Bakara: 215, 219; Mâide: 90, 91; Muhammed (S.A.V.): 15.
Şaşırmak: Bakara: 258; Mâide: 26; Enbiyâ: 40; Kâf: 5; Vâkıa: 65.
Şecaat: Zümer: 10.
Şefâat: Bakara: 48, 123, 254, 255; Âl-i İmrân: 85; En'âm: 51, 90, 94; A'râf: 53; Yûnus: 3, 18; Meryem: 85, 87; Tâ-Hâ: 109; Enbiyâ: 28; Şuarâ: 100; Rûm: 13; Secde: 4; Sebe': 23; Yâsîn: 23; Zümer: 43, 44; Mü'min: 18; Zuhruf: 86; Necm: 26; Müddessir: 48; İnfitâr: 19.
Şehâdet (Şâhidlik): Bakara: 181, 282, 283; Nisâ: 135; Mâide: 8; Furkan: 72; Meâric: 33, 35.
Şehîdler: Bakara: 154; Âl-i İmrân: 157, 158, 169, 195; Nisâ: 69, 74; Tevbe: 52, 111; Hacc: 58; Ahzâb: 23; Muhammed (S.A.V.): 4.
Şehvet: Âl-i İmrân: 14; Nisâ: 27; A'râf: 81; Meryem: 59; Neml: 55.
Şeriat: Mâide: 48; Şûrâ: 13, 21; Câsiye: 18.
Şeytânlar: Bakara: 102; Nisâ: 118, 119; 120; A'râf: 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18; Hicr: 16, 17, 18; Nahl: 98, 99, 100; İsrâ: 27, 53; Kehf: 50, 51; Meryem: 68, 69, 70, 71, 72; Furkan: 29; Fâtır: 6; Yâsîn: 60, 62; Sâffât: 6, 7, 8, 9, 10; Fussılet: 25; Zuhruf: 37, 38, 39; Mücâdile: 10; Haşr: 15, 16; Mülk: 5.
Şeytân ve gayb haberleri: Hicr: 17; Sâffât: 7, 11; Mülk: 5; Cin: 8, 9, 10.
Şeytân ve insan: Nisâ: 118, 119; A'râf: 27, 30, 200, 201, 202; İbrâhîm: 22; Nahl: 99, 100; İsrâ: 61, 65; Nûr: 21; Ankebût: 38; Sebe': 20, 21; Fâtır: 5, 6; Sâd: 62, 71, 72, 73, 76, 79, 81, 82, 84, 85; Fussılet: 6; Zuhruf: 36, 37, 38; Muhammed (S.A.V.): 25; Mücâdile: 19; Haşr: 16, 17.
Şeytân'ın kovuluşu: Bakara: 34; A'râf: 11, 12, 18; Hicr: 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 42; Sâd: 71, 72, 74, 76, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85; Fussılet: 117, 118, 119.
Şımarıklık: Enfâl: 47; İsrâ: 37; Şuarâ: 149; Kasas: 58; Lokman: 18; Mü'min: 75; Kamer: 25, 26; Cin: 6, 13; İnşikâk: 13.
Şifâ' âyetleri: Tevbe: 14; Yûnus: 57; Nahl: 69; İsrâ: 82; Şuarâ: 80; Fussılet: 44.
Şihablar (Akan yıldızlar): Hicr: 17, 18; Neml: 7; Sâffât: 10; Mülk: 5; Cin: 8, 9.
Şikâyet: Yûsuf: 86; Mücâdile: 1.

Şimşek: Bakara: 19, 20; Ra'd: 12; Nûr: 23; Rûm: 24.
Şuâyb Aleyhisselâm: A'râf: 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93; Hûd: 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94; Şuarâ: 176, 180, 182, 184, 186, 188, 189, 190, 191; Ankebût: 36, 37.
Şübhe: Bakara: 147; Yûnus: 94, 95; Hacc: 11; Sebe': 51, 52, 53, 54.
Şükr: Bakara: 52, 56, 152, 158, 172, 185, 243; Âl-i İmrân: 123, 144, 145; Nisâ: 147; Mâide: 6, 8, 9; En'âm: 53; A'râf: 10, 17, 58, 144, 189; Enfâl: 26; Yûnus: 22, 60; Yûsuf: 38; İbrâhîm: 5, 7, 37; Nahl: 14, 78, 114, 121; İsrâ: 3, 19; Enbiyâ: 80; Hacc: 36; Mü'minûn: 78; Furkan: 62; Neml: 19, 40, 73; Kasas: 73; Ankebût: 17; Rûm: 46; Lokman: 12, 14, 31; Secde: 9; Sebe': 13, 15, 19; Fâtır: 12, 30, 34; Yâsîn: 35, 73; Zümer: 7, 66; Mü'min: 61; Şûrâ: 23, 33; Câsiye: 12; Ahkâf: 15; Kamer: 35; Vâkıa: 70; Teğâbün: 17; Mülk: 23; İnsan: 3, 9, 22.

— T —

Taassub: Âl-i İmrân: 73; Tevbe: 14.
Tâat: Nisâ: 81; Nûr: 53; Muhammed (S.A.V.): 21.
Tâbiîn: Haşr: 10; Cum'a: 3.
Tâbût: Tâ-Hâ: 39.
Tâğût: Bakara: 256, 257; Nisâ: 51, 60, 76; Mâide: 60; Nahl: 36; Zümer: 17.
Tahiyyat secdesi: Bakara: 34; A'râf: 11; Yûsuf: 100; İsrâ: 61; Kehf: 50; Tâ-Hâ: 116.
Taht: Yûsuf: 100; Hicr: 47; Kehf: 31; Şuarâ: 38, 41, 42; Yâsîn: 56; Sâffât: 44; Zuhruf: 34; Tûr: 20; Vâkıa: 15; İnsan: 13; Mutaffifîn: 23, 35; Gâşiye: 13.
Tâkat: Bakara: 184, 249, 286; Talâk: 6.
Taklîdcilik: Mâide: 104; A'râf: 28, 38; Tevbe: 30, 65; Yûnus: 78; Enbiyâ: 53; Şuarâ: 74; Lokman: 21; Zuhruf: 22, 23.
Takvâ: Bakara: 2, 24, 41, 48, 63, 66, 123, 177, 179, 180, 187, 189, 194, 196, 197, 203, 206, 223, 224, 231, 233, 237, 241, 242, 278, 281, 282, 283; Âl-i İmrân: 15, 28, 50, 76, 102, 115, 123, 130, 131, 133, 138, 200; Nisâ: 1, 9, 77, 128, 129, 131; Mâide: 2, 4, 8, 11, 27, 35, 46, 57, 65, 88, 93, 96, 100, 108, 112; En'âm: 32, 51, 69, 72, 153, 155; A'râf: 26, 35, 65, 83, 96, 128, 156, 164, 169, 171, 201; Enfâl: 1, 25, 29, 34, 56, 69; Tevbe: 4, 7, 36, 44, 108, 109, 115, 119, 123; Yûnus: 9, 31, 63; Hûd: 49, 78; Yûsuf: 57, 90, 109; Ra'd: 35; Hicr: 45, 69; Nahl: 2, 30, 31, 52; Meryem: 13, 18, 63, 72, 85, 97; Tâ-Hâ: 113, 132; Enbiyâ: 48; Hacc: 1, 32, 37; Mü'minûn: 23, 32, 52, 87; Nûr: 34, 52; Furkan: 15, 74; Şuarâ: 11, 90, 106, 108, 110, 124, 126, 131, 132, 142, 144, 150, 161, 163, 177, 179, 184; Kasas: 83; Ankebût: 16; Rûm: 31; Lokman: 33; Ahzâb: 1, 32, 37, 55, 70; Yâsîn: 43; Sâffât: 124; Sâd: 28, 49; Zümer: 10, 16, 20, 24, 28, 33, 57, 61, 63; Zuhruf: 35, 63, 67; Duhan: 51; Câsiye: 10; Muhammed (S.A.V.): 15, 17, 36; Feth: 26; Hucurât: 1, 3, 10, 12, 13; Kâf: 31; Zâriyât: 15; Tûr: 17; Necm: 32; Kamer: 54; Hadîd: 28; Mücâdile: 9; Haşr: 7, 18; Mümtehıne: 11; Teğâbün: 16; Talâk: 1, 2, 4, 5, 10; Kalem: 34; Hâkka: 48; Nûh: 3; Müzzemmil: 17; Müddessir: 56; Mürselât: 41; Nebe': 31; Şems: 8; Leyl: 5, 17; Alak: 12.

Takvim: Bakara: 189; En'âm: 96; Tevbe: 36; Yûnus: 5; Nahl: 12; İsrâ: 12; Meryem: 94; Rûm: 4; Secde: 5; Sâffât: 5; Rahmân: 5.
Tâlût: Bakara: 247, 249.
Tama': Bakara: 75; Mâide: 84; A'râf: 46, 56; Şuarâ: 51, 82; Rûm: 24; Secde: 16; Ahzâb: 32; Meâric: 38; Müddessir: 15.
Tartı, tartmak: En'âm: 152; A'râf: 8, 9, 55; Hûd: 84, 85; Hicr: 19; İsrâ: 35; Kehf: 105; Enbiyâ: 47; Mü'minûn: 103; Şuarâ: 26; Şûrâ: 17; Rahmân: 7, 8, 9; Hadîd: 25; Mutaffifîn: 3; Kâria: 6, 8.
Taş: Bakara: 24, 60, 74, 264; A'râf: 160; Enfâl: 32; Hûd: 82; Hicr: 74; İsrâ: 50; Kehf: 63; Lokman: 16; Zâriyât: 35; Tahrîm: 6; Fecr: 9; Fîl: 4.
Taşlamak (Her iki ma'nâda): Âl-i İmrân: 36; Hûd: 91; Hicr: 17, 34; Nahl: 18; Kehf: 20, 22; Meryem: 46; Şuarâ: 116; Yâsîn: 18; Sâd: 77; Duhan: 20; Mülk: 5; Tekvîr: 25.
Tatlı söz: Bakara: 83, 235, 263; Nisâ: 5, 9; Tâ-Hâ: 4; Ahzâb: 32.
Teammüd: Nisâ: 93, 95; Ahzâb: 5.
Tebük Seferi: Tevbe: 38, 39, 81, 82, 82, 83, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 102, 117, 118; Hadîd: 7.
Tedbîr: Nisâ: 82; Yûnus: 3, 31; Ra'd: 2; Mü'minûn: 68; Secde: 5; Sâd: 29; Muhammed (S.A.V.): 24; Haşr: 24; Nâziât: 5.
Tefsîr: Furkan: 33.
Teheccüd: İsrâ: 79; Tâ-Hâ: 1; Müzzemmil: 2, 4, 6, 20; Abese: 38; İnşikâk: 17.
Tekbîr: Bakara: 185; İsrâ: 111; Hacc: 37; Câsiye: 31; Müddessir: 3; A'lâ: 14, 15; Duhâ: 11.
Teklîf: Bakara: 233, 286; Nisâ: 84; En'âm: 152; A'râf: 42; Mü'minûn: 62; Talâk: 7.
Temel: Bakara: 127; Nahl: 26.
Temizlik (Maddî, ma'nevî): Bakara: 25, 27, 125, 129, 151, 168, 172, 174, 222, 232; Âl-i İmrân: 15, 38, 42, 55, 77, 141, 154, 164, 179; Nisâ: 2, 3, 4, 43, 49, 57, 160; Mâide: 4, 5, 6, 11, 87, 88, 100; A'râf: 32, 58, 82, 157, 160; Enfâl: 11, 26, 37, 69, 108; Tevbe: 72, 203, 208; Yûnus: 22, 93; Hûd: 78; Ra'd: 29; İbrâhim: 24; Nahl: 32, 72, 97, 114; İsrâ: 70; Kehf: 19, 74; Meryem: 19; Tâ-Hâ: 76, 81; Hacc: 24, 26, 29; Mü'minûn: 51; Nûr: 21, 26, 28, 30, 61; Furkan: 48; Neml: 56; Ahzâb: 33, 53; Sebe': 15; Fâtır: 10, 18; Zümer: 73; Mü'min: 64; Câsiye: 16; Ahkâf: 20; Necm: 32; Vâkıa: 79; Müddessir: 4; İnsan: 21; Nâziât: 18; Abese: 3, 7, 14; A'lâ: 14; Şems: 9; Leyl: 18; Beyyine: 2.
Temlîk: En'âm: 94; Zümer: 8, 49.
Temsiller: Bakara: 26; İbrâhîm: 25, Furkan: 33; Zümer: 27.
Tenbellik: Nisâ: 142; Tevbe: 54; Şems: 10.
Tepe: Bakara: 265; Enbiyâ: 96; Şuarâ: 128.
Tepsi: Zuhruf: 71.
Terâzi ve ölçeği doğru tutmak: En'âm: 152; A'râf: 85; Hûd: 83; İsrâ: 35; Şuarâ: 181, 182; Rahmân: 9.
Tercîh etmek: Yûsuf: 91; Tâ-Hâ: 72; Haşr: 9; Nâziât: 38; A'lâ: 16.
Tertîl: Furkan: 32; Müzzemmil: 4.
Terviye Günü: Hacc: 28.
Tesettür: Nûr: 30, 31, 60; Ahzâb: 32, 33, 53, 55, 59.
Teşrîk Günleri: Nisâ: 84; Enfâl: 65; Hâkka: 34; Fecr: 18; Mâûn: 3.
Tetavvu': Bakara: 158, 184; Tevbe: 79; İsrâ: 79; Enbiyâ: 72.
Tevâzu': Hicr: 88; İsrâ: 21; Nûr: 30; Furkan: 63; Şuarâ: 215; Lokman: 18.
Tevbe: Bakara: 37, 54, 128, 160, 187, 222, 279; Âl-i İmrân: 89, 90, 128; Nisâ: 16, 17, 18, 26, 27, 64, 92, 146; Mâide: 34, 39, 71, 74; En'âm: 54; A'râf: 143, 153; Tevbe: 3, 5, 11, 15, 27, 74, 102, 104, 106, 112, 117, 118, 126; Hûd: 3, 52, 61, 90, 112; Ra'd: 30; Nahl: 119; Meryem: 60; Tâ-

Hâ: 82, 122; Nûr: 3, 5, 10, 31; Furkan: 70, 71; Kasas: 67; Ahzâb: 24, 73; Mü'min: 3, 7; Şûrâ: 25; Ahkâf: 15; Hucurât: 11; Mücâdile: 13; Tahrîm: 4, 5, 8; Müzzemmil: 20; Bürûc: 10.

Tevbe etmek ve şartları: Bakara: 160; Âl-i İmrân: 89, 135; Nisâ: 16, 18, 146; Mâide: 34, 39, 74; En'âm:, 54; Tevbe: 5, 25, 27, 104, 112, 117, 118; Hûd: 3; Ra'd: 30; Nahl: 119; Meryem: 60; Tâ-Hâ: 82; Nûr: 5, 22, 31; Furkan: 70, 71; Kasas: 67; Rûm: 31; Zümer: 54; Mü'min: 3; Şûrâ: 25; Ahkâf: 15; Mücâdile: 13; Tahrîm: 8.

Tevekkül: Âl-i İmrân: 159; Nisâ: 81; Mâide: 11; Enfâl: 61; Tevbe: 51, 129; Yûnus: 85; Hûd: 56; Furkan: 58, 75; Şuarâ: 216, 217; Neml: 79; Ahzâb: 3, 48; Zümer: 36, 38; Mücâdile: 110; Teğâbün: 13; Talâk: 3; Müzzemmil: 9.

Tevhîd mertebeleri: Yûnus: 32; Beyyine: 5; İhlâs: 1.

Tevrât: Âl-i İmrân: 3, 4, 48, 50, 65, 93; Mâide: 43, 44, 46, 66, 68, 110; A'râf: 157; Tevbe: 111; Enbiyâ: 105; Mü'min:, 54; Ahkâf: 12; Feth: 29; Saff: 6; Cum'a: 5.

Teyemmüm: Nisâ: 43; Mâide: 6.

Teyze: Nisâ: 23; Nûr: 61; Ahzâb: 50.

Tıp: Bakara: 57, 219, 275; Nisâ: 29; A'râf: 157, 200, 201; Yûnus: 57; Nahl: 69; İsrâ: 82; Furkan: 67; Şuarâ: 80; Fussılet: 43, 44; Kıyâmet: 4, 27, 30.

Tıraş olmak: Bakara: 196; Feth: 27.

Tırnak: En'âm: 146.

Ticâret: Bakara: 198; Nisâ: 29; Cum'a: 10, 11; Mutaffifîn: 1, 2, 3.

Tilâvet: Bakara: 44, 102, 112, 121, 129, 151, 252; Âl-i İmrân: 58, 93, 101, 108, 113, 164; Nisâ: 127; Mâide: 27; En'âm: 151; A'râf: 175; Enfâl: 2, 31; Yûnus: 15, 16, 61, 71; Hûd: 17; Ra'd: 30; Kehf: 27, 83, 107; Meryem: 58, 73; Hacc: 30, 72; Mü'minûn: 66, 105; Şuarâ: 69; Neml: 92; Kasas: 45, 53, 59; Ankebût: 45, 48, 51; Lokman: 7; Ahzâb: 34; Sebe': 43; Fâtır: 29; Sâffât: 3; Zümer: 71; Câsiye: 6, 8, 25, 31; Ahkâf: 7; Cum'a: 2; Talâk: 11; Kalem: 15; Mutaffifîn: 13; Beyyine: 2.

Tomurcuk: En'âm: 99, Şuarâ: 148; Sâffât: 65; Fussılet: 47; Rahmân: 11.

Topal: Nûr: 61; Feth: 17.

Toplantı yeri: Bakara: 125.

Toplum bilimleri: Enfâl: 46; Yûnus: 19; Nahl 80, 81; Kehf: 54; Hucurât: 13; Nebe': 8, 16.

Toprak: Bakara: 264; Âl-i İmrân: 59; Nisâ: 43; Mâide: 6; Ra'd: 5; Nahl: 59; Kehf: 8, 37, 40; Tâ-Hâ: 6, 106; Hacc: 5; Mü'minûn: 35, 82; Neml: 67; Rûm: 20; Fâtır: 11; Sâffât: 16, 53; Mü'min: 67; Kâf: 3; Vâkıa: 47; Nebe': 40; Nâziât: 14; Abese: 40; Beled: 16.

Topuk: Mâide: 6.

Torun: Bakara: 136, 140: Âl-i İmrân: 84; Nisâ: 163; A'râf: 160; Nahl: 72.

Toz: Yûnus: 26; Abese: 40; Âdiyât: 4.

Tûbâ: Ra'd: 29.

Tûfân: A'râf: 133; Ankebût: 14; Hâkka: 11, 12.

Tûr: Bakara: 63, 93; Nisâ: 154; Meryem: 52; Tâ-Hâ: 80; Mü'minûn: 20; Kasas: 29, 44, 46; Tûr: 1; Tîn: 2.

Tuvâ: Tâ-Hâ: 12; Nâziât: 16.

Tuz: Furkan: 53; Fâtır: 12.

Tübba' Kavmi: Duhan: 37; Kâf: 14.

— U —

Uçak ve benzerleri: Nahl: 8.

Ufuk: Fussılet: 53; Necm: 7; Tekvîr: 23.

Uğurluluk - uğursuzluk: A'râf: 131; Neml: 47; Yâsîn: 18, 19; Fussılet: 16; Kamer: 19.

Uhud Savaşı: Âl-i İmrân: 120, 121, 122, 140, 141, 142, 143, 144, 152, 153, 154, 155, 157, 162, 165, 166,

168, 172,
Umre: 158, 195.
Urgan: Tebbet: 5.
Urûc: Hicr: 14; Secde: 5; Sebe': 2; Hadîd: 4; Meâric: 4.
Uyku: Bakara: 255; A'râf 4, 47; Enfâl: 43; Kehf: 18; Furkan: 24, 47; Rûm: 23; Yâsîn: 52; Sâffât: 102; Zümer: 42; Zâriyât: 17; Kalem: 19; Nebe': 9.
Uyuklamak: Bakara: 225; Âl-i İmrân: 154; Enfâl: 11.

— Ü —

«Üf, of» demek: İsrâ: 23, Enbiyâ. 67; Ahkâf: 17.
Üflemek: Müddessir: 8.
Üfürükçülük: Felâk: 4.
Ülfet: Âl-i İmrân: 103; Enfâl: 63; Tevbe: 60; Nûr: 43; Kureyş: 1, 2.
Ümîd: Bakara: 213, 216, 246; Nisâ: 19, 84, 99, 104; Mâide: 52; A'râf: 129, 185; Tevbe: 18, 102; Yûnus: 7, 11, 15; Hûd: 62; Yûnus: 21, 83; İsrâ: 8, 28, 51, 57, 79; Kehf: 24, 40, 110; Meryem: 48; Nûr: 60; Furkan: 21, 40; Neml: 72; Kasas: 9, 22, 67, 86; Ankebût: 5, 36; Ahzâb: 21; Fâtır: 29; Zümer: 9; Câsiye: 14; Muhammed (S.A.V.): 22; Hucurât: 11; Mümtehıne: 6, 7; Tahrîm: 5, 8; Kalem: 32; Nûh: 13; Nebe': 27.
Ümîdsizlik: Mâide: 3; En'âm: 44; Hûd: 9; Yûsuf: 80, 87, 110; Ra'd: 31; Hicr: 56, 65; İsrâ: 83; Mü'minûn: 77; Ankebût: 23; Rûm: 12, 36, 49; Zümer: 53; Fussılet: 49; Şûrâ: 28; Zuhruf: 75; Mümtehıne: 13; Talâk: 4.
Ümmetler: Bakara: 158, 213; A'râf: 34; Yûnus: 19, 47, 49.
Ümmî: Bakara: 78; Âl-i İmrân: 20, 75; A'râf: 157, 158; Cum'a: 2; A'lâ: 6.
Ünsiyyet: Nûr: 27; Ahzâb: 53.
Ürperme: Zümer: 23.
Üstünlük: Nisâ: 95, 96; En'âm: 123, 129, 165; Nahl: 75, 76; İsrâ: 21; Enbiyâ: 72, 73; Ahzâb: 66, 67, 68; Sebe': 31, 32, 33.
Üşenerek namaz kılanlar: Nisâ: 142, 162; Tevbe: 54.
Üvey kız: Nisâ: 23.
Üzeyr Aleyhisselâm: Tevbe: 30.
Üzüm: Bakara: 266; En'âm: 99, 141; Ra'd: 4; Nahl: 11, 67; İsrâ: 91; Kehf: 32; Mü'minûn: 19; Yâsîn: 34; Nebe': 32; Abese: 28.

— V —

Va'dden caymak: Bakara: 80; Âl-i İmrân: 9, 144; Tevbe: 77; Ra'd: 31; İbrâhîm: 22; Tâ-Hâ: 58, 86, 87, 97; Hacc: 47; Rûm: 6; Zümer: 20.
Vâdî: Enfâl: 42; Tevbe: 121; İbrâhîm: 37; Ra'd: 17; Tâ-Hâ: 12; Şuarâ: 225; Neml: 18; Kasas: 30; Ahkâf: 24; Nâziât: 16; Fecr: 9.
Vahşî hayvanlar: Tekvîr: 5.
Vahy: Bakara: 2, 4, 87, 118, 213; Nisâ: 163, 165; E'nâm: 7, 8, 9, 91, 93; Yûnus: 47; Yûsuf: 109; Ra'd: 7, 38; İsrâ: 2, 21, 95; Lokman: 27; Mü'min: 70; Şûrâ: 51; Leyl: 14, 15, 16.
Vakf: Bakara: 180; Nisâ: 9, 11, 12; Mâide: 106, 107.
Varlık ve hayâtın sırrı: Enbiyâ: 30.
Vâroluş gâyemiz: Zâriyât: 56.
Vasîlik: Nisâ: 5, 6.
Vasıyyet: Bakara: 180, 181, 182; Nisâ: 9, 11, 12; Mâide: 106, 107.
Vatanperverlik: Sâd: 46.
Va'z: Bakara: 66, 231, 232, 275; Âl-i İmrân: 138; Nisâ: 34, 58, 63, 66; Mâide: 46; A'râf: 145, 164; Yûnus: 57; Hûd: 46, 120; Nahl: 90, 125;

Tâ-Hâ: 2; Nûr: 17, 34; Şuarâ: 136; Lokman: 13; Sebe': 46; Mücâdile: 3.
Vebâl: Mâide: 95; Haşr: 15; Teğâbün: 5; Talâk: 9.
Vedâ' Haccı: Nasr: 3.
Vefâ: Bakara: 177; Tevbe: 111; Necm: 41.
Vekâlet: Âl-i İmrân: 173; Nisâ: 81, 109, 132, 171; En'âm: 66, 89, 102, 107; Yûnus: 108; Hûd: 12; Yûsuf: 66; İsrâ: 2, 54, 65, 68, 86; Furkan: 43; Kasas: 28; Secde: 11; Ahzâb: 3, 48; Zümer: 41, 62; Şûrâ: 6; Müzzemmil: 9.
Velî: Bakara: 237; Nisâ: 5, 125.
Velî edinmek: Âl-i İmrân: 118; Nisâ: 33, 144; Mâide: 51, 55, 56, 57, 58; Tevbe: 71; Ahzâb: 6; Mümtehıne: 1, 7, 8, 9.
Velîyyullâh: Cin: 27.
Vergiler: En'âm: 141; Enfâl: 41; Tevbe: 29; Mücâdile: 13.
Vesîle: Mâide: 35; İsrâ: 57..
Vesvese: A'râf: 20; Tâ-Hâ: 120; Kâf: 16; Nâs: 4, 5.
Vezîr: Tâ-Hâ: 29; Furkan: 35.
Vicdan hürriyeti: Bakara: 256; Tevbe: 6; İsrâ: 54; Kâf: 45; Alak: 9, 10; Kâfirûn: 6.
Vücûb: Meryem: 71.

— Y —

Yağ: Mü'minûn: 20.
Yağmur: Bakara: 19, 22, 164, 264, 265; Nisâ: 102; En'âm: 6, 99; A'râf: 50, 57, 84; Enfâl: 11, 32; Yûnus: 24; Hûd: 82; Yûsuf: 49; Ra'd: 17; İbrâhîm: 32; Hicr: 22, 74; Nahl: 10, 65; Kehf: 29, 45; Tâ-Hâ: 53; Hacc: 5, 63; Mü'minûn: 18; Nûr: 43; Furkan: 40, 48; Şuarâ: 173; Neml: 58, 60, 63; Ankebût: 63; Rûm: 24, 46, 48; Lokman: 10, 34; Secde: 27; Fâtır: 27; Zümer: 21; Fussılet: 39; Şûrâ: 28; Zuhruf: 11; Ahkâf: 24; Kâf: 9; Kamer: 11; Hadîd: 20, 52; Nûh: 11; Nebe': 14.
Yağmur bulutları: Nebe': 14.
Yağmur duâsı: Nûh: 12.
Yahyâ Aleyhisselâm: Âl-i İmrân: 38, 39, 40, 41; En'âm: 85; Meryem: 2, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15; Enbiyâ: 89, 90.
Yahûdîler: Bakara: 62, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 100, 101, 102, 103, 104, 111, 113, 116, 118, 120, 135, 140, 146, 159; Âl-i İmrân: 21, 23, 24, 52, 54, 67, 77, 78, 112, 181, 182, 183, 184, 199; Nisâ: 46, 51, 52, 53, 54, 55, 60, 105, 107, 108, 109, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 159, 161, 162, 163; Mâide: 18, 41, 42, 43, 44, 45, 51, 62, 63, 64, 68, 69, 82; En'âm: 90, 114, 146; A'râf: 156, 159, 160, 162, 164, 166, 168, 169; Tevbe: 30, 31, 34; Nahl: 118; Meryem: 37; Mücâdile: 26.
Yaka: Nûr: 31; Neml: 12; Kasas: 32.
Ya'kûb Aleyhisselâm: Bakara: 132, 133, 136, 140; Âl-i İmrân: 84, 93; Nisâ: 163; En'âm: 84; Hûd: 71; Yûsuf: 6, 38, 68; Meryem: 6, 49; Enbiyâ: 72; Ankebût: 27; Sâd: 45.
Yâkût: Rahmân: 58.
Yalan söylemek: Hacc: 30; Saff: 2, 3.
Yalan şâhidliği: Furkan: 72.
Yaldızlı söz: En'âm: 112.
Yaprak: En'âm: 59; A'râf: 22; Tâ-Hâ: 121.
Yara: Âl-i İmrân: 140, 172; Mâide: 45.
Yaratan: Bakara: 54; Hadîd: 22; Haşr: 24; Beyyine: 6, 7.
Yaratılışın gâyesi: Zâriyât: 56.
Yardımlaşma: Mâide: 2; Enfâl: 73; Tevbe: 71.
Yardımsız bırakmak: Âl-i İmrân: 160; İsrâ: 22; Furkan: 29.
Yarış: Mü'minûn: 61; Hadîd: 21.
Yastık: Gâşiye: 15.

Yaş: Sâd: 52; Vâkıa: 35, 36, 37, 38; Nebe': 33.
Yatak: Âl-i İmrân: 154; Nisâ: 34; Secde: 16.
Yazıcı Melekler: Enbiyâ: 94; Zuhruf: 80; Abese: 16; İnfitâr: 11, 12.
Ye'cûc, Me'cûc: Kehf: 94; Enbiyâ: 96.
Yemek-gıdâ: Bakara: 168, 172, 173; Âl-i İmrân: 93, 94; Nisâ: 160; Mâide: 1, 3, 4, 5, 87, 88, 93, 96, 118, 119, 121, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 150; Yûnus: 59; Nahl: 66, 67, 114, 115; Hacc: 28, 30.
Yemîn: Bakara: 224, 225; Mâide: 89; Nahl: 92, 94; Feth: 10; Tahrîm: 2; Kalem: 10.
Yemîni bozmak: Nahl: 91, 92.
Yemîn keffâreti: Mâide: 89.
Yenilmesi yasak olan şeyler: Mâide: 3.
Yetîmler: Bakara: 83, 177, 215, 220; Nisâ: 2, 3, 6, 8, 10, 13, 36, 127; En'âm: 152; Enfâl: 41; İsrâ: 34; Kehf: 82; Haşr: 7; İnsan: 8; Fecr: 17; Beled: 15; Duhâ: 6, 9; Mâûn: 2.
Yıkamak: Nisâ: 43; Mâide: 6; Sâd: 42.
Yılan: A'râf: 107; Tâ-Hâ: 20, 32; Şuarâ: 32.
Yıldırım: Bakara: 19, 55; Nisâ: 153; Ra'd: 13; Fussılet: 13, 17; Zâriyât: 44.
Yıldızlar: Nahl: 16; Enbiyâ: 33; Yâsîn: 40.
Yiğitlik çağı: En'âm: 152; Yûsuf: 22; İsrâ: 34; Kehf: 82; Hacc: 5; Kasas: 14; Ahkâf: 15.
Yoksullar: Bakara: 61, 83, 177, 184, 215; Âl-i İmrân: 112; Nisâ: 8, 36; Mâide: 89, 95; Enfâl: 41; Tevbe: 60; İsrâ: 26; Kehf: 79; Nûr: 22; Rûm: 38; Mücâdile: 4; Haşr: 7; Kalem: 24; Hâkka: 34, 35, 36; Müddessir: 44; İnsan: 8; Fecr: 18; Beled: 16; Mâûn: 3.
Yokuş: Tâ-Hâ: 107; Müddessir: 17.
Yolcular: Bakara: 177; Enfâl: 41; Tevbe: 60; İsrâ: 26.
Yolculara yardım: Bakara: 177, 215; Nisâ: 36; Enfâl: 41; Tevbe: 60; İsrâ: 26; Rûm: 38; Haşr: 7.
Yol göstermek: Tâ-Hâ: 53.
Yonca: Abese: 28.
Yumruk: Kasas: 15.
Yumurta: Sâffât: 49.
Yûnus Aleyhisselâm: Nisâ: 163; En'âm: 86, 87; Yûnus: 98; Enbiyâ: 87, 88; Sâffât: 139, 140, 142, 144, 146, 147, 148; Kalem: 48, 49, 50.
Yurd sevgisi: Sâd: 46.
Yûsuf Aleyhisselâm: En'âm: 84; Yûsuf: 4, 7, 8, 9, 10, 11, 17, 21, 29, 46, 51, 56, 58, 69, 76, 77, 80, 84, 85, 87, 89, 90, 99, 100, 101, 102, 103, 104; Mü'min: 34.
Yuva: Nahl: 81.
Yün: Nahl: 80; Meâric: 9; Kâria: 5.
Yüzmek: Enbiyâ: 33; Yâsîn: 40.
Yüzsüzlük Bakara: 273.

— Z —

Zafer: Âl-i İmrân: 13, 110, 111, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128; Enfâl: 19, 42, 43, 44, 45; Ahzâb: 26, 27.
Zâhidler: Yûsuf: 20.
Zahîre: Yûsuf: 65.
Zakkum ağacı: Sâffât: 62, 66; Duhan: 43; Vâkıa: 52.
Zann: En'âm: 116; Yûnus: 36; Hucurât: 12.
Zebânîler: Zümer: 71, 73; Duhan: 47, 48, 49, 50; Tahrîm: 6; Mülk: 8; Müddessir: 31; Alak: 18.
Zebûr: Nisâ: 163; İsrâ: 55; Enbiyâ: 105.
Zehir: Hicr: 27.
Zekât: Bakara: 43, 83, 110, 177, 277; Âl-i İmrân: 180; Nisâ: 77, 162; Mâide: 12, 55; A'râf: 156; Tevbe: 5, 11, 18, 34, 60, 71; Kehf: 81; Meryem: 13, 31, 55; Enbiyâ: 73; Hacc: 41, 78; Mü'minûn: 4; Nûr: 37, 56; Neml: 3; Rûm: 39; Lokman: 4; Ah-

zâb: 33; Fussılet: 7; Mücâdile: 13; Müzzemmil: 20; A'lâ: 14; Mâûn: 7.
Zekâtın verileceği yerler: Tevbe: 60.
Zekeriyyâ Aleyhisselâm: Âl-i İmrân: 18, 19, 25, 37, 38; En'âm: 85; Meryem: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10; Enbiyâ: 89.
Zemheri: İnsan: 13.
Zencefil: İnsan: 17.
Zenginlik: Sebe': 34, 35, 36, 37; Zuhruf: 23.
Zerre: Nisâ: 40; Yûnus: 61; Sebe': 3, 22; Zilzâl: 7, 8.
Zevâl vakti: İsrâ: 78
Zevcât-ı Tâhirât: Ahzâb: 6.
Zeyd-Zeyneb (Radiyallâhü anhümâ) Ahzâb: 5, 37, 69.
Zeytin: En'âm: 99, 141; Nahl: 11; Nûr: 35; Abese: 29; Tîn: 1.
Zeytinyağı: Nûr: 35.
Zıhâr: Ahzâb: 4; Mücâdile: 2, 3, 4.
Zındân: Yûsuf: 25, 32, 33, 35, 36, 39, 41, 42, 100; Şuarâ: 29.
Zırh: Enbiyâ: 8; Sebe': 11.
Zıyâfet: Bakara: 177, 215; Âl-i İmrân: 198; Tevbe: 9, 60; Kehf: 77, 102, 107; Secde: 19; Sâffât: 62; Fussılet: 32; Vâkıa: 56, 93.
Zilhicce: Hacc: 28; Fecr: 2.
Zinâ: Âl-i İmrân: 23; Nisâ: 15, 24, 25; Mâide: 5, 41; İsrâ: 32; Nûr: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10; Furkan: 68, 69; Ahzâb: 30; Mümtehıne: 12; Talâk: 1.
Zincir: Mü'min: 71; Hâkka: 32; İnsan: 11.
Zirâat: En'âm: 141; Yûsuf: 47; Ra'd: 3, 4; İbrâhîm: 37; Hicr: 22; Nahl: 11; Kehf: 32; Şuarâ: 148; Secde: 27, 29; Vâkıa: 64.
Zorbalık: Mâide: 22; Hûd: 59; İbrâhîm: 15; Meryem: 14, 32; Şuarâ: 29, 130; Kasas: 19; Mü'min: 35; Kâf: 45; Tûr: 37; Gâşiye: 22.
Zulm: Nisâ: 148; Şûrâ: 40; Zâriyât: 59.
Zühd: Bakara: 207; Nisâ: 66, 67, 68; Hacc: 34; Saff: 10, 11, 12, 13.
Zü'l - Evtad: Sâd: 12; Fecr: 10.
Zü'l Karneyn: Kehf: 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98.
Zü'l-Kifl: Enbiyâ: 85; Sâd: 48.
Zünnûn: Enbiyâ: 87.

——— Tefsîr'de geçen **Hadîs-i Şerîflerin** cilt ve sayfalarını gösterir

ALFABETİK FİHRİST ———

— A —

Abdest hakkında: C/1, s. 381.
Âl-i İmrân sûresi hakkında: C/1, s. 293.
Âlimin, âbid üzerine fazlı hakkında: C/4, s. 290.
Âlimin üstünlüğü hakkında: C/1, s: 45, C/2, s: 254
Allah Teâlâ'nın azâbı ve merhâmeti hakkında: C/2, s: 405
Allah Teâlâ'ya en büyük ismiyle duâ etmek hakkında: C/4, s: 261
Allah Teâlâ, haksızlık etmez: C/1, s: 316
Allah Teâlâ için sevişenler hakkında: C/2, s: 275.
Allah Teâlâ'ya îmân etmek hakkında: C/3, s: 315
Allah Teâlâ'nın ism-i şerîfleri hakkında: C/2, s: 137
Allah Teâlâ'dan korkmak hakkında: C/3, s: 491
Allah Teâlâ'nın ni'metini küçümsememenin yolu hakkında: C/2, s: 410
Allah Teâlâ'nın rahmeti hakkında: C/2, s: 10
Allah Teâlâ'nın sevdiği kullar hakkında: C/3, s: 132
Allah Teâlâ'ya şirk koşanlar hakkında: C/3, s: 240
Allah Teâlâ'ya şirk koşmayanlar hakkında: C/1, s: 319
Amellerin, niyyetlere göre olması hakkında: C/1, s: 271
«Âmin» demek hakkında: C/1, s: 23.
Ana - babanın rızâsı hakkında: C/3, s: 51.
Ana rahmindeki insan hakkında: C/1, s: 209.
Avret yeri hakkında: C/3, s: 250.
«Âyet'el - Kürsî» hakkında: C/1, s: 181.

— B —

Babanın malı hakkında: C/3, s: 265.
Bakara sûresinin 164. âyeti hakkında: C/1, s: 107.
Beldelerin en şereflisi hakkında: C/4, s: 172.
«Besmele» hakkında: C/1, s: 11, 13, 15.
Beş vakit namaz hakkında: C/2, s: 321.
Bîçârelere verilen sadaka hakkında: C/1, s: 113.
Bildiği ile amel edenler hakkında: C/1, s: 328.
Borçlu mü'min hakkında: C/1, s: 198.
Boşama hakkında: C/1, s: 158.

Bu ümmetin fir'avn'ı hakkında: C/2, s: 164.
Büyük günahlar hakkında: C/1, s: 310.

— C —

Cebrâîl Aleyhisselâm hakkında: C/3, s: 484.
Cehennem hakkında: C/2, s: 83, 405.
Cehennem ehli hakkında: C/2, s: 132, 266; C/3, s: 122, C/4, s: 88, 328.
Cehennem'in yakmayacağı el hakkında: C/1, s: 194.
Cennet hakkında: C/1, s: 333, C/2, s: 83.
Cennet ehli hakkında: C/1, s: 213, 223; C/2, s: 231, 266; C/3, s: 122, C/4, s: 17, 88, 328.
Cennetlikler içinde mertebesi en aşağı olan kimse hakkında: C/4, s: 229.
Cinler hakkında: C/4, s: 168.

— D —

Dara düşünce söylenecek söz hakkında: C/1, s: 13.
Deniz hakkında: C/3, s: 283.
Deniz suyu hakkında: C/1, s: 425.
Dilde hafîf, terâzîde ağır iki kelime hakkında: C/4, s: 270.
Dilencilik hakkında: C/1, s: 194.
Dinde fakîh olanlar hakkında: C/2, s: 254.
Din ilmini gizleyenler hakkında: C/1, s: 289.
Duâ'nın âdâbı hakkında: C/1, s: 21, 123, 124.
Duâ ve zikrin efdâli hakkında: C/3, s: 76.
Duhâ Namazı hakkında: C/3, s: 266.
Duhân sûresinin fazîleti hakkında: C/3, s: 150.

— E —

En'âm sûresi hakkında: C/2, s: 5.
En menfûr şey hakkında: C/1, s: 158.
En temiz yiyecek hakkında: C/3, s: 256.
Erkeklerin üstünlüğü hakkında: C/1, s: 157, 313.
«Eûzü billâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm» demek hakkında: C/3, s: 31.
Evlenmek hakkında: C/1, s: 125; C/2, s: 252.
Evlenilecek kadında aranılacak husûslar hakkında: C/1, s: 154.
Eve girmenin âdâbı hakkında: C/1, s: 13.

— F —

Fâiz hakkında: C/1, s: 195.
Fâiz'in yetmiş çeşit olduğu hakkında: C/1, s: 196.

Farz namazlarından sonra tesbîh hakkında: C/4, s: 216.
Fâtihat'ül - kitâb hakkında: C/1, s: 11.
Fâtiha ve Âyet'el - Kürsî hakkında: C/1, s: 221.
Fâtihasız namaz olmayacağı hakkında: C/1, s: 10; C/4, s: 384.
Fırkalar hakkında: C/2, s: 68.
Fenâlık yapanlar hakkında: C/2, s: 373.

— G —

Gazâ hakkında: C/2, s: 253.
Gebe hayvanın boğazlanması hakkında: C/1, s: 374.
Gecenin üçde biri hakkında: C/1, s: 214.
Geçim yolunda çekilen meşakkatler hakkında: C/1, s: 194.
Gıbta etmek hakkında: C/2, s: 410.
Gizli verilen sadaka hakkında: C/1, s: 192.
Güçlükleri yenmek hakkında: C/4, s: 460.
Günâh işleyen kul hakkında: C/4, s: 427.

— H —

Habl-i metîn hakkında: C/1, s: 251.
Hacc adâbı hakkında: C/1, s: 136.
Hacc sûresindeki secde âyeti hakkında: C/3, s: 212.
Hak edilen ölüm hakkında: C/2, s: 65.
Hâkimin ictihâdı hakkında: C/3, s: 178.
Hamd ve şükür hakkında: C/1, s: 105.
Hamr hakkında: C/1, s: 150.
Hanne'nin niyâzı hakkında: C/1, s: 224.
Harâma bakmak hakkında: C/3, s: 250.
Harâm kazanç hakkında: C/1, s: 190.
Haşr sûresi hakkında: C/4, s: 303.
Hayırlı ve fenâ amel hakkında: C/1, s: 255.
Helâl kazanç hakkında: C/1, s: 190.
Hicr hakkında: C/2, s: 409.
Hilâfetin müddeti hakkında: C/3, s: 262.
Hiziplere ayrılanlar hakkında: C/2, s: 69.
Hurûf-u mukattaa hakkında: C/3, s: 133.
Husûmeti gidermek hakkında: C/1, s: 351.

— İ —

İçki içmek hakkında: C/1, s: 423.
İftirâ ve gıybet hakkında: C/4, s: 207.
Îmân ve şu'beleri hakkında: C/1, s: 26, 29.
İnsanları hidâyete ve dalâlete da'vet edenler hakkında: C/3, s: 10.

İnsanların menzîli hakkında: C/3, s: 216, 217.
İnsanların üç hâli hakkında: C/3, s: 95.
Îsâ Aleyhisselâm hakkında: C/1, s: 370.
İslâm'da güzel bir âdet ihdâs etmek hakkında: C/4, s: 7.
İsrâfîl Aleyhisselâm hakkında: C/2, s: 31.
İyi ve kötü arkadaş hakkında: C/3, s: 277.
İyiliği emr, kötülüğü nehyetmek hakkında: C/1, s: 252.
İzin almadan ev içine bakan hakkında: C/3, s: 249.

— K —

Kadınlardan kemâle erenler hakkında: C/4, s: 345.
Kalb ve kalbde huşû' hakkında: C/1, s: 210; C/3, s: 215.
Kâmil kadınlar hakkında: C/1, s: 227.
Kendinden düşkün olana bakmak hakkında: C/3, s: 275.
Kesilmeyen amel hakkında: C/1, s: 154.
Kıyâmet alâmetleri hakkında: C/2, s: 68.
Kıyâmet Günü hakkında: C/1, s: 45, 188; C/2, s: 19; C/3, s: 189; C/4, s: 330, 426.
Kıyâmet Günü Allah Teâlâ'nın konuşmayacağı kişiler hakkında: C/1, s: 241.
Kıyâmet Günü Cennet'e ilk çağırılanlar hakkında: C/3, s: 76.
Kıyâmet Günündeki sorgu hakkında: C/4, s: 25.
Kıyâmet Gününde ümmetin sınıfları hakkında: C/4, s: 407.
Kişinin dostunun dîninden olduğu hakkında: C/3, s: 278.
Kötü hasletler hakkında: C/4, s: 425.
Kur'a atmak hakkında: C/1, s: 127.
Kur'ân-ı Kerîm'de şifâ' bulunduğuna inanmak hakkında: C/3, s: 68.

— L —

«Lâ ilâhe illallâh» demek hakkında: C/4, s: 44.
Kendisini katledenler hakkında: C/1, s: 309.
Livâta edenler hakkında: C/1, s: 154.
Küçük Bedir hakkında: C/1, s: 335.

— M —

Ma'rûfa ve nâsa şükr hakkında: C/4, s: 458.
Ma'rûfu emr, münkeri nehy hakkında: C/1, s: 251.
Ma'siyetler hakkında: C/1, s: 188, 311.
Mehr hakkında: C/1, s: 271.
Mekke'nin harâretine katlananlar hakkında: C/1, s: 248.
Mekke ve Medîne'de vefât edenler hakkında: C/1, s: 248.
Mescide devâm edenler hakkında: C/2, s: 201.

Mescid inşâ etmek hakkında: C/2, s: 201.
Muahazası kaldırılan günâhlar hakkında: C/1, s: 204.
Musîbetler hakkında: C/1, s: 104, 105..
Mücâhidler hakkında: C/1, s: 252.
Mülk sûresinin fazîleti hakkında: C/4, s: 351.
Mü'minin arkadaşları hakkında: C/3, s: 277.
Mü'minin, mü'min kardeşi üzerindeki hakları hakkında: C/4, s: 205.
Müsâfir hakkında: C/1, s: 114.
Müslümanlar hakkında: C/2, s: 398.
Müslümanların birbirleri üzerindeki hakları hakkında: C/4, s: 67.
Müslümanların eksiklik ve ayblarını tetebbû' etmemek hakkında: C/4, s: 206.

— N —

Namazda bakınmanın hakkında: C/3, s: 215.
Namazın efdali hakkında: C/1, s: 163.
Namaz husûsunda insanların en sevâblısı hakkında: C/4, s: 8.
Nazar hakkında: C/4, s: 359.
Nefs hakkında: C/1, s: 422
Ni'metin tamâmı hakkında: C/1, s: 102
Niyyetler hakkında: C/1, s: 271.

— O —

Olgun îmân hakkında: C/1, s: 114.
Orta Namazı hakkında: C/1, s: 163.
Oruclunun nefes kokusu hakkında: C/1, s: 123.
Oruclunun sevinci hakkında: C/1, s: 123.

— Ö —

Ölen mü'min hakkında: C/3, s: 235.
Öldükden sonra kesilmeyen ameller hakkında: C/4, s: 8.
Öldürülen kul hakkında: C/1, s: 394.
Özür hakkında: C/3, s: 494.

— P —

Peygamber (S.A.V.) Efendimizin isimleri hakkında: C/4, s: 5-6.
Peygamber (S.A.V.) Efendimizin üç dileği hakkında: C/2, s: 28.
Peygamber (S.A.V.) Efendimizin ümmetine şefâati hakkında: C/4, s: 456.
Peygamberler (Aleyhümüsselâm) hakkında: C/1, s: 254, 367.

— R —

«Rabbenâ âtinâ» hakkında: C/1, s: 139.
Rabbine itâat edenler hakkında: C/1, s: 295.
Ramazân-ı şerîf hakkında: C/1, s: 121; C/4, s: 468.
Ribâ alıp-veren, yazan ve şâhid olanlar hakkında: C/1, s: 196.
Rükû' ve sücûd hakkında: C/3, s: 65; C/4, s: 405.

— S —

Sabretmek hakkında: C/3, s: 90.
Sadaka hakkında: C/1, s: 113, 191; C/3, s: 479.
Sâil hakkında: C/4, s: 457.
Salât hakkında: C/3, s: 460.
Salâvât-ı mektûbe hakkında: C/4, s: 216.
Sâlih amel hakkında: C/1, s: 93.
Sâlih kullar hakkında: C/3, s: 427.
Sâlih rü'yâ hakkında: C/2, s: 276, 326.
Sebe' hakkında: C/3, s: 471, 472.
Secde âyeti hakkında: C/2, s: 149.
Şehîdler hakkında: C/1, s: 271.
Selâm vermek hakkında: C/3, s: 265.
Şerîata itâatten yüzçevirenler hakkında: C/1, s: 223.
Sevâb hakkında: C/4, s: 42.
Sıhhat ve azâdelik hakkında: C/4, s: 476.
Sıkıntıda bulunan borçlu hakkında: C/1, s: 198.
Sıla-ı rahm hakkında: C/1, s: 294.
Şirk, zinâ, fâiz, sihir, israf, iftira hakkında: C/3, s: 73.
Söz ve amel hakkında: C/3, s: 486.
Şükr hakkında: C/3, s: 76.

— T —

Tâ - Hâ ile Tâ - Sîn'ler hakkında: C/3, s: 291.
Takvâ hakkında: C/1, s: 25.
Talâk sûresinin 3. âyeti hakkında: C/4, s: 333.
Ta'n etmek hakkında: C/2, s: 46.
Teblîğ hakkında: C/2, s: 13.
Tefekkür hakkında: C/1, s: 291.
Tevbe etmek hakkında: C/2, s: 47.
Tevbe ve İhlâs sûreleri hakkında: C/2, s: 256.
Tübbâ' hakkında: C/4, s: 147.

— U —

Uhud Dağı hakkında: C/1, s: 62.
Uhud şehidleri hakkında: C/1, s: 280.
Ukûbet hakkında: C/1, s: 430.

— Ü —

Ümmet hakkında: C/1, s: 328.
Ümmetin ömürleri hakkında: C/3, s: 494.

— V —

Va'desi gelen alacaklar hakkında: C/1, s: 198.
Vâkıa sûresi hakkında: C/4, s: 270.
Vasıyyet etmek hakkında: C/1, s: 116.
«Vettiynî» hakkında: C/4, s: 462.
Vitr, Gece Namazı ve misvâk hakkında: C/3, s: 68.

— Y —

Yağmur hakkında: C/3, s: 283.
Yalancı şâhidlik hakkında: C/3, s: 199.
Yaradılış hakkında: C/2, s: 6.
Yâsîn sûresinin fazîleti hakkında: C/4, s: 21.
Yatsı ve Sabah Namazları hakkında: C/3, s: 287.
«Yâ Ze'l-Celâli ve'l-İkrâm» demeye devâm etmek hakkında: C/4, s: 261.
Yemîn etmek hakkında: C/1, s: 155.
Yemîn keffâreti hakkında: C/3, s: 40.
Yeni doğan çocuk hakkında: C/1, s: 225.
Yerin şâhidlik edeceği gün hakkında: C/4, s: 471.
Yetîmler hakkında: C/4, s: 457.

— Z —

Zekât hakkında: C/1, s: 285.
Zekât vermeyenler hakkında: C/2, s: 212.
Zenginin borcu hakkında: C/1, s: 198.
Zikreden dudaklar hakkında: C/1, s: 103.
Zikrin fazîleti hakkında: C/3, s: 388.
Zilzâl sûresi hakkında: C/4, s: 472.
Zinâ hakkında: C/3, s: 73.
Zinâda şahâdet hakkında: C/1, s: 400.

Tefsîr'de geçen mevzûların cilt ve sahîfelerini gösterir

ALFABETİK FİHRİST

— A —

Abdestin farzları: C/1, s: 379.
Acâib garâib: C/3, s: 7.
«Acele etmeyin»den murâd: C/3, s: 6.
Açık - saçık oturulabilecek vakitler: C/3, s: 263.
Âd kavmi: C/2, s: 91, 93, 94, 230.
Âd'ın oğulları: C/4, s: 445.
Adâletle emreden: C/3, s: 24.
Adâlet, ortayı bulmakdır: C/3, s: 27.
Âdem Aleyhisselâm kıssası: C/1, s: 43.
Âdem Aleyhisselâm, bütün dilleri bilirdi: C/1, s: 40.
Âdem Aleyhisselâm'ın hamdi: C/1, s: 18.
Âdem Aleyhisselâm'ın Allah Teâlâ'dan telakkî ettiği kelimeler: C/1, s: 42.
Âdem (A.S.) ile Havvâ'nın aldanması: C/1, s: 42.
Âdem (A.S.) ile Havvâ'nın Allah Teâlâ'ya şirk koşmaları: C/2, s: 145.
Âdem (A.S.) ile Havvâ'nın meyvasını yedikleri ağaç: C/2, s: 76.
Âdemoğullarının mükerremiyeti: C/3, s: 64.
Âdemoğullarının renkleri: C/2, s: 7.
Âdem (A.S.) sulbünden gelenleri mîsakı: C/2, s: 132.
Âdem Aleyhisselâm'ın yaratılışı: C/2, s: 6.
Adn Cenneti: C/2, s: 231.
Adn ve Naîm Cenneti: C/4, s: 258.
Ağaç: C/3, s: 8.
Ağır azâb nedir?: C/2, s: 307.
Ağır sözden murâd: C/4, s: 380.
Ağızlarından kan gelerek haşrolunacaklar: C/4, s: 407.
Ahde vefânın vücûbu: C/1, s: 44.
Ahid: C/3, s: 216.
Âhiret azâbı: C/2, s: 307.
Âhirette güzellik: C/1, s: 139.
Âhireti istemek: C/1, s: 357.
Ahkaaf neresidir?: C/4, s: 166.
Ahlâkda adâlet: C/3, s: 28.
Âişe radiyallâhü anhâ'ya iftirâ: C/3, s: 243.
Akar kandan murâd: C/2, s: 62.
Akabe Beyatı: C/2, s: 195, 234.
Akaid, Ahkâm ve kıssaların beyânı: C/4, s: 491.
Âlemlerin Rabbi: C/1, s: 18.
Âl-i Fir'avn'un rûhları: C/4, s: 88.
Âl-i İbrâhîm: C/1, s: 223, 321.
Âl-i İmrân sûresinin fazîleti: C/1, s: 221, 290.
Âlimin üstünlüğü: C/2, s: 254; C/3, s: 490.
Altın, gümüş biriktirenler: C/2, s: 212.
Altıncı azâb: C/2, s: 113.
Allah Teâlâ'nın boyası: C/1, s: 95.

Allah Teâlâ'dan başkasına ibâdet: C/1, s: 92.
Allah Teâlâ, çabuk hesâb görür: C/1, s: 140.
Allah Teâlâ, diriltmeye kaadirdir: C/1, s: 186.
Allah Teâlâ, dilediğini siler, dilediğini bırakır: C/2, s: 380.
Allah Teâlâ'nın elçileri: C/2, s: 27.
Allah Teâlâ'nın fazlı: C/2, s: 274.
Allah Teâlâ'nın gazâbına uğrayanlar: C/1, s: 23.
Allah Teâlâ'nın harbi: C/1, s: 197.
Allah Teâlâ'nın hazînesi tükenmez: C/1, s: 143.
Allah Teâlâ'nın hükmünden kaçılmaz: C/1, s: 166.
Allah Teâlâ'ya ibâdet etmek: C/1, s: 92.
Allah Teâlâ, kimseye haksızlık etmez: C/1, s: 316.
Allah Teâlâ'nın Kitâb'ını değiştirenler: C/1, s: 241.
Allah Teâlâ'dan korkmak: C/1, s: 141.
Allah Teâlâ'nın kulu olmak: C/1, s: 123, 370.
Allah Teâlâ'nın, Hz. Mûsâ'ya «Bak!» dediği dağ: C/2, s: 118.
Allah Teâlâ'nın ni'metleri: C/1, s: 22, 214.
Allah Teâlâ'nın rahmeti: C/2, s: 23, 124, 322, 405.
Allah Teâlâ'nın sıfatları: C/4, s: 4.
Allah Teâlâ'yı tesbîh etmek: C/1, s: 61.
Allah Teâlâ'ya yalvarmak: C/3, s: 114.
Allah Teâlâ'nın yardımına nasıl nâil olunur?: C/1, s: 21.
Allah Teâlâ yolunda infâk etmek: C/1, s: 130.
Allah Teâlâ'nın va'dettiği ecr: C/1, s: 354.
Allah Teâlâ'yı zikr etmek: C/1, s: 138.
Ameller: C/1, s: 271, C/3, s: 28.
A'râf nedir?: C/2, s: 85.
A'râf'da bulunan ricâl: C/2, s: 85.
Arafat, adı nereden gelir?: C/1, s: 91, 137.
Arap müşriklerinin âdetleri: C/2, s: 57.
Arefe Günü: C/1, s: 91.
Arim seli: C/3, s: 472.
Arz-ı Medyen: C/2, s: 101.
Ashâb'dan bâzılarının lâkabları: C/4, s: 205.
Ashâb-ı Eyke: C/2, s: 101, 408.
Ashâb-ı Hicr: C/2, s: 409.
Ashâb-ı Kalîb: C/4, s: 180.
Ashâb-ı Kehf kıssası: C/3, s: 78.
Ashâb-ı Kehf'in isimleri: C/3, s: 88.
Ashâb-ı Kehf, mağarada kaç yıl kaldılar?: C/3, s: 89.
Ashâb-ı Meş'eme: C/4, s: 450.
Ashâb-ı Meymene: C/4, s: 263, 450.
Ashâb-ı Ress: C/3, s: 280.
Ashâb-ı Suffa: C/4, s: 119.
Ashâb-ı Uhdûd: C/4, s: 433.
Ashâb-ı Yemîn: C/4, s: 264.
Asr'la murâd: C/4, s: 477.
Aşûrâ Günü: C/3, s: 143.
Aşûrâ Orucu: C/1, s: 118.
At eti: C/3, s: 7.
Atılan yıldız: C/4, s: 436.
Âtike bint-i Abdulmuttalib'in rü'yâsı: C/2, s: 152.
Avret yerlerinden irin akarak haşrolunacaklar: C/4, s: 408.
Âyet'ül-İzz: C/3, s: 76.
Âyet'el-Kürsî'nin fazîleti: C/1, s: 221.

Ay'la Güneş'in mihverleri etrâfında dönmesi: C/4, s: 14.
Ayların sayısı: C/1, s: 127, C/2, s: 213.
Ay'ın menzîlleri: C/4, s: 14.
Ay'ın yarılması C/4, s: 244.
Ayyaş kıssası: C/1, s: 339.
Azâb görecek üç sınıf: C/1, s: 241.
Azm, ne demektir?: C/4, s: 169.
Azmışlar kimlerdir?: C/1, s: 23.
Azrâîl Aleyhisselâm'ın vazîfelendirilmesi: C/2, s: 6.
Azl nedir?: C/1, s: 154.

— B —

Baba ile zürriyetinden murâd: C/4, s: 448.
Bâbil: C/3, s: 11.
Bağy nedir?: C/3, s: 28.
Bahiyre nedir?: C/1, s: 428.
Bahr-i Fâris: C/3, s: 99.
Bahr-i Rûm: C/3, s: 99.
Ba'lebek: C/4, s: 36.
Ba's Gününün uzunluğu: C/4, s: 426.
Başı mesh etmek: C/1, s: 380.
Bakara sûresinin 164 üncü âyetinin ma'nâsını düşünmek: C/1, s: 107.
Bayram Namazının vâcib olduğuna delîl: C/4, s: 439.
Balda şifâ' vardır: C/3, s: 22.
Batha Vâdîsi: C/4, s: 168.
Bedevîler: C/4, s: 184.
Bedir Gazvesi: C/2, s: 152, 156, 212, C/3, s: 196, C/4, s: 145.
Bedir Gazvesinde bulunmayanlar: C/1, s: 269.
Bedir ganîmetleri: C/1, s: 278, C/2, s: 150.
Bedir Gazvesinde kaybolan ganîmet: C/1, s: 278.
Bedir rü'yâsı: C/1, s: 61.
Bedir şehidleri: C/1, s: 104.
Bedduâ etmek: C/2, s: 31.
Behîme, behîme-i en'âm nedir?: C/1, s: 374.
Belsâsân kavmi: C/1, s: 167.
Benî Anber: C/4, s: 202.
Benî Enmâr Gazâsı: C/1, s: 346.
Benî Esed'in irtidâdı: C/1, s: 409.
Benî Hanîfe irtidâdı: C/1, s: 408.
Benî İsrâîlin uğradığı musîbet: C/1, s: 168.
Benî İsrâîlin verdiği söz: C/1, s: 66.
Benî Kurayza Muhasarası: C/2, s: 170, C/3, s: 442.
Benî Mahzûm: C/4, s: 203
Benî Mustalık Gazvesi: C/1, s: 379.
Benî Müdlic irtidâdı: C/1, s: 408, 425.
Benî Nadr'dan alınan ganîmetler: C/4, s: 298.
Benî Nadr Yahûdîleri: C/1, s: 383.
Benî Seleme Mescidi: C/1, s: 100.
Benî Temîm: C/4, s: 202.
Besmele ve feyizleri: C/1, s: 10, 12.
Besmelesiz kesilen hayvanlar yenir mi?: C/2, s: 50.
Beş vakit namaz: C/2, s: 321; C/3, s: 42.
Beşîr Dağı: C/1, s: 61.
Beyt-i Atîk: C/3, s: 200.
Beyt-i Lahîm: C/1, s: 233.

Beyt-i Ma'mûr nerededir?: C/1. s: 226.
Beyt-i Makdîs: C/1, s: 83, 97, 100, 184, 225, C/3, s: 42, 225, 226.
Beyt-i Makdîs'in inşâsı: C/3, s: 471.
Beyt-i Şerîf'de putların yıkılması: C/3, s: 68.
Beyt-i şerîf'i üryân tavâf edenler: C/2, s: 77.
Beyyine nedir?: C/2, s: 25.
Bid'î talâk nedir: C/4, s: 331.
Billûr kandil nedir?: C/3, s: 255.
Bilmediğimiz şeyler: C/3, s: 7.
Binâların ta'mîri: C/3. s: 106.
Birbirine fitne kılınanlar: C/3, s: 275.
Bir def'ada nâzil olan sûre: C/2, s: 7.
Birikdirilmiş mal nedir?: C/2, s: 213.
Bi'r-i Mâûne seriyyesi: C/1, s: 265, 382.
Boğazlanmadan yenebilecek hayvanlar: C/1, s: 111.
Borçlular: C/1, s: 198, 200, C/2, s: 226.
Boşama: C/1, s: 158.
Boşanan kadının çocuğunu emzirmesi: C/4, s: 334.
Bölüşenler: C/2, s: 411.
Buhtunnasar kıssası: C/1, s: 413.
Burâk: C/ 3, s: 42, 43.
Buzağı kıssası: C/1, s: 50.
Buzağıya tapanlar: C/2, s: 120.
Bülûğ nasıl bilinir?: C/1, s: 297.
Bünyamin sıbtı: C/2, s: 129.
Bütün ilimler nerede toplanmıştır?: C/1, s: 12.
Bütün sarhoş edici şeyler harâmdır: C/1, s: 149. 150.
Büyük Gün: C/2, s: 90.
Büyüklenmek: C/3, s: 357.

— C —

Câhiliyye devri âdetleri: C/1, s: 128, 303, 304, 313, 353, 429; C/2, s: 57, 97, 376; C/3, s: 202, 211, C/4, s: 376.
Cânn nedir?: C/2, s: 402; C/3, s: 136; C/4, s: 254.
Câhiliyyet devri kaç kısımdır?: C/3, s: 445.
Câriyenin avret yeri: C/3, s: 251.
Câriye ile evlenmenin şartları: C/1, s: 307.
Cebel-i Sevr: C/2, s: 173.
Cebrâîl Aleyhisselâm'ın kuvveti: C/4, s: 235, 422.
Cehâlet: C/1, s: 303.
Cehennem ehlinin son sözleri: C/3, s: 236.
Cemâatle kılınan namazın sevâbı: C/1, s: 45.
Cenâb-ı Hakk'ın ahdi: C/1, s: 37.
Cenînin gelişmesi: C/1, s: 209.
Cennet hâlen mevcûddur: C/1, s: 266.
Cennet'e ilk gireceklerin yüzü nasıl olacaktır?: C/1. s: 36.
Cennet ve Cehennem ehli: C/2, s: 132, 266.
Cennet ve Cehennem konağı: C/2, s: 83.
Cennet'de Cehennem'e bakan pencereler: C/4, s: 429.
Cennet kızları: C/1, s: 36.
Cennetliklerin zînetleri: C/4, s: 398.
Ceyş-i usret: C/1, s: 187.
Cimrilik nedir?: C/3, s: 287.

Cinler: C/2, s: 43, 402.
Cinlere ibâdet edenler: C/3, s: 59.
Cinlerin insanlardan faydalanması: C/2, s: 55.
Cinlerden Peygamber gelmiş midir?: C/2, s: 55.
Cinler ve Süleyman (A.S.): C/3, s: 470, 471.
Cizye kimlerden alınır?: C/2, s: 209.
Cihâd nedir?: C/1, s: 146, C/2, s: 226.
Cuhfe: C/2, s: 184.
Cuhûdî küfür: C/1, s: 27.
Cum'a günü Âl-i İmrân sûresini okumanın fazîleti: C/1, s: 293.
Cum'a Namazına gitmek: C/4, s: 319.
Cum'a Namazı için iki ezân okumak: C/4, s: 319.
Cum'a, Cumartesi, Pazar günleri: C/1, s: 56, 144; C/3, s: 38.
Cüzzâmlı haşrolunacaklar: C/4, s: 408.

— Ç —

Çarşamba günü inen azâb: C/4, s: 101.
Çerağ nedir?: C/3, s: 255.
Çiftten murâd nedir?: C/4, s: 444
Çocuğun doğarken ağlaması: C/1, s: 225.
Çocuklardan ilk Müslüman olan: C/2, s: 243.
Çocukların şâhidliği kabûl edilir mi?: C/1, s: 201.
Çoğu serhoş eden şeyin azı da haramdır: C/1, s: 150.
Çok ilim verilen çocuk kimdir?: C/4, s: 487.
Çorak yer gibi olan insanlar: C/2, s: 89.

— D —

Dâbbet'ül-arz nedir?: C/3, s: 339.
Dariy' nedir?: C/4, s: 441.
Dâr-ün-Nedve: C/4, s: 230.
Dâvûd (A.S.) kıssası: C/4, s: 48.
Dâvûd (A.S.)'ın niyâzı: C/3, s: 369.
Dâvûd (A.S.)'ın oğulları: C/3, s: 321.
Dâvûd (A.S.)'a verilenler: C/1, s: 178.
Dâvûd (A.S.) ile Süleymân (A.S.)'ın hükmü: C/3, s: 178.
Defîne (Kenz) ve defîne gömmek: C/2, s: 212, C/3, s: 106.
Delinin şâhidliği kabûl edilir mi? C/1, s: 201.
Deniz ve denizde ölen hayvanlar: C/1, s: 425.
Deniz suyu temiz midir?: C/1, s: 425.
Denizin yarılması: C/1, s: 48, C/2, s: 284.
Devekuşunun rengi: C/4, s: 27.
Deve nasıl boğazlanır?: C/3, s: 201.
Deve yedicisine râm olur: C/4, s: 442.
Dımeşk: C/3, s: 225, C/4, s: 50.
Dikilmiş taşlar: C/1, s: 149.
Dilencilik: C/1, s: 194.
Dilsiz: C/3, s: 24.
Dilleri kesik olarak haşrolunacaklar: C/4, s: 408.
Dinden dönenler: C/1, s: 244.
Dîn husûsunda ulemâya mürâcaat: C/3, s: 16.

Dîn ilmini gizleyenler: C/1, s: 289.
Dîn öğrencisi: C/2, s: 253.
Dînde samîmiyetsizlik: C/1, s: 361.
Dînin temeli: C/4, s: 491.
Diyet nedir?: C/1, s: 383.
Dört ayaklı hayvanlar: C/3, s: 259.
Duâ âdâbı: C/1, s: 21, 123, 124; C/2, s: 87, 88, 283.
Dugâs vak'ası: C/1, s: 249.
Dumandan murâd: C/4, s: 143.
Domuz sûretinde haşrolunacaklar: C/4, s: 407.
Düldül: C/2, s: 205.
Dülûk'iş-şems nedir?: C/3, s: 67.
Dünyâdaki aşağılıklar: C/2, s: 122.
Dünyâdaki güzellik: C/1, s: 139.
Dünyâ işlerine dalanların âkıbeti: C/2, s: 129.
Dünyâdaki iyi cins koşu atlarının soyu: C/4, s: 50.
Dünyâ lezzetlerinden uzak kalanlar: C/4, s: 165.
Dünyâda nasîb: C/1, s: 139, C/3, s: 368.
Dünyâ ni'metleri kaç kısımdır?: C/1, s: 22.

— E —

E'azz nedir?: C/4, s: 323.
Ebâbîl kuşları: C/4, s: 481.
Ebû Bekr'is-sıddîk'ın âile efrâdı: C/4, s: 163.
Ebû Bekr (R.A.) ile Fenhas: C/1, s: 286.
Ebû Bekr (R.A.)'in hilâfeti sırasında irtidâd edenler: C/4, s: 186.
Ebû Bekr (R.A.), Yahûdî dershânesinde: C/1, s: 286.
Ebû Leheb ve âile efrâdı cezâlarını nasıl buldular?: C/4, s: 490.
Ebû Süfyân'ın babası: C/4, s: 188.
Ebû Tâlib'in cevâbı: C/2, s: 15.
Ebû Tâlib'ın hâlet-i ihtizârı: C/2, s: 249, C/3, s: 362.
Ebû'l-Yüsr'ün günâhı: C/2, s: 321.
Ecel: C/3, s: 167, 487.
Edbâressücûd'dan murâd: C/4, s: 216.
Ehl-i Kitâb: C/3, s: 75.
Ehl-i Sefîne nedir?: C/1, s: 86.
Elçilerden murâd: C/2, s: 27.
Elif, ne demektir?: C/2, s: 72.
Elif, Lâm, Mîm ne demektir?: C/1, s: 24.
Elif, Lâm, Râ ne demektir?: C/2, s: 398.
El ve ayakları kesik haşrolunacaklar: C/4, s: 407.
Emânet: C/2, s: 42, C/3, s: 216, 465.
Emniyetli belde: C/4, s: 461.
En büyük cihâd nedir?: C/3, s: 213.
En'âm sûresini okumanın fazîleti: C/2, s: 6.
Enfâl nedir?: C/2, s: 150, 151.
En son inen âyet: C/2, s: 256.
Ente'l-Fârûk: C/1, s: 325.
Erîha nedir?: C/1, s: 384.
Erkeğin avret yeri: C/3, s: 251.
Erkeklerden ilk Müslüman olan: C/2, s: 243.
Erkeklikden kesilmek nedir?: C/3, s: 251.
Erkeklerin üstünlüğü: C/1, s: 157, 313.
Erîha: C/1, s: 364.
Erriyn nedir?: C/2, s: 118.
Esmâ'ül-hüsnâ: C/1, s: 12, 137; C/2, s: 137.
Es-selâmü aleyküm: C/1, s: 335.

Eşek eti: C/3, s: 7.
Ete karışan kan: C/2, s: 62.
Eûzü billâhi mine'ş-şeytân-ir-racîm: C/3, s: 30.
Evlâd, kalbin semeresidir: C/1, s: 104.
Evlenilecek kadında aranılacak hasletler: C/1, s: 154.
Evtas Muharebesi: C/2, s: 206.
Evvab nedir? C/3, s: 51.
Evvelkilerden maksâd: C/2, s: 242.
Evz ve Hazreç arasındaki hâdise: C/1, s: 249.
Eyyâm nedir? C/4, s: 153.
Eyyâm-ı acûz nedir? C/4, s: 361.
Eyyûb (A.S.)'ın duâsı ve yemîni: C/4, s: 52, 53.
Eyyûb (A.S.) kıssası: C/3, s: 180.
Ezân'ın meşrûiyeti: C/1, s: 410.
Ezell ne demektir? C/4, s: 323.

— F —

Fahşâ nedir?: C/3, s: 28.
Fâiz nedir, kaç çeşittir?: C/1, s: 195, 196.
Fakîhlerin nasîhatı: C/2, s: 253.
Fakîr kimdir?: C/2, s: 225.
Fal okları: C/1, s: 149.
Farz-ı ayn: C/2, s: 254.
Farz-ı kifâye: C/2, s: 254.
Fâsık ve dereceleri: C/1, s: 37.
Fasıl kelimesi: C/4, s: 117.
Fasl-ı hitâb: C/4, s: 47.
Fâtiha'nın ma'nâsı: C/1, s: 9.
Fâtiha'dan sonra «Âmîn» demek: C/1, s: 23.
Fâtiha sûresinin fazîleti: C/1, s: 221.
Fecirden maksâd: C/4, s: 444.
Fedek seriyyesi: C/1, s: 342.
Fenâ hareketler: C/1, s: 45.
Fenâlığa rızâ göstermek: C/1, s: 70.
Ferci korumak: C/3, s: 250.
Fesadcıların cezâsı: C/1, s: 396.
Fetih Günü: C/3, s: 430.
Fetret zamânı: C/3, s: 445.
Fey' ve taksîmi: C/4, s: 296, 297.
Fezağ-ı Ekber: C/3, s: 185.
Fıkıh nedir?: C/2, s: 254.
Fırka-i Nâciye: C/2, s: 68.
Fısk câhiliyyeti: C/3, s: 445.
Fıtratullâh, ne demektir?: C/3, s: 404.
Fil'in âyette zikrinin sebebi: C/4, s: 442.
Fîl vak'âsı: C/4, s: 479.
Fir'avn, bir lâkabdır: C/1, s: 47, C/2, s: 109.
Fir'avn'ın câriyesine işkencesi: C/4, s: 446.
Fir'avn'ın helâki: C/2, s: 284.
Fir'avn, rasat kulesi yaptırmış mıdır?: C/3, s: 356.
Fir'avn'ın rü'yâsı: C/1, s: 47.
Fuhûş: C/1, s: 302.
Fürkân nedir?: C/1, s: 50.

— G —

Ganîmetin paylaştırılması: C/2, s: 181.
Gasb harâmdır: C/3, s: 106.
Gassakılleyl: C/3, s: 67.
Gassâk nedir?: C/4, s: 55.
Gatafan kabîlesi: C/3, s: 193.
Gaybdan murâd: C/2, s: 25, 26.
Gaybın anahtarı: C/2, s: 26, C/3, s: 422.
Gazâ yolunda infâk: C/2, s: 253.

Gazvet'ül-Usre: C/2, s: 250.
Gece Melekleri: C/3, s: 67.
Gece Namazı: C/3, s: 67; C/4, s: 383, 398, 399.
Gecenin üçtebirinin fazîleti: C/1, s: 214.
Gerçek îmân: C/1, s: 25.
Geri dönen yıldızlar: C/4, s: 421.
Gıybet nedir?: C/4, s: 206.
Gizli verilen sadaka: C/1, s: 192.
Gökgürültüsü nedir?: C/1, s: 32.
Gökgürültüsü işitildiğinde okunacak duâ: C/2, s: 369.
Göklerin Melekûtu: C/2, s: 32.
Gökden inen su: C/2, s: 371.
Gurûr nedir?: C/1, s: 353.
Güçlük Gazâsı: C/2, s: 250.
Güçlük, kolaylığa sebeb olur: C/1, s: 121.
Güçlük saatinden murâd: C/2, s: 250.
Gündüz Melekleri: C/3, s: 67.
Güneş'in batıdan doğması: C/2, s: 68.
Güneş'in karar kılacağı yer: C/4, s: 14.
Güneş yaratıldığı gibi bırakılsa, ne olurdu?: C/3, s: 48.
Günün en sevimli zamanı: C/3, s: 282.
Güvercin: C/1, s: 186.
Güzel ağaç hangisidir?: C/2, s: s: 390.
Güzel kelime: C/2, s: 390.
Güzel rızk: C/3, s: 21.
Güzel söz: C/3, s: 486.

— H —

Hâakka ne demektir?: C/4, s: 360.
Haber-i vâhid hüccettir: C/2, s: 253.
Habîb'ün-Neccâr kıssası: C/4, s: 11.
Hâbil'in kurbanı: C/4, s: 34.
Hâbil - Kaabil kıssası: C/1, s: 393.
Hablüllâh nedir?: C/1, s: 250.
Hacc: C/1, s: 131, 132, 133, 427.
Hacc ayları: C/1, s: 136.
Hacc-ı Ekber Günü: C/2, s: 195.
Hacc-ı ifrâd: C/1, s: 134.
Hacc-ı Kırân: C/1, s: 134.
Hacc-ı Temettû': C/1, s: 134.
Haccet'ül-Vedâ: C/1, s: 376.
Hacc, önceki günâhları mahveder: C/1, s: 88.
Hacer-i Esved: C/3, s: 218.
Hâcet duâsı: C/4, s: 170.
Hâciblik: C/1, s: 322.
Hadramut: C/2, s: 99.
Hâdûrâ Kasrı: C/3, s: 204.
Hafaza Melekleri: C/2, s: 27.
Hâinleri korumamak: C/1, s: 348.
Hakk'a da'vet: C/2, s: 370, C/3, s: 16.
Hak edilen ölümden murâd: C/2, s: 65.
Hâkimin hükmü: C/1, s: 127.
Hak ile bâtıl: C/3, s: 490.
Hakk Teâlâ'nın fazlı ve rahmeti: C/2, s: 274.
Hâ, Mîm, Ayn, Sîn, Kaaf: C/4, s: 111.
Hamd: C/1, s: 17, C/2, s: 5, 7.
Hamd için duâ: C/3, s: 366.
Hamra-i Esed: C/1, s: 282.
Hamr necisdir: C/1, s: 149.
Hamza (R.A.) ve Ebû Cehil: C/2, s: 51.
Hamza (R.A.)'nın Müslüman oluşu: C/2, s: 52.

Hamza (R.A.)'nın şehid oluşu: C//1, s: 261.
Hangi etler yenir? C/2, s: 62.
Hanne'nin niyâzı: C/1, s: 224.
Hâne-i Seâdetin odaları: C/4, s: 201.
Harâm aylar: C/1, s: 148, C/2, s: 214.
Harâm ve şübheli şeylerden sakınmak: C/1, s: 128.
Harbîl: C/3, s: 350.
Harem-i Şerîf: C/1, s: 89.
Hârûn (A.S.) Mûsâ (A.S.)'dan kaç yaş büyüktür?: C/3, s: 138.
Hârut - Mârut kıssası: C/1, s: 76.
Hastanın Namazı: C/1, s: 290.
Hatâ ile günâh işlemek: C/1, s: 204.
Hâtıb b. Belte'a'nın mektûbu: C/4, s: 305.
Hâtıb b. Belte'a mes'elesi: C/1, s: 327.
Hatîb'ül-Enbiyâ: C/2, s: 101.
Havâriyyûn'un Îsâ (A.S.)'ya sorusu: C/4, s: 314.
Hâviye: C/2, s: 68, 69.
Hâvran: C/1, s: 206.
Hz. Havva'nın yaratılışı: C/1, s: 41.
Hayber ganîmetleri: C/4, s: 185.
Hayrdan maksâd: C/1, s: 81, 113, 116.
Hayra sebeb olan: C/1, s: 335.
Hayr ve şer imtihandır: C/1, s: 48.
Hayırlı amel: C/1, s: 255.
Hayırlı evlâd: C/1, s: 154.
«Hayyâ kellah» ne demektir?: C/1, s: 335.
Hayzlı kadınla cinsî temâs olur mu?: C/1, s: 153.
Hedy kurbanı: C/3, s: 198.
Helâk olan Lût kavmi: C/2, s: 314.
Helâl şeyler: C/1, s: 109.
Helâl ve harâm etler: C/2, s: 62.
Hendek Gazvesi: C/1, s: 145, 220; C/3, s: 267, 435, 441.
Hesâb ve Cezâ Günü: C/1, s: 19, 46.
Hevâzîn ganîmetleri: C/4, s: 195.
Hıcr: C/2, s: 96.
Hınzır (domuz) harâmdır: C/1, s: 111.
Hıra Dağı: C/1, s: 61, C/4, s: 385.
Hırsızın cezâsı: C/1, s: 397.
Hısımlık: C/1, s: 294; C/2, s: 181.
Hıtan: C/1, s: 95.
Hızır (A.S.) sağ mıdır? C/3, s: 106.
Hicâb âyeti: C/3, s: 459.
Hicret: C/2, s: 172.
Hicret eden ilk Müslüman: C/3, s: 15.
Hicreti ilk def'a sünnet bırakan kimdir?: C/3, s: 382.
Horoz: C/1, s: 186.
Hûd (A.S.)'a îmân edenler: C/2, s: 93.
Hudeybiye sulhundan sonra gelen kadın: C/4, s: 310.
Hudeybiye senesi rü'yâsı: C/3, s: 61.
Hudeybiye Senesi: C/1, s: 424.
Hudeybiye sulhu: C/4, s: 187, 192.
Huneyn ganîmetleri: C/2, s: 224.
Huneyn Gazvesi: C/2, s: 203.
Hurma satıcısı kıssası: C/1, s: 276.
Husûmeti gidermek: C/1, s: 351.
Hücrelerin ardından nidâ edenler: C/4, s: 201.
Hüdhüd: C/3, s: 323.
Hümeze ne demektir?: C/4, s: 478.
Hüyâm nedir?: C/4, s: 267.
Hüzâa kabîlesi: C/3, s: 18.

— İ —

İbâdet: C/1, s: 19, 111.
İbâdetle gurûrlanılır mı?: C/1, s: 34.
İbâdetler iptâl edilir mi?: C/1, s: 218.
İblîs: C/1, s: 39.
İblîs, Âdem (A.S.) ile Hz. Havvâ'yı kaç kere aldatmıştır?: C/2, s: 145.
İblîs'in askerleri: C/3, s: 62.
İblîs'e ta'yîn edilenler: C/3, s: 63.
İbrâhîm (A.S.)'ın ateşe atılması: C/3, s: 175.
İbrâhîm (A.S.)'ın doğumu: C/2, s: 34.
İbrâhîm (A.S.)'a gelen Melekler: C/4, s: 220.
İbrâhîm (A.S.)'ın hacca da'veti: C/3, s: 197.
İbrâhîm (A.S.)'ın imtihanı ve makamı: C/1, s: 87, 88.
İbrâhîm (A.S.) ile İsmâîl (A.S.): C/4, s: 34.
İbrâhîm (A.S.) kavmi nasıl helâk oldu?: C/2, s: 230.
İbrâhîm (A.S.) kıssası: C/2, s: 393.
İbrâhîm (A.S.) ve kuşlar: C/1, s: 186.
İbrâhîm (A.S.)'ın oğulları: C/1, s: 93.
İbrâhîm (A.S.)'ın rü'yâsı: C/4, s: 34.
İbrâhîm (A.S.)'ın şerîatı: C/3, s: 38.
İcmânın sıhhatinin delîli: C/2, s: s: 142.
İçkinin harâm oluşu: C/1, s: 149, 423.
İddet: C/1, s: 165.
İddet gözeterek boşamak: C/4, s: 331.
«İhdinâ» ne demektir?: C/1, s: 21.
İhrâmlı iken avlanmak: C/1, s: 424.
İhsân: C/3, s: 28.
İhsâr: C/1, s: 134.
İhtirâs ve şehvet: C/1, s: 421.
İkinci Âd kavmi: C/2, s: 96, C/4, s: 242.
İki bulut arasına kurulan sofra: C/1, s: 436.
İkindi Namazı: C/4, s: 477.
İki sûr arasındaki süre: C/4, s: 16.
İkiyüzlülerin küfrü: C/1, s: 28.
İkrahla günâh işlemek: C/1, s: 204.
İlmi ile amel etmeyen: C/1, s: 78.
İlimle meşgul olmak: C/2, s: 254.
İlmin meziyyeti: C/1, s: 40.
İlim öğrenmek için gurbete gitmek: C/3, s: 106.
İlk def'a kıyâs yapan kimdir?: C/2, s: 74.
İlk ve ikinci ecel: C/1, s: 7.
İlk îmân edenler: C/3, s: 449.
İlk kıtâl âyeti: C/3, s: 202.
İlk nâzil olan âyetler: C/4, s: 463.
İlliyyûn nedir?: C/4, s: 428.
İlyâs (A.S.) ve kavmi: C/4, s: 37.
İlyâsîn ne demektir?: C/4, s: 37.
Îmân ve bölümleri: C/1, s: 23, 25, 26, 28, 181.
İslâm ile îmân aynı ma'nâya gelir: C/4, s: 222.
Îmân edenlerin sebâtı: C/2, s: 390.
Îmân ve sâlih amel: C/1, s: 218, 354.
İncir ve zeytin devâdır: C/4, s: 461.
İnâdî küfür: C/1, s: 27.
İnek kıssası: C/1, s: 59.
İnfâk etmek: C/1, s: 188, 246.
İnkâr edenler: C/1, s: 238.
İnkârî küfür: C/1, s: 27.

İnsanlara âmm ve şâmil olan hitâb: C/1, s: 33.
İnsanların cinlerden faydalanması: C/2, s: 54.
İnsanların makamları: C/3, s: 493.
İnsanları olgunlaştıran esaslar: C/1, s: 114.
İnsanın şerefi: C/1, s: 40.
İnsanlık üzerinden geçen devir: C/4, s: 395.
«İnşâ-Allah» demek: C/3, s: 106.
İrem bahçesi: C/4, s: 445.
Îsâ (A.S.)'ın Antakya'ya gönderdiği elçiler: C/4, s: 8.
Îsâ (A.S.)'ın göğe çıkışı: C/1, s: 232.
Îsâ (A.S.)'ya İncîl'in verilişi: C/3, s: 120.
Îsâ (A.S.) ile Hz. Meryem'in barındıkları yer: C/3, s: 225.
Îsâ (A.S.)'ın mu'cizeleri: C/1, s: 67, 232.
Îsâ (A.S.)'ın nübüvveti: C/1, s: 231, 434.
Îsâ (A.S.), yeryüzüne ne zaman inecektir?: C/1, s: 233.
İslâm ne demektir?: C/1, s: 25, 98.
İslâm'ın iki hükmü: C/1, s: 28.
İslâm'da ilk ganîmet: C/1, s: 147.
İslâmiyetin ilk senelerinde Yahûdîler: C/1, s: 94.
İslâm'a göre Hz. Îsâ (A.S.): C/1, s: 233.
İslâm ile ilk müşerref olan: C/4, s: 464.
İslâmiyetten önce selâmlaşma: C/1, s: 335.
İslâm'da ilk zıhâr: C/4, s: 283.
İsmâîl (A.S.)'ın babasına vasıyyeti: C/4, s: 34.
İsrâ: C/3, s: 40.
İsrâf: C/3, s: 53, 287.
İsrâîloğularının helâki: C/1, s: 51.
İstimnâ bi'l-yed harâmdır. C/3, s: 216.
İ'tikâf nasıl yapılır?: C/1, s: 126.
İyi kadınlar: C/1, s: 313.
İzâbe edilen mâden: C/2, s: 372.
İzin nasıl istenir? C/3, s: 248.

— K —

Kaadir ve kadîr ne demektir?: C/1, s: 33.
Kaaf nedir?: C/4, s: 210.
Kaâri'a ne demektir?: C/4, s: 360.
Kaatilin cezâsı: C/1, s: 115, 130.
Kâ'be'nin inşâsı: C/1, s: 89; C/2, s: 394.
Kabûl edilen duâ: C/4, s: 251.
Kadının avret yeri: C/3, s: 251.
Kadınlardan ilk Müslüman: C/2, s: 243.
Kadınlardan kemâle erenler: C/1, s: 228, C/4, s: 345.
Kadının zîneti: C/3, s: 251.
Kadir Gecesi: C/1, s: 119, 122; C/4, s: 467.
Kadir Gecesinde ibâdet: C/4, s: 143, 468.
Kâfirlerin feryâdı: C/2, s: 388.
Kâfirler hakkında İslâm memleketleri: C/2, s: 208.
Kâfirin kabirden çıkışı: C/2, s: 17.
Kâfirden murâd: C/3, s: 430.
Kâfirin şâhidliği: C/1, s: 200.
Kâfirlere tasadduk: C/1, s: 193.
Kalblerine hastalık ve şekk olanlar: C/1, s: 407; C/2, s: 185.
Kamerî aylar: C/2, s: 213.
Kandil konan fener: C/3, s: 255.
Karaciğer ve dalak: C/2, s: 62.
Karanlık ve gökgürültüsü: C/1, s: 33.

Karâr yeri: C/2, s: 42.
Karga: C/1, s: 186.
Karınca vâdisi: C/3, s: 322.
Karınları ateşle dolu olarak haşrolunacaklar: C/4, s: 408.
Karınları yılan ve akreble dolu olarak haşrolunacaklar: C/4, s: 407.
Karyet'ül-ineb: C/1, s: 184. .
Kasm nedir?: C/3, s: 457.
Kavimlerin helâkı: C/2, s: 230.
Kazıklar sâhibi: C/4, s: 46.
Keffâret-i yemîn: C/1, s: 156.
Kehf nedir?: C/3, s: 78.
Kendilerine ilim verilenler: C/3, s: 11.
Kenz nedir?: C/2, s: 212.
Kerîm elçi: C/4, s: 422.
Kesilmeyen amel: C/1, s: 154.
Kevser nedir?: C/4, s: 484.
Kıble: C/1, s: 84, 97.
Kıble ehli: C/3, s: 198. .
Kıble'nin tahvîli: C/1, s: 84, 97.
Kılâde: C/1, s: 374.
Kısâs mes'elesi: C/1, s: 115.
Kıtlık senesi: C/1, s: 226.
Kıtmîr: C/3, s: 88.
Kıtâlin harâm olduğu aylar: C/1, s: 129, C/2, s: 214.
Kıyâmet alâmetleri: C/4, s: 137, 144, 421.
Kıyâmet Günü: C/4, s: 410, 437.
Kıyâmet Gününde da'vâcılık: C/2, s: 19; C/3, s: 35.
Kıyâmet Günündeki duraklar: C/4, s: 367.
Kıyâmet Gününde insanların sınıfları: C/1, s: 188, 217, C/3, s: 279.
Kıyâmet'e kadar muhkem hüküm: C/2, s: 197.
Kıyâmet Gününde şâhidler: C/4, s: 89.
«Kıyâmet yaklaştı» âyeti: C/3, s: 5.
Kızlarını diri gömenler: C/3, s: 19.
Kibir ve gurûr: C/1, s: 41.
Kimlerle arkadaş olunur?: C/3, s: s: 277.
Kir gidermekden murâd: C/3, s: 199.
Kitâb ehlinin kâfirleri: C/1, s: 94.
Kitâblarından şübhe edenler: C/4, s: 114.
Kocakarı fırtınası: C/4, s: 361.
Koğulmuş maymunlar: C/1, s: 57.
Korku Namazı: C/1, s: 164, 346.
Kölelerden ilk Müslüman: C/2, s: 243.
Köle ile câriyenin zinâsı: C/1, s: 308.
Köpek bulunan ev: C/4, s: 457.
Kötü fiilden murâd: C/3, s: 496.
Kudret helvası: C/1, s: 52.
Kuleys kilisesi: C/4, s: 479.
Kumar: C/1, s: 149.
Kur'ân-ı Kerîm mu'cizedir: C/4, s: 405.
Kur'ân-ı Kerîm'de câiz olan nesh: C/1, s: 80.
Kur'ân-ı Kerîm'in en kısa sûresi: C/4, s: 484.
Kur'ân-ı Kerîm'in en müşkil âyeti: C/1, s: 431.
Kur'ân-ı Kerîm'in kalbi: C/4, s: 21.
Kur'ân-ı Kerîm'den kolay geleni okumak: C/4, s: 383.
Kur'ân-ı Kerîm'in nüzûlü: C/1, s: 119, C/2, s: 256, C/4, s: 142.
Kur'ân-ı Kerîm okunacağı zaman «Eûzü» çekmek: C/3, s: 31.
Kur'ân-ı Kerîm'i tahrîf edenler: C/1, s: 241.
Kur'ân-ı Kerîm'e uyanın hâli: C/3, s: 156.
Kur'ân-ı Kerîm'in üçtebirine muâ-

dil olan sûre: C/4, s: 491.
Kur'ân'el-fecr: C/3, s: 67.
Kurayza Yahûdîleri: C/2, s: 187.
Kurban boğazlamak: C/1, s: 135, 287; C/3, s: 201.
Kureyş kâfirleri: C/2, s: 391.
Kulların en sevgilisi: C/1, s: 34; C/3, s: 99.
Kulun, Rabbine en yakın olduğu hâl: C/4, s: 466.
Küçük Bedir Gazâsı: C/1, s: 283.
Küfür câhiliyyeti: C/3, s: 445.
Küfür çeşitleri: C/1, s: 27.
Küçük günâh, büyük olur mu?: C/1, s: 311.
Küfür ve şirkde ısrâr edenler: C/2, s: 8.
Kürsî nedir?: C/1, s: 181.

— L —

Lâğıv nedir?: C/1, s: 155.
Lâ'net edilmiş ağaç: C/3, s: 61.
Lâşe: C/2, s: 62.
Lâşe'den daha pis olarak haşrolunacaklar: C/4, s: 407.
Levh nedir?: C/3, s: 163.
Levh-i Mahfûz nerededir?: C/4, s: 435.
Lian nasıl yapılır?: C/3, s: 241, 242.
Livâta ve cezâsı: C/1, s: 154, 302.
Lokman, nebî midir?: C/3, s: 415.
Lût kavminin ahlâkı: C/3, s: 383.
Lût kavminin helâki: C/2, s: 230, 312.
Lümeze nedir? C/4, s: 478.

— M —

Mâide nedir?: C/1, s: 436.
Makam-ı İbrâhîm: C/1, s: 90.
Makam-ı Mahmûd: C/3, s: 67.
Maktûlün kıssası: C/3, s: 349.
Malları bâtıl sebeble yemek: C/1, s: 126.
Mal ve evlâdla övünmek: C/4, s: 475.
Mancınık yapmayı kim öğretti? C/3, s: 174.
Ma'rûfu emr, münkeri nehy: C/1, s: 251, 252.
Mâ'ûn nedir?: C/4, s: 483.
Mecbûr kalınca küfür etmek: C/3, s: 33.
Mahşer'e gelmek: C/4, s: 407.
Medîne çevresindeki A'rabîler: C/2, s: 244.
Medîne'ye hicret: C/1, s: 332.
Medîne'de vefât edenler: C/1, s: 248.
Mekke'nin fethi: C/1, s: 322, 380.
Mekke'de son nâzil olan sûre: C/4, s: 425.
Mekke'de vefât edenler: C/1, s: 248.
Mele-i A'lâ'dan murâd: C/4, s: 23.
Melekler: C/1, s: 264; C/2, s: 309; C/3, s: 17, 65.
Melkânîler: C/1, s: 369, C/3, s: 121.
Merh ve Afar ağaçları: C/4, s: 20.
Merih Yıldızı: C/4, s: 421.
Merve: C/1, s: 106.
Meryem (Hz.)'in doğumu: C/1, s: 225.
Meryem (Hz.)'in gebelik müddeti: C/3, s: 117.
Meryem (Hz.)'in nesli: C/3, s: 119.
Mescid ve câmiler: C/3, s: 256.
Mescidlere devâm edenler: C/2, s: 201.

Mescidlerde selâm vermek: C/3, s: 266.
Mescid-i Dırâr: C/2, s: 246.
Mescid-i Harâm: C/1, s: 83; C/2, s: 208.
Mescid-i Kıbleteyn: C/1, s: 100.
Mescidleri tahrîb edenler: C/1, s: 83.
Mescidlerin zîneti: C/2, s: 79.
Mesîh ne demektir?: C/1, s: 228.
Meşakkat ve musîbet: C/3, s: 375.
Meymene nedir?: C/4, s: 262.
Mıkyes b. Dabâbe kıssası: C/1, s: 340.
Mîrâs hükümlerinin inmesine sebeb: C/1, s: 298.
Mi'râc-ı Nebî: C/3, s: 40.
Miskîn kimdir?: C/2, s: 225.
Mîzân nedir?: C/2, s: 73.
Mu'avvizât, mu'avvizeteyn: C/4, s: 492.
Mubâh olan şeyler: C/1, s: 39.
Mudar kabîlesi: C/3, s: 19.
Muhâcirîn: C/1, s: 254.
Muhlislerin düşünceleri: C/3, s: 436.
Muhkem âyetler: C/1, s: 210.
Muhsan olmanın şartları: C/3, s: 239.
Muhtaclara karşı davranış: C/3, s: 52.
Mukaddes Kitâbları hakkıyle anlayanlar: C/1, s: 86.
Mukaddes zaman: C/3, s: 497.
Mushafları ücretle yazmak: C/1, s: 64.
Musîbete uğradıkda ne denir?: C/1, s: 104.
Mustalıkoğulları seferi: C/3, s: 243.
Mu'tezîlenin görüşü: C/2, s: 44.
Mûsâ (A.S.) ve asâsı: C/1, s: 54; C/3, s: 136.
Mûsâ (A.S.)'nın doğumu: C/1, s: 48.
Mûsâ (A.S.)'nın doğumunu haber veren: C/3, s: 345.
Mûsâ (A.S.) kaç yıl yaşadı?: C/1, s: 393.
Mûsâ (A.S.) ile Kârûn kıssası: C/3, s: 370.
Mûsâ (A.S.)'ın kavmi: C/2, s: 125, C/3, s: 148.
Mûsâ (A.S.)'a Kitâb verilmesi: C/1, s: 49.
Mûsâ (A.S.)'ın kıssası: C/1, s: 48.
Mûsâ (A.S.)'ın mu'cizeleri: C/2, s: 110, 283; C/3, s: 73, 145.
Mûsâ (A.S.) ile Fir'avn: C/3, s: 138, 293.
Mûsâ (A.S.) ile Hârûn (A.S.)'ın terekesi: C/1, s: 171.
Mûsâ (A.S.) ile Hızır (A.S.) kıssası: C/3, s: 106.
Mûsâ (A.S.), Medyen'de kaç yıl kaldı?: C/3, s: 140.
Mûsâ (A.S.)'ın münâcâtı: C/1, s: 15.
Mûsâ (A.S.) ile sihirbazlar: C/3, s: 146.
Mûsâ (A.S.)'ın Tûr'a götürdükleri: C/1, s: 62.
Mûsâ (A.S.)'a yapılan ezâ: C/3, s: 464.
Mûsâ (A.S.) zamanındaki Fir'avn: C/1, s: 47.
Mûte Gazvesi: C/3, s: 449.
Mübâhele âyeti: C/1, s: 235.
Müellefe-i kulûb: C/2, s: 225.
Müftî'nin ictihadı: C/3, s: 36.
Mükâtebe nedir?: C/3, s: 253.
Mükellef ve muhâtab olanlar: C/2, s: 89.
Mükrehin mu'teber fiilleri: C/3, s: 33.
Mülkün sâhibi: C/1, s: 219.
Mülk sûresinin 30 uncu âyeti so-

nunda ne denir?: C/4, s: 351.
Mü'minin havf ve ricâsı: C/1, s: 23, 47.
Mü'minle kâfir bir olur mu?: C/3, s: 24, 390.
Mü'min ve kâfirin kabir hâlleri: C/2, s: 17.
Münâfık ve mürâîlerin hâlleri: C/1, s: 28; 141, 189; C/4, s: 292.
Münker: C/1, s: 252; C/3, s: 28.
Münkeri değiştirmek: C/1, s: 429.
Münâdî: C/1, s: 291.
Mürüvvet nedir?: C/1, s: 201.
Müskir çıkarmak: C/3, s: 21.
Müslüman adını kim verdi? C/3, s: 313.
Müslümanlar kaç fırkadır?: C/2, s: 68; C/3, s: 405.
Müslüman ile kâfir kadın: C/3, s: 251.
Müşriklerin inkârı: C/2, s: 46, 258, 379.
Müşrik kadınlar: C/1, s: 152.
Müşriklerin kibir ve gurûrları: C/4, s: 6, 66.
Müşriklerin tavâfı: C/2, s: 179.
Müşteri yıldızı: C/4, s: 421.
Müt'a nedir?: C/3, s: 455.
Müţefike: C/4, s: 242
Müteşâbih nedir?: C/1, s: 24, 210; C/2, s: 71; C/3, s: 113.
Mütevekkil olmak: C/1, s: 46.
Mûtezîle: C/1, s: 46.
Müvekkel Melekler: C/2, s: 368.

— N —

Nablûs: C/2, s: 130.
Nahr Günü: C/2, s: 130.
Namazda huşû': C/3, s: 215.
Namazda farz olan kırâat: C/3, s: 75; C/4, s: 384.
Namaz kötülüklerden meneder: C/3, s: 387.
Namaz, nerede farz oldu?: C/3, s: 400.
Namazda rükûun farziyyeti: C/1, s: 45.
Namaz vakitleri: C/3, s: 67.
Nankörlük etmeyin: C/1, s: 421.
Nasârâ 72 fırkadır: C/2, s: 68.
Nasıl istiğfâr edilir?: C/4, s: 220.
Nastûrîler: C/1, s: 369, C/3, s: 121.
Nazâra karşı okunacak âyetler: C/4, s: 359, 493.
Nebk ağacı: C/4, s: 236.
Necâsetten tahâret: C/1, s: 380.
Necâşî ve ashâbı: C/1, s: 420.
Necâşî'nin cenâze namazı: C/1, s: 293.
Neseb ve süt cihetinden harâm olanlar: C/1, s: 306.
Nemrûd: C/1, s: 183.
Nemrûd'un rü'yâsı: C/2, s: 34.
Nesh ve nev'ileri: C/1, s: 79, 80.
Nevrûz: C/3, s: 143.
Nifâslı kadın: C/1, s: 153.
Nikâhdan önce boşama: C/3, s: 455.
Nikâhın sıfatları: C/3, s: 252.
Ni'metler kaç kısımdır?: C/1, s: 22, 23.
Ni'metin tamâmı nedir?: C/1, s: 102.
Ninovalılar: C/2, s: 287.
Nisâ sûresi'nin 8 inci âyetinin fazîleti: C/1, s: 309.
Nûh Aleyhisselâm: C/2, s: 297, 300.
Nûh (A.S.)'ın Gemisi: C/2, s: 301.
Nûh (A.S.)'ın gemisinde kaç kişi vardı?: C/2, s: 302; C/3, s: 379.
Nûh (A.S.) gemisini nasıl yürütürdü?: C/2, s: 302.

Nûh (A.S.) kaç yıl yaşamıştır?: C/2, s: 297; C/3, s: 378, C/4, s: 31.
Nûh (A.S.)'a îmân edenler: C/2, s: 90, 300.
Nûh (A.S.) kavminin taptığı putlar: C/4, s: 374.
Nûh (A.S.) Kavminin helâki: C/2, s: 230.
Nûh (A.S.) ve oğulları: C/3, s: 379.
Nuhûsetli günler: C/4, s: 101.
Nûr üzerine nûr'dan murâd: C/3, s: 255.
Nusaybin cinleri: C/4, s: 168, 375.

— O —

On geceden murâd nedir?. C/4, s: 444.
Onlara ihsân ile tâbi' olanlardan murâd: C/2, s: 243.
Oruçlunun ağız kokusu: C/2, s: 117.
Oruc gecesi cimâ: C/1, s: 125.
Oruc tutmayı mubâh kılan hastalık: C/1, s: 120.
Orta Namazı: C/1, s: 162.
Osman Radiyallâhü anh'ın babası: C/4, s: 188.
Otomobil ve benzerleri: C/3, s: 7.

— Ö —

Öldükden sonra dirilmenin delîlleri: C/3, s: 190, 191.
Ölülerin diriltilmesi: C/4, s: 9.
Ölüm hâlinde vasıyyet: C/1, s: 430.
Ölüm korkusu: C/3, s: 340.
Ömer Radiyallâhü anh'a «Fârûk» denmesi: C/1, s: 325.
Ömer Radiyallahü anh'ın İslâmiyyeti kabûlü: C/2, s: 189.
Ömürden murâd: C/3, s: 494.
Ömrü en uzun ve çilesi en çok olan Peygamber: C/3, s: 177.

— P —

Pâk şarâb nedir?: C/4, s: 398.
Perde (Hicâb): C/2, s: 84.
Peygamberimiz (S.A.V.) Efendimiz ile Abdullah b. Suryâ'nın konuşması: C/1, s: 72.
Peygamberlerin (Aleyhümüsselâm) adedi: C/1, s: 144; 367.
Peygamberlere nâzil olan Kitâblar: C/1, s: 27.
Peygamberimiz (S.A.V.) ile alay edenler: C/2, s: 411.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e Âhirette verilecek mükâfat: C/4, s: 456.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in ahlâkı: C/4, s: 352.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in dileği: C/2, s: 28.
Peygamberimiz (S.A.V.) ata binerken ne derlerdi?: C/4, s: 128.
Peygamberimiz (S.A.V.) bir meclisden kalkacağı zaman ne derlerdi?: C/4, s: 233.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e hitâb nasıl olmalı?: C/3. s: 267, 461.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in kalbinin ilim ve îmânla doldurul-

masɪ: C/4, s: 459.
Peygàmberimiz (S.A.V.)'in kırâetini ilân ettiği ilk sûre: C/4, s: 234.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in kötü komşuları: C/4, s: 391.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e nazar değdirmek isteyenler: C/4, s: 359.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e nübüvvet ve risâlet kaç yaşında gelmiştir?: C/4, s: 463.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in okumadan uyumadıkları sûreler: C/4, s: 351.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in rahatsız olduklarında okudukları sûreler: C/4, s: 492.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in ridâsını altına yaydığı zât: C/4, s: 417.
Peygamberimiz (S.A.V.)'in Sabah Namazlarında okudukları sûre: C/4, s: 217.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e sihirbaz diyenler: C/4, s: 388.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e sihir yapılması: C/4, s: 493.
Peygamberimiz (S.A.V.)'e vahyin inişi: C/4, s: 463, 464.

— R —

Rabbimiz Celle Celâlüh'ün vasıfları: C/1, s: 107.
Rahmân ve Rahîm ne demektir?: C/1, s: 18.
Rahmân sûresini dinleyenler, ne demeli?: C/4, s: 254.
Râınâ ne demektir?: C/1, s: 78.
Ramazân ay'ının fazîleti: C/1, s: 121.
Ramazân Bayramı tekbîrinin meşrûiyyeti: C/1, s: 121.
Ramazân orucu: C/1, s: 117.
Recm: C/1, s: 218, 400.
Recûl ne demektir?: C/3, s: 453.
Rehbâniyet nedir?: C/4, s. 280.
Rehin nedir? C/1, s: 202.
Ress nedir? C/3, s: 280; C/4, s: 212.
Resûl gönderildikten sonra özür kalır mı?: C/3, s: 48.
Resûlüllah (S.A.V.)in Gavres'e muâmelesi: C/1, s: 346.
Resûlüllah (S.A.V.)'in bir hutbesi: C/1, s: 122.
Resûlüllah (S.A.V.) bütün insanlığa gönderilmiştir?: C/2, s: 12.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın da'vetine icâbet edenler: C/2, s: 37.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın duâsı: C/2, s: 88, C/3, s: 267; C/4, s: 144.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın huzûrunda mahkeme: C/1, s: 325.
Resûlüllah (S.A.V.) ile alay eden Kureyşliler: C/2, s: 411.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın irtihâli: C/1, s: 198, 376.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın irtihâline îmâ olan sûre: C/4, s: 487.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın Kubâ'ya gelişi: C/2, s: 177.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın Medîne'yi şereflendirmeleri: C/1, s: 332.
Resûlüllah (S.A.V.) Mekke'de kaç yıl yaşamıştır?: C/2, s: 262.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın Mi'râc Gecesi okuduğu duâ: C/1, s: 204.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın mu'cizeleri: C/1, s: 179.

Resûlüllah (S.A.V.)'ın nikâhı altındaki zevceleri: C/3, s: 443.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın oğulları: C/3, s: 453.
Resûlüllah (S.A.V.) ile Rebîaoğulları görüşmesi: C/3, s: 271.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın rehnettiği zırhı: C/3, s: 158.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın son zamanları: C/4, s: 488.
Resûlüllah (S.A.V.)'dan sonra hilâfet: C/3, s: 262.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın sünnetinden yüz çevirmeyin: C/1, s: 422.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın tahrîmi: C/4, s: 336.
Resûlüllah (S.A.V.), Vahşî'yi afv etti mi?: C/1, s: 341.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın Zeyd (R.A.)'i evlâd edişi: C/3, s: 449.
Resûlüllah (S.A.V.)'ın Zeyneb (R. Anhâ) ile izdivâcı: C/3, s: 452.
Reyb'ül-menûn nedir?: C/4, s: 230.
Rıdvân Beyati: C/4, s: 187.
Risâlet-i Nebeviyeyi inkâr edenler: C/2, s: 279.
Rîy-ı âsıf: C/3, s: 179.
Rızık: C/1, s: 143.
Rûh-ül-Kudüs: C/1, s: 67.
Rüşd: C/3, s: 101.
Rüşved harâmdır: C/1, s: 127, 402.
Rükû' ve secdede söylenecek sözler: C/4, s: 438.
Rü'yâ-i sâdıka: C/4, s: 463.
Rü'yetullâh: C/4, s: 214.
Rüzgârlar: C/2, s: 89.

— S —

Sâat (Kıyâmet)'in zelzelesi: C/3, s: 189.
Sabah-akşam okunacak duâ: C/2, s: 256.
Sâbık ve muktesîd: C/3, s: 492.
Sabır, amellerin en çetinidir: C/1, s: 46, 103.
Sabiîler: C/1, s: 55.
Sadaka: C/2, s: 60, 225.
Sadakanın efdâli: C/1, s: 113, 192.
Sadaka-i fıtr: C/4, s: 439.
Sâdece dünyâ mükâfatı istemek: C/1, s: 357.
Safa ile Merve: C/1, s: 106; C/2, s: 394.
Sâhibsiz arâzî ve ma'den: C/1, s: 109.
Sâibe: C/1, s: 429.
San'at: C/1, s: 190.
Salâtın ma'nâsı: C/1, s: 26; C/3, s: 258, 460.
Sâlih ameller: C/1, s: 19; C/3, s: 95.
Sâlih (A.S.) ve kavmi: C/2, s: 97.
Sâlih (A.S.)'ın vefât ettiği yer: C/3, s: 204.
Sâlih rü'yâ: C/2, s: 276, 326.
Sâmiriyye: C/2, s: 130.
Sâmirî'nin yaptığı buzağı: C/2, s: 120.
Sebe': C/3, s: 467, 473.
Secde, Allah Teâlâ'ya yapılır: C/1, s: 41.
Secde âyeti okumanın fazîleti: C/2, s: 149.
Secde sûresini okumak: C/3, s: 340.
Sefer mesâfesi: C/1, s: 345.
Seferde oruc: C/1, s: 120.
Selâmlaşmak: C/1, s: 335.

Semâ kapıları: C/4, s: 146.
Semûdîlerin âkıbeti: C/2, s: 96.
Semûd kavmi: C/2, s: 96, 230.
Sene-i Şemsiyye ile Sene-i Kameriyye: C/3, s: 89.
Serhoşluk: C/1, s: 317.
Setr-i avret: C/2, s: 79.
Sıhhat ve âzâdelik: C/4, s: 476.
Siccîl: C/2, s: 100.
Siccîn: C/4, s: 426.
Sidretil-Müntehâ: C/3, s: 42, 44.
Sihir ve kitabları: C/1, s: 75.
Sînâ Dağı: C/1, s: 49, 179, C/4, s: 461.
Sırat: C/1, s: 361.
Sizden aşağı olana bakınız: C/2, s. 410.
Son inen âyet-i kerîme: C/1, s: 198.
Sözün güzeli: C/3, s: 196; C/4, s: 63.
Suffe ehli: C/1, s: 193.
Sûr'un üfürülmesinde kimler sağ kalır?: C/4, s: 74.
Sûr'un sâhibi: C/2, s: 31.
Sükût edenler: C/2, s: 129.
Süleyman (A.S.) — Belkıs kıssası: C/3, s: 325.
Süleyman (A.S.) ve hüdhüd: C/3, s: 323.
Süleyman (A.S.)'ın hükmü: C/3, s: 177, 178.
Süleyman (A.S.) ve cinler: C/3, s: 179.
Süleyman (A.S.) kaç yıl yaşamıştır?: C/3, s: 471.
Süleyman (A.S.)'a verilen ni'metler: C/3, s: 321.
Süleyman (A.S.)'ın yüzüğü: C/4, s: 51.
Sümeyye (R. Anhâ)'ye yapılan eziyet: C/3, s: 33.
Süreyyâ yıldızı: C/4, s: 234.
Süslenmenin en hayırlısı: C/2, s: 79.

— Ş —

Şâhidlik: C/1, s: 200, 432.
Şam zeytini: C/3, s: 254.
Şarâb: C/1, s: 149, 423.
Şarkî Roma ile İranlıların savaşı: C/3, s: 396.
Şart koşmak: C/3, s: 106.
Şehîdler: C/1, s: 104.
Şer'an hayvan boğazlamak: C/1, s: 375.
Şerîate îmân: C/1, s: 25.
Şerîata itâat etmeyenler: C/1, s: 223.
Şevb ile hamîm: C/4, s: 29.
Şeytanlar: C/1, s: 74; C/2, s: 400, C/3, s: 277.
Şeytan'ın adımları: C/1, s: 110.
Şeytânî rü'yâ: C/2, s: 326.
Şifâlı sular: C/4, s: 53.
Şimşek nedir?: C/1, s: 32.
Şirk: C/1, s: 319.
Şuâyb Aleyhisselâm: C/2, s: 101.
Şuâyb (A.S.) kavmi: C/2, s: 103, 230.
Şuâyb (A.S.)'ın kızları: C/3, s: 350.
Şükrün vücûbu: C/1, s: 44.

— T —

Tâbût kıssası: C/1, s: 170, 171.
Tâğût nedir?: C/1, s: 412.
Tahıyyet nedir?: C/4, s: 288.
Tahûr nedir?: C/3, s: 283.
Tahyîr âyetleri: C/3, s: 443.
Taif'in muhâsarası: C/2, s: 206.
Takvâ elbisesi: C/2, s: 79.
Takvâ nedir?: C/1, s: 25, 34, 250.
Takvâ sözü: C/4, s: 197.
Talebe ve hocası: C/3, s: 106.
Tâlût ve Câlût kıssası: C/1, s: 174.
Ta'n etmemek: C/2, s: 46.
Tarsus: C/3, s: 84.
Tavâf çeşitleri: C/3, s: 199.
Tavâf Namazı: C/1, s: 89.
Tavus kuşu: C/1, s: 186.
Ta'zîr cezâsı: C/3, s: 240.
«Tebâreke» ile «Ha mim secde» okumak: C/4, s: 98.
Teblîğ etmenin fazîleti: C/2, s: 13.
Tebûk Gazvesi: C/1, s: 187; C/2, s: 194, 215, 233, 250; C/3, s: 213, 434.
Tefekkür, ibâdettir: C/1, s: 291.
Tekbîr getirmek: C/1, s: 140.
Tekbîr ve tehlîl: C/4, s: 458.
Tek'den murâd: C/4, s: 444.
Tekrar, üç def'a yapılır: C/3, s: 106.
Ten'im vak'ası: C/1, s: 344.
Tennûr nedir?: C/2, s: 302.
Terekenin taksîmi: C/1, s: 300.
Teşhîr nedir?: C/4, s: 153.
Tevbenin ma'nâsı: C/4, s: 119.
Tevekkül ve duâ: C/2, s: 282.
Tevhîd: C/1, s: 405; C/3, s: 28.
Tevrât'ın nüzûlü: C/3, s: 142.
Tevrât Levhaları: C/2, s: 119, 121, 123.
Tevrât, İncîl ve Zebûr'un nüzûlü: C/1, s: 119.
Tevrât hükümleri: C/1, s: 67, 400.
Teyemmüm nasıl alınır?: C/1, s: 378, 379.
Töhmetten berâet edenler: C/3, s: 248.
Tûbâ nedir?: C/2, s: 375, C/4, s: 236.
Tûr'dan murâd: C/4, s: 226.
Tübbâ' kimdir?: C/4, s: 147.

— U —

Ucuboluk masalı: C/1, s: 389.
Uhrevî ni'metler: C/1, s: 22.
Uhud Gazâsı: C/1, s: 258; C/3, s: 440.
Uhud Gazâsından geri dönenler: C/1, s: 336.
Uhud Gazâsı hakkında rü'yâ: C/1, s: 258.
Uhud Günü yılgınlık gösterenler: C/3, s: 437.
Uhud şehîdleri: C/1, s: 279.
Umre: C/1, s: 134, 136.
Unutkanlıkla günâh işlemek: C/1, s: 204.
Utârid (Merkür) yıldızı: C/4, s: 421.

— Ü —

Ücret almak: C/3, s: 106.
Üçün Üçüncüsü ne demektir?: C/1, s: 369.
Ülûl'azm nedir?: C/4, s: 169.
Ümmetlerden maksâd: C/2, s: 19.

— V —

Va'desi gelmiş alacak: C/1, s: 198.
Va'dlerini tutmayanlar: C/2, s: 234.
Va'dolunan gün: C/4, s: 433.
Vaftiz suyu: C/1, s: 95.
Vahyin kesilmesi sebebi: C/4, s: 456.
Vakt-i ma'lûm gün: C/2, s: 403.
Varaka b. Nevfel'in müjdesi: C/4, s: 464.
Vârisler: C/1, s: 298.
Vasıyyet: C/1, s: 116.
Vasîyle: C/1, s: 429.
«Ved-duhâ» sûresinden sonra gelen sûrelerde tekbîr getirmek: C/4, s: 458.
Vefât iddeti: C/1, s: 165.
Vefd-i Necrân: C/1, s: 206, 216.
Velîd b. Muğîre'nin oğulları: C/4, s: 386.
Vesîle: C/3, s: 59.
Veyl nedir?: C/1, s: 64.

— Y —

Yağmur nedir?: C/1, s: 32.
Yâhûda Sıbtı: C/2, s: 129, 130.
Yâhûdîlerin dinde haddi aşmaları: C/1, s: 369.
Yâhûdîlere gelen gazâb: C/1, s: 69.
Yâhûdîler huzûr-u seâdetde ne derlerdi?: C/4, s: 288.
Yâhûdî iddiâsının reddi: C/4, s: 215.
Yâhûdîler kaç fırkadır?: C/2, s: 68; C/3, s: 405.
Yakınlıkdan murâd: C/4, s: 118.
Ya'kûb (A.S.)'ın ömrü: C/2, s: 360.
Ya'kûb (A.S.) ile Yûsuf (A.S.) nereye defnedildi?: C/2, s: 360.
Ya'kûb (A.S.)'ın nezri: C/1, s: 247.
Ya'kûb (A.S.)'ın Yûsuf (A.S.)'a mektûbu: C/2, s: 356.
Ya'kûb (A.S.)'un oğulları: C/1, s: 93.
Ya'kûbîler: C/1, s: 369, C/3, s: 121.
Yalancı Peygamberler: C/2, s: 40.
Yarasa: C/1, s: 230.
Yardım kimlere yapılır?: C/1, s: 150.
Yâsîn-i şerîf'in fazîleti: C/4, s: 21.
Yatmadan önce okunacak duâ: C/4, s: 493.
Yazılan kitabdan murâd: C/4, s: 226.
Yedi büyük günâh: C/1, s: 310.
Yedi irtidâd vak'ası: C/1, s: 409.
Yemen'de nübüvvet iddiâ edenler: C/2, s: 40.
Yemîn: C/1, s: 155.
Yerin melekûtu: C/2, s: 32.
Yesrîb neresidir?: C/1, s: 437.
Yer ile gök arasındaki mesâfe: C/3, s: 424.
Yeryüzünün yaradılışı: C/4, s: 99.
Yetîm ve malı: C/1, s: 151, 295, 297; C/3, s: 105.
Yılanlar: C/4, s: 29.
Yılan sûretine giren asâ: C/3, s: 296.
Yıldırım kimleri vurmaz? C/2, s: 369.
Yıldızlar: C/3, s: 9.
Yolcunun namazı: C/1, s: 345.
Yûnus Aleyhisselâm'ın duâsı: C/2, s: 286.
Yûnus (A.S.) kıssası: C/2, s: 286; C/4, s: 38.

Yûnus (A.S.)'un balığın karnında iken okuduğu duâ: C/2, s: 286.
Yûnus (A.S.) balığın karnında ne kadar kalmıştır?: C/4, s: 38.
Yûsuf (A.S.) ile Cebrâîl (A.S.)'in görüşmeleri: C/2, s: 339.
Yûsuf (A.S.)'un uğradığı eziyyet: C/2, s: 328.
Yûsuf (A.S.)'un kardeşinin yüküne koydurduğu tas: C/2, s: 350.
Yûsuf (A.S.) kaç yıl yaşamıştır?: C/2, s: 360.
Yûsuf (A.S.) kıssası: C/2, s: 325.
Yûsuf (A.S.)'ın rü'yâ ta'bîri: C/2, s: 336.
Yûsuf (A.S.)'ın sandukası: C/2, s: 360.
Yûsuf (A.S.)'ın Züleyhâ'dan doğan çocukları: C/2, s: 343.
Yûşâ Aleyhisselâm: C/2, s: 125.
Yüzleri ay'ın 14'ü gibi haşrolunacaklar: C/4, s: 408.
Yüzleri beyaz olanlar: C/1, s: 253.
Yüzleri kara olanlar: C/1, s: 252.
Yüzleri kızarmış olarak haşrolunacaklar: C/4, s: 408.

— Z —

Zâlim babalar: C/3, s: 20.
Zâlimler beldesi: C/1, s: 330.
Zâlim ve muktesid: C/3, s: 493.
Zâlime va'd ve mazlûma tesellî: C/1, s: 96.
Zakkum ağacı: C/3, s: 61.
Zakkum ile Hâ Mim nedir? C/4, s: 29.
Zânîlerin recmi: C/1, s: 401.
Zarûretler ile memnû: C/1, s: 121.
Zebiyr: C/2, s: 118.
Zekât: C/1, s: 190, 246.
Zekât kimlere verilir?: C/2, s: 225.
Zekât me'mûru: C/2, s: 225.
Zekât vermeyenler: C/1, s: 180; C/4, s: 325.
Zekât vermeyenlerin hâli: C/2, s: 213, 234.
Zelîl edici azâb: C/3, s: 471.
Zemzem kuyusu: C/2, s: 394.
Zeyd (R.A.)in esir alınışı: C/3, s: 448.
Zeyd (R.A.)'in Zeyneb (R. Anhâ) yı boşaması: C/3, s: 450.
Zeyd (R.A.) ile Zeyneb (R. Anhâ) nın izdivâcı: C/3, s: 446.
Zeytin ağacı: C/3, s: 219.
Zıhâr nedir?: C/4, s: 283.
Zıhârın sûreti: C/3, s: 432; C/4, s:286.
Zikir ehli: C/3, s: 15.
Zikirden murâd: C/3, s: 278.
Zikrullâh nedir?: C/4, s: 381.
Zinânın cezâsı: C/3, s: 239.
Zinâ isnâdında bulunanın cezâsı: C/3, s: 240.
Zindânda görülen rü'yânın ta'bîri: C/2, s: 338.
Zînet Günü: C/3, s: 143.
Zî-rahm-ı mahreme verilen sadaka: C/3, s: 407.
Zorlanan kimse mükellef midir?: C/3, s: 33.
Zühre yıldızı nedir?: C/1, s: 77; C/4, s: 421.
Zulme uğrayanlar: C/1, s: 362.
Zü'l-karneyn kimdir?: C/3, s: 107.
Zü'l-kifl kimdir? :C/4, s: 54.

Tefsîr'de geçen şahıs isimlerinin
cilt ve sayfalarını gösterir

ALFABETİK FİHRİST

— A —

Abbas b. Abdulmuttalib: C: 1, s: 197, 322, 323, C: 2, s: 153, 191, C: 4, s: 416, 480, 487.
Abdullah b. Amr: C: 2, s: 160, 231.
Abdullah b. Çahş'ül-Esedî: C: 1, s: 146, 148, C: 3, s: 446.
Abdullah b. Cübeyr: C: 1, s: 274.
Abdullah b. Mugaffel: C: 2, s: 88.
Abdullah b. Ömer (İbn-i Ömer): C: 1, s: 84, 118, 214, 260, 318, 345, C: 2, s: 213, C: 3, s: 197, 198, 212, 256, 422, 449, C: 4, s: 88, 254, 437.
Abdullah b. Revâha: C: 3, s: 317.
Abdullah b. Sa'd b. Ebî Serh: C: 2, s: 40, 41.
Abdullah b. Selâm: C: 1, s: 86, 92, 101, 240, 293, 318, 410, C: 2, s: 378.
Abdullah b. Suryâ: C: 1, s: 72.
Abdullah b. Ümm-i Mektûm: C: 2, s: 219, C: 3, s: 251, C: 4, s: 295, 416.
Abdullah b. Übeyy b. Selûl: C: 1, s: 221, 259, 260, 269, 407, C: 2, s: 216, C: 3, s: 244, 253, C: 4, s: 295, 322, 323, 324.
Abdullah b. Ebî Ümeyye: C: 2, s: 8, 9, 249, 376.
Abdullah b. Zübeyr: C: 4, s: 199.
Abdurrahman bin Avf: C: 1, s: 149, 187, 262, 317, C: 2, s: 235, 243, C: 4, s: 163, 165.
Abdülazîz b. Yahyâ: C: 2, s: 85.
Abraha b. Sabbâh el-Eşrem: C: 4, s: 479, 480.
Âd b. Asv b. İrem: C: 4, s: 445.
Adiyy b. Hâtim: C: 1, s: 432.
Adiyy b. Ebî Rebîa: C: 4, s: 391.
Âdem (A.S.): C: 1, s: 18, 27, 170, 393, C: 2, s: 132, 145, C: 3, s: 43, 62, 407, C: 4, s: 395.
Afridun b. Esfiyan b. Cemşid: C: 3, s: 107.
Ahmed b. Hanbel: C: 1, s: 12, 120, 280, 340, 345, 379, 380, C: 2, s: 50, 225, C: 3, s: 7, 212, 243, 303, 337, 351.
Ahnes b. Şürayk: C: 4, s: 353, 391.
Âişe bint-i Ebû Bekr: C: 1, s: 116, 118, 126, 153, 163, 202, 378, C: 2, s: 62, C: 3, s: 67, 215, 243, 248, 336, 400, 434, 443, 451, 455, 457, C: 4, s: 147, 163, 205, 261, 284, 337, 340, 343, 352, 380, 468, 488, 492.
Akra' b. Hâbis: C: 4, s: 200, 201.
Ali b. Ebû Tâlib: C: 1, s: 102, 116, 120, 139, 155, 163, 195, 212, 221, 283, 323, 375, 383, 427, C: 2, s: 157, 163, 177, 195, 200, 205, 212, 243, C: 3, s: 68, 88, 107, 196, 212, 262, 372, 449, 455, C: 4, s: 50, 118, 192, 195, 291, 293, 295, 305, 397, 493.
Alkame b. Feğvâ: C: 1, s: 379.
Âmir b. Kays: C: 2, s: 232.
Âmir b. Tufeyl: C: 2, s: 368, C: 4, s: 163.
Ammâr b. Yâsir: C: 1, s: 238, 323, 324, C: 2, s: 165, C: 3, s: 15, 33, 236, C: 4, s: 205, 310.
Amr b. Âs: C: 1, s: 432, 433, C: 2, s: 152.
Amr b. Avf: C: 1, s: 220, C: 2, s: 246.
Amr b. Dînâr: C: 1 s: 307.
Amr b. Edhem: C: 4, s: 201.
Amr b. Hadrâmî: C: 1, s: 147, 383, C: 3, s: 32.
Amr b. Luhay: C: 2, s: 61.
Amr b. Sekenî: C. 2, s: 247.
Âs b. Hişâm: C: 2, s: 154, C: 4, s: 293.
Âs b. Vâil: C: 3, s: 129, 271, C: 4, s: 240, 483, 485.
Âsaf b. Berhiyâ: C: 3, s: 329.
Âsım b. Adiyy: C: 2, s: 235.
Âsiye: C: 2, s: 228, C: 3, s: 137, 346, C: 4, s: 345.
Asrâm: C: 3, s: 105.
A'şa: C: 4, s: 230.

Atâ b. Mubârek: C: 1, s: 11, 83, 118, 139, 146.
Ays b. İshâk: C: 3, s: 180.
Ayyaş b. Rebîat'el-Mahzûmî: C. 1, s: 338, 339.
Âzer: C: 2, s: 34, 35, C: 3, s: 122, 123.
Azrâil (A.S.): C: 2, s: 6, 27, C: 3, s: 340, 422, C: 4, s: 51, 74.

— B —

Bedîl (Büdeyl): C: 1, s: 432, 433.
Bel'am b. Bâurâ: C: 2, s: 134.
Bel'am b. Ebr: C: 2, s: 134.
Belkıs: C: 3, s: 324, 471.
Berâ b. Âzib: C: 1, s: 401, C: 2, s: 68, 195.
Bersîsâ: C: 4, s: 301.
Beyhekî: C: 4, s: 98, 303, 468.
Beyzavî: C: 3, s: 470, C: 4, s: 282, 395, 491.
Bilâl-i Habeşî: C: 2, s: 165, C: 3, s: 15, 52, 326, C: 4, s: 163, 205.
Bişr b. Eyyûb: C: 3, s: 260, C: 4, s: 54.
Buhârî: C: 2, s: 195, C: 4, s: 199, 234, 337.
Büdeyl b. Verka: C: 4, s: 188, 190.
Buhtunnasar: C: 1, s: 72, 413, C: 3, s: 45.
Bünyâmin: C: 2, s: 327, 344, 349, 352.

— C —

Câbir b. Abdullah: C: 1, s: 62, 92, 120, 250, 281, 293, 307, 371, C: 3, s: 7, 198, C: 4, s: 17, 254, 351.
Câbir b. Semûre: C: 4, s: 217.
Ca'fer b. Ebî Tâlib: C: 1, s: 86, 420, C: 3, s: 361.
Câlût: C: 1, s: 167, C: 3, s: 45.
Cebrâil (A.S.): C: 1, s: 67, 72, 168, 198, 229, 325, C: 2, s: 6, 47, 120, 161, 284, 300, 309, 329, 339, C: 3, s: 5, 31, 43, 137, 154, 181, 224, 329, 340, 373, 452, C: 4, s: 9, 12, 35, 39, 48, 78, 220, 235, 249, 274, 300, 352, 385, 457, 464, 490, 493.
Cenda b. Damre: C: 1, s: 344.
Cessâse: C: 3, s: 339.
Cid b. Kays: C: 2, s: 221, C: 4, s: 194.
Cübeyr Rûmî: C: 1, s: 164, C: 3, s: 16.
Cülâs b. Süveyd: C: 2, s: 232.
Cülendâ b. Kerker: C: 3, s: 104.
Cüveyriyye: C: 3, s: 443, 457.

— D —

Dahhâk: C: 1, s: 408, C: 2, s: 55.
Dâvûd (A.S.): C: 1, s: 27, 56, 92, 169, 174, 176, 178, C: 3, s: 59, 177, 256, 278, 469, C: 4, s: 47.
Debernûş: C: 3, s: 88.
Deccâl: C: 1, s: 233.
Dekyanos: C: 3, s: 81, 82, 84.

— E —

Ebû'l-Âli: C: 2, s: 181.
Ebû Âmir: C: 3, s: 39.
Ebû Atîk: C: 4, s: 163.
Ebû'l-A'ver-i Selemî: C: 3, s: 431.
Ebû Bekr'is-Sıddîk: C: 1, s: 24, 142, 252, 286, 362, 376, 383, 408, 430, C: 2, s: 154, 160, 166, 172, 190, 195, 205, 216, 235, 243, C: 3, s: 42, 56, 75, 246, 262, 397, 449, C: 4, s: 163, 199, 273, 293, 298, 308, 319, 455.
Ebû Bekr Verrâk: C: 3, s: 493.
Ebû'l-Buhtirî: C: 3, s: 271.
Ebû Cehil: C: 1, s: 262, 339, C: 2, s: 18, 51, 158, 164, 207, 249, C: 3, s: 61, 271, 275, C: 4, s: 44, 205, 240, 300, 387, 388, 391, 416, 465, 483, 484.
Ebû Cendel: C: 3, s: 15, C: 4, s: 193.
Ebû'd-Dehdâh: C: 4, s: 454, C: 4, s: 310.
Ebû'd-Derdâ: C: 2, s: 256, C: 3, s: 492.
Ebû Ducâne: C: 1, s: 262.
Ebû Dâvûd: C: 4, s: 351.
Ebû Eyyûb-i Ensârî: C: 1, s: 163, 221.

Ebû Hanîfe (İmâm A'zam): C: 1, s: 12, 118, 248, 374, 396, C: 2, s: 181, 209, C: 3, s: 7, 239, 440, 407, C: 4, s: 106, 243, 431, 439, 467.
Ebû Hârise b. Alkame: C: 1, s: 206, 207.
Ebû'l-Havvat: C: 2, s: 224.
Ebû Hayseme: C: 2, s: 252.
Ebû Hayyân: C: 1, s: 379, C: 4, s: 395.
Ebû Hüreyre: C: 1, s: 11, 36, 105, 120, 122, 154, 163, 401, 427, C: 2, s: 19, 375, C: 3, s: 95, 215, C: 4, s: 165, 351, 431.
Ebû Katâde: C: 2, s: 325.
Ebû Kays b. Surmet'el-Ensârî: C: 1, s: 125.
Ebû Kerb: C: 4, s: 147.
Ebû Kubeys: C: 3, s: 197.
Ebû Kuhâfe: C: 4, s: 163.
Ebû Leheb: C: 2, s: 153, 163, 168, C: 3, s: 56, C: 4, s: 489.
Ebû Leylâ: C: 4, s: 168.
Ebû Lübâbe: C: 2, s: 245.
Ebû Mersed'el-Ganevî: C: 1, s: 152.
Ebû Mûsâ el-Eş'arî: C: 1, s: 1?3, C: 2, s: 206.
Ebû Râfii': C: 2, s: 168.
Ebû Rifaa: C: 3, s: 361.
Ebû Saîd el-Hudrî: C: 1, s: 120, 163, 374, C: 2, s: 224, 231, C: 3, s: 189, C: 4, s: 64.
Ebû Sa'lebe b. Amr: C: 1, s: 241.
Ebû Sâlih: C: 1, s: 346.
Ebû Seleme Abdullah b. Abdül-Esed: C: 2, s: 325, C: 3, s: 92.
Ebûssuud: C: 4, s: 395, 491, 492.
Ebû Süfyân b. Abdulmuttalib: C: 2, s: 14, 152, 163, 205, 207.
Ebû Süfyân b. Harb: C: 1, s: 269, 282, 320, C: 3, s: 39, 271, 431, C: 4, s: 188, 483, 490.
Ebû Talha: C: 1, s: 246, 322, C: 2, s: 205.
Ebû Tâlib: C: 2, s: 15, C: 3, s: 59, C: 4, s: 436.
Ebû Ubeyde b. Cerrâh: C: 1, s: 208, 217, 262, C: 3, s: 251, C: 4, s: 265, 293, 295.
Ebû Ukayl'il-Ensârî: C: 2, s: 235.
Ebû Yezîd: C: 3, s: 256.
Ebû'l-Yüsr: C: 2, s: 321.
Ebû Yûsuf: C: 2, s: 209.
Ebû Zerr Gıfârî: C: 1, s: 119, 251, 367, 421, C: 3, s: 353, C: 4, s: 205.
Edhime: C: 1, s: 293.
Efrâim: C: 1, s: 393.
Ehâbiş: C: 4, s: 187.
Elban b. Saîd İbn'ül-Âs: C: 4, s: 188.
Elyesâ (A.S.): C: 3, s: 101, C: 4, s: 54.
Emine: C: 4, s: 51.
Enes b. Mâlik: C: 1, s: 36, 45, 61, 139, 201, 216, 427, C: 3, s: 253, 265, 440, C: 4, s: 8.
Enes b. Nadr: C: 2, s: 5, C: 3, s: 440.
Erbed b. Rebîa: C: 2, s: 368.
Ermiyâ (A.S.) C: 3, s: 45.
Esved'ül-Ansî: C: 2, s: 40.
Esved b. Abdül-Esed: C: 3, s: 92.
Esved b. Muttalib: C: 3, s: 271, C: 4, s: 485.
Eşmoil (A.S.): C: 1, s: 168, 177, 178.
Evs b. Sâbit: C: 1, s: 298, C: 4, s: 283.
Evzâî: C: 1, s: 118, 345, C: 2, s: 209.
Eyyûb (A.S.): C: 3, s: 180, 415, C: 4, s: 52, 170.

— F —

Fadl b. Abbâs: C: 2, s: 205.
Fahreddîn Râzî: C: 4, s: 359.
Fâtıma: C: 4, s: 118, 397, 488.
Fenhas b. Âzura: C: 1, s: 240.
Festos: C: 1, s: 413.
Fir'avn: C: 2, s: 109, 111, 281, C: 3, s: 137, 143, 346, C: 4, s: 83, 345.

— G —

Gaalib b. Fadâle: C: 1, s: 342.
Gavres b. el-Hâris'il-Muhâribî: C: 1, s: 342, 346, 347.
Gunm b. Avf: C: 2, s: 246.
Gülsüm: C: 3, s: 347.

— H —

Habbâb b. Eratt: C: 3, s: 15, 52, 129, 275, C: 4, s: 205.
Habîb-i Neccâr: C: 4, s: 8, 9.
Hâbil: C: 3, s: 407.
Hâcer: C: 2, s: 393, 394.
Hadîcet'ül-Kübrâ: C: 2, s: 243, C: 3, s: 448, 449, C: 4, s: 385, 417, 463.
Hafsa bint-i Ömer: C: 1, s: 163, C: 3, s: 443, 451, 457, C: 4, s: 205, 338, 340, 342.
Hâkim b. Hizâm: C: 3, s: 448, C: 4, s: 351.
Hâlid b. Velîd: C: 1, s: 14, 15, 408, C: 4, s: 203.
Halîl b. Mürre: C: 4, s: 98.
Hâm: C: 2, s: 302.
Hamza: C: 1, s: 261, 341, 408, C: 2, s: 51, 53, 159, C: 3, s: 39, 196, 440, C: 4, s: 293.
Hanne: C: 1, s: 224.
Hanzale b. Râhib: C: 2, s: 246, C: 3, s: 39.
Harbîl: C: 4, s: 84.
Hâris b. Amr: C: 3, s: 422.
Hâris b. Süveyde: C: 1, s: 245.
Hâris b. Zeyd: C: 1, s: 217.
Hârûn (A.S.): C: 1, s: 49, 169, 223, 392, C: 2, s: 109, C: 3, s: 119, 464, C: 4, s: 205, 294.
Hârûn Reşîd: C: 1, s: 246.
Hasan Basrî: C: 1, s: 104, 302, 431, C: 2, s: 250, 326, 339, C: 3, s: 198.
Hasan b. Sabit: C: 2, s: 85, 121, 177, C: 3, s: 178, 317, 486, 493, C: 4, s: 118, 359, 395.
Hasan (İmâm): C: 1, s: 118, 120, 139, 156, 408.
Hâşim b. Amr: C: 3, s: 24.
Hâtıb b. Ebî Belte'a: C: 4, s: 305, 306.
Havvâ (Hz.): C: 1, s: 393, C: 2, s: 145.
Havle bint-i Sa'lebe: C: 4, s: 283, 285.
Hayy b. Ahtâb: C: 1, s: 241, 319.
Hazkil (A.S.): C: 1, s: 166.
Hırâş b. Ümeyye: C: 4, s: 187.
Hızır (A.S.): C: 1, s: 184, C: 3, s: 99, 101, 102, 104, 329, C: 4, s: 36.
Hilâl b. Ümeyye: C: 2, s: 245.
Hirakl: C: 3, s: 396.
Hûd (A.S.): C: 2, s: 91, 93, 94, C: 4, s: 31, 167, 445.
Huleys: C: 4, s: 190.
Huzeyfe: C: 2, s: 68.
Hükeym b. el-Hâris: C: 1, s: 164.
Hüseyin b. Ali: C: 1, s: 267, C: 4, s: 118.

— İ —

İbn-i Abbâs: C: 1, s: 33, 42, 62, 75, 84, 86, 89, 91, 110, 118, 120, 136, 139, 164, 171, 181, 192, 195, 198, 211, 218, 221, 233, 248, 252, 290, 293, 308, 310, 345, 351, 374, 382, 401, 420, 434, C: 2, s: 15, 31, 50, 60, 70, 74, 85, 125, 129, 132, 177, 200, 213, 226, 297, 300, 326, 364, 369, 380, 402, C: 3, s: 5, 7, 35, 62, 65, 73, 104, 156, 189, 212, 249, 256, 266, 283, 287, 291, 332, 344, 373, 400, 454, 459, 461, C: 4, s: 5, 55, 78, 111, 118, 168, 290, 325, 337, 353, 421, 425, 435, 418, 483, 487, 493.
İbnü'l A'râbî: C: 3, s: 36.
İbn-i Avn: C: 1, s: 291.
İbn-i Cerîr: C: 1, s: 27.
İbn-i Cüreyc: C: 1, s: 408.
İbn-i Ebî Hâtim: C: 4, s: 468.
İbn-i Ebî Leylâ: C: 1, s: 398.
İbn-i Ebî Şeybe: C: 4, s: 251.
İbn-i Fihrî: C: 1, s: 340.
İbn-i Hattab: C: 1, s: 125.
İbn-i Hibbân: C: 4, s: 337.
İbn-i İshâk: C: 1, s: 205.
İbn-i Kâ'b: C: 1, s: 408.
İbn-i Mâce: C: 4, s: 351.
İbn-i Mâlik: C: 4, s: 468.
İbn-i Mes'ûd: C: 1, s: 141, 163, 200, 204, 398, 421, C: 2, s: 183, 231, 380, C: 3, s: 28, 31, 59, 197, 212, 283, 430, 455, 486, C: 4, s: 88, 144, 234, 275, 356.
İbn-i Mubârek: C: 3, s: 212.
İbn-i Münzir: C: 4, s: 468.
İbn-i Receb: C: 4, s: 468.
İbn-i Sabâbe: C: 4, s: 448.
İbn-i Şirîn: C: 2, s: 50.

İbn-i Süryâ: C: 1, s: 218, 400, 401.
İbn-i Zeyd: C: 1, s: 144.
İblîs: C: 1, s: 39, C: 2, s: 74, 145, C: 3, s: 174, 473, C: 4, s: 235, 300, 301.
İbrâhîm (A.S.) C: 1, s: 27, 87, 90, 96, 183, 186, 217, 237, C: 2, s: 31, 32, 33, 35, 311, 393, 394, 395, C: 3, s: 38, 44, 107, 173, 174, 175, 197, 213, 302, 382, C: 4, s: 31, 32, 35, 54, 124, 170, 221, 440.
İbrâhîm b. Nehâî: C: 1, s: 163, C: 4, s: 458.
İdrîs (A.S.): C: 1, s: 27, C: 3, s: 44, C: 4, s: 36.
İkrime b. Ebû Cehil: C: 1, s: 84, 262, C: 2, s: 129, 207, C: 3, s: 43, C: 4, s: 189, 205, 395.
İlyâs (A.S.): C: 3, s: 101, 182, C: 4, s: 36, 37.
İmrân b. Mâsân: C: 1, s: 223.
İmrân b. Yasher: C: 1, s: 223.
İsâ (A.S.): C: 1, s: 14, 27, 206, 230, 232, 237, 287, 369, 411, 436, C: 2, s: 401, C: 3, s: 44, 117, 278, 453, 472, C: 4, s: 8, 9, 136, 137, 235.
İsfahânî: C: 1, s: 302.
İshâk (İmâm): C: 2, s: 332, 395, C: 3, s: 7, 212, C: 4, s: 54.
İskender: C: 3, s: 107.
İsmâîl (A.S.): C: 1, s: 89, C: 4, s: 34, 35, 54.
İsrâfîl (A.S.): C: 2, s: 31, 309, C: 3, s: 185, 340, C: 4, s: 74, 220.
İysâ (A.S.): C: 1, s: 174, 224, 225.

— K —

Kaabil: C: 3, s: 407.
Kâ'b b. Eşref: C: 1, s: 144, 241, 319, 320, C: 2, s: 39, 378, C: 3, s: 255, 260, 280.
Kâ'b b. Mâlik: C: 2, s: 245, 251, C: 3, s: 317, C: 4, s: 429.
Kâ'b b. Zübeyr: C: 3, s: 317.
Ka'ka b. Ma'bed: C: 4, s: 199.
Kâlib b. Yufenna: C: 1, s: 384, 389.
Kârûn: C: 3, s: 369, 370, 371.
Katâde: C: 1, s: 72, 108, 120, 127, 156, 303, 348, 408, C: 2, s: 32, 214, 226, 364, C: 3, s: 9, 249, 266, 280, 454, 486, C: 4, s: 172, 290, 395.
Kays b. Âsım: C: 4, s: 201.
Kays b. Hâris: C: 4, s: 201.
Kefeştetayyuş: C: 3, s: 88.
Kelbî: C: 1, s: 346, 374, 384, C: 2, s: 56, 148, 364, C: 3, s: 29, 65, 255, 280, C: 4, s: 50, 147.
Keşşâf: C: 4, s: 200, 280, 491.
Kinâne: C: 3, s: 18.
Kudar b. Sâlif: C: 3, s: 332.
Kuteyle b. Abd'il-Uzzâ: C: 4, s: 308.
Kürz b. Câbir: C: 1, s: 208, 264.

— L —

Lâvi b. Ya'kûb: C: 1, s: 169.
Lebîd b. A'sam: C: 4, s: 493.
Lokman: C: 1, s: 214, C: 3, s: 415.
Lût (A.S.): C: 2, s: 100, 309, 311, 313, C: 3, s: 382, 384, C: 4, s: 249.

— M —

Mahreme b. Nevfel: C: 2, s: 152.
Ma'kıl b. Yesâr: C: 4, s: 303.
Mâlik (Cehennem Muhâfızı): C: 4, s: 140.
Mâlik (İmam): C: 1, s: 307, 345, 380, C: 2, s: 50, 181, 209, 225, C: 3, s: 7, 36, 198, 283, C: 4, s: 168, 384.
Mâriyye: C: 4, s: 341.
Ma'rûf Kerhî: C: 1, s: 19.
Mekselina: C: 3, s: 88.
Meryem: C: 1, s: 223, 228, 232, 233, C: 3, s: 119.
Meymûne bint-i Hâris: C: 3, s: 251, 443.
Mıkdâd b. Amr: C: 1, s: 327, 421, C: 2, s: 155, C: 4, s: 305, 426.
Mıkyes ibn-i Dabâbe: C: 1, s: 340.
Mihca' ibn-i Abdullah: C: 3, s: 375.
Mîkâîl (A.S.): C: 1, s: 73, C: 2, s: 6,

309, C: 3, s: 340, C: 4, s: 48, 74, 220.
Mislina: C: 3, s: 88.
Mistah: C: 3, s: 246, 247.
Muaz b. Cebel: C: 1, s: 35, 97, 120, 149, 194, 238, C: 4, s: 407.
Muhammed b. İshâk: C: 1, s: 392, C: 3, s: 81.
Muhammed b. Kâ'b el-Kurâzî: C: 2, s: 13, 243.
Muhammed b. Mesleme: C: 4, s: 295.
Mukaatil: C: 1, s: 62, 183, 205, 382, C: 2, s: 179, 364, 388, C: 3, s: 42, 280, 454, C: 4, s: 50, 410.
Mûsâ (A.S.): C: 1, s: 52, 57, 167, 169, 179, 223, 237, 364, 384, 389, 392, 400, 405, C: 2, s: 101, 109, 113, 115, 118, 123, 134, 281, 284, C: 3, s: 38, 44, 99, 103, 134, 143, 144, 248, 278, 346, 352, 358, 371, 428, 464, C: 4, s: 83, 124, 135, 170, 205, 226, 440.
Mus'ab b. Umeyr: C: 3, s: 440, C: 4, s: 293.
Muttalib b. Ebî Vedâa: C: 1, s: 433.
Mücâhid (İmam): C: 1, s: 27, 84, 120, 164, 302, 384, C: 2, s: 19, 56, 85, 368, C: 3, s: 258, 470, C: 4, s: 395, 468.
Münzir b. Amr: C: 3, s: 327, 328.
Müseylemet'ül-Kezzâb: C: 2, s: 40, C: 4, s: 252.
Müslim: C: 4, s: 234, 337.

— N —

Nâbigan: C: 4, s: 230.
Nadr b. Hâris: C: 2, s: 9, 25, 177, C: 3, s: 69, 189, 271, 414, C: 4, s: 366.
Nâile: C: 1, s: 152.
Nastûrî Âkıb: C: 3, s: 88.
Necâşî Ashame: C: 1, s: 420, C: 4, s: 479.
Nemrûd b. Ken'ân: C: 1, s: 183, C: 2, s: 33, 34, C: 3, s: 11, 174.
Nevfel b. Hâris: C: 2, s: 191.
Nevfel b. Huveylid: C: 2, s: 9.
Nuaym b. Amr: C: 1, s: 217.
Nuaym b. Mes'ûd'ül-Eşcâî: C: 1, s: 338.
Nûh (A.S.): C: 1, s: 230, C: 2, s: 302, 303, C: 3, s: 177, 220, 378, C: 4, s: 31, 169, 344.
Nu'mân b. Mukrin: C: 1, s: 220.

— O —

Osman b. Abdurrahman: C: 1, s: 147, 152.
Osman b. Affân: C: 1, s: 187, 197, 323, C: 2, s: 40, 41, 195, 216, 235, 243, C: 3, s: 21, 262, C: 4, s: 194, 319.
Osman b. Maz'ûn: C: 1, s: 383, 394, 421, C: 3, s: 21, 28.

— Ö —

Ömer b. Abd'ül-Azîz: C: 1, s: 115, 120, 359, 376, C: 4, s: 168.
Ömer b. Hattâb (Fârûk): C: 1, s: 14, 29, 72, 73, 83, 88, 101, 141, 149, 152, 208, 246, 259, 318, 325, 383, 428, C: 2, s: 10, 52, 132, 158, 161, 165, 166, 189, 190, 205, 217, 224, 225, 235, 247, 275, 380, C: 3, s: 75, 76, 200, 212, 251, 253, 262, 288, 431, 442, 451, 492, C: 4, s: 44, 164, 187, 192, 200, 206, 243, 273, 285, 293, 310, 319, 330, 337, 342, 457.

— R —

Râbiat'ül-Adevîyye: C: 1, s: 20.
Râbia b. Amr: C: 4, s: 288.
Rabta bint-i Amr: C: 3, s: 29.
Rebîa b. Hâris: C: 2, s: 205.
Revhâ: C: 1, s: 282, C: 3, s: 42.
Rifaa b. Zeyd: C: 1, s: 410.
Reyyân b. Velîd: C: 2, s: 331, 336, 360.

— S —

Sâbit b. Kays: C: 4, s: 200.
Sa'd b. Mu'âz: C: 1, s: 79, 259, C: 2, s: 157, 160, 190, C: 3, s: 440, 442, C: 4 s: 298.
Sa'd b. Vakkâs: C: 1, s: 149, C: 2, s: 243, C: 3, s: 377, 406.
Safvân b. Muâttal: C: 2, s: 204, C: 3, s: 73, 243.
Safiyye: C: 3, s: 443.
Saîd b. Cübeyr: C: 1, s: 11, 104, 192, 323, C: 3, s: 216.
Saîd b. Müseyyeb: C: 1, s: 115, C: 4, s: 251, 493.
Saîd b. Zeyd: C: 2, s: 152.
Sa'lebe b. Hatîb: C: 2, s: 234.
Sâlih (A.S.): C: 2, s: 96, 97, 98, C: 4, s: 31, 235.
Sâm: C: 1, s: 230, C: 2, s: 302.
Sâre: C: 1, s: 89, C: 2, s: 310, 393, C: 3, s: 382, C: 4, s: 221.
Sevde bint-i Zem'a: C: 3, s: 47, 443, C: 4, s: 340, 341.
Selmân-ı Fârisî: C: 1, s: 220, 421, C: 3, s: 236, C: 4, s: 207.
Süddî: C: 1, s: 287, 323, 384, 411, C: 2, s: 6, 283, 332, C: 3, s: 255, 280.
Süfyân-ı Sevrî: C: 1, s: 20, 398, C: 2, s: 50, C: 3, s: 213, C: 4, s: 468.
Süheyb-i Rûmî: C: 3, s: 15, 52, 236.
Süheyl: C: 3, s: 15, c: 4, s: 191, 193, 310.
Süleymân (A.S.): C: 1, s: 74, 75, 169, 223, C: 2, s: 129, C: 3, s: 177, 256, 322, 422, C: 4, s: 48, 50, 51.

— Ş —

Şa'bi: C: 1, s: 117, C: 2, s: 50.
Şâfiî (İmâm): C: 1, s: 12, 23, 118, 130, 136, 307, 379, 396, 398, 425, C: 2, s: 50, 62, 209, 254, C: 3, s: 7, 212, 240, 252, 455, C: 3, s: 243, 384, 427, C: 4, s: 106, 467, 477.
Şâzenûş: C: 3, s: 88.
Şeybe b. Rebîa: C: 3, s: 196, 271, C: 4, s: 293.
Şit (A.S.): C: 1, s: 27.
Şuâyb (A.S.): C: 2, s: 101, C: 3, s: 134, 275, 350, 351, 352, 353, C: 4, s: 46.
Şureyh (Kâdî): C: 1, s: 127, 431.

— T —

Tâğût: C: 1, s: 325.
Talha b. Abdullah: C: 2, s: 152.
Talhâ b. Ubeydullah: C: 1, s: 152, 262, C: 2, s: 243.
Tâlût: C: 1, s: 168, 169, 171, 174.
Tatyos Rûmî: C: 1, s: 83, 233.
Tâvûs: C: 1, s: 116, 155, 307.
Temîm-i Dârî: C: 1, s: 432.
Theodosius: C: 3, s: 87.
Tirmizî: C: 4, s: 303, 337, 351.
Tu'me b. Ubeyrik: C: 1, s: 348, 349, 351.
Tüleyha b. Huveylid'ül-Esedî: C: 3, s: 435.

— U —

Ubâde b. Sâmit: C: 1, s: 407, C: 4, s: 283.
Ubeyde: C: 1, s: 119, C: 3, s: 196, C: 4, s: 160.
Ubeyd b. Umeyr: C: 3, s: 375, C: 4, s: 293.
Uhnuk: C: 3, s: 125.
Ukâşe b. Mihsân: C: 1, s: 427.
Ukayl b. Ebû Tâlib: C: 2, s: 157, 165, 191.
Ukbe b. Âmir: C: 3, s: 212.
Ukbe b. Ebî Mu'ayt: C: 3, s: 69, 277, C: 4, s: 310.
Urve: C: 3, s: 365, C: 4, s: 189, 190.
Usâme b. Zeyd: C: 1, s: 45, 246, 260, 342, C: 2, s: 205.
Utbe b. Ebî Leheb: C: 4, s: 418.
Utbe b. Rebîa: C: 2, s: 158, 160, C: 3, s: 196, 257, 271, C: 4, s: 293, 299, 416.

Utarid b. Hâcib b. Zurâre: C: 4, s: 201.
Uyeyne b. Hısn el-Fezârî: C: 3, s: 90.
Uzeyr b. Şehriyâ: C: 1, s: 184, 185.

— Ü —

Übeyy b. Half: C: 3, s: 24, 277, 397, 398, 425, C: 4, s: 20.
Übeyy b. Kâ'b: C: 4, s: 421, 439.
Ümm-ü Cemîl: C: 4, s: 490.
Ümmü'l-Fadl: C: 2, s: 166, 167, 168.
Ümm-ü Gülsüm: C: 4, s: 310.
Ümm-ü Habîbe: C: 3, s: 443.
Ümm-ü Kahle: C: 1, s: 298.
Ümm-ü Rûmân: C: 3, s: 215.
Ümm-ü Seleme: C: 1, s: 312, C: 3, s: 251, 443, C: 4, s: 187, 205, 338.
Ümeyye bint-i Abdülmuttalib: C: 3, s: 446.
Ümeyye b. Ebî's-Salt: C: 2, s: 134.
Ümeyye b. Half: C: 3, s: 165, C: 4, s: 416, 478, 485.
Üsâme: C: 4, s: 207.
Üzeyr: C: 4, s: 136.

— V —

Vahşî: C: 1, s: 408, C: 2, s: 247.
Vâile: C: 2, s: 302, C: 4, s: 344.
Varaka b. Nevfel: C: 4, s: 464.
Vehb b. Münebbih: C: 2, s: 355, 402, C: 3, s: 280, 326, 330.
Velîd b. Abdülmelik: C: 4, s: 201.
Velîd b. Muğîre: C: 3, s: 271, 365, C: 4, s: 189, 190, 239, 340, 353, 386, 387, 388, 399, 416, 439, 478, 483, 485.
Velîd b. Mus'ab b. Reyyân: C: 1, s: 47.
Velîd b. Utbe: C: 3, s: 196, C: 4, s: 202, 293, 310.

— Y —

Yahyâ (A.S.): C: 3, s: 44, 45, 114, 115, C: 4, s: 90.
Ya'kûb (A.S.): C: 1, s: 105, 247, C: 2, s: 325, 328, 332, 344, 352, 356, 359, C: 3, s: 324, C: 4, s: 170.
Yemlihâ: C: 3, s: 85, 86, 88.
Yezîd b. Ebî Habîb: C: 3, s: 288.
Yûnus (A.S.): C: 2, s: 286, C: 4, s: 38, 39.
Yûsuf (A.S.): C: 1, s: 105, C: 2, s: 325, 327, 330, 332, 334, 338, 342, 344, 346, 349, 350, 352, 355, 357, 359, C: 3, s: 44, 324, C: 4, s: 170.
Yûşa (A.S.): C: 1, s: 167, 171, 384, 389, 392, 393, C: 2, s: 123, 125, C: 3, s: 99, 100, 182.

— Z —

Zemahşerî: C: 2, s: 88, C: 4, s: 395.
Zekeriyyâ (A.S.): C: 1, s: 224, 225, 226, C: 3, s: 45, 182.
Zeyd b. Erkam: C: 4, s: 323, 493.
Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî: C: , s: 284.
Zeyd b. Hârise: C: 1, s: 15, 16, 246, C: 2, s: 234, C: 3, s: 432, 448, 449, 453, C: 4, s: 310.
Zeyd b. Sâbit: C: 1, s: 163, 212, 260, C: 4, s: 243.
Zeyd b. Züheyr: C: 1, s: 314.
Zeyneb bint-i Cahş el-Esediyye: C: 2, s: 157, 167 C: 3, s: 432, 443, 446, 452, 457, 459, 463.
Zeyneb bint-i Huzeymet-el-Hilâliyye: C: 4, s: 205.
Zübeyr b. Avvâm: C: 1, s: 327, C: 2, s: 176, 243, C: 4, s: 230, 305.
Zührî: C: 1, s: 11, 118, 431.
Züleyhâ: C: 2, s: 332, 335, C: 3, s: 248.
Zü'l-Karneyn: C: 3, s: 69, 102, 107, 108, 109, 110, C 4, s: 456.
Zü'l-kifl: C: 3, s: 182, C: 4, s: 54.

SECDE ÂYETLERİ

Sûre Adı:	Sûre Numarası:	Âyet Numarası:	Cilt/Sahîfe
A'râf	7	206	2/149
Ra'd	13	15	2/370
Nahl	16	49	3/ 17
İsrâ'	17	107	3/ 74
Meryem	19	58	3/125
Hacc	22	18	3/194
Furkan	25	60	3/286
Neml	27	25	3/324
Secde	32	15	3/426
Sâd	38	24	4/ 48
Fussılet	41	37 (38)	4/106
Necm	53	62	4/243
İnşikaak	84	21	4/431
Alak	96	19	4/466

Secde âyeti okununca; hemen secde edilmesi, mümkün olmadığı takdîrde, okuyan ve dinleyenlerin;

«Semi'nâ ve eta'nâ ğufrâneke Rabbenâ ve ileykelmasiyr.» demeleri müstehâbdır.

Tilâvet Secdesi şöyle yapılır:

Tilâvet secdesi niyyetiyle, eller kaldırılmadan; **«Allahü Ekber»** denilerek secdeye varılır. Secdede üç def'a; **«Sübhâne Rabbiye'l a'lâ»** veya bir def'a;

«Sübhâne Rabbinâ in-kâne va'du Rabbinâ le-mef'ûlâ» denilir. Sonra **«Allahü Ekber»** denilerek secdeden kalkılır.

Tilâvet secdesine; ayakdan inilmesi, secdeden kalkarken de ayağa kalkılması ve kalkarken de; **«Ğufrâneke Rabbenâ ve ileykelmasiyr.»** denilmesi müstehâbdır.

KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ SIRASINA GÖRE SÛRELERİN FİHRİSTİ

Sûre No:	Sûrenin Adı:	Âyet Sayısı:	Cilt/ Sahîfe:
1	Fâtiha	7	1/9
2	Bakara	286	1/24
3	Âl-i İmrân	200	1/205
4	Nisâ'	176	1/294
5	Mâide	120	1/373
6	En'âm	165	2/6
7	A'râf	206	2/71
8	Enfâl	75	2/150
9	Tevbe	129	2/194
10	Yûnus (A.S.)	109	2/257
11	Hûd (A.S.)	123	2/290
12	Yûsuf (A.S.)	111	2/324
13	Ra'd	43	2/364
14	İbrâhîm (A.S.)	52	2/382
15	Hicr	99	2/398
16	Nahl	128	3/5
17	İsrâ'	111	3/41
18	Kehf	110	3/77
19	Meryem	98	3/113
20	Tâ-Hâ	135	3/133
21	Enbiyâ'	112	3/160
22	Hacc	78	3/188
23	Mü'minûn	118	3/214
24	Nûr	64	3/239
25	Furkan	77	3/269
26	Şuarâ'	227	3/291
27	Neml	93	3/318
28	Kasas	88	3/343
29	Ankebût	69	3/374
30	Rûm	60	3/395
31	Lokman (A.S.)	34	3/413
32	Secde	30	3/423
33	Ahzâb	73	3/431
34	Sebe'	54	3/466
35	Fâtır	45	3/483
36	Yâsîn	83	4/5
37	Sâffât	182	4/22
38	Sâd	88	4/43
39	Zümer	75	4/59
40	Mü'min	85	4/77
41	Fussılet	54	4/97
42	Şûrâ	53	4/111
43	Zuhruf	89	4/126
44	Duhân	59	4/59
45	Câsiye	37	4/151
46	Ahkaaf	35	4/159
47	Muhammed (S.A.V.)	38	4/171
48	Fetih	29	4/181
49	Hucurât	18	4/199
50	Kaaf	45	4/210
51	Zâriyât	60	4/218
52	Tûr	49	4/226
53	Necm	62	4/234
54	Kamer	55	4/244
55	Rahmân	78	4/252
56	Vâkıa	96	4/262
57	Hadîd	29	4/271
58	Mücâdile	22	4/282
59	Haşr	24	4/294
60	Mümtehıne	13	4/304
61	Saff	14	4/312
62	Cum'a	11	4/317
63	Münâfikuûn	11	4/321
64	Teğaâbün	18	4/326
65	Talâk	12	4/331
66	Tahrîm	12	4/336
67	Mülk	30	4/346
68	Kalem	52	4/352
69	Hâakka	52	4/360
70	Meâric	44	4/366

Sûre No:	Sûrenin Adı:	Âyet Sayısı:	Cilt/ Sahîfe:
71	Nûh (A.S.)	28	4/371
72	Cin	28	4/375
73	Müzzemmil	20	4/380
74	Müddessir	56	4/385
75	Kıyâmet	40	4/391
76	İnsan	31	4/395
77	Mürselât	50	4/401
78	Nebe'	40	4/406
79	Nâziât	46	4/411
80	Abese	42	4/416
81	Tekvîr	29	4/420
82	İnfitâr	19	4/423
83	Mutaffifîn	36	4/425
84	İnşikaak	25	4/430
85	Bürûc	22	4/433
86	Târık	17	4/436
87	A'lâ	19	4/438
88	Gaâşiye	26	4/441
89	Fecr	30	4/443
90	Beled	20	4/448
91	Şems	15	4/451
92	Leyl	21	4/453
93	Duhâ	11	4/456
94	İnşirâh	8	4/459
95	Tîn	8	4/461
96	Alak	19	4/463
97	Kadr	5	4/467
98	Beyyine	8	4/469
99	Zilzâl	8	4/471
100	Âdiyât	11	4/473
101	Kaâri'a	11	4/474
102	Tekâsür	8	4/475
103	Asr	3	4/477
104	Hümeze	9	4/478
105	Fiyl	5	4/479
106	Kureyş	4	4/482
107	Mâ'ûn	7	4/483
108	Kevser	3	4/484
109	Kâfirûn	6	4/485
110	Nasr	3	4/487
111	Tebbet	5	4/489
112	İhlâs	4	4/491
113	Felak	5	4/492
114	Nâs	6	4/494

SÛRELERİN ALFABETİK FİHRİSTİ

Sûre No:	Sûrenin Adı	Âyet Sayısı	Cilt/ Sahîfe
	— A —		
80	Abese	42	4/416
100	Âdiyât	11	4/473
46	Ahkaaf	35	4/159
33	Ahzâb	73	3/431
87	A'lâ	19	4/438
96	Alak	19	4/463
3	Âl-i İmrân	200	1/205
29	Ankebût	69	3/374
7	A'râf	206	2/71
103	Asr	3	4/477
	— B —		
2	Bakara	286	1/24
90	Beled	20	4/448
98	Beyyine	8	4/469
85	Bürûc	22	4/433
	— C —		
45	Câsiye	37	4/151
72	Cin	28	4/375
62	Cum'a	11	4/317
	— D —		
93	Duhâ	11	4/456
44	Duhân	59	4/59
	— E —		
6	En'âm	165	2/6
21	Enbiyâ'	112	3/160
8	Enfâl	75	2/150
	— F —		
1	Fâtiha	7	1/9
35	Fâtır	45	3/483
89	Fecr	30	4/443
113	Felak	5	4/492
48	Fetih	29	4/181
105	Fiyl	5	4/479
25	Furkan	77	3/269
41	Fussılet	54	4/97
	— G —		
88	Gaâşiye	26	4/441
	— H —		
22	Hacc	78	3/188
57	Hadîd	29	4/271
69	Hâakka	52	4/360
59	Haşr	24	4/294
15	Hicr	99	2/398
49	Hucurât	18	4/199
11	Hûd	123	2/290
104	Hümeze	9	4/478
	— İ —		
14	İbrâhîm	52	2/382
112	İhlâs	4	4/491
82	İnfitâr	19	4/423
76	İnsan	31	4/395
84	İnşikaak	25	4/430
94	İnşirâh	8	4/459
17	İsrâ'	111	3/41
	— K —		
50	Kaaf	45	4/210
101	Kaâri'a	11	4/474
97	Kadr	5	4/467
109	Kâfirûn	6	4/485
68	Kalem	52	4/352
54	Kamer	55	4/244
28	Kasas	88	3/343
18	Kehf	110	3/77
108	Kevser	3	4/484
75	Kıyâmet	40	4/391
106	Kureyş	4	4/482
	— L —		
92	Leyl	21	4/453
31	Lokman	34	3/413
	— M —		
5	Mâide	120	1/373
107	Mâ'ûn	7	4/483
70	Meâric	44	4/366
19	Meryem	98	3/113
47	Muhammed	38	4/171
83	Mutaffifîn	36	4/425
58	Mücâdile	22	4/282
74	Müddessir	56	4/358
67	Mülk	30	4/346
40	Mü'min	85	4/77
23	Mü'minûn	118	3/214
60	Mümtehıne	13	4/304
63	Münâfikuûn	11	4/321
77	Mürselât	50	4/401
73	Müzzemmil	20	4/380
	— N —		
16	Nahl	128	3/5
114	Nâs	6	4/494
110	Nasr	3	4/487
79	Nâziât	46	4/411
78	Nebe'	40	4/406
53	Necm	62	4/234
27	Neml	93	3/318
4	Nisâ'	176	1/294
71	Nûh	28	4/371
24	Nûr	64	3/239
	— R —		
13	Ra'd	43	2/364
55	Rahmân	78	4/252
30	Rûm	60	3/395
	— S —		
38	Sâd	88	4/43
61	Saff	14	4/31[illegible]
37	Sâffât	182	4/22
34	Sebe'	54	3/46[illegible]
32	Secde	30	3/42[illegible]
	— Ş —		
91	Şems	15	4/45[illegible]
26	Şuarâ'	227	3/29[illegible]
42	Şûrâ	53	4/11[illegible]
	— T —		
20	Tâ-Hâ	135	3/13
66	Tahrîm	12	4/33
65	Talâk	12	4/33
86	Târık	17	4/43
111	Tebbet	5	4/48
64	Teğaâbün	18	4/32
102	Tekâsür	8	4/47
81	Tekvîr	29	4/42
9	Tevbe	129	2/1[illegible]
95	Tîn	8	4/4[illegible]
52	Tûr	49	4/2[illegible]
	— V —		
56	Vâkıa	96	4/2[illegible]
	— Y —		
36	Yâsîn	83	4/5
10	Yûnus	109	2/2
12	Yûsuf	111	2/3
	— Z —		
51	Zâriyât	60	4/2
99	Zilzâl	8	4/4
43	Zuhruf	89	4/1
39	Zümer	75	4/[illegible]